SC.2L.Pl.6.

-MAG 160

Digitized by Google

by Google

TRIBUNAL
CONFESSARIORUM,
E T
ORDINANDORUM.

TRIBUNAL CONFESSARIORUM, ET ORDINANDORUM

DECLINATO PROBABILISMO; COMPLECTENS

stylo brevi, clara, ac firma Sententia, omnes usitatiores materias Theologico-morales juxta probabiliora, ac inconcussa Dogmata Angelici, ac Quinti Ecclesiæ Doctoris, D. THOMÆ AQUINATIS Ordinis Prædicatorum, ejusque invictissimæ Scholæ.

SERVIENS

OMNIBUS THEOLOGIS MORALIBUS, POTISSIMUM IIS,

qui sive pro animarum cura, aut Ordinum susceptione: sive pro imponenda Theologiæ Moralis studio coronide, vel defendendis Thesibus moralibus methodo Thomistica arguere, examinare, aut responsa dare cupiunt. Ipsis etiam pœnitentibus, cujuscunque sint conditionis, perutile, ac necessarium.

Opera, ac studio

P. FR. MARTINI VVIGANDT

Ord. Prædic. SS. Theologiæ Magistri, ejusdemque in celeberrima, & antiquissima Universitate Viennensi Doctoris, ac quondam studii Generalis in Conventu Primi Moderatoris, seu Regentis.

IN HAC TERTIA EDITIONE VENETA

A quibusdam mendis expurgatum, iis, quæ in Appendice præcedentis Editionis notabantur, suo loco appositis.

VENETIIS, MDCCXVII.

Apud Nicolaum Pezzana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

SANCTO SANCTORUM,
SACERDOTI IN ÆTERNUM,
VERBO INCARNATO

Se, & verba sua Auctor consecrat.

Ancte Sanctorum, Sacerdos æterne, Judex Supreme; VERBUM CARO FACTUM; Benignis auribus percipe verba mea, quibus Sacerdotum tuorum TRIBUNAL ex sua infimitate, inaccessibili adrepit, seque humillimè substernit MAJESTATIS TUÆ Solio. Felicitatem etenim quærit in suo principio, & centro. Redit ad fontem, unde exivit. Ex alieno liberalis; quod tuum est, TIBI tribuo. Verba, quæ, & quot amplectitur, tua sunt, qui es Dux omnis Verbi. Doctrina mea, quæ in eis est, non est mea, sed est illius VERBI, quod è Crucis pulpito paucis verbis, BENE SCRIPSISTI DE ME, THOMA, omnia THOMÆ AQUINATIS verba censuravit, approbavit, justificavit. TU VERBUM Patris es, Thomas (Adverbium Filii) BENE tuum, eructat Verbum bonum. Verba Thomæ à VERBO Patris probata sunt, testimonio indefinito, ideòque universali. Ergo absque omni prorsus errore scripsit, qui censuratur, dum nec fallere, nec falli potest, qui censurat, & probat. Quidni proin TRIBUNALIS hujus verba, infinitis TITULIS VERBO Patris debita, singulari sacrarem TIBI submissione? Judicium namque est mundi, ea propter ad Supremum appellat Judicem. TRIBUNAL Confessariorum est, Tu ligandi, atque solvendi potestatem dedisti; aperis, & nemo claudit; claudis, & nemo aperit. Examen Ordinandorum est, Tu Summus es Sacerdos, cujus Sponsa Ecclesia est, sicut castrorum acies ordinata: tuique Sacerdotii Character noster est participium. TU VERBUM divinum es, munus, quod offero, divina sapit, quia Theologicum est. TU VERBUM practicum es, portans omnia VERBO virtutis tuæ, quo Cœli firmati sunt: ideòque Theologiam practicam TIBI dedico. Tu brevitatem amas. VERBUM es abbreviatum, hinc Theologiam abbreviatam immensi quodammodo Theologici Moralismi Synopsim TIBI consecro. TIBI, inquam, qui scientiarum Dominus es, cujus Sapientiæ non est numerus: qui Sapientia tua attingis à fine usque ad finem fortiter, & disponis omnia suaviter in numero, pondere, & mensura. TIBI, qui scibilis universi es ALPHA, & OMEGA; Theologorum omnium Vox, & Echo; Propheta-

Digitized by Google

rum inspirator; Apostolorum Magister; Evangelistarum Doctor; Doctorum vita. Doctores sine hoc VERBO sunt sicut corpus sine anima, in ipso vivimus, movemur, & sumus. Hoc VERBUM Doctorum Sol, & radius est, sine quo VERBO sunt sicut Cœlum sine Sole, sicut Sol sine radio. Hoc VERBUM Doctorum ignis, ardor, & flamma est, sine quo VERBO sunt sicut ignis sine ardore, uti ardor sine flamma. Hoc VERBUM totius Theologiæ radix, medulla, & succus est, sine quo VERBO Theologi sunt sicut arbor sine radice, radix sine medulla, sine succo. Tu, O SUMME SACERDOS, VERBUM es, quod Davidem Citharœdum verbis implevit, & in momento Psalmistam fecit: VERBUM es, quod Amos Pastori armentario verba ad prophetandum, Danieli abjecto puero verba ad judicandum, Petro Piscatori, Saulo Persecutori, Matthæo Teloneario verba ad prædicandum inspiravit. Hoc VERBO ineruditi Piscatores, nec periti in Grammatica, nec armati in Dialectica, verbis impleverunt mundum. Hujus VERBI in carne visibiliter nobiscum versantis verba erant gemmulæ, quibus nos perditos redemit: erant Lacrymæ, quibus nos immundos lavit: erant rores, quibus nos aridos irrigavit. Rem verbo. VERBUM quidem unicum es, O JESU, quod Pater in tota loquitur æternitate, attamen omnia loqueris, omnia vides, audis omnia, operaris omnia; sine quo Verbo qui se putat aliquid scire, nihil scit, sed in omni scibili cæcutit, surdescit, obmutescit. Hæc verba sunt, quibus balbuties mea TE VERBUM Patris deprædicat; quoniam autem, O REDEMPTOR SANCTISSIME, omni laude major es, laudet TE pro me scientiæ tuæ abyssus inscrutabilis. Laudet TE pro me TUA altissima Sapientia, TUA latissima Misericordia, TUA profundissima Justitia, TUA incircumscripta Magnitudo. Tu verò, SANCTE SANCTORUM, SALVATOR MISERICORDISSIME, dum ex nihilitatis meæ abysso assurgens ad Augustissimum gloriæ tuæ Thronum TRIBUNALIS mei verba adgeniculatus depono, ea gratioso recipe verbo. Verba mea Tuum petunt alloquium, & gratiæ Favonium. TIBI ea dicata volo, & consecrata, qui solus potens es Verbo Zoilorum (quorum infinitus est numerus) confundere verba, contundere ora. Oculis misericordiæ tuæ inspice cordis mei sensa, quibus Opus hoc TIBI submitto; affectum æstima, non censum. Vile munus est, quapropter ab infinita supereminentiæ Tuæ clementia pretium emendicat. Si TRIBUNALIS Hujus verba forsan aliquo sint aspersa nævo, non intres in judicium cum servo tuo, Domine, sed verbo misericors absterge. Laboris mei mercedem quæro non aliam nisi TE, Domine. Tu laborem hunc meum propitio Sideris tui aspectu irradia, meque pro eo, quod offero in tempore, recipe ad TE in beata Æternitate. Ita orat, & adorat TE, tua, O Jesu Salvator, Sacerdos æterne.

Vilis Creatura, pulvis, & cinis.

Fr. MARTINUS VVIGANDT
Ord. Prædic.

P R Æ-

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Voniam fundamentum, & ianua virtutum, omnisque gratiæ, ac spiritualis consolationis principium est conscientiæ puritas, ac cordis munditia, ad quam principaliter, & præcipuè per puram, veram, integram, & perfectam Confessionem peccatorum acceditur, meritò *Tu*, quisquis es, Christi Sacerdos, in foro Poli Judex, Doctor, & Medicus, conscientiis judicandis, docendis, medendisque præfectus, promovendæ cordium munditiæ, ac virtutibus plantandis destinatus, meritò, inquam, in hoc omnium ponderosissimo Salutis negotio, in arcto æternitatis itinere, dictante prudentia, & imperante Charitate, indubiè dogmata, & medicamenta certa eliges præ minùs certis: sicut iter confecturus, ni desipiat, equum habilem eligit præ claudo, navim firmam præ cariosa; viam securam præ incerta. Hinc Duce, ac Doctore tibi opus est, ne ingrediaris viam latam, quæ ducit ad perditionem. Angelo ergo Custodi te committe, & hic non sit alius, quàm ille, cujus in Opusculi 64. Proœmio ipsissima sunt hæc verba, quibus hanc ad te Præfationem exordior: Non est is alius quàm *Angelicus Ecclesiæ Doctor Thomas de Aquino*, qui Clementis VIII. effato suos Tomos *sine ullo prorsus errore* conscripsit. Cujus doctrinam Urbanus VI. vocat *veridicam*. Ille *Thomas*, de cujus Tomis Innocentius Papa, *Huius*, ait, *Doctoris Sapientia præ cæteris, excepta Canonica, tantam habet Sententiarum veritatem, ut nunquam, qui eam tenuerit, inveniatur a tramite veritatis deviasse*. Tutissima ergo sunt, & inconcussa hujus Angelici Doctoris dogmata, ab eo, qui nec fallere, nec falli potest, è Cathedra Crucis censurata, & approbata: *Bene scripsisti de me, Thoma*. Quæ Sententia est indefinita, ore Dei prolata, æquivalens universali. Agnovit hoc præclarissimus ille Jesuita Petrus Labbe in hæc Angelici Magistri prorumpens encomia: *Angelorum Discipulus, & penè æmulus fuit, multa ab Angelis didicit; quædam Angelos docere potuit. Aut Theologiam ad terras deduxit è cœlo, aut scivit in via, quod videtur in patria*.

Ergo, benevole Lector, & Conscientiarum moderator, ne in modernarum laxitatum lubricitates labaris, ne in infinitarum probabilitatum labyrintho a vero devies, Ecce *Angelicus noster Præceptor* se tibi jungit ut Custodem Angelum in hoc Tribunali Theologico-morali, in quo remissis novitatibus antiquiorum Patrum, ac Doctorum (quorum lingua loquitur) seniora, ac seniora tibi porrigit sensa. Quibus si parueris, in condonandis peccatis eris fidelis servus, & prudens. Accipe proinde, & amplectere hoc Angelico-Thomisticum animæ Tribunal, ab Angelo Custode Theologiæ per me, omnium Discipulorum ejus infimum, & indignissimum, tibi erectum. Fateor ultrò, quòd in hoc opere meum est, nihil est, nisi quod in eo omnes materias morales, Casuum Resolutioni servientes, contraham, ac more in Examine

consueto, &c., ut dici solet, *propter Juniores*, rudi, simplici, immò simplicissimo stylo, proponam: & juxta illius (de quo Joannes XXII. testatur: *Quot Articulos scripsit, tot miracula fecit*) nimirum altè fati Angelici Præceptoris mei mentem decidam. Etsi enim plurimas Casuum Summas, & Summulas a Thomistis editas, nec minùs extraneas, videre sit, & quidem nonnullas nimis syncopatas, ut qui eis student, sæpè nec sciti sui rationem reddere valeant: Vix tamen in hisce Germaniæ nostræ partibus invenies unum Thomistam Dominicanum, omissis speculationibus, moralia omnia ea serie, ac ordine, quo in *Summa Divi Thomæ Aquinatis* sese sub- & consequuntur, succinctè tractantem. Et hinc Fratribus nostris, sive ad Theologiæ moralis Coronidem, sive ad Animarum curam, rigorosumque pro ea examen aspirantibus sæpè non modica se objicit difficultas. Cùm namque ex omni materia morali rigidè sint examinandi, vel omnes Tractatus ad manum non habent: vel, si habent, immensum chaos oculis cernunt, quo terrentur; vel si in Scholis eos audiverint, speculativis ad praxim non conducentibus subtilitatibus (in quibus non omnia possumus omnes) permixti sunt, immò abundant. Illis ergo hoc *Tribunal* nolui respergere, quod purè practicum, & morale est. Si paucula quædam inveneris, quæ tuum (respectivè) captum excedunt, v. g. de constitutivo peccati, & similia, oculos ad faciliora converte, & perpende, quòd teste Operis hujus frontispicio pluribus debitor sim, & quòd ex his clarescant alia eis annexa. Observo, paucis exceptis, post binum brevem Tractatum Proœmialem, ordinem Quæstionum *Angelici Doctoris* in *Summa*; incipiendo a 1. 2. & addendo, in quo loco S. Doctor de hac, vel illa materia tractet, ut possis, si placuerit, ad fontem ipsum, ex quo hos rivulos reduxi, recurrere. Multis multorum DD. Auctoritatibus, Sententiarumque allegationibus (quæ juniorem de hujus, vel illius Sententiæ amplexu non raro perplexum faciunt) chartam cum tua nausea, & sine fructu replere nolui, nisi fors, ubi Quæstio nonnihil controversa est. Sufficit tibi invicta Auctoritas S. Thomæ, & Thomistarum. In Causis, & Casibus gravioribus crebrò exprimam, quæ Sententia mihi minùs, quæ magis probabilis sit. Quæ tutior, non tamen semper probabilior, nec necessariò sequenda. Quæ Sententia mihi probabilior, si & tibi talis videatur, tu, non ob meæ, sed Thomisticæ Auctoritatis, ac rationis pondus, eam amplectere. Sin minùs, cave.

Dividitur hoc *Tribunal* in sedecim Tractatus. Hi subdividuntur in diversa particularia Examina. Hæ in Quæstiones, & Quæstiunculas pro materiarum diversitate.

Advertis indubiè, *Lector Benevole*, scopum, & intentionem meam, quę non aliò collineat, nisi ut Theologorum moralium præcipuè Sacerdotum, ad curam animarum aspirantium, profectui serviam, ne, sicut populus, sic sit Sacerdos, rudis, Legis Dei ignarus, stupidus, charactere sacerdotali indignus.

Audite hæc Sacerdotes, & auscultate judicium, Oseæ 5. *Quia tu scien-*

tiam

tiam repulisti, *repellam te*, *ne Sacerdotio fungaris mihi*. Oseę 4. ait Dominus ad Sacerdotem Curatum, Sanguinem commissi Gregis de manu ejus requirens. Ut ergo labia Sacerdotis custodiant scientiam. Malach. 2. & ne, *dum cæcus* Sacerdos populo *cæco ducatum præstat*, *ambo in foveam cadant* æternæ damnationis: Matth. 15. Pro subsidio cape hunc meum laborem, qui, si tibi placet, bene est; utere eo ad famosiorum Casuistarum intelligentiam. Si displicet, vade tu, Zoile, & fac melius. Hoc unicum suadeo, probabiliorissimum amplectere, non quà meum, sed quà aliorum Sen-& Saniorum, quorum non sum dignus corrigiam calceamentorum solvere. Cæterùm si quid in hoc Opus irrepsisset a genuino Matris Ecclesiæ, vel Angelici Doctoris sensu alienum, millies revocatum esto.

NOI REFFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la Fede di revisione, & approbatione del P.F. Vincenzo Maria Mazzoleni Inquisitor General nel Libro intitolato *Tribunal Confessariorum*, *&* *Ordinandorum P. F. Martini Vuigandt Ordinis Prædicatorum*; non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestato del Segretario Nostro niente contro Prencipi, & buoni costumi, concediamo Licenza à Nicolò Pezzana Stampator, che possi esser Stampato, osservando gl' ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Publiche Librarie di Venetia, e di Padoa.

Dat. 18. Marzo 1705.

(*Ferigo Marcello Proc. Ref.*
(*Girolamo Venier Kav. Proc. Ref.*
(

Agostino Gadaldini Segr.

IN-

INDEX I.

Oſtendens Quæſtiones, & materias, quæ in hoc Opere, ſeu Tribunali tractantur.

Prologus demonſtrat ſecuritatem doctrinæ Doctoris Angelici, rationem, ac methodum totius Operis.

TRACTATUS PRIMUS Procemialis.

De requiſitis in Confeſſario.

EXAMEN UNICUM. Fol. 2.

De Examine, Poteſtate, Virtutibus, Scientia, Officio, & obligatione Confeſſarii.

TRACTATUS II.

& Procemialis.

De Conſcientia.

EXAMEN I. fol. 10.

De quidditate, diviſione, & obligatione conſcientiæ, & in ſpecie de conſcientia erronea, ac dubia.

Con-

TRACTATUS III.

De ultimo fine hominis. De voluntario, & involuntario. De actuum humanorum circumstantiis, ac moralitate. Ex prima Secunda Angelici Doctoris.

EXAMEN I. fol. 33.

De ultimo hominis fine, actibus humanis, ac voluntario, & involuntario in iis reperto.

EXAMEN II. fol. 42.

De Circumstantiis humanorum actuum.

EXAMEN III. fol. 48.

De actuum humanorum moralitate.

TRACTATUS IV.

De virtutibus, vitiis, & peccatis.
Ex eadem Prima Secunda.

EXAMEN I. fol.58.

De eſſentia, ſubjecto, diviſione, ac proprietate virtutis.

EXAMEN II. fol.67.

De vitiis, & peccatis, eorumque diſtinctione, cauſis, & effectibus.

Quid

TRACTATUS V.

De vitiis Capitalibus in genere, & in specie.

EXAMEN I. fol. 103.

De vitiis Capitalibus in genere, & de Superbia in specie.

Digitized by Google

EXAMEN II. fol. 109.

De Avaritia, & Luxuria.

EXAMEN III. fol. 125.

De Invidia, & Gula.

jam

Digitized by Google

An

Digitized by Google

EXAMEN III. fol.155.

Speculum peccatorum super Decalogum.

EXAMEN IV. fol.159.

De peccatis, vel peccandi modis plurium Statuum in Particulari.

EXAMEN V. fol.169.

De Lege Humana.

Digitized by Google

TRACTATUS VII.

De virtutibus Theologicis Fide, Spe, & Charitate. Ex Secunda Secundæ Angelici Doctoris.

EXAMEN I. fol. 194.

De Fide, & Fidei Regula.

An

Digitized by Google

An

Digitized by Google

TRACTATUS VIII.

De Jure, & Justitia. Ex eadem Secunda Secunda.

EXAMEN I. fol. 275.

De Justitia, ejus objecto, speciebus, uti & de Judicio, præsertim temerario, ac Suspicione.

EXAMEN II. fol. 286.

De Dominio.

De

EXAMEN III. fol.359.

De Furto.

EXAMEN IV. fol.363.

De Injustitia Judicis.

EXAMEN V. fol.367.

De Injustitia accusatoris, & accusati.

EXAMEN VI. fol.371.

De Injustitia Testis, & Advocati.

EXAMEN VII. fol.373.

De fraude in Contractu Emptionis, & Venditionis.

Resol-

EXAMEN VIII. fol. 379.

De Usura in Mutuo.

EXAMEN IX. fol. 389.

De variis Contractibus, ut sequitur.

TRACTATUS X.

De Religione, & vitiis ei oppositis. Ex eadem Secunda Secundæ.

EXAMEN I. fol. 393.

De Essentia Religionis, & Objecto.

EXAMEN II. fol. 396.

De Actibus Religionis.

EXAMEN III. fol. 402.

De Voto.

EXAMEN IV. fol. 412.

De Juramento, Perjurio, Mendacio, Sacrilegio, Maledictione.

EXAMEN V. fol. 422.

De Horis Canonicis, & celebratione Festorum.

De

EXAMEN VI. fol. 436.

De vitiis oppositis Religioni.

EXAMEN VII. fol. 441.

De Simonia.

Pro

Digitized by Google

TRACTATUS XI.

De Sacramentis in communi, & in specie de Baptismo, & Confirmatione. Ex Tertia Parte Doctoris Angelici.

EXAMEN I. fol.450.

De Essentia, & necessitate Sacramentorum.

EXAMEN II. fol.456.

De Sacramentorum Veteris, & Novæ Legis causalitate, & effectu.

EXAMEN III. fol.464.

De Charactere.

EXAMEN IV. fol.466.

De causa principali, ac minus principali Sacramentorum. De intentione Ministri. De Sacramentorum numero, ordine, &c.

An

Sol-

Digitized by Google

bene

EXAMEN V. fol. 517.

De Eucharistia ut est Sacrificium.

TRACTATUS XIII.

De Sacramento Pœnitentiæ, & partibus ejus. Ex eadem tertia Parte.

EXAMEN I. fol. 253.

De essentia, & institutione Sacramenti Pœnitentiæ, ejusque partibus in generali: & de Pœnitentia ut est virtus.

EXAMEN II. fol. 128.

De effectu Pœnitentiæ.

Quo-

Quis

EXAMEN VI. fol. 558.

De qualitate Confessionis.

EXAMEN VII. fol. 561.

De Sigillo Confessionis.

EXAMEN II. fol. 502.

De Casibus reservatis.

Quid

EXAMEN II. fol.618.

De Ordine in genere, de ejus essentia, existentia, institutione, divisione, materia, & forma, effectu, subjecto, requisitis, ministro, tempore, & loco Ordinationis.

EXAMEN III. fol.627.

De Ordinibus Minoribus in genere, & in specie.

EXAMEN IV. fol.630.

De Ordinibus Majoribus in genere, & in specie de Sub. & Diaconatu.

EXAMEN V. fol. 633.

De Ordine Presbyteratus, seu Sacerdotii.

EXA-

EXAMEN II. fol. 683.

De Matrimonio quantùm ad Sponsalia.

EXAMEN III. fol. 691.

De consensu circa Matrimonium.

EXAMEN IV. fol. 699.

De objecto consensus, & bonis Matrimonii.

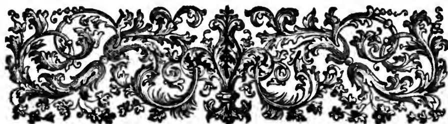
EXAMEN V. fol. 708.

De impedimentis Matrimonii in generali.

EXAMEN VI. fol. 714.

De Impedimentis Matrimonii in speciali.

TRACTATUS PRIMUS,

E T

PROOEMIALIS.

De Requisitis in Confessario.

Ulla est disciplina, vel ars, etiam illiberalis, ac mechanica, cujus in Magistrum antequam quis creetur, non sit Candidato subeundum examen; vel opere ipso, sive artefacto comprobandum, quòd eos in arte fecerit progressus, ut Magistrorum Catalogo possit meritò accenseri: *Nam sunt plerique* (ait S. Gregor. in Prolog. Pastor) *qui dum metiri nesciunt, quæ non didicerunt, docere concupiscunt: qui pondus Magisterii tantò leviùs æstimant, quantò vim magnitudinis illius ignorant.* Et his væ! & vel maximè væ illis, qui se, inscitiamque suam metiri nesciunt, cum qua animarum curæ, muneri, angelicis etiam humeris formidando, se accingunt; sæpè quò stupidiores, eò ad id promptiores: quæstui temporali interdum magis, quàm spirituali inhiantes. Hinc non mirum, quòd animarum Curæ applicandi priùs citentur ad Tribunal, rigidè examinandi, an Magisterio digni, inque aliorum Doctores, ac Judices sint creandi, necne. Pro quorum eruditione, Sit

Digitized by Google

EXAMEN UNICUM,

De Examine, Potestate, Virtutibus, Scientia, Officio, & obligatione Confessarii.

De quibus Angelicus Doctor agit partim in Supplemento 3. Partis, qu. 8. & 18. & 19. partim extra Summam in Opusc. 64. & 65. de Officio Sacerdotis, & cautela in Confessione habenda, ac de modo confitendi, compositis.

QUÆRO I. Ad Curam animarum aspirans, tenerisne te priùs sistere examini, in quo tenteris, ac judiceris, an ad arduum, & tremendum hoc officium sis aptus, necne?

I. *Respondeo*. Tutissimè, & probabilissimè verbis Concilii Trid. Sess. 23. cap. 15. *Quamvis Presbyteri in sua ordinatione potestatem absolvendi à peccatis accipiant, decernit tamen sancta Synodus, nullum, etiam Regularem, posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium, aut ab Episcopis per examen, si ita illis videbitur, aut aliàs idoneus judicetur: & approbationem, quæ gratis detur, obtineat: privilegiis, & consuetudine quacunque, etiam immemoriali, non obstantibus.*

Ex his Concilii Trident. verbis ad Quæsitum Respondeo sub distinctione. Si cui legitimè est collatum beneficium curatum, seu habens annexam curam animarum, non indiget alio examine, approbatione, vel expositione: & sic fit in Parochis; eo ipso enim, quòd Episcopus talem censuerit idoneum pro administratione Officii Parochialis (quod judicium etiam solet fieri per examen) eum approbavit, & exposuit ad audiendas Parochianorum confessiones: nisi fortè in ea Diœcesi obstaret specialis Constitutio Synodalis, ut scribitur esse in Diœcesi Constantiensi. Verùm Religiosus, etiam exemptus, non Parochus, speciali examini se sistere tenetur.

II. *Sed quid*, si Religiosus ad Curam animarum, sive ad confessionum audientiam aspirans, sit Superior, seu Prælatus alicujus Monasterii, vel Provinciæ, si Licentiatus, vel Doctor Theologiæ, si Publicus Professor, nonne eo ipso est liber ab examine?

Dico. Non est, si Parochiali beneficio careat.

Ratio. Quia Concil. Trident. universaliter definit, *nullum Sacerdotem, etiam Regularem, posse sæcularium, etiam Sacerdotum, confessiones audire, nisi, &c.* ut ante. Ubi autem Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus: ut ajunt Jura. Et licèt tali viro non desit scientia, fortè tamen deest experientia, & prudentia ad hoc conscientiæ forum necessaria: cujus proinde examen Episcopo committitur.

Est ne ergo Episcopis examen illud semper liberum?

III. *Affirmo*, juxta quod revocando privilegia à seipso 1567. quoad hoc concessa definivit S. Pius V. Anno 1571. octavo Idus Augusti in Bulla, quæ incipit. *Romani Pontificis Providentia*. In qua sic statuitur. Hac nostra perpetua Constitutione decernimus, & declaramus, decretum Concilii Tridentini de Approbatione Regularium, audiendis confessionibus sæcularium præpositorum, observari debere etiam in omnibus Regularibus quorumvis Ordinum, etiam mendicantium, etiamsi sint Lectores, aut in Theologia, etiam de Superiorum suorum licentia, graduati, vel promoti, vel à suis Magistris Generalibus, vel Provincialibus Ministris, sæcularium Confessionibus audiendis expositi. Volumus tamen, eos, qui semel ab Episcopo in Civitate, & Diœcesi sua prævio examine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterùm non examinari, ab Episcopo autem successore pro majori conscientiæ suæ quiete examinari denuò poterunt, hæc ibi. De quibus redibit sermo infrà in Tract. de Pœnitent. circa Bullam Clementis X. quæ incipit: *Superna*. Vide in Tract. 13. num. 86. & seqq.

IV. *Sed nonne* Episcopus, ejusque Vicarius hoc examen Religiosis, graduatis, ac promotis, potest remittere?

Dico. Potest remittere omnibus, de quorum sufficientia, & idoneitate se moraliter certum æstimat, præsertim Graduatis, promotis, ordinariis Professoribus.

Ratio. Quia discretio (quæ est Mater virtutum) honestas, & æquitas postulat, ut non examinentur tales, qui habent publicum suæ scientiæ testimonium. Et ideò notanter dicit

Concil. Trid. cit. *Si ita illis videbitur, aut aliàs idoneus judicetur*.

Hæc non considerant illi Examinatores, qui tam stricti juris, immò strictioris observantiæ sunt, ur indifferenter omnes, sine personarum respectu, graduatos, Doctores, Priores, Guardianos, Provinciales, &c. examinent. Qua tamen in re ego eos neutiquam carpo. Alii è contra discretiores Characterem Candidati respiciunt, ac sine examine idoneos declarant, quos vox populi (quæ est vox Dei) canonizat. Nec immeritò, præsertim si tales sint, qui per complures annos, vel in Universitatibus, vel in monasteriis Theologiam docuerunt. Sunt alii, qui (ne juris sui videantur ignorantes, vel prodigi) unica quæstione Candidatum expediunt. Alii sunt Ordinarii, aut Generales Vicarii adhuc mitiores, qui Sacerdotes Regulares, nullo enim gradu insignitos modò offerant, vel mittant authenticam Superiorum attestationem de idoneitate domi per rigorosum examen explorata) ad confessionum audientiam admittunt; aliquando etiam absentes, per literas rogati.

V. Hac de re in Constitutionibus nostris dist. 2. cap. 12. lit. B. circa finem sic legitur: Declaramus in Capit. Bonon. 1564. ex Trid. Concilio sic fuisse statutum: Prælati Ordinis diligenter attendant, quæ circa Reverendiss. Episcoporum observantiam à Sancta Synodo fuerunt statuta. Et si expositos ad confessiones, aut promovendos ad Ordines velint examinare, humiliter pareant, neque ipsis contradicentibus etiam in Ecclesiis nostris prædicare præsumant. Et si in aliquo horum duriùs aliquando cum Fratribus nostris agere videantur, æquo animo sustineant, nec de ea re quæstiones habeant, aut lites intendant. Cæterùm si non ferenda gravamina interim occurrant, consulatur Reverendissimus Generalis Magister, vel illius Provinciæ Superior Prælatus: & secundùm eorum consilium de opportuno remedio provideatur. Hæc ibi. Vide infrà loco citato dictam Bullam Clementis X.

Quantam obligationem habent Superiores Regularium, & Examinatores, qui sunt ex Ordine, ut non nisi idoneos Episcopis præsentent pro confessionum audientia?

VI. *Dico*: Scire hoc debent ex suis propriis Statutis. In nostro Ordine Romæ 1589. ex auctoritate Apost. Sixti V. ut patet in ordinationibus auctoritate Apost. editis. Ordinar. 4. sancitum est sic: Nullus admittatur ad Sæcularium, vel Fratrum confessiones audiendas, nisi pariter per quinque examinatores, vel, ubi tot non suppetunt idonei Patres, per tres ad minus, sufficiens judicatus fuerit, præcipientes ipsis, sive Prædicatorum, sive Confessorum Examinatoribus respectivè sub eodem præcepto formali, eademque excommunicationis latæ sententiæ pœna, ut, per vota secreta sua dantes suffragia, secluso omni particulari affectu, insufficientes excludant, & sufficientes, ac idoneos tantùmmodò admittant. Hæc ibi. Idem fuit confirmatum Romæ 1601. Conf. 5. Vallisoleti. 1605 Conf. 3. & Parisiis 1611. Conf. 27. ubi ita additur: Volumusque eandem ordinationem inviolabiliter observari sub pœna excommunicationis tam à Præsidentibus Conventuum, ne quemquam aliter ad prædicandum, aut confessiones audiendum admittant: quàm à Prædicatoribus, & Confessariis, ne aliter dictis officiis fungi *Præsumant*. Hæc ibi. Idem vide in Constit. nostris dist. 2. c. 12.

Tenenturne Confessarii Regulares intra Ordinem sæpius se examini sistere?

Dico, ut ante, scient hoc ex propriis Statutis: In nostro Ordine Valentiæ 1647. Ord. 4. sic fuit statutum. Ordinamus, quòd qui imposterum approbandi erunt ad audiendas Confessiones tam Fratrum, quàm sæcularium, & monialium, nisi aliàs sint Graduati, vel in Studio Generali Prædicatores, vel Lectores instituti, tribus vicibus, de triennio in triennium, in aliquo Conventu, ubi vigeat Studium Theologiæ, examinentur: & solùm post tertium examen simpliciter approbati esse censeantur, declarantes, quòd aliàs quantùm ad formam, & locum examinis servetur usus Provinciarum. Hæc ibi. Plura similia vide in nostro Fontana de Confessoribus, lit. C.

QUÆRO II. Quid est cura animarum? quid Confessio? quid Confessarius? à quo is approbandus?

VIII. *Resp.* 1. Curare animas, seu earum curam gerere, est prædicare, ac docere ea, quæ saluti sunt necessaria; ac tollere morbos animæ, nimirùm peccata, administrando Sacramenta ad sanandas, seu curandas animas à Christo instituta.

Resp. 2. Cura animarum, seu potestas curandi est duplex. Una ordinaria, quæ competit ex vi officii, v. g. Episcopis, Parochis, &c. altera delegata, uti est in Religiosis. De quo redibit sermo in tract. 13. de Pœnit. Vide ibidem. Exam. 5. n 63.

Resp. 3. Confessio definitur infrà in dicto Tract. quòd sit legitima, ac sacramentalis accusatio de propriis peccatis ad eorum veniam virtute clavium obtinendam coram Sacerdote facta.

Quæcunque hìc quæri, ac dici possent de Sacramento Pœnitentiæ, discutientur in cit. Tr. XIII. nimirum de essentia, institutione, necessitate, ac partibus ejus in generali, materia, & forma, & de virtute Pœnitentiæ in Examine 1. ejusdem Tract. vide ibid. num. 2. & seqq. De effectu pœnitentiæ in Exam. 2. vide num. 16. & seqq. De contritione in speciali in Exam. 3. vide

Digitized by Google

num.38. & seqq. De confessione, ejus necessitate, & quidditate in Exam.4. vide num.52. & seqq. De qualitate confessionis in Exam.6. De Sigillo confessionis in Exam.7. vide totum. De satisfactione in Exam. 8. vide fusè ibid. Quæ omnia ibi velut in proprio loco tractantur.

Resp. 4. Confessarius definitur, quòd sit, Sacerdos habens potestatem clavium, vel, præditus potestate ligandi, & solvendi in foro sacramentali, seu sacramentaliter confitentem; Approbandus à Superiore in eodem foro.

Quæ circa ministrum Confessionis, seu Confessarium dici possunt, vide nu.62. & seqq. in dicto Tract.XIII. Exam.5. nimirum, quis sit minister, & quotuplex, ac quæ ejus potestas, & quotuplex. Quid sit approbatio, quid jurisdictio, à quo danda. De Confessariis Regularium, item monialium; & similia plura ibidem tractantur nu.64. & nu.66. & nu.69. & seqq.

QUÆRO III. Quid est clavis, seu potestas clavium, cujus meministi? & quomodo differt à Charactere Sacerdotali? & à quo data est?

Ante *Resp.* Suppono dari in Ecclesia claves. Quod S.Thom. in Supplemento tertiæ Partis q.17.ar.1. in sud. Cont. probat ex illo Christi ad Petrum Matth.16. *Tibi dabo claves regni Cœlorum:* Hoc supposito.

IX. *Resp.*1. Clavis benè definitur, quod sit potestas ligandi, & solvendi, qua Judex Ecclesiasticus dignos recipere, indignos excludere debet à regno. Ita S.D.q.17.cit.a 2.

Declarat hoc ibidem. Secundùm Philosophum in 2. de anima, potentiæ per actus definiuntur, unde cùm clavis sit potentia quædam, oportet, quòd per actum, sive usum suum definiatur: & quòd in actu objectum exprimatur, à quo actus recipit speciem: & modum agendi, ex quo apparet potentia ordinata: actus autem potestatis spiritualis non est, ut cœlum aperiat absolutè, quia jam est apertum (putà per Passionem Christi, ut dixit S.Tho.art.1.ad 1.) sed, ut quantùm ad hunc aperiat, quod quidem ordinatè fieri non potest, nisi idoneitate ejus (cui aperiendum est) pensata. Et ideò in prædicta definitione clavis ponitur genus, scilicet potestas, & subjectum potestatis, scilicet Judex Ecclesiasticus: & actus, scilicet excludere, & recipere, secundùm duos actus materialis clavis, qui sunt, aperire, & claudere: cujus objectum tangit in hoc, quòd dicit, à regno: modus autem in hoc, quòd dicit, dignos, & indignos, in illis, quos actus exercetur, pensatur. Hæc ibi.

Idem explicat Angel. Doctor ibid.art.1.in c. dicens: *In corporalibus clavis dicitur instrumentum, quo ostium aperitur, regni autem ostium nobis per peccatum clauditur: & ideò potestas, qua tale obstaculum removetur, dicitur clavis*, putà metaphoricè, ut ibid. ait in fine corp.

Adde ex eodem artic. quòd Sanctissima Trinitas, seu Deus habet claves auctoritatis, Christus claves excellentiæ, Ecclesia, seu ministri ejus, claves ministerii. Sicut ergo clave materiali ostium aperitur, & clauditur, ita clave hac spirituali, dignis, idest, verè pœnitentibus, cœlum aperitur: indignis verò clauditur, seu clausum relinquitur.

Ex quo patet, quare vocetur potestas ligandi, & solvendi, dignus enim absolutione, seu verè pœnitens, à vinculis peccatorum solvitur; indignus ligatur, seu manet, ac relinquitur ligatus. Vel ut paulò aliter ait S.D.q.18.art.3. in corp. solvit Sacerdos, inquantùm peccata dimittit: ligat, inquantùm non absolvit, sed ligatos ostendit: solvit pœna, quam remittit: ligat ad pœnam, quæ remanet, & quam imponit.

Resp. 2. Potestas clavium, quæ est idem, quod potestas jurisdictionis, realiter moraliter distinguitur à potestate Ordinis, seu à Charactere Sacerdotali.

Ratio videatur in cit. Tract.13. de Pœnit. infrà Exam.5.q.1.& 2.num.62. Ubi etiam dabitur definitio potestatis jurisdictionis.

*Resp.*3. Potestatem clavium Christus Ecclesiæ promisit Matth.16. illis verbis. *Tibi dabo claves. Quodcunque solveris, & ligaveris super terram, erit solutum, vel ligatum & in cœlis.* Dedit autem actu Joan.20. quando Apostolis dixit; *Accipite Spiritum S. quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta sunt.* Et tunc instituit Sacramentum pœnitentiæ, ut dicetur Tract.13. cit. Exam.1. n.2. resp.3.

Quare in plurali vocantur claves, cùm sit una clavis, quæ aperit, & quæ claudit: una potestas, quæ solvit, & quæ ligat?

Dico cum Angel. Doctore cit.qu.17.art.3. in corp. in essentia, ac realiter esse unam clavem, ac potestatem, vocari autem in plurali claves ex comparatione ad diversos actus, quorum unus alterum præsupponit, & uterque auctoritatem, ac potestatem quandam exigit. Quorum actuum unus, est judicium discretionis de idoneitate confitentis, ob quam potest solvi, & ad regnum recipi: vel de inidoneitate, ob quam ligatur, & à regno Dei excluditur, seu regnum ei non aperitur. Alter actus est ipsa actualis absolutio, seu apertio regni, aut receptio ad regnum, vel exclusio ab illo.

Explicat hoc noster Soto in Tract. de instructione Sacerdotum, ubi cum S. Thoma qu.17. ar.3. ad 2. aliam vocat clavem scientiæ, aliam

Digitized by Google

aliam potestatis. Per primam non intelligitur scientia in quovis Confessario requisita, hæc enim, proh dolor! multis deest: unde eam non vocat scientiam, sed clavem scientiæ, estque ipsa potestas cognoscendi, inquirendi, & judicandi dignum, vel indignum absolutione. Per clavem potestatis intelligitur ipsa auctoritas absolvendi, vel retinendi peccata; admittendi, vel excludendi à regno. Potest etiam distingui, quòd alia sit clavis Ordinis, alia jurisdictionis. Prima est ipse character Sacerdotalis, seu potestas Ordinis, nimirum super Corpus Christi verum in Eucharistia consecrandum: quæ datur in Ordinatione. De altera patebit infra loco citato de Pœnit.

Ex his colligitur, quid sit, hoc, vel illud dictum, aut factum subjicere clavibus Ecclesiæ, est enim idem ac subjicere judicio Confessarii, ac potestati ligandi, & solvendi per sacramentalem confessionem.

QUÆRO IV. Quibus Virtutibus Confessarius debet esse instructus, ut dignè animarum curam gerat?

X. *Resp.* Cùm Sacerdos in dimittendis hominum peccatis Dei Vicarium agat, ac cœli clavigerum, omnibus eum virtutibus instructum esse, maximè convenit. Sex tamen potissimùm virtutes in eo resplendescere debent.

Prima virtus est Integritas mentis, nimirum, ut sit *integer vitæ, scelerisque purus*, mundus in conscientia, nulla censura innodatus. Dum ergo Sacerdos sacro huic ministerio, confessionali nimirum se accingit, emundet priùs propriam conscientiam à sordibus peccatorum, maximè mortalium: ne, dum alios mundat, ipse sordescat.

Tenerisne ergo confiteri, priusquam confessionem excipias, si in mortali sis, & copiam Confessarii habeas?

Dico esse de consilio, & me optimè facturum: non tamen est de præcepto, sed sufficit elicere contritionem. De quo infra Tract. XI. num. 38. Ubi etiam patebit differentia, cur celebraturus Missam teneatur in eo casu priùs confiteri.

De hac ptima Confessarii virtute Angel. Doctor. cit. opusc. 65. sic ait. *Munditia vitæ necessaria est, ut in nullo eorum sit judicandus, quæ in aliis est judicare paratus: juxta illud Domini: Qui sine peccato est, primus in illam lapidem mittat.*

Secunda virtus est mansuetudo, quia Confessor comparet tanquam agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Unde S. Thomas in cit. Opusc. 65. inquit: *Dum pœnitens confitetur, Sacerdos se exhibeat benevolum, affabilem, & humanum, ut pœnitens non impediatur in confessione: confortet ipsum, utendo diversis experimentis ad sanandum ægrotum nunc levian.o, & consolando per spem veniæ, & gaudium vitæ æternæ.* Subdit autem S. D. si pœnitens suavibus non moveatur: *Posteà terrendo per pœnas æternas, & incendia gehennæ ostendendo: sicut viderit expedire.*

Tertia est humilitas, qua etiam seipsum peccatorem agnoscat, sibi, suisque viribus diffidat, & confidat tantùm in illum, qui dicit: *Sine me nihil potestis facere.* Joan. 15.

Quarta est Charitas, quæ est vinculum perfectionis, Coloss. 3. & Finis præcepti Charitas. 1. Timoth. 1. Et, Amanti nihil difficile.

Quinta est Justitia, qua dignos solvat, indignos liget, in sensu ante explicato: cogatque pœnitentem, ut faciat, ac restituat, quod ex justitia debet: ne se injustitiæ reum faciat.

Sexta est Oratio, seu sedulitas in orando. Nam *Oratio oranti est subsidium, Deo sacrificium, dæmonibus flagellum, ait S. August.*

Ex dictis, & dicendis patet, quid sit respondendum quærenti: Quæ, & quot sunt (præter potestatem absolvendi requisita ex parte Confessarii, ut debitè hoc officium administret? Et solet responderi: Tria sunt, nimirum *Scientia, Prudentia* (de quibus statim dicetur) *& bonitas*, quæ idem est ac jam explicata mentis integritas, complectiturque reliquas prædictas virtutes.

QUÆRO V. Quæ prudentia, & scientia in Confessario requiritur?

II. *Resp.* 1. Indubitatum est, singularem prudentiam, & scientiam in Confessario requiri.

Ratio patet ex præfatione hujus libri circa finem. Tum quia Dominus sanguinem commissi gregis de manu Sacerdotis requiret. Tum ne, dum cæcus cæco ducatum præstat, ambo in foveam cadant. Tum talem, quia triplex officium Confessario incumbens cujus fiet mentio in R. ad Q. 8.) absque singulari prudentia, & scientia administrari nequit.

Resp. 2. Quanta scientia in sacerdote sufficiat, ut sacramentum pœnitentiæ sine peccato administret, per unam certam regulam definiri non potest, sed debet relinqui arbitrio boni viri prudenter considerantis qualitatem loci, ubi confessiones sunt excipiendæ.

Ratio Quia potest quis in uno loco v. gr. in pago, & pro hominibus simplicibus esse idoneus, qui in aliquo emporio, vel loco celebri non subsisteret ob frequentes casus in contractibus, judiciis, matrimoniis, &c. Item majori scientia debet pollere is, qui exponitur pro toto Regno, quàm qui tantùm pro una Diœcesi, non adeò protensa. Et minor scientia sufficit in eo, qui exponitur pro loco, ubi sunt multi viri literati, quos possit consulere, quàm ubi nullus est talis.

Digitized by Google

*Resp.*3. Duplex in præsenti Scientia considerari potest. Una eminens, & perfecta, altera mediocris, & sufficiens. Prima etsi sit optima, non tamen est absolutè necessaria: altera verò omnibus necessaria est, & sufficit.

Declaratur. Ad posteriorem scientiam requiritur, ut sacerdos præter essentialia, ac integralia sacramenti pœnitentiæ, sciat *Primò* dignoscere bonum à malo, & distinguere *inter lepram, & non lepram*, quia aliàs judicabit bonum malum, & malum bonum. Hanc verò distinctionem sciet ex eo, an actio sit con-vel difformis rectæ rationi, legi divinæ, præceptis Ecclesiæ, &c. *Secundò* ut sciat discernere inter peccatum mortale, & veniale, seu, ut Theologi loquuntur, *inter lepram, & lepram*. Quia non cognito morbo infirmum curare nequit. *Tertiò* noscere debet circumstantias speciem mutantes, & intra eandem speciem notabiliter aggravantes, vel diminuentes. De quibus infrà. Unde S. Thom. in cit. Opusc. ait: *Inquirat diligenter Sacerdos circumstantias peccatorum, tempus, modum, locum, & causam, &c. ut pœnitentes ex ignorantia, vel verecundia non celent peccata*. *Quartò* à quibus peccatis possit absolvere, necne. Hinc scire debet peccata, casus, ac censuras reservatas, saltem communiores. Et, si auditurus est Clericos, debet etiam scire, in quibus casibus incurratur ab iis irregularitas, ac suspensio, & quomodo, aut per quem hoc vinculum possit tolli: qualiter ipsi Clerici in hoc vinculo se debeant gerere. *Quintò* scire debet, in quibus casibus sit iteranda confessio, & imponenda restitutio. *Sextò* quando pœnitenti absolutio sit deneganda, vel saltem differenda. *Septimò* debet esse instructus circa peccata cogitationis examinanda. *Octavò* quas, aut quantas pœnitentias debeat imponere, *ut ex errore non imponat falsas pœnitentias, per quas animæ ad inferna trahuntur*, ut loquitur S. Thom. in Opusc. 65. Quod ulteriùs sic explicat: Sacerdos consideret qualitatem peccati, & peccantis, ut, si est senex, aut juvenis, aut dives, aut pauper, debilis, aut fortis, si est bene compos, aut compunctus, & alia: & omnibus bene consideratis imponat ei pœnitentiam, prout arbitrio suo viderit expedire. Ita tamen, quod Juvenibus, maximè mulieribus, non imponantur itinera, & vagationes propter ætatis fragilitatem: quia in eundo, & redeundo mulier juvenis audit, & videt aliquid, per quod colligit venenum mortis, & infundit aliis: quia non solùm tactu, & ejus affectu, sed & aspectu quęcunque appetitur, & quisque appetit con cupiscentiam fœminarum. Masculis autem injungat pœnitentiam, scilicet, genuflexiones, & alias satisfactiones in Ecclesia faciendas, ad tollendam malam consuetudinem de non veniendo ad Ecclesiam diebus Dominicis, & festivis. Hæc ibid. S. Th. qui circa quantitatem pœnitentiæ statim subdit:

Sit autem Sacerdos ita cautus, ut non imponat pœnitentiam ita gravem, & austeram pęnitenti, ut pœnitens totum dimittat: sicut adolescens, qui fascem dejecit à tergo, quem super humeros portare non potuit: ut 26. q. 7. Alligant. Sed nec ita levem imponat, ne peccator contemnat peccatum, & ut ex levitate pœnitentiæ relabatur libentiùs in peccatum: ut 50. dist. c. 1. Faciat ergo quoddam temperamentum ex misericordia, & severitate, ut pœnitentia non sit nimis dissoluta, nec nimis rigida: Ut dist. 45. Sunt namque. Tamen tutius est ponere minorem debito, quàm majorem, quia meliùs excusamur apud Deum propter multam misericordiam, quàm propter nimiam severitatem: ut 26. qu. 7. Alligant in fin. qui talis defectus in Purgatorio supplebitur, 25. dist. Qualis. Sed tamen reiteranti peccatum gravior est pœnitentia injungenda, vulnus enim iteratum, si incurratur, gravius est ad sanandum. Ut de pęn. dist. 4. Hæc S. D.

Nonò debet Confessarius in occurrentibus difficultatibus saltem posse dubitare, & in dubio doctiores, vel libros consulere. Si ergo occurrat casus, in quo Confessarius ex se ipso non est sufficiens ad resolvendum, moneat pœnitentem, esse rem non modici momenti, esse eam priùs bene ponderandam cum aliorum doctiorum consilio, an velit eorum judicio stare, & proximè redire: quòd si affirmet, & absolutio commodè, ac sine nota differri possit, differatur: si non possit, absolvatur pro hac vice cum onere redeundi. De omnibus dictis punctis redibit sermo in decursu hujus Tribunalis in propriis locis.

Scientia eminens, & perfecta ultra hæc omnia probè callet totam Theologiam moralem, & sacramentalem, utriusque juris peritiam, & Constitutiones Synodales illius Regionis, in qua confessiones audit. Hæc non necessariò requiritur in omni Confessario, benè tamen in Episcopis per se ipsos judicantibus, ac definientibus, in Vicariis Generalibus, in Consiliariis Ecclesiasticis, & similibus: quia ad hos Clerici, & Curati inferiores recurrunt.

*Resp.*4. Ad prudentiam spectant diversa à Confessario observanda. *Primò* ut prudenter admoneat pęnitentem, ut, seposito omni humano timore, omnia peccata cum suis circumstantiis exprimat. *Secundò* prudenter procedat in injungendo pœnitentiam, secundùm dicta: & in præscribendo opportuna remedia. *Tertiò* caveat Confessor, ne enorme peccatum audiens hæreat similis attonito, vel gestu

mo-

motu, suspirio, aliove simili modo det judicium indiscretæ displicentiæ, ne hoc pacto pœnitentem terreat ab enarrandis aliis enormibus delictis. *Quartò* ne audito uno, alterove peccato, in ipso limine confessionis exaggeret, seu pęnitenti exprobret peccatorum gravitatem, miserum statum, &c. hoc enim commodiùs fit cęteris omnibus peccatis recensitis.

Resp. 6. Scientia in Confessario requisita, sive sit eminens, sive sufficiens, est triplex, scilicet Scientia potestatis, juris, & facti.

Declaratur. Ad scientiam potestatis spectat, scire, super quæ peccata, censuras, causas matrimoniales, jejunia, juramenta, vota solvenda, commutanda, vel dispensanda, habeat potestatem, & jurisdictionem. *Ad scientiam juris*, putà, passivi (per quam intelligo notitiam obligationis, quam ipse Confessarius habet ad certa officia in suo ministerio peragenda) ad hanc inquam spectat nosse, an, & quando Confessarius obligetur pœnitentem de peccatorum numero, ac circumstantiis examinare, ad dolorem, si desit, excitare: restitutionem injungere, sigillum servare, quomodo possit defectus in confessionum audientia fortè commissos emendare, eodem jure tenetur scire ordinarios modos, quibus homo contra Dei, aut Ecclesiæ leges, contra proprium statum, & officium peccare potest. Item quomodo teneatur fungi triplici officio. De quo posteà ad Q.8.

Tandem *ad scientiam facti* spectat scire, an pęnitens commiserit mortale, vel veniale, unum, vel plura. Pro cujus cognitione sciat 1. Quibus peccatis ex genere suo insit malitia mortalis, vel venialis. 2. Quæ circumstantiæ speciem mutent, quæ verò intra eandem notabiliter aggravent. 3. Quæ circumstantiæ ex mortali faciant veniale, vel, è contra. 4. Unde desumatur distinctio specifica, & numerica peccatorum. De quo vide infra Tract. de vitiis, & peccatis.

QUÆRO VI. Teneturne Confessarius sub mortali se qualificare, aut peccatne mortaliter, audiendo confessiones sine sufficienti scientia?

XII. *Resp.* Affirmativè. Patet tum ex illo 1.Cor.14. *Qui ignorat, ignorabitur*, tum ex S. Thom. Opusc.65. ubi ex sententia Salvatoris adducit illud; *Si cæcus cæcum præsumat ducere secum, in foveam ductor primus cadit, inde secutor*. Item ibidem ait. *Certè cùm videbimus medicos corporum revolvere quotidie, & legere libros physicales, & medicinales, in quibus docentur curare corpora moritura, magna stultitia est, non legere libros Sanctorum, medicinales animarum: in quibus docemur curare animas in æternum victuras. Majus est damnum unius animæ, quàm de morte inenarrabilium corporum*. *Ut 24. qu. 3. Si habeas. Circa finem*.

Ratio. Tum quia lex naturalis dictat, quemlibet teneri tanta pollere scientia, quanta requiritur ad suum munus rectè obeundum, ut patet ex S.Tho.1.2.qu.76.a.2.in c. Tum etiam, quia aliàs Confessarius se, & pœnitentem exponit periculo lapsus in foveam æternæ damnationis. Et hæc sententia est tutissima, & probabilissima.

Sequitur ex his, quòd Superiores Confessariorum, sive Episcopi sint, sive Regulares, sub eodem onere teneantur suos subditos ad illam qualificationem compellere, exhortari importunè, opportunè. Cæteroquin utrisque Væ! Quia Superioribus incumbit attendere, ne per suos animæ pereant.

Nonne illos Confessarios, qui se ineptos judicant, approbatio, vel obedientia ad audiendas confessiones à Superioribus imposita, coram Deo excusat?

Dico, quòd non. *Ratio*. Quia Superior scientiam non infundit, & obedientia illa supponit obligationem se qualificandi.

Sed si quis dubitet de sua capacitate?

Dico, potest stare judicio examinatorum, qui eum idoneum censuerunt, vel ut talem approbarunt: nisi fortè illam scientiam, quam in examine ostendit, per negligentiam perdiderit. Item potest se conformare præcepto Superioris, si hic eum idoneum censeat, & sciat, Prælatum id muneris non injungere ex passione, ira, &c.

QUÆRO VII. Quid sentis de eo, qui studiosè quærit ignorantem, & stupidum Confessarium? Vel de casu, in quo non est alius?

XIII. *Resp.*1. ad 1.p. certum esse, quòd graviter peccet illi confitendo.

Ratio. Etsi adsit debita materia, forma, & jurisdictio, attamen pęnitens videtur esse indispositus, ex eo, quòd peccatorum suorum gravitatem videatur velle tegere, nec de illis ex animo dolere: cùm sciens, & volens absolutionem petat ab eo, quem scit esse inidoneum. Præterquam quòd ante probatum sit, talem confessiones audiendo mortaliter peccare: cui peccato ille cooperatur. Ergo.

*Resp.*2. Juxta S.Anton.3.p.tit.17.cap.6. sunt tres casus, in quibus imperitus Confessarius excusatur.

Primus est, quando is, qui confitetur, est sibi ipsi valde sufficiens, ad peccatorum suorum gravitatem, cum omnibus circumstantiis Confessario explicandam: estque vir timoratæ conscientiæ. *Secundus est*, quando confitentes sunt personæ spirituales, solitæ sæpiùs confiteri, & communiter solis venialibus subjacent. *Tertius est*, quando pęnitens est in articulo mortis, & non adest alius confessarius præter imperitum.

Addi poteſt, idem eſſe de caſu (extra articulum mortis) quo non eſſet copia peritiorum Confeſſariorum, præſtat enim, imperitum Confeſſarium confeſſiones audire, quàm populum longo tempore hoc ſacramento deſtitui. Pariter idem eſt de Confeſſario Chriſtianorum, qui vel vincti, vel etiam ſoluti degunt apud infideles v.gr. Turcas, &c. ſi peritior haberi nequeat.

QUÆRO VII. Quæ ſunt munia Confeſſarii, ad quæ obligatur?

XIV. *Reſp.* Tria maximè ſunt, nimirum officium Judicis, Doctoris, & Medici.

Declaratur. Præcipuum inter hæc tria eſt officium Judicis, apertè à Chriſto indicatum illis verbis Jo. 20. *Quorum remiſeritis peccata*, &c. Ex vi hujus officii Confeſſarius aliquando (ut poſteà ſpecialiter explicabitur) tenetur pœnitentem de peccatis examinare: an mortalia, vel venialia ſint, judicare: ſolvere, vel ligare: id eſt, abſolutionem dare, vel denegare, aut differre; pœnitentiam, & (ſi caſus petat) onus reſtitutionis imponere. *Ut Doctor* tenetur pœnitentem inſtruere in myſteriis præcipuis fidei, in reformanda conſcientia, ac in requiſitis ad confeſſionem, ſi in eis deficiat.

Tandem *ut medicus* tenetur vinum, & oleum vulneribus ſauciati, ſeu pœnitentis infundere; id eſt, medicinas ſpirituales præſcribere, remedia curandis animi morbis opportuna applicare, ſi non imperando (quod non ſemper eſt neceſſe), ſaltem ſuadendo, monendo, &c. Unde à culpa excuſabiles non ſunt illi Confeſſarii, qui vix implicitè, vel explicitè ſe reflectunt, quo remedio pœnitentem à talis, vel talis peccati recidiva præſervent, ſed auditis peccatis, etiam grandibus, pœnitentem cum uno, alterove *Pater*, *&* *Ave* dimittunt abſolutum: ſi tamen coram Deo ſit abſolutus. Quales Confeſſarii proh dolor! apud non paucos habent plauſum, & accurſum, ſed ad ſuam, & pœnitentium perditionem.

Sunt ne laudandi illi Confeſſores, qui ex quadam Zelotypia ægrè ferunt, ſi ſui pœnitentes confiteantur aliis?

XV. *Dico* eſſe meritò vituperandos. *Ratio.* Quia nemo venit ad Confeſſarium, niſi Pater cœleſtis traxerit illum, qui ſi eum trahat ad alium Confeſſarium, prior conqueri non debet. *Excipitur*, ſi pœnitens neglecto prudente confeſſario, iter ad idiotam, ad hunc enim non traheretur à Patre cœleſti, ſed ab Angelo tenebrarum: juxta dicta ad Q. 7.

Quæri hic poſſet, quæ intentio ad abſolvendum requiratur in Confeſſario? Sed hoc in Tract. de Sacram. in communi.

QUÆRO IX. Teneturne Confeſſarius omnia pœnitentis peccata audire, & in particulari determinatè ſemper judicare, hoc vel illud eſt mortale, aut veniale? Vel licetne ſub confeſſione, ſi longa ſit, parum dormire?

XVI. *Reſp.* 1. Certum eſt, Confeſſarium teneri omnia peccata audire, nec licere ſub audientia Confeſſionum dormire; immò nec dormitare. Hinc Confeſſarius graviter peccat, ſi propter voluntariam dormitationem aliquod mortale peccatum non percipit.

Ratio deſumitur ex officio Judicis, qui tenetur audire cauſam hominis rei, ne erret in ferenda ſententia, & pœnitentia infligenda.

Hinc pœnitens advertens Confeſſarium dormitare, tenetur eum monere, vel tacere, vel non audita repetere: ſecùs non abſolvitur. Aliud eſt, ſi non advertat, & bona fide procedat: tunc enim ab auditis directè, & à non auditis indirectè abſolvitur.

Eadem eſt ratio de Confeſſario voluntariè diſtracto. De muto ex ſe patet, cùm non poſſit proferre formam abſolutionis. Surdus abſolvere validè poteſt, ſi peccata intelligat per ſigna, vel ſcriptum.

Reſp. 2. Tutiſſimum eſt, ſi Confeſſarius (utpote tantæ doctrinæ) in particulari exactè judicet, quaſi determinatè mentaliter dicendo: in hoc pœnitens peccavit mortaliter, in iſto venialiter. Probabilius tamen eſt, non eſſe tam ſtrictam Confeſſarii obligationem.

Ratio 1. *p.* Quia tunc perfectius eſt judicium.

Ratio 2. *p.* Quia illud eſt moraliter impoſſibile. Contingit enim: quòd viri, etiam doctiſſimi, vix interdum poſſint tam exactum ferre judicium. Ergo.

Ex quo ſequitur, quòd ſatis ſit audire, & intelligere omnia peccata (licèt interdum dubitetur, an hoc vel illud mortale ſit) ut in ſatisfactione imponenda poſſit pro poſſibili ſufficienter recordari ſtatum pœnitentis.

Reſp. 3. Non eſt opus angi, vel ſcrupulari Confeſſarium, ſi eo momento (quo pœnitentiam injungere, & abſolutionem dare vult) ſine ſua culpa non habeat diſtinctam ſingulorum peccatorum memoriam.

Ratio. Quia hoc in Confeſſione longa v.g. generali, præſertim per aliquot horas protracta, videtur impoſſibile. Hinc ſufficit, quòd recordetur majoris partis peccatorum, & cognoſcat ſtatum Pœnitentis.

Quid ſi ergo pœnitens confiteatur peccata mortalia, quæ nec ipſe, nec Confeſſarius dignoſceret, ſed tantùm putaret eſſe venialia?

Dico. Si pœnitens verè de illis doleat, valida eſt confeſſio, & abſolutio.

Ratio. Quia nihil deeſt, quod ad Sacramenti valorem requiritur.

QUÆRO X. Teneturne Confeſſor pœnitentem examinare?

XVII. *Reſp.* 1. Si Confeſſarius videat, pœniten-

tentem in se disponendo, & examinando moraliter sufficientem diligentiam adhibuisse (quod potest colligi, vel ex statu Personæ confitentis, vel ex tempore post priorem confessionem elapso) non est necesse eum examinare, nisi Confessarius certò sciret, vel probabiliter crederet, latere grave aliquod peccatum non expressum.

Ratio. Quia esset multiplicare entia sine necessitate.

Resp. 2. Si pęnitens sit literatus, non est facilè examinandus. Si tamen Confessor advertat, ex inadvertentia omitti aliquam circumstantiam necessariò exprimendam, discretè est monendus, ut exprimat.

Ratio 1. *p*. est quæ ante.

Ratio 2. *p*. Quia alioquin Confessor non satisfacit triplici officio ante mentionato, ut consideranti patebit.

Resp. 3. Dum homines rustici, rudes, & inepti se sistunt in confessionali sine ullo priùs facto examine, quod facilè quis advertit, dum subinde tacent, nec ullum peccatum exprimunt, nisi priùs interrogati, non debet Confessor facilè eos dimittere inauditos, sed brevibus, & discretis quæstionibus adjuvare. Præsertim circa illas materias, in quibus præsumitur illos magis delinquere, aut saltem speciem, & numerum confiteantur, licèt tam exactè omnia peccata non explicent.

Ratio, quæ ante est data pro 2. p. R. 2.

Resp. 4. Confessor interrogando circa res impuras, cautè debet agere, ne in earum examine descendatur ad particulares modos, vel circumstantias: ex quo posset fieri, ut Pœnitens in confessionali de similibus aliquid disceret, quòd ante non sciebat, vel caperet occasionem turpis tentationis, aut scandali; vel etiam suspicionis, quasi Confessarius delectetur tali notitia, & examine.

Ita Angel. Doctor cit. Opusc. 65. dicens: *Verumtamen dum Sacerdos inquirit de peccatis, aut de circumstantiis peccatorum, ita cautè inquirat, ut non instruat eum ad peccandum, quia nulli debemus parare laqueum. 17. dist. de viduis. Sub nullo*.

Ratio. Tum ne paretur laqueus animabus. Tum ne Confessor ex Doctore sanctitatis fiat Doctor peccati.

Resp. 5. Interrogationes à Confessario factæ non sint molestæ, & longæ, nec fiant de illis, quæ non sunt ad rem, considerata qualitate, & statu Personæ. Hinc artifex non est interrogandus de quibuscunque fraudibus, v.g. Sartor de iis, quas alii sartores solent committere, si ipse sit vir timoratæ conscientiæ.

Ratio est data pro R. 4.

QUÆRO XI. Debetne Confessor, confessiones excepturus, ad hanc functionem piè se disponere?

XVIII. *Resp*. Affirmativè, ut dignè hoc sacramẽtum administret; unde in Q. 4. requiruntur in eo variæ virtutes, & ante requisita fuit debita intentio, inferiùs in loco proprio explicanda. Præterà debet implorare assistentiam Spiritus Sancti.

Ratio patet ex arduitate, & sanctitate hujus functionis.

Debetne Confessor suam functionem exercens stare, vel sedere, & pęnitens flectere, vel licetne inter ambulandum?

Dico. Confessio sacramentalis facienda est Confessore sedente, pœnitente autem genuflexo, ac capite discooperto, nisi gravis necessitas, vel infirmitas, excuset. Sacerdos celebraturus, si vult confiteri, confiteatur, antequam sacras vestes saltem stolam, ac manipulum induat: Pœnitens (idem est de communicaturo) si sit gladiatus; gladium deponat ad interim.

Ratio. Quia ita decet Judicis auctoritatem, & pęnitentis humilitatem: ne pœnitens videatur Cœlum velle intrare, ut dici solet, cum ocreis, & calcaribus.

Requiritur ne specialis dispositio ipsius Confessionalis?

XIX. *Ad hoc* R. cum S. Tho. in Opusc. cit. dicẽte. Curet autem Sacerdos residere in tali loco, quando audit confessionem, maximè mulierum, quòd ab aliis videatur manifestè, sed à nemine audiatur, ne laici, qui Clericis oppidò sũt infesti, & sunt proni ad suspicandum malum, ex sinistra suspicione cordis percutiantur; sed à nullo audiantur, quæ ibi dicuntur, ut illud judicium soli Sacerdoti Confessori, & pęnitenti confitenti sit notum. Sufficit autem in illo divino officio testimonium Dei, & sanctorum Angelorum, qui illic assistunt, & coram quibus illud judicium agitur. Hæc S.D.

Optimè etiam ordinatum est, quòd Confessionalia à lateribus Ecclesiæ extra Chorum, locis decentibus, cum fenestellis, crate aliqua distinctis, aptè collocentur. De hoc vide nostras Constit. Dist. 1. c. 10. lit. C. circa finem.

Estne singulare quid observandum Sacerdoti in confessione mulierum?

XX. *Ad hoc R* cum Angelico Doctore, qui adhuc Novitius à fratribus suis, eum iterùm sæcularizare volentibus, violentè raptus, carceri inclusus, impudicam mulierem Virginitatis labefactandæ causa immissam, titione fugavit, in trophæum victoriæ ab Angelis zona Virginitatis præcinctus: ille inquam in Opusc. sæpiùs cit. 65. sic angelicè discurrit: Caveat sacerdos, ne, dum audit confessionem mulierum, respiciat vultum earum, nec advertat qualitatem membrorum: propter quod bonum est, & congruum, ut mulier teneat in confessione locum magis imum, & sacerdos magis altum, ut non de facili se videant mutuò; ne insidiante diabolo, illa impediatur in Confessione propter verecũdiã, vel sacerdos insidietur ex il-

licita

licita cogitatione: propter quod etiam sacerdos expedita confessione juvencularum mulierum, non immoretur illa immiscere verba, quæ confessionem perturbent, vel non adjuvent: nec ultra quàm necesse est excogitare confessionem earum, inquirendo vitiosè motus membrorum, & usus: quia, ubi talis esca jacet, antiqui hostis stimuli non desunt ad tentādum. 81. dist. Oportet. Nec recipiat sacerdos manus mulierum in manus suas, sicut aliqui stulti faciunt, vel fecerunt, nec aliquo modo tangat mulierem: quia bonum est omninò sacerdoti non tangere. Ut 32. dist. Hospitiolum. Hæc S. D.

XXI. Magna ergo prudentia, & cautela Confessario est adhibenda in Confessionibus mulierum, etiam spiritualium, ac Religiosarum. In hujus rei testem advoco Sanctum Ignatium Loyolam, qui aliquando fassus est, tres Moniales, quarum aliqualem curam susceperat, plus sibi negotii facessivisse, quàm totius Societatis gubernium. Quamobrem meritò cavit, ne sua Societas unquam deinceps specialem talium Personarum curam susciperet. *Beatus ille, qui procul negotiis*, Quilibet Conscientiæ moderator cordi sumat illud S. Gregorii: *Ars artium regimen animarum*. Ergo peccata generosè arguat, non accipiat personas, sed causas. Non blandiatur, ut noceat, quod diabolo est peculiare: sed corripiat, ut prosit, quod proprium est Dei, cujus Vicarius est Confessor.

TRACTATUS II.
ET PROOEMIALIS.

De Conscientia.

I. Conscientia bona titulus est Religionis, ager benedictionis, hortus deliciarum, gaudium Angelorum, aula DEI, habitaculum Spiritus sancti, liber signatus, ac in die judicii aperiendus, ait Hugo Vict. lib. 2. de an. c. 9. In hoc libro probè versatus esse debet Confessarius, ut ritè suo fungatur officio: cùm (ut ex præcedenti Tract. & Examine constat) sit Conscientiæ Moderator, Judex, Doctor, & Medicus. *Haurit aquam cribro, qui discere vult sine libro* hoc Conscientiæ.

De quo Angelicus Magister tractat in Summa breviter 1. p. q. 79. ar. 13. & 1. 2. q. 19. a. 5.

Extra Summam in 4. Sent. d. 24. q. 2. a. 4. & de Veritate q. 17. per quinque art. Et alibi.

EXAMEN I.

De quidditate, divisione, & obligatione Conscientiæ, & in specie de conscientia erronea, & dubia.

II. QUÆRO I. Habes ne Conscientiam?

Respondeo. Habeo, & habet eam omnis homo, quantumvis sceleratus. *Conscientia grave pondus*, ut agnovit ethnicus Cicero 3. de nat. Deor. quod onus nemo non sentit. Conscientia piorum solatium, impiorum carnifex est. Hæc rodit, hæc mordet, accusat, testificatur. *Conscientia mille testes*, ait Beroaldus. Pro quo servit illud de Besso, quem post occisam matrem, refert Plutarchus, hirundinum nidos hasta deturbasse: quòd diceret, ab eis parricidium suum evulgari, & garriri.

QUÆRO II. Quid, & quotuplex est Conscientia?

III. *Resp.* 1. Conscientia bene definitur à Thomistis, quòd sit *dictamen rationis, seu judicium intellectus practici, dictans, quid hic, & nunc sit agendum, vel omittendum*: ly *hic*, & *nunc* idem est, ac, pensatis omnibus circumstantiis. Ita colligitur ex S. Tho. 1. p. qu. 79. a. 13. in c. Ut patebit ex referendis.

Resp. 2. Conscientia propriè loquendo non est potentia, sed actus. Ita S. D. loc. cit.

Ratio datur ibidem tum in Sed cont. quia Con-

Conſcientia poteſt deponi, non autem potentia: tum in corp. ex ratione nominis, & etiam ex his, quæ ſecundùm communem uſum loquendi conſcientiæ attribuuntur. Conſcientia enim ſecundùm proprietatem vocabuli importat ordinem ſcientiæ ad aliquid. Nam conſciẽtia dicitur cum alio ſcientia. Sed applicatio ſcientiæ ad aliquid fit per actum. Ergo ex ratione nominis patet, quod conſcientia ſit actus.

Idem apparet ex his, quæ conſcientiæ attribuuntur. Dicitur enim conſcientia teſtificari, ligare, vel inſtigare, vel etiam accuſare, vel etiam remordere, ſive reprehendere. Et hæc omnia conſequuntur applicationem alicujus noſtræ cognitionis, vel ſcientiæ ad ea, quæ agimus. Quæ applicatio fit tripliciter. Uno modo ſecundùm quod recognoſcimus aliquid nos feciſſe, vel non feciſſe. Et ſecundùm hoc conſcientia dicitur teſtificari. Alio modo applicatur, ſecundùm quod per noſtram conſcientiam judicamus aliquid eſſe faciendum, vel non faciendum. Et ſecundùm hoc dicitur conſcientia ligare, vel inſtigare. Tertio modo applicatur ſecundùm quod per conſcientiam judicamus, quòd aliquid ſit benè, vel non benè factum. Et ſecundùm hoc conſcientia dicitur excuſare, vel accuſare; ſeu remordere. *Subſumo*. Sed hæc omnia dicunt actum. Ergo.

Eſtne homo melioris ingenii etiam melioris conſcientiæ? Videtur quòd ſic, dixiſti enim, quòd conſcientia ſit actus intellectus, ſed homo quò eſt ingenioſior, eò meliorem habet intellectum. Ergo & eò meliorem conſcientiam.

IV. *Diſtinguo* dicendo, poſſe eſſe melioris conſcientiæ naturaliter, phyſicè, & in ſe ipſa ſumptæ, non verò ſumptæ moraliter, & cum extenſione ad voluntatem, qualiter hic debet ſumi: eſtque actus intellectus, non ſpeculativi ſed practici, voluntatem connotantis. Hinc homines doctiſſimi ſæpè peſſimas habent conſcientias in ſecundo ſenſu: in primo autem perfectas. Ex quo etiam

Colligitur, cur conſcientia dicatur bona, vel mala, cùm tamen bonum non ſit objectum intellectus, ſed voluntatis.

Manetne in te conſcientia ſi dormias? Videtur quòd non. Quia dixiſti, quòd conſcientia ſit actus intellectus, ſed homo in ſomno nullum habet actum intellectus. Ergo.

V. *Affirmo*, quòd maneat in dormiente, idem eſt de homine diſtracto. Ad impugnationem diſt. min. nullum habet actum actualiter, & formaliter, C. min. virtualiter, propter ſemel factam, & non retractatam determinationem voluntatis ad operandum, N. min. & N. conſ. Hinc S. Thom. a. 13. cit. ad 3. ait: Actus etſi non ſemper maneat, manet tamen ſemper in ſua cauſa, quæ eſt potentia, & habitus. Habitus autem, ex quibus conſcientia informatur, etſi multi ſint, omnes tamen efficaciam habent ab uno primo principio, ſcilicet ab habitu primorum principiorum, qui dicitur Synderesis. Unde ſpecialiter hic habitus interdum conſcientia nominatur. Hæc ibi. Pro quo vide in Philoſophia, quòd *Synderesis* ſit habitus primorum principiorum practicorum, ſeu attingens illa, uti ſunt: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Omne bonum eſt faciendum, omne malum eſt fugiendum*. Sicut habitus attingens illa prima principia ſpeculativa, *Quodlibet eſt, vel non eſt: Omne totum eſt majus ſua parte*, vocatur intelligentia.

Subdit S. Tho. in fine corp. Quia habitus eſt principium actus, & conſuetum eſt, quòd cauſæ, & effectus per invicem nominentur, nomen conſcientiæ attribuitur primo habitui naturali, ſcilicet Synderesi. Et ad 1. ait: Quando conſcientia dicitur ſpiritus, ponitur pro mente, quia eſt quoddam mentis dictamen.

Ad 2. ibidem S. D. explicat, quomodo conſcientia, ſi non ſit potentia, poſſit dici coinquinata? Unde ait: Inquinatio dicitur eſſe in conſcientia, non ſicut in ſubjecto, ſed ſicut cognitum in cognitione, inquantum ſcilicet aliquis ſcit ſe eſſe inquinatum. Hæc ibi.

VI. *Reſp*. 3. Ad principale Q. Conſcientia ex parte objecti dividitur in bonam, veram, & rectam (quæ idem ſunt) & in malam, falſam, & erroneam, quæ etiam idem ſunt.

Declaratur. Prima eſt, quæ reverà attingit veritatem, bonitatem, ſeu rectitudinem operationis: ſeu quæ judicat bonum, quod in re eſt tale: & judicat malum, quod in re tale eſt. Altera eſt, quæ reverà non attingit objectum, ut eſt in ſe, ſed judicat bonum malum, & malum bonum.

Reſp. 4. Conſcientia ex parte aſſenſus, ſeu ex modo aſſentiendi dividitur in certam, probabilem, ſeu opinativam, & in dubiam, ac ſcrupuloſam.

Declaratur. Conſcientia *certa* eſt, quæ abſque omni prorſus formidine oppoſiti, & ex motivis certis de hoc objecto determinatè judicat eſſe bonum: de illo autem, eſſe malum. *Probabilis*, ſeu opinativa eſt, quæ quidem determinatè judicat, hoc eſt bonum, hoc eſt malum; attamen cum formidine oppoſiti, & ex motivis ſolùm probabilibus, & non certis. *Dubia* ſeu anceps eſt, quæ ſuſpendit judicium, ſeu aſſenſum circa bonitatem, ac malitiam objecti, nulli parti determinatæ adhærens: nec dicit ita, nec non. *Scrupuloſa* eſt, quæ ex levibus, immò leviſſimis, & interdum quaſi nullis rationibus, vel ratiunculis, aut ex anxietate ſuſpicatur, vel inducitur ad ſuſpicandam alicubi malitiam, vel formidinem peccati.

QUÆRO III. Conſcientia erronea, ac error quotuplex eſt, & obligatne?

VII. *Reſp*. 1. Eſt duplex, nimirum, vincibilis,

lis, ideòque culpabilis ; & invincibilis, ac ideò inculpabilis.

Declaratur. Error vincibilis est, qui potuit, & debuit adverti, seu qui adhibito studio, diligentia, vel aliorum consilio potuit vinci, & hic à culpa non excusat, sive sit ignorantia juris (quæ explicabitur infra Tract.3.Exam.1.n.23.) sive facti. Error invincibilis est, qui vel oritur ex omnimoda inadvertentia, & oblivione naturali, seu omninò involuntaria : vel si adjunctam habuerit advertentiam, attamen adhibito etiam sufficienti studio, diligentia, & consilio vinci, aut deponi non potuit. Et hic error est omninò inculpabilis, potestque etiam vocari speculativus.

Resp. 2. Probabilius est, quòd conscientia erronea, sive sit vincibilis sive invincibilis (modò non sit deposita) dictans determinatè, aliquid esse præceptum, vel prohibitum, cùm tamen non sit, obliget ad sui sequelam sub tali peccato, putà mortali, vel veniali, & ejusdem speciei, quale per conscientiam proponitur. Ita Angel. Doctor.1.2.q.19.a.5.universaliter pronuntians: *Omne, quod est contra conscientiam, peccatum est*. Et Quodl.3.a.27. ait : *Omnis conscientia, sive recta, sive erronea, sive in per se malis, sive in indifferentibus est obligatoria : ita ut, qui contra conscientiam agit, peccet.*

Ratio. Operari contra præceptum Dei, quod reverà est, vel esse certò, ac firmiter esse existimatur, est peccatum : quia lex naturæ dictat, Deo tanquam naturæ Auctori, & supremo Superiori esse obediendum ; & licèt tale præceptum fortè in re non detur, tamen operans, quantum est de se, reverà consentit in peccatum. *Subsumo* : Sed ita est de eo, qui operatur contra conscientiam erroneam, sive ex errore invincibili, sive vincibili : licèt enim vincibilis sit, nondum tamen est victa nec deposita. Ergo homo huic conscientiæ, Dei præceptum intimanti, se non conformando, quantùm est in se, illud contemnit : Ergo peccat.

Notanda hìc est 1. differentia inter errorem (idem est de ignorantia) seu erroneam conscientiam, & rectam quoad obligationem. Nam, ut docet S.D.q.17.de verit.a.4.Conscientia recta ligat simpliciter, & per se, erronea verò secundùm quid, & per accidens. Quia recta ligat absolutè, & in omnem eventum; erronea verò sub conditione, seu ex suppositione, quia creditur esse recta. Nam operans absolutè tenetur ad non operandum juxta illam, ex suppositione verò, quòd victa, & deposita non sit, tenetur operari secundùm illam. Ubi

Notanda secundò est differentia inter conscientiam erroneam, invincibilem, & vincibilem, quòd licèt utraque obliget, prior tamen excuset à peccato, non verò altera. Unde sive quis conscientiam erroneam vincibilem sequatur, sive non ; sive juxta, sive contra eam agat, peccat. Quia agit contra conscientiam.

Oppono contra hanc secundam differentiam. Ergo talis homo fit perplexus, quia non potest se juvare : peccat enim, quodcunque agat.

Ad hoc negatur illatum : quia talis potest se juvare, nimirum illam conscientiam, utpote vincibilem, deponendo : uti & potest, ac tenetur eam deponere, semel autem deposita non ampliùs obligat.

Ergone committitur tunc duplex peccatum, unum nimirum non deponendo conscientiam, quam tamen deponere tenetur : alterum v.g. mendacii?

Dico esse unum peccatum. Quia ignorantia formaliter non est peccatum, sed causa peccati. Potest tamen interdum ignorantia esse speciale peccatum, ut si quis ignoret ea, quæ omninò scire tenetur. De quo vide in Tract. & Exam. priore ad Q.6.n.12.

Sed quid, si quis erroneè judicaret se teneri ad aliquod impossibile, v.gr. incarceratus ad audiendam Missam?

VIII. *Non peccaret*. Quia impossibilium non est obligatio. Error ergò debet esse circa materiam possibilem.

Obligatne Conscientia erronea in vi legis æternæ (cujus infrà Tract.6.n.9. dabitur explicatio) utpote à qua omnes leges particulares derivantur?

Affirmo, quod obliget in virtute ejus, & derivetur ab illa, sed putativè solùm, & erroneè.

QUÆRO IV. Conscientia erronea obligatne contra præceptum Prælati? Sit exemplum, Religiosus habet conscientiam sibi dictantem, esse mandatum Prioris, ut visitet infirmum, sive præceptum illud in re detur, sive non? Provincialis verò præcipit, ne ullus Religiosus eo die exeat è Conventu.

IX. *Resp.*1.Cum tutiore, & probabiliore sententia, quòd, si præceptum Prælati sit superius ad præceptum, seu obligationem, quam conscientia sive vera, sive erronea, sive vincibilis, sive invincibilis dictat, tunc obliget, & præferendum sit præceptum Prælati, v.g.Provincialis in casu posito. Ita patet ex S.Tho.1.2.q.19. art.5.ad 2.

Ratio, Quando concurrunt duo præcepta opposita, quorum unum est majus altero, & servari nequit utrumque, cessat minùs, & servandum est majus : sed sic est in casu posito. Ergo.

Resp. 2. Si conscientia dictet aliquid tamquam obligatorium de lege naturali, vel divina positiva, contra præceptum Prælati, tunc potiùs sequenda est conscientia, quàm præceptum Prælati : sive error sit invincibilis, sive

vin-

vincibilis; modò non ſit depoſitus. Ita S.Th. q.17.de Verit.a.5. in c.

Ratio eſt, quæ ante.

Reſp. 3. Quando dictamen conſcientiæ, & præceptum Prælati ſibi invicem repugnant, ſubditus ſub mortali tenetur quærere rationes ad deponendam propriam conſcientiam, eamque (dictis rationibus inventis) deponere, ac Prælato ſine conſcientiæ contradictione obedire. Ita S.Tho.cit.de Verit.

Ratio. Quilibet tenetur vitare periculum peccandi, juxta illud Eccl.3. *Qui amat periculum, peribit in illo*: ſed talis eſſet in periculo peccandi, utpotè inter duo præcepta obligantia ſibi contraria. Ergo ſi conſcientiam ſuam cognoſcat eſſe erroneam, tenetur eam reformare, deponere, & amplecti conſcientiam rectam. Si verò id nondum cognoſcat, tenetur inquirere, an ſit erronea, nec ne.

Ex quo patet, quomodo conſcientia erronea ſit reformanda. De quo vide Q.5.R.5. & ad Q.6.

QUÆRO V. Quotuplex eſt dubium, aut conſcientia dubia? licetne cum ea operari? quomodo eſt reformanda?

X. *Reſp.* 1. Conſcientia dubia, vel dubium *dividitur primò* in dubium poſitivè, & aliud negativè tale. *Primum* eſt, quando ex æqualibus mediis, & motivis poſitivis, pro utraque parte pugnantibus, ſuſpenditur judicium. *Secundum* eſt, quando judicium ſuſpenditur ex nullius motivi pro utraque parte apparentia.

Dividitur 2. in dubium ſpeculativum, & practicum. Speculativum dicitur, non quaſi non ſit practicum, ſed quia procedit modo magis abſtracto, & univerſali, ipſum operis exercitium cum omnibus circumſtantiis (à quibus hìc, & nunc pendet) conſideratum non determinando: ut ſi abſolutè quis dubitet, an in die jejunii liceat veſci ovis, & lacticiniis. Practicum eſt, quando dubitatur de operatione hìc, & nunc exercenda, ut ſi quis dubitet, an in hac patria, loco, tempore, itinere, ſervitio, occaſione id liceat.

Dividitur 4. in dubium juris, & dubium facti, ut dum dubitatur de jure, ſeu lege, an extet, vel de ipſo facto.

Dividitur 4. in dubium vincibile, quod eſt culpabile, ac invincibile, quod eſt inculpabile. Cujus intelligentia patet ex dictis de errore.

Dividitur 5. in dubium rationabile, ortum ex ratione non futili, ſed prudente: & irrationabile, quod nulla, vel non prudente ratione nititur.

Reſp. 2. Probabilius eſt, non eſſe peccatum operari cum conſcientia ſpeculativè dubia, habente annexum judicium practicum de honeſtate operationis.

Ratio. Quia, qui ſic operatur, prudenter judicat, in his circumſtantiis ſe licitè, & honeſtè operari. Seu, cum dubio ſpeculativo ſtat rectum, & certum judicium de honeſtate.

Exemplum ſit in milite: is enim ſpeculativè poteſt dubitare, an bellum, quod à Principe, cui ſervit, geritur, ſit juſtum: attamen practicè poteſt formare hoc judicium certum, nimirum, quòd ſibi liceat parere Principi ad bellum vocanti: cùm ipſius non ſit determinare, an bellum ſit juſtum, necne.

Reſp. 3. Tutius, & probabilius eſt, quòd operari cum conſcientia practicè dubia, ſit peccatum, & quidem tale ejuſque ſpeciei, quale eſſe dubitatur: ſive mortale, ſive veniale.

Ratio. Tum, quia cùm dubio practico non ſtat, certum prudentiæ dictamen de honeſtate operis, quia ſuſpendit omne judicium. Tum etiam, quia, ut dictum eſt, *qui amat periculum, peribit in illo*, ſeu qui ſe committit periculo peccandi, peccat; quia eodem præcepto, quo prohibetur aliquod opus, prohibetur etiã ejus occaſio, & periculum: de quo infra Tract.5. Exam.2.nu.50. ſed homo, cum dubio practico operans, committit ſe periculo proximo peccandi. Ergo. Min.prob. Quia malitia actus eſt ei ſaltem interpretativè voluntaria, nam perinde ipſi eſt, an actus ſit honeſtus, vel turpis (cùm non habeat majora motiva pro una quàm pro altera parte) Ergo ei perinde eſt, an Deum offendat, vel non. Ergo peccat.

Oppono 1. Committere ſe periculo etiam prævíſo, ſæpè eſt actus virtutis, ut ſi quis diſputet cum hæreticis, ut eos convertat: ſi quis ex charitate inſtruat meretrices, ut reſipiſcant. Ergo.

Secundò. Nulla cognitio ſufficit ad peccandum, niſi proponat objectum ut malum: ſed conſcientia practicè dubia non proponit objectum ut malum. Ergo non ſufficit ad peccatum.

Ad 1. *R.* Si in Domino confiſus firmiter credas te evaſurum, & periculo non ſuccubiturum, bene agis: ſecus, peccas, & periculum fugere teneris.

Ad 2. diſt.maj. niſi proponat ut malum vel certò, vel ſaltem dubiè, C. ſemper certò, N. & ſic diſt.min. N.conſeq.

XI. *Reſp.* 4. Ad principale Q. Practicè dubitans antequam operetur, tenetur conſcientiam reformare juxta R.5.& ſeq.& dubium deponendo in conſcientiam certam redigere, vel ab operatione abſtinere.

Ratio. Tum ratione periculi. Tum quia in tali dubio tutior pars eſt eligenda.

Reſp. 5. Dubium (idem eſt de errore) non poteſt deponi temerè, & pro libitu, nec ad levem favorabilis alicujus ratiunculæ apparentiã, ſed ex rationabili fundamento: eſtque veritas diligenter inquirenda, quam ſi ex ſe, & proprio Marte nequeat invenire, ut contingit in illitera-

teratis, oportet libros, aut viros doctos, ac timoratos consulere, sicque vel ex aliquo titulo, textu, vel Regula Juris, aut gravi rationum pondere, prudentum judicio, ad rationabilem dubii depositionem, conscientiam reformare.

Ratio, quæ antè pro R.4.

QUÆRO VI. Danturne universalia quędam Principia, ac Regulæ Juris, juxta quæ conscieutia erronea, vel dubia possit reformari?

XII. *Resp.* 1. Sint in primis illa universalissima principia: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Quod tibi vis fieri, alteri feceris.* Verùm quia hæc principia plurimùm distant à practico dictamine prudentiæ ad conscientiam requisito, quod procedit circa singularia: adeòque attendit ad omnes particulares circumstantias. Ideò

Resp. 2. Sunt adhuc alia principia, ac Regulæ Juris Canonici, ex prioribus deductæ, quæ ad dubia explicanda, & ad actiones nostras regulandas maximè deserviunt.

Prima Regula est: In pari delicto, vel causa potior est conditio possidentis. Ut si Petrus bona fide possideat agrum, posteà verò dubitatur, an reverà sit illius, vel Cognati ejus, expenduntur argumenta, & rationes utriusque, ac reputantur pares, Petrus autem ultra has rationes pro se allegat possessionem agri, in hac pari causa ager adjudicandus est Petro.

Ratio hujus Regulæ patebit ex prob. r. R. ad Q. 7.

Secunda Regula. In dubiis tutior pars est eligenda. Dicitur autem pars tuta, vel tutior, in cujus electione nullum malum, aut peccatum est: vel si, quod malum in ea lateat, erit tamen levius. Cęterùm illa particula ly *tutior pars* potest accipi dupliciter. 1. comparativè, ita ut altera pars, quæ est dubia, sit etiam tuta. 2. adversativè, ita ut una pars nullatenus sit tnta. In hoc secundo sensu loquimur in præsenti, sic ut pars dubia, seu non tuta sit relinquenda, & non dubia velut tutior amplectenda.

Ratio hujus explicationis, & distinctionis est. Quia si ly *tutior* deberet intelligi comparativè, hæc secunda Regula rarissimis materiis posset applicari: raro enim utraque pars tuta est, Vel si tuta est, regula opus non habet. De hac Regula redibit sermo in hoc Exam. ad Q 8. & in Exam. 3. ad Q. 3. R. 3.

Oppono. Gradus comparativus supponit positivum. Ergo sententia, tutiori opposita, est tuta.

Ad hoc dist ant. supponit in eo, quod comparatur. C. in extremo comparationis semper, N. ant. & cons. Nam 1. Cor. 7. dicitur. *Melius est nubere, quàm uri*, & tamen uri non est bonum in gradu positivo. Sed sensus est. Si nubere, & uri inter se comparentur, unum, scil. nubere est bonum, ac tutum, immò meliùs, & tutiùs adversativè; uri verò est non tutum, immò malum.

Tertia Regula. Cùm partium, seu litigantium jura sunt obscura, reo favendum est potiùs quàm actori.

Hæc regula vera est, tam in causa criminali, ut si unus contra alium agat de homicidio, de quo est dubium: quàm in causa civili, ut si unus agat contra alium ratione debiti, de quo dubitatur. Fundatur hæc Regula in prima, nimirum in jure possessionis, quo reus actorem in præsenti excedit. Est autem possessio, vel famæ, vel rei temporalis. Vid. Exam. 3. Q. 3. R. 1. ad 3. Oppos.

Excipit ab hac Regula S. Antoninus 1. p. tit. a. 10. quando causa, quam actor favet, est favorabilis, seu pia, ut matrimonium, libertas, dos, testamentum, tunc enim favendum est potiùs actori, ut definitur c. si quis accepit, 33. q. 1.

Quarta Regula. Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque consuevit fieri. Ut, contraxit quis cum vidua, & longo tempore habitavit cum illa, quæ dicit se non esse cognitam. In hoc obscuro vidua præsumitur esse cognita, quia sic in matrimonio consuevit fieri.

Quinta Regula. In obscuris minimnm est sequendum. Sensus est. Si juxta præcedentem Regulam sciri nequeat, quod sit verisimilius, inspiciendum est, quod est minimum.

Rationem hujus Regulæ dat S. Antonin. loco citato. Si quis intellexit de maximo, non est dubium etiam sensisse de minimo, quia minimum continetur in maximo, non è contra.

Hæc Regula locum habet *Primò* in pœnis, juxta illam juris Regulam. *In pœnis benignior est interpretatio facienda. Secundò.* In dubio de quantitate injungendæ pœnitentiæ; præstat enim errare in mediocritate, quàm in excessu: & juxta S. Chrysost. melius est, habere reddere rationem Deo de nimia misericordia, quàm de nimia severitate. Sed vide de hoc infrà de pœnitentia sacramentali, Tract. 13. num. 134. R. 2. *Tertiò.* Cùm quis in conscientia perplexus est inter duo mala, eligendum est minus: juxta sensum Regulæ sequentis. Quæ est

Sexta. Ex dnobus malis minus est eligendum. Intelligitur de malis pœnæ, & damni, neutiquam verò de malis culpæ, seu de peccato. De hoc enim procedit illud: *Non sunt facienda mala* (etiam minima) *ut eveniant bona.*

Septima est. Dubia sunt in meliorem partem interpretanda. Quia quilibet est habendus bonus, donec probetur malus. De quo infrà, dum

Digitized by Google

dum agetur de judicio temerario, Tract.8. Exam.1.n.11.

QUÆRO VII. Circa primam Regulam. Estne melior conditio possidentis in materia justitiæ, id est, quando duæ partes litigant de jure, vel dominio alicujus rei? Seu, estne legitima possessio sufficiens titulus, non solùm in foro fori, sed etiam in foro conscientiæ ad reformandam, seu practicè deponendam conscientiam dubiam de licita retentione, & usu rei possessæ? Exemplum hujus Quæsiti ante est datum pro eadem Regula prima.

XIII. *Resp.* Probabiliùs affirm. cum Gonet in Differt. de Probabilitate. Item cum nostro Ildephonso in 1. 2. Tract. de conf. citante 28. Doctores partim Thomistas, partim extraneos.

Ratio 1. Juxta adductam Regulam, quæ est 65. in 6. In pari delicto, & causa melior est conditio possidentis, quia possidens (nimirum bona fide, ut supponitur) ultra jus dubium proprietatis (in quo ambo sunt pares) habet etiam jus possessionis, quo alter caret; quod jus, cùm ex natura sua sit quoddam exercitium, & complementum dominii, parit pro possessore præsumptionem juris, quòd sit dominus rei. *Subsumo*: sed si possessor deberet v.g. agrum alteri cedere, vel cum eo dividere, non esset melioris conditionis, ut patet. Ergo. Maj. ulteriùs declaratur. Cùm jura ipsa in se sint cognitu difficillima, ad lites finiendas, & sumptus impediendos, ductu luminis naturæ homines inter se convenerunt, ut, ubi jura sunt paria, & manifesta veritas nequit deprehendi, res adjudicetur illi, qui, cùm sit æqualis jure, est potior possessione. Quod institutum toti hominum universitati est perutile.

Ratio 2. ex absurdo. Nam posito, hominem de dominio, & proprietate rei possessæ dubitantem (ut tutiorem partem teneat, & à peccati periculo se eximat) teneri ad restitutionem in foro conscientiæ, quæro, cui restituet? indubiè illi, qui de jure proprietatis cum eo competit, & contendit: sed hoc non potest dici, quia & ille versatur in dubio, ut suppono. Ergo etiam ille tenetur deinde restituere, qui est vitiosus circulus. Vel uterque debebit rem deserere, aut inter se dividere, vel pauperibus dare. Quod tamen nullo jure est præceptum, nec ulla praxi receptum, quia possessor habet meliorem titulum, non solùm quoad partem, sed etiam quoad totum. Ergo.

QUÆRO VIII. Tenetne eadem Regula, & data resolutio extra materiam justitiæ, seu in materia aliarum virtutum, v.g. temperantiç, obedientiæ, Religionis, voti, censuræ, Sacramentorum, &c. ut si quis dubitet se fecisse votum, aut juramentum, se teneri ad jejunium, vel de legitimitate sui Prælati, &c. in titulo libertatis, quam possidet, possit dubium deponere, & non obedire, non jejunare, votum non implere sine peccato?

XIV. *Resp.* Cùm tutiore, & probabiliore sententia nostri Goneti, Mercori, Vincentii Baronii, Prosperi Fagnani, & plurium aliorum contra modernos Probabilistas: Regula illa, *melior est conditio possidentis*, non tenet extra materiam justitiæ, sed in aliarum virtutum materia tenet, & teneri debet illud: *In dubiis pars tutior est eligenda*. Hinc in illis possessio libertatis non sufficit ad deponendum dubium.

Ratio 1. Ideò in materia justitiæ melior est conditio possidentis, quia in dubio possessor præsumitur esse verus dominus, qui enim rem suam alienat, censetur rei dominum facere eum, cui eam tradit, seu quem in ejus possessionem immittit. *Subsumo*: Sed nemo prudens ex titulo libertatis præsumit, sibi competere dominium, quo possit annullare legem, vel factum aliquod. Quæ enim, & quàm ridicula consequentia? Ego sum liber: Ergo lex non est lata, vel non est justa, quando de ea dubitatur. Quod est dubium Juris. Item: Ego sum liber. Ergo homicidium non commisi, quando de eo dubitatur. Quod est dubium facti. Ego sum liber. Ergo votum non feci. Ergo matrimonium non contraxi, dum de eo dubitatur. Ergo in materia aliarum virtutum non licet amplecti partem benignam, seu faventem libertati, in casu dubii.

Not. tamen si cui incidit rationabile motivum, vi cujus dubium practicè deponere possit, deponat, si posteà aliquod dubium maneat, erit merè speculativum, ut patet ex dictis ad Q.5. R.2. & 5.

Ratio 2. Pro certa lege stat possessio; sed est certa lex juris naturalis, & divini, qua homini prohibetur, ne se exponat periculo offendendi Deum. Ergo pro hac lege stat possessio: *Subsumo*: sed quoties dubium est; ex parte minùs tuta est periculum offendendi Deum. Ergo lex vetans talis periculi susceptionem est in possessione. Ergo est servanda. Ergo ut periculum hoc evadatur, pars tutior est eligenda.

Confirmatur. Sicut ex duobus malis minus est eligendum, ut dictum est ad Q.6. Regulæ 6. si nimirum eorum necessariò eligendum sit: ita ex duobus objectis, quorum unum necessariò non est peccatum, de altero verò dubitatur, an sit peccatum, eligendum est illud, quod certò non est peccatum. Ergo.

Hæc doctrina est vera tam de dubio juris, quàm facti, ac in utroque dubio pars tutior est eligenda: nec fortè fiat id, quod reverà peccatum est.

XV. Ex hactenus dictis sequitur: *Primò*. Dubitans

Digitized by Google

bitans se excommunicationem, aut irregularitatem incurrisse, si dubium non possit ex rationabilibus motivis deponere, tenetur à sacro ministerio abstinere, & se gerere ut excommunicatum, vel irregularem, ac petere absolutionem, vel dispensationem.

Secundò. Dubitans, an lex sit lata, vel an justa, an lex excommunicationem imponens sit usu recepta, debet judicare esse talem.

Tertiò. Dubitans, an casus sit reservatus, non potest ab eo absolvere.

Quartò. Dubitans, an peccatum mortale commiserit, vel commissum confessus sit, tenetur illud sub dubio confiteri.

Quintò. Dubitans, an beneficium sit nimis tenue, tenetur officium recitare.

Sextò. Dubitans de voto, ejusve obligatione, tenetur voto.

Septimò. Dubitans de potestate Prælati, tenetur ei obedire.

Octavò. Dubitans, an sive die Jovis, sive die Sabbati sit transacta media nox, tenetur abstinere à carnibus. Pro quo

Nota ex Gonet, quòd Adversarii inter diem Jovis, & Sabbati, quoad obligationem jejunii media nocte planè ridiculam hanc dent differentiam, nimirum quòd in primo casu libertas vescendi carnibus stet pro die Jovis, in secundo verò præceptum abstinentiæ stet pro Sabbato. Quæ differentia cum Gonet sic impugnatur: Posset luxuriosus in sui favorem facilè respondere, quòd sicut *in dubiis melior est conditio possidentis*, ita etiam ex alia Regula, *odia sunt restringenda, & favores ampliandi*, sed est valdè odiosum, quòd quis obligetur ad castitatem, ad quam servandam se obligatum certò non scit, sed dubitat. Ergo non tenetur ad illam. In quo illato quantum non latet venenum! quantum peccati periculum! offensa piarum aurium! & tamen ex Adversariorum doctrina clarè sequitur.

Nonò. Dubitans de valore matrimonii nequit debitum petere.

Hæ tutiores, & probabiliores sequelæ contra Probabilistas (earum è diametro oppositum ex suis principiis inferentes) inferuntur ex doctrina, & fundamentis Probabilioristarum, quorum Catalogo adscribor. Et fundantur in bina Ratione Responsionis datæ ad Q. 8.

EXAMEN II.

De Conscientia Scrupulosa.

QUÆRO I. Unde denominatur, & quid est scrupulus, ac Conscientia scrupulosa, & quotuplex?

I. *Resp.* 1. Scrupulus Conscientiæ dicitur talis per metaphoram desumptam à Scrupulo materiali, qui est exiguus lapillus in calceo positus, pedem vexans, & crucians. Sic Scrupulus Conscientiæ est levis quædam ratiuncula, suspicio, & exiguum argumentum, formidinem, & apparentiam peccati (ubi peccatum non est) faciens, animum vexans, & angens, cujus solutio non statim occurrit.

Resp. 2. Scrupulus est duplex, nimirum speculativus, & practicus. *Primus* consistit in sola cognitione, ut cùm contra cognitionem speculativam alicujus rei occurrit quoddam leve argumentum, aut dubium, cujus solutio menti non statim occurrit. *Scrupulus practicus est*, qui versatur circa actiones, & res agendas in particulari. Et de hoc (cùm ille solus propriè sit scrupulus conscientiæ) in præsenti agitur. Hic autem potest esse, vel de præteritis, ut si quis angatur in penso Canonico, an talem, vel talem Psalmum oraverit totum. Vel de futuris, si nimirum angatur de eo, quod acturus est, an non sit malum. Vel de præsenti, ut si angatur de eo, quod actu agit.

Resp. 3. Scrupulus, propriè loquendo, non est idem quod conscientia Scrupulosa, nec est conscientia.

Ratio. Conscientiam est judicium rationis practicæ, unde conscientia scrupulosa, seu ex scrupulis formata est tale judicium, quo quis levibus motivis inductus censet, se hoc, vel illud absque peccato non posse facere, vel non fecisse, *Subsumo*: Sed scrupulus propriè non est judicium rationis, sed solùm levis anxietas, & molesta suspicio, conscientiam absque sufficienti ratione perturbans; & inquietans. Ergo.

Nota: Conscientiam scrupulosam minùs propriè aliquando sumi pro rationabili, & rectè fundato dubio, an hoc, vel illud liceat. Vel, ut alii loquuntur, Scrupulus aliquando vocatur formido orta ex justis, & maximè urgentibus causis, quę alteram opinionem faciunt omninò improbabilem, ut cùm quis sine legitima auctoritate plura habens beneficia, angitur, an sit licitum. Ex quo patet; à filiis hujus sæculi malè vocari scrupulosos, qui nolunt furari cum furantibus, adulterari cum adulterantibus? &c.

QUÆRO II. Licetne agere contra scrupulos, & conscientiam scrupulosam?

II. *Resp.* 1. Non peccat, qui agit contra scrupulos cognitos, ut tales. 2. immò aliquando est consilii. 3. aliquando præcepti, eos contemnere, & contra illos agere. Præsertim si accedit Confessarii, alteriusve probi, ac prudentis viri judicium.

Ratio 1. *p.* Qui in operando habet judicium certum (saltem moraliter) utpotè prudens de hone-

honeſtate operationis, non peccat: ſed agens contra ſcrupulos, quos verè novit eſſe tales, habet adhuc judicium certum, & prudens de honeſtate operis, hoc enim non excluditur per Scrupulos, cùm in eis nullum ſit fundamentum, ſed levis, & inanis anxietas. Ergo non peccat, &c.

Dixi. *Quos verè novit eſſe Scrupulos* ; ſi enim non noſcat verè eſſe tales, agendo contra illos peccat: quia agit contra conſcientiam. Poteſt autem eos cognoſcere vel ſtudio, vel oratione, vel prudentum conſilio.

Ratio 2.p. Formidines multis modis nocivas, conſcientiam turbantes, quietem tollentes, devotionem impedientes expellere, ſaltem eſt conſilii: ſed hoc fit agendo contra Scrupulos cognitos ut tales. Ergo.

Ratio 3.p. Præcepti eſt, impedire (cùm fieri poteſt) gravia animæ ſuæ damna, ſed ex ſcrupulorum anguſtiis ſæpè oriuntur gravia animæ damna, v.g. deſperatio, diſpoſitio ad alia peccata, impedimentum ſpiritualis profectus animæ, inhabilitas ad exequenda ea, ad quæ quis ſub peccato tenetur. Ergo qui ſcrupulorum pertinaciam aliter vincere nequit, tenetur contra eos agere per conſcientiam certam, licèt Scrupuli actu moveant in contrarium.

Reſp. 2. Non licet agere contra Conſcientiam ſcrupuloſam, ſeu ex ſcrupulis formatam.

Ratio. Quia hæc includit judicium rationis practicæ, & ſic homo agere contra conſcientiam, quod non licet. Ergo.

Talis ergo conſcientia, quamprimùm cognoſcitur, tanquam erronea eſt deponenda, qua depoſita, poteſt quis contra eam operari: ſi autem tunc ſcrupulus aliquis maneat, ille eſt merè ſpeculativus. De quo ante.

Oppono 1. in favorem ſcrupuloſorum. S. Gregorius ait. *Bonarum mentium eſt, ibi culpam agnoſcere, ubi culpa non eſt*.

2. Juxta dicta tutior pars eſt eligenda. Ergo.

3. Periculoſiſſimum eſt in eo ſtatu vivere, in quo quis non auderet mori, ſed ſi eſſem in articulo mortis, nollem hoc, vel illud facere, de quo ſcrupulor. Ergo nec modò.

Ad 1. ait S.Thom. in Suppl. 3.p.qu.6.art.4.ad 1. Agnoſcere culpam, ubi culpa non eſt, poteſt eſſe dupliciter. Uno modo, ut intelligatur quantùm ad ſubſtantiam actus, & ſic non eſt verum, non enim ad bonam mentem pertinet, ſed ad errantem, ut ſe aliquem actum commiſiſſe, agnoſcat, quem non commiſit. Alio modo quantùm ad conditionem actus, & ſic verum eſt, quod Gregorius dicit, quia juſtus in actu, qui de ſe bonus videtur, formidat, ne aliquis defectus ex parte ſua fuerit. Et ſic dicitur Job 19. Verebar omnia opera mea. Et ideò ad bonam mentem etiam pertinet, ut habeat formidinem, &, quam corde tenet, lingua accuſet. Hæc ibi.

Ad 2. patet ex dictis, quomodo tutior pars ſit eligenda, non enim requiritur certitudo ſpeculativa (quam ſcrupuloſi plerumque quærunt) ſed ſufficit practica, & moralis.

Ad 3. Major verificatur de iis, qui ſunt in ſtatu peccati mortalis, vel in periculo ejus: de aliis non eſt ſic.

QUÆRO III. Quæ ſunt ſcrupulorum cauſæ, effectus, ſigna?

III. *Reſp.* 1. Variæ ſunt ſcrupulorum cauſæ. *Prima* eſt naturalis quorundam complexio, frigida, melancholica, timida, ex qua facilè oboritur ſuſpicio mali.

Secunda. Debilitas capitis, orta vel ex melancholia, vel ex nimiis vigiliis, abſtinentiis, ſolitudine, &c. cauſans inconſtantiam in ſemel facta determinatione.

Tertia. Permiſſio divina in pœnam præcedentium peccatorum.

Quarta. Tentatio diaboli.

Quinta. Scrupuloſorum ſocietas, & converſatio. *Talis enim quiſque cenſetur, qualis eſt quo cum verſatur*, ait S.Hieron.

Sexta eſt ignorantia, qua quis neſcit diſtinguere inter licitum, & illicitum.

Septima. Pertinacia proprii judicii, prudentis viri conſilio acquieſcere renuentis, & quæ eſt *Octava cauſa*, in moralibus omnimodam, & ſpeculativam certitudinem quærentis.

Reſp. 2. Effectus ſcrupulorum ſunt, continua perturbatio, & angor, quo ſemper cruciantur in acquirenda in omnibus omnimoda certitudine in moralibus, in repetendis ferè quotidie confeſſionibus, iterandis horis Canonicis, Pſalmis, aut certis Pſalmi verſibus. Ex qua continua anxietate ſequitur deſperatio de vita rectè inſtituenda: immò aliquando tedium, quo tandem jugum Chriſti non ſuave, ſed durum apprehendunt. In quibuſdam ſolet excuſſis ſcrupulis ſequi nimia laxitas. De nonnullis ſolet dici, quòd ſint ſcrupuloſi in confitendo, ſed non in agendo, ſeu committendo.

Reſp. 3. Scrupulorum ſigna potiſſimùm ſunt tria. *Primum eſt*: Creberrimè de aliquo agendo, vel omittendo dubitare, ſuiſque dubiis interrogationibus alios (in re etiam futiliſſima) continuò incommodare.

Secundum: Non ſolùm dubitare, ſed etiam ex quibuſdam, non ſolùm infirmis, ſed & ridiculis argumentis ſibi perſuadere, aliquid eſſe illicitum.

Tertium: Contra proprium, aut viri prudentis, & timorati judicium adhuc hæſitare.

Præsertim si contra prudentis viri consilium hæsitans, sit idiota.

QUÆRO IV. Quomodo scrupulosi hominis conscientia est reformanda, seu quæ sunt scrupulorum remedia?

IV. *Resp.* Remedia esse diversa. *Primum est.* Si scrupuli oriantur ex prima causa, adducta in R.1. fiat vitiatorum humorum purgatio. Si ex secunda causa, subtrahantur occasiones melancholiæ, & exhilarentur spiritus honestis recreationibus.

Secundum. Si scrupuli putentur oriri ex tertia, & quarta causa, optima medicina est, devota, & continuata oratio. De qua vide S. August. suprà Tract. 1. Q. 4. de sexta Virtute Confessarii. Sed hoc remedio (ut noster Sylvester ait) scrupulosi parùm utuntur, & malè. Item servit generosa resistentia diabolo facta.

Tertium. Si oriantur ex quinta causa, fiat ejus oppositum.

Quartum. Si ex 6. vel 7. causa nascantur, studio, & prudentiorum consilio fuganda est ignorantia, & frangenda proprii capricii pertinacia. Vel ut Sylvester in Summa, Verbo Scrupulus, scribit. Quarta Regula est obedientia, non solùm ad Prælatos, sed etiam ad sapientes, formando conscientiam super dictis eorum. Sicut in Ordine Prædicatorum Frater mortuus appareus scrupuloso de suis scrupulis sciscitanti, dixit: Consule discretos, & acquiesce illis. Similiter & discipulus B. Bernardi, non valens propter scrupulos celebrare, credidit ei dicenti: Vade, in fide mea celebres; & omninò: liberatus est. Et si dicat scrupulosus: Da mihi Bernardum in Prælatum, & credam ei, dicit Cancellarius, eum falli, quia non est obediendum Prælato ut homini, sed ut Deo, cujus vices quilibet Prælatus gerit, nisi contra Deum præcipiat, scilicet apertè.

Quintum remedium est: Si scrupuli proveniant ex octava causa, fiat oppositum. Ubi universaliter contra omnes scrupulos servit doctrina ante data ad Q.2.

Sextum est, non toties repetere confessiones, sed postquam suo (si eruditus sit) vel prudentis Confessarii judicio Confessio generalis facienda esse videatur, non fiat nisi semel: sicut nec audiatur pœnitens, si de peccatis jam confessis iterùm, iterùmque consulere tentet: hoc enim modo scrupuli non extirpantur, sed nutriuntur.

Oppono. Ergo talis pœnitens scrupulosus exponitur periculo manendi fortè in quibusdam peccatis.

Nego hoc. Nam dato, quòd aliqua peccata non fuisset confessus, attamen ob grave suum damnum, & ob periculum perpetuò hærendi in tanta anxietate, excusatur ab omnimoda integritate confessionis, cùm moraliter id non possit, utpotè cum tanto suo damno, eò quòd semper nova peccata ei videantur pullulare, adeòque continuò crescat ille angor, & sæpè minores causæ ab integritate materiali confessionis excusent.

Ex hoc sequitur, quòd scrupulosus non debeat aliquid confiteri sub mortali, nisi de quo certus est, & jurare potest, quòd sit mortale: uti nec tenetur confiteri malas suggestiones, nisi certus sit, quòd iis consensum, vel complacentiam præbuerit.

Quomodo juvandi sunt, qui vexantur scrupulis circa persolutionem Breviarii, vel pœnitentiæ sacramentalis?

V. *Dico.* Si ab initio habuerint intentionem actualem (de qua alibi) cùm intentio virtualis sufficiat, non tenentur, immò nec expedit repetere, quæ orarunt, licèt in fine alicujus Psalmi non recordentur, an principium, vel præcedentes Psalmos, aut Versus recitarint; licèt enim repetant, plerumque æquè anguistiantur. Eodem modo juvandi sunt, qui anxiantur circa defectum doloris de peccatis in Confessionibus præteritis.

Septimum remedium est. Ut credulitas illa, qua scrupulosus credit aliquid non esse peccatum, v.g. dum credit se hunc Psalmum orasse, hoc peccatum esse confessum, cogitationi venereæ non consensisse, &c. habeatur pro certitudine, ut docet noster Medina 1.2. qu.19. art. 6. dub. ult. Cajetanus, &c. Quia quod apud ipsos est credulitas, apud ipsosmet, si scrupulis impediti non essent, haberetur pro certitudine, ait Cajetanus, & ex eo noster Ildephonsus.

Octavum. Ut scrupulosus caveat, ne scrupulo vincatur, eoque devictus formet practicum erroneum, vel dubium conscientiæ dictamen.

Nonum, Scrupolosus, si vir doctus sit, iisdem utatur consiliis, & mediis, quæ ipse suggereret aliis contra scrupulos suis similes.

VI. Notandum, hæc omnia de solis scrupulosis timoratæ conscientiæ intelligenda esse, ut optimè, & piè notat egregius Thomista Sylvius. Nam si qui tantùm minorum malorum scrupulis angerentur, in majoribus verò essent laxi, culicem excolantes, & Camelum glutientes (quales erant Judæi, non audentes introire in Prætorium Pilati Joann. 18. & tamen non verentes Christum innocentissimum, etiam ipso festo Paschæ ad mortem quærere) hi aliter tractandi essent, monendo, ut & graviorum peccatorum (quæ committunt, & non curant) sibi conscientiam faciant, eaque magis devitent, Sacramentum pœnitentiæ sæpiùs recipiant; simul eis injùngendo speciales, & graviores pęnitentias contra peccata,

quæ

quæ non æstimant, uti deberent. Idem est de illis scrupulosis, qui in præteritis recognoscendis, & futuris cavendis tepidi sunt: tales enim acriori egent lixivio.

EXAMEN III.

De Conscientia Probabili.

QUÆRO I. Quid, & quotuplex est conscientia, vel sententia probabilis, seu opinativa, & quæ, ac quot sunt principia probabilitatis?

I. *Resp.* 1. Probabile, seu opinio, vel sententia probabilis est, quæ habet motiva, & argumenta aliqua, veritatem ejus suadentia, cum formidine tamen alterius oppositæ opinionis. Ita S. Thom. 1. p. qu. 79. art. 9. dicens: *Opinio significat actum intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis cum formidine alterius*. Opinio ergo, seu sententia probabilis non habet evidentiam, sicut scientia: nec certitudinem speculativam, sicut fides Theologica, sed meram veritatis apparentiam, & verisimilitudinem.

Resp. 2. Posse aliquid esse probabile tantùm quoad se, quod non est probabile quoad nos, & è contra: vel utroque modo simul. Probabile tantùm quoad se est, quod à parte rei habet sufficientia argumenta, propter quæ ei prudenter assensus dari possit, sed non habet ea actu in intellectu, eò quòd non innotuerint. Sicut à pari de credibilitate nostræ fidei patet in hominibus rudibus ab infantia in hæresi educatis. Probabile quoad nos est, quod illa motiva etiam habet in intellectu assentientis. Hinc probabile quoad se, sæpè est improbabile, & falsum quoad nos, & è contra.

Resp. 3. Sententiam posse dupliciter quoad nos esse probabilem. *Primò* speculativè, dum nimium ex probabili motivo fertur judicium de re aliqua secundùm se, & abstractè spectata, seu non consideratis hìc, & nunc prudentiali judicio circumstantiis. *Secundò* practicè, quando nimium omnibus circumstantiis per prudentiam hìc, & nunc consideratis fert intellectus judicium de actu hìc, & nunc exercendo, vel omittendo, eo ferè modo, quo dictum est de dubio speculativo, & practico.

Resp. 4. Practicè probabile duobus modis, seu ex duplici principio potest esse tale. *Primò* intrinsecè, idest, à ratione. *Secundò* extrinsecè, idest, ab auctoritate.

Sensus est. Generaliter duo sunt principia probabilitatis, scilicet ratio, seu rationes, ac motiva, à quibus desumitur probabilitas intrinseca. Deinde auctoritas, seu suffragia, ac testimonia Doctorum, à quibus desumitur probabilitas extrinseca. Doctorum inquam, qui post diligentem veritatis inquisitionem, idest, post accuratum studium, & diligens examen rationum, & fundamentorum pro una, & altera parte citrà passionem, & culpam judicarunt actum esse licitum. Præsertim si ex professo ea de re in specie tractent.

Resp. 5. Rationes, ac motiva, quæ faciunt probabilitatem intrinsecam, ex diversis locis, seu principiis formari possunt.

Primò ex lege, ejusque explicatione, ac concordia Doctorum circa illam.

Secundò ex consuetudine, quæ non solùm est optima legum interpres, sed & (si legitimè est introducta) pro lege tenetur.

Tertiò ex possessione, de qua Examen præcedenti Q. 7. & Q. 8. ubi ostensum, quomodò fit melior conditio possidentis.

Quartò ex necessitate, quæ legem non habet, & sæpè aliquid lege positiva humana illicitum facit esse licitum.

Quintò ex effectibus, damnis, absurdis, quæ operationem sequuntur, & secutura prudenter timentur.

Sextò ex fine, natura, aut proprietate alicujus objecti.

Quid sentis de argumento à pari, estne illud sufficiens ad constituendam practicam probabilitatem in materia morum?

Dico: Non est, si nullis aliis argumentis adjuvetur, immò contra sinceriorem morum disciplinam servit laxandis conscientiis. Sit exemplum in illa opinione, quam Caramuel in sua Theologia (ut ipse vocat) fundamentali, disputativè proponit, ast Alexander VII. damnavit. Unico officio matutino possum satisfacere duplici præcepto, nimirùm pro die præsenti, & crastino. Quod sic probatur à pari. Possum uno jejunio satisfacere voto, & præcepto Ecclesiæ, vel Confessarii. Ergo similiter. Sed negatur Conseq.

Dixi, *in materia morum*. Quia in Concertationibus Scholasticis argumentum à pari valdè aptum est ad exercenda ingenia.

QUÆRO II. Facitne unus Auctor, seu Doctor sententiam practicè probabilem, & ut sit probabilis, requiriturne, ut concurrat utrumq; ante in R. 4. assignatum principium, & quodnam est principalius?

II. *Resp.* 1. Loquendo de probabilitate extrinseca, potest vir doctus firma ratione ductus facere sententiam practicè probabilem, quando talis doctrina nondùm fuit ventilata, & non repugnat communi Doctorum sententiæ.

Hoc à nemine negari potest. Immò potest interdùm in Ecclesia esse Doctor tam celebris, ut ejus sola auctoritas multorum aliorum rationibus, & auctoritati præponderet, ac sententiam probabilem faciat. Et talis est Doctor noster Angelicus, qui unus pro decem millibus

Digitized by Google

computatur, ejusque dogmata Alexander VII. in Brevi ad Academiam Lovan. dato declaravit *tutissima, & inconcussa*.

III. *Resp.* 2. Ut homo rudis, & imperitus (qui Doctorum hinc inde sententias scire non potest, nec tenetur) formet conscientiam practicè probabilem, sufficit auctoritas unius viri, juxta inculpabilem prudentum existimationē, pii, & docti, v.g. Parochi, aut Confessarii, vel alterius. Nec hoc ab ullo negabitur.

Ratio 1. Talis homo consulens format prudens judicium de assensu, quia in viro docto, & pio ratione doctrinæ præsumitur veracitas in cognoscendo, qua non possit facilè falli, & ratione pietatis præsumitur veracitas in dicendo, qua fallere non velit. Ergo.

Ratio 2. Esset onus nimis grave, & communi fidelium praxi contrarium, si homines, præsertim rudes, tenerentur plurium sententias explorare, & inquirere, quæ ex illis receptæ, quæ rejectæ; quæ communes, quæ singulares. Ergo.

IV. *Quid si* alicui puero, vel puellæ rusticæ dubitanti, an aliquid sit licitum, ad Parochum, vel Confessarium non pateat accessus, potestne interrogare parentes, vel alium rusticum, eorumque consilium tuta conscientia sequi.

Affirmo. Licèt enim parentes fortè errarent, puella tamen excusaretur ob invincibilem ignorantiam.

Not. tamen hanc probabilitatem non esse simpliciter, & absolutè talem, ac respectu totius Communitatis, sed solùm secundùm quid, & respectivam, nimirùm respectu alicujus particularis idiotæ.

Resp. 3. Singularis sententia sive antiqui, sive recentioris Auctoris, quæ communi aliorum sententiæ repugnat, non facit universaliter pro communi usu, & praxi sufficientem probabilitatem, & opinionem in praxi tutam. Ita cum tutiori, & probabiliori sententia S.Th. Quodl. 3. a. 10. Jo. à S.Th. Ildephonsi, Genesi, & aliorum Thomistarum contra Probabilistas, qui pariter S.Tho. ex cit. quodl. & art. pro se adducunt, sed cum injuria Angel. Doct. cùm ibi nō habeat verba, quæ illi proferunt his formabilibus: *Potest quisquam amplecti opinionem, quam à Magistro audivit, in his, quæ ad mores pertinent*. Sed potiùs hæc sunt ejus verba: *in his, quæ pertinent ad fidem, & bonos mores, nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicujus Magistri*.

Ratio. Quia sententia unius Auctoris, communi aliorum repugnans, est præsumptuosa, & temeritatis vitio notata. Nam velle plus sapere, quàm omnes alii, temeritate non caret. Supposito decreto Alexandri VII. Sententia moderni Auctoris non facit probabilitatem, & opinionem tutam. Vide oppositiones post R. 5. solvendas.

Resp. 4. Ut opinio sit probabilis, debet concurrere utrumque probabilitatis principium, nimirùm ratio, & auctoritas.

Ratio. Si opinio habeat rationes, sed non patronos, seu defensores, signum est, quòd sint nimis leves, & nihil probent: si habet graves Auctores, sed non rationes, non est opinio, sed fides, quæ præcisè assentitur propter auctoritatem dicentis. Ergo.

V. *Resp.* 5. Ad constituendam opinionem probabilem, simpliciter, absolutè, & attenta rerum natura, principaliter deservit ratio, seu motivum ex ratione petitum. Attamen de facto, & regulariter, præcipuè in moralibus, magis deservit auctoritas.

Ratio 1. *p.* Quia auctoritas in ratione fundatur.

Ratio 2. *p.* Quia utriusque partis rationes, & fundamenta ponderare, ac discutere, longum tempus requirit, paucis possibile, immò imperitis est impossibile: auctoritas verò est obvia libros, vel doctos viros consulere volentibus. Ergo.

Oppono 1. contra R. 3. Si liber sit censuratus, & approbatus, saltem tunc sententia unius Auctoris est probabilis pro communi praxi.

2. Sententia probabilis est, quæ non levi nititur fundamento, sed auctoritas unius viri docti, & pii non est leve fundamentum, cùm cuilibet in sua arte, quam profitetur, sit credendum. Ergo.

3. Opinio particularis Doctoris, probabili ratione nixa, præferenda est opinioni multorum, si sit in favorem causæ piæ, v.g. in favorem valoris matrimonii, ut docent Hostiensis, Abbas, Felinus, Decius, Mascherdus. Ergo.

4. Quod asserunt plures, quàm 16. Auctores, hoc est probabile; sed unius gravis, & pii Doctoris auctoritatem sufficere ad probabilitatem extrinsecam, docent plures quàm 16. Auctores à Caramuele citati. Ergo.

Ad 1. Negatur assumptum. Quia Censores librum aliquem approbantes regulariter non intendunt omnibus sententiis in eo contentis asserere practicam probabilitatem, sed tantùm testari, quòd non contineat aliquid contra fidem, bonos mores, & Ecclesiæ constitutiones.

Ad 2. dist. min. Si spectetur absolutè, & secundùm se, C. min. si comparetur cum omni retrò antiquitate, & tota Doctorum universitate, cui solus contradicit, N. min. & cons.

Ad 3. dist. ant. in quantum est unius Doctoris, N. ant. in quantum eadem opinio à pluribus aliis judicatur probabilior, prob. ant. & N. cons. Nam causæ piæ in omni jure, omniumque sententia sunt favorabiles, & anteponendæ.

Ad 4. dicitur 1. retorquendo argumentum. Quod asserunt plures quàm 20. Auctores, inter

ter quos eſt Angelicus Doctor, qui unus pro 10. millibus reputatur, hoc eſt probabilius; ſed ſic eſt de ſententia noſtra. Ergo hęc non tantùm eſt tutior, & probabilior: quam unicè ſequendam eſſe, poſteà probabitur. *Secundò* diſt. ma. quoad illam particulam, *hoc eſt probabile*, diſtinctione data ad 2. *Tertiò* dicitur, multos ex illis DD. loqui juxta ſenſum R. 1. Vel de Doctore, qui eſt omni exceptione major, ut dictum eſt, eſſe D. Thomam Aquinatem.

Not. 1. loquendo de probabilitate extrinſeca, non eſſe præciſè attendendum Doctorum numerum, ſed & eorum qualitatem, ſcientiam, eminentiam; poſſet enim quis incidere in tales, qui promoti ſunt apud illos, qui dicunt, Aurum, & argentum ejus maneat apud nos, aſinus laureatus revertatur in patriam ſuam. Verumtamen cæteris paribus præſtat, quòd ſint multi.

Not. 2. non eſſe mirum, quòd interdum creſcat numerus Auctorum probabiliſtarum in favorem alicujus ſententiæ, dum in ſuis ſcriptis, & libris ſibi invicem adulantur, ſeſe extollunt, & ut muli mutuum ſcabunt, ait Gonet, ut patet in Diana, & Caramuele. Primus enim alterum deprædicat virum doctiſſimum, acutiſſimum ingenii, non ſolùm ſcholaſticæ, & moralis Theologiæ, ſed & politioris literaturę peritiſſimum: è contra Caramuel Dianam vocat Agnum Dei, qui abſtulit peccata mundi per ſuum probabiliſmum. Addit, quòd quærenti, an hoc, vel illud liceat, ſufficiat reſpondere: *Diana dixit*. Sed cavendus hic eſt lapis offenſionis, & petra ſcandali, ne nimium laxentur conſcientiæ. Quamobrem conſideretur, in quanto numero ſint ſententiæ per Sedem Apoſtolicam damnatæ, quarum damnationi cauſam dedit nimia ſentiendi licentia.

QUÆRO III. Quid ſentis de ſequela ſententiæ probabilis, concurrente, vel non concurrente ſententia æquè, vel magis probabili?

Fateor, in præſenti Quæſito maximè verum eſt illud Pachymeri hiſt. lib. 8. *Theologis inter ſe rixantibus, in periculo eſt populus.* Quantę circa probabilitatem inter Theologos ſint rixæ, abundè notum eſt, & patebit ex dicendis. Ad omne periculum evadendum.

VI. *Præmitto* 1. quòd aliud ſit, opinionem eſſe tutiorem, minus tutam; probabiliorem. *Tutior dicitur*, quæ magis recedit à periculo peccandi, ſeu Deum offendendi. Vel, ut alii explicant, eſt illa, quæ favet præcepto, & ſtat pro legis obſervatione, ad quam movet, ſeu quæ negat actum eſſe licitum: ſic enim tollit omne periculum (etiam ſolùm materialiter) tranſgrediendi legem. Opinio, ſeu *ſententia probabilior* eſt, quæ (eò quòd nitatur firmioribus argumentis, ſive ex ratione, ſive ab auctoritate petitis) apparet conformior veritati, ſeu verior: & quò validiores rationes, & quò graviores Auctores pro ſe habet, eò probabilior evadit. *Minus tuta* dicitur, quæ favet libertati contra legem, & dictat actum eſſe licitum, ſeu non imponit neceſſitatem abſtinendi ab actione, eſtque in periculo, ac ſaltem materialiter contra legem agatur, cùm fortè à parte rei talis actus legi divinæ non ſit conformis, habeatque tunc inhoneſtatem ſaltem materialem, excuſante invincibili ignorantia, non imputabilem ad culpam. Sicut è contra inhoneſtatem formalem habet actus, qui ſcienter eſt difformis legi.

Hinc ſententia minùs tuta ſæpè eſt ſimpliciter tuta, ſi nimirum ſit ſimul probabilior: ſic enim caret omni periculo inhoneſtatis ſaltem formalis. Item ſententia tutior ſæpè eſt minùs probabilis, ejuſque oppoſita, ſeu minus tuta eſt probabilior. Sicut in quorundam ſententia lapſus in peccatum mortale, habita copia Confeſſoris, tenetur ſub præcepto ſtatim confiteri: in aliorum ſententia tenetur homo omni die Dominica elicere contritionem. Quæ ſententiæ indubiè ſunt tutiſſimæ, quia longiſſimè recedunt à periculo peccandi, etiam materialiter, & tamen non ſunt probabiliores, nec in praxi univerſali ſervantur, licèt ſervari poſſint: è contra ſententia, quæ tenet, circumſtantias intra eandem ſpeciem notabiliter aggravantes eſſe neceſſariò confitendas, eſt tutior, & (ut infrà probabitur) probabilior ſimul. Ex quo patet, quòd eſſe tutiorem, & probabiliorem aliquando quidem, ſed non ſemper, & neceſſariò in eadem connectantur ſententia.

VII. *Præmitto* 2. quod cum Goneto eſt apud omnes ferè certum, poſſe aliquem licitè, & tutò ſequi ſententiam ex ratione, ſeu motivo intrinſeco ſibi viſam minùs probabiliter, attamen probabiliorem ex motivo extrinſeco, ſeu ex auctoritate, ex qua fit certa moraliter, & abſolute hìc, & nunc probabilior. Pro quo videatur R. 5. ad Q. 2. Similiter quamvis non liceat ſequi opinionem minùs probabilem in concurſu alterius cognitæ ut probabilioris: ſi tamen opinio in ſe minùs probabilis videatur alicui probabilior, non peccat eam in praxi ſequendo, quia excuſat ignorantia invincibilis; & ita contingere poteſt in diſpenſationibus Papæ circa vota ſolemnia, ac matrimonium ratum. His præmiſſis.

VIII. *Reſp.* 1. Dum homo tenetur operari, poteſt ſine peccato ſequi ſententiam probabilem, quæ dictat aliquid licitè fieri poſſe: quando facta (juxta conditiones rei, & perſonæ) ſufficiente diligentia, alia tutior, & probabilior non apparet; licèt fortè hæc opinio ſit contraria, & difformis legi divinæ: modò hujus difformitatis habeat ignorantiam invincibilem. Quæ an, & quomodo poſſit dari, dicetur infrà in Tract. 6. de legibus, Exam. 2. n. 17. Ita teneo cum communi, & probabiliori ſen-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ri sententia S. Thom. quodl. 8. art. 13. & 1. 2. qu. 76. art. 3. contra singularem, & improbabilem sententiam Vvendrochii Theologi Salisburgensis, & rigidorum Jansenistarum asserentium, quòd ignorantia, etiam invincibilis, à peccato non excuset, & probabilitas (licèt sententia probabilior non concurrat) nunquam possit esse tuta morum regula.

Ratio. Juxta communem parœmiam, *ultra posse nemo tenetur*. nec Deus id exigit: sed in moralibus non est possibile habere semper evidentiam, & certitudinem perfectam, & mathematicam. Ergo.

Hinc Papa Alexander VIII. 1690. 7. Decemb. inter 31. propositiones damnavit, & hanc nu. 3. *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam*. Hic ergo Papa damnavit in usu opinionum probabilium nimium rigorem; sicut Innocentius XI. Anno 1579. damnaverat extremum nimiæ indulgentiæ, & laxitatis, inter 65. propositiones damnando, & hanc num. 3. *Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus*.

IX. *Resp*. 2. Potest homo aliquando sine peccato in operando sequi sententiam, quam respectu alterius judicat probabiliorem, licèt non sit tutior, seu licèt non stet pro lege, sed faveat libertati. Ita probabiliùs Thomistæ.

Ratio. Quia homo non semper tenetur eligere id, quod à periculo peccandi magis recedit, si non sit consonum rationi, & veritati, ut anteà in præmisso primo dictum est fieri in sententia tutiori, minùs tamen probabili. Ergo. ant. pat. tum in bino exemplo ibidem posito, tum etiam quia aliàs sequeretur, omnes illas opiniones, etsi improbabiles, vel saltem minùs probabiles (juxta quas plures contractus sint illiciti) semper in praxi esse sequendas, utpotè tutiores; quod tamen nullus asserere audet: quia per hoc tollerentur plurima hominum commercia; vix enim est actio, vel contractus aliquis, de quo non sit aliqua opinio damnans eum. Tum tandem quia suprà in Exam. 1. hujus Tract. Q. 6 & Q. 7. probavimus, quòd in materia justitiæ in pari delicto, & causa melior sit conditio possidentis, ita ut possessor, incipiens dubitare, an ager v. g. sit suus, vel Cognati sui, ex titulo legitimæ possessionis possit dubium deponere, nec teneatur eum dare, vel dividere cum Cognato, licèt hoc esset tutius. Ergo.

X. *Resp*. 3. Concurrentibus in materia morali (quæ subest periculo peccati, præsertim mortalis) duabus opinionibus æquè probabilibus, tenetur homo eligere tutiorem. Quæ resolutio tutior est, & probabilior, pro eaque stat tanta auctoritas, quanta adducetur pro R. sequente.

Ratio, In dubiis tutior pars est eligenda, ut habet axioma Canonistarum. c. ad audientiam, de homicidio. Vel, ut dicitur c. Juvenis, de sponsalibus. *In his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus*. Subsumo. Sed homo videns duas opiniones æquè probabiles, est dubius, quænam sit vera. Ergo (cùm sciat, unam earum necessariò debere esse falsam) non potest tuta conscientia eligere, quam voluerit, sed, relicta, quæ favet libertati, tenetur amplecti eam, quæ favet legi, & hæc est tutior.

Not. dictum axioma non tantùm se extendere ad unum, alterumve casum, nec solùm esse de consilio, ut putant probabilistæ, dicentes, hominem esse in Possessione libertatis, qua non est spoliandus in dubiis, cùm in iis sit melior conditio possidentis, aiunt ipsi: sed extendit se præfatum axioma ad omnem materiam, in qua peccati periculum latet, maximè mortalis, quod homo in omni casu vitare tenetur, ni æternùm perire velit. Proinde illud axioma est de præcepto naturali, quo obligamur non solùm vitare ea, quæ certò Deum offendunt, sed & quæ dubiè. Cæterùm quòd non melior sit conditio possidentis in materiis aliarum virtutum, extra justitiam, nec in iis ratione possessionis libertatis liceat practicè deponere dubium, patet ex Resp. ad Q. 8. in hoc Tract. Exam. 1. De Judice in casu æqualis probabilitatis dicetur in hoc Exam. ad Q. 7.

XI. *Resp*. 4. In omni materia morali, quæ subest periculo peccati, tenetur homo in conscientia, relicta sententia minus probabili, quæ libertati favet, sequi probabiliorem concurrentem, cognitam ut talem, quæ favet præcepto. Ita sentio contra modernos Probabilistas, juxta quos quæcunque opinio, favens libertati (eo ipso quòd secundùm se probabilis videatur, eo ipso quòd à viris doctis defendatur) potest esse regula morum, seu operationis, etiam in concursu tutioris, aut manifestè probabilioris.

Teneo hanc sententiam partim ut tutiorem, partim ut probabiliorem, tum ratione, tum auctoritate. Fatentur multi Probabilistæ, suam sententiam ab intrinseco quidem, seu ex motivis rationum esse minus probabilem, contendunt tamen eam fieri probabiliorem ab extrinseco, seu ex pondere auctoritatis. Ergo imprimis concedunt, positam resolutionem esse probabiliorem ab intrinseco. Quòd verò etiam sit probabilior ab extrinseco, videre est in nostro Gonet in Dissertat. Theol. de opinionum probabilitate art. 2. ubi eandem tenens, in libro de praxi opinionum pro ea refert 20. Auctores, inter quos est noster Doctor Angelicus, qui unus stat pro 10. millibus, & hic Quodl. 8. ar 13. agens de eo, qui habet plures Præbendas, hanc sententiam docet. De quo iterùm Quodlib. 9. ar. 5.

ar 5. docet, quæstionem, an sit licitum habere plures Præbendas, *periculosè determinari*, *quia ambigua est*, *dum Theologi Theologis*, *& Juristæ Juristis inveniuntur contraria sentire*.

XII. Sed si in concursu sententiæ probabilioris, cognitæ ut talis, liceret in praxi amplecti minùs probabilem, nullum in hoc esset peccati periculum: quia per probabilitatem homo excusaretur à peccato. Ergo hæc sententia est de mente S. Thomæ. Unde Amadæus Guimenius perpendens doctrinam Sancti Thomæ cit. Quodl. 8. ait: *Hæc si vera sunt*, *væ operantibus ex opinione probabili*.

XIII. Angelico adstipulatur Doctor Subtilis in 3. dist. 25. q. 1. n. 8. clarè inquiens: *Cùm habens duas opiniones contrarias perplexus sit*, *periculosè se determinat ad unam*, *nisi re diligenter inspecta illam probabiliorem agnosceret*. Et in 4. dist. 11. q. 6. ait: *Cùm multis sit probabilior pars negativa*, *non sine peccato aliquis se exponit dubio*, *sequendo affirmativam minus probabilem*. Quid clarius?

Inter eosdem Auctores est S. Bonaventura Doctor Seraphicus, Alensis irrefragabilis, noster Cajetanus ingeniosus, noster S. Antoninus consiliorum dictus, noster Vincent. Baronius, noster Martinez de Prado, noster Aravio.

Addit his non solùm multos alios Doctores domesticos, & extraneos, sed & praxim Rotæ Romanæ, & Congregationis Concilii. Universitatem Pictaviensem. Integras Religiones, Dominicanam, Sanctissimæ Trinitatis, Theatinam. Item auctoritatem Alexandri VII. qui anno 1655. in Generalibus nostris Comitiis Romæ publicavit votum, ac desiderium suum ad cæteros nostros Theologos (quotquot in orbe terrarum sunt) deferendum, quo significabatur, *tædere Sanctitatem suam novarum opinionum hujus sæculi in materia morali*, *quibus Disciplina Evangelica resolvitur*, *ac conscientiis cum gravi animarum periculo illuditur*: *maximèque velle*, *à Theologis nostris*, *in Ecclesia hoc morbo laborantis remedium*, *opus parare ex severiori*, *& tuta doctrina D. Thomæ*, *qua hac morum licentia*, *quæ in dies grassatur*, *quasi cauterio cohiberetur*.

XIV. Adducit idem Gonet pro hac resolutione Auctoritates S. Scripturæ, SS. Patrum, Gregorii, Chrysostomi, Bernardi, &c. quæ in ipso videantur.

XV. In ejusdem nostræ sententiæ favorem præclarissimum librum anno 1694. publici juris fecit modernus Reverend. Præpositus Generalis Soc. Jesu Thyrsus Gonzalez, in cujus Proœmio, seu introductione num. 7. probat, sententiam illam Probabilistarum de usu opinionis benignæ in concursu probabilioris perperàm appellari Jesuitarum, tantumque abesse, ut hæc doctrina prodierit ex Societate, ut potiùs ex Societate prodierint primi ejus impugnatores, ut ait nu. 9. immò perpaucos fore in Societate Theologos (n. 46.) qui distinctiùs interrogati, an liceat in praxi sequi opinionem probabilem minùs tutam in concursu probabilioris, respondere audeant, id nobis licere: sed plerosque responsuros, id nequaquam licere.

XVI. *Ratio* 1. De facto non licet sequi sententiam probabilem probabilitate quavis tenui, & exigua, ut patet ex propositione ab Innoc. XI. damnata, posita immediatè ante R. 2. Ergo nec quamcunq; aliam in concursu probabilioris. Vel si licet sequi aliquam, licet sequi omnem. Prob. cons. Ideò juxta Probabilistas relicta sententia probabiliori licet in praxi sequi probabilem, aliquam saltem, quia nititur fundamento, quod aliquibus DD. visum fuit prudens, & grave. Sed fundamentum cujuscunque opinionis probabilis, etiam probabilitate tenui, illis DD. qui eam defenderunt, fuit visum prudens, & grave (ne dicantur à Probabilistis egisse imprudenter) licèt aliis non videatur tale. Sicut etiam sententia aliqua probabilior videtur uni, & non alteri. Ergo licet sequi vel omnem opinionem probabilem, vel nullam.

Ex quo cum prædicto Gonzalez infertur, quòd licèt moderna probabilistarum doctrina per decretum Innocentii XI. non sit tacta, videatur tamen illo infirmatum ejus fundamentum à priori.

Ratio 2. Ut aliqua operatio sit licita, & honesta, requiritur, quòd ultimum judicium, seu dictamen conscientiæ, quo dirigitur, excludat formidinem, seu sit morali certitudine certum de honestate, & liciditate actus, aliàs homo imprudenter agit, juxta illud Eccles. 37. *Ante omnia opera verax verbum præcedat te*, *& ante omnem actum consilium stabile*. *Subsumo*. Sed qui relicta sententia probabiliore in praxi, seu in operando sequitur minus probabilem libertati faventem, non habet tale judicium. Ergo peccat Min. prob. De illa opinione non habet intellectus judicium prudens, & certum, contra quam rationes magis urgent, quòd sit falsa, quàm quòd ex suis propriis motivis sit vera: sed sic est de sententia probabili in concursu probabilioris, ut constat, quia homo manifestè experitur, se vehementiùs inclinari ad assensum sententiæ probabilioris. & exercitè in ea cognoscit majorem verisimilitudinem, seu veritatis apparentiam, & aliunde scit duas contradictorias non posse esse simul veras. Ergo.

XVII. Contra hanc Rationẽ insurgunt Probabilistæ. *Primò* dicentes, eam laborare quadam ignorantia, nimirũ distinctionis, qua benignioris sententiæ Patroni sententiam probabilem distinguunt in eam, quæ est certò probabilis, & in eam, quæ est solùm probabiliter probabilis.

Digitized by Google

Prima, dicũt, est, quam esse probabilem, est certum: Secunda, quam esse probabilem, solùm est probabile. Certitudinem in prima, quòd sit probabilis, dicunt desumi tum ex fundamentis, quibus innititur, tum ex DD. qui eam tuentur, & simul ex cæteris (saltem pro majori numero) qui etsi oppositam teneant, affirmant tamen eam esse probabilem. Opinio solùm probabiliter probabilis, ajunt, est, quæ ab aliquibus DD. non sanè pluribus defenditur, & à cæteris, saltem ut plurimùm non judicatur probabilis. Primam sentiunt licere sequi in concursu probabilioris, non secundam.

Secundò insurgunt dicendo, quòd adducta ratio solùm probet, judicium speculativum, & directum non esse certum de operationis liciitate, attamen judicium practicum, & reflexum de ea esse moraliter certum. Licèt enim in concursu sententiæ probabilioris speculativè, & directè judicem, hæc actio (v.g. pingere in die festo, offerre pecuniam pro beneficio, non ut pretium, sed solùm ut motivum, &c.) probabiliùs est illicita: attamen deliciitate actionis practicè certificor per judicium reflexum; quòd fit diversis modis, v.g.

Prima reflexio fit formando hoc judicium reflexum; Qui probabiliter incedit, tutò incedit, seu qui sequitur sententiam probabilem tutò operatur: sed licèt sententia opposita sit probabilior, mea tamen, quam sequor, est probabilis. Ergo tutò ago.

2. Mihi licitum est id, quod prudenter judico, & quod multi graves DD. sentiunt licere: sed hanc sententiam probabilem pro praxi prudenter tenent multi graves DD. Ergo.

3. In dubiis melior est conditio possidentis: sed in conflictu sententiarum sum in possessione libertatis meæ. Ergo possum amplecti sententiam probabilem mihi placitam.

4. Lex non sufficienter promulgata non obligat, sed lex prohibitiva contractus, qui secundùm probabilem sententiam non est usurarius, licèt secundùm probabiliorem talis sit, non est sufficienter promulgata, quia inter DD. controvertitur. Ergo non obligat. Ergo contra legem possum sequi sententiam probabilem libertati faventem.

5. Idem judiciũ reflexũ potest fieri de ignorantia legis, eo ipso enim, quòd lex disputetur, an extet, ejus existentia non est certa. Sed

XVIII. *Ad* 1. Impugnationem instaurando datam Rationem R. quòd dictam distinctionem non ignoraverim, sed probè noverim eam mihi evincere, nec argumentum solvere, sed in suo robore relinquere. Nam imprimis certum est, quòd omne probabile sit incertum. Ergo certò probabile est certò incertum. Ecce quàm incertum argumentum, quod objicitur. Deinde, dato, quòd sententia sit certò probabilis, non tamen per hoc excedit fines probabilitatis, nec tollitur, quòd rationes contra eam urgeant illam magis esse falsam, quàm veram, ut magis patebit ex dicendis. Ergo Ratio nostra manet in suo vigore.

Ad 2. Impugnationem R. committi in ea petitionem principii, quia hoc est in quæstione, ac disputatur, an hoc judicium reflexum, prout ibi primo modo explicatur, sit moraliter certum. Quomodo enim possum moraliter esse certus de honestate actus, si opposita sententia videatur mihi certior, & verior, quæ dicit esse illicitum? Unde nego illam maj. *qui probabiliter incedit, tutò incedit*. Vel dist. non concurrente opposita sententia moraliter certiore, ac verisimiliore, C. ea concurrente. N.

Ex quo patet ad primam reflexionem.

Ad secundam dist. min. ut paulò ante. Unde temeritas est, & non prudentia nisi carnis (quæ stultitia est apud Deum) amplecti partem minus verisimilem, quando adsunt majora fundamenta ad judicandum, quòd sit falsa, quàm quòd sit vera: quòd divinæ legis transgressioni sit propior, quàm ab ea remotior. Profectò res hæc periculosa est.

Ad 3. ostensum est suprà, quòd maj. tantùm sit vera in materia justitiæ, & non aliarum virtutum.

Ad 4. & 5. N. min. quomodo enim est possibile, quòd tibi lex non sit sufficienter promulgata, aut quòd habeas ejus ignorantiam, si tu ipse judices, probabilius esse, quod extet. Unde licèt DD. de legis existentia disputent, si tamen asserant, & tu cum eis sentias, verisimilius esse, quòd extet, inexcusabilis es.

Ratio 3. pro R. 4. Quod mediat inter duo extrema, si uni comparetur, videtur esse alterum: sic Angeli, qui inter Deum, & hominem sunt medii, comparati Deo, sunt materiales, comparati nobis, sunt immateriales: tepidum comparatum calido videtur esse frigidum, comparatum frigido, videtur esse calidum. Sed opinio minus probabilis mediat inter improbabilem, & probabiliorem. Ergò licèt comparata improbabili, probabilis videatur; comparata tamen probabiliori, censetur improbabilis.

XIX. *Ratio* 4. Qui amat periculum, peribit in illo, id est, qui se committit periculo peccandi, peccat pro quantitate culpæ mortalis, vel venialis; sed qui relicta sententia probabiliori, cognita ut tali (præsertim si simul sit tutior) sequitur minus probabilem, & verisimilem, committit se periculo peccandi, ut patet ex dictis, præsertim ad secundam reflexionem Adversariorum. Ergo.

Ratio 5. sit purè moralis, & ad hominem ex nominato Gonzalez. Qui rectè operatur, potest coram supremo Judice suæ operationis defensionem opponere, & modum suum operandi defendere: sed hoc nequit is, qui sequitur sententiam probabilem relicta probabiliori,

cogni-

cognita ut tali. Ergo. Min. prob. Judici interroganti, cur secutus sit sententiam illam, maximè sibi favorabilem, cùm viderit, oppositam esse absolutè, & simpliciter verisimiliorem auctoritate, & ratione, si respondeat, Domine, sectatus sum illam opinionem, quam 12. Auctores graves illam ut gravem docuerunt; statim Judex opponet: Serve nequam, hæc tibi responsio non proderit. Quid referebat ad securitatem tuæ conscientiæ scire, quòd 12. Auctores contractum illum defendebant ut licitum, si simul sciebas 20. graviores docere illum esse illicitum, & auctoritas illorum majoris erat apud te momenti, cur minorem auctoritatem majori prætulisti? nonne sciebas, facilius esse, quòd decipiantur 12. quàm 20. Doctores? Si respondeas: Domine, secutus sum opinionem illorum 12. Doctorum, quia nitebantur fundamento gravi, & prudenti, utpotè quo moti sunt viri sapientes, & probi, statim Deus respondebit: Serve nequam, ex ore tuo te judico, nam illud fundamentum ideò fuit grave, & prudens respectu illorum DD. quia ipsis apparuit verisimilius fundamento sententię contrariæ, tibi autem è contra fundamentum sententiæ contrariæ apparuit absolutè, & simpliciter, ut sensibiliter verisimilius, Cur ergo contempsisti sententiam, quæ in tua æstimatione nitebatur fundamento majori, ut sectareris sententiam, cujus fundamentum tibi apparuit minus verisimile? Ergo non motus es ad sectandam sententiam tibi favorabilem à momentis rationis, nec à pondere auctoritatis, quia ipse agnoscebas majus auctoritatis, & rationis pondus in sententia stante pro meo præcepto, & lege. Ergo in operando non meam legem, & voluntatem, sed carnem, & sanguinem consuluisti. Cur habens urgentissima fundamenta ad tibi persuadendum, veram esse sententiam, stantem pro mea lege, sectatus es sententiam tibi favorabilem, quam esse falsam illa fundamenta tibi urgentissimè suadebant, & pro cujus veritate minora tibi fundamenta apparebant comparativè ad fundamenta alterius? Quid ad hæc respondere potest homo ille? obmutescet planè, *& omnis iniquitas oppilabit os suum*. Ita ille.

XX. Hujus examinis, & judicii rigorem expertus est ille Philippus Cancellarius Parisiensis, relicta probabiliore, & tutiore sententia sequens probabilem, & minus tutam de beneficiorum pluralitate. Qui (ut gravissimi Auctores scribunt) in agone existens, admonitus, ut hanc sententiam dimitteret, & oppositam amplecteretur, dixit, velle se experiri vim probabilitatis opinionum, & videre, an hæc sufficiat ad damnationem. Expertus est, nam post paucos dies apparens in specie tetræ umbræ Episcopo Parisiensi, testatus est, se esse damnatum ob tres causas, & inter has allegavit sequelam probabilitatis de pluralitate beneficiorum. Quæ experientia utinam multos cum effectu terreret, ut alieno damno saperent.

Ratio 6. videatur in probatione R. ad Q. 8. nu. 29. in hoc Exam.

Ratio 7. videatur in prob. R. ad Q. 9. ibidem num. 30.

XXI. *Oppono* 1. contra R. 4. Omnes Thomistæ Dominicani jurant in verba Angelici sui Magistri: sed sunt Thomistæ Dominicani, qui tenent, quòd liceat sequi sententiam probabilem relicta probabiliore, ut Joan. à S. Thom. Barthol. Medina, Idelphonsus, &c. Ergo hæc est mens S. Thomæ.

2. Jugum Christi suave est, & onus ejus leve, Matth. 11. Item mandata ejus gravia non sunt, 1. Joan. 5. Sed sententia Probabilioristarum imponit jugum grave, & scrupulis plenum, onusq; importabile, immò impossibile; quis enim semper poterit judicare, maximè si de indoctis, vel de mediocriter doctis loquamur, quæ sententia sit probabilior? deberent enim omnes rationes, omnia motiva, & auctoritates pro, & contra expendi, ac librari: quod paucissimis est possibile. Ergo.

3. Jura inquiunt: Opinio benignior, & suavior præferri debet. l. benignius, ff. de legibus. Ergo.

4. Non tenemur amplecti id, quod est melius, sed sufficit amplecti, quod est bonum, quia aliàs nemini liceret nubere, sed deberent omnes Religionem profiteri, quia status religiosus est perfectior: sed quamvis id, quod est probabilius, sit melius; quod tamen probabile est, bonum est. Ergo sufficit.

5. Quod licet in scholis docere, hoc licet sequi, & aliis consulere: sed opinionem probabilem licet in cholis docere. Ergo.

6. Eadem est ratio de sententia probabili, ac de probabiliori: sed licet sequi hanc. Ergo & illam. Prob. maj. Sententia probabilior etiam non habet omnimodam certitudinem, nec excludit formidinem de opposito. Ergo. Conf. pat. quia ideò dictum est, non licere sequi sententiam probabilem.

7. In dubiis melior est conditio possidentis: sed sententia Probabilistarum jam multorum annorum tractu est in possessione. Ergo.

XXII. *Ad* 1. vide solidas Thomistarum vindicias in nostro Contenson Tom. 3. Dissert. 6. cap. 2. ubi solidè ostendit, injuriam Thomistis facere eum, qui probabilitatis Auctores, aut defensores eos nuncupat; tantam, quæ nunc grassatur, laxitatum colluviem nullo veterum Thomistarum testimonio fulciri, sed expresè damnari ab omnibus antiquis S. Thomæ Discipulis, quos ibi adducit,

pro-

probatque, omnes Thomistas usque ad finem Seculi decimiquinti nostræ sententiæ addictos esse, & de Angelica Dominicani Ordinis Schola, ejusque sensu, non esse ferendum judicium ex singularibus privatorum hominum, & juniorum DD. sententiis, sed ex Thomistis antiquioribus, utpotè ipsi Angelico præceptori vicinioribus. Unde dist. min. sed sunt Thomistæ, pauci, & juniores, Transeat; multi & seniores, ac saniores, N. min. & cons.

Dixi, *transeat*. Quia etiam pauci illi Thomistæ (inter quos sunt tres illi nominati) tot clausulis, exceptionibus, ac Regulis sententiam suam afficiunt, ut re ipsa à sententia nostra non differant, sed sequelam sententiæ suo judicio verisimilioris tradiderint. Sæpè enim aliqua opinio specificativè, ac in se est minus probabilis, attamen ut subjectivè existens in mente operantis citrà culpam videtur magis probabilis ex motivo, quod suo judicio prævalet motivis sententiæ oppositæ: item sententiæ, quæ uni magis, alteri videtur minus probabilis: nec etiam eundem in quovis intellectu habet statum.

Ad 2. Imprimis objecto textui oppono alium ex Matth. 7. ubi dicitur, quòd sit *arcta via, & angusta porta, quæ ducit ad vitam*: esset verò lata, & omnino ampla in sententia Probabilistarum. Cæterùm jugum Christi, & ejus mandata, ut explicat S. August. *non sunt gravia amanti, sed non amanti gravia sunt*. Si quæ in eis sit difficultas, uti est in dilectione inimicorum, in Confessione auriculari, &c. merita Christi nobis collecta, & parata eam alleviant.

Deinde N. min. Nemo enim negat, quemlibet hominem doctum, & indoctum, pro modulo suo, & juxta suum captum teneri sufficiẽtem adhibere diligentiam, an res, quam vult exequi (si dubium, vel suspicio mali de ea illi occurrat) prohibita sit, necne? quam si adhibeat, legem implevit, à peccato, saltem formali, excusatus. Vir indoctus, ut huic obligationi satisfaciat, debet consulere doctos, sibi non suspectos de malè suadendo ex malitia, vel negligentia. Rusticus v.g. aut vetula, consulat suum Parochum, aut Confessarium, ut dictum est ad Q. 2. ante R. 3. in hoc Examen. Qui si fortè erraret in consulendo, consilium petens, & juxta illud agens, esset in conscientia excusatus: ipse autem Confessarius, si sibi non fideret, deberet ea de re doctiores consulere.

XXIII. Si homo rudis consulat duos Confessarios, quorum unus dicit rem esse licitam, alter illicitam, sequatur sententiam illius, cujus auctoritas in ejus æstimatione prævalet, istius enim sententia erit, quoad ipsum verisimilior, seu probabilior, sive sit pro, sive contra legem. Cæterùm ut vir doctus huic obligationi faciat satis, non requiritur, quòd omnes rationes anxiè conquisitas, pro, & contra libret, Auctores utriusque sententiæ diù, & scrupulosè expendat quantæ sint auctoritatis, sanctimoniæ, ac pietatis, (hoc enim esset onus grave) sed sufficit, quòd facta diligenti veritatis inquisitione, & fundamentis utriusq; sententiæ expensis, hæc sententia (licèt sit benignior, & libertati faveat) ipsi manifestè appareat verisimilior.

Unde objectio solùm probat, non teneri nos ad sequelam sententiæ probabilioris, quæ absolutè, & in se talis, ad hoc enim requireretur dicta rationum, & auctorum libratio: nos verò contendimus solùm de ea, quæ nobis rationabiliter apparet probabilior. Si Confessori in ipso Confessionali ex improviso eveniat casus, circa quem tam citò, quoad sequelam opinionis probabilioris se resolvere nequeat, differat, & pœnitentem redire jubeat.

Ad 3. *Resp.* 1. Regulam exponi in l. semper ff. novitas, de Reg. Juris, nimirum tenere in dubiis facti, seu delicti, v.g. facti homicidii, & in infligendis pœnis, aliisque casibus ibi expressis: quia in dubio reo favendum potiùs est quàm actori, ut dictum est in hoc Tractat. Exam. 1. ad Q. 6. Regula tertia. Id ipsum patet ex Regula secunda ibidem adducta, quæ dicit, quòd in dubiis tutior pars sit eligenda, tutius autem est, favere reo quàm actori; si enim faveo actori, expono me periculo condemnandi innocentem; si reo, sum in periculo absolvendi delinquentem; secundum verò tutius est primò. Sicut faciliùs Deo possumus reddere rationem de excessu in misericordia, quàm de nimio rigore justitiæ: Deo enim proprium est misereri semper, & parcere, uti Ecclesia orat.

Secundò dico, Juristas non in eodem sensu intelligere opinionem benignam, in quo eam intelligunt Theologi: hi enim per eam intelligunt opinionem faventem libertati, & concupiscentiæ contra legem: Juristæ verò intelligunt opinionem piam, id est, faventem causis piis, testamento, Religioni, Sacramento, Orphanis, viduis, egenis, pupillis, peregrinis.

Tertiò dico, sensum esse, quòd leges subinde patiantur EpiKejam, id est, benignam interpretationem, attendendo potiùs ad mentem, quàm ad verba Legislatoris, quando nim. in aliquo particulari casu, non præviso, nequit juxta verborum rigorem observari, ut patebit in Tract. 6. de legibus. Exam. 5. num. 88.

Ad 4. dist. min. pro 2. p. Probabile est bonum, præcisè, ac secundùm se sumptum, seu non concurrente probabiliore, C., concurrente illo, N. Patet ex ante dictis ad 1. & 2. reflexionẽ.

Ad

Ad 5.dist.min. eodem modo. Vel paulò aliter sic: Si illa opinio Professori appareat verisimilior, quàm opposita, C min.; secus, N. Dixi enim anteà, quòd opinio, quæ unius judicio est minus probabilis, alterius judicio interdum fit probabilior.

XXIV. *Ad* 6.N.maj., ad prob.dist.ant. Non habet certitudinem speculativam, C.practicã, N. Est ergo differentia inter Probabilioristam, & Probabilistam, quòd primus facit quantùm est in se, sequendo sententiam, qua verisimiliorem non invenit; qui autem facit quod est in se, seu quantum potest, licèt erret, in omnium sententia excusatur ob invincibilem ignorantiam. Secus est de Probabilista, qui ultro fateri debet, veritatem magis urgere contra se, quàm pro se.

Addi potest, non nocere, quòd nec Probabiliorista omni formidine careat; vult enim Deus, ut in timore, & tremore operemur salutem nostram: ast majores con scientiæ remorsus meritò, & rationabiliter pati debet Probabilista, quia non facit quantum est in se, exponitque se periculo formalis peccati, ut constat ex dictis. Immò illa objectio probat nimium, nimirum nec probabilissimam sententiam sequi licere; ob eandem rationem.

Ad 7. *dico* 1. ex supradictis constare, illam regulam solùm habere locum in materia justitiæ, non aliarum virtutum.

Secundò dist.maj. Si sit possessio legitima, & quieta, utpotè quæ sola titulum facit, ut dicetur in Tract. de Jure, & Justitia, C. maj. secus, N.maj & sic dist.min. N.cons. Probabilismus autem nunquam fuit in possessione quieta, sed ubique terrarum à viris eruditis, & sanctissimis Episcopis, Parochis, Doctoribus, &c. fuit turbatus, oppugnatus, immò è diversis Diœcesibus proscriptus: uti ad longum ostendit noster Contensonius cit. Dissert. 6.c.t.

QUÆRO IV. Nonne sunt aliqui casus, in quibus benignioris sententiæ Patroni nobiscum tenent, sequendam esse probabiliorem, ac tutiorem?

XXV. *Resp.* Sunt: nimirum si quæstio, vel opiniones contrariæ versentur circa valorem Sacramenti, aut existentiam facti delicti, v.g. homicidii, quod à tali, vel tali esse commissum alii testes affirmant, alii negant. De quo vide antedicta ad 3.opposit. Item ubi intervenit speciale præceptum charitatis, justitiæ, vel Religionis, quo tenemur abstinere ab actione, qua probabile proximo, vel in temporalibus, vel in spiritualibus, periculũ imminere prævidetur: tunc enim Adversarii nobiscum sentiunt, tenendam esse partem tutiorem, quæ sola in tali casu est practicè probabilis, & probabilior. Pro quo vide dicenda ad Q. 1 t. in hoc Exam.

Ratio. Illa solùm opinio est practicè probabilis, ex qua possum formare certam conscientiam de honestate, ut deponere practicam formidinem de formali inhonestate operationis: sed talis in proposito est sola opinio tutior. Ergo hæc sola est amplectenda. Min. prob. Formalis inhonestas in hoc casu consurgit ex proximo periculo damni proximi, & invaliditatis Sacramenti, vel simili capite: sed qui in casu notato non sequitur sententiam tutiorem, committit se tali periculo proximo, cùm non sit certus, ne ex sua actione sequatur damnum, vel invaliditas Sacramenti. Ergo. Maj. prob. Eadem lege charitatis, justitiæ, vel Religionis, qua damnum proximi prohibetur, vel veri, ac certi Sacramenti confectio præcipitur, etiam prohibetur proximum periculum damni inferendi, aut verum Sacramentum non conficiendi: sed datur certa charitatis, justitiæ, vel Religionis obligatio ad damnum proximi vitandum, & ad verum Sacramentum conficiendum, & pro certa lege stat possessio. Ergo etiam est certa obligatio ad vitandum tale periculum.

QUÆRO V. Quam sententiam tenetur sequi minister Sacramenti in confectione ejus?

XXVI. *Resp.* In confectione Sacramenti extra casum necessitatis non licet uti materia, vel forma probabili, incerta, vel dubia, v.g. in administratione Baptismi adhibendo aquam rosaceam, vel cerevisiam valde tenuem (posito quòd hæc sit materia dubia) aut hanc formam, quæ est dubia: Baptizo te in nomine Christi: sed circa Sacramentorum substantiam tenetur minister sequi sententiam certiorem, tutiorem, & probabiliorem. Quod verum est de quocunque Sacramento.

Ratio. Tum quia opposita sententia inter. 65. ab Innocentio XI. damnatas est prima. Tum etiam quia valor Sacramentorum non dependet à morali æstimatione ministri, sed requirit physicam positionem eorum, quæ à Christo sunt determinata. Tum tandem, quia ex præcepto Religionis tenemur cavere periculum frustrandi institutionem Christi, & ex præcepto Charitatis tenemur vitare damnum, non minus spirituale, quàm temporale proximi: cui tamen is exponitur ex dubio valore Sacramenti. Ergo tenenda est sententia tutior, seu de valore Sacramenti certior, quæ nimirum Ecclesiæ est recepta, & hæc sola est practicè probabilior, licèt fortè opposita esset probabilior speculativè.

Dixi 1. *extra casum necessitatis*. Quia in casu necessitatis (uti praxis Ecclesiæ testatur) favor, & reverentia Sacramenti cedit favori periclitantis

tantis animæ, ac melius est, salutem hominis morituri facere dubiam, quàm omnino relinquere desperatam.

Dixi 2. *circa substantiam Sacramentorum*, seu circa materiam, & formam, hanc enim Ecclesia supplere nequit, uti supplere potest Jurisdictionem, hanc namque dat Ecclesia. Hinc in Tract. 13. de pœnit. Exam. 5. nu. 91. dicetur, quòd, si quis sacerdos habeat Jurisdictionem solùm probabilem, cum titulo colorato, à legitimo Superiore collato, nec desit aliquid ex jure divino requisitum, validè absolvat. In quo casu Ecclesia, seu Papa supplet defectum, id est, tribuit Jurisdictionem.

Oppono. Ergo in aliquo saltem casu juxta Probabilioristas licet alicui (nim. dicto Confessario, qui & ipse fors Probabiliorista est) sequi sententiam probabilem de sua Jurisdictione.

Ad hoc Resp. sub dist. sententia probabiliore concurrente, N. 3. secus, C. Vide dicenda loco citato.

QUÆRO VI. Quam sententiam tenetur sequi Medicus, vel Chirurgus in curando ægrotos?

XXVII. *Resp.* Per se loquendo in conscientia obligantur, relictis mediis incertis, ac probabilibus, applicare certa, ac probabiliora.

Ratio est ante data ad Q. 4. quæ hic applicetur.

Ex hoc sequitur, gravissimè peccare illos medicos, qui divitibus, vel potentibus parcentes, medicinam aliquam (de cujus virtute fluctuant) primò probant in infirmo non extremè decumbente in hospitali, aut in paupere monacho alicujus monasterii.

Dixi in *Resp. per se loquendo*. Nam in casu, quo salus ægroti est omnino desperata, atque certò præsumitur moriturus, potest ei applicari medicina, de qua dubitatur, an sit ob- vel profutura.

Ratio. Quia dubia, & probabilis spes salutis est præferenda certæ morti. Porrò si eo non obstante ægrotus moriatur, per accidens est respectu Medici, ac præter intentionem ejus: quia aliunde certò erat jamjam moriturus.

QUÆRO VII. Quam sententiam tenetur sequi Judex? Potestne judicare in favorem amici, præsertim stante æquali probabilitate?

XXVIII. *Resp. 1.* Judex sive inferior, sive supremus (quando opiniones versantur circa jus) tenetur semper sequi probabiliorem.

Ratio. Omnis Judex (cùm non sit dominus rei, de qua controvertitur, v.g. agri, vel majoratus, sed solùm minister justitiæ) tenetur rem adjudicare illi, pro quo stat plenior probatio, fortior titulus, clarius jus, melior conditio possidentis: sed hæc non habentur, nisi ubi est sententia probabilior. Ergo. Vide pro R. 3. Not.

Resp. 2. Si favor amici non sit privatus, sed juris, certum est, Judici licere in favorem ejus judicare.

Ratio. Quia Jura docent, in dubiis reo potiùs favendum esse quàm actori, meliorem esse conditionem possidentis, judicandum esse pro causa pia, pro persona miserabili, pro valore matrimonii. Sed talis titulus potest stare pro amico. Ergo.

Resp. 3. Si (quod vix unquam fiet) jura partium videantur omnino æqualia, seu utraque pars controversa æquè probabilis, ac neutra in jure mereatur specialem favorem, non potest Judex salva conscientia judicare in favorem amici.

Ratio. Tum quæ est data pro R. 1. Tum etiã, quia hoc judicium esset scandalosum, toti Reipublicæ damnosum, judicibus corrumpendis, ac pervertendis aptissimum.

Esset ergo in eo casu (si judex aliud medium non videat) partibus litigantibus imponenda transactio, ne Judex videatur esse acceptor Personarum, seu respicere carnem, & sanguinem.

Dixi in R. 3. *quod vix unquam fiet*. Vix enim fieri potest, ut ex una parte non sit plenior probatio, testes numero plures, vel integriores. Sed de hoc plura tradunt Juristæ.

Not. inter 65. propositiones ab Innoc. XI. damnatas esse hanc n. 2. *Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem minus probabilem*.

QUÆRO VIII. Quam sententiam tenetur sequi Medicus, & Judex conscientiæ, seu Confessarius?

XXIX. *Resp.* Probabiliorem. *Ratio* sufficienter constat ex omnibus probationibus pro R. 4. ad Q. 3. in hoc Exam. positis. Specialem verò dat noster Mercorus à pari ad mox dicta: Medicus in applicandis medicinis, & Judex in ferendis sententiis tenetur sequi sententiam probabiliorem, ut Adversarii admittunt, & ante probatum est: sed Confessarius est medicus, & Judex conscientiæ sui pœnitentis, immò quilibet extra confessionem, dum vult operari, est quodammodo Judex suæ conscientiæ circa operis honestatem, seu an aliquis actus sit licitus, vel illicitus. Ergo Confessarius, dum curat, & judicat suos pœnitentes, tenetur sequi sententiam magis probabilem: uti & quilibet homo in ferendo judicio practico de actus liceitate.

Confirm. Absurdum est, exactiorem exigere mensuram pro tribunali, in quo agitur de re temporali, nimirum sententiam verisimiliorem, & magis fundatam, quàm pro foro conscientiæ, in quo agitur de salute æterna animæ: sicut meritò rideretur, qui pro ponderando plumbo stateram exigeret exactiorem, quàm pro auro. Ergo.

Nec obstat dicere, esse disparitatem, quia

ex

ex opinione solùm probabili Judicis, & Medici sequitur, vel est periculum, ne sequatur damnum tertii, quod non sequitur ex eo, quòd quis sequatur sententiam probabilem de honestate alicujus actionis. Non, inquam, obstat; quia sicut ex primo sequitur, vel sequi potest damnum tertii, ita ex secundo damnum animæ, seu transgressio legis divinæ, & injuria Creatoris: cujus periculum homo etiam vitare tenetur à fortiori. Si quis dixerit esse transgressionem, & injuriam solùm materialem, dicam ego, etiam in priori casu esse damnificationem solùm materialem; vel utrobique formalem.

QUÆRO IX. Confessarius teneturne, aut potest absolvere pœnitentem, qui juxta sententiam minus probabilem scienter fecit contractum, in probabiliori sententia Confessarii docti, & prudentis, peccaminosum? vel potestne se accommodare sententiæ pœnitentis?

XXX. *Respondeo*, cum tutiori, & probabiliore sententia: Si pœnitens in suam opinionem semel, ac iterùm mala fide sit relapsus, non potest Confessarius eum absolvere, nisi sit paratus corrigi. Unde tenetur eum monere, ac instruere de sequela sententię probabilioris, licèt anteà etiam bona fide processerit, & pœnitens tenetur parere. Nec potest Confessarius ejus sententiam amplecti.

Ratio 1. *&* 4. *p.* sufficienter patet ex iis, quibus probatum est, non licere usum sententiæ probabilis in concursu probabilioris, ex quo fit, quòd ille pœnitens sit indispositus.

Secunda pars, quòd nimirum Confessarius debeat talem pœnitentem instruere, patet ex suprà in Tract. 1. ad Q. 8. explicato officio Confessarii, ut Doctoris, & Medici.

Ratio 3. *partis*, quod nimirum ille pœnitens teneatur parere, est 1. Pęnitens tenetur parere Confessario in omnibus, quæ illi jubet, clave non errante: sed in casu posito clavis sacerdotis non erat. Ergo. Maj. pat. quia Confessarius est à Christo institutus Judex pro peccatorum causis in foro pœnitentiali diffiniendis. Min. etiam constat. Quia sententiam veriorem, & probabiliorem suadendo non errat clavis sacerdotis; si enim (ut Adversarii contra nos asserunt) non erret suadendo minus probabilem, multo minus errat suadendo probabiliorem.

Ratio 2. pro 3. p. Ægrotus per omnia tenetur amplecti certas medicinas medici, & reus tenetur parere justæ sententiæ Judicis: sed Confessarius est medicus, & judex pęnitentis. Ergo.

Not. hoc, vel maximè verum esse, si Confessarius si vir doctus, & prudens: nec refert, an sit proprius pœnitentis pastor, vel non: in quo aliqui frustrà distinguunt, neuter enim potest contra sententiam propriam, id est, non à se excogitatam, sed quam ipse cum gravibus DD. tenet ut probabiliorem, se accommodare sententiæ minus probabili pœnitentis.

Confir. ex eo, quia in præcedentibus probavimus, quòd sententia minus probabilis favens libertati non maneat probabilis practice respectivè ad operantem in concursu probabilioris, quæ manifestè ei repræsentatur, ut verisimilior ratione, & auctoritate, sed judicetur falsa. Ergo.

Oppono 1. Judicium Sacramenti Pœnitentiæ non est institutum ad condemnandum, sed ad absolvendum reum legitimè se accusantem: sed ille reus legitimè se accusat. Ergo.

2. Confessor debet credere pœnitenti pro se, & contra se dicenti, cùm ipsemet sit reus, accusator, & testis. Ergo.

Ad hoc R. 1. instaurando rationem datam: Juxta Conc. Trid. Sess. 14. cap. 6. absolutio est ad instar actus judicialis, quo à sacerdote sententia pronuntiatur: sed Judex non potest proferre sententiam juxta opinionem Rei, quam respectu suæ sententiæ judicat esse falsam. Ergo.

Deinde *ad* 1. N. min. Ratio negationis est mox dicta.

Ad 2. Ant. est verum de iis, quæ spectant ad pœnitentem, ut talis est, id est, in quæstione facti, seu delicti, nimirum an hoc, vel illud peccatum fecerit, vel non? an hæc, vel illa circumstantia adsit, aut non? falsum verò de illis, quæ ad eum, ut talem non spectant, id est, in quæstione juris, an hoc, vel illud sit peccatum, an mortale? an veniale? an sit, vel non sit obligatio restituendi? an hæc, vel illa sententia practicè sit probabilis, &c.

XXXI. *Sed quid*, si pœnitens vir probatus, & timoratus, esset multò doctior Confessore, judicaretq; sine pravo affectu, suam sententiam esse probabiliorem opinione, quam aliàs Confessor æstimat verisimiliorem.

Resp. In hoc casu non sum contrarius.

Oppono. Ergo jam in aliquo casu Confessor potest se accommodare sententiæ minus probabili pęnitentis contra suam probabiliorem.

Distinguo, in sensu composito, id est, propriam sententiam retinendo, N. eam deponendo, & sententiam pœnitentis velut verisimiliorem amplectendo, C.

QUÆRO X. Potestne Confessarius saltem dissimulare, ac permittere, ut pœnitens, qui hactenus bona fide, & sine scrupulo ex errore egit, maneat in sua opinione minùs probabili, aut etiam in sententia falsa, & improbabili, sicque eum absolvere, ne monitus scienter peccet, qui ante ob ignorantiam fortè non peccabat? v.g. talem contractum ineundo, restitutionem non faciendo, talem occasionem non

non vitando: præsertim in casu, quo dubitatur, an admonitio sit profutura?

XXXII. *Resp.* cum veriore, & tutiore sententia. Non potest.

Ratio 1. Quia Confessor nequit absolvere aliquem, nisi judicet eum dignum, ac ritè dispositum ad absolutionem: sed hoc Confessor non potest judicare de homine illo, utpotè de quo præsumitur, quòd non velit intelligere, ut bene agat. Ergo.

Ratio 2. Quia aliàs Confessor non satisfaciet officio Doctoris, ad quod tenetur, ut suprà dictum est. Ergo.

Oppono S. August. cujus verba leguntur in Jure Canonico, c. si quis autem, de pœnit. dist. 7. ait: *Si scirem non tibi prodesse, non te admonerem, non te terrerem.* Ergo.

Ad hoc Resp. 1. Opponendo ex jure: Utiliùs scandalum nasci permittitur, quàm veritas victa relinquatur. c. *qui scandalizaverit*, *de Reg. Juris*. Item. Error, cui minimè resistitur, approbatur. c. *error. Secundò* dico, hæc verba non esse S. Augustini, & graves Auctores, verba illa referentes, quoad hoc à Collectore Canonum esse deceptos, ait enim potiùs S. August. *Si scirem tibi prodesse, non te admonerem*, id est, non ita exaggerarem pericula dilationis pœnitentiæ: agit enim de illis, qui pœnitentiam differunt usq; ad finem vitæ, seu ad tempus ultimæ infirmitatis.

Tertiò dico, illa verba non servire ad nostrum casum, sed magis quadrare ad probandum, quòd nullus ex lege charitatis obligetur ad faciendam correctionem fraternam, quando scit eam non esse profuturam. Nam verum quidem est, quòd is, qui solùm ex communi charitatis lege tenetur proximi errorem corrigere, potiùs debeat tacere, & dissimulare, si prævideat correctionem non profuturam, sed proximum potiùs inde scandalizandum, & capturum occasionem committendi novum peccatum. Verùm dispar est ratio de Confessario; tum quia ex vi officii ei incumbit docere pœnitentes, quorum animas de manu ejus requiret Dominus: tum etiam quia ex conscientia tenetur non absolvere indignos, ac indispositos, quales sunt, de quibus est sermo; quia nolunt intelligere, ut bene agant; immò ex veritate scandalum sumunt. Vide de matrimon. Tract. ult. Exam. 5. Q. 8. nu. 62. & locis ibi citatis.

QUÆRO XI. Quam sententiam tenetur sequi Princeps in bello, in impositione tributi, vectigalium, aut aliorum onerum, in mutatione monetæ, &c.? Pro intelligentia ante R.

XXXIII. Notat tria noster Hacquetius in Tract. de Consc. Controvers. 21.

Primum est. In consultationibus Princeps duo observet pro securitate conscientiæ. 1. Consiliarios habeat, non magis notos, familiares, beneficiatos, sed magis timoratos, & sapientes, & dum materiam consilii proponit, voluntatem suam non insinuet prævié per se, nec per alios, sed indifferenter, ut quilibet liberè veritatem exprimat. 2. In re gravi, existente opinionum diversitate, in eligendis opinionibus non sit contentus auctoritate opinantium, sed petat sibi dici rationes, & fundamenta, ex quibus perpensis cognoscat, quid pro conscientia sit securius.

Secundum est. In impositione alicujus gravaminis, v. g. tributi, tria præcipuè sunt discutienda. 1. Necessitas Reipub. ut gravamen non excedat illam. Circa Principis facultates, & bona, an sufficiant, necne: an à ministris fortè usurpata. 3. An exactio fiat cum oppressione pauperum, & convertatur in eos usus, ob quos est imposita: vel an ministrorum malitia rapiatur, aut dissipetur. Unde & Princeps tenetur bona sua vindicare, & Consiliarii Principem in impositione gravaminum excedentem admonere.

Tertium est. Causa minuendi valorem monetæ solet esse vitium ipsius, quia nimirum majorem habet valorem moralem, & extrinsecum, quàm intrinsecum, & legitimum. Causa verò augendi valorem in moneta, est vel inopia, & defectus pecuniæ in Regno, vel superabundans valor intrinsecus. Hic non disputatur de variis causis, quæ subesse possunt pro mutatione monetæ, & de congruentiis, vel incongruentiis, quæ inde sequi possunt, sed solùm agitur de modo, quo formari possit conscientia, & rectum judicium circa mutationem monetæ, augendo, vel decrescendo: quam mutationem à Principibus ob legitimas causas fieri posse, supponitur. His ex Hacquetio præmissis.

Resp. 1. In bello, & impositione tributorum, & novorum onerum non sufficit pro securitate conscientiæ Principis sola causa, & opinio probabilis, sed debet Princeps duci certa, & evidente necessitate in imponendis novis oneribus, ita ut propriæ facultates pro ea non sufficiant, & in bello sententia probabiliore. Hæc est tutior, ac probabilior, communiorque, etiam inter Adversarios, sententia.

Ratio est data ad Q. 4. ex cujus resolutione hæc sequitur, uti & ex Q. 3. nam in bello, & dictis gravaminibus populus spoliatur re sua, quam possidet, cogiturque, quod suum est, Principi dare. Ergo in solo casu probabilitatis, & dubii melior est conditio populi possidentis, quàm Principis tributum imponentis, ait dictus Auctor.

Confir. ex eodem: Princeps non est dominus facultatum subditorum, sic ut pro libitu, aut ex quocunque motivo de illis disponere possit, sed solùm in ordine ad bonum commune, quando hoc sine dispendio facultatum sub-

ſubditorum conſervari non poteſt. Ergo.

*Reſp.*2. Probabilius, & tutius eſt, quòd in mutatione monetæ (ex qua timetur damnum Reip.) non poſſit Princeps ſequi ſententiam probabilem relicta probabiliori. Eſt communis inter Doctores etiam Adverſarios, & docetur à S.Thom.de Reg. Princ. c.13. & ſequitur ex R.ad Q.

Ratio. Quia in illa mutatione eſt periculum damni multitudinis, & Reip.in commutationibus, commerciis, & omnibus aliis pretio æſtimabilibus, omnia enim hæc pecunia regulantur, & menſurantur, & ſi valor monetæ diminuitur, perdit tota Communitas de ſubſtantia in pecuniis poſſeſſa; ſi augetur, illud augmentum ſolùm eſt pro Rege, vel pro particularibus Perſonis poſſidentibus. Ergo niſi ſit evidens, & certa utilitas Reip.quæ damnum illud compenſet, non poteſt Princeps monetam mutare.

QUÆRO XII. Quam ſententiam tenetur ſequi ſubditus, dum Prælatus aliquid præcipit, de quo ſunt contrariæ opiniones?

XXIV. *Reſp.*1.Superiori legitimè pręcipienti debet ſubditus obedire in omnibus, in quibus manifeſtè non relucet peccatum; uti ſunt omnia illa, de quibus eſt controverſia inter DD.an ſint licita, vel illicita.

Ita docet S.Bernardus in Tract. de præcep. & diſpenſ.dicens: *Sive Deus, ſive homo Vicarius Dei mandatum quodcunque tradiderit, pari profectò obſequendum eſt cura, pari reverentia deferendum: ubi tamen Deo contraria non præcipit homo.*

Ratio. Tum quia Superior eſt in poſſeſſione facultatis præcipiendi; tum quia ita ſecum fert ipſa natura obedientiæ.

*Reſp.*2. Si ſubditus judicet, probabile eſſe, quòd actus aliquis imperatus ſit malus, probabilius verò eſſe, quòd ſit licitus, debet obedire.

Ratio eſt tum ex dictis, & probatis de ſequela ſententiæ probabilioris; tum etiam, quia oppoſita ſententia aperit viam ad eludenda præcepta Superiorum, ad enervandam vim Legū, & Conſtitutionum Eccleſiæ; quia ſubditus doctrina illa imbutus, in re (de qua ſunt contrariæ opiniones, an ſit licita, vel illicita) licèt poſſit, non tamen tenebitur obedire Superiori legitimè præcipienti. Quod eſt in maximum præjudicium obedientiæ, prǽſertim religioſæ, totiuſque Religionis.

*Reſp.*3.Quando ſubditus probabilius judicat, rem ſibi præceptam eſſe contra præceptum divinum, non poteſt obedire, nec Prelatus eum ad obediendum obligare, in ſenſu compoſito hujus judicii, ſeu retinendo illud.

Ratio. Nemini licet agere, nec poteſt quis obligari ad agendum contra ſuam conſcientiam: ſed hoc fieret in eo caſu, ut patet. Ergo.

*Reſp.*4. In hoc caſu ſubditus non poteſt obedire formando hoc dictamen conſcientiæ: Obediendum eſt homini magis quàm Deo, licèt præcipiat contraria Deo. 2. Nec poteſt obedire judicando: Dei voluntas eſt, ut ſuæ leges tamdiù ſolùm obligent, quamdiù non adeſt probabilitas in contrarium.

Ratio 1.*p.* Quia hoc eſſet impium, & ſtultum judicium.

Ratio 2.*p.* Quia eſſet inaudita legum divinarum illuſio, & everſio.

*Reſp.*5. In caſu R.3.ſi in re pręcepta manifeſtè non cernatur ratio peccati, debet ſubditus opinionem ſuam deponere, ſuumque judicium judicio prudentis Superioris ſubmittere, & humiliter obedire, de licititate actus pręcepti nullatenus dubitando, vel ſcrupulando, nec modò judicium ſuum ſuſpendendo, ſed judicando, & determinando, probabilius eſſe, licere (niſi apertè cernatur eſſe malum) quod Superior timoratus, & prudens ſine pravo affectu præcipit.

Hoc nos docuit B.Humbertus Quintus Generalis Ordinis noſtri in lib.5. de eruditione Religioſorum, dicens: *Quod à Superiore præcipitur, ſic accipiendum eſt, ac ſi à Deo præciperetur.*

Ratio. Tum quia communiter dicitur, quòd obedientia debet eſſe cæca. Tum etiam quia auctoritas Superioris vicem Dei tenentis (quibus verbis inſinuatur diſparitas inter Superiorem, & quemque alium Theologum, cujus ſententiæ non teneor me ſemper ſubmittere) ſat rationabiliter movet ſubditum, ut probabilius judicet, licitum eſſe, quod ille præcipit; licèt ante judicarit, ſententiam Prælati eſſe minùs probabilem, minùſque tutam.

Sed dic mihi, hæc obligatio ſe ſubjiciendi judicio Prælati oriturne ex ejus majori doctrina, & ſapientia?

Minimè; ſed ex ejus munere, & auctoritate, qua Deus eum Vicarium ſuum fecit, adeòque ſpecialiter ei aſſiſtit, eumque ſingulariter dirigit (quod non poteſt dici de quocunque alio Theologo, ut mox dixi) adeòque non eſt preſumendus inhoneſta præcipere, niſi manifeſtè ratio inhoneſti cernatur.

QUÆRO XIII. Quam ſententiam ſalva conſcientia poteſt tueri Advocatus?

XXXV. *Reſp.* Advocatus in judicio fori externi poteſt ſalva conſcientia tueri ſententiam probabilem, etiam concurrente probabiliori, & ex æquè probabilibus utramlibet, ſeu quam maluerit. Ita habet communis opinio DD.

Ratio 1. Quia Advocatus non fert ſententiam, nec decidit jus uti Judex, ſed ſolùm proponit merita cauſæ loco ſui clientis, qui eſt actor, & litigans: ſed actor habet jus in foro externo exponendi ſuas rationes probabiles.

Ergo

Ergo etiam hoc licitè potest facere per Advocatum. *Quia hoc potest quis facere per alium, quod potest facere per seipsum*; ut habet Regula Juris 86. in 6.

Ratio 2. Causa, quæ à principio videbatur minùs probabilis, in decursu litis sæpè fit probabilior adinventis novis scripturis, testibus, aut aliqua adversæ partis confessione, vel visis, & ponderatis aliis Juris Capitulis. Ergo licet eum defendere.

Oppono 1. Quando jus est dubium, favendum est reo. Item: In pari causa melior est conditio possidentis, ut habent Regulæ Juris suprà adductæ. Ergo Advocatus nequit patrocinari causæ minùs probabili contra reum, & possessorem.

2. Non licet inclinare Judicem in eam partem, contra quam tenetur ferre sententiam, quia hoc esset inducere ad peccatum: sed Advocatus defendens causam minùs probabilem, sic inclinat Judicem. Ergo peccat.

3. Saltem id non licet Advocato in causis gravibus, seu magni momenti, uti sunt vita, fama, omnium bonorum possessio, magnus status, v.g. Majoratus. Ergo. Prob. ant. Proximo in gravissima, seu extrema necessitate existenti, tenentur omnes, quantùm possunt, succurrere, & Advocatus (de quo id specialiter docet S.Th. & cum eo omnes Theologi 2.2.qu.71.art. 3.) patrocinium præstare: sed in casu, quo periclitatur vita, fama, aut tota substantia proximi, ille est in gravissima, seu extrema necessitate. Ergo omnes (etiam actor, & ejus Advocatus) tenentur ei succurrere. Sed causam probabilem defendendo contra eum, ei non succurrunt, immò potiùs per talis causæ victoriam eum in talem necessitatem inducunt. Ergo peccant saltem contra charitatem.

Ad 1. *Resp.* ibi sermonem esse de Judice, non de Advocato.

Ad 2. dist. maj. Non licet inclinare positivè, & suadendo, vel quocunque modo efficiendo, C. maj. negativè, nimirum solùm ostendendo merita suæ causæ (quod est proprium Advocati officium) & in ejus favorem sine fraude argumenta, ac jura allegando, N. maj. quia aliàs tota forma judiciaria tolleretur. Et sic dist. min. N. conf.

Ad 3. N. ant. licèt enim aliqui DD. piè distinguant inter causas minoris, & majoris momenti, asserantque licere Advocato tueri partem minùs probabilem in causis minoribus, non verò in majoribus antę nominatis, sive civiles sint, sive criminales. Verùm noster Ildephonsus priorem sententiam bene vocat magis piam, & valdè consulendam: alteram verò in rigore Theologico ait videri sibi magis probabilem, ob allatas rationes. Unde ad prob. dist. maj. Si proximus ad istam necessitatem inducatur injustè, aut ex infortunio, C. maj. si justè, aut juridicè ab habente auctoritatem, v. gr. à Judice juxta merita causæ; uti fieret in præsenti, N. maj. & sic dist. min. N. conf. Exemplum est in eo, qui justè damnaretur ad suspendium, vel ad perpetuos carceres, sive ut fame pereat: in quo casu non omnes tenentur illi damnato succurrere eum liberando, vel panem offerendo.

Plura de Advocato vide infrà Tract. 9. Exam. 6. Q. 3. & 4. num. 57. & seqq.

TRA-

TRACTATUS III.

De ultimo fine hominis. De voluntario, & involuntario. De actuum humanorum circumstantiis, ac moralitate.

Ex Prima Secunda Angelici Doctoris à Quæstione 1. usque ad 21. inclusivè.

COmmunis est parœmia: *Quidquid agis, prudenter agas, & respice finem*, maximè ultimum; quia ab ejus bonitate intenta dimanat nostrorum actuum humanorum bonitas. Qua de re instruit nos Angelicus Doctor in 1. 2. q. 1. & seqq. Quæstionibus, agens priùs de ultimo fine, ac beatitudine hominis, acturus posteà de iis, per quæ homo ad hunc finem potest pertingere, vel ab eo deviare; uti sunt virtutes, & peccata. Sit ergo

EXAMEN I.

De ultimo hominis fine, actibus humanis, & voluntario, ac involuntario in iis reperto.

De quibus S. Doctor agit à Q. 1. usque ad Q. 6. inclusivè.

I. CUm Confessarius erga pœnitentem Doctoris fungatur officio, si eum inveniat dictam Parœmiam, *Quidquid agis*, &c. minùs considerantem, de ultimo fine minùs sollicitum, tenetur indubiè conscientiæ Doctor Clientis conscientiam tangere, illumque de hac ultima actionum nostrarum meta erudire. Quare

QUÆRO I. Quis est finis ultimis hominis, & in quo consistit?

II. *Respondeo* 1. Est æterna beatitudo, ad hanc homo creatus est ab eo, qui 1. Timoth. 2. *vult omnes homines salvos fieri*, eamque homo in omni actione sua tenetur quærere. Per actus bonos eam obtinet, per malos ab ea deviat. Beatitudo est duplex, una objectiva, quæ est ipse Deus, ut patebit ex R. 3. altera formalis, quæ est illa actio qua priorem, seu objectum beatificum nimirum assequimur actu, & in re. Hæc ex se patent.

Respondeo 2. Beatitudinem formalem Scotistę dicunt esse actum voluntatis, scilicet amorem, Thomistæ verò probabiliùs tenent esse actum intellectus, nimirum visionem Dei ut est in se, quæ ideò beatifica dicitur.

III. *Ratio Thomistarum est.* Beatitudo formalis essentialiter, & metaphysicè sumpta (sicut sumi debet) consistit in tali actione, quę ex intrinseco suo conceptu est omnium prima con-seu assecutio, & possessio finis, seu summi Boni: sed talis actio non est actus voluntatis, seu amor, sed solius intellectus. Ergo. Min. prob. Illius potentiæ operatio est per se primò consecutiva, & possessiva objecti, cujus proprium munus est, objectum ad se, & intra se trahere, ac intimè sibi præsens facere: sed hoc est proprium munus intellectus, non voluntatis. Min. prob. Ex Philosophia constat, quòd inter voluntatem, & intellectum hæc sit differentia, quòd voluntas sit potentia cœca, ejusque actus solùm sit pondus, & inclinatio in objectum, à quo ipsa trahitur; è contra intellectus (de quo Arist. dicit, quòd intelligendo fit omnia, quæ intelligit, putà, non in esse entitativo, sed in esse intelligibili) per species trahit res intra se. Ergo voluntas non est attractiva, seu assecutiva objecti, bene tamen intellectus.

Nota tamen, non negari à Thomistis, quòd actus voluntatis, nimirum amor, delectatio, & fruitio, beatitudinem formalem consequantur tamquam inseparabiles proprietates, spectentque ad ejus statum, perfectionem, seu integritatem, & habeant se, seu Deum Beato uniant, per modum prosecutionis, sivè prosecutivè, qui per actum intellectus ei jam fuit unitus consecutivè. Per quem intellectus actum etiam ipsa voluntas Beati satiatur radicaliter (sicut per actum voluntatis satiatur formaliter) essentia autem beatitudinis formalis consistit in unione

illa consecutiva, & satiatione radicali. Hinc & intellectus attingit Deum sub ratione boni, non in quantum ly *sub* dicit rationem formalem *sub qua* (sic enim spectat ad voluntatem) sed in quantum *rationem formalem, qua* assequibilis est. Hæc speculativa sunt. Proinde pluribus talibus omissis, quæ in act. videantur.

IV. *Resp.* 3. Nulla res creata, vel creabilis potest esse vera creaturæ rationalis beatitudo objectiva, sed solus Deus.

Ratio. Angel. Doctor hic q. 2. art. 8. Beatitudinem definit, quòd sit *bonum totaliter quietans, & satians appetitum*, nimirum rationalem. S. August. lib. 5. de Civit. quòd sit *verum omnium sperandarum cumulata plenitudo*. Boetius l. 3. consol. quòd sit *status bonorum omnium aggregatione perfectus*. Subsumo: Sed nulli rei creatæ, vel creabili, nec toti rerum creabilium universitati, seu collectioni dicta prædicata competere possunt, Ergo. Min. prob. Creaturæ, quæcunque illa sit, manet semper bonum particulare, limitatum, & mutilum; Item, cognito effectu inest homini naturale desiderium cognoscendi causam: sed omne bonum creatum: sivè divisivè, sivè collectivè sumptum, quantacunque etiam perfectione polleat, est effectus Dei. Ergo potest, & petit appetitus extra tale bonum se extendere ad cognitionem, & amorem Creatoris. Ergo ab ea non satiatur. Unde optimè S. August. libr. 13. Confess. cap. 8. ait: *Creatura rationali non sufficit ad beatam requiem, quidquid Deo minus est*.

QUÆRO II. Estne possibile, ab eadem voluntate simul efficaciter appeti plures ultimos fines totales, & adæquatos, ac simpliciter ultimos?

V. Dicitur 1. in tit. *ab eadem voluntate, & simul*, quia de diversis voluntatibus, vel etiam de eadem pro diverso tempore, id non est negandum. Dicitur 2. *efficaciter*, id est, se, & omnia sua referendo in ultimum finem, nam posse simul ferri in alium finem ultimum inefficaciter, & secundùm quid, patebit postea Q. 3. num. 7. ex dicendis de peccante venialiter. Dicitur 3. *fines totales*, de partialibus enim id conceditur, ut constabit ex dicendis; ad Oppon. 2. de pluribus Diis Gentilium. Hoc præmisso.

Resp. esse impossibile, & manifestam implicantiam. Ita S. D. hic q. 1. art. 5. in c.

Ratio. Impossibile est, idem esse, & non esse. Quod Axioma est Aristotelis 4. Metaph. tex. 9. & est primum omnium principiorum in Philosophia, in quod velut in fontem omnia alia reducuntur, & probantur, ut docet Sanct. Tom. 2. 2. qu. 1. art. 7. in c. dicens: *Omnia principia reducuntur ad hoc sicut ad primum. Impossibile est, simul affirmare, & negare*, nimirum idem prædicatum de eodem secundùm idem, seu secundùm eandem rationem: alioquin enim duæ propositiones contradictoriæ essent simul veræ, quod repugnat. *Subsumo*: Sed, si eadem voluntas posset simul efficaciter appetere plures fines totales, & simplicieter ultimos, sequeretur, idem simul esse, & non esse. Ergo. Min. prob. Nam quilibet istorum finium esset simpliciter ultimus, & totalis, ut supponitur, & non esset, quod prob. Finis simpliciter ultimus, & totalis est, qui *propter seipsum appetitur, & cætera omnia propter ipsum*. 1. Ethic. c. 2. vel ut ait S. Th. cit. qui *ita implet totum hominis appetitum, ut nihil extra ipsum appetendum relinquatur*: sed si voluntas simul efficaciter appeteret plures fines simplicieter ultimos, & totales, v. g. finem A. & finem B. tunc propter neutrum expeterentur cætera omnia, neuter super omnia diligeretur, extra quemlibet aliquid appetibile restaret, nimirum alter finis. Ergo.

Oppono 1. Pater in divinis est finis ultimus simpliciter. Item Filius, item Spiritus Sanctus. Ergo sunt tres fines ultimi simpliciter.

2. Deus est finis ultimus simpliciter, saltem apprehensus, si sit Deus falsus: sed Gentiles coluerunt plures Deos, ut Apollinem, Martem, Venerem, &c. Item 2. R. 11. celebratur Idolum speciem habens Pavonis, aliud speciem habens equi, Phasiani, Hirci, Galli, &c. Item 1. R. 12. vitulus aureus. Et Jud. 16. Idolum formam piscis infernè, & speciem formosæ mulieris referens supernè. Ergo.

Ad 1. N. conf. Sicut enim non sequitur: Pater est Deus, Filius est Deus, & Spiritus Sanctus. Ergo sunt tres Dii; sed solùm sequitur: Ergo Deus est trinus; Ita in præsenti non sequitur, esse tres fines ultimos: sed finem ultimum esse trinum. Ubi in memoriam revocanda est illa Regula Dialecticorum, quòd nomina numeralia primitivæ speciei, v. gr. duo, tres, tria, &c. addita substantivo in concreto, vel adjectivo substantivè sumpto, multiplicent tam formale, seu naturam, quàm materiale, seu suppositum: nomina verò derivativæ speciei v. gr. binus, trinus, &c. sola supposita, sive personas multiplicent. Ex quo fit, quòd, si ly *bonus* sumatur purè adjectivè, dicantur in divinis esse tres boni, secus, si sumatur substantivè.

Ad 2. dist. min. dicendo, quòd Gentiles coluerunt plures Deos, vel eos subordinando uni tanquam supremo, & ultimo v. gr. Jovi, vel

vel si unum ad alterum non ordinaverint, non fuerunt fines simpliciter, & absolutè ultimi, ac totales (de quibus hìc est sermo) sed in certo tantùm ordine, & causa, v. g. Mars in bello, Venus in lascivia, seu generatione, Ceres pro terræ fœcunditate, Apollo pro scientia, Neptunus pro arte nautica. Vel unus populus hunc, alter illum Deum voluit: hìc verò loquimur de eadem voluntate.

Nota, quod hìc dicitur secundùm rem, etiam dicendum esse secundùm intellectum, nimirum nec intellectu, putà, sano, apprehendi posse plures fines simpliciter ultimos, ac totales, nisi omnem Deum, ac finem ultimum destruendo, & hoc ob rationem pro R. datam. Vide infrà in hoc Tract. Examen 3. n. 47. An idem actus humanus possit simul esse bonus, & malus moraliter. Item de Politico, ibid. num. 50.

QUÆRO III. Quis est finis ultimus hominis mortaliter, vel venialiter peccantis?

VI. *Resp.* 1. Homo mortaliter peccans, derelicto Deo Creatore suo, Creaturam, & quidem seipsum sibi Deum, ac finem ultimum præficit: Ita S. D. loco citando. Et de Verit. q. 28. art. 1.

Ratio. Inordinatus amor sui est causa omnis peccati, ut ait S. Thom. infrà q. 77. art. 4. Et S. August. à S. D. ibidem citatus inquit. *Sicut amor Dei ædificat civitatem cælestem usque ad contemptum sui, ita amor sui ædificat civitatem Babylonis usque ad contemptum Dei*. Et Arist. 9. Ethic. c. 4. & 8. *Pravus sui gratia agit, & tantò magis, quantò pravior est*. Ergo homo mortaliter peccans pro fine ultimo habet seipsum. Prob. cons. Finis ultimus respectu agentis est, causa cujus, gratia, & amore sui agit, quidquid agit: Sed homo mortaliter peccans gratia, & amore sui agit, quidquid agit. Ergo. Min. pat. tum ex verbis SS. August. & Thomæ, uti & Arist. tum ex eo, quia omnis inclinatio (utpotè appetitus secundùm naturam) tendit in bonum illius naturæ, in qua radicatur: sed affectus hominis mortaliter peccantis est inclinatio naturæ sibi relictæ, sicut è contra affectus hominis justi, vi gratiæ, & charitatis, est inclinatio naturæ participativè divinæ. Ergo sicut hìc nonnisi in bonum divinum, ita ille non tendit nisi in bonum proprium.

Ex his colligitur sensus verborum S. Hieron. in Psalm. 80. dicentis: *Cui Deus venter est, ei Deus recens est. Quæcunque vitia habemus, & quotcumque peccata, tot recentes habemus Deos. Iratus sum, ira mihi Deus est. Vidi mulierem, & concupivi, libido mihi Deus est; unusquisque enim, quod cupit, & veneratur, hoc illi Deus est*. Quæ verba quidem probant, quòd peccator mortalis pro fine ultimo habeat creaturam, sed posset ex eis quis simul probare, quòd habeat simul plures ultimos fines, seu Deos, & quidem tot, quot habet peccata.

Verùm juxta dicta peccator in omnibus suis peccatis est ipse sibi solus, & unicus Deus. Distinguendum autem est inter finem ultimum *cui*, qui respectu hominis mortaliter peccantis est ipse peccator secundùm se, & in natura consideratus: sic enim quæcunque bona vult, ultimatè sibi vult, & intuitu sui diligit universa, & inter finem ultimum *cujus gratia*, formalem, huncque vel in abstracto, qui respectu prædicti peccatoris est bonum proprium, & commoditas ipsius: vel in concreto, sicque est ipsemet peccator, ut affectus, vel afficiendus tali bono. Hinc patet intelligentia verborum S. Hieronymi: loquitur enim de ira, libidine, cæterisque vitiis in concreto, & non in abstracto, non enim libidinoso, sed ipse libidinosus sibi Deus, & ultimus finis est. Pro quo

Nota, non requiri inter finem *cui*, & *cujus gratia* distinctionem realem entitativam, sed sufficere realem formalem, quæ etiam in præsenti intercedit, petitque, & potest peccator consequi seipsum in ratione finis; seipsum, inquam, non materialiter, & in natura spectatum, sed sumptum formaliter, hoc est, ut affectum, vel afficiendum bonis creatis.

VII. *Resp.* 2. Justus venialiter peccans præter Creatorem (in quem ratione gratiæ, & charitatis habitualiter conversus manet) non diligit creaturam velut finem ultimum simpliciter, sed secundùm quid tantùm. Ita S. D. citandus.

Ratio. Impossibile est, idem esse, & non esse, ut explicatum est in prob. R. ad Q 2. Sed si justus venialiter peccans pro fine simpliciter ultimo non retineret Deum ratione gratiæ, & charitatis, sequeretur, idem esse, & non esse. Ergo. Min. prob. In primis homo sic peccans esset ratione charitatis, conversus, in Deum, ut ultimum finem: deinde non esset, quia ratione peccati venialis haberet pro fine ultimo simpliciter creaturam. Quod cum dicendum non sit, dicendum est, finem simpliciter ultimum (etsi finis secundùm quid ultimus in creatura collocetur) respectu hominis justi venialiter peccantis manere Deum: ita ut in aliquo vero sensu verum sit dicere, peccatum veniale in homine justo habitualiter referri in Deum, ut docet S. D. 2. 2. q. 24. art. 10. ad 2. dicens: *Quod amatur in peccato veniali* (putà ab homine justo) *propter Deum amatur habitu, etsi non actu*.

In quo autem hæc habitualis relatio consi-

ſtat, non eſt una omnium mens. Probabiliùs conſiſtit in hoc, quòd in charitatis poteſtate ſit, peccata venialia prohibere, ne fiant: quæ etiam de facto impediret, ſi ejus fini adverſarentur, quæ poteſtas eſt quidam modus relationis, & dominii indirecti; qui enim habet poteſtatem impediendi aliquid, ne fiat, quamvis de facto non impediat, cenſetur habere dominium ſuper illud.

Nec obſtat dicere, charitas etiam poteſt prohibere, ne fiant peccata mortalia, & tamen ob hoc de his dici nequit, quòd habitualiter referantur in Deum. Non, inquam, obſtat. Quia ut aliquid dicatur habitualiter referri in Deum per charitatem, debet charitati poſſe coexiſtere: ſed non poſſunt ei coexiſtere mortalia, utpotè mortem animæ afferentia, benè tamen venialia, utpotè quæ veniam facilè merentur, etſi enim hæc a Deo nonnihil divertant, non tamen avertunt, nec amicitiam divinam tollunt. Ergo.

Oppono 1. contra R. 1. Si quis rationem ultimi finis, & ſummi Boni attribueret creaturæ, eſſet hæreticus: ſed non omnis mortaliter peccans eſt hæreticus. Ergo nec habet pro ultimo fine creaturam.

2. Homo mortaliter peccans ratione naturę manet converſus in Deum, Ergo idem, quod priùs. Vel certè habebit duos ultimos fines ſimpliciter, quod ante negatum eſt.

Ad 1. maj. eſt vera, ſi quis creaturæ rationem ſummi boni attribueret ſpeculativè, formaliter, & in actu ſignato: ſecùs verò ſi ſolùm attribuat in actu exercito, interpretativè, ſeu ex Parte modi operandi, ut communiter fit in peccantibus mortaliter.

Ad 2. con. ant. & N. utramque conſ. Sciendum autem eſt, alium eſſe finem, in quem homo ordinatur naturali neceſſitate, ſeu ratione naturæ à Deo conditæ, alium verò in quem fertur libera voluntate. Priori modo homo, etiam mortaliter peccans, manet converſus in Deum, ut in ultimum finem: ſecundo autem modo per peccatum mortale a Deo, ut ultimo fine deflectit, & ad creaturam, ſeu ad ſeipſum ſe convertit; deflectit, inquam, à Deo, etiam ut ab Auctore naturali. Suppoſita enim elevatione naturæ humanæ ad finem ſupernaturalem, is, qui directè peccat contra Deum ut Auctorem gratiæ, etiam indirectè, & ex conſequenti peccat contra eum, ut Auctorem naturæ. Ex quo

Sequitur, quòd talis peccator ſimul habeat duos fines ultimos, & totales, ſed diverſi ordinis, & rationis mox explicatæ, quod non repugnat dictis ad Q. 2. quia ibi agitur de pluribus finibus ejuſdem ordinis, & in quorum quemlibet homo tendit libera voluntate.

QUÆRO IV. Poteſtne homo ſuum verum finem ultimum, nimirum Beatitudinem obtinere, vel ab ea deviare per quaſcumque actiones? & quid ſunt actus humani?

VIII. *Reſp.* Non poteſt. *Declaratur*. Triplex eſt genus actionum ab homine elicitarum. Aliæ ſunt actiones convenientes homini ſecundùm gradum genericum, ſeu ut animal eſt, & dicuntur ſecundùm ſe potiùs *animales*, quia ſunt ei cum brutis communes, ut ambulare, nutrire, creſcere, & generare, &c. quæ ſecundùm ſe præcisè ſumptæ non ſunt ad propoſitum.

Aliæ ſunt *actiones humanæ* convenientes homini, ut homo eſt, & ut a brutis diſtinguitur: quæ diſtinctio fit per hoc, quòd homo per rationem, & voluntatem ſit Dominus ſuarum actionum, quod idem eſt, ac agere ex prævia rationis deliberatione, ſeu habere facultatem, poſitis omnibus ad agendum requiſitis actum ponendi, vel non ponendi. Et per tales actiones homo poteſt Beatitudinem obtinere, ſi ſint de genere bonorum; vel ab ea derivare, ſi ſint de genere malorum: ſolis enim actibus voluntariis, & liberis debetur præmium, vel ſupplicium, ſeu ut habet axioma Theol. *In naturalibus*, id eſt, in voluntariis, & non liberis, *nec meremur, nec demeremur*.

Tandem aliæ ſunt *actiones hominis*, & ſunt, quæ quidem abſolutè ab homine, ut à principio procedunt, ſed indeliberatè, ut ſi quis abſque omni deliberatione aliquid oret, vel non advertens barbam fricet, naſum tabaco pabulet, &c. quas aliqui non malè vocant actiones humanas quoad ſubſtantiam, &, ſi deliberatè fiant, ſunt tales etiam quoad modum. Qui modus addi etiam poteſt pluribus actionibus primi generis.

QUÆRO V. Ut hoc magis explicetur, dic mihi, quid, & quotuplex eſt voluntarium, & an ſit idem, quod liberum.

IX. *Reſp.* 1. Voluntarium a S. Thom. qui de eo agit hic q. 6. & ab Ariſt. bene definitur, eſſe *id, quod eſt à principio intrinſeco, cum cognitione finis*. Ubi loco generis ponitur ly *id*, eſtque idem quod actus, non enim loquimur hic de objecto volito, quod dicitur voluntarium denominativè extrinſecè. Ly *à principio intrinſeco* ponitur loco differentiæ, quia per hoc voluntarium differt à violento, quod in Phyſica definitur eſſe *id, quod eſt a principio extrinſeco, paſſo non conferente vim*, ſeu propenſionem, ſed poſitivè reſiſtente. Ubi paſſum eſt ſubjectum, quod patitur violentiam. Ly *cum cognitione finis* ponitur etiam loco differentiæ, per hoc enim voluntarium differt à naturali, uti eſt v.g. motus lapidis deorſum, vegetatio, & progerminatio herbarum terræ, maximè non cultæ, ſponte

ſua

sua progeminantis flores, quæ actiones sunt quidem à principio intrinseco, & possunt dici spontaneæ, non tamen voluntariæ (nisi metaphoricè) defectu cognitionis: Quæ cognitio est duplex, scilicet sensitiva, & rationalis. Prima est in brutis, secunda in hominibus, & quia prima est imperfectior secunda, voluntarium in brutis repertum est imperfectius voluntario, quod est in homine.

Oppono contra voluntarium brutorum. Voluntarium dicitur à voluntate; sed in brutis non est voluntas. Ergo nec voluntarium.

Ad hoc dist. maj. quantùm ad nominis impositionem, & denominationem voluntarii, quæ desumitur à principali, C. maj. quantùm ad rem ipsam significatam, N. maj. & sic dist. min. N. cons. Itaque quantùm ad rem ipsam voluntariùm verè reperitur in brutis, ut patet ex definitione ejus. Et licèt in majori rigore in hominibus vocetur voluntarium, tamen usu jam est trasnlatum ad significandum spontaneum (qui terminus in omni rigore loquendo magis eis deberetur) brutorum.

Resp. 2. Voluntarium, & liberum non sunt formaliter idem, nec habent se convertibiliter, sed voluntarium latiùs patet.

Ratio. Liberum præter processum à voluntate, cum cognitione finis requirit etiam indifferentiam judicii, & facultatem ad posse agere, & non agere, ut explicatum est ad Q. 4. Hinc omne liberum quidem est voluntarium, non tamen è contra, quia voluntarium est quid superiùs, & ideò latiùs patens. Nam pueri, amentes, & bruta agunt voluntariè, non tamen liberè: amor beatificus est voluntarius, sed non liber. Sicut omnis homo est animal, non tamen è contra.

X. *Resp.* 3. Voluntarium variè dividitur. Nam *Primò*: Voluntarium aliud est necessarium, quod est à voluntate non indifferente, sed ad unum determinata, exemplum cujus est in amore beatifico. Aliud liberum, quod est à voluntate ad utrumlibet indeterminata, uti est amor hominis in via.

Secundò. Voluntarium aliud est formale. aliud virtuale. Primum est à voluntate actu influente, alterum est virtus, vel effectus prioris, seu est ipsum voluntarium actuale non retractatum, quatenus permanet in aliquo suo effectu, prout id solet explicari de intentione virtuali. Sicut dum quis semel actu formali se resolvit ad peregrinandum usque Romam, licèt in toto itinere super hunc actum se non reflectat, manet voluntarius virtualiter: quia prima voluntas manet virtualiter in suo effectu, scilicet in continuatione itineris.

Tertiò potest mihi aliquid esse voluntarium physicè, ut, quòd ipse per me facio, v. gr. percussio à me ipso facta; vel moraliter, ut si fiat ex meo mandato, consilio, petitione, &c.

Quartò est aliquid voluntarium voluntate propria, de quo patet ex jam dictis; vel voluntate aliena, ut si voluntas alterius moraliter habeatur pro voluntate propria. Sicut in contractibus voluntas Tutoris habetur pro voluntate pupilli. Idem est de Procuratore respectu sui Principalis, de filio impubere respectu Patris. Et eodem modo peccatum Adami fuit nobis voluntarium in ipso, ut in Capite ex pacto voluntates nostras in sua continente.

Quintò. Voluntarium aliud est expressum, quo actu formali, & expresso à voluntate procedit; aliud interpretativum, quod fictione, aut statuto Juris, aut per Epikejam, seu prudentum consilio a voluntate procedere censetur.

Sextò. Aliud est voluntarium in se, aliud in alio, ut in causa, vel ut in continente. Primum est, quod in se ipso terminat volitionem, ut si quis expressè intendat loqui blasphemias. Alterum verò, quod in se non est formaliter volitum, sequitur tamen ex alio objecto, quod est volitum in seipso, sive illud sit alterius causa, ut si quis sciat se habere consuetudinem blasphemandi in ebrietate, & tamen voluntariè se inebriat, blasphemia est ei voluntaria in causa: sive sit aliquod totum continens in se alterum, ut si quis occidat prægnantem, sciens esse talem, occisio fœtus, licèt explicitè non intenta, dicitur ei voluntaria in alio, ac implicitè.

Septimò. Voluntarium aliud est directum, aliud indirectum. Primum est, quod ex positivo voluntatis influxu procedit, sive immediatè, ut furtum à furè; sive mediatè, ut mors ex porrectione veneni. Indirectum (quo nomine Moralistæ, sæpè etiam intelligunt voluntarium in causa) propriè est illud, quod positivè expressè à voluntate non procedit, ei tamen imputatur, eo quòd habeat facultatem, & obligationem malum aliquod impediendi, & non impedit, ut si submergatur navis nauta dormiente tempore magnæ tempestatis, quam prævidit.

QUÆRO VI. Quot sunt causę involuntarii?

XI. *Resp.* Sunt quatuor, nimirum violentia, metus, concupiscentia, ignorantia, ut docet S. Thom. hîc q. 6. a. 5. & seq.

Explicatur Prima Involuntarii causa, scilicet violentia.

Violentum jam ante in R. ad Q. 5. fuit definitum: Quòd sit causa involuntarii probatur ex S. Thom. cit. a 5. Quia voluntarium petit

petit esse a principio intrinseco, ut patet ex ejus ante data definitione: violentum autem est à principio extrinseco, passo non inclinante, sed pro viribus resistente, ut ante fuit explicatum. Exemplum est in stupro fœminæ per vim oppressæ, nec interiùs, nec exteriùs consentientis? sed pro possibili resistentis, seque defendentis; quod ei omninò est involuntarium, consequenter nec ei ad culpam imputatur.

Not. hìc esse sermonem de violentia simpliciter tali, qua agens extrinsecum in passo totis viribus resistente, & consideratis omnibus circumstantiis absolutè respuente, aliquid efficit, vel impedit: quæ si nimirum inferatur rebus cognoscentibus, etiam vocatur coactio, non cognoscentia enim non dicuntur cogi, sed solùm violentari, v. gr. lapis sursum projectus. Et hæc violentia, quia tollit omne voluntarium, tollit etiam omne meritum, & demeritum, ac Sacramentorum validitatem. Est autem altera violentia, & coactio secundùm quid talis, quando nimirum agens extrinsecum ex se non est sufficiens ad causandum effectum, nisi etiam voluntas patientis efficaciter cooperetur, licèt inefficaciter, seù secundùm aliqualem inclinationem, non verò totis viribus renitatur: Vel sic; Est, quando voluntas in his quidem circumstantiis absolutè vult, conditionatè tamen illud non vellet, putà, si tales circumstantiæ deessent. Sicut mercator tempore tempestatis, ut vitam servet, absolutè vult projicere merces in mare, quas nollet projicere, si deesset periculum vitæ, & hæc violentia secundùm quid talis est in metu. De quo Q. 7.

Colligitur ex dictis, violentum non esse idem quod necessarium, quia necessarium potest esse voluntarium, ut patet ex dictis de amore beatifico. Item violentum non est convertibiliter idem cum involuntario. Quia involuntarium latiùs patet, cùm possit etiam causari ex ignorantia. Secus est de violento. Omne ergo violentum, seu coactum, simpliciter tale, est involuntarium, sed non è contra.

Secunda involuntarii causa, scilicet metus.

De quo S. D. q. 6. a. 6.

QUÆRO VII. Quid, & quotuplex est metus? causatne involuntarium simpliciter, & cur?

XII. *Resp.* 1. Metus à S. Thoma infrà q. 41. bene definitur, quod sit *passio, qua refugimus malum futurum, cui resisti non potest.* Dividitur in levem, & gravem. Metus levis est, quo timetur malum leve, aut grave ex causa levi, vel improbabili, diciturque à Juristis cadere in virum incostantem, ac personas leves, & meticulosas, à concepta sententia facilè dimovibiles: ut si quis metu pluviæ, luti, pulveris, &c. in die festo omittat Missam. Metus gravis est, quo timet quis grave malum, qualia mala sunt mors, mutilatio, enormia verbera, exilium, servitus, durus carcer, damnatio ad triremes, amissio omnium, vel notabilis partis bonorum, infamia moraliter indelebilis, excommunicatio injusta, ablatio instrumentorum artis, sine quibus victus haberi non potest. Et hìc metus dicitur à Juristis *cadere in virum constantem*, non quòd solus vir ejus capax sit, sed quia tantus est, ut viros etiam fortes, prudentes, & aliàs valdè constantes, terrere, conturbare, dejicere, ac perplexos reddere possit. Dividitur iterùm metus in eum, qui est ab intrinseco, & qui est ab extrinseco; qui explicabitur infrà Tract. ult. Exam. 3. Q. 2. n. 33.

Resp. 2. Ut metus sit gravis, requiritur 1. Ut grave malum a timente apprehendatur futurum, non ex ratione levi, sed valdè probabili. 2. Ut is, qui malum illud minatur, sit potens illud exequi: aliàs enim erit *vana sine viribus ira*. 3. Quòd sit solitus tales minas exequi. 4. Ut malum illud non possit à timente facilè evitari. 5. Consideranda est qualitas Personæ timentis, nam respectu pueri, vel mulieris potest esse metus gravis, qui respectu viri est levis. Sicut idem dici solet de tentationibus.

Resp. 3. Metus potest dupliciter se habere ad operationem. *Primò* causaliter, ita ut verè sit causa actus, v. g. projectionis mercium, sic ut homo verè agat ex metu, seu impulsu ejus; quia ly *ex*, & *per* significant causalitatem. Et hoc iterùm dupliciter, nimirum, ut vel sit causa totalis ejus, ita ut absente metu non poneretur actus, & in hoc solo sensu metu causat involuntarium. Vel, ut sit ejus causa partialis, ut si cum aliis quibusdam causis impellat ad actum, ita tamen, ut talis actus poneretur, licèt metus ille non adesset, & in hoc sensu metus non causat involuntarium. *Secundò* metus potest ad operationem se habere merè concomitanter, ita ut operationem quidem comitetur, ad eam tamen non impellat. Sicut si Martyr moriatur cum metu mortis, non tamen ex metu mortis, sed ex obedientia, & amore Dei. Et in hoc sensu metus etiam non causat involuntarium, quia ly *cum* non significat causalitatem, sed meram simultatem, & concomitantiam.

XIII. *Resp.* 4. Quæ, in sensu explicato, fiunt ex metu gravi, sunt mixta ex voluntario, & involuntario, ita ut simpliciter sint voluntaria, & secundùm quid involuntaria: Exemplum est in dicta projectione mercium.

Ratio 1. *pro* 1. *p.* Quod fit ex efficaci voluntate, & intentione operantis, est simpliciter voluntarium, ut patet ex definitione voluntarii: sed ita fit in casu posito, quia mercator re vera sciens, & volens projicit merces in mare, ut hoc medio vitam salvet. Ergo.

Ratio

Ratio 1. Ubi est liberum, ibi est voluntarium, quia ab inferiori ad superiùs affirmativè est bona consequentia, v.g. Est homo: Ergo est animal; liberum autem est quid inferius ad voluntarium, ut patet ex dictis pro R.2. ad Q. 5. *Subsumo*: Sed quod fit ex metu, est liberum, nam dictus mercator potest projicere, & non projicere merces. Ergo, Idem patet in Petro, qui ex metu, & tamen liberè negavit Christum, qui eum negando peccavit: peccatum autem est liberum. Ergo.

Ratio 2. *p.* Ut aliquid sit involuntarium secundùm quid, sufficit, voluntatem, & inefficaciter reniti: sed hoc fit in casu posito. Ergo.

QUÆRO VIII. Hæc doctrina estne etiam vera de observantia mandatorum Dei, ac dolore de peccatis concepto ex metu gehennæ?

XIV. *Resp.* negativè. *Ratio*; Quia tales actus, ut sint honesti, non debent esse involuntarii etiam secundùm quid.

Sensus ergo doctrinæ anteà datæ est, quòd tunc actui admisceatur involuntarium secundùm quid: quando malum, (ex cujus metu quis operatur) non causatur ex ipso affectu, & voluntate operantis; quale malum respectu dictę projectionis mercium est submersio in mare. Sed malum, scilicet gehenna, ex cujus metu, quis observaret mandata, ac doleret de peccatis, si causetur, causatur ex proprio peccaminoso hominis affectu ad bonum creatum, ut patet. Ergo observantia illa, ac dolor non habent admixtum involuntarium ut involuntarium etiam secundùm quid.

Fateor tamen, si illi actus essent taliter involuntarii, vel si homo ita esset affectus, ut haberet conditionatam voluntatem non desistendi a peccato, non servandi mandata, si gehenna non esset, hoc ipso dolor ille careret debita honestate morali, essetque peccaminosus; quia esset, ut vocant, serviliter servilis, nimirum præcisè ex formidine pœnæ. De his plura vide infrà de attritione ex metu gehennæ Tract.13. Examen 3. Q.3. num.43. & seqq.

XV. *Quomodo resolvis* hunc casum: Ex metu gravi omittit quis Missam in die festo, vel non jejunat in die jejunii, peccatne?

Ratio dubitandi est. Quia voluntaria legis transgressio est peccatum, sed hæc est in casu posito, quia metus gravis juxta dicta relinquit voluntarium simpliciter. Ergo. Sed

Resp. Quòd non peccat. *Ratio*: Quia in casu posito cessat obligatio legis, quia leges humanæ (uti sunt illæ de audienda Missa, & de jejunio) non obligant, quando sine gravi jactura servari nequeunt, nec censetur esse alia mens piæ Matris Ecclesiæ: adeòque earum transgressio in casu posito solùm est materialis: formalis enim est tunc, quando obligatio legis viget. Ex quo patet ad Rationem dubitandi; maj. enim solùm est vera de transgressione formali. Excipitur casus, quo metus incuteretur in contemptum legis.

Licetne ob gravem metum facere peccatum mortale, vel saltem veniale?

Dico, non licere. Præstat enim mori, quàm summum Bonum offendere. De quo inferiùs plura.

QUÆRO IX. Juramenta, vota, matrimonia, promissiones, &c. si ex gravi metu fiant, tenent, seu obligantne?

Ratio dubitandi est, quia metus gravis relinquit voluntarium simpliciter.

XVI. *Resp.* 1. Juramentum metu gravi, immò gravissimo extortum (modò sine peccato, & damno proximi possit servari) dicitur validum in c. *si verò, de jurejurando*. Potest tamen ab eo peti absolutio, nec confirmat contractus aliàs invalidos.

Ratio 1. *p.* Patet ex reverentia divini nominis in testem vocati. Vide infrà de juramento Tract. X. Examen 4. num. 49. R. 8. & num. 50.

Ratio 2. & 3. *p.* Quia, ut DD. inquiunt, unum juramentum nequit sanare duplex vitium, nimirum vitium involuntarii, & nullitatis contractus.

Resp. 2. Vota solemnia, matrimonia gravi metu injustè incusso extorta, testimonia testium in testamentis, &c. licèt ipso jure naturali non sint irrita ex defectu voluntarii simpliciter. 2. Sunt tamen nulla jure positivo, & usu Ecclesiæ.

Primam partem probat Ratio dubitandi adducta, & patet ex eo, quia libertas, quæ sufficit ad peccatum mortale, ordinariè, & quantùm est de se, etiam sufficit ad contractum, & votum: sed ad peccatum mortale sufficit voluntarium ex metu, ut ante dictum est. Ergo.

Ratio 2. *p.* Quia legislatores consultò, & rationabiliter voluerunt tales contractus irritare, tum ad vitanda multa incommoda, nimirum jurgia, lites, &c. tum in pœnam illius, qui injustè metum incussit. De votis ex metu vide infrà Tract.10. Exam. 3. Q. 2. n. 30. De Matrimoniis ex metu vide Tract. ultim. Exam.3.num. 33.

Contra 2. p. opponi posset, quòd jus naturæ sit immutabile, adeòque & id, quod jure naturæ est validum, lege positiva non possit annullari. Sed ad hoc patebit infrà Tract. sexto de legibus, Exam.2.n.12. ante R.1. Ubi dicetur, aliqua esse de jure naturæ solùm permissivè.

XVII. Notandum hìc specialiter est de voto solemni, seu Professione ex gravi metu emissa, quòd, nisi vovens metum passus intra

quinquennium à facta professione reclamaverit, eo ipso non audiatur, ut statuit Concil. Trid. sess. 25. de Reg. c. 19. quia tunc præsumitur ratificasse professionem, quæ ratificatio nisi accesserit, est Religiosus solùm putativus, nec in conscientia obligatus: non, inquam, auditur, nisi tacuerit ex justa causa, v.g. quia metus fuit continuatus; vel ex ignorantia, ut si Professionis nullitatem non scivit, & tunc, si reclamare velit, debet petere restitutionem in integrum, ac licentiam reclamandi. Unde solet dici, quòd non possit reclamare, *nisi Papa aperiat os*. Porrò hæc reclamatio est facienda, & causæ nullitatis exponendæ coram legitimo Superiore, nimirum Prælato Monasterii, & simul coram Ordinario loci. De quo consule Canonistas.

XVIII. *Resp.* 3. Contractus, v.g. emptiones, venditiones, translationes, concessiones, promissiones, donationes, contractuum rescissiones (quos jus positivum non annullavit) si ex gravi, & injurioso metu facti sint, nec juramento firmati, possunt in foro conscientiæ in integrum revocari ab eo, qui gravem metum injustè passus est.

Ratio. Quia alter ei fecit injuriam. Ergo tenetur eum restituere in pristinum statum, & injuriam passus habet jus urgendi hanc restitutionem, potestque licitè rem suam recuperare apertè, vel occulta uti compensatione, si aliter nequeat, & scandalum desit.

Dixi 1. *quos jus positivum non annullavit*. Nam ex dictis patet, esse aliqua, si ex gravi metu fiant, ipso jure positivo nulla, ut testimonia in testamentis, l. 4. *de testam*. Matrimonia, c. *veniens*, *de sponsal*. Votum solemne, juxta Trid. cit. Absolutio de excommunic. ex metu c. unic. *de his*, *quæ vi*, in 6. Jurisdictio ex metu data, vel prorogata, l. 2. ff. *de judiciis*, c. *ubi periculum*, *de electione* in 6. Auctoritas Tutorum l. 1. §. ult. ff. *de auctorit. Tutor*. Addunt aliqui Casistæ, etiam votum simplex ex gravi metu factum non tenere, sed authenticè de hoc in jure non constat, ut docet Sylvester.

Dixi 2. *nec juramento firmati*, quia aliàs contractus ex reverentia divini nominis erunt servandi ut validi.

Quid si injuriam passus nolit rescindi contractum?

Dico, quòd tunc alter teneatur servare contractum.

Ratio. Quia contractus jure naturę est validus. Ergo tenet usque dum per injuriatum, juri suo cedentem, vel per Superiorem rescindatur.

QUÆRO X. Extorta per metum levem suntne in utroque foro restituenda? Item quid censes de metu reverentiali?

XIX. *Resp.* 1. ad 1. p. Si metus verè fuerit causa *sine qua non*, tunc sic extorta sunt saltem in foro conscientiæ restituenda, juxta sententiam tutiorem, & probabiliorem Sylvestri, Navarri, &c. 2. Sed in foro externo ob similem metum non conceditur actio.

Ratio 1. *p.* Qui talem metum est passus, est injustè privatus sua libertate. Ergo est restituendus in pristinum statum.

Excipitur votum, quod, licèt fiat ex levi metu, est validum, nec potest propria voventis voluntate rescindi. Idem est de Matrimonio, ut patebit in propriis locis.

Resp. 2. *ad* 2. *p.* Sola reverentia Parentibus, vel Dominis debita non est metus gravis, seu (ut alii loquuntur) justus, & sufficiens ad contractus irritandos, nisi concurrant alia adminicula, ex quibus possit colligi, fuisse reverà invitum; uti sunt valdè importunæ persuasiones, periculosæ, ac atroces minæ, gravia odia, &c. ita ut modesta contradictio nihil effecisset. Item, loquendo de Matrimonio, inæqualitas contrahentium. His adminiculis concurrentibus potest metus reverentialis censeri justus, seu gravis.

QUÆRO XI. Estne aliquod remedium juris contra atroces minas, ex quibus metus nasci solet, & quod illud?

XX. *Resp.* Est, & vocatur cautio de non offendendo, consistitque in hoc, quòd Judex requiratur, ut minantem citet, eique severè prohibeat, ne ullam violentiam, aut injuriam contra talem attentet, immò eum discedere non sinat, nisi priùs Adversario securitatem spondeat verbis, vel juramento, pignoribus, fidejussoribus, &c. attenta Personæ qualitate.

Tertia involuntarii causa, scilicet Concupiscentia. De qua S. D. q. 6. a. 7.

QUÆRO XII. Quid, & quotuplex est concupiscentia? causatne involuntarium, minuendo, vel tollendo libertatem?

XXI. *Resp.* 1. Per concupiscentiam cum S. Thoma intelligo passionem appetitus sensitivi prosequentis bonum sensibile, ac delectabile, ut sunt amor, desiderium, spes, gaudium, sive voluptas, &c. Est autem duplex concupiscentia: Una antecedens, putà, actum voluntatis, eumque præveniens, tanquam ejus causa, ut cùm in aliquo, visa puella, accenditur libido, voluntatem rapiens ad delectationem, quasi naturaliter, seu ex se exurgens. Alia est consequens, putà, actum voluntatis, seu ab ipsa voluntate præviè operante excitatus, ut cùm quis deliberatè vult affici venerea delectatione, ut promptiùs per hoc in operationem veneream feratur, eamque eò magis concupiscat. Et de hac supponitur, quòd non causet involuntarium, cùm ex actu libe-

libero voluntatis sequatur, & causetur.

*Resp.*2. Concupiscentia antecedens non tollit, nec minuit, sed potiùs causat, & auget voluntarium imperfectum, seu communiter sumptum, sive prout commune est homini, & bruto, & non est formaliter idem cum libero, ut explicatum est in R.1. ad Q.5.

Ratio. Quia facit, ut voluntas cum majori impetu, complacentia, ac intensione feratur in amplexum boni sensibilis, ac delectabilis. Ergo.

Not. Voluntarium tollere, non esse idem ac illud minuere. Illud tollere, est facere, ut non maneat essentia voluntarii: illud verò minuere, est facere, quòd manente essentia voluntarii dematur aliquid de ejus perfectione accidentali: sicut è contra illud augere, est facere, quòd ejus perfectio crescat.

*Resp.*3. Concupiscentia antecedens aliquando minuit, immò omninò tollit voluntarium perfectum, seu liberum, quo homo differt a bruto.

Ratio. Quia vehemens passio oculum, seu judicium rationis ita turbat, ut parum, vel nihil attendat ad propositionem finis, ac mediorum, cùm sæpè absorbeat rationem, ut homo non sciat, quid agat, immò amentem faciat, ut ait S. D. ad 3. quod etiam patet in motibus primo-primis, & in iis, qui ex amore, vel ira rediguntur ad insaniam: ubi non salvatur cognitio indifferens, seu indifferentia judicii; sine qua non datur libertas. Ergo.

Ex quo sequitur, quòd talis passio etiam minuat, vel tollat rationem peccati, utpotè, quæ non est sine voluntario; & eo diminuto diminuitur. Ut patebit infrà Tract.4. Exam. 2.Q.24.nu.72.

XXII. *Oppono* contra R.2. Juxta mentem S. Thom.is, qui accedit ad mulierem fædam, & deformem graviùs peccat, quàm ille, qui accedit ad pulchram. Ergo etiam est magis voluntarius. *Subsumo*: Sed accedens ad pulchram accedit cum majori concupiscentia. Ergo concupiscentia minuit voluntarium, & non auget, quia aliàs etiam deberet augere peccatum, quod tamen juxta S.Thomam minuit in accedente ad pulchram.

Resp. In hac oppositione fieri transitum à voluntario perfecto, seu libero ad imperfectum, seu in communi sumptum, & solùm probat, quòd quia concupiscentia diminuit peccatum, etiam diminuat liberum: quod non negatur. Unde admisso ant. (eo quòd ad fædam accedens accedat cum majori libertate, cùm passio, seu concupiscentia non sit tanta) dist. primum conf. Ergo est magis voluntarius voluntario perfecto, seu libero, C. conf. imperfecto, N. conf. Et concessa min. subs. dist. alterum conf. Ergo minuit voluntarium liberum, C. conf. imperfectum, N. conf.

Quarta involuntarii causa, scilicet ignorantia. De qua S.D.q.6.ar.8.

QUÆRO XIII. Quotuplex est, & quænam causat involuntarium?

XXIII. *Resp.*1. Ignorantia *Primò* dividitur in eam, quæ est puræ negationis, seu negativè talis, eo quòd sit in subjecto ad sciendum, inepto, vel simpliciter, ut in lapide: vel pro certo tempore, ac statu, v.gr. amente, vel infante. Et hæc juxta S.Thomam infrà q. 76.ar.2. potiùs dicenda est nescientia, quàm ignorantia. Et in ignorantiam, quæ est privationis, seu privativè talis, quæ est carentia scientiæ in subjecto apto ad sciendum ea, quæ quis potest, aut tenetur scire. Item in eam, quæ dicitur ignorantia pravæ dispositionis, quæ est positiva deceptio, & contrarius veritati error, seu dispositio, vel habitus scientiæ omninò contrariæ, sive habitus falsorum principiorum, ac opinionum, qualis est in Judæis, hæreticis, aliisque errantibus.

*Resp.*2. Ignorantia *secundò* à Juristis dividitur in eam, quæ est juris, ut si quis ignoret extare legem de excommunicatione percussoris Clerici; & in eam, quæ est facti, ut si quis ignoret ipsum opus à se factum, vel aliquam circumstantiam ejus, v. gr. esse Clericum eum, quem percussit, licet sciat extare illam legem. Ignorantia juris alia est juris divini, alia humani. Prima iterùm alia est juris divini positivi, alia juris divini naturalis. Secunda alia est juris Canonici, seu Ecclesiastici, alia juris civilis, ac Imperatorii. Ignorantia facti alia est facti proprii, ut si ignores esse Clericum eum, quem tu percussisti; alia facti alieni, ut si ignores Clericum esse eum, quem alius percussit. Ignorantia iterùm alia est invincibilis, alia vincibilis. Pro cujus intelligentia.

Resp. 3. Ignorantia à Theologis dividitur *tertiò* (de qua divisione maximè quæritur in præsenti) in antecedentem, concomitantem, & consequentem. Antecedens est, quæ nec directè, nec indirectè est voluntaria, & ideò vocatur antecedens, quia antecedit omnem actum voluntatis, soletque à Theologis appellari justa, probabilis, inculpabilis, invincibilis; quia morali diligentia superari, ac tolli non potest, vel quòd nunquam in mentem venerit dubitare, aut cogitare de opposito: vel etsi in mentem venerit, tamen adhibita diligenti inquisitione non potuit haberi cognitio veritatis, & depelli ignorantia; & hæc ignorantia est causa operis, seu causa faciendi id, quod nullatenus voluntas vellet, si non ignoraretur; quod ex eo colligitur, quia habita cognitione facti statim pœnitet fecisse,

v.g.

v.g. dum quis adhibita omni diligentia ignorans amicum per viam transire, explodit bombardam, & occidit eum.

Hæc ignorantia antecedens causat involuntarium simpliciter. *Ratio*. Quia causat effectum omninò nolitum, ac voluntati, vel formali, vel virtuali, vel saltem interpretativæ totaliter repugnantem.

Ignorantia concomitans est, quæ merè per accidens, & concomitanter se habet ad actum, & ad operandum non movet, nec ab eo retrahit: quia voluntas eodem modo se gereret scientia præsente, ac se gerit ea absente. Et hæc ignorantia non causat positivè, & actu voluntarium, nec positivè, vel contrariè involuntarium, sed causat voluntarium negativum, seù non voluntarium.

XXIV. *Declaratur exemplo*. Cajus ardenter exoptat necem Titii inimici sui, qui casu obambulat per sylvam; Cajus putans esse feram, explodit bombardam, & putans, quòd interficiat feram, occidit Titium inimicum suum. Hæc occisio in primis non est actu positivè voluntaria. *Cujus ratio est*. Quia voluntarium actu debet esse a principio intrinseco, cum actuali cognitione: sed hic deest actualis cognitio, nimirum inimici. Ergo. Deinde non est positivè actu involuntaria. *Ratio*. Quia non est contra inclinationem actualem voluntatis. Ergo est voluntaria negativè, id est, nec est secundùm actualem inclinationem voluntatis, nec est contra illam, sed merè indifferenter se habet. Si enim scivisset inimicum ibi latitare, eum occidisset, sic enim fuit habitualiter, immò actualiter conditionatè resolutus.

Tandem ignorantia consequens est, quę consequitur ad actum voluntatis tanquam volita, & ut effectus ejus. Unde cùm sit voluntaria, est etiam culpabilis, si sit circa rem scitu necessariam, soletque vocari injusta, improbabilis, vincibilis, cùm potuerit, & debuerit vinci, seù tolli, ac opposita scientia haberi. Per eam homo ignorat, quæ scire potest, & tenetur, & tunc est speciale peccatum in confessione explicandum.

Hæc ignorantia causat voluntarium simpliciter, & involuntarium secundùm quid.

Ratio 1. *p. est*. Qui vult antecedens, vult etiam consequens, ex eo sequi natum, & qui est causa causæ, quatenus talis, est etiam causa causati: sed ignorantia consequens est directè, vel indirectè volita (ut mox dicetur) in quo differt ab antecedente; & talis effectus ex ea sequi natus est. Ergo & effectus simpliciter voluntarius est.

Ratio 2. *p*. Quia ille ignorans sæpè non produceret effectum, si scientiam haberet, nisi fortè, ut noster Contenson loquitur, esset ingens malitiæ cumulus, qualis fortè fuit in illis, qui dicebant Job 21. Scientiam viarum tuarum nolumus; ut effreni impetu sine remorsu omnibus flagitiis se dederent.

Dixi ignorantiam consequentem *posse esse directè, vel indirectè volitam*. Directè, quando nimirum voluntas expresè vult aliquid ignorare, ut liberiùs possit peccare, ut patet ex citat. Job 21. Et hæc ignorantia dicitur affectata. Indirectè, quando voluntas expresè quidem non vult ignorare, prætermittit tamen, seù non curat addiscere ea, quæ potest, & tenetur scire. Et hæc dicitur ignorantia crassa, supina, & malæ electionis.

An, & quomodo ignorantia minuat, vel tollat peccatum, dicetur infrà Tract. 4. Examine 2. Q. 24. nu. 72. R. 1. & 2.

EXAMEN II.

De circunstantiis humanorum actuum. De quibus S. D. agit. Q. 7. per 4. art.

PRius est rem esse in se, quàm ab accidentibus circumstari, seu vestiri, proinde priùs debuit explicari substantia voluntarii, in actibus humanis reperti, & deinde explicanda sunt ejus accidentia, seu circumstantiæ, quæ à circumstando, ac substantiam afficiendo nomen habent; suntque actuum humanorum accidentia, non in esse naturali, vel physico, v. g. quòd furtum fiat manu sinistra, vel dextra, ante, vel post prandium: sed in esse moris, sic ut addat novam, vel augeat malitiam actus, v.g. furtum in magna, vel parva quantitate, vel si fiat è loco sacro.

QUÆRO I. Quid est, & quot sunt circumstantiæ?

XXV. *Respondeo* 1. Circumstantia juxta S. Th. est *particularis conditio, seu accidentalis affectio actionis humanæ in genere moris*, eum quasi circumstans, eique superveniens. Sicut furtum priùs habet, quòd sit ablatio rei alienæ, quàm quòd fiat in loco sacro.

Resp. 2. Septem sunt circumstantiæ, comprehensæ à S. Thoma hoc Versu:

Quis. Quid. Ubi. Quibus auxiliis. Cur. Quomodo. Quando.

Explicatur Circumstantia. Quis.

Ly *Quis* denotat personam operantem, non quidem quoad substantiam, & secundùm se, sed quoad conditionem, qualitatem, statum, officium, &c. nimirùm, quòd sit vel Ecclesiasticus, vel Religiosus, vel voto obstrictus, Uxoratus, Prælatus, Parochus, Judex, &c. Nam ex his conditionibus aliquando accedit

nova

Digitized by Google

nova species malitiæ. Si enim conjugatus fornicetur, peccat non tantùm contra temperantiam, sed etiam contra justitiam. Si Religiosus, & Clericus, peccat simul contra Religionem, & fit sacrilegium. Prælatus, Parochus, Judex, &c. quibus ex officio incumbit, si negligant subvenire subditis egentibus, peccant non tantùm contra misericordiam, sed etiam contra justitiam. Aliquando autem ex dictis conditionibus peccatum augetur intrà eandem speciem. Nam, cæteris paribus, peccatum Personæ sanctioris, sublimioris, doctioris, est gravius, v.g. peccatum hominis fidelis est gravius peccato infidelis. Peccatum Episcopi est gravius peccato Religiosi; Clerici, quàm Sæcularis, ut S. Thomas probat infrà q.73.ar.10. intelligens hoc de peccatis, quæ fiunt ex perfecta deliberatione, non quæ ex subreptione proveniunt propter infirmitatem humanæ naturæ. Vide infrà Tract.4. Exam.2.nu.40.

QUÆRO II. Quænam circumstantiæ sunt necessariò confitendæ? nimirum, an speciem mutantes, an solùm aggravantes, an minuentes, & quid sunt?

XXVI. *Resp.*1. Circumstantiæ aliæ sunt impertinentes, quæ peccatum nec augent, nec minuunt, v.gr. furari dextra, vel sinistra, ante, vel post prandium. Has non est opus exprimere in confessione, ut patet ex dictis ante Q.1. in hoc Exam. Aliæ sunt circumstantiæ speciem mutantes, seu novam peccati speciem addentes, & tales sunt, quæ habent specialem repugnantiam, cum recta ratione, diversam ab ea, quæ est in peccato secundùm se, ita ut in actu peccati sit formaliter duplex malitia; talis est circumstantia loci sacri in furto, & voti castitatis in peccato carnis, inducens speciem sacrilegii. Ubi

Nota breviter, quòd, ut circumstantia diversificet speciem, non sit opus, ut sit volita per se primò, directè, & expressè, sed sufficit, quòd sit volita per se secundò, indirectè, & implicitè, ut contingit in eo, qui furatur in loco sacro, optans, quòd res ablata non esset in loco sacro; aut qui accedit ad uxorem alienam, volens, quòd non esset aliena.

Alię sunt circumstantię intra eandem peccati speciem notabiliter aggravantes, & tales sunt, quę non afferunt specialem repugnantiam cum recta ratione, sed, quam inveniunt, arbitrio prudentum valdè augent, per easque peccans ordinarium peccandi modum intrà eandem speciem multùm excessit, uti sunt, v.g. magna intensio, ac vehementia in odio, magna quantitas in furto.

Aliæ sunt circumstantiæ intrà eandem speciem notabiliter peccatum diminuentes, sicut diminueret gravis metus, & vehemens passio; cùm diminuant voluntarium, ut patet ex dictis in Examine præcedenti.

*Resp.*2. Non tantùm circumstantiæ speciem mutantes sunt necessariò exprimendæ in confessione, ut sit integra, sed & notabiliter intrà eandem speciem aggravantes, immò & notabiliter diminuentes.

Prima pars à nullo Catholico negatur, estque definita in Trid. Sess. 14. de pœnit.cap.5. Ubi definit. 1. *Institutam esse à Domino integram peccatorum confessionem*. 2. *Oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima sint*. 3. *Cùm universa mortalia peccata, etiam cogitationis, homines iræ filios, & Dei inimices reddant, necessum est, omnium etiam veniam cum aperta, & verecunda confessione a Deo quærere*. 4. *Etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant, quòd sine illis peccata ipsa, neque à pœnitentibus integrè exponantur, nec judicibus innotescant, & fieri nequeat, ut de gravitate rectè censere possint, & pœnam, quam oportet, pro illis pœnitentibus imponere*. 5. *Impium est, confessionem, quæ hac ratione fieri præcipitur, impossibilem dicere, aut carnificinam illam conscientiarum appellare; constat enim, nihil aliud in Ecclesia à pœnitentibus exigi, quàm ut, postquam quisque diligentiùs se excusserit, & conscientiæ suæ sinus omnes, & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum, & Deum suum mortaliter offendisse meminerit*.

Circa secundam partem Doctores inter se dissentiunt, verùm data resolutio Thomistis (quorum tamen aliqui contradicunt) est communior, tutior, probabilior, ac Tridentino conformior. Quamvis autem Adversarii pro se etiam adducant Angelicum Doctorem ex 4.d.16.q.3.ar.2.quæst.5. si tamen ejus verba beue ponderentur, magis favet nostræ resolutioni, ut videre est Goneto in Tract. de pœnit.ubi pro hac sententia varios adducit Auctores.

Ratio 1. Ideò juxta Concil.Trid. exprimendę in confessione sunt circumstantię speciem mutantes, quia aliàs Confessarius non posset de gravitate peccatorum rectè judicare, nec pro eis congruam imponere pœnam, seu satisfactionem. *Subsumo*: Sed eadem ratio id probat de circumstantiis intrà eandem speciem notabiliter aggravantibus. Ergo. Min. prob. Aliud judicium ferendum est de eo, aliaq; pœnitentia imponenda est illi, qui commisit incestum in primo gradu, v.g. cum matre, filia, vel sorore, quàm qui in quarto; qui tamen in incestu sunt ejusdem speciei in genere moris. Idem est de eo, qui furatus est centum millia florenorum, respectu illius, qui furatus est duos

duos ducatos: ficut & de eo, qui per integrum annum vehementiſſimo odio alium fuit profecutus, reſpectu ejus, qui tantùm per horam. Ergo

Confir. 1. Sæpè fit, quòd circumſtantię non mutantes ſpeciem magis aggravent peccatum in individuo, quàm quæ ſpeciem mutant; quia furari ex Eccleſia unum ducatum, non eſt tantum peccatum, quantum eſt furari extra Eccleſia centum millia. Ergo ſi &c.

Confir. 2. Concil. Trid. ait: *Neceſſum eſt, omnium veniam cum aperta, & verecunda confeſſione à Deo quærere*. Item: *Poſtquam conſcientiæ ſuæ ſinus omnes, & latebras exploraverit*, &c. Subſumo: Sed non eſt aperta, & verecunda confeſſio, nec panduntur omnes conſcientiæ ſinus, & latebræ, ſeu peccata, quibus homo *Deum mortaliter ſe offendiſſe meminit*, ſi explicata tantùm peccati ſubſtantia, maxima ejus gravitas taceatur. Ergo. vid. R. ad Oppon. 5. ubi hoc confirmatur.

Confir. 3. Licèt Jura, & Concil. Trid. pro hac ſententia non ſint manifeſta, & expreſſa, deducitur tamen ex ipſa ratione Concilii per bonā conſequentiam, ut jam ſatis oſtenſum. Hinc in Catechiſmo Romano juſſu S. Pii V. edito, de Sac. Pœnit. §. *Sed quoniam* docetur, juxta mentem Concilii Trid. non modò peccata omnia, ſed & circumſtantias, quæ peccati gravitatem valde augent, & minuunt, explicandas eſſe.

Ratio ſecunda hujus partis eſt. Teneor explicare non tantùm ſpeciem, ſed & numerum peccatorum mortalium. Ergo etiam circumſtantias valdè aggravantes. Prob. conſ. Licèt hæ ſint circumſtantiæ peccati ſecundùm ſpeciem, & quidditatem ſumpti, ſpectant tamen ad ejus differentiam numericam, & ſubſtantiam individualem, & ſic; licèt non conſtituant formaliter diverſa peccata, benè tamen virtualiter, ſeu æquivalenter, cùm faciant peccatum moraliter æquivalere pluribus numero diſtinctis. Ergo ſi teneor explicare numerum peccatorum, teneor etiam explicare tales circumſtantias.

Tertia pars de circumſtantiis notabiliter diminuentibus, ſequitur ex dictis, quòd nimirum ſint neceſſariò confitendæ, non ad excuſandas excuſationes in peccatis, ſed ob eandem rationem recti judicii, & ſatisfactionis imponendæ, cùm illæ ordinarium peccandi modum multùm diminuant.

Exemplum. Peccat quis ex gravi metu, ex ignorantia, ex vehementiſſima paſſione, tenetur hoc confiteri: cùm enim ibi minuatur voluntarium, minuitur etiam culpa. Si verò quis precibus Amici inductus neglexerit, v. g. Sacrum, non eſt opus id explicare, cùm non ſit circumſtantia notabiliter diminuens.

Intelligenda hæc ſunt de circumſtantiis diminuentibus intrà eandem ſpeciem; ſi enim ita diminuerent, ut ex mortali facerent veniale, v. g. furando ſolùm unum obolum, vel committendo furtum etiam notabile, ſed ex inadvertentia inculpabili, tunc non eſt dubium, quin ſint confitendæ: quia aliàs pænitens confiteretur aliquod peccatum non commiſſum, quod eſſet mentiri in confeſſione, cederetque in injuriam Sacramenti.

XXVII. *Oppono 1. contra 2. p.* Concil. Trid. cit. poſtquam dixit, circumſtantias ſpeciem mutantes eſſe confitendas, ſubdit primò: *Impium eſt, confeſſionem, quæ hac ratione fieri præcipitur, impoſſibilem, aut carnificinam conſcientiarum appellare*. Subſumo: Sed data reſolutio inducit talem carnificinam, ob difficultatem cognoſcendi circumſtantias notabiliter aggravantes. Ergo. *Subdit ſecundò*: *Conſtat enim, nihil aliud à pænitentibus*, &c. Ergo ſolùm teneor explicare circumſtantias ſpeciem mutantes.

2. Trid. nullam facit mentionem de exprimendis circumſtantiis aggravantibus. Ergo non teneor eas confiteri.

3. Lex in dubio legis latæ non obligat: ſed eſt dubium de lege, dictarum circumſtantiarum confeſſionem præcipiente, an extet. Ergo non teneor eas confiteri.

4. Contra eum, qui jus clarum potuit dicere, & non dixit, interpretatio eſt facienda, juxta Reg. 57. in 6. Sed Conc. Trid. facilè potuiſſet loqui clariùs. Ergo contra illud facienda eſt interpretatio, quòd nimirum circumſtantias aggravantes non voluerit comprehendere.

5. Lex pœnalis non eſt extendenda ad alios caſus, ac circumſtantias, cùm odioſa ſint reſtringenda. Ergo idem, quod priùs.

6. Chriſtus tantùm præcepit confiteri peccata quoad ſpeciem, & numerum: ſed circumſtantiæ aggravantes non dant ſpeciem, nec faciunt numerum. Ergo non ſunt neceſſariò confitendæ.

7. Communiter dicitur, illas tantùm circumſtantias eſſe neceſſariò confitendas, quæ in infinitum aggravant: ſed tales ſolùm ſunt, quæ ſpeciem mutant. Ergo.

8. De eo, quod eſt de neceſſitate confeſſionis, eſt præceptum divinum: ſed hoc non datur de confeſſione circumſtantiarum aggravantium, ubinam enim extat? Ergo.

Ad 1. N. min. ſubſ. Cùm enim circumſtantię, de quibus loquimur, ſint notabiles, & inſigniter aggravent, facilè cognoſcuntur: quia tunc multùm aggravant, quando homo ſuum ordinariū peccandi modum notabiliter excedit, nimirum vel in intenſione, aut duratione actus v. g. odii, aut in quantitate, v. g. furti. Dum verò Concil. 2. ſubdit. *nihil aliud exigi*, non excludit obligationem confitendi dictas circumſtantias, ſed ſolùm inſinuat, hominem non debere angi,

Digitized by Google

angi, si, postquam omnes conscientiæ sinus discusserit, nihil aliud occurrat, licèt fortè aliquid fecerit, cujus non recordatur, sed quòd diligenter se examinanti non occurrentia, eadem confessione intelligantur inclusa.

Ad 2. vel negatur conf. eò quòd sit argumentum negativum, quod non concludit. Vel dist. ant. Non facit mentionem explicitè, C. implicitè, N. ant. & conf. Solutio patet ex 1. prob.

Ad 3. neganda esset maj. propter ea, quæ dicta sunt suprà Tract. 2. Exam. 1. num. 15.

Sed transeat maj. & N. min. ob probationes nostras.

Ad 4. dist. maj. Si mens legislatoris non sufficienter ex verbis ejus colligatur, C. maj. secùs N. maj. & sic dist. min. N. conf. Itaque nihil aliud convincitur, nisi quòd nostra resolutio non sit de fide. Quòd autem C. Trid. non tam expressè locutum fuerit de circumstantiis aggravantibus, sicut de speciem mutantibus, est ideò, quia nolebat definire de fide id, quod adhuc erat in varia opinione Doctorum. Cum quo stat, quòd hæc sententia sit probabilior, & menti Conc. Trid. conformior, uti sat probant adductæ rationes.

Ad 5. dist. ant. sicut ante. In cujus confirmationem servit, quòd, licèt verba in pœnalibus extra proprium verborum significatum extendi non debeant, l. non aliter, ff. de leg. 3. & de pœnit. d. 1. extendi tamen debent, quando non facta extensione eluderetur mens legislatoris. c. quam, & regula certum, in fine, de reg. jur. in 6. & gloss. ibid. *Subsumo*: Sed si in præsenti verba Trid. non extenderentur ad circumstantias notabiliter aggravantes, eluderetur mens ejus, ut patet ex 1. prob. Ergo.

Ad 6. dist. maj. Loquendo de specie peccatorum præcisè quidditativè, & numero tantùm formali, N. maj. de specie cum indifferentia individuali, ac de numero virtuali, C. maj. & sic dist. min. N. conf. Solutio hæc constat ex secunda probatione sententiæ nostræ. Cui addi potest, quòd Christus Joan. 20. Instituens tribunal pœnitentiæ iis verbis, *quorum remiseritis*, &c. nullas circumstantias, sive speciem mutantes, sive aggravantes expresserit, nec hoc erat necessarium: cùm enim Apostolos, eorumque Successores ibi fecerit judices, ut rectè judicent, indubiè Christus voluit, ut gravitatem peccatorum cognoscant.

Ad 7. N. min. Quia cùm omne peccatum mortale habeat quandam infinitatem ex infinita Dei bonitate læsa, & offensa, omnis circumstantia notabiliter aggravans (ita ut separata faceret mortale) aggravat quodammodo in infinitum, licèt non in eo rigore, quo circumstantiæ speciem mutantes, ait noster Nugno.

Ad 8. N. min. Quia præceptum divinum de confitendis hujusmodi circumstantiis, sequitur ex ipsa institutione Sacramenti Pœnitentiæ, eo ipso, quòd sit institutum per modum judicii, ut patet ex R. ad 6.

Resolvuntur varii casus ex data explicatione Circumstantiæ *Quis*.

XXVIII. 1. Pœnitens non tenetur in confessione explicare suum statum, nisi quando graviter contra eum excessit, v. g. Religiosus fuit mentitus, Paterfamilias fregit jejunium, ob hoc præcisè non tenentur exprimere conditionem Religionis, vel Patrisfamilias: tenentur tamen, si contigisset cum scandalo proximi: quia esset nova species peccati nimirum scandali. Si verò status pænitentis Confessario jam esset notus, non est opus exprimere: quia illa expressio interdum esset ridicula.

Nec tamen ex hoc inferatur: Ergo etiam, si quædam pœnitentis peccata Confessario jam sint nota, non sunt necessariò confitenda. Nam disparitas est, quam dat Nugno, si conditio personæ Confessario jam sit nota, dum se accusat de substantia actus, etiam accusat se de persona, adeòque se de hac circumstantia accusat virtualiter, & consequenter, neutiquam verò de peccatis Confessario jam notis.

2. Religiosus professus, habens sacrum Ordinem Diaconatus, vel Subdiaconatus, peccans contra castitatem, tenetur exprimere utramque circumstantiam, nimirum Religionis, & Ordinis sacri, in sententia probabiliori S. Tho. juxta quam votum solemne Clericale saltem est circumstantia notabiliter aggravans respectu voti monachalis. Ergo juxta ante dicta, est necessariò confitenda. Satisfaceret tamen dicendo, se esse in sacris, quia ex Diaconatu non videtur ad Subdiaconatum addi circumstantia ita notabiliter aggravans: secus est de Sacerdotio, hujus enim circumstantia esset necessariò exprimenda.

3. Si quis fornicatus sit cum alterius sponsa de futuro, uterque tenetur exprimere illam circumstantiam propter injuriam, quæ fit sponso.

4. Explicanda in confessione est circumstantia cognationis, non solùm carnalis, sed & legalis ortæ ex adoptione alicujus in filium, vel filiam: uti & cognationis spiritualis, ortæ ex Baptismo, & Confirmatione, item impedimenti publicæ honestatis, si quis cum persona ita sibi juncta copulam habuit. De ea cognatione, & impedimento vide Tract. de Matrim.

5 Si fidelis carnaliter peccavit cum infideli, v. g. cum fœmina Judæa, vel Turcica, seù non baptizata, tenetur id explicare. Tum, quia dum Ecclesia prohibet matrimonium fidelis cum infideli, facit hoc ex motivo specialis turpitudinis talis carnalis commercii. Tum

Digitized by Google

etiam, quia ultra hoc, quod sit contra virtutem castitatis, est simul contra decus Religionis, pertinetque ad sacrilegium.

6. Confessarius, carnaliter cognoscens suam, vel suas pœnitentes, seu filias spirituales, tenetur confiteri hanc circumstantiam. Tum, quia est sacrilegium, tum etiam, quia reductivè spectat ad incestum, vel potiùs est spirituale stuprum juxta S.Thom 2.2.q.154. art.10. ad 2. Idem est à fortiori dicendum de Parocho carnaliter cognoscente suam Parochianam. Quia hæc circumstantia repugnat proprio ejus officio, & statui, vi cujus tenetur promovere salutem ovium. Pro quo

XXIX. Not.1. Emanasse decreta Pontificia, per quæ pœnitentibus à Confessario in confessione ad Venerem sollicitatis imponitur obligatio tales Confessarios denuntiandi Inquisitoribus, aut locorum Ordinariis. Item inter 28. propositiones ab Alexandro damnatas, esse etiam has duas: *Confessarius, qui in sacramentali Confessione tribuit chartam posteà legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione: ac proinde non est denuntiandus*. Altera est; *Modus evadendi obligationem denuntiationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, (idest, sollicitanti) hic potest illum absolvere, sine onere denuntiandi*.

Hac in re attendat Confessarius, an sit in loco, ubi dictæ Bullæ sint receptæ, bene enim docet Gobat in sua Theol experim. Tract 7. n. 576. has Bullas, etsi sanctissimas, in Germania non esse receptas, nec ab Episcopis publicatas: an quia Germanæ mulieres non videntur induci posse, ut sollicitatæ accedant vel Episcopos, qui sunt magni Principes; vel eorum Vicarios in spiritualibus Generales, qui sæpissimè sunt vel Episcopi titulares simul, vel Canonici Cathedrales, & hoc ipso majores, quàm ut fœminæ præsumant cum iis de ejusmodi loqui: an verendum, ne, si præscriptus processus observetur, fortè majus scandalum sit oriturum: tum ratione pusillorum, tum ratione vicinorum hæreticorum.

Not.2. Quòd nulla quidem extet universalis lex, quæ Sacerdoti demat jurisdictionem in complicem, attamen planè non expedit, ut complicem audiat, & absolvat, ne detur occasio liberiùs relabendi. Si ergo puella complex præ pudore non audens alteri confiteri, semel, aut iterùm Sacerdoti complici confiteretur, supposito vero dolore, & emendationis proposito, erit valida absolutio; sed si sæpius practicetur, præsumitur nulla, non defectu Jurisdictionis, sed doloris. Dixi: *Lex universalis*. Quia alicubi, ut Mediolani, datur talis lex particularis.

XXX. 7. Si uterque carnalis complex habeat votum castitatis, exprimendum est; quia est duplex sacrilegium. Item si unus, vel uterque præter votum castitatis adhuc habeat speciale votum, non admittendi v. gr. mollitiem, tenetur id exprimere. Quod videtur esse certum. Quia enim in tali materia maximam sensit difficultatem, ita arctè se adstrinxit, ut eam vinceret.

8. Exprimenda est circumstantia consanguinitatis, quando aliquid fit contra consanguineum per injuriam, famæ, vel honoris læsionem, & à fortiori, si fit odium, hoc enim directè militat contra amorem Parentum.

Ratio. Quia superaddit peculiarem malitiam contra virtutem pietatis, ac reverentiæ Progenitoribus, & Consanguineis debitæ.

Hæc doctrina maximè intelligitur in casu, quo filius Parentem percuteret, contumeliis afficeret, occideret, &c. Si enim Patri furaretur, hæc circumstantia non est necessariò exprimenda, nisi fortè esset tam grave, ut etiam pietati repugnaret, vel exinde notabiliter læderentur fratres: ubi etiam onus restitutionis incumbere potest.

Idem est de peccatis Parentum in filios, cum hac tamen differentia, quòd faciliùs peccet filius in Patrem, quàm è contra. Nam percussio, vel contumelia, quæ in filio contra Patrem esset grave, eadem in Parente contra filium potest esse leve, vel nullum peccatum propter auctoritatem paternam, & potestatem corrigendi, ac reprehendendi. Eadem est ratio de Avis, Proavis, &c. Uxore, marito, fratre, sorore, &c. sic tamen, ut non omne, quod sufficeret ad mortale, si fieret contra Parentes, sufficiat etiam ad mortale, si fiat contra fratrem.

De pluribus hujusmodi circumstantiis hic exempla poni possent, sed illa invenientur in propriis locis in decursu hujus operis, maximè infrà de delectatione morosa, de speciebus luxuriæ, infidelitatis, &c. ubi videantur.

Explicatur Circumstantia Quid.

XXXI. Hæc denotat materiam, circa quam actus versatur; vel effectum, non quidem secundùm essentiam, sed quoad qualitates accidentales, v.g. in furto, rem esse alienam non est circumstantia, sed est objectum specificativum ejus: sed esse rem sacram, vel esse ablatam in majore, vel minore quantitate, est circumstantia; prima speciem mutat: altera aggravat. Huc etiam reduci posset intentio habita in peccato, sed de ea patebit in Circumstantia *Cur*.

Plurima alia, quæ hic adduci possent, dicentur infrà de occasione, & periculo peccandi Tract. 5. Exam. 2. num. 50. De consuetudine

tudine peccandi. ibid. n.52. De concubinatu. ibid. nu.45. De blaſphemia Tract.7. Exam.3. num.59. De ſcandalo. Tract.7. Exam.7.num. 135. De ſacrilegio loco citando.

Explicatur Circumſtantia Ubi.

XXXII. Hæc deſignat locum delicti; nam ſubinde ſi peccatum fiat publicè, trahitur ad ſpeciem ſcandali: ſi in loco ſacro, ad ſpeciem ſacrilegii, ut patet tum in furto, tum in caſu, quo quis equos, aliave pecora duceret in Eccleſiam tanquam in ſtabulum. Vel ſi quis in ea exerceret laſcivas comœdias, negotiationes profanas, nundinas, aut publicum mercatum, &c.

De hac circumſtantia Angel. Doctor opuſc. 64. ſic ait: Confeſſio debet eſſe plena, quia debet continere circumſtantias aggravantes peccata, quæ ſunt, locus, in quo peccaſti, quia gravius eſt peccare in Eccleſia, aut in loco ſacro, quàm in domo, & gravius eſt, cogitare aliquod inhoneſtum, quando dicis Miſſam, vel Officium, vel quando Horas, quàm quando ſcribis; & gravius eſt reſpicere, vel tangere animo impudico corpus hominis ſub pannis, quàm manum, vel pedem; quia magis libidinoſa delectatio eſt ibi. Et ſic facies differentiam inter locum, & locum. Hæc S.D.

Huc enim ſpectat Circumſtantia *coram quo*, de qua S.Thom. ibidem ſic inquit: Gravius eſt dicere, & facere aliquid coram eo, qui poteſt ex hoc ſumere occaſionem peccandi, quàm illud dicere, & facere occultè: & gravius eſt ſimulare ſe eſſe patientem, habendo iram in corde, quàm oſtendere ſe eſſe turbatum ſicut eſt, non dando tamen alicui turbationis, vel mali exempli occaſionem, ut dicit Gregor. Et ideò non ſufficit dicere, fui iratus de verbo mihi dicto, ſed debet dicere, & addere, & ſimulavi me eſſe patientem in verbis, & ſignis exterioribus, ut reputarer humilis, ubi eram ſuperbus; ita quòd cum illa ſimulatione addidi mendacium ad iram, quam occultavi. Adhuc eſt gravius, tangere Bertam oſculando, quàm in eodem loco tangere cum pede: quia iſte modus tangendi eſt magis impudicus. Unde non ſufficit dicere, tetigi Bertam impudicè, ſed oportet dicere locum corporis, ſi tetigiſti manum, vel pectus ſupra pannos, vel ad nudum: & dicas modum, ſcilicet cum ore, manu, vel cum pede. Hæc ibi.

Vide infrà de Sacrilegio. Tract.10. Exam.4. nu.64. ubi dicuntur, quæ huc ſpectant.

Quibus Auxiliis.

XXXIII. Per hanc circumſtantiam intelliguntur inſtrumenta, & media, quibus quis ad patrandum peccatum eſt uſus, v. g. ſi veneno, gladio, vel alia ratione aliquem occidit. Hæc (quando continent ſpecialem malitiam, vel graviter augent) pœnitens tenetur exprimere, v. g. ſi ad fornicandum, ad furandum, vel aliter proximo nocendum uſus quis ſit ope magi, ſeu dœmonis. Si habuit cooperatores, quia tunc ſolet adeſſe peccatum ſcandali. Vel ſi adhibuit inſtrumentum valdè crudele in alicujus occiſione, quia ex eo ſaltem ſit notabilis aggravatio.

Circumſtantia Cur.

XXXIV. Significat cauſam finalem, non quidem intrinſecam, & ſubſtantialem actus, ſed extrinſecam, & ab ipſo operante adjectam, quæ neceſſariò eſt exprimenda in confeſſione, v g. furatur quis, ut poſſit adulterari, licèt adulterium re ipſa non ſequatur, ob rationem dandam infrà in hoc Tract. Exam.3. nu.47.R.2. Quando finis intentus, ob quem quis præceptum tranſgreditur, eſt indifferens, vel etiam bonus, v.g. ſi quis in die feſto omittat Sacrum, ut legat librum ſpiritualem, ut ſtudeat, ut ludat, ſpatiatum vadat, &c. licèt aliqui aſſerant, non tantùm ipſam diei feſti tranſgreſſionem, ſed & circumſtantiam finis eſſe exprimendam, probabilius eſt non teneri. *Ratio eſt*: Cùm enim ſtudium, vel ambulatio non ſit quid in ſe malum, ſed tantùm in quantum eſt cauſa talis omiſſionis, patet, quòd tota malitia conſiſtit in omiſſione Sacri. Ergo ea explicata, totum peccatum ſufficienter explicatur. Excipio, ſi talis in ſtudio poneret finem ultimum, tunc enim eſſet ſpeciale peccatum.

Angel. Doctor Opuſc.64. de intentione habita in peccatis ſic diſcurrit: Gravius eſt facere quodcunque peccatum cum intentione provocandi aliquem ad ſimile, aut aliquod aliud peccatum, quàm ad faciendum ſibiipſi tantùm, ut ſi feciſti aliquem actum cum oculis, aut manibus adversùs aliquem, vel aliquam perſonam, ut provocares eam ad malum, & ſic de aliis peccatis ſtudiosè factis, non tantùm in damnum facientis, ſed etiam in proximi detrimentum. Quæ peccata non ſufficit confiteri, niſi explicentur intentiones malitiosè. Tales rectè aſſimilantur dæmonibus, & ſunt inimici Chriſti, quia ſtudent animas perdere, pro quarum ſalute Chriſtus Sanguinem ſuum effudit. Item deſcenſus de peccato in peccatum diligentiùs eſt perſcrutandus, quia non eſt ita grave unum peccatum ſimplex ſicut eſt illud, cujus occaſione plura alia peccata ſuut commiſſa. Unde ſi ſtudiosè feciſti aliquem defectum tali modo, quòd alius fuit culpatus de hoc, & non excuſaſti innocentem, ſed permiſiſti eum injuſtè pati: vel ſi pro defenſione unius mendacii verba injurioſa protuliſti, aut incurriſti plura alia mendacia: aut pro excuſatione unius mendacii commiſiſti per-

perjurium, & ob hoc fuit suspicio de alio, vel facta injusta punitio, aut ortum odium, vel turbatio inter aliquos: omnia hæc, & similia, quæ ex peccato primo sunt consecuta, debent cum primo principali peccato pleniùs explicari. Hæc ibi.

Circumstantia Quomodo.

XXXV. Designat modum actus moralis, v. g. intensionem, aut remissionem, aut quòd fiat cum majore, vel minore advertentia. Hæc circumstantia necessariò est explicanda, quando modus actionis circa idem objectum singularem affert malitiam; tunc enim sunt duo peccata, saltem virtualiter, vel etiam moraliter formaliter, ut patet in furto, & rapina, de quibus infrà in loco proprio; quę specie differunt. Proinde exprimendum est, si in furto fuit violentia. Idem est de detractione, & contumelia, de oppressione mulieris; de modo occisionis, ut si quem occidisti, hoc non contentus, ei pellem abstraxisti, vel in frusta dissecuisti. Plura hìc dici possent de peccatis conjugum in modo utendi Matrimonio, sed de hoc infrà in proprio loco, nimirum Tract.16. Exam.7.nu.103.

Circumstantia Quando.

XXXVI. Indicat tempus, vel diem, seu conditionem diei ferialis, vel solemnis. Non est necessariò explicanda circa quodvis peccatum, ut patet ex praxi fidelium, de hoc non semper se accusantium, & Confessariorum nō interrogantium, v.g. quòd, vel an in die festo fornicati fuerint, occiderint, odio habuerint, se inebriaverint, &c. Potest tamen esse, quòd in quibusdam valdè sacris diebus peccatum specialem contrahat malitiam, ut si quis die Jovis sancto, die Parasceves, in die Paschatis institueret ludos, choreas publicas, &c. sicut in Bacchanalibus.

Angel. Doctor Opusc. cit. docet, exprimendum esse tempus, in quo peccasti; quia gravius est caveri à Missa, vel otiari in die Dominico, vel in festo solemni, quàm in die alio simplici; & gravius est quodcunque peccatum in magna solemnitate, quàm alio tempore; & gravius est, non vacare orationi, vel esse dissolutum in lingua, vel relaxatum in gula, quando homo debet communicare; & in die, quo homo communicat, quàm in alio tempore. Hæc ibi.

Huc reducitur circumstantia durationis, seu moræ in peccato, de qua S.D. ibidem ait. Quoniam ibi majus est peccatum, ubi major mora contrahitur, sive sit delectatio corporalis, sive mentalis, sive iram, sive odium teneas per mensem, aut annum, & diligenter est mora examinanda in peccato cogitationis, quia videndum est, si in ipsa mora ratio succumbat sensualitati consentiendo in opus voluntate deliberata, si posset; & tunc non est minor culpa, quàm si peccatum opere perfecisset: quia sic voluntas pro facto reputatur. Si autem succumbat ratio, consentiendo in delectationem tantùm, quam non vult in opus procedere, sed vult tantùm interiùs in delectatione voluptari: tunc, licèt ibi non sit plenus consensus, tamen est peccatum mortale, sicut dicit Augustinus, sed est minùs grave, quàm primum, ubi est consensus in delectationem, & in opus. Hæc ibi.

Oppono contra numerum septenarium Circumstantiarum. Dantur enim plures. 1. Duratio actus. 2. Circa quid. 3. Quoties. Ergo.

Resp. Omnes reduci ad præfatas, vel certè non esse meras circumstantias. Hinc duratio actus reducitur ad *Quando*, ut ibidem dictum est. *Circa quid* reducitur ad *Quid*. Tandem numerus peccatorum, qui significatur per ly *quoties*, non est propriè circumstantia, hæc enim actum humanum non multiplicat, sed solùm modificat. Pro quo

Not. Quòd explicandus sit numerus peccatorum certus, vel saltem (si aliter non sciatur) probabilis, addendo, *circiter*, seu *plùs minùs*. An quis posteà teneatur certum numerum denuò confiteri, si eum deprehendat, dicetur Tract.13. de Pœnit. Exam.4.nu.53.

Estne etiam sufficiens scientia Confessarii mera circumstantia officii ejus?

Dico. Ita quidem sibi persuadent nonnulli Confessarii audaces, & parùm timorati, sed cum æternæ salutis suæ, & pænitentium periculo, & toto aberrantes Cœlo. Nam inter necessaria Confessarii requisita principem locum tenet scientia, juxta quam in hoc tremendo Tribunali fungendum sit officio Judicis, Medici, & Doctoris, ut ostensum est suprà in Tract.1.

EXAMEN III.

De actuum humanorum moralitate, seu bonitate, ac malitia. De qua S.D. agit 1.2.q.18. usque ad 21. inclusivè.

Actui humano (in hoc Tract. Exam.1. ad Q.4. explicato) in ordine physico, seu in esse naturæ constituto, supervenit moraitas: à qua redditur bonus, vel malus, meritorius, vel demeritorius. Ejus proinde notitia Confessario ex vi officii Judicis est pernecessaria. Unde

QUÆRO I. Quid formaliter, & essentialiter est moralitas in actu humano?

XXXVIII. *Resp.* 1. Libertas est quidem fundamentum moralitatis, eique velut substratum

ſtratum neceſſariò præſupponitur. 2. Formaliter tamen in ea non conſiſtit. 3. Nec formaliter ſunt idem, actus humanus, & actus moralis.

1. *Pars* eſt S.Thom. in 2.d.24.a.2. dicentis: *Ibi incipit genus moris, ubi incipit dominium voluntatis.*

Ratio. Actus moralis, ex eo ſic dictus, quia ſubjicitur, ac dirigitur à regulis morum, ſcilicet Lege, & ratione, ut proprietatem habet hoc, quòd ſit laude, vel vituperio dignus, meritorius, vel demeritorius: ſed hoc non habet ſine libertate, juxta illud ſuprà adductum axioma: *in naturalibus*, ideſt, non liberis, *nec meremur, nec demeremur.* Ergo.

Ratio 2. *&* 3. *p.* Actus liber, ſeu humanus, & actus moralis habent ſpecificativa formaliter diverſa. Ergo non ſunt formaliter idem libertas, & moralitas, actus liber, & actus humanus: Prob. ant. Actus moralis ſpecificatur à fine, ſeu objecto ſub ratione conformis, vel difformis cum regulis morum; actus verò humanus, ſeu liber ſpecificatur quidem ab eodem objecto, ſub alia tamen ratione formali, nimirum ſub ratione indifferenter propoſiti, dicitur enim humanus, quia fit cum libertate, ac dominio voluntatis; moralis verò, quia tendit in objectum, regulis morum (ſtatim aſſignandis) con-vel diſſonum. Ergo, licèt in eodem actu ſe comitentur, non tamen formaliter idem.

Reſp. 2. Probabilior ſententia Thomiſtarum eſt, quòd moralitas non conſiſtat in denominatione extrinſeca, nec in ente, ſeu relatione rationis, nec in relatione reali prædicamentali: velut in ratione formali, ſed in ordine reali, intrinſeco, tranſcendentali, ſeu in tendentia actus ad objectum, ut ſubſtans regulis morum.

Ex quò facilè patet definitio moralitatis.

Ratio totius aſſerti. Juxta principium Thomiſtarum à S.Thom. ſæpè, præſertim in hac 1.2. qu. 54. a.2. in c. inculcatum: *Quæ diſtinguuntur ſecundùm ordinem ad aliquid, diſtinguuntur ſecundùm ordinem eorum, ad quæ dicuntur*, ideſt, quod eſſentialiter dicit ordinem ad aliquid, ab eo habet ſpeciem, ita ut ordo ad illud ſit formale conſtitutivum, & diſtinctivum ejus, in eoque ordine formaliter conſiſtat, ut patet in omnibus potentiis, v.g. intellectu, viſu, &c. & habitibus, ut ſcientiis, & actibus, ſpeciem ſuam formaliter intrinſecè ſortientibus ab ordine ad objectum, & ab objecto extrinſecè. *Subſumo*: Sed omnis actus ex intimis, ut ita dicam, viſceribus, ſeu ex propria natura inclinatur in ſuum objectum, ut ſpecificabile in ſuum ſpecificativum. Ergo ab ordine ad illud habet ſpeciem. Ergo idem dici debet de actu morali quatenus tali ſive bono, ſive malo; & conſequenter moralitas formaliter conſiſtit in præfato ordine. Ergo non in aliquo extrinſeco, aut à ratione conficto.

Quòd autem non in ordine prædicamentali, eſt, quia juxta Thomiſtas in Logica ordo prædicamentalis petit realem exiſtentiam ſui termini; moralitas autem poteſt in actum refundi ab objecto apprehenſo in re etiam impoſſibili, ut patet in peccato Luciferi appetentis ſimilitudinem cum Altiſſimo. Ergo moralitas formaliter eſt ordo tranſcendentalis, ſeu tendentia actus humani ad objectum, non phyſicè ſumptum, ſed ut ſubſtans regulis morum, quibus ſi ſit conforme, habetur bonitas; ſi difforme, habetur malitia moralis.

Not. Quòd moralitas ab ipſa entitate phyſica actus humani diſtinguatur realiter modaliter, tanquam modus à ſuo ſubjecto, cùm ſint diverſi ordinis, ſcilicet phyſici, & moralis: etſi aliàs verum ſit, quòd relatio tranſcendentalis (ſi ſit in eodem ordine cum ſuo ſubjecto) ab eo nullatenus diſtinguatur realiter.

QUÆRO I. Quæ, & quot ſunt Regulæ morum? quæ, & quot principia moralitatis?

XXXIX. *Ratio* 1. Juxta S.Th. duplex eſt regula morum, ſeu actuum moralium. Una remota, prima, ſuprema, & extrinſeca. Et hæc eſt ipſa lex æterna Dei, in mente Dei exiſtens. De qua infrà Tract.6. Exam.2.n.9. & 10. Cujus *ratio eſt*: Quia prima Regula eſt illa, quæ omninò indefectibilis eſt, & in quam cætera reducuntur: ſed talis eſt ſola lex æterna Dei, ut patet. Ergo. Altera Regula eſt proxima, ſecunda, & intrinſeca, & hæc eſt noſtra conſcientia, ſeu dictamen rationis, ab æterna Dei lege deſcendens, ut radius ab ea participatus, ſeu applicatio ejus, & in vi Regulæ primæ actus noſtros dirigens. Quia proprior Regula non poteſt aſſignari. Ergo.

Reſp. 2. Juxta S.Thom. tria ſunt moralitatis principia, nimirum Objectum, Circumſtantia, Finis.

Declaratur. Objectum non ſumitur hìc in eo amplo ſenſu, quo ſignificat omne id, quod volitum eſt (cùm etiam circumſtantia, quà talis, poſſit eſſe volita) ſed prout eſt id, ad quod actus humanus ex propria natura, ſeu per ſe primò ordinatur. Sicut objectum juſtitiæ eſt jus alienum reparandum, cùm ſit virtus jus ſuum cuique tribuens; objectum furti eſt res aliena invito Domino auferenda. Ab objecto proinde, ejuſque moralitate, velut à primario, & ſpecifico moralitatis principio in actum humanum refunditur moralitas, nimirum bonitas, vel malitia moralis ſpecifica, & eſſentialis. *Ratio* eſt ante data pro R.2. ad Q.1.

De ſecundo moralitatis principio, ſcilicet de circumſtantia ſufficienter actum eſt in Examine

mine præcedenti. Quæ, si speciem mutet, induit rationem objecti, & dat speciem; si verò intrà eandem speciem aggravet, manet circumstantia, & bonitatem, vel malitiam, quam invenit, auget.

Circa tertium moralitatis principium, sciendum, quòd finis (quoad presens) est duplex. Unus est finis operis, seu ad quem opus, sive actus ex natura sua ordinatur, & hic est idem quod objectum, nec habet distinctam ab eo considerationem. Alter (de quo hic est sermo) est finis operantis, qui non ab opere, sed ab operante intenditur, cùm sit motivum voluntatis ejus, & est præcipua inter actus humani circumstantias, & specialem habet considerationem, tribuitque specialem moralitatem, nimirum bonitatem, vel malitiam. Primus finis vocatur etiam intrinsecus, alter extrinsecus.

Exemplum. Occidit quis hominem Clericum ex fine auferendi ei mille imperiales. Finis operis, sive objectum hujus actus, est injusta ablatio vitæ, repugnans charitati, & justitiæ. Finis operantis, est ablatio pecuniæ, repugnans justitiæ. Circumstantia speciem mutans, pariterque in rationem objecti transiens est violatio personæ sacræ; quæ est sacrilegium, repugnans virtuti Religionis. Circumstantia notabiliter aggravans est illa magna pecuniæ quantitas. Quæ omnia in confessione sunt exprimenda. Idem patet in actu virtutis, v.g. temperantiæ, ut si quis jejunet in pane, & aqua per integrum annum, ad satisfaciendum pro suis peccatis, seu eorum pœnis. Finis operis respectu jejunii est edomatio passionum: finis operantis, est satisfactio pro peccatis: circumstantia aggravans, seu meritum augens est, quòd fiat in cibo tam tenui, & tempore tam longo.

Colligitur ex his, quòd in eodem actu physicè sumpto plures bonitates, vel malitiæ morales specie distinctæ dari possunt, ob diversas con-vel difformitates ad regulas morum.

QUÆRO III. Quot, & quæ sunt species moralitatis? & quomodo definiuntur?

XI. *Resp.* 1. Moralitas adæquatè dividitur in bonitatem, & malitiam moralem, & actus moralis in bonum, & malum, velut in duas species essentiales, ita ut indifferentia objectiva (cujus posteà fiet mentio in R. 1. ad Q. 4.) non sit vera, completa, & perfecta species ejus, media inter utramque. Ita patet ex S. Th. hîc q. 18. a. 5. in c. dicente: *Differentia boni, & mali, circa objectum considerata, comparatur per se ad rationem, scilicet secundùm quod objectum est ei conveniens, vel non conveniens. Unde manifestum est, quòd bonum, & malum diversificant speciem in actibus moralibus: differentia enim per se diversificant speciem*.

Ratio 1. *p*. Moralitas ut sic est quoddam superius, commune, & abstractum, quod per bonitatem, & malitiam velut per differentias speciè diversificatur. Ergo. Prob. ant. pro 2. p. Esse conforme regulis rationis, & esse iis difforme, specie differunt: Sed bonitas moralis consistit in illa conformitate, malitia in difformitate, ut patet ex S. Th. Ergo.

Ratio 2. *p*. Ad veram, & perfectam moralitatem actus non sufficit, quòd actus cadat sub lege æterna, ut est ratio divinæ voluntatis, quâ actus ipsius Dei in creaturarum productione, & gubernatione gubernantur, qualiter sub ea etiam cadit actus indifferens secundùm speciem, sed requiritur, ut cadat sub lege æterna, ut per dictamen rationis à nobis participata, & actus nostros liberos regulante, quia causa universalis, & prima influit mediante causa secunda, & particulari. *Subsume*: Sed actus humanus secundùm speciem indifferens, ut talis, non cadit sub lege æterna secundo modo. Ergo. Min. prob. Lex æterna, & dictamen rationis propriè, & perfectè non exercent munus regulæ morum, nisi præcipiendo, vel prohibendo, vel etiam permittendo positivè, qualis permissio est: v. gr. dispensatio in jejunio: permissio autem merè negativa non est verè, & propriè actus veræ legis, sed solùm impropriè, & metaphoricè. Cujus *ratio est*: Quia lex propriè dicta affert necessitatem, seu obligationem, in hoc enim differt à consilio. *Subsumo*: Sed circa actum ex objecto indifferentem, ut talem, idest, secundùm speciem præcisè (quia aliud est in individuo) lex, & ratio non versatur præcipiendo, prohibendo, aut positivè permittendo, sed merè negativè. Ergo.

Ex quo fit, quòd, dum S. Thomas asserit, inter bonum, & malum dari medium, scilicet indifferens, loquatur de medio negativo, nimirum per exclusionem bonitatis, & malitiæ.

Not. Auctores contrarios facilè posse nobiscum conciliari, nam nos non negamus, & ipsi fatentur, indifferentiam esse speciem moralitatis imperfectam, incompletam, negativam, & statum quendam tendentiæ in bonum, vel malum, ad quod in exercitio ex fine adjuncto determinari potest, & ad id capax est.

Resp. 2. Bonitas moralis formaliter consistit in ordine, seu respectu transcendentali ad objectum regulis morum consonum, pro quo revidenda sunt dicta in hoc Exam. ad Q. 1. specialiter R. 2. de moralitate, ut sic. Malitia moralis, quod attinet cum iis, qui constitutivum formale peccati commissionis ponunt in aliquo positivo, sentio, quod consistat in ordine transcendentali, seu tendentia actus ad objectum regulis morum dissonum: quale objectum

jectum respectu furti v. gr. est ablatio rei alienæ invito domino. Cum iis verò, qui constitutivum formale ejusdem peccati asserunt consistere in privativo, dico, quòd consistat in privatione, seu carentia ordinis, sive tendentiæ ad objectum regulis morum consonum. De quo infrà. Ex his facile est cuilibet, formare utriusque speciei definitionem.

Estne ergo divisum, nimirum moralitas, ut sic, respectu dictarum specierum quid univocum, vel analogum?

XLI. *Hujus decisio* dependet ex Tractatu seqq. ubi agetur de constitutivo peccati commissionis. Pro nunc dico: Sive illud sit quid positivum, sive quid privativum, nihil probat contra datam doctrinam. Si enim sit quid positivum, dico moralitatem esse quid superius univocum ad suas species, quia facta hac suppositione æqualiter ab illis participatur, & si qua inæqualitas appareat, ea non in rationem communem, sed in differentias contrahentes refundenda est. Si autem dicatur consistere in mera privatione, dico, moralitatem esse solùm quid superius, analogum ad bonitatem, & malitiam: quia positivo, & privativo nihil datur commune superius univocum.

QUÆRO IV. Daturne actus humanus, non solùm ex sua specie, sed etiam in individuo, seu in exercitio, sive suis circumstantiis vestitus, indifferens: idest, nec bonus, nec malus moraliter?

XLII. *Resp.* 1. Indubitatum est, & patet ex S. Thom. hìc qu. 18. a. 8. quòd dentur actus humani, seù liberi secundùm suam speciem indifferentes, idest, ex parte sui objecti præcisè considerati, & ut à fine operantis, ac a circumstantiis distincti; nec determinatè boni, nec mali moraliter, sed ad utrumque indifferentes: sic ut ex adjuncto, nimirum ex fine operantis, ac circumstantiis, in individuo, sive exercitio possint fieri moraliter boni, vel mali.

Ratio S. D. est: Quia dantur aliqui actus, quorum objectum nihil includit ad rationem pertinens tanquam ei con-vel difforme, quales actus sunt fricare barbam, levare festucam, ire ad campum, egerere alvi stercora, capitis purgamenta naribus projicere, sputis rheumata jacere, &c. qui actus præcisè secundùm se, nec sunt boni, nec mali moraliter. Ergo.

Dixi *moraliter*, quia bonitas naturalis, seu physica illis actibus non denegatur, sed de ea hìc non est sermo. Dixi 1. *præcisè secundùm se, seu ex parte objecti*, si enim quis vadat ad campum, sanitatis gratia deambulando, est actus moraliter bonus; si ad furandum fruges, est moraliter malus.

Resp. 2. Quod dixi, intelligo de indifferentia ad malitiam, vel bonitatem moralem ordinis naturalis, seu sumpta in ordine ad finem naturalem.

Declaratur. Nam si loquamur in ordine ad finem supernaturalem, adhuc magis indubitatum est, dari actus neque bonos, neque malos, neque meritorios, nec demeritorios, sed medios, ac indifferentes licèt fine sint boni in ordine naturali, ut patet, si infidelis, v. gr. Turca, vel Judæus, vel etiam Catholicus in mortali constitutus bono animo det eleemosynam.

XLIII. *Resp.* 3. Probabilius est contra Scotistas, & quosdam alios, sentire cum Thomistis, quòd nequeat dari actus humanus in individuo, in exercitio, seu ut omnibus circumstantiis vestitus, indifferens, seu nec bonus, nec malus moraliter. Ità clarè Angel. Doctor cit. q. 18. a. 9.

Ratio. Actus humanus quiscunque in individuo, seu in exercitio, vel ordinatur ad aliquem finem, vel non? Si ad nullum? erit malus, ut ex dicendis patebit. Si ad aliquem finem ordinatur, vel ordinatur ad finem bonum, & honestum? & tunc etiam actus erit determinatè moraliter bonus; vel ad finem malum? & tunc actus erit malus. Vel fieret propter finem merè indifferentem, v. gr. *propter longum quoniam*, ut solemus dicere, & tunc etiam erit malus, æquè ac si ad nullum finem ordinaretur. Quod prob. Ille actus est malus, quem homo deliberatè elicit, nec tamen in eo agit, ut à brutis differens, & juxta rationalis naturæ inclinationem: Sed in actu ad nullum, vel ad merè indifferentem finem relato, non ageret homo, ut à brutis differens, & juxta naturæ rationalis inclinationem: hæc enim inclinatio est bonum proprium rationis, quod est bonum honestum. Ergo actus est malus.

Vel homo actum illum eliceret propter finem delectationis, aut delectabilis commoditatis, & tunc etiam esset malus, quia fieret ordine præpostero, & inverso; natura enim non instituit operationes propter delectationes, sed è contra recreationes propter operationes; oportet enim dormire, ut possimus vigilare; oportet edere, bibere, se recreare, &c. ut possimus eò alacriùs omnia ad majorem Dei gloriam operari. Unde in malo statu sunt, qui vivunt, ut bibant, & non bibunt, ut in bonis operibus vivant. Ergo.

Immò ex opposito sequitur, eum, *qui sola delectationis gratia comederet usque ad saturitatem*; Sicut & *conjuges sola delectationis causa exercentes actum conjugii, non peccare venialiter*; Cùm tamen utraque hæc propositio ab Innoc. XI. anno 1679. inter 65. Propositiones sit damnata num. 8. & 9.

Diversa Adversariorum argumenta solvuntur ex R.1. & 2. si bene penetrentur. Nihilominus contra R.3.

XLIV. *Oppono* 1. Nulla est species, quæ sub se non contineat, vel continere possit aliquod individuum: Sed juxta R.1. aliquid actus est indifferens secundùm suam speciem. Ergo etiam aliquis actus individualis potest esse indifferens.

2. Dic, ubi extat præceptum, quo jubemur omnes actus humanos dirigere in finem honestum? Nam non teneor semper deliberatè agere, cùm id non sit in mea potestate, quia præter intentionem distrahor, & cor meum dereliquit me. Ergo nec teneor semper actum deliberatum dirigere ad finem honestum. Certè ex opposita sententia scrupuli scrupulis accumulantur.

3. Potest quis fricare barbam, vel manum, quia sibi sic placet, & ex eo solùm, ut libertatem suam exerceat, ut stet pro ratione voluntas. Ergo.

4. Potest quis sic se resolvere: Volo ire spatiatum, ut eam spatiatum: quod nec est juxta, nec contra legem.

5. Generaliter quæro: Quid sentis de obambulationibus, verbis jocosis, vexationibus, risu, clamorosis discursibus, conviviis, complimentis, non pseudopoliticis, sed sinceris, desaltu, &c. suntne actus virtutis? & cujus?

6. Si omnes tales actus debeant semper referri ad bonum finem, & ex eo fiant boni, ac virtuosi, poteruntne esse materia voti?

Ad 1. Respondet S.Thom. a.9. cit. ad 1. dicens: Aliquem actum esse indifferentem secundùm suam speciem, potest esse multipliciter. Uno modo sic, quòd ex sua specie debeatur ei, quòd sit indifferens, & sic procedit ratio: sed tamen isto modo nullus actus ex sua specie est indifferens, non enim est aliquod objectum humani actus, quod non possit ordinari vel ad malum, vel ad bonum per finem, vel circumstantiam. Alio modo potest dici indifferens ex sua specie, quia non habet ex sua specie, quòd sit bonus, vel malus; unde per aliquid aliud potest fieri bonus, vel malus. Sicut homo non habet ex sua specie, quòd sit albus, vel niger, nec tamen habet ex sua specie, quòd non sit albus, aut niger: potest enim albedo, vel nigredo supervenire homini aliunde quàm a principiis speciei. Hæc ibi. Ex quibus dist. min. Datur actus indifferens ex specie, ita ut indifferentia ex specie sua sit ei debita, N. min quia aliàs nunquam posset in individuo determinari. Datur, &c. in alio sensu assignato ex S. Th. C. min. Et dist. conf. Si esset ex specie indifferens in primo sensu, C. si sit, uti est, solùm in secundo sensu, N. conf.

Ad 2. dico, esse præceptum naturale, reductum ad primum Decalogi, quo nos, & omnia nostra, saltem virtualiter in Deum, ut in ultimum finem referre tenemur. Dici etiam potest, actum sic non relatum esse contra naturalem rationalem hominis inclinationem operandi, ut homo est, & à brutis differt: quæ inclinatio est quid præsuppositum ad omnia præcepta naturalia, & virtutes morales, tanquam eorum fundamentum.

Estne ergo præceptum negativum?

Affirmo. Nim. non facies opus, per verbum otiosum, seu sine fine rationi consono. Unde obligat semper, & pro semper, non quidem absolutè, quasi homo teneatur semper operari, & quidem deliberatè, sed ex suppositione, nimirum toties quoties homo ex deliberata voluntate agit.

Ad 3. *Resp.* Cum Gonet, quod, si semel aut bis id fieret, esset actus bonus, quia haberet finem bonum, scilicet exercitium libertatis, quam aliquando, etiam circa actum ex objecto indifferentem exercere honestum est. Si verò talis actus ex eodem motivo sæpiùs iterareretur, non haberet honestatem, sed otiositatem: ad cujus speciem omnes similes actus reducuntur.

Huic R. non obstat hæc instantia: Circumstantia indebiti finis est communis omnibus actibus inordinatis. Ergo non dat particularem speciem. Non, inquam, obstat. Licèt enim sit circumstantia communis, attamen (ut ait noster Barthol. Medina) si transferat actum de bono, aut indifferente in malum, dat speciem particularem otiositatis; sicut levare festucam propter Deum, licèt hæc circumstantia, *propter Deum* sit communis, dat tamen speciem particularem virtutis Religionis?

Ad 4. Est actus vanus, & in specie otiositatis, repugnans juri, ac præcepto in prob. explicato.

Ad 5. *Resp.* Similes commoditates ad recta ratione moderatam corporis, & animi recreationem relatas reduci ad finem alicujus virtutis. Nam S. Th. 2. 2. qu.168. a.1. ait: In quantum per exteriores motus ordinamur ad alios, pertinet eorum moderatio ad amicitiam, vel affabilitatem. In quantum verò exteriores motus sunt signa interioris dispositionis, pertinet eorum moderatio ad virtutem veritatis, secundùm quam aliquis talem se exhibet in verbis, & factis, qualis est interiùs. Hæc ibi.

XLV. In art. 2. ibid. Angel. Doctor pulcherrimam ad propositum tradit moralitatem in c. dicens: Sicut homo indiget corporali quiete ad corporis refocillationem, quia non potest continuè laborare, propter hoc quòd habet finitam virtutem, quæ determinatis

labo-

laboribus proportionatur: ita etiam est ex parte animæ, cujus etiam est virtus finita, ad determinatas operationes proportionata. Et ideò quando ultra modum suum in aliquas operationes se extendit, laborat, & ex hoc fatigatur. Ita S. Doct. qui postquam ibi magis ostendit, corpori, & animo deberi suam quietem, & refocillationem, subdit

Sicut in Collationibus Patrum legitur, quòd B. Joannes Evangelista, cùm quidam scandalizarentur, quòd eum cum discipulis suis ludentem invenirent, dicitur mandasse uni eorum, qui arcum gerebat, ut sagittam traheret. Quod cùm pluries fecisset, quæsivit, utrùm hoc continuè facere posset? qui respondit: Quòd si hoc continuè faceret, arcus frangeretur. Unde B. Joannes subintulit, quòd similiter animus hominis frangeretur, si nunquam à sua intentione relaxaretur. Hujusmodi autem dicta, vel facta, in quibus non quæritur nisi delectatio animalis, vocantur ludicra, vel jocosa. Et ideò necesse est, talibus interdum uti, quasi ad quandam animi quietem. Et hoc est, quod Philosophus dicit in 4. Ethic. 28. quòd in hujus vitæ conversatione quædam requies cum ludo habetur. Et ideò oportet interdum aliquibus talibus uti.

Circa quæ tamèn (pergit loqui S. Tho.) videntur tria esse præcipuè cavenda. Quorum primum, & principale est, quòd prædicta delectatio non quæratur in aliquibus operationibus, vel verbis turpibus, vel nocivis. Alterum, ne totaliter gravitas animæ resolvatur. 3. Sicut in omnibus aliis humanis actibus, ut congruat personæ, & tempori, & loco.

XLVI. Iterùm post pauca subdit: Et ideò circa ludos potest esse aliqua virtus, quam Philosophus Eutrapeliam nominat. Et dicitur aliquis Eutrapelus à bona conversatione, quia scilicet benè convertit aliqua dicta, vel facta in solatium, & in quantum per hanc virtutem homo refrænatur ab immoderantia ludorum, sub modestia continetur. Hæc S. Doct.

Contra hoc objicit sibi S. D. Virtus est, quam Deus in nobis sine nobis operatur: Sed Chrysostomus dicit; Non dat Deus ludere, sed diabolus. Audi, quid aliquando ludentes passi sunt: Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere: Ergo circa ludos non potest esse virtus.

Solvit hoc dicendo, quòd verbum illud Chrysostomi est intelligendum de illis, qui inordinatè ludis utuntur, & præcipuè qui finem in delectatione ludi constituunt. Sicut de quibusdam dicitur Sap. 15. Æstimaverunt esse ludum vitam nostram. Contra quos dicit Tullius in 1. de Offic. Non ita generati à natura sumus, ut ad ludum, & jocum facti esse videamur, sed ad severitatem potiùs, & ad quædam studia graviora, atque majora. Hæc ibi. Ubi ad 3. denuò citat Tullium dicentem: *Ludo, joco uti quidem licet sed sicut somno*, id est, moderatè: *tum, cùm gravibus, seriisque rebus satisfecerimus.*

Ad 6. Resp. Actus illos non esse materiam voti. Nam ut dicetur infrà Tract. 10. Exam. 3. ad Q. 1. votum debet esse de meliori bono: Sed quamvis tales actus, v. gr. ire ad campos, deambulare sanitatis gratia, fricare manus ad depellendum frigus, &c. sint boni, non tamen sunt de meliori bono, cùm meliùs sit, mortificationis gratia ab illis abstinere: sicut à simili patet in haustu boni vini. Ergo non sunt materia voti.

Sed suntne materia Confessionis sacramentalis?

Dico: Ordinariè non sunt, eò quòd communiter fiant sine deliberatione, solo naturæ, aut imaginationis impulsu: adeòque tunc non sunt boni, nec mali moraliter. Si autem deliberatè fierent, nec ad bonum finem formaliter, aut virtualiter (quæ virtualis ordinatio sufficit) ordinarentur, non esset magis ridiculum (quo termino, & argumento aliqui nos oppugnant) istos actus sic exercitos confiteri, quàm alios actus vanos, & otiosos sermones: nisi fors ridiculum videatur iis, qui habent conscientiam tam latam, ut communi proloquio, plaustrum fœni invehi possit; de minimo cum Prætore non curantes, non nisi, immò vix, de gravissimis se accusantes.

QUÆRO V. Potestne idem actus simul habere duplicem speciem bonitatis, aut duplicem speciem malitiæ moralis, vel oppositas species moralitatis, sicut sit simul bonus, & per eum quà talem homo serviat Deo, & simul malus, sic ut per eum quà talem homo serviat diabolo?

XLVII. *Resp.* 1. Potest unus, & idem actus humanus simul habere duplicem speciem bonitatis, unam ex fine operantis: alteram ex objecto. Ita S. Thom. q. 18. a. 4.

Ratio. Idem actus potest procedere a duplici virtute, ab una elicitè, ab altera imperativè. Ergo participat utriusque virtutis honestatem, v. gr. jejunat quis ex fine pœnitentiæ, seu, ut satisfaciat pro suis peccatis, hoc jejunium, vel electio jejunii elicitur à temperantia, imperatur à pœnitentia.

Resp. 2. Potest in eodem actu reperiri duplex species malitiæ moralis, una ex fine, altera ex objecto.

Ratio. Quia idem actus potest procedere à duplici vitio; ab uno elicitivè; ab altero: imperativè; ut si quis fornicetur, ut furetur, adest

adest species luxuriæ, & furti.

Resp. 2. Idem actus humanus non potest simul, & semel habere oppositas species moralitatis, ita ut sit bonus ex fine, & malus ex objecto, vel è converso, v.g. si quis furetur, ut det eleemosynam, vel det eleemosynam, ut aucupetur vanam gloriam. Ita S.D. qu. 19. a. 7. ad 2. & 3.

Ratio fundata in S.Thom. loco citato ad 3. *Bonum ex integra causa, malum verò ex quocunque defectu*. Quod axioma, præcipuè in moralibus serviens, communiter attribuitur S. Dionysio c. 4. de div. nom. ex quo illud adducit S.Thom. qu. 18. art. 4. ad 3. & cit. qu. 19. art. 7. ad 3. Et sensus ejus est, quòd in moralibus unicus singularis defectus, v.gr. alicujus vitiosæ circumstantiæ, putà, vanæ gloriæ, totum opus (aliàs secundùm se, & ex objecto bonum) in exercitio corrumpat, reddatque ex integro malum. *Subsumo*: Sed si quis ob finem aucupandæ inanis gloriæ pro medio eligat eleemosynam, vel ob finem dandæ eleemosynæ pro medio eligat furtum, integra horum actuum causa non est bona, sed utrobique concurrit defectus. Ergo. Min. prob. In primo casu medium (quod est eleemosyna) etsi bonum sit secundùm se, non tamen est formaliter bonum in exercitio, eò quòd finis non sit bonus, media autem, si quam bonitatem habeant, ut talia eam habent à fine, quia eliguntur propter finem: in secundo casu finis (qui est eleemosyna) etiam in exercitio non est, bonus. Quia, quod est causa mali, est malum: Sed tunc finis, scilicet eleemosyna, est causa mali, nimirum furti. Ergo est malus.

Oppono 1. contra R. 3. Actus ille fieret quidem malus simpliciter, maneret tamen bonus secundùm quid, ut volunt Cajet. Serra, & alii. Ergo.

2. *De modico non curat Prætor*, ut communiter loquuntur Jurisconsulti, & parùm pro nihilo reputatur: Sed dum quis ob vanam gloriam facit opus bonum, est defectus modicus. Ergo pro nihilo reputandus est. Ergo non corrumpit totum opus.

3. Actus, quo impletur præceptum, est moraliter bonus: Sed per actum ex objecto bonum, malo fine factum, potest impleri præceptum, etjam supernaturale, v. gr. in die festo Missam audiendo ex vana gloria. Ergo ille actus est simul bonus, & malus moraliter.

4. Qui ex vana gloria audit Missam, quando tenetur, meliùs facit quàm ille, qui planè non audit: Sed qui facit meliùs facit etiam benè, quia gradus comparativus supponit positivum. Ergo.

5. Quid, si quis ex vana gloria subiret martyrium?

Ad 1. *Resp.* N. ant. & instauratur *Ratio*. Sicut bonum simpliciter consurgit ex integra causa simpliciter, sic bonitas moralis secundùm quid consurgit ex causa secundùm quid, seu partiali, quæ est Regula morum: sed prædicti actus nec secundùm quid subsunt Regulis morum, scilicet Legi, & Rationi, seu prudentiæ, tum quia fiunt imprudenter, tum quia alioquin tales actus aliquo modo reducerentur in Deum, ejusque legem. Ergo actus nec secundùm quid sunt moraliter boni, sed si quæ bonitas eis inest, est solùm naturalis.

Ad 2. *Resp.* Jurisconsultos loqui de Prætore terrestri, & hoc non timorato; non verò de cœlesti, apud quem valet illud: *Modicum fermentum totam farinam, cui injicitur, massam corrumpit*.

Ad 3. dist. maj. Si impleatur præceptum, quod est non tantùm de substantia, sed etiam de modo actus, qualia præcepta sunt ea, quæ disponunt de interiori hominis rectitudine, de justificatione, ac interna animæ munditia, ver. gr. præcepta de credendo, sperando, diligendo, pœnitendo, in corde non mœchando, rem alienam non concupiscendo, C. maj. si impleatur præceptum, quod est de actu humano præcisè quoad substantiam, seu bonitatem objectivam materialem, ut sunt, de danda eleemosyna, de jejunando, de audiendo Sacro, N. maj. Et sic dist. min. N. cons. In his ergo præceptum potest impleri per actum etiam malum, v. gr. ex vana gloria factum, non ut malus est, sed ut objectivè bonus est. Vide dicenda Tract. 5. Exam. 1. num. 9. de inani gloria, ubi multa dicuntur, quæ hic serviunt. Item dicenda in Tract. 6. de Legibus, Exam. 3. n. 61. An modus virtutis, vel præcepti cadat sub præcepto?

Ad 4. *Resp.* Quòd talis nec benè, nec meliùs, nec pejus faciat, sed minùs malè; adeòque & comparativus, & positivus excluditur. Vel dici potest, quòd faciat meliùs materialiter tantùm, non verò formaliter moraliter.

Ad 5. patebit infrà Tract. 5. Exam. 1. de vana gloria, num. 11.

Not. Dum hic dictum est, eumdem actum non posse esse simul bonum, & malum, sermonem esse de bonitate actus ex opere operantis, non verò de ea, quam aliqui actus (ut constat in Sacramentis, & Martyrio) habent ex opere operato. Hæc enim bonitas ab illo actu, si nullum ex essentialibus requisitis desit, excludi nequit. Item esse sermonem de fine, v. gr. vana gloria, respectu eleemosynæ, ut formaliter exercente rationem causæ finalis; si enim merè per accidens, & concomitanter concurrat, nec sit finis, nec circumstantia actus, eum non vitiat, ut si esset specialis aliquis, & distinctus actus.

XLIX.

XLIX. *Resp.* 4. ad principale quæsitum: Implicat, quòd homo per eumdem actum serviat, placeatque Deo, & simul diabolo.

Hoc sequitur ex dictis, & docetur illis verbis Matth. 6. *Nemo potest duobus dominis servire*, nimirum simul, ac dominis contrarias voluntates habentibus, uti sunt Deus, & diabolus: nulla enim comparatio lucis ad tenebras, nec potest quisquam particeps esse mensæ Dei, & dœmoniorum. Pro horum explicatione.

QUÆRO VI. Quid ergo sentis de Politico?

Ante R. Not. Politicum à moderni (quod dolenter referimus) temporis Politico definiri, quòd sit *animal rationale, ita serviens Deo, ut non offendat diabolum*.

L. *Resp.* Politia inferiùs Tract. 4. Exam. 1. ad Q. 4. num. 7. descripta, est idem ac peritia gubernandi Rempub. unde & civilis scientia, & à Cicerone civilitas vocatur. Hæc, quantum ad præsens attinet, alia est vera, seu non fucata, non ficta, vel simulata, sed sincera, moderno tempore nuncupata urbanitas in conversando. In hac ex abundantia cordis os loquitur, interrogatio, & responsio casu consentiunt. Hæc est fœcunda parens omnis boni. Unde Polit. 3. lect. 9. dicitur: *Rectæ politiæ finis est feliciter vivere*. Altera est falsa, & simulata, seu Pseudo-Politia, & de hac intelligitur data definitio. Quæ quòd bona sit, si sit, *transeat*, sed res definita est pessima. Simile est in definitione furti, furis, latronis, &c. De tali Pseudo-Politico ita loquitur S. Hieron. epist. 59. *Monstrosa res, speciem habere columbinam, & mentem caninam; Professionem ovinam, & intentionem lupinam: intus esse Neronem, & foris apparere Catonem. Novum monstrum, nova chimera*. Hinc est illud principium cujusdam mali Politici, Vvenceslai de Maroschuvia: *Politicum decet expendere, non tantùm quid sit agendum, vel quid omittendum, sed etiam quid sit simulandum. Totus mundus fuco utitur. Ergo cum vulpibus est vulpinandum*. Accinit Rhythmista:

Annis mille jam peractis,
Fides nulla est in pactis:
Mel in ore, verba lactis,
Fel in corde, fraus in factis.

Politici tales, qui omnia agunt fictis, & fucatis complimentis. Discipuli sunt damnati (utinam nunquam nati illius famosi Machiavelli, qui metitur omnia sola utilitate, & privato interesse, qui docet satis esse pietatem, & Religionem simulare, sicque velut Judas Iscariotes, pacis osculo, & simulata amicitia tradit Jesum, sub ovino vellere, ut lupus dilacerat oves Christi. Hìc Machiavellus (cujus lectio à Sede Apostolica sub gravissima excommunicatione latæ sententiæ est prohibita) docet, quò flaverint venti, navim esse vertendam, in necessitate intrepidè peccare licere, virtutem justitiæ in sola necessitate consistere, fidem datam solùm esse servandam, quamdiù eam servare est utile, licere specioso prætextu alios occidere, &c. Tandem nefanda ejus fuit doctrina, *post omnia animam hominis in morte sicut animam bruti cadere*.

LI. *Quid ergo* tandem fiet cum Pseudo-Politico, si in definitionis suprà datæ sensu pertinaciter persistat, & per actus erronea sua imaginatione simul bonos, & malos Deum inter, & hominem ambidexter esse contendat?

Dico: Regnum, seu cor in seipsum divisum desolabitur, & mittetur in tenebras exteriores, ubi est fletus, & stridor dentium in æternum.

Quid si habeas pœnitentem tibi dicentem: Si non possim per actus meos ita servire Deo, ut non offendam diabolum, vel è contra, nonnè possum saltem inter utrumque esse neutralis, nec uni, nec alteri serviendo, seu adhærendo?

Dico: Sine atheismo, ac evidenti salutis æternæ dispendio non potest. *Qui non est mecum, contra me est*: ait Christus Luc. 11. Christum, aut socium habere necesse est, aut hostem media via nulla est. Et ut pulchrè non nemo ait: *Neutralitas nec amicos parit, nec inimicos tollit*.

QUÆRO VII. Teneturne homo voluntatem suam, ut recta sit, in omnibus conformare voluntati divinæ?

LII. *Resp.* Non tenetur semper in volito materiali, licèt deliberatè agat, & sibi de voluntate Dei in particulari ex effectibus, aut certa revelatione constet; nisi poneretur præceptum de hoc in specie volendo. Tenetur tamen in omni volito formali. Ita S. Tho. qu. 19. a. 9. Ante prob.

Not. objectum à Deo volitum posse dupliciter considerari. 1. in se, materialiter, & absolutè, v. gr. fames, mors, pestis, bellum, &c. non considerando rationem, motivum, aut scopum, ob quem Deus hoc facit, v. g. ob majorem suam gloriam, Attributorum manifestationem, peccatorum emendationem, &c. & hoc dicitur volitum materiale. 2. Potest sumi, ut substat huic motivo, & sic dicitur volitum formale. Hoc notato.

Ratio 1. *p.* Voluntas non tenetur amplecti objectum, nisi hoc ei repræsentetur, ut bonum: Sed non omnia sic repræsentantur, v. gr. flagella, quibus Deus nos punit, pestis, mors, fames, secundùm se materialiter sumpta

non repræsentantur ut nobis bona, immò ut nociva. Ergo ea materaliter sumpta licitè refugimus, & tolli à Deo petimus. Item si Deus mihi revelaret Parentis mei mortem, immò æternam damnationem, non solùm non teneor, sed nec licitè possum eam mortem absolutè sumptam appetere.

Ratio 2. *p.* Quia præcepto obediendum est. Ergo.

Ratio 3. *p.* Conformari divinæ voluntati in volito formali, est, intendere eundem scopum, seu finem, quem intendit Deus, nimirum Dei gloriam, ut dictum est in Not. Sed ad hoc tenemur in omni actu deliberato, ut sit virtuosus; nam ut arguit Angel. Doctor in c. a. 9. cit. *primum in quolibet genere est mensura, & ratio omnium, quæ sunt illius generis*, Voluntas autem divina est prima. Ergo. Et ergo in volito formali voluntas nostra sit (utinam!) sicut Heliotropium, quod non immeritò sponsa Solis appellatur, eò quòd, uti sponsa ad omnem sponsi nutum, & nictum, ita illud ad omnem Solis motum tam stricta religione caput circumagit, ut quasi inferiora fastidiens, à Sole, etiam nubibus tecto, obtutum nunquam avertat. Cujus est (sit & nostrum) hoc Lemma; *Ad solum Solem*. Exemplo Sancti illius Neapolitani, & Carthaginiensis Episcopi, quem Martyrologium Romanum die 26. Octob. celebrat, cui nomen *S. Quod vult-Deus*, in omni eventu usus hac phrasi: *Quod vult Deus*. Cum toto Clero à Genserico Ariano Rege in lacerrimam navim injectus sine remo, sine velo, dixit: *Quod vult Deus*, & insperatè Neapolim appulit, ibique ut Confessor in exilio moriens dixit: *Quod vult Deus*. Quamobrem usque hodie appellatur. *Quod vult-Deus*.

QUÆRO VIII. Actus externus habetne moralitatem, id est, bonitatem, vel malitiam distinctam ab ea, quæ est in actu interno? & distinctum inde præmium, vel supplicium?

LIII. Certum est, quòd actus externi sint verè, & propriè morales, seu boni, vel mali moraliter.

Ratio: Laus & vituperium est proprietas actus moralis: Sed actus externi (uti videre est in variis Scripturæ locis) sunt digni laude, vel vituperio, præmio, vel supplicio. Ergo.

Resp. 2. Certum pariter est, quòd actus externus aliquando per accidens actui interno superaddat specialem malitiam, nimirum ratione damni, aut scandali secuti: qua de causa sæpe in foro fori punitur. Quod damnum, vel scandalum non sequitur ex actu merè interno, ut patet. Item quòd aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione; qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus externos receptionis: Item aureola martyrii datur soli externo actui ejus, & solum martyrium externum causat gratiam ex opere operato, non verò votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Resp. 3. Actui externo, ex sua specie non indifferenti, intrinsecè convenit aliqua bonitas, vel malitia objectiva: seu, illius actus objectum est intrinsecè bonum, vel malum.

Ratio: Per bonitatem, vel malitiam objectivam nihil aliud intelligitur, quàm proportio, vel improportio, seu conformitas, vel difformitas objecti ad rationem, ut Regulam morum: Sed actui externo ex sua specie non indifferenti, v.gr. eleemosynæ, convenit intrinsecè talis conformitas, nimirum subvenire egenti; externo autem furto, aut fornicationi convenit intrinsecè illa difformitas; ideòque aliqua dicuntur intrinsecè bona, alia intrinsecè mala. Ergo.

Resp. 4. Actui externo per se, & secundùm se, ac ut præcisè est executio actus interni, seu ut formaliter est operatio, non inest nova, & specialis moralitas, seu bonitas, vel malitia moralis (quæ ad differentiam objectivæ vocatur formalis) distincta ab ea, quæ inest actui interno: sed eadem bonitas, vel malitia formalis utrumque actum denominat, internum intrinsecè, externum extrinsecè: ita ut moraliter ex utroque fiat unus actus, licèt physicè sint diversi. Ita Angel. Doctor hìc q. 20. a. 1. 3. & 4.

Ratio: Ubi non est nova libertas, non est nova moralitas, cùm illa saltem sit fundamentum, & radix moralitatis, licèt non sit ejus ratio formalis, ut probatum est suprà: Sed in actibus externis (uti nec in membris) non est nova libertas, cùm membra externa, a quibus actus externi procedunt, despoticè pareant voluntati. Ergo nec nova moralitas.

Resp. 5. Actui externo non correspondet novum præmium essentiale beatitudinis, consistens in visione beatifica, sed tantùm secundùm quid, nec nova pœna essentialis, sed solùm accidentalis.

Ratio 1. Quia juxta dicta, & probata homo per actum externum præcisè non redditur simpliciter melior, vel pejor, quia non affert novam bonitatem, vel malitiam. Ergo nec essentialiter beatior, nec, ut ita dicam, damnatior.

Ratio 2. pro R. 4. & 5. *Apud Deum voluntas reputatur pro facto*, ut habet communis Parœmia, in bono, & in malo. Nam *qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo*. Matth. 5. Et

ante

ante oculos Dei nunquam vacua est manus à munere, si fuerit arca cordis repleta bona voluntate, ait Gregor. M. hom.5. in Evang. Et hoc patet Luc.21. ubi duo æra minuta pauperis viduæ præferuntur oblationibus divitum. *Subsumo*: Sed si actus externus interno adderet specialem intrinsecam bonitatem, vel malitiam, & consequenter novum præmium, vel suppliciùm essentiale, tunc apud Deum voluntas non reputaretur pro facto. Ergo.

Ex dictis sequitur homi- & Pontificidii, æternæque damnationis reum fuisse illum, qui veneno tinxit Crucifixi pedes, quos noster S. Pius V. omni vespere osculari solebat. Item duplicis mariticidii ream fuisse mulierem, quæ marito, bis propinato veneno, vitam non solùm non ademit, sed servavit. Item, parato ad martyrium deesse solum præmium accidentale, quod dicitur aureola, correspondens soli actui externo martyrii ex privilegio: esse tamen martyrem sine sanguine quoad præmium essentiale.

LIV. *Oppono* 1. contra R.4. & 5. Juxta dicta *apud Deum voluntas reputatur pro facto*. Ergo saltem Scotista oppositam sententiam tenens, magis merebitur, vel demerebitur per actum externum præcisè.

2. Si actus externus non addit specialem malitiam. Ergo non teneor eum confiteri, sed solùm internum.

3. Ergo non est major malitia in actu externo fornicationis, vel furti, quàm in materia horum actuum, v.g. in pecunia, ac corpore mulieris.

4. Quomodo ergo salvas definitionem peccati, qua dicitur esse dictum, factum, vel concupitum; ejusq; divisionem in peccatum cordis, oris, operis? & verba S. Augustini l.13. de Trin. c.5. Mala voluntate, vel sola miser quisque efficitur, sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur?

Ad 1. dist. conf. Magis merebitur per accidens, & ex conscientia erronea, Transeat; Per se, N. Unde si Scotista hoc discursu probet se magis mereri, & magis peccare, probabit eo Thomista se minùs peccare, & æquè mereri.

Ad 2. N. conf. Cùm enim actus internus, & externus in genere moris sit unus actus, externus in confessione est exprimendus tanquam consummatio malitiæ interioris.

Ad 3. admitto, si sit sermo præcisè de malitia objectiva, non de formali, quæ denominativè potest reperiri in operationibus, non verò in rebus v.g. pecunia.

Ad 4. R. nos non tollere peccata oris, & operis, nec S. Tho. infrà q.72. a.7. de iis agens dicit, quòd illa sint peccata ex se, & ex propriis meritis, seu ex speciali malitia, distincta ab ea, quæ est in actu interno, sive in peccato cordis. Porrò S. Aug. dicens, hominem implendo malam voluntatem fieri miseriorem, verum dicit, tum propter novam malitiam accidentalem, tum propter varia incommoda actui externo precisè correspondentia v.g. damnum, scandalum, onus restitutionis, censuræ Ecclesiasticæ, &c.

TRACTATUS IV.

De virtutibus, vitiis, & peccatis. Ex 1.2. à Quæst.56. usque ad 90, exclusivè.

POstquam cum Angelico Doctore consideravimus actus humanos tum in esse physico, tum in esse moris; examinanda sunt eorum principia, quæ sunt habitus; nimirum virtus, ut principium actus boni; vitium, ut principium actus mali.

EXAMEN I.

De essentia, Subjecto, Divisione, ac Proprietate virtutis.

S.Tho. à Q. 56. usque ad Quæst.71. exclusivè.

QUÆRO I. Teneturne Confessarius habere notitiam virtutis, & vitii?

I. *Respondeo* t. Quinimò. *Ratio*. Tum quia Confessor est Judex, ac debet discernere inter virtutum, & vitiorum actus, velut inter lepram, & non lepram: est Doctor, ideòque pœnitentem docere debet viam, & amorem virtutis, de qua Plato ait: *Si oculis cerneretur, mirabiles sapientiæ amores excitaret*. Tum etiam, quia peccata sunt materia remota sacramenti pœnitentiæ, & materia ejus proxima sunt actus pœnitentis, qui sunt actus virtutis, nimirum Pœnitentiæ. Ergo.

QUÆRO II. Quid est, & quomodo definitur virtus?

II. Ante *Resp.* Suppono hic non esse quæstionem de virtute in larga significatione, in qua quævis perfectio, vel mediatè, ut robur, & sanitas, vel immediatè ad operandum ordinata, ut activitas instrumenti, calor in igne, qualitas, qua Cœlum influit in sublunaria, &c. dicitur virtus. Vel in qua sumitur pro alicujus virtutis objecto, aut effectu, in quo sensu Aristot. virtutem vocat *ultimum potentiæ*, & miracula vocantur virtutes, id est, effectus virtutis, seu potentię Dei Et Joel.2. legitur: *Ficus, & vinea dederunt virtutes suas*. Hinc in præsenti quæstio est de virtute, prout sumitur pro aliqua dispositione, vi, aut facultate potentiis creaturæ rationalis superaddita, perficiente eas ad eliciendas operationes bonas, ut tales. Hoc supposito.

Resp. Variæ sunt definitiones virtutis. Quarum *prima*, & optima est, quam S. Th. hìc q. 55. ar.4. tradit ex S. Augustino: *Virtus est bona qualitas mentis, qua rectè vivitur, qua nullus malè utitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur*.

Declaratur. Bonitas definitionis constat ex eo, quia constat genere, & differentia. Ly *qualitas* est genus, nimirum remotum. Si cui placet virtutem definire per genus proximum, pro ly *qualitas* ponatur ly *habitus*, & tunc convenientior erit definitio, ait S.Thom. Per ly *bona* differt virtus à vitio. Per ly *mentis* denotatur subjectum virtutis, quod est potentia rationalis, nimirum, vel essentialiter talis, uti est intellectus, & voluntas: vel saltem talis participativè, uti in homine est appetitus sensitivus, qui ut subest rationi dicitur participativè rationalis, sive Mens, estque subjectum virtutis, ut dicetur posteà. Et per hoc virtus differt à qualitatibus purè corporeis. Per ly *qua rectè vivitur*, idest, per quem immediatè elicimus operationes vitales rectas, differt à qualitatibus non immediatè operativis, uti in corporalibus sunt sanitas, pulchritudo, &c. in spiritualibus ipsa gratia habitualis.

Per ly *qua nullus malè utitur*, differt ab opinione, & fide humana, quæ sæpè propendent, & serviunt in malum.

Restantes particulę definitionis conveniunt solis virtutibus per se infusis. De quibus posteà nu.7. R.3.

Quæ particulæ si auferantur, *reliquum definitionis erit commune omnibus virtutibus, & acquisitis, & infusis*, ait Angelicus Doctor.

Oppono contra illas particulas *Qua nullus malè utitur*. Qui de aliquo dono superbit, eo malè utitur: Sed multi de virtute, v.g. Religionis, superbiunt, aut ea utuntur ad orandum ex vana gloria. Ergo.

Ad hoc Respondet S.D.art.cit. ad 5. dicens: *Virtute potest aliquis malè uti tanquam objecto, putà, cùm malè sentit de virtute, cùm odit eam, cùm superbit de ea: non autem tanquam principio usus, ita scilicet, quòd actus virtutis sit malus*. Cæterùm actus virtutis ex vana glo-

gloria factus fit in individuo malus, ut patet ex dictis suprà de moralitate.

Secunda Virtutis definitio est: *Virtus est habitus, qui facit bonum habentem, & opus ejus bonum reddit*. Ita Aristot.2. Ethic.c.6. In qua definitione, si per ly *bonum* non intelligatur præcisè bonitas moralis, sed ea, quæ cuicunque habitui virtutis in suo ordine competit, non tantùm virtutibus moralibus, ac Theologicis convenit, sed & suo modo intellectualibus, v.g. scientiæ. Verùm hìc præcipuè de morali intelligitur.

Tertia definitio: Virtus est *habitus electivus in mediocritate consistens, prout sapiens, & prudens determinaverit*. Ita Arist. loco mox citato. Hæc definitio convenit solis virtutibus moralibus, ejusque intelligentia patebit, dum infrà in hoc Exam. nu.10. & 11. explicabitur, quomodo virtus consistat in medio.

Quarta: Virtus est *dispositio perfecti ad optimum*. Ita Aristot.3. Phys. c.3. Sensus est, quòd virtus sit qualitas, seu dispositio constituens perfectum, seu in esse perfecto, ac complens potentiam ad eliciendum actum: actus enim dicitur optimum potentiæ. Quia actus est ultimum potentiæ complementum, cùm quodlibet sit propter suam operationem, ut habet commune Axioma.

QUÆRO III. Quodnam est subjectum immediatum virtutis.

III. Prænotanda sunt verba S.Thom. hìc q. 55. artic.2. in cap.2. *Virtus humana, de qua loquimur, non potest pertinere ad corpus, sed tantùm ad id, quod est proprium animæ. Unde virtus humana non importat ordinem ad esse, sed magis ad agere, & ideò de ratione virtutis est, quòd sit habitus operativus*. Ex quo q. seq.art.1. in cap. infert, quòd *virtus humana est in potentia animæ, sicut in subjecto* immediato, & proximo, non verò in essentia animæ, nisi mediatè, utpotè, quæ juxta S. Thom. non est immediatè operativa, sed operatur mediantibus potentiis intellectivis, intellectu, voluntate, &c. Hoc prænotato.

Respondeo 1. Intellectus speculativus, id est, sumptus secundùm se, & absque omni ordine ad voluntatem, seu ut præveniens motionem voluntatis, est subjectum virtutis secundùm quid talis. Quales virtutes sunt Intelligentia, scientia, sapientia, &c. de quibus agitur in Philosophia, ubi videantur.

Ita S.D. hìc quæst.56. art.3. in corp. ubi notat, quòd virtus sit duplex. Una simpliciter talis, quæ nimirum facit actum bonum simpliciter, absolutè, seu sine addito, redditque simpliciter bonum habentem, & non solùm dat facultatem agendi, sed etiam facit, quòd aliquis rectè ea facultate utatur, seu dat rectum illius usum, ut patet ex prima, & secunda virtutis definitione ante data. Sicut justitia non solùm facit, quòd homo sit promptæ voluntatis, seu facultatis ad justa operandum, sed etiam facit, ut justè operetur. Alia est virtus secundùm quid tantùm, quia non reddit opus bonum, nec habentem bonum simpliciter, sed in quadam facultate tantùm, compatiturque vitia voluntatis, ut patet in Theologo peccatore, & talis virtus est scientia. Non enim dicitur simpliciter aliquis homo bonus ex hoc, quòd est sciens, vel artifex, sed dicitur bonus solùm secundùm quid, putà, bonus Grammaticus, aut bonus faber: quia scientia præcisè sumpta non respicit finem honestum; quem respicit virtus simpliciter talis:

*Resp.*2. Intellectus, secundùm quod habet ordinem ad voluntatem rectam, seu prout est mobilis à voluntate per boni honesti, & moralis affectum, sive intellectus practicus, est subjectum virtutis simpliciter, nimirum prudentiæ, & fidei Theologicæ formatæ. Ita S. Thom. loco mox citato. Et *Ratio* patet ex data prima definitione virtutis simpliciter talis, in qua dicitur *qualitas mentis*.

Declaratur exemplum datum de prudentia, & fide. *Cùm enim prudentia sit recta ratio agibilium*, ait S.Thom. citatus, *requiritur ad prudentiam, quòd homo se bene habeat ad principia hujus rationis agendorum, quæ sunt fines, ad quos benè se habet homo per rectitudinem voluntatis*. Fides verò potest considerari dupliciter. Primò præcisè, & secundùm se, & ut est informis, & sic est virtus secundùm quid, ac imperfecta. Secundò, ut formata per charitatem, quæ est in voluntate, & taliter habet rationem virtutis perfectæ, ac simpliciter.

*Resp.*3. Appetitus sensitivus, tam secundùm partem concupiscibilem, quàm irascibilem, prout est in homine potens politicè obedire rationi, est subjectum virtutis simpliciter talis; non tamen membra externa. Ita S.Tho. hìc q.56 art.4. contra Scotum. Ante prob. & declarat.

IV. Prænotandum, quòd appetitus sensitivus (quem Theologi sensualitatem vocant) definiatur, quòd sit *inclinatio ad bonum apprehensum per sensum*, sequitur enim cognitionem sensitivam in bruto, & in homine, sicut voluntas sequitur cognitionem intellectivam, & est inclinatio in bonum apprehensum per intellectum, seu rationem, & ob id vocatur appetitus rationalis. Est ergo appetitus sensitivus quasi quidam impulsus vitalis in animali, quo ex iis, quæ per sensum apprehendit, se movet, vel ad fugiendum, vel ad prosequendum, ut patet in cane, cui dum ostenditur baculus, fugit; dum panis, accedit, & prosequitur.

Divi-

Dividitur in partem Concupiscibilem, & Irascibilem, velut in facultates realiter distinctas. Concupiscibilis est, quo animal concupiscit bona per sensum apprehensa, & abhorret à malis ipsi oppositis, habetque sex motus, qui dicuntur passiones, eò quòd fiant cum alteratione, & passione corporis, nimirum amor, odium, desiderium, fuga, gaudium, & tristitia, seu dolor. Appetitus irascibilis est, quo animal conatur, & se excitat ad bona ardua, seu difficilia, & contra mala, quibus boni possessio vel impeditur, vel turbatur. Et hæc facultas est propugnatrix partis concupiscibilis, eamque defendit, & habet quinque impetus, sive passiones, scilicet spem, desperationem, timorem, audaciam, & iram.

V. Ex quibus colligitur definitio passionis tradita à S.Thom. quòd nimirum sit *motus*, seu commotio *appetitivæ virtutis sensibilis ex imaginatione boni, vel mali cum transmutatione corporali*. Et in hoc differt à motu, seu actu appetitus rationalis, seu voluntatis, qui secundùm se non infert alterationem corporis, v.g. amor voluntatis. Est enim duplex amor (quod proportionabiliter dicitur de odio) unus intellectivus, seu affectus voluntatis, quo sibi complacet in bono per intellectum apprehenso. Nec de hoc hic est sermo. Alter sensitivus, & hic est passio appetitus sensitivi, qua sibi complacet in bono sensitivo, seu per sensum apprehenso. Proportionabiliter idem dicitur de duplici desiderio, quod in hoc differt ab amore, quòd sit tantùm boni absentis, amor verò boni absentis, vel præsentis. Delectatio sive gaudium est solùm de bono præsenti, & possesso. Fuga habet se opposité ad desiderium. Tristitia, seu dolor est affectus causatus ex apprehensione, nimirum sensitiva, mali præsentis.

Ut explicentur dicti motus partis Irascibilis, Spes, ut passio, definitur sic: *Est passio, qua appetitus tendit in bonum sensibile futurum arduum*, seu difficile, *adeptu tamen possibile*. Sicut è contra desperatio est de impossibili, definiturque, quòd sit *passio, qua appetitus recedit à bono arduo, adeptu impossibili*, impossibilitate non metaphysica sed morali, sicut ea dicimus impossibilia, quæ superant nostrum conatum. Spes est duplex, eo ferè modo, quo diximus de amore.

Audacia definitur, quòd sit *passio, qua appetitus insurgit in malum terribile, id est, magnum, fugandum, & superandum*. Sicut audacia erigit animum contra mala, ex spe superandi, eò quòd animal sentiat vires suas esse superiores malo; ita timor deiicit animum ob difficultatem evadendi, & quòd animal sentiat vires suas esse minores, adeòque succumbit. Hinc timor definitur, quòd sit *passio, qua appetitus succumbit ingruenti malo*, seu futuro *terribili*, ac vix evitabili. De timore vide infrà Tract.7.Exam.4.nu.61. Ira definitur ab Aristot.l.1.de anima, c.1. quòd sit *appetitus ultionis aperta cum fervore*, seu ebullitione *sanguinis circa cor*. Dixi *aperta*, quia proprium objectum iræ est vindicta, seu ultio injuriæ, non qualiscunque, sed aperta, quia iratus vult, ut iniurianti innotescat, se esse illum, qui ob illatam injuriam noceat; ut sic eum illatæ injuriæ pœniteat. De Ira vide plura infrà Tract.5.Exam.5.num.105.His scitu necessariis præmissis

Declaratur 1.R.3.cum S.Thom.art.4. cit. in c.& ad 1. paucis transpositis. Irascibilis, & concupiscibilis dupliciter considerari possunt. Uno modo secundùm se, prout sunt partes appetitus sensitivi communes nobis, & brutis, & hoc modo non competit eis, quòd sint subjectum Virtutis. Alio modo possunt considerari, in quantum participant rationem per hoc, quòd natæ sunt rationi obedire, & sic possunt esse subjectum virtutis humanæ, sic enim sunt principium actus humani, poniturque ab Aristot.in 3.Ethic.c.10. in Irascibili fortitudo, quæ eam moderatur, & passiones ejus, v.gr. audaciam, & timorem, definiturque fortitudo à S.Thom.quòd sit *virtus existens in Irascibili, coercitiva timoris, & audacia moderativa instantibus periculis*. Et in Concupiscibili ponitur temperantia, quæ eam moderatur, ac passiones ejus, nimirum concupiscentias, & delectationes, ac bene definitur, quòd sit *virtus, qua moderatur appetitum circa delectabilia secundùm tactum, & gustum, prout rectam rationem decet, ob specialem honestatem, qua est in tali moderatione*.

Declarat hoc 2. S. D. assignans differentiam, cur in corpore, ac membris ejus non sint veræ virtutes, in R.ad 3. dicens: Alia ratione regitur corpus ab anima, & Irascibilis, & Concupiscibilis à ratione. Corpus enim ad nutum obedit animæ absque contradictione, in his, in quibus natum est ab anima moveri: Unde Philos. dicit in 1.Polit. quòd anima regit Corpus despotico principatu, id est, sicut Dominus servum. Et ideò totus motus corporis refertur ad animam, & propter hoc in corpore non est virtus, sed solùm in anima. Sed Irascibilis, & Concupiscibilis non obediunt ad nutum rationi, sed habent proprios motus suos, quibus interdum rationi repugnant. Unde in eodem libro Philosophus dicit, quòd ratio regit Irascibilem, & Concupiscibilem principatu politico, quo scilicet reguntur liberi, qui habent in aliquibus propriam voluntatem. Et propter hoc etiam oportet in Irascibili, & Concupiscibili esse aliquas vir-

Digitized by Google

virtutes, quibus benè disponantur ad actum. Hæc S.D.

VI. *Resp.* 4. Appetitus rationalis, seu voluntas est subjectum virtutis simpliciter talis, ita ut etsi non indigeat habitu virtutis respectu boni proprii, saltem ordinis naturalis; benè tamen respectu boni divini, seu supernaturalis, uti & respectu boni alieni, etiam naturalis. Ita clarè S.Thom. q.cit.ar.6.

Ratio. Habitus ponuntur ad superandas difficultates, ut habet commune Axioma, ut iis mediantibus potentia, aliàs objecto improportionata, illud attingat. *Subsumo* 1. Sed voluntas non habet difficultatem ad attingendum bonum rationis proprium, seu privatum, id est, sui suppositi, non solùm physicum, sed & morale, ac honestum ordinis purè naturalis; tum quia hoc non excedit proportionem, ac vires voluntatis, tum quia voluntas est ipsamet inclinatio rationalis, seu in bonum rationis, saltem proprium: quod autem est tale per se, non indiget fieri tale per aliud. *Subsumo* 2. Sed bonum supernaturale, seu divinum excedit proportionem volentis, etiam quoad totam speciem humanam, & transcendit limites humanæ naturæ, bonum verò proximi excedit quantum ad individuum, ut loquitur S. Thom. Eo ipso enim, quòd voluntas est radicata in hoc numero supposito, determinatur per propriam differentiam individualem ad bonum proprii suppositi. Ergo voluntas non indiget habitu virtutis respectu boni proprii moralis naturalis, quale bonum est v. gr. moderatio propriarum passionum, quod proinde bonum respicitur, & attingitur à solis virtutibus in appetitu sensitivo residentibus, ut ante dictum est. Et ergo voluntas indiget habitibus virtutum, v.gr. fidei, spei, charitatis, &c. respectu boni supernaturalis. Et Ergo respectu boni alieni, etiam naturalis, nimirum proximi, indiget virtute, quamobrem in ea ponitur justitia, & ejus species, de quibus infrà.

Notat hìc benè Contensonius noster, esse quasdam virtutes morales, quæ non solùm moderantur passiones, sed etiam respiciunt alterum, & ideò eas geminare necesse est; & alteram in voluntate, alteram in appetitu collocare. Sic humilitas, prout importat subjectionem ad Deum, estque pars justitiæ, residet in voluntate; prout verò moderatur inordinatum excellentiæ appetitum, quæ moderatio est bonum proprii suppositi, residet in appetitu sensitivo. Sic liberalitas, & magnificentia, quatenus temperant passiones pecuniam inordinatè amantes, sunt in appetitu; quatenus verò se extendunt ad alios, in quorum utilitatem sumptus fiunt, in voluntate recipiuntur.

QUÆRO IV. Quæ est divisio Virtutis?

VII. De hoc Quæsito agit Ang. Doctor qu. 57. & seqq.

Resp. 1. Dividitur virtus in intellectualem, quæ perficit intellectum in ordine ad verum; & in moralem, quæ voluntatem, & appetitum afficit ad attingendum honestum; & in Theologicam, quæ unicè occupatur circa Deum propter Deum.

Virtus intellectualis subdividitur in intelligentiam primorum principiorum, sapientiam, scientiam, prudentiam, & artem. De quibus agitur in Philosophia. An virtus intellectualis sit simpliciter virtus, vel secundùm quid? vide in R. 1. & 2. ad Q. 3. in hoc Exam.

Virtus Theologica subdividitur in fidem, spem, & charitatem. De quibus infrà in 2.2. velut in proprio loco.

Virtus moralis (cui præter definitionem mox datam etiam convenit quadruplex definitio data in R. ad Q. 2.) dividitur in quatuor virtutes Cardinales, prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam. Quæ, ut explicat S.Thom. de virtut. ar. 1. ideò vocantur Cardinales, quia super eas volvitur tota conditionis humanæ ratio, iisque velut cardinibus universa vitæ honestæ, & politicæ series, & moles subnixa est. Fortitudinis, & temperantiæ definitio est data anteà ad Q. 3. num. 5. in Declarat. prima. De Justitia specialiter agetur in 2.2. qu. 57. Tract. 8. Prudentia, quæ à S.Chrysost. in Psal. 13. meritò vocatur *Lucerna animæ, & cogitationum Regina: eorum, quæ bona, & honesta sunt, Magistra*, Prudentia inquam benè definitur ab Arist. & S.Thom. quòd sit *recta ratio agibilium*, id est, virtus rectificans intellectum ad benè se habendum circa agibilia, seu (quod idem est) circa eligibilia, seu moralia. Cùm enim intellectus sit Rex, ac Dux appetitus, & voluntatis, ut rectè agat, regat, ac præcipiat, aliqua virtute indiget; Et hæc est prudentia. Quæ

Subdividitur in monasticam, idest, personalem privatam, & quasi solitariam, quæ respicit agibilia circa propriam personam, & in prudentiam gubernatricem cujusdam corporis politici, seu Communitatis. Et hæc posterior iterùm

Subdividitur in Oeconomicam, Politicam, & Militarem. *OEconomica* regit familiam sub uno quasi tecto, & convictu, ejusque finis est, filios ritè educare, servis benè uti, pacem in familia tueri, possessiones conservare, legitimo quæstui studere. *Politica* respicit plures familias ad constituendam civitatem, vel regnum sub iisdem legibus convenientes; ejusque finis est pax, & tranquillitas publica. Tandem prudentia *militaris*, *seu*

Pole-

Polemica regit multitudinem hominum congregatam ad unum particulare negotium, scilicet ad hostes oppugnandos, ad victoriam reportandam.

Subdividitur prudentia politica in politicam simpliciter dictam, qua homines, ut membra se ipsos regunt in obediendo Præfectis in ordine ad bonum commune; & in Architectonicam, quæ est in ipso Principe, seu Regente, juxta tres celebres regiminum modos; penes quos ea iterùm potest subdividi in *Monarchicam*, qua unus multitudini præest, *Aristocraticam*, qua pauci, & Magnates regunt; *in Democraticam*, qua multi, ut populus, Remp. regunt.

Respondeo 2. Virtus moralis solet etiam dividi in heroicam, & communem, seu vulgarem. Prima est, quæ prorumpit in actum, qui superat communem modum operandi humanum, qui actus etiam vocatur heroicus propter excellentiam. Altera est, quæ elicit actum communem, & ordinarium.

Resp. 3. Virtutes iterùm aliæ sunt acquisitæ, quæ nimirum studio, seu labore, & iteratis actibus nostris acquiruntur, v.g. habitus temperantiæ acquisitus per frequentiora jejunia; aliæ infusæ, quas (ut dictum est ad Q. 2. num. 2. in prima definitione virtutis) *Deus in nobis sine nobis operatur*, seu infundit cum gratia justificante, cujus sunt proprietates, adeòque cum ea connexæ, uti non solùm sunt virtutes Theologicæ, sed & morales, v.gr. fortitudo, justitia, prudentia, &c. sic ut detur prudentia (idem est de fortitudine, & justitia) acquisita, & infusa.

Not. Virtutem posse esse infusam dupliciter, nimirum, vel per se, vel per accidens. Per se infusa est, quando ex natura sua petit à Deo infundi, uti sunt virtutes Theologicæ, & aliæ, quarum in natura nullum est principium, quo possint acquiri. Per accidens infusa est, quando ex propria natura habet, quòd per actus nostros acquiri possit, sed per accidens ex aliqua dispensatione Dei infunditur; qualiter Christo Domino, & Adamo virtutes ex genere suo acquisibiles fuerunt infusæ.

QUÆRO V. Suntne in quovis homine tot virtutes morales infusæ, quot acquisitæ? & in quo subjecto resident? in voluntate, vel in appetitu sensitivo?

VIII. *Resp.* 1. In homine justo ad minùs tot sunt virtutes infusæ quot acquisitæ.

Ratio. Quia eædem materiæ, quæ ut per rationem, & prudentiam naturalem, seu acquisitam regulatæ, sunt objecta virtutum moralium acquisitarum, ut regulatæ per rationem supernaturalem, & prudentiam infusam sunt objecta formalia virtutum moralium infusarum: Sed hæc objecta, etsi materialiter sint idem, formaliter tamen specie differunt, & penes ea, ut talia virtutes diversificantur. Ergo.

Explicat hoc pulchrè Gonet noster per exempla. Moderatio passionum, & delectationum gustus, & tactus vel potest elici, ut expedit ad rectum usum rationis naturalis, & ad vitam corporalem secundùm regulam naturalis rationis, & sic est objectum naturale, & temperantiæ naturalis, seu acquisitæ. Vel prout expedit ad vitam supernaturalem gratiæ secundùm regulas fidei, & prudentiæ infusæ, quæ (ut eò efficaciùs caro subiiciatur spiritui, & pro peccatis satisfiat) sæpè dictat majorem abstinentiam, & sic est objectum supernaturale, & temperantiæ supernaturalis, ac infusæ. Si homines servent justitiam, quatenus sunt cives unius humanæ societatis naturalis, habetur objectum specificans justitiam acquisitam; si verò, quatenus sunt cives Sanctorum, & domestici Dei, prediti supernaturali lumine, & ad acquirendam civium cælestium societatem, habetur objectum supernaturale, specificans justitiam infusam. Idem patet in fortitudine, si nimirum subeat mortem ex motivo præcisè naturali, v.g. pro defensione patriæ: vel ex motivo supernaturali, ut contingit in vero martyrio. Idem de Religione patebit infrà Tract. 10. Exam. 1. num. 3.

IX. *Resp.* 2. Virtutes morales infusæ versantes circa actiones, quæ sunt ad alterum, uti sunt justitia, ejusque species, ac Religio, resident in sola voluntate. Quæ versantur circa passiones, v.g. fortitudo, temperantia, &c. subjectantur in appetitu sensitivo, & non in voluntate.

Ratio 1. *p.* Quia appetitus sensitivus, ex eo, quòd sit materialis, tantùm potest attingere bonum proprium, non verò alienum, maximè si sit supernaturale.

Ratio 2. *p.* Virtus in illa potentia residet, cujus actus mediante ea virtute eliciuntur: Sed appetitus sensitivus, non verò voluntas, mediantibus virtutibus infusis circa passiones versantibus, elicit suos actus, v.g. mediante fortitudine, ac temperantia elicit moderatos timores, temperatas audacias, moderatum usum circa delectabilia gustus, & tactus, ut patet, cùm illi non sint actus voluntatis. Ergo.

Oppono 1. contra 2. p. Spirituale nequit recipi in corporeo: Sed appetitus sensitivus est corporeus, dictæ autem virtutes sunt spirituales, cùm sint proprietates gratiæ sanctificantis, quæ spiritualis est. Ergo.

2. In definitione virtutis superiùs data dicitur, quòd sit qualitas mentis: Sed appetitus sensitivus non est mens, ut constat. Ergo in eo nulla est virtus spiritualis.

Ad 1.

Ad 1. N. maj. & oppositum patet in anima rationali, quæ recipitur in corpore. Vel dist. maj. nequit recipi in subjecto corporeo, ut ab eo perficiatur, seu ex sua indigentia, C. maj. ut subjectum perficiat, & evehat, seu ex indigentia subjecti, N. maj. & concessa min. dist. similiter cons. Vel aliter dist. maj. Spirituale, quod eminenter, & ut *quo* non est corporeum, C. maj. si sit, uti à pari ex Philosophia constat de anima rationali, N. maj. & sic dist. min. N. cons.

Ad 2. patet in forma Responsio suprà in explicatione ejusdem definitionis in hoc Exam. num. 2.

QUÆRO VI. Quæ sunt Virtutum proprietates, Theologo morali, & Confessario maximè scitu necessariæ?

X. *Resp.* 1. Omissis aliis, potissimæ sunt duæ, scilicet mediocritas, & connexio. De quibus S. Thom. agit hîc q. 64. & 65. De virtutum connexione dicam posteà specialiter ad Q. 8. num. 13. Pro explicatione mediocritatis.

Resp. 2. Omnes Virtutes morales consistunt in medio, & quidem, quæ circa passiones sunt, ut temperantia, fortitudo, &c. in medio rationis; illæ verò quæ immediatè, & directè versantur circa actiones, ut justitia, ejusque partes, seu species, &c. secundùm rationem suam specificam in medio rei. ante Prob.

Not. Quòd Theologi in Virtutibus distinguant duplex medium; Unum rationis, alterum rei. Primum est, quod non ex rei natura est præfixum, nec est pro omni homine, loco, & tempore fixum, & determinatum, sed variatur variatis loci, temporis, ac personæ circumstantiis, adeòque non est idem apud omnes homines, v. gr. ponamus, quòd comedere bovem sit medium, ac proportionatum giganti, quia non est plus, nec minùs debito: attamen respectu alterius hominis non erit medium sed excessus: si verò dicto giganti solùm apponeretur unus assus anser, vel lepus, esset defectus; necesse ergo est, ut inter hæc extrema, scilicet inter defectum, & excessum sit medium. Ex quo ab opposito patet, medium rei esse illud, quod ex natura rei est fixum, & pro omni homine, ac loco idem. Hoc notato

Prima pars: quòd scilicet omnis virtus moralis consistat in medio, patet ex ejus tertia definitione superiùs ad Q. 2. data, & clarè docetur à S. Thom. hîc q. 64. art. 1.

Ratio: Medium constituendum est ibi, ubi potest peccari per nimium, vel per parum, id est, per excessum, vel per defectum: Sed sic potest peccari in objecto cujusvis virtutis moralis, ut patet inductivè. Ergo.

Secunda pars: Quòd scilicet Virtutes morales, quæ sunt circa passiones, habeant medium rationis, docetur à S. Thom. cit. qu. 64. artic. 2. & constat etiam ex dictis. Cujus

Ratio est: Quia earum medium taxatur à ratione, seu prudentia, & variatur juxta varietatem temporis, & personarum, immò juxta diversitatem complexionis ejusdem personæ pro diverso tempore; ut patet in temperantia, quia non semper eadem cibi quantitas etiam eidem homini est accommoda. Idem est de fortitudine, cui non potest una certa regula præfigi ad aggrediendum ardua. Ergo.

Tertia pars, quòd scilicet Justitia petat medium rei, docetur à S. D. ibidem.

Ratio. Quia objectum justitiæ est indivisibile, & ad nullius circumstantiæ variationem variabile, cùm ex natura sua petat, ut reddatur tantum, quantum debetur, (si fieri possit) faciendo æqualitatem rei ad rem, æqualitatem, inquam, vel arithmeticam, seu quantitatis ad quantitatem, quam tenet justitia commutativa, sicut mutuanti decem florenos debent reddi decem: vel æqualitatem proportionis ad proportionem, quam tenet justitia distributiva, quæ non dat cuilibet æqualiter, sed juxta meritum, & dignitatem: ita ut habenti meritum ut duo, detur præmium ut duo; habenti meritum ut viginti, detur præmium ut viginti.

Dixi in R. 2. quòd justitia medium rei petat secundùm rationem suam specificam; si enim consideretur secundùm generalem rationem virtutis moralis, medium rationis etiam in ea admittendum est: cùm actus justitiæ, non minùs ac aliarum virtutum moralium, sit regulandus per rectam rationem, ac prudentiam: ut nimirum reddat debito tempore, ac loco.

XI. *Oppono* contra 1. p. Pœnitentia est virtus moralis: Sed hæc non consistit in medio. Ergo non omnis virtus moralis consistit in medio. Prob. Min. Medium virtutis moralis debet esse inter duo extrema, quorum unum sit defectus, alterum excessus: Sed, licèt in pœnitentia possit esse defectus, nequit tamen esse excessus; quantumcunque enim quis doleat, peccatum semper majore dolore est dignum. Ergo.

Idem potest obiici de virtute Religionis, quæ est virtus moralis, ejusque actus, & objectum est cultus divinus, in quo non potest esse excessus: quia Deus semper majori cultu dignus est. Ergo.

Ad Oppos. de pœnitentia dist. ultimam Min. In ea non potest esse excessus præcisè quantum est ex parte objecti, C. Min. quantum est ex parte subjecti, N. Min. & Cons. Licèt ergo objectum pœnitentiæ, scilicet peccatum, majori semper dolore dignum sit, contingit tamen, proh dolor! ex parte subjecti pœniten-

tentis, ut aliqui de insignissimis peccatis minùs, ac par est, doleant, sicque est defectus: vel quòd propterea mœrori, ac angori ita se immergant, ut exemplo Caini, & Proditoris Judæ de spe veniæ desperantes suicidæ fiant, & crepent medii. Cùm ergo omnis pęnitens circa se ipsum versetur puniendo se, omnis autem punitio juxta S.Thom.in 4.dist.4. q.1.ar.1.q.4. prudentia debeat moderari, medium, seu moderamen in pœnitentia statuendum est pœnitenti.

Eodem modo R. ad illud de Religione, quia etiam in cultu Dei ex parte subjecti colentis sæpè fit defectus, vel excessus, ut si nimirum falsus Deus colatur pro vero, uti faciunt Ethnici, & Pagani: vel licèt colatur verus Deus, non tamen colitur modo honesto, debito, & conveniente, sed vel superfluis cęremoniis a Deo rejectis, ut faciunt Judæi; vel ad salutem animæ nil conducentibus, & in errore contra fidem fundatis, ut faciunt Turcæ, & Hæretici.

Contra hanc solutionem fortis est *Instantia*. In exercitio Virtutum Theologicarum etiam potest esse excessus ex parte subjecti, v.gr. amantis, sperantis, credentis, ut si quis continuato amoris divini, & contemplationis exercitio ita insisteret, ut inde debilitaretur corpore, fieretque impotens ad plura, vel si quis nimiùm de bonitate divina confidens præsumeret se beatitudinem consecuturum sine labore, & meritis. *Subsumo*: Sed propter hoc virtutes Theologicæ non fiunt morales. Ergo nec Pœnitentia, Religio, &c. ideò sunt morales. Vel data solutio non subsistit. Pro solutione hujus Instantiæ.

QUÆRO VII. Virtutes Theologicę consistuntne in medio?

XII. *Respondeo* cum S.Thom. hìc q.64.art.4. per se, & ex parte objecti non consistunt in medio, sed solùm per accidens, & ex parte subjecti.

Ratio. Quia ex parte objecti in exercitio harum virtutum non potest peccari per excessum, sed solùm ex parte subjecti, ut probat facta Instantia. Unde S.Thom. cit. art.4. in Sed cont. sic arguit: In omnibus, in quibus consistit virtus in medio, contingit peccare per excessum, sicut & per defectum: Sed circa Deum, qui est objectum virtutis Theologicæ, non contingit peccare per excessum, dicit enim Eccles. 43. *Benedicentes Dominum exaltate illum, quantùm potestis, major est enim omni laude*. Ergo Virtus Theologica non consistit in medio.

Declarat hoc in c. dicens. *Nunquam potest homo tantum diligere Deum, quantum diligi debet, nec tantum credere, aut sperare in ipsum, quantum debet. Unde multò minùs potest ibi esse excessus, & sic bonum talis virtutis non consistit in medio, sed tantò est melius, quantò magis acceditur ad summum*. Et hanc S. D. dicit esse mensuram ex parte ipsius virtutis Theologicæ, nimirum Deum ipsum. Subdit. *Alia Regula, vel mensura virtutis Theologicæ est ex parte nostra, quia etsi non possumus ferri in Deum quantum debemus, debemus tamen ferri in ipsum credendo, sperando, & amando secundùm mensuram nostræ conditionis. Unde per accidens potest in virtute Theologica considerari medium, & extrema ex parte nostra*.

Oppono contra 1. p. Spes, quæ est virtus Theologica, medium est inter desperationem, & præsumptionem. Similiter etiam fides incedit media inter contrarias hæreses. Nam confiteri in Christo unam Personam, & duas naturas, medium est inter hæresim Nestorii, qui asserit duas Personas, & duas naturas, & hæresim Eutychii, qui dicit unam Personam, & unam naturam. Ergo virtus Theologica consistit in medio.

Ad hoc S.Tho. ibidem ad 3. ait: Spes est media inter præsumptionem, & desperationem ex parte nostra, in quantum scilicet aliquis pręsumere dicitur ex eo, quòd sperat a Deo bonum, quod excedit suam conditionem; vel non sperat, quod secundùm suam conditionem sperare posset; non autem potest esse superabundantia spei ex parte Dei, cujus bonitas est infinita. Similiter etiam fides est media inter contrarias hæreses, non per comparationem ad objectum, quod est Deus, cui non potest aliquis nimis credere, sed in quantum ipsa opinio humana est media inter contrarias opiniones. Hæc ibi.

Ex his Instantia ante Q.7. facta solvitur in forma; Potest esse excessus ex parte subjecti, per accidens solùm respecti, C. maj. per se respecti, N. maj. & concessa min. N. cons. Disparitas ergo est, quia conditio subjecti ingreditur ipsam rationem virtutis moralis. Ergo respicitur ab ea per se. Prob. ant. Virtus moralis respicit suum objectum, ut regulatum regula prudentiæ humanæ, saltem infusæ, quæ est finita, & per se considerat omnes conditiones individuales, inter quas est conditio subjecti, quod proinde etiam debet respici à pœnitentia, quæ eligit dolere de peccatis secundùm rectam rationem, quando, quomodo, & quatenus oportet. Ergo si quod medium in ea statuitur, etiam ex parte subjecti, hoc simul se tenet ex parte objecti. Verùm virtutes Theologicæ per se solùm respiciunt objectum, ut regulatum, & mensuratum à divina perfectione, quæ est infinita: unde nunquam attingunt objectum suum, ita ut non sit melius magis, & magis illud attingere. Ergo ex natura sua non habent extrema, nec medium,

dium, sed merè per accidens ex imperfectione objecti.

QUÆRO VIII. Quomodo intelligitur altera virtutum proprietas, scilicet connexio earum? Ante R.

Not. non esse hìc quæstionem de virtutibus intellectualibus, has enim non esse necessariò connexas, patet: cùm in Philosopho peccatore sit scientia sine prudentia, & ars possit esse sine scientia: nec esse quæstionem de Theologicis, nam de fide est, fidem, & spem (nimirum informem) posse esse sine charitate, ut probat S. D. hìc q. 65. art. 4. & patet in peccatore fideli, & non desperante. Sermo ergo est de virtutibus moralibus, non quidem infusis (cùm enim omnes illæ sint proprietates gratiæ, omnes simul sunt inter se, & cum gratia) sed de acquisitis, & naturalibus. Et hæ adhuc dupliciter possunt considerari: 1. In statu imperfecto. 2. In statu perfecto. Quod S. D. cit. art. 1. sic explicat: *Virtus moralis imperfecta, ut temperantia, vel fortitudo, nihil aliud est, quàm aliqua inclinatio in nobis existens ad opus aliquod de genere bonorum faciendum, sive talis inclinatio sit in nobis a natura, sive ex assuetudine, & hoc modo accipiendo virtutes morales, non sunt connexa: Videmus enim aliquem ex naturali complexione, vel ex aliqua consuetudine esse promptum ad opera liberalitatis, qui tamen non est promptus ad opera castitatis. Perfecta autem virtus moralis est habitus inclinans in bonum opus bene agendum, & sic accipiendo virtutes morales, dicendum est, eas connexas esse.*

Dixi. *Est habitus*, quia virtus imperfecta potest dici, quòd sit in subjecto per modum dispositionis mobilis, & non tribuat firmam facultatem vincendi tentationes, & alia, quę rectitudinem impediunt; si verò hanc firmitatem tribuat, est virtus perfecta.

Notat ulteriùs Sanctus Thomas, virtutes Cardinales posse accipi primò tanquam generales quasdam conditiones ad quodvis perfectum virtutis opus concurrentes, sic ut discretio pertineat ad prudentiam, rectitudo ad justitiam, moderantia ad temperantiam, firmitas animi ad fortitudinem. Et secundùm hoc manifestè apparet ratio connexionis: quia perfectum virtutis opus debet esse discretum, rectum, moderatum, & stabile. Possunt secundò accipi hæ virtutes magis propriè, nimirum pro specialibus habitibus, quorum cuilibet suum proprium correspondet objectum, circa quod affectum rectificet. Et in hoc sensu pro decisione quæsiti

Resp. Virtutes morales acquisitæ in esse perfecto ita inter se sunt connexæ, ut, qui una caret, nullam in statu perfecto habeat. Ita clarè S. D. q. 65. art. 1. probat ex S. Augustino Gregorio, Tullio, contra Scotum.

Ratio. S. Thoma: Prudentia perfecta non est sine comitatu omnium virtutum moralium: Sed perfecta virtus moralis nequit esse sine perfecta prudentia, cùm juxta definitionem sit habitus electivus prout prudentia dictaverit. Ergo. Maj. prob. Principium, quo fundamentaliter nititur perfecta prudentia, est appetitus perfectè rectificatus circa fines: Sed hìc non habetur, nisi homo habeat omnes virtutes morales, cùm nulla sit, quæ non aliquid contribuat ad perfectam, ac integram appetitus rectitudinem. Ergo. Maj. prob. Prudentia juxta suam definitionem est recta ratio agibilium, seu eligibilium (ubi N. B. quòd electio sit circa media, sicut prævia intentio est circa finem) Sed nequit esse recta ratio eligibilium nisi appetitus sit rectificatus, id est, rectè affectus circa fines, quia eligibilia, seu media dependent ab intentione sui finis. Ergo.

Declaratur ulteriùs. Per virtutem moralem perfectam intelligi debet illa, quæ est in tali statu, ut tribuat non solùm vim promptè, & delectabiliter operandi, sed & firmam facultatem omnibus rectitudinem corrumpentibus obsistendi: Sed id nequit, nisi habeat omnes virtutes morales. Ergo. Min. prob. Experientia probat, quòd homo mansuetus fiat crudelis ex libidine, seu ex defectu virtutis castitatis. Sicut David fuit mitissimus, & tamen ex impudico amore Bethsabeæ, ejus maritum exposuit neci. Justus Judex si non sit simul liberalis, sed avarus, muneribus facilè corrumpitur. Homo fortis, sed voluptuosus, facilè emollitur voluptatum illecebris, ut constat in Annibale, quem non Romana virtus, sed Campanæ delicię fregerunt. Ergo ni homo habeat omnes virtutes morales, nunquam habebit rectum appetitum, nec firmum judicium de bono.

Ex his colligitur quòd materiæ morales ita inter se sint connexæ, ut defectus unius redundet in aliam. Item omnes virtutes acquiri, vel deperdi simul, non quidem quoad substantiam, sed quoad statum perfectionis: adeòque non posse impensè coli perfectè unam, nisi habeantur omnes, si nimirum sint tales, quarum subjectum est capax.

XIV. *Oppono* 1. Tota definitio virtutis convenit temperantiæ sine fortitudine. Ergo potest sine ea acquiri.

2. Una scientia potest acquiri sine alia. Ergo & virtus.

3. Virtutes, de quibus hìc agitur, non acquiruntur nisi per proprios actus: Sed potest homo exercere actum unius virtutis sine actu alterius. Ergo & acquirere unam sine altera. Min. prob. Pauper potest exercere actum humilitatis, non tamen potest actum libe-

liberalitatis, ac magnificentiæ, & si conjugatus sit, nequit exercere actum virginitatis: immò omnium virtutum objecta non simul occurrunt. Ergo.

4. Fundamentum datæ resolutionis est valdè ruinosum; Prudentia enim est prior virtutibus moralibus, cùm hæ per illam acquirantur. Ergo prudentia est perfecta sine illis.

Ad 1. dist. conf. Ergo potest acquiri in esse imperfecto, C in esse perfecto. N.

Contra. Nihil reale advenit uni virtuti ex societate alterius. Ergo.

Dist. ant. In recto, C. in obliquo, N. Status ergo ille perfectus habetur, non per novæ intrinsecæ perfectionis adventum, sed per simultaneam aliarum virtutum in eodem subjecto coexistentiam. Sicut cum socio potest quis trahere currum, quem non potest sine illo; sic facilitas operandi ante requisita habetur cum aliis virtutibus, non sine illis.

Ad 2. N. Conf. Quia scientiæ (idem est de artibus) versantur circa materias disparatas, & in una simplici mensura non adunantur.

Contra. Subjectum variis perfectionibus partialibus perfectibile potest perfici ab una sine alia, ut patet in scientiis. Ergo.

Dist. ant. Si perfectiones non sint connexæ, C. secus, N.

Ad 3. dist. min & conf. sicut ad 1. Ad prob. dist. ant. Non potest exercere actum liberalitatis, magnificentiæ, virginitatis externum, C. ant. internum, subdistinguo: absolutum, C. ant. conditionatum, ut si nimirum haberet occasionem, & facultatem, aut si suo statui conveniret, N. ant. Et hoc sufficit etiam quoad virginitatem quoad formale in conjugato. De quo vide Tract. 5. Exam. 2. ante n. 27. Quamvis fortè melius dici possit, nos hic loqui de virtutibus subjecto non repugnantibus, ut ante dictum est. Et illi actus conditionati sufficiunt etiam ad acquisitionem illarum virtutum, quarum materia non occurrit, nisi in certo statu, uti sunt prædictæ: aliarum autem præcipuarum virtutum omni statui communium materiæ, & objecta facilè cuivis occurrunt, etiam simul in unico sæpè negotio; simul, inquam, si non simultate physica, & in unico instanti; saltem simultate morali, seu brevi temporis spatio.

Ad 4. R. Prudentiam esse aliis virtutibus priorem, & posteriorem: priorem in genere causæ directivæ, posteriorem in genere causæ dispositivæ. Vel, esse priorem in esse imperfecto, posteriorem in esse perfecto. Et hoc ob rationes adductas.

Scotus, ut suam sententiam salvet, docet, tot esse prudentias specie distinctas, quot sunt virtutes morales, ita ut alia sit prudentia regulativa justitiæ, alia temperantiæ, &c. Sed refutatur à Gonet hìc disput. 6. art. 2. §. 2. ubi videri potest.

QUÆRO IX. Virtutes morales acquisitæ retinentne veram rationem virtutis sine charitate?

XV. *Resp.* Veræ virtutes quoad essentiam, seu substantiam possunt acquiri, ac conservari sine charitate, v. gr. Justitia, Temperantia, Fortitudo, &c. non tamen virtutes simpliciter, & perfectè tales, seu quoad statum perfectionis. Ita S. Doctor q. 65. ar. 2.

Ratio utriusque partis. Per frequentes actus acquiritur habitus: Sed homo in peccato mortali, adeòque sine gratia, & charitate, existens, non semper operatur malè, sed potest se exercere circa virtutum moralium, v. g. Justitiæ, Temperantiæ, &c. materias, ut ipse S. D. exemplificat in Gentilibus Justitiam servantibus. Ergo potest acquirere aliquem habitum. Sed hic habitus respicit determinatum objectum, quod est de genere bonorum, eique conveniunt definitiones virtutis superiùs ad Q. 2. traditæ. Ergo est virtus; Non perfecta, quia non habet adjunctam perfectam prudentiam, hæc enim corrumpitur per peccatum, nec facit habentem simpliciter bonum; nemo enim in peccato mortali existens potest dici simpliciter bonus, & caret ordine ad ultimum finem verum, tam naturalem, quàm supernaturalem, saltem quantum est ex parte operantis. De quo vide Tract. 3. Exam. 1. Q. 3. nu. 7. ad oppos. 2. Prætereà charitas est forma virtutum perfectarum. De quo vide Tract. 7. Exam. 5. n. 73. uti, & de fide informi, ibid. Exam. 1. nu. 2. R. 2. Ergo sine charitate est virtus saltem imperfecta, attamen vera quoad substantiam, respiciens finem ultimum verum saltem ex parte operis. Imperfecta, inquam, & quidem tam imperfecta, ut vix mereatur nomen virtutis, utpotè habens potiùs statum dispositionis, quàm habitus, cùm facilè sit mobilis à subjecto ob pravam appetitus dispositionem, quia non habet firmam facultatem obsistendi omnibus rectitudinem appetitus impedientibus.

QUÆRO X. Manentne in Patria virtutes in via acquisitæ? aut virtutes intellectuales, scientia, & ars? vel saltem virtutes Theologicæ.

XVI. *Resp.* 1. ad 1. p. cum S. Thom. hic qu. 67. art. 1. in c. dicente: Virtutes morales in futura vita non manent quantùm ad id, quod est materiale in eis, non enim habebunt in futura vita locum concupiscentiæ, & delectationes ciborum, & venereorum, neque etiam timores, & audaciæ circa pericula mortis, neque etiam distributiones, & communicationes rerum, quæ veniunt in usum præsentis vitæ: sed quantum ad id, quod est formale, remanebunt in Beatis perfectissimæ post hanc

vitam,

vitam, in quantum ratio uniuscujusque perfectissima erit circa ea, quæ ad ipsam pertinent secundùm statum illum. Hæc S.D.

Resp. 2. ad 2. p. cum S. Thom. qu. cit. ar. 2. Virtutes intellectuales post hanc vitam manent quidem in omnibus quoad formales, quod est in ipsis, nimirum quoad species intelligibiles in intellectu possibili servatas: non tamen manent quoad materiale, id est, quoad phantasmata: è quibus species per intellectum agentem extrahuntur. Quia in patria non fiet cognitio per conversionem ad phantasmata, sed videbimus Deum sicuti est, & omnia ad statum nostrum spectantia, in ipso Deo, seu in essentia divina, ut in specie, mediante lumine gloriæ.

Resp. 3. ad 3. p. cùm S. D. qu. cit. art. 3. & 4. In patria non manet fides, nec spes, sed charitas.

Ratio. Non fides propter obscuritatem, quæ non stat cum clara visione. Unde S. Aug. Ser. 27. de verb. Apost. ait: *Quid est fides? credere, quod non vides*. Deinde non spes. *Quod enim videt quis*, tenet, ac possidet, *quid sperat?* Rom. 8. Spes enim est de bono arduo, ac difficili, adeptu tamen possibili, quod non est respectu Beatorum, utpotè, qui jam sunt in possessione Beatitudinis. Sed *charitas nunquam excidit*, ait Apostolus 1. Cor. 13. nec evacuatur per gloriæ perfectionem, sed eadem numero manet, ait S. D. art. 6. cùm de ejus ratione non sit aliqua imperfectio: potest enim esse habiti, & non habiti, visi, & non visi.

EXAMEN II.

De vitiis, & peccatis, eorumque distinctione causis, & effectibus.

S. Thomas 1. 2. *qu.* 71. *usque ad qu.* 90. *exclusivè.*

DOctrinam hanc Confessario esse scitu necessariam, patet ex R. ad Q. 1. Exam. præcedenti. Unde.

QUÆRO I. Quid est vitium? estne idem, quod peccatum? estne omne vitium, & peccatum contra naturam hominis!

XVII. *Resp.* 1. Vitium rectè sic definiri potest. Est *mala qualitas mentis, qua malè vivitur, qua nemo bene utitur*. Vel est *Dispositio imperfecti ad pessimum*. Quæ definitiones intelliguntur opposito modo ad definitiones virtutis in Exã. præced. ad Q. 2. datas. In qua nimirum virtute sicut invenitur bonitas, ita in vitio, & peccato est malitia. Quæ an formaliter sit mera privatio bonitatis, dicetur infrà.

Resp. 2. In communi modo loquendi vitium, & peccatum sumuntur quidem pro eodem, attamen propriè loquendo non sunt idem. Vitium enim significat habitum, vel dispositionem permanentem, peccatum verò significat actum, qui ab habitu vitioso procedit, vel eum generat.

Resp. 3. Omne vitium, & peccatum est contra naturam hominis, non quidem sensitivam (quam proh dolor! sequuntur multi nimis) sed rationalem.

Ratio. Quia, ut loquitur S. Thomas hìc qu. 71. ar. 2. omne vicium, & peccatum est contra ordinem rationis, quatenus homines sumus, & à brutis distinguimur. Ergo.

XVIII. *Oppono* 1. contra 3. R. Potentia peccandi est homini naturalis. Nam Sap. 12. dicitur: *Erat naturalis malitia eorum*. Ergo peccatum non est contra, sed juxta naturam.

2. Si peccatum est contra naturam hominis, sequitur, quòd sit ei violentum.

3. Aliqua peccata, nimirum bestialitas, sodomia, &c. dicuntur in hoc ab aliis differre, quòd sint contra naturam. Ergo non omnia.

Ad 1. N. ant. Quia posse peccare non est potentia, sed defectus potentiæ: homo ergo nullam habet potentiam ad peccandum ordinatam. Illud Sap. 12. intelligitur, vel de peccato originali, quod cum natura traducitur, vel si de actuali, & personali, ly *naturale* accipitur pro eo, quod est consuetudinarium. Quia, ut dici solet, *consuetudo est altera natura*.

Ad 2. N. seq. quia violentia juxta physicos, debet esse ab extrinseco passo positivè resistente, ut patet in motu lapidis sursum: voluntas verò dum peccat, se ipsam ab intrinseco ad bonum sensibile inclinat: licèt etiam interdum externa moventia, v.g. objectum, diabolus, mundi voluptates, &c. non desint. Unde est illud: *Mundus, Caro, dæmonia*, diversa movent prælia.

Ad 3. dist. ant. Differunt, quòd sint contra naturam ex ratione quadam speciali, C. ant. ex ratione generali tantùm, N. ant. & cons. Vitia ergo, & peccata in hoc non differunt, quòd aliqua sint, aliqua non sint contra naturam, sed in hoc omnia conveniunt, hominemque ordine rationis inverso faciunt comparari jumentis insipientibus. Habent tamen hoc sodomia, & bestialitas, quòd dicantur peccata contra naturam ex ratione etiam speciali, & per Antonomasiam: eo quòd habeant maximam, & gravissimam turpitudinem, repugnentque homini, non tantùm secundùm speciem, ut homo est; sed etiam secundùm genus, ut animal est, cùm etiam bruta à similibus abhorreant: ut non immeritò S. Bernardus dicat, hominem per ea fieri *bestiis bestialiorem*.

QUÆRO II. Quid est, & quomodo definitur peccatum?

XIX. *Resp.* cum Sancto Thoma hìc q.71. a. 6. ex Sancto Augustino lib. 22. contra Faust. cap. 27. *Est dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam.* Ubi tamen N.B. quòd dictum, factum, vel concupitum, non sumatur hic pro rebus dictis, factis, vel concupitis, sed pro ipsis dicendi, faciendi, vel concupiscendi actibus, qui secundùm se sunt materiale peccati, & difformitas ad legem in iis reperta, est formale.

Data definitio convenitne peccato veniali, & peccato omissionis?

Ratio dubitandi est, quia juxta S. Thomam peccatum veniale non est *contra*, sed *præter legem*, & in peccato omissionis nihil fit, nihil dicitur, sed solùm aliquid omittitur. Quo non obstante.

Affirmo utrumque, sic, ut illa definitio primariò quidem conveniat peccato mortali, secundariò tamen peccato veniali nullum enim peccatum est, quod non sit contra aliquam legem, saltem imperfectè. Unde quando S. Thom. docet, peccatum veniale esse præter legem, nō negat esse contra, sed solùm ita loquitur, quia non est perfectè contra ordinem, aut finem legis, qui est charitas, juxta illud 1. Timoth. 1. *Finis præcepti charitas:* utpotè cum qua stat, nec eam destruit.

Peccato omissionis data definitio convenit in hoc sensu, ut sit non dictum, non factum, non concupitum, juxta legem Dei æternam. Unde hæ negationes in illa definitione virtualiter subintelliguntur.

Ratio. Quia in moralibus negatio sæpè reputatur pro facto, juxta illud Sancti Ambrosii: *Si non pavisti, occidisti*, nimirum esurientem, cùm potuisti. Ex his soluta est ratio dubirandi. Quid sit lex æterna Dei, dicetur infrà de Legibus.

XX. *Quid si omne peccatum* sit contra aliquam legem (ut dixisti in definitione) & lege prohibitum, quomodo ergo salvas illud antiquum. Axioma: *Non omnia sunt mala, quia prohibita, sed aliqua sunt prohibita, quia mala?* Ergo aliqua sunt mala ante prohibitionem legis, uti sunt actus intrinsecè mali, v g. mendacium, odium Dei, &c. sicut e contra, v.g. comedere carnes die veneris, est præcisè malum quia prohibitum?

Ad hoc R. cum S. Thom. hìc num. 71. a. 6. ad 4. dicente: *Cùm dicitur, quòd non omne peccatum, ideò est malum, quia est prohibitum, intelligitur de prohibitione facta per jus positivum. Si autem referatur ad jus naturale, quod continetur primò quidem in lege æterna, secundario verò in naturali judicatorio Rationis humanæ, tunc omne peccatum est malum, quia prohibitum: ex hoc enim ipso, quod est inordinatum, juri naturali repugnat.*

Sunt ergo mala, antequam prohibeantur per legem positivam, divinam, vel humanam, non verò ante legem æternam Dei, & naturalem. Dum verò dicitur, quòd sint mala intrinsecè, & ante omnem legem, essentque talia, licèt nulla daretur lex, id solùm verum est de malitia fundamentali, & initiativa, per quam ex sua natura divinis Attributis, rationalis naturæ perfectioni repugnant, & quæ Deo fundamentum præbet, ut ea lege æterna prohibeat, ac naturali, non autem verificatur de malitia formali, & completa, sed hanc habent post prohibitionem.

Magis hæc patebunt infrà in tractat. 4. de Legibus. Exam. 1. ubi explicabitur, quid sit lex æterna, naturalis, & positiva: quæ duæ posteriores à prima derivantur, suntque veluti radius ab ea participatus, sicut quidquid immediatè est contra eas, sit etiam mediatè contra legem æternam, seu contra mentem, & voluntatem Dei.

QUÆRO III. Quæ sunt species, seu divisiones peccati.

XXI. *Resp.* esse diversas. *Prima* ex Sancto Thoma hic q. 81. art. 5. est divisio in peccatum Originale, & personale. Primum derivatur ab Adamo, ut Capite, & ab eo originatur, seu per originem, sive generationem transfunditur in posteros. Alterum est, quod propria personæ peccantis voluntate committitur.

Secunda divisio juxta S. D quæst. 86. art. 1. & 2. est in peccatum actuale, quod est actus malus, ac Regulis morum difformis: & habituale, quod est macula in anima ex peccato actuali relicta, in eaque remanens, usque dum abstergatur per pœnitentiam, & gratiam sanctificantem.

Tertia ex q. 72. a. 6. est in peccatum commissionis, & omissionis. Primum consistit in effectione actus mali, ac Regulis morum difformis, adeòque pugnat cum præcepto negativo, & ponit actum, qui jubetur non poni, uti est occisio hominis injusta, contra illud: *Non occides.* Peccatum omissionis verò est carentia, seu privatio actus debiti, seu lege præcepti, pugnatque cum præcepto affirmativo, & omittit actum, qui jubetur poni: uti est omissio Missæ in die festo.

Quarta quæst. 88. art. 1. est in peccatum mortale, & veniale. Mortale à morte dictum est quod infert mortem animæ privans eam vita supernaturali, quæ est gratia, & charitas, & ab ultimo fine avertit, inducitque reatum pœnæ æternæ. Veniale, à venia dictum, quia propter suam levitatem veniam facilè obtinet, est, quod gratiam, & charitatem non tollit, sed solùm ejus fervorem diminuit: nec ab ultimo fine avertit, sed parum quasi divertit, retardatque ab ejus consecutione, ac inducit reatum pœnæ temporalis, solvendæ

dæ, vel in hac vita, vel in altera in Purgatorio.

Quinta divisio qu.72.art.2.est in peccata carnalia, & spiritualia. Carnalia perficiuntur in delectatione carnali, v.gr.gula, & luxuria consummantur in delectatione ciborum, & venereorum. Spiritualia consummantur in delectatione spirituali, v. gr. superbia, invidia, &c. in sola apprehensione alicujus rei concupitæ, vel jam ad votum habitæ. Vide infrà Quæst.10.quæ ex his sint graviora num.36. in hoc Exam.

Sexta ex quæst.72.art.4.est in peccata, quæ committit homo in Deum, Proximum, & in se ipsum. Si enim homo Deo non det debitum honorem, & reverentiam, est Peccatum in Deum, uti est sacrilegium, hæresis, blasphemia, &c. Si homo suas passiones ratione non regulet, peccat in se ipsum, ut patet in guloso, luxurioso, &c. Si non reddat proximo jus debitum, aut si lædat ejus jus, peccat in ipsum, ut patet in homicidis, furibus, adulteris, &c.

Septima juxta S.D.ibid. art.7. est, in peccatum cordis, oris, & operis, ut patet ex data definitione peccati, *dictum*, ore; *factum*, opere: *concupitum*, corde. Si hæc tria procedant ab eodem motivo circa idem objectum, ita ut unum sit præparatio ad alterum, & in neutro sistatur, constituunt unam perfectam peccati speciem, v.g. iracundus ex hoc, quòd appetit vindictam, primò perturbatur in corde, secundò prorumpit in verba contumeliosa: tertiò procedit ad opera injuriosa, v.g. baculando, colaphizando, &c. Item homo venereus primò de fornicatione meditatur, secundò verbis mulierem sollicitat, tandem in opere cum ea peccat.

Verùm si hæc peccata ita fiant, ut peccator in quolibet sistat, sunt necessariò specialiter explicanda in confessione, v. gr. delectatur quis in turpi cogitatione, nec ultrà progreditur, est peccatum cordis: alius delectatur in locutione impudica, nec ultrà progreditur, est peccatum oris: si actu rem faciat, est peccatum operis. Etsi enim hæc specie perfecta non distinguantur, cùm (ut supponitur) versentur circa idem objectum: distinguuntur tamen numero propter actuum interruptionem.

Octavò aliud est peccatum ex infirmitate, seu passione, quod committitur ex gravi tentatione, & motione appetitus sensitivi, voluntatem trahentis ad consensum, sicut Petrus peccavit, ex timore negando Christum. Aliud est peccatum ex ignorantia, nimirum culpabili, & vincibili, qualiter peccavit Saulus persequens Ecclesiam Dei, ut de se ipso testatur 1.Timoth.1. Tandem aliud est peccatum ex certa malitia, seu de industria, quod nulla passione incitante, & nulla ignorantia excusante, sed plena libertate, ac planè libera voluntate committitur: qualiter peccavit Judas vendendo Salvatorem. De his agit S.Thomas hic qu.76. & 77. & 78. Vide in hoc Exam.n.72.

Nonò. Aliud peccatum consistit in excessu, ut si quis plus: aliud in defectu, ut si quis minus faciat, v.gr. comedat, quàm recta ratio dictat. Cùm enim virtus moralis, ut suprà dictum, medium teneat, omnis recessus à medio est vitiosus, hic autem recessus fit, vel per excessum, vel per defectum; ut patet in dato exemplo.

Decimò. Alia sunt peccata propria, & aliena. Propria sunt, quæ motu proprio, nullo alio homine suadente, vel instigante, à nobismetipsis committuntur. Aliena sunt, quæ licèt à nobis non committantur, nobis tamen imputantur, quia sumus eorum causa moralis ratione dati consilii, præcepti, suasionis, adulationis, protectionis, aut ob defectum correctionis. Quæ videri possunt in Catechismo, uti & peccata in Cœlum clamantia, & de quibus infrà Tract.5.Exam.5.nu.109.peccata in Spiritum Sanctum.

QUÆRO IV. Quodnam est formale, & essentiale constitutivum peccati commissionis? estne quid positivum, vel privativum?

XXII. Hoc quæsitum non deservit quidem ad praxim Confessarii, quia tamen in hoc Opere (ut ex ejus frontispitio patet) pluribus debitor sum, illud est discutiendum.

Dixi 1. in titulo: *Formale constitutivum*. Quia certum est, quòd peccatum commissionis pro materiali sit quid positivum, nimirum realis, & physica entitas actus, v.gr. in furto physica subreptio rei alienæ, non considerando ordinem ad Regulas morum, nimirum ad rationem, vel legem, quæ talem actionem prohibet. Dixi 2. *Peccati commissionis*. Quia peccatum omissionis, cùm nihil positivum sit, indubitatum est, quòd consistat in solo privativo, nimirum in privatione conversionis debita ad objectum conforme rationi. Dixi 3. *Estne quid positivum, vel privativum?* quia in peccato commissionis multa possunt considerari. 1. Physica entitas ante explicata. 2. Ipsius actus moralitas, considerando actum in ordine ad suum objectum, ut substans regulis morum, nimirum rationi, & legi prohibenti. Ex hoc deinde sequuntur variæ privationes, ut privatio debiti finis, & rectitudinis debitæ inesse actui humano, quam privationem aliqui DD. tenent esse ipsam essentialem peccati moralitatem. Item sequitur privatio gratiæ, & justitiæ, aversio ab ultimo fine, &c. Quæstio hic est de secunda consideratione. Quia autem in hujus Quæsiti decisione

Digitized by Google

Thomistæ inter se sunt divisi, & proutraque sententia adducuntur fortia Angelici Doctoris testimonia, adducam, & solvam utriusque sententiæ fundamenta; ut quilibet possit eam problematicè defendere. His præmissis.

Resp. An formale constitutivum peccati commissionis consistat in positivo, nimirum in positiva habitatione, seu tendentia ad objectum rectæ rationi dissentaneum: vel in privativo, nimirum in privatione rectitudinis debitæ inesse actui: asseritur neganti, & negatur asserenti.

Fundamenta Sententiæ defendentis positivum.

XXIII. Angelicus Doctor 1.p. qu.48. art.1. ad 2. expresse loquens de constitutivo peccati in genere, & linea morali, ait: *Malum, quod est differentia constitutiva, in moralibus est quoddam bonum adjunctum privationi alterius boni*, tanquam fundans eam. Et qu.1. de malo ad 12. ait: *Malum positivè aliquid dicit, secundùm quod actus voluntatis denominatur malus à volito*. Et qu.2. art.11. ad 13. inquit: *Peccatum non est privatio pura, sicut tenebra, sed est aliquid positivum*. Et in 2. Sent. d.37. qu.2. art. 2. ad 4. dicit: *Ipsa privatio, qua aliquid malum dicitur, non potest esse differentia, nec genus, sed unusquisque actus specificatur per aliquid positivè dictum*. Et 2.2. q.6. a.2. ad 2. ait: *Deformitas* (peccati) *non solùm importat privationem debitæ formæ, sed contrariam dispositionem. Unde deformitas se habet ad actum, sicut falsitas ad fidem*. Sed dispositio contraria est quid positivum. Ergo. Quod repetit 3. cont. Gent. cap.9. dicens: *Malum, & bonum sunt contraria; secundùm quod accipiuntur in genere morali*. Et quæst.1. de malo artic. 1. ad 4. *In moralibus magis, quàm in naturalibus malum contrarium bono dicitur*. Et post pauca ibidem. *Et hoc malum contrariatur propriè bono, & hæc contrarietas ex actibus in habitum transit*.

Tandem hìc qu.72. art.9. ad 1. docet, *quòd peccatum non sortiatur speciem ex parte privationis, vel aversionis, sed ex conversione*, id est, ex ordine transcendentali ad objectum actus. *Subsumo* 1. Sed conversio, & ordo ad objectum est quid positivum. Ergo specificativum, & distinctivum peccati commissionis est quid positivum. *Subsumo* 2. Sed idem est constitutivum, & distinctivum. Ergo formale constitutivum peccati est quid positivum.

2. Rationes variæ id probant. Quarum *Prima* est mox insinuata ex eo, quòd idem sit constitutivum, & distinctivum, quod in peccato esse positivum, probatum est ex S. Thoma.

Secunda Ratio. Oppositio contraria essentialiter petit extrema positiva, ut patet in calore, & frigore, albo, & nigro, in hoc enim differt ab oppositione privativa exigente unum extremum positivum, & alterum negativum. *Subsumo*. Sed inter actum bonum, & malum non solùm est oppositio privativa, sed & contraria, non solùm in esse naturæ, & entitatis physicæ, sed etiam in linea morali, ut pat. ex S. Thom. cit. Ergo.

Tertia Ratio. Quidquid dicitur de genere, dicitur de qualibet specie contenta sub illo, ut patet in animali, quod est genus respectu hominis, equi, bovis, &c. veluti specierum, de quibus dicitur omne, quod dicitur de animali, nimirum esse vivens sensibile. *Subsumo*: Sed juxta dicta Tract.3. Exam.3. Q.3. moralitas ut sic est genus, vel quid superius respectu bonitatis, & malitiæ. Ergo quod dicitur de moralitate ut sic, dicitur etiam de speciebus: *Subsumo*: Sed ibidem Q.1. probatum est, & admittitur ab Adversariis, quòd moralitas ut sic consistat in aliquo positivo. Ergo & dictæ species.

Quarta Ratio. Malitia peccati formaliter consistit in illo, in quo peccatum formaliter contrariatur legi, & præcepto, ut patet ex suprà data ex S. Aug. peccati definitione, juxta quam est *contra legem*. Sed peccatum legi non semper contrariatur in aliquo privativo. Ergo. Min. prob. peccatum contrariatur præcepto in illo, quod per præceptum prohibetur: Sed per præceptum non semper prohibetur privatio, sed etiam actus positivus. Ergo.

Quinta Ratio. Privatio rectitudinis est carentia ejus in subjecto apto, in hoc enim differt à negatione, quæ est carentia formæ in subjecto inepto: Sed malitia actus intrinsecè mali, v.g. odii, mendacii, &c. non est carentia rectitudinis in subjecto apto. Ergo. Min. prob. Actus intrinsecè malus est essentialiter incapax rectitudinis. Ergo.

Sexta Ratio. Malitia peccati concipitur esse formaliter ante privationem rectitudinis. Ergo. Prob. ant. Malitia consistit formaliter in difformitate ad rectam rationem: Sed pro signo antecedente privationem rectitudinis concipitur actus formaliter esse difformis rectæ rationi. Ergo. Min. prob Fundamentum privationis est prius ipsa: Sed tendentia in objectum rectæ rationi difforme est fundamentum, ad quod sequitur privatio rectitudinis, ideò enim privatur, quia tendit in objectum. Ergo.

Confir. 1. Tendentia ad objectum rectæ rationi dissonum ante privationem debitæ rectitudinis est in genere moris, quia ad moralitatem sufficit habitudo ad objectum substans regulis morum. Ergo. Prob. ant. Privationes tantùm causantur per accidens, & ad positionem alterius. Ergo.

Confir. 2. Actus bonus ex tendentia ad objectum regulis morum conforme, habet suam boni-

bonitatem moralem. Ergo actus malus ex tendentia ad objectum difforme suam malitiam.

Confirm.3. Rectitudo actus non distinguitur ab ipsa positiva tendentia ejus. Ergo nec irrectitudo.

Septima Ratio. Si malitia peccati commissionis non consisteret formaliter in aliquo positivo, esset ideò juxta Adversarios, quia aliàs Deus esset causa peccati formaliter sumpti, cùm sit causa omnis entis positivi, quæ tamen sequela est hæretica; Sed hoc non sequitur. Ergo. Prob. min. Datur aliquod ens positivum, cujus Deus non est causa. Ergo. Prob. ant. Vitalitas ut talis, seu secundùm explicitam rationem vitalitatis, est quid positivum: Sed illa ut talis non est à Deo, sed à principio conjuncto, licèt causetur à Deo secundùm implicitam rationem entis. Ergo.

Confirmatur hæc Ratio. Moralitas, nimirum bonitas, & malitia moralis, etiam positiva, ab entitate physica actus distinguitur realiter modaliter, seu tanquam modus à suo subjecto, ut patet ex dictis Tract.3 Exam.3. num.38. Ergo divina causalitas potest attingere entitatem physicam actus peccaminosi, quæ est bonum quoddam, absque hoc, quòd attingat malitiam, seu tendentiam ad objectum rectæ rationi dissonum, utpotè non contentam intrà sphæram objecti causalitatis divinæ.

Fundamenta Sententiæ defendentis privativum.

XXIV. Ex Sacra Scriptura, & SS.PP. in quibus semper peccatum exprimitur nominibus privationem significantibus, Vocatur *nihilum*. Amos 6. *Cæcitas*. Isa.42. *Tenebræ*. Psalm. 77. & alibi, *aversio, vanitas*, &c. S. Dionys. c.4. de div. nom. peccatum vocat *privationem boni*: Et S. Gregor. Nazianz. Orat.4. ait: *Crede nullam mali essentiam esse*. Et S. August. 11. de civ. c.9. *Mali nulla natura est, sed amissio boni mali nomen accepit*.

2. Ex S. Thom. Qui suprà in hac 1.2. qu.18. a.1. in c. ait: *Omnis actio, in quantum habet aliquid de esse, in tantum habet de bonitate; in quantum verò NB. deficit ei aliquid de plenitudine essendi, quæ debetur actioni humanæ, in tantum deficit à bonitate, & sic dicitur mala*. Et hìc qu.71. a.6. *Actus humanus, quòd sit malus, habet ex hoc NB. quòd caret debita commensuratione*, quam carentiam ibi agnoscit pro formali in peccato. Nam postquam duo in peccato distinxit, nimirum materiale, seu substantiam actus humani, & formale, concludit in fine corp. artic. dicens: *Aliud autem, quod pertinet ad rationem mali, quod est quasi formale in peccato, cùm dixit* (scilicet S. August.) *contra legem æternam*. Item 2.2. quæst.10. art.3. ait: *Omne peccatum NB. formaliter consistit in NB. aversione à Deo*. Et quæst.118. art.1. in c. t. ait: *Corruptio, vel privatio boni formaliter se habet in peccato, conversio autem ad bonum commutabile materialiter*. Quid clarius his S. Thomæ testimoniis?

Aliud multò evidentius habetur in 2. Sent. dist.37. art.1. ubi, postquam docuerat, substantiam dici dupliciter, uno modo, prout significat rationem primi Prædicamenti: secundo modo, prout significat essentiam, sive naturam, subdit, non esse dubium, peccata primo modo non esse substantias. Deinde subjungit. *Sed secundo modo accipiendo substantiam, potest esse dubium, utrùm peccatum substantia sit, eo quòd in actu peccati duo est considerare, scilicet ipsum actum, qui essentia quædam est, in eo, quòd actus est, & sic proculdubio substantia est: vel etiam NB. ipsam privationem ordinis, per quam malus est; & quia privationes essentiam non habent, ideò ex parte ista peccatum substantia non est; & quia peccatum dicitur peccatum NB. secundùm quod privatum est debito ordine, ideò peccatum, absolutè loquendo, dicitur substantia non esse*. Et post pauca: *Peccatum hominis, secundùm quod est actus quidam, est ens quoddam, quod intellectu capi potest, & aliqua differentia ad speciem determinatur: Sed NB. in quantum rationem peccati habet ex privatione rectitudinis, neque est ens, neque differentiam habet, sed per privationem debita formæ dicitur*. Hæc clarè S. Thomas. Ergo.

3. Id probant *Rationes*. Quarum *prima est*: Omnis defectus, quà talis formaliter constituitur per privationem, prout inductivè patet in omnibus defectibus, ac deformitatibus, tam naturalibus, ut sunt v.g. cæcitas, claudicatio, &c. quàm artificialibus, v.gr. in pictura, ædificio, &c. Et hoc ideò. Quia in tantum aliquid dicitur defectuosum, in quantum ipsi aliquid deest, in suo genere debitum: si enim nihil ipsi desit, sed habeat omnem perfectionem in suo genere sibi debitam, non est defectuosum, sed perfectum. *Subsumo*. Sed peccatum, seu malum morale est formaliter defectus moralis. Ergo formaliter constituitur per privationem. Min. subs. prob. Defectus, ac defectuosum est, cui aliquid debitum deest, juxta dicta: Sed peccato, ut tali, & formaliter sumpto aliquid deest ei debitum. Ergo. Min. prob. Actui humano in genere moris est debita rectitudo moralis: Sed hæc deest peccato formaliter sumpto. Ergo.

Confir.1. In illo signo rationis, in quo concipitis tendentiam actus humani, priorem privatione rectitudinis debitæ, vel hæc tendentia habet omnia in genere moris sibi debita, vel non? si habet? non est mala, nec defectuosa, sed bona, & perfecta. Si non

 habet?

Digitized by Google

habet ? Ergo formaliter dicit privationem.

Si Respondeatur concipi defectuosam contrariè, non privativè ; quæ distinctio posteà explicabitur.

Contra est, & resumitur argumentum. Tendentia contrariè defectuosa, vel habet omnia sibi debita, vel non ? si non habet ? Ergo est defectuosa privativè. Si habet ? Ergo est formaliter bona, & perfecta. Quis verò hoc admittet de formali peccati ?

Confir. 2. Malum naturale concipitur formaliter tale, in quantum intrinsecè caret bonitate, & perfectione naturali sibi debita, & actus in genere artis defectuosus, dicitur formaliter talis præcisè per privationem rectitudinis artificialis, seu per defectum intrinsecum a regulis artis, secluso quocunque alio. Ergo similiter malum morale, seu actus in genere moris defectuosus est formaliter talis præcisè per privationem rectitudinis ei debitæ, seu cujus est capax.

Secunda Ratio. Peccatum habituale formaliter consistit in privatione debitæ rectitudinis. Ergo & actuale. Prob.conf.Peccatum habituale homicidii v.gr. & actuale sunt ejusdem speciei. Ergo habent idem constitutivum.

Tertia Ratio. A principio formaliter, & privativè defectivo, quatenus tali procedit effectus formaliter, & privativè defectuosus, sicut à principio positivo procedit effectus positivus, à respectivo respectivus, &c. Sed peccatum procedit à principio formaliter, & privativè defectivo. Ergo Min.prob. Principium, à quo peccatum formaliter quatenus tale procedit, est voluntas, ut destituta debito ordine, & regula rationis. Sed voluntas sub isto conceptu est principium privativè deficiens. Ergo.

Quarta Ratio. Si peccatum commissionis formaliter consistat in aliquo positivo. *Sequitur* 1. quòd Deus sit causa peccati. Prob. Quia Deus tanquam causa universalissima sua causalitate attingit omne ens. *Sequitur* 2. quod peccatum non sit maximum malum, ut tamen reverà est. Prob.seq. Summum malum consistit in privatione summi boni. Ergo si peccatum pro formali sit quid positivum, non erit summum malum. Ex quo *Sequitur* 3. peccatum omissionis ex genere suo esse gravius peccato commissionis : Sed hoc non est dicendum, ut patet ex S. Thom.2.2.qu.79.ar 4. Ergo, Prob.seq.maj.Privatio ex genere suo est majus malum, quàm ens positivum. Ergo.

Quinta Ratio. Deus habet ideam cujuscunq; entis positivi : Sed non habet ideam peccati formaliter accepti, ut docet S.D. 1.p.9.q.15. a.3.ad 1. Ergo.

Confirm. Omne ens positivum per se, & directè cognoscitur a Deo : Sed peccatum non cognoscitur a Deo per se, sed per bonum oppositum, juxta S.Thom.1.p.q.15.a.10. Ergo.

Sexta Ratio. Peccatum in ratione offensæ Dei est malum infinitum, ob quam rationem non potest purus homo pro eo ex perfecta justitia satisfacere, ut docetur 3.p. in Tract. de Incarn. Sed ordo, seu conversio ad creaturam est finita, & limitata, sicut ipsa creatura, seu objectum creatum, a quo speciem sumit. Ergo peccatum non in illa, sed in aversione a bono infinito (quæ est aliquid privativum) formaliter consistit.

Confirm. 1. Peccato ratione suæ malitiæ correspondet, & debetur pœna infinita damni in inferno : Sed hæc non correspondet ratione habitudinis, tendentiæ, seu conversionis ad objectum creatum, illi enim correspondet pœna sensus, quæ est finita. Ergo ratione aversionis à Deo, Ergo in hac formaliter consistit.

Confir. 2. Illud est formale constitutivum peccati, per quod magis, vel minus graduatur, seu aggravatur : Sed hoc fit per aversionem à Deo. Ergo illa est formale constitutivum. Min.prob. Potest aliquod peccatum intensissimum quidem esse ex parte conversionis, quod tamen non sit tam grave, uti aliud, & hoc solùm ex eo, quia minus recedit à Deo, v. gr. si quis ardentiùs appeteret libidinem, quàm alius infidelitatem, vel desperationem, is, qui non tam intentè appeteret infidelitatem, graviùs peccaret, & quidem solùm ex eo, quia magis per eam recederet à Deo, ageretque contra majorem virtutem. Ergo.

Solvuntur fundamenta Sententiæ defendentis positivum.

XXV. *Ad* R. quòd Angel. Doctor in omnibus illis locis non loquatur de malo morali, seu peccato abstractè, & reduplicativè sumpto, uti hìc loquendum est, sed sumpto concretè, & specificativè, quod non est contra me : sic enim admitto, quòd sit *quoddam bonum, non pura privatio*, sed *quid positivum*, quòd *contrariè opponatur bono*, quòd *speciem habeat ex parte conversionis*. Concretè enim, & specificativè includit materiale peccati, nimirum actum physicum. Hæc R. est S.Doctoris mox citandi.

Ad 2. nimirum *ad* 1. *Rationem* dist.hæc propositio : Idem est formale constitutivum peccati, quod est ejus formale specificativum; Est constitutivum peccati in esse mali moralis, & peccati ut sic, N. in esse talis mali, in specie determinata constituti, C. Hæc, & prior solutio patet ex S. Thom in 2.d. 34.art.2.ad 3.dicente : *Malum per se, vel abstractè sumptum non est differentia specifica, sed malum per accidens, vel concretè acceptum*. Et post pauca : *Mala actio specificatur ex ordine ad finem indebitum, cui admiscetur privatio finis*

nis debiti, ex quo ratio mali incidit. Idem docet S.Bonav. in 2.d.42.art.3.quæst.1. dicens: *Etsi aversio det conversioni, quòd sit peccatum, conversio tamen dat aversioni, quòd sit tale peccatum*. Quod NB.

Contra. Non sola aversio, sed & conversio est formaliter mala. Ergo.

Dist.ant. Per malitiam, quæ sit ipsa conversio, N., quæ sit aversio, seu adjuncta privatio debitæ rectitudinis, C.

Contra. Ex his sequitur, quòd peccata formaliter inter se non distinguantur per aliquid formale, sed per materiale, quod est intelligibile. Prob. seq. Juxtà te formale in peccato est aversio, materiale verò est conversio: Sed admissum est, quòd peccata formaliter distinguantur per conversionem. Ergo.

Ad hoc neg. seq. ad prob. dist. maj. pro 2. p. Conversio est materiale in peccato, comparata ad abstractam, & reduplicatam rationem malitiæ, C. ad peccatum concretè, & specificativè sumptum, N.

Ad 2. Rationem patet solutio in forma ex R. ad 1.

Ad 3. dist.maj. Dicitur de specie concretè sumpta, & quatenus includit gradum genericum, C.maj. De specie abstractè sumpta, & ut explicante solùm gradum differentialem, N. maj. Ita patet in animali, nam de homine non prædicatur vivens sensibile ratione differentiæ, scilicet rationalitatis, sed ratione generis, scilicet animalis. Et concessa min. distinct. similiter conf. Unde & malitia moralis concretè sumpta includit quid positivum, ut patet ex dictis, sed non abstractè sumpta.

Ad 4. *Rationem* N.min. ad prob. dist.min. Non prohibetur privatio, ut *quod*, C. ut *quo*, N. Ergo non semper contrariatur legi in privativo, ut *quod*, C. *ut quo*, N.

Ad 5. N.min. ad prob. dist.ant. Est incapax ex ratione specifica, in quantum est actus odii Dei, mendacii, &c. C. ant. ex ratione generica, & in quantum est actus humanus à voluntate procedens, N. Sicut motui tibiæ curvæ, in quantum est vitalis, debita est rectitudo, attamen in quantum procedit formaliter à tibia curva, est ejus incapax. Ita similiter.

Ad 6. N. ant. ad prob. N.min. ad hujus prob. N. min. Negatur ergo, quòd in aliquo signo rationis antecedente privationem rectitudinis actus possit concipi, ut tendens in objectum rectæ rationi dissonum. Quia in ipso elici, seu in elicientia sui, & ex vi ejus, in sensu (ut ita dicam intransitivo) habet, quòd sit debita rectitudine privatus, & ideò formaliter malus. Unde hîc non datur fundamentum formaliter morale, quod sit prius malitia resultante. Ad prob. insinuatam dist. hæc propositio: Ideò actus privatur rectitudine, quia tendit, &c. tendentia, quæ privationem includat, immò sit ipsa privatio, C. quæ ab ea præscindat. N. Exemplum est, si dicam, Ignis ideò habet virtutem calefaciendi, quia habet calorem, non est sensus, quòd calor præscindat à virtute ignis, sed sit ipsa virtus, in sensu intransitivo, non autem quasi virtus calefactiva, ut distincta fluat à calore. Ita similiter tendentia in objectum rectæ rationi dissonum est ipsa privatio rectitudinis, & non prior ipsa.

Ad 1. *Confirm*. N.ant. vel potiùs suppositum, quia juxta dicta ante privationem rectitudinis non datur tendentia moralis in objectum malum. Ad prob. R. verum esse, quod privatio in peccato etiam sequatur ad quid positivum velut ad fundamentum, nimirum ad materiale peccati, seu actum liberum hominis. Sicut suprà dictum, quòd libertas, quæ est quid physicum, sit fundamentum moralitatis.

Ad 2. *Confirm*. dist. ita tamen, ut tendentia in objectum rectæ rationi conforme sit ipsa bonitas, C. ut ab ipsa præscindat, vel distinguatur, N.ant. Similiter dist.conf. Sensus solutionis patet ex R. ad 6.

Ad 3. *Confirm*. concesso ant. N. conf. vel potiùs suppositum; supponit enim, quòd in peccato detur positiva tendentia moralis, præscindens à privatione, & prior illa: quod negatur.

Ad 7. *Rationem* ante R. præmitto, certum esse de fide, quòd Deus, utpote per essentiam bonus, justus, & rectus, cui odio sunt impius, & impietas ejus, nec causa effectiva esse potest ullius rei, quæ ad ipsum, ut ad finem ordinabilis non est; licèt sit causa approbativa, & effectiva materialis, seu actus peccati, cùm ille sit quid physicum, & effectus causæ secundæ, physicæ causalitatis capax, & intra sphæram objecti potentiæ Dei comprehensus: attamen respectu formalis peccati (sive hoc sit quid positivum, sive privativum) habet se merè permissivè. Facit suo decreto, & præmotione hominem volentem effectivè, non defectivè; facit operantem modo limitato effectivo, non defectivo. Etsi enim malitia quibusdam actibus, ut patet in odio Dei, mendacio, &c. sit intrinseca, non tamen est intrinseca illis sub omni formalitate, sed ut formaliter procedentibus à causa defectiva, & modo defectivo. Simile est in motu tibiæ curvæ, qui quoad substantiam quidem reducitur in virtutem motricem naturalem, non tamen quoad defectum claudicationis, qui licèt posset dici intrinsecus motui, ut procedenti à tibia curva, non tamen, ut procedenti ab anima, vel natura.

Hinc corruit illud argumentum. *Qui vult*

ante-

antecedens, *vult etiam consequens*. Qui est causa formæ, est etiam causa privationis ad eam secutæ. Est enim solùm verum de eo, quod sequitur ex vi antecedentis, & formæ, ut à tali causa positæ.

Oppono 1. Deus non efficit id, quod prohibet: Sed prohibet non solùm formale peccati, sed & ipsum actum, immò nisi hunc prohiberet, frustrà prohiberet malitiam. Ergo.

2. Deus non potest esse causa moralis, v.gr. per consilium, actus materialis peccati. Ergo multò minùs causa physica. prob. conf. Quia causa physica fortius movet, quàm moralis. Ergo si &c.

3. Ergo licitum est homini desiderare, & a Deo petere materiale peccati. Prob. Licet, velle id, quod Deus vult.

Ad 1. dist. min. Prohibet ipsum actum præcisè secundùm se, N. ut substat malitiæ, C. Nec ideò Dei prohibitio est frustranea, quia malitia solùm sequitur ad actum, ut procedit ab homine liberè deficiente.

Ad 2. N. conseq. ad prob. dist. ant. Fortiùs movet quoad illa, quæ spectant ad lineam physicam, C. ad moralem, N. Disparitas ergo est: Quia consilium extendit se ad plures lineas, nimirum & ad physicam, & ad moralem, ac defectuosam. Unde respicit actum humanum à voluntate hìc, & nunc exercendum cum omnibus circumstantiis ad eum concurrentibus, sive spectent ad lineam physicam, sive ad moralem, & defectuosam.

Ex quo fit, quòd voluntas creata non peccet sequendo motionem, & influxum Dei in materiale peccati, sed peccat faciendo actum, ut est fundamentum malitiæ moralis.

Ad 3. N. ant. ad prob. dist. Si loquamur de volito formali, C. de materiali universaliter, N. Solutio patet ex dictis suprà Tract. 3. Exam. 3. num. 52.

Vide dicta Tract. 7. Exam. 1. Q. 7. num. 8. Ubi constat, an Deus possit esse causa erroris, falsitatis, &c. Et Tract. 10. Exam. 4. Q. 7. num. 58. an possit esse causa mendacii. Addendum, quòd quando in S. Scriptura Deus dicitur *creans malum* Isaiæ 45. *Decernere peccata*. Act. 2. & 4. *Creare impios* ad ostensionem suæ justitiæ Prov. 6. Facere *vasa in contumeliam*, Rom. 9. *Indurare*, *vel excæcare homines*, ibid. Præcepisse *Semei*, *ut malediceret David*, 2. R. 16. Judæ, *Quod facis*, *fac citiùs* Joann. 13. Sensus est, vel intelligi de malo pœnæ, quod absolutè in se bonum, respectivè tantùm dicitur malum, in quantum privat aliquo commodo temporali. Vel, si de malo culpæ sit sermo, intelligi de decreto permissivo. Præceptum etiam interdum accipitur pro permissione. Sicut Marci 10. Lex permittens libellum repudii vocatur *præceptum*, Verba Christi ad Judam non erant jubentis, sed scientis, & permittentis. His præmissis

Resp. ad 7. cum Confirm. 1. hanc sententiam de privativo non fundari, saltem principaliter in eo, quòd Deus esset causa peccati, sed in aliis rationibus adductis. 2. Manuteneo, quòd sequatur, Deum fore causam peccati, quia illud positivum deberet esse aliquod ens, cujus passio est bonum, & sic malum esset bonum; quæ est aperta contradictio. 3. N. min. ad prob. N. ant. ad hujus prob. dist. min. Vitalitas, reduplicata *ratione formali*, *sub qua* vitalitatis, quatenus denominat viventem, non est à Deo, C. min. quia, ut sic debet esse à principio conjuncto, limitato, proximo; Deus autem est principium extrinsecum. Si consideretur *ratio qua*, seu actus, qui est vitalis, & specificativè, vel etiam vitalitas, quà talis, & secundùm explicitam rationem vitalitatis, sub qua est perfectio participata à Deo, non tamen considerando *rationem sub qua* denominationis, N. min. & dist. conf. Verùm reduplicata ratio malitiæ moralis, nec secundùm rationem, *qua* potest esse à Deo. Cujus *Ratio* est. Quia aliàs Deus (quod est contra Trident.) non magis diceretur concurrere ad actum nostri meriti, quàm peccati. Quia actus meritorius *quà* talis, secundùm rationem, *sub quà* denominat merentem, etiam non est à Deo. Deus enim per nostra opera non meretur, sicut per nostram vitam non vivit, & per nostram visionem non videt.

Ad Confirm. N. ant. pro ea parte, quæ dicit, malitiam moralem esse modum realem positivum. Hoc enim à nobis negatur, & ibi non probatur.

Solvuntur fundamenta Sententiæ defendentis privativum.

XXVI. *Ad* 1. ex S. Scriptura, & SS. PP. R. nos non negare, quòd per peccatum fiat aversio à Deo, recessus, privatio, &c. licèt enim hæc non sint formale constitutivum, sunt tamen ejus complementum, vel proprietas. Sicut equus optimè appellatur irrationalis, licèt irrationalitas (utpote omni bruto conveniens) non sit differentia ejus constitutiva, sed aliquid ipsam consequens. Unde sicut, cùm SS. PP. fidem explicant per obscuritatem, non impropriè, sed verè eam explicant, etsi non explicent rationem formalem fidei. Sic etiam, dum peccatum explicant per privationem, tanquam per proprietatem, vel effectum consecutum, verè, & non impropriè explicant illud; est enim privatio ejus effectus nobis magis notus.

Secundò R. peccatum vocari *nihilum* solùm in sensu morali, nimirum, vel quia quasi annihilat, seu destruit nostra merita, vel quia apud Deum nullius est valoris, seu æstimationis. Sicut

cut & in Sacra Script. peccatores dicuntur *redacti ad nihilum*. Quando peccatum vocatur aversio, dicitur talis esse contrariè, non privativè, uti posteà in R. ad 2. dicetur de defectu. Quando appellatur cæcitas, tenebræ, &c. locutio est non in sensu formali, sed causali, quia nimirum est causa, & radix ejus, uti & privationis. Vel dicitur esse privatio, & cæcitas in fieri, non autem formaliter in facto esse. Sicut mors in facto esse est pura privatio vitæ, attamen mors in fieri est quid positivum, nimirum positiva causa separationis animæ à corpore. Sic in peccato illa positiva tendentia in objectum rectæ rationi dissonum est privatio rectitudinis, & mors animæ in fieri, quia est causa horum effectuum.

Tandem quando SS.PP. dicunt, quòd peccati *nulla* sit *essentia*, *nulla natura*, hoc loquendi modo volunt exterminare errorem Manichæorum (de quo infrà Q.22. R.2.n.66.) aliorumque hæreticorum, qui ponebant esse duas naturas, seu substantias, unam boni, alteram mali: sentiebantque, quòd malum sit natura per se subsistens, contra hos asserunt, mali nulla est natura per se subsistens, idest, nulla datur substantia per se mala, malum enim accidenter advenit actibus humanis. Unde est quid accidentale morale, & talis est ejus natura. Cùm enim S. August. peccato actuali assignet bonam definitionem, debet etiam in eo admittere essentiam.

Huic *Opponi* potest 1. Universalis negatio est malignantis naturæ, & tollit, quidquid post se invenit: Sed SS. PP. dicendo, *nulla est mali natura*, utuntur negatione universali. Ergo.

2. Ideò SS.PP. nullam peccati agnoscunt essentiam, quia in ejus formali nullam, vel minimam agnoscunt umbram boni: Sed natura accidentalis habet bonitatem à Deo participatam, non minus ac substantialis. Ergo.

Ad 1. Resp. explicatur min. quòd SS.PP. utuntur quidem negatione universali, sed conformiter, & proportionatè contra sententiam hæreticorum, qui quia volebant esse naturam substantialem mali, ideò asserebant, nulla est mali natura substantialis. Vel si qui SS.PP. sint, qui hæreticos non oppugnant, loquuntur de peccato habituali, vel de actuali in facto esse, & accipiunt effectum pro causa, scilicet privationem pro peccato.

Ad alterum N. maj. Ideò namque Patres ita loquuntur, ut oppugnent dictos hæreticos statuentes substantialem naturam mali.

Ad 2. ex S.Thom. ante R. Not. defectum, deficientiam, & aversionem, ac carentiam esse duplicem. Una est moralis, & contraria, quæ est per ordinem ad objectum pravum, seu finem inordinatum, & contrarium ordini, seu tendentiæ ad debitum finem, & objectum regulatum. Sive, est positiva tendentia contra Deum, quæ in peccato, alicui virtuti Theologicæ opposito, reperitur formaliter, in aliis verò interpretativè, & virtualiter. Vel, ut alii loquuntur, est ipsum facere contra legem, ejusque positiva transgressio. Altera est privativa ex priori per modum effectus, & proprietatis consecuta. In eodem sensu est duplex inordinatio, deviatio, recessus, fuga, aberratio, non observantia legis. Nec hæc distinctio est nova, vel noviter inventa in Schola D.Thomæ. Nam S.D. ut probatum est anteà, admittit oppositionem contrariam inter actum bonum, & malum, non solùm in esse entis, sed etiam in esse morali. Et S.August. in definitione peccati commissionis dicit esse *contra legem*, ubi ly *contra* propriè sumptum dicit quid positivum. Ex quibus patet, quòd aversio contraria non fit ipse actus conversionis ad creaturam, qui est bonus, sed super hunc fundata conversio, seu tendentia moralis positiva ad objectum pravum, ex qua resultat privatio rectitudinis debitæ. Hoc notato

Resp. S. Thomam loqui de privatione morali, de defectu, carentia, & aversione (non illa privativa) sed contraria modò explicata, & hanc vult esse formale in peccato commissionis, & habere se in illo, sicut rationale se habet in homine. Ad ultimum locum ex 2.Sent.R.cum nostro Bartholom. Medina, quòd cùm Concilia, & SS.PP. contra Manichæos definiunt, peccatum non esse naturam aliquam, & omnem naturam esse bonam, statuunt, peccatum non esse in rebus, & in naturis, quas Deus condidit, sed in abusu voluntatis nostræ: non tamen negant, quòd motus voluntatis, quo malè utitur rebus, sit quædam entitas, à nostra voluntate prodiens, deficiens tamen, putà, deficientia contraria. Hæc ergo nec est ens, nec habet differentiam, intellectu conceptibilem, ut rebus, seu naturis inexistentem, sed iis ex voluntatis abusu supervenientem: explicaturque per privationem moralem, & carentiam contrariam, quæ est quid positivum.

Ad 3. & primam Rationem, bene ibidem Respondetur; min. enim est vera de defectu contrario, non de privativo. Ad prob. & 1. Confir. dicitur, quòd peccato formaliter sumpto nihil desit, cujus est capax, sed habeat omnia ad rationem peccati requisita, ut quasi dici possit esse perfectum peccatum, sicut solet dici, talem, vel talem esse insignem latronem. Hinc ex eo, quòd peccato, ut tali nihil desit, cujus est capax, non sequitur, quòd sit bonum, quia non est capax bonitatis, sed malitiæ. Nec bonitas est passio entis cujuscunque, sed solius entis perfectivi, non defectivi. Ex quo sequitur, quòd ens positivum aliud sit bonum, aliud malum.

Ad 2.

Digitized by Google

Ad 2. *Confirm.* N. conſ. Diſparitas patet ex probationibus, quæ oſtendunt, cur malum morale conſiſtat in aliquo poſitivo. Hinc malum, ut ſic æquivocè dicitur de malo naturæ, vel artis, & de malo morali, ſeu culpa. Quòd ſi arguens contendat, ulteriùs inſtando, etiam in malo naturæ, & artis diſtinguere aliquam poſitivam tendentiam contra regulas naturæ, & artis, *Tranſeat*, & tunc nihil erit contra nos, ſed paritas.

Ad 2. *Rationem* R. N. conſ. ad prob. diſt. ant. Sunt ejuſdem ſpeciei in eſſe moris, C. in genere entis, & linea naturæ uti hìc loquimur, N. Eodem modo ſolvitur hoc: Peccatum commiſſionis, & omiſſionis ſunt ejuſdem ſpeciei, ſi eidem virtuti contrarientur, & ex eodem motivo procedant, ut dicetur poſteà: Sed peccatum omiſſionis formaliter eſt privatio. Ergo & peccatum commiſſionis.

Exemplum pro declaratione ſolutionis ſit. Communiter in materia de voto docetur à Theologis, omnia peccata contra votum eſſe ejuſdem ſpeciei, v.gr. unus facit votum de eundo ad Eccleſiam, alius vovet, non exire è domo, uterque votum frangit, primus omittendo, ſecundus committendo. Sunt peccata ejuſdem ſpeciei, & tamen unum formaliter eſt quid poſitivum, alterum privativum.

Contra. Ideò hæc peccata in genere naturæ eſſentialiter diſtinguuntur, quia unum conſiſtit in privatione, alterum in forma poſitiva: Sed idem eſt in genere moris. Ergo.

Reſp. N. conſ. quia Syllogiſmus laborat æquivocatione, quia ly *in genere moris*, de quo fit mentio in min. habet duplicem intelligentiam. 1. Ut morale dicatur per ordinem, ſeu tendentiam ad objectum, ut ſubſtans regulis morum: & ſic eſt quid poſitivum. 2. Per ordinem ad moralem, ſeu prudentum æſtimationem, laudemque, & vituperium. Cùm ergo genus entis, ac naturæ ſumatur in ordine ad eſſe, & in eſſendo maxima ſit differentia inter privativum, & poſitivum, ideo peccatum habituale, & actuale, peccatum omiſſionis, & commiſſionis ſub hac ratione ſpecie differunt. Verùm ſub ſecunda conſideratione parùm, aut nihil diverſitatis inducunt, ſi eidem contrarientur virtuti, & ex eodem oriantur motivo.

Ad 3. *Rationem*, N. min. utriuſque Syllogiſmi, quia ex dictis patet, quòd voluntas peccans habeat ſe contrariè.

Ad 4. *Rationem* negatur prima ſequela. Ad prob. diſt. ant. Deus cauſat omne ens perfectivum, C. defectivum morale, N. *Secunda Sequela* negatur pariter. Ad prob. diſt. ant. In privatione, ideſt, in carentia, vel contrariè vel privativè ſumpta, C. ſolùm privatiuè ſumpta, N. In utraque conſiſtit ſummum malum, in prima formaliter, in ſecunda conſecutivè. Quantitas ergo alicujus mali reſpectu naturæ rationalis penſanda eſt ex contrarietate ad regulam rationis: quia ergo poſitiva tendentia contra rectam rationem maximè illi contrariatur, ideò & illa dicitur maximum malum. *Negatur & tertia Sequela*. Ad prob. N. maj. loquendo, uti hìc loquimur, de ente poſitivo malo. Vel aliter diſt. maj. quàm ens poſitivum, quod non eſt proxima radix privationis, C. ſecus, N. Addo, quòd peccatum omiſſionis præcisè dicit privationem, peccatum autem commiſſionis præter eam dicit poſitivam deficientiam. Ergo eſt gravius.

Ad 5. *Rationem* diſt. maj. Entis poſitivi; cujus eſt cauſa efficiens, & exemplaris, C. maj. cujus non eſt, N. falſitas enim etiam eſt ens poſitivum contrariè oppoſitum vero, & tamen non habet ideam in Deo. Ratio ſolutionis eſt. Quia idea eſt forma objecta intellectui, ſeu intrà eum exiſtens, ad quam reſpiciens artifex operatur.

Ad Confirm. diſt. maj. Poſitivum, cujus Deus per ſe, & directè eſt cauſa, C. maj. cujus non eſt, uti non eſt reſpectu poſitivi moralis, quod eſt formale peccati, N.

Ad 6. *Rationem*. Duplex eſt ſententia, etiam inter Thomiſtas; aliqui enim ſentiunt peccatum mortale eſſe ſimpliciter, & intrinſecè infinitum, ſed hoc intelligunt de peccato in quantum eſt formalis, & paſſiva offenſa Dei, ipſi Deo moraliter inexiſtens, grauitas enim offenſæ creſcit juxta dignitatem ejus, qui offenditur, quia eſt reflexiva ſuper ipſum, ut etiã patet in humanis; grauiùs enim peccat, qui percutit Principem, quàm qui ruſticum. Sed ſub hac ratione non eſt hìc ſermo de peccato. Alii tenent, offenſam peccati ſolùm eſſe infinitam objectiuè, & extrinſecè, quia objectum, ſcilicet Deum, ſolùm attingit extrinſecè. De quo fusè agitur in Tract. de Incarn. Verùm, nec ex ſecunda ſententia ſequitur, quòd purus homo quantacunque gratia ornatus poſſit condignè pro mortali ſatisfacere, quia eadem ſententia docet, quòd peccatum mortale, licèt non ſit ſimpliciter infinitum, ſit tamen comparatiuè ad ſatisfactionem puri hominis, ſuperioris ordinis, nimirum diuini: quia offenſa eſt in eodem ordine cum offenſo. Sed de hoc vide in dicto Tract. Hinc negari poteſt conſeq. conceſſa maj. & min. quia in maj. peccatum aliter ſumitur quàm in min.

Ad 1. *Confir.* diſt. maj. peccato ratione ejus quod dicit in recto, & formaliter, N. maj. quod dicit in obliquo, ſeu de connotato, quod eſt averſio, C. maj. & conceſſa min. & prima conſ. negatur ſecunda conſeq.

Ad 2. *Confirm.* N. min. ad prob. dicitur, quòd grauitas peccati ſemper ſumatur ex pejore objecto,

jecto, ad quod fit conversio, prout ex ipsa sequi nata est aversio; quia ergo peccatum infidelitatis, & desperationis pro objecto, ad quod convertitur, seu pro materia suæ tendentiæ habet ipsum recessum à Deo, quatenus Deus sibi videtur valde gravis, & tædiosus, aut non possibilis consequi, aut non veraciter testificans, &c. & hic recessus sub apparentia cujusdam boni est objectum voluntatis peccantis, ideo ab eo dicta peccata graduantur, seu magis aggravantur. Deinde ex pessima ad hunc recessum velut ad objectum conversione sequitur aversio formalis omni peccato communis, in ea tamen peccatum formaliter consistere non potest. *Ratio* Quia se habet ex parte termini *à quo*, id est, Deum, ejusque legem respicit, ut terminum *à quo* sui recessus.

XXVII. Ex dictis sufficienter Colligitur 1. quòd licèt peccatum sit quædam natura positiva deficiens, non tamen sit necesse, quòd referatur ad unum summum malum, omnium malorum causam, quemadmodum Manichæi constituebant unum Deum, omnium malorum auctorem: sed oportet (ut explicat dictus Medina) ut referatur in voluntatem deficientem. Unde est memorabilis illa sententia D. Augustini: *Non quæres causam peccati extra tuam voluntatem.*

Colligitur 2. intelligentia S. Augustini, qui explicans illud Joan. 1. *Sine ipso factum est nihil* per ly *nihil* intelligit peccatum.

QUÆRO V. Unde, vel à quo peccata habent suam speciem, seu distinctionem, ac multiplicationem specificam? habentne ab objectis? vel etiam ex præceptis, quibus opponuntur, ita ut actus diversis præceptis prohibitus habeat plures specie malitias?

XXVIII. *Resp.* 1. Peccata speciem, & specificam distinctionẽ fortiuntur ab objectis formalibus, ita ut ordo ad objectum ut difforme Regulis morum sit speculativum, constitutivum, & distinctivum peccati intrinsecum: extrinsecum verò sit ipsum objectum. Ita clarè S. D. hìc q. 72. a. 1.

Ratio hujus videatur Tract. 3. Exam. 1. n. 38. R. 2.

Hinc furtum specie distinguitur à fornicatione, quia ejus objectum, scilicet ablatio rei alienæ, sive alieni juris læsio invito domino, specie differt ab objecto fornicationis.

Hæc doctrina suo modo etiam verificatur de peccato omissionis, nimirum, quod sicut peccatum commissionis suam speciem ab objecto formali habet directè, sic peccatum omissionis suam speciem ab eo habet indirectè. Cùm enim non sit quid positivum, sed privativum, & formaliter consistat in privatione conversionis, vel tendentiæ ad objectum conforme Regulis morum, sequitur, quòd suam speciem indirectè habeat ab objecto. *Ratio*. Quia privatio suam speciem, & distinctionem accipit à forma opposita, qua privat. Sed forma peccato omissionis opposita est aliquis actus virtutis, & hic actus suam speciem ab objecto habet directè. Ergo omissio ab ejusmodi actus objecto speciem habet indirectè, directè autem à privatione tendentię actus ad objectum rationi consonum.

Resp. 2. ad 2. p. quæsiti sub distinct. Si actus sit contra plura pręcepta solùm materialiter diversa, est formaliter loquendo in eo solùm unica species peccati, seu malitię. Si verò sit contra plura præcepta formaliter diversa, habet tot malitias specie diversas, quot pręceptis adversatur. Antec. prob.

Not. Pręcepta aliqua dupliciter posse esse diversa. 1. Materialiter solùm, & entitativè, quando nimirum tantùm distinguuntur ex parte præcipientis, versantur autem circa idem objectum formale, habentque idem motivum: quale, verb. grat. est pręceptum divinum, & humanum non furandi. 2. Formaliter, quando scilicet pręcepta ponuntur ex diverso motivo, & hęc diversa ratio motiva debet attendi ex fine proximo, non autem ex remoto, verb. grat. pręceptum jejunii quadragesimalis pro fine remoto habet disponere homines, ut faciliùs orationi, & divinis laudibus vacent, proximum verò ejus motivum est temperantia. Unde hoc jejunium ratione Pręcepti Ecclesiastici efficitur materia necessaria temperantię, ita ut, qui illud frangit, peccet contra virtutem temperantiæ, non autem contra virtutem Religionis, cujus solùm est finis remotus. Hoc notato

Prima pars docetur, & probatur à Sancto Thoma hic quęst. 72. artic. 6. ad 2. dicente: *Peccatum non habet speciem ex parte aversionis, quia secundùm hoc est negatio, vel privatio, sed ex parte conversionis, secundùm quod est actus quidam. Unde secundùm diversa præcepta legis non diversificantur peccata secundùm speciem.*

Declaratur exemplis. 1. Furtum contra pręceptum divinum, & humanum est unicum specie peccatum. 2. Qui in aliquo die Quadragesimæ, in quo simul incidit Vigilia alicujus Apostoli; vel 4. Temporum, non jejunat, tantùm committit unum peccatum. 3. Idẽ est de eo, qui negligenter non audit Sacrum in die Dominico, in quem simul cadit festum de præcepto. 4. Idem est de Religioso professo, in sacris Ordinibus constituto, omittere horas canonicas. Quia præcepta non sunt formaliter diversa, cùm in primo exemplo sit idem motivum justitię, in secundo temperantię, in tertio, & quarto virtutis

Re-

Digitized by Google

Religionis. 5. Idem est, si unus actus sit præceptus, vel prohibitus à diversis Prælatis subordinatis ex motivo ejusdem virtutis obedientiæ.

Oppono. S.Thom. qu.2. de malo, ar.6. in c. ait: *Si aliqua essent peccata, quia prohibita, in his rationabile esset, ut secundùm differentiam præceptorum specie peccata differrent*: quia in istis peccatis tota malitia desumitur per ordinem ad præceptum. Ergo eo multiplicato multiplicantur.

Ad hoc Cajetanus dicit, S.Thomam mutasse sententiam loco citato in Summa, cui standum, velut ultimæ voluntati. Alii dicunt, S.Thom. non loqui assertivè, quia dicit solùm esse rationabile, vel probabile. Nostra verò resolutio est probabilior, præcepta enim solùm sunt materialiter plura, quia ponuntur ex eodem motivo.

Nota tamen, non negari, quòd ex multiplicitate legum, ac præceptorum possit consurgere circumstantia notabiliter aggravans, necessariò (ut suprà probatum est) explicanda in confessione, ut patet in Religioso professo, & sacris initiato, omittente Breviarium.

Ratio 2. partis patet ex Not. ante prob. 1.p. Quia actus humani, ac morales, sive boni, sive mali diversificantur juxta diversa objecta formalia: Sed ubi sunt diversa legum, ac præceptorum motiva, ibi sunt diversa objecta formalia, cùm sit diversa ratio con-vel difformitatis ad Regulas morum. Ergo etiam in actu consurgit diversa species malitiæ, vel bonitatis moralis.

Declaratur exemplis. 1. Si jejunium quadragesimale à Prælato præcipiatur in meritum obedientiæ, & à Confessario pro pœnitentia in confessione, illud frangens, triplex eodem actu committit peccatum, nimirum contra tres virtutes, Temperantiæ, Obedientiæ, Pœnitentiæ. 2. Si quis Religiosus ex voto, ac professione (uti FF. Minimi) teneatur abstinere carnibus, & comedat eas in Quadragesima, duplex committit peccatum, unum sacrilegii, frangendo votum; alterum intemperantiæ. 3. Si quis Religiosus Franciscanus in Quadragesima feria sexta comederet carnes, eodem actu duo committeret peccata, supposito quòd Ecclesia, & Ordo illud jejunium præcipiant ex diverso motivo: Ecclesia ex motivo temperantiæ, Ordo ex motivo cultus passionis Christi, vel alio. Immò Cajetanus 2.2. qu.88.ar.5. censet esse tria peccata, nimirum contra virtutem Religionis, ratione voti; contra obedientiam, ratione præcepti in Regula contenti; dein contra Temperantiam ab Ecclesia intentam. 4. Si persona sacra committeret adulterium, esset in uno peccato triplex species malitiæ, quia ageret contra tria præcepta formaliter distincta. Quorum primum ex motivo castitatis prohibet accessum ad non suam. Secundum ex motivo Religionis prohibet transgressionem voti. Tertium ex motivo justitiæ prohibet usurpationem injuriosam rei, seu uxoris alienæ. 5. Violenta percussio Clerici in loco sacro, vel effusio sanguinis in eo, est duplex peccatum, nimirum injustitiæ, & sacrilegii.

QUÆRO VI. Peccatum commissionis, & peccatum omissionis, differuntne specie? & quando, seu quo tempore committitur peccatum externum omissionis.

XXIX. *Resp.*1.ad 1.p.Quæsiti, verbis S.Thomæ hìc qu.72. art.6. In peccatis invenitur duplex differentia, una materialis, & alia formalis. Materialis quidem attenditur secundùm naturalem speciem actuum peccati, formalis autem secundùm ordinem ad unum finem proprium, quod est objectum proprium. Unde inveniuntur aliqui actus, materialiter specie differentes, qui tamen formaliter sunt in eadem specie Peccati, quia ad idem ordinantur: sicut ad eandem speciem homicidii pertinet jugulatio, lapidatio, & perforatio, quamvis actus sint specie differentes secundùm speciem naturæ. Sic ergo, si loquamur de specie peccati omissionis, & commissionis materialiter, differunt specie, largè tamen loquendo de specie, secundùm quod negatio, vel privatio speciem habere potest. Si autem loquamur de specie peccati omissionis, & commissionis formaliter, sic non differunt specie, quia ad idem ordinantur, & ex eodem motivo procedunt: avarus enim ad congregandam pecuniam & rapit, & non dat ea, quæ dare debet. Similiter gulosus ad satisfaciendum gulæ, & superflua comedit, & jejunia debita prætermittit. Hæc S.D. Si autem peccatum commissionis, & omissionis habent diversa motiva, & fines, indubiè in genere moris specie formali differunt, ut patet in furto, & omissione Missæ præceptæ; secùs, sunt ejusdem speciei in genere moris.

Ex his colligitur, quid sit peccatum omissionis: Est enim inordinata omissio actus præcepti.

Secundæ partis Quæsiti sensus est, an peccatum omissionis imputetur homini solùm tunc, quando erat tempus operandi, vel an statim dum se exponit periculo non implendi præceptum, vel quando quis se impotentem redit ad operandum: v.gr. tempore audiendi Missam de præcepto vacat quis lusui, à quo tamen potest desistere; vel se dat somno, prævidens se non evigilaturum, nec excitandum; vel se inebriat, ut fiat impotens. Pro quo.

Resp.

*Resp.*2. Probabilius est, quòd propriè, & verè non sit omissio, nec dicatur homo omittere, nisi tunc quando est tempus implendi præceptum affirmativum. Ita S.D. hìc qu.71.ar.5. ad 3. dicens: *Peccatum omissionis contrariatur præcepto affirmativo, quod obligat semper, sed non ad semper, & ideò solùm pro tempore illo aliquis cessando ab actu peccat, pro quo præceptum affirmativum obligat.*

Ratio. Omittere culpabiliter, est, non facere, quod quis tenetur facere: Sed ante illud tempus, quo præceptum affirmativum obligat, homo tenetur operari. Ergo.

*Resp.*3. Qui dat causam peccati, ponendo impedimentum impletionis præcepti affir. vel se exponit periculo illud omittendi (juxta exemplum ante positum de homine dormiente, vel se inebriante tempore Sacri) eo ipso peccat. Hoc tamen non est formaliter peccatum omissionis.

Ratio 1. *p.* patebit infrà Tract.5. Exam.2. num.50.

Ratio 2. *p.* est eadem, quæ pro R.2.

Resp. 4. Si opera ab ebrio in ebrietate facta, vel omissa, v.g. vulneratio, blasphemia, omissio Sacri præcepti, &c. fuerint ab eo prævisa, peccat tunc, licèt non sit mentis compos. Non tamen habet aliam, seu majorem malitiam, quàm causæ præcedentis, quam voluntariè posuit.

Ratio 1. *p.* Ut opus sit peccaminosum (idem est de omissione) sufficit, quòd sit volitum in sua causa.

Ratio 2. *p.* Tanta est malitia, v.gr. ut unum, vel duo, quanta est libertas, quia hæc est radix moralitatis, ut suprà dictum est: Sed illa opera, & omissiones non habent aliam libertatem, quàm suæ causæ, ut constat. Ergo nec malitiam.

XXX. *Oppono* 1. contra R.2. & 4. Ad peccatum actuale requiritur voluntarium actuale: Sed in omissione tempore somni, vel alterius impotentiæ, non adest voluntarium actuale. Ergo nec peccatum actuale. Maj. patet ex ratione mox data pro 2.p. R.4.

2. Est Regula Theologorum, quòd illa libertas sufficiat ad bonum, quæ sufficit ad peccatum mortale: Sed libertas, quæ est in ebrio, non sufficit ad bonum, v.g. ad meritum, ad faciendum votum, ad confessionem sacramenti, ad persolvendas horas canonicas. Ergo nec ad peccatum.

3. Ergo idem homo potest simul esse in gratia, & in Peccato mortali, immò & in excommunicatione majore, si esset annexa actui externo; Ecclesia enim solùm judicat de externis. Prob. sequ. Ex casu, quo quis emisit sagittam in Clericum, intendens eum occidere, sed, antequam Clericus à sagitta percutiatur, verè contrito corde de hoc pœnitens; ille ratione veræ contritionis est in gratia, & ratione occisionis Clerici est in peccato mortali, & excommunicatus.

Ad 1. dist. maj. vel actualitate formali, vel virtuali, C. maj. semper formali, N. maj. Et sic dist. min. N. conf.

Contra. Omissio, vel actus tantum habet de culpa, quantum de libertate: Sed omissio Sacri, in somno, vel ebrietate contingens, non est libera in se, sed solùm in causa. Ergo nec est peccatum in se, sed solùm in causa.

Dist. min. Non est libera in se, libertate in eam à voluntate immediatè, & directè derivata, C. min. in eam mediatè, & indirectè derivata ex causa, N.

Ad 2. R. Theologos illam Regulam non intelligere universaliter de omni casu. Unde Angel. Doctor hìc qu.71. art.5. ad 1. ait: Plura requiruntur ad bonum, quàm ad malum, eò quòd bonum contingit ex tota integra causa, malum autem ex singularibus defectibus, ut Dionys. dicit cap. 4. de div. nom. Et ideò peccatum potest contingere, sive aliquis faciat, quod non debet, sive non faciendo, quod debet: sed meritum non potest esse, nisi aliquis faciat voluntariè, quod debet. Hæc ibi. Addit his Barthol. Medina duo. Homicidium prævisum ebrio imputari, quia tenebatur, & poterat illud cavere, & non cavit: sed dicere officium divinum, & emittere votum nulla ratione fuerunt ebrio voluntaria. 2. Homo, qui non est mentis compos sæpe numero potest implere præceptum divinum, ut si ebrius ex præcedenti volitione baptizatur, si quis in phrenesim lapsus à peccatis absolvatur, &c.

Ad 3. N. seq. cùm enim voluntas mala sit retractata, occisio illi homini quoad Deum non imputatur; unde est in gratia, & non in peccato; excommunicatus est solùm in foro fori, seu quoad Ecclesiam, non quoad Deum.

XXXI. *Quid si quis* actum præceptum, v. gr. Sacrum omittat ponendo actum de se indifferentem, v.gr. lusum; vel ex objecto bonum, v. gr. studium, hic actus contrahitne ex hoc specialem malitiam, propter quam debet exprimi in confessione? Dixi, *actum indifferentem, vel bonum*. Quia certum est, quòd si actus ex objecto sit malum, v. gr. furtum tempore audiendi Sacri commissum, habet malitiam à malitia omissionis Sacri distinctam, in confessione necessariò exprimendam.

Dico 1. Si actus ille omissioni culpabili conjungatur *causaliter*, idest, si sit causa, & occasio omissionis assumpta ex intentione, ut per eum impediatur impletio præcepti, ut si quis ex affectu deambulandi in campo, deam-

deambulet tunc, quando Sacrum est audiendum actus eo ipso est malus, 2. Malitia tamen non est distincta à malitia omissionis, quam causat, nec actus est necessariò exprimendus in confessione.

Ratio 1. p. Quod est formaliter, vel virtualiter causa mali, seu omissionis peccaminosæ, est peccaminosum: Sed ille actus est causa, &c. omissionis, &c. Ergo.

Ratio 2. p. Tum quia non est praxis Fidelium, quòd de illo actu, vel causa omissionis, v.gr. lusu, studio, otio, specialiter se accusent. Tum etiam, quia nova, & distincta malitia non oritur nisi ex nova oppositione cum distincta virtute, & præcepto: Sed hanc actus ex objecto bonus, vel indifferens, v.gr. studium, aut lusus, dum est causa culpabilis omissionis Missæ, non habet. Ergo. Min. prob. Ille actus non ex alia ratione est malus, quàm quia repugnat præcepto audiendi Missam, quod, sicut directè præcipit auditionem Sacri, ita indirectè prohibet actus cum eo incompossibiles. Ergo.

Ex quo sequitur, quòd quidem ille actus sit inordinatus, & quòd careat rectitudine studiositatis, uti & debita circumstantia, attamen illa inordinatio non tenet se intrà materiam, & objectum virtutis studiositatis, sed Religionis, cui omissio sacri adversatur. Similiter carentia rectitudinis studiositatis in eo actu non oritur ex directa oppositione cum studiositate, sed ex indirecta oppositione cum præcepto, & virtute Religionis. Ex eodem capite oritur, vel non oritur carentia debitæ circumstantiæ, v.g. temporis.

Dico 2. Si actus ille, v.gr. studium ad omissionem solùm se habeat concomitanter, seu per accidens, idest, non ex dicto affectu, vel intentione, nullam exinde malitiam contrahit.

Ratio. Tum quia nec formaliter, nec virtualiter est causa omissionis, quia habet se per accidens ad illam. Tum etiam, quia, licèt Missam impediat materialiter, & physicè, quia se non compatiuntur, non tamen formaliter, & moraliter, quia moraliter sequitur ex vi alterius mali actus, seu propositi, & sequeretur sine studio.

QUÆRO VII. Unde desumitur distinctio, seu pluralitas numerica peccatorum?

XXXII. *Resp.* 1. Probabiliùs non à præceptis, sed ab objectis, numero, & adæquatè distinctis.

Ratio. Peccata specie diversificantur ex specifica diversitate objectorum, ut ante probatum est. Ergo etiam numero multiplicantur ex numerica eorundem diversitate in genere moris. Prob. conf. Actus humanus, uti est peccatum, sicut ex ratione sua specifica respicit objectum secundùm speciem sumptum, ita ex ratione individuali respicit objectum in esse moris numericè sumptum. Ergo.

Oppono. Juxta antedicta, formalis diversitas præceptorum sufficit, ut exinde peccata specie distinguantur. Ergo etiam diversitas numerica præceptorum sufficit, ut exinde peccata distinguantur.

Negatur conf. Disparitas est. Quia, ut dictum est, quando præcepta sunt formaliter diversa, semper adest specifica diversitas motivi, & objecti, seu rei præceptæ: quando verò præcepta solùm materialiter differunt, non adest numerica diversitas objecti, seu rei præceptæ, sed tantùm præcipientis. Vide infrà Tract. 10. Exam. 3 n. 31. R. 4. de Missa in die festo audienda ex voto.

Declaratur 1. data resolutio. Sensus est 1. Quòd peccatum possit esse idem numero, licèt sit prohibitum præceptis numero distinctis, uti idem jejunium pro eodem die potest præcipi pluribus præceptis numero tantùm distinctis, ex eodem motivo, v.g. temperantiæ procedentibus, cujus transgressio sit unicum numero peccatum, etsi gravius. 2. Sensus est, quòd plures actus physicè distincti sint unicum numero peccatum, si habeant inter se moralem unitatem, connexionem, seu subordinationem, tendendo ad eundem finem, seu objectum adæquatum: è contra si unus physicè actus versatur circa plura objecta, ejusdem quidem rationis, quæ tamen inter se dictam moralem unitatem, connexionemve non habent, habet tot malitias numero distinctas, quot sunt objecta. Exemplum utriusque patebit ex dicendis, nimirum tum in pluribus actibus, v.g. osculis, tactibus, &c. in ordine ad unam copulam fornicariam: tum in eo, qui eodem ictu sclopeti plures occidit.

Declaratur 2. per exempla. *Primum est*: Qui cum conscientia peccati mortalis (putà, de quo contritionem anteà non elicuit) plurium hominum confessiones excepit, tenetur, quantùm potest (ut probabiliùs, & tutiùs docent Thomistæ) explicare numerum personarum, quas absolvit, suntque commissa tot sacrilegia, quot absolutiones in eo peccati statu datæ sunt. *Ratio*. Quia hìc nulla apparet unio moralis, eò quòd cujusvis pœnitentis absolutio sit integrum, & completum Sacramentum.

Opponi potest, quòd adsit unitas moralis, in eo sita, quòd Confessarius omnes audiat eadem intentione, fine, loco, tempore.

Verùm hæc in præsenti ad moralem unitatem non sufficiunt, si ex parte objecti nulla sit moralis connexio. Quia aliàs eodem argumento posset probari, quòd Sacerdos eadem Nocte Nativitatis Domini eodem fine, intentione, loco, & continuo tempore in peccato mort.

Digitized by Google

mort. legeret tres Missas, solùm committeret unum peccatum. Item quòd qui eodem fine, loco, & tempore injustè occideret plures homines, aut qui eadem nocte, loco, fine, cum eadem fœmina sæpiùs peccaret, solùm unum committeret peccatum; quod non debet admitti. Ergo.

Secundum exemplum. Qui uno actu, seu ictu plures occidit, infamavit, aut quovis modo læsit, tot commisit peccata, seu in uno peccati actu tot habet malitias numero moraliter distinctas, quot sunt personæ læsæ: quarum proinde numerum debet in confessione exprimere.

Ratio. Quia sunt objecta numero moraliter adæquatè distincta, nullam inter se connexionem, aut dependentiam moralem habentia, scilicet personæ læsæ. Ita probabiliùs, & tutiùs Thomistæ.

3. Actus minùs principales, seu circumstantiæ communiter concomitantes, vel præcedentes actum principalem, cum eo unum numero peccatum constituunt, nec sunt necessariò explicandi in confessione; juxta sententiam probabiliorem, etsi non tutiorem.

Ratio. Quia omnes illi actus, etsi sint mortaliter mali, quia tamen ad actum principalem ordinantur, eique conjunguntur (ut suppono) ob moralem unitatem cum eò unum constituunt peccatum. Et ita res se habet in tactibus, amplexibus, osculis, copulam fornicariam præcedentibus, modò inter hos actus, & copulam ipsam non longa intercedat mora.

An verò hoc etiam extendendum sit ad tactus, oscula, & amplexus, immediatè copulam subsequentes, variant Doctores: aliqui enim putant, eos actus esse nova peccata, adeòque in confessione esse explicandos. Rationem dant, quia tales actus subsequentes sunt principia alterius copulæ. Ergo efficiunt novum peccatum. Et hoc quidem est tutius pro confessionis integritate. Verùm probabilius est oppositum. *Ratio*. Quia illi tactus, vel actus sunt complementum copulæ habitæ, sicut actus illam præcedentes sunt ejus initium. Ergo sicut hi non sunt necessariò confitendi, ità nec illi.

Hoc tamen intelligo de illis actibus, qui immediatè copulam sequuntur, si enim notabilis mora intercedat, aut fiant cum intentione novæ copulæ, non nego esse novum peccatum. Quod idem dico, si fortè actus principalis non sequeretur. Idem est de actibus non habentibus aliquam connexionem cum actu principali, ut si quis ad peccandum cum aliqua fuerit usus speciali quadam arte, vel potione; nam tunc est speciale peccatum, specialiter in confessione explicandum.

4. Si quis una voluntate peccaminosa, uno iræ impetu, circa idem objectum, seu personam, & intra eandem speciem, seu plures ejusdem speciei blasphemias, aut contumelias, vel circa eandem rem plura juramenta repeteret, esset unicum peccatum, nec horum actuum numerus necessariò esset in confessione exprimendus, ob rationem ante datam. Secus est, si fieret cum reflexione super singulos actus.

5. Si quis haberet voluntatem non jejunandi tota Quadragesima, non solùm unum, sed plurima committeret peccata; adeòque non satisfaceret, dicendo, habui voluntatem non jejunandi; sed debet addere, tota Quadragesima: quia una jejunii omissio cum altera non habet moralem connexionem. Idem est de fœmina, quæ habuit voluntatem pluribus se prostituendi.

XXXIII. *Resp.* 2. ad Q. 7. Peccata tam interna quàm externa distinguuntur, ac multiplicantur numero, & voluntate peccandi moraliter interrupta, aut renovata.

Ratio. Quia tunc tollitur moralis unitas actuum, & objectorum.

Dic mihi: Quomodo cognoscis, quòd voluntas moraliter censeatur interrupta?

Hoc cognosco ex eo, quòd actus voluntatis nec formaliter in se, nec virtualiter in aliquo suo effectu, nec in prudenti hominum arbitrio seu moraliter perseveret.

Sed unde hoc cognoscis?

Hoc cognosco ex diversis Regulis. Quarum *prima est*, si plures actus successivè ponantur circa plura objecta completè, & totaliter distincta, ut si, postquam furatus es a Joanne, fureris, vel intendas furari a Philippo. 2. Si homo priorem voluntatem revocet, ac retractet per pœnitentiam. 3. Deliberatè cessando ab aliquo actu, ut si ad delectationem morosam paulò ante voluntariè derelictam redeas, duo peccata committis: secus si eam dereliqueris ex aliqua distractione indeliberata. Hinc fieri potest, quòd homo eodem die, voluntatem interrumpendo, ac renovando, committat mille peccata odii, internæ infidelitatis, seu hæresis, morosæ delectationis, &c. 4. Quando actus nullam ad invicem dicunt subordinationem, vel dependentiam, ut patet ex dictis ante in exemplo tertio. 5. Quando inter plures actus, nullo voluntatis effectu inter se connexos tantum temporis intercedit, ut prudentum judicio censeantur discontinuari: actuum enim discontinuatio in genere moris non fit per quamlibet physicam interruptionem. Sicut si sub Missa fiat concio, non ideò dicitur interrumpi; nec prandium, si sub eo legantur nova, aut aliæ literæ.

QUÆRO VIII. Unde desumitur essentialis, & primaria quantitas, seu gravitas, æqualitas, ac inæqualitas peccatorum?

XXXIV. *Resp.* Ab objectis; Ita S.Tho. hìc qu.73. a.3.

Ratio. Peccatum ab eo habet suam gravitatem essentialem, a quo habet suam differentiam specificam: Sed, ut probatum est anteà ad Q.5. hanc habet ab objecto. Ergo, &c.

Declaratur cum S. Doct. loco citato dicente: Ratio ordinat omnia in agibilibus ex fine, & ideò quantò peccatum contingit in actibus humanis ex altiori fine, tantò peccatum est gravius: objecta autem actuum sunt fines eorum, & ideò secundùm diversitatem objectorum attenditur diversitas gravitatis in peccatis. Sicut patet, quòd res exteriores ordinantur ad hominem sicut ad finem, homo autem ordinatur ulteriùs in Deum, sicut in finem. Unde peccatum, quod est circa ipsam substantiam hominis, sicut homicidium, est gravius peccato, quod est circa res exteriores, sicut furtum: & adhuc est gravius peccatum, quod immediatè contra Deum committitur, sicut infidelitas, blasphemia, & hujùsmodi. Et in ordine quorumlibet horum peccatorum, unum peccatum est gravius altero, secundùm quod est circa aliquid principalius, vel minùs principale. Hæc S. Doct.

Hinc inter peccata, quæ sunt immediatè contra Deum, odium Dei gravius est, quàm infidelitas, vel blasphemia: quia objectum odii Dei est ipse Deus in se ipso, qualiter non est objectum aliorum peccatorum. Item inter peccata contra substantiam hominis homicidium gravius est quàm mutilatio. Inter peccata circa res exteriores adulterium est gravius peccatum quàm furtum, cùm habeat pro objecto rem alteri magis conjunctam, scilicet ejus uxorem: simplex verò furtum pro objecto habet res magis separatas.

Nota tamen, quòd, licèt verum sit, quòd malitia specifica ex graviori, & rationi magis dissono objecto sit ex genere suo major ea, quæ sumitur ex objecto minùs gravi, in individuo tamen contingere possit, quòd ex adjunctis circumstantiis peccatum ex objecto gravius, fiat in exercitio levius, & e contra. *Sit exemplum* Furtum ex genere suo est levius homicidio, & tamen furari ærarium publicum, vel frumentum, quod servatur ad necessariam substentationem Reip. in individuo est gravius peccatum, quàm occidere omnem plebejum. Item occidere homines gravius peccatum est, quàm unum perjurium, licèt hoc sit gravius ex parte objecti. Quod NB.

QUÆRO IX. Estne peccatum eò gravius essentialiter, & secundùm speciem, quò præstantiori virtuti opponitur?

XXXV. *Resp.* cum S.Thom. hìc q.73.a.4.

Ratio. Quia supra probatum est, quòd gravitas essentialis desumatur ab objecto: Sed quò præstantiori virtuti opponitur peccatum, eò graviùs, & rationi magis repugnans habet objectum. Ergo. Min. prob. Quò præstantior est virtus, eò dignius, & rationi conformius objectum habet. Ergo peccatum ei oppositum habet objectum eò magis difforme rationi.

Ex quo sequitur, quòd Idololatria, & odium Dei sint peccata graviora homicidio.

Circa hanc S. Thomæ doctrinam interpretes Discipuli ejus nonnullas ponunt conditiones. Est enim vera ex genere suo, & cæteris paribus. *Prima conditio est*, ut intelligatur de oppositione secundùm objectum primarium, & principale talis virtutis. Nam odium proximi opponitur præstantissimæ virtuti, scilicet charitati, & tamen non est omnium peccatorum gravissimum, immò non est gravius hæresi, quæ opponitur fidei, quam charitas antecellit. *Ratio*. Quia odium proximi opponitur charitati, solùm ut tendit in objectum secundarium.

Secunda conditio est. Ut oppositio cum virtute inferiori non includat simul oppositionem cum virtute superiori. Hinc adulterium, quod opponitur castitati, quæ est virtus ignobilior justitia, cui opponitur furtum, non inde fit levius peccatum, immò est gravius, quia includit oppositionem cum utraque illa virtute.

Tertia. Peccata venialia contra præstantiorem virtutem commissa indubiè sunt leviora mortalibus contra virtutem ignobiliorem commissis.

4. Ob circumstantiam nocumenti insigniter notabilis, peccatum ignobiliori virtuti oppositum potest esse gravius. Sic homicidium, quod opponitur Justitiæ, est gravius peccatum, quàm omissio Missæ præceptæ, quæ est contra virtutem Religionis, præstantiorem justitia.

QUÆRO X. Peccata spiritualia (suprà in hoc Exam. num.21. descripta) suntne graviora carnalibus?

XXXVI. *Resp.* cùm S. Thom. a.5. dicente: Peccata spiritualia sunt majoris culpæ, quàm carnalia.

Declarat, & probat hoc S. D. ibid. dicens: Non est sic intelligendum, quasi quodlibet peccatum spirituale sit majoris culpæ quolibet peccato carnali, sed quia, considerata hac sola differentia spiritualitatis, & carnalitatis graviora sunt, quàm cætera peccata, cæteris paribus. Cujus.

Ratio Triplex potest assignari. Prima quidem ex parte subjecti, nam peccata spiritualia pertinent ad spiritum, cujus est converti ad Deum, & ab eo averti: peccata verò carnalia con-

consummantur in delectatione carnalis appetitus; ad quem principaliter pertinet, ad bonum corporale converti. Et ideò peccatum carnale, in quantum hujusmodi, habet plus de conversione, propter quod etiam est majoris adhæsionis; sed peccatum spirituale habet plus de aversione, ex qua procedit ratio culpæ. Et ideò peccatum spirituale, in quantum hujusmodi, est majoris culpæ.

Secunda Ratio potest sumi ex parte ejus, in quem peccatur, nam peccatum carnale, in quantum hujusmodi, est in corpus proprium, quod est minùs diligendum secundùm ordinem charitatis, quàm Deus, & proximus, in quos peccatur per peccata spiritualia.

Tertia Ratio potest sumi ex parte motivi, quia quantò est gravius impulsivum ad peccandum, tantò homo minùs peccat, peccata autem carnalia habent vehementius impulsivum, id est, ipsam concupiscentiam carnis, nobis innatam. Hæc S. D. Ergo.

Notat hic noster Contenson dicens: Non ita pridem ajebat sapiens Prælatus, dolere se plurimùm, quòd in Communitatibus laxioris disciplinæ advertisset *peccata hominum*, in aliis strictiorem foris vitam profitentibus, *peccata dæmonum*, id est, spiritualia, invidiam, superbiam, ambitionem, &c. & alia, quæ Scotus vocat *luxurias spirituales*.

QUÆRO XI. Aggravaturne peccatum ex circumstantia? vel ex majori nocumento, quod infert?

XXXVII. *Resp.* 1. cum S. Thom. hìc ar. 7. affirm. de circumstantia, quòd nimirum peccatum aggravet, vel essentialiter, si illud transferat in aliam speciem: vel accidentaliter, nimirum intrà eandem speciem, Sed de hoc sufficienter actum est supra Tract. 3. Exam. 2. n. 25. & seqq.

Resp. 2. cum S. Thom. ar. 8. Potest essentialis gravitas peccati augeri ex majori nocumento, quod proximo infertur, sive in bonis fortunæ, quæ sunt externa, sive in bonis animi, sive corporis.

Ratio. Quia per majus damnum, quod proximo infertur, actus peccati interdum trahitur ad speciem scandali, vel injustitiæ, nimirum furti, vel detractionis, &c. Ergo tunc variatur objectum, ab objecto autem desumitur gravitas essentialis, ut Q. 8. probatum est. Ergo.

Declarat hoc S. D. dicens: Nocumentum tripliciter se habere potest ad peccatum. Quandoque enim nocumentum, quod provenit ex peccato, est prævisum, & intentum, sicut dum aliquis aliquid operatur animo nocendi alteri, ut homicida, vel fur, & tunc directè quantitas nocumenti adauget gravitatem peccati, quia tunc nocumentum per se est objectum peccati. Quandoque autem nocumentum est prævisum, sed non intentum, sicut cùm aliquis transiens per agrum, ut compendiosiùs vadat ad fornicandum, infert nocumentum his, quæ sunt seminata in agro: scienter, licèt non animo nocendi, & sic etiam quantitas nocumenti aggravat peccatum, sed indirectè, in quantum scilicet ex voluntate multùm inclinata ad peccandum procedit, quòd aliquis non prætermittat facere damnum sibi, vel alii, quod simpliciter non vellet. Quandoque autem nocumentum nec est prævisum, nec intentum, & tunc si per accidens se habeat ad peccatum, non aggravat peccatum directè, sed propter negligentiam considerandi nocumenta, quæ consequi possent, imputantur homini ad pœnam mala, quæ eveniunt præter ejus intentionem, si dabat operam rei illicitæ. Si verò nocumentum per se sequatur ex actu peccati, licèt non sit intentum, nec prævisum, directè peccatum aggravat: quia quæcunque per se consequuntur ad peccatum, pertinent quodammodo ad ipsam peccati speciem, putà, si aliquis publicè fornicetur, sequitur scandalum plurimorum, quod quamvis ipse non intendat, nec fortè prævideat, directè per hoc aggravatur peccatum. Hæc S. D. Vide infrà Tract. 8. de Rest. Exam. 6. de culpa requisita ad obligationem restituendi, num. 124.

Ex his Colligitur, quòd sæpè contingat aliquid esse intentum ex parte operis, licèt non intendatur ex parte operantis, si nimirum operi necessariò annectatur.

XXXVIII. *Oppono* 1. Ergo graviùs peccat, qui mulierem seducit ad fornicandum, quàm si illam occidat, ob gravius nocumentum, utpotè in vita spirituali (quæ melior est corporali) illatum.

2. Christus prævidebat ex sua prædicatione, & miraculis futura Judæorum varia peccata v. gr. blasphemias, detractiones, &c. & tamen non desistebat.

Ad 1. N. illatum. Disparitatem dat S. Tho. hìc ad 3. dicens: *Primò*. Homicida intendit directè nocumentum proximi, fornicator autem, qui provocat mulierem non intendit nocumentum, sed delectationem. *Secundò*. Homicida est per se, & sufficiens causa corporalis mortis, spiritualis autem mortis nullus potest alteri esse causa per se sufficiens: quia nullus spiritualiter moritur, nisi propria voluntate peccando. Hæc ibi.

Ad 2. *Resp.* Quòd peccata Judæorum non sequebantur ex prædicatione Christi, sed ex propria eorum malitia. Sicut ex sola petulantia lascivi Juvenis oritur, si labatur in turpem amorem puellæ honestę juxta statum suum se ornantis.

QUÆRO XII. Aggravaturne peccatum ex conditione personæ, in quam peccatur?

XXXIX. *Resp.* affirm. cum S. Thom. hîc ar. 9. Ubi hoc fic

Declarat, & probat. Persona, in quam peccatur, est quodammodo objectum peccati; dictum est autem suprà, quòd prima gravitas peccati attenditur ex parte objecti, ex quo quidem tantò attenditur major gravitas in peccato, quantò objectum ejus est principalior finis. Fines autem principales humanorum actuum sunt, Deus ipse, homo, & proximus, quidquid enim fecimus, propter aliquid horum facimus, quamvis etiam horum trium unum sub altero ordinetur. Potest igitur ex parte horum trium considerari major, vel minor gravitas in peccato, secundùm conditionem personæ, in quam peccatur. Primò quidem ex parte Dei, cui tantò magis aliquis homo conjungitur, quantò est virtuosior, vel Deo sacratior, & ideò injuria, tali personæ illata, magis redundat in Deum, secundùm illud Zach. 2. Qui vos tetigerit, tangit pupillam oculi mei. Unde peccatum fit gravius ex hoc, quòd peccatur in personam magis Deo conjunctam, vel ratione virtutis, vel ratione officii.

Ex parte etiam sui ipsius manifestum est, quòd tantò aliquis graviùs peccat, quantò aliquis magis in conjunctam personam, seu naturali necessitudine, seu beneficiis, seu quacunque conjunctione peccaverit: quia videtur in se ipsum magis peccare, & pro tanto graviùs peccat, secundùm illud Ecclesiast. 14. Qui sibi nequam est, cui bonus?

Ex parte verò proximi tantò graviùs peccatur, quantò peccatum plures tangit. Et ideò peccatum, quod fit in personam publicam, putà, Regem, vel Principem, qui gerit personam totius multitudinis, est gravius quàm peccatum, quod committitur contra personam privatam. Unde specialiter dicitur Exod. 22. Principi populi tui non maledices. Et similiter injuria, quæ fit alicui famosæ personæ, videtur esse gravior ex hoc, quòd in scandalum, & in tribulationem plurimorum redundat. Hæc S. D. Qui ex ultimis verbis ibidem infert, quòd Deus, si graviùs punit eum, qui contra excellentiores personas peccat, exinde tamen non dicatur acceptor personarum, punit enim ob rationem ultimis verbis insinuatam.

Declaratur ulterius per exempla. Occisio Sacerdotis est gravior quàm Diaconi. Horribilius est occidere Patrem, vel Matrem, quàm alios. Gravius est percutere Magistrum, quàm condiscipulum; Doctorem, quàm rusticum; Principem, quàm subditum: immò percussio, quę respectu hominis vulgaris esset venialis, si fiat Principi, potest esse mortalis, Quoad nocumentum, quod quis sibi ipsi infert, ait S. D. ad 2. *Si quis sibi ipsi infert in his, quæ subsunt dominio propriæ voluntatis, sicut in rebus possessis, habet minus de peccato, quàm si alteri inferatur: Sed in his, quæ non subduntur dominio voluntatis, sicut sunt naturalia, & spiritualia bona, est gravius peccatum, nocumentum sibi ipsi inferre: graviùs enim peccat, qui occidit seipsum, quàm qui alterum.*

Not. quòd quamvis ex parte objecti, seu ex genere suo gravius sit peccatum, quòd fit in personam Deo magis conjunctam, v. gr. occidere Sacerdotem, quàm quod fit in personam peccanti conjunctiorem, v. gr. occidere parentem; & gravius fit, interficere parentem quàm Regem: quia primus peccat contra præstantiorem virtutem, scilicet Religionem, & peccat peccato sacrilegii; secundus contra pietatem, & justitiam, quæ sunt minores virtutes: tertius contra justitiam tantùm, quamvis, inquam, ex genere suo graviora sint, in individuo tamen gravius peccatum est occidere Patrem, aut Matrem quàm Sacerdotem, aut virum sanctum, eò quòd juxta S. Thom. 2. 2. qu. 26. a. 7. & 8. homo teneatur magis ex charitate diligere parentes. Similiter etiam ratione alterius circumstantiæ potest esse gravius peccatum, occidere Regem, quàm parentem, si nimirum ex vita Regis pendeat salus Reip. quia occidendo Regem, occiderentur multi, & ipsa Resp. pateretur. Eadem de causa potest in individuo majus esse peccatum occidere Sacerdotem quàm parentem, si nimirum ex vita Sacerdotis pendeat vita spiritualis multorum. Nequit ergo hîc certa statui Regula, sed attentis omnibus circumstantiis prudenter mensuranda est peccatorum gravitas.

QUÆRO XIII. Aggravaturne peccatum ex magnitudine personæ peccantis?

XL. *Resp. affir.* cum S. Thom. hîc ar. 10. sic discurrente: Duplex est peccatum: quoddam ex subreptione proveniens propter infirmitatem humanæ naturæ, & tale peccatum minùs imputatur ei, qui est major in virtute, eò quòd minùs negligit hujusmodi peccata reprimere, quæ tamen omninò subterfugere infirmitas humana non sinit: alia verò peccata sunt ex deliberatione procedentia, & ista peccata tantò magis alicui imputantur, quantò major est. Et hoc potest esse propter quatuor.

Primò quidem, quia faciliùs possunt resistere peccato majores, putà, qui excedunt in scientia, & virtute. Unde Dominus dicit, Luc. 12. quòd servus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens, plagis vapulabit multis.

Secundò propter ingratitudinem, quia omne bonum, quo aliquis magnificatur, est

est Dei beneficium, cui homo fit ingratus peccando, & quantum ad hoc quælibet majoritas, etiam in temporalibus bonis, peccatum aggravat, secundùm illud Sap. 6. Potentes potenter tormenta patientur.

Tertiò propter specialem repugnantiam actus peccati ad magnitudinem personæ. Sicut si Princeps justitiam violet, qui ponitur justitiæ custos; & si Sacerdos fornicetur, qui castitatem vovet.

Quartò propter exemplum, sive scandalum, quia, ut Gregorius dicit in Pastorali, in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia gradus peccator honoratur. Ad plurium etiam notitiam perveniunt peccata Magnorum, & homines ea magis indignè ferunt. Hæc Sanct. Doct.

Quæri hìc posset, & resolvi cum S.D.q.73. a.1. an, & quomodo omnia peccata sunt connexa. Sed de hoc vide infrà Tract.13. Exam. 2. n.21. in R.ad 2. oppos.

QUÆRO XIV. Quodnam est subjectum proximum peccati, non physicè, sed moraliter sumpti; estne sola voluntas? vel etiam intellectus? & appetitus sensitivus? an membra externa?

XLI. Dixi in titulo, *Proximum*, quia non nego, subjectum remotum peccati esse ipsam creaturam rationalem. Dixi 2. *peccati non physicè sumpti*. Certum enim est, quòd ipse, actus physicus peccati subjectetur in potentiis, ac membris externis, v.g. impudicus tactus in manu, vel alia corporis parte, aspectus in oculo, &c. Quæstio ergo est de formali ratione malitiæ, ac deformitatis peccati. Quid sit appetitus sensitivus, & quomodo dividatur, vide Tract.4. Exam.1. num.4.

Suppono etiam, omne peccatum debere esse voluntarium, & liberum, est enim in genere moris, juxta S.Th. autem in 2.d.24. qu.3. a.2. *Ibi incipit genus moris, ubi primò dominium voluntatis invenitur*. Et S. August. l.1.2. Retract.cap.13. dicit: Peccatum *adeò voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium*. Et Ser. 12. de verb. Dom. *Potes aurum perdere, & nolens, potes & domum: bonum autem, quo bonus es, nec invitus accipis, nec invitus amittis*. His præmissis

Resp. probabilius est, quòd peccatum formaliter sumptum non solùm sit in voluntate, sed etiam in intellectu, seu ratione, ac in appetitu sensitivo, non tamen in potentiis, vel membris externis. Ita cum S.Th. hìc q.74. per 4.art.

Ratio 1. Contraria sunt circa idem, putà, subjectum, ut arguit S.Th. hìc a.2. cùm ab eodem subjecto se expellant: Sed peccatum contrariatur virtuti. Ergo ubi est virtus, ibi potest esse peccatum. *Subsumo:* Sed juxta S. Thomam, ut patet ex dictis suprà in hoc Tract. Exam nu.3. & seqq. non tantùm in voluntate, sed etiam in intellectu practico, & in appetitu sensitivo (non tamen in membris externis, utpote despoticè subjectis) sunt veræ virtutes. Ergo, & peccata.

Ratio 2. Juxta S.Th. in eodem a.2. *Ejusdem potentiæ est actus, cujus est habitus*: Sed non solùm in voluntate, sed etiam in intellectu, seu ratione, ac in appetitu sensitivo dantur habitus formaliter vitiosi, in intellectu quidem infidelitas, hæresis, imprudentia, error, &c. sicut in eo sunt virtutes eis oppositæ, scilicet fides, prudentia, &c. in appetitu verò ira, intemperantia, &c. uti & oppositæ eis virtutes, nimirum mansuetudo, temperantia, &c. secus de membris externis. Ergo & actus peccaminosi formaliter.

Ratio 3. Potentia, quæ est libera, & cujus actus ex propria ratione talis potentiæ potest esse inordinatus, potest esse proprium, & proximum subjectum peccati, seu formalis malitiæ moralis, ut arguit S.D.qu.74. ar. 3. Sed in primis intellectus est potentia saltem radicaliter libera. Deinde idem intellectus, uti & appetitus sensitivus (idem est de actibus) ex communicatione cum voluntate participant ab ea formalem intrinsecam aliquam libertatem, ac differentiam, vi cujus objecto suo non tam immobiliter adhærent, quia ab ipso possint dimoveri ex voluntatis imperio, cui parent solùm politicè, & ea invita sæpè in actus suos prorumpunt. Hanc verò indifferentiam non habent membra externa, cùm despoticè pareant voluntati. Item actus intellectus, & appetitus sensitivi ex propria ratione possunt esse inordinati. Quod sic prob. Erroneum dictamen intellectus deordinans, & deficiens ab ultimo fine, & lege æterna, est actus inordinatus ex propria ratione ipsius intellectus, ut malè voluntatem dirigentis, & radicaliter indifferentis. Item motus sensualitatis (quia ex propria ratione appetitus sensitivi tendunt in objectum à recta ratione prohibitum, & turbant judicium rationis, ejusque imperio obluctantur) etiam ex propria ratione suæ potentiæ habent inordinationem quandam, qua de causa etiam utraque potentia indiget habitibus bonis, quibus adjuventur in suis actibus, ut promptiùs voluntatis rectæ imperio pareant; secus est de membris externis. Ergo subsistit data resolutio.

Vide dicta de Regimine politico, & despotico suprà in hoc Tract.Exam.1.Q.3.R.3.nu.5. in Declarat.5.

XLII. *Oppono* 1. Una numero malitia non potest intrinsecè subjectari in duabus poten-

potentiis: Sed S.Th. hic a.1. in fine corp. ait, quòd peccatum fit in voluntate ficut in fubjecto: Ergo non in intellectu, vel appetitu. Maj. prob. Unitas numerica accidentis fumitur à fubjecto, Unde juxta Thomiftas idem numero accidens nequit etiam divinitus effe in pluribus fubjectis realiter diftinctis. Ergo.

2. Juxta S.Th.1.2.q.20.a.3. actus exteriores non habent diftinctam bonitatem, vel malitiam formalem ab ea, quæ eft in actu voluntatis: Sed actus intellectus, & appetitus fenfitivi funt actus a voluntate externi. Ergo malitia moralis non eft in intellectu, & appetitu, fed in fola voluntate.

Ad 1. dift. min. 1. Aliquod peccatum, C. univerfaliter omne, N. Quia in articulis feqq. S.Th. expreſsè dicit, quòd in fenfualitate, & intellectu fit peccatum. 2. Dato, quòd loquatur de omni peccato, vult, quod fi fermo fit de malitia totali, & adæquata, v.gr. hærefis, quam dixi effe in intellectu, vel luxuriæ, quę eft in appetitu fenfitivo, ea fubjectetur in intellectu, & voluntate (idem eft de voluntate, & appetitu) ficut in fubjectis partialibus, unitas autem numerica accidentis non a fubjecto partiali, fed a totali defumenda eft, fic ut pars malitiæ intrinfecè, & formaliter fit in voluntate, & pars in intellectu, vel appetitu: quę partiales malitiæ moraliter uniuntur, & faciunt unam totalem. 3. Dico, quod omne peccatum radicaliter, originativè, primariò, & principaliter fit in voluntate: in intellectu autem, & appetitu minùs principaliter, & fecundariò: quibus etiam libertas folùm ineft fecundariò, utpotè participata, intrinfeca tamen.

Ad 2. dift. min. Sunt actus externi, tales de quibus loquitur S.Th. N. min. fecùs, C. min. & N. conf. Quia S. Doct. loco cit. per actus exteriores intelligit actus membrorum externorum; de iis enim præcisè ponit exemplum in fingulis ferè articulis, v.g. de occifione, deambulatione, &c.

Dixifti anteà, quòd appetitus fenfitivus habeat quandam intrinfecam libertatem a voluntate participatam.

XLIII. *Quo fundamento hoc afferis?*

Fundamento hoc afferendi conftat ex dictis, quæ oftendunt, quòd fenfualitas non fit potentia purè naturalis, nullo modo rationi obediens, uti eft vegetativa: neque obediens ad nutum, feu defpoticè, aut merè ferviliter, uti membra externa obediunt rationi, & fervi Domino: fed politicè, ficut fubditi parent Principi, valentes rebellare. Et hoc lamentabilis experientia docet, nimirum nos etiam nolentes pati paffiones, tentari nolentes, & irafci nolentes, & non poffe gaudere volentes, Paucis multa: Potentia, quę fuperiori poteft ex vi fua obedire, & contradicere, habet intrinfecam libertatem, faltem participatam: Sed, ut ex dictis patet, appetitus fenfitivus poteft fuperiori fcilicet Rationi obedire, vel refiftere. Ergo.

Accedit ex S.Th.q.74.a.3. ad 1. Si cogitativa in homine, uti & reminifcentia, ex conjunctione ad portionem hominis fuperiorem habet, quòd difcurrat, & fyllogifmum conficiat, uti fæpè in nobis experimur, etiam in fomno, cur ex conjunctione ad eandem fuperiorem hominis partem fcilicet ad rationem, non deberet appetitui fenfitivo concedi hæc participata excellentia, nimirum obedientia ad rationem, & libertas?

QUÆRO XV. Eftne appetitus fenfitivus, feu fenfualitas ita fubjectum peccati, ut omnis ejus motus in rem illicitam fit peccatum mortale, vel faltem veniale, etiam nullo voluntatis confenfu, five formali, five interpretativo, accedente?

XLIV. *Refp.* Probabilior eft fententia negativa. Quæ quoad peccatum mortale, eft contra hæreticos, certa verò apud omnes Catholicos. Quoad veniale eft contra nonnullos DD. etiam Thomiftas, nimirum Cajetanum, & Gonetum, qui in appetitu fenfitivo admittunt aliquam formalem libertatem, & intrinfecè inhærentem, participatam tamen ex conjunctione ad voluntatem: quæ licèt non fufficiat ad peccatum mortale, ajunt, benè tamen ad veniale, ita ut motus concupifcentiæ præveniens omnem actualem motionem, & confenfum voluntatis, etiam interpretativum, fit peccatum veniale juxta illos DD. quorum fententia ab aliis cenfuratur effe magis ingeniofa quàm vera.

Prima pars de peccato mortali conftat tum ex illo Matth. 15. ubi dicitur, quòd *illa coinquinant hominem, quæ de corde exeunt*. Tum ex Trid. Seff. 5. de peccato Orig. fic definiente. Manere in baptizatis concupifcentiam, vel fomitem, hæc S. Synodus fatetur, & fentit, quæ cùm ad agonem relicta fit, nocere non confentientibus, & viriliter per gratiam Chrifti repugnantibus, non valet: & hanc concupifcentiam, quam aliquando peccatum Apoftolus appellat, S. Synodus declarat, Ecclefiam Catholicam nunquam intellexiffe, peccatum appellari, quòd verè, & propriè in renatis peccatum fit, fed quia ex peccato eft, & ad peccatum inclinat: fi quis autem contrarium fenferit, anathema fit. Hæc Concil. Fomes ergo, feu concupifcentia eft radix peccati, non peccatum formaliter.

Ratio: Quia lex Dei (cujus jugum fuave eft) non obligat ad impoffibile. Item, in naturalibus (feu in iis, quæ nobis non funt libera) nec meremur, nec demeremur: Sed motus concupifcen-

piscentiæ omnem voluntatis consensum prævenientes vitare, est impossibile, & sæpè proveniunt ex causis merè naturalibus, ut patet in quibusdam motibus carnis. Ergo non sunt formaliter peccata.

Secunda pars, de veniali, etiam colligitur ex verbis Tridentini citatis. Quia profectò concupiscentia noceret renatis non consentientibus, si absque nulla ratione voluntatis, ejusque consensu formali, virtuali, ac interpretativo, in sensualitate esset libertas sufficiens ad peccatum veniale. Unde S.Thom. hìc qu.74. a.2. ad 1. clarissimè ait: *Non peccatur nisi voluntate, sicut primo movente, aliis autem potentiis peccatur, sicut ab ea motis.*

Ratio clarè colligitur ex eis, quæ suppposui n. 41. ante R. Quia omne peccatum, etiam veniale, est in genere moris: Sed genus moris, juxta S.Th. ibi citatum, ibi incipit, ubi invenitur dominium voluntatis. Item patet, nullo modo posse esse peccatum, nisi sit voluntarium. Ergo.

Hæc Angelici Doctoris verba explicat Gonet. de motione voluntatis, non actuali, sed saltem aptitudinali: seu de voluntate primo movente, non actu sed potentia.

Contrà. Ultrò admissa in hac Goneti explicatione, probo, quòd cùm ea stet, voluntatem saltem interpretativè consentire. Nam S.Doct. in 2. d.24. qu.3. a.2. docet: *quòd motus præcedentes rationem ex eo sunt peccata, quatenus Ratio potest impedire, & debet*, quod Gonet non negat. *Subsumo*: Sed voluntas non potest (potentia nimirum proxima, de remota enim hìc non est quæstio, quia aliàs etiam motus primò primi essent peccata venialia) voluntas, inquam, non est potens motum sensualitatis reprimere sine actu formali, vel interpretativo. Ergo non est peccatum, nisi adsit talis actus. Si enim voluntas motum aliquem possit cohibere, & teneatur, & non cohibet, interpretativè consentit. Præsertim cùm adsit aliqua intellectus advertentia, quæ negari nequit, cùm voluntas non feratur in incognitum.

XLV. *Oppono* 1. S.Thom. hìc a.3. ad 1. attribuit appetitui sensitivo *in nobis præ aliis animalibus quandam excellentiam. scilicèt, quod natus est obedire rationi, & quantum ad hoc potest esse principium actus voluntarii, & per consequens peccati.* Et in antedictis jam sæpiùs in eo admissa fuit aliqua participatæ libertatis prærogativa. *Subsumo*: Sed potentia libera potest peccare. Ergo.

2. S.Thom. hìc a.4. expressè docet, in sensualitate posse esse peccatum veniale, non verò mortale: Sed ibi loquitur de appetitu sensitivo præcisè sumpto. Ergo in eo, quà tali potest esse peccatum veniale. Prob. min. Quia dependenter à voluntate potest in sensualitate etiam esse peccatum mortale. Ergo.

3. Si Ratio vigilaret, posset omnes motus sensualitatis impedire. Ergo si non vigilet, nec impediat, illi motus fiunt peccata.

Ad 1. R. S.Thomam appetitui illam excellentiam, & libertatis prærogativam quidem attribuere, dependenter tamen a voluntate, & influxu ejus. Unde libertas, quam cum S.Thom. in appetitu sensitivo admisi, ut participatam ex conjunctione voluntatis, non est talis nisi in actu primo, quæ nequit exire in actum secundum, nisi ex consensu, seu licentia voluntatis, moventis, aut non prohibentis, vel negligentis, saltem interpretativa.

Ad 2. N.min. Ad prob. dist. ant. Potest esse, si adsit advertentia rationis perfecta, C. min. solùm imperfecta, N. min. & cons. Vult ergo S. Th. quòd in sensualitate possit esse peccatum solùm veniale, si adsit advertentia rationis solùm imperfecta, non tamen negat posse in ea esse mortale, si adsit advertentia rationis perfecta.

Ad 3. dist. cons. Si ratio etiam semper posset vigilare, C. cons. Cùm non semper possit, N. cons. Cùm enim corpus, quòd corrumpitur, aggravet animam, & deprimat sensum multa cogitantem, impossibile in hac vita rationi est semper ita vigilare, ut nulli concupiscentiæ motus insurgant.

Plura de hac re dici possent, ac meritò deberent, sed quia ad fines Philosophicos accedendum foret, & speculativa varia immiscenda, præfixum moralitatis scopum offendere nolens, omissis illis, pergo ad ea, quæ cum dictis connexionem habent. Unde

QUÆRO XVI. Motus sensualitatis primò primi, aut secundò primi, & delectatio morosa quid sunt? suntne peccata? præsertim consensus in eam?

XLVI. *Resp.* 1. Motus inordinati sensualitatis, seu concupiscentiæ sunt triplices: Alii vocantur primò primi, sic dicti, quia omnem rationis advertentiam præcedunt, & naturaliter (seu non liberè sed quasi ex seipsis) in appetitu sensitivo excitantur, uti sunt subitanei, & repentini motus iræ, vel carnis, &c. hi non sunt peccata, nec mortalia, nec venialia.

Ratio. Quia nullo modo sunt liberi. Ita probat ratio adducta pro 1. p. R. ad Q. 15.

Alii motus vocantur secundò primi, sic dicti, quia fiunt cum aliquali, & semi-plena advertentia, ac deliberatione, suntque peccata venialia. *Ratio*. Quia sunt imperfectè liberi, nec fiunt ex plena advertentia rationis.

Tandem alii vocantur plenè deliberati, quibus nimirum ex prævia plena rationis advertentia voluntas consentit. Et hi si sint circa

objectum illicitum, & lege Dei prohibitum in materia gravi, sunt peccata mortalia. *Ratio*. Quia peccata speciem, & gravitatem sumunt ab objecto, ut supra probatum est.

Ratio 2. Delectatio morosa est voluntaria, seu deliberata complacentia de objecto aliquo inhonesto, per cogitationem apprehenso, ut præsente.

Declaratur. Dixi 1. *Voluntaria*, *seu deliberata*, ut insinuetur, dici morosam, non ob moram temporis, quo quis cogitationi immoratur, cùm etiam in instanti contingere possit, sed propter morositatem, seu torporem, ac negligentiam voluntatis; quæ licèt malitiam plenè advertat, possetque, ac deberet motum reprimere, morosè tamen ei inhæret, in eaque sibi complacet: Dixi 2. *De objecto inhonesto*, seu re illicita, nam quòd delectatio de cogitatione rei inhonestæ non sit semper peccatum, posteà dicetur. Dixi 3. *Apprehenso ut præsente*. Si enim delectatio, seu complacentia sit de re ut futura, seu opere malo, ut exequendo data occasione, est gravius, & distinctum peccatum, utpotè consensus in opus, potestque vocari delectatio operosa. Hinc delectatio morosa est simplex complacentia de re inhonesta, ver. gr. de actu fornicationis, delectabiliter repræsentato. Vocatur *simplex*, quia est sine efficaci desiderio operis.

XLVII. *Resp.* 3. De consensu cum S. Th. hìc q. 74. a. 8. Consensus in delectationem præcisè de cogitatione rei illicitæ non est ex genere suo, seu secundùm se peccatum mortale, sed vel veniale, vel aliquando nullum. Potest tamen aliundè, & ex accidente fieri mortale.

Ratio 1. *p*. Quia delectatio est talis in bonitate, vel malitia, quale est objectum, seu res, de qua est, quæ si sit quid mortale, est mortalis, si veniale, venialis. *Subsumo:* Sed cogitatio secundùm se non est peccatum, vel objectum mortale, sed interdum veniale, ut si quis inutiliter de ea cogitet: interdum sine omni peccato, ut si quis utiliter cogitet de ea, v. gr. ad concionandum, ad disputandum, &c. Ergo.

Secunda pars constat ex casu; quo quis cum notabili periculo consensus in ipsum opus malum, tali cogitationi immoraretur (ut facilè fieri potest in materia carnis propter objecti delectabilis vehementiam, & lubricam appetitus vitiati propensionem) vel cum neglectu ejus, ad quod sub præcepto tenetur.

Resp. 4. Delectatio morosa (seu consensus in eam) de ipso opere illicito, est peccatum mortale, si opus sit tale, v. gr. fornicatio; est autem veniale, si opus sit tale, v. g. mendacium jocosum.

Ratio patet ex dictis, quia gravitas peccati sumitur ab objecto.

Not. tamen, quò delectatio de opere adhuc dupliciter possit fieri. 1. Ut sit de opere ipso, ut in se malum est, & sic semper est mala pro qualitate objecti. 2. Ut præcisè sit de modo aliquo artificioso, vel indifferente, ut si artificiosus modus ab alio in duello adhibitus alicui placeat, ideò præcisè, ut eo possit uti in bello justo, detestando injustum, & hoc nullum est peccatum. Vel, si quis rideat super ingeniosa furta alicujus, aut super gestus hominis ebrii, sine complacentia in ipsam ebrietatis, vel furti malitiam, non excedit veniale.

XLVIII. *Quomodo*, & ex quo potes scire, quòd delecteris de sola cogitatione inhonesta, & non de re ipsa?

Dico. Id colligo ex tribus. 1. Si homo reflexè advertat se habere complacentiam in sola cogitatione, & expressè ei displiceat inhonestas operis. 2. Si cogitatio rei illicitæ sit orta ex occasione licita, v. gr. ex opere medico, chirurgico, Casuum lectione, Confessionum audientia, &c. 3. Si modus delectabilis, & artificiosus, quem cernis in rebus turpibus te, non magis afficiat, quàm si esset in rebus piis, aut indifferentibus.

XLIX. *Estne* omnis delectatio venerea extra matrimonium peccatum mortale, sive sit appetitu sensitivo, sive sistat in voluntate, ita ut ibi nulla detur parvitas materiæ.

Affirmo: *Ratio*. Delectatio sensualis venerea est voluptas orta in appetitu sensitivo ex commotione spirituum generationi servientium, quibus substantia seminis incalescens resolvitur: Sed hanc voluptatem, & resolutionem extra matrimonium quærere, est intrinsecè malum, & pro objectorum diversitate est vel inchoata mollities, vel peccatum contra naturam, vel fornicatio, &c. Ergo. Deinde amor operis mortaliter mali, est peccatum mortale: Sed licèt delectatio sistat in sola voluntate, est tamen amor operis mortaliter mali. Ergo est peccatum mortale.

Quæ, *& quanta* advertentia requiritur, ut delectatio morosa sit peccatum. Idem quæro de quocunque alio peccato.

L. *Dico* 1. Deliberatio, seu advertentia est duplex. Una est plena, & perfecta, quæ adest, quando homo advertit, non solùm ad operationem quoad entitatem naturalem ejus, v. g. ad esum carnium, sed etiam ad ejus prohibitionem, ac malitiam, aut periculum transgressionis legis. Alia est imperfecta, quæ est tunc, quando homo non plenè advertit ad malitiam actus, & hæc reperitur in semidormientibus, somi-ebriis, aut magna passione obrutis, &c. qui inter bonum, & malum imperfectè discernunt.

Dico

Dico 2. Ut aliquid in individuo imputetur ad culpam mortalem, debet adfuisse plena, & perfecta deliberatio.

Ratio. Peccatum mortale est quid perfectum in genere mali moralis. Ergo etiam debet esse quid perfectum in genere actus humani, seu liberi. Item tollit amicitiam cum Deo, & facit hominem æterno supplicio dignum. Ergo majorem requirit deliberationem quàm peccatum veniale. Ergo perfectam.

Nota tamen, sufficere plenam advertentiam malitiæ in communi. Nam qui operatur in dubio, an opus sit mortale, vel veniale, mortaliter peccat, ut patet suprà in Tract. de Conscient. quia se exponit periculo peccandi mort. Pariter non excusatur, qui operatur cum inadvertentia affectiva, idest, cùm quis potest, & tenetur advertere. Ut patet ex dictis suprà de Ignorantia, Tract. 3. Exam. 1. nu. 23. & 24.

Sed quid, si quis dubitet, an habuerit plenam advertentiam, aut fuerit plenè sui compos?

LI. *Dico* 3. Si sit homo timoratæ conscientię, potuisset que tentationem facilè in opus deducere, id tamen non fecerit, sed pro viribus restiterit, timens Dei offensam, soleatque quando tentationes oboriuntur, animum ad Deum convertere, anxietatem deponat, & censeat, se plenum consensum non dedisse.

QUÆRO XVII. Quæ est doctrina S. Tho. circa modum confitendi complacentiam peccati, cogitationes inhonestas, & motus carnis?

LII. *Resp.* Angelicus Doctor in Opusculo 64. id explicat, cujus ipsissima hìc refero verba.

De complacentia habita in memoria peccati.

Sciendum est, quòd quando cogitas de injuriis receptis, & in illa memoria turbaris intrà te cum aliqua mora, & appetis vindictam fieri, aut factam esse, aut doles, quòd non fuit facta per te, aut per alium: aut imaginaris aliquid facere, aut aliquem motum tenere animo vindicativo, hæc omnia sunt confitenda, & alia quæcunque similia, si sentis in mente tua, ratione istius injuriæ. Si autem rememorando mala præterita, quæ fecisti, non haberes dolorem, sed potiùs delectationem in eis, & propter hanc delectationem facis moram ibidem, non credo expedire, quòd specifices ipsa peccata rememorata, si aliàs integrè confessus es ea, &, si non habuisti aliud, quàm delectationem in mente, sufficit dicere: Mihi venerunt ad memoriam quædam vindictæ, vel injuriæ, quas feci, vel quædam peccata gravia, quæ commisi, de quibus non solùm non habui dolorem in tali cogitatione, sed de ipsis cum multa complacentia cogitavi, & si aliud tibi occurrit in carne, vel in mente propter dictam complacentiam, quod tibi videtur aggravare peccatum, ipsum etiam debes confiteri, v. g.

Si de peccato luxuriæ per te facto habuisti memoriam, & de hoc habuisti motum carnis, & pœnitudinem, quia ipsum peccatum non fecisti pluries, vel cum pluribus: tunc enim debes sic dicere; Ex imaginatione, quam habui de quodam peccato luxuriæ habui motum carnis, & complacentiam in mente, & appetivi illum fecisse multoties, & cum multis personis, & sic non oportet te indicare Confessori, te jam fecisse illud peccatum, nisi fortè aliàs idem indicasses, & nisi pro majore humilitate, & merito velis ipsum ei similiter explicare. Si autem recordaris te habuisse opportunitatem faciendi aliquod peccatum, quod non fecisti, & in illa recordatione non gaudes te evasisse illud peccatum, nec regratiaris Deo; qui custodivit te ab ipso, & abstulit opportunitatem, & voluntatem faciendi ipsum, & omnia ista sunt pleniùs referenda. Videtur enim in hoc magna ingratitudo, & peccati commissio voluntaria. Sed si in prædicta recordatione peccatorum, & maximè carnalium, non posses vitare complacentiam, & motus carnis, dum velles ea studiosè recolere, causa te ipsum excitandi ad compunctionem, & dolorem, consulto tibi, quòd non ea specialiter recolas, nec etiam alia peccata, quæ non potes sine complacentia recolere; Sicut est vindicta facta per te, vel per alium de inimico tuo, aut damnum, aut mors ejus, quem occidisti.

Debes ergo omnia peccata tua, si vis confiteri generaliter sub duobus, scilicet superbia, & delectatione carnis, confitendo dicere sic: Corde meditando, & ore proferendo, dico meam culpam de superbia, quam habui contra Deum, & proximum, irascendo, invidendo, alios provocando, mundi gloriam appetendo, proximos judicando, Dei creaturam contemnendo, me ipsum bonum reputando, alios vilificando, de Dei operibus, ac judiciis, & ejus permissionibus murmurando, bonas ejus inspirationes, & omnia beneficia negligendo, impetus vitiosos sectando, blasphemando, & nomen Dei in vanum proferendo, & linguam meam contra veritatem per mendationes, & simulationes, per duplicitates, & adulationes, per juramenta, & multa alia verba vitiosa taxando, otiosè, ac acediosè vivendo, de me nimis confitendo, de fide dubitando, de occultis Dei operibus rationem præsumptuosè quærendo: plus, quàm oportet, sapere de Deo, & de proximo, & de sæculo scire cupiendo, gratiam Dei non humiliter affectando, dona Dei occulta temerariè propalando: non in veritate, sed in hypocrisi, & falsitate coram Deo,

Deo, & hominibus ambulando, & multa alia per superbiam mentaliter, & corporaliter exercendo. Hæc S.Thom. In cujus verbis

Notanda sunt 1. illa, *si aliud tibi occurrit, quod videtur aggravare peccatum, debes confiteri.* *Resp.* Dum dicit, quòd non sit opus in confessione exprimere peccatum (de quo quis delectatur) fuisse olim à se commissum, si jam sit ritè confessum, non tamen negat S. D. sed supponit, speciem peccati esse exprimendam. 2. Quòd ponit casum de eo, qui in speciali, & distincta recognitione peccatorum, maximè carnalium, non posset vitare complacentiam, dicitque illi licere, assignato modo generaliùs confiteri: quod proinde non debet extendi ad quemcunque casum.

De Cogitationibus inhonestis.

LIII. S.Doctor ait: Plerique dubitant, si cogitationes inhonestæ sint exteriùs explicandæ. Credo, quod hoc facere sit puritatis, & perfectionis, & magni meriti, sed non credo esse necessitatis semper, nisi quando ex nimia mora facta in cogitatione illa homo sentiret se inclinari ad faciendum, & perficiendum cogitatum, si opportunitatem haberet, quam vellet: aut si pollueretur ex illa vehementi cogitatione morosa, aut si inordinatè afficeretur ad aliquam personam, & de ipsa multùm molestaretur in cogitatione, habendo motus carnis, & imaginando aliquos actus impudicos cum ipsa persona. Hunc enim affectum inordinatum debes exprimere cum cogitationibus, & motibus carnis præcedentibus, dicendo affectum sic; Habui affectum sensualem, & inordinatum ad quandam mulierem, vel quendam juvenem talis conditionis, & hunc affectum concepi ex complacentia habita in aspectu, & collocutione, ac præsentia corporali ipsius. De ipso, vel de ipsa habui tot vicibus, ac multoties imaginationes turpes, respiciendo eam oculis corporeis, vel mentis faciem, vel aliam partem corporis ejus, & imaginando cum ipsa persona habere amplexus, & oscula, vel talem actum impudicum, & in his feci moram, per magnum spatium habendo motus carnis libidinosos. Et specialiter accidit mihi in oratione existendo, aut Missam dicendo, & semper sul negligens ad laborandum pro posse ad expellendum talia per propositum, propter nimiam delectationem, quam habebam: nec curavi, quantum potui refrenare oculos ab aspectu illius personæ: quando habui præsentiam ejus. Quicunque igitur tales, & tali modo cogitationes, & affectus exprimeret vitiosos, ab eis citò liberaretur: dummodò cum tali confessione continuaret orationem, & custodiam sensuum, quia dæmon non potest sustinere humilitatem puræ confessionis, cùm sit superbus, & immundus, & omnis humilitatis, & munditiæ inimicus. Et ideò non est melior, & facilior modus ad evadendas tentationes superbiæ, & luxuriæ, quàm omnes cogitationes vitiosas, cum suis circumstantiis concurrentibus in carne, vel in mente sæpè, & clarè detegere Confessori, & toties exprimere, quoties renovantur. Hæc ibi.

De motibus carnis.

LIV. Sic ait Angelicus. Sciendum est, quòd motus in carne, qui non provenit ex cogitatione impudica absque voluntate, & sine causa, scilicet visus, vel auditus, sine aliqua causa extrinseca inhonesta, sine dubio provenit ex nimia repletione priùs facta in cibo, & potu. Quidam tamen putant, quòd provenit ex nimia vigilia, quod potest esse, maximè, quando constat eis, quòd non provenit eis ex aliqua causa prædicta. Et ideò oportet, hominem esse parcum in dieta quoad qualitatem, & quantitatem, quando de talibus molestatur contra voluntatem, & cum displicentia. Nam intrà corpus oritur causa, quia secundùm Hieron. corpus, & genitalia proxima sunt. Et hoc intelligo, quando non à causa exteriori, & tunc oportet cavere ipsum ab aspectibus, & collocutione, & ab approximatione personarum, in quarum præsentia sensit se sensualiter delectari: alioquin ille, qui videtur motus naturalis, fieret vitiosus: Et quamvis sit securum confiteri tales motus procedentes sine causa vitiosa, quorum intemperantia videtur causa, dum tamen per ipsos non turbetur amor, & desiderium puritatis in corde, corporalis castitas non maculatur. Si verò procedunt à causa vitiosa, confitenda sunt, causæ, locus, & tempus, mora contracta in eis, & vices motuum: sicut suprà de circumstantiis peccatorum dictum est. Non enim sufficit generaliter dicere culpam de motibus, sed debes dicere sic: Dum essem in Ecclesia, vel in oratione, vel dum audirem Missam, aut Prædicationem, cogitavi talem actum turpem, aut habui memoriam alicujus personæ, in cujus aspectu jam habui unam concupiscentiam, aut inordinatum amorem: aut aspexi in Ecclesia talem personam cum complacentia impudica, cujus causa habui motus carnis impudicos toties, & per tantam moram. Et si dixisti illi aliqua verba gratiosa prolixè, aut fecisti aliquod servitium malitiosè, ut scilicet haberes complacentiam libidinosam, & motus carnales per majorem moram, totum confiteri debes, maximè si verba non dixisses, aut servitium non fecisses sic prolixè, si de istius præsentia delectationem non habuisses. Hæc S.D.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆRO XVIII. Delectatio morosa estne ejusdem speciei cum opere externo? & quid, si fiat cum præcisione objecti?

LV. *Resp.*1. Indubitatum est, quòd sic absolutè interroganti, respondendum sit affirmativè propter testimonium Christi Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mæchatus est eam in corde suo.*

Ratio. Quia actus sumit speciem ab objecto: Sed delectatio morosa, & actus externus habent idem objectum. Ergo

*Resp.*2. Certum etiam est, quòd si quis delectationi suæ ex intentione præfigat qualitatem personæ, v.g. conjugatæ, vel religiosæ: vel sit circa bestiam, aut personam ejusdem sexus, peccatum sortiatur speciem adulterii, sacrilegii, sodomiæ, &c. & non præcisè simplicis fornicationis.

Ratio est, quæ anteà.

*Resp.*4. Idem est, si delectationi adjunctus sit consensus in opus, nimirum tunc indubitatè esse ejusdem speciei cum opere externo.

Ratio. Consensus pro suo objecto specificativo respicit ipsum opus ut est, vel erit a parte rei, spectatum cum omnibus circumstantiis invincibiliter non ignoratis. Ergo habet illas, & tot species malitiæ, quot & quas habet opus externum.

LVI. *Resp.* 5. Delectatio morosa venerea circa personam conjugatam, consanguineam, religiosam, absque consensu in opus, & sine formali oblectatione de qualitate personæ (utpotè quam tibi imaginaris præcisè sub ratione fœminę pulcbræ) non contrahit solùm partem malitiæ, scilicet simplicis fornicationis, sed contrahit eandem, & totam speciem malitię, quæ esset in ipso opere, si id fieret, nimirum adulterii, vel incestus, sacrilegii, &c. quæ circumstantiæ proinde omnes in confessione sunt exprimendæ.

Hæc Sententia est contra nonnullos intrà, & extra scbolam S.Thomæ, est tamen tutior, & probabilior propter auctoritatem, & rationem S.Doctoris hic q.74. ar.8. ad 4. dicentis. *Delectatio, qua habet actum exteriorem pro objecto, non potest esse absque complacentia exterioris actus secundùm se, etiamsi non statuatur implendum*. Et qu.15.de verit.ar.5. hanc sententiam sic probat: Non sola voluntas operis, sed etiam delectatio de opere sequitur naturam ipsius operis, quod est finis intrinsecus ipsius, delectationes quippe sunt propter operationes. Ergo

Not. quod dicitur hic de morosa delectatione, idem dicendum est de impuris tactibus, osculis, amplexibus, &c.

Ratio, & declaratio hujus sententiæ est, quà simul excluditur fundamentum Adversariorum. Licèt verum sit, quòd delectatio sumat speciem ab objecto, non quomodocunque, sed ut apprehenso, & cognito, possit autem persona conjugata, aut religiosa apprehendi, ut fœmina pulchra, præscindendo à statu conjugii, vel voti, eo ipso tamen, quòd oblectans cognoscat illas circumstantias, aut invincibiliter non ignoret, & eligat magis de venereo opere, cum persona talibus circumstantiis à se cognitis affecta delectari, quàm affectum retrahere, eo ipso, inquam, tales circumstantię implicitè, & interpretativè sunt volitæ, & in objecto formali contentæ. *Subsumo*: Sed ad peccatum mort. sufficit advertentia (idem est de consensu) interpretativa, ab aliis dicta virtualis, in eo sita, quòd licèt quis actualiter malitiam non advertat, possit tamen, & teneatur advertere. Ergo. Min. prob. Tum quia in moralibus interpretativum æquivalet formali, tum etiam, quia juxta Theologos aliqua peccata dicuntur fieri ex certa malitia, & aliqua ex passione, aut ignorantia: Sed si ad peccatum mort. nou sufficeret advertentia interpretativa, sed virtualis, omnia peccata fierent ex malitia, quia fierent ex certa scientia, & expressa malitiæ advertentia. Ergo

Sed dic, quando censetur quis posse advertere, &, cùm non advertat, habere advertentiam interpretativam?

LVII. *Dico*, Tunc, quando habet judicium expeditum, & non (instar amentium, ebriorum, aut vehementi passione laborantium) absorptum, seu alligatum, ita ut advertat se habere reflexionem suprà seipsum, & interrogatus mox posset respondere de re, quam cogitat.

Oppono. Dixisti anteà, posse hominem sine peccato, saltem gravi, delectari de duello (idem est de furto) ut ingenioso, licèt non ut injusto. Idem est de verbis, & jocis, quà facetis, non ut impuris. Cur non à pari de persona sacra, non quà tali, sed ut pulcbra?

Disparitas patet ex S.Thom. ante adducto, quia delectatio de opere sequitur naturam operis, & opus à circumstantiis personæ non præscindit: ast in exemplis objectis delectatio non est de opere, sed de modo operis, qui tantùm per accidens materiæ inhonestæ conjungitur, cùm in rebus etiam honestis reperiri possit.

QUÆRO XIX. Quid sentis de illis, qui oblectantur prohibitis, sub conditione si non essent prohibita? & in specie quid de actu, si hæc esset mea uxor, accederem ad eam? Quid de vidua, sponso, vel conjugato, se oblectante circa copulam habitam, vel futuram?

LVIII. *Respondeo* 1. Qui de objecto malo delectatur sub conditione, quæ malitiam operis non aufert, nec adferre potest, uti nequit in actibus intrinsecè malis, nec ulla circumstantia cohonestabilibus, ut sunt, fornicatio, mendacium, &c. v.g. dicit quis, vellem fornicari,

cari, mentiri, &c. si non esset peccatum, probabiliùs peccat juxta objecti gravitatem, nimirum mortaliter, si illud est tale.

Ratio. Actus illi sunt intrinsecè mali, nec potest (saltem practicè) malitia ab eis præscindi. Ergo conditio velut impossibilis habetur pro non adjecta. Ergo.

Resp.3. Loquendo de illis, quæ non sunt intrinsecè mala, nec prohibita quia mala, sed mala, quia prohibita, uti est v. gr. comestio carnium die Veneris, & similia, à quibus (ut loquuntur DD.) conditio malitiam auferre potest: item loquendo de eo, qui cum delectatione eliceret hunc actum: Si hæc esset mea uxor accederem ad eam, secùs non. De his, inquam, loquendo probabilior mihi videtur sententia Cajetani (dum agit de illo conditionato actu uxorio) distinguentis inter desiderium delectationis, & delectationem ipsam. Sub qua distinctione teneo, quòd licèt quis licitè possit desiderare in præfatis delectari (quamvis ut plurimùm sit actus vanus, & venialiter malus) sua illa conditione, ipsa tamen voluntaria delectatio fit mortalis juxta qualitatem objecti.

Ratio. Quia desiderium potest fieri cum conditione super opus, delectatio tamen voluntaria, quam quis in præsenti de tali opere accipit, non fertur cum, sed sine conditione. Ergo est de re illicita, & peccatum.

Declarat hoc Barthol. Medina observando, quòd cùm aliquis desiderat actum conjugii conditionaliter cum aliqua, idest, si esset sua, non peccat, quoniam tale desiderium habet objectum rationi consentaneum: Sed cùm delectatur quis de hujusmodi actu conditionato cogitato, delectatio ipsa non spectat ad objectum desideratum, & cogitatum, quatenus est conditionale, ac per hoc redit ad naturam sui generis, scilicet delectationis morosæ de illicito concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata. Vide Not. pro R.5.

Subdit. Et quòd hæc doctrina sit ex necessitate amplectenda, vel ex hoc demonstratur, quia alioquin omnia replerentur libidinibus, & delectationibus: nam & Religiosus posset habere istas delectationes, & Monachus in istis delectationibus conditionalibus occupari. Ita ille. Quod ipsum etiam applicari potest ad alios actus conditionales, quorum fit mentio in R. 2. De quibus videatur *Ratio*, & declaratio data pro R. 5. ad Q. 18.

Nec est eadem ratio sicut de eo, qui sperat se habiturum puellam in uxorem, is enim habet pro objecto actum bonum, scilicet conjugii, & absolutè, non sub conditione futurum: hic autem, qui delectatur de actu cogitato cum aliqua, si esset sua uxor, habet pro objecto actum malum, scilicet non conjugii, cùm de facto sine conditione de illo delectetur, sicque actus ille sit actus fornicationis, ut ait præfatus Auctor.

LIX. *Resp*.3. Si viduus, vidua, sponsus, aut sponsa, delectatione præcisè rationali, id est, non secuto, vel intento ullo motu carnis, seu concupiscentiæ sensualis, gaudeant de legitimo actu matrimoniali, formaliter ut præterito, aut futuro, eumque approbent propter bonum aliquem effectum, v.gr. ad liberos honestè procreatos, aut procreandos, hæreditatem adeptam, vel adipiscendam, si nullatenus eum sibi imaginentur ut præsentem, non peccant.

Ratio. Quia objectum talis complacentiæ non est malum, nec per se excitat motus libidinosos, seu carnis. Si tamen periculum pollutionis adesset, peccarent mortaliter ex hoc accidente.

Resp.4. Prædicti graviter peccant, si copulam sibi imaginentur ut præsentem, & ex ejus, ut præsentis imaginatione se delectent sensualiter, excitando in se voluptatem carnalem, id est motus carnis, appetitus sensitivi, seu sensualitatis.

Ratio. Talia non licent, nisi ad actum conjugii legitimè consummandum, qui actus tali viduæ, aut sponso, vel impossibilis, vel illicitus est, ut patet. Ergo.

Resp.5. Si prædicti, sponsus, aut vidua, delectarent se in copula imaginata ut præsente, delectatione ut sistente in appetitu rationali, id est, in voluntate, & non redundante in appetitum sensitivum, tamen peccarent juxta probabiliorem sententiam.

Ratio. Illa rationalis delectatio de copula, ut præsente per se est causa impurorum motuum carnis. Ergo.

Nota, hanc distinctionem esse etiam adhibendam circà illum actum uxorium conditionatum, de quo in R.2.

IX. *Resp*.6. Loquendo de conjugatis, certum est *primò*, quòd mortaliter peccent, si in actu conjugali delectabiliter sibi imaginentur aliam personam, quasi cum ea rem haberent. *Ratio*. Quia objectum talis delectationis repugnat rectæ rationi.

Certum est 2. eos mortaliter peccare, si in absentia compartis de copula maritali se oblectent cum periculo pollutionis. *Ratio* patebit infrà Tract.5. Exam.2. num.50.

Verùm difficultas est, casu quo desit hoc periculum. Docent quidem aliqui DD. quòd conjuges in absentia compartis carnaliter erga compartem absentem se oblectantes, venereos motus excitando, possint excusari ratione status matrimonialis. Tutior tamen, & probabilior est sententia nostri Sylvestri, & aliorum asserentium, quòd graviter peccent. Præsertim quia & Doctores oppositæ sententiæ valdè timidè

midè illi adhærent: fatentur enim, non satis liquere, quòd matrimonium delectationes carnales, usum matrimonii non concomitantes, nec ad eum disponentes, à mortali excuset.

Ratio patet ex his modò dictis. Nam conjugatis non licet quocunque modo frui delectationibus carnis, nisi in quantum sunt præambula, vel dispositiones corporis ad actum inde consummandum, vel eum comitantur. Sicut nec eis licet solitariè per tactus impudicos excitare tales delectationes. Ergo nec licet eis per cogitatum copulæ habitæ, habendæ, aut imaginariè præsentis delectationes carnales commovere, eisve indulgere, cùm & istæ nec disponant ad usum matrimonii, nec eum comitentur.

LXI. *Quid censes* de illis, qui sub specie spiritualis mortificationis faciunt mulieres coram se nudari, ut eas disciplinent?

Dico cum Sylvestro. Non est dubium, eos mortaliter peccare, si libido principaliter fit in causa. Idem est, si id faciant ex curiosa sensualitate videndi: immò licèt faciant ex stulta intentione mortificandi, nequeunt excusari à mortali.

Ratio. Quia est contra naturalem honestatem, fitque cum periculo lapsus, & scandali.

QUÆRO XX. Ut delectatio morosa, & carnis tentatio homini non imputetur ad culpam, saltem mortalem, quam resistentiam, & quæ media tenetur adhibere?

LXII. *Resp.* 1. Qui ad motus carnis, quos advertit, habet se merè negativè, ac permissivè, eos positivè, nec approbans, nec positivè improbans, nec ullam, simplicem quidem, internam animi displicentiam iis opponens, peccat mortaliter.

Ratio. Quia exponit se probabili periculo consensus, *qui autem amat periculum, peribit in illo* Eccles. 3.

Resp. 2. Si desit periculum consensus, non tenetur homo adhibere media extraordinaria, ac difficilia, uti sunt jejunia, cilicia, flagella corporis, &c. nec tenetur desistere, si sit in occupatione aliqua honesta, vel sibi utili, v.g. studio casuum, concionis, opere artis medicæ, vel chirurgicæ, si exinde tentationes insurgant, modò alia in sequenti R. assignanda media opponat, etsi in effectu non coerceat, dummodò conetur.

Ratio. Quia tunc deest ratio voluntarii.

Resp. 3. Qui absque rationabili causa, v.g. studii, vel operis chirurgici, ex sola sui animi, & constantiæ confidentia, motus carnis ex naturali proclivitate exortos, dum eos plenè advertit, non conatur reprimere, sed quasi contemptim, & neglectim permittit, nec adhibet remedia saltem ordinaria, v.g animum, ac phantasiam applicando ad alia, nimirum, vel ad preces, vel ad studia, ad alios discursus de novellis, de historiis: vel se applicando cuidam honesto lusui, labori manuali, &c. talis, inquam, peccat mortaliter. Quæ media, scilicet eorum aliquod, vel aliqua, præter internam simplicem displicentiam, sub mortali sunt adhibenda. Hæc sententia est tutior, & probabilior, habet tamen diversos Adversarios.

Ratio. Suprà probatum est, quòd ad peccatum mortale sufficiat consensus interpretativus: Sed homo morosam delectationem, aut carnis tentationem plenè advertens, & nullum ex mediis saltem ordinariis opponens, interpretativè in eam consentit. Ergo mort. peccat. Min. prob. Qui delectationem, vel tentationem reprimere potest, & tenetur, & non reprimit, interpretativè ei consentit, ut patet: Sed homo, de quo est sermo, potest eam reprimere, ut supponitur, & tenetur: quod prob. Ratio habet naturalem obligationem impediendi inordinatas inclinationes potentiarum inferiorum sibi subditarum, & hoc ideò, quia Natura eam constituit ad illas regendas, in quo regimine si deficiat, peccat, cùm regere possit: *Subsumo*: Sed delectatio venerea habet gravem inordinationem, ac deformitatem, ut patet ex dictis. Ergo.

Nec est, quòd Adversarii confugiant ad simplicem displicentiam, putantes eam sufficere ad excusandum à peccato. Non, inquam, per hoc se salvant. Quia ut suprà Tract. 3. Exam. 1. n. 13. ostensum est, simplex displicentia non tollit voluntarium absolutum. Cujus exemplum ibi datum est in mercatore, ex metu naufragii proiiciente merces in mare. Ergo cum illa manet delectatio morosa interpretativè voluntaria, nisi etiam alia adhibeantur media.

QUÆRO XXI. Quæ sunt causæ delectationis venereæ, quas homo tenetur vitare? & in quibus motus impuri solent prævideri, aut excitari?

LXII. *Resp.* 1. Aliquæ causæ sunt honestæ, utiles, necessariæ, v.g studium pro disputatione, vel concione de luxuria, confessionum audientia, curatio corporum circa partes pudendas: ex quibus actibus sequi potest carnis tentatio, erectio virgæ, morosa delectatio, pollutio, &c. Ad eandem causam refertur earundem partium purgatio à sordibus. Has ergo causas non tenetur homo vitare, secluso periculo consensus.

Ratio 1. Tunc illi motus obscœni, nec directè (ut supponitur) sunt voluntarii, nec indirectè. Quod prob. Voluntarium indirectum, & interpretativum est, cùm non facio, vel non impedio, quod præter posse etiam teneor facere, vel impedire: Sed habens justam, & rationabilem causam ponendi actus præfatos (ex quibus motus inordinati carnis consurgunt) non tenetur eos non ponere. Ergo.

Ratio. Effectus, qui per accidens, & preter intentionem sequitur, non imputatur ei, qui prosequitur suum jus: Sed homo dictas actiones

nes exercens prosequitur suum jus, & effectus sequitur præter intentionem, nec actio illa est causa proxima, & notabiliter, ac per se influens. Ergo non tenetur desistere, si advertat impuros motus exinde consurgere.

Dixi. *Secluso periculo consensus*, putà proximo; de quo quid sentiendum, dicetur Tract.5. Exam.2.nu.50.

Resp. 2. Aliç sunt causæ indifferentes, ut equitare, se balneare, comedere calida, jacere in molli lecto, certo situ uti in eo, &c. & de his est eadem ratio, quæ de prioribus. Præsertim si qua in eis sit occasio peccati, solùm est remota, quæ quamdiù manet talis, non est necessariò vitanda, ut dicetur infrà loco mox citato.

Resp. 3. Aliæ sunt causæ peccaminosæ, vel mortales, vel veniales, intrà, vel extra genus luxuriæ. Harum aliquæ sunt proximè, & per se influentes, v.g. voluntariè impurç cogitationes, tactus, oscula, aspectus libidinosi, id est, animo impuro, seu venereæ delectationis captandæ gratia facti, qui semper sunt peccata mortalia. Idem est de aspectu propriorum verendorum. Tandem aliæ sunt causæ remotæ, & per accidens, v.gr. liberior potus, &c. Ex his, qui exercet actionem ex natura sua turpem, & mortaliter culpabilem in genere luxuriæ, in eaque prævidet vel pollutionem, vel motum lascivum, peccat mortaliter peccato mollitiei. Et ita est de pollutione, sive in vigilia, sive in somno secuta ad prævios obscœnos tactus, aspectus, cogitationes, &c.

Ratio. Qui est causa causæ per se, est etiam causa causati: Sed talis actio est causa per se motus libidinosi. Ergo qui, &c.

Resp. 4. Si motus obscœnus, aut pollutio prçter intentionem sequatur, aut prævideatur ex causa solùm remota, & quæ est extra genus luxuriæ, v.g. ex liberiore potu, motus ille non est grave peccatum, licèt illa actio, ex qua sequitur, ut voluntaria inebriatio, aliundè sit mortalis.

Ratio. Non est gravis obligatio vitandi omnes causas remotas, & per accidens tales, respectu alicujus effectus, vel actus prohibiti, nisi sit periculum consensus, præsertim si talis effectus non sequatur ex vi talis causæ: Sed impuri motus carnis, vel pollutio sequuntur in casu posito magis ex naturæ infirmitate, ac proclivitate, quàm ex tali causa remota, v.g. liberiore potu. Ergo.

Not. quòd de peccato veniali nec Adversarii dubitent, adeòque consultissimum est, pro possibili vitare omnes causas etiam remotas motus libidinosi.

Oppono. Ad voluntarium interpretativum in causa sufficit, quòd effectus prævideatur in causa, quam homo potest, & tenetur vitare: Sed ebrietatem v.g. homo tenetur vitare. Ergo motus venereus in ea prævisus fit interpretativè voluntarius.

Ad hoc dist.maj. In causa; quam vitare tenetur, debito proveniente ex præcepto, quo talis effectus prohibetur, C. maj. aliundè, N. maj. Sed tenetur vitare ebrietatem ex distincto præcepto, nimirum sobrietatis, C. min. ex præcepto castitatis, N. min. & cons. Ebrietas ergo vitanda est ex præcepto sobrietatis, præceptum verò castitatis causas remotas venereç commotionis non prohibet. Ergo illa non fit interpretativè voluntaria.

LXIV. Ex hactenus dictis constat, an excusentur, aut quàm graviter peccent, qui legunt, cantant, vel audiunt impuras cantilenas. Qui legunt, vel legi audiunt libros amorum, vel gestorum lascivorum, Ovidii, Martialis, Catulli, Tibulli, &c. nisi sint purgati à locis incentivis ad libidinem. Qui aspiciunt, vel aspicere affectant secretiora fçminæ, vel viri, &c.

QUÆRO XXII. Peccatum habetne causam; & quam?

Ante R. Not. de causa subjectiva peccati sufficienter actum esse in hoc Exam. ad Q. 14. nu 41. Item, quòd Deus non sit causa efficiens peccati, patet ex dictis circa Q. 4. dum egimus de constitutivo peccati.

LXV. Peccatum habet causam, & quidem etiam per se, si sumatur pro materiali, seu pro actu: per accidens verò, si sumatur pro ipsa inordinatione, deformitate, seu carentia rectitudinis: quam suprà diximus esse formale peccati. Ita S.Thom. hìc q.65. art.1. in c. dicens. *Peccatum est quidam actus inordinatus, ex parte igitur actus potest habere per se causam, sicut & quilibet alius actus; ex parte autem inordinationis habet causam eo modo, quo negatio, vel privatio potest habere causam.*

Declarat hoc subdens; Negationis alicujus potest duplex causa assignari. Primò quidem defectus causæ affirmationis, id est, ipsius causæ negatio est causa negationis secundùm se ipsam, ad remotionem enim causæ sequitur remotio effectus, sicut obscuritatis causa est absentia Solis. Alio modo causa affirmationis, ad quam sequitur negatio, est per accidens causa negationis consequentis: sicut ignis causando calorem ex principali intentione, consequenter causat privationem frigiditatis, quorum primum potest sufficere ad simplicem negationem. Sed cùm inordinatio peccati, & quodlibet malum non sit simplex negatio, sed privatio ejus, quod aliquid natum est, & debet habere, necesse est, quòd talis inordinatio habeat causam agentem per accidens. Quod enim natum est, inesse & debet, nunquam abesset, nisi propter causam aliquam impedientem. Et secundùm hoc consuevit dici, quòd malum, quod in quadam

dam privatione consistit, habet causam deficientem, vel agentem per accidens: omnis autem causa per accidens reducitur ad causam per se. Cùm igitur peccatum ex parte inordinationis habeat causam agentem per accidens, ex parte autem actus habeat causam agentem per se, sequitur, quòd inordinatio peccati consequatur ex ipsa causa actus. Hæc S.D. Vide suprà in hoc Exam.nu.26. ad 2. ubi inordinationem, aversionem, & carentiam distinxi in contrariam (quæ est formale peccati) & in privativam.

LXVI. Prima causa peccati non est Deus aliquis malus, uti fingebant Manichæi, statuentes duos Deos: unum summum bonum, à quo omnia bona, & unum malum, malorum omnium causam.

Ratio. Quia nulla datur natura per se mala, ut dictum est suprà num.24. Et certè talis Deus est merum figmentum, estque hic error dudum confutatus à S.Augustino.

LXVII. *Resp.*3. Causa peccati est solum nostrum liberum arbitrium, in eo sensu, quem dat S.Thom. verbis adductis subdens: *Voluntas carens directione regulæ rationis, & legis divinæ, intendens aliquod bonum commutabile, causat quidem actum peccati per se, sed inordinationem actus per accidens, & præter intentionem; provenit enim defectus ordinis in actu ex defectu directionis in voluntate.*

Prima pars patet ex S.Thoma adducto in hoc Exam.Q.15.pro 2.p.R.n.44. Et *Ratio utriusque partis est*. Tum quia peccatum, cùm sit defectus, petit causam defectuosam, talis autem est nostra voluntas in sensu prædicto. Tum etiam, quia ut habet commune axioma, *nemo intendens malum operatur*, sed semper intendit aliquod bonum, si non realiter, saltem apparenter tale. Ergo malum ut malum consequitur per accidens, seu præter intentionem peccantis.

Not. hoc etiam verum esse de eo, qui peccat ex certa malitia, nam & is non vult peccatum præcisè sub ratione mali, sed quatenus in eo percipit aliquam delectationem, judicans legis transgressionem sibi ratione consuetudinis (quæ dicitur altera natura) esse suavem, per eamque jugum Dei quodammodò excuti, se quasi independentem esse, &c. & in hoc differt à peccante ex infirmitate, cujus judicio peccatum apparet esse bonum, non ut est transgressivum Legis, sed ut est satiativum passionis prædominantis, cui ex infirmitate succumbit. Idem verum est de diabolo, nam & ille non vult peccatum sub ratione mali, & ut formaliter est injuria Dei, sed prout per illud sumit vindictam de Deo, in qua habet delectationem, ut bonum apparens.

LXVIII. *Resp.*4. Non solùm in peccato commissionis (de quo ante) sed & in peccato omissionis voluntas per se, & directè est causa alicujus actus, ex quo omissio sequitur: ipsius autem omissionis ut peccaminosæ pariter est causa per accidens.

Constat tum à pari ex dictis, tum vel maximè ex illa difficultate, an omissio, ut sit voluntaria, & moralis, necessariò requirat aliquem actum per se, & directè à voluntate volitum, v. gr. lusum, ambulationem, &c. tanquam occasionem sui, & causam per accidens? pro cujus decisione.

*Resp.*6. Quamvis omissio, ut sit voluntaria, considerata secundùm speciem, seu essentiam suam, & ut se habet per modum operis, seu potiùs non operis, non requirat actum vel interiorem, sive exteriorem sui in specie constitutivum. 2. Considerata tamen in individuo, seu in exercitio, & ex parte operantis, ut sit voluntaria, libera, & humana, necessariò, & indispensabiliter requirit actum concomitanter adjunctum, velut sui causam, & occasionem.

Hæc distinctio conciliat duo loca S.Thomæ, in quorum uno, scilicet 1.2.q.6. ar.3. docet voluntarium posse esse sine omni actu: in altero autem nimirum q.71.ar.5. docet, voluntarium non posse esse absque omni actu.

Ratio 1.*p*. Intelligibile est, quòd negatio, vel privatio pro suo specifico constitutivo petat aliquid positivum: quia egrederetur limites naturæ, vel essentiæ suæ, nec maneret negatio.

Ratio 2.*p*. Nulla potentia potest ferri extra sphæram sui objecti, ut unanimiter docent Philosophi, & Theologi, & patet experientia, cùm nec visus sonum, nec auditus percipere possit colorem: intelligitur autem de sphæra objecti adæquati, seu intensivi, & extensivi. *Subsumo*: Sed si voluntas posset voluntariè, & liberè omittere sine omni alio actu concomitante, directè volito, omissionem occasionante, tunc voluntas ferretur extra sphæram sui objecti adæquati. Ergo. Min. prob. Objectum adæquatum voluntatis est bonum, & finis: Sed voluntas nequit ferri in bonum, & finem, nisi ratione alicujus actus. Ergo si feratur in aliquid sine actu, fertur extra objecti sui sphæram. Min. prob. Causalitas finis est appeti: Sed non datur appeti sine appetere, quod est actus voluntatis. Ergo. Min. est vera. Et ergo nequit actus liber, auditio Missæ, suspendi, seu omitti sine alio actu libero suspendente, indeterminatè sumpto, quiscunque demum ille fuerit, v.g. actus ludendi, garriendi, bibendi, venandi, volendi otiari, dormire, cogitationes aliò divertere, &c. qui actus sit à voluntate directè volitus, & ratione ejus, sive in illo, velut in causa, aut occasione, sit indirectè volita omissio v. g. Missæ.

Ex quo Colligitur, hìc solùm esse sermonem

nem de voluntario indirecto, volito in alio (de quo suprà) Certum enim est, quòd voluntarium directum, cùm à voluntate, ut ab agente, procedat, fine omni actu esse nequeat.

Oppono contra 2.p.R.5. Libertas contradictionis (quæ etiam in voluntate nostra datur) versatur inter duos terminos, quorum unus est negativus, alter positivus, scilicet agere, & non agere; in quo differt à libertate contrarietatis, quæ versatur inter duo extrema opposita positiva, nimirum inter bonum, & malum, amorem, & odium. *Subsumo*: Sed si voluntas nostra non posset liberè omittere fine omni actu, sed tantùm ratione alicujus actus, non habebit unum terminum negativum, sed semper utrumque positivum. Ergo.

Ad hoc dist.maj. Si prædicti termini considerentur formaliter, & immediatè, C.maj. Si spectentur præsuppositivè, causaliter, vel occasionaliter, N.maj.& sic dist. min. N.conf. Libertas ergo contradictionis specificatur à terminis formaliter, & secundùm essentiam, ac speciem suam sumptis, & sic habet unum terminum positivum, & alterum negativum. Cum quo stat, quòd ad hanc libertatem adæquatè exercendam requirantur duo termini positivi, unus secundùm essentiam, alter occasionaliter: sicut è contra libertas contrarietatis essentialiter petit utrumque terminum positivum. Eodem modo solvitur illud, quod solet opponi de differentia inter præcepta negativa, & affirmativa. Vide suprà Q.6.n.31. an ille actus, si de se sit indifferens, vel ex objecto bonus, ex eo, quòd est causa omissionis culpabilis, fiat malus.

QUÆRO XXIII. Daturne causa interna, & externa peccati, & quæ est illa? an & diabolus, & quomodo?

LXIX. *Resp.*1.cum S.Thom.q.65.a.2. Intellectus, & voluntas sunt causæ interiores actus peccati immediatæ, mediatæ verò interiores, sunt imaginatio, seu apprehensio, & appetitus sensitivus.

Declarat hoc S.D. Sicut dictum est, per se causam peccati oportet accipere ex parte ipsius actus, actus autem humani potest accipi causa interior, & mediata, & immediata. Immediata quidem causa humani actus est Ratio, & Voluntas, secundùm quam homo est liber arbitrio, causa autem remota est apprehensio sensitivæ partis, & etiam appetitus sensitivus. Sicut enim ex judicio rationis voluntas movetur ad aliquid secundùm rationem, ita etiam ex apprehensione sensus appetitus sensitivus in aliquid inclinatur, quæ quidem inclinatio interdum trahit voluntatem, & rationem. Sic igitur duplex causa peccati interior potest assignari, una proxima, ex parte rationis, & voluntatis: alia verò remota, ex parte imaginationis, vel appetitus sensitivi. Sed quia suprà dictum est, quòd causa peccati est aliquod bonum apparens, motivum cum defectu debiti motivi, scilicet regulæ rationis, vel legis divinæ, ipsum motivum, quod est apparens bonum, pertinet ad apprehensionem sensus, & appetitum: ipsa autem absentia debitæ regulæ pertinet ad rationem, quæ nata est hujusmodi regulam considerare; sed ipsa perfectio voluntarii actus peccati pertinet ad voluntatem, ita quòd ipse voluntatis actus præmissis suppositis jam est quoddam peccatum. Hæc S.Thomas.

Not. ex dicto Medina, quòd intellectus, & voluntas non dicantur causæ immediatæ peccati, ex eo, quòd primò ad peccatum concurrant, sed dicuntur causæ peccati immediatæ, quoniam peccatum in illis immediatè consistit: peccatum enim non est, nisi voluntas liberè consentiat; estque ipsa sola causa peccati quoad exercitium, intellectus verò, sensus, & appetitus solùm proponunt objectum pulchrum, & elegans, ac determinant quoad specificationem.

*Resp.*2. cum S.Thom.ibid.a.3. Potest aliquid exterius (ut homo, vel dæmon peccatum persuadens, & exteriora bona, appetitum sensitivum moventia) esse causa peccati, non tamen ad peccandum sufficienter inducens.

Declarat hoc S.D. Sicut dictum est, causa interior peccati est Voluntas, ut perficiens actum peccati; & Ratio, quantùm ad carentiam debitæ regulæ, & appetitus sensitivus inclinans. Sic ergo aliquid extrinsecum tripliciter potest esse causa peccati, vel quia moveret immediatè ipsam voluntatem, vel quia moveret rationem, vel quia moveret appetitum sensitivum. Voluntatem autem interiùs movere non potest, nisi Deus, qui non potest esse causa peccati. Unde relinquitur, quòd nihil exterius potest esse causa peccati, nisi vel in quantum movet rationem, sicut homo, vel dæmon persuadens peccatum: vel sicut movens appetitum sensitivum, sicut aliqua sensibilia exteriora movent appetitum sensitivum. Sed neque persuasio exterior in rebus agendis ex necessitate movet rationem, neque etiam res exteriùs propositæ ex necessitate movent appetitum sensitivum, nisi fortè aliquo modo dispositum, & tamen etiam appetitus sensitivus non ex necessitate movet rationem, & voluntatem. Unde aliquid exterius potest esse aliqua causa movens ad peccandum, non tamen sufficienter inducens, sed causa sufficienter complens peccatum est sola voluntas. Ita S.D.

Respondeo 3. Diabolus non potest directè, vel sufficienter homini esse causa peccandi, eum ad id necessitando. Ita S.D. qu. 80.art.1.

Ratio S. D. Quia diabolus eatenus solùm potest esse causa peccati, quatenus appetibile aliquod sensui proponit, vel rationi persuadere

dere nititur; nec poteſt liberam hominis voluntatem neceſſitare. Quia motio per modum ſuadentis, & objectum ſolùm proponentis non tollit indifferentiam judicii, adeòque nec libertatem voluntatis.

Reſp.4. Diabolus poteſt inducere ad peccatum, hominem interiùs inſtigando, imaginarias quaſdam formas offerendo, & in appetitu ſenſitivo paſſiones concitando, ſuadendo, argumentando perorando, &c. Ita patet ex S.Tho. q.80.ar.2.

Ratio ibid. Natura corporalis ſpirituali naturaliter obedit, quoad motum localem. Ergo diabolus omnia illa cauſare poteſt, quæ ex motu locali corporum inferiorum provenire poſſunt, niſi virtute divina reprimatur. *Subſumo*: Sed, quòd aliquæ formæ repræſententur imaginationi, quòd phantaſmata turbentur, & moveantur, quòd paſſiones (quibus homo affectus, & illectus judicat reverà bonum, quod non eſt, quia amans facilè perſuaſione inclinatur erga amatum) excitentur, hoc quandoque ſequitur ad motum localem. Ergo. Min. prob. Philoſophus in lib. de ſomniis, c.3. textu 2. docet, quòd cùm animal dormierit, deſcendente plurimo ſanguine ad principium ſenſitivum, ſimul deſcendunt motus, ſive impreſſiones relictæ ex ſenſibilium motionibus, quæ in ſenſibilibus ſpeciebus conſervantur, & movent principium apprehenſivum, ita quòd appareant, ac ſi tunc principium ſenſitivum à rebus ipſis exterioribus immutaretur. Ergo.

Ex his colliget Confeſſarius, quid judicare debeat de mulierculis aſſerentibus ſe miras, immò divinas habere viſiones, quæ ex dæmonum illuſione cauſantur, & ex ſpirituum, humorumque commotione, dum vigilantes rem tam vehementer apprehendunt, ut videatur ipſis agi coram oculis: nec eſt impoſſibile, vigilantem pati idem, quod patitur ſomnians, ut conſtat in phreneticis.

Reſp.5. Diabolus nullo modo poteſt homini inducere neceſſitatem ad peccandum. Ita S. D. ibid. ar.3.

Declarat hoc: Diabolus propria virtute, niſi refrænetur à Deo, poteſt aliquem inducere ex neceſſitate ad faciendum aliquem actum, qui de ſuo genere peccatum eſt, non autem poteſt inducere neceſſitatem peccandi. Quod patet ex hoc, quia homo motivo ad peccandum non reſiſtit, niſi per rationem, cujus uſum totaliter impedire poteſt, movendo imaginationem, & appetitum ſenſitivum, ſicut in arreptitiis. Sed tunc ratione ſic ligata, quidquid homo agat, non imputatur ei ad peccatum: Sed ſi Ratio non ſit totaliter ligata, ex ea parte, qua eſt libera, poteſt reſiſtere peccato. Ita S.D. Ergo.

LXX. *Fiuntne* omnia hominum peccata ex ſuggeſtione diaboli?

Dico ex S.Th. ibid. ar.4. Eſt quidem dæmon occaſio omnium peccatorum, cùm primum hominem ad peccandum induxit, unde tota infecta eſt humana natura, & proclivis ad peccandum facta, non tamen ſingula peccata ex illius ſuggeſtione fiunt.

Ratio S.D. ſumitur ex Origene. Quia, etſi diabolus non eſſet, homines haberent appetitum ciborum, & venereorum, & ſimilium, qui poteſt eſſe inordinatus, niſi Ratione ordinetur: quod ſubjacet libero arbitrio.

Eſtne diabolo liberum nos tentare, & ad malum inſtigare?

LXXI. *Affirmo*. *Ratio*. Etſi dæmon habeat arbitrium inflexibile, & immutabile in malo, ſeu animum obſtinatum in averſione ab ultimo fine; circa media tamen, quæ ipſe ex ſua malitia in Dei offenſam ordinat) liberè ſe habet. Ergo poteſt tentare, & non tentare, poteſt hoc, vel illo modo. Simile eſt in Angelis beatis, hi enim etſi non ſint liberi in amore Dei, bene tamen in exequendis iis, quæ Deus eis mandat, v.gr. in cuſtodia hominum.

QUÆRO XXIV. Ante omne peccatum præceditne, ſaltem in aliquo priori naturæ, in intellectu aliquis defectus, error practicus, ignorantia, inadvertentia, ſeu inconſideratio? Item ignorantia, & paſſio ſuntne cauſa peccati, vel excuſant?

LXXII. *Reſp*.1. ad 1.p. affirmativè cum S. Thom. qu.77. ar.2. in c. Unde & Gregor. M. l. 15. moral. c.23. ait: *Omnis peccator ſtultus fuit in culpa*.

Ratio: Voluntas eſt potentia cœca, ſequens in omnibus ductum rationis. Ergo non fertur in objectum, niſi prout ab intellectu propoſitum, ſive proponat malum ſub ratione boni, illud aliqua boni apparentia veſtiendo: ſive bonum ſub ratione mali fugiendi.

Nonne multi peccant cum actuali remorſu conſcientiæ, ſcientes malum, & exultantes in rebus peſſimis? quomodo in eorum intellectu eſt defectus, vel error?

Dico. Scientia illa mali non eſt practica, & in actu exercito, ſed ſpeculativa tantùm, & in habitu. Unde in praxi omnis peccator eſt imprudens, & ſtultus.

Ex hoc ſolvitur illud, quod opponi poteſt, nimirum ex hac ſententia ſequi, omne peccatum eſſe hæreſim. Quia judicare eſſe licitum, quod eſt illicitum, eſt hæreticum. Non enim hoc ſequitur: Eſſet quidem hæreſis, ſi ſpeculativè ſic judicaretur, peccator verò hoc judicium ſolùm habet practicè: quod non ſufficit. Vide Tract.3. Exam.1. Q.3. n.7. in R. ad 1. oppoſitionem.

Difficultas hìc ſe offert, quomodo in hac ſententia poſſit ſalvari differentia inter peccata ex ignorantia, infirmitate, & malitia: eo quòd juxta hanc ſententiam unica omnium illorum

causa esset ignorantia, error, & inadvertentia intellectus?

Salvatur ergo differentia per hoc, quòd licèt omni peccato commune sit, quod fiat ex prævio errore practico intellectus, est tamen discrimen propter diversam dispositionem pravam, quæ est causa formandi judicium erroneum in intellectu, & pravam electionem in voluntate. Diversitas autem hujus pravæ dispositionis consistit in hoc, quòd in peccato ex ignorantia facto causa formandi tale judicium sit ignorantia vincibilis, & culpabilis. In peccato ex infirmitate, vel passione sit vehemens passio, intellectum obscurans, & voluntatem post se trahens. Tandem in peccato ex certa malitia sit sola voluntatis inordinatio, & malitia. Vide in hoc Exam. n. 21.

Opponi hìc posset, quomodo in intellectu Angeli ante primum ejus peccatum potuerit præcedere defectus, vel inconsideratio. Sed hoc vide in 1. p. in Tract. de Angelis circa finem.

Resp. 2. ad Q. 24. An, & quando ignorantia, & concupiscentia, seu passio sit, excuset, vel diminuat peccatum, colligi sufficienter potest ex dictis Tract. 3. Exam. 1. nu. 21. 22. & 23. ubi explicatæ sunt quatuor causæ involuntarii, inter quas sunt ignorantia, & concupiscentia, seu passio. *Quia* verò *omne peccatum est voluntarium, in tantum ignorantia* (idem est de passione) *potest diminuere peccatum, in quantum diminuit voluntarium*, ut ait S. D. hìc qu. 75. ar. 4. ubi de hoc tractat.

LXXVIII. *Dic mihi*. Si quis faceret opus sub mortali prohibitum, quod tamen ratione invincibilis ignorantiæ à culpa excusatur, qualis fuit accessus Jacob ad Liam, & si quis plenè ebrius committeret homicidium, vel adulterium, delectatio morosa de tali opere essetne peccatum mortale sublata ignorantia?

Affirmo, probabiliùs. *Ratio*. Tota causa, quare tale opus non fuerit peccatum, est, quia non fuit voluntarium, & hoc ratione ignorantiæ: Sed si quis, sublata ignorantia, in eo opere sibi complaceat, tunc fit voluntarium. Ergo talis complacentia erit mortalis. Min. pat. à pari. Quia communiter docent Theologi, quòd etiam morbi, & alii defectus naturales, qui non sunt in nostra potestate, possint nobis esse voluntarii propter liberam, & patientem ipsorum sufferentiam. Ergo similiter.

Ex quo sequitur, quòd si Jacob fuisset delectatus de accessu ad Liam, aut ebrius de homicidio, vel adulterio à se patrato, uterque mortaliter peccasset: licèt utriusque opus ratione ignorantiæ anteà fuerit sine culpa. Vide supra de morosa delectatione.

QUÆRO XXV. Quid sunt, & in quo differunt peccatum mortale, & veniale? quæ sunt signa, vel regulæ unum ab altero distinguendi? potestne unum fieri alterum?

LXXIV. *Ad* 1. *&* 2. *partem*. Quæsiti patet R. suprà in hoc Exam. n. 21. Unde ad tertiam Quæsiti partem R. tres communiter tradi regulas ad distinguendum mortale à veniali.

Prima est. Si sacræ literæ tradant, tale, vel tale esse Deo execrandum, abominabile, esse dignum æterna morte, excludere à regno Dei, ut patet ad Gal. 5. vel cui comminatur *Væ!* judicandum esse mortale. *Secunda regula*. Est Traditio Ecclesiæ, communis PP. & fidelium consensus, ex quo colligimus, quòd violatio jejunii, seu bina refectio in die prohibito sit peccatum mortale: refectio verò cœpta paulò ante meridiem sit solùm veniale. *Tertia* est Ratio naturalis ita esse dictans, saltem lumine supernaturali illustrata. Quæ enim directè, & graviter charitatem Dei, & proximi lædunt, censenda sunt mortalia; quæ leviter venialia. Hac enim ratione judicamus unam ægritudinem, aut injuriam esse altera majorem.

Not. attendendam etiam esse quantitatem deliberationis, materiæ aut damni illati, uti & genus peccati, tenorem verborum præcepti, an prohibitio fiat sub gravi, vel levi pœna, &c. Unde aliqui DD. benè dicunt, peccatum mortale non posse à quoquam committi sine grandi corruptione sui, aut contemptu Dei, vel gravi læsione proximi, & consensum in illud esse tam impium, ut celari, vel ignorari non possit. Hinc Confessor non præcipitet se in judicando aliquid esse mortale. Consideret etiam, an peccatorem num statim facti pœnituerit, hoc enim probabile signum est, non consensisse.

Resp. 2. Venialia indirectè, & per acccidens disponunt ad mortale. Hoc S. Th. hìc q. 88. a. 3. probat ex illo Eccl. 19. *Qui spernit minima, paulatim defluit*. Subsumit: Sed ille, qui peccat venialiter, videtur minima spernere. Ergo paulatim disponitur ad hoc, ut totaliter defluat per mortale.

Not. hanc dispositionem fieri per hoc, quòd venialia generent vitiosam assuetudinem, minuant fervorem charitatis, & divinorum auxiliorum abundantiam, ac vires ad vincendas tentationes, faciant difficultates in observantia mandatorum Dei, &c.

Resp. 3. Idem numero actus physicus potest primò esse peccatum veniale, & posteà mortale.

Ratio. Idem actus voluntatis ob deliberationem imperfectam, primò potest esse venialis, si verò accedat advertentia perfecta, fit mortalis: putà, in materia graviter repugnante Legi, &c.

Resp. 4. Peccatum mortale ex genere, potest fieri veniale ex accidente tribus modis. 1. Ex subre-

subreptione, seu propter defectum deliberationis, v.g. ira ex genere suo est mortalis, ast si fit ex subito motu, est venialis. 2. Defectu judicii sufficientis ad mortale, ut contingere potest in semidormientibus, & crapulatis. 3. Ob parvitatem rei, seu materiæ, v. g. furtum ex genere suo est mortale, furari autem solùm duos, aut tres denarios, est veniale.

Not. dari aliqua peccata, in quibus non datur levitas materiæ, seu quæ non possunt esse venialia defectu materiæ, licèt possint esse talia ex alio capite v. g. ex defectu sufficientis deliberationis, & advertentiæ. Talia sunt, blasphemia, perjurium, luxuria, &c.

LXXV. *Resp.* 5. Peccatū veniale ex genere potest fieri mortale ex accidenti quinque modis. 1. Si in peccato veniali constituatur ultimus finis. 2. Si quis veniale ordinaret ad mortale, v. gr. verbum otiosum ad fornicandum. 3. Ex conscientia erronea dictante esse mortale. 4. Ex contemptu, 5. Dispositivè, ut dictum est in R. 2. & hoc ratione periculi, quod qui amat, peribit in illo.

Resp. 6. Peccatum veniale in suo genere, seu specie non potest ita aggravari, ut fiat mortale, aut æquivaleat illi: nec ex plurimis venialibus potest unquam fieri, integrari, seu conflari unum mortale. Ita S.D. hic ar. 4.

Ratio 1. *p.* Ea, quæ sunt ordinis inferioris, quantumcunque intrà propriam speciem aggraventur, vel augeantur, nunquam possunt pertingere ad ea, quæ sunt ordinis superioris: Sed malitia peccati venialis est ordinis inferioris, & diversæ speciei à malitia peccati mortalis, cùm hæc sit aversiva ab ultimo fine. Ergo.

Ratio 2. *p.* Peccatum mortale privat gratia, & charitate, occidit animam, avertit ab ultimo fine, inducit reatum pœnæ æternæ, damni, & sensus: Sed hoc non potest convenire venialibus quantumcunque multiplicatis, nisi dispositivè (quod jam admissum est) qualiter explicari debent SS. PP. si videantur esse contrarii. Ergo.

Oppono. Plura furta levia multiplicata, & simul sumpta juxta Thomistas faciunt unum mortale. Ergo.

Dist. ant. ratione sui, N. ratione notabilis quantitatis materiæ, & damni, C. Ultimum ergo furtum, quo pervenitur ad magnam quantitatem materiæ, est peccatum mortale. Licèt enim tale furtum sit rei levis secundùm se, ex connotatione tamen furtorum præcedentium, cum quibus moraliter unitur. & quæ fur cognoscit, & advertit, fit furtum rei gravis, & virtute eorum proximo infertur grave damnum. Vide infrà Tract. 9. Exam. . n. 35.

QUÆRO XXVI. Potesne assignare aliqua peccata venialia?

LXXVI. Ratio hujus Quæsiti, est lamentabilis illa experientia, qua docemur, quòd diversi, qui de modico non curant cum Prætore, quos non terret luxuria, nisi sit adulterium, vel incestus; non injuria, nisi homicidium; non vaniloquium, nisi adjunctum habeat perjurium, aut blasphemiam; non crapula, nisi sit ad vomitum: quibus inculpatus est strepitus, quo ingurgitati, ac obruti vix pedibus stare possunt, capita à pariete ad parietem allidunt, &c. Pro quorum instructione

Resp. cum S. Augustino, cujus hæc sunt verba de decem cordis cap. 11. ubi loquitur de quotidianis, seu venialibus peccatis, quæ per linguam committuntur. Verbum durum, aut cùm labitur aliquis in risum immoderatum, aut in hujusmodi nugas quotidianas, &c. his adduntur ab eodem. Si vir cum propria uxore coeat voluptatis explendæ causa, & plus, quàm necessitas procreandorum liberorum cogat. In ipsis etiam alimentis, quæ utique concessa sunt, si fortè excedis modum, & ampliùs accipis, quàm necesse est, peccas. Quotidiana sunt ista, ait, quæ dico? sed tamen peccata sunt.

Idem in Ser. 4. de an. fidelium defunctorum: Quæ autem, inquit, sint minuta peccata, licèt omnibus nota sint, tamen quia longum est, ut omnia replicentur, opus est, ut ex eis aliqua nominemus. Quoties aliquis in cibo, aut potu plus accipit, quàm necesse sit, ad minuta peccata noverit pertinere: quoties plus loquitur quàm oportet, aut plus tacet quàm expedit. Quoties pauperum importunè petentem exasperat. Quoties, cùm corpore sit sanus, aliis jejunantibus prandere voluerit, aut somno deditus ad Ecclesiam tardiùs surgit. Quoties, excepto desiderio filiorum, uxorem suam cognoverit. Quoties in carcere clausos, & vinculis positos tardiùs requisiverit, infirmos tardiùs visitaverit. Si discordes ad concordiam revocare neglexerit. Si plus aut proximum, aut uxorem, aut filium, aut servum exacerbaverit, quàm oportet. Si ampliùs fuerit blanditus, quàm expedit. Si cuicunque majori personæ, aut ex voluntate, aut necessitate adulari voluerit. Si pauperibus esurientibus cibum non dederit, aut nimirùm delitiosa, aut sumptuosa sibi convivia præparavit. Si se in Ecclesia, aut extra Ecclesiam fabulis otiosis, de quibus in die judicii ratio reddenda est, occupaverit. Si, dum incautè juramus, & hoc per aliquam necessitatem implere non poterimus: utique perjuramus. Et, cùm omni facilitate, vel temeritate maledicimus, & cùm aliquid suspicamur temerè, quod tamen plerumque non ita, ut credimus, probatur, delinquimus. Hæc, & similia his ad minuta peccata pertinere non dubium est, quæ sicut jam dixi, enumerari vix possunt, & à

quibus non solùm populus Christianus, sed etiam nullus Sanctorum immunis esse potuit aliquando, aut poterit. Hæc Augustinus.

LXXVII. Quæri hic posset, an peccatum veniale in aliquo homine possit esse cum solo originali? sed hujus negativa decisio dependet ex alia difficultate (infrà Tract.7.Exam.2.n.30. & 31.) affirmativè decidenda, an nimirum sub mortali teneatur in primo instanti usus rationis se convertere in Deum? Si se convertat, accipit gratiam, qua à peccato, si in aliquo, etiam Originali, sit, mundatur. Si se non convertat, peccat mortaliter, consequenter peccatum veniale non erit, sed mortale actuale cum Originali. Pro conclusione hujus Tractatus

QUÆRO XXVII. & ultimò: Quinam sunt effectus peccati?

LXXVIII. *Resp.* Effectus peccati, præsertim originalis sunt: 1. Diminutio boni naturæ. 2. Quatuor vulnera animæ. 3. Mors, & alii defectus corporales. 4. Reatus pœnæ. Ita S. D. q.85. & 87.

Prima pars declaratur ex S.Thoma q.85. ar.1. Inter naturæ bona aliud (utpotè originalis justitia) in totum sublatum est per peccatum: aliud (cujusmodi sunt principia naturę, ex quibus ex ipsa natura constituitur, & proprietates ex his causatæ, ut sunt potentiæ animæ, & his similia) nec sublatum est, nec diminutum per peccatum: aliud denique (cujusmodi est ipsa naturalis inclinatio ad virtutem) sublatum quidem non est, valde tamen diminutum per peccatum. Quia per actus humanos fit quędam inclinatio ad similes actus: Sed ex inclinatione in unum contrarium diminuitur inclinatio ad aliud, peccatum autem est contrarium virtuti. Ergo.

Not. hanc diminutionem non fieri, sic, quasi re ipsa tollatur aliquid naturale, vel proprietas naturæ humanæ, quia hæc cum suis proprietatibus est incorruptibilis, & naturalia manent integra in se post peccatum; sed solùm fit per modum impedimenti, & obstaculi, quia per peccatum homo elongatur à Deo in regionem dissimilitudinis, & peccata dividunt inter nos, & Deum. Sicut si Solem inter, & aerem ponatur obstaculum, aer fit inhabilis ad recipiendam lucem, & quò plura obstacula ponuntur, eò inhabilior efficitur.

Secunda pars declaratur ex art. 3. Quatuor sunt potentiæ animæ, quæ, ut virtutum, ita & vitiorum subjecta esse possunt, pro quorum debito ordine per peccatum destitutarum (quæ destitutio vulneratio naturæ dicitur) numero quatuor naturæ vulnera (ignorantia in intellectu, malitia in voluntate, infirmitas in irascibili, & concupiscentia in concupiscibili) convenienter enumerantur. Sunt ergo hæc quatuor vulnera ex peccatis, etiam actualibus, consequentia, in quantum per peccatum & Ratio hebetatur, præcipuè in agendis, & voluntas induratur ad bonum, & major difficultas bene agendi accrescit, & concupiscentia magis exardescit.

Tertia pars declaratur ex ar.5. Mors, cæterique in humana natura corporales defectus (cùm sint præter intentionem peccantis) per se effectus peccati primi parentis dici nequeunt, sed per accidens tantùm, prout removens prohibens causæ nomen sortitur, quia scilicet per peccatum primi parentis sublata originali justitia, quæ omnem deordinationem, & defectum prohibebat. Ea ergo per peccatum primi parentis subtracta, sicut humaua natura, quoad animam fuit vulnerata per deordinationem potentiarum, ut aute dictum est, ita etiam est corruptibilis effecta per deordinationem ipsius corporis. Et hinc illi defectus corporales.

Quarta pars declaratur ex S.Tho. hìc q. 87. ar.1. Ex rebus naturalibus ad res humanas derivatur, ut id, quod contra aliquid insurgit, ab eo detrimentum patiatur; videmus enim in rebus naturalibus, quòd unum contrarium vehementiùs agit altero contrario superveniente, propter quod aquæ calefactæ magis congelantur, ut dicitur in 2. Meteor. Unde in hominibus hoc ex naturali inclinatione invenitur, ut unusquisque deprimat eum, qui contra ipsum insurgit. Sed homo peccando maximè insurgit contra Deum, cùm agat contra ordinem rationis, legisque humanæ, & divinæ. Ergo meritò deprimitur à Deo, hæc autem depressio est pœna.

LXXIX. *Danturne* peccata æternæ pęnæ reatum inducentia?

Affirmo cum S.Thom. hìc qu.87. ar.3. de peccatis charitatem tollentibus, uti sunt mortalia.

Ratio S.D. Manente causa manet effectus, necessariò ab ea dependens: Sed in iis, qui moriuntur in impęnitentia finali, seu in peccato mortali, manet in æternum causa pœnæ nimirum culpa, non quidem quoad actum, sed quoad maculam. Ergo.

LXXX. *Debeturne* peccato mortali pœna infinita secundùm quantitatem?

Dico cum S.Thom.q.cit.a.4. Sicut peccatum ex parte aversionis ab infinito bono infinitum est, finitum autem ex parte conversionis ad bonum creatum, & commutabile; sic & pœna peccato correspondens, partim finita, partim infinita dici debet.

Declarat hoc S. Thom. Pœna proportionatur peccato, in peccato autem duo sunt, quorum unum est aversio ab incommutabili bono, quod est infinitum: unde ex hac parte Pec-

Digitized by Google

peccatum est infinitum. Aliud, quod est in peccato, est inordinata conversio ad commutabile bonum, & ex hac parte peccatum est finitum, tum quia ipsum bonum commutabile est finitum, tum etiam quia ipsa conversio est finita: non enim possunt actus creaturæ esse infiniti. Ex parte igitur aversionis respondet peccato pœna damni, quæ etiam est infinita: est enim amissio infiniti boni, scilicet Dei. Ex parte autem inordinatæ conversionis respondet ei pœna sensus, quæ est finita.

Peccatum veniale in hac vita nondum remissum homini, qui in eo simul, & in mortali moritur, puniturne in inferno pœna æterna saltem per accidens, & concomitanter?

LXXXI. *Affirmo* cum S. Th. hic qu.87. ar.5. ad 3. dicente; *Æternitas pœnæ non respondet quantitati culpæ, sed irremissibilitati ipsius*. Subsumo; Sed culpa venialis in inferno non est remissibilis. Ergo. Min. patet. Quia nullum, etiam veniale, peccatum de lege Dei ordinariè remittitur, nisi formaliter per actum pœnitentiæ, vel virtualiter, nimirum per actum charitatis sit retractatum: Sed hæc retractatio non potest fieri in inferno, quia damnati sunt perpetuò obstinati in malo, denegaturque eis omne supernaturale auxilium. Ergo. Vide in Tract. 13. de Pœnit. Exam. 2. n. 29.

Confir. Tandiù non exsolvitur pœna, quamdiù non remittitur culpa, ad quam necessariò sequitur, quia, ut ante dictum, manente causa manet effectus: Sed in inferno culpa venialis per accidens, & concomitanter (non per se, seu ex natura sua) fit irremissibilis, nimirum propter conjunctionem cum mortali irremissibili. Ergo etiam per accidens nimirum ratione adjuncti peccati mortalis punitur æterna pœna.

LXXXII. *Sed quid*, si peccatum veniale in hac vita quidem sit remissum, sed homo moritur, pœna temporali ei respondente nondum exsoluta, puniturne in inferno pœna temporali, vel æterna, si simul in mortali homo decedat?

Dico, quòd temporali. Ita S. Thom. tum loco cit. ubi æternitatem pœnæ attribuit, non quantitati culpæ, sed irremissibilitati ejus, talis autem culpa venialis jam est remissa. Ergo ejus pœna nec per accidens fit æterna. Tum etiam in 4. dist. 22. qu. 1. ar. 1. ad 5. ubi rejecta opposita opinione, dicit: *Ideò alii dicunt, quòd pœna, cujus aliquis est debitor, post culpam remissam in inferno punietur temporaliter. Nec propter hoc sequitur, quòd in inferno sit redemptio: quia pœna, quæ solvitur, non redimitur. Nec est inconveniens, quòd quantùm ad aliquid accidentale pœna inferni minuatur usque ad diem judicii; Sicut etiam augetur*, nimirum ex consortio damnatorum.

Ratio. Si Deus pœnam temporalem culpæ jam remissæ debitam mutaret in æternam, etiam per accidens, punitur ultra condignum, quia non est condignitas culpæ ad pœnam: Sed hoc non debet dici de clementissimo Deo, cui proprium est misereri semper, & parcere. Ergo.

Ex dictis patet differentia inter hunc: & priorem casum, in hoc enim culpa jam est dimissa, in illo non.

LXXXIII. *Possetne Deus* per absolutam suam potentiam, tanquam Dominus vitæ, & mortis, aliquem innocentem punire pœna æterna inferni, vel gehennæ? beatos è Cœlo in infernum deturbare, damnatos in Cœlum evehere?

Dico 1. Potest Deus per absolutam suam potentiam innocentem, immò & beatum è Cœlo deturbare in gehennam ignis. 2. Hæc tamen non esset propriè pœna, seu punitio, aut damnatio, nec innocens ille diceretur propriè damnatus.

Ratio 1. p. Tum quia Deus est absolutus Dominus vitæ, & mortis. Tum etiam quia Deus absolutè, juxta omnes, potest innocentem, & beatum annihilare. Ergo similiter. Dixi, *absolutè*, quia ex suppositione decreti de innocente præmiando, & beato in Cœli gaudiis conservando nunquam fiet.

Ratio 2. p. Ubi non est culpa, non est propriè damnatio, vel punitio. Et certè a ratione, justitia, & infinita Dei misericordia alienum est, innocentem punire, vel maximè gravissimis, & æternis inferni tormentis.

Ex quo sequitur, quòd flagella hujus vitæ innocentibus inflicta propriè non sint pœnæ, sed medicinæ.

Dico 2. Potest Deus reprobos; ac damnatos per potentiam suam absolutam in Cœlum evehere.

Ratio. Quia absolutè potest Deus peccatum eis remittere; in hoc enim nulla apparet implicantia.

LXXXIV. *Decedentes* cum solo Originali, ut pueri non baptizati, puniunturne sola pœna damni, consistente in carentia visionis beatificæ, absque omni pœna sensus, quæ est afflictiva?

Affirmo cum Angelico Doctore 3. p. qu. 1. ar. 4. ad 2. dicente: *Peccato Originali in futura retributione non debetur pœna sensus*.

Ratio. Quia pœna debet proportionari culpæ: Sed culpæ originali non proportionatur pœna sensus. Ergo Min. prob. Pœna sensus culpę proportionatur ratione inordinatæ conversionis ad bonum commutabile: Sed hæc non datur in pueris usu rationis carentibus, benè tamen aversio. Ergo.

Hinc dum S. Aug. & alii, pœnam parvulorum vocant ignem, gehennam, tormenta, &c. nihil aliud

aliud volunt significare (ut explicat S. Thom.) quàm divinæ gloriæ privationem quam per excessum, & hyperbolicè tam duris vocabulis significarunt, ut magis execrabilem efficerent errorem Pelagianorum, asserentium, nullum in parvulis esse peccatum.

LXXXV. *Qua ergo sententia* condemnabuntur parvuli? nonne illa, *Ite maledicti in ignem æternum*, &c. Vel in quo loco pro pœna ponentur, quia non datur locus medius pro ipsis, quia Judex dixit, Ibunt isti in combustionem, Justi verò in vitam æternam?

Dico 1. Certum est, quòd parvuli non baptizati comparebunt in judicio, quia Apoc. 1 *Veniet, & videbit eum omnis oculus*, condemnabuntur autem illa mitiori sententia: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum* &c.

Dico 2. Verissimum est, quòd illorum parvulorum animæ detineantur in Limbo subtus terram, ubi tamen nulla afficientur tristitia; tum quia ille locus non est eis datus in pœnam, sed quia illis melior non debetur: sicut & Patres inibi erant ante adventum: tum quia ex illo loco non impediuntur à suis intellectualibus operationibus, ait Medina noster, ex quo adde, quòd sciant se nunquam habuisse per gratiam jus ad gloriam, & pœnam hanc esse justissimam, nullo proprio demerito inductam, ideòque omnem displicentiam esse inutilem. Hinc patienter sustinent, & ab omni interiori tristitia abstinent.

Quid si homo mansisset in puris naturalibus, carentia divinæ visionis esset ne tunc pœna?

Dico, quòd non. Sed illa exclusio à gloria esset mera negatio, & defectus naturalis. *Ratio*: Quia in eo statu homo non fuisset elevatus ad finem, seu felicitatem supernaturalem. Vide in suppl. 3. p. q. 66. ar. 4. & 5. & 6. & 7. ubi, & quid sit Limbus Patrum, & puerorum.

TRACTATUS V.

De vitiis capitalibus in genere, & in specie.

De quibus in communi agit S. D. hic, nimirum in 1. 2. *q.* 84. *art.* 4. *in specie verò diversis in locis suæ Summæ, citandis in decursu hujus Tractatus, qui huc revocatur, & præcedenti annectitur: connexionis, & majoris claritatis gratia.*

PRoloquium huic Tractatui præfigo ex verbis Angelici Doctoris cit. q. 84. a. 3. in c. sic discurrentis; Capitale dicitur à capite, caput autem propriè quidem est quoddam membrum animalis, quod est principium, & directivum totius animalis. Unde metaphoricè omne principium directivum caput vocatur, & etiam homines, qui alios dirigunt, & gubernant, capita aliorum esse dicuntur. Dicitur ergo vitium capitale, uno modo à capite propriè dicto, & secundùm hoc peccatum capitale dicitur peccatum, quod capitis pœna punitur; sed sic non intendimus agere de capitalibus peccatis, sed secundùm quod alio modo dicitur peccatum capitale, prout metaphoricè signat principium, vel directivum aliorum. Et sic dicitur vitium capitale, ex quo alia vitia oriuntur; & præcipuè secundùm principium causæ finalis, quæ est formalis origo: & ideò vitium capitale non solùm est principium aliorum, sed etiam est directivum, & quodammodo ductivum aliorum. Semper enim ars, vel habitus, ad quem pertinet finis, principatur, & imperat circa ea, quæ sunt ad finem. Unde Greg. 31. moral. hujusmodi vitia capitalia Ducibus exercituum comparat. Hæc S. Thomas.

EXA-

EXAMEN I.

De Superbia.

QUÆRO I. Estne hęc doctrina Confessario scitu necessaria?

I. *Respondeo* affirm. *Ratio*. Quia Confessarii munus est, rationalem Dei imaginem, per peccata deformatam, reformare per opera pœnitentiæ: reformatio autem, ut debitè fiat in membris, necesse est, ut primò fiat in capite, velut cæterorum Principe; *accessorium* enim *sequitur suum principale*: sunt autem quædam vitia cæterorum capita, & fontes. Ergo. Et consequenter Confessor gratis reformabit sine hac doctrina, quia *ignoti nulla cupido*.

Declaratur ulteriùs à simili ex pugna corporali: Prostrato Goliatho, è vestigio omnes Philistæi se in fugam dederunt. Cur? Quia erat eorum caput. Truncato Holoferne, fuga se salvarunt Assyrii. Cur? Quia exercitus erat decapitatus. Rex Syriæ contra Israelitas bellaturus militibus suis præcepit, ut in neminem, nisi in solum Regem arma converterent, illum unicè impeterent tanquam caput belli: quo præciso non fore dubitandum de victoria. Ergo similiter in pugna spirituali, cùm unus animæ hostis sit alio ferocior, unum vitium cæterorum caput, & Dux, in hunc Ducem est primò collimandum, arma vertenda; hoc caput maximè impetendum est. Considerandum, quæ passio in animum nostrum maximè prædominetur, quo vitio maximè exorbitemus, quæ prava consuetudo altissimas in nobis radices egerit; & ibi reformatio animæ exordienda est; accessorium sequitur suum principale.

QUÆRO II. Quid, & quot sunt vitia, seu peccata capitalia?

II. *Resp.* cum S.D. loco cit. Vitia capitalia dicuntur, quia ex iis velut ex capitibus, seu fontibus plura alia derivantur, seu oriuntur; Ut ex Prologo patet. Hæc paritas sumitur à capite naturali, quod in cætera corporis membra influit vitam, motum, vigorem, &c. Sunt autem septem, memoriæ causa comprehensa hac dictione *Saligia*, sic, ut cuivis literæ hujus dictionis secundùm ordinem correspondeat unum vitium capitale, v.g. S. Superbia. A. Avaritia. L. Luxuria. I. Invidia. G. Gula. I. Ira. A. Accidia. Ex his aliqua dicuntur carnalia, nimirum luxuria, & gula: alia spiritualia, nimirum cætera quinque. Quæ distinctio est explicata supra Tract. 4. Exam. 2. n. 21.

Estne idem peccatum capitale, ac peccatum mortale?

Non est, ut ex dictis patet. *Ratio* Peccatum capitale dicitur, quod est caput, fons, aut radix aliorum: Sed hoc non dicitur de quovis mortali. Unde nec omnia capitalia semper sunt mortalia, nec e contra mortalia semper capitalia: interdum tamen capitale simul est mortale, ut ex dicendis constabit. Agendum nunc de quovis vitio capitali in specie.

Superbia.

De qua S. Thom. agit 2.2. q. 162. per 8. ar. & alibi. *Magna miseria superbus homo*, ait S. August. Superbia Nabuchodonosorem bestiam, Angelum fecit Diabolum. Si, ut suprà ex Gregor. M. dictum est, *omnis peccator stultus est in culpa*, id maximè verum est de superbo, qui se putat aliquid esse, cùm nihil sit. Unde apud Germanos est proverbium, stultus, *und stolt machen auf einem Solt*. De quo.

QUÆRO III. Superbia estne peccatum, & quidem speciale? & quid est?

III. *Resp.* 1. Superbia est peccatum. *Ratio* S. D. loco cit. ar. 1. dicentis. Superbia nominatur ex hoc, quòd aliquis per voluntatem tendit supra id, quod est. Unde dicit Isidorus: Superbus dictus est, quia super vult videri, quàm est: qui enim vult supergredi, quod est, superbus est. Habet autem hoc Ratio recta, ut voluntas uniuscujusque feratur in id, quod est proportionatum sibi; & ideò manifestum est, quòd superbia importat aliquid, quod adversatur rationi rectæ; hoc autem facit rationem peccati: quia secundùm Dionys. malum animæ est, præter rationem esse. Ita S. D. Ex quo patet, quòd superbire sit super se ire.

Resp. 2. Superbia benè definitur à S. Tho. cit. a. 2. in c. quòd sit *inordinatus appetitus propriæ excellentiæ*. Vel ut S. Aug. ar. 1. ad 2. S. Thom. citatus loquitur, *est perversæ celsitudinis appetitus*, quia perversè imitatur Deum, odit namque cum sociis æqualitatem sub illo, sed imponere vult sociis dominationem suam pro illo, ait ibid. Inordinatio hujus appetitus patet ex dictis pro R. 1.

Resp. 3. Superbia in diverso sensu est peccatum speciale, ac generale, sive capitale.

Declarat hoc S. D. ar. 2. dicens: peccatum superbiæ potest dupliciter considerari. Uno modo secundùm propriam speciem, quam habet ex ratione proprii objecti. Et hoc modo superbia est speciale peccatum, est enim inordinatus appetitus propriæ excellentiæ, ut dictum est. Alio modo potest considerari secundùm redundantiam quandam in alia peccata, & secundùm hoc habet quandam generalitatem, in quantum scilicet ex superbia oriri possunt omnia peccata duplici ratione. Uno modo per se, in quantum scilicet alia peccata ordinantur ad finem superbiæ, qui est propria excellentia, ad quam potest ordinari omne id, quod quis inordinatè appetit: alio modo

indirectè, & quasi per accidens, scilicet removendo prohibens, in quantum scilicet homo per superbiam contemnit divinam legem, per quam prohibetur à peccando, secundùm illud Jer. 2. Confregisti jugum, rupisti vincula, dixisti: Non serviam. Hæc S. D.

Sensus horum verborum non est, quòd omnia peccata semper actu oriantur ex superbia, sed aptitudine. Unde subdit: Sciendum tamen, quòd ad hanc generalitatem superbię pertinet, quòd omnia vitia interdum ex superbia oriri possint; non autem ad eam pertinet, quòd omnia vitia semper ex superbia oriantur. Quamvis enim omnia præcepta legis possit quis transgredi qualicunque peccato ex contemptu, qui pertinet ad superbiam, non tamen semper ex contemptu aliquis præcepta divina transgreditur, sed quandoque ex ignorantia, quandoque ex infirmitate. Et inde S. August. dicit: Multa perperàm fiunt, quæ tamen non fiunt superbè.

Paulò aliter, & eleganter S. D. hoc explicat ibid. ad 2. dicens: Quandoque aliquis committit aliquod peccatum secundùm effectum, sed non secundùm affectum. Sicut ille, qui ignoranter occidit Patrem, committit parricidium secundùm effectum, sed non secundùm affectum, quia hoc non intendebat. Et secundùm hoc, transgredi præceptum Dei, dicitur esse contra Deum superbire secundùm effectum quidem semper, non autem semper secundùm affectum. Ita S. Thomas.

QUÆRO IV. Superbia estne peccatum mortale? & quæ sunt species ejus?

IV. *Resp.* 1. Superbia est peccatum mortale ex genere suo, id est, intrà suum genus, seu speciem, & absque accidente, sive præcisè ex objecto suo potest esse peccatum mortale, in individuo tamen non semper est pecc. mort. sed aliquando veniale: Ita S. D. hic ar. 5. in corp.

Ratio ejus est. Ratio superbiæ consistit in hoc, quòd homo non velit subjici Deo, &, ut explicat ad 2. quòd inordinatè se præferat Proximo, aut ab ejus subjectione se subtrahat, in quo etiam derogatur divinæ Regulæ, ex qua sunt hominum ordines instituti, prout scilicet unus eorum sub alio esse debet. *Subsumo*. Sed hoc ipsum, quod est non subjici Deo, habet ex objecto rationem peccati mortalis; hoc enim est averti à Deo. Ergo superbia secundùm genus suum est peccatum mortale. *Subdit S. Doctor*: Sicut tamen in aliis, quæ ex genere suo sunt peccata mortalia, putà, in fornicatione, & adulterio, sunt aliqui motus, qui sunt peccata venialia propter eorum imperfectionem, quia scilicet præveniunt rationis judicium, & sunt præter ejus consensum; putà, plenum, & perfectum. Ita etiam aliqui motus superbię sunt peccata venialia, dum eis Ratio non consentit, putà, plenè.

Ex his patet, superbiam completam necessariò in confessione explicandam esse, quæ est ex affectu, & intentione, ac ex contemptu, quo quis Legi Dei, & legitimi Superioris renuit se submittere. Sicut superbia imperfecta est, quando quis in affectu suo quidem se magnificat, non tamen usque adeò, ut nolit se submittere Deo, & omnibus, quæ sunt de necessitate salutis.

Resp. 2. S. Th. q. cit. ar. 4. ex S. Gregor. assignat quatuor species superbiæ. 1. Æstimare, se bonum habere a se ipso. 2. Desuper sibi datum credere pro suis accepisse meritis. 3. Jactare se habere, quod non habet. 4. Despectis cæteris singulariter videri appetere habere, quod non habet.

Quomodo resolvis hunc casum? Potestnè sine peccato superbiæ, aut alterius speciei, homo pauper, & infimæ classis, ita inhiare pecuniis (modo tamen licito) lucrandis, ut e sua vili conditione emergat ad sublimiorem, immò ad emendum etiam Comitatum?

V. *Dico* cum nostro Cajetano, & Corrado: si quæ Personæ inveniantur eximii ingenii, vel a natura dotatæ, vel exercitatione etiam auctę, quæ se habere sentiunt animum nobilem, & ingenuum ad altiora tendentem quamvis ignobiliter nati sint; tamen si dominia appetant, & ad hoc pecunias per media licita accumulent, ut hujusmodi dignitates pretio æstimabiles emant, a rationis rectæ tramite non recedunt. Ergo nec peccant.

Et hoc experientia probat de quibusdam militibus in bello, qui etsi e vili, & rustica stirpe prognati, tamen tam fortes se exhibuerunt, ut meritò suprà reliquos positi sint, tanquam Domini, ac Rectores eorum, immò & dignitates magnas emerint.

Gradus Superbiæ.

QUÆRO V. Qui, & quot sunt?

VI. *Resp.* Angelicus Doctor q. cit. ar. 4. ad 4. ex S. Bernardo assignat duodecim gradus superbiæ per oppositionem ad totidem gradus humilitatis. *Primus* gradus humilitatis (ait) est, corde, & corpore semper humilitatem ostendere, defixis in terram aspectibus, cui opponitur curiositas, per quam aliquis curiosè ubique, & inordinatè circumspicit. *Secundus* gradus humilitatis est, ut pauca verba, & rationabilia loquatur aliquis, non clamosa voce, contra quem opponitur levitas mentis, per quam scilicet homo superbè se habet in verbo. *Tertius* gradus humilitatis est, ut non sit facilis, & promptus in risu, cui opponitur inepta lætitia. *Quartus* gradus humilitatis est taciturnitas usque ad interrogationem, cui opponitur jactātia. *Quintus* gradus humilitatis est tenere, quod communis Regula Monasterii habet, cui opponitur singula-

gularitas, per quam ſcilicet aliquis ſanctior vult apparere. *Sextus* gradus humilitatis eſt, credere, & pronuntiare ſe omnibus viliorem, cui opponitur arrogantia, per quam ſcilicet homo ſe aliis præfert. *Septimus* gradus humilitatis eſt, ad omnia inutilem, & indignum ſe confiteri, & credere, cui opponitur præſumptio, per quam ſcilicet aliquis reputat ſe ſufficientem ad majora. *Octavus* gradus humilitatis eſt confeſſio peccatorum, cui opponitur defenſio eorundem. *Nonus* gradus humilitatis eſt, in duris, & aſperis patientiam amplecti, cui opponitur ſimulata confeſſio, per quam ſcilicet aliquis non vult ſubire pęnam pro peccatis, quæ ſimulatè confitetur. *Decimus* gradus humilitatis eſt obedientia, cui opponitur rebellio. *Undecimus* gradus humilitatis eſt, ut homo non delectetur facere propriam voluntatem, cui opponitur libertas, per quam homo delectatur liberè facere, quod vult. *Ultimus* gradus humilitatis eſt timor Dei, cui opponitur peccandi conſuetudo, quæ implicat Dei contemptum. Hæc ibi.

Filiæ Superbiæ.

QUÆRO VI. Quot ſunt, & quæ?

VII. *Reſp.* Præcipuę, & ad quas aliæ reducuntur, ſunt tres, nimirum Præſumptio, Ambitio, vanagloria.

Præſumptio, prout de ea hìc agitur, definitur, quòd ſit inordinatus appetitus eorum, ſeù aggrediendi ea, quæ ſunt ſupra vires, & merita noſtra, ſeù eſt vitium ad hoc inclinans, &c. Aliquando eſt peccatum veniale, aliquando mortale, ſi nimirum Deo notabilem irreverentiam, aut proximo grave damnum inferat, v. g. ſi homo præſumat exercere Juriſdictionem Eccleſiaſticam, Decanalem, Prioralem, &c. vel poteſtatem Ordinis ſacri, vel officium Conſiliarii, ſive in foro fori, ſive in foro poli, Confeſſarii, Advocati, Medici, &c. ſine debita peritia. De præſumptione, ut eſt peccatum in Spiritum S. agit S. Tho. 2.2. q.21. Vide infrà in hoc Tract. Exam. 5. nu. 109.

VIII. *Ambitio*, de qua S. D. agit 2.2. q.131. per duos art. definitur, quòd ſit inordinatus appetitus honoris, ſeù vitium inclinans ad eum &c. Eſt peccatum mortale, ſi quis in re gravi appetat honorem de excellentia, quam non habet, vel de re, quæ eſt peccatum mortale: vel ſi in ea ponat ultimum finem. Hinc mortaliter peccant, qui ratione honoris Eccleſiaſticas ambiunt dignitates, vel beneficia, præſertim curata, quibus ſunt indigni defectu ſcientiæ, aut alterius requiſiti. Dixi *ratione honoris*. Nam S. D. loco mox citato ar.2. ad 2. ait: *Si quis inordinatè appeteret dignitatem, non ratione honoris, ſed propter debitum dignitatis uſum ſuam facultatem excedentem, non eſſet ambitioſus, ſed magis præſumptuoſus*.

IX. *Vanagloria*, de qua S.D. agit 2.2. q.132. per 5. ar. definitur, quòd ſit inanis manifeſtatio propriæ excellentiæ apud homines, cujus ut ante dictum, ſuperbia eſt inordinatus appetitus. Vel, eſt vitium inclinans ad, &c. Audiatur S. Tho. q. cit. a.1. in c. ſic diſcurrens: Propriè per nomen gloriæ deſignatur, quòd bonum alicujus deveniat in multorum notitiam, & approbationem: largiùs tamen accepto nomine gloriæ, etiam paucorum, vel unius, aut ſui ſolius, dum ſcilicet aliquis proprium bonum ſuum conſiderat, ut dignum laude. Quòd autem aliquis bonum ſuum cognoſcat, & approbet, non eſt peccatum; dicitur enim 1. ad Cor. 2. ut ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis. Similiter etiam non eſt peccatum, quòd aliquis velit bona opera ſua ab aliis approbari. Dicitur enim Matth. 5 Luceat lux veſtra coram hominibus, &c. Et ideò appetitus gloriæ de ſe non nominat aliquid vitioſum, ſed appetitus inanis, & vanæ gloriæ, vitium importat. Nam quodlibet vanum appetere, vitioſum eſt. Poteſt autem gloria dici vana tripliciter. Uno modo ex parte rei, de qua quis gloriam quærit, putà, cùm quis quærit gloriam de eo, quod non eſt, vel de eo, quod non eſt gloria dignum ſicut de aliqua re fragili, & caduca. Alio modo ex parte ejus, a quo quis gloriam quærit, putà, hominis, cujus judicium non eſt certum. Tertiò ex parte ipſius, qui gloriam appetit, qui ſcilicet appetitum gloriæ ſuæ non refert in debitum finem, putà, ad honorem Dei, vel proximi ſalutem. Hæc S.D. Qui ergo gloriatur, in Domino glorietur, ut monet Apoſtolus.

Hinc peccat graviter, qui de gravi; leviter, qui de levi peccato gloriatur, v.g. leviter ſaltem peccat, qui ſe Doctorem eſſe gloriatur (ſine tamen alterius damno) & non eſt. Sicut & qui gloriatur ſe eſſe inſignem luſorem pilæ, cùm etiam talis ſit; quia eſt res omninò caduca.

Ex quo ſcis, quando, & quantum peccatum ſit vana gloria?

X. *Id ſcio*, ex Regulis, quas ſtatuit Angelicus Doctor q. cit. a.2. in c. dicens: Ex hoc aliquod peccatum eſt mortale, quòd charitati contrariatur, peccatum autem inanis glorię, ſecundū ſe conſideratum, non videtur contrariari charitati quantum ad dilectionem proximi. Quantum ad dilectionē Dei poteſt contrariari charitati dupliciter. Uno modo ratione materiæ, de qua quis gloriatur, putà, cùm quis gloriatur de aliquo falſo, quod contrariatur divinæ reverentiæ, ſecundùm illud Ezech. 28. Elevatum eſt cor tuum, & dixiſti: Deus ego ſum. Et 1. ad Cor. 4. Quid habes, quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? Vel etiam cùm quis bonum temporale, de quo quis gloriatur, præfert Deo. Quod prohibe-

hibetur Jerem. 9. Non glorietur sapiens in sapientia sua, &c. sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire, & nosse me. Aut etiam cùm quis præfert testimonium hominum testimonio Dei sicut contra quosdam dicitur, Joan. 12. Qui dilexerunt magis gloriam hominum, quàm Dei.

Alio modo ex parte ipsius gloriantis, qui intentionem suam refert ad gloriam (nimirum hominum) tanquam ad ultimum finem, in quem scilicet ordinat etiam virtutis opera; & pro quo consequendo non prætermittit facere etiam ea, quæ sunt contra Deum. Et sic est peccatum mort. Quod ibidem probat ex S. August. Si autem amor humanæ gloriæ, quamvis sit inanis, non repugnet charitati, neque quantum ad id, de quo est gloria, neque quantum ad intentionem gloriam quærentis, non est peccatum mort. sed veniale. Hæc S.D.

Ex his patet, venialiter peccare eos, qui ad aucupandam vanam apud homines gloriam dant eleemosynas, cantant, prædicant, orant, Missam frequenter audiunt, actus justitiæ exercent, putà, si præcisè maneant intra limites vanæ gloriæ, & non accidat magna irreverentia Dei, aut damnum proximi, & non habeant eam pro fine ultimo, sed proximo tantùm. An satisfaciat præcepto de audienda Missa, qui eam audit ex vana gloria, vide Tract. 3. Exam. 3. numer. 48.

Quid si quis ex vana gloria pro Christo subiret mortem, essetne verus Martyr?

XI. *Dico*, Vanam gloriam de se quidem esse peccatum veniale, attamen sine ulla necessitate, ac honesto motivo ipsam profundere vitam, culpa mortali non vacat; Proinde talis non esset verus Martyr. Dein, dato, & non concesso, quòd etiam in hoc casu solùm esset peccatum veniale, non tamen esset verum martyrium, hoc enim debet procedere non solùm ex motivo naturali (quia aliàs homo ille pateretur, ut Philosophus, non ut Christianus) sed etiam ex motivo honesto supernaturali, quale non est vana gloria.

Ratio patebit infrà Tract. 11. Exam. 5. nu. 76. ubi ostendetur, quæ mors, vel mortis causa Martyrem faciat.

Ex dictis sequitur, de facto nullum Martyrem subiisse mortem ex vana gloria, ut ex causa finali. Dixi, *ut ex causa finali*, quia vanæ gloriæ affectus duobus modis potest concurrere ad actum ex objecto bonum, v. g. ad eleemosynam, ad Baptismi receptionem, ad martyrium, &c. 1. ut vana gloria sit causa finalis talis actus, & tunc ille actus vitiatur, ut suprà Tract. 3. Exam. 3. n. 47. probatum est. 2. ut se solùm habeat concomitanter, ita ut nec sit causa finalis, nec circumstantia actus, ut si ex bono opere facto occasionaliter insurgat affectus inanis gloriæ; & tunc ex eo opus non pravatur, nec privatur sua bonitate, & merito, quod NB.

Filiæ inanis gloriæ.

QUÆRO VII. Quot sunt, & quæ?

XII *Resp.* cum S. Tho. 2. 2. q. 132. a. 5. sunt septem, scil. Inobedientia, Jactantia, Hypocrisis, Contentio, Pertinacia, Discordia, Novitatum præsumptio. Quæ suo ordine declarantur.

Inobedientia est vitium inclinans ad non exequendum, deliberato animo, præceptum legitimi Superioris justa præcipientis; in quo etiam mortaliter peccari potest, ut patet ex S. Th. 2. 2. q. 105. ar. 1. ubi docet, quòd non obedire divinis præceptis, & Superiorum mandatis sit peccatum mort. quando contrariatur dilectioni Dei, si nimirum homo præceptum contemnat. Et ar. 2. docet, quòd una inobedientia, etiam mortalis, sit gravior altera, quò enim superior est ille, qui præcipit, eò gravior est inobedientia. Item eò gravior, quò magis de intentione præcipientis est id, quod præcipit: iterùm tanto est gravior quanto præceptum datur de meliori. Unde graviùs peccat, qui est inobediens Deo, quàm qui homini: graviùs peccat, qui est inobediens præcepto de dilectione Dei, quàm qui præcepto de dilectione proximi. Et ad 2. ibid. docet, quòd inobedientia, cui adhibetur obstinatio, sit peccatum in Spiritum S.

Not. ex S.D. ibid. q. 104. a. 2. ad 1. Si obedientia propriè accipiatur, secundùm quod per intentionem respicit formalem rationem præcepti, erit specialis virtus, & inobedientia peccatum speciale: secundùm hoc enim ad obedientiam requiritur, quòd impleat aliquis actum justitiæ, vel alterius virtutis intendens implere præceptum; & ad inobedientiam requiritur, quòd actualiter contemnat præceptum. Si verò obedientia largè accipiatur pro executione cujuscunque, quod potest cadere sub præcepto, & inobedientia pro omissione ejusdem ex quacunque intentione; sic obedientia erit generalis virtus, & inobedientia generale peccatum.

XIII. *Jactantia*, de qua S. D. agit 2. 2. q. 112. per duos art. de eaque Plinius l. 11. c. 32. scribit: *Chamæleon maximum habet pulmonem, & nihil aliud intus, ita quidem præter ostentationem, & ventosam jactantiam nihil habent.* Definitur, quòd sit manifestatio propriæ excellentiæ per verba, quibus homo se extollit supra id, quod est, vel suprà id, quod de eo opinantur: seu est vitium ad hoc inclinans. Aliquando est mortalis, aliquando venialis, pro gravitate, vel levitate rei, de qua quis se jactat, v. gr. de mortali, ut adulterio à se commisso: vel de nobilitate, scientia, &c. Species peccati, de quo te jactasti, est necessariò explicanda in confessione, si sit peccatum mortale.

XIV. Hy-

XIV. *Hypocrisis*, de qua agit S.Th.2.2.q.111. per 4.ar. de eaque intelligi possunt, quæ dicta sunt Tract.3. Exam.3.n.50.& 51.illa, inquam, est, quando quis per falsa facta, vel signa exteriora simulat se habere, quod non habet, aut quod habet, significat se habere excellentiùs, quàm habeat: unde est similis illi, qui facit falsam monetam. Vel, est vitium inclinans ad ita simulandum. Quando sit peccatum mortale, vel veniale, explicat Ang. Doctor loco mox cit.ar.3.dicens: Si aliquis non curet sanctitatem habere, sed solùm sanctus apparere, sicut consuevit accipi in sacra Scriptura, est peccatum mortale: nullus enim totaliter privatur sanctitate, nisi per peccatum mortale. Si autem dicatur hypocrita ille, qui intendit simulare sanctitatem, à qua deficit per peccatum mortale, non est mortale, sed quandoque veniale. Quod discernendum est ex fine, qui si repugnet charitati Dei, vel proximi, erit mortale, putà, cùm simulat sanctitatem, ut falsam doctrinam disseminet, vel ut adipiscatur Ecclesiasticam dignitatem indignus, vel quæcunque temporalia bona, in quibus finem constituit. Si verò finis intentus non repugnet charitati, erit peccatum veniale, putà, cùm aliquis in ipsa fictione delectatur. Hæc S.D.

Horrenda hypocrisis est illa, de qua S. Ambros. in quodam Serm. ait: *Latet plerumque sub tristi amictu lascivia, & deformis horror vili veste obtegitur, ut secreta petulantium tegantur animorum.*

XV. *Contentio*, de qua Vide Tract.7. Exam. 7.num.116.

Pertinacia, de qua agit S. D. 2.2. q.138. ar.2. & docet ex Isidoro, quòd pertinax aliquis sit, qui imprudenter tenet, ac defendit suam sententiam, quasi ad omnia tenax, ad ostentandum suum judicium capritiosus, nolens credere intelligentiori. Si quis sit pertinax in rebus fidei, vel spectantibus ad bonos mores, contra communem DD. sententiam, vel Ecclesiæ auctoritatem, aut si cedat in notabile damnum proximi, est peccatum mortale, in cæteris solùm veniale.

Discordia, de qua Vide Tract. & Exam. cit. num.118.

Novitatum præsumptio, seu *inventio*, de qua S. D. agit 2. 2. q.132. ar. 5. est directa manifestatio propriæ excellentiæ, per novas, ac insolitas res, v. gr. epulas, ludos, vestes admirationem habentes: nova enim, & insolita homines mirari solent. Qui tales novitates invenit, vel introducit, prævidens suo exemplo alios inducendos, ut sumptus faciant supra vires, ut posteà non possint alere suos, aut non satisfacere Creditoribus, peccant mort. Idem est de iis, qui inveniunt, & introducunt vestes ad libidinem provocantes, vel cedentes in contemptum Religionis, æquè graviter peccant in utroque casu talibus novitatibus utentes.

Filiæ Novitatis.

QUÆRO VIII. Quot sunt, & quæ?

XVI. *Resp.* Specialiter sunt duæ, scilicet superfluus ornatus vestium, & curiositas. Explicatur.

Ornatus vestium. De hoc agit S.D.2.2.q.169. per 2.ar.ubi ar.1. in c. contra vanitatis vestium amatores, & amatrices ex S.Greg. sic arguit: Sunt nonnulli, qui cultum subtilium, pretiosarumque vestium non putant esse peccatum. Quod si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quòd dives, qui torquetur apud inferos, bysso, & purpura indutus fuisset.

Cajetanus noster assignat septem capita, seu causas, ex quibus potest esse peccatum in ornatu exteriori.

1. Ex fine ornantis se. Nam si quis ornet se ob superbiam, inanem gloriam, aut ad provocandum ad malum, &c. ornatus est peccatum juxta malitiam ipsius finis, ita ut, si finis sit peccatum veniale, putà, si ornet se, ut appareat pulchrior, ditior, nobilior, &c. etiam ipse ornatus sit vanitas, ac peccatum veniale. Si verò finis sit peccatum mortale, ut, si intendat provocare ad malam concupiscentiam, ornatus est peccatum mortale,

2. Ex immoderata sollicitudine, & affectu ad ornatum, quæ sollicitudo si sit tanta, ut propterea negligat necessaria ad salutem, propter ornatum omittendo, v.g. Missam in die festo, tunc ornatus sit peccatum mortale. Si nulla mortalis circumstantia adsit, culpam venialem non excedit.

3. Ex consuetudine, vel lege vetante. Ubi Cajetanus ait, duo esse consideranda. 1. Qualitatem legis, an nimirum obliget sub mortali, quod cognosci potest ex gravitate pœnæ oppositæ, v. g. si esset pœna excommunicationis. 2. An fiat ex, vel sine contemptu legis, si enim lex sit levis, & desit contemptus non incurritur mortale. Consuetudo, nisi in legem transierit, communiter inducit peccatum veniale; quia non legale, sed morale debitum habet. Si autem in legem transierit sine pœna aliqua, transgressio est venialis, si contemptus desit. Huc spectat stulta præsumptio eorum, qui utuntur veste simili eorum, qui illis subliniores sunt, ut si Idiota vestiatur uti Doctor: plebejus ut Eques; & similes à medestia politica exorbitationes. Ad cujus politicæ observantiam prudenter docet noster Sylvester, quòd homo nobilitate minor, immò genere infimus, Nobili tamen æqualis in divitiis, non possit se ornare uti Nobilis, nisi saltem in moribus, & exercitiis se habeat ut Nobilis: secùs, si vi-

ſivilia exerceret officia, nimirum ruſticana, aut mechanica.

4. Ex qualitate ornatus in ſe. Hinc utens veſte per adjecta certa ſigna ad turpia incitante, vel tam brevi, ut videri poſſint: aut tam tenui, ut tranſpareant partes ſecretiores viri, vel mulieris, mortaliter peccat; quia hęc per ſe ad luxuriam provocant.

XVII. *Quid ſentis* de fœminis in veſtitu ordinario nuda pectora, ſeu media ubera oſtentantibus?

Dico. Si non fiat ex ullo fine mortaliter malo, ſed præciſè, ut appareant pulchræ, vel pulchriores, ubi eſt communis modus ſic incedendi, non peccant ſaltem mortaliter, niſi adeſſet lex ſub mortali vetans. *Ratio*. Quia pulchritudinem oſtendere non eſt mortale, quę licèt ſumma eſſet, per ſe tamen, & ex natura ſua ad luxuriam non provocat, licèt ſubinde alliciat ex malitia aſpicientis. Nihilominus ſit laus Deo, quòd poſt diuturna Verbi Dei Præconum fulmina hic veſtitus, certè minùs indecens, Germaniæ partibus exularit. Minùs, ſeu leviùs peccare videtur devotus fœmineus ſexus in ſuo moderno phantaſtico capitis ornamento, quo ad riſum magis, quàm ad peccatum movet. Sanè, cùm infimæ ſortis fœminæ hodie eo utantur, virtuoſo, & nobili Gynecæo indignum eſt.

Quid cenſes de fuco? De quo *Reſp*.

XVIII. 5. Peccatum in ornatu externo cognoſci poteſt ex fuco, & fictis coloribus. Audiatur Angelicus Doctor loco cit. ar. 2. ad 1. dicens: Apoſtolus non prohibet mulieribus conjugatis ornari, ut placeant viris ſuis, ne detur eis occaſio peccandi cum aliis. Unde Apoſt. 1. ad Timoth. 2. dicit: Mulieres in habitu ornato cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veſte pretioſa. Per quod datur intelligi, quòd ſobrius, & moderatus ornatus non prohibetur mulieribus, ſed ſuperfluus, inverecundus, & impudicus. Hæc S. D.

Ad propoſitum verò ibid. ad 2. ait: Mulierum fucatio eſt quædam ſpecies fictionis, quæ non poteſt eſſe ſine peccato. Unde Auguſtinus dicit: Fucari pigmentis, quo vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia eſt, qua non dubito etiam ipſos maritos nolle decipi: quibus ſolis, ſcilicet maritis, permittendæ ſunt fœminæ ornari ſecundùm veniam, non ſecundùm imperium. Non ſemper tamen talis fucatio eſt cum peccato mortali, ſed ſolùm quando fit propter laſciviam, vel in Dei contemptum.

Addit: Sciendum tamen, quòd aliud eſt fingere pulchritudinem non habitam, & aliud occultare turpitudinem ex aliqua cauſa provenientem, putà, ægritudine, vel aliquo hujuſmodi: hoc enim eſt licitum. Quia ſecundùm Apoſtolum 1. ad Cor. 12. quæ putamus ignobiliora membra eſſe corporis, his honorem abundantiorem circumdamus. Hæc ibi.

Quid judicas de fœmina utente veſte virili, vel è contra?

XIX. *Dico* cum S. D. ibid. ad 3. Cultus exterior debet competere conditioni perſonæ ſecundùm communem conſuetudinem; & ideò de ſe vitioſum eſt, quòd mulier utatur veſte virili, aut è converſo: & præcipuè, quia hoc poteſt eſſe cauſa laſciviæ, & ſpecialiter prohibetur in lege, poteſt quandoque hoc fieri ſine peccato propter aliquam neceſſitatem, vel cauſa occultandi ſe ab hoſtibus, vel propter defectum alterius veſtimenti, vel propter aliud hujuſmodi. Ita S. Tho.

Quid de fictis capillis?

XX. *Diſcurro* de iis, ſicut de fucis, de ſe enim non eſt malum portare capillos alienos, vel, ut dicitur, mortuos. Et ſi fiat ad abſcondendam accidentalem turpitudinem, non eſt peccatum; ſi verò fiat malo fine, eſt mortale, vel veniale, ſicut eſt ipſe finis. Veniale, v.g. ſi quis eis uteretur, fingendo eſſe proprios: quia eſſet mendacium operis. Illis uti ad commodum ornatum, vel ob commoditatem, ut, ſi cui noceret aſtare, vel aſſidere detecto capite, nullum eſt peccatum; ſicut non eſt peccatum, uti aliena lana, vel lino. Qua de cauſa etiam non peccant, qui tales ornatus conficiunt.

Quid tenes de Sæculari, qui utitur veſte Religioſa?

XXI. *Dico*. Si ea utatur in opprobrium Religionis, vel ad turpia, aut larvatus, peccat graviter; ſecus, ſi ſolùm ex aliqua levitate, ſeu oblectatione, ſine malo fine, & abſque notabili damno Religionis, vel proximi.

Quid de Religioſo, vel Religioſa non deferente habitum ex vi Regulæ competentem?

XXII. *Dico*. Si in habitu ſuæ Religionis, ſeu in forma ejus excedat graviter, peccat mortaliter; venialiter verò, ſi exceſſus ſit modicus. Patet conſideranti vocationem Religioſi. Vide infrà de Apoſtaſia Tract. 7. Exam. 3. num. 51. quòd Religioſus habitum ſuæ Religionis temerè dimittens, vel alterius Religionis habitum deferens peccet mortaliter, & ſit excommunicatus.

Sexta cauſa, quam Cajetanus ponit, eſt ex pretioſitate ornatus. Quod enim pretioſum eſt uni, non eſt pretioſum alteri, quem ex vi conditionis decet facere magnos ſumptus in veſtibus, annulis, monilibus, &c. ideò ſi ornatus relatus ad perſonam, eſt exceſſivus in pretio, non eſt ſine peccato; Communiter tamen talis exceſſus ſuperbus, ſtultus, & vanus, videtur eſſe venialis: non enim propterea Majoribus æquantur, quia pretioſè, ſicut illi ornantur.

7. Ex ſcandalo, id eſt, ex occaſione peccandi,

Digitized by Google

candi, mulier enim superfluè ornata facilè concupiscitur. Si tamen ex parte mulieris non sit intentio provocandi ad sui concupiscentiam, nec ei placeat, quòd aliquis ad impurum ejus amorem alliciatur, licèt placeat, quòd laudetur, non ideò mortaliter peccat; mortaliter tamen peccant, qui eam impurè adamant, est enim occasio accepta, non data. Vide infrà de scandalo Tract.7. Exam.7. num. 137. & seqq.

Quomodo in talibus casibus se debet gerere Confessarius?

XXIII. *Resp.*1. Si Confessario clarè constet de mortali, & pœnitens nolit abstinere, neganda est absolutio: si clarè constet non esse mortale, sed solùm veniale, absolvendus est, licèt abstinere nolit.

Ratio 1.p. Quia subjectum est incapax absolutionis propter continuum affectum peccati mortalis.

Ratio 2 p, Venialia non sunt de necessitate confessionis.

*Resp.*2. Si Confessarius non possit clarè percipere, vel judicare, an sit mortale, nec ne, persuadendum est pro viribus, ut abstineant.

Ratio. Ne exponant se periculo peccati mortalis, fortè enim esset mortale.

Quid si pœnitens sit doctior Confessario, & teneat non esse mortale? De hoc vide in Tract. de Conscientia num.31.

XXIV. Tandem *Curiositas*, de qua S.Th.agit 2.2.q.167. per duos art. & insinuat, quòd sit vitium movens ad nimis, vel immoderatè sciendum, seu appetitus inordinatus sciendi, sive per intellectum, sive per sensum. Est peccatum, quia protrahit appetitum cognoscendi plus, quàm recta Ratio dictat. Et saltem semper est veniale, si homo appetat scire aliqua, non præfigendo debitum finem (nimirum Dei gloriam, suam, aut proximi salutem) uti fit in ludicris, jocis, facetiis, &c.

Mortale esse potest diversis modis. 1.Ex fine, si nimirum finis intentus sit mortalis, ut, si quis appetat aliquid videre, audire, scire, legere, propter luxuriam, vel in grave damnum proximi. 2. Propter eos, quorum, v.g. dæmonum, magorum, &c. ope vult talia cognoscere. 3. Propter ea, quæ vult cognoscere, ut, si Virgo aliqua, Religiosus, vel Religiosa curiosè vellet nosse, quanta sit delectatio copulæ carnalis, licèt nollet experiri; sienim & hoc vellet, esset adhuc speciale peccatum luxuriæ. Item qui ex proposito vellet audire peccatum ejus, qui confitetur. Item qui (nisi fortè ad impugnandum) appeteret audire incantationes, divinationes, & similia prohibita: similis enim est culpa discere, & docere. Quantum ad ipsas res visas, vel cognitas, ut communiter accidit iis, qui petunt videre (& hoc cum periculo consensus, pollutionis, aut sine rationabili causa) fœminas nudas, aut genitalia cujuscunque sexus: vel videre, aut audire mulieres in loco sibi periculoso, v.g. in prostibulo, & lupanari. Videre, immò solùm velle videre homines coeuntes, semper est peccatum mortale, quia est notabilis causa commotionis sensualitatis. Secus est de coitu brutorum, & aspectu pudendorum eorum, ob rationem oppositam. Si tamen, & in hoc casu quis adverteret periculum lapsus in mortale, sub mortali tenetur abstinere. Si quis confricaret pudenda brutorum ad videndum eorum semen, mortale esset ob proximius periculum. 5. Propter ea, quæ ob curiositatem omittuntur, ut, si quis, v. g. Parochus, vel similis curiosè legendo Poetas, comœdias, &c. negligat scire, quæ ex vi officii, & necessariò scire tenetur. 6. Ratione modi, ut si ad curiosa scienda adhibeat prohibita, v.g. superstitiosa, vel impudicos tactus. 7. Ratione scandali, quando nimirum similia cognoscendo, videndo, proximo est occasio ruinæ in peccatum mortale.

EXAMEN II.

De Avaritia, & Luxuria.

AVarus, ut loquitur S. August. in Epist. similis est inferno, qui quantoscunque devoraverit, nunquam dicit: Satis est. Hujus ergo infernalis vitii natura, & gravitas est examinanda. De quo Angel. Doctor tractat in 2. 2.q.118 per oct.art.

Avaritia.

QUÆRO I. Quid est, & quantum peccatum?

XXV. *Resp.*1. Avaritia definitur, quòd sit appetitus inordinatus divitiarum: Seu, vitium inclinans ad inordinatum appetitum pecuniæ; Per pecuniam intelligendo, quidquid pecunia æstimabile est. Bona enim exteriora debet homo appetere ordinatè, id est, secundùm mensuram conditionis suæ, vel suorum: sicut medicina quæritur secundùm sanitatem.

Resp. 2. Peccato avaritiæ potest tripliciter peccari, nimirum inordinatè appetendo, acquirendo, retinendo. Pro cujus majori intelligentia.

*Resp.*3. Avaritia potest dupliciter sumi. 1. Prout opponitur justitiæ, & sic est appetitus accipiendi, vel retinendi alienum, quod, si est in re gravi, clarum est esse mortale, & teneri ad restitutionem In hoc sensu usurarios, fœneratores, fures, aliosque fraudulentos dicimus avaros: uti & omnes illos, qui habent voluntatem acquirendi divitias per fas, & nefas, vel cum

peri-

Digitized by Google

periculo transgrediendi præceptum obligans sub mortali, v.g. eleemosynæ in necessitate extrema. 2. Prout opponitur liberalitati, & sic dicitur inordinatus appetitus pecuniẹ, & communiter est peccatum veniale ratione parvitatis. In hoc sensu dicuntur avari, qui valdè accuratè attendunt ad rem domesticam, vivunt valdè parcè, dolent de crebris expensis, minutissima quæque reservant, omnia vertunt ad aliquod emolumentum. Nihilominus his, & cunctis in divitias propendentibus cautela opus est, ob pericula in hoc vitio latentia.

Luxuria.

Luxuria (ut loquitur Eusebius) hominem quasi bestificat, & ut ita dicam, pejorem bestia facit. De nullo alio peccato legitur dixisse Deum, se pœnitere fecisse hominem. De hoc bestiali vitio Angelicus Præceptor (cui castitatis zona renes cinxit manus Angelica) agit 2.2.q.153.per 3.art.

QUÆRO II. Quid est luxuria? estne peccatum mortale? vel veniale aliquando ob materiæ parvitatem? aut excusabile propter ignorantiam, vim, aut metum?

XXVI. *Resp.* 1. Luxuria cum S.Tho. benè definitur, quòd sit inordinatus appetitus, vel usus venereorum, seu venereæ voluptatis; Vel, est vitium inclinans ad talem appetitum, vel usum. Dicitur, *inordinatus*, id est, contra rectam rationem, qualis semper est, si sit extra matrimonium. Est peccatum mortale.

Ratio patebit ex dicendis posteà de fornicatione.

Resp. 2. Indubitata est doctrina non dari parvitatem materiæ in rebus venereis deliberatis.

Ratio. Omnis delectatio venerea extra matrim. semper graviter pugnat contra rectam rationem.

Ex quo sequitur, quòd actus imperfecti in genere luxuriæ sint quidem interdum solùm peccata venialia, non ob parvitatem materiæ, sed ob defectum advertentiæ, & consensus. Hinc omnis deliberata voluptas venerea visu, auditu, tactu, osculo, amplexu, vel etiam sola cogitatione percepta est peccatum mortale. Pro intelligentia videantur, quæ dicta sunt de delectatione morosa Tract.4. n.46. & seqq. & de Curiositate in 1. Exam.n.24.

Resp. 3. Copula carnalis extra matrim. non potest à mortali excusari propter ignorantiam, licèt esset solùm soluti cum soluta, seu fornicatio simplex, aut cum publica meretrice.

Ratio. Quia esset ignorantia juris naturalis, & divini omninò manifesti. De qua vide in Tract.6. de legibus, Exam.2. n.17. Et contrarium asserere, est hæresis, ut definivit Concil. Vienn.

Resp. 4. Metus, minæ mortis, aut infamiẹ, pudor vociferandi, &c. non excusant in præsenti à mortali.

Ratio. Homo debet potiùs pati omnia mundi mala, & malle millies mori quàm consentire in malum omnium malorum maximum, quale est, unicum etiam, peccatum mortale (præsertim luxuriæ) & secutura ex eo æterna damnatio.

Resp. 5. Vis absoluta alicui personæ pro viribus, v. gr. propriis membris, pedibus, aut manibus, vel clamando (licèt irrito conatu) resistenti illata, excusat, si omnis interior consensus sit. Et Virgo sic oppressa, ac deflorata, attamen semper animo, etiam sub ipso actu venereæ voluptati (quam fortè sensu, seu carne percipit) contradicens, virginitatem non perdit quoad formale, & quoad Deum.

Ratio. Peccatum debet esse voluntarium: Sed illa copula, & delectatio, si quæ esset, foret omninò involuntaria, ut supponitur. Ergo. Et ita clarè docet S.Tho 2.2.q. 64. ar.5. in c. dicens: *Non est crimen mulieris per violentiam violatæ, si consensus non adsit: quia non inquinatur, nisi de consensu mentis, ut dixit Lucia*: Si me feceris invitam violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.

Not. quod Virginitas possit dupliciter considerari. 1. Quoad materiale, & hoc est integritas carnis, seu claustri virginalis non reserati, & hoc solùm in casu posito tolleretur, & quidem violenter. 2. Quoad formale, & hoc est firmum propositum perpetuò abstinendi ab omni voluntaria venerea delectatione, & opere, nimirum extra matrimonium.

XXVII. QUÆRO III. Puella quædam Monacha ante investitionem, aut sacram Professionem est occultè sive voluntariè sive involuntariè deflorata, de quo post Deum nulli constat, nisi ipsi, & complici, ac Confessario, potestne illa suscipere sine peccato suæ Congregationis velum, ac consecrari? aut quod in eo casu remedium? Ante R.

Suppono 1. Nec viduæ, nec alteri fœminæ corruptæ prohibitum esse Religionis ingressum, ejusve professionem.

Suppono 2. Præter velum Novitiatus, seu probationis, quod communiter est album, daturque in susceptione habitus, dari etiam velum nigrum, & hoc quintuplex, ut notat noster Sylvester. *Primum* est Professionis, quod datur completo Novitiatu solis sororibus choralibus, dum professionem emittunt; & non potest dari nisi expleto decimosexto ætatis anno. *Secundum* est Consecrationis, quod anno 25. ætatis datur: & dari potest à solo Episcopo. *Tertium* est Ordinationis, quod non ampliùs est in usu, ut separatim detur: dabatur antehac anno æta-

ætatis 40. ad hoc, ut quasi Diaconissæ possent in choro inchoare horas, & legere Homilias. *Quartum* Prælationis, quod Abbatissis dabatur anno ætatis 60. quæ ætas nunc non ampliùs est necessaria, sed sufficit 30. annorum. *Quintum* est velum continentiæ, ac observantiæ, quod est viduarum, & etiam potest dari Virginibus, licèt è contra velum virginale non possit dari viduæ, etiam ex dispensatione Episcopi.

Suppono 3. Non esse in omni Religione, ac Monasterio consuetam dictam Virginum consecrationem, seu benedictionem. Quod Ordinem nostrum concernit, Constitutiones Sororum nostrarum cap. 16. in fine sic dicunt *Nolumus, quòd aliqua Sorores benedicantur, cùm S. Dominicus P. N. hoc ordinasse dicatur circa illas, quæ fuerunt tempore suo, & hujusmodi benedictio soleat esse aliquibus occasio, ut super alias se extollant.* His præmissis.

Resp 1. Cum tutiori, & probabiliori sententia. Fœmina occultè, etiam per vim, violata non potest consecrari, & velari inter Virgines absque peccato mortali, quod committit tum ipsa, quæ consecratur, tum ille, qui scienter eam consecrat. Ita cum Angelico Doctore in 4. dist. 38. quæst. 1. articul. 5. ad 5.

Ratio. In Sacramentis, & sacramentalibus scienter, etiam occultè, & ad vitandum scandalum, committere falsitatem, & fictionem, est Ecclesiæ injuriosum, & gravis irreverentia, adeòque peccatum mortale, v.g. consecrare Episcopum, qui talis esse non potest, consecrationi salis, & aquæ supponere id, quod sal, & aqua non est, esset enim sacrilegium: Sed consecratio Virginum censetur inter Sacramentalia Ecclesiæ. Ergo consecrationi supponere Virginem, quæ Virgo non est, mortale est.

Nec in hoc Episcopus potest dispensare, licèt ex valdè rationabili causa posset dispensare, ut, si quæ talis esset sic consecrata, vel post consecrationem fornicaretur, fungeretur tamen talibus officiis, quæ Virginibus consecratis præcisè juxta monasterii consuetudinem solent demandari, à quibus ante dispensationem debent abstinere.

Hoc totum intelligendum est de Puella, quæ aliqualiter consensit; si enim nullo modo consenserit, & propositum Virginitatem perpetuò servandi inviolabiliter servet, secundùm S. Thom. 2. 2. qu. 152. art. 1. ad 1. & 3. uti etiam in supplemento qu. 96. art. 2. ad 4. per hoc Virginitatem non perdit.

XXVIII. *Resp.* 2. ad Q. 3. Ad tollendum in eo casu scandalum, & ad consulendum famæ illius puellæ non licet adhibere illud remedium, quod aliqui suggerunt, nimirùm in Orationibus in Cæremonia consecrationis dici solitis, nomen Virginitatis mutare in nomen castitatis, & continentiæ: Vel saltem ut Episcopus intrà mentem ly Virginitas accipiat pro eodem quod significat castitas, & continentia. Nec subsistit ratio Doctorum hoc medium suggerentium, quæ est hæc, quòd communi sermone etiam illæ, quæ occultè sciuntur corruptæ, vocentur Virgines sine mendacio in allegato sensu.

Ratio 1. est, quæ data est pro R. 1. hìc applicanda.

Ratio 2. est Cajetani sic arguentis: Remedium hoc vanum est, quia si officium consecrationis Virginum perspiciatur, apparebit, quòd aut oportet Virginem consecrare per illud, aut illud omittere, sicut per officium, quo consecratur Episcopus, oportet Episcopum consecrare, & similia. Nec puto (ait Cajet.) Doctorem aliquem, qui officium hujusmodi viderit, hoc consuluisse.

Ratio 3. Per hanc nominis mutationem famæ talis mulieris non videtur satis consultum, cùm aliquæ saltem personæ, idioma Latinum intelligentes soleant interesse, & id advertere, & saltem id adverteret Episcopus consecrans, cui hæc nominis mutatio suggeritur.

Resp. 3. Si nullo remedio (quod certè non facilè occurrit) famæ talis puellæ succurri possit, patienter ferat, sitque contenta velo viduali. Confessarius ante investitionem, aut professionem ab ea consultus, debet illam instruere, quòd à Consecratione humiliter abstinere teneatur.

Sed quid, si Episcopus id solùm sciret ex confessione?

Dico. Deberet eam consecrare. *Ratio*. Ne frangat sigillum. Sed mulier mortaliter peccaret, ut probat *Ratio* adducta pro R. 1.

Quid si solùm fuisset voluntariè polluta, signaculo non reserato?

Dico posset consecrari post peractam pœnitentiam.

Ratio. Licèt illa mulier Virginitatem amiserit quoad Deum, & ut virtus est, seu licèt non maneat Virgo quoad virtutem, benè tamen quoad statum, prout in præsenti sumitur, ad quod sufficit esse Virginem quoad carnis integritatem, quam quæ retinent, communi usu ab omnibus vocantur Virgines.

Eadem resolutio patet ex Pontificali Romano dicente, Pontificem debere inquirere *de vita, & conscientia, & carnis integritate.*

Quid si membrum virile solùm in- & egrediatur claustra pudoris sine resolutione seminis?

Dico cum Corrado, non amitti Virginitatem corporalem in facto esse.

Ratio.

Ratio. Quia delectatio venerea completur in sola resolutione seminis, & per eam completè reseratur sigillum, virili ingrediente.

Species Luxuriæ.

QUÆRO IV. Quot sunt, & quæ?

XXIX. *Resp.* cum Sanct. Thom. 2. 2. qu. 154. articul. 1. Sex potissimùm sunt species luxuriæ, scilicet Fornicatio simplex. Adulterium. Incestus. Stuprum. Raptus. Vitium contra naturam. Quæ suo ordine explicantur.

Fornicatio simplex est coitus soluti cum soluta jam deflorata, itaut uterque sit solutus, idest, liber ab omni vinculo, non solùm conjugii, sed & consanguinitatis, affinitatis, Ordinis, Religionis, & voti, ac cujuscumque impedimenti, possitque inter eos esse matrimonium. Licèt in largo sensu interdùm pro quovis illicito coitu accipiatur. Hìc autem est sermo de ea propriè sumpta.

Fornicatio simplex est intrinsecè mala, peccatum mortale, mala, inquam, non præcisè quia prohibita lege positiva, sed prohibita, quia mala.

Declarat hoc, & probat Angelicæ puritatis Æmulator S. Thomas 2. 2. quæst. 154. articul. 2. hoc discursu. Absque omni dubio tenendum est, quòd fornicatio simplex sit peccatum mortale, non obstante, quòd Deuter. 23. super illud, Non erit meretrix, &c. dicit Gloss. Ad meretrices prohibet accedere, quarum est venalis turpitudo. Non enim debet dici venialis, sed venalis, quod est propriè meretricum. Ad hujus autem evidentiam considerandum est, quòd mortale est omne peccatum, quod committitur directè contra vitam hominis; fornicatio autem simplex importat inordinationem, quæ vergit in nocumentum vitæ ejus, qui est ex tali concubitu nasciturus. Videmus enim in omnibus animalibus, in quibus ad educationem prolis requiritur cura maris, & fœminæ, quòd in eis non est vagus concubitus, sed maris ad certam fœminam, unam, vel plures, sicut patet in omnibus avibus. Secus autem est in animalibus, in quibus sola fœmina sufficit ad educationem fœtus, in quibus est vagus concubitus: ut patet in canibus, & hujusmodi aliis animalibus. Manifestum est autem, quòd ad educationem hominis non solùm requiritur cura matris, a qua nutritur, sed multò magis cura patris, a quo est instruendus, & defendendus, & in bonis tam interioribus, quàm exterioribus promovendus. Et ideò contra naturam hominis est, quòd utatur vago concubitu, sed oportet, quòd sit maris ad determinatam fœminam, cum qua permaneat, non per modicum tempus, sed diù, vel etiam per totam vitam. Et inde est, quòd naturaliter est maribus in specie humana sollicitudo de certitudine prolis, quia eis imminet educatio prolis: hæc autem certitudo tolleretur, si esset vagus concubitus. Hæc autem determinatio certæ fœminæ matrimonium vocatur, & ideò dicitur esse de jure naturali. Et paucis omissis subdit S. D. Unde cùm fornicatio est concubitus vagus, utpotè præter matrimonium existens, est contra bonum prolis educandæ, & ideò peccatum mortale. Nec obstat, si aliquis fornicando aliquam cognoscens sufficienter provideat proli de educatione: quia id, quod cadit sub legis determinatione, judicatur secundùm id, quod communiter accidit, & non secundùm id, quod in aliquo casu potest accidere. Hæc ibi.

Oppono. Nullum peccatum cadit sub præcepto divino: Sed Osee 1. præcipitur à Domino: Vade, sume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum. Ergo.

Ad hoc R. quòd Deus dominium corporis mulieris transtulerit in Oseam, sicut illa, quæ ante erat fornicaria, per consensum Prophetæ, & mandatum Dei, fuerit facta ejus legitima uxor. Vocatur autem fornicaria, quia anteà fuerat talis, & filii ex tali matrimonio progeniti vocantur filii fornicationis propter matris opprobrium. Nec est insolitum in S. Scriptura, quòd res retineat nomen ab eo, quod fuit; sicut Eva post formationem suam vocatur ab Adamo, hoc nunc os ex ossibus meis, quia ex osse facta est, & ante formationem erat os. Item serpens à Moyse ex virga productus, appellatur adhuc virga Exod. 7. *Devoravit Virga Aaron virgas eorum*. Hostia post consecrationem adhuc appellatur panis, quia fuit talis, ita pariter est de illa muliere.

Estne fornicatio gravissimum peccatum?

Dico cum S. Th. loco citato ar. 3. Licèt fornicatio sit gravior illis peccatis, quæ sunt contra externa hominis bona, est tamen minùs homicidio, & illis peccatis, quæ directè committuntur contra Deum.

Declarat hoc S. D. Gravitas alicujus peccati potest attendi dupliciter. Uno modo secundùm se, alio modo secundùm accidens. Secundùm se quidem attenditur gravitas peccati ex ratione suæ speciei, quæ consideratur secundùm bonum, cui peccatum opponitur: fornicatio autem est contra bonum hominis nascituri. Et ideò secundùm speciem est peccatum gravius peccatis, quæ sunt contra bona exteriora, sicut

ſicut eſt furtum, & alia hujuſmodi, minus autem peccatis, quæ ſunt directè contra Deum, & peccato, quod eſt contra vitam hominis jam nati, ſicut eſt homicidium. Hæc ibi.

XXX. *Cur* in quibuſdam locis ita impunè graſſatur ſimplex fornicatio, ſi ſit tantum peccatum?

Dico. Hoc non facit eam eſſe licitam, nec ab ea tollit rationem peccati; quia per illam impunitatem (quæ eſt ſolùm quoad homines, & in foro fori, non quoad Deum) non approbatur, ſed ſolùm toleratur, & diſſimulatur ad cavenda majora mala, nimirum adulteria, & peccata contra naturam, ne calidiores Nationes labantur in illa. Quòd autem inter duo mala (quorum utrumque nequit vitari) diſſimulanter poſſit tolerari id, quod eſt minùs, nemo negat. Vide de Lupanaribus in hoc Exam. n. 42.

Quæ eſt pœna fornicationis ſimplicis, cui nimirum ſtuprum non annectitur?

Dico. Tam contra Clericos quàm Laicos eſt arbitraria, ſeu ad arbitrium Judicis, juxta loci conſuetudinem. Fornicator licèt non teneatur ad matrimonium cum complice, debet tamen alere prolem.

Sed quid ſi neget ſe eſſe patrem?

Dico. Si confeſſus, vel convictus ſit de copula, eo ipſo præſumitur eſſe pater (licèt ſe eſſe neget) niſi alium monſtret.

Quid ſi plures cum eadem fœmina habuerint commercium?

Dico. Tunc eſt recurrendum ad circumſtantias, nimirum cui magis correſpondeat, vel tempus partus, vel phyſiognomia, &c. immò interdum in favorem prolis (ne defectu alimentorum intereat) creditur juramento mulieris.

XXXI. *Adulterium* eſt violatio alieni thori, ut quando vir congreditur cum uxore alterius, vel è contra. Peccatur proinde per illud etiam contra juſtitiam, & committitur, ſive uterque peccans, ſive unus tantùm ſit conjugatus: quod neceſſariò in confeſſione eſt explicandum. Si enim uterque ſit conjugatus, committitur duplex injuſtitia, nimirum una contra proprium, altera contra complicis conjugem. De Sponſo carnaliter peccante vide infrà de ſponſalibus.

Pœna adulterii antehac fuit capitalis, quæ dein in fœminis fuit mitigata, ac converſa in intruſionem in monaſterium, nunc autem uſu locorum eſt arbitraria, nimirum, vel pecuniaria, vel fuſtigationis, carceris, relegationis, &c. Judices in puniendis adulteriis negligentes, graviter peccant.

XXXII. *Inceſtus* eſt coitus cum perſona ſanguine, vel affinitate conjuncta, intrà gradus, in quibus non poteſt contrahi matrimonium. Qui gradus in confeſſione eſt exprimendus, licèt enim ſpecie non diſtinguantur, enormiter tamen aggravant, præſertim in primo, & ſecundo gradu.

Pœna inceſtus moderno tempore, uſu locorum, etiam eſt arbitraria, interdum tamen punitur morte, ut ſi ſit commiſſus cum iis, cum quibus jure divino, & naturali nequit iniri matrimonium, v.g. cum filia, matre, fratre, ſorore, &c.

XXXIII. *Stuprum* eſt *illicita*, uti eſt extra matrimonium *virginum*, id eſt, anteà a nemine carnaliter cognitarum, *defloratio*, ſeu, eſt coitus illicitus, quo primò tollitur flos virginitatis, ſeu violatur clauſtrum, ſive ſignaculum virginale. In largo ſenſu ſtuprum accipitur pro quovis illicito coitu. Hìc de eo agitur in prima, ſeu propria ſignificatione. Cui S. Thomas loco cit. art. 6. addit, intelligi de Virgine exiſtente ſub cura Parentum; & in corp. contra aliquos DD. (qui tenent, ſtuprum non eſſe ſpeciem luxuriæ diſtinctam à ſimplici fornicatione) ſic arguit, paucis mutatis: Ubi circa materiam alicujus vitii occurrit aliqua ſpecialis deformitas, ibi debet poni determinata ſpecies illius vitii: Sed luxuria eſt peccatum circa venerea, & in Virgine, ſub cuſtodia Patris exiſtente, occurrit ſpecialis deformitas, ſi corrumpatur. Ergo eſt determinata ſpecies luxuriæ. Min. patet tum ex parte puellæ, quæ ex hoc, quòd violatur, nulla pactione conjugali præcedente, impeditur à competente matrimonio, & ponitur in via meretricandi: tum ex parte Patris, qui de ejus cuſtodia ſollicitudinem gerit, & poteſt actione injuriarum agere contra ſtupratorem. Ergo.

Oppono. Inferre injuriam magis ſpectat ad injuſtitiam, quàm ad luxuriam: Sed qui committit ſtuprum, alteri facit injuriam, nimirum Patri Puellæ. Ergo ſtuprum non eſt ſpecies luxuriæ.

Ad hoc S. Thom. art. 6. cit art. 3. dicit: Nihil prohibet, unum peccatum ex adjunctione alterius deformius fieri, fit autē deformius peccatum luxuriæ ex peccato injuſtitiæ, quæ videtur concupiſcentia eſſe inordinatior, quæ à delectabili non abſtinet, ut injuriam vitet: habet autem duplicem injuriam annexam. Unam quidem ex parte Virginis, quam etſi non vi corrumpat, tamen eam ſeducit, & ſic tenetur ei ſatisfacere, ut patet Exod. 22. Aliam verò injuriam facit Patri puellæ, unde & ei ſecundùm legem tenetur ad pœnam. Deut. 22. Hæc S. D. Unde Major eſt vera de injuria præcisè ſumpta, ſecus ſi ſit libidini mixta, uti in præſenti: uti ſatis indicat S. D. verbis adductis. Simile eſt in adulterio, per quod etiam ſit injuria conjugi innocenti, & tamen eſt vera ſpecies luxuriæ.

Quid ſi puella, ejuſque Pater facilè conſentiant, & deſit omnis vis, fraus, & dolus;

cùm scienti, & volenti non fiat injuria?

Dico. Ubi S.Tho.non distinguit, neque ego distinguere volo: Sed S.Thom.non distinguit, an vis adsit, vel non adsit, sed fundat se in hoc, quòd stuprum habeat specialem concupiscentiæ inordinationem. Ergo sive adsit, sive non adsit vis, aut fraus, est species luxuriæ, exprimenda in confessione. Præterquam quòd inspicienda sunt ea, quæ se habent per se, non quæ per accidens, per se autem Patri fit injuria. De restitutione ex causa stupri vide Tract. 8.Exam.5.num.95.

Ergone pœnitens in confessione tenetur exprimere, se illo actu primo perdidisse, vel abstulisse florem Virginitatis?

XXXIV. *Affirmo* cum tutiore, & probabiliore sententia, & præfata S.Thomæ doctrina. Unde puella cum primo actu, quo Virginitatis florem perdidit, & vir, quo eum puellæ abstulit, tenetur hanc circumstantiam exprimere.

Ratio. Quia juxta S.Tho. stuprum est distincta species luxuriæ; & dato, quòd specie non distinguatur à fornicatione simplici, notabiliter tamen aggravat juxta adductam rationem S.Doctoris.

Teneturne vir etiam de ipso explicare, se illo actu suam propriam Virginitatem violasse?

Dico, non teneri. *Ratio*. Quia prædicta mala non in viris sed in solis fœminis reperiuntur.

Tenenturne etiam hanc circumstantiam exprimere puellæ, quæ solo actu interiori consentiunt in fornicationem?

Affirmo cum tutiore, & probabiliore sententia, si adhuc verè fuerint Virgines. Si tamen illius jacturam semel fecerint, vel sint meretrices, ad id non ampliùs tenentur.

Ratio 1.*p*. Quia in probabiliori sententia Thomistarum actus externus nullam malitiam essentialiter addit interno. Ergo si externus est exprimendus, etiam internus. Maximè cùm tales puellæ hoc facili negotio, & absque pudore possint insinuare, immò cum magna gloria, titulo nimirum servandæ Virginitatis.

Ratio 2.*p*. Quia per hoc confessio redderetur odiosa.

Teneturne Confessarius etiam de hoc interrogare, loquendo de actu, sive interno, sive externo?

Affirmo. Sed interroget cautè, & valde modestè, ne videatur nimis curiosus, & curiosis interrogationibus confessionem reddat odiosam. *Ratio*. Quia juxta dicta est nova species peccati.

Pœna stupri est vel excommunicatio, vel fustigatio, vel intrusio in Monasterium; in Clerico carcer, suspensio, depositio, vel degradatio, pro qualitate personæ. Stuprum violentum longè severiùs puniendum est, cuicunque honestæ fœminæ, etiam viduæ, violentia inferatur.

XXXV. *Raptus*, prout de eo hìc loquimur, non est raptus rerum, quæ est injusta ablatio rei alienæ per vim, diciturque rapina, & inde dicuntur raptores nimirum divitiarum: sed sermo hìc est de raptu personarum, qui licèt aliquando in largo sensu promiscuè accipiatur pro stupro, attamen in sua propria significatione est, cùm puella violenter contra ejus, vel parentum voluntatem abducitur, ut corrupta habeatur in uxorem, vel in concubinam. Est etiam raptus, si abducta abutatur, ea renitente. Unde cum S.Thom. loco citato art.7. sic potest definiri: Raptus est violentia facta mulieri, vel parentibus propter coitum assequendum, etiam matrimonialem. Unde juxta S.Th.loco cit.est raptus, si violentia fiat mulieri, licèt non patri: vel si fiat patri, licèt non mulieri, putà, quia consentit: sive inferatur Virgini, sive puellæ corruptæ, aut viduæ, vel maritatæ: quæ omnia in confessione sunt explicanda. Item si Sanctimoniali, tunc autem simul est sacrilegium. Aliquando idem actus est simul stuprum, & raptus, ut si quis violentiam inferat Virgini, eam abductam deflorando.

De hoc Raptu, in quantum est impedimentum dirimens matrimonium fiet sermo in Tract.de matrim.Exam.6.Q.14.n.97.

Pœna hujus raptus de Jure Canonico, & juxta Conc.Trid.est, quòd Raptor, & omnes ei consilium, auxilium, vel favorem præbentes sint ipso jure excommunicati, & perpetuò infames: & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant, teneaturque Raptor raptam convenienter dotare, pro arbitrio Judicis.

Not. varias circumstantias circa peccatum carnis occurrere posse, necessariò explicandas in Confessione, ut ratione voti, complicis, cognationis, infidelitatis, sollicitationis in Confessionali, &c. quas vide suprà Tract.3. Exam.2.n.25.

XXXVI. *Vitium contra naturam* juxta S.Tho. loco cit. artic.11. est actus venereus repugnans non solùm rationi rectæ, quod est commune omni vitio luxuriæ, immò cuicunque peccato, sed etiam ipsi ordini naturali actus venerei, qui convenit humanæ speciei, qui est, ut fit inter masculum, & fœminam ejusdem speciei, nimirum humanæ, in vase, & situ debito, quod in hoc vitio (ex quo nulla sequi potest generatio) non servatur. Cùm autem id pluribus modis contingere possit, vitium hoc est species luxuriæ subalterna, continens sub se plures species infimas. De quibus posteà num.38.

XXXVII. *Sacrilegium* à nonnullis recensetur inter species luxuriæ, attamen propriè species ejus non est, cùm etiam reperiri possit

in alio genere peccati, v.gr. furti, homicidii, &c. In præsenti per sacrilegium intelligitur ille actus luxuriæ, quo violatur corpus personæ Deo consecratæ per votum, vel professionem Religionis, sive sit vir, sive mulier: quam circumstantiam uterque complex de se ipso, & de complice in Confessione exprimere debet.

Declarat hoc S. D. loco citato ar. 10. ad 2. dicens: *Sacrilegium potest concurrere cum diversis luxuriæ speciebus. Si enim aliquis abutatur Persona sibi conjuncta secundùm spiritualem cognitionem* ex Baptismo, & Confirmatione, ut patet in Patrinis, *committit sacrilegium ad modum incestus. Si abutatur Virgine Deo sacrata, in quantum est sponsa Christi*, cum quo fecit spirituale matrimonium, ut ait art. 1. ad 3. *est sacrilegium per modum adulterii* spiritualis. *In quantum verò est sub spiritualis Patris cura constituta, erit quoddam spirituale stuprum. Et, si violentia inferatur, erit spiritualis raptus, qui etiam secundùm leges civiles graviùs punitur, quàm alius raptus. Unde Justinianus Imperator in Cod. l. 9. tit. 13. dicit: Si quis, non dicam rapere, sed attentare tantummodò matrimonii conjungendi causa sacratissimas Virgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur.* Hæc S. D. De Jure Canonico autem ille, qui rapit, vel violat Monialem, si sit Laicus, seu Sæcularis, excommunicatur: si sit Clericus, deponitur, & in monasterium detruditur, ipsa verò Monialis in carcerem, vel arctiùs in Monasterium includitur ad agendam pœnitentiam. Plura de Sacrilegio vide Tract. 10. Exam. 4. Q. 10. n. 64.

Species vitii contra naturam.

QUÆRO V. Dixisti anteà, vitium contra naturam esse speciem subalternam, seu genus, quot ergo, & quas habet sub se species infimas?

XXXVIII. *Resp.* cum S. Thom. citato ar. 11. Sunt quatuor, nimirum mollities, sodomia, bestialitas, & vitium contra naturam. Quæ quarta species retinet naturam sui generis. Explicantur suo ordine.

Mollities, seu pollutio, sive immunditia, est, quando absque omni concubitu causa delectationis venereæ procuratur effusio seminis. Est semper (dum voluntaria est) & in omni casu peccatum mortale, etsi procuraretur gratia sanitatis, quia frustratur finis à natura in semine intentus, scilicet alterius individui generatio; estque contra naturam; quam ob causam ex genere suo est gravius, quàm rem habere cum sorore, matre, aut moniali. Et licèt hoc peccatum tam abominandum sit: tamen, proh dolor! multi, ei omninò assueti, tam parvi illud faciunt, quàm spuere in terram.

Dixi *dum est voluntaria*, putà, sive directè, sivè indirectè, & in causa, licèt eveniat in somno. Vide Tract. 4. Exam. 2. num. 63. ubi dictum est, quæ sint causæ mollitiei, quas homo vitare tenetur. Cæterùm Regula generalis est: Si causa pollutionis sit mortalis, v.gr. tactus, vel delectatio de ea, &c. Vel venialis, v.g. verbum otiosum inconsideratè dictum, vel sine omni culpa, v.gr. cura Medici, &c. pollutio secuta etiam est talis.

Si quis sub actuali pollutione imaginaretur sibi quandam personam, teneturne in confessione eam circumstantiam exprimere?

Affirmo. Exprimere ergo debet, an sit nupta, monialis, virgo, vidua, consanguinea, &c. *Ratio*. Quia objectum dat speciem actui.

Quid si duo se mutuò polluerent, teneturne uterque exprimere tales conditiones si iis affecti sint.

Affirmo. Ratio est eadem. Et hoc verum est, etiam dato, quòd alterum polluens nullam sentiret delectationem, juxta dicta paulò supra.

Quid sentis de distillatione ex se in somnis eveniente?

Dico. Si homo ante somnum ei nullam dederit causam culpabilem, & evigilans non det complacentiam, sed potiùs eliciat displicentiam, detestationem, &c. omni caret culpa. Secùs, si causam dederit, vel in ea complacuerit.

Ratio. Quia sub hac distinctione est, vel non est voluntaria.

Licetne gaudere de pollutione inculpabili in somno habita?

Dico. Nunquam licet. *Ratio* patet, tum quia delectatio de pollutione exponit hominem magno periculo consentiendi, tum etiam ex eo, quia ideò pollutio in somno habita excusatur, quia non fuit voluntaria, sed per secutam complacentiam fit voluntaria, sicut etiam de accessu Jacob ad Liam dictum est Tract. 4. Exam. 2. num. 73.

Nota tamen non esse peccatum gaudere de bono ex tali pollutione subsecuto secundùm se sumpto, ut abstrahit ab illa causa, v. gr. de sanitate.

Estne peccatum gaudere de pollutione secuta ex audientia Confessionum, vel desiderare, ut sequatur ex illa?

Nullatenus licet. *Ratio*. Pollutio, quæ ex audientia Confessionum sequitur, ideò excusatur, quia ejus causa excusatur, & caret culpa: Sed ex hoc capite in casu posito non excusatur, quia est simul directè volita. Ergo.

Quid judicas de illis, qui etiam vigilantes sine carnis commotione, & immunda cogitatione patiuntur fluxum è membro secreto?

Resp. Cum Angelico Doctore Opusc. 64.

de fluxu libidinis sic discurrente: Quibusdam contingit conscientiæ dubietas, & perturbatio magna, unde ipsis vigilantibus, absq; ulla commotione carnis, & cogitatione immunda, humor quidam per membrum secretum egreditur sine delectatione, & quasi insensibiliter, ita ut multi de hoc non perpendant, nisi cùm pannos senserint madefactos. Cujus causam aliqui ignorantes turbantur, & errant, putantes, se pollutos esse: & ideò sciendum est, quòd illius humoris effusio non est pollutio, quia, ut dicunt Medici, sine libidinosa delectatione, & carnis commotione nullus potest pollui vigilando. Ad ipsius tamen humoris effusionem videtur naturalis conditio causam exhibere primariam, sed deinde aliud, quod ad naturam disponit, causa vitiosa, & evitabilis perficit, & consummat. Quibusdam hoc evenire agnovi ob solam præsentiam, & allocutionem alicujus personæ in cujus conspectu quis habuit complacentiam sensualem, & vanam, seu ad quam inordinato amore afficitur, aut per tactum impudicum levem, aut imaginando aliquos actus impudicos fortiter, & morosè: in his enim casibus, & aliis similibus multi inveniuntur habere calefactiones, & commotiones carnis libidinosas, dictumque humorem emittere, velint nolint: sed eas causas, & similes, quæ sunt evitabiles, debet quilibet fugere, & evitare pro pòsse, maximè qui sentit de hoc se passionatum, seu ad hoc naturaliter inclinatum, sive ex vitio mentis, sive ex debilitate naturæ: & qui hujusmodi causas non evitaverit pro posse, vel juxta posse, relinquendo amicitiam, & familiaritatem personarum, ad quas inordinatè afficitur, fugiendo etiam allocutiones, & aspectum personarum, licèt non credant, ipsum per dictam effusionem peccare mortaliter, nisi fortè aliter concupisceret, aut impudicè tangeret personam, quæ est causa illius effectus: tamen credo, eum graviter peccare, & magno peccati mortalis periculo: & ideò consilium do illi, quòd absque dilatione morosa ipse sibi violentiam faciat in hac parte, fugiendo personas hujusmodi, atque cum eis omnem opportunitatem loci, & temporis evitet. Hic itaque prædictus fluxus, qui à quibusdam vocatur libido, si potest evitari ipsius occasio, & si studiosè non evitetur, est omninò confitendus cum suis occasionibus, & negligentia habita circa ipsas. Si verò contingit ex causa, quæ vitari non potest, sicut quando audiuntur verba impudica ex casu, vel loquitur cum ipsa, vel sedet juxta eam, de cujus præsentia habet complacentiam vanam, & ab ea separari non valet: in his, & similibus credo sufficere, quòd tam de occasione habita, & impotentia vitandi, quàm de fluxu illius libidinis dolor est simpliciter habendus: quia tamen dubitaro de talibus, quæ spectant ad conscientiæ puritatem, quandoque valde proficuum est, poteris hoc confiteri, ob quietudinem mentis, & pacem: quamvis expedire non credam. Hæc S. D.

Nota, quoad hactenus dicta, & dicenda, esse nonnullas sententias à Sede Apostolica damnatas. Nam inter propositiones ab Alexandro VII. damnatas est hæc nu.24. Mollities, sodomia, & bestialitas, sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideòque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem. Et num.25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto dicens: Commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem; non explicando copulam. Et inter propositiones ab Innocentio XI. damnatas est hæc num.48. Tam clarum videtur, fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, & solùm esse malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi dissonum videatur. Et n 49. Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali. Et num.50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeòque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

XXXIX. *Sodomia*, seu vitium sodomiticum, maximè abominandum, nomen habens à Sodoma civitate, quæ propter illud cum tota illa Regione, igne cælitùs delapso, est concremata: juxta S. Thom est coitus inter masculum, & masculum, vel fœminam, & fœminam: ita ut non servetur debitus sexus. Si sodomitæ essent affecti ante nominatis conditionibus, conjugii, voti, consanguinitatis, &c. id in confessione explicandum est, uti & an fuerit agens, vel patiens, quia agens committit simul pollutionem, non verò patiens quà talis. Si tamen & hunc in eo actu pollui contingeret, id pariter exprimere deberet. Si quis simile quid attentaverit cum fœmina, pariter exprimere debet, quia est alia, saltem imperfecta, species sodomiæ: licèt enim servetur debitus sexus, non tamen debitum vas, sodomia enim semper fit extra vas naturale. Alii coitum viri cum fœmina extra vas naturale reducunt ad vitium contra naturam. De quo posteà ex S. Thoma.

Pœna hujus horrendi criminis de jure civili, & in foro sæculari erat gladius. Ex Constitutionibus pœnalibus Caroli V. est ignis, seu comburium. De Jure Canonico autem Laici Sodomitæ excommunicantur, Ecclesiastici beneficiis privantur, & deponuntur. Hodie ex Constitutione S. Pii V. de anno 1568. Ecclesiastici hoc dirum nefas exercentes omni privilegio Clericali, Beneficio, Dignitate, & Officio Ecclesiastico, ejusdem Constitutio-

nis

nis auctoritate privantur, sicut per Judicem Ecclesiasticum degradati mox tradantur potestati sæculari, quæ de iis idem capiat judicium, quod in laicos, huic vitio intricatos, legitimis reperitur sanctionibus constitutum.

XL. *Bestialitas* juxta S.Thom. citatum, est *concubitus*, seù coitus *cum re*, scilicet animata, *alterius speciei*, nimirum cum bestia, seu bruto. Et hoc est nefandissimum, ac mortalissimum scelus, in cujus confessione species animalis, an nimirùm fuerit vacca, canis, &c. non est necessariò exprimenda: licèt enim physicè differant specie, moraliter tamen, quoad præsens, sunt ejusdem speciei. Sub hoc peccato (ut ex definitione S. Thomę patet) continetur infandus coitus magorum, ac sagarum cum dæmone incubo, vel succubo, qui præter peccatum contra naturam, est adhuc speciale peccatum contra Religionem, nimirùm peccatum societatis, & commercii cum diabolo infensissimo Dei, & humani generis hoste. Quod sine omni dubio in confessione est exprimendum, uti & an dæmon se stiterit in forma viri, vel fœminæ, consanguineæ, conjugatæ, monialis, &c. tunc namque præter diabolicam bestialitatem, per affectum ad talem, vel talem personam additur specialis malitia, v.gr. incestus, adulterii, &c.

Pœna de Jure civili huic sceleri debita est vivum comburium. Et Levit.20. de ejus pœna sic legitur: *Qui cum jumento, vel pecore cojerit, morte moriatur, pecus quoque occidite; mulier, quæ succubuerit cuilibet jumento, simul interficiatur cum eo.*

XLI. *Vitium contra naturam* est, quando quis coit cum sexu fœmineo, & ejusdem speciei, sed ut loquitur S.Thom.art.11. citat. *non servatur naturalis modus concumbendi, aut quantùm ad instrumentum non debitum, aut alios monstrosos, & bestiales concumbendi modos.* Ubi S.Thom. videtur velle, quòd, ubi sexus est debitus, licèt vas, seù locus sit indebitus, non sit Sodomia (putà, perfecta) sed peccatum contra naturam, quod est, ubicunque non potest sequi generatio, nisi (ut Sylvester noster intelligit) raró, ut si mulier præbeat terga, vel supergrediatur, viro succumbente. Dixi, quòd dictus coitus non sit *sodomia perfecta*, potest tamen admitti, quòd sit species ejus imperfecta, & reductiva, prout ante insinuatum est.

Fastidiosa hæc sunt; qui de iis plura desiderat, inspiciat alios AA. fusiùs de his lubricis tractantes. Quæ peccata possint committi in usu conjugii, vide infrà Tract.16. Exam.7. nu.103.& seqq.

Meretricium, & Lupanaria.

QUÆRO VI. Quid sunt? Suntne licita, vel saltem toleranda? Estne peccatum meretricibus, quà talibus, locare domos?

XLII. Meretricium est turpis quæstus venalis corporis fœminæ. Cùm enim meretrix dicatur à merendo, dictus quæstus est illud lucrum, quod mulier ex turpi usu corporis meretur. Lupanaria sunt ædes talium meretricum, se prostituentium.

*Resp.*2. Meretricium semper, in omni casu, & actu, est peccatum mortale: nec ulla meretrix in meretricandi proposito persistens est capax absolutionis. Possunt etiam meretricio admisceri plures aliæ species peccatorum, v.g. adulterii, incestus, sacrilegii, &c. necessariò explicandæ in Confessione.

Ratio patet ex dictis de fornicatione.

*Resp.*3. Moraliter peccant illi Caupones, qui in suis domibus, vel annexis tuguriolis permittunt meretrices, ut eò plures ibi divertant hospites.

Ratio: Quia sunt participes alieni peccati. Sicut ergo non licet alicui vendere gladium, vel venenum, quo credit eum usurum ad alium occidendum, ita similiter.

*Resp.*4. Mortale peccatum est, quærere tributum, portorium, ac lucrum ex turpi lucro, & opera meretricum, immò est execrandum piaculum, etiam Barbaris, à fortiori Christianis indignum.

Ratio est eadem, quæ ante.

*Resp.*5. Potestati publicæ licitum est, in aliqua civitatis parte permittere Lupanaria: seù ut in ea habitent meretrices.

Hæc est probabilior sententia fundata in S. Augustino mox citando, & in S.Thom. qui 2.2. qu.10.art.11.in c.sic discurrit: Humanum regimen derivatur à divino regimine, & ipsum debet imitari, Deus autem quamvis sit omnipotens, & summè bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in Universo, quæ prohibere posset, ne eis sublatis majora bona tollerentur, vel etiam pejora mala sequerentur. Sic ergo & in regimine humano illi, qui præsunt, rectè aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur, vel etiam ne aliqua mala pejora incurrantur. Sicut Augustinus dicit in l.2. de ordine c. 4.tom.1. Aufer meretrices de rebus humanis, turbaveris omnia libidinibus. Hæc S.D. Qui etiam 1.2.q.101.art.3.ad 2.ait: *Sapientis Legislatoris est, minores transgressiones permittere, ut majores caveantur.* Et ita fit in Urbe, seu Romæ, ubi, Papa sciente, & patiente, permittuntur Lupanaria. Idem fit in aliis quibusdam civitatibus.

Dixi. *Permittuntur*, non approbantur, sed tolerantur ad majora mala cavenda, v.g.adul-

teria, sodomiam, & ne fœminæ honestæ sollicitentur. Hinc meretricium, nec est, nec esse potest ibi, vel alibi licitum, sed manet semper, & in quovis actu est peccatum mortale. Sicut Deus olim Judęis permittebat exercitium usurarum ad alienos, & tamen erat peccatum mortale.

Resp. 6. Meretricibus in ea civitatis parte (in qua Potestas publica non permittit eas habitare) domos locare, est peccatum mortale.

Ratio. Quia locans agit in re gravi contra justam legem, & consuetudinem loci, & est causa, quòd tantum virus serpat ulteriùs.

Major difficultas est, an etiam illi sint in conscientia tuti, & à culpa immunes, qui exstruunt, vel locant domos meretricibus in ea civitatis parte, ubi potestate publica eis permittitur habitare? Vel an, sicut meretricium solùm permittitur, non autem fit licitum, ita & locatio domorum facta meretricibus. Pro decisione.

Resp. 7. Tutius esse meretricibus (in ea civitatis parte, ubi Potestas publica eas tolerat) domos non elocare.

Ratio 1. Quia clarum est, tunc nullam fieri participationem alieni peccati, nec cooperationem ad illud.

Ratio 2. Finis in permissione meretricii prętensus, nimirum refręnatio libidinis, & ne sollicitentur honestæ, non videtur obtineri. Nam libido non extinguitur, sed accenditur ejus usu juxta Magistrum in 4. sent. dist. 24. addito malæ sensualitatis inclinationi habitu, quia duo vincula fortiora sunt uno.

Confirm. 1. Viri prudentes ajunt, quòd illi, qui sunt apti ad sollicitandas honestas, non adeant meretrices; vel quòd, quò magis meretricibus sunt assueti, eò magis sollicitent honestas, ob majorem vitii impetum, ut scribit Navarrus in Manuali.

Confirm. 2. Sicut, juxta proverbium, occasio facit fures, ita & fornicarios, & Adolescentes hac occasione citiùs discunt peccare, quàm discerent, si lupanaria non permitterentur.

Resp. tamen 8. Practicè probabilius est, mortaliter non peccare eos, qui in ea civitatis parte, ubi meretrices tolerantur, eis domos locant, non eo fine principali, vel minùs principali, ut meretricentur, ut ex meretricio lucrum reportent, sed præcisę ad vivendum, cum vera, & sincera coram Deo displicentia meretricii. Ita Navarrus, qui Romæ scripsit, & Joan. Major ab eo citatus.

Rationes Navarri quoad praxim convincentes sunt tres. *Prima*. Ex consuetudine totius ferè Christiani orbis. 2. Quia præfatum dictum S. Augustini ab omnibus receptum vix potest exequi sine domorum locatione. 3. In Urbe, sciente, & patiente Papa, locantur, & semper consueverunt locari domus meretricibus. Et Confessarii absolvunt, & semper absolverunt locatores earum sine proposito abstinendi à tali locatione. Ergo.

Ratio 4. his addi potest à pari: In locis, ubi Catholici, Hæretici, & Judæi vivunt permixti, sciente Magistratu, licitum est Judæis elocare domos, etiam pro Synagogis, & Synagogas ædificare, ac reparare, uti & Hęreticis templa; & tamen peccant in illis. Ergo similiter.

XLIII. *Oppono* 1. contra R. 8. Non licet elocare domum usurario, quia abuteretur illa. Ergo nec meretrici.

2. Dare alicui occasionem peccandi, & juvare ad peccandum, est peccatum, ut patet in vendente gladium, aut venenum ei, quem credit eo usurum ad homicidium: Sed hoc fit elocando domum meretrici. Ergo.

3. Etsi liceat domum elocare peccatori, v. g. aleatori, ad exercendam artem, cujus exercitium non habet inseparabiliter annexum peccatum, non tamen id licet, si habeat peccatum ita annexum: Sed exercitium artis meretricandi habet inseparabiliter annexum peccatum mortale. Ergo. Min. pat. ex suprà dictis de fornicatione.

Ad 1. dist. ant. Usurario ut tali, & ex fine, sive principali, sive minùs principali, usuras exercendi, C. ant. præcisè ad vivendum, & inhabitandum, N. ant & dist. similiter cons. Solutio patet ex ipsamet R. 8.

Ad 2. dist. maj. Dare occasionem proximam, & juvare proximè, uti fit in exemplis ibi allatis, C. maj. remotè solùm, uti fit in præsenti, N. maj. & sic dist. min. N. cons. Paulò aliter dici potest, quòd cooperatio ad peccatum in præsenti solùm sit materialis, non formalis. Pro quo vide Tract. 7. Exam 7. nu. 142.

Ad 3. *Resp.* sicut ad primum.

XLIV. *Potestne* meretrix licitè retinere, quod accepit pro usu corporis?

Affirmo probabiliùs cum S. Thom. 2. 2. q 62. ar. 5. ad 2. dicente: *Cùm quis dat meretrici propter fornicationem, mulier potest sibi retinere, quod ei datum est: sed si superfluè aliquid per fraudem, vel dolum extorsisset, tenetur restituere.* De quo plura vide Tract. 8. Exam. 4. n 54.

Concubinatus.

QUÆRO VII. Quid, & quantum peccatum est? quæ ejus pœna?

XLV. *Resp.* 1. Concubinatus propriè est fornicatio assidua, seu frequens, & consueta cum eadem persona, sive soluta, sive ligata, sive habitando simul sub eodem tecto, & convivendo, ac si essent conjugati: sive separatim quidem habitando, attamen sese frequentando, & publicè conversando modo uxorio, ut loquitur Sylvester, seu cum iisdem familiaritatis signis, quæ inter conjuges esse solent. Ex quo facilè eruitur, quid sit Concubinus, & Concubina.

Resp.

Resp. 2. Concubinatus est peccatum mortale.

Ratio patet tum ex data ejus definitione, tum ex verbis S. Thomæ ejusque fundamento, quibus probat, fornicationem simplicem esse peccatum mort. quæ vide suprà in hoc Exam.n.29.

Resp. 3. Concubinarius, non tantùm notorius, & publicus (de quo id simul probat ratio scandali) sed & occultus, absolvi non debet, nec potest, si concubinam dimittere nolit, licèt forsitan hæc ejus oblectamento, & rei domesticç valdè proficua sit. Ita post decretum Alexandri VII. tenet communis sententia.

Ratio. Manere in continuo affectu peccati mortalis, & proxima voluntaria occasione peccandi mortaliter est peccatum continuum mortale, faciens hominem absolutionis incapacem.

Præterea Anno 1666. ab Alexandro VII. damnata fuit hæc propositio num. 41. *Non est obligandus Concubinarius ad eiiciendam Concubinam, si hæc nimis utilis est ad oblectamentum Concubinarii, vulgò regalo, dum deficiente illa nimis agrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno Concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inveniretur.*

Resp. 4. Si Concubinarius uno, duobus, aut tribus annis non fuerit confessus, & confiteatur, Concubina adhuc domi retenta, promittatque se eam statim ejecturum, potest absolvi.

Ratio. Cùm ille pœnitens hactenus non promiserit emendationem, adeòque non fregerit emendationis propositum, credi potest primum hoc propositum esse sincerum, & non fictitium.

Resp. 5. Si confessus in eiicienda Concubina, ut promiserat, defecit, non est absolvendus, quia adhuc manet voluntariè in occasione proxima peccandi peccato luxuriæ; ac proinde est indispositus propter affectum scilicet peccandi; & licèt hunc forsan deposuisset, manet tamen in occasione proxima peccandi peccato scandali, quandiù eam non eiicit. Ita Silv. V. Concubinarius q.2. & alii. Novissimè verò Mag. Pisanus ad Propos.61. damnatam ab Innocentio XI. num.10. Et juxta hanc responsionem intelligenda est responsio quarta, & tota doctrina a responsione prima usque ad nonam.

Resp. 6. Si Concubinarius pluries monitus de eiicienda Concubina, non paruit, nec per rariorem lapsum, emendationis specimina dedit, licèt dicat se habere firmum propositum eiiciendi, non est absolvendus, antequam re ipsa eam ejecerit.

Ratio. Quia propositum, & promissum, quod tam longo tempore caret executione, quæ tamen facilè fieri potest, & debet, conjungiturq; cum periculo proximo, seu proxima voluntaria occasione peccandi mortaliter, non est sincerum, nec serium. Ergo. De his plura vide de recidivis Tract.13.Exam.5.n.97.& 98.

Resp. 7. Si Concubinarius graviter decumbat, & præter Concubinam non habeat, nec facilè habere possit hominem ei necessaria subministrantem, nullum autem ergà Concubinam ampliùs affectum gerat, promittatque se eam proximè ejecturum: vel si ipsa esset facta notabiliter deformior, aut laboret aliquo turpi morbo horrorem causante, potest absolvi, si in utroque casu desit scandalum.

Ratio: Occasio proxima tunc censetur sublata.

Resp. 8. Concubina, quæ non desinit invisere suum Concubinum in infirmitate, sed vult ipsi in agone porrigere candelam, non est absolvenda.

Ratio. Quia graviter, & quasi continuò scandalizat.

Nota. Quæ dicuntur hìc de Concubino, proportionabiliter intelligenda esse de Concubina, quia sicut in dictis casibus Concubinus tenetur ejicere Concubinam, sic ipsa tenetur discedere, seu domum vitare, licèt Concubinus eam non eiiciat.

Resp. 9. Concubinarii in quibusdam Diœcesibus (quarum Praxis est observanda) per Constitutiones Synodales sunt excommunicati. Et defacto ubique terrarum, si ter ab Episcopo legitimè moniti se non emendent, saltem sunt excommunicandi: & Concubinæ (invocato, si opus est, brachio sæculari) in exilium relegandæ, seu extra Diœcesim proscribendæ, ut patet ex Conc. Trid. Sess.24.c.8. de reform.matrim. Quomodo per privationem fructuum, officiorum, beneficiorum, per suspensionem, &c. puniendi sint Clerici, etiam Episcopi, Concubinas, aut alias mulieres (de quibus possit haberi suspicio) in domo, vel extrà detinentes, patet ex Trid. Sess.25.cap.14.

QUÆRO VIII. Sacerdos Concubinarius, legendo Missam, sitne irregularis? & peccantne, qui eam audiunt?

XLVI. Certum est, quòd talis Sacerdos Concubinarius, sive notorius, sive occultus, quoad Deum, & quoad se sit suspensus: adeòque mortaliter peccet celebrando.

Ratio. Quia est in peccato mortali, ejusque continuo affectu.

Resp. 2. Notorius Concubinarius, & vagus fornicarius sacerdos est ipso jure suspensus, & ideò Missam legendo fit irregularis: super quo dispensari nequit nisi à Papa. Dixi, *notorius*, id est, publicus, cujus crimen est evidens, & nulla potest tergiversatione celari. Idem est de Diaconis, Subdiaconis, immò &

Minoriſtis, ſi actum proprium ſui Ordinis exerceant, ait Navarr. & Sylveſter. Qui poſterior addit; Multi Doctores volunt, quòd requiratur monitio, aliter non ſit ipſo facto excommunicatus, nec incurrat irregularitatem: ſed primum eſt verius.

Reſp. 3. Si Sacerdos Concubinarius, de quo eſt ſermo, agat quidem pœnitentiam, ac ceſſet à vitio, fungatur autem ſuo officio ante diſpenſationem, peccat mortaliter toties quoties.

Ratio. Quia in re gravi eſt inobediens Eccleſiæ.

Not. tamen, quòd non incurrat novam irregularitatem, ſed indigeat abſolutione à ſuſpenſione, quam dare poteſt Epiſcopus.

Reſp. 4. Qui ſunt cauſa, ut Sacerdos, qui eſt notorius Concubinarius, dicat Miſſam, & eam ſine juſta cauſa audiunt, peccant mort. Ita S. Thom. quodl. 11. art. 8.

Ratio. Quia ſunt cauſa inducens Sacerdotem ad peccandum mort. nimirum ad indignè ſacrificandum.

Hoc tamen ſolùm intelligitur de iis, qui ſciunt, & ſcire poſſunt, ac debent legem illam, quæ prohibet audire Miſſam Sacerdotis Concubinarii, & fornicarii notorii. Secùs eſt, ſi ab iis non inducatur Sacerdos, ſed ipſe ex ſe promptus, ac paratus ſit, nec ſit publicè excommunicatus, de quo eis conſtet.

XLVII. *Dic mihi*, ubi ſepeliendus eſt publicus Concubinarius ſine pœnitentia in tali peccato mortuus?

Dico. Extra locum ſacrum, ut optimè docet noſter Card. Turrecrem. *Ratio*: Cùm obierit impœnitens in peccato mortali notorio, non eſt dignus ſepultura in loco ſacro.

Eſſetne grave peccatum, ſi Concubinarius haberet imaginem ſuæ Concubinæ, vel è contra?

Affirmo. Quia eſſet continuum fomentum, & incentivum libidinis.

Teneturne quis domo expellere fœminam, quam (propter aliquam imprudentem ejus actionem) plebs credit eſſe concubinam, cùm tamen non ſit?

Affirmo teneri, ſi plebi ſuſpicionem aliter eximere non poſſit, eamque poſſit dimittere ſine ſuo gravi detrimento.

Ratio. Quantùm ad ſcandalum proximi idem eſt, realiter concubinarium eſſe, aut ob dictam actionem reputari talem.

XLVIII. *Quomodo* intelligitur Sacra Scriptura, dum refert, quòd antiqui Patres habuerint Concubinas?

Dico habuiſſe eas tunc, quando ad Generis humani multiplicationem ex Dei diſpenſatione licita erat Polygamia, ſeu uxorum pluralitas. Unde illæ Concubinæ erant legitimæ Veterum Patrum Conjuges, compellabantur autem eo nomine, quia in matrimonium erant ductæ ſine ſolemnitate, nec potiebantur ullo familiæ gubernio, ad differentiam aliarum uxorum principalium, quibus auctoritas ſuper familiam competebat. Vide de Polygamia.

Sed quid dicis ad illum textum Concilii Toletani, relatum in c. 4. & 5. diſt. 34. *Chriſtianis aut uxorem, aut pro uxore Concubinam habere licere*.

Dico. Cum Scortatio (ut ſuprà probatum) jure naturæ ſit prohibita, ibi per Concubinam non intelligitur Scortum, ſed Uxor per verba quidem de præſenti deſponſata, ſed ſine inſtrumentis dotalibus, aliiſque ſolemnitatibus, olim ſaltem in foro externo, & de jure civili ad matrimonium requiſitis: defectu quarum in eodem foro, & jure vocabatur Concubina, quæ tamen in foro poli, ſeu coram Deo reverà erat legitima uxor.

Chorea, Oſcula, Amplexus, Tactus, Litteræ amatoriæ, Munera.

QUÆRO IX. Quid de his ſentis?

XLIX. Chorea, ſive ſaltus ex genere ſuo, ſeu per ſe, ex ſe, & ex natura ſua non eſt peccatum, nec indicium libidinis, ſed ſignum lætitiæ. Si ergo fiat debito tempore, & loco, honeſto fine, & modo, non debet culpari, licèt frequenter fiat. Dum verò à SS. Patribus culpatur, eſt propter abuſum, qui eſt vitioſus, & periculoſus; ratione cujus periculi quilibet ſeipſum menſuret, & conſideret: 1. Quo animo, qua intentione Choreas ducat, an ex libidine, an decentis lætitiæ, ac honeſtæ recreationis gratia? 2. an ſibi noceat aſpectus mulieris, cum qua converſatur? 3. quos tactus, & quo animo faciat, aut manum intorqueat? 4. qui, & an venerei diſcurſus interveniant? 5. quas levitates (in quibus mille, ſaltem venialia, peccata latent) exerceat? Et ſimilia, ex quibus id, quod ex ſe malum non eſt, vitiari poteſt; uti & vitiantur Choreæ ratione loci prohibiti, ut ſi fiant in Eccleſia, eſſet enim magna irreverentia Dei: & ratione temporis, ut ſi fiant ſub officio divino, aut cum impedimento ejus in die feſto. Si autem fiant officio divino totaliter peracto, & non ex conſuetudine, nec pro majori parte diei, non vitiantur ſaltem mortaliter. Item vitiantur ratione perſonarum ſaltantium, ut ſi ſint Clerici, Religioſi, Moniales, &c. ex quo caſu mille ſcandala pullulare poſſunt. Proinde magna opus eſt cautela. Tandem ratione pravæ, v.g. laſcivæ intentionis; & ratione modi, putà, impudici.

Reſp. 2. Oſcula, amplexus, & tactus, licèt ſecundùm ſuam ſpeciem non ſint peccata mortalia, ut tamen libidinoſa ſunt, inter mortalia numerantur. Ita S. D. 2. 2. q. 154. art. 4.

Declarat hoc in c. Aliquid dicitur eſſe peccatum

catum mortale dupliciter. Uno modo secundùm speciem suam, & hoc modo osculum, amplexus, vel tactus, secundùm suam rationem non nominant peccatum mortale; possunt enim hæc absque libidine fieri, vel propter consuetudinem Patriæ, vel propter aliquam necessitatem, aut rationabilem causam. Alio modo dicitur aliquid esse peccatum mortale ex sua causa, sicut ille, qui dat eleemosynam, ut aliquem inducat ad hæresim, mortaliter peccat propter intentionem corruptam: dictum est autem supra, quòd consensus in delectationem peccati mortalis est peccatum mortale, & non solùm consensus in actum. Et ideò cùm fornicatio sit peccatum mortale, & multò magis aliæ luxuriæ species, consequens est, quòd consensus in delectationem talis peccati sit peccatum mortale, & non solùm consensus in actum. Et ideò cùm oscula, & amplexus hujusmodi propter delectationem hujusmodi fiunt, consequens est, quòd sint peccata mortalia, & sic solùm dicuntur libidinosa. Hæc ibi. Quibus adde. quòd si oscula, amplexus, & tactus, careant omni libidine, prava intentione, & circumstantia, ut, si præcisè fiant amicitiæ honestæ gratia, &c. careant culpa etiam veniali.

Not. 1. quòd non solùm sit mortale, tactus ex genere suo impudicos facere, sed etiam est mortale eos pati. Quod & verum est de eo, qui patitur tactus non impudicos, credit tamen, vel dubitat, tot fieri malo animo, si sine scandalo eos possit vitare.

Not. 2. Inter 45. propositiones ab Alexandro VII. damnatas esse hanc n. 40. *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantùm veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.*

Resp. 3. Qui recipit, vel mittit litteras amatorias, ac munuscula, seu donaria (idem est de componentibus, vel canentibus cantilenas, ac pingentibus imagines) turpis amoris, ac libidinis gratia, mortaliter peccat.

Ratio: Quia *intentio judicat omnes*, ut dici solet: Sed illa in præsenti est mortalis. Ergo.

Resp. 4. Confessario incumbit tales obligare ante absolutionem, ut dona illa dent pauperibus, & litteras comburant.

Ratio. Quia talia renovant memoriam libidinis.

Quid sentis de servis, & ancillis rusticorum, qui non memores, quòd die præcedenti portarint, vel sequenti portaturi sint pondus diei, & æstus, adeòque quiete indigerent, tamen medias sæpè noctes ducendo insomnes sese visitant ad fenestras (quod germanicè ipsi in quibusdam locis vocant *fensterlen*, accusantque se hoc modo: Pater, *ich hab gefensterlet*) subinde etiam per fenestras intrant, tota, vel media nocte condormiunt amicitiæ causa: & tamen interdum vix de tactibus se accusant, etiam examinati?

Dico, Confessarium hic debere considerare duo. 1. illud: Intentio judicat omnes, ut ante dixi. 2. Illud Eccles. 3. Qui amat periculum, peribit in illo. Si stramen appropietur igni, facilè flammam concipit.

Periculum, & Occasio peccandi.

QUÆRO X. Quid de istis censes?

I. Ante R. Not. Periculum, sive occasionem peccandi esse duplicem. Una est proxima, altera remota. Proxima est, quæ semper, vel frequenter homines similis conditionis ad tale peccatum inducit. Vel, qua posita homo moraliter quasi infallibiliter statim, aut quasi statim labitur. Occasio remota est, in qua homo non tam frequenter, & non tam infallibiliter labitur in peccatum. Supponitur autem hic, quòd, qui versatur in occasione solùm remota, possit, & debeat absolvi: quia cum ea stat firmum propositum abstinendi à peccatis. Hoc notato.

Resp. 1. Qui versatur in periculo, seu occasione proxima peccandi mortaliter, non est absolvendus, nisi firmiter statuat occasionem illam deserere.

Ratio: Tum quia, qui amat periculum, peribit in illo; tum etiam quia, nisi id statuat, judicandus est non habere sincerum de peccatis dolorem, nec serium emendationis propositum.

Resp. 2. Talis tenetur in Confessione exprimere speciem peccati mortalis, cujus occasioni, seu periculo proximo se exposuit.

Ratio. In moralibus idem est, exponere se periculo proximo peccati mortalis, & actu illud committere, suntque ejusdem speciei.

Resp. 3. Qui sunt juris sui, & sunt in proximo periculo, seu occasione peccandi, ac teste experientia vident se continere non posse, tenentur absolutè expellere personam cum qua versantur. 2. Si expellere eam nequeant, ipsi abire debent, licèt ex hoc infamia sui, aut aliorum sequatur: Et hoc Confessarius talibus pœnitentibus tenetur consulere, nec aliter eos potest absolvere. Ita docet Angelicæ puritatis Doctor Aquinas quodl. 11. art. 12. & ex eo Corradus, ac alii.

Ratio 1. p. Patet ex dictis supra de Concubinario.

Ratio 2. p. Quia præstat, famam, honorem, opes, & vitam ipsam millies perdere, quàm Summum Bonum offendere.

Resp. 4. Cum Corrado. Probabilius est, quòd, qui sui juris non sunt, v.g. filii, & filiæfamilias,

Digitized by Google

milias, uxor, mancipia, &c. non teneantur domum relinquere, quandiù tamen sunt in sola consuetudine, & non in occasione proxima peccandi, & exequantur remedia à Confessario præscripta. 2. Tenentur tamen pro virili resistere, quasvis occasiones, nimirum conversationem, alloquia, &c. tollere, clamoribus (si opus fuerit) se defendere, nec ullo metu (exemplo Susannæ) consentire. 3. Quod nisi se facturos promittant, non absolvantur. 4. Quæ omnia si non juvent, separationem (quæ omninò impossibilis non est) quærere tenentur.

Ratio 1. *p.* Quia id nimis durum, & difficile est,

Ratio 2. *p.* Ne ament periculum, & pereant in illo.

Ratio. 3. *p.* Quia propter affectum peccati mort. sunt incapaces absolutionis. Ergo.

Ratio. 4. *p.* est eadem, quæ pro 2. p. R. 3.

Consideranda, & practicanda hoc in negotio sunt verba, & opera Susannæ à Senecionibus lascivis tentatæ. Dan. 13. v. 22. & 23. dicentis; *Angustiæ sunt mihi undique, si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras: sed melius mihi est absque opere incidere in manus vestras: quàm peccare in conspectu Domini.*

Ex his à paritate diversi resolvuntur casus.

1. Si quis in facie Ecclesiæ sint conjugati, matrimonium autem ratione alicujus impedimenti dirimentis deprehendatur esse nullum, & cohabitatio sit causa, seu occasio, & periculum proximum peccati mort. ita ut continere nequeant, separandi sunt, licèt sequatur scandalum, quod est acceptum; nec aliter sunt absolvendi.

2. Quibus Choreæ (de quibus anteà) sunt periculum proximum peccandi mortaliter, tenentur sub mortali eas vitare: secùs, non possunt absolvi.

3. Idem dicendum est de visu (de quo propheta Thren. *Oculus meus deprædatus est animam meam*) osculis, amplexibus, &c.

4. Idem est de aspicientibus coitus bestiarum vel genitalia aliorum hominum: uti & de iis, qui curant fœminas in partibus segretioribus, aut iis infundunt clysteria. Si enim experientia didicerint, in hoc esse sibi periculum proximum consensus, seu peccati mortalis, tenentur sub mortali occasionem fugere. Nam bona fortunæ (quibus illi Curatores sæpè intendunt) debemus cum Apostolo arbitrari ut stercora, ut Christum, & salutem animæ lucrifaciamus.

5. Idem est de Sponso, & Sponsa, qui, parentibus dissimulantibus, & ob id (cùm alieni peccati se participes faciant) gravi reprehensione dignis, liberè inter se, solus & sola, conversantur, & plurimas turpitudines ante Matrimonii contractum committunt. Idem est de iisdem, quando Sponso (antequam Sponsam introducat in domum) non permittitur aliquo tempore matrimonii usus. Vide propositiones damnatas, adducendas posteà num. 52.

Periculum familiaritatis fœminarum, etiam spiritualium.

QUÆRO XI. Quodnam tuum de hoc judicium?

11. *Resp.* Judicium de hoc non est meum, sed illius, qui fœminam impudicam, a qua ad Venerem sollicitabatur, titione fugavit, nimirum Angelici Doctoris mei Opusc. 64. sic scribentis: Quoniam multi videntur negligere, ut agnoscant affectus suos vitiosos, & per consequens non curant confiteri, cùm tamen diligenter sint perscrutandi, & cum suis vitiis, orientibus ex ipsis, exprimendi. Ideò prætermittere non intendo, quòd multi nimis afficiuntur ad se ipsos, quidam ad aliquas personas, quidam ad honores, quidam ad divitias temporales. Et quia hæc sunt sicut murus inter Deum, & animam, ideò nullus homo, habens aliquid de prædictis, potest in via Dei proficere, nec habere puram orationem, & maximè, quando est carnalis affectio ad personam: & de hoc intendo loqui modò. Nam talis affectio multos spirituales sub specie amicitiæ spiritualis a statu orationis impedit, & impedivit. Hæc est inquietudo mentis pestifera, orationem mentis, & oris inficiens, & dispergens, & affectus contrarios orationi in mente generat, & exercet. Nam sicut oratio pura mentem purificat, & illuminat: lętificat, fortificat, & impinguat: sic carnalis affectio, & immunda mentem inficit, & obscurat, contristat, debilitat, & siccat, & corpus ejusdem maledictionibus implicat.

Et quoniam spiritualibus loquor, propter quos ista scribuntur, noverint ipsi, quòd licèt carnalis affectio sit omnibus periculosa, & damnosa, eis tamen perniciosa est magis maximè, quando conversantur cum persona, quæ spiritualis videtur. Nam quamvis eorum principium videatur esse purum, frequens tamen familiaritas domesticum est periculum, delectabile detrimentum, & malum occultum, bono colore depictum. Quę quidem familiaritas quantò plus crescit, tantò plus infirmatur principale motivum, & utriusque puritas maculatur. Non tamen de hoc statim perpendunt, quia sagittarius à principio non mittit sagittas venenatas, sed solùm aliqualiter vulnerantes, & amorem augmentantes.

Ad tantum verò in brevi deveniunt, ut non jam velut Angelus, sicut cœperant, se invicem alloquantur: & videant, sed tanquam carne vestiti se mutuò intueantur. Exinde unus incipit appetere alterius prȩsentiam corporalem,

lem, quia forma, vel species corporis, in utriusque mente concepta, incitat eos ad volendum præsentiam corporalem, qua insit eis præsentia mentalis: sicque spiritualis devotio paulatim convertitur in corporalem, & carnalem, & ipsorum mentes, quæ solebant in oratione cum Deo absque intermedio loqui, nunc inter se, & Deum alter ponit alterius corporalem effigiem. Et non minus horrendum est, cùm hi proprium errorem percipere, & emendare deberent, ipsi potiùs, nutrimento erroris, totum illud judicant ex maxima charitate procedere, & sibi invicem mentientes referunt, quod in oratione unus alteri præsentatur, ac si pro se invicem orare cogantur gratia, & virtute divina: ac per hoc consolationem simpliciter sensualem, quam habent in illarum præsentatione de se invicem facta in oratione, æstimant, affirmant, ac asserunt esse gratiam spiritualem, & divinam.

Quales autem illusiones recipiant à Sagittario supradicto, specialiter mulieres, quæ citiùs fidem adhibent illusioni mentali, esset horribile, & quasi impossibile declarare. Sentiunt namque in oratione præfata, & repræsentatione mentali calorem quendam ignitum a Sagittario illo illatum, quem credunt, & dicunt esse ignem charitatis, à Spiritu Sancto transmissum, volente conjungere spiritum unius spiritui alterius vinculo charitatis, cùm inde sit ignis libidinosi amoris, prout sequentia manifestant, & tamen deliberant, se tanquam spirituales unitos posse securiùs, ac prolixiùs sibi loqui; atque in hoc tempus non perdere sed lucrari.

Proinde modos insolitos, & cautelas mirabiles adinvenerunt, quibus procurant sibi frequenter colloqui, allegantes unus alteri causas, utilitate, ac necessitate depictas, cùm tamen in veritate nihil aliud sit, nisi onus, cui Ratio jam succumbit. Sic itaque carnali concupiscentia, seu complacentia excæcati, tempus, quòd olim consueverunt in oratione expendere, ac spiritualiter occupare, nunc in hujusmodi familiaritatibus, & colloquiis perdunt: & sic, quod dolendum est, allocutiones divinas pro carnalibus commutantes, amodò, nisi mora serotina cogente, aut alia inevitabili causa, non possunt ab invicem discedere: & tunc invitè, & tristes discedunt. Hec autem tristitia est certissimum indicium, quòd carnis vinculo sunt alligati: & per hoc visitationes, & consolationes divinæ à carnalibus, & diabolicis discernuntur.

Denique quamvis se multis exponant periculis, & multa mala incurrant, dum obtenebratis conscientiis judicant, sibi tanquam spiritualibus quædam esse licita, quæ fieri nequeunt absque periculo, & peccato. Putavi tamen melius esse non multa de hoc calamo exarare, hæc tamen tacere non valeo, quin aliqualiter referam maxima: quia non longè à temporibus illis similia contigerunt.

Tandem spirituales prædicti quandoq; se deduci permittunt, ut se invicem familiariter tangant sub specie charitatis, reserantes sibi invicem immensum cordis amorem, quem imprudenter charitatem appellant. Sed in hac reseratione amoris est summum periculum, quia ex hoc fabricantur sagittæ, quæ mentes eorum vulnerant mortaliter, ac venenant. Et quod super omnia videtur mihi horrendũ, Deo Angelis, hominibus, ac dæmonibus, fuerunt aliquæ, spirituales nomine, spiritu luxuriæ imbutæ, quæ in excusationem suę libidinis prę sumpserunt dicere, se habuisse in illis actibus impudicis magna sentimenta de Deo. Quod nihil aliud judico esse, nisi quoddam incitamentum, inductivum ad similia securiùs intrandum, & pejora perpetrandum.

Dic mihi, qui talibus credis, & adhæres, si isti sunt verè spirituales, ut asseris, quid aliud loqui, aut facere deberent, nisi quod à Spiritu Sancto procedere potest, vel procedit? ab illo autem nihil procedit noxium, sed solum quod utile, & honestum: Quid enim ad Spiritum Sanctum de tactibus, & osculis? aut qualem honorem inde consequitur Deus? & quæ utilitas, aut quæ necessitas tibi ad salutem, vel alteri, ut hos tactus facias, vel patiaris? quæ conventio spiritus ad libidinem carnis? quæ igitur tua præsumptio, ut hanc contumeliam inferas Spiritui Sancto, scilicet attribuendo ei tuæ impudicitiæ fętorem, quem vix dæmones patiuntur? quæ iniqua temeritas tua, mulier hypocrita, à facie Dei projecta, ut dicas, delectationem carnis libidinosam esse gratiam, & consolationem divinam? Recede ergo fera pessima de finibus meis, quia dæmones nequeunt tuam præsentiam sustinere.

Hæc itaque, Fratres charissimi, non incongruè huic operi sunt inserta, ut sciat unusquisque, quòd hęc venenosa affectio sub colore spiritus acquisita, summè impedit puritatem confessionis, & cordis munditiam, ut sic hanc fugiat, tanquam vitiosam rubiginem, quæ vix potest aboleri de mente, si alicubi fuerit applicata. Præcipuè, quia tales personæ, quæ diù sunt hac sagitta percussæ, quasi nunquam purè, & integrè confitentur: eò quòd ipsum morbum, despectibilem in persona spirituali, verecundantur toties detegere plenè, & integrè Confessori, quia verentur exprimere aliquas circumstantias, tali affectioni annexas, quas, vel tacent, vel exprimunt imperfectè, utentes verbis operientibus dictum morbum, occupationem mentis quasi continuam circa personam dilectam in oratione, & in cunctis actibus suis: & imaginationes turpes de ipsa vana compla-

placentia cordis in memoria, & aspectu mentali ipsius, negligentiam in evitando ejus prçsentiam, &c.

Propterea sæpè mutant Confessorem, aut vellent mutare, si possent, sic quia tristes sunt, & acediosi frequenter tam ratione affectionis fluctuantis in mente, quàm ratione confessionis imperfectæ, contristantur. Sed quod pejus est, cùm ipsi deberent quærere medicos spirituales cautos, peritos, ac expertos, qui scirent illam çgritudinem, & causas ejus agnoscerent, & congruum remedium adhiberent, non solùm non faciunt, sed potiùs, si semel ad aliquem talem pervenerint, ipsum ex tunc fugiunt, nec revertuntur ad ipsum. Quærunt ergo Confessores idiotas, & simplices, qui nec morbum intelligunt, nec causas ejus agnoscunt, nec ideò sciunt congruam adhibere medicinam.

Tantum de hac materia dixisse sufficiat, ut per hoc animentur per viam puram, & immaculatam incedere, & fugere periculosam pestem, familiaritatem mulierum spiritualium, quæ non meliùs, quàm fugiendo, vitatur; satis enim posset quis hac sagitta percussus se jejuniis, vigiliis, ac disciplinis affligere, & orare, qui si non fugiat personam, & omnem occasionem despiciat, nunquam curabitur ab illo morbo, sed magis augebitur illud vulnus. Propter quod sequamur consilium B. Hieronymi dicentis: Fœminam, quam vides bene conversantem, mente dilige, non corporali frequentia: quia initium libidinis in visitatione mulierum est, & mundus cum mulieribus non meliùs quàm fugiendo vincitur: quia cùm cæteris vitiis, & morbis quis possit resistere, huic tamen non potest nisi per fugam. Et alibi: Si mulier potuit vincere eum, qui jam erat in Paradiso, non est mirum, si eos impediat, qui nondum ad Paradisum pervenerunt. Et idem: Solus cum sola non sedeas in secreto absque arbitro, & teste. Et iterùm: Ne sub eodem tecto cum muliere manseris, nec in præterita castitate confidas, quia nec tu Sampsone fortior, nec Salomone sapientior. Si fortè dicas, jam corpus mortuum est, dico tibi, quoniam diabolus vivit, cujus flatus prunas extinctas ardere facit. Item idem dicit: Omnes Virgines Christi, & puellas aut çqualiter dilige, aut æqualiter ignora. Item B. Aug. dicit: Sermo brevis, & rigidus cum mulieribus est habendus. Nec tamen, quia sanctiores, ideò minùs cavendæ, quò enim sanctiores fuerunt, eò magis alliciunt, & sub prçtextu blandi sermonis immiscet se viscus impiissimæ libidinis. Crede mihi, Episcopus sum, Episcopo loquor, non mentior: Cedros Libani, id est, contemplationis altissimæ homines, & gregum arietes, id est, magnos Prælatos Ecclesiæ, sub hac specie corruisse reperi, de quorum casu non magis præsumebam, quàm Hieronymi, & Ambrosii. Sicut etiam ait Bernardus: Quotidie conversaris cum muliere, & continens vis putari, estò, quòd sis, maculam tamen suspicionis portas. Scandalum mihi es, tolle materiam, & causam scandali: quia væ homini illi, per quem scandalum venit. Hçc Angelicus Doctor.

Consuetudo peccandi.

QUÆRO XII. Quid de illa sentis?

LII. *Resp.* 1. Consuetudinarius, seu qui habet consuetudinem in certo genere peccandi, verb. grat. mentiendi, jurandi, blasphemandi, aut visa quacunque formosa muliere se delectandi, si sit peccatum ex objecto, & genere suo mortale, tenetur sub mortali conari, ut talem pravam consuetudinem retractet, & extirpet.

Ratio est eadem, quæ suprà de periculo proximo est data.

Resp. 2. Talis consuetudinarius, v.g. homo assuetus jurare, si per hoc exponatur proximo periculo pejerandi (prout fieri communiter potest) mortaliter peccat, quamdiù seriò non proponit hanc consuetudinem extirpare. *Ratio est*, quæ ante.

Resp. 3. Homo assuetus, v.g. blasphemare, & contra hanc consuetudinem seriò jam conatus, si indeliberatè, & subito motu blasphemet, non peccat mortaliter.

Ratio. Quia non blasphemat voluntariè, sive in se, sive in sua causa.

Resp. 4. Si talis advertat se blasphemare ex inadvertentia, & tamen à blasphemia non desistat, peccat mortaliter toties quoties. Idem est de omni eo, qui non proponit removere talem malam inclinationem.

Ratio. Tunc blasphemia (idem est de alio peccato) est volita in sua causa.

Resp. 5. Potest interdum esse casus, quòd pœnitens teneatur exprimere consuetudinem peccandi, non quidem ut novum peccatum, aut circumstantiam notabiliter aggravantem, sed ut Confessarius (qui debet fungi officio Doctoris, Judicis, & Medici) bene cognoscat statum pœnitentis, præsertim si de eo interroget.

Ratio patet ex officio Confessarii.

Not. inter Propositiones ab Innoc. XI. damnatas esse has. Inprimis n. 58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem. Et n. 60. Pçnitenti habenti cõsuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio: dummodò ore proferat se dolere, & proponere emendationem. Et n. 61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimò directè, & ex proposito quærit,

aut

aut ei se ingerit. Et n.62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit. Et n. 63. Licitum est quætere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali; vel temporali, nostro, vel proximi.

EXAMEN III.

De Invidia, & Gula.

INvidia fortunę comes est. Vipera est, quæ dum utero exire incipit, propriæ matris dilacerat viscera. Papilio est, qui sibi combutit alas, dum vult extinguere lucem. Invidia, ait quidam, *In claustro nascitur, in aula nutritur, in hospitali moritur*. Tract. de ea S. Thom. 2.2. q. 36. per 4. art.

Invidia.

QUÆRO I. Quid est? an, & quantum peccatum?

LIII. *Respondeo* 1. Invidia propriè est *tristitia de bono alterius, in quantum ab invido æstimatur diminutivum propria gloria, vel excellentia*, ut definit S. D. art 1. in corp. Unde, si quis tristetur de bono alterius, in quantum sibi imminet ex hoc periculum alicujus nocumenti, ut si tristetur de exaltatione sui inimici, timens ne eum lædat, non est invidia, sed effectus timoris. Invidia ergo propriè est de illis bonis, in quibus est gloria, & in quibus homines amant honorari; & in opinione esse ut S. D. explicat ex Philosopho.

Resp. 2. Invidia propriè non est ad inferiores sed ad æquales, vel majores.

Declarat hoc præclarè S. D. ibidem ad 2. dicens: Quia invidia est de gloria alterius, in quantum diminuit gloriam, quam quis appetit, consequens est, ut ad illos tantùm invidia habeatur, quibus homo vult se æquare, vel præferre in gloria: hoc autem non est respectu multùm à se distantium, nullus enim, nisi insanus, studet se ęquarè, vel præferre in gloria his, qui sunt multò eo majores, putà, plebejus homo Regi, vel etiam Rex plebejo, quem multum excedit. Et ideò his, qui multùm distant, vel loco, vel tempore, vel statu, homo non invidet: sed his, qui sunt propinqui, quibus se nititur æquare, vel præferre. Nam cùm illi excedunt in gloria, accidit hoc contra nostram voluntatem, & inde causatur tristitia. Hæc S. D. Ex quo patet, hìc non esse sermonem de invidia fraternæ gratiæ, qua quis tristatur de divinæ gratiæ diffusione, seu participatione in fratre: quia illa est peccatum in Spiritum Sanctum, & gravissimum. De qua infrà in hoc Tractat. Exam. 5, n. 109.

Resp. 3. Juxta S. Thom. a. 3. Invidia ex genere, seu objecto suo est peccatum mortale: in individuo sæpè est veniale.

Ratio 1. *p.* Invidia secundùm rationem objecti contrariatur charitati, cùm tendat contra bonum proximi, quem, & quod tenemur diligere.

Secunda pars patet in motibus imperfectis tum hujus peccati, tum aliorum.

Gula.

De qua agit S. Thomas 2.2. q. 148. per 6. art.

Quæro II. Quid est, & quantum peccatum?

LIV. *Resp.* 1. Gula juxta S. Thom. a. 1. est inordinatus appetitus cibi, & potus. Vel, est vitium inclinans ad edendum, & bibendum inordinatè. Et est peccatum. Cujus *Ratio est*. Quia recedit ab ordine rationis, & mensura per eam constituta.

Resp. 2. Licèt gula sit vitium capitale. 2. habeatque quinque filias. 3. non tamen est peccatum ex genere suo mortale 4. potest tamen mortale esse variis modis.

Ratio 1. *p.* ex a. 5. S. Thom. Quia ex vitio gulæ (quod est circa delectationes tactus, quæ sunt pręcipuæ inter alias) homo multipliciter provocatur ad peccandum: ex eoque alia vitia oriuntur secundùm rationem causæ finalis, in quantum scilicet habet finem multùm appetibilem. Uti patebit ex mox dicendis.

Ratio. 2. *p.* Filiæ illius sunt: Inepta lætitia; scurrilitas, immunditia, multiloquium, & hebetudo mentis circa intelligentiam. Quæ

Declaratur ex S. Thom. a. 6. Gula propriè consistit circa immoderatam delectationem, quæ est in cibis, & potibus. Ergo filiæ gulæ sunt illa vitia, quæ ex hac immoderata cibi, & potus delectatione consequuntur. Hæc autem possunt accipi vel ex parte animæ, vel ex parte corporis. Ex parte animæ quidem quadrupliciter. *Primò* quantùm ad rationem, cujus acies hebetatur ex immoderatione cibi, & potus, ideòque filia gulæ est hebetudo mentis circa intelligentiam, propter fumositates ciborum, perturbantes caput: sicut è contrario abstinentia confert ad sapientię perceptionem. 2. Quantùm ad appetitum, qui, sopito per cibi, & potus immoderantiam gubernaculo rationis, multipliciter deordinatur: & quantùm ad hoc ponitur inepta lætitia. 3. Quantùm ad inordinatum verbum, & sic ponitur multiloquium. Unde Gregorius dicit in Pastor. Nisi gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, dives ille, qui epulatus quotidie splendidè dicitur, in lingua graviùs non arderet. 4. Quantùm ad inordinatum actum, & sic ponitur scurrilitas, id est, jocularitas quædam proveniens ex defectu rationis, quæ sicut non potest cohibere verba, ita nec exteriores gestus. Ex quo risus

sus movetur. Tandem ex parte corporis ponitur immunditia, quæ potest attendi, sive secundùm inordinatam emissionem quarumcunque superfluitatum, vel specialiter seminis.

Tertia, & 4. *pars* declarantur ex C. a 2. Vitium gulæ propriè consistit in concupiscentia inordinata cibi, & potus, ordo autem rationis concupiscentiam ordinantis dupliciter tolli potest: Uno modo, quantum ad ea, quæ sunt ad finem, prout scilicet non sunt ita commensurata, ut sint proportionata fini, Alio modo quantum ad ipsum finem, prout scilicet concupiscentia hominem avertit à fine debito. Si ergo inordinatio concupiscentiæ accipiatur in gula secundùm aversionem à fine ultimo, sic gula erit peccatum mortale. Quod quidem contingit, quando delectationi gulæ inhæret homo tanquam fini, propter quem Deum contemnit, paratus scilicet contra præcepta Dei agere, ut delectationes hujusmodi assequatur. Si verò in vitio gulæ intelligatur inordinatio concupiscentiæ tantùm secundùm ea, quæ sunt ad finem, utpotè quia nimis concupiscit delectationes ciborum, non tamen ita, quòd propter hoc faceret aliquid contra legem Dei, est peccatum veniale. Hæc ibi.

Ex quibus patet, quando gula sit peccatum mortale. 1. Ex dictis, si ejus delectationi homo inhæreat ut ultimo fini, & propter eam paratus sit agere contra Dei, aut Ecclesiæ præceptum, v. g. frangendo jejunium, votum, obedientiam &c. uti faciunt, *quorum Deus venter est*. 2. Si quis excedat advertenter cum notabili, seu gravi sanitatis nocumento, non verò si credatur esse modicum: sicut febricitans subinde vult potiùs pati augmentum febris, quàm molestam sitim. 3. Si in potu (de quo posteà) excedat usque ad completam ebrietatem, aut in cibo voluntariè usque ad vomitum scandalosum, vel sanitati graviter nocivum, uti sit in iis, qui bibunt, ut vomant, & revomant, ad cavendam ebrietatem, ne ab aliis in potando videantur victi. Quod est superbestiale. De quo infrà in hoc Exam. n. 70. 4. Ratione finis, v. g. ad luxuriandum, vel ad pollutionem in somnis, etiam sanitatis gratia, procurandam. 5. Dum quis scienter in altero est horum causa.

Not. inter Propositiones ab Innocent. XI. damnatas esse hanc n. 8. cujus jam suprà (de actu indifferenti) fuit facta mentio, nimirùm, Comedere, & bibere ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

Quæ sunt species gulæ?

IV. *Dico*. S. D. a. 4. eas assignat hoc versu: *Præproperè, lautè, nimis ardenter, studiosè.*

Declarat hoc dicens. Sicut dictum est, gula importat inordinatam concupiscentiam edendi, in esu autem duo considerantur, scilicet ipse cibus, qui comeditur, & ejus comestio. Potest ergo inordinatio concupiscentiæ attendi dupliciter: Uno quidem modo, quantùm ad ipsum cibum, qui sumitur, & sic quantum ad substantiam, vel speciem cibi quærit aliquis cibos *lautos*, id est, pretiosos. Quantum ad qualitatem quærit cibos nimis accuratè præparatos, id est, *studiosè*. Quantùm ad quantitatem excedit *nimis* edendo. Alio verò modo attenditur inordinatio concupiscentiæ, quantum ad ipsam sumptionem cibi, vel quia prævenit debitum tempus comedendi, quod est *præproperè*, vel quia non servat modum debitum in edendo, quod est *ardenter* Isidorus comprehendit primum, & secundum sub uno, dicens, quod gulosus excedit in cibo secundùm quid, quantum, quomodo, & quando. Ita S D.

Quod tenes de fame, & siti, spectantne ad has gulę species?

Dico, quod non. *Ratio:* Quia non pertinent ad appetitum sensitivum: seu animalem, sed ad naturalem. Est ergo (ut ait S. D. art. 1. ad 3.) duplex appetitus. Unus quidem naturalis, qui pertinet ad vires animæ vegetabilis, in quibus non potest esse virtus, & vitium, eo quòd non possint subiici rationi: & ad talem appetitum pertinet esuries, & sitis. Est autem & alius appetitus sensitivus, in cujus concupiscentia vitium gulæ consistit.

LVI. *Licetne* vesci carnibus humanis? aut humano sanguine?

Dico. Peccat mortaliter qui carnes humanas (idem est de sanguine) extra maximam necessitatem (qualis esse potest in obsidione, vel si alicui præciperetur sub pœna moratis) comedit, vel alteri comedendas dat, licèt ea de causa neminem occidat, vel occidi faciat.

Ratio. Quia est inhumanum, & contra instinctum naturæ similia abhorrentis, repugnatque pietati defunctis debitæ.

LVII. *Licetne* extra casum extremę necessitatis, depellendi morbi causa, uti medicamentis ex humana carne confectis? aut lacte fęmineo (quod phthisicis dicitur prodesse) aut effuso hominis sanguine, quem solent haurire, qui laborant morbo caduco.

Affirmo. *Ratio:* Quia est rationabilis causa.

LVIII. *Excusanturne* Lictores haustu sanguinis se animantes, ut bene administrent suum officium?

Dico, quòd non, nisi ignorantia inculpabili laborent.

Ratio. Tum quia sapit magnam crudelitatem, tum quia non est causa rationabilis, quia ad

Digitized by Google

ad ita animandum dantur alia media, ut, haustus generosi vini, vel cremati, &c.

LIX. *Teneturne* homo in cujuscunque alterius cibi defectu in extrema necessitate, v. g. in obsidione, comedere carnes humanas, ut vitam servet?

Dico, non teneri. *Ratio:* Quia est medium nimis difficile, utpotè contra naturam.

LX. *Quid ageres* cum Gentilibus Anthropophagis (qui sunt certi populi in Scythia, humanis vescentes carnibus, germanicè *Menschenfresser*) si apud eos fungereris officio Missionarii, & ipsi peterent a te baptizari, absque proposito abstinendi perpetuò ab esu humanarum carnium, etiam hominum in bello justo interfectorum?

Dico. Nisi illum morem, & propositum mutarent, non baptizarem.

Ratio. Quia non essent contriti, nec satis attriti, manerentque in continuo affectu peccati mortalis: quæ ponerent obicem gratiæ sacramentali.

QUÆRO III. Usus, seu haustus vini estne licitus?

LXI. *Resp.* affirmativè si moderatus est. Ita Angelicus Doctor 2. 2. q. 149. art. 3. probat ex Apostolo 1. ad Timoth. 5. dicente: *Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates*. Et Eccli. 31. legitur; *Exultatio animæ, & cordis vinum moderatè sumptum*. Dicitur *moderatè*, quia *omnis excessus vitiosus est*. In quo sensu idem Apostolus Roman. 14. ait: *Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum*.

Ratio S. Thom. Nullus cibus, aut potus secundùm se est illicitus, quia ut Dominus dicit Matth. 15. Non, quod intrat in os, coinquinat hominem. Ergo bibere vinum secundùm se non est illicitum. Potest tamen reddi illicitum per accidens, nimirum, vel ex conditione bibentis, qui vino facilè læditur, vel quia ex speciali voto obligatur ad vinum non bibendum: vel ex modo bibendi, quia nimirum excedit mensuram, vel ex parte aliorum, qui ex hoc scandalizantur, ait S. D.

Hinc optimè existimabat Plato 2. de Leg. Lege sanciendum esse, ut pueri usque ad 18. ætatis annum vini usum prorsus nescirent, cùm è re non sit ignem igni addere, usque dum virili accincti robore, vino per duros labores evaporando sint idonei; Postmodùm vino moderatè utantur usque ad annum ætatis 36. Posteà liberiùs conviviis interesse licebit. Bonum vinum profectò Senes conservat, estque præsentissimum contra senectutis duritiem remedium. Unde Lac Senum dicitur. De immoderato ejus usu ait Propertius:

Vino forma perit, vino corrumpitur ætas.

Ebrietas gulæ species.

De qua agit S. Thomas 2. 2. quæst. 150. per quatuor art.

Quantò melior asinus ebrioso est! quantò canis præstantior! omnes certè animantes, quæ rationis expertes sunt, cùm bibunt, & comedunt ultrà, quàm satis est, etiamsi mille homines cogerent, nunquam biberent. Pejores ergo irrationalibus vos estis, qui inebriamini. Ita in hoc vitium invehitur S. Chrysost. hom. 50 in Matth.

QUÆRO IV. Quid est ebrietas? quantum peccatum? Ebrius estne idem, ac ebriosus?

LXII. *Resp.* 1. Ebrietas est peccatum, & definitur, quòd sit voluntarius excessus in potu inebriante usque ad amissionem usus rationis. Cui definitioni frustrà a quibusdam DD. additur ly *voluptatis gratia*.. Unde sine ea est ebrietas Theologica.

Dixi, *In potu inebriante*, quiscunque ille potus sit. Nam in omnibus potibus inebriare valentibus est una, & eadem ratio impediendi usum rationis: & illa potuum diversitas per accidens se habet, ut patet ex S. Thom. q. 149. art. 2. ad 3.

Declaratur 1 *p.* & definitio S. Thom. q. 150. a. 1. dicentis, Ebrietas dupliciter potest accipi. Uno modo prout significat ipsum defectum hominis, qui accidit ex multo vino potato: ex quo fit, ut non sit compos rationis, & secundùm hoc ebrietas non nominat culpam, sed defectum pœnalem consequentem ex culpa. Alio modo ebrietas potest nominare actum, quo quis in hunc defectum incidit, qui potest causare ebrietatem dupliciter. Uno modo ex nimia vini fortitudine præter opinionem bibentis, & sic etiam ebrietas potest accidere sine peccato, præcipuè si non ex negligentia hominis contingat. Et sic creditur Noe inebriatus fuisse, ut legitur Gen. 9. Alio modo ex inordinata concupiscentia, & usu vini; Et sic ebrietas ponitur esse peccatum, & continetur sub gula, sicut species sub genere: dividitur enim gula in commessationem, & ebrietatem. Hæc ibi.

Ratio 2. *p.* Sanctus Thomas culpam, & rationem ebrietatis constituit in hoc, quòd homo immoderatè concupiscat, & sumat potum inebriantem, ut patet ex verbis mox adductis. Sed hoc subsistit, licèt quis in potu excedat sine voluptate, seu delectatione, immò cui potus est ingratus, vel si excedat sanitatis gratia, vel ex complacentia Amici, vel ad evadendam mortem intentatam, nisi se inebriet; de quo posteà num. 71. Ergo. Deinde nec pœnitentes se accusant, quòd voluptatis gratia se inebriarint, nec Confessarii de hoc interrogant. Verum tamen est, quòd excessus in potu, qui est ebrietas, ordinariè fiat voluptatis causa.

Opp-

damnat peccati mortalis. Ergo nec brevi mora ebrius damnandus est.

2. Si alicui furarer magnam pecuniæ quantitatem, post horæ quadrantem certissimè restituendam, & nullo damno illi intereà obveniente, non pecco mortaliter. Ergo nec, si mihi furer usum rationis pro quadrante horæ.

Ad 1. N. conf. Quia in illis casibus frequenter, immò communiter post brevem moram fit restitutio usus rationis.

Ad 2. N. conf. Disparitas est. Tum quia is (cui sum furatus) est dominus pecuniæ, unde pro tam brevi tempore bona fide præsumet ejus consensum: homo autem non est dominus rationis suæ, ut dictum est. Tum etiam, quia usus rationis est in supremo genere bonorum, & ejus carentia malum longè gravius: quivis enim vir prudens mallet carere usu plurium aureorum, quàm per breve tempus usu rationis, ex cujus privatione fit bestiæ similis.

QUÆRO VI. Scisne assignare aliquos casus, in quibus ebrietas à mortali excusatur defectu voluntarii?

LXV. *Resp.* affirm. ex Sanct. Thom. ar. 2. sic loquente: Culpa ebrietatis consistit in immoderato usu, & concupiscentia vini (ubi nomine vini S. D. intelligit quemvis potum inebriare potentem) hoc autem contingit esse tripliciter: Uno modo sic, quòd nesciat potum esse immoderatum, & inebriare potentem, & sic ebrietas potest esse sine peccato. Alio modo sic, quòd aliquis percipiat potum esse immoderatum, non tamen æstimet esse inebriare potentem: & sic ebrietas potest esse cum peccato veniali. Tertio modo potest contingere, quòd aliquis bene advertat potum esse immoderatum, & inebriantem, & tamen magis vult ebrietatem incurrere, quàm à potu abstinere: & talis propriè dicitur ebrius; quia moralia recipiunt speciem non ab eis, quæ per accidens eveniunt præter intentionem, sed ab eo, quod est per se intentum: & sic est mortale, quia homo sciens, & volens se privat usu rationis, quo secundùm virtutem operatur. Hæc S. D.

LXVI. *Peccatne* mortaliter, qui evacuat mensuram vini, sciens per eam sibi auferendum esse usum rationis, si exeat foras in liberam auram, vel ventum, non verò si maneat domi?

Dico. Qui bene distinguit, bene docet. Vel is, de quo quæritur, priusquam ebibit, firmiter conclusit domi manere, vel non? Si sic? non peccat mortaliter.

Ratio: Quia ex vi hujus propositi deest omne proximum periculum secuturæ carentiæ usus rationis. Si non? peccat mortaliter.

Ratio. Quia tunc adest hoc periculum. Ob quam eandem rationem mortaliter peccat, si propositum mutet, & vino evacuato exeat domo.

LXVII. *Quid sentis* de eo, qui post potum largiorem in recreatione sumptum, licèt adhuc possit discernere inter bonum, & malum, attamen phantasia aliqualiter ei est turbata, sequitur vomitus, lingua titubat, oculis objecta duplicantur, domus ei gyrari videntur, in incessu ad scamna, sedes, vel parietes se tenere debet, ne lapsu graviore ruat?

Dico. Est mortale, tum propter scandalum, tum propter periculum, tum quia aliquo modo ligatus, & impeditus est usus rationis.

LXVIII. *Quid sentis* de strepitu religioso, uti à nonnullis irreligiosè solet vocari?

Dico. Si limites religiositatis notabiliter non excedas, sed tantùm in cerebro nonnihil incalescas, exhilarescas, illumineris, retineas rationis usum, etsi secundùm quid læsum, non excedit culpam venialem.

Ratio est, quia non est plena, & completa ebrietas.

LXIX. *Suntne* aliqua signa, ex quibus completa ebrietas potest notari?

Sunt, v.g. si non recordetur, quæ dixerit, vel fecerit, aut quomodo domum redierit: si talia fecerit, qualia facere non consuevit, v.g. præter morem turpia loquendo, vel querendo, aut blasphemando, domum turbando, uxorem baculando, &c.

QUÆRO VII. Peccatne mortaliter, qui ventri, etiam reluctanti, tantum potus infundit, quantum scit ad ebrietatem sufficere, sed eructat, seu evomit, antequam in stomacho calefiat, & calidos vapores in caput evibret, quo medio ebrietatem, seu usus rationis carentiam impedit?

LXX. Ante R. duo suppono. 1. Talem, nemine dubitante, saltem peccare venialiter. 2. In eo casu posse raro pro certo sciri, quòd carentia usus rationis non sit secutura: quia communiter tantùm ingeritur, ut vini efficacia vomitum non possit impediri. His suppositis.

Dico. Graviter peccare, saltem propter scandalum.

QUÆRO VIII. Licetne se, vel alium inebriare sanitatis recuperandæ, vel servandæ gratia ex consilio Medicorum, aliud remedium non restare asserentium; vel ad evadendam mortem, quam quis stricto gladio minitatur, aut ad præcavendum aliud grave malum, v. gr. civitatis proditionem?

LXXI. *Resp.* Absolutè in nullo casu esse licitū. Et frustrà distinguunt Adversarii in præsenti inter ebrietatem materialem, & formalem, di-

cendo, esse tantùm materialem, eò quòd non fieret causa voluptatis, sed sanitatis, vel vitę conservandæ gratia: esset enim ebrietas formaliter talis. Idem teneo de casu, quo quis se inebriaret ad procurandum vomitum, quem judicat sibi salubrem. Ita colligitur ex S. Thom. posteà citando in Oppos 1. quem Adversarii putant favere sibi, sed magis favet nobis.

Ratio 1. Ad ebrietatem formalem sufficit voluntariè se ingurgitare usque ad completam privationem usus rationis, etiam sine voluptate, ut patet ex dictis pro R. 2. ad Q. 4. in Ratione 2. par. quæ hìc est applicanda.

Ratio 2. Ebrietas est intrinsecè mala non minus ac luxuria. Ergo in nullo casu licet, nec ulla circumstantia potest cohonestari. Sicut etsi mollities ex consilio Medicorum esset necessaria ad sanitatem, vel vitam servandam, non ideò excusatur à mortali.

Ratio 3. Juxta Apostolum *non sunt facienda mala, ut eveniant bona*. Nec licet alium inducere ad faciendum malum, ut eveniat bonum. Ergo.

Audiatur S. Augustinus Ser. 232. de Temp. dicens. *Solent ebriosi ita se excusare, ut dicant; Persona potens me coegit, ut ampliùs bibam, & in convivio Regis non potui aliud facere. Ad excusandas excusationes in peccatis ista prætendimus, & quod implere nolumus, non potuisse nos dicimus. Nolle, in culpa est nostra, & non posse prætenditur. Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur: Aut bibas, aut morieris, melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quàm per ebrietatem anima moreretur.*

LXXII. *Oppono* 1. S. Thom. hìc ar. 2. ad 3. ait: Cibus, & potus est moderandus, secundùm quod competit corporis valetudini, & ideò, sicut quandoque contingit, ut cibus, vel potus, qui est moderatus sano, sit superfluus infirmo: ita etiam potest è converso contingere, ut ille, qui est superfluus sano, sit moderatus infirmo. Et hoc modo cùm aliquis multum comedit, vel bibit secundùm consilium medicinæ ad vomitum provocandum, non est reputandus superfluus cibus, vel potus. Nec tamen ad vomitum provocandum requiritur, quòd sit potus inebrians, quia etiam potus aquæ tepidæ vomitum causat: & ideò propter hanc causam non excusaretur aliquis ab ebrietate. Hæc ibi. Ubi S. Doct. docet, licere se inebriare propter vomitum sanitati necessarium.

2. Potus sanitati necessarius non est immoderatus: Sed ille potus esset sanitati necessarius. Ergo.

3. Regula, secundùm quam sumendus est cibus, & potus, est necessitas vitæ præsentis, ac corporis valetudo. Ergo si in aliquo casu vita præsens non possit aliter conservari, aut sanitas non aliter recuperari, nisi se inebriando, id licitum est: eritque ebrietas solùm materialis.

4. Qui ex rationabili causa narrat peccatum alienum, committit solùm materialem detractationem. Ergo similiter.

Ad 1. R. quòd S. Doctor magis faveat nobis per ultima verba illa: *Et ideò propter hanc causam non excusaretur aliquis ab ebrietate*. Solùm ergo docet S. Thomas (ut explicat Sylvius) quòd ex consilio Medici liceat comedere, & bibere usque ad vomitum, si ita petat ratio sanitatis: quia id, quod tunc sumitur abundantiùs, licèt fortè sit superfluum sano, non tamen est superfluum huic ægroto. Sed non dicit S. Thom. quòd propter vomitum liceat se inebriare, immò oppositum exprimit dicens: *Nec tamen ad vomitum procurandum requiritur*, &c. ut suprà.

Ad 2. dist. maj. Si non impediat bonum rationis, C. secus, N. Cùm enim omnes virtutes morales ordinentur ad conservandum bonum rationis, officium temperantiæ circa cibi, potusque sumptionem versantis est, eam ita moderari, ut bono rationis non præjudicet.

Ad 3. dist. ant. Conformiter tamen ad conservandum, & non turbandum bonum rationis, de quo S. Thom. quæst. 141. ar. 6. ait; *Bonum hominis est secundùm rationem esse*, C. ant. secus, N. ant. & consf.

Ad 4. N. conf. Ideò enim ille non est detractor formalis, quia ad formalem detractionem requiritur detrahendi intentio, nimirùm vel directa, vel indirecta, formalis, vel virtualis, aut interpretativa, quarum intentionum nulla est in casu posito. In præsenti autem est intentio virtualis, vel interpretativa saltem, se inebriandi, seu usu rationis privandi.

QUÆRO IX. Peccantne Caupones dando potum ulteriorem hospitibus, quos prævident inebriandos? idem quæro de famulo respectu Domini?

LXXIII. *Resp.* Probabiliùs non peccant, si dent ex rationabili causa, v.g. ad evitanda gravia damna, injurias, minas, querelas, &c. non intendendo eorum ebrietatem, sed horum malorum evitationem. Præsertim si ipsis non dantibus, darent alii.

Ratio: Dare ab bibendum est res indifferens. Ergo si quis dato potu abutatur, ejus malitiæ tribuendum est, & evitatio proprii gravis damni est justa causa præbendi.

Nota tamen, totum esse relinquendum libertati bibentis, ut bibat quantum voluerit, nec licere

cere instigare. Unde fit, quòd præbens potum, nonnisi materialiter cooperetur intemperantiæ ejus. Pro quo vide infrà de scandalo.

LXXIV. *Estne mortale*, in cauponis, seu tabernis potare sub officio divino?

Dico. Secundùm se non est, nisi veniale. Si fiat necessitate, nullum est peccatum. Mortale est, si fiat cum scandalo, quod est tunc, quando in tabernis publicè potatur, clamando, cantando, saltando, nugando, &c. Potestque notabiliter aggravari ex circumstantia valdè magnæ solemnitatis.

QUÆRO X. Quid censes de provocatione ad haustus æquales?

LXXV. *Resp.* Est peccatum grave.

Ratio Est, quia scienter inducere ad mortale, est mortale.

Quid si fiat ex urbanitate, & causa amicitiæ?

Dico. Si invitatus ex propinatione hujus urbani poculi prævideatur verè inebriandus, est peccatum mort. Ita S. Thom. ar. 1. ad 3. dicens: Sicut ille, qui inebriatur, excusatur à peccato, si ignoret fortitudinem vini: ita etiam ille, qui invitat aliquem ad bibendum, excusatur à peccato, si ignoret talem esse conditionem bibentis, ut ex hoc potu inebrietur. Sed si ignorantia desit, neuter à peccato excusatur. Hæc ibi.

Ratio 1. Quia non licet aliquem invitare ad peccatum.

Ratio 2. Amicus invitans, vel putat, invitatum suæ invitationis acquieturum, vel non? Si sic? est causa peccati alterius: Si non? invitando potiùs agit simulatorem, quàm amicum.

Quid tenes de iis, qui gloriantur, quòd alios inebriarint?

Dico. Si glorientur de ipsa formali inebriatione, quà tali, & in ea complacentiam habeant, peccant mort. toties, quoties.

Ratio. Jactare se de peccato mortali, est mortale. Vide de jactantia suprà in hoc Tract. Exam. 1. num. 13.

Audiant helluones illi S. Augustinum, ubi suprà: *Quicunque ad bibendum pronus fuerit, vel in convivio suo alios adjuvare, vel cogere voluerit, pro se, & pro illis in judicio reus erit. De ebrietate per ambitionem contendunt, cujus Auctorum Legis diabolum habent, victoria verò præmium peccatum*.

QUÆRO XI. Estne licitum bibere in sanitatem aliorum? etiam Dei, aut Sanctorum Angelorum, aut hominum?

LXXVI. *Resp.* 1. Certum est, quòd propinare, vel bibere in alterius sanitatem ea intentione, ut hoc bibendi modo Deus honoretur, & inducatur ad servandam, vel dandam sanitatem, sit peccatum mort. & actus superstitionis.

Ratio: Quia negari nequit, quòd quando quis aliquid facit propter Deum, quod non spectat ad Dei gloriam, & est præter Dei, ac Ecclesiæ institutionem, & communem ejus consuetudinem, sit actus superstitionis juxta S.Th. 2.2. q. 93. ar. 2. in c. Sed ritus bibendi hic descriptus est talis. Ergo.

Resp. 2. Probabilius est, quod propinare, vel bibere in sanitatem alterius, cum mentali, vel vocali voto, seu precatione, sanitatem ipsi optando, vel ejus memoriam excitando, secundùm se non sit peccatum, sed laudabile.

Ratio. Tum quia sic fert communis, ac usitatissima consuetudo, non solùm in conviviis timoratorum sæcularium, sed & Clericorum, ac Regularium, quos modestia plurimùm commendat. Tum quia etiam, quia alteri vovere, seu precari sanitatem, vel boni amici memoriam excitare non est malum, sed laudabile.

Resp. 3. Dicto ritui bibendi potest admisceri, & sæpe admiscetur peccatum.

Ratio: Si enim fiat cum periculo crapulæ, ebrietatis, invaletudinis, & quæ sit gravis læsio, & mortalis, vel venialis culpa, tunc ille ritus eandem malitiam contrahit. Quod omnibus bene notandum est.

Resp. 4. Gravissimè peccant, qui potant in honorem, vel sanitatem Dei, Sanctorumve in Cœlis.

Ratio: Quia est maxima injuria Dei, & Sanctorum. Ita S. Augustin. cit. Ser. 232. dicens: illud porrò quale peccatum est, quòd jam transacto convivio, expleta siti, cùm jam ampliùs bibere non possunt, tum quasi novelli, quasi ipsa hora supervenerint, diversis nominibus incipiunt bibere, non solùm vivorum hominum, sed etiam Angelorum, & in reliquorum Sanctorum honorem, æstimantes, quòd maximum illis honorem impendant, si se in illorum nominibus nimia ebrietate sepeliant; ignorantes, quòd nullus tam gravem injuriam sanctis Angelis, & sanctis hominibus agnoscitur irrogare, quàm illi, qui in eorum nominibus bibendo, per ebrietatem suas animas probantur occidere. Hæc ille. O stultitiam hominum! qui ebrietatem sacrificium putant, exclamat S. Ambrosius, serm. de Elia, & jejunio.

QUÆRO XII. Censesne Germanos laude, vel vituperio dignos, dum sua convivia claudunt cum poculo, seu benedictione S. Joannis?

LXXVII. *Resp.* Consequenter ad ante dicta, quòd probabilius sit, Germanos in hoc laudandos potiùs esse, quàm vituperandos.

Declaratur. Dixi *per se*, idest, si Germani observent illud: *Sit modus in rebus, sint certi denique fines*, seu si servent modum, non excedant in quantitate, attendant ad debitum finem, utantur hoc poculo tanquam sinceræ amici-

citiæ symbolo, optando, ut S. Joannes, assiduus mutuæ charitatis Præco, suis meritis eam firmet: & qui venenum innoxius hausit, benedictionem impetret, ut cibus, & potus corpori, & animæ conducat. Si autem bibones propter excessum pro benedictione maledictionem reportent, est per accidens, & ex malitia bibentium, ipsis hoc unicè imputandum. *Cape tibi hoc*, quicunque hoc bibendi ritu usus fueris.

Notum satis est, quòd non semel hæretici, etiam Prædicantii, post plurima in aliorum sanitatem evacuata pocula, oblatum à Catholicis S. Joannis poculum, seu benedictionem bibere recusantes, repentina in itinere subjerint supplicia, ex equo decidendo, gulam, vel tibiam frangendo, &c.

QUÆRO XIII. Ebrietas excusatne a peccato, seu, actiones, & omissiones (quæ, si fierent ab homine rationis compote, essent vera peccata) si fiant ab ebriis, v.g. blasphemia, homicidium, omissio Missæ in die festo, &c. suntne propriè peccata?

LXXVIII. *Resp.* Excusat, si sit involuntaria, & inculpabilis, & quò minùs est voluntaria, eò magis à peccato excusat: aggravat autem, si sit simpliciter voluntaria.

Declaratur ex S. Th. ar. 4. in Sed cont dicente; Loth excusatur ab incestu propter ebrietatem, ut August. dicit contra Faust. lib. 22. c. 44. tom. 6. Et in c. ait S. Thom. In ebrietate duo attenduntur, scilicet defectus consequens, & actus præcedens. Ex parte autem defectus consequentis, in quo ligatur usus rationis, ebrietas habet excusare à peccato, in quantum causat involuntarium per ignorantiam. Sed ex parte actus præcedentis videtur esse distinguendum, quia si ex actu illo præcedente subsecuta est ebrietas sine peccato, tunc peccatum sequens totaliter excusatur a culpa, sicut fortè accidit Loth. Si autem actus præcedens fuit culpabilis, sic non totaliter aliquis excusatur à peccato sequenti, quod scilicet redditur voluntarium ex voluntate præcedentis actus, in quantum scilicet aliquis dans operam rei illicitę incidit in sequens peccatum. Diminuitur tamen peccatum sequens, sicut & diminuitur ratio voluntarii. Unde Aug. dicit contra Faustum, quòd Loth culpandus est, non quantum ille incestus, sed quantùm ebrietas meruit. Hæc S. Th. qui, ut patet, Lothum excusat sub dubio, & Augustinus eum culpat ex parte.

Sensus verborum S. Thomæ est: Si ebrietas est omnino involuntaria, mala, ante nullatenus volita, quæ in ea fiunt, non sunt formaliter peccata, nec imputantur ad culpam: cùm enim sint facta ab impotente rationis, non sunt voluntaria. Si ebrietas fuit quidem voluntaria, & culpabilis, mala autem illa non fuerint prævisa, nec potuerit prudenter cogitari, quòd essent secuta, nec sint solita ab ebriis exerceri, etiam non sunt formaliter peccata, nec ad culpam imputantur; quia nec in se, nec in causa sunt voluntaria. Secus si fuerint prævisa, vel facilè potuerint prævideri, vel cogitari, quòd essent secutura, vel per se soleant sequi ad ebrietatem, aut ipse ea in illo statu patrare soleat, & sæpius se patrasse sciat. Quia tunc illa opera habent virtualem influxum voluntatis, adeòque sunt voluntaria. Vide supra Tract. 3. Exam. 1. n. 21. & 23. quomodo excuset passio, & ignorantia. Idem Tract. 4. Exam. 2. n. 37. de gravitate peccati ex damno.

QUÆRO XIV. Ebrietas præter peccatum contra sobrietatem, contrahitne specialem malitiam, in confessione exprimendam, seu mortalem, ex eo quòd sit causa multorum morborum corporalium?

LXXIX. Ante R. Supponitur, ut certum ex lamentabili experientia, quòd ebrietas multorum malorum sit fœcunda parens. Nam memoriam aufert, sensum dissipat, corrumpit sanguinem, infirmat nervos, cerebrum onerat, viscera resolvit, balbutire facit linguam, confundit intellectum, oculos caligantes, & lippos facit, causat vertigines, capitis dolorem, membrorum tremorem, podagram, chiragram, &c.

Ratio dubitandi circa hoc Quæsitum est, quia nec pœnitentes de hoc se accusant, nec Confessarii eos de hoc examinant, saltem apud Germanos, quæ proinde saltem Natio videtur in hoc excusabilis, cùm non tam sæpè ex præcedenti crapula dolores capitis sentiat. Nec Germanis cedunt Ungari, immò juxta plurium sententiam plurimùm superant. Hoc præmisso

Resp. 1. Qui experiuntur ex crapula, & ebrietate, se in graves morbos sępiùs incidere, quàm non incidere, vix à mortali excusari possunt, sive sint Germani, sive Ungari, sive Itali.

Ratio: Quia scienter (experientia docti) se conjiciunt in proximum periculum talium malorum, nec habent jus se eis subjiciendi, cùm non sint domini valetudinis suæ.

Resp. 2. Qui (cujuscunque, & quantumcunque sitibundæ Nationis sit) prævidet, ex suo intemperanti potu sibi eventuram magnam stomachi nauseam, aut magnum capitis dolorem, per octo, vel sex dies duraturum, is juxta probabiliorem sententiam mortaliter peccat: teneturque id specialiter exprimere in confessione.

Ratio. Quia sibiipsi graviter nocet.

Not. Si pœnitens id non exprimat, Confessarium, id scientem, vel advertentem, sub gravi onere teneri eum monere, & conscientiam peccati facere.

Resp. 3. Si tale malum, nonnisi uno die durare soleat, non ausim talem damnare peccati mortalis.

Ratio.

Ratio: Deus, & natura non videntur, tam rigidè imperare conservationem integræ valetudinis, ut omnis ille mort. peccet ex eo, quòd rei inutili, & illicitæ vacet, prævidens valetudinem suam exinde turbandam per unicam diem.

Resp. 4. Probabilius, ac tutius est, contra charitatem propriam mortaliter peccare eum, qui nimio potu sibi causat podagram, vel chiragram, octo, vel pluribus diebus duraturam.

Ratio: Tum quia homo non est dominus membrorum suorum. Tum etiam, quia in omnium sententia mort. peccaret, qui hoc grave malum (quo tot corporis, & animæ functiones impediuntur) per aliquam medicatam potionem alteri causaret. Ergo à fortiori si sibi causet. Et hac in parte Confessarii monendo, increpando tenentur officio suo fungi, ut dictum pro R. 2.

LXXX. *Quid sentis* de illo Confessario Hispano, qui, quid crapula, vel ebrietas sit, nunquam expertus, per sæpe autem Germanos pœnitentes de immodico potu se in Confessionali accusantes Pragæ audierat, absolveratque, ast tandem quid recreationis hìc lateat, discere cupiens, curavit sibi generosum afferri vinum, cum bellariis sitim exasperantibus, evacuavit non modicam quantitatem; sed superato hoc liquido labore, incipiebat ex fumigante vino intellectus obtundi, sensus confundi, oculi caligare, caput vertigine gravari, ædes ipsi videbantur gyrari, vel labascere: & altero die tantum expertus est capitis dolorem, triduo sævientem, ut vix esset tolerabilis. Malo suo edoctus, redeuntibus cum simili materia Germanis, non aliam injunxit pœnitentiam, quàm hanc: *Vade, & te denuò inebria*, ratus, omnes tanto obrui dolore, eumque sat gravem esse pœnitentiam, pro tantilla vini illecebra?

Dico. Dato, quòd non sit fabula, vel jocus, qui refertur, Confessarium illum in Theologia morali, quæ sufficienter tractat de intemperantia, gula, ebrietate, &c. non fuisse sat exercitatum, ut officii ratio exigit, adeòque nonnisi ex crassa ignorantia eum latuisse, quòd immoderatus potus sit peccatum saltem veniale. Hinc peccavit 1. se voluntariè inebriando; peccavit 2. Sacramento gravem irrogando injuriam, per tam insulsam pœnitentiam, quæ aliàs est pars integralis Sacramenti. Peccavit 3. pœnitentes denuò ad immoderantiam potus adstringendo.

QUÆRO XV. Potestne ebrio moribundo dari Eucharistia, eique sic mortuo Sacra Sepultura?

LXXXI. *Resp.* 1. Si ebrietas sit completa, & voluntaria, non potest ei licitè dari Eucharistia, bene tamen, si sit incompleta, relinquens ei potentiam discernendi inter bonum, & malum: licèt fortè pedibus stare nequeat.

Ratio 1. p. Quia tunc non est dispositus, cùm sit in peccato mortali ebrietatis, essetque Communio sacrilega, & mitteretur canibus.

Ratio 2. p. Quia tunc non constat, quòd sit in mortali. Præsertim hoc verum est, si priùs fuerit confessus (tunc enim standum esset judicio Sacerdotis) & desit omne periculum irreverentiæ.

Resp. 2. An ei, qui in plena, voluntaria, adeòque culpabili ebrietate mortuus est, debeat denegari sepultura in loco sacro, servanda est praxis cujuslibet Diœcesis: quia alicubi conceditur ob graves causas, v. gr. ad cavendam offensam magnorum agnatorum.

Notanda hic breviter illa historia de helluone jam morituriente, ad quem accurrit sacerdos, & clamavit: *Divina*: *divina*, respondit Echo ex ebrio: *Vina*, *vina*, & mortuus est. *Qualis vita*, *mors est ita*. Fuit & alius, qui in Balænam, belluam marinam capacissimam converti optabat, modò Mare Creticum in merum Creticum, aut in Euripum vini converteretur, scilicet id unum in votis habens, ut tale mare vinosum noctes, diesque influeret in os ejus.

QUÆRO XVI. Qui pro stipendio, adeòque cum industria tenentur agere suum officium, v. gr. Belli Dux, Consiliarius Principis, Senator, Professor Academicus, Ludimagister, Parochus, Concionator stipendio conductus (idem est de Medico alicujus Monasterii, raro infirmos visitante, salariato tamen) si ex vini intemperantia, & exinde orta corporis infirmitate, jam uno, jam duobus, jam pluribus diebus, atque septimanis sint inhabiles ad peragenda sua officia, committuntne præter peccatum contra sobrietatem etiam peccatum contra justitiam, specialiter in Confessione explicandam, si præviderint hanc infirmitatem, & inde oriturum functioni impedimentum, & aliorum damnum?

LXXXII. *Resp.* affirm. cum probabiliore sententia. *Ratio.* Quia voluntariè subtrahunt aliis, sive Communitati, aut Ecclesiæ id, quod velut ex justitia debitum tenentur præstare. Idem est de iis, qui scienter comedunt aliquid nocivum, quo sciunt se impediendos ab officio ex justitia debito.

Sed quid, si Professor, Concionator, Ludimagister, &c. possit supplere per alium.

Dico. Si præsciat, vices suas ab alio promptissimè, & cum Auditorum, ac Superiorum satisfactione, non tantùm suppleri posse, sed & supplendas esse: probabiliùs excusatur à mort. peccato injustitiæ.

Ratio patet ex Regula 62. Juris in 6. Qui facit per alium (nimirum in sensu mox explicato) perinde est, ac si faciat per seipsum.

Tenenturne ergo ad restitutionem illi, de quibus mox fuit sermo?

Dico. Si morbus ex nimio potu causatus non sit diuturnus, vel creber, vel videntur non teneri, vel certè videtur ab Ecclesia, Communitate, vel Principe condonari. Si verò sit diuturnus, aut valdè frequens, probabilius videtur, quòd spectata rei natura teneantur ad restitutionem Reip. Principi, Ecclesiæ damnum passæ faciendam.

Ratio: Ex contractu, *do, ut facias*; lex justitiæ illos verè, ac rigidè obligat ad munus suum cum morali diligentia obeundum. Ergo, si hæc moralis diligentia desit, tenentur ad restitutionem pro rata temporis neglecti. Dixi, *spectata rei natura*, idest, per se loquendo, si enim sciant, vel fundatè, aut rationabiliter præsumant, eam non fuisse mentem eorum, qui stipendia fundarunt; vel condonari à Principe, Rep. Ecclesia, &c. non tenentur.

Oppono: Hæc restitutio est inaudita, & nullatenus in praxi.

Resp. Transeat. Hoc namque esse potest, ideò, vel quia non omnino liquidum est, illos diuturnos, aut frequentes morbos oriri ex potu immoderato. Vel quia extraordinaria diligentia compensant, quod neglexerunt.

QUÆRO XVII. Beneficiatus, v. gr. Canonicus, ratione morbi ex ebrietate contracti impotens ad persolutionem pensi canonici, seu horarum, teneturne ad restitutionem?

LXXXIII. *Resp*. 1. Probabilius est, quòd, qui præter horas, seu pensum Canonicum habet ratione beneficii sui labores tantos, ut censeantur facilè esse digni universis beneficii fructibus, non teneatur quidquam de fructibus restituere, modò, ut fieri solet, tempore morbi ex ebrietate contracti labores illos per alium suppleat.

Ratio: Dignus est operarius mercede sua, & qui altari, seu Ecclesiæ inservit, de altari vivat.

Resp. 2. Qui in fraudem pensi canonici se inebriaret, ut inde contraheret infirmitatem, nec à peccato, nec ab onere restitutionis excusaretur. *Ratio*: Fraus, & dolus nemini patrocinantur.

Resp. 3. Tutius est, Canonicos Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum, & similes Beneficiatos (quorum totus, vel ferè totus labor consistit in recitatione Horarum Canonicarum) per se, seu spectata rei natura, teneri ad restitutionem fructuum, dum Breviarium omittunt ratione morbi ex ebrietate contracti, cujus certum periculum præviderunt, & tamen se inebriarunt.

Ratio: Juxta Canonistas, & Juristas datum ob causam, causa non secuta restitui debet: sed ut habet commune Axioma Canonistarum, & Theologorum, *Beneficium datur propter Officium*, seu propter recitationem Officii, seu pensi canonici. Ergo recitatione horarum non secuta, fructus Beneficii debent refundi. Idem clariùs patet ex descriptione sententiæ tutioris data suprà Tract. 2. Exam. 3. num. 6. Verùm consideretur sequens. 4. R.

Resp. 4. Practicè probabilius est, Canonicos in R. 3. depictos non obligari ad proventuum diei, vel diebus, quibus in casu posito horas omittunt, correspondentium restitutionem.

Ratio 1. Bulla S. Pii V. edita super obligatione restitutionis, in casu neglecti pensi canonici, illos solùm ad restitutionem obligat, qui Officium divinum non dixerint, cessante legitimò impedimento: Sed gravis infirmitas est legitimum impedimentum, in sententia omnium, qui agunt de causis Beneficiatos Officium non recitantes à restitutione excusantibus. Nec facilè invenietur aliquis Doctor, qui distinguat inter eum, qui sua culpa, & eum, qui culpabiliter infirmitatem gravem contraxit. Ergo. Quid sit de casu, quo fieret in fraudem, patet ex R. 2.

Ratio 2. Licèt indubitatum sit, Papam dictis Canonicis restitutionem imperare posse, Germaniæ tamen praxis ostendit, re ipsa imperatam non esse. Vel certè Ecclesia eis hanc restitutionem condonat, sicut & condonat illi, qui primis sex mensibus omittit Breviarium, ut patet in Extrav. S. Pii V. quæ incipit: Et proximo Lateranensi.

Quid ergo Respondes ad fundamentum Respons. tertiæ.

Distinguo maj. Debet restitui per se loquendo, & si alter restitutionem non condonet, C. maj. Si restitutio remittatur, uti in nostro casu Ecclesia remittit, ut dictum est. N. maj. simile est de casu, quo Tabellarius 20. aureos accepit, cum obligatione literas portandi Romam, quos tenetur reddere, si non portet, licèt per lethalem infirmitatem inculpabiliter fuerit impeditus.

Sed quid judicas de quotidianis distributionibus, seu (ut vocant) Præsentiis, quæ dantur beneficiatis, & Canonicis Choro præsentibus, & juxta usum Ecclesiarum, etiam propter infirmitatem absentibus, lucranturne eas Canonici in R. 3. descripti?

LXXXIV. *Dico*. Certum est, quòd si tales Beneficiati, etiam dum sunt sani, chorum non frequentent, nullas præsentias lucrentur, dum sunt infirmi, sive culpabiliter, sive inculpabiliter. 2. Si verò aliàs chorum sedulò frequentent, & istæ præsentiæ constituant magnam proventuum partem, practicè probabilius videtur, quòd eas lucrentur in morbo, etiam culpabiliter (sine fraude tamen) contracto.

Ratio

Ratio 1. *p.* Quia tunc causa absentiæ potiùs est prava voluntas, quàm infirmitas.

Ratio 2. *p.* Desumitur tum ex Ecclesiæ benignitate, tum ex eo, quia licèt tales Canonici rectè possint dici esse causa impedimenti, rectissimè tamen potest, & debet Deus dici esse causa ejus. Nam verè Dominus non tantùm vivificat, sed & mortificat, 1. Reg. 2. Adde, rarum videri esse, quòd tales Beneficiati, vitio crapulæ dediti (nolentes intelligere, ut bene agant) agnoscant, se ipsos sibi eum morbum causasse, aut eum prævidisse studentes calicibus epotandis. Hæc de Beneficiatis occasione hujus materiæ; plura de iis vide tum de dominio Clericorum in Tract. 8. Exam. 2. n. 32. & seqq. tum de obligatione eorum ad horas in Tract. 10. Exam. 5. n. 71. & seqq. & n. 85. ac seqq.

EXAMEN IV.

De Jejunio.

De quo S. Doctor agit 2. 2. *q.* 147. *per* 8. *art.*

Ut contraria juxta se posita magis elucescant; postquam actum est de gula, & ebrietate, placet quoque huc ex 2. 2. reducere doctrinam S. Thomæ de jejunio. De quo

QUÆRO I. Quid? cujus virtutis actus? & quantæ obligationis est? Ante R.

LXXXV. Not. ex S. Thom. jejunium esse quadruplex, nimirum 1. Naturæ. 2. Spiritus. 3. Virtutis. 4. Ecclesiæ. *Primum* (quod suo loco dicetur requiri ad sumptionem Eucharistiæ) est abstinentia ab omni cibo, & potu, ita ut nihil à media nocte sumptum sit. *Secundum* est abstinentia à peccatis. De quo Isaiæ 58. *Hoc est jejunium, quòd elegi, dissolve colligationes impietatis.* Quod est jejunium solùm metaphoricè. *Tertium* est abstinentia à cibo, & potu juxta regulam temperantiæ, quæ, utpote virtus moralis, consistit in mediocritate juxta dicta suprà. *Quartum* est, de quo hic præcisè loquimur. Pro cujus explicatione.

Resp. 1. Jejunium Ecclesiasticum est abstinentia à cibo juxta Regulam ab Ecclesia præscriptam. Obligat sub mortali.

Prima pars, & Regula Ecclesiæ patebit ex assignandis ad hoc jejunium requisitis.

Ratio 2. *p.* Ecclesia potest, & intendit graviter obligare.

Resp. 2. Jejunium est actus virtutis, nimirum Abstinentiæ. Ita S. D. ar. 1. & 2.

Ratio 1. *p.* Ex hoc aliquis actus est virtuosus (ait S. D. ar. 1.) quòd per rationem ordinatur ad aliquod bonum honestum: Sed jejunium ordinatur ad finem honestum. Ergo. Min. prob. Jejunium ordinatur 1. ad reprimendas concupiscentias carnis. Unde S. Hier. lib. 2. cont. Jovin. ait: *Sine Cerere, & Baccho friget Venus*, id est, per abstinentiam cibi, & potus tepescit Luxuria. 2. Ad hoc, ut mens elevetur ad contemplanda cœlestia. Unde dicitur Dan. 10. quòd post trium hebdomadarum jejunium accepit à Deo revelationem. 3. Ad satisfaciendum pro peccatis, Joel 2. *In jejunio, fletu, & planctu.* Ergo.

Notanda hic sunt verba S. Th. ar. 1. ad 3. dicentis: Jejunium naturæ, quo quis dicitur jejunus, antequam comedat, consistit in pura negatione, unde non potest poni actus virtutis, sed solùm illud jejunium, quo quis ex rationabili proposito à cibis aliqualiter abstinet. Unde primum dicitur jejunium jejunii, secundùm verò jejunium jejunantis, quasi ex proposito aliquid agentis. Hæc ibi.

Ratio 2. *p.* ex a. 2. Omnis actus virtuosus, qui est circa aliquam materiam, pertinet ad illam virtutem, quæ in illa materia constituit medium: Sed jejunium versatur circa cibos, & in his abstinentia constituit medium. Ergo.

Nota tamen ex R. ad 2. quòd nihil prohibet actum unius virtutis pertinere ad aliam virtutem, secundùm quod ad ejus finem ordinatur, vel imperatur, ut patet ex dictis suprà de virtutibus. Unde jejunium potest imperativè spectare ad Religionem, Castitatem, Pœnitentiam, aliamve virtutem.

QUÆRO II. Tenenturne omnes jejunare, vel quibus de causis aliqui excusantur, v. gr. pueri, itinerantes, laborantes, pauperes, senes?

LXXXVI. Non omnes, qui jejunia Ecclesiæ non servant, peccant mortaliter. S. D. ar. 3. ad 2.

Declarat hoc S. D. ibidem dicens: Præcepta, quæ per modum communis statuti proponuntur, non eodem modo obligant omnes, sed secundùm quod requiritur ad finem, quem Legislator intendit. Cujus auctoritatem si aliquis, transgrediendo statutum, contemnat: vel hoc modo transgrediatur, ut impediatur finis, quem intendit, peccat mort. Si autem ex aliqua rationabili causa quis statutum non servet, præcipuè in casu, in quo etiamsi Legislator adesset, non decerneret esse servandum, talis transgressio non constituit peccatum mortale. Et inde est, quòd non omnes, qui non servant jejunia Ecclesiæ, peccant mortaliter. Hæc ibi.

Resp 2. Ad jejunia Ecclesiæ omnes communiter obligantur, nisi in eis fuerit aliquod speciale impedimentum, a. 4. in fine c.

Declarat hoc S. D. ibid. Legislator in suis statutis attendit id, quod communiter, & in pluribus accidit, si quid autem ex speciali causa in aliquo inveniatur, quod observantiæ sta-

tuti repugnet, non intendit Legislator talem ad statuti observantiam obligare: in quo tamen est discretio adhibenda. Nam si causa sit evidens, per se ipsum licitè potest homo statuti observantiam præterire, præsertim consuetudine interveniente, vel si de facili non posset recursus ad Superiorem haberi. Si verò causa sit dubia, debet aliquis ad Superiorem recurrere, qui habet potestatem in talibus dispensandi. Et hoc est observandum in jejuniis ab Ecclesia statutis. Hæc ibi.

Resp. 3. Pueri non tenentur ad jejunia Ecclesiæ.

LXXXVII. *Declarat hoc* ibid. ad 2. dicens: In pueris maximè est evidens causa non jejunandi, tum propter debilitatem naturæ, ex qua provenit, quòd indigent frequenti cibo, & non multo simul assumpto: tum etiam, quia indigent multo nutrimento propter necessitatem augmenti, quod fit de residuo alimenti. Et ideò quamdiù sunt in statu augmenti, quod est (ut in pluribus) usque ad finem tertii septennii, non tenentur ad Ecclesiastica jejunia observanda. Conveniens tamen est, ut etiam in hoc tempore se ad jejunandum exerceant plus, vel minùs, secundùm modum suæ ætatis. Quandoque tamen magna tribulatione imminente, in signum pœnitentiæ arctioris, etiam pueris jejunia indicuntur. Sicut etiam de jumentis legitur Jonæ 3. Homines, & jumenta non gustent quicquam, nec aquam bibant. Hæc ibi.

Ex quo Colligitur, quòd pueris usque ad septennium completum possint sine peccato dari carnes, quia ante non obligantur legibus Ecclesiæ: eo expleto usque ad finem tertii septennii, seu usque ad annum 21. inclusivè tenentur abstinere à carnibus (nisi alia causa excuset) possunt tamen bis comedere cibos esuriales. Completo anno 21. tenentur etiam ad unicam tantùm refectionem.

LXXXVIII. *Quid tenes* de juvene Religioso, qui annum 21. non complevit?

Dico. Si est Novitius, clarum est, non teneri ad unicam refectionem, vel ad jejunium Ordinis sub peccato. Si est professus, tenetur vel sub pœna, vel sub culpa, prout dictat, & obligat Regula Ordinis, cui per Professionem sponte se subjecit, & privilegio ætatis cessit.

Quid de amentibus?

Possunt eis dari carnes secluso scandalo. *Ratio*. Quia Legibus Ecclesiæ non tenentur.

LXXXIX. *Resp.* 4. ad Q. 2. De itinerantibus, & laborantibus S.D. ar. 4. ad 3. sic ait: Circa peregrinos, & operarios distinguendum videtur, quia si peregrinatio, & operis labor commodè differri possit, aut diminui absque detrimento corporalis salutis, & exterioris status, qui requiritur ad conversationem corporalis, vel spiritualis vitæ, non sunt propter hoc Ecclesiæ jejunia prætermittenda; si autem immineat necessitas statim peregrinandi, & magnas dietas faciendi, vel etiam multum laborandi, vel propter conservationem vitæ corporalis, vel propter aliquid necessarium ad vitam spiritualem, & simul cum hoc non possint Ecclesiæ jejunia observari, non obligatur homo ad jejunandum: quia non videtur fuisse intentio Ecclesiæ statuentis jejunia, ut per hoc impediret alias pias, & magis necessarias causas. Videtur tamen in talibus recurrendum esse ad Superioris dispensationem, nisi fortè ubi est ita consuetum, quia ex hoc ipso, quòd Prælati dissimulant, videntur annuere. Hæc ibi. De quibus plura posteà, dum agetur de causis à jejunio excusantibus.

XC. *Resp.* 5. De pauperibus S.D. ibidem ad 4. ita ait: Pauperes, qui possunt sufficienter habere, quod eis sufficiat ad unam comestionem, non excusantur propter paupertatem a jejuniis Ecclesiæ: a quibus tamen excusari videntur illi, qui frustatim eleemosynam mendicant, qui non possunt simul habere, quod eis ad victum sufficiat. Ita S. D. De quo plura loco mox dicto.

XCI. *Resp.* 6. In Senibus (ait valdè bene noster Sylvester) nullum tempus ab aliquo determinatum est, in quo ab obligatione absolvantur: unde excusari solùm possunt eo modo quo infirmi, & debiles, de quibus est eadem ratio secundùm Innoc. & Astens. Et hæc Sententia Antonini, Sylvestri, Navarri, &c. est tutior, & probabilior, & meritò practicanda.

Ratio. Quia senectus non habet ita definitum tempus ætatis, sicut adolescentia. Nam differentia est: Quia omnes homines per pueritiam, & adolescentiam crescunt, & augentur. Ergo pro omnibus debuit definiri tempus, tanquam adolescentiæ finis, quo per se loquendo incipiant obligari. Verùm obligatione jejunii semel contracta non potest quis dici deobligatus, nisi ob aliquam mutationem, v.g. infirmitatem, impotentiam, senectutem, quæ etiam infirmitas virium est: *Subsumo*: Sed non omnes homines (sicut æquè, nimirùm ad annum 21. adolescunt) ita eodem anno, v.g. 60. senescunt; sed alii citiùs, v.g. anno 50. quo fiunt impotentes, alii seriùs, v.g. anno 70. Ergo non debuit determinari certus ætatis annus, quo senex à lege jejunii eximatur.

Nota tamen, quòd si quis ratione senii sit exemptus à jejunio, per hoc tamen (nisi aliæ causæ accedant) non eo ipso liceat ei comedere carnes, sed solummodò secundam refectionem sumere. Quod idem dicendum est de iis, qui excusantur ob quatuor causas mox assignandas.

QUÆ-

QUÆRO III. Quæ, & quot præcipuè sunt causæ excusantes à jejunio?

XCII. *Resp.* Sunt quatuor, nimirum. Impotentia, Paupertas, Labor, Pietas. Quæ suo ordine explicantur.

Impotentia eximit juvenes, & senes in sensu explicato. Huc referendi sunt debiles, & qui incœnati non possunt ullatenùs dormire, vel sentiunt gravem capitis dolorem, aut vertiginem. Item mulieres gravidæ, ac lactantes, quæ tamen non eo ipso possunt carnes comedere, sed solùm bis refici, nisi petant dispensationem. Sine qua tamen, si mulier gravida, ob vehemens desiderium carnium, proli timens, carnes comedat, excusatur.

Paupertas eximit eos (ut in R.5. ex S.Thom. dictum est) qui ostiatim frustatim eleemosynam colligunt, vel aliundè habent prandium valdè imperfectum. Hi enim non peccant sępiùs comedendo.

Labor, nimirum talis, qui corpus notabiliter macerat, uti est, in Fabris ferrariis, Lignariis, fossoribus, messoribus, aratoribus, seminatoribus, Sutoribus, Lapicidis, Cursoribus, pedibus iter agentibus, &c. quorum labor cum jejunio stare non potest, juxta sensum R. 4. Idem est de illis, qui per integram Quadragesimam quotidie concionantur saltem per horam, quia labor est magnus.

Hinc non excusantur Sartores, Barbitonsores, Sculptores, Pictores, Lectores, Consiliarii, Scriptores, Senatores, Belli Duces, &c. Idem est de illis artificibus, quorum operę potiùs sunt ingenii, quàm virium corporalium. Confessarios, etiam valdè gravatos, & eos, qui in Quadragesima semel, aut bis in hebdomada concionantur, absolutè exemptos non judico, sed ad arbitrium boni viri, & prudentis.

Quid de equitantibus?

CXIII. *Dico*: Alexander VII. nu.31. damnavit hanc propositionem: *Excusantur absolutè à pracepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.* Si ergo equitatio sit ad plures dies, & ex vitio equi valdè molesta, relinquitur arbitrio viri prudentis.

Pietas, quæ complectitur officia spiritualia, & opera misericordię non compatibilia cum jejunio, v.g. per longum iter pedestre loca sacra visitare, concionari, de quo ante dictum. Religiosi Chorum, etiam frequenter, immò diù, noctuque frequentantes, non excusantur, uti nec Musici, nisi fortè esset Musicus ex hac arte se, suosque sustentans, & vocem aliter conservare non valens, nisi per binam perfectam refectionem. Qui tamen casus est rarissimus, quia vox faciliùs conservatur moderatè bibendo, faciendo tamen differentiam in potu. Unde est illud; *Cantores amant humores*.

Quinta his addi potest causa, nimirum dispensatio Superioris, v.gr. Episcopi quoad suos subditos, alteriusve Prælati: quæ maximè debet peti in dubio de potentia jejunandi. Potest etiam prælatus dispensare cum semetipso, non enim est deterioris conditionis, quàm subditus. Nomine Superioris etiam potest intelligi proprius Curatus, seu Parochus, si Episcopus adiri non possit, ait Corradus. Si necessitas sit evidens, dispensatione opus non est, ut patet ex S.Tho.art.4.

Not. inter Propositiones ab Alexandro VII. damnatas esse hanc nu.23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, putà, quia non vult se subiicere præcepto. Et hanc n.30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

QUÆRO IV. Quot, & quæ sunt requisita ad jejunium?

XCIV. *Resp.* Tria sunt, nimirum delectus ciborum, unica refectio, & certum refectionis tempus. Quæ suo ordine explicantur.

Delectus ciborum est de essentia jejunii, & significat abstinentiam à carnibus, & ab iis, quæ à carne originem trahunt.

Ratio datur ab Angelico Doctore ar.8. in c. Jejunium ab Ecclesia est institutum ad reprimendas concupiscentias carnis, & ideò illos cibos jejunantibus interdixit, quæ in comedendo maximè habent delectationem, & maximè provocant ad venerea: Sed hujusmodi sunt carnes animalium in terra quiescentium, & respirantium, & quæ ex eis procedunt, sicut lacticinia ex gressilibus, & ova ex avibus. Ergo. Min.prob, Quia talia magis conformantur humano corpori. Ergo plus delectant. Item magis conferunt ad humani corporis nutrimentum, & ideò ex eorum comestione plus superfluit, ut vertatur in materiam seminis, cujus multiplicatio est maximum incitamentum luxuriæ. Ergo.

Not. tamen ex Resp.S.Th.ad 2.a.cit. quòd Ecclesia instituens jejunium attendit ad id, quod communiùs accidit, esus autem carnium communiter est magis delectabilis, quàm piscium, quamvis aliter se habeat in aliquibus æquè delectabiliter comedentibus pisces, quàm carnes. Et carnes Ecclesia principaliùs interdixit, quàm ova, & lacticinia, quia esus carnium interdicitur in quolibet Jejunio, in Jejunio autem quadragesimali universaliter interdicũtur etiam ova, & lacticinia, ut explicat S. D. ad 3. circa quorum abstinentiam in aliis Jejuniis apud diversas Nationes diversæ existunt con-

consuetudines, quas quisque observare debet secundùm morem eorum, quibuscum vivit.

Oppono 1. Si ratio S.Tho. aliquid probaret, debuisset etiam vinum prohiberi in jejunio, quia de illo dicitur Prov.20. Luxuriosa res est vinum. Et ad Ephes.5. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.

2 Etiam pisces excitant ad Venerem, maximè conchylia. Unde dicitur: Venus è mari nascitur, luxuria ardet in undis.

Ad 1. S.D.ar.8. ad 1.ait: Ad actum generationis tria concurrunt, scilicet calor, spiritus, & humor. Ad calorem quidem maximè cooperatur vinum, & alia calefacientia corpus, sed ad humorem maximè cooperatur esus carnium, ex quibus multum de alimento generatur: alteratio autem caloris, & multiplicatio spirituum citò transit, sed substantia humoris diù manet. Et ideò magis interdicitur jejunantibus esus carnium, quàm vini, vel leguminum, quæ sunt inflativa. Hæc ibi.

Ad 2. R. Dato hoc, tamen carnes magis incitant ad Venerem. Unde Ecclesia adhuc benè fecit prohibendo incentivum principale.

XCV. *Quid censes* de butyro; lardo, adipe, seu sagimine?

Dico, licere usum butyri, & casei, ubi est consuetudo, non tamen lardi, & sagiminis.

Prima pars patet ex vi consuetudinis. *Ratio* 2. *p. est*. Si tanta in communi detur licentia à Theologis, periculum est, ne illa cum gravi scandalo, & jejunii Ecclesiastici præjudicio facilè extendatur ad farcimina, & jusculum ex carnibus, &c.

Fateor tamen, quòd pauperibus usus lardi, & adipis facilè permitti possit (uti, & famulis, & famulabus, quibus in diebus jejuniorum similia à quibusdam heris solent apponi loco butyri) ut comedant, & cum iis coquant.

Nota inter Propositiones ab Alexandro VII. damnatas esse hanc n.32. Non est evidens, quòd consuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadragesima obliget.

XCVI. *Excusatne* à mortali parvitas materiæ in comestione carnis, v.g. parvus bolus?

Affirmo. Unde non peccant coqui in die jejunii gustantes ea, quæ coquunt ex carnibus. Nec videtur disparitas, cur in aliis Ecclesiæ præceptis, ut de horis canonicis, de audienda Missa, &c. parvitas materiæ excuset, & non in jejunio quoad comestionem carnis.

Unica refectio est etiam de essentia jejunii. Nam ut arguit S.Thom. art.6. in cap. Jejunium ab Ecclesia instituitur ad concupiscentiam refrenandam, ita tamen ut natura salvetur: Sed ad hoc sufficit unica refectio, per quam homo potest naturæ satisfacere, & tamen concupiscentiæ aliquid detrahit, diminuendo comestionum vices. Ergo.

Oppono 1. Ecclesia jejunantibus non taxat quantitatem cibi. Ergo nec debuit taxare numerum comestionis.

2 Non taxat numerum potus, seu bibitionis. Ergo nec comestionis.

3. Electuaria, seu confecturæ ex Saccharo, melle, &c. Sunt quidam cibi, & tamen Ecclesia non prohibet ea sumi post comestionem. Ergo

Hæc suo ordine solvit S. D. ar. citato *Ad* 1. ait: Quantitas cibi non potuit eadem omnibus taxari propter diversas corporum complexiones, ex quibus contingit, quòd unus majori, alter minori cibo indiget, ut patet suprà Tract.4. Exam.1. nu.10. in Not. Sed ut plurimùm omnes possunt naturæ satisfacere per unicam comestionem.

Ad 2. inquit: Ecclesia non intendit præcipere abstinentiam potus, qui magis sumitur ad alterationem corporis, & digestionem ciborum assumptorum, quàm ad nutritionem, licèt aliquo modo nutriat. Et ideò licet jejunantibus pluries bibere. Si quis tamen immoderatè potu utatur, potest peccare, & meritum jejunii perdere: sicut etiam si cibum immoderatè in una comestione assumat. Hæc ibi.

Quid sentis de hispanica potione chocholatæ?

XCVII. *Dico*. Si componatur (uti Auctores eam describunt) ex sacharo, & aliis ingredientibus substantialibus cibis, amygdalis, nucibus, aniso, &c: & sumatur in magna quantitate, frangit jejunium. *Ratio*: Quia tunc per se ordinatur ad nutritionem, habetque rationem cibi. Unde non solet sumi interdiu, sed manè, & serò, dum corpus refectione indiget. Si autem posset ita temperari, ut retineret rationem potus, non frangeret. Ex quo colligi potest, quid dicendum de Lymoneade, & Hippocras.

Ad 3 *dicit*, quòd electuaria etiamsi aliquo modo nutriant, non tamen principaliter assumuntur ad nutrimentum, sed ad digestionem ciborum. Unde non solvunt jejunium, sicut nec aliarum medicinarum assumptio, nisi fortè aliquis in fraudem electuaria in magna quantitate assumat per modum cibi. Ita S.D.

Excusatne parvitas materiæ sine carnibus sumpta extra mensam?

XCVIII. *Affirmo*. Et ideò famuli in mensa ministrantes, & Lectores mensæ excusantur, si ante, vel sub ministerio suo modicum sumant. Et per hoc jejunium Ecclesiæ differt à jejunio Eucharistico.

Sed plures materiæ parvæ constituuntne unam notabilem?

Affir-

Affirmo in eo ferè sensu, quo infrà dicetur de furtis minutis, eò quòd, dum advertenter fiunt, habeant moralem continuationem. Unde ab Alexandro VII. damnata est hæc Propositio num. 29. In die jejunii, qui sæpiùs modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in finem comederit, non frangit jejunium.

Prandium debetne esse continuum?

Affirmo de continuatione morali. Hinc si quis (non in fraudem jejunii) à medio prandio surgat cum animo illud resumendi intrà modicum tempus, non peccat.

Tempus refectionis olim erat vespertinum, nimirum hora nona (ut patet ex S.Tho.a.7.) quæ nunc est Tertia pomeridiana. Verùm quia posterioribus sæculis homines ob animi, & corporis debilitatem in jejunio illo non perseverabant, cœna mutata est in prandium, ejusque tempus est undecima, vel circiter.

Quando incipit dies jejunii?

Dico. Computatur à media nocte in mediam noctem, terminatur autem media nox, & incipit ad primum horologii, etiam quadrantis præmissi, ictum. De eo, qui die Jovis, vel Sabbati dubitat, an transierit media nox, vide Tract.2.Exam.1.nu.25.

Hora refectionis estne de essentia jejunii?

Dico. Olim fuit mortale notabiliter anticipare horam refectionis, verùm si spectetur moderna Ecclesiæ consuetudo, quæ cœnam mutavit in prandium, tertium illud requisitum, nimirum tempus, non videtur esse de substantia jejunii, sed vel est accidentarium, vel requisitum secundarium, sic, ut hoc tempus sine justa causa prævenire, sit leve; ex causa, nullum peccatum. Sed NB. quòd talis præveniens (nisi ex alio capite excusetur) teneatur de cętero illo die jejunare, æquè ac si debito tempore prandium sumpsisset.

QUÆRO V. Si de essentia jejunii est unica refectio, quomodo potest esse licita serotina collatio, seu collatiuncula?

XCIX. *Resp*.1. Postquam, ut dictum, hora refectionis in die jejunii fuit mutata, & cœna in maturiorem refectionem, nimirum in prandium versa, per consuetudinem fuit introducta serotina refectiuncula, cęnula, ac collatiuncula magis dicenda, quàm cęna, vel refectio. 2. Quæ cænula tam, quoad qualitatem, quàm quoad quantitatem per solam piorum, & timoratorum consuetudinem est metienda.

Ratio 1.p. Quia aliàs difficile esset noctu somnum capere.

Ratio 2.p. Quia diversæ sunt hominum complexiones, ita ut, quod uni est parum, alteri sit multum, & è contra. Ergo non potest in præsenti una certa statui Regula.

Resp. 2. Quoad qualitatem consuetudo timoratorum est, ut sumatur modicum de pane, fructibus, herbis, aliisve cibis levioribus, ut sunt ficus, uva passa, nuces, pyra, poma, confecturæ, &c. vel etiam modicum de pisce per fumum siccato, aut per acetum macerato, de lactuca aceto, & oleo mixta, loco fructuum. Nec refert, quòd herbæ ad tollendam cruditatem sint priùs elixatæ, sine tamen adhibitione condimenti.

Resp.3. Cibis propriè coctis, & conditis, præsertim calidis, etiam sine excessu, absque justa tamen causa, in collatiuncula vesci, est peccatum, sed non plùs quàm veniale. Si causa justa adsit, v.gr. stomachi infirmitas, nullum est peccatum.

Ratio 1.p. Quia concoctio ignis cum condimentis, & calor, materiam subjectam plurimùm mutant, & ex ea faciunt cibum nutritioni magis servientem.

Ratio 2. & 3 p. Quia, vel excessus non est gravis, vel justa causa excusat.

Resp. 4. Quoad quantitatem certum est, quòd debeat esse modica. De cætero una pro omnibus Regula statui non potest, sed est habenda ratio tum Regionum, quarum aliæ sunt frigidiores, aliæ calidiores; tum personarum, quarum aliæ sunt magis abstemiæ, alię magis edaces; aliæ robustiores, aliæ teneriores: aliæ otiosæ, vel saltem gravi labori non deditæ, aliæ diurnis, aut nocturnis occupationibus gravatæ; ut proinde necesse sit, pro quovis in individuo quantitatem decerni prudenti judicio.

Resp.5. Probabilius est, quòd ille (nisi ex alia justa causa excusetur) faciat mortalem excessum nocturnæ refectiunculæ, qui notabiliter excedit quartam partem illius quantitatis, quę sufficit ad integram cęnam.

Ratio: Quia moraliter talis excessus censetur esse gravis.

Resp.6. Probabilius est, peccatum saltem veniale esse, in meridie sine justa causa sumere collatiunculam, prandio in vesperum reservato: si autem fiat ex rationabili causa, v.g. ob iter, ob debilitatem, &c. nullum est peccatum.

Ratio 1.p. Quia est contra consuetudinem Ecclesiæ, cujus morem oportet esse uniformem.

2.Pars patet; Quia justa causa excusat.

QUÆRO VI. Qui est dispensatus ad esum carnium, estne totaliter à jejunio liber, ita ut possit eodem die pluries comedere carnes? Item qui ex malitia comedit carnes, peccatne mort. toties, quoties eas comedit, vel solùm in prima comestione?

C. *Resp*.1. Dum in Quadragesima ab Episcopo datur generalis dispensatio in esu carnium, tutius, & probabilius est cum Medina, & Corrado contra Cajetan. dicere, dispensatos (si salva sanitate cum una carnium comestione possint contentari) ex vi dispensationis tantùm semel posse comedere carnes, & teneri sumere

mere collatiunculam in cibo esuriali. Idem est de eo, qui in particulari ad carnes dispensatus est ad præservandum se ab infirmitate, cùm de præsenti sanus sit, ut fit in Principibus.

Ratio 1. In præsenti standum est intentioni dispensantis, dispensatio enim tantùm fit, ubi est justa causa, & non ultra: Sed à quovis timoratæ conscientiæ viro hæc meritò censetur esse rationabilis intentio dispensantis, ut vesperi fiat collatiuncula. Ergo. Min. prob. tum ex ratione secunda statim ponenda, tum etiam, quia mentem dispensantis oportet sic intelligere ad cavendos nimios abusus, ad scandalum tollendum, ad ædificandos, & confirmando eos, qui carnibus abstinent. Ergo.

Ratio 2. Qui præceptum non potest servare in totum, tenetur in quantum potest, ut infra dicetur de recitatione horarum: quamobrem etiam Rustici, licèt ob labores non teneantur abstinere à secunda refectione perfecta, tenentur tamen abstinere à carnibus: Sed tales dispensati possunt (ut suppono) se contentare cum unica carnium refectione, sine sanitatis præjudicio. Ergo.

Dixi. *Qui est dispensatus ad se præservandum ab infirmitate*, ut quia cibaria quadragesimalia nocent; nam si quis sit dispensatus ob infirmitatem præsentem, vel ad sanitatem recuperandam, potest pluries in die carnibus refici Consilio Medici, ut docet Corduba, & videtur colligi ex verbis S. Thomæ relatis pro R. 2. ad Q. 2.

Oppono cum Cajet. Quando res componitur ex duabus partibus essentialibus, earum una destructa destruitur totum, ut patet in homine composito ex anima, & corpore, quorum uno pereunte perit homo: Sed jejunium componitur ex duabus partibus essentialibus, scilicet ex abstinentia à carnibus, & unica refectione. Ergo una v.g. sola abstinentia à carnibus sublata aufertur totum jejunium, consequenter dictus dispensatus non tenetur vespere jejunare.

Ad hoc R. maj. esse veram in physicis, ex quibus est exemplum de homine: secùs in moralibus, in quibus est jejunium, votum, horæ canonicæ, &c. de quibus in proprio loco dicetur infra, quòd, qui non potest totum, teneatur ad partem sibi possibilem.

CI. *Resp.* ad Q. 6. Certissimum est, toties peccare aliquem, quoties in die jejunii comedit carnes sine justa causa. Ita communiter DD.

Ratio: Quia fundatè, & rationabiliter hęc censetur esse mens Ecclesiæ carnes prohibentis, ut prohibitionis sensus sit: *Ne comedantur carnes*, id est, nunquam comedantur in ulla diei parte, ita ut sit præceptum negativum obligans in eo sensu semper, & ad semper. Ergo licèt quis manè carnes comederit, præceptum adhuc obligat, & observatu possibile est pro aliis diei partibus. Nam qui præceptum non potest implere in totum, tenetur in quantum potest, ut ante dictum.

Resp. 3. Probabilius etiam videtur, eum, qui postquam in uno die jejunium per secundam plenam refectionem sine carnibus jam fregit, adeòque mortaliter peccavit, in tertia refectione (idem est de quarta) etiam sine carnibus de novo mortaliter peccat. Est contra diversos DD. præcedens assertum admittentes.

Ratio est eadem, quæ pro R. 2. modò benè applicetur. Cui adde, quòd Ecclesia secundam refectionem non prohibuerit solùm limitatè, seu præcisè quatenus per eam violatur illa pars constitutiva jejunii, nimirum unica refectio, qua violata impossibile sit ampliùs jejunare, adeòque non obliget (quod est fundamentum Adversariorum) sed prohibuit Ecclesia secundam refectionem absolutè, seu absolutè præcepit unicam refectionem. Ergo quoties fit nova plena refectio in uno die, toties violatur præceptum.

QUÆRO VII. Quid tenes de Jejunio Feriæ 6. & Sabbati, & de casu, quo festum Natalis Domini incidit in feriam 6. prȩsertim, an Religiosi tunc possint comedere carnes, sicut Sæculares? & quid de aliis temporibus, v. g. Rogationum, Adventus, Quadragesimæ, de Cœna Domini, Vigilia Paschatis, quatuor Temporibus?

CII. *Resp.* 1. In feria sexta, & Sabbato tenemur sub mortali ad abstinentiam à carnibus. Bis autem refici cibis esurialibus, peccatum non est, nisi votum, vel Regula obstet. In quibusdam Galliæ partibus consuetudo permittit esum carnium in die Sabbati à Natali Domini usque ad Purificationem B. V. In Hispania concessum est comedere in Sabbato intestina, & extremitates pecorum.

Not. quòd Galli, & Hispani extrà illa loca (in quibus ea consuetudo viget) non possint eo die carnes, & intestina comedere: è contra si Germanus, vel quis alterius Nationis ad illa loca perveniat, etiam solùm ut itinerans, potest frui eodem privilegio, juxta illud; *Si fueris Romæ, Romano vivito more, quòd si sis alibi, vivito sicut ibi*. Unde S. August. in epist. 118. cap. 2. adducit Ambrosium sibi respondentem his verbis: Cùm Romam venio, Sabbato jejuno, cùm Mediolani sum, non jejuno. Sic & tu, ad quamcunque Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.

Resp. 2. Si dies Natalis Domini cadat in feriam 6. ob festi excellentiam licitus est esus carnis, ut patet in c. *explicari, de observ. jejun.*

Et

Et à fortiori si cadit in Sabbatum, ob eandem *rationem*. Quia ubi est eadem ratio, est eadem Juris dispositio.

*Resp.*3. In illo casu Religiosis, quibus ex sua Regula esus carnium est prohibitus, non licet comedere carnes.

Ratio: Quia ibi excipiuntur, quibus ex voto, vel Regula prohibitus est esus carnium. Pro quo

Nota, quòd aliquorum Religiosorum Regula, ac Statuta non obligent sub culpa, sed sub pœna tantùm, uti est in Ordine nostro. Qua de re si Dominicanus illo die privatim extra Communitatem, secluso scandalo, & contemptu, comederet carnes, incurreret pœnam, sed non culpam coram Deo.

Resp. 4. Abstinentia à carnibus in diebus Rogationum in pluribus locis non est de præcepto, sed solùm de consilio. In quibusdam verò, ut in Belgio, vi consuetudinis ibi introductæ est de præcepto, obligante sub mortali. De Adventu patet ex consuetudine cujuslibet loci. Religiosi suam in similibus obligationem debent scire ex propriis statutis.

*Resp.*5. Quadragesima ab Apostolis primò est instituta ad imitationem Christi, qui jejunavit 40. diebus, & 40. noctibus. De hoc Jejunio Angel. Doctor artic.5. in c. dicit: Jejunium ad duo ordinatur, scilicet ad deletionem culpæ, & ad elevationem mentis ad superna, & ideò illis temporibus fuerunt specialiter jejunia indicenda, in quibus oportebat homines à peccato purgari, & mentem fidelium elevari in Deum per devotionem. Et paucis omissis: In festo autem Paschæ oportet maximè mentem hominis per devotionem elevari ad æternitatis gloriam, quam Christus resurgendo inchoavit. Et ideò immediatè ante Solemnitatem Paschalem Ecclesia statuit esse jejunandum. Et eadem ratione in Vigiliis præcipuarum Festivitatum, in quibus præparari nos oportet ad Festa futura devotè celebranda.

Resp. 6. Jejunium Quadrages. obligat sub mortali. In Dominicis diebus licita est secunda refectio perfecta.

Patet ex consensu omnium Catholicorum. Vide dicenda ex S.Tho. in R.8.

*Resp.*7. In quibusdam locis est consuetudo, ut in Vigilia Nativitatis Domini, & in die Cœnæ Domini collatio vespertina sit pauló largior quàm aliis diebus. Hoc nonnulli extendunt ad Vigiliam Paschatis, & Pentecostes, eò quòd (ut ipsi ajunt) sint jejunia lætitiæ ob Festivitatem, quæ in Vigilia incipit. Sed consuetudo stat in contrarium.

*Resp.*8. Tempore Paschali, & per totum annum in die Dominico non est jejunium.

Ratio datur à S.Thom.ar.5. ad 3. dicente: Jejunia, quæ præcepto Ecclesiæ instituuntur, sunt magis jejunia afflictionis, quæ non conveniunt in diebus lætitiæ. Propter quod non est jejunium ab Ecclesia institutum in toto Paschali tempore, nec etiam in diebus Dominicis, in quibus si quis jejunaret contra consuetudinem populi Christiani, quæ ut Augustinus dicit, est pro lege habenda, non esset à peccato immunis, quamvis ipsum jejunium secundùm se consideratum omni tempore sit laudabile, secundùm quod Hyeron. dicit ad Lucinium: Utinam omni tempore jejunare possemus. Hæc S.D.

*Resp.*9. De jejunio 4. Temporum S.Thomas ibid. in c. ait: Similiter etiam consuetudo Ecclesiastica habet, ut in singulis Quartis anni sacri Ordines conferantur, ad quorum susceptionem oportet per jejunium præparari, & eos, qui ordinant, & eos, qui ordinandi sunt, & etiam totum populum, pro cujus utilitate ordinantur. Unde & legitur Luc.6. quòd Dominus ante Discipulorum electionem exivit in montem orare. Quod exponens Ambrosius dicit: Quid te facere convenit, cùm vis aliquod Officium pietatis adoriri, quando Christus missurus Apostolos priùs oravit? Hæc ibi.

QUÆRO VIII. Si quis sit defessus ex labore ob recreationem assumpto, v.gr. ex ludo pilæ, venatione, piscatione, &c. excusaturne à jejunio?

CIII. *Resp.* Probabiliùs distinguendum est ex S.Thom.2.2. quæst.71. art.1. in c. Talis, vel prævidit, aut prævidere debuit, se fatigandum, & ad jejunium impotentem fore ex impedimento voluntariè, id est, sine pia utilitate, aut necessitate à se posito, vel non prævidit? Si prævidit, peccavit mortaliter in sua causa, non jejunando, & a fortiori, si formaliter intenderit se fatigare, ut non jejunaret. *Ratio*: Quia esset in fraudem jejunii. Si non prævidit, nec prævidere moraliter potuit, sive in se, sive in sua causa, mortaliter non peccavit non jejunando. *Ratio* sumitur ex defectu voluntarii.

Oppono contra 1. p. Qui utitur jure suo, non peccat: Sed talis utitur jure suo, quod habet ad gaudendum honesta recreatione. Ergo nec peccat.

Dist.maj. Qui utitur sine læsione alterius, C. cum ea, N. in præsenti autem talis utitur jure suo cum læsione juris Ecclesiæ, quòd illa habet in subditum, ut jejunet.

QUÆRO IX. Quomodo resolvis hos casus?

CIV.1. Qualiter peccat, qui habet voluntatem violandi jejunium per totam Quadragesimam?

2. Caupo in loco Catholico potestne in die jejunii peregrino hæretico apponere car-

carnes, vel cœnam? Vel potestne carnes apponere Opifex suis famulis hæreticis? Vel famulus Catholicus carnes præparare Domino suo hæretico?

3. Existens inter hæreticos potestne licitè edere carnes?

4. Potestne modicum cibi sumi propter amicum rogantem? vel Cœna præberi alicui debitori Summam pecuniæ ferenti?

5. Exiens è loco jejunii ad alium locum, ubi non est jejunium, potestne manè jentare, vel etiam carnes comedere?

6. Conjuges excusanturne aliquando à jejunio?

7. Excusanturne faciliùs fœminæ, quàm viri?

8. Qui non habet vinum, vel non alium cibum esurialem, quàm olera, vel solùm panem, excusaturne à jejunio, sic ut possit edere carnes?

9. Qui alium, aliunde certò cœnaturum, invitat ad Cœnam, peccatne invitando?

10. Sub initium Quadragesimæ est quis dispensatus à jejunio ob morbum, post quindenam verò totaliter sanatur, potestne talis frui illa dispensatione pro reliqua parte Quadragesimæ?

Ad 1. patet R. suprà Tract. 4. Exam. 2. ante num. 33.

Ad 2. R. quòd ille Caupo peccet mort. peccato scandali, attamen (secluso aliorum scandalo) excusari potest, si exinde timeat grave malum, vel adsint graves minæ, vel peccatum fieret absque cooperatione ejus; estò ad malitiam deberet se habere merè permissivè. Idem est de Opifice respectu famulorum hæreticorum, qui pariter peccat, sed excusari potest, si alios famulos habere non possit, & hi eum deserere volunt, nisi eis det carnes, ex quorum discessu patietur grave damnum. Idem est de coquo Catholico Domini Lutherani, in eodem sensu. Quæ omnia fusiùs patent infra de scandalo. Tract. 7. Exam. 7. num. 142. & seqq.

Ad 3. R. negativè, si nimirum cibi esuriales haberi possint, & nullum grave malum timeatur. Est tamen licitum (secluso scandalo) ad grave malum evitandum. Quia Ecclesia non intendit suos subditos obligare cum tanto incommodo. Cæterùm si Princeps hæreticus in signum hæreseos præciperet esum carnium, non liceret, etiam ad evadendam mortem: quia esset implicita abnegatio fidei. Idem est, si quis appositis carnibus diceret; *Qui se Lutheranum profitetur, comedat ex his carnibus*. Quia esset negatio fidei saltem externa; nisi exteriùs protestaretur.

Ad 4. *pro* 1. p. R. posse sumi modicum, non solùm una, sed & altera vice, non ita ex intentione comedendi (nisi fortè, ut non noceat potus) quàm in obsequium amici, & urbanitatis causa, modò quantitas non excedatur, cujus excessus si fit periculum, invitanti urbano amico amicè, & urbanè respondendum est: Habe me excusatum, quia est dies jejunii.

Ad alterum R. affirmativè de collatione, sed negativè de perfecta cęna, nisi is, qui Summam pecuniæ fert, importunè peteret, & simul timeretur damnum, v. gr. ne imposterum tuam Officinam declinet, aut sequentibus annis census difficulter solvat.

Ad 5. Imprimis est certum, esse peccatum, si fiat cum scandalo, vel exeat quis in fraudem jejunii. Item certum est, quòd, antequam exeat, non possit comedere carnes. Sed ex causa manè jentare in cibo esuriali, & in alio loco, ubi non est jejunium, vesperi carnes comedere, peccatum non est, ut probabitur infra Trac. 6. Exam. 5. nu. 84. Vide etiam de celebratione festorum Tract. 10. Exam. 5. nu. 107.

Ad 6. Si conjux ex jejunio fiat non solùm aliquantulùm (quod NB.) sed notabiliter impotens ad redditionem debiti conjugalis, excusatur à jejunio, sic, ut saltem possit bis refici, abstinendo tamen à carnibus. *Ratio*: Quia præceptum justitiæ, divinum, & naturale, præponderat præcepto humano de jejunio. Dixi, *sed notabiliter* Quia uterque conjux habet jus ad exercendum se in operibus spiritualibus, licèt aliquantulùm debilitetur potentia reddendi debitum.

Quid si vir Uxori præcipiat, ut frangat jejunium?

Dico: Obedire non licet. *Ratio*: Quia obediendum magis est Ecclesiæ quàm marito. Si tamen exinde timeret gravia mala, v. gr. discordias, &c. excusaretur à jejunio. *Ratio*: Quia lex Ecclesiæ non obligat cum tanto incommodo. Si autem vir id præciperet in contemptum Fidei, vel jejunii, parere non posset absque mortali. *Ratio* antè est data in R. ad 3. casum de negatione Fidei.

Ad 7. Nolo Fœminarum patrocinium, vel favorem suscipere, sed æqualance, & mensura eas pondero, & judico quoad jejunium cum viris, quos in R. 6. ejusque ratione ad Q. 2. dixi judicandos, non quoad ætatem naturalem, sed quoad vires.

Ad 8. Non potest comedere carnes, si ex cerevisia (quæ esset loco vini) & oleribus non timeat grave nocumentum sanitatis, sed sine vino, & carnibus naturam sustentare possit. Qua in re plurimùm efficiet, & juvabit generosa resolutio. Hinc etiam non admitto, quòd, qui solùm uno die nullum haberet cibum nisi panem, eò ipso possit comedere carnes, si sit robustus, & communibus cibis assuetus. Excipi potest casus, quo alicui timeretur

tetur nocumentum sanitatis, v.g. qui assuetus est epulari quotidie splendidè.

Ad 9. Talis non peccat, si solùm urbanè invitet, & non importunè urgeat. Si verò nesciat, eum aliundè absolutè resolutum esse ad Cœnam, peccat mort. *Ratio*: Quia, quantum est de se, dat ei occasionem peccandi mortaliter.

Ad 10. Tutiùs, & probabiliùs R. negativè. *Ratio*: Quia dispensatio rationabiliter: debet intelligi sic, ut subintelligatur conditio: Si, & quamdiù indiges.

EXAMEN V.

De Ira, & Acedia, ac peccato in Spiritum Sanctum.

IRa est brevis stultitia, furor currens, & ebrietas in anima, inquiunt Ethici. Per iram gratia vitę socialis amittitur, quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est, ut bestialiter vivat. Tractat de ea S.Tho.2.2. q.158. per octo art.

Ira.

QUÆRO I. Quid est? Est ne peccatum? & quantum?

CV. *Resp.*1. Ira dicit duo, unum de materiali, quod est accensio sanguinis circa cor, ut explicatum est Tract.4. Exam.1. n.5. Alterum de formali, & hoc est appetitus vindictæ. Et passio appetitus sensitivi, à qua vis irascibilis (de qua loco mox citato actum est) denominatur, ut ait S.Tho.art.1. Ubi addit, quòd Ira possit se benè, vel malè habere; si enim vindicta est justa, seu appetitus ejus ordinatus, id est, si adsit secundùm rectam rationem, nimirum pro conservatione Justitiæ, & boni communis, vindicando, seu puniendo delicta, tunc irasci est laudabile, meritorium, & actus Justitiæ vindicativæ. Unde. Psal.4. *Irascimini, & nolite peccare.* Si autem ordinem rationis excedit, est peccatum, definiturque, quòd sit *appetitus inordinatus vindictæ*, seu, vitium inclinans ad eam, & sic conveniunt ei prædicata ante ex Ethicis adducta. Hæc vocatur Ira per vitium, & mala; prima verò Ira per zelum, & bona appellatur a S.Thom.art.1. ad 2. ubi de Ira per zelum eleganter sic loquitur ex S. Gregorio 5.moral. cap.33. Curandum summopere est, ne Ira, quæ ut instrumentum virtutis assumitur, menti dominetur, ne quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata à rationis tergo nunquam recedat. Addit ex eodem: Ira per zelum rationis oculum turbat, sed Ira per vitium excæcat.

Respondeo 2. Vitium Iræ ex genere suo est mortale.

Declaratur ex S.Tho.ar.3. Motus Iræ potest esse inordinatus, & peccatum dupliciter. Uno modo ex parte appetibilis, utpotè cùm aliquis appetit injustam vindictam; & sic ex genere suo Ira est peccatum mortale, quia contrariatur Charitati, & Justitiæ: potest tamen contingere, quòd talis appetitus sit peccatum veniale propter imperfectionem actus. Quæ quidem imperfectio attenditur, vel ex parte appetentis, putà, cùm motus Irę prævenit judicium rationis: vel etiam ex parte appetibilis, putà, cùm aliquis appetit in aliquo modico se vindicare. quod quasi nihil est reputandum, ita quòd etiamsi actu inferatur, non esset peccatum mortale, putà, si aliquis parum trahat aliquem puerum per capillos, vel aliquid hujusmodi. Alio modo potest esse motus Iræ inordinatus quantum ad modum irascendi, utpotè si nimis ardenter irascitur interiùs: vel si nimis exteriùs manifestet signa Iræ; Et sic Ira secundùm se non habet ex suo genere rationem peccati mortalis, potest tamen contingere, quòd sit peccatum mortale, putà, si ex vehementia Iræ aliquis excidat à dilectione Dei, & proximi. Hæc S.D. Vide infrà Tract.7. Exam.7. num.115. & 116. de discordia, contentione, &c.

Quomodo differunt Ira, & Iracundia, iratus, & iracundus?

Dico. In hoc differunt, quòd Ira, & Iratus dicant actum, iracundia verò, & iracundus habitum, qui est vitium Iræ anteà definitum; quando nimirum quis in Ira est habituatus per frequentatos actus. Unde S.Tho. 1.p.q.63.ar.4.ad 3. docet, aliquos esse naturaliter iracundos, id est, per consuetudinem, quæ est altera natura.

QUÆRO II. Ira velut vitium capitale habetne filios.

CVI. *Resp.* cum S.Thom.art.7. Habet sex filias, quæ sunt: Indignatio, & tumor mentis, quæ perficiuntur in corde; Clamor, Blasphemia, Contumelia, quæ perficiuntur ore; Rixa, quæ committitur opere externo.

Indignatio est, cùm quis non vult alium videre, nec cum eo conversari, reputans eum sua conversatione indignum. Communiter est peccatum veniale, nisi vel fiat cum magno scandalo, vel cedat in notabilem contemptum, aut grave damnum, vel odium talis personæ. Potest etiam sine omni culpa fieri, si nimirum fiat ex rationabili causa, v.gr. propter correctionem, & ne indignans ex alterius mala conversatione, & exemplo labatur in peccatum.

Tumor mentis est, ut ait S. Thom. dum quis

quis diversas excogitat vias vindictæ, estque mortalis, vel venialis, juxta quantitatem vindictæ intentæ.

Clamor est, dum homo in modo loquendi (per quem intelligitur inordinata, & confusa locutio) iram suam demonstrat. Quod si fiat sine gravi scandalo, est peccatum veniale.

Blasphemia est, qua quis prorumpit in verba Dei injuriosa. De qua agitur infrà Tract.7. Exam.3.nu.59. & seqq.

Contumelia effutit verba injuriosa proximo. De qua agitur infrà Tract.8.Exam.5.nu.100.

De Rixa agitur Tract.7. Exam.7. nu.134.

Acedia.

Si juxta S. Augustinum peccator non est dignus pane, quo vescitur, id maximè de acedioso homine verum est. Etenim Acedia (ut S.Gregor. loquitur) est de virtutum laudabili exercitio utriusque hominis languida dejectio. Vel, ut ait Damascenus, tristitia aggravans mentem, ut nihil boni ei agere libeat. De hoc vitio agit S.D.2.2. qu.35. per 4. art.

QUÆRO III. Quid est, & quantum peccatum?

CVII. *Resp.*1. In vulgari acceptione acedia sumitur pro pigritia, quatenus hominem facit pigrum, ignavum, ac tardum ad prosequendum bonum divinum. Solet etiam in communi sumi pro tristitia de bono spirituali. Sed utraque significatio est nimis generalis, quia juxta utrumque est generale peccatum, omne enim peccatum refugit bonum spirituale virtutis ei oppositæ, v.g. superbia refugit bonum spirituale humilitatis, luxuria bonum castitatis, &c. In quantum ergo est vitium speciale, unum ex 7. Capitalibus (uti de eo agitur hìc) definitur à S.Thom.ar.1. quòd sit tristitia, seu tædium, vel, *vitium inclinans ad tristandum de bono spirituali divino, quatenus est divinum, in eo, qui tristatur.*

Explicatur definitio. Dicitur 1. *de bono spirituali*, ut ab hac definitione excludatur tristitia de bono temporali. Dicitur 2. *de bono divino*, ut excludatur tristitia de bonis spiritualibus virtutum moralium, nam si quis tristetur de hoc, quòd debeat alteri reddere jus suum, quod est bonum justitiæ; vel moderatè edere, ac bibere, quod est bonum temperantiæ, non peccat peccato acediæ, sed illius vitii, quod contrariatur virtuti, de cujus bono tristatur. Dicitur 3. *quatenus divinum est*. Nam tristari de bono opere præcisè ratione annexi laboris, vel difficultatis, uti est in jejunio, propter esuriem; & in auditione Missæ, si ad eam valdè tempestivè debeat surgere, non peccat peccato acediæ, juxta S.Thom. ar.2. Dicitur 4. *In eo, qui tristatur*, seu quatenus bonum divinum participativè est in homine, consistens in charitate, & amicitia, colloquio, vel conversatione cum Deo. Nam tristari de bono divino, quatenus est in ipso Deo, spectat ad odium Dei, non ad acediam.

Sed dic, quæso, mihi, unde hoc vitium vocatur acedia? unde est hæc Etymologia?

Est ex hoc: Sicut acidum frigefacit, & tepefacit calorem, ita hoc vitium tepefacit in homine boni sui divini spiritualis amorem, ut patet ex S.Tho.ar.1. & ingenerat tædium operandi.

*Resp.*2. ad Q.3. Acedia ex genere suo est peccatum mortale, & est semper tale, si sit deliberata, & perfecta, v.gr. si quis tristetur, quòd sit creatus, vel vocatus ad gratiam, merita, gloriam, &c. vel si ex ea tristitia optet sibi, non esse, aut mori, vel esse bestiam. Vel si propter eam omittat aliquid, quod est necessarium ad salutem animæ, vel corporis.

Ratio est ex S.Thom.a.3. Peccatum mortale est, quod spiritualem vitam tollit, quæ est per charitatem, secundùm quam Deus nos inhabitat. Ergo illud peccatum est mortale, quod secundùm se, seu secundùm propriam rationem contrariatur charitati: Sed acedia est talis. Ergo. Prob.Min. Proprius effectus charitatis est gaudium de Deo: Acedia autem est tristitia de bono spirituali, in quantum est bonum divinum. Ergo.

Ex his patet, quòd etiam mortalissimè peccent illi, qui toti inamorati huic mundo, deliberatè eliciunt hunc actum. Modò Deus me perpetuò relinqueret in terra, ejusque delitiis, Cœlum Deo lubens relinquerem.

*Resp.*3. cum S.Tho.eodem ar.3. Si motus acediæ sit in sola sensualitate propter repugnantiam carnis ad spiritum, non excedit peccatum veniale.

Ratio: Quia deest consensus rationis saltem plenus, estque acedia solùm inchoata.

QUÆRO IV. Acedia quas habet filias?

CVIII. Habet sex juxta S.Thom. art.4. Et sunt.

1. *Malitia*, quæ est, quando ex tristitia, vel tædio rerum spiritualium tam malus quis efficitur, ut eas impugnet, aut nihil, vel parum curet, doleat se esse Christianum, se nosse Deum, vel res fidei. Et hoc ex genere suo est mortale, & semper est tale, si fiat seriò, & deliberatè. Unde malitia non accipitur hìc prout est genus vitiorum, ait S.Thom.

2. *Rancor mentis*, qui non accipitur hìc pro odio, sed in quantum est amaritudo contra eos, qui ad spiritualia inducunt, ut sunt Confessarii, Concionatores, &c. Est veniale, si desit scandalum, & illis non optetur grave malum.

3. Pu-

3 *Pusillanimitas* est parvitas animi, qua homo fugit opera spiritualia ardua, suam tamen potentiam non excedentia. Est veniale, nisi homo ex ea omittat aliquid, ad quod tenetur sub mortali.

4 *Desperatio*, De quâ infrà Tract.7.Exam.4. num.63.

5 *Torpor circa præcepta*, tepidè ea observando, id est, non cum eo fervore, uti homo potest, & debet. Huc referuntur, otium, pigritia, somnolentia, &c. Torpor communiter est peccatum veniale. Unde Doctores dicentes eum esse peccatum mort. videntur loqui de eo valdè strictè, si nimirum sit tantus, ut ex eo homo seipsum negligat, vel omittat id, ad quod sub gravi præcepto tenetur.

6 *Evagatio mentis* circa illicita, circa quæ versatur, estque tunc, quando homo ex tædio a spiritualibus se transfert ad delectabilia exteriora. De ejus gravitate, vel levitate judicandum est ex ipsismet objectis illicitis, uti suprà dictum est de cogitationibus morosis.

Peccatum in Spiritum Sanctum.

QUÆRO V. Quid, & quotuplex est? Estne idem ac peccatum ex certa malitia?

CIX. *Resp.* ex S.Thom.2.2.qu.14.ubi de hoc peccato agit per 4.art.& art.1. definit, esse *peccatum contra bonitatem Spiritui sancto attributam commissum.*

Declaratur verbis S. Doctoris sic dicentis: Spiritui Sancto appropriatur bonitas, sicut Patri potentia, & Filio sapientia. Unde peccatum in Patrem dicitur esse, quando peccatur ex infirmitate; peccatum in Filium, quando peccatur ex ignorantia; peccatum in Spiritum Sanctum, quando peccatur ex certa malitia, id est, scienter, ex illa electione mali.

Pergit S.D. Quod quidem contingit dupliciter: Uno modo ex inclinatione habitus vitiosi, qui malitia dicitur, & sic non est idem, peccare ex malitia, quod peccare in Spiritum Sanctum, nec est speciale peccatum, sed, ut ait ad 3. est quædam generalis conditio peccati. Alio modo contingit ex eo, quòd per contemptum abiicitur, & removetur id, quod electionem peccati poterat impedire. Sicut spes abiicitur per desperationem, & timor per præsumptionem, &c. hæc autem omnia, quæ peccati electionem impediunt, sunt effectus Spiritus Sancti. Et ideò sic ex malitia peccare, est peccare in Spiritum Sanctum. Ita S.D.

Ex quibus patet R. ad 3.p. Quæsiti.

*Resp.*2. Peccata in Spiritum sanctum sunt sex, nimirùm. Desperatio, Præsumptio, Agnitæ veritatis impugnatio, Fraternæ gratiæ invidia, Impœnitentia, Obstinatio.

Declarat hoc S.D. art.2. in c. Species peccati in Spiritum Sanctum distinguuntur secundùm remotionem, vel contemptum eorum, per quæ potest homo ab electione peccati impediri. Quæ quidem sunt vel ex parte divini judicii, vel ex parte donorum ipsius, vel ex parte ipsius peccati: avertitur enim homo ab electione peccati per considerationem divini officii, quod habet justitiam cum misericordia, uti & per spem, quæ consurgit ex consideratione misericordiæ, remittentis peccata, & præmiantis bona: & hæc tollitur per desperationem. De qua, uti & de præsumptione agetur infrà Tract.7.Exam.4.n.63.& 71.

Item avertitur homo a peccato per timorē, qui consurgit ex consideratione divinæ justitiæ punientis peccata, & hic tollitur per præsumptionem, dum scilicet aliquis præsumit, se gloriam posse adipisci sine meritis, vel veniam sine pœnitentia. Dona Dei, quibus retrahimur a peccato, sunt duo, quorum unum est agnitio veritatis, contra quod ponitur impugnatio veritatis agnitæ, dum scilicet aliquis veritatem agnitam fidei impugnat, ut licentiùs peccet. Aliud est auxilium interioris gratiæ, contra quod ponitur invidentia fraternæ gratiæ, dum scilicet aliquis non solùm invidet personæ fratris, sed etiam invidet gratiæ Dei crescenti in mundo.

Ex parte peccati sunt duo, quæ hominem a peccato retrahere possunt. Quorum unum est inordinatio, & turpitudo actus, cujus consideratio inducere solet in homine pœnitentiam de peccato commisso: & contra hoc ponitur impœnitentia, non quidem eo modo, quo dicit permanentiam in peccato, usque ad mortem; sic enim non est speciale peccatum, sed peccati circumstantia, sed accipitur hic, secundùm quod importat propositum non pœnitendi. Aliud est parvitas, & brevitas boni, quod quis in peccato quærit, cujus consideratio inducere solet hominem ad hoc, quòd ejus voluntas in peccato non confirmetur. Et hoc tollitur per obstinationem, quando scilicet homo firmat suum propositum in hoc, quòd peccato inhæreat. Ergo sunt sex, &c.

QUÆRO VI. Peccatum in Spiritum Sanctum estne remissibile?

CX. *Resp.* cum S.Thoma loco cit.art.3. in c. Est remissibile.

Ratio patebit in Tract.13. de Pœnit. Exam.2. num.16. ubi probabitur, nullum esse peccatum tam grave, quod per veram pœnitentiam remitti non possit.

Oppono: Matth.12.dicitur: Qui dixerit verbum contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro. Et S August.lib.1.de Ser.Dom.in monte, c.44.ait: Tanta est labes hujus peccati, quòd humilitatem deprecandi subire non potest.

Ad hoc R. verbis S.Tho.art.3.cit. Hoc peccatum dicitur irremissibile, non quòd non remittatur seriò pœnitenti, sed quia, in quantum est de se, habet meritum, ut non remittatur: Sicut aliquis morbus dicitur incurabilis secundùm naturam morbi, per quam tollitur id, per quod morbus potest curari, putà, cùm morbus tollit virtutem naturæ, vel inducit fastidium cibi, & medicinæ, licèt talem morbum Deus possit curare. Ita etiam peccatum in Spiritum Sanctum dicitur irremissibile secundùm suam naturam, in quantum excludit ea, per quæ fit remissio peccatorum. Per hoc tamen non præcluditur via remittendi, & sanandi omnipotentiæ, & misericordiæ Dei, per quam aliquando tales miraculosè spiritualiter sanantur. Hæc S. D.

Paulò aliter, & breviter dicitur, non esse remissibile, nisi ægrè admodùm, seu difficulter, quia tales peccatores raró agunt sinceram pœnitentiam, ut docet S.D. 3.p.qu.86.art.1.ad 3. Subdens, dici etiam irremissibile, quia pro tali peccato punitur aliquis, & in hoc seculo, & in futuro. Vide loco ante citato ex Tract.13.

TRACTATUS VI.

De Legibus.

Ex Prima Secundæ à Quæst. 90. usque ad 109. inclusivè.

NOn sine causa Tractatui de peccatis subnectitur Tractatus de Legibus, cùm, (teste Apostolo ad Rom.6.) peccati cognitio habeatur per legem. Quia juxta S. Augustinum peccatum est dictum, factum, vel concupitum contra Legem. De quo suprà actum est. Sit ergo

EXAMEN I.

De Lege in communi.

De qua Angel. Doctor agit Quæst. 90. per 4. art.

QUÆRO I. Teneturne Confessarius habere notitiam Legum?

I. *Respondeo affirm.* Ratio: Quia, ut suprà dictum est, Confessarius fungitur officio Doctoris, eiusque est, ad exemplum Christi, facere, & docere, ut pœnitens ab eo discat declinare à malo, & facere bonum, quasi a facie colubri fugere peccatum, & currere in odorem unguentorum virtutis. Idem est finis Legum, putà: prout a Theologo considerantur, non verò prout a Jurisprudente, qui politicam gubernationem, & communem Reip. pacem respicit. Leges hominem a vitiis avocant, avocat & Confessarius. Leges in foro conscientiæ ad internam sanctitatem informant, informat & Confessarius. Leges hominem ad ultimi finis supernaturalis (qui Deus est) consecutionem ducunt, ducit & Confessarius. Ergo.

QUÆRO II. Quid est Lex, & quotuplex?

II. *Resp.* I. Lex propriè sumpta bene definitur a S.Thoma hìc q.90.art.4 in fine corp.quòd sit *Ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata.*

Dixi, Lex *propriè*, seu strictè *sumpta*, si enim sumatur in ampla, & impropria significatione, per eam subinde intelligitur naturalis impulsus, vel inclinatio alicujus rei. Sic dicitur Lex fomitis, id est, inclinatio ejus, & concupiscentia adversùs spiritum, seu rationem. Sic dici potest, gravia Legem habere, ut tendant deorsum, levia sursum; uti & aquas, ne transeant fines suos. Idem est de inclinatione brutorum. In præsenti autem Lex sumitur propriè, id est, in quantum est humanorum actuum mensura, & regula, dirigens eos in bonum commune, & finem ultimum, qui est æterna felicitas.

Explico singulas definitionis particulas. Dicitur 1. *Ordinatio.* Cujus particulæ sensus liquet ex immediatè dictis, quia dirigere, regulare, & ordinare in præsenti idem sunt. Dicitur 2. *Rationis*, id est, intellectus practici, non autem præcisè speculantis, nec purè suadentis, consulentis, rogantis, &c. sed imperantis. Unde est ordinatio obligatoria. Nam ut S.D. art.1. in corp. ait: Lex a ligando dicitur. Dicitur 3. *ad bonum commune*, quia *Regnum non est propter Regem, sed Rex propter Regnum*, ait Arist.3 Polit. id est, propter communem Regni utilitatem, non propter suam privatam, leges condit. Et S.Basil. hom.12. in Prov. ponit hanc differentiam inter Regem, & tyrannum, quòd prior communi, alter propriæ utilitati studeat. Et S.Th.ar.2.in

Sed

Digitized by Google

Sed Cont. citat Isidorum dicentem: Lex a nullo privato commodo, sed pro communi utilitate civium conscripta. Et in c. ait: *Ultimus finis est humanæ vitæ felicitas, vel beatitudo, unde oportet, quòd Lex maximè respiciat ordinem, qui est in beatitudine.* Rursus: *Cùm omnis pars ordinetur ad totum, sicut imperfectum ad perfectum, unus autem homo est pars communitatis perfectæ, necesse est, quòd Lex propriè respiciat ordinem ad felicitatem communem.* Hæc S. D. loquens de fine intrinseco, seu operis, sive Legis secundùm se; per accidens enim est, si Legislator legem (etiam justam) à se positam, ad proprium interesse detorqueat. Dicitur 4. *ab eo, qui curam Communitatis habet.* Ubi per Communitatem intelligitur, v. gr. Regnum, Civitas, Ordo Religiosus, &c. quæ sunt Communitates completæ, & perfectæ. Per eum verò, qui curam habet, intelligitur persona publica, habens potestatem jurisdictionis, & politicam. Unde S. D. art. 3. ait. *Non cujuslibet ratio est factiva Legis.* Rationem dat: Quia Lex principaliter respicit bonum commune: Ordinare autem in bonum commune, vel est totius multitudinis, vel alicujus ejus vices gerentis. Ergo. Et ad 2. ait: Lex ut efficaciter ducat ad virtutem, debet habere vim coactivam: Sed hanc habet multitudo, vel persona publica, ad eam enim pertinet pœnas infligere. Ergo. Dicitur 5. *promulgata*, id est, publicè, seu per potestatem publicam intimata. De quo Q. 3.

III. *Resp.* 2. Lex variè dividitur. 1. Alia est æterna, alia naturalis. De quibus Examine seq. 2. Alia positiva, seu ab aliquo liberè posita, nimirum a Deo, vel homine, a cujus placito hæc lex pendet. Unde dividitur in divinam, & humanam. Lex divina alia est vetus, alia nova, id est, Veteris, & Novi Testamenti. Lex humana dividitur in Ecclesiasticam, & civilem. Prima est lata a Magistratu Ecclesiastico, unde sunt Leges Canonicæ, seu sacri Canones, sive Jus Pontificium. Lex civilis est lata a Magistratu Sæculari; Vocatur civilis, quia est pro bono civium posita. Tales sunt Leges Imperatoriæ, seu Jus Cæsareum, sive Imperiale. Datur etiam Jus Gentium. De quo infrà Tract. 8. Exam. 1. n. 3. Tandem Leges aliæ sunt merè pœnales, aliæ merè preceptivæ, aliæ mixtæ. De quibus infrà Exam. 5. in hoc Tract. n. 63. in Not. 2.

Estne Lex idem quod præceptum, vel in quo differunt?

IV. *Dico.* Etsi in lata, larga, seu ampla, ac vulgari acceptione, vel significatione interdum pro eodem sumantur, propriè tamen idem non sunt, sed differunt. 1. Lex per se primò, & immediatè respicit bonum commune, & ponitur Communitati, ut patet ex ejus definitione; præceptum verò non soli Communitati, sed & singularibus personis poni potest. 2. Lex tantùm ponitur ab habente curam Communitatis, prout etiam ex definitione patet; præceptum verò, velut actus potestatis gubernativæ potest poni a quovis Superiore, Domino, Patrefamilias, &c. Hinc regulariter apud Religiosos solùm Capitulum generale potest ferre Leges; quilibet autem Prælatus, etiam inferior, potest præcipere, ut testatur praxis in Ordine nostro Prædicatorio. 3. Lex ex natura sua est perpetua, præceptum verò per se est temporale, & expirat expirante præcipiente, seu cum morte ejus, sive naturali, sive civili, seu dum expirat ejus officium, seu gubernium. Unde præcepta nostri P. Provincialis expirant expirante ejus Officio, nisi per Capitulum, vel per Successorem confirmentur.

Quomodo intelligitur communis illa divisio præcepti in affirmativum, & negativum?

V. *Dico* 1. Vocatur præceptum affirmativum, quia affirmat, actum esse faciendum, eumque præcipit, explicaturque per ly *Facies*, vel *fac hoc*, v. gr. Honora Patrem, & Matrem. Vocatur negativum, quia negat, seu prohibet actum fieri, & explicatur per ly *Non facies*, v. g. Non mœchaberis.

Dico 2. S. Thom. 1. 2. q. 71. art. 5. ad 3. & q. 100. ar. 10. in c. & ad 2. docet differentiam inter hæc præcepta; Quòd nimirum præcepta affirmativa obligent semper, sed non ad semper; negativa verò obligent utroque modo. Et 1. 2. qu. 3. art. 2. in c. docet, quòd præcepta affirm. etsi semper obligent, non tamen ad semper, obligent autem pro loco, & tempore secundùm circumstantias debitas, secundùm quas oportet actum humanum limitari ad hoc, quòd sit actus virtutis. Quod ibi exemplificat in actu confessionis fidei. De quo infrà in Tract. de fide.

Rationem dat ibid. q. 33. art. 2. in corp. Quia præcepta negativa Legis prohibent actus peccatorum, qui sunt secundùm se mali, nec unquam ullo modo, aliquo tempore, vel loco possunt bene fieri, quia secundùm se sunt conjuncti malo fini. Ergo præcepta negativa obligant semper, & ad semper. Affirmativa verò sunt de actibus virtutum, ad quos inducunt, qui non quolibet modo fieri debent, sed observatis debitis circumstantiis, quæ requiruntur ad hoc, ut sit actus virtuosus, ut nimirum fiat, ubi debet, & quando debet, & secundùm quod debet. Ergo hæc præcepta non obligant pro tempore, id est, pro omni tempore, sed pro tempore debito, & congruo. Quod ibi exemplificat in præcepto correctionis fraternæ. De quo vide in proprio loco.

Nota ex S. D. 2. 2. quæst. 44. art. 3. ad 3. quòd omne præceptum affirmativum habeat annexum præceptum negativum, seu virtute in-

cludat illud, v.gr. præceptum dilectionis Dei, scilicet *diliges Dominum Deum tuum*, includit illud *: Ne oderis Deum tuum*. Unde 1.2. qu.10.art.4.ad 2.ait : Præcepta affirmativa distinguuntur a negativis, quando unum non comprehenditur in alio, sicut in honoratione parentum non includitur, quòd nullus homo occidatur, nec è converso : & propter hoc dantur diversa præcepta super hoc. Sed quando affirmativum comprehenditur sub negativo, vel è converso, non dantur super hoc diversa præcepta. Sicut non datur aliud præceptum de hoc, quod est, non furtum facies,& de hoc, quod est, conservare rem alienam, vel restituere eam. Et eadem ratione non sunt diversa præcepta de credendo in Deum, & de hoc, quòd non credatur in alienos Deos. Hæc ibi.

Quinam sunt actus Legis?

VI. *Dico* ex S.Thom. hic qu.92.art.2. Secundùm tres humanorum actuum (quos Lex diligit) differentias, tres etiam nominantur Legis actus. Imperat siquidem Lex actus virtuosos, prohibet vitiosos, permittit indifferentes, & parùm bonos, vel parùm malos. Quartus autem Legis actus, qui est punire, secundùm hoc sumitur, per quod Lex ad obediendum inducit, quod est timor pœnæ.

Ex quo patet, quòd sint quatuor actus Legis, scilicet præcipere, prohibere, permittere, punire : non quod omnes illi actus simul, & semper conveniant uni, & eidem Legi, sed toti Legum collectioni. Et ab his actibus Leges denominantur, ut aliæ sint præceptivæ, aliæ prohibitivæ, aliæ permissivæ, aliæ pœnales. Leges permissivæ (quibus permittuntur minora mala ad evitanda majora) potissimùm habent locum in humanis, & civilibus. Nam nec Lex æterna permittit ulla mala, ut docet S.August. lib.1.de lib.arbitr.c.5 & 6. nec Lex naturæ, utpotè quæ ea punit per remorsum conscientiæ, sicut Lex divina punit mala vel in hac, vel in altera vita. Deus ergo dicitur permittere mala, quia non punit ea in hoc mundo, reservans eorum pœnam pro altero. Vide Tract.3. Exam.5.nu.40. quòd aliqua sit, & quid sit permissio positiva.

Solent opponi plures actus Legis. Verùm illi omnes reducuntur ad illos quatuor. Ut 1. Taxare pretia rerum, reducitur enim ad prohibere, prohibetur enim, ne cariùs merces vendantur. 2. Irritare contractus, nisi fiant sub certis conditionibus, qui actus reducitur partim ad Legem præcipientem, in quantum præscribit formam in contractibus servandam; partim ad prohibentem, quatenus prohibet aliter validè contrahi. 3. Actus præscriptionis, & usucapionis, quibus per leges transferuntur rerum dominia, illi enim reducuntur ad Legem præcipientem, in quantum præcipitur, quòd hic, & non ille sit dominus rei. Tandem revocatio Legis; verùm hæc propriè non spectat ad Legem, quia de ratione Legis propriè est inducere obligationem, hæc autem per revocationem tollitur. Ergo.

QUÆRO III. Quid est promulgatio Legis? estne de essentia ejus? aut datne Legi virtutem obligandi?

VII. *Resp.* 1. Promulgatio est auctoritativa intimatio, seu publica, & solemnis propositio Legis ab habente auctoritatem, facta per vocem præconis, vel publicam, & auctenticam scripturam valvis affixam, vel Communitati prælectam.

Differt a divulgatione Legis, hæc enim fit per alterius, vel aliorum relationem, aut per simplicem, seu privatam notitiæ communicationem. Hinc si Lex aliqua jam esset concepta, scripta, a Legislatore subscripta, nondum tamen solemniter promulgata, attamen tibi privata notitia constaret, cras esse publicandam, immò etsi ipse interfuisses consilio, nondum te obligat, ut dicetur. Porrò quanta debeat esse promulgatio, dicetur infrà in hoc Tract.6. Exam.5.nu.57.

Secunda pars Quæsiti movetur propter duo Juris Axiomata, specietenus saltem sibi contradicentia. Unum est : *Leges priùs conduntur, quàm promulgantur*. Alterum, a S. Thom. artic. 4. in Sed Cont. citatum, est : *Leges instituuntur, cùm promulgantur : firmantur, cùm moribus utentium comprobantur*. Pro decisione.

Resp. 4. ex S.Thoma hic qu.90.art.4. Promulgatio, saltem aliqualis, est necessaria, ut Lex quæcunque, naturalis, æterna, divina, humana, habeat virtutem in actu secundo obligandi : attamen ante eam est essentialiter Lex.

Ratio S.Thom. ibid. Lex imponitur subditis per modum Regulæ, & mensuræ : Sed Regula, & mensura actu non regulat, aut mensurat, nisi imponatur, seu applicetur regulandis, sive mensurandis; & ante actum secundum mensurationis in se est verè mensura. Ergo licèt Lex ante applicationem sit verè Lex, & obliget in actu primo, ut tamen habeat virtutem obligandi in actu secundo, oportet, quòd applicetur hominibus per eam regulandis: Sed hæc applicatio fit per hoc, quòd in subditorum notitiam deducitur per promulgationem. Ergo.

Resp. 3. Ad præfata Juris Axiomata conciliandа, & rationem S.Thomæ explicandam, bene dicitur, Legem ante promulgationem condi, & habere suam essentiam, ac rationem Regulæ, ac mensuræ aptitudinalis, cum virtute obligandi in actu primo : sic ut verba definitionis non dicant actum, sed poten-

Digitized by Google

potentiam; ficut Regula, & menfura ante actualem regulationem, & menfurationem verè habet effentiam, quæ confiftit in poffe menfurare. Dum autem Leges promulgantur, inftituuntur, & ufu firmantur in hoc fenfu, quòd nimirum accipiant rationem Regulæ, ac menfuræ actualis cum virtute obligandi in actu fecundo, & perfectionem, feu firmitatem accidentalem ex ufu, qui facit, eam per non ufum, aut contrariam confuetudinem non poffe enervari. Vel dici poteft, quòd actualis promulgatio non fit quidem de effentia Legis, fit tamen conditio neceffariò requifita, ut Lex in actu fecundo obliget.

VIII. *Oppono* 1. contra R. 2. Non apparet, quomodo fit promulgata Lex naturalis, an verbo, an fcripto, maximè illis hominibus, qui vivunt in locis defertis. Idem Oppono de Lege æterna Dei, quia nulla creatura fuit ab æterno, cui potuiffet promulgari.

Oppono 2. contra R. 2. Quod ponitur in definitione rei, eft de effentia ejus: Sed in definitione Legis antè ex S. Thom. data exprefsè ponitur promulgatio per ly *promulgata*. Ergo.

Ad 1. Refpondet S.D. cit. art. 4. ad 1. dicens: *Promulgatio Legis naturæ eft ex hoc ipfo, quòd Deus eam mentibus hominum inferuit naturaliter cognofcendam*, feu impreffit tabulæ humani cordis. Unde Pfalm. 4. *Signatum eft fuper nos lumen vultus tui*, id eft, legis tuæ, *Domine*. Super nos, inquit, id eft, fuper omnes homines, etiam fuper illos Anthropophagos, in fylvis habitantes, nudè incedentes, humanis carnibus vefcentes (ut fuprà dictum) more pecorum cum quibufcunque obviis fœminis (& è contra) coeuntes. Hi enim lumini fuper fe fignato oculos claudunt, promulgationi Legis naturæ non parent. Ubi

Notanda funt verba S.Thom. quæft. 14. de Verit. art. 11. ad 1. dicentis: fi quis in fylvis nutritus ductum rationis naturalis fequeretur in appetitu boni, & fuga mali, certiffimè tenendum eft, quòd ei vel Deus per internam infpirationem revelaret, quæ ad credendum funt neceffaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum mitteret, ficut mifit Petrum ad Cornelium Centurionem Act. 19. Hæc S.D. Vide infrà Tract. 7. Exam. 2. num. 29.

Ad illud de Lege æterna patebit R. num. 9. fequente.

Ad 2. dift. maj. Quod ponitur, ut prædicatum conftitutivum, C. maj. folùm ut conditio neceffariò requifita, N. maj. Et fic dift. min. N. conf. Exemplum eft: Si definiam, objectum voluntatis effe *bonum apprehenfum*, apprehenfio non eft de effentia boni velut objecti, fed eft conditio intrinfecè neceffariò requifita. Ita etiam de promulgatione Legis.

EXAMEN II.

De Lege æterna, & naturali,

De prima agit S. Thom. hic qu. 93. per fex art.

De fecunda q. 94. pariter per fex art.

QUÆRO I. Dubitafne de *an eft*, feu de exiftentia Legis æternæ, & naturalis?

IX. *Refp.* Non dubito, fed indubitatè fuppono ex S.Thom. hic q. 91. art. 1. & 2.

Ratio. S. D. de exiftentia Legis æternæ eft: Lex nihil aliud eft, quàm dictamen rationis practicæ in Principe, qui gubernat aliquam Communitatem perfectam: Sed Deus eft Princeps, gubernans totam Communitatem hujus Univerfi. Ergo in eo eft aliqua Lex, qua eam gubernat. Sed divina Ratio nihil concepit in tempore, fed habet æternum conceptum, Prov. 8. Ergo illa Lex eft æterna.

De exiftentia Legis naturalis fic ait: Cùm Pfal. 4. dixiffet: Sacrificate facrificium juftitiæ, quafi quibufdam quærentibus, quæ funt juftitiæ opera? Subjungit: Multi dicunt, quis oftendit nobis bona? Cui quæftioni refpondens, ait: Siguatum eft fuper nos lumen vultus tui, Domine. Quafi lumen rationis naturalis, quo difcernimus, quid fit bonum, & quid malum, quod pertinet ad legem naturalem, nihil aliud fit, quàm impreffio divini luminis in nobis.

Oppono: Lex imponitur fubditis, & debet effe promulgata: Sed ab æterno nemo fuit præter Deum. Ergo nemini ab æterno potuit Lex poni, vel promulgari. Ergo non datur Lex æterna.

Solutio patet ex S.D. q. 91. art. 1. ad 1. fic dicente: Ea, quæ in fe ipfis non funt, apud Deum exiftunt, in quantum funt, ab ipfo cognita, & præordinata, fecundùm illud Rom. 4. Qui vocat ea, quæ non funt, tanquam ea, quæ funt. Sic igitur æternus divinæ Legis conceptus habet rationem Legis æternæ, fecundùm quod a Deo ordinatur ad gubernium rerum ab ipfo præcognitarum. Hæc ibi. Et ad 2. ait: Promulgatio fit & verbo, & fcripto, & utroq; modo Lex æterna habet promulgationem ex parte Dei promulgantis. Quia & Verbum divinum eft æternum, & fcriptura Libri vitæ eft æterna. Sed ex parte creaturæ audientis, aut infpicientis non poteft

esse promulgatio æterna. Ita S.D. Unde dist. min. Nemo fuit ut physicè existens in propria durationis mensura. C. ut à Deo cognitus, & præordinatus, vel etiam ut existens in mensura æternitatis, N.

Addo, quòd, ut ante dictum, promulgatio solùm sit conditio, ut Lex in actu secundo obliget, & ejus defectus non tollat, quin Lex in se sit essentialiter Lex, cum virtute obligandi in actu primo.

QUÆRO II. Quid est Lex æterna? estne omni creaturæ rationali nota? & omnium aliarum Legum causa?

X. *Resp.* 1. Lex æterna est ratio divinæ sapientiæ, secundùm quod est directiva omnium actionum, & motuum. Ita definit etiam S.Th. hic q.93.art.1.in fine corp.

Not. quòd Lex æterna per rationem differat à Providentia, & Ideis divinis. Nam Lex æterna per se primò respicit bonum commune totius Universi, Providentia Dei verò bonum singulare cujusvis creaturæ. Item: Lex in sua ratione dicit vim obligandi, non verò providentia. Ideæ divinæ respiciunt res ut creabiles, seu earum entitates, Lex verò ut gubernandas, eorumque motus, & actiones, ac ordinem illarum in finem.

Resp. 2. Lex æterna est omni creaturæ rationali nota. Ita S.Thomas q.93.art.2.

Declaratur ex eodem: Dupliciter aliquid cognosci potest: Uno modo in se ipso, alio modo in suo effectu, in quo aliqua similitudo ejus invenitur. Sicut aliquis non videns Solem in sua substantia, cognoscit ipsum in sua irradiatione. Sic Legem æternam, secundùm quod in se ipsa est (qualiter est idem cum essentia divina) nullus cognoscere potest, nisi solus Deus, & Beati Deum per essentiam videntes: tamen omnis creatura rationalis (pro sua quævis capacitate) ipsam cognoscit in effectu, seu secundùm aliquam ejus irradiationem, vel majorem, vel minorem: invisibilia Dei per ea, quæ sunt, intellectu conspiciendo: omnis enim cognitio veritatis est quædam irradiatio, & participatio Legis æternæ, quæ est veritas incommutabilis. *Subsumo*: Sed omnes homines (etiam dum primò veniunt ad usum rationis) de quo infrà Tract.7.Exam.2.nu.30. aliqualiter saltem cognoscunt veritatem, ad minùs quantùm ad communia principia Legis naturalis, v.gr. bonum est faciendum, malum est fugiendum. Ergo omnes Legem æternam pro modulo suo agnoscunt, saltem in actu exercito, si non in actu signato. Idem patet ex ante dictis ad Oppon.1.num.8.

Resp. 3. Omnes aliæ Leges derivantur a Lege æterna. Ita S.D.art.3. Cujus est hæc

Ratio 1. Lex æterna est Ratio divinæ Sapientiæ, &c. ut suprà. *Subsumo*; Sed divina sapientia Prov. 8. dicit: Per me Reges regnant, & Legum Conditores justa decernunt. Ergo.

Ratio 2. Lex importat rationem quandam directivam actuum ad finem: Sed in omnibus moventibus ordinatis oportet, quòd virtus secundi moventis derivetur a virtute moventis primi, quia movens secundum non movet, nisi in quantum movetur a primo, ut patet in Regentibus subordinatis: Lex autem æterna est Ratio gubernationis in supremo gubernante. Ergo omnes rationes gubernationis (quæ sunt Leges) quæ sunt in inferioribus gubernantibus, a Lege æterna derivantur.

QUÆRO III. Subduntur ne Legi æternæ omnes creaturæ totius Universi, naturales, insensatæ, irrationales, rationales, &c.

XI. *Resp.* affirm. cum S.D. ar.4. & 5. & 6. Sensus est: Quòd, si Lex sumatur latè, & amplè (ut est solùm movens, & ordinans) omnes creaturæ subiiciantur Legi æternæ. Unde S. D. art.4. ait: *Quæcunque divinæ gubernationi subduntur, subiiciuntur etiam Legi æternæ*: Sed omnes res, etiam insensatæ, subduntur divinæ gubernationi, ut patet: unde Prov. 8. dicitur: *Legem ponebat aquis, ne transirent fines suos.* Ergo & Legi æternæ in dicto sensu. Si verò Lex æterna sumatur propriè, & strictè, ut est præcipiens, & obligans, materia ei subjecta sunt soli actus humani, seu morales creaturæ rationalis.

Ratio. Tum quia sola creatura rationalis est capax Legis in rigore sumptæ, uti & obedientiæ, ratione indifferentiæ libertatis: tum etiam, quia, ut suprà dictum est, omnes actus humani suam bonitatem, vel malitiam habent per ordinem conformitatis, vel difformitatis ad Legem Dei æternam, & aliàs ab ea descendentes: sic ut illa sit Regula saltem remota nostrorum actuum. Ergo.

Oppono 1. Quod Lege regitur, non est fortuitum, vel casuale, nec inordinatum: Sed dantur casualia, fortuita, inordinata, ut monstra, & peccata. Ergo non omnia subduutur Legi Dei.

2. Videntur dari homines exleges, quia Apostolus 1.Timoth.1. & ad Gal.5. ait: *Si spiritu ducimini, non estis sub lege.* Ergo.

Ad 1. dist. maj. Non est casuale respectu ejus, cujus lege regitur. C. maj. respectu alterius, N. Et sic dist. min. N. conf. Quæ ergo sunt casualia, solùm sunt talia per ordinem ad causas secundas, & particulares, respectu Dei autem nihil est casuale. Unde monstra, & defectus naturales, sicut sunt ex Dei providentia, ita & subsunt Legi æternæ. Peccata sunt à Deo ut permittente, non ut causante, vel approbante:

Ad 2. N. ant. Verbum illud Apostoli (ait S.D. art.6. ad 1.) intelligitur, ut esse sub

Lege

Digitized by Google

Lege intelligatur ille, qui nolens obligationem Legis subditur quasi cuidam ponderi. Unde Glossa ibidem dicit: Sub lege est, qui timore supplicii, quod lex minatur, non amore justitiæ à malo opere abstinet; & hoc modo spirituales viri non sunt sub lege. Quia per charitatem, quam Spiritus Sanctus cordibus eorum infundit, voluntariè id, quod Legis est, implent. Ita S. Tho De quo plura vide infrà in hoc Tract. Exam. 5. n. 82. R. 1.

QUÆRO IV. Quid est Lex naturalis? estne mutabilis mutatione propriè dicta, aut dispensabilis?

XII. Præmittendum, quòd Lex, vel jus naturæ aliud sit merè permissivum, id est; nec præceptivum, nec prohibitivum. Aliud est positivum, seu positivè præcipiens, vel prohibens. Hujus secundi generis sunt præcepta Decalogi. Et de his est quæstio. Primi generis verò mutabilia sunt, qualia sunt v. gr. esse liberum, seu non esse mancipium, bona temporalia esse divisa, vel communia. Hæc enim natura non præcipit, nec prohibet, sed permittit. Unde bonorum divisio, & servitus introducta est jure gentium, & eodem jure hæc sunt mutabilia, qua tamen mutatione non facta Lex naturæ dictat, nullum in legitima possessione esse turbandum. Hoc præmisso

Resp. 1. Lex naturalis est dictamen quoddam rationis naturalis, a Natura, seu ab Auctore naturæ inditum, dictans, quid bonum sit, vel malum, quid agendum, quidve omittendum.

Declaratur breviter: Dicitur *inditum ab Auctore naturæ*, quia omnis Lex debet esse lata ab alio, ut superiore. Dicitur *dictamen*, putà, non merè ostensivum boni, & mali, sed & præceptivum, habet enim se per modum imperii: *Fac hoc*.

Oppono 1. Definitio, quæ convenit alteri à definito, non est bona. Sed hæc definitio convenit alteri nimirum Conscientiæ. Ergo.

2. Lex naturalis sæpè appellatur ipsum lumen naturale. Ergo non consistit in actu.

3. Si Lex naturalis est actus, ergo non manet, postquam actus transit, sed extinguitur cum illo.

Ad 1. N. min. Differentia est, quia Lex naturalis est dictamen, & Regula generalis, Conscientia verò est dictamen practicum in particulari. Item Conscientia est applicatio Legis naturalis, ac divinæ, humanæque ad particularem operationem, ipsa verò est principium applicabile.

Ad 2. dist. ant. Lex naturalis causaliter sumpta, C. formaliter, N. ant. & conf. Quando ergo Lex naturæ vocatur habitus, sumitur causa pro effectu, seu pro actu, quia causa eliciens illud dictamen practicum, seu imperium, est synderesis, quæ est habitus primorum principiorum moralium, seu practicorum, uti sunt: Omne bonum est faciendum. Omne malum est fugiendum. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, ratione cujus causæ, seu habitus dictamen illud manet virtualiter, licèt non formaliter. Ex his

Ad 3. patet distinctio. Pro quo vide de conscientia Tract. 2. Exam. 1. n. 5.

XIII. *Resp.* 2. ad Q. 4. Probabilior sententia cum S. Tho. hìc ar. 5. docet, quòd Lex naturalis non possit ulla potestate, etiam divina, mutari mutatione, vel dispensatione propriè dicta, bene tamen impropriè, seu ex parte materiæ. Ante prob.

Not. 1. ex S. Tho. cit. art. 5. Lex naturalis potest intelligi mutari dupliciter. Uno modo per hoc, quòd ei aliquid addatur, & sic nihil prohibet, Legem naturalem mutari, multa enim illi sunt superaddita ad humanam vitam utilia, nimirum tam per legem divinam, quàm per humanam. Alio modo potest intelligi mutatio Legis naturalis per modum subtractionis, ut scilicet aliquid desinat esse de lege naturali, quòd ante erat de illa. Et de hoc secundo modo est difficultas. Pro quo

Not. 2. mutationem (idem est de dispensatione) Legis dupliciter posse fieri. 1. Formaliter, & propriè, ut si objectum Legis maneat in iisdem circumstantiis, in quibus terminabat intentionem Legislatoris, & tamen tollatur obligatio ejus. 2. Materialiter, & impropriè, si nimirum Legis objectum, materia, & circumstantiæ ita varientur, ut Legislatoris intentio, consequenter & Legis obligatio ad illud non ampliùs se extendat.

Alii cum Gonet paulò aliter hoc explicant, dicentes, mutationem Legis propriè dictam esse, si ipsa mutetur in se, ut si expiret finito tempore, v. g. uno anno, pro quo præcisè est lata: vel si de justa fiat injusta; vel si a Superiore abrogetur, aut per dispensationem ab eo restringatur. Mutationem Legis impropriè, vel largè sumptam dicunt esse, si fiat mutatio ex parte materiæ desinentis subjacere obligationi Legis. Quæ mutatio maximè locum habet in iis, quæ à libero humanæ voluntatis (quæ mutabilis est) placito dependent, ut sunt vota, juramenta, &c. His notatis.

Ratio 1. *p. est*: Quod est per se, & intrinsecè bonum, non potest per ullam potestatem fieri malum, & è contra, quod est intrinsecè malum, non potest ullatenus fieri bonum: Sed quod Lex naturæ jubet, aut vetat, est per se, & intrinsecè bonum, vel malum. Ergo per nullam formalem mutationem, vel dispensationem potest se aliter habere. Min. prob. Quæ Lege naturæ prohibentur, vel imperantur, non ideò sunt mala, quia prohibentur; nec ideò bona, quia imperantur: sed prohibentur, vel imperantur, quia per se, & ex natura sua sunt mala, vel bona,

ita ut bonitas, vel malitia actus non pendeat ab extrinseca voluntate Dei, sed ex natura ipsius objecti suis circumstantiis vestiti, ut patet in præceptis de honorando parentes, de non mentiendo, non fornicando, &c. *Videatur S.Thom.* 1. 2.q.71.*art*.6.*ad* 4.

Confirm. Lex naturæ non est ad tempus lata, nec potest fieri injusta, nec abrogari, seu aboleri per contrariam legem, consuetudinem, vel desuetudinem, & hoc ob rationem mox datam. Ergo. Vide infrà de dispensatione in hoc Tract. Exam.5.num.90.

Ratio 2.*p*. Materia Legis naturæ non semper eodem modo se habet, sed ob occurrentes interdum alias circumstantias variatur. Ergo etiam tunc sequitur, ut id, quòd anteà erat de Lege naturæ, non ampliùs sit. Ant. declaratur ab exemplis, quæ hic ventilari solent. *Primum* est de Israelitis auferentibus bona Ægyptiorum, Exod.12. *Secundum* de dispensatione Dei cum Abrahamo, ut interficeret, & immolaret filium suum Isaac, Gen.22. Ubi Deus sua potestate mutavit materiam Legis, idest, bona Ægyptiorum donavit Israelitis, transferendo eorum dominium in illos. Item erat Dominus vitæ innocentis Isaaci. Ergo alteri poterat dare facultatem occidendi. *Tertium* est: Deus, & auctoritate Dei Papa potest mutare materiam juramenti, ac voti (saltem simplicis) quæ est fundamentum obligationis: hæc enim materia est actus humanus, ac liber voluntatis nostræ, super quam Papa habet potestatem. Ergò potest eam mutare, ac Legis obligationi subtrahere, obligatio quoque tollitur sublato fundamento. Sed hæc est materialis mutatio, ac impropria dispensatio Legis. Ergo. *Quartum*. Lex naturæ dictat, depositum, vel arma esse reddenda, si autem petantur in damnum tertii, per hanc circumstantiam mutatur materia Legis, & depositarius non tenetur reddere. Solet hic etiam adduci exemplum de Osea, cui Deus jussit, ut acciperet uxorem fornicariam, & de libello repudii, sed de primo vide suprà de fornic. Tract.5.Exam.2.nu.29. De secundo vide Tract.16.Exam.4.n.47.

Ad hæc ut materialis mutatio cadat in omnia Legis naturæ præcepta, patebit negativè ex dicendis posteà ad Q.5.

Eadem materialis mutatio est in matrimonio clandestino. Item in Lege usucapionis, qua non accipitur alienum, sed pro tranquillitate Reipublicæ, & ne dominia rerum sint incerta, supremus Magistratus dominium rei de uno transfert in alium. De quo infrà.

XIV. *Nonne* Lex naturæ patitur interpretationem, vel Epikejam?

Ante R. Nota, quòd licèt interpretatio, & Epikeja in largo, & vulgari sensu accipiantur pro eodem, propriè tamen idem non sunt: quia interpretatio est simplex declaratio Legis, ac verborum, quibus lata est, quorum sensus non est omnino clarus. Epikeja verò juxta Philosophum 5.Ethic.cap.10 propriè est *emendatio Legis, ubi deficit propter universale*. Nam cùm Lex sit universalis, Legislator autem non possit omnes casus prævidere, fit, ut in aliquo erret, & tunc contra verba Legis ex præsumpta voluntate Legislatoris utimur Epikeja, eò quòd ille censeatur nolle in hoc casu obligare, & ita se explicaret, si adesset. Hoc notato

Dico. Lex naturalis patitur quidem simplicem interpretationem, seu declarationem, non tamen propriè dictam Epikejam.

Ratio. Epikeja est emendatio legis, ubi deficit, &c. & interpretatur mentem Legislatoris, quando ab ipsomet non potest haberi. Sed Lex naturæ nequit emendari, nec deficere, ob rationem num.13.R.2.pro 1. p. datam. Et ratio naturalis, quæ est Legislatrix, etiam eam explicat, si qua declaratione indigeat, ut patebit in exemplis mox dandis. Ergo.

Confirm. Non omnia Legis naturæ præcepta sunt æquè facilia intellectu, & nota, sed aliqua sunt declaranda, v. gr. Lex naturæ dictat, suum cuique relinquendum, non esse occidendum, secretum esse servandum, alienum esse restituendum, &c. & tamen ipsa ratio naturalis, quæ has leges tulit, eas declarat, nimirum in extrema necessitate licere ab alio accipere necessaria vitæ, licere occidere aggressorem cum moderamine inculpatæ tutelæ, secretum non esse servandum, si vergat in perniciem Reipublicæ, alienum non esse restituendum, si restitutio cedat in damnum tertii. Ergo.

QUÆRO V. Spectantne omnia Decalogi præcepta ad Legem naturæ, ut sint immutabilia, & dispensabilia?

XV. *Resp*. 1. affirm. ad 1. partem Quæsiti, excepto tertio præcepto de sanctificatione Sabbati, præcisè quantùm ad determinationem temporis.

Ratio: Omnia, quæ in Decalogo præcipiuntur, vel prohibentur, sunt intrinsecè bona, vel mala, ut patet in cultu Dei, honore parentum, furto, adulterio, &c. suntque prohibita, quia mala; vel præcepta, quia bona. Ergo.

De sanctificatione Sabbati vide Tract. 10. Exam.5.nu.97. Hæc doctrina est contra aliquos Juristas, sentientes, prima principia practica per se nota esse tantùm de jure naturæ, conclusiones verò ex iis deductas, nimirum præcepta Decalogi, esse de jure gentium. Quæ sententia potest cum nostra conciliari dicendo, jus gentium dupliciter accipi posse. 1. Propriè, strictè, ac effectivè, id est, a Gentibus effectum, seu

ſeu inſtitutum. Largè impropriè, ſeu ſubjectivè, id eſt, ab omnibus gentibus velut ſubjectis obſervatum. Si Juriſtæ loquuntur de Jure gentium in ſecunda acceptione (quia ſic idem eſt, quod jus naturæ, juxta illud Tullii: In omni re omnium gentium conſenſus Lex naturæ putanda eſt) libenter teneo cum illis, non verò in prima ſignificatione.

Reſp. 2. Omnia Decalogi præcepta ſunt ſimpliciter indiſpenſabilia, nullo excepto. Ita S. D. q 100. a. 8.

Declarat, & probat hoc dicens. Sicut dictum eſt, tunc in præceptis debet fieri diſpenſatio, quando occurrit aliquis particularis caſus, in quo, ſi verbum Legis obſervaretur, contrariaretur intentioni Legislatoris: intentio autem cujuslibet Legislatoris ordinatur primò quidē, & principaliter ad bonum commune, ſecundò autem ad ordinem juſtitiæ, & virtutis, ſecundùm quem bonum commune conſervatur, & ad ipſum pervenitur. Si qua ergo præcepta dentur, quæ contineant ipſam conſervationem boni communis, vel ipſum ordinem juſtitiæ, & virtutis, hujuſmodi præcepta continent intentionem Legislatoris, ideò indiſpenſabilia ſunt, putà, ſi poneretur hoc præceptum in aliqua Communitate, quòd nullus deſtrueret Rempublicam, neque proderet civitatem hoſtibus, ſive quòd nullus faceret aliquid injuſtè, vel malè, hujuſmodi præcepta eſſent indiſpenſabilia. Sed ſi alia præcepta traderentur, ordinata ad iſta præcepta, quibus determinantur aliqui ſpeciales modi, in talibus præceptis diſpenſatio poſſet fieri, in quantum per omiſſionem hujuſmodi præceptorum in aliquibus caſibus non fieret præjudicium primis præceptis, quæ continent intentionem Legislatoris: putà, ſi ad conſervationem Reipublicæ ſtatueretur in aliqua civitate, quòd de ſingulis vicis aliqui vigilarent ad cuſtodiam civitatis obſeſſæ, poſſet cum aliquibus diſpenſari propter aliquam majorem utilitatem. Præcepta autem Decalogi continent ipſam intentionem Legislatoris, ſcilicet Dei; nam præcepta primæ tabulæ, quæ ordinant ad Deum, continent ipſum ordinem ad bonum commune, & finale, quod Deus eſt. Præcepta autem ſecundæ tabulæ continent ordinem juſtitiæ inter homines obſervandæ, ſcilicet, ut nulli fiat indebitum, & cuilibet reddatur debitum, ſecundùm hanc enim rationem ſunt intelligenda præcepta Decalogi. Et ideò ſunt omninò indiſpenſabilia. Hæc S. D. juxta ſenſum in R. 2. ad Q. 4. anteà traditum.

Reſp. 3. Aliqua Decalogi, ac Legis naturæ præcepta nec materialiter poſſunt mutari, nec impropriè diſpenſari, ſed materia eorum abſolutè eſt invariabilis.

Ratio: Quia quorundam materia habet eſſentialem convenientiam, vel eſſentialem repugnantiam cum Lege æterna Dei, & ratione. Talia ſunt præcepta de colendo uno vero Deo, de non mentiendo, non blaſphemando, &c.

Reſp. 4. Præcepta non ſolùm primę, ſed & ſecundæ tabulę formaliter, & propriè ſunt indiſpenſabilia.

Ratio eſt, quam dat S. D. citato art. 8. ad 2. dicens: Sicut Apoſtolus dicit 1. ad Timoth. 2. Deus fidelis permanet, negare ſe ipſum non poteſt, negaret autem ſe ipſum, ſi ordinem ſuę juſtitiæ auferret, cùm ipſe ſit ipſa ſua juſtitia: & ideò in hoc Deus diſpenſare non poteſt, ut homini liceat non ordinatè ſe habere ad Deum, vel non ſubdi ordini juſtitiæ ejus, etiam in his, ſecundùm quæ homines ad invicem ordinantur.

XVI. *Oppono* 1. Inter præcepta Decalogi eſt obſervatio Sabbati: Sed in eo fuit diſpenſatum, dicitur enim 1. Mach. 2. Et cogitaverunt in die illa dicentes: Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello in die Sabbatorum, pugnemus adversùs eum. Ergo.

2. Pręcepta Decalogi non magis ſunt de jure naturę, quàm ſit monogamia; ſeu unitas uxoris: Sed in hac diſpenſavit Deus concedendo antiquis Patribus polygamiam, ſeu uxorum pluralitatem. Ergo & in illis poteſt.

Ad 1. S. D. citato a. 8. ad 4. ait: Illa excogitatio magis fuit interpretatio pręcepti, quàm diſpenſatio. Non enim intelligitur violare Sabbatum, qui facit opus, quod eſt neceſſarium ad ſalutem humanam; ſicut Dominus probat Matth. 12. Ita ibid.

Ad 2. Reſpondet Sanctus Doctor in Supplem. q. 65. a. 2. ad 1. dicens: Jus naturę ſemper, & ubique, quantum eſt de ſe, habet eandem potentiam, ſed per accidens propter aliquod impedimentum quandoque, & alicubi poteſt variari Sicut Philoſophus in 2. Ethic. Exemplum ponit de aliis rebus naturalibus. Semper enim, & ubique dextra eſt melior, quàm ſiniſtra ſecundùm naturam: ſed propter aliquod accidens contingit aliquem eſſe ambidextrum, quia natura noſtra variabilis eſt. Et ſimiliter etiam eſt de naturali juſto, ut ibidem Philoſophus dicit. Hęc ibi. Mutavit ergo Deus in diſpenſatione Polygamiæ materiam præcepti dominium corporis ad uſum matrimonii dividendo ab una in plures: quod poterat tanquam abſolutus humani corporis dominus.

Not. ex Cornejo, quòd licet ea, quę pertinent ad primaria Juris naturę pręcepta, ſint prorſus invariabilia, adeò ut nullo prorſus tempore, nulloque rei eventu variari poſſint, vel mutari, uti ſunt illa principia: Bonum eſt faciendum, malum eſt fugiendum; attamen inter illa, quę pertinent ad ſecundaria Legis naturę pręcepta (qualia ſunt pręcepta

Decalogi, hæc enim ex prioribus tanquam principiis, ut conclusiones per immediatam consequentiam facillimè, etiam sine Præceptore, deducuntur) quædam sunt omninò immutabilia, ut precepta primæ Tabulæ, præsertim de colendo uno vero Deo, & per ipsum non vanè jurando. Quædam verò possunt variari, ut sunt aliqua, quæ cadunt sub præceptis secundæ Tabulæ, ad proximum pertinentia, quorum materia variari potest variatis circumstantiis. Cujus rei exempla patent ex anteà dictis, tum de reddendo deposito, tum de ablatione rei alterius in extrema necessitate, & patet etiam in præcepto honorationis Parentum, quibus, si sint proditores Patriæ, opera pietatis justè denegantur. Et de Polygamia id ipsum immediatè ante hoc Not. ostensum est.

Ex his R. 2. ad 2. Oppos. dist. min. dispensavit propriè, N. impropriè, C. Quare autem in quibusdam Decalogi præceptis, nec impropriè possit dispensari, patet ex dictis pro R. 3. Quoad præsens servit bene explicatio Patris Cornejo; Licèt enim præcepta Juris naturę sint per se immutabilia, hoc est, talia, ut objecto, fine, & circumstantiis debitis manentibus mutari nequeant, illis tamen aliquo modo mutatis possunt ipsa pręcepta mutari. Et quia modò post Adventum Christi cessat urgens necessitas primarii finis matrimonii (qui est multiplicatio fidelium ad cultum Dei) quæ necessitas vigebat tempore Legis mosaicæ, & ante ipsam temporibus Abrahæ: ideò nunc est contra Legem naturæ habere plures uxores, tunc verò minimè: eratque solùm mutatio materię Legis mutatis circumstantiis. De Polygamia vide plura infrà Tract. 16. Exam. 1. n. 5. Item quomodo Deus possit dispensare in Matrimonio rato, non consummato, illud, per Professionem solemnem dissolvere, cùm tamen jure naturæ indissolubile sit. Vide in eodem Tract. Exam. 4. n. 48.

QUÆRO VI. Potestne dari invincibilis ignorantia Legis naturæ, & Decalogi in homine habente usum rationis?

XVII. Quid sit ignorantia invincibilis, vide Tract. 3. Exam. 2. n. 23.

Not. Præcepta Legis naturæ ad tres classes posse reduci, sicut in prima classe sint illa universalissima non tam præcepta, quàm præceptorum omnium principia: *Bonum est faciendum: Malum est fugiendum. Quod tibi non vis fieri*, &c. In secunda classe sunt, quæ ex istis solo rationis naturalis lumine per facilem discursum deducuntur, uti in Decalogo sunt, v. g. Præcepta Deum colendi: Parentes honorandi, non jurandi, non fornicandi, non mentiendi, &c. Et horum transgressio potest interdum vestiri aliqua circumstantia prætensi honesti finis, v. g. mentiri ad salvandam vitam, furari ad dandam eleemosynam, occidere agonizantem, ne diù patiatur, se polluere sanitatis gratia, &c. in tertia classe sunt alia quæ ex primis nonnisi longo, & difficili discursu deducuntur, & ab iis plurimùm distant, uti sunt præcepta, quæ prohibent certos contractus, qui reverà usurarii, vel simoniaci sunt, sed tales evidenter non apparent, sed inter ipsos DD. controversia est, an tales sint. Hoc notato

Resp. Probabilius est, quòd in homine adulto usum rationis habente non possit dari ignorantia invincibilis, seu inculpabilis præceptorum primæ, aut secundæ classis, bene tamen tertiæ. Ita videtur colligi ex S. Thom. a. 4. & 6. Prima, & secunda Pars intelligitur, etsi transgressio vestiatur circumstantia finis secundùm se honesti.

Ratio 1. *p.* Quia ista principia sunt per se nota, non tantùm secundùm se, sed etiam quoad nos, seu sunt conjunctissima lumini naturali intellectus practici, sicut illa principia speculativa, v. g. *Totum est majus sua parte: Quodlibet est, vel non est*, sunt conjunctissima intellectui speculativo. Ergo sicut hæc non possunt ignorari ab intellectu speculativo, ita nec illa inculpabiliter à practico.

Ratio 2. *p.* Præcepta secundæ classis licèt sint conclusiones ex primis deductæ, deducuntur tamen ex iis cum summa facilitate, nemine exterius docente, sed vi solius rationis naturalis. Ergo non possunt invincibiliter ignorari, nisi pro brevi illa mora, seu tempore, quo illa deductio, seu discursus formatur (uti aliqui distinguunt) quæ distinctio parùm, vel nihil facit ad praxim.

Declaratur ulteriùs hæc 2. p. *primò* ex S. Tho. art. 4. & 6. Admisso quòd dentur barbaræ, & incultę Gentes, quædam præcepta secundæ classis, & Decalogi ignorantes, sibi persuadentes, quòd liceat occidere (uti apud Germanos olim latrocinium non reputabatur iniquum, ut refert S. Thom. art. 4.) Item quòd liceat furari, fornicari, se polluere, &c. hæc tamen ignorantia est invincibilis, & culpabilis. Ergo Prob. ant. pro 2. p. Illa ignorantia est culpabilis, & vincibilis, quæ oritur ex hominis culpa, non solùm originali, sed & personali. Sed dicta ignorantia oritur ex propria culpa personali, nimirum ex pravis habitibus, consuetudine, pravis affectibus, concupiscentiis, & passionibus, quas aliqui voluntariè non reprimunt, & sic illuminationi divinæ, & Legis naturæ radiis culpabilem obicem ponunt ex quo hęc ignorantia, licèt non directè & in se, bene tamen indirectè, & in sua causa (quæ sunt dicti pravi affectus) est voluntaria.

Declaratur 2. & ostenditur, quòd non solùm non possit dari ignorantia invincibilis actuum Legi naturæ repugnantium, secundùm se, &

ab-

absolutè sumptorum, sed etiam, ut aliqua honesti finis circumstantia vestitorum, ut explicatum est ante in Not. ante R. ostenditur, hanc ignorantiam esse invincibilem, quia facilè potest vinci per illud commune principium quòd cuivis homini natura inseruit: *Non sunt facienda mala, ut veniant bona*. Deinde loquendo de speciebus luxuriæ, v.g. mollitie, fornicatione, &c. ipse pudor à natura inditus dictat, a similibus esse abstinendum, præsertim inter Christianos, & in locis, ubi pueri timoratè educantur: dictat, inquam, etiam in istis locis: ubi fornicatio, & lupanaria impunè permittuntur. De quo supra.

Quid ergo faceres, si ad tuum Confessionale veniret unus simpliciota, rudis rusticus, saltem sub veniali se accusans de mille pollutionibus, uti, & de fornicationibus, quas non censuit esse mortales, ex eo, quia vidit meretricium impunè grassari?

Resp. Quoad praxim curarem, ut repeteret omnes præcedentes confessiones in eo statu factas, difficile enim est judicare, an in talibus ignorantia sit invincibilis. Hinc observent animarum Pastores, & Confessarii, Concionatores, Catechistæ, &c. quid, & quantum ex vi officii sui incumbit circa instructionem ovium suarum, præsertim in talibus, & similibus ignorantiæ casibus.

Declaratur 3. & specialiter ostenditur, non posse dari ignorantiam invincibilem hujus præcepti. Quòd Deus sit colendus. Et quidem ex ante dictis, & ex illo Psal. 4. *Signatum est super nos*, &c. patet, Legem naturalem esse omnibus hominibus ingenitam, sed primum, & universale fundamentum Legis naturæ est hęc veritas: Extat Deus, & est colendus, ut supremus, & unicus Judex, malorum vindex, bonorum retributor; nemini enim non dictat natura, mala esse punienda, bona præmianda ab aliquo superiore, & cùm non detur processus in infinitum, Natura tandem devenit ad unum supremum. Et hoc apud gentes etiam incultas, & agrestes.

Hinc Atheistæ, quia divino Soli clarè splendenti oculos malitiosè claudunt, eum etiam in meridie non vident, non quia non possunt, sed quia nolunt: qui verberibus potiùs, quàm verbis; igne magis, quàm ratione sunt convincendi.

Ratio 3. *p.* Illi excusantur ab observantia Legis, quibus Lex non est sufficienter intimata, seu promulgata: Sed præcepta tertiæ classis (cùm à primis universalissimis principiis plurimùm distent, & ex iis nonnisi magno labore, ac discursu, cujus homines rudes, simplices, & ignari sunt incapaces, deducantur: & etiam inter ipsos DD. de iis jurgia sint) non sunt omnibus sufficienter intimata. Ergo in aliquibus hominibus potest dari invincibilis ignorantia eorum, etiam ad longum tempus, & fortè per totam vitam.

Hujus tertiæ partis Oppositum tenuerunt aliqui antiqui cum nostro B. Alberto Magno quorum tamen sententia potest cum nostra cõciliari, distinguendo inter leges, seu præcepta Juris naturæ juxta præfatas tres classes:

Ex dictis infertur, posse à fortiori in quibusdam hominibus dari ignorantiam invincibilem alicujus Legis divinæ positivæ, v.g. de receptione Sacramentorum quorundam in tali, vel tali casu.

EXAMEN III.

Et speculum peccatorum super Decalogum.

De quo tractat Angelicus Doctor infrà q. 100. *per* 12. *art.*

HOc Examen. serviet Confessori, uti sciat, pœnitentem, ubi necesse fuerit, examinare: serviet pœnitenti, ut sciat pro paranda Confessione sive particulari, sive generali, conscientiam suam discutere.

QUÆRO. Quis Legislator posuit Leges, vel præcepta Decalogi? Quot, & quæ sunt? scis ne assignare modos peccandi contra illa?

XVIII. *Resp.* Legislatrix Decalogi est ipsa rationalis natura, seu Ratio naturalis, & Deus, ut Auctor naturæ. *Ratio* est eadem, quæ data est pro R. 1. ad Q. 5. Exam. 2. n. 15. Præcepta Decalogi sunt decem, ideò enim Decalogus vocatur. Quænam illa sunt, & quomodo contra ea peccetur, patebit ex dicendis.

Primum Decalogi Præceptum,

Ego sum Dominus Deus tuus. Non habebis Deos alienos coram me, nec facies tibi sculptile, ut adores illud.

XIX. Hoc pręcepto jubemur, Deum diligere, & colere, qui cultus maximè fit per actus virtutum Theologicarum, quæ sunt Fides, Spes, & Charitas, & per actus Religionis, quæ est virtus moralis, immò moralium præstantissima.

Peccatur contra hoc Præceptum

Primò Deum super omnia, & ex toto corde non amando, & res creatas inordinato amore prosequendo.

2. Non sperando in Deum, uti fas est, diffidentiam admittendo circa ejus bonitatem, desperando, vel de ejus misericordia pręsumendo.

3. Deo debitas grates pro beneficiis non persolvendo, mandata Dei violando, vel servando, ac peccata vitando præcisè ex metu gehennæ, seu timore servili.

4. In Dei servitio, ac Sanctorum Patronorum

norum veneratione, tepidum, inconstantem, & acediosum se exhibendo, vel per excessum Sanctos, vel Deiparam, uti Deum adorando.

5. Sacramenta indignè, vel sine debita præparatione suscipiendo, negligendo, illudendo, spernendo.

6. Beneficia Ecclesiastica pro re temporali vendendo, emendo, procurando, confidentialiter tenendo: aut quovis alio modo Simoniam exercendo.

7. Preces cùm culpabili distractione, ac irreverentia peragendo, res divinas, aut sacras irreverenter tractando; in loco sacro indevotè se habendo, obambulando, confabulando, ridendo, nugas tractando, &c.

8. Adversa animo patienti non tolerando. In adversis contra Deum murmurando, quasi non sit justus, clemens, &c. blasphemando.

9. De dono aliquo naturali, vel supernaturali superbiendo, vel illud suis viribus attribuendo, de propriis meritis præsumendo.

10. Idololatriam committendo, v.g. dæmonem, Solem, Lunam, aliamve creaturam, ut Deum colendo, etiam solùm exteriùs.

11. In rebus fidei hæsitando, dubitando, vel articulum Fidei omnino negando, etiam ex metu, aut solo opere externo. Præsumptuosè mysteria fidei scrutando, aut de iis disputando.

12. Deum tentando, à Deo, vel Sanctis miracula expetendo, aut volendo, ut miraculosè succurrant, cùm tamen sit alia juvandi via. Item superstitione aliqua utendo.

13. Seipsum, vel alium circumcidendo, aut alia ceremonia judaica, vel mahometica Fidei nostræ contraria utendo, licèt interiùs eam detestetur.

14. Utendo ope dæmonis, velut Spiritus familiaris, ut vel admoneat, vel pandat, aut renunciet, quid ab aliis, vel alibi, v.g. in castris hostium, agatur, vel similia permittendo, non puniendo, &c.

15. In loco (ubi vestis, vel aliud signum est Nota, cujus Religionis aliquis sit) deferendo vestem, quæ est signum Judæi, vel Saraceni, &c.

16. Falsas reliquias pro veris colendis proponendo, vel fictas votivas imagines offerendo, ut alios ad idem alliciat, licèt devotionem per hoc augere intendat.

17. Dæmones, vel Magos consilii, vel auxilii causa corde, ore, opere, vel pacto invocando, aut adjurando. Necromantiam, vel aliquam artem magicam discendo, vel discere volendo. Libros de hoc tractantes non comburendo.

18. Ope dæmonis, vel maleficiorum thesaurum investigando, vel proximo damnum inferendo per aliquas invocationes tacitas, aut expressas, vel incantationes. Incantationem incantatione; maleficio maleficium dissolvendo, vel alium, etiam ad id paratum, inducendo ad illud.

19. Divinatores interrogando ratione alicujus secreti, v.g. furti, vel tentando id cognoscere fortibus, aleis, chartis, libro, cribro, astrolabio, &c. Ad conservanda, curanda, invenienda animalia uti incantationibus, vana observatione, verbis sacris, aut profanis. Consulendo Ægyptios, seu, ut vocant, Cingaros de sua fortuna.

20. Res sacras, v.g. Oleum sacrum, aquam baptismalem, verba consecrationis, aram, vel hostiam consecratam, &c. ad maleficia adhibendo, vel ex malo fine, aut sine rationabili causa gestando.

21. Ad sanitatis restitutionem adhibendo alicui media omnino disparata, seu nulla ad id virtute pollentia, nullam cum effectu connexionem habentia, v.g. cingulo metiendo, vimen findendo, arborem aperiendo, super certam herbam urinando, &c.

22. Servando, aut pingendo fictas imagines Sanctorum, vel Deiparę, aut tales, quæ Sanctis, Papæ, Ecclesiæ, vel ejus Prælatis sunt injuriosæ.

23. Ex somniis firmiter tenendo, hoc, vel illud eventurum, Thesaurum se inventurum, talem uxorem ducturum, se nunquam fore interficiendum, vel propter hoc omittendo solita pietatis officia.

24. Deferendo certa signa, characteres, Brevia, vi quorum credit, se nunquam in pugna vulnerandum, aut non succubiturum, subita morte non moriturum, igne, vel aqua se non periturum, &c.

25. Reliquias, etiam veras, gestando cum quadam vana observantia, v.g. in vasculo, quod sentit necessariò debere esse trigonum, vel rotundum.

26. Tenendo, grave malum sibi imminere ex eo, quòd audiatur garritus avium, ululatus luporum, &c. vel quòd obviaverit sibi aliqua vetula, vel mulier gravida.

27. Credendo, hominem sub tali, vel tali sidere natum cogi ad bene, vel malè agendum. Observando, diem Lunæ v.g. meliorem esse pro exitu è domo, quàm diem Veneris. Pedem sinistrum necessariò priùs calceandum esse quàm dextrum, vel eo post somnum priùs terram esse contingendam, vel è contra.

28. Sumendo prunas ignitas, candens ferrum, aquam ferventem, vel ignem intrando, ad probandam innocentiam.

29. Non conando scire ea, quę scire, vel explicitè credere est de necessitate salutis. Vel filios, aut subditos suos ad ea discenda non compellendo, superstitiosa eos docendo, &c.

Hæc

Digitized by Google

Hæc sunt potissima peccata contra primum Decalogi præceptum, quæ tamen omnia non semper sunt mortalia: de quantitate culpæ judicare poterit Confessor, & plures peccandi modos inveniet, si consuluerit proprium locum in hoc Tribunali, seu Opere morali, in quo de hac, vel illa re agitur, quærendo in Indice, v.g. de charitate, amore, fide, spe, odio, infidelitate, heresi, desperatione, superstitione, sacrilegio, tentatione Dei, simonia, maleficio, &c. Idem moneo circa ea, quæ dicentur circa alia Decalogi Præcepta, uti & in Examine sequenti de peccatis, vel peccandi modis plurium statuum in particulari.

Secundum Decalogi Praceptum.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.

Hoc Præcepto prohibetur vanè jurare, blasphemare, malè vovere, &c.

Peccatur contra hoc

XX. *Primò*. Malè jurando, nimirùm sine judicio, necessitate, &c. vel joco; aut benè juratum malè adimplendo. Vel jurando, se malum facturum, aut bonum opus omissurum.

2. Pejerando, seu jurando id, quod reverà scitur esse falsum, vel saltem dubitatur de veritate. Vel jurando ex consuetudine, ex levitate, &c.

3. Alium ad malè jurandum, vel pejerandũ inducendo, vel jurando per Deos falsos, aut per membra Dei, talia ei attribuendo, Deo, vel sanctis malè precando.

4. Blasphemando, seu injuriosa verba in Deum, vel Sanctos effutiendo, perfectiones Dei Creaturæ attribuendo.

5. Nomine Dei, & Sanctorum in profanis discursibus abutendo.

6. Malè vovendo, vel votum malè implendo, vel impletionem sine rationabili causa differẽdo; vel omninò omittendo, vel vovendo, aut jurando sine animo implendi, aut se obligandi.

7. Vovendo sub conditione, & faciendo, ne conditio impleatur.

8. In Religione vota solemnia, vel unum ex illis violando.

Tertium Decalogi Praceptum.

Memento, ut diem Sabbati sanctifices.

Festa sanctificantur cessando ab opere servili, audiendo Missam, Deum orando, jejunando, aliaque Ecclesiæ præcepta, ad hoc tertium reducta, observando.

Peccatur contra hoc

XXI, *Primò*. Faciendo, vel fieri mandando In die Festo opera servilia per duas, vel tres horas, vel ultra, subditos semel, aut sæpius ad ea adigendo, Festorum Vigilias, seu jejunia violando.

2, Missam, vel notabilem ejus partem negligendo, sub ea dormiendo, aut culpabiliter se distrahendo, etiam sola cogitatione, garriendo, literas, vel novellas legendo, oculis circumvagando, Concionem ex mera negligentia omittendo.

3. Dies festos in popinis consumendo, in iis nugando, cum scandalo vociferando, præsertim sub divino Officio.

4. Horas Canonicas (supposita obligatione) quotidie non recitando, sed totaliter, vel notabilem partem omittendo, aut indevotè, sine in vel attentione eas orando.

5. Tempore ab Ecclesia vetito nuptias celebrando.

6. Annuam Confessionem, & Paschalem Communionem omittendo. Vel faciendo eam sacrilegè, nimirùm cum peccato mortali, sive affectu ejus.

7. Locum sacrum, v.g. Templum, vel Cemeterium violando, aut polluendo, verita ibi exercendo, furando, rapiendo, vel privata, aut indebita auctoritate extrahendo eum, qui ad Ecclesiæ asylum, seu immunitatem confugit.

Quartum Decalogi Praceptum.

Honora Patrem, & Matrem, ut sis longævus super terram.

Nomine Patris, & Matris intelliguntur, non tantùm ii, qui nos genuerunt, sed & illi, qui sunt loco Parentum, ut Curatores, Tutores, Magistri, Domini respectu famulorum, Superiores, &c.

Peccatur contra hoc

XXII. *Primò:* Parentibus vel iis qui vice eorum sunt, ac Superioribus debitam reverentiam, & amorem non exhibendo.

2. Justa Superiorum mandata transgrediendo, præsertim ex contemptu. Contrà eorum Ordinationes murmurando. Eos spernendo; Eorum vitia injustè propalando.

3. Parentes vel consanguineos pauperes despiciendo, non agnoscendo, eis non subveniendo.

4. Parentibus, vel Superioribus mortem optando. Duris, asperis, injuriosis, irrisoriis verbis eos excipiendo, vel indignis gestibus aspernando.

5. Eos occidendo, mutilando, percutiendo ex , vel sine ira. Eorum œconomicam directionem turbando.

6. In necessitate, etiam spirituali, eis non succurrendo, præsertim defunctis per suffragia, & orationes.

7. Parentibus rationabiliter contradicentibus cum hac in individuo matrimonium contrahendo.

8. Parentum defunctorum debita, vel legata, cùm possis, & tenearis, non solvendo.

9. Idem proportionabiliter est de Parentibus erga filios, & de Dominis erga famulos, quoad curam, exemplum, correctionem, provisionem, salarium. Vel si eos ad Statum Religiosum, vel matrimonialem cogant. Similiter idem est de conjugibus inter se, & erga se invicem.

Quintum Decalogi Praeceptum.

Non Occides.

Prohibetur hoc prçcepto occisio proximi tum spiritualis, quę fit, eum ad mortem animę, seu ad peccatum inducendo per scandalum; tum corporalis, directa, vel indirecta; per homicidium. Et similia, quę huc reducuntur, uti est lęsio in fama, honore, &c.

Peccatur contra hoc.

XXIII. *Primò*. Super proximum cum nimia de se presumptione, ambitione, vel vana gloria se efferendo.

2. Ejus prosperitati sive in corpore, sive in bonis, honore, fama, &c invidendo, eum à morte, aut periculo, cùm possis, non liberando, in necessitate ei non succurrendo. Odio, vindicta, suspicione, vel temerario judicio insequendo.

3. Proximum lędendo verbis, inhonestis agnominibus, maledictionibus, imprecationibus, convitiis, irrisione, subsannatione, &c.

4. Eundem offendendo detractione, murmuratione, asperis, ac mordacibus verbis. Vel consilio, iussione, laudatione, &c. incitando adversarios contra ipsum, vel discordias seminando.

5. Proximum scandalizando, seu in dando occasionem ruinę spiritualis aliquo verbo, vel facto; Vel fraternam correctionem omittendo.

6. Plus ęquo irascendo, corrigendo, percutiendo, vulnerando, mutilando, occidendo, per se, vel per alios. Damnum bonis fortunę inferendo, inhonorando, &c.

7. Domesticos suos, eorumque correctionem negligendo, eis sustentationem debitam denegando.

8. Immoderato cibo, vel potu sibiipsi, aut alteri damnum in sanitate inferendo, seu ipsum, vel alios inebriando, ad ebrietatem provocando, &c.

9. Occisionis spiritualis, vel corporalis periculo se, aut alium temerè exponendo, illud optando, se, vel alium, mutilando, castrando vel ad hoc cooperando.

10. Militando in bello injusto.

11. Noxia comedendo, vel bibendo, vel alteri ad sumendum dando.

12. Ad abortum, vel sterilitatem cooperando physicè, aut moraliter.

13. Cum periculo suffocationis, sive oppressionis juxta se ponendo in lecto tenellam prolem.

Sextum Decalogi Praeceptum,

Non moechaberis:

Hoc pręcepto vetantur omnes Luxurię species. Item Oscula, tactus, amplexus, & similia illicita amatoria.

Peccatur contra hoc

XXIV. *Primò*. Cogitationes obscœnas voluntariè accersendo. Cum morosa delectatione iis inhęrendo, complacentiam, vel consensum prębendo. Illis, ac motibus carnis ansam, & occasionem prębendo, eorum causas non impediendo..

2. Turpia, vel pudenda in se, vel alio aspiciendo.

3. Verba lasciva (idem est de cantilenis) proferendo cum delectatione, aut voluntate peccandi, aut alium ad peccatum inducendi.

4. Opere ipso contra castitatem peccando, in quacunque ex speciebus suprà adductis.

5. Fidem conjugii frangendo.

6. Literis amatoriis, osculis, amplexibus, impudicis aspectibus, tactibus, copula, mollitie, seu pollutione, aut alio vitio contra naturam.

7. Similium peccatorum periculo se exponendo.

8. Meretrices pro se, vel aliis detinendo, iis domum locando, juxta sensum superius explicatum.

9. Alios, vel alias ad similia recensita lasciva invitando, vel seducendo verbo, opere, exemplo, ornatu, &c.

10. In subditis similia tolerando, non corrigendo. In similibus semper explicanda est species Luxurię.

Septimum Decalogi Praeceptum.

Non furtum facies.

Interdicitur hoc pręcepto omnis injusta ablatio, vel detentio rei alienę domino justè invito, damnificatio, fraus in quibuscunque contractibus, &c.

Peccatur contra hoc

XXV. *Primò*. Volendo injustè ab alio aliquid accipere, retinere, vel quovis modo eum in bonis fortunę damnificare, res ejus destruendo, v.g. segetes conculcando, &c.

2 Actu injustè auferendo, retinendo, & quantum; licèt fiat inter parentes, & filios, virum, & uxorem, famulum, & dominum.

3. Restitutionem sub mortali debitam negligendo.

4. In

4. In emptione, vel venditione fraudem committendo.
5. Injustos contractus faciendo, usuram, vel simoniam exercendo. Idem est de immoderato, ac injusto lusu, sponsione, &c.
6. Ad furtum, rapinam, aut quamvis fraudem cooperando.
7. Alium in dominio, aut legitima possessione injustè turbando.
8. Promissum, vel donatum non tradendo, vel donando quod non est suum. Fidem in contractu datam non servando.
9. Testamentum, uti fas est, non exequendo presertim pia legata.
10. Rem furtivam scienter emendo, aut de ea participando.
11. Bona incerta, & inventa non reddendo cui, & ubi oportet.
12. Operariorum mercedem, monetam, mensuram, pondera, &c. falsificando. Idem est de quibusvis mercibus.
13. Justa tributa, vectigalia, decimas, cambia, &c. defraudando.
14. Indignum, vel minùs dignum (ubi dignior in conscientia erat eligendus) eligendo. Vel aliquem à consecutione Beneficii, Officii, aut Dignitatis injustè impediendo.
15. Ecclesiam, Officium, Professuram, Advocatiam, vel Cathedram, cui quis preest, sua culpa servitio suo privando, vel negligenter administrando.

Octavum Decalogi Praeceptum.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

Hoc precepto vetantur maximè peccata lingue, presertim que fiunt in judicio à Judice, reo teste, Advocato. Reduci etiam huc possunt suspiciones, & temeraria judicia, quibus homo intra semetipsum proximo dat falsum testimonum. Item calumnia, maledictio, derisio, &c.

Peccatur contra hoc

XXVI. *Primò.* Temerariè suspicando, vel judicando. Item calumniando, deridendo maledicendo, susurrando, simulando, detrahendo, &c.
2. Alteri falsò corde adulando se jactando.
3. Mendacium jocosum, officiosum, vel perniciosum dicendo.
4. Secretum revelando.
5. Falsum testimonium dando, sive falsum dicendo, sive veritatem celando.
6. Injustè judicando, testificando, accusando, veritatem contra Juris ordinem negando, fallaciter advocando.

Nonum Praeceptum.

Non concupisces uxorem proximi tui.

Circa hoc nihil singulare occurrit, cùm reducatur ad sextum.

Decimum.

Non concupisces rem proximi tui, non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, non omnia, quae illius sunt.

Reducitur ad septimum.

XXVII. Hi sunt potissimi modi contra Decalogum peccandi: si qui desint, eos docebit praxis, uti & revisio cujusvis materię, vel casus (quem in hoc Examine obiter tetigi) in proprio loco hujus Tribunalis, ut suprà jam monui. His Confessor, vel pęnitens addere potest Examen ex quinque praeceptis Ecclesię, ex septem peccatis Capitalibus, & peccatis in Spiritum S. de quibus suprà: ex peccatis alienis, de quibus in Catechismo. Item plura incident, si discutiatur ipsius pęnitentis status, conditio, officium, juxta ea, quę suggerentur in sequenti Examine.

EXAMEN IV.

De peccatis, vel peccandi modis plurium Statuum in particulari.

QUAERO. Scisne assignare talia peccata, vel peccandi modos?

Resp. Scio, & assigno, prout sequuntur. Non quòd omnes peccandi modos assignare intendam, sed communiores. Si ergo poenitenti se recolligenti occurrant peccata hìc non specificata, de illis se tenetur accusare.

Peccata Regum, & Principum terrae, aliorumque Dominorum temporalium.

XXVIII. Peccant *Primò*: Regiam, aliamque temporalem potestatem, Dominationem, jurisdictionem usurpando, idest, injustè tenendo. Provincię dominium, totum, vel ex parte, aut jus primogeniturę injustè possidendo.
2. Injustè bellando, aliena territoria invadēdo, injustè acquisita non restituendo. Vide peccata militis, & belli Ducis.
3. Inter subditos seditiones excitando, eos novis actionibus, contributionibus, vectigalibus, personarum, ac jumentorum servitiis onerando.
4. In propriam privatam, non boni communis, utilitatem novas leges poenales, vel mulctas statuendo.
5. Creditoribus non satisfaciendo. Metu, vel precibus cogendo subditos ad dandas pecunias, vel ad se obligandos Creditoribus pro debitis pro bono communi non contractis.
6. Ex vindicta subditos ad militiam evocando, vel per milites oprimendo.

7. Sub-

7. Subditis justitiam non administrando, eorum, præsertim miserabilium personarum, pauperum, viduarum, pupillorum causas negligendo.

8. Inauditum, vel malè auditum condemnando. Juribus Ecclesiæ præjudicando.

9. Peccata publica, & abusus cognitos, ac impedibiles in suis terris non impediendo, tollendo, prohibendo, & præsertim in sua Aula, ac Palatio, & maximè vetitos ludos, morum turpitudinem, superbiam, luxuriam, duella, usuras, simonias, iniquos contractus, &c.

10. Contra voluntatem læsi, lædenti condonando pœnam.

11. Non congregando, vel reservando pecunias pro necessitatibus publicis, ut pro bello justo, reparandis viis, pontibus, &c.

12. Quærendo magis Interesse privatum, præsertim ex bonis in sequestro depositis, vel oppignoratis, vel ex bonis Ecclesię, defunctorum, &c.

13. Faciendo prodigas, & profusas largitiones, quibus bonum commune graviter læditur, communia onera notabiliter augentur; Rex, & Regnum in gravem indigentiam redigitur.

14. Idem est de ruina Regni ex nimio Principis ludo, & lusu, quo magnam pecuniæ Summam perdit.

15. Cum notabili subditorum periculo, vel damno silvas venatorias habendo, venationes exercendo, &c.

16. Arces contra hostes, & invasores non muniendo. Grassatorum, Latronum, & aliorum, vias insecuras reddentium, exterminationem negligendo.

17. Officia indebitè vendendo, indignis conferendo. Indignos pro Beneficiis præsentando.

18. Subditos ad matrimonium cogendo.

Hæc sunt communiora peccata Regum, & Principum. Si princeps sit simul Episcopus, vel Prælatus Ecclesiasticus, examinet etiam se ex peccatis Episcoporum, & Clericorum.

Peccata Episcoporum.

XXIX. Peccat *Primò* Episcopus Episcopatum desiderando ob solos redditus Ecclesiasticos, ut ob finem principalem: eademque ex causa pinguiorem appetendo. Vel ex mera ambitione, & principaliter ob propriam excellentiam, & honorem. Vel principaliter ob Consanguineorum utilitatem, & non propter commune bonum Ecclesiæ, qui est finis rectus. Vel obtinendo per simoniam, aut favorem humanum.

2. Sine legitima causa injunctam Prælaturam recusando.

3. Subditos novis impositionibus, litibus infestando; pauperum causis non sat invigilando.

4. Ultimas fidelium voluntates, seu legata illegitimè commutando.

5. Gregem personaliter deserendo, etiam metu periculi, cùm sua præsentia sit ei necessaria, nec possit per alium æquè bene suppleri.

6. Non inquirendo subditorum defectus, ut corrigantur, dum vel per famam, vel per alium legitimum modum ei innotescunt. Oves negligenter pascendo, Magistros ad docendum non instituendo.

7. Actus Episcopales, v.g. Ordinationem, Chrismationem, &c. committendo alteri non Episcopo. Vel statis temporibus sine legitima causa eos omittendo, vel in mortali exercendo; vel simoniacè.

8. Scienter consecrando non Virgines ut Virgines.

9. Non residendo absque causa rationabili.

10. Non interessendo divino Officio, Dominicis saltem diebus.

11. Non visitando Diæcesim, vel in visitatione de Ecclesiarum statu debitè non inquirendo, aut providendo. In eadem visitatione Ecclesiis, vel subditis nimios sumptus faciendo.

12. Non instituendo in Ecclesia Cathedrali Concionatores opere, & sermone potentes.

13. Non celebrando annuatim Synodum, in eaque Clericos non corrigendo, ubi correctio est necessaria.

14. Non providendo de idoneis Ministris, Vicario, Consiliariis, Assessoribus, Notario, &c.

15. Negligenter exequendo testamenta, & pia legata, quorum executio ad Episcopum est devoluta.

16. Nepotismum fovendo, Consanguineos ditando ex redditibus Ecclesiæ, nec eos pro debito dispensando Ecclesię, pauperibus, fabricæ. In victu, & vestitu excedendo. Ex proventibus Ecclesiæ ad sui memoriam conservandam sumptuosa palatia ædificando.

17. Exemptorum privilegiis præjudicando.

18. Infamiam sibi impositam non remonstrando esse falsam.

19. Clausuram monialium violando, aut violari permittendo: per seipsum ingrediendo, dum non potest: vel aliis ingrediendi licentiam dando.

20. Negligenter exequendo ea, quæ Episcopis incumbunt ex vi Concilii Trid. De quibus Vide Tract. 15. Exam. 8. n. 105. & seqq.

Hæc sunt potissima peccata Episcopi, qui sit simul Princeps terræ. Examinet etiam se ex anteà adductis peccatis Principum, uti & peccatis Clericorum. Item (si Religiosus sit) Religiosorum. De quibus posteà. Item examinet se ex peccatis contra Decalogum, quod observandum est omnibus, quorum paccata adhuc recensebuntur.

Pec-

Peccata Judicum.

XXX. Peccant *Primò* Judices, judicando injustè, seu contra jus, sive humanum, sive divinum, non servando ordinem juris, dilationes non necessarias concedendo, vel superfluas dando.

2. Judicando temerariè, seu ex talibus probationibus, quæ ad judicandum non sufficiunt.

3. Exercendo judicium usurpatum, seu judicando personam, aut actum sibi non subditum; vel qui est alterius fori.

4. Pœnas rei injustè remittendo, vel commutando.

5. Justitiam, præsertim petitam negando, negligendo, vel injustè differendo. Non restituendo expensas, & damna ex tali dilatione, vel denegatione partibus illata.

6. Judicando ex odio, ambitioue, metu, mundano timore, &c.

7. Acceptando munera.

8. Judicando in favorem consanguinitatis, affinitatis, amicitiæ, vel intuitu damni, aut commodi proprii.

9. Interrogando ea, ad quæ reus respondere non tenetur.

10. Subornando accusatorem, & testes. Judicando non accusatos. Reos torquendo sine sufficientibus indiciis.

11. Exercendo strepitus forenses in die festo, aut loco sacro absque ulla necessitate. Non servando interdicta Ecclesiæ.

12. Judicando, præsertim in re gravi, sine sufficiente scientia: vel suscipiendo hoc officium, cùm sit ei impar.

13. Appellationem, quam concedere debet, non concedendo: vel admittendo, dum eam admittere non debet.

14. Exequendo scienter sententiam Judicis superioris nullam, invalidam, vel continentem errorem intolerabilem.

15. Personis miserabilibus, aliisque indigentibus de Advocato non providendo, nec incarceratis de necessariis vitæ.

16. Contra Legem, Superioris jussum, aut justam Partis requisitionem in suo judicio admittendo excommunicatum, etiam Actorem, Advocatum, vel Testem.

Peccata Advocatorum, & Procuratorum.

XXXI. Peccant *Primò*, hoc munus suscipiendo, & agendo sine sufficiente scientia Causas susceptas, vel necessarium pro earum defensione studium negligendo.

2. Scienter defendendo causam injustam. Vel suscipiendo tot causas, ut non possint omnibus satisfacere.

3. Suscipiendo indifferenter quamcunque causam, ejus merita, seu justitiam, aut injustitiam non examinando.

4. Prosequendo defensionem causæ in ipso processu repertæ tanquan injustæ. Violando præstitum juramentum.

5. Clientem non monendo de dubietate, vel periculo causæ, si deprehendant eam esse talem. Vel eundem, victoriæ reportandæ causa, instruendo ad mentiendum, fallendum, &c.

6. Supra constitutam mercedem aliquid a Cliente exigendo.

7. Ad extorquendas pecunias fingendo majores in processu causæ adhibitos esse labores. Acceptando munera.

8. In præjudicium Clientis secreta gravis momenti revelando parti adversæ.

9. Non restituendo Clienti damna, sive per negligentiam, sive per non necessarias expensas, vel aliter illata.

10. Serviendo utrique vicissim parti in eadem causa.

11. Recusando patrocinari causis miserabilium personarum alium Patronum non habentium, & ob hoc de causa periclitantium.

12. Testes subornando, Judicem corrumpendo, nimias dilationes faciendo.

13. Cognita causæ injustitia Clienti suadendo ut faciat fœdus, seu compositionem cum Adversario, & non compensando damna per hoc consilium parti adversæ illata.

14. Paciscendo de aliquota parte causæ, si reportetur victoria. Plura Vide de Notariis.

Peccata Notariorum, seu Tabellionum, ac Scribarum.

XXXII. Peccant *Primò*, Ignorando officii sui partes, & obligationem.

2. Pejerando, vel juramentum præstitum violando. Falsa instrumenta conficiendo, vera lacerando: aut ea conficiendo pro contractibus illicitis, v.gr. usurario, simoniaco, &c.

3. In examine testium plus, vel minus scribendo, quàm ipsi edixerunt, vel eos instigando, sive per se, sive per alium, ut dicant, quæ non sunt dicenda.

4. Infideliter Judici referendo, quæ in Examine dicta, vel gesta sunt, ea celando, obscurando, palliando, &c.

5. Tribunalia non frequentando cum alterius damno.

6. Negligenter se habendo in asservandis scripturis, & ex hoc causam dando multiplicationi litium.

7. Scripturas occultando, comburendo, lacerando, in alicujus favorem in eis aliquid immutando; vel etiam lucri causa.

8. In litibus motosum, & difficilem se exhibendo, impeditum fingendo, ut pecunias a Partibus emulgat.

9. Paciscendo cum apparitoribus ad facien-

das informationes, aut danda mandata, sine mandato Judicis, aut Partium requisitione.

10. Subornando delatorem criminis causa lucri ex mulcta, vel alios docendo similes lucrandi modos.

11. Permittendo, ut Amanuenses mercedem exigant ab una parte, quam altera pars jam solvit.

12. Scribendo testamentum ejus, qui non erat potens ad condendum. Committendo crimen falsi.

13. Recusando opem ferre pauperibus. Plura vide de Advocatis, & Procuratoribus.

Peccata Rei, seu accusati, & appellantis.

XXXIII. Peccat reus *Primò* negando veritatem, quando a legitimo Judice servato juris ordine, interrogatur, totiesquoties.

2. A fortiori peccat negando veritatem juridicè probatam.

3. Calumniosè se defendendo, fraude interrogationem eludendo. Ad se defendendum Accusatori, vel Judici falsum crimen imponendo.

4. Ministris Justitiæ post justam condemnationem resistendo, eos mutilando, occidendo.

5. Custodes carceris impugnando, donis corrumpendo, decipiendo, aut inducendo, ut conniveant sibi quoad fugam.

6. Nulla violentia illata, sumendo potionem mortiferam, etiam post latam mortis sententiam.

7. Metu tormentorum, etiam gravissimorum, fatendo crimen non commissum, ob quod mutilatione, vel morte punietur.

8. Injustè, vel ex vindicta citando Judicem, vel Accusatorem ad tribunal Dei.

9. Injustè appellando ad Judicem superiorem, nimirum in causa justæ damnationis.

Peccata Accusatoris, & Denunciatoris.

XXXIV. Peccat *Primò* accusando, qui non habet jus accusandi, sed ab accusando est prohibitus.

2. Accusando per calumniam, prævaricationem, vel tergiversationem, idest, falsum crimen ex malitia imponendo, vel etiam verum, sed occultum, nec probabile in judicio; vel probatum per falsos testes. Inchoata accusatione colludendo cum reo, fraudulenter crimen occultando, legitimas probationes non adducendo, falsas exceptiones acceptando. Vel a cæpta lite præter juris ordinem desistendo, cùm tamen eam prosequi possit.

3. Denuntiando, vel accusando, non ex zelo justitiæ, sed ex passione, odio, inimicitia.

4. Non accusando, vel denunciando, dum ad unum ex his tenetur.

Peccata Testium.

XXXV. Peccant *Primò* recusando dare testimonium, dum ad id auctoritate superioris secundùm ordinem juris requiruntur. Vel jurando se nolle tunc testari.

2. Testando non ex zelo justitiæ, sed pravo affectu, odio, &c.

3. Testimonium falsum dicendo, vel verum tacendo, vel simpliciter testando, dum de veritate dubitat; vel non revocando, dum reperit falsitatem.

4. Testando de re, quam solùm scit ex confessione, vel per injuriam, vel sub secreto naturali: dum res illa, nec proximo, nec bono communi nocet. Vel detegendo, quod detegere non debet.

5. Testando contra eos, contra quos non potest, vel dum est jure prohibitus testari.

6. Se non offerendo, vel se occultando, absentando, vel fingendo impeditum, aut jure prohibitum, dum ejus testimonium ad justitiæ manutenentiam est necessarium.

Peccata Apparitoris, Custodis Vinearum, aut Confinium, Telonearii.

XXXVI. Peccat *Primò* violando juramentum, quod præstitit de fidelitate in suo munere servanda.

2. Spe compensationis præmonendo eum (ut sibi caveat) de quo capiendo habet mandatum. Non prodendo damnificantes.

3. Quærendo, vel capiendo aliquem, non ex zelo justitiæ, sed vel causa lucri, vel ex passione, odio, &c.

4. Prętextu sui officii vexando, vel molestando innocentes. In lustratione domorum asperiùs agendo ad extorquendas pecunias, vel munuscula.

5. Intuitu munusculorum connivendo peccatis Tabernariorum, aut aliorum. Expensas in hospitiis factas integrè non solvendo. Exigendo, vel accipiendo aliquid super taxatam diurnam mercedem.

6. Plura negotia eodem die expediendo, & ex hac causa pro singulis tantundem exigendo, quantum debetur pro expeditionibus plurium dierum.

7. Permittendo importari, & exportari vetitas merces, præsertim in confinibus Regnorum, Provinciarum, Civitatum, &c.

Hæc proportionabiliter applicari possunt Custodibus, Teloneariis, &c.

Peccata Militum.

XXXVII. Peccant *Primò* faciendo se adscribi militiæ, ut accipiant pecuniam, & posteà aufugiant. Tempore necessitatis a militia se absentando, infirmitatem fingendo.

2. Frau-

2. Fraudibus utendo in accipiendo stipendio.

3. Hospitem suum vexando ad pecunias extorquendas. Contra Hospitis tractamentum injustè conquerendo. Hospitium assignatum intuitu pecuniæ acceptæ deserendo, mutando, &c.

4. Injustas prædas faciendo, vel Commilitoni auferendo. Damna injustè illata non restituendo. Innocentes infestando, vel directè occidendo, mutilando, &c.

5. Concubinas pro se, aut aliis tenendo.

6. Se inebriando, illicito lusu ludendo, in lusu fraudibus utendo.

7. Superstitionibus utendo, per eas se invulnerabiles faciendo. Blasphemando, jurando, Deum, vel Sanctos abnegando.

8. Duellando, ad duellum alios excitando, vel etiam solùm provocando, secundando, spectando, &c.

9. Bellando non ex zelo justitiæ, sed ex injusta vindicta, & odio, utendo illicitis insidiis, vel stratagematibus.

10. Resolvendo se ad bellandum quocunque bello, sive justo, sive injusto. Vel bellando cum dubio practico de justitia belli.

11. Exercendo torneamenta, ferarum agitationes, periculosa hastiludia, &c.

Peccata Belli Ducis.

XXXVIII. Peccat *Primò* injustum bellum inchoando, vel continuando. Bellando absque recta intentione, & modis, vel insidiis illicitis, & injustis.

2. Damna non necessaria inferendo, & injustè illata, sive propriis, sive alienis subditis, non compensando. Innocentes directè vexando, occidendo, &c.

3. Injustas prædas faciendo, vel militibus facere permittendo. Sine necessitate bellando in die festo.

4. Oblata justa satisfactione a bello cœpto non desistendo. Infideles in auxilium vocando contra Christianos.

5. Damna ab hoste Ecclesiis, vel subditis suis illata sine eorum consensu absque necessitate remittendo.

6. Fidem publicam, etiam hosti datam non servando. Juramentum violando.

7. Repressalias injustas faciendo, vel concedendo.

8. Dissimulando in militibus crimina, quæ facilè posset emendare, & sic se faciendo participem alienorum peccatorum.

9. Duella, torneamenta, &c. permittendo.

10. Militibus stipendium subtrahendo, &c. Ultra hæc Belli dux se examinet ex peccatis militum. Ex utrisque examinare se possunt alii Officiales Belli.

Peccata Gubernatoris, Præfecti, Consulis, Consiliarii, Senatoris, vel Scabini majoris, &c. respectivè.

XXXIX. Peccat *Primò* hunc Magistratum ambiendo, emendo, vel obtinendo sine sufficiente scientia, & peritia, vel per favores, & dona, non communis, sed privatæ utilitatis gratia.

2. Violando juramentum præstitum de fideli muneris sui administratione, Regni, vel Provinciæ Legum, privilegiorum, vel consuetudinum conservatione.

3. Bona Reip. sibi, vel suis amicis appropriando, vel leviori pretio emendo. Officia gratis conferenda vendendo, vel indignis dando. Consilia, vel judicia negligendo.

4. Non invigilando Officialibus sibi subditis, ut justitiam servent, sed eorum injustitias dissimulando.

5. Negotia publica negligendo, privatis potiùs commodis inhiando. Factiones excitando, alios injustè turbando, populum novis oneribus, seu exactionibus gravando. Ex deposito, vel pignore lucrum quærendo.

6. Creditoribus debita, Operariis mercedem non solvendo, pauperum causas negligendo, viduas, & pupillos opprimendo. Non dando pauperibus, quæ eis relicta sunt.

7. Chyrographa Creditorum Reip. vili pretio emendo, & sibi plenam, vel longè meliorem solutionem ex bonis Reip. faciendo.

8. Non providendo de annona, nec attendendo ad ejus pretium, quo venditur; nec ad ejus qualitatem, seu bonitatem, vel vitium, ac defectum.

9. Non visitando, vel fideliter visitari faciendo loca publica pro tali provisione deputata, an adsit sufficiens provisio in carnibus, vino, frumento, pane, &c. Idem est de necessariis bellicis, & Hospitalibus, sive militum, sive civium. Idem est etiam de visitatione carcerum, ut incarceratis dentur necessaria.

10. Incarcerando injustè, vel nimis severè, ac inhumanè. Non invigilando vigiliis, & Excubiis, an ubique rectè fiant.

11. Permittendo latrones, grassatores, maleficos, vel alios infames, ac flagitiosos homines; Vel alia crimina in tabernis. Permittendo publica peccata, v. gr. Concubinariorum, Circulatorum, præstigiatorum; lasciva spectacula, ac comœdias.

12. Usurpando bona Ecclesiæ, aut præjudicando ejus immunitati, ac libertati.

13. Acceptando munera in favorem offerentium, vel propinquorum injustè judicando, votando, suffragando, eligendo. Secretum Reip. non servando.

14. Se, vel suos propinquos a tributis, ve-

-ctigalibus, vel militum hoſpitio injuſtè eximendo: vel eis revelando diminutionem monetæ, vel taxæ frumenti, aut vini in Conſilio concluſam, ut per hanc notitiam damnum evitent. Eadem notitia utendo peccant etiam ipſi Conſiliarii, vendendo ſtatim currente adhuc majore pretio plus frumenti, quàm aliàs erant vendituri.

Plura vide ſuprà de peccatis Principis, Belli Ducis, militis.

Peccata Magiſtrorum, ſive Doctorum, & Profeſſorum.

XL. Peccant *Primò* Profeſſuram ambitiosè, vel ſine ſufficiente doctrina quærendo, & obtinendo per fraudes, pecunias. favores: vel dignioribus eam præripiendo.

2. Tenendo, vel legendo libros prohibitos ſine licentia. Oſtentationis gratia, vel arroganter curioſa, vel prohibita tradendo, aut utilia omittendo.

3. Ad ſuam ſcholam admittendo non admittendos, v.g. Sacerdotes, vel Religioſos ad medicinam, aut jus civile ſine debita licentia.

4. Docendo, vel defendendo ſententias falſas, periculoſas, ſcandaloſas, temerarias, &c.

5. Lectiones ſine rationabili cauſa omittendo. Diſcipulorum profectum negligendo, ſuo malo exemplo eos ſcandalizando, ad malum inducendo. Se ſolùm laudando, cæteros Profeſſores contemnendo, eis detrahendo: modis illicitis eorum Diſcipulos ad ſe trahendo.

6. Indignos ad gradum admittendo, alicujus promotionem ad gradum malevolè impediẽdo.

7. In Academia diſſenſiones excitando, fovendo, &c. ejus leges, ſtatuta, aut privilegia, vel ſuum juramentum violando.

8. Exigendo pecuniam, ac ſtipendium ab Auditoribus, dum jam habent beneficium, vel ſtipendium publicum ob id muneris collatum.

Peccata Scholaſticorum, ſive Diſcipulorum.

XLI. Peccant *Primò* ſtudendo ob finem (præſertim mortaliter) malum. Ex cauſa injuſta eligendo Magiſtrum minùs idoneum.

2. Studendo negligenter, vel doctrinis prohibitis. Condiſcipulos ad id ſeducendo. Vel eos vilipendendo. In Schola diſſenſiones excitando, fovendo, &c. Statuta Academiæ violando.

3. Promotiones dignioribus præripiendo, præſertim fraude, dolo, &c. aut gradum non obtentum ſibi arrogando.

4. Pecunias ſtudiorum cauſa datas malè dilapidando, per compotationes, luſus, meretrices, &c.

5. Profeſſori non obediendo, eum non honorando, inhonorando, irridendo, debitum ſalarium ei non ſolvendo.

6. Contra veritatem contendendo, ne victus videatur.

7. Pravorum familiaritate utendo.

Peccata Teſtatoris.

XLII. Peccat ille *Primò* teſtamentum ſcienter nullum faciendo. Solemnitates fraudulenter omittendo. Vel illud condendo, cùm non poſſit, ſed jure ſit prohibitus.

2. Legitimos hæredes, præſertim neceſſarios, & egentes, excludendo; vel legitimam denegando, aut minuendo, aut extraneum in hæredem inſtituendo.

3. Sine juſta cauſa uni proli plus quàm alteri relinquendo.

4. Exhæredando, vel hæreditatem filiis, ſive nepotibus minuendo, ideò quia amplectuntur ſtatum Religioſum.

5. Teſtamentum, vel legatum mutando, aut in alium transferendo ex vindicta, odio, aliove pravo affectu; ſive ob alterius blanditias.

6. Non jubendo in teſtamento, ut ſolvantur debita, & reſtituantur aliena. Non intendendo per teſtamentum Dei honorem, & animæ ſuæ ſalutem.

Peccata Teſtamentarii, ſeu Executoris teſtamenti, Hæredis, Legatarii.

XLIII. Peccat *Primò* executionem committendo alteri contra voluntatem Teſtatoris. Exequendo illud contra tenorem teſtamenti.

2. Executionem, pręſertim quoad cauſas pias longo tempore differendo, & ſine juſta cauſa; & per hoc Legatariis faciendo expenſas, ac inferendo damna, eaque non reſarciendo.

3. Priùs exequendo donationes gratuitas defuncti, quàm ſolvendo debita, cum Creditorum damno, vel periculo.

4. Hæres peccat quærendo, vel accipiendo ex hæreditate id, quod ſibi non debetur, quocunque modo hæredibus præjudicando, non implendo vota realia defuncti; non ſolvendo ejus debita, vel damna ab eo aliis illata.

5. Legatarius peccat, legata pia debito tempore, & modo non ſolvendo. Non impleto pacto, vel conditione, quam Legator poſuit, legatum retinendo, & non tradendo alteri, quem Legator nominavit, ſuppoſito, quòd ſit conditio a Jure rejecta.

Hæredi applicari poſſunt, quæ ſunt dicta de Teſtamentario: Legatario autem, quæ de utroque.

Peccata Tutoris, Curatoris, & Hoſpitalarii.

XLIV. Peccat *Primò* non conſervando, nec defendendo bona ſui pupilli, vel minorennis. Sine neceſſitate illa alienando, ea deterio-

teriorando. Actionem, vel jus ejus colpabiliter perdendo.

2. Res mobiles (quæ si asserventur, nullam utilitatem pariunt) non vendendo, & pretium in rem fructiferam non convertendo.

3. Non restituendo damna per hanc negligentiam illata. Negligendo instructionem Pupilli in bonis moribus.

4. Cùm venderentur sub auctione aliqua Pupillorum bona, ante aliorum emptorum adventum faciendo accelerari ipsam auctionem, ut res sibi minore pretio maneret, quàm alioquin venderetur.

5. Pupillis, aut viduis non providendo de necessariis.

Hæc proportionatè possunt applicari Hospitalario.

Peccata Mercatorum.

XLV. Peccant *Primò* faciendo injusta cambia. Utendo usura palliata, aut variis hujus pallii modis.

2. Sine licentia Papæ ferrum, vel arma portando ad infideles.

3. Illicitè tenendo monopolia. Conveniendo cum aliis, ne aliqua vendant, nisi pretio tanto, vel aliàs pretium iniquum exigendo.

4. Mutuando propter utilitatem pretio æstimabilem, ex vi mutui accipiendam.

5. Vectigalia, & gabellas justas fraudando. Falsam, vel diminutam monetam scienter dando pro bona.

6. In societate cùm aliis fideliter non agendo, sed occulta lucra retinendo.

7. Utendo dolosis mensuris, ponderibus, &c. In mercantia utendo perjuriis, mendaciis, &c. Scienter emendo res furtivas.

8. Sine necessitate diebus festis negotiando, seu mercando, præsertim notabili tempore.

9. Agendo mediatorem malorum contractuum.

10. Vendendo talia, quibus homines communiter malè utuntur, quibus etiam præsumunt ementem malè usurũ, v.g. venenum, larvas, &c.

11. Vendendo merces vitiatas, non declarato vitio.

12. Merces cariùs vendendo illis, qui earum valorem non noscunt.

13. Merces alicui venditas statim ab eodem iterũm emendo longè viliori pretio. Vel venditas merces, antequam è domo efferantur, deteriorando, materiam corruptam admiscendo, &c.

14. Triticum ponendo in loco humido, ut sic turgescens plures impleat modios.

15. Ordinario pretio alteri vendendo Capitale, cujus debitorem occultè scit non esse solvendo, ut ei mutuent pecunias, ut ipse accipiat solutionem.

16. Non restituendo damna in his, & similibus casibus illata.

Tribunal Confessariorum.

Peccata Opificum, & Artificum.

XLVI. Peccant *Primò* infideliter agendo in executione sui operis, alios fallendo, gravando, unam rem pro alia tradendo, decipiendo in substantia, quantitate, qualitate rei traditæ.

2. Aliis artis suæ Magistris invidendo, detrahendo, &c.

3. Mentiendo, jurando, pejerando, aliquid ad certum diem promittendo, & ex culpa promissis non stando.

4. Opificium suum injusto pretio vendendo.

5. Pro suo opere plus materiæ requirendo, ut reliquum sibi retineat, vel retinendo, quod aliunde ex data materia superfluum est.

6. Novos modos, vel formas ad malum finem excogitando, vel irrationabilem propter hoc mercedem exigendo.

7. Tyrones, qui pro sua instructione dant pecuniam, non benè instruendo; vel in aliis præter artem occupando.

Peccata Cauponum.

XLVII. Peccant *Primò* detinendo in sua, vel vicina domo meretrices in gratiam hospitum adventantium, ob quod sunt in continuo peccato mortali.

2. Vinum vendendo ei, quem sciunt certò inebriandum.

3. In die prohibito apponendo cibos illi, quem scit peccare comedendo illos.

4. Vendendo vinum (idem est de frumento) propter dispositionem, quam habet ad corruptionem, non diù in sua bonitate permansurum; si vendens sciat, vel dubitet illud diù asservari non posse, & non manifestet hoc vitium.

5. Vendendo vinum aqua mixtum pretio puri vini, vel mixtum vino longè viliori, vel per artem deductum ad generositatem vini hispanici. Vel si sit mustum ex pyris expressum, vel similes fraudes adhibendo.

6. Non restituendo damna per hoc illata.

7. Se, vel alios inebriando, ad haustus æquales provocando.

Pecc. Medici, Chirurgi, Pharmacopolæ.

XLVIII. Peccant Medicus, & Chirurgus *Primò*, præsumendo mederi periculoso morbo sine sufficiente studio, scientia, peritia, approbatione, vel non cognita qualitate morbi: vel ea cognita negligenter se habendo in cura, non studendo, nec aliorum consilia capiendo, infirmum raro, vel nunquam visitando: præsertim ex pravo affectu, odio, &c.

2. Medicinas periculosas, dubias, &c. applicando. Ratione majoris lucri morbos protrahendo.

3. Medicinas supra consuetum pretium ta-

xando, & in hoc cum Pharmacopolis colludendo. Injustum stipendium exigendo.

4. In favorem Pharmacopolarum superfluas medicinas præscribendo.

5. Infirmi mortem per quasdam medicinas accelerando. Cum notabili vitæ ejus periculo periculosam experientiam faciendo, medicinas probando, &c.

6. Consulendo aliquid infirmo in præjudicium salutis æternæ, v.gr. pollutionem.

7. Vendendo, præscribendo, vel dando pharmacum ad faciendum abortum, vel ad impediendam conceptionem fœtus.

8. Non maturè monendo ægrum in morbo periculoso, ut sibi provideat de medicinis spiritualibus, seu animæ: nimirum sacramentis: præsertim non apertè dicendo mortem esse vicinam, cùm sit, & esse sciat.

9. Aliorum Medicorum, Chirurgorum. Pharmacopolarum famæ detrahendo, eorum curas, aut medicinas contemnendo.

10. Cum malè habentibus sine sufficiente causa in jejunio Ecclesiastico dispensando, vel potiùs eos dispensatos declarando.

11. Pauperi alium Medicum, vel Chirurgum non habenti, succurrere recusando.

Hæc proportionabiliter applicari possunt Pharmacopolæ, qui ultra hæc peccat: In medicinarum confectione omittendo aliquid eorum, quæ Medicus præscripsit. Item non dicendo quòd tales, vel tales species non habeat. Ponendo unum pro alio, v.gr. mel pro saccharo. Pharmaca vitiata, corrupta, &c. Vel alienis mixta vendendo pro puris, & incorruptis. Venenosa dando, vel vendendo eis, quos scit, vel præsumit, aut dubitat eis malè usuros. In venditione aromatum utendo injustis mensuris, vel ponderibus, vel aliàs malè mensurando. Vendendo pretio irrationabili. Subornando Medicos, ut faciant taxam majorem, quàm par est.

Peccata Parentum erga filios.

XLIX. Peccant *Primò*, notabiliter minuendo legitimam filiorum per liberales donationes, vel proles sine legitima causa exhæredando.

2. Non consulendo saluti spirituali eorum per media vitæ spirituali necessaria, eos non instruendo, nec instrui faciendo in rudimentis fidei, in modo orandi, crucem formandi, sacramenta recipiendi. Non adstringendo eos ad Missam, Concionem, Catechesim, Scholam, &c.

3. Non removendo filios ab occasionibus peccandi, connivendo eorum vitiis, amatoriis illecebris, impuris amoribus, lusibus, compotationibus, rixis, duellis, &c.

4. Permittendo filiam sponsam vacare impudicis tactibus cum sponso, vel è contra.

5. Proles absque necessitate exponendo.

6. Proles tenellas secum nocte ad lectum ponendo, & sic periculo oppressionis exponendo in somno.

7. Filium, vel filiam ad matrimonium, vel statum religiosum cogendo. Illis dando malum exemplum per ebrietatem, luxuriam, blasphemias, mendacia, rixas, & contentiones, &c.

8. Prolibus (etiam spuriis) alimenta, ac vitæ necessaria non suppeditando. Nimis crudeliter castigando.

Peccata filiorum, puerorum, servorum, & vicissim Dominorum.

L. Peccant *Primò* se præbendo inobedientes, aut molestos Patri, Matri, Magistro, Præceptoribus, animarum Curatoribus, eos percutiendo, inhonorando, vel non honorando. Aliis detrahendo.

2. Vota non implendo, mendaciter, irrationabiliter, aut cum dubio de veritate jurando, maledicendo, imprecando, alios injuriis afficiendo, nomen diaboli frequenter, proferendo.

3. Furando, gulæ serviendo, & ludo, pecunias inutiliter impendendo, dilapidando lusibus, aut meretricio, vel compotationibus.

4. Turpia cantando, loquendo, &c. rixando, duellando, alios irridendo. Tempus otiosè transigendo. Missam, Lectiones, seu scholas, ac confessionem omittendo. Plura vide de pecccatis scholasticorum.

Hæc proportionatè applicari possunt. 1. Pueris, qui tamen (præsertim puellæ) non facilè, nisi à longè, de carnalibus sint examinandi, ne adhuc incorrupti discant. 2. Servis, qui ultra hæc peccant infideliter serviendo, bona Domini destruendo, dilapidando, non meliorando, vel augendo, ubi possunt, & tenentur, ea perire, vel deteriorari permittendo, secreta domestica externis propalando, pigritando, murmurando, Dominis obloquendo, &c.

E contra Domini peccant negligendo procurare ea, quæ spectant ad salutem spiritualem servorum, vel etiam corporalem, præsertim in gravi infirmitate. Sine justa causa eos impediendo ab audienda Missa, Concione, &c. cogendo eos laborare in die festo. Non puniendo, vel corrigendo eorum vitia, præsertim in re lubrica cum ancillis. Non dando necessarium victum. Defraudando mercedem. Eos asperè tractando, percutiendo, &c. contumeliis afficiendo, præsertim vocando nominibus indignis, à quibus aures bonorum abhorrent, uti sunt, canis, diabole: &c. Eos immodicis laboribus gravando, &c.

Peccata Conjugum, Viduarum, Sponsorum.

LI. Peccant Conjuges *Primò* matrimonium scien-

scienter contrahendo cum impedimento dirimente, vel impediente: Item, sic consummando. Vel etiam cum dubio impedimento.

2. Contrahendo cum hæretico, vel heretica. Vel in peccato mortali, aut excommunicato.

3. Copula carnali utendo præcisè voluptatis gratia, vel modo, aut situ ad generationem non congruo, vel tempore menstrui, aut dum uxor est gravida, cum periculo abortus, vel gravis damni. Excedendo limites verecundiæ in blanditiis carnalibus.

4. Injustè, & sine rationabili causa negando debitum.

5. Actum conjugalem exercendo in loco sacro, vel tali, ubi ab aliis videri potest. Item ante benedictionem sponsæ.

6. Petendo dum petens non habet jus petendi debitum, ut si habeat votum simplex castitatis; vel si illud exigat, dum ratione adulterii est eo jure privatus.

7. Consortem verbis, vel factis exacerbando, percutiendo, cum ea contendendo, in zelotypia vivendo.

8. Domus, seu rei domesticæ curam, sive œconomiam negligendo. Bona conjugis dissipando, alienando, malè insumendo, externis largiendo, &c.

9. Uxor peccat, supra maritum se extollendo. Maritus peccat uxoris insolentiam, & peccantis licentiam non coercendo.

10. Peccant conjuges non cohabitando, sed se propria auctoritate separando.

11. Vidua peccat sensualiter, & carnaliter se delectando de copula carnali habita ut præsente.

12. Sponsi peccant, fictè sibi promittendo matrimonium, vel nuptias fraudulenter protrahendo. Item carnaliter se erga se invicem delectando, tactus impudicos faciendo. Ope re ipso inter se, vel cum alio, aut alia peccando.

Peccata Clericorum, Sacerdotum, Beneficiatorum, Canonicorum, Parochorum, Confessariorum, Concionatorum.

LII. Peccant *Primò* Beneficium, Canonicatum, Parochiam, Cathedram, obtinendo simoniacè.

2. Simoniacè, vel ab Episcopo simoniaco recipiendo Ordinem, vel ante legitimam ætatem, aut in peccato mortali, in excommunicatione, irregularitate, suspensione, sine dimissoriis. Exercendo Ordinem in censura, vel peccato mortali. Simoniam committendo in sacramentis.

3. Non frequentando Chorum, seu divina, dum urget obligatio. Non deferendo tonsuram, & habitum clericalem. Sine sacris vestibus actus Ordinum exercendo, vel Sacramenta ministrando.

4. Exercendo officia sæcularia, ut Advocati in foro civili, Procuratoris, Medici, Mercatoris, Histrionis, &c. ludos, choreas, venationes faciendo, larvas portando, arma sine necessitate ferendo, causæ sanguinis se immiscendo.

5. Horas Canonicas omittendo; pro iis, dum tenetur, non restituendo; sub eis voluntariè se distrahendo, aut opera manualia exercendo sub eisdem: eas non integrè pronuntiando. Debitam in & attentionem non servando. Ordinem horarum sine justa causa immutando. Eas plus æquo differendo. Matutinum (dum commodè potest) Missæ non præmittendo.

6. In Sacramentis (maximè in Baptismo puerorum) debitam intentionem, materiam, formam, & ritum non servando, vel non intelligendo.

7. Sine dispensatione celebrando bis in die, vel non jejunè, vel in mortali scienter, non præmittendo confessionem, dum fuit copia Confessarii, vel celebrando tempore, & loco inconvenienti, sive in altari fracto, corporali, aut calice immundo, vino acetoso, pane corrupto, nimis festinanter, sine debitis cæremoniis, intentione, attentione, reverentia, devotione, potiùs lucri causa, post pollutionem mortalem. Vel ad superstitiones, maleficia, ad alterius mortem. Non celebrando saltem in majoribus festis per annum. Effundendo aliquid ex calice, &c.

8. Sine legitima causa, & dispensatione tenendo plura Beneficia, vel Canonicatus.

9. Pro pluribus stipendiis dicendo solùm unicam Missam.

10. Paramenta, & vasa Ecclesiæ, vel altaris, sacrarium, baptisterium, &c. in immunditia, seu sordibus relinquendo.

11. Suspectam personam domi tenendo. Vivendo in concubinatu præsertim notorio, meretricio, ebrietate, seditionibus, aliarumve fœminarum familiaritatibus, præsertim cum scandalo.

12. Redditus Ecclesiasticos non bene dispensando pauperibus, aut fabricæ Ecclesiæ, aut aliis piis causis, sed potiùs suis consanguineis, eos ditando; vel proventus illos luxui vestium aut conviviorum, &c. insumendo.

13. Parochi peccant curam animarum obtinendo, dum sunt incapaces, & indigni, vel eam negligenter administrando, ita ut Parochianus aliquis moriatur sine sacramentis. Item peccant infirmos non visitando, non consolando, non hortando ad recipienda sacramenta, ad condendum testamentum, &c.

14. Recusando Parochianorum, legitimè petentium, Confessiones audire, Conciones sine justa causa, vel Catechesim, ac Christianæ doctrinæ explicationem omittendo. De modo ritè

confitendi, communicandi, Missam attentè audiendi, ac obligatione ad ista, non instruendo. Pro Parochianis Missam non applicando.

15. Negligendo crebram renovationem Eucharistiæ, seu Monstrantiæ, Cibörii, uti & suo tempore sacri Olei, ac Chrismatis. Idem est de lumine ante SS. Venerabile.

16. Non residendo in sua Parochia, vel loco Canonicatus, sive Beneficii. Oves deserendo, etiam tempore contagionis, seu pestis, sive personaliter, sive quoad servitia.

17. Confessarius peccat, cum incapacitate hoc munus suscipiendo, vel confessiones audiendo tantùm lucri temporalis gratia, aut sine legitima facultate.

18. Sigillum frangendo. Pœnitentem intrà, vel extra confessionale ad malum sollicitando. Non examinando, vel instruendo, ubi est necesse. Vel indiscretis interrogationibus eum docendo mala, quæ non scivit.

19. Confessiones audiendo perfunctoriè, nimis properanter, non attendendo ad singula peccata; eorum gravitatem non discutiendo, nec pœnitenti exaggerando.

20. Pœnitentiam, vel indiscretam, seu nimis gravem, vel nimis modicam injungendo. Non curando, ut debitas medicinas præscribat, præsertim recidivis.

21. Indifferenter quoscunque, & a quibuscunque peccatis absolvendo, non considerando, an possit, necne; an sint reservata: &c. Vel absolvendo, quos oportebat sine absolutione dimittere.

22. In dubiis non consulendo doctiores, seu libros. Errorem, vel defectum in absolutione commissum non emendando, dum emendari potest.

23. Absolvendo eos, qui sunt in occasione proxima peccati mortalis, vel quos scit certò sibi mentiri, vel non monendo de nullitate confessionis nuper factæ, dum advertit eam fuisse invalidam, licèt sit alteri facta.

24. Non monendo pœnitentem de restitutione, absolvendo nolentem restituere, dum tenetur, & potest. Absolvendo conditionaliter, v. gr. sub conditione restitutionis, vel non relapsus.

25. Concionator peccat prædicando sine facultate, & licentia sive Episcopi, sive Superioris sui. In Concionibus mentiendo; aliis, maximè Prælatis, detrahendo; curiosa, vaniloquia, ridicula miscendo; magis intendendo suam vanam gloriam, & ostentationem, aut lucrum temporale, quàm Dei honorem, & animarum salutem; Item prædicando falsa miracula, aut falsas, aut indiscretas indulgentias, vel simoniacè, &c.

Peccata Religiosorum, & Monialium, ac eorundem Prælatorum.

LIII. Peccant *Primò* Religiosi, & Moniales ingrediendo Religionem simoniacè; non habendo rectam intentionem, sed solùm ad fugiendos labores; ad acquirendum victum, & amictum.

2. Examinatoribus ante ingressum, vel instante Professione, veritatem non dicendo, tacendo impedimenta, ut infirmitates, debita, ligamen conjugii, vel alterius Professionis, votum Ordinis arctioris, servitutem, &c.

3. Alios per mendacia, aut austeritates tacendo, ad ingressum inducendo, vel a meliore Religione avertendo.

4. In visitatione Prælato non revelando quę revelanda sunt.

5. Principaliores Ordinis cæremonias ignorando, vel omittendo. Tempus otiosè, vel inutilibus, aut mundanis occupationibus transigendo.

6. Habitum temerè dimittendo, aut vestem sibi convenientem cum tonsura non portando.

7. Clausuram violando sive per egressum, sive per ingressum, aut aliorum, aut aliarum introductionem.

8. Castitatem, Paupertatem, Obedientiam, Officium, Regulam, Statuta, &c. non observando, transgrediendo, ex consuetudine, contemptu, &c.

9. Malè eligendo, nimirum magis ex passione, & ob privatum commodum, quàm ex zelo justitiæ, ac boni communis. Votum sine justa causa denegando in receptione ad Ordinem.

10. Sacramenta, Confessiones, Communionem, preces, vel horas omittendo. Quod & Moniales concernit. Pro Benefactoribus non orando.

11. Inordinatum affectum gerendo erga res temporales, erga Consanguineos, Affines, quoscunque alios. Pacem turbando, impatientiam, dissolutionem, murmura exercendo.

12. Sine licentia ab uno Ordine ad alium transeundo.

13. Faciendo se consecrari in Virginem cum non sit.

Prælati, & Prælatæ Regularium peccant *Primò* Religiosæ disciplinæ observantiam non solùm in se, sed & in subditis negligendo, eis quoad Chori frequentationem, jejuniorum, Regulæ, statutorum observationem, & in similibus bono exemplo non prælucendo, eis nimiùm indulgendo in potu, cibo, somno, otio, vagationibus, recreationibus, externis (præsertim cum altero sexu) conversationibus, familiaritatibus, &c. non tollendo abusus, & vanitates in vestibus, tonsura, &c.

2. Ni-

Digitized by Google

2. Nimias quibusdam concedendo exemptiones à Chori, & communis mensæ sequela. Contra paupertatem quoad pecunias, sive recipiendas, sive expendendas nimium indulgendo. Qua in re etiam ipsi subditi se examinent. Item non curando, ut Chorus persolvatur devotè cum debitis pausis, & cæremoniis, ac consueta oratione mentali.

3. Subditis de victu, & amictu non providendo. Bona Monasterii dilapidando per lusus, convivia, munera, donationes, &c. Ea sine Superiorum licentia, & Capituli consensu alienando, diruendo, permutando in re gravi.

4. Absolvendo à casibus Papalibus, à quibus non potest.

5. Non attendendo, ut juniores Religiosi, in iis, quæ Ordinis sunt, debitè probentur, & instruantur. Capitula non celebrando. Malos non puniendo, bonos non præmiando, indignos officiis præficiendo, dignos amovendo.

6. Infirmorum curam non gerendo in medicinis corporalibus sive spiritualibus. Suffragia mortuorum, Monstrantiæ, ac Ciborii crebriorem renovationem, Lampadem ante Venerabile negligendo.

7. In Electionibus factiones, seu discordiam fovendo.

Plura plurium variæ conditionis hominum peccata deprehendes in hoc opere, ut eligentium, divinantium, augurum, planetariorum, Locantium domos, vel pecunias, Conductorum, Captivorum, nutrientium columbas, Venatorum, Piscatorum, Cædentium ligna, pascentium pecora. Depositariorum, fœminarum, hæreticorum, &c. Hæc facilè invenies in Indice Operis quærendo quemlibet terminum juxta Alphabetum.

EXAMEN V.

De Lege humana.

De qua Angelicus Doctor agit 1. 2. q. 95. 96. & 97.

Quid, & quotuplex sit Lex humana, vide Examen 1. n. 3.

QUÆRO I. Cujus est condere leges humanas, sive Ecclesiasticas, sive civiles?

LIV. *Resp.* 1. Papa habet potestatem Legislativam pro tota Ecclesia, immediatè à Christo collatam Petro, Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Quibus verbis Petrus (idem est de Successoribus) jure divino, utpotè immediatè à Christo fuit factus Christi Vicarius in terris. Ergo accepit supremam Jurisdictionem, & potestatem gubernativam, quæ nequit esse sine Legislativa.

Resp. 2. Episcopi, aliique Prælati habentes Jurisdictionem quasi Episcopalem, habent potestatem condendi leges pro suis Diœcesibus, ac subditis datam a Christo solùm mediatè.

Ratio. Quia sunt Rectores solùm alicujus Ecclesiæ particularis, non verò universalis.

Resp. 3. Papa habet quidem potestatem condendi leges civiles pro statu, seu Dominio Ecclesiastico, id est, pro terris, ac Regnis, quę sunt Patrimonium S. Petri, & a Principibus Ecclesiæ donata: extra verò illa circa alias provincias directè civiliter disponere nequit.

Ratio. Papa in suis terris non solùm gerit se ut Princeps Ecclesiasticus, sed ut simul Sæcularis, & Politicus: extra verò solùm ut Ecclesiasticus utitur potestate clavium.

Dixi *directè.* Quia potestas indirecta civiliter disponendi circa alia imperia, & Reges, non debet Papæ denegari, in quantum subordinantur fini salutis animarum, quem Papa directè respicit: in quibusdam autem casibus ei aliter consulere nequit. Hinc Sedes Apostolica sæpè regna de uno in alterum transtulit, pro bono communi Ecclesiæ, & ipsius Regni. Item Leges illas civiles, quæ illegitimis prolibus alimenta denegant, & præscriptionem cum mala fide permiserunt, correxit, & abrogavit.

Resp. 4. Imperator habet potestatem condendi leges civiles pro solo, & toto Imperio Romano. Quilibet Princeps, aut Respublica supremam habens Jurisdictionem, ut Veneta, &c. habet eam pro solo, & toto suo Regno, Principatu, seu terris; sic ut extra non ligent, nisi etiam alibi acceptentur; & speciali alterius Provinciæ Constitutione roborentur.

Ratio patet ex ipso supremi Principis, ac Jurisdictionis charactere.

Oppono 1. Quivis homo ex natura sua nascitur liber, & non ut alteri subjectus. Ergo unus homo alteri nequit ponere leges.

2. Videtur sufficere Lex naturalis, & divina positiva. Ergo.

Ad 1. dist. cons. In statu naturæ integræ, id est, si perseverasset status innocentiæ, in quo erat Adam ante lapsum, & in quo nulla erat rebellio carnis contra spiritum, aut spiritus, seu rationis contra Deum, D. cons. In statu naturæ corruptæ, subdist. Non data, vel translata adhuc ex communi consensu populi in alterum potestate, C. secùs, N. conseq.

Ad 2. N. ant. Quia Lex naturalis, & positiva divina multa in moribus humanis reliquit indeterminata. Ergo pro ulteriori morum disciplina necesse erat, ea determinari per Leges humanas; velut per radios, & rivulos a Lege Dei æterna, & naturali derivatos.

QUÆ-

QUÆRO II. Fœmina estne capax Jurisdictionis spiritualis, seu Ecclesiasticæ?

LV. *Resp.* Probabilior est sententia negans, decisa in c. *nova*, 10. *de pœnit. & remiss.* ubi sic legitur: Nova quædam nostris sunt auribus intimata, quòd Abbatissæ moniales proprias benedicant, ipsarumque quoque confessiones in criminalibus audiunt, & legentes Evangelium præsumunt publicè prædicare. Cùm igitur id absonum sit pariter, & absurdum, mandamus, quatenus, ne id de cætero fiat, curetis firmiter inhibere: quia licèt Beatissima Virgo Maria dignior, & excellentior fuerit Apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus claves Regni Cœlorum commisit. Hæc ibi.

Et S.Th. in 4.d.19.q.1.q.3.ad 4. ait; Mulier secundùm Apostolum est in statu subjectionis, & ideò quia ipsa non potest habere aliquam Jurisdictionem spiritualem, quia etiam secundùm Philosophum in 8.Ethic. corruptio urbanitatis est, quando ad mulierem pervenit dominium. Unde mulier non habet neque clavem Ordinis, neque clavem Jurisdictionis, sed mulieri committitur aliquis usus clavium; sicut, habere correctionem in subditas mulieres. Hæc ibi. Et dist.25.q.2.q.1.ad 1. ait: *De Abbatissis tamen dicitur, quòd non habent prælationem ordinariam sed quasi ex commissione*: Dein subdit: *Debora præfuit in temporalibus, non in sacerdotalibus: sicut & nunc mulieres possunt temporalibus dominari*. Ita S.D. Si enim sit, uti est, capax Regiæ successionis, & gubernationis, cur non & potestatis legislativæ? dum enim in l. *fœmina*, ff. de R. 1. dicitur, fœminas ab omnibus officiis civilibus, vel publicis remotas esse, & ideò nec Judices esse posse, nec magistratus gerere, sermo non est de feminis præcellentibus, ut sunt Reginæ, sed de iis, quæ sunt sortis inferioris. Vide Tract.14.Exam.1.n.1.R.2.

Ratio sententiæ nostræ est: Clavis Jurisdictionis spiritualis nequit esse in eo, nisi qui habet, seu habere potest clavem Ordinis, cùm ex illa dimanet: Sed hanc fœmina habere non potest, cùm nec Ordinis, nec primę Tonsurę capax sit, ut probabitur infra in Tract.15. Exam.2. nu.10. ubi & dicetur de Joanna Papissa. Porrò potestas Elisabethæ Anglicæ fuit quoad gubernium spirituale usurpata, & injusta. Ergo femina non est capax Jurisdictionis spiritualis. Ita noster Donatus, cum quo ex his

Infero, Abbatissam in suas subditas habere solùm potestatem quandam maternam, domesticam, & civilem, qualem habet mater in filios, Magistratus in cives, ac proinde potest suis monialibus præcipere; ejusque præcepta obligant sub mortali, si sint circa materiam gravem.

LVI. *Sed nonne* potest aliquid præcipere in virtute sanctæ obedientiæ, & sub præcepto formali? Ratio dubitandi est, quia moniales vovent obedire Abbatissæ:

Dico: In rigore non potest. *Ratio*: Moniales vovent obedire Abbatissæ juxta potestatem, cujus ipsa est capax, ait Donatus, quæ est sicut potestas matris familias, cujus est imponere pręcepta temporalia, spectantia ad politicam, & pacificam domus gubernationem, juxta Regulam, & Statuta sua, quorum observantiam debet promovere: obligant tamen in conscientia.

Nonne Abbatissa potest suos Clericos suspendere ab officio, & beneficio? vel beneficia conferre?

Dico: Non potest sic, ut suspensi ministeria obeundo irregularitatem incurrant, nec suspensio illa est censura propriè dicta, cùm eam mulier ferre non possit. Potest tamen suos Clericos suspendere impropriè in quantum suspensio est quædam prohibitio, ne quis fungatur suo munere. Hinc etiam Abbatissa non potest jure ordinario, sed solùm ex Apostolicę Sedis privilegio, cum Capituli sui consensu, conferre beneficia, instituere Clericos in Ecclesiis ad suum monasterium spectantibus, dando eis possessionem, ac titulum, non verò jurisdictionem ligandi, & solvendi. Quia *nemo dat, quod non habet*.

Potestne Abbatissa irritare vota supererogationis suarum monialium, facta sine, vel cum consensu ejus?

Dico. Ex causa rationabili potest vi potestatis ante explicatæ.

Potestne subditas benedicere?

Dico. Potest privatè, sicut mater filias, non verò solemniter, quasi publicè, & ex officio: uti nec potest publicè prædicare, vel in Missa Evangelium legere, quamvis illud legere possit ipsa, vel alia in Matutinis; a quo Diaconissa vocatur. De quo infra in Tract. De Ordine.

Not. tamen, quòd Papa, Generalis, vel Provincialis Ordinis, vel Episcopus, sub cujus obedientia moniales vivunt, possit Abbatissæ, seu Priorissæ committere aliquem usum jurisdictionis, saltem indirectè, ut si Provincialis cum moniali dispenset in lege jejunii sub conditione relata in arbitrium Abbatissæ, quoties illa judicaverit adesse causam non jejunandi: vel si monialibus imponatur præceptum obediendi Abbatissę in tali causa finem spiritualem concernente aliquid præcipienti.

QUÆRO III. Quanta debet esse promulgatio Legis humanæ, ut obliget?

LVII. *Resp.* 1. Ut obliget Lex Imperatoria, debet elabi bimestre, & quidem post publicationem in singulis Imperii Provinciis factam. Ita habetur in Nov.66.

Resp. 2. Lex Pontificia si Romæ sit promulgata, licèt non publicetur in partibus, habet vim obli-

obligandi pro tota Ecclesia, nisi aliud exprimatur, aut obstet consuetudo, vel privilegium, ut aliquid scribunt habere Reges Hispaniæ, & Galliæ, ut nimirum, Diplomata pontificia in eorum provinciis non obligent, nisi in iis sint publicata, immò publicari nequeant sine consensu Regis.

Ita colligitur ex praxi Curiæ Romanæ, nam causæ ex toto Orbe ad eum devolutæ judicantur secundùm Bullas Romæ tantùm publicatas, & non in partibus, seu in aliis locis, nec Corpori Juris insertas.

Cur ergo Bullæ Pontificis posteà publicantur in partibus? hoc enim videtur esse supervacaneum, si publicatio Romæ facta sufficit ad obligandum.

Dico, fieri ad melius esse, non ut simpliciter necessarium. Fit ergo ideò, ut in partibus ultramontaneis tollatur ignorantia Legis, & virtus intensiva obligandi, acquisita Romæ, se ad extra diffundat, & extendat. Pro quo

Not. quòd promulgatio Legis sit duplex. Una essentialis, & sufficiens, quæ fit, quando Princeps, ut Persona publica suis subditis in Curia existentibus legem per modum imperii proponit, & intimat, & hæc promulgatio sufficit, ut Lex obliget, quantum est de se, etsi non sufficiat ad tollendam ab omnibus subditis ignorantiam legis, qui proinde, dum eam invincibiliter ignorant, ab ejus transgressione excusantur: & tamen Lex obligat, quod ex eo constat, quia aliàs ignorantia Legis impropriè diceretur excusare: excusatio enim supponit obligationem. Altera est promulgatio solemnis, vel solemnior, & accidentalis, ad tollendam ignorantiam subditorum ordinata, quæ fit, quando Lex jussu Principis per Præcones in omnibus Provinciis, aut præcipuis earum civitatibus publicatur; quæ non est de essentia legis. Sic Lex Evangelica, seu lex Christi de Baptismo hoc secundo modo promulgata est in & a die Pentecostes ab Apostolis velut Christi Præconibus, & Lex Mosaica a Moyse toti populo proposita quinquagesimo die a Paschate Judæorum. Primo autem modo Lex Christi de Baptismo ab ipso Christo in die Resurrectionis fuit promulgata verbis illis ad Discipulos: *Euntes in mundum universum docete, &c. baptizantes*, &c. ut dicetur infra de Bapt. Lex mosaica verò ab ipso Deo tanquam Principe, & Legislatore, quando eam dedit Moysi in monte Sina.

Quid sentis de Lege Episcopali?

Dico. Sufficit esse promulgatam in Ecclesia Matrice.

Sed quid de illis Bullis Pontificiis, quæ aliquas Auctorum sententias damnant, ut scandalosas, temerarias, &c.

Dico: Præter publicationem Romæ factam non requiritur publicatio in aliis Diœcesibus, sed sufficit, quomodocunque damnatio illa, vel sententia innotescat. Et hoc magis indubitatum est quàm de legibus.

Ratio: Omnes fideles tenentur se submittere declarationi definitivæ Summi Pontificis, ex Cathedra loquentis, qualiter est Regula infallibilis, non solùm in credendis, sed & in agendis, quæ proponit; tenentur, inquam, quomodocunque illa declaratio eis innotescat. *Subsumo*: Sed dictæ Bullæ non sunt solùm præceptivæ, sed & veritatis declaratoriæ, exponentes, quid sit Juris divini, & naturalis, non statuentes jus novum. Ergo.

QUÆRO IV. Valor, & efficacia legis dependetne ab acceptatione populi?

LVIII *Resp.* Probabilius est, quòd per se loquendo non dependeat, licèt sit Lex civilis.

Ratio imprimis de Lege Ecclesiastica est: Quia potestas Legislativa Papalis (ut ante dictum) data est immediatè a Christo: & quæ est in Episcopo, est quidem immediatè a Papa, est tamen a Christo mediatè: quæ verò est in quibusdam Prælatis inferioribus, data est ab Episcopo, adeòque nullibi est a populo. Ergo nec in exercitio ejus obligatio a populo dependet.

Ratio de Lege civili est 1. Qui in utroque foro, nimirum tam poli quàm fori tenetur Legi obedire, in ejus placito, seu facultate non est, eam acceptare, vel reiicere, immò tenetur eam recipere: Sed Legi justæ, & rationabili Superioris tenetur populus in utroque foro obedire, ut de foro poli probabitur posteà. Ergo.

Ratio: Quando populus in Principem transfert absolutam potestatem gubernandi, non reservat sibi facultatem acceptandi, vel non acceptandi legem: Sed per se loquendo populus ita transfert. Ergo. Dixi *per se loquendo*. Si enim populus ea conditione, id est, reservata facultate acceptandi, vel non acceptandi leges, gubernium transferret in Principem, est locus contradictioni.

Quomodo ergo excusas illos, qui non acceptarunt illam Legem Concilii Trid. de abstinentia à lacticiniis, & ovis in Quadragesima, & similibus Legibus.

Excuso sic: Lex sæpè continet notabile gravamen, & quidem, quod majus est pro una, quàm pro altera Provincia, & prudenter potest præsumi, Legislatorem non voluisse populo imponere tam grave onus, quia ut S. Thom. q.95.ar.3. ex Isidoro docet, *Lex debet esse honesta, justa, possibilis secundùm naturam, secundùm consuetudinem patriæ, loco, temporique conveniens*, &c. Hinc contingit, tales leges non fuisse in Diœcesibus publicatas, earumque obligationem ex tacito Legislatoris consensu, & conniventia suspensam; tandem præscriptam. Non ergo excusantur per hoc, quasi valor Legis a consensu populi pendeat.

Oppono

quasi valor Legis a consensu populi pendeat.

Oppono. Gratianus dicit: Leges instituuntur, cùm promulgantur; firmantur, cùm moribus utentium comprobantur.

Ad hoc patet R. suprà in hoc Tract. Exam. I. num. 7.

QUÆRO V. Potestne potestas saltem Ecclesiastica directè præcipere actus merè internos?

LIX. *Resp*. Probabiliùs negativè cum S. Tho. q.100.ar.9. in c.

Ratio S. D. est. Illud directè cadit sub præcepto legis, ad quod lex cogit, nimirum metu pœnę, quia prçceptum Legis habet vim coactivam: Sed Ecclesia non potest cogere ad actus purè internos, nec pro iis pœnam infligere. Ergo nec potest eos directè præcipere. Min. prob. Pœna Legis non infligitur nisi pro iis, de quibus Legislator habet judicare, quia ex judicio Lex punit: Sed Legislator humanus nō habet judicare, nisi de actibus exterioribus, quia *homines vident ea, quæ parent*. I. Reg. 16. Solius autem Dei est judicare de interioribus, quia est scrutans corda, & renes. Psal. 7. Ergo.

Declaratur ulteriùs sub distinctione: Alii sunt actus purè mentales, seu merè interni, & *per se* occulti, consistentes in sola interiori cogitatione, nec sunt ullo signo externo manifestati. Et de his procedit data resolutio, & probatio. Unde etiam simoniaci, hæretici, & usurarii purè mentales non incurrunt pœnas juris. Alii sunt actus *per accidens* occulti, attamen externi, sed secretè, seu nemine vidente facti, qui proinde nullo teste, vel documento possunt probari. Et licèt defectu probationis judicium humanum per accidens effugiant, subsunt tamen jurisdictioni Ecclesiæ. Hinc si ferretur censura in eum, qui fecerit furtum sacrilegum, eam incurrit furans sacrilegè, etiam occultissimè, seu nemine vidente. Idem est *de eo*, qui sine licentia occultè legit libros hæreticos. Tandem alii sunt *actus mixti*, idest, partim externi, partim interni, in quibus ad moralem operis externi perfectionem necessaria est quædam interna animi præparatio, v.g. attentio, vel intentio: & hos actus internos potest Ecclesia præcipere indirectè, dum tale opus externum præcipit directè: ut patet in exemplis mox dandis. Et hujus

Ratio est: Quia, ut loquuntur Canonistæ, *de connexis idem est judicium*, dicere volo: Quando duo sunt connexa, sic, ut unum sit de morali perfectione, ac integritate alterius, qui unum potest præcipere directè, potest & alterum indirectè: Sed Ecclesia directè præcipit opus externum, v.g. celebrationem Missæ, administrationem, ac receptionem Sacramentorum, horarum Canonicarum recitationem, &c. quæ validè, aut rectè non perficiuntur sine interiori devotione, attentione, intentione, aut (ut in Sacramento Pœnitentiæ) contritione, Ergo hos actus internos Ecclesia prçcipit indirectè.

LX. *Oppono* I. contra I. p. Ecclesia in Sacramento Pœnitentiæ remittit peccata merè interna. 2. Subinde ea reservat. 3. Dispensat in votis purè mentalibus. Ergo.

Ad I. & 2. R. id fieri auctoritate Christi, seu Dei, quam pro foro pœnitentiæ datam esse constat ex S. Scriptura, non autem constat, Ecclesiæ de facto esse datam (an absolutè potuerit dari non disputo) potestatem præcipiendi, aut puniendi actus purè internos: immò ex Ecclesiæ praxi colligitur, datam non esse. *Ad* 3. R. dispensationem illam non posse fieri, nisi vovens per exteriorem manifestationem voluntariè se submittat Ecclesiæ: quæ tunc habet jurisdictionem super actum internum externè manifestatum.

Quid ergo sentis de illis Religiosis, quibus Regula sua, vel Statuta præcipiunt actum internum Orationis mentalis, seu Meditationis?

Dico I. Ad evitandum periculum peccati mortalis Prælati bene facerent talem actum, ut purè internum, non præcipiendo sub rigore præcepti, sed solùm exteriorem vacationem.

Ratio: Ne laqueus injiciatur conscientiis.

Dico 2. Si quibusdam Religiosis Statuta strictè præcipiant Orationem purè mentalem, valet præceptum.

Ratio: Quia tales Religiosi per votum obedientiæ, etiam quoad actus internos voluntariè se subdiderunt suis Superioribus, & statutis.

QUÆRO VI. Finis Legis caditne sub lege, aut modus Præcepti, ac Virtutis sub prçcepto?

LXI. Ant. R. Not. quòd *finis Legis est*, *facere homines virtuosos*, ut patet ex S. Th. q.92. art. I. & finis præcepti est Charitas I. Timoth. I. v. 5. Hinc quæstio est, an si quis legem impleat quidem, sed non virtuosè, immò potiùs cum intentione mala, ac in statu peccati mortalis, tamen satisfaciat, vel sit reus transgressionis? Hoc notato.

Resp. I. Modus operandi ex habitu virtutis non cadit sub præcepto Legis sive divinæ, sive humanæ. Ita S.D. q.100. art.9. in fine corp.

Rationem dat dicens: Neque enim ab homine, neque à Deo punitur tanquam præcepti transgressor, qui debitum parentibus honorem impendit, quamvis non habeat habitum pietatis.

Resp. 2. Modus operandi scienter, volenter, deliberatè, & ex intentione cadit sub lege, saltem divina. Ita S.D. ibid.

Rationem dat, dicens: Quod enim aliquis facit ignorans, per accidens facit. Deinde: Homo, dum operatur ut homo, debet operari modo humano, id est, deliberatè, & ex intentione, ac advertenter.

Resp. 3.

*Resp.*3. Plura sunt præcepta, quæ homo potest implere, licèt non sit in Charitate; seu, modus Charitatis non cadit universaliter sub lege, vel præcepto. Ita S.D.cit. q.100. ar.10. ubi sic discurrit.

Quidam dixerunt absolutè, modum Charitatis esse sub præcepto, alii verò dixerunt non esse: utrique autem, quantum ad aliquid, verum dixerunt, actus enim Charitatis dupliciter considerari potest: Uno modo, secundùm quod est quidam actus per se, & hoc modo cadit sub præcepto legis, quod de hoc specialiter datur, scilicet Diliges Dominum Deum tuum, & diliges proximum tuum: & quantum ad hoc primi verum dixerunt. Non enim est impossibile hoc præceptum observare, quia homo potest se disponere ad Charitatem habendam, & quando habuerit eam, potest ea uti. Alio modo potest considerari actus Charitatis, secundùm quod est modus actuum aliarum virtutum, hoc est, secundùm quod actus aliarum virtutum ordinantur ad Charitatem, quæ est finis præcepti, 1. Tim.1. intentio autem finis est quidam modus actus ordinati in finem. Et hoc modo verum est, quod secundi dixerunt, quòd modus Charitatis non cadit sub præcepto, id est, in hoc præcepto, Honora Patrem, non includitur, quòd honoretur Pater ex Charitate. Unde qui honorat Patrem, licèt non habeat Charitatem, non efficitur transgressor hujus præcepti, sed illius, quod est de actu Charitatis. Hæc S.D.

Ratio datur ibidem in Sed Cont. Ex opposita sententia sequitur, quòd quicunque non habet Charitatem, peccat mort. in omni opere, quod facit, quantumcunque sit de genere bonorum; quod est inconveniens. Ergo.

Not. ex S.Thom. ibid. ad 2. cùm illa duo præcepta (nimirum de Dei, & Proximi dilectione, & de Parentum honoratione) sint affirmativa, non obligantia ad semper, possunt pro diversis temporibus obligare; & ita potest contingere, quòd aliquis implens præceptum de honoratione Parentum, tunc non transgrediatur præceptum de omissione modi Charitatis.

LXII. *Resp.*4. Finis, & intentio Legislatoris (qui est facere homines bonos, & virtuosos) non cadit sub præcepto universaliter, sed sunt diversa præcepta, quæ possunt impleri, licèt operans habeat malum finem, aut vitiosam circumstantiam, ut dare eleemosynam, dicere horas, audire Missam, &c. in statu peccati mort. vel ex vana gloria.

Declaratur ex Gonet Tomuli octavi, parte 1. Disput.4. art.1. in R. ad Object.2. Leges sunt in duplici differentia, aliquæ dantur de actibus humanis præcisè quoad substantiam, & entitatem physicam, vel (quod idem est, quoad bonitatem objectivam materialem, uti sunt, quæ præcipiunt succurrere indigenti, audire Sacrum, & similes; & hæ impleri possunt per actum, qui nullam habet bonitatem formalem, seu ex parte subjecti, dummodò circa materiam bonam, seu objectum materialiter bonum versetur, licèt operans sit, & maneat in peccato mortali. Aliæ sunt leges, quæ dantur de fine, & modo prædictorum actuum, & consequenter de eorum honestate, & bonitate formali, uti sunt illæ, quæ disponunt de interiori rectitudine hominis, ac de his, quæ pertinent ad directionem cordis, & ad ipsam justificationem, & munditiem interiorem, uti sunt dilectio Dei, pœnitentia, contritio, &c.

Ratio 1. Partis hujus declarationis est eadem, quæ pro *Resp.*3.

Ratio 2. *p.* Quia interna cordis mundities per illos nequit obtineri, nisi sint boni bonitate formali, seu ex parte subjecti, ac Charitate formati, quales etiam actus fidei, ac spei formatæ.

Ex his sequitur, & cum dictis stat, nullius præcepti impletionem esse meritoriam apud Deum, si fiat sine Charitate, ut probat S.D. infrà q.114.ar.4.

*Resp.*5. Ut satisfiat alicui præcepto, v.g. non occidendi, non mæchandi, non comedendi carnes, &c. non requiritur aliqua intentio, sed sola omissione impletur, licèt nulla super illud fiat reflexio, etiam ab homine usus rationis compote.

Ratio: Quia pro objecto non habet actum moralem, & humanum, sed solam omissionem.

*Resp.*6. Probabilius est, quòd, ut satisfiat præcepto affirmativo, sufficiat, & necessariò requiratur, voluntariè, seu advertenter ponere opus, quod præceptum est, licèt, non adsit expressa voluntas, seu mentalis signatio, ac reflexa intentio satisfaciendi præcepto ut tali.

Ratio. Lex non plus præcipit, nisi voluntariam operis executionem. Ergo satisfit per intentionem ponendi opus, quod præceptum est, licèt non adsit reflexa intentio ponendi formaliter, ut præceptum est. Quod exemplificari potest in recitatione horarum, jejunio, auditione Missæ, &c. v.g. voluntariè audio Missam in die, qui est festus, sed ignoro esse festum, quod tamen posteà rescio, non est opus de novo audire Missam: secùs, si involuntariè. Vide de intentione infrà Tract.11. Exam.4. n.32. & seqq.

Quid censes de eo, qui in die festo audit Missam, vel orat horas, cum absoluta intentione præceptum illo actu non implendi, sed aliam Missam audiendi, & horas repetendi?

Resp. Talis non satisfacit, nisi de novo Missam audiat, & horas repetat. *Ratio*. Quia primam Missam, & horas Deo quasi liberaliter donavit. Sicut ergo, qui mihi debet centum imperiales, si det mihi centum, non animo solvendi, sed gratis donandi, non solvit debitum: ita similiter.

QUÆ-

QUÆRO VII. Potestne Lex humana, etiam civilis, obligare in conscientia, & quidem sub mortali, ac cum periculo vitæ? Ante R.

LXIII. Nota 1. Sermonem esse de Lege justa, quando autem justa sit, explicat S.Thom.q.94. art.4.in c.dicens: Dicuntur leges justæ, & ex fine, quando scilicet ordinantur ad bonum commune, non verò ad Auctoris propriam cupiditatem, & gloriam; Et ex Auctore, quando scilicet Lex lata non excedit potestatem ferentis; Et ex forma, quando scilicet secundùm æqualitatem proportionis imponuntur subditis onera, in ordine ad bonum commune. Injustæ dicuntur ex opposito. Subdit S.D.1. Leges injustæ non obligant in foro conscientiæ, nisi fortè propter vitandum scandalum, vel turbationem, propter quod etiam homo juri suo debet cedere, secundùm illud Matth.5. Qui angariaverit te mille passus, vade cum eo alia duo: & qui abstulerit tibi tunicam, da ei & pallium. Subdit 2. Alio modo leges possunt esse injustæ per contrarietatem ad bonum divinum, sicut leges Tyrannorum inducentes ad idololatriam, vel ad quodcunque aliud, quod sit contra legem divinam, & tales leges nullo modo licet observare; quia, sicut dicitur Act.4. Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.

Not.2. Leges esse in triplici differentia. 1. Est Lex merè pœnalis, quæ verbis expressis nihil prohibet, vel præcipit, sed præcisè statuit pœnam contra transgressores, hoc v.g. tenore: Qui hoc, & hoc fecerit, v.g. frumentum è Patria evexerit, vel in eam non invexerit, solvat pro pęna decem Imperiales. 2. Alia est merè præceptiva, vel prohibitiva, præcipiens, vel prohibens aliquem actum, non statuendo pęnam contra transgredientes, uti est illa v.g. de audiendo Sacro diebus festis. 3. Est Lex mixta, prohibens actum, & simul taxans pœnam. Et hæc iterùm est duplex, una mixta copulativè, quæ nimirum actus prohibitioni adiicit pœnam, non addendo particulam diminutivam *Vel*, v. gr. nemo frumentum evehat sub pœna decem Imperialium. Altera mixta disjunctivè per ly *Vel*, v. gr. nemo frumenta evehat, vel pro mulcta, seu pœna solvat decem Imperiales, id est, nisi velit subire hanc pęnam.

Not.3. ex S.Thom.1.2.qu.87. art.7.& 2.2.qu. 102.art.4. Pœnam posse dupliciter considerari. 1. Simpliciter, strictè, & rigorosè, & sic dicit intrinsecum ordinem ad culpam propriam, etiam theologicam, seu supponit eam, vel actualem, vel originalem. 2. Magis latè, in quantum solùm dicit aliquam pœnalitatem, vel molestiam pro bono communi inflictam, & sic non necessariò præsupponit culpam theologicam (quæ est talis coram Deo) sed solùm politicam, seu civilem, quæ est talis coram homine. His prænotatis scitu necessariis,

Resp. Probabilius est, quòd Lex humana justa, non solùm Ecclesiastica, sed & civilis, possit habere, & de facto sæpè habeat vim obligandi in conscientia, seu sub culpa Theologica, etiam mortali, licèt simul constituat pœnam, immò & cum dispendio, seu periculo vitæ.

Est contra hæreticos concedentes quidem Prælatis Ecclesiasticis uti, & Politicis, facultatem ferendi leges pro conservatione pacis, & disciplinæ inter cives, negantes tamen, eas obligare in conscientia, quam dicunt soli Deo subiici, & ab eo solo posse ligari. Item contra Joannem Gerson, qui legibus humanis, maximè Ecclesiasticis, quidem non denegat vim obligandi in conscientia, vult tamen, hanc vim eas habere a solo Deo, seu Christo. Legislatores verò humanos obligationem a Deo impositam solùm declarare, leges condendo. Sicut infirmus (ait ipse) tenetur obedire Medico, non ut imperanti, sed solùm ut declaranti id, ad quod ægrotus Lege naturali, & divina tenetur.

Favet menti nostræ S.scriptura Matth.18. *Si quis Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut, &c.* Luc.10. *Qui vos spernit, me spernit.* Et 1.Cor. 10.dicit Apostolus: *Præcipio ego, non Dominus.* Et 1.Pet.2. *Subditi estote omni humanæ creaturæ, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus ab eo missis, &c. hæc est enim voluntas Dei.*

Ratio est, quam insinuat S.Thom hìc q.94.ar. 4. Quidquid ab alio derivatur, in quantum hujusmodi, participat illius virtutem, & efficaciam, sicut quod derivatur ab igne, participat calorem: Sed omnes leges justæ, tam civiles, quàm Ecclesiasticæ, etiam pænales, derivantur à Lege æterna, ut probatum est suprà Exam. 2.nu.10. Lex autem æterna habet vim obligandi, & obligat in conscientia: aliquando sub veniali, ut patet in prohibitione mendacii officiosi: aliquando sub mortali, ut constat in prohibitione mendacii graviter perniciosi: aliquando cum dispendio vitæ, ut dum cives, & milites pro bono Reip. tenentur tenere stationem periculosam. Ergo idem possunt Leges humanæ, Ecclesiasticæ, & civiles.

Dixi in R. *licèt simul statuat pœnam*, nimirum copulativè. Nam quòd Lex humana statuat pœnam temporalem, non est incompatibile cum obligatione ad culpam, seu in conscientia, licèt eam non exprimat: immò appositio pęnę ad hoc tendit, ut Lex eò accuratiùs servetur, & actus præceptus fiat, prohibitus omittatur. Et hinc in Concil. Lateran. extat Lex, qua statuitur, ut Beneficiati, qui post sex menses ab obtento beneficio non recitant horas, fructus non faciant suos: quæ Lex licèt sit pœnalis, cùm privet fructibus, tamen obligat in conscientia. Ergo Lex humana, etiam pœnalis, obligare potest sub culpa, nisi Legislator

con-

contrarium exprimat. Ita probabiliùs docent Soto, Sylvester, Gonet, &c. Vide in Not. 2. quomodo Lex pœnalis mixta describatur.

LXIV. *Oppono* 1. contra rationem datam: Si Leges nostræ deriventur a Lege æterna Dei, *Sequitur* 1. esse Leges divinas, & non humanas. Vel saltem *Sequitur* 2. quòd non obligent virtute accepta ab homine, sed a solo Deo, & solùm declarent obligationem Legis divinæ, ut vult Gerson, exemplificans hoc in Medico, ut dictum est. Ergo.

2. Contra 2. p. R. Potestas Principis politici est merè temporalis, ejusque finis non est salus animarum, sed tantùm salus Reip. & tranquillitas civium. Ergo non potest ligare in conscientia. Prob. conf. Inferior non potest ligare in foro superiori: Sed forum conscientiæ (forum poli dictum) est superius civili. Ergo.

Ad 1. *Resp.* negando utramque sequelam. Primam quidem, quia ad hoc esset necesse, ut Leges nostræ a Lege æterna derivarentur immediatè, sicut Lex divina, & naturalis ab ea originantur; Leges autem humanæ ab ea solùm derivantur mediatè, nimirum mediante discursu humano, deducto ex Legibus, & principiis naturalibus, ac divinis, quorum sunt conclusiones: *Conclusio* autem *sequitur partem debiliorem*, ut ait Dialecticus. Ex quo fit, quòd omnis, qui peccat contra Legem humanam immediatè, contra Legem æternam peccet mediatè. ∴. *Secunda Sequela* negatur ideò, quia licèt vis obligandi Legum humanarum sit a Deo, seu Lege æterna remotè, radicaliter, & mediatè, & ut a principio universali, est tamen simul a potestate humana, ut a principio proximo, & particulari: cùm enim Princeps, sive sæcularis, sive Ecclesiasticus, respectu suorum subditorum fungatur auctoritate publica (in quo differt à Medico) est in eo vera potestas Legislativa Deo subordinata. Exemplum est in effectu, qui est a causa prima, & secunda.

Ad 2. *Oppos.* dist. ant. Ex parte ejus, quod respicit per se primò, C. ant. per se secundò, & ex consequenti, N. ant. & dist. similiter conf. Quia ad pacem Reip. Principibus etiam sæcularibus necessaria est potestas ferendi leges obligantes in conscientia: quia multi timoratæ conscientiæ ad Legis observantiam magis urgentur formidine culpæ, quàm pœnę temporalis. Ad prob. conf. dist maj. Inferior non potest, &c. si a superiore ad id non acceperit potestatem, C. maj. si acceperit, uti res se habet in præsenti, cùm omnis Lex justa a Lege æterna Dei derivetur, ut probatum est suprà, N. maj. & concessa min. dist. conf.

QUÆRO VIII. Obligantne omnes Leges humanæ in conscientia, seu sub culpa, si non mortali, saltem veniali? dubium enim est de quibusdam Legibus pœnalibus.

LXV. *Resp.* Probabilius negativè. *Ratio*: Quia Constitutiones Ordinis FF. Prædicatorum sunt veræ Leges, ut patet, si eis applicetur definitio legis: Sed illæ, ut tales non obligant ad culpam. Ergo. Min. patet tum ex Constitutionum nostrarum Prologo, tum ex S. Thoma 2. 2. q. 186. art. 9. ad 1. dicente: In Religione Fratrum Prædicatorum transgressio, vel omissio ex suo genere non obligat ad culpam, neque mortalem, neque venialem, sed solùm ad pœnam taxatam sustinendam, quia per hunc modum ad talia observanda obligantur, qui tamen possunt venialiter, vel mortaliter peccare ex negligentia, vel libidine, vel contemptu. Hæc S. D. subdens ad 2. Non omnia, quæ continentur in lege, traduntur per modum præcepti, sed quædam proponuntur per modum ordinationis cujusdam, vel statuti obligantis ad certam pœnam.

Oppono: Ergo non omnis Lex justa, saltem pænalis, obligat sub culpa theologica, nimirum in Ordine Prædicatorum.

Ad hoc R. verum esse in eo casu, quo Legislator exprimit, & expresè declarat, se præcisè obligare velle ad pœnam, uti fit in nostris Constitutionibus. Servit hic illa Regula Juris: *Ubi non est culpa, non est pæna, nisi subsit causa*. Ex qua Regula patet, posse statui pænam (adeòque & legem pænalem) non propter culpam theologicam, sed ob aliam causam. Sic captivo ad mortem justè damnato, è carcere fugienti gravis statuta est; & infligitur pæna, & tamen coram Deo non peccavit fugiendo è carcere. Item si quis teneret, irregularitatem, quam incurrit bigamus, & Judex, justè etiam damnans reum ad mortem, esse pænam, deberet sentire, eam infligi sine culpa, & tamen non sine causa. Nam causa est, quia in matrimonio bigami non significatur perfectè unio Christi cum Sponsa Ecclesia, quæ est unius ad unum: & in actu præfati Judicis receditur à significatione mansuetudinis Christi. Alia Responsio patet suprà nu. 63. in Not. 3.

QUÆRO IX. *Dum* agimus de Lege pęnali, dic mihi, quando, & quomodo transgressor tenetur subire pænam taxatam? teneturne ante, vel post sententiam Judicis, & per propriam cooperationem.

LXVI. *Resp.* 1. Loquendo de pænis merè privativis latæ sententiæ, ut sunt excommunicatio, irregularitas, suspensio, privatio vocis activæ, & passivæ, idem est de lege Ecclesiæ, quæ statuit impedimentum criminis respectu matrimonii, &c. transgressor iis ligatur ante sententiam Judicis, non verò si sint sententiæ ferendæ.

Ratio hujus patet ex ipso textu Legis, si nimirum addat, vel non addat has particulas, *ipso facto*, *ipso jure*.

Opponi potest; Lex naturæ dictat, quòd nemo debeat condemnari inauditus.

Sed

Sed hoc verum est de condemnatione per sententiam Judicis, cujus est examinare reum, & testes, non verò de condemnatione per Legem; quæ relinquitur conscientiæ ipsius rei, seu condemnati, cujus est discutere an pęnam incurrerit, necne.

*Resp.*2. Loquendo de pœnis activis, seu ad sui executionem requirentibus aliquam actionem, ut sunt spoliatio bonorum, exilium pęna mortis, &c. probabilius est, quòd transgressor non teneatur eas subire ante sententiam Judicis. Ita S. Thom. 2.2.q.62.ar.3.

Ratio: Esse executorem pęnæ, præsertim gravis, & acerbæ, in se ipso nimis durum, & rigidum est, ac naturæ repugnat, & bono communi sufficit, pęnam pati post sententiam Judicis: Lex autem humana, ut suprà dictum est, debet esse accommodata humanæ conditioni. Dixi, *gravis, & acerba*. Nam in quibusdam Ordinibus Religiosi pro pœnitentia tenentur recitare aliquas preces, vel moderatè se castigare, & hoc, licèt Prælatus id non declaret.

*Resp.*3. In probabiliori sententia transgressor Legis pænalis post sententiam Judicis tenetur in conscientia, seu sub peccato, subire pœnam, etiam activam, & in seipso exercere actionem, si sit talis, quæ non sit nimis crudelis, & injuriosa, & commodiùs fiat ab ipso reo, ut sunt scalam patibuli conscendere, collum gladio præbere, è Regno, vel urbe egredi, pecuniam solvere, &c. non verò si sit crudelis, & meliùs exerceatur a ministro justitiæ, sed sufficit esse paratum eam pati, v. gr. strangulationem, suspensionem, veneni in se infusionem, &c.

Ratio est, quæ ante. Et ita docet S. Thom. 2.2. q.69.ar.4. ad 2. dicens; Nullus ita condemnatur, quòd sibi inferat mortem, sed quòd ipse mortem patiatur, & ideò non tenetur facere id, unde mors sequatur, quod est manere in loco, unde ducatur ad mortem; tenetur tamen non resistere agenti, quin patiatur, quod justum est eum pati. Sicut etiam, si aliquis sit condemnatus, ut fame moriatur, non peccat, si cibum occultè ministratum sumat, quia non sumere esset se ipsum occidere. Hæc S.D putà, indirectè, ad quod homo non tenetur in quovis casu. Vide Tract.9.Exam.2.nu.21.

QUÆRO X. Dic mihi aliqua documenta, & Regulas, ex quibus cognosci possit, transgressionem Legis humanę esse peccatum mortale? & quid quoad hoc valeat intentio Legislatoris?

LXVII. *Resp.*1. Transgressio Legis humanæ, etiam in minimis, si fiat ex contemptu, semper est peccatum mortale, & hic contemptus semper specialiter in Confessione est explicandus.

Hæc est tutior, & probabilior opinio, intelligitur autem non de contemptu secundùm quid, sed simpliciter tali, quem S.Thomas explicat, & hanc sententiam probat 2. 2.q.186. ar.9. ad 3. dicens: *Tunc committit aliquis, vel transgreditur ex contemptu, quando voluntas ejus renuit subiici ordinationi Legis, vel Regulæ, & ex hoc procedit ad faciendum contra Legem, vel Regulam: quando autem è converso propter aliquam particularem causam, putà, concupiscentiam, vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra statuta Legis, vel Regulæ, non peccat ex contemptu, sed ex aliqua alia causa, etiamsi frequenter ex eadem causa, vel alia simile peccatum iteret; frequentia tamen peccati dispositivè inducit ad peccatum.* Hæc ibi.

Ratio 1. Contemptus Legislatoris, ut talis, ac potestatis Legislativæ, est peccatum mortale, etiam in minimis, juxta S.Thom.2.2.qu. 147.art.3.ad 2. dicentem: *Si quis auctoritatem Legislatoris, transgrediendo statutum, contemnit, peccat mort.* Et hoc ideò: Quia contemptus Legislatoris creati, uti talis, ejusque potestatis legislativæ est contemptus ipsius Dei, qui ei potestatem dedit, ut testatur ipse Christus Luc.10 dicens; *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit*: contemptus verò Dei, etiam in minimis, est peccatum mortale. *Subsumo*: Sed qui ex contemptu, etiam in minimis, transgreditur legem, contemnit Legislatorem ut talem, ejusque potestatem. Ergo peccat mortaliter.

Ratio 2. Constitutiones nostræ sunt quid minimum in genere legum, cùm sub nulla culpa, sive mortali, sive veniali ex se obligent, ut patet ex dictis anteà num.65. Sed qui eas transgreditur ex contemptu, peccat mortaliter, ut legere in Declarationibus super Prologum Constitutionum nostrarum Litt.N idque patet ex S.Bernardo dicente: *Neglectus est semper culpabilis, contemptus verò damnabilis*. Ergo.

Dixi notanter, *Contemptus Legislatoris ut talis*. Quia aliud est contemnere rem præceptam, secundùm se, & materialiter sumptam, & Legislatorem, ut privatum hominem, hoc enim potest esse veniale, & contemptus levis, & aliud est, contemnere rem formaliter ut præceptam, quia sic involvit Legislatorem, ejusque potestatem ut talem; & est contemptus simpliciter, ac mortalis. Et hæc transgressio habet duplicem malitiam, quarum una est contra virtutem, contra quam est transgressio, v.g. contra veracitatem, si quis ex contemptu Legis mentiretur officiosè: altera contra virtutem obedientiæ, & remotè contra virtutem humilitatis: quia omnis contemptus nascitur ex superbia. Hinc tale mendacium non solùm esset officiosum, sed & perniciosum, utpotè cedens in gravem injuriam proximi, nimirum Superioris, immò & Dei, qui in Superiore contemnitur.

Resp.

Resp. 2. Ut Lex humana obliget sub mortali, requiritur materia gravis, nec potest materiam levem præcipere sub mortali.

Ratio : Quia oppositum videtur esse inordinatum, & irrationabile. Vide R. ad 7. Oppos. nu. 68.

Resp. 3. Quatuor solent assignari regulæ cognoscendi gravitatem, vel levitatem materiæ respectu Legis humanæ.

Prima desumitur ex magna utilitate, quæ in Communitatem redundat ex observantia Legis, licèt ejus materia secundùm se videatur esse levis: fit enim gravis ratione hujus circumstantiæ, seu commodi. Hinc non est dubitandum, valere leges, quæ apud quosdam Religiosos pro certo tempore sub mortali præcipiunt silentium, aut prohibent alterius cameræ ingressum. Item esus unius pomi Adamo prohibitus secundùm se est res levis, erat tamen res gravis sub ea formalitate, qua subslabat legi divinæ, quæ eum prohibebat in speciale signum subjectionis, & recognitionis supremi dominii, ac beneficiorum.

Secunda Regula sumitur ex appositione gravis pœnæ, uti in spiritualibus est excommunicatio major, privatio sepulturæ Ecclesiasticæ, pœna suspensionis, interdicti, irregularitatis, &c. In temporalibus pœna mortis, mutilationis, infamiæ, exilii, acerbi cruciatus, confiscatio bonorum, &c.

Tertia est prudentum virorum existimatio.

Quarta sumitur ex tenore verborum, quibus Lex ponitur, v.g. Præcipimus in virtute Spiritus Sancti, & sanctæ obedientiæ, & sub formali præcepto, qui est mos nostri Ordinis, vel sub interminatione divini judicii, sub indignatione Dei, & Sanctorum, &c. nam materiæ levi non censetur apponi gravis pœna. Hinc solus usus verbi imperativi non indicat materiam gravem sub mortali obligantem: quia tale verbum est commune omni materiæ. Nam S. Aug. in Regula ait: *Hæc sunt, quæ præcipimus, ut observetis in Monasterio constituti;* & tamen non omnia illius Regulæ præcepta obligant sub mortali.

Resp. 4. Ad obligationem sub mortali in lege humana præter materiæ gravitatem requiritur intentio Legislatoris, qui, licèt materia in se gravis sit, si tamen non intendat obligare sub mortali, sed solùm sub veniali, idque declaret, & sic in materia præcisè dependente a suo placito, Lex sub mortali non obligat. Hæc sententia est contra aliquos intra, & extra scholam D. Thomæ, videtur tamen mihi cum Goneto, & aliis practicè probabilior.

Ratio 1. Actus agentium moralium non operantur ultrà intentionem ipsorum: Sed Legislator humanus, legem condens, agit ut agens morale: Ergo lex non obligat ultra ipsius intentionem.

Ratio 2. Qui potest majus, potest etiam minus in eodem genere: Sed Legislator ad rem gravem potest obligare sub mortali. Ergo & sub veniali, quod est peccatum minus. Item Ecclesia rem sæpè proponit solùm sub consilio; item potest eam prohibere sub sola pœna (ut patet in nostris Statutis) licèt res secundùm se aliquando ad mortale sufficiat. Ergo & sub solo veniali.

Ratio 3. Lex Ecclesiæ de jejunio, & auditione Missæ certis diebus est in materia gravi: Sed in potestate Ecclesiæ est, ut illa Lex solùm obliget sub veniali. Ergo. Min. prob. 1. Constitutiones Religiosorum sunt veræ Leges, ut suprà probatum, & quidem apud quosdam non merè pœnales, & tamen non semper obligant sub mortali, sed sæpè solùm sub veniali, licèt sint de re ad mortale sufficiente, si strictiùs præciperetur, v.g. de jejunio certis diebus, de audiendo Sacro, &c. Ergo. Prob. 2. Hæ Religiosorum Leges versantur circa eandem materiam, circa quam est Lex Ecclesiæ, nimirum circa auditionem Sacri, & jejunium: Sed Lex aliquorum Religiosorum quoad similia solùm obligat sub veniali, ut patet ex S. Thom. 2.2.q.186.art.9. ad 1. Ergo & Lex Ecclesiæ potest.

Confirm. hæc secunda probatio Minoris: Lex Ecclesiæ, & Religiosorum versantur circa eandem materiam, & eodem modo. Ergo si, &c. Prob. ant. Si non, &c id esset ideò, quia prout in Religione pręcipitur, non est res gravis, sicut est, quatenus præcipitur ab Ecclesia; Sed, quatenus præcipitur in Religione, etiam est res gravis. Ergo. Min. prob. Sub mortali nihil potest obligare nisi sit grave: Sed dicta materia, v.g. jejunii, etiam prout in Religionibus pręcipitur, obligat quandoque sub mortali, ut patet in jejunio Franciscanorum a Festo Omnium SS. usque ad Nativitatem Domini. Ergo.

LXVIII. *Oppono* 1. contra R. 4. Juxta dicta: obligatio legis humanæ derivatur a Lege æterna, & naturali, ad certam materiam applicata; Sed lex æterna, & naturalis, in materia gravi semper graviter obligant. Ergo Legislator creatus non potest ejus restringere obligationē.

2 Legislator humanus solùm se habet per modum conditionis, obligationem Legis naturalis ad certam materiam applicantis: Sed conditio applicans non potest minuere virtutem agentis, ut patet in applicatione ligni ad ignem, ignis enim agit naturaliter, non liberè. Ergo.

3 Quod ad legem sequitur naturaliter, seu ut necessaria proprietas, non potest ab ea separari: Sed obligatio sic sequitur ad Legem. Ergo.

4 Quia aliàs radix peccati venialis, aut mortalis posset esse voluntas hominis, nimirum Legislatoris, cùm tamen sit ipsa natura objecti. Ob quam rationem.

5 Deus non potest rem gravem præcipere sub

ſub obligatione levi. Ergo multò minùs homo.

6 In voto non poteſt materia, ſecundùm ſe obligans ſub mortali, ex Voventis intentione obligare ſub veniali. Ergo nec in Lege.

7 Juxta dicta res levis ex intentione Legislatoris nequit obligare graviter. Ergo nec res gravis leviter.

Ad 1. patet R. ſuprà n.64. ad 1. Oppoſ.

Ad 2. Tranſeat maj. & diſt. min. non poteſt à priori, C. min. a poſteriori, N. min. & conſ. Nam & applicatio ligni ad ignem prout eſt major, vel minor, facit lignum magis, vel minùs, ſeu citiùs, aut tardiùs comburi. Dixi, *Tranſeat*, propter ea, quæ dixi loco mox citato de differentia Medici a Legislatore.

Ad 3. diſt. maj. Quod ſequitur inimpedibiliter, C. maj. impedibiliter, uti in præſenti ob rationes aſſignatas, N. maj. Ad omnem ergo legem, etiam merè pœnalem, ſequitur aliqua obligatio; quòd autem ſit tanta, vel talis, poteſt impediri, & de facto impeditur in noſtris, & aliorum Religioſorum Statutis: licèt enim proprietas phyſica abſoluta non poſſit impediri, benè tamen moralis.

Ad 4. R. ſicut ad 1.

Ad 5. N. ant. Si enim id aſſeratur de homine, a fortiori aſſerendum eſt de Deo, ſi ſermo ſit de iis, quæ præciſè a placito Dei dependent, non verò de eis, quæ ex natura rei prohibentur, utpotè quia habent intrinſecam, & eſſentialem gravem malitiam, v.g. fornicatio, &c. quæ Deus non poteſt prohibere ſub veniali.

Ad 6. conceſſo ant. de quo infrà Tract. 10. Exam. 3. n. 32. R. 4. datur diſparitas. Quia votum fit Deo, ut Superiori, per illud acquirenti novum jus in voventem juxta naturam promiſſionis. Ergo ſine placito Dei non poteſt voti obligatio relaxari, nec a Prælatis relaxatur, niſi in poteſtate Dei: Lex verò reſpicit ſubditum, quem proinde Legislator poteſt ſtringere moderatiùs, vel arctiùs. Prætereà Obligatio voti quoad conſcientiam, licèt voluntatem hominis ſupponat, eſt tamen magis naturalis, & divina, eſtque immediatè a jure divino, quia homo non habet juriſdictionem in ſe ipſum: e contra obligatio Legis humanæ ſolùm remotè eſt a Jure divino, & naturali, & Legislator pro libitu habet poteſtatem in ſubditum.

Ad 7. N. conſ. Diſparitas eſt: Quia rei levi imponere obligationem ſub mortali, eſt imponere gravamen ultra ſuam poteſtatem, quod eſt irrationabile, ac ſubditis oneroſum, ac odioſum, odioſa autem ſunt reſtringenda: at rei gravi imponere obligationem levem, eſt gravamen, quod poſſet imponi totum, alleviare, quod ex cauſis poteſt eſſe rationabile: eſtque favorabile, & accommodum humanæ fragilitati; favores verò ſunt ampliandi.

QUÆRO XI. Sciſne aliquam Regulam ad dignoſcendum, quando Lex humana obliget cum periculo vitæ? & quid in hoc paſſu ſentis de lege abſtinentię Carthuſianorum a carnibus, ac Lege clauſuræ Monialium in caſu periculoſæ infirmitatis?

LXIX. Ante R. Suppono ut certum, quòd Lex humana non ſemper obliget cum diſpendio vitæ. *Ratio*: Quia Lex humana non tam ſtrictè obligat, ac divina: Sed hæc non ſemper ligat cum periculo vitæ, & quidem ex benignitate Legislatoris. Ergo nec illa, & hoc ſimul ex defectu poteſtatis. Min. probo ex facto Davidis, qui 1. Reg. 21. comedit panes propoſitionis, ne moreretur fame, quos nonniſi ſolis Sacerdotibus licebat edere. Et Matt. 12. Chriſtus apud Phariſæos excuſavit ſuos Diſcipulos, quòd propter neceſſitatem in Sabbato vellerent ſpicas, quod erat lege prohibitum. Item integritas Confeſſionis ſacramentalis eſt de jure divino, & tamen non ſemper obligat cum notabili detrimento. Idem patet in obligatione voti, & reſtitutionis. Hoc ſuppoſito

Reſp. 1. Potiſſima Regula cognoſcendi, an Lex humana obliget cum periculo vitæ, eſt: Si Legis obſervantia prudenter judicetur eſſe majus bonum, quàm propriæ vitæ conſervatio, tunc obligat cum diſpendio vitæ; ſi verò propriæ vitæ conſervatio (uti contingere poteſt in Principe, Belli Duce, &c.) cenſeatur eſſe bonũ majus, non obligat. *Ratio eſt*: Quia ex duobus malis minus eligendum, & bonum majus minori præferendum eſt.

Altera Regula eſſe poteſt, ſi tranſgreſſio Legis humanæ cum metu mortis alicui incutiatur in contemptum Legislatoris, v.gr. Eccleſiæ in ſtatuto jejunii, vel auditionis Miſſæ, tunc enim oportet magis mori, quàm legem violare. Exemplum eſt in Eleazaro, qui laudabiliter maluit mori, quàm carnes porcinas comedere. *Ratio eſt*: Quia majoris momenti eſt defenſio Fidei, & Eccleſiaſticæ poteſtatis, quàm conſervatio propriæ vitæ.

LXX. Probabilior eſt ſententia noſtri Aravio, Goneti, & aliorum, quòd Lex abſtinentiæ Carthuſianorum a carnibus reſpectu periculoſè infirmi obliget cum diſpendio vitæ.

Ratio ex dictis eſt: Quia vita unius Carthuſiani debet cedere conſervationi ſtrictioris obſervantiæ, ac diſciplinæ in toto Ordine illo. Unde & legitur, quòd ſancta illa Carthuſianorum Lex ortum habeat ex miraculo, quo carnes pro quodam ejuſdem Ordinis infirmo præparatæ, in piſces ſunt converſæ.

Nonne idem ſentis de aliis Religioſis quoad ſua Statuta?

Affirmo, ſi ex eorum violatione notabiliter labefactaretur religioſa diſciplina. *Ratio* eſt, quæ ante.

LXXI.

LXXI. *Resp.* 3. Quod concernit Clausuram Monialium in causa, vel casu egressus, Concil. Tri. Sess. 25. c. 5. de Regul. solùm statuit, ut Moniales è Monasterio non egrediantur, etiam ad breve tempus, nisi ex legitima causa ab Episcopo approbanda. Verùm S. Pius V. posteà huic devoto fœmineo sexui omnem præclusit viam, statuens tantùm tres egressus causas. *Prima est* incendium, cui æquiparatur ingens inundatio, & incursus hostium infidelium. *Secunda est*, si Monialis lepra sit infecta, ut extrà curetur, ne alias inficiat. *Tertia* ob eandem rationem est, si qua incipiat laborare epidemia, vel peste.

Ad egressum ex his causis sufficitne licentia proprii Prælati?

Ad hoc dico, attendendam esse loci consuetudinem; sentiunt enim aliqui, requiri approbationem Episcopi, quod negant alii, tenentes esse consuetudine contraria abrogatum.

Resp. 4. Præter causas a S. Pio V. statutas dantur adhuc aliæ ad egressum Monialium sufficientes per consuetudinem receptæ. *Prima est*: Si Monialis deferatur ad aliud monasterium, ut illi præficiatur: vel alio officio penitùs necessario fungatur. 2. Correctionis gratia, si nimirum in hoc monasterio scandali causa sit, & ibi corrigi nequeat. Sed hęc translatio non temerè, & facilè, sed gravissimo judicio, & urgente necessitate est facienda. 3. Si vel ob loci incommoditatem, aut aliam rationabilem causam, omnes Moniales ex uno in aliud monasterium migrare oporteat.

An etiam in his casibus necessaria sit licentia Episcopi, attendatur loci consuetudo. Quia diversi DD. planè ipsius Papæ licentiā requirunt.

Numquid Constitutio S. Pii V. potest extendi ad omnem lethalem morbum, intrà monasterium medicorum judicio incurabilem?

Affirmant aliqui DD. Monialem posse egredi de licentia sui Prælati, & Episcopi. *Rationem dant*: Quia Lex humana non obligat cum dispendio vitæ. Alii negant, ex eo, quia S. Pius V. solùm expressit causas, quæ inferunt monasteriis nocumentum commune, non verò privatum unius personæ: Nec referre, dicunt, quòd unius, ac alterius Monialis vita exponatur periculo, pro bono communi inviolatæ clausuræ: & ne per exemplum aliis Sororibus incipiat dominari Mercurius, seu spiritus vagādi.

Verùm ego in hoc passu censeo, diversarum Religionum, ac monasteriorum approbatas consuetudines esse attendendas, quia in aliis strictior, in aliis laxior clausura servatur. Et in nostra Germania exempla quotidiana docent, Moniales cum suorum Superiorum licentia, non solùm ob vitæ periculum, sed aliis etiam de causis, è quibusdam monasteriis egredi.

De monasteriis Monialium nostri Ordinis in nostris Constitutionibus dist. 2. c. 18. in fine sic legitur: Si quis Sæcularis, vel Regularis in aliquod prædictorum monasteriorum intrare, vel Sorores aliquæ inde exire sine licentia Magistri Ordinis ausi fuerint, ipso facto sententiam excommunicationis incurrunt, a qua nonnisi per Papam, vel Magistrum Ordinis, vel ab aliquo Fratre, cui prædictus Magister facultatem concesserit, absolvi possint. Hæc ibi. Plura patebunt ex mox dicendis.

Sed quid sentis de ingressu clausuræ Monialium?

LXXII. *Dico*: Omnibus tam viris, quàm mulieribus prohibitum est, monasteria Monialium, & mulieribus monasteria virorum ingredi, vel in ea admitti. Et intrantes ultra casus necessarios (qui casus sunt de opera Confessarii, Medici, Chirurgi, Architecti, Opificum, &c.) & sine licentia, peccant mort. & incurrunt excommunicationem Papalem, ipsi, & Superiores utriusque sexus, admittentes, vel ingredi permittentes, etiam sub prætextu facultatis, vel Privilegii Papalis; Religiosi autem eos, etiam absque tali prætextu admittentes, incurrunt ipso facto suspensionem a divinis, privationem Officiorum, inhabilitatem ad alia imposterùm obtinenda, ex variis Motibus plurium Pontificum, præsertim Gregorii XIII. & S. Pii V. Quid Tridentinum statuerit, patebit ex dicendis. De censura hac redibit sermo infrà inter casus reservatos Tract. 14. Exa. 2. num. 68.

Hinc non sunt audiendi illi DD. qui fœminas monasteria virorum sine scandalo, & pravo fine ingredientes a mortali excusant: eò quòd, ut ajunt, hoc nullo jure statuatur. Nam Bulla S. Pii V. Bullario inserta clarè loquitur. Nihilominus circa Reginas attendenda est consuetudo loci: non enim videntur comprehendi dictis Decretis. Idem est de ancillis eas ex more associantibus. Hoc tamen extendi non debet ad Ducissas, Marchionissas, Comitissas, &c. nisi (quòd Greg. XIII. in Extrav. *Quæ Sanctimonialium quietem*, &c. concessit pro Regnis Hispaniæ) sint ipsorum monasteriorum Fundatrices, vel dotatrices.

Similiter audiendi non sunt, qui dicunt, prohibitionem S. Pii V. solùm esse latam contra eas, quæ prætextu privilegii, & licentiæ monasteria intrant. Nam S. Pius V. vivæ vocis oraculo Anno 1568. die 27. Jan. contrarium declaravit Cardinali Alexandro Cribello.

Quid intelligis per Monasterium, seu Clausuram?

Dico, intelligi claustrum, dormitorium, & officinas interiores, ut patet ex Innoc. IV. & Gregor. IX. qui in causa ingressus ita explicant Regulam Minorum. Hinc dictas Pontificum Leges non violant mulieres, quæ Sacristiam, & hortos monasteriis contiguos intrant, dummodò intrent non per portam Conventus, sed per

Digitized by Google

aliam propriam. Unde dum Greg. XIII. in suo Motu proprio vetat intrare *Monasteria*, & *loca*, hæc pro eodem sumit. Hinc & in nostro Capitulo Generali, celebrato 1686. Confirm. 4. sic legitur: *Confirmamus, quòd in postremo Capitulo ordinatum est Ordinat. 5. de stricta in nostris Conventibus clausura, ab ingressu fœminarum sub excommunicatione interdicto: comprehendendum sub clausura omnes cameras, & officinas, quæ, licèt extra commune dormitorium existant, nihilominus à Religiosis inhabitantur.* Vide ibid. pœnam Superiorum admittentium fœminas ad clausuram. Et ut adducit noster de la Crux in Glossa, & declarat. super nostras Constit. dist. 2. c. 1. ubi ponitur pœna gravioris culpæ introducentibus mulieres in hortos, in dormitorium, in cameras, vel alias Officinas interiores. Ex quo patet, quòd etiam introductio ad hortos claustro contiguos severè sit prohibita. Præterquam quòd magni scandali occasio esse possit.

Daturne parvitas materiæ in fractione clausuræ?

Affirmo probabiliùs contra aliquos; si fiat sine contemptu, scandalo, ac malo fine, ut, si quis ingrediatur medio corpore, manens in limine, seu partim intrà, partim extrà, vel si per valdè brevem moram ingrediatur ad duos pedes, & statim regrediatur. Quod etiam de egressu intelligendum.

Ratio est a pari de aliis legibus purè humanis.

Quid tenes de ingressu parvularum puellarum victus, & instructionis gratia? aut viduæ cohabitare volentis.

Dico 1. Puellę ab anno 7. usque ad 25. educationis gratia, cum Superioris, & Superiorissæ consensu in monasterio Monialium commorari possunt, modò, quod NB. habitent in loco a dormitorio, & laboratorio Monialium separato, & famulatum secum non introducant.

Ratio: Quia sub hac distinctione turbant, vel non turbant regularem observantiam.

Notandum tamen seriò, quòd puellæ admissæ per Sorores Religiosas nullatenus in mundi vanitatibus, vestium luxu, capitis ornatu, &c. sed in ornatu spiritus, seu animæ sint instruendæ. Nec permittendæ ad libitum in- & egredi.

Dico 2. De vidua, etiam honesta, in habitu sæculari Monialibus, etiam perpetuò, convivere volente bene resolvit negativè Tamburinus de Jure Abbatiss. disp. 24. qu. 14. num. 3. sentiens, nec Episcopum ad hoc posse dare licentiam.

Ratio: Quia per viduam (a fortiori, per nuptam) faciliùs divulgantur mores sæculares in claustro, quàm per dictas puellas. Attendenda est rationabilis Consuetudo loci, & qualitas clausuræ, ac monasterii.

Quid de Cōfessario? Visitatore? Medico, &c.?

LXXIII. *Dico* 1. Confessarius (idem est de Medico, & similibus) si (nimirum cum Socio, ubi is haberi potest) necessitatis causa intret, cessante causa, ultra unum, alterumve *Pater noster*, &c. moram trahere non debet, sed ad summum infra horæ quadrantem egredi, ni moraliter velit peccare: attamen modicum ultrà manendo non videtur incurrere censuram, cùm enim hæc sit lata in eos, qui sine licentia ingrediuntur, tanquam odiosa non est extendenda ad eos, qui sunt ingressi cum licentia, qua modicùm abutuntur. Sciant etiam Confessarius, & Socius, quod intrà clausuram propter infirmam pernoctare non audeant, (nisi fortè in casu valde raro, & urgente, & tunc se non separent) nec in locis monasterio contiguis, in quibus (uti in Parlatorio) sit occasio conversandi, aut loquendi cum Monialibus. Sed cùm clausura in omnibus monasteriis non sit æqualiter in flore, & rigore servetur praxis, quæ viget, scientibus Superioribus.

Dico 2. In Constitutionibus Sororum Ordinis nostri sic dicitur c. 30. Licitum est Magistro Ordinis, vel Priori Provinciali sub tempus visitationis ingredi monasteria sororum, una dumtaxat vice in anno: ita tamen, ut si unus ex illis monasterium visitando ingrediatur, alter eodem anno ingredi non possit, juxta tenorem Bullæ ab Alexandro VII. editæ, quæ incipit. *Fidei sacrarum Virginum*, &c. ubi hoc etiam cavetur, ut Magister Ordinis cum duobus sociis, jam verò Prior Provincialis non nisi cum uno socio monasteria ingrediantur. Vide Q. 12. quòd possit etiam cum duobus. Et Greg. XIII. in quadam Constit. quæ incipit: *Dubiis, quæ emergunt*, &c. data Romæ apud S Petrum die 23. Decemb. 1581. Superioribus Regularibus facultatem concedit ingrediendi monasteria Monialium, in casu scilicet necessitatis: si verò aliquis extra omnem necessitatem ingrediatur, pœnam excommunicationis, ac privationem officii supra eundem decernit. Hæc ibi.

Dico 3. Dictæ Sororum nostrarum Constitutiones ibidem sic habent: Quando aliquis prædictorum ingreditur, Priorissa cum tribus antiquioribus eum semper comitetur, aliæ verò non discurrant, sed sint in Capitulo, vel in Ecclesia, vel in alio loco honesto omnes, præter illas, quæ necessariò occupantur in aliquibus officiis, donec regressus fuerit extra domum. Nulla loquatur cum aliquo ingredientium seorsim ab aliis, nisi forsan occasionaliter cum aliquo prædictorum, qui possunt, & debent intrare, & hoc de licentia, exceptis Priorissa, & tribus sororibus ad hoc deputatis. Priorissa, & prædictæ tres Sorores simul stent, & simul vadant binæ, & binæ. Loquantur autem cum illis, quos ex aliqua causa contigerit ingredi, de expedientibus, breviter, & succin-

cinctè. Item, si oportet intrà terminos Sororum aliqua opera fieri necessaria, poterunt intrare operarii aliqui de licentia Prioris, Provincialis, vel Vicarii: & tunc Priorissa, & Superiorissa, & Procuratrix, vel aliæ tres de sororibus antiquioribus, & maturis, ad hoc deputatæ, Operariis loqui poterunt, ita tamen, quòd una ab aliis duabus audiatur, aliæ verò nullo modo loquantur eis nec etiam ad eos accedant. Hæc ibi.

Quomodo se habebit Confessarius, si intrà clausuram infirmæ Moniali debeat ministrare Sacramenta?

LXXIV. *Dico*: Hic ibidem nostris præscribitur modus: Si aliquam ita infirmari contigerit, quòd ad locum consuetum Confessionis, ac Communionis venire non possit, si desideret confiteri, tenebitur Confessarius ad cameram infirmæ venire, associatus a Priorissa, & duabus aliis Sororibus antiquioribus, & intereà dum infirma confitebitur, socius Confessarii cum eo, monasterium ingressus, manebit penes Priorissam, & illas duas Sorores supradictas in loco remotiori, dummodò tamen Confessarium infirmæ assistentem commodè videre possit juxta Bullam Alexandri VII. Si verò etiam communicare oportuerit, Sacerdos in superpelliceo cum stola Corpus Christi deferens reverenter, præcedentibus eum duabus sororibus cum cereis, & una cum aqua benedicta, & alia campanulam deferente, associantibus nihilominus aliquibus de maturioribus sororibus ad infirmariam vadat, & infirmam communicet, prout in Ordinario continetur. Si autem aliqua soror infirmetur in tantum, quòd eam inungi oporteat, tunc sacerdos indutus, ut suprà de Communione dictum est, Oleum sacræ Unctionis deferat, & una sorore crucem portante, præcedentibus duabus cum cereis ad infirmariam vadat, & totus Conventus eum processionaliter antecedat, intrans autẽ sacerdos infirmariam dicat: *Pax huic domui*: & cætera fiant, sicut notatum est in Ordinario, ita tamen quòd abstersiones cum stupis fiant, vel a Priorissa, vel ab aliqua sorore, cui injunxerit. Cavendum est autem, ne de facili multiplicentur ingressus, modò causa Communionis, modò causa Unctionis, sine magna necessitate: sed simul fiat utrumque. Cùm autem simul communicari, & inungi aliquam oportuerit, soror aliqua crucem portet, & Pater socius sacram deferat Unctionem, & primò fiat Communio, deinde Unctio; & in illo casu remaneat Conventus in infirmaria usque ad completionem Officii. Porrò ubi copia Ministrorum supradictorum non habetur in promptu, vel propter aliquam necessitatem festinare oporteat, omissa Ministrorum assistentia, omnique alio apparatu, ac solemnitate fiant omnia eo modo, quo meliùs perfici poterunt.

LXXV. *Estne* Monialium Confessario, vel Superiori licitum intrà clausuram in infirmaria, vel cellula vicina aperta in altari portatili decedenter præparato legere Missam pro solatio infirmæ Monialis?

Dico 1. Non licet saltem ordinariè, nec in ordinariis, etiam gravibus infirmitatibus, quamvis sint magna festa.

Ita patet ex Trident. Sess. 25. cap. 5. sic statuente: *Ingredi intrà septa monasterii nemini liceat cujuscunque generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerit, sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda. Dare autem tantùm Episcopus, vel Superior licentiam debet in casibus necessariis, neque alius ullo modo possit, etiam vigore cujuscumque facultatis, vel indulti hactenus concessi, vel in posterum concedendi.* In præsenti autem non est casus urgens, vel necessarius pro ingressu, quia Moniales, tam graviter infirmæ, ut ad Chorum, vel Crates accedere nequeant, ad Missam audiendam non tenentur. Unde & sacra congregatio Rituum anno 1605. die 22. Augusti declaravit, *ne in Monialium infirmaria sacrificium Missæ celebrari permittatur.* Ex quibus patet, quòd per Trid. sit revocatum privilegium in hoc casu a Leone X. concessum Monialibus S. Claræ.

Dico 2. In casu raro, & extraordinario infirmitatis per plures annos durantis, & vix curabilis, ita ut infirma ad Crates accedere, vel deferri nullatenus possit, probabilius est cum debito Superiorum consensu id licere, saltem aliquoties in anno in magnis festivitatibus, in quibus infirma specialiter petit sacram Communionem. Ita a fortiori debent docere illi, qui tenent id licere toties, quoties Moniales juxta suam Regulam tenentur communicare, nimirum Miranda, qui citat Rodriquez, & Probabilem. Item Pellizarius.

Ratio: Tum quia hoc nullibi reperitur jure prohibitum, nec dictum privilegium Leonis X. quoad hunc rarum casum videtur revocatum per Trident. aut per illam Cardinalium declarationem, quia ad hunc casum non censentur se extendere, qui videtur esse sat urgens, ac necessarius, ne infirma tot annis careat solatio sacræ Missæ, durum enim certè esset eo tamdiù carere. Tum etiam, quia non violatur clausura; supponitur enim, quòd Confessarius, vel Prælatus aliunde teneatur, & debeat ingredi ad sacram Communionem infirmæ dandam, immò id per Celebrationem fieret cum majori reverentia, ac decentia, & sine discursibus, qui debent fieri in asportatione Sacramenti. Tum tandem quia Cellæ claustrales regulariter sunt loca decen-

tia, & honesta, nec sunt privatæ domus, sed ad Ecclesiam pertinentes, unde non comprehenduntur in decreto Trid. quo prohibet celebrari in privatis domibus. Pro majori dictorum intelligentia

QUÆRO XII. Quisnam potest dare licentiam non servandi Legem clausuræ, ac ingrediendi?

LXXVI. Hæc quæstio movetur propter adducta verba Concilii Trid. loquentis disjunctivè, *sine Episcopi, vel Superioris licentia*, ita ut alterutrius licentia videatur sufficere. Unde

Resp. Probabilior sententia est, quòd licentia ingrediendi Monialium monasteria non exempta, sed pleno jure Episcopis subjecta, ab ipsis ex causa necessaria dari possit: secus est de monasteriis exemptis Regularium, quæ ingrediendi licentia dari potest, & debet a Superioribus eorundem.

Ratio: Quia hoc apertè innuit modus loquendi Concilii sub disjunctione. Idem clarè legitur in Bulla S. Pii V. incip. *Ut Mendicantium Ordines*, §. 7. Quæ etsi per Greg. XIII. sit revocata quoad illa, quæ sunt contra, non verò quoad ea, quæ sunt juxta Conc. Trid. Unde & Constitutiones nostræ Auctoritate Apostolica approbatæ dist. 2. c. 1. Lit. L. post relata Concilii Trid. verba, subdit: *Cui decreto inhærens Sacra Congregatio Cardinalium, Concilii Trid. interpretum, censuit, licentias ingrediendi intrà septa Monialium ex mera tantùm necessitate concedendas, quoad monasteria Regularibus subjecta, pertinere tantùm ad ipsos Superiores Regulares*. Anno 1597. die 19. Jul.

Quamobrem post decretum Concilii Trid. Bononiæ 1564. istud habetur: Admonemus, Reverendos Provinciales, ut circa ingressum ad monasteria Monialium magnam custodiam adhibeant, & quando gravis necessitas pro sui executione officii intrare compulerit, unum tantùm, aut duos, ut plurimum socios, eosque graves secum adducant. Inferioribus autem Monialium Præfectis ipsi Provinciales Leges præscribant, quando eis, & cum quibus sociis ingredi liceat: super quo eorum conscientias oneramus. Hæc ibi.

Verùm eadem Sacra Congregatio 3. Nov. 1610. aliter sic statuit: *Monialium monasteriorum exemptorum, & Regularibus subjectorum septa nemini ingredi liceat, nisi licentiæ in casibus necessariis concedendæ, nedum à Superioribus Regularibus, sed etiam à locorum Ordinariis obtentæ fuerint. Non obstantibus quibuscunque contrariis Legibus, Statutis, consuetudinibus etiam immemorabilibus*.

Tandem, ut tolleretur omnis difficultas, quę ex hoc decreto fortè posset oriri, negotio iterùm in eadem sacra Congregatione proposito, & Sanctissimo Papæ relato die 21. Maii 1630. Sanctitas sua declaravit, hujusmodi licentias a Superioribus Regularibus non esse petendas in illis locis, in quibus adesset consuetudo, ut istæ ab Episcopis tantùm concedantur: hoc enim casu statuit, & decrevit, talem consuetudinem esse observandam, & ipsorum Episcoporum tantummodò licentias sufficere, etiam privativè quoad ipsos Regulares, &c. Standum ergo est his declarationibus. De quibus (ait noster Donatus Tom. 4.) ego nullatenus dubito; tum quia fuerunt sub diversis Pontificibus multoties uniformiter repetitæ; tum etiam quia videntur renovatæ per decretum ejusdem sacræ Congreg. jussu Urbani VIII. editum 15. Nov. 1623. Et

Ratio est: Quia consuetudo legitimè præscripta veterem Legem abrogat, & novum privilegium infert.

Debetne licentia ista necessariò haberi in scriptis?

Affirmo juxta clara verba Concilii Trid. Hoc tamen probabiliùs practicè intelligendum est de casibus extraordinariis, & quidem etiam in foro conscientiæ, non verò de repentinis, & ordinariis, uti est, ingressus Medicorum, Chirurgorum, Operariorum, &c.

Ratio 1. *p.* Tum ut evitetur periculum incurrendi excommunicationem, tum etiam, ut licentia detur rariùs, & maturiùs.

Ratio 2. *p.* Tum quia esset valdè onerosum toties petere, & dare licentiam in scriptis; tum etiam quia non semper est facilis accessus ad Superiorem. Ergo sufficit consensus naturalis requisitus, oretenus datus, vel præsumptus ex rationabili legitimè præscripta consuetudine.

QUÆRO XIII. Cujus est clausuram Monialium promovere, conservare, visitare? Item possuntne Episcopi pro libitu, aut visitationis, vel electionis causa intrare, ut clausuram inspiciant, an ritè servetur?

LXXVII. *Resp.* 1. Conc. Trid. Sess. 25. de Reg. c. 5. decernit, Bonifacii Octavi Constitutionem (quæ incipit: Periculoso) renovans sancta Synodus universis Episcopis sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ præcipit, ut in omnibus monasteriis sibi subjectis, ordinaria; in aliis verò Sedis Apostolicæ auctoritate, clausuram Sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui; & ubi inviolata est, conservari maximè procurent: inobedientes, atque contradictores per censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas, quacunque appellatione postposita, compescentes, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Quod auxilium ut prębeatur, omnes Christianos Principes hortatur Sancta Synodus, & sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda, omnibus Magistratibus sæcularibus injungit. Hæc ibi.

Subjungit in fine ejusdem Cap. Et quia monaste-

nasteria Sanctimonialium extra mœnia urbis, vel oppidi constituta, malorum hominum prædę, & aliis facinoribus fine ulla sæpè custodia sunt exposita, curent Episcopi, & alii Superiores, si ita videbitur expedire, ut Sanctimoniales ex iis ad nova, vel antiqua monasteria intrà urbes, vel oppida frequentia reducantur, invocato etiam auxilio, si opus fuerit, brachii sæcularis. Impedientes verò, vel non obedientes per censuras Ecclesiasticas parere compellant. Ita Concil.

Resp. 2. Episcopi, & alii Monialium superiores Prælati possunt quidem in casu necessario, v.g. visitationis, vel similis rei gratia cum se ipsis (uti cum aliis) dispensare ad ingressum clausuræ sibi subjectæ: attamen in tutiori, & probabiliore sententia pro libitu, sine justa, & legitima causa, ac urgente necessitate id non possunt. Ita apertè colligitur ex ante adductis verbis Tridentini: *Ingredi nemini liceat, cujuscumque conditionis fuerint.*

Ratio 1.*p.* Tum quia in nullo jure expresso videtur prohibitum, tum etiam quia, ut dicetur infrà num.90. qui in similibus potest dispensare cum aliis, potest & secum, ex justa tamen causa.

Ratio 2.*p.* Juxta Legem, Illud, ff. ad L. *Aquiliam, cum multis similibus*, ubi est eadem ratio, idem esse jus, censendum est. Et juxta l. *non possunt*, ff. de Legibus, valet argumentum a simili. *Subsumo*: Sed quoad hoc eadem, aut saltem similis ratio dictat, quòd Episcopi, & Monialium Prælati non debeant sine legitima causa, ac necessitate ingredi clausuram; ut nimirum Monialium quieti consulatur. Ergo.

Confirm. ex Bulla extrav. Gregorii XIII. incip. *Dubiis, quæ emergunt*, edita 1581. die 23. Dec. in qua; facta hac Episcopis, & Prælatis prohibitione, subditur: *Quòd si contra fecerint, eadem auctoritate Apostolica statuimus, atque decernimus, qui Pontificalis dignitatis fuerint, eos pro prima vice, qua contra fecerint, ingressu Ecclesiæ interdictos; pro secunda, à munere pontificali, & a divinis suspensos, ac deinceps ipso facto, absque alia declaratione excommunicatos existere: Regulares verò omni officio, ac ministerio privatos excommunicationi similiter subjacere. Non obstantibus quibuscumque, &c.*

Resp. 3. De facto juxta probabiliorem sententiam procurare observantiam clausuræ Monialium, etiam exemptarum non spectat ad solos Episcopos, etiam ut Sedis Apostolicæ Delegatos, sed simul, conjunctim, & cumulativè ad ipsos, & ad proprios Monialium exemptarum Prælatos.

Ita patet clarè ex Cõstitutione S. Pii V. incip. *Cura pastoralis*, edita 1566. Kalendas Junii, ubi Ordinariis locorum mandat, *ut in monasteriis Monialium sibi ordinario jure subjectis sua: in his verò, quæ ad Romanam mediatè, vel immediatè spectant Ecclesiam, Sedis Apostolicæ auctoritate, unà (NB.) cum Superioribus eorundem clausuram, ut præmittitur, quamprimum potuerint, servari procurent.* Hinc etsi Episcopus potestatem visitandi clausuram exemptam Monialium non habeat dependenter a Prælatis Regularibus, eam tamen licitè exercere non potest sine illis: nisi moniti, ut, quæ ad clausuram pertinent, procurent, recusent, vel tardent procurare: quia in hoc casu *posset Episcopus Moniales Regularibus subjectas in iis, quæ clausuram concernunt, toties visitare, quoties verè cognoverit expedire*, ut Sacra Congregatio Concilii censuit 17. Julii 1597. seu *quoties, & quando opus fuerit*, ut dicitur in Bulla: *Inscrutabili*; non autem si nulla appareat necessitas, vel suadeat utilitas: hoc enim esset sine causa inquietare moniales, & abuti sua potestate.

Resp. 4. Episcopi, prætextu videndi, an clausura sit violata, non possunt licitè intrare monasterium Monialium sibi non subjectarum, nisi sit publicum, quòd sit violata, & semel, iterumque monuerit ordinarios earum Prælatos. Unde possunt tantùm videre, vel visitare exteriùs.

Ratio: Quia Concil. Trid. expressè prohibet ingredi, nisi in casu urgente, & necessario, qui in præsenti non est.

Resp. 5. Nec possunt Episcopi intrare ad consecrandas, vel benedicendas Sorores. Nec ad faciendam electionem, vel Confirmationem Abbatissæ, nec ad faciendam exhortationem, vel ad indicendam, aut faciendam visitationem Sororum.

Ratio: Quia hæc omnia possunt fieri ad crates. Ergo non est casus necessarius, & urgens a Tridentino requisitus.

Resp. 6. Tutius, & probabilius ad mentem Tridentini est, quòd nec ordinariis prælatis Monialium ingressus clausuræ sit licitus præcisè ad faciendam electionem, exhortationem, visitationem Sororum, vel ad eam indicendam.

Ratio est quæ ante. Dixi, *præcisè*. Si enim concurreret simul alia causa, ut ad clausuram interiorem perlustrandam, ad visitandas infirmas, ad videndum an ædificia, dormitoria, officinæ, &c. sint religiosè, ac convenienter aptata: vel si quid tale sit, quod ad crates commodè fieri non potest, licitus est ingressus.

QUÆRO XIV. Quomodo resolvis hos casus?

LXXVIII. 1. Episcopus, vel Prælatus potestne dare Matri licentiam ingrediendi clausuram, ut invisat suam filiam graviter decumbentem; vel ut intersit ejus Professioni, aut Investitioni?

2. Potestne deficiente medico mulier medi-

Digitized by Google

ca intrare monasterium virorum, ut curet Religiosum periculosè infirmum, exire ooo valeotem?

3 Monialis itioerans, vel fugitiva potestoe recipi ad clausuram alterius monasterii sui Ordinis?

4 Possuntne recipi infantes, aut amentes?

R. *ad* 1. negativè, juxta quandam expressam Declarationem Cardinalium.

Ratio: Quia non est casus necessarius, præsentia enim Matris non curabit infirmam, & filia loco solatii ob amoris teneritudinem magis affligetur.

Ad 2. Probabilius affirmo cum nostro de la Cruz, si fiat saltem cum licentia Prioris de consilio discretorum, associantibus quibusdam sæcularibus, ut sic vitetur scandalum.

Ratio: Quia observantia clausuræ solùm est de Lege humana, conservatio autem vitæ est de jure naturæ.

Ad 3. R. negativè pro utraque parte. *Ratio*: Quia non est casus necessarius a Tridentino requisitus, possunt enim tales Sorores ad interim extra clausuram accommodari. Unde non possunt ad clausuram admitti sine speciali consensu Sedis Apostolicæ, & ita habet praxis Romana. Fortè tamen ad id licentiam dare potest Nuncius Apostolicus istius Provinciæ. Consuli etiam potest Ordinarius loci, si fortè speciali quadam facultate polleat quoad hoc.

Ad 4. De infantibus R. quòd possint ad clausuram admitti, & Moniales non peccent eos admittendo, putà, qui sunt doli expertes, seu discretione, ac usu rationis carentes. Secus est de amentibus adultis.

Ratio 1. p. Quia infantes non possunt Moniales inquietare, nec eis esse occasio peccati. Hinc illa supra adducta verba Tridentini, *cujuscumque ætatis*, intelliguntur de illis, qui habent usum rationis.

Ratio 2. p. Licèt amentes adulti reverà sint incapaces obligationis Legis, ac peccati, prohibentur tamen admitti intrà septa monasterii Monialium ideò, quia possunt illis esse occasio peccati, & tumultus, inter illas excitando turbas, jocando, turpiter loquendo, vel agendo. Ergo Moniales mortaliter peccant immò excommunicationem incurrunt eos admittendo.

LXXIX. *Oppono* 1. contra hoc de amentibus. Etiam infantes masculi Monialibus, & infantes fœmellæ Monachis possunt esse occasio peccandi per tactus, oscula: Sed hoc non obstante possunt illi admitti; Ergo & amentes a Monialibus.

2 Admittere aliquem ad clausuram, cui ingressus non est prohibitus, non est peccatum: Sed ingressus clausuræ amentibus non est prohibitus, quia non sunt capaces Legis. Ergo.

3 Hominem usu rationis carentem admittere ad clausuram, idem est, ac admittere brutum: Sed Monialibus licet admittere brutum. Ergo.

4 Amentibus in die jejunii non tantùm semel, sed sæpius licet dare carnes, & hoc ideò, quia non tenentur Lege Ecclesiastica jejunii, aut abstinentiæ. Ergo similiter.

Ad 1. dist. maj. Possunt esse occasio proxima, & per se, N. maj. Quia communiter, & per se loquendo ad infantes non habetur affectus libidinosus. Possunt esse occasio valdè remota, & solùm per accidens, nimirùm præcisè ex malitia hujus, vel illius Monialis in infante per tactus, aut aspectus in partibus secretioribus abutentis, C. maj. & concessa min. N. cons. Fateor tamē optimè, & prudentissimè facturos Monialium Superiores, si severè prohiberent masculorum ad eas ingressum. Et eadem ratione in aliquibus locis sanctè eis prohibentur catuli, & alia quædam bruta Monialium usui non necessaria.

Ad 2. dist. maj. Si ex illa admissione non possint sequi mala, absurda, & inconvenientia, uti ostensum est magis ordinariè posse sequi ex admissione amentium, quàm infantium ad clausuram, C. maj. secus, N. maj. Bene enim stat, quòd is, qui amentem ad aliquos actus inducit, graviter peccet, licèt amens Legis, & peccati incapax sit.

Ad 3. dist. maj. Si præcisè consideretur carentia usus rationis, C. maj. Si simul consideretur occasio malorum, & inconvenientium, N. maj.

Ad 4. N. conf. Disparitas est: Quia ex uno non sequuntur mala, quæ ex altero. Item ingressus monasterii Monialium in amente adulto non potest aliqua ratione cohonestari, sicut ministratio cibi aliàs prohibiti, nimirùm vel ratione morbi, vel ne humor melancholicus amentiam augeat, aut vitæ periculum causet.

QUÆRO XV. Quid sentis de Lege tributorum, & vectigalium?

LXXX. Ante R. Suppono 1. hæc, & similia nomina, vectigal, tributum, gabella, collecta, præstantia, accisa, stipendia, talia, pedagia, &c. licèt pro locorum, & occasionum, vel rerum diversitate varientur, quoad præsens tamen a DD. pro eodem sumuntur, cùm eadem sit ratio tractandi de uno, ac de alio. Significant autem censum, vel pensum aliquod ex subditorum bonis, agris, domibus, pecoribus, mercibus, &c. vel etiam ratione transitus præstandum Principi terræ pro sua, ac Reipublicæ necessitate.

Suppono 2. Ut tributa sint justa, requiri 1. Ut sint imposita ab habente auctoritatem, v. gr. a Capite Reipublicæ perfectæ, aut a consuetudine immemoriali. 2. Ut non imponantur ad ditandos Reges, aut in luxum eorum, vel res vanas, sed ad congruam Principis sustentationem, & communem utilitatem, ver. gr.

ad

ad justùm bellum, ad viarum reparationem, &c. qua causa cessante cesset tributum: cui consuetudo etiam immemorialis obstare nequit. 3. Ut in solvendis tributis servetur proportio in ordine ad necessitatem communem, & ad subditos, ita ut pro parva, & brevi necessitate non petantur tributa magna, & diuturna: nec tantum a paupere, quantum a divite. 4. Ut non imponantur Personis privilegiatis, seu exemptis sine licentia Papæ, v.g. Religiosis utriusq. sexus, aut Clericis majorum Ordinum, vel etiam minorum, si beneficium habeant. Nam ab iis exigentes, & ad id consilantes, auxiliantes, faventes, exequentes, &c. excommunicantur. Addunt aliqui insignes Doctores, ut Cajetanus, Navarrus, &c. hanc conditionem, ut scilicet non imponantur illis, quæ vehuntur ad proprium usum. Sed praxis huic salutari doctrinæ obstat, ut patet in tributo dicto *accisa*, quod in quibusdam locis imponitur vino, oleo, carnibus ad proprium usum destinatis; uti, & pecoribus domi privatim saginatis, & mactatis. Res sanè dura, & nisi necessitas excuset, periculosa: Utinam saperent, & hæc practicè intelligerent quorundam Principum Consiliarii in gabellis excogitandis, & Principi suo suggerendis dexterrimi. His suppositis

Resp. 1. Leges justæ tributorum, & vectigaliũ non sunt purè pœnales, sed obligant in foro conscientiæ, non tantùm ad solvendum, sed etiam ad non solutum, & defraudatum restituendum. Hæc est sententia tutior, & probabilior apud Thomistas, & multos extraneos, qui tamen non negant, posse in aliquo casu a Principe cuidam loco in pœnam alicujus delicti imponi legem cujusdam tributi purè pœnalem.

Ratio 1. Quia obediendum est justis Legibus. Unde Apostolus ad Rom. 13. ait: *Necessitate subditi estote, etiam propter conscientiam, ideò enim* (ubi notetur connexio cum eo, quod dixit de conscientia) *& tributa præstatis. Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.*

Ratio 2. Leges tributorũ, & vectigalium fundantur tum in justitia legali, qua pars juxta virium suarum proportionem tenetur in subsidium communis necessitatis: tum in commutativa, qua propter onera, & curam boni publici, suo principi, vel Magistratui subditi debent sustentationem, & congruos redditus. Ergo.

Resp. 2. Si communi fama, ac populi persuasione tributum, aut vectigal censeatur esse iniquum, aut sub prætextu congruæ sustentationis, vel alterius necessitatis impositum, cedat in usus non necessarios, v.gr. ad nutriendam pompam superfluam, vel ad avaritiam, &c. non obligat in conscientia: sive ad solvendum, sive ad non solutum restituendum. Ita Sylvester, & alii.

Ratio: Quia Lex injusta secundùm se non ligat in conscientia. Dixi, *secundùm se*, quia benè monet dictus Auctor, quòd in hoc casu possit peccari ratione mendacii, perjurii, vel scandali, & hujusmodi: adeòque ratione scandali vitandi, & publicæ tranquillitatis causa quilibet indistinctè tenetur.

Resp. 3. Si quis injustè esset a Principe damnificatus, vel Princeps esset ejus debitor, & non posset ulla alia via a Principe, hujus debiti conscio, rehabere suum, potest sibi, secluso scandalo, & alio quovis peccato, satisfacere non solvendo gabellas, licèt quidam tertius eas emerit: nisi judicet, hunc emptorem graviter damnificandum. Ita Sylvester, & alii.

Ratio ejusdem est: Tum quia illi communiter gabellas emunt minori pretio, propter similes fraudes, quas sciunt communiter fieri: tum etiam, quia Princeps non potest alteri vendere meum, sed meum est jus retinendi mihi illud, quod aliàs Principi deberem, si ille mihi non deberet. Ergo.

Resp. 4. Si non apertè constet de justitia, nec de injustitia gabellæ, aut vectigalium, sed dubitetur, tutius, & probabilius est, subditos in conscientia teneri solvere.

Ratio patet ex illo generali principio: *In dubiis præsumendum est pro Principe, seu Superiore*; a quo si semel recedatur, ruet tota boni Regiminis ratio. Nec valet, quod alii dicunt, hoc principium solùm verificari, quando non agitur de interesse Regis. Non, inquam, valet, quia interesse Regis quà talis, est interesse ipsius Regni. Nam *Rex propter Regnum*, non è contra; ut suprà dixi. Unde in favorem subditorum etiam hic non valet illud: *Melior est conditio possidentis*; de quo in Tract. 2. de conscientia Exam. 1. nu. 12. & 13

LXXXI. *Quomodo* resolvis hunc casum? In cujusdam Principis consilio tractatur de impositione alicujus tributi injusti, major pars Consiliariorum consentit. Quid faciet pars minor, votis inferior? nonne salva conscientia etiam potest consentire, quia plurima vota valent?

Dico: Non potest sine mortali: *Ratio*: In nullo casu licet approbare malum, vel positivè ad illud concurrere. Si minor pars, sciens se non consentiente majorem partem sua vota retractaturam, tamen consentiret, peccaret non tantùm contra Charitatem, sed & contra justitiã, adeòque tenetur ad restitutionem. *Ratio*: Quia esset causa efficax injustitiæ. Si autem minor pars, sciens, se non consentiente, tributum tamen esse imponendum, consentiret, peccaret mortaliter, sed solùm contra charitatem, non contra justitiam. *Ratio*: quia non est causa efficax injustitiæ, utpotè, quæ nihilominus fieret. Simile in eligente indignum, qui aliunde

de eligeretur. Vide Tract. 2. Exam. 3. n. 33. quam sententiam teneatur sequi Princeps in impositione tributorum.

QUÆRO XVI. Teneturne omnes lege humana, etiam ipse Legislator, Princeps, Monarcha? Clerici, & Religiosi lege civili, vel diœcesana? & quomodo peregrini, vagi, pueri, amentes? vel danturne homines exleges?

LXXXII. *Resp.* 1. Nulli dantur in hac vita homines, etiam justi exleges. Ita S. D. q. 96. a. 5. in Sed Cont. sic arguens: Apostol. Rom. 13. dicit *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*. Sed non videtur esse subditus potestati, qui non subiicitur legi, quam fert potestas. Ergo omnes homines debent esse legi subjecti, consequenter non dantur homines ex leges.

Declarat hoc ulterius S. D in c. Lex de sui ratione duo habet. Primò quidem, quòd est regula humanorum actuum; secundò, quòd habet vim coactivam. Dupliciter ergo aliquis homo potest esse Legi subjectus: uno modo, sicut regulatum regulæ, & hoc modo omnes illi, qui subduntur potestati, subduntur legi, quam fert potestas. Alio modo dicitur aliquis subjectus Legi, sicut coactum cogenti: & hoc secundo modó homines virtuosi, & justi non subduntur Legi, sed soli mali; quod enim est coactum & violentum, est contrarium voluntati, voluntas autem bonorum consonat legi, à qua malorum voluntas discordat Et in hoc sensu in R. ad 1. explicat. S. D. illud 1. ad Tim. 1. Justo non est posita Lex. Vide sup. in hoc. Tractat. Exam. 2. n. 11. ad Oppos. 2.

Resp. 2. Princeps, & Monarcha tenetur suis legibus quoad vim directivam, est autem solutus ab iis quoad vim coactivam.

Declarat, & probat hoc Sanctus Doctor ibidem ad 3. dicens: Princeps dicitur esse solutus à Lege, quantum ad vim coactivam Legis: nullus enim propriè cogitur à se ipso. Lex autem non habet vim coactivam, nisi ex Principis potestate. Sic igitur Princeps dicitur esse solutus à Lege, quia nullus in ipsum potest judicium condemnationis ferre, si contra Legem agat. Unde super illud Psal. 50. Tibi soli peccavi, &c. dicit Gloss. quòd Rex non habet hominem, qui sua facta dijudicet. Sed quantùm ad vim directivam Legis Princeps subditur Legi propria voluntate, secundùm quod dicitur, *extra de constit.* C. *cùm omnes*: Quod quisque juris in alterum statuit: ipse eodem uti debet. Et Sapientis dicit auctoritas: Patere Legem, quam ipse tuleris. Improperatur etiam his à Domino: Qui dicunt, & non faciunt, & qui aliis onera gravia imponunt, & ipsi nec digito volunt ea movere, ut dicitur Matth. 23. Unde quantùm ad Dei judicium Princeps non est solutus à Lege, quantum ad vim directivam ejus, sed debet voluntarius, non coactus Legem implere. Est etiam Princeps supra Legem, in quantum, si expediens fuerit, potest Legem mutare, & in ea dispensare pro loco, & tempore. Hæc ibi.

Ex his patet, quòd, & quomodo Papa teneatur ad jejunium, confessionem annuam, &c. & Rex ad certa mercium pretia à se statuta. Fateor tamen, si Lex esset circa materiam, cujus observantia conditionem Principis dedeceret, v. g. de non portando gladio, &c. eum nôn ligaret, etiam quoad vim directivam. Hinc data resolutio tantùm intelligitur de materia, quæ subditis, & Principi est communis, non quæ subditis est propria.

Dixi in R 2. *Princeps, & Monarcha*, sive sit Ecclesiasticus, sive sæcularis. Est autem Monarchia Principatus unius, seu quando unus præest absolutus, & independens ab aliis. Et hic tenetur suis Legibus, quoad solam vim directivam. Nam si loquamur de Regimine Aristocratico, ubi Optimates dominantur, ejusque Leges vocantur *Senatus consulta*: vel si loquamur de Regimine Democratico, ubi summa potestas est penes cœtum populi, ejusque Leges vocantur *Plebiscita*: non est dubium, quemlibet tum ex Optimatibus, tum ex populo teneri Legibus, etiam vi coactiva: quia quilibet illorum respectu totius cętus, est verus subditus.

LXXXIII. *Resp.* 3. Clerici, ac Religiosi Legibus pro communi Reipublicæ gubernio latis, suo statui, ac immunitati non præjudicantibus tenentur indirectè, ac sola vi directiva directè orta ex Lege naturali, & Ecclesiastica, quæ vult, ut qui sentit commodum (Reipublicæ) sentiat etiam onus, saltem quod suo statui non præjudicat: non verò tenentur ii directè, ac vi coactiva.

Ratio 1. p. est hic inserta per ly, *Qui sentit commodum* &c.

Ratio 2. p. Quia Clerici, ac Religiosi non sunt subditi foro civili.

Resp. 4. Tutius, & probabilius videtur, quòd Religiosi exempti, quoad ea, quæ suo statui, & privilegiis non præjudicant, & ad communem observantiam, ac totius populi devotionem spectant, ut sunt, festa, publicæ Processiones, jejunia, &c. sub peccato mortali in re gravi teneantur Legibus Episcoporum saltem indirectè, & ex naturali æquitate ratione conformitatis cum aliis.

2. Licèt non directè, & ex vi earum.

Ita de festis, & censuris, ac Processionibus Sess. 25. c. 12. statuitur à Tridentino decernente: Censurę, & interdicta, nedum à Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo à Regularibus in eorum Ecclesiis publicentur, atq; serventur. Dies etiam festi, quos in diœcesi sua servandos idem Episcopus præceperit, ab exemptis omnibus

bus, etiam Regularibus, serventur. Et cap. 13. Exempti autem omnes, tam Clerici sæculares, quàm regulares quicunque, etiam Monachi, ad publicas Processiones vocati, accedere compellantur: iis tantùm exceptis, qui in strictiori clausura perpetuò vivunt. Hæc Concilium. Quod ibi præmittit, omnes Religiosorum, & Clericorum controversias de præcedentia in Processionibus, vel Sepulturis, & similibus, esse componendas ab Episcopo, amota omni appellatione.

Ratio 1. p. de obligatione indirecta est. Quia Ratio, & æquitas naturalis dictat, quòd pars debeat habere conformitatem cum toto.

Ratio 2. p. Quia Religiosi exempti non sunt subditi Episcopo, sed habent Superiores, jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, immediatè subjectos Papæ.

LXXXIV. *Resp.* 5. Qui sunt in territorio alieno, sive transeundo, sive immorando, non tenentur Leges particulares sui territorii servare. 2. Nisi sint tales, qui ex officio tenentur esse præsentes, aut quibus absentia, seu omissio moraliter imputatur.

Ratio 1. p. Nullum agens agit extra suam sphæram; Sed sphæra activitatis Legislatoris est proprium territorium. Unde est illud ex jure: *Extra territorium jus dicenti non paretur impunè.* Ergo extra illud non habet jurisdictionem saltem actualem in subditum peregrinantem, sed solùm habitualem.

Secunda pars patet ex eo, quia Parochus extra Diœcesim vagans peccat contra Leges Diœcesanas, non faciendo ea quæ sunt Officii Pastoralis. Idem est de Clerico non comparente ad Synodum.

Resp. 6. Probabilius, & tutius est peregrinos, & advenas teneri servare Leges territorii, per quod transeunt, v.g. in celebratione festi audiendo Sacrum, abstinendo ab onere servili, vel à cibis prohibitis in die jejunii, si sint ibi toto manè respectu festi, vel toto die respectu abstinentiæ, nisi ex alio capite excusentur. Idem à fortiori dicendum est de vagis, id est, nullibi domicilium habentibus, vel diù morantibus.

Ratio datur à Gonet; Si brevis absentia sufficit ad Viatores eximendos à subjectione Legis proprii territorii, à quo discedunt, debent quoque sufficere ad illos subiiciendos legibus alieni territorii, per quod transeunt: *par enim est, ut sentiat onus, qui sentit commodum,* ut habet Regula Juris.

Sequitur ex dictis, 1. eum, qui manè discedit ex territorio, ubi ligat Lex jejunii, & vesperè venit ad locum, ubi non est jejunium, posse in cœna comedere carnes: quia non tenetur ad Legem particularem sui territorii: Nec censetur quis ex dolo agere, qui utitur jure suo, nisi expressè dolum, seu fraudem intendat.

Sequitur 2. Eos à fortiori, statim subiici Legibus particularibus loci, qui ad eum veniunt animo ibi perpetuò, vel ad longum tempus, vel ad aliquot menses, aut septimanas manendi alicujus negotii tractandi causâ, v.g. Legatos, Studiosos, Mercatores. &c.

Sequitur 3. à fortiori, advenas, & peregrinos teneri Legibus communibus loci, ad quem veniunt, licèt illę in propria Patria non vigeant, v.g. quidam Mediolanensis veniens in Germania primis quatuor diebus Quadragesimæ tenetur ad jejunium, à quo Mediolani esset immunis.

Ratio: Quia illa immunitas est consuetudo, vel privilegium locale à jure communi exorbitans. Ergo debet restringi ad terminos loci.

LXXXV. *Resp.* 7. Pueri dum pervenerunt ad usum rationis (quod censetur communiter fieri circa septennium) *statim* incipiunt subiici Legibus, non solùm Divinis, sed & Ecclesiasticis, excepta Lege jejunii, & Communionis. Est communis sententia.

Ratio: Quia ante usum rationis Lex non censetur promulgata. Exceptio à Lege jejunii, & Communionis patet in propriis locis.

Not. tamen, quòd illud ly *statim* non debeat sumi physicè, sed moraliter, præsertim quoad Leges Ecclesiasticas. Ecclesia enim veluti pia mater non videtur velle pueros ad auditionem Missæ, v.g. obligare, mox, ut sunt capaces Rationis, nisi ad summum sub veniali: & hoc ideò, quia adhuc imperfectè apprehendunt, tum mysteria, tum præceptum ipsum. Ex quo fit, quod facilè negligant ea, quæ ad præcepti impletionem requiruntur. Hinc & DD. in diversas abeunt sententias, dum aliqui sentiunt, pueros post septennium statim obligari Ecclesiæ Legibus, tempus obligationis expressè non determinantibus, ut sunt Leges auditionis Missæ, annuæ Confessionis, &c. de jejunio enim determinant. De Confessione vide Tract. 13. Exam. 4. n 57.

Hæc, ut plurimùm determinanda sunt judicio prudentum, Confessariorum, ac Parentum, qui scient, uti tenentur, attendere, an pueri discernant bonum à malo, an erubescant de mendacio, aut commissa impudicitia, &c. aliis enim citiùs, aliis tardiùs judicium maturescit. Illis firmiter assentior, qui tenent, pueros post, vel etiam ante septennium obligari præcepto divino Confessionis in articulo mortis, posito quòd aliquid commiserint, cui peccatum mortale subesse possit, ne exponantur periculo æternæ damnationis

LXXXVI. *Resp.* 8. Amētes, & lunatici habētes lucida intervalla obligantur, omnibus Legibus pro eo tempore, quo utuntur ratione. Idem est de ebriis, dormientibus, ignorātibus culpabiliter, pro tempore ebrietatis, dormitationis, &c.

Ra-

Ratio: Quia non est rationabilis causa deobligationis, cùm ebrii, dormientes, ignorantes, culpabiliter tales, sua culpa se conjecerint in eum statum, in quo Legis obligatio eis est impossibilis. Sicut etiam non apparet ratio, cur amentes lucida intervalla habentes, pro illo tempore lucidi non teneantur: adsunt enim omnia ad obligationem requisita.

Resp. 9. Qui permanenter carent usu rationis, nullis tenentur Legibus. *Ratio*: Quia juxta S. Thom. q. 17. de verit. a. 3. Lex est quoddam vinculum rationale.

Tenenturne infideles, & hæretici Legibus Ecclesiæ Catbolicæ?

LXXXVII. *Affirmo* de hæreticis, nego de infidelibus. *Ratio:* Quia infideles, cùm non sint baptizati, Ecclesiam nondum sunt ingressi; & Ecclesia nullam adhuc habet in eos jurisdictionem. Hęretici verò per Baptismum veluti januam, Ecclesiam sunt ingressi, & ejus jurisdictioni subjecti. Licèt enim non agnoscant se subditos Papæ, & Ecclesiæ, hoc fit via facti, non juris. Item licèt in pœnam suæ rebellionis ab Ecclesia sint ejecti, & excommunicati, possunt tamen ab ea cogi ad redeundum: & ipsi continuo redire tenentur. Hinc toties peccant, quoties Leges Ecclesiæ transgrediuntur, nisi aliqui, nimirum hæretici materiales, excusentur ratione invincibilis ignorantiæ,

Hęc doctrina scitu necessaria est Confessori in casu, quo aliquem hæreticum vult reducere ad Ovile Ecclesiæ Romanæ, ut eum erudiat pro facienda prima Confessione sacramentali.

QUÆRO XVII. Potestne subditus interdum uti EpiKeja, seu agere contra verba Legis?

LXXXVIII. *Resp.* affirm. cum S. Tho. q. 194. a. 6. Declaratur, & *Ratio* datur ex eodem ibidem. Omnis Lex ordinatur ad communem salutem, ut suprà dictum est, & in tantum obtinet vim, & rationem Legis: secundùm quod verò ab hoc deficit, virtutem obligandi non habet: Sed contingit multoties, quòd aliquid observari communi saluti est utile, ut in pluribus, quod tamen in aliquibus casibus est maximè nocivum; cùm enim Legislator humanus non possit omnes singulares casus intueri, proponit Legem secundùm ea, quæ in pluribus accidunt. Ergo si emergant casus in quo observatio talis Legis sit damnosa communi saluti, non est observanda.

Explicat hoc exemplo: Si in civitate obsessa statuatur Lex, quòd portæ civitatis maneant clausæ, hoc est utile communi saluti, ut in pluribus: si tamen contingat casus, quòd hostes insequantur aliquos cives, per quos civitas, conservatur, damnosissimum esset civitati, nisi eis portæ aperirentur. Ergo in hoc casu essent portę aperiendæ contra verba Legis, ut salvaretur utilitas communis, quam Legislator intendit. Subdit deinde S. Tho. Si periculum non sit subitum, sed patiatur moram non pertinet ad quemlibet, ut interpretetur, quid civitati sit utile, vel inutile, sed solùm ad Principes, qui in hujusmodi casibus habent auctoritatem in Legibus dispensandi.

Not. quòd sit triplex interpretatio Legis: 1. Auctentica, quæ fit auctoritate illius, qui Legem tulit; & habet vim Legis. 2. Usualis, quæ fit usu, & consuetudine, quæ inde dicitur *Optima Legum interpres*. 3. Doctrinalis, quę fit per doctrinam, seu interpretationem Doctorum, & non habet quidem propriè vim Legis, non tamen ei deest pondus auctoritatis,

Cujus virtutis actus est interpretatio Legis?

Dico: Est actus virtutis, quæ est species justitiæ, juxta S. Tho. 2. 2. q. 120. a. 2. in c. cui virtuti nomen, *Epikeja*, dicta latinè *æquitas*, quæ est virtus dirigens actiones in casibus, in quibus Leges, & Regulæ operandi deficiunt. Plura de hoc vide suprà in hoc Tract. Exam. 2. num 14.

QUÆRO XVIII. Quid est consuetudo? potestne abrogare, aut inducere Legem, seu habere vim Legis?

LXXXIX. *Resp.* 1. Consuetudo bene definitur: *Jus quoddam moribus hominum institutum, quod pro Lege suscipitur, cùm deficit lex*. Unde consuetudo propriè non est ipse frequens hominum usus, sed jus ex eo ortum: unde differt à corruptela, seu abusu, in quo non est jus. Dixi, *Cùm deficit Lex*, quæ tripliciter potest deficere. 1. Cùm planè non est Lex. 2. Cùm sit inutilis. 3. Dum est dubia, vel obscura.

Resp. 2. Consuetudo est triplex. 1. Secundùm Legem, & hæc Legem vel confirmat, vel saltem interpretatur, ac declarat, si sit dubia, vel obscura. Unde, ut ante dictum, est illud: *Consuetudo est optima Legum interpres*; & sic valet contra tertium defectum. Altera est præter Legem, seu inducitur moribus utentium, ubi Lex non est, quæ præcipiat, aut prohibeat; & sic valet contra primum defectum. Tertia consuetudo est contra Legem, seu quæ aliquid obtinet, quod repugnat præcepto, vel prohibitioni Legis; & sic valet contra secundum defectum. Et de hac potissimùm est difficultas.

Resp. 3. Consuetudo habet triplicem vim, nimirùm interpretandi, abrogandi; ac instituendi Legem. Ita sequitur ex dictis, & docetur à S. Tho. q. 97. art. 3 in c.

Ratio S. D. est; Lex proficiscitur à ratione, ac voluntate Legislatoris: Sed hęc non tantùm manifestatur verbo, sed & facto. Ergo sicut Lex potest declarari, abrogari, introduci verbo, ita & facto, seu actibus multiplicatis. Et ad 2, ostendit, quod is, qui incipit primò agere contra legem, non agit malè, dicens: Leges humanæ in aliquibus casibus deficiunt, ut

supra

suprà dictum; unde possibile est, quandoque preter legem agere, in casu, scilicèt, in quo deficit Lex, & tamen actus non erit malus; & cùm tales casus multiplicantur propter aliquam mutationem hominum, tunc manifestatur per consuetudinem, quòd Lex ulteriùs non est utilis. Hæc ibi.

*Resp.*4. Ut consuetudo Legem abroget, & ipsa vim Legis obtineat, diversæ requiruntur conditiones.

Prima est, ut sit justa, ac rationabilis, ita ut non sit contra aliquam Legem naturalem, vel divinam, ut patet clarè ex cit. S. Tho. ad 1. Unde si quid fiat contra has Leges, est corruptela, ut patet in toleratione Lupanarium, de qua suprà; item ut non præjudicet communi utilitati, ut constat ex definitione Legis.

Secunda. Actus consuetudinem non introducunt, nisi sint externi, à populo, ac Principe cogniti. *Tertia*. Debent esse actus voluntatis: Unde si alicubi esset consuetudo celebrandi festum alicujus Sancti, quia corpus ejus ibi creditur esse sepultum, si posteà resciatur, non esse ibi sepultum, consuetudo non ampliùs obligat. 4. Si Princeps, vel qui præest Communitati, reclamet contra consuetudinem, non obtinet vim Legis, nec Legem abrogat; adeòque requiritur ejus consensus saltem tacitus, seu præsumptus, consistens in hoc, quòd non contradicat, cùm tamen facilè posit. Quamobrem Leges Ecclesiæ in iis locis, ubi Catholici, & hæretici sunt mixti, non abrogantur per contrariam consuetudinem hæreticorum, 5. Ut servetur à majore parte populi nimirùm à duabus partibus populi, si eum dividas in tres loquendo de solis, qui Lege tenentur, sicque non computantur infantes, à mentes, extranei, &c.

Sexta conditio est, ut consuetudo non inducatur ex sola devotione, sed cum animo se, aliosque obligandi: quia aliàs nunquam erit Lex, ad hanc enim in Legislatore requiritur intentio obligandi. Exemplum consuetudinis ex devotione est in receptione cinerum in feria 4. ante Domin. 1. Quadr. Item in more quotidie ter pulsandi propter Salutationem Angelicam, & audiendi tres Missas in Natali Domini. In dubio, an sit mera devotio, an verò Lex sub peccato obligans, quid sit faciendum, vide in Tractat. 2. de conscientia. Exam. 1. num. 15. 7. Ut non sit præcisè inchoata, nec per contrarium actum interrupta (quia aliàs de novo esset reincipiendum) sed ut sit frequentia actuum continuata, & tandem completa, ac perfecta.

Octavò requiritur certum tempus: hinc si consuetudo inducatur à populo cum consensu Principis solùm tacito, seu præsumpto (nam si sit expressus, consuetudo illicò obtinet vim Legis) servandum est tempus à Jure requisitum, Princeps enim præsumitur velle servare ea, quæ jure communi statuta sunt. Cęterùm, cùm nec in jure civili, nec in Canonico ullum certum tempus legatur determinatum pro inducenda consuetudine (ut discurrit Gonet; hinc fit, quòd tempus à Jure requisitum ad præscriptionem (de qua infrà Tract. 8. Exam. 4. n. 52.) requiri censeatur ad consuetudinem. Unde juxta hanc Regulam consuetudo contra Legem civilem requirit decem annos: contra Ecclesiasticam, quadraginta. Sed hoc est pro foro fori; nam pro foro poli sufficit, si videamus, prudentes, & timoratæ conscientiæ, viros plerosque talem, vel talem morem servare.

Potestne per actus illicitos Lex humana abrogari? Dixi *abrogari*, quòd enim per eos non possit institui, patet ex prima conditione?

Affirmo cum Cajetano, & Soto. Et in casu licèt primi, qui contra Legem justam egerunt, peccarint (nisi ex alio capite excusentur) attamen consuetudine jam completa non ampliùs erit in peccatum. Et ita est de illis locis, ut in Belgio, in quibus à festo Nativitatis Domini usque ad festum Purific. B. V. vescuntur carnibus in Sabbato. Licèt ergo medium, quo consuetudo fuit inducta, non fuerit rationabile, ipsa tamen posteà est rationabilis, si habeat præfatas conditiones. Et in hoc differt à præscriptione; ad hujus enim etiam inchoationem requiritur bona fides, & hoc ideò, ne daretur occasio rapiendi rem alienam, eamque statuto tempore retinendi, & ita præscribendi, quod esset absurdum.

QUÆRO XIX. Potestne in Legibus humanis dispensari? & à quo?

XC. Ante R. Not. quòd dispensatio (prout de ea hìc agitur) definiatur: Est *juris communis relaxatio facta ab eo, qui habet potestatem relaxandi*, seu auctoritatem publicam super jus: ita ut Lex communis respectu unius, vel alterius relaxetur, manente ejus vigore, seu obligatione respectu cæterorum. Differt *ab irritatione*, ut patebit infrà Tract. 10. de Relig. Exam. 3. n. 39. Differt *ab abrogatione*, quia per eam tota Lex; & *à derogatione*, quia per eam aliquid Legis tollitur respectu omnium. *Ab Epikeja*, seu Legis interpretatione, quia hęc, ut ante dictum, potest etiam fieri à subditis, saltem usualis; dispensatio verò est actus jurisdictionis, ideòque Superioris. Differt *à simplici licentia*, qualis est, v. gr. in monasterio, ut nemo exeat, nisi cum licentia; hæc enim nihil allud est, nisi positio conditionis, quam lex requirit, quæ conditio est positio, & concessio exitus: dispensatio autem est directa exemptio à Lege. Differt *ab absolutione*, quia dispensatio est contra Legem communem, ut patet ex ejus definitione: absolutio verò (si absolvendus sit ea dignus) non est contra, sed

se-

secundùm illam. Tandem *à privilegio* differt, quòd hoc aliquando fit præter, & non contra jus: si autem fit contra jus, tunc est idem quod dispensatio. Quæ quia debet esse ex causa, non verò privilegium necessariò, ex hoc patet altera differentia. Hoc prenotato

Resp. 1. Legislator humanus potest propriè dispensare in sua Lege, seu quæ suæ auctoritati innititur, licèt sit a Superiore confirmata. Ita S.Tho.q.97.a.4.

Ratio: Quia ejusdem potestatis est, Legem condere, ac tollere, ex toto, vel ex parte. Ergo. Dixi. *Licèt sit confirmata*. Quia illa confirmatio habet se per modum nudæ approbationis, sine animo inducendi novam obligationem, nisi confirmans sibi reservaret facultatem dispensandi.

Resp. 2. Legislator potest secum dispensare in sua Lege, uti & in Legibus prædecessorum suorum, cum quibus parem habet potestatem: à fortiori in legibus suorum inferiorum, v. g. Judicum.

Ratio est, tum eadem, quæ est data pro R. 1 tum quia *par in parem non habet imperium*, bene tamen in subordinatum.

Declaratur ulterius, quòd, & quomodo Legislator possit etiam secum dispensare: Principis prudentiæ conceditur gubernatio totius Reipublicæ, quæ est majoris momenti, quàm dispensatio Legum. Ergo etiam potest illi permitti judicium de æquitate causæ, ut secum dispenset. An autem hęc sit dispensatio propriè dicta (de quo potest dubitari, cùm Legislator solùm indirectè obligetur sua Lege, & nemo propriè possit exercere jurisdictionem in seipsum) parùm facit ad praxim. Saltem hoc certum est, quòd dispensatione aliis à se data ipse gaudere possit (cessat enim tunc Lex naturæ, vi cujus tenebatur se conformare toti) adeòque secum saltem indirectè dispenset. Non enim in similibus debet esse deterioris conditionis, quàm subditi. Ex his

Sequitur 1. Papam posse dispensare ex plenitudine suæ potestatis in omnibus Legibus (si nihil Legis divinæ involvant) ac Statutis priorum Pontificum (utpote quibus est par) ac Conciliorum generalium, cùm sit super Illa, tanquam Caput.

Sequitur 2. quod Papa, sicut potest frui Indulgentiis, quas aliis concessit, ita & dispensatione Legis jejunii Quadragesimalis, voti, juramenti, &c.

Oppono 1. Papa non potest seipsum absolvere à peccatis, nec excommunicare. Ergo, nec secum dispensare. 2. Nemo sibiipsi potest conferre beneficium, seu præbendam. Ergo similiter.

Ad 1. N. conf. Quia illi actus personales, vel ex jure divino, vel ex natura rei requirunt personarum distinctionem.

Ad 2. etiam N. conf. Quia in jure specialiter prohibetur, ne quis sibiipsi conferat beneficium, ad evitandam labem avaritiæ.

Resp. 3. Prælatus inferior per se loquendo cum suis subditis non potest dispensare in Lege superioris Prælati, bene tamen per accidens & in certis casibus, v.g. Episcopus in lege Papali, non tamen Papa in Lege divina.

Ratio 1. & 3. *p. est:* Tum quia potentia inferior per se non potest impedire superiorem in agendo, tum quia S.D. docet, Legislatorem posse dispensare in Lege, quæ innititur suæ auctoritati, qualis non est Lex superioris. Similiter nec Lex divina innititur auctoritati Papæ, licèt enim sit Vicarius Christi, non tamen Successor nec æqualis in potestate.

Secunda pars declaratur assignando casus, & mentem Tridentini. Hoc enim Sess. 24. cap. 6. expressè concedit Episcopis Potestatem dispensandi in omnibus irregularitatibus occultis, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus (excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis ad forum contentiosum deductis) & in quibuscunque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis. Excipitur etiam irregularitas ex bigamia, & judicio sanguinis, ac illegitimis natalibus. De quibus infrà de censuris in proprio loco.

Dindè interpretativè per legitimam consuetudinem Episcopis commissum est, ut dispensent. *Primò* in omnibus votis simplicibus, si quinque excipias Papæ reservata, de quibus infrà in Tractat. 10. Exam. 3. n. 41. *Secundò* in causis levioribus. 3. In casibus frequentissimè occurrentibus, ut in Lege jejunii, abstinentiæ, in celebratione festorum. 4. In impedimentis matrimonio supervenientibus (nam in iis, quæ antecedunt solus Papa dispensat) seu post matrimonium cum bona fide, saltem alterius conjugis, contractum, deprehensis, si non sit facilis recursus ad Papam, aut ejus Delegatum, nec conjuges possint sine gravi scandalo, aut infamia separari. 5. Ex benigna interpretatione, & præsumpto consensu Pontificis in casu magnę necessitatis, & periculi infamiæ, scandali, &c. & si facilè nequeat esse dictus recursus, potest Episcopus dispensare etiam in impedimento dirimente, aliàs dispensabili ante matrimonium, ut si hoc Confessario à sponsa detegeretur immediatè ante nuptias, & non esset alius modus evadendi. 6. Huc reducitur casus maximæ utilitatis, in quo etiam ille recursus fieri nequit. Plures casus adducuntur ab Auctoribus, in quibus videantur.

QUÆRO XX. Potestne, quis facultate dispensandi præditus, validè, aut licitè in sua, vel Superioris Lege dispensare sine justa causa?

XCI. *Resp.* 1. Probabilius est, quòd Legislator in propria Lege, vel alius ei æqualis possit

sit sine justa causa dispensare validè, sed non licitè: sic, ut dispensans peccet, dispensatus verò licitè possit frui data dispensatione, nisi fortè per accidens sequatur scandalum, vel damnum tertii, cujus causam vitare tenetur; vel fuisset ad eam cooperatus positivè, eam petendo, consulendo, &c. Ita S.Thom.cit.4.dicens: Si absque ratione pro sola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens; infidelis quidem, si non habet intentionem ad bonum commune; imprudens autem, si rationem dispensandi ignoret. Hæc ibi.

Ratio: Quia Lex in esse, fieri, & conservari dependet a voluntate sui Auctoris, cùm liberè eam posuerit. Ergo, sicut eam valdè sine justa causa potest tollere totaliter, ut subditi ad eam non ampliùs teneantur, ita & restringere per dispensationem. Peccaret tamen dispensans, quia esset infidelis, & imprudens, ut ait S.D. Exceptiones in R.1. factæ patent ex se ipsis, nam in talibus casibus etiam dispensatus non esset in conscientia tutus, v.g. si quis sine legitima causa esset dispensatus in pluralitate beneficiorum, nam hæc potest præjudicare Ecclesiæ, & omnia Ecclesiarum bona sunt Dei; vel si Religiosus sine legitima causa dispenseturad ingressum laxioris Religionis: vel si Ecclesiæ curatæ Præfectus ex dispensatione statuatur talis, qui habilis non est, qui potest præesse, sed non prodesse.

Nota proinde, quòd sine justa causa dispensans peccet ex genere suo mortaliter, nimirùm contra justitiam: potest tamen in aliquo casu esse veniale, si materia sit levis.

Resp.2. Probabilius, & tutius est, quòd si inferior in lege superioris sine justa causa dispenset (uti in certis casibus posse ante dictum est) dispensatio invalida sit, & nulla, nec dispensatus possit ea frui tuta conscientia.

Ratio: Quia inferior Prælatus circa Legem superioris nihil potest, nisi ex ejusdem expressa, vel præsumpta voluntate: Sed nemo prudens præsumet, superiorem inferiori dare facultatem in ipsiusmet Superioris Lege dispensandi sine justa causa. Ergo.

Ex quo fit, quòd si Papa absque legitima causa cum aliquo dispensaret in voto, juramento, aut aliis, quæ sunt de jure divino, aut naturali, dispensatio esset nulla, nec dispensatus ea potest licitè uti; Et hoc ob rationem datam.

Oppono contra hanc rationem: Qui in propria Lege dispensat, etiam habet potestatem a populo, de quo similiter non potest præsumi, quòd det potestatem dispensandi sine justa causa. Ergo.

Dist.ant.habet potestatem totam, & pro omni casu, C.ant.pro uno, vel altero solùm casu, uti alter, N.Bene ergo stat, quòd, qui habet potestatem dispensandi in omni casu, ea in aliquo casu abutatur, & tamen dispensatio sit valida: ast qui censetur eam alteri dare pro aliquo solùm speciali casu, non præsumitur eam dare, nisi in casu, & causa rationabili.

Quid si dispensatio sit obtenta ex causa falsa, valetne?

Non valet. *Ratio*: Concessio facta sub conditione non est valida, nisi ponatur conditio: Sed dispensatio facta propter aliquam causam, unicè, vel principaliter motivam, est quasi conditionata. Ergo non valet, nisi verificetur illa conditio, seu causa.

Sed quid, si causa a principio sit vera, sed posteà ex toto, vel ex parte cesset, re adhuc integra, idest, dispensatione executioni nondum data? Sit duplex casus: *Primus est*: Episcopus habet a Papa delegatam potestatem (ad preces alicujus Comitis) dispensandi in impedimento dirimente, ut filius Comitis contrahat cum aliqua Comitissa ad sedandas lites, quæ cessant ante dispensationem, an nihilominus possit dispensare? *Secundus casus est*: Cum Petro est dispensatum, ut ratione infirmitatis possit comedere carnes in Quadragesima, sed is circa medium Quadragesimæ recipit perfectam sanitatem, an dispensatio duret pro tota Quadragesima?

Ad utrumque probabiliùs R.negativè. *Ratio*: Quia cessante causa adæquata, vel principali dispensationis, cessat & ipsa.

Quænam sunt justæ causæ dispensandi?

Dico esse varias. 1.Est circumstantia temporis, quia cum tempore mutantur & homines, & hominum conditiones. 2. Magna utilitas Ecclesiæ, vel boni publici, ut scilicet alii revertantur ad bonum, a quo sunt aversi. 3. Qualitas personæ, meriti, scientiæ, &c. cùm alius æquè dignus non sit. 4. Necessitas. 5. Pietas. 6. Eventus rei. 7. Scandalum multitudinis. Ita Sylvester, qui addit; Sed quia casus sunt innumerabiles, nec in hoc dari potest certa Regula, standum in hoc est arbitrio boni viri, judicantis causam esse rationabilem.

Estne dispensatio explicanda rigorosè, seu per modum Legis odiosæ, aut favorabiliter?

Dico, esse restringendam instar rei odiosæ, nec trahendam in consequentiam. *Ratio*: Tum quia, *quæ à jure communi exorbitant, non sunt trahenda in consequentiam*, ut habet Regula Juris: Sed sic est de dispensatione, ut patet ex ejus definitione. Ergo. Tum etiam a pari: Quia vulnus naturale corporis est res odiosa. Ergo etiam vulneratio moralis, uti est dispensatio, quæ, Can. *Ipsa pietas, causa* 23.vocatur vulnus, seu vulneratio Legis communis. Et omnis recessus a jure communi est odiosus.

Qui habet potestatem dispensandi in Lege, potestne eam commutare in aliud onus?

Affirmo, a fortiori. *Ratio* dabitur infrà

de

de voto. Tract. 10. Exam. 3. num. 43.

QUÆRO XXI. Potestas dispensandi expiratne cum morte concedentis re adhuc integra seu si dispensatio nondum sit executioni mandata? Et hoc quæro de quacunque alia gratia, seu privilegio, v.g. à reservatis absolvendi, vota commutandi, Confessarium eligendi, beneficia conferendi, legitimandi illegitimos, suscipiendi Ordines, &c.

XCII. *Resp.* 1. Licèt jurisdictio delegata contentiosa, seu fori externi, expiret morte concedentis, re adhuc integra, ut patet c. gratum, & c. licèt undique de officio deleg. non tamen Jurisdictio fori interni.

Ratio: De prima sic statuunt Leges, de secunda praxis, & intentio conferentis.

Resp. 2. Generalis est Regula ex jure, quòd gratia facta non expiret per mortem Superioris concedentis, vel per amotionem ejus ab officio, re adhuc integra, bene tamen gratia facienda.

Declaratio: Gratia facta est, si facultas, v.g. absolvendi, dispensandi, commutandi, beneficia conferendi, &c. sit concessa in gratia ipsius Delegati, seu Commissarii, v.g. Confessarii, & non pœnitentis, quod cognoscitur ex eo, quando datur pro personis incertis, & in facultatis concessione nulla persona absolvenda, vel dispensanda, &c. in particulari nominatur, sed Delegato absolutè, in ejusque favorem, absolutè, & in communi pro certis casibus datur facultas: quia tunc est gratia actu facta Confessario. Et hac potest uti post mortem Papæ, vel Episcopi concedentis. Gratia facienda verò est tunc, quando facultas datur, non in favorem Commissarii, sed alterius certæ personæ, v.g. pœnitentis, & est tunc, quando in facultatis concessione nominatur in particulari persona absolvenda, dispensanda, seu in ordine, ad quam facultas est exercenda; tunc enim non est gratia Confessario facta, ut constat, nec actu facta penitenti, quia ipsi adhuc per Confessarium est facienda. Et hæc expirat, si concedens expiret, antequam Delegatus facultatem dispensandi, commutandi, absolvendi, beneficia conferendi, &c. det executioni.

Ratio, & disparitas utriusque gratiæ usus est. Quia in primo casu gratia est omnino perfecta, & nullius executione eget respectu ejus in cujus favorem concessa est, v.g. respectu dispensaturi, absoluturi, beneficia collaturi, &c. & habet rationem donationis, quæ non expirat per mortem donantis: at in secundo casu eget executione Commissarii, ut gratia alteri fiat, quia mandatur fieri ei, in cujus favorem conceditur, & sic habet vim commissionis, & mandati, quod perit morte mandantis, re adhuc integra.

Quid dicis ad hunc casum? Episcopus concedit Pœnitenti facultatem, vi cujus se faciat ab aliquo Confessario, quiscunque ille sit, in Lege, v.g. jejunii, aut dispensari, vel illud commutari, antequam verò dispensetur, expirat Episcopus?

Dico: Non expirat morte concedentis. *Ratio*: Quia est gratia ipsi pœnitenti jam immediatè facta, non facienda, sed solùm per alium exequenda.

QUÆRO XXII. *& ultimò*. Quid, & quotuplex est privilegium? cessatne Lex per illud?

XCIII. *Resp.* 1. Privilegium dicitur, quasi privans Lege, seu ab ea eximens, sive in alicujus, aut aliquorum favorem data, quasi *privata Lex speciale aliquid indulgens*, ut patet ex S. Tho. hìc q. 96. a. 1. ad 1. Propriè tamen non est Lex. *Ratio*. Quia Lex ligat, privilegium verò non ita ligat, ut non possimus licitè illo non uti. Quomodo privilegium differat à dispensatione, patet supra n. 90. ante R. 1.

Resp. 2. Privilegium est multiplex 1. Aliud est reale, quòd nimirùm immediatè datur rei, muneri, dignitati, causæ piæ, alicui Ecclesiæ, Statui, v.g. Clericali, vel Regulari, conditioni pupillorum, Scholasticorum, &c. & hoc perpetuatur cum re, loco, officio, vel statu, cujus est. Aliud est personale, quod immediatè datur personæ, ut si quis eximatur à Lege vectigalis, aut tributi: vel si detur alicui facultas absolvendi à reservatis, &c. Et de hoc est Regula Juris in 6. Privilegium personale personam sequitur, & cum persona extinguitur. 2. Aliud est generale, quo in quocunque loco, aliud locale, quo in certo solùm loco uti concessum est. 3. Aliud affirmativum, quo datur facultas aliquid agendi, aliud negativum quo datur facultas aliquid omittendi. 4. Aliud est gratiosum, seu gratis, ac sine privilegiati meritis concessum; aliud remuneratívum, quod est præmium meritorum. Aliud conventionale, datum cum interventu pacti, aut conventionis. 5. Aliud est favorabile, ex quo alteri nullum sequitur damnum, ut si quis privilegietur ad esum lacticiniorum in Quadragesima. Aliud odiosum, opposito modo se habens, ut si cum aliorum onere quis eximatur à Lege tributi, accisæ, &c.

Ex his patet, quomodo per privilegium Lex cesset se extendere ad aliquos, nimirum privilegiatos, ad quos ante se extendebat.

Nonne requiritur notitia privilegii, ut illud habeat suos effectus?

Dico, non requiri in eo, contra quem obtinetur, bene tamen in privilegiato, si tamen subsit periculum peccati. Sicut consanguinei, qui petierunt dispensationem contrahendi in gradu prohibito, non possunt contrahere, si ignorent, dispensationem esse datam, licèt sit petita.

Not. tamen ex Sylvestro, posse esse casum, ut quis gaudeat privilegio, cujus nondum

ha-

habet scientiam, si constet, eam esse voluntatem concedentis. Immò si quis per se, vel per alium obtinet aliquod privilegium Papale, v. gr. ne a suo Episcopo possit excommunicari, mox, ut hoc privilegium fuerit bullatum, incipit habere suos effectus, licèt privilegiato nondum innotuerit. Quia præter voluntatem concedentis, adest etiam voluntas privilegiati acceptantis saltem per alium.

Quomodo cessat privilegium?

XCIV. *Dico*; Cessat variis modis. 1. Morte concedentis, attamen in sensu explicato supra in hoc Exam. num. 92. 2. Præscriptione, ac non usu. Præscriptio privilegii contra Ecclesiam Romanam requirit non usum 100. annorum: contra alias Ecclesias 40. annorum: contra monasteria, loca, personas, vel alia bona Religiosorum, 60. annorum: contra personam privatam, 10. annorum, ut probat noster de la Cruz l. 2. c. 3. dub. 2. ubi bene notat, ut hæc præscriptio currat, duo requiri, nimirum ut habeatur noticia talis privilegii, & voluntas non utendi illo. Deinde, ut infrà hujus præscriptionis tempus occurrat casus, de quo privilegium loquitur: quia aliàs esset non usus merè negativus, qui privilegio non obest, nam ad ejus cessationem requiritur non usus privativus, sicut cùm quis eo potest uti, & non vult. 3. Cessat per abusum in excessu privilegii, vel per usum contrarium, qui est quædam tacita renuntiatio, ut si privilegiatus sine protestatione se voluntariè subiiciat Legi, a qua erat exemptus. 4. Per renuntiationem liberè factam ab aliquo, qui est adæquatum subjectum privilegii. Dixi, *adæquatum*, quia unius, alteriusve renuntiatio, non sufficit, ut cesset privilegium toti cuidam Ordini, vel Statui concessum. Hæc renuntiatio alia est expressa, alia (quæ ex dictis patet) tacita. 5. Per revocationem (putà, si sit privilegium merè gratuitum) ejus, qui concessit, vel alterius illi æqualis, factam, vel expressè, nimirum per illam clausulam, *Non obstantibus privilegiis*, &c. vel tacitè, idest, per Legem, seu sententiam, privilegio contrariam. 6. Per expirationem; Quia cessante principali motivo (idem est de tempore) sub quo privilegium est concessum, cessat & ipsum. Sicut & personale extinguitur cum persona, aut antedictum.

XCV. *Quid censes* de communicatione privilegiorum inter Religiosos?

Dico 1. Communicatio privilegiorum inter Religiosos consistit in hoc, quòd privilegium uni Religioni, v. gr. Dominicanæ, concessum, censeatur etiam datum aliis Religionibus, & è contra.

Dico 2. Omnes Religiones, sive sint, sive non sint mendicantes, communicant in privilegiis, nisi expressè in Bulla fiat restrictio. Ita concesserunt diversi Summi Pontifices; intelligitur autem sic, ut privilegia concessa Generali unius Ordinis censeantur etiam concessa Generali alterius; quæ Provinciali, vel Prioribus unius, etiam sint concessa Prælatis aliarum Religionum. Idem est, si uni toti Religioni detur:

Nec obstat, quod aliquæ Religiones sint juniores aliis, v. gr. Jesuitæ, Minimi, & alii, quibus posteà diversa privilegia sunt concessa: in quibus tamen Religiosi seniores communicant. Quia plures Pontifices a nostro de la Cruz lib. citat cap. 4. citati de novo concesserunt privilegia aliorum Religiosorum. Et posteà Gregor. XIV. Bulla 3. determinavit, Cistercienses frui posse privilegiis Societatis, concedendo eis communicationem omnium privilegiorum omnium Ordinum. Immò idem Gregorius Ordini Cruciferorum specialiter concessit, ut fruatur privilegiis Societatis. Ergo & aliæ Religiones gaudent isto privilegio. Prob. conf. Quia communicant in privilegiis Cisterciensium, & Cruciferorum.

Quid verò, si ante Gregorium XIV. Societati Jesu fuisset concessum aliquod privilegium, exprimendo, non esse communicabile aliis Religionibus?

Dico: Id nihil obest, quin de facto alii Religiosi in eo communicent per extensionem dicti Gregorii XIV. utpote, qui absolutè, & sine restrictione concessit, & communicavit omnia privilegia Societatis Jesu.

TRACTATUS VII.

De virtutibus Theologicis Fide, Spe, & Charitate, & vitiis oppositis.

Ex Secunda Secundæ Angelici Doctoris a Quæst. 1. usque ad 45.

SEriò monet nos S.Ambros. lib.6. Exam.c.7. *Attende qualem animam, ac mentem habeas, cui dixit Deus: Ego, ego, Jerusalem, pinxi muros tuos. Illa anima a Deo pingitur, quæ habet in se virtutum gratiam enitentem*: picta autem est elegantissimè, si refulgeat Virtutibus Theologicis omnium præstantissimis, eò quòd, ut ipsa nominis Dicæologia præsefert, immediatè se occupent circa ipsum Primum, & Summum omnis Creaturæ Opificem Deum, credendo, sperando, amando. De quibus, earumque oppositis vitiis agendum est.

EXAMEN I.

De Fide, & Fidei Regula, S.Tho. a Quæst. 1. usque ad 10.

QUÆRO I. Teneturne Confessarius habere notitiam virtutum Theologicarum?

I. *Resp.* Hoc extra omne dubium est. *Ratio:* Quia spurius certè esset ille Vicarius Christi, nimirùm Confessarius, qui humanarum virtutum apparatu contentus humi reperet, & divina animo non versaret, nec pœnitentium animis imprimeret, quorum Doctorem se profitetur, & Medicum: hoc autem maximè fit in Thologicarum virtutum Schola, ut patet ex nominis Etymologia, in Proloquio insinuata.

QUÆRO II. Fides Theologica quid, ac quotuplex est, & quod objectum ejus?

II. Ante *Resp.* Nota, quòd ly *fides* diversas habeat significationes; nam significat subinde idem, quod conscientia, quod fiducia, fidelitas, veritas, seu veracitas; sed hæ significationes non sunt ad propositum, sed sumitur hìc pro habitu intellectus, quo assentimus alicui veritati præcisè propter auctoritatem dicentis; qui dicens, si sit homo, dicitur fides humana; si Deus, est fides divina, & Theologica; De qua hìc est sermo. Hoc notato

Resp.1. Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium, ut definit Apostolus Hebr.11.& adducit S.Thom. hìc q.4.ar 1. dicens: Licèt quidam dicant, prædicta Apostoli verba non esse fidei definitionem, quia definitio indicat rei quidditatem, & essentiam; tamen, si quis rectè consideret omnia, ex quibus fides potest definiri, in prædicta descriptione tanguntur, ut ibidem fusè explicat. Dicitur autem *substantia*, non quòd sit de prædicamento substantiæ, cùm fides sit accidens, sed prout substantia significat idem, quod prima inchoatio, basis, ac fundamentum cujuscunque rei; est enim fides prima inchoatio totius vitæ supernaturalis, & ordine generationis prima inter omnes virtutes supernaturales, quia nihil est in voluntate, nisi priùs sit apprehensum ab intellectu, in quo fides residet; licèt charitas eam præcedat ordine dignitatis, & imperii, tanquam aliarum virtutum forma, earum actus perficiens, informans, & ad ultimum finem dirigens, velut ad suum objectum. Dicitur *argumentum non apparentium*, id est, facit certò, seu sine formidine assentiri veritatibus clarè non apparentibus, sed obscurè revelatis: Ex quibus patet differentia ab opinione, quæ est cum formidine; & a scientia, quæ habet evidentiam, seu claritatem. *Si quis ergo* (subdit S.Thom. ibidem) *in forma definitionis hujusmodi verba reducere velit, potest dicere; Fides est habitus mentis, quo inchoatur vita æterna in nobis, faciens intellectum assentire non apparentibus*. Vel: Fides est *virtus divinitus infusa, qua mysteriis à Deo revelatis quantumlibet obscuris intellectus humanus firmiter assentitur*. Addi potest, sive scripta illa sint, sive non sint.

Resp.2. Fides alia est formata, alia informis. Utraque iterùm vel est Theologica, vel Catholica, seu universalis.

Declaratur prima divisio: Si fides habeat adjunctam gratiam, & charitatem, uti est in homine justo, dicitur formata, & sic est virtus perfecta, id est, non solùm quoad substantiam sed etiam quoad statum, & perfectionem, ex vi charitatis, quæ est omnium virtutum forma, nimirum extrinseca. Unde Apost. ait: *Fides, qua per dilectionem operatur.*

Si

Si verò fides sit in peccatore, adeòque sine gratia, & charitate, dicitur informis (idem est de spe: nam sicut hæc non tollitur nisi per desperationem, ita nec fides, nisi per infidelitatem, quod his duabus virtutibus speciale est) & charitate adveniente fit formata, sine qua virtus, ceu informis, est imperfecta.

Suntne ergo duo, vel idem habitus?

Est unus habitus quoad entitatem, qui mutatur solùm quoad statum, & modum perfectionis. Unde S.Thom.qu.4.art.5. ad 3. ait: *Fides formata, & informis non differunt specie* (putà essentiali) *differunt autem sicut perfectum, & imperfectum in eadem specie. Unde fides informis non pertingit ad perfectam rationem virtutis.*

Sed quæ ratio; quòd fides formata, & informis differant solùm specie accidentali, & non essentiali?

Rationem dat S.Thom.art.4.in c. Habitus diversificantur secundùm illud, quod per se ad habitum pertinet: Sed fides est perfectio intellectus. Ergo non potest specie diversificari nisi per aliquid pertinens ad intellectum. Sed distinctio fidei formatæ, & informis est secundùm id, quod pertinet, non ad intellectum, sed ad voluntatem, nimirum secundùm charitatem. Ergo.

Da rationem, cur fides informis (idem est de spe) maneat vera virtus, licèt imperfecta?

Ratio patet ex S.Thom.art.5. in c. Quia fides etiam informis adhuc infallibiliter tendit in suum objectum, quod est verum supernaturale. Cur verò sit virtus imperfecta, patet ex dictis. Quia ut virtus sit perfecta, debet ejus actus efficaciter tendere, & a charitate dirigi in ultimum finem: Sed hoc deest actui fidei, & spei informis. Ergo.

Secunda divisio in *Resp.*2.data, explicabitur infrà in hoc Exam.num.5.

III. *Resp.*3. Objectum adæquatum formale *quod* fidei est Deus, in quantum est prima veritas in essendo; seu est ipsa Deitas, seu essentia Dei, quatenus excedit naturalem cognitionem. Objectum formale *quo*, seu ratio formalis *sub qua*, seu medium assentiendi est infallibile testimonium Dei, seu est auctoritas Dei, sive prima veritas in dicendo, seu revelando, non præcisè, sed prout complectitur veritatem in cognoscendo. Tandem objectum materiale fidei est omne illud, quod divina revelatione nobis innotescit; uti sunt, quæ continentur in Symbolo Apostolico, vel reducuntur ad illud.

Supponit 1. hæc *Resp.* quòd humana ratio non ingrediatur rationem objecti formalis fidei, de qua hìc agitur, quia aliàs non esset virtus purè theologica, quia hujus objectum formale debet esse quid purè divinum.

Supponit 2. Objectum alicujus habitus, vel potentiæ aliud esse materiale, quod nõ attingitur ratione sui, sed ratione alterius, eique substat. Aliud objectum formale, quod per se, & ratione sui attingitur, alia verò nimirùm materiali ratione illius, aut per ordinem ad illud, & hoc est duplex: scilicet objectum formale *Quod* nunc expositum, & objectum formale *quo*, sed ratio formalis *sub qua*, mediante quo, aut sub cujus lumine attingitur primum. Sic respectu visus objectum formale *quo* est lux; Formale *quod* est color; Materiale est corpus, in quo est color.

Supponit 3. Quòd, ut notat Gonet, intellectus noster triplicem in Deo distinguat veritatem. *Prima* est veritas in essendo, seu transcendentalis, quæ est passio entis. Per hanc Deus est verus Deus, a Diis fictis distinctus. *Secunda* est veritas in cognoscendo, & hæc est ipsa infinita Dei Sapientia, qua tam certè cognoscit omnia, etiam ipsa cordium arcana, ut falli non possit. *Tertia* est veritas in dicendo, seu infinita Dei veracitas, ac infallibilitas in dicendo, ex qua habet, quod neminem fallere possit. His præmissis

Ratio primæ partis est: Objectum adæquatum formale est, quod per se, ac ratione sui respicitur, & in ordine ad quod respiciuntur omnia objecta partialia: Sed omnia alia, quæ fides attingit, ut, *ea, quæ pertinent ad Humanitatem Christi, & ad Sacramenta Ecclesiæ, vel ad quascunque creaturas*, cadunt sub fide, seu respiciuntur ab ea, *in quantum* per hæc ordinantur ad Deum, & eis assentimus propter divinam veritatem, ait S.Thom.qu.1.art.1.ad 1. etiam ipsa peccata, non ut alia, seu in quantum committuntur, sed in quantum puniuntur, vel prout sunt objectum fugæ, ac detestationis. Ergo.

Oppono. S.Thom.art.1.cit.in c. Deum numerat inter objecta materialia fidei. Ergo non est objectum formale. *Ad hoc dico*, quòd Deus possit considerari, vel comparativè ad alia objecta revelata, ad Deum relata, & sic est objectum formale *quod*, vel comparativè ad ipsam revelationem, ut rationem formalem *sub qua*, seu motivum formale assentiendi, & respectu hujus habet se materialiter. Et hoc vult S.Thomas.

Ratio secundæ partis est: Illud est objectum formale *sub quo* fidei, quod est medium, motivum, & causa assensus; quia omnis fides innititur testimonio, & auctoritati dicentis, non quia justus, aut sapiens est, sed quia verax est. *Subsumo*; Sed medium, & motivum assentiendi rebus fidei nostræ est veritas prima, ut revelans, & testificans. Ergo illa est objectum formale sub quo fidei.

Confirm. Fides summè certa, & infallibilis debet habere motivum summè certum, & infalli-

fallibile: Sed fides nostra est talis; quod nemo Catholicus negat. Ergo. *Subsumo*: Sed non haberet motivum summè certum, & summè infallibile, nisi complecteretur veritatem in cognoscendo, & dicendo simul, quia ab una habet, quòd non possit falli, ab altera, quòd non velit fallere. Ergo.

I° *Oppono*: Veritas prima in dicendo resolvitur ultimatè in primam veritatem in essendo. Ergo non est motivum formale saltem ultimatum nostræ fidei. Prob. ant. Quærenti, cur Deus sit prima veritas in dicendo, datur ulterior ratio hæc, quia est prima veritas in essendo. Ergo.

Ad hoc dist. ant. Resolvitur in esse rei, seu ut in causam virtualem in essendo, conc. ant. in esse objecti, seu ut in ulterius motivum assentiendi, neg. ant. & conseq. Deus enim non potest nos movere ad assensum fidei, in quantum in se, & quoad se verax est, sed in quantum nobis loquitur.

Ratio 1. p. est: Objectum materiale est, quod substat formali: Sed omne, quod actu a Deo revelatum est, substat revelationi Dei, seu primæ veritati in dicendo. Ergo.

QUÆRO III. Objectum formale fidei estne divina revelatio activa, vel passiva?

IV. *Resp*. Est revelatio activa (prout indistincta a prima veritate revelante) quatenus est actus Dei formaliter immanens, & virtualiter transiens, & directus ad nobis loquendum: non verò est revelatio passiva, si per eam intelligatur signum aliquod creatum, per quod revelatio nobis innotescat, vel auctoritas, ac definitio Ecclesiæ, credendorum propositio, species intelligibiles, lumen intellectus, apprehensio objecti, seu apparentia suasiva mysterii: attamen revelatio passiva est conditio extrinseca applicans: si verò in alio sensu accipiatur pro forma extrinsecè denominante rem passivè revelatam, est etiam objectum formale fidei.

Ratio: Virtus adæquatè theologica, & fides summè infallibilis debet habere objectum formale formaliter adæquatè divinum, & motivum assentiendi summè infallibile: Sed talis virtus est fides, qua de causa dicitur divina. Ergo debet habere tale objectum, & motivum. Sed sola revelatio activa est talis, non verò passiva in primo sensu, quia est quid creatum, benè tamen in secundo, quia sic in recto est ipsa revelatio activa extrinsecè terminata ad objectum vevelatum: in primo tamen sensu mysteria credenda nobis applicat, seu proponit. Ergo.

Oppono: Licèt auctoritas Ecclesiæ, quam habet a doctrina, & sanctitate Fidelium, non sit divina, benè tamen quatenus est organum Spiritus S. per eam loquentis, ejusque assistentiam infallibilem habet. Ergo saltem sub hac ratione potest spectare ad objectum formale fidei.

Ad hoc neg. conseq. Quia, ut dixi, formale motiuum fidei debet esse diuinum formaliter; item debet reperiri in omni ejus actus: Sed auctoritas Ecclesiæ, in quantum regitur a Spiritu S. non est formaliter, sed solùm directiuè diuina, nec est in omni actu fidei; quia auctoritas Ecclesiæ non erat respectu fidei Angelorum, Prophetarum, Apostolorum, &c. Ergo.

QUÆRO IV. Ad fidem infusam, seu divinam, sufficitne reuelatio Dei priuata?

V. *Resp*. Distinguendo cum Thomistis fidem: Sic ut alia sit Theologica, seu divina, quæ nil aliud dicit, quàm assensum rei obscuræ, innixum Auctoritati, seu testimonio Dei, licèt objectum reuelatum credatur solùm ab uno, illo nimirum, cui reuelatio est facta; adeòque est fides priuata, & particularis. Alia verò sit Fides Catholica, idest, uniuersalis, cùm sit de objecto, quod tota Ecclesia credit. Ad primam fidem sufficit reuelatio priuata, uti etiam personæ priuatæ, v. g. S. Birgittæ a Deo facta. *Ratio est*: Quia habet objectum formale fidei, ante explicatum; suppono enim veritatem reuelatam esse talem, quæ ordinetur ad Deum, & concernat communem Ecclesiæ utilitatem. Ad Fidem Catholicam, seu uniuersalem necessariò requiritur reuelatio publica, idest, facta toti Ecclesiæ, vel personis in ea habentibus auctoritatem, fidei doctrinam manifestandi, uti erant Prophetæ, & Apostoli, & nunc est Papa. *Ratio est*: Quia tota Communitas, vel Ecclesia non obligatur credere fide diuina id, quod proponitur a priuata persona.

Dixi, *Suppono esse veritatem, quæ ordinetur ad Deum*, &c. Si enim veritas priuatæ personæ reuelata non ordinaretur ad Deum, nec cerneret communem Ecclesiæ utilitatem (quæ reuelatio vocatur priuata ex parte rei, seu materiæ, sicut prior vocatur talis ex parte personæ, quæ est priuata) ut si Deus alicui reuelaret, quot sint arenæ in littore maris, quot arbores stent in sylva, quot capilli sint in capitibus hominum totius mundi; hæc reuelatio non sufficeret ad fidem Theologicam, etiam priuatam, ob rationem insinuatam.

Dic mihi, si reuelatio priuata in sensu explicato sufficit ad fidem diuinam, si quis tali reuelationi discrederet, essetne hæreticus?

Dico. Non esset: Quia hæreticus solùm est, qui pertinaciter negat veritatem ab uniuersali Ecclesia creditam, peccaret tamen mortaliter, & esset infidelis Deo, utpotè cujus testimonio fidem negaret.

QUÆRO V. Dicta reuelatio ad fidem requisita, debetne necessariò esse formalis, vel sufficit virtualis?

VI. Ante R. Nota, reuelationem iterùm diuidi in formalem, & virtualem. Formalis

sit

fit duobus modis. *Primò* explicitè, seu expressis verbis; exemplum est in iis Scripturæ locis, ubi legitur, quòd *Deus fit Trinus*, quòd *Verbum fit Caro factum*. *Secundò* confusè, quando nimirum in aliquo explicitè revelato, ut in toto, continetur aliud ut pars, sive substantialis, sive accidentalis, sive subjectiva, v.g. anima in homine, propositio particularis in universali. Hoc secundo modo revelatum est, quòd Christus habeat animam, pedes, caput. Revelatio virtualis consistit in hoc, quòd aliquid radicaliter, & virtute continuatur in alio formaliter revelato, habeatque infallibilem connexionem, naturali evidente discursu ex eo deducibilem, v.gr. in hac veritate formaliter explicitè revelata, *Christus est homo*, virtualiter continetur hæc: *Christus habet voluntatem creatam*, & ex ea deducitur hoc discursu: *Omnis homo habet creatam voluntatem: Sed Christus est homo. Ergo Christus habet voluntatem creatam*. Ubi Maj. est naturalis: Min. est de fide.

Quæritur ergo, an hæc Conclusio fit de fide?

Ratio dubitandi est: Quia Conclusio scientifica non est de fide; Sed ista Conclusio est scientifica, nimirum Theologica. Ergo non est de fide; vel certè sequitur, quòd omnis Conclusio Theologica fit de fide; quia nulla est, quæ non fit virtualiter revelata, cùm in omni discursu Theologico saltem una Præmissa fit de fide. Conclusio verò continetur virtualiter in Præmissis. Hoc notato

Resp. Sufficit virtualis. *Ratio*: Tum quia dantur plures veritates fidei solùm virtualiter revelatæ, uti sunt illæ ab Ecclesia contra hæreticos definitæ, v.g. quòd in Christo fit unitas personæ, quòd in eo præter voluntatem divinam fit etiam creata, &c. Tum etiam, quia tales veritates substant *rationi formali*, *sub qua* fidei, nimirum auctoritati, ac revelationi Dei, ut motivo formali, cujus lumen se diffundit ad veritatem evidenter connexam. Ergo.

Not. tamen, quòd hæc annexio necessariò debet esse evidens, quia aliàs non excludit omnem formidinem, qua debet carere fides: non tamen est necesse, quòd fit evidentia physica, sed sufficit moralis. Unde supposita revelatione, quòd Deus totum mundum puniverit diluvio; tenemur etiam credere, quòd etiam puniverit Armeniam, licèt de ejus existentia solùm habeamus evidentiam, & certitudinem moralem.

Ad rationem dubitandi dist. Maj. Conclusio scientifica, *ut* scientifica reduplicativè, seu sub hac formalitate, C. maj. *Quæ* scientifica, materialiter, ac specificativè sumpta, at sub alia formalitate, N. Maj. & sic dist. min. N. Conf. Eadem ergo propositio, seu veritas sub diversa ratione est Conclusio Theologica, seu scientifica, & est de fide. Scientifica est, in quantum motivum assentiendi est discursiva Connexio ex præmissis artificiosè dispositis; sic enim non innititur præcisè auctoritati divinæ, adeòque spectat ad scientiam Theologiæ. De fide est, in quantum præcisè innititur divinæ revelationi; discursus verò syllogisticus solùm est conditio veritatem illam applicans, & manifestans.

Ex quo patet, quomodo revelatio virtualis sub diversa ratione spectet ad rationem formalem *sub qua* fidei, ac Theologiæ.

QUÆRO VI. In quid fit ultima resolutio sensus Fidei nostræ?

VII. Sensus quæsiti est, an homo possit veritatibus a Deo revelatis supernaturali assensu fidei assentiri, pro ultimato formali motivo, ad assensum determinante, sumendo auctoritatem Ecclesiæ, non quidem, ut præcisè est congregatio hominum (sic enim non est regula infallibilis) sed quatenus est columna, & firmamentum veritatis, habens in proponendo res fidei infallibilem assistentiam Spiritus sancti, & Auctoritatem non humanam, sed divinam.

Supponitur autem, quòd fides ex sua specie, seu essentia non necessariò petat resolvi in Auctoritatem Ecclesiæ, etiam ut regulæ proponentis, ut patet in fide Angelorum, Prophetarum, Apostolorum.

Resp. 1. Motivum formale, in quod assensus fidei ultimatè resolvitur, est sola auctoritas Dei, seu prima veritas revelans. Hinc quærenti, cur credis Deum esse Trinum? respondendum est, Quia Deus ipse hoc testatus est.

Ratio patet probationibus datis num. 3. pro 1. v. par & nu. 4.

Resp. 2. Motivum formale ultimatum assensus fidei non potest esse auctoritas Ecclesiæ etiam sensu paulò ante explicato; admitto tamen, quòd assensus fidei ultimatè resolvatur in eam velut in fidei regulam, & conditionem motivi formalis applicativam.

Prima pars patet ex dictis n. 4. in R. ad Oppon. Fateor quidem, quòd Ecclesia in præfato sensu fit columna, & firmamentum veritatis: Sed Columna requirit priorem basim, & fundamentum, cui insistat. Et quamvis Ecclesia posset in eo sensu etiam dici fundamentum veritatis, non tamen est fundamentum primum (quod infallibilitatem habet a se, cùm hoc fit sola auctoritas Dei revelantis) sed solùm secundum; quod non sufficit.

Secunda pars est S. Aug. in lib. contra Epist. fundamenti, C. 4. dicentis: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ auctoritas commoveret. Et Ratio est*: Quia certum est, quòd ad assensum fidei necessariò prærequiratur credendorum propositio; Ergo prærequiritur regula proponens, & quidem infallibilis: Sed talis solùm est Ecclesia, quæ Timoth. 3 vocatur Columna,

Digitized by Google

& firmamentum veritatis; multùm enim phantasizant hæretici, dum pro ista regula statuunt suum privatum spiritum, seu privatam (ut putant) revelationem; tum quia motivum fidei debet esse uniforme, & universale, ut per illud omnes in unitatem fidei conveniant: Sed ille privatus spiritus non est uniformis, quia ipsosmet hæreticos scindit in plures sectas, & schismata, ac loquitur contradictoria. Ergo.

Tum etiam, quia motivum fidei non potest esse falsum: Sed revelatio illa privata potest esse falsa, quia solùm putativè est revelatio. Ergo.

Oppono: Videris committere circulum; Quia credis Evangelio, sive Deo, quia Ecclesia testatur esse Verbum Dei. Credis Ecclesiæ auctoritatem, quia Evangelium, seu Deus testatur.

Distinguo: Comitti circulum irregularem, & vitiosum, N. regularem, C. Nam circuire ex uno in alterum, unum ex altero inferre, aut in alterum resolvere sub diversa ratione, aut in diverso genere causæ, non est circulus vitiosus; Sed hoc fit in præsenti, Ergo. Prob. min. Quia Auctoritatem Ecclesiæ resolvo in testimonium Dei tanquam in motivum formale; testimonium Dei resolvo in Ecclesiæ auctoritatem, ut in regulam, & conditionem applicantem. Ergo. Hinc sicut Christus commendavit Joannem, & Joannes Christum: Et in naturalibus materia causat formam, & forma materiam, cùm causæ sint sibi invicem causæ, & vapor est causa pluviæ, & pluvia est causa vaporis: Item vestes calefaciunt corpus, & corpus calefacit vestes. Ita similiter.

QUÆRO VII. Fidei Theologicæ potestne subesse falsum?

VIII. *Resp.* cum S. Thom. hic q. 1. art. 3. negativè. Unde fides nostra est certissima, & certior quovis assensu scientifico.

Ratio est ex S. Thom. hic. q. 1. art. 3. Nihil potest subesse alicui potentiæ, habitui, vel actui nisi mediante ratione formali objecti, sicut color non potest videri nisi per lucem, & Conclusio cognosci non potest nisi per medium demonstrationis, & quò certius est hoc medium, eò certior est habitus, vel actus. *Subsume*: Sed, ut ex dictis patet, ratio formalis objecti fidei est veritas prima. Ergo nihil potest cadere sub fide, nisi in quantum stat sub veritate prima, ut revelatum ab illa. Sed sub ea nullum potest stare, nec ab ea revelari falsum, quia mentiretur, mentiri autem est intrinsecè malum, & sic non esset prima veritas: deinde prima veritas utpotè divina, est certior omni medio, & objecto formali cujusque scientiæ creatæ. Ergo.

Hæc eadem ratio probat, quòd Deus non possit falsum dicere per alium, quia *quod quis facit per alium, per se ipsum fecisse censetur*, ut habet Regula Juris. Item probat, id non posse etiam per absolutam suam potentiam.

Oppono 1. Aliqua Scripturæ loca insinuant, quòd Deus aliquos inducat in errorem, & deceptionem.

2 Deus in natura assumpta potuit pati, & mori, cur non mentiri?

3 Deus per suos Prophetas Ezechiæ mortem, & Ninivitis prædixit subversionem, quæ tamen non sequebantur. Ergo.

4 Luc. ult. de Christo dicitur, *Finxit se longiùs ire*. Ergo.

Ad 1. *Resp.* intelligi permissivè, sicut docetur de peccatis, & de induratione, excæcatione.

Ad 2. est disparitas, quia pati, & mori sunt defectus naturales, & ad Deum ordinabiles; at mentiri, & peccare est defectus moralis, & a Deo deordinans.

Ad 3. dist. ant. prædixit absolutè, N. Comminatoriè, & conditionatè, nisi Ninivitæ egerint pœnitentiam, nisi Ezechias rogaverit Deum, C. ant. & N. Conseq.

Aliter dici potest, has prædictiones intelligi, & veras esse secundùm ordinem causarum secundarum, ut S. D. 2. 2. qu. 171. art. 6. ad 2. explicat, dicens: *Sensus Prophetiæ est, quòd inferiorum causarum dispositio, sive naturalium, sive humanorum actuum hoc habet, ut talis effectus eveniat; & secundùm hoc intelligitur verbum Isaiæ dicentis: Morieris, & non vives, id est, dispositio corporis tui ad mortem ordinatur. Et quod dicitur Jonæ 3. Ninive subvertetur, id est, hoc merita ejus exigunt, ut subvertatur.* Subdit. *Dicitur Deus pœnitere metaphoricè in quantum ad modum pœnitentis se habet, prout scilicet mutat sententiam*, putà, conditionatam, vel comminatoriam.

Ad 4. S. Thom. infrà qu. 111. art. 1. ad 1. ait ex S. Aug. Non omne, quod fingimus, mendacium est; sed quando id fingimus, quod nihil significat, tunc est mendacium. Cùm autem fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Et subjungit exemplum de figuratis locutionibus, in quibus fingitur quædam res, non ut asseratur ita esse, sed eam proponimus, ut figuram alterius, quod asserere volumus. Sic ergo Dominus in Evangelio finxit se longiùs ire, quia composuit motum suum, quasi volentis longiùs ire, ad aliud figuratè significandum, scilicet quòd ipse ab eorum fide longè erat, ut Gregorius dicit. Vel, ut August. dicit: Quia, cùm longiùs recessurus esset, ascendendo in Cœlum, per hospitalitatem quodammodo retinebatur in terra. Hæc ibi. Plura de hoc infrà Tract. 10. Exam. 4. num. 57. & 60. ubi agetur de mendacio, & restrictione mentali, & æquivocatione.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆRO VIII. Mysteria nostræ Fidei suntne evidenter credibilia?

IX. An. R. Not. multùm differre, esse evidenter credibile, & esse evidenter verum, aut evidenter esse possibile. Ut objectum sit evidenter verum, necesse est, ut objectum in se ipso, sive ejus quidditas, ac connexio prædicatorum essentialium claré, & manifesté appareat, seu videatur; & dum in hoc nulla apparet implicantia, seu contradictio, est etiam evidenter possibile. Hæc evidentia, seu claritas non stat cum fide, hæc enim cùm innitatur motivo extrinseco, scilicet testimonio dicentis, necessariò petit (si non ut prædicatum essentiale, saltem ut conditionem) obscuritatem ex parte rei revelatæ. Sed ut aliquid sit evidenter credibile, sufficit, quòd ejus credibilitas manifesté videatur per argumenta, ac motiva, quæ persuadent, ac convincunt, rationi, & prudentiæ omninò esse conformè, ut credatur, & in hoc consistit evidentia credibilitatis, quæ differt ab evidentia in attestante, de qua posteà. Sicut ergo aliquid propter rationes (quarum probabilitas est manifesta) dicitur evidenter probabile, licèt per hoc in se, seu ex parte objecti non sit evidens. Ita similiter: Hoc notato

Resp. Mysteria fidei Christianæ sunt evidenter credibilia fide divina, non tantùm comparativè ad alias Sectas, sed etiam absolutè, & secundùm se. Ita probabiliùs Thomistæ:

Ratio: Juxta dicta, evidentia credibilitatis est judicium quoddam evidens, quo intellectus judicat, & clarè videt, ac convincitur, fidem prudenter adhiberi posse alicui propositioni, licèt non convincatur ad evidentiam veritatis, utpote obscuræ. *Subsumo*: Sed tale judicium habemus de mysteriis nostræ fidei, judicium, inquam, prudentiæ humanæ, ut ea credamus fide divina. Ergo. Pro min. assignando motiva talis judicii: Intellectus noster illud clarè judicat esse credendum fide divina, quod communiter a viris doctis, & timoratis asseritur dictum a Deo. 2. Pro cujus defensione multa Christianorum millia, & milliones constantissimè gravissimum subierunt martyrium. 3. In cujus confirmationem plurima sunt patrata miracula. 4. Quod concordat cum Prophetarum Vaticiniis: Sed sic se habent mysteria nostræ Fidei, quæ etiam roborantur ex stabilitate Ecclesiæ Catholicæ; nulla enim Monarchia tam diù perstitit sub iisdem Legibus, ac doctrina Christi per continuam successionem Summorum Pontificum a tempore S. Petri usque huc. Ergo.

X. *Oppono* 1. Quam evidentiam credibilitatis salvas in pueris, & rudibus rusticis?

2. Fides nostra continet multa Deo indignissima, horrore plena, ut, Deum in utero mulieris portatum, ex ea natum, in cunis jacuisse, &c. vagiisse, friguisse, esuriisse, &c. In Eucharistia a nobis manducari, dentibus rodi, &c. Ergo fides nostra potiùs est evidenter incredibilis.

Ad 1. R. Evidentiam credibilitatis non in omnibus esse æqualem, sed majorem vel minorem juxta credentium capacitatem. Hinc in pueris, & rudibus plerumque sufficit, quòd audiant, fidei mysteria a parentibus, pastoribus, Episcopis, a tota Communitate doceri, credi, practicari, perpetuò credita, & practicata esse.

Ad 2. dist. Ant. Si conderentur indebitè, & sine modo, ac circumstantiis, cum quibus facta sunt, Transeat; cum iis, neg. Nam fidei nostræ mysteria facta sunt cum circumstantiis, in quibus divina Majestas, & Omnipotentia maximè relucent, ut explicat Gonet: Conceptus est Christus, sed de Spiritu S. Natus, sed ex Virgine: In præsepio reclinatus, sed a Regibus adoratus: In cunis vagiit, sed tunc Herodem Regem, totamque Jerosolymam perterruit. Vix it inter homines, sed infinita inter eos patravit miracula. Crucifixus est, *sed confitendæ ejus Majestatis sensum* (ut verbis magni Leonis utar) *Sol obscuratis luminibus, & terra graviter concussa, acceperunt*. Denique mortuus est, sed virtute propria paulò post resurrexit.

Quod concernit manducationem Eucharistiæ, nullus ingeritur horror, quia Christus non manducatur sub propria Specie, sed sub Speciebus talium rerum, quibus communiter vescimur: nec ipse dentibus teritur, nec læditur, nec corrumpitur, cùm sit in Eucharistia modò indivisibili, ut explicatur in Tractat. de Eucharistia, & omnes illæ actiones exerceantur circa species sacramentales.

XI. *Explica*: Si veritates fidei nostræ sint clarè, & evidenter credibiles, unde est, quòd non omnes eas credant, v.g. Turcæ, hæretici? quod enim est evidenter credibile, ab omnibus debet credi.

Item non capio, cur Thomistæ requirant piam motionem voluntatis, qua intellectus captivatur in obsequium fidei. Nam ad quid ea, si mysteria fidei sint clarè credibilia?

Dico: Si Sol in meridie sit clarè visibilis, cur non videtur ab iis, qui oculos claudunt, aut ligatos habent, vel sunt in tenebricoso carcere, in quem lumen ingredi nequit? Mysteria ergo fidei nostræ non creduntur ab omnibus, vel quia oculos, & aures claudunt Apostolicæ prædicationi; vel quia eis omnino nondum sunt, vel non sat sufficienter explicata; ut contingit etiam hæreticis, vel formalibus, vel materialibus.

Ad alterum R. esse ideò, quia per evidentiam credibilitatis intellectus solùm convinci-

tur ad sententiandum, quòd mysteria Fidei sint fide digna, immò dignissima: quia verò cum hoc stat inevidentia, seu obscuritas ex parte objecti, retrahens intellectum, ne expeditè judicet ea esse in se ipsis vera, ideò requiritur dicta pia motio.

QUÆRO IX. Cùm fide infusa statne evidentia in attestante?

XII. Ante R. Not. illud dici evidens in attestante, quod licèt in se clarè non cognoscatur, uti fit per claram scientiam (quam cum fide respectu ejusdem objecti stare posse negant Thomistæ) constat tamen ita esse, quia evidenter cognoscimus, quòd ille testificetur, quem evidenter scimus non posse mentiri, uti scimus de Deo. Hoc notato

Resp. Probabiliùs affirm. cum S. Tho. q. 5. art. 1. in c. *Ratio est* : Assensus, quem do alicui veritati, quæ in se, seu ex parte objecti manet obscura, nec clarè apparet connexio prędicati cum subjecto, quem, inquam, do unicè propter Dei loquentis auctoritatem, est actus fidei Theologicæ: Sed sic est, licèt adsit evidentia in attestante. Ergo. Maj. est S. Tho. loco mox citato dicentis: *Illa sola manifestatio excludit fidei rationem, per quam redditur apparens, vel visum id, de quo principaliter est fides* Min. etiam constat: nam quamdiù motivum assentiendi est merè extrinsecum, tamdiù veritas manet obscura in se ipsa: Sed licèt revelatio sit evidens, motivum tamen est merè extrinsecum, scilicet auctoritas Dei. Ergo.

Oppono 1. Fides, cùm essentialiter sit obscura, non compatitur evidentiam. Ergo.

2. Ex quo sequitur evidenter veritas rei attestatę, ex eo etiam sequitur evidentia ejusdem rei, adeòque fidem tollit: Sed ex evidentia testimonii divini evidenter sequitur veritas attestatæ. Ergo & evidentia rei.

3. Effectus creati sunt aliquid extrinsecum Deo, & tamen per eos Deus scientificè demonstratur a posteriori. Ergo similiter.

Ad 1. dist. Ant. Evidentiam objecti in seipso, & quoad rationes intrinsecas, C. Ant. in testificante, & quoad rationes extrinsecas, N. Ant. & Cons. Unde sub hac diversa ratione veritas fidei est evidens, & inevidens. Vel dico sic: Objectum, quod credo, est inevidens: & testimonium, cui credo, est evidens esse divinum: & hoc propter signa, quæ nemo potest facere, nisi Deus, ut si in contestationem alicujus veritatis mortuus, maximè quatriduanus, resuscitetur; sic cæco nato visus reddatur, uti Christus fecit.

Ad 2. dist. Maj. Ex quo sequitur per locum intrinsecum, C. maj. per locum solùm extrinsecum, ut est in præsenti auctoritas Dei, N. maj.

Ad 3. dist. Ant. Sunt quid extrinsecum in essendo, C. ant. in cognoscendo, N. An. Effectus ergo propter intrinsecam habitudinem, & annexionem, quam habet cum sua causa (in cujus virtute continetur) est in cognoscendo medium intrinsecum ad cognitionem causæ.

Dic mihi : Quinam habent illam evidentiam in attestante?

Dico : Habent eam omnes Fideles, majorem, vel minorem pro subjecti capacitate, qua cognoscunt signa, quæ Christus in confirmatione suæ doctrinæ fecit, non posse esse, nisi a Deo. Habebat eam Deipara in conceptione Verbi divini, tum propter multa grandia prodigia, quæ Deus in hujus veritatis confirmationem edidit, tum quia sciebat, se solius Dei operatione concepisse, & peperisse. Habebat eam supremus Angelus, ut Viator, in revelatione mysteriorum supernaturálium, utpote qui clarè cognoscebat se in iis a solo Deo illuminari posse. Habuerunt eam Apostoli, innumerorum prodigiorum Christi oculati testes.

QUÆRO X. Creveruntne Articuli Fidei secundùm successionem temporum?

XIII. *Resp.* Sub distinctione cum S. Tho. hìc qu. 1. art. 7. in c. dicente: *Quantùm ad substantiam articulorum Fidei, non est factum eorum augmentum per temporum successionem, quia quæcumque posteriores crediderunt, continebantur in Fide præcedentium Patrum, licèt implicitè: Sed quantùm ad explicationem crevit numerus articulorum, quia quædam explicitè cognita sunt a posterioribus, quæ a prioribus non cognoscebantur explicitè. Unde Dominus Moysi dicit Exod. 6. Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, & nomen meum Adonai non indicavi eis. Et David dicit: Super senes intellexi. Et Apostolus icit ad Ephes. 3. In aliis generationibus non est agnitum mysterium Christi, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis, & Prophetis.*

Colligitur ex dictis, in Conciliis, vel a Summo Pontifice nihil decerni spectans ad Fidem, quod non habeatur in sacra Scriptura explicitè, vel implicitè, aut ex Apostolorum Traditione: quia Ecclesiæ non fiunt novæ revelationes, sed revelationes ante occultas Ecclesia manifestat.

QUÆRO XI. Quid, & quotuplex est Symbolum Fidei, & cujus est illud ordinare?

XIV. *Resp.* 1. Symbolum juxta S. Th. hìc q. 1. art. 9. in c. est *Collectio sententiarum nostræ Fidei*, seu summa veritatum nostræ Fidei, sive regula ejus. Et est triplex. 1. Symbolum Apostolorum ab ipsis Apostolis conditum, & traditum. 2. Nicænum, nimirum in Concilio Nicæno contra Arrianos compositum, posteà in Concilio Constantinopolitano editum contra Macedonium, & explicatum in Ephesino contra Nestorium. 3. Est S. Athanasii, quod, licèt a privata persona per modum cujusdam doctrinæ,

& non

& non per modum Symboli sit editum, fuit tamen auctoritate Summi Pontificis pro regula Fidei approbatum, & receptum juxta S.Th. art.10.ad 3.

*Resp.*2. Nova editio Symboli spectat ad solam auctoritatem Summi Pontificis. Ita S.Th. q.1. a.10. Cujus *Ratio est*: Editio Symboli ordinatur contra insurgentes errores in materia Fidei. Ergo ad illius auctoritatem pertinet editio Symboli, ad cujus auctoritatem pertinet finaliter determinare ea, quæ sunt Fidei, ne sint in nobis schismata: Sed hoc pertinet ad auctoritatem Summi Pontificis, utpotè, qui præest toti Ecclesiæ. Ergo.

QUÆRO XII. Quid, & quotuplex est regula Fidei?

XV. *Resp.*1. Regula Fidei est signum quoddam sensibile commune permanens, per quod infallibiliter nobis innotescit, & proponitur divina revelatio, ut conveniamus in stabilem Fidei unitatem. Dari Regulam Fidei non negant hæretici, sed in ea assignanda a nobis dissentiunt.

*Resp.*2. Regulæ Fidei sunt quinque. *Primò* Ecclesia in sensu explicato supra n.7.

2. Concilium generale sumptum cum Papa, ut explicabitur n.20.

3. Papa ut loquens ex Cathedra etiam solus, seu sine Concilio, ut patebit n.19.

4. S.Scriptura, de qua n.25.

5. Traditiones, de quibus infra n.27.

Potestne admitti hæc propositio: Credo in Ecclesiam?

XVI. *Dico cum S.Thom.*q.1.ar.9 ad 3.dicente: Si dicatur, in sanctam Ecclesiam Catholicam, hoc est intelligendum, secundùm quod Fides nostra refertur ad Spiritum S. qui significat Ecclesiam; ut sit sensus: Credo in Spiritum S. sanctificantem Ecclesiam. Sed melius est, & secundùm communiorem usum, ut non ponatur *in* sed simpliciter dicatur sanctam Ecclesiam Catholicam. Hæc S.D. Hoc autem non est ideò, quasi Ecclesia non sit columna, & firmamentum veritatis, sed quia illa propositio, *Credo in Ecclesiam*, dixit, motivum formale credendi respectu nostræ fidei esse Ecclesiam, quod est falsum. Unde & S. August. Tract.27. in Joannem ait: *Credimus Paulum, sed non in Paulum*, quia motivum formale credendi non est Paulus, sed prima veritas revelans.

QUÆRO XIII. Quid est Ecclesia, estne visibilis, infallibilis? & quot sunt characteres, seu *notæ* veræ Ecclesiæ, extra quam non est salus?

XVII. Sermo est de Ecclesia militante in terris, non de triumphante in Cœlis, nec de patiente in Purgatorio.

*Resp.*1. Ecclesia est Societas, seu Congregatio Fidelium, seu baptizatorum sub uno Capite Christo in Cœlis, & Vicario ejus in terris, Pontifice Romano, inter se eodem cultu communicantium.

Resp. 2. Ecclesia est visibilis. Est de fide.

Ratio est: Quia in sacra Scriptura vocatur *lucerna, non sub modio, sed super candelabrum, & civitas supra montem posita; Tabernaculum in Sole positum*, &c.

Item Pastores Ecclesiæ sunt visibiles, visibiliter visibilia Sacramenta ministrant, oves visibiles visibiliter docent. Ergo & Ovile est visibile.

*Resp.*3. Universalis Ecclesia Christi est infallibilis regula Fidei, seu nequit errare, nec erravit unquam in rebus Fidei, quod etiam verum est de Concilio Oecumenico, seu generali sumpto unà cum Papa ut Capite. Est de Fide, & patet ex sacra Scriptura; quia Matth.16.dixit Christus: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi*, per quas intelligitur Dæmonis potentia, & astutia in disseminandis erroribus, & hæresibus, *non prævalebunt adversùs eam*. Et 1.ad Tim.3. dicitur *columna, & firmamentum veritatis*. Quod non esset, si errare posset. Nam ille error refunderetur in Christum, qui Matth ult. dixit: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. Et in Spiritum Sanctum cujus perpetua assistentia Ecclesiæ promissa est. Joannis 14. *Rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis*. Et Luc.22.dixit Christus ad Petrum: *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat* fides tua, &c.

Dixi 1. *Universalis Ecclesia*, quia non nego aliquam particularem Ecclesiam errare posse.

Dixi 2. *Hoc etiam verum esse de Concilio Oecumenico*, quia non nego posse errare Concilium Episcopale, vel diœcesanum, quod constituitur ex Parochis unius Diœcesis ab Episcopo congregatis: uti & Provinciale, in quo Episcopis Suffraganeis suis præsidet Archiepiscopus: uti & Nationale, in quo sub uno Primate, aut Patriarcha multarum Provinciarum Episcopi conveniunt. Ratio mox dabitur.

Dixi 3. Sumpto unà cum Papa. Quia assistentia Spiritus Sancti non est promissa nisi toti Ecclesiæ: Sed Concilium acephalum, seu sine Summo Pontifice ut Capite, non est tota Ecclesia, ut nec Concilium Provinciale, aut Nationale. Ergo.

Ratio est: Si Ecclesia jam semel defecisset, ex Christi Sponsa meretrix facta, & deprehensa, ut adultera (quæ sunt calumniæ hæreticorum) *Sequitur* 1. falsa esse omnia, quæ de sempiterna conjunctione Christi cum Ecclesia a Prophetis, & Apostolis sunt prædicta tum locis ante citatis, tum Osee 2. *Sponsabo te mihi in sempiternum*. *Sequitur* 2. Christum

aliquot

aliquot sæculis non habuisse Sponsam, sed adulteram. *Sequitur* 3. Ex hac adultera natos esse Lutherum, & Calvinum, adeòque eos non esse legitimos, sed spurios Ecclesiæ filios, & Ecclesiam reformatam esse eorum novercam; ac spuriam matrem. *Sequitur* 4. Ipsos etiam Reformatos non esse de sua fide securos, quod enim sensim, & occultè deficiendo (ut ipsi mentiuntur) contingit Ecclesiæ Pontificiæ, etiam ipsorum Ecclesiæ contingere potest.

XVIII. *Resp.* 4. Characteres, seu notæ veræ Ecclesiæ sunt 4. nimirum esse (ut Concilium Nicænum agnovit) *unam*, *Sanctam*, *Catholicam*, *& Apostolicam*.

Prima vera Ecclesia nota est unitas, ut patet Joannis 6. *Fiet unum ovile*, *& unus Pastor*. Et Ephes. 4. *Unum corpus*, *& unus spiritus*, *una fides*, *unum Baptisma*, *unus Deus*, *&c.*

Secunda nota est Sanctitas; non quòd omnia Ecclesiæ membra sint sancta: quia in domo Dei dantur vasa aurea, & fictilia, Virgines prudentes, & fatuæ: sed quia ejus doctrina est purissima, & omnes, qui eam profitentur, sunt sancti, & Sacramenta ejus, ac cæremoniæ nihil redolent nisi Sanctitatem.

Tertia nota est: Esse Catholicam, seu universalem, diffusam a Solis Ortu usque ad Occasum.

Quarta est: Esse Apostolicam, id est, fundatam super Apostolos, utpotè primos Fidei Christi Præcones.

Resp. 5. *Hæ notæ* conveniunt soli Ecclesiæ Romanæ, non illi particulari, quæ est Romæ, sed toto orbe diffusæ juxta definitionem in *Resp.* 1. datam.

Declaratur. Inprimis Ecclesia Romana, id est, Romano Pontifici per totum orbem adhærens, est una. Tum unitate Capitis, ad quod omne dubium, si quod in materia Fidei, ac morum oriatur, decidendum refertur. Tum unitate Sacramentorum, septenario numero comprehensorum. Tandem. Unitate credendorum. Licèt enim Theologi circa multa in Theologia, quæ ab Ecclesia nondum sunt definita, in diversas abeant sententias, non tamen circa articulos Fidei, sed circa eos per totum orbem est omnimoda concordia, nisi fortè quis ex invincibili ignorantia aliquid non teneret, ut articulum Fidei. Verùm Lutheranis, & Calvinistis deest unitas tum Capitis visibilis, tum & credendorum, ac Sacramentorum, cùm aliqui Lutherani duo, alii tria admittant; & aliqui Calvinistæ, ut Genevenses, verum Christi descensum ad inferos negent, alii verò, Anglici nimirùm, credant: isti Regem, immò & Reginam militantis Ecclesiæ caput esse contendant, illi pernegent.

Secundò Romanæ Ecclesiæ convenit Sanctitas, prout insinuatum est in explicatione secundæ notæ: Nam nihil docet, quod non tendat ad sanctitatem, ut patet tum in doctrina quam profitetur, tum in Sacramentis, Confessione, Sacrificio Missæ, votis, Professione Religionis, Conciliis Evangelicis, jejuniis, cultu Sanctorum, miraculis, &c. quæ omnia recensere non est hujus instituti, sed quàm sanctè, scilicet, vixerint Lutherus, & Calvinus, quomodo, dum miraculis doctrinam suam confirmare, dæmones expellere, mortuos suscitare tentabant, fuerint delusi, in specie Calvinus, dum è vivo mortuum fecit, ex authenticis historiis sat constat.

Tertiò Ecclesia Romana est Catholica, seu Universalis, cùm etiam extra Europam, & antiquum Orbem in omnibus quatuor partibus novi Orbis, nimirum ad Orientem in Indiis, ad Occidentem in America, ad Septentrionem in Japonia, ad Meridiem in Brasilia, Ecclesię Romanæ fides sit plantata, & in dies magis per Missionarios plantetur, & gloriosis martyriis confirmetur. E contra Secta Lutherana hæret in aliquo angulo Germaniæ, vel Regnorum septentrionalium; Calvinistica in quodam angulo Galliæ, Angliæ, Belgii, Zuingliana in angulo Helvetiæ, &c.

Quartò est Apostolica, quia probat, & tenet successionem suorum Episcoporum; & Pastorum (adeòque & doctrinæ) ab ipsismet Apostolis usque huc sine ulla interruptione. De quo nulla Secta Acatholica gloriari potest.

QUÆRO XIV. Papa estne infallibilis regula Fidei, & morum, etiam sine Concilio, dum loquitur ex Cathedra, non solùm circa ea, quæ sunt juris, sed etiam quæ sunt facti? Item estne supra Concilium, & hoc ab eo, non ab alio congregandum? Ante Resp.

XIX. Nota, Papam dupliciter considerari posse. *Primò* ut est privata persona, seu ut scribit, aut docet tanquam Doctor privatus, & particularis, & sub hac ratione non est dubium, quin possit errare, immò de facto aliqui errarunt. *Secundò* ut gerit publicam Personam supremi Pastoris, & Vicarii Christi, & vice seu nomine Christi agit, loquens ex Cathedra, quibus verbis non intelligitur materialis Cathedra, sed dicitur Papa loqui ex Cathedra, quando secundo modo se gerit, ac publica negotia, nimirùm in materia fidei, aut morum tractat, inque suis Decretis utitur terminis Apostolicam auctoritatem significantibus. Hoc notato

Resp. 1. Papa sub secunda formalitate sumptus seu ut ex Cathedra loquens, etiam sine Concilio, non potest errare in iis, quæ juris sunt, quoties aliquid definit, sive ad fidem, sive ad mores spectans. Est de fide.

Ratio est 1. In omni republica bene ordinata præter leges scriptas est aliquis animatus Judex, cujus sit leges interpretari, & juxta earum interpretationem sententiam ferre. Unde

Deut.

Deut.17. divina lege statuitur, ut, quodcunque ambiguum, & difficile acciderit, deferatur ad Sacerdotes Levitici Generis, ab iisque exquiratur sententia. *Subsumo*: Sed nemo Christianorum dubitat, Rempublicam Christianam a Christo esse optimè, & sapientissimè ordinatam. Ergo præter librum Legis, qui est S. Scriptura, tanquam norma, & regula, dedit ei aliquem animatum Judicem, cum auctoritate controversias circa fidem exortas dirimendi. *Subsumo*; Sed hic non est alius quàm Pontifex Romanus, legitimus Petri Successor, & hic est infallibilis, quia enim Christus volebat suam Ecclesiam perpetuò duraturam, eam, dicendo, *Tu es Petrus*, &c. non fundavit super solam personam Petri, sed & super Successores ejus: & dicendo, *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma Fratres tuos*, perpetuam assistentiam non promisit soli Petro, sed & legitimis Successoribus ejus, & quidem independenter à Concilio: mandatur enim Petro, ut ipse Fratres suos, id est, Concilium confirmet. Ergo Papa ex Cathedra loquens non potest errare.

Dixi in R.1. *Sive ad mores spectans*, cujus sensus est, quod Papa non solùm non possit errare proponendo credenda, pro vero, & revelato approbando id, quod est falsum, sed nec in proponendo agenda, turpia pro honestis, honesta pro turpibus approbando, adeòq; nec possit errare in approbatione alicujus status Religiosi, nec in Canonizatione Sanctorum, quia Religiosorum Ordinum approbatio, qua perfectionis via determinatur, & Sanctorum invocatio ad universæ Ecclesiæ mores spectant. Nec ergo in his Papa errare potest, qui etiam pro illis habet assistentiam Spiritus Sancti Joann. 16. *Ille docebit vos omnem*, N.B. ly omnem, *veritatem*. Et aliàs certè Christus Ecclesiæ suæ non sufficienter providisset.

*Resp.*2. Pontifex etiam ut talis, cum cœtu suorum Consiliariorum, & cum Concilio Generali potest errare in quæstionibus, seu controversiis, ac decisionibus particularis cujusdam facti (in Scriptura non revelati) ad fidem non pertinentis, & pendentis ex testimoniis, ac informatione hominum.

Ita S. Thom. quodl. 9. a.16. in c. dicens: *In sententiis, quæ ad particularia facta pertinent, ut cùm agitur de possessionibus, vel de criminibus, vel de hujusmodi, possibile est, judicium Ecclesiæ errare propter falsos testes.* Dixi *ad particularia facta*; Quia circa questiones facti quæ concernunt publicam Ecclesiæ instructionem, & utilitatem, uti involvitur in Canonizatione Sanctorum, Papa nequit errare, quia in his assistentia perpetua Spiritus Sancti a Christo promissa facit, ne testimonium humanum aliàs fallibile fallatur.

Ratio etiam est 1. Quia ab actu ad potentiam est bona consequentia: Sed de facto quidam Pontifices, & Concilia ob malas informationes errarunt in quæstionibus facti cujusdam particularis, &, quod unus Pontifex statuit, alter revocavit, quorum alterutrum errasse necesse est. Ergo. Min. patet inspicienti Auctores plura afferentes exempla, inter cætera hæc: Ad instantiam Monachorum Ratisbonensium Leo IX. pronuntiavit Corpus S. Dionysii è Gallia translatum esse Ratisbonam, quod Gallia negat. Zacharias Papa persuasione quorundam Cosmographorum circumventus excõmunicavit S. Vigilium, eo quòd docuerit, dari Antipodas, propter quod tamen Antipodę non desierunt esse. Et Cardinalis de Turre Cremata docet, Patres Sextæ Synodi generalis errasse ex falsis rumoribus, &, non bene intellectis Honorii epistolis, Honorium damnasse, & annumerasse Hæreticis Monothelithis.

Ratio 2. est. Suprà probatum est, fidei non posse subesse falsum, uti nec id, quod non innotescit ex verbo Dei scripto, aut Traditione, ab Apostolis, & PP. usque ad nos derivata: quia Ecclesia non habet novas revelationes, sed antiquas solùm proponit, & explanat. *Subsumo*: Sed quoad quæstiones, non juris, sed facti particularis, in Scriptura non revelati, decisionibus Summorum Pontificum, & Conciliorũ propter malas informationes potest subesse falsum; hinc fieri posset, sententiam damnari, quæ non deberet: aliquem excommunicari, qui apud Deum est innocens, &c. quamobrem etiam de facto diplomatibus pontificiis inseritur clausula hæc: Si preces veritate nitantur. Et supponitur, quòd facta, de quibus est sermo, non constant ex verbo Dei scripto, nec ex Traditione. Ergo.

Dixi: *facti in Scriptura non revelati*. Si enim in ea expressum, & revelatum sit, ad Fidem pertinet, ut patet 2. Thimoth. 2. de hæresi Hymenæi, & Phileti. Ergo.

XX. *Resp.* 3. Summus Pontifex, ut talis, simpliciter, & absolutè est supra totam Ecclesiam, & super Concilium Generale, secundùm se, & sine Papa sumptum: si autem sumatur Concilium Generale simul cum Papa, est paris auctoritatis cum ipso.

Ratio est: Pastor est supra gregem, Rector est supra subditos, Caput est supra membra, & Christi Vicarius est supra eos, super quos est Christus, & quos, aut quorum Statuta, potestate à Christo sibi data, confirmat: Sed Papa est pastor, Rector, & Caput Ecclesiæ, & Christi, qui est supra Concilia, Vicarius, ab eoque habet auctoritatem confirmandi Concilia, ut patet ex citatis verbis Christi ad Petrum *Et tu aliquando conversus confirma Fratres tuos* Ergo est suprà Concilium.

Oppo-

Oppono I. Concilium Constantiense Sess. 4. definit, Concilium Generale habere à Christo immediatam auctoritatem, cui omnes obedire tenentur, etiamsi Papalis dignitatis existant. Quod & de facto Joann. XXIII. Gregorium XII. & Benedictum XIII. deposuit, & elegit Martinum V.

2. Ratio dictat, quòd totum est majus sua parte, & potentia agendi est semper principalior in toto quàm in partibus: Sed Ecclesia, seu Concilium est quoddam totum, & Papa solùm est pars. Ergo Concilium est supra, &c.

Ad 1. dico, Definitionem Concilii Constantiensis intelligi non absolutè, sed solùm in certo casu, nimirum tempore schismatis, quando nescitur quisnam sit verus Papa, quia dubius Papa habetur pro non Papa. Ergo exinde non probatur, quòd Concilium habet potestatem supra Papam.

Ad 2. dist. maj. Est majus quantitate molis, & si sermo sit de corpore naturali, C. maj. si sermo sit de corpore morali, vel politico, ac de quantitate virtutis, subdist. si virtus a toto derivetur in partes, C. maj. si è contra ab una parte principali fluat in totum, uti in præsenti derivatur à Papa, cui Christus eam dedit, N. maj. & applicata dist. ad min. N. Conseq.

Not. has duas propositiones ab Alexandro VIII. 1690. esse damnatas, nimirum num. 29. Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in Fidei quæstionibus decernendis infallibilitate. Et num 30. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolutè potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

XXI. *Respondeo* 4. Nullum Concilium Generale legitimè congregatur nisi auctoritate Summi Pontificis, qui extra Urbem non solet ei interesse, vel præsidere personaliter, sed per Legatos.

Hæc R. sequitur ex ratione præcedentis R. Hinc dum legitur, quòd Imperatores Concilia congregaverint, id, vel attentatum fuit via facti, non Juris; Vel ad Papæ instantiam, ut brachio sæculari, ac potentia Imperatoris Concilii libertas, & auctoritas defenderetur. Similiter, quòd primis trecentis annis non fuerint celebrata Concilia, non fuit ideò, quia Imperatores non erant Christiani, seu defectu potestatis, sed defectu opportunitatis, tunc enim ob assiduas persecutiones Christianis non licebat ex diversis Provinciis in unum locum convenire.

QUÆRO XV. Potestne Papa alteri in foro fori committere judicium supra se?

XXII. *Resp.* Nego de judicio coactivo, affirmo de judicio discretivo, seu discussivo.

Ratio 1. *p. est:* Qui prima Sedes a nemine judicatur, cùm non habeat superiorem in terris cui obedientiam præstet. Ergo tota ejus causa reservatur judicio Dei; Nec potest à Papa ad Concilium appellari, ut patet n. 20.

Secunda pars patet ex diversorum Pontificum factis, Sixti III. Leonis III. & IV. Symmachi, &c. qui, cùm accusarentur, causas suas in Concilio Episcoporum discuti, & examinari voluerunt. Immò legitur, quòd Leo Papa 3 in querelis contra se propositis se subjecerit judicio discretivo Imperatoris Ludovici, & Legatorum ejus, non ex necessitate Juris, sed virtute humilitatis, ad comprobandam suam innocentiam. An, & quando Papa in foro Pœnitentiali, quod est favorabile, & necessarium post Baptismum, se alteri possit subiicere, vide infrà in Tract. 13. de Pœnit.

QUÆRO XVI. Quid agendum in casu, qui possibilis est, quo Papa, credendo, vel docendo, ut Doctor particularis fieret hæreticus, ut contigit Honorio I. & Marcello, qui thus adhibuit Idolis. Et Petrus Christum negavit?

XXIII. *Resp.* Non esset eo ipso depositus, seu auctoritate Papali privatus, sed post duas monitiones, nisi resipisceret, deponendus per Concilium Generale, non quidem per potestatem auctoritativam, utpotè quam non habet, ut dictum est, sed per potestatem ministerialem.

Ratio 1. *p. est*; Quia dignitas Papalis est de Jure divino, & post Deum nemo in terris est supra Papam. Ergo solus potest eam tollere ab homine: Sed nullibi constat, quòd in casu hæresis eo ipso Deus eam tollat. Ergo.

Declaratur ulterius hæc pars: Papa cadens in hæresim, cùm vita spirituali (quæ est gratia) ac vitali motu fidei careat, desinit quidem esse membrum vivum Ecclesiæ quoad se, ut privatus homo est, & fit membrum putridum ejus, non tamen desinit esse Caput Ecclesiæ, in ratione cujus constituitur per auctoritatem jurisdictionis, donec deponatur, quia in officio Capitis in ordine ad Ecclesiam non erravit, nec quoad hoc assistentiam divinam amisit. Ergo.

Ratio 2. *p. est*: Quia ipse S. Clemens refert, a S. Petro sibi dictum, Summum Pontificem ob nullum aliud crimen esse deponendum, quã ob hæresim, & hoc post duas monitiones, ut habetur ex Apostolo ad Titum 3. dicente: *Hæreticum hominem post unam, & secundam correctionem devita* indubiè ob periculũ: hoc autem foret majus respectu Papæ, quàm alterius. Ergo esset deponendus per Ecclesiam, seu Concilium Generale: Non auctoritativè, quia Concilium non habet auctoritatem super Papam, sed instrumentaliter, seu ministerialiter, hoc est, cùm ad altius tribunal in terra non sit recursus, Concilium potest declarare eum esse maximè nocivum Ecclesiæ, & esse talem, quem

quem omnes debent vitare, nec pro Capite habere, quia in omnium sententia, Jure naturæ licitum est subditis Superiorem toti Communitati nocivum refugere, & excludere. Ergo.

Sed quis in eo casu congregabit Concilium, cujus congregatio juxta ante dicta spectat ad solum Papam?

Dico: Dum Ecclesia habet verum, ac certum Pontificem, & hunc Fidei Romanæ professorem, ab eo solo Concilium generale convocari potest, & quidquid sine eo in Concilio fieret, esset nullum: Dum verò Pontifex est dubius, & incertus, uti est tempore schismatis, vel a Fide caderet in hæresim, tunc sine ejus consensu potest Concilium convocari, non quidem auctoritativè per aliquem Prælatum particularem, sed communi consensu Prælatorum Ecclesiæ, saltem partis eorum, qui habent jus comparendi in Concilio, promoventibus hoc negotium sacro Cardinalium Collegio, & sæcularibus etiam Ecclesiæ Principibus.

Colligitur ex his, quòd licèt Collegium Cardinalium Papam eligat, non tamen potest se solo, Papam hæreticum factum, etiam ministerialiter deponere, sed hoc spectat ad totam Ecclesiam in Concilio congregatam.

QUÆRO XVII. Quid agendum in his tribus casibus. 1. Si non constet de legitima electione Papæ. 2. Si Pontifex detineretur captivus sine spe liberationis. 3. Si incideret in amentiam perpetuam?

XXIV. *Resp.* In primo casu esset agendum, sicut quando est Papa dubius, & incertus, de quo constat ex dictis, essetque procedendum ad novam electionem. In secundo casu illa detentio non sufficit ad creandum novum Pontificem; sicut nec sufficiebat detentio Petri per Herodem. In tertio casu esset procedendum sicut Sede vacante, quia desinente vita rationali (licèt naturalis maneat) Pontifex moraliter est mortuus.

QUÆRO XVIII. S. Scriptura, seu Verbum Dei scriptum Bibliis nostris vulgatis contentum estne regula Fidei, & sola controversiarum Fidei judex?

XXV. *Resp.* 1. ad 1. quæsiti partem affirmativè. Est de Fide juxta Trid. Sess. 4. ubi assignantur omnes libri Canonici; Et omnia in iis contenta Spiritus Sanctus locutus est.

Resp. 2. Licèt sacra Scriptura (præter ceteras Regulas suprà n. 15. assignatas) sit norma, & Regula, secundùm quam est judicandum, ipsa tamen sola non est controversiarum fidei Judex. Est contra Lutheranos, & Calvinistas.

Ratio est 1. Multa creduntur, ut de Fide, quæ tamen in S. Bibliis non sunt scripta, v.g. de remedio peccati Originalis ante, vel post Abrahamum pro fœmellis, vel iis, qui non attingebant octavum diem; Uti & de perpetua Virginitate Deiparæ; Item ipsimet hæretici credunt, certos solùm libros esse Canonicos, & tamen in Scriptura sacra non est expressum a Spiritu Sancto, quinam illi sint, & non alii. Uti nec, quòd baptizati non sint rebaptizandi. Ergo.

Ratio 2. Judex inter litigantes ita debet pronuntiare sententiam, ut uterque litigantium clarè intelligat, quæ sit decisio Judicis, ut unus fateatur esse pro se, alter contra se, aliàs non erit finis litium: Sed Scriptura licèt in multis sit clara, & perspicua, non tamen in omnibus. Ergo. Min. prob. 1. Ipsi Lutherani, & Calvinistæ (qui tamen in hoc conveniunt, quòd S. Scriptura sit clara, & perspicua, & ad omnes controversias dirimendas sufficiens, nec ulli falsitati subesse possit) a tot annis inter se litigant de variis controversiis, v.g. de reali præsentia Christi in Eucharistia, & tamen Scriptura hanc litem hactenus non potuit dirimere, nec ulla pars usque huc fassa est, nec fatebitur, sententiam contra se esse latam. Ergo.

Prob. 2. eadem min. S. Petrus Epist. 2. c. ult. loquens de Epistolis D. Pauli, dicit: *In quibus sunt quadam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant.* Et ad quid aliàs tot Commentaria super Scripturas? quis credet, eas omni plebejo, & cerdonibus esse perspicuas? Et quòd privatus Spiritus, qui (ut putant hæretici) cuivis in aurem loquitur, sit phantasticus, jam ostendi suprà num. 7.

Fateor, ait Psal. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Et Psal. 13. *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.* Verùm hoc intelligitur de Verbo Dei explicato, perspecto, & cognito; antequam verò explicetur, manet obscurum.

QUÆRO XIX. Habentne Acatholici legitimam S. Scripturam?

XXVI. *Resp.* negativè. *Ratio*: Si Lutherani, & Calvinistæ haberent legitimam sacram Scripturam, ejusque librorum Canonem, deberent eam habere per Traditionem, quia immediatè a Deo eam non acceperunt: Sed non admittunt Traditiones. Ergo nec habent legitimam S. Scripturam. Vel certè nolentes volentes debent admittere Traditiones de Fide, quia fide tenent hanc, & non aliam esse legitimam S. Scripturam.

Declaro ulteriùs: Dicunt Acatholici, quòd legitimam Scripturam acceperint a Luthero; & Calvino, sed dicant, a quo illi acceperint: *Dicent*: ab illis, qui eo tempore vixerunt. Sed quinam illi? Erant Catholici Pontificii. Ergo acceperunt ab illis: Ergo Catholici tempore Lutheri, & Calvini, &c. habebant legitimam S. Scripturam: Sed non habebant illam, quam nunc habent Lutherani, cùm a Luthero sit reformata, ut ipsi asserunt. Ergo.

Confirmatur: Si Acatholici legitimam Scri-

Digitized by Google

Scripturam acceperunt ab Ecclesia Romana, cur eam arguunt hæreseos,& Apostasiæ? Cur ei quosdam esse libros apocryphos obtrudunt?

Si Respondeant, se veritatem Scripturæ haurire ex græcis, hebræisque fontibus manet argumentum, quia admittunt Traditionem, per quam solam eos fontes acceperunt, & quidem a Catholicis Pontificiis. Item, cur fontes græci, ac hebræi non potuerunt ante Lutherum ita depravari, uti depravatos asserunt Latinos, cùm pluribus fuerint objecti, & expositi hostibus, ac tot annorum lapsu æquè potuerint corrumpi?

Item instamus: Vel sentiunt suam textus græci, & hebraici explicationem esse infallibilis veritatis, vel non? Si non, ergo totam credentium multitudinem decipiunt in negorio salutis, & in primo fundamento incertos faciunt. Si sic, ergo admittunt dari aliquos S. Scripturę interpretes infallibiles, & qui errare non possunt, quòd aliàs negant.

Si cum aliis Respondeāt reccurrendo ad ipsā S.Scripturam, quòd nimirùm hæc dicat, ac in diversis locis ipsamet testetur, se esse verbum Dei. *Contra est:* Quo pacto probabunt has ipsas sententias, quæ id astruunt esse verbum Dei? Etiam Alcoranus Mahometicus, & Talmud hebraicus hoc sibi dant testimonium, an propter hoc ei credimus?

Si cum aliis Respondeant, S. Scripturam sua velut ex fronte, & divina, quam spirat, indole, agnosci posse, non secùs ac Solem ex lumine, ita ut illa sit, quæ simul & cernitur, & qua oculi intellectus nostri irradiantur.

Contra est: Baptizato adulto, ac primis Fidei rudimentis imbuendo hinc libros Talmudicos, inde sacra nostra Biblia propone, putasne nativa hæc ab illis luce distinctus est? Si ex hoc Sole tanta lux effulgeat, cur ad eam Gentes non festinant? aut si solis pateat renatis, cur eam in his libris non æquè observat Lutherus, & Calvinus, qui tamen sibi in multis contradicunt? Cur ex his nonnullos, quos alii repudiant, admittunt alii?

QUÆRO XX. Traditiones suntne admittendæ, & quidem ut infallibilis Regula Fidei?

XXVII. *Resp.*1. Traditio est doctrina non scripto sed verbo, seu vivæ vocis oraculo tradita, sive de aure in aurem propagata.

*Resp.*2. Traditio est triplex. Prima divina, quæ est immediatè a Christo, & censetur esse tunc, quando aliquid in S.Scriptura non expressum, a tota Ecclesia tenetur tanquam de Fide, vel in praxi servatur, superatque omnem humanam potestatem, uti sunt aliqua circa institutionem,& confectionem Sacramentorum, quæ Christus viva voce Apostolis tradidit, de quibus patebit posteà ex Trident.2. Alia traditio est Apostolica ortum habens ab Apostolis cum assistentia Spiritus Sancti, & censetur esse tunc, quando aliquid Conciliorum,& pontificum Decretis antiquius a tota Ecclesia creditur, vel in praxi tenetur, quod Apostolicam potestatem non excedit, ut mixtio aquæ cum vino in sacrificio Missæ, observatio Quadragesimæ, cultus diei Dominicæ, & non Sabbati, quamvis, & prior possit dici Apostolica in hoc sensu, quòd a Christo per Apostolos ad nos sit derivata. 3. Est Ecclesiastica, quæ post tempora Apostolorum invaluit longo, & antiquo Ecclesiæ usu, ab Ecclesiæ Prælatis introducta.

*Resp.*3. De Fide est, admittendas esse in Ecclesia Traditiones divinas, & Apostolicas, tanquam infallibilem regulam Fidei, ostendentem credenda Fide divina.

Ratio est: Nam Apostolus Paulus 2. Thess. 2. clarè ait: *Tenete Traditiones, quas accepistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Ergo saltem aliquas Traditiones hæretici necessariò tenētur admittere, & credere aliquid, quod in sacra Scriptura non est expressum. Et indubitatum est, plura esse talia: Unde ante mortē dixit Christus Joann.14. *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò*, quæ Apostolos docuit post Resurrectionem, Act.1. *Per dies quadraginta apparens eis, & loquens de Regno Dei*. Unde & Trident. ad Traditiones recurrit Sess. 14. c.t. de Sacramento extremæ Unctionis. Et de Canone Missæ Sess. 22. cap. 4. Et de Sacramento Matrimonii Sess. 24. in proœmio. Circa numerum librorum Canonicorum Sess. 4. in decreto. Quod enim hi, & non alii sint Canonici, habemus præcisè ex Traditione, nec in Scriptura est expressum. Nam inprimis loquendo de Veteri Testamento multi ejus libri perierūt. Quia 1. Paralip. ult. dicitur: *Gesta a David, & novissima scripta sunt in libro Samuelis Videntis. Et in libro Natan Prophetæ, atque in Volumine Carad Videntis.* Et 4. Reg. 4. dicitur: *Locutus est Salomon tria millia Parabolarum, & fuerunt carmina ejus quinque millia*, quæ omnia non extant.

Deinde si loquamur de novo Testamento, certum est, periisse Epistolam D. Pauli ad Laodicenses, cujus ipse meminit Coloss. ult. Et unde constat, quòd in Nova Lege non sunt plura Evangelia Petri, Andreæ, Bartholomæi, Thomæ? Unde constat, Evangelium, quod modò legitur, non esse suppostitium, ut olim dicebant Manichæi, & nunc Anabaptistæ? Certè in sacra Scriptura hæc non sunt expressa. Ergo admittendæ sunt Traditiones.

Confirm. 1. Plura sunt dogmata Fidei, quæ hæretici nobiscum credunt, & tamen non sunt expressa in Scripturis sacris, sed habentur ex sola Traditione; nimirum 1. Symbolum Fidei esse verè Canonicum, & Apostolicum. 2. Spiritum Sanctum procedere etiam à Filio, habetur

tur ex Symbolo Athanasii: quia Scriptura solùm dicit Joan. 15. *Qui à Patre procedit*. 3. Infantes esse baptizandos, & non solos adultos. 4. Baptizatos ab hæreticis non esse rebaptizandos. 5. In Baptismo pronuntiari debere hanc formam, Ego te baptizo in nomine Patris, &c. 6. Deiparam mansisse semper Virginem, etiam post partum. Ergo.

Confirm. 2. Ritus Ecclesiæ non nisi ex Traditione habentur, v.g. quòd Exorcismus, & aliç cæremoniç adhibeantur in Baptismo; & quòd in eo fiat trina immersio. Quòd Chrisma singulis annis renovetur. Quòd in Calice Eucharistico aqua vino misceatur. Quòd Eucharistia sumatur à jejunis. Quòd in Sacrificio Missæ oretur pro defunctis. Quòd signum Crucis formetur in fronte. Quòd aqua benedicatur. De quibus, & similibus Tertull. in lib. de Corona militis c.4. ait: *Harum, & aliarum ejusmodi disciplinarum, si legem expostules Scripturarum, nullam invenio. Traditio tibi pratenditur auctrix, Consuetudo confirmatrix, & Fides observatrix*. Et licèt multorum rituum observatio non sit simpliciter ad salutem necessaria, est tamen ad eam necessarium ea non contemnere, & credere, ea esse bene instituta.

Resp. 4. Traditiones Apostolicæ habent parem cum sacra Scriptura auctoritatem, nec hçc sine illis est sufficiens Regula Fidei. Traditiones purè Ecclesiasticæ, licèt non sint paris auctoritatis cum Apostolicis, meritò tamē à Christianis sunt servandæ, nec sine temeritate possunt negari, vel in dubium revocari.

Ratio primæ partis est: Verbum Dei viva voce prolatum, & scripto non expressum est æquè infallibile, ac si esset litteris exaratum, quia suam infallibilitatem ab atramento, aut characteribus non sortitur. Ergo potest æquè esse infallibilis Regula Fidei, ac Verbum Dei scriptum.

2 Pars patet ex probatione R.2. & 3. n.27.

3 Pars patet ex ante dictis.

Opponunt hæretici aliqua Scripturæ loca, quibus dicitur, Verbo Dei nihil addendum esse, mandatum Dei per Traditiones irritum fieri, & juxta SS. PP. in Scriptura S. inveniri omnia, quæ ad Fidem spectant. Verùm in iis Scripturæ locis sermo est de Traditionibus Scripturæ contrariis. SS. PP. verò sic loquentes, Scripturam non accipiunt strictè pro solis libris canonicis, sed amplè pro Verbo Dei, prout complectitur omnem veritatem a Deo revelatam. Plura hac de re vide in Controversistis.

EXAMEN II.

De actu interno, & externo Fidei, ac decredendis.

De quibus S.Thom. hic q.2. & 3.

Duplex est actus fidei, nimirùm internus, qui sola mente: Externus, qui ore, vel opere tanquam fidei internæ pro-seu confessio perficitur.

QUÆRO I. Fides estne necessaria, & sola sufficiens ad salutem?

XXVIII. Ante R. Not. dupliciter aliquid posse ad salutem esse necessarium, etiam simpliciter, & non solùm ad melius esse. *Primò* necessitate medii, & est illud, sine quo finis, v.g. salus, simpliciter obtineri nequit: & hçc necessitas, vel est ex natura rei, propter intrinsecam connexionem talis medii cum tali fine: vel ex institutione, juxta quam debet adhiberi, vel in re, ut Baptismus respectu parvulorum, vel in voto, ut Baptismus respectu illorum adultorum, quibus impossibilis est in re. *Secundò* necessitate præcepti, & est illud, sine quo quidem finis absolutè haberi potest, sed quia de eo extat prçceptum, est observatu necessarium, ut Communio in Paschate. Ulterior utriusque necessitatis differentia est, quòd ab his, quç sunt necessaria necessitate præcepti, possit excusare ignorantia, vel impotentia, ut patet de Communione Paschali, sine Salutis dispendio: secus est de iis, quæ sunt necessaria necessitate medii, ut patet in Baptismo, sine cujus reali susceptione parvulus salvari nequit. Hoc notato

Resp. 1. Omnibus adultis usum rationis habentibus, aliquis actus internus fidei divinæ Theologicæ est necessarius necessitate medii in re, Adultis amentibus, uti & parvulis necessaria in re necessitate medii est fides habitualis. Ita Apostolus Hebr.11. dicens; *Sine fide impossibile est placere Deo*, nimirùm, vel habituali, vel actuali juxta sensum hujus 1.R. Unde Trid. Sess. 6. cap. 8. definit: *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis*.

Ratio 1. Quia Adultus usus rationis capax juxta cursum ordinarium non justificatur, nec salvatur, nisi per proprios actus tendat in Deum ut finem supernaturalem: Sed hoc nequit, nisi habeat actum internum fidei, quia *nihil volitum quin præcognitum*, finis autem supernaturalis cognoscitur per fidem. Ergo adultis actus internus fidei est necessarius necessitate medii. Et quia actus fidei est primus, ac initium totius vitæ supernaturalis, non potest in alio actu priore, ejusve virtute contineri. Ergo non potest haberi in voto, sed debet haberi in re ad diffe-

differentiam Baptismi, & similium respectu adultorum. Cùm autem amentes, & parvuli ejus non sint capaces, eis non est necessarius. Quia tamen & hi non possunt salvari sine gratia sanctificante, & huic habitus fidei Theologicæ instar proprietatis necessariò sit annexus, non salvantur sine habitu fidei in re.

Resp. 2. Contra hæreticos. Sola fides adultos non justificat, nec salvat, sed requiruntur etiam pii motus voluntatis. Ita D. *Jacobus* in sua Epistola cap. 2. clarè dicens: *Quid prodest, Fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? nunquid fides poterit salvare eum?* Et subdit: *Videtis, quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantùm.* Et tandem concludit: *Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.* Quod testimonium tam perspicuum est, ut hæretici coacti sint negare Epistolam illam esse canonicam.

Ratio congruentiæ est: Quia homo, dum peccat, a Deo per voluntatem avertitur. Ergo ut peccatum ei remittatur, debet per actum voluntatis ad Deum reverti. Ergo non sufficit actus intellectus uti est fidei. Unde Luc. 17. dicitur; *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* Et Apostolus 1. Cor. 3. *Si habuero omnem fidem, &c. charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

Quomodo ergo explicas loca Scripturæ, & SS. PP. in quibus fides dicitur esse forma justificans & salvificans, & opera excluduntur?

Explico 1. Intelligi in sensu ante pro R. 1. insinuato ex Concilio Tridentino. Secundò intelligi de fide viva, & quæ per dilectionem operatur, seu opera habet adjecta. Dum opera excluduntur, sermo est de operibus non ex gratia, sed solis viribus naturæ factis.

XXIX. *Quomodo* cum R. 1. salvas doctrinam S. Thomæ de Verit. q. 14. art. 11. ad 1. de puero ab infantia in sylvis nutrito docentis, quòd si sequeretur ductum rationis naturalis in prosecutione boni, & fuga mali, certissimè tenendum esse, quòd Deus illum justificaret: Sed ille puer nullam haberet fidem, quia non haberet ullam notitiam mysteriorum Fidei. Ergo adultis ad salutem non est necessarius actus fidei.

Ad hoc N. min. nam S. D. ibidem docet, certissimè tenendum esse, quòd Deus talem puerum de mysteriis ad salutem necessariò credendis esset illuminaturus vel per internam inspirationem, vel per ministerium alicujus Prædicatoris, Angeli, vel hominis; prout Deus de facto fecit Eunucho Reginæ Candacis Act. 8. mittendo ei Philippum; & Cornelio, ad eum mittendo D. Petrum, Act. 10. Et S. Dionys. cap. 9. de cœlesti Hierarch. refert, multis Gentilibus beneficio Angelorum mysteria Fidei fuisse revelata, eosque salvatos. Prout etiam patet ex Angelico Doctore hic quæst. 2. art. 7. ad 3. ubi addit: invenitur etiam in historiis Romanorum, quòd tempore Constantini Augusti, & Helenæ Matris ejus inventum fuit quoddam sepulchrum, in quo jacebat homo, auream laminam habens in pectore, in quo scriptum erat: Christus nascetur ex Virgine, & ego credo in eum, ò Sol; sub Helenæ, & Constantini temporibus iterùm me videbis.

Quomodo cum hac solutione salvare potes communem doctrinam, quæ dicit, omni homini debere patere aditum ad salutem absque miraculo, quia præfatus modus instructionis videtur esse miraculosus?

Dico, non esse propriè miraculosum; licèt sit rarus, & extraordinarius. *Ratio est*: quia ad generalem Dei providentiam in ordine gratiæ spectat, non permittere, ut boni pereant, adeòque & hominem in casu talis necessitatis sic illuminari, quamvis sit de raro contingentibus: sicut ad generalem providentiam Auctoris naturæ spectat, citra miraculum providere etiam in casibus raro contingentibus. Immò ordo gratiæ connaturalis exigit, ut non ponentibus obicem dentur auxilia saltem sufficientia, quando obligatio alicujus præcepti supernaturalis urget: quia aliàs homo obligaretur a Deo ad aliquid impossibile, quod non stat cum infinita ejus bonitate.

Quid sentis de hoc: Homo baptizatus obtento usu rationis, aliquamdiù vivere potest non eliciendo actum fidei, & non peccando mortaliter & sic mori in innocentia baptismali, adeòque salvari, & tamen esset adultus?

Ad hoc nego, talem non peccare, & salvari; quia omnis homo usu rationis obtento statim sub mortali tenetur se, & omnia sua in Deum convertere, ut patebit ex statim dicendis ad Q. 2. quod non fit sine actu Fidei.

QUÆRO II. Teneturne omnis homo in primo instanti usus rationis sub mortali per actum fidei, & charitatis se convertere in Deum, habetque ad hoc a Deo auxilia sufficientia? Ante *Resp.*

XXX. Nota 1. Pervenire aliquem ad usum rationis nil aliud esse, quàm pertingere ad illum statum, in quo expeditam habet facultatem ad discernendum inter bonum, & malum morale, seu peccatum, quæ facultas pueris tunc inesse censetur, quando malè agendo se abscondunt, vel erubescunt.

Not. 2. Per primum instans rationis non intelligi unicum momentum temporis, sed instans indivisibile physicum, seu mathematicum, sed instans morale, seu morulam illam temporis, quæ moraliter, seu prudentum judicio sufficit, ut (pro diversitate tamen ingenii in uno citiùs quàm in altero maturescentis)

puer

Digitized by Google

puer in eo deliberet, ac se determinet, an amplecti velit bonum honestum, vel eo relicto bonum sensibile, seu delectabile?

Not. 3. Duplicem posse dari conversionem in Deum, unam explicitam, seu formalem, quæ consistit in actu dilectionis Dei cogniti ut talis, seu per fidem, & sic est supernaturalis: vel per lumen naturale rationis, & sic est conversio naturalis: alteram solùm implicitam, & virtualem, quæ fit per propositum sequendi in omnibus bonum honestum, in quo Deus, ut boni hujus Auctor, & finis virtualiter, & implicitè continetur.

Nota 4. Certum esse saltem in aliquo, nimirum in secundo sensu assignando, quòd Deus omnibus hominibus viatoribus, etiam reprobis, sive adultis, sive parvulis det media; seu auxilia sufficientia ad salutem, quia aliàs non salvaretur illud Apostoli 1. Timoth. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri*, qui enim vult finem, etiam vult media. Verùm *ly dare* potest dupliciter sumi 1. quatenus est correlativum ad recipere, & dicit receptionem, seu impressionem gratiæ, sive auxiliorum in homine; & sunt vel interna, ut pii motus, inspirationes, vel illuminationes internæ: vel externa, v. gr. Sacramenta recepta, & hæc auxilia aliquando sunt proxima, quæ homini dant facultatem proximam operandi bonum, & consequendi salutem; aliquando remota, quæ proximè quidem disponunt ad aliquos actus præliminares, remotè tamen solùm ad salutem; si enim homo actus illos præliminares eliceret, acciperet ulteriora gratiæ auxilia, ad credendum v.g. & pœnitendum, &c. Secundò potest ly *dare* sumi prout idem est ac præparare, ac omnibus in communi offerre, pro omnibus instituere, &, quantum est ex parte sua, conferre paratum esse; & hoc modo, ut dixi, certum est, quòd Deus omnibus det media, & auxilia sufficientia, uti sunt Sacramenta, passio Christi, prædicatio, &c.

Nota 5. Quòd in pœnam peccati mortalis actualis, vel Originalis multi homines auxiliis intrinsecis, seu auxiliorum sufficientium receptione priventur, non quòd peccatum sit ratio necessitans, sed quòd ex eo sumatur ratio sufficiens hujus denegationis. Nam multi Christiani grandiora patrant scelera quàm infideles, & tamen Christianis plura auxilia dãtur, quàm infidelibus. Ratio ergo efficax ex divina voluntas, quæ, *cujus vult*, *miseretur*, & cui vult, dona sua gratuita largitur, vocat, justificat, salvat sine injuria alterius; per hoc enim, quòd uni fiat gratia, alteri non fit injuria. Hoc notabile patet partim in parvulis, vel in utero matris, vel post ortum, sine Baptismo decedentibus; partim etiam in adultis peccatoribus morientibus in somno, amentia, ebrietate etiam involuntaria, phrenesi, apoplexia, in infidelitate. Omnibus tamen his auxilia oblata, & præparata non desunt. His notatis

Resp. 1. Tutius est, & probabilius, quòd homo, seu puer in primo instanti morali usus rationis sub mortali teneatur se convertere in Deum, ut ultimum finem per actum dilectionis, & fidei, si fide cognoscatur. Ita S. Thom. 1. 2. quæst. 89. ad 6. in c. dicens: *Cùm usum rationis habere inceperit, non omnino excusatur a culpa venialis, & mortalis peccati; sed primum, quod tunc homini cogitandum occurrit, est, deliberare de se ipso, & si quidem se ipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem Originalis peccati. Si verò non ordinet se ipsum ad debitum finem, secundùm quod in illa ætate est capax discretionis, peccabit mortaliter, non faciens, quod in se est.* Et ad 3. ait: *Ab aliis peccatis mortalibus potest puer, incipiens habere usum rationis, per aliquod tempus abstinere, sed a peccato omissionis prædicta non liberatur, nisi, quàm citè potest, se convertat ad Deum. Primum enim, quod occurrit homini discretionem habenti, est, quòd de se ipso cogitet, ad quem se, & alia ordinet sicut ad finem, finis enim est prior in intentione; & ideò hoc est tempus, pro quo obligatur ex Dei præcepto affirmativo, quo Dominus dicit: Convertimini ad me, & ego convertar ad vos. Zach.* 1. Hæc S. D. & cum eo omnes Thomistæ nemine excepto, ut ait Gonet: licèt in hoc differant, an illa conversio debeat esse explicita, & formalis, vel sufficiat implicita, & virtualis.

Declarantur verba S. Thom. ex dicto Gonet: Venire ad usum rationis, non est discernere inter bonum, & malum in abstracto, sed relativè ad se ipsum, discernendo quid sibi, ut *fini cui* bonum sit, vel malum. Ergo, ut finis aliorum, quæ sunt extra ipsum, homo sibi ipsi in illo instanti primò occurrit tanquam is, cui bonum prosequendum sit. Verùm homo respectu aliorum, quæ sunt extra ipsum, non est finis ultimus, sed solùm intermedius, ultra relatus ad Deum, ut finem simpliciter ultimum omnium creaturarum. Ergo ex quo homo est finis aliorum, sibi primò occurrit, ex quo verò non est finis ultimus, sibi primò occurrit deliberare de se ad ultimum finem ordinato; deliberatio enim non est de fine, sed de iis, quæ sunt ad finem, de fine verò est intentio, & eo intento deliberatur de mediis.

Ratio est: Homo legem justam, sufficienter sibi promulgatam, tenetur statim acceptare, & ei se subiicere, quia aliàs non agnoscit se subditum, sed potiùs rebellem, & id potest, quia non datur lex ad impossibile, sed in primo morali instanti usus rationis per dictamen synderesis, & lumen naturale rationis,

a Deo intimatur lex naturalis, quæ dictat, sequendum esse bonum honestum, seu conforme rationi, & præferendum bono utili, ac delectabili, seu sensibili. Unde S. Cyrillus, aliique Sancti Patres illud Joann. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, intelligunt de illuminatione in primo instanti usus rationis, cùm enim in eo homo incipiat vivere ut homo, dicitur moraliter venire in mundum, licèt physicè jam ante sit in illo. Ergo tunc homo statim ex vi præcepti naturalis sub mortali tenetur hanc legem amplecti, seque resolvere ad prosecutionem boni honesti, sed sic se resolvendo virtualiter, & implicitè se convertit ad Deum, ut patet ex Not.3. Ergo tenetur se convertere ad Deum saltem implicitè. *Subsumo:* Sed hæc conversio fit per actum dilectionis, qui est actus voluntatis. Ergo tenetur in eodem sensu Deum diligere; Sed nihil volitum quin præcognitum. Ergo præsupponitur actus intellectus Deum cognoscentis. Ergo si sit conversio supernaturalis, de qua statim plura, præcedit actus fidei, ad eumque est obligatio; Si naturalis, præcedit actus rationis naturalis, Deum naturaliter cognoscentis.

Confirm. Maximè consentaneum est rationi, ut homo tunc terminum præfigat viæ, quando viam aggreditur. Sed juxta explicationem dicti Joannis 1. homo in primo instanti usus rationis propriè incipit esse viator. Ergo ratio dictat, ut in eodem sibi præfigat terminum, seu finem: Sed finis ultimus omnis creaturæ est Deus. Ergo, si hunc sibi non præfigat, mortaliter peccat.

Resp.2. De facto, seu supposita elevatione naturæ humanæ ad ordinem, seu finem supernaturalem, dicta lex de diligendo Deo in primo instanti usus rationis, per se loquendo, obligat ad actum supernaturalem, seu ad formalem, & explicitam conversionem in Deum, ut Auctorem, & finem supernaturalem, a qua tamen multi per accidens excusantur: ast nemo excusatur a conversione naturali saltem implicita, & amore virtuali, & dantur ad hos actus a Deo auxilia sufficientia. Hæc Resp. conciliat duas oppositas sententias Thomistarum, quarum ante memini.

Ratio 1. p. est: Tum quia actus voluntatis, uti est amor, debet proportionari actui intellectus, ad quem sequitur: Sed supposita elevatione per se cognoscit homo Deum per lumen supernaturale fidei, & ut Auctorem supernaturalem, ac explicitè. Ergo amor secutus debet esse supernaturalis, & explicitus. Tum etiam, quia S. D. citatus dicit, per talem conversionem hominem justificari; quod posteà magis explicabitur. Ergo debet esse supernaturalis. Tum tandem, quia supposita elevatione homo in primo instanti usus rationis obligatur vivere honestè honestate proportionata naturæ, non secundùm se, sed ut elevatæ, quæ est honestas supernaturalis. Item per se obligatur præceptis non solùm naturalibus, sed & supernaturalibus; & peccando recedit non solùm a Deo, ut ultimo fine naturali, sed & supernaturali. Ergo.

Dixi, *honestas supernaturalis*, quæ est bonitas conveniens homini secundùm rationem regulatam inspirato lumine transeunte fidei, & prudentia supernaturali, velut regula, quæ mundo, & natura superior est, sicut honestas naturalis est bonitas conveniens homini secundùm rationem regulatam lumine synderesis, & prudentia naturali.

Ratio 2. p. est: Nihil volitum quin præcognitum, & eo modo (scilicet implicitè, vel explicitè) volitum, vel amatum, quo præcognitum: Sed multi sunt pueri, nimirum in sylvis, & apud barbaras Gentes, educati, qui in primo instanti morali usus rationis explicitè non cognoscunt Deum, ut Auctorem supernaturalem, nec Evangelium, vel mysteria Fidei sunt eis prædicata, sed invincibiliter pro tunc ignorant illa. Ergo excusantur ab amore explicito Dei, ut Auctoris gratiæ.

Dico, ut Auctoris gratiæ, quia ut Auctor naturæ non potest invincibiliter ignorari, ut probavi suprà. Ergo eò ipso, quòd cognoscitur bonum esse amandum, etiam cognoscitur amandum esse ejus Auctorem Deum, & ad hoc habent auxilium sufficiens.

Aliud est de pueris inter Christianos, & Catholicos, salutis animarum studiosos, educatis, qui, antequam annos discretionis attingant, a parentibus, vel instructoribus de Deo, & Fidei nostræ mysteriis multa audiunt, sicque in primo usus rationis instanti fidei lumine irradiati explicitum de Deo judicium formare possunt. Ergo hi tenentur ad amorem explicitum Dei, ut Auctoris gratiæ. Quod totum patet ex ipso S.Thom. cit. dicente: *Secundùm quod in illa ætate est capax*.

Vel paulò aliter dico: Omnis homo perveniens ad usum rationis perfectum, nedum intrà ordinem naturæ, sed etiam intrà ordinem gratiæ, quales sunt, qui Evangelio sibi prædicato, vel mysteriis Fidei explicatis, a Deo de illis illuminantur, tenetur in eo instanti ad conversionem supernaturalem; alii ad naturalem tantùm.

Tertia, & 4. pars patet: ex probatione R.1.

XXXI. *Oppono*: Lex illa de se convertendo in Deum in primo instanti usus rationis non cõstat ex S.Scriptura, sed est a S.Thoma inventa, & plerique extra Scholam S.Thom. eam negant, nec homines, etiam timorati, de ejus legis transgressione, etiam sub dubio, se accusant. Et certè hæc sententia hominem scrupulis obruere, ac intricare potest de lege non impleta. Ergo.

Ad

Ad hoc dico, ut ex S.Thom.cit.patet: Sacra Scriptura huic legi Zach.1. satis favet; nullum enim aptius tempus legi de conversione hominis per fidem, & charitatem in Deum, (quo per se obliget) potest assignari, ut patet tum ex prob. R.1. Tum etiam: Si enim quis assignet tempus mortis, quasi ante illud non liget, est serum nimis: Si solos dies Dominicos, & Festivos, id asseritur sine fundamento: Si præcisè tempus gravis tentationis contra charitatem, & fidem, tunc solùm per accidens, & omnibus communis est obligatio eliciendi actum fidei, & charitatis. Ergo tempus, quo obliget per se, est dictum instans, pro quo vide Q.4.num.33. Hinc S.Thom. non invenit hanc legem, sed tantùm assignavit tempus, quo liget. Cujus sententiam sequuntur etiam multi extra Scholam S. Thom. Quòd verò alii dissentiant, est, vel quia opposita sententia ipsis videtur probabilior, vel saltem probabilis, cujus sequelam esse licitam sentiunt; qua de causa de hujus legis transgressione se non accusant; Uti nec illi, qui hanc sententiam tenent, nam si supponunt, se in primo instanti honesta fuisse secutos, ut & supponere possunt, cùm de opposito non constet, & ideò scrupulis locus non est.

Sed Instans illud, & lex a pueris etiam sagacissimis non dignoscitur, quomodo ergo in eo se possunt convertere in Deum?

Distinguo: Non cognosci quidem in actu signato, bene tamen exercitè, quando, & quia in eo instanti per dictamen synderesis practicè pueris proponitur obligatio prosequendi bonum, adeòque & amandi ejus Auctorem. Fateor tamen, hanc ipsam propositionem non relicto ullo vestigio, cum eodem instanti evanescere, ut homo sine novo discursu denuò non assequatur cognitionem ejus.

Explica ulteriùs cit. verba S.Thom. dicentis, Hominem per dictam conversionem consequi remissionem peccati, seu justificari; quod certè de conversione naturali verificari nequit, nisi apud Semipelagianos.

Explico 1. ex R.2. Sensus est, quòd quia supposita elevatione naturæ humanæ in sensu composito, seu potentia consequente, homo per se loquendo non potest se convertere in Deum conversione naturali sine supernaturali, si nimirum de mysteriis supernaturalibus jam sit illuminatus: ideò S.Thom. dicit: Quòd homo (utpotè pertingens ad usum rationis perfectum etiam in ordine gratiæ, ut ante loquebar) præceptum tunc implens, justificetur, non ratione conversionis naturalis, sed supernaturalis, ad gratiam, qua peccatum tollitur, disponentis. Quod proinde non verificatur de illis, qui per accidens, seu defectu cognitionis Dei, ut Auctoris gratiæ, se convertunt in eum conversione solùm naturali.

Explico 2. cum quibusdam Thomistis: Si puer (etiam apud infideles veniens ad usum rationis faciat, quod est in se, & convertatur in Deum, ut Auctorem naturæ, ad providentiam Dei spectat, eum etiam de mysteriis supernaturalibus gratuitò edocere, eique dare auxilium fidei sufficiens, consistens in pia cogitatione supernaturali; cui si consentiat, justificabitur a peccato Originali; si dissentiat, peccabit mortaliter. Quod intelligitur eo modo, quo dixi nu.29. de puero in sylvis nutrito, sicut in eodem instanti temporis fit conversio naturalis, & supernaturalis, & utraque fiat per auxilium supernaturale; licèt enim per auxilium naturale non possit elici actus supernaturalis, bene tamen è contra per auxilium supernaturale actus naturalis, & hoc propter eminentiam, & virtualem ejus continentiam. Hæc explicatio admittit aliquid plus, quàm 2. pars Resp.2.

Oppono 1. contra primam explicationem: Sequitur ex ea, quòd nulli, etsi reprobo, venienti ad usum rationis perfectum, id est, tam intrà ordinem naturæ, quàm gratiæ, seu qui de mysteriis fidei est instructus, denegentur auxilia sufficientia: Sed hoc non videtur dicendum, quia illa multis denegantur. Ergo.

Oppono 2. contra 2. explic. Sequitur ex ea contra S.Thomam, non dari infidelitatem negativam, quam Thomistæ admittunt in illis, ad quorum aures prædicatio Evangelii nondum pervenit, qui habent ignorantiam invincibilem, & inculpabilem mysteriorum nostræ Fidei. Probatur seq. Si cuilibet homini in primo instanti usus rationis detur auxilium sufficiẽs, scilicet illustratio fidei, est culpabilis, si ei non consentiat, & ignorantia mysteriorum sit vincibilis, adeòque est infidelitas privativa. Ergo.

Ad 1. dist. maj. dicendo, esse veram de auxiliis sufficientibus supernaturalibus saltem extrinsecis, oblatis, & præparatis, non verò semper de intrinsecis, receptis, sive effectivè datis, prout dare est correlativum ad recipere. Pro quo

Not. 1. Dupliciter posse aliquid alicui esse possibile. 1. per potentiam intrinsecam, seu quæ inest ipsi subjecto. 2. per potentiam extrinsecam, quæ inest alteri, per quem potest agere, recipiendo tamen ab eo vires intrinsecas, ad quas dandas semper est promptus, & paratus, uti est Deus respectu cujusvis hominis. Unde ait Apostolus: *Omnia possum in eo, qui me confortat*.

Not. 2. ex Godoy, quòd ab extrinseco posse consequi salutem stet dupliciter: Primò posse de potentia absoluta, & hoc modo illud etiam convenit Angelis, & hominibus damnatis, quod tamen non sufficit, ut quis dicatur esse in statu salutis. 2. De potentia ordinaria, id est, secundùm modum ordinarium causarum naturalium, aut moralium, quod posse non solùm

fundatur in potentia Dei, sed etiam tum in libertate arbitrii, qua non gaudent Angeli post lapsum, nec homines damnati, cùm inflexibiliter adhæreant malo, & continuò peccent, cùm tamen teneantur peccatum vitare, & non possunt vitare sine auxilio gratiæ, sed eo carent ex sua culpa: tum in virtute passionis, & meritorum Christi, quæ pro Angelis, ac hominibus damnatis, nec quoad sufficientiam a Christo fuerunt applicata, nec a Patre cœlesti pro iis acceptata.

Ad 2. N. maj. ad prob. dist. ant. Si detur illustratio de mysteriis distinctè, C. ant. si solùm cõfusè, N. ant. & cons. Non ergo æquè expresse, ac distinctè cuivis puero ad usum rationis venienti repræsentatur ultimus finis supernaturalis, uti nec naturalis. Si puer circa duos articulos, nimirum existentiæ Dei, & Providentiæ, seu *quòd Deus sit, & inquirentibus se remunerator sit*, Hebr. 11. in omni statu ad credendum necessarios, in primo instanti sufficientem accipiat illustrationem, eò quòd tunc tam distinctè, & expresse proponantur, ut ad assensum induci possit, puer autem huic vocationi, & interno lumini oculos claudat; & non pareat, non excusatur, nec manet infidelis negativè, sed fit talis privativè, & peccat non credendo: si verò finis ultimus puero repræsentetur tam confusè, ut præcisè apprehendat rationem honesti supernaturalis, quod ante exposui, & non illustretur circa alia mysteria necessariò credenda, peccat quidem mortaliter, si illud respuat, & amplectatur bonum sensibile, non tamen peccat peccato infidelitatis, sed manet infidelis negativè.

Oppono contra hanc solut. Qui potest, & tenetur credere duos prefatos articulos, non credendo fit infidelis privativè, seu peccat peccato infidelitatis: Sed omnis homo habens usum rationis tenetur duos illos articulos credere distinctè, & potest. Ergo. Min. probatur pro 2. p. Juxta dicta. Deus omni homini dat auxilia sufficientia, saltem extrinseca, ad salutem, quibus potest eam acquirere, & præcepta implere. Ergo potest credere.

Ad hoc dist. maj. Qui potest potentia proxima, & intrinseca, quæ in præsenti esset, si adesset illustratio distinctè circa dicta mysteria, C. maj. Qui potest potentia solùm extrinseca, uti est in præsenti defectu distinctæ propositionis credendorum, N. maj. Et sic dist. min. N. cons. Patet autem ex Not. quòd & ob quam causam auxilia sufficientia intrinseca multis a Deo denegentur, qui tamen tenentur ad actum præcepti, quia potentia intrinseca carent ex sua culpa. Infidelitas ergo negativa non est peccatum personale formaliter, defectu voluntarii personalis, sed est pœna peccati Originalis; uti & motus primò primi sensualitatis.

Quid sentis de hominibus justis, qui nullum unquam commiserunt peccatum mortale, an illis Deus semper det auxilia sufficientia intrinseca proxima, quando urget impletio præcepti sub mortali obligantis?

Affirmo; Quia in iis non est ratio denegandi, nimirum peccatum, sive Originale, sive actuale mortale; si tamen Deus vellet denegare ex alio capite sibi noto, v.g. ad ostendendum suum supremum dominium, & creaturæ infirmitatem, potest.

Quid ergo censes de peccatoribus, dum urget præceptum? Si enim dicas, eos habere auxilia merè extrinseca, & oblata, dicam ego eos non posse culpari. Nam infidelibus negativis ideò infidelitas non imputatur ad culpam, quia licèt habeant auxilia externa, & præparata ad credendum, non tamen habent interna, nimirum internam fidei illustrationem.

Dico, præter auxilia extrinseca, & oblata eis dari intrinseca saltem remota, in Not. 4. explicata, in quo differunt ab infidelibus negativis. Hinc Trid. Sess. 6. cap. 11. ex S. Aug. l. de nat. & grat. cap. 43. dicit: *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis; & adjuvat ut possis.* Quibus verbis possibilitas servandi præcepta Dei refunditur in admonitionem, & adjutorium Dei, quæ significant auxilium internum.

QUÆRO III. Quænam sunt necessariò, explicitè, vel implicitè credenda? Ante Resp.

XXXII. Not. 1. Fidem esse duplicem, unam explicitam, qua veritas aliqua fidei attingitur speciatim in seipsa, v.gr. quòd Deus sit Trinus, & unus: aliam implicitam, qua credo aliquid ut implicitè, aut virtualiter contentum in alio explicitè credito. Sicut qui explicitè profitetur, se credere, quidquid credit Ecclesia, implicitè credit omnes ejus veritates.

Not. 2. Non omnes æqualiter teneri ad fidem explicitam, sed majores, v.g. Episcopi, Magistri, Doctores, Superiores, Pastores, &c. cùm minoribus mysteria fidei debeant explicare, debent habere majorem credendorum notitiam, & plura explicitè credere; prout S. Thom. hìc qu. 3. art. 6. in Sed Cont. explicat ex Job 1. ubi dicitur, quòd boves arabant, & asinæ pascebantur juxta illos; quia videlicet minores, qui significantur per asinos, debent in credendis adhærere majoribus, qui per boves significantur, ut exponit S. Gregor. in 2. moral. Et in corp. ait: Explicatio credendorum fit per revelationem divinam, credibilia enim rationem naturalem excedunt, revelatio autem divina ordine quodam ad inferiores pervenit per superiores, ut ibi magis explicat. His notatis.

Resp. 1. In omni statu fuit ad vitam æternam necessarium necessitate medii explicitè cre-

credere, quòd sit Deus, & remunerator sit bonorum operum. Ita S.Thom.q.2.ar.5.citaus illud ad Hebr.11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia inquirentibus se remunerator est.*

Ratio est: Cùm nihil volitum quin præcognitum, ut aliquis tendat in certum finem, debet eum cognoscere: Sed Deus ut Remunerator, & Glorificator est finis ultimus hominis. Ergo.

Not. In hoc, quòd Deus sit Remunerator, implicitè continentur, & creduntur hæc tria. 1. Quòd Deus habeat omnium rerum providentiam. 2. Quòd opera nostra bona ei placeant, mala displiceant. 3. Quòd anima nostra sit immortalis, cui post hanc vitam Deus opera bona remuneret.

*Resp.*2. Post sufficientem Evangelii promulgationem, ad salutem æternam cujusvis hominis, fides explicita Christi Salvatoris, seu Verbi incarnati, uti & mysterii Sanctissimæ Trinitatis est necessaria necessitate medii. Ita colligitur ex illo Joan.17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.* Idem docet S.D. hic q.2. art.7.& 8.

Ratio 2.p. est: Quia perfectior fides in Christum requiritur post adventum Christi, quàm ante: Sed ante sufficiebat implicita. Ergo nunc requiritur explicita.

Quid dicendum de illis, qui habent invincibilem ignorantiam Evangelii, quia respectu eorum perinde est, ac si non esset sufficienter promulgatum.

Ad hoc patet ex dictis, quòd propter invincibilem ignorantiam non peccent peccato infidelitatis, eosque (si servaverint totam legem naturæ, & ex auxilio supernaturali eis dato fecerint totum, quod est in se) a Deo illuminandos esse, vel ab ipsomet interiùs, vel per externam prædicationem.

Ratio 2.p. est: Quia mysterium Verbi incarnati (utpotè secundæ personæ) non potest explicitè credi sine mysterio SS.Trinitatis.

*Resp.*3 Fides explicita mysterii Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis est omnibus fidelibus etiam necessaria necessitate præcepti divini. Ita constat Marci ult. ubi Christus de mysterio Trinitatis loquens ait: *Qui verò non crediderit, condemnabitur.* Et 1. Joan.3. dicitur: *Hoc est mandatum, ut credatis in nomine Filii ejus Jesu Christi.*

Not. tamen, quòd rudibus sufficiat scire, in divinis esse tres personas distinctas, sub nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti, easque esse unũ Deum, & secundam personam assumpsisse naturam humanam, ut homines liberaret a peccatis. De doctioribus jam dictum est Not.2.

*Resp.*4. Omnes Fideles ex præcepto tenentur explicitè credere 12. articulos fidei contentos in vulgato Symbolo.

Ratio est: Quia in iis continentur præcipua Fidei Christianæ mysteria. Hinc parentibus, & animarum curatoribus strictè incumbit, ut pueri Symbolum, uti & ea, quorum fiet mentio, addiscant. Interim absolutè necesse non est, ut rudiores illud sciant recitare memoriter eo ordine, & verbis, quibus communiter proponitur, sed sufficit illud scire, quoad substantiam, ita ut de singulis articulis interrogati rectè possint respondere; licèt non sciant omnes circumstantias, v.g. Christum tertio die resurrexisse, passum esse sub Pontio Pilato, &c.

*Resp.*5. Omnibus Fidelibus ex præcepto etiam est necessaria fides explicita eorum, quæ spectant ad Baptismum, Eucharistiam cum reali præsentia Christi in ea; & ad Confessionem sacramentalem.

Cæterorum Sacramentorum fides explicita non est necessaria nisi illis, qui ea suscipiunt, vel ministrant.

*Resp.*6. Idem (quod in R.5.) dico de iis, quæ pertinent ad Decalogum, & Orationem Dominicam, ac Salutationem Angelicam. Non quòd quivis homo maximè simplex teneatur ea scire verbatim, ut sunt conscripta; sed quoad sensum, & pro modulo suo, quantùm capax est, sive crassiori Minerva saltem.

Ratio est: Quia ex Decalogo, & præceptis Ecclesiæ quilibet debet discere, quid sibi sit agendum, quidve omittendum. Deinde ex Oratione Dominica, & Salutatione Angelica discit, quid a Deo petere, ac sperare debeat. Ergo debet ea scire.

Estne eadem obligatio, nimirum sub mortali, sciendi formare crucem?

Affirmo: Nam nemo non reprehenderet graviter adultum nescientem formare signum S. Crucis, nisi fortè ut puer a parentibus abstractus, & inter barbaros enutritus fuisset.

*Resp.*7. Quilibet Fidelis in illo articulo, *Credo, quidquid sancta mater Ecclesia credendum præcipit, & tradit*, tenetur implicitè credere omnes Fidei articulos.

Ratio: Quia aliàs non est Fidelis.

QUÆRO IV. Cùm præceptum credendi sit affirmativum, adeòque non obliget semper, & pro semper, quando per se determinatè obligat?

XXXIII. *Resp.*1. Hæc propositio ab Alexandro VII. anno 1665. 24. Septembris est damnata: *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

*Resp.*2. Præceptum credendi per se, & ratione sui non obligat in probabiliori sententia, nisi tunc quando homo de aliqua fidei veritate est sufficienter instructus. Et hoc etiam in primo morali instanti usus rationis, ut patet ex dictis

nu.30.art.31. postquam autem semel actualiter credidit, posteà per se loquendo, sufficit habitualiter credere, hoc est quòd in promptu habeat fidem, ut assensum præstet, quando fuerit necessarium.

Resp. 3. Præceptum fidei per accidens obligat, quando quis tenetur elicere contritionem, vel actum dilectionis Dei super omnia, hi enim actus elici nequeunt sine actu fidei. Item quando urget gravis tentatio, quæ videtur non posse vinci sine actu fidei. Item quando quis tenetur debito modo, & magna cum fiducia orare Deum, quod non videtur posse fieri prævia fide. Plura tempora assignantur ab aliis. Vide dicta num. 31.

QUÆRO V. Qui negat unicum fidei articulum, negatne, ac perdit totam fidem, vel retinetne fidem informem circa articulos, quos non negat?

XXXIV. *Resp.* Probabilius est, quòd non retineat fidem etiam informem. Ita S. Thom. hic q 5. art. 3.

Ratio S. D. Destructo objecto formali fidei implicat manere fidem ab eo specificatam: Sed per actum infidelitatis circa unicum fidei articulum respectu ejus destruitur objectum formale fidei infusæ. Ergo & fides. Probatur min. Objectum formale fidei infusæ est prima Veritas, seu Deus, ut infallibilis Regula, per Scripturam, & Ecclesiæ propositionem manifestata: Sed respectu ejus, qui scienter, & cum pertinacia unum etiam fidei articulum negat, prima Veritas, ut per Ecclesiam proposita non manet regula infallibilis, sed fit fallibilis; quia tenet, eam revelasse, & Ecclesiam proposuisse falsum. Ergo.

Ex hac ratione patet differentia fidei ab aliis habitibus intellectualibus, v. gr. Logices, Physices, &c. in quibus etsi quis erret circa alias Cõclusiones, ob hoc non perdit scientiam circa alias. Et hoc ideò ait S. D. ibidem ad 2. *Quia in diversis Conclusionibus unius scientiæ sunt diversa media, per quæ probantur, quorum unum potest cognosci sine alio, & ideò homo potest scire quasdam Conclusiones unius scientiæ ignoratis aliis: sed omnibus articulis fidei inhæret fides propter unum medium, scilicet propter Veritatem primam. Et qui ab hoc medio decidit, totaliter fide caret.*

Not. Intelligi hoc de materiali diversitate, seu multiplicatione mediorum, seu motivorum in scientiis. Negari enim non potest, quòd ab illis abstrahatur una ratio formalis secundùm speciem, a qua scientia habet suam unitatem specificam.

Similiter ex dictis patet differentia fidei divinæ ab humana, quæ non perditur per hoc, quod quoad unum alicui homini discredam.

Ratio est: Quia motivum fidei humanæ, scilicet auctoritas dicentis, non est in omnibus infallibilis sicut divina.

XXXV. *Oppono* 1. Ex data R. sequitur, Theologum, qui fieret hæreticus, amittere scientiam Theologiæ: Sed hoc est falsum. Ergo. Maj. pat. Quia articuli fidei sunt principia Theologiæ. Min. verò prob. Talis æquè potest Theologiam defendere, ac docere, in ea syllogizare (excepto illo, in quo est hæreticus) ac ante. Ergo non perdidit Theologiam.

Oppono 2. Qui negat unum articulum fidei, reliquis æquè firmiter adhæret, ac ante. Ergo circa illos retinet fidem.

Ad 1. Concessa seq. N. min. Ad prob. dist. ant. Potest æquè in rei veritate, N putativè, seu existimatè, vel ex consuetudine, C. Talis ergo alios articulos tenet solùm propria voluntate, & judicio, seu per opinionem quandam, ut ait S. D. loco cit. in fine Corp. & ad 1. fide humana, non verò divina nisi erroneè existimata. Et ex illa fide humana potest easdemmet Conclusiones deducere, quas deduceret ex fide divina, si eam adhuc haberet. In hoc enim nullum invenitur inconveniens, ait noster Ferre, nam bene possunt supernaturalia tractari naturaliter, sicut scibilia multoties tractantur probabiliter. Ex quibus patet ad 2. *Sed nonne* per frequentatos actus talis Theologus generabit in se habitum ejusdem speciei cum habitu Theologiæ nostræ?

Minimè, quia illi actus, seu assensus non habent idem objectum formale, ac nostri assensus Theologici, ut patet ex probat. Unde S. Dionysius Cap. 2. de div. nom. ait: *Theologus esse non potest, qui fidelis non est*. Remanet ergo, & augetur in tali Theologo quoddam fidei acquisitæ simulacrum, non verum fidei aurum, sed aurichalcum, (ut loquitur Contenson) non eandem facilitatem ingerens, sed similem. Vel fortè veriùs dici potest, ait idem Auctor, solùm esse eandem facilitatem extrinsecam, quæ provenit ex remotione impedimentorum, & exercitio actuum, non verò intrinsecam ab habitu ingeneratam.

Quomodo est possibile, quòd habitus corrumpatur per unicum actum vitii contrarii? Oppositum enim videtur in virtutibus moralibus.

Dico, id fieri, si pereat ratio formalis objecti, sicut ea respectu fidei divinæ perit per unicum actum infidelitatis.

De virtutibus moralibus vide supra Tract. 4. Exam. 1. n. 15. quòd virtutes morales infusæ cũ gratia habituali perdantur per unicum peccatum mortale, acquisitæ verò sine gratia, & charitate vix mereantur nomen virtutis, licèt quoad substantiam sint tales, cùm retineant suum objectum. Alia difficilis objectio videatur in Gonet hic disp. 4. art. 2. §. 3. object. 3.

QUÆRO VI. Exterior confessio fidei estne ad salutem necessaria?

XXXVI. *Resp.* 1. In nullo casu licitum est verbo, vel signo veram fidem negare, aut falsam profiteri, etiam exteriùs tantùm.

Ita

Ita docet ipse Christus Matth. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo*, & licèt exteriùs solùm simulet se v.g. Mahometanum, vel Lutheranum, & sic quoad Deum infidelis, aut hæreticus non sit, mentitur tamen in re gravissima. Ergò mortaliter peccat.

Hinc & S. August. lib. contrà mendacium. c. 2. contra S. Hieronymum, & alii SS. PP. docent, peccasse Jehu 4. Reg. 10. simulantem se velle colere Baal, ut faciliùs ejus cultores cognosceret, & interficeret. Nec obstat, quòd ibidem dicatur studiosè egisse, fueritque a Deo remuneratus. Nam, ut S. Tho. infrà q. 111. a. 1. ad 2. ait: *Commendatur, & temporaliter remuneratur a Deo, non pro simulatione, sed pro zelo, quo destruxit cultum Baal.*

Resp. 2. Præceptum de confitenda exteriùs Fide est affirmativum obligans quidem semper, sed non pro semper, obligat autem pro loco, & tempore secundùm circumstantias debitas.

Ita S. D hìc q. 3. ar. 2. in c. Ubi ponit duos casus hujus obligationis. *Primus* est: Si confessio fidei sit necessaria ad honorem Dei, & per omissionem confessionis subtrahatur honor debitus Deo. *Secundus* est, Utilitas proximi existentis in periculo fidei, cui tua publica confessione succurrere potes.

Ratio utriusque casus est: Quia præceptum de exercitio actus cujusque virtutis obligat, quando incipit esse necessarium ad finem charitatis erga Deum, proximum, & erga se ipsum. Ergo si prævideas, ex tua taciturnitate, dissimulatione, fuga, &c. secuturum esse Fidei Catholicæ contemptum, proximorum scandalum, seu ruinam; è contra verò ex tua publica confessione magnum fidei nostræ incrementum, aut cultum Dei (cui vita corporalis meritò sit postponenda) teneris publicè Fidem confiteri.

Ibidem ad 3. ait S.D. *Si ex manifesta Fidei confessione sequatur turbatio infidelium, non verò utilitas Fidelium, non est laudabile in tali casu Fidem publicè confiteri. Unde Dominus dicit* Matth. 7. *Nolite Sanctum dare canibus, neque margaritas vestras spargere ante porcos, ne conversi dirumpant vos.*

XXXVII. *Resp.* 3. Qui a Tyranno, seu magistratu ex odio Fidei Christianos, vel Catholicos persequente interrogatus de Fide, negat se esse Christianum, vel Catholicum, vel tacet, peccat mortaliter.

Patet tum ex citatis verbis Christi, tum ex data ratione. Cui adde, quòd in eo casu præceptum Tyranni secundùm se sumptum non obliget directè, & per se, ad confitendam Fidem publicè, sed præceptum divinum in his temporis, & loci circumstantiis, ubi honor Deo debitus, & proximi utilitas periclitatur.

Dixi 1. *Interrogatus a Magistratu*; si enim interrogetur a personis privatis, non est tanta obligatio, nec ita periclitatur honor Dei, & utilitas proximi. Quia actus, qui coram Magistratu fiunt, multò magis æstimantur, quàm qui exercentur inter privatas personas.

Dixi 2. *ex odio Fidei persequente*; si enim persecutio esset ex alia ratione, nimirùm quia Tyrannus crederet, Christianos esse homines sceleratissimos, tunc non peccaret mortaliter, qui se negaret esse Christianum, interrogatus; quia interrogatio interpretanda est juxta animum interrogantis: Sed animus interrogantis tunc non est de Fide. Ergo.

Resp. 4. Si Imperator Turcarum ferret Legem, ut Christiani utantur certo signo, quo a Turcis distinguantur animo occidendi Christianos, adeòque ex odio Fidei peccant mortaliter, qui in illis locis signo Fidei contestativo non uterentur. Idem est, si Rex Angliæ talem legem ferret contra Catholicos. *Ratio* patet ex dictis, quia facto negarent Fidem, & portando signum contestativum Fidei alienæ, etiam solùm exteriùs, mentirentur in re gravissima. *Sed nonne* licèt alicui tunc aufugere ex iis locis?

Affirmo, quia ipsa fuga testatur se esse Christianum; nisi esset Episcopus, vel similis Pastor animarum, cui non licet deserere oves.

Resp. 5. Si illa lex esset lata ob alias causas, v.g. ob bonum publicum, ne hominibus diversarum Religionum confusis (ut dignosci nequeant,) Respublica turbetur, vel signa non sint peculiariter instituta ad hoc, ut per ea honor deferatur Sectæ, vel Auctori ejus, non peccat mortaliter, qui ob tuendam vitam omitteret signum Christiani, & portaret signum Saraceni, vel Turcæ. Patet ex dictis.

Resp. 6. Si res Fidei nostræ a Paganis, vel hæreticis irrideantur, aut malè tractetur coram Catholico, tunc hic, etiam cum periculo vitæ, tenetur Fidem publicè confiteri, & pro viribus Fidem defendere.

Patet ex primo casu S. Thomæ ante posito.

Plura de hæresi in Examine sequenti.

EXAMEN III.

De vitiis oppositis Fidei, & Confessioni ejus, nimirùm de Infidelitate, de qua S. D. agit qu. 10. De hæresi qu. 11. De Apostasia qu. 12. De Blasphemia qu. 13. & 14. De Schismate, de qua infrà qu. 39. per 4. articulos.

QUÆRO I. Quid, & quotuplex est Infidelitas? Estne peccatum?

XXXVIII. *Resp.* Infidelitas est contraria Fidei, & est triplex: Negativa, privativa, contraria. Prima non est peccatum, bene tamen secunda, & tertia.

Declaratur ex S.Th. hic q.10.art.1. Infidelitas negativa est mala carentia Fidei, seu pura negatio in eo, qui nihil audivit de Fide, vel audivit ita obiter, ut mysteria Fidei non sint ei ostensa evidenter credibilia, & hæc non est peccatum, sed est pœna peccati Originalis, defectu voluntarii personalis, nec propter eam homines damnantur, sed propter peccatum Originale, & alia peccata, quæ sine Fide remitti non possunt. Vide dicta Exam. præcedenti, num.28. Verùm N.B. ut in aliquo dicatur esse infidelitas negativa, non solùm debet carere fide, sed & omni excellentiore cognitione mysteriorum fidei: hinc quia Christus, & Beati habent excellentiorem cognitionem articulorum Fidei, nimirum claram visionem, licèt fidem, utpotè ratione obscuritatis statui beatifico repugnantem, non habeant, non sunt infideles negativè.

Infidelitas privativa est carentia fidei in eo, qui potuit, & debuit credere, sed non voluit, fide sufficienter sibi proposita: licèt in intellectu nullum positivum errorem habeat.

Infidelitas contraria est carentia Fidei in eo, cui etsi Fides sufficienter sit proposita, non tamen vult credere, se vel expressè, ac formaliter aliquam Fidei veritatem negat, vel asserit errorem ei contrarium. Utraque hæc infidelitas est peccatum mortale.

Ratio est: Quia omnis homo Fidem, extra quam non est salus, sufficienter sibi propositam sub mortali tenetur acceptare.

QUÆRO II. Infideles, & hæretici quomodò tenentur inquirere de vera Fide?

XXXIX. *Resp.* 1. Infideles, qui aliquid audierunt de Fide Christiana per famam, rumorem, vel per aliqualem prædicationem, non tamen exactam, & sufficientem, uti fit inter Turcas, & similes barbaros, tenentur sub gravi præcepto adhibere sufficientem diligentiam, ut mediante aliquo Doctore veniant ad sufficientem Fidei cognitionem. Si sufficienti diligentia adhibita adhuc non habeant sufficientem Fidei cognitionem, excusantur a peccato infidelitatis.

Idem proportionabiliter intelligo de hæreticis horum temporum comparativè ad fidem Romano-Catholicam, qui tamen utpote nobis viciniores difficiliùs excusantur.

Ratio est: Quia licèt illa imperfecta propositio non fuerit sufficiens ad convincendum, fuit tamen sufficiens ad rationabiliter dubitandum, & ad movendum, ut repellatur ignorantia: Sed nemini licet manere in tam gravi dubio practico. Ergo.

Resp. 2. Infidelis non tenetur universaliter præbere auditum cuivis homini, eum de alia Religione erudire volenti.

Ratio est: Quia infidelis non habet aliud lumen quàm naturale: Sed hoc non dictat, quemvis hominem in materia Religionis esse audiendum, quia aliàs æquè esset audiendus Judæus, aut Lutheranus. Ergo.

Resp. 3. Licèt infidelis Evangelium explicitè audiat ab aliquo Prædicatore verè Christiano, non statim credendo non committit peccatum infidelitatis, nisi prædicator edat testimonia ad credibilitatem convincendam sufficientia.

Prima pars patet ex illo Ecclesi.19. *Qui citò credit, levis est corde*. 2. pars constat ex eo, quia in re tanti momenti (uti est cultus veri Dei) tenetur homo sequi dogma omnium probabilissimum, aliàs amabit periculum, & peribit in illo. Non deesse in eo casu auxilium credendi supernaturale sufficiens, patet in Examine præcedenti, n.31.

QUÆRO III. Estne quælibet actio hominis infidelis peccatum?

XL. *Resp.* Negativè cum S.Tho. hic q.10.a.4. *Ratio ejus est*: Quia peccatum mortale tollit quidem gratiam gratum facientem, non tamen totaliter corrumpit bonum naturæ: Sed infidelitas (in sensu ad q.1. dato) est peccatum mortale. Ergo ratione ejus infideles quidem carent gratia sanctificante, & non possunt facere opera meritoria vitæ æternæ, cùm hæc debeant dirigi fide infusa, manet tamen in eis aliquod bonum naturæ, & lumen rationis naturalis. Ergo possunt facere opera naturaliter moraliter bona, v.g. dare eleemosynam, solvere debita, &c. Ergo non peccant in quavis actione.

QUÆRO IV. Quot, & quæ sunt species infidelitatis?

XLI. *Resp.* Cum S.Tho. q.10.ar.5. Secundùm comparationem ad Fidem tres sunt species infidelitatis, scilicet Paganismus; Judaismus, & hæresis; ad eas cæteræ omnes reducuntur.

Ratio S.D. est: Cùm peccatum infidelitatis consistat in renitendo Fidei, hoc potest contingere dupliciter. Quia aut renititur Fidei nondum susceptæ, & talis infidelitas est Paganorum, sive Gentilium: aut renititur Fidei Christianæ susceptæ, vel in figura, & sic est infidelitas Judæorum; vel explicitè, seu in ipsa manifestatione veritatis, & sic est infidelitas hæreticorum. Ergo.

Dixi, *secundùm comparationem ad fidem*. Nam si species infidelitatis distinguantur secundùm errorem in diversis, quæ ad fidem pertinēt, ait S.D. tunc non sunt determinatæ species infidelitatis, possunt enim errores in infinitum multiplicari.

Species, quæ præter prædictas possunt assignari, sunt: *Primò* Atheismus negans omnem Deum, verùm hic reducitur ad Paganismū, ut species materialis, quia Paganismus aliquando est sine cognitione veri Dei. Si sine, tunc est

est Atheismus. *Secundò* dabitur Antichristianismus, qui Christum negabit, & omnibus Sectis, adeòque etiam Paganismo, & Judaismo adversabitur, proindè non videtur ad eos posse reduci. Sed *dico* reducendum ad Judaismum, quia Antichristus erit de sanguine Judæorum, nimirum ex tribu *Dan*, ideòque vetus Testamentum admissurus, factas in eodem Messia promissiones in se impletas esse contendet. Nec persequetur omnes sectas, sed tantùm eas, quæ omninò non conveniunt cum ipso.

Tertiò: Mahometismus quò reducitur? *Dico* reduci ad Paganismum, Mahometani enim non renituntur fidei susceptæ, vel in figura, vel explicitè profitendo se habere fidem Christi. Nec obstat (uti opponi posset, quòd in multis articulis cum vera Fide conveniant; hoc enim non est ex eo, quasi Mahometani eam Fidem, ut a Christiana derivatam professi sint, sed quia eorū Dux pro libitu eam illis proposuit, ut amplectendā.

Quartò; Possibilis est quædam infidelitas Philosophica, uti aliquibus loqui placet, quæ esset in eo, qui esset conditus in puris naturalibus, & vellet colere unum Deum præcisè, ut ratione naturali cognitum, qui certè videtur nec esse hæreticus, nec Paganus, nec Judæus, Sed, *dico*, hæc infidelitas philosophica manifestè esset Paganismus, quia adversatur Fidei, nullo adhuc modo susceptæ.

Quintò: Sit casus, quòd homo baptizatus deficiat a toto Evangelio, uti fit in Renegatis apud infideles. *Dico*, talem formaliter fore hæreticum, quia renititur Fidei semel explicitè susceptæ, manetq; in eo character baptismalis immò & aliorum Sacramentorum, si ea receperit: erit tamē in eo casu materialiter Judaismus, vel Paganismus; quòd si ad quempiam ex eis deflexerit pœnitens, in Confessione tenetur exprimere, in quam speciem infidelitatis lapsus sit.

QUÆRO V. Licetne Christiano, aut Catholico Principi in suis Provinciis permittere libertatem conscientiæ, tolerando infideles, & hæreticos?

XLII. *Resp.* 1. Principes Christiani licitè quandoque permittunt in suis Provinciis infideles, idest, nunquam baptizatos, v.g. Judæos, nimirùm negativè se habendo, non verò positivè approbando eorum ritus.

Ratio: Quia permissio rituum Judæorum affert Ecclesiæ specialem utilitatem, nam ab iis etiā, ut ab inimicis Ecclesia habet testimonium veritatis; fatentur enim Messiam esse promissum, & admittunt Vetus Testamentum, ex quo nos probamus promissionem illam esse impletam.

Resp. 2. Permissio hæc non est licita, nisi cum certis conditionibus. 1. Ut Judæi suos ritus non exerceant cum scandalo Christianorum, & Blasphemia Christiani nominis. 2. Ut novæ Synagogæ non erigantur, nec quæ semel in Ecclesias consecratæ sunt, restituantur, sed antiquç solùm conserventur, modò non sint vicinæ Ecclesiis Christianorum. 3. Ut in die Parasceves in Publicum non exeant, sed januas, & fenestras clausas habeant. 4. Ut utantur signo aliquo distinctivo, quo a Fidelibus discernātur.

Resp. 3. Faciliùs permittuntur infideles, v.g. Judæi, quàm hæretici.

Ratio: Quia hæretici inducunt majus perversionis periculum, quàm Judçi, vix enim auditum est, Christianum transiisse ad Judæos. Ergo.

Resp. 4. Infideles, qui nunquam Fidem Christi susceperunt, uti sunt Gentiles, & Judçi, non possunt a Christianis Principibus directè compelli ad Fidem nostram: possunt tamen cogi, ut Fidem non impediant blasphemiis, vel malis persuasionibus, vel etiam apertis persecutionibus, nec resistant prædicationi Evangelii: vel etiam potest eis negari habitatio in terris Christianorū, nisi se cōvertant: Ita S. Th. hìc q. 10. a. 8.

Ratio 1. *p.* Quia, qui non est baptizatus, (cùm baptismus sit janua Ecclesiæ) quoad animam, & supernaturalia non subest Jurisdictioni Ecclesiæ, vel Christianorum Principum, sed solius Dei. Ergo.

Confirmatur. Omnes quidem totius mundi homines tenentur legem Christi suscipere, adeòque possunt ad hoc compelli, ast non a quolibet, sed solùm ab eo, qui ad hoc habet jurisdictionem: Sed qui non sunt baptizati quoad supernaturalia, non subsunt Jurisdictioni ullius hominis. Ergo.

Secunda pars patet exemplis diversorum Principum nimirum Sisebuti Regis Hispaniæ, quoad Judæos; Constantini, quoad Paganos; Caroli Magni quoad infideles Saxones. Et *Ratio est*: quia omnis Respublica bene ordinata debet habere potestatem reprimendi suos impugnatores, & hostes. Ergo.

Resp. 5. Hæreticis, & a Fide suscepta Apostatis licitè quandoque ad vitanda majora mala negativè permittitur libertas conscientiæ.

Colligitur ex S. Tho. ar. cit. ad 1. Ubi respondens ad exemplum Evangelii de parabola zizaniorum ex sententia August. Epist. 48. sic ait: *Quod ergo Dominus dicit, Sinite utraque crescere usque ad messem, qualiter intelligendum sit, apparet ex hoc, quod subditur: Ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis, & triticum.*

Ratio est, Prudentia dictat, non solùm mala esse cohibenda, sed etiam dictat, ex duobus malis minus esse eligendum; & ordo charitatis postulat, ut correctio non fiat sine fructu: Sed si ex coactione hæreticorum, & Apostatarum sequeretur dissidium, & schisma in populo, & Provincia, Fidelium oppressio, &c. hoc esset majus malum, quàm eorum permissio, & correctio fieret sine fructu. Ergo.

Confirm. Licèt Principi Christiano incumbat, de vera Religione in suo regno promovenda esse sollicitum, id tamen debet fieri secun-

cundùm Regulas prudentiæ, & absque detrimento Fidelium. Ergo.

Resp.6. Infideles, qui quandoque Fidem Christi susceperunt, sicut hæretici, & omnes baptizati Apostatæ, corporaliter possunt compelli, ut impleant, quod promiserunt; & teneant, quod semel susceperunt, Ita S. D. art. cit. in fine Corp.

Ratio: Licèt princeps non possit compellere subditos ad servandam legem superioris ordinis, quam nondum receperunt, bene tamen quando eam receperunt: Sed omnes Fideles in Baptismo se obligarunt ad Fidem Christi, vel per se ipsos, ut adulti; vel per Patrinos, ut parvuli, in quo differunt ab infidelibus. Ergo.

QUÆRO VI. Licetne cum infidelibus disputare, vel communicare, seu commmercium habere? Ante R.

XLIII. Nota, duplicem esse communicationem; unam civilem, & politicam, seu materialem; alteram formalem, quæ potest fieri, vel quòd Fidelis ingerat se operibus infidelitatis, vel quòd infideles admittantur ad exercitia nostræ Fidei. Hoc notato

Resp. 1. Qui Fidem Christi semel suscepit, & ex motivo dubitationis Fidei suæ cum infidelibus disputat, mortaliter peccat, & est infidelis. Ita S.Tho. q.10. a.9.

Ratio: Quia dubius in Fide est hæreticus, ut patebit in sequentibus.

*Resp.*2. Ex parte audientium aliquando licet, aliquando non licet publicè de Fide disputare cum infidelibus.

Declarat hoc S.D. q.10. a.7. in c. dicens. *Si disputet aliquis de Fide ad confutandum errores, vel etiam ad exercitium, laudabile est. Ex parte verò audientium considerandum est, utrùm illi, qui disputationem audiunt, sint instructi, & firmi in Fide, aut simplices, & titubantes, & quidem coram sapientibus in Fide firmis, nullum periculum est disputare de Fide. Sed circa simplices est distinguendum; Quia, aut sunt sollicitati sive pulsati ab infidelibus: putà, Judæis, vel hæreticis, sive Paganis nitentibus corrumpere in eis Fidem: Aut omnino non sunt sollicitati super hoc, sicut in terris in quibus non sunt infideles. In primo casu necessarium est publicè disputare de Fide, dummodò inveniantur aliqui ad hoc sufficientes, & idonei, qui errores confutare possint. Per hoc enim simplices in Fide firmabuntur, & tolletur infidelibus decipiendi facultas, & ipsa taciturnitas eorum, qui resistere deberent pervertentibus Fidei veritatem, esset erroris confirmatio. Unde Gregorius in secundo Pastoralis: Sicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. In secundo verò casu periculosum est publicè disputare de Fide coram simplicibus, quorum Fides ex hoc firmior, quia nihil diversum audierunt ab eo, quod credunt. Et ideò non expedit eis, ut verba infidelium audiant disputantium contra fidem.* Hæc S.D.

Quomodo non liceat disputare cum Hæreticis, vide infrà de hoc Exam. n. 50.

*Resp.*3. Communicatio formalis, id est, in operibus infidelitatis (idem est de Hæresi) Jure divino, & naturali est prohibita. Patet ex multis Textibus Scripturæ, & Juris. *Ratio est*: quia talis communicatio est superstitiosa, & intrinsecè mala.

*Resp.*4. Jure naturali prohibita est omnis illa communicatio cum infidelibus, & hæreticis, ex qua imminet periculum perversionis in se, aut in aliis periculum scandali. *Ratio est*: Quia, qui amat periculum, peribit in illo.

Sequitur ex hoc, malè agere illos parentes, qui prætextu mercaturæ, studiorum, aut politicæ conversationis proles suas mittunt ad Hæreticos, communiter enim aliquid de moribus ex fermento eorum imbibunt, & corrumpuntur. Pariter malè agunt, qui Hæreticis famulantur, cùm apud Catholicos æquè, vel ferè æquè commodè famulatum habere possint.

*Resp.*5. Communicatio infidelium, etiam hæreticorum, cum fidelibus in rebus divinis quandoque est Jure divino, & naturali prohibita, tanquam intrinsecè mala, ut patet in admissione ad participationem Sacramentorum, per eam enim Sacramentis maxima infertur injuria: quandoque est permissa tànquam indifferens, aut etiam conveniens, ut si speretur eorum conversio, juxta mox dicenda.

Seqitur ex hoc 1. Licèt infidelis conversus ad Fidem possit manere in priori matrimonio cum infideli, sine contumelia Creatoris cohabitante: attamen baptizato non licet cum infideli Matrimonium contrahere, tum ob periculum perversionis, tum ob irreverentiam Sacramenti Matrimonii. De quo infrà.

2. Judæis, & hæreticis potest tribui panis & aqua benedicta, &c. si absit periculum irreverentiæ. 3. Possunt admitti ad Concionem nostram, & ad Missam, saltem usque ad Offertorium exclusivè, si non sit hæreticus publicè, id est, per sententiam Judicis denuntiatus, & desit dictum periculum, ac speretur utilitas spiritualis. 4. Licet privatim pro eis orare, ac de mysteriis nostræ Fidei eos instruere.

Resp. 6. Communicatio civilis, ac politica cum infidelibus, & hæreticis non est intrinsecè mala, nec Jure divino, aut naturali prohibita.

Ratio: Quia ibi secundùm se nullum subest periculum.

*Resp.*7. Lege Ecclesiastica prohibitum est. *Primò* sub excommunicatione, ne Fideles in eadem domo cohabitent Judæis, aut Saracenis, id est, quibuscunque non baptizatis. C. *Judæi*, per quod

quod tamen non prohibetur habere servos Judæos, ut patet ex c. *Etsi Judæos*.

2. In Concilio Agatensi C. 40. inhibetur, ne Fideles accedant ad convivia Judæorum, & ne hos invitent ad sua. Non peccat tamen, qui casu, & præter intentionem convenit cum Judæis in eadem mensa.

3. C. nullus 28. q. 1. prohibetur, ne Fideles comedant azyma Judæorum.

4. Ibidem, ne utantur Medico Judæo, nisi esset casus gravis necessitatis.

5. Ne in eodem balneo cum Judæis laventur, nimirùm per modum societatis, id est, ex intentione societatem quærendo.

6. In C. ad hæc de Judæis, vetatur Fidelibus, ne famulētur Judæis, nisi locādo operas ad modicum tempus, & ne Judæos eligant ad officia.

7. Ne nutrices Christianæ nutriant Judæorum infantes intrà domos ipsorum. In his casibus levitas materiæ excusare potest.

Resp. 8. Turcis, aliisque nominis Christiani inimicis, vel hæreticis per Sedis Apostolicæ sententiam expresſè, & nominatim declaratis deferre, vel transmittere arma, ferrum, chalybem, equos, milites, naves, vel navium ligna, & similia, quibus Catholicos impugnant; vel quoquo modo eorum bella auxilio, vel consilio adjuvare, prohibitum est ab Ecclesia sub excommunicatione latæ sententiæ, Papæ reservata in Bulla Cœnę, de qua infrà Tract. 14. Exam. 2. n. 67.

QUÆRO VII. Quid sentis de lectione librorum hæreticorum, & infidelium?

XLIV. *Resp.* 1. Antiqui libri, ab Ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam, & verborum proprietatem, permittuntur, Judæorum verò, & Maurorum, sive Thalmut, sive alii codices de eorum erroribus agentes prohibiti sunt, non minùs, ac hæreticorum.

Ratio discriminis est: Quia antiqui Gentilium libri continent errores, nisi omnino evidentes, eos, quibus non est periculum perversionis: alii verò continent errores occultos, & latentes, quibus Fideles faciliùs seducuntur. Ergo.

Resp. 2. Jure quidem naturali prohibitum est legere libros hæreticorū, quando est periculum subversionis, Jure autem Ecclesiastico generaliter omnibus etiam doctissimis viris illicitum est eos legere absque licentia Sedis Apostolicę, licèt, eos intendat refutare.

Ratio 1 *p. est*: Quia natura prohibet seipsum exponere periculo subversionis.

Secunda pars patet ex Bulla Cœnę, quę sub excommunicatione latę sententię generaliter omnibus, nemine excepto, prohibet, ne libros hęreticorum hęresim ex professo continentes, vel de Religione ex professo tractantes, sine auctoritate Sedis Apost. scienter legant, retineant, imprimant, vel quomodolibet defendant ex quavis causa, publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore.

Sequitur ex hoc 1. Nomine legentium etiam intelligi eos, qui scienter visu percurrunt partem notabilem libri, qualis juxta communem sententiā est Proœmium, Epistola Dedicatoria, vel una pagina ex reliquis, si liber sit magnus.

2. Comprehendi etiam eos, qui audiunt legi, si sint causa lectionis.

3. Non comprehendi eos, qui legunt, sed non intelligunt.

4. Parùm referre, an liber sit impressus, vel manu scriptus; unde ad censuram incurrendam sufficit, scienter legere hęreticorum quaterniones, ut scripta quęcunque, hæresim continentia, aut de Religione tractantia; cùm hęc omnia ad libros reducantur, & librorum appellatione veniant, ait noster de la Cruz.

5. Non comprehendi eos, qui legunt litteras seu Epistolas hæreticorum, hęresim continentes, quia illę in acceptione saltem vulgata nec dicuntur libri, nec reducuntur ad libros. Idem est de Concione hęretica, eò quòd solùm contineat unum, alterumve folium.

6. Non comprehendi libros hęreticorum, qui ex professo hęresim non continent, aut de Religione non tractant: licèt hinc inde hęresim aliquam immisceant.

7. Non comprehendi libros Catholicorum in quibus hęreses, vel hęreticorum argumenta referuntur.

8. Ut ex ly *scienter* constat, non comprehendi ignorantes librum esse hęreticum, aut hęresim continere, vel de Religione tractare.

Sed explica. Quinam dicuntur libri de Religione tractantes?

Explico cum de la Cruz, & dico, intelligi omnes libros, qui ad Fidei expositionem spectant, & consequenter eos, quibus divina Scriptura, vel aliqua pars illius explicatur, eos etiam qui Theologiam scholasticam totam, vel partem illius tractant. Item qui tractant de cultu Deo debito, de Religione Christiana, de statu Religionis, ac de Ecclesiasticis: Quia Religio non solùm accipitur pro virtute, cujus proprium est Deo cultum exhibere, sed etiam pro congregatione hominum Deum colentium, complectente statum Christianorum, statum Clericorum, & Religiosorum.

QUÆRO VIII. Peccantne Fideles Infidelibus vendendo aliqua, quibus utuntur ad suos ritus. Ante R.

Notandum, ea, de quibus quęritur, esse duplicia, nimirum aliqua, quorum usus est secundùm se bonus, ut vestes, & cibi communes; alia verò, quorum usus per se, seu ex institutione sua est, ordinatus ad superstitionem, ut Idolum, vestis Sacerdotis infidelis, &c. Hoc notato.

Resp. 1. Fideles non possunt licitè infidelibus vendere, vel parare ea, quę per se ad eorum

rum ritus sunt instituta. Ita docet, & probat S.Tho. infrà q.169.a.2. ad 4. dicens: Si qua ars est ad faciendum aliqua opera, quibus homines uti non possunt absque peccato, per consequens artifices talia faciendo peccarent, utpotè prębentes directè aliis occasionem peccandi, putà, si quis fabricaret Idola, vel aliqua ad cultum idololatriæ pertinentia. Hæc S.Tho. Cum hoc stat, quòd si quis fidelis haberet Idolum, vel valdè artificiosè; vel ex pretiosa materia factum, posset hoc retinere, vel alteri fideli vendere in signum antiquitatis, vel victoriæ contra infideles reportatæ.

Resp.2. Fideles licitè possunt infidelibus vendere, & parare ea, quorum usus secundùm se est bonus, licèt sciant, quòd infideles eis malè, nimirum ad ritum, vel Sacrificia sua usuri sint. ut sunt, v.g. pannus, sericum, candelæ. Ita S.Th. loc. cit. subdens: Si qua verò ars sit, cujus operibus homines possunt bene, & malè uti (sicuti gladii, sagittæ, & alia hujusmodi) usus talium artium non est peccatum. Hæc ille.

Ratio est: Quia Fidelis in eo casu, nec indirectè vult ritum Infidelis, nec potest, nec tenetur eum impedire, cùm toleretur a Republica. Ex quo patet differentia, cur non liceat vendere gladium, vel venenum illi, de quo scitur, quòd sit eo usurus ad necem alterius. Quia saltem ex charitate tenetur defendere proximum, & hoc peccatum a Republ. non toleratur.

Colligitur ex dictis, an liceat, vel non liceat, hæretico vendere hostias, & vinũ pro sua Cęna.

QUÆRO IX. Licetne Principi Christiano infideles vocare in auxilium, vel in bello eos juvare?

XLVI. *Resp.1.* Si Princeps Christianus bellum gerat contra alios infideles, v.g. Turcas, licitè in auxilium vocat infideles, v.g. Persas, aut iisdem necessaria subministrat, ut communiter sentiunt DD. saltem cum consensu Summi Pontificis, & si magna subsit causa, & hoc commercium Christianos per accidens non exponat periculo perversionis.

Ratio. Quia tunc lex canonica prohibens communicationem cum infidelibus cessat tantisper obligare.

Resp.2. Si Princeps Christianus justum bellum gerat contra alium Principem Christianũ, per se quidem, & ex natura rei illicitum non est in auxilium vocare infideles (sicut pro sui, & rerum suarum defensione licitum est conducere milites) & sic velut instrumento justæ defensionis eorum opera uti, si non possit aliter se defendere, & desint periculosæ circumstantię, ut morum, & Fidei Christianæ corruptio, Christianorum in servitutem abductio. Verùm quia hæ circumstantiæ rarò desunt, coram toto orbe Christiano scandalosum esse censetur, & incurritur Excommunicatio latę sententiæ, cujus facta est mentio in Resp.8. ad Q.6.

Quæri hìc potest, an pueri Judæorum, aliorumque infideliũ invitis parentibus sint baptizandi. Sed de hoc infrà de Baptismo. Tract. XI. Exam.5. n.62.

Hæresis.

De qua S.Tho. 2.2. q.11. per 4. art.

QUÆRO X. Quid est Hæresis, ac quotuplex? estne peccatum, & quæ pœna ejus?

XLVII. *Resp.1.* Hæresis definitur, quòd sit error pertinax, manifestè contrarius Fidei Catholicæ in eo, qui Fidem Christi professus est. Ita colligitur ex S.Tho. hìc a.1. & 2.

Declaratur: Ly *error* ponitur loco generis, putà, error in intellectu. Hinc si quis exteriùs propositiones hæreticas proferat, simulando Hæreticorum Cœnam sumat, Gentilium Idola ex metu mortis adoret, vera fide interiùs retenta, gravissimè quidem peccat, attamen in foro poli hæreticus non est, licèt in foro fori ab Ecclesia (quæ de solis exterioribus judicat) ut talis habeatur, & puniatur. Dicitur 2. *Pertinax*, seu voluntarius cum certa scientia. Unde pertinaciter errare in præsenti non est idem, quòd mordicus suum errorem tueri, sed est, eum retinere, etiam quando scit contrarium teneri à reliqua universali Ecclesia Christi, cui suum judicium præfert, ubi est manifesta pertinacia. Vel meliùs dico, pertinaciam esse tunc, quando (licèt objectum, v.g. ipsa infallibilis auctoritas Ecclesiæ Romanæ, evidenter, sufficienter credibiliter proponatur, ita ut prudenter de eo non possit dubitare) tamen tenet oppositum, à quo nolit dimoveri ullo casu, nisi saltem evidenter clarè convictus. Pro quo vide suprà, quòd mysteria Fidei nostræ sint evidenter credibilia, salva essentiali obscuritate. Item quòd Ecclesia Romana sola habeat notas veræ Ecclesiæ.

Dicitur 3. *Contrarius Fidei Catholicæ*, id est, Romanæ, seu veritatibus, sive in Scriptura, sive ab Ecclesia, nimirum Papa, ex Cathedra loquente, vel universali Concilio, ad credendum propositis. Pro quo vide suprà datas Regulas Fidei.

Dicitur 4. *In eo, qui Fidem Christi professus est*, seu suscepit, etiã solũ in Baptismo; quibus verbis excluduntur Pagani, & Judæi, hi enim non sunt hęretici, cùm nunquam susceperint Fidem Christi. De Cathecumenis, id est, qui Baptismum desiderant, si deficiant, dico sub dist. nimirùm, quòd sint verè hæretici coram Deo, quia reverà cum pertinacia recedunt a Fide Christi interiùs sincerè recepta, ut suppono: non tamen sunt verè hæretici coram Ecclesia, nec excommunicantur, quia Ecclesia non procedit nisi contra illos, qui per Baptismum velut per januam intrarunt:

Resp.2. Hæresis est peccatum mortale, ut patet ex ipsa definitione. Ejus pęna est excommuni-

municatio major latæ sententiæ, Papæ reservata quæ, ut incurratur, requiritur

1. Ut sit hæreticus formalis, & non purè materialis, seu ex ignorantia credens aliquam propositionem hæreticam.

2. Ut hæresis non consistat purè in animo, sed signo aliquo externo sit prodita. Quia Ecclesia in judicio fori exterui non judicat de internis, nec punit solas cogitationes; est tamen peccatum mortale.

3. Ut manifestetur cum animo defendendi hæresim: si enim fiat causâ quærendæ instructionis, non incurritur censura. Ex his

Resp. 3. Hæresis alia est purè mentalis, de qua mox dictum; alia externa, quæ, si sit merè externa, seu simulata, patet de ea in Declaratione R. 1. Si fidem etiam internam excludat, censuram incurrit.

Resp. 2. Hæretici externi aliquando sunt occulti, aliquando manifesti, sive id possit, sive non possit in judicio probari. Qui hæresim animo conceptam verbo, vel signo sufficiente declarat, quantumcunque in occulto, etiam nemine vidente, vel audiente, censuram incurrit.

Ratio: Quia in eo casu est actus, ex natura sua in judicio probabilis, & solùm per accidens occultus.

Resp. 5. Nihil interest, verbis, vel factis hæresis manifestetur, in sensu explicando.

Declaratur: Si quis ex intrinseco motivo hæretico, verbis non expresso, diebus vetitis carnes comedat, diebus festis Missam omittat, ad Elevationem in Missa non assurgat, imagines conculcet, &c. si in his casibus, consideratis circumstantiis loci, temporis, & personæ, &c. homines talem actum moraliter accipiant pro signo hæretico, incurritur censura; si verò morali hominum judicio nulla sit suspicio de hæresi, ut quia homines putant carnes comedi ex necessitate, Missam non audiri, ad Elevationem non assurgi ex oblivione, imagines conculcari ex subito motu iræ, censura non incurritur.

Breviter dico: Non sufficiunt signa, quæ aliquem leviter de Fide suspectum faciunt: sufficiunt tamen regulariter ea, quæ vehementem, & violentam faciunt suspicionem.

Resp. 6. Hæresis (uti & hæreticus) alia est formalis, alia materialis, ut ante insinuatum. Formalis est; si sit cum pertinacia, explicata in declaratione R. 1. Altera, quando quis ex simplicitate, vel invincibili ignorantia credit aliquid, quod putat veræ Fidei esse conforme, cùm tamen sit ei contrarium, estque paratus errorem deponere, quamprimùm aliter fuerit instructus. Et tales hæretici merè materiales adhibita morali diligentia judicati tales, nec peccant peccato hæresis, nec incurrunt censuram, possuntque præmissa sufficienti instructione a locorum Parochis absolvi, edita etiam priùs, si id fieri potest, coram testibus Fidei professione: nisi consuetudo Diœceseos habeat quòd etiam tales mittantur ad eos, qui habent facultatem absolvendi hæreticos formales. In absolutione eorum pro cautela potest adhiberi conditionalis. Si v.g. *absolvo te à vinculo Excommunicationis, & speciatim ob hæresim, si quam incurristi.* Uti & pro cautela securius erit semper, petere priùs licentiā, si sit occasio petendi.

Resp. 7. Qui ex ignorantia crassa, immò & affectata superiùs explicata tenet aliquam propositionem contrariam Ecclesiæ Romanæ, cujus tamen auctoritatem agnoscit, corrigi paratus data sibi instructione, non est hæreticus, nec incurrit censuram, quia non est pertinax. Peccat tamen graviter propter negligentiam, qua non curat, aut non vult scire, quod tenetur scire.

Dixi, *Cujus auctoritatem agnoscit*, unde hoc non tenet in illis, qui alienam ab Ecclesia Romana, v.g. Zuinglii, vel Lutheri sectam profitentur ex crassa, vel affectata ignorantia alicujus, vel aliquarum veritatum catholicarum, hi enim hæreticis formalibus annumerandi sunt. Quia culpabiliter impugnant auctoritatem Ecclesiæ, in cujus fide baptizati sunt, in quo differunt ab eo, qui laborat ignorantia invincibili juxta R. 6.

Not. Non esse de necessitate Confessionis, ut pœnitens exprimat, an, vel quòd inciderit in hæresim Lutheri, vel Zuinglii, vel Calvini, quia circumstantia auctoris non mutat speciem, nec notabiliter aggravat, sed sufficit explicare, quòd tot veritates Fidei toties negaverit. Si tamen sit simul Apostata a Fide, tenetur id confiteri, quia Apostasia notabilissimè aggravat.

XLVIII. Pro majori dictorum intelligentia Not. Propositiones Fidei repugnantes alias esse hæreticas, alias erroneas, suspectas, malè sonantes, scandalosas, & temerarias. Hæretica est, quæ manifestè repugnat Fidei Catholicæ. Erronea est, quæ repugnat propositioni manifestè per necessariam consequentiam deductæ ex una de Fide. Hinc propositiones veritatibus in Theologia demonstratis contrariæ, sunt erroneæ, si tamen nondum sint formaliter definitæ ab Ecclesia, nec sint Traditiones, nec contineantur in Scriptura sacra: quia aliàs essent hæreticæ. Suspecta dicitur, quæ licèt absolutè possit habere bonum sensum, consideratis tamen circumstantiis (ubi, & quando dicatur) suspicionem gignit hæreseos, seu hæresim sapit, ut, si quis in libris Arrianorum reperiat hanc propositionem, quæ aliàs est Catholica: *Pater major me est:* est suspecta, & hæresim sapit. Malè sonans, seu piarum aurium offensiva vocatur, quæ, licèt absolutè prolata possit habere bonum sensum, tam malè tamen profertur, ut offendat, v.g. si quis dicat, Papam non benè

vocari Sanctissimum, scandalosa est, quæ non tantùm malè sonat, sed etiam præbet occasionem ruinæ, ut si quis publicè explicaret varia inconvenientia pullulantia ex Confessione. Vel si quis Auditoribus non traderet, vel explicaret materiam de prædestinatione. Tandem temeraria est, quæ in doctrina Fidei, & morum profertur sine aliqua auctoritate contra communem Doctorum sententiam.

QUÆRO XI. Dubius in Fide estne hęreticus?

XLIX. *Resp.* 1. Qui involuntariè dubitat, dubio non consentiendo, sed potiùs dolendo de illo (quod est sufficiens signum negati consensus) si illud per actum Fidei promptè repellat, meritum sibi acquirit: si negligenter se habeat ad repellendum sine periculo consensus, peccat venialiter. Talia ordinariè sunt dubia simplicium. Idem est de iis, quibus sæpè incidunt cogitationes hæreticæ, & blasphemiæ, quas seriò detestantur, & contra eas protestantur.

Resp. 2. Qui voluntariè dubitat ex ignorantia crassa, orta ex culpabili negligentia sciendi, quòd talis articulus sit indubitatus, & ab Ecclesia definitus, peccat quidem mortaliter ratione ignorantię, ut ante dictum est, sed non ratione hæresis. *Ratio*, quia non est pertinax.

Resp. 3. Qui de aliquo Fidei articulo est dubius solùm negativè, id est, suspendit judicium, per se, & simpliciter non est hęreticus.

Ratio: Quia non habet judicium, cùm illud suspendat. Ergo nec habet judicium erroneum. Secus est, si ideò suspendat, quia virtualiter judicat, non liquere de certitudine objecti.

Resp. 4. Probabilius est, quod formaliter hæreticus sit, qui voluntariè, seu deliberatè, positivè, sive affirmativè, adeòque pertinaciter dubitat de aliquo Fidei articulo, v g. qui affirmat, reverà dubium esse, an detur Purgatorium, cùm tamen sciat, ita credi a tota Ecclesia.

Ratio: Quia talis positivè negat infallibilitatem Ecclesiæ. Ergo negat positivè articulum Fidei. Et de illo verum est illud in Jure. *Dubius in Fide est hæreticus*, qui proindè non potest a quovis absolvi.

Fateor tamen, eos, qui inter hæreticos nati, & educati, mysteria Fidei Orthodoxæ invincibiliter ignorant, non peccare dubitando usque dum instruantur, & rectè apprehendant Fidei nostræ argumenta, & credibilitatem. Vide infrà de blasphemia hæreticali in hoc Exam. n. 59. R. 3.

QUÆRO XII Hæretici suntne tolerandi, vitandi? possuntne legi eorum libri, cum eis disputari, eorum templa licitè frequentari, Conciones audiri, funera comitari, Cœna fictè sumi, proles ex fonte levari?

I. *Resp.* 1. De toleratione hæreticorum, & libertate conscientiæ sufficienter dictum est ad Q. 5. & 6. n. 42. & 43. & de lectione hæreticorum librorum ad Q. 7. ubi vide n. 44.

Resp. 2. Hæreticus non est necessariò vitandus sed licet cum eo agere, cõversari, negotiari (secluso periculo scandali, & perversionis) nisi sit publicè, & nominatim denuntiatus. Ita constat ex Concilio Costantiensi. De hoc plura in Tractatu de Censuris.

Resp. 3. Laicis, seu Sæcularibus non licet cum hæreticis de Fide disputare. Ita constat ex c. 2. §. inhibemus. Et ex Alexandro IV. cap. *quicunque de hæreticis*, in 6. ubi oppositum facientes excommunicantur. Quam censuram Sylvester, Bannes, Sylvius, &c. tenent, esse sententiæ ferendæ. Pro quo

Not. Quòd hæc prohibitio contraria consuetudine sit abrogata in locis, ubi hæretici, & Catholici vivunt mixti inter se: Uti nec tenet in casu necessitatis, ut si quis hæreticus cum magno scandalo, & periculo perversionis audientium, contra Fidem Catholicam multa effutiret, in quo casu Laicus idoneus, absente Clerico, Jure naturæ teneretur se opponere, & Fidem defendere. Nec in casu, quo ipsimet Catholici in communi colloquio honoris, & exercitii causa, inter se de rebus Fidei disputant. Pro quo

Resp. 4. Probabilius est, dictum Ecclesię præceptum debere intelligi de formali disputatione, & publica, ex condicto, seu ex professo instituta, contra Fidei Catholicæ inimicos ad aliquem errorem confutandum, vel ad confirmandos vacillantes in Fide.

Ratio: Odiosa sunt restringenda: Sed hoc præceptum est odiosum. Ergo est restringendum, nimirum ad formalem publicam disputationem.

Resp. 5. Clericis, ac Religiosis capacibus, & doctis licitum est contra hæreticos, formaliter, & publicè de Fide disputare. *Ratio*: Quia nullo jure hoc eis est inhibitum. Debet tamen adesse rationabilis causa, nimirum, ut speretur fructus in hæretico, cum quo; vel in auditoribus, coram quibus disputatur.

Resp. 6. Non peccat Catholicus si secluso scandalo, & perversionis periculo intret templum, vel audiat Conciones hæreticorum, v. g. servus ad comitandum suum Dominum, vel vir doctus ad confundendos hæreticorum errores, vel filia recens clam conversa, quæ sine gravi damno nondum publicè potest se Catholicam declarare, si comitetur Matrem ad Concionem Prædicantii.

Ratio, quia adest justa causa, & necessitas.

Sed quid si fieret ex sola curiositate?

Dico, peccare saltem venialiter, si desit præfatum periculum.

Resp. 7. Non peccat Catholicus (in locis mixtæ Religionis) si intersit hæreticorum Ma-

Matrimoniis, & funeribus.

Ratio: Quia hęc fiunt solùm ex honore politico, & Ecclesia tolerat, sciens, & non contradicens, & oppositum turbaret pacem, & tranquillitatem Reipublicæ.

Resp. 8. In nullo casu, nec ex gravi metu licitum est Catholicis occultis, etiam solùm simulatè, & exteriùs, hæreticorum Cœnam sumere, eorum cęremoniis se ingerere, Psalmos cum illis in templis eorum publicè cantare. Idem potest applicari Catholicis inter Saracenos viventibus; & hoc tutius, & probabilius est.

Ratio: Licèt illa Cœna, & Psalmorum cantatio sit quodammodo indifferens, ex circumstantiis tamen personarum loci, & temporis, vel quorundam subinde verborum ab hæreticis adjunctorum, determinatur ad professionem sectæ hæreticæ. Vel dato, quòd vera Fides interiùs retineatur, committitur tamen facto, & opere grande mendacium. Hinc debes malle mori, quàm sic fœdari.

Resp. 9. Si Princeps hæreticus publico edicto præcipiat suis subditis Catholicis, ut frequentent hæreticorum templa, intersint cęremoniis, precibus, Concioni, tutius, ac probabilius est, quòd non possint licitè obedire, etiam solùm materialiter, idest, nudè interessendo ad evadendam pęnam, eorumq; cęremoniis non communicando.

Ita declaravit S. Pius V. in Rescripto ad Catholicos Angliæ. Et *Ratio est*: Quia in his circumstantiis frequentare hæreticorum templa continet cultum superstitiosum; quia tale pręceptum Principis tendit ad augmentum sectæ hæreticæ. Ergo ejus observatio cedit in injuriam Fidei Catholicæ nisi forsan ex alio motivo fieret, & raro, ac deesset omne periculum subversionis, ac scandali. De hæreticorum prolibus è sacro fonte levandis, vide infrà de Baptismo.

Quæri hìc potest, quisnam ab hæresi possit absolvere? Sed hoc colligitur ex dictis pro diversitate hæresis formalis, vel materialis, purè mentalis, aut externæ, adeòque, quòd sit, & quando sit casus Papæ reservatus. Et de hoc redibit sermon. 52, & in Tractatu de Censuris, & Casibus reservatis.

Apostasia.

De qua S.D. 2.2. q. 12. per duos articulos.

QUÆRO XIII. Quid, & quotuplex est, & quæ ejus pęna.

LI. Ante *Resp.* Not. quòd Apostasia ex vi nominis sit idem quòd retrocessio: unde sumi potest generaliter, & sic omne peccatum est apostasia, utpotè retrocessio a Deo, ejusq; mandatis, ut patet ex S. Thom. a. 1. nos autem eam hìc sumimus propriè. & specialiter. Unde

Resp. 1. Apostasia propriè accepta est retrocessio a bono, quod quis solemniter professus est, ut patet ex S.D. ibidem. Unde tres sunt species Apostasiæ, nimirum a Fide, quam quis professus est in Baptismo, ab Ordine sacro, seu statu Clericali, quem solemniter suscepit, & a Religione, quam per solemnia vota professus est, & sine legitima facultate sine proposito revertendi deserit. Apostasia a Fide potest esse totalis, & sic vel est Paganismus, vel Judaismus; vel potest esse partialis, & sic est Hęresis. Hinc omnis Apostata a Fide est hæreticus, sed non è contra, propriè loquendo.

Resp. 2. Apostasia a Fide non differt specie essentiali ab hæresi, sed tantùm accidentaliter, est tamen gravior hæresi, & exprimenda in Confessione. Ita S. Tho. a. 1. ad 3.

Ratio: Quæ conveniunt in eadem definitione essentiali, non differunt specie essentiali: Sed sic est de hæresi, & Apostasia a Fide. Ergo Min. prob. Hæresis definitur, quòd sit error pertinax contrarius Fidei Catholicæ in eo, qui profitetur Fidem Christi. Sed hæc definitio convenit Apostasiæ a Fide, quòd enim sit error circa paucos, aut plures, ut in hęresi, quæ saltem admittit aliquas Fidei Catholicę veritates, vel circa omnes articulo uti fit in Apostasia, qua deflectitur ad Judaismum, vel Paganismum, hoc habet se de materiali, & infert solùm majorem gravitatem accidentalem, & majus scandalum, cùm nomen Christiani totaliter exuatur. Ergo. Responsio secunda tota est vera. Et quęcunque suprà sunt dicta de hęresi, ejusque pęna, etiam dicenda sunt de Apostasia.

Sequitur ex hoc, quòd si quis Catholicus sæcularis amplectatur Lutheranismum, vel Calvinismum, propriè non sit dicendus Apostata, sed hęreticus. Et Religiosus id attentans, vel Clericus, si vocentur Apostatę, propriè hoc intelligitur de Apostasia a Religione, vel Ordine sacro.

Resp. 3. Religiosus, qui sine Superiorum licentia post solemnem Professionem simpliciter a sua Religione recedit cum animo nunquam redeundi, Fide Christi retenta, est verè Apostata, licèt habitum non dimittat. Ita probabiliùs teneo cum Cajet. Sylvestro, & communi Canonistarum. An etiam excommunicetur, dicam Responsione sequenti.

Ratio. Sicut Monachum non facit solus habitus, sed Monasticæ vitę professio, ita Apostatam non facit sola habitus dimissio (licèt hæc sit vehemens inditium Apostasiæ) sed a monastica Professione recessus: Sed ille, de quo in Resp. 3. animo, & opere totus recedit a professione sua, obedientiæ jugum excutit, in bonorum temporalium dispensatione Prælato subesse renuit. Ergo, &c.

Resp. 4. An is, de quo in *Resp.* 3. ipso facto excommunicetur, cùm ex Jure communi non colligatur, sciendum est ex Religiosorum pri-

vi-

vilegiis, & propriis Statutis cujusvis Religionis. Nostræ Constitutiones Dist. 1. c. 20. lit. a. sic habent: *Quicunque*, NB, *Quicunque apostataverit, ipso facto sit excommunicatus, quam excommunicationem ferimus ex nunc præsenti Statuto*. Quòd autem ibi non sit sermo de casu, quo dimittitur habitus, ex hoc patet, quia de novo posteà ibidem specialiter declaratur sic: *Quilibet Religiosus tenetur deferre patenter habitum suæ Religionis, cùm procedit in publicum. Quicunque autem temerè habitum suæ Religionis dimiserit, peccat mortaliter, & est excommunicatus de Jure*. C. ut periculosa tit. de Apostat.

Resp. 5. Religiosus sine debita licentia a Religione discedens, cum animo tamen redeundi, etsi habitum dimittat animo divagandi, peccat quidem mortaliter, & ipso facto est excommunicatus, ut patet ex mox dictis, & dicendis, non tamen est apostata, sed fugitivus.

Ratio: Quia non recedit simpliciter a Religione, dimittit tamen temerè habitum.

Resp. 6. Qui sine legitima causa, & licentia, habitu suæ Religionis dimisso, transit ad aliam Religionem sive strictiorem, sive laxiorem, excepta Carthusiana, peccat quidem mortaliter, & ipso facto excommunicatur, non est tamen propriè apostata.

Ratio 1. *& 2. partis est*: Quia ex hoc transitu ex natura rei sequitur magna perturbatio, & scandalum in ea Religione, quę deseritur. Hinc Martinus V. tulit pœnam excommunicationis contra Religiosos mendicantes transeuntes ad aliquam Religionem Monachalem, excepta Carthusiana.

Ratio 3. *partis est*: Quia talis non recedit ab aliis, quæ Religioni sunt essentialia, uti sunt tria vota; hæc enim in quavis Religione servantur. Ergo.

Resp. 7. Contra Religiosos habitum suum temerè dimittentes est excommunicatio lata in cap. cit. *ut periculosa*, quam incurrit etiam is, qui suæ Religionis habitu dimisso assumit quemcunque alium, ut, occultata persona, & ne cognoscatur, possit liberè per vicos, & plateas vagari, licèt id faciat solùm ad modicum tempus.

Ratio: Motivum hujus Canonis est temeraria habitus dimissio, & materia ad vagandum: Sed juxta arbitrium prudens hæc adest in hoc casu. Ergo ipso facto excommunicatur.

Dixi, *temerè dimittentes*, id est, causa evagandi. Unde non incurritur,

1. Si habitus dimittatur causa somni, quietis, infirmitatis, balnei, &c.

2. Non incurritur a Religiosis aliorum Ordinum, qui in Terra sancta ad interim assumunt habitum S. Francisci, in ea Religione cognitum, ut securè possint loca sacra ibidem invisere.

3. Religiosus licitè assumit habitum alterius Religionis ob singularem necessitatem, & ex consensu Prælati illius ad præstandum necessarium aliquod obsequium, pro quo non adest alius, v.g. ad disputandum publicè, vel concionandum in eo habitu.

4. Religiosus cum licentia extra claustrum degens, vel noctu iter agens, urgente necessitate, potest licitè dimittere, vel potiùs occultare habitum religiosum, si rationabiliter timeat, ne eum deferendo det scandalum, & noceat bono nomini suæ Religionis.

5. Non sunt condemnandi Religiosi, qui ob transitum per infidelium, aut hæreticorum loca, Religionis suæ habitum vel occultant, vel ad tempus deponunt ratione periculi.

Ratio: Quia non est temeraria, sed rationabilis illa habitus dimissio, vel occultatio.

Resp. 8. Religiosus occultans habitum si id faciat dolosè, aut malo animo, nimirum vagandi causa, est excommunicatus. Ita communiter Canonistæ. Et habetur ex Glossa in Clement. De vita, & honestate Cleric.

Ratio: Licèt enim materialiter habitus non dimittatur, formaliter tamen, seu moraliter, & arbitrio prudentum deponitur, cùm non appareat signum distinguens Religiosum a Sæculari, vel Clerico, nec adsit rationabilis causa, ut supponitur.

Resp. 9. Religiosus professus temerè dimittens habitum intrà claustrum, non incurrit dictam excommunicationem. Cap. *ut periculosa*.

Ratio. Cessante causa formali cessat legis dispositio, maximè si sit pœnalis, adeòque odiosa, & restringenda: Sed sic est in casu. Ergo. Min. prob. Causa finalis dicti Canonis est libera vagatio: Sed hæc cessat in casu posito, ut patet. Ergo.

Quid sentis de iis, qui Religiosum apostatam, licèt habitum juxta *Resp.* 3. non dimittat, scienter recipiunt, occultant, defendunt.

Dico, certum esse, quòd saltem mortaliter peccent. Excommunicationem quod concernit, noster Donatus Laynensis To. 1. Tract. 6. de Apostatis, qu. 22. docet, & probat, quòd non tantùm alii Regulares, sed & Sæculares, qui in suis domibus tales Apostatas, vel fugitivos tenent, occultant, aut favorem iis impendunt, ut in tali statu permaneant, ipso facto sint excommunicati.

Dixi, *ut in tali statu permaneant*, si enim eos non teneant aut occultent eo malo fine, sed quia sunt ipsorum consanguinei, amici, aut in necessitate constituti, censuram non incurrunt, & interdum non peccant mortaliter, si nimirum in aliquo casu esset rationabilis causa.

QUÆRO XIV. Possuntne Prælati Regula-

Digitized by Google

larium suos Apostatas spontè reversos, vel ad Ordinem reductos, ab incursu censuris absolvere, sive a Fide, sive solùm a Religione defecerint?

LII. *Resp.* 1. Scire hoc debent Regularium Prælati ex Ordinis sui privilegiis, & Statutis. Nostræ Constitutiones in Prologo, Text. 2. lit. f. sic habent: Priores in Conventu suo, & in eorum absentia Superiores, & eorum Vicarii omnes Fratres nostri Ordinis ad eorum Conventus declinantes, ab omnibus peccatis, & censuris, tam a Jure quàm ab homine generaliter prolatis, Sedi Apostolicæ specialiter non reservatis, possunt absolvere. Hæc ibi.

Et dist. 1. Cap. 14. text. 3. lit. C. Quilibet Prior in suo Conventu, cùm habeat jurisdictionem quasi Episcopalem, potest quemcunque Fratrem Ordinis nostri, etiam hospitem, ad Conventum suum venientem a quocunque peccato, & ab omni sententia Juris, & Judicis, generaliter, & non in particulari prolata, absolvere, nisi fortè talis esset excessus, ut meritò Sedes Apostolica esset consulenda. Hæc ibi

Et post pauca: Cùm verò Magister Ordinis curam animarum omnium Fratrum nostri Ordinis plenè, & liberè babeat, ipsosque Fratres auctoritate propria ligare, & absolvere possit, ut patet per privilegia, omnes Fratres Ordinis ab omnibus excessibus, & censuris etiam Sedi Apostolicæ reservatis, potest absolvere, nisi essent hæretici relapsi, vel Schismatici, aut litteras Apostolicas falsificantes, vel ad infideles prohibita attulissent. Hæc ibi

Noster de la Cruz lib. 1. de Stat. Relig. Dub. 14. Concl. 1. & 2. ostendit, quòd olim potuerint, sed nunc Prælati Regulares non ampliùs possint suos subditos absolvere a Casibus Bullæ Cœnæ, Hæresi, & aliis.

Rationem dat: Quia ista Bulla quotannis promulgatur, & in illa expressè revocantur contraria privilegia Mendicantium, & aliorum ordinum sub quavis forma concessa. Hinc pro absolutione ab hæresi vel recurrendum est Romam, vel ad Illustrissimos DD. Nuntios cujusvis Provinciæ, vel quilibet Provincialis deberet è Roma sibi providere de facultate suos Apostatas a Fide, dum redeunt, absolvendi per se, vel per alium.

Resp. 2. Prælati Regulares possunt absolvere suos subditos, etiam relapsos, ab hæresi occulta, & in foro conscientiæ tantùm.

Ita Anno 1617. in sacra Pænitentiaria fuisse responsum refert ex Filiuccio noster Donatus Tom. 2. Tract. 11. qu. 18.

Ratio: Tum quia aliàs Prælatorum Regularium subditis non esset bene provisum, & essent illi pejoris conditionis quàm sæculares subditi Episcoporum. Tum etiam, quia quæ in Jure conceduntur Episcopis, censetur etiam concessa Prælatis Regularibus pro suis subditis, nisi oppositum exprimatur: Sed a Concil. Triden. Sess. 24. de reform. c. 6. Episcopis restituitur facultas subditos suos absolvendi a Casibus Bullæ Cœnæ occultis, nimirum ab hæresi per se ipsos, ab aliis verò per se, vel per Vicarium ad id specialiter deputandum. Ergo idem competit Prælatis Regularium.

Hinc Regularium Privilegiis nihil quoad hoc est derogatum quoad absolutionem pœnitentium Religiosorum in foro animæ, & quoad occulta, sed solùm quoad Sæculares. De quibus inter propositiones ab Alexandro VII. 1665. damnatas & hæc n. 4. *Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscunque Sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.*

Quid intelligis per casus occultos in Trid. loc. cit.

Intelligo eos, qui in Judicio probari non possunt, sed sola delinquentis confessione manifestantur. Unde Episcopus potest absolvere hæreticum, qui solus absque ullo teste hæresim aut verbo, aut signo aliquo exteriore sufficienter expressit, & eum, cujus hæresis judicialiter probari nequit.

Apostasia a Clericatu, seu sacro Ordine.

QUÆRO XV. Quid de ea sentis?

LIII. Ante R. Not. Apostasia a sacro Ordine est, cùm quis a perfectiori Statu Clericali, quem in manu Episcopi, edito etiam Continentię voto, assumpserat, ad Statum Conjugii, vel Laicę conversationis, dimisso suo habitu, propria temeritate se transfert. Hoc notato

Resp. 1. Retrocedere a Statu Clericali (sive quis sit in Sacris, sive in Minoribus tantùm) ex dispensatione Papæ obtenta ex legitima causa, nullum est peccatum, sive transitus fiat ad Statum militarem, sive ad matrimonialem. Hoc patet per se.

Resp. 2. Ab Ordine sacro sine legitima causa ex dispensatione retrocedere ad vitam Laicalem seu sæcularem, est peccatum mortale, & apostasia, licèt uxor non ducatur.

Ratio: Quia peccatur in re gravi, & illa retrocessio est una ex speciebus apostasiæ in R. 1. ad Q. 13. adductis. Immò si talis uxorem duceret, peccaret simul contra votum solemne castitatis, & matrimonium esset nullum.

LIV. *Resp.* 3. Probabilius, & tutius est, quòd Clericus majorum Ordinum, qui animo vagandi per vicos, & plateas ad malum, dimittit, aut occultat habitum, ita ut a circumstantibus cognosci non possit (licèt ad breve tempus id faciat) peccet mortaliter. Ita cum Bannes de la Cruz, &c.

Tribunal Confessariorum. P *Ratio*

Digitized by Google

Ratio: Quia est temeraria dimissio habitus,& quoad hoc videtur esse eadem ratio de Clerico, ac Religioso, cùm Jura utrumque ad Status sui habitum portandum obligent.

Dixi, *temeraria*, qualis non est, si Clericus habitum dimittat ad tuendam vitam, v. gr. si moretur inter hæreticos, vel ob honorem, aut divitias, etiam alienas, tuendas, aut dimittat ad breve tempus ex rationabili causa, v. gr. ratione balnei, honesti ludi, vel repræsentationis, recreationis: ubi tamen venialia subinde intervenire possunt.

LV. *Resp.*4. Probabilius est, quòd Clericus majorum Ordinum, deferendo sine justa causa solam tonsuram absque habitu Clericali, peccet mortaliter.

Ratio: Quia ista dimissio habitus sub gravissimis pœnis vetita est in C. præcipimus. 21. qu. 4. Et in Clem. Quoniam: de vita, & honest. Cleric. Et hæc sententia maximè vera est, ait de la Cruz, quando illius Status non potest nosci alio signo externo; nam si alio signo externo noscatur, erit peccatum veniale, ait Bannes. Quodnam hoc signum sufficiens sit, pensandum est ex more Patriæ.

Resp. 5. Clericus faciliùs peccat mortaliter (saltem in Germania) non gestando habitum Clericalem, quàm non gestando coronam.

Ratio: Ita suadet communis hominum apprehensio. Nam si homines videant aliquem Parochum, in cujus vertice nec vestigium coronæ apparet per sex, vel octo septimanas, ex eo non ita scandalizabuntur, nec damnabuntur peccati mortalis: dato etiam quòd in ea Diœcesi Constitutiones Synodales mandent eam quovis mense saltem renovari; at si videant Clericum instar Lanionis, Venatoris, Senatoris, &c. id est, in habitu omninò profano publicè per plateas, & campos triduo, quatriduo incedere, vix erit, qui non graviter offendatur.

*Resp.*6. Si Clericus, in Sacris constitutus, habitum suum ita dimittat, ut status ejus nullo signo externo, cujus in prob. R. 4. fuit facta mentio, possit cognosci, peccat mortaliter, licèt id non faciat animo occultandi personam. Hoc est tutius, & probabilius.

Ratio: Causa principalis, ob quam Jura Clericis præcipiunt gestare habitum Clericalem, est dignitas, & excellentia Sacramentorum, ut eorum ministri decenter incedant, velut a plebeiis, & Laicis segregati, ut Laici eos sciant præ cæteris honorare. Ergo si Clericam sine justa causa, & ex mera quasi laicandi libidine non portent, quantum est ex parte sua gravem Sacramentis irrogant injuriam, violando eorum dignitatem. Ergo mortaliter peccant.

Dixi, *si nullo signo externo possit cognosci status ejus*, ubi intelligitur signum, statum, & conditionem personę manifestans; unde non sufficit cognosci ex facie, & gestibus. Immò etsi posset ex tali signo status cognosci, si tamen ex non gestatione habitus sequeretur scandalum, ejus vitandi gratia teneretur totum habitum deferre. Alia ratio patebit ad R. 8.

Addo, quòd hoc de omnibus quidem, qui sunt in Sacris, sed maximè de Sacerdotibus verum sit. Sacerdos enim cùm præ omnibus plùs quàm Angelica intus resulgeat dignitate, ut loquitur noster Corradus, necesse est, ut per specialia signa eam foris ostendat, ut ei reverentia exhibeatur, quæ exhiberi nequit, si ut Laicus, seu purus Sæcularis, sive ut unus de plebe incedat, & dignitatem suam vilipendio exponat, immò periculo despectus, percussionis, interfectionis. Ergo.

LVI. Retrocessio ab Ordinibus minoribus ad Laicatum sine bona intentione, & justa causa, est quidem peccatum, sed ad summum veniale.

Prima pars patet: Quia ut opus aliquod non sit vitiosum, debet fieri ex bona intentione, seu bono fine; Vide Tract. 15. Exam. 1. num. 4.

Secunda pars etiam constat: Quia Clericus minorum Ordinum nec voto, nec Juramento nec præcepto, Statui Clericali adstrictus est. Nec adest contemptus formalis, ut suppono, nec virtualis, eò quòd adsit justa causa. Ergo.

Tota Resp. etiam patet a paritate Novitii egredientis è Religione.

*Resp.*7. Clericus minorum Ordinum non habens beneficium, si tonsuram, & habitum clericalem non portet, peccat quidem, sed solùm venialiter.

Ratio 1. *p.* Quia in Jure præcipitur, ut omnis Clericus, etiam minorum Ordinum, deferat habitum, & tonsuram clericalem. Ergo, qui non defert, peccat.

Ratio 2. *p.* Talis Clericus non est perfectè in statu clericali, nec alitur ex bonis Ecclesiæ. Ergo saltem sub mortali non tenetur portare insignia ejus.

LVII. *Resp.*8. Probabilius, & tutius est, quòd Clericus minorum Ordinum, immò primæ Tonsuræ, habens præstimonia, pensionem, dignitatem Ecclesiasticam, aut beneficium, ex quo honestè sustentari potest, teneatur deferre tonsuram, & habitum Clericalem sub peccato mortali, & privatione beneficiorum, ac pensionum, & ipso facto declaratur privatus a Sixto V. in motu incipiente: *Cùm sacrosancta*, edito 5. Idus Ianuarii 1588. ut adducit de la Cruz citans nostrum Bannes 2. 2. q. 12. ar. 3. & Ledesma c. 9. de Ordine.

Ratio; Talis Clericus alitur ex bonis Ecclesiæ. Ergo natura dictat, quòd teneatur portare insignia ejus, quam aliàs profectò videtur vilipendere.

Hæc

Hæc *ratio* à fortiori probat de iis, qui sunt in Sacris, sed, proh dolor! non est pusillus Grex eorum tam in Sacris, quàm in Minoribus existentium, qui ad hanc salutarem doctrinam obsurdescunt, magno animas suas periculo exponentes.

Nec refert, quòd multi inter illos sint Prænobiles, Perillustres, Illustrissimi, quia Nobilitas Clericos a præceptis Ecclesię non eximit, quibus statum hunc eligendo sponte sua se subdiderunt: nec Ecclesia, nec Deus personarum acceptor est: *Et vera est nobilitas, clarum virtutibus esse*. Habent Religiosi, etiam Mendicantes, filios Regia Stirpe progenitos, nec tamen hi mendicantium Ordinum insignia seu habitum etiam pilosum gestare erubescunt.

Schisma.

De hoc quidem S.D. tractat infrà q. 39. per 4. art. Cùm tamen Schisma ad Heresim, ac Apostasiam propè accedat, de eo hìc aliquid dicendum est. Unde

QUÆRO XVI. Quid est Schisma, & in quo ab hæresi differt, & quæ ejus pœna?

LVIII. *Resp.* 1. Nomen Schismatis à scissura animorum vocatum est, scissio autem unitati opponitur, unde & peccatum Schismatis directè, & per se opponitur unitati. Et ideò propriè Schismatici dicuntur, qui propria sponte, & ex intentione se ab unitate Ecclesię separant, qui Summo Pontifici subesse renuunt, & qui membris Ecclesiæ, ei subjectis, communicare recusant. Ita S.Th. loc. cit. a. 1. in c. ut, si aliquod Regnum constitueret sibi specialem Episcopum, vel Patriarcham, cui in spiritualibus obediat, aut alios speciales Religionis cultus adhibeat, nolens parere mandatis Summi Pontificis, Pontificatum tamen Romanum, aut ullum alium Fidei articulum non negans. Et hoc vocatur Schisma purum; si verò aliquem Fidei articulum neget, dicitur Schisma hæresi mixtum.

Resp. 2. Differentiam hæresis, & Schismatis explicat S.D. ar. 1. cit. ar. 3. dicens: Hæresis, & Schisma distinguuntur secundùm ea, quibus utrumque per se, & directè opponitur. Nam hæresis per se opponitur Fidei, Schisma autem per se opponitur unitati Ecclesiasticæ charitatis. Et ideò sicut fides, & charitas sunt diversæ virtutes, quamvis, quicunque caret fide, careat charitate, ita etiam Schisma, & hæresis sunt diversa vitia, quamvis, quicunque est hęreticus, sit etiam Schismaticus, sed non convertitur. Et hoc est, quod S. Hieronym. dicit: Inter Schisma, & Hæresim hoc interesse arbitror, quòd hæresis perversum dogma habet, Schisma, ab Ecclesia separat. Et tamen, sicut amissio charitatis est via ad amittendam fidem, ita etiam Schisma est via ad hæresim. Unde Hieronymus subdit, quòd Schisma à principio aliqua in parte potest intelligi diversum ab hæresi. Cæterùm nullum Schisma est, quod non sibi aliquam hæresim confingat, ut rectè ab Ecclesia recessisse videatur. Hæc S. Thomas.

Resp. 3. Pœna Schismaticorum est excommunicatio latæ sententiæ, reservata in Bulla Cœnæ. Et meritò, quia, per quæ peccat quis, per ea debet puniri: Sap. 11. ut arguit S.Tho. ar. 4. in c. Schismaticus autem peccat, separando se à communione membrorum Ecclesiæ. Ergo.

Ex quo infertur, absolutiones Sacramentales a Schismatico Sacerdote datas esse nullas, defectu Jurisdictionis, utpote qua propter excommunicationem caret.

Explica ulteriùs: Si quis solùm segregaret se ab Ecclesia quadam particulari, denegans obedientiam alicui certo Episcopo, paratus tamen obedire Summo Pontifici, essetne Schismaticus?

Dico: Non esset: Schisma enim est separatio ab Ecclesia universali.

Quid ergo, si quis renueret subesse Papæ, ut privatus homo est, ex particulari aliquo odio contra eum, aut ejus familiam, vel nollet obedire uni speciali mandato ob specialem ejus difficultatem, v.g. de Jejunio?

Dico: Non est Schisma, quia ad hoc requiritur resistentia facta Summo Pontifici ut tali.

Blasphemia.

S.Thom. 2. 2. qu. 3. per quatuor art.

QUÆRO XVII. Quid de ea sentis?

LIX. *Resp.* 1. Blasphemare est Deo aliquid denegare, quod ei convenit; vel attribuere, quod ei non convenit, dicendo: Deus non est justus, Deus est miser: ut patet ex S.Th. ar. 1. in c. qui ibidē ad 3. explicat, esse etiam blasphemiā, creaturæ attribuere, quod Deo proprium est, v.g. Omnipotentiam. Quidquid enim est Deo proprium, est ipse Deus (arguit S.Th.) sed creaturæ attribuere id, quod est proprium Deo, est Deum dicere creaturam: Ergo.

Paulò aliter dici potest: Blasphemia committitur, quando proferuntur verba, vel exercentur signa contra Deum, aut Sanctos, quibus inhonorantur, seu vilipenduntur, etiam solùm mentaliter.

Resp. 2. Blasphemia ex genere suo est peccatum mortale. S.Thom. ar. 2.

Ratio: Tum quia Levit. 24. dicitur: *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur*: Sed pœna mortis non infertur nisi prò peccato mortali. Ergo. Tum etiam quia blasphemia secundùm genus suum repugnat divinæ charitati; quia ut patet ex definitione, derogat divinæ bonitati, quæ est objectum charitatis. Ergo.

Oppono: Omne peccatum mortale debet opponi alicui præcepto Decalogi.

Ad hoc R. cum S. Thoma ad 2. dicente: Cùm blasphemia opponatur Confessioni fidei, (ut patebit posteà) ejus prohibitio reducitur ad prohibitionem infidelitatis, quę intelligitur in eo, quod dicitur: *Ego sum Dominus Deus tuus*, &c. Vel prohibetur per id, quod dicitur: *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum*. Magis enim in vanum assumit nomen Dei, qui aliquid falsum de Deo asserit, quàm qui per nomen Dei aliquod falsum confirmat. Ita S. D.

Resp. 3. Blasphemia alia est communiter dicta, quæ ex dictis patet, & opponitur virtuti Religionis: alia hæreticalis, ut si quis seriò, & pertinaciter dicat: Deus non est justus, est maledictus, renego D. Petrum, & Sanctos; Vel si dicat, eos non esse Sanctos, eos apud Deum nihil posse. Et hæc non tantùm Religioni, sed & Confessioni fidei opponitur, juxta S. Thom. ar. 1. in c. & ad 2. & de ea assero, quidquid dixi de hæresi, modò adsit error in intellectu cum pertinacia. Si enim quis ore dicat, maximè in ira, Deus est injustus, quod tamen in corde non tenet, est quidem peccatum mortale, sed non est hæresis, nec blasphemia hæreticalis.

Resp. 4. In peccato blasphemiæ necessariò explicandum est, an sit in Deum, Beatam Virginem, vel Sanctos. Ita tutior & probabilior sententia.

Ratio: Quia blasphemia in Deum virtuti Latriæ: quæ est in Sanctos, virtuti Duliæ; quæ est in Beatam Virginem, repugnat virtuti Hyperduliæ. Ergo specie differunt. Et hoc si quis neget, negare tamen non audet, quin ex tali capite blasphemia notabiliter aggravetur. Sanctum tamen illum, in quem quis blasphemavit, exprimere non est necesse; licèt enim unus Sanctus sit major altero, non tamen inde notabiliter aggravatur.

Resp. 5. Probabilius, & tutius est, exprimendam etiam esse qualitatem blasphemiæ, nimirum an blasphemavit, Deo aliquid tribuendo, quod non habet, ut appellando crudelem, Tyrannum, maledicendo Deum, exprobrando ipsi etiam quod habet, sed irreverenter, & cum irrisione, & contemptu, v. g. membra Christi, pedes, nasum, vel per ea turpiter jurando, vel id quod Deo est proprium, creaturæ tribuendo.

Ratio: Quia licèt hæc non differant specie, ut patet ex S. Thom. artic. 1. ad 3. peccatum tamen in sua specie notabiliter aggravatur.

Resp. 6. Blasphemia non tantùm committitur verbo, sed etiam facto, ut si quis contra Deum, in aerem expuat, vel, ut Julianus Apostata, suum sanguinem projiciat in contemptum Dei. Ubi etiam explicandus in Confessione est modus blasphemiæ, nimirum an fuerit expressa voluntas inferendi Deo, vel Sanctis convicium, an implicita. Et tali facto etiam potest quis se hæreticum contestari.

LX. *Resp.* 7. In blasphemia formali, seu quæ fit ex perfecta deliberatione, non datur parvitas materiæ, propter quam fiat peccatum veniale.

Ratio: Nam materia blasphemiæ ex se est gravissima, quia per eam peccatur in Deum, vel in Sanctos, ut dicunt ordinem ad Deum; Vel ergo convicium, quod contra Deum dicitur, est contra divinum Intellectum, & sic ponitur in Deo error, vel falsitas. Vel est contra Voluntatem divinam, & sic ponitur in Deo malitia. Vel est contra divinam essentiam, & sic ponitur in Deo malum naturæ, quæ omnia sunt materia gravissima. Ergo.

Resp. 8. Indeliberatè blasphemans ex consuetudine, quam advertit, & ex notabili negligentia non curat emendare, peccat mortaliter: secùs si nitatur contra eam.

Ratio: Quia talis blasphemia est voluntaria in sua causa in primo, secus in secundo casu.

Ex quibus patet, quomodo Confessarius debeat judicare de iis, qui non Deo, sed homini indignando proferunt mortem Dei, septem Sacramenta, vulnera, Sanguinem Christi, &c. non enim committitur communiter blasphemia, sed vanus usus divini nominis, qui saltem est grave veniale, vel interdum mortale, vel ratione scandali, periculi incidendi in blasphemias, vel ratione scandali.

Pro quo ulteriùs Not. blasphemiam duobus modis fieri posse. 1. Sic, ut blasphemans non advertat id, quod dicit, vel facit, esse blasphemiam, ut si verba erumpant ex subito motu, & non advertatur eorum significatio, & hæc indeliberatio, & subreptio excusat a mortali. Sic, ut blasphemans verborum significationem consideret, attamen ex passione, deliberationem omninò completam antecedente, ea profert; & in hoc casu blasphemans a mortali non excusatur, ut nec is, qui ex subito motu iræ alterum occidit; quia gravitas materiæ eum cogit ad deliberationem, eo ipso, quod advertit ad id, quod facit.

Quid judicas de iis, qui passim dicunt: Hoc tam verum est, quàm quòd Deus extet, quàm quod Verbum Caro factum sit; Hoc tam verum est, quàm Evangelium; estne blasphemia?

Ratio dubitandi est, quia veritatem objecti creati æquare cum divina, est mortale; immò hæreticum.

Dico:

Dico: Si homo per tales locutiones absolutè intenderet æquare infallibilitatem veritatis creatæ, & increatæ, peccaret mortaliter, & esset hæreticus, sed hoc nunquam, vel raro contingit. Committitur ergo vanus usus divini nominis, qui aliquando veniale, aliquando mortale peccatum est, ut ante dictum. Ex quo patet ad rationem dubitandi.

EXAMEN IV.

De Spe, ac Timore, & vitiis Spei oppositis, nimirùm de desperatione, & præsumptione.

De quibus S. D. agit, nimirùm de Spe q. 17. & 18. De Timore q. 19. 20. & 21.

QUÆRO I. Spes Theologica, quid, ac quotuplex est, ac quod objectum ejus, & subjectum?

LXI. Ante R. Not. Spem aliquando impropriè, & latè accipi. Pro expectatione cujuscunque eventus futuri, sive boni, sive mali, & sic de ea hìc non est quæstio: Sumitur verò strictè, & propriè in ordine ad bonum tantùm, & sic dividitur in sensibilem (quæ est in parte irascibili, etiam brutis conveniens, de qua actum est suprà Tract. 4. Exam. 1. n. 5.) & in intelligibilem, seu intellectualem, quæ est in appetitu rationali, & posteà definitur, sumiturque hìc pro habitu: licèt aliquando accipiatur pro objecto, ut ad Tit. 3. *Expectantes beatam Spem*: aliquando pro eo, a quo bonum speratur; ut Psal. 90. *Tu es, Domine, Spes mea*: aliquando pro actu, ut Rom. 8. *Spe salvi facti sumus.* Revidendæ hìc sunt definitiones virtutis Tr. 4. Exam. 1. traditæ num. 2.

2. Item, quod in hoc Tractatu Exam. 1. diximus de fide, cur dicatur Theologica: quòd alia sit formata; alia informis, & tamen quoad entitatem unus habitus solo perfectionis modo diversus; hoc ipsum enim etiam de Spe verificatur. Hoc notato

Resp. 1. Spes Theologica definitur sic: Est virtus Theologica qua voluntas viatoris fertur in Deum, ut beatitudinem suam obtentu arduam, divino tamen auxilio assequibilem. Spes alia est formata, alia informis, ut loco citato diximus de fide, ubi vide. Definitio clarescet ex dicendis.

Resp. 2. Objectum formale, *quod* adæquatum Spei, seu per se primò terminativum est ipse Deus in quantum est beatitudo nostra objectiva: Beatitudo formalis, seu clara Dei visio a Beato elicita non intrat rationem objecti formalis, sed solùm est conditio requisita in obliquo connotata. Ita docet S. Th. hìc q. 17. ar. 2. in c. Quid sit objectum formale *quod*, *quo* & materiale, Vide Examen 1. post R. 3. ad Q. 2. n. 3. in hoc Tract.

Ratio primæ, & secundæ partis est: Virtus purè Theologica debet habere objectum adæquatè divinum: Sed Spes est talis virtus. Ergo. *Subsumo*: Sed beatitudo formalis est quid creatum, objectiva verò est quid purè divinum. Ergo. *Ratio secundæ partis*: Objectum formale, *quod* adæquatum Spei est, in quod Spes per se primò tendit, & in omnia alia ratione illius: Sed in Deum, ut est beatitudo nostra objectiva, Spes per se primò tendit, & omnia alia ratione illius, tamquam in media ad illius consecutionem, seu ut in objecta materialia, & secundaria. Ergo.

Ratio 3. partis. Beatitudo objectiva actum Spei non terminat, nisi ut possidenda: Sed ut talis connotat saltem in obliquo claram visionem, quia per eam possidetur, & prehenditur. Ergo.

Resp. 3. Objectum motivum, seu formale *quo* Spei Theologicæ est Deus ut auxiliator, seu Omnipotentia, ut auxilians in superanda arduitate, seu divinum auxilium activè sumptum.

Ratio: Motivum formale Spei est id, cui illa innititur, & quo homo premunitur contra desperationem. Sed illud est auxilium divinum juxta illud Psalm. 17. *Deus meus, adjutor meus, & sperabo in eum*. Ergo.

Dixi 1. *auxilium activè sumptum*: si enim sumatur passivè, est quid creatum; quod nequit esse ratio formalis virtutis Theologicæ.

Dixi 2. *in superanda arduitate*; hæc enim ex parte objecti essentialiter connotatur.

Resp. 4. Objectum materiale, & secundarium Spei complectitur omnia bona supernaturalia absentia, & ardua, divino auxilio assequibilia.

Ratio: Quia hæc omnia Spes attingit, quatenus referuntur ad objectum suum primarium assequendum.

Respondeo 5. Habitus Spei non erat in Christo ut Viatore; nec est in Beatis, nec in damnatis. Ita S. D. qu. 18. ar. 2. & 3.

Ratio: Quia in illis deficit objectum Spei; hoc enim est bonum arduum futurum, Christus verò utpotè primo conceptionis instanti clarè Deum videns, adeòque beatus, jam erat in termino, & beatitudinem possidebat: idem est nunc de aliis Beatis: respectu damnatorum non est, nec potest apprehendi ut futura. Ergo.

Sed nonne continuatio gloriæ, vel gloria corporis sufficit ad objectum Spei in Beatis?

Dico: Non sufficiunt: Quia neutrum est bonum arduum; non continuatio gloriæ, quia

hæc beato debetur ex intrinseca ratione beatitudinis, & æternitatis participatæ: nec gloria corporis, quia hujus jam possident radicem, nimirum gloriam animæ.

Resp. 6. Habitus Spei est in Angelo, & homine viatore, etiam peccatore, excepto hæretico, & desperante. Item est in animabus, quæ sunt in Purgatorio, & erat in iis, qui erant in Limbo.

Ratio: Quia respectu Angeli, & hominis viatoris, etiam peccatoris, uti & animarum in Purgatorio & Limbo, manet objectum Spei jam explicatum, quod non destruitur nisi per suum oppositum, nimirum per desperationem, cùm per eam tollatur ejus radix, ac fundamentum, quod est Fides, definita, quòd sit *sperandarum substantia rerum*.

Oppono: Animæ in Limbo habebant, & in Purgatorio habent certitudinem de sua Salute. Ergo non Spem.

Nego conf. Quia illa certitudo non aufert rationem objecti ardui nondum habiti, quia aliàs etiam Spes non debuisset poni in B.V. quia & illa erat certissima de sua Salute.

QUÆRO II. Quid, & quotuplex est timor, & quod objectum ejus?

LXII. *Resp.* 1. Timor potest tripliciter considerari. 1. Ut est passio appetitus sensitivi, nam hic naturaliter refugit malum, sub qua ratione de eo actum est suprà. 2. Ut est vitium fortitudini oppositum, quo homo refugit malum, quod secundùm rectam rationem non esset fugiendum. 3. Ut est donum Spiritus Sancti, quo frœnatur mens hominis, ne per Spem in præsumptionem erigatur.

Resp. 2. Juxta Sanct. Thom. hìc quæst. 19. artic. 2. Timor est quadruplex, nimirum timor *filialis*, quo quis convertitur in Deum timore culpæ, seu offensæ, nam filiorum est timere offensam patris, ait S. Doct. *Servilis*, quo quis convertitur in Deum propter timorem pœnæ. *Initialis*, inter utrumque medius, quo quis Deo adhæret propter timorem culpæ, & pœnæ. *Mundanus*, seu *humanus*, quo quis propter malum temporale (quod timet) a Deo recedit: quod semper malum, & peccatum est juxta Sanct. Thom. quæst. 19. ar. 3. in c. Ex his solus timor filialis est timor castus, & donum Spiritus Sancti. Quod concernit timorem servilem, si pœna timeatur tanquam principale motivum, malus est, & Charitati opponitur, ut bene distinguit S. D. artic. 3. Si verò pœna non timeatur ut principale motivum, sed ordinetur in Deum ut in finem, bonus est, & honestus, ut patet supra Tract. 13. Exam. 3. num. 43. & 44.

Resp. 3. Timor castus, & filialis habet pro objecto immediato culpam, non secundùm propriam rationem, ut culpa, & voluntaria, est, in quantum est a causa extrinseca, v.g. tentatione dœmonis, vel alio inducente.

Ratio: Objectum immediatum timoris debet habere rationem ardui, ac terribilis, quod timeatur: Sed culpa ut talis, & ut voluntaria, cùm sic subjaceat nostro beneplacito, non habet rationem terribilis, bene tamen ut habet causam extrinsecam, quia ut talis non subjacet voluntati nostræ. Ergo.

Desperatio.

Duplex vitium virtuti Spei opponitur: unum per defectum, nimirum desperatio; aliud per excessum, nimirum præsumptio. De utroque aliqua sunt dicta de peccatis in Spiritum Sanctum Tractat. 5. Exam. 5. num. 109.

QUÆRO III. Quid est desperatio, & quod objectum ejus?

Resp. 1. Peccatum desperationis consistit in actu voluntatis, seu est motus appetitus, oppositus Spei, conformiter se habens ad existimationem falsam, quòd Deus peccatori pœnitenti veniam deneget, vel quòd peccatores ad se non convertat per gratiam justificantem, nec eis conferat auxilia ad obtinendam Salutem, ut explicat S. Th. q. 20. art. 1. Quoties ergo homo talem actum deliberatè elicit, toties mortaliter peccat. Vel definitur sic: *Desperatio est fuga voluntatis, qua quis refugit Salutem æternam acquirere per media ordinaria, eò quòd judicet, eam obtentu sibi esse impossibilem.*

Resp. 2. Objectum desperationis est æterna beatitudo.

Ratio: Sicut Spes est prosecutio objecti sperati, ita desperatio est fuga illius: Sed objectum speratum, seu æterna beatitudo est objectum spei. Ergo etiam est objectum desperationis.

QUÆRO IV. Desperatio potestne esse cum fide, seu sine infidelitate?

LXIII. *Resp.* affirm. *Rationem* dat S. Doct. quæst. 20. ar. 2. dicens: Remoto posteriori non removetur prius: Sed spes est posterior fide. Ergo remota spe potest remanere fides: Quòd autem sublata fide non maneat spes, patet ex ratione data pro R. 6. ad Q. 1. Nam sublato priori tollitur posterius.

QUÆRO V. Desperatio in damnatis estne peccatum?

LXIV. *Resp.* Negativè cum S. Th. hìc ar. 2. ad 3. dicente: *Damnati non sunt in statu sperandi propter impossibilitatem redditus ad beatitudinem, & ideò quòd non sperent, non imputatur eis ad culpam, sed est pars damnationis ipsorum.*

QUÆRO VI. Nonne una desperatio est gravior altera?

LXV. *Resp.* Affirm. secundùm gravitatem objecti, circa quod versatur. Sic gravissimum pec-

peccatum est, desperare de salute; gravius de remissione peccatorum; minùs grave de emendatione vitę propter experimentum propriæ fragilitatis, & difficultatum aliàs probatarum: adhuc minus est desperare de consecutione temporalium, nolendo se committere divinę providentiæ: leve verò, de impetrando per orationem, quod petitur ob propriam indignitatem. Judicium, quo quis judicat, Salutem sibi esse impossibilem, non est secundùm se desperatio, si tamen ad eam consequendam conetur adhibere proportionata media,

Notandum bene, quòd desperatio, ut sit verè talis, debet esse plenè deliberata, & moralis, unde a mortali excusari possunt, qui desperant, seu quasi desperant ex superabundante melancholia, animum ita dejiciente, ut sint quasi sui impotes, & cerebrum lædant.

QUÆRO VII. Si Deus (uti per absolutam potentiam potest) alicui certò, & absolutè revelaret, quòd ob peccata sit damnandus, cui revelationi homo ille prudenter non potest dissentire, possetne, & tenereturne adhuc sperare suam beatitudinem Spe Theologica? Hæc Q. quidem parùm facit ad praxim, explicat tamen uberiùs naturam virtutis spei. Unde ante R.

LXVI. *Oppono* 1. Quòd ille, cui Deus suam damnationem revelaret, posset suam salutem, & ea, quæ ad vitanda peccata sunt necessaria, adhuc concupiscere, ac desiderare concupiscentia aliqua supernaturali. *Ratio est*: Quia concupiscentia, & desiderium non respiciunt bonum ut assequendum, & futurum, sed secundùm se, & ut possibile absolutè, nec sunt actus aggressivi ad vincendam arduitatem; in casu autem dictæ revelationis beatitudo adhuc apparet bona, & absolutè possibilis. Verùm non esset ea Spes Theologica; quando enim hæc deficit circa objectum primarium, nequit manere circa secundarium: Sed in dicto casu deficeret circa objectum primarium, ut probabitur. Ergo etiam circa secundarium, uti sunt media, quibus vitantur peccata.

Oppono 2. Quòd is, cui Deus non tantùm revelaret damnationem, sed & peccatum pro quo damnabitur, pro hoc peccato vitando teneretur adhuc sperare, ac petere auxilium sufficiens, sicut & tenetur habere displicentiam de illo peccato: auxilium verò efficax posset quidem desiderare, non tamen sperare, nec teneretur hoc a Deo petere, quia auxilium efficax datur ad actualem peccati evitationem, quam homo in eo casu prudenter apprehendere non posset: pro aliis verò peccatis vitandis teneretur sperare auxilium sufficiens, & efficax ob rationem oppositam. His suppositis

Resp. Negativè de Spe Theologica, contra aliquos Thomistas, inter quos est Contenson.

Ratio 1. Motus Spei non fertur in beatitudinem tantùm, ut speculativè possibilem, sed ut possibilem in praxi, ut arguit noster Ferre; ideò enim dicitur, quòd objectum Spei sit beatitudo futura, seu de qua quis possit prudenter judicare, quòd sit eam assecuturus in re, sed hoc non salvatur in casu posito. Ergo. Maj. non negatur ab adversariis, & expresè docetur à S.Th. 1.2.q.40.art.1. in c. & non obscurè hic quæst.17. art.2. in c. Min. prob. Ut quis prudenter judicet, beatitudinem esse futuram, debet carere judicio dictante non esse futuram: Sed homo in nostro casu tali judicio non caret, immò habet illud, ut supponitur. Ergo.

Notand. ex dicto Auctore, quòd possibilitas speculativa consistat in non repugnantia prædicatorum, & terminorum, & in potentia absoluta Dei, & de hac tantùm convincitur, dum opponitur, quòd talis homo habet auxilia sufficientia, est in gratia, habet habitum spei, potest aliquandiù manere in gratia, & charitate, & bene operari; hæc enim faciunt beatitudinem solùm esse assequibilem, spes verò eam recipit prudenter judicatam, ut futuram, seu assequendam: esse verò possibile practicè est, esse in tali dispositione, quòd quis prudenter judicare possit, se illud consecuturum: objectum enim spei est bonum arduum, possibile, futurum.

Ratio 2. In tantum quis Spe Theologica potest sperare beatitudinem, in quantum prudenter potest judicare, se esse unum ex illis, in quibus adimplenda est divina promissio: Sed in casu posito homo hoc non potest prudenter judicare, cùm sit certissimus de opposito. Ergo non potest beatitudinem sperare. Ergo, nec tenetur, quia nemo tenetur ad impossibile.

Quid adversarii ad has rationes respondeant, patebit ex oppositione prima.

LXVII. *Oppono* 1. cum Contenson: Salus æterna non est minùs futura reprobo post revelationem, ac ante. Ergo ruit totum fundamentum. Prob. Ant. Salus potest esse certò futura dupliciter: nimirum, vel certitudine absoluta, cui non possit subesse falsum; vel certitudine conditionata, id est, ex vi bonorum operum a gratia oblata elicitorum, per quæ salutem consequetur homo, si velit, seu nisi per ipsum steterit: si verò eam non obtineat; erit ex sola malitia liberi arbitrii, non ex defectu divinæ Misericordiæ. *Subsumo*: Sed reprobus ante revelationem non habet certitudinē absolutam, cui sua spes innitatur, cùm de

facto non sit salutem consecuturus. Ergo babet solùm conditionatam mox explicatam: Sed hanc retinet etiam post revelationem, quia etiam post eam in gratia, & charitate existens potest talia opera exercere per auxilia sibi a Deo data. Ergo.

Illustrat hanc rationem Contenson exemplo in Schola S. Thomæ celebri; Deus vult conditionatè per voluntatem antecedentem salutem reprobi, & vult absolutè per voluntatem consequentem ipsum noo salvari absque aliqua pugna in judiciodivino de eodem pronuntiante. Ergo & reprobus in casu posito potest sub diversa ratione judicare salutem conditionatè sibi esse futuram, absolutè non futuram.

Oppono 2. cum eodem: Ratio, quare reprobus ante revelationem potest, & tenetur sperare, seu motivum sperandi non est ignorantia suæ reprobationis; quia illa nec possibilitatem, nec futuritionem salutis causat, nec divina præscientia, aut revelatio necessitat, vel ordinem rerum immutat. Ergo objectum Spei eodem modo respectu illius reprobi se habet ante, ac post revelationem, consequenter post eam æquè potest sperare.

Confirm. Ad sperandam Beatitudinem non requiritur, quòd sit futura in re, ut patet in reprobis viatoribus verè eam sperantibus. Ergo.

Ex hac sententia *Sequitur* 1. quod bomo cogatur desperare. Prob. seq. Quia salus ei repræsentatur æquè impossibilis, ac damnatione executa: Sed ea executa cogitur homo desperare. Ergo. *Sequitur* 2. Quòd homo teneatur velle suam damnationem. Prob. Quia homo tenetur se conformare divinæ voluntati certò cognitæ. Ergo. *Sequitur* 3. Talem hominem post revelationem non teneri ad observantiam legis, & posse cujusvis vitio sine culpa se dedere. Prob. Qui non tenetur ad prosequendum finem, etiam non tenetur prosequi media: Sed bomo, non potens sperare finem salutis, non tenetur ad prosecutionem hujus finis. Ergo nec ad media. Sed bæc media sunt observantia legis, & bona opera, etiam actus Spei Tbeologicæ. Ergo. *Sequ tur* 4. Quòd si Deus alicui revelaret futurum peccatum, etiam auferretur spes, adeòque & obligatio illud evadendi: & sic non peccasset Petrus Christum negando, nec Judas eum tradendo. Quia Christus Petro id prædixit Matth. 26. *Antequam Gallus cantet, ter me negabis*. Et Judæ ibidem: *Qui intingit mecum manum in parapside, hic me tradet. Respondens autem Judas, qui tradidit eum, dix t: Nunquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.*

Oppono 4. Possum, & licet mihi, efficaciter conari in oppositum illius, quod cognosco absolutè Deum velle, ut si Deus absolutè mihi revelaret mortem Patris mei, possem adhuc adhibere remedia, sicque conari ad vincendam mortem. Ergo similiter in casu posito.

5. Cum absoluta revelatione damnationis stat potentia, saltem antecedens, ad salutem consequendam. Ergo etiam ad sperandum. Prob. Conf. Majus quid est consequi salutem, quàm eam sperare. Ergo si, &c. Patet Conf. nam qui potest majus, potest etiam minus. Immò dictæ revelationi magis opponitur consecutio salutis, quàm ejus spes. Ergo.

6. Hæretici, licèt non habeant fidem, consequenter, nec spem in fide fundatam, tenentur adhuc, & possunt sperare. Ergo similiter.

7. Tali homini esset revelatum, quòd sit damnandus ob propria peccata. Ergo adhuc teneretur, ac posset sperare. Prob. Conf. Si Deus alicui ad alicujus actus elicientiam ob propria peccata denegaret non solùm auxilium efficax, sed & sufficiens, talis adhuc teneretur; licèt enim sit impotens, attamen est talis sua culpa, ut patet in eo, qui projiceret Breviarium in mare, qui tamen teneretur orare horas: Sed in casu posito, si homo est impotens ad sperandum, est talis sua culpa, ut suppono. Ergo.

Confirm. Ponamus, quòd Deus homini illi revelet, quòd sit damnandus propter peccatum desperationis, quod revelationem subsequetur, saltem tunc adhuc teneretur sperare. Prob. Si non teneretur, non peccaret non sperando, & sic cassam faceret Dei revelationem: Sed hoc non admittitur. Ergo.

Ad 1. *Opposit*. N. Ant. Ad prob. Transeat totus Syllogismus. Et N. ult. min. quia bona opera, & auxilia non præcontinent in se Beatitudinem, ut futuram, nisi Deus ea velit continuare usque ad finem vitæ, seu cum pœnitentia, & gratia finali, in qua homo discedit, velitque eam operibus dare ut præmium: Sed hæc voluntas Dei in casu posito non est, ut supponitur. Ergo ex vi illorum operum non potest formari prudens judicium de futuritione Salutis, sed solùm de possibilitate speculativa ejus, quæ ad spem Theologicam non sufficit. Unde ad Beatitudinem in re assequendam talia media sunt omninò enervata. Hinc illa certitudo conditionata, *Consequetur homo per hæc opera Salutem, si ipse velit*, non subsistit in Theologia Thomistica, hæc enim non admittit, quòd efficacia gratiæ habeatur ex sola cooperatione creaturæ, sed utitur illo Apostoli: *Non est currentis, neque volentis, sed solius Dei miserentis*. Unde & voluntas antecedens, qua Deus omnes vult salvare, est inefficax, nec facit salutem omnium hominum esse futuram.

Contra: Christus ut homo multa sciebat absolutè non esse futura, quæ tamen efficaciter poterat intendere, ut essent. Ergo absoluta præscien-

ſcientia de non futuritione eventus non tollit, quin ille poſſit efficaciter intendi. Prob. Ant. Quia Chriſtus erat liber. Ergo. *Ad hoc N. Ant.* loquendo de iis, uti loqui debemus, quæ Chriſtus evidenter ſcivit non eſſe futura, quia aliàs Chriſtus efficaciter potuiſſet aliquid intendere contra efficax, & abſolutum decretum Dei, quod implicat. Nec id poteſt ulla libertas creata, etiam Chriſti, (utpotè abſoluto Dei decreto ſubjecta) Non, inquam, poteſt potentia conſequente.

Ad 2. *Oppoſ.* diſt. Ant. Non eſt motivum, ita tamen ut ſit conditio, *ſine qua non*, C. Ant. ut nec ſit conditio, N. Ant. & Conſ. Licèt enim divina præſcientia non neceſſitet, nec mutet ordinem rerum, ex ejus tamen revelatione naſcitur diverſum judicium de aſſecutione objecti, ex cujus judicii diverſitate mutatur tendentia voluntatis. Nam licèt revelatio ſit extrinſeca reſpectu objecti, judicium tamen ex illa formatum non habet ſe extrinſecè ad movendam voluntatem, ſed eſt applicatio intrinſeca objecti, ex cujus mutatione mutatur voluntas. Unde & nunc in præſcitis ignorantia reprobationis non eſt ratio formalis ſperandi, ſed eſt conditio, ſine qua non ſit applicatio rationis formalis objecti ſpei ad voluntatem.

Ad confirm. diſt. ant. Non requiritur, ut ſit futura in re, ideſt, effectivè cum actuali eventu, C. ant. Secundùm prudens judicium, N. ant. & Conſ. Itaque objectum Spei alicui eſſe futurum, non intelligitur, quod ſit futurum in re cum actuali eventu, ſed ſecundùm judicium practicum, & prudentiale, cùm de oppoſito non conſtet, & hoc judicium poteſt quidem habere reprobus, ſuam damnationem ignorans, non verò is, cui certò eſt revelata; a quo proinde præceptum ſpei tollitur.

Ex quibus ſolvuntur hæ inſtantiæ. 1. Omnis viator tenetur tendere ad ſuum terminum, eumque ſperare: Sed talis homo eſt viator, & terminus *ad quem* hominis viatoris eſt Beatitudo, viator verò conſtituitur per fidem, & ſpem. Ergo. Nam *ſolvitur dicendo*, illam eſſe veram, ſi poſſit habere dictum judicium: Vel dico, talem eſſe ſolùm viatorem negativè, ideſt, non eſſet in termino, non verò poſitivè, quia poſitivè non moveretur ad conſecutionem Beatitudinis. 2. Per revelationem objectum ſpei non mutatur, ſed eodem modo ſe habet, ac ante. *Solvitur dicendo*, eſſe ſolùm verum de objecto quoad ſe, non verò comparativè ad hunc hominem.

Ad 3. Oppoſ. diſt. primam ſeq. Cogitur deſperare negativè, C. poſitivè, N. Deſperatio ergo duplex eſt. Una negativa, quæ eſt mera omiſſio præcepti Spei, quod homo implere non poteſt, adeòque nec eſt moralis, nec peccaminoſa. Altera poſitiva, quæ eſt actus formalis, & expreſſus deſperationis, quo quis vel judicat, quòd Miſericordia Dei peccata non remittat, & ſic eſt hæreſis. Vel exiſtimat, quòd Deus ſit tam ſeverus, ut abſolutè, & non propter peccata propria tantùm, nolit alicui in particulari miſereri, & ſic eſt blaſphemia.

Ex quo patet, quòd talis homo, nec præcepto affirmativo ſpei teneatur, nec negativo de non omittendo actum ſpei, quod in priori occluditur. De actu, ſeu executivè damnatis (de quibus ibidem fit mentio) eſt diſparitas, & N. maj. quia deſperatio eſt pars damnationis ipſorum, ut dictum eſt in R. ad Q. 5. n. 65.

Ad 2. *Seq.* pat. R. ſupra Tract. 3. Exam. 3. num. 52.

Ad 3. *Seq.* admitto, quòd talis homo non teneatur ad obſervantiam legis, ſeu præcepti de actu Spei, bene tamen aliorum præceptorum; unde nego, quòd cuivis vitio ſine culpa ſe dedere poſſit. Ad prob. diſt. maj. Non tenetur proſequi media, quorum ratio formalis objectiva non manet, C. maj. ſi hæc maneat, N. maj. Tranſ. min. & diſt. ſimul conſ. Licèt ergo talis homo non teneatur ad præceptum Spei, bene tamen aliarum legum, & præceptorum, ac bonorum operum, quia manet eorum ratio formalis objectiva, non autem Spei, ut probatum eſt.

Contra S. D. dicit: *Per ſpem præmii inducitur homo ad obſervantiam præceptorum*. Ergo etiam talis homo tenetur præcepto Spei, ut alia præcepta poſſit obſervare.

Ad hoc dico S. D. velle, quòd ſpes præmii ſit quidem medium, ſed non unicum, ſeu unicè neceſſarium, quia ipſa objectiva aliorum præceptorum honeſtas potens eſt movere ad obſervantiam eorum.

Ex dictis etiam ſolvitur inſtantia, quæ ſolet objici ex illo textu S. Scripturæ: Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.

Ad 4. *Seq.* N. ant. diſparitas patet ex dictis ad 3. ſequel. quia cum revelatione futuri peccati ſtat honeſtas, & ratio formalis motiva aliorum præceptorum, & alia ad eorum obſervantiam requiſita; cum revelatione verò damnationis non manet hæc ratio formalis reſpectu ſpei, quia deficit futuritio. Unde homo, de quo eſt caſus, nequidem poteſtate antecedente poſſet præceptum Spei implere, nec dictum prudentiale judicium de futuritione elicere ob rationem mox inſinuatam; bene tamen id poſſet, quoad alia præcepta, & bona opera, ſi non formaliter, ut media ad Beatitudinem, ſaltem ut ſecundùm ſe bona, & honeſta ſunt. Hinc graviter peccavit Petrus negando, & Judas tradendo Chriſtum.

Ad 4. *Oppoſ.* diſt. ant. Licet efficaciter efficacia imperfecta, & ſecundùm quid tali, nimirum per modum deſiderii, C. ant. efficacia ſimpliciter tali, uti eſt in Spe, N. Ant. & Conſ. Solutio patet ex ſuppoſ. 1. Itaque in-

um-

impossibile, seu in oppositum illius, quod quis evidenter cognoscit, Deum absolutè velle, non potest homo tendere efficaciter, nisi efficacia imperfecta, & secundùm quid, quæ solùm est efficacia desiderii: ad Spem autem requiritur efficacia, qua voluntas intendat victoriosè superare arduitatem rei consequendæ: ad quod requiritur motus aggressivus. Hinc patri (de quo ibi fit mentio) medicina potest adhiberi ex desiderio; non ex spe evadendi mortem, quod etiam in nostro casu jam est admissum.

Ad 5 Oppos. N.Conf. ad probationem dicitur verum esse, si cætera sint paria. Disparitas est. Quia ad posse salvari sufficit possibilitas salutis, quæ manet cum dicta revelatione, uti & auxilia sufficientia: verùm ad posse sperare requiritur futuritio objecti prudenter apprehensa, ut dictum est; quæ in casu revelationis non manet. Paulò aliter dici potest, quòd talis homo possit salvari loquendo de salute speculativè, non verò practicè possibili; sed est idem dicere.

Ex dictis facilè solvuntur hæ instantiæ. 1. Possibilitas salutis petit possibilitatem mediorum: Sed inter hæc est, Ergo. 2. Ordinatus ad salutem æternam, etiam est ordinatus ad Spem ejus. Ergo.

Ad 6. N.Conf. Disparitas est; Quia hæretici possunt errores suos relinquere, & fidem veram tanquam spei regulam, ac basim amplecti, & sic objectum spei sub ratione futuri attingere: ast ille, cui facta est a Deo absoluta revelatio suæ damnationis, hanc notitiam non potest deponere, quia tenetur Deo credere: ideòque Beatitudinem sub ratione futuri non potest prudenter apprehendere.

Notandum hic, quòd si homo, de quo agimus, revelationi divinæ non crederet, fieret infidelis, & amitteret Fidem circa omnia alia credibilia, qui enim unum Fidei articulum sufficienter propositum negat, omnes, & totam Fidem negat, ut probatum est supra.

Ad 7. N.Conf. ad prob. N.Ant. si enim Deus velit hominem obligare ad aliquem actum, saltem aliquod auxilium sufficiens illi debet. Ad illud de Breviario dico esse verum, quamdiù, non retractatur mala voluntas, qua seriò retractata, abjectio Breviarii non est ampliùs voluntaria.

Ad Conf. N.Ant. ad prob. pat. dist ex R. ad 3. Oppos. Ex hactenus dictis facilè solvuntur hæ instantiæ: Supposita dicta revelatione homo tenetur adhuc se amare, se non perdere, imminens maximum malum cavere, cùm non sit Dominus vitæ corporis, vel animæ. Ergo tenetur adhuc quærere Beatitudinem: Sed hæc quæritur sperando. Ergo. 2. Physicè prædeterminatus ad aliquem actum retinet potentiam antecedentem ad oppositum, immò etsi physicè esset prædeterminatus ad desperandum, potest adhuc, & tenetur adhuc sperare. Ergo & in hoc casu. Prob. Conf. Quia prædeterminatio fortiùs movet, quàm mera externa revelatio. 3. Qui per divinam revelationem esset certus de præmotione physica, sibi deneganda ad præcepti impletionem, adhuc tenetur implere. Ergo similiter. 4. Si Deus absolutè alicui revelaret, quòd non sit facturus restitutionem rei furtim ablatæ, talis adhuc teneretur restituere. Ergo similiter. 5. Qui habet habitum Spei Theologicæ, potest sperare: Sed talis homo, quamdiù est in gratia, habet habitum Spei Theologicæ formatę, cùm hæc sit proprietas Gratiæ sanctificantis. Ergo.

QUÆRO VIII. Quandonam obligat præceptum Spei?

LXIX. Revideantur, quæ dicta sunt in hoc Tract. Exam. 2. ad Q. 2.

Resp. 1. Homo in primo instanti usus rationis (ut suprà probavimus) tenetur sibi præstituere ultimum finem, & se, omnes suos actus, fidem, spem, & amorem suum illi consecrare, adeòque & actum Spei elicere, cujus præceptum tunc per se obligat.

Resp. 2. Præceptum Spei per accidens obligat. 1. Quoties volumus Deum orare, vel de peccatis pœnitere, quia hos virtutum actus sine Spe non possumus debitè exercere. 2. Quando gravem tentationem desperationis non possumus aliter vincere. 3. Quando quis resipiscit a nefando desperationis flagitio, tenetur actum Spei elicere, ut horrendum peccatum retractet. 4. In receptione cujuslibet Sacramenti, quia per illud gratiam consequitur, quæ proinde speranda est, cujus tamen actus omissio non est speciale peccatum in Confessione exprimendum. Tandem bonus Christianus crebrò in actum Spei prorumpere debet.

LXX. *Peccatne*, qui Deo libenter cedens cęlum, desiderat perpetuò manere in terra?

Dico: Si deliberatè id desideret, peccat mortaliter contra præceptum Spei divinę, qua quilibet homo obligatur Deum, & divina præ omnibus sibi concupiscibilibus concupiscere. Sanè homo talem actum eliciens vel est Atheista, vel Atheismo vicinus.

Præsumptio.

Alterum vitium, quod Spei opponitur per excessum, est Præsumptio, de quo vide Tract. 5. Exam. 5. nu. 10. & de eo agit S.D. hic Q. 21.

QUÆRO IX. Quid est Præsumptio, & an peccatum?

LXXI. *Resp.* 1. Pręsumptio importat quandam immoderantiam, seu excessum spei; & defini-

finitur, quòd *sit vitium, vel actus voluntatis, quo bona supernaturalia inordinatè expectantur*, v.g. gratia, gloria, & similia. *Sicut* (ut ait S.D. ar.1. in c.) *cùm aliquis sperat, se veniam obtinere sine pœnitentia, vel gloriam sine meritis*.

Resp.2. Cum S.Thom. ibid. subdente. Hæc præsumptio est propriè species peccati in Spiritum Sanctum, quia scilicet per hujusmodi præsumptionem tollitur, vel contemnitur adjutorium Spiritus Sancti, per quod homo revocatur a peccato.

S.D. art.2. in c. hoc magis explicat dicens; Præsumptio habet se conformiter intellectui falso, sicut & desperatio. Sicut enim falsum est, quòd Deus pœnitentibus non indulgeat, vel quòd peccantes ad pœnitentiam non convertat, ita falsum est, quòd in peccato perseverantibus veniam concedat, & a bono cessantibus opere gloriam largiatur, cui existimationi conformiter se habet præsumptionis motus. Et ideò præsumptio est peccatum, minus tamen quàm desperatio, quoniam magis proprium est Deo, misereri, & parcere, quàm punire, propter ejus infinitam Bonitatem: illud enim secundùm se Deo convenit, hoc autem secundùm nostra peccata. Ita S.Thomas.

Et ad 2. ibid. ait: Præsumptio non importat superexcessum Spei ex hoc, quòd aliquis nimis sperat de Deo (cujus potentia, & misericordia est infinita) sed ex hoc, quòd sperat de Deo aliquid, quod Deo non convenit. Et ad 3. dicit: peccare cum proposito perseverandi in peccato sub spe veniæ, ad præsumptionem pertinet. Et hoc non diminuit, sed auget peccatum. Peccare autem sub spe veniæ quandoque percipiendæ, cum proposito abstinendi a peccato, & pœnitendi de peccato, hoc non est præsumptionis, sed hoc peccatum diminuit: quia per hoc videtur habere voluntatem minùs firmatam ad peccandum. Hæc ibi.

Essetne peccatum præsumptionis, & specialiter in Confessione exprimendum, peccatum grave iterare ideò, quia primùm simile admisit, eadem opera expiandum?

Dico: Quòd sit gravis præsumptio, & circumstantia necessariò exprimenda.

Ratio: Quia talis præsumit, & sibi pollicetur, quòd tam facilè plurium peccatorum mortalium remissionem sit accepturus, quàm unius. Ergo.

De Præsumptione etiam actum est suprà Tractat.5. Exam.1. num.7. & 15. Sed sub alia ratione.

EXAMEN V.

De Charitate, de qua S.Thomas agit q.23. per 8. art. & de ordine diligendorum, de quo q.26. per 13. art.

QUÆRO I. Charitas quid est, quod objectum ejus, ac præceptum?

LXXII. *Resp*.1. Charitas definitur, quòd sit virtus Theologica, qua voluntas Deum diligit tanquam summum bonum propter se, & proximum propter Deum.

Resp.2. Objectum formale Charitatis tam *quod*, seu terminativum, quàm *quo*, seu motivum, est sola Bonitas divina, non verò ut abstrahens a creata, & increata.

Ratio: Virtus purè Theologica debet habere objectum formale purè divinum: Sed Charitas est virtus purè Theologica. Ergo.

Respond. 3. Objectum materiale primarium Charitatis est Deus, secundarium est proximus, nimirum homo, & Angelus Beatitudinis capax.

Ratio: Quia Deus diligitur propter se, & proximus propter Deum. Dixi, *Beatitudinis capax*, ad excludendos dæmones, & homines damnatos.

Resp.4. Eadem specie virtus Charitatis est, qua Deus propter se, & proximus diligitur propter Deum.

Ratio: Quia utraque hæc dilectio habet idem objectum formale, ut pulchrè explicat S.D. hìc q.25. ar.1. ubi videatur. Quia ratio diligendi proximum est Deus.

Oppono: Juxta S.Thom. infrà q.103. ar.3. Cultus Latriæ, quo Deum colimus, specie differt a cultu Duliæ, quo colimus Sanctos propter Deum. Ergo similiter.

Nego Conseq. Disparitas est, quia respectu duliæ, qua colimus Sanctos propter Deum, Deus solùm est motivum extrinsecum, motivum enim intrinsecum est propria, & intrinseca Sanctorum excellentia: respectu verò dilectionis proximi divina bonitas se habet, ut motivum intrinsecum.

Resp.5. Præceptum charitatis per se obligat omnem hominem in primo instanti morali usus rationis. Pro quo revidenda sunt, quæ diximus de præcepto Fidei in hoc Tract. Exam.2. in R. ad Q.2. ad Q.4. Et Exam. præcedenti in R. ad Q.8. de præcepto Spei.

Resp.6. Præceptum Charitatis obligat, quotiescunque est periculum labendi in odium Dei, nisi actus Charitatis eliciatur. Item, dum quis in peccato mortali existens non habens copiam Confessarii exponitur periculo vitæ, tunc enim tenetur elicere perfectam contritionem (cùm sine ea non possit salvari)

vari) hæc autem includit Charitatem. Item obligat quemvis constitutum in articulo mortis, & hoc ex præcepto naturæ, quo jubemur in eò articulo omni meliori modo animæ consulere; consulitur autem optimè per actum Charitatis. Tandem obligat in periculo aliàs succumbendi tentationi contra quamcunque virtutem a Charitate distinctam.

QUÆRO II. Estne Charitas virtutum omnium præstantissima, & aliarum forma, ita ut nulla vera virtus possit esse sine illa?

LXXIII. Ante R. Not. 1. ex S. Thom. 3. p. qu. 50. ar. 5. quòd, aliquid esse simpliciter tale, dupliciter intelligatur. 1. Quia est absolutè tale, id est, sine addito. 2. Quia est omnibus modis tale. Unde fit, quòd aliquid simpliciter, seu absolutè sit perfectius altero, non tamen omnibus modis: aliquando verò utroque modo. Sicut corpus incorruptibile simpliciter, & absolutè est perfectius corpore corruptibili, non tamen omnibus modis, quia corpus corruptibile potest informari ab aliqua forma, modo quidem corruptibili, ast sic, ut forma in entitate excedat corpus incorruptibile, qualis forma est anima rationalis: è contra substantia spiritualis non solùm absolutè, sed omnibus modis est perfectior quàm corporea, nec sub ulla ratione ab ea exceditur.

Not. 2. Charitatem posse dupliciter accipi. 1. In esse entis, sive in esse habitus, & qualitatis secundùm physicam entitatem. 2. In esse moris, & virtutis, & sub propria ratione Charitatis, seu amicitiæ erga Deum, & in quantum est radix meriti.

Not. 3. Quòd perfectio entitiva habitus, vel actus, ex parte principii sumatur quidem ex modo, quo potentia procedit; quia tamen modus potentiæ ordinatur ad attingendum objectum, completè, & adæquatè sumitur ex illo, prout terminatur ad objectum, seu prout includit attingentiam objecti, in qua perfectio, & specificatio actus compleatur. His notatis

Respondeo 1. Charitas non solùm in genere moris, & virtutis, sed etiam in esse entis, est simpliciter absolutè perfectior Fide, aliisque habitibus supernaturalibus, qui sunt in homine Viatore. 1. *Pars* est contra Lutherum, qui, cùm doceat hominem per solam Fidem justificari, docet, eam in esse moris esse perfectiorem charitate: sed obstant multa Sacræ Scripturæ loca, ut 1. Cor. 12. & 13. *Major horum est Charitas* Matth. 22. &c. quę loca saltem convincunt majorem perfectionem in esse moris.

Ratio 1. partis est: Inter virtutes Theologicas, & alias supernaturales illa simpliciter in esse moris est perfectior, quę perfectiùs attingit Deum, juxta S. Thom. hic q. 23. ar. 6. in corp. quę hominem facit Deo gratum, bonum, & perfectum, tanquam Christianæ perfectionis Summa, & ad quam ordinantur omnia præcepta, ac consilia tam Veteris quàm Novę Legis, & a qua procedit omne meritum. *Subsumo* 1. Sed Charitas perfectiùs attingit Deum quàm Fides, & Spes (idem consequenter est de aliis virtutibus) quia Fides attingit Deum in quantum ex ipso nobis provenit cognitio veri: Spes, secundùm quod ex eo nobis provenit adeptio boni; Charitas verò sic attingit Deum, ut in ipso sistat, juxta illud Joann. 14. *Qui manet in Charitate, in Deo manet*. Ergo. *Subsumo* 2. Sed Charitas est Christianæ perfectionis Summa, est amicitia cum Deo, & de ea dicitur 1. ad Timoth. 1. *Finis præcepti Charitas*, ab ea procedit omne meritum, & ultima dispositio ad gratiam. Ergo.

Not. 3. quòd duplex sit amor, unus amicitiæ, seu benevolentiæ; alter amor concupiscentię. Primus est, quo quis vult bonum ipsi amato, seu terminatur ad bonum amici, ut bonum ipsius est, & hic est de ratione Charitatis, ut si amem Deum propter bonitatem, qua sibi, seu in se ipso; non verò qua mihi bonus est. Secundus est, quo quis vult bonum amici, in quantum redundat in bonum ipsiusmet amantis, & quasi in interesse ipsius.

Ratio 2. partis ex S. D. pro 1. parte jam est insinuata, quæ etiam probat de esse entis. Et quòd S. Thom. hanc excellentiam præ Fide attribuat Charitati, clarè patet; quia art. 6. cit. sibi hoc obiicit argumentum; Altioris potentiæ altior est virtus, sicut & altior operatio: Sed intellectus, in quo est fides, est altior voluntate, in qua est Charitas. Ergo Fides est altior Charitate. Quod argumentum, ut constat, loquitur de excellentia physica: unde nisi S. Thomas agnosceret in Charitate majorem perfectionem in esse entis, seu physicam, potuisset unico verbo illud diluere, dicendo, non esse contra se, eò quòd agat solùm de majore perfectione morali; noluit tamen hoc dicere, sed aliter respondet, dicens: Operatio intellectus completur, secundùm quod intellectum est in intelligente. Et ideò nobilitas operationis intellectualis attenditur secundùm mensuram intellectus. Operatio autem voluntatis, & cujuslibet virtutis appetitivæ perficitur in inclinatione appetitus ad rem, sicut ad terminum: ideò dignitas operationis appetitivæ attenditur secundùm rem, quæ est objectum operationis. Ea autem, quæ sunt infra animam, nobiliori modo sunt in anima, quàm in seipsis: quia unumquodque est in aliquo per modum ejus, in quo est, ut habetur in libro de causis. Quæ verò sunt supra animam, nobiliori modo sunt in seipsis, quàm sint in anima. Et ideò eorum, quæ sunt infra nos, nobilior est cognitio, quàm di-

dilectio. Propter quod Philosophus in 7. Ethic. prætulit virtutes intellectuales moralibus. Sed eorum, quæ sunt supra nos, & præcipuè dilectio Dei, cognitioni præfertur. Et ideò Charitas est excellentior Fide. Hæc S. Thomas. Quæ verba clarè probant de perfectione physica.

Iterùm S. D. sibi obiicit aliud argumentum: Illud, per quod aliud operatur, videtur esse inferius eo, sicut minister, per quem operatur dominus, est inferior domino: Sed *Fides per dilectionem operatur* ad Gal. 5. Ergo Fides est excellentior Charitate. Respondet dicens: *Fides non operatur per dilectionem, sicut per instrumentum, ut dominus per servum, sed sicut per formam propriam. Et ideò Ratio non sequitur.*

Not. Charitati non esse essentiale, quòd reguletur per Fidem, ac cognitionem obscuram, sed convenire hoc ei solùm per accidens pro statu viæ: Sed, quia est prima proprietas gratiæ sanctificantis (quæ est semen gloriæ) per se petit regulari lumine gloriæ, ac clara visione Dei. Ex quo solvitur hæc instantia: Regula est perfectior regulato: Sed Fides est Regula Charitatis. Ergo.

Resp. 2. Simpliciter vera virtus sine Charitate esse non potest. Ita S. D. hîc q. 23. ar. 7.

Ratio S. D. est: Virtus vera simpliciter est illa, quæ ordinat ad principale bonum hominis, nimirum ad ultimum finem; sicut etiam Philosophus in 8. Ethic. dicit: Quòd virtus est dispositio perfecti ad optimum: Sed sola Charitas ordinat hominem simpliciter, & perfectè ad ultimum finem verum, ab hoc enim homo in peccato mortali existens est aversus. Ergo.

In R. ad 1. ibid. ait S. D. Sine Charitate potest quidem esse aliquis actus bonus ex suo genere, non tamen perfectè bonus, quia deest debita ordinatio ad ultimum finem. Plura de his dicta sunt supra Tract. 4. Exam. 1. ad Q. 9. n. 15.

Resp. 3. Charitas est omnium aliarum virtutum forma. Ita S. D. ar. 8.

Ratio ejus est: In moralibus, quod actui dat ordinem ad finem, dat ei & formam, quia finis est objectum, & quasi forma voluntatis, quæ est principium actuum moralium: Sed, ut dictum est, per Charitatem omnium aliarum virtutum actus ordinantur ad ultimum finem. Ergo ipsa dat formam aliarum virtutum actibus, seu est virtutum forma, non quòd sit forma essentialis, vel exemplaris, sed magis effectiva, ut ait S. D. ad 1. in quantum ab ea imperantur ad finem Charitatis. Et in hoc sensu Charitas etiam dicitur aliarum virtutum finis, ut ait ad 3. Et sub alia diversa ratione dicitur earum fundamentum, & radix, in quantum nimirum ab ea sustentantur, & nutriuntur, ut inquit ad 2.

QUÆRO III. Charitas amittiturne per unicum peccatum mortale?

LXXIV. *Resp.* affirm. cum S. Thoma hîc q. 24. ar. 12. *Ratio ejus est*: Unum contrarium per aliud contrarium superveniens tollitur: Sed quodvis peccatum mortale contrariatur Charitati secundùm propriam rationem, quæ consistit in hoc, quòd Deus diligatur super omnia, & quòd totaliter se illi subiiciat, omnia sua referendo in ipsum. Ergo impossibile est simul stare in eodem.

QUÆRO IV. Quem ordinem servat Charitas inter diligendos, seu quem debet magis diligere? De hoc S. D. agit hîc q. 26. per 13 ar.

LXXV. Ante R. Not. 1. quòd, magis diligi, possit contingere dupliciter. 1. Magis intensivè, quando nimirum quis fortiori conatu, ac majori fervore diligit unum quàm alium: quæ majoritas pensatur ex parte subjecti amantis. 2. Appretiativè, quando nimirum quis ita diligit unum præ alio, ut paratus sit potiùs alium relinquere, quàm huic displicere, & eum offendere: sicque hæc majoritas pensatur ex parte amici amati, juxta majorem æstimationem ejus. Sicut subindè aliqua domicella intensivè magis amat catellum quàm pretiosam gemmam, ast hanc magis appretiativè.

Not. 2. quòd per proximum intelligatur omnis homo capax beatitudinis, sive is sit Gentilis, Judæus, Turca, hæreticus, sive Catholicus, sive inimicus: & hunc proximum tenetur homo diligere sicut seipsum. Quæ dilectio consistit in duobus. 1. Ut quis erga ipsum habeat interiorem affectum propter nostram similitudinem, & propter præceptum Christi. Ut illius bonum procuremus, & impediamus malum, quando commodè possumus; ut magis patebit in sequentibus. His notatis

Resp 1. Licèt Charitas ex natura sua inclinet ad diligendum Deum magis intensivè, quàm seipsum, & proximum; de facto tamen, & in exercitio aliquando inclinat ad diligendum magis intensivè seipsum, & proximum, ac ideò non obligat, ut Deum diligamus magis intensivè.

Ratio 1. p. est: Omnis habitus ex natura sua immediatiùs, & intensiùs inclinat in objectum primarium, quàm in secundarium, & Charitas ex sua natura inclinat ad magis diligendum id, quod est melius, & diligibilius: Sed Deus est objectum primarium Charitatis, & melius: proximus verò est objectum secundarium. Ergo.

Declaratur ulteriùs. Licèt Charitas secundùm se considerata semper inclinet ad intensiùs diligendum Deum, quàm seipsum, & proximum, non tamen considerata, ut nobis infusa, quia nobis infunditur juxta modum nostrum, qui est operari liberè; proinde possumus habitu Charitatis in exercitio interdum erga Deum remissiùs, uti, quàm erga proximum, manente radicali inclinatione ad diligendum intensiùs Deum. Idem patet in aliis habitibus. Ex his solvi potest

potest hæc instantia: quod rei convenit ex natura, semper ei convenit. Item habitus magis inclinat erga objectum formale, quàm materiale: Sed Charitati ex natura convenit magis inclinare erga Deum, & Deus est objectum ejus formale, proximus verò est objectum materiale. Ergo.

Ratio 2. p. Homo habens Charitatem potest majori fervore, non solùm ex propriis viribus, sed etiam ex Charitate causato, conari ad dilectionem sui ipsius, & proximi, quàm Dei, qui est ratio formalis diligendi proximum. Ergo. Prob. ant. Intensio dilectionis non est attendenda per comparationem ad rationem diligendi, sed per comparationem ad subjectum, seu hominem, qui diligit. Ergo. Ant. est S. Th. hic q.26.ar.7. in c. Et patet: quia aliàs cum eadem intentione dilectionis Dei non posset unus proximus ex Charitate intensiùs diligi, quàm alter, quia respectu utriusque est eadem ratio formalis diligendi: Sed hoc est falsum. Ergo.

Ratio 3. p. est: Præceptum Charitatis ad sui impletionem nullam requirit determinatam intensionem, sed impletur actu quantumvis remisso, veræ dilectionis Dei, quia per eum homo adhæret Deo tanquam ultimo fini, & ut loquitur Apost. 1. Cor. 6. *efficitur unus Spiritus cum eo*. Et certè opposita sententia requirens actum intensissimum, hominem subjicit multis scrupulis, cùm talis actus non bene possit cognosci. Ergo.

Resp. 2. Homo obligatur ex Charitate plus appretiativè diligere Deum, quàm seipsum, & proximum. Est de Fide, & inculcatur in variis Sacræ Scripturæ locis.

Ratio: Homo obligatur ex Charitate diligere Deum super omnia: Sed non potest Deum diligere super omnia, nisi ipsum diligat plus appretiativè, quàm se ipsum, & proximum, qui enim creaturam pluris æstimat, quàm Creatorem, non diligit eum super omnia. Ergo.

Resp. 3. Ex Charitate magis diligendi sunt, qui nobis sunt conjunctiores, quàm qui his sunt meliores. Ita S. D. q. 26. ar. 7.

Ratio: Licèt meliores actu plus participent rationem diligendi, scilicet bonitatem supernaturalem, & conjunctionem cum Deo, ii tamen, qui sunt nobis conjuncti, illa ratione non carent, & insuper in eis invenitur vinculum naturale consanguinitatis, vel quia concives sunt, quod Charitas etiam respicit. Ergo.

Not. Quod tota præsens doctrina de ordine Charitatis solùm intelligatur, quantum est ex parte Charitatis, & rebus ipsis secundùm se consideratis: nam ex aliqua circumstantia fieri potest, ut ordo ille non sit servandus. Item intelligitur de necessitate extrema, extra hanc enim licet ordinem præterire, & interdum majus bonum velle amico, quàm parenti, aut fratri, dummodò homo non deficiat in exercitio debito secundùm præceptum aliarum virtutum, scilicet Orationis, Eleemosynæ, &c. in quibus Charitas ordinem ponit. Unde hic solùm determinatur, quisnam in extrema necessitate sit magis diligendus, ita ut ei præ alio in consimili necessitate constituto sit succurrendum.

Resp. 4. Parentes, & filii sunt magis diligendi quàm quivis alius, licèt sit insignis benefactor, qui eum a morte, aut alia gravi calamitate liberavit.

Ratio: Inhumanum videtur relinquere patrem bonum, aut filios pios, & subvenire amicis particularibus quantumlibet magnis; ut enim ait S. Thomas infrà q. 31. ar. 3. ad 3. nullius benefactoris beneficium est tantùm sicut Parentum, & ideò parentes in compensandis beneficiis sunt omnibus aliis præferendi, nisi necessitas ex alia parte præponderaret, vel alia conditio. Ergo.

Deinde licèt parentes nihil debeant filiis, sed filii parentibus, filii tamen sunt aliquid parentum. Ergo sicut quilibet cuicunque benefactori debet præferre selpsum, ita & filium.

Resp. 5. Per se loquendo magis diligendus est pater, quàm mater, & pater carnalis magis, quàm spiritualis, & pater magis, quàm filius.

Ratio 1. p. est: ut arguit S. Th. ar. 10. Pater & mater amantur, ut principia quædam naturalis originis: Sed pater habet excellentiorem rationem principii utpotè agentis, quàm mater, quæ est principium per modum patientis, & materiæ. Ergo.

Hoc intelligendum est, ait S. Th. ibid. in c. per se, nimirùm de patre in quantum pater est, quia per accidens potest fieri oppositum, ut si intercurreret ratio boni communis, aut mater esset valdè benefica erga filios tam in temporalibus, quàm in spiritualibus; pater verò vitiosus, & circa curam filiorum negligens.

Ratio 2. p. Licèt Religiosus in exercitiis monasticis debeat magis cooperari Patri spirituali, quàm carnali, extra tamen hæc exercitia majori debito obstringitur Patri carnali, quàm spirituali: quia ratio debiti gratitudinis, & pietatis erga Patrem carnalem longè antiquior est, quàm erga Patrem spiritualem. Ergo prius solvenda est, dum tempus occurrit, modò Religiosus non deficiat in exercitiis spiritualibus sui status erga Patrem spiritualem. Idem dicendum est de Fratribus spiritualibus, & carnalibus.

Ratio 3. p. Tum quia pater filio communicat propriam speciem: Sed ex hac communicatione nascitur majus debitum diligendi patrem. Ergo. Tum etiam, quia, licèt filius sit aliquid patris, non tamen est ipse pater.

ter. Ergo licèt quis in casu necessitatis non teneatur deserere seipsum propter patrem, benè tamen filium.

*Resp.*6. Pater, & mater sunt magis diligendi, quàm uxor, hæc tamen magis diligenda est, quàm filius. Ita S D. ar.11.

Ratio: In primis debitum erga parentes est antiquius: & ratio boni, quæ est objectum dilectionis, eminentior est in parentibus, quia hi diliguntur sub ratione principii. Ergo pater, & mater magis diligendi sunt, quàm uxor. Deinde uxor diligitur ut comprincipium ad filiorum procreationem, filius autem diligitur ut effectus: Sed comprincipium habet rationem excellentioris boni, quàm effectus. Ergo uxor est magis diligenda, quàm filius.

Oppono 1. Nullus dimittit rem aliquam, nisi pro re magis dilecta: Sed Gen.2. dicitur, quòd propter uxorem relinquet homo Patrem, & Matrem. Ergo magis debet diligere uxorem. 2. Apost. ad Ephes.5. dicit, quòd viri debent diligere uxores sicut seipsos: Sed homo debet magis diligere seipsum, quàm Parentes. Ergo & uxorem.

Utrumque solvit S.Thomas art.11. dicens: Non quantum ad omnia deseritur Pater, & Mater propter uxorem; in quibusdam enim magis debet homo assistere parentibus, quàm uxori: sed quantum ad unionem carnalis copulæ, & cohabitationis, relictis Parentibus homo adhæret uxori.

In verbis Apostolicis non est intelligendum, quòd homo debeat diligere uxorem suam æqualiter sibiipsi, sed quia dilectio, quam aliquis habet ad seipsum, est ratio dilectionis, quam quis habet ad uxorem sibi conjunctam. Hæc S.D.

*Resp.*7. Benefactor insignis, qui aliquem a morte, aut alia gravi calamitate, cum ingenti periculo vitæ, aut magnis suis expensis liberavit, magis diligendus est, quàm frater, soror, aut consanguineus in 2. & 3. gradu.

Ratio: Major ratio debiti est erga talem benefactorem, quàm erga quemcunque consanguineum. Ergo. Ant. prob. Ibi est major ratio debiti, ubi est major ratio boni, quæ est formalis ratio diligendi: Sed major ratio boni est in tali benefactore, quàm in consanguineis. Ergo. Min. prob. Ibi est major ratio boni, ubi est ratio principii: Sed hæc est in benefactore, quia beneficiatus est quasi quoddam opus benefactoris, unde consuevit dici de aliquo: Iste est factura illius, ait S.Thom. ar.12. in c. Ergo.

QUÆRO V. Suntne peccatores, & inimici diligendi, & quæ dilectionis signa eis exhibenda?

LXXVI. *Resp.*1. Peccatores sunt ex Charitate diligendi. Ita S.D. hìc q.25. ar.6. juxta distinctionem mox dandam.

Ratio S.D. est; S.August. dicit in 1. de doctr. Christ. Cùm dicitur, Diliges proximum tuum, manifestum est, omnem hominem, nimirùm gratiæ, & beatitudinis capacem, proximum esse: Sed peccatores non desinunt esse homines, quia peccatum non tollit naturam. Ergo.

Declarat hoc S.Thom. dicens: In peccatoribus duo possunt considerari, scilicet natura, & culpa; secundùm naturam quidem, quam a Deo habent, capaces sunt beatitudinis, super cujus communicatione Charitas fundatur. Et ideò secundùm naturam suam sunt ex Charitate diligendi, sed culpa eorum Deo contrariatur, & est beatitudinis impedimentum. Unde secundùm culpam sunt odiendi quicunq; peccatores etiam Pater, & Mater, & propinqui, ut habetur Luc.14. Hæc S.D.

Et juxta hoc explicat illud Psal.118. *Iniquos odio habui*, id est, in quantum iniqui sunt, seu iniquitatem ipsorum. Et hoc est perfectum odium, de quo Psal.138. *Perfecto odio oderam illos*. Ita in R. ad 1. In R. ad 2. docet S. D. quòd, quando peccatores in maximam malitiam incidunt, & insanabiles fiunt, de quibus magis præsumitur aliorum nocumentum, quàm eorum emendatio, secundùm legem divinam, & humanam præcipiantur occidi. Et tamen hoc facit Judex non ex odio ipsorum, sed ex amore Charitatis, quo bonum publicum præfertur vitæ singularis personæ. Ex quo intelligitur sensus illius Exod.23. *Maleficos non patieris vivere*.

In R. ad 3. explicat S.Thom. in quo sensu Sancti peccatoribus optant mala, juxta illud Psal.9. Convertantur peccatores in infernum. Et ait, posse intelligi tribus modis; uno modo per modum prænuntiationis, non per modum optationis, ut sit sensus: Convertantur peccatores in infernum, id est. Convertentur. Alio modo per modum optationis, ut tamen desiderium optantis non referatur ad pœnam hominum, sed ad justitiam punientis, secundùm illud Psal.57. Lætabitur justus, cùm viderit vindictam; quia nec ipse Deus puniens lætatur in perditione impiorum, ut dicitur Sap.1. sed in sua justitia, quia justus Dominus, & justitias dilexit. Tertiò, ut desiderium referatur ad remotionem culpæ, non ad ipsam pœnam; ut scilicet peccata destruantur, & homines remaneant. Hæc S.D.

In R. ad 5. S.D. explicat, quomodo liceat cum peccatoribus convivere; & dicit, hoc infirmis quidem est vitandum propter periculum, quod eis imminet, ne ab eis subvertantur; perfectis autem, de quorum corruptione non timetur, laudabile est, quòd cum peccatoribus conversentur, ut eos convertant. Si enim Dominus cum peccatoribus manducabat, & bibebat, ut dicitur Matth.9. convictus tamen peccatorum, quantum ad consortium peccati, vitandus est

est omnibus. Et sic dicitur 2.Cor.6. Exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis, scilicet secundùm peccati consensum. Hæc S.D.

*Resp.*2. Probabilius est, quòd ex præcepto naturali omnes teneamur diligere inimicos nostros, eisque exhibere signa dilectionis communia, non tamen specialia, nisi in præparatione animi, & casu necessitatis. Hæc S.D.qu. 25.ar.8. & 9.

Intelligitur proportionabiliter juxta mox dicta, & patet ex multis S.Scripturæ locis, in quibus monemur, & jubemur non quærere ultionem, oblivisci injuriæ, non reddere malum pro malo. Et specialiter Matth.5. dicit Christus: Audivistis, quia dictum est antiquis: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Sed circa hunc textum

Not.1. Christum non voluisse dicere, quòd apud antiquos fuerit lex, aut legi insertum, quòd inimici sunt odio habendi, sed dicendo, audivistis, quia dictum est antiquis, &c. significare voluit, quòd antiqui Judæi ex illo Lev.9. diliges amicum, intulerint hanc consequentiam: Ergo odio habebis inimicum tuum, contra illud Exodi 23. Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc eum. Si videris asinum inimici tui jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo. Quia ergo Judæorum illatio pessima fuit in lege veteri, non aliter concessum fuit odium inimico, quàm in lege Nova, sed æquè prohibitum in sensu explicando, nimirum ut inimicus est. Unde Christus dicendo, Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, non correxit legem, cùm nulla fuerit lex de inimicis habendis, sed correxit malum intellectum legis.

Not.2. ex S.Thom.q.25.a.8. circa sensum Responsionis 2. inimicum posse dupliciter considerari. 1. Ut inimicus est, faciens cum peccato aliquod malum proximo. 2. Ut est proximus, seu homo, & confrater, ejusdem naturæ consors, & beatitudinis capax. Primo modo inimicum non esse diligendum, certum est, quia hoc esset velle malitiam ejus: unde loquimur de 2. modo.

Not.3. Signa dilectionis, & beneficia, alia esse communia, quæ nimirum quibusvis hominibus communiter exhibentur, ut sunt communes orationes; communes eleemosynæ, mercium expositarum venditio, distributio bonorum communium, sive hæc fiat ex debito, sive ex mera liberalitate, v.g. totum aliquod collegium, vel familiam invitando ad prandium: item resalutatio, responsio, &c. vel, ut alii loquuntur, communia dilectionis signa sunt, quæ Christiano debentur a quovis Christiano in communi, concivi a concive, cognato a cognato, &c. Specialia dilectionis signa sunt, quæ præstantur determinatis personis, aut singularibus amicis, v.g. salutare, alloqui, ægrotum invisere, mœstum consolari, hospitio excipere, familiariter cum aliquo agere, vitrum vini, ut Germanis solemne est, in camara charitatis propinare. Cæterùm supponitur hic, quòd ob aliquas circumstantias occurrentes, v.g. ratione scandali, &c. contingere possit, quòd teneatur inimico majora dilectionis signa exhibere, quàm præceptum charitatis absolutè, & secundùm se (qualiter de eo loquitur Resp.2.) præscribat. His notatis, 1. *pars*, quòd scilicet tenemur diligere inimicos, patet ex adductis verbis Christi.

2.*pars*, quòd scilicet teneamur præcepto naturali, patet ex illo Legis naturæ proprio. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Nemo autem vult, ut sibi reddatur malum pro malo a particulari homine, sed ut sibi in necessitate existenti succurratur. Unde & ipsi infideles hanc obligationem non ignorant, ut patet ex libr.28. Dialogorum Platonis, ubi ait; Nulli faciendum est malum, etiamsi ab ipso passus sis injuriam.

Ex quo clarè patet, quòd aliqui malè distinguant, dicentes, quòd de dilectione inimicorum solis perfectis detur præceptum, minoribus autem solùm consilium: patet, inquam, quia a præceptis naturæ nemo eximitur.

Item patet solutio hujus Instantiæ. Unaquæque res naturaliter odio habet id, quod est sibi contrarium: Sed inimici sunt nobis contrarii. Ergo. Min. enim est vera de inimicis in quantum sunt inimici, non verò ut sunt homines, & beatitudinis capaces, ut distinguit S. Thom. ar.8. ad 2.

3.*pars*, quòd scilicet teneamur inimicis exhibere communia signa dilectionis, est S.Thom. q.25.ar.9. dicentis, & eam sic probantis: Sunt quædam signa, vel beneficia dilectionis, quæ exhibentur proximis in communi, putà, cùm aliquis orat pro omnibus fidelibus, vel pro toto populo, aut aliquod beneficium impendit toti Communitati, & talia inimicis exhibere est de necessitate præcepti, si enim non exhiberentur inimicis, hoc pertineret ad livorem vindictæ. Ita S.D. Idem patet ex adducto principio Legis naturæ: *Quid tibi non vis fieri*, *&c.* Nos autem vellemus nobis exhiberi communia signa dilectionis. Immò esset occasio de novo scandalizandi, tum alios id advertentes, tum ipsum inimicum, odii fomitem ei subministrando.

Ultima pars de signis specialibus est etiam S. Thom. ar. mox citato, ubi subdit; Alia sunt beneficia, vel dilectionis signa, quæ quis exhibet particulariter aliquibus personis, & talia inimicis exhibere non est de necessitate salutis, nisi secundùm præparationem animi, ut scilicet subveniatur eis in articulo necessitatis secundùm illud Prov.25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, da illi potum; sed quòd propter articulum necessitatis hujusmodi

di beneficia aliquis inimicis exhibeat, pertinet ad perfectionem charitatis. Hæc S. D.

Ratio etiam est: Quia specialia dilectionis signa actu, & extra casum necessitatis est nobis liberum (secluso scandalo) exhibere, cui volumus, nec tenemur exhibere etiam iis, qui non sunt inimici, nec offendimus illos ea non exhibendo: Ast in præparatione animi, & casu necessitatis tenemur ea exhibere omni proximo. Ergo & inimico.

Ex dictis sequuntur hæ resolutiones.

LXXVII. 1. Si tibi obviet inimicus tuus, non teneris illum salutare, vel alloqui, quia hæc sunt signa dilectionis specialia, & actus liberi inter personas æqualis conditionis. Et licèt inimicus sit aliàs valde notus, aut conjunctus, negatio allocutionis, aut salutationis non esset peccatum mortale, quia solùm opponitur affabilitati, quæ ad veniale obligat. Hoc autem solùm est verum per se loquendo, quia ex circumstantiis posset esse mortale; si nimirum cederet in magnam injuriam, aut alii scandalizarentur, aut si salutatione posset quis inimicum sibi, & Deo reconciliare.

2. Si inimicus tibi obvians te salutet, teneris eum resalutare, eo quòd hoc spectet ad communia amoris signa; nisi inimicus esset notabiliter inferioris conditionis, ut servus respectu viri Nobilis, filius respectu Patris, subditus respectu Prælati, tunc enim Præsumendum est talem negationem non fieri animo malevolo. Sed in his omnibus opus est prudentia, & circumspectione circumstantiarum, quia alii ordinariè inde sumunt malum exemplum, præsertim si plures adsint, & resalutentur omnes excluso inimico.

3. Qui toti Communitati præstat beneficium, non potest excipere inimicum, quia ipsi, in quantum est pars Communitatis, competit jus gaudendi beneficiis communibus, nisi fors etiam plures excluderentur non inimici, tunc enim etiam inimici sine scandalo possunt excludi: vel etiam, nisi qui beneficium præstat, sit Judex, vel Prælatus, qui potest delinquentem punire excipiendo illum, si delictum sit tale, ut tali mereatur privari gratia.

4. Si inimicus tuus sit in extrema indigentia, teneris ipsum alere, excipitur inimicus Reipublicæ injustum contra eam bellum gerens, quem, cùm possis occidere, alere non teneris, nisi quando sunt induciæ in bello, tunc enim non licet eum occidere.

5. Si inimico tuo, qui verè, & non ex vana tua apprehensione talis est, desideres aliquod malum temporale (quod non sit justo gravius) in quantum ipsi conducit, v. g. morbum, vel adversitatem, ut emendetur a peccatis, & nullatenus ex vindicta, non est peccatum; si verò ex vindicta super eum ores Psalmum 108. mortaliter peccas.

6. Quærere vindictam inimici publicam, non ex livore, sed ex zelo justitiæ, & boni communis, & secluso scandalo est omnino licitum, modò omnis pravus affectus sit depositus, nec extra judicium eum ullo modo lædas, sive in fama, sive in rebus externis; hoc enim non licet.

7. Si deposito interiori odio ex ejus aspectu, memoria, vel illatæ injuriæ mentione insurgat aliquis motus, seu passio indeliberata, non est peccatum, vel ad summum veniale; quæ tamen potest fieri mortalis, si procederet ex renovato interno gravi odio.

QUÆRO VI. Quis modus reconciliandi inimicos?

LXXVIII. *Resp.* 1. Is, qui proximum offendit, tenetur proxima occasione pro ratione circumstantiarum loci, temporis, personarum, negotiorum, omnibus postpositis, procurare reconciliationem.

Hoc est expressum Domini præceptum Matth. 5. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid adversùm te, relinque munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo, &c.

Resp. 2. Si uterque offendit, seu læsit, is, qui prior causam dedit, provocando alterum, prior esse debet in procuranda reconciliatione; ad quam procurandam per se loquendo, nisi aliæ circumstantiæ adsint, non tenetur ille, qui planè non læsit, sed solùm qui læsus est. Ita constat ex citatis verbis Christi, *Si frater tuus habet aliquid adversùm te*, id est, si eum læsisti, offendisti, &c.

Resp. 3. Qui læsus est, tenetur reconciliationem rationabiliter oblatam acceptare. Ita: Jubet Deus Luc. 17. *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum, & si pœnitentiam egerit, dimitte illi. Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me, dimitte illi.*

Dixi *rationabiliter oblatam*, quod fit, quando, qui offendit, agnoscit culpam, deprecatur pro modulo suo, & loci consuetudine, paratus damnum illatum resarcire, &c.

Resp. 4. Si offensus videat inimicum suum esse omnino obstinatum, nec posse ullatenus induci, ut ipse prior de reconciliatione agat, videtur offensus in eo statu teneri per accidens, & ad tollendum scandalum, vel si ex alio capite hoc esset inimico debitum, ad id teneri, *ut vincat in bono malum*, juxta præceptum Apost. Rom. 12.

Resp. 5. Si offensus etiam in casu debiti talia deneget inimico, non statim condemnandus est peccati mortalis, si nimirum solùm neget

neget ex aliqua animi aversione, sine periculo gravis scandali, vel damni, & non ex gravi interno odio, quo grave malum desideret ei, qui læsit. In his omnibus Confessario magna opus est prudentia; nec potest una certa regula statui.

QUÆRO VII. Estne magis meritorium diligere inimicum, quàm amicum?

LXXIX. Ante R Not. Si dilectio inimici procedat ex Charitate intensa, amici verò ex Charitate remissa, certum est, dilectionem inimici esse magis meritoriam: quæstio autem præsens est hæc, si tanta intensione diligatur inimicus, quanta amicus propter Deum, ita ut uterque actus sit intensivè æqualis, v.g ut sex, & tota differentia solùm consistat in hoc, quòd unus, qui diligitur, sit amicus, alter inimicus, quis horum actuum sit magis meritorius? Hoc Notato

Resp. Simpliciter, & absolutè loquendo, seu per se, & cæteris paribus dilectio amici est melior, & magis meritoria quàm inimici. Ita S. Th. hic q.27. ar.7. in c.

Ratio S.D. est: Ille actus simpliciter, & absolutè est melior, consequenter magis meritorius, qui est melioris, & excellentioris objecti, & in quo est major ratio virtutis; ad hanc enim sequitur major bonitas, & ad hanc major ratio meriti, tanquam proprietas bonitatis: Sed sic est de dilectione amici. Ergo. Min. prob. pro 1. parte: Dilectio amici tendit in ipsum, quatenus est amicus tam Dei, quàm noster in actu, dilectio verò inimici tendit in ipsum, quatenus est amicus tam Dei, quàm noster, solùm in potentia: Sed amicus in actu est objectum melius, & excellentius. Ergo. Prob. eadem min. pro 2. parte, scilicet, quòd in dilectione amici sit major ratio virtutis: In eo actu est major ratio virtutis, in cujus actu opposito est major ratio peccati, quia gravius peccatum majori virtuti contrariatur: Sed major ratio peccati est in actu opposito dilectioni amici, quàm inimici, ut docet S. Thom. ar.7. citato dicens: *Pejus est odire amicum, quàm inimicum*. Ergo.

LXXX. *Oppono* 1. Diligere inimicum meretur mercedem, diligere verò amicum non meretur mercedē. Ergo primum est melius. Prob. ant. pro 2. parte Matth.5. dicitur: Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Ergo.

2. Tantò aliquid est magis meritorium quantò ex majori Charitate procedit: Sed dilectio inimicorū procedit ex majori Charitate. Ergo. Min. prob S. Aug. in Enchirid. c.74. ait: Diligere amicum est Charitatis imperfectæ, diligere inimicum est perfectorū filiorum Dei. Et S. Chrysost. ait: Tantum nobis non præstat pro amicis oratio, quantum pro inimicis deprecatio. Et S. Bernard. explicans illud, Majorem Charitatem nemo habet, &c. ait: Tu, Domine, majorem habuisti, quia pro inimicis vitam perdidisti. Ergo.

3. Ubi est major conatus ad bonum, ibi videtur esse majus meritum; quia unusquisque propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem, ut dicitur 1. ad Cor.3. Sed majori conatu indiget homo ad hoc, ut diligat inimicum, quia hoc est difficilius. Ergo.

Confirm. Fortior est illa Dei dilectio, quæ animum hominis extendit ad remotiora: Sed inimicus est remotior ab amante, amicus verò conjunctior. Ergo.

Præterea Martyrium ideò dicitur excellentissimus actus Charitatis, quia Martyr agit rem difficillimam, nimirum, quia patitur mortem, quæ a Philosopho dicitur, terribilium omnium terribilissimum: Ergo excellentia actus debet pensari ex difficultate objecti, non verò ex sola bonitate.

4. Actus virtutis heroicæ est magis meritorius quàm ille, qui non est talis: Sed dilectio inimici, non verò amici, est actus virtutis heroicæ. Ergo. Min. prob. Si quis inimico benefaciat, mirantur omnes. Ergo signum est, quòd sit, &c.

5. Opera Consilii sunt magis meritoria, quàm quæ sunt præcepti, ut communiter dici solet: Sed dilectio inimici solùm est de consilio, saltem extra necessitatem extremam, dilectio verò amici est de præcepto. Ergo.

Ante solutiones audiantur verba S. Th. cit. ar.7. in c. Ratio diligendi proximum ex Charitate, Deus est. Cùm ergo quæritur, quid sit melius, vel magis meritorium, utrùm diligere amicum, vel inimicum, dupliciter istæ dilectiones comparari possunt. Uno modo ex parte proximi, qui diligitur; alio modo ex parte rationis, propter quam diligitur. Primo quidem modo dilectio amici præeminet dilectioni inimici, quia amicus & melior est, & magis conjunctus, unde est materia magis conveniens dilectioni. Et propter hoc actus dilectionis super hanc materiam transiens melior est. Secundo autem modo dilectio inimici præeminet propter duo. Primò quidem quia dilectionis amici potest esse alia ratio, quàm Deus, sed dilectionis inimici solus Deus esse ratio. Quia præsupposito, quòd uterque propter Deum diligatur, fortior ostenditur esse Dei dilectio; quæ animum hominis ad remotiora extendit, scilicet usque ad dilectionem inimicorum: sicut virtus ignis tantò ostenditur est fortior, quantò ad remotiora diffundit suum calorem. Tantò ergo ostenditur Dei dilectio esse fortior, quantò propter ipsam difficiliora implemus. Sicut & virtus ignis tantò est fortior, quantò comburere potest materiam minùs combustibilem. Sed sicut idem ignis in propinquiora fortiùs agit, quàm in remotiora, ita etim Charitas ferventiùs diligit conjunctos, quàm remotos. Et quantùm ad hoc dilectio amicorum secundùm se considerata est ferventior, & melior, quàm dilectio inimicorum. Hæc S. D.

qui

qui per paritatem ignis fortiùs in propinquiora agentis dat aliam ad hoc probationem: ex ejusque verbis, uti & ex Not. ante R. multa solvuntur argumenta; loquimur enim de dilectione amici per se, secundùm se, & absolutè spectata, ac cæteris paribus; nec negamus, dilectionem inimici aliquando posse esse magis meritoriam ex accidente (si nimirùm procedat ex intensiore Charitate) & esse signum interdum latentis majoris Charitatis: nos autem supponimus ejus æqualitatem. Hoc præmisso

Ad 1. *Opposit.* N. min. Ad prob. ait S. D. ar. cit. Verbum Domini est per se intelligendum; tunc enim dilectio amicorum apud Deum mercedem non habet, quando propter hoc solùm amantur, quia amici: & hoc videtur accidere, quando sic amantur amici, ut inimici non diligantur. Est tamen meritoria amicorum dilectio, si propter Deum diligantur, & non solùm quia amici sunt. Hæc S. D.

Ad 2. *&* 3. patet ex dictis. Min. enim est utrobique vera aliquando, non semper, quia circa duo objecta, quorum unum est difficilius altero, possunt versari actus intensivè æquales, & potest objectum minùs difficile esse majoris bonitatis objectivæ. Et sic explicantur Auctoritates. Et in eodem sensu ad Confirm. dist. maj. Immò retorqueri potest ex paritate ignis fortiùs agentis in propinquiora.

Ad illud de Martyrio eodem modo dist. ant. nimirùm quòd aliquando, non tamen semper sit actus excellentissimæ Charitatis, putà, imperatus ab ea, quia multi sancti Confessores sunt excellentioris Charitatis, quàm quidam Martyres. Hoc tamen verum est, quòd Charitas, dum est valdè excellens, manifestiùs ostenditur in Martyrio, quàm in alia operatione, quam Charitas imperavit. Unde non omnis actus virtutis difficilior, est semper excellentior.

Ad 4. eodem modo dist. min. Itaque difficilia virtutum opera homines admirantur, & magnificant, quia ex illis maximè clarescit, quòd homo diligat Deum ut finem supernaturalem; faciliora verò virtutum opera non ita mirantur ob rationem oppositam, licèt fortè de facto fiant ex majore dilectione.

Ad 5. Transeat maj. N. min. ut patet ex R. n. 76. in hoc Exam.

Dixi, *transeat*, quia potest negari, nam S. Th. infrà q. 184. a. 3. docet, quòd perfectio vitę Christianæ per se, & essentialiter consistat in observatione præceptorum dilectionis Dei, & proximi, instrumentaliter autem, & secundariò solùm in consiliis.

QUÆRO VIII. Licetne pro spirituali bono proximi subire, vel optare aliquod malum spirituale nimirùm peccatum, aut gratiæ, vel beatitudinis carentiam?

LXXXI. *Resp.* 1. Probabilius, & tutius est, quòd pro nullo bono spirituali etiam totius mundi licitum sit homini subire, vel optare aliquod malum culpæ, etiam venialis tantùm. Ita clarè S. Th. hic. q. 26. ar. 4. in fine C. conformiter ad verba Apost. Rom. 3. *Et sicut ajunt quidam, nos dicere, Faciamus mala, ut veniant bona, quorum damnatio justa est.*

Ratio: Implicat esse licitum, & simul esse peccatum: Sed hoc sequeretur, ut patet consideranti. Ergo.

Oppono: Est Regula Juris: Ex duobus malis minus est eligendum: Sed culpa venialis est minus malum, quàm perditio totius mundi. Ergo.

Ad hoc dico, hanc Regulam intelligi de malis pœnæ, & damni quorum unum necesse est fieri ab eodem eligente, ex his enim amplectendum est minus.

Resp. 2. Bona spiritualia consilii, seu supererogationis licet, immò aliquando tenetur, quis omittere pro salute tam spirituali, quàm corporali proximi.

Ratio: Quia ad talia opera aliunde homo minimè tenetur, ut supponitur. Ergo.

Ex quo sequitur 1. Preces ex devotione consuetas potest quis, & tenetur omittere, ut serviat infirmo.

2. Potest, & tenetur quis omittere ingressum Religionis ad subveniendum Parentibus indigentibus; vel si sustentet multos pauperes, qui ob ingressum ejus in Religionem maximam paterentur inopiam, nisi in sæculo manens versaretur in notabili periculo salutis spiritualis.

Resp. 3. Probabilius, & tutius est non solùm esse illicitum optare minùs diligi a Deo, ut alius magis diligatur, sed & esse illicitum, optare perpetuò carere beatitudine, & gratia Dei, ut alii eam obtineant, etsi beatitudinis carentia optetur salva Dei amicitia; & gratię privatio, ut non proveniens ex peccato.

Ratio 1. *p.* Quæ est S. Th. citandi pro 2. parte contra aliquos RR. Quamvis nullo præcepto teneamur ad perfectiorem Charitatem, ac excellentiores actus ejus, & nullum sit peccatum, minùs diligere Deum, hoc tamen optare est aliquid desiderare contra ipsam Charitatis naturam, cujus prima inclinatio est, hominem, in quo est unire Deo, quæ unio fit, tam quando homo diligit Deum, quàm cùm a Deo diligitur. *Subsumo*: Sed illicitum est optare aliquid contra naturam Charitatis. Ergo.

Confirm. Nunquam licitum est a Deo petere, ut deneget auxilium ad ipsum magis diligendum: Sed optare minùs Deum diligere, est idem, ac optare talem denegationem. Ergo.

Ex data ratione sequitur, etiam esse illicitum hunc actum: Utinam Deus ab æterno statuisset me minùs diligere, quàm alium. Non tamen negatur, licitũ esse gaudere, quòd multi in gratia,

& gloria nobis præferantur, quia hoc nihil aliud est, quàm sibi complacere de, vel in ordine divinæ prædestinationis, ut ille impleatur: secus est de primo actu. Ex quo patet alia ratio pro 1.p.

Secunda pars est contra D. Bern. Serm. 12. in Cant. & nonnullos alios, docetur tamen cum prima parte a S.Th.q.26.ar.4.cit. ubi ait: Secundùm naturam spiritualem debet homo magis se diligere post Deum, quàm quemcumque alium, & hoc patet ex ipsa ratione diligendi. Nam Deus diligitur ut principium boni, homo autem seipsum diligit ex Charitate secundùm rationem societatis in isto bono, consociatio autem est ratio dilectionis secundùm quandam unionem in ordine ad Deum. Unde sicut unitas potior est, quàm unio, ita quòd homo ipse participet bonum divinum, est potior ratio diligendi, quàm quòd alius associetur sibi in hac participatione. Et ideò homo ex Charitate debet magis se ipsum diligere, quàm proximum. Hæc S.D.

Ratio patet ex verbis S.Th. quia non licet desiderare bonum divinum contra inclinationem Charitatis, quia hoc esset inordinatum: Sed optare carere beatitudine, etiam salva amicitia, & privari gratia etiam privatione non proveniente ex peccato, ut alii eam habeant, est contra inclinationem Charitatis, hæc enim primò, & directè est ad unionem cum Deo, quæ fit per gratiam, & beatitudinem, qua unione talis homo optaret carere. Ergo.

LXXXII. *Oppono* 1. contra hanc 2.partem: Moyses Exod.32. pro populo ad Deum sic oravit. *Dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti*, qui est liber vitæ, seu prædestinationis. Et Apostol. Rom.9. *Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis:* anathema autem est idem, ac excommunicatio, seu separatio a Christo. Ergo.

2. Licitum est sibi optare malum pœnæ pro salute totius populi; Sed perpetua carentia beatitudinis (seu detentio æterna in Purgatorio) esset malum pœnæ. Ergo.

3. Licet optare majus bonum neglecto minori: Sed Salus æterna totius populi est majus bonum, quàm unius hominis, & plus facit ad Dei gloriam. Ergo.

4. Homo debet eligere potiùs æternùm pati in inferno pœnam damni, & sensus, salva Dei amicitia, quàm Deum offendere. Ergo idem potest eligere, ne totus populus Deum offendat, & pereat.

5. Licitus est hic actus: Servirem Deo, licèt scirem mihi non esse dandum præmium. Ergo & hic: Opto, ut totus mundus fit in gratia Dei, & salvetur, & ego loco omnium salva Dei amicitia in æternum caream beatitudine.

Ad 1. S. Hieron. & Greg. intelligunt de libro viventium, non in Cœlo, sed in præsenti vita, q.d. Aut dimitte populo, aut occide, & tolle me de hac vita. Sed probabiliùs cum S. August. dicitur, quod intelligatur de libro vitæ in Cœlo, seu prædestinationis, & sit ibi locutio per hyperbolem, qua solùm significatur in Moyse vehemens desiderium salutis populi, non quòd verè optet deleri (hoc enim est impossibile) aut salutem suam, de qua per revelationem erat certus, cum salute populi commutari, sed ut hac phrasi aliqualiter patefaciat ingens desiderium salutis eorum. Unde ex securitate familiaritatis cum Deo sic viriliter fuit argumentatus: Aut dimitte eis, aut dele me, sed me non delebis. Ergo eis dimitte. Ita colligitur ex S. August. q.147. in Exodum.

Verba Apostoli, Abulensis, & alii censent, esse hyperbolem, qua Paulus voluit significare eximium suum erga Judæos amorem, quo quævis pro eis pati optabat. S. Hieron. per anathema intelligit occisionem, seu mortem corporis, ac martyrium pro Judæis. S. Thom. hic, q.27.ar.8. ad 1. ait: *Apostolus volebat ad tempus privari, idest, privatus manere fruitione divina ad hoc, quòd honor Dei procuraretur proximis*; unde solùm patebat prolongationem hujus vitæ, & dilationem beatitudinis ad tempus, ut majorem Dei gloriam, & proximi salutem procurare posset.

Ad 2. Oppos. dist. maj. Licitum est, &c. salva inclinatione Charitatis, C. maj. contra eam, N. maj. Transeat min. dist. similiter conf. Solutio patet ex dictis.

Ad 3. datur eadem distinctio.

Ad 4. N. conf. Disparitas est; Quia per proprium peccatum homo bono divino derogat, & contrariatur, non verò per peccatum alienum totius populi, proinde ad primum actum Charitas inclinat, non ad secundum.

Ad 5. N. conf. Disparitas est: Quia in primo actu volito est conformitas cum voluntate Dei, nimirum si Deus statuisset non dare præmium, tamen si servirem; hoc enim actu homo probaret, amorem suum non esse concupiscentiæ, sed amicitiæ: in secundo verò actu optatur carentia beatitudinis absolutè, quod est inordinatum. Aliud est, si Deus ab æterno decrevisset huic homini perpetuam carentiam beatitudinis pro salute totius populi, nam in hoc complacere, in quantum est conforme voluntati divinæ, licitum est.

QUÆRO IX. Teneturne homo, & quando, exponere vitam corporalem pro vita, sive animæ, sive corporis proximi?

LXXXIII. Ante R. Not. 1. Quòd triplex sit necessitas, in qua vita spiritualis proximi potest versari. 1. Necessitas extrema, in qua versatur v. gr. vita animæ simplicis alicujus hominis jamjam seducendi ab hæreticis: vel alicujus filiæ ob ino-

inopiam, aliamve causam proximè a patre prostituendæ. 2. Gravis, in qua versatur salus fidelium tempore pestis, vel persecutionis infidelium. 3. Communis, in qua versatur salus hominis constituti in periculo peccati, quod facilè potest evitare.

Not.2. Quòd vita corporalis proximi possit dupliciter considerari. 1. Præcise secundùm se, ut est vita, & bonum proximi. 2. Ut est occasio virtutis, & materia, circa quam actus honestus, & virtuosus exercetur, ut si eam servem amicitiæ causa, etiam cum vitæ meæ dispendio. Pro vita proximi primo modo sumpta nemo potest exponere suam, quia sic plus diligeret alterum, quàm seipsum: bene tamen 2. modo, quia sic exponit vitam propter se ipsum (occasione servandæ alterius vitæ) virtute perficiendum, adeòque adhuc se magis diligat, quàm proximum. Qua distinctione solvuntur argumenta, quæ contra dandum Resp. possunt objici ex SS. PP. & ex illis proloquiis, *Charitas bene ordinata incipit a se ipsa*; *Proximus sum egomet mihi*. His notatis

Resp. 1. Probabilius & tutius est, quòd in extrema necessitate quilibet teneatur vitam corporalem exponere certo periculo pro vita animæ proximi.

Ratio: Aliquis saltem casus est, in quo quilibet pro spirituali vita proximi tenetur profundere vitam, ut patet ex illo Jo.3. *Et nos debemus pro fratribus animas ponere*. Et ex S.Th. hìc q.26. ar.5. ad 1. Et ad 3. *Subsumo*: Sed non est urgentior casus, quàm extremæ necessitatis vitæ spiritualis. Ergo.

Dic mihi: Cur a pari non licet vitam spiritualem profundere (nimirum per peccatum) pro vita spirituali alterius?

Disparitas est: Quia nulla bona intentio potest excusare, aut honestare pravam electionem, v.gr. furtum eligere pro medio ad dandam eleemosynam, ut suprà docuimus; nec malaculpæ possunt eligi, ut media ad quemcunque finem bonum, hoc enim esset contra inclinationem Charitatis, ut ante dictum est.

Resp. 2. In necessitate gravi non tenentur nisi ii, quibus ex officio incumbit providere saluti animarum, ut sunt Episcopi, Parochi, & qui a subditis accipiunt stipendia, ratione cujus magis obligantur, adeòque illi non possunt tempore pestis, vel persecutionis oves suas deserere, sed tenentur Sacramenta necessaria ministrare, doctrina fidei gregem pascere; nisi fortè substituant alios ad hæc munia æquè aptos, ac ipsi sunt.

Ratio: Illi, quibus animarum cura incumbit, ex officio magis tenentur, quàm alii: Sed alii, immò omnes, tenentur in casu necessitatis extremæ. Ergo, qui tenentur ex officio, tenentur etiam in necessitate gravi.

Resp. 3. In casu necessitatis communis nemo tenetur vitam corporalem pro spirituali vita proximi exponere: potest tamen in necessitate communi, & gravi.

Ratio 1. *p.* Quando is, qui est in necessitate, ipsemet se ab ea potest liberare, nemo tenetur ei succurrere cum tanto dispendio, uti est vitæ: Sed qui est in necessitate communi, potest pluribus modis eam evadere, ut patet. Ergo.

Ratio 2. *p.* Licitum est facere actum pertinentem ad perfectionem Charitatis: Sed cum periculo vitæ corporalis succurrere spirituali vitę proximi in necessitate communi, & gravi, est talis actus, & eum faciunt Religiosi tempore pestis se exponentes ad servitia infectorum. Ergo.

Quomodo pestis tempore teneantur Parochi, & Religiosi se exponere, vide infrà de Extrema Unctione Tr.14. Exam.4. n.115. & 116. & 117.

Resp. 4. Nemo tenetur pro corporali vita proximi certo periculo exponere propriam vitam corporalem, hoc tamen licitè potest, non quidem pro vita proximi, præcisè secundùm se sumpta, sed pro ea, ut est materia, & occasio virtutis.

Ratio 1. *p.* Nemo tenetur ad opera supererogationis, præsertim cum certo periculo vitæ, quia solùm sunt de consilio: Sed cum tanto periculo amicitiam, & Charitatem ostendere in conservatione corporalis vitæ proximi est bonum supererogationis. Ergo.

Ratio 2. *p.* Ex S.Th. loc.cit. Ordo Charitatis exigit, ut diligamus proximum sicut nos ipsos, adeòque nos ipsos priùs: Sed qui pro corporali vita proximi præcisè secundùm se sumpta vitam exponeret, priùs diligeret proximum, quàm seipsum. Ergo malè.

Ratio 3. *p.* Licet facere perfectissimum actum virtutis: Sed propter vitam amici, ut est materia, & occasio virtutis, seipsum morti tradere est perfectissimus actus virtutis juxta illud Joan. 15. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. Ergo.

Verùm in eo casu prudentia est necessaria, nec licet cuivis in quovis casu pro quovis proximo exponere vitam, ut si quis sit valdè utilis Reipublicæ, alter in periculo existens non item. Vel si quis habet familiam, & filios, qui sine eo educari non possunt. Vel si esset vir illustris, proximus verò plebejus.

QUÆRO X. Es Sacerdos, Ruri mulier prægnans, jamjam parturiens, sola tibi soli obviat, rogatque te, ut agas vices obstetricis, asserens se aliàs, & prolem secum morituram in utero. Quid ages?

LXXXIV. Probabilius est, quòd teneor, præsertim ratione prolis aliàs anima, & corpusculo moriturae.

Ratio: Quia cùm juxta Apostolum sint omnia munda mundis, molestia hæc casto ani-

mo, & sine lapsu in peccatum saltem mortale subiri potest.

QUÆRO XI. Es Sacerdos, vocaris simul, ut baptizes infantem, & ut absolvas adultum, quorum alteruter, si alteri postponatur, certè morietur sine Sacramento. Quid ages?

LXXXV. Responsio videatur infrà Tract. 11. num. 54.

EXAMEN VI.

De effectibus Charitatis externis quoad Eleemosynam, de qua S.D. agit 2.2. qu. 32. per 10. articulos, & Correctionem fraternam, de qua tractat quæst. 33. per 8. articulos.

Eleemosyna.

QUÆRO I. Quid, & quotuplex est?

LXXXVI. *Resp.* 1. Eleemosyna est actus elicitus misericordiæ, quæ juxta S. Thom. hic qu. 30. ar. 3. *Est virtus moralis inclinans ad sublevandam miseriam proximi, seu pauperis ex compassione propter Deum*. Est etiam actus imperatus à Charitate, ut si fiat ex motivo amoris; vel à pœnitentia; ut si fiat ad satisfaciendum pro peccatis. Unde eleemosyna sic potest definiri: *Est opus misericordiæ, quo aliquid datur indigenti ex compassione propter Deum*, seu ordinatum ad sublevandam miseriam proximi.

Resp. 2. Eleemosyna est duplex: Una corporalis, altera spiritualis, ut patet ex S. Thom. hic quæst. 32. ar. 2. Opera Misericordiæ corporalia sunt septem, ab eodem S.D. insinuata hoc versu:

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo. Id est, pascere esurientem, potare sitientem, vestire nudum, captivos redimere, ægrotos invisere, hospitio peregrinos colligere, seu recipere, mortuos sepelire.

Opera Misericordiæ spiritualia etiam sunt septem, ab eodem insinuata hoc versu:

Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora. Id est, peccantes castigare, seu corrigere, ignorantes docere, tristes consolari, offensam remittere, ferre patienter injurias, orare Deum pro salute proximi. Hic agitur de prioribus.

QUÆRO II. Eleemosyna estne in præcepto, & quando?

LXXXVII. Ante R. Not. quod præsens triplicem esse corporalem necessitatem. *Prima* est extrema, in qua censetur esse, qui in tali est periculo, ut probabiliter cadat in gravem morbum vel vitæ, aut membrorum discrimen, nisi ei subveniatur. Nec ad eam necessitatem requiritur, ut pauper jam agat animam mox expiraturus, tunc enim eleemosyna ampliùs non eget. *Secunda* est necessitas gravis, seu notabilis, sive arcta, quæ est citrà extremam, seu est, quæ reducit hominem ad eum statum, in quo oportet eum multa pati, licèt sine periculo mortis, aut infirmitatis. Et in hac necessitate versantur non solùm valdè pauperes mendici, sed & illi, cujuscumque sint conditionis, qui cùm non sufficiant familiæ suæ sustentationi, graviter affliguntur, carendo multis, aliàs pro suo statu necessariis, & officia ab eo aliena exercendo. *Tertia* est necessitas communis, & est, quando pauper est egens, potest tamen vivere sine urgenti necessitate, licèt ita non commodè: quæ est ordinaria pauperum mendicantium necessitas. Hoc notato

Resp. 1. De Fide certum est, Eleemosynam esse in præcepto; ut patet Lucæ 11. *Quod superest, date eleemosynam*.

Ratio 1. Occisio voluntaria proximi, etiam indirecta, est peccatum mortale: Sed omissio eleemosynæ est indirecta occisio proximi juxta illud S. Ambros. *Pasce fame morientem, si non pavisti, occidisti*.

Porrò præceptum Eleemosynæ est affirmativum, obligans quidem semper, sed non pro semper, nec pro omni casu. Unde difficultas est, in quibus casibus obliget. Pro quo

Not. Quòd, cùm eleemosyna fiat ex superfluo, superfluum dicitur duobus modis. 1. Superfluum naturæ, seu quod superest mediis ad suam, & sibi commissorum vitam necessariis. 2. Superfluum status est, quod superest mediis necessariis ad vitam, & status sui decentiam, considerando simul casus, qui probabiliter occurrere possunt, in quibus sumptus faciendi sunt, prout recta ratio judicaverit: quæ status decentia comprehendit etiam ea, quæ spectant ad sustentationem filiorum, famulorum, decentes donationes, hospitum tractationes, &c. Pariter dicitur aliquid necessarium dupliciter, nimirum vitæ, & statui, ut statim magis explicabitur ex S. Th. Hoc notato

Resp. 2. cum S. Thom. hic qu. 32. ar. 6. dicente: *Necessarium dupliciter dicitur: Uno modo, sine quo aliquid esse non potest, & de tali necessariò omninò eleemosyna dari non potest, putà, si aliquis in articulo necessitatis constitutus haberet solum, unde posset sustentari, & filii sui, vel alii ad eum pertinentes.*

Ratio: *De hoc enim necessario eleemosynam dare, est sibi, & suis vitam subtrahere.*

Sed hoc dico, ait S.D. *nisi fortè talis casus immineret, ubi subtrahendo sibi daret alicui magnæ personæ, per quam Ecclesia, vel Respublica sustentaretur, quia pro talis Personæ liberatione seipsum, & suos laudabiliter periculo mortis exponeret;*

cùm

Digitized by Google

cùm bonum commune sit proprio præferendum.

*Resp.*3. Pergit S. D. *Alio modo dicitur aliquid necessarium, sine quo non potest convenienter vita transigi secundùm conditionem, & statum propriæ personæ, & aliarum personarum, quarum cura incumbit. Hujusmodi necessarii terminus non est in indivisibili constitutus, sed multis additis, non potest dijudicari esse ultra tale necessarium, & multis subtractis, adhuc remanet, unde possit convenienter aliquis vitam transigere secundùm proprium statum. De hujusmodi ergo eleemosynam dare est bonum, & non cadit sub præcepto, sed sub consilio.*

Ratio: *Inordinatum enim esset, si aliquis tantum sibi de bonis propriis subtraheret, ut aliis largiretur, quòd de residuo non posset vitam transigere convenienter secundùm proprium statum, & negotia occurrentia. Nullus enim inconvenienter vivere debet.*

Sed ad hoc tria sunt excipienda, ait S. Th. *quorum primum est, quando aliquis statum mutat, putà, per Religionis ingressum, tunc enim omnia sua propter Christum largiens, opus perfectionis facit, se in aliquo statu ponendo.* 2 *Quando ea, quæ sibi subtrahit, etsi sint necessaria ad convenientia vitæ, tamen de facili resarciri possunt, ut non sequatur maximum inconveniens.* 3. *Quando occurreret extrema necessitas alicujus privatæ personæ, vel etiam aliqua magna necessitas Reipubl. in his enim casibus laudabiliter prætermitteret aliquis id, quod ad decentiam sui status pertinere videretur, ut majori necessitati subveniret.*

Resp 4. Duo sunt casus, in quibus præceptum eleemosynæ obligat sub peccato mortali. *Primus*, qui a nemine negatur: Si quis habeat superflua naturæ, & petens eleemosynam sit in extrema necessitate. *Secundus*, qui ab aliquibus negatur, est: Si quis habeat superflua naturæ, & status, licèt pauperes non sint in necessitate extrema, sed alia notabili, seu gravi. Ut patet ex citatis verbis S.Thom. cujus sententia probabilior est.

Constat ex Luc.16. ubi avarus damnatur, quia non dedit eleemosynam Lazaro, qui tamen non patiebatur extremam necessitatem, quia erat mendicus.

Resp. 5. Probabilius, & tutius est, quòd homo ex bonis statui superfluis juxta divitiarum proportionem teneatur etiam succurrere pauperibus communem necessitatem patientibus, saltem interdum eis eleemosynam dando, adeòque mortaliter peccaret, qui formaret propositum nunquam iis dandi.

Ita Colligitur ex S.Thom. hic ar. 5.& infrà qu.118.ar.4.ad 2. & hic qu.66.ar.7.ait: Res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali jure debentur pauperum sustentationi. Unde Ambros. Serm.81. dicit: Esurientium panis est, quem tu detines, nudorum indumentum est, quod tu recludis, miserorum redemptio, & absolutio est pecunia, quam tu in terram defodis. Hæc S.D. Similia ex S. Basilio refert hic ar.5. Ah utinam! saperent, & intelligerent hæc avari, & divites hujus temporis: sed nolunt intelligere, ut bene agant.

Ratio 1. Quilibet ex lege Charitatis obligatur subvenire proximo in quavis miseria existenti, si facilè eam sublevare possit; *nam unicuique Deus mandavit de proximo suo*. Eccl.17. ut eum diligat sicut seipsum. *Subsumo*: Sed divites, & superflua habentes, facilè, & sine notabili suo incommodo communium pauperum miseriam possunt sublevare. Ergo tenentur.

4. Deus divitibus non dedit divitias, ut eas in terram defodiant, cistis inclusas retineant, sed ut per opera misericordiæ (uti pauperes per patientiam) æternæ vitæ mercedem sibi comparent. Ergo.

Fateor tamen, quòd nemo teneatur etiam sub veniali cuivis communi pauperi petenti eleemosynam dare, unde satis est, si pro excessu bonorum interdum det quasdam eleemosynas, prout prudens Charitas dictaverit.

LXXXVIII. *Quid sentis*, si quis communem pauperem inhumaniter, & asperis verbis a se repellat?

Dico, nisi asperitas verborum sit nimis excessiva, peccat solùm venialiter, & interdum nec venialiter, si mendicus esset nimis importunus. Quòd peccet, *Ratio est*, quia afflictio addit afflictionem.

*Resp.*6. Quando sunt multæ necessitates graves; divites tenentur minuere sumptus, aliàs ad decentiam status non pertinentes, in cibis, vestibus, famulitio, &c.

Ratio: Tunc enim censetur periclitari bonum commune, cui quilibet ei justitia legali tenetur succurrere.

*Resp.*7. Pauperibus ex amore otii laborem, quò se facilè possent sustentare, fugientibus, justè eleemosyna denegatur. Patet in Examine hoc, num.96.

Resp. 8. Magistratus, qui peregrinos mendicos è locis suis expellunt, non peccant, si id faciant ideò, quia tales solent invehere morbos, dissidia, proditiones, &c. vel quia aliàs pauperibus domesticis non posset sufficienter subveniri. Patet ex se.

Respon. 9. Tenentur etiam fideles animabus in Purgatorio luentibus subvenire per eleemosynas, Missas, Orationes, & alia bona opera. Ita deducitur ex præcepto Charitatis.

QUÆRO III. Episcopi, & proportionabiliter Parochi, Canonici, aliique Clerici, nonne

ſtrictiùs quàm alii ex Charitate tenentur dare eleemoſynas ex beneficio, patrimonio, &c.

LXXXIX. *Reſp.* affirm. *Ratio:* Quia ratione ſtatus debent, ut Magiſtri alios docere non ſolùm verbo, ſed & exemplo, ſeu opere, juxta illud Matt. 5. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant, &c.*

Quid ergo ageres, ſi ad Confeſſionale tuum veniret unus talis, qui hanc doctrinam opere non ſervat?

Dico cum noſtro de la Cruz, Non abſolverem illum, niſi ſaltem quartam partem reddituum erogaret pauperibus etiam in communibus neceſſitatibus. Nam in gravibus, quæ ſolent eſſe tempore peſtis, famis, aut plurimarum ægritudinum, ad ampliùs tenetur, juxta proportionem neceſſitatis ovium. Et aliquando ex ſupellectili, & vaſis ſuis argenteis eleemoſynas facere tenetur.

Teneturne Epiſcopus inquirere pauperes ſuæ Diœceſis, vel Parochus ſuæ Parochiæ?

Affirmo cum noſtro Bannes, adeòque non ſatisfacit dando occurrentibus pauperibus.

Ratio: Quia vocantur Patres pauperum, præſertim ovium ſuarum.

Oppono: Epiſcopus, vel Canonicus eſt Dominus ſuorum reddituum. Ergo non tenetur tanta cura alere pauperes.

Admiſſo ant. diſt. conſ. Ergo non tenetur ex juſtitia, conc. conſ. ex miſericordia, & Charitate N. conſeq.

Qui ergo in caſu præcepti omittit dare eleemoſynam, teneturne ad reſtitutionem?

Reſp. Negativè. Quia onus reſtitutionis non inducitur per violationem charitatis, ſed juſtitiæ, peccat tamen talis mortaliter.

QUÆRO III. Poteſtne fieri eleemoſyna ex injuſtè acquiſitis?

XC. *Reſp.* ſub diſt. cum S. Th. ar. 7. dicente: Tripliciter poteſt aliquid eſſe illicitè acquiſitum 1. Id, quòd illicitè ab aliquo acquiritur, debetur ei, a quo eſt acquiſitum, nec poteſt ab eo retineri, qui acquiſivit, ſicut contingit in rapina, & furto, & uſuris. Et de talibus, cùm homo teneatur ad reſtitutionem, eleemoſyna fieri non poteſt.

2. Eſt aliquid illicitè acquiſitum, quia quidem ille, qui acquiſivit, retinere non poteſt, nec tamen debetur ei, a quo acquiſivit, quia ſcilicet contra juſtitiam accepit, & alter contra juſtitiam dedit. Sicut contingit in Simonia, in qua dans, & accipiens contra juſtitiam legis divinæ agit. Unde non debet fieri reſtitutio ei, qui dedit, ſed debet in eleemoſynas erogari.

3. Eſt aliquid illicitè acquiſitum, non quidem quia ipſa acquiſitio ſit illicita, ſed quia id, ex quo acquiritur, eſt illicitum; ſicut patet de eo, quod mulier acquirit per meretricium. Et hoc propriè vocatur turpe lucrum, quòd enim mulier meretricium exerceat, turpiter agit, & contra legem Dei, ſed in eo, quòd accipit, non injuſtè agit, nec contra legem. Unde, quod ſic illicitè acquiſitum eſt, retineri poteſt, & de eo eleemoſyna fieri. Hæc S.D.

Addo ex S. Tho. in R. ad 2. cur ex tali turpi lucro non fiat Sacrificium, vel oblatio ad altare, juxta illud Deut. 23. *Non offeres mercedem proſtibuli in domo Dei tui.* Nam diſparitas eſt, tum propter ſcandalum, tum propter Sacrorum reverentiam.

Oppono contra primum modum illud Luc. 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.* Ergo.

Ad hoc S. Thom. ar. cit. ad 1. Sicut Auguſtin. dicit: Illud verbum Domini quidam malè intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant ſe facere, quod præceptum eſt. Intellectus iſte corrigendus eſt: Sed omnes divitiæ iniquitatis dicuntur, quia non ſunt divitiæ iniquè niſi iniquis, qui in eis ſpem conſtituunt. Vel ſecundùm Ambr. iniquum Mammona dixit, quia variis divitiarum illecebris noſtros tentat affectus. Ita S.D.

Quid ſentis de lucro per aleas?

Dico cum S. Thom. ad 2. In hoc luſu videtur eſſe aliquid illicitum jure divino, ſcilicet quòd aliquis lucretur ab his, qui rem ſuam alienare non poſſunt, ſicut ſunt minores, & furioſi, & hujuſmodi. Et quòd aliquis trahat alium ex cupiditate lucrandi ad ludum; & quòd fraudulenter ab eo lucretur. Et in his caſibus tenetur ad reſtitutionem, & ſic de eo non poteſt eleemoſynam facere, ait S.D. Idem ſentit, ſi alicubi in vigore ſit jus civile prohibens luſum. Cæterùm quidquid ex licito luſu licitè acquiritur, eſt materia, ex qua poteſt fieri eleemoſyna.

QUÆRO IV. Fictus pauper peccatne mortaliter, teneturque ad reſtitutionem, ſi petat, & accipiat eleemoſynam?

XCI. *Reſp.* affirm. Quando eleemoſynæ ei dantur ſub conditione ſaltem tacita, quòd ſit pauper, ut ſit in amplis, & extraordinariis eleemoſynis, ut ſi petatur eleemoſyna ad redimendum captivum, qui non eſt.

Ratio: Quia eſt furtum, ſecus ſi donatio ſit abſoluta, ut præſumitur in eleemoſynis ordinariis, licèt fiant ex motivo falſo.

QUÆRO V. Qui eſt ſub alterius poteſtate, poteſtne facere eleemoſynam?

XCII. *Reſp.* cum S. Th. ar. 8. in c. dicente: Qui eſt ſub poteſtate alterius conſtitutus, in quantum hujuſmodi, ſecundùm Superioris poteſtatem regulari debet. Sic ergo ille, qui eſt ſub poteſtate conſtitutus, de re, ſecundùm quam Superiori ſubjicitur, eleemoſynam facere non debet, niſi quatenùs ei à Superiore fuerit commiſſum. Si quis verò habeat aliquid, ſecundùm

quod

quod potestati Superioris non subsit, quantùm ad hoc proprii Juris existens, de hoc potest eleemosynam facere. Hæc ibi.

Resp. 2. Ex R. ad 1. Monachus si habet dispensationem a Prælato commissam, potest eleemosynas facere de rebus Monasterii, secundùm quod sibi est commissum. Si verò non habet dispensationem, quia nihil proprium habet, tunc non potest sine licentia Abbatis, vel expressè habita, vel probabiliter præsumpta, nisi fortè in articulo extremæ necessitatis, in quo licitum ei esset furari, ut eleemosinam daret. Hæc ibi.

Resp. 3. Ex R. ad 2. Si uxor habet alias res præter dotem, quæ ordinatur ad sustentanda opera Matrimonii, vel ex propriolucro, vel quocunque aliolicito modo, potest dare eleemosynas, etiam irrequisito assensu viri, moderatas tamen, ne ex earum superfluitate vir depauperetur: aliàs autem non debet dare eleemosynas sine consensu viri, vel expresso, vel præsumpto, nisi in articulo necessitatis, sicut de Monacho dictum est. Quamvis enim mulier sit æqualis viro in actu Matrimonii, tamen in his, quæ ad dispositionem domus pertinent, vir Caput est mulieris, secundùm Apost. 1. Corinth. 11. Hæc S. D.

QUÆRO VI. Estne eleemosyna magis danda propinquioribus?

XCIII. Cæteris paribus, illis, qui sunt nobis magis conjuncti, magis debemus providere.

Ita S. D. ar. 9. id probans ex illo 1. Timot. 5. *Si quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.*

Et in R. ad 2. id probat ex ordine Charitatis, & ex S. Ambros. in 1. de officiis, dicente: Est illa probanda liberalitas, ut proximos sanguinis tui non despicias, si egere cognoscas; melius est enim, ut ipse subvenias tuis, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere.

Monet tamen S. D. in c. Est circa hoc discretionis ratio adhibenda secundùm differentiam conjunctionis, & sanctitatis, & utilitatis. Nam multò sanctiori indigentiam patienti, & magis utili ad commune bonum, est magis eleemosyna danda, quàm personæ propinquiori: maximè si non sit multùm conjuncta, cujus cura specialis nobis non immineat, & si magnam necessitatem non patiatur. Hæc ibi.

QUÆRO VII. Subsidium, ad quod homo obligatur in extrema, vel gravi necessitate, estne dandum donatione absoluta, aut licetne sub conditione, ut restituat, si venerit ad pinguiorem fortunam, vel solùm commodare?

XCIV. *Resp.* Probabilius, & tutius est, quòd teneatur ad donationem absolutam rei, quæ saltem est usu consumptibilis.

Ratio: Tum quia opposita sententia videtur valde inhumana, & repugnans veræ misericordiæ, quæ debet esse gratuita. Tum etiam, quia proximus taliter indigens habet jus, ea, quibus extremè indiget, si petendo obtinere nequiverit, palàm accipiendi absque restitutionis onere. Ergo & alter sine eodem onere tenebatur dare.

Not. tamen sermonem hîc esse de pauperibus absolutè, & non talibus *secundùm quid* solùm, quorum necessitas tantùm aliquo tempore durabit, eò quòd bona habeant in spe. His enim conditionatam restitutionem imponere rationi congruit.

Plura de hoc vide Tract. 8. Exam. 5. numer. 126.

Mendicitas Religiosa.

De qua S. Thom. 2. 2. q. 118. art. 3. & 4. & 5.

QUÆRO VIII. Tenenturne Religiosi manibus operari?

XCV. Ante R. Not. ex S. Thom. q. cit. ar. 3. in c. quòd sub opere manuali intelliguntur omnia humana officia, ex quibus homines licitè victum lucrantur, sive manibus, sive pedibus, sive lingua fiant: Vigiles enim, & Cursores, & alii hujusmodi de suo labore viventes intelliguntur de operibus manuum vivere. Quia enim manus est organum organorum, per opus manuum omnis operatio intelligitur, de qua aliquis victum licitè potest lucrari. Hæc ibi. Hoc notato.

Resp. Cum S. D. ar. cit. negativè. *Ratio ejus est*: Labor manualis ad quatuor ordinatur. Primò, & principaliter ad victum quærendum. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Gen. 3. 2. Ad tollendum otium, ex quo multa mala oriuntur. *Multam malitiam docuit otiositas.* Eccl. 33. 3. Ad concupiscentiæ refrænationem, in quantum per eum maceratur corpus. Ad faciendas eleemosynas. *Laboret operando manibus suis, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.* Ephes. 4.

Subsumo 1. Sed Religiosi in primis non tenentur ad opera manualia ad quærendum victum. Ergo. Prob. min. ille, cujuscunque sit conditionis, tenetur manibus operari ad quærendum victum, qui aliunde non habet licitè, unde vivere possit. Et hoc significant verba Apostoli dicentis. *Qui non vult operari, non manducet*: Sed Religiosi aliunde habent licitè, unde vivant, nimirum ex eleemosynis, ut patetit ad Q. 9. & 10. Ergo. *Subsumo* 2. Sed Religiosi ad opera manualia etiam non tenentur, ad vitandum otium, aut ob corporis mortificationem, quia multis aliis modis potest caro macerari, nimirum per jejunia, & vigilias. Ergo nec ad ea tenentur ad dandas eleemosynas, ut patet, nisi in casu necessitatis, in quo (si nullo alio modo pauperibus posset subveniri) obligarentur similiter Religiosi, & Sæculares ad opera manualia. Ergo.

Con-

Digitized by Google

Confirm. Licèt sit præceptum juris naturæ, quod Apost. 1. Thessal. 4. proponit, *Operamini manibus vestris, sicut præcepimus vobis*. Hoc tamen præceptum obligat quidem totam Communitatem, non tamen singulos in particulari, sed sufficit, quòd unus vacet uni officio, alius alii; putà, quòd quidam sint opifices, quidam agricolæ, quidam Judices, quidam Doctores, & sic de aliis, ut ait S.D. ad 1. Sicut est præceptum naturæ, ut agri colantur, matrimonia contrahantur, & tamen non omnes in particulari tenentur Matrimonium contrahere, nec agros colere. Ergo nec Religiosi manibus operari.

Notat tamen S.D. in c. nisi fortè ad hoc per Statuta sui Ordinis obligentur, sicut Hyeron. in Epistol. ad Rusticum Monachum dicit: Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent, ut nullum absque operis labore suscipiant, non tam propter victus necessitatem, quàm propter animæ salutem, ne vagetur perniciosis cogitationibus mens.

Oppono: Religiosi, cùm profiteantur statum perfectionis, debent imitari vitam Apostolorum: Sed Apostoli manibus laborabant 1. Cor. 4. Laboramus operantes manibus nostris. Ergo.

Resp. cum S.Thom. ad 5. dicente: Quòd Apostoli manibus laboraverunt, quandoque quidem fuit necessitatis, nimirum, quando victum ab aliis invenire non poterant: quandoque verò supererogationis, in quo supererogationis opere non tenentur Religiosi Apostolum imitari. Vide S.Thom. qui hoc ibidem explicat.

QUÆRO IX. Licetne Religiosis vivere ex eleemosynis?

Sermo est de eleemosynis sponté oblatis.

Resp. cum S.Thom. ar. 4. affirm. *Ratio ejus est*: Unicuique licet vivere de eo, quod suum, vel sibi debitum est; Sed fit aliquid alicujus ex liberalitate donantis. Ergo Religiosi, & Clerici, quorum monasteriis, vel Ecclesiis ex munificentia Principum, vel quorumcunque fidelium sunt facultates collatæ, possunt licitè de eis vivere, absque hoc, quod manibus laborent, & tamen certum est, eos de eleemosyna vivere. Adducit etiam S.Thom. illud 1. Cor. 9. *Qui altari deserviunt, de altari vivant*; Sed Religiosi, & Clerici altari deserviunt. Ergo.

Notat in d. ar. Si aliqui sint Religiosi, qui absque necessitate, & utilitate, quam afferant, velint otiosi de eleemosynis vivere, hoc est eis illicitum. Utilitatem S D. assignat, si nimirum prædicent auctoritate Prælatorum, si sint ministri altaris. Si insistant studio S. Scripturæ ad communem utilitatem totius Ecclesiæ. Nam *laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere*. 2. Tim. 2, Si qui ex hoc scandalizentur, malitiosi sunt, more Pharisæorum, quorum scandalum contemnendum Dominus docet Matth. 15. ait S.D ad 5.

Oppono 1. S.Hyeron. ad Damasum Papam dicit: Qui bonis parentum, & opibus sustentari possunt, si, quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium judicium sibi manducant, & bibunt: Sed Religiosi possunt de labore manuum sustentari, si sint validi. Ergo peccant eleemosynas pauperum comedendo. Idem argumentum potest obiici de Clericis, & Canonicis.

2. Religiosi sunt in statu perfectionis: Sed beatius est dare, quàm accipere. Act. 20. Ergo.

Ad 1. S.D. dicit: Auctoritates illæ sunt intelligendæ tempore necessitatis, quando scilicet non posset aliter pauperibus subveniri, tunc enim tenerentur non solùm ab eleemosynis accipiendis desistere, sed etiam sua, si quæ haberent, largiri ad pauperum sustentationem. Hæc ibi.

Ad 2. *ait*; Cæteris paribus dare est perfectius, quàm accipere, & tamen dare, vel relinquere omnia sua pro Christo, & modica accipere ad sustentationem vitæ, melius est, quàm dare aliqua particulariter pauperibus. Ita S.Thom.

QUÆRO X. Licetne Religiosis mendicare?

XCVI. *Resp.* cum S.Tho. a. 5. affirm. *Ratio ejus est*: Religiosis competit vivere ad imitationem Christi: Sed Christus mendicavit. Ergo. Prob. min. Ipse Christus per Psal. 39. ait: *Ego autem mendicus sum, & pauper*. Et S.Hyeron. in quadam Epistola ait: Cave, ne Domino tuo mendicante, scilicet Christo, alienas divitias congeras. Ergo.

Notat S.D. in c. Ad mendicandum potest homo ex duobus induci. Uno modo ex cupiditate habendi divitias, vel victum otiosè, & talis mendicitas est illicita. Alio modo ex necessitate, ut si aliundè habere non potest unde vivat, vel ex utilitate, qualis est assignata ad Q. 9. & hoc modo mendicitas est licita.

Oppono 1. Quod Lege est prohibitum, non competit Religiosis: Sed mendicare est Lege prohibitum Deut. 15. Mendicus non erit inter vos. Ergo.

2. Psal. 36. ait David: *Non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem*. Ergo.

3. Secundùm jura civilia punitur validus mendicans, ut habetur Cod. de validis mendic. tit. 25. Sed dantur Religiosi validi robusti, obesi. Ergo.

Resp. S.D. in cit art. Quòd ibi non prohibetur indigentibus mendicare, sed prohibetur divitibus, ne tam tenaces sint, ut propter hoc aliqui egestate mendicare cogantur; avaritia divitum damnatur.

Ad 2. R. quòd David non viderit quærentes panem ex cupiditate, & avaritia, sicut nunc subinde dantur, benè tamen ex necessitate.

Ad 3. Jura Civilia puniunt robustos ex sola cu-

cupiditate habendi mendicantes, otiosos, laborem fugientes.

Correctio fraterna.

De qua S.D. agit q.33. per 8. art.

QUÆRO XI. Quid est, quis ejus finis, estne in præcepto, & quando?

XCVII. Ante R. Not: quòd Correctio fraterna (ad quam etiam reducitur paterna) sit unum ex septem operibus misericordiæ spiritualibus suprà assignatis. Aliqui DD. distinguunt inter corripere, & corrigere, quòd corripere sit reprehendere, & increpare, corrigere verò sit ipsa emendatio vitæ; solet tamen hìc sumi, & sumitur promiscuè. Hoc notato

*Resp.*1. Juxta S.Tho. ar.1. Duplex est correctio delinquentis, una, quæ adhibet remedium peccato, in quantum est malum ipsius peccanti, & ad ejus, non punitionem, sed emendationem, & animæ lucrum, velut ad finem ordinatur, & est actus Charitatis, & ista est propriè fraterna Correctio, de qua hic agitur, ac definitur, quòd sit *actus Charitatis, vel misericordiæ spiritualis, quo per convenientem sermonem conamur fratrem, idest, proximum a malo peccati convertere ad bonum virtutis.* Alia correctio est, ait S.D. quæ adhibet remedium peccatis delinquentis, secundùm quod est iu malum aliorum, & præcipuè boni communis. Et hæc est actus justitiæ, cujus est conservare rectitudinem unius ad alterum, & vocatur judicialis, estque superiorum erga inferiores puniendos. De ea hìc non agitur.

*Resp.*2. Finis Correctionis fraternæ patet ex dictis.

*Resp.*3. Correctio fraterna est in præcepto, & quidem naturali, ac Decalogi de dilectione proximi. Ita S.Th. ar.2. Et patet ex illo Matth.18. v.15. *Si peccaverit in te*, idest, sciente te, *frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum*, idest secretò; *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum; si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.* Et Eccles.17. *Unicuique Deus mandavit de proximo suo.*

Ratio: Quia ex præcepto naturæ tenetur quilibet fratri, idest, proximo graviter egenti succurrere, dum potest sine gravi damno.

*Resp.*4. Præceptum fraternę Correctionis non est negativum, sed affirmativum. Ita S.Tho. a.2. dicens; *Præcepta negativa obligant semper, & ad semper; Correctio autem fraterna ordinatur ad fratris emendationem, & ideò cadit sub præcepto, secundùm quod est necessaria ad istum finem, non autem ita, quod quolibet loco, & tempore frater delinquens corrigatur.*

*Resp.*5. Correctio fraterna de peccato mortali per se loquedo obligat sub mortali.

Ratio: Quilibet, dum potest, tenetur avertere grave malum præsertim animæ proximi: Sed omne peccatum mortale utpotè mors animæ, est grave malum proximi. Ergo.

*Resp.*6. Probabilius est, ut præceptum Correctionis fraternæ hìc, & nunc sub mortali liget, requiri quinque conditiones, quarum vel una deficiente (uti sæpè deficit) non obligat sub mortali.

Prima conditio est: Ut peccatum sit secretum, seu occultum, & moraliter constet, proximum peccasse mortaliter, vel esse in periculo peccati mortalis, aut recidivæ, vel commisisse veniale periculosum, seu ordinatum ad mortale.

Secunda. Ut speretur fructus, seu sit probabilis spes emendationis, ne reddatur deterior. Unde S.Th. a.6. in c. ait: Una est correctio delinquentis pertinens ad Prælatos, quæ habet vim coactivam, & talis correctio non est dimittenda propter turbationem ejus, qui corripitur, sed est cogendus per pœnas, ut peccare desistat. Alia verò est Correctio fraterna, cujus finis est emendatio delinquentis, non habens coactionem, sed simplicem admonitionem. Et ideò ubi probabiliter æstimatur, quòd peccator admonitionem non recipiat, sed ad pejora labatur, est ab hujusmodi correctione desistendum. Hæc ibi.

Tertia. Opportunitas personæ, & temporis. Personæ, ut non sit alius, qui meliùs possit facere. Temporis, ut fiat tunc, quando pensatis circumstantiis discretio dictat cum majori fructu fieri posse.

Quarta. Ut correctio judicetur necessaria, censetur autem necessaria, quando peccator per eam, & non aliter, creditur convertendus, ait Cajet.

Quinta. Ut correctio possit commodè fieri, nimirum sine notabili damno corrigentis, damno, inquam, salutis, honoris, famæ, fortunarum, &c. nisi frater esset in extrema necessitate.

QUÆRO XII. Præceptum fraternæ Correctionis obligatne omnes homines, etiam subditos? vel solos Prælatos? Peccatores?

XCVIII. *Resp.*1. Obligat omnes homines ad corrigendum idoneos, concurrentibus adductis quinque circumstantiis.

Constat ex citatis verbis Eccl.17. & ratione adducta pro R.3. ad Q.11. Est autem hìc sermo de correctione, quæ fit per solam admonitionē.

*Resp.*2. In Correctione fraterna gravior est cura, & obligatio Prælatorum, quàm aliorum. Ita S.Th. a.3. ad 1. Idem est de Parentibus, Dominis, Marito, Tutoribus, respectu filiorum, servorum, uxoris, &c.

*Resp.*3. Prælatus, seu Superior sæpè non tantùm sub veniali, sed etiam sub mortali tenetur subditos corripere de venialibus, quando nimirum vergunt in notabile detrimentum Regularis

gularis disciplinæ. Idem est de transgressionibus Regularum sub pœna solùm obligantium, vergentibus in simile detrimentum.

Ratio; Superior ex vi officii in conscientia tenetur Regularem observantiam promovere, rationem strictam de sua, & subditorum, anima redditurus. Ergo.

Ex quo sequitur, quod Superior teneatur interdum inquirere in vitam subditorum, attamen prudenter, (ne alios turbet) impartialiter, impassionatè, & nonnisi prævia infamia, vel alio probabili indicio.

Concionatoribus quoque cautè agendum, dum è Cathedris vitia corripiunt, ne videantur particulares personas tangere, aut scientia confessionali uti. Vel maximè cavendum, ne Prælatos è suggestu corripiant, nisi fortè esset publicum scandalum, v.gr. hæresis, quod secreta monitione non posset emendari.

Resp. 4. Præceptum Correctionis fraternæ etiam obligat subditos erga Prælatos, sic tamen ut congruum modum adhibeant, & non cum protervia, & duritia, sed cum mansuetudine, & reverentia fiat. Ita S. D. ar.4.

Probat hoc ex Apostolo 1.Timoth.5.dicente: *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut Patrem.* Et ex Regula S.Aug. *non solùm vestri sed etiam ipsius*, scilicet Prælati, *miseremini, qui inter vos, quantò in loco superiori, tantò in periculo majori versatur.*

Resp. 5. Etiam peccator, per se loquendo, & concurrentibus prædictis circumstantiis, tenetur humiliter fraternè corripere delinquentem. Ita S. D. ar.5.

5. *Rationem dat*: Correctio fraterna per se pertinet ad aliquem, in quantum in eo viget judicium rationis: Sed peccatum non tollit totum bonum naturæ, quin in peccante remaneat aliquid de recto judicio rationis. Ergo.

Notat tamen S.D. quòd peccatum præcedens, præsertim si sit manifestum, Correctioni, seu ejus effectui possit ponere impedimentum. Non ergo ille corrigens debet objurgare, sed ad pariter cavendum invitare. Nec sibi novam condemnationem corrigendo acquirit, licèt per hoc, vel in conscientia fratris, vel saltem sua pro peccato præterito condemnabilem se esse ostendat.

Oppono: Matth.7.dicitur: *Quid vides festucam in oculo fratris tui?*

Ad hoc dico, ibi solùm reprehendi peccatores, qui alios corripiunt ex jactantia, & hypocrisi, vel qui, ut se justificent, alios temerariè judicant. Unde subditur: Hypocrita ejice primùm trabem de oculo tuo, &c.

QUÆRO XIII. In Correctione fraterna estne servandus ordo, ante ex Matth.18.traditus, ut nimirùm delinquens, si peccatum sit secretum, priùs moneatur secretò, dein adhibeantur testes, tandem dicatur Ecclesiæ?

XCIX. *Resp.* affirm. cum S.Th.ar.7.& 8.ita quidem ut peccatum secretum priùs semel, vel pluries (quamdiù probabiliter est spes emendationis) secreta admonitione sit corrigendum, quæ si non proficiat, adhibeantur testes, coram quibus verecundetur, & resipiscat, & a quibus simul admoneatur; si nondum emendetur, dicatur Ecclesiæ, id est, Superiori.

Excipit a secreta admonitione S.D.ar.7. peccata publica, & hæc dicit publicè esse arguenda juxta Apost.1. Timoth. 5. *Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.* De occultis distinguit: Quædam enim vergunt in nocumentum proximorum, seu boni communis, vel corporale, vel spirituale, putà, si aliquis occultè tractet, quomodo civitas tradatur hostibus: vel si hæreticus privatim homines a Fide avertat: & in his oportet statim procedere ad denunciationem, ut hujusmodi nocumentum impediatur, nisi fortè quis firmiter existimaret, quòd statim per secretam admonitionem posset hujusmodi mala impedire. Quædam verò sunt, quæ solùm vergunt in malum peccantis, & ejus, in quem peccatur. Et in his servandus est prædictus ordo.

C. *Oppono* 1. Apost. Ephes.5. nos monet: *Estote imitatores Dei.* Sed Deus interdum publicè punit hominem pro peccato, nulla secreta admonitione præmissa. Ergo.

2. Christus non legitur secretò admonuisse Judam, antequam eum denuntiaret. Item Act. 5. Petrus Ananiam, & Sapphiram occultè defraudantes de pretio agri publicè denunciavit, nulla secreta admonitione præmissa. Et Gen. 37. Joseph accusavit fratres suos apud Patrem crimine pessimo, nec tamen eos priùs monuit. Ergo.

3. In Capitulis Religiosorum aliqui proclamantur nulla secreta admonitione præmissa. Ergo.

4. Religiosi tenentur obedire suis Prælatis: Sed Prælati quandoque, vel communiter omnibus, vel alicui specialiter præcipiunt, ut eis dicatur, si quid sit corrigendum. Ergo secreta monitio non est de necessitate præcepti.

Ad hæc omnia Respondet S.D.ar.7. *Ad* 1. *quidem*: Omnia occulta, sunt Deo nota, & ideò peccata occulta eodem modo se habent ad judicium divinum, sicut publica ad humanum. Et tamen plerumque Deus peccatores quasi secreta admonitione arguit interiùs inspirando, vel vigilanti, vel dormienti.

Ad 2. Dominus peccatum Judæ tamquam Deus sicut publicum habebat, unde statim poterat ad publicandum procedere, tamen ipse non publicavit, sed obscuris verbis eum de peccato suo admonuit. Petrus autem publicavit peccatum occultum Ananiæ, & Sapphiræ, tamquam exe-

executor Dei, cujus revelatione peccatum cognovit. De Joseph autem credendum est, quòd fratres suos quandoque admonuerit, licèt non sit scriptum. Vel potest dici, quòd peccatum publicum erat inter fratres. Unde dicit pluraliter, accusavit fratres suos. Hæc ibi.

Ad 3. dicit: Hujusmodi proclamationes, quę in Capitulis Religiosorum fiunt, sunt de aliquibus levibus, quæ famæ non derogant. Unde sunt potiùs quasi quædam commemorationes oblitarum culparum, quàm accusationes, vel denuntiationes. Si tamen essent talia, de quibus frater infamaretur, contra præceptum Domini ageret, qui per hunc modum peccatum fratris publicaret. Hæc ibi.

Ad 4. *ait*: Prælato non est obediendum contra præceptum divinum, secundùm illud Act. 5. Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Et ideò quando Prælatus præcipit, ut sibi dicatur, quod quis sciverit corrigendum, intelligendum est præceptum sanè, salvo ordine fraternæ Correctionis, sive præceptum fiat communiter ad omnes, sive ad aliquem specialiter. Sed si Prælatus expresse præciperet contra hunc ordinem a Domino institutum, peccaret præcipiens, & obediens ei quasi contra præceptum Domini agens. Unde non esset ei obediendum, quia Prælatus non est Judex occultorum, sed solus Deus nisi in quantum per aliqua indicia manifestantur, putà, per infamiam, vel per aliquas suspiciones. Ita S. D.

Ex quo sequitur, errare Religiosos, qui Visitatoribus denuntiant Fratres de crimine correctos, vel ordine Charitatis non servato. Optimè proinde faciunt Visitatores, qui ante inquisitionem admonent Fratres, ne denuntient eos, qui de secretis peccatis correcti sunt.

Quid si ex timore, tepiditate, verecundia, &c. fraternam Correctionem quis omittat?

Resp. Juxta S.Th. ar.2. ad 3. peccat solùm venialiter, si tamen ita paratus sit, quòd omnia Charitati fraternæ postponeret, si probabiliter crederet fratrem a se emendandum, & nisi ex omissione correctionis proximo sequeretur notabile damnum animæ, ut si homo peccaret ex ignorantia culpabili, qua difficulter liberabitur nisi doceatur. Excipio, si sit Prælatus, hìc enim mortaliter peccat, si ex timiditate omittat correctionem.

Quid si peccatum esset præteritum, nullo relicto complacentiæ vestigio, nec damni, aut recidivæ periculo?

Cum Soto, & Bannes dico non esse obligationem corrigendi.

QUÆRO XIV. Tenerisne corrigere eum, qui peccat ex ignorantia invincibili?

CI. Ante R. vide suprà de ignorantia, & de lege naturali.

Resp. 1. Teneor, & tenetur omnis bono (juxta probabiliorem sententiam) a proximo tollere ignorantiam culpabilem, seu vincibilem cujuscunque juris naturalis, divini, & humani, dum est in periculo peccandi mortaliter; uti & ignorantiam facti contra tale jus, si sit spes emendationis, v. gr. Si Petrus accedat ad Mariam, vincibiliter putans esse suam uxorem, cùm tamen non sit. Vel si Sacerdos ignoranter vellet consecrare in aqua.

Ratio est eadem, quæ data est pro R. 3. & 5. ad 5. ad Q. 11. & Eccl. 17. citato.

Nota, hanc, & sequentem R. de omni quidem homine, sed in majori rigore veram esse de iis, qui gerunt aliorum curam, ut sunt Pater, Maritus, Dominus, Princeps, Episcopus, Prælatus, &c.

Resp. 2. Idem teneo de ignorantia invincibili (quæ an respectu juris naturæ dari possit, hìc non deciditur, sed explicatum est suprà de Legibus) si tamen sit spes emendationis, saltem in futurum.

Constat ex citato Eccl. 17. *Unicuique mandavit Deus de proximo suo*. Hac in re maximè attendere, & pœnitentes instruere tenentur Confessarii, utpote fungentes non tantùm officio Judicis, sed & Doctoris, ne Sacramentum conferant indigno, uti fieret saltem in priori casu. Et cogitandum est, quòd licèt admonitio, & instructio non videatur prodesse hìc, & nunc, proderit tamen ad hoc. 1. Ut proximus liberetur a sua ignorantia. 2. Ut malum statum in quo est, cognoscat, & fortè aliquando resipiscat: & sic in futurum proderit, patietur enim remorsus conscientiæ. 3. Ne possit conqueri de denegata sibi absolutione in casu Resp.

Consideranda etiam hìc sunt documenta, & Axiomata illa Juris: *Utiliùs scandalum permittitur, quàm veritas victa relinquatur. Potens alios ab errore revocare, & tacens, seipsum errare demonstrat. Error cui minimè resistitur, approbatur.* Item illud: *Nulla lex obligat ad actus inutiles, & otiosos.* Magna ergo prudentia est necessaria, nec potest una certa regula statui pro omni casu.

Casus, qui de nullitate matrimonii invincibiliter, vel vincibiliter ignorata possent proponi, resolventur in proprio loco, nimirum Tr. ult. Exam. 5. Q. 8. ubi multa dicentur, quæ hìc serviunt.

QUÆRO XV. Licetne, aut expedit interdum, hominem perditum non statim corripere, sed permittere labi in pejora, ut eò magis confusus faciliùs emendetur, & resipiscat?

CII. Ante R. Not. Quòd Deus duplici ratione permittat mala. *Primò*. In pœnam priorum peccatorum tradens peccatores in reprobum sensum, ut Scriptura loquitur.

2. Ut

2. Ut homo ferventiùs resurgat, & posteà cautiùs vivat; sicut fortè permisit peccatum Petri. Hoc notato

Resp. Licèt tutior sit sententia negans, probabilior tamen videtur affirmans, quòd liceat permittere talem hominem labi, ea intentione, ut ferventiùs resurgat, ut sensus sit, quòd correctio differatur ad tempus, & permittatur potiùs non statim resurgere, ut eliciatur ex malo bonum, quàm quòd permittatur peccatum.

Hæc R. supponit, quod homini non liceat peccatum, quod evitare possumus, permittere in pœnam prioris peccati, hoc enim modo peccatores punire solius Dei est.

Item a data R. excipitur casus, quo timetur, ne proximus cadat in gravissimum peccatum, v. g. ne fiat Hæreticus, Apostata, ne communicet in mortali, &c. Hoc supposito

Ratio est 1. Correptio fraterna pro fine habet emendationem fratris. Ergo facienda est eo modo, quo meliùs ad hunc finem conducit. 2. Licèt non debeat permitti malum sub ratione mali, bene tamen ex intentione alicujus boni, ratione cujus potest etiam ipsi peccanti evenire utilitas, uti & aliis. Unde suprà ostensum fuit, rationabiliter permitti Lupanaria.

Not. quòd licèt non sint facienda mala, ut eveniant bona, bene tamen permittenda. De quo vide suprà, an ex duobus malis culpæ possimus consulere minus.

Quæri hic posset, an homo teneatur proximum corrigere cum periculo vitæ? Sed de hoc patet ex dictis in hoc Tract. Exam. 7. n. 83.

EXAMEN VII.

De vitiis Charitati oppositis, nimirùm Odio, Discordia, Contentione, Seditione, Scandalo, Schismate, Bello, Duello, Rixa.

Odium 2. 2. q. 34. per 6. articulos.

Revidenda priùs hic sunt, quæ in Exam. 5. num. 7. & seqq. dicta sunt de dilectione Dei, proximi, & inimici.

QUÆRO I. Quid, & quotuplex est odium?

CIII. *Resp.* 1. Odium in genere est aversio voluntatis ab eo, quod repræsentatur ut malum; nihil enim voluntas potest odisse, nisi sub specie mali, & nihil amare, nisi sub specie boni, licèt in re non sit tale. Hinc patet, quid in specie sit Odium Dei, & proximi, nimirum *aversio voluntatis a Deo, vel proximo sub specie mali, seu nocivi repræsentato.*

Oppono: Si solùm malum potest odio haberi, quomodo potest quis odisse Deum, cùm ille sit summè bonus?

Explicat hoc S. D. ar. 1. dicens: quòd Deus, ut est in se, non possit odio haberi, bene tamen secundùm quosdam effectus, qui repugnant inordinatæ, & per peccatum depravatæ voluntati, ut sunt inflictio pœnæ, cohibitio peccatorum per Legem divinam, quos effectus vitiata voluntas attingit, ut sibi malos, molestos, &c.

Resp. 2. Odium est duplex. Unum abominationis, alterum inimicitiæ. Primum est aversio voluntatis ab aliquo, in quantum mihi, vel alteri, quem amo, malus apprehenditur. Secundum est, quo volo malum alteri personæ, ut illi malè fit. Et per utrumque potest homo exardescere in Deum, & in proximum. In Deum; si enim aversetur dictos effectus ut sibi malos; est Odium abominationis in Deum; si Deo optet malum, v. g. ut destituatur sua omnipotentia, ut desinat esse, est Odium inimicitiæ in Deum. Idem proportionabiliter dicitur de proximo, ut si voluntas eum attingat ut sibi nocivum, vel ei optet malum.

Sed si proximus nequam est, nonne licet eum odio habere?

Licet quoad nequitiam, non quoad naturam, seu personam, ut explicatum est supra.

QUÆRO II. Odium Dei estne peccatum, & quidem omnium gravissimum?

CIV. *Resp.* affirm. cum S. D. ar. 2. *Rationem dat* 1. Optimo opponitur pessimum, ut patet per Philos. in 8. Ethic. Sed odium Dei opponitur dilectioni Dei, in qua consistit optimum hominis. Ergo odium Dei est pessimum peccatum hominis.

2. Defectus peccati consistit in aversione a Deo: Sed hęc aversio major est in odio Dei quàm in aliis peccatis. Ergo. Min. prob. Quod est per se, majus est eo, quod est secundùm aliud: Sed aversio a Deo in odio peccati importatur per se, in aliis autem peccatis, quasi participative, & secundùm aliud. Ergo. Min. prob. Per odium Dei homo avertitur a Deo, secundùm se, & directè, in aliis autem peccatis, putà, cùm aliquis fornicatur, non avertitur a Deo secundùm se, sed secundùm aliud, in quantum scilicet appetit inordinatam delectationem, quæ habet annexam aversionem a Deo. Ergo.

Oppono 1. Omnium gravissima sunt peccata in Spiritum Sanctum, utpote irremissibilia: Sed inter ea non est odium Dei. Ergo.

2. Peccatum consistit in elongatione a Deo: Sed infidelis, utpotè non habens cognitionem Dei, magis est elongatus ab eo. Ergo infidelitas est peccatum gravius odio Dei.

3. Odisse pœnam non est maximum peccatorum: Sed Deus solùm odio habetur ratione effectuum, scilicet pœnarum. Ergo.

Hæc omnia solvit S. D. ar. 2. cit. *Ad* 1. *ait*: Sicut

cut Gregor.dicit: Aliud est bona non facere, & aliud est bonorum odisse datorem, sicut aliud est ex præcipitatione, aliud est deliberatione peccare. Ex quo datur intelligi, quòd odire Deum omnium bonorum datorem, sit ex deliberatione peccare, quod est peccatum in Spiritum S. Unde odium Dei maximè est peccatum in Spiritum S. secundùm quod peccatum in Spiritum S. nominat aliquod genus speciale peccati. Ideò tamen non computatur inter species peccati in Spiritum S. quia generaliter invenitur in omni specie peccati in Spiritum S. Hæc S.D. Ex quo patet dist.min.

Ad 2. Major est vera solùm de elongatione voluntaria. Unde S.D. ait: Infidelitas non habet rationem culpæ, nisi in quantum est voluntaria. Et ideò tantò est gravior, quantò est magis voluntaria. Quòd autem sit voluntaria, provenit ex hoc, quòd aliquis odio habet veritatem, quæ proponitur. Unde patet, quòd ratio peccati in infidelitate sit ex odio Dei, circa cujus veritatem est fides. Et ideò sicut causa est potior effectu, ita odium Dei est majus peccatum, quàm infidelitas. Hoc ibi.

Ad 3. Maj. est vera de pœna secundùm se, falsa de ea sumpta cum Auctore ejus. Unde S. Thom. ait: Non, quicunque odit pœnas, odit Deum pœnarum auctorem. Nam multi odiunt pœnas, qui tamen eas patienter ferunt ex reverentia divinæ justitiæ. Unde August. dicit 10. Confess. c.28. Mala pœnalia Deus tolerari jubet, non amari. Sed prorumpere in odium Dei punientis, hoc est habere odio ipsam Dei justitiam, quod est gravissimum peccatum. Ita S.D.

QUÆRO III. Odium proximi estne gravius cæteris peccatis, non damna ex eo secuta?

CV. *Resp.* affirm. considerando deordinationem peccati, non damna ex eo secuta.

Declarat hoc S.D. ar 4. Peccatum, quod in proximum committitur, habet rationem mali ex duobus. 1. Ex deordinatione peccantis. 2. Ex nocumento, quod infertur ei, contra quem peccatur, ut patet in homicidio, furto, adulterio, &c. Primo modo odium Dei est majus peccatum, quàm exteriores actus, qui sunt in proximi nocumentum, quia per odium maximè, & ratione sui deordinatur voluntas, actus verò externi tantùm sunt peccata, quia procedunt a quodam odio interiori, saltem virtuali, nec sunt peccata, si voluntas non sit deordinata, putà, cùm quis ignoranter, vel Zelo justitiæ hominem occidit. Sed quantùm ad nocumentum, quod proximo infertur, pejora sunt exteriora peccata, quàm interius odium.

QUÆRO IV. Estne omne odium proximi peccatum?

CVI. *Resp.* 1. Odium abominationis proximi secundùm ea quæ proximus a Deo, sive per naturam, sive per gratiam habet, semper est peccatum.

Ratio: Bonum quà tale odio habere, est peccatum: Sed proximus sub dicta formalitate est bonus. Ergo.

Quomodo ergo explicas verba Christi Luc. 14. quibus vult, ad se venientes odisse Patrem, & Matrem?

Explico ea intelligendo, vel ut odisse idem sit, ac postponere, relinquere, &c. vel ut sermo sit de affectibus inordinatis parentum, quibus nobis impedimento sunt in progressu virtutum, sub qua ratione sunt peccatores, & iniqui, qui ut tales odio haberi possunt, & debent, juxta illud Psal. 138. *Perfecto odio oderam illos*.

Resp. 2. Omne odium inimicitiæ proximi est peccatum.

Ratio: Quia per hoc desideratur alteri malùm ut malum est, quod semper rectæ rationi repugnat. Ergo.

Resp. 3. Odium etiam proximi per se, seu ex genere suo est peccatum mortale.

Ratio: Quia opponitur Charitati. Dixi *per se*, quia per accidens sit veniale. 1. Propter actus imperfectionem, ut, quia non est cum deliberatione perfecta. 2. Propter exiguitatem objecti, ut quia proximo optat malum, sed leve.

QUÆRO V. Licetne de alterius malo gaudere, de bono dolere?

CVII. Resp. sub dist. ex motivo aversionis, & displicentiæ personæ illicitum est.

Ratio: Quia tale gaudium, & tristitia contrariantur Charitati, nec aliunde possunt oriri quàm ex interno odio. Ex motivo honesto (quod omni aversione caret) non est illicitum, v.gr. optare mortem prædoni, ut negotiatio fiat secura: ægritudinem peccatori, ut convertatur ad Dominum: dolere, quòd homo iniquus adeptus sit officium, quia malè tractaturus est populum.

Ratio: Quia tale gaudium, & tristitia suam bonitatem, vel malitiam sumunt a motivo, ex quo eliciuntur, nec feruntur in malum proximi sub ratione mali, sed sub ratione boni: non enim desideratur mors prędonis, ut homicidium est, sed quatenus est causa quietis publicę.

QUÆRO VI. Licetne proximo procurare malum justis de causis, & modis?

CVIII. *Resp.* sub dist. Ex ira, aut motivo vindictæ est peccatum mortale, vel veniale juxta qualitatem odii, vel mali procurati.

Ratio: Quia licèt causa sit justa, uti & modus, motivum tamen est malum; bonum autem consurgit ex integra causa, malum ex minimo defectu. Hinc Judex sententiam justam ferens ex ira, peccat mortaliter, licèt non teneatur ad restitutionem.

Resp. 2. Procurare proximo malum ex motivo rationabili, non est peccatum, ut si procurando meam solutionem adducam proximum in debi-

ta, vel si sollicitem punitionem malefactoris, licèt enim is inde patiatur damnum, non tamen sum illius causa.

Ratio: Quia utor jure meo, & quamvis tam citò non exegissem, si me non offendisset; si tamen rationabile motivum habeo exigendi, v.g. incommodum, quod patior ex detentione pecuniæ meæ, non dicor vindicare exigendo, sed potiùs denegare beneficium, quod præstare non teneor.

QUÆRO VII. Licetne sibi optare mortem?

CIX. *Resp.* sub dist. Si fiat ex motivo desperationis, est mortale; si fiat ex motivo bono, v. gr. ut quis ardentiùs Deum amet, ut Deum non ampliùs offendat, &c. peccatum non est.

Ratio: Quia in primo casu est contra Charitatem sui ipsius, non in secundo.

Quid si fœmina sæpè sibi optet mortem, ut evadat sævitiam mariti, a quo durissimè tractatur?

Dico, probabilius esse, quòd mortaliter peccet, si fiat seriò, & cum plena deliberatione.

Ratio: Tum quia non est Domina suæ vitæ; tum quia delinquit contra Charitatem sibi debitam in materia gravi.

QUÆRO VIII. Licetne ob aliquod emolumentum temporale alterius mortem optare, saltem cum debita moderatione, ut si uxor marito, a quo durè tractatur, optet mortem ut a Deo ei infligendam?

CX. *Resp.* Probabiliùs negativè.

Ratio: Quia ratione præcepti Charitatis tenemur vitam proximi præferre commodo nostro temporali. Et certè opposita sententia asserens, quòd hoc non tam sit velle malum proximi quàm bonum inde secuturum, in praxi periculosa est, quidquid de ea sit speculativè loquendo.

Not. Inter 65. Propositiones ab Innocentio XI. damnatas esse & has: N.13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum. Et n.14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis: quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas. Et n.15. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis, a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

QUÆRO IX. Quid sentis de infirmo, qui in doloribus clamat, conqueritur, tristatur, corpus agitat?

CXI. *Resp.* 1. sub dist. Si illæ externæ corporis commotiones leves sint, & moderatæ, & absque alia indecentia, nec demonstrent aliquam amaritudinem spiritus, resignationi, & regulę rationis oppositam, non sunt peccata.

Ratio: Quia sunt effectus naturæ sensibilis; quos animus, etsi pacatissimus, regere non semper potest, prout vellet, multi enim Sancti in doloribus clamaverunt.

Resp. 2. Si motus illi sint nimis violenti, & conjuncti cum indignatione, sunt peccata, sed nonnisi venialia.

Ratio 1. p. Quia sic contrariatur virtuti patientiæ, cujus est confirmare animum ad moderandam tristitiam ex morbo provenientem.

Ratio 2. p. Quia omnia illa non sunt nisi quidam excessus doloris, & tristitiæ per talia externa corporis signa manifestatus, qui mortalis esse non potest, nisi ratione scandali, aut alterius mali ex tali impotentia secuti.

QUÆRO X. Estne peccatum, desiderare, vel procurare malum animalibus proximi? De quo S.Thom. hìc q.76. ar.2.

CXII. *Resp.* 1. sub dist. Si fiat ex odio proximi, malum optatum referendo in ipsum, est peccatum mortale, vel veniale secundùm qualitatem mali desiderati, seu procurati.

Ratio: Quia hoc est odio habere proximum in suis animalibus.

Resp. 2. Si fiat ex causa rationabili, v.g. propter damnum, quod animalia inferunt, non est peccatum.

Ratio: Quia ad repellendum notabile damnum possunt etiam occidi. Ergo &c.

Resp. 3. Si fiat ex ira, & passione in ipsa animalia, absque odio, vel damno proximi, tantùm est veniale, ratione iræ inordinatæ, non ratione animalium.

Ratio: Cùm enim hæc homini sint subjecta, potest illa odio habere, percutere, occidere pro libitu, secluso damno proximi. De his plura de imprecatione.

QUÆRO XI. Teneorne in Confessione exprimere speciem mali, quod proximo optavi, vel de quo gavisus sum?

CXIII. *Resp.* Probabiliùs affirmo, loquendo consequenter ad sententiam nostram suprà de circumstantiis intrà eandem speciem notabiliter aggravantibus. Et rationes ibi adductæ etiam hoc probant. Unde notabiliter graviùs peccat, qui alteri optat mortem, pestem, gehennam, &c. quàm qui ei optat amissionem alicujus animalis, vel etiam pecuniæ, etsi in magna quantitate.

Discordia q.37. *Contentio* q.38.
Utrobique per 2. artic.

QUÆRO XII. Discordia quid, & quando peccatum est?

CXIV. *Resp.* 1. Cum S. Thom. q.37. ar.1. Discordia est vitium inclinans ad ordinatè ostendendum, nostram voluntatem volun-

tati

tati alterius præstare. Vel, Discordia est, qua quis voluntati alterius de bono divino, aut humano, cui debet consentire, scienter, & ex intentione contrariatur.

*Resp.*2. Discordia formalis, seu ex intentione talis, est peccatum mortale ex genere suo.

Ratio: Quia directè est contra concordiam Charitatis juxta S.Thom. Dixi *ex genere suo*, quia fit veniale propter imperfectionem actus, vel ex parte volentis, ut si sit motus primus discordiæ, vel ex parte materiæ, ut si sit in re levi; est autem res levis, quæ non est necessaria ad salutem, v.g. non velle fugere mendacia merè officiosa.

Notanter dicitur in 2. definitione (ait Cajetanus (*cui debet consentire*, quia completum discordiæ peccatum tollit concordiam, non quamcunque, sed debitam, quia scilicet ex debito est, aut esse debet inter proximum, & se, aut alium, circa bonum divinum, vel proximi necessarium; quòd si unus æstimet esse tale, alter contrarium opinetur, vel sentiat, est discordia. Si enim quis nolit concordare cum proximo ad bonum supererogationis (putà, ad ingrediendum simul Religionem) non spectat ad vitium discordiæ, quia ad hoc bonum non tenetur consentire.

QUÆRO XIII. Contentio quid, & quando peccatum est?

CXV. *Resp.*1. Contentio est vitium inclinans ad inordinatè altercandum: Nam S.Thom.qu. 38.a.1.ait: Contendere est contra aliquem tendere. Unde sicut discordia contrarietatem quandam importat in voluntate, ita contentio importat eam in locutione.

*Resp.*2. Contrarietas locutionis potest attendi dupliciter, ait S.Thom.ibidem: Uno modo quantùm ad intentionem contendentis; si enim contrarietur veritati, est vituperabile; si falsitati, est laudabile. Alio modo quantùm ad modum, & sic considerandum est, an talis modus contrariandi conveniat & personis, & negotiis, quia hoc est laudabile: vel an excedat convenientiam personarum, & negotiorum, & sic contentio est vituperabilis.

*Resp.*3. Si contentio pugnet contra veritatem cognitam, quoad gravitatem peccati judicanda est juxta naturam veritatis; hoc est, si veritas impugnata, est veritas Fidei, aut necessaria ad salutem alicujus, sive quantùm ad animam, sive quantùm ad corpus, sive quantùm ad res, seu famam; & breviter, sive veritas est talis, ut ejus mendacium esset perniciosum, Contentio pugnans contra eam est perniciosa, ideòque peccatum mortale; si verò non sit mendacium perniciosum, erit veniale ut explicat Cajet.

Hoc intelligitur de Contentione formali, seu de eo, qui intentione pugnat contra veritatem, si enim fieret disputationis, vel exercitii gratia, est laudabilis, nisi fortè esset excessus in modo, ac clamore, ratione cujus potest fieri peccatum veniale, immò mortale, si adesset scandalum trahens ad mortale.

Schisma.

De hoc, occasione Hæresis, & Apostasiæ, ad quas Schisma propè accedit, actum est suprà Tract. 7. Exam.3.n.58.

Bellum.

De quo S.Thom.quæst.40.per 4.art.

QUÆRO XIV. Bellum quid, & quotuplex, & qua ratione licitum?

CXVI. *Resp.*1. Bellum est congressio plurium, vi, & armis facta contra extraneos. Differt a duello, quòd hoc sit paucorum contra paucos, sive concives sint, sive extranei. Item a seditione, hæc enim est plurium contra plures in eadem Republica.

*Resp.*2. Bellum aliud est defensivum, quod assumitur ad injuriam (quæ moraliter est in fieri) repellendam: aliud offensivum, quod assumitur ad obtinendam satisfactionem pro injuria jam illata.

*Resp.*3. Utrumque bellum per se est licitum. Ita S.D.art.1.

Ratio: Jure naturæ omnibus concessum est vim vi repellere. Ergo licitum est bellum defensivum. Dein, si non esset quandoque licitum bellum inferre (quod est offensivum) posset Princeps absolutus, seu Respublica Superiorem non agnoscens aliis impunè inferre quamcunque injuriam: Sed hoc nemo admittet. Ergo.

Dixi in R.3. *per se*: Quia bellum per accidens potest fieri illicitum ex defectu conditionum requisitarum ad bellum justum. Pro quo.

*Resp.*4. Tria requiruntur ad bellum justum, quæ assignat S.Tho.cit.art.1. in c. *Primò* auctoritas Principis, cujus mandato bellum est gerendum. Non enim pertinet ad personam privatam bellum movere, quia potest jus suum in judicio Superioris prosequi. Similiter etiam convocare multitudinem, quod in bellis oportet fieri, non pertinet ad privatam personam. Cùm autem cura Reipublicæ commissa sit Principibus, ad eos pertinet Rempublicam tueri. Et sicut licitè eam defendunt materiali gladio contra interiores perturbatores, dum puniunt malefactores, Rom.13. *Non sine causa gladium portat, minister enim Dei est, vindex in iram ei, qui malè agit:* ita etiam ad eos pertinet gladio bellico Rempublicam tueri ab exterioribus hostibus. Tales Principes sunt Papa, Imperator, Rex Hispaniæ, Galliæ, Respublica, v.g. Veneta, Superiorem nõ agnoscens.

Secundò: Requiritur causa justa, ut scilicet illi, qui impugnantur, propter aliquam culpam,

Probat hoc praxis piorum, ac prudentum. Supponitur autem, quòd nunquam id liceat per se, & ex directa intentione; Respublica enim non habet dominium in vitam subditi, sicut habet in bona temporalia, sed solus Deus. De quo alibi.

Quos intelligis per innocentes?

Intelligo Ecclesiasticos, qui nec sunt pars populi, nec tractant arma, vel consilia belli. Item pueros, ac mulieres, simplices rusticos, & externos, casu versantes inter hostes, & armis eos non juvantes.

Quid si in urbe capta sint multi innocentes, & pauci nocentes?

Dico: Non licet expugnare eos cum periculo innocentum.

Ratio: Quia major pars trahit ad se minorem.

Not. quòd etiam obsides dati, licèt ex parte dantis fides sit violata, non possint occidi, si in causa belli sint innocentes: possunt tamen captivari, immò & (si infideles sint) in servitutem redigi; si autem sint nocentes, & adsit culpa morte digna, possunt occidi.

Resp. 5. Stando in jure Gentium in bello justo licet captivare hostes, immò & eorum infantes ratione carentes.

Ratio: Quia infantes computantur inter bona nocentum, & Reipubl. contra quam justè bellatur.

Resp. 6. Infideles, id est, non baptizatos, uti & a Fide apostatas, contra Regem Christianum bellantes, licet redigere in servitutem.

Ratio: Quia dispensatio in jure Gentium de non efficiendo mancipia inter Christianos in bello justo captos (Christiani enim a Christianis capti, solùm detinentur, usque dum pecunia redimantur) facta est in favorem Fidei: Sed hanc non habent infideles, & Apostatæ eam reliquerunt. Ergo.

Quid si inter hos sint innocentes, cogniti ut tales?

Dico, non fieri mancipia, licèt sint adulti, bene tamen innocentes ratione carentes, ob rationem ante datam. Et hoc præsertim, si Belli. Dux tulisset pœnam, si ipsi rebellent, etiam ipsorum infantes mancipia futuros.

Quid sentis de reis, seu nocentibus justo bello captis, possuntne occidi?

Dico, Possunt, spectato rigore justitiæ; sed charitas exigit, ut salvo bono communi Belli-Dux sanguini parcat.

Dixi, *salvo bono communi*. Si enim contra hostes valdè pertinaces securitas aliter obtineri non posset, vel damnati, aut convicti essent de magno crimine, v.g. perduellionis, aut læsæ Majestatis, occidi possunt.

Servi in bello etiam justo capti possuntne fugere?

Affirmo: sicut alibi docetur de justè incarcerato.

QUÆRO XVI. Spolia a militibus capta cujus sunt?

CXIX. Ante R *Suppono* 1. quòd si alicubi sit moris, ut omnia spolia deferantur ad Ducem, ut is ea pro meritis distribuat, illum morem servandum esse.

Suppono 2. Quæstionem esse de bonis mobilibus, & immobilia pertinere ad Principem, cum hac tamen differentia, quòd si inter ea sint aliqua ab hoste (cui auferuntur) injustè possessa, restituenda sint primis Dominis, si illi non sint hostes. His suppositis

Resp. verbis S. Thom. infrà q. 66. artic. 8. ad 1. Circa prædam distinguendum est: Quia si illi, qui deprædantur hostem, habeant bellum justum, ea, quæ per violentiam in bello acquirunt, eorum efficiuntur, & hoc non habet rationem rapinæ: unde nec ad restitutionem tenentur, quamvis possint in acceptione prædæ, justum bellum habentes peccare propter cupiditatem ex prava intentione, si scilicet, non propter justitiam, sed propter quædam principaliter pugnent. Dicit enim August. in lib. de verb. Dom. quod propter prædam militare peccatum est. Si verò illi, qui prædam accipiunt, habeant bellum injustum, rapinam committunt, & ad restitutionem tenentur. Hęc S. D.

Ex quo patet, quòd bona mobilia in bello justo in prædam capta non computentur in satisfactionem rei, pro qua bellatur, sed fiant capientium, postquam ad locum tutum delata fuerunt. Ita enim Jure Cæsareo statutum est, & videtur esse è re boni communis, tum ad lites vitandas, tum ad milites animandos.

Excipiuntur bona, quæ gaudent jure postliminii, v.g. bestiæ, boves, equi, naves, & currus onerarii, vehentes commeatum, si hostis, v. gr. Turca, talia rapiat, per nostros milites verò recuperentur, debent reddi illis, quorum ante erant. Pro quo ex Sylvestro

Not. Postliminium esse jus, quo restituitur alicui res usucapta, vel præscripta, quam propter captivitatem, vel servitutem amiserat, a qua reversus est. Item jus postliminii est jus amissæ rei recipiendæ abextraneo in statum pristinum restituendæ, moribus, legibusque constitutum, ut, si quis aliqua perdidit in bello, illi restituantur, si posteà recipiantur.

QUÆRO XVII. Potestne Princeps tuta conscientia circa indictionem belli, ejusque prosecutionem sequi sententiam probabilem, ac minùs securam relicta probabiliore? & quid agendum militi in casu, quo est dubium de justitia belli?

CXX. *Resp.* 1. ad 1. partem quęsiti probabiliùs negativè.

Ratio hujus patet in Tract. 2. Exam. 3. n. 33.

*Resp.*2. Miles quicunque, sive officialis, sive gregarius paratus bellare in bello justo, & injusto, est in malo statu.

Ratio: Qui amat periculum, peribit in illo: Sed talis exponit se periculo peccati mortalis. Ergo.

Intelligitur autem resolutio, si ex parte ejus contra quem movetur bellum, etiam sit sententia probabilis. Hinc inter Christianos justa bellum indicendi causa debet, omnibus rectè ponderatis, saltem moraliter loquendo esse certa, & evidens.

Si causa sit dubia, & agatur de re ab alio possessa, melior est conditio possidentis, nec potest per bellum possessione spoliari: Si res a neutro sit possessa, debet per Jurisperitorum sententias dubium decidi. Si uterque habet æquè multos pro se sentientes, debet res dividi, si divisibilis sit: vel sors mitti, si dividi nequeat.

*Resp.*3. Miles dubitans de justitia belli, si sit subditus Principis bellantis, aut ab eo conductus, tenetur practicè dubium deponere, & bellare.

Ratio: Ad militem, si aliàs non sit Consiliarius, non pertinet examinare casus belli, sed habet se, ut Lictor, qui exequitur sententiam Judicis, ut ait noster de la Cruz, nec Princeps cuivis militi tenetur reddere rationem belli. Vide de Conscientia dubia in Tractat.2.Exam.1.

*Resp.*4. Alii, qui non sunt subditi Principis bellantis, nec ab eo conducti, si de justitia belli dubitent, non possunt in eo bellare.

Ratio: Quia non tenentur obedire, ut patet, cùm stipendium non accipiant, nec subditi sint; Et aliàs bellando se exponunt periculo peccati mortalis in irrogatione damnorum.

CXXI. *Potestne* dari bellum ex utraque parte justum?

Dico, impossibile esse per se loquendo. Quia juxta Dialecticos ex duabus propositionibus contradictoriis una necessariò est falsa. Potest tamen esse per accidens, propter invincibilem ignorantiam juris alterius partis.

QUÆRO XVIII. Teneturne Princeps oblata justa satisfactione, a bello (licèt jam cæptum sit) desistere.

CXXII. *Resp.* Probabiliùs affirmat. *Ratio*: Quia sublata injuria, & actione, non restat belli causa: Sed juxta Juristas per dignam satisfactionem tollitur injuria, & actio. Ergo.

Quid si illi, qui bello impugnantur, Principi bellanti intulissent injuriam valdè atrocem, v.g. Patrem, Fratrem, aut alium propinquum contra omne jus occidendo?

Sentiunt nonnulli DD. quòd in hoc casu Princeps offensus non teneatur a bello cessare, nisi oblata satisfactio esset de summo rigore justitiæ, sic ut non tantùm compensaretur totum interesse, sed & nocentes neci darentur. Verùm aliis Canonistis, & Theologis sanior meritò videtur sententia, dicens & hoc punctum esse moderandum ex æquitate, & pio arbitrio boni Principis, considerando maxima damna, quæ ex bello pullulant, ne peccetur contra verba Sancti Aug. allata nu.117. in tertia conditione justi belli.

QUÆRO XIX. Licetne Principi Christiano in auxilium vocare infideles, v.g. Turcas, vel in bello eos juvare?

Hæc Q. resoluta est in Trac.7. Exam.3. n.46.

QUÆRO XX. Estne Clericis, & Episcopis licitum bellare?

CXXIII. *Resp.* cum S.Thom.art.2. negativè. *Ratio* S.D. est: Bellica exercitia hominem maximè a divinorum contemplatione avertunt, & ad humani sanguinis effusionem tendunt. Ergo non licent spiritualibus Personis, nisi in articulo necessitatis. Unde Apost. 2. Tim.2. Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus. Et (ut arguit S.Thom. in Sed Cont.) Matth.26. Petro in persona Episcoporum, & Clericorum dicitur: Converte gladium tuum in vaginam.

Oppono 1. Episcopi, & Clerici tenentur defendere suas oves. Sed id nequeunt sine armis. Ergo iis uti possunt.

2. Episcopis, & Clericis licet alios ad bellandum inducere. Ergo & bellare. Quod enim quis facit per alium, per se ipsum fecisse censetur.

3. Quod secundùm se est honestum, Prælatis, & Clericis non est illicitum: Sed, ut dictum est, bellare quandoque est honestum, immò meritorium. Ergo.

Hæc omnia solvit S.Tho.art.2. *Ad* 1. Min. est vera de armis spiritualibus. Verba S. Thom. sunt: Prælati debent resistere non solùm lupis, qui spiritualiter interficiunt gregem, sed etiam raptoribus, & Tyrannis, qui corporaliter vexant: non autem materialibus armis in propria persona utendo, sed spiritualibus, quæ sunt salubres admonitiones, devotæ orationes, contra pertinaces excommunicationis sententia.

Ad 2. dist. Conf. Ergo eis licet bellare physicè, N. moraliter C. Conf. Verba S.D. sunt ad 2. Prælati, & Clerici ex auctoritate Superioris possunt interesse bellis, non quidem ut ipsi propria manu pugnent, sed ut justè pugnantibus spiritualiter subveniant suis exhortationibus, absolutionibus, & aliis spiritualibus subventionibus: Sicut & in veteri Lege mandabatur Josue 6. quòd Sacerdotes sacris buccinis in bellis clangerent, quòd autem aliqui propria manu pugnent, abusionis est. Et ad 3. ait: Ad Clericos pertinet disponere, & inducere alios ad bellandum bella justa. Non enim interdicitur

eis

eis bellare, quia peccatum sit, sed quia tale exercitium eorum personę non congruit.

Ad 3. N.maj. Nam (ut ait S.D.ad 4.) actus matrimonialis secundùm se est honestus, & meritorius, & tamen virginitatem voventibus redditur damnabilis propter obligationem ad majus bonum. Vel dist.maj. Hoc non est illicitum secundùm se, C.ratione conditionis personæ, N.Excipiuntur aliqui casus. 1. Si sint Clerici, v.g.Episcopi habentes dominium temporale cum auctoritate indicendi bellum, hi enim bellum indicere, & pro eo ducem instituere possunt, non tamen semper eò ipso propriis manibus pugnare. 2. Possunt pugnare ex dispensatione Papæ, quia prohibitio solùm est juris humani. 3. Si Clerici non possint vitam tueri aliter quàm pugnando. 4. Si per Clericorum pugnam Civitas possit conservari, vel ex ea pendeat victoria in bello justo. 5. Si Clericus sine notabili suo periculo possit pugnando eripere innocentem.

QUÆRO XXI. Clerici spiritualibus mediis militibus assistentes, gaudentne hostium spoliis?

CXXIV. *Resp.* affirm. *Ratio*: Juxta Reg. Juris, qui sentit onus, sentiat & commodum: Sed dicti Clerici sentiunt onus belli, ejus periculis se exponentes, suntque pars exercitus. Ergo etiam sentire debent commodum spolii. Et quamvis hoc ita sit, sedulò tamen cavere debent scandala pusillorum, & ne notentur labe avaritiæ.

Possuntne ipsi Clerici ab hoste spoliari?

Dico, non posse, si in bello per seipsos non pugnent.

Ratio. Quia ipsi, eorumque bona gaudent privilegio immunitatis Ecclesiasticæ.

Possuntne in bello justo Ecclesiæ devastari, dirui, incendi?

Dico: Per se, & ex intentione directa non possunt, ob rationem mox datam: bene tamen per accidens, si victoria aliter obtineri non possit. Et hoc solùm verum est de Ecclesiis incastellatis, seu instar Fortalitii munitis, ut ex iis hosti vis inferatur, licèt exinde etiam per accidens sequatur concrematio imaginum, & similium.

Sed quid si templa essent fortificata, seu incastellata præcisè pro defensione personarum Ecclesiasticarum, aut aliorum innocentium, aliter se defendere non valentium?

Dico, Non posse dirui, vel incendi ob rationem ante datam: attamen arma, & tormenta bellica ibi collecta possunt abduci, ne hosti serviant. Hæc omnia supponunt justitiam belli.

QUÆRO XXII. Licetne in bello justo uti insidiis?

CXXV. *Resp.* sub dist.cum S.Thom.art.3.sic discurrente: Insidiæ ordinantur ad fallendum hostes. Dupliciter autem aliquis potest falli ex facto, vel dicto alterius. Uno modo ex eo; quòd ei dicitur falsum, vel non servatur promissum, & istud semper est illicitum. Et hoc modo nullus debet hostes fallere. Sunt enim quædam jura bellorum, & fœdera etiam inter ipsos hostes servanda, ut Ambr. dicit in lib.de Officiis. Alio modo aliquis potest falli ex dicto, vel facto nostro, quia ei propositum, aut intellectum non aperimus. Hoc autem facere non tenemur: Quia etiam in doctrina sacra multa sunt occultanda, maximè infidelibus, ne irrideant, secundùm illud Matth.7. Nolite sanctum dare canibus. Unde multò magis ea, quæ ad impugnandum inimicos paramus, sunt eis occultanda. Unde inter cætera documenta rei militaris hoc præcipuè ponitur de occultandis consiliis, ne ad hostes perveniant; ut patet in libro Stratagematum Francorum. Et talis occultatio pertinet ad rationem insidiarum, quibus licitum est uti in bellis justis. Nec propriè hujusmodi insidiæ vocantur fraudes, nec justitiæ repugnant, nec ordinatæ voluntatis. Esset enim inordinata voluntas, si aliquis vellet nihil sibi ab aliis occultari. Hæc S.D.

Idem in SedContra probat ex S.Aug.dicente in lib.83.qu.Cùm justum bellum suscipitur, ut apertè pugnet aliquis, an ex insidiis, nihil ad justitiam interest. Et hoc probat auctoritate Domini, qui mandavit Josue, ut insidias poneret habitatoribus civitatis Hai, ut habetur Josue 8.

QUÆRO XXIII. Licetne bellare in die festo?

CXXVI. *Resp.* Licet, si sit necessitas. Ita S. D.a.4. sic discurrens: Observatio festorum non impedit ea, quę ordinantur ad hominis salutem etiam corporalem. Unde Dominus arguit Judæos dicens Joann.7. Mihi indignamini, quia totum hominem salvum feci in Sabbato? Et inde est; quòd Medici licitè possint medicari homines in die festo. Multò autem magis est conservanda salus Reipublicæ, per quam impediuntur occisiones plurimorum, & innumera mala, & temporalia, & spiritualia, quàm salus corporalis unius hominis. Et ideò pro tuitione Reipublicæ fidelium, licitum est justa bella exercere in diebus festis, si tamen hoc necessitas exposcat. Hoc enim esset tentare Deum, si quis imminente tali necessitate vellet a bello abstinere. Sed necessitate cessante non est licitum bellare in diebus festis propter rationes inductas, quia festa per se sunt ordinata ad vacandum divinis. Hæc S.D.

QUÆRO XXIV. Potestne Princeps sine subditorum consensu damna per bella illis illata remittere in tractatu pacis? Et quid in specie sentis de damnis Ecclesiarum?

CXXVII. Ante R. Not. per damna hìc non intelligi impensas, sed devastationes, & similia. Hoc notato

Resp. 1. Si Princeps subditis invitis gesserit bel-

bellum injustum, tenetur, etiam de suo, resarcire damna.

Ratio: Quia omnis, qui damnum dedit, compensare tenetur.

Resp. 2. Si bellum fuit justum, tenetur omnem movere lapidem, ut subditis damna compensentur. Si verò damnis non remissis, non possit obtinere pacem, quæ tamen Reipubl. sit valdè necessaria, potest etiam contra subditorum voluntatem damna remittere.

Ratio: Quia sic remittendo utiliter agit pro subditis, & bonum commune promovet, quod Principi ex officio incumbit.

Resp. 3. Princeps Laicus, seu Sæcularis sine consensu Ecclesiæ potest remittere damna illata Ecclesiis.

Ratio: Quia de bonis Ecclesiarum disponere est extra spheram ejus.

QUÆRO XXV. Estne fœdus, seu fides hosti etiam infideli, vel hæretico servanda?

CXXVIII. Ante R. Suppono sermonem esse de fœdere, quod ex objecto suo bonum est, si enim est malum, non est obligatorium. Item Quæstionem esse de fide publica, id est, data a Principe, Republ. Communitate, &c. si enim sit fœdus a privato initum cum privato, vel aliena Republ. aut Principe, & cedat in præjudicium propriæ Reipubl. vel Principis (cui privatus præjudicare nequit, & cujus jus in privatorum pactis excipitur) potest dissolvi. Hoc supposito

Resp. 1. Fides publica hosti, etiam injustè vexanti, seu injustum bellum gerenti data, est servanda, licèt danti sit perniciosa. Ita S. Th. hic art. 3. in c. ex S. Ambros. dicente: *Sunt quædam jura bellorum, & fœdera etiam inter ipsos hostes servanda*.

Ratio: Tum quia hoc est de Jure Gentium, tum etiam, quia aliàs nulla pax, aut societas in humano genere subsistere posset.

Resp. 2. Fœdus a duobus Principibus Catholicis inter se initum non potest pontificia auctoritate per dispensationem, aut juramenti relaxationem dissolvi directè.

Ratio: Quia Pontifex directè non potest annullare ea, quæ sunt Juris Gentium.

Resp. 3. Si fœdus illud successu temporis cedat in magnum detrimentum Ecclesiæ, potest Papa ex plenitudine potestatis suæ illud rescindere indirectè, nimirum, vel alteram partem compellendo, ut obligationem Ecclesiæ nocivam remittat; vel, si nolit, propria auctoritate eam relaxando.

Ratio: Quia Reges, & Principes, qui se Ecclesiæ Catholicæ Filios profitentur, fœdera inter se ineuntes, censentur involvere hanc conditionem, si non cedat in Ecclesiæ perniciem.

Resp. 4. Si Princeps, seu Rex Christianus fœdus publicum ineat cum infidelibus, id est, cum non baptizatis, v.g. Turcis, illud Papa, nec directè, nec indirectè relaxare potest.

Ratio: Papa nihil potest facere, quod cedit in damnum, & contemptum Ecclesiæ: Sed hoc cederet in damnum Ecclesiæ. Ergo. Min. prob. Religioni Catholicæ ejusque Principibus nihil magis damnosum, ac indecorum est contra omnium Gentium Jura, quàm violare fœdera, & fidem publicè datam, cùm auctor Fidei nostræ sit ipsa veritas, & veracitas per essentiam, nec fallere, nec falli valens, cujus nomen exinde apud omnes alias Nationes multùm blasphemaretur. Ergo.

Sed posset esse, quòd illud fœdus posteà cedat in perniciem Ecclesiæ, a quo tunc sperandum, & petendum auxilium?

Dico, ab eo, qui dixit: Ego vobiscum sum usq; ad consummationem Sæculi, qui est summus Ecclesiæ (quam ipse supra petram ædificavit) Rector, & Defensor, qui non vult fieri mala, ut veniant bona, quod tamen in eo casu fieret, quia perfidia, seu violatio fidei datæ peccatum est.

Resp. 5. Idem dicendum est de fide publica a Catholicis data hæreticis, quamdiù ipsi fidem servare sunt parati.

Ratio est eadem, quæ ante. Et militat contra hæreticos blaterantes, docere Catholicos, hæreticis fidem servandam non esse, sed cum consensu Papæ eam posse violari, qua de causa ipsi in omni fœdere cum Catholicis inito excludi volunt Pontificiam relaxandi facultatem.

Oppono: Hæretici de jure ratione baptismi sunt subjecti jurisdictioni Ecclesiæ. Ergo ab ea possunt compelli, ut remittant fidem datam, quæ cedit in Ecclesiæ damnum: vel si id nolint, potest per Ecclesiam relaxari.

Dist. conf. Si illud compelli non cedat in majus Ecclesiæ damnum, & contemptum, C. secùs, N.

Opponunt 2. ipsimet hæretici: Joanni Hussio a Concilio Constantiensi datus fuit Salvus Conductus: Sed ille fuit ab ipsis violatus. Ergo.

Ad hoc N. maj. quæ probari non potest. Salvum Conductum Hussio dedit Sigismundus Imperator, sed eum non violavit.

Ratio 1. Hussius post Salvum Conductum arripuit fugam a Cæsare sub pœna capitis ei vetitam. 2. Salvus Conductus Hussio erat datus in forma Juris communis, id est, salva justitia, qualiter ipsa Synodus Sess. 6. Hieronymo Pragensi dedit omnem Salvum Conductum a violentia, justitia semper salva. 3. Potestas sæcularis, utpotè inferior, non potest dare Salvum Conductum, qui præjudicet Ecclesiasticæ, ut non possit inquirere de erroribus Personarum, & procedere contra pertinaces, ut declaratur in ipsa Synodo Sess. 19.

Repressalia.

QUÆRO XXVI. Sūtne licitæ? & quid sūt?

CXXIX.

CXXIX. *Resp.*1. Represaliæ dictæ sunt a re, & prehendo, quasi iteratæ apprehensionis, ut explicat Sylvester, sicut, cùm quis apprehendit res alienas illius, qui apprehendit suas. Et sumitur, vel pro actuali apprehensione, vel pro auctoritate, quam Princeps, vel Respubl. suis subditis injustum damnum passis facit invadendi terram, & occupandi bona eorum, qui damnificarunt, usque ad justam damni compensationem.

*Resp.*2. De potestate concedendi Represalias eodem modo discurrendum est, ac de potestate indicendi, ac gerendi bellum, quam dictum est esse in solo Principe, vel Republica, Superiorem non agnoscente. Idem est de causis eas concedendi.

Ratio: Quia Represaliæ sunt quædam species belli.

*Resp.*3. Represaliæ non sunt licitæ, nisi magna adsit necessitas, uti de bello dictum est, & ille, qui Communitati (quæ damnum intulit,) præest, fuerit monitus de facienda, vel imperanda satisfactione, & recusaverit.

*Resp.*4. Represaliæ concedi, vel extendi nequeunt contra personas Ecclesiasticas, aut bona eorum: & hoc sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ in personas singulares, Interdicti verò in Communitatem, nisi talem præsumptam licentiam intrà mensem post diem concessionis, aut extensionis revocent. C. unic. de injuriis in 6. Idem sciendum est de aliis Privilegiatis, v.g. Ambasciatoribus, & aliis, quos nominat Sylvester V. Represaliæ. §.8.

Duellum.

QUÆRO XXVII. Quid, & quotuplex, ac licitumne?

CXXX. *Resp.*1. Duellum (ut Sylvester explicat) est quasi duorum bellum, quod etiam dicitur monomachia, id est, singularis, seu unius pugna, a *monos*, quod est unum; & *machia*, pugna. Est ergo *singulare certamen, seu deliberata duorum, vel paucorum pugna ex condicto inita cum periculo læsionis, statuto tempore, & loco.*

*Resp.*2. Diversi sunt fines, ob quos quis duellare posset. 1. Recreationis causa. 2. Ad ostendendas vires, vel artem. 3. Ut exploretur veritas rei dubiæ, de qua litigatur in Judicio, vel extra. 3. Ad vindicandam injuriam.

*Resp.*3. Duellum ex quacunque harum causarum susceptum, est illicitum, & peccatum mortale juxta tutiorem, & probabiliorem sententiam.

Ratio pro 1. p. Recreare se cum periculo mortis, vel gravis læsionis sui, aut proximi, est peccatum mortale, quod nemo negat. Ergo. *Pro 2. p.* est eadem ratio. *Pro 3. p.* Tum quia esset tentare Deum: Tum etiam, quia omninò superstitiosum est, pro reo habere eum, qui ab altero superatur. Vel è contra. *Pro 4. p.* Tum quia omnis privata vindicta est illicita, etiam sub mortali, dum est in re gravi, uti est in præsenti. Tum quia in duello æquè posset succumbere ille, qui est injuriatus, quàm qui injuriavit.

*Resp.*4. Licitum est acceptare duellum pro defensione vitę contra injustum invasorem, etiam occidendo eum cum moderamine inculpatæ tutelæ, si nimirum aliter vita defendi nequeat. De quo infrà Tract. 9. Exam. 2. n. 28.

Ratio: Quia in eo casu non est propriè duellum, sed justa defensio sui.

*Resp.*5. Si ex causa publica, nimirum ob commune bonum Reipubl. belli finem, & securitatem, Belli Duces judicent magis expedire, ut bellum resolvatur in duellum, quale 1. Reg. 17. fuit inter David, & Goliath, tunc licitum est ex communiori sententia.

Ratio: Tum quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditur illicitum, quòd est coniicere se in periculum mortis sine sufficiente causa; nam in hoc, uti & in casu R. 3. est causa sufficiens. Tum etiam, quia si ob fines in R. 4. dictos licitus sit, uti est conflictus cum toto exercitu cum periculo plurimorum, a fortiori licet paucis contra paucos cum periculo paucorum.

Ex quibus patet, duos esse casus, in quibus duellum est licitum. Maxima verò difficultas est, an duellum sit licitum pro defensione honoris, famæ, respectus, seu ad vitandam ignominiam, quam Nobiles, vel belli Officiales subinde sibi confingunt, eaque de causa ad duellum provocant, vel provocati comparent. Pro decisione

*Resp.*3. Tutior, & practicè probabilior, & in praxi omninò servanda est sententia docens, pro defensione honoris non posse indici, nec acceptari duellum, sive solemne, sive privatum. Ante probationem

Not. Duella alia esse solemnia, seu publica, alia privata: priora fiunt ex condicto, & provocando ad certum locum, diem, cum chartellis coram testibus, Patrinis, ut vocant, fidejussoribus, cum periculo mortis, vel mutilationis. Privata verò fiunt quidem, & sunt concertationes duorum ex condicto cum determinatione loci, & temporis, & cum dicto periculo; sed sine chartellis, testibus, fidejussoribus, &c. Hoc notato ad probandum R. 5.

Exclamo ex Matth. 18. v. 17. *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.* Audite ergo Matrem vestram Ecclesiam: Concil. Trid. Sess. 25. de Reform. c. 19. sic statuit: Detestabilis duellorum usus, fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur. Imperator, Re-

R 4 ges,

ges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eò ipso sint excommunicati, ac Jurisdictione, & dominio Civitatis, Castri, aut loci; in quo, vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur: & si feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui verò pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidiæ juxta sacros Canones puniri debeant, & si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa duelli, tam in Jure, quàm facto dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis, ac perpetuo maledictionis vinculo teneantur, non obstante quocunque privilegio, seu prava consuetudine, etiam immemorabili. Hæc Conc. Trid.

D. Pius V. in Bulla, quę incipit: *Ea, quæ a Prædecessoribus, &c.* plures alias addit pœnas, ut pęnas criminis læsæ Majestatis, carceris, inhabilitatis ad testamentum faciendum, & similes, quas extendit ad eos, qui chartas provocatorias subscribunt, affigunt, vel publicant, cum privatione beneficiorum, & inhabilitate ad ea, si Ecclesiastici tale quid commiserint.

Gregorius XIII. in Bulla incipiente, *Ad tollendum, &c.* Decretum Tridentini extendit ad omnes illos, qui ex condicto statuto tempore, & in loco convento duellum commiserint, licèt nulli Patrini, aut socii ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nec provocatoriæ litteræ præcesserint. Quæ sunt duella privata.

Clemens VIII. in Bulla, cujus initium, *Illius vices, &c* confirmat, declarat, & extendit suprà dictas Constitutiones Apostolicas, ut locum habeant etiam circa milites ex privata inimicitia inter se duellantes, eorumque Duces talia duella permittentes. Item in ea excommunicat etiam solùm provocantem ad duellum, licèt alter non acceptaverit, neque effectus pugnæ secutus fuerit.

Alexander VII. per expressum decretum inter alias damnat hanc Propositionem: *Vir Equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

Ratio 1. Adducta est pro 4. parte R. 2.

Ratio 2. desumitur ex periculo animarum, prout Conc. Trid. cit. insinuat per illa verba: *Detestabilis duellorum usus,* &c. quæ sequuntur.

Ratio 3. Non est Christiani hominis, quantumcunque Nobilis, pro defensione honoris exponere se perpetuæ infamiæ: Sed juxta Trident. duellantes incurrunt perpetuam infamiam, & alias gravissimas pœnas. Ergo.

Ratio 4. Juri naturæ repugnat maximum hominis bonum exponere pro minori: Sed per duellum homo maximum bonum, quod in ordine naturali habet, scilicet vitam exponit pro minori, scilicet pro honore, & fama. Ergo peccat contra Jus naturæ.

Nec verum est, quòd acceptatio duelli (ut Pseudo-politici sibi imaginantur) habeat rationem defensionis, sub qua ratione aliàs licet vitam pro rebus temporalibus magni momenti exponere; non, inquam, verum est, quia restant aliæ viæ defensionis.

Ratio 5. Licèt apud Atheistas, apud mundanos, apud exleges, Deum non timentes, Ecclesiam non reverentes (de quibus verus Christicola curare non debet) ignominiæ tribuatur talis duelli recusatio, tamen apud timoratos, & sapientes id honori adscribitur, & recusans meritò laudatur tanquam timens Deum, & reverens Ecclesiam. Ergo.

Oppono 1. Vita, & fama pari passu ambulant, ut dici solet: Sed juxta dicta licitum est duellũ, si aliter vita defendi non possit. Ergo & pro defensione honoris, si aliter recuperari nequeat.

2. Provocatus ad duellum, vel provocans potest ante confiteri, & communicari. Ergo non exponit se periculo damnationis.

Ad 1. patebit R. infrà de homicidio: pro nunc datur disparitas, quia vix est casus, in quo honori aliter consuli non potest, quàm occidendo infamantem: potest enim adiri ordinarius Judex, vel adhiberi sequentes modi respondendi, quibus famæ consulitur. Supponitur autem, quòd in casu posito vita aliter salvari non potest.

Ad 2. dist. ant. Potest sacrilegè, C. ant. validè, & cum fructu, N. ant. & conf. Itaque si ante duellum priùs quis confiteatur, & communicet, plus obest, quàm prosit, & novum sacrilegium est. Nescit justitia Dei patrocinium dare criminibus. Nec fur signo crucis se munit, ut prosperetur in furto.

Quid ergo Provocatus respondebit provocanti, ut honori suo consulat?

Dico, respondere eum posse: Non recuso duellum ex timore, & dejectione animi, sed quia Deum offendere nolo, quia Dei, & Ecclesiæ Leges respicio: Vel paratus sum duellum acceptare, si divinis, & Ecclesiæ legibus non repugnaret. Vel Christiani hominis non est, cruenta morte se, aut proximum diabolo in sacrificium offerre; vel perpetuæ infamiæ se exponere, quam incurrunt duellantes. Ubicunque armis invasus fuero, armis me defendam, ut vitæ meæ consulam. Generaliter adhiberi potest quæcunque responsio, quæ non importat acceptationem formalis duelli.

Ex dictis varii resolvuntur Casus.

CXXXI. 1. Si viri pugnis se excipiant, vel alio instru-

Digitized by Google

instrumento non periculoso, vel etiam mulieres capillos invicem sibi evellendo, non est duellū.

2. Sicut nec rixa, quæ concitatur ex subita ira. Hinc etsi grave peccatum sit, formaliter tamen duellum non est, si rixa in domo orta ex ira, etiam ex conventione statim in viam, vel forum vicinum prosiliant, incohatam rixā prosequentes, quia non est pugna perfectè deliberata. Ad duellum ergo requiritur, ut ineatur deliberatè, &, ut solet dici, frigido sanguine, ac temperato sine cholera. Indubiè autem impetus animi tollit deliberationem perfectam.

3. Si quis ab aliquo sibi occurrente, & ad pugnam provocante acceptet, & statim sine interposita mora pugnet, etsi graviter peccet, non tamen est formale duellum, quia non est ex condicto, vel convento. Vide Not. post R.5.

4. Si duo duellaturi ad pugnam jam parati strictis gladiis jam stent in præfixo loco, ex interventu autem amicorum pugna impeditur, uterque incurrit excommunicationem Clementis VIII. ut patet, licèt non eam, quæ est in Bulla Gregorii XIII. utpote dicentis, *monomachiam commiserint*, hæc autem non committitur, ubi pugna non sequitur. Vide verba Con. Trid. cit. de suadentibus duellum.

5. Ad 4. capita possunt revocari actiones in Bullis prohibitæ, ob quas excommunicationes incurrantur. 1. Pugnantium in duello, provocantium, vel acceptantium. 2. Concedentium locum, aut non impedientium, si sint Domini, qui valent impedire, ne in suis terris committatur duellum 3. Aliquo pacto cooperantium ad duellum, ut consilio, mandato, auxilio, favore, chartula, literis, intimatione, publicatione, licèt provocatio, vel duellum actu secutum non sit. 4. Spectantiū ex industria, seu studio se conferentium ad locum duelli, ex quorum præsentia duellantes fiunt audaciores. Hinc si quis casu transeat locum duelli, pedem non figens, vel tam latenter aspiciat, ut a duellantibus adverti non possit, non excommunicatur.

6. Qui alterum provocat non animo pugnandi, sed pro honoris sui defensione aliquot ictus infligendi cum morali certitudine, quòd nullum damnum sit secuturum, sed pax potiùs inde concilianda, is in foro conscientiæ potest excusari a pœnis, & censura duelli; licèt enim accedat ad locum conventum, non tamen cum periculo læsionis; attamen in foro externo præsumetur duellum.

7. Privatio sepulturæ Ecclesiasticæ tantùm infligitur decedentibus in ipso conflictu, ut sonant verb. Trid. cit. Hinc sententia id asserens etiam de iis, qui non statim, sed alio die moriuntur, est nimis rigida: nisi fortè supponat eos decedere impœnitentes, seu in peccato mortali: omnes enim sic morientes privantur sepultura Ecclesiastica.

8. Hoc etiam verum est, licèt in loco duelli decedentes ante mortem dederint signa pœnitentiæ, & à Sacerdote casu interveniente fuerint absoluti. *Ratio*: Quia sepultura Ecclesiastica illis non denegatur præcisè ideò, quia decedunt in peccato mortali, sed in pœnam, & detestationem commissi duelli, ad deterrendos ab eo homines. Verùm attendēda hìc est cōsuetudo loci, juxta quam sepultura Ecclesiastica alicubi non denegatur illis, qui datis pœnitentiæ signis decedunt in duellis privatis. Plura dicentur hac de re infra de homicidio, & restitutione pro eo.

Quæri hìc potest, quis Confessarius absolvere possit duellantes? Sed hoc patebit, dum infrà Tract.15. Exam.2. n.72. agetur de casibus reservatis de quorum numero est duellum.

Exercitia ad res bellicas spectantia nimirùm *Torneamenta*, *Hastiludium*, *agitationes taurorum*.

QUÆRO XXVIII. Quid sunt, & licitane?

CXXXII. Ante R. audiantur verba S. Tho. hìc q.40. a.1. ad 4. dicentis: Exercitia ad res bellicas spectantia non sunt universaliter prohibita, sed inordinata exercitia, & periculosa, ex quibus occisiones, & deprædationes proveniunt. Apud antiquos exercitationes ad bella sine hujusmodi periculis erant, & ideò vocabantur meditationes armorum, vel bella sine sanguine. Hæc ibi. Hoc præmisso

*Resp.*1. Torneamentum, ut Sylvester ait, secundùm vulgare Italicum dictum est à circuitu, & regressione pugilum. Et est ludus, quo ad ostentationem virium, & audaciæ multi milites ex condicto conveniunt, & temerè congrediuntur, cum probabili periculo mortis, seu ut sæpè mortes hominum inde eveniant.

*Resp.*2. Torneamentum est peccatū mortale, *Ratio*: Quia homo in illo exponit vitam, absq; rationabili causa probabili periculo, & ut in pluribus in eo sequitur mors, vel mutilatio. Ergo.

*Resp.*3. Moriens in torneamento incurrit pœnam privationis Ecclesiasticæ sepulturæ. Ita statuunt Jura Canonica.

*Resp.*4. Hastiludium est ludus (ut ait Cajetan.) quo pro exercitatione bellica, aut pro solemnitate festivæ alicujus jucunditatis regiæ duo armati equites cōtra se invicē currunt cū lanceis.

Resp. 5. Hastiludium ex suo genere, seu per se peccatum mortale non est. Ita Cajet. *Ratio*: Ludi militares peccaminosi, & perniciosi sunt, ex nocumento personali, communiter seu per se, & ut in pluribus sequi solito; actus enim humani judicantur ex eo, quod ut in pluribus invenitur: Sed in hastiludio, ut in pluribus non sequitur tale nocumentum, nimirùm mors, vel mutilatio, aut periculum ejus, ut supponit Cajetan. & in hoc differt a torneamento. Ergo.

Dixi,

Dixi, *ex genere suo*. Si enim hic, & nunc cum periculo mortis, vel mutilationis fiat, est mortale. Unde patet aliquando esse, aliquando non esse licitum.

*Resp.*6. Ludus agitationis taurorum est, quo homines cum bestiis, seu tauris puguant. Est peccatum mortale tam in eo, qui tauros agitat, quàm qui agitari facit.

Ratio est eadem quæ de torneamento. Quia ex hac agitatione communiter sequuntur hominum dilaniationes, mortes, vulnera, ossium rupturæ, Item ludus hic videtur hominem magis assuefacere ad hostem fugiendum, quàm expectandum.

*Resp.*7. Domini, qui ferarum agitationes permittunt, incurrunt excommunicationem latæ sententiæ. Et qui in hoc ludo moriuntur, privantur sepultura Ecclesiastica. Ita Bulla S. Pii V. quæ incipit: *De Salute*.

Rixa q.41. per 2. a. Seditio q.42. per 2. art.

QUÆRO XXIX. Quid sunt, & quantum peccatum?

CXXXIII. *Resp.* 1. de Rixa ex verbis S.Tho. a.1. in c. dicentis. Sicut Contentio importat quandam contradictionem verborum, ita etiam rixa importat quandam contradictionem in factis. Unde super illud Galat. 5. rixæ, dicit Glossa, quòd rixæ sunt, quando ex ira invicem se percutiunt. Et ideò Rixa videtur esse quoddam privatum bellum, quod inter privatas personas agitur, non ex aliqua publica auctoritate, sed magis ex inordinata voluntate, & ideò rixa semper importat peccatum. Et in eo quidem, qui alterum invadit injustè, est peccatum mortale. Inferre enim nocumentum proximo etiam opere manuali, non est absque peccato mortali. In eo autem, qui se defendit, potest esse sine peccato & quandoque cum peccato veniali, & quandoque cum peccato mortali secundùm diversum motum animi ejus, & diversum modum se defendendi. Nam si solo animo propellendi injuriam illatam, & cum debita moderatione se defendat, non est peccatum, nec propriè potest dici rixa ex parte ejus. Si verò cum animo vindictæ, vel odii, vel cum excessu debitæ moderationis se defendat, semper est peccatum. Sed veniale quidem, quando aliquis levis motus odii, vel vindictæ se immiscet, vel cùm non multùm excedit moderatam defensionem. Mortale autem, quando obfirmato animo in impugnantem insurgit ad eum occidendum, vel eum graviter lædendum. Hæc S. Thomas.

*Resp.*2. De Seditione ex verbis ejusdem S. D. q.4. a.1. in c. ubi ait: Seditio est quoddam speciale peccatum, quod quantum ad aliquid convenit cum bello, & rixa, quantum autem ad aliquid differt ab eis. Convenit quidem cum eis in hoc, quòd importat quandam contradictionem. Differt ab eis in duobus. Primò quidem, quia bellum, & rixa important mutuam impugnationem in actu: sed seditio potest dici, sive fiat hujusmodi impugnatio in actu, sive sit præparatio ad talem impugnationem. Unde Glossa 2. ad Corinth. 12. dicit; quòd seditiones sunt tumultus ad pugnam, cùm scilicet aliqui se præparant, & intendunt pugnare. Secundò differunt, quia bellum propriè est contra extraneos hostes, quasi multitudinis ad multitudinem. Rixa autem est unius ad unum, vel paucorum ad paucos. Seditio autem propriè est inter partes unius multitudinis inter se dissentientes, putà, cùm una pars civitatis excitatur in tumultum contra aliam. Et ideò quia seditio habet speciale bonum, cui opponitur, scilicet unitatem, & pacem multitudinis, ideò est speciale peccatum. Hæc S.D.

*Resp.*3. De peccato seditionis idem S.D. a.2. in c. dicit: Manifestum est, quòd seditio opponitur justitiæ, & communi bono, & ideò ex suo genere est peccatum mortale, & tantò gravius, quantò bonum commune, quod impugnatur per seditionem, est majus quàm privatum, quod, impugnatur per rixam. Peccatum autem seditionis primò quidem, & principaliter pertinet ad eos, qui seditionem procurāt, qui gravissimè peccant. Secundò autem ad eos, qui eos sequuntur, perturbantes bonum commune: Illi verò, qui bonum commune defendunt, eis resistentes, non sunt dicendi seditiosi, sicut nec illi, qui se defendunt dicuntur rixosi ut suprà dictum est. Hæc S.D.

Scandalum. Q.43. per.8. art.

QUÆRO XXX. Quid est, quotuplex, & quale peccatum?

CXXXIV. *Resp.*1. Scandalum bene definitur esse dictum, vel factum minùs rectum, præbens proximo occasionem ruinæ. Ita S.Tho. a.1. qui definitionem sic explicat.

Quod græcè dicitur scandalum, nos offensionem, vel ruinam, & impactionem pedis possumus dicere. Contingit enim, quòd quandoque aliquis obex ponitur alicui in via corporali, cui impingens disponitur ad ruinam: & talis obex dicitur scandalum. Scimiliter in processu viæ spiritualis contingit aliquem disponi ad ruinam spiritualem per dictum, vel factum alterius, in quantum scilicet aliquis sua admonitione, aut exemplo alterum trahit ad peccandum, & hoc propriè dicitur scandalum. Nihil autem secundùm propriam rationem disponit ad spiritualem ruinam, nisi quod habet aliquem defectum rectitudinis. Hæc S. D. Ergo.

In data definitione sub dicto, vel facto intelligitur etiam omissio alicujus dicti, vel facti, quod

Digitized by Google

quod dici, aut fieri deberet: eo ferè modo quo ſuprà Tract.4. Exam.2. n.29. definitio peccati applicata fuit peccato omiſſionis. Hinc ſcandalum debet eſſe actus externus, vel ejus omiſſio.

Dixi in definitione, *minùs rectum*, cujus ſenſus non eſt, quòd ſit rectum, ſeu minoris rectitudinis, quàm alius actus, ſed ly *minùs* eſt idem, ac *non*. Vel, quia eſt ſecundùm ſe malum, ſicut peccatum, vel quia habet ſpeciem mali, ſicut cùm quis recumbit in idolo (ut ait S. Th. a.1 ad 2.) quamvis enim hoc ſecundũ ſe non ſit peccatum, ſi non fiat ex corrupta intentione, tamen quia habet quandam ſpeciem mali, vel ſimilitudinem venerationis idoli, poteſt alteri præbere occaſionem ruinæ. Et ideò Apoſt. monet 1. ad Theſſal.5. Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.

Ex his patet, ſermonem hîc non eſſe de ſcandalo largè ſumpto, ut ſignificat quodvis impedimentum, qua ratione Chriſtus Matth.16. Petro ex quodam erga Chriſtum pietatis affectu paſſionem ejus impedire volenti dixit: *Scandalum mihi es*, id eſt, impedimentum.

Reſp.2. Scandalum eſt duplex, nimirum activum, & paſſivum. Quod S.D. a.1. ad 4. ſic declarat. Dictum, vel factum alterius poteſt dupliciter alteri eſſe cauſa peccandi. Uno modo per ſe, alio modo per accidens. Per ſe quidem, quando aliquis ſuo malo verbo, vel facto intendit alium ad peccandum inducere: vel etiamſi ipſe hoc non intendat, tamen ipſum factum eſt tale, quod de ſui ratione habeat ſimilitudinem peccati. Et qui hunc actum facit, propriè dat occaſionem ruinę. Unde vocatur ſcandalum activum. Per accidens autem aliquod verbum, vel factum unius eſt alteri cauſa peccandi, quãdo nimirùm & præter intentionem operantis, & præter conditionem operis, aliquis malè diſpoſitus ex hujuſmodi opere inducitur ad peccandum, putà, cùm aliquis invidet bonis aliorum, & tunc ille, qui facit hujuſmodi actum rectum, non dat occaſionem, quantum in ſe eſt, ſed alius ſumit occaſionem, ſecundùm illud ad Rom.7. v.8. Occaſione autem accepta, &c. Et ideò hoc eſt ſcandalum paſſivum ſine activo, quia ille, qui rectè agit, quantum eſt de ſe, non dat occaſionem ruinæ, quam alter patitur.

Quandoq; ergo contingit, quòd ſimul ſit ſcandalum activum in uno, & paſſivum in altero, puta cùm ad inductionem unius alius peccat. Quãdoq; verò eſt ſcandalũ activum ſine paſſivo, putà, cùm aliquis inducit verbo, vel facto alium ad peccandum, & ille non conſentit. Hæc S.D.

Reſp.3. Juxta hanc S.Tho. doctrinam aliud eſt ſcandalum *per ſe*, quod dicitur *datum*, ſuprà definitum: aliud *per accidens*, quod dicitur *acceptum* ſeu *merè paſſivum*. Ad ſcandalum datum juxta cit. verba S. Thom. ſufficit exercere tale quid, quod ex ſua natura, & circumſtantiis aptum eſt proximo præbere occaſionem ruinæ, v. g. die prohibito coram aliis comedere carnes, licèt ruina actu non ſequatur, nec ab operante expreſsè intendatur, & carnes comedens fortè ob cauſam occultam ſit excuſatus.

Scandalum per accidens, ſeu acceptum, ſive merè paſsivum (quod in ipſis S. Thomę verbis clarè explicatur) dividi poteſt in ſcandalum puſillorum, vel infirmorum, quod oritur ex ignorantia, vel infirmitate hominis: & in ſcandalum phariſaicum, quod ortum habet ex mera malitia hominis ſcandalizati, & nomen habet a Phariſæis, qui ſcandalum accipiebant ex bonis operibus Chriſti. Dico, *ex mera malitia*, quia ſcandalum puſillorum fit quidem etiam ex malitia, quia aliàs non eſſet peccatum; ſed ſimul ex infirmitate, vel culpabili ignorantia.

Reſp.4. Scandalum ſemper eſt peccatum. Ita S.D. a.2.

Ratio: Ex hoc aliquid habet rationem peccati, quia deficit a rectitudine: Sed ſcandalum eſt dictum, vel factum minùs rectum. Ergo.

Declarat hoc S.D. dicens in c. Duplex eſt ſcandalum, ſcilicet paſsivum in eo, qui ſcandalizatur; activum in eo, qui ſcandalizat, dans occaſionem ruinæ. Scandalum ergo paſsivum ſemper eſt peccatum in eo, qui ſcandalizatur. Non enim ſcandalizatur, niſi in quantum aliqualiter ruit ſpirituali ruina, quæ eſt peccatum. Poteſt tamen eſſe ſcandalum paſsivum ſine pecato ejus ex cujus facto aliquis ſcandalizatur. Sicut cùm aliquis ſcandalizatur de his, quæ alius bene facit. Similiter etiam ſcandalum activum ſemper eſt peccatum in eo, qui ſcandalizat; quia vel ipſum opus, quod facit, eſt peccatum; vel etiamſi habeat ſpeciem peccati, dimittendum eſt ſemper propter charitatem, de qua unuſquiſque tenetur ſaluti proximi providere. Et ſic qui non dimittit, contra charitatem agit. Poteſt tamen eſſe ſcandalum activum ſine peccato alterius, qui ſcandalizatur, ſicut ſuprà dictum eſt. Hæc S.D.

Oppono: Quod ex neceſsitate evenit, non eſt peccatum, cùm debeat eſſe liberum: Sed Mat. 18. dicitur: Neceſſe eſt, ut veniant Scandala. Ergo.

Hunc Scripturæ locum explicat S. D. a.2. ad 1. dicens: Non eſt intelligendum de neceſsitate abſoluta, ſed de conditionali, quia ſcilicet neceſſe eſt, præſcripta, vel prænũciata à Deo, evenire. Vel neceſſe eſt, evenire ſcandala neceſsitate finis, quia utilia ſunt ad hoc, ut qui probati ſunt, manifeſti fiant. Vel neceſſe eſt evenire ſcandala ſecundùm conditionẽ hominum, qui ſibi a peccatis non cavent. Sicut ſi aliquis medicus videns aliquos indebita diæta utentes, dicat. Neceſſe eſt tales infirmari: quod intelligendum eſt ſub hac conditione, ſi diætam non mutent. Et ſimiliter neceſſe eſt evenire ſcandala, ſi homines converſationem malam non mutent. Hæc S. D. Sicut 1. Corinth.11. v.19 dici-

dicitur : *Oportet & hæreses esse* .

Resp.4. Scandalum activum, quod per se est tale, seu expressa intentione datum, est speciale peccatum in Confessione exprimendum, ita ut sic scandalizans committat duplex peccatum, unum illius speciei, ad quod alterum trahit; aliud scandali. Ita S.D. a.3.

Ratio: Speciali virtuti speciale peccatum oppponitur: Sed scandalum opponitur speciali virtuti scilicet charitati, dicitur enim Rom. 14. *Si propter cibum frater tuus contristatur, jam non secundùm charitatem ambulat*. Ergo.

Dixi, *scandalum expressa intentione datum* . Nam si ruina proximi non sit directè, seu expressè intenta, sod solùm interpretativè, diversæ sunt sententiæ, an tunc scandalum sit speciale peccatum. Verùm, ut Bannes ait: hoc parum refert ad praxim, quia sive sit, sivè non sit speciale peccatum, tamen juxta probabiliorem sententiam, in Confessione est exprimendum, cùm saltem reductivè spectet ad speciem peccati, ad quod pravo exemplo alterum inducit. Unde sic scandalizans est reus duplicis peccati, proprii nimirùm, & alieni, & utriusq; species est confitenda.

Resp.5. Scandalum etiam per se activum, & datum aliquando est peccatum veniale, aliquando mortale. Ita S.D. a.4.

Ratio: Gravitas scandali mensuranda est ex gravitate peccati, ad quod inducit, Sed hoc aliquando est veniale, aliquando mortale. Ergo. Hinc etiam explicandus est numerus personarum ex tuo peccato scandalizatarum.

Notandum tamen hic seriò est, quòd actus secundùm se venialiter malus ex circumstantiis, & respectu ad alterum (cui occasio mortalis ruinæ spiritualis præbetur,) fiat peccatum mortale. Hinc fieri potest quòd Religiosus (coram fœminis proferens mendacium jocosum in iis circumstantiis, in quibus illæ accipere possunt occasionem peccandi mortaliter) peccet mortaliter. Idem est de Adolescente verbum amatorium insinuante mulieri, marito valdè Zelotypo id audiente, ex quo probabiliter inter conjuges credatur secutura magna dissensio: sicut & leve mendacium in Prçlato majus causat scandalum quàm in plebejo. Et magis scandalizat dissidium inter Ecclesiasticos, quàm inter mulieres, utpotè per se litigiosas.

QUÆRO XXXI. Caditne Scandalum sive passivum, sive activum in viros perfectos?

CXXXV. *Resp*. Negativè, de scandalo passivo. Ita S.D. a.5.

Ratio ejus est: Qui scandalizatur, parvulus est, ut dicit S.Hieronymus super illud Matth. 18. Qui scandalizaverit unum de pusillis istis. Ergo, majores, sive viri perfecti scandala non recipiunt.

Declarat hoc S.D. dicens. Scandalum passivum importat quandam commotionē animi a bono in eo, qui scandalum patitur: nullus autem commovetur, qui rei immobili firmiter inhæret, majores autem sive perfecti, soli Deo inhçrent, qui est immutabilis bonitas. Ergo.

Admittit tamen S.D. in R. ad 2. quod viri perfecti possunt impediri in actibus exterioribus, sed in interiori voluntate per dicta, vel facta aliorum non impediuntur, quò minus tendant in Deum, secundùm illud Rom.8. Neque mors, neque vita poterit nos separare a charitate Dei. Et in hoc sensu explicat illud 1. Thess.2. Voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus, & semel, & iterùm, sed impedivit nos Satanas.

Resp.2. Etiam negativè de scandalo activo. Ita S.D. a.6.

Ratio ejus est: plus repugnat perfectioni scandalum activum, quàm passivum; Sed scandalum passivum non potest esse in viris perfectis. Ergo multò minus activum. Et in C. ait*:* Ad perfectos pertinet, ea, quæ agunt, secundùm regulam rationis ordinare.

Subdit S.D. Quòd licèt viri perfecti interdū ab ordine rationis modicum, & leviter recedāt hoc tamen non sit magnum, ut ex hoc rationabiliter possit ab alio sumi peccandi occasio.

QUÆRO XXXII. Suntne bona spiritualia dimittenda propter scandalum aliorum?

CXXXVI. *Resp*.1. Bona spiritualia, quæ sunt de necessitate salutis, uti est v.g. observatio præceptorum Legis naturæ, non sunt prçtermitenda sub prætextu vitandi scandali. Ita S.D. a.7.

Ratio ejus est: Nullus debet mortaliter peccare, ut alterius peccatum impediat, quia secundùm ordinem charitatis plus debet homo suam salutem spiritualem diligere, quàm alterius. *Subsumo*: Sed omittendo aliquid quod est de jure naturæ, peccatur mortaliter. Ergo.

Resp.2. Bona spiritualia, quæ homo hic, & nunc ex Jure divino positivo tenetur facere tāquam necessaria saluti, non potest sine peccato mortali omitere, licèt alii inde sint scādalizādi.

Explicat hoc Viggers: Pastor non potest omittere baptizare infantem jamjam moriturum, licèt adsint, qui inde captent occasionē blasphemandi Sacramentum, & Religionem Christianam. Item in articulo, pro quo obligat præceptum confessionis Fidei, non licèt eam omittere propter scandalum Tyranni, & ministrorum ejus, qui inde accepturi sunt occasionem multorum peccatorum.

Ratio: Quia scandalum passivum in his casibus non censetur datum, sed acceptum.

Idem docet S.D. hic a.7. ubi citat S.Grogor. super Fzechiel. dicentem: Si de veritate scandalum sumitur, utiliùs nasci permittitur scandalum, quàm quòd veritas relinquatur. *Subsumit S.Thom*. Sed bona spiritualia maximè pertinent

tinent

tinent ad veritatem. Ergo bona spiritualia non sunt propter scandalum dimittenda.

*Resp.*3. In bonis spiritualibus, quæ non sunt de necessitate salutis, videtur distinguendum, ait S.Tho.art.7. in c. Quia scandalum, quod ex eis oritur, quandoque ex malitia procedit, cùm scilicet aliqui volunt impedire hujusmodi spiritualia bona, scandala concitando. Et hoc est scandalum Pharisæorum, quod esse contemnendum Dominus docet Matth. 15. ubi discipulis dicentibus, *Scis, quia Pharisæi audito verbo hoc scandalizati sunt?* Respondit: *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.*

Quandoque verò scandalum procedit ex infirmitate, vel ignorantia, & hujusmodi scandalum est pusillorum, propter quod spiritualia bona vel occultanda, vel etiam interdum differenda, ubi periculum non imminet, quousque reddita ratione hujusmodi scandalum cesset. Si autem post redditam rationem hujusmodi scandalum duret, jam videtur ex malitia esse. Et sic propter ipsum non sunt hujusmodi spiritualia bona dimittenda. Hæc S.D.

Sequitur ex his 1. Si quis intendat ingredi Religionem (quod opus non est de necessitate salutis, sed solùm est de consilio) prævidens, parentes suos ex infirmitate, vel ignorantia inde accepturos occasionem peccandi, v.gr. filium, aut Religionem persequendi, damnificandi, conviciandi, &c. deberet ingressum differre, usque dum parentibus reddat rationem, seu informationem, qua data, si parentes, non aliter se habeant, non tenetur ampliùs desistere ab ingressu, præsertim si desistentia, vel nimia dilatio cederet in notabile damnum profectus spiritualis.

Ratio: Quia tunc scandalum passivum parentum erit pharisaicum, acceptum, non a filio datum, ait Viggers.

Sequitur 2. A punitione peccatorum cessandum esse, si ex ea timeatur periculum schismatis, vel simile malum.

Ratio: Quia pœnarum inflictio non est propter se expetenda, sed pœnæ infliguntur, ut medicinæ quædam ad cohibenda peccata, & ideò in tantum habent rationem justitiæ, in quantum per eas cohibentur peccata; si autem manifestum sit, ex eis plura, & majora peccata sequi, tunc pœnarum inflictio non continetur sub justitia. Ita S.Thom. a.7. ad 1.

CXXXVII. *Oppono* 1. Sacra doctrina est de necessitate salutis: Sed ab ea cessandum est propter scandalum juxta illud Matth.7. Nolite Sanctum dare canibus, neque margaritas vestras spargatis ante porcos, ne dispersi dirumpant vos. Ergo.

2. Correctio fraterna, cùm sit actus charitatis, est quoddam spirituale bonum: Sed illa interdum dimittitur ad vitandum scandalum aliorum, ut dicit S.Augustinus in 1. de Civit.Dei. Ergo.

3. Cujuslibet etiam venialis peccati vitatio est quoddam spirituale bonum: Sed peccati venialis vitationem potest homo omittere, seu potest illud committere pro scandalo proximi vitando, v.g. si venialiter peccando possit alterius peccatum mortale impedire. Ergo.

Hæc solvit S.D cit.a.7. *Ad* 1. dicit: Circa doctrinam duo sunt consideranda, scilicet veritas, quæ docetur; & ipse actus docendi. Primum est de necessitate salutis, ut scilicet contrarium veritati non doceat (cui incumbit docendi officium) propter ullum scandalum. Sed ipse actus docendi inter spirituales eleemosynas computatur, quæ sicut interdum propter scandalum pusillorum occultandæ sunt, vel differendæ, ut S.D. ait ad 4. ita & actus docendi. Ex quo patet distinctio min.

Ad 2. dist. maj. Est spirituale bonum ordinatum ad emendationem fratris, ubi illa speratur, C.maj. secus, N.maj. Unde S.D. ad 3. ait: Correctio fraterna ordinatur ad emendationem fratris. Et ideò in tantum computanda est inter spiritualia bona, in quantum hoc consequi potest. Quod non contingit, si ex correctione frater scandalizatur. Et ideò si propter scandalum correctio dimittatur, non dimittitur spirituale bonum. Hæc ibi.

Ad 3. N. min. Si peccatum mortale faciendum est, jam non est malum, neque peccatum, nam peccatum non potest esse eligibile, ait S.D. ad 5. Et quamvis per veniale gratia non tollatur, attamen fervor charitatis per illud diminuitur.

CXXXVIII. *Resp.*4. Generaliter loquendo, juxta probabiliorem sententiam scandali vitandi causa nihil licet pretermittere, quod hic, & nunc cadit sub præcepto positivo, sive divino, sive humano obligante sub mortali. Est contra diversos DD. Sed

S.Tho. videtur stare pro hac sententia. Nam 1. sic ait cit.ar.7. in c. *Ea, quæ sunt de necessitate salutis, prætermitti non debent propter scandalum vitandum.* Subsumo: Sed impletio præcepti, sive divini, sive humani obligantis sub mortali, est de necessitate salutis. Ergo. 2. Docet ibidem, in bonis spiritualibus, quæ non sunt de necessitate salutis, si sequatur scandalum pusillorum, esse vel occultanda, vel interdum differenda, non autem dicit esse *prætermittenda*. Et talia videntur esse sola, quæ sunt de consilio. Ergo a fortiori scandali causa omittenda non sunt, quia sunt de præcepto. Si tamen possint fieri occultè, vel ad tempus differri, occultanda, vel differenda.

Ratio: Impletio operis præcepti nec in se est mala, nec habet speciem mali. Ergo si quis inde scandalizatur, scandalum non erit datum,

tum, sed acceptum. Ergo, qui inde scandalizatur, ruinam sibi imputet, non alteri.

Nec obstat, quòd sit acceptum ex infirmitate. *Ratio*: Quia infirmitas illa non esset sine malitia, ut patet ex descriptione scandali pusillorum suprà in proprio loco.

Oppono: Quando concurrunt duo præcepta, quæ simul servari nequeunt, servandum est majus: Sed præceptum de non scandalizando proximo est majus (cùm sit naturale) quàm positivum divinum, & humanum. Ergo.

Ad hoc dist. maj. Servandum est majus, si sit præceptum absolutum, C. maj. respectivum, vel conditionatum, N. maj. Et sic dist. min. N. Cons. Licèt ergo præceptum de non scandalizando sit naturale, non tamen est absolutum, sed obligans solùm in certis circumstantiis, quarum una est, ut opus, ex quo timetur scandalum, non sit de præcepto obligante sub mortali. Secundò clariùs R. concessa maj. dist. min. Præceptum de non scandalizando formaliter, seu per se, & ex intentione, C. min. per accidens solùm, ac præter intentionem, uti esset in hoc casu, N. min. Quia talis utitur jure suo.

Quid ergo dicis ad hos Casus?

CXXXIX. 1. Persona quædam cognoscit, Confessarium suum graviter scandalizandum ex quodam peccato, si illud ei confiteatur, teneturne illud reticere?

2. Mulier honesta formosa cognoscit, si die festo ad Missam vadat, ex sui aspectu quendam *in particulari* (dicitur *in particulari*, si enim hoc timeat solùm de quibusdam indeterminatè, seu in communi, certum est, quòd non teneatur manere domi) acceptum ex infirmitate periculum gravis ruinæ spiritualis, teneturne abstinere ab audiendo Sacro, saltem semel, aut iterùm? *Dico semel*, *aut iterùm*, quia semper, vel valde sæpè debere abstinere, nimis durum videtur.

3. Uxor prævidens maritum ex jejunio graviter offendendum, teneturne semel, aut iterùm abstinere a jejunio, ad quod sub mortali tenetur?

Ad hoc affirmativè Respondent etiam quidam Thomistæ, qui nostræ Sententiæ contrariantur, fundantes se in fundamento in *Oppono*.

Sed consequenter ad positam sententiam, ejusque fundamenta, probabilior mihi videtur resolutio negativa ad omnes illos tres Casus. Nam in Confessario, & illo, qui scandalizatur ex aspectu honestæ mulieris, uti & in dicto marito, verum est illud. *Perditio tua ex te*. Et mulier in triplici hoc casu habet jus, & obligationem parendi Deo, & Ecclesiæ: Et qui in iis casibus scandalizatur, liberè peccat. Si tamen in primo casu Confessio potest differri, differenda est; si alius Confessarius haberi possit, quærendus est. Et in secundo casu lascivus ille juvenis prævidens ex aspectu suam ruinam, aliis mediis se juvare potest, & tenetur, nimirùm Missam alibi audiendo, vel si id non possit, oculos suos avertendo. Vide suprà de ornatu vestium, fucis, &c. Tract. 5. Exam. 1. n. 16. 17. & 18.

Oppono: Maxima illa communis est. Concurrentibus duobus præceptis, quorum utrumq; non potest servari, servandum est majus. Unde tenet in Casibus, v.g. Die festo inservit quis infirmo, qui solus non est relinquendus, non tenetur audire Missam, sed manere apud infirmum. 2. Miles die festo agit excubias, nec datur alius, qui pro eo excubet, non tenetur ad Missam. 3. Die festo domus mea, vel proximi est in periculo incendii ab inimico excitandi, quod possum evitare, si maneam domi, non teneor audire Missam, &c. Quorum omnium ratio est adducta Maxima.

Dico; In his, & similibus casibus tenet dicta Maxima. Disparitas autem est: Quia in iis malum, quod sequitur, non sequitur ex malitia, & libera voluntate ejus, cujus est malum, & præsertim in secundo casu periclitatur bonũ commune. In casibus autem prioribus malum, seu peccatum, sive scandalum passivum sequitur ex malitia, ac libera voluntate scandalizati, quod N. B pro intelligentia R. 4.

QUÆRO XXXIII. Suntne temporalia bona propter scandala dimittenda?

CXL. *Resp.* cum S. Tho. a. 8. dicente: Circa temporalia bona distinguendum est; aut enim sunt nostra, aut sunt nobis ad conservandum pro aliis commissa, sicut bona Ecclesiæ committuntur Prælatis, & bona communia quibuscunque Reipublicæ Rectoribus. Et talium conservatio, sicut & depositorum, imminet his, quibus sunt commissa ex necessitate. Et ideò non sunt propter scandalum dimittenda, sicut nec alia, quæ sunt de necessitate salutis. Temporalia verò bona, quorum nos sumus domini, dimittere, ea tribuendo, si penes nos habeamus ea, vel non repetendo, si apud alios sint, propter scandalum quandoq; quidem debemus, quandoq; autem non. Si enim scandalum ex hoc oriatur propter ignorantiam vel infirmitatem aliorum, quod suprà diximus esse scandalum pusillorum, tunc vel totaliter dimittenda sunt temporalia, vel aliter scandalum est sedandum scilicet per aliquam admonitionem.

Unde S. Aug. dicit in lib. de Serm. Domini in monte: Dandum est, quod nec tibi nec alteri noceat, quantum ab homine credi potest. Et cùm negaverit, quod petit, indicanda est ei justitia: & melius ei aliquid dabis, cùm petentem injustè correxeris. Aliquãdo verò scandalum nascitur ex malitia, quod est scandalum Pharisæorum. Et propter eos, qui sic scãdala concitant, non sunt temporalia dimittenda, quia hoc & noceret bono communi, daretur enim malis rapiẽdi occasio,

sio, & noceret ipsis rapientibus, qui retinendo aliena, in peccato remanerent. Unde Greg. dicit in Moral. Quidam dum temporalia à nobis rapiunt, solummodò sunt tolerandi: quidam verò æquitate servata, prohibendi; non sola cura, ne nostra subtrahantur, sed ne rapientes non sua semetipsos perdant. Hæc S.D.

QUÆRO XXXIV. Estne peccatum scandali, materialiter cooperari peccato alterius?

CXLI. *Resp.* Practicè probabilius est, quòd materialiter tantùm cooperari peccato alterius, exhibendo v.g. objectum, materiam, vel occasionem (ad peccatum tale habendo se merè permissivè,) interdum sit licitum, si adsint hæ conditiones.

Prima: Si tua cooperatio ex se non sit mala, sed bona, vel saltem indifferens. 2. Ut fiat recta intentione, seu ex rationabili causa, seu ex motivo alicuius virtutis, v.g. obedientiæ, vel ex amore ordinato suiipsius, &c. 3. Ut peccatum proximi ex vi officii impedire non tenearis, & moraliter, seu sine proprio damno nequeas. 4. Ut, te non cooperante, peccatum tamen committeretur, quia nimirùm non deerunt alii, qui materiam, vel facultatem subministrabunt. Qui si non adessent gravior profectò causa, & necessitas requireretur, ut peccatum permittere, seu ei materialiter cooperari possis: vel abstinendum est.

Declaratur: Casibus, & exemplis. 1. Deus ipse per essentiā bonus, ad formale peccati se habet permissivè, & ad materiale peccati in genere causæ efficientis, vel præveniendo, vel saltem concomitando juxta Theologos cooperatur.

2. Conjux conjugi voto castitatis ligato, debitū exigenti ex justitia tenetur reddere, si non possit eum a proposito avertere, licèt conjux voto obstrictus petendo mortaliter peccet. Ergo.

3. Peccatori etiam excommunicato, seu hæretico occulto publicè Eucharistiam petenti tenetur Parochus eam dare. Idem est de eo, cujus indignitatem scit ex sola Confessione sacramentali, & petit etiam privatim. Ergo.

4. Suprà Tract. 5. Exam 2. n. 42. & 43. probatum fuit, potestate publica posse permitti lupanaria, & a privatis domos eis elocari posse, ad peccatum meretricii permissivè se habendo.

5. Famulæ istarum meretricum licitè eis inserviunt januam amatoribus aperiendo, eas ad peccandum euntes associando, lectum componendo, dum tamen hoc non intendant, nec in eo sibi complaceant, ut ait noster de la Cruz quia est cooperatio remota. Quòd famuli deferant litteras ad ea mala invitantes, vel amasium, aut amasiam vocent verbis à Domino, vel Domina prolatis, expressè nihil mali significantibus, licèt aliqui negent esse licitum, sed speciem lenocinii continere asserant, si tamen res bene consideretur, & defferentes, vel vocantes minimè ad peccatum incitent, nec in eo complaceant, videtur juxta dictum de la Cruz esse eadem ratio, ac de prioribus. Nec video rationem disparitatis, cùm adsint dictæ conditiones, ut suppono. Verùm domini pedem sustinere, scalas admovere, ut possit per fenestram introire ad fornicandum, seu furandum, non est licitum, quia nimis propinquè cooperantur peccato.

Ante dicta omnia non justificantur per communem rationem famulitii, nec licent cuivis alteri, sed (præter 4. conditionem) requiritur ut aliàs famulo grave damnum immineat, v.g. quòd sit expellendus, debita mercede privandus, & inde penuriam passurus, ad mendicandum necessitatus. Et certum est, quòd tales famuli, ac famulæ sub mortali pro possibili teneantur inquirere alios dominos honestiores: quibus serviendo se sustentent.

Not. inter 65. propositiones ab Innocentio XI. damnatas esse hanc num. 51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suū ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, putà, ne a domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

6. Item suprà ostensum fuit, licitè permitti Synagogas, & ritus Judæorum, vide in hoc Tract. Exam. 3. n. 42. quòd fideles licitè possint infidelibus vendere talia, quorum usus secundùm se est bonus, licèt sciant, quòd eis sint usuri ad suos ritus, & sacrificia, quæ sunt peccata. Vide ibid. n. 45.

6. In loco mixtæ Religionis, seu ubi Catholici, & Hæretici vivunt permixti, hospes Catholicus non peccat Hæretico carnes in die prohibito petenti, eas dando. Videatur quarta conditio antè posita.

Declaratur 2. ulteriùs: Gravior necessitas, & causa, immò gravissima requiritur, ut liceat materialiter cooperari alterius peccato, si hoc sit contra justitiam, seu perniciosum, v.g. homo iratus, vel furiosus certò te occidet, nisi des ei ensem, vel nisi ei ad furandum admoveas scalam, non peccas cooperando.

CXLII. *Quid sentis* de hoc casu; Catholicus quidam oppidum, vel pagum Catholicum vult vendere Hæretico, à quo subditi certò cogentur ad hæresim; Licetne? Est enim res sua.

Dico, Non licet, nec à peccato scandali excusari potest, nisi fors urgeret gravissima notoria necessitas.

Ratio: Quia dominus, etiam temporalis, in conscientia tenetur habere majorem curam salutis animæ proximorum, præsertim sibi subjectorum, quàm bonorum temporalium.

Declaratur 3. Quò magis per se, seu quò propinquior est cooperatio, eò major (cæteris pari-

paribus) requiritur causa; Et minor sufficit, si cooperatio sit tantùm per accidens, sive remota, v.g. fundere campanas, vel æneos characteres cuivis licet etsi, a quibusdam sint adhibendi ad hæresim per Conciones, vel libros propalandam. Verùm, ut alicui pro hæreticorum Concione campanam pulsare, aut pro eorum libris imprimendis characteres liceat ordinare longè gravior causa, & necessitas requiritur, quia hoc opus propinquiùs, & magis per se ordinatur ad hæresim.

Quomodo ex hoc resolvis hos Casus?

CXLIII. 1. Æditutus Lutheranus fit Catholicus, potestne manere in servitio Ecclesiæ Lutheranæ, eam aperiendo, & claudendo, panem, & vinum afferendo, campanam pro Concione pulsando, &c.

2. Est Typographus hæreticus, cujus filius fit Catholicus, potestne manere apud parentem, & pro librorum hæreticorum impressione typum ordinare?

3. Christiani apud Turcas, vel Hæreticos captivi possuntne contra Catholicos remigare, fortificationes facere, arma asportare, metu verberum, vel mortis ipsos cogente?

4. Idem quæro de casu, quo legitimus Princeps è Regno esset expulsus, an subditi Tyrannum possint fodiendo, excubando, pecunias contribuendo, contra legitimum Principem juvare, immò juramento operas suas, aut subsidium promittere?

5. Paterfamilias potestne licitè filio, vel famulo relinquere occasionem furandi, ut eum deprehendat in furto, & posteà corrigat, vel ut graviori malo occurrat?

6. Pharmacopola potestne licitè cuivis postulanti vendere venenum, quod præter hominis occisionem ad alium usum, v.g. ad medicinam, vel colorum confectionem non servit?

Plures Casus cum *Resp.* vide suprà de jejunio Tract. 5. Exam. 4. in R. ad casum 2. 3. & 4.

Ad 1. R. Non potest, nisi fortè prematur gravi necessitate, ratione cujus non potest statim deserere officium, ut si aliàs non habet, unde vivat: attamen animo ita debet esse præparatus, ut omni possibili modo quærat aliam conditionem, & cùm primùm potuerit, servitium relinquat, actusque illos solùm faciat materialiter, non verò, ut formaliter respiciunt cultum hæreticum. Et hoc solùm verum est, si desit falsæ Religionis, etiam virtualis professio, & scandalum, quod tollere potest coram populo quacunque occasione protestando, quòd actus illos solùm faciat materialiter, & ex gravi necessitate, & quamprimùm poterit, officium illud deserere velit.

Ad 2. eodem proportionabiliter modo R. si filius sine gravissimo suo detrimento patrem tam citò relinquere nequeat. Unde Lex Ecclesiæ prohibens hæreticorum scripta transcribere, vel imprimere, non obligat in casu tantæ necessitatis.

Ad 3. R. affirm. de operibus materialiter sumptis, & de sola quarta conditione supra posita. Si tamen status rei esset talis, ut captivi auxilium suum negando Christianis possent esse occasio victoriæ, vel eos magno eripere periculo, tenerentur vitam perdere pro bono Reipublicæ Christianæ.

Ad 4. R. eodem modo, si sit periculum, ne aliàs è Regno eiiciantur, vel bonis omnibus spolientur. Censetur enim legitimus Princeps in talibus circumstantiis consentire ad interim.

Ad 5. Etiam affirmo juxta datas clausulas, & in sensu Explicato anteà in Exam. 6. n. 103. Sed pecuniam opponendo furandi occasionem dare, teneo esse illicitum, quia esset cooperatio ad peccatum nimis propinqua.

Ad 6. R. Negativè; quia & hæc esset cooperatio nimis propinqua peccato, & in damnum proximi.

QUÆRO XXXV. Licetne ab altero petere, vel ei consulere, quod ipse sine peccato non est facturus?

CXLIV. Casus, de quibus potest esse quæstio, communiores sunt hi.

1. An liceat petere Sacramenta a malo ministro?

2. An liceat ab usurario petere mutuum?

3. An liceat juramentum petere ab eo, qui noscitur juraturus per falsos Deos?

4. An liceat juramentum petere a Christiano, qui creditur pejeraturus?

5. An liceat a malefico petere, ut maleficium maleficio tollat?

6. An ei, qui absolutè decrevit facere malum majus, v.g. homicidium, liceat suadere malum minus, nimirum delumbationem, mutilationē?

Resp. 1. Simpliciter, & directè petere, vel consulere alteri id, quod ipse sine peccato non potest facere, semper est peccatum scandali, v.g. invitare aliquem ad inhonestas Comœdias.

Ratio: Quia hoc est directè alteri præbere occasionem ruinæ spiritualis. Nec obstat, quòd alter fortè jam sit paratus id facere, quia licèt tunc non sis causa peccati, ut intenti, bene tamen, ut executi.

Resp. 2. Probabilius est, quòd ex rationabili causa liceat ab alio petere id, quod sine peccato potest facere, si velit, licèt sine peccato facturus non sit, ad peccatum habendo se permissivè.

Ratio: Tum quia petens utitur jure suo: Tum quia non consentit in malum, quà tale, sed solùm offert materiam ex se licitam, & permissivè solùm se habet ad hoc, quòd alter ex malitia abutatur illa.

Dixi, *ex rationabili causa*. Quæ si non adsit, ex charitate, quæ dictat alteri non esse danda in novi peccati occasionem, tenetur homo talia non petere a tali.

Ad 1.

Ad 1. *casum* affirm. In sensu tamen mox dicto *Resp.* cum S. Th. 3. p. p. 64. ar. 6. ad 2. dicente: Ille, qui ad Sacramenta accedit, suscipit Sacramenta a ministro Ecclesiæ, non in quantum est talis persona, sed in quantum est minister Ecclesiæ. Et ideò quamdiù ab Ecclesia toleratur in ministerio, ille, qui ab eo suscipit Sacramentum, non communicat peccato ejus, sed communicat Ecclesiæ, quæ eum tanquam ministrum exhibet. Si verò ab Ecclesia non toleratur (putà, cùm degradatur, vel excommunicatur, vel suspenditur) peccat, qui ab eo accipit Sacramentum, quia communicat peccato ipsius. Hæc ibi.

Declaratur hoc magis: Si homo Sacramentum petens a ministro malo, ab Ecclesia tamen tolerato, sit ejus Parochianus, non peccat petendo, ac recipiendo ab ipso, quia utitur jure suo, & petit rem bonam, quam alter potest, & debet facere. Si tamen commodè possit habere ab alio, charitas dictat, ut cedat dicto juri suo. Si autem illi ministro ex officio non incumbat Sacramenta ministrare, sit tamen ad id paratus, & sit rationabilis causa petendi, licet ab eo petere, ac recipere, quia tunc alterius peccato non cooperatur formaliter, sicut ad secundum casum dicetur de usurario. Secùs si non sit paratus (ne detur occasio peccandi, vel si non sit rationabilis causa petendi. Tandem in casu extremæ necessitatis, licet a quocunque malo ministro, etiam non tolerato, immò ab hæretico, degradato (si non possit alius haberi) recipere Sacramenta ex jure divino obligantia, uti sunt Baptismus, Pœnitentia, & Eucharistia in articulo mortis, quia sine iis decedere periculosum est, & aliàs Ecclesia saluti hominum non sufficienter consuluisset: respectu aliorum quatuor Sacramentorum non est tanta necessitas.

Ad 2. *&* 3. Etiam in sensu iam dicto R. affirm. cum eodem S. D. infrà q. 78. ar. 4. in c. dicente: Inducere hominem ad peccatum nullo modo licet, uti tamen peccato alterius ad bonum, licitum est, quia & Deus utitur omnibus peccatis ad aliquod bonum, ut dicitur in Enchirid. Et ideò S. Aug. Publicolæ quærenti, utrùm liceret uti juramento ejus, qui per falsos Deos jurat, in quo manifestè peccat, eis divinam reverentiam adhibens, respondet, quòd, qui utitur fide illius, qui per falsos Deos jurat, non ad malum, sed ad bonum, non peccato illius se sociat, quæ per dæmonia juravit, sed pacto ejus bono, quo fidem servavit: si tamen induceret eum ad jurandum per falsos Deos, peccaret. Ita etiam in proposito dicendum est, quòd nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum sub usuris: licet tamen ab eo, qui hoc paratus est facere, & usuras exercet, mutuum accipere ab usuris propter aliquod bonum, quod est subventio suæ necessitatis, vel alterius. Sicut etiam licet ei, qui incidit in latrones, manifestare bona, quæ habet, quæ latrones peccant diripiendo, ad hoc, quòd non occidatur: exemplo decē virorum, qui dixerunt ad Ismael: Noli occidere nos, quia thesauros habemus in agro, ut dicitur Jerem. 41. Hæc S. D. Et.

Ad 2. ibidem ait, quòd ille, qui accipit pecuniam mutuò sub usuris, non dat occasionem usurario usuras accipiendi, sed mutuandi. Ipse autem usurarius sumit occasionem peccandi ex malitia cordis sui: Unde scandalum passivum ex parte sua est, non autem activum ex parte petentis mutuum. Nec tamen propter hujusmodi scandalum passivum debet alius a mutuo petendo desistere, si indigeat: quia hujusmodi passivum scandalum non provenit ex infirmitate, vel ignorantia, sed ex malitia.

Ad 4. patet R. infrà Tr. 10. Exam. 4. n. 54.

Ad 5. R. cum Cajet. negativè, licèt alter paratus sit maleficium malefico tollere.

Ratio: Quia nulla ratione licet hominem quantumvis paratum inducere ad offendendum Deum.

Nec habet locum in proposito (ait Cajet.) distinctio inter inducere ad peccandum, & uti iniquitate alterius parati ad peccandum, ut distinguitur in usura, & juramento infidelium, quoniam illa distinctio non habet locum, nisi in illis, in quibus actio petita potest ab illo parato fieri sine peccato, si vult; & ex iniquitate sua eam facit in peccato, cui petens non communicat: v.g. usurarius, si vellet, posset mutuum dare sine peccato; & idololatra posset jurare sine peccato, Deum verum agnoscendo, & per eum jurando. In proposito autem a malefico petitur, ut solvat maleficium eo modo, quo non potest sine peccato. Cæterùm si sine peccato posset illud solvere, si nimirum consisteret solùm in aliqua ligatura, quæ humana actione solvi potest, cujus homini liceret eam solvere. Item si maleficus posset illud tollere duplici via, una licita, altera illicita, liceret ab eo petere, quia petitio de se indifferens, & potest licitè impleri, & in dubio potiùs debet præsumi in bonum, quàm in malum.

Ad 6. R. 1. Si illa duo mala respiciant diversas personas, quibus sunt inferenda, non potest quis, regulariter loquendo, licitè consulere minus malum inferendum uni, ad cavendum majus inferendum alteri, v.gr. Titius absolutè decrevit occidere Petrum, vel vulnerare Paulum ejus amicum, sic ut ab utroque simul non sit dissuasibilis; & consulens non potest utrumque simul impedire.

Ratio: Tum quia nulli privatæ personæ licitum est uni in re magni momenti benefacere, malefaciendo alteri innocenti. Tum etiam quia in eo casu Paulus, v. gr. ad vulnus sibi a Titio infligendum est rationabiliter invitus, utpotè habeas jus ad conservationem vitæ, in-

tegritatis membrorum, salutis, bonorum. Ergo fieret ei injustitia. Ergo non licet.

Dixi, *regulariter loquendo*. Si enim esset casus, in quo rationabiliter posset præsumi voluntas, seu consensus illius, v.g. ex solo titulo consanguinitatis, affinitatis, vel arctæ amicitiæ, quòd libentiùs esset passurus illud damnum, præsertim si sit valdè leve, quàm quòd tam grave damnum inferatur amico; tunc liceret ita suadere.

Resp. 2. ad 6. Si utrumque malum est contra eandem personam, probabilius est, quòd liceat consulere minus malum, non quidem directè, absolutè, & per se, sed indirectè, & conditionatè, v. gr. postquam rogatus, & seriò monitus fuit, ut neutrum faciat, dicendo, si firmiter statuisti voluntatem tuam explere, vel Petrum occidendo, vel eum vulnerando, suadeo, ut saltem ab homicidio desistas.

Ratio: Tum quia in eo casu objectum. & finis consulentis est bonus, nimirum proximum retrahere a majori malo, & offensa Dei ad minus malum, quà tale, habendo se permissivè. Tum etiam, quia eadem persona in hoc casu non esset rationabiliter invita, cùm res ejus utiliter agatur, & ipsa si sciret, & utrumque inevitabile esset, minus malum eligeret.

Contra hoc *Oppono* 1. Non sunt facienda mala, ut eveniant bona, ut monet Apostolus. Ergo nec suadendum minus malum, ut vitetur majus. Prob. Cons. Qui consulit aliquid, est causa (nimirum moralis) ejus. Ergo.

2. Non licet petere, vel consulere, quod alter sine peccato non potest præstare: Sed quod in hoc casu consulitur, non potest fieri sine peccato. Ergo.

Ad hæc patet R. ex dictis. *Ad* 1. N. cons. Ad prob. dist. ant. Est causa ejus, quod directè consulit, C. & hoc solùm est evitatio majoris mali, & offensæ Dei. Ejus, ad quod solùm se habet permissivè, N.

Ad 2. In primis N. maj. ut patet ex R. 2. ad Q. 35.

Deindè N. min. Quia directè nil aliud consulitur, quàm evitatio majoris mali.

TRA-

TRACTATUS VIII.

De Jure, & Justitia.

Ex 2.2. a quæstione 57. usque ad quæstionem 63. exclusivè.

JUstitia pax populorum est, tutamen patriæ, gaudium hominum, solatium pauperum, hæreditas filiorum, spes futuræ beatitudinis, ait Cyprianus de 12. abusionib. Ergo nunc reddenda est disputatio de justitia, quæ ipsa est summa virtus, aut fons ipse virtutis: quam non modò philosophi quæsiverunt, sed & Poetæ, qui multò fuere priores. Hi planè intellexerunt abesse hanc a rebus humanis, eamque finxerunt offensam vitiis hominum, cessisse è terra, in Cœlumque migrasse, inquit Lact. Firm. div. Instit. l.5. c.5. In cœlum ergo conscendamus, Regnum Dei quæramus, & Justitiam ejus cum Angelico, & cœlitus instructo divinæ mentis Interprete D. Thoma de Aquino, qui inter omnes Scholasticos, ait Bannes, unus, quidquid ad Justitiam attinens cognoscendum erat, suis numeris absolutum dedit, tamque miro ordine, eleganter, & doctè, ut loquitur Arragon. ut se ipso in hac re superior esse videatur.

EXAMEN I.

De Justitia, ejus objecto, speciebus, uti & de Judicio, presertim temerario, ac Suspicione.

S. Thomas a quæst. 57. usque ad quæst. 63.

QUÆRO I. Teneturne Confessarius habere notitiam hujus Tractatus?

I. *Resp.* affirm. *Ratio est* eadem, quæ supra Tr.6. data est de notitia Legum, modò id, quod ibi dictũ est de Lege, applicetur virtuti justitiæ.

QUÆRO II. Jus estne objectum Justitiæ, & in quo sensu, & quotuplex?

II. Ant. R. nota, Jus habere diversas significationes: significat enim 1. Auctoritatem, seu facultatem aliquid faciendi. 2. Libertatem, ut cùm dicitur, Est homo sui juris. 3. Sententiam latam secundùm jura. 4. Locum, in quo est lata, unde dicitur quis comparere in jure. 5. Ipsam Jurisprudentiam, unde dicitur, Homo versatus in jure. 6. Ipsam Legem, nam Leges sunt jura. 7. Idem est, ac justum, quod per actionem justitiæ constituitur, & ad quod ipsa terminatur, seu est æqualitas facta inter eos, inter quos erat inæqualitas, v.g. inter creditorem, & debitorem.

Nota 2. Justum, & Justitiam posse sumi dupliciter. 1. Generaliter prout comprehẽdit omnes virtutes; unde dicitur homo justus, qui est in gratia Dei, ac virtuosus: Et in hoc sensu de eo hic non agitur. 2. Specialiter, in quantum est idem, ac æquale, & alteri debitum, & Justitia est virtus quędam particularis, cujus est facere hãc ęqualitatem, reddendo cuivis, quod suum est.

Not. 3. Aliud esse jus ad rem, putà, habendam, quæ nondum est in nostra facultate: aliud jus in re, quę actu, ut propria possidetur. Vel, ut alii explicant, jus ad rem dicitur, quod non tribuit actionẽ in rem, sed tantùm in personam, & tale jus acquiritur per stipulationem, donationem, emptionem, aliosq; cõtractus, ante rei traditionem: Itẽ per electionem, pręsentationem, postulationẽ ad beneficium, ac per beneficii collationem, per successionẽ hęreditatis ante acceptationem. Jus in re dicitur, quod tribuit actionem realem, seu quod rem obligatã habet, ita ut res nobis obstricta sit ad quemcunq; transeat, quia transit cum suo onere. Tale jus est, quod habetur per emptionem, & alios contractus, secuta rei traditione, ac per collationem beneficii, vel per testamentum, vel successionem ab intestato, secuta beneficii, aut hæreditatis acceptatione.

Nota 4. Quod obligatio, seu debitum sit duplex. Primum morale, seu simplicis honestatis, quod fundatur in honestate virtutis, qualiter quis ex Lege charitatis obligatur vitare scandalum, & ex titulo gratitudinis se exhibere gratũ erga patronum. Alterum est legale, seu rigorosum, quod oritur ex jure activo alterius, estque correlativum ejus; ratione cujus etiam vocatur justum passivum. Quòd autem vocetur debitum legale, est quia fundatur in legitima potestate alterius, seu in jure fundato in lege. His notatis

Resp. 1. Jus, seu Justum specialiter sumptum, seu æqualitas debita inter obligationem unius,

& jus activum alterius, est objectum formale *quod* justitiæ.

Ratio ex S.D.q.57.ar.1. Illud est objectum formale, *quod* justitiæ, quod ipsa per se primò per suos actus intendit: Sed hoc est æqualitas inter rem, vel actionem legaliter debitam, & jus alterius, ut patet ex definitione Justitiæ, utpote reddentis cuivis, quod suum est; unde nec est actus justitiæ, nisi hæc adæquatio (saltem proportionalis) implicitè, vel explicitè intendatur, ad solvendum se ab obligatione, & exhauriendum jus legale alterius, vel simul, vel successivè, in totum, vel in partem. Ergo.

Dixi in R. *objectum formale quod*, quia objectum formale *quo*, seu motivum formale est honestas dictæ æqualitatis Objectum materiale remotum, est res legaliter debita: proximum, est operatio, per quam æqualitas ponitur, quia super illam remotè, super hanc proximè cadit dicta honestas. Tandem quia Justitia est ad alterum, habet etiam objectum *Cui*, & hoc est persona, cui redditur æquale, non quidem nudè, & materialiter spectata, sed formaliter, ut informata jure activo, vi cujus in altero fundat obligationem, & debitum legale. Vide dicta suprà Tract.7.Exam.1. in Suppon.2. num.3.

*Resp.*2. Dividitur jus proportionaliter, sicut lex (unde vide suprà Tract.6 de Legibus) pro lege ponendo jus, ut hoc sit aliud naturale, aliud positivum, cujus subdivisiones ibidem vide. Item jus naturale aliud est merè permissivum, de quo ibidem. Item jus aliud ad rem, aliud in re, de quo ante in Not.3. De jure Gentium dicetur posteà.

QUÆRO III. Quę sunt juris naturę, possunt ne mutari, dispensari, per Epikejam interpretari? Item suntne omnia Decalogi pręcepta juris naturę, aut potestne dari ignorantia eorum?

Hęc omnia resoluta sunt suprà Tr.6.Exam.2. num.13.& 14.

QUÆRO IV. Quid est jus naturæ, & Gentium, quæ utriusque differentia?

III. *Resp.*1. Jus naturale est, quod ratio naturalis immediatè dictat, vel ex ea immediatè sequitur. Et hoc est simpliciter naturale: vide de Lege naturali, Dicitur etiam jus naturale, quod oritur ex natura rei; unde etiam datur in ordine gratię, seu supernaturali, sicut supposita elevatione hominis ad ordinem gratiæ, & finem supernaturalem, tenetur homo ex jure naturæ gratiæ (seu quod gratiæ est connaturale) ad actus virtutum Theologicarum, & Pęnitentiæ.

Resp. 2. Jus Gentium est, quod communi Gentium consensu est introductum, seu quod omnes passim Gentes observant; uti sunt, servitus, divisio, & proprietas rerum, usus pecuniarum, immunitas Legatorum, mos contrahendi matrimonium coram testibus, &c. non quasi omnes Gentes ad condendum hoc jus in unum locum convenerint, sed quia expresso, vel tacito omnium consensu est approbatum.

*Resp.*3. Jus Gentium simpliciter non spectat ad jus naturale, sed ad positivum humanum, cujus est pars. Ita S.Th. q.57. ar.3.

Ratio: Sola illa spectant ad jus naturę, quę vel sunt prima principia practica, aut ex illis per bonam, & evidentem consequentiam deducuntur absolutè, idest, nulla facta suppositione, qualia sunt, quę simpliciter sunt necessaria ad comparandam rectitudinem naturalem, natura hominis absolutè considerata, ita ut sint intrinsecè bona, etiam, antequam per leges positivas pręcipiantur, & eorum opposita sint intrinsecè mala. *Subsumo* 1. Sed quę sunt juris Gentium, ante nominata, non sunt prima principia practica, ut patet: nec ex iis deducuntur absolutè, sed facta quadam suppositione, seu supposita tali, vel tali hominis conditione, v.g. natura hominis absolutè considerata de jure naturę est habere media pro sustentatione vitæ: Sed supposita corruptione naturæ humanæ per peccatum, ratione cujus magis inclinat in bonum proprium, jure Gentium facta est divisio, & proprietas rerum, uti & jus pecuniarum, quia rebus sic divisis necesse est fieri commutationes. Item Matrimonium absolutè est de jure naturæ: Sed supposita perfidia hominum necesse erat jure Gentium introduci, ut fiat coram testibus. Ergo. Ex hac distinctione solvuntur multæ objectiones.

Subsumo 2. Sed quæ sunt juris Gentium, non sunt ita bona, ut eorum opposita sint intrinsecè mala, quia in primitiva Ecclesia, uti & in Religionibus approbatis non est divisio rerum, sed communitas, & capti in bello inter Christianos non fiunt servi. Ergo.

*Resp.*4. Jus Gentium, licèt ob datam rationem propriè spectet ad jus positivum, attamen est quasi mixtum ex naturali, & civili, & cum utroque magnam habet affinitatem, & ideò in institutis interdum vocatur naturale, interdum civile. Qua ratione diversæ, quę in institutis inveniuntur, locutiones possunt conciliari.

Declaratur: Sicut jus naturale omnibus hominibus est commune, ita & jus Gentium Sicut jus naturale non habetur in scriptis, nec scitur tempus institutionis ejus, nec ad illud condendum requiritur convocatio hominum, sic idem est de jure Gentium. Differunt verò, quòd quę sunt de jure naturę, ex primis principiis naturę sequantur absolutè, quæ verò de jure Gentium, solùm ex suppositione. Cum jure civili convenit in eo, quod utrumque per legem civilem abrogari possit, licèt ad abrogationem juris Gentium non sufficiat voluntas solius Principis, sed totius populi.

QUÆRO V. Quid est Justitia, qualis virtus, & quæ species ejus?

IV. *Resp.*1. Justitia bene definitur, quòd sit constans, & perpetua voluntas jus suum cui-

cuique tribuendi. Ita S.Th.q.58.ar.1. ubi definitionem explicat dicens: Dicitur *voluntas*, ad ostendendum, quòd actus justitiæ debet esse voluntarius; additur autem de constantia, & perpetuitate, ad designandam actus firmitatem; & sensus est, quòd requiratur propositum, & intentio semper, & perpetuò, sed in omni eventu tribuendi cuique jus suum. Et ideò est completa definitio justitiæ, nisi quòd actus ponitur pro habitu, qui per actum specificatur. Et si quis vellet eam in debitam formam definitionis reducere, posset sic dicere: Justitia est habitus, secundùm quem aliquis constanti, & perpetua voluntate jus suum unicuique tribuit. Ita S.D. Ex quibus patet, quòd Justitia, ut virtus, sit in appetitu rationali, seu voluntate, ut in subjecto. Item quòd cuique reddat jus suum, absque omni respectu humano, & personarum acceptione, undè optimè dicit Cassian. in Ps. *Justitia non novit patrem, non novit matrem, veritatem novit, personam non accipit, Deum imitatur.*

*Resp.*2. Justitia est virtus, & quidem specialis, seu a cæteris specie distincta, ac moralis, habens medium rei, non rationis, & versatur immediatè circa actiones, non passiones.

Prima pars patet applicando definitiones virtutis datas suprà Tract.4. Exam.1.n.2. Et nu.3. de subjecto virtutis. Et n.7. de divisione virtutis. Item n.8. an in homine justo præter Justitiam infusam, seu specialem sit etiam acquisita, & naturalis.

Ratio 2. *p.* Habitus virtutum diversificatur secundùm objecta formalia; Sed Justitia habet speciale objectum formale ante assignatum, quod nulla alia virtus respicit. Ergo.

Ratio 3. & 4. *p.* Tum quia Justitiæ convenit definitio virtutis moralis secundo loco data loco citato. Tum etiam quia (quod est proprium virtuti morali) consistit in medio, quod autem hoc non sit medium rationis, sed rei, ostensum fuit supra loco ante citato n. 10.

Ratio 5. *p.* Inter Iustitiam, & alias virtutes morales appetitus sensitivi est hæc differentia, quòd Justitia disponat hominem ad alterum, aliæ verò, v.g. Temperantia, Fortitudo, disponat eum in seipso. Ergo sola Justitia immediatè versatur circa operationes, & res, quibus homo ordinatur ad alterum, velut circa propriam materiam a se rectificandam.

Dixi, *immediatè*: Quia non negatur, quòd circa passiones versetur indirectè, & mediatè, nimirùm per virtutes annexas, comites, & auxiliares. Vide suprà loco citato n.5. & 6. Quid, & quotuplex sit passio.

Oppono 1. contra 5.p. Cujuslibet virtutis est destruere impedimenta ejus operationem impedientia: Sed passiones, v.g. cupiditas, ira, &c. sæpè impediunt operationem Justitiæ, ne reddat æqualitatem. Ergo.

2. Contra Rationem: Dantur passiones, quibus homo ordinatur ad alterum, v.g ira injuriosa, qua intenditur homicidium, item cupiditas alienæ uxoris. Ergo ratio illa est nulla.

Ad 1. dist. Maj. Impedimenta vel intrinseca, vel extrinseca, C. maj. semper intrinseca, sub dist. Maj. Vel mediatè, vel immediatè, C. maj. semper immediatè, N. maj. & concessa min. dist. similiter conseq. Obstacula ergo, quæ directè impediunt operationem virtutis, seu quæ circa proprium objectum, v.gr. difficultatem intrinsecam in reddendo alteri, quod suum est, ut voluntatem non reddendi æquale tollit Justitia immediatè per seipsam: difficultates verò, quæ respectu objecti Justitiæ oriuntur ex ira, odio, amore, &c. sunt extrinsecæ, & has tollit mediatè, seu per virtutes sibi annexas.

Ad 2. dist. ant. Quibus secundùm se sumptis ordinatur ad alterum, N. ant. ut habentibus adjunctas externas operationes saltem intentas, C. ant. & N. cons. Tales ergo passiones possunt considerari dupliciter. 1. Secundùm se, & sic nec prosunt, nec nocent proximo, sed soli operanti, earumque rectificatio sub hac ratione spectat ad illas virtutes, quarum est disponere operantem in ordine ad seipsum. 2. In quantum sunt principia operationum, quibus proximus læditur, & sub hac formalitate eas moderatur Justitia. Unde verum manet, quòd hæc immediatè versatur circa actiones, non verò passiones ut tales.

*Resp.*3. Tres sunt species Justitiæ. 1. Justitia generalis, seu legalis. 2. Commutativa. 3. distributiva. Ita S.Th.q.58.ar.6. & 7.

Ratio: Virtus Justitiæ est ad alterum, & proprius ejus character est, operationes hominis rectificare in ordine ad alterum, tribuendo ei jus suum. Ergo totuplex est species justitiæ, quotuplex in aliqua Republica, vel Communitate est habitudo ad alterum, tribuendo ei, quod suum est: Sed habitudo illa est Triplex. Ergo & justitia. Min. subs. prob. In primis in Republica reperitur habitudo partis ad totum, & pro hac rectificanda ponitur Justitia generalis, seu legalis, cujus est bonum partium debitè ordinare ad bonum totius. 2. Reperitur habitudo totius ad partem, & pro ea ponitur Justitia distributiva, cujus est, partibus, seu civibus distribuere bona communia, dignitates, beneficia, &c. juxta proportionem in eis repertam. 3. Datur habitudo partis ad partem, seu civis ad civem, & pro ea ponitur Justitia commutativa, cujus est servare æqualitatem in commutationibus, & mutuis contractibus, quos homines privati, aut quasi privati inter se ineunt.

QUÆRO VI. Hæ tres Justitiæ suntne species perfectæ, & subjectivæ, seu conceptum generis participantes univocè, & adæquatè, vel

vel solùm secundùm quid, seu potentiales, id-est, inadæquatè naturam generis, seu Justitiæ, ut sic participantes, sicut participant pietas, religio, pœnitentia?

V. *Resp.* affirmando esse species subjectivas, & perfectas.

Ratio pro Justitia commutativa, de qua id nemo negat: Justitia, quæ servat omnes conditiones ad rigorem Justitiæ requisitas, est species ejus subjunctiva, & perfecta: Sed sic est de Justitia commutativa. Ergo. Min. prob. Conditiones ad rigorem Justitiæ requisitæ sunt tres. 1. Debitum legale, fundatum in jure rigoroso proprietatis, vel quasi proprietatis. 2. Alteritas. 3. Æqualitas. *Subsumo*. Sed hæ conditiones perfectè servantur in Justitia commutativa. De prima clarum est ex dictis, & dicendis. Deindè adest perfecta alteritas, est enim inter privatas personas, inter quas nulla est identitas, vel subordinatio. Nomine privatarum personarum intelligo etiam Principes, integras Respublicas, Communitates, si ineant contractus instar privatorum hominum, tunc enim non consideratur comparatio partis ad totum, vel è contra. Tandem in Justitia commutativa servatur æqualitas perfectissima (utpote arithmetica) rei ad rem, quantitatis ad quantitatem. Ergo.

Ratio pro Justitia legali: Nam & in hac servantur dictæ conditiones perfectè, licèt non tam strictè, uti in commutativa. 1. Adest debitum legale, & rigorosum, quia pars rigorosè, & strictè obligatur Communitati, & Communitas habet strictum jus in bona partium, seu civium, & prævalet juri particulari illorum. 2. Adest æqualitas. Nam qui tribuit quantum debet, reddit æquale: Sed subditus vi Justitiæ legalis de suis bonis, vel actionibus Communitati tantum tribuit, quantum debet, seu quantum pro bono communi est necesse. Ergo. 3. Est ad alterum. Quod S.Th. q.78. ar.5. in corp. sic explicat: Ad alterum potest quis se habere dupliciter. Uno modo ad alterum singulariter consideratum; Alio modo ad alium in communi, secundùm quod scilicet ille, qui servit alicui Communitati, servit omnibus hominibus, qui sub communitate illa continentur. Ad utrumque ergo se potest habere Justitia secundùm propriam rationem. Manifestum est autem, quòd omnes, qui sub communitate aliqua continentur, comparentur ad Communitatem, sicut partes ad totum, pars autem, id quod est, totius est. Unde & quodlibet bonum partis est ordinabile in bonum totius. Hæc S. D. Ergo Justitia legalis est ad alterum, saltem in communi, quod sufficit, licèt non in singulari.

Hoc paulò aliter alii explicant docentes: Licèt inter partes, & totum, quod fictione juris non habetur pro distincta persona, non sit vera alteritas; benè tamen si ita sit. *Subsumo*: Sed licèt Communitas coalescat ex partibus, seu civibus, fictione juris tamen habetur pro distincta persona, cùm habeat distinctum jus, utpotè *jus altum* in bona civium, distinctum, inquam, a jure civium quod vocatur *jus bassum*. Ergo adest sufficiens alteritas suppositorum, seu agere potentium, requisita a S.Th. ar.2. non quidem physica, sed moralis, seu juridica, quæ in præsenti sufficit.

Ratio pro Justitia distributiva est eadem: Quia salvantur in illa eædem cōditiones. *Primò* Communitas, seu Superior non solùm ex honestate virtutis, sed ex debito Justitiæ, seu legali tenetur subditis bona communia juxta singulorum dignitatem, & proportionem distribuere, & subditi habent jus activum ad illa, non quidem proprietatis, sed condignitatis, ex quo debitum illud legale, seu Superioris oritur. *Secundò* adest sufficiens alteritas, eo modo, quo dictum est de Justitia legali. *Tertiò* adest æqualitas: Quia Princeps distribuendo civibus bona communia, dat cuivis, quantum debet, juxta meritorum dignitatem. Unde dat cuivis civi, quod suum est, non ut iam proprium, sed ut appropriandum, sed quod suum est, non titulo proprietatis, sed titulo condignitatis, seu meriti. Ergo.

VI. *Oppono* 1. Juxta S.Th. q.57. ar.4. inter patrem, & filium non emancipatum non est perfecta Justitia, uti nec inter dominum, & servum, qui est talis vera servitute legali. Ergo nec inter totum, & partes; consequenter Justitia legalis, & distributiva non sunt species perfectæ. Prob. conf. Ideò primum est verum, quia filius est aliquid patris, & servus est aliquid domini, ob quam causam inter eos non est perfecta alteritas: Sed etiam pars est aliquid totius. Ergo, si &c.

2. Ex violatione perfectæ Justitię oritur obligatio restituendi: Sed hæc non oritur ex violatione Justitiæ legalis, aut distributivæ. Ergo hæ non sunt perfectæ species Justitiæ. Min. ex eo patet, si homo privatus, cui ex officio non incumbit, non impediat incendium, vel simile damnum Reipub. cùm possit, non tenetur resarcire damnum, ut pat. ex S.Th. hic q.62. ar.7. ad 3. Idem est de Principe non distribuente bona communia juxta subditorum necessitatem, ac dignitatem. Maj. verò prob. Vera justitia est sola illa, quæ alteri tribuit, quod suum est: Sed sola Justitia, ex cujus violatione oritur obligatio restituendi, alteri tribuit, quod suum est. Ergo. Min. pat. Quia restituere est aliquem iterùm statuere in rem suam.

3. Patriæ reddere debitum non est perfectæ Justitię; Tum quia patrię, & parētibus non possumus reddere ęquale: Tum etiam, quia ideò pietas non est perfecta species Justitię, quia reddit debitum patriæ: Sed etiam Justitia legalis reddit debitū patrię. Ergo non est vera justitia.

Ad 1. Neg. cons. ad prob. dist. maj. Ideò, quia

Digitized by Google

quia necessariò est aliquid patris, vel domini, & non adsunt diversa jura, sed idem jus, quod facit patrem, & filium (idem est de servo, & domino) moraliter, & legaliter haberi pro eadem persona, conc. maj. quia est aliquid patris, vel domini liberè, & voluntariè, neg. maj. Et sic dist. min. neg. conf. Cives enim liberè dependent a Republica, & domicilium mutando, si ne Reipublicæ injuria possunt eam relinquere, adeòque adest sufficiens alteritas: filius verò non potest a se subiicere jus paternum, nec servus jus hærile.

Ad 2. dist. maj. ex violatione justitiæ in re, quę jam est sub titulo proprietatis, seu quę actu est appropriata, conc. maj. quę est sub solo titulo condignitatis, & solùm approprianda, subdist. mai. ex ea oritur, vel formaliter seu immediatè, vel saltem concomitanter, conc. mai. semper formaliter, neg. mai. Et sic dist. neg. conseq. ille ergo tenetur ad restitutionem, qui alterum lædit in re actu ei appropriata, qui autem peccat contra Justitiam legalem, vel distributivam, lædit alterum in re solùm approprianda Reipubl. a cive, vel civi a Republ. vel Principe: cùm verò hæc appropriatio non fiat nisi ratione admixtæ justitiæ commutativæ, quæ non intervenit nisi ratione contractus impliciti, vel expliciti, aut promissi fidelitatis, quod habent Principes, & alii Ministri, quibus ex officio incumbit providere bono communi; ideò violatio Justitiæ legalis, aut distributivæ formaliter, immediatè ex se non inducit obligationem restituendi, sed concomitanter ratione admixtæ justitiæ commutativæ. Hæc est mens S. Thomæ infrà q. 62. ar. 1. ad 3. dicentis: *Recompensatio, quam facit distribuens ei, cui dedit minus quàm debuit, fit per comparationem rei ad rem, ut quantò minus habuit quàm debuit, tantò plus ei detur. Et ideò jam pertinet ad Justitiam commutativam.* Vide de hoc infrà de restitut. cit. q. 62. ubi plura de hoc.

Ad 3. dist. maj. patriæ, &c. in quantum est principium essendi, ac nativitatis, conc. maj. sic enim respicitur a pietate, quæ deficit a ratione strictæ justitiæ ex defectu æqualitatis, & alteritatis. In quantum est quædam Respubl. vel locus habitationis, & in quantum bonum patriæ dicit habitudinem totius ad partes, seu ad cives, & hi ordinem partis ad totum, neg maj. Et sub hac ratione patria respicitur a Justitia legali, in qua ostendimus, salvari omnes conditiones veræ Justitiæ. De partibus potentialibus Justitię vide in procemio Tr. 10.

Sed cur a dictis speciebus Justitiæ excludis Justitiam œconomicam, & vindicativam?

VII. *Dico primò*: Justitia œconomica est inter patrem, & filium, dominum, & servum: De quibus patet ex dictis in Respons. ad primum Oppon. quòd inter eos non sit perfecta Justitia. Item est inter Maritum, & Uxorem, sed nec inter eos est perfecta Justitia, quoad gubernationem familiæ, licèt enim sint æquales quoad opus Matrimonii, non tamen quoad dictum gubernium domus; quia vir est caput mulieris, & mulier est sub potestate viri.

Est tamen inter Virum, & Uxorem perfectior Justitia, quàm inter patrem, & filium, dominum, & servum; quia vir, uti & uxor verè manet domina rerum suarum, quod tamen dominium est modificatum, & limitatum in ordine ad consortem, ita ut neuter possit eo uti, nisi in ordine ad alterum. Vide infrà Tr. 8. Exam. 4. n. 57. & seqq.

Dico 2. Certum est, quod vindicatio possit esse actus strictæ justitiæ, nimirum commutativæ, in quantum fit a Judice, qui ex vi officii, & pacti ad malefactores puniendos cum communitate initi obligatur.

Dico 3. Licèt Justitia vindicativa, qua a Judice delinquenti infligitur pœna delicto æqualis, sit specialis virtus, cùm habeat speciale objectum, & ei conveniat desinitio virtutis; non tamen est perfecta Justitiæ species, sed solùm potentialis, & secundùm quid.

Ratio: Quia deficit conditio requisita, eò quòd illa æqualitas non sit reo debita ex jure activo hominis rei, utpote cujus voluntas a tali pœna est aversa.

QUÆRO VII. Nonne dantur plures differentiæ inter Justitiam commutativam, & distributivam, & quæ illæ?

VIII. *Resp.* Dantur variæ, quæ ex dictis omnes colliguntur. *Primò* ex parte materiæ, nam Justitia commutativa, & distributiva habent quidem eandem materiam remotam, non tamen proximam, ut patet ex S. Th. hìc q. 61. ar. 3. Materia enim remota Iustitiæ sunt res, personæ, vel opera, in quibus reperiri possunt jus, & injuria, quæ eadem esse possunt respectu justitiæ commutativæ, & distributivæ: Materia verò proxima est usus materiæ remotæ, seu actiones ipsæ, per quas utimur rebus, personis, vel operibus cum jure, ut fit in contractibus legitimis, & commutationibus voluntariis, ut sunt emptio, venditio, mutuum, commodatum: vel contra jus, ut fit in commutationibus involuntariis, v. gr. furto, rapina, detractione, &c. Et in ter has Justitia commutativa solùm versatur circà illas actiones, quæ sunt commutationes in rebus propriis seu privatis hujus, vel illius: Distributiva verò solùm circà eas, quæ sunt distributiones, quibus res communes distribuuntur inter partes Reipubl. Hinc materia proxima utriusque est diversa.

2. Justitia commutativa est ad alteram personam quà talem totaliter, & adæquatè distinctam: Distributiva verò ad partem totius,

quod in toto includitur, seu adæquatè physicè ab eo non distinguitur.

3. Commutativa respicit strictius jus, seu debitum, nimirum proprietatis, vel quasi, quod est debitum legale, & jus partis rigorosè activum: Distributiva verò condignitatis, seu appropriandum.

4. Commutativa principaliter subjectatur in privatis, distributiva in Principe, vel Magistratu bonis communibus præsidente.

5. Ex violatione Justitiæ commutativæ oritur obligatio restituendi, non tamen ex violatione distributivæ formaliter quà talis, ut ante dictum.

6. Essentiale distinctivum utriusque est Tertia differentia assignata, ex qua tanquam proprietas dimanat, quòd Justitia commutativa constituat medium secundùm æqualitatem arithmeticam, quod consistit in adæquatione rei ad rem, seu quantitatis ad quantitatem; v. gr. decem ad decem: Distributiva verò medium secundùm æqualitatem Geometricam, quod consistit in adæquatione secundùm proportionem inter conditionem personarum, & quantitatem bonorum communium: Hinc medium in commutativa est, quod nec plus nec minus detur, quàm debeatur, ut, si furatus es imperialem, reddas imperialem: sed in distributiva aliquando potest distribui minus, quàm quis mereatur, si consideretur cum respectu ad rem distribuendam, cùm summa bonorum non semper sit tanta, ut cuivis possit dari tantum, quantum aliàs merita ejus requirerent. Sit Casus: Mille imperiales sunt distribuendi inter viginti cives de Republ. benemeritos, tunc medium Justitiæ distributivæ non est, ut, si inter eos sint decem, quorum quivis se solo meretur centum, cuilibet dentur centum, quia sic alii decem nihil acciperent, sed medium est, ut qui plus merentur, plus accipiant; & qui minus merentur, minùs accipiant, secundùm proportionem Summæ distribuendæ, & meritorum omnium illorum, quibus Summa illa distribuetur.

Quomodo definies hanc binam Justitiæ speciem?

Dico, applicando definitionem generis, scilicet Justitiæ, ut sic, v. gr. Justitia *commutativa est constans, & perpetua voluntas* (sive virtus) *in parte, vel quasi in parte communitatis, alteri comparti tribuendi jus suum*, constituendo æqualitatem inter rem, & rem, sive inter datum, & acceptum.

Distributiva est *constans, & perpetua voluntas*, seu virtus *in Magistratu, vel Communitate partibus communitatis tribuendi jus suum*, ponendo æqualitatem inter proportionem partium, & res distribuendas.

Definitio Justitiæ legalis patebit ex dicendis sequente num. 9. in Not. 1.

QUÆRO VIII. Justitia legalis estne specialis, seu distincta virtus, vel generalis, & ejusdem speciei in Principe, ac subditis? Ante R.

IX. Nota primò, quòd S. Th. hic q. 58. ar. 5. Justitiam dividat in generalem, & particularem. Si enim comparetur pars Reipubl. ad partem, v. g. civis ad civem, statuitur Justitia particularis: si pars comparetur ad totum, seu ad bonum commune, est Justitia generalis, seu legalis. Dicitur *generalis*, quia ejus est omnium virtutum actus ordinare ad bonum generale, seu commune. Dicitur *legalis*, quia hoc a lege, & legislatore principaliter est intentum, nam bonum totius est etiam bonum partium. Hinc Justitia legalis bene definitur, quòd sit *constans, & perpetua voluntas, seu virtus communitati tribuendi Jus suum*, omnium virtutum actus tanquam Reipubl. debitos ad commune bonum ejus ordinando.

Nota 2. ex S. Th. hic q. 58 ar. 6. dupliciter aliquid dici generale. Uno modo per prædicationem, sicut animal est generale ad hominem, & æquum, & ad alia hujusmodi; Et hoc modo generale, oportet, quòd sit idem essentialiter cum his, ad quæ est generale, quia genus pertinet ad essentiam speciei, & cadit in definitione ejus. Alio modo dicitur aliquid generale secundùm virtutem, sicut causa universalis est generalis ad omnes suos effectus, ut sol ad omnia corpora, quæ illuminantur, vel immutantur per virtutem ipsius. Et hoc modo generale oportet quòd sit idem in essentia cum his, ad quæ est generale; quia non est eadem essentia causæ, & effectus. Hæc S. D.

Nota 3. Justitiam legalem dupliciter dividi posse: Primò in talem strictè dictam, quæ procedit secundùm verba expressa Legis, & respicit finem, quem verba legis præseferunt. Et in Epikejam, quæ non procedit secundùm verba Legis, sed respicit mentem legislatoris, & finem ab eo in lege principaliter intentum, etsi per verba legis non expressum. De hac divisione hìc agere non est operæ pretium. Videantur dicta de Epikeja Tr. 6. Exam. 2. nu. 14. Secundò Justitia legalis dividitur in eam, quæ architectonicè est in Principe, & usualem, seu ministerialem, quæ est in subdito. Nam & principis, & subditi est, bonum commune promovere. His notatis.

Resp. 1. Justitia legalis est quidem virtus generalis secundùm virtutem, seu causalitatem, sed secundùm essentiam est virtus specialis, & ab aliis specie distincta.

Ita S. D. art. in 2. not. cit. ubi post illa verba subdit: Hoc autem secundo modo Justitia legalis dicitur esse virtus generalis, in quantum scilicet ordinat actus aliarum virtutum ad suum finem, scilicet ad bonum commune, quod est

est movere per imperium omnes alias virtutes, sicut charitas, quæ respicit bonum divinum ut proprium objectum, est specialis virtus secundùm essentiam, licèt aliarum virtutum actus dirigat ad suum finem. Ita & Justitiæ legalis est specialis virtus secundùm essentiam, secundùm quod respicit commune bonum ut proprium objectum. Et sic est in Principe principaliter, & quasi architectonicè, in subditis autem secundariò, & quasi administrativè, ait S.D.

Ratio: Habitus virtutum ponuntur ad superandas difficultates, & diversificantur secundùm objecta formalia. *Subsumo* primò: Sed pro Justitia legali est specialis difficultas; nam maximè laudabile, & non leviter difficile est, ut quis ita se, & suas actiones moderetur, ut per eas bono communi invigilet, quia contingit, interdum aliquem sibi bonum esse, cùm tamen Reipubl. bonus non sit. Unde Philosophus 3. polit. c 3. ait: Quòd non sit eadem simpliciter virtus boni civis, & boni viri; potest enim quis in se esse malus, tamen valdè utilis Reipubl. & è contra. Ergo Justitia legalis est virtus.

Subsumo 2. Sed Justitia legalis habet objectum formale distinctum ab objectis formalibus aliarum virtutum. Ergo est virtus specie distincta ab aliis. Prob. hæc min. Justitia legalis pro objecto formali habet bonum commune, reddendo debitum Communitati, seu Reip. Sed hoc quà tale non respicitur ab ulla alia virtute. Non ab obedientia, hæc enim (præterquam quòd principaliter sit in subditis, Justitia verò legalis principaliter sit in Principe) reddit immediatè debitum Superiori. Non a pietate, hæc enim solùm se extendit ad patriam, quatenus est nobis quoddam essendi principium, seu quia hoc est ei debitum ob beneficium ortus: Justitia verò legalis respicit bonum commune Reipubl. quatenus sumus cives ejus, & membra, sive sit nobis principium essendi, sive non. Ergo.

*Resp.*2. Justitia legalis architectonica, & ministerialis, seu quatenus est in principe, & subdito, est ejusdem speciei infimæ.

Ratio: Quia habent idem objectum formale, nimirum bonum commune, ut adæquabile per positionem actus legaliter debiti.

Notar. Virtutem aliquam dupliciter posse dici architectonicam: Primò objectivè, quæ ab intrinseco respicit finem altiorem, sicut est ars equestris respectu frœnifactivæ, & hæ specie distinguuntur. Secundò solùm subjectivè, seu ratione materiæ, & subjecti potentias subditas per modum imperii in suum finem ordinantis, respicientis tamen idem objectum formale cum virtute usuali. Et hæ sunt ejusdem speciei. Et hoc secundo modo Justitia legalis est architectonica.

Nota 2. Ex dictis, quòd in Principe, seu Magistratu actus Justitię legalis sit conjunctus cum actu Justitiæ commutativæ, sicut, si sua negligentia Communitati pariat aliquod damnum, teneatur ad restitutionem ratione taciti pacti cum Republ. initi de procurando bono ejus.

QUÆRO IX. Judicare estne licitum, & actus Justitiæ? &, si in peccato fiat, est ne peccatum, & quale?

X. *Resp.*1. Judicium est actus elicitus Justitiæ. S.D. Q.60. ar.1.

Ratio patet ex ipso nomine; nam judicium idem est, quod dictio juris, & judicare est idem, quod jus dicere, & judex idem, quod jus dicens: ex quo fit, quod judicare sit actus, qui versatur circa jus: Sed jus est objectum Justitiæ, ut patet ex dictis. Ergo.

*Resp.*2. Judicium in tantum est licitum, in quantum est actus Justitiæ, ad quod requiruntur tres conditiones juxta S.Th. ar.2.

Primò, ut procedat ex inclinatione Justitiæ. Secundò, quòd procedat ex auctoritate præsidentis, quia aliàs est usurpatum. Tertiò, quòd proferatur secũdùm rectam rationem prudentiæ, idest, non ex levibus conjecturis: quia aliàs erit suspiciosum, vel temerarium.

Oppono: Matth.7. dicitur: *Nolite judicare, ut non judicemini*. Et Rom.14. *Tu quis es, qui judicas alienum servum?* Et Rom.2. *Inexcusabilis es, ò homo omnis, qui judicas; in quo enim alterum judicas, te ipsum condemnas; eadem enim agis, quæ judicas*. Ergo judicare non est licitum.

Hæc solvit S.D. in cit. ar.2. *Ad* 1. ait: Dominus prohibet judicium temerarium, vel judicium, quod non sit ex benevolentia, sed ex animi amaritudine.

Ad 2. ait: Judex constituitur minister Dei, Unde dicitur Deut.1. Quod justum est, judicate. Et posteà subdit, Quia Dei est judicium. Vult ergo S.Thom. dicere, verba illa intelligi, non licere judicium super alienum, idest, non subjectum.

Ad 3. dicit. Illi, qui sunt in gravibus peccatis, non debent judicare eos, qui sunt in iisdem peccatis, vel minoribus, ut Chrysost. dicit super illud Matth.7. Nolite judicare. Et præcipuè hoc est intelligendum, quando illa peccata sunt publica: quia ex hoc oriretur scandalum in cordibus aliorum. Si autem non sunt publica, sed occulta, & necessitas judicandi immineat propter officium, potest cum humilitate, & timore vel arguere, vel judicare. Unde Aug. dicit in lib. de Sermone Domini in monte: Si inveniremus nos in eodem vitio esse, congemiscamus, & ad pariter conandum invitemus. Nec tamen propter hoc homo sic seipsum condemnat, ut novum condemnationis meritum sibi acquirat, sed quia condemnans alium, ostendit te similiter condemnabilem esse, propter idem peccatum, vel simile. Hæc S.D.

Ex

Digitized by Google

Ex quibus colligitur, quòd Judex, sive Ecclesiasticus, sive Sæcularis existens in peccato mortali occulto, vel etiam publico, ast non scandaloso, non peccet mortaliter, si judicet, uti aliàs docuerat S. Th. in 4. Sent. Sed hìc retractavit.

Ratio: Quia talis Judex habet titulum, seu auctoritatem, suppono enim non adesse casum excommunicationis eam auferentis, item animum tribuendi cuique jus suum, ut suppono: si verò judicet existens in peccato mortali scandaloso, peccat mortaliter ex genere suo.

Ratio: Quia quantum est de se, dat materiam scandali, & facit, judicium, ac justitiam vilipendi a populo, vidente verificari illud: *Dat veniam corvis, vexat censura columbas*.

Quid ergo faciet Judex talis in casu, quo necessariò esset ferenda sententia contra delinquentes, in simili peccato?

Dico: Publicè per pœnitentiam priùs ostendere debet, quòd abominetur pristina peccata, dein ad judicium procedat.

Dixi ante, *mortaliter ex genere suo*, potest enim esse veniale propter levitatem materiæ, si nimirum peccatum Judicis scandalizet valdè parùm, vel non scandalizet in ordine ad sententiam ferendam, nec reddat eam contemptibilem, ut si peccatum, in quo versatur, sit avaritia, judicet autem adulteros; vel sit publicus concubinarius, judicet verò latrones.

QUÆR. X. Quid sẽtis de judicio temerario?

XI. Ante R. Nota primò, quòd intrà temporalia bona primum locum teneat fama, quæ nihil est aliud quàm bona de virtute proximi in nostris mentibus deposita opinio. Hinc sicut fidus pecuniæ depositarius graviter peccat sine consensu deponentis, aut legitima causa eam dispergendo, ita quilibet bonam de proximo opinionem a natura apud se depositam, jure naturæ tenetur servare illæsam, donec ipsius naturæ, seu rectæ rationis dictamen insinuet, ob proximi demerita eam non esse retinendam. Unde sunt illa Juris Axiomata. *Quilibet est habendus bonus, donec probetur malus. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Honor est testimonium de virtute alterius, quod fit honorifica appellatione, corporis inclinatione, potioris loci cessione, &c.

Nota 2. Quòd hæc tria inter se differant, licèt a quibusdam Juristis, & Theologis immeritò confundantur. *Dubium, Suspicio, Judicium temerarium*. Dubium est, quando animus manet omninò suspensus, nec affirmat nec negat, sed ex argumentis pro, & contra movetur in utramque partem, sed ad neutram se determinat. Suspicio est opinio, seu assensus debilis de malo proximi ad unam partem determinatus cum formidine oppositi. Dixi, *de malo proximi*: per quod differt ab opinione, quæ est tam circa bonum quàm circa malum. Dicuntur levia indicia, quæ secundùm æstimationem prudentiæ non sunt sufficientia ad causandam persuasionem. Iudicium est determinata, & firma sententia, carens omni dubitatione, & formidine. Ex quo patet, quomodo differat a suspicione.

Nota 3. Hæc tria dividi in dubium prudens, suspicionem prudentem, Judicium prudens. Quæ nimirum innituntur rationabilibus, & sufficientibus argumentis, indiciis, vel conjecturis ad ingerendam alicui dubitationem, suspicionem, vel judicium de alterius qualitate. Et in dubium temerarium, suspicionem temerariam, & judicium temerarium; quæ sufficientibus indiciis non innituntur; si enim indicia sunt sufficientia ad persuadendum, non sunt actus temerarii, sed rationabiles. Porrò majora requiruntur indicia ad suspicandum, quàm ad dubitandum, majora ad judicandum, quàm ad suspicandum.

His notatis quæstio est de judicio interno, seu purè mentali de fama proximi, an sit peccatum mortale per se, seu ex genere, & objecto suo, si sit temerarium. Pro resolutione

Resp. Judicium temerarium plenè deliberatum, etiam purè mentale, de malo proximi, ex genere suo est peccatum mortale: defacto tamen, & in individuo non semper est mortale, licèt sit de peccato mortali, & è contra potest esse mortale, licèt sit de peccato veniali, aut malo naturali. Ita communis sententia cum S. Th. hìc ar. 3.

Ratio 1. *p.* Peccatum contra Justitiam, seu violatio alieni juris ex genere suo est mortale, ut patebit ex prima dispositione sequentis Confirmationis: Sed judicium temerarium etiam mentale, est peccatum contra justitiam, & violatio alieni juris, quia fit proximo injuria, & damnum in bonis famæ, dum sine sufficiente causa habetur malus, antequam probetur talis, seu bona existimatio in animo judicantis deposita (ad quam habet jus) extinguitur, quæ tamen Prov. 22. melior est quàm divitiæ multæ. Ergo.

Confirm. illud est peccatum ex genere suo mortale, quod præcisè manendo intrà limites suæ naturæ, seu objecti, absq; eo quòd trahatur ad aliam speciem, potest esse mortale, licèt aliquando ex inconsideratione, vel ex imperfectione actus, aut parvitate materiæ sit veniale: Sed judicium temerarium etiam purè internum, manendo intrà limites suæ naturæ potest esse mortale. Ergo. Min. est S. Thomæ cit. ar. 3. ubi de judicio temerario ait: *Et hoc si sit de aliquo gravi, est peccatum mortale*. Rationem subdit: *In quantum non est sine contemptu proximi*. Ergo.

Ex quo patet, quòd, judicium temerarium in re levi trahatur ad aliam speciem, ut si fiat ex odio gravi, sit mortale.

Ratio 2. *&* 3. *partis*. Licèt per se loquendo,

do, & ex genere suo omne peccatum mortale sit materia gravis, & veniale sit materia levis; in dividuo tamen sunt quædam peccata mortalia, quæ quorundam hominum judicio non habentur pro infamibus, nec committentes per ea famam suam lædi existimant, immò gloriantur in malitia, qui potentes sunt in iniquitate, v.g. ut de homine vilis conditionis, & ebrioso quis judicet, quòd se inebriarit: De procace juvene, quòd lascivè amet puellam: De milite, quòd aliquem occiderit in duello; è contra sunt quędam venialia, quæ quorundam judicio habentur pro infamibus, ut si quis de viro illustri judicet, quòd sit ex gente hebræa, vel ex ignobili genere: vel de viro honorato, quòd habeat consuetudinem mentiendi, qui id ægriùs ferent, quàm si de iis temerè judicetur, quòd sint fornicarii. Ergo.

Ex quo sequitur 1. quòd in discernendo, an materia sit gravis respectu judicii temerarii, semper debeat haberi respectus ad conditionem personæ, quæ judicatur, & ad malum, quod illa ægriùs fert; sive dein malum, de quo judicatur, sit mortale, sive veniale.

Sequitur 2. Si inter Religiosos sint aliqua, quę, licèt secundùm se non sint magni momenti, tamen respectivè ad conditionem ipsorum maximè ad eorum famam conducunt, mortale est eos de illis temerè judicare, v.g. de Religioso, quòd nullam gerat curam cæremoniarum; de Lectore vel Doctore, quòd parùm intelligat; de Carthusiano, quòd carnes comedat.

Est ne pro injuria judicii temerarii facienda restitutio? & quomodo?

Affirmo: Quia qui est causa damni, tenetur illud reparare, quatenus potest, reparat autem in præsenti, tale judicium retractando, & perversum voluntatis affectum mutando.

Hac doctrina estne extendenda ad defunctos?

Affirmo: Licèt enim illi non ampliùs vivant vita corporali, bene tamen in honore, & fama post se relicta, quæ est quasi vita posthuma in posterorum memoria. Hinc si quis de quodam defuncto temerè aliquid probrosum judicaret, mortaliter peccaret, & teneretur ad restitutionem modo mox dicto. De restitutione famæ, & honoris vide infrà Tract. præs. Exam. 5. n. 98. & 103. & 104.

QUÆRO XI. Quid censes de suspicione mentali temeraria?

XII. Ante R. Nota 1. dupliciter posse aliquem suspicari malè de proximo. *Primò* tantùm ex errore intellectus, quo quis apprehendit signa ad suspicandum esse sufficientia, cùm tamen non sint: paratus suspicionem deponere deprehensa signorum sufficientia. Et de hac suspicione non quæritur; certum enim est, eam (idem est de judicio temerario) non esse peccatum, quia non est plenè deliberata, ideòque nec temeraria. *Secundò* non tantùm ex errore intellectus, sed etiam ex pravo affectu, & malevolentia suspicantis, deprehensa etiam signorum insufficientia in suspicione persistentis, vel saltem de illa insufficientia dubitantis, ac signa examinare nolentis, aut voluntariè negligentis. Et in hoc sensu est suspicio deliberata, de qua hìc est quæstio.

Nota 2. ex S. Thom. cit. ar. in c. sic discurrente: Suspicio importat opinionem mali ex levibus indiciis. Et contingit ex tribus. Uno quidem modo ex hoc, quo aliquis ex seipso malus est: & ex hoc ipso, quasi conscius suæ malitiæ, faciliter de aliis malum opinatur, secundùm illud Ecclesiastic. 10. In via stultus ambulans, cùm ipse sit insipiens, omnes stultos æstimat. Alio modo provenit ex hoc, quòd aliquis malè afficiatur ad alterum, cùm enim aliquis contemnit, vel odit aliquem, aut irascitur, vel invidet ei, ex levibus signis opinatur mala de ipso; quia unusquisque faciliter credit, quod appetit. Tertio modo provenit ex longa experientia, Unde Philosoph. dicit in 2. Rhet. quòd senes sunt maximè suspiciosi, quia multoties experti sunt aliorum defectus. Primæ autem duę suspicionis causæ manifestè pertinent ad perversitatem affectus. Tertia verò causa diminuit rationem suspicionis, in quantum experientia ad certitudinem proficit, quæ est contra rationem suspicionis. Ita S. D. His notatis

Resp. Juxta mentem S. August. & S. Th. probabiliùs videtur, quòd suspicio merè mentalis, plenè deliberata, ex genere suo præcisè intrà limites suspicionis manens, non sit peccatum mortale, sed solùm veniale, etiam in individuo, licèt sit in re gravi, aut etiam gravissima. Est contra diversos DD. etiã Thomistas nonnullos.

Dixi, *juxta mentem S. Aug. & S. Thom.* Nam prior Tract. 90. in Joan. ait: *Ignoscatur nobis, quòd de occultis hominum aliquando, immò assiduè, non verè sentiamus, hoc enim ad humanam tentationem pertinere arbitror, sine qua ista non potest duci vita.* Et post pauca subdit: *in his rerum humanarum tenebris etsi suspiciones vitare non possumus, quia homines sumus, judicia tamen, id est, definitiones, firmasque sententias continere debemus, neque ante tempus judicare.* Item super c. 4. 1. ad Cor. ait: *In suspicione, sicut & in alias tentationes, quæ oriuntur ex fragilitate humana, frequenter incidunt homines, etiam justi, & timorati.*

Subsumo: Sed peccata, sine quibus vita ista non potest duci, quæ vitare non possumus, & in quæ etiam homines justi frequenter incidunt, nemo dicit esse mortalia ex genere suo, sed solùm venialia. Ergo.

Deinde S. Th. hìc q. 60. ar. 3. cit. in c. constituit tres gradus suspicionis, & ait: *Primus gradus est, ut homo ex levibus indiciis de bo-*

nitate

nitate alicujus dubitare incipiat, & hoc est veniale, & leve peccatum; quod probat ex cit. Aug. & Glossa. *Secundus gradus est, cùm aliquis pro certo malitiam alterius æstimat ex levibus indiciis*, &c. *Tertius gradus est, cùm aliquis judex ex suspicione procedit ad aliquem condemnandum*.

Subsumo: Sed S.D. sub primo gradu præter dubitationem comprehendit suspicionem propriè dictam. Ergo. Prob. Min. subs. S.D. ibi expressè agit de suspicione, cujus ibi dicit esse triplicem gradum. Ergo suspicionem propriè dictam comprehendit sub aliquo horum graduum. Sed eam non comprehendit sub secundo, & tertio, quia uterque clarè procedit de judicio. Ergo eam comprehendit sub primo. Sed de primo gradu dicit esse veniale, & leve peccatum. Ergo.

Item S.Th. quodlib. 12. ar. 35. nimis clarè pro nobis loquitur, dicens: *Suspicio est quid imperfectum in genere judicii, estque imperfectus motus, & ideò non est mortale ex genere suo*. Ubi non loquitur de dubitatione, ut constat; nec de judicio temerario, quia de eo est communis sententia, etiam S.D. quòd sit mortale ex genere. Ergo de suspicione propriè dicta.

Respondent Adversarii, S.Aug. & S.Th. loqui de suspicionibus subreptitiis, indeliberatis, & ordinariis, easque oriri ex humana fragilitate, ad humanam tentationem pertinere, sine iis vitam hanc non duci; non verò loqui de plenè deliberatis, & extraordinariis. Sed

Contra est: S.Aug. loquitur de suspicione quatenus distinguitur contra definitivas, firmasque sententias: Sed suspicio quantumvis deliberata, & extraordinaria non est firma, & certa sententia. Ergo de ea S.Aug. loquitur. Dein si S.Th. loqueretur de suspicione indeliberata, non distingueret eam a judicio temerario, quia etiam hoc solùm est veniale, si sit indeliberatum: immò ineptè diceret, suspicionem ex genere suo non esse peccatum mortale, quia id, quod propter imperfectionem, ac indeliberationem actus est veniale, bene potest esse mortale ex genere, ut constat in motibus indeliberatis luxuriæ. 1. 2. q. 88. ar. 2. Ergo.

Ratio: Peccatum ex genere suo mortale debet ita contrariari dilectioni Dei, & proximi, ut cum ipsa consistere nequeat, ut patet ex S.Thoma loco proximè cit. Sed suspicio sic non contrariatur dilectioni. Ergo. Min. prob. Si contrariaretur, &c. esset propter contemptum, quem invehit: Sed non invehit contemptum completum, & perfectum, licèt sit de re gravissima (quia hoc S.D. attribuit soli judicio temerario) licèt ad eum disponat, sicut aliud veniale ad mortale. Ergo. 2. Esset ratione damni, seu læsionis famæ: Sed nec hęc in suspicione est tanta, quæ sufficit ad mortale, quia ejus assensus est valdè debilis, imperfectus, cum formidine oppositi, carens firmitate, &c. ideòque fama per eam solùm leviter læditur, nec proximus, saltem naturam suspicionis intelligens, ob eam graviter invitus rationabiliter dici potest. Ergo

Dixi, *ex genere suo*: si enim suspicio transeat in judicium temerarium, vel fiat ex odio, vel ordinetur a suspicante ad aliud grave damnum proximi, ingreditur alienos limites, & fit mortale ab extrinseco.

XIII. *Oppono* 1. Injuria, & contemptus proximi est peccatum mortale ex genere suo, ut dictum est in prob. R. ad Q. 10. n. 11. sed suspicio est injuria, & contemptus proximi. Ergo est mortale ex genere suo. *Subsumo*: Sed peccatum ex genere suo mortale, est etiam mortale in individuo, quando est in materia gravi. Ergo & suspicio si sit in materia gravi. Prima Min. est S.Th. in cit. ar. 3. ad 2. dicentis: *Hoc ipso quòd aliquis malam opinionem habet de alio sine causa sufficienti, indebitè contemnit ipsum, & ideò injuriatur ei*. Ergo.

Ad hoc dist. maj. Si substet firmo judicio, C. maj. si judicio debili, & fluctuanti, N. maj Et sic dist min. N. cons. Solutio patet ex prob. S.Th. autem ibi loquitur de suspicione in 2. gradu, quatenus exit suos limites, & est judicium certum, seu firmum, ut patet legenti argumentum, quod sibi objicit.

Oppono 2. Contra datam solutionem: Majori injuria afficit, & magis proximum contemnit, qui de eo gravissimum malum, v.gr. incestum suspicatur, quàm qui de eo minora peccata temerè judicat. Ergo Prob. ant. Homines subinde mallent perdere magnam pecuniæ Summam, aut de se haberi judicium temerarium de minoribus peccatis mortalibus, v. gr. de simplici fornicatione, quàm suspicionem de delictis gravibus. Ergo.

Confirmatur: Suspicio de gravissimo delicto, v. gr. hæresi, est gravior injuria, & contemptus proximi, quàm judicium temerarium de minori mortali. Ergo. Prob. ant. Si quis de Clerico bonę æstimationis ex levibus causis exteriùs diceret, se dubitare, an sit Catholicus; vel suspicari, quòd sit concubinarius, graviùs eum injuriaret, & contemneret, quàm si de eo mentaliter judicaret, quòd voluntariè una die omiserit Breviarium, licèt illud non assereret, & absque formidine. Ergo & graviùs peccaret, etsi illam suspicionem solà mente teneret. Prob. conf. Peccatum interius, & exterius sunt ejusdem speciei. Ergo per ea æqualis irrogatur injuria.

Ad Oppos. 2. N. ant. Ad prob dist. ant. Homines mallent, &c. propter majorem cōtemptum, vel injuriā sibi illatam, N. ant. mallent propter alia majora mala, quæ timent, ne ex tali suspicione pullulent, C. ant. & N. cons. Timent enim, ne vel ex suspicione fiat judicium temerarium, vel ne suspicio coram aliis narretur, & exin-

& exindè diffamentur, aut persecutiones patiantur; Et hoc vel maximè, si naturam suspicionis non intelligant, sed eam cum judicio confundant. Quæ omnia si desint nemo prudens cujuscunque sit auctoritatis, gravissimè potest offendi ex sola suspicione mentali, manente præcisè intrà limites suos; immò potiùs eam ridebit, si innocens sit. Negari tamen non potest, quòd in re gravi sit veniale cæteris gravius.

Ad Confirm. N.ant. ad prob. N.conf. Si quis ergo in casu posito suam suspicionem panderet coram viro timoratæ conscientiæ, de quo est certus, quòd eam relationem sit accepturus, ut dubiam, nec ex musca elephantem facturus, nec eam hominibus malignis propalaturus, minorem inferret injuriam, quàm si temerè judicaret eum de minore peccato, adeòque nec mortaliter peccaret.

Ratio est: quia fama non tollitur nisi ab assertore, non verò ab eo, qui rem proponit ut dubiam. Si verò ille suscipionem suam referret coram hominibus indiscretis, v.g. garrulis, fœminis, &c. de quibus est moraliter certus, quòd relationem suam sint accepturi ut certam, aliisque narraturi, scandalum, vel occasionem detrahendi sumpturi, non nego eum peccare mortaliter, si sit in re gravi. Ad prob. conf. dist. ant. Sunt ejusdem speciei quoad ea, quæ sunt per se, C. ant. quoad aliquam circumstantiam adventitiam, N. ant. & conf. Si ergo actui externo superveniat specialis circumstantia vitians (uti fit in præsenti casu) potest actus externus esse mortalis, licèt internus solùm sit venialis.

Not. Quod dictum est de suspicione, a fortiori dicendum est de dubitatione temeraria, quia hæc nullum assensum dicit, adeòque minor ratio culpæ in ea reperitur.

QUÆRO XII. Suntne dubia in meliorem partem interpretanda, & quomodo?

XIV. Ante. R. Not. 1. sermonem esse de dubio propriè dicto, n. 11. in Not. 2. descripto, & quidem rationabili, seu quod pro utraque parte præbet sufficientia indicia, & motiva ad dubitandum. Et quoad hoc petitur decisio tam de judicio interno, ac secreto hominis privati, quàm de publico Judicis cujuscunque.

Not. 2. quòd quis tripliciter possit se habere circa dubia: 1. Judicium suspendendo. 2. Ea interpretando in partem deteriorem. 3. In partem meliorem. Et hoc adhuc dupliciter, nimirum negativè, & positivè. Negativè, est non interpretari in deteriorem partem, & contingit, quando quis propter factum ambiguum, quod de proximo videt, persistit in eadem æstimatione, quam habebat ante, & non format pejorem, v.g. judicat quis Joannem esse virum sobrium, deio videt eum comedentem, & bibentem non judicat in pejus, sed manet in priori judicio. Positivè interpretari in partem meliorem, est, formare novum judicium, judicando id, quod est melius, v.g. posito casu, quòd Joannes comedat, & bibat ex necessitate, faciat benè, &c.

Not. 3. obligationem interpretandi dubia in meliorem partem positivè dupliciter intelligi. 1. Sic quòd homo oblata occasione dubii absolutè teneatur exire in actum positivum judicii de proximo. 2. Sic quòd obligatio illa solùm sit ex suppositione, ut supposito quòd homo velit exire in actum positivum, teneatur exire in talem, quo dubium interpretatur in partem meliorem, cùm tamen absolutè actum suspendere possit. His notatis

Resp. 1. Indubium est, dubia in meliorem partem esse interpretanda, saltem negativè, in sensu ante explicato. *Ratio* patebit ex dicendis pro 2. R.

Resp. 2. Ex suppositione, quòd quis in re dubia velit exire in actum positivum judicandi, tenetur dubium interpretari in meliorem partem positivè, seu habere actum bonæ æstimationis de proximo. Ita S. D. hìc q. 60. ar. 4. ubi id probat ex illo Rom. 14. *Qui non manducat, manducantem non judicet.* Ubi Glossa (ut ait S. D.) ait: *Dubia in meliorem partem sunt interpretanda.*

Ratio tum ex illo juris naturæ principio: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Sublumo: Sed nullus rationabiliter vult, actiones suas dubias accipi in pejus, sed in melius. Ergo. Tum ex illis Regulis Juris: *Cùm jura sunt obscura, reo favendum est potius, quàm actori.* Item: *In pari delicto, & causa melior est conditio possidentis.* Quæ Regulæ etsi procedant de foro fori, possunt tamen accommodari judicio fori interni, in quo etiam quilibet est habendus bonus, donec probetur malus. Ergo.

Resp. 3. Per se loquendo non tenetur homo dubia in meliorem partem interpretari positivè, v.gr. in casu posito de homine sobrio, quem video bibentem, non teneor de novo judicare, quòd id faciat ex necessitate, sed sat est, actum suspendere.

Ratio: Quia per hoc satis consulitur famæ proximi in re ambigua.

Dixi, *per se loquendo*: cùm enim in talibus dubiis actum suspendere sit difficile, & homini insit magna ad malè de proximo judicandum proclivitas, potest ad vitandum malæ æstimationis periculum contingere, quòd homo teneatur exire in actum boni judicii; sed hoc est per accidens.

Quomodo resolvis hunc casum?

XV. Vir probatæ fidei refert de fœmina honestissima, quòd marito non servet fidem. Nam si credam viro referenti, & interpreter in partem deteriorē, facio injuriam fœminæ, quę apud me est in possessione bonæ famæ: si non credo referenti, & interpretor in partem meliorem, inju-

injuriam facio illi, judicando eum esse mendacem. Ad hoc

Dico: Sedulò in primis considerandum est, quibus ex causis ille referens moveatur ad hoc referendum: si constiterit fieri ex passione, odio, inhonesto amore, interpretatio facienda est in favorem fœminæ: si autem ex bono animo, ut nimirum adhibeatur remedium, optimum erit, suspendere judicium: si autem in actum exire velim, dubium interpretandum est in favorem fœminæ, id est, in meliorem partem: Quia juxta Regulas Juris, *Quando partium jura sunt obscura*, &c. Ille autem, de quo dicitur malum, obtinet locum Rei; *Jura promptiora sunt ad absolvendum, quàm ad damnandum*, ut ait Abulensis super caput 5. de præsumptionibus.

Oppono: Ex hoc sequitur jactura in honore ipsius referentis.

Resp. Imputet sibi, quia absque sufficiente causa proximum diffamat.

QUÆRO XIII. Teneturne Princeps semper judicare secundùm verba Legis?

XVI. *Resp.* Distinguendo inter legem naturæ, & scriptam. Patet resolutio ex dictis de Epikeja suprà Tract.6.Exam.2.num.14. & ibid. Exam. 5. num. 88.

QUÆRO XIV. Judicium usurpatum estne semper invalidum?

XVII. Sensus quæsiti est, an sententiæ, aut judicia, quæ feruntur ab aliquo auctoritatem non habente, v.gr. a Tyranno, seu Principe injustè per vim Rempubl. occupante, sint invalida, sic ut non teneatur quis eis obedire. Ex quo patet, illud dici judicium usurpatum, quod exercetur ab eo, qui ad id non habet auctoritatem; vel quod fit in personam judicanti non subjectam; vel in tali causa, in qua ei subjecta non est. Pro quo

Not. dupliciter aliquem dici Tyrannum. 1. Usurpatione potestatis, putà, qui absque ullo jure Rempubl. invasit, & oppressam tenet, quam tamen de facto in pace gubernat, nec Respubl. ei resistit, & de hoc est quæstio. 2. Usu regiminis, ut sit quidem legitimus Princeps, attamen tyrannicè gubernet, & omnia commoda Reipublicæ ad suam utilitatem referat. Et de hoc certum est, quòd non peccet jus dicendo; modò secundùm justas leges judicet. Hoc præmisso,

Resp. 1. Tyrannus, qui est talis usurpatione potestatis, non solùm peccat Rempubl. invadendo, & oppressam tenendo (idem est de hærede) sed & jus dicendo.

Ratio 1. *p.* Quia ille Tyrannus retinet, quod non est suum. Ergo continuò peccat, usque dum legitimo titulo (v.g. præscriptionis) legitimus Princeps evadat.

Ratio 2. *p.* Quia alienam potestatem usurpare peccatum est.

Resp. 2. Sententia talis Tyranni lata secundùm justas leges, est valida, & subditi tenentur ei parere, usque dum irritetur.

Ratio: Licèt illa sententia non habeat vim a tyrannica potestate, bene tamen a Republ. quæ ad majora mala vitanda, & publicæ quietis causa eam recipit, & tacitè approbat. Qua de causa, nec subditi peccant parendo, nec Judices inferiores a Tiranno constituti jus dicendo.

EXAMEN II.

De Dominio, ejusque Subjecto, & Objecto.

De quo S. D. agit in variis locis suæ Summæ, uti videre est in ejus Indice, Verbo Dominium, maximè 2. 2. q.66. art.1. & 2.

QUÆRO I. Quid, & quotuplex est Dominium?

XVIII. *Resp.* Dominium definitur, quòd sit *jus, seu facultas propria utendi re ad quemlibet usum lege permissum*. Ita communiter Theologi, & Juristæ, licèt quidam aliquas particulas addant, alii detrahant; attamen eodem modo explicant.

Dicitur; *jus*; Nam omne Dominium est jus, seu legitima facultas, licèt non è contra, ut patet in jure utendi re commodata, vel conducta. Per ly *propria* Dominium differt a possessione, quæ potest esse sine Domino, ut patet in exemplo dato. Per ly *ad quemlibet usum* differt ab usufructu, qui est jus utendi re, salva ejus substantia, uti & a jure pignoris, & hypothecæ. Dominium verò est jus eam destruendi, alienandi, donandi. Dicitur tandem, *lege permissum*, quia leges interdum Domino prohibent certum usum rei, licèt Dominium relinquant; sic ad Gal.4. dicitur: *Parvulus nihil differt a servo*, quoad usum bonorum suorum, *cùm sit Dominus omnium*, putà, quoad proprietatem.

Resp. 2. Dominium variè dividitur. Nam cùm dicat auctoritatem vel in personam, vel in rem; *Primò* dividitur in Dominium, jurisdictionis, seu personarum, & proprietatis, seu rerum. *Primum* est facultas propria gubernandi proprios subditos, ejusque actus sunt præcipere, prohibere, judicare, præmiare, punire, permittere. *Secundum* est facultas propria disponendi de re aliqua tanquam sua in proprium commodum. Ubi nomine rei intelligitur quævis res, v.g. inanimata, vel brutum, immò & persona, si sit mancipium; secùs, non.

2. Dominium Jurisdictionis subdividitur in Sæculare, & Ecclesiasticum.

3. Dominium proprietatis dividitur in perfectum,

fectum, quod continet proprietatem rei, & commodorum ejus; & in imperfectum, quod tantùm habet, vel proprietatē rei absque emolumentis, vel emolumenta absque proprietate.

4. Dominium imperfectum est duplex, nimirum directum,& utile. Primum habet solam rei proprietatem, & hinc dicitur Dominus proprietarius, quale Dominium habet Princeps in feudis. Utile est, quod habet solam rei utilitatem, vel fructum, quale est illud, quod habet usufructuarius, feudatarios, emphyteuta, &c. Ne autem Dominium directum Domino sit omninò inutile, etiam utilitas in certis casibus redit ad Dominum directum.

5. Dominium tam jurisdictionis, quàm proprietatis dividitur in *altum*, seu superius, quod habet Rex, vel Respublica in bona subditorum; & in jus *bassum*, seu inferius, quod in eadem bona habent Domini inferiores, vel ipsi cives. Primum etiam dicitur Dominium remotum, alterum propinquum.

QUÆRO II. Quid est titulus, usus, ususfructus, emphyteusis, feudum, superficies, servitus, possessio?

XIX. *Resp.* 1. Titulus est causa moralis, seu *radix & fundamentum Dominii*, seu ex qua quis se probet Dominum rei, v.g. emptio, donatio, legatum, successio hæreditaria, electio ad Regnum, &c.

Præter titulum ad dominii acquisitionem ordinariè tanquam conditio requiritur traditio rei, ejusque apprehensio. Dixi, *ordinariè*, quia in certis casibus traditio non est necessaria; Ut in beneficiis, in iis enim sufficit collatio, & receptio. 2. In hæreditate sola aditione,& acceptatione ante apprehensionem hæres acquirit dominium bonorum defuncti. 3. In legato. 4. Quando quid donatur, venditur, aut relinquitur civitatibus, Ecclesiis, aut aliis piis locis, vel in redemptionem captivorum: alii casus videantur in Auctoribus.

Titulus alius est verus, qui a parte rei sufficit ad justificandam possessionem, vel dominium; ut si res ematur a vero domino, vel accipiatur a tali, qui potest donare. Alius præsumptus, seu coloratus est, qui, licèt a parte rei non sit verus, tamen ex bona fide, & invincibili ignorantia creditur esse verus; ut si ematur ab eo, qui non est verus dominus, probabiliter tamen præsumitur esse, v.g. a fure bona fide. Qui titulus licèt non sufficiat ad dominium, habet tamen aliquos effectus; nam sufficit ad rem bona fide præscribendam, & ad verum titulum per eam efficiendum.

Resp. 2. Usus rectè definitur, quòd sit *jus utendi re aliena, salva rei substantia*. Ususfructus eodem modo definitur, modò addatur particula, *& fruendi*. Per ly *utendi* differunt a jure, quod creditor habet in pignus, vel hypothecam, & depositarius in rem depositam, qui iis uti non possunt. Dicitur *& fruendi*; plus enim juris est in usufructu, quàm in solo usu. Ille dicitur frui, vel usufructuarius, qui in fructus habet plenam potestatem, ut possit eos vendere, donare, & rem fructiferam elocare alteri, redditus, vel pensiones percipere. Ille verò solùm dicitur uti, seu usuarius, qui fructibus suis potest uti pro se, & sua familia, v.g. hortum intrare, in eo deambulare, fructus percipere, iis vesci, & suos, uti & hospites alere. Dicitur, *salva rei substantia*. Nam usufructuarius debet rem integram conservare proprietario. Hinc propriè loquendo, juxta sensum datæ definitionis (quę loquitur de usu rerum permanentium) non videtur posse constitui ususfructus in rebus uno actu consumptibilibus, v.gr. vino, oleo, frumento, pecunia, &c. in quibus tamen utilitatis causa constituitur quasi ususfructus: & tunc dominium transfertur in usufructuarium (si sit dominii capax) hic autem debet dare cautionem, quòd finito præscripto tempore pecuniam, vel rei æstimationem restituere velit.

Resp. 3. Emphyteusis est *concessio rei immobilis cum translatione dominii utilis, retento directo sub onere certæ pensionis proprietario solvendæ, vel in perpetuum, aut ad certum tempus, aut ad vitam unius, vel plurium*; quod decennio non sit minus. Differt ab usufructu, quòd hic etiam constituatur in rebus mobilibus.

Feudum est *concessio rei immobilis, nimirum agri, vel pagi, &c. cum translatione dominii utilis, retenta directo, sub onere fidelitatis, & obsequii personalis præstandi*. Hi contractus licèt sæpè pro eodem sumantur, differunt tamen, quòd emphyteuta in recognitionem dominii directi teneatur præstare pensionem realem, feudatarius verò personale obsequium, cujus tamen loco solet imponi realis pensio, & tunc parum differunt.

Not. quòd Vassallus sine voluntate Domini feudum non possit alienare, donare, impignorare, nec alteri in feudum concedere, &c.

Resp. 4. Superficies est contractus, quo superficies alieni fundi, seu soli, alicui (qui inde dicitur superficiarius) conceditur ad ædificandam domum, plantandam vineam, vel hortum, &c. Hic contractus finitur domo, vel vinea destructa, quia non conceditur solum, sed tantùm superficies soli, nec potest sine novo contractu de novo inædificare. Item tempore contractus finito, domus, aut vinea, &c. pertinet ad dominum fundi, nec superficiarius potest eis uti, licèt dominus debeat ei solvere æstimationem illarum rerum, quæ sunt melioramenta justè facta in re aliena. Durante hoc contractu superficiarius domum, vel vineam potest locare alteri, si domino fundi non tenetur solvere pensionem: secùs, non potest; quia tunc sunt vera Emphyteusis.

Resp. 5. Servitus dupliciter sumi potest: 1. Inquantum est ipsa subjectio, & obligatio rei, ad hoc

hoc ut alteri serviat, qui ex ea fructum percipere, vel ea aliquo modo uti, vel circa eam aliquid impedire possit. 2. Pro jure huic obligationi correspondente, & sic est jus utendi, vel fruendi re aliena, aut aliquid circa eam impediendi.

Oppono: Ergo est idem, quod usus, & ususfructus.

Neg. conf. Licèt enim omnis usus, & ususfructus sit servitus, non tamen è contra. Nam jus, & obligatio, ne quis altiùs ædificet, est servitus; non tamen est usus, vel ususfructus.

Dividitur Servitus in *merè personalem*, quæ a persona debetur personæ, ut si quis usum sui servi concedit alteri. Et in *merè realem*, quæ a re immediatè debetur rei, uti est jus agrorum, domorum, &c. v.g. jus, quo per tuum agrum vado, vel jumenta duco ad meum. Dixi, *immediatè*, quia mediatè etiam debetur personæ, nimirum domino agri. Et *in mixtam*, quæ a re immediatè debetur personæ, quæ illa re immediatè potest uti, vel frui.

XX. Servitus realis alia est rustica, quæ prædio rustico, alia urbana, quæ prædio urbano debetur. Prædium urbanum vocatur quodvis habitaculum, licèt sit in villa, aut hortus annexus amœnitatis gratia. Jus ergo, quod habes, ne vicinus tuus possit altiùs attollere domum, ne tibi impediat lumen, vel quòd in parietem vicini possis immittere tignum, seu trabem, est servitus urbana. Prædium rusticum est, quodvis aliud v.g. horreum, stabulum, ager, &c. unde jus, quod habes, ut per alterius agrum possis in tuum ire, aquam, aut jumenta ducere, est Servitus rusticana.

Resp. 6. Possessio nomen habet a pedum positione, & potest sumi vel pro actu, & sic vocatur possessio facti; vel pro jure, & vocatur possessio juris. Prima est *detentio rei, corporis, & animi, & juris adminiculo interveniente*, id est, jure non prohibente, sicut prohibet locum sacrum possideri a Laico. Altera est ipsum *jus*, quod quis habet *re utendi*, seu *rei insistendi tanquam suæ, non prohibitæ possideri*.

In hac definitione ly *res* sumitur generaliter, ut comprehendat etiam res incorporales, v.gr. census, beneficium, servitutem, &c. quæ dicuntur quasi possideri. Dicitur, *corporis*, quia ad possessionis saltem inceptionem requiritur, ut res aliquo modo manibus, vel pedibus, id est, corporaliter apprehendatur. Dicitur *& animi*: si enim non sit animus possidendi, res non possidetur, ut patet in deposito, sicut & solo animo possessio amitti potest. Item si in tuo agro, te nesciente, lateat thesaurus, eum non possides.

Possessio alia est naturalis, qua præsens rem ut meam detineo; alia civilis, qua secundùm Juris Civilis æstimationem rem semel a me naturaliter possessam, etiam absens possidere censeor, si nemo alius a possessione me dejiciat, & maneat in me animus possidendi.

Apprehensio, quæ est possessionis rei inceptio, alia est vera, ut cùm rem manibus apprehendo, vel pedibus insisto: alia est ficta, ut si dominus rei talem facit actum, quo juris æstimatione censetur alteri tradere rei, vel domus possessionem, v.g. tradendo claves domus; Immò dantur casus, in quibus ex juris dispositione acquiritur possessio absque ulla apprehensione etiam ficta.

Possessio iterùm alia est bona, alia malæ fidei.

Possessio habet diversos effectus, & quasi privilegia, ut quòd possessor bonæ fidei possit rem præscribere, possit eam armis tueri, lite mota non teneatur probare rem esse suam; quòd sit melior conditio possidentis. De quibus plura vide apud Juristas, & Canonistas.

QUÆRO III. In rebus unico actu, seu usu consumptibilibus, v.g. esculentis, poculentis, &c. distinguiturne usus, seu jus utendi realiter a dominio? Vide infrà Tr. 9. nu. 67. in Notab. inter res usu consumptibiles computari etiam pecuniam.

XXI. *Resp.* cum communiori sententia affirmativè. *Ratio*: quæ realiter separantur, realiter distinguuntur, quod nemo negat, quia idem a seipso realiter nequit separari: Sed usus, seu jus utendi defacto in quibusdam realiter separatur a Dominio, ut patet in Religiosis, qui rerum, quibus vescuntur, habent legitimum usum, etiam in particulari, & tamen nemo in particulari est capax Dominii, sed solùm in communi: immò Franciscani, qui sunt de Observantia, & Capucini, nec in Communi, nec in particulari bonorum suorum, sive mobilium, sive immobilium, etiam comestibilium Dominium habent, sed tantùm usum, & Dominium eorum est penes Sedem Apostolicam auctoritate diversorum Summorum Pontificum Clementis V. Innocentii IV. Alexandri IV. Gregorii IX. ac præsertim Nicolai III. (vel ut alii volunt IV.) qui hoc Dominium in se, & Ecclesiam Romanam receperunt. Ergo, &c.

Oppono 1. Joannes XXII. hoc Dominium a se abdicavit exceptis Ecclesiis, Officinis, habitationibus, libris, & vestimentis sacris in Extravag. *Ad Conditorem*. Ergo.

2. Idem Papa ibidem illud Dominium vocat partim nugatorium, partim juri repugnãs. Quis enim sanæ mentis credere poterit (ait) quòd intentio fuerit tanti Patris Nicolai Antecessoris unius ovi, seu casei, & frusti panis, & aliorum usu consumptibilium Dominium Romanæ Ecclesiæ, & usum Fratribus retinere?

3. Qui rem potest permutare, vendere, donare, &c. habet dominium, & non solum usum: Sed hoc possunt, & faciunt Franciscani. Ergo.

4. Usus definitur esse facultatem utendi re, salva rei substantia, ut ante diximus: Sed in rebus unico actu consumptibilibus non potest

test esse usus, salva earum substantia, cùm per usum pereat substantia. Ergo.

Hæc sunt fundamenta Joann. XXII.

5. Ergo verum est dicere; 1. Quòd Papa quasi quotidie Franciscanos invitet ad prandium, & tractet. 2. Quòd Franciscani, dum mendicant, mendicant pro Papa, quòd si scirent hæretici, Papam esse Antichristum blaterantes, nihil eis darent. 3. Quòd qui furatur Franciscanis, furetur Papæ. 4. Quòd & Papæ teneatur restituere, non ipsis. Prob. seq. Quia restitutio debet fieri vero Domino: Sed hic est Papa. Ergo.

6. Non est intentio eorum, qui Franciscanis aliquid donant, ut transeat in Dominium Papæ.

7. Ergo si Papa modernus illud Dominium a se abdicaret, bona Franciscanorum fierent primi occupantis. Prob. ex Reg. Juris. *Quæ nullius, fiunt primi occupantis.*

8. Sequitur ex hac sententia, quòd usus rei, utpotè a Dominio separatus, possit seorsim appretiari, & vendi, si res vendatur: Sed hoc est contra S. Tho. hìc q. 78. art. 1. in c. dicentem: In talibus non dicitur seorsim computari usus a re ipsa: Sed cuicunque conceditur usus, ex hoc ipso conceditur res. Ergo.

Ad 1. *Resp.* Quòd quamvis ita sit, alii tamen Pontifices illud Dominium rursus admiserunt, ut constat ex Privilegiis dicti Ordinis, Verb. *Paupertas.* Hinc stante illa abdicatione Joannis XXII. Dominium illarum rerum mansit apud Donatores ob non acceptationem tum Papæ, tum Franciscanorum, acceptantium solum usum.

Ad 2. *Resp.* Joannem XXII. in ea Extravag. errasse, non ut erat Papa loquens ex cathedra in materia Fidei, vel morum, sed ut Doctorem privatum.

Ad 3. dist. maj. Qui potest independenter a placito alterius, conc. maj. dependenter, neg. maj. Et sic dist. min. neg conf. Franciscani ergo totum hoc faciunt dependenter ab interpretativa voluntate Papæ.

Ad 4. maj. est vera de usu non generaliter sed specialiter sumpto, prout præcisè comprehendit res permanentes. In generali debet definiri sic: Est actus, vel jus, quo quis utitur re aliena de alterius (ad quem spectat) consensu.

Ad 5. Admitto primam sequelam, & gratulor felicitati Convivarum. *Secunda* sequela vera est in sano sensu, hoc nimirum, quidquid Franciscani colligunt, & acquirunt, Domino Papæ accrescit, etsi res minima sit. Nec hoc Dominium est inutile, quia conducit ad salvandum perfectissimum modum Evangelicæ paupertatis. *Tertia* sequela non negatur, sic tamen ut Franciscanis furetur usum. *Quarta* sequela neg. Ad prob. dist. maj. nisi Dominus velit, ut restitutio fiat alteri, cui concessit usum rei, cõc. maj. si id velit, uti in præsenti vult Papa, neg. maj. Sicque interpretamur intentionem eorum, qui eleemosynas illis Patribus donant.

Ad 6. dist. ant. Non est intentio explicita conc. implicita neg.

Ad 7. neg. conseq. Ad prob. Regula est vera de iis, quæ nullius sunt tam quoad usum, quàm quoad dominium.

Not. tamen, si quis Franciscanis aliquid donaret non absolutè, & simpliciter, seu non independenter a sua voluntate, dominium rei maneret apud Donatorem, & solus usus apud Franciscanos: hìc verò est sermo de donatione absolutè facta non reservato ullo jure rei.

Ad 8. dist. maj. Usus posset seorsim æstimari tanti quanti res secundùm se, & simpliciter, valet, neg. maj. esset enim usura, minoris tamen quàm resipsa secundùm se, sic ut ex pretio usus, & ex pretio rei coalescat unum adæquatum pretium, quod justam restiæstimationem non excedat, conc. maj. de quo vide infrà de usura Tr. 9. n. 67. R. 6. S. Tho. cit. loquitur de usu, seu jure utendi absolutè tali, & quod est independens ab alio.

Not. a quibusdam DD usum rei (sive sit usu consumptibilis, sive non) dupliciter accipi 1. Per modum habitus, quem vocant usum juris, conserturque alicui irrevocabiliter, & est habitualis facultas utendi re independenter a voluntate concedentis. Et hic non distinguitur a Dominio. 2. Per modum actus, quem vocant usum facti, conserturque revocabiliter, & est potestas actualis utendi re, dependenter tamen a voluntate concedentis. Vocatur verò usus facti, non quasi nihil juris habeat (aliàs enim ille usuarius esset injustus) sed quia jus, quod habet, non est absolutum, sed a placito alterius dependens. Et de hoc est sermo. Exemplum primi est in pane mutuato, quem comedere potes etiam nolente eo, qui dat eum mutuò. Exemplum secundi est in pane oblato in convivio, quem comedis dependenter a placito ejus, qui te invitat, cùm sine injuria eum tibi auferre possit. Hac distinctione varia solvi possunt argumenta, & textus Juris explicari.

Subjectum Dominii.

QUÆRO IV. Quinam sunt capaces Dominii? num parvuli, filii familias, uxor, servi?

XXII. *Resp.* 1. Parvuli ante usum rationis (idem est de amentibus) habent Dominium habituale, fundatum in potentiis naturæ rationalis; non tamen actuale, defectu usus rationis, ut patet ex epist. ad Gal. 4. cit. suprà n. 18.

Resp. 2. Loquendo de filiisfamilias sub patria potestate constitutis, quadruplex peculium est distinguendum. 1. Castrense, quod in castris, seu in militia armata, vel occasione militiæ partum est, ut prædæ, stipendia, donativa, legata in bello accepta, & omne lucrum ex his provenieus,

niens, &c. Et hujus peculii habent dominium directum, & utile, seu non solùm proprietatem, sed & usumfructum, ac administrationem modò habeant annos pubertatis, id est, decimum quartum ætatis. Nec parentes ex eis quidquam usurpare possunt, nisi alimenta filii.

Secundum est quasi Castrense, ita dictum, quia gaudet privilegio peculii castrensis, estque omne illud (juxta privilegium a Justiniano Imper. Clericis concessum) quod filius ex Beneficio, & post Clericatum acquirit ex militia togata, & ex Officio publico liberali, sive non mechanico, v.g. Advocati, Judicis, Professoris Academici, Tabellionis, seu Notarii. Et hujus peculii dominium tam proprietatis, quàm utile est apud filium-familias, ut dictum est de Castrensi.

Tertium est Profectitium, quod primariò a parente provenit, ut si parentes filiis concedant aliquorum bonorum administrationem; vel quod principaliter, & proximè parentum causa, v.g. ob amicitiam, sive obsequium eorum datur. Secùs, si detur ob respectum filiorum. Et hoc peculium tam quoad proprietatem, quàm quoad utilitatem totum est parentum, sine quorum consensu si illud expendant, peccant contra septimum præceptum.

Quartum est adventitium, quod filius aliundè quàm ex re patris, nimirum ex matris, vel aliorum hæreditate, donatione, opificio, negotiatione, sibi quoad proprietatem, patri quoad usumfructum acquirit.

Resp. 3. Uxor habet liberam dispositionem, & plenum dominium bonorum paraphernalium, nimirum eorum, quæ præter dotem a suis accepit. In aliquibus ita habet dominium, ut marito cedat usufructus, qualia sunt, quæ durante matrimonio inter se acquisierunt pro media parte, nisi obstet alia lex, aut aliter sint stipulati; de quo vide infrà in hoc Tract. Exam. 4. n. 57. ubi hoc magis explicatur.

Resp. 4. Servi propriè dicti non habent dominium bonorum fortunæ perfectum, & independens a potestate dominorum.

Ratio: Quia jura expresè dicunt, servos, quidquid quavis causa, vel occasione acquirunt, domino acquirere. Dixi *perfectum*; Quia dominium imperfectum aliquarum rerum habere possunt, ut si servis aliquid donetur ob industriam, præstitum servitium, in compensationem illatæ injuriæ, &c. non intuitu domini.

Dominium Religiosorum.

QUÆRO V. Quid de eo sentis?

XXIII. Præmisso, quidquid dicetur de Monachis, sentiendum etiam esse de Monialibus.

Resp. 1. Religiosi professi in communi, seu Communitates Religiosæ, (exceptis FF. Minoribus de Observantia, & Capucinis, de quibus anteà dictum) sunt capaces veri, & strictè dicti dominii bonorum temporalium. Patet ex Trid. Sess. 25. c. 3. de Regularibus.

Resp. 2. Religiosi solemniter professi in particulari sunt incapaces omnis dominii, seu proprietatis bonorum temporalium: Patet ex Trident. ibid. c. 2.

Ratio: Quia per votum solemne paupertatis se fecerunt incapaces.

Dixi 1. *solemniter professi*. Nam Religiosi Soc. Jesu, qui post Novitiatum emittunt vota simplicia, licèt juxta Bullam Greg. XIII. sint verè, & propriè Religiosi, manent tamen (usque dum edant vota solemnia) capaces dominii temporalis: quod tamen in eis est ligatum, & nutui Superioris subjectum.

Dixi 2. *bonorum temporalium*: si enim sermo sit de juribus, & bonis spiritualibus, ut sunt honor, fama, beneficium, jus eligendi, manendi in tali cœnobio, eorum retinent dominium, vel quasi dominium, etiam in particulari: possuntque nomine proprio agere ad ea tuenda, illis enim renuntiare non convenit, ut colligitur ex S. Thom. infrà q. 186. ar. 7. ad 4.

Resp. 3. Religiosus professus in particulari etiam est incapax usus, & usufructus, & administrationis temporalis a Superiore independentis.

Ratio est eadem, quæ pro Responsione 2.

Resp. 4. Religiosus, ne quidem per licentiam Papæ potest habere peculium independens, ita ut nec per Papam possit revocari, & ad certos usus limitari.

Ratio est eadem.

Resp. 5. Licitum est Religioso professo habere pecunias in communi Confratrum deposito asservandas (ad usus sibi a Prælato concessos, vel concedendos) in quantitate moderata.

Ratio: Totum enim hoc fit ad nutum, & placitum Superioris: Ergo non læditur paupertas.

Resp. 6. Juxta probabiliorem sententiam Religiosus (Idem est de Moniali) professus non peccat, etiam post Conc. Trid. si ex Prælati licentia, sublato omni abusu, & simulatione, habeat annuos census, seu redditus in Registro proventuum Monasterii registrandos per Cœnobii Syndicum, seu Procuratorem annuatim exigendos, in communi deposito reponendos, & non (nisi servatis communis depositi legibus) extrahendos: sive Religiosus hos redditus in testamento ante Professionem a se condito sibi reservaverit, sive a consanguineis, vel aliis ei sint legati, sive sint empti ex bonis a Religioso jam professo acquisitis, quorum dominium jam transierat in Communitatem.

Ratio: Quia Communitas potest censum annuum (nomine Communitatis fundatum) Religioso, vel in præmium laboris, vel pro decente vestitu concedere. Et ita patet ex usu sapien-

sapientissimorum, & timoratorum virorum.

Et hoc maximè verum est de Monasteriis (quorum proh, dolor! sunt multa nimis) ex refrigescente proximi charitate, tanta media non habentibus, ut sicut in victu, ita & in amictu perfectam servent Communitatem.

QUÆRO VI. Scisne assignare aliquam regulam, & licentiam prodignoscendo, an, & quando Religiosus peccet cōtra paupertatem?

XXIV. *Resp.* 1. Religiosus violans votum Paupertatis peccat mortaliter ex genere suo.

Ratio: Quia per illud omni rei temporalis dominio, immò & usu independenter se privavit. In individuo tamen non semper peccat mortaliter, sed tantùm venialiter juxta quantitatem rei, uti contingit in furto. Hinc quæ ex objecto est materia gravis pro furto, erit etiā pro peccato mortali contra votum paupertatis.

Resp. 2. Licentia est duplex: Una expressa, & formalis, & hæc licèt sit optima, non tamen semper est necessaria, immò nec in quovis casu haberi potest, uti si Superior non adsit. Altera est virtualis, seu interpretativa, vel rationabiliter præsumpta. Quæ variè potest intelligi. 1. Sic, ut subditus sciat quidem licentiam, si eam petat, sibi non esse denegandam; ast simul scit voluntatem Prælati esse, ut nihil fiat sine licentia ejus expressa; Et hæc licentia virtualis, vel presumpta non sufficit, utpotè nimirum laxans votum Paupertatis. Unde est regula Juris: *Expressè requisitum facit cessare præsumptum*. 2. Sic, ut si hoc, vel illud fecero, librum emero, aliquid donavero, &c. placebit Prælato, & is infallibiliter consentiret, si licentia peteretur. Addi potest 3. nimirum tacita, seu implicita, quæ colligitur, vel ex communi consuetudine a Superioribus tolerata; vel est tunc, quando alius actus est expressè concessus, & in eo alius continetur, uti si alicui expressè sit data licentia peregrè eundi, implicitè ei datur licentia pecunias ad honestos usus accipiendi, & expendendi. Ex his

Resp. 3. Probabilius est, quòd licentia tacita in sensu explicato excuset a peccato, uti & justè, seu rationabiliter præsumpta ad aliquid recipiendum, vel dandum. Ita Donatus de la Cruz, &c.

Ratio: Tum quia eadem est vis taciti, & expressi, per L. *cùm quid, ff. de rebus creditis*. Tum quia præsumptio de voluntate domini sufficit, ut alienæ rei usurpatio excusetur a furto, juxta L. *inter omnes. §.* rectè, ff. de furtis. Ergo & sufficit ad excusandum a violatione Paupertatis. Tum tandem quia subditus in hoc casu re temporali non utitur independenter a placito Superioris, hic enim justè præsumitur esse non invitus.

Adstipulatur S. Tho. 2. 2. q. 32. a. 8. ad 1. ubi docet, quòd Religiosus, etiam non habens dispensationem rerum temporalium, possit ex licentia Superioris probabiliter presumpta facere eleemosynas. Ad idem facit, quòd NB. Superiores alicubi non soleant tam rigorosè petitionem licentiæ in casu, de quo est sermo, exigere ab emeritis, & gravioribus, quàm a junioribus.

Hanc doctrinam meritò limitat noster Donatus. 1. Non tenere, si in aliqua Religione esset statutum, vel præceptum, ut licentia petatur expressè, ut patet ex Reg. antè cit. 2. Non habere locum in rebus gravibus, ut sunt distractiones rerum Religionis, pertinentia ad cultum divinum, &c. in iis enim Superior magis præsumitur invitus quàm voluntarius. 3. Licentiam præsumptam sufficere quidem pro foro poli, non tamen semper pro foro fori, quia ne fiat mala consequentia, tales subinde sunt castigandi.

Addi potest 4. Qui operatur ex licentia rationabiliter præsumpta, eò quòd anteà Superiorem physicè, vel moraliter adire non potuerit, tenetur ei posteà id dicere data occasione, nisi justa causa excuset. Hoc ad licentiam ante explicatam non requiritur.

Resp. 4. Ut licentia Superioris usum rei temporalis subdito faciat licitum, debet esse libera, seu perfectè voluntaria.

Sensus est: Licentia non debet esse obtenta per fraudem, aut metum: Unde si Superior subdito licentiam det ex metu, ne querelis, vel murmure turbet Communitatem, aut si obtinetur falso prætextu, vel reticendo ea, quibus cognitis fuisset denegata, subditus non est liber a peccato.

Ratio: Quia fraus, & dolus nemini patrocinantur.

Resp. 5. Licentia ergo debet esse ex justa causa, quæ potest esse multiplex, nimirum pietas in egentes parentes, vel proximos consanguineos, remuneratio, seu gratitudo, utilitas communis, v. g. ad finem docendi, studendi, &c. utilitas privata, non solùm intuitu infirmitatis, sed & sanitatis, aut necessariorum vitæ, vel vestimentorum, vel ad similes decentes usus non superfluos.

Resp. 6. Si Religiosus habeat a Superiore licentiam aliquas pecunias distrahendi, in quos voluerit usus; si eas expendat ad inhonesta, & turpia, non excusatur a mortali violatione voti Paupertatis. Ita probabiliùs teneo cū Donato.

Ratio: Tum quia licentia est interpretanda juxta facultatem concedentis. Tum quia nemo potest plus jure in alium transferre quàm ipse habeat, c. nemo potest. de reg. juris in 6. Quia nemo dat, quod non habet: Sed Prælatus non habet auctoritatem disponendi de rebus monasterii ad turpia, & inhonesta, nec est dominus, sed solùm administrator bonorum ejus. Ergo talem licentiam dare nequit.

Resp. 7. Religiosus faciliùs potest præsumere licentiam Prælati ad alteri commodandum

aliquid Communitatis, vel sibi applicandum, quàm ad vendendum, donandum, commutandum, &c.

Ratio. Quia commodare non est actus translativus dominii, sicut est venditio, donatio, commutatio.

Eodem modo potest faciliùs præsumere voluntatem Prælati ad dandum aliquid Fratri de suo Conventu quàm Fratri alterius Conventus, vel Ordinis, aut Sæculari. Item ad rem levem faciliùs quàm ad pretiosam.

Resp. 8. Si Superior Religioso det licentiam ad usus, honestos quidem, sed superfluos, ad emendam rem pretiosam superfluam, vasa aurea, argentea, gemmas, &c. illa licentia est quidem valida (nisi cederet in grave detrimentum Communitatis,) & subditus ea utens non peccat peccato proprietatis; est tamen illicita, & subditus peccat contra statum Paupertatis, nec minùs Superior eam dando, cujus est zelare regularem disciplinam.

Ratio 1. p. Tum quia aliàs venditor in eo casu peccaret mortaliter retinendo pretium, deberetque restituere: Sed hoc est contra communem praxim. Ergo. Tum etiam quia subditus nō utitur re tēporali auctoritate propria, & independenter ab alio. Ergo non fit proprietarius

Ratio 2. p. Tum quia Prælatus in eo casu graviter abutitur sua potestate, cùm non sit bonorum Cœnobii dominus, sed œconomus. Tum etiam, quia Religiosi ex vi voti Paupertatis obligantur ad non habendum nisi necessaria juxta decentiam status. Ergo si notabiliter excedant, peccant mortaliter contra statum paupertatis.

Et hæc sententia probabilior est, & tutior, tenetque non solùm pro Religione reformata, sed & reformanda, exceptis militaribus, Melitensi, Teutonica; &c. Ex dictis colligitur, quòd violatio voti paupertatis sit separabilis a vitio proprietatis.

Ad præsens optimè serviunt Responsa S. Congregationis ad quæsita sibi proposita.

Ad 1. An ex dispensatione Superiorum liceat possidere, vel tenere agros, annuos redditus, aliaque bona immobilia, & mobilia superflua, non obstante Tridentino? Censuit non licere.

Ad 2. An per talem dispensationem, seu licentiam excusentur a culpa, & pœna? Censuit negativè.

Ad 3. An credendum sit Superioribus dicentibus, se posse dare licentiam talem? Censuit negativè.

Ad 4. An Superioris arbitrio, & præfinitioni stare debeant Regulares quoad mobilium superfluitatem, vel convenientiam? Censuit, nisi de excessu arbitrii constiterit, utique standum habita ratione Personæ, Officii, & Regulæ, statusque paupertatis, quam professi sunt, & cæterarum itidem qualitatum. Hæc ibi.

QUÆRO VII. Quomodo resolvis hos casus?

XXV. *Primus est*: Est quidam Religiosus, qui pecunias non imponit communi deposito, sed retinet in cella, cum firmo tamen animo non expendendi nisi de licentia Prælati. Peccatne mortaliter?

2. Religioso a quodam amico sæculari offeruntur pecuniæ, sed ipse dominum illum rogat, ut eas apud tertium deponat, ut casu, quo indiguerit, possit cum Superioris licentia aliquid inde pro sua necessitate accipere; peccatne?

3. Prælatus Religioso dedit licentiam accipiendi è suo deposito unum aureum ad emendos libros, ipse verò illum expendit ad alios usus, sibi tamen necessarios.

4. Prælatus videt, & scit, subditum aliquid distrahere, vel acquirere, & non contradicit. Hæc Prælati taciturnitas æquivaletne licentiæ tacitæ, ita ut excuset a vitio proprietatis?

Ante resolutionem dico, certum esse, hæc omnia saltem esse contra perfectionem paupertatis. Quo præmisso

Ad 1. R. Talem Religiosum non statim condemnarem peccati mortalis: quia *intentio judicat omnes*: Hoc autem solùm verum est stando præcisè in natura voti paupertatis, id est, si non obstet speciale præceptum, & non fiat animo pecuniam occultandi Prælato. Cæterùm si a Prælato fieret scrutinium circa ea, quæ quivis Religiosus habet, & nihilominus in cella, vel alibi occultaret, peccat mortaliter ex genere suo. Dico *ex genere suo*, quia in individuo posset esse veniale ob levitatem materiæ. Si verò etiam in re levi adesset contemptus obedientiæ, vel animus ad majora occultanda, esset mortale.

Ad 2. Suppositis clausulis mox insinuatis, R. quòd talis Religiosus non peccaret mortaliter contra paupertatem, quia nec proprietatem sibi attribuit, nec jus, nec usum pecuniæ sibi appropriat. Hæc tamen praxis non est consulenda, quia potest esse scandalosa.

Ad 3. Si adsit necessitas, vel parvitas materiæ, vel licentia rationabiliter præsumpta, non peccat.

Ad 4. Difficultatem facit illa Juris Regula. *Qui tacet, consentire videtur*. Sed Donatus noster ex Navarro bene distinguit duplicem taciturnitatem: Una est permissiva, sicut Deus permittit peccata, & hæc non excusat; altera approbativa, & hæc excusat.

Sed dic, Quomodo potes scire esse taciturnitatem merè permissivam, vel approbativam?

Dico, Certam regulam pro hoc statui non posse. Præfatus Auctor ex aliis DD. id bene explicat. 1. Debere cognosci ex circustantiis personarum, rei, occasionum, ob quas rationabiliter potest præsumi voluntas Superioris. Item ex causa taciturnitatis, quæ si sit justa, indubiè excu-

excusat a vitio proprietatis, secùs si injusta. 2. Si Prælatus sciens, taceat ex verecundia, vel timore, aliove respectu, quia nimirum homo pacificus est, subditus verò est inquietus, agrestis, turbulentus, &c. est taciturnitas permissiva: approbativa verò est, si ex nullo simili motivo taceat, immò solitus etiam his occasionibus irasci, arguere, clamare, non clamet, non irascatur, non minetur. Et tunc tenet illa regula : *Qui tacet, consentire videtur*.

QUÆRO VIII. Scisne assignare regulam pro directione ipsiusmet Prælati in danda licentia Religioso quoad usum rei temporalis?

XXVI. *Resp.* Prima Regula patet ad Q.6. in R.6. & 8. quòd nimirum Prælatus non possit dare licentiam, ut subditus re temporali utatur ad turpia, & superflua, sed requiritur justè causa licentiæ.

2. Idem debet observare etiam quoad suam Personam, & Communitatem.

3. Non potest subdito concedere facultatem irrevocabilem utendi re temporali, quia hoc esset eum facere proprietarium.

4. Quomodo se habere possit, ac debeat in taciturnitate, patet ex anteà dictis.

5. Prælati Regulares possunt sibi, & suis concedere licentiam de bonis sibi applicatis donandi usque ad decem aureos pro causa pia, & rationabili, v gr. pro pauperibus, pro nuptiis cognatorum, pro gratificatione beneficiorum, pro cultu divino, & similibus. Non tamen possunt ampliùs insumere sine licentia Provincialis, aut alterius similis, vel superioris Prælati.

Ita noster de la Cruz citans Cordubam, & Ludov. Lop. addens: Et ita, ait iste, præceptum est FF. Ord. Præd. in Capitulo Pisano.

An verò Prælatus eandem licentiam dare possit hospitibus sui Ordinis, concludit idem auctor negativè; quia in Constit. FF. Prædicatorum d.1.c.14. prohibetur, ne Religiosus pecunias expendat sine licentia sui Prelati: Sed Prelatus unius Conventus non est propriè Prælatus hospitum in suo Conventu existentium, licèt ex earumdem Constitutionum, & Ordinationum dispositione in aliquibus hospites ei subdantur. Ergo.

6. Potest Superior Religioso subdito dare licentiam ludendi pro modica quantitate, ludo tamen honesto, & intrà limites honestatis manente, secluso scandalo, & lege prohibente.

Ratio : Quia ludus omni mala circumstantia carens est actus virtutis Eutrapeliæ juxta S.Th. 2.2. qu.168.a.2. cujus doctrina fusè relata est suprà Tract.3. Exam.3.n.45.

Dixi 1. *in modica quantitate*, pro qua tamen certa regula statui nequit, sed relinquitur arbitrio viri prudentis, considerata Religione, persona, & dignitate ludentis, uti & quantitate concessi peculii.

Dixi 2. *secluso Lege prohibente*. Hinc Superior non potest indulgere, ut subditus Religiosus ludat principaliter propter lucrum, vel aleis, intelligendo per aleas omnem ludum, qui nititur, sorte, casu, fortuna magis, quàm arte, ac industria humana. Vide de hoc nostras Constitutiones dist.1. de gravi culpa c.18. tex.1.

Sed quid si Religiosus luderet absque omni licentia?

Dico, Peccat contra votum paupertatis.

Ratio : Quia pecunias exponere ludo est actus dominii. Hinc, qui ab eo lucratur, tenetur restituere, non ludenti, sed Monasterio.

7. Prælatus, vel Prælata non potest monialem licentiare, ut suo Confessario frequenter det multas pecunias, licèt eas accipiat a suis Propinquis.

Ratio: Quia Superior abuteretur graviter sua potestate in rebus Monasterii, cui Monachus, vel Monacha acquirit quidquid acquirit, unde & Confessarius teneretur ad restitutionem.

QUÆRO IX. Sit casus : In Camera defuncti Religiosi reperitur bursa multorum florenorum, estne præcisè ob hoc privandus Ecclesiastica Sepultura tanquam proprietarius?

XXVII. *Resp.* Negativè. *Ratio*: Tum quia fundamentum privationis Ecclesiasticæ sepulturæ est notorium peccatum mortale (quoad præsens) proprietatis, in quo defunctus decessit, sed hoc non scitur de illo Religioso; dubia enim in meliorem partem sunt interpretanda, *& quilibet est habendus bonus, donec probetur malus*; hic autem non potest probari proprietarius, nam potest judicari, quòd habuerit licentiam ab alio Superiore, v.g. Generali, vel quòd habuerit suum peculium in Camera ad lustrandum, & ostendendum Superiori, fuerit autem morte præventus. Vel (qua ratione resolutio etiam tenet de Religioso strictioris Observantiæ, alioquin peculium non habente) quòd pecuniæ sint apud eum depositatæ, aut ei commissæ loco restitutionis, eleemosynę, &c.

Oppono : Legitur, quòd B. Gregorius Monachum repertum proprietarium fecerit tumulari in sterquilinio, non obstante, quod ante pænituerit.

Ad hoc R. factum esse in exemplum, & terrorem aliorum.

QUÆRO X. Quid sentis de bonis Religiosorum beneficiatorum, vel ad alium Ordinem transeuntium, ejectorum, fugitivorum, apostatarum?

XXVIII. *Resp.* 1. Regulares ad quamcumque dignitatem, etiam Episcopalem, vel Cardinalitiam evecti, non sunt domini redditũum beneficii, sed tantùm habent jus eos administrandi, vel dispensandi : tum ad congruam sui status sustentationem, tum ad alias pias causas.

Ita S.Tho.infrà q.88.art.1 r.ad 4. cujus verba vide infrà in Tract.10.Exam.3.ad Q.9.

Ratio: Quia votum paupertatis non est incompossibile cum statu Ecclesiastico, immò exornat eum, ut patet exemplo Apostolorum. Ergo non est ratio, cur non maneat.

*Resp.*2.Bona,quæ Regulares beneficiati spirituali titulo Beneficii, vel Ecclesiæ acquirunt, acquiruntur ipsi Ecclesiæ, id est,cœtui Ecclesiastico talis Ecclesiæ in communi, nisi Beneficium sit Monasterio, vel mensæ Abbatis incorporatum,ut patet ex Clem.unica, de supplend. neglig. Prælat. ut proinde quando moriuntur, Ecclesia succedit ab intestato. Si verò bona sint comparata titulo profano, hæreditatis, donationis, industriæ, & beneficium sit manuale, id est,ad nutum Prælati, vel Patroni beneficii auferibile,acquiruntur Monasterio.

Ratio: Quia tunc persona Beneficiati adhuc subest Monasterio. Ergo talia bona nec retinere, nec usurpare potest absque Prælati licentia. Si verò Beneficium sit perpetuum, etiam hæc bona sunt Ecclesiæ.

Ratio: Quia tunc persona Beneficiati est a Monasterio separata, quod suo juri circa ipsam cessit.

*Resp.*3. Bonorum Religiosi ad alium Ordinem transeuntis, actuale dominium Religioni, a qua transit, jam acquisitum, manet penes ipsam.

Ratio: Quia nulla est lex, quæ eam bonis illis privet; Nec Professio facta est cum conditione, si manserit in Religione, sed potiùs Lex solùm concedit illum transitum, ut fiat sine præjudicio tertii. Ergo.

*Resp.*4. Bonorum, quorum solùm spem, & jus ad rem habebat prior Religio, vivente adhuc Prioredomino, dominium acquirit facta Professione Religio, ad quam transit, si illa sit capax dominii; si verò ejus sit incapax, durante Novitiatu manent suspensa sub dominio hæredum, & ipsi secuta Professione, succedunt ab intestato.

Ratio patebit immediatè ante R.6.

*Resp.*5. Si Religiosus justè sit ejectus, & ratione beneficii certæ Ecclesiæ addictus, bona ejus acquiruntur Ecclesiæ ob rationem datam immediatè ante R.3. Si autem vagus oberret, cùm bona ejus non sint derelicta, aut vacantia, nec primò occupanti permissa, spectant ad Religionem, unde est egressus.

Ratio: Quia convenientior dominus non potest assignari.

*Resp.*6. Si sit injustè ejectus, manet membrum Religionis, ac proinde illi tanquam suo corpori acquirit.

Ratio: Nam ejectio injusta, vel contingit culpa solius Prælati, & tunc est personalis, quæ non debet nocere toti Communitati; Vel culpa totius, aut majoris partis Conventus, & tunc meretur quidem horum bonorum privationem, sed ante Judicis sententiam non incurrit pœnam.

*Resp.*7. Si fugitivi, & apostatæ acquirant aliqua titulo beneficii Ecclesiastici, illa spectant ad Ecclesiam, cujus est beneficium, ut habetur c.cùm in Novitiis, de Testam. Si verò aliqua acquirant titulo quodam personali, illa veteri quidem jure essent Religionis, unde excesserunt, sicut bona servi fugitivi pertinent ad herum. l.prima, §.1.de acquir. possess. Sed ex nova Extrav.Greg XIII. si foris moriantur, quocunque titulo acquisita cedunt Cameræ Apostolicæ. Quod si aliam Religionem ingrediantur, & per ignorantiam bona fide recipiantur, eadem Religio acquirit dominium, sicut dominus bona fide emens servum profugum, sed si recipiantur mala fide, dum nimirum scitur, quòd transitus sit illegitimus, quæ acquirunt, spectant ad priorem Religionem.

QUÆRO XI. Teneturne Monasterium ex delicto, vel debito Religiosi?

XXIX. Ante R. Not. duplicem esse obligationem. Una est Civilis, ad quam nimirum datur actio in foro externo. Altera naturalis, cui licèt reges non assistant, in foro externo actionem concedendo, non tamen ei resistunt, quin possit esse obligatio in conscientia. Hoc notato.

*Resp.*1. Monasterium ad nihil tenetur ex delicto Religiosi, etiam ipsiusmet Prælati, nisi in quantum exinde aliquid ad Monasterium pervenit, vel conversum est in utilitatem ejus.

Ratio; Quia delictum personæ in damnum Ecclesiæ redundare non debet, c.cùm olim r 4. de Privileg.

*Resp.*2. Monasterium non tenetur ex contractu, quem Religiosus post Professionem iniit, nisi in quantum ipsi tacitè, vel exprefsè fuit commissa administratio. Cæteroquin potest eum vel ratificare, vel rescindere.

Ratio: Quia Religiosus Professus tantum facultatis non habet.

Dixi, *post Professionem*. Certum enim est, quòd debita ante ingressum a Religioso contracta Monasterium teneatur solvere ex bonis per Religiosum acquisitis.

Ratio: Quia nemo debet, vel potest ex re aliena ditescere: Sed in eo casu bona Religiosi jam erant debita, & obstricta aliis. Ergo.

*Resp.*3. Si in quodam contractu ex parte Religiosi intervenit culpa theologica injustitiæ, ipse naturaliter obligatur restituere, & damnum datum pro possibili, quantum status patitur, compensare etiam ex iis, quorum ex Prælati licentia habet liberam dispositionem.

Ratio: Quia status Religionis non impedit naturalem obligationem compensandi damnum injustè illatum, licèt illius obligationis, & restitutionis executionem ad tẽpus excuset.

Resp.4.

Resp. 4. Si nulla injustitiæ culpa intercessit, nulla contrahitur obligatio.

Ratio: Quia contractus ex natura rei fuit nullus, & supponitur, quòd non adsit ullus alius titulus vel rei acceptæ, vel injustæ acceptionis.

QUÆRO XII. Incapacitas dominii annexa voto paupertatis oriturne ex natura voti, vel constitutione Ecclesiæ?

XXX. *Resp.* Juxta mentem Angelici Doct. probabilius est, quòd oriatur ex natura voti, jure naturæ ei annexa.

Ratio: Si incapacitas dominii voto solemni paupertatis solùm esset annexa ex constitutione Ecclesiæ, Ecclesia posset in ea dispensare: Sed non potest; nam in c. ad monasterium, Innocentius Papa ait: Abdicatio paupertatis sicut etiam custodia castitatis adeò est annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.

Dixi, *juxta mentem Ang. Doct.* Ille enim infrà q.88. art.11. citans præfatum caput, negat Papam dispensare posse cum Religioso professo, aut facere, quòd Religionem professus non sit Religiosus. Verba S. Thomæ nimis clara referentur infrà in Tract.10. de Relig. Exam. r. n.47. & 48. de Indispensabilitate voti solemnis castitatis. Ubi, quæ dicentur, omnia hîc serviunt. Vide verba S. Thomæ suprà cit. nu.28. post R.1.

Ex dictis colligitur hæc definitio Religiosæ paupertatis: Est voluntaria Renunciatio omnium rerum possessarum, omnisque juris possidendi per solemne votum facta in Religione approbata a sancta Sede.

An Religiosi possint testari, seu testamentum facere, vide infrà n.24. ante R.4.

Dominium Clericorum.

QUÆRO XIII. Quid de eo censes?

XXXI. Ante R. Not. distinguendum esse inter bona Ecclesiastica, & Ecclesiasticorum, seu Clericorum. Prima sunt, quæ immediatè, seu proximè spectant ad ipsam Ecclesiam, v.gr. vineæ, domus, agri, horti, &c. Secunda proximè spectant ad ipsos Clericos in particulari. Hæc subdividuntur in bona Sæcularia, & Clericalia; Clericalia rursum in verè, & quasi talia. *Bona Sæcularia* Clericorum (dicta communiter Patrimonialia) sunt, quæ eis obvenerunt ex quadam causa profana, seu titulo sæculari absque ullo respectu ad Ordinem, aut Beneficium Ecclesiasticum, sed v.g. ex donatione, hæreditate, usucapione, inventione, propria industria, vel arte.

Bona *quasi Clericalia* (dicta communiter quasi patrimonialia) sunt, quæ Clerici acquirunt occasione status, seu ministerii Ecclesiastici, non proximè titulo beneficii veluti ejus fructus, sed ut præmium, & mercedem impensi laboris, v.g. stipendia Missarum, Anniversariorum, vel audientiæ Confessionum, Concionum, inde dicta industrialia, redditus stolæ, ex Sepulturis, Nuptiis, Baptismi collatione, &c.

Tandem bona *verè Clericalia* sunt, quæ Clerico proximè obveniunt titulo Beneficii, v.g. Præposituræ, Decanatus, Canonicatus, Parochiæ, &c. uti sunt annua stipendia fixa, decimæ, fructus agrorum, &c. Et hæc rursum debemus partiri in ea, quæ ad honestam Clerici sustentationem sunt necessaria; & in ea, quæ honestæ sustentationi sunt superflua; Et in illa, quæ Clericus parciùs vivendo de congrua sustentatione sibi subtrahit, quæ vocantur *parsimonialia*.

Ex his certum est, quòd dominium particulare bonorum, quæ Ecclesiastica diximus, sit penes ipsam Ecclesiam particularem, in specie sunt applicata, nomine Ecclesiæ intelligendo ipsam Communitatem Ecclesiasticarum personarum cum suo Capite. Hoc præmisso

Resp. 1. Clerici sunt veri, & absoluti domini bonorum patrimonialium. Ita S. Doct. infrà qu.185. ar.7. in c. dicens: Aliter est dicendum de bonis propriis, quæ Episcopi possidere possunt, & de bonis Ecclesiasticis. Nam propriorum bonorum verum dominium habent. Unde ex ipsa rerum conditione non obligantur, ut ea aliis conferant, sed possunt ea vel sibi retinere, vel etiam aliis pro libito elargiri; possunt tamen in eorum dispensatione peccare propter inordinationem affectus, per quam contingit, quod vel sibi plura conferant quàm oporteat, vel aliis etiam non subveniant, secundùm quod requirit debitum charitatis; non tamen tenentur ad restitutionem, quia hujusmodi res sunt eorum dominio deputatæ; sed Ecclesiasticorum bonorum sunt Dispensatores, vel Procuratores; ad dispensatorem autem requiritur bona fides secundùm illud 1. Cor.4. Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Hæc ibi.

Ratio: Quia nec ex voto, neque ex dispositione juris sunt incapaces hujus dominii.

XXXII. *Resp.* 2. Idem est de bonis quasi patrimonialibus, seu quasi clericalibus, uti & de bonis verè clericalibus, in quantum hæc sunt necessaria ad congruam sustentationem, sic ut singuli Clerici in particulari habeant absolutum dominium eorum, & non teneantur ea magis expendere in pios usus, quàm patrimonialia,

Ratio 1. p. Quia bona quasi patrimonialia Clericis dantur, ut stipendium quoddam, & merces præstiti servitii personalis absque omni pacto expresso, aut tacito erogandi in pios usus. Ergo.

Oppono 1. Hæc stipendia quandoque excedunt operam.

3. Si ergo Clericus de illis bonis expendat in pias causas, potestne tantundem redditibus

beneficii defalcare, ac de eo, uti de patrimonialibus disponere?

Ad 1. dico, nihil referre; quia liberè dantur. Exemplum est in paupere, qui fit dominus pecuniæ etiam magnæ quantitatis, licèt nullam præstet operam.

Ad 2. Affirmo.

Ratio 2. *p.* Quia bona verè clericalia congruæ sustentationi necessaria debentur Clericis tanquam justa merces ab Ecclesia, cui serviunt. Nam, *qui altari deserviunt, cum altari participant*. 1. Cor. 9. v. 13. *Et dignus est operarius mercede sua*. Luc. 10. v. 7. Et nemo cogitur militare propriis stipendiis. Ergo.

Hinc sequitur, quòd si Clericus genium fraudando, vivat parciùs, quàm statum ejus deceat, potest ea, quæ congruæ sustentationi subraxit (quæ ante vocavimus bona parsimonialia) expendere in quoslibet honestos usus sive pios, sive profanos: potuisset enim ea liberè absumere.

Oppono: Si hoc ita est, cur Conc. Trid. Sess. 25. c. 1. interdicit, ne Ecclesiastici studeant ditare Consanguineos ex redditibus Ecclesiasticis?

Dico, Loqui de bonis congruæ sustentationi redundantibus.

Quid intelligis nomine congruæ sustentationis?

Dico, Communiter intelligi omne, quod Clerico moraliter necessarium est ad honestum sui, & familiæ sustentationem juxta conditionem status, ac dignitatis, v. g. debitam hospitalitatem non solùm erga pauperes, & peregrinos, sed etiam urbanos, juxta beneficii moderationem. Item moderatas donationes, remunerationes, recreationes honestas. Liberalitas enim maximè decet Clericum. Nec enim tenetur nimis parcè vivere, ne arguatur sordidus avarus, sed admittere potest liberaliorem tractationem, modò maneat intra limites temperantiæ, & modestæ frugalitatis. Cum qua clausula etiam Nobilis, & Graduatus potest insumere plus, quàm minùs literatus, & vilioris conditionis. De hoc vide infrà n. 36. Sed caveat, ne Nobilitas, vel Doctoratus sit petra scandali, lapis offensionis, occasio damnationis.

Hactenùs dicta apud omnes ferè sunt communia; Sed difficultas est de bonis congruæ sustentationi redundantibus. De quibus.

XXXIII. *Resp.* 3. Post erecta beneficia, & certos proventus singulis titulis assignatos Beneficiarii, sive Canonici, non tantùm suot administratores, sed & veri Domini suorum proventuum, etiam quoad illam partem, quæ honestæ sustentationi superfluit, hoc tamen dominium est ita limitatum, ut secundùm tutiorem, & revera probabiliorem sententiam, non solùm ex charitate, sed & ex justitia teneantur partem illam expendere in pias causas, seu usum, idest, in Eleemosynas, fabricam Ecclesiæ, cultum divinum, Cænobia, eorum fundationes, conservationes, pro animabus in purgatorio, &c. Si secus fecerint, juxta eandem probabiliorem, & tutiorem sententiam tenentur ad restitutionem, non solùm Beneficiarii, sed & qui scienter talia bona acquirunt.

Dixi, *post erecta beneficia*, quia, antequam singulis sua portio fuit assignata, Clerici vivebant in Communi, uti nunc Religiosi, & tunc dabatur ab Episcopo singulis quantum cuique opus erat, &, quod supererat, dabatur pauperibus, aliisque piis causis: posteà verò ob graves causas bona Ecclesiastica fuerunt divisa in 4. partes, quarum prima cessit Episcopo, 2. Clero, 3 Pauperibus, 4. Fabricæ Ecclesiæ: prout explicat S. D. infrà q. 185. a. 7 in c.

Verba S. Tho. sunt hæc: Sunt autem bona Ecclesiastica non solùm in usus pauperum, sed etiam in cultum divinum, & necessitates ministrorum expendenda. Unde dicitur 12. qu. 2. de redditibus Ecclesiæ, vel oblatione fidelium, sola Episcopo ex his una portio mittatur: duæ Ecclesiasticis fabricis, & erogationi pauperum profuturæ a Presbytero sub periculo sui ordinis ministrentur: ultima Clericis pro singulorum meritis dividatur. Si ergo distincta sint bona, quæ debent in usum Episcopi cedere, ab his, quæ sunt pauperibus, & ministris, & cultui Ecclesiæ eroganda, & si aliquid sibi retinuerit Episcopus de his, quæ sunt pauperibus eroganda, vel etiam in usum ministrorum, aut in cultum divinum expendenda, non est dubium, quin contra fidem dispensationis agit, & mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur. De his autem, quæ sunt specialiter usui deputata, videtur esse eadem ratio, quæ de propriis bonis, ut scilicet propter immoderatum affectum, & usum peccet quidem, si immoderata sibi retineat, & aliis non subveniat, sicut requirit debitum charitatis. Si verò non sint prædicta bona distincta, eorum distributio fidei ejus committitur, & si quidem in modico deficiat, vel superabundet, potest hoc fieri absque bonæ fidei detrimento, quia non potest homo in talibus punctualiter accipere illud, quod fieri oportet. Si verò fit multus excessus, non potest latere: undè videtur bonæ fidei repugnare, & ideò non est absque peccato mortali. Hæc ibi.

Et ibid ad 1. loquens de necessitate, & obligatione Episcoporum, illa, quæ eis supersunt, pauperibus largiendi, ait: *Non potest determinari, quando sit ista necessitas, quæ ad peccatum mortale obliget, sicut nec cætera particularia, quæ in humanis actibus considerantur: horum autem determinatio relinquitur humanæ prudentiæ*.

Ratio 1. *p.* est S. Thom. loco mox citato. Juxta Conc. Trid. Sess. 23. c. 1. de reformat. Clerici, qui non præstat, quæ juxta Ecclesiæ statutum præstanda sunt, fructus non faciūt suos. Ergo argumen-

mento a contrario (quod in jure fortissimum est) si præstent, quæ debent, fructus faciunt suos, eosquo lucrantur: Sed hoc est idem, ac fieri dominum eorum, arg. cap. un. de Cler. non resid. in 6. Et in usu Juris Canonici illę phrases, *facere suum*, & *fieri dominum* æquipollent. Ergo.

Dixi, *hoc dominium esse limitatum*, restrictum, & non omninò liberum. Cujus exemplum est tum in fideicommisso, legato, vel donato sub certo gravamine, v.g. Petrus Paulo Romam peregrinaturo dat titulo viatici 100. ducatos, ea tamen pacto, ut, si quid superfuerit, det pauperibus.

2. *Pars* videtur clarè colligi ex Trid. Sess. 25. de reform. c. 1. ubi legitur: Omninò eis (scilicet Episcopis) interdicit, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos, familiaresve suos augere studeant, cùm & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent, sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant, eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa: Immò quàm maxime potest, eos S. Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres nepotes, propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia seminarium exstat, penitus deponant. Quæ verò de Episcopis dicta sunt, eadem non solùm in quibuscumque beneficia Ecclesiastica tam sęcularia, quàm regularia obtinentibus pro gradus sui conditione observari, sed etiam ad S. Romanę Ecclesię Cardinales pertinere decernit. Hæc ibi. Ergo si Clerici in notabili quātitate de parte superflua erogent in usus profanos (quales sunt ditare Consanguineos, notabiliter excedere in supellectile, conviviis, usu, equis, canibus venaticis, largitionibus, &c.) saltem certum est, quòd mortaliter peccent. Et hæc est etiam communis sententia.

Ratio: Quia bona ad Dei honorem, & cultum promovendum oblata vertere in luxum, Fundatorum intentioni è diametro repugnat.

S. Th. infrà q. 185. a. 7. ad. 2. ad pręsens sic inquit: *Bona Ecclesiarum non sunt solùm expendenda in usus pauperum, sed etiam in alios usus, ut dictum est. Et ideò si de eo, quod usui Episcopi, vel alicujus Clerici est deputatum, velit aliquis sibi subtrahere, & consanguineis, vel aliis dare, non peccat, dummodò illud moderatè faciat, idest, ut non indigeant, non autem, ut ditiores inde fiant. Unde Ambros. dicit in lib. de Offic. Hæc est approbanda liberalitas, ut proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas, non tamen, ut illos ditiores fieri velis ex eo, quod tu potes conferre inopibus.* Hæc ibi S. D.

Et ad 3. explicat S. Hieronymum dicentem: Clericos illos convenit stipendiis Ecclesiæ sustentari, quibus parentum, & propinquorū bona nulla suffragantur: qui autem bonis parentum, & opibus propriis sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegiū committunt. Hæc verba explicat dicens: *Non omnia bona Ecclesiarum sunt pauperibus largienda, nisi fortè in articulo necessitatis, in quo etiam in redemptione captivorum, & aliis necessitatibus pauperum vasa cultui divino dicata distrahuntur, ut Ambrosius dicit. Et in tali necessitate peccaret Clericus, si vellet de rebus Ecclesiæ vivere, dummodò haberet patrimonialia bona, de quibus vivere posset.* Hæc ibi S. D.

Ad 4. ibidem explicat, an liceat bona Ecclesiarum expendere ad redditus earum ampliandos, dicens: *Bona Ecclesiarum usibus pauperum deservire debent. Et ideò si quis necessitate non imminente providendi pauperibus, de his, quæ superfluunt, ex proventibus Ecclesiæ possessiones emat, vel in thesauro reponat in futuram utilitati Ecclesiæ, & necessitatibus pauperum, laudabiliter facit. Si verò necessitas immineat pauperibus erogandi, superflua cura est, & inordinata, ut aliquis in futurum conservet: quod Dominus prohibet Matth. 6. dicens: Nolite solliciti esse in crastinum.* Hæc ibi S. D.

3. Partis (quę est de restitutione) oppositum docent quidem aliqui Recentiores, attamen valdè timidè, quia licèt sententiam oppositam ut probabilem defendant, nostram tamen, velut sacris Canonibus, & rationi conformiorem, dicunt in praxi Beneficiariis esse consulendam. Eam enim docent communiter antiquiores DD. (est autem in senibus consilium) quorum catalogum videre licet apud Abb. in c. cùm esses, n. 21 Adrian. in 4. de restit. §. pro clariore sentent. Nav. Covar. &c. Unde & S. Bern. Epist. 2. ad Canon. Lugdunensem ait: *Quidquid præter necessarium victum, & vestitum de altari retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est*, nimirùm si in usus profanos expendatur. Ergo est obligatio restitutionis. Idem patet ex verbis Conc. Trid. cit.

Ratio: Sacri Canones ajunt, res Ecclesiasticas esse res Dei, patrimonium Christi, vota fidelium, pretia peccatorum, idest fideles ea Deo obtulerunt per manus Prelatorum Ecclesiæ, ut per eos ad Dei honorem, & offerentium salutem fideliter dispensetur. Ergo eò ipsò Ecclesia tacito pacto obligat ad hęc bona non in usus profanos, sed pius expēdenda. Ergo si id nō fiat, oritur obligatio restitutionis. Reverà periculosissima est sententia opposita, uti in genere superiùs probatum fuit de usu cujuscunque sententiæ probabilis concurrente probabiliore: Quod etiam N.B. pro seq. Q. 14. & 15.

Quod dictum est de Beneficio, idem sentiendum est de Commendatario, idest, cui Beneficium est datum in Commendam. Ille enim substituitur muneri, & commodis Beneficiarii. Qui autem sentit commodum, sentire etiam debet onus. Item de Episcopis. Immò totum etiam de ipso Papa verificatur.

XXXIV. *Dixisti* ante ex Trid. quòd Episcopi possint saltem de dictis redditibus aliquid dare suis consanguineis, si pauperes sint, estne ergo necesse, ut sint mendicantes?

Dico, intelligi non tantùm si absolutè pauperes, vel indigentes sint, sed etiam considerato statu juxta quem decenter vivere non possunt. Et Cajetanus num. 22. q. 43. art. 8. & alii bene docent, statum personæ non nihil etiam inde excrescere, quòd habeat consanguineum Papam, Cardinalem, Episcopum, &c.

Sit Casus: Beneficiatus habet filios, & filias, non tantùm legitimos, sed & spurios, potestne illos alere ex redditibus Ecclesiasticis?

Dico: Non potest, si liberi habeant sufficientia propria bona, v.g. adventitia a Matre, vel si Pater habet bona propria patrimonialia. Hoc autem non obstante posset, si Beneficiatus eos haberet in suo servitio, seu familia, quam juxta status sui decentiam alit. Quomodo Episcopi, & alii Clerici teneantur ad eleemosynas, vide suprà Tract. 7. Exam. 6. n. 89.

QUÆRO XIV. Possuntne Clerici de redditibus congruę sustentationi superfluis pro placito testari ad causas profanas?

XXV. *Ratio* difficultatis est, cùm ita passim videamus practicari a Clericis Germaniæ si excipias Episcopos, aliosq; Prælatos, qui solùm habent administrationem redditu um. Supponitur autem, quòd possint de iis testari ad causas pias in locis ubi ea viget consuetudo.

Resp. 1. Tutior, & probabilior est sententia negativa, adeòque dicta consuetudo est corruptela. Ita colligitur ex verbis Trid. ante cit. & doctrina ibidem subjecta.

Ratio est: Consuetudo repugnans Legi divinæ, ac naturali; est corruptela: Sed sic est de dicta consuetudine. Ergo. Min. prob. Lex naturalis, & Divina (contra quam nec Papa potest) dictat, defunctorum voluntates, seu dispositiones, quæ factæ sunt ad causas pias, non esse sine urgente, & justa causa convertendas in usus profanos. Ergo.

Dixi, *sine justa causa*, quæ si adsit, non est illicitum, v.g. in remunerationem meritorum, & beneficiorum Ecclesiæ collatorum a Beneficiato, vel consanguineis ejus. Et tunc licentia testandi petenda est a Papa, qui quidem habet potestatem bona Ecclesiæ dispensandi, sed non dissipandi. Vel saltem (ubi ea consuetudo est) ab Episcopo loci, qui dispensandi causam bene examinet, ne communionibus pauperum, & Ecclesiarum necessitatibus quicquam derogetur, responsurus desuper coram Tribunali Christi.

Oppono. Papa scit dictam testandi consuetudinem in Clero Germanię passim vigere, & non contradicit. Ergo eam tacitè approbat. Prob. conf. Nam, qui tacet, consentire videtur.

Resp. 1. Neg. Conf. Ad prob. patet R. n. 25. ad 4. Casum: Vel paulò aliter, dico esse verum, nisi repugnet Legi naturali, aut divinæ, uti repugnat in præsenti, ut ostensum est. Unde Papa dictam consuetudinem quidem permittit, ac tolerat ad majora mala cavenda, cùm eam facilè non possit abolere, non verò eam approbat ut honestam, cùm sacris Canonibus, ac primæ beneficiorum Institutioni sit contraria. Unde & teste Navarro Clericis in Curia Romana decedentibus, licentia de bonis Ecclesiasticis ad causas profanas testandi concessa solùm fuit permissivè, & quoad forum externum. Vel si Papa specialiter quibusdam Clericis talem testandi facultatem concedat, non debet trahi in consequentiam; sæpè enim aliqua in uno, alterove casu rationabiliter conceduntur, quę tamen rationabiliter non possunt concedi pro omni casu.

Multi etiã Clerici putantur testari ex superfluis, cùm tamen testentur ex bonis parsimonialibus, industrialibus, patrimonialibus, quod possunt, ut ante dictum est. Multi verò volunt se, & animam salvare per usum sententię probabilis, qualem censent oppositam esse, sed infeliciter. De quo suprà in Tract. 2. Exam. 3.

Resp. 2. Hæredes, & Legatarii ex dictis bonis superfluis scienter accipientes, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem. Et hæc sententia tanquam tutior, & probabilior, sequitur ex jactis fundamentis.

Ratio: Nam si dicti redditus superflui ex naturali lege justitiæ necessariò sint erogandi in pium aliquem usum, eò quòd cum tali onere, ac tacito pacto fideles eos dederint, evidenter sequitur, quòd, qui eos accipit titulo donationis, seu legati titulo merè profano, in conscientia tutus non sit, sed ad restitutionem teneatur.

QUÆRO XV. Edic tuam sententiam de illis Beneficiatis, Canonicis, &c. qui plura simul habent Beneficia?

XXXVI. *Resp.* Communis, tutior, & probabilior sentẽtia docet, quòd qui sine legitima dispensatione tenet simul duo beneficia, etiam solùm simplicia incompatibilia, vel quorũ quodlibet ad honestam Beneficiati, sive Canonici sustentationem sufficit, peccet mortaliter, sitq; in continuo peccato mortali, & statu damnationis æternæ, nec possit in foro conscientiæ absolvi, nisi priùs unum resignet, vel justam dispensationem impetret.

Ita Conc. Trid. Sess. 7. c. 2. statuens: Nemo quacunque etiam dignitate, gradu, aut præeminentia præfulgens, plures metropolitanas, seu Cathedrales Ecclesias in titulum, sive Commendam, aut alio quovis nomine contra sacrorum Canonum Instituta recipere, & simul retinere, pręsumat. Cùm valde felix sit ille censendus, cui unam Ecclesiam bene, & fructuosè, & cum animarum sibi commissarum salute regere cõtigerit.

rit. Hæc Concil. Vide, quæ sequuntur ibidem, & cap. 4. ubi ipso jure privantur aliis beneficiis, qui ultra unam tenent.

Et Sess. 24. de reform. c. 17. Cùm Ecclesiasticus Ordo pervertatur, quando unus plurima Officia occupat Clericorum, sanctè sacris Canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi. Verùm quoniam multi improbæ cupiditatis affectu, se ipsos, non Deum, decipientes, ea, quæ bene constituta sunt, variis artibus eludere, & plura simul beneficia obtinere non erubuerunt, sancta Synodus debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens præsenti decreto, quod in quibuscunq; personis, quocunq; titulo, etiamsi Cardinalatus honore fulgeant, mãdat observari, statuit, ut in posterum unum tantùm Beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur. Quod quidem si ad vitam ejus, cui confertur, honestè sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodò utramque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hæc Concil. extendens hoc ibid. ad omnes Ecclesias, & quæcunque Beneficia etiam Commendata.

Et S. Bernardus a S. Thoma mox citando citatus ait. *Qui non unus, sed plures est in beneficiis non unus, sed plures erit in suppliciis.*

Ang. Doct. quodl. 9. a. 15. ait: Quædam hominis actiones sunt, quæ habent deformitatem inseparabiliter annexam, ut fornicatio, adulterium, quæ nullo modo bene fieri possunt, & de numero talium non est habere plures præbendas, aliàs in nullo casu dispensationem recipere posset. Quædam verò sunt actiones de se indifferentes ad bonum, & malum, ut levare festucam de terra, inter quarum numerum quidam computant, habere plures Præbendas; sed non videtur esse verum, cùm hoc plurimas in se inordinationes contineat, ut potè quia non est possibile, aliquem in pluribus Ecclesiis deservire, in quibus est præbendatus, cùm tamen Præbendæ videantur esse ordinatę, quasi quædam stipendia a Deo ibidem ministrãtium. Sequitur etiam diminutio cultus Divini, dum unus loco plurium instituitur. Sequitur etiam in aliquibus defraudatio voluntatum Testatorum, qui ad hoc bona Ecclesiis contulerunt, ut certus numerus Deo servientium ibi esset. Sequitur etiam inæqualitas, dum unus pluribus beneficiis abundat, & alius nec unum habere potest. Unde non potest contineri inter actiones indifferentes, & multò minus inter eas, quæ sunt secundùm se bonæ.

Sunt verò quædam actiones, quæ absolutè consideratæ deformitatem, vel inordinationem quandam important, quæ tamen aliquibus circumstantiis advenientibus bonæ efficiuntur, sicuti hominem occidere. In numero harum actionum videtur esse, habere plures Prębendas: quamvis enim aliquas inordinationes contineat, tamen aliæ circumstantiæ possunt supervenire, ita honestantes actum, ut inordinationes illæ totaliter evacuentur, putà, si sit opus in pluribus Ecclesiis alicujus obsequio, & possit is plus servire Ecclesiæ, vel tantumdem absens, quàm alius præsens. Hæc S.D.

Rationes patent ex verbis Trid. & S. Tho. prę-sertim, quòd opposita sententia repugnet juri naturæ, quia sine justa causa defraudat ultimas Testatorum voluntates.

Dixi 1. in R. *sine legitima dispensatione*, quæ a solo Papa cum cognitione, & relatione justæ causæ impetrari potest. Et ni causa sit justa, dispensatus in conscientia non est tutus, licèt fortè in foro fori non molestetur. Unde S. Bernardus ad Robert. ait: *Quid tibi blandiris de dispensatione, cujus conscientia tenetur divina sententia ligata?* Justitia verò causæ semper est metienda (ut sacri Canones docent) non ex privato commodo dispensati, sed ex utilitate Ecclesiæ, quò detiam spectat prærogativa meritorum in Ecclesiam.

Utilitas, vel necessitas Ecclesiæ v.g. est, si sit idoneorum ministrorum defectus, v. g. in locis, ubi Hæretici dominantur, vel Beneficiis se intrudere contendunt. Item si unus solus doctrina, potentia, auctoritate videatur plus Ecclesiæ profuturus eam defendendo, ac Hæreticis obsistendo, quàm plures alii. Nec sequatur cultus divini diminutio.

Merita in Ecclesiam sumuntur ex laboribus, quos quis pro Ecclesia utiliter gessit doctrina, scriptione, consilio, legatione, prædicatione, &c. qua de causa talis de redditibus ecclesiasticis plus insumere potest, quàm alius ejusdem status, sed Ecclesiæ minus utilis. Sicut etiam plus potest insumere Episcopus, quàm Decanus, plus Episcopus Cardinalis, vel qui simul est Princeps Imperii, aut illustri, vel regio Stemmate ortus. Hinc Conc. Later. Sess. 7. de refor. c. 4. damnans pluralitatem Beneficiorum, maximè curatorum, & Dignitatum subdit: *Circa sublimes tamen, & liberas personas, quæ majoribus Beneficiis honorandæ, cùm ratio postulaverit, per Sedem Apostolicam poterit dispensari.*

Nonne est justa causa dispensandi in pluralitate beneficiorum, propositum, ac promissum superfluos redditus erogandi in pios usus?

Non est: Quia per hoc non evitantur absurda ex Trid. & S. Thom. adducta.

Dixi 2. *etiam solùm simplicia*: Quia de curatis, seu curam animarum, sive in foro conscientiæ, uti est Parochia, sive etiam foro fori, uti est v. g. Decanatus, annexam habentibus, res est clara, quia singula eorum requirunt perpetuam residentiam: nemo autem potest in pluribus Ecclesiis residere continuò.

Dixi 3. *Incompatibilia*, id est, quorum singula

gula per se, vel naturali jure, vel saltem Ecclesiastica Constitutione exigunt continuam residentiam, ut sunt duo Episcopatus, duæ Abbatiæ, duæ Parochiæ, duæ perpetuæ Vicariæ; Item duo Beneficia uniformia sub eodem tecto, v.g. duo Canonicatus in eadem Ecclesia, sunt incompatibilia.

Dixi 4. *Quorum quodlibet sufficit ad honestam sustentationem*; potest enim quis tenere duo Beneficia simplicia residentiam non requirentia, quorum neutrum congruæ sustentationi sufficit. Immò alicubi adhuc in usu esse legitur, quòd duæ parvæ Parochiæ sibi vicinæ, quorum neutra sufficit congruæ sustentationi, jungantur, & uni conferantur. Item cum Beneficio perpetuo potest teneri Commenda temporanea, id est, ut eam administret, & ad tempus fructus percipiat, ac si esset Beneficiarius, quod communiter fieri solet, dum non adsint alii ad ejus Beneficii administrationem idonei. Tandem Parochia Beneficio simplici, v.g. Canonicatui unita reputatur pro uno Beneficio: In his omnibus casibus dispensatione opus non est.

Dixi 5. *Quod talis mortaliter peccet*. Quod etiam verum est de amicis, & aliis id cooperantibus. Quia ad Rom.1. *Digni sunt morte, non solùm qui faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus*.

XXXVII. *Sit Casus*: Petrus sine justa causa, & dispensatione tenet plura Beneficia, quorum unum congruæ sustentationi sufficit, nonne is eodem die tenetur pluries dicere horas?

Affirmo cum Ferrariensi dicente: *Usus hujus seculi observat, ut, qui habet plura Beneficia, semel tantùm horas dicat, nescio autem, an usus futuri idem servet*. Idem habet Reg. Juris, *Qui sentit commodum, sentire debet & onus*. Hinc talis semel tantùm in die horas recitans ex duplici capite tenetur restituere fructus. 1. Ratione injustæ possessionis Beneficii. 2. Quia non recitat horas pro multitudine Beneficiorum.

Quomodo resolvis hos Casus?

1. Supposito, quòd in quibusdam Ecclesiis Cathedralibus Germaniæ sit, uti est, immemorialis consuetudo, quòd tantùm requiratur residentia medii anni, vel trium mensium, nonne duarum v.g. Ecclesiarum Præbendæ dicendæ sunt Beneficia compatibilia?

2. In quibusdam locis Beneficia curata conferuntur Canonicis, Præpositis, & Decanis Ecclesiarum Cathedralium, administrantibus ea per Vicarios perpetuos, quibus datur competens sustentatio; Estne hoc licitum?

Ad 1. Dico affirmativè. Quia residentia in utroq; loco, utpotè successiva, non est incompossibilis. Hinc licitè tenentur tales Præbendæ, si necessariæ sint ad congruam sustentationem.

Ad 2. Dico si fiat sine justa causa, aut cum damno Ecclesiæ, nulla consuetudo id licitum reddere potest. Licitum tamen est, si fiat ex justa causa, v.g. quia Canonicatus, Præpositura, vel Decanatus, exiguos habet redditus, & Ecclesia per Vicarium æquè benè administrari potest. Vel Canonicus ille, aut Decanus habet singularem prærogativam meritorum in Ecclesia, de quo ante.

Objectum Dominii.

QUÆRO XVI. Quænam res cadunt sub Dominio hominis?

XXXVIII. *Resp.* 1. Jure naturæ homo non habet Dominium in alterum hominem, seu nemo ex natura servus est.

Ratio: Quia conditione omnes sumus pares. Nec in statu naturæ integræ fuisset servitus. Quo jure (nimirùm Gentium) sit introducta servitus, vide suprà Exam. 1. n. 3. R. 2. & seqq.

Resp. 2. Homo non est dominus vitæ suæ, aut membrorum, sed solùm usuarius, & custos.

Ratio: Dominium est super illas res, quas industria nostra possumus acquirere: Sed vitam, & membra non possumus acquirere nostra industria. Ergo.

Hinc tenemur vitam, & membra nostra conservare quantùm possumus, nec licet sine magna necessitate, uti est conservatio totius, ea amputare. De quo S. Thom. infrà q. 64. a. 5.

Resp. 3. Princeps, vel Respublica non habet dominium vitæ subditorum.

Ratio: Veri dominii proprietas est, posse rem ad placitum destruere, etiam voluptatis causa (etsi id non fiat interdum sine peccato) sed Respublica non potest ad placitum destruere vitam hominis, præsertim innocentis. De quo cum S. Thom. infrà q. 64. a. 6. Ergo.

Oppono 1: Respublica occidit malefactores. Ergo.

Dist. ant. ut dominus neg. ut custos causæ publicæ quietis; qua ratione etiam vitam subditorum in bello exponit periculo, concedo.

Oppono 2. contra R. 2. & R. 3. Potest homo (idq; potest ei a Principe mandari) pro amico, vel patria exponere vitam. Ergo non est res aliena, sed sub dominio hominis.

Neg. Cons. Quia hoc non est seipsum occidere, aut vita uti, ac si homo esset illius dominus, sed est opus virtutis, v.g. fortitudinis, vel charitatis tanquam bonum majus præponere vitæ corporali velut bono minori, idque facit conformiter ad dictamen rectæ rationis tanquam potestatem consecutus a Domino vitæ, scilicet Deo; sicut Depositarius, vel alienæ rei custos ex consensu domini potest rem distrahere.

XXXIX. *Resp.* 4. Homo est dominus famæ suæ. Ita S. Thom. infrà qu. 73. articulo 4. ad 1. dicens: *Sui arbitrii est, detrimentum*

suæ famæ pati, nisi hoc vergat in periculum aliorum.

Ratio: Quia homo famam sua industria acquirit, & si est ab alio læsa, potest condonare restitutionem. Ergo.

Dixi ex S. Thom. *nisi vergat in periculum aliorum* Nam sunt certi casus, in quibus homo tenetur famam servare, & contra justitiam peccat, si se infamet. 1. Si ex tua infamia sequatur infamia alterius, sicut ex infamia Religiosi sequitur infamia Cœnobii. 2. Si tua fama sit necessaria, ut alteri præstes officium stricto jure ei debitum, uti est fama Personę publicę. Episcopi, Abbatis, Prioris, Parochi, &c. ut subditos benè regat. 3. Si non quidem ex officio, bene tamen ex charitate tenearis proximo subvenire, per infamiam verò reddaris ad hoc ineptus, tunc teipsum infamando peccas contra charitatem: sicut si quis pecunias, quibus paupres posset juvare, proiiceret in flumen.

Oppono contra R.4. Res, quæ cadit sub dominio, potest possideri: Sed fama non potest ab homine possideri. Ergo. Min. prob. Fama nihil est aliud, quàm bona opinio, quàm alii in suis mentibus habent de homine. Ergo est deposita in mentibus aliorum. Ergo.

Dist. maj. Potest possideri eo modo, quo est capax, conced. maj. secùs, neg. maj. Et dist. min. fama non potest possideri eo modo, quo bona fortunæ, conced. min. alio modo, neg. min. & conf. Non enim possessio bonorum, quorum homo est Dominus, est ejusdem rationis in omnibus. Unde suprà dictum est, quòd aliquorum sit quasi possessio. Hinc pecuniæ, v.g. possidentur, quia sunt in nostra manu, seu potestate, honor verò, & fama (cùm alterius possessionis non sint capaces) possidentur in mente, vel ore aliorum, qui bene de homine opinantur ac loquuntur.

An, & quando possit quis seipsum diffamare, vide infrà in hoc Tract. Exam. 5. n. 107.

EXAMEN III.

De modo acquirendi Dominium rerum, quæ vel communes sunt, vel dominium amiserunt, vel nunquam dominium habuerunt.

QUÆRO I. Quid sentis de Dominio animalium mansuetorum, ac mansuefactorum, seu cicuratorum, sylvestrium?

XI. *Resp.* 1. Animalia domestica, seu per naturam mansueta, uti sunt oves, boves, gallinæ, anseres, porci domestici, &c. licèt procul aberrent, & domini custodiam egrediantur, manent sub ejus dominio, eaque capiens, vel rapiens ex justitia tenetur restituere, immò & ovem ex faucibus lupi ereptam, etsi mortuam.

Ratio: Talia animalia ex natura sunt mansueta, & domestica. Ergo per fugam non acquirunt libertatem.

Resp. 2. Animalia per naturam fera, sed industria hominum mansuefacta, seu cicurata, v.g. cuniculi, falcones, cervi, columbæ, &c. quamdiù habent consuetudinem redeundi, aut faciliter reduci possunt, tamdiù manent sub dominio ejus, cujus sunt, & sine justitia non possunt ab alio capi: si verò consuetudinem redeundi amiserint, fiunt primò capientis.

Ratio: Quia in 2. casu censentur recuperasse nativam libertatem, secùs in primo.

Resp. 3. Animalia merè sylvestria, seu in sylvis, & montibus (ut lepores, cervi, aves, &c.) & in lacubus, fluviis, piscinis, &c oberrantia sunt primò capientis.

Ratio: Quia, quod nullius est, naturali ratione adjudicatur primò occupanti, nisi loci consuetudine aliter observetur.

Resp. 4. Si dicta animalia primi capientis custodiam evaserint, recuperant naturalem libertatem, & fiunt posteà capientis.

Ratio, quæ ante, quia iterùm erunt nullius.

Resp. 5. Si animalia, v.g. cervi, &c. transcenso muro diffugiant, vel aves, perdices, phasiani, &c. avolent; vel pisces ruptis septis ex inundatione emigrent è vivariis, & non sit spes reditus, vel recuperationis, fiunt primò capientis.

Ratio: Quia sic redeunt ad naturalem libertatem.

Resp. 6. Si animalia, seu feræ, &c. contineantur in sylvis, seu saltibus magnæ vastitatis, seu amplitudinis, sive arte, sive natura circumseptis, istæ feræ non sunt eò ipso sub dominio illius, qui est dominus sylvæ.

Ratio: Quia adhuc censentur gaudere sua naturali libertate.

Ex quo patet, oppositum esse dicendum, si ita inclusa sint, ut pro libito possint capi, vel illic reposita.

Resp. 7. Examen apum ex tuo alveario avolans quandiù ante tuos versatur oculos, sicut a te facilè comprehendi possit, tamdiù subest tuo dominio, si verò dispareat, & difficulter rursum capi possit, erit primi capientis, licèt in tuo capiatur fundo.

Ratio: Quia, quòd alia animalia, v.g. aves, in tuo fundo consideant, vel nidificent, non eò ipso es eorum dominus, ut constat, bene tamen si ea apprehendas, & capias. Ergo similiter.

Sed nonne possum quemvis extraneum impedire, ne ad capiendum illud examen apum agrum meum ingrediatur?

Affirmo, Potes.

Sed quid si contra prohibitionē meam capiat?

Dico:

Dico: Erit capientis: sed tibi tenetur compensare damnum, si quod intulit.

*Resp.*8. Si unus feram vulneravit, sed alius cepit, distinguendum est: Si vulnus est mortale, adeòque sufficiens ad eam capiendam, & vulnerans insistat persecutioni feræ, cum morali certitudine illam capiendi, est vulnerantis; secus, est capientis.

Ratio: Quia in primo casu fera moraliter jam est apprehensa, seu occupata, non autem in secundo.

Venatio.

QUÆRO II. Quid de ea censes?

XLI. *Resp.*1. Venatio secundùm se est licita, ut patet ex S. Tho.1.p.q.96.a.1 in c. hîc q.64. art.1. in c. dicente: *In ordine rerum imperfectiora sunt propter perfectoria, plantæ propter animalia, animalia propter hominem. Inter alios autem usus maximè necessarius esse videtur, ut animalia plantis utantur in cibum, & homines animalibus, quod sine mortificatione eorum fieri non potest, &c.* Hinc jus naturæ nulli in particulari attribuit jus venandi, sed omnibus reliquit liberum, sicut jus occupandi alias res a nemine adhuc occupatas.

*Resp.*2. Jure Canonico Venatio est prohibita personis Ecclesiasticis, nimirùm clamorosa, & periculosa, seu quæ fit cum tumultu, & magno strepitu armorum, canum, Corniculi Venatorii. Item si nimis frequens sit, & solùm gratia voluptatis fiat.

Ratio prohibendi 5. Quia inconditi clamores, qui in tali venatione fiunt, Clericorum modestiam dedecent, & multùm laxant. 2. Ex illa frequenti animalium cæde facilè assumitur quædam truculentia, vulnerans clericalem mansuetudinem. 3. Ne bona, pauperum necessitatibus, aliisque piis usibus destinata, expendantur in Venatores, canes, accipitres. Talis ergo Venatio pro quantitate scandali erit peccatum mortale; veniale verò si fiat rarò, & absque scandalo.

*Resp.*3. Quieta Venatio cum retibus, laqueis, paucisque canibus, sive fiat causa necessitatis, sive honestæ recreationis, aut exercitii gratia, modò fiat rarò, nullum est peccatum.

Ratio. Quia Trid. Sess. 24. c.4. jubet Clericis, ut abstineant ab illicitis venationibus, & aucupiis. Ergo supponit, aliquas (nimirum modestas) venationes esse licitas.

Oppono: Ergone condemnandi sunt Clerici illi, nimirum magni Prælati, qui simul sunt Principes, vel cum Jurisdictione sæculari simul habent bonum sylvestre, ac jus foresti, si faciant clamorosas Venationes?

Dico: Si fiat rariùs, & ex honesto fine, ac sine scandalo, debitæ modestiæ limites non excedendo, non ideò sunt condemnandi.

Ratio: Venatio secundùm se est res indifferens. Ergo potest fieri licita, vel illicita, nimirum ex circustamntiis personæ, finis, temporis, ac modi.

Hoc certum est, quòd Monachis, ac Religiosis Venatio adhuc strictiùs sit prohibita, eorumque professionem magis dedeceat.

Oppono 2. Piscatio Clericis, ac Religiosis non est tam strictè interdicta, cur ergo Venatio?

Disparitas est: Tum quia ex piscatione non sequitur inconvenientia, uti dictum est sequi ex Venatione. Tum etiam quia pro piscatione stant exempla Apostolorum Luc.5. v.4. unde S. Hieron. c.11. dist.86. ait: *Penitus non invenimus, in Scripturis sanctum aliquem Venatorem, Piscatores invenimus sanctos.*

*Resp.*4. Rectè prohibetur Venatio certis anni temporibus, quibus animalia vel sunt gravida, vel parturiunt, vel tempore nivium, quo facilior est eorum captura, ne nimium deficiant. Item ne fiat certis instrumentis, quibus soboles extinguitur, vel abigitur. Item ne fiat in alieno fundo.

*Resp.*5. Potuerunt Principes justè subditis prohibere Venationem.

Rationes justæ sunt. 1. Ne ex permissa cuivis venandi licentia omninò pereant animalium species. 2. Ob convenientem Principis sustentationem, & recreationem. 3. Ut subditis tollatur occasio tenendi arma periculosa, quibus ad bellum intestinum se armare possent.

Si ergo lata est lex prohibens subditis Venationem, tenenturne etiam exteri ea Lege?

Affirmo Ratio: Ad populi gubernationem moraliter necesse est, ut qui ei vel ad tempus se admiscent, ejusdem populi institutis se conforment.

*Resp.*6. Princeps tenetur resarcire damna, quæ ex reservata Venatione, vel ex Venationis exercitio, quo segetes, v.g. conculcantur, subditis inferuntur.

Ratio. Quia par non est, ut Princeps capiat delectationem cum damno aliorum. Excusatur tamen, si populus liberè consentiat.

Ratio: Quilibet enim suo juri cedere potest.

Dixi, liberè, id est, non coactè, nec ex metu reverentiali erga Principem.

*Resp.*7. Quando Principes, & Domini aliis prohibent Venationem, non debent imponere pœnas crudeles, & excessivas: sufficit enim pro prima vice transgressorem punire pœna pecuniaria; pro 2. dupla: pro 3. addatur aliquid aliud. Contra æquitatem verò est pœna mortis, mutilatio membri, & similia, ait noster Lublino citans Rodriquez.

Ratio: Quia hæc Pęna non esset proportionata delicto, sed excedens; vita enim hominis indubiè pluris æstimanda est, quàm bestia.

*Resp.*8. Feram, quæ agrum tuum vallat, si damnum, feram abigendo, aut aliter avertere ne-

nequeas, licièt occidis, ita ut occiſor præcisè ex hac cauſa puniri non poſſit, modò probare poſſit damnum aliter avertere ſe non potuiſſe.

Ratio: Homo cum moderamine inculpatę tutelæ poteſt occidere hominem invadentem, de quo infrà Tract.9. Exam.2. num.28. cur non & feram?

Piſcatio, Aucupium.

QUÆRO III. Quid de his judicas?

XLII. *Reſp.* 1. Piſcari in aquis, aut fluminibus communibus, licèt ſit prohibitum, non tamen eſt peccatum mortale, niſi magnum fiat nocumentum: nec piſces capti ſunt reſtituendi.

Ratio patebit infrà de lignatione in ſylvis communibus.

*Reſp.*2. Piſcari in alieno vivario clauſo, furtum eſt.

Ratio: Quia illi piſces pertinent ad dominum ſuum.

*Reſp.*3. Idem eſt de piſcatione in loco alieno, etiam non circumſepto, ſi piſces non ſunt ibi, niſi ex eo, quòd dominus eos ibi poſuerit.

*Reſp.*4. Si piſces ruptis ſeptis emigrent, & non ſit ſpes reditus, vel recuperationis, fiunt primò occupantis.

Ratio: Quia redeunt ad naturalem libertatem

*Reſp.*5. Idem de avibus, perdicibus, phaſianis: &c.

Reſp. 6. Si piſces contineantur in lacubus magnæ amplitudinis, ſive arte, ſive natura, circumſeptis, ita ut nunquam fuerint capti, nec ibi repoſiti, & aqua ex lacubus non poſſit educi, nec piſces pro libitu extrahi, piſces non ſunt eo ipſo ſub dominio ejus, qui eſt dominus lacus.

Ratio patet n.40. ad R.6. ibid.

*Reſp.*7. Volucres ſylveſtres vagabundæ fiunt primi occupantis, niſi certo loco claudantur juxta dicta.

*Reſp.*8. Rectò prohibetur piſcatio, & aucupium iſtis inſtrumentis, quibus vel piſcium, vel avium ſoboles penitùs extinguitur, vel abigitur, ut ſit immittendo aquis, vel ſylvis eos cibos, quibus aves, vel piſces moriuntur, & aqua inficitur. Si quis non multùm noceret, mortaliter non peccaret.

Nota, quòd jure communi cuivis quidem liceat piſcari in mari, & publicis fluminibus de facto tamen Reges, Principes, Reſpublicæ, & Communitates ſibi jus piſcandi reſervarunt, vel aliis elocarunt. Unde conſuetudines locorum ſunt obſervandæ.

QUÆRO IV. Quid de his ſentis?

XLIII *Reſp.*1. Columbaria ſunt licita, niſi alicubi ſint ſpecialiter prohibita.

Ratio: Tum quia jam præſcripta conſuetudo omnium ferè gentium. Tum etiam, quia etſi tempore meſſis, & ſeminis columbæ alantur ex ſeminibus terræ mandatis, vel collectis, per hoc tamen non damnificant, quia ſpicas erectas non decernunt, ſed tantùm colligunt grana delapſa, uti & tempore ſeminis non detegunt grana, quæ terra obtexit, ſed ſolùm ea, quæ jacent in propatulo, aliàs peritura, ut patet ex eo, quod in agro (in quo columbarium eſt ſitum) non minus frumenti colligatur, quàm in aliis vicinis.

*Reſp.*2. Quoad columbaria maximè attendenda eſt conſuetudo loci, quæ ſi ſit, ut columbę alantur domi, vel in agris propriis, peccat dominus eorum, & tenetur ad reſtitutionem, ſi vicini ab iis damnificentur.

Ratio: Qui volens eſt cauſa damni proximi, peccat, & tenetur compenſare.

*Reſp.*3. Si columbæ retineant conſuetudinē redeundi ad ſuum columbarium, furtum committit, & ad reſtitutionem tenetur, qui eas capit, rapit, vel occidit in alieno columbario, vel extra illud. Si eam conſuetudinem amiſiſſe credantur, licitè capiuutur.

Ratio: Qia in 2. caſu cenſentur ſub nullius eſſe dominio, ſecùs in primo.

*Reſp.*4. Licitum quidem eſt ſine fraude apponere bonum pabulum ad nutriendas proprias columbas, licèt ea occaſione indirectè attrahantur alienæ: aſt uti ſeminibus alienas columbas directè attrahentibus, non eſt licitum, ſed lege poſitiva prohibitum, niſi fortè eſſet alicubi conſuetudo, ut cuivis promiſcuè liceat alterius columbas quovis licito modo ſibi attrahere. Patet

*Reſp.*5. Qui capit columbas extra leucam a Lege taxatam, non peccat, nec tenetur ad reſtitutionem.

Ratio: Quia jam cenſentur eſſe communes.

Lignatio. Paſtio.

QUÆRO V. Quid de his?

XLIV. Ante R. Nota, quòd Reſpublica ſuis civibus lignationem, vel paſtionem in paſcuis, vel ſylvis communibus poſſit juſtè prohibere, ſaltem ſecundùm certum modum, & menſurā v.g. ne tali tempore paſcāt, talem ſtirpem, ligna naſcentia, arbores majores excidant, cùm hoc bono publico, valdè expediat. Dixi, *ſecundùm certum modum*, quia abſolutè, & totaliter id inhiberi non poſſe videtur, niſi aliundè ſibi poſſint providere. Cùm enim ſinguli habeant jus exinde ſibi providendi, abſq; ſuo conſenſu eo jure ſpoliari nequeunt. Hoc notato

*Reſp.*1. Qui eſt membrum Communitatis alicujus pagi, vel oppidi, ſi contra prohibitionem pro familiæ ſuæ neceſſitate in ſylvis, communibus ligna cædat, non peccat mortaliter, nec tenetur ad reſtitutionem, modò non faciat magnam ſtragem.

Ratio: Quia non accipit alienum, ſed quod ſibi cum aliis commune eſt: Quia tamen contra

tra prohibitionem facit, ordinariè tenetur ad persolvendam mulctam post sententiam Judicis.

*Resp.*2. Si in casu posito fiat magna strages, & damnum, sylvam vastando, ligna prohibita, vel nascentia, vel majora nobiliora abscindendo, est grave peccatum, & incurritur onus restitutionis.

Ratio: Quia tunc non potest præsumi, quòd Respublica solùm prohibuerit sub pœna.

*Resp.*3. Si tamen in hoc casu certum esset, Rempublicam sola pęna contentari, quod colligi potest ex eo, si a deprehensis tantùm exigat pœnam, aut mulctam, non verò damni compensationem, tunc a restitutione quidem excusatur, sed non a peccato. Patet.

*Resp.*4. Si Sylva a Republica sit alteri vendita, vel elocata, alii sine peccato non possunt in ea ligna cædere. Idem est, si sylva spectet ad privatas personas.

Ratio: Quia est acceptio rei alienæ invito domino. Ergo est furtum.

Oppono: Non est fur, qui in loco alieno non circumsepto venatur. Ergo nec in hoc casu.

Neg. conf. Quia arbores sunt proprii fructus sylvarum, non item animalia per sylvã vagantia

Quid tenes de iis, qui ligna sicca cædunt? quidve de pauperibus?

Dico: Non condemno eos peccati mortalis, & hoc ob tacitum, vel præsumptum consensum dominorum talia ligna parùm æstimantium.

*Resp.*5. Qui cædunt ligna in sylva oppidi vicini, mortaliter peccant, & tenentur restituere.

Ratio. Quia accipiunt aliena.

*Resp.*6. Excusari tamen possunt saltem a restitutione, si incolæ unius oppidi vicissim in sylvis alterius oppidi consueverunt ligna cædere.

Ratio: Quia tunc est mutua compensatio.

Idem est, si certò existimetur, vicinos sola mulcta a deprehensis exacta esse contentos.

Hæc mulcta potestne esse corporalis?

Dico, minimè, sed debet esse pecuniaria, & moderata; cùm tales, licèt reverà furtum committant, infamia tamen furium notari non soleant.

XLV. *Resp.*7. Quod dictum est de lignatione, proportionabiliter dicendum est de pastione.

Addo tamen duos casus. 1. Excusatur viator necessitate compulsus pascens equum in vicinis pratis. *Ratio*: Quia necessitas legem non habet. 2. Si animal sine tua culpa amissum depascat alienum, & velis potiùs relinquere animal, quàm restituere damnum, es liber a restitutione. L. 1. ff. si Quadrupes pauperiem fecit.

Quid sentis de herba, quæ post fruges jam collectas in proprio alicujus agro restat, vel posteà crescit, estne communis cunctis illius territorii incolis?

Dico: Pensandum est ex locorum consuetudine, & legibus; plerumque non censetur esse communis.

Gemma, & Vena Metallica.

QUÆRO VI. Cujus sunt, si inveniantur?

XLVI. *Resp.*I. Lapilli, gemmæ, corallia, &c. in littore maris, promontoriis, vel fluminibus inventa, sunt primi occupantis. Ita S. Tho. infrà q.66, art.5. ad 2.

Ratio; Quia domino carent.

*Resp.*2. Stando in jure naturæ, & Gentium mineralia, & venæ metallicæ auri, & argenti, etiam antequam inveniantur, non censentur inter bona domino carentia, sed spectant ad dominum fundi, si in eo sint.

Ratio: Quia tales venæ, vel sunt pars fundi naturaliter ei agnata, nimirum si non renascantur metalla; vel marmora ibi excisa; vel sunt fructus fundi, putà, si renascantur. Et tunc etiam cedunt usufructuario.

Resp. 3. Si inveniantur in loco publico, stando in eodem de jure naturæ, & gentium, sunt inventoris tanquam primò occupantis.

Ratio: Quia stando in hoc jure censentur inter bona, quæ nullius sunt.

*Resp.*4. De facto, seu jure humano positivo Civili, & particulari regnorum, talia mineralia applicantur ad Cameram Principis: Æquitas tamen reverà postulat, ut & domini fundi habeatur ratio (præsertim si ipsemet invenire potuisset) & ut inventor largiter remuneretur.

Thesaurus inventus.

QUÆRO VII. Cujus hic est?

XLVII. Ante R. prodictis, & dicendis Nota, varia esse bona, quæ dicuntur inventa. 1. Illa, quæ adhuc in nullius fuerunt dominio; de quibus mox in R.1. ad Q.6. dictum est. 2. Quæ dominum habuerunt, sed a longo tempore habere desierunt, uti sunt, quæ longo tempore in mari fuerunt submersa, & fortuitò sunt ejecta, vel extracta. Et hæc etiam sunt primò occupantis, nisi obstet alia lex loci. 3. Bona derelicta, uti sunt, quæ dominus ipse a dominio suo abiicit. Et hæc sunt primi occupantis, cùm sint nullius juxta S. Thom. infrà q.66. art.5. ad 2. v.g. missilia, seu nummi in certis solemnitatibus in populum spargi soliti. Omnia illa bona habentur pro derelictis, quando, etsi de voluntate expressa domini non constet, attamen dominus, cùm facilè possit, ea recuperare negligit, nec putatur alius ejus nomine repetiturus, nec ipse arbitrio prudentis videtur desiderare, ut restituantur. Hinc bona in tempestate in mare projecta, vel sub incendio posita ad plateam, non sunt derelicta. 4. Bona vacantia, quæ nimirum remaneant post domini mortem, nullo hęrede relicto sal-

saltem cognito. Et hæc devolvuntur ad fiscum. Excipitur, si Peregrinus alicubi moriatur intestatus, ejus enim bona ita vacantia juxta auctēticam, *omnes peregrini*, sunt eroganda in pias causas ab Episcopo loci ex præsumpta mente morientis. 5. Sunt bona, quæ nascuntur ex visceribus terræ; de quibus dictum est in R. 2. ad Q. 6. 6. Sunt Thesauri inventi. Est autē Thesaurus nihil aliud, quàm *vetus depositio pecuniæ, cujus non extat memoria*, ut jam dominum non habeat. Ubi per pecuniam intelligitur etiam alia res mobilis pretiosa, v. gr. annuli, gemmæ, scyphi, armillæ aureæ, vel argenteæ, &c. Dicitur *vetus*, id est, pecunia a vetustiori tempore abscondita. 7. Bona incerta, seu perdita, id est, quæ quidem creduntur habere dominum, sed is ignoratur, ut si gemmam, vel armillam argenteam, vel auream, vel marsupium pecunia plenum invenias in via. Hic sermo est de sexta; & Q. 10. erit de septima significatione. Unde

Resp. 1. Stando in solo jure naturæ, & Gentium Thesaurus inventus transit in dominium inventoris. Ita S. Thom. infrà q. 66. a. 5. ad 2.

Ratio: Quod nullius est, est primò occupantis stando in præfato jure: Sed Thesaurus censetur esse nullius, cùm enim non sit pars agri (sicut mineralia, & venæ metallicæ) dominus agri non statim ejus dominium sibi attribuere potest. Ergo.

Resp. 2. Spectando jus positivum, ac particularia cujusvis Provinciæ statuta, quæ in similibus sunt servanda. 1. Thesaurus in proprio fundo inventus totus est inventoris. 2. Si in fundo alieno, etiam Principis, fortuitò repertus sit, medietas est inventoris, & medietas Domini fundi juxta S. Thom. loc. cit. 3. Si non requisito Domino fundi ex industria sit quæsitus, & inventus, inventor potest quidem expensas a se factas deducere, ast Thesaurus totus est Domini fundi. 4. Repertus arte magica, sive in proprio, sive alieno fundo, est fisci. 5. Si quis sciens in alterius agro latere Thesaurum, & Domino non manifestans, tantùm ab eo petat licentiam quærendi, Thesaurus repertus est totus Domini fundi. *Ratio*: quia licentia per errorem concessa pro nulla habetur. 6. Si Dominus fundi consentiat, ut alius in ejus fundo Thesaurum quærat, standum est conventioni factæ: si verò nulla conventio facta sit, Thesaurus totus est inventoris: Quia tunc Dominus videtur cessisse juri suo.

Resp. 3. Ubi consuetudo tenet, & viget, thesauros esse Principis, illa est servanda.

Ratio: Licèt bona, quorum dominus non extat, jure Gentium concedantur primò occupanti, potest tamen Respublica ea sibi attribuere pro bono communi, qua applicatione facta non sunt communia. Ergo.

QUÆRO VIII. Si quis sciat in agro latere Thesaurum, & antequam eum eruat, emat agrum, sitne dominus thesauri?

XLVIII. *Resp.* Probabiliùs affirm. prout indicat S. Thom. qu. 66. cit. art. 5. ad 2. dicens: *Propter quod in parabola Evangelii dicitur Matth. 13. de inventore Thesauri absconditi in agro, quòd emit agrum, quasi ut haberet jus possidendi totum thesaurum*. Et Christus laudat prudentiam negotiatoris, ut ibidem videre est.

Ratio 1. Talis eruit thesaurum ex loco proprio, nec priori domino tenebatur indicare, ibi latere thesaurum. Ergo.

2. Scientia emptoris circa ea, quæ non sunt de substantia rei, non auget ejus valorem: Sed si ignoraret latere thesaurum, licitè agrum eo pretio emeret. Ergo & si sciat.

3. Justum rei pretium non sumitur ab utilitate, quam emptor ex ea capit, sed ex communi hominum æstimatione. Ergo & dictus ager justè emitur ex tali æstimatione.

4. Emptor non acquirit dominium thesauri ex alterius venditione, sed ex inventione, & apprehensione. Ergo.

Oppono 1. Qui vili pretio a rustico, valorem ignorante, emit pretiosum lapidem, tenetur venditorem admonere, aliàs tenetur ad restitutionem. Ergo similiter, &c.

2. Ager cum thesauro valet, v. g. decem millia. Ergo si ematur solùm trecentis, est magna inæqualitas. Ergo injustitia, &c.

3. Ante dictum est, quòd qui in alieno agro invenit Thesaurum, teneatur dimidium dare domino fundi. Ergo non potest emere, ut totum thesaurum sibi reservet. Prob. Conf. Dominus agri jam habet jus acquisitum ad dimidiam partem thesauri: Sed per talem emptionem ea medietate fraudatur. Ergo.

Ad 1. R. Neg. conf. Disparitas est, quia rusticus ille deciperetur quoad substantiam rei, in nostro autem casu thesaurus non est de substantia fundi, nec dominus fundi est dominus thesauri, nisi eum inveniat, & apprehendat; & vendit agrum solùm ratione superficiei. Sicut ergo, qui currenti pretio emit equum (quem vidit in flumine hausisse margaritam, quam postea eximit, & tacet) licitè emit, & obtinet dominium margaritæ, cùm illa non sit de substantia equi. Et pharmacopola agnoscens magnam utilitatem in herba, aliàs inutili, & quæ in fasce herbarum continetur, ut cum aliis in pabulum jumentorum vendatur, potest illum fascem emere communi pretio. Ergo similiter. Vide ad Q. 9.

Ad 2. neg. ant. vel dicitur esse verum, si thesaurus non ignoratus æstimetur.

Ad 3. neg. conf. Quia in casu nostro thesaurus non eruitur ex fundo alieno, sed proprio. Ad prob. neg. maj.

QUÆRO IX. Si thesaurus sit absconditus in re mobili, v. g. sacco lana pleno, vel pecunia

cunia in pane, cujus thesauri venditor, vel donator nullam habet notitiam, emptor, vel donatarius sitne dominus thesauri sicut lanæ?

XLIX. *Resp.* consequenter ad prædicta, Affirm.

Ratio: Quia prior Dominus sacci, vel panis, cùm latentis illius thesauri nullam habuerit scientiam, non intendit illum occupare. Ergo non efficitur ejus dominus, immò nec possessor; qui enim nescit, non possidet thesaurum, licèt habeat jus ante alios eum occupandi. Et supponitur, quòd non sciatur de ullo alio vero domino talis thesauri.

Bona incerta, seu perdita.

QUÆRO X. Cujus sunt, dum inveniuntur?

L. *Resp.* 1. Certum esse, quòd ante talium bonorum applicationem inventor teneatur (ex suppositione, quòd ea acceperit, licèt absolute potuisset relinquere in loco, ubi erant, diligenter inquirere eorum dominum per proclamationes, vel affixas schedulas, cui, si compareat, sunt restituenda. Si inquiri non possit, consilium saluberrimum est, ea in pauperes, aut publicos, & pios usus erogare, maximè si inventor non egeat. Si verò ipse indigens sit, potest sibi totum, vel partem pro sua necessitate applicare, optimè verò faciet, si adhibeat ad hoc consilium Prælati, vel Confessarii. Si inventor dictam diligentiam non adhibeat, peccat, & tenetur restituere, juxta illud S. Augustini: *Si quid invenisti, & non reddidisti, rapuisti.*

Resp. 2. Si dominus compareat, postquam res in pauperes, vel pios usus est erogata, si quid de re, vel pretio ejus restet, tenentur hoc pauperes domino restituere, nisi ipse remittat.

Ratio: Quia in distributione involvebatur hæc tacita conditio: Si dominus non compareat.

Resp. 3. Probabilius videtur, quod stando in solo jure naturæ, & etiam communi, Civili, & Canonico, bona inventa, quorum dominus diligenter inquisitus adhuc nescitur, inventor salva conscientia sibi retinere possit, licèt non egeat; & non teneatur expendere in pios usus.

Ita indicat S. Tho. q. 66. cit. art. 5. ad 2. dicens: *Quædam verò res inventæ fuerunt de propinquo in alicujus bonis, quæ si pro derelictis habeantur, & hoc credat inventor, licèt eas sibi retineat, non committit furtum.*

Ratio 1. Nullus textus juris potest adduci, qui contrarium afferat.

Nam I. ex authentica, *Omnes peregrini*, quam adversarii obiiciunt, loquitur de bonis intestatis, ut anteà dictum. Et C. *cùm tu*. de Usuris, tantùm loquitur de bonis injustè, & ex delicto, utpotè per usuram acquisitis, quæ retineri non possunt. Et ideò in defectu domini eroganda sunt pauperibus, inventio autem est licita acquisitio, ait noster Corradus. Similiter S. Tho. quem nobis obiiciunt ex q. 62. art. 5. ad 3. expressè loquitur de bonis incertis injustè acquisitis, quorum dominus diligenter inquisitus ignoratur, ut patet ex textu. Ergo.

Ratio 2. Bona inventa, quorum dominus facta sufficiente inquisitione non potest inveniri, habentur pro derelictis. Ergo sunt nullius. Ergo primi occupantis. Ergo non sunt necessariò eroganda pauperibus.

Ratio 3. Naturalis ratio dictat, ut bona expendantur juxta interpretativam voluntatem prioris possessoris: Sed hæc est, ut maneant penes inventorem. Ergo. Min. prob. Voluntas interpretativa prioris possessoris est, ut bona maneant in tali statu, quò faciliùs possit ea recuperare: Sed potest ea faciliùs recuperare si maneant apud inventorem, quia interdum casu ab ipso domino, vel ejus hæredibus possunt agnosci, v. gr. si sint vestes, gemmæ, libri, &c. usque dum, vel vetustate temporis res omninò pereat, vel possessor præscribat. Ergo.

Ex his ruit fundamentum adversariorum dicentium, interpretativam voluntatem prioris domini esse, ut expendantur pro salute animæ ejus: adeòque in pios usus. Nam contrarium mox probatum est.

Resp. 4. Bona inventa (etiam facta sedula domini inquisitione) non statim sunt inventoris, ut domini, sed ut possessoris. Proinde, si dominus compareat, antequam elabatur tempus præscriptionis, tenetur ei restituere: secus, posteà.

Ratio: Usque ad terminum præscriptionis inventor ob veri domini ignorantiam solùm se habet ut possessor bonæ fidei, quæ bona fides cessat domino comparente: Sed elapso termino præscriptionis, transfertur dominium. De quo posteà. Ergo. Vide infrà in hoc Tract. Exam. 7. num. 116.

Accessio, Alluvio, Inædificatio.

QUÆRO XI. Quid sunt, & quomodo transferunt Dominium?

LI. *Resp.* 1. Accessio est, qua res accedit ad eam, quæ tua est, vel bona fide putatur esse tua, & ex hoc fit tua. Est duplex, una naturalis, altera industrialis. Naturalis fit, vel per nativitatē, ut patet in partu servæ, fœtu pecoris, in plantis, & arboribus in solo nostro natis. Vel fit per alluvionem, quæ est incrementum, quod ab alluente fluvio uni demitur, & alteri adiicitur. Hoc incrementum, vel fit latenter, ut dum vi fluminis quasi insensibiliter uni ripæ quid demitur, & alteri adiicitur; Vel fit patenter, ut si impetus fluminis manifestè ab una ripa partē avellat, & alteri adiiciat, vel novas insulas faciat, vel alveum fluvii totaliter mutet. Accessio

indu-

industrialis fit per industriam, qua quid implantatur, inseritur, inædificatur, intexitur, scribitur, pingitur, &c.

Resp. 2. Accessio per nativitatem tribuit dominium. Sic dominus servæ (licèt pater sit liber) fit dominus prolis.

Ratio: *Quia partus sequitur ventrem*. Idem st de fœtu pecoris, de plantis, quæ crescunt x fundo.

Ratio: Quia accessorium sequitur suum principale, ut habet Reg. Juris.

Resp. 3. Per Alluvionem latentem acquiritur dominium soli accrescentis, non verò per patentem, nisi dominus partis avulsæ habeat eam pro derelicta.

Resp. 4. Insula in medio fluminis nata, si ab utraque ripa æqualiter distet, est communis inter illos, qui in utroque littore habent prædia, si uni ripæ est propior, spectat ad eum, cujus est fundus illius ripæ. Ita Juristæ.

Resp. 5. Si flumen antiquo, & naturali alveo relicto occupet alium cursum, alveus relictus spectat ad eos, quorum sunt prędia propinquiora: è contra alveus de novo occupatus fit publicus, modò non transitoriè, sed longo tempore a fluvio occupetur.

Resp. 6. Accessionis industrialis regulam significant hi versus:

Quidquid plantatur, seritur, vel inædificatur,
Omne solo cedit, radices si tamen egit.

Resp. 7. Qui in proprio solo ædificat ex materia aliena, fit dominus ædificii cum onere satisfaciendi domino materiæ.

Ratio: Quod solo inædificatur, solo cedit.

Resp. 8. Si quis ex sua materia ædificat in solo alieno, ædificium est illius, cujus est solum; & si ædificaverit sciens esse alienum, in foro externo pro sua materia nihil exposcere potest, licèt domus diruatur.

Ratio: Quia censetur donasse, vel temerè ædificasse. *Excipe*, nisi fortè hac ratione utiliter gesserit negotium absentis.

Resp. 9. Si bona fide ædificavit in alieno solo, credens esse suum, debent ei a domino fundi expensæ, & pretium materiæ refundi.

Ratio: Quia par non est, ut dominus soli locupletetur cum detrimento innocentis inædificantis.

Resp. 10. Sine consensu Principis non licet in publicis fluminibus ædificare molendinum.

Ratio: Ne impediatur publicus usus Navigationis.

Resp. 11. In flumine proprio, ac privato potest quis sine speciali licentia construere molendinum, si per illud priori, & antiquiori non auferatur commodum naturale, & necessarium molendi, quod est aqua.

Ratio: Novus molitor non potest detinere aquam in præjudicium prioris.

Resp. 12. Si ex constructione novi molendini antiquiori decrescat frequentia eorum, qui asportant frumenta ad molendum, nulla fit injustitia.

Ratio: Prioris molendini dominus nullum acquisivit jus in homines frumenta afferentes, cùm ea pro sua libertate possint portare, quò placuerit.

Resp. 13. Si sit consuetudo loci, ne cum damno aliorum erigatur novum molendinum, antiquiores molitores possunt illud impedire, si probent se damnificari. Non tamen possunt impedire, quin illud extruat præcisè pro proprio frumento, aqua non ex publico, sed ex proprio flumine derivata. Sed in his omnibus praxis, & consuetudo loci attendenda est.

Plura de prædictis modis acquirendi dominium dici possent, sed hæc propriè spectant ad Juristas, in quibus videantur.

EXAMEN IV.

De modo acquirendi per Præsumptionem, Promissionem, Donationem, Testamentum, Ludum, & Sponsionem.

Præscriptio, & Usucapio.

QUÆRO I. Quid sunt, & quomodo Dominium transferunt?

LII. *Ratio* 1. Præscriptio (prout in præsenti sumitur) est illa exceptio, quæ opponitur domino vindicanti rem suam ab alio, per tempus a Lege definitum, & conditionibus ad id requisitis possessam. Vel, Est acquisitio dominii, vel alieni juris sive realis, sive personalis peremptio, per continuationem temporis lege definiti, aliasque conditiones requisitas.

Usucapio est acquisitio dominii per continuationem temporis lege definiti. Vocatur verò usucapio, quia per usum aliquid capitur ut suum.

Resp. 2. Inter Præscriptionem, & Usucapionem aliqui sic distinguunt, quòd prima sit immobilium, ut sunt vineæ, agri, &c. altera mobilium, ut sunt pecora, libri, vestes, &c. Sed hæc doctrina communiter reiicitur. Quia ex Instit. de Usucap. in principio patet, quòd usucapio etiam sit immobilium. Unde alii melius distinguunt, quòd usucapio propriè tantùm conveniat rebus corporalibus, ut sunt, quæ mox notavimus: Præscriptio verò tam corporalibus, quàm incorporalibus v. gr. juribus, &c. Hinc omnis præscriptio est usucapio, non tamen è contra, quia prima latiùs patet. Sicut omnis homo est animal, sed non è contra. Hodie tamen communiter pro eodem sumuntur.

Resp. 3. Præscriptio legitima, seu quæ fit cum requisitis conditionibus assignandis, etiam in foro conscientiæ transfert dominium ab uno, etiam nesciente, & nullatenus rem suam negligente, in alium.

Ratio: Juxta communem DD. sententiam Leges humanæ, etiam civiles, non solùm possunt mihi præcipere, ut pro salute boni communis bona mea alteri tradam, sed etiam bono communi sic requirente, me invito, eorum dominium possunt transferre in alios, & hoc etiā in foro conscientiæ; nam etiam in eo membra, uti sunt cives in Republica, tenentur succurrere suo corpori. *Subsumo*: Sed leges præscriptionis maximè stant pro bono communi. Ergo tenent etiam in foro conscientiæ. Min. prob. Ad bonum commune maximè conducit, ut sint certa rerum dominia, tranquilla possessio, ut tollatur longi temporis error, ne lites protrahātur, ne homines in suis juribus, & rebus conservandis sint negligentes: Sed hæc omnia respiciunt Leges præscriptionis, statuentes certi temporis spatium pro rebus inquirendis. Ergo.

Confirm. Sacri Canones dictis Legibus assistunt. Nam ut patet ex Concilio Lateranensi relato in cap. fin. de præscript. tantùm præscriptionem cum mala fide ratione peccati excludunt. Ergo supponunt præscriptionem cum bona fide a peccato, & a restitutione immunem esse, licèt elapso præscriptionis termino superveniat cognitio fuisse alterius.

Nota. Quando damnatur præscriptio, sermo est de ea, quæ est cum mala fide.

Oppono: Locupletari quis non debet cum alterius detrimento, ut habet Reg. Juris. Item Respublica non potest invitum spoliare re sua, nisi ratione delicti, vel nisi ipsa indigeat: Sed hoc fit per Leges præscriptionis. Ergo sunt injustæ.

Ad hoc dico sub distinct. Id non posse quidem fieri privata, bene tamen publica auctoritate, & bono communi sic exigente, ut probatum est.

Resp. 4. Conditiones legitimæ Pręscriptionis sunt quatuor:

Primo: Res apta præscribi. Pręscribi autem non possunt, quæ jure divino alicui competūt, ut Jurisdictio Papæ. Nec quæ jure naturæ sunt prohibita, v.g. fornicatio. Nec quæ jure Civili, vel Canonico sunt prohibita alienari, v.g. res, & loca sacra, religiosa, vel publicis usibus deputata, ut pontes, via publica, &c. Nec jura spiritualia, v.g. jus decimandi, beneficia conferendi, &c. a Laicis præscribi possunt contra Ecclesiasticos. Nec obedientia, nec visitatio, sic ut nulli quis subsit, a nemine visitetur, &c.

2. *Conditio*: Bona fides, id est, credulitas, qua quis prudenter sibi persuadet, rem, quam possidet, esse suam, vel saltem inculpabiliter nescit esse alienam. Unde crassa ignorantia non facit bonam fidem, uti nec dubium, quamdiù hoc manet. Licèt ergo jure civili tantùm ab initio requiratur bona fides, & mala fides superveniens, præscriptionem non impediat, jus tamen civile in hoc est correctum a jure Canonico. Unde est Regula 2. Juris in 6. *Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit*. Ergo nulla planè datur præscriptio sine bona fide.

Tertia: Justus titulus. Quid sit titulus, & quotuplex, nimirum verus, & pręsumptus, vide Exam. 2. n. 19. Ad præscriptionem sufficit titulus præsumptus, & putativus loco cit explicatus. Quandoque etiam præscriptio bonæ fidei procedit sine titulo, ut si quis 30 vel 40. annis rem possideat, immemor tituli, ex quo eam possidere cœpit. Idem est in Præscriptione 100 annorum contra Ecclesiam Romanam, & 40. contra alias, in quibus non requiritur probatio tituli, sed bona fides. Deficiente titulo ostendendum est tempus immemoriale possessionis, quod tempus est, cujus initii nulla extat memoria, etiam apud seniores.

Quarta conditio est, Possessio, & quidem tempore legitimo continuata. Nam ita habet Reg. 3. Juris in 6. *Sine possessione præscriptio legis non procedit*. Quid, & quotuplex sit possessio, vide in hoc Tract. Exam. 2. n. 20.

Tempus Præscriptionis est diversum pro diversitate rerum. Res mobiles, id est, quæ loco moveri possunt, v.g. pecuniæ, vestes, naves, animalia, &c. privati hominis, vel cujuscunque Ecclesiæ, etiam Romanæ, cum titulo præscribuntur triennio; sine titulo 30. annis. Res immobiles, seu quæ loco moveri non possunt, ut prædia, domus, census, & redditus annui, beneficium, officium, &c. si sint privati hominis, præscribuntur 10. annis inter præsentes, & 20. annis inter absentes. Præsentes censentur, qui domicilium habent in eadem civitate, vel Provincia: absentes, qui in diversa Provincia, vel remota parte ejusdem Provinciæ. Nullo titulo interveniente res immobiles privatorum præscribuntur 30. annis.

Ad præscribenda bona immobilia contra Ecclesias, aliaque pia loca requiruntur 40. anni Contra Ecclesiam Romanam 100. anni. Contra Ordinem S. Benedicti 60. Mendicantium, & eorum, qui cum illis participant, juxta Molinam, & Lessium, 100. anni.

Resp. 5. Contra Pręscriptionem in quibusdam casibus datur restitutio in integrum; Quæ nihil est aliud, quàm quoddam beneficium, seu remedium juris, quod facta præscriptione relinquitur priori domino, ut Judicis auctoritate possit restitui in statum pristinum, seu in dominium, & possessionem rei amissæ. Unde in tali casu, qui præscripsit, tenetur restituere post sententiam latam.

Resp. 6. Contra Præscriptionem, etiam longissimi temporis, restitutio in integrum conceditur Minorennibus, uti & Ecclesiis, Hospita-

pitalibus, aliisq; piis locis, quæ in favorabilibus æquiparantur cum minoribus, & pupillis. Majoribus autem hoc beneficium non conceditur, nisi ex causa, quam Judex legitimam æstimaverit, qualis v.g. est, si legitimè constet, quod quis propter absentiam causa Reipublicæ, vel Studiorum causa, &c. præscriptionem litis contestatione interrumpere non potuerit.

Hæc de Præscriptione Theologo sufficiant; plura videantur in Juristis.

Promissio.

QUÆRO II. Quid est, & quomodo per eam transfertur Dominium?

LIII. *Resp* 1. Promissio est deliberata, & spontanea fidei obligatio, alteri facta, de re licita, possibili, ipsique grata.

Dicitur *deliberata*, id est, facta scienter, & volenter; & *spontanea*, id est, non extorta metu, vel fraude. Dicitur 2. *fidei*, id est, fidelitatis *obligatio*; tum quia per hoc differt a proposito, etiam firmissimo, quod NB. ne confundantur promissio, & propositum, uti sæpè confundi solent a simplicioribus in materia voti. Tum etiam quia sine animo obligandi promissio est nulla, cùm obligatio sit de intrinseca ratione ejus. De ficta promissione Matrimonii dicetur alibi. Proinde consideranda est intentio promittentis, quæ si solùm tendat ad placendum promissario, vel ad solùm ostendendam animi promptitudinem, non est promissio. Si verò intendat se obligare, sed promissum non implere, subsistit promissio, & obligatio.

Dicitur 3. *de re licita*. Quia nulla potest contrahi obligatio ad peccandum. Unde est regula juris: *In malè promissis fidem servare non expedit.* De quo plura in R.3.

Dicitur 4. *de re possibili*. Quia ad impossibile nemo tenetur. Et hoc verum est, licèt res fiat impossibilis post promissionem. Immò etsi maneat aliqua possibilitas, si tamen ex rerum, vel circumstantiarum mutatione tanta se ingerat arduitas, ut ea præmissa promissor non promisisset, vel certè casum hunc excepisset, non obligat.

Dicitur 5. *grata promissario*. Cùm enim in ejus gratiam promissio fiat, si ei ingrata, vel nociva sit, cessat obligatio.

Resp. 2. Promissio simplex, seu merè gratuita, ac liberalis, homini exteriùs seriò facta, & ab eo acceptata obligat in conscientia: & talem promissionem non servare, est peccatum mortale ex genere suo.

Ratio: Ratio naturalis dictat, fidem etiam hosti esse servandam.

Dixi 1. *exteriùs facta*. Quia ex merè interna non oritur obligatio, ut dicetur posteà.

Dixi 2. *seriò facta*. Quia promissio jocosa non ligat.

Dixi 3. *acceptata*. Nam quamdiù non est acceptata, potest a promittente revocari, & in nullo foro, etiam conscientiæ, obligat. Potest autem acceptatio fieri, non tantùm per ipsum promissarium præsentem, sed & per alium ejus nomine: immò interdum silentium præsentis stat pro acceptatione; cujus intentio acceptandi probabiliter colligitur ex signis, & circumstantiis, ut verum sit illud, *Qui tacet, consentire videtur*. Licèt ergo obligatio promissionis simplicis pro causa directa respiciat solam voluntatem promittentis, attamen acceptatio promissarii est conditio *sine qua non*. Et licèt hæc promissio gratuita non sit de genere contractuum mutuorum in hoc sensu, quòd sit alicujus datio, & receptio, uti sunt emptio, & venditio, bene tamen in hoc sensu, quòd requirat utriusque consensum.

Ratio: patet ex jure naturæ. Nemo enim sola sua voluntate potest facere, quòd res sua pertineat ad alium sine consensu ejus, quia aliàs alterum invitum posset facere suarum rerum dominum, quod est contra lumen naturæ, cùm non possimus inviti, & nolentes acquirere dominium alicujus rei.

Excipitur 1. Pollicitatio, seu promissio (idem est de donatione) facta piæ causæ, quæ non requirit acceptationem promissarii, vel donatarii, sed acceptatur a Deo. *Excipitur* 2. Promissio facta civitati, circa quam jure Civili statutum est, ut non possit revocari, licèt nondum sit acceptata; vel videtur acceptata ab ipsa Lege, seu jure.

Dixi 4. *ex genere suo*. Quia in individuo non implere promissum, potest esse veniale, si nimirum res sit levis.

QUÆRO III. Promissio facta sub conditione turpi, obligatne in conscientia?

LIV. Ante R. Not. Non quæri hìc de promissione rei turpis, & illicitæ; certum enim est, hanc impleri non debere, licèt juramento sit firmata. Quia fides, & juramentum non debet esse vinculum iniquitatis: sed quæritur de promissione rei aliàs licitæ, v.g. pecuniæ, sed sub conditione turpi, seu ob turpem causam, v.g. si mecum fornicatus fueris. Et hæc promissio adhuc est duplex: Una per legem prohibita, ut quando non solùm opus malum, pro quo aliquid promittitur, est lege prohibitum, sed etiam est prohibitum pro eo aliquid dare, vel recipere, sicut est prohibitum, ne aliquid promittatur, vel detur judici, ut injustè judicet. Et de hac promissione etiam non quæritur, nam de ea res per se clara est. Alia est per legem non prohibita: ut quando opus quidem est lege prohibitum, v.gr. meretricium, veneficium, &c. non tamen est prohibitum aliquid dare ratione talis operis secundùm se sumpti, v.g. meretrici ratione lascivi usus corporis. Et de hoc est sermo. Hoc notato

Resp. Promissio sub conditione turpi, ante

quàm cooditio redigatur in actum, non obligat: postquam verò in actum redacta est, in conscientia ligat. Ita habet probabilior sententia.

Ratio 1.p. Ad peccandum non potest dari obligatio: Sed si promissio sub conditione turpi obligaret ante impletam conditionem, daretur obligatio ad peccandum. Ergo. Min. prob. Quia proximum inducere ad peccandum, est peccatum: Sed proximus sic induceretur ad peccandum, nimirum ad implendam turpem cooditionem, v.g. fornicationem. Ergo.

Ratio 2.p. Promissio de re licita, saluti non nociva, nec majus bonum prohibente, est servanda: Sed in præsenti est talis promissio. Ergo. Min. prob. Meretrici post usum corporis dare pecuniam, non est res mala, nec saluti nocet; Quia tunc non datur (ut suppono) intuitu, aut ex complacentia peccati (de quo fortè jam pœnitet,) sed ad servandam fidem datam, vel datur merè gratuitò, & ex liberalitate, & conditio turpis habetur pro non adjecta. Ergo. Hinc l. idem, ff. de contract. ob turpem causam dicitur: *Meretrix turpiter facit, quòd sit meretrix, sed non turpiter accipit, cùm sit meretrix.*

Oppono; In Judicio non datur actio contra talem promissorem. Ergo non obligatur solvere. Disting. Conf. obligatione civili, conc. Naturali, orta ex natura promissionis onerosæ, neg. conf.

QUÆRO IV. Promissio, vel donatio merè interna, homini facta, obligatne in conscientia, transferturque per eam Dominium?

LV. *Resp.* Probabilior est sententia id negans, & ultra asserens, quòd talis promissio, vel donatio possit a promittente celari, ac revocari ad libitum. Ita S.Tho. infrà q.88.a.1. in c. dicens: Promissio, quę fit ab homine homini, non potest fieri nisi per verba, vel quæcunque exteriora sigoa, Deo autem potest fieri promissio per solam ioteriorem cognitionem, quia ut dicitur 1.Reg. 16. Homo videt ea, qoæ parent, sed Deus intuetur cor. Hæc ibj.

Ratio: Promissionem, ac donationem merè interoam celando, ac donatario, vel promissario non manifestando, aut eam revocando, nulla eis fit injuria. Ergo potest celari, ac revocari. Prob. ant. ubi non est jus, ibi non potest esse injuria: Sed qoamdiù interna promissio, vel donatio exteriùs noo manifestatur, ille, cui est facta, nullum habet jus ad rem. Ergo. Min. prob. Ubi non est dominium, non est jus ad rem: Sed per actum merè internum non transfertur dominium rei in alium hominem. Ergo. Min. prob. Omnes Jurisperiti ad translationem domioii requirunt actualem exhibitionem, & acceptionem rei: Sed illa est actus exterior. Ergo.

Confirm. Homo ex sua natura constat corpore, & anima. Ergo sua opera non potest cum alio homine communicare, nisi modo conformi suæ naturæ, nimirum, mediante corpore, & actione externa, seu per voces, & signa sensibilia.

Ex quo fit, quòd in ordioe ad hominem (de Deo est dispar ratio, ut patet ex verbis S.Tho. citatis) interna promissio actu non plus liget, quàm simplex propositum.

LVI. *Oppono* 1. Propter quod unumquodque tale, & illud magis tale, ut habet axioma: Sed promissio, vel donatio externa obligat propter internam, quia voces sunt signa conceptuum. Ergo interna magis obligat.

2. Si oon obligaret, ille promitteos revocando fieret mendax. Prob. Quia mentalis donatio, vel promissio est quædam locutio. Ergo.

3. Solo actu interno, quo quis non vult ampliùs rem habere io boois suis, amittitur dominium, vel possessio rei. Ergo & traosfertur.

Ad 1. dist. min. Si simul suot, conc. mio. secùs, neg. min. Et dist. similiter conf. Non ergo solus conceptus obligat, nec solum externum signū, sed utrumque simul, & unum propter aliud, sic ut voluntas interna sit causa obligationis, & manifestatio externa sit conditio sine qua non; uti & acceptatio. Si ergo promissarius sit absens, si præsens, sit tamen surdus, vel non audiat, adeòque nec per se, nec per alium acceptet, licèt adsint testes, qui audierunt, nulla oritur obligatio in conscientia, sed potest revocari aute acceptationem.

Ad 2. neg. seq. Mendacium enim est falsa vocis significatio cum intentione fallendi, quod oon est in præsenti, quia promittens utitur jure suo, quo (acceptatione nondum facta) actus suos revocare potest.

Sed quid, si promittens, vel donans actum internum firmasset jurameoto?

Dico, Tunc teneri io conscientia, ooo ratione promissionis, sed vi juramenti ob reverentiam divini Nominis in testem vocati. Ad hoc enim sufficit, quòd actus sit licitus, licèt non obligatorius. Quod verum est, licèt promissio sit per vim extorta, v.g. in casu, quo quis latroni mortem minanti promittit 100. florenos.

Ad 3. primò cum Serra neg. ant. estque paritas, & potest actus ille internus etiam ad libitum revocari. 2. Neg. conf. Disparitas est: Quia plus requiritur ad unum, quàm ad alterum, facilius enim est aliquid desinere esse, quàm incipere esse, vel produci in altero. Nam incipere esse est de genere bonorum, booum autem est ex integra causa.

Plura vide infrà in materia de Voto, & Jurameoto.

Donatio.

QUÆRO V. Quid, & quotuplex est? Et qui oam donare possunt?

LVII.

Digitized by Google

LVII. *Resp.* 1. Donatio definitur, quòd sit *datio liberalis, irreddibilis, compensationem non intendens.*

Explicatur: Ad Donationem puram, simplicem, & gratuitam (de qua hìc est sermo) tria requiruntur. 1. Ut quis det ea mente, ut velit rem statim fieri accipientis. 2. Ut in nullo casu velit donum ad se reverti. 3. Ut ex nulla alia causa donet, nisi ut liberalitatem exerceat. Propter primum Donatio est liberalis: propter secundum est irreddibilis: propter tertium, compensationem non intendit.

Ex quo patet differentia Donationis a promissione, hæc enim solùm obligat ad dandum, donatio verò actu dat, suppositis omnibus requisitis.

Resp. 2. Donatio variè dividitur. 1. Alia est strictè sumpta, quæ est merè gratuita, & absque meritis donatarii, de quo ante. Alia est latè sumpta, quæ etiam vocatur remuneratoria, supponens debitum gratitudinis, ex quo inclinat ad retribuendum benefactori juxta mensuram accepti beneficii. 2. Alia est donatio, quæ fit mortis causa; alia inter vivos. Prima involvit respectum ad mortem, & solùm post eam vult rem esse alterius, ideòque pendet, seu suspensa est usque ad mortem Donatoris, & licèt ante eam possit revocari, attamen per eam confirmatur. Altera, scilicet Donatio inter vivos, fit sine cogitatione, vel respectu ad mortem, seu cùm quis ita donat, ut etiam se vivente velit rem absolutè esse alterius. Et est iterùm duplex, una conditionata, quæ dominium non transfert, nisi conditione impleta. Alia absoluta, seu pura, quæ conditione, vel modificatione non afficitur, & hæc seriò exteriùs homini facta, & exteriùs acceptata (si res per traditionem apprehendatur) statim transfert dominium.

Resp. 3. Illi solùm liberè donare possunt, qui habent dominium bonorum, & simul eorum administrationem cum facultate alienandi.

Ratio: Donatio spectat ad regimen, & dispositionem bonorum: Sed hanc habent solùm illi, qui habent dominium simul cum administratione. Ergo.

Ex quo sequitur, quòd ad restitutionem teneatur, qui aliquid accipit ab iis, qui non possunt donare: quales sunt:

1. Infantes, furiosi, & amentes.

2. Qui non habent administrationem bonorum, ut sunt masculi ante annum 14. & fœminæ ante 12. qui sunt anni pubertatis.

3. Prodigi, non solùm, qui jam habent curatorem a Prætore, vel Magistratu positum, sed & quibus (curatore eis nondum dato) rerum suarum administratio est interdicta.

4. Filiifamilias, etsi sint puberes, hi enim sine consensu expresso, vel tacito patris donare non possunt, nisi de bonis castrensibus.

5. Minores 25. annis, qui de suis bonis (quæ nec castrensia, nec quasi castrensia sunt) donare non possunt sine consensu, saltem tacito Curatoris, qui tunc est, quando expendunt juxta mensuram suæ conditionis, & facultatis, prout solet concedi aliis paris conditionis, spectata quantitate Patrimonii, splendore natalium, causa donandi, more patriæ, &c. Vide infrà Tr. 9. Exam. 3. n. 36. de furtis filiorumfamilias.

6. Religiosi tam Superiores, quàm subditi donare non possunt de illis bonis, quorum non sunt domini. De quo suprà.

7. Uxorum donationes quod concernit, Nota: uxorum bona alia esse dotalia, quæ nimirum ab uxore, vel alio dantur ad sustinenda onera matrimonii: alia paraphernalia, quæ nimirum uxor præter dotem accepit a suis. Hęc bona Sylvester explicat dicens: Paraphernum, sive paraphernale dictum est, quasi juxta dotem a *para*, quod est juxta, & *pherna*, dos. Inde dicta sunt paraphernalia bona, ea, quæ habet uxor præter dotem undecunque. In quibusdam tamen locis non habent locum, ubi ex consuetudine vir omnia bona immobilia mulieris recipit in dotem, & omnia mobilia sunt communia. Hæc ille.

Bona dotalia a Germanis in sua vernacula vocantur *das heirath guet*; paraphernalia *das zuegebrachte guet*, quia ex conventione, & pactis conjugum dependet, quantum uxor in dotem dare, & maritus accipere velit, qui vicissim uxori promittit certa bona, vel certam pecuniæ quantitatem doti uxoris proportionatam, seu æqualem, quæ germanicè vocatur *die Widerlag*. Verùm æqualitas illa per consuetudinem est sublata.

Licèt rei dotalis dominium naturale, & quidem sopitum, maneat apud uxorem, ut posteà dicetur, ad eamque pleno jure redeat mortuo marito, dominium tamen ejus civile est penes maritum, qui etiam fructus ejus propter onera matrimonii pleno jure lucratur; potestque pro re dotali contra quemcumque possessorem suo nomine instituere rei vindicationem. Secus est de paraphernis, de quibus solùm uxorio nomine, & tanquam procurator agere potest.

Nisi ergo conjuges aliter inter se cōvenerint, aut loci consuetudo aliter ferat, bonorum paraphernalium, & quæ ex eis comparavit, habet uxor plenum, & perfectum dominium, non solùm directum, sed & utile, ut dictum est suprà in hoc Tr. Exam. 2. n. 22. R. 3. Uti & plenum dominium, ac liberam dispositionem habet quoad ea, quæ supersunt ex certa pecuniæ Summa a Marito accepta ad certum usum, vel familiam, aut partem ejus certo tempore sustentandam, nisi fortè maritus dederit ea intentione, ut sibi reddat, quod supererit. Cæterùm quoad bona dotis, & patrimonii, uxor quidem retinet do-

minium directum, sed administrationem, & usumfructum habet maritus. Idem est de iis, quæ durante matrimonio inter se acquirunt, saltem quoad dimidiam partem, nisi sit alia lex patriæ, vel aliter sit stipulatum.

Loquendo ergo de bonis uxoris, quorum administrationem Maritus habet, potest uxor sine expressa mariti licentia facere eleemosynas, & donationes moderatè, seu in ea mensura, qua eas facere solent aliæ fœminæ ejusdem conditionis, & status, attenta simul necessitate, abundantia, & oneribus familiæ.

Ratio: Nam in iis maritus non censetur rationabiliter invitus; quia per Matrimonium se obligavit ad honestam uxoris sustentationem, quæ hoc videtur includere, & censetur ea computare, qui pro uxore honestam alimentationem taxaret.

LVIII. *Quid si vir*, sciens, positivè uxori hoc prohiberet?

Dico: Non posset uxor tales expensas facere, si vir ipse faciat tales donationes, & in casibus sufficienter provideat. v.gr. Si vir dicat uxori: Ego, volo, ut ex nostris bonis fiant eleemosynæ juxta nostrum statum; Item volo, ut tuis amicis dones juxta tuam conditionem, ego autem scio, quantum statui nostro, & conditioni tuæ congruat, fiat ergo hoc modo, do tibi ut facias eleemosynas, & dones tali, vel tali, daboq; tibi, quoties opus fuerit; si ego illis dem, & tu iisdem des, duplicabuntur sumptus. Hoc enim maritus potest; sicut uxori potest emere vestes, & alia necessaria.

Verùm cùm uxor non sit serva, sed socia viri, potest adhuc aliqua modica inscio viro expendere, nec est cogenda ad petendam quoad hoc licentiam, cùm idem videatur pertinere ad decentiam status.

Similiter potest uxor sine expressa mariti licentia ex dictis bonis expendere ad impediendum aliquod damnum temporale, vel spirituale familiæ, vel viri, v.gr. ut Deus eum illuminet, dum videtur propriæ salutis immemor. Vide infrà Tract.9. Exam.3. n.36. de furtis uxorum.

Ratio est, quæ suprà.

Poteritne uxor (idem est de marito) suis parentibus, aut filiis ex primo thoro natis moderatè subvenire, non solùm si extremè, sed & si graviter egeant?

Dico: Sicut uxor potest juxta suum statum ex bonis communibus facere eleemosynas competentes, ita potest ea in unum congregare, ut det consanguineis, qui indubiè exteris sunt præferendi, ut dictum est suprà de eleemosyna. Si autem ultrà hoc eis velit succurrere, facere id debet ex suis bonis paraphernalibus, aut aliis, quorum liberam administrationem habet.

QUÆRO VI. Quid censes de donationibus inter conjuges? Item inter parentes, & liberos?

LIX. Nota. Donationem esse validam idem esse, ac eam non posse revocari; tunc autem præcipuè revocari non potest, quando donatarius est sui juris, nec subest donatori, nec civiliter est aliquid ipsius. Hoc notato

Resp.1. Donationes merè liberales conjugum inter se (si ex iis una pars fiat ditior, & altera pauperior) jure communi sunt invalidæ, & ad libitum donantis revocabiles. Ita patet in jure. Exceptis quibusdam casibus.

Ratio sic statuendi fuit, ne nimius amor conjugum alterum redigeret ad paupertatem, & ne difficultas donandi, ac denegatio rei ab altero desideratæ esset causa odii, & inimicitiæ.

Dixi in *Resp. Donationes merè liberales*, quia alii contractus, v.gr. venditio, mutuum, permutatio, &c. inter conjuges subsistunt, modò id faciant de rebus sibi proprio jure applicatis.

Casus excepti sunt. 1. Si intercesserit divortiũ, quia reconciliationis causa maritus validè donat mulieri. 2. Si, ut insinuatum est, una pars exinde non fiat ditior, & altera pauperior, ut si maritus legatum sibi delatum, nondum acceptatum relinquat uxori, vel si donet aliquid ei ad fucos, & unguenta, aut ad dandas eleemosynas. 3. Donatio facta conjugi confirmatur morte donantis, sic ut hæredes eam revocare non possint. 4. Si uxor donet marito causa honoris, aut dignitatis obtinendæ. 5. Si donatio fiat causa remunerationis, vel compensationis, ut si Maritus senex Uxori juveni, vel Ignobilis Nobili donet ratione juventutis, vel Nobilitatis. 6. Si Imperator donet Augustæ, Rex Reginæ, vel quivis supremus Princeps Uxori, & è contra. Nam donatio inter Conjuges jure naturæ valet, & solùm est prohibita lege positiva, per quam Principes ad donandum inhabiles fieri non possunt, vel certè in ea dispensant. Plures casus vide in Juristis.

Resp.2. Donatio a Patre simpliciter, seu merè liberaliter facta filio nondum emancipato est invalida, pro libitu patris revocabilis. Ita jura.

Ratio statuendi potuit fuisse, quæ suprà, nimirum ne nimius filiorum amor parentes depauperaret, aut hæc donatio foret causa tristis odii inter ipsos; vel etiam inimicitiæ inter ipsos filios, si sint plures, dum uni plus donaretur, quàm alteri.

Ratio 2. Quamdiù filius non est emancipatus, sed adhuc sub potestate Patris constitutus, civiliter censetur una persona cum patre, adeóque donando filio censetur donare sibiipsi. Ergo donatio non est valida, sed ad placitum revocabilis.

Dixi in *Resp. 2. simpliciter, & merè liberaliter facta*; si enim fiat ob legitimam causam, statim valet, v.g. 1. Si donatio sit facta in dotem ad nuptias, vel ad ingressum Religionis, vel ad redemptionem captivitatis. 2. Causa Studio-

diorum, vel liberalium artium, aut honesti opificii. 3. Causa remunerationis ob singularia merita, & beneficia a filio patri collata potiùs enim tunc sunt expensæ quàm donationes. 4. Ex causa militiæ armatæ, vel togatæ, ut si pater donet filio ad obtinendum gradum, vel honorem, quia talis donatio efficitur *castrensis*, *vel quasi*, in quo filiusfamilias habetur pro Patrefamilias, habetque liberam dispositionem, ut suprà dictum. 5. Si Pater usumfructum, quem habet in bonis adventitiis filii, ei condonet.

QUÆRO VII. Ea, quæ Pater donavit filio, suntne post mortem Patris conferenda in sortem, seu divisionem hæreditatis?

LX. *Resp.* 1. Affirmativè, si Donatio simplex facta sit filio emancipato, ut patet ex l. *si liberis*. Cod. de collat. Si ergo tali filio donati sunt centum imperiales, possunt alii filii ex hæreditate etiam sibi applicare centum imperiales, & posteà æqualiter dividere.

Resp. 2. Negativè, si donatio simplex facta sit filio non emancipato, ut patet ex l. penult. Cod. de collat. Quod tamen intelligendum est, nisi pater voluerit, ut computaretur in sortem, vel nisi frater, aut soror id exigat, eò quòd & ipsi donationem sive simplicem, sive ob causam, v. gr. propter nuptias, vel dotem, conferre teneantur ad divisionem.

Resp 3. Si donatio facta fuit ob causam, etiam est conferenda in sortem hæreditatis, juxta cit. l. *ut liberis*, nisi fortè donans expresserit, velle se, ut filius, vel filia hanc partem præcipuam haberet: ita tamen, ut non diminuatur Legitima aliis liberis debita.

Resp. 4. Idem est dicendum de aliis donationibus, quæ fiunt filiis, vel nepotibus ad ingressum Religionis, vel in titulum patrimonii ad suscipiendos sacros Ordines: quia etiam per eas stabilem sibi statum comparant, non minùs, ac per dotem, vel donationem ad nuptias.

QUÆRO VIII. Estne certa quantitas, ultra quam donari non possit?

LXI. *Resp.* 1. Donatio mortis causa non est restricta ad certam quantitatem.

Ratio: Quia est species ultimæ voluntatis, & ad placitum revocabilis.

Resp. 2. Donatio inter vivos, absq; insinuatione Judici facta a privato ad causam profanam, non debet excedere 500. solidos, si simul, & semel donentur. Ita jura; quod videre est in Juristis, qui per 500. solidos hodie communiter intelligunt 500. aureos, seu mille imperiales. Et *Ratio* statuendi fuit periculum præcipitantiæ, & jacturæ bonorum.

Dixi 1. *absque insinuatione*, quia cum illa subsistit, licèt excedat.

Dixi 2. *a privato*. Nam donatio a belli Duce facta militibus subsistit sine insinuatione.

Idem est de donatione facta ab Imperatore, & aliis dignitate quasi Regali fulgentibus. Quia indignum esset, eorum liberalitatem tam arctis stringere terminis.

Dixi 3. *ad causam profanam*. Subsistit enim donatio 500. solidos excedens, si facta sit ad piam causam, utpotè in ordine ad quam nemo censetur inconsultò agere.

Dixi 4 *si simul donentur*. Nam excipitur, si donationes fiant diversis temporibus, sic ut simul sumptæ dictam summam quidem excedant, non tamen singulæ.

Ratio exceptionis est; Quia tunc non est tantum periculum præcipitantiæ, & jacturæ.

Sed, dic mihi, Donatio dictam summam excedens, vitiaturne in totum, vel solùm secundùm excessum illum?

Dico: vitiari solùm quoad excessum.

Ratio: In illis, quæ sunt separabilia, regulariter utile per inutile non vitiatur.

QUÆRO IX. Quid judicas de valore donationis omnium bonorum?

LXII. *Resp.* Donatio omnium bonorum tam præsentium, quàm futurorum inter vivos, non est valida, nisi sit juramento firmata, vel facta ad pias causas.

Prima pars patet ex l. *stipulatio hoc modo concepta*. Et *Ratio est*: Quia illa donatio est contra bonos mores, quia aufert facultatem testandi, quam tamen decet esse in Republica bene ordinata.

Dixi 1. *& futurorum*; si enim solùm sit præsentium, est valida, quia manet facultas testandi de futuris. Idem est, si sibi aliquid de bonis vel saltem usumfructum reservet.

Dixi 2. *inter vivos*. Si namque fit donatio mortis causa, subsistit, quia potest ad libitum revocari.

Dixi 3. *nisi sit juramento firmata*; hoc enim servandum, suprà diximus num. 56. nisi sit contra bonos mores, vel in alterius præjudicium.

Dixi 4. *nisi sit ad pias causas*. Tunc enim valida est, etiam absque insinuatione.

Ratio: Quia jus civile opera pietatis, & consilia Evangelica non potest impedire, nec causis piis præjudicare.

QUÆRO X. Donatio liberè facta potestne revocari?

LXIII. *Resp.* 1. Donatio, quæ est mortis causa, potest ad libitum revocari ob pœnitudinem, vel ob evasionem periculi, vel ob mortem donatarii.

Ratio: Quia in hoc differt a donatione inter vivos. Et sic intelligitur illud: *Voluntas hominis est ambulatoria*.

Resp. 2. Donatio inter vivos liberè facta, & traditione perfecta per se revocari non potest, bene tamen per accidens, & in certis casibus.

Ratio 1. p. Quia per eam actu transfertur domi-

dominium rei donatæ in donatarium, quem donans, ut talis, ea spoliare non potest.

Secunda pars declaratur assignando casus. Et hi emergunt vel ingratitudine donatarii, vel ex prole suscepta; vel quia est donatio inofficiosa, ut Juristæ vocant.

Casus ex ingratitudine donatarii sunt quinque.

1. est, Si donatarius donatori inferat impias manus, id est, non sine mortali culpa.

2. Si ei inferat atrocem injuriam, seu contumeliam.

3. Si bonis ejus inferat grave damnum.

4. Vel si ipsi periculum vitæ struat.

5. Si non impleverit conditionem donationi oppositam.

Sextum casum addit Sylvester, & alii, nimirum si donatarius donatorem magna paupertate pressum sublevare nolit. Quod observent simplices, qui omnia sua bona donant liberis, a quibus posteà ipsi negliguntur.

In his casibus donator habet jus revocandi donationem, licèt sit acceptata, & res tradita. Si tamen, qui injuriam passus est, taceat, videtur condonare.

Hoc jus revocandi transitne ad hæredes?

Dico, quod non: quia est personale. Hinc contra ingratum donatarium ab hæredibus donatoris non potest institui querimonia, sicut nec ab ipso donatore contra hæredes donatarii potest moveri actio ingrati.

Ratio: Quia est una ex iis, quæ descendunt ex delicto, & non transeunt ad hæredes delinquentis, nisi lis fuerit contestata cum delinquente, tunc enim lis potest repeti, quatenus pervenit ad hæredes.

Hoc jus revocandi habetne locum in donatione facta Ecclesiæ?

Dico, non posse revocari ob Prælati, vel Capituli ingratitudinem.

Ratio: Tum quia regulariter delictum personæ non nocet Ecclesiæ. C. delictum, 76. de Reg. Juris in 6. Tum quia illa donatio censetur facta non intuitu personarum, sed ex pietate erga Deum, qui nunquam est ingratus, sed liberalissimus remunerator.

Casus emergens *ex prole suscepta est*: Si quis prole carens, magnâ bonorum suorum partem donavit, & post rei traditionem contra omnem spem nascitur ei proles. Hic casus excipitur in l. *si nunquam*, de revocandis donationibus.

Ratio excipiendi est: Quia in eo casu est justa juris præsumptio, donatorem liberis carentem magnam donationem fecisse, cum hac virtuali saltem, vel tacita conditione, nisi proles superveniant. Nemo enim præsumitur velle extraneum præferre propriæ soboli.

Sed quid si donatio sit facta Ecclesiæ, seu piis causis, & superveniant proles, saltem non subsistit in foro conscientiæ?

Dico, de rigore juris non revocari, nisi quoad supplementum Legitimæ.

Ratio, Quia Ecclesia censetur jure filiorum, Auth. *si qua mulier*. C. de SS. Ecclesiis. Item licèt donator non præsumatur propriæ soboli præferre extraneum, benè tamen Deum (cui primariò) ac animam, pro cujus salute donavit ad pias causas. Ergo.

Oppono: S. Aug. in c. fin. causa 17. q. 4. relatus refert factum S. Aurelii Episcopi, qui ob supervenientes liberos donatori restituit, id quod Ecclesiæ donavit. Et subdit, quòd potuisset quidem retinere jure fori, seu externo, sed non jure poli, seu interno. Ergo.

Ad hoc R. S. Aug. loqui de obligatione honestatis, vel charitatis, non verò justitiæ: de qua est hic sermo. Unde dixi, *Non revocari de rigore juris*. Simile est de obligatione liberorum quoad desponsationem a parentibus factam.

Tandem casus emergens ex donatione inofficiosa, ut Juristæ vocant, est, si donatio sit tam excedens, & immoderata, ut præjudicet Legitimæ filiis, aut parentibus debitæ. Et hæc secundùm jura potest revocari quoad supplementum Legitimæ. Vocatur *inofficiosa*, quia repugnat officio pietatis paternæ in filios; utpotè quos Legitima defraudat.

Testamentum.

QUÆRO XI. Quid, & quotuplex est? quas requirit solemnitates, & qui sunt ejus capaces? estne revocabile?

LXIV. *Resp.* 1. Testamentum ex nominis etymologia est idem ac, *testatio mentis*, & definitur, quòd sit *voluntatis nostræ justa sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult cum directa hæredis institutione*. Et hæc dispositio debet esse deliberata, non alieno, sed proprio arbitrio facta hæredem instituens, ac morte Testatoris intercedente confirmatur, ante eam ad libitum revocabilis.

Testamentum per hæc differt ab aliis ultimis voluntatibus, seu dispositionibus ad ultimam voluntatem pertinentibus. Ut sunt 1. *Codicillus*, qui definitur, quòd sit ultima voluntatis dispositio, qua circa testamentum aliquid explicatur, mutatur, additur, diminuitur, &c. ita ut in eo non instituatur hæres saltem directè. Ad Codicillum sufficiunt quinque testes.

2. *Fideicommissum*: quod est dispositio, qua gravatur hæres, ut vel totam hæreditatem, vel certam ejus quotam cogatur restituere alteri cuidam, qui per hoc indirectè instituitur hæres.

3. *Legatum*: quod est ultima voluntas, qua jubetur hæres rem aliquam certam, & particularem alicui tertio præstare.

4. Do-

Digitized by Google

4. *Donatio mortis causa*: quæ est ultima voluntas, qua alicui præsenti, & acceptanti aliquid donatur intuitu mortis, ut explicatum est suprà num. 57.

Resp. 2. Testamentum variè dividitur.

1. Aliud est solemne, quod nimirum habet omnes solemnitates, & requisita in jure præscripta. Aliud minùs solemne, quod iis caret, vel non eget, uti est Codicillus, testamentum militis, vel ad pias causa; Testamentum patris inter liberos, ut dicetur posteà.

2. Testamentum solemne est duplex. Unum scriptum, seu clausum, cujus solemnitates jure communi requisitæ sunt, quod Testator Testamentum suum, propria, vel alterius manu conscriptum, septem testibus masculis, puberibus, liberis, ad id rogatis, vel vocatis, omnibus simul præsentibus, ipsumque testatorem videntibus offerat, profitendo esse suum testamentum. Insuper si sciat, & possit sua manu coram testibus subscribat, vel alius pro eo octavus testis sive subscriptor adhibitus. Posteà omnes septem testes uno, eodemque continuato tempore, vel proprio, vel alieno sigillo obsignare debent.

Alterum est *nuncupativum*, quando nimirum testator coram illis 7. testibus viva voce hæredem nuncupat, & voluntatem suam declarat: ut solet fieri si tempus mortis non concedat solemnem scripturam erigi.

3. Ex fine dividitur in illud, quod est ad pias, & illud, quod est ad profanas causas. Ad primum sufficiunt duo testes, immò sola probatio.

4. Ex objecto dividitur in testamentum inter liberos, & extraneos. Primum valet cum duobus testibus, sive masculis, sive fœminis.

5. Ex causa efficiente dividitur in illud, quod fit a milite, cive, rustico. Testamentum militis habet privilegium, quod nulla egeat solemnitate; quod extenditur ad non militantes, existentes in castris in terra hostili. Testamentum ruri degentium, ubi pauci sunt literati, lex permittit fieri coram 5. testibus, licèt non subscribant.

Testamentum coram Principe factum solutum est a solemnitate testium.

Tempore pestis sufficiunt in aliquorum sententia quinque, juxta alios duo testes, inter quos potest esse confessarius.

Extra hos casus adhibendæ sunt solemnitates jure communi requisitæ, nisi in quibusdam terris sit (uti est) alia lex, vel consuetudo. Nam notant aliqui, quòd Venetiis, & Viennæ in Austria sufficiant duo testes.

Resp. 3. Testari, seu testamentum condere jure Civili prohibente (eò quòd sui juris non sint) non possunt 1. Servi, nisi ad pias causas. 2. Nec filiifamilias sub patris potestate constituti, nisi de bonis castrensibus, vel *quasi*, si sint puberes. 3. Qui commiserunt aliquod crimen, cui jure annexa est pęna, quòd ipso facto sint intestabiles de quibus vide Juristas. 4. Ex defectu rationis, impuberes, furiosi, mente capti. 5. Nec prodigus, & cui bonorum administratio est interdicta, ne quidem ad pias causas. 6. Ob defectum corporis, surdi simul, & muti, vel etiam muti tantùm, si scribere nesciant.

Ex jure Canonico testari prohibentur Clerici, in sensu fusè explicato suprà in hoc Tract. Exam. 2. n. 35. ad Q. 14. Item Religiosi testari nequeunt, nisi de licentia Papæ, si habeant beneficium. Et hoc ad pias causas tantùm.

Resp. 4. Qui ob crimen aliquod est intestabilis activè, id est, ut non possit condere testamentum, est etiam intestabilis passivè, hoc est, ut non possit aliquid capere ex testamento: Quę est regula generalis.

Resp. 5. Fratres Minores, nimirùm de Observantia, & Capucini (de quibus actum est suprà Exam. 2. n. 21.) non possunt institui hæredes, putà, absolutè, ita ut ipsi acquirant dominium bonorum, & tanquam hæredes teneantur ad opera defuncti, potest tamen in eorum favorem hæreditas relinqui, ut per executores testamenti vendatur, eisq; pretium detur, vel eorum necessitatibus applicetur.

Possent hìc multa dici de filiis illegitimis, naturalibus, spuriis, an, & quomodo hæredes institui possint, sed hæc magis ad Juristas spectant; in quibus videantur. Breviter aliquid de iis dicetur infrà de matrimonio Tract. ult. Exam. ult. Q. ult.

Resp. 6. Testamentum per se, & ex natura sua semper est revocabile, seu mutabile usque ad mortem; juxta dicta antea n. 63. ad Q. 10. R. 1.

Quid si juramento firmatum est?

Dico. Non posse revocari juxta dicta suprà.

Oppono: Quod ex natura sua est revocabile, manet semper tale: Sed, &c. Ergo.

Major est vera, nisi ab alio vinculo fiat irrevocabile, uti testamentum fit ex juramento veluti ab extrinseco. Quando enim testamentum dicitur revocabile, sermo est de eo secundùm se, & nudè considerato.

Quid si quis metu, vel fraude ad juramentum esset inductus?

Dico, posse peti dispensationem in juramento.

QUÆRO XII. Testamentum ad causas profanas factum, sine solemnitate juris positivi, v. g. tot, vel tot testibus destitutum, estne irritum, & nullum in foro poli, seu conscientię, sicut in foro fori?

LXV. *Resp.* Probabilius est, tale testamentum in foro conscientiæ esse validum, & licitè retineri, quod ex eo possidetur, sive titulo hæreditatis, sive legati.

Ratio 1. Jus positivum solemnitatem, v. g. certum numerum testium in testamento requirit, ideò ut fidem faciat in foro externo, evi-

evitetur; omnis fraus, ut dicitur expresse in l. *quaestionem*. Cod. de fideicommissis. Ergo illa solemnitas in foro cōscientiae non requiritur, sed sine ea testamentū est validum. Prob. conf. Quia casus supponit, quòd in foro conscientiae non committatur fraus, sed apertè constat de rationabili voluntate Testatoris, quam impleri, convenientissimum est aequitati naturali. Et hoc praesertim si solemnitas juris positivi omissa sit ex oblivione, ignorantia, impotentia, &c.

Ratio 2. Leges humanae, quae fundantur in falsa praesumptione, nec dant, nec tollunt jus in foro interno, quod patet hoc exemplo: Si Judex absolvat debitorem, ideò, quia actor defectu testium nō potest probare debitum, debitor ex hoc non manet immunis in conscientia, sed tenetur solvere. *Subsumo*: Sed leges testamenta solemnitate carentia irritantes fundantur in falsa praesumptione. Ergo in foro conscientiae non tollunt jus. Prob. min. Leges haec testamenta non irritant, quasi velint infringere, vel invalidare voluntatem testatoris, sed quia putant in eis esse fraudem, & dolum, ob quem ex illis voluntas testatoris colligi non possit: Sed haec praesumptio in casu nostro est falsa. Ergo. Min. prob. Quia in dictis testamentis nulla est fraus, ut supponitur, cùm constet de vera, & libera voluntate testatoris ex causa rationabili rei suae dominium transferentis in alium, licitè praetereundo eum, qui succederet ab intestato. Ergo.

Dixi in R. *Testamentum factum ad causas profanas*: Si enim factum sit ad causam piam, & solemnitatibus juris civilis careat, in utroque foro est validum, modò adsint ea, quae sunt juris Gentium, nimirùm duo testes. Quia juxta C. relatum, de testamentis. *Causae piae non sunt tractandae secundùm leges*, sed secundùm Canones, praesentia verò testium est de jure Civili: Immò in foro conscientiae subsistit testamentum, sive ad causam piam, sive ad profanam factum, licèt careat etiam solemnitate Juris Gentium, nimirum omni teste, modò habeat ea, quae sunt juris naturae, uti sunt potestas in disponente, libertas in dispositione, capacitas in haerede, & certò constet de voluntate testatoris, sive per privatum discursum, sive per scripturam, sive per signa: qualiter etiam in eodem foro poli revocari potest testamentum ante solemniter factum, etiam ad causam piam. Ergo.

LXVI. *Oppono 1.* in l. *hac consultissima*. Cod. de testamentis, & aliis legibus clarè dicitur, tale testamentum esse nullum. Ergo.

Confirm. Leges civiles, si sint justae, obligant in conscientia, ut dictum est suprà: Sed dictae Leges sunt justae. Ergo testamentum annullant, non solùm in foro fori, sed etiam conscientię.

2. Etsi judex sciret, & haeredes ab intestato faterentur, quòd Joannes a testatore verè institutus sit haeres, sed sine juris solemnitate, tamen in conscientia tenetur hęredibus ab intestato adjudicare hęreditatem, & hoc ideò, quia leges sic statuunt. Ergo leges volunt, quòd in foro conscientiae non possit retineri id, quod possidetur ex testamento minùs solemni, seu juxta leges nullo. Prob. conf. Si in conscientia licitè illa haereditas posset retineri, Judex iniquè eam adjudicaret haeredibus ab intestato, eisque daret occasionem retinendi alienum: Sed hoc nequit dici. Ergo.

3. Si testamentum non solemne in conscientia est validum, sequitur, tutorem non posse licitè contra illud agere pro pupillo, qui esset heres ab intestato: Sed hoc est durum. Ergo. Prob. min. Si tutor non agat pro pupillo, condemnabitur ad compensandum damnum, cùm eum teneatur servare indemnem. Ergo.

4. Testamentum impuberis non valet, licèt non subsit defectus pręsumptus in lege illud irritante. Ergo nec minùs solemne valet, licèt nō subsit fraus, vel defectus verę voluntatis defuncti, quē lex videtur pręsumere in tali testamēto.

5. Nihil subsistit sine sua forma: Sed solemnitas nimirùm numerus testium, sunt forma testamenti. Ergo.

6. Contractus ab œconomo factus contra formam a domino praescriptam est nullus. Ergo & testamentum non solemne.

Ad 1. R. intelligi de nullitate in foro externo, in quo lex civilis tali testamento non assistit, nec tamen ei resistit. Cum quo stat, quòd in haerede ab intestato nascatur obligatio naturalis, si defuncti voluntatem sciat, ad haereditatem, & legata solvenda iis, qui in testamento minùs solemni sunt nominati: si nolunt illi, possunt uti occulta compensatione: si de voluntate testatoris sit dubium, pro ratione dubii debet cum iis componere. Quia cùm neutra pars cœperit adhuc bona fide possidere, in dubio par est eorum conditio.

Ad Confirm. conc. maj. & min. dist. conf. In hoc sensu, quòd tale testamentum non debeat censeri publicè, & legitimè probatum. conc. conf. Quia secundùm conscientiam fateri debemus, illud in foro externo non esse sufficienter probatum. In eo sensu, quòd licitè teneri non possit id, quod ex eo possidetur, neg. conf. Et hoc clarè constat ex eo quòd lex civilis tali testamento non resistat, sed solùm non assistat.

Ad 2. concesso ant. neg. conf. Quia Judex debet agere juxta praescriptum Legis: unde tunc non adjudicaret haereditatem haeredibus ab intestato, quasi verè ad illos pertineat, & absolutè sit eorum, sed quòd sit eorum, quantùm apparet ex probationibus, quae jure admittuntur, quoad forum poli relinquens eos suae conscientiae.

Ad prob. neg. maj. pro 1. part. & dist. pro 2. part.

part: daret occasionem per se, & ex intentione neg. maj. per accidens, conc. maj. Si ergo hęres ab intestato retineret alienum, præcisè esset adscribendum ejus malitiæ, non legum dispositioni, utpotè quæ solùm respicit forum externum.

Cur Leges usucapionis, & præscriptionis tenent etiam in foro externo, & non illæ, de quibus hìc est sermo?

Dico. Disparitas clarè patet ex rationibus pro nostra sententia ante adductis.

Ad 3. conc. sequela maj. neg min. Condemnabitur, &c. ita tamen, ut pupillus teneatur in conscientia restituere, vel ipse possit uti occulta compensatione, conc. secus negatur.

Ad 4. neg. cons. Disparitas est, quia testamento impuberis lex non solùm non assistit, sed & resistit, secus est de testamento non solemni.

Ad 5, dist. maj. Sine forma substantiali, & intrinseca conc. maj. accidentali, & extrinseca: neg. maj. & sic dist. min. neg. cons. Ipsa ergo dispositio per ultimam voluntatem facta est substantialis forma testamenti, solemnitas verò, & numerus testium est forma accidentalis.

Ad 6. neg. cons. Disparitas est: quia œconomus bonorum, quæ alienat, non est dominus, sicut est testator, ut supponitur.

QUÆRO XIII. Ultima voluntas circa causas pias potestne interdum commutari? Et à quo; Etiam circa Monasteria?

LXVII. *Resp*. 1. Potest commutari, sed nonnisi ex rationabili causa, & quidem jure communi a solo Papa, nunc verò etiam ab Episcopo, tanquam Sedis Apostolicæ delegato, ut patet ex Trid. Sess. 22. de reform. c. 6.

Justæ causæ sunt, v. g. si pecunia certo usui destinata, v. g. ędificationi Ecclesiæ non sufficiat. Si volũtas fundatoris omnino impleri non possit, ut si pauper, cui aliquid est legatum, jam sit mortuus. Si usus non sit necessarius, & res possit alio modo utiliùs applicari, ut si quis legasset mille imperiales ad pingendam Ecclesiam, quæ ruinosa est. Si Ecclesia, cui quid legatum est, in adimplenda legatoris voluntate sit negligens, ut si Missas non persolvat.

Resp. 2. Si in aliqua Ecclesia sit tantus Missarum numerus, ut illis pro singulis diebus pręscriptis nequeat satisfieri, vel fũdationis tenuitate non facilè inveniatur, qui velit huic se muneri subiicere, ait Trid. Sess. 25. de reform. c. 4. Sancta Synodus cupiens hæc, ad pios usus relicta, quò pleniùs, & utiliùs potest impleri, dat facultatem Episcopis, ut in Synodo Diœcesana, itemq; Abbatibus, & Generalibus Ordinum, ut in suis Capitulis Generalibus re diligẽter perspecta, possint pro sua conscientia in prædictis Ecclesiis, quas hac provisione indigere cognoverint, statuere circa hæc, quidquid magis ad Dei honorem, & cultum, atq; Ecclesiarũ utilitatẽ viderint expedire, ita tamen, ut eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata ea ad pios usus reliquerunt. Hæc ibi. Quid posteà sub Urbano VIII. a S. Congregatione circa reductiones Missarum sit statutum. Vide infrà Tract. 12. Exam. 5. n. 80.

Resp. 3. Si Monasterii alicujus, quacunque ex causa Religiosi deficiant, non possunt eo ipso ejus redditus incorporari mensæ Episcopali, vel dari Clericis sæcularibus, aut Laicis, sed alii Religiosi ejusdem, vel si tales haberi nequeant, alterius Ordinis sunt substituendi. Si nullus Religiosus Ordo locum illum velit acceptare, potest dari Clericis sæcularibus, ut prima fundatio servetur, quantum possibile est.

Ita enim statuit Clement. 2. de Relig. domibus: *Quæ largitione fidelium ad certum usum destinata sunt, ad eum debent, & non ad alium applicari, salva Sedis Apostolicæ auctoritate*. Immò nec Papa censetur velle transferre Monasterium ab uno Ordine ad alterum, altera parte inaudita, nisi ex causa gravissima, & ex prævia cognitione. Hinc nisi exprimatur Clausula *ex certa scientia, & plenitudine potestatis*, benè attendendum est, an Bulla non sit obreptitia.

Ratio: Quia æquitati naturali nihil magis consentaneum est, quàm ut ultimæ defunctorum voluntates, modo, quo possunt, meliori impleantur.

QUÆRO XIV. Quotuplex est hæres, & quis ordo hæredum in succedendo? Quæ legitima portio cujuslibet?

LXVIII. *Resp*. 1. Hęres est alius ex testamento, idest, in eo institutus, alius ab intestato, idest, qui succedit sine testamento. Primus iterũ alius est ex asse, id est, universalis: alius partialis, seu ex parte, nimirum ex triente, vel dodrante, aut quadrante. Iterùm alius est hæres necessarius, seu qui non potest pręteriri, sed necessariò debet institui in portione legitima: uti sunt omnes in linea recta descendentes, post hos autem ascendentes, nisi sit justa causa exhęredandi. De quo posteà. Alius non necessarius, quem non tenetur instituere, licèt possit.

Resp. 2. Morienti ab intestato succedunt hæredes hoc ordine, prout describit noster de la Cruz.

1. Descendentes. 2. Pater, & Mater æqualiter, & uno istorum deficiente, succedit alter & non ascendentes. aut descendentes deficientis. 3. Succedunt avi paterni in bonis a patre habitis, & avi materni in bonis habitis a matre, & lucra istorum bonorum æqualiter inter eos dividi debent. 4. Deficientibus prædictis succedunt fratres, & loco istorum jam defunctorum filii eorum. His deficientibus succedunt privigni. 5. Deficientibus prædictis succedunt proximiores

res

res consanguinei collaterales. 6. Morienti sine consanguineis, etiam collateralibus, succedit Rex. Breviter dicendo: Parentes carentes filiis tenentur bona distribuere inter cognatos, & propinquos, si egentes sint, servato ordine charitatis, honestiores, propinquiores, pauperiores aliis præferendo. Si egentes non sint, licitè bona sua convertunt ad pios usus.

Oppono 3. Legitima filiorum est diversa pro diversitate locorum, Unde lex, vel consuetudo loci est attendenda. Laymanus docet, jure novo legitimam portionem descendentium (si sermo sit de bonis privatis, loquendo enim de principatibus communiter succedit primogenitus, & aliis datur sufficiens sustentatio) esse trientem hæreditatis, si non sint plures quàm 4. liberi: semissem verò si sint plures. Pariter ascendentium portionem, licèt unus tantùm sit, esse trientem hæreditatis, idque absque ullo gravamine, modo, & conditione, quæ, si apponantur, habentur pro non appositis.

Quid si cuidam de ascendentibus, vel descendentibus non relinquatur Legitima?

Dico: Si justa exhæredationis causa testamento non sit inserta, & probata, competit ei actio, qua petat legitimam compleri, vel testamentum, ut ipso jure nullum, rescindi.

Sed quid, si testamentum sit factum, & nascatur filius posthumus, cujus testamento nulla fit mentio?

Dico: Rumpi testamentum.

QUÆRO XV. Possuntne parentes uni filio legitimo relinquere plus quàm aliis:

LXIX. *Resp.* Possunt, si alii in portione legitima non damnificentur, & justa adsit causa, v. g. si habet majora merita, si parentibus majora præstitit obsequia. Si verò non adsit causa, mortaliter peccant contra charitatem, licèt non contra justitiam, ait noster Corradus. Exceptio etiam est, nisi sit lex patriæ id prohibens, uti legitur esse Bruxellis, ubi non licet chariores, ut vocant, procreare filios.

Ratio est per se.

QUÆRO XVI. Potestne in testamento institui hæres extraneus; omisso fratre, vel consobrino?

LXX. Sermo est de collateralibus, ut patet; aliud enim est de ascendentibus, & descendentibus, immò etiam de his loquendo, non obstante, quòd quis habeat filios, qui tamen non sunt egentes, potest Pater alicui charo amico aliquid relinquere, præsertim si egeat, uti & familiari, qui ei fideliter servivit: Affines etiam nullum jus successionis prætendere possunt. Hoc præmisso

Resp. 1. Si in aliqua Provincia sit specialis lex uti scribitur esse in Flandria, ne taliter disponatur, nisi de tertia parte bonorum, certum est, in illis saltem locis collaterales licitè præteriri non posse.

Ratio, quia legi parendum.

Resp. 2. Si instituendo extraneum collaterales omittantur ex inordinato affectu, odio, &c. vel testator non satisfaciat obligationi, qua tenetur eorum necessitatibus succurrere, ut si sint egentes: vel si ex tali dispositione oriatur, uti facilè oriri potest, scandalum, tale testamentum est illicitum.

Ratio est per se.

Resp. 3. Seclusis omnibus vitiosis circumstantiis, seu per se, non videtur illicitum instituere extraneum hæredem, & præterire consanguineos collaterales non egentes.

Ratio: Nullum jus naturale, nec positivum divinum, vel humanum assignari potest, per quod oppositum probetur. Ergo,

QUÆRO XVII. Quid sentis de successione conjugum?

LXXI. *Resp.* 1. Solent interdum conjuges, dum contrahunt, facere pacta quædam dotalia, vel nuptialia, ut si absque liberis unus eorum præmoriatur, omnia, vel certa bona fiant conjugis superstitis, sic ut consanguinei excludantur.

De his pactis Mynsingerus cent. 2. observ. 33. n. 10. testatur, quod valeant ex notissima Germaniæ praxi, sintque sæpiùs confirmata in Camera Imperiali.

Resp. 2. Si Conjuges nullam talem dispositionem fecerint, & ex familia conjugis præmortui nulli extent consanguinei, conjux superstes conjugi defuncto in omnibus bonis succedit ab intestato. Ita habetur l. unica Cod. *unde vir, & uxor*.

Resp. 3. Interdum, licèt extent liberi, vel alii consanguinei, conjux superstes succedit, putà, si defunctus fuerit dives, superstes verò sit pauper, ne cogatur vivere non decenter juxta statum suum, vel planè mendicare: quod utrumque cederet in opprobrium conjugis divitis defuncti. Verùm in hoc casu non succederet in omnibus bonis, sed posito, quòd sint tres filii, vel pauciores, acciperet quartam partem bonorum defuncti; si essent plures filii, acciperet tantum, quantum unus filius, vel consanguineus,

Observandum hìc est, an superstes pauper conjux succedat cū filiis, vel cum aliis consanguineis? Si primum, acquirit tantùm usumfructum, proprietas verò bonorum manet apud liberos. Si secundum, acquirit plenum dominiū,

QUÆRO XVIII. Suntne causæ, ob quas Pater, Mater, avus, avia, licitè possint exhæredare filios, & nepotes?

LXXII. *Resp.* Sunt. Quas noster Lublino sic adducit ex Rosella:

Si filius manus violentas injecit in parentem eique gravem injuriam, vel contumeliam fecit:

Digitized by Google

Si in causis criminalibus patrem accusavit præterquam de crimine læsæ Majestatis, hæresi, vel de offensa contra Communitatem suæ civitatis. Si filius maleficus cum maleficis conversatur. Si machinatur in necem Patris. Si calumniosè litem movet Patri, a qua si pater defecerit, oportet eum damna grandia sustinere. Si rogatus a patre, ob debitum incarcerato, ut fide jubeat pro ipso, & tamen nollet quod tantùm habet locum in masculis. Si filius prohibet Patrem testari. Si fit joculator præter voluntatem Patris. Si filia non consentit Patri volenti eam honestè maritare, & dotare. Si filius misceatur cum sua Noverca, vel concubina Patris sui: Si parentibus furiosis debitam curam non impendit. Si Parentem de captivitate educere neglexit. Si Patre existente Catholico, filius est hæreticus.

Causæ, ob quas filii, & nepotes possunt exhæredare suos Parentes, avum, aviam, istæ numerantur; Si Pater filium de crimine accusavit, excepto crimine læsæ Majestatis. Si Pater vitæ filii per venenum, vel aliter insidiatus fuit. Si Pater uxori, vel concubinæ filii se commiscuit. Si Pater prohibuit filium testari de his, de quibus poterat. Si Pater non redemit filium captum ab infidelibus, quia tunc si filius decedat in captivitate, bona ejus debent esse Ecclesiæ. Si Pater neglexit curam filii furiosi. Si Pater sit hæreticus filio existente Catholico. Si Pater uxori filii dederit venenum ad mortem, vel mentis alienationem, vel aliter fuerit insidiatus vitæ ejus. Omnes hæ causæ ingratitudinis tolluntur, seu purificantur per ingressum Religionis.

Postremò frater fratrē exhęredare potest tribus de causis, videlicet si mortē voluit fratri inferre; si fratrē criminaliter accusavit. Si in substantia illius notabilem jacturam fuit molitus.

Quid sentis de illis Parentibus, qui exhæredant suos filios, vel filias, eò quod ingrediantur, & profiteantur Religionem, successionis capacem?

Dico esse in statu æternæ damnationis, ac teneri ad restitutionem.

Ratio: Quia per hoc filii non sunt deterioris conditionis, immò statum nobiliorem, ac perfectiorem assumunt.

QUÆRO XIX. Quid censes de executoribus Testamenti, & de confessario Testatoris præsertim infirmi?

LXXIII. Prænot. ex Sylvestro, executores testamenti aliquando vocari commissarios, aut fideicommissarios, interdum divisores, interdum distributores, interdum executores, non simpliciter, sed ultimarum voluntatum. Executores ergo propriè sunt, qui sententiam exequuntur. Hoc notato

Resp. 1. Testator potest nominare executores sui testamenti ex hęredibus, vel non hæredibus, unum, vel plures, masculos, vel fęminas, Laicos seu Sæculares, vel Clericos, immò & Religiosos. Ita communiter Auctores.

Nota tamen, quod Religioso ad id muneris necessaria sit licentia sui Prælati, & quidem (si sit ex Societate Jesu) ipsiusmet Generalis. Fratribus Minoribus de Observantia, & Capucinis hæc commissio dari nequit.

Resp. 2. Si quis Religiosus esset executor contra decreta Canonum, & sine licentia Prælati, valerent acta ejus, licèt Prælatus non consentiat, modò non contradicat.

Ratio: Quia sacri Canones executionem Religiosi tantùm prohibent, non annullant.

Resp. 3. Religiosus executor pium legatum potest applicare suo Monasterio, licèt sit solus executor. Idem est de paupere consanguineo, cessante fraude.

Ratio: Quia, ut probat Sylvester, distinctio personarum, quæ debet esse inter dantem, & rapientem, est ibi evidens.

Poterit ne applicare sibi?

Non potest, nisi sit in summa necessitate, in qua etiam ei liceret capere aliena.

Resp. 4. Pro executione testamenti non admittitur servus, nec mutus, nec surdus, nec prodigus, nec furiosus, nec pupillus. Ita statuunt jura.

Resp. 5. Executor nominatus non potest executionem committere alteri, nisi Testatore id concedente, vel nisi sit executio nudi facti jam declarati.

Ratio: Quia standum est voluntati Testatoris.

Resp. 6. Si Testator nullum instituerit executorem executio etiam quoad legata pia spectat ad hæredem.

Ratio: Quia hæc censetur esse mens Testatoris. Nota tamen, quòd in hoc casu Episcopus jure communi executionem possit trahere ad se.

Resp. 7. Nemo potest cogi ad Officium Executoris, qui tamen id detrectat, eo ipso perdit legatum (saltem illud quod in remunerationem hujus functionis ei relictum fuit) quod aliis executoribus accrescit.

Ratio est, quæ pro respons. 6.

Resp. 8. Executores tenetur omnia exequi secundùm mentem Testatoris, quantum possibile est, tenenturque reddere rationem executionis.

Ratio quæ ante. Vide suprà n. 67. ubi ostensum est, an, & quomodo voluntas Testatoris circa pias causas possit mutari? & a quo?

LXXIV. *Resp.* 9. Executoribus non debetur salarium.

Ratio: Quia est officium voluntarium amicitiæ. Nota tamen si ex sua functione paterentur aliquod damnum, debet eis resarciri. Vel si sint administratores bonorum, Judex eis debet constituere salarium.

Resp. 10.

Resp. 10. Executores testamentorum graviter peccant, si executionem testamenti, præsertim quoad causas pias, longo tempore differant: anima tamen defuncti testatoris propter executorum negligentiam non punitur nova pœna.

Ratio 1.*p.* Quia fortè anima citiùs liberaretur ex gravissimi Purgatorii pœnis.

Ratio 2.*p.* Quia culpa hæredum, & executorum non debet nocere defuncto. Et quamvis interdum Deus in hac vita aliquos propter aliorum delicta puniat, eos tamen, qui luunt in purgatorio, & inferno, non punit, nisi ob propria eorum delicta, juxta illud Scripturæ Ezechiel. 18. Filius non portabit iniquitatem patris, nec pater filii.

Not. non esse culpandos, sed laudandos illos executores, qui modico tempore differunt erogationem eleemosynarum, ut eò largiores erogent rebus defuncti meliùs venditis. Quoad hoc ergo singularis prudentia requiritur in Executore, ut nimirum circumspectè agat, & tum temporis moram, tum personę (quæ crediturcitiùs, vel tardiùs liberanda) conditionem, tum etiam augmenti eleemosynarum quantitatem considerando, faciat, quod defuncto magis expedire judicaverit. Ita docet Angelicus Doct. quodl. 6. q. 8. a. 14.

LXXV. *Resp.* 11. ad 2. part. Quæsiti, nimirum de Testatoris Confessario, cui varia sunt observanda:

1. Ut sine gravi causa, & necessitate Testamento non assistat.

2. Nihilominus Testatorem, cujus animam curat, de eaque coram divino tribunali rationem reddet, de quibusdam seriò, & prudenter moneat. 1. Ut testamentum faciat, & legata condat bona intentione, ac in statu gratiæ, in qua confidat se esse, post debitam contritionem, & Confessionem, quia in eo statu condita legata prosunt ei ad satisfactionem pro peccatis commissis, & ad majoris gloriæ consecutionem. 2. Ut si hoc neglexerit, susceptis posteà Sacramentis, saltem renovato consensu omnia priùs ordinata ratificet, & ordinanda approbet. 3. Ut in condendo testamento magis respiciat Dei honorem, & suam propriam salutem, quàm suos consanguineos, & amicos. Hinc constituat, ut pro anima sua plurima sacrificia, preces, aliaque pia opera, v. g. eleemosynæ fiant. Si tamen amici, & consanguinei etiam egentes sint, eorum specialiter meminerit. 4. Ut ea, quæ vivens pro salute animæ suæ exequi posset, non committat hæredibus, melior enim est conditio possidentis: unde est illud: *Fac modò, quæ moriens facta fuisse voles.*

3. Interroget testatorem (idem est de quocunque alio infirmo) an ei non incumbat restitutio alicujus damni, famæ, vel bonorum animæ. Qui si respondeat, se omnia velle restituere, Confessor verò probabiliter timeat, promissionem non esse implendam, loquatur ei efficaciter ad cor, nec absolvat, nisi judicet sinceram esse promissionem; ac simul moneat, eum de novo mortaliter peccaturum, si nõ restituat, vel restitutionem notabili tempore differat.

4. Si infirmus sit usurarius, non absolvatur nisi facta priùs cautione de restituendis usuris: moneaturque, ut caveat, ne bona certò aliena hæredibus, vel iis causis relinquat, sed certa pro certis, incerta verò det pauperibus. Hos enim Deus vult talium bonorum esse hæredes.

5. Confessarius moneat Executores testamenti, ne ejus executionem protrahant, & ob hoc suis animabus, & animæ defuncti graviter noceant, juxta anteà dicta.

6. Præter hæc Confessarius poterit proponere quæstiones omnibus infirmis communes, v. g. án velit mori in fide Romana Catholica, & credat, quidquid illa credit. An firmiter speret in Deo, & ab eo peccatorum remissionem. An habeat firmum propositum emendandi vitam, si morbum evaserit. An non laboret conscientia alicujus peccati mortalis in confessione aliquando omissi, vel pœnitentiæ sacramentalis non impletæ. An non receperit scienter aliquod Sacramentum in mortali, ac similia, &c.

Ludus, Sponsio.

QUÆRO XX. Quid censes de his contractibus?

LXXVI. *Resp.* 1. Ludus (quoad præsens) est pactum, seu contractus, quo ludentes animi oblectandi causa paciscuntur, ut victori cedat, quod uterque exposuit. Sponsio est contractus, in quo duo de veritate, vel eventu alicujus rei contendentes, sibi vicissim aliquid spondent, ut hoc sit ejus, qui veritatem assequitur.

Resp. 2. Uterq; contractus per se; & ex natura sua est licitus, si nimirum vestiatur debitis conditionibus.

Ita S. D. infrà q. 168. a. 2. in Sed contra de Ludo (quod etiã de Sponsione potest intelligi) cujus verba ad longum vide supra Tract. 3. Exam. 3. n. 45. & 46. Immò legitur in vitis Patrum, B. Paphnutio esse revelatum, quòd quidam joculator futurus erat sibi consors in vita futura.

Et S. Tho. ibidem a. 3. ad 3. de histrionibus ait: *Ludus est necessarius ad conversationem humanæ vitæ, ad omnia autem, quæ sunt utilia conversationi humanæ, deputari possunt aliqua officia licita: Et ideò etiam officium histrionum: quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est secundùm se illicitum, nec sunt in statu peccati, dummodò moderatè ludo utantur, id est, non utendo aliquibus illicitis verbis,*

vel

vel factis ad ludum, & non adhibendo ludum negotiis, & temporibus indebitis. Et quamvis in rebus humanis non utantur alio. officio per comparationem ad alios homines, tamen per comparationem ad seipsos, & ad Deum, alias habent seriosas, & virtuosas operationes, putà, dum orant, & suas passiones, & operationes componunt, & quandoque etiam pauperibus eleemosynas largiuntur. Unde illi, qui moderatè eis subveniunt, non peccant, sed justè faciunt, mercedem ministerii eorum eis tribuendo. Si qui autem superfluè sua in tales consumunt, vel etiam sustentant illos histriones, qui illicitis ludis utuntur, peccant; quasi eos in peccato foventes. Unde August. dicit super Joannem, quòd donare res suas histrionibus, vitium est immane, non virtus; nisi, fortè aliquis histrio esset in extrema necessitate, in qua esset ei subveniendum. Dicit enim Ambr. in lib. de officiis: Pasce fame morientem, quisquis enim pascendo hominem servare poteris, si non paveris, occidisti. Hæc ibi S. Doctor.

Item qualiter in ludo peccari possit, pulchrè explicat S. Thom. in eodem art. 3. in corpore, dicens: *Dicendum, quòd in omni eo, quod est dirigibile secundùm rationem, superfluum dicitur, quod regulam rationis excedit. Diminutum autem dicitur aliquid, secundùm quod deficit a regula rationis. Dictum est autem, quòd ludicra, seu jocosa verba, vel facta sunt dirigibilia secundùm rationem; Et ideò superfluum in ludo accipitur, quod excedit regulam rationis: quod quidem potest esse dupliciter: Uno modo ex ipsa specie actionum, quæ assumuntur in ludum, quod quidem jocandi genus secundùm Tullium dicitur esse illiberale, petulans, flagitiosum, obscænum, quando scilicet utitur aliquis causa ludi turpibus verbis, vel factis, vel etiam his, quæ vergunt in proximi nocumentum, quæ de se sunt peccata mortalia. Et sic patet, quòd excessus in ludo est peccatum mortale. Alio autem modo potest esse excessus in ludo secundùm defectum debitarum circumstantiarum, putà, cùm aliqui utuntur ludo, vel temporibus, vel locis interdictis, aut etiam præter convenientiam negotii, seu personæ. Et hoc quidem quandoque potest esse peccatum mortale propter vehementiam affectus ad ludum, cujus delectationem præponit aliquis dilectioni Dei, ita quòd contra præceptum Dei, vel Ecclesiæ talibus ludis uti non refugiat. Quandoque autem est peccatum veniale, putà, si aliquis non tantùm afficitur ad ludum, quòd propter hoc velit aliquid contra Deum committere.* Hæc S. Doctor.

LXXVII. *Resp.* 3. Conditiones ad justitiam ludi sunt tres.

1. Ut ludentes sint sui juris, seu possint liberè disponere circa rem, quam ludo exponunt. De quo, quæ dici possent, colliguntur ex suprà dictis de dominio, quinam illud habeant, & quorum bonorum; vel si dominium non habent, saltem licentiam expendendi, vel expressam, vel tacitam suorum Superiorum, ut Religiosi, Scholares, filiifamilias, pupilli, uxores, &c. ubi, & ipsimet Prælati Religiosi suam conscientiam considerare debent.

2. Conditio est, ut alter alterum per injuriã. v.g. per minas, fraudes, convicia, &c. ad ludum non pertraxerit. Hinc si quis simulet se parùm peritum, ut sic alterum aliàs ludere nolentem alliciat: vel si convitiis eum lacessat, ad quæ vitanda in ludum consentit, aliàs non consensurus, tunc, si ille sic pertractus perdat, alter, qui lucratus est, juxta communiorem, & probabiliorem sententiam tenetur ad restitutionem. Idem est de eo, qui perdidit, & lucrantem cogit, ut ludum continuet.

Ratio: Quia est contractus per injuriam, & libertatis ablationem extortus. Quod sic magis explicatur: Licèt talis simpliciter voluntariè, & secundùm quid solùm involuntariè ludat, & voluntarium mixtum absolutè sufficiens sit ad validè transferendum dominium (ut patet in eo, qui justo quidem pretio, invitus tamen, vendit domum) si vi, vel fraude non sit extortum; secus tamen est, si adsit vis, fraus, aut dolus, quæ nemini patrocinantur. Sed in dicto casu est vis, vel fraus. Ergo.

Oppono: Si ipse inductus lucretur, potest lucrum retinere. Ergo & inducens.

Negatur Cons. Inductor enim tenetur ratione injuriæ, qua alteri damnum dedit, quam non facit inductus. Pro intelligentia vide verba S. Thomæ infrà in hoc Exam. in Not. ante n. 69.

Contra: Debet esse par conditio ludentium. Ergo si unus potest lucrum retinere, potest & alter.

Dico, ant. esse verum, si præcisè spectatur contractus ludi, non verò si intercedat injuria: sicut si unus ludentium sub ludo decipiat in numero punctorum, vel calculorum, non potest lucrari, bene tamen deceptus. Aliter dico, ant. esse verum, nisi alter tacitè juri suo cedat.

Tertia Conditio est: Ut non utantur fraudibus contra leges ludi, uti est v.g. certo signo notare chartas, aliàs enim tenentur ad restitutionem lucri. Leges autem ludi sunt, quas ipsi ludentes communi consensu inter se statuunt, vel quæ in eo loco receptæ sunt, si inter se nullas faciunt.

Fraudes, vel astutiæ per communem consuetudinem receptæ, val in quas tacitè, aut expressè consentiunt ludentes, sunt licitæ, v.gr videt unus se certò lucraturum, rogat æmulum, an velit ponere duplum. Vel videt æmulum in numerandis signis errantem, & non monet, licitè lucratur, ubi talia per consuetudinem sunt recepta. Verum tamen est, si affectus lucri esset nimis immoderatus, esset etiam peccaminosus.

*Resp.*4. Sunt aliqui ludi jure Civili etiam laicis prohibiti, illi nimirum, qui magis fortuna quàm arte reguntur, & in jure communiter significantur nomine alearum.

Hic ludus alearum Jure Canonico prohibitus est Clericis, & Religiosis, & sic ludendo peccant mortaliter, non quidem si luserint semel, bis, vel ter, sed si huic ludo vacaverint, id est, crebrò, ac per longum tempus luserint: his enim solis pœnæ imponuntur. Hinc si, secluso scandalo, ad breve tempus (etsi crebrò) recreationis causa sic luserint, non sunt damnandi peccati mortalis, nisi propria Ordinis Statuta id prohibeant. Loquendo de Laicis, si in loco non vigeat Lex sub gravi pœna prohibens, non peccant mortaliter.

QUÆRO XXI. Qui ludo vetito fuit aliquid lucratus, teneturne ad restitutionem? & qui in eo perdidit, teneturne in foro conscientiæ solvere?

LXXVIII. *Resp.* 1. Communior Thomistarum, & verior est sententia, quòd qui lucratus est per ludum a lege prohibitum, sine fraude, dolo, & vi ab aliis, qui de suis bonis liberè disponere possunt, possit lucrum retinere, usque dum Judex jubeat restituere.

Ratio: Contractus ludi jure naturæ habet vim transferendi dominium, ex hoc autem, quòd sit prohibitus, nec jure naturali, nec jure positivo impeditur translatio dominii. Ergo. Prob. ant. pro 2. p. *Primò*: Plures sunt contractus prohibiti, & jure naturæ illiciti, & jure naturæ non sunt irriti, v.g. matrimonium post votum simplex castitatis, vel post sponsalia inita cum alia, promissio meretrici facta pro usu corporis. Ergo similiter. 2. Leges illæ prohibentes sunt solùm pœnales, & perdenti solùm concedunt actionem ad repetendum coram Judice: Ergo non obligant ante sententiam Judicis condemnatoriam.

*Resp.*2. Probabilius videtur, quòd qui ludo vetito perdidit, in conscientia teneatur solvere, etsi luserit pecunia non præsente sed credita, id est, absente: licèt possit solutum repetere in judicio.

Ratio: Ex una parte promissio de re licita, uti hìc est solutio facienda, est servanda, & Reipublicæ interest, ut fides data servetur; Ex altera parte nulla est lex civilis irritans illum contractum promissionis, & datæ fidei. Nam leges civiles solùm dant jus repetendi in judicio, nec ullam faciunt distinctionem inter illum, qui ludit pecunia credita, & qui præsente. Ergo.

Accedit, quòd aliàs deterioris conditionis esset, qui pecunia præsente luderet, quia hic teneretur ad solutionem, & non alter, quod non videtur dicendum.

Dixi, *posse repeti in Judicio;* nam privata repetitio non sufficit, ut alter teneatur restituere. Si autem sors verecundaretur repetere in judicio, non tamen ideò posset, uti occulta compensatione, quia dominium est translatum, quo alter non potest privari, nisi per Judicem.

Not. tamen, intelligendum hoc esse de jure communi, nam jure particulari in quibusdam locis hæc promissio solvendi ex pecunia absente non obligat, & sic videtur esse intelligendus S.Thom. suprà q.32. art.7. ad 2. dicens: *Aliquid autem alterius videtur esse illicitum ex jure positivo civili, quod prohibet universaliter tale lucrum.* Quòd autem non loquatur de prohibitione universali ex jure communi, sed specialium Provinciarum, patet, quia subdit: *Sed quia jus civile non obligat omnes, sed eos solos, qui sunt his legibus subjecti, & iterùm per dissuetudinem abrogari potest: ideò apud illos, qui sunt hujusmodi legibus obstricti, tenentur universaliter ad restitutionem, qui lucrantur, nisi fortè contraria consuetudo prævaleat, aut nisi aliquis lucratus sit ab eo, qui traxit eum ad ludum,* de quo in R. ad Oppos. n.77. *in quo casu non tenetur restituere, quia ille, qui amisit, non est dignus recipere, nec potest licitè retinere tali jure positivo durante: unde debet de hoc eleemosynam facere in hoc casu.* Hæc S.D.

QUÆRO XXII. Licetne ludere, ludo nimirum honesto, & absque sacrarum rerum irreverentia, sub hoc pacto ut victus pro victore, aut pro animabus in Purgatorio Rosarium, vel Missam dicat?

LXXIX. *Resp.* Probabiliùs affirmo juxta praxim devotorum in diversis Religionibus.

Quid si pactum fiat hoc modo, ut unus se obliget ad preces dicendas, alter ad dandam communitati honestam recreationem in cibo, & potu, si vincatur?

Affirmo pariter licere: Tum quia non committitur irreverentia. Tum quia nõ est species simoniæ, ut quis posset putare. Quia non intercedit ratio pretii, uti requiritur ad Simoniam.

QUÆRO XXIII. Qui per ludum, & sponsionem non potest perdere, potestne lucrari, & lucrum in conscientia retinere?

LXXX. *Resp.* Tres præcipuè casus sunt, de quibus dubitatur.

Primus est: Si alter sit ita peritior altero, ut moraliter certò sit lucraturus. Vel si de re, super quam fit sponsio, tam certus sit, ut non possit perdere.

In hoc casu sive ludi, sive sponsionis probabilius est, talem non posse lucrari, vel lucrum retinere.

Ratio: Tum quia error, sive dolus dedit causam contractui. Tum quia contractus ludi, vel sponsionis ex natura sua videtur exigere, ut periculum perdendi sit æquale in ludentibus. Si enim victus victoris peritiam novisset, cum eo non lusisset, nec spopondisset. *Subsumo*: Sed quando error dat causam contractui, hic

vel

vel est irritus, vel irritari potest. Ergo.

Quid si inæqualitatem novit, & tamen lusit?

Dico: Tunc tacitè, vel expressè consensit, ut alter lucretur, qui proinde lucratur. Idem est, si animo ita est paratus, ut, licèt defacto inæqualitatem non noverit, si tamen novisset, adhuc lusisset. Tunc enim virtualiter censetur inæqualitatem condonare.

Secundus casus est: Si is, qui ludit, habet animum non ludendi pro præmio, vel non obligandi se ad solvendum, vel solutum repetendi, talis non potest lucrari.

Ratio: Quia æmulum suum decipit, & æmulus non lusisset, si fraudem cognovisset.

Tertius casus est: Si alter ludentium rem depositam alienare nequeat, v.gr. Religiosus, aut filiusfamilias.

Religiosus sicut sine Superiorum licentia rem (utpote, quæ est monasterii) non potest in ludum deponere, ita nec lucrari, potest tamen cum licentia. Filiusfamilias pubertatem ingressus, id potest, si habeat bona propria castrensia, vel quasi, aut Pater aliqua pro recreatione dederit. Si autem nihil habet proprii, sed tantùm alienum, & collusor id scit, neuter potest lucrari.

Si in aliqua Universitate, vel Aula sumptibus Parentum sustentetur, ex Summa centum imperialium sustentationi suæ destinata, potest quatuor, vel quinque per annum honestæ recreationi, seu ludo insumere: quia honesta recreatio inter alimenta est computanda.

Cui solùm quatuor in ludum deponere licet, is ab uno, & eodem non potest nisi quatuor singulis commissionibus lucrari, nisi fortè alter cedat juri suo. Potest tamen lucrari plures, si ludat cum pluribus, putà, a quovis illorum quatuor. Et ab uno potest lucrari plus pluribus commissionibus. Tandem ob tacitam Parentis facultatem potest etiam in ludum deponere, quidquid lucratus fuit.

E X A M E N V.

De Restitutione in genere, & in specie de ea, quoad bona animæ, corporis, famæ, & honoris.

De qua S. D. agit 2.2. qu. 62. per 8. art.

QUÆRO I. Quid est Restitutio, cujus speciei justitiæ actus, quanta ejus necessitas, quæ, & quot ejus radices, seu capita?

LXXXI. *Resp.* 1. Restitutio definitur sic: *Est actus justitiæ* (nimirum commutativæ, ut dicetur) *quo res ab alio accepta redditur*, si non eadem numero, saltem in specie, *vel damnum illatum compensatur*. Unde S.D. hic a.1. in c. ait: *Restituere nihil aliud esse videtur, quàm iteratò aliquem statuere in possessionem, vel dominium rei suæ*. Si propriè loquamur, differt a satisfactione, quòd hæc fiat in compensationem honoris læsi, seu offensæ illatæ, restitutio verò fiat pro damno rebus illato.

Resp. 2. Restitutio formaliter est actus solius justitiæ commutativæ. Pro quo vide in hoc Tr. Exam. 1. n. 6. in R. ad 2. Oppon.

Resp. 3. Restitutio ablati saltem in voto est necessaria ad salutem.

Ratio: Quia conservare justitiam est necessarium ad salutem. Unde ad Rom. 13. *Nemini quidquam debeatis*. Et S. Aug. Epist. 54. hic a. 2. a S. Thom. citatus ait: *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*, putà, si restitui potest, & quatenus possibile est. Nam vita semel ablata in se restitui non potest.

Dixi *saltem in voto*: Quia impotentia excusat a restitutione in re, attamen homo animo semper paratus esse debet, quòd restituere velit, cùm ad eam fortunam pervenerit.

Resp. 4. Præceptum restituendi est formaliter affirmativum, implicitè tamen est negativum; & reducitur ad præceptum non furandi. Ita S.D. art. 8. ad 1.

Ratio 1. *p.* Quia per actum positivum impletur, & omissione violatur.

Ratio 2. *p.* Quia involvit hanc negationem: Non retineas alienum. Hinc juxta conditionem præcepti negativi obligat semper, & pro semper, saltem in voto, ut ante dictum.

LXXXII. Duplex est radix restitutionis, nimirum res accepta, & injusta acceptio rei; Id est, homo tenetur ad restitutionem ex duplici capite, nimirum, vel ratione rei acceptæ, vel ratione injustæ acceptionis.

Ita S. Th. hic ar. 6. in c. dicens: *Ratione rei tenetur eam restituere, quamdiù eam apud se habet, quia, quod habet ultra id, quod suum est, debet ei subtrahi, & dari ei, cui deest secundùm formam commutativæ justitiæ. Sed ipsa acceptio rei alienæ potest tripliciter se habere: quandoque enim est injuriosa, scilicet contra voluntatem existens ejus, qui est rei dominus, ut patet in furto, & rapina. Et tunc tenetur ad restitutionem, non solùm ratione rei, sed etiam ratione injuriosæ actionis, etiamsi res apud ipsum non remaneat. Sicut enim qui percutit aliquem, tenetur recompensare injuriam passo, quamvis apud ipsum nihil maneat, ita etiam qui furatur, vel rapit tenetur ad compensationem damni illati, etiamsi nihil inde habeat. Et ulterius pro injuria illata debet puniri. Alio modo accipit aliquis rem alterius in utilitatem suam absque injuria cum voluntate scilicet ejus, cujus est res, sicut patet in mutuis. Et tunc ille qui accepit, tenetur ad restitutionem ejus, quod*

accepit, non solùm ratione rei, sed etiam ratione acceptionis, etiamsi rem amiserit, tenetur enim re compensare ei, qui gratiam fecit; quod non fiet, si per hoc damnum incurrat. Tertio modo accipit aliquis rem alterius absque injuria non pro sua utilitate, sicut patet in depositis. Et ideò ille, qui sic accipit, in nullo tenetur ratione acceptionis, quinimò accipiendo impendit obsequium. Tenetur autem ratione rei, & propter hoc, si ei subtrahatur res absque sua culpa, non tenetur ad restitutionem: secus autem esset, si cum magna sua culpa rem depositam amitteret.

Alii DD. claritatis gratia assignant tres radices restitutionis. 1. Ex injusta acceptione, quæ solet etiam appellari restitutio ex delicto, vel damno illato, & eò spectat omnis injusta damnificatio. 2. Ex re accepta, quando nimirum res alienà detinetur, sive bona fide, ut quando res furtiva bona fide est empta, & sic est sine peccato; sive mala fide, & sic est cum peccato, ut patet in furto, vel si emens sciat rem esse furtivam. 3. Ex contractu, si nimirum vi alicujus contractus aliquis debeat, & non solvat.

QUÆRO II. Quomodo restituet, qui alium damnificavit in bonis spiritualibus, sive naturalibus, uti sunt usus liberi arbitrii, & rationis, Scientiæ, Studium, &c. sive in supernaturalibus, uti sunt gratia Dei, Sacramenta, virtutes, &c. sive ad animæ salutem spectantibus, uti sunt Status Religiosus, vel Clericalis, aut Præbenda?

LXXXIII. *Resp.* 1. Qui veneno, philtro, maleficio, &c. talem abstulit usum rationis, tenetur, quantum in se est, maleficium tollere; remedia, quibus convalescat, procurare; & omnia damna inde secuta compensare.

Ratio: Qui est causa damni, tenetur illud reparare pro possibili.

Resp. 2. Qui vi, vel fraude alium impedivit a studio literarum, tenetur ad restitutionem.

Ratio est eadem.

Resp. 3. Qui alium induxit in errorem, vel docuit falsas sententias in rebus Fidei, vel in genere morum, tenetur restituere, & conclusiones, ac falsas sententias revocare.

Ratio est eadem.

Resp. 4. Prælati, Parochi, & similes, quibus ex officio curæ animarum invigilandum est, tenentur reparare damna, quæ subditi ex eorum negligentia patiuntur.

Ratio est eadem: Cui addo, quòd quivis homo habet strictum jus ad usum rationis. Item ad hoc, ne vi, vel fraude impediatur a studiis, ne inducatur in errorem. Item ut a suo Prælato accipiat ea, quæ sunt curæ animæ.

LXXXIV. *Resp.* 5. Qui fraude, vel vi aliquem induxit ad peccatum, tenetur ad ejus damni reparationem pro possibili.

Ratio: Ubi intercedit fraus, vel vis, ibi est locus injuriæ.

Quo autem modo reparabit?

Dico: Si eum vi detineat in occasione peccandi, tenetur eum libertati; si eum metu oppressit, tenetur eum securitati restituere; si eum decepit, tenetur veritatem docere. Item tenetur eum ad meliora hortari, preces pro eo ad Deum fundere, & meliori quo potest modo laborare, ut resipiscat. Immò si damno spirituali sit annexum damnum temporale, v.g. si talem insuper vulneravit corpore, dum eum vi tenuit in malo, vel si sine expensis non possit a malo revocari, tenetur etiam ad reparationem illius damni temporalis, & ad faciendas has expensas.

Quid si non posset eum a peccato revocare, nisi cum periculo vitæ?

Dico: Cùm charitas interdum obliget pro fratribus animam ponere, a fortiori hæc obligatio habet locum, ubi simul adest debitum justitiæ.

Revidenda hìc sunt, quæ diximus suprà de dilectione proximi. Item de correctione fraterna. Item de scandalo.

Dixi in R. 5. *Qui fraude, vel vi*, non qui aliquem induxit sine vi, vel fraude ad peccatum, ratione cujus non solùm apud Deum gratiam, sed & apud homines omnem amisit æstimationem, licèt graviter peccet, non tamen tenetur ei aliquid restituere.

Ratio: Quia scienti, & volenti non fit injuria.

LXXXV. *Resp.* 6. Qui per injuriam, id est, vi, vel fraude a Religione retraxit aliquem, ex cujus præsentia Religioni accrevisset sive ex personæ industria, sive ex hæreditate temporalis utilitas, tenetur ad ejus restitutionem.

Ratio: Quia damnum illud temporale est illatum contra justitiam.

Nota tamen, compensationem non esse faciendam æqualiter, si retrahatur Novitius, ac Professus, sed secundùm quantitatem juris acquisiti Monasterio. Qui enim retrahit Professum, & sic Cœnobium privat aliqua hæreditate, vel alio emolumento, tenetur in totum. Qui retrahit Novitium, non tenetur in totum: quia hæreditas adhuc pendebat ex futuro eventu. Si retraxit Candidatum Religionis, seu qui in monasterio est jam receptus, sed nondum vestitus, adhuc minor erit obligatio.

Resp. 7. Talis etiam ipsi retracto tenetur in bonis spiritualibus restituere juxta suam facultatem, nimirum impedimenta in futurum revocando, pro ejus resipiscentia preces ad Deum fundendo, eum seriò hortando, ut pristinum propositum exequatur.

Ratio: Quia hæc media tali fini sunt proportionata.

Dixi

Digitized by Google

Dixi in R.6. *Qui vi, vel fraude*; si enim hæc desit, licèt fiat ex malevolo animo, & Religionis odio, graviter quidem peccatur contra charitatem, non tamen contra justitiam: adeòque non est onus restitutionis.

*Resp.*8. In eo casu retrahens non tenetur ingredi Religionem loco retracti, nec substituere alium.

Ratio: Assumptio status religiosi debet esse omninò libera, nec ullo metu licet aliquem ad eum compellere.

*Resp.*9. Si damnum temporale Religioni illatum non posset aliter resarciri, quàm se ei tradendo in famulum, ad id teneretur; non tamen in Monachum.

Ratio patet ex dictis.

LXXXVI. *Resp.*10. Qui absque justa causa Novitio negat votum ad professionem, non tantùm peccat mortaliter contra charitatem, ut ex se clarum est, sed & contra justitiam.

Ratio: Cœnobium, & Novitius tacitè inter se ineunt contractum, Novitius omnibus temporalibus renuntiando, suam habilitatem rigoroso examini, & judicio subiicit discutiendam; Monasterium verò Judices, & Examinatores constituit, qui de ea sententiam ferant. Ergo si quis Capitularium non ferat sententiam juxta merita Novitii, peccat contra contractum, & justitiam.

Causæ Novitio negandi suffragium ad Professionem debent sciri ex propriis Statutis cujusvis Religionis, v.g. gravis infirmitas, mala indoles, defectus ingenii, &c.

Dic mihi, an Novitius ad sæculum rediens teneatur Monasterio solvere expensas?

Dico, Non teneri, nisi factum sit de hoc pactum, quod, cùm justum sit, servari debet. Vel nisi habitum susceperit fraudulenter, id est, cum animo redeundi ad sæculum.

Ratio: Fraus, & dolus nemini patrocinantur.

LXXXVII. *Resp.*10. Quod hactenus dictum est, proportionaliter intelligi debet de eo, qui aliquem injustè impedit a consecutione alicujus Officii, vel Præbendæ.

Sensus patet ex verbis S.Thom. hic ar.2. ad 4. dicentis: *Aliquis potest impedire aliquem, ne habeat Præbendam multipliciter: Uno modo justè, putà, si intendens honorem Dei, vel utilitatem Ecclesiæ procuret, quòd detur alicui personæ digniori, & tunc nullo modo tenetur ad restitutionem, vel ad aliquam recompensationem faciendam. Alio modo injustè, putà, si intendat ejus nocumentum, quem impedit propter odium, vel vindictam, aut aliquid hujusmodi, & tunc si impedit, ne Præbenda detur digno, consulens, quòd non detur, antequam sit firmatum, quòd ei detur, tenetur quidem ad aliquam recompensationem pensatis conditionibus personarum, & negotii secundùm arbitrium sapientis, non tamen tenetur ad æquale, quia illam nondum fuerat adeptus, & poterat multipliciter impediri. Si verò jam firmatum sit, quòd alicui detur Præbenda, & aliquis propter indebitam causam procuret, quòd revocetur, idem est, ac si jam habitam ei auferret, & ideò tenetur ad restitutionem æqualis, tamen secundùm suam facultatem.* Hæc S. Doctor.

QUÆRO III. Quomodo restituet, qui alium damnificavit in bonis corporis, occidendo, vel mutilando?

LXXXVIII. Ante R. Nota in præsenti damna esse duplicia. 1. Naturalia, seu personalia, ut sunt ablatio vitæ, membri, virium, pulchritudinis, &c. 2. Realia, quæ nimirum, vel ipse læsus, vel ejus hæredes patiuntur in bonis externis, ut sunt expensæ in medicos, lucrum cessans, damnum emergens. Hoc notato

*Resp.*1. Probabilius est, quòd pro damno corporali, ut pro ablatione vitæ, membri, virium, &c. ex justitia in alio genere bonorum facienda sit aliqua restitutio ipsi læso, & hæredibus ejus necessariis, etiam ante sententiam judicis, licèt ex damno corporali nullum sequatur damnum in bonis temporalibus.

Ita colligitur ex S.Tho. hìc a.2. ad 1. dicente: *Quando id, quod est ablatum, non est restituibile per aliquid æquale, debet fieri recompensatio, qualis possibilis est: putà, cùm aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare vel in pecunia, vel in aliquo honore, considerata conditione* utriusque personæ secundùm arbitrium boni viri. Utriusque, inquam, personæ, occisoris quidem, an sit dives, vel pauper; diviti enim major restitutio imponenda est: occisi autem, an familiæ suæ fuerit utilis, vel inutilis, an senex, an sanus, vegetus, infirmus, an doctus, an ignarus; quia pro homine juvene, utili, sano, docto, &c. major imponenda est restitutio. Item attendendus est modus occisionis, an facta sit aperto Marte, vel per insidias, quia ubi insidiæ, ibi major injuria.

Adversarii, inter quos etiam sunt aliqui Thomistæ, dicunt, vel S.Thom. loqui de damnis realibus ad naturale consecutis. Vel ly *debet* ab eo sumi sic, ut idem significet, ac ly *decet*, *est conveniens*, non verò, quòd sit necessarium.

Verùm prima solutio est nulla; tum quia S. D. expressè loquitur de compensatione membri ablati, quod est damnum naturale. Tum etiam, quia, ut patet, loquitur de eo, quod non est restituibile per æquale, sed debet restitui secundùm arbitrium boni viri, damna autem realia sunt restituibilia per æquale.

Ratio 1. Qui alium injustè occidit, mutilavit, deformavit, ejusque sanitati nocuit, (seclusis omnibus damnis realibus) ipsi læso, occiso, mutilato, &c. & ejus hæredibus intulit

damnum contra justitiam commutativam, quia est causa injustæ inæqualitatis. Ergo læso, vel hæredibus tenetur ad restitutionem, prout fuerit possibilis. Sed non est possibilis nisi in alio genere bonorum. Ergo. Conf. prob. Quamvis justitia commutativa per se non inclinet nisi ad restitutionem æqualis, per accidens tamen, quando æquale reddi non potest, inclinat ad reddendum, quod est possibile; sicut, qui debet mille, & non habet nisi 300. tenetur restituere 300. Et qui extremè indigenti abstulit panem, & panem, quem reddat, non habet, sed alium cibum, is tenetur illum dare, sive pane pretiosior sit, sive vilior. Ergo, qui intulit damnum contra justitiam commutativam, tenetur ad restitutionem, prout in alio genere bonorum fuerit possibilis.

Ratio 2. Specialiter de restitutione hæredibus facienda pro damno personali. Qui alterum lædit in bonis propriis, tenetur ex justitia ei compensare: Sed homicida hæredes necessarios læsit in bonis propriis. Ergo. Min. prob. Pater respectu filii est veluti totum, cujus filius est quædam pars. Vir, & uxor sunt veluti una caro, ideòque jure naturæ, & ex justitia pater filium, & vir uxorem tenetur alere. Ergo.

Resp. 2. Modus faciendi dictam restitutionem relinquitur arbitrio boni viri, ut patet ex citatis verbis S. Thomæ, ut fiat, vel in bonis spiritualibus, vel temporalibus: in temporalibus, si hæredes indigeant, & occisus de spiritualibus jam benè sibi providerit. In spiritualibus verò, si hæredes non indigeant temporalibus, & occisus sibi de spiritualibus non providerit, & eorum judicetur esse capax, v.g. Christianus, &c. In utrisque prout judicabitur necessitas, vel opportunitas: ut explicat Sylvius.

Resp. 3. Licèt ipse occisor a Judice puniatur pœna corporali, v.g. suspendatur, nihilominus facienda est ex justitia dicta restitutio occiso, & hæredibus necessariis.

Ratio: Quia damnum occiso, & hæredibus illatum per pœnam illam non compensatur, sed illa publica vindicta solùm est compensatio injuriæ, quam patitur Respublica.

Resp. 4. Non solùm, qui læsit in bonis corporis, sed & ejus hæredes tenentur per bona fortunæ (si quæ sint relicta) compensare dictum damnum corporale.

Ratio: Quia bona, in quibus hæredes succedunt, ex justitia sunt obligata ad reparationem damnorum a lædente factorum.

Ex quo sequitur, quòd Pater, licèt sit hæres necessarius filii, non teneatur restituere pro damnis a filio non emancipato illatis. Quia filius non emancipatus non habet bona, in quibus pater succedat, quasi de novo ea sibi acquirat, exceptis bonis castrensibus, & aliis, de quibus suprà.

LXXXIX. *Oppono* 1. Leges dicunt: Liberum corpus nullam recipit æstimationem. Ergo non est facienda restitutio pro eo.

2. Bona superioris ordinis non compensantur per bona alterius, & inferioris ordinis: Sed bonum vitæ, & membrorum est superioris ordinis. Ergo.

3. Homo non est dominus vitæ, & membrorum. Ergo ei non fit injuria.

Ad 1. *&* 2. dico, solum probari de æstimatione, restitutione, & compensatione condigna, & ad æqualitatem, non verò de arbitraria. Nam pecunia secundùm se etiam non potest æquiparari famæ, utpote, quæ est melior quàm divitiæ multæ, & tamen fama sępè debet restitui per pecuniam, si non possit in proprio genere.

Ad 3. dico, etiam usuario posse fieri injustitiam, homo autem saltem est usuarius vitæ, & membrorum.

Resp. 5. Certum est, quòd dictus injustus occisor, vel mutilator teneatur ad restitutionem omnium damnorum realium, quæ patitur læsus, ac hæredes necessarii ejus.

Ratio: Qui est causa damni reparabilis, tenetur illud reparare.

XC. *Resp.* 6. Compensatio damnorum realium fit solvendo expensas curationis vulneris, cibos cariores, consilio medici, vel boni viri necessarios, lucrum cessans, id est, quod opificio, v.g. fecisset, si læsus non fuisset, non quidem totum, sed quantùm arbitrio viri prudentis spes lucri æstimatur: minùs enim valet, quod est in spe, quàm quod est in re. Ad expensas funeris non tenetur, nisi essent extraordinariæ necessariæ, ut si majoribus sumptibus in alieno, seu peregrino loco esset sepeliendus.

Ratio: Quia expensæ ordinariæ fuissent etiam faciendæ, si naturali morte obiisset.

XCI. *Resp.* 7. Restitutio primò facienda est læso, si supervivat; si obierit, hæredibus necessariis. Quinam hi sint, dictum est suprà Exam. 4. num 68. Unde non est necessariò facienda hæredibus non necessariis, v.gr. fratribus, aliisve consanguineis, vel amicis, a defuncto varia commoda, vel alimenta percipientibus, licèt occisor illa damna præviderit, modò non intenderit. Idem est de creditoribus occisi.

Ratio: Quia omnes illi non censentur moraliter unum cum defuncto, & damnum eorum solùm sequitur per accidens.

XCII. *Resp.* Si ille, qui læsit, quamdiù vixit, restitutionem non fecit, ad eam tenentur hæredes.

Ratio: Quia bona defuncti transeunt cum hoc onere. Et qui sentit commodum (uti est hæres) sentiat etiam onus.

Resp. 9. Hæc tota doctrina est vera, licèt ille, qui læsit, puniatur pœna legali a Judice, v.g.

v.gr. suspendio, prout dictum, & *Ratio* data est R.3.

Oppono: Non est æquum, quòd quis puniatur bis in idipsum, seu duplici pœna pro eodem delicto. Ergo.

Ad hoc neg. conf. quia in hoc casu moraliter est duplex delictum, seu duplex injuria; una illata Reipublicæ, & hæc compensatur per pœnam legalem: altera illata læso, aut hæredibus ejus, & hæc est compensanda prædicto modo.

Nota tamen, si læsus velit, ut læsor per illam pœnam corporalem non tantùm Reipublicæ, sed & sibi satisfaciat, ad nihil ampliùs tenetur, ut si significet, se nil aliud desiderare, quàm pœnam talionis, vitam pro vita, &c & de alia restitutione omninò taceat.

XCIII. *Quid si* unus, vel ambo se provocassent, uti fit in duello?

Dico; Si occisus, vel læsus, vel ambo provocaverint, nullus tenetur hæredibus restituere, sicut nec qui occidit petentem, licèt peccatum non effugiatur. Vide R. ad 1. sequenti num. 94.

Ratio: Tales censentur renuntiasse juri suo. Pro cujus majori intelligentia,

QUÆRO IV. Si occisus ante mortem occisori condonavit restitutionem, suntne hæredes ejus liberi ab onere restitutionis alimentorum necessariorum occisi?

XCIV. *Resp.* 1. Si præcisè in foro animæ condonet injuriam, certum est, non deobligari hæredes, si aliud nihil exprimat.

Ratio: Quia illo loquendi modo nihil aliud videtur significari, quàm quòd læsus læsorem recipiat in pristinam amicitiam, & ostendat se non fovere odium.

Resp. 1. Probabilius videtur, quòd occisus nec licitè, nec validè occisori possit condonare restitutionem alimentorum pro parentibus, uxore, liberis.

Ratio: Obligatio dictorum alimentorum, & sustentationis non pendet ex libera voluntate occisi sed fundatur in jure naturæ, quod occisus a se abiicere non potest. Ergo.

Oppono 1. Paulò ante assertum est, si provocans ad duellum, in eo occidatur, provocatus non teneatur ad restitutionem damnosam; Et hoc ideò, quia provocans damna condonavit, & cessit juri. Ergo similiter.

2. Pater solùm ex charitate, & pietate tenetur filiis dare alimenta. Ergo quamvis illicitè, attamen validè remittit.

Ante R. vide Exam 4. n. 59. in Not. quid sit, donationem esse validam.

Ad 1. Neg. ant. pro 2. p. Nam ly *ideò* non dicit ibi veram causam, cur provocatus deobligetur; sed causa est, quia occisio provocantis in duello non est injuriosa, utpote qui sciens, & volens cessit juri in propriam vitam. Unde non occisor, sed occisus hæredes suos injuriosè privat spe emolumentorum.

Ad 2. N. conf. Nam cùm illa obligatio pietatis involvat moralem unitatem inter occisum, parentes, liberos, & uxorem (ad doctrinam eorum de quibus in R. 7. ad Q. 3.) illi habent rigorosum jus quæsitum immediatè ex ipso jure naturæ, ne per se, seu ex intentione injuriosè, & violenter priventur emolumentis, quorum proximam spem habent, a fortiori, ne sic priventur alimentis sibi debitis titulo pietatis. Contra hoc ergo jus ageret Pater condonando talia emolumenta, & alimenta, qui proinde hoc debitum pietatis solvere nequit.

QUÆRO V. Quomodo restituet, qui alium damnificavit per injuriam stupri cum, vel sine fraude, cum vel sine promissione Matrimonii?

XCV. Ante R. vide suprà Tract. 5. Exam. 2. num. 31. de adulterio, & de stupro nu. 33. quomodo per has duas luxuriæ species alteri inferatur injuria.

Resp. 1. Probabilius est, quòd qui invitis parentibus violavit virginem volentem, vel solùm leviter rogatam, adhuc sub patris potestate existentem, nec virgini, nec patri teneatur ad restitutionem in foro conscientiæ.

Ratio 1. p. Quia scienti, & volenti non fit injuria.

Ratio 2. p. Ipsa virgo ob amissam sui claustri violationem non tenetur aliquid restituere patri. Ergo non violator. Hinc dato, quòd parentibus fiat injuria, filiæ est imputanda.

Resp. In foro fori in dicto casu patri, vel tutori puellæ contra defloratorem competit actio, & stuprator a judice condemnatus tenetur in conscientia præstare patri satisfactionem sibi per modum pœnæ injunctam. Ita patet ex Tract. de Legibus. Immò ante sententiam judicis uterque tenetur parentibus ad aliquam satisfactionem, nimirum eos singulariter honorando, vel veniam ab eis petendo, nisi jam remiserint.

Ratio: Quia parentes sunt custodes virginitatis filiæ.

Resp. 3. Qui vi, fraude, vel incusso metu, sed absque matrimonii promissione virginem corrupit, juxta probabiliorem sententiam in foro conscientiæ tenetur ad alterutrum, nimirum vel eam ducere, vel damna puellæ, & parentibus illata compensare per bona fortunæ augendo dotem, prout stupratori placuerit.

Ratio: Quia illa damna sunt per injuriam illata, & per alterutrum horum compensantur. Ergo.

Nota tamen, hoc solùm verum esse ante sententiam Judicis, nam post eam tenetur obedire. Porrò si puella æquè bene nupserit, ac si violata non esset, stuprator deobligatur a compensan-

sandis aliis damnis, excepta injuria violationis, pro qua tenetur juxta arbitrium viri prudentis.

Resp. 4. Probabilius, & tutius est, quòd qui corrupit virginem sub spe matrimonii, sive vero, sive ficto animo promissi, teneatur ordinariè in conscientia eam ducere, etiam ante sententiam judicis.

Ita clarè colligitur ex S. Thom. in Supplem. q.46. a.2. ad 4. dicente: *In tali casu sponsus antequam aliam duxerit, tenetur eam ducere in uxorem, si sint aqualis conditionis, vel si sponsa sit melioris conditionis: sed si aliam duxerit, jam factus est impotens ad solvendum illud, ad quod tenebatur, & ideò sufficit, si ei de nuptiis provideat. Et ad hoc etiam non tenetur (ut quidam dicunt) si sponsus sit multò melioris conditionis, aut aliquod signum fraudis evidens fuerit: quia præsumi probabiliter potest, quòd sponsa non fuerit decepta, sed decipi se finxerit*, Hęc S. Thomas.

Quòd S. Tho. hìc loquatur de foro conscientiæ, & violatione mulieris sub spe matrimonii, constat; quia aliàs non responderet conformiter ad argumentum, quod dictis verbis solvit, & sic sonat: Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed aliquis non potest mulieri, quam defloravit sub specie matrimonii, restituere ablatum, nisi eam conjugio ducat. Ergo.

Ratio: In contractu innominato *facio ut facias*, qui est onerosus, seu sub conditione onerosa, si una pars, seu unus contrahens contractum implevit, etiam altera pars ex justitia commutativa eum implere tenetur, præstando id, quod in contractum est deductum: Sed inter puellam, & stupratorem in casu posito fuit talis contractus, & puella corporis sui usum præbendo contractum implevit: Ergo stuprator in conscientia implere tenetur. Sed non potest implere, quod promisit nisi præstando consensum in matrimonium. Ergo hunc in conscientia præstare tenetur. Maj. patet: Quia si promissarius sub conditione onerosa ligatus conditionem impleat, acquirit jus contra promittentem.

Ex quo patet, quòd illa fictio non tollat obligationem in conscientia: quia hæc est natura contractus onerosi, ut utraque pars ex justitia se obliget ad præstandum id, quod contractu significatur.

Dixi, *ordinariè*, seu per se; nam dari exceptiones, patet ex ipsis verbis S. Th. quibus addo, non teneri. 1. Si adsit impedimentum dirimēs. 2. Votum Religionis, aut Castitatis, cùm obligatio voti, utpote erga Deum, sit fortior quàm promissio homini facta, etiam jurata. 3. Si sequantur gravia mala, vel scandala. 4. Si puella fornicetur posteà cum alio. 5. Si finxerit se virginem, & a viro deprehensa sit non esse.

Quæ in R. 3. & 4. dicta sunt de corruptione virginis, proportionabiliter, in ordine ad reparanda damna, dicenda sunt etiam de eo, qui per vim, vel fraudem seduxit viduam, aliamve jam corruptam, honestam tamen.

Nec in ullo horum casuum corruptor satisfacit ingrediendo Religionem, etiam post matrimonium contractum, ante ejus consummationem. Quia aliàs non tollitur infamia. Vide infrà in hoc Exam. n. 131. ad 7. Oppos.

QUÆRO VI. Quid, & quomodo restituendum ex injuria adulterii?

XCVI. Ante R. Nota, damna, quæ ex adulterio, & suppositione filii spurii ordinariè sequuntur, esse hæc. 1. Quòd proles adultera educetur ex bonis patris putatitii, cùm quilibet pater teneatur alere prolem suam a tertio ætatis anno. 2. Quòd accipiat dotem, aut sponsalitium; Immò 3. hæreditatem, ac si esset legitima proles. Hinc proles legitimæ, vel in earum defectu legitimi hæredes damnificantur. Hoc notato

Resp. 1. Si ex adulterio proles non nascatur, nec ullum aliud damnum, adulter nihil tenetur restituere marito adulteræ pro violatione thori. Si tamen maritus resciat de adulterio, tenetur uterque adulter ad satisfactionem per signa doloris, veniæ petitionem, &c. ille pro injuria, illa pro injustitia, & infidelitate.

Ita probat praxis, & communis sensus fidelium, & confessariorum.

Resp. 2. Communis sententia est, quod si adulter sit moraliter certus, prolem, ex adulterio natam, esse suam, teneatur tam ipse quàm adultera restituere damna realia patri putativo, ejus legitimis prolibus, vel hæredibus inde illata: uterque quidem pro rata, alterutro autem deficiente quivis in solidum, sive adulter mulieri suaserit, ut suum filium spurium pro legitimo supponat; sive non.

Ratio: Quando plures efficaciter concurrunt ad damnum injustè inferendum, singuli pro rata, & aliis deficientibus quilibet in solidum tenetur reparare damnum: Sed sic est in hoc casu. De adultera patet. De adultero suppositionem non suadente. Prob. 1. Eo ipso, quòd is faciat ex suo semine, & aliena uxore nasci prolem, quam maritus adulteræ ex errore putat esse suam, supponit eam. 2. Dum adulter videt hanc suam prolem in aliena domo mediis alienis sustentari, quam ipse tenetur alere, eò ipsò est causa per se, saltem indirecta deceptionis, & damni secuti. Ergo.

Resp. 3. Si adulter non sit moraliter certus, sed rationabiliter credat prolem nō esse suam, eò quòd mulier putet esse sui mariti, vel aliàs sit levis, vel soleat rem habere cum pluribus, &c. non tenetur ad dictam restitutionem.

Ratio: Tum quia in dubio melior est conditio possidentis, ut explicatum suprà Tract. 2. Exam.

Exam.1.n.13.& 14. Tum quia nemo tenetur luere,antequam constet, eum esse debitorem.

Resp.4. Si proles sit nata, & adultera teneat, eam non esse sui mariti, obligatur in conscientia (quantum sine vitæ, vel famæ dispendio potest)laborare, ne legitimis prolibus, vel hæredibus obveniat damnum:teneturq;ad jus reparationem,juxta omnium sententiam.

Ratio: Quia injustè est causa efficax hujus damni. Sed difficultas est de modo restitutionis. Pro quo.

Resp.5. Modus restitutionis esse potest nimirum, si mulier habet bona paraphernalia, seu liberæ ejus dispositioni relicta, debet ea filiis illegitimis dare, vel compensare extraordinario labore, & lucrum inde acceptum iisdem tribuere, ornatum muliebrem minuere, vel filio adulterino, si capax sit, statum Clericalem, vel Religiosum suadere, sic tamen, ne hæreditatem secum ferat. Vel agere, ut ab extraneo, vel suo vero patre adoptetur,sicque honesto titulo familiam,& hæreditatem exeat. Vel agere, ut causa occultata ei detur minor hæreditas. &c.

Resp.6. Si uno vel pluribus ex his modis, prolibus legitimis totum damnum resarciatur, vel nullum inferatur, potest mulier permittere, ut filius illegitimus cum legitimis succedat in bona patris putatitiis

Ratio est, ut conservet famam, quæ est altioris ordinis, quàm bona fortunæ, ut patet ex citando Proverb.22.

Nec obstat,quòd illegitimi per leges inhabilitentur ad successionem in hæreditate. Quia intelliguntur,quando res est notoria, nec adest periculum infamiæ, vel gravioris mali, vel nisi damnum aliter compensetur.

Resp.7. Si adulter adulteram ad adulterium seduxit, ipse in solidum obligatur ad omnia damna compensanda: eo tamen deficiente, adultera adhuc tenetur in solidum.

Ratio 1.*p*. Quia adulter fœminam seducendo censetur hoc onus in se suscepisse.

Ratio 2.*p*. est eadem, quæ pro R.2.

Resp.8. Probabilius est, quòd, licèt adultera nullo dictorum modorum possit damnum compensare, non teneatur proli, vel marito suo crimen revelare.

Ratio: Quia in dubio melior conditio est possidentis: Sed mulier est in possessione suæ famæ, & semper, vel ferè semper habet rationem dubitandi, an sua revelatio sit profutura. Ergo. Prob. min. pro 2.p. Filius matri, dicenti se esse spurium, non tenetur credere, licèt hoc dicat existens in mortis articulo, & post sumptam Eucharistiam, ut fatentur Canonistæ: Unde est Regula Juris: *Alleganti suam turpitudinem cum alterius prejudicio*(ut fit hìc,cùm filius communi opinione sit legitimus(*nulla est habenda fides*.

Resp.9. Quantacunque sit hæreditas,mulier, si sit honestæ conditionis,& passim bonæ famę, per se loquendo non tenetur cum famæ publicæ,vel vitæ periculo revelare crimen, licèt sit moraliter certa,sibi credendum,& damnum legitimis hæredibus avertendum.

Ita habetur ex rescripto Innocentii III. in c. *Officiis*, de pœnit. & remiss. ubi generaliter dicit, absolvendam esse mulierem, quæ ignorante marito de adulterio prolem suscepit, idque viro fateri timet, & competentem satisfactionem per discretum Sacerdotem esse injungendam.

Ratio: Tum quia bonum famæ per se loquendo prævalet bonis fortunæ, Quia *melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ*. *Prov*.22. Tum etiam, quia in casu extremæ necessitatis nemo tenetur restituere: Sed qui non potest restituere sine periculo famæ, vel vitæ, est in extrema necessitate. Ergo.

Dixi 1. *mulier bonæ famæ*;si enim prudentis judicio mulieris fama sit parvi momenti respectu hæreditatis, ut si jam sit suspectæ conversationis, tenetur cum periculo famæ (si desit periculum corporis, & animæ) impedire,ne illegitimus hæreditatem capiat.

Dixi 2. *per se loquendo non tenetur*. Quia per accidens tenetur. 1. Si hæreditas, v.g. Principatus,Comitatus, &c. prudentum judicio pluris æstimetur, quàm fama fœminę. Nam in certis circumstantiis bonum inferioris ordinis in æstimatione potest prȩvalere bono superioris ordinis. 2. Si periclitetur bonum cõmune, tenetur revelare etiam cum periculo vitæ, ut si spurius esset, hæresi, vel pessimis moribus imbutus, & velut primogenitus in principatu successurus, ratione cujus bonum commune, præsertim spirituale fidei, periclitaretur, legitimus verò esset Catholicus, & optimæ spei.

XCVI. I. *Quomodo resolvis hunc casum?* Filius ille adulterinus, putativè legitimus, factus adultus vult nubere filiæ sui parentis adulteri, quæ est sua soror ex patre, quod ipse nescit: quod matrimonium esset nullum: ad hoc malum præcavendum teneturne mater revelare, sive ante matrimonium, sive post matrimonium contractum, etiam contra parentum voluntatem?

Dico: Inprimis certum est, quòd parentes id rescientes, nimirum uterq; adulter, tenentur, adulterio non revelato, omni possibili modo hoc matrimonium impedire. Dein si aliter impedire non possint, tenētur saltem uni eorum scilicet filio, vel, si aliter fieri nequeat, utrique revelare.

Ratio est: Quia convenientior modus ad tantum malum impediendum non occurrit; & faciunt parentes, quod possunt.

Quid si Mater prolem exposuit?

Dico: Si adultera sine instinctu adulteri prolem

lem exposuerit, ipsa in solidum tenetur expensas solvere domui, vel hospitali prolem nutrienti. Si uterque mutuo consensu sine inductione, tenetur uterque juxta sensum R. 2.

Ratio patet ibidem: si adulter adulteram ad id induxit, dicendum, quod dictum est R. 7.

QUÆRO VII. Quando, & quomodo restituet, qui alium exteriùs damnificavit in bonis famæ, & honoris?

XCVIII. Quid sit fama, quid honor, & quomodo quoad hoc mentaliter, seu interiùs injuriando peccetur per judicium, & suspicionem temerariam, vide suprà in hoc Tract. Exam. 1. n. 11. & seqq.

Detractio.

XCIX. Nota 1. Famam, & honorem alterius posse lædi facto, ut si ad januam ejus appendantur cornua; vel verbo, nimirum per detractionem: quæ a S. Thoma infrà q. 73. a. 1. definitur, *quòd sit injusta denigratio alienæ famæ per verba occulta.* Dicitur 1. *injusta*: unde non peccant, Judex legitimè reum damnans, testes juridicè deponentes, revelans alterius crimen ut vitet damnum proprium, vel proximi, servato ordine fraternæ charitatis.

Dicitur 2. *alienæ famæ*, hæc enim est objectum detractionis, sicut alienus honor est objectum contumeliæ, & detractor loquitur contra aliquem occultè, contumeliosus manifestè, ait S. Thom. loc. cit.

Dicitur 3. *per verba*, sive propriè dicta, sive æquipollentia, ut sunt nutus, gestus, scriptura, immò aliquando etiam silentium.

Contumelia.

C. Nota 2. Contumeliam ex dictis definiri posse, quòd sit, *injusta dehonoratio, seu læsio honoris alterius per verba manifesta.* Contumelia fieri potest facto, ex animo injuriandi procedente, v. g. fuste percutiendo, alapam infligendo. Dividitur in contumeliam strictè dictam, v. g. quando alteri obiiciunt crimina sua animo injuriandi, vocando eum adulterum, sodomitam, &c. & in convicium, quod fit alteri obiiciendo injuriam, quæ in eo peccatum non est, v. g. eum vocando Judæum, cæcum, claudum, &c. & in *improperium*, quod fit injuriosè alteri obiiciendo beneficia ab eo recepta.

Susurratio.

CI. Nota 3. juxta S. Tho. infrà qu. 74. art. 1. detractio differt a susurratione. *Susurro*, ait, *& detractor in materia conveniunt, & etiam in forma, sive in modo loquendi: quia uterque malum occultè de proximo dicit. Differunt autem in fine, quia detractor intendit denigrare famam proximi. susurro autem intendit amicitiam separare*, seminando jurgia, & discordias. Unde artic. 2. docet, quod susurratio sit gravius peccatum, quàm detractio, & contumelia, quia infert majus nocumentum, tollendo maius bonum, scilicet amicitiam, quia *amico fideli nulla est comparatio*, Ecclesi. 6. & *amicus est melior, quàm honor, & amari quàm honorari*, ait ex Philosopho.

Not. 4. Detractionem per se, & ex genere suo esse peccatum mortale, juxta S. Tho. q. 73. art. 2. *nam auferre alicui famam valdè grave est*, ait: *quia inter res temporales videtur fama esse pretiosior, in individuo tamen potest esse veniale*, ut ibidem explicat, & patebit ex dicendis. Et art. 3. docet, & probat, quod detractio sit gravius peccatum furto, minus tamen homicidio, & adulterio, ob majus, vel minus nocumentum. Similiter q. 72. art. 2. docet, contumeliam, & convitium ex genere suo esse peccatum mortale non minùs ac furtum, & rapinam, quia (ait) homo non minùs amat suum honorem, quàm rem possessam; in individuo verò posse veniale esse, immò nullum peccatum, ut si tantùm materialiter proferatur sine animo dehonorandi, sed fortè propter correctionem, sicut Christus Apostolos vocavit stultos, & Apostolus Galatas Insensatos: nisi modus excedatur.

Derisio.

CII. Nota 5. ex S. Tho. q. 75. a. 1. Speciale, & a prædictis distinctum peccatum esse derisionem. *Non conviciando intendit quis conviciati honorem deprimere, detrahendo diminuere famam, susurrando tollere amicitiam: irridendo intendit quis, quod ille, qui irridetur, erubescat*, ait S. D. Porrò *irrisio* (art. 2.) *non est nisi de aliquo malo, vel defectu, malum autem si sit magnum, non pro ludo accipitur, sed seriosè, si in ludum, vel risum vertatur, ex quo irrisionis, vel illusionis nomen sumitur.* Aliquando juxta S D. est peccatum veniale, ut cùm quis jocosè parùm, vel de parvo irridetur, cùm sit parva erubescentia, nisi cresceret ex conditione personæ irrisæ. Quandoque est mortale, ut cùm seriò, seu formaliter, & ex intentione injuriandi in jocum quis deducitur, quasi non sit tanti, ut debeat æstimari, tunc enim fit maximus contemptus illius, & major quàm in contumelia, & detractione, nam contumeliosus quidem deprimit honorem, detractor famam, irrisor tamen majorem infert contemptum, pro fatuo, aut nihilo habens, aut haberi volens eum, quem irridet, ut erubescat inter homines comparere. Tantò gravius peccatum est irrisio, quantò major reverentia debetur personæ, quæ illuditur, ait ibidem S. Thom. Unde gravissimum est irridere Deum, & Sanctos, & hoc non est sine blasphemia. 2. Locum tenet irrisio parentum, deinde justorum, ac virtuosorum, quia honor est virtutis præmium.

Addi potest, si hæc inhonoratio fiat factis, vo-

vocatur illusio, si naso rugato, subsannatio, si verbis, aut cachinnis, derisio, seu irrisio; Quæ sunt species solùm materialiter distinctæ, quia conveniunt in fine per se respecto. His prænotatis.

CIII. *Resp.* 1. ad Q 7. Honor, & fama injustè ablata sunt restituenda cum omnibus damnis secutis, uti v.g. sunt privatio Officii, Beneficii, &c.

Ratio patet ex dictis.

Resp. 2. Detractio famæ fieri potest directè, vel indirectè. Directè fit 4. modis, significatis hoc versu.

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens. Id est, 1. Cùm proximo imponitur falsum crimen. 2. Cùm verum crimen plus justo exaggeratur, & ampliatur. 3. Cùm crimen occultum manifestatur. 4. Cùm quis facta proximi apud alios interpretatur in partem deteriorem. Ubi simul est peccatum judicii temerarii.

Indirectè etiam fit quatuor modis hoc versu significatis.

Qui negat, aut minuit, reticet, laudatq; remissè Id est, 1: Cùm quis alterius benefacta, dotes, vel merita negat. 2. Cùm ea extenuat. 3. Cùm ea tacet illo tempore, & loco, quo taciturnitas acceptatur pro vituperatione, pro relati defectus confirmatione, &c. 4. Cùm quis alium laudat frigidè, & simulatè.

Ex his modus unus est altero notabiliter gravior, proinde in Confessione exprimendus, & omnes obligant ad restitutionem famæ, & damnorum, si quę sequantur. Quod specialiter notent, qui proclives sunt ad narranda aliorum crimina, vera quidem, sed occulta, quæ absque rationabili causa, adeòque injustè detegunt, propter quæ si forsan infamatus privetur aliquo Officio vel Beneficio, quod obtinebat, vel sperabat, tenetur infamator restituere pro quantitate valoris Beneficii, vel Officii, aut spei ejus.

Resp. 3. Infamans in diversis casibus potest excusari a mortali. *Primus* est, si malum sit veniale, vel si quidem in se grave sit, tamen respectu talis personæ prudentum judicio est infamia levis, ut si de milite dicatur, quòd occiderit, vel duellaverit, vel si sit defectus naturalis, seu inculpabilis, ut sunt, esse cæcum, gibbosum, &c. nisi inde resultaret gravis contemptus. Si persona, de qua dicitur, in tali genere jam sit infamis, ut si quis de publica meretrice dicat, quòd se prostituerit, licèt non sit verum. 3. Si non credatur detrahenti, vel quia est homo levis, fide indignus, vel putatur dixisse ex joco. 4. Si fiat ex inadvertentia. 5. Si advertatur ad tales circumstantias, quæ impediunt infamiam, ut si malum narretur de aliquo non noto, nec unquam cognoscendo. 6. Si narretur crimen, quod jam est, vel proximè certè fiet notorium. 7. Si narretur malum cum crimine principali notorio connexum, &c. Si defectus proximi manifestetur ex rationabili causa, v.g. ad avertendum grave damnum, vel publicum, vel proprium, vel alienum, quod aliter averti nequit, ut si quis se fingat peritum medicum, cùm non sit, &c.

Resp. 4. Diversę sunt causę excusantes a restitutione famę. 1. Condonatio ab infamato facta expressè, non enim sufficit implicitè, ut si patienter solùm toleretur. Hęc autē cōdonatio potest fieri a privato, cujus fama non est aliis alligata, seu ex cujus infamia non infamantur alii, sicut ex infamia Religiosi sequitur infamia Cęnobii. Vide in hoc Tr. Exam. 2. n. 29. R. 4.

2. Necessitas, ut si quis injustè te infamet, & infamiam aliter non possis avertere, nisi prodendo occultum ejus crimen, non teneris pro hoc ad restitutionem, quia solùm est species quædam defensionis.

3. Impotentia moralis, ut si restituere nequeas sine amissione propriæ famæ longè præstantioris, nimirum si infamatus sit persona vilis, infamans verò celebris, & necessaria Reipublicæ, tunc enim sufficit, vel laudare, aut restitutionem pecunia, aliove modo redimere. Item si nequeas sine periculo vitæ, ordinariè non teneris, quia vita est altioris ordinis, quàm fama: Dixi, *ordinariè*. Si enim in casu aliquo raro fama alicujus esset, vel simpliciter, vel ob circumstantias majus bonum, quàm vita detractoris, v.g. si ex hoc immineret bellum intestinum, & civile, vel publicum, & hujusmodi, &c. teneretur restituere cum periculo vitæ. Similiter si quem infamasses de falso crimine, ob quod ipse est morte plectendus, si aliter non possis, teneris te pro ejus liberatione exponere periculo mortis ne sis causa, ut innocens occidatur.

4. Cessatio damni, ut si fama alio modo, putà, per evidentiam rei, per testes, per sententiam judicis per oblivionem, &c. sit reparata.

5. Compensatio, ut si duo æqualiter se infamaverint, & conveniant inter se, ut uterq; maneat cum sua infamia, nisi ex hac compensatione oriatur fortè scandalum. Pro quo tamen

Nota, non licere compensare sibi infamiam, reciprocè infamando alterum. Quia non licet malum pro malo reddere. Si tamen id factum sit modò infamia sit æqualis, non tenetur unus restituere, nisi & alter restituat.

Resp. 5. Infamans a restitutione non deobligatur, licèt cum crimine narret infamati pęnitentiam, nisi pęnitentiæ relatio spectet ad Dei gloriam, uti est relatio evangelica peccati, & pęnitentiæ Petri, Magdalenæ, Pauli, &c.

Ratio: Licèt pęnitentia sit eximium bonum, & ædificet proximum, tamen ex criminis infamatorii narratione animis audientium imprimitur sinistra opinio.

Resp. 6.

Digitized by Google

Resp. 6. Non excusatur a restitutione, qui alium diffamat, ideò, quia famam sibi comparavit per hypocrisin; quæ nihil nocet alteri.

Ratio: Talis habet jus bonæ famæ, & hypocrisis nocet ipsi soli.

Resp. 7. Infamans ordinariè non excusatur per hoc, quòd famā infamati augeat in alio genere.

Ratio: Quia ordinariè per hoc non redditur æqualitas, v.g. quem dixisti esse fornicarium, adulterum, &c. & laudes eum a liberalitate. Dixi, *ordinariè*. Si enim famam ejus ita auxisses, ut judicio virorum prudentum facta sit compensatio, deobligaris.

Resp. 8. Non excusatur a restitutione, qui injuriam sibi factam, v. g. thori sui violationem suo amico narrat cum animo detrahendi, & se vindicandi, immò mortaliter peccat. *Ratio* patet per se. Si verò illa relatio fiat doloris leniendi, auxilii, vel consilii capiendi gratia, sine nimia exaggeratione, & persona non nominata, nisi quantum pro suo solatio est necesse, non peccat.

Ratio: Quia utitur jure suo, solatium quærendo. Hinc qui injuriā narratā intulit, imputet sibi, quòd infametur apud talem consolatorem.

Resp. 9. Non deobligatur infamans in uno genere, per hoc quòd infamatus jam sit talis in alio genere.

Ratio: Quia per infamiam unius generis non perdidit jus ad famam in alio genere virtutis.

Resp. 10. Qui negat crimen verum, juridicè probatum, ex qua negatione accusans indirectè diffamatur, ut mendax, tenetur ad restitutionem famæ.

Ratio: Quia facit injuriam accusanti, utpotè crimen sufficienter probanti. Dixi, *juridicè probatum*: si enim tale non sit, non tenetur retractare, sed potest se defendere negando, usque dum sit probatum. De quo infrà Tract. 9. Exam. 5. n. 50. & 51.

Resp. 11. Mortaliter peccat, & restituere tenetur, qui refert audita ut audita, id est, sine assertione, si referat tali modo, & nominatis talibus auctoribus, ut audiētibus detur sufficiēs causa credendi malum de proximo. Secùs si non sit probabile periculum credendi.

Ratio: Quia in primo casu est efficax causa læsionis famæ proximi, secùs in secundo.

Dixi, *ut detur sufficiens causa credendi*, si enim sine hac, & solùm simpliciter sine animo diffamandi ea refert coram talibus, quos probabile est ex sua levitate credituros, in re gravi peccat mortaliter contra charitatem tantùm, quæ dictat, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Et infamia per se sequitur ex levitate audientium, ex relatione verò solùm per accidens.

Resp. 12. Probabiliùs ordinariè graviter peccat, & restituere tenetur, qui occultum grave crimen aperit uni, vel duobus viris gravibus, & prudentibus silentium servaturis.

Ratio: Tum quia vir prudens malet suum delictum sciri a 4. plebeiis, quàm ab uno viro gravi. Tum etiam quia bona fama apud unum potest esse magnum bonum. Ergo ejus ablatio est grave damnum. Ant. prob. Judicium temerarium ex genere suo est mortale, & in re gravi est etiam mortale in individuo, licèt maneat internum, & apud solum judicantem tollat famam. Ergo.

Oppono: Fama est notitia publica. Ergo nemo est infamis ex hoc, quòd ejus crimen sciatur ab uno, vel duobus.

Disting. Conf. Non est in famia juridicè, & in toto, conc. in parte, neg. Licèt ergo talis denigratio extensivè sit levis, quia non extenditur nisi ad unum, est tamen grave malum absolutè, & intensivè.

Dixi in R. 12. *ordinariè*. Exceptio enim est, si revelationem petat utilitas Reipublicæ, vel peccantis, ut fiat ei correctio fraterna, vel alicujus tertii, ut antè dictum. Hinc ordinariè excusantur conjuges, & filii referentes patrifamilias peccata domesticorum. Cavendum tamen iis est, ne ea narrent pluribus, quàm sit necesse.

Resp. 13. Crimen notorium seù jure, vel facto publicum, jure quidem per sententiam judicis, vel per confessionem rei in judicio, aut testium depositionem: facto autem, ut cùm in multorum præsentia est perpetratum, vel majori parti viciniæ notum, illud, inquam, narrare personæ, vel in loco, ubi non erat notum, non est contra justitiam, immò nec contra charitatem, si desit mala intentio, odium, &c. sit verò periculum, ne homines cum ejusmodi facinorosis tractando passim decipiantur.

Ratio 1. *p.* Ille diffamatur sine injuria, qui jus in famam perdidit: Sed sic est in casu posito, ut constat. Ergo.

2. *Pars* patet ex dictis, quia sic requirit bonum commune, vel proximi.

Dixi, *si sit periculum ne passim homines decipiantur*; si enim hoc non sit, & ex narratione nullum commodum eveniat narranti, Reipublicæ, aut proximo, & infamia verisimiliter ad illum locum non esset perventura, vel nonnisi post longum tempus, potest mortaliter peccari, si fortè non contra justitiam, saltem contra charitatem.

Ratio: Licèt talis non habeat ius ad famam, possidet tamen eam in alio loco sine fraude, & ullo damno alterius, & adhuc diù eam possedisset. Ergo contra charitatem est ipsum ibidem fama spoliare sine causa. *Quod enim tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, ut suprà dictum est.

Ex dictis colligitur, quàm graviter peccent Religiosi, qui delictum Confratris sui a Prælato suo juridicè puniti, ac pœnitentiam impositam

ma-

manifestant extra Claustrum. Qui meritò tanquam Monasterii diffamatores, & destructores Ordinis severissimè sunt castigandi.

*Resp.*14. Detractio æquè est peccatum, si fiat mortuo, ac si vivo.

Ratio patet suprà Exam.1. n.11. in fine.

*Resp.*15. Detrahentem inducere, animare, cum complacentia audire, aut tolerare, in re gravi est peccatum mortale respectivè cum onere restitutionis. Et eò gravius, quò magis quis ex officio tenetur detrahentem compescere.

Hoc explicat S.D. & probat hìc q.83.ar.4. in corpore dicens: *Secundùm Apostolum ad Rom.*1. *digni sunt morte, non solùm qui peccata faciunt, sed etiam qui facientibus peccata consentiunt. Quod quidem contingit dupliciter: Uno modo directè, quando scilicet quis inducit alium ad peccatum, vel ei placet peccatum. Alio modo indirectè, quando scilicet non resistit, cùm resistere possit. Et hoc contingit quandoque, non quia peccatum placeat, sed propter aliquem humanum timorem. Dicendum est ergo, quòd si aliquis detractiones audiat absque resistentia, videtur detractori consentire: unde fit particeps peccati ejus. Et si quidem inducat eum ad detrahendum, vel saltem placeat ei detractio propter ejus odium, cui detrahitur, non minùs peccat quàm detrahens, & quandoque magis. Unde Bernardus dicit: Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim. Si verò non placeat ei peccatum, sed timore, vel negligentia, vel etiam verecundia quadam omittat repellere detrahentem, peccat quidem, sed multò minùs quàm detrahens, & plerumque venialiter. Quandoque etiam hoc potest esse peccatum mortale, vel propter hoc, quòd alicui ex officio incumbit detrahentem corrigere, vel propter aliquod periculum consequens, vel propter radicem, quia timor humanus quandoque potest esse peccatum mortale.* Hæc S.D.

CIV. *Resp.*16. Quod concernit modum restituendi famam, si quis alium infamaverit de crimine falso, facilis, & conveniens modus est, ut coram illis, qui detractionem ab eo audierunt, dicat sic: Quando hoc, vel illud de tali, vel tali dixi, deceptus id dixi, modò autem deceptum me invenio, & falsum esse, quod dixi, eumq; virum honestum agnosco, &, quod dixi, revoco. Qua ratione vitabit suam, & compensabit alterius infamiam. Quòd enim possit sine infamia sui dicere se fuisse deceptum, constat, quia ipsum peccatum deceptio quædam est. *Si autem dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* 1. Joann. 1. v.8.

Si verò quis alteri famam abstulit dicendo verum, sed injustè, suavior præ cæteris, & convenientior modus est, si dicat: Quando tale delictum de tali dixi, putabam illud esse verum, sed postquam diligenter inquisivi, deprehendi me dixisse falsum. Quo modo infamato restituit famam, nec infamat seipsum: nulla enim infamia est dicere, se de alio dixisse aliquid falsum, inculpabiliter existimando esse verum. Nec mentitur sic dicendo. Nam verum erat, quod, & quando dixit. Item verum est, quòd tunc dixerit falsum, quia invenit se id dicendo peccasse, & peccatum dixisse, peccata autem in Scripturis vocantur falsitates.

*Resp.*17. Potissimus modus restituendi honorem per contumeliam ablatum est venię petitio.

Ratio: Contumeliç, & convitia, quibus honor aufertur, sũt signa contemptus, in iisq; se homo gerit ut superiorem deprimens alterum, & ipse è contra perveniç petitionem se humiliat, & deprimit, & alterum honorat. Ergo.

Nota tamen, hunc modum non esse necessarium in Prçlatis, de quibus S. Aug. in Regula ait: *Non a vobis exigitur, ut a vobis in subditis veniam postuletis, ne, dum nimium servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. Petenda tamen est venia ab omnium Domino, qui novit, quos plùs justo fortè corripitis, quanta benevolentia diligatis.* Uti nec in Magistris, & Viris illustribus, in iis enim sufficiunt signa benevolentiæ, salutatio, benevola allocutio, &c. Interdum etiam contumelia potest esse tam gravis, ut necessaria sit alia compensatio, ut si quis alium injuriosè fuste, vel baculo percusserit, &c.

QUÆRO VIII. Cũ quanto periculo, vel dãno suo tenetur detractor ad famç restitutionẽ?

CV. *Resp.*1. Ordinariè non est obligatio restituendi famam proximo cum periculo vitæ.

Ratio: Quia vita est bonum superioris ordinis quàm fama.

Dixi *ordinariè*. Nam si quis proximum injustè infamando vitæ periculo exposuit, tenetur ei famam cum pari periculo reddere, ut patet ad Q.7. R.4. circa tertiam causam excusantem.

*Resp.*2. Qui alium de falso crimine infamavit, tenetur cum æquali suæ famæ dispendio restituere.

Ratio: Qui injustè damnificavit, tenetur ex lege justitię damna compensare, etiam cum jactura bonorum ejusdem ordinis.

Nota, hęc intelligenda esse de infamia formali, & mortali, si enim sit materialis solùm, aut venialis ex inadvertentia, non est obligatio restituendi cum tanto damno.

CVI. *Quomodo* restituere tenetur famam is, qui eam alicui abstulit per libellum famosum ad valvas Ecclesię, vel curię affixum, vel in plateis sparsum, aut etiã per externũ publicum signum ut cornua apponendo ad alterius januam, quod est gravissimum peccatũ in genere detractionis propter quam in foro spirituali incurritur excommunicatio, in foro civili pęna capitis?

Dico, Tenetur ad publicam restitutionem, vel

vel scripto, vel voce Præconis.

Ratio: Quia gravem illam infamiam (cujus est causa efficax) aliter tollere nequit.

Oppono: Per illam publicam (voce præconis) restitutionē ille diffamatus adhuc magis diffamabitur, quia, qui ante non sciebant, rescient.

Ad hoc R. si sint tales circumstantiæ, in quibus hoc prudēter judicetur, diffamator tenetur in conscientia infamatum interrogare, sive per se, sive per alium, quis modus restitutionis ipsi placeat: cui resolutioni (si possibile sit eam exequi) tenetur parere. Vide tamen causas a restitutione famæ excusantes, assignatas pro R. 4.

Obligatio restituendi famā transitne ad hęredes, ut illi teneantur verbis revocare, quod detractor dixit, vel asserere eum fuisse mentitum?

Negativè dico; tenentur tamen compensare damna secuta.

Ratio: Quia prima obligatio est personalis, altera realis.

QUÆRO IX. Licetne tibi infamare teipsum, etiam falsum crimen fatendo, vel alterum, nimirum tuum accusatorem, ejus occultum crimen extrajudicialiter detegendo, ut tu evadas gravia tormenta?

CVII. *Resp.* 1. Ex justa causa, v.g. propter humilitatem, ob Christi exemplum ad fugiendos honores, & dignitates, &c. seipsum infamare, v.g. suum crimen quod nulli homini est notum pandendo, ut pœnam luat: vel etiam infamiam impositam tolerare, licitum, & meritorium est.

Ratio: Homo est dominus famę, ut probatum est suprà in Exam. 2. n. 39. ubi citat. S. Thom. bene expendendus. Item bonum minùs laudabiliter exponitur pro bono majori. Sed fama est minùs bonum bono virtutis. Ergo.

Resp. Sine justa causa se infamare in levibus est leve, in gravibus est grave peccatum prodigalitatis.

Ratio: Quia est irrationabilis profusio tanti boni, quod est melius quàm divitiæ multæ.

Resp. 3. Infamare se de peccato atroci, & grādi, v.g. hæresi, crimine pessimo, &c. vel complacendo in peccato, vel per suam infamiam aliis dando scandalum. Item in tribus casibus supr in hoc Tract. Exam. 2. cit. n. 39. exceptis est peccatum mortale, aliquando contra charitatem, aliquando contra justitiam simul.

Ratio per se.

Resp. 4. Probabilius est, mortaliter peccare eum, qui metu tormentorum, etiam gravissimorum, fatetur crimen a se non commissum, ob quod mutilatione, vel morte punietur: teneturque retractare, licèt tormenta renovari præsumat. Notent hoc Confessarii eorum, qui ad torturas trahuntur.

Ratio: Homo ex nullo metu potest licitè cooperari positivè ad destructionem vitæ, & membrorum, quia non est eorum dominus, sicut est famæ: Sed per confessionem criminis non commissi homo positivè cooperaretur ad destructionem vitæ, & membrorum suorum. Ergo. Min. patet: Quia induceret judicem ad infligendam pęnam capitis, vel mutilationis.

Ex his ruit fundamentum Adversariorum dicentium. 1. Non esse gravem obligationē tuendi vitam cum tanto dolore, utpotè, qui durior est morte ipsa. 2. Hominem illū non tam mortem sibi procurare, quàm ex justa causa se interficiendum exponere, ut nimirum celeri morte redimat tormēta ipsa morte graviora. Sicut (dicunt ipsi, sed ego nego) non censetur homicida, qui se hostium telis, vel gladiis interficiendum exponit, ne in miserrimam servitutē abductus gravissima tormenta patiatur. Nec ille, qui judicem rogat, ut se potiùs interficiat, quàm tantis tormentis cruciet.

Dixi in R. 4. *crimen non commissum*, non enim peccat fatendo commissum, licèt sit occultum, morte dignum, etsi nō sit probatum: licèt enim remotè det ansam suæ morti, eam tamen non subibit, ut innocens, sed ut nocens.

Resp. 5. Si alicui injustè inferantur tormenta valdè gravia, ut certò sint inferenda, nec sit alius evadendi modus, nisi prodendo occultum verè commissum grave delictum testis, vel accusatoris, in probabiliori sentētia potest illud detegere, licèt juridicè de eo non interrogetur, & alter ob hoc famæ, aut vitę periculo exponatur: quamvis ex ignorantia invincibili accusaverit, vel testem egerit.

Ratio: Tùm quia homo non tenetur cum tanto suo dispendio servare vitam, vel famam alterius. Tum quia alteri non aufert vitā, nec infamat positivè, neq; ejus malum intendit, sed solū utitur jure suo ad sui defensionem, & quidē, ut supponitur, cū moderamine inculpatæ tutelæ.

Exceptio est, si revelatio esset contra bonum commune Reipublicę: Eadem etiam revelandi obligatio curreret ad impediendū grave damnum proximi, sive corporale, sive spirituale, v.g. si homicidium imponeretur innocenti.

EXAMEN VI.

De Restitutione in specie quoad bona fortunæ, nimirum quid, cui, activè, & passivè: de ordine, quo: & de tempore, quo: de culpa, ex qua restituendum sit: ac de causis a restitutione excusantibus.

De quo S.D. 2.2. q.62. ab art.3. usque ad 8. inclusivè.

QUÆRO I. Sufficitne restituere simplum? Sensus est, an sit obligatio restituendi

tuendi plus, quàm alienum est?

CVIII: *Resp.* 1. cum S.Tho. hìc art.3: Antequam quis sit condemnatus per judicem, satisfacit restituendo simplum, seu non tenetur restituere plus, quàm accepit, sed postquam condemnatus est, tenetur & pœnam solvere.

Ratio 1.*p.* Quia sic sufficienter reparatur æqualitas læsa. Nota tamen si res sit fructifera, etiam fructus rei esse restituendos, deductis necessariis expensis. De quo posteà.

Ratio 2.*p.* Judex condemnando potest aliquid ampliùs imponere loco emendæ, & pœnæ: Sed reus justę judicis sententię tenetur parere. Ergo. Hinc Exod 22: pro Veteri Lege legitur: *Si quis furatus fuerit bovem, aut ovem, & occiderit, vel vendiderit, quinque boves pro uno bove restituet, & quatuor oves pro una ove.*

Oppono contra 1.*p.* Luc. 19. Zachæus dixit ad dominum: Si quem defraudavi, reddo quadruplum. Ergo non sufficit simplum.

Ad hoc S.D. hìc ad 2. ait: *Zachæus id dixit, quasi supererogare volens. Unde & præmiserat: Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus.*

Resp. 2. cum S.Th. ar.4. in c. Qui alium damnificat, auferendo quod actu habebat, v.g. dirigens domum ejus, tenetur damnũ compensare, reddendo æquale, v.g. quantum domus valet.

Ratio patet ex natura justitiæ commutativæ.

Resp. 3. cum S.D ibidem: Qui damnificat aliquem impediendo, ne adipiscatur, quod erat in via habendi, non tenetur compensare ex æquo, sed arbitrio prudentis, juxta quantitatem spei, ac conditiones personarum, & negotiorum.

Ratio S.D. Minùs est habere aliquid in virtute, quàm in actu: Sed qui est in via adipiscendi aliquid, habet illud solùm secundùm virtutem, & potestatem. Ergo.

Nota tamen, quòd interdum possit aliquid haberi in potentia tam propinqua, ut ęquivaleat ei, quod habetur actu, & tunc restitutio debet fieri ex æquo: interdum verò in potentia remotiori, & iterum remotiori, & tunc non est restituendum ex æquo, sed habita ratione periculi, vel spei.

Ex quo resolvuntur hi Casus.

CIX. Qui injustè, id est, non ob Dei honorem, & Ecclesiæ utilitatem, sed ex odio, vindicta, intentione nocendi proximo, &c. impedit, ne Præbenda detur digno, consulens, quòd non detur, antequam sit firmatum, quòd ei detur, tenetur quidem ad aliquam compensationem, pensatis conditionibus personarum, & negotii, secundùm arbitrium prudentis viri, non tamen tenetur ad æquale, quia illam nondum fuerat adeptus, & poterat multipliciter impediri: si verò jam firmatum sit, quòd alicui detur Præbenda, idem est, ac si jam habitam auferret: & ideò tenetur ad restitutionem æqualis, tamen secundùm suam facultatem. Hæc S.D. a.2. ad 4. Quod dixi de Prębenda, intellige etiam de alio officio.

2. Qui pedibus, curru, vel alio modo, destruit gramina, semina, vel segetes agrorũ, hortorum, &c. tenetur restituere, non quanti valerent si jam essent demessa, & horreo invecta, nec solùm quanti secundùm se valent eo tempore, quo conculcantur, sed quanti æstimantur omnibus consideratis, & deductis expensis in eorum collectione faciendis. Ut patet ex S.Th. a.4. ad 1.

3. Si debitor detineat pecuniam creditoris ultra præfixum terminum, ex quo creditor incurrit damnum, quo ei subtrahitur aliquid, quod actu habet, vel habere debet, v.g. si pecunia eget, & ex debitoris mora agrum, vel domum vendit minus quàm valeat, vel accipit pecuniam sub usura, debitor tenetur damnum resarcire ex æquo. Si verò damnificetur in lucro, quod habuisset ex elocatione rei ablatæ, v.g. equi, vel ex pecunia negotiationi, vel Censui exponenda præter pecuniam restituendum etiam est lucrum cessans, non ex æquo, quia solùm est in potentia, sed spectatis circumstantiis juxta S. Thom. loco mox citato.

Oppono, probando aliquem teneri etiam restituere id, quod non accepit. Ipse Deus Matth.25. de se dicit. *Sciebas, &c. quod meto, ubi non semino, & congrego, ubi non sparsi.* Ergo idem est de homine, quia justitia humana derivatur a divina.

Ad hoc S.D. a.4. ad 3. ait: *Verbum illud vel intelligitur secundùm pravam existimationem servi pigri, qui existimat se ab alio non accepisse*, ut ly *sciebas* significat idem, quod existimabas, tibi imaginabaris. *Vel intelligitur quantum ad hoc, quod Deus requirit a nobis fructus donorum*, qui sunt & ab eo, & a nobis, quamvis ipsa dona a Deo sint sine nobis. Requirit ergo a nobis non solùm ea, quæ actu in nobis sunt, & quæ virtutis, seu quæ facere possumus, & tenemur, & non solùm, quæ actu facimus.

QUÆRO II. Quid censes de eo, qui possidet rem furtivã, sive bona, sive mala fide acquisitã?

CX. *Resp.* 1. Communis est sententia, quòd de re furtiva, quæ vel in se, vel in suo æquivalenti (putà in lucro, ex quo factus est ditior) extat possessor bonæ fidei teneatur totum, & non plus restituere vero domino, dum eum cognoscit,

Ratio: Quia possidet, quod non est suum, & scit cujus sit.

Resp. 2. Qui sic restituit, jure non potest a domino repetere pretium a se furi pro re furtiva solutum.

Ratio. Quia aliàs ille dominus emeret rẽ suã.

Resp. 3. Si possessor bonæ fidei rem furtivã justo pretio emptam stante bona fide æquali, vel minori pretio vẽdidit, nihil tenetur restituere.

Ratio: Quia tunc apud eum res nec in se, nec

in æquivalenti extat. Si verò vendidit majori pretio, tenetur restituere illũ excessũ, seu lucrũ

Ratio: Quia in eo res æquivalenter extat.

Sed quid si ille excessus præcisè sit fructus industriæ?

Dico, ad nihil teneri, quia res in eo non extat æquivalenter, cùm non sit fructus rei, sed specialis laboris.

Quid si rem furtivam dono acceperit, & bona fide vendiderit?

Dico, teneri domino reddere totum pretium: quia in eo res ęquivalenter extat. *Excipe* si dominus rem suam aliter recipere possit.

Resp. 4. Qui sciens, vel dubitans rem esse furtivam, modico eam comparat pretio, eo animo, ut illam restituat vero domino, potest pro sua industria ab eo hoc modicum pretium repetere. Si verò eodem animo eam comparat justo pretio, non potest totum pretium repetere, sed solùm partem, quam arbitrio prudentum promeritus fuit.

Ratio: Quia emptor in primo casu utiliter gessit negotium domini, non verò in secundo.

Resp. 5. Qui emit rem furtivam bona fide, seu nesciens, posteà verò cognoscens esse furtivam, ut se indemnem servet, potest recepto pretio licitè eam furi reddere, si moraliter certus sit, furem esse restituturum, vel dominum eam facilè a fure esse recuperaturum.

Ratio: Quia ille emptor hac ratione utitur jure suo ad consulendum suæ indemnitati, & consulit famæ furis.

CXI. *Resp.* 6. Major difficultas est, si in eo casu dominus periclitetur de re sua furi reddita. In quo tutior, & probabilior, contra aliquos Thomistas, est sententia Cajetani, Joann. Medinæ, Sylvest. &c. quòd tunc emptori non liceat rescindere contractum cum fure, & rem illi reddere recepto pretio, sed teneatur reddere domino: uti colligitur ex S. Thom. hìc art. 6. in c. dicente: *Aliquis ratione rei acceptæ tenetur eam restituere, quamdiù eam apud se habet, quia quod habet ultra id, quod suum est, debet ei subtrahi, & dari ei, cui deest, secundùm formam justitiæ commutativæ. Subsumo*. Sed emptor ille habet ultra id, quod suum est, & hoc deest vero domino. Ergo huic debet dari, & emptori subtrahi.

Ratio 1. Æquè illicitum est rem alienam invito domino distrahere, vel usurpare, quàm occupare, vel retinere: Sed ad consulendum proprię indemnitati non licet rẽ alienã invito domino occupare, vel retinere. Ergo nec distrahere, vel usurpare, quod tamen fieret in eo casu. Quòd autem dominus rei sit invitus, patet: quia non tenetur cum suo periculo consentire, ut ille emptor rem retineat, ut furi reddat.

Ratio 2. In causa accusationis judex rem adjudicaret vero domino, & dominus posset secluso scandalo occultè rem emptori licitè subtrahere. Ergo & emptor tenetur eam domino reddere, habet tamen actionem contra furem, ab eoque pretium repetere potest.

Ratio 3. Emptor rei furtivæ salva conscientia non potest eam è statu meliori redigere in deteriorem, sicut qui rem alienam ex igne salvavit, peccat eam iterùm iniiciendo igni: Sed rem furtivam a fure emendo, emens eam posuit in meliori statu, quia sic faciliùs potest redire in manus sui domini. Ergo non licet eam redigere in statum deteriorem, quod fit eam furi reddendo.

Ad hanc 3. *Rationem* Adversarii distinguunt maj. Non potest redigere positivè, ut fit in exemplo de igne, conc. permissivè, ut in præsenti, neg. Unde dicunt quòd nemo cum suo damno gravi teneatur conservare rem proximi, & a damno proximi (ad quod solùm se habet permissivè) excusetur per hoc, quòd consulat suæ indemnitati, quam alieno damno potest præferre. Sed

Contra: Emptor rem furi reddendo, positivè rem alienam usurpat, & distrahit domino rationabiliter invito. Ergo positivè cooperatur damno ejus.

Confirmatur hæc doctrina tum ex illa Juris Regula: Locupletari non debet aliquis cum alterius jactura: tum ex illo Juristarum axiomate posteà in R. 3. ad Q. 4. explicando: *Res aliena semper clamat ad dominum*.

CXII. *Oppono* 1. contra R. 6. Iniquum est quòd possessor bonę fidei eandem habeat obligationẽ restituendi rem furtivam, quam habet possessor malæ fidei: Sed hoc sequitur, ut patet. Ergo.

2. Nemo cum proprio gravi damno tenetur procurare alterius utilitatem, nisi obligetur ex officio, contractu, quasi contractu, vel delicto: Sed emptor in nostro casu patitur damnum, & ex officio, vel contractu, aut delicto non tenetur. Ergo.

3. Contractus cum fure initus est iniquus. Ergo emptor potest eum rescindere.

4. Si a fure auferam librum animo restituendi eum domino, fur verò vicissim alium a me auferat, nec restituere mihi velit, nisi recepto priori libro, possum licitè furi reddere librum furtivum, ut me servem indemnem. Similiter ex eadem causa indemnitatis rem alienam in platea inventam possum in eodem loco reponere, dum adverto ejus retentionem mihi esse damnosam. Ergo similiter.

Ad 1. neg. min. Quia emptor malę fidei tenetur restituere non solùm ratione rei acceptæ, sed & ratione iniustę acceptionis, & graviter peccavit rem furtivam scienter emendo.

Ad 2. dist. maj. In his quę sibi sũt propria, cõc. maj. quę sunt aliena, neg. maj. & sic dist. min. neg. conſ. Sicut cõmodatarius, lapso termino cõmodati, & cum proprio damno, si id sequatur, tenetur restituere, si dominus ex nõ restitutione patia-

tiatur damnum. Nec major est universaliter vera, quia etiam Adversarii concedunt, quòd dictus emptor cum suo damno teneatur rem reddere domino, si non possit furi.

Paulò aliter dici potest, quòd emptor teneatur ex justitia esse procurator boni alterius, non quidem per se, sed per accidens, ratione rei alienæ, quam apud se habet, sicut & damnum, quod patitur, est per accidens, & ipsi imputandum, quòd cum incapaci contraxerit. Dein etiam ex charitate; quæ dictat in tali casu alteri faciendum, quod mihi vellem fieri: Sed rem furto a me ablatam velle mihi ab emptore reddi, etiam cum jactura pretii ab eo dati. Ergo.

Ad 3. dist. conf. Si non cederet in damnum alterius, conc. secus, neg. Ex hoc ergo, quòd contractus sit iniquus, solùm sequitur, quòd emptor bonæ fidei possit jure agere contra furem, & ab eo repetere pretium.

Ex quo sequitur, quòd licèt emptor bonæ fidei nullam domino rei fecerit injuriam emendo eam, facit tamen eam posteà invito domino usurpando, ac distrahendo.

Ad 4. R. admitto utrumque casum, si illa redditio libri, & repositio rei in platea fiat statim, quasi in instanti, putà morali, quia tunc moraliter loquendo rem nondum habuisse censendus est, nec per brevem moram domino infertur gravis injuria. Et idem admittitur in nostro casu. Verùm in his omnibus rei emptæ, & inventæ præstantia, & aliæ circumstantiæ sunt considerandæ, & secundùm eas judicandum.

QUÆRO III. Quid sentis de restitutione fructuum rei furtivæ?

CXIII. Ante R. Nota, fructus alios vocari meræ industriæ, alios ipsius rei. Primi sunt, quos ipsa res ex se nullatenus progignit, sed specialis labor operantis, vel negotiantis, & res solùm concurrit, ut materia, vel instrumentum ejus sicut lucrum, quod negotiando acquiritur ex rebus usu consumptibilibus, v. gr. pecunia, frumento, vino, &c. non ipsarum rerum, sed industriæ fructus est. Fructus rei alii sunt purè naturales, quos natura nullo, vel vix ullo hominum labore concurrente producit, v. gr. animalium fœtus, arborum poma, camporum gramina, herbæ, &c. Alii sunt mixti, qui proveniunt partim ex natura, partim ex labore, v.gr. segetes, aliique fructus, qui serendo gignuntur. Item caseus, vinum, oleum, lana, &c. Huc reducuntur pretia domorum, jumentorũ, elocatorum, qui fructus civiles vocantur, non quòd propriè fructus sint, sed constituti jure civili ad similitudinem fructuum. Hoc notato.

Resp. 1. Communis sententia est, quòd fructus, vel potiùs lucra, quæ sunt meræ industriæ, non sint obnoxia restitutioni, sed pleno jure spectent ad possessorem sive bonæ, sive malæ fidei.

Ratio: Sicut fructus rei sequitur rem, & dominum ejus, ita fructus industriæ, seu lucrum sequitur industrium operarium. Ergo.

Ex quo fit, quòd qui alieno instrumento efficit artefactum, teneatur quidem domino restituere instrumentum, & æstimationem usus ejus, non tamen ipsum artefactum.

Resp. 2. Possessor bonæ fidei tenetur domino restituere omnes fructus sive merè naturales, sive mixtos adhuc extantes; potest tamen deducere expensas, & æstimationem laboris. Si dictos fructus consumpsit, tenetur restituere in quantum ex iis ditior factus est.

Ratio 1. *p.* Quævis res domino suo fructificat.

Ratio 2. & 3. *p.* est: Quia ut habet ante adducta Regula Juris 46. in 6. Locupletari non debet aliquis cum alterius jactura.

Resp. 3. A fortiori ad idem tenetur possessor malæ fidei. Qui insuper tenetur in conscientia restituere fructus, quos dominus rei ex ea percepisset, licèt possessor de facto non perceperit; uti & illos, quos possessor percepit, licèt dominus nunquam percepisset.

1. *Pars* patet ex dictis.

Ratio 2. *p.* Malæ fidei possessor tenetur compẽsare quodcunq; damnum injustè illatum. Ergo.

Ratio 3. *p.* est eadem, quæ pro 1. p. R. 2.

Quid si possessor bonæ fidei jam complevisset tempus usucapionis, seu præscriptionis?

Dico: Jam factus est dominus fructuum, potestque eos retinere. De quo suprà actum est de præscript. Exam. 4. nu. 52.

Quid si per Præscriptionem fiat dominus fructuum, sitne eo ipso & fundi?

Dico, Negativè. Quia ad usucapionem fructuum, utpotè rerum mobilium, sufficit triennium, ad usucapionem verò fundi, velut rei immobilis, requiritur longius tempus, de quo suprà ibid.

QUÆRO IV. Cooperantes damno tenenturne restituere?

CXIV. *Resp.* 1. Directè, vel indirectè, efficaciter tamen, seu executivè (id est sic, ut probabiliter æstimari possit, ex eorum cooperatione damnum esse secutum) cooperantes damno proximi, ad restitutionem tenentur; licèt de re ablata nihil acceperint.

Ratio: Quia sunt causa efficax damni, seu injustæ acceptionis. *Et digni sunt morte non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*, Rom. 1. Ex quo S. D. infert: Ergo pari ratione etiam consentientes debent restituere.

Resp. 2. Modi, quibus quis potest ad alterius damnificationem cooperari, indicantur his Versibus.

Jussio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus:
Participans, Nutus, Non obstans, Non manifestans.

Primi sex modi sunt directi, & positivi, fiunt enim præcipiendo, recipiendo, auxilium præbendo, &c. Reliqui tres sunt indirecti, & negativi, quia fiunt dissimulando, tacendo, non revelando, non impediendo, &c.

Digitized by Google

Explicantur Versus.

Jussio, seu Mandatum, vel expressum, vel tacitum, ut si coram subditis, vel aliis quis contestetur, gratum sibi fore. Qui modus est efficacissimus. Si tamen mandans ante factum revocaverit suum mandatum, ejusque revocatio mandatario, vel mandatariis innotuerit, non tenetur de damno dato.

Quid si quis nulla facta jussione factum solùm ratihabeat?

Dico: Non teneri, nisi per illam ratihabitionem sit causa injustæ detentionis, vel non restitutionis.

Consilium: si nimirum quis efficaciter suadeat, ut alterum damnificet, seu hortetur, instruat, promissis alliciat, rationes nocendi proponat. Hìc serviunt ea, quæ dicta sunt supra de consilio Tract.7.Exam.7. n.145.R.1.&2. & in R. ad 6. casum.

Consensus: id est, efficax approbatio, ut fiat v.g. suffragium in electione indigno datum, sine quo non fuisset electus:

Palpo: id est, qui laudando aliquem, a generositate v.g. allicit ad damnum inferendum, vel etiam deridendo, timiditatem exprobrando, quasi non haberet tantum cordis; aut contumeliam illatam exaggerando, &c.

Recursus; id est, recipiens, occultans, protegens ipsum damnificantem, vel rem ablatam, ut eò securiùs damna inferre possit, aut illa non resarciantur. Huc etiam spectat Advocatus, malefactorem coram Judice scienter defendens, ut ulteriùs damnificare possit, vel ut justitia impediatur. *Exceptio est*, si quis recipiat furem, non ut furem, sed materialiter, ut amicum, vel consanguineum. Licèt is a Magistratu, vel Lictoribus quæratur, modò non sit causa per se ulterioris damni, aut injustæ detentionis rei ablatæ.

Participans: nimirum vel in crimine, ut simul furando, vel instrumenta v.g. clavem præbendo, scalas applicando, excubias in furto agendo, & tunc tenetur in solidum: quia est vera causa damni: vel participans in ipsa præda, seu furto, absque omni cooperatione etiam morali ex prædictis quinque modis ad furtum; & tunc tenetur ad restitutionem hujus partis.

Nutus: Qui præcepto, prohibitione, minis, monitis, &c. damnum posset impedire, & non impedit, cùm tamen ex officio teneatur.

Non obstans: Qui ex officio tenetur auxiliis per se, vel per alios adhibendis damno obstare, & non obstat.

Non manifestans, seu non revelans crimen, vel ejus auctorem, cùm tamen possit, & ex officio ei incumbat, vel ex contractu, quasi contractu, pacto, juramento, &c. Quia alii tenentur solùm ex charitate damnum proximi impedire, contra quam etiam peccant graviter, non impediendo grave damnum.

Ex his colligitur, quomodo peccent, & ad restitutionem teneantur custodes viarum, sylvarum, vinearum, vectigalium, &c. qui non denuntiant eos, qui merces exportant, in aliena sylva lignantur, vineas diripiunt, vectigalia defraudant, &c. qui custodes damna illata tenentur resarcire, non tamen illas mulctas, quas Respublica a transgressoribus accepisset, si fuissent denuntiati.

CXV. *Resp*.3. Inter obligatos ad restitutionem est ordo. *Primò*, & ante omnes tenetur, qui obligatur ratione rei acceptæ, licèt eam consumpserit, mala tamen fide. Res enim aliena, quamdiù extat sive in se, sive in æquivalenti, putà, fructu, vel commodo, quo alter factus est ditior, per se debetur, &, ut dici solet, semper clamat ad dominum, etiam apud bonæ fidei possessorem.

Post rei alienæ detentorem primò tenetur præcipiens, & omnis ille, qui cogendo, vel inducendo fuit causa damni. 2. Executor. 3. Consulens. 4. Palpo, seu adulator. 5. Consentiens. 6. Recipiens. 7. Non impediens, &c. Omnes hi tenentur in solidum, uno tamen restituente, alii sunt liberi, a quibus tamen restituens repetere potest. Si omnes simul ad restituendum concurrunt, restituent pro rata, seu servata proportione partis.

Ex dictis sequitur, quòd si fur alicui det pecuniam, ne clamando, vel alio modo eum prodat, seu manifestet, is, qui pecuniam accepit, licèt graviter peccet contra charitatem, non tenetur tamen ad ullam restitutionem, nisi ex officio teneatur impedire furtum; vel nisi pecunia, vel alia res accepta sit pars furti. Hæc tamen sententia meritò dupliciter limitatur.

Primò, si accipiens per expressam, vel tacitam sui silentii promissionem furem non reddat animosiorem, qui fuisset a furto deterritus, si pecuniam non acceptasset, tunc enim tenetur restituere tanquam participans in crimine: de quo anteà.

Secundò, si fur pecuniam dederit, non animo donandi, sed accipientem ex justitia obligādi ad silentiū, cùm tamen lege charitatis teneretur manifestare. Quo in casu accipiens, ut damnum impediat, tenetur contractū rescindere, & furi restituere pretium (si tamen non sit pars furti, aliàs enim debet reddere domino rei) quia nemo potest subire obligationem ad peccandum.

Ex quo sequitur 2. Quòd si sint duo famuli ejusdem familiæ, quorum unus ex vi officii habet curam granarii, aut cellarii, non alter, &c. primus solùm teneatur ad restitutionem, si furta non impediat, cū possit, eò quòd teneatur ex justitia ratione officii, alter verò solū ex charitate, graviter tamen, seu sub mortali obligante. Hoc tamē denuò meritò limitandum est, nimirum nisi fur sit extraneus, tunc enim censeo, quòd quilibet famulus ex justitia teneatur impedi-

pedire damnum clamando, revelando, vel alia ratione: ea enim intentione, & pacto saltem tacito susceptus est a domino.

QUÆRO V. Cui facienda est restitutio, si dominus rei est ignotus, mortuus, vel multùm distans?

CXVI. Revidenda hic sunt dicta in hoc Tr. Exam.3.n.50.ad Q.10. de restitutione bonorum incertorum, seu perditorum, quia illorum dominus est ignotus, uti & aliquando est respectu bonorum ablatorum, aliquando quidem in particulari, & determinatè, non tamen in communi, ut cùm scitur rem deberi alicui, vel aliquibus ex tali communitate, sed non cui in particulari: aliquando verò etiam est ignotus in communi, ut cùm nescitur Communitas, cujus sit membrum. Quo notato de bonorum ablatorum restitutione,

*Resp.*1. Si dominus rei ablatæ sit tantùm ignotus in particulari, restituenda est communitati, ut mediante Magistratu, vel Parocho distribuatur iis, quos judicaverit habere majus jus ad eã. Si verò dominus etiam in communi sit ignotus, pro ejus salute eroganda est pauperibus. Si autem sit dubium, an hic, vel ille sit dominus, juxta dubii proportionem inter utrumque est dividenda, vel in sortem mittenda.

Ratio 1.p. est: Quia ex innato amore in patriam præsumitur hæc esse voluntas domini. Exemplum sit: si Exercitus injustè deprædatus sit aliquos oppidanos, in individuo ignotos, restitutio facienda est oppido, nisi fortè esset res exigui pretii, quæ non esset materia necessaria restitutionis, illa enim potest obviis pauperibus dari.

Ratio 2.p. Quia sic habet communis usus, & consuetudo Ecclesiæ, habens vim Legis. Et præsertim, quia æquum non est, ut quis ex iniquitate sua commodum reportet. Ex quo patet differentia inter ablata, & inventa, de quibus suprà in Exam.3.nu.47.

3. *Pars patet*; quia in eo casu non apparet convenientior modus restitutionis, quamvis enim in re dubia melior sit conditio possidentis, si tamen nullus possideat, non videtur convenientior modus, quàm divisio rei, vel missio ejus in sortem.

*Resp.*2. Si dominus rei sit mortuus, restitutio facienda est ejus hæredibus. Pro quo vide suprà de hæredibus.

Ratio est: Quia illi computantur quasi una persona cum domino.

*Resp.*3. Obligatus ad restitutionem ratione rei acceptę tantùm, v.g. qui rem invenit, & conservavit, ne periret, vel possedit bona fide, putans esse suam, non tenetur propriis expensis eam mittere domino distanti, sed satisfacit, si dominum moneat, quid de re sua fieri velit.

Ratio: Quia talis nullũ damnũ intulit. Ergo æquum non est, ut suis expensis rẽ alienã mittat.

*Resp.*4. Qui tenetur restituere ratione acceptionis sive justæ, ut fit in mutuo, deposito, commodato, locato; sive injustæ, debet restituere, seu mittere suis expensis.

Ratio 1.p. Quia talis accepit rem in proprium commodum.

Ratio 2.p. Æquitas justitiæ postulat, ut, qui damnum injustè intulit, gravetur, & sibi imputare debet sumptus secutos.

QUÆRO VI. Potestne fieri Restitutio per Confessarium, & quomodo? Item teneturne Confessarius in certis casibus loco pœnitentis ad Restitutionem?

CXVII. *Resp.*1. ad 1. partem Quęsiti affirmativè si sit necesse ad servandam famam pęnitentis.

Ratio: Quia sic sufficienter reparatur damnum.

Nota tamen, Confessarium non debere communiter, & promiscuè id in se suscipere; casu quo tamen id faciat, ab eo, cui restituit, accipiat attestatum, quod a tali Sacerdote tali die tantam acceperit pecuniam pro restitutione, in eo tamen non nominetur principalis restituens, nec restitutio fiat eo loco, & tempore, ut possit veniri in suspicionem pœnitentis.

*Resp.*2. Si Confessarius ex oblivione, vel malitia sibi retineret, quod restituendum suscepit, principalis debitor id nesciens, non est liber a restitutione, habet tamen actionem contra Confessarium.

Ratio: Juxta S.Th. hic a.6. qui tenetur non solùm ratione rei acceptæ, sed etiam ratione injuriosæ acceptionis, obligatur restituere, etsi res apud eum non maneat. Sed. Ergo.

Excipitur, si creditor expresse consensisset in hunc modum restitutionis.

*Resp.*3. Confessarius, qui ex crassa, & affectata ignorantia neglexit monere pęnitentem de restitutione, tenetur ipsemet restituere. Ita Sylvius citans Rosellam, Angelum, Navarrum, Petrum Navarra, Sayrum.

Ratio est: Quia, qui non impedit damnum, cùm possit, & ex officio teneatur, est causa damni non impediti, adeòque ad ejus restitutionem tenetur, ut docetur in 2.2 q.62. ar.7. Sed Confessarius, sive proprius, sive alius, ex officio tenetur pœnitentem restitutionis monere, & sic damno (quod pœnitens rem alienam detinendo infert) obstare. Ergo.

Oppono: Confessarius ex officio non tenetur procurare bonum tertii. Ergo.

Ad hoc benè dicit Sylvius, sufficere, quòd teneatur providere, ne is, qui in confessione sibi est subjectus, ullius rem injustè detineat: quod exemplificat in Prætore, qui, si videat, quòd sui subditi noceant alteri sibi non subdito, & hoc non impediat, cùm possit, tenetur ad restitutionem, etsi non teneatur procurare bonum illius tertii.

*Resp.*4. Si Confessarius ex oblivione, vel in-

advertentia non moneat pænitentem restitutionis, meritò excusatur, quia tunc propriè non est causa damni. Excusatur etiam Confessarius, si prudenter judicet, pœnitentem, utpotè literatum, scire suam obligationem, nec indigere sua admonitione: ordinariè tamen, & apud plerosque consultius est monere, quòd tamen quandoque valdè modestè, & quasi indirectè potest fieri, v. g. dicendo, Non dubito, quin dominus sciat suam obligationem, & sit paratus satisfacere, unde ab ulteriori admonitione abstinere volens injungo, ut oret pro salutari pænitentia, &c.

QUÆRO VII. Quo ordine restituendum est Creditoribus?

CXVIII. Ante R. Nota, quòd Creditores alii sint *reales*, qui nimirum habent actionem seu jus in re, vel ad rem debitoris, & vocantur *hypothecarii*, quia res aliqua assignatur pro securitate, quæ quando est mobilis, & in seipsa traditur, v. gr. annulus, dicitur pignus. Si verò in seipsa non tradatur, dicitur hypotheca, quæ propriè solùm est in re immobili. Alii verò sunt Creditores *personales*, qui directè habent jus in personam debitoris, in bona verò ejus solùm indirectè, & vocantur *Chirographarii*, qui carent hypotheca: seu non habent rem aliquam in specie, vel in genere, nec expressè, nec tacitè sibi obligatam, sed solùm personam, ut patet in deposito.

Not. 2. Debita alia esse certa, seu de quibus est liquidum, quòd debeantur; alia incerta, de quibus non est liquidum, quia de jure, vel facto non constat. Certa iterùm sunt varia: Alia, quæ adhuc extant in propria specie, v.g. commodatum, depositum, furto, ac rapina acceptum. Quibus etiam annumeratur res empta, sed nondũ soluta, v.g. vinea; Vel soluta quidem, ast ex pecunia mutuò accepta, cujus est quasi fructus, in eaque extare dicitur. Alia, quæ in propria specie non ampliùs extant. Iterùm alia contracta ex delicto, v.g. furto, vel contractu usurario: Alia ex justo contractu, v.g. emptione.

Nota 3. Hypothecam aliam esse generalem, aliam specialem. Prima est, qua pro securitate obligantur omnia debitoris bona. Secunda est, qua solùm obligatur quædam particularis res ejus, ut vinea, domus, &c. Item alia est expressa, quæ ex partium conventione verbo, vel scripto apponitur. Alia tacita, quæ non requisito consensu domini, seu debitoris in certorum Creditorum favorem imponitur a Lege. Talem hypothecam pupillus habet in bonis sui Tutoris, & pro dote uxor in bonis mariti. His notatis

Resp. 1. Indubium est, quòd si debitoris bona sufficiant ad solvendum omnibus creditoribus, nullus ordo sit necessarius.

Ratio; Quia tunc ex ordine prætermisso nullus Creditor damnificatur.

Resp. 2. Si bona debitoris non sufficiant ad solvendum omnibus creditoribus, de quo casu hìc est sermo, servandus est ordo, sic, ut priùs solvantur debita certa præ incertis, & dubiis.

Ratio: Quia creditores certi sunt melioris conditionis.

Resp. 3. Inter debita certa debent priùs solvi ea, quæ adhuc extant in propria specie.

Ratio: Tum quia dominium non est translatum, ut patet in deposito, commodato, furato, immò & in empto sed non soluto, quia & hoc involvit conditionem, si fuerit solutum. Tum etiam quia valdè durum, & ab æquitate naturali alienum est, ut res propria alicujus, quam alius ab eo emit non soluto pretio, adhuc extans, detur aliis creditoribus, & ipse & re, & pretio rei privetur. Ergo.

Idem est, si quis pecunia mutuata, & non soluta emat bonum aliquod immobile; cùm enim hoc sit quasi fructus pecuniæ, debetur domino pecuniæ.

CXIX. *Resp.* 4. Probabilius est, non esse obligationem conscientiæ, prius solvendi debita ex delicto v.gr. furto orta, quàm ex contractu v.g. emptione. Et hæc, teste Sayro, est praxis tribunalium.

Ratio: Debitum ex delicto non est magis debitum, quàm ex contractu, & creditores in utroque casu habent æquale jus. Immò potest esse, quòd debitum ex contractu sit antiquius. Ergo hoc non potest jure postponi.

Nota tamen, quòd si debitor sit sufficiens ad satisfaciendum omnibus, meritò debeat priùs restituere debita ex delicto, v.g. ex furto, rapina, usura, &c. quia quamdiù injustè rem detinet, & non restituit, dum potest, manet in affectu peccati injustitiæ, & continuò peccat, ac dominus rei est magis invitus. Sic S.Th. intelligitur, si obiiciatur.

Oppono 1. contra R.4. Ubi reparanda est major injuria, injuriatus majus habet jus, ut sibi præ aliis satisfiat: Sed sic est in debito ex delicto, ut patet. Ergo.

2. Qui non potest recedere ab omnibus delictis, & debitis, debet priùs saltem a majoribus recedere: Sed rapina est delictum gravius furto, & hoc est gravius, quàm detentio rei ex licito contractu, & debitor non potest simul ab omnibus recedere. Ergo.

Ad 1. neg. maj. nisi fortè argumentum loquatur de satisfactione pro injuria honori illata, & offensa Dei, sed illa est alterius rationis, & hìc sermo est de restitutione rei ablatę tantùm.

Ad 2. dist. maj. Qui nec adæquatè, nec inadæquatè potest, transeat maj. qui potest saltem inadæquatè, neg. maj. Et sic dist. min. pro 2. parte, neg. cons. In casu ergo nostro debitor ab omnibus debitis se expedire potest, ad quod non requiritur, ut omnibus simul adæquatè satisfaciat,

sed

sed in ordine ad Deum debet dignam agere pœnitentiam pro peccato,& modis convenientibus proximo pro injuria, singulis pro rata, ac quota debitorum,& suæ substantiæ, reddendo tamen proportionabiliter, quantum vires suæ ferunt, v.gr. debet Petro ter mille; Paulo bis mille, Joanni mille, & tua bona solùm se extendunt ad tria millia, ut serves proportionem in creditorum juribus repertam, primo solves 1500. secundo 1000. tertio 500.

Ex his sequitur, quòd debitor ad gratificandum uni creditori non possit, aliis æquale jus habentibus exclusis, ei solvere, uti nec creditor potest recipere, sed uterque tenetur ad restitutionem pro rata.

Quid si unus creditor valdè egeat?

CXX. *Dico*: Hìc est sermo de re secundùm se, an liceat? Hinc titulus paupertatis nec ex jure naturæ, nec ex jure positivo dat privilegium prælationis ad solutionem, & ideò aliis creditoribus æquale jus habentibus non licet præferre pauperem, nec gravi, nec extrema paupertate laborantem; Quia paupertas hominis non mutat ordinem justitiæ, sed solùm provocat ad eleemosynam. Quòd autem pauper fortè patiatur plus damni, quàm alii creditores, ad summum probat, quòd possit ei paulò plusculum solvi, vel solutio accelerari, non autem cum aliorum creditorum damno possit solvi. Qua in re tamen debitor, præsertim si sit plebejus, per bonam fidem posset excusari gratificans magis egenti: qui tamen a Confessario est instruendus.

Ex quo fit, quòd etiam creditores hunc ordinem scienter invertentes, & aliis prioritatem præripientes, mortaliter peccent, & ad restitutionem teneantur.

*Resp.*5. Creditores, qui habent hypothecam sive tacitam, sive expressam in bonis creditoris, præferuntur in solutione omnibus creditoribus chirographariis, seu personalibus.

Ratio: Hypotheca datur creditori ad securitatem, ut quocunq; eventu possit ex ea curare sibi satisfieri, ita ut habeat & rem, & personam sibi obligatam, cùm tamen chirographarius habeat solam personam. Ergo hypothecarius habet plus juris. Ergo est præferendus.

CXXI. *Resp.*6. Si concurrant plures hypothecarii, regulariter præferendi sunt, qui antiquiorem habent hypothecam.

Ratio: Quia posterior obligatio non potest tollere jus alteri in re quæsitum, unde est regula juris: *Qui prior est tempore, potior est jure*. Quæ quidem posset etiam obiici contra id, quod dictum est de creditoribus personalibus, seu chirographariis, sed explicatur, & intelligitur de solis hypothecariis.

Dixi in R.6. *Regulariter*. Quia in jure sunt variæ exceptiones, ut videre est in Layman de restit. sect.5. Tract.2. c.11. nu.5. ubi videantur.

*Resp.*7. Post restitutionem eorum, quorum dominium non fuerat translatum in debitorem (de quibus ante R.3.) primò solvendæ sunt expensæ funeris.

Ratio: Necessitas sepulturæ judicatur quasi extrema. Ergo aliis est præferenda.

Huc reducuntur expensæ, quæ fiunt ad conscribendum testamentum, custodiendam supellectilem, & similia debita, præcisè ratione defuncti facta, v. g. ratione infirmitatis.

QUÆRO VIII. Obligatus ad restituendum teneturne statim restituere?

CXXII. *Resp.* Quilibet tenetur statim restituere, si potest, vel petere dilationem ab eo, qui potest usum rei concedere. Ita S.Th. hìc a.8. in c.

Ratio S.Th. est: Nec per modicum tempus licet in peccato morari, putà quoad affectum juxta illud Eccles. 21. *Quasi a facie colubri fuge peccatum*: Sed qui non statim, id est, prima opportunitate restituit, sed detinet rem alienam, manet in continuo affectu peccati, quia continuò damnificat, & sic aggravando damnum proximi, continuò aggravat peccatum. Ergo.

Pro cujus doctrinæ confirmatione serviunt verba S.Th. ibidem ad 1. dicentis: *Præceptum de restitutione facienda, quamvis secundùm formam sit affirmativum, implicat tamen in se negativum præceptum, quo prohibemur rem alterius detinere.*

Estne ergo hæc mora, seu dilatio necessariò exprimenda in confessione?

Affirmo juxta probabiliorem supra traditam sententiam, vi cujus tenemur confiteri circumstantias notabiliter aggravantes. Ergo exprimendum, quoties propositum detinendi formaliter, vel virtualiter fuerit renovatum. Vel enim sunt nova peccata, vel unum notabiliter aggravatum. Quod specialiter etiam observet Confessarius circa moribundum. Nec admittat, ut restitutionem committat hæredibus, nisi moraliter certus sit, eos certò adæquatè statim (quantum secluso scandalo, & infamia licet) restituturos. De quo vide supra de testamento.

Quid ageres in Confessionali cum eo, qui ter, quaterve promisit restituere, & non restituit?

CXXIII. *Dico*: Non absolvere. *Ratio*: Quia non licet absolvere eum, qui prudenter timetur relapsurus in idem peccatum, sicut supra Tract. 5. Exam.2. num.45. dictum est de concubinario, & quidem in præsenti est ratio a fortiori, ob continuum damnum proximi. Et quamvis Confessarius teneatur credere pœnitenti pro se, & contra se loquenti, cum hoc tamen caveri debet, ne mora temporis delictum, & damnum aggravet. De hoc plura in Tract.13. de pœnit. de recidivis, Exam. 5. num.97.

Oppono; Peccator non statim tenetur satisfacere Deo. Ergo nec homini.

Neg.conf. Disparitas est: Quia Deo utpotè bonorum nostrorum non egenti, uti nostra justitia non prodest, ita nec injustitia effectivè obest, secus est respectu hominis.

QUÆRO IX. Quæ culpa requiritur ad obligationem restituendi?

CXXIV. Ante R. Nota, culpam (quantum ad præsens) dividi in Theologicam, & Juridicam. *Prima* est veri nominis peccatum in conscientia, & coram Deo imputabile, prout a Theologo consideratur vel mortale, vel veniale. Juridica est omissio diligentiæ ad impediendum proximi damnum requisitæ: hæc coram Deo non semper est peccatum defectu voluntarii, ut patebit ex dicendis, attamen ita esse putatur ex præsumptione, vel interpretatione juris: quare vocatur juridica.

Nota 2. Culpa juridica dividitur in latam, levem, & levissimam. *Lata* est negligentia, qua omittit quis in re aliena diligentiam, vel circumspectionem, ab hominibus ejusdem conditionis in re propria adhiberi solitam, v.g. negligentia ejus, qui pallium, vel librum sibi commodatum relinquit in publico loco. *Levis* culpa est omissio diligentiæ, quam solent adhibere homines ejusdem artis, seu professionis diligentiores, v. gr. si pallium, vel librum commodatum reliquit quidem in suo cubiculo, sed ostium non clausit. *Levissima* est omissio ejus diligentiæ, quam diligentissimi adhibere solent, v. g. si librum in cubiculo suo reliquit, ostium clausit, sed feram non tentavit, an esset clausum. Hæc tamen omnia in singulis factis pensanda sunt arbitrio viri prudentis, aut judicis juxta qualitatem circumstantiarum. Nemo enim negabit, majorem diligentiam requiri in re pretiosa, quàm vili, uti & in loco, ubi grassantur milites, quàm ubi omnia sunt secura. Notandum etiam est, quòd multa fiant sine culpa vera, quę tamen non fiunt sine culpa præsumpta.

Alii admittentes hanc culpæ distinctionem, culpam latam benè distinguunt, rursus in latiorem, & latissimam. Culpa *latior est* dolus præsumptus, vel apparens. *Latissima* dolus apertus. *Dolus* est quævis calliditas, fallacia, & machinatio ordinata ad decipiendum. *Calliditas* propriè fit tacendo. *Fallacia* fit mentiendo. *Machinatio* arte verborum. His notatis

Resp. 1. Probabilius est, quòd, ut incurratur gravis obligatio restitutionis in foro conscientiæ ex delicto, ante judicis sententiam requiratur, & sufficiat culpa theologica mortalis, & non sufficiat tantùm juridica commissa ex inculpabili inadvertentia.

Ita clarè colligitur ex S.Th. infrà q.64.a.8. in c. dicente; *Secundùm jura si aliquis det operam rei licitæ, debitam diligentiam adhibens, & ex hoc homicidium sequatur, non incurrit homicidii reatum*. Unde est læsio solùm materialis, & casualis defectu voluntarii, ac si fieret ab amente, vel dormiente.

Ratio: Talis non tenetur ratione rei acceptę, cùm nun habeat rem, nec lucrum, aut utilitatem rei, ut suppono; si enim ex damno dato factus esset locupletior, indubiè teneretur. Dein nec tenetur ratione injustæ acceptionis, quia in conscientia nullam actionem injuriosam commisit. Ergo ex nullo capite, quia aliud non datur.

Dixi 1. *in foro conscientiæ*, &, ut alii addunt, *secundùm jus naturæ, & ante judicis sententiam*. Quia juxta aliquos obligantur virtute legum civilium: Sed hæ quia pœnales sunt, non obligant ante sententiam judicis. Ita R. ad Legem Aquiliam, si obiiciatur.

Dixi 2. *ex delicto*, idest, secluso contractu, ac officio; de quo posteà.

Dixi 3. *& sufficiat*. Licèt enim homines non obligentur adhibere summam diligentiam, immò nec communiter eam, quam diligentiores solent adhibere: tenentur tamen ad eam, quam alii ejusdem conditionis communiter adhibent, præsertim in re gravi. Et tunc est culpa lata simul theologica.

Casus, ad quos hæc doctrina applicari potest, sunt. Homicidium casuale, vel ex motu primò primum factum. 2. Si quis ex naturali, & ob sufficientem diligentiam adhibitam, inculpabili inadvertentia dedit occasionem incendio, furto, homicidio, &c. 3. Si quis occidat hominem, putans esse feram, &c. 3. Si pecus tuum depascat sata alterius. De quo vide suprà de ignorantia Tr.3. Exam.1. n.23. Item de aggravatione peccati ex damno proximi Tract.4. Exam.2. n.37.

Canones, qui obiiciuntur, explicantur, & procedunt de culpa lata, & theologica, ac ignorantia, vel inadvertentia vincibili, & culpabili: quæ facit damnum non esse casuale. Quod NB. de parentibus tenellos infantes secum in lecto collocantibus, eosque in somno suffocantibus, vel opprimentibus. Quia illi periculum infanticidii facilè possunt, & debent prævidere.

Resp. 2. Probabilius est, quòd qui ex culpa levi, ac theologica, seu veniali intulit damnum grave, nullatenus prævisum, non teneatur in conscientia restituere ante sententiam judicis, nisi fuerit obligatus illud impedire ex contractu, aut quasi contractu, vel ex alterius damno factus sit ditior.

Ratio: Tum quia restitutio est quid pænale, pęna autem debet esse proportionata culpę: Sed in casu posito pęna esset excessiva. Ergo. Tū etiā quia non tenetur ratione rei acceptę, quia talis nihil accepit, ut patet, nec (saltem sub mortali) ratione injustæ acceptionis, quia actus ejus defectu voluntarii, & ob inadvertentiam in ratione injuriæ est valdè imperfectus. Ergo.

De-

Declaratur ulterius: Etsi venialiter peccans sit voluntarius respectu operis, non tamen respectu damni secuti, quia aliàs non esset peccatum veniale, sed mortale, utpotè in re gravi. Ergo.

Oppono 1. contra Rationem: Pœna purgatorii est gravissima, uti & excommunicatio minor est pœna gravis, & tamen incurri potest pro culpa veniali. Ergo.

2. Jus Ecclesiasticum, & Civile interdum condemnant ob culpam etiam levissimam. Ergo.

Ad 1. dist. ant. pro 1. p. Pęna purgatorii est gravissima respectu fori humani, conc. ant. divini, neg. Ad id de excommunicatione minori dicitur, quòd infligatur pro peccato veniali, ideò, quia non solùm ordinatur ad castigandum delictum, sed etiam ad revocandam ab errore animam.

Ad 2. dico, id fieri ob præsumptionem doli, vel fraudis, & ne injuriis, & negligentiis detur locus.

Resp. 3. Ratione contractus, si is sit in utilitatem solius accipientis, uti est in commodato, tenetur quis ad restitutionem etiam ex culpa levissima juridicè: non tamen in casu fortuito, nisi per contractum transferatur dominium rei, uti transfertur in mutuo.

Ratio 1. *p.* Æquitas postulat, ut in custodia rei alienæ, qua præcisè in tuam gratis uteris utilitatem, maximam impendas diligentiam, ne domino pereat. Ergo.

Ratio 2. *p.* Quævis res, dum perit, domino suo perit, si nulla adsit culpa, vel pactum: Sed commodans manet dominus rei commodatæ. Ergo.

Dixi, *si nulla adsit culpa*. Hinc tenetur restituere commodatarius, si sine consensu domini re commodata utatur aliter ac concessum est, v.g. equo ad certum locum concesso utitur ad alium locum, ubi a latronibus fuit apprehensus: vel si sit in mora reddendi, v.g. equo ad octiduum concesso, utitur diutiùs, & intereà fortuitò surripitur: si autem res eodem modo fuisset peritura, vel deterioranda apud dominum, non tenetur; quia tunc mora, vel culpa non est causa damni.

Dixi 2. *si non adsit pactum*, nimirum de solvendo commodato, quocunque modo perierit.

Ratio 3. *p.* Res perit suo domino, dum subitò perit; Sed in eo casu alter, v.g. mutuatarius, statim efficitur dominus rei. Ergo. Vide infrà de commodato, ubi plura dicuntur, Tract. 9. Exam. 9. nu. 90.

Resp. 4. Si contractus sit in utilitatem solius dantis, uti fit in deposito, accipiens tantùm tenetur de dolo, & culpa lata. Si verò sit in utilitatem utriusque, ut fit in locato, uterque tenetur ex culpa lata, & levi, non tamen de levissima, nec in casu fortuito.

Ratio 1. *p.* In eo casu accipienti nulla fit gratia, nec utilitas; ergo non debet gravari ad majorem diligentiam, quàm homines passim in propriarum rerum custodia adhibere solent.

Excipitur, si quis seipsum obtulerit, seu petierit sibi depositum committi, quia tunc est causa quòd non fuerit commissum diligentiori. Vel si mercedem accipiat, vel aliam utilitatem ex deposito. Quid sit locatum, depositum, pignus. Vide infrà Tract. 9. Exam. 9. n. 83. & 85. & 89.

Ratio 2. *p.* Æquum est, ut quis in custodia rei, præcisè in suam utilitatem concessę, diligentem impendat curam, non tamen tenetur ad diligentissimam, quia non ille solus, sed & dominus commodum reportat. Ergo.

Hæc resolutio etiam applicari potest ad pignus, hoc enim datur tum gratia debitoris, quò faciliùs ei pecunia credatur, tum creditoris, ut eò tutius sit creditum.

CXXV. *Resp.* 5. Ex quasi contractu obligatio restituendi sic nascitur: Si quis ex officio aliquid faciat in alterius commodum, & mercedem non accipiendo, tenetur ex dolo, & lata culpa, non tamen ex levi.

Ratio: Quia non pro suo, sed solo alterius commodo laborat.

Sed quid, si officium illud quæsivisset?

Dico cum Sylvestro, tunc etiam teneri ex levi culpa.

Ratio: Quia tunc creditur promisisse exactam diligentiam.

Dic mihi: Quinā censentur, quasi contractus?

Dico: Sunt alienorum negotiorum executio, cura, tutela, officium Judicis, Advocati, Procuratoris, Medici, Chirurgi, Magistratus, Confessarii, Concionatoris, Theologi, Jurisconsulti, Architecti, Artificis, & similium, in quibus intercedit contractus saltem tacitus.

Resp. 6. Mercede conductus aliquid faciens ex officio, ut Tutor, Advocatus, Medicus, Artifex, &c. tenetur etiam ex causa levi.

Ratio: Quia illi ex eo opere capiunt commodum: ergo tenentur ad majorem diligentiam, quàm si nullum commodum haberent. Vide, quid sit culpa levis in hoc Exam. nu. 124.

Sed quid, si talis officiarius professus fuerit se diligentiorem, & peritiorem aliis, ea de causa non adhibitis?

Dico: Tunc tenetur ex culpa etiam levissima.

Ratio: Quia tunc implicitè promisit, se præstiturum plus aliis.

Resp. 7. Alienæ rei custos mercede conductus tenetur de damno ex culpa levi, immò & levissima.

Ratio: Quia vi conductionis videtur promisisse maximam diligentiam. Et hoc maximè, si res custodienda sit valdè pretiosa.

Resp. 8. Cujus est, vi officii, aut professionis consilium dare, vel pro idoneo Confessario se gerit, & consilio suo damnum intulit, tenetur de culpa lata: si verò sit mercede conductus, tenetur etiam de culpa levi.

Ratio: patet ex definitione utriusque culpæ.

Resp.9. Extra hos casus solùm tenetur de dolo.

Ita patet ex illa Regula Juris in *6. Nullus ex consilio, modò fraudulentum non fuerit, obligatur*. Quæ regula intelligitur de consilio in contractibus, vel quasi contractibus: in consilio autem de delictis intelligitur etiam de culpa lata, quæ sæpè æquiparatur dolo.

An Consiliarius possit suadere usum sententiæ probabilis concurrente probabiliore. Vide supra in Tract.2. de Conscientia, Exam.3.

QUÆRO X. Quæ causæ excusant a restitutione?

CXXVI. *Resp*. Variæ sunt, quas assigno, & explico.

1. *Impotentia physica*, & simpliciter talis, ut cùm quis planè nihil habet, in quo casu creditor non potest esse rationabiliter invitus, quia ut habet Regula Juris in *6. Nemo potest ad impossibile obligari*.

7. *Impotentia moralis*, & secundùm quid talis, quæ restitutionem non omninò tollit, sed tamen valdè difficilem reddit propter ipsius debitoris, eive conjunctorum necessitatem. Pro quo vide suprà Tract.7.Exam.6.n.87. quòd triplex sit, & quid sit necessitas, nimirum extrema, gravis, communis. Vide etiam S.Thom. hìc art.8. ad 2.

3. *Necessitas extrema*, sive propria, sive suorum, nimirum parentum, filiorum, & conjugis, quamdiù durat, juxta communem DD. sententiam excusat a restitutione facienda creditori in eadem necessitate existenti.

Ita colligitur ex S.Th. hic q.62.ar.5. ad 4. dicente: *In casu extremæ necessitatis posset, & deberet aliquis etiam auferre aliena: ut patri subveniret*. Videatur in S.D. suprà q.31. ar.3 in c.

Ratio, & declaratio 1. Tum quia in eo casu charitas incipit à se ipsa. Tum quia in extrema necessitate omnia sunt communia saltem quoad usum, & facit propria possidentis ea, quæ actu habet, licèt aliàs sint alterius, cujus dominium, uti & præceptum affirmativum de facienda restitutione, per extremam debitoris, & prædictorum ei conjunctorum necessitatem impeditur, & suspenditur. Quia divisio rerum ea æquitate est facta, ut in extrema necessitate maneat earum communitas. Pro quo infrà vide Tract.9.Exam.3.nu.37.

Declaratur 2. In eo casu debitor habet majus jus ad rem, quàm creditor. Ergo. Prob. ant. Creditor tantùm habet titulum necessitatis, debitor verò præter hunc simul habet titulum possessionis, melior autem est titulus possidentis, putà, justè: si enim sit res injustè accepta, non est propriè possessor. Ergo.

Declaratur 3. Debitor parentibus, & præfatis conjunctis tenetur succurrere ex præcepto pietatis, quod præfertur præcepto de facienda restitutione, hoc enim reducitur ad justitiam cõmutativam, quæ est inferior pietate. Ergo.

Ex his sequitur, quòd si res sit usu consumptibilis, debitor fiat dominus illius; si verò usu extremæ necessitatis consumptibilis non sit, fiat dominus usus ipsius rei.

Dixi anteà, *quamdiù durat necessitas*. Quia sunt certi casus, in quibus est obligatio restituendi transacta necessitate. 1. Si post eam res adhuc extet, secus si non extet. 2. Si debitor non absolutè, sed solùm per accidens, nimirum hìc & nunc, & in hoc loco sit extremè egens, habeat verò media alibi, possitque habere, vel posteà lucrari. 3. Si res aliena habeatur ex delicto, v. g. furto, tunc enim obligatio restituendi in tanta necessitate solùm consopita (seu non extincta) reviviscit.

Notandum, quòd data resolutio subsistat, sive creditor ante, sive post debitorem in extremam necessitatem inciderit: si enim ante incidit, debitor quidem peccavit non restituendo tunc, si potuit, attamen posteà potest priùs subvenire sibi, quàm alteri.

Quid si jurasset se creditori restituturum tali die, & eadem die incidat in extremam necessitatem?

Dico. Ratione Juramenti non tenetur tali die restituere.

Ratio: Quia jure naturali intelligitur exceptio pro extrema necessitate, si tamen juraret se restituturum in extrema necessitate, juramentum esset servandum ob reverentiam Divini Nominis.

4. *Necessitas gravis* propria, seu suorum, ut suprà, debitorem excusat, ut ad eam sublevandam restitutionem differat, nisi creditor in pari necessitate existat.

Ratio 1.p. Quia tunc creditor non potest esse rationabiliter invitus, cùm ipse ex lege charitatis teneatur in gravi necessitate proximo succurrere. Ergo.

Ratio 2.p. Si creditor in pari necessitate est rationabiliter invitus. Quia in pari causa melior est conditio creditoris, & præcipuè si debitum ex delicto sit contractum. Sicut è contra in necessitate extrema, cũ hæc omnia faciat communia, melior est conditio possidentis. Ergo.

CXXVII. *Quomodo* resolvis hunc casum: Debitor non potest statim solvere absque gravi jactura status justè acquisiti, potestne sibi retinere necessaria ad illum statum mediocriter conservandum, donec sine illo nocumento possit restituere integrè, hìc, & nunc solvendo aliquid, & statum solùm minuendo?

Affirmo cum communi sententia, modò creditor non patiatur simile detrimentũ, & debitor se in hanc impossibilitatem non conjecerit, bona sua malè dilapidando. Exemplum sit primò in Nobili, qui hìc, & nunc non potest integrè resti-

restituere, nisi statum suum hæreditarium, vel aliàs justè acquisitum deserat, & labore manuum victum quærat. 2. In filio adulterino, qui honorificum statum justè est consecutus, & postea cognoscit se esse illegitimum, & possidere aliena. 3. In eo, qui non potest statim solvere, nisi domum suam, vel prædium vendat multò minori pretio, quàm valeat.

Ratio: Tum quia excusat impossibilitas moralis, hoc enim in moralibus censetur impossibile, quod est valdè difficile, aut honestè, ac decenter fieri nequit: sic autem est in præsenti, ut patet ex casibus, & exemplis positis. Ergo. Tum etiam, quia per se loquendo nemo cum jactura bonorum superioris ordinis tenetur restituere bona inferioris ordinis: Sed in eo casu fieret restitutio bonorum fortunæ cum jactura famę, honoris, & status justè acquisiti. Ergo.

Dixi *justè acquisiti*; si enim statum acquisierit per furta, rapinas, usuras, &c. non excusatur. Quia tunc non amitteret statum, sed dimitteret alienum: non pateretur in bonis propriis, sed privaretur alienis. Nec pateretur infamiam deserendo statum, sed potiùs eam abstergeret. Posset tamen etiam tunc sibi reservare necessaria alimenta juxta conditionem sui pristini status, si in eo bona propria habuit, secus non. Primum patet: Quia aliàs ex iniquitate sua commodum reportaret.

Sed quid si homines putent statum justè esse acquisitum?

Dico. Tunc sequi quidem infamiam, sed tamen non tam gravem, quæ sufficiat, & excuset: si tamen valdè gravis esset, posset paulatim restituere, nisi dominus pateretur simile status sui detrimentum.

Excepi 1. *modò creditor non patiatur simile detrimentum*: quia, ut dictum est, in pari causa extra necessitatem extremam potior est conditio creditoris.

Excepi 2. *si debitor se non conjecerit in hanc impossibilitatem dilapidando sua* lusibus, potationibus, &c. Quia tunc non meretur dilationem, & jacturam sui status sibi soli debet imputare.

Oppono: Non minùs peccatum est, alienum invito domino retinere, quàm auferre: Sed ad vitandum proprium damnum non licet alienum auferre invito domino. Ergo nec retinere invito domino.

Ad hoc concedo totum, sed nego, quod in casu posito dominus sit rationabiliter invitus, ut pro vitando gravi damno debitoris restitutio differatur. Pro quo Nota, quòd, licèt præceptum restitutionis fundetur in negatione, non retinendi scilicet alienum invito domino, ut patet n. 122. in hoc Exam. formaliter tamen est affirmativum, & ideò ex hac parte interdum potest pro restitutione expectari locus, & tempus, &c.

Ex quo sequitur, quòd creditor in dicto casu in foro externo habeat quidem jus repetendi rem suam, non tamen in foro conscientiæ, in quo foro etiam debitor a judice compulsus non tenetur obedire, benè tamen in foro fori, propter obligationem justitiæ legalis.

5. *Causa* excusans a restitutione, est creditoris *spontanea remissio*, id est, vi, metu, vel fraude non extorta, & facta ab eo, qui condonare potest.

6. *Cessio bonorum*, quæ a Legistis vocatur *flebile*, *& miserabile* remedium, a jure inventum, quo debitor, nimio ære alieno gravatus, bona sua cedit, seu relinquit creditoribus dividenda. Pro quo vide, quæ dixi de ordine restitutionis in hoc Exam. n. 118. & seqq. Effectus hujus remedii est, ut debitor, qui non est solvendo, non possit ob debita incarcerari. Qui tamen si postea ad pinguiorem fortunam veniat, manet in conscientia obligatus restituere, licèt bona cesserit per actus more patriæ ignominiosos: illa enim ignominia non tollit jus creditorum, sed infligitur in pœnam præsumptæ culpæ debitoris in contrahendis debitis ultra vires, & in terrorem aliorum.

CXXVIII. *Sed nonne* talis debitor salva conscientia posset occultare, sibique reservare tantum saltem, quanto opus ei est ad vitam parcè degendam?

Affirmo. Ratio patet ex dictis de necessitate gravi, quæ, cùm sit moraliter certum periculum mendicitatis, excusat, & sufficit ad restitutionis dilationem.

Nonne dantur aliqui, debitis vires excedentibus onerati homines, hoc miserabili beneficio non egentes?

Affirmo. Et sunt, qui muniti sunt beneficio competentiæ, id est, privilegio, ne ultra id, quoad commodam sustentationem egent, possint conveniri, aut molestari. Quales sunt Clerici gaudentes privilegio fori, Personæ Nobiles, & Illustres, Doctores, Professores, Mulieres honestè viventes, Milites armatæ militię; Item illi, qui sibi mutuò debent alimenta, gaudent hoc beneficio, ut liberi adversùs patrem, & è contra; Maritus adversùs uxorem, quæ dotem repetit; Patronus adversùs liberum; Socius adversùs socium. De quibus plura videri possunt in Juristis, qui insuper tradunt, beneficium cessionis denegari iis, qui illa renunciarunt per juramentum; Qui bona sua dilapidando, quasi ex industria se impossibilitarunt ad solvendum; Debitores ex delicto. Hi enim meritò incarcerantur usque dum reddant novissimum quadrantem, si ullatenus sit possibile.

CXXIX. 7. *Compensatio*, quę dupliciter fieri potest: *Primò*. ut si debitor, & creditor sibi invicem debeant, & debitum debito compensent, vocaturque a Juristis *debiti, & crediti inter se contributio*, ad cujus justitiā requiritur, quòd debita sint ęquè liquida, & ejusdem rationis, v. g. si Joannes Phi-

Philippo debeat 100. florenos pro equo, & Philippus Joanni 100. florenos pro frumento empto. Non autem valet sine mutuo utriusq; consensu, ut si Joannes Philippo debeat 100. florenos, & Philippus Joanni egregium equum in natura, potest enim esse, quòd Joannes magis egeat equo, quàm pecunia.

Ulterius ad hujus compensationis justitiam requiritur, ne inde lædatur bonum Reipublicæ, ne violetur depositum, vel commodatum, & ne res sit aliena ex furto debita.

Secundò fieri potest compensatio occulta sic, ut creditor inscio debitore ex ejus bonis tantum surripiat, quantum ei debetur. Ad cujus justitiam requiritur. 1. Ut fiat sine scandalo. 2. Et sine ulteriori damno debitoris, temporali nimirum, ne adhuc semel solvat ipse, aut hæredes: & spirituali, ne putet se nondum solvisse: Unde cautè monendus est, eum a debito esse immunem, ne maneat in conscientia erronea. 3. Ut fiat sine damno, vel periculo tertii, v.gr. illius, qui habet jus prælationis in bonis debitoris; & ne habeatur aliqua suspicio furti. 4. Ut debitum sit liquidum, & certum (quia in dubio melior est conditio possidentis) & sit ex justitia, non verò solùm ex gratitudine, vel debito antidorali. 5. Ut quod subripitur, non sit depositum, vel commodatum, sed sit proprium ipsi debitori. 6. Nec sit diversæ rationis, seu speciei a debito, in eo sensu, quo ante de compensatione priori dictum est.

8. *Solutio Creditori Creditoris facta*, modò sit certum, quòd illi verè debebat, & sint debita ejusdem qualitatis, nec magis inde damnificetur creditor, nec anteriores creditores.

9. *Auctoritas juris, vel judicis*, rem esse usucaptam, vel præscriptam, aut aliàs non solvendam, secundùm allegata, & probata judicantis.

10. Interitus rei debitæ per casum fortuitum juxta dicta in hoc Exam. n. 124. circa R. 3.

11. *Ingressus Religionis*. Pro cujus intelligentia,

CXXX. *Dico* 1. Probabilius est, quòd stando in jure naturæ debitor, qui non nisi longo tempore in sæculo manendo, spem solvendi habet, bona sua creditoribus cedendo, possit licitè, & validè Religionem ingredi. Ita S.Th. infrà q. 189. a. 6. ad 3. dicens: *Ille, qui est obligatus ad aliquid certum, non potest illud licitè prætermittere facultate existente. Et ideò si aliquis sit obligatus, ut alicui rationem ponat, vel ut certum debitum reddat, non potest hoc licitè prætermittere, ut Religionem ingrediatur. Si tamen debeat aliquam pecuniam, & non habeat unde reddat, tenetur facere, quod potest, ut scilicet cedat bona sua creditori*. Hæc S.Thom.

Rationem S.D. dat, subdens: *Propter pecuniam persona liberi hominis secundùm jura civilia non obligatur, sed solùm res: quia persona liberi hominis superat omnem æstimationem pecuniæ*. Ergo bonis cedendo de sua persona, quemcunque statum amplectendo, liberè disponere potest.

Alia ratio patebit ad Dico 2.

Ex quo patet differentia inter talem debitorem ex una, & mancipium (idem est de marito consummato matrimonio) ex altera parte. Quia persona mancipii est sub jure, & proprietate domini, persona verò debitoris non est sub dominio creditoris. Et maritus per matrimonii consummationem libertati, & privilegio transeundi ad perfectiorem statum renuntiavit:

Dixi, *Stando in jure naturæ*. Quid sit de jure positivo, patebit ex dicendis.

Dico 2. Si debitor brevi tempore, v.g. uno, vel duobus annis per labores consuetos possit satisfacere creditoribus, tenetur ingressum usq; eò differre, si tamen ante restitutionem ingressus profiteatur, professio est valida, eumque a restitutionis onere liberat.

Ratio 1. *p.* Tum quia tunc debitor est in potentia proxima ad solvendum, quilibet autem tenetur satisfacere quantum potest. Tum quia tunc creditores sunt rationabiliter inviti; secus est in priori casu. Ergo.

Ratio 2. *p.* Patet ex verbis S D. ante adductis ex ar. 6. Et Confirmatur: Quia ideò non valet Professio servi invito domino, & uxoris invito marito, quia non sunt personæ liberæ, seu non sunt sui juris, sed alterius. Ergo cùm debitor sit, & maneat sui juris, &c.

Ratio 3. *p.* cum S. Antonino, Sylvest. &c. contra alios extraneos. Illud moraliter est impossibile, quod est valdè difficile, ac honestè, & decenter fieri non potest: Sed in Religione teneri cum licentia Prælati (si debitor artem quandam calleat) horis successivis laborare, ut acquirat, unde debitum solvat, est valdè difficile, & honestè, ac decenter fieri non potest. Ergo est moraliter impotens. Ergo.

Nota tamen, quòd Monasterium teneatur creditoribus satisfacere, si intuitu debitoris per hæreditatem, legationem, ac donationem aliquid acquisivit.

Dico 3. Sixtus V. quidem suis Constitutionibus ad Religionem inhabilitavit eos, qui ære alieno suprà vires erant gravati: Clemens tamen VIII. ad terminos juris reduxit quoad eam partem, qua Professio decernitur nulla, eamque valere voluit, sed valente professione jam debitor suis bonis cedit. Ergo ab onere restitutionis liberatur.

Fateor tamen, si contingeret talem a Religione quomodocunque dimitti, ut possit sibi lucrari, debita reviviscerent, quia erant solùm sopita, non extincta.

Nota, quòd nec Sixtus V. suo decreto comprehenderit illos, qui habent grandia debita, quæ tamen non superant eorum substantiam, uti nec eos, qui (ut creditores solvantur) bonis suis

suis cedunt, nec habent spem; ut manendo in sæculo tam citò possint integrè solvere: ea enim cessione quantum possibile est, consulitur creditoribus, & cavetur eorum præjudicium; quod erat finis decreti.

CXXXI, *Oppono* I. *contra* I. Quilibet jure naturæ tenetur solvere omnia debita. Ergo ab hoc non eximitur per Religionem.

2. Qui facit alteri, quod sibi nollet fieri, peccat contra legem naturæ: Sed. Ergo.

3. Quod solùm est de consilio, non debet præjudicare illi, quod est de præcepto: Sed ingredi Religionem solùm est de consilio, solvere debita est de præcepto. Ergo.

4. Non licèt facere malum, ut eveniat bonum: Sed non solvere debita est malum, nimirum damnum temporale creditoris. Ergo id non licet, ut eveniat lucrum spirituale. Quod idem patet ex illa regula juris: Nemini licet cum alterius injuria locupletari.

5. Non licet aliena rapere, ut pateat facilior ingressus Religionis. Ergo nec licet non solvere.

6. Filius, qui in sæculo manens pauperi parenti (qui alio modo sustentari nequit) potest succurrere, peccat contra jus naturæ, ingrediendo Religionem. Ergo similiter.

7. Juxta dicta in hoc Tract. n. 95. Qui sub spe promissi matrimonii defloravit virginem, tenetur eam ducere, adeòque non potest ingredi Religionem, quin ingressus cederet in ejus injuriam, & detrimentum: Sed idem est in nostro casu. Ergo.

Ad 1. dist. ant. Si moraliter sit potens, conc. secus, negatur.

Ad 2. neg min. vel dist. maj. Qui facit positivè, conc. negativè solùm, neg. maj. Et sic dist. min. neg. conf. Qui ergo alteri positivè, & directè aliquid aufert, peccat in legem naturæ, debitor verò in nostro casu infert damnum solùm indirectè, & negativè, nimirum non restituendo dum moraliter, & absque magna difficultate non potest, nec sine majori suo damno, quod incurreret se privando data cuivis a Deo libertate ad perfectiorem statum transeundi, in eo Deo serviendi, laqueos sæculi evadendi, animam in tuto collocandi, &c.

Ad 3. dist. maj. ex dictis, si, quod est de præcepto, moraliter possibile sit implere, conced. secus, negatur.

Ad 4. dist. maj. uti ad 2.

Ad 5. Neg. conf. Disparitas est, quia aliena rapiendo (extrà extremam necessitatem) directè, & positivè infertur damnum, & dominus ad id rationabiliter est invitus; secus in nostro casu.

Ad 6. neg. conf. Disparitas est, quia præceptum subveniendi parentibus est pietatis, ex ipsa naturali origine ortum, & est strictius, quàm justitiæ ad solvendum debitoribus.

Ad 7. neg. conf. Disparitas est. Tum quia corruptor virginis videns non superesse aliud medium obtinendi usum corporis ejus, promittendo matrimonium censetur cessisse juri, & libertati eligendi perfectiorem statum. Tum etiam quia non est moraliter impotens ad servandam fidem, sed potest implere sine difficultate, & honestè, ac decenter, ut supponitur, & loco citato explicatum est, secus in præsenti.

TRA-

TRACTATUS IX.

De vitiis Justitiæ oppositis ex 2.2. Quæst.63. usque ad quæst.78. inclusivè.

UT contraria juxta se posita magis elucescant, postquam examinavimus Justitiam, species ejus, & actus, libetne necne vitia ei opposita discutere, ut pateat, quòd, sicut Justitia est virtus jus suum cuique tribuens, ita *injustitia sit vitium, ius suum cuique auferens*, quod diversimodè fit, ut patebit ex decursu hujus tractatus: in quo Confessarium debere esse versatum, probat eadem ratio, quæ pro Tractatu præcedenti.

EXAMEN I.

De acceptione Personarum, quæ opponitur Justitiæ distributivæ.

De qua S. D. quæst.63. per quatuor articulos.

QUÆRO I. Quid, & quantum peccatum est acceptio Personarum?

I. *Resp.*1. Acceptio Personarum (quatenus de ea hic agitur, & in malum sumitur) definitur, quòd sit vitium, quo id, quod ex debito justitiæ conferendum est uni personę, confertur alteri, non propter meritum ejus ad rem, quæ confertur, sed ob conditionem ejus, quæ non congruit ad ipsam rem; ut si quis Beneficium, Officium, Parochiam, vel Episcopatum conferat Paulo, quia Paulus est, quia tuus amicus est, quia consanguineus, affinis, &c. quæ conditiones nihil faciunt ad esse dignum officio, beneficio, &c. Si verò ei conferat, ideò, quia aptus, & dignus, vel dignus, vel dignior est, hæc conditio facit, ut ei debeatur ex justitia distributiva.

Notanda hic sunt verba S. Thomæ articulo primo ad tertium; dicentis. Duplex est datio: Una quidem pertinens ad justitiam, qua scilicet aliquis dat alicui, quod ei debetur. Et circà tales dationes attenditur personarum acceptio. Alia est datio ad liberalitatem pertinens, qua scilicet gratis datur alicui, quod ei non debetur. Et talis est collatio munerum gratiæ, per quæ peccatores assumuntur a Deo. Et in hac donatione non habet locum personarum acceptio, quia quilibet absque injustitia potest de suo dare quantum vult, & cui vult, secundùm illud Matth.20. An non licet mihi, quod volo facere? tolle, quod tuum est, & vade. Hæc S. Doctor. ex quo patet, quòd Deus non sit acceptor personarum, licet gratiam det uni, & non alteri.

*Resp.*2. Acceptio personarum ex genere suo, idest, intrà propriam lineam, & speciem, etsi nulla extrinseca species peccati, v.gr. scandali accedat, potest esse peccatum mortale, & est, si sit in re gravi: in individuo tamen potest esse veniale ob levitatem materiæ.

Ratio 1. partis est: Tum quia graviter repugnat Justitiæ, Juri Reipublicæ, bono communi, & charitati proximi, &c.

2. *Pars* patet ex levitate materiæ.

QUÆRO II. Distributor, seu collator spiritualium dignitatum, aut Ecclesiasticorum Beneficiorum, ut hoc peccatum evitet, teneturne in conscientia, & sub mortali ea conferre, aut votum suum dare digniori?

II. Ante Resp. Nota ex S. Th. a.2. in c. dupliciter unum posse æstimari digniorem altero: *Primò* absolutè simpliciter ac secundùm se, & sic ille dicitur dignior, qui abundat majoribus donis gratiæ, & sanctitatis. *Secundò* comparativè ad bonum commune, idest, qui plus habet de gratiis, donis, ac subsidiis, quæ ad talem statum, vel officium debitè exequendum faciunt. Contingit enim quandoq; quòd ille, qui est minùs sanctus, & minùs sciens, possit magis conferre ad bonum commune, vel propter potentiam, vel industriam sæcularem, vel propter aliquod hujusmodi, v.g praxim, œconomiam in tali officio necessariam, &c. Hoc notato

Resp. Probabilius, & tutius est, quòd sub peccato ex genere suo mortali, quod est acceptio personarum, teneatur quis omisso digno eligere, vel promovere digniorem, & Ecclesiæ utiliorem ad beneficium habens annexam curam animarum, vel Ecclesiasticam gubernationem. Ita Concilium Trid. Sess.24. de reform. c.1. de Creatione Episcoporum, & Cardinalium loquens, decernit, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.

Et S. Th. hic a.2. ad 3. ait. Quantum ad hoc, quòd electio impugnari non possit in foro judiciali,

ciali, sufficit eligere bonum, nec oportet eligere meliorem: quià sic omnis electio posset habere calumniam. Sed quantum ad conscientiam eligentis, necesse est eligere meliorem, vel simpliciter, vel in comparatione ad bonum commune. Hæc ibi.

Ratio: Collator, vel elector, vel patronus, pro causa accipiens conditionem personæ, quæ non facit ad negotium, peccat peccato acceptionis personarum; quod, cùm sit in re gravi, est mortale; Sed qui ad Ecclesiasticam dignitatem, aut beneficium curatum promovet dignum relicto digniore, pro causa accipit conditionem personæ, quæ non facit ad negotium, ut patet: Ergo. Major probatur: Nullus Patronus, Elector, Collator, etiam ipse Papa, est Dominus Beneficiorum, sed solùm dispensator, cùm ea non det tanquam dona gratuita, & ex mera liberalitate (hæc enim solùm respicit bona propria) Ergo tenetur ea distribuere tanquam bona communia Ecclesiæ secundùm ordinem justitiæ distributivæ. Ergo. Major est vera.

Dixi 1. *Sub peccato*, idest, in foro poli, & conscientiæ, nam in foro fori subsistit electio digni, ut patet ex verbis S. Thomæ.

Dixi 2. *Ex genere suo mortali*: quia sunt casus, in quibus nullum, vel veniale est peccatum. 1. Si disparitas sit exigua. 2. Si non possit conferri quàm illi, qui a Patrono; idest, ab eo, qui habet jus Patronatus, seu jus præsentandi, præsentatur, tunc enim solus Patronus est in culpa. 3. Si necessariò debeat conferri alicui de gremio Ecclesiæ, ex certa familia, aut civitate, licèt absolutè ex aliis locis, vel familiis possent haberi digniores. 4. Si sint multi eligentes, & paucorum vota inclinent in digniorem, qui nec meo voto emerget, & est periculum, ne eligatur indignus, possum dare votum digno: quia eligere dignum, non est malum secundùm se, sed tunc quando adest dignior, qui effectivè possit eligi. 5. Primus fundator beneficii, etiam parochialis, potest præsentare dignum relicto digniore, quia bona sua potest dare, cui vult, & hoc ipsi ab Ecclesia indulgetur, ut fideles eò faciliùs alliciantur ad fundanda Beneficia. Quandiù enim vivit, hæc bona nondum sunt simpliciter, & absolutè communia, sed solùm salvo jure, quod de consensu Ecclesiæ sibi reservat: hoc verò jus non transit ad successores, sed peculiare est fundatori. 6. Aliqui excusant eum, qui Beneficium resignat digno: sed cum Soto probabiliùs dicendum, etiam eum non excusari, quia est causa cur beneficium detur minus idoneo, qui verò dat causam damni, damnum dedisse censetur. Quæ eadem ratio probat, quod omnes teneantur Ecclesiæ ad restitutionem, qui relicto digniore eligunt, vel promovent dignum. Vide Tract. 8. Exam. 5. nu. 87.

Dixi 3. *Ecclesiæ utiliorem*: ad insinuandum, sufficere, ut talis eligatur, qui est dignior comparativè, licèt non simpliciter.

Dixi 4. *Ad beneficium curatum*, &c. quia in beneficiis purè simplicibus, non videtur esse mortale, relicto digniore promovere dignum, idq; patet ex praxi omnium Prælatorum, etiam ipsius Papæ, qui parùm cogitantes de dignioribus beneficia simplicia conferunt dignis.

Ratio: Quia merita, quæ ad ea requiruntur notabiliter se non excedunt, immò in omnibus sunt æqualia: v. gr. posse recitare horas, officium legere, vel cantare Missam. Excipiuntur hic meritò beneficia illa, simplicia quidem, attamen majoris momenti, ut sunt nonnulli Canonicatus, qui habent suffragium in electionibus ad dignitates Ecclesiæ, aut ad officia curam animarum habentia, vel in regimine bonorum Ecclesiasticorum, &c. quæ etiam necessariò conferenda sunt dignioribus.

Argumenta, quæ contra Responsionem possunt opponi, solvuntur tum ex Notabili ante Responsionem posito, tum etiam observando ex dictis, quod eligere dignum secundùm se quidem sit opus bonum, & benè sonet, secus in concursu dignioris, quia fit contra ordinem justitiæ distributivæ, & contra intentionem Ecclesiæ, quæ licèt non velit a beneficiariis officium præstari optimo modo, vult tamen præstari tali modo, qualiter necessitates Ecclesiæ requirunt, sive in docendo ignorantes, sive in refutando hæreses, quod dignus non ita potest præstare ac dignior. Unde Apostolus enumerans qualitates Episcopi, ait, quòd oporteat eum esse sobrium, prudentem, pudicum, Doctorem, &c. loquens quidem in gradu positivo, non in comparativo, ut insinuet, quòd illæ qualitates divisivè sumptæ non significent digniorem, benè tamen collectivè, qualiter eas requirit. Dum verò Apostolus 1. Cor. 4. ait, *Quæritur inter dispensatores* (id est, Ministros Ecclesiæ) *ut fidelis quis inveniatur*, non dicit, *fidelior*, quia ibi solùm assignat primum, & præcipuum requisitum in Ministro Ecclesiæ, seu primam, & principalem virtutem, quam dicit esse fidem.

QUÆRO III. Sæcularis potentia, & Nobilitas confertne aliquid ad hoc, ut quis censeatur dignus beneficio Ecclesiastico?

III. *Resp. Affirmativè*. *Ratio*: Quia ista (ut ait noster Sylvester) conferunt ad honorem Dei, quòd nimirum in ejus ministerio etiam Nobiles occupentur: & interdum etiam ad utilitatem Ecclesiæ, quia sua potentia Ecclesiæ hostes, v. g. hæreticos, comprimere possunt: Non quòd sola nobilitas, præsertim criminosæ vitæ juncta, dignum faciat, sed confert aliquid præsupposita virtute; pro quo servit illud Poetæ.

Sint tibi Gallorum Rex, & Regina Parentes,
Et maneat virtus pectore nulla tuo:
Non pluris faciam te, quàm tibi rustica mater
Si sit, & ignavus rusticus ipse pater.

IV. Dic

IV. *Dic mihi*, si sola Nobilitas sanguinis non sufficit, quæ præter eam requiruntur conditiones, quæ hominem bonis spiritualibus dignum faciunt?

Dico: Requiritur 1. capacitas juridica, seu jure requisita, id est, conditiones, quas jura ad valorem electionis exigunt, inter quas est legitimus thorus; in cujus defectu ad Ordines sacros, ad dignitates Ecclesiasticas, & beneficia curata dispensat solus Papa: ad Ordines minores, & beneficium simplex, Episcopus.

2. Legitima ætas. Nam ad Episcopatum requiruntur 30. anni completi, nisi Papa dispenset: ad beneficia, & dignitates, quibus animarum cura annectitur, annus 25. inchoatus; ut patet ex Trid. Sess. 24. de refor. c. 12. ubi subdit: *Ad cæteras autem dignitates, vel personatus* (loquitur de Ecclesiis Cathedralibus) *quibus animarum cura nulla subest, Clerici alioquin idonei, & 22. annis non minores, adsciscantur*: ubi

Nota, quòd Dignitas, & Personatus significent specialem præcedentiam præ reliquis Canonicis. Unde Barbosa de Offic. Episc. p. 3. alleg. 6. n. 70. censet, nisi Canonicatui simplici Ecclesiæ Cathedralis annexus sit Ordo Subdiaconatus, non inveniri in Tridentino aliquid correctum, quominus 14. anni sufficiant. Quæ ætas a fortiori sufficit in Ecclesia Collegiata, putà annus 14. inchoatus.

Notanda hìc etiam sunt verba Tridentini ibidem statuentis, *ut nemo ad dignitatem, Canonicatum, aut portionem recipiatur, nisi qui eo Ordine sacro, sit initiatus quem illa Dignitas, vel Prebenda requirit, aut saltem intrà annum initiari valeat*. Item *ut in Ecclesiis omnibus Cathedralibus omnes Canonicatus, ac Portiones habeant annexum Ordinem Presbyteratus, Diaconatus, vel Subdiaconatus*; Item ibidem *hortatur etiam sancta Synodus, ut in Provinciis, ubi id commodè fieri potest, dignitates omnes, & saltem dimidia pars Canonicatuum in Cathedralibus Ecclesiis, & Collegiatis insignibus conferantur tantùm Magistris, vel Doctoribus, aut etiam* Licentiatis in Theologia, vel Jure Canonico.

3. Requiritur a Concilio Tridentino honestas morum, seu probitas vitæ, ut non sit criminosus, id est, vitiosus per modum habitus, & consuetudinis, nec ob crimina infamis. Quamvis enim collatio teneret (seclusa saltem irregularitate) esset tamen scandalosa, & mortaliter peccaminosa propter gravem irreverentiam in Deum, & Ecclesiam, & obicem salutis animarum.

4. Competens scientia, seu quanta ad officium beneficio annexum est necessaria.

5. Prudentia, seu industria in rebus agendis juxta officii exigentiam.

V. *Pono Casum*: Dixisti anteà ex Tridentino, Beneficiatum teneri intrà annum suscipere sacrum Ordinem Beneficio annexum, si quis reciperet Canonicatum sine intentione recipiendi Ordinem annexum, & Ordine non suscepto resignaret beneficiũ, peccaretne mortaliter, cum onere restitutionis fructuum?

Dico 1. Tutius, & probabilius est, quòd si quis ab initio positivam, & fraudulentam habeat, vel intentionem habuerit, Ordines non suscipiendi, seu non Clericandi, sed beneficii (sive hoc sit simplex, sive curatum) fructibus ad se, suosque ditandos aliquo tempore perceptis resignandi, uxorem ducendi, sive in cœlibatu vivendi, peccet continuò mortaliter, & teneatur ad restitutionem fructuum.

Ratio: Tum quia talis continuò decipit Ecclesiam, *fraus autem, & dolus nemini patrocinantur*. Tum etiam, quia directè agit contra intentionem fundatorum, & Ecclesiæ. Ergo.

Dico 2. Idem est de eo, qui beneficium curatum recipit, cum animo dubio, & ancipiti, num intrà annum Sacerdotium velit suscipere.

Ratio: Quia jura in Cap. *commissa*: in tali proviso tanquam necessariam conditionem requirunt intentionem intrà annum a die provisionis suscipiendi Sacerdotium, nisi legitimè impediatur: Sed, qui dubius, & anceps est, non habet talem intentionem, ut patet. Ergo, nisi statim animum mutet, tenetur restituere fructus, deductis tamen iis, quos Vicario Ecclesiam administranti dedit, vel reliquit.

Dico 3. Qui ab initio, quantum est de se, habet firmum animum Clericandi, & Ordinis suscipiendi, nec Clericatum deserendi, nisi variatis circumstantiis, & ex justa causa, v.g. ad familiam conservandam, ad graves lites sopiendas, vel quia status hic videtur esse non pro sua vocatione, ex iisque causis posteà Clericatum deserat, probabilius est, quòd non peccat mortaliter, nec teneatur ad restitutionem.

Ratio: Tum quia non adest ulla fraus, dolus, vel fictio, sed sincerus animus, ut supponitur. Tum quia Ecclesia non damnat talem intentionem deserendi beneficium in dictis circumstantiis. Vide in Tract. 15. de Sacram. Ordinis, an ad recipiendos licitè Ordines requiratur animus Clericandi. Sed pro majori intelligentia qu. 3.

QUÆRO IV. Essetne ergo acceptio Personarum, si concurrerent duo pro Præbenda, quorum unus est Nobilis sed non ita literatus, alter non nobilis, sed literatus, & nobilis præponeretur?

VI. *Resp.* cum Sylvestro Verbo, Acceptio personarum: Licèt literatura nobilitati simpliciter præferenda sit, ut patet ex Cap. *Venerabilis*, de præbend. Cujus *Ratio* est: Quia est necessaria in Regimine Ecclesiæ: potest tamen dari casus, in quo præferenda esset Nobilitas, si nimirum ita esset necesse ad arcendos ab Ovili Christi lupos per potentiam, & assistentiam nobilitatis, dummodò suffragetur nobilitati morum honestas.

QUÆ-

QUÆRO V. Estne acceptio personarum, adeòque peccatum, dare consanguineo beneficium?

VII. *Resp.* sub distinctione cum S.Th.hìc ar. 2.ad 1. dicente; Circa consanguineos Prælati distinguendum est: Quia quandoque sunt minùs digni,& simpliciter,& per respectum ad bonum commune. Et sic si digniorìbus præferuntur, est peccatum personarum acceptionis in dispensatione spiritualium; Quorum Prælatus Ecclesiasticus non est Dominus, ut possit ea dare pro libitu, sed dispensator: secundùm illud 1. ad Cor.4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Quandoque verò consanguinei Prælati Ecclesiastici sunt æquè digni ut alii. Et sic licitè potest absque personarum acceptione consanguineos suos præferre: quia saltem in hoc præeminent, quòd de ipsis magis confidere potest, ut unanimiter secum negotia Ecclesię tractent. Esset tamen hoc propter scandalum dimittendum, si ex hoc aliqui exemplum sumerent, etiam præter dignitatem, bona Ecclesiæ consanguineis dandi. Hæc ibi.

QUÆRO VI. Estne acceptio personarum in gradibus prohibitis faciliùs ad contrahendum Matrimonium dispensare cum divitibus quàm cum pauperibus, vel inferioribus?

VIII.*Resp.*cum S.Thom.ibid. ad 2. dicente, quod dispensatio Matrimonii contrahendi principaliter fieri consuevit propter fœdus pacis firmandum. Quod quidem magis est necessarium communi utilitati circa personas excellentes. Et ideò cum eis faciliùs dispensatur absque peccato acceptionis personarum. Ita S.D.

QUÆRO VII. Acceptio Personarum habetne locum in exhibitione honoris,& reverentiæ, præferendo virtuosum laicum virtuoso Prælato, pauperem diviti, juvenem seni?

IX.*Resp.* cum S.D.hìc art.3.in corp.dicente: Honor est quoddam testimonium de virtute ejus, qui honoratur. Et ideò sola virtus est debita causa honoris; sciendum tamen, quòd aliquis potest honorari non solùm propter virtutem propriam, sed etiam propter virtutem alterius. Sicut Princeps, & Prælati honorantur, etiamsi sint mali, in quantum gerunt personam Dei, & communitatis, cui præficiuntur. Et eadem ratione Parentes, & Domini sunt honorandi, propter participationem divinæ dignitatis, qui est omnium Pater, & Dominus. Senes autem sunt honorandi propter signum virtutis, quod est senectus, licèt hoc signum quandoque deficiat. Unde, ut dicitur Sap.5. Senectus Venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata. Cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Divites autem honorandi sunt propter hoc, quòd majorem Locum in Communitatibus obtinent. Si autem solùm intuitu divitiarum honorentur, erit peccatum acceptionis Personarum.

Quid sentis de Medico pauperes deserente prædivitibus ei majora munera, & plus pecuniæ, tribuentibus?

Affirmo peccare mortaliter, nisi ex causis honestis excusetur.

Ratio patet ex dictis.

QUÆRO VIII. Peccatum acceptionis personarum potestne committi in Judiciis?

X.*Resp.* cum S.Thom. hìc art.4. in fine corp. dicente: *Manifestum est, quòd per Personarum acceptionem Judicium corrumpitur*.

Ratio S.Doct.est: Quia Judex ad æqualitatem Justitiæ reducit ea, quæ possunt facere oppositam inæqualitatem, sed acceptio Personarum habet quandam inęqualitatem: in quantum uni Personæ, præter suam proportionem, aliquid attribuitur. Ergo.

Oppono 1. Ex justitia graviùs puniuntur, qui injuriam inferunt Personis Principum, quàm qui inferioribus. Ergo.

2. Ecclesiastici.4. dicitur. In judicando esto pupillis misericors. Ergo.

Ad 1. Respondet S.D.a.4.ad 2. dicens: Quòd cùm punitur aliquis graviùs propter injuriam in majorem personam commissam, non est personarum acceptio, quia ipsa diversitas Personæ facit, quantum ad hoc, diversitatem rei.

Ad 2. Respondet ibi.S D.ad 3.dicens; Quòd homo in judicio debet pauperi subvenire quantum fieri potest: tamen sine læsione justitię. Alioquin habet locum illud, quod dicitur Exodi 23. Pauperis quoque non misereberis in judicio.

QUÆRO IX. Quid sentis de acceptione Personarum in Collatione officiorum sæcularium, & de eorum venditione?

XI. *Resp.*1. Qui eligunt, vel (uti Principes) in gravis momenti officio sæculari constituunt, ineptum, vel digniori relicto omnibus consideratis minùs dignum, mortaliter peccant, & tenentur Reipublicæ resarcire omnia damna inde secuta. Ita habet tutior,& probabilior sententia:

Ratio: Quia ex Justitia tenentur officia publica tanquam bona Communia subditis conferre juxta leges justitiæ distributivæ, & secundùm eorum merita. Item Communitas inde privatur magnis emolumentis, seu patitur gravia damna, quorum ipsi sunt causa efficax. Ergo.

Not. tamen hìc proportionabiliter applicari posse distinctionem, & exceptiones traditas anteà nu.2. circa Q.2.

*Resp.*2. Officia sæcularia vendere ex natura rei, seu secundùm se, idest, seclusis malis circumstantiis, quidem illicitum non est, est tamen illicitum ratione scandali, aliorumque damnorum Reipublicæ inde obvenientium.

Ratio

Ratio 2.p. In officiis publicis reperitur dignitas, excessus pretii, nimirum salarii ad labores, & occasio lucrandi, sed hæc verè sunt pretio æstimabilia. Ergo.

Ratio 2.p. Talis Venditio est Pestis, & ruina Reipublicæ; Digniores enim, quorum opera Respublica potest firmari, conservari, stabiliri, &c. relinquuntur, & emptores, seu constituti pro ptetio, subditos tremendè exfugunt, & emungunt, ut pretium a se solutum recuperent. Ergo.

EXAMEN II.

De homicidio, quod opponitur Justitiæ commutativæ.

De quo S.D. agit Q.64. per 8. art. Et de mutilatione Q. 65. per 4. art.

DE Restitutione ex homicidio, & mutilatione, bello, & duello actum est in præcedentibus: uti videre est in propriis locis.

QUÆRO I. Occidere malefactores præsertim bannitos, estne licitum, etiam privatæ Personæ?

XII. *Resp.* 1. Licet; non privatæ Personæ, sed habenti publicam auctoritatem. Ita S.D. art. 1. & 2. De bannitis, qui illi sint, vide R. ad 1. Oppon. nu. 13.

Ratio ejus est. Omnis pars naturaliter est propter totum, & ordinatur ad illud, ut imperfectum ad perfectum, & propter hoc videmus, quòd si saluti totius corporis humani expediat præcisio alicujus membri, putà, cùm est putridum, vel corruptivum aliorum membrorum, laudabiliter, & salubriter abscinditur; Sed singularis Persona comparatur ad totam Communitatem sicut pars ad totum: Ergo si aliquis homo sit Communitati periculosus, & corruptivus ipsius, propter aliquod peccatum, laudabiliter occiditur, ut bonum commune conservetur: in quantum per id conservatur. *Subsumo* ex S.D. art. 2. in Corp. Sed cura boni Communis commissa est Principibus habentibus publicam auctoritatem. Ergo solis illis licet, &c.

XIII. *Oppono* 1. *contra* 2. *partem*. Cuivis licet occidere latrones, & alios malefactores publicè proscriptos, seu bannitos. Ergo.

2. Idem est de Principe, qui Rempublicam Tyrannicè invasit, & occupavit. Ergo.

3. Jus Civile permittit Patri adulterum, vel filiam in adulterio deprehensam occidere: & Marito, occidere adulterum (si Persona vilis sit) cum uxore deprehensum, non tamen ipsam uxorem. Ergo.

Ad 1. Præmitto, bannitum vocari, cujus occidendi potestas a Principe, seu Magistratu cuivis publicè concessa est. De quo est quæstio, an talis occisio cuivis, non solùm in foro externo, sed etiam in conscientia sit licita? Cùm Magistratus facultatem occidendi malefactores possit aliis committere, & justum mandatum Secularis potestatis etiam in & pro foro poli teneat; ideò communis est sententia affirmans. Veruntamen inter Christianos non facilè practicanda, nisi in casu raro, eo quòd per talem occisionẽ ille bannitus, utpotè sacramentis carens, pereat corpore, & anima in æternum, quod indubiè a Christiana pietate alienum est.

Dixi, *nisi in casu raro*. Nimirum in quo Respublica a tali proscripto quasi quotidianum pateretur damnum, tunc enim occidi potest, uti quivis hostis, ob salutem Reipublicæ: dummodò salventur hæ conditiones. 1. Ut motivum occidendi non sit privata vindicta, sed Zelus Justitiæ. 2. Ut non fiat pendente appellatione, ut, si bannitus a lata contra se sententia banni appellaverit ad superiorem, & appellationem prosequatur. 3. Ut non occidatur extra territorium proscribentis. 4. Ut bannitus non sit conjux, frater, Parens, Filius, a quorum occisione abhorret Natura, cujus jura lex Civilis nequit immutare: immò dictat, præfatis alimenta deberi. Porrò dicta occisio non fieret a quovis ut a privata persona, sed ut a mandatario Reipublicæ.

Ad 2. Vide supra Tract. 8. Exam. 1. n. 17. alium esse Tyrannum usurpatione potestatis, alium usu Regiminis, pro ut ibi explicatum est. Unde dico, quòd cuivis Privatæ Personæ liceat occidere Tyrannum in prima significatione; non in 2. Nam vim vi repellere licet; sed in primo Casu non solùm Respublica, sed & quivis privatus a tali Tyranno patitur vim. Ergo. Verùm in 2. casu Tyrannus habet legitimum jus ad Regnum. Ergo eo spoliari non potest, minùs occidi, antequam causa publica auctoritate discernatur, & judicetur.

Not. tamen etiam ad Occisionem Tyranni in prima significatione requiri. 4. Conditiones. 1. Ut certò constet, quòd Tyrannus nullũ habeat jus. 2. Ut nullum aliud supersit remedium, aut a Superiore Auxilium. 3. Ut Respub. in talem Tyrannum nondum consenserit. 4. Ut ex occisione non sequantur paria, vel majora mala.

Ad 3. R. Leges illas civiles non esse justas, quamvis etiam dici possit eas id permittere, non positivè, seu factum approbando, sed solùm negativè, idest, ob nimium dolorem condonando. Sicut a pari, de jure Canonico non incurrit excommunicationem, qui violentas manus iniicit in Clericum cum matre, filia, uxore, vel sorore deprehensum.

Ratio: cur dictæ leges sint injustæ, & a jure Canonico reprobatæ, patet ex dictis de bannitis, quia non solùm Corpus, sed & anima occisi periret.

QUÆRO II. Quid sentis de Assassinis, & pro-

& proditoriè occidentibus? qui illi sunt? gaudentne immunitate Ecclesiæ?

XIV. *Resp.* 1. Hic terminus *Assassinus* duas habet significationes. 1. Propriè significat quandam gentem in Syria, seu infideles, qui facilè inducebantur ad occidendos Christianos, immò fas esse putabant, occidere quoscunq; inimicos sui Regis ipso jubente. Qua in re Innoc. IV. in Conc. Lugdun. promulgavit excommunicationem in Christianos mandantes per eos occidi Christianum, etiam morte non secuta. Quare censura non comprehendit ipsos Assassinos, aut eorum Regem, utpote infideles: nec de facto locum habet, cùm illi populi non ampliùs grassētur. 2. Sumitur vulgariùs, seu latiùs, & est, nomen vitii, quo Juristæ intelligunt quemcunq; qui ad alicujus instantiam mercede conductus, seu pro pecunia occidit hominem. Et hos etsi gravissimè puniendi sint, dicta censura non concernit, quia meminit de solis illis, eo tempore notis. Crimen illud, vocatur Assassinium, vel Assassinatus, malefactores tales, Assassini.

Resp. 2. Homicidium *proditorium* committere dicitur, qui aliquem nulla prævia rixa, vel rancore, sed potiùs simulata amicitia occidit Veneno, vel a tergo, vel aliàs nihil tale metuentem seu in iis circumstantiis: ubi præcavere non debuit. Ex quo patet, dici proditorium a ly *Pre-itor*, qui est simulatus amicus.

Resp. 3. Immunitas localis, de qua hìc agitur, solet etiam vocari *jus Asyli*, competens malefactoribus confugientibus ad loca pia publica, nimirum ad Ecclesias, Cæmeteria, monasteria, & Auctoritate Episcopi erecta hospitalia, ut exindè (licèt gravia crimina commiserint) violenter extrahi, aut pœna corporali sanguinis affici non possint. Hæc tamen immunitas non eò tendit, ut malefactores nullatenus puniantur, sed ut pœna corporalis commutetur in pecuniariam, vel Ecclesiasticam, & damna illata civiliter compensentur.

Resp. 4. Præter delicta excepta, de quibus posteà, omnes rei, quorumcunq; criminū, gaudent immunitate, v.g. fures, sacrilegi, perjuri, suspēsi, interdicti, excommunicati, Monomachi, id est, occidentes in duello, Homicidæ, Clericorū occisores, Parricidæ, seclusa proditione, vel assassinio, Sodomitæ, Adulteri, Monialium defloratores, raptores, blasphemi, Simoniaci, Religiosi, Apostatæ, si confugiant ad Ecclesiam alterius Religionis. Clerici, si comiserint grandia, ob quæ torqueri, degradari, Curiæ Sęculari tradi, ad triremes, vel perpetuos Carceres deberēt condemnari, secus est, si agatur solùm de pœna eorum merè Ecclesiastica, quæ potiùs Correctio, quàm fori externi vindicta est. Item Judæi, & Gentiles, seu Pagani juxta Sylvestrum.

XV. *Resp.* 5. Crimina excepta, seu immunitate non gaudentia sunt.

1. Hæresis, id est, hæreticus formaliter sumptus, seu pro delicto hæresis tantùm, non gaudet immunitate, benè tamen pro aliis delictis.

2. *Homicidium*, *& mutilatio* facta physicè in Ecclesia, vel propè Ecclesiam *cum spe immunitatis*, id est, quò citiùs possit in Ecclesia se salvare, cum textus in cap. fin. tit. de immunit. Eccles. hæc duo copulet, & in pęnalibus non sit facienda extensio.

Alii quidem tenent hanc copulam non requiri, fundantes se in hoc, quod sicut frustra legis auxilium invocat, qui in legem delinquit, ita verisimile non sit, quod Ecclesia protegat illos, qui eam homicidio polluunt. Sed quoad hoc discerne ex uberiori Canonistarum doctrina, quam vide. Ubi invenies, quòd alia Crimina, v.g. furtum, Sacrilegium reale, &c. intrà, vel propè Ecclesiam commissa, non privent reum immunitate.

3. *Homicidium proditorium* effectu secuto ante explicatum.

4. Assassinium in secunda significatione ante tradita in Respons. 1.

5. *Crimen Læsæ Majestatis* commissum directè in Personam Principis, putà, Supremi, seu in temporalibus Superiorem non recognoscentis, ut scilicet Reges, & similes. Dixi *directè*, secus enim est de Crimine commisso in Legatos, Proceres, vel statuam Regis, vel dignitatem Regis, v.gr. cudendo falsam monetam, aut faciendo se Regem, cùm non sit. Quia in his non offenditur persona Regis (de qua loquitur bulla) sed dignitas. Item juxta bullam offendens debet esse Vassallus Regis læsi, vel ratione Originis, vel domicilii.

6. *Publici Latrones*, id est, qui interdiù, & palam publicas vias armati obsident, transeuntes aggrediuntur, & spoliant, resistentes vulnerant.

Item Pyratæ, & qui incolunt castra, è quibus erumpunt, ac Vicinos, aut peregrinantes damnificant.

7. *Nocturni depopulatores agrorum*, id est, qui nocturno tempore, & latenter vastant segetes, damnificant rusticos, aliosve itinerantes in viis publicis. Utrumque hoc crimen requirit violentiam, & assiduitatem, id est, frequentiam.

XVI. *Pono duos casus*. 1. Malefactor confugit ad sacerdotem, quem videt per plateam portare Eucharistiam, seu associat se comitantibus, gaudetne immunitate? Item quæro, si Eucharistia afferatur alicui ad carcerem, qua occasione reus arripit stolam sacerdotis, vel ciborium?

2. Homicida, aliusve Malefactor vinctus ducitur per Ecclesiam, vel Cęmeterium, in quo proclamat ad immunitatem, gaudetne ea? Quid ad hos casus respondes?

Ad 1. pro 1. parte cum communi, & præ-

ctice veriori sententia assero, pro 2. parte Nego.

Ratio 1. p. Tum quia Corpus Christi est longè dignius locis piis, immò est ratio, & fundamentum immunitatis illis concessæ. Deinde de Jure Civili L. unica Cod. *de his, qui ad statuas*, &c. immunitate gaudeant, qui confugiunt ad statuas Principum. Si juxta aliquos DD. a morte liberetur reus, cui Cardinalis obviàm factus pileum suum imponit; cur non a fortiori in casu posito?

Ratio 2. p. est, quia talis propriè non dicitur confugere ad asylum, quod concessum solùm est confugientibus ad ipsum, qui in libertate sunt: quomodocunque ad eam redierint.

Oppono contra 1. partem. Privilegium ad non expressa per consequentiam trahi non debet.

Dico ultra casum expressum posse extendi ex rationabiliter præsumpta privilegiantis voluntate.

Ad 2. Casum Respondetur negativè.

Ratio, quia non est liber, nec ad libertatem rediit, uti rediret, si è manibus lictorum elaberetur, & tunc gauderet immunitate.

XVII. *Dic mihi*: Unde reus ad Ecclesiam confugiens alendus?

Dico 1. Subministratio alimentorum non potest impediri.

Ratio: Quia aliàs reus indirectè saltem extraheretur ex Ecclesia, vel in ea fame occideretur.

Dico 2. Si reus habet bona propria, ex iis est alendus, sin minùs a Consanguineis: quos si non habeat, monendi sunt fideles, quòd teneantur extremè indigenti succurrere, apud quos pro inde facienda est collecta pro eo. Si hæc media non proficiant, Ecclesia, ejusque Clerus eum alere tenentur.

Ratio hujus partis est, quia eis incumbit incolumitatem præstare vitæ, & membris rei ad se confugientis.

XVIII. *Cujus auctoritate* reus ex Ecclesia extrahendus, si immunitate non gaudeat?

Dico auctoritate Ecclesiastica, seu Ordinarii.

Ratio: Quia illius fori est immunitas, ejusq; examen: Hinc si Judex sæcularis id attentaret, graviter peccaret, teneretur que reum Ecclesiæ restituere.

QUÆRO III. Occidere malefactores licetne Clericis, saltem Prælatis, ac Jurisdictionem sæcularem habentibus?

XIX. *Resp.* Quamvis in causa sanguinis non liceat eis judicare, nec quidquam facere, quo Judicem a se institutum moveant, ad mortis, vel mutilationis executionem, ut patet ex Jure. C. literis. tit. de Excess. Prælat. possunt tamen absque ullo peccati, aut irregularitatis metu, ad tales causas examinandas, & judicandas deputare Judices, immò, si opus sit, illis præcipere, ut inquirant circa talem, vel talem causam, & faciant, quod est justum. Hoc enim eis a jure communi conceditur.

Ratio: Quia per ipsum exercitium in particulari circa necem malefactoris amittitur quidem mansuetudo Ecclesiastica, non tamen per dictam commissionem. Sicut ergo Concionator, vel Confessarius absque metu irregularitatis potest monere Judicem, ut faciat suum officium. Ita similiter, &c. Unde S. Thom. hic art. 4. ad 3. ait. *Prælati Ecclesiarum accipiunt officium Principum Terræ, non ut ipsi judicium sanguinis exerceant per se ipsos: sed quòd eorum auctoritate per alios exerceatur.*

Oppono: Nemo dat, quod non habet, sed Prælati Ecclesiastici, licèt habeant Jurisdictionem sæcularem, non tamen habent facultatem judicandi in causa sanguinis: ergo nec possunt eam aliis dare.

Ad hoc distinguitur, min. non tamen habent facultatem judicandi expeditam. Conc. min. suspensam, & ligatam Neg. min. & conseq. Unde dant, quod habent. Dici etiam potest, quod & expeditam facultatem habeant, non quidem formaliter (spectando jus positivum) sed virtualiter, & eminenter in officio suo.

XX. Quantum est peccatum Clericorum causæ sanguinis se immiscentium?

Dico 1. Præterquam quod incurratur irregularitas, Clerici sive majorum Ordinum, sive minorum, cum adjuncto beneficio, judicio sanguinis, vel mutilationis se immiscentes peccant mortaliter. Alii privantur privilegiis Clericorum, & fiunt inhabiles ad ultra procedendum in Clericatu: & (cùm exiguam super sæculares habeant eminentiam, & ad ministerium altaris remotè solum accedant) peccant venialiter.

Dico 2. Clerici tam majorum, quàm minorum Ordinum si executioni sanguinis, vel mutilationis intersint, ex sola curiositate, vel levitate, nullam auctoritatem, vel auxilium præstantes, non fiunt quidem irregulares, peccant tamen venialiter.

Ratio: Quia agunt contra decentiam sui status, & prohibitionem Ecclesiæ.

QUÆRO IV. Seipsum occidere, mutilare castrare, vel castrari facere, estne semper peccatum?

XXI. Ante R. Nota, quòd non sit idem, occidere se, & non conservare suam vitam. Ad primum requiritur, ut quis faciat actionem, qua directè vita destruitur, ut, si quis gladio se perfodiat, vel se suspendat, submergat, &c. quæ sunt positiva. Ad secundum exigitur pro formali, & sufficit sola privatio, vel negatio conservationis, ut, cùm quis non potest, vel non tenetur (v. gr. miles in sua periculosa statione, Confessarius, vel Medicus tempore Pestis, &c.) vitam conservare. Dixi 1. *pro formali*, quia pro fundamento talis negationis dicit aliquid positivum, v. g. actionem, ex qua indirectè sequitur mors, ut patet in exemplis mox datis. Dixi 2.

cùm

cùm non potest, vel non tenetur conservare. Si enim possit, & teneatur conservare, & non conservet vitam, dicitur moraliter (licèt non Physicè) se ipsum occidere. Hoc notato

Resp. 1. Suicidium, seu directa sui ipsius occisio semper est peccatum mortale, contra charitatem sui ipsius, & contra Justitiam comparativè ad Communitatem, & Deum. Ita docet, & probat S. Doctor hìc art. 5. in c. his tribus rationibus. 1. Naturaliter quælibet res seipsam amat, & ad hoc pertinet, quod naturaliter conservet se in esse, & corrumpentibus resistat. 2. Quælibet pars id, quod est, est totius; ergo in hoc, quòd quis se interficit, injuriam facit communitati. 3. Vita est quoddam donum divinitus homini attributum, & subjectum potestati ejus, qui occidit, & vivere facit: Ergo qui seipsum vita privat, in Deum peccat; sicus, qui occidit alienum servum, &c.

Idem est de eo, qui seipsum directè mutilet. Pro quo vide Tract. 8: Exam. 2. n. 38. quis sit dominus vitæ, & membrorum, &c.

Dixi in Responsione, *directa*. Quia indirectè se occidere, id est, facere, vel permittere ex justa causa (v.g pro honore Dei, vel bono communi, aut proximi) aliquid, ex quo videt mortem sibi imminere, sæpè licitum est, ut patet, tum in exemplis ante datis, tum quòd liceat quærere, vel acceptare occasionem Martyrii pro Deo: tum quia non tenetur quis conservare vitam per media difficillima, insolita, v. gr. per medicinas pretiosissimas, per pedum, aliorumve membrorum abscissionem, &c. Item, si quis aliter non posset evadere incendium, seu gravissimum tormentum ignis, quàm desiliendo è tecto, vel fenestra in terram licèt prævideat saltum hunc sibi esse lethalem.

Resp. 2. Non licet homini seipsum interficere, ut ad feliciorem transeat vitam, & præsentis vitæ miserias evadat. Ita S. Doctor hìc ar. 5. ad 3. dicens, & probans sic:

Homo constituitur dominus sui ipsius per liberum arbitrium. Et ideò licitè potest homo de seipso disponere quantum ad ea, quæ pertinent ad hanc vitam, quæ hominis arbitrio regitur; sed transitus de hac vita ad aliam feliciorem, non subjacet libero arbitrio hominis, sed potestati divinæ. Subdit S. Tho. Ultimum malorum hujus vitæ, & maximè terribile est mors. 3. Ethic. c. 6. Et ideò inferre sibi mortem ad alias hujus vitæ miserias evadendas, est majus malum assumere ad minoris mali vitationem.

Resp 3. Non licet seipsum interficere propter aliquod peccatum commissum. S. D. ibidem ad 3.

Ratio S. Thom. est. Tum quia in hoc sibi maximè nocet, quòd sibi adimat necessarium pœnitentiæ tempus. Tum etiam, quia malefactorem occidere non licet, nisi per Judicium publicæ potestatis; nullus autem, licèt super alios habeat publicam potestatem, est Judex suiipsius, licèt talis possit se committere judicio aliorum, ut S. D. ait ad 2.

Resp. 4. Non licet mulieri seipsam occidere, ne ab alio corrumpatur. ibidem ad 3.

Ratio S. D. est. Quia non debet in se committere crimen maximum, quod est suiipsius occisio, ut evitet minus crimen alienum. Non enim est crimen mulieris per violentiam violatæ, si consensus non adsit, quia non inquinatur corpus, nisi de consensu mentis, ut Lucia dixit: Constat autem, minus esse peccatum fornicationem, vel adulterium, quàm homicidium præcipuè suiipsius, quo sibiipsi nocet, cui maximam dilectionem debet.

Resp. 5. Nulli licet se ipsum occidere ob timorem, ne consentiat in peccatum. S. D ibid. ad 3.

Ratio ejus est. Non sunt facienda mala, ut eveniant bona, vel ut vitentur mala, præsertim minora, & minùs certa: Sed est incertum, an aliquis in futurum consentiat in peccatum, potens est enim Deus hominem, quacunque tentatione superveniente, liberare a peccato. Ergo

Quomodo ergo excusas Samsonem, & alios Sanctos, qui seipsos interfecerunt, vel in ignem conjecerunt, ut fecit S. Apollonia?

Ad hoc Respondeo verbis S. Tho. a. 5. ad 4. dicentis ex S. Aug. Nec Samson aliter excusatur, quòd seipsum cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quòd latenter Spiritus sanctus hoc jusserit, qui per illum miracula faciebat. Et eandem rationem assignat (S. Aug.) de quibusdam sanctis fœminis, quæ tempore persecutionis seipsas occiderunt, quarum memoria in Ecclesia celebratur. Hæc ibi.

Resp. 6. Si membrum sit sanum, non licet ulli privatæ personæ, etiam ipsi (vel de consensu ejus) cujus est, præscindere, bene tamen per auctoritatem publicam propter delicta. Ita S. D. Q. 65. a. 1. in c.

Ratio patet ex dictis pro R. 1.

Resp. 7. Si membrum propter putredinem sit totius corporis corruptivum, de voluntate ejus, cujus est, licet illud præscindere propter salutem totius corporis. S. D. ibid.

Ratio, quia unicuique commissa est cura propriæ salutis. Et eadem ratio est, si fiat voluntate ejus, ad quem pertinet curare de salute ejus, qui habet membrum corruptivum, ait S. Thom. qui ad 1. id explicat docens, idque quidem esse contra naturam particularem, putà, ipsius membri, vel hominis: esse tamen secundùm naturam, ac inclinationem universalem, in comparatione ad bonum commune.

Resp. 8. Ad vitandum majus malum, etiam solùm ab extrinseco illatum, licet se mutilare, v.g. abscindere manum ligatam, ad evadendum ignem.

Ratio, quia tunc mutilatio est medium ne-

cessarium ad conservandam vitam, ad quam membra per se ordinantur.

XXII. *Resp.9.* Non licet, sed mortale est se castrare propter castitatem servandam. Ita S.D.q.65.a.1.ad 3. dicens: Membrum non est præscindendum propter corporalem salutem totius, nisi quando aliter toti subveniri non potest. Saluti autem spirituali semper potest aliter subveniri, quàm per membri præcisionem: quia peccatum subjacet voluntati.

Et ideò in nullo casu licet membrum præscindere, propter quodcunque peccatum vitandum.

Unde Chrysost. exponens illud Matt.19. Sunt Eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum Cœlorum; dicit, non per membrorum abscissionem, sed malarum cogitationum interemptionem: Maledictioni enim est obnoxius, qui membrum abscindit. Etenim qui homicidæ sunt, talia præsumunt. Et posteà subdit: Neque concupiscentia mansuetior ita fit, sed molestior. Aliunde enim habet fontes sperma, quod in nobis est, & præcipuè a proposito incontinenti, & mente negligente. Nec ita abscissio membri comprimit tentationes, ut cogitationis frenum: Hæc S.Thomas:

Addo: Quòd ex castratione solùm impediatur generatio, manente immò magis inflammata concupiscentia; hinc sæpè magis luxuriantur castrati quàm alii: quod expressit Ecclesiasticus c.30. dicens: Sicut Spado complectens Virginem, & suspirans. Eadem Responsio 9. manifestè patet ex Concilio Nicæno. can.1. c.si quis. dist.55. Ex his etiam patet intelligentia verborum Christi Matth.24. *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum:* non enim loquitur de parte, seu oculo corporali, sed de spirituali eruendo per remotionem occasionum peccandi.

XXIII. *Resp.10.* Probabilius, & tutius est, quòd non liceat, sed mortale sit se castrare, aut scienter castrari facere, vel permittere, ad retinendam teneram vocem pro musica, etiam divini cultus: unde & parentes id in filiis permittentes mortaliter peccant. Ita colligitur ex S.Tho.q.65.a.1.in c. Cujus Doctrina adducta est in R.6.& 9. Est autem contra aliquos RR.

Ratio 1. Cujuscunque membri amputatio est partiale sui ipsius homicidium, exponitque se homo per castrationem præsenti periculo vitæ. Ergo.

2. Nemo est dominus membrorum suorum, sed solùm usuarius: ergo non potest in eorum abscissionem licitè consentire, nisi pro conservatione totius corporis, vel membri principalis.

3. Castratio non est licita ob finem spiritualem, v.g. castitatem, ut patet ex *Resp.9.* ergo multò minùs ob bonum temporale, cùm hoc sit inferius illo.

4. Suavitas vocis muliebris non est perfectio corporis virilis, immò eviratio probro dicitur, & facit non esse integrum hominem: Ergo propter eam castratio non excusatur.

5. Etsi hæc suavitas vocis applicetur ad divinum cultum, non est tamen ei necessaria: nihil dicendo de hoc, quòd Spadones ea crebrius utantur extra Ecclesiam, quàm intrà; ac intrà per eam sæpe ad lasciviam incitent. Ergo.

Ex his etiam solvuntur Oppositiones Adversariorum, & ex ratione 4. specialiter solvitur id, quo dicunt, usufructuarium posse rem usufructuariam facere meliorem; v.g. arbores inutiles tollendo, meliores inserendo: Sed homo (subsumunt) est usufructuarius sui corporis: Ergo potest illud meliorare: Sed melioratur per suavitatem vocis. Ergo.

Negatur enim secunda min. subsumpta. Vide in Tract.de Censuris, quòd homicidium, castratio, aliaque mutilatio, & in quibus casibus, inducat irregularitatem. Et hìc obiter solùm

Nota, vulgi errorem esse, quòd castratus, ad Ordines sive de jure, sive ex dispensatione admissus, partem præcisam pulverizatam debeat portare ad collum. Hæc enim portatio corporis integritatem, ac virilitatem ei non restituit.

QUÆRO V. Licetne in aliquo casu, ob bonum publicum v.g. quo civitas dura premitur obsidione, quam Tyrannus vult solvere, modò ipsi detur caput alicujus innocentis, quem Tyrannus maximè odit: licetne, inquam, in hoc casu directè per se, id est, ex intentione occidere innocentem in sua innocentia permanentem? Item licetne in bello justo saltem?

XXIV. *Resp.* Tutior, & probabilior est sententia negativa, quæ colligitur ex S.Tho.q.64.art.6. in fin. c. dicente: Nullo modo licet occidere innocentem. Ubi

Nota, nos hìc non loqui de innocente, qui in foro fori est probatus nocens, de hoc enim agetur in Exam.4.n.40.

Ratio 1. Nemo directè, & per se potest auferre vitam, nisi qui habet dominium vitæ: Sed solus Deus habet dominium vitæ hominis, unde Abraham non peccasset occidendo filium suum Isaac, quia erat ei mandatum a Domino. Ergo.

Ratio 2. de bello justo est: Fundamentum belli, & necis est injuria illata: Sed innocentes (uti sunt mulieres, parvuli, Religiosi, Clerici, Peregrini, Hospites, Mercatores, euntes, & redeuntes) non inferunt injuriam, ut supponitur; si enim aliquam inferant, variatur Casus, & fiunt nocentes, Ergo.

Dictum est in Quæst. *per se, & directè*, nam indirectè, & per accidens occidere innocentem, non est peccatum, sicut si bellum justum non possit aliter expediri, quàm cum nocentibus occidendo innocentes. Eadem ratione Respublica

blica licitè exponit pro sua defensione vitam civium. Pariter in casu in Q.5. proposito innocens sponte sua tanquam pars (quæ est propter totum) tenetur se offerre pro bono communi; ut a tanto malo liberet communitatem, quòd si non faciat, potest id Respublica ei præcipere; si præcepto non obediat, jam fit nocens, & tunc ut talis potest tradi Tyranno.

Oppono 1. contra hanc indirectam occisionem innocentis: in eo casu Respublica non posset Tyranno Codices sacros, aliasve res sacras tradere ad illudendum.

2. Nec Virginem ad violandum, si eam peteret: Ergo nec Innocentem.

Nego Consequentiam. Nam juxta omnes DD. honor Dei est præferendus etiam publicæ saluti, seu bono communi, illa autem traditio rerum sacrarum esset sacrilegium, dedecus, & injuria directè redundans in Deum. Virgini autem magnum immineret periculum animæ, ne consentiat in peccatum.

QUÆRO VI. Licetne per medicinas, vel alia media procurare abortum, maximè pro conservatione vitæ humanæ?

XXV. *Resp.* 1. Qui ex malitia impedit, ne fœtus humanus concipiatur, aut conceptus animetur, licèt non sit propriè homicida, est tamen quasi talis, & mortaliter peccat.

Ratio: Homicidium propriè est occisio hominis, quando autem fœtus non est animatus, non est homo: quia tamen semen ad generationem hominis ordinatur, est indirecta occisio hominis. Ergo. *Nota tamen, per hoc* non incurri irregularitatem.

Resp. 2. Qui voluntariè, sive ipsa sua opera, sive consilio, sive alio modo procurat abortum fœtus animati, effectu secuto, gravissimè peccat, & incurrit irregularitatem.

Ratio: Quia verè est homicidium. Vide infrà de irregularitate.

Resp. 3. Probabilius, & tutius est, nunquam licere, directè expellere fœtum, etsi nondum animatum, etiam propter vitam conservandam, aut infamiam vitandam, aut scandalum.

Ratio 1. Directa procuratio abortus est intrinsecè mala, quia est contra naturam, & finem primarium generationis: Ergo nullo fine cohonestari potest. Et ex opposita sententia sequuntur infiniti abusus.

Ratio 2. Substantia seminis non tam proximè servit generationi hominis quàm fœtus inanimatus: Sed directa expulsio seminis est intrinsecè mala, nec ullo fine cohonestari potest v.gr. sanitatis gratia, aut ne parentes graventur prolibus, aut ad cavendam infamiam, seu tuendum honorem, ne adultera, vel puella deflorata concipiat, quibus ea de causa non licet statim post coitum eiicere semen, etiamsi vi oppressæ essent, quia hæc violenta oppressio non derogat honori. Ergo.

Nota, Inter propositiones ab Innocentio XI. damnatas esse & hanc Num. 34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

Oppono: Inter duo mala minus potest eligi, quæ est communis regula juris: Sed perdere fœtum imperfectum est minus malum, quàm miseram mulierem exponere periculo vitæ, scandali, infamiæ, &c. si proles prodeat. Ergo.

Ad hoc Respondetur, maj. esse veram de duobus malis pœnæ, ut sunt v.gr. vulnus, vel mors, non verò de malis culpæ: nam nec minimum veniale peccatum licet committere, etiam pro salute totius mundi, juxta illud Christi: *Quid prodest homini, si universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?*

Quomodo possit inter duo mala culpæ suaderi minus, vide suprà Tract. 7. Exam. 7. n. 145. ad Casum sextum.

Resp. 4. Juxta communem sententiam licet sumere medicinam, quæ directè, & ex natura sua tendit ad sanitatem matris, & non ad expulsionem fœtus, si sanitas aliter obtineri non possit, saltem si fœtus nondum sit animatus.

Ratio: Quia tunc abortus sequitur merè per accidens, & medicina sumitur præcisè ex motivo sanitatis.

Resp. 4. Idem licèt, etsi fœtus jam esset animatus, si de matris sanitate jam esset desperatum, & ea non sanata proles prodire nō posset.

Ratio: Quia in hoc medicina esset favorabilis matri & proli, quia matre moriente morietur & proles, matre sanata posset supervivere proles, licet fortè per accidens sequeretur abortus.

XXVI. *Quid sentis* de tempore, quo fœtus animatur?

Dico: Communis DD. opinio est, masculum animari die quadragesimo, fœmellam octogesimo. Ita docet Aristol. lib. 5. animalium, c. 3.

XXVII. *Sed quid*, si dubitetur, sitne mas, vel fœmina?

Dico: Quoad forum conscientiæ (in quo in dubio pars tutior est eligenda) præsumendum est esse animatum post diem 40. Quam sententiam, ut communiorem practicari in Pœnitentiaria Romana, testatur Sylvius ex Navarro, multùm in dicta Pœnitentiaria versato. E contra in foro contentioso, dum agitur de pœnitentia infligenda, pars mitior eligenda est. Et

Nota, inter propositiones ab Innocentio XI. damnatas esse, & hanc 35: Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiù in útero est, carere anima rationali, & tunc primùm incipere eandem habere, cùm paritur; ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

QUÆRO VII. Estne licitum, privata auctoritate occidere invasorē pro defensione suæ per-

Digitized by Google

personæ, seu vitæ, aut bonorum temporalium, divitiarum, pudicitiæ, honoris, famæ, &c.

XXVIII. *Resp.* 1. Probabilius est, quòd quis regulariter ex motivo virtutis, pro vita corporali, vel spirituali invasoris sui (ut is habeat locum pœnitentiæ) possit se permittere ab eo occidi, dum confidit se esse sine peccato mortali, vel si de eo priùs eliciat contritionem: secus non licet.

Ratio: Tum quia præceptum de conservanda vita est affirmativum, ideòque non obligat pro semper, sed pro loco, & tempore. Tum etiam, quia licèt vita propria secundùm se sumpta ex charitate suiipsius sit præferenda vitæ alienæ etiam secundùm se sumptæ, si tamen huic adjungatur supernaturale motivum virtutis, illa præferri potest.

Idem patet exemplo Christi, & plurimorum Martyrum.

Dixi *regulariter*. Non enim licet, si invasus sit multùm necessarius Reipublicæ.

Resp. 2. Cuivis homini licitum est, injustum invasorem suum in ipso actu aggressionis occidere, cum moderamine inculpatæ tutelæ, & sine omni livore vindictæ, sicut defensio sui, seu vitæ suæ sit finis per se intentus, occisio verò invasoris sit effectus per accidens. Ita expresse S.D. hìc q.64.a.7. in c.

Rationes S.D. sunt 1. Cuilibet naturale est, quòd se conservet in esse, quantùm potest, & hoc faciens utitur jure suo, a natura sibi indito. 2. Secundùm jura vim vi repellere licet cum moderamine. 3. Actus morales recipiunt speciẽ secundùm id, quod intẽditur, non autem ab eo, quod est præter intentionem, cùm hoc sit per accidens: Sed in casu posito per se intenditur defensio sui, quæ est bona, & licita. Ergo.

Dixi 1. *in ipso actu aggressionis*, nam cessante violentia, & periculo, non licet.

Dixi 2. *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, hoc est, ut non faciat plus in defensionem sui, quàm sit opus ad evadendum malum intentatum, ut si hoc possit evadere, invasorem vulnerando, non licet eum occidere; Item, si invasor sit inermis, non debet eum aggredi armatus, nisi invasor ex se sit fortior, vel æquè fortis.

Dixi 3. *sine omni livore vindictæ*, quia cum eo damnabile est, non minùs, ac defendere se cum directa intentione occidendi, vel privata auctoritate se armare in sanguinem proximi. In quo sensu dixit Christus Matt.26. *Omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit*. Et Rom.12. dicitur. *Non vos defendentes, sed date locum iræ*.

Oppono: Per illam occisionem invasor æternùm perit.

Resp. Distinguendo, ex intentione, & malitia defensoris, qui occidit, nego; ex propria malitia, concedo, unde imputet sibi, posset enim sibi consulere desistendo ab invasione.

XXIX. *Quid sentis*, si quis dederit causam invasioni, seu ut ab alio invaderetur; v.g. maritus deprehendit adulterum apud suam conjugem, eumq; vult occidere, potestne adulter pro conservatione suæ vitæ occidere maritum?

Affirmo. *Ratio*: Etsi enim peccaverit adulterando, non tamen perdidit jus se contra invasorem, auctoritate publica carentem, defendendi.

An Clericus, si se defendendo interficiat aliquem, sit irregularis, vide infrà de irregularitate.

Resp. 3. Probabilius est, quòd cuivis, sive Laico, sive Clerico licitum sit sua bona fortunæ, quæ sunt magni momenti, contra invasorem defendere, etiam occidendo eum in actuali ablatione, si ea aliter servare, vel recuperare nequeat; sic ut defensio bonorum sit finis per se intentus, non verò occisio. Ita pat. Exod.22. prout citat S.D. hìc art.7. *si effringens fur domum, sive suffodiens inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis*.

Ratio 1. Quia licitum est pro defensione vitæ occidere invasorem. Ergo & pro defensione bonorum temporalium, magni saltem momẽti. Prob. conf. Divitiæ sunt instrumenta ad virtutẽ, & necessariæ ad vitæ conservationem. Ergo.

Ratio 2. In eo casu ipse invasor se moraliter occidit, dum a violentia non desistit: ergo sibi imputet suam necem, quam ipse invasus non intendit, licèt per accidens sequatur. Ergo.

Ex quo patet intelligentia verborum S. Aug. L.1. de lib. arbit. c.5. dicentis: *Quomodo apud divinam providentiam liberi sunt a peccato, qui pro his rebus, quas contemni oportet, humana cæde* (loquitur de ea directè intenta) *polluti sunt*.

Ratio 3. Ordo charitatis, vi cujus ad vitam proximi conservandam tenemur velle pati jacturam bonorum fortunæ, non obligat, nisi dum proximus est in urgentissima necessitate perdendi vitam: Sed hoc non est in nostro casu, servat enim vitam, modò ab injuria cesset. Ergo.

Nota, inter propositiones ab Innocent. XI. damnatas esse & hanc Num. 31. *Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei*.

Item Numero 32. hanc: Non solùm licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

Item Numero 33. hanc: Licitum est tam hæredi quàm legatario contra injustè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se totaliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam contra eorum possessionem injustè impedientem.

Dixi 1. *magni momenti*, si enim sit res levis, ratio dictat oppositum.

Dixi 2. *Si aliter nequeat recuperare*; si enim possit alio quovis modo honesto, vel via juridica, non licet: quia excederetur modera-

deramen inculpatæ tutelæ.

XXX. *Sed quid*, si invasor bona illa temporalia diriperet non immediatè per se, sed per famulos, vel arte magica per dæmones?

Dico sub iisdem clausulis in R.4. & ante insinuatis liceret ipsum Principalem occidere.

Ratio patet ex dictis.

*Resp.*4. Idem sub iisdem clausulis sentiendum de invasore pudicitiæ, uti & honoris, & famæ, quando quis actu in seipso modo quodam injurioso invaditur, & magnam honoris jacturam patitur, nec aliter honori consulere potest.

Ratio: Pudicitia pluris est æstimanda, quàm opes, cùm sit virtus multum laudata in S.Scriptura, pro qua si ex motivo supernaturali subeatur mors, est martyrium. Item Prov.22. Melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ. Immò Juristæ dicunt: *Vita, & fama pari passu ambulant*, uti quotidiana experientia docet, maximè apud Nobiles, & Perillustres, non quòd sit omnimoda æqualitas (cùm vita sit bonum superius) sed quòd fama ad æstimationem vitæ plurimùm accedat, & omnia alia ordinis naturalis bona excedat, *supremum autem infimi*, ut ajunt Philosophi, *attingit infimum supremi*. *Subsumo*: Sed, ut probatum est, resolutio subsistit pro defensione opum. Ergo & pro defensione pudicitiæ, & famæ.

Intelliguntur hæc *salvo moderamine in culpata tutela*; si enim Virgo suam pudicitiam aliter possit salvare, ad id tenetur, v.g. clamore, fuga, generosa resistentia manibus, pedibusque, ac totis viribus facta, & tunc non potest invasorem occidere.

Circa defensionem honoris.

Nota, inter propositiones ab Innocentio XI. damnatas esse & hanc Num.30. *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: Idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat*. Hæc enim sententia, meritò damnata, aperiebat viam injuriis, & cædibus. Hinc illicita est non solùm occisio, sed & repercussio, ac insecutio calumniatoris ab injuria cessantis, vel fugientis.

Ratio; Quia ejus occisio, percussio, repercussio, non est honoris læsi reparatio, sed potiùs vindictæ, & odii demonstratio; nec dubium, quin dentur alia media honorem recuperandi.

Similiter ab Alexandro VIII. damnata est hæc propositio, Num.18. *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certò imminet sententia, si aliter non potest innocens damnum evitare*.

Meritò damnata est hæc propositio.

Nam injustè apud Judicem delatus, vel suam innocentiam potest demonstrare, vel non? Si potest, habet, quomodo honori suo consulit. Si non potest, & occidit, dat grave scandalum privata auctoritate occultè, seu per insidias occidendo hominem de calumnia non convictum. Plura de duello vide sup. Tract.7.Exam. 7.n.131.& seqq.

EXAMEN III.

De furto Justitiæ commutativæ opposito.

De quo S. D. Q.66. per 9. art.

QUÆRO I. Quid, & quantum peccatum est furtum, & quomodo differt a rapina?

XXXI. *Resp.*1. Furtum sic definitur: *Est acceptio rei alienæ occulta, & fraudulenta, seu invito Domino*. Ita patet ex S.Tho. hic art.3. in fine c.& ad 1.& ad 5.in c.

Explico; Nomine rei intelligitur etiam usus, & possessio rei invito domino. Unde fur est, qui sine consensu Domini saltem præsumpto utitur re deposita, commodata, &c. Per ly *occulta* furtum differt a rapina, ut dicetur. Dicitur *fraudulenta*, id est, ex malo animo, non ex joco, nec ex præsumpto Domini consensu, & absque Judicis, vel Superioris, aut Dei auctoritate. Nam Deus potest rerum dominia transferre, sicut Exod.11.& 12. Filiis Israel propter labores, & injurias, quas diù perpessi fuerant ab Ægyptiis, dedit eorum thesauros, ut docet S. D.art.5.ad 1. Per ly *acceptio* intelligitur quævis injusta detentio rei, & omnis damnificatio, quę fit destruendo, comburendo, &c.

*Resp.*2. Rapina definitur, quòd sit *acceptio rei alienæ per violentiam*, id est, domino vidente, & rem suam servare volente.

Ad Rapinam spectat, si quis alterum cogat ad ineundum inæqualem contractum. Si quis faciat injustas exactiones tributorum. Si Latro quid extorqueat metu mortis intentato. Si Telonarius titulo vectigalis exigat plus, quàm debetur. Idem est de aliis ministris, si quid petant, quod ex metu negare non audent illi, a quibus petitur.

*Resp.*3. Furtum (idem est de rapina) est peccatum ex genere suo mortale. Ita S.D.a.6.

Ratio: Quia contrariatur charitati Dei, & Proximi, uti & justitiæ, quæ dictat, ut cuivis relinquatur, quod suum est.

Dixi *ex genere suo*, quia in individuo potest aliquando esse veniale ex imperfectione actus, parvitate materiæ, ac defectu libertatis.

*Resp.*4. Furtum, & rapina specie differunt, rapina est peccatum gravius furto.

1. *Pars* est S.D.art.4.p.2.art.9.

Ratio S. Thomæ est: Ubi est diversa ratio specifica involuntarii ex parte ejus, cui aliquid

aufertur, ibi est diversa species justitiæ, & quo majus est involuntarium, eo major est injustitia: Sed in furto, & rapina est diversa ratio involuntarii, & hoc est major in rapina. Ergo. Maj. pat. quia injustum consistit in hoc, quod aliquid auferatur citra volũtatem domini, nemo enim patitur injustum volens, juxta illam Regulam juris: *Volenti, & consentienti non fit injuria, neque dolus*, nisi esset consensus per injuriam extortus. Min. verò prob. Involuntarium per ignorantiam specie differt ab involuntario per coactionem, & secundum est majus: Sed in furto dominus rei est involuntarius per ignorantiam, & solùm negativè, in rapina per coactionem, quia hæc fit domino vidente, vim patiente, nolente, & est involuntaria positivè. Ergo.

Oppono contra dictam Regulam juris: Christus, & SS. Martyres formaliter patiebantur injuriam, nimirum mortem: Sed eam passi sunt scientes, & volentes, seu desiderabant eam. Ergo.

Confirm. 1. Christus voluit subire mortem innocentem, immò de hoc habuit præceptum: Sed non potuit subire mortem innocentem, nisi formaliter injustam. Ergo hanc voluit.

2. S. Chrysostomus homilia super c. 21. Matt. *Christus cum tanta gloria est ingressus, ut ampliùs eorum adversùs se excitaret invidiam*. Addit.

Ergo si Christus eos provocavit, fortène de morte sua eos fecit innoxios? absit, excitavit eos, non ut facerent, quod ante noluerant, sed ut possent facere, quod priùs volebant. Subsumo: Sed Judæi priùs volebant mortem formaliter injustam. Ergo Christus ad hanc eos excitavit. Ergo eam ut talem voluit.

3. S. Laurentius in craticula positus ad Tyrannum dixit: Assatum est jam, versa, & manduca: Ergo voluit actionem, qua ei fieret injustitia.

Ad Oppos. dist. min. pro 2. parte: Desiderabant mortem, non supposita Judæorum, ac Tyrannorum malitia, neg. min. ea supposita, subdist. desiderabant mortem formaliter ut injustam, neg. min. ad rationem injusti merè negativè, seu permissivè se habendo, conc. min. & nego conseq. Vel 2. aliter: Fuerunt volentes, seu voluntarii, comparativè ad Deum, conc. min. cõparativè ad iniquam actionem Tyrannorum, subdist. ut ante. Christus ergo, & Martyres, malitia Tyrannorum jam supposita, & ad eam se negativè habentes, erant parati pro Deo, & Ecclesia æquo, & patienti animo tolerare quævis supplicia a Tyrannis infligenda. Ut autem liber consensus patientis tollat rationem injusti, requiritur: ut omnino liberè consentiat, saltem implicite in actionem (qua injustitia infertur) formaliter sumptam.

Ad Confirm. 1. dist. min. intendendo per seipsam formalem injustitiam, neg. min. ad eam permissivè se habendo, conc. min.

Ad 2. Confirm. applicanda est eadem distinctio.

Ad 3. Confirm. Respondetur, S. Laurentium hoc dixisse ex speciali instinctu Spiritus S. & quidem per modum objurgii, seu improperando Tyranno, ut demonstraret, se Dei virtute plus posse pati, quàm Tyrannus possit de pœnis infligere. Dixisse, inquam, etiam jam præsupposita Tyranni malitia, qui tormenta eadem intulisset, etsi sanctus Laurentius illa verba non dixisset.

QUÆRO II. Quæ materiæ quantitas sufficit, ut furtum sit peccatum mortale?

XXXII. Quot capita, tot sunt sententiæ in hac quæstione: sed cum probabiliori

Resp. cum Bannes, Serra, & aliis, duo, aut tres ad summum ducati, seu aurei sunt notabilis, seu ad mortale sufficiens materia furti, respectu cujuscunque, etiam potentissimi Principis, aut Regis. Respectu mediocriter divitum, ex propriis redditibus viventium, florenus, aut medius Imperialis. Respectu artificum ex proprio quotidiano labore viventium, viginti crucigeri. Respectu pauperum decem crucigeri.

Ratio 1. pro 1. p. Tum quia valor 2. vel 3. aureorum ex communi hominum persuasione non est modicus, sed res gravis. Tum etiam, quia ipsi Principes ægrè ferunt, si in suis gabellis, vel unico aureo defraudentur. Tum tandem, quia opposita sententia majorem pro divitibus requirens quantitatem, exponit eos periculo multorum furtorum, seu damnorum.

Ratio 2. pro tota Responsione: Quantitas sufficiens ad mortale furti taxatur ex respectu ad personam læsam, an sit rationabiliter invita, ejusque damnum: Sed ditissimus homo ex ablatione 2. vel 3. aureorum, & aliæ personæ in Responsione nominatæ ex ablatione summæ specificatæ patiuntur grave damnum: Ergo. Min. prob. Gravitas damni in furto, & ratio involuntarii in persona læsa, non est pensanda solùm ex eo, quòd dominus patiatur damnum in sua persona, seu in usibus personalibus, nimirum victu, vestitu, &c. sed etiam ex eo, quòd inter temporalia privetur aliquo notabili bono, scilicet facultate disponendi de re sua, vel menstruo stipendio alicujus ministri inferioris, vel militis: Sed privatur etiam ditissimus per ablationem duorum, vel trium aureorum, & sic de aliis in Responsione nominatis. Ergo.

Ratio: In rigidiori sententia ex natura rei, & objecto notabilis materia furti est quãtitas sufficiens ordinario victui diurno illius, cui fit dãnum. Sed ditissimus, v. g. Rex, si regiè vivat, pro sua persona victui ordinario unius diei insumit non minùs, quàm duos, vel tres ducatos, & his sufficiunt: Mediocriter divites insumunt non minus

minus medio imperiali, vel floreno, qui & sufficit: Artifices non minùs viginti,& pauperes non minùs decem crucigeris. Ergo.

Dixi *victui diurno ordinario*, ad quem non sufficit unum ovum, licèt possit contingere aliquem uno die eo esse contentum, nec proinde ejus ablatio esset mortalis. Item quia personæ Illustres sæpè opiparè viventes plus insumunt uno die, quàm 3. aureos, ad mortale non requiritur, ut auferatur tantùm, quanti constat tam lauta unius diei mensa.

Quid si quis Regi auferret tres aureos minùs uno, vel duobus crucigeris?

Dico, æquè mortaliter peccat. Quia, quod parùm distat, nihil distare videtur. Nec in Responsione quantitas furti est determinanda mathematicè, sed moraliter, sicut pretia rerũ quæ non consistunt in indivisibili termino.

XXXIII. *Oppono*: 1. Rex aliquis parùm curat nec est invitus, si centum aureos perdat, & debet esse liberalis. Ergo qui eos illi furatur, non peccat mortaliter.

Oppono 2. probando, quod respectu omnium debeat assignari eadem quantitas ad mortale sufficiens.

Furtum in tantum est peccatum, in quantum contrariatur justitiæ commutativæ: Sed, qui Regi furatur florenum, justitiam commutativam æquè graviter lædit, quàm qui illum furatur diviti. Ergo. Min. prob. Justitia commutativa respicit æqualitatem rei ad rem, non attendendo merita personæ, uti distributiva respicit, propter quod Rex æquè caro pretio debet solvere, quod emit ac rusticus. Ergo.

Ad 1. dist. ant. Non est invitus rationabiliter neg. ant. secus, conc. ant. & neg, conf. Nam in eo casu Rex rationabiliter debet esse invitus ob tres rationes pro Responsione datas, & inconvenientia in eis adducta.

Pariter liberalitas Principis debet esse rationabilis, alioquin erit prodigalitas.

Ad secundum neg. minorem ad prob. dist. ant. æqualitatem rei nudè sumptæ ad rem, neg. spectatis circumstantiis locorum, temporum, & personarum, conc. ant. & neg. conf. Eadem enim res plus valet uno tempore quàm alio, & plus apud unum quàm apud alium: sicut aurum pluris æstimatur apud Germanos quàm apud Indos, apud quos est copia auri: & florenus pluris æstimatur apud pauperem quàm apud divitem, licèt valor intrinsecus non sit major. Ergo si auferatur mediocriter diviti, graviùs læditur justitia commutativa, quàm si ditissimo auferantur.

Cęterùm justitia distributiva respicit quidem etiam conditionem personæ, id est, dignitatem meritorum, juxta ea distribuendo bona communia, sed hoc non asseritur de commutativa.

Ergone plus tenetur restituere, qui florenum aufert pauperi, quàm qui diviti.

Dico. Absolutè, & secundùm se non teneri, bene tamen supposito majori damno pauperis, qua de causa etiam peccatum est majus.

XXXIV. *Pono tres casus*: 1. Furatur quis sutori subulam, vel sartori acum, quam habet, unicã & qua sola se, suosque alit, nec aliam comparare potest, peccatne mortaliter peccato furti?

2. Itinerans intrat vineam, comeditque uvas, peccatne?

3. Aufert quis alicui rem quidem modicam, sed domino pergratam, & ab eo valdè æstimatam, cujus jacturam ęgerrimè fert, & ex ea plurimum perturbatur.

Ad 1. dico: Talis peccat mortaliter, non ob valorem in se, sed ratione gravis damni secuti. Patet.

Ad 2. dico ex Deut. 23. Ingressus vineam proximi tui, comede uvas, quantum tibi placuerit, foras autem ne efferas tecum.

Ad 3. dico, non esse formaliter peccatum mortale furti, sed contra charitatem, si damnificans provideat ex ea perturbatione, vel indignatione grave malum corporis, vel animi inde eventurum. Nam charitas dictat, a tali actione abstinendum.

QUÆRO III. Peccaturne graviter per plura furta minuta, & quomodo ac quando?

XXXV. *Resp*. 1. cum S. Tho. hic art. 6. ad 3. Qui committit furta minuta cum animo per ea ditescendi, seu notabilem quantitatem auferendi, in quovis furti peccato peccat mortaliter, non quidem novo, & distincto, sed eodem mortaliter continuato peccato: in quantum omnia furta substant uni voluntati accipiendi notabilem quantitatem; ad restitutionem tamen sub mortali non tenetur, nec reservationem, aut censuram (si quæ pro gravi furto lata esset) incurrit, nisi dum re ipsa notabilem quantitatem attingit.

Ratio 1. part. Actus externus imperatus malitiam suam habet ab interno imperante. Sed actus internus in eo casu est mortaliter peccaminosus ex objecto, nimirùm gravi damno proximi: Ergo & externus.

Notent hoc Confessarii pro confessionibus mercatorum, qui habent minutiores mensuras: leviora pondera, vel aromatibus admiscent quędam inutilia. Item cauponum, vino, vel cerevisię sæpè aquam infundentium. Et sartorum, qui multas panni particulas auferunt, sive ab uno, sive a diversis, de quibus posteà.

Ratio 2. p. Grave onus restitut. reservatio, & censura supponũt grave damnũ effectivè illatũ.

Resp. 2. Probabilior est sententia Thomistica, quòd, qui sine dicta intentione, sed solùm occasionabiliter plura furta minuta committit, successivè tamen notabilem quantitatem accipit, mortaliter peccet, non quocunque actu, sed illo, quo cum furtorum præteritorum adver-

tentia

tentia complet materiam gravem. Quod verum est, sive furetur ab uno, sive a diversis. Et toties, quoties materiam pro mortali sufficientem de novo complet.

Ratio 1. Part. Etsi ultimum furtum secundùm se sumptum non attingat notabilem quantitatem, sicque absolutè, & præcisè acceptum non inferat proximo grave damnum, benè tamen virtute præcedentium furtorum, & , ut cum illis combinatum; sicut a pari in die jejunii post plures minutas comestiones, ultima qua quis advertit, se complere materiam gravem, jejunii fractivam, illud frangit. Ergo.

Ex quo ruit fundamentum adversariorum opponentium, quòd peccata venialia quantumvis multiplicata, non faciant unum mortale, v.g. plures detractiones veniales.

Nam hoc solùm verum est, si non afferant materiam sive in se gravem, sive graviter damnosam proximo, uti tamen affert furtum, simile est in jejunio. Secùs in detractione, quæ tamen si etiam afferret, esset paritas.

Dixi *cum advertentia furtorum præteritorum*, quia inculpabilis inadvertentia ab omni peccato excusat.

Ratio 3. Part. quòd nimirùm peccet mortaliter; sive ab uno, sive a pluribus furetur, est. Tum quia valor talis materiæ combinatæ in se non est modicus, sed gravis. Tum etiam, quia licèt singuli non graviter damnificentur, benè tamen communitas. Tum tandem quia opposita sententia dat patrocinium iis, qui diversos in parvis defraudant, & occasionem iterandi furta.

Tertia pars patet ex dictis.

Resp. 3. Fur in Responsione 2. depictus, non solùm mortaliter peccat ratione detentionis rei alienæ notabilis, ut distinguit Malderus, & alii, quæ tamen distinctio parùm facit ad praxim; sed etiam ratione injustæ acceptionis.

Ratio: Quia non tantùm detentio, v g. trigesimi, vel quadragesimi crucigeri ratione advertentiæ moraliter continuatur cum prioribus detentionibus, sed & acceptio cum acceptionibus. Nam in ultimo actu, advertens materiæ gravitatem, consentit in eam.

Resp. 4. Si dictus fur ante ultimum, penultimum, vel antepenultimum furtum materiæ notabilis completivum seriò proposuisset a furtis desistere, ac restituere, & tamen posteà furetur, non peccat mortaliter.

Ratio: Quia non adest moralis continuatio ob retractationem voluntatis. Ergo.

Resp. 5. Ut dictus fur peccet mortaliter, nihil refert, quòd inter furta minuta intercedant longa intervalla, v.g. aliquot septimanarum, vel mensium. Nec requiritur major quantitas si furetur a diversis, quàm ab uno.

Ratio 1.p. Quia illa intervalla solùm tollunt continuationem physicam, manente morali per hoc, quòd fur sciens, & advertens, per ultimum furtum compleri materiam gravem, consentiat in illam. Ergo.

Ratio 2.p. Licèt tunc singuli non sint graviter inviti, nec graviter damnificentur, benè tamen communitas, ut dictum est.

Resp. 6. Qui modicum furatur illi, cui plures alii etiam modicum furantur, v.g. uvas ex vinea, poma ex horto, licèt id sciat, non peccat mortaliter, nisi suo exemplo, hortatione, vel consilio aliis sit causa furandi.

Ratio 1.p. Quia est causa levis damni.

Ratio 2.p: patet ex suprà dictis cooperantibus damno. Tract.8. Exam.6. n.114.

Nota, in omnibus hisce prudentiam Confessarii esse necessariam.

QUÆRO IV. Quid sentis de furtis uxoris, filiorum, domesticorum, famulorum, sartorum, &c.?

XXXVI. Ante Responsionem revideantur dicta suprà de dominio uxoris super bona paraphernalia, & de donationibus earum. Item de dominio filiorum super bona castrensia, vel quasi.

Resp. 1. Uxor invito rationabiliter marito, vel maritus contra voluntatem etiam præsumptã uxoris, surripiens aliquid notabile ex bonis propriis ejus, vel ex bonis communibus, peccat peccato furti mortaliter.

Ratio patet ex definitione furti, quia est alienum, vel quoad usum, vel usumfructum.

Resp. 2. Regulariter loquendo ad furtum mortale major quantitas requiritur in uxore, liberis, sanguine junctis, & famulis, maximè quoad esculenta, & poculenta, eorum curę commissa: modò ipsi ea sumant.

Ratio: Tum quia non surripiunt pretiosa, ut suppono: tum etiam quia domini non sunt valdè involuntarii, saltem circa rem ipsam, licèt sint circa modum; nec exinde graviter damnificantur: quia minus posteà edunt hora consueta. Ergo.

Exceptio est, si auferrent integros cibos, vel pro alia mensa Domini asservandos, vel pro stipendio alicujus officialis destinatos, quia ille esset rationabiliter invitus.

Resp. 3. Filius mortaliter peccat, si quid notabile occultè, & parentibus rationabiliter invitis accipiat de bonis, quorum dominium, vel usus fructus est penes parentes, teneturque restituere.

Ratio. Quia est verè furtum,

Resp. 4, Quantitas in filio ad mortale sufficiens non est eadem respectu omnium, sed prudenti judicio determinanda pro conditione status, loci, & circumstantiarum, sicut minor quantitas sufficiat pro Filio Patris mechanici, quàm prædivitis. Patet.

Ex quo sequitur, graviter peccare, immò

ad

ad restitutionem teneri filios (nisi rationabiliter possint præsumere condonationem parentum, vel fratrum) si pecunias pro studiis, vestibus, libris, &c. sibi missas in notabili quantitate impendant lusibus, compotationibus, fœminis, &c. Quæ restitutio si non possit fieri aliter, debet illa quantitas post mortem parentis adduci in divisionem cum fratribus.

Nota, inter propositiones ab Innocentio XI. damnatas esse & hanc Num.38. *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.*

Item & hanc Numero 37. *Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè Heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.*

Resp. 5. Fragmenta, quæ moraliter loquendo habentur, ut sponte derelicta a dominis, eòquòd sint exigui valoris, vel eis omnino usui esse non possint, licitè sartores retinent. Patet.

Resp. 6. Si valor fragmentorum attingat materiam gravem, & sartor accipiat justum laboris pretium, licitè ea non retinet. Patet.

Si verò justum laboris stipendium juxta contractum, vel (secluso contractu) juxta aliorum morem non accipiat, licitè retinet, pro quanto injustè subtrahitur.

Ex quo proportionabiliter patet, quid quoad hoc liceat, vel non liceat famulis sartorum, dũ Magister eis justum salarium dat, vel non dat.

QUÆRO V. Licetne furari propter necessitatem?

XXXVII. Ante Responsionem vide supra Tract.7. Exam.6. num 87. quòd necessitas sit triplex, scilicet extrema, gravis, communis, quę ibi explicantur.

Resp. 1. In extrema necessitate licitè potest aliquis propria auctoritate ex rebus alienis suæ necessitati subvenire, sive manifestè, sive occultè sublatis, nec hoc propriè habet rationem furti, vel rapinæ. Ita S.D. art.7. in c. in fine.

Ratio S.D. est. Tum quia in extrema necessitate omnia sunt communia in hoc sensu, quòd necessaria vitę, non verò ampliùs, sint occupantis. Tum etiam quòd divisio, & appropriatio rerum facta est jure humano: Sed hoc nequit præjudicare Juri Naturæ, quod dictat, per res inferiores esse subveniendum necessitati hominum. Ergo. Vide Tract.8. Exam.6. n.126.

Resp. 2. Probabilius est, in gravi necessitate id non licere. Nam inter propositiones ab Innoc. XI. damnatas est hæc Num.36.

Permissum est furari non solùm in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

Plura, quę hìc dici possent, dicta sunt suprà de Eleemosyna Tr.7. Exam.6. n.86. & seqq. Tum de impotentia restituendi Tract.8. Examen.6. n.126. & seqq. ubi etiam patet, an talis transacta necessitate teneatur restituere.

EXAMEN VI.

De Justitia Judicis. De qua suo ordine agi S.D. Q.66. per 4. art.

QUÆRO I. Potestne quis judicare aliquem sibi non subjectum?

XXXVIII. *Respondeo* negativè cum S.D. hìc quæst.67. art.1. Cujus *Ratio est*: Sententia Judicis habet vim coactivam (cùm sit lex particularis) qua utraque pars collitigans compellatur ad parendum ei: Sed cogi non potest nisi subditus: Ergo.

Not. ex eodem art. variis modis posse aliquem esse subjectum. Ratione potestatis ordinariæ, uti omnes fideles subduntur Papæ, Diœcesani Episcopo, Regnicolæ Regi. 2. Ratione commissionis, vel potestatis delegatæ, idque, vel divinæ, sicut Daniel judicavit Seniores c.13. Et Moyses Exod.2. interfecit Ægyptium: vel humanæ, qualis est in Nuntio Apostolico, ac Vice-Rege. 3. Ex consensu partium ut si litigantes compromittant in certos arbitros, se eorum decisioni parituros, adjuncta etiam pœna tergiversanti infligenda. 4. Sortitur quis forum ratione delicti, vel contractus: quare potest quis puniri a Judice loci, in quo delinquit.

Oppono: Christus est Rex Regum, & tamen fuit judicatus a Pilato, seque illi subjecit. Ergo.

Distinguo: Ipse Christus Joannis 19. dixit: *Non haberes potestatem adversùm me ullam, nisi tibi datum esset desuper.* Ergo non iniquè.

Ad hoc Respondetur, intelligi de potestate non superioritatis, ac juris, sed facti, & permissionis. Unde ly *datum* non idem sonat ac *permissum*. Hinc

Nota, quòd non dicat *super me*, sed *adversùm me*.

Potestne Papa alterius judicio se submittere? De hoc vide suprà Tract.7. Exam.1. n.22.

XXXIX. *Quid sentis* de Clericis, an sint subjecti potestati sæculari?

Dico, nullus Judex sæcularis potest judicare Clericum.

Ratio: Quia sunt exempti Jure Imperatorio, & Civili.

Nonne saltem Judex sæcularis potest Clericos comprehendere jure defensionis innocentis, vel pacis Reipublicæ, eosque detinere, usque dum propriis Ecclesiasticis Prælatis eos tradat?

Affir-

Affirmo. *Ratio*: Ut tranquillitati communi consulatur, & pauperum, vel innocentum oppressio vitetur.

Quomodo Clerici indirectè teneātur legibus civilibus, vide suprà Tract.6. Examin. 5. n.85.

QUÆRO II. Licetne Judici sententiam ferre contra eum, quem scientia privata scit esse innocentem, sed per publica testimonia, seu secundùm allegata, & probata est nocens, seu reus?

XL. *Resp*. Affirmativè cum S.Thoma art.2. sive sermo sit de civilibus, sive de criminalibus, & servato juris ordine: immò ad id tenetur, si innocentem aliter salvare non possit. De quo ad Q.3.R.5. Est contra plurimos extraneos.

Ratio 1. Tum quia omnia jura Canonica, & Civilia ajunt, quod ex instrumentis sit certus Judex de jure litigantium. Tum quia Judex licitè facit, & facere tenetur id, quod ei incumbit ex vi officii, sed officium Judicis, ut Judex est, seu persona publica, est judicare secundùm scientiam publicam, quæ habetur per allegata, & probata: unde lex divina mandat Deut.17. In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum. Ergo.

Ratio 2. Ex vi officii Judici incumbit major cura conservandi tranquillitatem publicam: quàm conservandi innocentem, cujus occisio actui judiciali dictæ tranquillitatis conservativo solùm per accidens, & præter intentionem annectitur (lex enim, quæ stat pro bono communi, fortiùs ligat, quàm quæ stat pro privato, uti est vita innocentis) Sed si Judex innocentem per testes convictum, parte, & populo instante non condemnaret, tranquillitas publica turbaretur, populus enim de innocentia, soli Judici privatim nota, nihil sciens, meritò clamaret, non servari Jura. Ergo.

Confirmo; per accidens, & pręter intentionem occidere Innocentem dando operam rei licitæ, & necessariæ, seu debito modo exercendo suum officium, non est contra ullum jus; sive naturale, sive divinum, ut supra diximus de occisione innocentum in bello justo. Sed sic est in præsenti. Ergo.

XLI. *Oppono* 1. Non licet judicare contra veritatem, unde c. qui scandalizaverit, de Reg. Jur. dicitur: Utiliùs scandalum nasci permittitur, quàm veritas deseratur.

2. Non licet mentiri. Sed talis Judex mentiretur. Ergo. Min. prob. Quia loqueretur contra mentem suam. Ergo.

3. Occidere innocentem est intrinsecè malum. Ergo.

4. Etsi talis probetur nocens, reverà tamen manet innocens. *Unde in Jure* prohibetur judici condemnare eum, quem æterni Judicis Tribunal reum non facit. C. Cùm æterni. de sent. & re judicata in 6.

5. Testes falsi non deserviunt veritati inquirendæ: Sed. Ergo.

6. Sequitur, Pilatum non peccasse condemnando, Christum. Prob. Quia processit secundùm allegata, & probata. Ergo.

7. Si per legitima testimonia, id est, contra quæ nulla est exceptio, in judicio probaretur, quod Anna sit uxor Pauli, qui tamen pro certò scit non esse suam uxorem, etsi Judex præciperet, ut ea conjugaliter uteretur, debitum reddendo, id non posset licitè. Ergo similiter.

8. Papa nequit definire, aliquam propositionem esse de fide, quam ipse certò scit non esse de fide, licèt multi Doctores asserant esse de fide.. Ergo a pari, &c.

9. Confirmator privata scientia sciens electum esse indignum, non potest eum confirmare. Ergo similiter.

10. Si Judex privata scientia sciret aliquam legem esse iniquam, non potest judicare secundùm illam, etsi plures assererent esse justam. Ergo similiter.

11. Judex in eo casu legem, quæ dictat esse procedendum secundùm allegata, & probata, teneretur per EpiKejam interpretari, quod hic, & nunc non liget. Ergo. Prob: ant. EpiKeja tunc locum habet, quando ex observatione verborum legis sequitur aliquid contra intentionem Legislatoris: Sed hoc sequitur, nimirum occisio innocentis. Ergo.

12. Judex repræsentat personam totius Reipublicæ. Sed si tota Respublica talem sciret innocentem, non posset eum damnare. Ergo nec Judex.

Ad 1. dist. ant. Judicare publicè contra veritatem publicam, C. ant. contra privatam, N. ant. Oppositum patet ex probatione.

Ad 2. N. min. ad prob. dist. ant. Loqueretur contra mentem, ut est mens personæ privatę, C. ant. ut est mens personæ publicæ. N. ant.

Ad 3. dist. ant. directè, C. indirectè, N. Patet ex ratione 2. & confirm.

Ad 4. dist. ant. Manet innocens absolutè. C. in judicio, N. Unde & manet innocens in foro poli, seu coram Deo: quia tamen est probatus nocens, ejus vita subditur potestati humanæ. Ubi

Not. ex S.Tho. ad 2. quòd Deo, idem est de Christo, competit judicare secundùm propriam potestatem, & ideò in judicando informatur secundùm veritatem, quam ipse cognoscit, non secundùm hoc, quod ab aliis accipit. Secus est de aliis Judicibus.

Ad Caput *Cùm æterni* dicitur, intelligi de eo, quem nec in foro interno, nec in externo tribunal ęterni Judicis reum habet. Tribunal ergo humanum secundùm allegata, & probata procedens,

dens, est quædam participatio tribunalis divini secundùm ordinem legitimum Juris, si is servetur. Quia aliàs Judex, qui ex ignorantia condemnaret innocentem, etiam condemnaret eum, quem æterni judicis tribunal non habet.

Ad 5. dist. ant. Testes falsi, nec præsumpti ut veri, C. præsumpti, subdist. Non deserviunt veritati privatim cognoscendæ, C. ut est in judicio. N. ant.

Ad 6. N. illatum, ad prob. dist. ant. Legitimè, & conservato Juris ordine, N. secus, C. Nam sacer textus expressè ait: *Sciebat, quod per invidiam tradidissent eum: Testimonia non erant convenientia. Adduxerunt falsos testes.* Item condemnavit Jesum ex timore Cæsaris, & plebis: *Timebat verò plebem. Si hunc dimiseris, non es amicus Cæsaris.*

Ad 7. N. conf. Nam Judex quidem rectè tunc judicat, utpotè secundùm allegata, & probata, quia ibi se gerit ut persona publica; Paulus tamen non potest parere illi sententiæ, quia se gerit ut persona privata, regulans sese secundùm scientiam privatam.

Ad 8 N. conf. Quia defensio veritatis de fide non pendet ex scientia privata Papæ (posset enim privatim esse hæreticus) nec ex testimonio hominum, sed ex assistentia Spiritus Sancti.

Ad 9. N. conf. Quia Confirmator eo actu non tenetur procedere secundùm allegata, & probata, sed prout judicat expedire bono communi, quod potest scire scientia privata, & uti illa.

Ad 10. N. Conf. Quia bonitas legum non pendet ex testimonio asserentium, sed ex eo, quòd lata sit ab habente auctoritatem, & sit conformis legi naturæ, ast veritas facti in judicio pendet ex allegatis, & probatis, seu legitimo ordine juris.

Ad 11. N. ant. ad prob. dist. ant. Si sit simul contra bonum commune, C. secus, N. Intentio ergo Legislatoris est, ut judex non sequatur sententiam privatam, quod si non faceret, sed dictam legem interpretaretur per epiKejam, sequeretur contra bonum commune turbatio Reipublicæ, & populi, ut patet ex ratione 2.

Ad 12. dist. maj. Repræsentat secundùm notitiam publicam, C. privatam, N. Si ergo toti Reipublicæ innocentia hominis esset nota, esset innocens non solùm secundùm scientiam privatam, sed & publicam.

Sed quid si ipse Judex illos falsos testes, & accusatorem subornasset, eorumque impetitionem impedire ampliùs non posset?

Dico: Gravissimè peccasset, & cum pari periculo vitæ teneretur infamatum, ejusque vitam conservare.

QUÆRO III. Quid in casu posito Judex tenetur facere, ut liberet innocentem?

XLII. *Resp.* 1. Officium propter hoc resignare non debet.

Ratio: Quia formaliter, & per se nulli facit injuriam, sed utitur jure suo.

Resp. 2. Si sit Judex inferior, saltem ex charitate tenetur causam remittere ad superiorem (si sine gravi damno suo possit) vel concedere appellationem ad illum, & coram illo pro innocente testem agere, ac iniquorum testimonia pro possibili infringere.

Resp. 3. Remissa ad se causa tenetur testes strictiùs examinare, etiam cum exprobratione: & legis pœnas, quantùm potest, mitigare: immò, si sine scandalo fieri potest, dare occasionem fugæ, v. g. carcerem relinquendo apertum.

Resp. 4. Si sit Judex supremus, & possit fieri sine scandalo, & damno Reipublicæ, tenetur in legibus dispensare, ut vitam salvet.

Ratio horum omnium est: Quia quilibet tenetur viis licitis defendere innocentem.

Resp. 5. Si hæc omnia non juvent, subsistit Responsio ad Quæstionem 2.

QUÆRO IV. Potestne Judex judicare aliquem non accusatum?

XLIII. *Resp.* 1. Non potest. Ita S. D. art. 3. *Ratio* ejus est: Homines confugiunt ad iudicem sicut ad justitiam animatam, justitia autem non est ad seipsum, sed ad alterum: Ergo oportet, quòd Judex judicet inter aliquos duos, quod fit cùm unus est accusator, & alter reus.

Not. 1. ex S. Th. ar. 3. ad 1. quòd Deus in suo judicio utitur conscientia peccantis quasi accusatore, vel etiam evidentia facti quantùm ad ipsum, juxta illud Gen. 4. *Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.* Et ad 3. ait: Deus in suo judicio procedit ex propria notitia veritatis, non autem homo, ut patet ex dictis ad Q. 2. Et ideò homo, non potest simul esse accusator, & testis, & judex, sicut Deus; ex cujus instinctu, (ut subdit S. D.) Daniel fuit simul accusator, & judex, quasi divini judicii executor.

Not. ex solut. ad 2. quòd publica infamia etiam habet locum accusatoris. Unde super cit. Gen. 4. de Abel, ait Gloss. Evidentia patrati sceleris accusatore non eget: Ex quibus patet; Responsionem primam intelligi, vel de accusatore formali, vel de virtuali, idest, habente locum accusatoris. Quò etiam spectat denuntiatio juridica, qua crimen defertur ad judicem, ut ipse inquirat, & pro bono Reipublicæ puniat. Vide, quæ dicuntur in seq. Exam. 5. n. 48. & seqq.

Resp. 2. Præter accusationem requiritur, ut reus citetur, audiatur, & locum defensionis habeat.

Ratio patet ex ipso jure naturæ. Unde est tritum

tum illud. *Audiatur & altera pars.*

Hæc tamen subinde expedit sine manifesto processu fieri, & clam, ut si timeatur, ne tumultus fiat in populo, v.g. si in flagranti crimine sit deprehensus, vel occultus proditor Patriæ, vel offensor Majestatis, &c. esset occidendus.

Resp. 3. Judex etiam supremus non potest condemnare eum, quem ipse scientia privata scit esse mortis reum, sed in publico probatur innocens.

Ratio patet ex dictis ad Q.2.& 4. Quia non est confessus, nec juridicè convictus; in se quidem nocens, sed in judicio innocens.

QUÆRO V. Potestne Judex licitè remittere pęnam? & quam sententiam debet sequi in judicando, præsertim in favorem amici?

XLIV. *Resp.* 1. cum S.Thom. a.4. Nullus Judex, etiam supremus, potest licitè remittere pęnam, quam justè exigit injuriatus pro injuria.

Ratio: Judicis est, jus suum cuique tribuere, nec potest pro libitu aliquem eo privare.

Exceptio est, si reus esset persona Reipublicæ valde utilis, quia tunc reclamante etiam accusatore (quia alia satisfactione deberet esse contentus) Judex supremus posset ei donare vitam.

Sed caveant Judices, nec in pœnis sine justa causa relaxandis, vel commutandis nimiùm sint faciles, & ea ratione se ipsos multorum criminum reos faciant, multi enim pecuniæ dispendium non curantes inde facilè capient ansam persistendi in latrocinio, adulterio, concubinatu, &c.

Resp. 2. Princeps, qui habet plenariam potestatem, seu supremus in Republica, si ille, qui passus est injuriam, velit eam remittere, poterit eum licitè absolvere, si viderit, hoc publicæ utilitati non esse nocivum. Ita S.D. in fine Corp.

Ratio patet ex ipsis terminis: Qui habet plenariam potestatem.

Resp. 3. Judex inferior id non potest.

Ratio: Quia debet procedere secundùm Leges sibi a superiore impositas, & præscriptas.

Ad 2. partem Quæsiti patet ex dictis suprà Tract.2. Exam.3. n.28.

QUÆRO VI. Licetne Judici acceptare munera, vel sportulas?

XLV. Ante Responsionem Nota, discrimen esse inter sportulas, & munera.

Nam *primò* munera propriè, seu strictè, & in rigore sunt, quæ ex intentione dantur, non pro labore, ne ex debito, sed pro favorabili sententia obtinenda, vel obtenta, quam proinde quasi venalem faciunt, unde & corruptiones vocantur. Sportulæ sunt certa pecuniæ quota per consuetudinem posita, ab utraq; litigantium parte æqualiter solvenda ex debito: Non intuitu sententiæ, nec ad corrumpendum judicem.

Secundò: Munera sumi possunt in largiori significatione, tanquam donaria, seu honoraria ex mera liberalitate, vel ex gratitudine data judici, vel alteri Officiali, & hoc vel ante, vel post latam sententiam. Munera sive in proximo, sive in secundò sensu dari possuntne in ære, vel in esculentis, aut poculentis? Hoc notato

Resp. 1. Certissimum est, quòd nullus Judex, vel publicus Minister Justitiæ salva conscientia possit accipere munera propriè sumpta, etiam modica; nimirùm in primo sensu, sive ante sive post sententiam, etiam ab eo, qui habet justam causam, sive in ęre, sive in alio genere, sed peccat graviter dans, & recipiens. Ita communiter Jura Canonica, & Civilia.

Ratio. Tum quia justitia non est venalis, seu vendibilis. Tum quia per munera tribunalia pervertuntur, justitia eliminatur, & magna scandala generantur. Hinc illi Versus.

Mutnegra cum murva faciunt rectissima curva.

Retrogradè *mutnegra* argentum, *murva* aurum:

Auro pulsa fides, auro venalia jura,

Et refertur, ab uno litigante fuisse aliquando judici missus bos, ab altero ejus uxori præpinguis vacca.

In judicio Judex loquebatur pro vacca; quòd inaudiens alter, clamavit: *Bos, Bos, tu loquere*, Respondit iniquus Judex: *Bos loqui non potest, quia vacca non permittit.*

Resp. 2. Accipiens talia munera tenetur ea restituere, & graviter esse puniendus. Ita Jura.

Ratio ex dictis: Quia opera justitiæ non sunt venalia. Not. Si hæc munera in specie sint data ad corrumpendum Judicem (uti de iis hic loquitur) fiscus datum vindicabit: Vel si sit causa Ecclesiastica) jussu Judicis superioris applicabitur Ecclesiæ, vel pauperibus.

Resp. 3. Judex Ecclesiasticus sive ordinarius, sive delegatus sportulas exigere non potest.

Ratio: Quia habet sufficientem sustentationem ex beneficio. Ergo non debet recusare justitiam gratis administrare.

Excipiuntur expensę si delegatus, quas facere debuerit pro itinere, &c. modò partes non sint pauperes, quia tunc nec illas rectè exiget.

Resp. 4. Judex civilis ordinarius nequit exigere sportulas.

Ratio: Quia communiter a suo Principali, nimirùm, Principe, Republica, Comite, &c. habet suum salarium.

Dixi, *ordinarius*. Nam si summa, pro qua litigatur, excedat centum aureos, potest delegatus moderatas sportulas accipere, prout fert laudabilis, loci consuetudo. Ita patet ex Novell. 82. c. 9.

c9. Et hic recolligenda est ante data in Not. differentia inter munera, & sportulas.

*Resp.*5. Acceptare munera in secundo sensu tamquam donaria, vel honoraria sponte, & liberaliter data ante sententiam, periculosum est, & scandalum, si sint notabilis quantitatis.

Ratio: Quia subest periculum perversionis justitiç, ne animus Judicis ad injustitiam flectatur.

*Resp.*6. Esculenta, & poculenta, sine ulla exactione a partibus oblata, prçsertim modica, nimirum uno die consumptibilia, etiam ante sententiam acceptare, non videtur illicitum, si desit scandalum.

Ratio: Quia non præsumitur animus boni viri per hæc modica a justo deflectendus.

Dixi, *si desit scandalum*. Quia, ut ait Apostolus, *multa licent, quæ non expediunt*. Unde quia Isaias c.33. monet, *justum debere excutere manus ab omni munere* ad cavendas cavillationes, & detractiones partium, etiã ab iis Judex abstineat.

*Resp.*7. Minùs illicitum est ea acceptare post litem secluso scandalo, & omni etiam virtuali, seu implicita eorum petitione, aut promissione semota.

Ratio: Quia cessat ratio, seu motivum, nimirum periculum perversionis.

Not. Quod si quis a publico justitiæ Ministro petat aliquem laborem extraordinarium pretio æstimabilem, ad quem ex vi officii non tenetur, v.g. majus studium, certum iter, &c. poterit pro eo exigere moderatum pretium, si fiat sine scandalo, & aliorum damno.

XLVI. Quomodo resolvis hos Casus?

1. Minister justitiæ denegat, quç justa sunt nisi fiat offertorium, v.g. recusat apponere sigillum.

2. Sunt plures, qui æquali jure gaudent, ut lites eorum expediantur, ut in Judicis arbitrio sit positum, quem cui præponat; unus autem eorum ei offert munus, licetne Judici ejus causam expedire præ aliis ex pacto oblati muneris?

3. Datur ei munus ad redimendam vexam, ut causam nimiùm protrahat, ne parti adversæ injustè faveat, &c.

Ad.1. Si minister sit publicè stipendiatus, nec jure nec consuetudine talis exactio ei sit concessa, est injusta, & restitutioni obnoxia.

Ad 2. dico, esse scandalosum, & periculosum, qui verò amat periculum, peribit in illo.

Ad 3. sicut in primo Respondeo, quia non datur merè liberaliter, sed ex metu, qui admiscet involuntarium. Si autem interdum præsumi possit, quòd dans restitutionem condonet, saltem recipiens a peccato immunis non manet.

In similibus sæpè surdo canitur fabula.

EXAMEN V.

De injustitia accusatoris, De qua S.Thom. Q.68. per 4.art. Et accusati, seu rei, Q.69. per 4.art.

QUÆRO I. Quid est accusatio, differtne a denuntiatione? & caditne sub obligatione?

XLVII. *Resp.* 1. Accusatio *est delatio Rei de crimine ad vindictam publicam libello facta apud Judicem competentem*.

Dixi, *libello*, id est, scriptis, uti fieri debere docet S.D. a.2. pro majori certitudine, sic ut in eo nominetur accusator, accusatus, Judex, species delicti, complex, locus, tempus, &c. Potest tamen etiam fieri verbaliter, modò Notarius omnia redigat in scriptum.

Dixi, *competentem*, quia non quilibet cuivis Judici subjectus est, sed suo.

*Resp.*2. Accusatio, & denuntiatio Evangelica differunt, ut ait S.Th. ar.1. in c. quòd in denuntiatione attenditur emendatio fratris, in accusatione punitio criminis.

Differunt 2. quòd accusator teneatur crimen probare, & si in probatione deficiat, luat pœnam talionis, quæ tamen non ampliùs videtur esse in usu, sed solet imponi arbitraria, nec etiam potest infligi iis, qui bona fide accusarunt, sed solùm qui mala, id est, cum voluntate nocendi. *Denuntiator* verò non tenetur crimen probare, sed tantùm Judici manifestare indicia, quibus possit moveri ad ultra inquirendum ex officio.

Differunt 3. In denuntiatione defertur crimen ad Superiorem ut Patrem, ut patet ex prima differentia, adeòque eam debet præcedere una, alterave monitio, seu correctio fraterna, ut posteà dicetur. In accusatione, verò crimen defertur ad Superiorem ut ad Judicem, ut per criminum punitionem obtineatur quies Reipublicæ, & exemplum aliorum, aut damni illati reparatio; & illi non est necessariò præmittenda correctio fraterna, nisi fortè ex accusatione sequeretur majus malum Reipublicç, quod per secretam monitionem posset impediri. Si ergo puniatur ante non monitus, ubi monendus non erat, sibi imputet, quia bonum commune prævalet privato.

Resp,3. ex corp. a.1. Si crimen, ut, v.g. est proditio civitatis, machinatæ insidiæ in personam Principis, Hæresis, &c. vergat in detrimentum Reipublicæ, seu ad ejus corruptionem corporalem, vel spiritualem, quilibet homo tenetur ad accusationem dummodò sufficienter possit probare, quod si non possit, non tenetur accusare, bene tamen denuntiare.

Ratio 1. & 3. *p.* est: Quia quilibet tenetur, a corpore, cujus est membrum, avertere

tere malum corporale, vel spirituale, quantum potest. Ergo.

Ratio 2. p. Nullus tenetur ad hoc, quod non potest debito modo perficere, ut ait S. Th. citatus.

XLVIII. *Resp.* 4. Denuntiatio alia est secreta, aut charitativa, quæ etiam dicitur Evangelica, utpote in Evangelio Matth. 18. c. inculcata. Alia publica, seu judicialis. Prima intendit emendam fratris, & crimen fratris denuntiat Superiori, ut privatæ personæ ad paternè corrigendum idoneæ, seu ut Patri, non ut Judici. Altera intendit bonum commune, vel alterius innocentis, & crimen fratris denuntiat Superiori, ut est persona publica, & Judex, ut per publicam vindictam satisfiat Communitati læsæ.

Resp. 5. Denuntians judicialiter, etsi ei non incumbat onus probandi, debet tamen aperire indicia, quibus Judex ex officio moveatur ad ulteriorem inquisitionem, in quo differt ab eo, qui denuntiat charitativè, is enim crimen, quod vidit, Prçlato denuntiare potest, licèt indicia talia aperire non possit, quibus suo modo ostendatur: dummodò putet sibi fore habendam aliquam fidem.

Differt ab eo 2. quod nomen suum inscribere debeat, & vocatus coram judice comparere ad publicam testimonii depositionem.

3. Differt, quòd denũtiatio judicialis habeat locum, licèt crimen sit mere præteritum, secus est de charitativa, nisi timeatur periculũ in malo persistendi, aut crimen iterum patrandi.

Resp. 6. An, & quando denuntiationi sit præmittenda correctio fraterna, colligitur ex doctrina S. Tho. tradita supra Tract. 7. Exam. 6. n. 99. ubi revideantur quæcunque de correctione ibi dicta sunt n. 97. & seqq.

Resp. 7. Si quis aliquem accuset, vel denuntiet, non præmissa correctione fraterna in casu, quo præmittenda est, tenetur ei restituere omnia damna secuta.

Ratio: Quia injustè talis infamatur, & habebet jus ad suam famam, nisi bonum commune criminis publicationem requirat.

Et sic intellige (ait noster de la Cruz) præceptum Visitatorum, sub excommunicatione mãdantium sibi denuntiari delicta. Nam si proximus jam sit emendatus, aut per secretam correctionem probabiliter speretur emenda ejus, non potest accusari, nec denuntiari, nisi adsit periculum boni communis.

Resp. 8. Si sit dubium de emenda Rei, vel Fratris per secretam correctionem, est obligatio accusandi, vel (si testes pro accusatione non adsint) juridicè denuntiandi.

Ratio: In dubio standum est pro bono communi.

Resp. 9. Accusans aliquem de occulto crimine, quod in judicio probare nequit, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem omnium damnorum exinde secutorum.

Ratio patet ex dictis suprà de detractione, & restitutione famæ.

Exceptio est, si ex ignorantia invincibili putaverit se posse probare.

QUÆRO II. Admittiturne quilibet homo ad accusandum, & per quid accusatio redditur injusta?

XLIX. *Resp.* 1. Aliqui prohibentur in pœnam delicti, ut infames, excommunicati, concubinarii, proditores, &c. nisi probaverint se innocentes. Alii ob decentiam, ut subditi prohibentur accusare suos Prælatos, servi dominos, filii parentes, nisi in casu valdè gravi ex affectu boni communis, cui cedit particulare. Aliqui ob reverentiam status, ut Clerici, &c. maximè in causa sanguinis.

Resp. 2. cum Cajetano, omnes, qui jure sunt prohibiti accusare, tenentur denuntiare crimina in manifestum Reipublicæ, suum, vel proximi detrimentum vergentia, sic tamen, ut si denuntians sit Clericus, protestetur se non quçrere, nec petere vindictam sanguinis.

Ratio: Jus humanum (quo præfati prohibentur accusare) non potest, nec debet præjudicare juri naturç de consulendo bono communi.

Resp. 3. Omnis accusatio redditur injusta per calumniam, prævaricationem, & tergiversationem. Ita S. Thom. a. 3.

Explicatur: Calumnia est, quando quis scienter, & ex malitia alteri imponit falsum crimen, vel etiam verum quidem, sed occultum, & non probabile in judicio, vel probatum per falsos testes. Dixi, scienter, si enim quidem ab alio audit, sed rem non diligenter examinavit, non est propriè calumniator, sed temerarius accusator. Uterque tamen pro gravitate materiæ graviter peccat, & ad restitutionem tenetur.

Prævaricatio est, quando accusatione inchoata accusator colludit cum reo, fraudulenter crimen occultando, legitimas probationes non adducendo, falsas exceptiones acceptãdo, quod peccatum etiam cadere potest in Judicem, Testes, & maximè Advocatos. Tergiversatio est, quando cçpta accusatione accusator terga vertit seu præter juris, & rationis ordinem ab ea desistit, cùm tamen prosequi posset. Secus est si non possit, v.g. si meliùs esset informatus de veritate, vel de innocentia rei, vel si deseratur a testibus, aut Advocato, &c.

QUÆRO III. Accusatus teneturne fateri crimen?

I. *Resp.* 1. Probabilius est, quòd reus juridicè a legitimo Judice, etiam sine juramento, interrogatus sub mortali teneatur fateri veritatẽ, licèt sciat se ad mortem, triremes, perpetuum carcerem, bonorum omnium confiscationem, aut aliam gravissimam pçnam esse condemnandum.

Ita

Ita S. D. Oppositum tenent aliqui RR. nimirum licitum esse negare, quamdiu est spes evadendi, & delictum solùm semiplenè est probatum.

Verba S.Thom. art.1. in c.sunt: *Ex debito tenetur accusatus Judici veritatem exponere, quam ab eo secundùm formam juris exigit. Si noluerit, vel eam mendaciter negaverit, mortaliter peccat.*

Et art.2.in corp. *Aliud est veritatem tacere, aliud est falsitatem proponere. Quorum primum in aliquo casu licet; non enim aliquis tenetur omnem veritatem confiteri, sed illam solùm, quàm ab eo potest, & debet requirere Judex secundùm ordinem juris, putà, cùm præcessit infamia super aliquo crimine, vel aliqua expressa indicia apparuerunt: vel etiam cùm præcessit probatio semiplena. Falsitatem tamen proponere in nullo casu licet alicui.* Hæc S.D.Quæ semiplena probatio est testimonium unius testis omni exceptione majoris, qui ultra accusatorem vel id, quod ejus loco est, testetur, non quomodocunque sed directè, de visu commissi criminis ab isto, tali loco, & tempore. Tunc ergo Judex juridicè interrogat, cùm ostensa reo copia semiplenæ probationis criminis, aut talium expressorum indiciorum interrogat, an crimen commiserit. Quo præmisso

Ratio S. D. est: 1. Quicunque facit contra debitum justitiæ, mortaliter peccat: Sed ad debitum justitiæ pertinet, quòd aliquis obediat suo Superiori in his, ad quæ jus Prælationis se extendit, Judex autem est Superior respectu ejus, qui judicatur. Ergo.

Ratio 2. Obligatio ad culpam est de intrinseca ratione justi præcepti, ita ut ejus transgressio sit peccatum inobedientiæ, nec solùm detur ad terrendum, ut malè putant adversarii: Sed præceptum Judicis est justum, & legitimum. Ergo obligat, &c.

Ratio 3. Judex justè potest reum, qui legitimè interrogatus veritatem non fatetur, tradere torturæ: Sed hoc non posset, si reus haberet summum jus tuendæ vitæ; quia ideò solùm traditur torturæ, quia non fatetur veritatem, quam fateri teneretur. Ergo reus non habet illud summum jus, &c.

Confirmatur: Natura non tribuit alicui jus, seu facultatem agendi (etiam vitæ propriæ privatæ tuendæ causa) contra jus Superioris debitè suum officium pro bono communi exequentis. Ergo.

*Resp.*2. Si Judex reum interroget non servato dicto ordine juris, non tenetur ei accusatus respondere, sed potest vel per appellationem, vel aliter licitè subterfugere, mendacium tamen dicere non licet, ait S.D.cit.

Ratio 1.*p.* Quia tunc Judex non agit ut Judex, quia non potest interrogare nisi de crimine publico, & probato saltem semiplenè. Ergo.

Ratio 2. *p.* Quia mendacium est intrinsecè malum, nec in ullo casu est licitum, etiam veniale. Ergo.

Considerentur hìc verba S.Thomæ adducta pro R.1.

Ratio 3. Reus in casu R.2. potest licitè dicere, se non fecisse, vel se non teneri respondere; Et hoc potest sine mendacio.

Ratio: Quia sic loquendo dicit veritatem, & respondet conformiter ad mentem rationabilem (licèt non irrationabilem) interrogantis, qui in judicio tenetur, & potest solùm interrogare de crimine publico. Unde & sensus respondentis est: Non feci crimen publicum, seu de quo me juridicè interrogare possis.

Nec obstat, quòd Judex decipiatur, quia talis deceptio non est activa, seu per se a reo, quia is justè se tuetur, sed solùm passiva, & per accidens, adscribenda culpæ Judicis, non intelligentis (quem tamen scire potest) sensum verborum.

Hujus intelligentia magis patebit infrà, dum agetur de mendacio, ac usu licito, vel illicito restrictionis mentalis, & amphibologiæ. Tract. 10.Exam.4.n.57.& 60.

*Resp.*4. Si sit dubium, an Judex juridicè interroget, & crimen jam sit præteritum, seu commissum, nec vergat in damnum Reipublicæ, vel Tertii, reus non tenetur fateri.

Ratio 1. Quia jura tam naturalia quàm divina, & humana dicunt, in dubiis meliorem esse conditionem possidentis, & favendum esse reo: Sed in eo casu reus est adhuc in possessione honoris, famæ, & vitæ. Ergo.

Ratio 2. Licèt in dubio plerumque pro Superiore præsumi debeat, non tamen in hoc speciali casu, dum præceptum gravissimum est, quod proinde, in dubio an justum sit, subditus suscipere non tenetur, sed se fundare potest in possessione.

*Resp.*5. Si crimen in casu illo dubii sit in damnum publicum, vel privatum adhuc imminens Judex tenetur dubium deponere, & inclinare in favorem Reipublicæ, teneturque reus, vel respondere, vel ab inferendo malo desistere.

Ratio 1. *p.* Judex ex vi officii tenetur impedire malum Reipublicæ, vel innocentis, quantùm potest, & pro ejus favore habet jus examinandi reum.

Ratio 2.*p.* Quia cessante periculo, cessat jus interrogandi.

LI. *Oppono* 1. contra 1. Responsionem: Nullus reus tenetur seipsum prodere. Ergo.

2. Consanguineus non potest cogi, ut agat testem

testem contra consanguineum: Sed nemo magis quàm ipse sibi consanguineus est. Ergo.

3. Reus habet summum jus tuendi vitam, & ex hoc capite potest invasorem occidere, & reus in periculo vitæ existens potest ex carcere fugere, uti & potest fugere servus in bello captus; Item citatus potest non comparere, &c. Ergo similiter.

Ad 1. ait S. D. art. 1. ad 1. *Quando aliquis secundùm ordinem juris interrogatur, non ipse se prodit, sed ab alto proditur, dum ei necessitas respondendi imponitur per eum, cui obedire tenetur.*

Ad 2. est disparitas, quia primum leges vetant, non secundum. Adde, quòd in gravibus criminibus, ut hæresis, læsæ Majestatis, falsificationis monetæ, proditionis patriæ, Maj. non est vera.

Ad 3. Antecedens solùm est verum salva justitia, seu ordine juris. Exempla allata non sunt ad rem. Quia nec Leges, nec Judices præcipiunt reis ne fugiant, sed ministris justitiæ ut eos custodiant, Judex autem habet obligationem juridicè examinandi reum, & reus fatendi veritatem. Item citato non præcipitur absolutè, ut compareat, sed si habeat, quo se defendat, ne posteà alleget, se non auditum esse condemnatum. Idem est de servo.

LII. *Dic mihi*, quid in eo casu faciet Confessarius cum reo, qui juridicè interrogatus negat veritatem?

Dico; Tutius est, & probabilius, quòd non possit eum absolvere durante processu (ut docet de la Cruz, & alii) nisi sincerè promittat, se velle fateri, quamprimùm denuò juridicè fuerit interrogatus.

Ratio: Quia manet in affectu peccati mortalis.

Quid si reus sive per fugam, sive per tormenta superando, se salvaverit, poteritne tunc Confessarius eum absolvere, eum non obligando, ut se prodat?

Affirmo. Tunc enim suæ libertati jam est restitutus. Verum tamen est, si aliis per hoc damnum intulerit, quod teneatur compensare.

QUÆRO IV. Licetne reo se defendere calumniosè, id est, fraude, vel dolo interrogationem eludendo, accusatori, vel Judici falsum crimen imponendo? Vel potestne saltem Judici, & ministris justitiæ resistere, si sit innocens, attamen per allegata, & probata morti adjudicatus?

LIII. *Resp.* 1. ad 1. partem quæsiti negativè.

Ratio: Quia fraus, & dolus (idem est de calumnia) habent vim mendacii, ait S. D. quod nunquam licitum est.

Resp. 2. justè condemnatus ministris justitiæ resistere non potest, bene tamen condemnatus injustè. Ita S. D. art 4. in c.

Declarat hoc, & probat, dicens: Aliquis damnatur ad mortem dupliciter; *Uno modo justè*, & sic non licet condemnato se defendere. Licitum enim est Judici eum resistentem impugnare. Unde relinquitur, quòd ex parte ejus sit bellum injustum. Unde indubitanter peccat. *Alio modo* condemnatur aliquis injustè, & tale judicium simile est violentiæ latronum, secundùm illud Ezech. 22. Principes ejus in medio illius, quasi lupi rapientes prædam, ad effundendum sanguinem. Et ideò, sicut licet resistere latronibus, ita licet resistere in casu malis principibus, nisi fortè propter scandalum vitandum, cùm ex hoc aliqua gravis turbatio timeretur.

Ex quo sequitur, quòd innocens per allegata, & probata ad mortem damnatus, possit secluso scandalo, & damno communi se defendere, etiam occidendo Judicem, & ministros justitiæ, si aliter se salvare non possit, sicut non peccat innocens invasus occidendo cum moderamine invasorem etiam innocentem, v. g. amentem.

QUÆRO V. Licetne reo fugere, carceres rumpere, vel, si non fugiat, potionem mortiferam sumere, vel panem oblatum recusare, si ad mortem veneni, vel famis sit condemnatus?

LIV. *Resp.* 1. Reus ad mortem justè condemnatus, non tenetur fugere è carcere, etiam data occasione; quod etiam verum est, licèt injustè sit condemnatus, v. gr. in odium fidei, vel ob similem causam.

Ratio 1. *p.* Quilibet licitè subit pœnam, quam meruit.

Ratio 2 *p.* patet in multis SS. Martyribus.

Resp. 2. Licitum est reo etiam justè ad mortem condemnato è carcere fugere rumpendo vincula, & parietes; nec tenetur resarcire damna custodibus inde illata.

Ratio: Quia, licèt teneatur publicè pœnam, dum ipsa infligitur, subire, non tamen tenetur expectare, ut infligatur, sed potest uti jure suo ad tuendam vitam, nec id ullo jure vetatur, ut ante dictum ad 3. Oppos. num. 51. & damna non sequuntur per se, seu ex intentione Rei, sed adscribenda sunt negligentiæ Custodum. Sicut & fuga aliorum, si qui comitentur præter ejus intentionem.

Resp. 3. Non peccat persona privata reo ad mortem damnato consulens fugam, vel dans instrumenta, quibus carcerem rumpat, peccat tamen minister justitiæ id faciens. Idem est si sit damnatus ad triremes, carcerem perpetuum, secus si ad temporalem.

Ratio 1. *p.* Licet consulere alteri, quod is licitè potest facere.

Ratio 2. *p.* Dans illa instrumenta cooperatur rei licitæ.

Ratio 3 *p.* Ministris justitiæ incumbit ex officio tueri publicam potestatem.

Ratio 4. *p.* Triremes, & carcer perpetuus (secus

(secus temporalis) æquiparantur morti. Ergo.

*Resp.*4. Reum juvare physicè, ut vincula, vel carcerem frangat, non est licitum.

Ratio: Quia illa ruptio a juvantibus intenderetur per se, adeòque illicitè, sed a reo solùm per accidens sequitur ad actionem, ad quam habet jus. Sicut cuivis licet occidere cum moderamine suum injustum invasorem etiam innocentem, v.g. amentem, ut ante dictum, ad quod etiam alius licitè ei dat consilium, & arma; attamen non licet eum in hoc juvare.

Resp. 5. Reo justè ad mortem damnato non licet impugnare, vel corrumpere, donis decipere, aut inducere Custodes, ut ex conniventia sinant eum fugere. Non tamen peccat eis offerendo pecunias, aut dona, ut per ea sibi conciliet eorum benevolentiam, qua reus deinde utitur ad fugam.

Ratio 1. *p.* Quia reus cooperaretur peccato Custodum.

Ratio 2. *p.* Quia tunc reus nihil mali petit, sed utitur jure suo; Custodum verò est, invigilare, ne a reo decipiantur.

An, & quomodo reus possit apud Custodes uti signis, vel verbis æquivocis, quibus ipsi decipiuntur, patebit infrà de mendacio, & restrictionibus mentalibus.

*Resp.*6. Nec Judex licitè potest præcipere, ut reus morti adjudicatus potionem mortiferam sumat, nec reus potest scienter eam sumere, nisi cogatur, vel per violentiam physicam, ut si violenter ei os aperiatur; vel per moralem, ut si stricto gladio, aut gravissimi tormenti comminatione ei mandetur.

Ratio: Quia nullus homo potest præcipere alteri, ut directè se occidat; bene tamen indirectè, aut per accidens.

*Resp.*7. Justè ad mortem famis damnatus potest licitè cibos oblatos sumere, utrùm autem possit oblatos respuere, & fame perire, videtur etiam hoc licitè posse.

Ratio 1 *p.* Sumere potest, quia sumendo utitur jure suo, sicut fugiens; Recusare potest, quia vitam positivè conservare non tenetur, & potest eam non conservare pro Zelo justitiæ, quod non est se occidere directè.

Ex quo intelligitur mens S Thomæ hìc ar.4. ad 2. docentis, quòd in eo casu non sumere panem est occidere se. Loquitur enim de occisione sui indirecta, quæ non semper est prohibita, nec etiam in eo casu præcepta.

Vide supra Tract.6. Exam 5 n.66. quas actiones reus possit, vel non possit in seipsum exercere ad mortem subeundam.

EXAMEN VI.

De injustitia Testis. S. Thom. Q. 70. per 4. art. & de injustitia Advocati Q.70. per 4. art.

QUÆRO I. Quid sentis de Teste?

LV. *Resp.*1. ex art.1. Si requiratur testimonium alicuius subditi auctoritate Superioris secundùm ordinem juris, putà, in manifestis, & in his, de quibus infamia præcessit, tenetur obedire; secus non.

Ratio est eadem, quæ in examine præcedenti n.50. data est pro R.1. ad Q 3.

*Resp.*2. Excipiuntur aliqui casus, in quibus etiam juridicè interrogatus testari non potest.

1. Si sciat ex Confessione, quia tunc non scit ut homo, sed tanquam Dei Minister, & majus est vinculum Sacramenti quolibet hominis præcepto, ait S.D. ad 2.

2. Si homo acceperit sub fide secreti naturalis, nisi sint talia, quæ pertinent ad corruptionem multitudinis spiritualem, vel corporalem, vel grave damnum alicujus personæ, tunc enim propalare tenetur vel testificando, vel denuntiando, ait S.D. ibid. Quia nullum secretum obligat contra bonos mores, aut contra bonum commune.

3. Si quis crimen intellexit per injuriam, v. gr. aperiendo litteras, alium ad revelationem cogendo.

4. Si testificatio tua tibi, aut tuis graviter sit damnosa, nisi crimen sit perniciosum Reipublicæ, & non possit aliter impediri.

5. Si alter probabiliter non peccavit ob ignorantiam, aliamve causam, ut si reus pro fera occidit hominem.

*Resp.*3. In rebus gravioribus requiritur, & regulariter sufficit duorum, vel trium testimonium: S.D. ar.2. ubi id probat ex Deut. 17. *In ore duorum, vel trium testium peribit, qui interficietur*, Vel, ut infrà, *stabit omne verbum*.

Ratio: Quia ex illis cum accusatore habetur sufficiens moralis certitudo.

Dixi, *regulariter*, quia de testamentis aliter statutum est in jure. Sicut etiam ad condemnationem Cardinalis Episcopi requiruntur 72. testes. Cardinalis Presbyteri 62. Cardinalis Diaconi 27. Ad condemnationem aliorum, ut Subdiaconorum, & inferiorum, septem.

Item in levioribus sufficit quandoque unus testis, sicut surripientes ex hortis fructus, & cædentes ligna in sylvis vetitis puniuntur ex testimonio custodis.

*Resp.*4. Ut duo testes faciant plenam probationem, requiritur ut sint omni exceptione majores, seu ut propter defectum aliquem non possint excludi, seu non possit contra eos

excipi. De hoc S.Tho. hic a.3. in c. sic ait: Testimonium alicujus repellitur quandoque propter culpam, sicut infideles, & infames, item illi, qui publico crimine rei sunt, qui nec accusare possunt. Quandoque autem absque culpa; & hoc est vel ex defectu rationis, sicut patet in pueris, amentibus, & mulieribus: Vel ex affectu, sicut patet de inimicis, & personis conjunctis, & domesticis: Vel etiam ex exteriori conditione, sicut sunt pauperes, servi, de quibus probabile est, quòd de facili possunt induci ad testimonium ferendum contra veritatem. Hæc ibi.

Item debent esse contestes, id est, testari de eodem facto; & jurati; & quidem de visu, v.g. si sit de homicidio: Vel de auditu, si v.g. sit de blasphemia, de quibus plura vide in auctoribus.

Resp. 5. Falsum testimonium formale, seu intentione datum, est peccatum mortale.

Ratio: Quia est grande mendacium. Idem patet ex præcepto Decalogi. Et si juramento firmetur, est simul injurium.

Nota ex S.Th. a 4. ad 1. dicente: In testimonio ferendo non debet homo pro certo asserere, quasi sciens id, de quo certus non est, sed dubium debet sub dubio proferre, & id, de quo certus est, pro certo asserere. Sic cum debita sollicitudine recogitans, æstimet se certum esse de eo, quod falsum est, non peccat mortaliter hoc asserens, quia non dicit falsum testimonium per se, & ex intentione, sed per accidens contra id, quod intendit. Hæc ibi.

Si tamen sit causa alicujus damni, pro possibili illud reparare tenetur.

Quæri etiam hic potest, an reus ad infirmandum testimonium falsi testis possit ejus occultum crimen prodere. Sed de hoc vide suprà Tract.8 Exam.3.n.107.

QUÆRO II. Innocens morti adjudicatus, si testem, Judicem, vel accusatorem vocet ad tribunal Dei, peccatne?

LVI. *Resp.* Si res secundùm se spectetur, non peccat, si præcisè faciat ideò, ut sua innocentia pateſiat, aut familia sit immunis ab infamia.

Est tamen hoc genus defensionis periculosum, nec unquam ferè practicandum.

Ratio 1. p. Reus valdè gravatus licitè appellat ad superiorem Judicem: Sed talis respectu omnium est Deus. Ergo. Idem patet exemplo diversorum Sanctorum.

Ratio 2. p. Tali fervori facile se admiscet aliqua vanæ gloriæ, vindictæ, aut perturbati animi nebula, impediens veritatis, aut justitiæ irradiationem. Ergo.

Quid si quis injustè scienter aliquem ita citet? *Dico:* Peccat mortaliter. *Ratio:* Quia alterius famæ nocet.

QUÆRO III. De Advocato quid resolvis?

LVII. *Resp.* 1. Advocatus sub peccato mortali tenetur esse præditus sufficiente scientia. Qua etiam habita si ex ejus negligentia cliens succumbat, vel vincat quidem, sed ob superfluas ab eo causatas dilationes patiatur aliquam jacturam, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem.

1. *Pars* patet ex dictis suprà Tract.1.n.12.

Ratio 2. p. est, quia verè est causa damni.

Resp. 2. Si sit advocatus ex officio, absq; mercede, tenetur ob negligentiam ex culpa lata nō ex levi (de qua suprà Tr.8.Exa.6.n.124.& seqq.) nisi officium illud quæsiverit, cùm alius diligentior fuisset adhibendus. Si verò sit mercede conductus, tenetur etiam ex culpa levi.

Ratio patet loco citato, maximè pro primo casu. In 2. autem Advocatia non solùm cedit in utilitatem litigantis, sed & Advocati.

Resp. 3. Advocatus (idem est de aliis justitiæ ministris, Procuratore, Solicitatore, Referendario, &c.) in causis miserabilium personarum, pauperum, viduarum, pupillorum, necessitate pressorum, &c. tenetur gratis præstare patrocinium, non quidem semper, sed quando in promptu non est modus eis aliter subveniendi.

Declarat hoc S.D. hic ar.1. in c. dicens: Cùm præstare patrocinium causæ pauperum ad opus misericordiæ pertineat, idem est hic dicēdum, quod suprà de operibus misericordiæ dictum est. Nullus autem sufficit, omnibus indigentibus misericordiæ opus impendere. Et ideò, sicut Augustinus dicit, cùm omnibus prodesse non possit, his potissimùm consulendum est, qui pro locorum, & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictiùs tibi quasi quadam sorte junguntur. Dicit: Pro locorum opportunitatibus; quia non tenetur homo per mundum quærere indigentes, quibus subveniat, sed sufficit, si eis, qui sibi occurrunt, misericordiæ opus impendat. Addit: Et temporum; quia non tenetur homo futuræ necessitati alterius providere, sed sufficit, si præsenti necessitati succurrat. Subdit: Vel quarumlibet rerum. Quia homo sibi conjunctis quacunque necessitudine maximè debet curam impendere. Hæc S.D. subdens, quòd his conditionibus concurrentibus teneatur Advocatus causæ pauperum patrocinium præstare. *Et idem*, ait, *dicendum est de Medico quantùm ad curationem pauperum.*

Resp. 4. Convenienter certæ personæ secundùm jura arcentur ab officio advocandi.

Declarat hoc S. D. art.2. in c. dicens. Ab officio advocandi quosdam prohiberi propter impotentiam, eò quòd deficiunt sensu, vel interiori, sicut furiosi & impuberes, vel exteriori sicut surdi, & muti: Alios propter indecentiam, & tales dicit esse Monachos, & Clericos respectu judicii sæcularis; *alios* propter defectum personæ, vel corporalem, ut patet de cæcis,

Digitized by Google

cis, vel spiritualem, ut infideles, & damnati de gravibus criminibus, nec pro se, nec pro sibi conjunctis possunt uti officio advocati, necessitas tamen præfertur hujusmodi indecentiæ.

QUÆRO IV. Quam causam Advocatus potest tueri?

LVIII. Ante Responsionem vide dicta suprà Tract.2.Exam.3. Q.13. quam sententiam advocatus salva conscientia possit tueri.

*Resp.*1. cum S.Tho.a.3.in c.Advocatus scienter causam injustam defendens graviter peccat, & tenetur ad restitutionem damni, quod altera pars incurrit, a fortiori hoc verum est si serviat utrique parti, uni vicissim contra alteram, quæ est iniquitas maxima.

Ratio S.Thomæ est: Illicitum est cooperari ad malum sive consulendo, sive adjuvando, sive qualitercunque consentiendo.

*Resp.*2. Si ignoranter injustam causam defendit, putans esse justam, excusatur secundùm modum quo ignorantia excusari potest, ait S. D.ibidem.

Ratio: Quia ignorantia excusat, nam ignoti nulla cupido. Sed de hoc vide suprà Tract.3. Exam.1.n 23.& 24. quæ ignorantia, & quando excuset. Item suprà de culpa Tract.8. Exam.6. num.124.

Oppono contra 1.R. Medicus non peccat curãdo infirmitatem desperatam, immò potiùs laudatur ejus peritia: Ergo idem est de Advocato.

Sed N.conseq. Quia, ut ait S.D.ad 1.medicus suscipiens in cura infirmitatem desperatam, nulli facit injuriam, Advocatus autem suscipiens causam injustam, injustè lædit eum, contra quem patrocinium præstat.

Quamvis enim laudabilis videatur quantum ad peritiam artis, tamen peccat quantùm ad injustitiam voluntatis, qua abutitur arte ad malum.

*Resp.*3. Advocatus si in principio credidit causam justam esse, & posteà in processu appareat, eam esse injustam, non debet eam prodere, ut scilicet aliam partem juvet, vel secreta suæ causæ alteri parti revelet; Potest tamen, & debet causam deserere, vel eum, cujus causam agit, ad cedendum inducere, sive ad componendum sine adversarii damno.

Hæc S.Thom.a.3.ad 2.id est, sine præjudicio partis justè litigantis. Patet per se.

*Resp.*4. Advocato defendenti causam justam licet prudenter occultare ea, quibus processus ejus posset impediri, non autem licet ei aliqua falsitate uti, ait S Thom.ad 3.exemplificans hoc in milite, vel duce exercitus, cui in bello justo licet ex insidiis agere ea, quæ facere debet, prudenter occultando, non autem falsitatem fraudulenter faciendo: quia etiam hosti fidem servare oportet.

Sed quid si Advocatus pro innocente scienter alleget falsas leges?

Dico: peccare eum solùm venialiter: id est reo, & teste.

Ratio, quia nulli facit injuriam.

*Resp.*5. Si utraque pars sit æquè dubia, potest advocatus pro libitu tueri, quam voluerit; uti & probabilem, si altera sit probabilior; monito tamen priùs cliente de dubietate, vel minori probabilitate suæ causæ.

Ratio hujus patet suprà loco citato, ubi plura dicta sunt, nimirum in sententia Advocati: quæ hìc serviunt.

Peccatne graviter Advocatus paciscendo de aliquota parte causæ, si obtinuerit victoriam?

Affirmo. Hoc enim graviter cavetur. L. Si qui Cod.de postulatione.

Quodnam est justum pretium, seu stipendium Advocati?

Dico: Est illud, quod fert laudabilis, & tolerata locorum consuetudo.

Quæri hìc potest, an liceat Advocato accipere munera? dico *munera*; de stipendio enim justo laboris sui non est difficultas. Sed proportionabiliter ad hoc respondetur ex dictis de Judice in hoc Tract.Exam.4.num.45. & 46.

Juxta ordinem Quæstionum S.Th. posset hìc agi de injuriis verborum, quæ fiunt per contumeliam, detractionem, susurrationem, derisionem, &c. sed de his sufficienter actum est suprà Tract.8.Exam.5.n.99.& seqq.

EXAMEN VII.

De fraude, quæ fit in Contractu Emptionis, & venditionis, de qua S.D. hìc Q.77. per 4. articulos.

QUÆRO I. Quid, & quotuplex est Contractus? quid emptio, quodnam justum in ea pretium?

Resp. 1 Contractus strictè sumptus essentialiter definitur, quòd sit *actio quarundam personarum inter se utrinque obligationem pariens*.

Ulpianus ab effectu eum definit dicens: *Contractus est ultro, citròque obligatio*, causat enim illam. Ex quo patet, quòd simplex promissio, & donatio strictè non sint contractus, sed solùm latè, inquantum contractus sumitur pro conventione personarum obligationem pariente, saltem in una parte.

*Resp.*2. Contractus variè dividitur.

1. In Nominatum, & Innominatum. *Nominatus* est, qui in jure speciali nomine gaudet, ut emptio, venditio, locatio, depositum, cambium, commodatum, &c. Et hic vel est circa personas, ut fit in Matrimonio, & sic de eo hìc non agimus;

mus; Vel circa res, ut sunt mox nominati. *Innominatus* est, qui solùm habet generale nomen conventionis, vel pacti, & est quadruplex, nimirum: *Do, ut des; Facio, ut facias; Do, ut facias; & facio, ut des.*

2. Dividitur contractus in gratuitum, & onerosum. *Primus est*, qui obligationem parit solùm in uno paciscente, ut promissio etiam stipulata, vel nudè acceptata, dandi, vel faciendi aliquid in alterius gratiam sine reciproca obligatione. *Onerosus* est, qui parit obligationem in utroque paciscente. Et hic est contractus strictè, ut antedictum est.

Plures sunt divisiones contractus, quæ videantur in Auctoribus. Vide etiam suprà Tr. 2. Exam. 1. nu 16. & 18 an, & qui contractus sint invalidi ratione metus. Quod autem concernit errorem, qui in contractu potest committi, ut explicetur

Resp. 3. Error circa substantiam rei ab altero commissus, v.gr. vitrum emendo pro gemma, reddit contractum jure naturæ irritum. Secùs, si solùm sit circa qualitatem, ut si emere volens equum Neapolitanum, emat Ungaricum pro suo usu æquè bonum, quem non emisset, si scivisset.

Ratio 1. *p.* Contractus non subsistit sine consensu: Sed errantis non est consensus, cùm non consentiat in hanc rem, sed in aliam. Ergo.

Ratio 2. *p.* Error circa qualitatem non aufert consensum substantialem.

Non tamen, quòd in hoc secundo casu decepto competat actio, ut reducatur contractus ad æqualitatem justi pretji.

Exceptio etiam est, si qualitas, circa quam error versatur, sit principale motivum contrahendi, ut si dones alicui equum, quia omninò putas esse tuum fratrem, qui si non sit, donatio est nulla.

Si verò des alicui eleemosynam, quia tuo judicio est pius, & sanctus, si dein cognoscas, non esse talem, subsistit donatio, quia sanctitas est solùm finis secundarius donantis.

Resp. 4. Emptio est contractus, quo paciscor dare pretium, nimirum pecuniam pro re.

Venditio est contractus, quo paciscor dare rem pro pretio. Justitia hujus contractus consistit in hoc, ut sit æqualitas pretii ad rem. Pro quo

Nota ex S.Tho. hìc a. 2. ad 3. Valorem rei esse duplicem; unum naturalem, alterum usualem, seu forensem. *Primus* consistit in natura, seu essentiali gradu rei, sicut res animata est pretiosior inanimata, homo bruto, &c. de hoc valore hìc non est sermo. *Aliter* mensuratur ex utilitate, & usu hominum, quorum necessitati, quò utilior est res, eò est pretiosior. Hinc pretium rei nihil est aliud, quàm valor, vel potiùs mensura valoris rei. Et pretium justum dicitur, quod commensuratur.

Resp. 5. Pretium usuale rei dividi potest in legitimum, & in vulgare. *Primum est lege* vel publica auctoritate taxatum, & hoc consistit in indivisibili, nec licet transgredi, v.gr. si pro modio tritici sit taxatus imperialis, vel aureus. *Vulgare* est, quod communi hominum æstimatione introducitur; & hoc habet suam latitudinem. Unde

Resp. 6. Pretium vulgare aliud est infimum, seu pium, v.gr. novemdecim floreni; Aliud medium, seu moderatum, v.g. viginti; Aliud summum, seu rigorosum, v.g. viginti, & unus. Et hæc omnia sunt justa pretia, & intra eorum latitudinem licet emere, vel vendere, sive infimo, sive medio, sive summo, ultra summum autem non licet quid accipere.

Sit aliud exemplum: Justum modii tritici pretium sit aureus, plus vel minùs quadrante, tunc pretium pium est aureus dimidius, & quadrans; moderatum aureus; rigidum aureus, & quadrans.

Resp. 7. Potest etiam admitti pretium arbitrarium, & hoc, vel arbitrio eorum, qui rerum venalium peritiam habent, ut si sint res pretio per legem, & communem hominum æstimationem posito carentes, v.gr. raræ gemmæ, antiquæ picturæ, præclari canes, &c. Vel arbitrio prudenti ipsorum vendentium, & ementium, si sint viri timorati, intelligentes, dolo carentes; & vel aliorum æstimatio non facilè possit haberi, vel certis de causis consultiùs judicetur non adhibenda.

Resp. 8. Ex variis causis crescunt, & decrescunt pretia rerum.

Explico 1. Ex mercium raritate, vel emptorũ copia, seu mercium abundantia, vel inopia.

2. Ex laboribus, & expensis factis in comparatione rei.

3. Ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, & periculi sortis, prout etiam fieri potest in dilatione solutionis, de quo posteà.

4. Si merces sint subhastatæ, vel vendantur sub hasta plus offerenti.

Faciunt huc verba S.Th. hìc a. 1. in c. dicentis: *Cariùs vendere, vel viliùs emere rem quàm valeat, est secundùm se injustum, & illicitum.*

Alio modo possumus loqui de emptione, & venditione, secundùm quod per accidens cedit in utilitatem unius, & detrimentum alterius, putà cùm aliquis multùm indiget habere rem aliquam, & alius læditur, si ea careat. Et in tali casu justum pretiũ erit, ut non solùm respiciatur ad rem, quæ venditur, sed ad damnum, quod venditor ex venditione incurrit. Et sic licitè poterit aliquid vendi plùs, quàm valeat secundùm se, quamvis non vendatur plùs, quàm valeat habenti. Si verò aliquis multùm juvetur ex re alterius, quam accepit, ille verò, qui vendit, non damnificatur carendo re illa, non debet eam supervendere; Quia utilitas, quæ alteri accres-

accrescit, non est ex venditione, sed ex conditione ementis. Nullus autem debet vendere alteri, quod non est suum, licèt ei possit vendere damnum, quod patitur: ille tamen, qui ex re alterius accepta multùm juvatur, potest propria sponte aliquid vendenti supererogare, quod pertinet ad ejus honestatem.

Ex dictis colligi potest, quomodo excusentur, vel non excusentur pistores, dum vel faciunt panes taxa minores, vel eos vendunt supra taxam. Ubi tamen

Nota, quòd non sufficiat, ut casus tangat unum pistorem in particulari, sed ut communiter omnes.

QUÆRO II. Quid sentis de casu, in quo quis lædit, vel læditur ultra dimidium? nihil enim communis, quàm quod ementes, & vendentes se invicem decipiant.

LX. *Resp.* Verbis Angelici Doctoris hìc art. 1. ad 1. dicentis: Lex humana populo datur, in quo sunt multi a virtute deficientes, non autem datur solùm virtuosis. Et ideò lex humana non potuit prohibere quidquid est cõtra virtutem, sed ei sufficit, ut prohibeat ea, quæ destruunt hominum convictum, alia verò habeat quasi licita, non quia ea approbet, sed quia ea non punit. Sic ergo habet quasi licitum, pœnam non inducens, si absque fraude venditor rem suam supervendat, aut emptor viliùs emat, nisi sit nimius excessus, quia tunc etiam lex humana cogit ad restituendum: putà si aliquis sit deceptus ultra dimidiam justi pretii quantitatem. Sed lex divina nihil impunitum relinquit, quod sit virtuti contrarium: unde secundùm divinam legem illicitum reputatur, si in emptione, & venditione non sit æqualitas justitiæ observata. Et tenetur ille, qui plus habet, recompensare ei, qui damnificatus est, si sit notabile damnum. Quod ideò dico, quia justum pretium rerum non est punctualiter determinatum, sed magis in quadam æstimatione consistit; ita quòd modica additio, vel minutio non videtur tollere æqualitatem justitiæ.

Oppono contra hactenus dicta: Quod est omnibus commune, videtur esse naturale, adeòque nec esse peccatum: Sed, sicut S. Augustinus refert lib. 13. de Trin. c. 3. dictum cujusdam Mimi fuit ab omnibus acceptum: *Vili vultis emere, & carè vendere.* Cui consonat, quod dicitur Prov. 20. *Malum est, malum est, dicit omnis emptor, &, cùm recesserit, gloriatur.* Ergo non est peccatum cariùs vendere.

Hoc solvit S.D. hìc art. 1. ad 2. dicens, quòd, sicut S. Augustinus ibidem dicit, Mimus ille vel seipsum intuendo, vel alios experiendo, vili velle emere, & carè vendere, omnibus id credidit esse commune. Sed quoniam reverà vitium est, potest quisque adipisci hujusmodi justitiam, qua huic resistat, & vincat. Et ponit exemplum de quodam, qui modicum pretium de quodam libro propter ignorantiam postulanti justum pretium dedit. Unde patet, quòd illud commune desiderium non est naturæ, sed vitii. Et ideò commune est multis, qui per latam viam vitiorum incedunt.

QUÆRO III. Quomodo resolvis hos casus?

LXI. 1. An liceat vendere cariùs ob dilatam solutionem, & emere viliùs ob solutionem anticipatam?

2. An, qui scit pretium mercium mox esse minuendum, possit eas vendere statim pretio currente?

3. Quid in secundo casu sentiendum de Consiliariis Principis, quorum consilio Princeps editurus est decretum de minuendo pretio, v. gr. tritici, vel vini, an ipsi ante publicationem decreti possint suum triticum vendere pretio currente; Vel amicis promulgationem revelare, ut sibi provideant?

Ad 1. R. probabilius esse, quòd liceat intra limites justi Pretii, sed non extra.

Ratio 1. p. Quia solvitur justo pretio; v. gr. præsenti pecunia res venditur pretio infimo, vel mediocri, si credito ob solutionem dilatam vendam pretio summo, est justum pretium. Vel si solutione non anticipata res emitur pretio summo, vel mediocri, potest ob solutionem anticipatam solvi pretio infimo.

Ratio 2. p. Tum quia expectatio, & anticipatio habent rationem mutui: Ergo pro expectatione solutionis non licet accipere plus pecuniæ, nec pro ejus anticipatione plus mercis. Consequentia patet: quia aliàs erit usura palliata emptione, & venditione: Tum etiam, quia res præsens, & futura solùm differunt tempore, si nihil mutetur in substantia, tempus autem non est vendibile.

Exceptio est, nisi interveniat damnum emergens, lucrum cessans, periculum amittendæ pecuniæ, expensæ, molestiæ, &c.

Ex dictis resolvuntur hi casus: 1. Pecunia ad tempus credita licitè posse aliquem vendere merces pretio summo (cùm hoc sit justum) quas statim vendidisset pretio mediocri, vel pio.

2. Concurrentibus (& non aliter) his duabus conditionibus. 1. Si sit dubium, an res tempore solutionis sit plus, vel minùs valitura. 2. Si venditor ante tempus solutionis non erat rem venditurus, sed servaturus, posse eam ob solutionis dilationem vendi cariùs justo pretio, quod currit tempore contractus.

Quæ conditiones si desint, est usura.

Ratio 1. p. Quia propter dubium eventum inter emptorem, & venditorem est æqualitas, cùm uterque commodum, & commodum possit expectare, eò quòd decursus temporis soleat augere, vel minuere rerum pretia.

2. *Pars* patet ex ante dictis.

3. Qui merces, v.g. vinum, vel frumentum, creditò vendit pretio indeterminato, & ob dilatam solutionem vendit pretio summo, quo valebit toto tempore usque ad terminum solutionis, vel pretio nunc indeterminato, & tempore solutionis intolerabile determinat, & extorquet, committit usuram, & restituere tenetur excessum.

Ratio: Quia proximo infert damnum contra justitiam.

4. Si quis moraliter certò præsumat, tempore solutionis pretium mercium fore majus, quàm sit tempore contractus, & merces suas, quas servaturus non erat ad tempus solutionis, vendit pecunia credita, & quidem nunc pretio indeterminato, currente tamē tempore solutionis, injustitiam cōmittit, & restituere tenetur.

Ratio: Quia vendens constituit se in tuto cum damno alterius.

Dixi, *si certò præsumat*. Si enim sit dubium, patet ex ratione ad Casum 2. data, quid sentiendum.

5. Mortaliter peccare, & ad restitutionem teneri eum, qui vinum, frumentum, & similia tempore messis sibi danda nunc ob anticipatam solutionem emit pretio, quod sit minus infimo justo, quàm valebant collecta, nisi excusetur ratione periculi, cui fortè merces subsunt.

Ratio: Quia in similibus mutuum tegitur pallio venditionis, seu committitur usura palliata.

6. Æternæ damnationis periculo obnoxios esse, & propriè pauperum sanguisugas vocari eos, qui præcisè ob dilatam solutionem cariùs justo pretio currente pauperibus vendunt frumenta tempore, quo est defectus, v.gr. Paschæ, vel Pentecostes, quo Maldrum constat v.gr. 10. Imperialibus, ut circa festum S. Martini solvant 12. vel 14. Imperialibus.

Ratio: Quia est usura.

Ad 2. Casum in Quæst. 3. propositum. *Resp.* Probabilius est, quòd venditor sciens futuram esse magnam mercium copiam, & exinde pretium mercium, quas habet, minuendum; eas tamen pretio currente vendens non peccet contra justitiam, nec teneatur ad restitutionem. Ita S. D. hic a. 3. ad 5. dicens: *Qui vendit rem secundùm pretium, quod invenit, non videtur contra justitiam facere, si, quod futurum est, non exponat; Si tamen exponeret, vel de pretio subtraheret, abundantioris esset virtutis, quamvis ad hoc non videatur teneri ex justitiæ debito.*

Ratio: Quia vendit justo pretio, a Principe, vel communi hominum æstimatione taxato.

Dixi, *quòd non peccet contra justitiam*, potest enim esse casus, quo peccet contra charitatem, v.g. si venditor tempore deficientiæ tritici sciret mox adventuram ingentem ejus copiam, & unus emptor (quem de hoc non monet) magnam tritici quantitatem ab eo emeret, ob quod is in paupertatem incideret, peccaret contra charitatem, præsertim si triticum posset vendere pluribus.

Exceptio est, nisi venditor ipse triticum non vendendo in similem paupertatem incideret; Charitas enim bene ordinata incipit a seipsa, nec tenetur quis cum tanto suo damno consulere bono alterius.

Ad 3. Casum R. Probabiliùs non posse, eos ex hac scientia plus tritici vendere, quàm aliàs erant vendituri, multò minùs possunt amicis revelare.

Ratio 1. p. Consiliarii Principis ex vi officii, & ex justitia tenentur aliorum utilitati cōsulere, nec possunt officio suo uti in damnū cæterorū.

Ratio 2. p. Consiliarii non possunt prospicere utilitati amicorum, revelando eis id, quod ex officio tenentur tacere; præsertim si alii inde damnificentur.

Nota, hoc ipsum esse dicendum de permutatione pecuniæ, in casu, quo Princeps in consilio decrevit edere decretum de minuendo valore monetæ.

QUÆRO IV. Venditio redditurne illicita ob vitium rei venditæ, & in specie licetne in contractu uti auro Alchymico? Item vitium rei estne manifestandum emptori?

LXII. *Resp. 1.* Ex S. Th. a. 2. in c. dicente: *Circa rem, quæ venditur, triplex defectus considerari potest: Unus quidem* secundùm speciem rei. Et hunc quidem defectum si venditor cognoscat in re, quam vendit, fraudem committit in venditione, unde venditio illicita redditur. Et hoc est, quod dicitur contra quosdam Isaiæ 1. Argentū tuum versum est in scoriam, vinum tuum mixtum est aqua. Quod enim permixtum est, patitur defectum, quantùm ad speciem. *Alius autem defectus* est secundùm quantitatem, quæ per mensuram cognoscitur. Et ideò si quis scienter utatur deficienti mensura in vendendo, fraudem committit, & est illicita venditio. Unde dicitur Deuteronomii 25. Non habebis in sacculo diversa pondera, majùs, & minus, nec erit in domo tua modius major, & minor. Et posteà subditur: Abominatur enim Dominus eum, qui facit hæc, & aversatur omnem injustitiam. *Tertius defectus* est ex parte qualitatis, putà si aliquod animal infirmum vendat quasi sanum. Quod si quis scienter fecerit, fraudem committit in venditione; unde est illicita venditio. Et in omnibus talibus non solùm aliquis peccat, injustam venditionem faciendo, sed etiam ad restitutionem tenetur. Si verò eo ignorāte aliquis prædictorum defectuum in re vendita fuerit, venditor quidem non peccat, quia facit injustum materialiter, nec ejus operatio est injusta, ut ex suprà dictis patet; tenetur tamen, cùm ad ejus notitiam pervenerit, damnum recompensare emptori.

Et, quod dictum est de venditore, etiam intelligendum est ex parte emptoris. Contingit

tingit enim quandoque, venditorem credere rem suam esse minùs pretiosam quantùm ad speciem, sicut si aliquis vendat aurum loco aurichalci, emptor, si id cognoscat, injustè emit, & ad restitutionem tenetur; & eadem est ratio de defectu qualitatis, & quantitatis.

De auro alchymico est dubitandum, quia servit ad usus humanos, uti aurum naturale, v.g. ad fabricanda vasa, &c. Sed

*Resp.*2. ex S.D. ad 1. dicente: Aurum, & argentum non solùm cara sunt propter utilitatem vasorum, quæ ex eis fabricantur, aut aliorum hujusmodi, sed etiam propter dignitatem, & puritatem substantię ipsorum. Et ideò si aurum, vel argentum ab alchymicis factum veram speciem non habeat auri, & argenti veri, fraudulenta, & injusta venditio pręsertim cùm sint aliquæ utilitates auri, & argenti veri, secundùm naturalem operationem ipsorum, quæ non conveniunt auro per alchymiam sophisticato. Sicut quod habet proprietatem lætificandi, & contra quasdam infirmitates medicinaliter juvat. Frequentius etiam potest poni in operatione, & diutiùs in sua puritate permanet aurum verum, quàm aurum sophisticatum. Si autem per alchymiam fieret aurum verum, non esset illicitum, ipsum pro vero vendere, quia nihil prohibet artem uti aliquibus naturalibus causis ad producendum naturales, & veros effectus: sicut August. dixit in 3. de Trinit. de his, quæ arte dæmonum fiunt.

Not. ex solutione ad 2. ubi Angelicus Doctor ait: Mensuras rerum venalium necesse est in diversis locis esse diversas, propter diversitatem copiæ, & inopiæ rerum: quia ubi res magis abundant, consueverunt esse majores mensuræ. In unoquoque tamen loco ad Rectores Civitatis pertinet determinare, quæ sint justæ mensuræ rerum venalium, pensatis conditionibus locorum, & rerum. Et ideò has mensuras publica auctoritate, vel consuetudine institutas præterire non licet.

LXIII. *Resp.* 3. Vitium, seu defectum occultum tenetur venditor emptori detegere; secus, est illicita, & dolosa venditio, & tenetur ad damni compensationem. S. D. art. 3. in c.

Ratio: Quia in re gravi proximum decipit.

*Resp.*4. Si vitium sit manifestum, & facilè possit deprehendi, putà, cùm equus est monoculus; vel cùm usus rei, etsi non competat venditori, potest tamen esse conveniens aliis, & si ipse propter hoc vitium subtrahat quantum oportet de pretio, non tenetur venditor manifestare. Ita S.D. in c.

Ratio: Tum quia emptor sibi debet imputare, si manifestum defectũ non observet. Tum quia si venditor revelaret, fortè emptor de pretio subtraheret plus (ut ait S.D.) quàm oporteat: vel (ut ait ad 2.) exterrerentur emptores ab emendo, dum ignorarent alias conditiones rei, secundùm quas est bona, & utilis. Ergo venditor tacẽdo potest consulere suę indemnitati.

LXIV. Ex dictis resolvuntur Casus seq.

1. Ratione defectus licet rem emere viliùs, quàm ex taxatione Legis, vel communi hominum æstimatione valeat.

Ratio: Quia lex, & consuetudo taxant in bona, & sana dispositione.

2. Vendens vinum vel triticum, quod scit, ex dispositione, quam habet ad corruptionem, non diù in sua bonitate permansurum, tenetur de hoc emptorem informare, si probabiliter putet, vel saltem dubitet, quòd emat illud ad conservandum. Quia sic est causa damni: Si verò sciat, statim esse consumendum, potest tacere, cùm ad alios usus habeat valorem (ut suppono) æquè, ac si haberet dispositiones conservantes, adeoque justo currente pretio vendi potest.

3. Qui justo pretio vendit vinum Mosellanum pro Rhenano, quod alius non emeret, si sciret, non quidem tenetur ad restitutionem, quia non damnificat, peccat tamen, quia mentitur verbo, & facto.

4. In casu, quo hospes peregrinantibus vendit vinum aqua mixtum, pretio puri vini, committit injustitiam, & tenetur restituere, ut patet: secus, si servet æquitatem pretii, nimirum minuendo pretium.

5. Idem est, si vino (idem est de alia materia) nobiliori fuisset admixtum vinum longè vilius. Vel si quis vinum vile arte, seu industria perduxisset ad generositatem vini hispanici, & hujus pretii venderet. Vel si mustum ex pyris expressum pro vero vino vendat. Et certè opposita sententia multis fraudibus pandit viam.

6. Qui triticum ponit loco humido, ut sic turgescens plures impleat modios, peccat, & tenetur resarcire damnum.

7. Qui triticum jam purgatum iterùm miscet paleis, illudque vendit eo pretio justo, quo triticum ex area collectum cum mixtione palearum non peccat: Purgatum manens tale cariùs vendere potest, attamen intra limites justi pretii.

8. Si occultè scias, tuum debitorem non esse solvendo, injustè agis, si aliis id nescientibus debitum illud vendas ordinario pretio, quia non revelas vitium intrinsecum crediti. Idem est, si aliis suadeas, ut ei mutuent pecunias, ut tu inde solvaris: Quia est dolus.

QUÆRO V. Is, cui commissum est, ut hoc, vel illud vendat determinato pretio, v.g. infimo, vel moderato, vendit autem summo, seu rigoroso, potestne excessum sibi retinere?

LXV. *Resp.*1. Si dominus, qui commisit, consentiat, ut retineat, potest.

Ratio patet ex se.

Exceptio est, si excessus esset notabilis, & dominus non intellexisset pretium rei.

*Resp.*2.

*Resp.*2. Si vendens sit famulus committentis, vel mercedem habeat pro labore tenetur domino tradere excessum cum pretio taxato.

Ratio: Nam is taxando pretium, voluit quidem, ne infrà deseendatur, non tamen prohibuit, ut suprà ascendatur. Item mercede conducto, & famulo datur res vendenda in utilitatem domini meliori modo, quo potest, justo tamen.

*Resp.*3. Si Commissarius non sit famulus, nec mercede conductus, potest excessum illum retinere, modò sit intra sphæram justi pretii.

Ratio: Tum quia est fructus propriæ industriæ, quæ est pecunia æstimabilis.

Tum etiam, quia committens laborem non solvens, & sciens, quòd gratis facere non teneatur, censetur in hoc consentire.

*Resp.*4. Quando Sartores pro iis, quibus vestes conficiunt, emunt materiam, quam mercatores dicunt, se iis minoris vendere, quàm aliis, vel quia sunt eorum Parochiani (ut solet dici) frequenter ab eis ementes, vel quia hac ratione volunt eos ad officinas suas allicere, communiter non possunt partem pretii sibi remissam retinere.

Ratio: Quia Mercatores communiter non seriò, sed vel jocosè, vel falsè dicunt se minoris vendere, vel partem remittere, ut eos ad se alliciant, & opposita sententia est periculis plena, & palliat Sartorum furta.

*Resp.*5. Si certò constaret, illos Mercatores verum dicere, possent sortem illam, dummodò aliàs fideliter agant, retinere, uti & si eam computent ratione perditi temporis, aut lucri cessantis.

Ratio: Quia tunc nemini fit injuria.

QUÆRO VI. Res empta cui perit?

*Resp.*1. Si post traditionem pereat, perit emptori.

Ratio: Res perit suo domino: Sed tunc emptor est dominus rei. Ergo.

*Resp.*2. Si pereat ante traditionem, & sit res deteriorata, v.g. dolium vini, hæc domus, vel ager, &c. etiam perit emptori.

Ratio: Qui sentit commodum, sentire debet & onus. Sed tunc commodum, seu fructus rei accrescit Emptori. Ergo & perit illi.

Exceptio est, si aliter sit conventũ, vel pereat culpa venditoris, vel venditor ob nondum solutum pretium fructus sibi reservaverit.

*Resp.*3. Si res sit indeterminata, v.g. ex cumulo tritici duo maldra, ex grege boum tres boves, &c. perit venditori ante traditionem.

Ratio: Quia similia venduntur solùm sub conditione, si tradantur.

QUÆRO VII. Negotiatio, seu mercatura, ac monopolia suntne licita, etiam Clericis?

LXVI. *Resp.*1. Juxta S. Thom. ar.4. in c. Negotiatio propriè est commutatio rerum ad denarios, vel è contra, non ob necessaria vitæ, sed præcisè ob lucrum quærendum, & hoc turpitudinem quandam habet.

Ratio S.D. est: Quia deservit cupiditati lucri, quæ terminum nescit, sed in infinitum tendit. Immò in lucro (ait ad 2.) ultimum finem constituit, quod est peccatum. Ergo.

*Resp.*7. Ex S.D. ibid. Nihil prohibet lucrum ordinari ad finem necessarium, vel honestum, & sic negotiatio licita reddetur.

Declarat hoc S. Th. dicens: Sicut cùm aliquis lucrum moderatum, quod negotiando quęrit, ordinat ad domus suæ sustentationem, vel etiam ad subveniendum indigentibus, vel cùm aliquis negotiationi intendit propter publicam utilitatem, ne scilicèt res necessariæ ad vitam patriæ desint, & lucrum expetit, non quasi finem, sed quasi stipendium laboris. Hæc ibi.

Et in Sed Contra S.D. ex Aug. ait: Negotiator avidus acquirendi pro damno blasphemat, pro pretiis rerum mentitur, & pejerat: Sed hęc vitia hominis sunt, non artis, quæ sine his vitiis agi potest: Ergo negotiari non est illicitum.

*Resp.*3. Per varios Canones, & per Trident. Sess.22. cap.1. Negotiatio Religiosis, & Clericis est prohibita.

Ratio patet ex S.D. art.4. ad 3. dicente: Clerici non solùm debent abstinere ab his, quæ sunt secundùm se mala, sed etiam ab his, quæ habent speciem mali. Quod quidem in negotiatione contingit, tum propter hoc, quòd est ordinata ad lucrum terrenum, cujus Clerici debent esse contemptores: tum etiam propter frequentia negotiatorum vitia, qui a difficulter exuitur negotiator a peccatis labiorum, ut dicitur Eccles.26.

Est & alia causa, quia negotiatio nimis implicat sæcularibus curis, & per consequens a spiritualibus retrahit. Unde Apostolus dicit 2. ad Timoth.2. Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus

Subdit S.D. *Quòd tamen Clericis liceat uti illa communicationis specie, quæ ordinatur ad necessitatem vitæ, emendo, vel vendendo*, v.g. emendo pecora, ut suis pascuis impinguata revendant, vel alendo gregem, ut fœtus, lac, lanam vendant, vel fructibus maturis agrum emendo, quos fructus posteà revendunt; quia non est propriè negotiator, qui tantùm vendit sui gregis, aut agri fructus. Cæterùm agros, vel aliena prædia conducere, ut eorum fructus vendant, specialiter Clericis, & Religiosis est inhibitum, Causa 21. Q.3. Cap.1. & 3.

Not. Ut Clericus, vel Religiosus dicatur negotiator, & mortaliter peccet, non sufficit unus, aut alter negotiationis actus, sed requiritur, ut assiduè, & ex professo negotiationem exerceat.

*Resp.*4. Clericos negotiari per alios scãdalo quidem magno potest esse obnoxiũ, si tamen eo careat (quod vix fieri potest) non est illicitum.

Ra-

Ratio: Quia non est interdictum, cessantq; in eo motiva prohibitionis.

De Monopolio Nota tunc illud propriè esse, cùm unus, vel pauci conspirant, & faciunt, ut ipsi soli certum genus mercium vendant eo pretio, quo libuerit. Et fit tribus modis:

1. Ex Principis, vel Reipublicæ auctoritate, aut privilegio, ex rationabili causa pro bono communi, v.g. in Casu, quo ob nimias expensas nemo vellet tales merces in copia adducere; Vel si qui propriis sumptibus, & industria rem comparavit, qua de causa Typographo a Principe datur privilegium, ut ipse solus suis sumptibus libros impressos deinceps imprimat, & vendat.

2. Dum plures negotiatores inter se conveniunt de coemendis omnibus mercibus alicujus generis, ut omnes ab eis emere teneantur. Vel quando impediunt, ne similes aliunde ab aliis adferantur.

3. Quando conspirant in pretium, ut nullus minoris vendat. Hoc notato

Resp.5. Probabilius est, Monopolia per Principis auctoritatem pro bono communi regulata esse licita, quando nimirum venditores conspirant in pretium, quod non est supra legale, nec supra vulgare summum: si autem est supra illud, peccant contra justitiam, & tenentur ad restitutionem.

Ratio: Pretia rerum non pendent ex libidine mercatorum, sed vel ex Superioris taxatione, vel ex communi æstimatione, facta absq; dolo, & conspiratione (spectata copia, & raritate mercium) ementium, vendentium, &c. Ergo.

Quid si ipsi emptores conspirent, aut alios rogent, ne quidquam justo pretio emant, sed minoris?

Dico: Faciunt injuriam venditoribus.

Ratio: Quia illi habent jus ad pretium majus, nimirum justum, saltem infimum; teneturque restituere.

Plura hìc dici possent, sed patebunt in sequenti Examine.

EXAMEN VIII.

De peccato Usuræ in mutuis.

De qua S.D. hìc Quæst.78. per 4.art.

QUÆRO I. Quid est mutuum? quid, & quotuplex est usura, ac quantum peccatum?

LXVII. *Respondeo 1.* Mutuum est contractus, in quo alteri traditur res ipso usu consumptibilis cum translatione dominii, ut eandem reddat, non numero, sed specie, vel valore.

Explico: Per ly *cum translatione dominii* mutuum differt a locato, commodato, & deposito. Per ly *restituendi* differt a donatione, emptione, & venditione.

Dixi, *usu consumptibilis*, per quod differt a commodato. Proquo

Nota, res alias esse uno actu non consumptibiles, sed permanentes, ut pratum, domus, gladius, equus, &c. alias verò usu consumptibiles, seu pereuntes, v.g. vinum, panis, oleum, frumentum, immò pecunia, licèt enim pecunia in mutuo non pereat in se, & quoad entitatem, perit tamen exponenti, cùm is amittat dominium ejus.

Resp.2. Mutuum est duplex, nimirùm verum, & palliatum.

Explico: Mutuum verum est, quando res verè gratis mutuatur, prout hujus contractus exigit, nec aliud intenditur.

Palliatum est, quando verba significant alium contractum, sed mens contrahentium sive vera sive præsumpta intendit contractum mutui: qui alio contractu palliatur, seu regitur, ut si quis emat minoris justo pretio ob solutionem anticipatam, aut vendat ad terminum, quo ob solutionem dilatam res venditur cariùs justo pretio, est mutuum palliatum, & usura.

Resp.3. Usura definitur, quòd sit contractus mutui, in quo ex stricta obligatione, seu ex justitia aliquid tẽporale, & pretio æstimabile præcisè, seu principaliter ex vi, & causa mutui capitur ultra sortem, id est, ultra Summam Capitalem.

Nota, quòd usura interdum accipiatur pro ipso quæstu, seu lucro usurario, principaliter, & immediatè ex mutuo proveniente, ultra sortem recepto.

Resp.4. Usura est duplex. Una realis altera mentalis. Prima est, in qua dicta obligatio explicitè, vel implicitè deducitur in pactum; si explicitè vocatur usura realis explicita; si implicitè, vocatur palliata, ut dictũ est ante Responsionem 3. Usura mentalis est, dum quis mutuat alteri ea mente, ut aliquid ultra sortem ex justitia reddendum expectet vi mutui.

Resp.5. De fide est, quòd usura propriè dicta sit peccatum. Patet ex illo Luc.6. *Mutuum date, nihil inde sperantes*, putà ex vi mutui. Quomodo ex alio capite possit aliquid accipi, patebit ex dicendis.

Dixi, *usura propriè dicta*: quia interdum accipitur metaphoricè pro superexcrescentia bonorum spiritualium, quam etiam Deus a nobis exigit, volens ut in iis semper proficiamus, ut ait S.D. hìc art.1. ad 1. explicans illud Luc.19. Ego veniens cum usuris exegissem illam, nimirùm pecuniam mutuatam, id est, dona gratiæ. Item in S. Scriptura usura interdum accipitur pro mutuo, unde dum Deuter.28. Judæis in præmium ser-

servatę legis promittitur, *fœnerabis gentibus multis, & ipse a nullo fœnus accipies*, idem est, ac mutuabis, nam promittitur ibi Judæis abundantia divitiarum, ut aliis mutuare possint, ut explicat Angelicus Doct. hìc ad 2.

Item interdum accipitur pro spoliis, vel utilitate. Sicut dum S. Ambrosius dicit: *Ab illo usuram accipe, cui meritò nocere desideras*, loquens de bonis, quæ auferuntur a subjugatis per bellum justum.

Resp. 6. Usura est etiam jure naturæ prohibita, & restituenda.

Ratio 1. Quia juri naturæ repugnat, percipere lucrum ex re non sua, res enim fructificat suo domino: Sed res mutuata non manet mutuantis, sed transit in dominium mutuatarii. Ergo.

Ratio 2. Quę est S. Doctoris hìc art. 1. in c. & quodl. 3. a. 19. Contra jus naturale est, petere duplex pretiũ pro una, & eadem re, aut petere pretium pro re, quæ non est: Sed hoc fit per usuram. Ergo. Maj. patet: quia sic tollitur inæqualitas, quàm natura rei postulat: plus enim recipitur, quam fuit datum. Min. verò probatur: Recipiens usuras, vel eas recipit pro pecunia, quam mutuavit, vel pro usu ejus. Si pro pecunia, Ergo recipit duplex pretium pro una re; unum recipiendo sortem, seu Summam Capitalem, quæ ei ex æquo refunditur: alterum per usuram, quam accipit ultra sortem. Si verò usuras accipit pro usu pecuniæ, accipit pretium pro re, quæ non est. Quod probo: In rebus usu consumptibilibus usus earum non potest æstimari seorsim a re ipsa, ut etiam docuimus suprà Tract. 8. Exam. 2. n. 21. in R. ad Oppos. 3. ubi vide; uti & omnia, quæ ibi dicta sunt de distinctione dominii, & usus in talibus, nam ridiculũ, & injustum esset, triticum, & usum tritici, vel panis diverso æstimare pretio. *Subsumo*: Sed pecunia computatur inter res usu consumptibiles in sensu ante explicato. Ergo.

Confirmo: Nummus ex natura sua est sterilis, nam, ut ait Arist. 1. Polit. c. 7. *non est institutus, ut pariat nummum, sed ut commutetur cum mercibus naturalibus*. Ergo.

Resp. 7. Usura est peccatum mortale ex genere suo, in individuo tamen potest esse veniale ex parvitate materiæ, vel defectu libertatis.

1. *Pars* patet ex dictis pro R. 6.

2. *Pars* patet ex paritate de furto suprà Tr. 9. Exam. 3. n. 31. R. 3. Quia usura est furtum, & prohibetur illo Decalogi, Non furtum facies.

Ex quo sequitur, quòd etiam minima usura (sicut furtum) sit peccatum saltem veniale.

Oppono 1. contra Resp. 6. Deut. 23. Judęis fuit quidem prohibitum accipere usuras a suis fratribus, id est Judæis, fuit tamen illis concessum eas accipere ab alienis, seu extraneis, nimirum Gentilibus. Ergo.

2. Leges Civiles (ut in Jure videre est) concedunt usuras. Ergo.

3. Illud Lucæ 6. *Mutuum date, nihil inde sperantes*, solùm continet consilium, non pręceptum. Ergo.

4. Pro eo, quod quis non tenetur facere, potest accipere pretium: Sed homo non tenetur dare mutuum, saltem in quovis casu.

5. Pro vasis argenteis alteri commodatis licet accipere pretiũ. Ergo & pro argento monetato. Prob. cons. quia sunt ejusdẽ rationis, & speciei.

6. Quivis licitè potest accipere, quod alter voluntariè ei dat, quia scienti, & volenti non fit injuria: Sed mutuatarius voluntariè dat ultra sortem. Ergo.

7. Obligatio carendi re mutuata, seu ea non repetendi intrà certum tempus, est pretio æstimabilis: Idem est de usu rei mutuatę. Ergo pro iis potest accipi pretium. Prob. ant. Obligatio mutuandi ex officio est pretio æstimabilis, & pretium pro ea licitè accipitur. Ergo etiam obligatio carendi re ad certum tempus.

8. Qui retento sibi dominio, alteri concedit usum pecuniæ solùm ad ostentationem, potest aliquid exigere ultra sortem. Ergo & a fortiori, si cum usu dominium transferat, ut fit in mutuo.

Ad 1. R. Fœnerari ab extraneis non fuisse Judæis concessum tanquam licitum, sed permissum ad majus malum vitandum, ne scilicet à Judæis Deum colentibus usuras acciperent propter avaritiam, cui dediti erant, ut habetur Isaiæ 56. Ita S. D. ar. 1. ad 2. Uti suprà diximus de Lupanaribus.

Ad 2. eodem modo R. Unde S. D. ibidem ad 3. ait: Leges humanæ dimittunt aliqua peccata impunita propter conditiones hominum imperfectorum, in quibus multæ utilitates impedirentur, si omnia peccata districtè prohiberentur pœnis adhibitis. Et ideò usuras lex humana concessit, non quasi æstimans eas esse secundùm justitiã, sed ne impedirentur utilitates multorum. Hæc ibi.

Ad 3. ait S. D. ibidem ad 4. *Dare mutuum non semper tenetur homo, & ideò quantùm ad hoc ponitur inter consilia: sed quòd homo lucrum de mutuo non quærat, hoc cadit sub ratione præcepti*: id est, licèt homo non teneatur mutuare, supposito tamen quod mutuet, tenetur gratis mutuare, sicut etsi non tenear modò orare, supposito tamen quòd orem, teneor devotè orare.

Ad 4. dist. maj. Potest, &c. recipiendo æqualẽ sortem, C. maj. ultra sortem, N. maj. Explicatio patet in S. D. ibid. ad 5. dicente: Quòd ille, qui mutuare non tenetur, recompensationem potest accipere ejus, quod fecit, sed non amplius debet exigere. Recompensatur autem sibi secundùm qualitatem justitiæ, si tantum ei reddatur, quantum mutuavit. Unde si amplius exigat pro usufructu rei, quæ alium usum non habet, nisi consumptionem substantiæ, exigit pre-

pretium ejus, quod non est, & ita est injusta exactio.

Ad 5. neg. cons. Quia res commodata ipso usu non consumitur, & manet in dominio commodantis, secus est in mutuo; res autem fructificat suo domino. Ad prob. neg. cons. Quia accipitur pro causa, quod non est causa. Vide S. D. ad 6.

Ad 6. dist. maj. Si det purè voluntariè, C. maj. mixto involuntario propter necessitatem, sine qua non daret, N. maj. Et sic dist. min. N. cons. Est S. Thom. ibid. ad 7.

Ad 7. neg. ant. Quia obligatio carendi re sua, seu ad certum tempus eam non repetendi, non habet distinctam æstimabilitatem a re mutuo data, eò quòd illa obligatio sit intrinseca contractui mutui, qui ex natura sua est gratuitus. Ad illud de usu, patet: Quia res fructificat suo domino, & ad mutuatarium spectat usus sicut ipsa res. Ad prob. neg. cons. Quia in obligatione mutuandi mutuans cum sua incommoditate gravatur ad habendas semper paratas pecunias, adeòque ad carendum lucro, quod posset habere, si applicaret eas ad negotiationem: hoc verò non est in puro mutuo.

Ad 8. R. sicut ad 5.

QUÆRO II. Nihil ergo licet accipere ultra Sortem? nec ullo titulo pro pecunia, seu re mutuata?

LXVIII. Ante Responsionem Nota ex S. Thom. art. 2. in c. omne illud pro pecunia haberi, cujus pretium potest pecunia mensurari. Quicunque ergo tale quid ex pacto tacito, vel expresso pro re mutuata ex vi mutui acceperit, peccat contra justitiam, ut ante dictum. Hoc notato

Resp. 1. Recompensationem, quæ pecunia non mensuratur, licet pro mutuo exigere, putà, benevolentiam, & amorem ejus, qui mutuavit, vel aliquid hujusmodi. Ita S. D. loco citato..

Ratio patebit ad Resp. 4.

Resp. 2. Si quis aliquid pretio, seu pecunia mensurabile pro mutuo accipiat, non quasi exiltens, nec quasi ex obligatione aliqua tacita, vel expressa, sed sicut gratuitum donum, non peccat. Ita S. D. ibid.

Ratio S. D. est: Quia antequam pecuniam mutuasset, licitè poterat aliquod donum gratis accipere: Sed non efficitur pejoris conditionis per hoc, quòd mutuavit. Ergo.

Resp. 3. Si quis ex pecunia mutuata expectat, vel exigat, quasi per obligationem pacti taciti, vel expressi, recompensationem muneris ab obsequio, vel a lingua perinde est, ac si expectaret, vel exigeret munus a manu. Ita S. Thom. art. 2. ad 3.

Ratio S. D. est: Quia utrumque pecunia æstimari potest, ut patet in his, qui locant operas suas, quas manu, vel lingua exercent.

Resp. 4. Si manu, ab obsequio, vel a lingua, non quasi ex obligatione exhibetur, sed ex benevolentia, licet hoc accipere, & expectare: S. Thom. ibid.

Ratio S. D. est: Quia benevolentia, seu amicitia sub æstimatione pecuniæ non cadit. Ergò nihil accipitur ultra sortem.

Nota, hanc propositionem ab Innocentio XI. Num. 42. esse damnatam: *Usura non est, dum ultrà sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solùm si exigatur tanquam ex justitia debitum.* Cum qua sententia non coincidit nostra, ut patet consideranti justam causam damnationis dictæ propositionis. Nam nunquid foret ridiculus modus palliandi usuram, pro centum florenis mutuatis petere quinque tanquam debitos ex gratitudine? quia obligatio gratitudinis, seu antidoralis nullam determinat quantitatem, nec determinatè obligat ad donum aliquod materiale, vel temporale, sed ut se gratum exhibeat quocumque modo, prout sibi libuerit, per verba, vel facta per signa specialis honoris, per preces, per reciproca in casu occurrente patrocinia, &c. Ergo si mutuator aliquid determinatè exigat tanquam debitum indubiè obligationi antidorali novum onus superaddit, & ridiculam facit gratitudinem, palliatque usuram.

Patet in exemplo: Vir Nobilis habet generosum equum mille florenis æstimatum, accedit alius, volens equum emere. Respondet Nobilis, non decere nobiles mercari, nec velle se vendere, sed se ipsi equum donare, eo tamen pacto, ut sibi vicissim det mille florenos ex mera gratitudine; Nonne ridiculus hic esset contractus?

Resp. 5. Si mutuans mutuatarium titulo mutui obliget ex justitia ad conferendum, vel procurandum sibi officium, aut beneficium, vel privilegium, v. g. immunitatem a tributis, aut eum obliget ad remutuandum, ad emendum ex officina mutuantis, ad remittendam restitutionem famæ, &c. est usura:

Ratio Quia hæc onera sunt pretio æstimabilia. Ergo mutuans accipit ultra sortem.

Dixi, *vi mutui*, petere enim ea ex mera gratitudine non est peccatum, v. g. si nolis petenti dare mutuam pecuniam, nisi tibi mutuò det frumentum, officium sæculare procuret; aut alium contractum justo pretio celebret, modò mutuatarius ad similia reciproca non obligetur ex justitia, seu pacto, sed nolle aliàs mutuare sit mera conditio,

Resp. 6. Probabilius est, quòd, qui mutuum dat, possit absq; peccato in pactum deducere cum eo, qui mutuum accipit, recompensationem damni emergentis. S. Thom ad 1.

Ratio 1. S. D. est; Hoc non est vendere usum pe-

Digitized by Google

pecuniæ, sed damnum vitare. Et potest esse, quòd accipiens mutuum majus damnum evitet quàm dans incurrat. Ergo potest compensatio peti.

Ratio 2. Licèt iste excessus pecuniæ sit ultra sortem nudè consideratam, non tamen est ultra eam, in quantum hoc est causa mali justè vitandi. Ergo.

Nota, *Damnum emergens* vocári, quod quis patitur in suis bonis, si ea det alteri, v.g. habet quis ruinosam domum, nunc modico ære reparabilem, si verò nunc mutuet alteri, ejus reparatio suo tempore ruina crescente majores expensas faciet. *Lucrum* cessans est carentia lucri, quod, si alteri non mutuasses, probabiliter ex tuis bonis accepisses, v.g. pro pecuniis emendo censum, vel frugiferum prædium, aut applicando eam ad negotiationem, &c. Lucrum cessans est jactura bonorum, quæ quis solùm habet in spe, damnum verò emergens, eorum, quæ quis habet in re.

Resp. 7. Si pecunia tantùm est in potentia remota ad faciendum lucrum, non potest mutuator (sive liberè putà, rogatus, seu ultroneè, sive coactè mutuet, id est, vi, vel fraude inductus) aliquid ultra sortē accipere ratione lucri cessātis.

Ratio patet ex S. Tho. ar. 2. ad 1. dicente: *Recompensationem damni, quod consideratur in hoc, quòd de pecunia non lucratur, non potest in pactum deducere. Quia non debet vendere id, quod nondum habet, & potest impediri multipliciter ab habendo.*

Declaratur ulteriùs: Ad faciendum lucrum in pecunia duplex est potentia: Una remota, quod convenit omni pecuniæ, in quantum ex natura sua est instrumentum ad lucrum. Altera est proxima, quę pecunię non convenit ex sua natura, sed ex industria negotiatoris, vel quando jam est exposita negotiationi, vel parata ad illam. Cujus simile Cajetanus dat in frumēto existenti in horreo, & in alio ad seminandum parato.

Resp. 8. Probabilius est, quòd si pecunia sit in potentia proxima ad lucrum, & a lucro impediatur contra voluntatem domini, possit mutuator licitè exigere lucrum cessans.

Ita S. Thomas in hac 2.2.q.62. art.4. in c. ubi docet, quòd qui damnificat aliquem impediendo, ne adipiscatur, quod erat in via habendi, tale damnum non debeat compensare ex æquo, teneatur tamen aliquam compensationem facere secundùm conditionem personarum, & negotiorum. Vide suprà Tract.8. Exam.6. nu. 108. R. 3.

Ratio 1. Talis pecunia plus valet huic suo domino, quàm absolutè secundùm se sumpta. Ergo hæc major utilitas potest a Domino exigi, & in pactum deduci.

Ratio 2. Damnum emergens, & lucrum cessans est verè pretio æstimabile: Sed non est æquum, ut quis teneatur subire onera pretio æstimabilia ratione beneficii gratis impensi in favorem alterius. Ergo.

Not. ut subsistat doctrina R. 6. & 8. requiri 1. Ut damnum emergens a mutuante deducatur in pactum, deduci autem in pactum non potest, si mutuatarius aliunde se offerat ad damni compensationem. 2. Ut damnum emergens, & carentia lucri non oriatur ex alio capite, sed solùm ex mutuo. 3. Ut æstimetur judicio prudentum quanti valeat. 4. Ut in lucro cessante solùm æstimetur spes lucri, non lucrum in se, quia lucrum in se minùs valet, quàm lucrum in re. 5. Ut compensatio lucri cessantis non fiat statim ac datur mutuum: quia si ob lucrum cessans a 100. aureis statim, quis acciperet decem Imperiales, pretium lucri cessantis acciperet a 90. aureis, ac si esset a 100.

Resp. 9. Probabilius est, quòd ratione periculi, molestiæ, difficultatis, vel expensarum (quæ in recuperanda sorte timentur) mutuans possit pacisci, & aliquid ultra sortem recipere.

Ratio: Quia hoc periculum amittendæ, vel difficultatis recuperandæ sortis, non est mutuo intrinsecum: nam potest mutuum esse sine illo, ut patet, si detur pignus, hypoteca, fidejussio, vel mutuatarius sit integræ fidei, & notus per experientiam, unde sequitur non ex natura mutui, sed mutuatarii, v.g. ignoti, remoti, debitis immersi, aut qui difficulter potest conveniri. Ergo hoc periculum est pretio æstimabile, nec tenetur quis illud subire ratione beneficii alteri gratis impensi.

Resp. 10. Probabilius est, quòd, qui sponte sua, & ob propriam utilitatem pecuniam a negotiatione transfert ad mutuum, non possit a mutuatario exigere lucrum cessans, bene tamen si hoc faciat rogatus a mutuatario.

Ratio 1. *p.* In eo casu pecunia potentiam proximam, & artificialem lucrandi amittit, retinetque solùm remotam, & naturalem, & hoc ex libera voluntate domini. Et simile est in frumēto ad seminandum parato, quod si quis sua sponte ob suam utilitatem velit vendere, non potest exigere majus pretium, quàm valeat secundùm se. Ergo a pari, &c.

Ratio 2. *p.* Mercator non minùs æstimat lucrum, quod ex pecunia ad negotiandum parata sperat, quàm timeat (cum eadem probabilitate) damnum emergens: Sed hoc est pretio æstimabile, & potest de eo pacisci. Ergo idem de lucro in casu posito.

Oppono contra 2. partem: Qui non rogatus mutuat, tenetur sequi naturam mutuationis: Sed natura ejus est, ut fiat gratis. Ergo.

Ad hoc Resp. solùm probari, quòd mutuans gratis teneatur subire pericula, & onera intrinseca mutuationi, uti est obligatio carendi, seu non repetendi ad certum tempus, &c. non verò ea, quæ sequuntur per accidens, ut sunt damnum emergens, & lucrum cessans.

QUÆ-

QUÆRO III. Quomodo resolvis hos casus?

LXIX. 1. Estne usura, adeòque peccatum injustitiæ, mutuare alicui ad alliciendum, ut antiqua debita solvat. Vel Regi, ut jam constitutam gratuitam recompensationem accipiat?

2. Ut debitum remittat, liti cedat?

3. Mulieri, ut sui corporis usum concedat?

4. Mutuare alicui mille Imperiales, ut eos extorqueat a debitoribus mutuatoris?

5. Mutuare alicui frumentum, ut ex loco distante illud advehat?

6. Mutuare alicui, ut pro pecunia computentur vestes, animalia, equi, &c. reddenda in pecuniis?

7. Mutuare alicui partim in pecunia, partim in mercibus, ut totũ reddat in parata pecunia?

8. Mutuare alicui cum pacto, ne mutuatori noceat?

9. Estne usura, monasterio dare centum Imperiales hoc pacto, ut mutuator non possit eos repetere quamdiù vivit, & monasterium annuè illi solvat sedecim imperiales, & post mortem mutuatoris Summa Capitalis maneat penes monasterium, & hoc habeat facultatem contractum rescindendi ad libitum?

10. Si maritus dote non soluta recipit aliquid, quod non reputat in sortem?

11. Mutuare frumentum in mense Septembris (quo tempore viliùs venditur) ut solvatur in Majo, quo venditur cariùs?

12. Mutuare frumentum vetus, ut reddatur novum?

13. Apponere mutuatario pœnam, ut si tempore statuto non solvat, eam subeat solvendo aliquid ultra sortem?

14. Accipere pignus a mutuatario, ea conditione, ut si tempore statuto non solvat, pignus sit mutuantis?

15. Vendere cum Pacto de retrovendendo ipsi vendenti, & non alteri?

16. Pro fidejussione recipere pretium estne usura?

Ad 1. R. non esse usuram, quia talis nihil exigit ex vi mutui, sed petit, quod suum est, vel sibi jam deputatum est.

Ad 2. *&* 3. R. esse usuram, si deducatur in pactum, & obligationem, secus si fiat ex mera gratitudine, vel amicitia.

Ad 4. *&* 5. Est usura, nisi mutuatarius sponte id in se suscipiat, quia est pretio æstimabile, non minus ac illa, de qua ad 2. & 3.

Ad 6. *&* 7. Est usura, si obligetur mutuatarius, utpotè qui in istis semper afficitur aliquo damno. Aliud esset si mutuans diceret, se non posse totum mutuare in pecunia, & mutuatario relinquat liberum, velitne medietatem in mercibus pro justo pretio, necne.

Ad 8. Non est usura, si intendatur amicitia ut suprà. Unde noster Corradus ait, esse licitum pro benevolentia captanda mutuare, seu etiam in pactum deducere: ut ejus signa demonstrentur, putà, ut mutuatarius mihi non noceat injustè, uti aliunde tenetur non nocere.

Ad 9. Contractus ille nunquam est consulendus, quia præfert turpis lucri speciem ex parte utriusque contrahentis, ut scribit Corradus noster, nam Monasterio spe lucri datur occasio optandi mortem mutuantis: mutuans verò est cupidus diutiùs vivendi, ut eò plus lucretur cum damno monasterii. De justitia hujus contractus loquendo, bene resolvit noster Sylvester dicens: Ego dico tibi non posse mutuum esse, quia dans pecuniam non potest eam quovis tempore repetere, & consequenter nec usuram: sed tamen est ibi injustitia, & est emptio juris exigendi singulis annis 16. celebrata pretio injusto.

Ad 10. Si maritus pactum fecerit de uxore gratis alenda, & exigat ultra sortem, usuram committit. Si pactum hoc non fecerit, & dos non solvatur, alimenta petere potest propter onera matrimonii. Vir dotem solutam tenetur servare salvam, ut ex ejus fructibus uxorem alere possit, ideòque præsumitur dos semper manere in re fructifera: hinc justè, & sine usura fructus exigi posse, bene docet Sotus, quia non petuntur ex vi mutui, sed titulo alimenti, & cessantis lucri.

Eadem ratio est de vidua, cui dos non est soluta, quæ cum sua familia debet ali, licèt de facto onera matrimonii non ferat.

Ad 11. & 12. Si ex vi mutui in iis casibus intendatur lucrũ, aut mutuatarius obligetur, ut non possit reddere ante Majum, aut reddere teneatur melius, ut si suum erat in via ad corruptionem, est usura. Si verò relinquatur ei facultas solvendi, & mutuanti repetendi, quando placuerit, & non exigatur frumentum melioris qualitatis, sed ejusdem in specie, & bonitate, non est usura, licèt mutuator illud repetat eo tempore, quo cariùs venditur, si ipse illud frumentum erat aliàs servaturus, ipsumq; poterat usque eò durare. Quia enim frumentum erat suum, pretium ei crescebat, vel decrescebat.

Adde, quæ ante dicta sunt Exam. 7. num. 61. Casu 2. & 4. & 5.

Ad 13. Si pœna conventionalis sit excessiva, vel tempus solvendi nimis breve, seu mora solvendi inculpabilis: vel si fiat in fraudem, nimirum ad usuram palliandam, ut si sub prætextu, seu titulo hujus pœnę lucrum speretur, est usura. His seclusis contractus est licitus, quia Reipublicæ interest, ut pacta justa serventur, & debitoris negligentia puniatur.

Dixi, *si mora sit inculpabilis*, cujus exemplum esse potest, si mutuatarius se obligasset pœnam solvere in frumento tempore maturitatis

tatis frugum, eo autem tempore grando, vel inundatio eas vastasset.

Ad 14. quæstio tangit, an licitum sit pactum legis commissoriæ, seu ut pignus cadat in commissum ipsi mutuanti, tanquam vendibile, vel venditum, in pœnam moræ, & negligentiæ mutuatarii in solvendo? Item tangit quęstionem, an pactum antichreseos sit usurarium, quo nimirum creditori datur facultas, usque ad mutui restitutionem lucrandi fructus pignoris? Ut hic contractus sit licitus, proportionabiliter dicendum est, ut dictum est ad 13. Ut ergo usura non sit pignus, debet cedere pro justo pretio, & fructus pignoris (si sit fructiferum) debent computari in capitale, seu sortem, sive exonerationem sortis, usque ad tempus præfixum. Secus, est usura, ut patet ex definitione usuræ.

Ad 15. Si nulla intercedat fraus, nec sub titulo emptionis usura pallietur, ac servetur justitia pretii ad arbitrium boni viri, contractus est licitus: secùs, est usurarius.

Quid si addatur pactum, ut res pereat periculo solius vendentis, & non ementis?

Dico esse usuram palliatam. *Ratio*: Jure naturæ res perit suo domino: Sed eo ipso est dominus rei. Ergo.

Ad 16. Fidejussor potest absque usura recipere pretium ratione periculi, & maximi detrimenti, quod fidejussoribus sæpè evenire solet, qui ut plurimum (ut Corradus discurrit) coacti cum maximo damno debent vendere proprias domos, & prædia, ut aliena solvant debita, immò sæpè ad mendicitatem propter hoc rediguntur. Ergo.

QUÆRO IV. Quid censes de Censibus, eorumque pretio, & in specie de Censu germanico quinque pro 100.

LXX. Ante R. Nota 1. ex veteri jure Romano ly *Census* derivari à censendo, seu æstimando, & olim etiam tributum Cęsari datum, fuisse vocatum Censum. Apud Canonistas verò, & Theologos in pręsenti sumitur sic, ut *sit jus exigendi annuam pensionem ex re, vel persona alterius utili, seu fructifera.*

Dixi 1. *jus*, dum enim ipsa pensio vocatur census, vel è contra, accipitur effectus pro causa, vel è contra. Juri huic correspondet ex parte alterius obligatio solvendi pensionem.

Dixi 2. *annuam*; quia annuatim solvitur.

Dixi 3. *super re vel persona alterius*; cujus intelligentia patebit ex divisione census.

Dixi 4. *utili, seu fructifera*; quia census non potest constitui super re sterili, aut persona per suas operas nihil fructificante, nec ulla bona in re, vel in specie habente.

Nota 2. Censum esse multiplicem. 1. Alius est resignativus, ut si quis legando, donando, permutando, vendendo, bonorum suorum dominium directum, & utile transferat in alterum reservata sibi ex iis annua pensione. Alius est consignativus, ut si quis alteri consignet jus annuæ pensionis ex industria suæ personæ, vel ex suis bonis retento eorum tamen dominio, utili, & directo.

2. Ex parte fundamenti dividitur in realem, & personalem, ac mixtum. Realis est, qui immediatè fundatur super aliqua re fructifera, v. g. prædio, agro, &c. in eoq; immediatè obligatur sola res, eamque comitatur, etsi vendatur, vel aliter donetur, & persona tantùm mediante re, & quamdiu eam habet. Hinc pereunte re, aut reddita infructifera, perit & Census. Personalis est, qui fundatur super aliqua persona, & (si bona aliqua relinquat, secus non) super posteris ejus, sic ut persona obligetur immediatè, res verò mediatè. Hic census non potest constitui super personam, quæ est inutile pondus terræ, sed super laboriosam. Mixtus est, qui immediatè fundatur super personam, & rem ejus fructiferam simul, qui manet, quamdiù persona manet, licèt res pereat.

3. Ex parte materię dividitur in fructuarium seu ex quo debentur fructus, v. g. frumentum, vinum, &c. & in pecuniarium, ex quo debetur pecunia. Et hic iterùm alius est certus, cujus quātitas est determinata, v. g. quinque modii, decem floreni, &c. alius incertus, cujus quantitas non est determinata, v. g. tertia, vel quinta pars fructuum, qui eo anno crescunt.

4. Ex parte temporis dividitur in temporalem, & perpetuum. *Perpetuus* est, cui nullum redimendi tempus, aut pactum opponitur. *Temporalis*, cui id adiicitur, v. g. ad vitam unius, vel duorum, *qui vitalitius* dicitur.

5. Ex eadem ratione dividitur in redimibilem refuso pretio, vel irredimibilem. Primus iterùm duplex est: 1. Ut sit redimibilis ex parte solius venditoris, ut hic refuso pretio ab onere census se possit liberare, & in hoc sensu minor est difficultas de liciticate sensus. 2. Ut sit utrimque redimibilis, seu simul ex parte emptoris, ut is resignato censu possit repetere pretium, & in hoc sensu major est difficultas. His notatis

Resp. 1. Licita est emptio, & venditio censuum tam realium quàm personalium, tam perpetuorum, ac irredimibilium, quàm temporalium, etiam utrinque redimibilus.

Ratio 1. de censibus realibus: Census est jus exigendi pensionem annuam: sed hoc jus potest licitè vendi, & emi. Ergo. Min. patet: Tum quia jus est temporale, & pretio æstimabile. Tum etiam, quia potest quis titulo donationis in suis bonis constituere jus percipiendæ pensionis, ut non negant Contrarii. Ergo & titulo emptionis. Conf. patet: quia res non est minoris pretii, sive ematur, sive donetur.

Ratio 2. de censu personali: Tum quia juxta

ta notata in censu reali involvitur obligatio personalis. Ergo hæc venditur cum illo. Tum etiam, quia quilibet potest se obligare ad solvēdam annuatim pecuniam mercenario pro suis laboribus. Ergo & mercenarius potest illi suas operas vendere, & sic supra seipsum cōstituere censum. Idem patet ex Bulla Nicolai V. *Sollicitudo personalis*, renovata per Gregor. XIII. in qua concedit, ut venditores censuum non solùm sua bona, sed & personas suas obligare possint.

Ratio 3. de censibus tam perpetuis, quàm temporalibus. In omni Republica licitum est emere, & vendere jus exigendi debita: Sed emptio, & venditio census, sive perpetui, sive temporalis, est jus exigendi censum, qui est debitus. Ergo.

Ratio 4. de censu irredimibili. Licita est irredimibilis, & perpetua emptio totius prædii alicujus, & omnium jurium ejus. Ergo & partis prædii. Conseq. patet: Quod enim juris est de toto quoad totum, id quoque juris est de parte quoad partem L. quæ de toto, ff. de rei vindicatione. *Subsumo*: Sed emptio census nihil aliud est, quàm emptio partis rei, nam jura rei, v.g. prædii sunt partes virtuales, & potestativæ ejus. Ergo.

Ratio 5. specialiter de censu utrimque redimibili est: Tum quia contractus ex conventione legem accipiunt, C. *contractus*, 85. de re judicata, in 6. Tum etiam, quia contractus, accipiunt interpretationem ex consuetudine. Sed census utrimque redimibilis est in consuetudine totius Germaniæ, Galliæ, &c. & practicatur a viris prudentibus, doctis, probis, & timoratis, Ecclesiasticis, & Religiosis. Ergo.

Eodem modo id probatur de censu personali. Hæc ratio etiam probat Responsionem secundam ponendam.

Ratio 6. ad idem: Æqua utriusque contrahentis debet esse conditio, nec debet prohiberi emptori, quod permittitur venditori. Nam æqualitas justitiæ in commutationibus voluntariis non consistit in conditione personarum, sed in æstimatione, & æqualitate rerum, in qua debet esse æqua utriusque conditio. *Subsumo*: Sed censui in favorem venditoris licitè apponitur pactum redimendi. Ergo etiam in favorem emptoris licitè apponitur pactum revendendi jus suum.

Not. tamen, ratione hujus pacti emptorem census minore pensione debere esse contētum, seu pretium census esse augendum. Cæteroquin certum est, quòd census utrimque redimibilis non careat periculo usurariæ intentionis: adeòque cautè in eo agendum est, nobisque hic solùm sermo est de eo secundùm se, & naturam suam sumpto, ut est emptio, & venditio.

LXXI. *Dic ergo*: Ex quo titulo emptor census redimibilis (præsertim utrinque) potest recipere Sortem, seu Summam Capitalem sibi posteà integrè restitutam, quia jam tantundem, vel plus recipit in pensionibus?

Ad hoc patet ex Ratione 6. pro R. 1. Vide etiā suprà, quibus titulis in contractu mutui possit aliquid peti suprà sortem.

Resp. 2. Probabilius est, annuos census, seu contractus censuales in Germania, aliisq; locis practicatos, ut dentur 5. pro 100. ex natura sua non esse usurarios, aut peccaminosos, sed licitos, licèt sint utrinque redimibiles.

Explicatur per casum status Quæstionis: Vir dives, ne pecunia sua maneat otiosa, sed lucrum pariat, emit ab alio, sive privato, sive Principe, sive Communitate aliqua sub secura hypotheca pensionem mille aureorum, sic ut pro singulis centum accipiat quinque, & census non solùm a venditore, sed etiam ab emptore, seu utrinq; ut ante explicatum est, sit redimibilis.

Dixi in R. 2. *ex natura sua*; possunt enim ex malitia contrahentium tales apponi conditiones, quæ contractum reddant usurarium, ut si contrahant eo pacto, ut venditori quidem liceat ab onere census se liberare post certum tempus, non verò posteà.

Ratio 1. sit, quæ est 5. pro R. 1.

Ratio 2. Usura solùm habet locum in mutuo vero, vel palliato: Sed in hoc contractu nullum intercedit mutuum. Ergo non est usurarius. Min. prob. Contractus emptionis, & venditionis (licèt includat utrinque redimibilitatem) verè differt a mutuo: Sed in casu posito est contractus emptionis, & venditionis, in quo non quidem pecunia, sed jus percipiendi in pecunia annuum censum ex bonis, negotiatione, vel persona alterius est res empta, pecunia verò pro tali re data, est pretium ejus; quod jus distinguitur a pecunia, sicut jus percipiendi tributum distinguitur a tributo. Ergo. Maj. patet: quia in mutuo manet periculum penes debitorem, & mutuatarium, in contractu verò censuali manet penes emptorem. Nam si pereat res, ex qua census emptus est, non potest repeti census, quia emptione perfecta periculum contingens in re empta portare debet emptor. Item si ex aliqua causa, infortunio, vel sterilitate res censualis non ferat fructus integræ pensioni sufficientes, debitor, seu venditor census non tenetur totum censum realem solvere, nisi antecedentium, aut subsequentium annorum fertilitas illam sterilitatem compenset; si etiam persona censualis lucrum ampliùs facere non possit, pensiones etiam annuæ non ampliùs solvuntur. Ast pereunte re, vel pecunia mutuata, illa adhuc repetitur a mutuatario, seu debitore etiam invito, immò & ab hæredibus ejus. Ergo.

Resp. 3. Emptio annui redditus non fit illicita 1. per hoc, quòd emptori obligentur in hypothecam certa bona, quæ Summam capitalem debent excedere in valore, quæque

Digitized by Google

juxta pacta conventa, aut loci consuetudinem possint distrahi, si debitor, seu venditor statuto tempore non solvat pensionem, aut creditor ob talem moram patiatur damnum. Nec per pactum, quòd bona hypothecata, sine consensu censualistæ seu emptoris sive creditoris non possint alienari. 3. Nec per pactum, quòd antè reluitionem medio anno, aut quadrante, vel bimestri ante, teneantur eam denuntiare.

Ratio 1. *p.* Quia ex multis textibus Juris patet, tale pactum pro securitate, ac indemnitate creditoris posse apponi aliis contractibus, v.g. commodato, deposito, mutuo. Ergo similiter. Quòd autem hypotheca in valore debeat excedere Capitale, non vitiat, quia hypotheca non solùm datur ad assecurandum Capitale, sed & ad salvandum verum, ac justum interesse, præsertim si debitor sit in mora solvendi pensiones.

Not. quòd hypotheca non possit distrahi, nisi justo pretio, nec emptor de ea plus sibi attribuere, quàm sit debitum.

Ratio 2. *p.* Hoc servit, & solum fit ad indemnitatem creditoris.

Ratio 3. *p.* est eadem, quæ ante; consulitur enim indemnitati creditoris per renuntiationem, ut pecuniam ad alium honestum finem destinare possit.

Resp. 4. Justum pretium census non est idem in omnibus Provinciis, sed statuitur particulari jure, aut consuetudine cujusvis Regni. Hinc in quibusdam locis emuntur novem, in aliis octo, in aliis septem pro centum, in Germania quinque pro centum. Si quis accipiat plus, peccat peccato usuræ, & tenetur restituere. Ita patet ex Constitutionibus Imperii.

Resp. 5. Redditus frumenti, vini, aliarumque specierum justo pretio emuntur, si non plus in frumento, vino, & aliis rebus accipiatur, quàm quòd (solutis speciebus in pretium pecuniæ) nonnisi viginti florenis unus ematur: ut taxatio sit facienda habito respectu celebrati contractus ad tempus, vel ad pretium, quo frumentum, & vinum currenti anno venduntur, spatio 14. dierum post tempus messis, aut Autumni.

Ita legitur in Constitutione Imperii 1577. facta Francofordiæ tit. 19.

Ex quo sequitur, gravissimè peccare, & ad restitutionem teneri eos, qui dum frumenta, & vina in vili pretio sunt, in hujusmodi speciebus emunt census, qui durant etiam tempore caritatis annonæ: ita ut quandoque in pretio recipiantur pro 100. decem, aut etiam viginti.

LXXII. *Oppono* 1. contra 1. & 2. R. Pecuniam pecunia emere, est usurarium: Sed hoc fit in emptione census tam realis, quàm personalis, etiam germanici, quinque pro centum. Ergo.

2. Accipere, immò solùm sperare ex mutuo aliquid suprà sortem est usurarium: Sed in emptione cujuscunque census speratur aliquid ultra sortem, & insuper sæpè datur hypotheca. Ergo. Min. Prob. Si emens censum numeret 1000. aureos, ut annuè recipiat 50. post viginti annos accepit jam totam sortem, & aliquid amplius recipiet, immò iterùm æqualem Summam, si census sit redimibilis. Ergo.

3. In emptione, & venditione census utrinque redimibilis, & mutuo sub vera usura dato videtur esse idem commodum dantis, & idem incommodum recipientis, nec apparet differentia. Ergo si contractus mutui sub usura est illicitus, etiam census.

4. Contractus censualis est causa multorum malorum. 1. Avocat homines a laboribus ad otium. 2. Exhaurit multorum substantiam, & egenos bonis exuit. 3. Usurariis otiosam pecuniam habentibus optatam dat occasionem ampliùs corradendi pecunias, & evadendi pœnas usurariis taxatas, & palliandi generaliter omnes usuras. Ergo.

5 Martinus V. & Calixtus III. in suis extravagantibus tit. de emptione, & venditione declararunt, solos census reales esse licitos. Ergo personales sunt illiciti.

6. Censum utrinque redimibile apertè damnat S. Pius V. in Bulla, quæ incipit. *Cùm onus.* Item Constitutio Carolina, sub tit. *de usurariis contractibus*, ad censum licitum requirit, ut ejus redemptio non sit in arbitrio emptoris, sed solius venditoris. Ergo census ab emptore redimibilis est illicitus.

Ad 1. N. min. Emitur enim principaliter jus percipiendi pecuniam, non verò pecunia, ut patet ex Ratione R. 2. ubi N.B. quòd quamvis pecunia numeretur inter bona mobilia, illud jus tamen computatur inter immobilia. Et illud jus actu datur emptori.

Contra hanc R. Propter quod unumquodque tale, & illud magis tale: Sed illud jus emitur propter pecuniam. Ergo pecunia magis emitur.

Ad hoc patet ex Philosophia, Axioma solùm esse verum, quando potest fieri reflexio effectus suprà causam, ut Luna est lucida propter Solem; &, Sol est lucidus: Ergo est magis lucidus. Unde sicut non tenet: Medicina emitur propter sanitatem: Ergo sanitas magis emitur. Ita nec in præsenti, quia non potest reflecti dicendo: Et pecunia emitur.

Ad 2. dist. mai. Vi mutui, C. maj. ex alio titulo, N. maj. Et dist. min. Speratur aliquid ex titulo emptionis, C. min. mutui, N. min. Cujus explicatio patebit ex mox dicendis.

Ad 3. dist. ant. Per accidens, & ex malitia hominum, transeat; per se, & ex natura contractus censualis, N. Unde per ea solùm probatur, multos homines censu abuti, eumq; meritò solùm esse permittendum hominibus prudentibus, hone-

honestè negotiari scientibus ad spiritualia, vel ad studia, aut gubernationem Reipublicæ vocatis.

Ad 4. N.ant Differentia autem census a mutuo patet ex Ratione R.2. Unde in censu bene intellecto, nec virtuale quidem mutuum involvitur. Porrò, quòd emptor census post multos annos accipiat plus quàm dederat, non probat esse usuram; quia accipit titulo emptionis, non mutui; aliàs enim emptio agri, vel prædiorum etiam esset usuraria, quia eorum emptor successu temporis etiam accipit plures fructus, quàm sit valor pecuniæ, qua emit illa. Cur detur hypotheca, patet ex dictis.

Ad 5. R. quòd illi Pontifices approbarint quidem solos census reales, quia de illis solis fuerant interrogati, per hoc tamen non damnarunt personales.

Ad 6. R. Cõstitutionem S. Pii V. & Caroli V. quoad hoc in multis locis non esse receptam. Et quotidiana praxis prudentum, & timoratorum speciem mali tollit juxta Rationem 5. pro R.1. datam.

QUÆRO V. Estne licita, vel usuraria Olla fortunæ, in qua sæpè quis pro paucis crucigeris extrahit schedam notatam pretio 100. florenorum, quos Præses Ollæ tenetur ei solvere; Vel pro 20. florenis extrahit schedas vacuas?

LXXIII. *Resp.* 1. Certum est, quòd Olla fortunæ meritò parcè, vel nunquam sit a Magistratibus concedenda.

Ratio: Tum quia in ea fraudes committi possunt in signatione, impositione, extractione schedarum. Tum etiam, quia multi in ea pecunias prodigunt cum suo, suorumque damno, & pecunia ex patria alienatur. Tum etiam, quia non multùm abest a lusu alearum, qui in jure prohibetur.

*Resp.*2. Olla fortunæ secundùm se, id est, seclusis fraudibus, & pravis circumstantiis sumpta, non est usuraria, nec iniqua.

Ratio 1.*p.* Usura non committitur nisi in mutuo: Sed in Olla fortunæ non est contractus mutuus, sed reducitur ad contractum emptionis, & venditionis, in quo pretium est pecunia data, merces empta est spes rei accipiendæ. Sicut, si quis a piscatore, vel aucupe pro aureo emat, quod uno die capiet, si nihil, vel parum capiatur, tenetur solvere; si capiens capiat plus pretio aurei, tenetur tradere. Ergo non est usura in Olla fortunæ secundùm se sumpta.

Ex quo patet 2. pars: Quia contractus emptionis, & venditionis secundùm se non est iniquus.

Not. quòd in hoc contractu pretium rei non mensuretur juxta valorem rei traditæ, sed juxta spem, & incertitudinem lucri, vel damni.

QUÆRO VI. Emptio Chirographorum estne usuraria, vel iniqua, si fiat minori pretio, quàm sit debitum Chirographo, seu Syngraphæ insertum, v.g. si emens faciliùs possit obtinere Capitale, quàm creditor?

LXXIV. *Resp.*1. Certum est, quòd ob lucrum cessans, damnum emergens, solutionis incertitudinem, vel periculum liceat Chirographa emere minori pretio.

Ratio: Cùm enim hæc sint pretio æstimabilia, juxta eorum proportionem decrescit valor Chirographi, sicut & aliarum mercium.

*Resp.*2. Actionem, seu titulum alterius, sive debitum illiquidum, & litigiosum emere, severè est Jure prohibitum, & irritum. Ita patet in Jure, & interpretibus ejus. Sermo ergo hìc est de debitis liquidis.

*Resp.*3. Tutius, & probabilius est, chirographa non posse emi minori pretio, si communi hominum arbitrio nulla sit difficultas, nec ex parte ementis, nec vendentis. Nec ullus titulus damni, difficultatis, &c.

Ratio: Quia nullus adest titulus minuendi pretium.

Oppono: Titulus est, quia pecunia præsens, & habere rem ipsam pluris æstimatur, quàm pecunia futura, & habere solùm actionem ad rem. Ergo.

Ad hoc dist.ant. Si pecunia sit futura, & absens non solùm physicè, sed & moraliter, concedo ant. si moraliter seu communi æstimatione sit præsens N.ant. Pecunia ergo, quæ sine omni difficultate haberi potest, moraliter censetur esse præsens. Ideò ergo pecunia actu numerata communiter pluris æstimatur, quia communiter adest unus saltem ex titulis in R. 1. adductis, & communiter attenditur ad id, quod communiter accidit.

*Resp.*4. Tutius, & probabilius est, Officiales Principis præfectos solvendis debitis, non posse minori pretio chirographa emere.

Ratio: Quia ex officio tenetur solvere totum. Et si sibi possint solvere totum, cur non & creditoribus? Et dato, quòd hi aliquid spontè remittant, remittunt Principi, cujus proinde ærario accrescit.

Not. si quid a creditore tali Officiali detur per modum doni omnino gratuiti, & sine omni exactione, possit id acceptare, modò scandalum desit.

*Resp.*5. Si alicujus debiti solutio per se ægrè a Principe haberi possit, emptor autem ex speciali, qua apud eum pollet, gratia, eam facilè possit habere, potest chirographum minori pretio emere, si communis prudentum opinio illud minoris æstimet.

Ratio: Tum quia pretium rei pensatur ex morali prudentum æstimatione. Tum etiam, quia specialis favor Principis non debet aliquem facere deterioris conditionis, quàm sit alius eo favore carens: Sed alius potest tale chiro-

rographum emere minoris. Ergo & ille.

QUÆRO VII. Contractus, hispanicè *Mohatra* dictus, seu pactum venditionis, & statim reciprocæ emptionis estne usurarium?

LXXV. Sensus Quæsiti est: Petrus indiget præsente pecunia, nec ullum invenit, qui mutuet. Ut necessitati consulat, a mercatore emit creditò merces summo pretio v.g. 20. Imperialibus, quibus tamen non eget, easq; statim eidem mercatori revendit infimo pretio, quod accipit in parata pecunia.

Resp. Est usura palliata, & virtualis.

Ratio: Mutuo virtuali, & lucro ex vi ejus secuto correspondet usura virtualis, & palliata: Sed sic est in eo casu. Ergo.

Hinc inter Propositiones ab Innocentio XI. damnatas est hæc nu.40. Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.

QUÆRO VIII. Usurarii, etiam mentales, eisque cooperantes, tenenturne ad restitutionem?

LXXVI. *Resp.* 1. Usurarius non acquirit dominium lucri usurarii, sive hoc consistat in rebus usu consumptibilibus, sive in aliis. Ita S. Thom. hic art. 3. in c. ad 3. Consequenter tenetur restituere.

Ratio: Dominium acquiritur vel auctoritate Legis, vel privata domini voluntate, vel ex vi contractus: Sed usurarius nullo horum modorum acquirit dominium lucri superexcedentis. Non primò: Quia usura est contra legem, ut patet in hoc Exam. n 67. R. 5. & 6. Non secundo modo, quia mutuatarius usurario lucrum non dat voluntariè, sed involuntariè, & ad redimendam vexam; sicut dum viator metu mortis sua bona dat latroni, qui tamen non fit eorum dominus. Nec vi contractus, quia dominium non transfertur per contractum Lege nullum: Sed talis est contractus usurarius. Ergo.

Resp. 2. Si bona per usuram extorta sint usu consumptibilia, putà, denarii, triticum, vinum, &c. non tenetur usurarius ad restituendum, nisi id, quod accepit, non verò id, quod per ea lucratus est. S.D. a.3 in c.

Ratio S.D. Quòd id, quod de tali re est acquisitum, non est fructus hujusmodi rei, sed humanæ industriæ.

Excipit S. Thom. *nisi fortè per detentionem talis rei alter sit damnificatus amittendo aliquid de bonis suis, sic enim tenetur ad compensationem nocumenti.*

Resp. 3. Si dicta bona non sunt usu consumptibilia, sed habent usumfructum, ut domus, ager, &c. tenetur usurarius cum iis restituere etiam fructus indè perceptos. S. Tho. ibidem.

Ratio: Quia sunt fructus rerum, quarum alius est dominus. Ergo illi debentur.

Resp. 4. Irriti sunt, nec rei dominium transferunt illi contractus, quibus usurarius vendit, vel donat rem usura acquisitam usu non consumptibilem, v.g. domum, agrum, &c.

Ratio: Quia talis res est obnoxia restitutioni obligatione reali, quæ facit eam esse restituendam eandem numero, transitque cum ipsa re, ad quemcunque devenerit.

Resp. 5. Validi sunt contractus, per eosque dominium transfertur, & acquiritur, quibus usurarius ex re usu consumptibili, v.gr. pecunia, emit aliquid, v.gr. vineam, ex quo sufficienter possit fieri restitutio. Ita S.D. ar. 3. ad 2. & ad 3.

Ratio: Tum quia talis res est restitutioni obligata obligatione solùm personali, quæ non transit cum re, sed solùm ad illos, qui loco personæ, vel usurarii succedunt. Tum etiam, quia lucrum, seu id, quod pecunia usuraria emitur, non est fructus pecuniæ (cùm ipsa sit sterilis) sed industriæ. Seu, pecunia secundùm se non est radix talis lucri, sed, ut subest labori, ac industriæ, & uti exposita negotiationi, ad quam pecunia solùm se habet ut materia. Ergo. Vide Tract. 8. Exam. 6. nu. 113.

Oppono: Nemo ex iniquitate sua debet reportare commodum: Sed hoc fit in casu R. 5. Ergo.

N. min. Nam usurarius tenetur restituere rem, quam per usuram accepit, saltem eandem specie, usu consumptibilem; lucrum verò ex ea factum non reportat ex iniquitate, sed ex industria.

Notanda est exceptio post R. 2. facta.

Resp. 6. Hæredes usurarii tenentur ad omnia ejus debita persolvenda, non tamen (nisi fuerint cooperati) ultra facultates hæreditarias, nec alter pro altero, seu in solidum, sed singuli tantùm pro rata.

Ratio 1. p. Quia verè possident alienum.

Ratio 2. p. Qui restituere tenetur solùm ratione rei acceptæ, tantùm tenetur, quantum res illa valet: Sed sic est de hæredibus usurarii, si nullatenus sint cooperati. Ergo.

Ratio 3. p. Quia singuli seorsim solùm succedunt in parte hæreditatis. Ergo.

Resp. 7. Ad restitutionem damni mutuatario illati tenentur etiam cooperantes usuris, ut sunt 1. famuli, nomine suorum Principalium facientes contractus usurarios, vel cum auctoritate cogendi judicialiter missi ad exigẽda debita usuraria, secus si solùm simpliciter instar nuntii mittantur ad ea petenda. 2. famuli, qui pignora recipiunt, vel asservant, aut pecuniam numerant. 3. Qui inquirunt mutuatarios sub usura, & inter eos, ac mutuatorem formant pacta. 4. Judices, Consiliarii, aliique Officiales, qui compellunt solvere usuras, vel solutas non repetere. Qui etiam ipso facto sunt excõmunicati. Secus est de iis, qui ad majora malà vitanda,

solùm

solùm permittunt usurarios, nisi fortè eis tanta imponant onera, ut cogantur augere usuras, tunc enim sunt causa hujus augmenti.

Ratio patet supra Tract.8.Exam.6.n.115.

*Resp.*8. Usurarius mentalis (de quo n.67.R.4.in hoc Exam.) etiam tenetur ad restitutionē.

Ratio: Quia possidet alienum.

*Resp.*9. Si mutuatarius det ex gratitudine, vel amicitia, mutuator verò accipiat ut debitum ex vi mutui, tenetur restituere ratione conscientiæ erroneæ, quamdiù illa durat. Si verò mutuatarius det ut debitum, mutuator verò accipiat ut donum, tenetur restituere non ratione acceptionis, sed rei acceptæ, si rescierit.

1. *Pars* patet ex Tract.de conscientia. Secunda ex dictis.

QUÆRO IX. Licetne petere mutuum sub usura?

LXXVII. *Resp.* Probabilius est, non licere petere mutuum sub usura sine ulla necessitate, licere tamen ex necessitate, & rationabili causa petere ab usurario ad id parato. Ita S.Tho. hic a.4. Cujus Ratio, & verba videantur suprà Tr.7.Exam.7.n.145.in R.ad 2.Casum.

Sed licetne saltem pecunias apud usurarium deponere?

Dico: Si non habes alium, apud quem deponas, non peccas, quia nec directè, nec indirectè vis damnum tertii, quod cum tanto tuo damno vitare non teneris. Secus si alium habeas, ob rationem oppositam.

QUÆRO X. Quæ sunt pœnæ usurariorum?

LXXVIII. *Resp.* Sunt variæ. 1. Sunt infames. 2. Non admittuntur ad sacramenta Confessionis, aut Communionis, nec ad oblationes altaris. 3. Privantur sepultura Ecclesiastica. 4. Eorum testamenta sunt nulla.

Nota tamen his pœnis solùm subjacere usurarios manifestos, qui sunt tales facto, vel jure; facto quidem, si nimirum ita palàm usuras exerceant, ut nulla tergiversatione id negare possint; jure verò, si Judicis sententia tales sint declarati, vel per idoneos testes probati, vel sponte coram Judice confessi.

EXAMEN IX.

De Monte Pietatis, Cambio, Contractu Societatis, Locatione, Conductione, Pignore, Hypotheca, Fidejussione, Transactione, Mandato, Deposito; Commodato, Precario.

QUÆRO: Quòd est tuum de his judicium?

Tribunal Confessariorum.

LXXIX. *Resp.* juxta ordinem, quid mihi videatur probabilius.

Mons Pietatis est Summa pecuniæ, vel cumulus frumenti, aliarumve rerum usu consumptibilium, seu mutuabilium ex publico ærario, vel pietate alicujus divitis fundatus ad subveniendum, vel mutuandum (erga pignus, & modicam retributionem) pauperibus, & indigentibus, ne usurarum voragine degluatiantur.

Hic Mons est honestus, & licitus, si habeat has conditiones. 1. Ut qui montis curam gerunt, pauperibus mutuum petentibus teneantur certam quātitatem dare, ut v.g. tres aureos, vel tres modios tritici. 2. Ut detur solùm ad certum tempus, v.g. annum, vel paulò diutiùs; & hoc ideò, ne mons evacuetur, ut aliis non possit subveniri. 3. Ut pro montis securitate mutuatarius det sufficiens pignus, ne sit periculum non recipiendi mutuatum. 4. Ut mutuatarius quovis mense ultra sortem aliquid parùm solvat, non propter mutuum (uti fit in usura) sed pro montis conservatione, ministrorum sustentatione, stipendio, domus reparatione, cistarum, granariorum, serarum, &c. confectione, &c. quæ cedunt principaliter in utilitatem ipsorummet indigentium mutuum accipientium, nec non ministrorum Montis, qui libros rationum conscribunt, pignora, ne corrūpantur, asservant, pecunias numerant pro commodo mutuatariorum. 5. Si tempore statuto mutuatarii non solvant, ut pignora vendantur justo pretio (quod fit auctoritate publica) & detrahatur solùm id, quod debetur Monti, & Ministris ejus, reliquum reddatur mutuatario, cujus erat pignus. 6. Ut a mutuatario non accipiatur plus, nisi quod est necesse pro expensis ad conservationem Montis, sine ullo lucro mōtis, seu augmento; quia ille excessus daretur vi mutui, essetque usurarius, quia non apparet alius titulus, cùm indemnitati montis, & ministris aliunde consultum sit, ut supponitur, & consequenter fieret mons impietatis.

LXXX. *Cambium* est permutatio pecuniæ pro pecunia inter Campsorem, & Campsariū. Differt a mutuo, quia in eo per se debet aliquantisper expectari solutio, in cambio verò potest permutari pecunia præsens pro præsenti, & dilatio temporis in eo se habet per accidens. Item cambium potest fieri in sola pecunia, mutuum verò etiam in oleo, tritico, &c.

Dividitur in siccum, seu fictum, & in reale. Fictum est fictè, seu apparenter Cambium, reverà autem est mutuum palliatum, adeòque usurarium, ut si accipiatur lucrum præcisè ratione temporis dilati, & non ratione loci, aliusve tituli. Reale est legitima pecuniarū permutatio. Et hoc est duplex: Unum manuale, seu minutum, quo pecunia unius formæ permutatur cū pecunia alterius formæ, v.g. aurei cum argen-

teis grandiores cum minoribus, veteres cum novis. Alterum est locale, quo permutatur pecunia præsens pro absente secundùm locum. Quod fit dupliciter: 1. Si Campsor pecuniam præsentem det hìc, ut Campsarius per se, vel per suum Correspondentem accipiat eam alibi. 2. Ut pecuniam accipiat hìc, & alibi restituat.

Ad justitiam Cambii requiruntur hæ conditiones. Ut careat fraude, & simulatione. 2. Ut nihil accipiatur pro sola dilatione. 3. Ut servetur justum pretium, & hoc est, quod taxatum est Lege, vel communi consuetudine, aut prudentium judicio, consideratis laboribus, industria, periculis, expensis, &c. pecunia enim in cambio se habet ut quædam merx, cujus pretium quoad usum primarium quidem est taxatum a Principe, dum est cusa, quoad usum verò secundarium taxatur dicto modo: in quo differt a frumento, in cujus taxatione consideratur omnis ejus usus, & ideò ejus taxa licitè non potest excedi.

Licitum est, & omni usura etiam virtuali caret Cambium manuale, uti est locale per literas. *Ratio*: Quia quidquid datur in eo ultra sortem, datur ob titulum pretio æstimabilem, uti est 1. puritas, vel raritas monetæ. 2. Labor Campsoris in congerenda, asservanda, numeranda omnis generis pecunia, præsertim si officium cambiendi a Republica ei sit impositum, & quidem absque stipendio. 3. Assecuratio Campsarii de pecunia alibi recipienda. 4. Onus transferendi pecuniam aliò. 5. Liberatio a solutione tabellarii, & periculo amittendi pecunias in itinere. 6. Lucrum cessans, & damnum emergens. 7. Expensæ in famulos, & scribas, &c.

Pretium Cambii variatis circumstantiis potest variari, crescere, & decrescere, uti fit in aliis mercibus.

LXXXI. & LXXXII. *Contractus societatis* est duorum, vel plurium conventio ad conferendum aliquid in commune lucrum, & damnum juxta proportionem rerum contributarum. Fit duobus modis. 1. Ut sit societas omnium bonorum, quacunque via, & honesto modo, vel titulo obvenerint, sive pro præsenti, sive in futurum. 3. Quod magis est in usu, ut sit Societas certæ rei, ut si plures in certo negotii genere conveniant ad commune lucrum.

Dictus contractus est licitus, si vestiatur debitis conditionibus, quarum prima est, ut negotiatio, in qua fit societas, sit licita. 2. Ut, qui ponit pecuniam, subeat etiam commune periculum juxta illam Regulam juris: *Qui sentit commodum, sentire debet & onus, & è contra*. 3. Ut juxta arbitrium prudentium undequaque servetur æquitas, & proportio, tam quoad lucri, quàm quoad damni partitionem. 4. Ut pecunia sub pacto lucri non detur homini negotiationem non exercenti, quia esset usura ex contractu mutui, & non esset contractus Societatis.

Plura de his spectant ad Juristas.

LXXXIII. *Locatio*, *& Conductio* habent se correlativè, sicut emptio, & venditio, vel sunt unus contractus, quo alteri conceditur res utenda, vel fruenda constituto certo pretio, vocaturque ex parte concedentis Locatio, ex parte accipientis Conductio, sive res sit mobilis, sive immobilis, modò non sit usu, seu uno actu consumptibilis, ut ager, domus, equus, opera hominis, v.g. fabri, pictoris, sartoris, &c. Locare non potest, nisi qui habet plenum dominium rei. Si absque culpa conductoris rei conductæ superveniat aliquod vitium, ratione cujus meritò eam deseras, v.g. quia domus ruinam minatur, spectris nocturnis infestatur, non tenetur conductor solvere pensionem, nisi pro eo tempore, quo re conducta fuit usus, vel fruitus. Vide suprà Tract. 8. Exam. 6. num. 124. in R. 4. An idem dicendum sit, si pestis superveniat, spectanda est consuetudo loci.

Sterilitas orta non ex culpa conductoris, sed ex temporum injuria, si est tanta, ut communi hominum illius Regionis opinione judicetur sufficiens, deobligat a solvenda pensione, vel in totum, vel in partem, nisi antecedentis, vel subsequentis anni fertilitate possit sterilitas compensari. Sterilitati comparari potest superveniens bellum, quo agri vastantur, vel impediuntur itinerantes, ne hospitium conductum frequentetur, ut aliàs.

Major fertilitas pensionem regulariter non auget, sed standum est contractui facto. Dixi *regulariter*, nam potest augeri in casu aliquo fortuitò extraordinario, non proviso, v.g. si per inundationes omnia alia vicina molendina essent destructa, & tuum ab alio conductum, ideò multò majores facit proventus.

Expensæ faciendæ pro re locata, vel conservanda, vel reparanda spectant ad locatorem, nisi aliter sit conventum, vel aliter observetur ex consuetudine loci. Et in hoc differt conductor ab usufructuario, & emphyteuta, qui ipsimet expensas facere debent.

Si non constet, an res conducta perierit casu, vel culpa conductoris, tenetur conductor probare suam innocentiam, nisi gravia indicia eam testentur, vel nisi frequenter tales res soleant casu perire.

Si constet, incendium casu fortuito, & sine conductoris culpa esse ortum, v.g. per hominum malitiam, fulmen, milites, &c. conductor nec tenetur ad damni compensationem, nec ad pensionem. Tenetur tamen si ortum sit ex ejus culpa saltem levi. Vide suprà de culpa Tr. 8. Exam. 6. nu. 124.

Durante tempore locationis non potest locator, uti nec hæres ejus universalis (cùm ille censeatur eadem persona cum defuncto) pro

libitu

libitu expellere conductorem. Dixi, *hæres universalis*; quia secus est de successore particulari, idest, emptore, donatario, legatario, oisi aliter conventum sit.

Excipiuntur aliqui casus. 1. Si inquilinus, seu colonus, sive conductor per biennium non solvit canonem, si locatio fuit facta ad longum tempus, v.g. saltem ad quinque annos. 2. Si ipse locator ob supervenientem necessitatem ipse indigeat domo, & non possit aliter sibi providere. 3. Si domus locata egeat reparatione, qua non egebat tempore locationis. 4. Si conductor re conducta, v.g. domo abutatur in damnum locatoris, v.gr. alendo porcos domum suffodientes, vel etiam sine damno conductoris, attamen perversè, & cum scandalo aliorum, v.gr. recipiendo meretrices, aleatores, &c.

LXXXIV. *Die mihi*, quid sentias de famulis, & famulabus ante terminum locationis operarum discedentibus, an eis debeatur integra merces istius temporis?

Distinguo: Vel habent justam discendi causam, vel non? si habent, debetur eis integra merces: quia penes ipsos non stat, quò minùs conditiones impleant, & operas suas præstent. Si non habent, non debetur, si dominus ex discessu famuli patiatur damnum, quod æquivalet restanti debito. Et hoc ob rationem oppositam.

Sed debeturne merces famulis ægrotantibus, aut alia justa causa impeditis?

Dico: Debetur, tum ob eandem rationem mox datam: Tum etiam, quia objectum elocationis operarum in famulis non est tam opus ipsum specificum, ac determinatum, quàm ipsa obligatio serviendi ad certum tempus; hoc tameo solùm verum est, si infirmitas non diù duret. Ubi attendenda est consuetudo loci. Certe de alimentis intereà præstandis, ac modicis expensis non dubitatur, sed ad expensas majores pro curatione factas secluso contractu non videtur esse obligatio justitiæ, aliquando tamen charitatis.

LXXXV. *Pignus, & hypotheca* potest sumi vel pro contractu, & sic est actus legitimus, quo creditor in rem debitoris acquirit jus, ut ex ea (etiam vendita) solutionem habere possit, si illa non fiat statuto tempore. Vel pro objecto, seu re oppignorata, quæ si est mobilis, est pignus, requiritque traditionem: si est immobilis, est hypotheca, fitque sola conventione partium sine traditione. Hypotheca alia est generalis, alia specialis; alia expressa, alia tacita: de quibus vide Tract. 8. Exam. 6. n. 118. Not. 3. Et ibidem n. 120. & 121. R. 5. & 6.

LXXXVI. *Fidejussio* est alienæ obligationis in se susceptio, ut deficiente in solvendo debitore principali, ipse teneatur solvere. Conditiones ad eam requisitæ sunt: 1. Ut supponat alium debitorem principalem. 2. Ut non teneatur ad plusquàm ille. 3. Ut si illius obligatio inveniatur invalida, etiam fidejussor non teneatur. 4. Ut non cogatur solvere, oisi facta priùs discussione bonorum debitoris principalis, constet, illa non sufficere.

Fidejussor in quibusdam casibus potest petere liberationem ab hoc onere. 1. Si tantùm pro certo tempore se obligaverit. 2. Si debitor incipiat bona sua dilapidare. 3. Si petat Regiones longinquas. 4. Si fidejussor jam longo tempore perstitit in ea obligatione, &c.

LXXXVII. *Transactio est de re dubia, & litigiosa, lite jam mota, non gratuita pactio*. Dicitur 1. *dubia*, qui enim certò scit, sibi nullum jus competere, nequit salva conscientia transigere, teneturque restituere, quod accepit. Dicitur 2. *lite jam mota*, non finita, quia post latam sententiam non valet transactio, nisi ab eo fuerit appellatum. Dicitur 3. *non gratuita*, quia non potest fieri, nisi aliquo dato, & retento. Unde differt ab amicabili compositione, per quam pars debiti gratis remittitur, & sic amicabiliter a lite disceditur.

De Jure Civili non potest transigi super re testamento relicta, nisi inspectis, & cognitis testamenti tabulis. Tum quia publicè, & privatim interest, ut ultimæ voluntates serventur quoad fieri potest. Tum etiam, ne quis modico præsente allectus, facilè majora repudiet.

Judex absolutè ad transactionem cogere non potest, oisi fortè esset lis valde intricata, & diù durans. *Ratio*: Quia regulariter nemo invitus contrahere, aut jure suo privari potest. Est tamen Judicis agere, ut ad parcendum magnis & damnosis expensis partes transigant, vel amicabiliter componant. Si Judex videat unius partis jura esse omninò clara, non potest ei transactionem suadere; Quia tenetur cuilibet dare, quod suum est; nisi fortè timerentur novæ lites, & valde sumptuosa partis adversæ nimis potentis appellatio, etsi frivola. Tunc enim posset suadere ad redimendam vexam.

Disputant Legistæ, an, si quis inveniat se ultra dimidium fuisse læsum in transactione, ea possit rescindi sicut venditio, de qua suprà Tr. 9 Exam. 7 n. 60. idem casus fuit motus. Si quis consideret æquitatem naturalem, quam maximè in foro interno attendunt sacri Canones, & quæ dictat, neminem debere locupletari cum damno alterius, affirmativa sententia videtur tenenda. Sed hujus decisio videatur apud Juristas, & Canonistas.

LXXXVIII. *Mandatum* est gratis facta susceptio aliquid faciendi, quod alius mandat, seu committit. Dixi, *gratis*; si enim fiat propter mercedem, non est propriè mandatum, sed locatio. Mandans tenetur mandatarium præstito officio remunerare saltem ex gratitudine, licèt non ex stricta justitia. Debet inter eos intercedere conventio saltem tacita, ut si videat

in gratiam sui aliquid ab alio fieri, idque non prohibeat, censetur tacitè mandare. Mandans tenetur mandatarium servare indemnem, omnes expensas ei restituendo, immò & resarcire damnum fortuitò ex occasione mandati acceptum, ut si ab hoste spolietur, &c.

LXXXIX. *Depositum* aliquando accipitur pro ipsa re, aliquando pro contractu, quo res alterius custodiæ committitur, ut integra reddatur, adeòque in eo dominium non transfertur. Perficitur utriusque consensu, non nudo sed cum traditione rei. Nec sufficit rem coram alio, vel in domo ejus collocasse, nisi saltem tacitè, vel implicitè rem acceperit ad suam custodiam, v.gr. si quis exerceat tale officium, cui annexa est rerum custodia, ut sunt Aurigæ, Nautæ, Caupones, Stabularii, &c.

Deponi ordinariè solent res mobiles, immobiles verò dicuntur sequestrari, ut si vertente lite circa eas committantur Sequestro, earumque fructus asserventur, donec constet, cui per sententiam adjudicentur.

Depositarius obligatur ad tria. 1. Fideliter rem custodire. 2. Ut deponenti eam repetenti statim reddat, si tamen non petat in suum, vel alterius damnum, vel bona ejus non sint addicta fisco, tunc enim illa tradenda sunt fisco, vel nisi sciatur, quòd sit furtiva. 3. Depositarius sine expressa, vel rationabili præsumpta licentia domini non potest (sine peccato furti) re deposita uti.

Potest ea uti in his casibus. 1. Cum expresso consensu deponentis: tunc autem ex deposito fit mutuum, si sit res usu consumptibilis: vel commodatum, si non sit usu consumptibilis. 2. Si depositarius bona fide existimet, domino id non displicere, cui tamen si posteà displiceat, tenetur compensare volenti. 3. Si depositum sit res, usu consumptibilis, & depositarius sit certus, se, dum fuerit repetitum, habiturum tantundem paratum ejusdem mensuræ, & bonitatis, non peccat saltem mortaliter, si re utatur, vel eam alienet, quia deponens nullum patitur damnum.

Quid si depositarius negotiando re deposita aliquid lucretur?

Dico: Lucrum esse depositarii. *Ratio*: Quia cùm res non sit in se fructifera, est lucrum solius industriæ. Si tamen damnum aliquod deponenti eveniret, tenetur compensare.

Ex qua culpa teneatur depositarius restituere, vide Tract. 8. Exam. 6. n. 124 R. 4.

XC. *Commodatum* est gratuita concessio usus rei, quæ usu, seu uno actu non est consumptibilis, ut equi, libri, vestes, &c. dominio non translato, adeòque eadem numero res est restituenda; in quo differt a mutuo. Dixi, *gratuita*, si enim fiat pro mercede, est locatio. Si res nonnihil atteratur, v.gr. vestis, id fit damno commodantis.

Ex qua culpa teneatur commodatarius, vide loco mox citato, R. 3.

Quid sentis de hoc casu? Orto infortunio, commodatarius, & depositarius conductor non possunt simul salvare res alienas, & proprias, possuntne res suas præferre, relictis alienis?

Distinguo: Si res propria sit pretiosior, potest eam præferre; si res aliena sit pretiosior, teneris præferre illam.

Ratio 1.p. Nemo pro alterius minori damno vitando tenetur subire majus damnum.

Ratio 2.p. Deposito, commodato, pignori, locato, ea debetur custodia, quam quisque prudens impenderet rebus propriis: Sed quivis relictis suis vilioribus salvaret res suas pretiosiores: Ergo.

Quid si res tua & aliena sint æquales in pretio?

Dico: Potes præferre rem tuam, si res aliena apud te sit in commodum alterius. Si verò sit in commodum tui solius, teneris præferre rem alienam. Patet ex dictis.

XCI. *Precarium* est gratuita concessio usus rei ad nutum revocabilis. Per ultimas particulas differt a commodato, cujus concessio non est revocabilis ad nutum, sed commodans tenetur expectare elabi tempus, pro quo concessit, teneturque aliàs commodatario compensare damnum, si quod patiatur, nisi ipse patiatur necessitatem non minoris incommodi.

TRA-

TRACTATUS X.

De Religione, & vitiis ei oppositis. Ex 2.2. a Quæst. 81. ad Quæst. 100. inclusivè.

EXplicatis speciebus Justitiæ, quas partes ejus subjectivas vocamus, eò quòd perfectæ justitiæ rationem habeant (de quibus Tract. 8. Exam. 1. n. 5.) uti & partibus ejus integralibus, quæ nimirum, etsi eam entitativè non componant, tamen velut conditiones ad perfectionem ejus concurrunt, uti juxta S. Thom. q. 79. a. 1. sunt, Facere bonum, & declinare a malo: His, inquam, explanatis, S. D. exponit partes justitiæ potentiales, quæ nimirum in aliquo cum ea conveniunt, & in aliquo a perfecta illius ratione deficiunt. Nam cùm justitia sit ad alterum, rigorosum reddat debitum, rigorosamq; ponat æqualitatem, vel non possunt reddere æquale, licèt alteri reddant debitum, ut pietas erga parentes, observantia erga Superiores (de qua Vide Tract. 8. Exam. 1. n. 6. ad 3. oppos.) Vel rigorosum debitum non habent, licèt æquale reddere possint, ut liberalitas, & affabilitas erga proximum, quæ perfectum justitię debitum non respiciunt, sed tantùm honestatem virtutis. Inter has potentiales justitiæ partes, ut posteà patebit, primatum tenet, omnibusq; præeminet Religio, ut virtus, cultum Deo exhibens quem debet, sed non potens cohibere quantum debet. De qua Lactantius l. 3. div. Instit. c. 10. *Summum hominis bonum in sola Religione est. Si Religio tollitur, nulla nobis ratio cum celo est. Quam qui non suscipit vitā pecudum secutus, humanitate se abdicat*. Et Eugubinus l. 1. contra Vallam: *Ubi plus est pietatis, & Religionis, ubi plus est felicitatis, & beatitudinis*. De hac ergo omnium virtutum moralium præstantissima virtute sit

EXAMEN I.

De essentia Religionis, & Objecto. S. Thom. quæst. 81. per 8. art.

QUÆRO I. Teneturne Confessarius scire, quæ in hoc Tractatu traduntur?

I. *Resp.* Hoc indubitatum esse. *Ratio:* Nam Confessarius, ut ex sæpè memoratis tribus ejus officiis patet, est Doctor, & Presbyter est idem ac *præbens iter* ad Deum, & Cælum. Ergo virtute Religionis insignitus sit, oportet; Homo enim per creationem, & dein per peccatum a Deo sejunctus, per debitum cultum ei religatur. Unde Ang. Doct. hìc a. 1. in c. ex Isidoro dicit: *Religiosus a Religione appellatus est; qui retractat, & tamquam relegit ea: quæ ad divinum cultum pertinent. Et ideò Religio videtur dicta a relegendo ea, quæ sunt divini cultus, quia hæc sunt frequenter in corde revolvenda. Quamvis etiam possit intelligi Religio ex hoc dicta juxta S. Aug. quòd Deum reeligere debemus, quem amiseramus negligentes. Vel potest intelligi Religio a religando dicta. Unde Aug. Religet nos Religio uni omnipotenti Deo.*

QUÆRO II. Quid est Religio? Estne vera virtus? & quod ejus objectum?

II. *Resp.* 1. Religio bene definitur, quòd sit *virtus debitum cultum tribuens Deo tamquam primo omnium principio*, seu supremo omnium Domino. Quod predicatum ei convenit ob singularem, & infinitam excellentiam in omni genere perfectionis. Patet ex S. Thom. a. 1.

Dixi 1. *Virtus*, ut patebit ex dicendis.

Dixi 2. *debitum cultum*, id est, honestum, & congruentem, ut excludatur cultus falsus, & superstitiosus, a Christo, vel ab Ecclesia damnatus, qualis videtur in Idololatris, Magis, Judęis Hæreticis, Turcis, Ethnicis, &c.

Dixi 3. *ut primo omnium principio*, ad differentiam a pietate, quæ exhibet cultum, & honorem Deo, ut Patri, & principio originis nostræ, & a gratitudine, quæ colit Deum formaliter ut Benefactorem. Religio sic explicata est idem quòd latria, seu virtus latriæ S. Tho. a. 2.

Ratio ejus est: *Virtus est habitus, qui bonum facit habentem, & opus ejus bonum reddit*, ut

ex

explicatum est suprà Tract. 4. Exam. 1. n. 2. ad qu. 2. ubi etiam plures virtutis definitiones adducuntur. *Subsumo*: Sed hoc præstat Religio, ut patet ex data definitione. Ergo.

Resp. 3. Objectum formale *quod* Religionis est æqualitas illa imperfecta, quam homo inter se, & Deum ponit per debitum cultum Dei, seu per actiones, quibus Deum colit, Deo se subiicit, ut supremo Domino, ei reverentiam exhibet, ut primo principio, seu ratione beneficii creationis.

Alii sic resolvunt: Objectum formale *quod* Religionis est cultus, & honor Deo debitus: Sed explicant in sensu jam posito, distinguentes cultū ut est actio, & ut effectus: ut effectum dicunt esse dictam imperfectam æqualitatem.

Ratio: Justitia imperfecta, & perfecta in hoc essentialiter differunt, quòd prima ponat æqualitatem imperfectam, altera perfectam: Sed ut probatum est. Tract. 8. Exam. 1. n. 2. objectum formale justitiæ perfectæ est æqualitas perfecta. Ergo imperfecta respectu justitiæ imperfectæ: Sed Religio est justitia imperfecta, ut patet ex Proœmio hujus Tract. Ergo. Cons. prob. Quia idem est constitutivum, & distinctivum.

Dixi in R. *objectum formale quod*, quia objectum formale *quo* est honestas dictæ æqualitatis, seu ejus convenientia cum recta ratione. *Objectum materiale* sunt actiones internæ, & externæ, quibus Deus colitur, & dicta æqualitas imperfecta ponitur. *Objectum cui* est Deus, prout proportionabiliter de justitia explicatum est loco mox citato.

QUÆRO III. Religio estne una specie infima virtus? vel continetne tamquam genus alias species sub se?

III. Ante R. Not. non esse hic quæstionem de Religione, prout abstrahit ab infusa, & acquisita, nam has specie differre, certum est; licèt enim habeant idem *objectum cui* scilicet Deum, habent tamen distincta objecta formalia, formaliter sumpta: quia Religio infusa respicit Dei excellentiam, ac pro objecto habet cultum ei exhibendum ex motivo supernaturali, ut nimirum est primum principium, & supremus Dominus in ordine gratiæ: acquisita verò id præstat ex motivo naturali, ut nimirum est primum principium, & supremus Dominus in ordine naturæ. Hic ergo sermo est de Religione disjunctivè, nimirum, vel de infusa, vel de acquisita. Vide Tract. 4. Exam. 1. nu. 8. Hoc notato.

Resp. Religio est una virtus specie infima.

Ratio S. Thom. a. 3. in c. Virtutes specificantur, & diversificantur penes objecta formalia: Sed Religio habet objectum formale, quod nulla alia virtus respicit, nimirum exhibere reverentiam, & cultum Deo sub unica speciali ratione nimirum ut est primum principium creationis, & gubernationis rerum, & inquantum ejus excellentia in infinitum transcendit omnia. Ergo.

Ex quo sequitur, quòd actus Religionis, ut sunt, vovere, jurare, sacrificare, orare, Deo se subiicere, Deum colere, licèt materialiter inter se differant, nec connexionem habeant, vel subordinationem, conveniunt tamē in unica ratione formali, quæ est, solvere Deo debitum, quod creatura incurrit vi creationis, & gubernationis, eumq; revereri ob ejus excellentiam. Quam rationem formalem magis primariò, & principaliter respicit unus actus quàm alius, v. g. magis devotio quàm oratio, &c. Et licèt dicta ratio debiti videatur variari in actibus Religionis, aliter enim Deo debetur aliquid ex promisso, vel voto, aliter ex accepto beneficio: est tamen solùm variatio materialis, manente eadem ratione formali.

IV. *Oppono* 1. Si dicti actus spectarent ad unū specie habitum, deberent omnes eundem habitum intendere, seu perficere: Sed hoc non fit, quia actus frequentati jurandi non dant facilitatem vovendi. Ergo.

2. Diversa ratio debiti erga proximum constituit diversas virtutes circa ipsum, nam debitum ex pacto solvit justitia, ex promissione fidelitas, ex beneficio gratitudo, ex dignitate personæ observantia. Ergo etiam circa Deum.

3. In Deo sunt diversa attributa, ut Sapientia, Bonitas, Misericordia, &c. Item tres Personæ realiter distinctæ. Ergo iis correspondet diversus cultus.

Ad 1. dist. maj. Deberet perficere habitum secundùm quamlibet virtualitatem ejus, N. maj. secundùm virtualitatem sibi correspondentem C. maj. Et sic dist. min. N. cons. Idem ergo habitus Religionis habet diversas virtualitates, juxta quas plures actus respicit, quorum quivis perficit suam virtualitatem, v. g. votum suam, & non eam, quæ est juramenti.

Ad 2. N. cons. Tum quia quæ in inferioribus sunt dispersa, in superioribus sunt unita. Tum etiam, quia respectu Dei est eadem ratio formalis, nimirum excellentia Dei nullum commodum a nobis poscentis, ast debitum, quod creaturæ solvitur, non respicit necessariò excellentiam personæ, cui solvitur, sed ultimatè commodum hominis, vel aliud motivum; hinc constituuntur diversæ virtutes.

Ad 3. dist. ant. ita tamen ut in omnibus illis sit eadem ratio formalis *sub qua* primi principii creantis, C. secus, N. ant. & cons. Nam opera ad extra sunt communia omnibus tribus Personis. Et si Deus cujus Scientia est causa rerum) non esset sapiens, non posset dici Creator: si non esset justus, & misericors non posset congruè gubernare. Nullum ergo attributum solitariè sumptum, & ut ratione ab alio distinctum, sed ut reliqua in se inclu-

dens

dens, potest esse adæquata ratio divini cultus.

Non obest distinctio rationis, quia aliàs deberet etiam poni alia Charitas, qua diligitur Sapientia, & alia, qua Misericordia. Aliud est de distinctione Charitatis, & Spei, cùm habeant distinctam rationem formalem.

Not. ex S. Thom. infrà q.103. a.3. ad 1. quòd sicut Religio per excellentiam dicitur pietas, in quantum Deus per excellentiam est Pater, ita & latria per excellentiam dicitur dulia in quantum Deus excellenter est Dominus: Unde illi non sunt cultus specie diversi respectu Dei, Sed unus cultus æquivalet utrique. Ad latriam ergo spectat, non tantùm colere Deum sic, sed colere ut Creatorem, Salvatorem, Dominum, Benefactorem: quia, in omnibus his formalitatibus ratio formalis colendi, est ejus perfectio, & excellentia increata, perfectiones autem, & beneficia hominibus collata solùm sunt motiva extrinseca ad cultum inducentia.

QUÆRO IV. Religio estne virtus specialis, seu distincta specie ab aliis? Estne theologica, vel moralis, & moralium præstantissima potens imperare actibus aliarum virtutum?

V. Hæc Quæstio non est eadem cum priori; illa enim quæsivit, an Religio ut genus non contineat sub se alias virtutes ut species; hæc verò, an cum nulla alia coincidat.

*Resp.*1. affirm. ad 1. partem.

Ratio est eadem cum priori ad Q.3.

*Resp.*2. Religio non est virtus theologica, sed moralis.

Ratio 1. & 2. partis est: Virtus theologica non solùm pro objecto cui, sed etiam pro objecto formali debet habere Deum, seu quid purè divinum: Sed hoc non habet Religio, ut patet ex R.3. ad Q.2. Ergo non est virtus theologica sed purè moralis.

Hic serviunt dicta Tract.4. Exam.1. n.2. de definitione virtutis moralis. Et ibid. n.3. & 9. de subjecto virtutis moralis. Et n.10.11. & 12. quomodo virtutes morales, & an theologicæ consistant in medio. Ubi quoque id de Religione explicatum est.

*Resp.*3. Religio est nobilior cæteris virtutibus moralibus, immò omnium moralium nobilissima.

Ratio S.D. a.6. Inter virtutes morales illa est perfectior, quæ propinquius accedit ad Deum: Sed sic est de Religione, ut patet ex ejus objecto. Ergo.

Ex quo sequitur, quòd, dum S.Tho. suprà q.58. a.12. in c. docet, Justitiam legalem esse nobiliorem cęteris, comparat eam solùm cum illis virtutibus moralibus, quæ versantur circa bonum humanum, non verò cum ea, quæ versatur (uti Religio) circa bonum divinum. Similiter dum infrà q.161. a.5. in c. cęteris præfert humilitatem, comparat eam cum illis virtutibus quæ versantur circa moderandas passiones.

*Resp.*4. Religio potest imperare actibus aliarum virtutum, etiam theologicarum. Patebit ex dicendis ad Oppositiones contra 3.R.

VI. *Oppono* 1. contra 1. SS. PP. dicunt, Sanctos coli per Religionem: Sed sancti coluntur per virtutem Duliæ. Ergo virtus Duliæ, & Religionis sunt eadem.

Confirm. Prototypon, & imago coluntur eodem cultu: Sed Sancti sunt veræ imagines Dei. Ergo. Idem patet de Charitate, quæ est unica respectu Dei, & proximi, cur non & eadem virtus ad colendum Deum, & Sanctos?

Oppono 2. contra 3.R. Virtus imperans actibus aliarum virtutum, & eos ordinans in suum finem est nobilior, quia imperare est superioris: Sed Justitia legalis actus Religionis sic ordinat ad suum finem, scilicet ad bonum commune. Ergo.

Confirm. Totum est nobilius parte: Sed Justitia legalis comparatur ad Religionem sicut totum ad partem. Ergo.

Oppono 3. contra idem: Pęnitentia est ultima dispositio ad gratiam, & reconciliationem cum Deo: Sed hic effectus est nobilior quàm colere Deum. Ergo. Min. prob. Plus est restituere ablatum quàm colere honorem conservatum. Ergo.

Confirm. Pœnitentia pro *objecto cui* habet etiam Deum. Ergo est saltem ęqualis Religioni.

Ad 1. Sanctos PP. non loqui de Religione, ut est specialis virtus, sed in ampla significatione, nimirum de Religione Christiana, seu Ecclesia, Sanctorum cultum præcipiente. In quo sensu omnes actus pii dicuntur religiosi.

Ad Confirm. dist. maj. Loquendo de cultu, qui exhibetur imagini præcisè ob excellentiam extrinsecam Prototypi in ea relucentem, v.g. Dei in Sanctis, C. maj. Ob excellentiam extrinsecam propriam imaginis, quamvis participatam a Prototypo, N. maj. Hoc secundo modo Sancti coluntur dulia, primo modo possunt coli latria, adorando Deum, ejusque excellentiam, ut rationem formalem in Sanctis, non ipsos Sanctos; quorum propria excellentia tunc solùm se habet merè materialiter: Verùm hic cultus non est in Ecclesia usitatus, ad vitandum periculum erroris, ne videamur creaturis tribuere honorem divinum: Vide S.Th. infrà q.103. a.3. ad 3.

Ex hoc colligitur differentia Sanctorum ab imagine picta Christi, quæ potest adorari Latria ideò, quia secundùm se nullius cultus est capax; ideòque cessat dictum periculum: Sancti verò specialis cultus capaces sunt.

Ad id, quod additur de Charitate, disparitas est, quia in dilectione proximi ratio formalis diligendi est solus Deus, seu bonitas divina, in cultu verò Sanctorum excellentia propria.

Digitized by Google

pria. Nam honor intrinsecè est testimonium propriæ virtutis in aliquo, excellentia enim importat rationem causæ formalis, nimirum perfectionem, qua unum excedit alterum, nihil autem excedit alterum, nisi per id, quod formaliter habet in seipso: bonum verò, quod est objectum amoris, importat rationem causę finalis: de cujus ratione est, ut propter eam appetantur alia.

Ad 2. R. 1. retorquendo, quòd Religio etiam imperet actibus aliarum virtutum, etiam theologicarum (ut si quis voveat actum Fidei, vel spei) & ordinet ad cultum Dei.

Ex quo potest secundò negari maj. *Tertiò* dist. maj. cum nostro Magistro Torre: Si sit imperium propriè, & in rigore, C. maj. Si minus propriè, prout idem est, ac quomodocunque movere actum unius virtutis ad finem alterius, vel implorare auxilium virtutis, superioris, prout etiam inferior implorare potest, N. maj. Et hoc secundo modo fit in præsenti. Sicut ergo subditi possunt movere, excitare, implorare Principem, ut sibi succurrat, ita inferior virtus superiorem etiam theologicam.

2. Aliter cum Joan. a S. Thom. dist. maj. Imperare est superioris sub ea ratione, sub qua superior est, C. Sub qua inferior est, N. maj. & distincta min. N. conf. Licèt ergo virtus aliqua v.g. theologica simpliciter sit superior Religione, & secundùm finem suum primarium, qui est Deus, non possit ordinari ad finem Religionis, alteriusve virtutis immediatè versantis circa media: potest tamen secundùm quid esse inferior illa, quatenus ei addit aliquam circumstantiam, vel formalitatem, ac obligationem, ut si juxta dicta quis voveat actum Fidei, qui actus ordinatur ad finem Religionis: hinc virtus superior ex fine secundario potest ordinari ad finem virtutis inferioris.

Ex prima distinctione etiam solvitur hæc instantia. Imperium est actus intellectus, seu rationis practicę: Ergo non voluntatis, vel virtutis in voluntate residentis. Ant. enim est verum de imperio propriè sumpto.

Ad Confirm. dist. maj. Si sit pars propriè dicta, C. maj. Impropriè, & similitudinariæ, uti in præsenti, N. maj. Virtus ergo aliqua dicitur pars potentialis in sensu explicato in Proœmiali hujus Tractatus.

Ad 3. dist. maj. Est dispositio ratione sui, N. Ratione Charitatis adjunctæ, seu ut formata Charitate, C. maj. Ad prob. dist. ant. Si honorem læsum Deo restituat simpliciter, uti facit Charitas, & satisfactio Christi, C. Si solùm inchoativè, & dispositivè, uti facit pœnitentia, ut præscindit a charitate, N.

Ad Confirm. N. conf. Quia formaliter exhibere Deo cultum est quid nobilius quàm solùm dispositivè ei restituere honorem ablatum.

EXAMEN II.

De Actibus Religionis. S. Doct. Quæst. 82. & sequentibus.

QUÆRO: Virtus Religionis quos actus habet?

VII. *Resp.* Habet internos duos, qui sunt, Devotio, & Oratio. Habet & plures externos, ut sunt, Adoratio, Sacrificium, Oblatio, Decimæ, Votum Juramentum, Adjuratio divini nominis, ejusq; in laudem assumptio. Ita S.D. postea citandus. Qui insuper q. 81. a. 7. in c. docet, Actus internos esse principaliores, & per se spectare ad Religionem, externos verò esse secundarios, & ordinari ad internos.

Explicantur actus.

VIII *Devotio* juxta S. Thom. hìc ubi de ea agit q. 82. a. 1. est voluntaria quædam promptitudo ad Dei cultum, & famulatum. Vel, actus voluntatis promptè se tradens ad Dei cultum; quæ promptitudo, & fervor si deest, non est devotio. Causa principalis, & extrinseca devotionis est Deus, qui, quos dignatur, vocat, & quem vult, religiosum facit, ut ex S. Ambrosio ait S. Thom. a. 3. Causa verò intrinseca ex parte nostra est meditatio; seu contemplatio. Quod probat ex illo Psalm. 38. *In meditatione mea exardescet ignis.* Devotio per se, & principaliter causat spiritualem lætitiam, per accidens tristitiam, ar. 4. in c.

IX. *Oratio* est ascensus, seu elevatio mentis in Deum, & definitur a S. Th. q. 83. ubi de ea agit ar. 1. in c. *Petitio decentium à Deo.* Est elicitivè ab- & subjectivè in intellectu. Orare enim est conceptū internum ad Deum ordinare, seu Deo manifestare, loqui, exprimere, & quasi intimare; hoc autem est officium intellectus. Quæ in- & attentio requiratur, patebit infrà in hoc Tract. Exam. 5. q. 82. & 83. Quod Oratio sit Actus Religionis, probat S.D. q. 83. a. 3 in c. dicens: *Ad Religionem propriè pertinet, reverentiam, & honorem Deo exhibere; per orationem autem homo Deo reverentiam exhibet, inquantum ei se subiicit, & orando profitetur se eo indigere, sicut auctore suorum bonorum.* Ergo.

Hic se offert difficultas, quomodo Oratio, quæ est actus intellectus, Possit esse actus elicitus Religionis, quæ est in voluntate? Hoc Gonet benè explicat dicens: Observandum est cum Cajetano 2. 2. q. 81. art. 4. D. Tho. in assignando virtutibus proprios actus, potiùs respexisse ad identitatem ipsarum virtutum, quàm ad identitatem potentiarum, & ideò omnem actum, qui non respicit nisi unicam virtutem, appellat proprium talis vir-

virtutis, in quacunque potentia fit. Quòd si plures virtutes respiciat, illius vocat proprium a qua habet primam speciem boni, & virtuosi actus, ac proinde cujus finem primariò respicit. Hac ratione idem S. D. 2.2.q.3. art.1. confessionem externam dicit esse actum proprium Fidei quamvis illa fit in potentia externa, & hæc in intellectu; quia prima bonitas talis confessionis ex Fide est, & ejus finem respicit, non verò ex alia virtute. Et generaliter omnes actus externos, sive virtutis, sive vitii, attribuimus, ut proprios illis habitibus, è quibus sumunt primam speciem deformitatis, vel rectitudinis, ut comestionem temperantiæ, externum luxum luxuriæ, &c. non curando, an sint in eadem potentia, vel in diversis. Quia ergo prima, & essentialis bonitas orationis tota est a Religione, quia est bonitas reverentiæ, & cultus, Oratio dicitur propriè actus Religionis, quamvis fit in distincta potentia. Et ex hoc dicitur etiam actus Religionis elicitivè; quia, ut benè observat Bannez 2.2.q.3. citata, & Alvarez 1.2. disp.92. dupliciter potest aliquis actus dici elicitus ab aliqua virtute: vel propriè, & strictè, quia est immediata ejus operatio, ac proinde manet in eadem potentia: vel largè, ex eo solùm, quòd non fit media alia virtute, quamvis mediet alia potentia; dicitur enim talis actus elicitus, quia non est propriè imperatus: nam actus propriè imperatus ab aliqua virtute dicitur ille, qui fit media alia virtute eliciente; sicut actus, qui elicitur ab humilitate propter Deum, dicitur imperari a Charitate; & ideò ubi una tantū est virtus, qualitercunq; influat in actum dicitur hic procedere ab ea elicitivè. Hoc secundo modo Oratio dicitur elici a Religione, primo verò Devotio, quæ in voluntate existit. Hæc Gonet in Manuali Tract.9.c.3. de Relig. § 2.

X. *Adoratio*, de qua S.Thom. agit. q.81. sumi potest dupliciter. 1. Generaliter pro quacunq; veneratione alicui in testimonium suæ excellentiæ debita, qualiter Abraham adoravit Angelos Gen. 18. & Nathan Propheta 3. Reg. 1. Davidem 2. Sumitur specialiter, & propriè pro reverentia, seu *cultu exhibito Deo* ob infinitam, & increatam eius excellentiam. Et hæc est actus Latriæ, seu Religionis; estq; hæc Adoratio duplex: Una interna, qua per actum mentis, & voluntatis; altera externa (a priori imperata, sine qua potiùs est fictio, & irrisio) qua Deum veneramur actu externo, v.g. genuflexione, corporis inclinatione, pectoris tunsione, capitis discoopertione, &c. qui actus præcisè secundùm se sunt quidem indifferentes, attamen sunt actus Latriæ, prout respiciunt internam devotionem.

Adorationis generaliter sūptę tres sūt species. 1. *Latria*, quæ fit, & debetur soli Deo, ut primo nostro principio, & ultimo fini. 2. *Dulia* quæ exhibetur regnantibus cum Deo Sanctis ob excellentem eorum perfectionem; prout patet ex S.Th. hìc q.84.a.1. & q.103.a.3. 3. *Hyperdulia*, quasi suprema Dulia, qua super omnes alios Sanctos colitur Beata Virgo ob specialem affinitatem, quam habet cum Deo, inquantum est Mater Dei, ut docet S.D. cit. q.103.a.4. ad 2.

Adoratur cultu verę Latrię Christus, quia est Deus, ejusq; Humanitas, ut ei conjuncta, 3.p. q.25.a.1. & 2. Humanitati pręcisè secundùm se sumptæ, seu per intellectum a Verbo præcisæ, supremis tamen gratiæ creatæ donis decoratę, debetur suprema Dulia, seu Hyperdulia.

Eodem adorationis cultu veneramur imaginem ut talem, ejusq; Prototypum, nimirum vel Latriæ, vel Duliæ, vel Hyperduliæ, prout nimirum debetur Prototypo. Quia idem est motus in imaginem, & in rem imaginatam. De imagine Christi id docet S.Thom. 3.p. q.25. a 3.

XI. Crux, in qua Christus pependit, adoratur Latria ex duplici titulo juxta S.D. loco mox ex 3.p. cit. a.4. Et quidem 1. inquantum est imago Christi in ea extensi. 2. Ratione contactus membrorum ejus, ex quo est sanctificata, & sanguine ejus perfusa. Ex hoc secundo, licèt non ex primo titulo, lignum, in quo pependit, adoratur Latria, etsi non ampliùs habeat figuram Crucis, per quod differt ab alia cruce, quæ est effigies dictæ Crucis, talis enim effigies, quamdiu retinet formam crucis, potest adorari Latria ex primo titulo; ex nullo autem, si formam crucis amisit.

Ratione contactus membrorum Christi adoramus non solùm Crucem, sed etiam omnia, quæ sunt Christi. Unde Damasc l.4.c.12. pretiosum lignum, ut sanctificatum tactu sancti Corporis, & Sanguinis, decenter adorandum, clavos, indumenta, lancea, & sacra ejus tabernacula, quæ sunt, præsepe, spelunca, & hujusmodi. Ista tamen non repræsentant imaginem Christi, sicut Crux. Ideòq; mulieribus dixit Angelus: Jesum quęritis Nazarenum crucifixum, non dixit lanceatum. Et inde est, quòd Crucem Christi veneramur in quacunq; materia, non autem imaginem clavorum, vel quorumcumq; hujusmodi. Ita S.Th. cit. a.4. ad 3. Nam differentia est, quia Crux in quacunq; materia statim, & prima fronte repręsentat ipsum Christum, clavi verò ex alia materia facti, non statim Christum, sed primos clavos repræsentant. Si tamen acciperentur cū ipsa cruce etiā facta ex alia materia, simul constituunt unam Christi crucifixi imaginem, possentq; adorari.

Not. ea, quę Christum tetigerunt, esse in triplici differentia. 1. Aliqua tetigerunt eum indignè, ut os Judæ, sacrilega manus ei alapam impingens: hæc ratione contactus nullam sanctitatē participarunt, proinde nulla eis debetur veneratio. 2. Alia post Christi contactū manserūt pervia communibus usibus, v.g. terra, quā calcavit;

Digitized by Google

cavit, aer, quo respiravit; asina, cui insedit, &c. & hæc non debent adorari Latria. Si quis tamen vestigium Christi adoraret, quia & ut formaliter est Christi, nihil mali faceret, ait Gabrera in 3. part. Tertiò sunt alia, quæ ex eo contactu Christi manserunt dignificata, etiam in æstimatione fidelium, ac sanctificata, ut crux, clavi, spinæ, lancea, &c. & hæc adorantur Latria.

XII. *Si hac ratione contactus* adorentur Latria, cur non & Beata Virgo, quæ Christum intimiùs tetigit, immò eum in utero portavit?

In R. ad hanc Quæst. variant inter se Doctores. Noster Barthol. Medina in 3.p. docet, quosdam non imperitè dicere, quòd si quis ex divina revelatione cognovisset in Utero Marię portari Christum, & adorasset divinam Prolem, eodem Latrię cultu ratione conjunctionis adorasset Matrem, cujus pro tunc Christus erat quasi pars. Quæ conjunctionis ratio cessat post partum. Sed S.Thom. 3.p. qu.25.a.5. absolutè docet: Matrem Domini non esse adorandam Latria ratione contactus. Et dat disparitatem inter eam, & res insensibiles, quæ Christum tetigerunt; hæ enim secundùm se nullius venerationis sunt capaces, & ideò in earum adoratione nullum est periculum existimandi, quòd adorentur ratione sui: B. Virgo autem secundùm se est capax cultus (& quidem, ut diximus, Hiperduliæ) cùm sit rationalis creatura, & sic facilè posset putari, quòd adoretur ratione sui: quod erroris periculum omnino vitandum est.

Subdit S.D. ad 1. Matri Regis non debetur æqualis honor honori, qui debetur Regi, sed honor consimilis ratione cujusdam excellentiæ, qui respectu B. Virg. est Hyperdulia. Vel paulò aliter dici potest, quod licèt Rex, & Mater, si sint ejusdem ordinis, debeant coli eodem cultu: secus tamen, si sint diversi ordinis, Rex autem Christus est ordinis divini, Mater verò creati.

Cajetanus hanc S.Th sententiam intelligit non absolutè, & simpliciter; sed ratione scandali, aut periculi, quo cessante concedit, posse B. V. coli adoratione Latriæ ratione contactus.

XIII. *Quid sentis* de Sanguine Christi adhuc apparente in Spinis, Lancea, Sindone, Sudario?

Supposita Thomistica distinctione sanguinis in perfectum, purum, seu naturalem, & in nutrimentalem, seu imperfectum: Probabilius mihi videtur, quòd Sanguis Christi adhuc apparens in spinis, lancea, sindone, sudario, &c. non sit sanguis naturalis, utpotè, qui totus, tanquam ad humanæ integritatem spectans, juxta S. Tho. 3.p. q.54. a.2. ad 3. in Resurrectione fuit reassumptus. Est ergo sanguis nutrimentalis, qui tamen potest adorari latria, licèt non fuerit hypostaticè unitus Verbo; sufficit enim contactus cum Christo ut dictum est de Cruce, & aliis.

Sed quid de majoribus particulis Sanguinis, quæ in quibusdam Ecclesiis in vitreis ampullis asservantur?

Dico cum S.Th. loco mox ex 3.p. cit. dicente: *Sanguis ille, qui in quibusdam Ecclesiis pro Reliquiis conservatur, non fluxit de latere Christi, sed miraculosè dicitur effluxisse de quadam imagine percussa*, uti diversæ historiæ referunt miraculosè fluxisse ex Eucharistia injuriosè tractata.

Quid sentis de illa celebri vitrea ampulla in Ecclesia S. Mariæ Magdalenę apud S. Maximinum asservata, in qua in die Parasceves circa horam exitus Salvatoris sæpè visus est ebullire sacer cruor, qui tempore passionis Christi dicitur a S. Magdalena exceptus, & in Gallias portatus?

Dico cum Contenson in 3.p. contineri in illa ampulla terram Sanguine Christi tempore passionis aspersam, a S. Magdalena exceptam, & in Gallias portatam.

XIV. *Quid judicas* de cultu Virorum illustrium in fama sanctitatis defunctorum, nondum canonizatorum?

Dico: Certum est, quòd cultu publico non liceat eos venerari, donec a Papa in Beatorum numerum referantur, sed solùm privato. Hinc eorum imagines licet domi tenere, sed non in templo, nec in altari reponere, nisi fortè ornatus causa: Similiter privato cultu licet eorum ossa osculari, vestium particulas servare, in die natali devotioni vacare, jejunia, vel vota offerre sed festum, vel jejunium publicum nec Episcopus potest in eorum honorem instituere.

Ratio: Quia ille est cultus publicus, quem solus Papa concedere potest.

Estne peccatum venerari corpora Beatorum, de quibus alii asserunt esse in hoc, alii in illo loco?

Dico, posse coli, maximè si accedat approbatio Papæ, vel Episcoporum.

Ratio: Quia ille colens non errat in substantia, eò quòd illud corpus defacto sit alicujus Sancti; sed solùm in conditione, inquantum credit esse corpus huius, cùm tamen sit alterius.

XV. *Sacrificium*, de quo S.Thom. q.85. H c nomē derivatur a *sacro faciendo*, per illudq; intelligitur actio sacra versans circa rem sacram; res autem sacra est, quæ est ordinata ad cultum Dei. Definitur Sacrificium ut sic, seu in genere, propriè dictum, quòd sit *externa, & sensibilis oblatio rei alicujus exterioris, seu sensibilis permanentis, legitima auctoritate instituta, a legitimo Ministro facta immediatè soli Deo, cum reali ejusdem rei immutatione in protestationem Dominii Dei in vitam, & mortem suæ creaturæ*. Hæc definitio colligitur ex S. Thom. 2. 2. quæst. 85. in eaque ly *oblatio* ponitur loco generis, quia omne sacrificium est oblatio, non

non tamen è contra. Dicitur *externa*, quia sacrificium propriè dictum versatur circa res externas, & sensibiles, eas in Dei cultum per oblationem ordinando, per quod differt ab adoratione simplici, cæterisque actibus Religionis, quos homo solùm perficit motu aliquo corporis, v. g. genuflexione, prostratione. Ob eandem ferè causam additur ly *sensibilis*, quia etsi etiam per actum internum, quo, ut dicitur Joann.4. Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate, Deo ab homine cultus exhibeatur, tenetur nihilominus homo etiam Deum per exteriores oblationes venerari; hoc enim exigitur ab homine utpotè constante corpore, & anima, & politicè cum aliis hominibus conversante. Dicitur *rei alicujus exterioris*, quæ particula patet ex mox dictis. Dicitur *rei permanentis*, ad excludendas a ratione Sacrificii propriè dicti actiones quasdam transeuntes, v.g. genuflexiones a Sacerdote fieri solitas. Dicitur *legitima auctoritate, & legitimo ministro*, nam non est cujuslibet sacrificium instituere, sed vel Dei immeditè, ut patet in lege nova, & scripta: Vel Reipublicæ, ut in materia de Sacramentis in communi diximus de statu legis naturæ. Nec est cujuslibet sacrificium offerre, sed fuerunt omni tempore idonei Ministri legitima auctoritate ad sacrificandum instituti. Dicitur, *facta soli Deo*, huic enim soli sacrificium est offerendum ratione omnipotentiæ, & supremi dominii super omnia. Hinc etsi genuflexiones, & similia, & Angelis, & hominibus in aliqua dignitate constitutis exhibeantur, templa, & altaria eis dedicentur, sacrificia tamen eis non offeruntur. Dicitur, *immediatè soli Deo*, per quod Sacrificium differt ab aliis oblationibus, & quæ quidem fiunt Deo non tamen immediatè, ut constat in decimis. Dicitur *cum reali immutatione in protestationem*, &c. quia ad testandam Dei omnipotentiam, & supremum domiuium ejus in vitam, & in mortem, res oblata debet realiter immutari: dum enim hostia ab esse ad non esse transit; in solius Dei potestatem reddit, cùm solus ille eam reproducere possit. Hinc & in sacrificiis Veteris Legis aliqua semper fiebat mutatio: si enim res oblata erat vivens, v.g. bos, aut vitulus, &c. interficiebatur, si inanimis, & solida, comburebatur, si liquida, effundebatur.

Iu nova lege non est sacrificium propriè dictum externum, nisi Sacrificium Missæ, seu Eucharisticum, essentialiter consistens in sola consecratione, per quam Christus incruentè immutatur, in quantum ex vi verborum Corpus ponitur sine Sanguine, & è contra, licèt per concomitantiam sint simul, & in hoc Sacrificio principalis offerens, & res oblata, seu hostia est ipse Christus. Sed de hoc alibi.

XVI. *Oblatio* (de qua S.D. q.86.) a Sacrificio distincta, *est actus Religionis, quo Deo offerimus res externas absque earum mutatione*. Sicut Levit.13. præcipitur oblatio primitiarum, seu de manipulis novarum spicarum, sive primorum fructuum: Uti & Deut.26. quæ inconsumptæ, & integræ Deo offerebantur, tum ad usum Templi, tum ad Sacerdotum sustentationem, uti & pauperum. Hæ oblationes juxta S. Thom. art. 1. in c. de sui ratione habent, quòd voluntariè offerantur, potest tamen contingere, quòd quis ad eas teneatur ex quadruplici ratione. 1. Ex præcedenti conventione, sicut cùm alicui conceditur fundus Ecclesiæ, ut certis temporibus certas oblationes faciat, quod tamen habet rationem census. 2. Propter præcedentem deputationem, sive promissionem, v.g. ex donatione inter vivos, Ecclesiæ facta, vel ex testamento. 3. Propter Ecclesiæ necessitatem, putà, si ministri non haberent, unde sustentarentur. 4. Propter consuetudinem; tenentur enim fideles in aliquibus Solemnitatibus ad aliquas oblationes consuetas. Hæc S.D. qui art.4. in fine c. docet, in nova lege, quid, vel quantum sit offerendum, definiri per determinationem Ecclesiæ, ex qua homines obligantur, ut primitias solvant secundùm consuetudinem patriæ, & indigentiam ministrorum Ecclesiæ.

XVII. *Quid sentis* de oblationibus, quæ fiunt in Ecclesiis Religiosorum, non habentibus jura parochialia? potestne Parochus loci aliquid prætendere de illis?

Dico: Nec Locorum Ordinarii, nec Parochi possunt Religiosis præjudicare in istis oblationibus. Ita enim habetur in c. 1. de Stat. Mon. & cap. nimis iniqua, de excess. Prælat. Debent tamen cavere Regulares; ne in Ecclesiis eleemosynas a fidelibus extorqueant.

Sed quid tenes de oblationibus, quæ fiunt, dum Parochianus aliquis, qui sepulturam apud Regulares elegit, sepelitur?

Dico: De jure communi debetur Parocho portio canonica, seu a Canonibus statuta ex iis, quę Ecclesiæ Regulari occasione talis funeris obveniunt.

Ratio: Ut, qui Sacramenta administrando cum vivente habuit onus, a defuncto habeat emolumentum.

In quo consistit illa portio?

Dico: De jure communi hęc portio interdum est dimidia, interdum tertia, vel quarta pars juxta consuetudinem cujusvis loci, non tantùm de oblationibus, candelis, panno tumbæ, sed etiam de legato tali Ecclesiæ facto pro animæ salute. Exceptis iis, quæ legata sunt pro fabrica Ecclesiæ, pro ornamentis, luminaribus, Anniversario, Septimo, Vigesimo, Trigesimo, &c. vel etiam

tiam ad perpetuum cultum divinum.

Dixi *de jure communi*. Nam de facto virtute specialium privilegiorum, & juxta multorum locorum consuetudinem Regulares nullam Parocho dant portionem canonicam; vel nonnisi de funeralibus propriè dictis, nimirùm eodem die cum funere delatis, ut sunt, pannus, candelæ, oblationes, &c. Quoad hoc loci consuetudo servanda est.

XVIII. *Decimæ*, de quibus S. Thom. q. 87. sunt *decima pars fructuum, sive terræ, sive aliarum rerum Deo in recognitionem universalis dominii debita, & ipsius ministris persolvenda*, & quidem singulis annis de omnibus fructibus: in quo differunt *a Primitiis*, quæ tantùm de primis fructibus novalium agrorum, idest, noviter cultorum, qui antè non colebantur, & animalium, dantur in signum gratitudinis erga Deum: Uti & ab oblationibus, quæ dantur ex devotione sine determinatione temporis, qualitatis, vel quantitatis.

Præceptum de solutione Decimarum (ut explicat S. D. art. 1. in c.) in Veteri Lege partim erat morale, inditum naturali ratione, partim autem erat judiciale, ex divina institutione robur habens. Quòd enim eis, qui divino cultui ministrabant ad salutem populi totius, populus necessaria victus ministraret, ratio naturalis dictat; sicut & his, qui communi utilitati invigilant, scilicet Principibus, & militibus, & hujusmodi. Unde Apostolus 1. Cor. 9. *Quis militat suis stipendiis unquam, aut quis plantat vineam, & de fructibus ejus non edit?* Sed determinatio certę partis exhibendæ non est de jure naturali, sed ex institutione divina. Unde quantùm ad determinationem decimæ partis erat judiciale. Et quidem cæremonialia Veteri Legis præcepta illicitum est observare tempore Legis Novæ, judicialia verò, etsi non obligent tempore gratiæ, tamen possunt observari absque peccato: & ad eorum observantiam aliqui obligantur, si statuantur auctoritate eorum, quorum est condere Legem. Sicut præceptum judiciale Veteris Legis est Exod. 22. quòd, qui furatus fuit ovem, reddat quatuor oves. Quòd si ab aliquo Rege statuatur, tenentur subditi observare. Ita etiam determinatio decimæ partis instituta est auctoritate Ecclesiæ, cùm ministri Novi Testamenti majoris dignitatis sint quàm Veteris. Hæc S. D. quibusdam omissis.

Teneturne homo dare Decimas, de omnibus rebus?

Affirmo cum Sancto Thoma art. 2. *Ratio*: Radix solutionis decimarum est debitum, quo seminantibus spiritualia, debentur pro sustentatione carnalia, ut patet 1. Corinth. 9. Sed sub carnalibus continentur omnia, quæ homo possidet. Ergo.

Not. tamen, hanc S. Thomæ doctrinam intelligi de jure communi, si enim spectetur consuetudo locorum (cui, dum legitimè est præscripta, standum esse, Jura volunt) solutio decimæ personalis vix est in usu, immò nec prædiales in pluribus locis solvuntur nisi de rebus majoribus. Sunt autem decimæ prædiales, quæ solvuntur ex fructibus prædiorum, sive agrorum, fundorum, bonorum immobilium, vinearum, hortorum, sylvarum, piscinarum, molendinorum, ædium locatione. Personales sunt, quæ penduntur ex lucro propriæ personalis industriæ, putà ex negotiatione, artificio, veneratione, militia, artium professione, aliove simili exercitio. Aliæ sunt mixtæ ex utrisque quæ nimirum proveniunt partim ex industria, & labore, partim ex prædiis, ut sunt fœtus, & pulli animalium, eorumque fructus, ut lac, caseus, butyrum, &c.

XIX. *Quaratione* in quibusdam locis Decimæ spectant ad Laicos?

Dico cum S. Thom. ar. 3 in c. circa Decimas duo sunt consideranda, scilicet ipsum jus accipiendi decimas, & ipsę res, quæ nomine decimæ dantur. Jus est spirituale; consequitur enim illud debitum, quo ministris altaris debentur sumptus de ministerio, & quo seminantibus spiritualia, debentur temporalia; quod ad solos Clericos pertinet, habentes curam animarum. Ergo illis solis competit habere hoc jus. Res autem, quę nomine decimarum dantur, corporales sunt; unde possunt in usum quorumlibet cedere, & sic possunt etiam ad Laicos pervenire.

Sed quo titulo Laici res decimales capiunt, si non habent jus?

Dico: Titulo venditionis, vel donationis permutationis, elocationis, privilegii, concessionis Papæ, qui Principibus sæcularibus de Ecclesia bene meritis subinde decimas concessit in feudum perpetuum. Ex quo noli inferre: Ergo ruit data distinctio S. Thomæ inter jus, & rem. Nam duplex est jus accipiendi Decimas. Unum primarium, fundatum in spirituali ministerio fidelibus debito, solis Ecclesiæ ministris competere potens. Alterum secundarium, fundatum in titulis allegatis; & hoc Laicis competere potest.

Teneturne etiam ipsi Clerici dare Decimas?

XX. *Dico* cum S. Thom. art. 4. in c. dicente: Idem non potest esse causa dandi, & recipiendi, sicut nec causa agendi, & patiendi. Contingit autem ex diversis causis, & respectu diversorum, eundem esse dantem, & recipientem sicut agentem, & patientem. Clericis autem (in quantum sunt ministri altaris,) spiritualia populo seminantibus, decimæ a fidelibus de-

debentur. Unde tales Clerici inquantum habent Ecclesiasticas possessiones, decimas solvere non tenentur. Ex alia verò causa, scilicet propter hoc, quod possident proprio jure, vel ex successione parentum, vel emptione, vel quocunque hujusmodi modo, sunt ad decimas solvendas obligati. Hæc S.Doct.

XXI. *Tenenturne* Religiosi dare decimas?

Dico 1. cum S.Tho.ad 2. dicente: Religiosi, qui sunt Clerici, si habeant curam animarum, spiritualia populo dispensantes non tenentur decimas dare, sed possunt eas recipere. De aliis verò Religiosis, etiamsi sint Clerici, qui non dispensant populo spiritualia, est alia ratio. Ipsi enim tenentur de Jure communi decimas dare: habent tamen aliquam immunitatem secundùm diversas concessiones eis a Sede Apostolica factas. Hæc S.Thom.

Manet ergo defacto in vigore privilegium ab Hadriano IV. & Alexandro III. concessum omnibus Religiosis in communi viventibus in c.ex parte. Ut de novalibus suis, quæ propriis manibus, vel sumptibus excolunt: & de nutrimentis animalium suorum, & hortis suis decimas non persolvant.

Dico 2. Omnes, cujuscunque sint Ordinis, Religionis, Status, ac Dignitatis, etiam Episcopalis (nisi eximantur privilegio, papali dispensatione, vel consuetudine) tenentur dare decimas ex debito reali, id est, orto ex re decimis obligata, antequam ad alterius possessionem veniret. Ita videtur colligi ex citatis verbis S.Thom.

Ratio: Facta Diœcesium divisione in Parochias, Parochianorum prædia, intra quamvis Parochiam sita, fuerunt subjecta obligationi decimæ partis fructuum, præstandæ parochiali Ecclesiæ: Sed res transit cum suo onere. Ergo.

XXII. *Ex qua virtute* debentur decimæ, easque defraudans cujus speciei peccato peccat?

Dico: Debentur non solùm ex virtute Religionis, sed & Justitiæ, adeòque defraudans eas tenetur Ecclesiæ restituere strictò jure. Patet ex dictis. Defraudantibus etiam meritò annumeratur ille, qui studiosè assignat partem deteriorem; unde tenetur bona fide procedere, & partes assignare, prout se offerunt. Nec potest deducere expensas factas in cultura agri, nec seminis æstimationem, nec tributa, aut similia.

In solvendis Decimis præ jure scripto magis spectanda est legitima loci consuetudo, ex qua etiam colligi debet, an fideles suis sumptibus teneantur decimas deferre in horrea Clericorum, vel non. Plura de his vide apud Canonistas.

Votum, & *Juramentum*. De his posteà specialiter.

XXIII. *Adjuratio divini nominis*, de qua S. Thom.q 90. fit, cùm ad aliquid faciendum, vel omittendum, aliquem obtestamur per reverentiam alicujus rei sacræ, vel etiam per Deum ipsum, ut patet ex S.Tho.art.1. Est duplex: Una imperativa, qua Superior potest uti erga solos subditos præcipiendo, vel timorem incutiendo, ut si adjuret subditum per Deum vivum, per Dei misericordiam, per quinque Vulnera Christi. Et hæc ratione imperii differt ab Oratione: a juramento verò differt, quia per illud obligatur solùm ipse jurans. Altera est deprecativa, qua precamur, vel rogamus non solùm subditos sed & Superiores, immò & Deum, quem adjuramus per Filium, per aliquid sacrum, sicut Ecclesia orat per mysterium Incarnationis, & orationem claudit dicendo: Per Christum Dominum nostrum, &c.

Nota, quòd adjuratione aliter utamur ad Deum, aliter ad hominem. Nam, ut ait S. Thom.art.1.ad 3. adjurando hominem, ejus voluntatem per reverentiam rei sacræ immutare intendimus, quod non intendimus circa Deum, cujus voluntas est immutabilis; sed quòd a Deo per æternam ejus voluntatem aliquid obtineamus, non est ex meritis nostris, sed ex ejus bonitate.

Licetne adjurare dœmones?

Dico 1. cum S.Tho.art.2. in c. Licet eos per virtutem divini nominis adjurare, ad illos tanquam inimicos (ne nobis spiritualiter, vel corporaliter noceant) repellendos per potestatem a Christo Lucæ 10. datam: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.* Non tamen licitum est eos adjurare ad aliquid ab eis addiscendum, vel per eos obtinendum, v.g. pluviam, vel grandines, quia hoc pertineret ad societatem habendam cum ipsis: nisi fortè ex speciali instinctu, vel revelatione divina aliqui Sancti ad aliquos effectus dœmonum operatione utantur. Sicut legitur de B. Jacobo, quod per dœmones fecit Hermogenem ad se adduci, ait S. Doctor.

Dico 2. Licitum est, a dœmone hominem obsidente petere ea, quæ spectant ad obsessi utilitatem, & dœmonis expulsionem, v.gr. quomodo vocetur, cur ingressus sit, quantam Legionem habeat secum. Hinc Exorcistæ a curiosis quæstionibus desistant, v.g. ubi sit anima hujus, vel illius defuncti? quid senserit Arist. de animæ immortalitate? Ut loquatur diversis linguis, vel determinatè Latina: in quibus tamen a mortali excusari quis potest. Licet tamen dœmoni egressuro mandare, ut det signum egressus, v. gr. extinguendo lumen, frangendo vitrum, pulsando campanam, &c. sed sine damno, & irreverentia rei sacræ.

Potestne sola creatura intellectualis adjurari?

Affirmo. *Ratio*. Quia sola illa potest intelligere divina, & ad aliquid agendum, eorum reverentia impelli. Ergo.

Ex quo sequitur, quòd, dum adjuratur res inanimata, ut, dum exorcizantur aqua, nubes, grandines, locustæ, domus, &c. adjuratio dirigitur ad creaturam intellectualem, illis rebus præsidentem, sic Exorcista præcipit dœmoni, ut per tempestates non noceat, sed procul abscedat.

Quid dicis ad factum S. Brictii, qui pro sua innocentia adjuravit infantem 30. dierum, ut ediceret, an ipse sit pater ejus, ut quidam sparserat. Cui infans: Non pater meus es tu.

Dico. Hæc adjuratio fuit tacita oratio, qua Deus rogabatur, ut vocem daret infanti.

Assumptio divini nominis in laudem (de qua qu. 91.) quæ fit per psalmos, hymnos, cantica, horas Canonicas, festivitates. De quibus specialiter in sequentibus agetur.

EXAMEN III.

De voto.

De quo S. Doctor agit Quæst. 88. per 12. articulos.

QUÆRO I. Quid, ac quotuplex est Votum, & quæ requisita ad ejus obligationem?

Resp. 1. Votum est *promissio deliberata Deo facta de meliori bono, & possibili*. Ex quo sequitur, quòd debeat esse de re licità, & Deo grata. Tota hæc definitio patet ex explicata definitione Promissionis suprà Tract. 8. Exam. 4. n. 53.

Explicatur tamen ulteriùs. Dicitur 1. *Promissio*: Quia ad votum, licèt requiratur, non tamen sufficit propositum aliquid faciendi in laudem Dei, quod bene Not. propter homines simplices, propositum, & votum sæpè pro eodem sumentes. Unde qui non implet propositum, etiam firmiter, & efficaciter conceptum, non peccat; quia nulla obligatione se obstrinxit. Votum ergo debet esse promissio formalis, & expressa, saltem mente. Potest tamen interdum esse implicita, ut si alicui actui explicitè volito sit, & sciatur annexum votum, v. gr. castitatis Ordini sacro.

Dicitur 2. *deliberata*; de quo in Responsf. tertia.

Dicitur 3. *Deo facta*. Quia votum est actus Latriæ, seu Religionis soli Deo debitus, adeòque ipsi soli fit principaliter; Sanctis verò fit minùs principaliter, seu ut Mediatoribus nos inter, & Deum, sicut eis ædificamus templa, & altaria. Prælatis non fit votum, sed promissio, quæ est materia voti, inquantum homo vovet, se impleturum, quod Prælato promisit: ut patet art. 5. ad 3.

Dicitur 4. *de meliori bono*. Pro quo Not. dupliciter aliquid posse dici melius, vel majus bonum. Primò comparativè ad aliud bonum, uti melius, & majus bonum est, omnia possessa propter Deum relinquere, quàm ex bonis retentis eleemosynam facere: melius est ædificare Ecclesiam, quàm dare calicem. Secundò comparativè ad suum oppositum, uti melius est dare eleemosynam, quàm non dare; majus bonum est servare castitatem, quàm inire conjugium. Ad votum sufficit, si sit de meliori bono in secundo sensu.

Resp. 2. Votum dividitur. 1. in absolutum, seu cui nulla apponitur conditio, v. g. Voveo eleemosynam, voveo ingressum Religionis; Et in conditionatum, seu cui conditio adiicitur, v. g. Voveo me daturum eleemosynam, si convaluero ex hac infirmitate. Et hoc juxta communem sententiam obligat conditione impleta. Si quis sua culpa impediat, ne conditio impleatur, manet obligatus voto, ut solvat.

Dividitur 2. in reale, & personale; & mixtum ex utroque. *Votum reale* est, quod concernit rem familiarem, seu bona voventis, ut si quis vovit ex suis bonis extruere altare, eleemosynā dare, &c. & hoc votum si a vovente nō sit impletum, tenetur hæres sub mortali implere, & ad id potest compelli per hæreditatis privationem. *Votū personale* est, quod solùm concernit personam voventis, & per eam tantùm impleri potest, & non per alium, ut votum jejunii, continentiæ. Et hoc non obligat hæredem, nisi spontè ad id se obliget. *Mixtum* concernit bona, & personam simul: v. g. Vovit quis peregrinari ad talem locū sacrum, & offerre decem pondo ceræ, hoc obligat hæredem sub ea ratione, sub qua reale est, v. g. ad oblationem ceræ, non verò ad peregrinationem, immò ut reale etiam potest impleri per alium, ut si alius pro me det eleemosynam quam ego vovi, tunc enim censetur is mihi dedisse pecuniam: & ego per eum eleemosynam.

Oppono contra illud de voto purè personali. Est Regula Juris: *Quod quis per alium facit, per seipsum fecisse censetur*. Ergo potest illud per alium implere.

Ad hoc Resp. illam Regulam non intelligi de iis in quibus quis ad se specialiter mortificandum (uti in voto personali) obligat ad proprium factum, & personæ industriam. Unde etiam non tenetur per alium implere, nisi & id intenderit. Quia *actus non operantur ultra intentionem agentis*.

XXV. *Quid si* vovens in voto personali non ita intenderit propriam mortificationem, sed magis alterius utilitatem, v. gr. jejunare, vel Missam legere pro animabus in Purgatorio?

Dico: Sententia affirmans, teneri implere per alium, si quem facilè habere possit, & non

non possit per seipsum, est consulenda ut practicè probabilior.

Ratio: Quia in eo casu finis voti potest obtineri per alium, & censetur hæc fuisse mens voventis.

XXVI. *Quid sentis* de eo, qui fecit votum (militando in propria persona) succurrendi Terræ sanctæ recuperandæ, sed impeditur impedimēto perpetuo, teneturne mittere expensas, quas erat facturus, & sic votum explere per alium?

Probabilius affirmo: Ita enim decidit Pontifex c. quod super 8. de voto, & voti redempt.

Ratio: Quia hoc votum annumeratur votis, *realibus*, vel *mixtis*: Sed hæc sunt explenda per alium. Ergo. Prob. maj. Votum, in quo principaliter consideratur utilitas piæ causæ, devotio autem, vel labor personæ se solùm habet accessoriè, est reale, vel mixtum: Sed sic est de isto voto, ut patet. Ergo.

XXVII. *Quomodo* vota jejunandi, peregrinandi, &c. facta a quibusdam Communitatibus, Oppidis, &c. obligant Successores?

Dico, teneri ex pacto saltem tacito, statuto, vel consuetudine, vim legis habente: præsertim cùm adsit expressa, vel tacita approbatio Ordinarii, seu Episcopi loci.

XXVIII. *Dividitur* 3. Votum in simplex, & solemne. Simplex est, quod emittitur privatim, remotis arbitris, & testibus, ac sine omni extrinseca solemnitate: vel, si qui adsint, nemo tamen illam obligationem nomine Ecclesiæ recipit. Solemne est, quod fit in facie Ecclesiæ, cum omni solemnitate, in manus Superioris loco Dei illud recipientis. Votum solemne iterùm aliud est monachale, quod nimirum in approbata Religione post Novitiatum emittitur. Alterum Clericale, quo ligantur Clerici ex vi Ordinis sacri. De hac divisione plura vide Tr. ult. Exam. 6. Q. 2. n. 66. & 67.

Quartò dividitur Votum simplex in temporale, v. g. castitatis, & perpetuum.

Quintò dividitur in pœnale, & non pœnale, v. gr. Voveo disciplinam mihi dare, seu cilicium portare, si talem domum suspectam iterùm intravero, est votum pœnale.

XXIX. *Resp.* 3. Ad voti obligationem tria requiruntur, ut patet ex S. Tho. hìc art. 1. in c. nimirum deliberatio, propositum voluntatis, & promissio. Deliberatio triplex in præsenti distingui potest, nimirum semiplena, plena, plenissima. *Prima* est, quæ ob valdè imperfectam advertentiam ad objectum, quodammodo prævenit usum, seu judicium rationis, saltem perfectum; & ideò actus ex ea procedentes non sunt perfectè humani, virtuosi, vel vitiosi; vel ad summum venialiter culpabiles, ut sunt actus secundò primi, ad differentiam motus primò primi: de quo suprà Tract. 4. Exam. 3. num. 46. & 47.

Deliberatio plena est, dum ratio deliberat circa objectum, intenditque operari sciens, & prudens, judicio per passiones nullatenus turbato, sufficitque ad rationem meriti, & demeriti, immò ad omnem contractum humanum, ad Baptismum, ad Matrimonium: licèt non ponderentur, nec attendantur omnes circumstantiæ possibiles circa objectum, vel eventum. *Plenissima* tandem, seu perfectissima deliberatio est, dum maturo consilio conferuntur media in ordine ad finem, & attenduntur omnes circumstantiæ rei deliberatæ.

Certum ergo est *primò*, quòd ad votum non requiratur deliberatio plenissima, ut patet in multis Religiosis, qui non sciverunt de omnibus circumstantiis Religiosi Status, & tamen tenentur votis. *Secundò* probabilius est, non sufficere semiplenam, sed requiri plenam deliberationem, seu talem, quæ sufficit ad peccatum mortale. Nam deliberatio, quæ sufficit ad nos obligandos Diabolo per peccatum mortale, sufficit ad nos obligandos Deo per votum: Sed ad primum requiritur deliberatio plena, & non sufficit semiplena, ut probatum est suprà. Ergo.

De secundo requisito, quod est propositum voluntatis; & de tertio, quod est promissio, in qua perficitur ratio voti, patet ex dictis in explicatione *Resp.* 1.

Not. ad votum simplex non requiri pronuntiationem oris, nec aliorum testificationem, sed posse fieri sola mente, ut patet ex S. Thom. hìc art. 1. in c. & dictum fuit suprà.

QUÆRO II. Vota ex ignorantia, errore, vi, seu metu facta, suntne valida, seu obligantne?

XXX. Ante R. revideantur, quæ dicta sunt suprà Tract. 3. Exam. 1. n. 9. & 11. de voluntario, & causis involuntarii, ut sunt vis, metus, ignorantia, &c. votum enim debet esse voluntarium.

Resp. 1. Votum factum ex metu levi, aut etiam gravi, justè incusso, tenet.

Ratio primæ partis: Quia metus levis debet despici, & ex eo agens adhuc agit voluntariè, & liberè.

Secunda pars declaratur in casu, quo quis mortis reus, ut mortem evadat, jubetur a Principe facere votum Religionis, hic metus est gravis, cùm sit violentæ mortis: & est justè, immò misericorditer incussus ad extorquendum votum salutare, in quod mors violenta commutatur. Hoc votum tenet, Cujus

Ratio est: Quia hic metus non tam provenit ab extrinseco, quàm ab intrinseco, nimirum a delicto propria voluntate commisso. Item qui proponit votum, non tam infert metum, quàm aufert, dum parat viam ad majus malum vitandum per votum. Nec tollit libertatem, nec invalidat Matrimonium, si cum eo contraheretur, ut dicetur suo loco.

Resp. 2. Vota, etiam solemnia, facta ex gravi

metu a causa libera injustè incusso directè ad ea extorquenda, licèt jure naturæ non sint irrita, bene tamen jure positivo; potestque reclamari contra illa.

Constat ex dictis Tr.3. Exam.1.n.16.R.2. Ubi etiam n.17. explicatum est, quòd in causa coactę Professionis Professus possit reclamare.

*Resp.*3. Vota facta ex ignorantia, dolo, aut errore circa substantiam voti, vel circa conditiones, & circumstantias rei votivæ, adeò graves, ut moraliter existimentur pertinere, & redundare in substantiam rei votivæ, non obligant, seu sunt nulla: ut si quis voveat, sed per ignorantiam existimet se ad nihil teneri, seu obligationem non esse voto intrinsecam. Vel si Rusticus voveat peregrinationem in Hierusalem, putans distare solùm 6. vel 7. leucis, in quo casu ignoratur gravissima circumstantia. Vel si quis ex errore putet, quòd in monasterio non sint crebra jejunia, frequens a carnibus abstinentia, non multę austeritates, quas si scivisset, non vovisset, talia vota sunt nulla.

Ratio: Quia consensus erroneus est nullus, maximè si sit circa substantiam. Et quamvis prædictæ graves circumstantiæ sint accidentia in ordine ad honestatem rei votivæ, censentur tamen moraliter pertinere ad substantiam voti, cùm vovens non intendat illud objectum nudum promittere, sed ut suis circumstantiis vestitum. Ergo.

*Resp.*4. S. Antoninus, Sylvester, & alii tradunt hanc generalem Regulam, quòd nimirum vovens non obligetur in eo eventu (putà, gravis circumstantiæ mutatę) quem excepisset, si tempore emissionis voti de eo cogitasset.

Ratio: Tum quia virtualiter censetur noluisse se obligare pro tali casu. Tum quia, ut loquuntur Canonistæ *in generali promissione non veniunt ea, quæ quis verisimiliter in specie non promisisset*, si prævidisset; nisi sit circumstantia valde modica, vel merè accidentalis, & solùm impulsiva. De qua statim.

*Resp.*5. Si ignorantia, & error sint tantùm circa quædam accidentia, quæ non sunt magnæ considerationis, nec notabiliter excedunt existimationem voventis, vota sunt valida.

Ratio: Tum quia ignorantia circa hæc minuta relinquit voluntarium simpliciter. Tum etiam, quia *parum pro nihilo reputatur*. Tum tandem, quia, si ignorantia circa extrinseca, & accidentalia invalidaret vota, sequeretur, multorum Religiosorum Professiones esse nullas, cùm vix ullum votum emittatur, in quo præuideantur, aut præuideri possint omnes difficultates futuræ in ejus obseruatione.

QUÆRO III. Quæ est materia, seu res capax voti?

XXXI. *Resp.*1. cum S. Thom. art.2. propria voti materia sunt opera consilii, seu quæ aliundè non sunt præcepta.

Ratio: Quia illa sunt Deo grata, & absolutè voluntaria.

*Resp.*2. Vota consiliis Evangelicis contradicentia, aut cum eis incompossibilia, ut non ingrediendi Religionem, nubendi, non mutuandi, &c. sunt nulla; immò peccata mortalia.

Ratio: Quia sunt Deo ingrata, eò quòd ponant obicem Spiritui sancto, moventi semper ad meliora. Ergo.

Excipitur quoad matrimonium casus, in quo si filius Regis unicus non nuberet, periclitaretur bonum commune Regni, utpotè quod deveniret in potestatem hæreticorum, adeòq; teneretur tunc nubere: & in eo casu votum de Matrimonio omninò esset validum.

*Resp.*3. Juxta S. Thom. art.2. de re præcepta potest fieri votum.

Ratio patet ex usu eorum, qui castitatem vovent, & tamen aliàs tenebantur castè vivere, & tunc contrahitur duplex obligatio, nimirum temperantiæ, & Religionis, estque circumstantia voti explicanda in confessione, si fiat transgressio.

*Resp.*4. Juxta S. Th. a.5. ad 5. Votum de re pręcepta, spectante jam ad Religionem, v.g. de audienda missa in die festo, est validum, & circumstantia Confessario in casu transgressionis explicanda, saltem ut notabiliter aggravans.

Ratio: De ejusdem virtutis actu potest dari duplex præceptum, & obligatio, vel novus obligationis gradus in eadem specie, exprimendus tamen in confessione. Unde S. D. citatus ait: *Votum quandoque pertinet ad Religionem ratione solius promissionis Deo factæ, quæ est essentia voti, quandoque etiam ratione rei promissæ, quæ est voti materia*. Et ita esset in hoc casu. Ergo.

Oppono: Fur peccat contra præceptum naturale, & positivum, & tamen non committit duplex peccatum, nec circumstantiam notabiliter aggravantem. Ergo similiter.

Disparitas est: Quia in furto præceptum positivum solum est explicatio præcepti naturalis, nec addit novum gradum in eadem specie. De quo vide Tract.4. Exam.2.n.31. ubi explicatur, an peccata specie, vel numero multiplicentur ex præceptis specie, vel numero diuersis. In nostro autem casu additur novus gradus obligationis ex novo motivo, non quidem specie diverso, sed numero. Si quis tamen renovaret votum ante validè factum, non induceretur nouus gradus obligationis, sed esset paritas de furto.

*Resp.*5. ex S. Thom. ex eodem art.2. Votum de re mortaliter mala est nullum, & est in eo duplex peccatum mortale.

Ratio: Quia animus peccandi mortaliter est mortale peccatum, nec minùs peccatum est colere Deum peccato; quia est idem ac asserere, Deo peccatum placere.

Resp.

*Resp.*6. Probabilius est cum S. Anton. Cajet, Torre, &c. dicere, quòd vovens peccatum, etiam veniale, peccet mortaliter.

Ratio: Licèt peccatum veniale in se leve quid sit, fit tamen materia gravis in specie irreligiositatis, si offeratur Deo in cultum ob rationem datam ad *Resp.*5. Uti & fit respectu juramenti, quo Deus vocaretur in testem peccati venialis, v.g. mendacii jocosi. Ergo.

Quid sentis de eo, qui vovet rem bonam ob malum finem, v.gr. eleemosynam ob vanam gloriam, ob prosperum successum habendum in furto, in lite injusta, vel ob gratiarum actionem pro tali successu in re injusta habito?

Distinguo cum nostro de la Cruz: Si malus finis intret objectum promissum, quod fit, dum intenditur principaliter, votum est nullum, & peccatum: si verò malus finis solùm sit motivum vovendi extrinsecum, ut si quis voveat Religionem militarem, ut habeat occasionem luxuriandi, votum valet. Idem est de eo, qui vovet Rosarium si habuerit filium ex adulterio. Est enim votum rei bonæ, cui malum jungitur extrinsecè.

*Resp.*7. ex S.Tho. ibidem: Votum de re vana, ac differenti, manente in sua indifferentia, est nullum, immò peccatum saltem veniale, v.g. votum de non pectendo crines, aut non lavando caput, vel de non filando in Sabbato, de non abscindendo ungues die Veneris, de non comedendo caput animalis in honorem S. Joannis Baptistæ, non ire per talem plateam, non intrare talem domum.

Ratio: Votum debet esse de re accepta Deo: Sed nullum opus Deo est acceptum, nisi sit virtuosum, seu actus virtutis, uti non sunt illa vana, & futilia. Ergo.

Dixi, *manente in sua indifferentia*; Si enim addatur aliqua conditio, quæ rem trahat ad speciem virtutis, tenet votum, ut si quis voveat non ludere, ut vitet occasionem peccati; vel non ire per talem plateam, quia in ea obviat persona, quæ est causa peccandi; cessare in Sabbato ab opere servili, ut possis melius vacare divino cultui, &c.

*Resp.*8. Votum nunquam peccandi mortaliter, aut vitandi certum veniale, v.g. leve mendacium, vel etiam omnia venialia divisivè, est validum. S.Thom. ibidem.

Ratio: Quia est de re Deo grata, & possibili.

*Resp.*9. Votum vitandi omnia venialia collectivè, vel tale veniale, quod nonnisi a perfectissimis vitatur, ut evagatio mentis sub oratione, communiter non tenet. S.Tho. ibid.

Ratio: Quia est de re moraliter impossibili.

QUÆRO IV. Quanta est obligatio voti, & quid sentiendum in casu, quo quis dubitat, an voveris? Vel non habuit animum se obligandi, vel saltem non implendi? vel obligandi solùm leviter, in materia tamen gravi?

XXXII. *Resp.*1. Obligatio voti ex genere suo est sub peccato mortali, in particulari tamen, & in individuo potest esse sub veniali juxta materiæ voti quantitatem. Colligitur ex S.Tho. art.3. & 10. ad 2.

Ratio: Probatum est suprà Tract.8. Exam.4. n.53. quòd promissio homini facta, ab eoque acceptata, obliget sub mortali ex genere suo, eò quòd ratio naturalis dictet, fidem etiam hosti esse servandam. Ergo idem est respectu Dei.

*Resp.*2. Dubitans de voto ejusve obligatione, tenetur voto: nec ei favet possessio libertatis in dubio. Patet, ac probatum est suprà Tract.2. Exam.1. n.15. Si dubium sit utrinque æquè probabile, adhuc tenetur. Ita probatum est ibid. Exam.3. num.10.

Pro sequenti *Resp.* Nota, in quadruplici sensu posse aliquid dici materiam levem voti. 1. Ut sit pars modica materiæ voti, v.gr. unus Versiculus respectu Psalterii; unum Ave Maria respectu Rosarii, si Rosarium vovit. 2. Ut sit objectum totale. Et hoc (3.) vel non ordinatur ad utilitatem proximi, ut, unum Ave Maria, quotidie in honorem Beatæ Virginis persolvendum. Vel (4.) cedit saltem secundariò in proximi, v.gr. pauperis commodum, ut unus denarius quotidie pauperibus dandus. Hoc notato

*Resp.*3. Probabilius est, transgressionem voti in materia levi in primo, secundo, & tertio sensu esse semper venialem; in quarto verò sensu, si fiat semel, aut iterùm, etiam quidem venialem esse; si autem ita multiplicetur, ut perveniatur ad materiam gravem, esse mortalem.

Ratio 1. partis, quam nemo negat, est: Quia tam modicum omittendo ex totali materia voti, modica, seu levis irreverentia Deo irrogatur.

Ratio 2. partis juxta tertium sensum, quam etiam omnes ferè Doctores tenent contra Cajet. est: Quia in aliis præceptis etiam divinis, & naturalibus, ut patet in præcepto de non mentiendo, levitas materiæ excusat a mortali. Ergo similiter.

Oppono: Si Juramentum promissorium, etiam in re levissima, non impleatur, mortaliter peccatur. Ergo similiter.

Confirmatur: S.Tho. dicit, majus esse vinculum voti, quàm juramenti. Ergo.

Disparitas est: Quòd enim illo casu juramenti peccetur mortaliter, non solùm propter excellentiam virtutis Religionis, sed quia committitur perjurium, Deum vocando in testem falsitatis, quod in omni materia, etiam levi, est mortale, ob injuriam primæ Veritati illatam.

Ad Confirm. Resp. S.Th. loqui de voto, quod habet perfectam rationem voti.

Ratio tertiæ partis in quarto sensu est: Quando in eo casu devenitur ad materiam gravem, graviter læditur proximus, sicut suprà Tract.

9.Exam.3.nu 35. dictum est de furtis minutis, licèt hæc fiant Communitati, & non lædatur graviter aliquis in particulari. Ergo etiam graviter offenditur Deus in nostro casu. Prob. conf. Quia ille vovens ex vi voti tenetur colere Deum benefaciendo proximo.

*Resp.*4. Probabilius est (cum Torre, & Soto, &c. contra extraneos) quòd non sit in potestate voventis, in materia gravi se obligare sub peccato veniali, aut in materia levi sub mortali.

Ratio 1. Licèt sit in potestate hominis vovere, vel non vovere; nam, ut ait S Doctor. hìc art.3. ad 3. Obligatio voti ex propria voluntate, & intentione causatur. Unde dicitur Deut. 23. *Quod semel egressum est de labiis tuis, observabis, & facies, sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es:* attamen supposito, quòd homo voveat, quantitas obligationis dependet ex quantitate objecti secundùm se, quod ab intentione hominis non dependet. Ergo si materia sit gravis, vovens non potest ejus obligationem limitare ad levem, vel è contra; sicut a pari patet de indissolubilitate Matrimonii.

Confirmatur: Licèt de essentia voti in communi non sit obligatio sub mortali, est tamen effectus inseparabilis a voto, si fit in tali materia, nimirum gravi. Ergo sicut votum absolutè non potest reperiri sine obligatione, sic votum in materia gravi nequit esse sine obligatione gravi.

Ratio 2. Ex opposita Sanchezii, & Suarezii sententia sequitur, esse in potestate hominis, vovere castitatem, & vota solemnia emittere, & se solùm obligare sub veniali; quod est absurdum, & contra Ecclesiæ usum. Ergo.

XXXIII. *Oppono* 1. contra Resp.4. Suprà Tr. 6.Exam.5.n.67. admissum fuit, quòd Lex humana in materia gravi ex intentione Legislatoris possit obligare solùm sub veniali: Sed Votum est quædam Lex propria voluntate posita. Ergo.

2. Obligatio sub mortali non est de essentia voti, quia aliàs conveniret omni voto. Ergo per intentionem potest ab eo separari.

3. Actus agentium moralium non agunt ultra intentionem illorum: Sed vovens est agens quoddam morale. Ergo.

4. In facultate voventis est, sua intentione determinare tempus impletionis voti, ut patet ex S.Thom.a.3. ad 3. Ergo & gravitatem obligationis.

5. Vovens sua intentione potest se solùm obligare ad pœnam. Ergo etiam ad culpam solùm venialem in materia gravi. Conseq. patet: quia facilius videtur esse, minuere culpam, quàm eam commutare in pœnam.

6. Vota Tertiariorum in communi non viventium Ordinis nostri, & Fratrum Minorum, ne quidem sub veniali obligant, ut constat ex eorum Statutis a Papa approbatis. Ergo.

Ad 1. patet Resp. ibidem num.68. ad 6.

Ad 2. patet ex Confirm. Rationis primæ.

Ad 3. dist. maj. Ubi possunt agere, conc. Ubi non possunt, nego. Dictum est autem, quòd quantitas obligationis pensetur in voto ex quantitate, & natura objecti, & voluntas voventis solùm se habeat præsuppositivè.

Ad 4. N.conf. Quia tempus impletionis merè extrinsecè se habet ad votum; secus est de obligatione, ut patet ex Ratione 1. & Confirmatione.

Ad 5. dist. ant. Ad pœnam in conscientia tamen subeundam, conc. secus, N.ant. & conf. Si quis ergo faciat votum pœnale, v.gr. Voveo jejunare, & si non jejunavero, subibo talem pœnam, v.gr. disciplinam, seu flagellationem corporis, vel cilicium, aut eleemosynam, ibi est duplex votum, & duplex obligatio: Una absoluta ad actum, altera conditionata (si nimirum prior violetur) ad pœnam, etiam in conscientia, & sub mortali, si res gravis sit, solvendam: præsertim quia non solvendo, utramque obligationem violat. Vide de lege pœnali Tract.6.Exam.5.n.66.

Ad 6. *Resp.*1. cum de la Cruz in præsenti, ista non esse vota perfectè, & simpliciter, de quibus hìc loquimur, nec eam, qui illa violat, formaliter facere contra virtutem Religionis. Unde & Donatus noster Tom.4. Tract.2. qu.2. num.1. ait, quòd Status Tertiariorum S. Dominici, & S.Francisci, ac similium, non sit verè Religiosus.

*Resp.*2. Quòd, ut ex Statutis eorum patet, obligant se solùm sub pœna, quam, dum infligitur, tenetur in conscientia subire juxta antedicta.

XXXIV. *Quomodo* cognoscis, materiam voti esse gravem, vel levem?

Dico, cognosci 1. ex prudentum arbitrio. 2. Considerando, an honor Dei inde proveniens sit exiguus, vel notabilis. 3. Si sit talis, ut reputaretur levis, si Ecclesia eam præciperet, censenda est levis; vel è contra. Vide Tr.6.Exam. 5.n.67. ex quibus Regulis cognoscatur gravitas, vel levitas materiæ respectu Legis humanæ.

QUÆRO V. Ad quid tenetur, qui vovit ingredi Religionem? In qua ætate puer potest eam vovere? & quo tempore quodvis votum implendum est?

XXXV. *Resp.*1. Qui vovit ingredi Religionem cum expressa intentione omnes Religiones etiam in partibus remotissimis adeundi, usq; dum reciperetur, tenetur per se loquendo ita facere.

Ratio: Intentio judicat omnes.

Dixi, *per se loquendo*; quia per accidens potest ab hoc deobligari, ut si impedimentum, ob quod nõ admittitur in vicinioribus Religionibus, vel Convẽtibus, militet pro omnibus aliis; Tunc enim cẽsetur esse moralis impossibilitas.

*Resp.*2.

*Resp.*2. Qui Religionis ingressum vovit secundùm communem modum vovendi, non tenetur adire omnes Religiones ubique terrarum reperibiles, sed arbitrio prudentis relinquendum est, quæ Monasteria, & in qua distantia debeat adire, attenta conditione personæ, quæ tamen debet sic obligari, ut in voti impletione sentiat aliquam difficultatem.

Ratio : Impletio Voti semper explicanda est juxta prudentem intentionem voventis.

*Resp.*3. Qui vovit hanc Religionem, tenetur adire aliquot ejus monasteria, prout prudens de eorum numero, vel distantia judicaverit; si non recipiatur, est liber. Idem est de eo, qui vovit ingredi hoc monasterium, si in eo non recipiatur.

Ratio : Quia in eo voto intelligitur hæc conditio. Si me receperint. Vide S. Thomas hic q.189.art.3. ubi hanc materiam explicat.

*Resp.*4. Talis vovens, non receptus, vel justè ab ingressu impeditus non tenetur posteà ex vi hujus voti ad castitatem.

Ratio : Deficiente primario deficit secundarium : Sed primarium objectum talis voti est ingressus, quem consequuntur deinde statuta status ejusmodi. Ergo. Simile est in eo, qui vovit Sacerdotium, & posteà ex quodam impedimento non fit Sacerdos, ille non tenetur orare horas, excluso omni alio sacro Ordine.

*Resp.*5. Ætatem, in qua puer potest Religionem vovere, explicat S.Doct.a.9. in c.dicens: Si puer, vel puella ante pubertatis annos nondum habeat usum rationis, nullo modo potest ad aliquid se voto obligare. Si verò ante pubertatis annos attingit usum rationis, potest quidem, quantum in ipso est, se obligare, sed votum ejus potest irritari per parentes, ut dicetur posteà. Hæc S.D. loquens de voto simplici. De solemni est aliud Statutum Ecclesiæ de anno 16. ætatis completo. Sunt autem anni pubertatis pro fœmina 12. pro viro 14.

*Resp.*6. Votum absolutum (id est, non dependens ab aliqua conditione priùs implenda, de quo suprà dictum) debet impleri, quamprimùm commodè potest, attenta qualitate personæ, aliisque circumstantiis. S.Thom.art.3.ad 3.

Ratio : Quia aliàs vovens incurrit notam morosi debitoris, & peccat contra fidelitatem.

Resp. 7. Qui voto præfixit certum tempus, tenetur tali tempore implere, non implendo peccat. S.Thom.cit.

Ratio : Quia sic se obligavit. Pro cujus intelligentia

Nota, Impletioni voti dupliciter posse præfigi tempus. 1. Ut principaliter respiciatur tempus, & ob specialem temporis sanctitatem actio, seu votum alligetur huic tempori, seu sit onus diei, v.gr. votum jejunandi in honorem B. Virg. die Sabbati. 2. Ut principaliter intendatur actio, tempus verò minus principaliter, ut votum jejunandi, vel Religionem intrandi intra mensem. Quo notato

*Resp.*8. Si votum sit factum primo modo, licèt non implendo illud peccetur, elapso tamen tempore cessat obligatio voti: in secundo verò sensu manet obligatio ejus.

Ratio : In primo casu, tempore transacto votum factum est impossibile, quia ejus impletio fuit onus solius illius diei. Sicut ob eandem causam, qui omisit jejunium, vel Missam in die præcepto, licèt mortaliter peccaverit, ad nihil amplius tenetur. In secundo verò casu voti impletio manet possibilis, & intentio voventis non fuit limitata ad hoc præcisè tempus, seu mensem. Ergo debet implere altero mense.

Fateor tamen, quòd si quis impletioni voti præfixisset mensem, & prævideret in fine mensis se impediendum, teneatur prævenire; sicut prævenire tenetur, qui die festo prævidet se impediendum ab audienda ultima Missa.

QUÆRO VI. Quid faciendum illi, cui votum ex toto, vel ex parte est factum impossibile?

XXXVI. Ante Resp. Not. materiam voti aliquando esse indivisibilem, ut votum de ædificando Templo in eo loco, ubi templum est necessarium, & non sufficit Cappella; votum de jejunando in pane, & aqua die Veneris: aliquando verò divisibilem, ut votum de jejunando per totam septimanam, votum dandi Ecclesiæ 100 imperiales. Hoc notato

*Resp.*1. Si materia voti sit indivisibilis, si una ejus pars facta sit impossibilis, non tenetur vovens implere alteram (licèt sit de consilio) nisi ejus intentio fuerit ad singulas partes divisim se obligandi. Unde qui vovit præcisè Templum, quod ædificare est ei factu impossibile, non tenetur ædificare Cappellam, nisi prudenter judicetur, quòd intentio se ad illam extenderit. Qui vovit jejunare die Veneris, & infirmatur, deobligatur, &c. Si verò materia sit divisibilis, tenetur quod potest, v.g. jejunare per unum, alterumve diem in septimana, dare 50. si non possit 100. salva congrua sua sustentatione, & familiæ.

Ratio 1. p. Intentio enim voventis non fuit aliter se obligandi. Ergo.

2. *Pars* patet ex illa Regula Juris: *Utile per inutile non vitiatur.*

*Resp.*2. Si pars impossibilis esset principaliùs intenta, v.gr. peregrinatio pedestris, & pars possibilis esset accessoria solùm, ut oblatio, ad nihil tenetur, qui v.gr. vovit peregrinationem, & oblationem. Si verò oblatio esset principaliùs intenta, ut si esset in magna quantitate, teneretur eam mittere: si etiam posset peregrinari equo, teneretur ad id, dum non potest pedester, uti vovit.

Ratio: Accessorium sequitur suum principale.

 Resp.

*Resp.*3. Qui post votum simplex castitatis contrahit, & consummat (in quo graviter peccat) matrimonium, tenetur illud servare quantum est in se, id est, debitum non petere nisi obtenta dispensatione; tenetur tamen uxori petenti reddere.

Ratio: Quia talis per votum se privavit jure petendi; uxorem verò innocentem jure suo privare non potest.

Ex his sequitur 1 talem mortua uxore teneri integrè ad castitatem.

Sequitur secundò, eam, quæ vovit virginitatem, & posteà fuit corrupta, teneri deinde servare continentiam.

Quid si votum non sit quidem factu impossibile, attamen difficile?

Dico; Non tolli obligationem, sed dari solùm ansam faciliùs dispensandi.

QUÆRO VII. Licetne alicui vacare suis negotiis temporalibus occasione voti peregrinationis? Et quæ sunt causæ illud differendi?

XXXVII. *Resp.*1. Ei, qui vovit peregrinationem piam, & meritoriam (uti ordinariè homines vovere solent) non licet negotiis temporalibus vacare nisi voto expleto, tunc enim licet; nisi etiam voverit pium reditum.

Ratio: Tum quia principalis intentio erat instituere iter religiosum, quod salvatur sine pio reditu.

*Resp.*2. Inter cæteras sunt duæ speciales causæ differendi votum. 1. Notabilis incommoditas in implendo. Cùm enim votum sit voluntaria promissio, explicandum est secundùm rationabilem intentionem voventis: Sed is non censetur se obligasse ad statim implendum cum gravi sua incommoditate. Ergo.

Secunda, est spes votum alio tempore implendi promptiùs, devotiùs, & cum minori distractione. Sic enim cedit ad ampliorem Dei honorem, quem vovens intendit.

Quid si voveris, tecum peregrinatum ducere aliquem, qui renuit comitari?

Teneor adhibere diligentiam ad illum ad id animandum, & per hoc satisfacio, si renuat; quia executio non est in mea potestate?

QUÆRO VIII. Quot modis votum tollitur?

XXXVIII. *Resp.* varii sunt modi: 1. per simplicem cessationem. 2. per irritationem. 3. per dispensationem. 4. per interpretationem. 5. per redemptionem. 6. per commutationem.

Explicantur singuli modi.

Primus modus patet ex dictis anteà num.36. de casu, si votum fiat impossibile. Item ex casu, quo quis vovit, non ire per certam plateam, aut non intrare talem domum ob occasionem, quæ ibi datur, quæ si omnino sit sublata, cessat votum. Huic modo addi potest modus cessandi per condonationem promissarii, uti posteà num.56. dicetur de juramento.

XXXIX. 2. *Irritatio est rescissio voti, qua Superior votum sui subditi annullat*, sive causam habeat, sive non, quia subditus suo voto non potest Superiorem ligare. Hinc nequit fieri nisi per potestatem dominativam; Qualis est in parentibus respectu filiorum, in domino respectu servorum, seu mancipiorum, in marito respectu uxoris, in Prælatis respectu subditorum. Tamen certum est, posse Superiorem peccare interdum, irritando sine causa subditi votum, ut si id saluti ejus spirituali esset valde utile. Ex quo

Sequitur 1. Quòd parentes possint irritare omnia vota tam personalia, quàm realia suorum filiorum emissa ante annos pubertatis, quia usque ad eos jure naturæ in omnibus suis actibus subduntur parentibus, eorumque loco tutoribus; & deest eis perfectus usus rationis, ut patet ex S.Thom.art.9. Quod parentes possunt, licèt ante illos annos in filiis malitia suppleat ætatem, seu jam habeant perfectum usum rationis, hoc enim est per accidens: Lex autem attendit ea, quæ sunt per se, ait S.D. Cæterùm vota filiorum purè personalia post pubertatis annos facta, parentes, vel tutores non possunt irritare, bene tamen realia ante annum 21. facta, juxta S.Thom.art.8. ad 2. quia usque eò filii non sunt suæ potestatis, quantùm ad dispensationem domesticam. Quoad vota mixta aliqui dubitant. Saltem certum est, quòd parentes possint ea suspendere pro tempore, si ex eorum impletione sentiunt aliquod damnum in re domestica ob defectum servitii filii. Matri viduæ non Tutrici dicta potestas non competit. Uti nec vivente patre ei competit, bene tamen eo defuncto, si sit Tutrix, vel Curatrix impuberis.

Sequitur 2. Quòd domini possint irritare vota realia suorum mancipiorum, immò & personalia, ex quibus damnificantur, ut votum orandi, peregrinandi, jejunandi, Religionem assumendi. Dixi, *ex quibus damnificantur*; unde id non tenet de voto castitatis, aut non blasphemandi, &c.

Sequitur 3. Maritum posse irritare vota uxoris, v.gr. jejunandi, peregrinandi, eleemosinam dandi, &c. etiam facta ante matrimonium. Quia Uxor subditur Viro ut Capiti: Secus est de voto non petendi debitum. Quia in pertinentibus ad Matrimonium sunt pares, *par* verò *in parem non habet imperium*. E contra uxor nullum viri votum potest irritare, quia in nullo est Superior ejus.

Sequitur 4. Quòd Prælati (idem est de Abbatissis, Priorissis, &c.) possint irritare omnia vota (præter Regulam facta) suorum subditorum, nec illa ullatenus sunt firma, nisi Prælatus

Digitized by Google

tus annuat, quæ conditio in iis subintelligitur. *Ratio* patet ex totali traditione Religiosi in voluntatem Superioris ut Capitis. Excipitur votum transeundi ad arctiorem Religionem, aut superiorem statum.

XL. 3. *Dispensatio* suprà Tract. 6. Exam. 5. n. 90. explicata, & definita fuit, quòd sit Juris relaxatio facta ab eo, qui habet potestatem relaxandi, seu auctoritatem publicam, qua deobligat subditum. Differt ab irritatione, quòd hæc requirat potestatem dominativam, hęc verò jurisdictionis, illa fit valida, etsi fiat sine justa causa: Dispensatio verò ad sui valorem probabiliùs requirit justam causam.

Ratio: Tum quia potestas dispensandi Prælatis data est in ædificationem, non in destructionem, uti tamen esset, si absque ulla ratione posset ea pro libitu uti. Tum quia Prælati non sunt Domini, sed Oeconomi in Ecclesia Dei, si autem Oeconomus debita Domini remitteret sine causa, illa remissio esset nulla, & simul peccatum. Ergo similiter.

Quæ sunt justæ dispensandi causæ?

Sunt 1. Si ob mutatas, vel repentè occurrẽtes circunstantias ex solutio esset mala inutilis, aut majoris boni impeditiva. Si vovens sit in morali periculo trasgrediendi votum, sive periculum oriatur ex voventis statu, ut patet in Conjuge voto castitatis obstricto, sive ex animi, corporisve fragilitate, modò non sit ex malitia. 3. Si dubium sit de emissione voti. 4. Si sit emissum ex levitate, perturbatione, ira, mœrore, metu. 5. Si ejus impletio haberet extraordinariam quandam difficultatem.

Quinam habent auctoritatem dispensandi in votis?

Habet Papa in tota Ecclesia, Episcopus in sua Diœcesi, & omnes habentes Jurisdictionem episcopalem, vel quasi-episcopalem, ut sunt Superiores Religionum respectu suorum subditorum (excipiuntur Curati, seu Parochi, ad omnia vota simplicia, Papæ non reservata, licèt cedant in commodum alterius, modò hic nondum acceptaverit: aliàs non possunt sine ejus consensu, ut patet in voto eleemosynæ a paupere acceptato.

Quænam sunt vota Papæ reservata?

XLI. *Sunt* 5. in quibus nec Episcopi, nec Religiosi possunt dispensare, sed solus Papa, nimirum Votum Religionis: Castitatis perpetuæ: Peregrinationis in Jerusalem; & ad S. Jacobum in Compostellam; Et ad Limina Apostolorum. In aliis votis possunt Episcopi, & Prælati exempti ordinariè dispensare cum suis subditis.

Oppono: Nemo potest dispensare in jure naturæ: Sed votum etiam simplex semel factum obligat jure naturæ. Ergo.

Ad hoc patet Resp. Tract. 6. Exam. 2. nu. 13. Major enim est vera solùm de dispensatione propriè dicta.

XLII. 4. *Interpretatio* voti est prudens judicium, quo judicatur, votum aliquod particulare in hac persona, vel in hoc casu non habere, vel non necessariò retinere vim obligandi; quod potest esse sine dispensatione. Nam si alicujus voti observatio foret contra rectam rationem, sufficeret declaratio viri prudentis, etiam jurisdictione carentis, asserentis votum, vel absolutè, vel saltem in hoc casu non obligare.

5. *Redemptio* voti est, quando votum commutatur in aliquid, quod pauperibus, loco sacro, vel in usum belli sacri contra infideles est contribuendum. Sed hæc spectant ad commutationem, adeòque est idem cum ea.

XLIII. 6. *Commutatio* voti est, quando pro eo, quod aliquis vovit, aliquid aliud faciendum, vel a Superiore injungitur, vel propria auctoritate legitimè suscipitur, dum evidenter constat, illud, in quod votum a vovente commutatur, non solùm ex genere suo, sed etiam omnibus circumstantiis pensatis esse voventi melius, & Deo gratius, ut si ipse vovens calicem argenteum, quem vovit, commutet in aureum. Verùm, si quis vovisset jejunare, vel cilicium portare, non potest hoc propria auctoritate mutare in orationes, licèt oratio sit actus præstantioris virtutis, nimirum Latriæ: non enim semper Deo gratius, & nobis utilius facere id, quod est excellentius, sed quod pro loco, tempore, & dispositione nostra magis congruit saluti nostrę. Unde non potest ipsemet mutare in æquale.

Ad Commutationem requiritur 1. justa causa, quales sunt adductæ pro dispensatione, quia mutare est minus quàm dispensare. 2. Requiritur in commutante auctoritas Prælati, ut patet ex S. Thom. art. 12. nisi quando ipse vovens commutat in evidenter melius.

Quinam possunt commutare vota?

Possunt id omnes, de quibus antedixi, quòd possint dispensare; sic ut is, qui etiã ex commissione potest dispensare, possit & commutare.

Ratio: Quia hoc est minus illo, commutatio enim non tollit vinculum voti, uti dispensatio, sed mutat solùm in aliam materiam. Vide dicta suprà de dispensatione in Lege humana. Tract. 6. Exam. 5. n. 90. & seqq.

Not. quòd, qui simul habet potestatem dispensandi, & commutandi, optimè faciat, si simul utatur utraque, ut dispensatio suppleat defectum, si quis forsan committatur in assignando novam voti materiam.

Dixi, *qui simul habet*; quia possunt separari illæ potestates; sunt enim, qui possunt commutare, & non dispensare, etiam in articulo mortis, licèt possint absolvere a fractione voti etiam reservati. Qui tamen possunt vota commutare

mutare ratione auctoritatis ordinariæ, & non ex privilegio, possunt etiam in illis dispensare.

Quid observandum in commutatione voti?

LXIV. *Dico*: In illa omnia sunt accuratè taxanda, & notandæ hæ Regulæ.

Prima, ut Votum perpetuum regulariter mutetur in aliam obligationem perpetuam, ut ait Torre.

Ratio: Quia commutatio sonat æqualitatem rei ad rem.

Secunda Regula: Quantùm possibile est, commutatio debet fieri in æquale, non quidem mathematicè, sed moraliter ad arbitrium boni viri, seclusa fraude, & ignorantia. Hinc in commutatione voti peregrinatione attendendi etiam sunt sumptus itineris, ait noster de La Cruz, demptis expensis, & sumptibus domi faciendis. Attendenda maximè est intentio voventis, an voverit ire sumptuosè, vel simpliciter, cum, vel sine famulatu.

Tertia: Securius est commutare, quàm dispensare. Quia pro dispensatione raro adest sufficiens causa.

Quarta: Omnia vota tam realia, quàm personalia commutari possunt, & commutantur in vota, per quæ homo efficitur verus Religiosus. Unde S.D. hic a.12. ad 1. ait. *Omnia alia vota sunt quorundam particularium operum, sed per Religionem homo totam vitam suam Dei obsequio deputat, particulare autem in universali includitur. Et ideò Decretalis dicit, quòd reus voti fracti non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam Religionis observantiam commutat. Nec tamen Religionem ingrediens tenetur implere vota, vel jejuniorum, vel orationum, vel aliorum hujusmodi, quæ existens in sæculo fecit, quia Religionem ingrediens moritur priori vitæ. Et etiam singulares observantiæ Religioni non competunt, & Religionis onus satis homines onerat, ut alia superaddere non oporteat*. Hæc ibi.

Excipe cum Laymano vota simplicia in Societate Jesu edita, quia per hæc non extinguuntur, sed solùm suspenduntur vota ante in sæculo facta; quorum obligatio redit in casu dimissionis è Societate. Idem est de votis Novitiorum, saltem illis, quæ in eo statu implere non possunt.

Quinta: Consultius est, non tamen necessarium, vota realia commutare in realia, & personalia in personalia.

Sexta: Non debet attendi (ut ante insinuatum) valor, & præstantia operis secundùm se, quia aliàs votum perpetuæ castitatis, & similia possent commutari in unicum Missæ Sacrificium, quia hoc est infiniti valoris, & infinitè gratum Deo, sed debet commensurari obligationi, & debito pœnitentis. Potest tamen interdum etiam spectari valor operis ad causandam gratiam: hinc meritò credi potest, quòd una hebdomadalis Confessio, aut Communio æquivaleat quotidiano Rosario.

Septima: Commutatio, aut dispensatio voti facta virtute Jubilæi, petentis iejunia, Confessionem, &c. non valet, si non impleantur requisita pro Jubilæo.

Octava: Commutatione voti in aliam materiam semel facta, non reviviscit prioris materiæ obligatio, licèt vovens (nisi ex malitia) impotens fiat.

Nona: Facta commutatione in æquale potest vovens pro libitu resumere primum votum. Quia hæc videtur esse intentio commutantis. Si verò est facta in melius, probabilius est, ait Lublino, non posse. Quia illa commutatio habet vim novi voti.

XLV. *Quidnam possunt* Religiosi in commutatione votorum?

In Tract.14. de Cens. & Cas. reserv. Exam.2. n.74. patebit, Confessarios Ordinis Prædicatorum posse in Pascha Resurrectionis, & quibusdam festivitatibus B. V. juramenta quæcunque sine alicujus præjudicio relaxare, ac vota quæcunque (exceptis quinque Papæ reservatis suprà Exam.3. num.41. dictis) in alia pietatis opera commutare illis, qui albo Rosarii sunt inscripti. Vide infrà Tract.14. Exam. 2. num.74.

Noster de la Cruz l.2. c.6. dub.8. absolutè docet, Religiosos posse in quodvis opus pium commutare omnia vota, exceptis dictis quinque, & ita concessum esse Benedictinis ab Eugenio IV. & Societati a Paulo III. & Gregorium XIII. hanc concessionem extendisse ad vota jurata ejusdem materiæ, modò commutatio non fiat in præjudicium tertii.

Not. quòd, quamvis conveniens sit, ut dispensatio, & commutatio voti fiat in Sacramento Pœnitentiæ, possint tamen Regulares hoc privilegio extra validè uti; licèt enim hoc privilegium sit datum Confessario, hæc tamen vox, *Confessarius* non præcisè importat actuale exercitium audientiæ confessionis, sed officium, & approbationem pro eo acceptam.

Quem pœnitet vovisse, peccatne?

XLVI. *Dico*: Quem pænitet voti cum intentione illud frangendi, peccat mortaliter, vel venialiter juxta quantitatem materiæ voti. Quia intentio illum judicat. Quem pœnitet, cum intentione tamen implendi, si nullam justam pœnitendi causam habet, peccat venialiter; si habet, potest nullum esse peccatum. Quem pænitet votorum essentialium suæ Religionis, semper peccat saltem peccato veniali, quod fit de majoribus venialibus.

Ratio: Nulla datur causa, ob quam melius sit non emisisse illa vota.

Not. posse in hoc casu tales accedere circumstantias, quæ faciunt mortale; ut si ex contem-

temptu, inobedientia, nimia acedia pœniteat.

QUÆRO IX. Quid Papa potest circa vota solemnia?

XLVII. Resp. cum S. Thom. hìc q. 88. a. 11. in c. Papa potest quidem ex rationabili causa dispensare in voto solemnizato per susceptionem Ordinis sacri, non tamen potest in ullo casu, etiam communis utilitatis, & necessitatis alicujus Regni dispensare in voto solemnizato per professionem Religionis. Hujus 2. partis oppositum. S. D. aliquando docuit in 4. d. 38. q. 1. a. 4. q. 1. ad 3. antequam Summam Theologicam componeret, in qua clarè docet, non posse dispensare, licèt a multis extraneis, & quibusdam Thomistis explicetur, non posse disspensare, Monacho manente Monacho, ut Uxorem ducat; posse autem facere ex Monacho non Monachum. Audiantur verba S. Tho. cit. a. 11.

In Sed Contra adducit Decretalem Innocentii in c. *Cùm ad monasterium*, dicentis: *Abdicatio proprietatis, sicut etiam custodia castitatis, adeò annexa est Regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit indulgere.*

In c. art. ait sic: *Sicut habetur Levit. ultim. quod semel sanctificatum est Domino, non potest in alios usus commutari; non potest facere aliquis Ecclesiæ Prælatus, ut id, quod est sanctificatum, sanctificationem amittat, etiam in rebus inanimatis, putà, quòd calix consecratus desinat esse consecratus, si maneat integer. Unde multo minus potest facere hoc aliquis Prælatus, ut homo Deo consecratus, quamdiù vivit, consecratus esse desistat. Solemnitas autem voti consistit in quadam consecratione, seu benedictione.* Et post pauca: *Papa non potest facere, quòd ille, qui professus est Religionem, non sit Religiosus, licèt quidam Juristæ ignoranter contrarium dicant.* Ecce quàm clarè dicat S. Thomas, quòd Papa non possit ex Monacho facere non Monachum. Quòd autem non possit facere, ut manens Monachus nubat, patet, quia subdit:

Est ergo considerandum, utrùm continentia sit essentialiter annexa ei, ad quod votum solemnizatur: si non est, potest manere solemnitas consecrationis sine debito continentiæ. Non est autem essentialiter annexum debitum continentiæ Ordini sacro, sed ex statuto Ecclesiæ: est autem essentiale statui Religionis. Ex quo patet Ratio, cur Papa possit dispensare in voto continentiæ Ordinis sacri.

In R. ad 1. dicit: *Periculis rerum humanarum obviandum est per res humanas, non autem per hoc, quòd res divinæ convertantur in usum humanum. Professi autem Religionem mortui sunt mundo, & vivunt Deo. Unde non sunt revocandi ad vitam humanam occasione cujuscumque eventus.* Unde bono communi periclitanti succurrendum est per alia media licita, & proportionata, ut per orationes, exhortationes, consultationes, &c.

In R. ad 4. inquit: *Religiosus, qui fit Episcopus, sicut non absolvitur a voto continentiæ, ita nec a voto paupertatis, quia nihil debet habere tanquam proprium, sed sicut dispensator communium bonorum Ecclesiæ. Similiter non absolvitur a voto obedientiæ, sed per accidens obedire non tenetur, quia Superiorem non habet.*

Ex dictis sequitur, quòd, quamvis solemniter vovens posset voto adiicere hanc conditionem, *nisi Papa dispensaverit*, de facto tamen in eo non subintelligatur, immò potiùs oppositum, quia promittit castitatem usque ad mortem. Aliud est de voto simplici, in quo diximus, Papam posse dispensare, impropriè saltem: nam in eo tantùm est promissio sine traditione: in voto autem solemni est absoluta, & totalis traditio, & acceptatio, qua de causa hoc dirimit Matrimonium, non ex statuto Ecclesiæ, sed jure naturæ, & divino absoluto, ut probatur infrà Tract. ult. Exam. 6. Q. 2. n. 66. 67. 68. in quo Papa dispensare nequit.

Ex quo patet *Ratio* fundamentalis nostræ sententiæ.

Nota, in voto solemni duplicem esse solemnitatem. Una est accidentalis, & cæremonialis, consistens in illo ritu, modo, ac benedictione, cum quibus exterius fit, & hæc ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa, estque conditio, *sine qua non*, ut teneat altera, quæ est essentialis, consistens in totali, & absoluta Religiosi traditione, in manu Superioris, loco Dei acceptantis, facta ad servanda ea, quæ promittuntur. Et hæc obligat absoluto jure divino; & a Papa est indispensabilis.

Quomodo ergo salvabis, quorundam Pontificũ dispensationem cum quibusdam Monachis factam, in specie cum Casimiro hujus nominis primo, Rege Poloniç, in Monasterio Cluniacensi professo, ac Diacono? Quam ob causam omnes Poloni a Sede Apostolica fuerunt obligati, prout etiam acceptarunt, portare rotundam instar Monachorum in capillis coronam, infra auriculas non descendentem. Item, ut in festivitatibus, dum fiunt Sacra, omnes Equites portent candidam fasciam è collo suspensam in modum Stolæ, qua utuntur Diaconi.

Dico, Fuisse secutos sententiam ob multorum DD. auctoritatem eis visam probabilem, vel etiam probabiliorem. De quo vide in Tract. 2. de conscientia, ubi id explicatur Q. 3. antè R. 1. Ex quibus dispensationibus saltem hoc eruitur, quòd illi Pontifices senserint, quòd non possint facere ex Monacho non Monachum, quia quorundam dispensationes fuerunt ita limitatæ, ut dispensati posteà debuerint redire ad monasterium, & tamen nullibi legitur,

gitur, quòd de novo fecerint professionem præmisso novo anno probationis; quòd tamen fuisset necessarium. Immò interdum fuerunt tantùm declarationes nullitatis Professionis, utpotè ex gravi metu factæ, &c.

XLVIII. *Oppono* 1. Bullæ Gregor. XIII. *Quantò fructuosius*. Et, *Ascendente Domino*; declarant, Jesuitas per sua vota simplicia ante Professionem facta fieri verè, ac propriè Religiosos, non minus ac fiunt alii Religiosi per sua vota: Sed hoc non obstante Papa potest dispensare in votis simplicibus Jesuitarum. Ergo etiam in solemnibus, &c.

2. Calix consecratus manens consecratus potest ex dispensatione ratione necessitatis adhiberi ad usum profanum. Ergo & Religiosus ad usum Matrimonii.

3. Accidens commune, seu quinti Prædicabilis potest realiter tolli a subjecto: Sed Monachatus respectu hominis est tale accidēs. Ergo.

Ad 1. dist. maj. Fiunt verè Religiosi, conditionati tamen, id est, obligātes se quandiù manent in Societate, seu si non dimittantur, conc. maj. Absolutè tales, seu cū perfecta, & absoluta traditione, & acceptatione, nego maj. & concessa min. nego conseq. Unde Vasquez statuit hanc differentiam, quòd nimirum traditio in votis simplicibus Jesuitarum sit temporanea, & ad nutum Præpositi Generalis juxta causas in Cōstitutionibus Societatis expressas, quia obligant se per ea Societati, sed non è contra: in solemnibus verò est perpetua ex natura sua. An vota S. J. dirimant matrimonium contractum, vel contrahendum, vide infrà Tract. ult. Exam. 4. Q. 3. n. 49. Et Exam. 5. q. 2. n. 54. & 55.

Ad 2. Negatur conf. Disparitas est: Quia Religiosus totaliter tradit seipsū secūdùm quamcunque rationem ex ejus libertate pendentem, nec ullam conditionem etiam implicitè apponit, ut anto dictum est; calix verò consecratus est res inanimata, & in consecratione merè passivè se habet, adeòq; magis dependet ex voluntate supremi consecrantis, qui in terris est Papa Christi Vicarius. Accedit, quòd sit consecratio quasi simplex, non solemnis.

Ad 3. dist. maj. Potest tolli semper per quemcunque, nego; nam etiam albedo in nive est accidens commune, & tamen non potest per quēcunque tolli, & tamen manet nix. Potest tolli per eum, qui habet potestatem, quę respectu voti solemnis monachalis est in Deo solo, conc. min. & concessa min. dist. similiter conseq.

Not. quòd votum simplex, & solemne, inquantum substant eidem rationi formali Religionis, sint quidem ejusdem speciei, differant tamen specie saltem materiali, quoad actus imperatos (qui sunt sola promissio in simplici, absoluta traditio, & acceptatio in solemni) ex quibus habent, vel non habēt indispensabilitatem. Vide Tract. ult. Exam. 6. Q. 2. n. 66. & seqq.

EXAMEN IV.

De Juramento 2. 2. q. 89. per 10. artic. De Perjurio q. 98. per 4. art. De Mendacio q. 110. per 4. art. De Sacrilegio q. 99, per 4. art. De Maledictione q. 76. per 4. art.

HÆc omnia contraho in unum Examen propter connexionem, quam inter se habent, & explicabuntur suo ordine.

Juramentum, Perjurium.

QUÆRO I. Quid, cujus virtutis actus, & quotuplex, ac quantæ obligationis est juramentum, & perjurium?

XLIX. *Resp.* 1. Jurare, est Deum in testem assumere ad confirmandum aliquod dictum, vel factum; cùm enim in rebus humanis non possimus semper habere certitudinem ab homine, quasi pro jure introductum est, ait S. Doct. art. 1. in c. ut, quod sub invocatione divini testimonii dicitur (cùm illud infallibile sit) pro vero habeatur. Ex his ab opposito patet, quid sit perjurium, nimirùm violatio juramenti, qui violans vocatur perjurus. Vel invocatio divini Numinis in testimonium falsitatis.

Resp. 2. Formulę jurandi omninò certæ sunt: Deum testor; Testem advoco Deum; Per Deum juro; Testis sit mihi Deus; Quàm verè Deus vivit; Quàm verè vivit anima mea: Per Evangelium, per Crucem, per Sanctos, per Cœlum, per animam, vitam, salutem; Per caput S. Petri Apostoli. Pro quo

Nota, quòd, dum per creaturas juratur, ipsis non tribuitur infallibilis veritas, hoc enim esset blasphemum, cùm illa soli Deo conveniat; sed juratur per eas, inquantum in eis Deus reprę̄sentatur, aliàs non est juramentum. Hinc Deus in testem potest adduci dupliciter, nimirùm explicitè, ut in prioribus exemplis; vel implicitè, ut si in dicto sensu juretur per creaturas.

Resp. 3. Formulæ jurandi dubiæ (de quibus Theologi inter se certant, an sint verè tales) sunt: Deus videt, vel audit, me verum dicere; Dico hoc coram Deo; In animo meo; In conscientia mea; In fide honesti viri; Vel Christiani. Verùm in his distinguendum est. 1. Vim juramenti habent in illis locis, ubi moris est sic jurare, non apud alios. 2. Vim juramenti habent, si proferantur cum intentione jurandi. 3. Si proferantur per modum invocationis; secùs si tantùm per modum enuntiationis.

Resp. 4. De essentia juramenti non est, ut fiat verbis propriè dictis, cùm mutus jurare possit

possit per nutus, & in quibusdam locis moris sit, ut mares jurent, etiam coram Judice, per tactum sui pectoris, vel erectis duobus superioribus digitis, & fœminæ, manum dextram imponendo sinistræ mamillæ: immò potest fieri juramentum absque ullo sensibili signo, mentaliter Deum testem invocando.

Resp. 5. Juramentum, debitis conditionibus R. 6. assignandis vestitum, non solùm est licitum, sed est actus virtutis Latriæ, seu Religionis.

Ratio 1. partis datur a S. Thom. art. 2. in c. dicente: *Juramentum secundùm se est licitum, & honestum, quod patet ex origine, & fine. Ex origine quidem quia est introductum ex fide, qua homines credunt Deum habere infallibilem veritatem, & universalem omnium cognitionem, & provisionem. Ex fine autem, quia juramentum inducitur ad justificandum homines, & ad finiendum controversias, ut dicitur ad Hebr. 6.* Hæc ibi.

Oppono: Tentare Deum est illicitum: Sed Deum invocare testem, est tentare Deum. Ergo Min. prob. Exquirere signum divinæ providentiæ, est tentare Deum: Sed jurans quærit tale signum, quia petit divinum testimonium, quod fit per aliquem evidentem effectum. Ergo.

Ad hoc S.D. a. 2. ad 3. sic ait: *Ille jurat, qui non tentat Deum, quia non implorat Divinum auxilium absq; utilitate, & necessitate. Et prætereà non exponit se alicui periculo, si Deus testimonium adhibere noluerit in præsenti: adhibebit autem pro certo testimonium in futuro, quando illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. 1. Cor. 4. Et illud testimonium nulli juranti deficiet, vel pro eo, vel contra eum.*

Ratio 2. partis datur a S. Thom. ar. 4. in c. dicente: *Qui jurat, invocat divinum testimonium ad confirmandum ea, quæ dicit. Nihil autem confirmatur, nisi per aliquid, quod certius est, & potius. Et ideò in hoc ipso, quòd homo per Deum jurat, profitetur Deum potiorem, utpotè cujus veritas est indefectibilis, & cognitio universalis. Et sic Deo aliquo modo reverentiam exhibet. Unde & Apostolus dicit ad Hebr. 6. quòd homines per majorem sui jurant. Exhibere autem reverentiam Deo, pertinet ad Religionem, sive Latriam.* Ergo.

Resp. 6. Ut juramentum sit licitum, & actus virtutis, petit tres comites, ut sunt judicium, veritas, & justitia. S.D. art. 3.

Declarat hoc S. Thom. dicens: *Ad bonum usum juramenti duo requiruntur: Primò quidem, quòd aliquis non leviter, sed ex necessaria causa, & discretè juret. Et quantùm ad hoc requiritur judicium, scilicet discretionis, ex parte jurantis. 2. Quantùm ad id, quod per juramentum confirmatur, ut scilicèt, neque sit falsum, neque sit aliquid illicitum. Et quantùm ad hoc requiritur veritas, per quam aliquis juramento confirmat, quod verum est. Et justitia, per quam confirmat, quod licitum est. Judicio autem caret juramentum incautum, veritate autem juramentum mendax: Justitia autem juramentum iniquum, sive illicitum. Hæc ibi.* Pro quorum intelligentia.

Not. Per judicium hic intelligi discretionem, seu prudentiam: non enim sufficit, esse vera, quæ jurantur, nisi jurentur prudenter: id est, adhibita debita cautione, & consilio, ad quod requiruntur tria. 1. Ut, quæ possunt probari sine juramento, per illud non confirmentur. 2. Ut non juretur ex quavis levi causa, sed ex gravi. 3. Ut præcedat matura consultatio, ne falsum juretur pro vero. Hinc pueri ante annos discretionis validum juramentum præstare nequeunt. Per veritatem non intelligitur (uti a Metaphysicis) adæquatio rei ad intellectum, ut res a parte rei ita se habeat; sed intelligitur quædam conditio externi sermonis, ut nimirum concordet cum animo, existimante certò ita esse, ut dicitur, licèt invincibiliter erretur: esset enim perjurium solùm materiale. Per justitiam in præsenti intelligitur honestas ex parte materiæ, ut scilicet res sit justa, & honesta: non quòd honestas necessariò se debeat tenere ex parte objecti, nisi sit juramentũ promissorium, sed ex parte causæ moventis ad jurandum, nam in juramento assertorio objectũ potest esse iniquum, v.g. furtum, homicidium, &c. sed causa movens semper debet esse honesta, v.g. honor Dei, bonum commune.

Resp. 7. Juramentum *dividitur* 1. in simplex, seu invocatorium, quo Deus solùm simplici contestatione in testem assumitur, v.g. Deus sit mihi testis: & in execratorium, seu imprecatorium, quo Deus non solùm invocatur, ut testis, sed etiam ut vindex falsitatis, quod est gravissimum jurisjurandi genus, ut si jurans Deũ invocet, ut sibi, vel alicui sibi dilecto hoc, vel aliud malum immittat, si verum non dicat, v.g. puniat, damnet me Deus, faciat, ut sanus hinc non discedam, faciat, ut meos filios vivos non videam, permittat, ut diabolus me rapiat, fulmen me percutiat, &c. in quibus casibus si falsò juretur, indubiè graviter simul contra Charitatem proximi peccatur, quod in Confessione explicandum est. Plura de hoc vide in fine hujus Exam. 4. n. 65. de maledictione.

Dividitur 2. in assertorium, & promissorium. Per primũ asseritur, seu affirmatur veritas præterita, vel præsens. Per secundum promittitur aliquid futurum. Aliqui addunt comminatorium, v.g. Per Deum, delumbabo te. Sed hoc potest reduci ad promissorium.

Dividitur 3. Vel potiùs subdividitur Juramentum in judiciale, & extrajudiciale. Primum est, quod a Lege, vel Superiore defertur ad litem terminandam, fidem profitendam, ad cri-

criminis purgationem, &c. Alterum est, quod defertur, vel suscipitur extra judicium. Primũ subdividitur in necessarium, nimirùm a judice delatum; & voluntarium, ac conventionale, a parte delatum parti. Addi potest *juramentum calumniæ*, quod in principio, vel progressu litis Judex, alterutra parte exigente, tenetur deferre, actori quidem, ut juret, quòd non litiget animo calumniandi, sed existimet, quòd bonam habeat causam: reo verò ut juret, quòd existimet se habere jus ad resistendum actori. Hoc juramentum potest deponi per Advocatum, speciali tamen mandato ei facto: qui debet jurare non tantùm in animam sui principalis, sed & propriam: quia, & ipse posset calumniari, injustam causam defendendo.

Resp. 8. Juramentum obligat in conscientia S.Tho.a.7. minùs tamen quàm votum art.8.

Ratio 1. partis: Quia agens contra juramentum magnam irreverentiam facit Deo, faciens eum testem falsitatis.

Secunda Pars cum prima Declaratur a S. Tho. art.8. in c. Obligatio voti causatur ex fidelitate, quam debemus Deo, ut scilicet promissum solvamus: obligatio autem juramenti causatur ex reverentia quam debemus ei, ex qua tenemur, quòd verificemus id, quod per nomen ejus promittimus: Sed majus peccatum est Deo esse infidelem, quàm irreverentem; omnis enim infidelitas irreverentiam continet, sed non è contra: Unde infidelitas subditi ad dominum est maxima irreverentia. Ergo votum ex ratione sua magis est obligatorium, quàm juramentum.

Addit in R. ad 1. Votũ est promissio non quæcunque sed Deo facta, cui infidelem esse, gravissimum est. Et ad 2. Juramentum non adhibetur voto quasi aliquid firmius, sed ut per duas res immobiles major firmitas habeatur. Hæc S. Thom. Vide Oppon. ad Q. 3.

QUÆRO II. Scisne assignare casus, in quibus juramentum non obligat?

Resp. S. Thom. art.7. ad 1. ait: Obligatur homo, ut faciat esse verum, quòd juravit, secundùm suam possibilitatem; nisi in deteriorem exitum vergat; quod (ut ait ad 2.) potest fieri dupliciter:

Uno modo, quia ab ipso principio habet pejorem exitum, vel quia est secundùm se malum: sicut cùm aliquis jurat, se perpetraturum adulterium: sive quia est majoris boni impeditivum, putà, cùm aliquis jurat se non intraturum Religionem, vel quòd non fiet Clericus, aut quòd non accipiet prælationem in casu, in quo expedit eum accipere; vel si quid aliud est hujusmodi. Hujusmodi enim juramentum a principio est illicitum, differenter tamen: quia si quis juret se facturum aliquod peccatum, & peccavit iurando, & peccat juramentum servando. Si quis autem jurat se non facturum aliquod melius bonum, quod tamen facere non tenetur, peccat quidem jurando, in quantum ponit obicem Spiritui sancto, qui est boni propositi inspirator; non tamen peccat juramentum servando; sed multò melius facit, si non servet. Alio modo vergit in deteriorem exitum propter aliquid, quod de novo emerserat, quod fuit impræmeditatum: sicut patet in juramento Herodis, quia juravit puellæ saltanti se daturum, quod petisset. Hoc enim juramentum poterat esse a principio licitum, intellecta debita conditione, scilicet si peteret, quod dare deceret. Sed impletio juramenti fuit illicita. Unde Ambrosius dicit in 1. de Officiis. Est contra officium nonnunquam promissum solvere Sacramentum: sicut Herodes, qui necem Joannis præstavit, ne promissum negaret. Hæc S.Thom.

Quid sentis de Juramento coacto? obligatne?

LI. *Dico* cum S.Tho.a.7. ad 3. dicente: In juramento, quod quis coactus facit, duplex est obligatio. Una quidem, qua obligatur homini, cui aliquid promittit. Et talis obligatio tollitur per coactionem: quia ille, qui vim intulit, hoc meretur ut ei promissum non servetur. Alia autem est obligatio, qua quis Deo obligatur, ut impleat, quod per nomen ejus promisit. Et talis obligatio non tollitur in foro conscientiæ: quia magis debet damnum temporale sustinere, quàm juramentum violare. Potest tamen repetere in Judicio, quod solvit, vel Prelato denuntiare, non obstante, quod contrarium juravit: quia tale juramentum vergeret in deteriorẽ exitũ, esset enim contra justitiam publicam. Romani autem Pontifices ab hujusmodi juramentis homines absolverunt, non quasi decernentes hujusmodi juramenta non esse obligatoria, sed quasi hujusmodi obligationes ex justa causa relaxantes. Hæc ibi.

Quid si non sit eadem intentio jurantis, & ejus, cui jurat?

Dico cum S. Tho. ad 4. dicente: Si hoc proveniat ex dolo jurantis, debet juramentum servari secundùm sanum intellectum ejus, cui juramentum prestatur. Unde Isidorus dicit: Quacũque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit. Et quòd hoc intelligatur de doloso juramento, patet per id, quod subditur: Dupliciter reus fit, qui & nomen Dei in vanum assumit, & proximum dolo capit. Si autem jurans dolum non adhibeat, obligatur secundùm intentionem jurantis. Unde Greg. dicit 27. Mor. Humanæ aures talia verba nostra judicant qualia foris sonant: Divina verò judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Hæc ibi.

Quæri hic potest, an in juramento liceat uti amphibologia?

Sed ad hoc patebit posteà, dum agetur de mendacio.

Digitized by Google

dacio. Si enim possit quis ea uti sine mendacio, potest etiam sine perjurio. Si verò non possit in uno, nec potest in altero. Excipitur tamen casus de adultera, de qua vide infrà n. 62. in hoc Exam.

QUÆRO III. Obligatne sub mortali juramentũ in re parva, sic ut in perjurio non detur parvitas materiæ? Item obligatne juramentum aliquando, maximè in re gravi, cum periculo vitæ?

LII. *Resp.* Juramentum etiam in re levi obligat sub mortali. Unde in perjurio formali, seu deliberato non datur parvitas materiæ faciens veniale. Potest etiam dari casus, in quo juramentum obliget cum periculo vitæ.

Ratio 1. & 2. partis. Quia Deum facere testem mendacii in omni casu est gravissima injuria Deo irrogata, nec unquam, si deliberatè fiat, veniale esse potest.

Addo ex S.Tho. q.98. a.3. ad 2. dicente: Ille, qui jocosè perjurat, non evitat divinam irreverentiam, sed quantùm ad aliquid magis auget. Et ideò non excusatur a peccato mortali.

3. *Pars* Declaratur cum nostro Corrado ex Caiet. Juramentum factum a captivo apud infideles per verum Deum, obstringit ad persolvendum, ne scandalum oriatur. Non enim solùm christiana familia, sed & Deus noster contẽptui apud illos tum maximè haberetur. Immò verò, si quis jurasset illuc redire, licèt esset injustè captivus, nec redire posset sine periculo mortis, redeundum illi esset potiùs, quàm si cum ingenti scandalo, periculoq; contemptus Religionis nostræ, juramentum illi esset relaxandum.

Nota, inter 65. propositiones ab Innoc. XI. damnatas esse has duas num.24. Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam vult, ut possit damnare hominem. Et num.25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi: sive res sit levis, sive gravis.

Oppono contra 1. partem: Ante dictum est, quòd obligatio voti sit major, quàm juramenti: Sed obligatio voti in re levi est levis. Ergo similiter.

Ad hoc R. doctrinam ante datam, & nunc objectam, intelligi de juramento promissorio, quo quis se obstringit ad aliquid faciendum, vel non faciendum, idq; solùm quantùm est ex genere suo, & objecto: in individuo enim quandoque vinculum juramenti ratione materiæ est majus, v g. frangens juramentum de dandis alicui centum ducatis graviùs peccat ratione materiæ, quàm is, qui frangit votum de danda eleemosyna duorum grossorum. Similiter; qui violat juramentum promissorium Deo factum, graviùs peccat, quàm si sit factum homini, quia primum simul est votum, ideòque fractio habet duplicem malitiam, nimirum irreverentiæ contra Deum, & infidelitatis. Verùm obligatio juramenti assertorii est major, quàm voti, in ejusque violatione Deus a jurante diceretur quasi ignorans, mendax, vel testis mendacii; nihil autem horum apparet in violatione voti, sed in ea solùm non præstatur ei fidelitas.

LIII. *Pono casum*: Inter Christianos reus mortis dimittitur ex carcere, qui jurat se rediturum, teneturne redire?

Dico: Si detinetur justè, & nullum habet periculum contemptus Dei, Fidei, & Religionis, tenetur redire, vel petere relaxationem juramenti. Si verò carcer sit injustus, & prævideat, se injustè vita privandum, non tenetur. Quia daret occasionem proximam gravissimo peccato, nimirum injusto homicidio, ad quod nullus juramento costringi potest. Vide suprà Tract.6. Exam.5. num.66. quas actiones reus mortis ad sui occisionem teneatur ipse obire.

QUÆRO IV. Licetne Juramentum exigere ab eo, qui creditur pejeraturus? Vel per falsum Deum a Pagano?

LIV. *Resp.* 1. ad 1. partem. Ex justa causa ad instantiam partis id potest Minister Justitię, seu Judex, intendendo præcisè veritatem ad perjurium merè negativè se habendo; sed personę privatæ non licet. Ita S.Tho. q.98. a.4.

Ratio S. Thomæ, est: Quia tunc non videtur exigere Judex, sed ille ad cujus instantiam ille exigit, qui exigendo inducit alterum sine utilitate ad peccandum.

Resp. 2. Ad 2 partem quęsiti patet suprà Tract.7. Exam.7. num.145. ad 2. & 3. ex verbis S. Thom. ibi relatis.

Oppono contra 1. partem: Juxta dicta suprà licet petere usuras a parato dare, immò petere Juramentum ab eo, qui jurabit per falsos Deos: Ergo similiter.

Ad hoc N. conf. Quia in nostro casu scienter petitur perjurium, & peccatum, ac nulla intendi potest utilitas: ast in mutuo illo intenditur bonum utile petenti, & in juramento Pagani intenditur id veritatis confirmatio. Quòd verò non fiat sine peccato, per accidens est respectu petentis, & provenit ex sola malitia usurarii, aut jurantis.

QUÆRO V. Estne juramentum, & licitum, dicere: Quod dico tam verùm est, quàm Evangelium, aut, quàm quòd Deus sit unus?

LV. *Resp.* Si ita loquens intendat veritatem humanam, seu creatam in robore comparare, vel ęquiparare veritati divinæ, aut evangelicæ: esset blasphemia, ut patet ex dictis suprà de illo vitio. Si verò solum intendat asserere talẽ rem proportionabiliter esse veram, uti verum est Evãgelium, & quàm verum est, Deum esse unum, suo modo esse juramentum. Sed hac in re vulgus non tam subtiliter philosophatur, nec ad talem verborum illorum sensum advertit, nec Deum in testem vocandi animum habet. Hinc

Hinc defectu talis reflexionis talis locutio non excedit communiter culpam venialem verbi otiosi, si tamen scandalum desit.

QUÆRO VI. Quomodo tollitur juramentum?

LVI. *Resp.* Tollitur, ut de voto dictum est, 1. per simplicem cessationem, ut si res jurata fiat impossibilis, unde S.D. art.7. in c. ait, *Si, quod erat possibile, quando juravit, reddatur ei impossibile per aliquem eventum, putà, cùm aliquis jurat se pecuniam soluturum, quæ ei postmodùm vi, vel furto subtrahitur, tunc videtur excusatus esse a faciendo, quod juravit, licèt teneatur facere, quod in se est.*

Secundò tollitur per irritationem, de qua S.Thom. art.9. ad 3. in fine ait: *Ad unumquemque pertinet irritare juramentum, quod a sibi subditis factum est, circa ea, quæ ejus potestati subduntur; Sicut pater potest irritare juramentum puellæ, & vir uxoris, ut dicitur Num.30. Sicut suprà de voto dictum est.*

Tertiò tollitur per condonationem juratarii. Pro quo

Notanda sunt verba S.Thom. ibidem ad 2. dicentis: *Quando quis alteri sub juramento promittit aliquid pertinens ad utilitatem ipsius, putà, se ei serviturum, vel pecuniam daturum, a tali promissione potest absolvere ille, cui promissio facta est. Intelligitur enim jam illi solvisse promissum, quando facit de eo secundùm voluntatem.* Hoc idem intelligi potest de condonatione voti, prout explicatur infrà de Sponsal. Tr. ult. Exam.2. num.24.

Quartò tollitur dispensatione, vel commutatione, proportionabiliter uti de voto dictum est. Ad hoc propositum S.Thom. art. cit. ad 3. sic ait: Quandoque aliquid sub juramento promittitur, de quo dubium est, utrùm sit licitum, vel illicitum, proficuum, vel nocivum, aut simpliciter, aut in aliquo casu: & in hoc potest quilibet Episcopus dispensare. Quandoq; verò sub juramento promittitur aliquid, quod est manifestè licitum, & utile. Et in tali juramento non videtur habere locum dispensatio, vel commutatio, nisi aliquid melius occurrat ad communem utilitatem faciendum: quod maximè videtur pertinere ad potestatem Papæ, qui habet curam universalis Ecclesiæ. Vel etiam absoluta relaxatio, quod etiam ad Papam pertinet. Hęc S.D. Vide dicta de voto, & hic applica, sed seruata proportione.

Mendacium Quæst.110. per quatuor art.

QUÆRO VII. Quid, & quotuplex est? quantum, & in omni casu, peccatum?

LVII, *Resp.*1. Mendacium (ut patet ex S. Thom. art.1.) est locutio falsa cum intentione fallendi, seu decipiendi proximum, qui judicat eam esse veram. Unde mendacium nominatur ex eo, quòd contra mentem dicitur. Et mentiri est contra mentem ire. Hinc dicere falsum, quod judicatur esse verum, non est mentiri nisi materialiter, quia non est contra mentem. Formale ergo mendacii consistit in hoc, quòd locutio non sit conformis menti loquentis.

Not. quòd loqui aliquid, falsum quidem quoad verborum significationem, sed tali modo, v.gr. jocosè, & ironicè, ut facilè adverti possit, loquentem nolle, adhiberi fidem suis verbis ut veridicis, non sit mentiri: quia non adest intentio fallendi. Hoc modo a mendacio excusantur matres, ac nutrices, dum ad pueros dicunt hæc, vel similia: Ecce lupus in porta, si fleveris, tradam te illi, &c. Dum ergo audiens hæc verba fallitur, deceptio tribuitur imbecillitati ingenii audientis, non verborum falsitati.

Vide supra Tract.5. num.14. Verbo, *Hypocrisis*; quòd possit committi mendacium non solùm verbis, sed, & factis, ac signis, ac nutibus.

*Resp.*2. Juxta S.Thom. art.2. mendacium dividitur in jocosum, officiosum, & perniciosum. *Jocosum* procedit ex motivo delectationis, ut mentiri joci, & recreationis gratia ob parvitatem est peccatum veniale; quia talis falsitas est parvi momenti. *Officiosum* est, quod procedit ex motivo utilitatis, sive ad evitandum aliquod leue bonum, siue ad euitandum aliquod leue malum, quod vocant mentiri ad habendam pacem. Et etiam est peccatum veniale ob paruitatem. *Perniciosum* est, quod pro motiuo habet damnum proximi, siue temporale, siue spirituale. Quod damnum si sit graue, vel in materia graui, ut in casu Religionis, ut Fidei, est peccatum mortale; si est leue, peccatum est veniale. Ut patet ex Tract. de peccatis.

*Resp.*3. Omne mendacium formale est peccatum, nec in ullo casu est licitum, etiam pro toto mundo conseruando.

Ratio: Ut patet ex S.Thom. art.1. mendacium opponitur virtuti veritatis, & est per se prauum, ut ait art.3. id est, in se est malum, quod nulla circumstantia cohonestari potest. Ergo.

Opponi hìc possunt argumenta ex quibusdam Prophetiis Scripturæ proposita suprà Tract.7. Exam.1. nu.8. in R. ad Oppos. Quæ cum suis solutionibus ibi videantur. Quibus addo verba S.August. lib. de mendacio adducta a S.Th. art.3. ad 3. *In S. Scriptura inducuntur aliquorum gesta quasi exempla perfectæ virtutis, de quibus non est æstimandum eos fuisse mentitos. Si quæ tamen in eorum dictis appareat, quæ mendacia videantur, intelligendum est, ea figuraliter, & prophetice dicta esse.*

LVIII. *Oppono* ulterius 1. Verba Christi, & etiam aliquorum Sanctorum frequenter unus aliter, & alius retulit aliter, quorum unus necessariò dicit falsum, & tamē non peccat. Ergo.

2. Nul-

2. Nullus a Deo remuneratur pro peccato: Sed obstetrices Ægypti sunt remuneratæ propter mendacium; dicitur enim Exod. 1. *Ædificavit illis Deus domos*. Ergo.

3. In Scriptura de SS. Viris legitur, quòd fuerint mentiti, de quibus tamen non debet dici, quòd peccaverint. Nam Gen. 12. & 20. Abraham de sua Uxore dixit, quòd esset sua Soror. Et Gen. 27. Jacob dixit se esse Esau. Et Judith commendatur, quæ tamen Holoferni est mentita. Ergo.

4. Non implere promissum est mendacium: Sed non omnia promissa sunt implenda, juxta illud: *In malè promissis rescinde fidem*. Ergo.

5. Mendacium jocosum non est causa deceptionis, quia non dicitur, ut credatur, sed solùm delectationis gratia. Ergo.

Ad 1. N. ant. pro 2. p. Nam S. Aug. a S. Th. ar. 3. ad 1. relatus, ait: *Apparet, non debere nos arbitrari, mentiri quenquam, si pluribus reminiscentibus rem, quam audierunt, vel viderunt, non eodem modo, atque eisdem verbis eadem res fuerit indicata: quia non loquuntur contra mentem suam*.

Ad 2. ait S. D. ibid. ad 2. Obstetrices non sunt remuneratę pro mendacio, sed pro timore Dei, & benevolentia, ex qua processit mendacium. Unde signanter dicitur Exod. 1. *Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavit illis domos*. Mendacium verò posteà sequens non fuit meritorium. Hoc S. D. magis explicat art. 4. ad 4.

Ad 3. dicit S. Tho ibidem ad 3. ex S. August. Abraham dicens, Saram esse suam Uxorem, veritatem voluit celari, & non mendacium dici. Soror enim, quia filia patris erat. Unde & ipse Abraham dicit Gen. 20. Verè soror mea est filia patris mei, & non matris meæ filia, quia scilicet ex parte patris ei attinebat.

Jacob verò mysticè dixit, se esse Esau primogenitum Isaac, quia scilicet primogenita illius de jure ei debebantur. Usus est autem hoc modo loquendi per Spiritum prophetiæ, ad designandum mysterium, quia videlicet minor populus scilicet Gentium, substituendus erat in locum primogeniti; scilicet in locum Judęorum.

Judith laudatur, non quia mentita est Holoferni, sed propter affectum, quem habuit ad salutem populi: pro qua periculis se exposuit. Hæc S. Thom.

Ad 4. dist. mai. Si, dum promisit, non habuit animum implendi, vel si habuit, mutavit sine rationabili causa, C. maj. Si habuit, vel mutavit ex causa rationabili, nimirum variatis debitis circumstantiis, quas solemus semper subintelligere, N. maj. Et sic dist. min. N. cons. Hoc explicat S. D. art. 3. cit. ad 5.

Ad 5. ait S. D. ibid. ad 6. Operatio aliqua potest considerari dupliciter: Uno modo secundùm seipsam, alio modo ex parte operantis: mendacium ergo jocosum ex ipso genere operis habet rationem fallendi, quamvis ex intentione dicentis non dicatur ad fallendum, nec fallat ex modo dicendi: Ex quo patet dist. mai.

LIX. *Nonne saltem licet* mentiri ad se, vel alium præservandum a morte, seu homicidio? *Ratio dubitandi est*: Minùs malum est eligendum, ut vitetur majus, sicut medicus præscindit membrum, ne corrumpatur totum corpus: Sed generare falsam opinionem in animo alicujus, est minus malum, quàm mors. Ergo. Sed

Dico, non licere. Ita S. D. art. 3. ad 4. dicens, & rationem dubitandi solvens: Mendacium non solùm habet rationem peccati ex damno, quod infertur proximo, sed etiam ex sua inordinatione, ut dictum est. Non licet autem aliqua illicita inordinatione uti ad impediendum nocumenta, & defectus aliorum: Sicut non licet furari ad hoc, quòd homo eleemosynam faciat, nisi fortè in casu necessitatis, in quo omnia sunt communia. Et ideò non est licitum mendaciũ dicere ad hoc, quòd aliquis alium a quocunque periculo liberet. Licet tamen veritatem occultare prudenter sub aliqua dissimulatione, ut August. dicit in lib. contra mendacium. Hæc S. D. Addo, inter duo mala mines esse eligendum, si sint mala naturæ, vel pœnæ: Si verò sint culpæ, nec minimum licitè eligi potest.

QUÆRO VIII. Tenemurne semper dicere veritatem? Item licetne uti restrictione mentali, vel æquivocatione?

LX. *Resp.* 1. Tenemur semper dicere veritatem, sed termini, quibus dicitur, interdum sunt clari, & intelligibiles, interdum ambigui, & æquivoci, habentes duplicem significationem, secundùm quod exigit necessitas, & obligatio loquendi.

Resp. 2. Probabilius, & tutius est, nunquam licere uti restrictione purè mentali, id est, quæ nulla circumstantia, vel exteriori signo manifestatur.

Ratio: Tum quia est verè mendacium, quod nunquam licet: Tum etiam, quia *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, quod est principium lumine naturæ notum: Sed ille ipse, qui in loquendo utitur restrictione purè mentali, non vellet sibi per eam ab aliis illudi. Ergo. Tum tandem, quia usus restrictionum purè mentalium aperit viam continuis fraudibus, & deceptionibus, tollitque omnem humanum convictum, & societatem. Sanè si ægrè convivimus illis, quorum linguam ignoramus, juxta illud Augustini lib. 19. de civit. *Libentiùs vivit homo cũ cane suo, quàm cum hom ne alieno*. ut arguit Contenson tom. 4. Dissert. 2. c. 1. Ægriùs certè conversamur cum illis, qui fraudes artificio tectas in sermonibus adhibent. Unde Christus Matth. 5. v. 37. nos monet: *Sit sermo vester, Est, Est, Non, Non*. Pro intelligentia dicendorum

Not. 1. Duplex est restrictio: Una mentis, altera dictionis. Prima est, quæ præcisè fit mente,

Digitized by Google

te, & non ex circumstantiis extrinsecis, & sensibilibus, nec ex eo, quòd vox plures habeat significationes, v.g. in privato discursu aliquis te interrogat, *Fecistine hoc?* & respondens, *Non feci*, mente subintelligendo, *heri*, cùm tamen feceris ante octiduum. Et hæc est restrictio purè mentalis, & formalis. Altera, nimirum *dictionis*, fit 1. quando quis profert vocem, quę habet plures significationes, ut si quis a te aliquid petit, quod potes facere, sed non vis facere, & respondes, *Non possum*, quod significat germanicè, *ich Kan oder ich mag nicht*, *Nequeo*, &, *Non placet*. Tales dictiones sunt nomina æquivoca, ut si quis te interroget, an non videris, vel furatus sis canem, respondens, Nō sum furatus canem, intelligendo, cœlestem, vel marinum, cùm tamen furatus sis terrestrem; & sic de cæteris vocibus æquivocis, v.g. ly *Gallus* significat hominem, & brutum. Hinc interrogatus occidistine *Gallum*? si dicas, Non occidi, intelligens brutum, non mentiris. Fit secundò, quando vox, etsi sit univoca, seu unam tantùm habeat significationem, attamen ad plura significanda determinatur a circumstantiis, v.g. fornicatio propriè est vox univoca, si tamen Sacerdos (Confessario ex habitu, vel confessione, quòd sit Sacerdos, cognitus) confiteatur se esse fornicatum, significat sacrilegium: Si uxoratus, significat adulterium, absque ulla restrictione mentis: sicut etiam vox aliàs æquivoca, per verba adjuncta determinatur, ut significet unum determinatè, ut si dicam, *Canis latrabilis*.

Not.2. Quando reus legitimè non interrogatus Respondet, *Non scio*, *non feci*, cùm tamen fecerit, non est restrictio mentis, sed dictionis, nō ex pluralitate significationis, sed ex circumstantiis extrinsecis. Nam respondet in eo sensu, in quo Judex interrogat de crimine publico, seu quod potest in judicio probari. Ergo dicendo, Non feci, id est tale peccatum, de quo publicè constet, non mentitur.

*Resp.*3. Probabilius est licere dissimulare veritatem usu restrictionis non purè mentalis, sed a viro prudente cognoscibilis, inque talibus circumstantiis, ut prudenter existimetur, non esse expediens alium scire veritatem. Tunc enim (ait Gonet in Man. Tom.5. Tract.8. cap. 2. §.3.) si de dicto, vel facto interrogemur, possumus respondere: *Non dixi*, *Non feci*. Tunc enim prædictæ circumstantiæ faciunt subaudire; *Scio quidem me dixisse, aut fecisse, sed non scio tibi*. Idem est de restrictione dictionis.

Ratio Goneti est: Si in hoc casu non liceret tali restrictione uti, nullus esset modus, secretum (quod sine gravi damno, vel incommodo aperiri non potest) licitè celandi, dum importunè urgetur ejus revelatio: Sed hoc humano convictui non minùs esset perniciosum, quàm ipsum mendacium. Ergo.

Addit, Christum Marci 13. tali restrictione usum fuisse, cùm dixit: *De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in Cœlo, neque Filius*; putà, Filius, non scit ad nobis dicendum. Unde Hilarius a D.Thom. in Cat. aurea relatus ait: *In omnibus, quæ Deus ignorare se loquitur, ignoratione non detinetur, sed, aut tempus est non loquendi, aut dispensatio non agendi*.

Favet S.Tho.2.2.q.69.art.2. cujus verba vide Tract.9.Exam.5.n.50. Item q.110.ar.3.ad 4. dicens: Nō est licitum mendacium dicere ad hoc, quòd aliquis alium a quocunque periculo liberet, licet tamen veritatem occultare prudenter sub aliqua dissimulatione, ut August. dicit in lib. contra mendacium: Simile est in Abraham Gen.20. qui ut conservaret Saram Uxorem suā, dixit eam esse suam Sororem, erat enim verè ejus Soror, nimirum ex parte Patris, licèt non ex parte Matris, ut patet ibidem v.12. Unde S.August. in quæstionibus super Gen. ait: Abraham veritatem voluit celari (scilicet quòd esset sua uxor,) & non mendacium dici.

Nota tamen, hac restrictione, uti & amphibologia (de qua dicetur) non esse utendum nisi sicut medicina, nimirum in justa necessitate, sicut erat Abraham; quia indifferenter utendo hac duplicitate turbaretur societas civilis, ut dictum pro R.2. justa verò necessitas esse censetur, quando quis interrogatur de re, quam non tenetur, nec potest dicere sine alterius præjudicio. Adhibetur ergo amphibologia, non ad decipiendum, sed ad occultandam veritatem.

Noster Contenson tom.4. Dissert.2. Cap.1. in Corollario, fortiter impugnat restrictiones mentales, sed, ut ex ejus verbis constat, ad mentiendum, & decipiendum ordinatas, attamen paulò ante in R. ad Instabis, explicans illud Joann.7. de ascensu Christi in montem, de quo posteà, ait, Christum verba subobscura adhibuisse, in quibus poterat vir prudens verborum sensum facili interpretamento aperire, uti autem hoc pacto verbis figuratis, & metaphoricis ob graves rationes, putà, occultandam veritatem, nec indignis expandendam, mendacium perperàm appellaretur, sed utiliter, & honestè fit, ut demonstrat S.D. 1.p.qu.1.ar.9. Nec obest, quòd Christus utens hujusmodi metaphoris, volebat, ut audientes non perciperent, subindeque adesse mediocre deceptionis periculum; non, inquam, obest, quia non deceptionem inducere, sed veritatem occultare quærebat Christus. Hæc ille. Ergo juxta illius Auctoris mentem licet nobis ad exemplum Christi, saltem ex rationabili causa, aut necessitate ad magnum malum evitandum, vel bonum promovendum, uti verbis obscuris, & metaphoricis, non ut quis decipiatur, sed ut veritas occultetur.

*Resp.*4. Probabilius est, non licere quidem usu

nſu amphibologiæ, ſeu æquivocationis formalis, bene tamen materialis, veritatem celare in caſu neceſſitatis.

Ratio eſt eadem, quæ ante.

Not. Amphibologiam, ſeu æquivocationem formalem eſſe (ut Gonet explicat) quando non adſunt circumſtantiæ, per quas audiens vir prudens poſſit venire in cognitionem ſignificationis, vel ſenſus verborum a loquente intenti; materialem verò, quando tales circumſtantiæ adſunt, licèt audiens etiam prudens ob negligentiam conſiderationis talium circũſtantiarum non intelligat mentem loquentis. Hac æquivocatione uſus eſt Chriſtus, cùm conſanguineis rogantibus, ut aſcenderet in templum, reſpondit: *Ego non aſcendam;* Joann. 7. cùm tamen poſteà aſcenderit. Nam ex circumſtantia petitionis eorum (conſiſtentis in hoc, ut palàm aſcenderet in templum, ut in eo manifeſtaret ſe mundo) poterant, ſi attendiſſent, ſufficienter intelligere, Chriſtum reſpondiſſe in eodem ſenſu, nimirum, non aſcenſurum ſe publicè, ſed tantùm in occulto.

Simili amphibologia dicitur fuiſſe uſus S. Franciſcus, quando interrogatus, an non viderit tranſeuntem aliquem homicidam, immiſſis intra manicas manibus reſpondit, Hàc non tranſivit, ſubintelligens, non tranſiſſe per illas manicas: Quod factum approbatur.

Loqui per reſtrictionem, vel æquivocationem materialem, eſtne mentiri?

Non eſt. Ratio: Quia non eſt loqui contra mentem, vox enim æquivoca habet duos ſenſus, quorum unus eſt conformis menti loquentis, & alius intentioni audientis: Sed non teneor, niſi ſit rationabilis cauſa, aut neceſſitas, me conformare intentioni audientis. Ergo. Pro majori dictorum intelligentia

QUÆRO IX. Quomodo doctrinam hactenus datam poteris ſalvare, ſuppoſita damnatione harum duarum propoſitionum?

LXI. *Prima eſt*: Si quis vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocunque alio fine juret ſe non feciſſe aliquid, quod reverà fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud verum; reverà non mentitur, nec eſt perjurus.

Secunda: Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens, & ſtudioſa.

Has duas propoſitiones Anno 1679. 11. Martii inter 65. n. 26. & 27. damnavit Innocent. XI. qua damnatione uſus reſtrictionum mentaliũ, æquivocationum, ac amphibologiarum damnatur, qui tamen in ante data doctrina fuit admiſſus. Pro reſolutione

Reſp. Papa damnando duas illas propoſitiones, non damnavit uſum reſtrictionum dictionis, vel reſtrictionum, æquivocationum, amphibologiarum materialium, ſed tantùm formalium, ſeu purè mentalium. Quarum exempla ex dictis patent.

Hoc manifeſtè probant auctoritates, & Rationes pro R. 2. 3. & 4. ad Q. 8. adductæ. Quæ cõvincunt, omnes univerſim reſtrictiones, & amphibologias damnari non poſſe. Ergo damnatæ ſunt ſolæ formales, & purè mentales.

Ex his *ſequitur* 1. damnatum non eſſe modum amphibologiæ per verba æquivoca ex juſta cauſa occultandi veritatem. Exemplum patet ex dictis in voce *Canis*, & *Gallus*. Sicut & ly *ſcio* ſignificat interdum cognitionem evidentem, ut in ſcientificis; aliquando talem, quæ habetur ex fide humana. Et ly *neſcio* poteſt ſignificare carentiam omnis notitiæ, & carentiam ſolius notitiæ claræ, & evidentis. Itẽ humana conſuetudine ly *non ſcio* facit etiam hunc ſenſum, *non ſcio*, niſi occultè; *non ſcio*, ut communicabile: non *ſcio*, notitia utili ad revelandum. In quibus nulla eſt reſtrictio purè mentalis. Similiter hæc vox *Eſt* ſignificat V. g. *eſſe* domi, & ſignificat etiam manducationem. Unde duas ſignificationes habet hæc propoſitio: *Meus dominus non eſt domi*; & quidem abſque mendacio, & reſtrictione mentis, cum ſola reſtrictione dictionis.

Idem eſt de his caſibus: Quidam homo mortificationi carnis intentus, multùm rogatus ad hos, vel illos delicatos cibos in convivio comedendos, reſpondet, tales cibos nocere ſibi, vel ſuæ valetudini, intelligens hoc de valetudine, ſeu perfectione ſpirituali. Vel, Infirmus interrogatus quomodo valeat, reſpondet, *Bene*; intelligens de ſpiritu, non de corpore. Item aliquis in convivio obligatur laudare aliquod ferculum, licèt ſibi inſipidum, poteſt dicere: *Eſt bonum*. Quia omne ens eſt bonum, nam bonitas eſt paſſio entis.

Idem eſt de hac voce, *Poſſum. Non poſſum*, Apud Germanos enim ſignificant, *ich Kan oder ich mag nicht*, ut ante dictum. Sic in quavis lingua ſpeciales inveniuntur amphibologiæ.

Sequitur 2. Non eſſe damnatum, ſed licitum modum ex juſta cauſa occultandi veritatem per metaphoras, & allegorias. Exemplum eſt in hiſtoria de Jacob, & Eſau.

Sequitur 3. Non eſſe damnatum, ſed ex juſta cauſa licitum modum utendi verbis ex ſua ſignificatione quidem non ambiguis, quæ tamen attentis circumſtantiis, loci, temporis, & perſonæ ad aliud ſignificatum trahuntur. Exemplum eſt ex ante adducta locutione S. Franciſci, uti de Sara, & Abraham. Idem, eſt ſi quis rogetur, alteri mutuare pecunias, & dicat, *Non*

habeo, subintelligendo, ultra necessarias; vel etiam, quas in his circumstantiis tibi mutuare possim, licèt cęteroquin habeat. Item quidam Consiliarius secreto servando obligatus, de quodam occulto negotio ei noto interrogatus ab amico, respondet, *Non scio*; Ut sensus sit: Non scio ut homo privatus; etsi sciat ut Consiliarius. Ubi non est restrictio mentis, sed ex ipsa circumstantia officii Consiliarii ad secretum obligati.

Sequitur 4. Non esse damnatum modum respondendi per circumlocutionem, interroganti nihil affirmando, nec negando, licèt interrogans existimet, respondentem nescire, vel non habere id, quod petitur, v.gr. Gratularer mihi, vel, Pergratum mihi foret, si tibi possem servire, hoc dicere, hoc concedere. Ex his

LXII. *Quid sentis* de Confessario, qui sub pęnis urgetur, ut revelet etiam sub juramento, an hoc, vel illud audiverit in confessione? Vide infrà Tr.13. Exam.7.n.111. in R.ad 2. & 3. Opposi. de Sigillo confessionis.

Quid censes de reo, contra, vel juxta Juris ordinem examinato, an possit uti restrictione?

Vide suprà Tract.9. Exam.5.n.50.& 51.

Quid de eo, qui occultissimè novit infame adulterium nobilis fœminæ, quod jure naturæ tenetur occultare?

Dico: Potest respondere ex ante dictis de verbo *non scio*, quid significet ex humana consuetudine, etiam sine restrictione.

Quid judicas de ipsa adultera a marito stricto gladio examinata de adulterio?

Dico: In primis si jam sit sacramentaliter confessa, potest sine mendacio dicere: Sum innocens, sum immunis ab hoc delicto. Verumtamen id jurare non licet.

Ratio est: Quia ad simplicem affirmationem sufficit credulitas, confidentia, & probabilitas; ad juramentum verò requiritur certitudo, quam tamen nemo, sine revelatione Dei, habet de remissione peccati.

Sunt & alii modi, quibus in tanta necessitate uti potest fœmina. *Primò* nimirum per locutionem æquivocam dicendo: *Non violari fidem*; fides enim plura significat, nimirum fidem conjugalem, fidem Catholicam, fiduciam, & credulitatem. *Secundò* loquendo per metaphoram in significatione usitata in sacris Scripturis, in quibus adulterium sæpè accipitur pro idololatria. Jerem.13. v.27. Ezech.23.v.37. Osee 2.

LXIII. *Quæ est tua sententia* de quotidianis illis complimentis: Servus tuus obedientissimus; Mandet mihi servo tuo; Omnia mea tua sunt, &c.

Dico: Sunt verba honoris, quæ per humanam consuetudinem jam quilibet intelligit dici per metaphoram, vel hyperbolem, adeòque sine mendacio, & restrictione mentis.

Quid de veniente ex quodam oppido laborante rumore pestis, & examinato an ex eo veniat?

Dico: Si adjuretur, an veniat ex eo loco, de quo est fama pestis, sed falsa, licitè respondet se non venire ex eo, subintelligendo, ut peste infecto, nec intrasse illum locum, putà, ut peste infectũ. Et sic satisfacit interrogationi coram Deo, ait Corradus; nec decipit interrogãtem, ille enim solùm curam habet, ne quis ingrediatur. Et idem est, ait Sylvester cit. si quis fuit quidem in tali loco infecto, sed non sic, ut potuerit infici, ut quia non erat aer corruptus, & transivit celeriter in equo, & generaliter idem est, quoties tales Officiales concederent, aut concedere deberent ingressum, si scirent veritatem.

Quid agendum, seu dicendum illi, qui injustè urgetur ad respondendum, & non scit æquivocare, v.g. puer a latrone quærente patrem ad necem interrogetur, an sit domi?

Dico. Tenetur respondere secundùm dictamen conscientiæ. Unde si puer ille ex invincibili ignorantia crederet in eo casu licitum esse mentiri, vel esse licitum eligere hoc tanquam minus malum, non peccaret formaliter.

Sacrilegium. Quæst. 99. per 4 art.

QUÆRO X. Quid, quotuplex, & quantum peccatum est?

LXIV. *Resp.* 1. Sacrilegium, dictum quasi sacrilędium, seu læsio, juxta S.Thomam, est violatio rei sacræ. Et est speciale peccatum, si nimirum propriè sumatur.

Ratio: Quia habet specialem deformitatem, nimirum indignam tractationem rei sacræ, ut patet ex S.Th.art.1.& 2. Dixi, *si propriè sumatur*. Nam in largiore acceptione, qui lædit commune bonum, quod est quoddam divinum, & sacrum: aut qui lædit populum christianum, aut Principem christianum, qui similitudinariè dicitur res sacra; populus quidem, in quantum per sacramenta est sanctificatus; Princeps, inquantum est minister, & defensor rerum sacrarum; ille, inquam, lædens largè dicitur sacrilegus.

*Resp.*2. Sacrilegium est triplex, nimirum commissum *in personam*, uti est Clericus, vel Religiosus, vel Monialis, aut habens votum simplex castitatis, *In rem*, ut est res Deo, sed cultui divino dicata, ut Calices, Vestes, Imagines, Reliquiæ, Sacramenta, &c. *In locum*, uti est Ecclesia, Cœmeterium. Nam est violatio personæ sacræ, rei sacræ, vel loci sacri, quibus injuria infertur.

Declaratur ulteriùs: Ad primam sacrilegii speciem spectant, percussio Clerici, vel Religiosi; Fornicatio Clerici, vel Religiosi; Violatio Monialis, aut alterius puellæ vinculo spirituali per Baptismum, vel Confirmationem conjunctæ. De quibus actum est suprà Tract.5. Exam.2.n.37. Item pertractio Ecclesiasticorum ad tribunal sæculare, & exactio vectigalium

ab

ab iisdem facta per potestatem sæcularem.

Ad secundam speciem spectantia 5. gradus habent. In primo gradu sunt Sacramenta, quorum præcipuum est Eucharistia, in qua cùm Christus sit, non in forma propria visibili, sed in forma cibi, & potus, irreverentia ejus non ad primam, sed ad secundam speciem pertinet, uti est, indigna ejus administratio, vel sumptio; ejus irrisio, conculcatio, projectio, &c. In 2. gradu est irreverens tractatio sacrorum vasorum, etiam corporalium, v.g. potare ex calice consecrato. Huc etiam reducitur indigna tractatio verborum S. Scripturæ, ea enim sunt sacra, & repræsentant suum Auctorem, &c. sive fiat impugnando, sive sensum eorum pervertendo, sive eis abutendo ad discursus profanos, maximè ad turpia, & obscœna. Est enim sacrilegium.

Ad Tertiam speciem spectant, quæcunque committuntur contra sanctitatem, aut reverētiam loci sacri, ut effractio, vel incendium ejus, vel altaris, effusio sanguinis, vel seminis in ea, sepultura infidelis, vel excommunicati nominatim, & publicè denunciati; Violenta extractio personæ gaudentis immunitate. Huc etiam spectat furtum in loco sacro, sive rei sacræ, sive profanæ, saltem intuitu asyli in eo positæ. Unde in c. *Quisquis* 17. qu. 4. summariè sic habetur, esse sacrilegium, auferre *sacrum de sacro; Non sacrum de sacro; sacrum de non sacro.* Item huc pertinent mercaturæ, deambulationes, rixæ, confabulationes, quæ si in templo fiant cum gravi excessu, ut officium divinum inde notabiliter perturbetur, mortalia esse possunt. De Nundinis in cœmeterio, attendenda est loci consuetudo.

Not. Si crimen sit tale, quo Ecclesia polluitur, si nimirum sit publicum, Ecclesia indigeret nova benedictione simplicis Sacerdotis, si Ecclesia non sit consecrata, ut notat Corradus; si verò sit consecrata, ad Episcopum spectat.

Ex quo sequitur, fornicationem, ac pollutionem occultè in Ecclesia, aut Cœmeterio factam, uti & tactus impudicos in Ecclesia cum pollutionis periculo habitos esse sacrilegia, & circumstantiam loci necessariò in confessione explicandam. Verba tamen, & aspectus impudici in Ecclesia non inducunt rationem sacrilegii, licèt mortalia sint.

Resp. 3. Sacrilegium ex genere suo est peccatum mortale; in individuo potest esse veniale, si nimirum irreverentia, quæ infertur, levis sit. Patet ex dictis.

Ex dictis Colligitur 1. nomine Loci sacri intelligi Ecclesiam consecratam, vel benedictam, Cœmeteria, & Oratoria auctoritate Episcopali constituta; & ad divinum cultum deputata, & ad libitum ad usus profanos non convertibilia. Secus est de Monasteriis, dormitoriis, cubiculis, Sacerdotum, vel Religiosorum: hæc enim loca, licèt sint sacra, eò quòd immunitate gaudeant, non tamen sunt tam sacra, ut copula, vel pollutio in iis habitæ, specialem contrahant malitiam sacrilegii.

Ex quo Colligitur 2. Copulam carnalem habitam in Ecclesia per auctoritatem Episcopi destructa, non esse sacrilegium, uti nec est, si copula, vel pollutio fiat suprà ad tectum Ecclesiæ, vel ad cancellos parietis extra eam; vel in loco subterraneo, modò talia loca non sint sepulturæ deputata; nec in turri, vel campanili Ecclesiæ. Plura de Sacrilegio vide suprà Tract. 5 Exam. 2. num. 37.

Maledictio, seu Imprecatio. Quæst. 76. per 4. artic.

QUÆRO XI. Quid, & quale peccatum est?

LXV. *Resp.* 1. Maledictio juxta S. Tho. art. 1. prout hìc sumitur, est desiderium alicujus mali proximo expressum per verba optativi modi; Seu, est imprecatio mali, v.g. Utinam collum frangeres; Diabolus te auferat.

Resp. 2. ex S. Tho. a. 3. in c. dicente: Maledictio secundùm genus suum est peccatum mortale; & tantò gravius, quantò personam, cui maledicimus, magis amare, & revereri tenemur. Unde dicitur Levit. 20. Qui maledixerit patri suo, & matri, morte moriatur. Contingit tamen, verbum maledictionis prolatum, esse peccatum veniale, vel propter parvitatem mali, quod quis alteri maledicendo imprecatur; vel etiam propter affectum ejus, qui profert maledictionis verba, dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex subreptione aliqua talia verba profert. Quia peccata verborum maximè ex affectu pensantur. Hæc S. Doct.

Resp. 3. Maledictioni, seu imprecationi solet interdum admisceri juramentum, dictum execratorium, de quo suprà. Si ergo jurans sibiipsi imprecans utatur terminis propriis, & convenientibus ad divinam Justitiam in suis creaturis (si per eas juret) relucentem invocandam, & adsint conditiones debitæ juramenti, non est peccatum, sed actus Latriæ. Si verò utatur terminis impiis, scandalosis, ineptis, ut, diabolus me rapiat, peream æternùm, damner, &c. peccatum mortale est, si serium sit; secus, veniale: immò si serium non sit, potest esse mortale ratione scandali.

Resp. 4. Si quis aliis imprecetur dæmonem, fulgur, grandinem, patet ex R. 2. distinguendū esse. Si imprecetur illis, quos amat, & hoc ex subita ira, absque serio desiderio, ut sequatur effectus, est veniale, defectu voluntarii, ut fatentur se reflectentes, desuper interrogati; & spectat ad verba otiosa. Licèt autem proferantur sine intentione effectus, est tamen res christiano homine mansuetissimi Salvatoris Sanguine redempto indigna, propter scādalum, horrorem, & impietatem verborum. Aggravatur etiam valde ex hoc, quòd subditus maledicat Superio-

periori, &c. Vide suprà Tract. 5. Exam. 2. nu. 52. de consuetudine jurandi, blasphemandi, &c. Item vide Tr. 7. Exam. 7. n 108. & 110. quantum sit peccatum, sibi, vel alteri optare mortem. Et num. 114. an in Confessione exprimenda sit species mali proximo optati.

An, & quomodo liceat maledicere brutis, vide ibidem num. 113.

EXAMEN V.

De Laude Dei, seu assumptione divini nominis per Orationem, & Laudem. Quæst. 91. per 2. art.

Ubi agendum de horis Canonicis, & celebratione festorum.

QUÆRO 1. Horæ Canonicæ quid, & quot sint, quo Jure institutæ, quo tempore, loco, ordine, ac situ corporis persolvendæ?

LXVI. *Resp.* 1. Horæ Canonicæ sunt quædam laudes, & preces ab Ecclesia institutæ, ad Deum singulis diebus, certis, & statutis horis, laudandum. Ex quo patet, cur dicantur *horæ*, nimirum quia certis diei horis correspondent: quas etiam (ut dicetur R. 2.) mysteriosè circa Passionem Domini repræsentant. Dicuntur autem *Canonicæ*, tum quia per sacros Canones sunt institutæ; tum etiam, quia certam, & determinatam ab Ecclesia habent Regulam; Canon enim græcè, latinè idem est ac Regula.

Resp. 2. Septem sunt horæ Canonicæ, nec plures, nec pauciores. *Pretiosa* non est hora, sed Commemoratio Sanctorum. Est contra quosdam Canonistas, ponentes octo, eò quòd Matutinum distinguant a Laudibus. Sed communis Ecclesiæ usus statuit septem. Et sunt 1. Matutinum, & Laudes. 2. Prima. 3. Tertia. 4. Sexta. 5. Nona. 6. Vesperæ. 7. Completorium. Et hoc ad repræsentanda 7. præcipua Passionis Christi mysteria his versibus contenta.

Hæc sunt, septenis propter quæ psallimus horis.

Matutina ligat Christum, qui crimina solvit.
Prima replet sputis, dat causā *Tertia* mortis.
Sexta cruci figit, latus ejus *Nona* bipartit.
Vespera deponit, tumulo *Completa* reponit.

Hic septenarius numerus conformis est Psal. 118. *Septies in die laudem dixi tibi.*

Matutinum ergo, & Laudes, cùm terminentur eadem Oratione, seu Collecta, sunt una hora. Quidquid sit de antiqua consuetudine ea separandi, quæ non probat esse distinctas horas, ut patet ex allegato communi Ecclesiæ sensu.

Resp. 3. Horæ Canonicæ non sunt de jure divino, sed ecclesiastico.

Ratio: Quia jure divino nullum tale præceptum invenitur.

Nec obstat, quòd horæ Canonicæ vocentur Officium divinum. Hoc enim nomen habent, non a causa instituente, sed a causa materiali, & finali, quia nimirum divinas laudes continent, & ad Deum laudandum diriguntur.

Resp. 4. Quod concernit tempus, Horæ Canonicæ a principio fuut institutæ, ut *Matutinū*, *& Laudes* recitarentur media nocte. *Prima*, orto Sole. *Tertia*, nona diei. *Sexta*, circa duodecimam. *Nona*, circa horam tertiam pomeridianam. *Vespera*, inclinante die. *Completorium* sub initium noctis. Nunc autem diversarum Ecclesiarum diversæ sunt consuetudines, quæ sunt servandæ. Et quidem multò districtius quoad Chorum, seu publicam Officii divini recitationem servanda sunt statuta tempora, quia ex eorum mutatione faciliùs oritur scandalum, & impeditur populi devotio.

Dixi, *quoad Chorum*; Quia communis est sententia, quòd ille, qui privatim horas recitat, quacunque diei hora sive ante, siue post prandium horas recitet, non peccet mortaliter, dummodo eas absolvat spatio unius diei artificialis, id est, a vespera unius diei usque ad mediam noctem sequentis diei, ita tamen, ut in vespera diei præcedentis non plus dicat quàm Matutinum, & Laudes. Peccatum tamen veniale sat grave committit, qui sine causa Matutinum, vel Primam diceret post meridiem, vel manè Vesperas, aut Completorium.

LXVII. *Quid judicas* de eo, qui Vespere præcedente orat Matutinum, & sequenti manè Laudes?

Dico, Probabilius mihi videri, si habeat rationabilem causam præveniendi, v.g studii gratia, quòd nec venialiter peccet.

Ratio: Tum quia horæ dicuntur etiam tunc intra unum diem Ecclesiasticum, seu artificialem. Tum etiam, quia hæc separatio fuit olim frequentissima, & de facto non datur ulla nova lex, aut contraria consuetudo id prohibens sub peccato, præsertim si adsit causa. Tum tandem, quia licèt eadem Oratione terminentur, habent tamen distinctum modum initiandi. In eo tamen casu ante Laudes debet præmitti *Pater noster*, &c. & Matutinum pridie terminari cum Oratione.

Oppono: Ergo idem dici posset de dimidia parte Matutini.

Ad hoc dico, posse quidem hoc speculativè defendi, & probari a paritate confessionis longæ per noctem interruptæ, sed in praxi non ita probatur, cùm talis separatio (quod tamen aliqui negant) non fuerit unquam in usu, sicut est de confessionibus; nec habent diversum modum initiandi sicut Laudes a Matutinis diversum habent. Aliud est si intra eundem diem natu-

naturalem separentur partes Matutini, quæ separatio culpam venialem non excedit.

*Resp.*5. Locus pro horis in communi, ac solemniter dicendis, proprius est Ecclesia, quæ ad hoc est constructa, ut si sit Cathedralis, Collegiata, Regularis. Privatim horæ Canonicæ possunt dici in quovis honesto loco; modò in eo debita attentio non impediatur, uti impeditur in frequenti hominum concursu, clamoribus, jocis, &c. ubi quis periculo non satisfaciendi se exponit. Vitandus ergo est locus indecens, in quo non esset decens loqui honorato viro; quia non videtur adhiberi debita reverentia rei sacræ.

*Resp.*6. Ordo seruandus est in lectione horarum, ut posterior priori non præmittatur, v.gr. Prima Matutino. Quod tamen si in lectione privata sine scandalo, & contemptu fiat, solùm est veniale, quia non est contra substantiam horarum, & deformitas, ac irreverentia, quæ fit, est levis. Immò fit sine omni culpa, si fiat ex rationabili causa.

Ex quo sequitur, eum, qui ad Chorum serò venit, posse cum aliis prosequi cęptam horam, & posteà repetere partem neglectam, licèt meliùs faciat repetendo totum. Idem est de eo, qui sub hora ex Choro vocatur ad confessionale, vel ad infirmum, & posteà redit ad aliam horam, priore nondum persoluta.

*Resp.*7. Hora cępta non est interrumpenda. Si tamen interruptio non sit nimis longa, probabilius est, non esse nisi peccatum veniale, licèt fiat sine rationabili causa.

Ratio 1. partis: Indecorum est, quòd quis, cum Rege terrestri loqui incipiens, in medio sermonem abrumpat, & homini plebejo loquatur, etiam cum animo redeundi ad prius negotium cum Rege cœptum. Ergo a fortiori, ita est respectu Regis Regum.

Ratio 2. partis: Si interpolatio sit modica, irreverentia non est gravis, & consistit moralis unitas diuini officii. Ergo.

Resp. 8. In publica horarum canonicarum persolutione seruandæ sub peccato sunt cęremoniæ statutæ. Quia per earum negligentiam Deo denegatur debita reuerentia. Ad priuatam verò persolutionem sufficit eam fieri stando, sedendo, ambulando, genuflectendo, prout occasio fert, & deuotio dictat. Potest tamen in ea facilè committi peccatum irreuerentiæ, vel scandali per immodestum, ac indecentem corporis situm.

QUÆRO II. Estne mortale omittere unicam horam etiam paruam, aut notabilem partem? & quæ illa?

LXVIII. *Resp.*1. Certum est, quòd voluntariè, & sine justa causa omittens unicam horam, etsi paruam, v.g. Primam, vel Completorium, vel primas Vesperas Paschales in Sabbato sancto, peccet mortaliter.

Ratio: Quæuis hora etiam parua judicio prudentum est grauis, & notabilis pars totius Officii. Item numerus horarum est in præcepto. Et ita de minima etiam hora doctissimos, ac prudentissimos Viros censuisse docet noster Donatus.

*Resp.*2. Probabilius, & tutius est idem asserere de parte notabili unius horæ; licèt non sit tam graue peccatum.

Ratio: Licèt enim illa non sit notabilis pars totius Officii, benè tamen unius horæ, quæ proinde grauiter mutilatur. Quia licèt præceptum Ecclesiæ de horis sit unum, nequit tamen negari, quin cadat super singulas horas integrè dicendas.

Hæc intelliguntur etiam de priuata horarum recitatione, si enim de publica loquamur, nimirum de Choro, adhuc grauius peccatum foret, quod vel maximè imputandum illis, quibus Chori cura incumbit.

*Resp.*3. Tertia pars ut plurimùm quidem est notabilis pars obligans ad mortale, si verò totum sit valdè magnum, etiam pars minor tertia, est notabilis. Ut qui debet 300 Imperiales, non solùm grauiter peccat, si non soluat 100. sed etiam si neget 30. Dies festus habet 24. horas, ut quis in eo laborando seruiliter peccet mortaliter, non est opus, quòd laboret octo horis, quæ est tertia pars, sed sufficit longè minus tempus, ut patet infrà nu. 105. R. 3. Hinc tutius, & probabilius docet Donatus, grauitatem materiæ desumendam esse ex eo, quòd sit magna in se, considerata dignitate ejus, & deformitate respectu totius, secundùm prudentiam humanam. Unde in Matutino cum Laudibus unus Nocturnus est tantùm quarta pars, & tamen ejus omissio censetur materia grauis: è contra in hora Tertia, vel Sexta, hymnus cum primo psalmo est tertia pars, & tamen non censetur materia grauis comparatiuè ad finem, ait ille, citans Paludan. & Sylvestrum.

Ratio: Quia ita videtur censere debere prudens judicium.

LXIX. *Quid sentis* de obligatione persoluendi ea, quæ Episcopus ordinans injungit Ordinandis?

Dico: Siue ad majores, siue ad minores Ordines promoti, non obligantur sub mortali ea persoluere, nisi fortè consuetudo Diœceseos grauem obligationem induxisset. Hinc injungi videntur non ex rigido præcepto, sed ex sola decentia, & honestate; cui tamen meritò parendum est.

Ratio: Quia non apparet, quòd Episcopus ordinans habeat jus, vel intentionem imponendi tam graue onus conscientiæ.

Not. Quando in Pontificali statuitur, ut Episcopus ordinans Subdiaconis, &c. injungat Nocturnum talis diei, debet Episcopus diem determinare, & exprimere; si non de-

terminet, intelligendum est de Nocturno, vel uno ex tribus Nocturnis currentis diei.

QUÆRO III. Dominicani tenenturne sub mortali orare Officium B.V. dum dicitur juxta ipsorum Statuta certis diebus in Choro, dū ipsi privatim extra Chorum horas orant? Idem quæro de Officio defunctorum, quod quavis hebdomada recitant in Choro, excepta hebdomada Paschatis, & Pentec. Item de Psalmis Gradualibus in Sabbato, dum agitur de B.V.?

LXX. *Resp.* 1. De Officio B.V. etsi ante hìc nostri DD. ipsimet inter se fuerint divisi, de facto tamen ego non amplius dubito de obligatione sub mortali, sed ut certam assero propter Auctoritatem Capituli nostri Generalis Romæ die 4. Junii 1656. celebrati, in quo Declaratione 34. sic dicitur: *Declaramus ex communiori, ac potiori Religionis sensu (quidquid fortasse paucis hactenus ea in re libuerit addubitare) omnes Ordinis nostri Clericos professos teneri simpliciter ad recitandum Officium B.Virginis illis diebus, quibus in Choro recitatur*. Ubi NB. ly *simpliciter*; Quæ vocula indubiè plus significat quàm pœnam, & quàm culpam venialem, de qua DD. inter se non disputarunt; Quia Statuta nostra obligant sub pœna; & de culpa saltem veniali ipsi Adversarii se accusant. Ergo significat culpam mortalem, & obligationem ad hoc officium æquè ac ad alias horas. Unde Sylvester docet, quòd communis consuetudo (quæ cum Ordine nostro cœpit) Officium B.V. computet inter horas. Huic sententiæ varia Argumenta opponi possent, sed Auctoritativa Probabilioritas, & praxis ea annullat.

Resp. 2. Probabilius est idem sentire de Officio defunctorum, consentientibus etiam illis, qui oppositum tenuerunt de Officio B.V.

Ratio: Quia de illo in nostris Statutis dist. 1. de Officio Ecclesiæ cap. 1. habetur præceptum non solùm de Choro, sed & de obligatione extra Chorum.

Not. Officium defunctorum ab iis, qui ad illud per septimanam tenentur, posse per dies ejus dividi, sic ut uno die dicant unum, vel duos Nocturnos, altero alterum Nocturnum, vel Laudes, &c. quia obligatio illud recitandi stat pro tota hebdomada, & in tutiori, ac probabiliori sententia tempus obligationis completur media nocte Sabbati. Nam dies Dominica non ad præteritam, sed tota ad sequentem septimanam spectat. Quod clarè probatur ex numero feriarū: Dies enim Lunæ vocatur feria secūda: Sed feria secunda præsupponit primam. Ergo.

Hinc illud, *medium participat aliquid de utroque extremo*, in quo aliqui Adversarii se fundant, nihil probat; tum quia Dominica non est propriè media, sed initium sequentis septimanæ: tum etiam, quia, quidcunque participet, non participat vim transferendi obligationes ab uno die in alium, quia aliàs etiam satisfaceret, qui horas hujus diei differret usq; post mediam noctem, & tunc oraret: quia nox potest dici media inter utrumque diem.

Resp. 3. De Psalmis Gradualibus probabilius videtur, non esse obligationem sub mortali.

Ratio: Tum quia integrè apud nos semper dicuntur extra Chorum, nimirum in dormitorio. Tum quia Statuta nullum de hoc ponunt præceptum. Tum tandem quia de hoc nulla in Statutis, nec in aliquo Capitulo est declaratio.

Quid sentis de Litaniis omnium Sanctorum, & Psalmis Pœnitentialibus, qui a Dominicanis certis diebus in Choro dicuntur?

Dico: Ipsæ Rubricæ clarè exprimunt, quòd Fratres extra Chorum ad hæc non teneantur.

QUÆRO IV. Quinam, & quo, ac quotuplici titulo tenentur dicere Horas Canonicas?

LXXI. *Resp.* 1. Ex triplici titulo, etiam seorsim sumpto, oritur obligatio recitandi horas Canonicas. 1. Ex titulo Beneficii. 2. Ordinis sacri. 3. Professionis religiosæ. Prout magis explicabitur in sequentibus.

Resp. 2. In tutiori, ac probabiliori sententia Beneficiatus, licèt sit in Minoribus, tenetur dicere horas Canonicas, etiam privatim, seu extra Chorum, sive Ecclesiam, & quidem sub mortali, & ex justitia, ita ut scienter omittens teneatur in conscientia restituere fructus pro rata, etiam ante Judicis sententiam, etiamsi tantùm semel illas omittat voluntariè.

Ratio: Stipendium propter actionem aliquam cuidam, ut ministro datum, obligat ad eam ex pacto justitiæ: Sed Ecclesia Clerico dat *Beneficium propter Officium*, ut dici solet, & ut stipendium. Ergo ad Officium tenetur ex justitia: Sed Officium Clerici præter alias actiones comprehendit recitationem horarum, & Ecclesia intendit determinatè obligare ad illam. Ergo. Min. prob. Ex antiqua consuetudine, quæ sic semper fuit intellecta, & declarata ab Ecclesia in Conc. Lateran. sub Leone X. Sess. 9. cap. 9. ubi dicitur, quòd habens beneficium, si non recitaverit horas post sex menses ab obtento beneficio, privetur illo, quia beneficium datur propter officium; ubi per ly *officium* clarè intelliguntur horæ, ut patet. Unde dici solet: *Datum ob causam, causa non secuta, jure repetitur*. Et notent hoc Confessarii.

Oppono: Confessarius cum Clerico horas omittente non debet se gerere velut cum latrone, qui omne, quod abstulit, tenetur restituere, sed sicut cum ministro alicujus Principis, qui, licèt interdum ab officio suo deficiat, non ideò cogendus est partem stipendii restituere.

Ad hoc R. esse differentiam inter ministrum Principis, & Beneficiatū, quòd ab illo nō exigitur quotidianū servitiū, sicut ab hoc quotidianum officium ad lucrandos fructus, & stipendiū.

Con-

Confessarius ergo cum tali Clerico non debet agere, ut cum ministro Principis, sed ut cū conducto ad laborandum in vinea, qui si uno, vel medio die non laboret; stipendium, vel ejus partem amittit, ac restituere tenetur. Unde S. Pius V. statuit, quòd tales pro rata omissionis fructus non faciat suos. Estque verum, licèt sit beneficium simplex.

LXXII. *Quid hoc est, pro rata?*

Explico: Qui omisit Matutinum, tenetur restituere mediam partem fructuum illius diei. Qui solùm Primam, sextam partem fructuum. Qui omnes unius diei horas omisit, nihil lucratur, sed omnes diei fructus restituere tenetur. Idem proportionabiliter dicendum, si omittat notabilem partem horæ.

Quibus debet restituere?

Dico, Fabricis Ecclesiarum, ubi beneficia sunt sita, vel pauperibus.

Notandum hìc est, hanc sententiam ab Alexandro VII damnatam: *Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascunque Eleemosynas, quas anteà Beneficiarius de fructibus sui Beneficii fecerit.*

Quid si Beneficium sit valde tenue?

Dico: In probabiliori, & tutiori sententia non excusatur a dicendis horis.

Ratio: Quia Jura distinctè omni beneficio onus horarum imponunt, & Beneficiatus sciens beneficio esse annexum tale onus, sponte illi se subjecit.

Excipe, si in tali Ecclesia non sit consuetudo orandi horas pro tam tenuibus beneficiis, nisi fortè in festis, nec Prælatus in Beneficii collatione id præcipiat. Vel si tales Beneficiati in ea Ecclesia præstent alia servitia, in quorum compensationem per modum stipendii eos redditus fundatos esse, præsumi possit. Si verò consuetudo orandi vigeat, tenentur. Si enim Lex, & consuetudo ecclesiastica potuit Clericos in sacris constitutos, nullum Beneficium, vel fructus habentes, sub mortali obligare ad horas, cur non idem in hoc casu?

Quid de restitutione in eo casu, si omittat horas?

Dico, Ex datis fundamentis clarè patere, quòd fructus non faciat suos, adeòque eum pro rata teneri restituere. Nisi fortè sibiipsi, ut verè pauperi (si talis sit) applicet cum consilio Confessarii.

LXXIII. *Quid si* Beneficiatus nihil percipiat?

Dico: Si absque sua culpa nihil percipiat, nec percepturus sit per modum compensationis, non tenetur interim ad horas titulo Beneficii: Quia non habet Beneficium secundùm omnem effectum. Nisi sit talis casus, circa quem aliter ferat Ecclesiæ consuetudo. Si verò fructus hujus anni percepturus sit alio anno cum aliis, tenetur, ut constat.

Quid si Beneficium est quidem collatum, sed nondum in possessione?

Dico: Practicè probabilius videtur, solùm Beneficii titulum sine possessione non sufficere, ut quis obligetur ad horas, nisi ipse Beneficiatus sit causa dilatæ possessionis, aut fructus posteà sint compensandi, vel aliter habeat consuetudo Ecclesiæ illius.

Ratio: Ante pacificam possessionem non censetur quis plenè, & perfectè Beneficium consecutus.

Quomodo intelligis, quod ante dixisti de primis sex mensibus?

Dico: Sensus est: Beneficiatus possidens Beneficium, & in primis sex mensibus omittens horas graviter quidem peccat, sed non tenetur restituere. Obligatio ergo restituendi incipit post sex menses numerandos a die adepti Beneficii. Ita patet ex Bulla Leonis X. & S. Pii V. Excipe, si fundationi inserta sit obligatio orandi etiam primis sex mensibus.

Quid sentis de novis Canonicis, quibus juxta Germaniæ consuetudinem (non obstante Bulla S. Pii V. eam reprobante, sed non recepta, mandante ut saltem detur eis dimidia fructuum pars) primo, aut altero anno redditus subtrahuntur, ut Senioribus ad honestiorem sustentationem accrescant?

Dico: Si sit immemorialis, & cum approbatione Summi Pontificis legitimè introducta consuetudo, ut primis annis horas non recitent, non tenetur. Si verò non sit, tutius, & probabilius est, eos teneri.

Ratio: Etsi nunc careant fructibus, posteà tamen accipient uberiores: quòd autem differtur, non aufertur. Et hoc maximè in iis locis, ubi post mortem habent annum *gratiæ*, ut vocant, quo adhuc percipiunt, vel pro funeralibus, vel pro debitis solvendis, vel percipiunt consanguinei: Si autem nil accipiunt ex eo, quòd resignent, vel moriantur, priusquam accipiant, per accidens est.

LXXIV. *Hactenus de Beneficiato simplici in sacris non constituto.*

Resp. 3. Habens sacrum Ordinē sine Beneficio sub mortali tenetur dicere horas Canonicas. Ita dictat consuetudo Ecclesiæ obtinens vim Legis.

Ratio est, qua utitur S. Th. quodl. 6. art. 8. Nam sacris initiati ex vi suæ cōsecrationis specialiter sunt dicati divino cultui, cujus principalis pars est Officium divinum, seu Horæ Canonicæ.

Resp. 4. Habens Beneficium curatum, omittendo horas non solùm mortaliter peccat, sed etiam tenetur ad restitutionem fructuum pro rata. Verùm Cappellani, seu Parochorum Cooperatores licèt peccent, restituere tamen non tenentur.

Ratio primæ partis est eadem, quæ pro R. 2. Ubi etiam patet de Beneficiato simplici.

Ratio

Ratio secundæ partis: Quia dicti Cappellani (communiter saltem) suum Salarium non accipiunt ex Beneficio ecclesiastico, sed ob personale servitium, & parochiales functiones.

LXXV. *Estne* eodem modo rata omissionis horarum accipienda de Parocho, ac de Beneficiato simplici?

Dico: Non est. Nam cùm in pœnalibus, & odiosis benignior interpretatio sit facienda, & æquitas rigori juris præferenda, si Lex ex æquo, & bono (salva ratione recti sermonis) interpretationem recipere possit; ideò practicè probabilius videtur, quod ly *omnes fructus*, dum in Bullis dicitur esse ab omittente horas restituẽdos, intelligatur in Parochis (immò & aliis Beneficiatis, quibus incumbit onus Missas dicendi, vel similia agendi) cum restrictione ad fructus Breviario correspondentes, non verò correspondentes aliis oneribus parochialibus, ut sunt, concionari, Sacramenta administrare, &c. Ratio ergo pro Parocho facienda est arbitrio boni Viri, dividendo v. g. redditus in tres partes, quarum duæ correspondeant laboribus parochialibus; tertia horis: ut, si quotidie habeat 3. florenos, pro toto Breviario, semel omisso restituendus sit unus florenus.

LXXVI. *Qui ex dispensatione* Papę habet duo Beneficia compatibilia, teneturne bis orare horas?

Dico: Practicè probabilius est, satisfieri unica recitatione.

Ratio: Tum quia unico actu possunt impleri duo præcepta, ut patet ex præcedentibus in eo, qui orat horas sub Missa præcepta; Vel ex voto jejunat in die, quo etiam ex præcepto tenetur, & in Religioso orante horas ex obligatione Professionis, & sacri Ordinis. Tum quia non censetur esse alia mens Papæ dispensantis.

Oppono: Per unicam Missam non potest quis satisfacere pro duplici stipendio, etiam inadęquato. Ergo similiter.

N. conseq. Nam stipendium pro Sacerdote celebrante est Lege, vel consuetudine taxatum, quo majus ex justitia exigere Sacerdos non potest. Si sit parvum, vel minus justo, & sponte acceptavit, imputet sibi, quia faciens, & volens contractum iniit. De quo alibi.

LXXVII. *Resp.* 5. Religiosi professi habentes Chorum tenentur sub mortali recitare horas Canonicas, etiam privatim. Est certum.

Resp. 6. Radix hujus obligationis non est, quia Religiosi vivunt ex fundationibus, & eleemosynis, & eo pacto, ut horas orent, a fidelibus aluntur.

Ratio: Quia hæc ratio tangit omnes Religiones, adeòque omnes tenerentur ad horas, quod tamen non est. Nec illa radix est Professio, & institutio, quia, ut prose, & tota Ecclesia orent, ad Chori sequelam sunt vocati.

Ratio: Quia ex hoc sequeretur, quòd privatim non tenerentur ad horas, quia illi obligationi satisfieret per Communitatem in Choro congregatam, etsi aliqui essent absentes. Sicut dum aliqua Religio instituitur ad prædicandum, & militandum, non tenetur quilibet in particulari prædicare, aut militare.

Probabilius ergo est, quòd radix illius obligationis sit immemorabilis consuetudo ex ipsa profitentium praxi vim legis obtinens, & a Summis Pontificibus ut obligatoria declarata. Nam S. Pius V. in reformatione Breviarii Romani jubet, ut iuxta ejus ritum omnes etiam Religiosi teneantur orare, nisi qui a ducentis annis ex approbata institutione alium ritum habuerint. Et pro ordine nostro Clemens VIII. jussit, ut omnes juxta Breviarii nostri reformationem tam in Choro, quàm extra teneantur orare.

QUÆRO V. Religiosi ad sæculum ejecti. 2. Ad triremes damnati. 3. Extra Claustrum degentes. 4. Ad Matrimonium dispensati. 5. Novitii. 6. Conversi, seu Laici. 7. Moniales, tenenturne ad horas?

LXXVIII. *Resp.* ad omnia, quod mihi probabilius videtur. 1. ad 1. affirmativè.

Ratio: Quia Religiosi ejecti manent substantialiter Religiosi, nec eorum Professio extinguitur. Ergo sicut tenentur servare vota essentialia, ita & horas recitare: aliàs enim ex sua iniquitate reportarent commodum, & alleviationem.

Exceptio est, si Professio omnino extinguatur, uti fit in aliquibus ejectis è Societate.

Resp. 2. Damnati ad triremes, licèt ob labores plerumque excusentur, si tamen habeant tempus, & Breviarium, recitare tenentur id, quod possunt, ob rationem datam.

Resp. 3. Idem est de degentibus ex dispensatione extra Claustrum.

Resp. 4. Loquendo de Religioso dispensato ad Matrimonium (dato, & non concesso, id fieri posse) vel manet simul Religiosus, & sic manet obligatus ad horas, si non manet, deobligatur. Quia sublato principali, tolluntur & accessoria. Quòd si talis haberet Ordinem sacrum, maneret ex vi illius obligatus, nisi pręter priorem adhuc specialem quoad hoc haberet dispensationem; Quæ ob curas domesticas forsan facilè impetraretur?

Resp. 5. Novitii non tenetur sub peccato ad horas Canonicas, nisi sint in sacris, vel Beneficiati, sed obligatio incipit cum Professione. Nihilominus nostræ Constitutiones de nostris dicunt Dist. 1. Cap. 1. lit. D. quòd Novitius pro Eleemosynis loco officii debeat dicere aliquas Orationes pro satisfactione.

Resp. 6. Conversi nostri non tenentur ad horas Canonicas.

Ra-

Ratio: Quia Ordinem non profitentur, ut vacent Choro, sed operibus manualibus, ut in sudore vultus sui vescantur pane suo, & sint servitores Clericorum Monasterii. Si tamen Religiosus Conversus fieret Clericus, teneretur. E contra si Religiosus Clericus fieret Conversus, deobligaretur, nisi esset in sacris

Oppono; Nostra Statuta Conversis præscribunt pro horis Canonicis certas orationes, *Pater*, & *Ave*. Quid de his censes?

Ad hoc R. Non præscribi sub præcepto, sed ex Statuto Regulæ, unde tenentur ad eas, non ut ad horas Canonicas, sed sicut ad alia nostra Statuta, quæ ex vi Regulæ non obligant sub culpa. Quod in Ordine meo indubitatum est, ait noster Donatus. De quo vide Constit. loc. cit. Idem est de Monialibus Conversis.

LXXIX. *Resp*.7. Moniales solemniter Professæ Choro deputatæ in tutiore, & probabiliore sententia, sub mortali tenentur ad horas Canonicas etiam extra Chorum. Opposita sententia nostro Donato videtur carere probabilitate; Non dicam, ait, temeraria contra communem, scandalosa; & saluti animarum odiosa.

Ratio est eadem, quæ de viris Professis ad Chorum deputatis, nimirum radix hujus obligationis est immemorialis universalis consuetudo, obtinens vim Legis ex ipsa praxi Monialium professarum, si horas omittant, sub mortali in Confessione se accusantium; & auctoritate Sedis Apostol. firmata. Ergo. Unde Clement. *Gravi*. de celebrat. Miss. supponens obligationem divini Officii sub mortali, absolutè loquitur de Regularibus, sub quorum nomine etiam veniunt Moniales.

Oppono: Consuetudo accessoria ad Regulam non potest obligare plùs, quàm Regula ipsa; Sed consuetudo recitandi horas Canonicas est accessoria ad Regulam. Ergo non obligat plus, quàm Regula; Sed Regula aliquorum Ordinum non obligat sub culpa. Ergo nec, &c.

Ad hoc N. prima Minor. Nam dicta consuetudo, non est accessoria, sed potiùs prævia, præambula, seu antecedens omnem particularem Regulam per modum Sacrificii laudis introducta ad Dei Gloriam, & commune bonum, ac ornamentum totius Ecclesiæ.

QUÆRO VI. Equites, Commendatores dicti, v.g. Melitenses, & Teutonici, obligantur ne ad horas, aliasve preces in Regula præscriptas sub mortali? Idem quæro de Canonissis sæcularibus?

LXXX. *Resp*.1. Licèt dicti Equites, utpotè vota solemnia Religionis emittentes sint verè Religiosi, non tamen tenentur ad horas canonicas, etiam privatim recitandas.

Ratio: Quia ex vi Professionis non deputantur ad Chorum, sed tantùm ad militiam; Nec Regula eis hanc obligationem imponit.

Resp.2. Ad preces in Regula præscriptas non tenentur sub mortali, omni tamen modo eis consulendum, ne illas negligant.

Ratio: Quia Regula id non exprimit, nec utitur verbis sub mortali obligantibus, sed potiùs consultivis. Nec illæ preces possunt dici Officiū divinum præceptum Canonicum, sed Religiosum consultivum, ut loquuntur DD.

LXXXI. *Resp*.3. Quod concernit Canonissas Sæculares considerandum 1. an inhabitent Collegium, quod antehac fuerit verum Monasterium Monialium, gaudeantque earum redditibus. Si sic, eò strictior eas tenet obligatio. Qui enim succedit in locum, succedit in jus, & obligationem. Considerandum, 2. vel potiùs examinanda est Canonissa pænitens, an non sit Communis Consororum sui Collegii sensus, quòd horas privatim etiam omittendo peccent mortaliter. Legi namque, quòd in quodam simili Collegio Illustrissima Antistita solita fuerit admonere suas subditas, quòd mortaliter peccent Breuiarium omittendo. Si ergo communis ille sensus sit, judicandum est, eas sub mortali teneri.

Resp.4. Communitas dictarum Canonissarum ad Chorum publicum, ubi est in usu, tenetur sub mortali.

Ratio: Licèt enim non sint Religiosæ, nec, excepta Antistita (habeat vota) uti nec propriè Beneficia; vel Præbendas, habent tamen fundatos redditus Præbendis quodammodo affines. Item videntur obligari ex consuetudine. Accedit, quòd si Chorum publicum vel semel omitterent, esset magnum scandalum.

Dixi, *ubi est in usu*; legi namq; alicubi ab iis nec Sacrum, nec Horas per hebdomadam cantari, sed tantùm diebus Dominicis Missam, Vesperas, ac minores horas. Sed tunc maturè perpendendum, an non sit abusus.

Resp.5. De mortali obligatione Canonissarum sæculariū recitandi Breviarium, privatim, valdè timidè loquuntur Doctores. Neusser in sua Polyanthea morali dicit esse probabile, quòd non obligentur, ob rationem dandam. Citat pro se Lessium, & Gobat. Hic posterior in Theol. Experim. Tract. 5. n. 633. sic discurrit: Peccant mortaliter illæ, quarum culpa evenit, ut aliquo die omittatur publicum Officium Canonicum, non tamen delinquit mortaliter, quæ biduo aut triduo negligit Chorum, non necessaria ad illum, aut etiam, quæ uno, altero ve die, nec domi, nec in Choro recitat.

Rationem dat: Non enim fuit primaria intentio Fundatorū, aut Fundatricum, vel Ecclesiæ, obligare has ad orandum pro Ecclesia tanquam ministras hujus, sed ut Chorum haberent, & honestè pièq; educarentur. Nihilominus tamen credibile est, eas delinquere mortaliter, si una integra hebdomada omittant; nā tunc videntur repugnare graviter menti Fundatricis, at non id-

idcircò tenentur ad restitutionem. Nec enim sunt propriè Beneficiales, etsi possit fieri statutum, ut si per multos dies absint, nequeant accipere fructus, aut certè iis non dentur. Hæc ille.

Ego sanè non tam multum de benignitate Fundatorum præsumo, ne occasionem præbeam negligentiæ, sed judico, eam, quæ unico etiam die integrum, vel medium pensum ex negligentia omitteret, mortaliter peccasse: attamen juxta sensum R. tertiæ, restitutionis obligationem ex Fundatorum pietate condonari præsumerem.

Ex dictis Colligitur, quid sit Canonia, & Canonissa sæcularis? Est enim Canonia hæc jus quoddam, quo alicui Vrgini, vel fæminæ, ex eo quòd assumatur in Sororem, competunt certi proventus, ac locus in Choro, & Capitulo. Canonissa dicitur, quæ facta hac assumptione vivit juxta aliquot Canones, speciali veste utitur, & cuidam Abbatissæ; vel propositæ subiicitur. Dicitur Sæcularis, quia tria Religionis vota non facit, sed Canoniam resignare, & nubere potest pro libitu.

QUÆRO VII. Quæ intentio, & attentio requiritur ad Horas?

LXXXII. Ante R. Not. quòd licèt intentio, & attentio interdum pro eodem sumantur propriè tamē differunt. Quia intentio est actus voluntatis, nimirum affectus, volitio, seu propositum aliquid faciendi, v.g. Sacramentum conficiendi, vel orandi, a Deo aliquid petendi; attentio verò est actus intellectus, nimirum consideratio, & advertentia mentis ad Orationem exteriùs prolatam, vel ad objectum ejus.

Not. 2. ex S. D. suprà q. 83. a. 13. in c. quòd attentio ad Orationem vocalem sit triplex. *Una*, qua attenditur ad verba, nequis in eis erret. *Secunda*, qua attenditur ad sensum verborum. *Tertia*, qua attenditur ad finem Orationis, scilicet ad Deum, & ad rem, pro qua oratur. Quæ quidem est maximè necessaria. Et hanc etiam possunt habere idiotæ, ait S. Thom.

Not. 3. Intentionem, & attentionem, quocūque ex tribus his modis sumatur, adhuc esse triplicem. 1 Formalem, seu actualem. 2. Virtualē 3. Habitualem. *Prima* est ipse actus intentionis, & attentionis physicè existens, & est duplex. Una explicita, seu in actu signato, qua quis ad ipsam intentionem, & attentionem se reflectit expresè advertens se intendere, aut attendere. Altera implicita, sive in actu exercito, quando nimirum advertens quid agat, volens illud agit, v.g. pro Missa Missale aperit, Collectas quærit, Calicem instruit, Formam profert; Vel pro horis Breviarium inspicit, oranda inquirit, licèt super intentionem explicitè se non reflectat. *Virtualis* juxta Thomistas est virtus a priore relicta seu qualitas, aut motio ex vi intentionis actualis impressa potentiis externis, qua hę moventur, v.g. ad faciendas actiones sacramentales, vel recitandum Breviarium, ad opus continuandum, & hæc manet, quamdiù quis virtute primi propositi, vel actus, nulla (sive directè, v.g. per voluntariam retractionem; vel indirectè, v.g. exercendo actionem incompatibilem) contraria intentione revocati, in actione cæpta, v.g. horarum recitatione, persistit: licèt ex innata fragilitate mens ad alia distrahatur, modò distractioni, dum advertitur, non consentiatur, sed ea pro possibili excludatur. *Habitualis* est quædam propensio, seu proclivitas ad aliquid faciendum ex præcedentibus actibus relicta, sic ut intentio actualis quidem aliquando præcesserit, sed defacto, nec in se, nec in aliquo effectu, nec in memoria, vel cogitatione hominis existat, unde & esse potest in dormientibus, qui ex assuetudine certas actiones, quæ non sunt humanæ, faciunt, v.g. orant, loquuntur; disputant, &c. Est & alia intentio, nimirum interpretativa, seu de jure Tract. 11. Exam. 4. n. 32. in R. 3. His notatis

Resp. 1. Ut oratio (etiam horarum Canonicarum) non solùm legitimè, & in ratione actus meritorii, & ad satisfaciendum præcepto, sed etiam quoad substantiam fiat, necessaria est intentio, & attentio.

Ratio 1. partis: Oratio debet esse actus humanus, seu liber: Sed sine intentione non est talis, qua de causa actus dormientium, amentium, infantium, &c. non sunt humani, &c.

Ratio 2. partis: Oratio est mentis in Deum elevatio: Sed mens ad Deum non elevatur, nisi attendat ad eam, quæ lingua loquitur. Ergo.

Ratio 2. Intentio, & attentio actualis, licèt sit omnium optima, non tamen est simpliciter necessaria sub tota Oratione. Habitualis non sufficit, Virtualis sufficit, & illa saltem est simpliciter necessaria in probabiliori sententia.

Ratio 1. partis: Ad impossibile non est obligatio: Sed continuata intentio, & attentio actualis est homini moraliter impossibilis. Unde S. D. 3. p. q. 64. a. 8. ad 3. ait: *Habere intentionem actualem non est totaliter positum in hominis potestate, quia præter intentionem, cùm homo vult multùm intendere, incipit alia cogitare, secundùm illud Psal. 34. Cor meum dereliquit me.* Ergo.

Ratio 2. & 3. partis: Oratio debet esse actus humanus, & deliberatus: Sed ad illam non sufficit intentio, vel attentio habitualis, ut patet ex ejus descriptione, sufficit autem virtualis, cùm illa sit ipsa actualis in virtute relicta existens. Unde S. Thom. q. 63. a. 13. ait: *Vis primæ intentionis, qua quis ad orandum accedit, reddit totam orationem meritoriam.* Ergo.

Resp. 3. Loquendo de triplici attentione in Not. 2. explicata, ad Orationem, ejusq; fructum sufficit prima, nimirum attentio ad verba, simul

cum

cum animo devotè colendi Deũ, licèt desit attentio ad sensum,& meditatio,ut patet in Monialibus,latinè orantibus,& sensum non intelligentibus, nec sub receptione plerumque in meditatione, se exercentibus; si tamen simul divina meditentur, optimè faciunt, uti & illi, qui simul attendunt ad sensum verborum, & Orationis finem. Sic enim omnes illæ attentiones concurrunt. Ubi

Not. quòd dum S. D. dicit, tertiam attentionem, nimirum ad Deum ipsum, esse maximè necessariam, & communem, quam etiam possunt habere idiotæ, non loquitur de necessitate absoluta, sed solùm ad meliùs esse, & solùm vult significare præstantiam tertiæ attentionis super reliquas duas; quæ ordinantur ad illam, sicut ad finem.

LXXXIII. *Oppono* 1. Interdum quis orat sine omni obligatione. Ergo nō tenetur esse attētus.

2. Potest aliquis orare, etiam cum fructu, & sub Oratione manus lavare, se vestire; Sed tunc non potest esse attentus. Ergo.

3. Ecclesia non potest præcipere actum internum: Sed intentio, & attentio est actus internus. Ergo.

4. Ergo sequitur, quòd Clericus,& Religiosus mortaliter peccent, immò Clericus etiam teneatur ad restitutionem fructuum si sub horis, vel notabili earum parte nullam attentionem habeat, sed voluntariè se distrahat; quod tamen durum videtur.

Resp. ad 1. dist. conf. Absolutè non tenetur, cùm possit non orare, C. conf. Ex suppositione quòd oret, N. cùm ergo homo per orationem etiam non obligatoriam loquatur Deo, tenetur eam facere cum reverentia Deo debita.

Ad 2. N. min. Nam aliæ sunt actiones cum interna in-& attentione compatibiles, uti sunt insinuatæ, unde Sacerdoti celebraturo præscribuntur preces dicendæ inter induendum; aliæ verò sunt incompatibiles, v.g. scribere, calculare, ludere. Hinc obligationi suæ non satisfecit ille Canonicus, qui una manu Breviarium tenens, & orans, altera manu canes suos pabulare solebat sub continuata oratione.

Ad 3. satisfactum est suprà Tract. 6. Exam. 5. n. 59. & 60.

Ad 4. R. admittendo sequelam; nam Ecclesia (dum c. dolentes. De celebrat. Miss. sub virtute obedientiæ præcipit, horas dici studiosè, & devotè) & Beneficiorum Fundatores non requirunt nudum sonum vocis, sed orationem propriè talem, quæ non est sine attentione.

Ex quo sequitur, quòd & illi mortaliter peccent, & (si Clerici beneficiati sint) fructus pro rata restituere teneantur, qui syllabas, aut voces deglutiendo, aut syncopando tantam versuum partem corrumpunt, vel deglutiunt, ut inde fiat notabilis pars. Idem est de iis, qui alternatim legendo, vel cantando, alterum versum inchoant, antequam alius priorem finiverit.

QUÆRO VIII. Quàm gravis est obligatio comparendi in Choro, sive pro Religioso, sive pro Canonicis? Quot Religiosi Chorum faciant? Canonici sub Officio divino Missam legentes lucranturne distributiones?

LXXXIV. *Resp.* 1. Communitas Religiosorum tenetur sub mortali quotidie in Ecclesia publice horas Canonicas persolvere. Quæ obligatio non solùm afficit Prælatos, ut attendant, subditosque compellant. 3. Sed & singulos Religiosos Choro deputatos.

1. *Pars* tum ex immemorabili consuetudine, tum ex variis Pontificum Decretis constat.

2. *Pars* constat ex iisdem, & specialiter ex Decreto Clementis VIII. patet, quòd nec Generales a servitio Chori sunt immunes, nisi dum actu occupantur in proprii Officii munere.

Ex quo noster Donatus infert, quòd quamvis subditi mortaliter peccent, si sine justa causa omittant sequi Chorum per unum diem, adhuc tamen majus peccatum committant Superiores omittentes sequi Chorum per idem tempus, sine tamen legitimo impedimento, ut constat ex Clem. 1. de celebrat. Miss. Tum quia Superioribus maximè incumbit cura boni communis; Tum etiam, quia aliàs erunt Canes latrare non va-aut non volentes, eorumque est, non solùm verbo, sed opere docere. Similiter indubiè mortaliter peccant Superiores permittentes, ut etiam uno die, quo in Choro deberet dici, omittatur Officium B. V. Officium Defunct. Litaniæ majores in Festo S. Marci, vel tribus diebus Rogationum, &c.

Ratio 3. *p.* Quia quivis in particulari tenetur sub peccato, & quidem (si sit in re gravi) mortali, succurrere Bono communi, si sit in periculo. Ergo.

Resp. 2. Probabilius est, quòd duo, vel tres non faciunt Chorum.

Ratio: Chorus hic sumitur, non pro loco illo materiali, sed pro congregatione Choralium ad orandum, vel psallendum publicè: Sed publica hæc oratio, & psalmodia cum deformitate fit a duobus, vel tribus. Ergo duo, vel tres non faciunt Chorum; consequenter, si non major numerus compareat, alii sine justa causa emanentes, in conscientia non excusantur.

Idem patet ex Innoc. X. qui in sua Constitutione super suppressione parvorum Conventuum vult, ut ad minus ibi stent quatuor Sacerdotes ad obeunda munia Religionis, inter quæ præcipuum est, horas recitare in Choro. Ergo.

Ex his sequitur, quòd si sint aliqui Conventus habentes tam paucas personas, teneantur tamen sub mortali ad Chorum. Quia tenentur facere, quod possunt.

Non obstat 1. quòd tres faciunt Capitulum, sic enim in multis locis, & casibus practicatur,

quia

quia fit absque deformitate: Non obstat 2. illud Christi Matth. 18. v. 20. *Ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Verum enim est, quòd duobus, vel tribus in nomine Christi congregatis, ipse non desit, ex hoc tamen non fit, quòd alii sine causa se absentantes excusentur.

Notanda pro Superiorum Religiosorum stimulo hìc est Historia de S. Aichardo Abbate, qui cùm sub decantata Nona capillos ex capite, & mento sibi præscindi fecit, visus fuit dæmon singulos præcisos capillos industriosè quærens, numerans, & in ordinem redigens, stricto Judici offerendos, & flamma purgante comburendos. Sed sanctus vir re divinitus intellecta ex instinctu S. Spiritus cum semitonso capite ad Fratres cucurrit, culpam confitens, & de ea pœnitens, ac Fratrum preces exposcens, quarum efficacia impetravit, ut ab eo qui suis fidelibus dixit. Capillus de capite vestro non peribit, capilli omnes, & singuli fuerint miraculosè restituti in caput, & mentum, ut erant antè.

Resp. 3. Soli novitii non possunt constituere Chorum, nisi ex iusta, & necessaria causa.

Ratio 1. p. Chorus est onus personale Professorum, & eorum, qui Monasterio sunt incorporati, quales non sunt Novitii.

Ratio 2. p. Novitii in favorabilibus reputantur pars Communitatis, & gaudent privilegiis Professorum. Ergo saltem ex justa causa possunt eorum vices supplere in Choro.

LXXXV. *Resp.* 4. Certum est, quòd inspiciendo primam Canonicorum institutionem, & Concilii Tridentini verba, tutior, & probabilior sit sententia docens, Canonicos in conscientia sub mortali teneri immediatè per seipsos Choro assistere, & psallere, ac cantare; secus, teneri restituere fructus, & præsentias.

Ratio: Quia ad hoc Canonici sunt instituti, & ob hoc dantur eis stipendia. Unde & Concil. Trid. Sess. 24. cap. 12. statuit: *Omnes divina per se, & non per substitutos, compellantur obire officia*, &c. *atque in Choro ad psallendum instituto, hymnis, & canticis Dei nomen reverenter, distinctè, devotèque laudare*. Sed

Resp. 5. Non ausim peccati mortalis damnare de facto illos Canonicos, qui habent suos Capellanos, & Cantores Vicarios, qui in Choro psallunt, & cantant, cum hac tamen clausula, dummodò ipsi (nisi justa excuset causa) Choro, non solùm physicè, seu corpore, sed & moraliter, seu animo devoto, & attento assistant, ineptias non tractent, diù non confabulentur: secùs, mortaliter peccant, & ad restitutionem tenentur. Et licèt ipsi motu proprio ante intendant restitutionem, tamen mortaliter peccant.

Ratio: Quia ita docet usus multis retrò annis introductus, Prælatis Ecclesiæ, nimirum Episcopis, & ipsis Illustrissimis Nuntiis Apostolicis videntibus, & non contradicentibus. Ubi non immeritò considerandum, quòd psalmodia Choralis meliùs peragatur per Vicarios, quàm per Canonicos, quorum pauci hoc tempore in Cantu sunt versati.

LXXXVI. *Sed quid* sentis de illis Canonicis, qui rarissimè per annum, cùm tamen possent, in Choro comparent, horas tamen domi semper persolvunt?

Non desunt DD. qui ob eandem mox datam rationem illos, si scandalum, & contemptus desit, a mortali excusant, excepto casu, quo propter eorum absentiam Chorus negligeretur. Sed quoad hoc dico: Multa dissimulantur etiam a Prælatis Ecclesiæ, quæ tamen non approbantur, nec ex dissimulatione licita fiunt. Nec video legitimum, ac solidum eos excusandi modum, nisi senium, infirmitas, vel similis causa excuset. Est profectò res hæc periculosa.

LXXXVII. *Resp.* 6. Ad ultimam Quæsiti octavi partem, teste Garcia, negativè fuisse declaratum a Cardinalibus, nisi Missam tunc celebrent ex jussu Superioris. Quia autem hæc Declaratio videtur fundari in allegato decreto Trident. vi cujus Canonici per se ipsos deberent in Choro psallere, hic autem rigor in sensu explicato sit per consuetudinem mitigatus; nec tales Canonici videntur ob id damnandi: consultius tamen foret stare Declarationi Card.

QUÆRO IX. Quomodo resolvis hos casus?

1. Quo Breviario utendum? Dominicanus potestne uti Romano?

2. Infirmus, qui non potest persolvere totum, benè tamen partem, teneturne?

3. Qui potest per se, teneturne horas orare per alium?

4. Quid censes de cæco, & surdo? Vel de eo, qui habet solùm Diurnum, non verò Breviarium, ita ut desint solæ Lectiones?

5. Licetne orare de Sancto? Vel etiam breve Officium de Resurrectione, dum est de feria?

6. Quid de Pulsante Organum?

7. Quid de inquirentibus psalmos sub horis?

8. Excommunicatus teneturne dicere horas?

9. Quinam potest cum aliquo dispensare in horis dicendis?

10. Estne necessariò a Sacerdote dicendum Matutinum ante Missam? Item, Licetne privatim dicere horas sub Missa præcepta?

11. Quæ sunt causæ excusantes a Breviario?

LXXXVIII. *Resp. ad* 1. Clerici sub peccato mortali tenētur uti Breviario Romano juxta ritum suæ Diœcesis, saltem dum sunt intra illam.

Dum

Dum verò sunt in alia, in qua celebratur festum illi Diœcesi proprium, possunt se accõmodare. Item in casu, quo Romanum habere non possent benè tamen alterius Religionis, illo ad interim uti deberent. Similiter Religiosi ex privilegio proprium Breviarium habentes, ut Dominicani, & alii tenentur sub mortali illo uti juxta suum ritum, nisi fortè aliud habere non possent, quàm Romanum, vel simile. Sed ad libitum, & sine necessitate ab eo, etiam extra Chorum, recedere, peccatum est. Quia suum, & non aliud pro sua Religione approbatum est. Et dato, probabile esse, quòd quis privatim pro libitu possit uti Romano, motus hac ratione, quod se conformet Ecclesiæ Romanæ Ecclesiarum omnium Matri: Ex hoc tamen non sequitur, Religiosum licitè ad placitum posse uti etiam Breviario proprio alterius Religionis, v.g. Dominicanæ; ob rationem oppositam.

LXXXIX. *Ad* 2. Si possit saltem recitare Matutinum, vel aliam integram horam, tenetur. Si verò solum hymnum, vel unum, alterumve psalmum, ad nihil tenetur.

Ratio: Quia aliàs vix ullus infirmus excusaretur ab horis, quia vix ullus est, qui non possit saltem aliquid orare, immò infirmus fieret perplexus: difficile enim est discernere quantum possit orare.

Gravis ergo infirmitas excusat, si judicio prudentis medici horarum recitatio magis nocet: Tum quia Ecclesia non censetur obligare cum tanto periculo. Tum quia, ut lex obliget, debet esse moraliter possibilis, adeòque humano usui acommodata. Si medicus dubitet, putatur pro securitate dispensatio. Si infirmitas accedat statutis horis, ut Quartana, recitatio præveniatur, vel fiat post paroxismum; Qui non potest sine, bene tamen cum socio, eumq; commodè potest habere, tenetur; Ita enim dictat obligatio implendi præceptum, quia debitum tenemur solvere eo modo, quo possumus commodè. Et hoc maximè practicare deberet infirmus habens pingue Beneficium.

Not. hanc Propositionem ab Innoc. XI. n. 54. esse damnatam: *Qui non potest recitare Matutinũ, & Laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur quia major pars trahit ad se minorem.*

XC. *Ad* 3. Talis quidem bene faceret, sed non tenetur. Quia onus dicendi horas est personale, estq; ad dicendum, non ad audiendum.

Ad 4. Si cæcus possit horas memoriter recitare, vel si possit cum socio, eumque commodè habere possit tenetur ob rationem anteà de infirmo insinuatam. Secus, ad nihil tenetur de horis, quia ad impossibile non datur obligatio. Debet tamen supplere per alias preces, v.g. Officium B. V. Rosaria, &c. arbitrio Superioris, a quo si tunc simul petatur dispensatio, securissimè agitur.

Surdus; loqui potens, tenetur ad horas; non enim tenetur se audire, cùm non possit, sed sufficit, quòd ore pronunciet, & mente attendat. Satisfacit etiam in Choro cum aliis cantando, licèt alios non audiat. Immò homo non surdaster, licèt bene faciat, horas orando sic ut ipse se audiat, ad hoc tamen non est sub peccato obligatus. Quia obligatio hæc, putà, in privata recitatione, non est ad audiendum, ut dixi, sed ad dicendum, potest autem fieri vocalis oratio, licèt orans se non audiat; quia fit semper cum aliquo sono. Et oppositum est durum graviter audienti, vel oranti in strepitu, aut vento vehemente.

Ad illud de habente solùm Diurnum, R. teneri dicere id, quod potest. Immò ex rationabili causa possent horæ orari exceptis Lectionibus, & hæ dici posteà.

XCI. *Ad* 5. Non desunt DD. dicentes esse solùm veniale, eò quòd putent esse solùm mutationem accidentalem, & de necessitate præcepti solùm esse septem horas. Verùm tutius, & probabilius est, esse mortale, licèt tantùm semel fiat.

Ratio: Quia S. Pius V. præcipit recitari Officium juxta formam ab ipso præscriptam: Sed ad hanc formam pertinet distributio Officii in tempora, festa, & dies. Ergo. Unde Alexander VII. 1666. in terminis damnat, ad minùs, ut scandalosam, hanc Propositionem. *In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit præcepto:* Uti & hanc: *Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, & crastino.*

XCII. *Ad* 6. & 7. Organista tenetur sub mortali Officium privatim dicere. Qui psalmos inquirunt, libros transferunt, campanas pulsant, aut thurificatione occupantur, si retenta interna attentione cum aliis simul orent, vel totum in silentio dicant, satisfaciunt, ut patet ex iis, quæ ante dixi de actionibus cũ Breviario compatibilibus. Quæ si etiam de Organista (quod ipsemet sciet) verificentur, etiam satisfaciet. Secus omnes illi tenentur repetere, si quid notabile omittant: non verò, si modicũ, pro hoc enim satisfaciet Chorus. Dũ unus Versus in Organo pulsatur, ille debet ab uno in Choro alta voce dici, ut ab omnibus intelligatur, aliàs alii non satisfaciunt, nisi submissè dicant, si ab alio non intelligãt. Sicut dum alternatim psallitur, chorus tacens debet alterum bene intelligere.

XCIII. *Ad* 8. Excommunicatus etiam excommunicatione majori tenetur dicere horas privatim.

Ratio: Quia aliàs ex sua iniquitate reportaret commodum, nimirũ alleviationem; sed non debet dicere *Dominus vobiscum* ante Collectas, licèt sit Sacerdos, quia hoc dicitur nomine Ecclesiæ, a qua ille est præcisus: unde debet dicere: *Domine exaudi orat.* &c.

XCIV. *Ad* 9. Potest Papa cum omnibus.

Licèt

Licèt enim Beneficium detur propter Officium, hoc tamen est per sacros Canones. Ex jure tamen naturæ talis absolutè dispensatus teneretur ad quid aliud ad regratiandum. Episcopus potest, si non propriè dispensare, saltem ex justa, v.g. infirmitatis causa, suis subditis licentiam omittendi horas dare, interpretando jus Canonicum qualiter dispensat, ut illud interpretatur in materia jejunii, vel diei festi. Quid Prælati Regulares circa suos ex privilegio possint a Choro eos dispensando, patet ex decreto Clem. VIII. in quo dicitur: *Cum Lectoribus autem, & Prædicatoribus Superiores iis tantùm diebus, quibus eos legere, aut prædicare contigerit, dispensare possint. Idem quoque præstare valeant cum ægrotis, & studiorum causa legitimè impeditis*. Hinc absolutè, & simpliciter eos a Choro dispensare non possunt.

Ratio est: Quia nemo, Papa inferior, potest dispensare in Jure Papali, & universali consuetudine Ecclesiæ, nisi ex commissione, & legitima causa.

Circa recitationem privatam possunt id, quod ante dictum est de Episcopo.

Abbatissa, utpote incapax Jurisdictionis spiritualis, cum infirmis suis Monialibus quoad horas dispensare non potest; potest tamen ex commissione sui Prælati declarare causam ab horis etiam privatis excusantem.

XCV. *Ad* 10. Certum est, loquendo de publica horarum persolutione in Choro, debere consuetas horas præmitti ante Missam Conventualem. Probabilius est, nullum, vel saltem non esse mortale peccatum (maximè si fiat ex rationabili causa. celebrare Missam, non recitatis privatim Matutinis cum Laudibus, licèt sit de consilio, & decentia aliqua. Mera negligentia est venialis.

Ratio: Quia nulla de hoc extat lex, vel præceptum, & est materia levis, nec notabiliter facit ad majorem Dei cultum, aut sacri mysterii reverentiam. Nec est necessarium ex natura rei, nec ex connexione inter utrumque, nec ex consuetudine. Licèt enim pii Sacerdotes juxta Rubricas Romani Breviarii ita practicent, hoc solùm probat fieri decentiæ, devotionis, ac dispositionis gratia; non ex necessitate præcepti.

Ad id, quòd additur, *Dico*, etiam probabilius videri, quòd qui orat horas sub Missa præcepta, eodem actu satisfaciat utrique præcepto.

Ratio: Quia illi duo actus Religionis, nimirū audire Missam, & recitare horas, in omni integritate sunt compossibiles, quia talis adest Missę pręsentia corporali, & morali, per neutrū enim ab altero distrahitur, retinet namq; unam saltem ex triplici attentione suprà explicata: quia non tenetur attendere ad verba Sacerdotis, sed reverenter interesse Ministerio Sacerdotis apud aram, illud videndo, vel audiendo, quod fit recitando horas. Nihilominus melius facit, si sub Missa pręcepta oret preces non pręceptas, & horas Canonicas alio tempore.

XCVI. *Ad* 11. patet ex dictis. Causæ enim a Breviario excusantes sunt 4. *Prima* est cęcitas, vel infirmitas, in sensu ad 4. casum explicato. *Secunda*, Inculpabilis carentia Breviarii, v.g. in itinere deperditi: quomodo autem tunc supplendum, patet ex dictis. Qui liberè Breviarium projecit in flumen, tamdiù peccat non orando, quamdiù eum non pœnitet projecisse. Dum verò sincerè pœnitet; omissio ei non ampliùs imputatur ad culpam, quia carentia Breviarii non est ei ampliùs voluntaria. *Tertia*, Repentina, & gravis occupatio, quæ cum horarum recitatione non potest perfici, & sine scandalo, vel peccato, aut gravi, sive sui, sive aliorum incommodo, nequit differri, v.g. cura infirmorum, concio, confessionum auditio, publica lectio, &c. Sed rarissimus est talis casus, ut horæ non possint anticipari, vel dici post negotium. *Quarta*, Dispensatio, prout explicatum est ad casum 9.

Celebratio festorum. S. D. q. 122. art. 4.

QUÆRO X. Quid est festum, cur, & a quo institutum, quando incipit, quodnam de eo præceptum tum ad agendum, tum ad omittendum?

XCVII. *Resp.* 1. Festum significat diem institutum ad vacandum Deo per operas Religionis, & abstinendum ab opere servili. Talia festa sunt, Christi, Beatæ Virginis, Apostolorum, &c. inter hæc numeratur dies Dominica, dicta a Domino Salvatore; sicut alia festa, ita & dies Dominica quoad determinationem temporis est instituta ab Ecclesia, ac successit Sabbato, quod sanctificabatur a Judæis, tanquam dies septimus. Unde Exod. 20. præmisso præcepto de sanctificatione Sabbati assignatur ratio: Quia sex diebus fecit Deus Cœlum, & terram, & septimo die requievit.

Resp. 2. Ecclesia potuit mutare diem Sabbati in Dominicam. *Declaratur* ex S. Thom. cit. art. 4. ad 5. docente, quòd præceptum de sanctificatione Sabbati est partim morale, partim cæremoniale. Morale quidem quantùm ad hoc, quòd homo deputet aliquod tempus vitæ suæ ad vacandum divinis; inest enim homini naturalis inclinatio ad hoc, quòd cuilibet rei necessariæ deputetur aliquod tempus, sicut corporali refectioni, somno, & aliis hujusmodi. Unde etiam spirituali refectioni, qua mens hominis in Deo reficitur secundùm dictamen naturalis rationis aliquod tempus deputat homo, & juxta hoc S. D. ait: Præceptum de sanctificatione Sabbati esse morale, & poni inter præcepta Decalogi,

logi, nec sic potest mutari; sed inquantum in hoc præcepto determinatur speciale tempus in signum creationis mundi, est cæremoniale, & figurativum, & sic potuit mutari quoad diem taxatam. Pro quo

Resp.3. Ecclesia justè instituit diem Dominicam loco Sabbati.

Ratio: Quia in die Dominica multa præclara fuerunt gesta, nimirum mundus creatus, Christus devicta morte in eo resurrexit, Apostoli prædicandi, & baptizandi potestatem acceperunt, Spiritus S. datus, &c.

Resp.4. Festum diversimodè incipit respectu diversorum actuum humanorum. Quoad jejunium incipit a media nocte præcedentis Vigiliæ. Quoad Officium Ecclesiæ incipit a primis Vesperis. Quoad cessationem ab opere servili incipit ab occasu Solis (ubi tamen cõsuetudo loci est attendenda) & terminatur in vespera sequenti. Communiter tamen dicitur, quòd ab una ad alteram mediam noctem. Tandem, quoad obligationẽ auditionis Missæ ab ortu Solis.

Resp.5. Præceptum de celebratione festi est affirmativum, quo præscribuntur opera in eo facienda, ut Missa, Concio audienda, Vesperæ frequentandæ: & est negativum, quo præscribuntur opera omittenda, nimirum servilia.

QUÆRO XI. Quænam opera in Festo ex præcepto sunt facienda?

XCVIII. *Resp.1.* In die Festo audire Concionem, & Vesperas, est quidem de consilio, & valdè proficuum, ac Deo gratum, non tamen est de præcepto, sed ad auditionem Missæ est obligatio sub mortali. Nam ut habet præceptum Ecclesiæ, *sacrũ Missæ officiũ diebus festis reverenter*, id est, cum debita attentione, & devotione *audire*, interessendo nõ solùm corpore, etiam exteriùs modestè cõposito, sed & devoto animo, aliàs nõ satisfit præcepto, ut habet probabilior Sentẽtia.

Hoc tamen præceptum impletur, etsi Missa audiatur extra Ecclesiam Parochialem, modò desit contemptus ejus. Incipit obligare pueros dum perveniunt ad annos discretionis, quia autem hoc tempus non potest generaliter determinari, tutius est, pueros ad Missam audiendam mittere exacto septennio, tunc enim præsumuntur capaces doli, & peccati, nisi invincibilis ignorantia eos excuset.

Resp.2. Ut satisfiat præcepto de audiẽda Missa, non est necesse, ut quis celebrantem videat, vel audiat, sed sufficit, si ita moraliter præsens sit, ut ex quibusdam signis colligat, quid Sacerdos celebrans agat; Ut patet tum in magno confluxu populi, tum in cæcis, ac surdis, vel dũ Sacerdos valdè submissè legit. Hinc Donatus noster Tom.3. Tr.7. q.107. n.3 bene sentit, quod etiam is, qui è fenestra vicinæ domus suæ videt, & audit vocem Sacerdotis altè Missitantis, absque ullo dubio debeat dici præsens, vicinus, & unus de circumstantibus ad Missam. Hoc tamen communiter non debet practicari.

Not. quòd Innoc. XI. damnaverit has duas Propositiones n.52. *Præceptum servandi Festa non obligat sub mortali supposito scandalo, si absit contemptus.* Et n.53. *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immò quatuor simul a diversis celebrantibus audit.*

XCIX. *Resp.3.* Integra Missa debet audiri, saltem usq; ad Sacerdotis benedictionem. Qui sine justa causa omittit partem exiguam, peccat venialiter, qui notabilem, mortaliter. Quæ sit notabilis pars, facilè definiri non potest. Sunt, qui excusant a mortali eum, qui circa Offertorium ad Missam accedit, & manet usque ad benedictionem sacerdotis, eò quòd attentè saltem principalia, quæ in Missa sunt, audiat: cui sententiæ non subscribo. Communior, & verior sententia est, non esse notabilem partem, adeòque mortaliter non peccari, si quis a principio Missæ adsit usque ad Communionem sacerdotis inclusivè: vel a principio Epistolæ usque ad benedictionem. Alii dicunt, tertiam partem Missæ, vel circiter, esse partem notabilem. Quæ verò tertia pars sit, non definitur, proinde in hoc prudenti judicio opus est.

C. *Resp.4.* Qui a duobus Sacerdotibus non simul, sed successivè audit medietatem Missæ, v. gr. veniens ad unam partem immediatè post Consecrationem, & ea finita eò usque audit statim alteram, non peccat mortaliter; venialiter tamen delinquit, si ex negligentia fiat.

Ratio: Quia audit integram Missam, licèt inverso ordine. Ergo præceptum implet, etsi in modo, & perfectione deficiat.

CI. Sub Missa fabulari, peccatum est, veniale, si per modicam; mortale, si per notabilem (nimirum tertiam, vel circiter) Missæ partem fiat; cui sæpe annectitur grave scandalum aliorum præsentium. Idem est de distractione voluntaria mentis, proportionabiliter ut suprà dictum est de attentione ad horas Canonicas requisita, quæ vide. Cæterùm pauca verba ex necessitate, vel civilitate (ne quis morosus videatur) proferre, & non plura, ac necessitas, vel civilitas requirit, cùm motivum honestum sit, culpa vacare potest.

Resp.6. Sub Sacro obligatorio se occupare in lectione alicujus libri, si fiat per modum orationis, & devotæ occupationis, peccatum non est; si per modum studii; aut profanæ recreationis animi, est peccatum mortale.

Ratio: Quia attentio requisita consistit in devota mentis occupatione, precum recitatione, Sacramenti adoratione, rerum divinarum sub Sacro consideratione, spirituali Communione, & simili actu, quo Deus honoratur.

Resp.7. Dum alia Missa commodè haberi potest, seu sine necessitate faciendo Confessionem sacramentalem, præsertim longam, sub Missa obligatoria, hoc præceptum non impletur.

Ratio: Tum quia videtur esse negligentia gravis in tali confitente; tum etiam, quia peccatorum accusatio non est opus per modum orationis, aut meditationis, nec cum ea stat, ut homo attendat ad actiones celebrantis; vel certè minùs attendet ad sui accusationem.

Dixi *sine necessitate*; Quia interdum in pagis, ubi unica solùm est Missa, dum alius Sacerdos celebrat in Filiali, & alius in principali Ecclesia, sub cujus Missa prior confessiones audit, aliter esse vix potest. Observari etiam hic potest, an Sacrum sit musicum, ita ut Sacerdote pausante, musica protrahatur.

CII. *Resp.*8. De garrientibus sub alio Officio divino, v.g. Matutinarum, Vesperarum, Processionis, &c. non obligante sub peccato, distinguendum est: Si fiat longo tempore, præsertim alios turbando, peccat mortaliter; quia committit notabilem irreverentiam, & scandalum. Si fiat modico tempore, & sine scandalo, est veniale ob parvitatem.

Not. Extra tempus divini Officii in Ecclesia garrire, ducendo discursus honestos, nullum est peccatum; ducendo discursus inutiles, vanos, otiosos, &c. non est, nisi veniale, quia irreverentia est levis.

CIII. *Resp.*9. Excusat ab auditione Missæ impotentia spiritualis, ut si quis subjaceat interdicto, vel excommunicationi, & per ipsum non stet, quominus absolvatur. Vel si ipse celebrans sit notorius Clerici percussor, vel de crimine denuntiatus tanquam vitandus. Item excusat impotentia corporalis. Et hæc est duplex, una simpliciter talis, ac physica, quæ est in incarceratis, lecto affixis, mari navigantibus: altera moralis, ut si Missam adire non possit, nisi cum magna difficultate, vel jactura bonorum animi, corporis, fortunæ. Pro quo

*Resp.*10. Impotentia moralis excusat *Primò* eos, qui sine periculo spiritualis ruinæ suæ, vel qui sine pudore, & infamia non possunt domo exire, ut honesta mulier carens honesto habitu; vel prægnans ex occulta fornicatione. Quia Ecclesia non videtur obligare cum tanta confusione. 2. Infirmos, quibus medicus suasit, ut domi maneant; & servientes infirmis, qui soli non sunt relinquendi; Et eos qui se continent domi ob probabile periculum pestis. 3. Matres, & famulas, quæ debent assistere infantibus. 4. Eos, qui procul distant ab Ecclesia, præsertim quando aura non favet, ubi tamen bene perpendendæ sunt conditiones personarum, viæ, temporis, consuetudinis loci. 5. Ad cavenda damna custodientes pecora, ædes, &c. qui tamen sunt monendi, ut alternent, seu vadant per vices. 6. Itinerantes, Missam audiendo itinerandi (v.gr. navigandi) occasionem, vel socium sibi valde utilem amissuri; qui tamen, si possint, tenentur prævenire, nisi bona fide supponant se in via habituros Missam. 7. Eos, qui a Missa impediuntur, officii, vel gravis negotii causa, ut Milites Stationarii, Excubitores, gregũ custodes. 8. Mulieres, pueros, famulos, quos mariti, parentes, domini, nolunt permittere ire ad Ecclesiam, dummodò non fiat consuetudo, nec in contemptum Religionis. Quòd si famulus frequenter a domino impediatur, tenetur eum relinquere prima opportunitate. 9. Idẽ est de Opificibus, quos Magistri, v.g. Sartores, Sutores, &c. in vigiliis, & Sabbatis, aut festis frequenter laborare cogunt sine justa causa. 10. Viduas maritum lugentes ad aliquid tempus, ubi est consuetudo, ut domo non exeant. 11. Puerperas tempore purificationis.

QUÆRO XII. A quibus operibus ex præcepto abstinendum in Festo?

CIV. *Resp.*1. Ab operibus servilibus, ut patet ex illo Levit. 23. *Omne opus servile non facietis in eo*, nimirum in Sabbato. Opus autem servile dicitur a servitute. Est autem triplex servitus, quod S.D. cit. art. 4. ad 3. fusè explicat dicens: Una est, qua homo servit peccato, secundùm illud: Qui facit peccatum, servus est peccati. Et secundùm hoc omne opus peccati dicitur servile. Alia verò servitus est, qua homo servit homini. Est autem homo alterius servus, non secundùm mentem, sed secundùm corpus. Et ideò opera servilia secundùm hoc dicuntur opera corporalia, in quibus unus homo alteri servit. Tertia autem est servitus Dei, & secundùm hoc opus servile posset dici opus latriæ, quod pertinet ad Dei servitium. Si autem sic intelligatur opus servile, non prohibetur in die Sabbati, quia hoc esset contrarium fini observationis Sabbati. Hæc S.D.

Quibusdam omissis subdit 1. Similiter nullius spiritualis actus exercitium est contra observantiam Sabbati, putà, si quis doceat verbo, vel scripto. Unde Num. 25. dicit Glossa quòd fabri, & hujusmodi artifices otiantur in die Sabbati, lector autem divinæ Legis, vel doctor ab opere suo non desinit. Nec tamen contaminatur Sabbatum, sed alia opera servilia, quę dicuntur servilia primo, vel secundo modo, contrariantur observantiæ Sabbati, inquantum impediunt applicationem hominis ad divina. Hæc ibi.

Subdit 2. quibusdam omissis: Opera corporalia ad spiritualem Dei cultum non pertinentia, intantum servilia dicuntur, inquantum propriè pertinent ad servientes: inquantum verò sunt communia & servis, & liberis, servilia non dicuntur. Quilibet autem tam servus quàm liber tenetur in necessariis providere tam sibi quàm proximo, præcipuè quidem in his, quæ ad salutem corporis pertinent, secundùm illud Prov. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem. Secundariò autem etiam in damno rerum vitando, secundùm illud Deut. 22. Non videbis bovem fratris tui aut ovem errantem, & præteribis, sed reduces fratri tuo. Et

ideò

Digitized by Google

ideò opus corporale pertinens ad conservandam salutem proprii corporis non violat Sabbatum. Ita S. Thom. exemplificans hoc in Machabæis (c. 2.) Sabbato pugnantibus, & in Discipulis Matth. 12. propter necessitatem in Sabbato spicas colligentibus.

Subdit 3. Similiter etiam opus corporale, quod ordinatur ad salutem corporalem alterius, non est contra observantiam Sabbati. Unde dicitur Joann. 7. Mihi indignamini, quia totum hominem salvum feci in Sabbato. Similiter etiam opus corporale, quod ordinatur ad imminens damnum rei exterioris vitandum, non violat Sabbatum. Unde dicit Dominus Matth. 12. Quis ex vobis homo, qui habet unam ovem, & si ceciderit Sabbato in foveam, nonne tenebit, & levabit eam? Hæc S.D. Ex quibus solvuntur multi Casus.

Notat idem S.D. in R. ad 4. quòd non sit ita stricta prohibitio operandi in die Dominica, sicut fuit in die Sabbati, sed quædam opera conceduntur in die Dominica, quæ in die Sabbati prohibebantur, sicut decoctio ciborum, & alia hujusmodi.

CV. Opus servile est, quod exercetur mediante corpore, & propriè spectat ad servientes. Ita patet clarè ex adductis verbis Angelici Doctoris. Unde servilia non sunt, adeòque licita in Festo, libros describere, etiam lucri gratia, modicum pingendo delineare, vel efformare acu linteum, discendi causa; itinerari, contractus facere, ad scopum jaculari, modestè sine strepitu, & clamore circa vesperam, seu tempore divini Officii elapso per aucupium venari, modestè v.g. hamo piscari. Quia hæc omnia cum his clausulis non fiunt potiùs per servos quàm per dominos. Et supponunt deesse scandalum, & Missam non negligi: Si verò in actione pingendi, venatione, piscatione quis dictos limites transgrediatur, servilia, seu servis propria, & consequenter in die festo graviter prohibita censentur. Ne debet pictio quoad hoc scriptioni comparari, licèt enim physicè quodammodo conveniant, cùm prior in ducendis lineis, altera in ducendis figuris consistat, & utraque quandam animi voluptatem afferat, quod videtur spectare ad artes liberales: ast moraliter, & prudenti judicio plurimùm differunt, si pictio multùm protrahatur.

Resp. 3. In die festo laborare minori tempore quàm una hora, est peccatum veniale propter parvitatem materiæ. Laborare per duas horas, certò est mortale. Laborare una longa hora eodem die festo, vel diversis interruptis vicibus notabile tempus ob moralem continuationem constituentibus (proportionabiliter ut suprà de furtis minutis dictum) esse mortale probabilius est. Secùs si fiat in diversis Festis, tum quia non adest moralis continuatio, tum quia obligatio abstinendi ab opere servili (uti & audiendi Missam) est annexa diei festo, & cum eo expirat, consequenter & transgressio inde orta expirat cum illo.

QUÆRO XIII. Quæ sunt legitimæ causæ excusantes a celebratione Festorum, seu ob quas laborare licet in illis?

CVI. *Resp.* Variæ sunt, sed fermè omnes reducuntur ad necessitatem laborandi, sivè publicam, sive privatam, ad evitandum notabile damnum, sive in proprio sive in proximi corpore, aut bonis, juxta receptam Theologorum maximam, præcepta Ecclesiæ, utpote leges humanas, non obligare cum gravi damno, adeòque præsumi posse, non esse Ecclesiæ intentionem obligandi cum tanto rigore: quia jugum Domini suave est. Hinc

Primò excusantur a feriatione Chirurgi pro necessaria apertione venæ, apothecarii, pistores, molitores, præsertim a ventis, & a fluxu aquæ pendentes, fabri ferrarii ad ferrandos equos itinerantium, laniones propter publicam necessitatem, inquantum labor ille requirit, & non ultra: tenenturq; audire Missam, si possunt, & occasionem habeant: Barbitonsores, si unam, alteramve barbam radant, mortaliter non peccant, secus si multas, nisi excuset loci consuetudo scientibus, & non contradicentibus Ecclesiæ Prælatis, seu locorum Episcopis introducta, ac certis regulis prudenter limitata, ut nimirum ille labor non fiat cum scandalo, nec in publicis, aut apertis officinis, nec sub officio divino, sed quasi clam, &c.

Secundò: Qui vacant operibus vitæ necessariis, ut qui cibos coquunt, ligna findunt, aquam, vel ligna pro culina asportant, sed præcisè quantum pro illo die opus est. Qui deficiente pane, vespere præparant farinam ad pinsendum sequenti die non festo. Cavendum tamen, ne Missa negligatur, & ne tales labores studiosè reserventur in diem festum, quia hoc cederet in fraudem Legis.

Tertiò: Pauperes operarii, qui ob necessitatem corporalem non possunt cessare a labore, sine quo familiam sustentare nequeant; modò desit scandalum, & audiant Sacrum.

Quartò: Qui feriando paterentur notabile damnum in suis bonis. Sic Rustici in die festo propter probabile periculum tempestatis post divinum officium colligunt fœnum, & fruges, saltem cum licentia Parochi. Item extenduntur linteamina lota, ne destruantur. Pauperes ancillæ reficiunt sua vestimenta, dum aliis diebus id eis a dominis non permittitur.

Quintò: Sartores laborantes pro exequiis, vel nuptiis celebrandis, quæ non possunt differri, Mulieres, pueri, famuli, artifices, quando

a suis maritis, parentibus, dominis, aliisve auctoritate prǽditis (quorum *disgratia* eis esset graviter nociva) severè ad laborandum urgentur; sed Missa non est negligenda.

Sextò: Vendentes (Sacro non neglecto) in die festo necessaria vitæ, v.gr. carnem, pullos, ova, butyrum, fructus, & similia ad urbes portantes, v.g. rustici, ne aliis diebus suum laborem prætermittant.

QUÆRO XIV. Festum ligatne extra territorium, & itinerantes?

CVII. *Resp.*1. De itinerantibus, & vagis habes suprà Tract.6. Exam.5.n.84.& seqq.

*Resp.*2. Non peccat, qui secluso scandalo pridie Festi laborandi causa è sua Parochia, in qua festum est, vadit ad alium locum in quo non est festum.

Ratio: Præceptum Ecclesiæ vetat quidem laborare die festo, ubi est festum, sed non vetat exire è Parochia, & laborare extra illam. Alia ratio videatur Tr.6. Exam.5.n.84. pro 1.p. R.5.

Resp. 3. Talis exiens è Parochia non agit in fraudem festi, sed utitur jure suo, quia non est prohibitum exire. Aliud est si expressè fraudem intenderet.

Nota tamen, non oportere hoc consulere, nisi forsan pauperi operario se, vel familiam aliter sustentare non valenti, qui etiam simili ex causa, secluso scandalo, in ipso festo posset exire.

*Resp.*4. Ille pauper operarius ipso Festo egressurus teneretur prius audire Sacrum, si commodè posset.

Ratio: Præceptum audiendi Sacrum est affirmativum obligans prima commoditate, quando probabiliter prævidetur non fore aliam opportunitatem, hac transacta.

EXAMEN VI.

De Vitiis oppositis Religioni, nimirùm Superstitione, & speciebus ejus, ac Tentatione Dei. a Quæst.92. usque ad Q.97. inclusivè.

PRæmisso, quòd de quibusdam vitiis Religioni oppositis, nimirum Sacrilegio, Perjurio, Blasphemia, &c. actum sit in præcedentibus, & de Simonia agendum Examine sequenti.

QUÆRO I. Quid est Superstitio, & quæ species ejus.

CVIII. *Resp.*1. ex S.Thom.qu.92.art.1.in c. dicente: Superstitio est vitium Religioni oppositum secundùm excessum, non quia plus exhibet in cultum divinum, quàm vera Religio, sed quia exhibet cultum divinum, vel cui non debet, vel eo modo, quo non debet.

Ratio S.D. est: Quia omnis virtus moralis consistit in medio (de quo vide dicta Tract.4. Exam.1.num.10.)

Sed Religio est Virtus moralis, ut patet in hoc Tract.num.5. Ergo.

Not. ex S.Th.ibid.ad 3. quòd Religio non potest habere excessum secundùm quantitatem absolutam, potest tamen eum habere secundùm quantitatem proportionis, prout scilicet in cultu divino fit aliquid, quod fieri non debet.

Resp 2. Superstitio est falsa Religio, vel vitiosus cultus veri, vel falsi Dei. Et primò dividitur in eam, quæ est superstitio cultus indebiti, & eam, quæ est superstitio ratione rei cultæ, seu una ratione modi, altera ratione objecti, ut explicat S.D.a.2. *Prima est*, qua exceditur tantùm in modo colendi verum Deum, ut si quis tempore Legis gratiæ vellet colere Deum secundùm veteris Legis ritum. Quò etiam spectat, exhibere falsas reliquias pro veris, fingere miracula, & revelationes, &c. quæ omnia ex suo genere mortalia sunt, eò quòd Deo tribuant falsum, & vanum cultum. Huc etiam spectat cultus superfluus Dei, ut si quis nolit audire Missam nisi post ortum Solis, vel nisi a sacerdote, cui nomen Joannes, vel nisi sub ea luceant tres candelę, vel sacerdos utatur violacea casula, aut addat hoc, vel illud contra Rubricas, in quibus tamen plerumque peccatur solùm venialiter, si simplicitas excuset. Item eò spectat, & mortaliter peccaret obstetrix, si ad facilitandum partum, cum firma fide infallibiliter ita futurum, proferat illa verba: *Et verbum caro factum est*. Esset enim gravis superstitio. Si verò fieret simpliciter, & ex mera pietate, sine illa firma fide infallibilis effectus, nullum esset peccatum, sed solùm devota invocatio Verbi incarnati.

Altera species, nimirum ex parte objecti, seu superstitio ratione rei cultæ, est, qua cultus divinus exhibetur illi, cui exhibendus non est, nimirum creaturæ. Et hoc est aliud superstitionis genus, ait S.D. quod in multas species dividitur, quæ sunt Idololatria, divinatio, vana observantia. Quæ species iterùm subdividuntur. Pro quo

QUÆRO II. Quid sunt hæ mox nominatæ species, & quomodo subdividuntur?

CIX. *Resp.*1. Idololatria propriè dicta (quæ est maximum peccatum) est cultus, quo colitur creatura loco Dei. Hoc diversimodè olim fiebat: Quidam enim per quandam nefariam artem imagines quasdam construebant, quæ virtute dęmonum quosdam certos effectus habebant, unde putabant in ipsis imaginibus esse aliquid Divinitatis, & quòd per consequens eis deberetur divinus cultus. Alii verò non exhibebant cultum Divinitatis ipsis imaginibus, sed creaturis, quarum erant imagines, existimabant enim quosdam homi-

homines Deos fuisse, ut Jovem, Mercurium, &c.quos per eorum imagines colebant, ut explicat S.Th.q 94.a.1.in c. Dixi,*propriè dicta*; quia in largo sensu omne peccatum mortale vocatur Idololatria, quia per illud adhæretur creaturæ. Ergo. Vide etiam suprà Tract.7.Exam.3.n.38. usque ad num.46.inclusivè, de communicatione cum Infidelibus.

CX. *Resp.2. Divinatio* est prædictio rerum naturaliter incognoscibilium, vel per expressam dęmonis ad aliqua manifestanda invocationem; vel per tacitam, qua dęmones præter expressam hominis intentionem se ingerunt vanis inquisitionibus futurorum, ut mentes hominum implicent vanitate, ut loquitur S.D. q.95.art.2.in c. & patebit ex dicendis. Nec excusat, quòd quis similibus utendo abrenuntiet pacto diabolico; esset enim inutilis abrenuntiatio, fieret enim solo ore, non opere, sed opere firmaret pactum.

Species divinationis, in quibus dœmones expressè invocati futura pronuntiant, sunt (ex S.Thoma ibidem) ut sequitur.

CXI. *Præstigium* ex eo quòd oculi hominum perstringuntur, inquantum dęmones præstigiosis quibusdam apparitionibus se aspectui, & auditui hominum ingerunt ad futura prænuntianda.

Divinatio Somniorum, inquantum Dœmones per somnia homini futura significant. Pro intelligentia audiatur explicatio Angelici Doctoris qu.95.a.6.in c.dicentis: Considerandum, quæ sit causa somniorum, & an possit esse causa futurorum eventuum, vel ea possit cognoscere. Sciendum est ergo, quòd somniorum causa quandoque quidem est interiùs, quandoque autem exteriùs. Interior autem somniorum causa est duplex: Una quidem animalis, inquantum scilicet ea occurrunt hominis phantasiæ in dormiendo, circa quæ ejus cogitatio, & affectio fuit immorata in vigilando. Et talis causa somniorum non est causa futurorum eventuum: unde hujusmodi somnia per accidens se habent ad futuros eventus; & si quandoque simul concurrant, erit casuale. Quandoque verò causa intrinseca somniorum est corporalis. Nam ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in phantasia, conveniens tali dispositioni: sicut homini, in quo abundant frigidi humores, occurrunt in somniis, quòd sit, vel in aqua, vel in nive. Et propter hoc medici dicunt esse intendendum somniis, ad cognoscendum interiores dispositiones. Causa autem somniorum exterior similiter etiam est duplex, scilicet corporalis, & spiritualis. Corporalis quidem, inquantum imaginatio dormientis immutatur vel ab aere continenti, vel ex impressione cœlestis corporis, ut sic dormienti aliquæ phantasiæ appareant conformes cœlestium dispositioni. Spiritualis autem causa est quandoque quidem a Deo, qui ministerio Angelorum aliqua hominibus revelat in somniis, secundùm illud N. 12. Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. Quandoque verò operatione Dœmonum aliquæ phantasiæ dormientibus apparent, ex quibus quandoque aliqua futura revelant his, qui cum eis habent pacta illicita. Sic ergo dicendum, quòd si quis utatur somniis ad præcognoscenda futura, secundùm quod somnia procedunt ex revelatione divina, vel ex causa naturali intrinseca, sive extrinseca, quantum potest se virtus talis causæ extendere, non erit illicita divinatio. Si autem hujusmodi divinatio causetur ex revelatione dœmonum, cum quibus pacta habentur expressa, quia ad hoc invocantur; vel tacita, quia hujusmodi divinatio extenditur ad quod se non potest extendere, erit divinatio illicita, & superstitiosa. Hæc S.Thomas.

CXII. *Necromantia*, quando dęmones se ingerũt per aliquorum mortuorum apparitionem, vel locutionem. Nam *necron* græcè mortuum, *mantia* verò divinatio nuncupatur, quia quibusdam præcantationibus, adhibito sanguine, videntur resuscitati mortui divinare, & ad interrogata respondere. Quæ tamen est mera deceptio diaboli, nã mortuos suscitare solius Dei est.

Divinatio per Pythones, quando nimirum futura prænuntiant per homines vivos, sicut in arreptitiis patet. Dicti sunt Pythones a Pythone Apolline, qui dicebatur esse auctor divinandi.

Not. quòd quandoq; futura prænuntiant per aliquas figuras, vel signa, quæ in rebus inanimatis apparent. Unde sunt hæ species.

Geomantia, si hæc signa appareant in aliquo corpore terrestri, putà, in ligno, ferro, vel lapide polito.

Hydromantia, si in aqua. *Aeromantia*, si in aere. *Pyromantia*, si in igne. *Haruspicium*, si in visceribus animalium immolatorum in aris dœmonum.

Divinatio, quæ fit absque expressa dęmonum invocatione, est, quando utitur aliquibus mediis ad cognitionem rerum, ad quam nullam habent virtutem, & dividitur in has species, ut sunt:

CXIII *Æstromantia*, seu Astrologia judiciaria Planetariorum, seu Genethliacorum, qui ex motu, situ, aspectu astrorum judicant, & prædicunt futura contingentia, etiam libera, seu actiones ex libera voluntate pendentes de ineundo vitæ statu sive Matrimoniali, sive Religioso, de paupertate, divitiis, prosperitate, suspendio, &c. quæ est divinatio illicita, & superstitiosa, eique dœmonis operatio se immiscet, ut docet S.D.q.95. ar.5. in c.Ubi

Rationem dat dicens: Subtrahuntur causalitati cœlestium corporum actus liberi arbitrii, quod est facultas voluntatis, & rationis; intellectus enim, sive ratio non est corpus, nec actus organi corporei, & per consequens nec voluntas, quæ est in ratione, nullum autem corpus potest imprimere in rem incorpoream: unde impossibile est, quòd corpora cœlestia directè imprimant in intellectum, & voluntatem. Unde corpora cœlestia non possunt esse per se causa operationum liberi arbitrii, possunt tamen ad hoc dispositivè inclinare, inquantum imprimunt in corpus humanum, & per consequens in vires sensitivas, quæ sunt actus corporalium organorum, quæ inclinant ad humanos actus, quia tamen vires sensitivæ obediunt rationi, nulla necessitas per hoc libero arbitrio imponitur, sed contra inclinationem cęlestium corporum homo potest per rationem operari. Hæc S. D. Unde est illud tritum: *Astra inclinant, sed non necessitant.* Et illud: *Sapiens dominabitur astris*, id est, non sequetur carnalem inclinationem astrorum influxui subjectã. Sicut etiam diabolus per continuam objecti propositionem potest movere phantasiam, ac sensus externos, concitare potentias corporales, & sic ex consequenti, ac indirectè inclinare intellectum, & voluntatem pro hoc statu dependenter a sensibus operantem, sed quantumcunque velit, cogere non potest. Sic & astra qualitates corporeas imprimunt carni, per quas voluntas inclinatur (salva libertate) ad actum: v.gr. homo corpore frigefactus liberè eligit calefieri apud fornacem.

Not. quòd Sixtus V. expressè in Bulla prohibuerit omnia judicia ex constellatione natalitia, affirmantia aliquid de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus, etsi id affirment etiam formidolosè, seu protestentur se id non affirmare certò, v.g. fore fortunatum, effœminatum, rapacem, &c.

Oppono: Innumeri sunt casus liberi, qui ita evenerunt, uti Astrologi eos prędixerunt. Ergo.

Ad hoc *Resp.* 1. retorquendo: Innumeri sunt casus, qui aliter evenerunt, ac Astrologi eos prædixerunt, uti videre est in Historiis. 2. Prædixerunt vera aliqui ex suggestione dæmonis, qui illa futura scivit, vel firmam de eis conjecturam habuit. 3 Casu id factum est: *Quis enim tota die jaculatus, non aliquando collimet?* ait Cicero l. 2. de divin. 4. Quia usi sunt verbis ambigui sensus, quæ cuicunq; sensui potuerant accommodari. 5. Contingit ideò, quia noverunt inclinationes hominum illorum, v.gr. incultorum, passionatorum, qui plerumque sequuntur suas passiones, ut ait S. Th. ad 2. Sic facile est (quávis dubium maneat ante eventum) juveni rapinis, & homicidiis dedito præsagire patibulum, honesto autem, & virtuoso magnos honores.

Admittit tamen S. D. cit. art. 5. quòd ea, quæ ex necessitate eveniunt, v.g. Eclypses Astrologi certò prædicere possunt, & probabiliter siccitates, pluvias, morbos, &c. quæ tamen ex aliquo impedimento non semper ita eveniunt, uti prędicuntur. Et hæc vocatur Astrologia naturalis, & licita.

Chiromantia, & *Physiognomia* naturalis secundùm se etiam non est prohibita, per quam ex membrorum inspectione, & lineamentis corporum, v.g. manus (quia *Chir* græcè, dicitur manus, ait S. D. a. 3 in c.) de complexione, temperamento, ingenio, passione, ac propensione hominis quoad morbos, & mores potest fieri aliqua conjectura, quæ tamen circa mores valde est fallibilis. Cùm enim Scriptura Gen. 4. dicat, *Subtus te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius*, hominis educatio, conversatio, regimen rationis, contra hanc inclinationem multa solent mutare; non est, inquam, prohibita, dummodò non prædicantur, aut exinde credantur eventus fortunati, vel infortunati, utpote, qui pendent ex sola Dei providentia. Fateor tamẽ, quòd sæpè peccent mortaliter, qui dum Cingaros, vel similes consulunt, Physiognomiæ majorem, quàm par est, fidem adhibent. Item ex conditione personæ, v.gr. Sacerdotis, potest intercurrere peccatum scandali. Cæteroquin, si fiat ex mera curiositate, & ridendi gratia, sine animo credendi, est veniale.

CXIV. *Augurium*, de hoc S. D. q. 95. ar. 3. in c. ait: Si per motus, vel voces avium, seu quorumcunque animalium, sive per sternutationes hominum, vel membrorum saltus, futura prędicantur, hoc pertinet generaliter ad augurium, quod dicitur a garritu avium, sicut auspicium ab inspectione avium.

Omen est, si hujusmodi consideratio fiat circa verba hominum absque intentione dicta, quæ quis retorquet ad futurum, quod vult prænoscere.

De Augurio, & Omine S. Thom. qu. 95. ar. 7. in c. ita scribit: *Nihil prohibet, aliquas eorum* (scilicet brutorum) *operationes esse futurorum signa, inquantum conformantur dispositionibus corporum cœlestium*, & aeris continentis, ex quibus proveniunt aliqui futuri eventus. In hoc tamen duo considerari oportet. Primum quidem, ut operationes hujusmodi non extendantur nisi ad præcognoscenda futura, quæ causantur per motus cœlestium corporum, ut suprà dictum est. Secundò, ut non extendantur nisi ad ea, quæ aliqualiter possunt ad hujusmodi animalia pertinere. Consequuntur enim per cœlestia corpora cognitionem quandam naturalem, & instinctum ad ea, quæ eorum vitæ sunt necessaria; sicut sunt immutationes, quæ fiunt per pluvias, & ventos, & alia hujusmodi. Alio modo, instinctus hujusmodi causantur ex causa spirituali, scili-

scilicet, vel ex Deo, ut patet in columba super Christum descendente, & in corvo, qui pavit Heliam, & in cete, qui absorbuit, & ejecit Jonam. Vel etiam ex Dœmonibus, qui utuntur hujusmodi operationibus brutorum animalium ad implicandos animos hominum vanis opinionibus. Et eadem ratio videtur esse de omnibus aliis hujusmodi, præterquam de ominibus: quia verba humana, quæ accipiuntur pro omine, non subduntur dispositioni stellarum; disponuntur tamen secundùm divinam providentiam, & quandoque secundùm Dœmonum operationem. Sic ergo dicendum, quód omnis hujusmodi divinatio, si extendatur ultra illud, ad quod potest pertingere secundùm ordinem naturæ, vel divinæ providentiæ, est superstitiosa, & illicita. Hæc S. Thom.

CXV. *Sortilegium*, a legendo sortes dictum, sivè Sors, est, dum ab homine aliquid fit, ut ejus eventu considerato innotescat aliquid occultum. Sors est triplex, ut patet ex S.Tho.q 95. art.8. *Primò*, Divisoria, qua per sortem quæritur, quid cuique de bonis, honore, præmio, vel pœna tribuendum sit. 2. Consultoria, qua inquiritur, quid agere oporteat. 3. Divinatoria, qua quæritur, quid sit furtum; quæ implicitè, vel explicitè innititur societati dæmonum.

Quando in sorte divisoria, vel consultoria eventus expectatur a Deo, juxta illud Proverb. 16. *Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur*, secundùm se non est malum. Potest tamen in hoc quadrupliciter peccari, ut explicat S.D. *Primò*, si absque ulla necessitate ad sortes recurratur, hoc enim videtur pertinere ad tentationem Dei. 2. Si quis etiam in necessitate sortibus utatur absque reverentia Dei. Unde super Actus Apostolorum Beda dicit: Sed, si qui necessitate compulsi Deum putent sortibus exemplo Apostolorum esse consulendum, videant, hoc ipsos Apostolos, nonnisi collecto Fratrum cœtu, & precibus ad Deum fusis egisse. 3. Si divina oracula ad terrena negotia convertantur. 4. Si in electionibus Ecclesiasticis, quæ ex Spiritus S. inspiratione fieri debent, aliqui sortibus utantur. Unde, sicut Beda dicit (ubi suprà) Mathias ante Pentecosten ordinatus forte quæritur, quia scilicet nondum erat plenitudo Spiritus S. in Ecclesia effusa. Secus est in temporalibus dignitatibus, in quibus sortes non prohibentur, ut si plures æquè idonei sint competentes, non tamen licet, si inter eos sit aliquis indignus, ne bonum commune periclitetur.

Si necessitas immineat, ait S.Th. licitum est cum debita reverentia divinum judicium implorare. Unde S. Aug. dicit: Si inter Dei ministros sit disceptatio, qui eorum persecutionis tempore maneant, ne fuga fiat ovium, & qui eorum fugiant, ne morte omnium deseratur Ecclesia; si hæc disceptatio aliter non poterit terminari, qui maneant, & qui fugiant, forte legendi sunt. Idem subdit de re adjudicanda uni ex duobus altercantibus, si dari non possit utrique. Eadem ratione sæpè dividuntur portiones hæreditariæ, terminantur controversiæ, & lites judiciales.

In eodem articulo ad 3. S D. docet, quòd judicium ferri candentis, vel aquæ ferventis, quod olim adhibebatur ad probandam innocentiam, ordinatur quidem ad alicujus occulti inquisitionem per aliquid, quod ab homine fit, & in hoc convenit cum sortibus: inquantum tamen expectatur aliquis miraculosus effectus a Deo, excedit omnem sortium rationem. Unde hujusmodi judicium illicitum redditur, tum quia ordinatur ad judicanda occulta, quæ divino judicio reservantur; tum etiam, quia hujusmodi judicium non est auctoritate divina sancitum, nec SS. Patrum documento. Quod ulterius ibi probat ex Decreto Stephani Papæ.

QUÆRO III. Quid censes de vana observantia?

CXVI. *Resp.* Vana observantia est, qua aliqua fiunt ad obtinendum id, ad quod nec a natura, nec a Deo sunt ordinata. Dividitur in quatuor species suo ordine explicandas. Quarum prima est.

Ars notoria, quæ ad acquirendam scientiam, vel sibi infundendam, utitur mediis, nec a natura, nec a Deo ad id institutis, nimirum inspectione quarundam figurarum, prolatione incognitorum verborum, cum adjunctione certarum precum, & jejuniorum certis diebus, & ritibus explendorum. Ubi est pactum ex-vel implicitum cum Dœmone, adeòque ars hæc est mortaliter superstitiosa juxta S.Thom.qu.96.art.1. Media, quæ natura instituit pro scientiarum acquisitione, sunt, Labor, industria, disciplina, adinventio, &c.

Ratio S. D. est: Cùm per artem notoriam acquisitio scientiæ non intendatur per modum homini connaturalem, seu per dicta media naturalia, sequitur, quòd iste effectus expectetur vel a Deo, vel a dœmone: non a Deo, licèt enim is scientias infundere possit, uti infundit Salomoni, & promissum est Discipulis Luc.21. hoc tamen donum non datur quibuscunque aut cum certis observationibus, sed ad arbitrium Spiritus S. dividentis singulis prout vult: non etiam a dœmone, tum quia solius Dei est scientias infundere; tum etiam, quia infusio scientiarum fit per illuminationem intellectus, quæ ad dœmones non pertinet, ut docet S.Th. 1.p.q.109.a.3. Ergo.

Oppono: Experientia compertum est, quòd dœmon in momento scientias infuderit.

Resp. hoc contigisse, vel quia dæmon extrinsecè tradidit fundamenta scientiæ, quæ societas est peccatum mortale; vel quia celerrimè suggessit, quæ pro ratione negotii erant opportuna: eo ferè modo, quo Anabaptistæ sumpto detestabili bolo suæ Cœnæ, afferunt Scripturas, legunt, & disputant, cùm tamen ante suam hæresim nihil tale sciverint. Per eorum enim ora loquitur diabolus, sicut solet loqui per obsessos, immò interdum per bestias. Cujus signum est, quòd si qui illorum fiant Catholici, spiritu malo recedente, maneant ignari, ut erant anteà.

CXVII. *Observatio Sanitatum*; qua aliquid inane, & inutile adhibetur ad obtinendam sanitatem. Et hæc est mortale, nisi fortè simplices excusentur a mortali propter ignorantiam. Explicat hoc S D.q.96.a.2. in c. & ad 1. In his, quæ ad aliquos effectus particulares inducendos fiunt, considerandum est, utrùm naturaliter videantur posse tales effectus causare, sic enim non erit illicitum: si non possint, sequitur quòd solùm adhibeantur ut signa, pertinentque ad pacta cum dæmonibus inita, & sic est superstitiosum, & hoc est, quando adjunguntur vel Characteres aliqui, vel aliqua nomina, vel aliæ quæcunque variæ observationes, aut ligaturæ, de quibus constat, quòd naturaliter efficaciam non habent.

Exemplum est in illa superstitione, qua gladius, inflicto per eum vulnere, adhuc sanguinolentus, medicamine, nimirum pulvere, ut vocant, sympathico inungitur, ut læsus subitò curetur. Qui effectus, si sequatur, non potest imputari Deo, quia ad hoc nullum datur fundamentum. Ergo provenit a malo spiritu læsum sanante, quia illud medicamentum non potest agere in distans, præsertim extra activitatis suæ sphæram, aut interjecto pariete, &c.

CXVIII. *Observatio eventuum*, nimirum fortunæ, vel infortunii, de qua S. Thom. art.3.q. cit. in Sed Contra citat S. Aug. dicentem: Ad pacta cum dæmonibus inita pertinent millia inanium observationum; putà, si membrum aliquod salierit, si junctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer intervenit: limen calcare, cùm ante domum suam aliquis transit: redire ad lectum, si quis, cùm se calceat, sternutaverit: redire domum, si procedens offenderit: si vestis a soricibus roditur, plùs timere superstitiones mali futuri, quàm præsens damnum dolere. Hæc ille.

Explicat hoc ulteriùs S. D. in corp. dicens. Homines hujusmodi observationes attendunt, non ut quasdam causas, sed ut signa quædam futurorum eventuum, vel bonorum, vel malorum. Non observantur autem sicut signa a Deo tradita, cùm non sint introducta ex auctoritate divina, sed magis ex vanitate humana, cooperante dæmonum malitia, qui nituntur animos hominum hujusmodi vanitatibus implicare. Et ideò manifestum est, omnes hujusmodi observationes superstitiosas esse, & illicitas. Et videntur esse quædam reliquiæ idololatriæ, secundùm quam observabantur auguria, & quidam dies fausti, vel infausti, quod quodammodo pertinet ad divinationem, quæ fit per astra, secundùm quæ diversificantur dies. Videtur ergo, quòd hujusmodi observationes sint sine ratione, & arte; unde sunt magis vanæ, & superstitiosæ. Hæc S. Thomas.

CXIX. *Incantationes, vel figuræ collo appensæ*. De his S.D.qu.cit.art.4. in c. ait: In omnibus incantationibus, vel scripturis suspensis duo cavenda videntur. Primò quidem, quid sit, quod profertur, vel scribitur: quia si est aliquid ad invocationes dęmonum pertinens, manifestè est superstitiosum, & illicitum. Similiter etiam videtur esse cavendum, si contineat ignota nomina, ne sub illis aliquid illicitum lateat. Unde Chrysost. dicit super Matth. quòd Pharisæorum magnificantium fimbrias suas exemplo, nunc multi aliqua nomina hebraica angelorum confingunt, & scribunt, & alligant, quæ non intelligentibus metuenda videntur. Est etiam cavendum, ne aliquid falsitatis contineat: quia sic ejus effectus non posset expectari a Deo, qui non est testis falsitatis. Deinde cavendum est secundò, ne cum verbis sacris contineantur aliqua vana: putà, aliqui characteres inscripti pręter signum crucis. Aut si spes habeatur in modo scribendi, aut ligandi, aut in quacunque hujusmodi vanitate, quæ ad divinam reverentiam non pertineat; quia hoc judicaretur superstitiosum: aliàs autem est licitum. Unde in Decretis dicitur 26.qu.5.cap. Non licet Christianis, &c. Nec in collectionibus herbarum, quæ medicinales sunt, aliquas observationes, aut incantationes liceat attendere, nisi tantùm cum Symbolo divino, aut Dominica oratione, ut tantùm Creator, & Deus omnium adoretur; & honoretur. Hęc S. Thomas.

In R. ad 1. dicit S. Thom. Proferre divina verba, aut invocare divinum nomen, si respectus habeatur solùm ad Dei reverentiam, a qua expectatur effectus, licitum erit. Si verò habeatur respectus ad aliquid aliud vanè observatum, illicitum erit.

In R. ad 3. ait, quòd eadem sit ratio de portatione Reliquiarum, quia, si portentur ex fiducia Dei, & Sanctorum, quorum sunt reliquiæ, non erit illicitum. Si autem circa hoc attenderetur aliquid aliud vanum, putà, quòd vas esset tirangulare, aut aliquid aliud hujusmodi, quod non pertineret ad reverentiam Dei, & Sanctorum, esset superstitiosum, & illicitum. Hæc ibi.

Huc spectat grandis superstitio hæc, siquis Sacerdos haberet viventem inimicum, & cantaret

tarent

taret pro eo Missam defunctorum, posito in Ecclesia feretro, eo tantùm fine, ut citiùs ille moriatur. Quod esset peccatum mortale, & talis Sacerdos esset deponendus, & cum omnibus, qui eum ad id incitarunt, perpetuo exilio relegandus.

CXX. *Magia* huc reduci potest, quam aliqui a vana observantia distinguunt, estq; ars immutandi corpora, aliaq; mira perpetrandi ope dæmonis, v.g. verbo reserare januas. Hæc ars si tendat ad nocēdum alteri, vocatur maleficium. Et hoc est duplex: Unum dicitur veneficium, quo nimirum homini, aut ejus animalibus infertur corporale nocumentum. Alterum appellatur amatorium, seu philtrum, quod, dæmone phantasiam hominis commovente excitat amorem carnalem, vel odium.

CXXI. *Quæri hic potest* 1. An liceat maleficiū maleficio tollere? De quo vide Tract. 7. Exam. 7. nu. 145. ad 5. Casum 2. Quid dicendum de illis militibus, & similis farinæ viris, qui ut se invulnerabiles faciant, seu periculis eximant, vel arma certo ritu incantant, vel amuleta, camisias, interulas, variis litteris, lituris, & nominibus etiam sanctissimis inaratas portant.

Ad quod patet ex dictis, esse moralem superstitionem, & res illas non esse causas physicas talis effectus, sed signa, quibus se dæmon ingerit ex tacito pacto: qui etiam ictum gladii, vel sclopeti avertere potest, vel totaliter, ne scopum tangant; vel ejus impetum, seu vim frangendo ne noceant.

CXXII. 3. Quid sentiendum de sagis, dicentibus, vel credentibus se cum copiosa sociarum phalange nocte super quasdam bestias equitare, plurima spatia pertransire, aliquas creaturas a se transformari?

Ad quod *Dico*, quòd illis interdum a dæmone irrogentur talia phantasmata, seu imaginationes, quibus decipiuntur, putantes, se ludis interesse, cùm non sint; interdum verò etiam realiter, seu corporaliter transportari, quod non excedit virtutem angelicam, quia corpora obediunt Angelis quoad motum localem. Sic enim bonus Angelus Prophetam Habacuc, correptum per capillos, transtulit. Et idem possunt Angeli mali, in quibus naturalia manserunt integra. Et habet quilibet Angelus determinatam sibi notam sphæram, intra quam corpus etiam celerrimè potest movere, etiam sine fatigatione hominis transportati, sicut is quasi quiescat in hac transportatione. Dum autem Sagæ interdum sunt fatigatæ, & debilitatæ, id provenit, vel ex nimia operatione phantasiæ, vel quia subinde etiam a dæmone fustigantur, aut etiam ex nimio saltu in loco conventus, vel tandem si corporaliter transportentur.

CXXIII. *Quid judicas de* tentatione Dei?

Resp. 1. ex S.D. q.97. a.1. & 2. Tentatio Dei est peccatum contra virtutem Religionis, quo quis contra reverentiam Deo debitam absque justa causa nititur explorare perfectiones, seu attributa Dei, v.g. an sit omnipotens, sapiens justus, misericors, &c. vel aggredi aliquod opus absque mediis a divina Providentia ad illud efficiendum ordinatis.

Resp. 2. Tentatio Dei est duplex: Una expressa, ut si quis cum formali intentione faciat actionem, divinum attributum experiendi, v.g. si ad imitationē S. Raymundi de Pennafort strato super flumen pallio præsumat illud traiicere, sperans Deum ad id opem laturum. Altera est interpretativa, ut si quis sine expressa tali intentione aliquid faceret, suaptè natura ordinatum ad sumendum experimentum de Deo; v.g. ex indiscreto zelo attentat quis ad imitationem Christi totam Quadragesimam transigere sine cibo. Hoc enim interpretativè est petere miracula sine necessitate.

Resp. 3. Tentatio Dei regulariter loquendo est mortale peccatum. Quia est manifestus Dei contemptus.

Dixi, *regulariter*: Quia parvitas materiæ, & indeliberatio interdum à mortali excusat. Similiter nullum peccatum est, si quis talia ardua attentet ex speciali spiratione Dei, uti fecerunt plures Sancti; tunc enim non est tentatio Dei.

EXAMEN VII.

De Simonia. Quæst. 100. per 6. art.

QUÆRO I. Quid, quotuplex, & quantum peccatum est Simonia? quæ ejus materia, quodnam pretium in ea?

CXXIV. *Resp.* 1. Simonia nomen habet a Simone mago, qui Act. 8. Apostolis obtulit pecuniam ad emendam spiritualem potestatem, ut scilicet, quibuscunque manus imponeret, reciperet Spiritum Sanctum, sed Petrus (ut explicat S. Thom. a.1. in c.) in ipsa sui radice Simonis pravitatem condemnans, dicit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.*

Resp. 2. Simonia definitur a S. Thom. ibidem quòd sit *studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum* pro temporali.

Explicatur definitio. Dicitur 1. *Voluntas*, id est, actus, seu vitium voluntatis; nam justitia, & omnes ejus partes, seu species, adeòq; & vitia opposita sunt in voluntate, ut in subjecto. Eadem particula indicat, Simoniam posse consistere in solo actu interno voluntatis. Unde frustra a Canonistis additur ly *opere consummato*. Dicitur 2. *studiosa*, ad designandam electionem, seu deliberationem, vel formalem, vel virtualem, &

ad excludendam Simoniam materialem, quæ procedit ex inculpabili ignorantia. Hanc particulam, *studiosa*, aliqui impugnant, dicendo, ex ea sequi, Simoniam esse peccatum in Spiritū Sanctum, sed malè. Quia non omnis, qui peccat ex electione, peccat peccato in Spiritum Sanctum, sed solùm, qui peccatum eligit per cōtemptum eorum, per quę homines solent retrahi a peccando. De quo vide Tract. 5. Exam. 5. num. 109. Dicitur 3. *emendi*, *vel vendendi* in lata significatione, sic ut comprehendatur omnis contractus utrinque obligatorius, seu onerosus, seu non gratuitus, v.g. locatio, permutatio, & similes, inter quos contractus quia emptio, & venditio primum quodammodò habent locum, ideò solùm illius fit mentio. Dicitur 4 *aliquid spirituale*, per quod intelligitur aliquid supernaturale, seu pertinens ad salutem supernaturalem, a Deo proveniens, vel ordinatum ad Deum, ut Auctorem gratiæ. Hoc spirituale est triplex: Primum quod est spirituale in se, & essentia sua v.g. Gratia, & Jurisdictio Ecclesiastica. Secundum est tale ratione effectus spiritualis a se causati, ut Sacramenta Nov. Leg. Tertium ratione causæ, quia nimirum producatur a causa supernaturali spirituali, v.g. sanitas collata per gratiam miraculorum formaliter, ut sic considerata, aliiq; effectus gratiæ gratis datæ, ut Prophetiæ, vel Locorum, aut rerum consecrationes, benedictiones, &c. Dicitur 5. *spirituali annexum*, id est, quod in se non est spirituale, sed spirituali annexum ab eoque dependens, v.g. labor in ministerio Sacramentorum, jus Patronatus, Sepulturæ, Calix consecratus, Præbendæ, Canonicatus, Beneficia, &c.

Additum est definitioni ly *Pro temporali*, id est, pro pecunia, intelligendo per pecuniam quidquid pecunia æstimari potest. De quo posteà in R. 5.

Resp. 3. Simonia variè dividitur, nimirum in mentalem, conventionalem, realem, confidentialem, prohibitam jure naturæ, prohibitam jure positivo Ecclesiastico.

Mentalis est duplex. Una purè talis, consistens in nudo proposito, seu voluntate pro temporali emendi, vel vendendi spirituale, v g. Canonicatum, sed sine actu externo, seu executione: altera non purè mentalis, in qua, licèt ex natura actionis, vel circunstantiarum voluntas spirituale emendi, aut vendendi non declaretur, proceditur tamen ad opus externum, nimirum spirituale pro temporali, vel è contra mente, & intentione simoniaca recipiendo, v.g. pecuniam pro ipsa Missa, non pro sustentatione Ministri, nullo dato signo hujus intentionis.

Conventionalis est, qua expresse, vel tacitè initur contractus super re spirituali emenda, vel vendenda, sed contractus nondum est executioni mandatus.

Realis completa, & simpliciter talis est, qua expresse, vel tacitè, ut verbo, nutu, vel alio signo, pactum est de re spirituali pro temporali, sic ut pactum ab utraq; parte sit executioni mādatum, vel in totum, ut si totum pretium sit solutum; vel in parte ejus. Si verò traditio rei spiritualis quidem sit facta post factum, sed temporale non receptum etiam pro parte, vocatur a quibusdam semi-realis.

Confidentialis a Pio IV. in Bulla, *Romanum Pontificem*: Et a S. Pio V. in bulla, *intolerabilis*, damnata est, qua Beneficium Ecclesiasticum, simplex, aut curatum, regulare, vel sæculare, alicui procuratur, eligendo, præsentando, confirmando, instituendo, resignando, cum certa confidentia, id est, expresso, vel tacito pacto ut is, cui procuratur, post aliquod tempus procuranti, vel alteri resignet, vel ex eo præstet pensionem, aut fructus.

Simonia Jure naturæ, *vel Ecclesiæ prohibita declaratur*. Prima (de qua posteà plura) est prohibita quia mala, altera mala, quia prohibita; Ecclesia enim sua Lege potest facere, ut id, quod secundùm se, & quoad partem temporalem non erat invendibile, fiat tale ob connexionem cum re spirituali, & reverentiam ejus. Hæc Simonia committitur in permutatione Beneficiorum facta sine superioris auctoritate, ubi non datur spirituale pro temporali, sed spirituale pro spirituali, quod ex se non est malum cùm possit fieri cum Superioris licentia; sed est malum quia prohibitum ab Ecclesia inhibente tales permutationes, & pacta, quia videntur fieri, vel est periculum, ne fiant intuitu commodi temporalis.

Talis pariter Simonia est, si Beneficiorum præsentationes, aut collationes fiant cum pacto, vel conditione, alioquin fortè licita, sed de facto prohibita ab Ecclesia. Item si vendantur aliqua, quæ reverà nihil spirituale continent, nec propriè ad aliquid spirituale ordinantur, v.g. officia pro administrandis temporalibus instituta, & sic cum eis aliquo modo conjuncta, ut, Œconomia, Vicedominatus, quæ Ecclesia vendi prohibet ob periculum, & præsumptionem Simoniæ, quæ in iis saltem est imperfecta, habens similitudinem cum perfecta.

Resp. 3. Simonia ex genere suo ita est peccatum mortale, ut nunquam propter parvitatem materiæ sit veniale.

Ratio: Tum quia nulla res in tam parvo gradu potest esse spiritualis, quin sit magna Dei injuria, eam velle pretio æstimare. Tum etiā, quia quò minùs pretium pro re spirituali datur, tantò magis videtur vilipendi. Nisi fortè ob rei temporalis pro spirituali datę exilitatem judicari possit, eam non esse datam ut pretium: sed tunc nec Simonia, nec peccatum erit.

Not. 1. inter 65. Propositiones ab Innoc. XI. dam-

damnatas esse hanc n.45. Dare temporale pro spirituali non est Simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra. Et hanc n.46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, immò etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sicut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.

Not. 2. Simoniam nunquam committi, nisi adsit pactum. Unde qui sine ullo pacto, vel obligatione post acceptum beneficium, aliamve rem spiritualem, illi, a quo accepit, animi grati causa aliquid dat, non peccat, sicut solet aliquid dari etiam Episcopis post consecrata altaria, vel Ecclesias: Sed dare ante collationem beneficii, ut ex quadam gratitudine antidorali collator, sine pacto tamen, obligetur ad conferendum, dato, quòd excusetur a Simonia formali, saltem in foro externo est Simonia præsumpta, & grave scandalũ ob malam consequentiam, vel species scandali, a qua abstinẽdum monet Apostolus. Nam munera excęcant etiam sapientes, & inclinant, ut Beneficium indigno magis conferatur, quàm digno Idem est si quis Episcopus aliquem famulum pateretur, vel pro modico pretio, vel omninò gratis servire, spe obtinendi beneficii tanquam mercedis, quia, vel esset scandalum, aut species Simoniæ, vel implicitum pactum ejus, vel etiam vera Simonia. Si tamen famulus nil aliud intenderet, quàm suam idoneitatem Episcopo manifestare, & Episcopus eam probaret, & deesset omne scandalum, non esset peccatum.

CXXV. *Resp* 4 Materia Simoniæ est res spiritualis, vel spirituali annexa, ut dictum est: Sed hęc latè patet, & complectitur Sacramenta, Missas, preces, sepulturas, res benedictas, usum earum, jurisdictionem spiritualem, ingressum Religionis, jus decimandi, jus Patronatus, Beneficia Ecclesiastica, transactiones super ea, & similia, de quibus omnibus agetur.

Resp. 5. Pretium in Simonia solet vocari munus, non inquantum hæc vox significat liberale donum, sed onus, ac debitum justitiæ commutativæ. Dividitur a S. Thom. art. 5. *In munus a manu*, *munus a lingua*, *munus ab obsequio*. Primum est pecunia, sive quævis res pecunia æstimabilis. *Munus a lingua* consistit in sermone, laude, vel vituperio, ut si quis aliquem laudet apud Principem, vel inimicum ejus apud eundem vituperet. *Munus ab obsequio* consistit in servitio, vel temporali ministerio, quod quis alteri exhibet. Triplex hoc munus, cùm sit pretio æstimabile, & possit dari per modum mercedis, & ad temporalem utilitatem ordinari, potest facere Simoniam, dummodo adsit pactum vel expressum, vel implicitum, seu tacitum, immò etiam si laus, vel obsequium solùm intendatur tanquam merces pro beneficio collato, vel conferendo.

QUÆRO II. Qua ratione licitè accipitur pretium pro administratione Sacramentorum, pro Missa, Precibus, Benedictionibus, actu Jurisdictionis spiritualis, Sepulturis, ingressu Religionis, &c.

CXXVI. *Resp*. 1. Quando in Sacramentorum administratione, v.g. Baptismi, Pęnitentię, Extremæ-Unctionis, vel Missæ, aut pro precibus, sive gratis, sive ex antiqua consuetudine, aut Superiorum statuto aliquid datur, non est Simonia. Est communis Sententia.

Ratio S.D. a.3. est: Quia non datur pro re ipsa, aut actione spirituali, sed pro sustentatione ministrorum, vel pauperum preces persolventium, juxta illud 1. Cor. 9. *Quis militat suis stipendiis unquam? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?*

Notat 1. ibi S.Thom. quòd, ne ibi Simonia committatur, debeat abesse intentio emptionis, & venditionis, & quòd ab invitis non exigatur per subtractionẽ spiritualem, quę exhibenda sunt, v.g. puerum non baptizando, cadavera non sepeliendo, &c. quia hoc esset scandalosum, & species Simoniæ. Gratis tamen spiritualibus priùs exhibitis licitè possunt statutæ, & consuetæ oblationes, & quicunque alii proventus, auctoritate Superioris interveniente exigi a nolentibus, & solvere valentibus.

Notat 2. S. Thom. ibidem ad 2. quòd illicita esset ordinatio, si in aliqua Ecclesia statueretur, quòd non fieret processio in funere alicujus, nisi solveret certam pecuniæ quantitatem, quia per tale statutum pręcluderetur via gratis officium pietatis aliquibus impendendi: magis autem licita esset ordinatio, si statueretur, quòd omnibus certam eleemosynam dantibus talis honor exhiberetur, quia per hoc non præcluderetur via aliis exhibendi. Et prætereà prima ordinatio habet speciem exactionis, secunda autem gratuitæ recompensationis.

Resp. 2. Clericus, qui magis principaliter Chorum frequentat, horas Canonicas recitat, propter temporale, ac quotidianas distributiones, committit Simoniam saltem mentalem. Si verò temporale sit solùm motivum secundarium respiciens congruam sustentationem, principale autem sit honor Dei, non peccat. Sed cautè attendendum, ne mentiatur iniquitas sibi. Idem est de Sacerdote, qui nollet celebrare, vel concionari, nisi sibi suppeditaretur victus, Cavendum tamen, ne detur scandalum per hoc. Est hæc clara mens S. Thom. Quodl. 8. art. 11.

Ratio patet ex dictis.

Resp. 3. Pro actibus, qui consecratione, aut benedictione perficiuntur, ut consecratio Episcoporum, benedictio Abbatum, velatio Virginum,

ginum, non potest aliquid accipi, vel exigi per modum pretii. Ita S.D. a.3. ad 3. ubi addit: Licet tamen eis (nimirum spiritualem potestatem exercentibus) *accipere procurationes, quando subditos visitant, non quasi pretium correctionis, sed quasi debitum stipendium.*

*Resp.*4. De collatione Ordinum Conc. Trid. Sess.21. de reform. c.1. sic statuit. Quoniam ab Ecclesiastico ordine omnis avaritię suspicio abesse debet, nihil pro collatione quorumcunque Ordinum, etiam clericalis tonsuræ, nec pro litteris dimissoriis, aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacunque de causa, etiam spontè oblatum, Episcopi, & alii ordinum collatores, aut eorum ministri quovis prætextu accipiant. Et subdit:

Notarii verò in iis tantùm locis, in quibus non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi, pro singulis litteris dimissoriis, aut testimonialibus decimam tantùm unius aurei partem accipere possint dummodo eis nullum salarium sit constitutum pro officio exercendo, nec Episcopo ex Notarii commodis aliquod emolumentum ex ejusdem Ordinum collationibus directè, vel indirectè provenire possit: tunc enim gratis operam suam eos præstare omninò teneri decernit, contrarias taxat, ac statuta, & consuetudines etiam immemorabiles quorumcunque locorum, quæ potiùs abusus, & corruptelæ simoniacæ pravitati faventes nuncupari possunt, penitùs cassando, & interdicendo. Et qui secùs fecerint, tam dantes, quàm accipientes, ultra divinam ultionem, pœnas a Jure inflictas ipso facto incurrant. Hæc Concil.

Adde, quòd si Notarius ascendendo pro dignitate, & gradu Ordinum plus accipiat, & exigat, v.g. plus pro testimonialibus de Diaconatu, quàm pro Subdiaconatu, est Simoniacus, quia taxat, ac vendit dignitatem Ordinum, quæ taxabilis non est. Idem est, si plus exigat, quàm Concil. statuit. Et graviter peccat Episcopus, si directè, vel indirectè in his participet.

Oppono: In ipsa Romana, & Legatorum Papalium Curia non datur dispensatio sine pecunia, immò Papa vendit Officia, quibus annectitur Jurisdictio spiritualis. Ergo.

Ad hoc R. non dari ut pretium dispensationis, sed ob varias causas exigi. 1. Interdum est pœna delicti, v.g. in irregularitatibus ex homicidio, vel alio delicto ortis, aut in affinitate contracta ex copula illicita. Unde & quò gravius delictum, eò major pecuniaria imponitur, præsertim si & petens sit ditior: quantitas enim, quæ respectu pauperis est magna, respectu divitis censetur parva. 2. Dari pro sustentatione ministrorum, vel etiam Legatorum, aut ipsiusmet Papæ, eo ferè modo, quo Parochis aliquid datur. Porrò Papa non vendit officia ratione annexæ Jurisdictionis spiritualis, sed ratione emolumentorum ex iis consequentium quorum partem sibi pro bono Ecclesię reservat, vel vendit jus ad illa.

CXXVII. *Resp.*5. Simoniacum est (saltem ex jure Ecclesiastico) exigere aliquid, ut pretium pro jure Sepulturæ, ut quis in certo Ecclesiæ, vel Cœmeterii loco sepeliatur; Licèt ipse fundus ad usum Sepulturæ sacræ emi possit exemplo Abrahæ Gen.23. ut notat S.Tho. a.4. ad 3. Sicut & sacra vasa, & vestimenta possunt vendi, modò nullatenus æstimetur ipsa consecratio. Patet ex dictis.

*Resp.*6. Si occasione Sepulturę spontè quid offeratur potest accipi. Si sit consuetudo loci, ut aliquid detur pro conservatione Cęmeterii, aut sustentatione ministrorum Ecclesiæ, illa servetur: modò desit turpis exactio, & species avaritiæ. Item pro loco sublimiori, seu eminentiori, præsertim reservato, ut nullus alius in eo possit sepeliri, potest plus exigi. Et ita est praxis.

CXXVIII. *Resp.*7. De ingressu Religionis S.Thom. a.3. ad 4. sic discurrit: Pro ingressu Monasterii non licet aliquid exigere, vel accipere quasi pretium. Licet tamen, si Monasterium sit tenue, quod non sufficit ad tot personas nutriendas, gratis quidem ingressum Monasterii exhibere, sed accipere aliquid pro victu personæ, quæ in Monasterio fuerit recipienda, si ad hoc non sufficiant Monasterii opes. Similiter etiam licitum est, si propter devotionem, quam aliquis ad Monasterium ostendit, largas eleemosynas faciendo, faciliùs in Monasterio recipiatur. Sicut etiam licitum est, aliquem è converso provocare ad devotionem Monasterii per temporalia beneficia, ut ex hoc inclinetur ad Monasterii ingressum: licèt non sit licitum, ex pacto aliquid dare, vel recipere pro ingressu Monasterii, ut habetur 1. quæst. 2. cap. Quàm pio. Hæc S.D.

CXXIX. *Quid senti*s de Novitio egrediente, an teneatur solvere expensas pro ipso in victu, vestitu, medicinis factas?

Dico: Concil. Trid. Sess.25. de Regular. c. 16. sic statuit: Neq; ante Professionem, excepto victu, & vestitu, Novitii, vel Novitiæ illius temporis, quo in probatione est, quocunq; prętextu a Parentibus, vel Propinquis, aut Curatoribus ejus, Monasterio aliquid ex bonis ejusdem tribuatur, ne hac occasione discedere nequeat, quòd totam, vel majorem partem substantię suę Monasterium possideat, nec facilè, si discesserit, id recuperare possit: quia potiùs præcipit sancta Synodus sub anathematis pęna dantibus, & recipientibus, ne hoc ullo modo fiat, & ut abeuntibus ante Professionem omnia restituantur, quæ sua erant: quod ut rectè fiat, Episcopus etiam per censuras Ecclesiasticas, si opus fuerit, compellat. Hæc ibi.

CXXX.

CXXX. *Quid dicendum* de Renuntiatione bonorum facta a Novitio?

Dico: Concil. in eodem c. sic decernit: Nulla renuntiatio, aut obligatio anteà facta, etiam cum juramento, vel in favorem cujuscunque causæ piæ valeat, nisi cum licentia Episcopi, sive ejus Vicarii, fiat intra duos menses proximos ante Professionem, ac non aliàs intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta Professione aliter verò facta, etiamsi cum hujus favoris expressa renuntiatione, etiam jurata, sit irrita, & nullius effectus. Hæc Conc. Quod intelligitur de secuta Professione valida, vel, si fuerit nulla, saltem ratificata.

Sed quid, si renuntiatio esset facta ante ingressum?

Dico: Si quis bene consideret mentem Concilii, in hoc sitam, præcaveatur, ne ingressi ob præproperam bonorum distributionem a libero regressu impediantur, vel saltem post regressum cogantur vivere in paupertate; si quis, inquam, hanc intentionem bene ponderet, etsi varii DD. oppositum sentiant, eadem est ratio de renuntiatione ante ingressum. Immò a fortiori licet arguere sic: Quia existens adhuc in sæculo minùs prævidere potest Religionis eventum, & supervenientes causas regressus.

CXXXI. *Teneturne* Novitius in sua dispositione, seu ultima Voluntate ante Professionem facta, adhibere solemnitates Juris Civilis?

Dico: Non tenetur, sed sufficit, si reservet Jus Canonicum: quia de hujus foro jam esse censetur. Tenetur verò ante ingressum Novitiatus, excipiendo tamen dispositionem ad pias causas. De quo vide Tract. 8. Exam. 4. num. 64. de testamento solemni, & num. 65.

Quid si Professus nullam fecerit dispositionem?

Dico: Succedit Monasterium (si sit capax successionis) in omnibus bonis. Nam Professum sequuntur res suæ. An autem hoc etiam intelligatur de bonis feudalibus, emphyteuticis, fideicommissis, &c. consule Canonistas. Egregii DD. sentiunt, posse ea a Monasterio retineri, saltem ad dies vitæ talis Religiosi, utpotè, qui per Religionis ingressum non sit deterioris conditionis. Ergo, si non ipse, saltem Monasterium retinere ea potest si nimirum sint feuda, personale servitium non requirentia. Excipiuntur etiam ab hac successione Ducatus, Regna, &c. exigentia personalem administrationem, & præsentiam in bello, Comitiis, &c.

Quid si Novitius anno probationis non expleto faciat professionem existens in lethali morbo, ut aliquæ Religiones habent privilegium, v. g. Dominicana?

Dico: Monasterium in bonis non succedit, quia illud privilegium solùm eò respicit, ut Professus gaudeat indulgentiis, & suffragiis Ordinis sui.

QUÆRO III. Quomodo committitur Simonia in Beneficiis?

CXXXII. *Resp.* 1. Conferens, vel accipiens Beneficium pro munere a lingua, vel ab obsequio, est Simoniacus. Ita S. Thom. art. 5.

Ratio patet in R. 5. ad Quæst. 1. circa finem.

Resp. 2. Si quis aliquid spirituale alicui conferat gratis propter consanguinitatem, vel quamcunque carnalem affectionem, est quidem illicita, & carnalis collatio, non tamen simoniaca; quia nihil ibi accipitur. Unde hoc non pertinet ad contractum emptionis, & venditionis, in quo fundatur Simonia. Si tamen aliquis det Beneficium ecclesiasticum alicui, hoc pacto, vel intentione, ut exinde suis consanguineis provideat, est manifesta Simonia. Hæc sunt Verba Angel. Doct. art. 5. ad 2. loquens de provisione temporali. Vide de acceptione Personarum Tract. 9. Exam. 1. n. 7.

Similiter mortaliter peccat, licèt non sit simoniacus, qui ex metu Beneficium confert indigno.

Resp. 3. Qui per pecuniam facit, ut electio ad dignitatem ecclesiasticam, vel Beneficium cedat in sui, vel alterius favorem, est simoniacus, & electio nulla.

Ratio patet ex definitione Simoniæ.

Idem est si det Mediatori per modum pretii. Excipitur recognitio gratitudinis pro laboribus.

Resp. 4. Licet dare pecuniam, ne eligatur indignus. Ita cum De La Cruz dicente esse communem Sententiam.

Rationem dat: Quia sic non paratur via ad spirituale per temporale proximè, sed solùm intenditur, ne eligatur indignus, & servetur justitia distributiva in bonum Ecclesiæ.

In eodem casu licet dare pecuniam, ut eligatur dignus in communi.

Ratio: Quia idem est dare pecuniam, ut eligatur dignus, & negligatur indignus. Pro hoc citat Ledes. & Cajet.

Non licet tamen dare pecuniam, ut eligatur dignissimus etiam in communi, quando sunt alii digni, etiam in sententia tenente Ecclesiam habere jus ad digniorem præ digno.

Rationem dat: Quia Ecclesia tunc obtinendo dignum non patitur gravissimam necessitatem, ob quam redimendam illud liceat, sed tunc pararetur via illi dignissimo ad spirituale per temporale.

CXXXIII. *Quid si qui* faciant hoc pactum: Ego te eligam in Provincialem, sic tamen, ut me eligas in Priorem?

Dico; Posito, quòd non sit Simonia, cùm non detur temporale pro spirituali, sed spirituale

tuale pro spirituali, est tamen mortale peccatum, vel acceptionis, vel personarum, vel ambitionis, vel scandali.

Resp.5. Casu, quo quis pateretur injustam vexam ab aliquo, ut Canonicatum, vel Episcopatum obtineat, resolvit S. Thom. art.2. ad 5. dicens: Antequam alicui acquiratur jus in Episcopatu, vel quacunque dignitate, vel præbenda, per electionem, vel provisionem, seu collationem, simoniacum esset, adversantium obstacula pecunia redimere. Sic enim per pecuniã pararet sibi viam ad rem spiritualem obtinendam. Sed postquam jus alicui jam acquisitum est, licet per pecuniam injusta impedimenta removere. Hæc ille. Quia in secundo casu præcisè tollitur impedimentum obstans, ne quis possit frui jure suo, & non emitur Beneficium.

Resp.6. De permutatione Beneficiorum S.D. art.1. ad 5. explicans definitionem Simoniæ sic ait: Nomine emptionis, & venditionis intelligitur omnis contractus non gratuitus. Unde nec permutatio Præbendarum, vel Ecclesiasticorum Beneficiorum fieri potest auctoritate partium absque periculo Simoniæ, sicut nec transactio, ut jura determinant: Potest tamen Prælatus ex officio suo permutationes hujusmodi facere pro causa utili, vel necessaria. Hęc ibi.

Ex quo sequitur, quòd Simonia sit, vel saltem vehemens suspicio ejus, si quis privata auctoritate Beneficium pingue permutet, vel per pecuniam permutari procuret cum tenui alterius, ob vehementem inclinationem naturæ in melius. Nec evadit Simoniam per hoc, quòd pecuniam det pro ipsis temporalibus redditibus utpotè excedentibus. Quia illi redditus percipiuntur titulo Beneficii, qui est spiritualis.

Resp.7. Pecunia procurare, ut quis in suum, vel alterius favorem resignet Beneficium, juxta omnes DD. est Simonia.

Ratio: Quia procuratur spirituale pro temporali.

Not.1. Optimum resignandi modum esse, si quis liberè resignet ad manus Collatoris sine ulla conditione, ut pro sua conscientia conferat, cui vult. Si tamen quis ad manus Collatoris resignet in favorem alterius (excluso pacto, libertatem conferendi tollente,) & Collator illi beneficium conferat; non peccat, immò ex quadam honestate debet illi conferre, nisi sit indignus Conc. Trid. Sess.21. de reform. c.2. de Clerico resignante decernit: *Neque resignatio admittatur, nisi constito, quòd aliundè vivere commodè possit, & aliter facta resignatio nulla sit.*

Not.2. quòd Episcopus, a fortiori Papa, Clerico ob infirmitatem, aliamve inhabilitatem Beneficium resignaturo; vel in lite beneficiali, pacis gratia cessuro, possit pro ejus sustentatione ex redditibus Beneficii resignati constituere aliquam pensionem.

Resp.8. Resignationem Beneficii facere eo pacto, ut renuntiatarius renuntianti restituat expensas, quas in acquisitione Beneficii pro expeditione, aut statutorum solutione fecit, ex parte utriusq; (in tutiori, & probabiliori sententia) est Simonia, & quidem realis, & completa, si solutio, & receptio facta sit.

Ratio: Tum quia in acquisitione spiritualium omnis pactio, & conventio, quæ jure non inest, cessare debet, ut arguit Binsfeldius: Sed in nostro casu conditio jure non inest, sed extrinsecùs apponitur. Ergo Simonia committitur. Tum etiam, quia juxta clarum textum in Cap cùm pridem de pact. incurritur Simonia, si quis solùm renuntiet liti super Beneficio, ut alio spirituali, dato aliquo temporali, etiam nominę expensarum. Ergo a fortiori est Simonia, resignare beneficium cum onere solutionis expensarum.

CXXXIV. *Quomodo resolvis* hunc casum: Cõsanguineus Petri Consiliario Episcopi dat pecuniam eo pacto, ut Episcopum inducat ad dandum Petro (de Simonia, seu pecunia illa planè nihil scienti) Beneficium?

Dico: Consanguineus ille, & Consiliarius sunt Simoniaci, non verò Episcopus, nec promotus, cùm nihil de Simonia sciant.

Nec promotus tenetur Beneficium renuntiare.

Ratio. Quia, ut arguit Corradus, esset valdè durum, & penè contra jus naturæ, ut, qui culpam Simoniæ non commisit, puniatur per obligationem renuntiandi. Idem est, si Simonia fuisset facta in fraudem electi, seu promoti.

Cæterũ si pecunia detur Prælato, vel eo sciẽte ministris, nesciente promoto, tunc licèt promotus non sit Simoniacus, promotio tamen est Simoniaca ex scientia promotoris: si ergo promotus id resciat, tenetur renuntiare.

QUÆRO IV. Quid censes de Jure Patronatus?

CXXXV. Ante R. Nota. Hoc jus honorificum quidẽ, sed & onerosum, alicui ad aliquem pro beneficio presentandum competere ex hoc, quod vel ipse, vel alius, a quo illud habet, Ecclesiam fundavit, aut dotavit.

Resp. Jus Patronatus non potest pecunia taxari, nec separatim a Villa, cui annectitur, vendi, nec Villa ratione ejus potest vendi cariùs, absq; labe Simoniæ. Patet ex S. Thom. art.4. ad 3.

Ratio: Quia hoc jus est res spiritualis.

Oppono: S. Thom. cit. a.4. in c. dicit, quòd jus Patronatus aliquo modò vendi possit.

Ad hoc R. patere mentem S. Tho. ex ipso textu, comparat enim hoc jus vasis sacris, quę etiã aliquo modo, putà, ratione materiæ vendi possunt. Sic etiam potest vendi materia hujus juris, nimirum fundus. *Unde*, addit S. Doct.

ali-

aliquo modo vendi possunt, non autem inquantum sunt spiritualibus annexa.

QUÆRO V. Papa potestne incurrere Simoniam, cùm sit supremus in Ecclesia?

CXXXVI. *Resp.* Affirmativè cùm S. Thom. art. 1. ad 7. dicente: Papa potest incurrere vitium Simoniæ, sicut & quilibet alius homo: peccatum enim tantò in aliqua persona est gravius, quantò majorem obtinet locum. Quamvis enim res Ecclesiæ sint ejus, ut principalis dispensatoris, non tamen sunt ejus, ut domini, & possessoris. Et ideò si reciperet pro aliqua re spirituali pecuniam de redditibus Ecclesiæ alicujus, non careret vitio Simoniæ. Et similiter etiam posset Simoniam committere recipiendo pecuniam ab aliquo Laico non de bonis Ecclesiæ. Hæc ibi.

Nota tamen, Papam Simoniacum non subjacere pœnis, & censuris contra simoniacos latis, cùm hæ sint juris positivi, cui Papa saltem quoad vim coactivam non est subjectus.

Immò & emptor ab iis esset liber, si emeret a Papa sciente, & volente, non autem, vi vel fraude circumvento.

Ratio: Quia expressus Papæ consensus in venditionem, etsi malus, est tacita dispensatio, vel relaxatio Juris Pontificii, pœnarumque ejus. Nam credibile non est, quòd ad Beneficium a se liberè venditum velit emptorem inhabilitare, aut punire propter actionem, cujus ipse est causa, vel saltem concausa.

QUÆRO VI. Estne Simonia, dare pecuniam pro Matrimonio, vel pro Decimis?

CXXXVII. *Resp.* 1. de Matrimonio sub dist. cum Angel. Doct. art. 2. ad 6. dicente: Matrimonium non solùm est Ecclesiæ Sacramentum, sed etiam naturæ officium. Et ideò dare pecuniam pro Matrimonio, inquantum est naturæ officium, licitum est; inquantum verò est Ecclesiæ Sacramentum, est illicitum: Et ideò secundùm jura prohibetur, ne pro benedictione nuptiarum aliquid exigatur. Hæc ibi.

Resp. 2. de Decimis cum S. Tho. a. 4. ad 3. dicente: Jus spirituale accipiendi Decimas non conceditur Laicis, sed tantùm res temporales, quæ nomine decimæ dantur. De quo vide in hoc Tract. Exam. 2. n. 19.

QUÆRO VII. Estne Simonia accipere pecuniam pro doctione Theologiæ, pro functione Ludimagistri, Æditui, Organistæ, Cantoris laici, vel talia officia vendere?

CXXXVIII. *Resp.* 1. Probabilius est pro docenda Theologia, id est, pro actione doctionis, quæ nostro labore, industria, voce, scriptura, & ingenio fit, posse accipi pecuniam, seu justum pretium, ut mercedem, seu non esse simoniacum hanc actionem alteri vendere, seu pro mercede locare. Et a fortiori hoc sentiendum de functione alicujus Ludimagistri. Ita S. D. hic art. 3. ad 3. dicens: Qui habet scientiam, & non suscepit cum hoc officium, ex quo obligetur aliis usum scientiæ impendere, licitè potest pretium suæ doctrinæ, vel consilii accipere, non quasi veritatem, aut scientiam vendens, sed quasi operas suas locans. Si autem ex officio ad hoc teneretur, intelligeretur ipsam vendere veritatem. Unde graviter peccaret. Sicut patet in illis, qui instituuntur in aliquibus Ecclesiis ad docendum Clericos Ecclesiæ, & alios pauperes, pro quo ab Ecclesia beneficium recipiunt: a quibus non licet eis aliquid recipere ad hoc, quòd doceant. Hæc ibi. Et suprà q. 71. art. 4. ad 2. de Juridica ait: *Etsi scientia Juris sit quoddam spirituale, tamen usus ejus fit opere corporali, & ideò pro ejus recompensatione licet pecuniam accipere; alioquin nulli artifici liceret de arte sua lucrari.*

Ratio patet ex ipsis verbis S. Thom. Quia externa, & corporalis actio est labor pretio æstimabilis. Immò juxta oppositam sententiam deberemus damnare morem omnium ferè Universitatum, & Ecclesiarum bene institutarum, quæ pro functione docendi Theologiam professoribus certa assignant stipendia, non solùm sustentationis causa, sed etiam pro dignitate docentium majora, & minora.

Dixi in R. *pro actione doctionis.* Nam vendere ipsas veritates, utpotè supernaturales, vel etiam vendere actionem docendi Theologiam, quæ fieret sine omni labore, & ex solo afflatu Spiritus S. lingua moventis, indubiè simoniacum est. Secus, si habitus scientiæ per accidens esset infusus, ipsa tamen doctio fieret per laborem, ut benenotat noster Torre. Similiter simoniacus esset, si doctio fieret per modum Catechesis, vel Concionis, quia hæc ordinatur tum ad imprimenda rudimenta fidei, tum ad voluntates hominum in amore, & timore Dei inflammandas, ad pænitentiam de peccatis agendam, &c. quod præcipuè est opus Dei. Ergo eam vendere, est Simonia: ast functio Professoris Theologiæ de se est merè doctrinalis, merè speculativa, & solùm ordinata ad perfectionem intellectus. Item Theologus simoniacus fit, si vendat consilia, quæ tendunt ad excolendam virtutem, vel ad pacandam conscientiam in foro conscientiæ, quia sunt de materia supernaturali. Secus si respiciunt tantùm forum externum. Tum quia est actio merè naturalis. Tum etiam, quia in iis magis agit Jurisperitum, vel Philosophum moralem, quàm Theologum, & conditio personæ concurrit per accidens.

Ex his Collige, de quibus intelligatur illud Matth. *Gratis accepistis, gratis date*, nimirum de supernaturalibus.

Resp. 2. Officium Professoris Theologiæ vendere, licèt in sensu explicato non esset simoniacum,

niacum, esset tamen mortale scandalum.

Ratio: Quia inter sexcentos vix unus scit præfatam distinctionem.

*Resp.*3. Cantor, & Organista suas operas, seu actiones pro mercede locare possunt.

Ratio: Quia secundùm se sunt merè naturales.

*Resp.*4. Si Cantor, Organista, Æedituus, habeant Redditus in Ecclesia fundatos, hæc officia vendere simoniacum censetur eo modo, & sensu, quo dictum est num.124. de Simonia jure naturæ, vel Ecclesiæ prohibita. Unde Busembaum in præsenti inter Simonias, quæ sunt Juris humani, benè numerat venditionem officiorum extrinsecè tantùm ordinatorum ad res sacras, v.g. Sacristæ, Œconomi, Advocati Ecclesiæ, Thesaurarii, &c.

QUÆRO VIII. Quænam est Simoniacorum obligatio ad restituendum, & quæ pœnæ?

CXXXIX. *Resp.*1. *Qui interventu muneris*, id est, pecuniæ, seu pretii *spiritualia quæcunque assequitur, ea licitè retinere non potest*, sed tenetur restituere. S.D. a.6.

Ratio ejus est: Nullus potest licitè retinere id, quod contra voluntatem domini acquisivit, putà, si aliquis dispensator de rebus domini sui daret alicui contra voluntatem, & ordinationem domini sui, qui acciperet, licitè retinere non posset: Sed dominus (cujus ministri, & dispensatores sunt Prælati Ecclesiarum) ordinavit, ut spiritualia gratis darentur, secundùm illud Matth.10. *Gratis accepistis, gratis date*. Ergo.

*Resp.*2. Probabilius est, quòd stando in jure divino naturali simoniacus, teneatur ad resignationem Beneficii, & cujuscunque alterius rei spiritualis, acquisitæ per Simoniam etiam solùm mentalem, modò effectus sit subsecutus saltem ex una parte. Ita patet ex verbis S.Tho. in ipsa R.1. adductis.

Ratio: Ex natura rei restitui debet, quod acquiritur per contractum injustum. Sed contractus simoniacus est injustus, quia in eo venditur, quod est invendibile. Ergo.

*Resp.*3. Probabilius etiam est, pretium pro re spirituali acceptum, jure naturæ esse obnoxium restitutioni.

Ratio est, quæ ante.

*Resp.*4. Beneficium simoniacè acceptum (nisi dispensatio, vel potiùs nova ejus collatio obtineatur) relinquendum est in manibus Collatoris.

Ratio: Nemo potest Beneficium obtinere nisi per legitimam collationem, factam ab eo, ad quem spectat.

Ex quo sequitur, quod ille Simoniacus teneatur etiam restituere omnes Beneficii fructus, quos percepit, vel percipere potuit, sive extent, sive non extent: deductis solùm expensis, quas fecit, vel causa fructuum, vel in utilitatem Ecclesiæ: Si verò contigerit Simonia ipso nesciente, tenetur solùm restituere fructus extantes, non verò bona fide consumptos. De hoc S.Thom. hic a.6. ad 4. sic loquitur: Pecunia, vel possessio, vel fructus simoniacè accepti, debent restitui Ecclesiæ, in cujus injuriam data fuerunt, non obstante, quòd Prælatus, vel aliquis de Collegio illius Ecclesiæ, fuit in culpa: quia eorum peccatum non debet aliis nocere, ita tamen, quòd quantum fieri potest, ipsi, qui peccaverant, inde commodum non consequantur. Si verò Prælatus, & totum Collegium sunt in culpa, tunc debet cum auctoritate Superioris, vel pauperibus, vel alteri Ecclesiæ erogari. Hæc ibi.

Resp. 5. Pretium simoniacè acceptum pro re spirituali nondum tradita, v.g. pro Beneficio nondum collato, restituendum est ei, qui dedit. Si verò beneficium sit collatum, & pretium acceptum, dandum est Ecclesiæ, vel pauperibus idque probabiliùs ante sententiam Judicis.

Ratio 1.p. Quia simonia non fuit completa.

Ratio 2.p. Qui pecuniam illam dedit, contra divinæ Legis Justitiam peccavit cum magna Dei irreverentia, volens appretiare id, quod appretiabile non est. Ergo privatione ejus puniri meretur.

Ratio 3.p. Cap. de hoc tit. de Simonia: ipsa Ecclesia statuit, Reges, & Principes debere induci, ut, quæ pro electione Episcopi acceperunt, restituant Ecclesiæ absque diminutione: Sed non est verisimile. Ecclesiam intendere, ut hoc fiat post sententiam Judicis: quia ordinariò in talibus locis non est aliquis Judex, qui Reges, & Principes de similibus condemnet. Ergo.

CXL. *Resp.*6. Insuper Simoniaci, tam vendentes, quàm ementes spiritualia, aut etiam mediatores, aliis pœnis puniuntur, scilicet infamia, & depositione, si sint Clerici, & excommunicatione, si sint Laici; ut habetur 1.q.1.can. si quis Episcopus. Ita loquitur S.Tho. a.6. in c.

*Resp.*7. Simonia pœnas Juris ipso facto inducens est triplex. Nimirum 1. commissa in susceptione Ordinum majorum; vel minorum. 2. in Beneficio Ecclesiastico. 3. in ingressu, seu Professione Religionis.

Ratio: Tales, utpotè frequentiores, & perniciosiores, merentur ab Ecclesia, & hæc vult, eos puniri ipso facto.

*Resp.*8. Aliæ Simoniæ, v.g. In ministratione, vel receptione Sacramentorum, etsi sint grandia peccata, pœnas tamen juris non inducunt ipso facto, sed debent infligi per sententias Judicis. C. cùm nuper, tit. de confessis.

*Resp.*9. Sola Simonia realis completa, licèt pretium solùm pro parte sit solutum, pœnas juris inducit, non verò mentalis, vel conventionalis, ab aliis dicta realis incompleta, vel semirealis, etiam facta traditione rei spiritualis, modò temporale non sit receptum.

Ratio

Digitized by Google

Ratio: Tum quia Leges pœnales, præsertim tam graves, intelliguntur decerni pro opere completo. Tum etiam, quia legitur, hunc esse stylum Romanæ Curiæ sciente Papa; qui non solùm jus declarat, sed & facit, & oppositum revocat.

Ex his *Sequitur* 1. eum, qui simoniacè confert Ordinem sive majorem, sive minorem, immò, & primam Tonsuram, esse excommunicatum. De quo vide Trid. Sess. 21. cap. 1. de reform. Insuper esse suspensum ipso facto ab omnium Ordinum, etiam primæ Tonsuræ collatione, & ab omnium munerum pontificalium executione, & interdictum ab ingressu Ecclesiæ, immò (hac suspensione non observata) simul suspensionem incurrere a Regimine Ecclesiæ. Quod totum patet ex Constitutione Sixti V. 1588. edita. Quarum pœnarum relaxatio soli Papæ reservatur. Per eandem Bullam ab executione omnium Ordinum suspenduntur ordinati simoniacè.

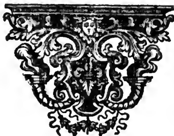
Nota tamen, ad harum pœnarum incurrentiam requiri, ut intercesserit formale, vel virtuale pactum. Quo deficiente licèt non sit Simonia, est tamen grande peccatum mortale, si quid contra Trident. accipiatur prætextu consuetudinis, vel sustentationis.

Sequitur 2. Juxta Extravag. *Detestabile*, de Simonià, excommunicatum esse conferentem, procurantem, uti & recipientem simoniacè Beneficium: si tamen sit verum Beneficium. Et ille simoniacè ad Beneficium promotus est inhabilis ad illud habendum absque nova dispensatione Pontificis, c. *nobis fuit*, tit. de Simonia.

CXLI. *Resp.* 10. Simonia propter ingressum Religionis tam intrantes, quàm recipientes ipso facto subiicit excommunicationi, & ipsum Conventum, si crimini consentiat, etiam suspensioni.

Not. tamen, ob Monasteriorum tenuitatem, & contrariam consuetudinem hanc censuram rarò incurri.

CXLII. *Resp.* 11. Simonia confidentialis completa, nimirum dato, & accepto Beneficio, licèt accipiens nondum impleverit suam promissionem, utramque partem contrahentem ipso facto subiicit Excommunicationi Papali, & annullat resignationem, & collationem Beneficii, in quo est commissa, & ad idem posteà obtinendum inhabilitat, omnibus beneficiis, & pensionibus ante obtentis privat. Tandem beneficia sic collata reservantur soli Summo Pontifici, cui etiam soli ordinariè reservatur dispensatio in præfatis pœnis, etsi in quibusdam casibus (de quibus alii Auctores videantur) competere possit Episcopo.

TRACTATUS XI.

De Sacramentis tum in communi Ex tertia Parte Angelici Doctoris a Qu. 60. usque ad 65. inclusivè: tum in specie de Baptismo, & Confirmatione.

De quibus ubi S. D agat, dicetur in proprio loco.

CONsentaneum visum est (ait Tridentina Synodus Sess. 7. in Procemio, seu Decreto de Sacramentis) *de sanctissimis Ecclesiæ Sacramentis agere, per quæ omnis vera justitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur*. Sunt enim velut septem fontes Salvatoris, fontes, inquam, aquæ salientis in vitam æternam, qua mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. De quibus proinde sit

EXAMEN I.

De Essentia Sacramentorum. De qua S. Thom. agit Quæst. 60. per 8. art. Et de necessitate Sacramentorum, de qua Quæst. 60. per 4. art.

QUÆRO I. Obligaturne Confessarius scire doctrinam Theologorum de Sacramentis?

I. *Respondeo*, hoc a nemine (cui christianismus cordi est) in dubium verti posse.

Ratio: Quia quivis sincerus Christianus corde, & ore asserit, Confessarium ex vi Officii sui non tantùm Judicem, sed & Doctorem, & Medicum esse; Quæ autem salubrior Doctrina, quàm quæ efficacissima remedia præbet, per quæ Justitia cępta augetur, vel amissa reparatur? Quæ efficacior medicina, quàm vulnerum animæ Emplastra, pretioso Christi Sanguine valorata, uti sunt septem Sacramenta, quæ sacrant mentem, seu sanctificant, immò deificant animam, *ut filii Dei nominemur, & simus*. Ergo.

QUÆRO II. Quid est Sacramentum? quod, & quotuplex significatum ejus?

II. *Resp.* 1. Sacramentum in communi bene definitur a S. Tho. q. 60. a. 2. in c. *Signum rei sacræ sanctificantis homines*.

Explicatur: Dicitur 1. *Signum*, nimirum sensibile, de quo posteà plura. Item signum, non naturale, seu ex natura sua significans, sed ad placitum, non hominis sed Dei, seu a Deo institutum: cùm enim solus Deus sit causa principalis gratiæ, ipsius etiam est instituere signa gratiæ. Item signum practicum, seu causans signatum, non merè speculativum: de quo posteà. Item intelligi debet de signo permanenter in Ecclesia instituto; per Sacramenta enim homines coadunantur in unam Religionem. Ergo debent manere, quamdiù manet ipsa Religio. Defectu hujus conditionis insufflatio, qua Christus in Pentecoste Discipulis dedit Spiritum sanctum, non est Sacramentum, uti nec illa verba Christi ad Magdalenam: Remittuntur tibi peccata multa, quoniam dilexisti multùm.

Dicitur 2. *rei sacræ sanctificantis homines*. Quod intelligitur de sanctificatione formali, quæ est ipsa gratia habitualis, quæ proinde intelligitur ibi per rem sacram. Unde Crux Christi est quidem signum rei sacræ, nimirum Christi nos sanctificantis, non tamen est Sacramentum; quia significat rem sanctificantem nos effectivè. Idem est de serpente æneo, qui erat figura Christi.

Definitio sic explicata coincidit cum illa Canisii: *Est signum visibile invisibilis gratiæ ad hominum sanctificationem divinitùs institutum*.

Resp. 2. De ratione Sacramenti, ut sic est significare sanctitatem simpliciter, seu perfectam, & intrinsecam: & non sufficit, quòd significet legalem, seu imperfectam. Ita S. Th. art. 2. ad 3.

Ante Probationem nota, quòd, sicut est duplex status Legis, nimirum Veteris, & Novæ, ita est duplex sanctitas, utrique statui correspondens. Una legalis, & imperfecta, potiùs talis quoad homines, quàm quoad Deum, non sanctificans intrinsecè, sed solùm extrinsecè, utpotè hominem ponens in tali statu, ut aliis liceat cum eo conversari. Sic in Lege Veteri mulier alienigena, id est, non progenita ex semine Israelitico, licèt coram Deo sancta, erat tamen immunda legaliter, seu ex Lege, per quam Viro Israelitæ non licebat eam ducere. E contra Judæa licèt coram Deo (nimirum per peccatum) immunda, erat tamen legaliter sancta. Sicut etiam in Lege Veteri tangens mortuum,

tuum, vel leprosum dicebatur immundus, non immunditia culpæ, sed cujusdam irregularitatis legalis. Altera est sanctitas perfecta, seu quoad Deum, quæ fit per gratiam habitualem, seu sanctificantem. Prima quidem attribuitur Sacramentis Veteris Legis, quibus tamen altera non est totaliter deneganda, ut patebit ex dicendis tum in Ratione; Tum infrà de causalitate. Hoc notato

Ratio est: Sacramentum ex sua essentia petit significare talem sanctitatem, cujus significatione distinguatur ab omni eo, quod non est Sacramentum: Sed hanc distinctionem non habet per significationem sanctitatis legalis. Ergo. Min. prob. In Lege Veteri multæ erant Cæremoniæ significantes sanctitatem imperfectam, & legalem, ut patet ex Hebr. 9. nimirum omnes illæ ablutiones, quibus mundabatur corpus, & conferebatur justitia carnis, ac sanctitas legalis, quæ tamen non erant Sacramenta. Idem in Nova Lege est de absolutione ab Excommunicatione majori, quæ facit, quòd non liceat cum excommunicato non tolerato conversari. Ergo.

Resp. 3. Sacramentum significat tria, nimirum Passionem Christi, quæ præcessit tanquam signum rememorativum: gratiam; quæ per passionem Christi in nobis efficitur tanquam signum demonstrativum: & gloriam, tanquam signum prognosticum. Ita art. 3. in c.

Ratio S D. est: Sacramentum propriè dicitur, quod ordinatur ad significandam nostram sanctificationem, in qua tria possunt considerari, nimirum ipsa sanctificationis causa, quæ est Passio Christi; & forma sanctificationis, quæ consistit in gratia, & virtutibus; & ultimus finis sanctificationis nostræ, quæ est vita æterna. Ergo.

Oppono: Quod significat multa, est signum ambiguum, seu æquivocum, & dat occasionem fallendi: Sed hoc non debet dici de Sacramento. Ergo.

Ad hoc dist. mai. Quod significat multa absque ordine, conced. cum ordine inter illa, neg. Unde S.Th. ad 1. docet: Tunc esse signum ambiguum præbens occasionem fallendi, quando significat multa, quorum unum non ordinatur ad aliud; esse autem signum certum, si ex eis ordine quodam efficiatur unum. Sicut hoc nomen homo significat animam, & corpus, prout ex eis constituitur humana natura. Et hoc modo Sacramentum significat tria prædicta, secundùm quod ordine quodam unum sunt, ut patet ex Ratione data.

QUÆRO III. Constantne Sacramenta ex determinatis rebus sensibilibus ut materia, & verbis ut forma: & quotuplex est eorum materia?

III *Resp.* 1. Sacramenta Novæ Legis constant ex re sensibili ut materia, & verbis sensibilibus ut forma, tanquam partibus intrinsecis, & essentialibus.

Ratio 1. *p.* est ex art. 4. in c. Divina Sapientia unicuique rei providet secundùm suum modum, & propter hoc dicitur Sap. 8. quòd suaviter disponit omnia: Sed homini est connaturale, ut per sensibilia perveniat in cognitionem intelligibilium; signum autem est, per quod aliquis devenit in cognitionem alterius, & res sacræ in Sacramentis significatæ sunt bona intelligibilia, seu spiritualia. Ergo.

Nota 1. quòd per rem sensibilem non intelligamus, debere necessariò esse aliquod elementum sensibile, ut in Baptismo est aqua: de quo S. Aug. *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*. Sed sufficit esse aliquo sensu perceptibile, per formam determinabile, quod impropriè potest dici elementum, licèt sit aliquis actus, immò verba, ut patet in Sacramento Pœnitentiæ, & Matrimonii. Et ex S. Thom. ar. 6. ad 2. Idem est de verbis, quæ non semper necessariò debent esse propriè dicta, sed sufficit esse æquivalenter talia, v. gr. nutus, signa, &c. in Matrimonio.

Nota 2. ex S. Thom. ad 2. & 3. quòd licèt res sensibiles secundùm se, & naturam suam efficiant effectum naturalem, & non spectent ad Dei cultum, & sanctificationem nostram, aut spiritualem significationem, bene tamen inquantum a Deo ad id sunt assumptæ, & elevatæ.

Ratio 2. *p* est ex S. Thom. art. 6. in c. Res sensibiles, earumque significatio secundùm se sunt indifferentes; aqua enim significare potest & ablutionem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem: Ergo per verba debent determinari ad effectum spiritualem. Unde S. Augustinus 2. de doctr. christiana ait: *Verba inter homines obtinuerunt principatum significandi*. Et hoc patet in Baptismo. Nam, cùm dicitur. Ego te baptizo, manifestatur, quòd aqua utimur in Baptismo ad significandam emundationem spiritualem.

Ratio 3. *p.* In omni composito materia, & forma sunt partes intrinsecæ, & essentiales: Sed Sacramentum est quodam compositum, & res in eo sunt materia, verba sunt forma. Ergo. Min. prob. 1. Quia Concil. Flor. asserit, Sacramenta Novæ Legis perfici rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma. 2. Quod determinatur per aliud, est materia; quod determinat, est forma: ut docet S. Tho. a. 7. & patet in naturalibus, v. g in materia hominis, & in artefactis: Sed in Sacramentis res sensibiles per verba determinantur ad significationem rei spiritualis. Ergo.

Declaratur hoc ulterius ex S. Thom. art 6. ad 2. dicente: Quamvis verba, & aliæ res sensibiles sint in diverso genere, quantum pertinet

ad naturam rei, conveniunt tamen in ratione significandi, quæ perfectiùs est in verbis, quàm in aliis rebus. Et ideo ex rebus, & verbis fit quodammodo unum in Sacramentis, sicut, ex materia, & forma, inquantum scilicet per verba perficitur significatio rerum. Hæc ibi.

Oppono: Materia, & forma, ac partes intrinsecæ debent esse simul: Sed res, vel actus sensibiles, & verba non sunt simul, ut patet in Sacramento Pœnitentiæ, quia Absolutio sequitur Confessionem: & in Matrimonio unus consensus ut traditio, præcedit alium, ut est acceptatio. Ergo.

Dist. Simultate physica, vel morali, conc. maj. Semper physica, seu mathematica, ut sint simul in eodem instanti temporis, neg. maj. Et sic dist. min. neg. conf. Sufficit ergo, & in omni Sacramento, ut validum sit, adesse debet simultas partium moralis, seu, secundùm prudentem æstimationem. Quomodo hæc verificentur in Eucharistia, vide infrà Tract.12. Exam.1. num.2. in R. ad 2. Conf. quomodo verba maneant virtualiter post consecrationem.

Resp.2. Materia in quovis Sacramento Novæ Legis est duplex, nimirum remota, & proxima. Prima est illa res sensibilis, quæ suscipienti per actionem Ministri applicatur. Proxima est ipsa actio applicans.

Declaratur: In Baptismo materia remota est aqua, proxima est ablutio. In Confirmatione materia remota est chrisma, proxima est unctio in fronte. In Eucharistia materia remota est panis, & vinum, proxima sunt species consecratæ Christum continentes. In Pœnitentia materia remota sunt peccata, proxima sunt actus pœnitentis. In Extrema Unctione materia remota est oleum infirmorum, proxima est ipsa unctio. In Ordine materia remota sunt instrumenta, quæ dantur ordinando, proxima eorum traditio. In Matrimonio materia remota sunt corpora, proxima traditio eorum sensibiliter expressa.

QUÆRO IV. Nonne saltem per Dei potentiam absolutam possibilia sunt Sacramenta insensibilia, seu spiritualia respectu hominis?

IV. *Resp.* Affirmativè. *Ratio*: Essentia Sacramenti consistit in hoc, quòd sit signum ad placitum, practicum gratiæ: Sed non apparet repugnantia, cur Deus non possit elevare actũ aliquem internum v.gr. adorationis, ut significet, & causet gratiam. Ergo. Min. prob. 1. ex S.D. 2.2. q.178. a.1. docente: quòd Deus per interiorem motum hominis, ut per instrumentum, possit patrare miracula. Ergo & gratiam. 2. Sicut Sacramentorum Auctor Deus virtutẽ suam non alligavit Sacramentis, ita nec rebus sensibilibus. Ergo. 3 Res spiritualis potest verè esse signum, ut patet in verbo mentis. Nam signum, ut abstrahens a spirituali, & sensibili, definitur esse id, quod mediante, seu supposita cognitione, sive notitia sui, sive sensus, sive intellectus, deducit in cognitionem alterius. Hinc dum S. Auguſt. definivit signum esse id, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire, non loquitur de signo in tota sua latitudine, ut etiam complectitur possibilia, sed de eo, quo ordinariè utimur. Ergo.

Resp.2. Illa Sacramenta insensibilia non essent homini ita proportionata, uti sensibilia.

Ratio: Quia homini, utpotè ex spiritu, seu anima, & corpore concreto, connaturale est in cognitionem spiritualium devenire per sensibilia. Ergo.

Oppono contra 1.p. Homines per Sacramenta coadunantur in unam Religionem: Sed hæc coadunatio non potest fieri per signa spiritualia, cùm homo sensibiliter petat regi. Ergo.

Ad hoc dist. min. Non potest fieri tam suaviter, tamque proportionatè, conc. min. absolutè, neg. min. Unde & de necessitate absoluta Sacramenta, non petunt esse visibilia signa visibilis Ecclesiæ, sed solùm ad melius esse, sicut & illa definitio Sacramenti, quòd sit *indivisibilis gratiæ visibilis forma*, intelligitur solùm de Sacramentis de facto institutis.

Ex quo sequitur, minùs essentiale Sacramento esse, quòd sit sensibile, quàm quòd sit signum ad placitum: unde implicat absolutè, quòd Sacramentum sit signum naturale gratiæ; Sacramentum enim debet esse ex institutione, adeòque ad placitum.

QUÆRO V. Suntne omnes Sacramentorum Novæ Legis materiæ, & formæ a Christo determinatæ?

V. *Resp.* Affirmativè quoad determinationem saltem in genere, seu specie subalterna, non tamen semper in specie infima, vel in individuo, quam in quibusdam Ecclesiæ reliquit. Et ideò dixi, *saltem in genere*. In aliquibus enim etiam est in specie atoma.

Declaratur: In Baptismo Christus pro materia determinavit aquam elementarem in specie infima; & non aliam, sive sit calida, sive sit frigida, turbida, sive clara: hæc enim sunt accidentia, quæ non variant substantiam.

In Confirmatione materia remota determinatè est Chrisma confectum ex oleo, & balsamo. Quòd autem Apostoli interdum hoc Sacramentum contulerint sine chrismate per solam manuum impositionem, non obstat: quia hoc habuerunt ex speciali privilegio sibi dato a Christo. Aliquando tamen etiam fuerunt usi chrismate. Similiter Græci in Confirmatione utuntur hac forma: *Signaculum doni Spiritus sancti*; nos verò alia, ut patebit infrà: quæ est diversitas solùm materialis.

In Euchariſtia determinatè eſt vinum de vite, & panis triticeus uſualis, ſive azymus, ſive fermentatus.

In Extrema Unctione determinatè eſt oleũ a Chriſto pro materia inſtitutum, non a S. Jacobo, qui illud ſolùm promulgavit. De quibus omnibus alibi in propriis locis plura. In his ergo Sacramentis determinatio materiæ eſt magis in particulari, quàm in ſequentibus duobus, quorum materia eſſentialiter includit aliquid morale, uti & in Ordine, in quibus materia eſt magis confuſa, nimirum ſecundùm genus, ſeu ſpeciem ſubalternam tantùm a Chriſto determinatam. Nam

In Sacramento Pœnitentiæ materia proxima eſt confeſſio doloroſa, ſive ſit talis per attritionem, ſive per contritionem, quæ ſpecie differunt: ſive ſit de peccato veniali, ſive de mortali; ſive exprimatur nutibus, ſive verbis. De quibus infrà.

In Matrimonio, quod non ſolùm eſt Sacramentum, ſed & contractus civilis, ac naturalis, materia proxima eſt conſenſus contrahentium, non qualiſcunque, ſed legitimus, & validus ad transferendum mutuò dominium ſupra corpora, adeòque conformis legibus Eccleſiæ, quæ ejus legitimitati pro temporum neceſſitatibus certas poteſt præſcribere conditiones, quibus non ſervatis contractus eſt nullus, uti fecit in matrimonio Clandeſtino. Cujus materiam proinde Eccleſia mutavit ſolùm materialiter, non formaliter, ſemper enim manet verum, quòd materia Matrimonii ſit contractus legitimus.

VI. De Sacramento Ordinis major eſt difficultas. Nam Græci in ſacris Ordinibus pro materia utuntur ſola manuum impoſitione: & forma apud eos eſt hæc: *Divina gratia, quæ infirma ſanat, promovet hunc Subdiaconum in Diaconum; Hunc Diaconum in Presbyterum*. E contra apud Latinos traditur calix, &c. liber Epiſtolarum, Evangeliorum, uti ſcitur. Quæ eſt materia diverſa. Cùm verò Eccleſia latina dictum Eccleſiæ græcæ modum ordinandi approbet, & in materiis, ac formis ſubſtantialibus Sacramentorum errare non poſſit, tenendum eſt, quòd pro hoc Sacramento Chriſtus nullam materiam, vel formam in ſpecie determinaverit, ſed ſolùm in genere, nimirum tale ſenſibile ſignum, quod ſit ſufficienter expreſſivum poteſtatis per Ordinem traditæ, determinationem in ſpecie relinquendo Eccleſiæ, quæ cùm pro Eccleſia græca unam, pro Latina aliam Ordinis materiam, & formam determinaverit, per quamlibet in ſua, ſeu a ſuæ Eccleſiæ Epiſcopo valida ſit ordinatio: eſt enim illa diverſitas, ſeu variatio ſolùm materialis, non formalis, quia conveniunt in ratione ſigni expreſſivi datæ poteſtatis. In Eccleſia tamen Latina materia eſt expreſſior, quia præter impoſitionem manuum in Sacerdotio v.gr. traditur calix cum vino, & patena ſuperpoſita hoſtia, & tunc ſolùm profertur forma, quæ dein cadit ſuper totam materiam præcedentem, quæ conſtat ex impoſitione manuum, & traditione calicis, & non intendit ante perficere ordinationem.

Ratio: Cùm Deus, etſi abſolutè loquendo potuiſſet per alium, attamen de facto immediatè per ſeipſum cujuſvis Sacramenti materiam in ſenſu explicato determinaverit, Hæc, inquam, ratio eſt, quia Sacramenta Novæ Legis, utpotè cauſantia gratiam ex opere operato, ſunt Sacramenta excellentiſſima: ſed non fuit conveniens, ut res tam excellens immediatè determinaretur ab alio, quàm a Deo. Ergo. Plura de hoc infrà de cauſa, & inſtitutione Sacramentorum in hoc Tract. Exam. 4.

QUÆRO VI. Quæ mutatio materiæ, & formæ invalidat Sacramentum?

VII. *Reſp.* 1. Eſſentialis, ſeu ſubſtantialis mutatio materiæ, vel formæ invalidat Sacramentum, non tamen accidentalis; licèt hæc ordinariè ſit illicita, & peccatum. Ita S. Th. a. 8. in c.

Ratio 1. *p.* Nullum compoſitum, uti etiam eſt Sacramentum, poteſt ſubſiſtere ſine partibus ſuis intrinſecis, & eſſentialibus. Ergo.

Ratio 2. *p.* Quia accidentia, cùm ſint extra ſubſtantiam rei, eam non variant, ut patet in accidentibus hominis. Ergo.

Ratio 3. *p.* Quia mutatio accidentalis ordinariè eſt, vel contra præceptum naturale, quo jubemur ſancta ſanctè, & reverenter tractare, v.gr. ſi quis ſine neceſſitate baptizaret in aqua ſordida, vel contra grave præceptum Eccleſiæ, ut patet de conſecratione fermentati apud Latinos. Ergo.

Ex quo patet, mutationem ſubſtantialem materiæ eſſe, ſi quis adhibeat pro materia aliquid ſubſtantialiter diverſum, v.g. in Baptiſmo aquã roſaceam, in Euchariſtia panem hordeaceum: accidentalem, ſi ſalva ſubſtantia parumper alteretur, ut ſi aqua in Baptiſmo ſit calefacta; vel panis triticeus in Euchariſtia ſit fermentatus. Subſtantialis mutatio formæ eſt, ſi mutetur ſenſus verborum, ut ſi in Baptiſmo omittatur ly *In nomine*, vel ly *Patris*, &c. vel addat, quod mutet: Accidentalis mutatio eſt, ſi quid addatur, omittatur, vel verba mutentur, ſic tamen, ut ſenſus verborum non tollatur. Et ita Zacharias Papa definivit in Cap. *Retulerunt*, de conſecr. diſt. 4. fuiſſe verum baptiſma collatum a quodam rudi Sacerdote *in nomine Patria, & Filia, & Spiritua ſancta*.

Reſp. 2. Mutatio verborum in Sacramentis poteſt fieri octo modis 1. Proferendo ea in alia lingua contra morem Eccleſiæ. Quod ſi fiat ſine neceſſitate, eſt peccatum, ſed Sacramentũ valet. 2. Adhibendo alia verba idem expreſsè ſignificantia, v.gr. pro ly *Patris* dicendo ly *Genitoris*, quod

quod etiam est peccatum, Sacramentum tamen subsistit; si tamen solùm implicitè idem significat, est nullum, v g. dicendo: Ego te baptizo in nomine SS. Trinitatis. 3. Transponendo verba, quæ transpositio si tollat sensum verborum, v. g. baptizo Patris in te ego Filii, & nomine Spiritus S. Sacramentum est nullum, ut patet ex S. Thoma q.60.a.8.ad 3.4. Interpolando, seu interrumpendo verba, quæ interruptio si fit tanta, ut interrumpatur intentio pronunciantis, tollitur sensus, & veritas Sacramenti, ait S.Th. ibidem. Hęc interruptio major est, si fiat inter syllabas ejusdem termini, quàm si inter duos terminos. 5. Aliquod verbum addendo, quod si sit corruptivum debiti sensus, tollit veritatem Sacramenti, ait S.Thom. in c. v.g. Ego te baptizo in nomine Patris majoris, & Filii minoris, sicut Ariani baptizabant. Si verò sensum non tollat, subsistit, v.gr. Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, &c. Vel si post ly Spiritus sancti addat. Et in nomine B. Virginis, ut ejus intercessio prosit baptizato ad conservandam gratiam baptismalem. Si verò intelligatur baptizari in nomine B. Virginis sicut in nomine Trinitatis, quo Baptismus consecratur, talis sensus esset contrarius veræ fidei, & tolleret veritatem Sacramenti, ut docet S. D. ibidem.

6. Aliquid omittendo, v.gr. in Baptismo ly *Ego*; In Eucharistia ly *enim*. Ubi notandum, quòd qui habens intentionem faciendi, quod facit vera Ecclesia, privata intentione falsò putaret illas voculas esse de essentia formæ, verum conficeret Sacramentum; Quia adhibet omnia essentialia.

7. Partialem aliquem terminum corrumpendo. Pro quo S.D. a.7. ad 3. pulchram tradit Regulam dicens: *Ille, qui corruptè profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, non videtur intendere facere, quod facit Ecclesia, & ita non videtur perfici Sacramentum. Si autem hoc faciat ex errore, vel lapsu linguæ, si sit tanta corruptio, quæ omnino auferat sensum locutionis, non videtur perfici Sacramentum. Et hoc præcipuè contingit, quando fit corruptio ex parte principii dictionis: putà, si loco ejus, quòd est in nomine Patris, dicat, in nomine matris. Si verò non totaliter auferatur sensus locutionis per hujusmodi corruptelam, nihilominus perficitur Sacramentum. Et hoc præcipuè contingit, quando fit corruptio ex parte finis: putà, si aliquis dicat, in nomine Patrias, & Filias. Quamvis enim hujusmodi verba corruptè prolata nihil significent ex virtute impositionis, accipiuntur tamen, ut significantia ex accommodatione usus.* Hæc ibidem S.D.

8. Verba mutando in signa, vel nutus. Quæ mutatio in Matrimonio, & Pœnitentia est accidentalis; in aliis verò essentialis.

*Resp.*3. Quando forma Sacramenti est ambigua, seu æquivoca, habens plures sensus, sive id proveniat ex vi verborum, sive ex usus accommodatione, ambiguitas tollitur, & propositio vera, vel falsa redditur ex intentione proferentis: qui si intendat sensum verum, Sacramentum valet; si falsum, annullatur. Exemplum est ex dictis de Baptismo: *In nomine Patrias, & Filias*, &c. Item de baptizante *in nomine B. Virginis*.

Ratio: Quia juxta Dialecticos propositio ęquivoca secundùm se nec est vera, nec falsa, sed fit talis ex intentione loquentis, verum, vel falsum sensum intendentis.

Ex quo fit, si dictus rudis Sacerdos intendisset, in divinis dari filiam, Baptismus fuisset nullus. In quantum verò ly filia ex usus accommodatione potest significare Filium, Baptismus potest esse, & in dicto casu est validus. De Baptismo in nomine B. Virginis jam explicatum est paulò suprà in Resp.2.

De invalidatione Sacramenti ex parte intentionis dicetur infrà in hoc Tract. Exam.4. num.31. & seqq.

QUÆRO VII. Fueruntne in omni statu Sacramenta homini necessaria?

VIII. Ante R. Nota quoad præsens quadruplicem esse statum naturæ humanæ. *Primus* est status Innocentiæ in Adamo, & Eva pro brevi illo tempore ante lapsum. 2. Est Legis naturæ, sic dictus, non quasi excludat gratiam, & præcepta supernaturalia, sed quia, sicut naturalia sunt ab intrinseco, ita Lex supernaturalis intrinsecè hominibus inspirabatur, & non publicè exteriùs ponebatur. Et hic status cępit post lapsum Adami, & apud alias Nationes duravit usque ad Christum, apud Judæos verò usq; ad Moysen. 3. Est status Legis scriptæ, seu Mosaycæ, computaturque a Moyse usque ad Christum. 4. Est status Legis gratiæ, seu Evangelicæ duraturus a Christo usque ad finem mundi. Hoc notato

*Resp.*1. In statu Innocentiæ ante peccatum Sacramenta necessaria non fuerunt. Ita S.D. q.61. art.2. in c.

Ratio: Medicina non est necessaria nisi ęgroto, ait S D. in Sed Contra. Sed Sacramenta sunt quædam medicinæ, & in statu Innocentiæ non erat ægritudo, quia mens suberat Deo, & menti suberant inferiores animæ vires, & ipsi animæ corpus. Ergo. Accedit, quòd Deus prævideritlapsum Adami, adeòque illum statum non diù duraturum, consequenter non erant necessaria Sacramenta.

Nota ex solutionibus argumentorum S. Thomæ, quòd homo in statu Innocentiæ indigebat quidem gratia, sed ut consequenda spiritualiter, & indivisibiliter, non verò per visibilia signa, quia fuisset contra perfectionem illius status, & contra subordinationem in Ratione descriptam, si anima vel quantùm ad scientiam (putà,

(putà, supernaturalem, de naturali non negatur, quòd Adam eam acceperit de rebus, ut patet 1.p.q.101.) vel quantùm ad gratiam perficeretur per aliquid corporale. Etsi enim ante, & post peccatum sit eadem hominis natura, non tamen idem status, Sacramenta autem, & cognitio, ac adeptio spiritualium per sensibilia conveniunt quidem homini secundùm conditionem suæ naturæ, ast non absolutè, nec ut proprium per se, ac quarto modo, sed ex suppositione certi status, nimirum naturæ lapsæ; postquam enim homo per peccatum sensibilibus se subjecit, non est inconveniens, quòd per sensibilia denuò perfectionem accipiat.

De Matrimonio Adami, & Evæ docet S.D. ad 3. quòd in statu Innocentiæ non fuerit, ut Sacramentum, sed ut est in officium naturæ. Vide in Tract. de Prædest. & in Tract. de Incarn. specialiter de gratia capitali Christi, an, & quomodo gratia Adami in statu Innocentiæ fuerit ex meritis Christi largientis gratiam per Sacramenta. Ubi dicitur, quòd, ut reparata fuerit ex prævisis meritis Christi, non verò ut primò producta, qualiter fuit ex mera liberalitate Dei. Item vide S.Th. 2.2.q.85.a.1. Ubi docet, quòd Sacrificium non solùm internum, sed & externum de bonis temporalibus sit de jure naturæ in recognitionem debitæ subjectionis ad Deum rerum omnium Dominum, adeòque illud fuisset in statu Innocentiæ, si durasset; a quo non est consequentia ad Sacramenta, utpotè, quæ sunt juris positivi, & repugnassent perfectioni illius status; ut ex dictis patet.

IX. *Resp.* 2. In Lege naturæ fuit verum quoddam Sacramentum, non solùm pro justificatione parvulorum ad delendum peccatum originale, sed & adultorum.

Ratio 1. Ad humanam salutem necessarium homines adunari in unum veræ Religionis nomen, ut arguit S.D.a.1. in Sed Contra. Sed, ut ait S. Aug. in nullum nomen Religionis, sive verum, sive falsum coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, seu Sacramentorum visibilium consortio colligentur. Quod verum est, supposita corruptione naturæ humanæ; In statu enim Innocentiæ potuissent adunari per alia signa visibilia, v.g. Sacrificia. Ergo.

Ratio 2. Cùm Deus velit omnes homines salvos fieri, in statu Legis naturæ pro parvulis, & adultis instituit aliquod remedium ad delenda peccata, tum Originale, tum actualia: Sed hoc remedium fuit verum Sacramentum, cùm fuerit externum, quia debebat applicari modo humano (quod non potest dici de actu merè interno. Item fuit collativum gratiæ, peccatum enim non tollitur, nisi per gratiam. Ergo.

Ex quo sequitur, quòd, quando dicitur, parvulos in Lege naturæ fuisse mundatos a peccato originali in fide Parentum, intelligitur de fide non interna, sed manifestata signo sensibili, v gr. precibus, oblatione, vel benedictione, &c. Et hoc signum sensibile erat Sacramentum, quod tamen a Deo non fuit omnimodè in particulari, & in individuo determinatum, sed solùm in genere, quoad determinationem in specie, vel in individuo, relictum arbitrio ipsius applicantis. In hoc ergo signo formale fuit a Deo, materiale ab homine, eo ferè modo, quo ante diximus de Ordine, ejusque materia.

Nota tamen, quòd remedium pro peccatis actualibus non fuerit ejusdem rationis cum eo, quod nos adhibemus pro eorum remissione, uti est verbalis, & auricularis confessio, sed aliud longè diversum, attamen in re simpliciter non necessarium, sed supplebile per votum in necessitate. Remedium verò peccati Originalis fuit simpliciter necessarium in re ipsis parvulis, sicut apud nos Baptismus.

X. *Resp.* 3. In Lege Mosayca, seu scripta fuerunt vera, & diversa Sacramenta. Hoc probant Rationes pro R. 2. datæ.

Reducit S.D. 1.2.qu.102.art.5. Sacramenta Legis Mosaicæ ad quatuor, nimirum ad Circumcisionem, cui successit Baptismus: ad Agnum Paschalem, qui erat figura Eucharistiæ, ad Purificationes, quibus respondet Pœnitentia: ad consecrationem Pontificis, & Sacerdotum, quibus respondet Ordo. Alia tria Novæ Legis Sacramenta, nimirum Matrimonium, Confirmatio, & Extrema Unctio, non habent Sacramenta ex parte Legis Veteris sibi correspondentia.

Nota, quòd apud Judæos pro fœminis ad tollendum peccatum originale manserit remedium Legis naturæ, & Circumcisio (quæ solùm secundariò ordinabatur ad populum Israeliticum discernendum ab aliis, primariò verò ad emundandum ab Originali) fuerit adhibita solis masculis. Et hoc propter convenientiam, quam S.D. assignat 3.p.qu.70.ar.2.ad 2. dicens: Circumcisio instituta est, ut signum fidei Abrahæ, qui credidit se Patrem futurum Christi, sibi repromissi, & ideò convenienter solis maribus competebat, peccatum enim originale, contra quod specialiter Circumcisio ordinabatur, a Patre trahitur, non a Matre; sed Baptismus continet virtutem Christi, qui est universalis causa salutis omnium, & remissionis omnium peccatorum. Hæc ibi.

Resp. 4. In Lege Nova sunt vera Sacramenta, ut probant rationes ante adductæ, & eorum numerus patebit, ac probabitur in sequentibus.

Digitized by Google

EXAMEN II.

De Sacramentorum Veteris, & Novæ Legis causalitate, & effectu principali, qui est Gratia, S. D. Quæst. 62. per 6. artic.

QUÆRO I. Quomodo Sacramenta Veteris Legis causarunt gratiam?

XI. Ante R. Nota 1. aliam esse causam per se aliam per accidens; aliam principalem, quæ agit virtute propria; aliam instrumentalem, quæ agit virtute aliena: aliam physicam, quæ propria actione effectum immediatè, & realiter attingit: aliam moralem, quæ effectum suum attingit mediatè, quia nimirum aliam causam per modum consilii, imperii, meriti, vel pretii, movet, & inducit ad producendum effectum, ut patet in chirographo.

Nota 2. Quòd gratia dupliciter conferri possit; 1. Ex opere operantis, idest, independenter a Sacramento, per commensurationem ad subjecti devotionem, seu dispositionem, quæ dicitur opus operantis, eò quòd ei secundùm se sumpto, ratione proprii valoris, v g. *ut quatuor*, debeatur tanta gratia in eadem intensione, nimirum, *ut quatuor*. 2. Ex opere operato, idest, præcisè ex operatione Sacramenti, per virtutem ex Passione Christi jam operata ei communicatam, ita ut vel nulla requiratur dispositio, ut fit in parvulis baptizatis; vel si requiritur, ut in adultis, saltem non sufficit ad tantam gratiam, & non est ratio principalis, vel effectiva habendi excessum gratiæ. Nam accedenti ad Sacramentum cum dispositione *ut tria* cōfertur gratia *ut sex*, tres gradus ad propriam dispositionem ut causam, alii tres ob virtutem Sacramenti, respectu quorum dispositio solùm se habet ut conditio *sine qua non*.

Nota 3. Ex opere operato gratiam adhuc posse conferri dupliciter: 1. Activè, idest, per virtutem gratiæ productivam, saltem instrumentalem, ipsi Sacramento inexistentem, ut posteà dicetur de Sacramentis Novæ Legis. 2. Passivè, ita ut Deus ad præsentiam Sacramenti activè conferat gratiam ultra dispositionem suscipientis.

Nota 4. Opus illud operatum, quod est Passio Christi, a qua omnia Sacramenta etiam vetera habuerunt virtutem causandi gratiam, posse dupliciter considerari. *Primò*, ut actu exhibitum, & sic se habet respectu Sacramentorum Novæ Legis. 2. Ut prævisum, seu ut exhibendum, & operandum, & sic se habet respectu Sacramentorum Veteris Legis. His notatis

Resp. 1. Sacramenta Legis naturæ, & scriptæ non causabant gratiam ex opere operato activè, sed solus Deus ad præsentiam illorum. Ita patet ex S. Th. hic q. 62. a. 6. in c. dicente: *Sacramenta Veteris Legis erant quadam fidei protestationes, inquantum significabant passionem Christi, & effectus ejus, sic ergo non habebant in se aliquam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam justificantem.*

Ratio: Quia dicta causalitas est singularis prærogativa Sacramentorum Novæ Legis.

In hoc sensu intelligitur, dum in S. Script. & SS. PP. legitur, quòd Lex antiqua non justificaverit, gratiam non dederit, ejus Sacramenta fuerint infirma, & egena elementa, nonnisi figuræ, & umbræ, vel signa gratiæ. *Quia si ex Lege justitia, Ergo Christus gratis mortuus est*, ut dicitur ad Gal. 2. non enim eis denegatur omnis virtus gratiæ causativa, sed solùm in sensu explicando in R. 2. & 3.

Resp. 2. Non solùm parvulis, sed etiam adultis in remedio Legis naturæ pro peccati originalis deletione instituto, ac in Circumcisione conferebatur gratia ex opere operato passivè, sed ultra dispositionem suscipientis, fiebantq; adulti ex attritis contriti.

Ratio 1. *p.* De fide est, infantes per Circumcisionem, & remedium Legis naturæ fuisse justificatos, & salvatos: Sed de fide etiam est, nullum posse justificari, aut salvari sine gratia; & luce clarius est, quòd infantes non possint per proprium actum disponere. Ergo.

In hoc sensu intelligitur, dum in SS. PP. legitur, quòd Circumcisio fuerit signum practicum gratiæ, & pro his, qui ex stirpe Abrahæ prodierunt, egerit (nimirum moraliter) id, quod apud nos valet aqua Baptismatis, fit enim comparatio quoad substantiam effectus, non quoad modum causandi.

Ratio 2. *p.* cum Gabrera contra aliquos Thomistas: Remissio peccati Originalis, & actualium mortalium ei conjunctorum, nequit conferri, nisi per infusionem gratiæ, ut probatur in Tract. de justificatione in 1. 2. q. 113. a. 2. Sed in Circumcisione, & remedio Legis naturæ adultis cum debita attritione dispositis conferebatur remissio prædictorum peccatorum. Ergo fiebant ex attritis contriti, & justificabantur. Min. prob. Si in adultis, ut dispositio fuisset omnino necessaria contritio (cùm ad eam velut ad ultimam dispositionem in eodem instanti sequatur gratia) Circumcisio, & Remedium Legis naturæ nunquam extinxissent peccatum Originale in illis, immò nec in ejus remedium fuissent pro eis instituta, quia illud nunquam delevissent, sed semper supposuissent deletum per præviam contritionem, hoc autem est absurdum dicere. Ergo.

Nota, Sacramentorum Novæ Legis privilegium esse ex attritis contritos facere, & gratiam ex opere operato causare activè physicè, non merè passivè, & moraliter. Et ex his explicatur S. Paulus ad Galat. 4. dicens: Abrahamum

mum non fuisse justificatum in Circumcisione, sed ex fide. Quia si quę gratia in Veteri Lege dabatur, non dabatur ex sola vi illius, sed simul per fidem Legis gratiæ, & in Christum ut prævisum. Unde ex nostra sententia non sequitur, Legem Veterem debere dici Legem Gratiæ.

Resp. 3. Alia Legis naturę, & scriptæ Sacramenta tantùm conferebant gratiam ex opere operantis, seu juxta mensuram dispositionis subjecti, nec faciebant ex attritis contritos.

Ratio disparitatis est, non ex quadam Circumcisionis in Lege scripta, & remedii contra Originale in statu Legis naturæ excellentia super alia eorumdem statuum Sacramenta, tum etiam ex speciali eorum necessitate; tum tandem (ut discurrit Gabrera) cùm peccatum Originale non sit propria, sed aliena voluntate contractum, non erat necessaria tanta dispositio ad illa Sacramenta, quæ in remedium talis peccati per se ordinabantur, quanta requirebatur ad illa, quæ per se respiciebant justificationem ab actualibus (Originali remisso) commissis, ad hanc enim in adultis requirebatur vera, & perfecta contritio.

Ratio 2. Si enim in aliis prædictorum statuum Sacramentis gratia fuisset collata ex opere operato, seu ultra dispositionem recipientis, etiam solùm moraliter, inconvenienter ita extenuarentur in S. Scriptura, ut quòd sint egena elementa, quòd Lex sit inutilis, operans iram Dei, quæ subintravit, ut abundaret delictum, Rom. 5. id est, ut esset occasio delinquendi. Nec bene diceretur, quòd accepta occasione mandatum occiderit homines, Roman. 7. quòd qui talia exequebantur, fuerint sub maledicto, quòd Lex Vetus fuerit jugum importabile. Non primum, quia potiùs occasione accepta daretur hominibus gratia vivificans, & sanans. Non secundum, quia potiùs essent sub benedictione, & gratia Dei. Nec tertium, quia in Legis Veteris impositione, & executione daretur gratia, & adjutorium ad jugum ejus ferendum. Ergo.

QUÆRO II. Quomodo Sacramenta Novę Legis causant gratiā? etiam recedente fictione?

XII. Revisis Notatis pro Q. 1. num. 11. in hoc Exam.

Resp. 1. Concil. Trid. Sess. 7. Can. 8. sic definit: Si quis dixerit, per ipsa Novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.

Ratio de parvulis respectu Baptismi patet ex dictis. Cui adde, quòd, Sacramenta causare gratiam ex opere operato, est eam causare non ex merito recipientis, sed virtute passionis Christi jam operata: Sed sic est de Sacramentis Novæ Legis. Ergo.

Nota tamen id, quod diximus, Sacramenta Novę Legis causare gratiam ex opere operato, non convenire ipsis solùm in voto habitis, sed in re susceptis, ut docet Sylvius hìc q. 62. a. 1. Quia alioquin sequeretur, Sacramentū bis conferre suum effectum, semel in voto habitum, semel in re susceptum. Negari tamen nequit, quin habens votum Sacramenti accipiat remissionem peccatorum, & gratiam, sed non eam accipit ex opere operato Sacramenti, etsi ejus effectui valdè sit similis, & ob hanc similitudinē subinde a Theologis vocetur effectus Sacramenti, non quòd hìc, & nunc a Sacramento causetur, sed quia natus est ab eo causari, & nunc ad votum ejus, & in ordine ad illud datur. Qualiter intelligendus est S. Th. quodl. 4. a. 10. & 4. cōtra Gentes, c. 72. & infrà q. 72. a. 6. ad 1. & ad 3. ubi in oppositum propendere videtur.

Resp. 2. Sacramenta Novę Legis non solùm moraliter, sed & physicè instrumentaliter causant gratiam.

Ratio desumitur ex dignitate, & præeminentia Sacramentorum Novæ Legis præ antiquis. Et docetur clarè a S. Thom. cujus verba vide in Auctoribus. Et quamvis non sit de fide, colligitur tamen fundatè ex Trid Sess. cit. Can. 6. ubi decernit: Si quis dixerit, Sacramenta Novæ Legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre quasi signa tantùm externa sint acceptæ per fidem gratiæ, vel justitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, anathema sit. Quibus verbis Sacramentis nostris attribuitur major virtus causativa gratiæ, quàm moralis, quia hæc verba debent intelligi in sensu proprio; & clarè patet, quòd in sensu proprio intellecta excedant rationem signi, causa verò moralis rationem signi non excedit, & effectum propriè non continet, nec confert, sed aliam causam inducit, & eum causet. Ergo.

Dixi in R. 2. *Instrumentaliter*. Quia certum est, quòd solus Deus sit causa principalis gratiæ. Et humanitas Christi non solùm sit causa moralis, & meritoria, sed simul instrumentum physicum non separatum, uti Sacramenta, sed Divinitati personaliter conjunctum, quod est notabilius. Potest etiam dici, quòd Passio Christi adhuc physicè operetur gratiam, non in abstracto sumpta, ut est motus quidam, sed in concreto, ut involvit subjectum passum, scilicet Christum, præsertim cùm Passio Christi reliquerit in Corpore Christi effectum, nimirum sacra Stigmata.

Pro Objectionum solutione Nota 1. quòd quidem Sacramenta nostra tanquam res sensibiles nobiliori modo causent gratiam, quàm actus præstantissimarum virtutum, utpotè solùm moraliter, seu meritoriè eam causantium: id verò Sacramenta non habent ex se, sed ex elevatione Dei, 2. Quod licèt res corporea non

possit,

Digitized by Google

possit, ut causa principalis attingere rem spiritualem, sicut visus corporeus absolutè non potest videre Deum, quia in actu visionis tanquam actionis vitalis semper agit ut causa principalis, bene tamen, ut instrumentum, ut patet in igne infernali respectu spiritus damnati, quem torquet. 3. Quòd influxui physico non officiat distantia suppositi, & sufficiat simultas, & contactus virtutis. 4. Quòd licèt ad omne instrumentum, etiam divinæ virtutis, necessariò requiratur actio quædam prævia (quia aliàs non esset in genere causæ efficientis, sed medium purè deferens actionem principalis agentis) si tamen instrumentum virtutis divinę, utpote infinitæ, non requiritur necessariò, quòd sit ita proportionata, vel quòd sit dispositiva ad effectum principaliter intentum. Nam Christus volens illuminare cęcum, posuit super ejus oculos, lutum, ubi nulla erat proportio, vel dispositio. 5. Quòd licèt agens principale, & effectus debeant esse ejusdem ordinis, non tamen agens instrumentale. 6. Quòd licèt agens instrumentale, & corporeum, secundùm se sumptum, non sit ejusdem ordinis cum effectu spirituali, ut est gratia, bene tamen, ut elevatum virtute spirituali, quam etiam fluentem, & transeuntem Sacramentum recipit ex motione causæ principalis, scilicet Dei. 7. Etsi res spiritualis non possit in subjecto corporeo recipi permanenter, & stabiliter quod enim hoc modo recipitur, ad modum recipientis recipitur, & existentiam, si sit accidens a subjecto emendicat) bene tamen vitaliter, & fluĕter, seu trāseunter. 8. Quamvis illa virtus, seu accidens spirituale, ac indivisibile non possit recipi in toto Sacramento, nec in ejus parte, quia & motus sacramentalis, & quævis ejus pars est quid successivum, & divisibile; potest tamen recipi in termino, seu facto esse illius, quod est indivisibile terminativū, & completivum totius entis sacramentalis successivi existitq; in ultimo instanti extrinseco terminativo. Et in hoc ultimo termino virtualiter existit totum Sacramentum, quod sufficit, ut per illam virtutem spiritualem fluentem in ultimo termino receptam dicatur elevari totum Sacramentum. De actibus pęnitentis in ordine ad justificationem vide infrà in proprio loco.

Hæc, uti & quæ dicentur ad Q. 3. non serviunt quidem ad praxim, bene tamen ad alios fines huius operis, seu Tribunalis in ejusdem frontispicio insinuatos. Qui potest ea capere, capiat, compendiosè relata sunt, explicantur magis in Philosophia, ubi agitur de causa instrumentali.

XIII. *Resp.* 3. Omnia Sacramenta Novæ Legis, validè quidem, sed fictè, id est, indignè, sacrilegè, seu in statu peccati mortalis suscepta, recedente fictione, id est, peccato per pęnitentiam sublato, causant ex opere operato gratiam, tantam, quantam causassent, si dignè recepta fuissent, si etiam tanta adsit dispositio: sic tamen, ut Sacramenta characterem imprimentia gratiam illam causent physicè, reliqua verò solùm moraliter. Ita probabilius est ad mentem S. Thom. cujus verba vide in Auctoribus.

Ratio: Connaturale est omnibus causis, solùm impeditis, & per contrariam causam non exclusis impedimento remoto producere suum effectum, quem, & qualem habuissent, si impeditæ non fuissent. Item ut causent juxta suum modum existendi: causent physicè, si physicè existant, moraliter verò, si solùm moraliter existant. Ita docet sana Philosophia. *Subsumo* 1. Sed Sacramenta Novæ Legis sunt causæ physicæ juxta dicta, & per fictionem a suo effectu solùm impediuntur, non verò excluduntur velut per contrariam causam, et si enim indigna susceptio Sacramenti ex parte suscipientis sit opus mortuum, ipsa tamen Sacramenta, cùm Passio Christi sit eis applicata, manent semper viva, existentia moraliter in divina acceptione, nec sunt mortua per peccatum, sed solùm mortificata, in quo differunt ab operibus bonis in peccato mortali factis, omni principio vitæ carentibus. Ergo. *Subsumo* 2. Sed Sacramenta characterem non imprimentia non existunt physicè, nec in se, nec virtualiter in alio effectu a se relicto, sed solùm moraliter, ut dictum est: è contra, quæ characterem, ut effectum relinquunt, existunt virtualiter physicè in illo. Ergo illa solùm moraliter, hæc verò physicè causant gratiam recedente fictione.

Ex hac ratione bene intellecta solvuntur variæ objectiones. Ulteriùs tamen

XIV. *Oppono contra* 1. *p.* R. 3. Si Baptismus habeat suum effectum recedente fictione, deberet ante Baptismi operationem tolli fictio: Sed antea eam non potest tolli. Ergo conclusio ruit. Maj. patet; Quia causa impedita non operatur, nisi ablato impedimento. Min. prob. Fictio debet tolli a Sacramento Pęnitentiæ per gratiam sanantem: sed nequit alicui prius dari gratia sanans, quàm regenerans per Baptismum. Ergo.

R. Neg. min. Ad prob. dist. min. 1. Non potest dari priùs prioritate simpliciter tali, & in genere causæ efficientis, conc. min. Priùs secundùm quid, & in genere causæ dispositivæ, neg. min. & consequentiam. 2. aliter: Nequit prius dari gratia sanans, ut formaliter sanans est, concedo min. Ut est removens prohibens, neg. min. & conseq. Quæ distinctio etiam applicetur ad majorem. Est ergo mutua dependentia, ac prioritas inter Sacramentum Pœnitentiæ, & Baptismi, eorumque effectus; Pęnitentiæ effectus est prior effectu Baptismi in genere causę materialis, & dispositivæ, quatenus tollit fictionem, quæ effectum ejus impedit: Baptismus verò est prior

prior in genere causæ efficientis, nam proprium est illi, quòd causet gratiam primam, & regenerativam. Datur etiam in illo priori naturæ effectus pęnitentiæ, non ut formaliter est gratia sanans, sed ut est removens prohibens. Quæ formalitates sunt bene distinguendæ.

Sed *Contra*: Juxta datam solutionem ante operationem Baptismi datur per Pęnitentiam gratia saltem, ut removens prohibens. Ergo Baptismus nihil operatur delendo peccatum originale, aut actualia ante Baptismum commissa. Prob. conseq. Gratia, etiam ut removens prohibens, nequit stare cum ullo peccato mortali etiam Originali. Ergo removendo obicem, tollit etiam originale. Ergo Baptismus nihil habet ampliùs, quod operetur.

R. neg. conseq. Ad prob. concesso ant. dist. conseq. Ergo tollit etiam Originale indirectè, & per accidens, conc. conseq. Directè, & per se, neg. conseq. Itaque Originale (idem est de mortalibus actualibus ante Baptismum commissis) per gratiam in casu, de quo loquimur, per Sacramentum Pęnitentiæ collatam deletur solùm indirectè, & per accidens: proinde necesse est, ut per gratiam baptismalem tollatur directè, & per se.

Sed *Contra*: Peccatum semel ab uno Sacramento deletum non exigit deleri adhuc per aliud. Ergo si juxta datam solutionem peccatum originale tollitur per gratiam a Sacramento Pęnitentiæ productam, Baptismus nihil operatur.

R. dist. ant. Non exigit deleri per aliud absolutè, & quomodocunque, conc. ant. Cum certo modo, scilicet per se, & directè, neg. ant. & conseq. Etiamsi ergo peccatum Originale absolutè sit remissum in nostro casu, ut tamen tollatur connaturaliter, requiritur operatio Baptismi, cujus effectu tollatur per se, & directè. Hinc etsi nihil reale relinquatur tollendum per effectum Baptismi, hic tamen effectus talis est, ut per se, & in quantum dimanat a tali Sacramento, polleat vi, & efficacia peccatum Originale tollendi, si aliunde remissum non fuisset. Quæ solutio fundatur in doctrina ab omnibus admissa, putà, quòd, si alicui mortalia sint remissa per contritionem, tamen denuò sint subiicienda clavibus Ecclesiæ; sicut, si alicui Originale sit remissum per Baptismum flaminis, denuò baptizatur.

Contra est: Quæcunque gratia, etiam minima, æquè directè, & formaliter repugnat uni peccato, ac alteri, propter essentialem incompossibilitatem gratiæ habitualis, & peccati mortalis inter se. Ergo nec requiritur in præsenti casu, ut peccatum tollatur per Baptismum directè, cùm jam sit data gratia per Sacramentum Pęnitentiæ.

R. dist. ant. Quæcunque gratia repugnat, ut præcisè gratia est, conc. ant. ut est effectus talis, vel talis Sacramenti, neg. ant. & conseq. Ita doctè solvit noster Labat in 3. p. Tract. 2. disp. 2. dub. 2. docens. Gratiam quidem repugnare suapte natura omni peccato, illudque delere, non tamen prout consideratur sub illa ratione, quatenus a tali, vel tali Sacramento dimanat, quo sensu dicitur gratia sacramentalis; sic enim debet conformari naturæ illius Sacramenti, a quo tanquam effectus hîc, & nunc dimanat. Unde hoc pacto gratia baptismalis habet per se, & directè remittere peccatum originale, & actualia ante, & in Baptismo commissa, gratia verò Sacramenti Pęnitentiæ actualia post eum commissa.

Sequitur ex dictis, quòd, etsi gratia regenerans, & sanans, ac removens prohibens, entitativè in præsenti sit eadem gratia, habet tamen diversas formalitates, secundùm quas non repugnat, quòd in eodem instanti temporis cum prioritate, & posterioritate naturæ a diversis Sacramentis attingatur, & sub una ratione præsupponatur ad seipsum sub alia ratione, ut a simili patet in ultima dispositione respectu formæ. Itaque gratia removens prohibens quodcunque peccatum tollit; nimirum obicem per se, & directè, alia indirectè, & per accidens: gratia regenerans per se, & directè tollit Originale, & actualia ante, & in Baptismo commissa, reliqua indirectè: gratia sanans ut talis peccata post Baptismum commissa directè, ante commissa indirectè. Vide infrà Tract. 13. Exam 6. n. 101. de Confessione informi, valida tamen, an illa recedente fictione causet gratiam.

QUÆRO III. Quando Sacramenta causant gratiam?

XV. *Resp.* 1. Sacramenta in usu consistentia (uti sunt omnia præter Eucharistiam) causant gratiam in instanti terminativo extrinseco, in quo est verum dicere: Nunc non est Sacramentum, & immediatè ante fuit.

Ratio: Sacramenta non causant gratiam, nisi quando sunt perfecta, seu completa: Sed non sunt completa, vel perfecta in instanti intrinseco, sed extrinseco, quando verum est dicere, Nunc Sacramenta non sunt, & immediatè antè erant. Ergo. Maj. etsi constet, docetur tamen a S. Thom. in 4. ad Annibald. dist. 8. a 5. ubi de virtute productiva gratiæ loquens ait: Virtus communicatur Sacramento, quando est in suo termino, & complemento, non quando est simpliciter in successione. Min. verò prob. Entia successiva non habent ultimum instans intrinsecum, in quo desinant, sed solùm extrinsecum juxta doctrinam Philosophorum in Physica docentium, ea non desinere per ultimum sui esse, seu in tali instanti, in quo sit verum dicere nunc est motus, v.g. & immediatè post non erit, quia unico *nunc*, seu in instanti non potest dari suc-

successio motus, utpote, quæ petit partem priorem, & posteriorem, sed desinere per primum sui non esse, seu in instanti, in quo est verum dicere: Nunc non est motus, & immediatè ante erat; Sed Sacramenta in usu consistentia sunt quædam entia successiva, ut patet in ablutione, unctione, absolutione, &c. Ergo non habent instans intrinsecum, in quo desinant, vel perficiantur, sed tantùm extrinsecum, & hoc instans est extrinsecum Sacramento, dicitur tamen intrinsecum inceptionis gratiæ, in eoque Sacramentum habet suum ultimum mutatum esse velut indivisibile terminativum, quo in prædicto instanti intrinsecè completur, & perficitur, quod indivisibile quodammodo coexistit gratiæ, ad quam causandam elevatur, & ab illo instanti extrinsecè mensuratur.

XVI *Resp.* 2. Sacramentum Eucharistiæ (quòd non consistit in usu, sed in re permanente, & supponitur ante usum) non causat gratiam ex opere operato quando conficitur. 2. Nec dum ore sumitur, nec successivè toto tempore, quo durat sumptio. 3. Nec toto tempore, quo species incorruptæ manent in stomacho cum præsentia Christi, licèt tunc homo ferventiores actus charitatis eliciat. 4. Sed in instanti extrinseco terminativo perfectæ manducationis, in quo est verum dicere, Nunc non est manducatio, & immediatè antè fuit. 5. Potest tamen ex opere operantis causare gratiam, dum sumitur, vel dum in stomacho manet.

Ratio 1. & 2. *p.* Ut causetur gratia Eucharistica, cùm habeat rationem cibi, requiritur vera manducatio. Joan. 6. *Nisi manducaveritis*, &c. Sed confectio cibi, aut potus, vel sumptio ejus ad os, non est vera manducatio, vel bibitio, hæc enim includit perfectam deglutionem, seu trajectionem in stomachum. Ergo.

Ex hoc sequitur, quòd si quis post dignam Eucharistiæ sumptionem, antequam eam deglutiat, moriatur, vel ex infirmitate deglutire non valens, ex ore eiiciat, vel species tamdiù ore teneat, ut in ore liquescendo corrumpantur, defectu sufficientis applicationis non recipiat gratiam Eucharisticam ex opere operato, etsi faciendo, quod in se est, & quantum potest, satisfaciat præcepto sumendi. Recipiet tamen gratiam ex opere operato ille, qui species in stomachum trajectas evomit; vomitus enim supponit manducationem, licèt impediat digestionem, quæ non est de ratione causalitatis hujus Sacramenti, ne quidem, ut conditio, etsi requiratur ad hoc, ut nutriat cibus corporalis, & hoc ideò, quia ut ille nutriat, debet converti in substantiam aliti: secus est de nutrimento spirituali. De quo vide in hoc Exam. n. 20. ante Q. 5. in Not.

Ratio 3 *p.* Tum quia gratia Eucharistica promissa est manducanti; Sed manducatio non durat, quamdiù species manent in stomacho. Ergo. Tum etiam, quia aliàs recipiens Eucharistiam in mortali, adhuc posset recipere ejus fructus ex opere operato, si nimirum durantibus in stomacho speciebus eliciat contritionem: Sed hoc est contra Apostolum dicentem, quòd talis judicium sibi manducat. Ergo. Tum tandem, quia aliàs habens debiliorem, & tardiùs digerentem stomachum, acciperet plus gratiæ, & sic augmentum gratiæ reduceretur in causam merè naturalem.

Ratio 4. *p.* Gratia Eucharistiæ est promissa manducanti: Sed manducatio non est perfecta, nisi in ultimo, seu termitativo instanti, cùm enim illa sit ens successivum, non habet instans terminativum intrinsecum, ut probatur in Physica. Ergo.

Ratio 5. *p.* Quia toto illo tempore Eucharistia potest esse motivum eliciendi ferventiores actus supernaturales devotionis, charitatis, aliarumque virtutum, quibus aliquid mereamur apud Deum. Ergo.

Ex hac ratione patet sensus verborum Christi Joann. 9. *Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi*, seu gratiam largior, nimirum saltem ex opere operantis; nam & illa datur per Christum.

Oppono 1. contra utrumque: Quod non est, non causat, præsertim physicè: Sed in illo instanti terminativo extrinseco non est ampliùs Sacramentum, nec manducatio Eucharistiæ. Ergo.

2. Unum physicè pendere ab alio est, existentiam suius inniti existentiæ alterius. Ergo idem quod prius.

3. Ut Sacramentum causet physicè, debet recipere virtutem supernaturalem. Sed hanc non potest recipere, si non existat. Ergo.

4. Effectus, & causa dicunt ad invicem realem relationem. Ergo.

Ad 1. dist. maj. 1. Quod non est, nec immediatè ante fuit, conc. maj. Si tamen immediatè ante fuit, neg. maj. 2. aliter: Quod non est, nec in fieri, nec in facto esse, conc. maj. Si saltem sit in facto esse, neg. maj. 3. Quod nec est formaliter in se ipso, nec virtualiter, conc. maj. Quod non est formaliter, bene tamen virtualiter in ultimo sui complemẽto, uti fit in præsenti, neg. maj. Et sic dist. min. neg. conf. Licèt ergo Sacramentum formaliter (quia ens successivum est) transierit, manet tamen virtualiter, & in ratione causæ: quia tota totius motus sacramẽtalis virtus manet in ultimo termino, quod est ultimum mutatum esse, in quo etiam recipitur virtus elevans ad causandam gratiam. De quo vide dicta ad Q. 2. ante R. 3. in hoc Exam.

Hæc triplex distinctio proportionabiliter debet applicari manducationi, quæ licèt non sit causa, est tamen conditio, sine qua non causatur

fatur gratia Euchariſtica, manetque etiam virtualiter in ultimo termino, quod eſt ultimum mutatum, ſeu manducatum eſſe.

Ad 2. ant. eſt verum, *& ad* 3. *min.* eſt vera, de exiſtentia alterius vel formali, vel virtuali.

Ad 4. ant. eſt verum, ſi utrumque externum realiter exiſtat, defectu cujus utriuſque realis exiſtentiæ deficit etiam realitas relationis, ut patet ex Logica.

XVIII. *Quid ſentis*, ſi recipiens moriatur immediatè ante illud inſtans ultimum terminativum, ſive Sacramenti conſiſtentis in uſu, ſive manducationis Euchariſtiæ?

Dico: Dato, quòd hoc contingeret, non cauſari gratiam ex opere operato.

Ratio: Quia Sacramentum non eſſet omnino perfectum, nec perfecta manducatio, quæ tamen requiritur: immò nec ſubjectum capax receptionis Sacramenti, hoc enim eſt homo, non ſola anima.

Sed ſi a principio ſumptionis Euchariſtiæ fuit indiſpoſitus, elicit verò actum contritionis ante illud ultimum inſtans terminativum?

Dico: Talis reciperet gratiam.

Ratio: Etſi talis poſuerit obicem immò ſacrilegium, retractavit tamen per pœnitentiam.

Quid ſi quis ſumat in Euchariſtia plures particulas?

Dico: Per ſe loquendo gratia cauſatur, dum prima particula ſumitur, aliæ verò ſumptiones non cauſant novam, & diſtinctam gratiam, licèt ſint phyſicè plures, moraliter tamen eſt unica ſumptio, & unum convivium. Cæterùm ſi contingat aliquem in ſumptione primæ particulæ non eſſe diſpoſitum, bene tamen dum ſumit ſecundam, gratiá cauſabitur in ſumptione ſecundæ particulæ, non per ſe, ſed per accidens. Si autem ante remiſſiùs, poſteà verò meliùs ſit diſpoſitus, accipiet in ſecunda ſumptione majorem gratiam ex opere operato, & quidem juxta proportionem diſpoſitionis, in ſenſu ſuprà explicato num. 11. in Not. 2. & infra magis explicando.

QUÆRO IV. Quam gratiam per ſe cauſant Sacramenta Novæ Legis?

XIX. Ante R. Nota 1. Gratiam habitualem, quæ vocatur Sanctificans, ſeu gratia gratum faciens, definiri a Theologis. 1. Quod ſit qualitas ſupernaturalis animæ infuſa, per quam reddimur grati, & amicabiles Deo. 2. Quòd ſit qualitas ſupernaturalis dans nobis eſſe, & vitam ſupernaturalem. 3. Per quam efficimur divinæ conſortes naturæ.

Dixi 1. *habitualem* ad differentiam gratiæ actualis, per quam intelliguntur auxilia ſupernaturalia tranſeuntia, in intellectu, vel voluntate recepta, quæ dantur etiam peccatoribus, v.g. dum pias, ſeu ſupernaturales cogitationes eliciunt.

Dixi 2. *gratum faciens*, ſeu ſanctificans ipſum habentem, ad differentiam gratiæ gratis datæ, quæ primò, & per ſe reſpicit ſalutem aliorum, ut ſunt gratia ſanitatum, miraculorum, linguarum, &c.

Nota 2. Gratiam habitualem eſſe duplicem nimirum primam, & ſecundam. *Prima* infunditur ſubjecto, actu nullum gratiæ ſanctificantis gradum habenti. *Secunda* datur ſubjecto jam grato, ſeu eſt augmentum gratiæ præexiſtentis. Utraque ſi detur extra Sacramentum, vocatur gratia non ſacramentalis, ſeu communiter dicta: ſi detur per Sacramentum, vocatur gratia ſacramentalis, quæ juxta probabiliorem Thomiſtarum ſententiam gratiæ communiter dictæ non addit novum habitum, nec tamen etiam meram denominationem extrinſecam, ſed aliquid intrinſecum, & permanens, quod ſit vis, ac vigor ſpecialis, quo gratia ſacramentalis viget; ac valet ad proprium Sacramenti effectum, cum ordine habituali ad divinum auxilium per modum tranſeuntis collatum. Qui ordo, ac vigor eſt realis, ac intrinſeca perfectio ab habitu gratiæ formaliter, vel modaliter ſolùm diſtincta, conſtituens eum in ratione ſpecifica, per eamque juxta ſpecificam Sacramentorum differentiam, ac pluralitatem multiplicantur etiam ſpecies gratiæ ſacramentalis.

Declaratur hoc: Gratia ſacramentalis per Baptiſmum data, eſt gratia gratum faciens, habens ſpecialem vim, perfectionem, ac vigorem ad regenerandum hominem, cum ordine ad auxilia divina, tum ad alia Sacramenta ritè ſuſcipienda, tum ad vitam, in quam renaſciturus eſt, conſervandam, & exercendam. In Confirmatione ad fortem, & firmam fidei confeſſionem datur augmentum gratiæ cum prædicto vigore, & ordine ad auxilia neceſſaria. In Euchariſtia ad animam nutriendam, & ſpecialiter Deo uniendam per ferventiores virtutum actus, cum pari vigore, & ordine ad auxilia. In Pænitentia ad peccata delenda, plangenda, cavenda cum ſimili vigore, &c. In extrema Unctione ad tollendas, peccatorum reliquias, ad morbum patienter ferendum ad animam preparandam pro felici morte cùm eodem vigore. In ordine ad rectè exercendum cultum divinum, & Sacramenta adminiſtranda. In Matrimonio ad conjugaliter caſtè vivendum, ad fidem mutuò ſervandam, ad onera Matrimonii ferenda, &c.

Nota 3. Sacramenta Novę Legis alia eſſe vivorum, quæ nimirum pro illis, qui jam vivunt vita ſpirituali animæ per gratiam, quæ eſt vita animæ, ſunt inſtituta, ut ſunt omnia

præter

præter Baptiſmum, & Pœnitentiam; alia mortuorum, quæ ſunt inſtituta (nimirum dicta duo) pro illis, qui in anima ſpiritualiter ſunt mortui per peccatum mortale, quod eſt mors animæ.

Nota 4. Dupliciter poſſe intelligi, quòd Sacramentum cauſet gratiam primam, vel ſecundam. 1. Per ſe, quando nimirum eſt primariò inſtitutum, ut cauſet talem gratiam. 2. Per accidens, ut ſi ex natura ſua petat cauſare gratiam primam, in aliquo autem particulari caſu cauſet ſecundam; quod eſt per accidens. His notatis

XX. *Reſp.* 1. Sacramenta mortuorum per ſe conferunt gratiam primam; vivorum per ſe ſecundam.

Ratio patet ex Not. 3. Quia ad hoc primariò ſunt inſtituta. Adde, quòd per ſe ſolùm cauſant Sacramenta id, quod ſignificant, quia cauſalitas per ſe talis eſt adæquata ſignificationi: Sed, &c. Ergo. Item Euchariſtia, & Confirmatio per ſe habent ſe, ſicut potentia nutritiva, & augmentativa in naturalibus, quę vitā ſupponunt.

Reſp. 2. Sacramenta mortuorum per accidens poſſunt cauſare gratiam ſecundam.

Patet in caſu, quo quis per contritionem jam juſtificatus recipit Baptiſmum, vel Pœnitentiam.

Reſp. 3. Sacramenta vivorum etiam per accidens poſſunt cauſare gratiam primam, & facere ex attrito contritum.

Ratio: Juxta Trid. Seſſ. 7. Can. 7. Sacramenta conferunt gratiam non ponenti obicem: Sed peccator mortalis bona fide ſuſcipiens aliquod Sacramentum vivorum, v. g. Euchariſtiam, nullam habens conſcientiam peccati mortalis ſed invincibiliter ſe putans eſſe in gratia, eò quòd poſt adhibitam humanam in examinanda conſcientia diligentiam nullum mortale peccatum in mentem venerit, & cum tali inculpabili ignorantia eliciens attritionem, non ponit obicem gratiæ. Ergo vi talis Sacramenti ex attrito contritus, & recipit gratiam, non ſecundam ut patet, ergo primam: ſic tamen, ut non ſit duplex ſed unus gradus gratiæ cum duabus formalitatibus, nimirum nutrientis, quæ eſſet per ſe, & vivificantis, quæ eſſet per accidens. Hæc doctrina eſt S. Thom. infrà de Confirmatione q. 72. a. 7. ad 3. & de Euchariſtia q. 79. a. 3.

Ex quo ſequitur, hoc, quod eſt, Sacramenta vivorum in aliquo caſu conferre primam gratiam eſſe ex voluntate Chriſti, qui voluit, ut per ſe, & ex intentione non ſumantur ad obtinendam primam gratiam: bene tamen, ut loco ſui proprii effectus eam cauſent per accidens, & in caſu quo non adeſt diſpoſitio ſufficiens ad proprium effectum; ſufficiens tamen ad gratiam primam, eique non repugnans. Et ita eſt in dicto caſu.

Nota: Quòd cibus corporalis mortuo applicatus non nutriat, eſt, quia non nutrit, niſi convertatur in ſubſtantiam aliti per varias operationes vitales, quibus cadaver caret; ſed cibus ſpiritualis potiùs alitum ſpiritualiter convertit in ſe, nec ſuſcipienti deſunt operationes vitales ſpirituales, fidei, ſpei, doloris, &c. quos elicit per auxilia gratiæ.

QUÆRO V. Quantam gratiam cauſant Sacramenta Novæ Legis, & quæ diſpoſitio requiritur ex parte recipientis?

XXI. *Reſp.* 1. Sacramentum Nove Legis, inter ſe comparata (abſtrahendo a diſpoſitione ſubjecti) non cauſant æqualem gratiam, ſed majorem, vel minorem, ſecundùm exceſſum perfectionis eorum inter ſe.

Ratio: Quia de Fide eſt juxta Trident. Sacramenta Novæ Legis non eſſe inter ſe paria, ſed unum eſſe altero dignius. Unde juxta Theologos Euchariſtia excedit omnia, quia realiter in ſe continet ipſum omnis gratiæ fontem, & Auctorem. Ergo quantum eſt ex parte ipſorum, & cæteris paribus, non cauſant æqualem gratiam.

Reſp. 2. Idem Sacramentum in ſpecie in ſubjectis æqualiter diſpoſitis ęqualem, in magis diſpoſitis majorem cauſat gratiam, etiam ex opere operato.

Ratio patet ex natura cauſæ naturalis uniformis, ſeu unum ſpecie effectum per ſe reſpicientis, uti eſt quodvis Sacramentum; nam alia ex opere operato, ſeu virtute ſibi intrinſeca operatur, prout applicatur magis, vel minùs. Unde S. Thom. hîc q. 69. a. 8. id explicat dicens. Sicut ab eodem igne accipit plus caloris, qui plus ei appropinquat, licèt ignis, quantùm eſt de ſe, æqualiter ad omnes ſuum calorem effundat. Ergo.

Reſp. 3. Ut homo adultus per Sacramentum recipiat gratiam primam, requiritur, quòd in eo præceſſerit aliqua actualis diſpoſitio, & peccati deteſtatio. Eſt de Fide; Ut ex multis S. Scripturæ locis, & ex Trident. Seſſ. 6. & 14. patet. Et docetur a S. Thoma 1. 2. q. 113. a. 3. Eſtque contra Lutherum, quia omnia peccatoris opera, ante Sacramenti ſuſceptionem facta, aſſerens eſſe peccata, in Sermone de Petri Piſcatione, ſceleſto ore ait: Quantò ſceleſtior es, tantò celeriùs Dei tibi gratiam infundet.

Ratio: Quia forma non recipitur niſi in materia diſpoſita, & deputata a forma oppoſita, præſertim in moralibus, dum forma oppoſita eſt voluntaria, adeòque voluntariè retractanda. Ergo.

Nota, hic eſſe ſermonem de Lege ordinaria, non enim poteſt negari, quod Deus homini dormienti per abſolutam potentiam ſuam poſſit gratiam infundere, eumque juſtificare.

Dixi

Dixi autem in R.3. *adultus*; quia in pueris, & perpetuò amentibus nulla actualis dispositio requiritur, quia non sunt ejus capaces, uti nec peccati actualis.

Oppono 1. Homo non justificat seipsum, sed solus Deus est causa justificationis. Ergo.

2. Homo in sua justificatione se habet uti lutum in manu figuli, ut patet Rom.9. Sed lutum se habet merè passivè. Ergo.

Ad 1. dist. ant. Ut causa principalis, conc. dispositiva, neg. Et hanc dispositionem non facit ex viribus naturæ, sed ex auxiliis gratiæ.

Ad 2. dist. maj. Ut sit paritas adæquata, neg. aliqualis, conc. nimirum in hoc, quòd sicut lutum sibi relictum, seu propriis viribus formam artefacti in se inducere nequit, ita nec peccator formam gratiæ.

Resp. 4. Non est necesse, quòd dicta dispositio sit contritio, sed sufficit attritio. Nec necessariò requiritur, quòd ea actu sit, dum Sacramentum recipitur, sed sufficit, quòd præcesserit, & maneat virtualiter:

Ratio 1.*p.* Tum quia juxta Trid. Sacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem: Sed qui est attritus (præsertim existimata contritione) non ponit obicem, immò positum retractat. Ergo. Tum etiam, quia si semper requiritur contritio, Sacramentum mortuorum nunquam causabit gratiam primam, & sic desinit esse mortuorum, & fit vivorum, contritio enim nunquam est sine gratia, quia est ultima dispositio ad illam; Ergo.

Ratio 2.*p.* Quia dispositio, attentio, intentio, devotio, &c. virtualis est effectus ex actuali relictus, eique æquivalet, ut patet ex dictis suprà de intentione requisita ad horas, & dicetur infrà de intentione ministri conficientis Sacramentum. Ergo,

XXII. *Resp.* 5. Ad percipiendum effectum primarium, & per se cujuscunque Sacramenti vivorum non necessariò requiritur aliqua dispositio actualis, neque virtualis, sed sufficit, & requiritur habitualis per statum gratiæ. Unde si quis accedat cum distractione venialiter culpabili, id est, ex negligentia sive inculpabili, seu naturali, recipit illum effectum. Ita clarè S. Thom. infrà q.79. a.8. retractans id, quod docuerat in 4.dist.2. q.2. a.1. q.3.

Ratio patet ex dictis: Quia Sacramenta conferunt suum effectum non ponenti obicem: Sed peccatum veniale, seu distractio venialiter culpabilis non est obex oppositus habitui gratiæ, & charitatis, sed solùm fervori ejus, inquantum retardat actum ejus, nimis inhærendo bono creato: ut ait S.D. primo loco in *Oppono* 1. infrà citando. Ergo non tollit omne ejus augmentum. Negari tamen non potest, quòd quandam intensionem impediat; quia Sacramenta ex opere operato causant majorem gratiam, si adsit major dispositio; quæ si sit actualis, est major habituali.

Dixi 1. *ad effectum primarium*: Quia Eucharistia, quæ est Sacramentum vivorum, duplicem habet effectum: unus est primarius nimirum augmentum gratiæ habitualis; Et de hoc fuit sermo: Alter est minùs principalis, consistens in spirituali quadam refectione, ac dulcedine, animam exhilarante, & quasi inebriante: & ad hanc recipiendam juxta S. Thom. a.8. cit. necessaria est actualis devotio, sive circa Sacramentum, sive circa Deum.

Ratio: Talis dulcedo est actus voluntatis, consecutus ad actum intellectus, actu rem considerantis; nec enim actu quis lætatur de re, quam actu non considerat. Ergo.

Dixi 2. *Non necessariò requiritur*; Nemo enim inficiabitur, actualem devotionem esse valdè utilem, & decentem, præsertim in Eucharistia ob realem præsentiam majestatis Christi. Ex quo inferri potest debitum morale decentiæ specialis, ac singularis devotionis, dispositionis, amoris, reverentiæ, &c immò & legale saltem sub veniali obligans. Hinc si quis sæpè ad Eucharistiam accedat tepidè, meritò graviorem lapsum timere potest. Ex hoc explicantur SS. PP. si qui opponantur.

XXIII. *Oppono* 1. contra 2.p. R.4. & contra R.5. S.Thom. hac 3.p. q.86. a.2. in c. ait: *In habentibus usum liberi arbitrii non contingit esse infusionem gratiæ sine actuali motu liberi arbitrii in Deum, & in peccatum.* Et q.80. a.8. ad 6. de Eucharistia (agens de effectu ejus primario) ait: *Maxima devotio requiritur in sumptione hujus Sacramenti, quia tunc percipitur Sacramenti effectus.* Si maxima, ergo actualis.

2. Necessarium requisitum ad omnem actionem, adeòque etiam ad gratiæ infusionem est mutuus contactus agentis, & passi; Sed mutuus contactus inter Deum, & inter hominem adultum non fit nisi per actualem devotionem. Ergo.

3. Gratia, quæ infunditur, mensuratur per proprium actum, & dispositionem recipientis. Ergo.

4. Qui est indignus gratia, non crescit in gratia: Sed voluntariè distractus est indignus gratia. Ergo.

5. Per actum, etiam solùm venialiter malum, non potest quis fieri sanctus, & sanctior. Ergo.

Ad 1. R. S.Thomam in primo loco loqui de infusione gratiæ extra Sacramentum, & quidem de lege Dei ordinaria. De quo plura in Tract. de Pœnit. In 2. loco, vel loquitur de debito morali ante explicato, vel de effectu adæquato, nimirum principali, & minus

minus principali simul.

Ad 2. dist.maj. Ad infusionem gratiæ ex opere operantis, conc. maj. ex opere operato, neg.maj. Tunc enim sufficit contactus habitualis per statum gratiæ respectu Sacramenti vivorum, respectu autem Sacramenti mortuorum sufficit contactus virtualis dum nimirum actualis attritio præcessit.

Ad 3. dist.ant. sicut ad 2. uti & hæc propositio, Contritio est ultima dispositio ad gratiam. Admittitur tamen ultrò; quòd si quis ad aliquod Sacramentum vivorum sine devotione etiam virtuali, & cum sola habituali accederet, minimam gratiam Sacramento correspondentem acciperet.

Ad 4. dist. maj. Qui est indignus indignitate mortali, conc. maj. veniali, subdist. Non crescit ex opere operato, conc. ex opere operantis, negatur.

Ad 5. dist.ant. sub iisdem terminis, ex opere operato, & operantis. Hinc inde actus potest esse venialiter malus v. g. factus propter vanam gloriam, & tamen per eum conferri gratia ex opere operato, hoc autem ei conveniet sub diversis rationibus. Nam quoad substantiam, seu ut libera volitio est, sic est conditio requisita ad recipiendam gratiam; ut verò caret debita reverentia, est actus venialiter malus.

EXAMEN III.

De effectu Sacramentorum, qui est Character. De quo S.Thom. q.63. per 6. art.

SUpponitur, quòd Character sit effectus secundarius illorum Sacramentorum, a quibus imprimitur.

Sicut è contra gratia est effectus primarius.

QUÆRO I. Quæ, & cur non omnia Novæ Legis Sacramenta imprimunt characterem?

XXIV. *Resp.* 1. Per quædam Sacramenta Novæ Legis imprimitur a Deo Character recipienti illa.

Ratio S.D. a.1. est: Sacramenta Novæ Legis ad duo ordinantur, nimirum ad remedium contra peccata, & ad perficiendum animum in his, quæ pertinent ad cultum Dei secundùm ritum Christianæ vitæ: Sed quicunque ad aliquid certum deputatur consuevit ad illum consignari, sicut antiquitus milites, qui adscribebantur militiæ, solebant insigniri quibusdam characteribus corporalibus, quia deputabantur ad aliquod corporale. Ergo cùm homines per sacramenta deputentur ad aliquid spirituale, pertinens ad cultum Dei, conveniens est, ut per ea insigniantur charactere spirituali.

In R. ad 3. S.D. dat disparitatem, cur Sacramenta Veteris Legis non impresserint characterem, nimirum quia non habebant in se spiritualem virtutem, operantem ad aliquem spiritualem effectum. Sufficiebat ergo ibi corporalis circumcisio, quam Apostolus signaculum nominat ad Rom.4.

Resp.2. Per tria tantùm Novæ Legis Sacramenta imprimitur Character, nimirùm per Baptismum, Confirmationem, & Ordinem.

Ratio 1. S.D. a.6. Sacramenta, in quibus imprimitur Character, non reiterantur, eò quòd Character sit indelebilis: Sed reliqua Sacramenta reiterantur, ut constat. Ergo.

Ratio 2. ibid. in c. & ad 1. ad 2. Licèt per omnia Sacramenta homo sanctificetur, ac fiat particeps Sacerdotii Christi ut percipiens aliquem effectum ejus, non tamen per omnia, sed per sola illa tria homo specialiter consecratur, seu deputatur ad divinum cultum: per Ordinem quidem ad Sacramenta aliis tradenda: per Baptismum, cùm is sit omnium Sacramentorum janua, ad ea recipienda; per Confirmationem, ad fidem fortiter, ac constanter profitendam. Ergo.

QUÆRO II. Quid est Character?

XXV. *Resp.* 1. Character est potentia physica. Et bene definitur a Thomistis; Quòd sit *potestas spiritualis ordinata ad ea, quæ sunt divini cultus*. Ita S. Thom. a.2. in c.

Ratio S.Thom. est: Character per Sacramenta imprimitur, inquantum per ea homo deputatur ad ea, quæ sunt cultus Christiani, qui consistit in recipiendo, aut tradendo divina: Sed ad utrunque horum requiritur quædam potentia, ad tradendum quidem potentia activa, & talis est Character Ordinis, ad recipiendum verò potentia passiva, & talis est Character Baptismi; licet enim is alia Sacramenta non recipiat ut *quod*, bene tamen ut *quo*, faciens hominem eorum capacem. Tandem Character Confirmationis licèt passivè se habeat in recipiendo divina auxilia, est tamen potentia activa ad fidem cum robore profitendam. Ergo.

Resp.2. Hæc spiritualis potestas non est principalis, sed instrumentalis supernaturalis. Ita S.D. in c.

Ratio: Habere Characterem Sacramenti competit ministris Dei ad actus supernaturales: Sed Minister habet se per modum instrumenti. Ergo.

Resp.3. Character propriè, seu directè non est in genere, vel in specie, seu in prædicamento, sed reducitur ad 2. speciem qualitatis, scilicet ad potentiam. Ita S.D. ibidem.

Declaratur cum S. Thom. in Sed Contra, in corp. & solutionibus argumentorum. Character est quid incompletum. Ergo non ponitur directè. Deinde in prima specie qualitatis

tatis sunt dispositiones (ex natura sua citò trāseuntes, Character verò est indelebilis, ut dicetur) & habitus, qui disponunt, non solùm ad substantiam operationis, sed etiam determinatè ad modum, scilicet ad bene, vel malè: quia habitu virtutis nullus utitur malè, & habitu malitiæ nullus bene, Character autem non datur ad bene, aut malè operandum, sed ab hoc abstrahit, & datur ad simpliciter operandum. Nam Sacerdos in peccato mortali verè consecrat, qui charactere sacerdotali caret, non cōsecrat. Hinc licèt Character habeat objectum bonum, subjectum tamen indeterminatum relinquit, ut eo possit uti bene, vel malè. Ergo. In 3. specie qualitatis non sunt nisi passiones, ac qualitates sensibiles, talis autem non est Character. In 4. specie est figura, quæ est quædam terminatio quantitatis, & propriè loquendo non est nisi in rebus corporeis, in spiritualibus autem solùm metaphoricè.

Oppono 1. Character videtur esse merum ens, seu relatio rationis, nimirum relatio signi: quia est signaculum, vel saltem solùm denominatio extrinseca: sicut dum inter homines quis instituitur Judex cum potestate solùm morali.

2. Potentia dat simpliciter posse, ut sine ea nullatenus possit elici actus, ut patet in intellectu, & voluntate: Sed potest quis fortiter confiteri fidem, etsi non sit confirmatus, nimirum ope virtutum fidei, Religionis, fortitudinis, &c. Ergo.

Ad 1. neg ant. Quia character juxta Concilia, & SS. PP. est signum spirituale impressum animæ, quod de ente, vel relatione rationis, aut denominatione extrinseca non verificatur. Est autem disparitas inter Institutionem Judicis ab homine factam, quia homo instituens Judicem supponit in eo idoneitatem, nec dat eam, adeòque intrinsecè eum non immutat, ministri autem Dei respectu Sacramentorum, & actuum supernaturalium tam excellentium idoneitatem non habent, sed a Deo accipiunt, & sic amor ejus non est merè affectivus sed effectivus, rebus bonitatem infundens, ita & institutio. Quomodo autem Character vocetur signum, explicat S.D. ad 4. dicens: *Character habet rationem per comparationem ad Sacramentum sensibile, a quo imprimitur, sed secundùm se consideratus habet rationem signi principii.* Quòd tandem non sit realis relatio signi, probat ad 3. inquiens. Relatio, quæ importatur in nomine signi, oportet quòd super aliquid fundetur, relatio autem hujus signi, quod est character, non potest fundari immediatè super essentiam animæ, quia sic conveniret omni animæ naturaliter, & ideò oportet aliquid poni in anima, super quod fundetur talis relatio: & hoc est essentia Characteris. Hæc ibi. Ergo character non est in genere relationis.

Ad 2. dist. min. Eo modo, quo id præstatur ex vi Sacramenti Confirmationis, & ex Charactere ejus neg. alio modo, conc. ant. & neg. conseq. Virtutes ergo illæ, ut Gonet explicat, actus ad propugnandam fidem necessarios respiciunt, ut habent bonitatem moralem intrà proprium objectum, atque adeò determinatè sub ratione boni. Ergo præter illas requiritur character Confirmationis ad propugnandam fidem sub ratione indifferentis, & abstrahendo a bene, vel malè moraliter.

QUÆRO III. Character imprimiturne indelebiliter? & cui subjecto? ac quæ sunt ejus munera?

XXVI. *Resp.* 1. Character est perpetuus, & indelebilis: Ita S.D. a. 5.

Ratio ejus est: Character Sacramentalis est quædam participatio Sacerdotii Christi in fidelibus ejus, ut scilicet, sicut Christus habet plenam spiritualis Sacerdotii potestatem, ita fideles ejus ei configurentur in hoc, quòd participant aliquam spiritualem potestatem respectu Sacramentorum, & eorum, quæ pertinent ad divinum cultum. Et propter hoc etiam Christo non competit habere characterem, sed potestas sacerdotii ejus comparatur ad characterem, sicut id, quod est plenum, & perfectum ad aliquam sui participationem. *Subsumo*: Sed Sacerdotium Christi est æternum, ut patet ex Psal. 109 v. 5. Ergo omnis sanctificatio, quæ fit per Sacerdotium ejus, est perpetua, & res consecrata manente. Quod patet etiam in rebus inanimatis, nam Ecclesiæ, vel altaris consecratio manet semper, nisi destruatur. *Subsumo*: Sed res consecrata per characterem, seu ejus subjectum, nimirum anima rationalis, & potentia intellectiva, est perpetua, & incorruptibilis. Ergo & Character.

Resp. 2. Character manet in cœlo, & inferno.

Declarat hoc S. D. ibidem ad 3. dicens: Quamvis post hanc vitam non maneat exterior cultus, remanet tamen finis illius cultus. Et ideò post hanc vitam remanet character, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam. Sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam, & in his, qui vicerunt, ad gloriam, & in his, qui sunt victi, ad pœnam.

Ex quo solvitur hoc argumentum: Cessante fine, cessat id, quod est ad finem: Sed post hanc vitam cessat finis characteris, scilicet cultus divinus. Ergo. Vide S.Tho. ad 1. ubi explicat, cur gratia homini in hac vita detur delebiliter, & non character.

Ex quo sequitur, quòd si Sacerdos mortuus resuscitaretur, non esset rebaptizandus, nec reconfirmandus, nec reordinandus. Conjuges tamen resuscitati essent denuò copulandi, quia vin-

vinculum Conjugii morte solvitur, ut patet 1.Cor.7.

*Resp.*3. Licèt essentia animæ sit subjectum remotum characteris, non tamen immediatum, & proximum, sed hoc est aliqua potentia animæ. Ita S.D. ad 4.

Ratio ejus est : Character est quoddam signaculum, quo anima insignitur ad suscipiendum, vel aliis tradendum ea, quæ sunt divini cultus: Sed divinus cultus consistit in quibusdam actibus, ad actus autem propriè ordinantur potentiæ animæ, sicut essentia ordinatur ad esse. Unde Thomistæ in Philosophia probant, nullam substantiam creatam esse immediatè operativam. Ergo character non est sicut in subjecto immediato in essentia animæ, sed in potentia.

Et ad 2. ibidem S.Thom. ait: Essentia animæ est subjectum potentiæ naturalis, quæ ex principiis essentiæ procedit, talis tamen potentia non est character, sed est quædam spiritualis potentia ab extrinseco adveniens. Unde sicut essentia animæ, per quam est naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima spiritualiter vivit; ita potentia naturalis animæ perficitur per spiritualem potentiam, quæ est character. Hæc ibi

*Resp.*4. Immediatum subjectum characteris non est voluntas, sed intellectus, non speculativus, sed practicus. Ita S.D. ibid. ad 3.

Ratio 1. *S.D. est* : Character ordinatur ad ea, quæ sunt divini cultus, cultus autem divinus est quædam protestatio fidei per exteriora signa. Ergo character immediatè est in ea potentia, in qua est fides, sed hæc est in intellectu practico (speculativus enim abstrahit ab operatione) Ergo & character.

Ratio 2. Voluntas est principium bonæ, aut malæ operationis. Ergo & qualitates ei inhærentes (quia disponunt subjectum juxta suam naturam) per se recipiunt bonum, aut malum. *Subsumo*: Sed character, ut ex dictis patet, abstrahit a bono, & malo. Ergo non est in voluntate.

Oppono : Deo exhibere cultum est actus virtutis Religionis, existentis in voluntate: Sed character respicit cultum Dei. Ergo est in voluntate.

Dist.maj. Sub aliqua ratione formali, ea nimirum, quæ ad Religionem spectat, conc. maj sub omni formalitate in eo actu reperibili, neg. maj. Potest ergo idem actus sub diversa ratione spectare ad diversas virtutes. Hinc confessio fidei per opera externa, ut formaliter est confessio fidei, elicitur a fide, & tamen etiam elicitur a Religione, inquantum est cultus Dei religiosè factus. Item elicitur a charactere Confirmationis (ut patet ex S.Th. infrà q.72. a.5. ad 2.) inquantum procedit ab homine deputato ad cultum Dei, id est, ad exercenda opera externa secundùm se divino cultui proportionata, quæ tamen possunt fieri bene, vel malè.

*Resp.*5. Munera characteris æqualis proprietatis sunt : 1. Hominem facere aptum ad divinum cultum. 2. Influere in actus sibi proportionatos. 3. Homines Christo configurare, quia est participatio Sacerdotii Christi. 4. Eum, qui charactere est insignitus, distinguere ab aliis. 5. Indelebilitas est etiam proprietas ejus.

QUÆRO IV. Estne in Christo Character? Vel potestne Character sacramentalis dici Character Christi.

XXVII. *Resp.*1. in Christo non est Character.

Ratio patet ex verbis S. Thom. paulò suprà adductis in Ratione pro 1. ad Quæst.3. ubi vide.

*Resp.*2. Character sacramentalis est Character Christi, id est, participatus ab eo. *Declarat* hoc eleganter S.Thom. hìc art.3. in c. dicens: *Character propriè est signaculum quoddam, quo aliquid insignitur ut ordinatum in aliquem finem, sicut charactere insignitur denarius ad usus commutationum, & milites charactere insigniuntur, quasi ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur: Primò quidem, & principaliter ad fruitionem gloriæ. Et ad hoc insignitur signaculo gratiæ secundùm illud Ezechielis 9. Signa Tau super frontes virorum gementium, & dolentium. Et Apoc.7. Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum. Secundò autem deputatur quisque fidelis ad recipiendum, vel tradendum aliis ea, quæ pertinent ad cultum Dei : & ad hoc propriè deputatur Character sacramentalis. Totus autem ritus Christianæ Religionis derivatur a Sacerdotio Christi. Et ideò manifestum est, quòd Character sacramentalis specialiter est Character Christi, cujus Sacerdotio configurantur fideles secundùm sacramentales characteres, qui nihil aliud sunt, quàm quædam participationes Sacerdotii Christi, ab ipso Christo derivata.* Hæc ibi S.Thomas.

EXAMEN IV.

De causa principali, ac minùs principali Sacramentorum, ejusque, ac recipientis intentione. De quo S.D. qu.64. per 10. art. Et de Sacramentorum numero, eorumque ordine quæst.65. per 4. art.

QUÆRO I. Sacramenta Novæ Legis suntne omninò a solo Deo Christo instituta; eorumque interiorem effectum operaturne Chri-

Christus ut homo? Item potuitne Christus potestatem, quam habuit in Sacramentis, communicare Ministris?

XXXVIII. *Resp.* 1. Solus Deus est omnium Sacramentorum Novæ Legis institutor. Ita S. Thom. q. 64. a. 2. in c.

Ratio 1. Ille solus est Sacramentorum institutor, qui eis dat virtutem, & efficaciam: Sed hanc dedit solus Christus Deus Homo. Ergo. Min. probatur. Virtus Sacramenti non est ab eo, qui utitur Sacramento, quia ille operatur solùm per modum ministerii: Sed homo solùm utitur Sacramento, & est minister ejus. Ergo.

Ratio 2. *est*, quam dat S. Thom. art. 4. ad 1. dicens: Christus non ex invidia prætermisit potestatem excellentiæ ministris Ecclesiæ communicare, sed propter fidelium utilitatem, ne in homine spem ponerent, & ne essent diversa Sacramenta, ex quibus divisio in Ecclesia oriretur: sicut apud illos, qui dicebant: Ego sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ 1. Cor. 1. Ergo.

Declarat hoc S. D. ulteriùs artic. 2. ad 1. inquiens: illa, quæ aguntur in Sacramentis per homines instituta, non sunt de necessitate Sacramenti, sed ad quandam solemnitatem, quæ adhibetur Sacramentis ad excitandam devotionem, & reverentiam in his, qui sacramenta suscipiunt. Ea verò, quæ sunt de necessitate Sacramenti, ab ipso Christo instituta sunt: qui est Deus, & homo. Et licèt non sint omnia tradita in Scripturis, habet tamen ea Ecclesia ex familiari Apostolorum Traditione. Sicut Apostolus dicit 1. Cor. 11. Cætera, cùm venero, disponam. Hæc ibi

Declarat id 2. ad 3. dicens: Apostoli, & eorum Successores sunt vicarii Dei, quantùm ad regimen Ecclesiæ, constitutæ per fidem, & fidei Sacramenta. Unde sicut non licet eis constituere aliam Ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque instituere alia Sacramenta, sed per Sacramenta, quæ de latere Christi pendentis in Cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata Ecclesia Christi. Hæc ibi.

Notandum hìc, quòd aliud sit determinare materiale pro Sacramento, aliud verò instituere Sacramentum. Primum suprà in hoc Tract. Exam. 1. num. 5. & 6. concessimus Ecclesiæ, sed secundum fecit solus Deus in omni statu, quia hoc idem est ac dare Sacramento virtutem, & efficaciam significandi, & causandi gratiam.

Resp. 2. Interiorem Sacramentorum effectum operatur Christus, & secundùm quod est Deus, & secundùm quod est homo; aliter tamen, & aliter. Ita S. Thom. art. 3. in corp.

Declarat hoc ibid. his verbis: Christus secundùm quod Deus, operatur in Sacramentis per auctoritatem, secundùm autem quod est homo, ad interiores effectus Sacramentorum operatur meritoriè, & efficienter sed instrumentaliter; Passio enim Christi, quæ competit ei secundùm suam naturam, causa est nostræ justificationis, & meritoriè, & effectivè, ut instrumentum Divinitatis ejus, sed tamen, quia est instrumentum conjunctum Divinitati in persona, habet quandam principalitatem, & causalitatem respectu instrumentorum extrinsecorum, qui sunt ministri Ecclesiæ. Et ideò sicut Christus inquantum Deus habet potestatem auctoritatis in sacramentis, ita inquantum homo habet potestatem ministerii principalis, sive potestatem Excellentiæ. Ita S. D.

Subdit, quòd hæc potestas excellentiæ Christi in Sacramentis consistit in quatuor prærogativis. *Prima* est, quòd meritum, & virtus Passionis, quis operatur in Sacramentis. *Secunda*, quòd in nomine Christi Sacramenta sanctificantur. Et quia ex ejus institutione Sacramenta virtutem obtinent, inde est, quod *Tertiò* ipse, qui dedit virtutem Sacramentis, possit instituere Sacramenta. Et quia causa non dependet ab effectu, sed potiùs è converso, ideò *Quartò* ad potestatem Excellentiæ Christi pertinet, quòd ipse potuit effectum Sacramentorum sine exteriori Sacramento conferre. Hæc ibi.

Resp. 3. Potestas ministerialis instituendi Sacramenta defacto nullo puro homini fuit communicata. Unde omnia Novæ Legis Sacramenta fuerunt immediatè a Christo instituta, & ab Apostolis promulgata. Sicut ab Apostolo Jacobo in sua Epist. c. 5. fuit promulgata Extrema Unctio.

Ratio a priori est voluntas Christi, & patet ex Trident. Sess. 7. Can. 1. ita definiente: *Ratio congruentiæ* sumitur tum ex dignitate Sacramentorum Novæ Legis, quæ in ea derivatur ex dignitate instituentis. Tum ex motivo Rationis secundæ datæ pro R. 1.

Hinc quando Christus Joan. 20. Apostolis dixit, *Sicut misit me vivens Pater, & ego mitto vos*, ly *sicut* non significat omnimodam æqualitatem potestatis Christi, & Apostolorum: uti nec in illis verbis Christi Joan. 18. *Rogo, pater, ut unum sint, sicut, & nos unum sumus*, ly *sicut* non significat tantam unitatem inter fideles, quanta est inter Personas divinas.

XXIX. *Resp.* 4. Potestas Excellentiæ, quæ fuit in Christo, per absolutam Dei potentiam potuit quoad substantiam puro homini communicari ad instituenda Sacramenta, sed non

cum tanta perfectione, cum quanta fuit in Christo. Ita S.D. hìc a.4. Ubi hoc ita

Declarat : Christus in Sacramentis habuit duplicem potestatem; Unam auctoritatis, quæ competit ei secundùm quod Deus, & talis potestas nulli creaturę potuit communicari, sicut nec divina essentia. Aliam potestatem habuit Excellentiæ, quæ competit ei secundùm quod homo, & talem potestatem potuit ministris communicare, dando scilicet illis tantam gratiæ plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad Sacramentorum effectus, ut ad invocationem nominum ipsorum sanctificarentur sacramenta, & ut ipsi possent Sacramenta instituere, & sine ritu Sacramentorum, effectum Sacramentorum conferre solo imperio. Potest enim instrumentum conjunctum, quantò fuerit fortius, tantò magis virtutem suam instrumento separato tribuere, sicut manus baculo. Hæc S.D. Humanitas autem Christi est instrumentum conjunctum Divinitati. Ergo.

Ratio ergo 1.p. est, quòd nulla sit implicantia, quòd potestas Excellentiæ Christi quoad substantiam cum prædictis 4. dotibus communicetur puræ creaturæ.

2. *Pars* patet etiam ex S.Tho.ibid. ad 3. dicente : Ad evitandum hoc inconveniens, ne scilicet multa capita in Ecclesia essent, Christus noluit potestatem suæ excellentiæ Ministris communicare. Si tamen communicasset, ipse esset Caput principaliter, alii verò secundariò. Ergo.

Ratio est 1. Quia dicta potestas Christo competit naturaliter ex vi unionis hypostaticæ, & ex debito, puro homini autem, id est, qui non simul est Deus, accidentaliter, & ex gratia. 2. Christus non solùm condignè sed etiam de toto rigore justitiæ satisfecit pro peccatis nostris, etiam inquantum illa sunt injuriæ, & offensæ Dei, sub qua ratione vel habent infinitatem intrinsecam, & simpliciter, vel saltem sunt superioris Ordinis respectu satisfactionis puri hominis. 3. Christus nobis de condigno meruit gratiam remissivam peccati sub dicta formalitate, si verò per absolutam Dei potentiam purus homo constitueretur Caput aliorum, ad summum posset aliis de condigno mereri primam gratiam, solùm ut est formaliter sanctificativa, forma filiationis adoptivæ, & formaliter ut expulsiva peccati in ratione maculæ, seu malitiæ, sub qua ratione non habet infinitatem simpliciter, nec est superioris ordinis, non est malum Dei sed malum hominis, privans dono gratiæ, quæ est finita, & remissio peccati ut offensæ passivæ Dei fuisset adjuncta solùm ex divina ordinatione; plenam satisfactionem gratuitò remittente. 4. Meritum Christi est valoris simpliciter infiniti, & inexhauribilis, secus est de merito puri hominis, cujus etiam satisfactio, & meritum in Sacramentis operarentur cum subordinatione, & dependentia ad Deum, & ad Christum, totius virtutis, & efficaciæ, tum homini Sacramenta instituenti, tum Sacramentis institutis collatæ, fundamentum, & principium, maneretque homo ille instrumentum separatum, Humanitas Christi verò est instrumentum conjunctum. Ergo.

Oppono contra 1.p. R.4 Juxta S. August. tract.2. in Joan. Justificatio impii est quid majus quàm creatio cœli, & terræ : Sed hæc non potest committi creaturæ tamquam instrumento physico. Ergo nec illa.

Ad hoc R. sub dist. dicendo quòd Justificatio impii ex parte termini, seu effectus, quæ est gratia, & quid supernaturale, sit quid majus creatione, non verò ex parte modi producendi, quia sic dicit eductionem gratiæ è subjecto : ècontra creatio est quid majus ex parte modi producendi, cùm sit ex nihilo; est autem quid minùs ex parte termini producti, cùm ille sit quid naturale. Potest ergo Deus, solus, & unicus manens causa principalis, & auctoritativa gratiæ, mediante homine, ut instrumento causare gratiam, sed nihil creare, ut patet ex S. Thom. 1.p. qu.45. art.5. Potest etiam potestas excellentiæ Christi nominari auctoritas per comparationem ad alios Ministros, ut ait S.D. hìc art.4. ad 2. non tamen absolutè.

Vide in Tract. de Justificatione, quomodo unus homo possit alteri mereri gratiam, quomodo constitui caput aliorum. Et in tractatu de Incarn. quomodo purus homo possit pro suis, vel alienis peccatis satisfacere.

QUÆRO II Quinam sunt Sacramentorum Ministri, suntne soli Viatores, vel etiam Beati, & Angeli?

XXX. *Resp.* 1. Solus homo Viator est Sacramentorum Minister de Lege Dei ordinaria seu ex vi modernæ institutionis, & ordinarius.

Ratio : Quia Christus instituens Sacramenta, & eorum ministerium committens, fuit allocutus solos viatores. Ergo.

Hoc etiam intelligitur de homine defuncto, miraculosè resuscitato, & purum iterùm viatorem agente.

Resp. 2. Homo beatus, etsi nulla nova ei fieret commissio, etiam de Lege ordinaria, seu ex vi institutionis Christi, esset idoneus Sacramentorum Minister in reassumpto corpore, extraordinarius tamen; loquendo de Sacramentis jurisdictionem non requirentibus.

Ratio : Quia licèt Christus ministros instituens solos Viatores fuerit allocutus, utpote

quia

quia eos solos habuit præsentes: attamen nullam fecit restrictionem ad statum viæ. Ergo.

Dixi 1. *in reassumpto corpore;* quia anima, utpote solùm pars hominis, non potest esse minister Sacramenti, licèt characterem habeat, nam præter eum requiritur organum corporeum, quo vox, aut alia actio vitalis exerceatur.

Dixi 2. *extraordinarius tamen*; non quòd ad hoc sit opus potentia extraordinaria Dei, aut sit necessaria immutatio in usus Sacramentorum, sicut dicetur de Angelis; sed licèt sit de Lege ordinaria, id est, ex vi modernæ institutionis, quia tamen soli Viatores ordinariè Sacramenta conficiunt, esset extraordinarius.

Dixi 3. *de Sacramentis jurisdictionem non requirentibus;* Sermo enim hic est de sola potestate physica, non de morali, uti est jurisdictio, quæ per mortem expirat. Hinc si Papa mortuus resurgeret, non competeret ei suprema jurisdictio simul cum alio Viatore.

Ratio: Quia repugnat, quòd jurisdictio suprema stet penes duos in solidum, sicut dominium penes duos in solidum stare nequit.

*Resp.*3. Angeli possunt de potentia, & Lege extraordinaria Dei conficere, & administrare Sacramenta.

Ratio patet ex S.Thom. hic a.7. in c. dicente: Sicut Deus virtutem suam non alligavit Sacramentis, quin possit sine Sacramentis effectum Sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non alligavit Ecclesiæ Ministris, quin etiam Angelis possit virtutem tribuere ministrandi in Sacramentis. Ergo.

Nec obest, quòd in Angelis non sit character, ille enim non est necessarius respectu potentiæ Dei absolutæ, per quam Angeli essent ministri.

*Resp.*4. Sacramenta nostra ab Angelis confecta, essent ejusdem rationis, ac speciei cum Sacramentis ab homine confectis.

Ratio: Licèt Sacramenta nostra essentialiter constent rebus, & verbis, non tamen est de essentia, ut sint vera verba veritate vitalitatis, seu vitaliter prolata, quæ non possunt dari in Angelo corpus assumente, sed sufficit, quòd sint vera verba veritate significationis, seu sint signa sensibilia gratiæ sanctificantis: Sed per absolutam Dei potentiam possunt talia verba dari in Angelis corpora assumentibus. Ergo.

XXXI. *Quid sentis* de receptione Sacramentorum respectu Beati?

Dico: Si quis defunctus resurgeret, & viveret vita mortali ut ante, indubium est, quin posset recipere Sacramenta, ut alius homo; sed si maneret simul Comprehensor uti Christus posset recipere Sacramenta statui suo non repugnantia, sicut Christus in ultima Cœna recepit Eucharistiam. In quo casu etsi non reciperet (sicut nec Christus recepit) effectum principalem Eucharistiæ, scilicet gratiæ augmentum, quia jam esset in termino: reciperet tamen effectum minus principalem, scilicet dulcedinem quandam spiritualem, de qua mentio facta fuit superiùs Exam.2. nu.22. Ex quo patet, quòd aliud sit recipere Sacramentum, & aliud sit recipere fructum Sacramenti. Sicut & aliud est posse, & aliud actu Sacramentum conficere, potest, qui characterem habet, sive beatus sit, sive damnatus; sed ut actu conficiat, requiritur Dei permissio, & concursus. De quo *quis cognovit sensum Domini?*

Quòd Angeli sancti quibusdam Sanctis, ut nostræ S Catharinæ Senensi, & B. Agneti de Monte Politiano administraverint sacram Eucharistiam, fundatas habemus historias. Uti & rarum, & extraordinarium est, quod Thomas Stapletonus in Collectaneo de S. Thoma Apostolo ex aliis Auctoribus refert, quòd Anno 1120. quidam Indorum Patriarcha nomine Joannes, Romam venerit, ibique Calixto II. & Cardinalibus in Consistorio testatus sit, S. Thomam Apostolum, omni anno solitum communicare populum. Propria manu dignis porrecta, ab indignis verò retracta.

QUÆRO III. Quid, & quotuplex est intentio requisita ad Sacramenti confectionem?

XXXII. *Resp.*1. Quid, & quotuplex sit intentio, nimirum actualis, virtualis, habitualis, & quid sint, explicatum est suprà de horis Canon. Tract.10. Exam.5. n.82. Not.3. Quibus addi potest interpretativa. De qua posteà R.3. Vide etiam suprà Tract.3. Exam.1. nu.9. & 10. de voluntario, & quotuplex sit.

Nota, Quòd intentio in Ministro Sacramenti adhuc possit esse duplex. Una communis, qua scilicet intendit facere id, quod vera Ecclesia facit, & quod Christus instituit. Altera privata, & particularis proprio, & particulari ipsius ministri judicio regulata. Prima est principalis, & substantialis, totamque actionem ministri, quoad Sacramentorum substantiam regulat, & alteram, scilicet intentionem privatam, corrigit, limitat, & sibi subiicit. Hoc notabile maximè servit pro Quæst. sequentibus.

*Resp.*2. In ministro Sacramenti ad valorem ejus necessariò requiritur aliqua intentio, quæ tamen non est pars intrinseca Sacramenti, sed conditio applicans *sine qua non*.

Prima pars patet ex Conc. Florent. decernente sic: *Omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma; & persona ministri conficientis Sacramentum, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia.* Ergo.

Ratio est ex S.Thom. hic a.8. Tum quia, quæ sunt præter intentionem, sunt casualia, quod non est dicendum de operatione Sacramentorum.

torum. Tum etiam, quia quando aliquid se habet ad multa, oportet, quòd per aliquid determinetur ad unum, si illud effici debeat: Sed quæ in Sacramentis aguntur, possunt diversimodè agi, sicut ablutio aquæ, quæ fit in Baptismo, potest ordinari, & ad munditiam, vel sanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia. Ergo oportet, quòd per abluentis intentionem determinetur ad unum, scilicet ad sacramentalem effectum.

2. *Pars* colligitur ex verbis citatis Conc. Florent. quod eodem modo loquitur de persona Ministri, & intentione ejus. *Subsumo*: Sed persona ministri non est pars intrinseca Sacramenti, sed causa efficiens. Ergo nec intentio. Pro quo

Nota, quòd Concilium consultò utatur illo termino *perficiuntur*, & non ly *componuntur*, ad insinuandum, quòd diversimodè loquatur de illis tribus ad Sacramentum requisitis, sic ut aliqua, scilicet materia, & forma, requirantur, ut partes intrinsecæ, alia ut connotata necessaria extrinseca. Nam prior terminus, scilicet ly *perficiuntur*, est universalis, & abstrahit a perfectivo intrinseco, & extrinseco, de quo utroque Concilium ibi egit: alter verò terminus, scilicet *componuntur*, tantùm comprehendit partes intrinsecas.

Oppono: Quo posito ponitur res, & quo ablato tollitur, hoc est de essentia rei: Sed sic est de intentione ministri respectu Sacramenti. Ergo.

Dist. maj. vel explico, eam esse veram, si eo posito, vel ablato res ponatur, vel tollatur a priori, & per locum intrinsecum, ut ajunt; secus si per locum extrinsecum, vel a posteriori, vel solùm, ut per conditionem necessariò requisitam; & hoc 2. modo est de intentione.

Resp. 3. In ministro Sacramenti intentio habitualis, vel interpretativa non sufficit; actualis est optima, sed non necessaria; virtualis saltem necessariò requiritur, & sufficit. Ita probabiliùs Thomistæ.

Ratio 1. *p.* Christus Dominus instituit, ut actio sacramentalis fiat modo humano, id est, ex deliberatione: Sed actio procedens ex intentione habituali non fit modo humano, seu ex deliberatione, cùm nullus deliberatus actus voluntatis in eam influat, ut patet suprà. Tract. 10. Exam. 5. num. 82. de horis Canon. ex descriptione ejusdem intentionis. Ergo.

Nota, quòd a quibusdam Auctoribus intentio virtualis, vel etiam generalis interdum vocetur habitualis, uti & ab ipso S. Thoma vocatur hic art. 8. ad 3. si ergo sic accipiatur, valet Sacramentum.

Pro 2. parte Not. Intentionem interpretativam variè accipi. *Primò*. Quidam eam vocant indirectam, ut si quis aliquid velit in alio directè volito, ut in causa, v.g. qui scit se in ebrietate habere consuetudinem blasphemandi, & directè intendit ebrietatem, is indirectè, & interpretativè censetur intendere blasphemiam. 2. Alii hanc, ut explicata est, vocant intentionem in causa; interpretativam verò dicunt esse, quam quis nec actualiter, nec virtualiter, nec habitualiter habet, sed duntaxat haberet sub hac conditione, si in ejus objecti cognitionem veniret, sicque est conditionata: qualis intentio censetur esse in Catholico, qui tota vita nunquam habuit intentionem actualem suscipiendi Extremam-Unctionem, repentè autem sensibus privatur, morti proximus, qui si casum suum ante præsciret, Sacramentum hoc ante peteret. 3. Sumitur prout includitur in generali intentione faciendi, quod Christianum, vel Sacerdotem, seu Ecclesiæ ministrum decet. Hoc notato

Ratio 2. *p. est*: Quocunque ex tribus modis sumatur intentio interpretativa, non sufficit. Non primo: Quia etsi actio, vel prolatio verborum Sacerdotis ebrii, vel dormientis possit esse libera, vel voluntaria in causa, eamque Christus ad rationem Sacramenti elevare potuisset, defacto tamen eam non elevavit; tum ob reverentiam Sacramenti, tum ut Sacramenta a ministro conficerentur cum mortali certitudine, quæ nequit esse in somno, & ebrietate, cùm loco materiæ debitæ a ministro determinatæ potuisset ab alio substitui indebita. Hanc autem esse voluntatem Christi, colligimus ex consensu, & quotidiana Ecclesiæ praxi.

Nec 2. Modo: Cùm enim illa intentio conditionata non existat, nec unquam extiterit actu, sed solùm existeret, nequit influere in actionem deliberatam, & humanam, uti est actio sacramentalis.

Nec 3. modo: Quia intentio confusa manens talis, non potest influere in actionem humanam particularem: Sed illa intentio generalis est confusa. Ergo. Dixi, *manens talis*; ad insinuandum, quòd sufficiat intentio generalis per particularem determinata, v.g. intendo in hoc actu facere, quod facit vera Ecclesia. Porrò an intentio interpretativa sufficiat in recipiente Sacramẽtum, patebit infrà num. 36. R. 4.

3. & 4. *Pars* patent ex dictis de horis Canonicis loco paulò suprà citato.

QUÆRO IV. Requiriturne ad valorem Sacramenti, ut minister intendat facere actum formaliter ut sacramentalem, vel sufficitne exteriùs tantùm verba proferre, sive seriò, sive jocosè, ac materiam, & formam conjungere, seu materialiter illum actum facere, mentaliter eum annullando?

XXXIII. *Resp.* Propter decretum Alexand.

VIII.

VIII. primum necessariò requiritur, & secundum non sufficit ad valorem Sacramenti.

Ratio: Concil. Florent. in decreto Eugenii, & Trid. Sess. 7. Can. 11. decernit: *Si quis dixerit in ministris, dum Sacramenta conficiunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit. Subsumo*: Sed intentio faciendi, quod facit Ecclesia, est intentio faciendi Sacramentum, seu actiones externas ut formaliter sacramentales, & non merè materialiter. Ergo Sacramentum formaliter ut tale debet esse objectum intentionis ministri. Prob. min. Nomine intentionis faciendi, quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit, Concilia requirunt illam intentionem, quam negabant Hæretici, quos Concilia ibi impugnant: Sed Hæretici non negabant intentionem faciendi actum sacramentalem materialiter, quem Ecclesia facit, sed faciendi formaliter ut talem. Ergo.

Nota, inter Propositiones ab Alexandro VIII. damnatas nu. 28. esse hanc: Valet Baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus verò in corde suo apud se resolvit: Non intendo, quod facit Ecclesia.

Eadem est mens S. Thom. hìc art. 8. ad 1. dicentis: Instrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem respectu effectus, sed loco intentionis est motus, quo movetur a principali agente, sed instrumentum animatum (sicut est minister) non solùm movetur, sed etiam quodammodo movet seipsum, inquantum sua voluntate movet membra ad operandum. Et ideò requiritur ejus intentio, qua se subiiciat principali agenti, ut scilicet intendat facere, quod facit Christus, & Ecclesia Hæc S. D. Item hìc ar. 10. clarè ait: Intentio Ministri potest perverti dupliciter: Uno modo respectu ipsius Sacramenti, putà, cùm aliquis non intendit Sacramentum conferre, sed derisoriè aliquid agere, & talis perversitas tollit veritatem Sacramenti, præcipuè quando suam intentionem exteriùs manifestat. Hæc ibi. Quæ verba sat clara sunt. Quando ergo S. Thom. hic a. 8. ad 2. & in 4 dist. 6. q. 1. a. 2. qu. 1. ad 2. dicit, non requiri intentionem mentalem, sed sufficere expressionem intentionis per verba ab Ecclesia instituta: ibi S. D. vult contra aliquos DD. non esse necessariam intentionem mentalem expressam, seu in actu signato, explicatam suprà loco citato de horis Canonicis, sed sufficere mentalem implicitam, seu in actu exercito; de qua suscipiens potest esse moraliter certus, & sic de veritate Sacramenti anxietatem deponere, nisi contrarium exteriùs per verba formæ exprimatur.

XXXIV. *Oppono* 1. Innocentius IV. ait, ad Baptismi valorem non requiri, quòd baptizans gerat in mente facere, quod facit Ecclesia. Et Nicolaus I. a Bulgaris consultus de iis, qui baptizati fuerant a quodam Judæo, de quo dubitabatur, an esset Christianus, vel Paganus, Respondit, si debita forma baptizati erant, non esse rebaptizandos. Ubi nulla fit mentio internæ intentionis. Et S. Chrysost. hom. 85. in Joann. ait: *Non est justum propter alterius malitiam ad salutis nostræ Sacramenta cum fide accedentes offendi*, id est, damnum pati, exposita autem sententia id sequitur, nimirum multos pueros propter internæ intentionis retentionem a malo Ministro in baptizando factam (uti in Galliis accidisse scribitur) Deo æternùm privari.

2. Vulgaris est historia de Athanasio, qui, cùm esset puer, quosdam alios pueros baptizavit per jocum, consequenter cum intentione faciendi solùm actum externum, quem tamen Baptismum ratum habuit Alexander Patriarcha Alexandrinus. Item de S. Genesio Martyre, qui cùm esset mimus, & in Scena (ut Imperatori placeret) se baptizari faciebat, & ex baptismo justificatus est.

3. Sacramenta valent ex opere operato. Ergo ad eorum valorem non requiritur intentio ministri, sed sufficit opus externum, & applicatio formæ ad materiam.

4. Sacramentum subsistit, dum est signum, & causa gratiæ: Sed hoc non habet a Ministro, sed ex institutione Christi. Ergo.

5. Instrumentum nihil agit præter actum externum: Sed minister est instrumentum. Ergo.

6. Hæretici, ac Pagani validè baptizare possunt: Sed illi non habent intentionem veræ Ecclesiæ. Ergo.

7. Sponsi baptizati contrahentes Matrimonium, si intendant solùm facere contractum, & non Sacramentum, faciunt tamen Sacramentum, cùm illud a contractu separare non possint. Ergo non requiritur intentio.

8. Episcopus validè ordinat excommunicatum: Sed non habet intentionem eum ordinandi. Ergo. Min. prob. Quia, antequam ordinet, protestatur, quòd non velit talem ordinare.

9. Sacerdos nesciens quibus verbis fiat consecratio, verè consecrat, si verba proferat super panem: Sed ille non habet intentionem. Ergo.

10. Minister potest causare effectum, quem ipse non intendit, ut patet in hæretico baptizante, qui characterem negat, & tamen producit. Ergo.

11. Intentio causæ secundæ non potest impedire actionem causæ primæ, quando materia, & forma, & actus est legitimè exercitus: Sed minister in Sacramento se habet ut causa secunda, & Deus est causa prima. Ergo.

12. Quod quis non potest dare, non potest

Digitized by Google

auferre: Sed sola interna intentio non potest dare seu conficere Sacramentum, ergo nec auferre.

Ad 1. Innocentius loquitur de Sacramenti valore prout valet ad effectum, non verò de eo, ut est in se. Nicolaus per debitam formam intelligit debitum ritum, qui comprehendit etiã intentionem mentalem, ut patet ex probatione nostra. S. Chrysost. per malitiam intelligit improbam vitam ministri, quæ suscipienti non nocet. Hinc si nobis obiiciatur, debere nos semper esse anxios, an minister habuerit intentionem, retorquemus dicendo, tali modo debere nos semper etiam angi, an protulerit omnia verba essentialia formæ. Sufficit ergo certitudo moralis, nec requiritur physica ad quietandos animos, ut dictum est ante Oppon. 1. Docet enim sanctus Doctor qu. 14. de fide, & in supplemento q. 35. a. 3. ad 2. In his, & similibus casibus piè credendum est, summum sacerdotem supplere defectum ultimum, scilicet gratiam. Providentia enim divina unicuique assistit in illo statu, in quo reperitur, dummodo non ponat obicem. Ita discurrit D. Thom. ibidem de puero in silvis enutrito, de quo P. Magister Ferre tom. 2. in 1. 2. quæst. 11. §. 14. ad 4.

Ad 2. R. Athanasium quidem ludum fecisse, sed sub, & cum specie ludi habuisse intentionem faciendi, quod facit vera Ecclesia; nam de suo facto interrogatus respondit, se voluisse facere, quod viderat fecisse Episcopum Alexandrinum. Ad illud de S. Genesio dicitur, eum in sua Scena ab Angelo fuisse monitum de efficacia illius aquæ, adeòque eum elicuisse desiderium Baptismi, seu intentionem recipiendi. Cæterùm quoad intentionem baptizantis dici potest, quòd, quia Casus miraculosus est, Deus, qui virtutem suam intentioni ministri (uti nec Sacramentis) non alligavit, eam suppleverit. Vel etiam dici potest, quòd ille in Scena Genesium baptizans habuerit intentionem faciẽdi, quod facit Ecclesia. Quòd enim Christianus (prout obiici potest) talem in Scena personam agens, intentionem Ecclesiæ non habeat, est, ne rebaptizet baptizatum, & ne irrideat Sacramenta: at verò Pagani, ad majorem Ecclesiæ, & Sacramentorum despectum, intendebant facere, quod Christiani facere solent.

Ad 3. dist. conf. Ergo non requiritur intentio, ut causa valoris, seu institutivè, conc. ut conditio *sine qua non*, vel executivè, negatur. Patet ex dictis ad Q. 3. R. 2. Item sufficit applicatio formæ ad materiam, facta formaliter juxta Christi institutionem, & ut est sacra cæremonia, conc. materialiter, & in esse entis, negatur.

Ad 4. datur prima distinctio mox data. Aliud est de Sacramento jam confecto, v. g. Eucharistiæ, nam post confectionem a ministro nullatenus ampliùs pendet.

Ad 5. dist. maj. Instrumentum inanimatum, conc. maj. animatum, & liberum, neg. maj. Et sic dist. min neg. conf. Eodem modo distinguitur hæc propositio: Actio non perficitur secundùm intentionem instrumenti, sed agẽtis principalis. Item hæc: Instrumentum nihil agit præter actum externum. Vide verba S Thom. adducta ad probandam sententiam nostram, ubi patet differentia inter instrumentum animatum, ac liberum, & inter inanimatum, quòd scilicet primum etiam moveat seipsum, id est, aliquam sui partem, nimirum cætera membra per voluntatem, quos actus voluntas potest elicere, ut causa principalis; attamen ejus intentionem respectu Sacramenti Deus vult ut conditionem *sine qua non*, sed respectu Sacramenti ut talis, homo per se est instrumentum.

Huic Responsioni duo opponi possunt: 1. Servus est instrumentum animatum sui domini: Sed licèt servus interiùs non consentiat contractui, ex domini mandato per eum facto, tamen subsistit. Ergo. 2. Si quis confiteatur per interpretem, aut Matrimonium contrahat per Procuratorem, subsistit Sacramentum, & contractus, licèt illi nihil intendant, nisi exteriùs proferre verba, & tamen sunt instrumenta animata. Ergo.

Pro solutione Nota, quòd servus possit se dupliciter habere. 1. Ut præcisè referens voluntatem domini, & in hoc sensu min. est vera, & servus habet, ac si esset instrumentum inanimatum. 2. Ut operis subsistentia ejus arbitrio sit a Domino commissa, & hoc modo se habet, ut instrumentum animatum, & sic se habet minister in Sacramento. Unde Trid. ait: Absolutio non est nudum ministerium, sed ad instar actus judicialis. Porrò interpres respectu Sacramenti Pœnitentiæ, & Procurator respectu Matrimonii, sunt instrumenta animata prioris generis, nec sunt ministri illorum Sacramentorum.

Ad 6. neg. min. Possunt enim habere, & censentur eam habere; si verò ex malitia eam non haberent, nihil facerent. Cæterùm si Hæreticus haberet hanc intentionem, Intendo facere, quod facit Ecclesia Christi, sed non quod Ecclesia Romana, valeret Sacramentum, quia posterior intentio priorem non destruit, nec sibi contrariantur formaliter, sed solùm materialiter: quia falsò existimat ex privato errore, Ecclesiam Romanam errare.

Ad 7. neg. conseq. Quia illi contrahentes habent generalem intentionem faciendi, quod Christus instituit, quam si non habeant, nec Sacramentum, nec contractum faciunt.

Ad 8. neg. min. Vel enim illa Episcopi protestatio fit ad terrorem tantùm, vel ea facta, si nullum indignum inveniat, elicit absolutam inten-

intentionem Ordines conferendi.

Ad 9. neg.min. Quia habet intentionem generalem faciendi, quod facit Ecclesia.

Ad 10. dist.ant.Quem,nec implicitè,nec explicitè intendit,neg. non explicitè,bene tamen implicitè, conc.ant. Qui enim explicitè vult causam, implicitè vult effectum.

Ad 11. Concedo totum; sed dico, quòd deficiente interna intentione ministri materia,& forma debitè non applicentur, nec actus ritè exerceantur, consequenter causa prima ad Sacramenti valorem non concurrit, nec Sacramentum subsistit.

Ad 12. dist. maj.ex R. ad Oppono n 32. ante R.3. Vel neg. maj. Quia *bonum ex integra causa*, *malum verò ex quocunque defectu*. Sicut ergo non valet, Minister per solam formam sine materia non potest Baptismum conferre. Ergo omittendo solam formam non potest eum annullare; Ita similiter, quia facere Sacramentum est de genere bonorum, illud auferre est de genere malorum.

QUÆRO V. Intentio introducendi novum ritum in Ecclesiam invalidatne Sacramentum?

XXXV. Ante R. Vide Not. positum nu.32. immediatè ante R.2.

Resp. Minister adhibens materiam, & formam legitimam, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, etsi privata sua intentione intendat in Ecclesiam inducere novum ritum ab Ecclesia non toleratum, sed odio habitum, verum conficit Sacramentum, si illum ritum in forma non explicet: si verò eum in forma exprimat, ut inde falsitas formæ sequatur, & genuinus sensus a Christo intentus destruatur, tunc Sacramentum non conficit, non ex defectu intentionis, ac si nimirum non possit habere intentionem Ecclesiæ, sed ex defectu formæ.

Ratio 1. De Fide est, tunc verum confici Sacramentum, quando adest debita materia, forma, & minister Sacramenti cum intentione faciendi,quod Christus fecit: Sed hęc omnia concurrunt in casu primæ partis, nimirum dum falsus ritus in forma non exprimitur, ut patet: nam intentio particularis, & privata cedit communi, & corrigitur ab illa. Ergo.

Aliud esset, si Hæreticus expresè intenderet facere solùm, quod facit Ecclesia, v.g. Londinensis, excludendo Romanam, tunc enim Sacramentum esset nullum defectu debitæ intentionis.

2. & 3. *Pars* patet in exemplo Baptismi Arrianorum baptizantium in nomine Patris majoris, Filii minoris, &c. Et Donatistarum baptizantium sub hac forma: Si ego, & tu sumus hæretici, non te baptizo. Tunc enim Sacramentum nullum est, quia forma non est vera, sed ex illa additione falsificatur.

Quòd autem non sit nullum defectu intentionis, constat; Quia talis potest adhuc habere intentionem faciendi, quod Christus instituit, & quod Ecclesia facit. Ergo est defectus formæ, non intentionis, ut etiam docet S.Tho. hìc q 60. a.6.

QUÆRO VI. Qualis intentio requiritur in suscipiente Sacramentum?

XXXVI. *Resp.*1. Certum est,quòd in adulto, rationis usum habente, in receptione cujuscunque Sacramenti de necessitate medii requiratur intentio, & liber consensus recipiendi id,quod in Ecclesia fit, seu quod Christus instituit, ita ut, si non consentiat, vel dissentiat, Sacramentum invalidè, & sine fructu recipiat.

Ratio: Quia Christus voluit, ut receptio Sacramenti in adultis, quibus integrum est consentire sit libera, & fiat humano modo. Quæ Christi voluntas colligitur ex communi Theologorum Sententia.

Idem hìc q.68. a.7. S.D. expresè de Baptismo docet in c. Et ad 1. & ad 2. ait: *Si in adulto deesset intentio suscipiendi Sacramentum, esset rebaptizandus, si tamen hoc non constaret, esset dicendum: Si non es baptizatus, ego te baptizo.*

*Resp.*2. Non est necesse, ut dicta intentio sit actualis, sed sufficit virtualis; non verò habitualis.

Ratio est, quæ suprà de ministro conficiente.

*Resp.*3. In Ministro Sacramentum conficiente requiritur perfectior intentio, quàm in recipiente.

Ratio: Quia plus requiritur ad agendum, quàm ad patiendum, & *Nobilius est agere, quàm pati*, ut habet axioma: Sed minister est agens, recipiens verò, quà talis, solùm est patiens. Ergo licèt in ministro semper requiratur intentio, quæ sit principium actus humani, non tamen in recipiente. Excipitur Sacramentum Pœnitentiæ, & Matrimonii, ut patebit ex dicendis.

*Resp.*4. In adultis, quibus non est integrum hìc,& nunc liberè consentire, sufficit (cæteris paribus,seu si aliundè nullus sit obex) intentio habitualis,vel interpretativa. Excepto Sacramento Pœnitentiæ,& Matrimonii. Dixi, in *adultis*: Quia de infantibus patet ex praxi Ecclesiæ respectu Baptismi.

Declaratur 1.*Pars*: In casu, quo quis voluit baptizari,& hac voluntate non retractata incidit in phrenesim, habet adhuc intentionem habitualem,vi cujus potest baptizari. Item Cathecumenus habuit voluntatem servandi omnia Christi Domini præcepta,omniaque salutis remedia suscipere, & hac voluntate pariter incidit in phrenesim, vel dormit, talis validè baptizatur, quia habet intentionem interpretativam, vel etiam primam moraliter perseverantem:

Simi-

Similiter est communis praxis, quòd infirmis, qui sensibus destituuntur (nisi clarè constet, eos esse in peccato mortali) detur Extrema-Unctio, immò, & Eucharistia, si nullum sit periculum vomitus, vel alterius irreverentiæ. Quia in Professione vitæ Christianæ interpretativè habent sufficientem consensum ad suscipienda illa extrema, etsi fortè de aliquo illorum (uti de Extrema-Unctione facilè fieri potest) nihil unquam audierint.

2. *Pars* patet: Quia Sacramentum Pœnitentiæ pro materia proxima habet ipsos actus pœnitentis, & Matrimonium actus contrahentium.

Resp. 5. Sufficit, quòd intentio in R. 1. requisita sit voluntaria simpliciter, nec obest, quod sit secundùm quid involuntaria.

Declaratur: Si quis per vim, vel violentiam simpliciter talem cogeretur ad recipiendum Sacramentum consistens in usu, invalidè reciperet, & ex Eucharistia nullum reciperet sfructum. Si tamen quis per metum gravem illud reciperet, valor Sacramenti subsisteret: Quia metus gravis non tollit voluntarium simpliciter (uti violentia) sed solùm secundùm, quid ut patet suprà Tr. 3. Exam. 1. n. 13. Excipitur Matrimonium, quod metu gravi initum est nullum, ut patebit in suo loco. Item Ordo ex gravi metu susceptus, validus quidem est, & Characterem imprimit, sic tamen ordinatus non obligabitur ad servandam continentiam, nisi posteà ratificet. De quo plura alibi.

Resp. 6. Si alicui adulto usus rationis capaci merè negativè se habenti, id est, neque volenti, neque nolenti impenderetur Sacramentum, v.g. Baptismi, is nec Sacramentum, nec vi illius gratiam reciperet.

Ratio est, quam dant Nugno noster, & Gabrera. Quia si nunquam voluit Sacramentum suscipere, ita ut, nec virtualem habeat intentionem, simpliciter loquendo est nolens; omnis enim adultus rationis capax rationabiliter, & interpretativè hanc habet voluntatem, ut de sua persona sine proprio consensu in re gravi non disponatur.

Quomodo non habentibus usum rationis possit dari, vel denegari Eucharistia, tractat S.D. 3. p. q. 80. a. 9. De quo vide infrà Tract. 12. Examin 4. n. 36.

QUÆRO VII. Mali Ministri conficiuntne vera Sacramenta, & licetne ea ab illis petere? Ipsi verò peccantne ea conficiendo?

XXXVII. *Resp.* 1. Mali, seu in peccato mortali existentes Ministri, v.g. infideles, hæretici, excommunicati, degradati, suspensi, &c. vera conficiunt Sacramenta, dummodo adhibeant omnia, quæ sunt de necessitate Sacramenti. Ita S. Thom. hic a. 9.

Ratio: Tum quia inprimis de Baptismo ita Christus voluit, quia est Sacramentum summæ necessitatis. Tum etiam quia Character semel receptus manet in maximis peccatoribus etiam Hæreticis, qui etiam possunt intendere facere id, quod facit Ecclesia, ejusque formam servare, quam si non servent, nihil faciunt. Tum tandem quia Minister in Sacramentis operatur instrumentaliter, ut ait S.D. seu non in virtute propria, sed Christi, per probitatem vitæ verò non constituitur in ratione instrumenti, sed per motionem Dei. Ergo.

Ex quo sequitur, ab impio neminem quidem posse mundari ex opere operantis, bene tamen ex opere operato, non principaliter, bene tamen instrumentaliter, & Baptismata Hæreticorum non esse quidem vera veritate fructus, putà, si extra casum necessitatis recipiantur ab iis quia sic fit contra prohibitionem Ecclesiæ in re gravi, & peccatum committitur, etsi sit verum Sacramentum veritate valoris. Quamvis enim Hæretici non sint instrumenta conjuncta, bene tamen separata; & quamvis homo a communitate quadam expulsus non possit ejus officia exercere, si per expulsionem tollatur potestas, potest tamen, si hæc maneat: sicut manet Character.

Resp. 2. Sacramentum Pœnitentiæ ab excommunicato validè conferri non potest extra casum extremæ necessitatis.

Ratio: Quia hoc Sacramentum ad sui valorem requirit jurisdictionem: Sed hæc per excommunicationem amittitur. Ergo.

Resp. 3. An, & quomodo liceat Sacramenta petere a malis ministris, patet ex S. Thom. hic a. 6. ad 2. cujus verba relata sunt Tract. 7. Exam. 7. n. 145. ad 1. casum.

Resp. 4. Qui ministrat Sacramenta in peccato mortali, peccat mortaliter ex genere suo: Ita S.D. hic a. 6. in c.

Ratio ejus est: Tum quia Ministri debent conformari suo Domino, seu agenti principali juxta illud Levit. 19. & 1. Pet. 1. *Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum*. Item sancta sanctè sunt tractanda. Tum etiam, quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei, & contaminationem Sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris, licèt Sacramenta secundùm seipsa incontaminabilia sint. Ergo.

Dixi, *ex genere suo*; Tum quia ex parvitate materiæ potest esse veniale, v.g. Eucharistiam de loco ad locum transferre, vel tollere ad dandam benedictionem; quia tangitur solùm mediatè. Item exercere functiones quatuor minorum Ordinum, benedicere templa, vasa, vestes sacras, Virgines sacras. Tum etiam quia Minister Sacramenti est duplex, unus solemnitatis, seu ex officio, seu specialiter ad id consecratus, & deputatus, & de eo intelligitur data resolutio. Alius est necessitatis, seu non ex officio, nec specialiter consecratus, & hic ex-

excusatur, v.g. Eucharistiam levans ex loco irreverenti, baptizans, sive Sacerdos, sive Laicus sine solemnitate in necessitate, Conjuges in mortali contrahentes, qui tamen mortaliter peccant Sacramentum recipiendo, ast non conficiendo; quia non sunt ad id specialiter consecrati. Nec peccat Sacerdos in mortali assistens matrimonio, quia non est minister ejus.

Resp. 5. Quò excellentius Sacramentum in mortali administratur, eò graviùs peccatur; unde probabilius est, esse exprimendum, quale fuerit Sacramentum.

Ratio: Quia est irreverentia notabiliter gravior.

*Resp.*6. Gravius est ministrare Sacramentum in gravioribus, & pluribus peccatis; sufficit tamen dicere, se tale Sacramentum ministrasse in mortali: nisi sit in peccato, vel peccatis gravissimis, & valdè extraordinariis.

Ratio patet ex dictis, nimirum ratione majoris, vel minoris irreverentiæ, ac conformitatis cum agente principali.

*Resp.*7. Probabilius est, quòd, ut Minister ex officio talis, seu consecratus, mortaliter peccet, sufficiat, ejus actionem vel esse immediatè Sacramenti confectivam, vel Sacramenti facti applicativam, seu distributivam; vel sacramentalem, seu ad Sacramenti confectionem proximè, aut propè ordinatam.

Ratio: Quia est gravis irreverentia, & difformatio ad agens principale.

Ex quo sequitur 1. Quòd reliqua quinque Sacramenta præter Baptismum, & Matrimonium scienter in mortali ministrare, semper sit mortale, ut patet ex S.Thom. a.6. ad 3. quia respectu eorum non occurrit tanta necessitas sicut respectu Baptismi, & requirunt ministrum specialiter consecratum. 2. Mortaliter peccare eum, qui in mortali confessiones audit cum intentione contritionem eliciendi ante absolutionem, ut docet Gonet. Quia licèt audire confessiones non sit Sacramentum, est tamen actio sacramentalis proximè ordinata ad Sacramenti confectionem. 3. Mortaliter peccare Episcopos in mortali Chrisma, aut Oleum infirmorum consecrantes, ob eandem rationem. 4. Et illum, qui, & quoties, Eucharistiam jam confectam in mortali dispensat: nam etiam distribuens Eucharistiam (quæ & ideò vocatur tremendum mysterium) specialiter repræsentat personam Christi, cui proinde debet conformari. Unde S.Thom. in 4.dist. 24.q.1.a.3.qu.5.ad 5.ait: Quicunque exhibet se in aliquo actu, ut ministrum Ecclesiæ, mortaliter peccat, si nimirum in mortali eum perficiat. Vide verba S.Dionys. relata a S.Thom. hîc a.6. in Sed contra. 5. Idem probabiliùs dicitur de Subdiacono, & Diacono in mortali sua officia peragentibus. Quia illa concernunt materiam gravem, suntque sacramentalia, sed ad Sacramenti Eucharistiæ confectionem procedunt, & vel maximè Diaconatus, qui est ultima dispositio ad Sacerdotium. Unde Greg. X. c.ult. de temporibus ordinandorum dist. 33. sub interminatione divini Judicii prohibet hujusmodi in susceptis Ordinibus ministrare. Vide plura de hoc infrà in proprio loco Tract. 15. Exam.4.n.35.

Oppono: Nullus debet reddi perplexus: Sed si mali ministri in Sacramentis peccent, fiunt perplexi; nam si sint tales ex officio, tenentur ea ministrare, & non possunt statim a peccato se liberare. Ergo.

Ad hoc S.D.ar.6.ad 3.ait: Ille, qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat Sacramenta dispensare, quia potest pœnitere de peccato, & licitè ministrare, non est autem inconveniens, quòd sit perplexus supposito quodam, scilicet, quòd velit remanere in peccato. Hæc ibi. Sed hoc oritur ex propria malitia. Pro cujus majori explicatione,

QUÆRO VIII. Ut Minister Sacramenti non peccet, qualis in eo requiritur, & sufficit dispositio?

XXXVIII. *Resp.*1. Ante Sacramenti confectionem (si Eucharistiam excipias) non est necessariò præmittenda confessio, licèt id sit de consilio.

Ratio: Quia nullum de hoc extat preceptum, sive divinum, sive humanum. Quod tamen de Eucharistia extat (putà, si sit copia Confessarii) in Trid.sess.13.cap.7.de Eucharistia, verba illa S.Pauli, *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, &c.* exponente de probatione per confessionem sacramentalem, & ablolutionem, *quantumvis quis sibi videatur contritus*.

Ex quo sequitur, quòd Sacerdos in mortali celebrans duplex peccatum committit, unum, conficiendo; alterum, sumendo; fortè & tertium, sibi ipsi Eucharistiam dispensando. Quæ tamen tria non est opus exprimere in Confessione, sed sufficit dicere, se in mortali celebrasse. Si verò elicuit contritionem post consecrationem, ante sumptionem, id explicandum, quia tunc solùm peccavit conficiendo.

Dixi, *si sit copia Confessarii*. Hinc excusatur (si tamen contritionem eliciat) Parochus, qui hodie (vel quia festum est, vel pro præsente defuncto) tenetur celebrare, proximus autem Confessarius est ita distans, ut, si eum accedat, debeat cum scandalo Sacrum plùs solito differre, vel sanitatem suam periculo læsionis exponere, vel si sit infirmus, vel si sit itineris difficultas, temporis brevitas, vel adsint aliæ graves molestiæ, judicio prudentum excusantes. Quæ tanquam generalis Regula potest notari circa distantiam Confessarii; certa enim statui non

non potest pro omni casu, sed pendet a prudenti arbitrio. Si Parochus habeat Sacellanum, tenetur illi confiteri, si alium non habeat, & hoc, etsi cum eo rixas habuerit eumque suum hostem existimet, nisi inimicitia esset tam gravis, ut ex ea fractionem sigilli Confessionis prudenter timere possit. Quod est rarum. Si Sacerdos apud altare ante consecrationem recordetur peccati mortalis non confessi, & sine scandalo discedere non possit sufficit elicere contritionem. Plures casus ad propositum vide Tract. 12. Exam. 4. n. 32.

XXXIX. *Resp.* 2. *Sacerdos*, si defectu Confessarii, in mortali (de quo tamen contritus fuit) *necessitate urgente absque prævia confessione celebraverit*, *quamprimùm confiteatur*. Ita statuit, & loquitur Trid. loc. paulò suprà citato.

In his verbis difficultas est circa ly *quamprimùm*; Quod alii intelligunt, ut sit idem, ac *suo tempore*, alii *intra triduum*, alii *antequam iterùm celebret*, alii esse solùm consilium non præceptum, sed dicendum est obligari ex præcepto ad Confessionem, quamprimùm possit habere copiam Confessariorum. Hinc ab eodem Alexandro VII. damnatæ sunt hæ Propositiones nu. 38. Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimùm, est consilium, non præceptum. Et n. 39. Illa particula *quamprimùm* intelligitur, cùm Sacerdos suo tempore confitebitur. An dictum Tridentini præceptum etiam obliget Laicos, vel Sacerdotes more Laicorum communicantes, vel Missam ab alio ceptam complentes, vide R. 5. loco citato ex Tract. 12.

XL. *Resp.* 3. Ad alia Sacramenta (præter Eucharistiam sine novo peccato conficienda) non sufficit attritio cognita, nec tamen necessariò, & sub præcepto requiritur contritio in se verè talis, sed sufficit contritio existimata, Confessio verò, si sit copia Confessarii, solùm est de consilio.

Ratio 1. *p.* Juxta dicta minister in sanctitate debet conformari agenti principali, scilicet Deo: Sed homo non sanctificatur per attritionem, præsertim cognitam ut talem. Ergo.

Ratio 2. *p.* Aliquem obligare ad contritionem in se talem, est intolerabile, & infinitos causat scrupulos, cùm contritio non possit naturaliter cognosci, vel certè homini dat occasionem naturaliter judicandi se esse in gratia.

3. & 4. *Pars* sequuntur ex dictis.

Oppono casum, in quo subitò quis vocatur ad ministrandum Sacramentum Pœnitentiæ moribundo, ut vix habeat tempus eliciendi contritionem.

Resp. Etiã in eo casu teneri ad contritionem. Quia contritio cùm sit actus spiritualis a potentia spirituali nimirum a voluntate elicitus, potest haberi in instanti, aut saltem brevissima temporis mora, ob quam brevitatem temporis non tollitur potentia ad contritionem, licèt eam faciat difficilem, difficultas autem absolutè impleri possit, cæteris paribus.

QUÆRO IX. Scisne dare aliquam rationem congruentiæ, cur in Nova Lege nec plura, nec pauciora sint Sacramenta quàm septem? Et quis inter illa ordo, ac præeminentia? quæ necessitas eorum? quæ differentiæ?

XLI. Dixi in titulo, *aliquam rationem congruentiæ;* nolo enim hìc cum Hæreticis inire controversiam de septenario Sacramentorum numero, utpotè quæ ad intentum hujus operis non spectat. Unde ad 1. p. Quæsiti.

Resp. Ratio a priori est voluntas Christi, sed Ratio congruentiæ est, quam dat. S. Thom. hic q. 65. a. 1. in c. Christus Sacramenta instituit, ut causas instrumentales vitæ spiritualis ad perficiendum hominem, tum in se, tum in ordine ad alios, juxta ritum Religionis Christianæ: Sed ad hoc sunt septem necessaria. Ergo Min. declaratur ex analogia vitæ spiritualis ad corporalem. Nam in vita corporali homo priùs generatur, seu incipit esse, & vivere: cui in vita supernaturali correspondet Baptismus, per quem homo spiritualiter regeneratur, & accipit primum esse, ac primam vitam spiritualem. 2. In vita corporali homo augetur, & ad perfectam quantitatem perducitur, cui in vita spirituali correspondet Confirmatio, per quam homini datur virtus, & robur spirituale. 3. In vita corporali homo nutritur, & huic correspondet Eucharistia. 4. In vita corporali homo per medicinas liberatur ab infirmitatibus corporis, & huic respondet Pœnitentia liberans hominem ab infirmitatibus animæ, nimirum a peccatis. 5. In vita corporali homo per alia remedia liberatur a reliquis morbis, & restituitur integræ sanitati, & huic in vita spirituali correspondet Extrema-Unctio, quia sublatis peccatorum reliquiis homo restituitur pristinæ sanitati spirituali. Et hisce perficitur homo in seipso. In ordine ad alios perficitur, vel accipiendo potestatem regendi multitudinem, 6. & huic in vita spirituali correspondet Ordo, quo confertur potestas spiritualis super populum Christianum. Vel perficitur in ordine ad alios, populum propagando, 7. cui in vita spirituali correspondet Sacramentum Matrimonii, quo populus fidelis augetur. Ergo.

XLII. *Resp.* 2. Ordine generationis, & per se Sacramenta Novæ Legis se ita præcedunt, ut mox explicatum fuit. Et Colligitur ex Analogia vitæ spiritualis ad corporalem. Dixi, *per se:* Quia per accidens bene sumitur Eucharistia, uti & Pœnitentia, ante Confirmationẽ, non tamen ante Baptismum, qui est omnium

Sa-

Sacramentorum Janua: Item aliquando denuò Pœnitentia, & Eucharistia post Extremam Unctionem, morbo diutiùs durante. Quòd Ordo, & Matrimonium sint postrema, est, quia, ut ait S. Tho. a.2. sicut unum est prius quàm multitudo, ita Sacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem unius personæ, præcedunt ea, quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis. Matrimonium autem ponitur post Ordinem, eò quòd minùs participat de ratione vitæ spiritualis, ad quam ordinantur Sacramenta.

XLII. *Resp.* 3. Loquendo de dignitate Sacramentum Eucharistiæ simpliciter est potissimùm inter alia Sacramenta. Ita S.D. a.3.

Ratio ejus est: Tum quia in eo substantialiter continetur ipse Christus, in aliis autem Sacramentis continetur solùm quædam virtus instrumentalis participata a Christo. Tum etiam, quia alia Sacramenta ordinantur ad Eucharistiam, ut ad finem: Ordo ad eam consecrandam; Baptismus ad recipiendam; In quo etiam perficitur aliquis per Confirmationem, ut non vereatur se subtrahere a tali Sacramento. Per pœnitentiam autem, & Extremam Unctionem, præparatur homo ad dignè sumendum Corpus Christi. Matrimonium saltem sua significatione attingit Eucharistiam, inquantum significat conjunctionem Christi, & Ecclesiæ.

Hîc oritur difficultas circa hoc, quod dicit S.Thom. hominem per Extremam Unctionem disponi ad Eucharistiam, cùm tamen hæc detur infirmis ante illam. Sed sensus est: Quia virtute Sacramenti Pœnitentiæ remittuntur peccata, Extrema Unctio autē tollit earum reliquias, ideò prævié recipiendo hæc Sacramenta, anima infirmi disponitur ad recipiendum fructum Eucharistiæ. Hinc & antiquitùs Extrema Unctio conferebatur ante Communionem, quod & defacto licitum est: quod autem defacto non semper id fiat, est, quia non superest tempus, aut occasio, nam multis potest dari Extrema Unctio, quibus non potest dari Eucharistia, ut experientia testatur.

Nota, quòd si Eucharistia non conferat primam gratiam, sicut Baptismus, non est propter ejus imperfectionem, sed ob perfectionem: quia ratione excellentiæ suæ in subjecto prærequirit majorem dispositionem, adeòque & statum gratiæ.

XLIV. *Resp.* 4. Necessitatem Sacramentorum S.D. art.4. in c. explicat; dicens: *Necessarium respectu finis (de quo nunc loquimur) dicitur aliquid dupliciter; uno modo, sine quo non potest haberi finis, sicut cibus est necessarius vitæ humanæ. Et hoc est simpliciter necessarium ad finem. Alio modo dicitur necessarium id, sine quo non habetur finis ita convenienter, sicut equus necessarius est ad iter. Hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessitatis sunt tria Sacramenta necessaria: duo quidem personæ singulari; Baptismus quidem simpliciter, & absolutè, Pœnitentia autem supposito peccato mortali post Baptismum. Sacramentum autem Ordinis est necessarium Ecclesiæ, quia ubi non est Gubernator, populus corruet, ut dicitur Proverb.* 11. *Sed secundo sunt necessaria alia Sacramenta: nam Confirmatio quodammodo perficit Baptismum, Extrema Unctio Pœnitentiam: Matrimonium verò Ecclesiæ multitudinem per propagationem conservat.* Hæc S. Thomas.

Oppono: Sicut de Baptismo dicitur. Nisi quis renatus fuerit, &c. ita de Eucharistia Jo: 6. Nisi manducaveritis, &c. non habebitis vitam in vobis. Ergo sunt paris necessitatis.

Ad hoc S.D. ibidem ad 2. ait: Illud verbum Domini intelligendum est de spirituali manducatione, & non de sola sacramentali, ut exponit S. August. super Joan. tract. 26. & 27. tom. 9. De quo infrà plura Tract. 12. Exam. 1. num. 4.

XLV. *Resp.* 5. Sacramenta speciè differunt penes effectus suos primarios, nimirum gratias Sacramentales, quas per se causant.

Declaratur: Baptismus causat gratiam *regenerantem*, Confirmatio *roborantem*, Eucharistia *nutrientem*, seu cibantem, Pœnitentia *sanantem*; Extrema Unctio reliquias peccatorum *abstergentem*; Ordo causat gratiam, quæ ministrum idoneum facit ad peragenda Sacra Officia in Ecclesia. Matrimonium causat gratiam, qua Conjugum animi uniuntur per amorem, & qua juvantur ad onera Matrimonii portanda, & ad Ecclesiam fidelium multiplicandam corporaliter, & spiritualiter.

XLVI. *Resp.* 6. Variæ adhuc sunt differentiæ inter Novæ Legis Sacramenta. 1. Aliqua consistunt in usu, seu in actione transeunte, ut sunt omnia præter Eucharistiam, quæ sola consistit in re permanente, postquam consecratio transiit, nimirum in speciebus consecratis. 2. Aliqua sunt initerabilia, nimirum tria, quæ characterem imprimunt; alia iterantur, sed Matrimonium nonnisi defuncto uno conjuge. 3. Aliqua sunt Sacramenta mortuorum, alia vivorum, ut explicatum est in Exam. 2. n. 19. Not. 3. 4. Alia necessaria, alia non necessaria, ut declaratum est in R. 4. 5. Alia formata, alia informia, ubi nomine formæ non intelligitur essentialis forma Sacramenti, sed effectus, nimirum gratia, quæ per antonomasiam vocatur *forma*, decor, & pulchritudo animæ, qua deficiente, illa coram Deo manet informis, vel deformis. Sacramentum ergo formatum est, quod non solùm suscipitur validè, sed etiam licitè, & cum fructu, seu effectu. Informe est, quod est quidem validum, sed propter obicem pec-

peccati non causat gratiam. Hoc de aliis Sacramentis prçter Pçnitentiam facilè capitur, quia in Sacramento Pçnitentiæ ipsi actus Pçnitentis sunt dispositio ad gratiam, & partes essentiales ejus. Cujus explicatio patebit infrà in proprio loco.

XLVII. *Resp.*7. In quovis Sacramento tria sunt consideranda. 1. Id, quod est *Sacramentum tantùm*, nimirum, quod significat (scilicet gratiam) & non significatur, v.g. ablutio cum verbis in Baptismo. 2. *Res tantùm* nimirum id, quod significatur, & non significat, & est gratia. 3. *Res, & Sacramentum simul*, quod significat, & significatur, & est v.g. Character (in illis Sacramentis, quæ eum imprimunt) qui significatur per ablutionem, & significat gratiam.

Declaratur de quovis Sacramento. De Baptismo jam dictum est, & clarè docet S.Thom. hìc q.66. ar.1. in c. Eodem modo dicendum est de aliis duobus Sacramētis Characterem imprimentibus, ut actio, in qua consistunt, fit Sacramentum tantùm; Character res, & Sacramentum simul; Gratia res tantùm. In Eucharistia Species consecratæ sunt Sacramentum tantùm, quia significant gratiam: Corpus, & Sanguis Christi res, & Sacramentum simul, quia significant gratiam, & significantur a Speciebus. In Pçnitentia Sacramentum tantùm sunt actus externi pçnitentis, quia significant gratiam: res, & Sacramentum simul est dolor internus, qui ab actu externo significatur, & significat gratiam. In Extrema-Unctione Sacramentum tantùm est Unctio sub præscripta verborum forma: res, & Sacramentum simul est quædam animi hilaritas, seu interna devotio, quæ est spiritualis unctio, ut patet ex S.Th. in suppl. q.30.a.3. ad 3. quæ significatur ab unctione externa, & significat gratiam. Et licèt omne Sacramentum causet internam animi devotionem, non tamen sub ratione spiritualis unctionis. In Matrimonio mutuus consensus externus, & contractus, est Sacramentum tantùm. Vinculum, quod per eum causatur, ut a Christo elevatum, est res, & Sacramentum simul. Et in omni Sacramento res tantùm est gratia. Ita S.Thom. in Suppl. q.42.a.1. ad 5.

EXAMEN V.

De Baptismo, ejus Ministro, necessitate, subjecto, & effectu. De quo S.Thom. q.66. usque ad 69. inclusivè.

QUÆRO I. quid est Baptismus? quando institutus?

XLVIII. *Resp.*1. Baptismus physicè sumptus, seu in quantum est compositum ex materia, & forma, ut partibus physicis, sive quasi physicis, definitur a S.Tho. hìc q.66.a.1. in c. ex Mag Sent. quòd sit ablutio corporis exterior facta sub præscripta verborum forma. Sumptus verò metaphysicè, seu ut constat ex genere, & differentia, definitur, quòd sit Sacramentum regenerationis, seu Sacramentum Novæ Legis, ad spiritualem hominum regenerationem a Christo institutum.

Ratio patet ex Legibus bonæ definitionis.

*Resp.*2. Christus Baptismum instituit ante suam Passionem, nimirum quando in Jordane baptizatus est. Ita S.Thom. q.66. a 2.

Ratio S.D. est: Tunc videtur aliquod Sacramentum institui, quando accipit virtutem producendi suum effectum, scilicet gratiam: Sed hanc virtutem Baptismus accipit, quando Christus fuit baptizatus, teste S. August. dicente: *Ex quo Christus aquis immergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua*. Et hoc factum est ante passionem. Ergo.

*Resp.*3. Christus hanc institutionem non fecit, aliquem in exercitio baptizando, sed in actu signato, ejus materiam designando, & ad gratiæ productionem consecrando, formam Baptismi Discipulis tradendo, non quidem eam publicè exprimendo, sed vel privatim dicendo, vel tradendo in figura SS. Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus S. qui erant præsentes in signo visibili, nimirum Pater in voce, qua dicebatur: Hic est Filius meus dilectus. Filius in carne. Spiritus S. in specie Columbæ.

Oppono: Communiter dicitur, quòd omnia Novæ Legis Sacramenta fluxerint ex Latere Christi pendentis in Cruce, & habeant efficaciam ex Passione Christi. Ergo.

Ad hoc dist.ant. Vel quoad substantiam, vel quoad ultimam suam perfectionem, virtutem, & efficaciam, conc. Omnia quoad substantiam, neg. Hìc verò sermo est de Baptismo, quoad substantiam. Unde S.Tho. q.66. a.2. ad 1. ait: Baptismus etiam ante Passionem habebat efficaciam a Christi Passione, inquantum eam præfigurabat, aliter tamen, quàm Sacramenta Veteris Legis. Nam illa erant figuræ tantùm, Baptismus autem ab ipso Christo virtutem habebat justificandi, per cujus virtutem ipsa etiam Passio salutifera fuit. Hæc ibi. Baptismus ergo tunc significabat Passionem Christi in fieri, & exhibendam, sic tamen, ut actualia Christi merita jam operarentur in illo. Et ad 3. ibidē ait: Quod illa Christi verba ante Passionem ad Nicodemum dicta: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S. &c. magis videantur ad futurum respicere, quàm ad præsens tempus. Quia solùm fuit privatum cum Nicodemo colloquium, præceptum autem generale debet poni publicè. Vel potest dici, quòd fuerit Lex prolata; sed nondum promulgata.

XLIX. *Resp.*4. Præceptum de Baptismo, seu obli-

obligatio,&neceſſitas utendi baptiſmo,fuit,hominibus indicta non ante, ſed poſt Paſſionem, & Reſurrectionem. Ita S.Thom.a.2.cit.in c.

Ratio:Pręceptum Baptiſmi non incepit priùs, quàm pręceptum Moſaicum,& Circumciſionis ceſſavit: Sed hoc non ceſſavit ante Paſſionem,& Reſurrectionē Chriſti.Ergo Min.prob.Chriſtus Matth.5. dixit: *Non veni ſolvere Legem, ſed adimplere*: Sed Lex non fuit adæquatè impleta, niſi quando Chriſtus in Cruce exſpiraturus dixit: *Conſummatum eſt*. Tunc enim incepit Sacerdotium Chriſti, utpotè ſeipſum in ara Crucis Patri offerentis conſequenter & Sacerdotium vetus cum Lege transferentis. Ergo.

Nota, quòd ly *conſummatum eſt*, comprehendat Paſſionem ſimul, & Reſurrectionem, quia ambæ integrant unum totalem Redemptionis noſtræ motum, qui duos habet terminos ſcilicet *a quo*, qui eſt mors Chriſti, qua deſtructum fuit peccatum, & *ad quem*, qui eſt Reſurrectio, vitam ſpiritualē animæ conſummans, hinc Chriſtus ly *conſummatum eſt* retulit quidem ad mortem, non tamen præſcindendo a Reſurrectione. Et hoc volunt SS. PP. dicentes, baptiſmum fuiſſe inſtitutum poſt Reſurrectionem, loquentes de inſtitutione completa, quoad obligationem. Nam aliud eſt inſtituere quoad ſubſtantiam, aliud quoad obligationem. ſecundùm eſt actus Legiſlatoris, non primus quatenus tale.

Oppono 1. Si Baptiſmus ante Chriſti Paſſionem non fuit de pręcepto; Ergo Circumciſio manſit in præcepto, & Baptiſmus ſolùm de conſilio.

2. Baptiſmus eſt principiū totius fidei Chriſti: Sed ante Paſſionem tenebantur Judæi in Chriſtum credere, Ergo & baptizari.

3. Adveniente veritate, ceſſat figura. Sed Chriſtus eſt veritas. Ergo figura, ſeu Lex vetus ſtatim ceſſavit Chriſto nato.

4. Quid ſi in die mortis Chriſti, vel Sabbato ſequenti aliquis infans complevisset diem octavum, fuiſſetne circumcidendus?

5. Chriſtus Euchariſtiam completè, & cum obligatione inſtituit ante Paſſionem. Ergo & Baptiſmum: quia per hunc homo ad illam ordinatur.

Ad 1. dico cum Gabrera, quòd Circumciſio in Veteri Lege duplicem habuerit finē. Primus eſt remiſſio peccati Originalis; ſecundus profeſſio Legis Moſaicæ. Ad primum Circumciſio non fuit de præcepto, bene tamen ad ſecundū. Unde ad primum tam Circumciſio, quàm Baptiſmus erant ſolùm de cōſilio, & per utrumlibet horum mediorum poterat deleri Originale.

Ad 2. diſt.maj. Fidei Chriſti jam ſuſceptæ, ſeu proteſtatæ,ſive obligantis,conc. ſecus, neg. Tenebantur ergo Judæi,& alii credere.Chriſtū eſſe verum Meſſiam, ſed fidem Chriſti ſuſcipere, & profiteri nondum tenebantur,quia Chriſtus id nondum præceperat. Immò Gentiles tunc fuiſſent ſalvati confitendo Legem naturę, vel Legem ſcriptam, ſeu Circumciſionem.

Ad 3. maj. eſt vera, ſi veritas ſit in ſuo termino, & complemento, uti erat in Paſſione, & Reſurrectione.

Ad 4. dicitur cum Nugno, quòd Pater, etſi potuiſſet, obligatus tamen non fuiſſet illum infantem circumcidere, ſed potuiſſet baptizare ſtatim, aut expectare uſque poſt Reſurrectionem.

Ad 5. ait S.D. infrà q.73.a.5.ad 4. Intentio reſpondet ordini intentionis, Sacramentum autem Euchariſtiæ, quamvis ſit poſterius Baptiſmo in perceptione,eſt tamen prius in intentione, & ideò debuit priùs inſtitui. Subdit S. D. Vel poteſt dici, quòd Baptiſmus jam erat aliqualiter inſtitutus in ipſo Chriſti Baptiſmo. Unde & jam aliqui ipſo Chriſti Baptiſmo erant baptizati, ut ſequitur Joan.3.

L. Lex Vetus fuit mortua,ejuſque obligatio ceſſavit, & Lex Evangelica,ac præceptum Baptiſmi incepit, non in die Pentecoſtes, ſed ſtatim poſt Reſurrectionē,quando Chriſtus Matt. ult. Diſcipulis apparens, Legem Baptiſmi publicè promulgavit dicens. Data eſt mihi omnis poteſtas in cęlo,& in terra. Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.

Ratio patet ex ipſis Chriſti verbis, utpotè præceptum continentibus. Dein per illud Chriſti *Conſummatum eſt*, omnes antiquæ Legis figuræ ſunt impletæ.

Oppono 1. Apoſtoli Legem Chriſti non propoſuerunt populo uſq; ad Pentecoſten. Ergo nec Lex Baptiſmi ante fuit promulgata.

2. Ipſi Apoſtoli poſt Reſurrectionem ſervaverunt Circumciſionem, & quoſdam alios ritus Veteris Legis: qua de cauſa Paulus reprehendit Petrum, circa Legalia nimis ſolicitum, qui tamen ipſe (nimirum Paulus) circuncidit Timotheum Act.16. Ergo.

Ad 1. patet R. ſuprà Tract.6. Exam.5. n.57. Not.

Ad 2. neg. maj. Nam licèt poſt Reſurrectionem Chriſti Lex Vetus fuerit mortua, non tamen erat ſtatim mortifera, ſeu per ſui uſum inducens peccatum mortale; nec omninò inutilis, ſed hominibus bona fide, & ex ignorantia eam obſervantibus, (ne eſſent deſtituti omni ſalutis remedio) proderat ad ſalutem, Deo (qui neminem vult perire) ſic acceptante. Unde Legalia non inceperunt eſſe mortifera, niſi quadrageſimo circiter poſt Chriſti mortem anno, & templo Jeroſolymitano cum Republica Judaica a Romanis Imperatoribus everſo. Vel paulò aliter dici poteſt, quòd ante Lex Vetus fuerit mortua apud ſcientes Legem Chriſti, non apud invincibiliter ignorantes.

S.Auguſt. & Angel. Doctor optimam obſervan-

vantiæ Legalium pro tunc dant congruentiam. Quia sicut homines mortui aliquantulum servantur, ut honorificentiùs sepeliantur, ita Legalia ab antiquis piè observata, Apostoli (omnibus omnia facti, ut omnes salvos facerent) aliquando retinuerunt, tum ut mortua mater Synagoga sepeliretur cum honore, tum etiam, ne Judæi, qui paternas traditiones cum quadam æmulatione colebant, exasperarentur: tum tandem, ne Lex scripta, tam subitò rejecta, putaretur fuisse ex se abominabilis, sicut est Idolorum cultus. S. Paulus autem S. Petrum reprehendit. Ideò quia in Legalibus præseferebat Zelum quodammodo excessivum.

QUÆRO II. Quæ materia? quæ forma? quis Minister Baptismi?

LI. *Resp.* 1. Materia proxima, seu quæ immediatè a forma, seu verbis informatur, est ablutio. Ita sentiunt omnes Christiani, potest tamen validè conferri Baptismus vel per immersionem, vel per aspersionem, vel per effusionem, vel per ablutionem, ablutio autem nunc est in consuetudine Ecclesiæ, quæ servanda est, ubi fieri potest: trina ablutio, vel immersio non est de necessitate.

Resp. 2. Si quis intendat alterum occidere submergendo eum in aqua, & simul baptizare, eaque intentione eum proiiciat in flumen, vel puteum, verè baptizat.

Ratio: Quia adest debita materia, forma, & intentio ministri, quæ non annullantur per intentionem occidendi. Nec de necessitate Baptismi per immersionem collati est emersio. Si verò puer è manibus tuis casu decideret in fontem, & proferes formam, non esset baptizatus defectu intentionis.

Resp. 3. Materia remota baptismi est sola aqua elementaris, unde Baptismus potest fieri validè in qualibet tali aqua, qualitercunque transmutata, modò non solvatur species aquæ, secùs si species aquæ solvatur. Ita docet S. Th. a. 3. & 4.

Ratio: Quia Christus sic instituit. Nota tamen, quod extra necessitatem sub peccato mortali adhibenda est aqua de fonte sacro, & benedicto.

Resp. 4. Forma baptismi est hæc: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. In quocunque idiomate proferatur. Servanda tamen est consuetudo Ecclesiæ pro possibili.

Nota hìc, inter Propositiones ab Alexandro VIII. damnatas n. 27. etiam esse istam. Valuit aliquando baptismus sub hac forma collatus. In nomine Patris, &c. prætermissis illis, Ego te baptizo.

Not. quòd de essentia hujus formæ sit, ut exprimatur actus baptizandi, persona baptizanda per ly Te, Vos, vel Dominationem vestram, & directè tres personæ divinæ, ut patet ex verbis Christi Matth. ult. Non tamen est de necessitate, ut exprimatur persona Ministri. Nam Græci validè baptizant sub hac forma: Baptizetur servus Christi in nomine, &c.

Hic revidendum est ex præcedentibus, qualis requiratur intentio in ministro, quæ in eodem dispositio animæ. Quæ mutatio earum annullet Sacramentum. De Baptismi initerabilitate. Quæ requiratur simultas materiæ, & formæ. De qua sciendum, quòd tutior modus baptizandi sit, ut baptizans priùs incipiat abluere, & sic formam proferendo prosequatur ablutionem, a qua non desistat, nisi forma finita. Breviter dico, Ablutio debet esse ante, & post formam.

LII. *Resp.* 5. Baptizare est proprium officium Presbyterorum, & quidem eorum, qui sint proprii Parochi, & habent potestatem jurisdictionis in baptizandum, eorumq; Vicarii. Ita statuitur in Jure, & docetur a S. Thom. q. 67. a. 2. Diaconus (ut ex formula Ordinationis ejus patet) ex proprio suo officio, & vi consecrationis suæ habet potestatem baptizandi ex commissione Episcopi, vel Presbyteri.

Resp. 6. Hæc doctrina intelligitur de ministro solemnitatis, & baptismo solemni. Nam minister necessitatis est quilibet homo, non solùm Clericus, sed & Laicus, immò Paganus, & mulier, ut patet ex S. Thom. a. 3. 4. & 5. modò adhibeant debitam materiam, formam & intentionem faciendi, quòd facit vera Ecclesia, vel quod Christus in Sacramentis instituit.

Ratio: Cùm hoc Sacramentum sit maximæ necessitatis, conveniens erat, ut haberet Ministrum valde communem, & obvium, maximè in articulo necessitatis.

Resp. 7. Occurrente necessitate inter Ministros servandus est ordo.

Declarat hoc S. D. a. 4. in c. dicens: Quia caput mulieris est vir, & caput viri est Christus. 1. Cor. 11. non debet mulier baptizare, si adsit copia viri, sicut nec Laicus præsente Clerico, nec Clericus præsente Sacerdote, qui tamen potest baptizare præsente Episcopo, eo quòd hoc pertineat ad Officium Sacerdotis. Ergo.

Nota, Posse interdum esse expediens, ut mulier de modo baptizandi instructa v. g. obstetrix baptizet præsente viro sæculari ignaro, immò interdum etiam præsente Parocho propter decentiam, ut si fœtus non possit integer ex utero matris educi. Cùm proinde frequenter contingat, pueros in necessitate existentes ab obstetricibus baptizari, probabilius, & tutius est, eas sub mortali teneri discere, & bene callere formam, & materiam baptizandi cum debita intentione. Cui rei ipsi etiam Parochi, eorumque Cooperatores invigilare tenentur.

Resp. 8. An, & quomodo plures possint simul

mul unum baptizare, explicat S.Th.a.6.in c.dicens : Caſu,quo contentioſè uterque aliquem baptizare conaretur, manifeſtum eſt,quòd ille, qui priùs verba proferret , daret Baptiſmi Sacramentum,alius verò nihil faceret; & ſi verba pronunciare præſumeret,eſſet puniendus tanquam rebaptizator. Si autem omnino ſimul ambo verba proferrent, & hominem immergerent, aut aſpergerent , eſſent puniendi de inordinato modo baptizandi, & non de iteratione Baptiſmi; Quia uterque intenderet non baptizatum baptizare, & uterque,quantum eſt de ſe, baptizaret ; Nec traderent aliud , & aliud Sacramentum, ſed Chriſtus, qui eſt unus interiùs baptizans, unum Sacramentum per utrumque conferret. Hæc ibi. Agerent enim tanquam materialiter plura inſtrumenta in virtute unius cauſæ principalis, ſcilicet Dei.

LIII. *Quid ſentis* de Chriſto, an ipſe per ſe aliquos baptizaverit?

Ad hoc dico cum S.Thom.infrà q.84.art.7.ad 4.ubi ait: Chriſtus non eſt uſus Baptiſmo,quem ipſe inſtituit, ſed eſt baptizatus baptiſmo Joannis. Sed nec etiam activè uſus eſt ſuo miniſterio, quia ipſe non baptizabat communiter,ſed diſcipuli ejus, ut dicitur Joan.4. Quamvis credendum ſit, quòd Diſcipulos ſuos baptizaverit, ut S.Auguſt. dicit ad Celeucianum. Hæc ibi. Uti & ſuam chariſſimam Matrem.

LIV. Quid faciet Sacerdos ſimul vocatus ad baptizandum infantem, & abſolvendum adultum, quorum alteruter(qui alteri præponitur) certò morietur ſine Sacramento?

Dico : Curet, ut infans baptizetur per ſæcularem,ipſe verò ſuccurrat moribundo adulto.

Sed ſi nemo eſt, qui videatur poſſe rectè baptizare?

Dico, quòd Sacerdos in eo caſu debeat infantem præferre.

Ratio : Quia iuxta S.Thom.infrà q.83.art.6. occurrente difficultate ſemper arripiendum eſt illud, quod habet minus de periculo : Sed adultus (cùm per contritionem, & Sacramenti votum ſalvari poſſit) eſt in minori periculo, quàm parvulus, quia hic certò peribit, niſi baptizetur. Ergo.

QUÆRO III. Quanta eſt neceſſitas Baptiſmi?

LV. *Reſp*.1. Omnes homines ſub periculo diſpendii æternæ Salutis tenentur ſuſcipere Baptiſmum, licèt ſint in utero ſanctificati.

1. *Pars* ex illo Chriſti, Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.

2. *Pars* docetur, & probatur a S.Thoma hìc q.68.a.1.ad 3.dicente: Illi, qui ſunt ſanctificati in utero, conſequuntur quidem gratiam emundantem a peccato Originali, non tamen ex hoc ipſo conſequuntur characterem, quo Chriſto configurantur. Et propter hoc neceſſe eſt, eos baptizari, ut per ſuſceptionem Characteris aliis membris Chriſti conformentur.

Oppono : Parentes baptizati non habent peccatum Originale,cùm ſint ab eo mundati. Ergo ſaltem filii parentum baptizatorum non ſunt neceſſariò baptizandi; quia illud a parentibus, eo carentibus, contrahere non potuerunt.

Hoc S.D.ſolvit hìc qu.68.a.1.ad 2. remittens ſe ad 1.2.q.81.a.3.ad 2.ubi ait: Peccatum Originale per Baptiſmum aufertur reatu, inquantum anima recuperat gratiam quantùm ad mentem, remanet tamen peccatum Originale actu quantùm ad fomitem, qui eſt inordinatio partium inferiorum animæ, & ipſius corporis, ſecundùm quod homo generat, & non ſecundùm mentem. Et ideò baptizati traducunt peccatum Originale. Non enim Parentes generant inquantum ſunt renovati per Baptiſmum, ſed inquantum retinent adhuc aliquid de vetuſtate primi peccati. Hæc ibi.

Reſp.2. De facto, & ſecundùm ordinariam Dei Legem extra caſum Martyrii Baptiſmus in re ſuſceptus eſt parvulis ſimpliciter ad ſalutem neceſſarius, ita ut non ſufficiat votum Baptiſmi a Parentibus, vel aliis conceptum, cum aliqua benedictione prolis, aut oblatione ejus ad Deum cum invocatione SS. Trinitatis velut cum ſigno proteſtativo Fidei in Chriſtum.

Ita patet ex generali voluntate Chriſti Joan. 3.Niſi quis renatus fuerit, &c.ſuper quæ verba S.Ambroſ.ait: Utique nullum excipit,non infantem, non aliqua præventum neceſſitate. Idem clarè docet S.Auguſt. l.3. de orig. animæ c.3.qui etiam in Epiſt.105.& 57.Baptiſmum in voto parentum excludit dicens, referendum eſſe ad occulta Dei judicia, quòd parvulorum alius ad Baptiſmum perveniat,& ſalvetur;alius verò non perveniat, & damnetur: quamvis Parentes Baptiſmum exoptent,& hunc,quantum eſt ex ſe, procurent.

Ratio : Dictum ſignum externum proteſtativum Fidei fuit remedium Legis naturæ, & ſcriptæ. Ergo Lex gratiæ illud abrogavit.

LVI. *Oppono* 1. Pueri de facto dicuntur baptizari in fide parentum. Ergo.

2. Communiter dicitur, quòd propter jus paternum voluntas parentum ſit voluntas filiorum.

3. Aliàs non ſalvatur illud Apoſtoli: Deus vult omnes homines ſalvos fieri,quia non daret omnibus media ſufficientia ad ſalutem.

Ad 1. R. ſenſum eſſe, non quòd pueri verè credant, ſed quia per aliorum fidem ad Baptiſmum offeruntur, & per Baptiſmum eis cum gratia infunditur habitus Fidei.

Ad 2.R.intelligi in foro fori de iis,quæ pater facit pro filio nondum emancipato, non verò de iis, quæ concernunt ſalutem animæ.

Ad 3. R. cum Thomiſtis ex Tract.de Prædeſtinatione, ly *dare* dupliciter poſſe ſumi. 1.

Prout est correlativum ad recipere, designatq; intrinsecam divinorum auxiliorum receptionem, & applicationem. 2. Prout idem est, ac præparare, & in communi offerre, seu paratum esse, quantum est ex parte sua, eadem conferre. Primo modo Deus non dat omnibus reprobis media, seu auxilia ad salutem sufficientia, sed in pœnam peccati mortalis, vel actualis, vel Originalis, ea multis denegantur, ut probatur in tract. de prædestinatione, & docet S. August. Epist. 107. ad Vitalem contra Pelag. dicens: Scimus, gratiam Dei non omnibus hominibus dari, scimus, eis, quibus datur, misericordia Dei gratuita dari: scimus, eis, quibus non datur, justo Dei Judicio non dari. Hæc ille. Si verò ly *dare* 2. modo sumatur, Deus omnibus reprobis tam parvulis, quàm adultis dat media, & auxilia ad salutem sufficientia, aliàs enim Deus non haberet sinceram voluntatem salvandi omnes homines. Vide Tr. 7. de fide, Exam. 2. Q. 2. n. 31. ad Oppono 1.

Multa contra hæc obilci possent, quæ tamen habent propriam sedem in tract. de prædest. & tractatur a Gonet disp. 5. a. 5. & 6. Videatur specialiter art. 6. §. 2. object. 2.

Plura argumenta, quæ possunt opponi, solùm probant de absoluta Dei potentia, seu Deum potuisse ita instituere.

LVII. *Quid* ut Minister ageres, si infans periclitaretur in pelle secundina? qua non potest exui.

Dico: Baptizare, & baptizaretur validè.

Ratio est: Quia illa pellis pro tuuc pertinet ad infantem, ut pars ejus.

Quid si sine periculo non possit expectari perfecta nativitas pueri?

Dico: Debet baptizari in quacunque, etiam minima parte corporis, quæ prominet, ut sunt manus, pes, digitus, &c. modò sit moraliter sensibilis.

Ratio: Quia per ejus ablutionem homo dicitur ablutus, tinctus, aspersus, sicut ex minimo vulnere homo dicitur vulneratus, ex minima macula maculatus, quæ sunt denominationes extrinsecæ. Nec obstat, quòd ex minimo colore, vel albedine subjectum non dicatur calidum, vel album. Quia hæc sunt formæ accidentales inhærentes.

Porrò extra casum necessitatis semper abluenda est corporis pars magis principalis, nimirum caput, in quo vigent omnes sensus, & a cuius ablutione indubitatè dicitur homo ablutus. Ita colligitur ex S. Th. q. 68. a. 11. ad 4.

LVIII. *Quid si* puer adhuc sit in utero, & periclitetur, obstetrix verò possit manu ad intus eum attingere, & abluere?

Dico cum S. Th q. 68. a. 11. ad 1. Non posse baptizari, probabilius est. Quia ut quis baptizetur, requiritur, ut sit natus, debet enim per Baptismũ renasci: Sed talis puer nõ est natus. Ergo Non tamen coudemnarem illam obstetricem, si sub conditione illum puerum in ea necessitate baptizaret. Oppositum nostræ resolutionis tenent aliqui DD. qui nativitatem sufficere dicunt illam, qua quis de non homine fit homo; sed malè.

Quid si mater non possit prolem edere?

Dico: Non debet scindi, ut puer extrahatur, & baptizetur. Si prægnans moriatur, & puer vivat, non debet sepeliri, donec extrahatur puer per scissionem matris. Si mater sit damnata ad mortem, executio sententiæ est differenda usque ad partum.

Quid faciet Minister, si ei pro Baptismo offeratur monstrum?

Dico: Si judicet esse duas animas rationales, eo quòd habeat duo capita, & pectora, debet speciatim baptizare unum post alium. Si id non possit discerni (ait noster Lublino) priùs baptizetur unus determinatè, posteà alius sub conditione, nimirum, Si non es batizatus, Ego te baptizo in nomine, &c.

QUÆRO IV. Quis est effectus Baptismi?

LIX. *Resp.* Constat ex sæpè dictis, quòd effectus ejus primarius sit gratia prima sanctificans, regenerativa, seu delens peccatum Originale, cui effectui per se adjungitur remissio omnis pœnæ peccatis debitæ, quæ remissio etiam datur, nisi ex parte subjecti sit obex, v.g. affectus peccati, etiam solùm venialis v. gr. in adulto. Effectus verò secundarius est Character, & facere hominem Christianum. Vide suprà hic Exam. 2. & 3. Vide etiam Tr. 5. Exam. 5. num. 11.

LX. *Quid est* esse Christianum? & quod signum Christiani?

Dico 1. Est esse hominem baptizatum, & profiteri fidem Christi. De hoc S. Th. 2. 2. q. 124. a. 5. ad 1. sic ait: Christianus dicitur, qui est Christi; dicitur autem aliquis esse Christi, non solùm ex eo, quòd habet fidem Christi, sed etiam ex eo, quòd spiritu Christi ad opera virtuosa procedit, secundùm illud ad Rom. 8. Si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus.

Nota tamen, non esse idem, esse Christianum, & esse Catholicum. Quia Catholicus est, qui Sacramento Baptismi initiatus in Ecclesia Dei profitetur veram doctrinam Christi; si verò sit baptizatus, & teneat Sectam, vel opiniones ab Ecclesia universali, seu Catholica, nimirum Romana alienas, est quidem Christianus, non tamen est Catholicus. Hinc Hæretici sunt quidem Christiani, sed non sunt Catholici. Omnis ergo Catholicus est Christianus, non verò è contra.

Dico 2. Signum Christiani est signum sanctę Crucis. Ita tenet totus Christianismus.

LXI. *Quare* ad formandam Crucem adhibetur dextra? cur interdum tres, interdum 5. digiti?

Dico

Dico 1. Dextra adhibetur ideò, quia dignum eſt, ut ad Dei ſervitium adhibeantur digniora membra: Sed dextera eſt dignior, quàm ſiniſtra. Ergo.

Dico 2. Tres digiti ſignificant confeſſionem Trinitatis, perſonarum in unitate naturæ, quinque digiti cultum Vulnerum Chriſti.

Cur in cruce majori tangendo frontem nominamus Patrem; & Filium, tangendo pectus; Spiritum ſanctum, tangendo utrumque humerum?

Dico, ideò, ut ſignificetur, Patrem dici rerum omnium principium, ſicut a capite procedit vita in alia corporis membra: & Filium ab æterno procedere ex corde, ſeu intellectu Patris, ac in tempore in utero Virginis eſſe conceptum: tandem Spiritum ſanctum veluti amorem divinum ab utroque procedere velut ab uno principio.

Similiter formando pollice crucem parvam, ſignamus primò frontem, tanquam verecundię ſedem, ut verecundemur pro Chriſto ignominiam pati: Deinde os, & cor, ut utrumque cruce velut ſignaculo muniatur, ne ex eo quid procedat contra Deum, aut proximum. Porrò tangendo frontem, nominamus *Patrem* ob rationem ante datam. Tangendo os, nominamus Filium, ad ſignificandum, quòd is ex ore Patris procedat. Tangendo, ſeu crucem formando ſuper pectus, ſeu cor, nominamus Spiritum ſanctum, quia cor eſt ſedes amoris, & Spiritus ſanctus eſt amor divinus.

Quare in Cruce dicitur in nomine, non in nominibus, cùm ſint tres perſonæ?

Dico: Ut ſignificetur trium Perſonarum unitas in eadem natura.

QUÆRO V. Licetne infidelium pueros baptizare invitis parentibus? Et quid ſentis de Baptiſmo furioſorum, & amentium, aut dormientium?

LXII. *Reſp.* 1. ad 1. partem negativè, etiam de publica auctoritate, ſi ſermo ſit de infantibus infidelium parentum, qui Principi Chriſtiano ſubjecti ſunt ſolùm civiliter, & politicè, & non ſunt vera eorum mancipia.

Declarat hoc S. D. hìc qu. 68. a. 10. in c. dicens: *Pueri infidelium filii, aut habent uſum rationis, aut non habent. Si habent, jam quantùm ad ea, quæ ſunt juris divini, vel naturalis, incipiunt ſuæ poteſtatis eſſe. Et ideò propria voluntate invitis parentibus poſſunt Baptiſmum ſuſcipere, ſicut & Matrimonium contrahere. Et ideò tales licitè moneri poſſunt, & induci ad ſuſcipiendum Baptiſmum. Si verò nondum habent uſum liberi arbitrii, ſecundùm jus naturale ſunt ſub cura parentum, quamdiu ipſi ſibi providere non poſſunt, unde etiam de pueris antiquorum dicitur, quòd ſalvabantur in fide parentum. Et ideò contra juſtitiam naturalem eſſet, ſi tales pueri invitis parentibus baptizarentur; ſicut etiam ſi aliquis habens uſum rationis baptizaretur invitus. Eſſet etiam periculoſum, taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatem redirent propter naturalem effectum ad parentes. Et ideò non habet hoc Eccleſiæ conſuetudo, quod filii infidelium invitis parentibus baptizentur.* Hęc ibi S.D. Et ad 3. ait: *Homo ordinatur ad Deum per rationem, per quam Deum cognoſcere poteſt. Unde puer, antequam uſum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parentum, quorum curæ naturaliter ſubjacet, & ſecundùm eorum diſpoſitionem ſunt circa ipſum divina agenda.* Hæc S. Thomas.

Dixi, *qui ſunt Principi Chriſtiano ſolùm civiliter ſubjecti.* Si enim parentes ei ſubiiciantur propriè ſerviliter, deſpoticè, & ut mancipia, nimirum jure belli, vel emptionis, &c. tunc Baptiſmus illorum infantum non ſolùm eſt validus (quod & prima pars ſupponit) ſed & licitus. Quia tunc Parentibus nulla fit injuria; ſicut enim Domini eorum filios licitè poſſunt vendere aliis, vel donare, ita & Eccleſiæ juriſdictioni ſubiicere. Ex quo fit, quòd etſi jus dominii in ſervum, & mancipium directè, & per ſe non importet facultatem diſponendi circa ſupernaturalia, bene tamen indirectè.

LXIII. *Reſp.* 2. De furioſis, & amentibus pulchrè rem totam explicat S.D. q. 68. a. 12. in c. dicens: Circa amentes, & furioſos eſt diſtinguendum; quidam enim ſunt a nativitate tales, nulla habentes lucida intervalla; in quibus etiam nullus uſus rationis apparet; Et de talibus, quantùm ad baptiſmi ſuſceptionem, videtur eſſe idem judicium, & de pueris, qui baptizantur in fide Eccleſiæ, ut ſuprà dictum eſt: alii verò ſunt amentes, qui ex ſana mente, quam habuerunt priùs, in amentiam inciderunt. Et tales ſunt judicandi ſecundùm voluntatem, quam habuerunt, dum ſanæ mentis exiſterent. Et ideò ſi tunc apparuit in eis voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum, debet eis exhiberi in furore, & amentia conſtitutis, etiamſi tunc actu contradicant: alioquin ſi nulla voluntas ſuſcipiendi baptiſmum in eis apparuit, dum ſanæ mentis eſſent, non ſunt baptizandi. Quidam verò ſunt, qui etſi a nativitate fuerint furioſi, vel amentes, habent tamen aliqua lucida intervalla, in quibus recta ratione uti poſſunt. Unde ſi tunc baptizari voluerint, baptizari poſſunt etiam in amentia conſtituti. Et debet eis tunc Sacramentum conferri, ſi periculum timeatur: alioquin melius eſt, ut tempus expectetur, in quo ſint ſanæ mentis, ad hoc, quòd devotiùs ſuſcipiant Sacramentum. Si autem tempore lucidi intervalli non appareat in eis voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum, baptizari non debent in amentia conſtituti. Quidam verò ſunt, qui etſi non omninò ſanæ mentis exiſtant, intantum tamen ratione utuntur, quod poſſint de ſua ſalute cogitare, & intelli-

gere Sacramenti virtutem. Et de talibus idem est judicium, sicut de his, qui sanæ mentis existunt, qui baptizantur volentes, non autem inviti. Hæc S.Thom.

In R.ad 2. S.D. dat differentiam respectu Baptismi inter bruta, & furiosos, ac amentes dicens: Quòd hi careant usu rationis per accidens, scilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis, non autem propter defectum animæ rationalis, sicut bruta. Unde non est de his similis ratio.

LXIV. *Resp.*3. De dormientibus S.Tho. ibidem in R.ad 3. sic inquit: Dormientes non sunt baptizandi, nisi periculum mortis immineat, in quo casu baptizari debent, si priùs in eis voluntas apparuit suscipiendi Baptismum, sicut & de amentibus dictum est. Sicut Augusti. narrat in 4. lib Confess. de amico suo, qui baptizatus est nesciens, propter periculum mortis.

Quæri hìc posset, quæ intentio requiratur in suscipiente, sed de hoc constat ex dictis suprà in hoc Tract. Exam.4.n.36. Uti & quæ dispositio, an attritio, vel contritio requiratur in adulto baptizari volente, patet ex dictis ibid. Exam.2.n.21.& seqq. Quibus adde, certum esse, quòd talis non teneatur confiteri peccata actualia ante Baptismum commissa, nec possit ab iis absolvi ante Baptismum: Tum quia Baptismus est janua omnium Sacramentorum, adeòque & Pœnitentiæ. Tum etiam, quia sunt commissa ab homine jurisdictioni Ecclesiæ nondum subjecto. Verumtamen adulti ante Baptismum diligenter sunt catechizandi.

QUÆRO VI. Quid sentis de loco, & tempore Baptismi, de nomine imponendo, & de Patrinis?

LXV. *Resp.*1. De loco Baptismi Clementina de Baptismo sic statuit: Præsenti prohibemus edicto, ne quis de cætero in aulis, vel cameris, vel aliis privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesiis, in quibus sunt fontes ad hoc specialiter deputati, aliquos, nisi Regum, vel Principum, quibus valeat hoc in casu deferri, liberi extiterint, aut talis necessitas emerserit, propter quam nequeat ad Ecclesiam absque periculo propter hoc accessus haberi, audeat baptizare. Qui autem secus præsumpserit, aut suam in hoc præsentiam exhibuerit, taliter per suum Episcopum castigetur, quòd alii similia attentare non præsumant. Hæc ibi.

Ex quibus patet, quòd Baptismus per se loquendo debeat administrari in Ecclesia, in qua est Baptisterium, & absque necessitate, & privilegio extra eam baptizare sit peccatum mortale. In quibusdam locis idem privilegium prætendunt alii passim Nobiles, ac Domicelli. qui mos meritò ab Episcopis est reformandus, cùm enim Clementina, nec ipsis Episcopis permittat, ut extra Ecclesiam baptizent, nec ipsi facultatem habent id pro libitu concedendi. Excusat tamen ad privatum Baptismum necessitas (ut patet ex Clementina) quæ non necessariò debet esse extrema, sed sufficit probabile periculum, dubium, vel prudens timor, ne infans moriatur ante Baptismum, nisi privatim baptizetur; vel ne graviter infirmetur. Quia præcepta Ecclesiæ non obligant cum tanto damno.

Necessitati æquiparatur casus, quo infans non posset ad Ecclesiam portari sine periculo infamiæ, vel vitæ parentum, v.g. si nobilis puella deflorata peperisset occultè.

Dixi, *prudens timor*, idest, non levis, immò in quibusdam Diœcesibus in hyeme, dum est frigus valdè intensum, Parochi sine scrupulo domi baptizant.

*Resp.*2. Si puer domi baptizetur, baptizandus simul est cum consuetis cæremoniis, quas separare, vel in aliud tempus differre est grave peccatum.

Ratio: Quia dispensatio solùm datur quoad locum, non quoad separationem rituum a Baptismo, nisi fortè in casu quodam raro fuerit petita, & data propter adventantes illustres Patrinos, in quo tamen casu melius esset, etiam ipsum Baptismum ad aliquot dies differre, si nimirum infans non periclitetur.

Nota, quòd si ob causam necessitatis cæremoniæ in privato Baptismo fuerint omissæ, sint posteà in Ecclesia, etiam cum exorcismis supplendæ, maximè quia compertum est, pueros sine iis baptizatos magis infestari a dæmonibus.

LXVI. *Resp.*3. In primitiva Ecclesia Baptismus solùm conferebatur in festis Paschæ, & Pentecostes. Nunc autem generalis consuetudo obtinet, ut puerorum Baptisma non differatur, & hoc propter periculum, quia non potest eis alio remedio subveniri. Adulti verò priùs instruendi sunt, & probandi utrùm eorum spiritus sit a Deo, & ne fictè accedendo Ecclesiam decipiant, præsertim cùm salvari possint per Baptismi desiderium, seu per Baptismum flaminis, si ante decedant. Hoc fusè explicat S.D. hìc q.68.a.3.in c.

LXVII. *Resp.*4. Inconveniens est, ut baptizando imponatur nomen ab aliquo Gentili desumptum. Hinc Parocho, Parentibus, & Patrinis incumbit curare, ut ei imponatur nomen alicujus Sancti, vel Veteris Testamenti, v.g. Abrahæ, Eliæ, Danielis, &c. vel novi. Non tamen est peccatum imponere nomen hominis, quem Ecclesia nondum canonizavit.

LXVIII. *Resp.*5. In Baptismo debet adhiberi aliqua, vel aliquis, qui baptizandum levet de sacro Fonte, exinde dictus Patrinus, vel Matrina.

Ratio est, quam dat S.D. hìc qu.67.art.7.in c. & ad 2. Spiritualis regeneratio, quæ fit per Baptismum, assimilatur quodammodo generationi carnali. Unde 1. Petri 2. dicitur: *Sicut modò geniti infantes rationabile sine dolo lac*

con-

concupiſcitis: Sed in generatione carnali, licèt ex neceſſitate non requiratur, niſi Pater, & Mater, attamen ad facilem partum, & convenientem pueri educationem, requiritur obſtetrix, nutrix, & Pædagogus. Ergo etiam in generatione ſpirituali requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis, & Pædagogi, inſtruendo baptizatum, quaſi novitium, in his, quæ pertinent ad finem, & vitam Chriſtianam: Sed talis eſt Patrinus, vel Matrina: Ergo talis debet adhiberi. Et quidem non ſolùm in Baptiſmo infantis, ſed etiam adulti, non enim adhibetur propter imbecillitatem corporalem, ſed ſpiritualem, ut ait S.Tho. ibidem ad 3.

Nota, quòd hæc obligatio inſtruendi ceſſet in illis locis, ubi pueri ſufficienter inſtruuntur a Parentibus, Parochis, aliiſque Magiſtris ſpiritualibus, Prædicatoribus, &c. ſed ſi hi deficient, currit obligatio Patrini.

Reſp. 6. Si in periculo mortis pueri, Baptiſmus adminiſtretur ſine Patrino, nullum eſt peccatum. Porrò Trid. Seſſ. 24. c. 2. circa patrinos ſtatuit, ut *unus tantùm, ſive vir, ſive mulier, vel ad ſummum unus, & una baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant*, mandat deinde Parocho, ut *eorum nomina in libro deſcribat, doceatque eos, quam contraxerint cognationem*. De qua infrà in tract. de Matrim. de Cognatione. *Ne ignorantia excuſari valeant*. Subdit: *Si alii ultra deſignatos baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo modo contrahant*.

Ex quibus patet, quòd non poſſint eſſe duo Patrini unius ſexus. Et ſi plures, quàm unus, & una, adhibeantur (ut in quibuſdam locis pauperes faciunt, ut ſtipem lucrentur) reliqui ſolùm debent aſſiſtere, ſed infantem non levare, nec eorum nomina libro inſcribi.

Reſp. 7. Excluditur a munere Patrini. 1. Qui non eſt baptizatus. 2. Criminoſus, ac publicè infamis. 3. Monachi, & Abbates. Circa Abbates tamen in quibuſdam locis contrarium practicatur. 4. Tutius, & probabilius eſt, quòd Catholicis non liceat ullatenus adhibere Patrinos hæreticos, tum ratione ſcandali, tum etiam, quia eſſet quaſi proteſtatio falſæ Religionis: quia indubiè nonniſi de ſua ſecta ſponſuri ſunt. Si ſe offerat caſus aliquis extraordinarius, in quo id videatur conveniens, conſultum inſiſtẽdo ſententiæ Laymanni, viderint illi, & judicent (quorum intereſt) cauſæ rationabilitatem. In locis mixtæ Religionis, v. gr. in Germania, faciliùs excuſatur Catholicus, ſi agat Patrinum prolis parentum Acatholicorum baptizante Prædicante, proteſtans quòd infantem ſuſcipiat juxta morem Eccleſiæ Romanæ. Quia in hoc caſu minus malum timetur, immò ſperari poteſt majus bonum circa prolem, caſu, quo illa Parentibus deſtitueretur. In his omnibus pro circumſtantiis loci, temporis, & Perſonarum requiritur prudens judicium, & im-

poſſibile eſt, unam certam pro omni caſu ſtatuere Regulam.

QUÆRO VII. Debetne rebaptizari proles in neceſſitate baptizata ab obſtetrice? 2. Vel extra neceſſitatem ab hæretico miniſtro? 3. Vel expoſita ad portam Eccleſiæ, aut Hoſpitalis? 4. Vel etiam adultus Hæreticus ad fidem Catholicam converſus in nomine ſolius Chriſti baptizatus?

LXIX. *Reſp. Ad* 1. Si per teſtes conſtet, obſtetricem omnia externa ritè adhibuiſſe, proles non eſt rebaptizanda; ſi hoc non conſtet, rebaptizanda eſt ſub conditione.

Ratio: Quia non habetur moralis certitudo de valore Baptiſmi: facilè enim mulier in tali caſu ex ignorantia, vel muliebri turbatione defectum committere poteſt. Secus eſt, ſi id per teſtes conſtet.

Ad 2. & 4. Patet R. de conſecratione diſt. 3. cap. *ſi revera*, ubi dicitur: *Qui de Hæreticis confitentur ſe baptizatos ſolummodò in nomine Domini, ſine dubitatione ad Catholicam fidem venientes in nomine Trinitatis baptizabis; ſi verò in nomine Trinitatis fuerint baptizati, ſola reconciliationis gratia impenſa, Catholicæ fidei ſociabis. Subſumo*: Sed Hæretici defacto baptizant in nomine SS. Trinitatis. Ergo ab iis baptizati non ſunt etiam ſub conditione rebaptizandi, niſi occurrant aliunde motiva dubitandi. Recolligantur hìc dicta ſupra Exam. 4. n. 33. & 35.

Ad 3. Si tales tenelli pueri non habeant appenſam ſibi ſchedulam collati Baptiſmi teſtẽ, certum eſt debere baptizari ſub conditione.

Ratio eſt: Quia non adeſt moralis certitudo de Baptiſmo. Et in dubio ſemper inclinandum eſt in favorem baptizandi, ne ſalus ejus periclitetur, ob quam eandem rationem ſub conditione ſunt rebaptizandi, ſi præter illam ſchedulam nullo alio modo poſſit haberi certitudo, quia illa ſcheda non facit certitudinem etiam moralem, cùm non ſciatur, a quo ſit appenſa, vel quo modo baptiſmus collatus, vel a quo, an obſtetrice, de qua anteà.

Dixi, *ſub conditione*; quia eam apponendo occurrente neceſſitate, & caſu dubio, videtur non irrogari irreverentia Sacramento. Unde S. Th. hìc q. 66. a. 9. ad 4. ait; *De quibus dubium eſt, an baptizati fuerint, baptizentur his verbis præmiſſis: Si baptizatus es, ego non te baptizo, ſed ſi nondum baptizatus es, Ego te baptizo in nomine, &c. Non enim videtur iterari, quod neſcitur eſſe factum.*

QUÆRO VIII. Quid ſentis de matris ex illicito concubitu parientis obligatione ad nominandum patrem, a Parocho baptizaturo interrogata?

LXX. Ante R. *Nota*, Quòd Parochus ob gravia incommoda, quæ aliàs oriri poſſunt, teneatur ſub gravi obligatione in ſpeciali libro annotare omnium baptizatorum, eorum Paren-

Digitized by Google

tum, ac Patrinorum nomina, & cognomina, annum, mensem, ac diem Baptismi, adeóque Parochus habet jus interrogandi Puerperam de Patre. Hoc notato

*Resp.*1. Si stuprator sit occultus, cui ex nominatione sui immineret grande damnum in fama, & honore, non potest Puerpera eum nominare, sed debet ejus famæ parcere, eumque reticere, quantùm sine peccato potest: nec Parochus propter hoc potest propria auctoritate puero denegare Baptismum, nec puerperam ad nominandum angariare.

Ratio: Quia nemo audet occultum alterius crimen, proximo, aut bono communi non nocivum prodere, nec ad prodendum inducere: præsertim, quia posset esse concubitus adulterinus, sacrilegus, incestuosus, ratione cujus posset infligi pœna capitis, vel relegationis.

*Resp.*2. An illa puerpera in eo casu possit uti æquivocatione, & restrictione mentali, colligi potest ex dictis suprà Tract.10. Exam.4. nu.60. & seqq.

*Resp.*3. Si Parochus jussu Magistratus Ecclesiastici deneget Baptismum puero (aliunde de vita non periclitanti) nisi edat nomen Patris, non peccat.

Ratio: Quia Episcopus loci propter nimiam copiam prolium fornicariarum, & difficilem earum sustentationem potest habere causam rationabilem ita statuendi.

*Resp.*4. Si mulier alium innocentem nominet esse Patrem prolis, cui ex illa nominatione imminet grave malum in honore, vel fama, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionē.

Ratio: Quia esset vera causa damni. Excipitur tamen, nisi ille rogatus consentiat, ut alterius dignioris fama illæsa permaneat.

*Resp.*5. Non bene faciunt Parochi, qui ex sola matris nominatione, marem (se patrem esse negantem) libro baptismali inscribunt absolutè. Undè in eo casu deberent inscribere cum clausula, v.gr. Natus est patre NN. *ut mater ait*.

*Resp.*6. Sola nominatio puerperæ non facit plenam, immò nec semiplenam fidem in Judicio, quòd hic sit pater prolis; hinc plura adminicula sunt necessaria.

Ratio: Quia experientia testatur, quòd muliercułæ fingant alios Patres.

*Resp.*7. An pater a muliercula nominatus Judici interroganti teneatur fateri se esse Patrem, colligi potest ex dictis suprà Tr.9. Exam. 5.n 50. & 51.

QUÆRO IX. Quotuplex est Baptismus?

LXXI. *Resp.*1. Triplex est Baptismus, scilicet Fluminis, seu aquæ, Flaminis, & Sanguinis.

Declarat hoc S.D. hic qu.66. art.11. dicens: *Baptismus aquæ efficaciam habet a Passione Christi, cui aliquis configuratur per Baptismum, & ulterius, ut a prima causa a Spiritu S. Licèt autem effectus dependeat a prima causa, causa tamen superexcedit effectum, nec dependet ab effectu. Et ideò præter Baptismum aquæ potest aliquis consequi Sacramenti effectum ex Passione Christi, inquantum quis ei conformatur pro Christo patiendo. Unde Apoc.7. Hi sunt, qui, &c. & laverunt stolas suas in sanguine agni. Et hic est Baptismus Sanguinis, seu martyrium. Eadem ratione aliquis per virtutem Spiritus sancti consequitur effectum Baptismi, non solùm sine Baptismo aquæ, sed etiam sine Baptismo Sanguinis, inquantum alicujus cor per Spiritum S. movetur ad credendum, & diligendum Deum, & pœnitendum de peccatis; Unde etiam dicitur Baptismus pœnitentiæ.* Et hic est Baptismus fluminis, seu desiderium, vel votum Baptismi cum vera contritione, & dilectione Dei super omnia.

*Resp.*2. Duo illa Baptismata Flaminis, & Sanguinis, non sunt Sacramenta, nec imprimunt characterem.

Ratio: Quia, ut arguit S.Tho. cit. art.11. ad 2. Sacramentum habet rationem signi: Sed illa duo cum Baptismo aquæ non conveniunt quantùm ad rationem signi (quia non habent institutionem a Christo (sed solùm quantùm ad effectum Baptismi. Ergo non sunt Sacramenta.

*Resp.*3. Baptismus flaminis supplet Baptismum fluminis ex opere operantis tollendo peccata, dando gratiam sanctificantem, & remittendo pœnam æternam, sed non semper totam pœnam temporalem.

Prima Pars docetur a S.Tho. hic q.68. ar.2. in c. dicente: *Quibus Sacramentum Baptismi deest re, & voto, salutem consequi non possunt, cui autem deest re, sed non voto, sicut cùm aliquis baptizari desiderat, sed prævenitur morte, talis salutem consequi potest propter desiderium Baptismi, quod procedit ex fide per dilectionem operante, per quam Deus interiùs hominem sanctificat.*

Ratio hujus partis est, ut patet ex verbis S.Th. Baptismus Flaminis est votum Baptismi, procedens ex fide per dilectionem Dei super omnia operante, & cum perfecta contritione: Sed juxta Trid. Sess.14. c.4. per illam remittitur peccatum, & pœna æterna, daturque gratia. Ergo.

Ex quibus patet, illud Christi, *Nisi quis renatus fuerit*, esse verum, nimirum re, vel voto.

2. *Pars* est S.Tho. in eod. art.2. ad 2. dicentis: Si quis Catechumenus sit, habens desiderium Baptismi, talis decedens non statim pervenit ad vitam æternam, sed patietur pœnam pro peccatis præteritis, ipse tamen salvus erit, sic tamen quasi per ignem. 1.Cor.3.

Ratio est: Quia contritio non semper attingit illum intensionis gradum, ut adæquet totam

pœnam

pœnam temporalem, peccatis præteritis debitã.

LXXII. *Resp.* 4. Inter illa tria Baptismata Baptismus Sanguinis, quantùm ad effectum, habet præeminentiam.

Ratio S.D.q.66.a.12.in c.est: Baptismus Flaminis, & Martyrii dicuntur Baptismata inquantum efficiunt effectum Baptismi aquæ, cujus vicem supplent, & qui suam efficaciam habet a Passione Christi, & Spiritu S. quæ duæ causæ in quolibet horum trium Baptismatum operantur. *Subsumo*: Sed excellentissimè operantur in Baptismo Sanguinis. Ergo. Min. prob. In Baptismo aquæ Passio Christi operatur quidem per quandam figuralem repræsentationem: in Baptismo autem Flaminis, vel Pœnitentiæ per quandam affectionem: Sed in Baptismo Sanguinis per operis imitationem. Similiter virtus Spiritus S. operatur in Baptismo Pœnitentiæ per cordis commotionem: Sed in Baptismo Sanguinis per potissimum dilectionis fervorem, secundùm illud Joan.15. Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat pro amicis suis. Ergo.

Dixi in R.4. *quantùm ad effectum*; Quia in ratione signi, & Sacramenti Baptismus aquæ præcellit: immò & in modo causandi ex opere operato physicè gratiam, quæ physica causalitas est privilegium Sacramentorum Novæ Legis, & non convenit Martyrio, licèt virtus causandi gratiam, nimirum Passio Christi, & Spiritus sanctus, perfectiùs in eo operentur modo explicato. Ex quo solvitur illa objectio contra sequentem R. Causare enim gratiam ex opere operato est prærogativa Sacramentorum Novæ Legis.

LXXIII. *Resp.* 5. Baptismus Sanguinis, seu Martyrium moraliter, seu passivè confert gratiam ex opere operato, tam parvulis, quàm adultis, facitque hos ex attritis contritos, si sint in peccato mortali, & confert gratiam primam: si verò jam sint in gratia, vel contriti, causat gratiam secundam.

1. *Pars* de parvulis est S.Th.2.2.q.124.ar.1.ad 1. Et in 4.dist.4.q.3.a.3.qu.3.ad 1. Et patet in parvulis ab Herode pro Christo occisis, inter quos verisimile est fuisse aliquos ex Gentilibus, vel etiam nondum circumcisos a Judæis, utpote occisos ante diem octavum ætatis. In his ergo parvulis martyrium non potuit causare gratiam ex opere operantis, defectu usus rationis. Dicere autem, quòd Innocentibus miraculosè fuerit acceleratus usus liberi arbitrii, ita ut voluntariè Martyrium passi sint, hoc per auctoritatem Scripturæ non comprobatur, ait S.D. loc. ex 2.2. citato, subdens: Ideò meliùs dicendum est, quòd Martyrii gloriam, quam in aliis propria voluntas meretur, illi parvuli occisi per Dei gratiam sunt assecuti. Nam effusio sanguinis propter Christum vicem gerit Baptismatis. Unde sicut in pueris baptizatis per gratiam baptismalem meritum Christi operatur ad gloriam obtinendam, ita & in occisis propter Christum meritum Martyrii Christi operatur ad palmam Martyrii consequendam. Hæc S. D. Ergo Martyrium in parvulis causat gratiam ex opere operato: Sed non causat eam physicè, & activè ob rationem ante R. 5. datam. Ergo moraliter solùm, & passivè.

Vide suprà in hoc Tract. Exam.2.nu.11.Not. 2. quid sit gratiam causari ex opere operato, vel ex opere operantis, activè, vel passivè.

Ratio 1. pro 2.p. Scriptura, & SS.PP justificationem, & salvationem Martyris non attribuunt contritioni, vel charitati, sed ipsi morti. Nam ille, qui generaliter dixit Joan.3. *Nisi quis renatus fuerit*, &c. excepit Martyrium Matt.10. eique attribuit dictum privilegium, dicens: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*. Ergo causat in adultis gratiam ex opere operato.

Ratio 2. Si Baptismus Sanguinis causaret gratiam solùm ex opere operantis, non differret a Baptismo Flaminis, quia etiam ille causat ratione contritionis, & dilectionis.

Ratio 3. Baptismus Sanguinis ex opere operato causat remissionem totius pœnæ, etiam temporalis, & quidem infallibiliter. Prob. ant. Martyr statim cœlum ingreditur juxta illud Innocentii III. c. *cùm Marth. de celebrat. Missar. Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre*. *Subsumo*: Sed incertum est, quòd omnis Martyr eliciat actum contritionis, & dilectionis tam perfectum, ut adæquet omnem pœnam peccatis commissis fortè gravissimis debitam. Ergo ex opere operato, nimirum moraliter, quatenus Christus voluit, ut ad positionem Martyrii, tanquam realis imitationis suæ Passionis, remittatur tota culpa, & pœna, non præcisè propter contritionem, sed etiam ob ipsum opus Martyris. Ergo.

3. & 4. *Pars* de gratia prima, & secunda, infertur ex dictis. Qui enim in Martyrio est contritus, non debet esse pejoris conditionis, quàm qui in eo est attritus: Sed attritus accepit gratiam primam. Ergo contritus secundam.

Ex quibus sequitur, quòd qui cum voluntate pro Christo subeundi Martyrium iret dormitum, licèt solum attritus, verè esset Martyr, & salvaretur: secus, si nullum habuerit Martyrii desiderium.

Quomodo intelligatur fieri ex attrito contritum, patebit infrà in Tract de Pœnitentia.

Oppono 1. contra R. 5. Parvuli non sunt capaces actus virtutis: Sed martyrium est actus virtutis, scilicet fortitudinis: Ergo.

2. Actus virtutum causant gratiam solùm ex opere operantis: Sed martyrium est actus virtutis. Ergo.

3. S.Thom. hic qu.66.ar.12.ad 2. ait: Effusio sanguinis non habet rationem Baptismi, si sit

fine charitate. Ex quo patet, quòd Baptismus Sanguinis includit Baptismum Flaminis, & non è converso. Unde ex hoc ipso probatur perfectior. Ergo causat ratione charitatis gratiam. Ergo solùm ex opere operantis.

4. Internum desiderium martyrii non causat gratiam ex opere operato. Ergo nec externum martyrium. Prob. conseq. Juxta Thomistas actus exterior non addit specialem bonitatem, vel malitiam super internum. Ergo si &c.

5. Quilibet homo sub mortali tenetur in articulo mortis elicere actum charitatis. Ergo & Martyr. Ergo non sufficit, quòd sit attritus.

6. Quando causatur gratia a martyrio?

Ad 1. & 2. dist. maj. Ut formaliter actus virtutis est liberè elicitus, conc. maj. sub alia ratione, nimirum inquantum est realis imitatio Passionis Christi, & opus singulariter a Christo privilegiatum (prout ante dictum) qualiter etiam est in parvulis, neg. maj. Et sic dist. min. neg. conseq. Ex quo patet, martyrium dupliciter posse considerari.

Ad 3. R. Sensum esse, quòd ad martyrium necessariò requiratur charitas, non per modū actus, sed saltem per modum operis, seu interpretativa, & ipso opere exhibita; Et hęc etiam fuit in parvulis pro Christo occisis. De quibus Ecclesia dicit, quòd Dei præconium non loquendo, sed moriendo confessi sint. Eodem modo explicatur Scriptura 1. Cor. 13. *Si charitatem habuero*, &c. Paulò aliter dici potest, quòd martyrium semper habeat charitatem, si non in principio actus, saltem in termino, quia per illud causatur gratia, quę non est sine charitate. Idem est sensus illorum verborum S. Thom. *Baptismus sanguinis includit Baptismum flaminis.*

Dum autem S. Th. in 2. 2. q. 124 ar. 2. ad 2. ait: *Ad actum martyrii inclinat charitas per modum virtutis imperantis, fortitudo autem per modum virtutis elicientis.* Sensus est, martyrium de se esse actum a charitate imperabilem, & hoc imperium ejus naturæ esse valdè conforme, sed id non est simpliciter necessarium. Unde quodl. 4. art. 19. admittit, posse reperiri martyrium sine imperio charitatis. Qua de causa S. D. consultò dicit: *Inclinat Charitas*, idest, propēdet.

Ad 4. neg. conf. Ad prob. patet suprà Tract. 3. Exam. 3. n. 53 R. 2.

Ad 5. dist ant. Per se, & regulariter, conc. ant. per accidens, & in hoc particulari casu, in quo sicut martyrium supplet Baptismum aquæ, ita & perfectæ contritionis, & directionis Dei, juxta illud: *Majorem charitatem nemo habet*, &c. neg. ant. & conseq. Sufficit ergo, si Martyr super peccata per memoriam recollecta eliciat actum attritionis; In praxi tamen consulenda est attritio, quæ sit saltem existimata contritio. Si Martyr baptizatus habeat copiam Confessarii, tenetur priùs confiteri; si baptizatus non sit, & Baptismi copiam habeat, tenetur eum priùs suscipere, & hac ratione ad tam difficilè certamen se præparare.

Ad 6. Gratia a martyrio causatur in illo agonis instanti, in quo accepto lethali vulnere, etsi mors physicè nondum adsit, attamen ob inevitabilem mortis jamjam impendentis necessitatem cursus vitæ moraliter consummatur: quod instans licèt non a nobis, saltem a Deo designari potest.

LXXV. *Quid si* accepto lethali vulnere Martyr a Deo in vita miraculosè conservetur, uti servavit S. Joannem Evang. in ferventis olei dolio?

Dico, talem accipere gratiam in præfato instanti, & sine novo martyrio verè dici Martyrem, ut patet ex S. Th. cit. q. 124. ex 2 2. 4. ad 4. Necesse tamen est, ut talis non maculet se novo peccato mortali.

Nonne debetur excellentiæ martyrii, ut Deus talem Martyrem speciali privilegio confirmet in gratia, & reddat impotentem ad peccandum in sensu composito, ut vult Gonet?

Dico: Hoc solo pietatis titulo asserendum non est, nec colligitur ex Scriptura, aut Traditione: adeòque incertum est. Unde S. Th. infrà qu. 96. art. 6. ad 7. docet: Quòd in illis, qui pro Christo gravia vulnera acceperunt, talis negligentia possit contingere, quæ culpam mortalem inducat, quæ & lauream auferat, & aureolam.

LXXVI. *Quæ mors*, vel mortis causa Martyrem facit?

Dico: Ut mors Martyrem faciat (loquendo de adultis) debet *primò* esse acceptata; Quia adulto non datur gratia, nisi aliquo modo, nimirum virtualiter saltem, vel interpretativè sit voluntarius, ut patet ex dictis suprà in hoc Tract. Exam. 2 num. 21. & seqq. de receptione Sacramentorum.

Secundò. Debet inferri non repugnanti, quia aliàs non moritur, ut testis fidei Christi, sed ut miles victus, qua de causa milites nostri occumbentes in bello sancto contra Turcas non sunt Martyres. Hinc quando SS. PP. aliquos sanctos Confessores, & B. Virginem vocant Martyres, *illa auctoritates loquuntur de Martyrio per quandam similitudinem*, ait S. Th. art. 4. ad 1.

Tertiò. Debet esse mors, etsi spontè electa, attamen violenta, & injusta a Tyranno veritatem, aut justitiam persequente illata. Hinc, qui se exponunt pro servitio Pestiferorum, & in eo moriuntur, non sunt propriè Martyres, sed solùm per quandam similitudinem.

Quartò. Causa mortis debet esse honesta honestate supernaturali, quia si non sit causa honesta, erit Martyr Diaboli, non Christi; si non sit supernaturalis, moritur non ut Christianus, sed ut Philosophus. An esset verè Martyr, quia pro Christo subiret mortem ex vana gloria,

gloria, vide suprà Tract.5. Exam.1. n.11.

Declaratur ulteriùs motivum Martyrii ex S. Th. cit. ex 2.2. a 5. in c. ubi ait: Martyres dicuntur quasi testes, quia corporalibus sui passionibus usque ad mortem testimonium perhibent veritati, non cuicunque, sed veritati, quæ secundùm pietatem est: quæ per Christum nobis innotuit. Hujusmodi autem est veritas fidei, & ideò cujuslibet Martyrii causa est fidei veritas: sed ad fidei veritatem non solùm pertinet ipsa credulitas cordis, sed etiam exterior protestatio, quæ quidem fit, non solùm per verba, quibus aliquis fidem, sed etiam per facta, quibus aliquis fidem se habere ostendit. Et ideò omninò virtutum opera, secundùm quod referuntur in Deum, sunt quędam protestationes fidei; Unde & B. Joannis Baptistæ Martyrium in Ecclesia celebratur, qui non pro neganda fide, sed pro reprehensione adulterii mortem sustinuit. Hæc ibi.

LXXVII. *Oppono* contra 3. conditionem. Nam illa loquitur contradictoria. Quia mors spontè quæsita (uti fuit a Christo, & aliis Sanctis) non est violenta, & mors violenta, & injusta non est voluntaria. Primum patet ex illa Regula Juris; Scienti, & volenti non fit injuria. Alterum patet ex definitione violenti in Philosophia.

Ad hoc R. Quòd Christus voluntariè quęsiverit mortem, inquantum erat a Patre præcepta, & ut erat redemptiva generis humani non verò inquantum erat mala, & injusta, permissivè scilicet se habendo ad malitiam peccati, & ad invidiam Judæorum. Similiter Viri Sancti quæsierunt pro Christo pati mortem: in quantum illa est actus virtutis, imitatio Passionis Christi, & meritoria æternæ vitæ, non verò ut formaliter est mala.

Ex qua R. explicantur verba S. Chrys. in c. 21. Matth. dicentis: *Christus cum tanta gloria est ingressus, ut ampliùs eorum adversùs se excitaret invidiam*. Item, *Adversùs se compellebat mortem*. Item, *Excitavit eos, non ut facerent, quod antè noluerant, sed ut possent facere, quod priùs volebant*. Quibus verbis posset quis opponens subsumere. Sed Judæi priùs volebant formaliter, ut injuriosam; Ergo Christus eos ad hanc ut talem excitavit, adeòque eam voluit. Sed explicatio patet ex dictis.

EXAMEN VI.

De Sacramento Confirmationis, ejus Materia, Forma, Necessitate, Ministro, Subjecto, Effectu, &c. S. Thom. q.72. per 12. art.

QUÆRO I. Quid est Confirmatio, a quo & ubi instituta? quæ ejus materia, quæ forma? quæ necessitas?

LXXVIII. *Resp.*1. Confirmatio est unctio Chrismatis ab Episcopo in fronte facta homini baptizato, sub certa verborum forma. Vel, Est Sacramentum Novæ Legis a Christo institutum ad spiritualem hominum in fide protestanda corroborationem. Prima definitio est physica, altera metaphysica, sicut Exam.5. n. 48. in R. ad Q.1. dictum est de baptismi definitione.

*Resp.*2. Hoc Sacramentum est immediatè a Christo institutum, & quidem probabiliùs in Cœna: non verò quando Christo fuerunt oblati parvuli, ut eis imponeret manus, uti & imposuit: nec quando post Resurrectionem Apostolis insufflando dedit Spiritum sanctum.

1. *Pars* patet ex dictis suprà Exam.4. num.28. R. 3.

2. *Partem* ex Traditione Apostolorum docet Fabianus Papa Epist.2. c.1. & patet ex usu Ecclesiæ, consecrantis tunc ejus materiam.

Ratio 3. *p.* Hoc Sacramentum non confertur, nisi baptizatis: Sed illi pueri tunc nondum erant baptizati. Ergo.

Ratio 4. *p.* Non erat conveniens, ut Christus una, eademq; actione simul institueret duo Sacramenta: Sed Christus tunc instituit Sacramētum Pęnitentiæ. Ergo non Confirmationis.

Nota hìc quòd, quando S. Tho. hìc a.1. ad 1. ait, quòd Christus instituerit hoc Sacramentum promittendo, promissio non respexerit Sacramentū, sed effectum ejus. Unde in Cęna Sacramentum instituit, sed effectum tunc promisit, qui est plenitudo Spiritus S. quæ non erat danda ante Christi Resurrectionem, & Ascensionem. Explicatio patet ex textu, qui videatur.

*Resp.*3. Materia remota hujus Sacramenti est Chrisma, seu unguentum ex oleo olivarum, per Episcopū consecrato, & ex balsamo confectum.

Dixi, *remota*; Quia materia proxima est ūctio.

Ratio congruentiæ datur ex S. Thom. a.2. in c. Quia in hoc Sacramento datur plenitudo Spiritus S. ad robur spirituale: Sed gratia Spiritus S. designatur in oleo; Unde Christus dicitur esse unctus oleo lætitiæ propter plenitudinem Spiritus S. quam habuit: admiscetur autē balsamū propter fragrantiā odoris, quę redūdat ad alios, quę significat fragrantiā bonę famę, quā perfecti in Christo in alios ędificationē transfundere debent, ut sint bonus odor Christi. Ergo.

Dixi autem *oleo olivarum*; Quia hoc propriè dicitur oleum, & usuale est.

Nec obstat, quòd Apostoli in primitiva Ecclęsia confirmaverint per solam manuū impositionem, quia hoc factum est ex speciali dispensatione Christi, facitque diversitatem solùm materialem, non verò formalem in hoc Sacramento. De quà suprà jam dictum est.

Ratio autem, cur Chrisma debeat esse benedictum, est, quam dat S. Thom. a.3. in c. Quia ideò

ideò materia, v.g. Baptismi, non indiget prævia consecratione, quæ fit de essentia, quia est sanctificata per usum, & contactum Christi. Si quæ verò benedictio adhibeatur, est solùm de solemnitate, & accidentalis: Sed Christus suo contactu materiam hujus Sacramenti non sanctificavit, cùm confirmatus non fuerit, nec Chrisma consecraverit. Ergo.

Cur hujus Sacramenti non verò Extremæ Unctionis materia necessariò debeat esse benedicta ab Episcopo, vide infrà Tract. 14. Exam. 4. n. 104. In Notabili.

Resp. 4. Forma hujus Sacramenti est: Signo te signo crucis, confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. S. Tho. a. 4.

Declaratur: Sensus est, quòd de essentia Unctionis sit. 1. Ut unctio fiat per modum signi crucis. 2. Ut fiat in fronte, quia ibi est sedes verecundiæ, ne confirmandus, ut insinuat S. Thom. a. 9. in c. verecundetur confiteri Christi nomen, & maximè Crucem, quæ Judæis est scandalum, & Gentibus stultitia, nobis autem Dei Virtus, & Sapientia. 3. Expressio SS. Trinitatis, ut docemur ex Apostolica Traditione, & Conciliis, quæ cum Evangelio (in quo hoc non est expressum) paris sunt auctoritatis.

LXXIX. *Resp.* 5. Hoc Sacramentum debet omnibus exhiberi, non ut simpliciter necessarium, sed tanquam valde utile. S. Thom. a. 8.

Declarat hoc in c. & ad 1. Per hoc Sacramentum promovetur homo spiritualiter in ætatem perfectam. Hoc autem est de intentione naturæ, ut omnis, qui corporaliter nascitur, ad perfectam ætatem prævenìat, sed hoc quandoq; impeditur propter corruptibilitatem corporis, quòd morte pervenitur: multo magis autem de intentione Dei est, omnia ad perfectionem perducere. Unde Deut. 32. Dei perfecta sunt opera. Anima autē ad quā pertinet & spiritualis nativitas, & spiritualis ætatis perfectio, immortalis est, & potest sicut tempore senectutis spiritualem nativitatem consequi perfectā ætatem; quia hujusmodi corporales ætates non præjudicant animæ. Et inde est, quòd multi in puerili ætate propter perceptum Spiritus Sancti robur usque ad sanguinem fortiter pro Christo certaverint. Hæc ibi. Ergo.

Et in Solut. ad 4. ex Hugone de S. Vict. ait: Omninò periculosum esset, si ab hac vita sine Confirmatione migrare contingeret, non quia damnaretur (nisi fortè propter contemptum) sed quia detrimentum perfectionis pateretur. Unde etiam pueri confirmati decedentes majorem gloriam consequuntur, sicut & hìc majorem obtinent gratiam. Ita S. Thom.

Estne ergo hoc Sacramentum dandum morituris, nondum confirmatis?

Affirmat S. D. ibidem dicens: Anima, ad quam pertinet spiritualis ætas, immortalis est: & ideò etiam morituris hoc Sacramentum dandum est, ut in Resurrectione perfecti appareant, secundùm illud ad Ephes. 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Hæc ibidem.

Ex his Colligitur, quòd nemo mortaliter peccet, qui hoc Sacramentum non suscipit, modò non omittat ex contemptu, vel cum scandalo.

QUÆRO II. Quodnam est subjectum, quis Minister, vel effectus hujus Sacramenti?

LXXX. *Resp.* 1. Subjectum Confirmationis est quilibet homo baptizatus, si tamen baptizatus non sit, incapax est. Ita S. D. a. 6.

Declarat hoc in c. Character Confirmationis ex necessitate præsupponit Characterem baptismalem, ita ut si non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet, sed oporteret iteratò ipsum confirmari post baptismum,

Ratio: Quia confirmatio se habet ad Baptismum sicut augmentum ad generationem: Sed nullus potest augmentari, nisi sit natus. Ergo similiter, &c.

Nota: De quo dubitatur, an sit confirmatus, debet confirmari sub conditione, v.g. *Si non es confirmatus, Ego te, &c.*

Resp. 2. Solus Episcopus est Minister ordinarius hujus Sacramenti.

Ratio a priori est voluntas Christi: Rationem congruentiæ dat S. Thom. a. 11. In quolibet opere ultima consummatio supremæ arti, aut virtuti reservatur, sicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices, superior autem dat formam: Sed per hoc Sacramentum consummatur, & perficitur Baptismus, & Episcopi obtinent summam potestatem in Ecclesia. Ergo.

Resp. 3. Simplex Sacerdos potest hoc Sacramentum validè, & licitè conferre ex commissione Papæ, non tamen Episcopi.

Ratio S. D. ibid. ad 1. Papa in Ecclesia habet plenitudinem potestatis (non solùm Ordinis, sed & Jurisdictionis) ex qua potest quædam, quæ sunt superiorum Ordinum, committere quibusdam inferioribus, sicut quibusdam Presbyteris concedit conferre Ordines Minores, quod pertinet ad potestatem Episcopalem. *Subsumo:* Sed illa plenitudo potestatis Jurisdictionis in tota Ecclesia non est in Episcopo, sed in solo Papa. Ergo.

Ex quo Colligitur, quod committere administrationem hujus Sacramenti sit actus potestatis Ordinis, habentis adjunctam supremam Jurisdictionem super totam Ecclesiam. Item quòd omnis Episcopus possit dici Episcopus universalis Ecclesiæ, ly *universalis* sumendo in obliquo, ut construatur cum ly *Ecclesia*, non cum ly Episcopus, prout Papa est universalis Episcopus.

Colligitur 2. intelligentia illius dicti: Episcopus

pus potest in sua Diœcesi, quod Papa potest in tota Ecclesia. Nam verum solùm est de iis, quæ Papa potest ex vi Ordinis, & consecrationis Episcopalis, non verò de iis, quæ potest ratione Jurisdictionis, aliàs enim Episcopus in sua Diœcesi posset cum infallibilitate coodere Decreta fidei, & morum, uti potest Papa pro tota Ecclesia. Quod nemo concedit. De quo plura infrà Tract.15. in proprio loco de Episcopatu.

*Resp.*4. Primarius hujus Sacramenti effectus, est gratia secunda, seu augmentum gratiæ cum speciali robore ad fidem, non quomodocuoque, sed constanter profitendam, De quo vide dicta de gratia sacrament. Exam.2.n.19. Effectus secundarius est character, de quo suprà Exam.3.

QUÆRO III. Quid sentis de intentione, ac dispositione ad hoc Sacramentum, de loco, in quo conf. rendum, de ætate confirmandi, de Patrinis, de alapa, quæ ei infligitur, de fascia, qua frons ligatur?

LXXXI. *Resp.*1. De intentiooe recipiendi Sacramentum dictum est suprà Exam.4. n.36.

*Resp.*2. De dispositione patet Exam 2. n.21. & seqq. Est enim Confirmatio Sacramentum Vivorum, adeòque recipieos debet esse in gratia. Hinc si est in mortali, & habet copiam Confessarii, tenetur priùs confiteri: si non habet, prærequiritur necessariò contritio saltem existimata. Quomobrem Parochi tenentur suos Parochianos de hoc instruere, & seriò admonere.

*Resp.*3. Ex causa rationabili hoc Sacramentum potest conferri extra Ecclesiam loco honesto. Dum verò multitudo confluit, & nulla rationabilis causa excusat, conferendum est in Ecclesia.

Ratio; Propter reverentiam Sacramenti.

*Resp.*4. Rationabilis mos est Ecclesiæ, ut confirmandus habeat usum rationis.

Ratio: Ut caveatur periculum iterationis, & ut suscipiat illud cum majori reverentia.

Nota: Ubi Episcopi rarò comparent, possunt etiam pueri seu infantes licitè confirmari, & in quibusdam locis sic expedit fieri.

*Resp.*5. Perpetuò amentes baptizati sunt capaces hujus Sacramenti.

Ratio: Quia sunt capaces effectus ejus primarii, scilicet augmenti gratiæ.

LXXXII. *Resp.*6. In hoc Sacramento requiritur Patrinus, qui confirmandum teneat.

Declarat hoc S. D. a. 10. Sicut aliquis de novo natus indiget instructore in his, quæ pertinent ad conservationem vitæ (secundùm illud Hebr. 12. Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reverebamur eos) ita illi, qui assumuntur ad pugnam, indigent eruditoribus ad modum certaminis. Et ideò in bellis materialibus constituuntur Duces, & Centuriones: Sed homo per hoc Sacramentum paratur ad pugnam spiritualem. Ergo.

In Solut. ad 1. ait: Licèt ille, qui confirmatur, sit adultus corporaliter, non tamen spiritualiter. Et in Solut. ad 2. Licèt baptizatus sit membrum Ecclesiæ effectus, nondum tameo est adscriptus militiæ Christianæ.

*Resp.*7. Patrinus debet esse confirmatus. Ita S.D. ibid. ad 2. dicens: Non debet alium ad Confirmationem tenere, qui nondum est confirmatus.

*Resp.*8. Non differt, utrùm masculus, vel fœmina teneat aliquem in Confirmatione, ait S.Thom. ibid. ad 3. Quia sicut dicitur Coloss.3. *In Christo Jesu non est masculus, & fœmina*. Unde admittitur uous, vel una, nisi obstet consuetudo loci, non tamen (uti in Baptismo) unus, & una. Patrinus Confirmationis non debet esse idem qui Baptismi, saltem extra necessitatem. Possunt hoc officio fungi Monachi, & Moniales, nisi Statuta propriæ Religionis prohibeant. Legitur etiam practicatum esse, quòd Episcopi eos, qui Patrinos habere non poterant, confirmaverint sine Patrinis, præsertim in magno confluxu.

De Cognatione, quæ per hoc Sacramentum contrahitur, dicetur infrà de Matrimonio Tract.16. Exam.6. n.75.

LXXXIII. *Resp.* 9. Confirmato infligitur alapa. Tum ut intelligat, se debere esse paratum ad crucem, ignominiam, aliaque adversa pro suo Salvatore sustinenda. Tum etiam in memoriam collati Sacramenti.

*Resp.*10. De portanda in reverentiam Sacri Chrismatis circa frontem fascia cum rubra cruce, spectanda est consuetudo loci, & voluntas Episcopi confirmantis. Ubi portatur debet post aliquos dies Chrismate exsiccato per Sacerdotem deponi, & ad profanum usum non ampliùs adhiberi. In quibusdam locis facta Unctione quidam Sacerdotes ad id constituti spongia, vel alio linteo abstergunt frontem confirmati. In aliis locis etsi confirmati fascia in fronte cingantur, attamen cincti vadunt ad locum vicinum, ubi Sacerdotes fascias deponunt, frontem abstergunt, & fascia pro aliorum confirmandorum, iis, carentium usu asservant. Ubi reverenter asservari non possunt, comburantur, & cineres immittantur in locum in Ecclesia ad id deputatum.

Nota, quòd Episcopo, & Parocho incumbat notare in libro nomina confirmatorum, tum propter Ordines fortè suo tempore suscipiendos; Tum propter cognationem spiritualem, ut hæc sciatur. Nomen in Confirmatione mutare non est peccatum.

TRA-

TRACTATUS XII.
DE EUCHARISTIA.

S. Thom. 3. p. a q. 73. usque ad q. 83. inclusivè.

SAcramentum hoc tantum est, ut magnus Pater Augustinus tract. 84. in Joan. de eo dicere audeat: Deus, cùm sit omnipotens, plus dare non potuit: cùm sit sapientissimus, plus dare nescivit: cùm sit ditissimus, plus dare non habuit. Officii, quo Ecclesia in honorem hujus Venerabilis Sacramenti utitur, auctor est Angelicus noster Thomas, dictus ex eo, Doctor Eucharisticus. Meritò proindè cum eo de illo agendum est. Unde sit

EXAMEN I.

De essentia, Unitate, Necessitate, ac Institutione Eucharistiæ.

S. Thom. Quæst. 73. per 6. art.

QUÆRO I. Quid est Eucharistia?

1. *Resp.* Sacramentum Eucharistiæ, si physicè consideretur, nihil aliud est, quàm species consecratæ sub præscripta verborum forma, ut realiter continens Christum ad causandam gratiam cibativam. Metaphysicè sumptum definitur esse Sacramentum Novæ Legis, significans Christum, ut realiter sub speciebus contentum, & gratiam nutrientem. Vel, ad spiritualem hominum nutritionem institutum.

Dixi, *Sacramentum*; Quia de Eucharistia, ut Sacrificium est, agetur infrà in Exam. 5. ubi etiam dabitur definitio ejus ut Sacrificii. Hìc agitur de ea, ut Sacramentum est. Quid in ea sit res tantùm, Sacramentum tantùm, & utrumq; simul, vide suprà in Tract. 11. Exam. 4. n. 47.

Resp. 2. Sacramentum Eucharistiæ Essentialiter non consistit in sumptione. 2. Nec in consecratione. 3. Nec in Corpore, & Sanguine Christi secundùm se. 4. Nec in Speciebus Sacramentalibus secundùm se. 5. Sed in Speciebus consecratis præfata omnia connotantibus, nimirum Corpus, & Sanguinem Christi in eis contentum, ut causam gratiæ cibativæ: consecrationem, ut actionem sui confectivam: sumptionem, ut finem.

1. *Pars* est de fide contra Hæreticos definita in Trident. Sess. 13. can. 4. Et *Ratio est*: Quia Eucharistia est instituta per modum cibi, & potus spiritualis: Sed cibus, & potus præsupponitur ante sumptionem, ut patet, estque illa solùm conditio applicans. Ergo.

Pro Solutionibus Oppositionum Nota, quòd etsi sumptioni Eucharistiæ sit promissa gratia, non tamen ut significanti, & causanti, sed ut applicationi causæ, & signi. Item quòd licèt Eucharistia non possit consecrari licitè nisi in ordine ad sumptionem, bene tamen validè, non enim Christus instituit usum Eucharistiæ tamquam partem essentialem, vel integralem ejus: nec sumptio complet significatum hujus Sacramenti complemento intrinseco, sed tantùm extrinseco, & accidentali. Nec denique est de ratione Sacramenti, præsertim non consistentis in usu, quòd sēper in actu 2. causet gratiam, sed sufficit, quòd sit aptum causare illam, positis tamen requisitis. Nec tandem de ratione Sacramenti universaliter est, quòd sit aliqua sacra cæremonia quoad suum esse, sed sufficit, quòd sit talis, vel quoad sui usum, vel quoad sui confectionem: uti etiam est Eucharistia. Ex his multæ solvuntur objectiones.

Ratio 2. p. Tum quia Eucharistia est permanens, Consecratio verò transit. Tum etiam quia res formaliter, & essentialiter non consistit in actione, per quam fit; Sed Sacramentum Eucharistiæ efficitur per consecrationem activam, & passiva est fieri illius, & via ad illud, via verò non est idem formaliter cum termino. Ergo.

Ex quo fit, quòd, quando a DD. consecratio vocatur Eucharistia, fit locutio in sensu causali, seu per Synecdochen, sumendo causam, pro effectu, vel è contra.

Ratio 3. p. Sacramentum Novæ Legis est signum sensibile ratione sui: Sed Corpus, & Sanguis in Eucharistia non sunt ratione sui sensibilia. Ergo. Dum ergo SS. PP. hoc Sacramentum vocant Corpus, & Sanguinem Christi, loquuntur per Metonymiam, accipiendo continens pro contento, signum pro signato; sicut imago Cæsaris sæpè vocatur Cæsar.

Ratio 4. p. Eucharistia est cibus spiritualis animæ: Sed species secundùm se, & scluso Corpore, & Sanguine Christi, non sunt cibus spiritualis animæ, quia a Corpore, & Sanguine Christi in se contento habent vim si-

gni-

gnificandi gratiam. Ergo.

Quinta pars ex his infertur. Quia Sacramentum in recto debet conſiſtere in aliquo de ſe ſenſibili: Sed Species de ſe ſunt ſenſibiles, & ratione contenti Corporis, & Sanguinis Chriſti habent vim cibandi, & ſanctificandi animam. Ergo.

Ex quo ſequitur, quòd prædicata huic Sacramento a SS. PP. attribui ſolita, etiam conveniant ſpeciebus, non quidem ſecundùm ſe, & materialiter ſumptis, ſub qua ratione præexiſtunt conſecrationi, ſed formaliter ut conſecratis, qualiter cauſantur per conſecrationem. Talia prædicata ſunt, Eſſe Panem Vivum, Panem Angelorum, cibum ſpiritualem animæ, adorari latria, eſſe omnium Sacramentorum excellentiſſimum, eſſe ſimul (ſub diverſa tamen ratione) Sacramentum, & Sacrificium, &c. Hæc omnia conveniunt ſpeciebus conſecratis ratione contenti, ſcilicet Corporis, & Sanguinis Chriſti, nec ad hoc requiritur, quòd illa ſint pars intrinſeca Sacramenti; Sicut imago Chriſti adoratur latria præciſè ratione ſignificationis, & Humanitas ejus ratione Unionis ad Verbum. Ex hoc ſolvuntur variæ objectiones. Pro quarum ulteriori ſolutione

II. Nota, Sacramentum, & in ſpecie Euchariſtiam, poſſe dupliciter conſiderari 1. Formaliter, & metaphyſicè, & ſub hac ratione præciſè eſt in genere ſigni, & non cauſæ. 2. phyſicè, & ſecundùm omnia, quæ includit, & ſic dicit utrunque, eſtque ſignum practicum, & ſic virtus cauſativa gratiæ (nimirum Corpus, & Sanguis Chriſti) ei eſt intrinſeca. Hic eſt ſermo de Euchariſtia in primo caſu. Hinc Thomiſtæ docent, quòd de eſſentia metaphyſica Sacramenti ſit ſola ratio ſigni gratiæ, non verò ratio cauſæ, quam tamen nolunt habere ſe merè per accidens ad rationem Sacramenti, ſed eſſe intrinſecum quendam modum, & complementum ejus. Et certè, quòd in Sacramento principaliùs ſe habeat ratio ſigni quàm ratio cauſæ, faclè patet; Quia nobilitas Medii deſumitur ex perfectione finis: Sed Sacramenta ſunt quædam media ad duplicem finem, nimirum. Primò ad honorem, & cultum Dei, quem reſpiciunt, inquantum ſunt ſigna gratiæ, ac divinæ bonitatis. 2. Ad noſtram utilitatem, quam reſpiciunt ſub conceptu cauſæ. Primus autem finis eſt nobilior altero, ut clarè conſtat. Ergo.

Oppono contra ultimam partem R. 2. Sacramenta Novæ Legis conſtant non ſolùm ex rebus, ut materia: Sed etiam ex verbis, ut forma, tamquam ex partibus eſſentialibus, ut dictum eſt ſuprà Tract. 11. Exam. 1. num. 3. Sed verba Conſecrationis non ſunt pars eſſentialis Euchariſtiæ, non eſt Sacramentum, vel eſſentialiter non conſiſtit in Speciebus. Min. prob. Cauſa efficiens non eſt pars eſſentialis, ſeu intrinſeca ſui effectus: Sed verba Conſecrationis ſunt cauſa efficiens Sacramenti Euchariſtiæ, ut patet ex S. Thom. infrà qu. 78. art. 4. Ergo.

Confirm. 1. Pars intrinſeca Euchariſtiæ debet ſe habere ut cibus, & potus, & cauſare gratiam: Sed verba non ſunt cibus, & potus, nec poſſunt comedi. Ergo.

Confirm. 2. Euchariſtia eſt Sacramentum permanens: Sed verba non permanent, quia tranſeunt. Ergo.

Ad Oppoſ. neg. min. Ad prob. diſt. min. Sunt cauſa efficiens Sacramenti inadæquatè ſumpti, conceditur, adæquatè, neg. Euchariſtia ergo poteſt ſumi primò inadæquatè, nimirum pro ſolis Speciebus, & ſic verba ſunt cauſa ejus efficiens, quia effectivè eas conſecrant. 2. Pro adæquato ſigno ſenſibili gratiæ a Chriſto inſtituto, importante unum ut determinabile, alterum ut determinans, & ſub hac ratione verba ſunt forma, & pars intrinſeca.

Ad 1. Confirm. diſt. maj. Ut cibus ſpiritualis, conc. materialis, neg. Verba ergo, ſeu realis virtus ab eis relicta (ſtatim magis explicanda) ſunt cibus ſpiritualis, & cauſa ſaltem partialis gratiæ nutritivæ, & dicuntur manducari, non inſtar cibi corporalis, ſed ſpiritualiter ſacramentaliter.

Ad 2. Confirm. diſt. min. Verba non permanent formaliter, conc. virtualiter, neg. min. Poteſt ergo res propriè dici compoſita ex aliquo, quod ſolùm virtualiter manet in illo, ſicut juxta Phyſicam elementa ſolùm virtualiter ſunt in mixtis, quæ tamen propriè dicuntur compoſita ex illis. Verba ergo Speciebus impreſſerunt determinationem paſſivam, ac modificationem, ſeu modos reales, quibus determinantur ad ſenſibiliter ſignificandum cibum ſpiritualem animæ, nimirum gratiam, ſive Corpus, & Sanguinem Chriſti per modum cibi, & potus. Qui modi ſunt reales virtutes verborum, & multiplicantur juxta diverſitatem hoſtiarum, ſi plures ſimul conſecrentur; Licèt enim forma Conſecrationis ſit formaliter una, eſt tamen virtualiter multiplex. Item modi illi ſunt ſenſibiles, non quidem ratione ſui, ſed ratione verborum, ad quæ ut ad cauſam dicunt reſpectum eſſentialem. Nam & contritio eſt eſſentialis pars Sacramenti Pœnitentiæ, & tamen ſolùm eſt ſenſibilis ratione alterius.

Nec licet inferre: Ergo Euchariſtia componitur ſolùm ex rebus, & modis. Quia ille modus non eſt verba. Non, inquam, licet. Diſtinguitur tamen altera propoſitio: Modus non eſt verba formaliter, conced. Virtualiter, negatur. Illi ergo modi ſunt reales verborum virtutes; Unde Sacramentum hoc adhuc abſolutè dicitur componi ex illis, uti a pari dictum

eſt de

Digitized by Google

est de elementis, seu cum Speciebus faciunt compositionem, elevanturque cum illis ad causandam gratiam, ut sic salvetur, materiam, & formam simul causare illam.

QUÆRO II. Eucharistia estne unum Sacramentum, vel plura?

III. *Resp.* Sacramentum Eucharistiæ materialiter quidem est plura Sacramenta, formaliter tamen simpliciter, & perfectivè est unum. S.Thom.a.2.

Declaratur ex eodem: Unum dicitur non solùm quod est indivisibile, vel quid continuum, sed etiam quod est perfectum; est autem aliquid unum unitate perfectionis, ad cujus integritatem concurrunt omnia, quæ requiruntur ad ejus finem, sicut homo integratur ex omnibus membris ad operationem vitæ necessariis, & domus ex omnibus partibus necessariis ad inhabitandum. *Subsumo*: Sed Eucharistia, licèt plura in se contineat, nimirum Speciem panis, & vini uti & habet duplicem formã.& materiam, hæc tamen sunt necessaria ad ejus finem. Ergo. Min. prob. Hoc Sacramentum est institutum per modum convivii spiritualis, quod conformatur corporali: Sed ad hoc requiruntur duo, nimirum cibus, qui est alimentum siccum, & potus, qui est alimentum humidum. Ergo & ad illud, &c.

In Solut. ad 1. declarat hoc ipsum ex Collecta Ecclesiæ, in qua primò dicitur pluraliter: Purificent nos Sacramenta, quæ sumpsimus. Et posteà singulariter subditur: Hoc tuum Sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam, &c. ad ostendendum, quòd hoc Sacramentum quodammodo est multa, simpliciter tamen unum.

QUÆRO III. Eucharistia estne de necessitate Salutis, etiam respectu parvulorum?

IV. *Resp.* Eucharistia est omnibus hominibus ad salutem necessaria, diversimodè tamen, adultis in re, vel (si realiter eam sumere non possunt) in voto proprio, parvulis in voto Ecclesiæ: magis tamen est necessarius Baptismus.

Declarat hoc pulchrè, & fusè S.D. a.3. in c. dicens: In hoc Sacramento est duo considerare, scilicet ipsum Sacramentum, & rem Sacramenti: dictum est autem, quòd res hujus Sacramenti est unitas corporis mystici, sine qua non potest esse salus: nulli enim patet aditus salutis extra Ecclesiam, sicut nec in diluvio absque Arca Noe, quæ significat Ecclesiam, ut habetur 1. Pet. 3. Dictum est autem suprà, quòd res alicujus Sacramenti haberi potest ante perceptionem Sacramenti ex ipso voto Sacramenti percipiendi; Unde ante perceptionem hujus Sacramenti potest homo habere salutem ex voto percipiendi hoc Sacramentum: sicut & ante Baptismum ex voto Baptismi, ut suprà dictum est. Est tamen differentia quantum ad duo. Primò quidem, quia Baptismus est principium spiritualis vitæ, & janua Sacramentorum: Eucharistia verò est quasi consummatio spiritualis vitæ, & omnium Sacramentorum finis (ut suprà dictum est) per sanctificationes enim omnium Sacramentorum fit præparatio ad suscipiendam, vel consecrandam Eucharistiam. Et ideò perceptio Baptismi est necessaria ad inchoandam spiritualem vitam, perceptio autem Eucharistię est necessaria ad consumandam ipsam, non ad hoc quòd simpliciter habeatur, sed sufficit eam habere in voto, sicut & finis habetur in desiderio, & intentione. Alia differentia est, quia per Baptismum ordinatur homo ad Eucharistiam, & ideò ex hoc ipso quòd pueri baptizantur, ordinantur per Ecclesiam ad Eucharistiam, & sic sicut ex fide Ecclesiæ credunt, sic ex intentione Ecclesiæ desiderant Eucharistiam, & per consequens recipiunt rem ipsius: sed ad Baptismum non ordinantur per aliud præcedens Sacramentum. Et ideò ante susceptionem Baptismi non habent pueri aliquo modo Baptismum in voto, sed soli adulti. Unde rem Sacramenti non possunt recipere sine perceptione Sacramenti. Et ideò hoc Sacramentum non hoc modo est de necessitate salutis sicut Baptismus. Hæc S.D.

In Solutione ad 2. S.D. ponit differentiam inter alimentum corporale, & spirituale, quòd corporale convertitur in substantiam ejus, qui nutritur; & ideò non potest homini valere ad vitæ conservationem alimentum corporale, nisi realiter sumatur; sed alimentum spirituale convertit hominem in seipsum, secundùm illud quod August. dicit in lib. Confess. quòd quasi audivit vocem Christi dicentis sibi: Nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Potest autem aliquis in Christum mutari, & ei incorporari voto mentis, etiam sine hujus Sacramenti perceptione. Et ideò non est simile. Hæc ibi S.D.

De præcepto sumendi certis temporibus, & casibus Eucharistiam, vide infrà in hoc Tractat. Exam. 4. n. 45. & 46.

QUÆRO IV. Institutio hujus Sacramenti fuitne conveniens?

V. *Resp.* Christus instituit convenienter hoc Sacramentum in ultima Cœna.

1. *Pars*, quòd scilicet Christus Eucharistiam instituerit, est de fide, ut patet ex sæpe dictis.

2. *Pars*, quòd illud instituerit convenienter, patet ex convenientia S. Thom. Nam sicut ad vitam corporalem requiritur generatio, qua homo vitam accipit; & augmentum, quo acquirit perfectionem vitæ, & robur corporis; & alimentum, quo vita conservatur: Ita etiam vita spirituali renascimur per Baptismum, spiritualiter augemur

per

per Confirmationem. Ergo conveniens fuit, etiam inſtituere Euchariſtiam, ut per eam ſpiritualiter alimentemur.

3. *Pars*, quòd nimirum inſtitutio facta in ultima Cęna, patet Matth.26.& Luc.22.&c. quòd autem tunc cōvenienter facta ſit, patet ex variis congruentiis S.Tho. hîc a.5. in c. ubi videantur.

In Solut. ad 4. oſtendit S.D. Quare Euchariſtiæ inſtitutio prçceſſerit inſtitutionem Baptiſmi. Quæ doctrina adducta eſt ſuprà Tract.11. Exam.5. n.49 in R. ad 5

EXAMEN II.

De materia remota Euchariſtiæ. S.Thom. q.74. per 8.art.

QUÆRO I. Quæ eſt materia Conſecrationis Euchariſtiæ? quanta poteſt, vel debet eſſe, & qualiter præſens?

VI. *Reſp.*1. Panis, & Vinum ſunt materia conveniens hujus Sacramenti.

Ratio: Quia Chriſtus Matth.26. ſic inſtituit. Cujus diverſas S.D. a.1. dat congruentias. Una eſt deſumpta ex uſu Euchariſtiæ: ſicut enim in Baptiſmo aqua aſſumitur ad uſum ablutionis ſpiritualis, quia ablutio corporalis communiter fit in aqua: ita in hoc Sacramento ad uſum manducationis ſpiritualis aſſumitur Panis, & Vinum, quia illis homines communiter reficiuntur corporaliter. Ergo.

Eſt contra Artotyritas, qui in hoc Sacramento offerebant panem, & caſeum, dicentes a primis hominibus oblationes de fructibus terræ, & ovium fuiſſe celebratas, ut refert S. Thom. a.1. Item contra Cataphrygas, & Pepuzianos infantis ſanguinem de toto ejus corpore minutis punctionum vulneribus extorquentes, eum farinæ miſcentes, & inde panem facientes, & quaſi Euchariſtiam ſuam conficientes. Item contra Aquarios ſub ſpecie ſobrietatis ſolam aquam in hoc Sacramento offerentes. Hos omnes errores S.Thom. refutat ex cit. Matth.26.

Reſp. 2. Materia valida Conſecrationis eſt ſolus panis triticeus, & vinum de vite. Ita S. Thom.23. & 5.

Rationem dat: Juxta dicta ad uſum Sacramentorum aſſumitur talis materia, quæ communiter apud homines in talem uſum venit: Sed inter alios panes homines communiter utuntur triticeo, nam alii panes videntur eſſe introducti in hujus panis defectum, ſicut & propriè vinum dicitur, quod de vite ſumitur, alii verò liquores dicuntur vinum ſecundùm quandam ſimilitudinem ad vinum vitis. Ergo.

Nota ex S.Thom. a.3. ad 2. Quia generans generat ſibi ſimile, licèt vel propter materiam, vel propter debilitatem virtutis generativæ fiat aliqua diſſimilitudo quantùm ad accidentia. Ideò ſi quæ frumenta ſunt, quæ ex ſemine tritici generari poſſunt (ſicut ex grano tritici in malis terris ſeminato naſcitur ſiligo) ex tali frumento panis confectus, poteſt eſſe materia hujus Sacramenti. Quod tamen non videtur habere locum in hordeo, neque in ſpelta, neque etiam in farre, quod inter omnia eſt grano tritici ſimilius: ſimilitudo autem figuræ in talibus magis videtur ſignificare propinquitatem, quàm identitatem ſpeciei. Sicut ex ſimilitudine figuræ manifeſtatur, quod canis, & lupus ſunt propinquæ ſpeciei, non autem ejuſdem. Unde ex talibus frumentis, quæ nullo modo poſſunt ex ſemine tritici generari, non poteſt confici panis, qui ſit debita materia hujus Sacramenti. Ita S. Thom. Verùm in quibuſdam locis far, ſpelta, & ſiligo (a ſeligendo dicta) ſignificant ſelectum triticum, ejuſque ſpeciem in quo ſenſu non eſt dubium de valore.

Reſp. 3. Si ad multò majorem quantitatem tritici fiat modica admixtio alterius frumenti, poteſt exinde confici panis, qui ſit vera materia conſecrationis; ſecùs ſi admixtio ſit magna, puta ex æquo, vel quaſi. Ita a.3. ad 3.

Ratio ibidem: Quia in ſecundo caſu permixtio ſpeciem mutat, non in primo, quia id, quod eſt modicum, quodammodo abſumitur a plurimo.

*Reſp.*4. Quando eſt tanta corruptio panis, ut ſolvatur ſpecies, ſicut cùm perditur, vel mutatur ſapor, color, & alia accidentia, non poteſt exinde confici Corpus Chriſti: aliquando verò non eſt tanta corruptio: quæ ſpeciem ſolvat, ſed eſt aliqua diſpoſitio ad corruptionem, quod declarat aliqualis immutatio ſaporis. Et ex tali pane poteſt confici Corpus Chriſti, ſed conficiens peccat propter irreverentiam Sacramenti: Ibid. ad 4. Subdit S.D. Et quia amidum (*amylum*) eſt ex tritico corrupto, non videtur, quòd panis exinde confectus poſſit fieri Corpus Chriſti: quamvis quidam contrarium dicant.

VII. *Reſp.* 5. Non eſt de neceſſitate Sacramenti, quòd ſit panis azymus, vel fermentatus, quia in unoquoque confici poteſt; conveniens autem eſt, ut unuſquiſque ſervet ritum ſuæ Eccleſiæ. Ita S.D. a.4. in c.

Declarat hoc dicens: Super hoc ſunt diverſę Eccleſiarum conſuetudines. Dicit enim B. Gregorius in Regiſtro: Romana Eccleſia offert azymos panes, propterea quòd Dominus ſine ulla commixtione ſuſcepit carnem: ſed græcæ Eccleſiæ offerunt fermentatum pro eo, quòd Verbum Patris indutum eſt carne, ſicut fermentum miſcetur farinæ. Unde ſicut peccat Presbyter in Eccleſia Latinorum celebrans de pane fermentato, ita peccaret Presbyter Grçcus in Eccleſia Græcorum celebrans

de

de pane azymo, quasi pervertens Ecclesiæ suæ ritum. Et tamen consuetudo de pane azymo celebrandi rationabilior est. Primò quidem propter institutionem Christi, qui hoc Sacramentum instituit prima die azymorum (ut habetur Matth.26. & Marc.14. & Luc.22.) qua die nihil fermentatum in domibus Judæorum esse debebat, ut habetur Exod.12. Secundò quia panis est propriè Sacramentum Corporis (quod sine corruptione conceptum est) magis, quàm divinitatis ipsius, ut infrà patebit. Tertiò quia hoc magis competit sinceritati fidelium, quæ requiritur ad usum hujus Sacramenti secundùm illud primæ Cor.5. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis. Habet tamen hæc consuetudo Græcorum aliquam rationem, & propter significationem, quam tangit Gregor. & in detestationem hæresis Nazaræorum, qui Legalia Evangelio miscebant. Hæc S.Thom. in Solut. ad 2. ait S.D. Conficientes ex azymo non intendunt cæremonias Legis servare, sed conformare se institutioni Christi, & ideò non judaizant, alioquin & celebrantes in pane fermentato judaizarent. Quia Judæi panes primitiarum fermentatos offerebant. Hæc ibidem.

VIII. *Resp.*6. Acetum non potest consecrari, benè tamen vinum acescens. S.Thom. a.5. ad 2.

Ratio: Acetum est vinum corruptum, vinum verò acescens est in via solùm ad corruptionem, sicut in R.4. de pane dictum est.

*Resp.*7. Agresta non est materia consecrabilis, bene tamen mustum. S.Thom. a.5. ad 3.

Ratio: Agresta solùm est in via generationis, & nondum habet speciem vini, quam tamen habet mustum. Ergo.

Nota ex S.Thom. ibid. quod uvæ integrę non debeant huic Sacramento misceri, quia jam esset ibi aliquid præter vinum. Prohibetur etiam, ne mustum statim expressum de uva in calice offeratur: quia hoc est indecens propter impuritatem musti: potest tamen in necessitate fieri. Dicitur enim a Julio Papa: Si necesse fuerit, botrus in calice prematur.

*Resp.*8. Vinum miraculosè factum, v. g. ex aqua, uti in Cana Galilæa, est materia consecrabilis, etiam licitè.

Ratio: Quia est vinum de vite, non quòd creverit in vite, sed habens naturam veri vini de vite, quod sufficit.

IX. *Resp.*9. de necessitate pręcepti debet vino, quod in hoc Sacramento offertur, misceri modica naturalis aqua, non tamen de necessitate Sacramenti.

Ratio 1.*p.* ex a.6. fundatur ex institutione Christi: creditur enim, quod Christus hoc Sacramentum instituerit in vino aqua permixto secundùm morem illius patrię. Unde & Prover.9. dicitur: *Bibite vinum, quod miscui vobis.* Congruentiam dat S. D. qui illa mixtio est conveniens ad significandum effectum hujus Sacramenti, qui est unio populi Christiani ad Christum; quia ut Julius Papa dicit, videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi Sanguinem Christi.

Ratio 2.*p.* Quòd scilicet aqua debeat esse modica, nimirum una, & altera gutta sensibiliter admixta. Quia aliàs non posset converti in vinum, uti converti debere posteà probabitur.

Nota ex S.Thom. a.8. ad 3. Si aqua anteà apponeretur dolio, non sufficeret ad significationem hujus Sacramenti, sed oportet aquam vino apponi circa ipsam Sacramenti celebrationem.

Ratio 3.*p.* ex a.7. Appositio aquæ ad vinum refertur ad significandam participationem hujus Sacramenti a fidelibus quoad adunationem populi cum Christo: Sed usus fidelium non est de necessitate hujus Sacramenti, sed quid consequens ad illud, ut sæpe dictis patet. Ergo.

Ex quo sequitur, quòd, qui in Sacrificio aquam non apponeret, validè quidem consecraret, sed non licitè, graviterque peccaret.

*Resp.*10. Nulla Eucharistiæ materia est tam magna, vel parva, quæ validè consecrari non possit, modò sit Sacerdoti saltem moraliter præsens: quæ præsentia est de necessitate, & moralis sufficit. Patet ex a.2. S.Thomæ.

Ratio: Tum quia Christus Apostolis dedit potestatem absolutè, nulla facta limitatione. Tum etiam quia particulæ demonstrativæ, *Hoc*, & *Hic*, in forma consecrationis significant consecrari, quod est præsens, ac materia debita, & nisi moraliter præsens, seu aliquo sensu perceptibilis sit, per dicta pronomina demonstrari non potest. Ergo.

Nota tamen, graviter peccaturum Sacerdotem, qui sua potestate quoad hoc irrationabiliter uteretur, hostias nimis multas, aut materiam nimis magnam, vel nimis parvam, etsi sat sensibilem, consecrando.

QUÆRO II. Aqua Calici admixta convertiturne immediatè in Sanguinem Christi, vel priùs in vinum?

XI. *Resp.* Probabilius est, quòd aqua priùs convertatur in vinum, & mediante vino in Sanguinem.

Ita Angelicus Doctor expresè hic a 8. in c. sic, discurrens: Circa aquam adjunctam vino, sicut Innoc.III. dicit in quadam Decretali, triplex est opinio. Quidam enim dicunt, quòd aqua adjuncta vino per se manet, vino converso in Sanguinem. Sed hæc opinio stare non potest, quia in Sacramento altaris post consecrationem nihil est nisi Corpus, & Sanguis Christi: alioquin non totum adoraretur veneratione Latriæ. Et ideò alii dixerunt, quòd, sicut vinum convertitur in Sangui-

guinem, ita aqua convertitur in aquam, quæ de latere Chriſti fluxit. Sed nec hoc rationabiliter dici poteſt, quia ſecundùm hoc aqua ſeorſum conſecraretur a vino, ſicut vinum a pane. Et ideò, ſicut ipſe dicit, aliorũ opinio probabilior eſt, qui dicunt, aquam converti in vinum, & vinum in Sanguinem. Hoc autem fieri non poſſet, niſi adeò modicum apponeretur de aqua, quod converteretur in vinum. Hæc S. Thom.

Ratio: Nihil convertitur immediatè in Sanguinem Chriſti, niſi quod ex Chriſti inſtitutione eſt idonea materia conſecrationis: Sed juxta perpetuam Eccleſiæ Traditionem, & Conciliorum, Florent. & Trid. definitionem, talis materia eſt ſolùm vinum de vite, ſeu habens naturam veri vini de vite, tale autem non eſt aqua manens in ſua natura, etiam vino juxta poſita. Ergo.

Confirm. 1. Ratio conſecrabilis non ſolùm debet reperiri in toto conſecrabili, ſed etiam in quavis ejus parte ſenſibili: Sed in aqua ut vino ſolùm juncta, tanquam parte, non reperitur ratio conſecrabilis. Ergo, ut conſecretur, debet priùs verti in vinum.

Confirm. 2. Sub aqua immediatè non poteſt Sanguis Chriſti conſervari. Ergo illa non poteſt immediatè in eum converti. Conſ. patet: Quia Sanguis Chriſti debet poſſe conſervari in materia immediatè conſecrabili.

XII. Ex quibus colligitur ſenſus SS. PP. dicentium, quòd aqua offeratur, & conſecratione mutetur in Sanguinem Chriſti, & quòd conſecretur Calix aqua mixtus: loquuntur enim de oblatione, & conſecratione non immediata, ſed mediata, nimirum mediante vino, in quod aqua priùs convertitur. Exemplum ſit de elementis; hæc enim in mixto non manent formaliter, ſed ſolùm virtualiter, & tamen vera eſt hæc locutio: Corpus humanum eſt mixtum ex elementis, ſeu elementa ſunt in homine. Item hoc mixtum cum elementis convertitur in cadaver, ſi non immediatè, ſaltem mediatè: Ita etiam licèt aqua non maneat formaliter in vino, quoad ſuam ſubſtantiam, eſt tamen verum dicere, Aqua eſt vino, vinum eſt aquæ mixtum, ſed, quòd NB. non illa mixtione, de qua agitur in Phyſica in 1. de Generat. in qua ex miſcibilibus in ſe invicem agentibus, & reagentibus, ac a ſe invicem corruptis generatur unum tertium, ſed qua unum ab altero prædominante in ipſum convertitur. Sicut non diffitear in Euchariſtia dari duas tranſubſtantiationes, unam ſupernaturalem, & miraculoſam, nimirum panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Chriſti, quæ ſola fit vi verborum; alteram naturalem, nimirum aquæ in vinum.

XIII. *Oppono* 1. Chriſtus appoſuit aquam in magna quantitate. Ergo non poterat priùs in vinum converti. Prob. ant. Chriſtus aquam appoſuit juxta morem Patriæ: Sed juxta morem Patriæ (qui reſpiciebat temperantiam) apponebatur in magna quantitate. Ergo.

2. Si aqua priùs fit vinum; Ergo materia Conſecrationis non eſt ſolùm vinum de vite, ſed etiam de aqua.

3. Non eſt aſſignabilis qualitas diſſymbola, per quam vinum in ſe convertat aquam.

4. Saltem illa converſio non poteſt fieri in caſu, quo aqua, ex oblivione non appoſita, eſſet adhuc apponenda immediatè ante Conſecrationem.

Ad 1. neg. ant. admittitur tamen, quòd Chriſtus aquam appoſuerit in majori quantitate, quàm nos, & hoc ideò, quia tanquam perfectiſſimus naturarum omnium comprehenſor ſciebat, quantum aquæ poſſet converti in tantum vini. Ad prob. diſt. maj. Juxta morem, & etiam ex eadem cauſa, ob quam erat de more Patriæ, ſcilicet ob temperantiam, neg. maj. ob aliam cauſam, nimirum myſticam ſignificationem unionis populi cum Chriſto, conced. maj. Quæ unio licèt ſolùm ſit moralis, per hoc non tollitur, quòd converſio aquæ in vinum ſit in ſe phyſica. Quia bene ſtat, aliquid in ſe eſſe quid phyſicum, ſub ratione tamen ſigni ad placitum, ſed ut inſtitutum, eſſe quid morale, ut patet in ſignis a Deo, vel homine inſtitutis.

Ad 2. patet ex R. 8. ad Q. 1. in hoc Examine, num. 8.

Ad 3. neg. ant. quia illa qualitas eſt calor vini, qui nõ eſt quidem formalis, ſed virtualis calor, eſtque ipſa naturalis acrimonia vini, formaliter in eo exiſtens, ſua actione aquam alterans, corrumpens, & quaſi abſorbens. Exemplum caloris virtualis patet in Sole, & pipere.

Ad 4. neg. ant. Sufficit enim brevis mora. Si tamen in eo caſu aqua ob vini debilitatem non converteretur in illud, ſed maneret in ſua ſubſtantia, eſſet per accidens: Uti & tunc per accidens totum, quod eſt in Calice non poſſet adorari latria.

XIV. *Quomodo* in hoc caſu evitaretur periculum Idololatriæ?

Dico, hoc modo: Quia adoratio dirigitur fide, quæ docet, in Calice nihil eſſe adorandum, niſi Sanguinem Chriſti. Idem patet in caſu, quo muſca cecidiſſet in Calicem.

Quomodo ſubſiſtit in eo caſu forma Conſecrationis, & ſpecialiter particula *Hic?*

Dico, ſubſiſtit; quia ly *Hic* in forma Conſecrationis tantùm deſignat contentum ſub Speciebus vini, & intentio tum Chriſti, tum Sacerdotis ſolùm eſt, ut conſecretur materia idonea, quæ eſt ſolum vinum de vite.

Quid ſi ille caſus contingeret in Nativitate Domini, poteſtne Sacerdos legere ſecundam Miſſam? *Ratio* dubitandi eſt, quia videtur ſolviſſe jejunium, ſumendo illam aquam è Calice.

Dico, poteſt. Tum quia non ſcit, quod non ſit converſa. Tum etiam quia talis aqua ſumi-

tur per viam Sacramenti ob conjunctionem cum Speciebus, in quo differt ab ablutione, quæ ideò jejunium solvit, quia sumitur seorsim a Speciebus, & sine conjunctione ad illas.

Cur vos Dominicani in Missis privatis aquam apponitis a principio Missæ?

Dico, Ideò, ut simus, eò magis certi de conversione aquæ in vinum.

QUÆRO III. Potestne in aliquo casu saltem Papa dispensante, una Species licitè consecrari sine altera?

XV. *Resp.* Licèt una Species possit sine altera consecrari validè; 2. Nunquam tamen licitè, quæcunque sit necessitas; 3. Nec in hoc potest Papa dispensare, vel Legem interpretari. Unde utriusque Speciei consecratio est de jure divino, & non tantùm Ecclesiastico.

Ratio 1.p. Forma Consecrationis unius Speciei non dependet ab altera, quia independenter ab illa significat Corpus Christi. Ergo & ponit: Quia verba sunt practica.

Ratio 2.& 4 p. De jure divino est, quòd Consecratio Eucharistiæ sit simul Sacrificium, putà, incruentum, de quo infrà, ut patet ex institutione Christi: Sed non potest esse Sacrificium nisi consecretur utraque Species. Ergo. Min. prob. Sacrificium incruentum ex sua institutione est repræsentatio Sacrificii cruenti in Cruce oblati: Sed hoc non fuisset perfectum, sed mutilum sine effusione Sanguinis. Ergo.

Ratio 3.p. Papa etiam vi universalis potestatis Clavium sibi datæ non potest dispensare in jure divino absoluto, vel in eo, quod spectat ad substantiam, aut integritatem Sacramentorum, aut Sacrificii Missæ: Sed, ut patet ex Trid. Sess. 21. c. 2. quæ circa hæc potest, solùm potest salva eorum substantia, nec potest, utpotè inferior, dictum jus Dei, utpotè superioris, auctoritativè interpretari. *Subsumo*: Sed, ut probatum est, utriusque Speciei Consecratio est de substantia, & integritate Sacramenti, & Sacrificii Eucharistici. Ergo.

Confirm. de interpretatione. Nam hæc solùm habet locum tunc, quando jus est obscurum, vel est dubium, an ad talem casum se extendat; Sed nos sub præcepto divino obligari ad confectionem hujus Sacramenti, ut substantialiter integri, non est obscurum, sed luce clarius, ut patet ex dictis. Ergo.

Quomodo Papa possit (nimirum impropriè) dispensare in juramento, voto simplici, & juxta aliquos, etiam in matrimonio rato, quæ non sunt de jure divino absoluto, sed solùm ex suppositione actus humani liberi; Vide suprà Tract. 6. de Lege naturali. Exam. 2. nu. 13. Et ibid. Exam. 5. num. 90.

Oppono 1. Jus divinum præcipit, ut celebrans sumat utramque Speciem, & tamen licitè fit oppositum, ut patet in Neomystis cum Episcopo celebrantibus. Ergo.

2. Una Species licitè conservatur sine altera. Ergo & consecratur, &c.

Ad 1. dist. ant. Ut celebrans principalis, qui est Episcopus ordinans, conc. minùs principalis, uti est Sacerdos ordinatus, neg.

Ad 2. neg. conseq. Quin unum jure divino prohibetur, alterum non. Et vi hujus præcepti una Species ab altera magis dependet in fieri, quàm in facto esse.

XVI. *Quomodo ergo* resolvis hos casus?

1. Sacerdos consecrat aquam loco vini, quod deprehendens, vinum absolutè non potest habere, vel saltem non sine evidenti periculo vitæ?

2. Si quis ex metu mortis certò imminentis consecret unam Speciem sine altera?

3. Si quis Sacerdoti minetur mortem nisi pro Communione infirmi consecret Speciem panis sine Specie vini. Nam ibi concurrunt tria præcepta, nimirum de Communione sumenda in articulo mortis, de servanda vita, & de integritate Sacramenti: Sed duo prima præcepta sunt majora tertio. Ergo illa sunt servanda.

4. Potest esse casus, quòd ad quandam Provinciam non posset asportari vinum, &, nisi Species panis consecraretur, esset periculum, ne tota deficeret a fide?

Ad 1. Tunc non esse obligationem consecrandi Speciem vini propter impotentiam physicam, vel moralem. Eadem de causa excusaretur quis a sumptione Calicis ob Venenum in eo deprehensum.

Ad 2. Duplex est metus, v.g. mortis, unus ab intrinseco, alter ab extrinseco. Primus infertur a causa naturali, seu non libera, v.g. venenum respectu sumptionis (etsi hoc fortè a causa libera fuerit appositum) ast hoc se habet materialiter, & remotè, vel jamjam impendens ruina templi, specie panis consecrata. Et talis metus excusat in præsenti casu. Metus mortis ab extrinseco excutitur a causa libera; Et hic non excusat. Sicut si Machabæi comedissent carnes suillas ob metum mortis (quia erat ab extrinseco) incussum ab Antiocho, peccassent, non tamen si eas comedissent, ne fame perirent, quia hic esset metus ab intrinseco. Sic etiam, si quis secundæ speciei consecrationem omitteret ex metu ruinę templi, non peccaret, peccaret tamen, si eam omitteret ex metu mortis sibi incusso ab homine in contemptum Fidei, vel Sacramenti. Idem est, si fieret ad communicandum infirmum, licèt enim tunc ille minans explicitè velit utilitatem proximi, quia tamen scit Consecrationem unius Speciei sine altera esse Lege Divina prohibitam, implicitè, & interpretativè vult contemptum Legis Divinæ, & Dei, a qua implicita intentione non potest ejus voluntas in tali casu denudari. Ex quibus

bus patet, aliud esse, a principio habere intentionem consecrandi utramque Speciem, & postea per accidens ob metum ab intrinseco talem impediri a secundæ Speciei Consecratione: & aliud, a principio habere intentionem consecrandi unam Speciem tantùm; quod posteriùs nunquam licet.

Ad 3. R. nec tunc licere. Negatur enim, quòd præceptum de communicando in artic. mortis, & de servanda vita sit majus, quàm præceptum de integritate Sacramenti. Quia ritum pro Eucharistia conficienda a Christo institutum servare integrum, & substantialiter immutatum, majus bonum est, quàm vita corporalis, & quàm Communio infirmi in re, cùm hic Eucharistiam possit habere in voto, & sic salvari. Sicut ob dandum Viaticum, ne quidem licet celebrare, utramque Speciem consecrando sine sacris vestibus.

Ex quo sequitur, quòd preceptum Communionis in agone obligat sub hac conditione. Si debitè fieri potest, seu si sit copia Sacramenti: quando verò utraque Species non potest consecrari moraliter loquendo, non est copia hujus Sacramenti.

Nec refert instare: Præceptum, quod cedit simul ad Dei gloriam, & animarum utilitatem, majus est eo, quod cedit in gloriam Dei tantùm: Sed præceptum Communionis habet se primo modo, præceptum verò de integritate Sacramenti se habet secundo modo. Ergo. Nam major est vera, si primum præceptum sit absolutum, non verò si solùm conditionatum, uti in præsenti.

Ad 4. Est casus metaphysicus. Quo tamen dato, populus adhuc posset salvari per votum hujus Sacramenti, quod per animarum Curatores populo sedulò esset prædicandum; cui prædicationi, & divinæ voluntati homines timoratæ conscientiæ facilè acquiescerent. Omni ergo necessitati succurrendum est per media ordinata, non verò per talia, quæ juri divino præjudicant; uti præjudicat Consecratio unius Speciei.

Ex quibus Colligitur, præceptum divinum de utraque Specie consecranda esse negativum, seu obligans semper, & pro semper, licèt appareat explicari ad modum præcepti affirmativi per illa verba Christi: *Hoc facite in meam commemorationem, &c.* sicut è contra tantùm est præceptum affirmativum, quo Sacerdos tenetur Sacramentum, quod factum fuerat imperfectum, facere perfectum. Quod proinde obligat quidem semper, sed non pro semper, ut patet ex dictis de metu mortis ab intrinseco, Tract. 3. Exam. 1. nu. 12.

EXAMEN III.

De præsentia, & modo, quo Christus est in Eucharistia, & de accidentibus Panis, & Vini remanentibus.

S. Thom. Quæst. 75. 76. & 77.

QUÆRO I. Estne in hoc Sacramento Corpus Christi secundùm veritatem?

XVII. Hæc Quęstio ad Controversistas spectat, ideò breviter expedienda.

Resp. Christus est in Eucharistia, non solùm ut in signo, & figura, sed verè; nec solùm objectivè, sed realiter; nec solùm secundùm virtutem, sed substantialiter.

Est de fide contra Hæreticos, & docetur a S. Tho. qu. 75. art. 1. Patetque Joann. 6. Nam ibi Christus ait: *Panis, quem ego dabo, caro mea est, &c. Nisi manducaveritis Carnem filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem.* Sed ibi Christus non loquitur de manducatione spirituali per fidem, ut putat Calvinus. Ergo de reali, & substantiali. Prob. min. 1. Quia aliàs Christus frustrà diceret, *dabo*, sed deberet dicere, *dedi*, qui per fidem jam pridem dederat. 2. Christus frustrà distingueret inter comestionem, & bibitionem; si enim hæ fiant per fidem, sunt idem, nimirum credere in Christum. 3. Frustrà Christus cibum Eucharisticum prætulisset mannæ, dicens; *Non sicut manducaverunt Patres vestri manna.* Joan. 6. v. 59. Quia etiam illud erat signum Corporis Christi veri, & per illud Christus spiritualiter manducabatur per fidem: & sic quantùm ad hoc Sacramentum fideles N. L. non essent melioris conditionis, quàm Veteris Legis. Ergo. Nota, Dum Scriptura, & SS. PP. Eucharistiam vocant figuram, signum, commemorationem, loquuntur de Speciebus exterioribus, non verò de re contenta sub illis. Et dum asserunt, quòd Cęlum contineat Christum usq; ad tempus Resurrectionis mortuorum, quòd Christus mundum reliquerit, quòd ejus Corpus manducari a nobis non possit, sermo est de aspectabili ejus præsentia, & visibili, ac humana cum hominibus conversatione, & manducatione sub propria Specie; quòd autem invisibiliter (substantialiter tamen) velit nobiscum esse usque ad consummationem Sæculi, ipse promisit. Quando Eucharistia vocatur Panis, & Vinum, nihil obstat; Quia Scriptura sæpè aliquid appellat nomine illius, ex quo factum est. Sicut homo vocatur terra, aut pulvis (quia ex terra est factus.) Hinc S. Augustinus citatus a Gratiano can. utrùm sub figura, de cons. dist. 2. ait: *Corpus Christi & veritas est, & figura est. Est veritas, dum Corpus Christi, & Sanguis ex Panis, & Vini substantia efficitur: figura verò est id, quod exteriùs sentitur.*

XVIII. *Oppono* 1. Apost. 1. Cor. 11. ait: Patres nostri eandem escam spiritalem manducaverunt, & eundem potum spiritalem biberunt: Sed illi manducaverunt sola fide, & in figura. Ergo & nos. Et Joann. 6. Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest quicquam. Verba, quæ locutus sum, Spiritus, & vita sunt, id est, spiritualiter intelligenda. Ergo.

2. Sequitur, accidentia Panis, & Vini esse sine subjecto, quod fieri nequit.

3. Corpus Christi in Eucharistia esse, & non esse in loco, seu esse in extensum localiter, cùm tamen extensio ad locum sit effectus formalis quantitatis.

4. Idem Corpus (indivisum manens) esse simul in pluribus locis, immò in innumeris hostiis, & altaribus.

5. Corpus Christi quandoque in terram cadere, a muribus derodi, devorari, dentibus teri, in substantiam aliti verti, ad motum Specierum simul sursum, & deorsum moveri, putrescere, Sanguinem Christi acescere, in ventrem, & secessum ire, &c.

Ad 1. Apostolus vult, esse eandem escam ex parte rei manducatæ, non autem ex parte modi manducandi. Nos Christi carnem manducamus per fidem, & simul realiter; Patres verò nostri per fidem tantùm. Ad alterum, patet ex S.Tho. hìc q. 75. ar. 1. ad 1. ubi S. Augustinum explicans ait: Per hoc autem, quod subdit, Sacramentum, quod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos, non intendit, quòd Corpus Christi sit in hoc Sacramento solùm secundùm mysticam significationem, sed spiritualiter dici, id est, invisibiliter, & per virtutem Spiritus sancti. Unde super Joann. tr. 27. tom 9. exponens id, quod dicitur, Caro non prodest quicquam, dicit: Sed quomodo illi intellexerunt, carnem quippe sic intellexerunt manducandam, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur: accedat spiritus ad carnem, & prodest plurimùm. Nam si caro nihil prodesset, Verbum caro non fieret, ut habitaret in nobis. Hæc ibi.

Ad 2. R. Id naturaliter quidem fieri non posse, bene tamen miraculosè.

Ad 3. ita est. Nam extensio ad locum solùm est effectus secundarius quantitatis, ab ea realiter distinctus, & miraculosè separabilis, licèt effectus primarius, qui respectu ejus est extensio partium in ordine ad se, sit ipsa forma, seu quantitas communicata subjecto. Unde S.D. a. 1. cit. ad 3. ait: Corpus Christi non est eo modo in hoc Sacramento sicut corpus in loco, quod suis dimensionibus loco commensuratur, sed quodam speciali modo, qui est proprius huic Sacramento. Unde dicimus, quòd Corpus Christi est in diversis altaribus, non sicut in diversis locis, sed sicut in Sacramento: per quod non intelligimus, quòd Christus sit ibi solùm sicut in signo, licèt Sacramentum sit in genere signi, sed intelligimus Corpus Christi hic esse secundùm modum proprium huic Sacramento. Hæc ibi; nimirum modo indivisibili, ad locum inextenso, seu ad modum substantiæ, non quantitatis.

Ad 4. dist. Localiter, & circumscriptivè, neg. sacramentaliter, & per conversionem, seu transubstantiationem, conced. Itaque Corpus Christi in Cœlo est circumscriptivè, & a loco ibidem ita concluditur, seu circumscribitur, ut secundùm eundem essendi modum, nimirum circumscriptivè, nec sit, nec esse possit alibi, juxta Thomistas in physica: bene tamen secundùm diversum essendi modum, nimirum sacramentaliter, immò plures simul habet in diversis hostiis præsentia sacramentalis.

Nec est eadem ratio de præsentia sacramentali, & circumscriptiva. Quòd enim prior in eodem corpore possit multiplicari, & non altera, est ideò, quia ratio formalis essendi in loco sacramentaliter, est conversio unius substantiæ in aliam in Sacramento: ratio autem essendi in loco quantitativè, seu circumscriptivè est quantitas. *Subsumo*: Sed possunt multiplicari, & secundùm fidem de facto multiplicantur conversiones substantiæ panis, & vini in substantiam Corporis Christi, non tamen potest in eodem corpore multiplicari quantitas molis, nequeunt enim plura accidentia solo numero distincta simul esse in eodem subjecto. Ergo.

Ad 5 exclamo cum S. Aug. lib 22. de civ. c. 11. *Ecce quibus argumentis omnipotentiæ Dei humana contradicit infirmitas, quam possidet vanitas*. Omnia ergo illa fiunt in Speciebus externis, non in Corpore Christi, quod non est Eucharistia modo passibili, sed impassibili, unde, nec lædi, nec pati ibi potest. Sicut ergo dum corpus cujusvis hominis cadit in terram, truditur, læditur, sordescit, putrescit, non tamen anima dicitur cadere, lædi, sordescere. Ita similiter. Item potest res per accidens, seu ratione alterius simul moveri sursum, & deorsum, uti anima in diversis membris.

Vide infrà de forma Eucharistiæ, ubi dicetur, quòd formæ verba sint practica, & non solùm significent, sed efficiant præsentiam sacramentalem.

QUÆRO II. Manetne in Eucharistia aliquid de pane, & vino? & quid illud?

XIX. Hæc quæstio etiam spectat ad Controversistas.

Resp. In Consecratione Eucharistiæ fit transubstantiatio, seu vera substantialis conversio totius substantiæ panis, & vini in substantiam Corporis, & Sanguinis Christi, ita ut nec materia, nec forma, nec aliud quid substan-

Digitized by Google

ſtantiale de pane, & vino maneat, ſed ſola eorum accidentia, ſeu Species. Eſt contra Lutheranos, tenentes contra veram fidem, quòd maneat ſubſtantia vini, & panis, & Corpus Chriſti ſit ſimul cum pane, ſeu, in pane, qui inde dicti ſunt Impanatores.

Ratio eſt, quam inſinuat S.D.q.75.a.2.in c. Si maneat panis, falſa ſunt verba Chriſti, *Hoc eſt Corpus meum*. Sed hoc nequit dici. Ergo. Maj. prob. Pro nomen demõſtrativum *Hoc* ſignificat, quòd ſubſtantia ſub accidentibus panis contenta ſit Corpus Chriſti: Sed ſi ſub eis manet panis, id non ſignificat. Ergo. Maj. patet: Hæc enim propoſitio, *Hoc eſt Corpus meum*, eſt affirmativa, vera, & formalis propoſitio: Sed ad veritatem propoſitionis affirmativæ requiritur identitas prædicati, & ſubjecti, ut docetur in Dialectica. Ergo. Min. verò probatur: Si panis maneat, ſenſus verborum eſt hic; Subſtantia panis (utpotè ſub illis accidentibus contenta) eſt Corpus meum, qui ſenſus eſt falſiſſimus. Ergo.

Confirm. Si in aliquo ſacco ſimul eſſet triticum, & lapides, falſa eſſet hæc propoſitio: Hoc eſt triticum. Ergo etiam falſa eſt hæc propoſitio: *Hoc eſt Corpus meum*, ſi ſimul maneat panis. Prob. conſeq. Ideò prior propoſitio eſſet falſa, quia deficeret identitas prædicati, & ſubjecti (ex eo enim, quòd res eſt, vel non eſt, oratio dicitur vera, vel falſa,) & quia triticum, & lapides omninò diſparatè ſe habent: Sed idem eſt in præſenti, ſi maneat panis, & vinum in Euchariſtia, ut patet. Ergo.

Ex quibus ſequitur, quòd ſubſtantia panis, & vini non annihiletur, ut docet S.D.q.75.a.3. ubi ſpecialiter ad 1. ait: Subſtantia panis, & vini facta conſecratione, neque ſub Speciebus Sacramenti manet, neque alibi. Non tamen ſequitur, quòd annihiletur: convertitur enim in Corpus Chriſti. Et ad 3. ait: Licèt poſt Conſecrationem hæc ſit falſa, ſubſtantia panis eſt aliquid, id tamen, in quod ſubſtantia panis eſt converſa, eſt aliquid. Et ideò ſubſtantia panis non eſt annihilata. Hæc ibi.

Quòd autem nihil ſubſtantiale de pane, & vino maneat, etiam ſequitur; quia aliàs non eſſet perfecta tranſubſtantiatio.

Quòd maneant accidentia, congruenter oſtendit S.D.q.75.a.5. in c. dicens: Senſu apparet, facta conſecratione omnia accidentia panis, & vini remanere. Quod quidem rationabiliter per divinam providentiam fit. Primò quidem, quia non eſt conſuetum hominibus, ſed horribile, carnem hominis comedere, & ſanguinem bibere. Et ideò proponitur nobis Caro, & Sanguis Chriſti ſumenda ſub ſpeciebus illorum, quæ frequentiùs in uſum hominis veniunt, ſcilicet panis, & vini. Secundò, ne hoc Sacramentum ab infidelibus irrideretur, ſi ſub ſpecie propria Dominum noſtrum manducaremus. Tertiò, ut dum inviſibiliter Corpus, & Sanguinem Domini noſtri ſumimus, hoc proficiat ad meritum fidei. Hæc S.D.

Vide nu.18. ad 2. oppoſ. quomodo accidentia poſſint eſſe ſine ſubjecto. Adde, quòd quamvis accidentia etiam per abſolutam Dei potentiam non poſſint exiſtere per ſe perſeitate intrinſeca, quæ debetur ſoli ſubſtantiæ, bene tamen perſeitate extrinſeca, id eſt, per extrinſecam Dei manutenentiam accidentium ſine ſubjecto, ſeu cauſa materiali. Quamvis enim Deus ſe ſolo non poſſit ſupplere cauſalitatem cauſæ materialis intrinſecæ, ſeu materiæ primæ, per modum partis, cum forma totum compoſitum conſtituentis, poteſt tamen ſupplere cauſalitatem materialem extrinſecam (qualem habet ſubjectum reſpectu accidentium) non quidem in eodem genere cauſæ, ſed in genere cauſæ efficientis accidentia ſine ſubjecto conſervantis.

XX. *Oppono:* Forma panis eſt accidens: Sed illa non manet. Ergo. Prob. maj. Panis eſt quoddam artificiale. Ergo forma panis eſt accidens.

Ad hoc neg. maj. Ad prob. neg. conſeq. Rationem negationis dat S.Thom. qu.75. art.6. ad 1. dicens: Nihil prohibet arte fieri aliquid, cujs forma non eſt accidens, ſed forma ſubſtantialis. Sicut arte poſſunt produci ranæ, ſerpentes, &c. talem enim formam non producit ars virtute propria, ſed virtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam ſubſtantialem panis, & virtute ignis decoquentis materiam ex farina, & aqua confectam. Hæc ibi.

QUÆRO III. Quid virtute verborum Conſecrationis ponitur, ſeu continetur ſub quavis Specie, nimirum panis, & vini? de quo S.D.q.76. art.1. & 2. & 3.

XXI. Ante R. nota ex art.1. ſub Speciebus ſacramentalibus poſſe aliquid contineri duobus modis. 1. Ex vi verborum, quod nimirum per verba Conſecrationis formaliter, & expreſsè ſignificatur, adeòque eſt terminus primarius converſionis. Quod alii paulò aliter explicant, dicendo. Eſſe id, quo poſito ponitur veritas formæ, & quo ablato tollitur. 2. Concomitanter, uti eſt illud, quod etſi per verba non ſignificetur, vel exprimatur, eſt tamen quid realiter unitum termino primario per verba formæ ſignificato. Quo notato

Reſp. 1. Ex vi verborum ſub Speciebus panis ponitur ſolum Corpus Chriſti, ſub Speciebus vini ſolus Sanguis Chriſti.

Ratio: Quia hoc ſolùm expreſsè, & formaliter per verba formæ ſignificatur.

Reſp. 2. De facto ſub Speciebus panis per concomitantiam continetur Sanguis, & ſub ſpeciebus vini Corpus. Ita S.Thom. a.2.

Ratio: Quæ ſunt conjuncta conjunctione naturali, & adæquata, ubi eſt unum, ibi eſt &al-

& alterum, saltem per concomitantiam: Sed talis conjunctio de facto est inter Corpus, & Sanguinem Christi. Ergo.

Dixi, *de facto*; Quia cùm in triduo mortis Christi non fuerit talis conjunctio inter Corpus, & Sanguinem ejus (fuerunt enim separata) si tunc fuisset facta Consecratio, sub Speciebus vini fuisset Sanguis sine corpore, & sub Speciebus panis Corpus sine Sanguine. Quia totus Sanguis dicitur, & creditur esse effusus.

XXII. *Resp.* 3. Etiam anima Christi, quà anima, est per concomitantiam sub utraque Specie, sicut & Divinitas, & Verbum divinum, S. Thom. art. 1. ad 1.

Ratio patet ex dicta reali conjunctione. Vide infrà in Exam. 4. seq. nu. 59. usque ad finem. Et Exam. 5 num. 74.

Nota, hanc Propositionem, Quando duo sunt conjuncta, ubi est unum, ibi etiam est alterum, esse veram *primò* de conjunctione adæquata, ita ut unum æquè latè pateat, seu se non magis extendat, quàm alterum. Hinc quia humanitas Christi, & Verbum divinum non uniuntur adæquatè, etsi bene sequatur, Ubi est Humanitas ibi est Verbum: non tamen sequitur, Ubi est verbum, ibi est Humanitas. Quia aliàs Humanitas esset ubique, sicut Verbum divinum est ubique.

Secundò intelligitur de conjunctione naturali, seu tali, ut illa, quæ sunt conjuncta, spectent ad integritatem, seu constitutionem ejusdem, uti in homine sunt brachia, manus, caput, sanguis naturalis, & alii humores in sua puritate considerati. Hinc quia excrementa, saliva, sudor, lacrymæ (idem est de vestibus, & cibo) non habent talem conjunctionem cum Corpore Christi, non sunt per concomitantiam in Eucharistia. Idem est de accidentibus, & attributis relativis ad locum, seu dependentibus ab extensione locali, uti stare, sedere, jacere, &c.

XXIII. *Resp.* 4. Pater, & Spiritus sanctus propriè sacramentaliter non sunt in Eucharistia, etiam per concomitantiam mediatam.

Ratio fundatur in S. Thom. infrà qu. 79. art. 7. ad 3. dicente: *Sub Hostia non est nisi totus Christus.* Nihil enim modo sacramentali per concomitantiam continetur in hoc Sacramento, nisi spectet ad totalitatem, & constitutionem Christi, & dicatur cum eo concomitanter immolari, offerri, manducari, &c. Sed Pater, & Spiritus sanctus licèt uniatur Deitati, & Verbo divino, non tamen spectant ad totalitatem, & constitutionem Christi, nec dicuntur immolari, &c. Ergo.

Resp. 5. Totus Christus est in tota Hostia, & totus in qualibet parte Hostiæ, etiam minima sive conjuncta, sive separata, sensibili tamen. S. Thom. art. 3.

Ratio S. D. est: Christus succedit loco panis: Sed natura panis non solùm est in toto pane, nec solùm in parte conjuncta, sed etiam in parte separata, etiam minima, modò sit sensibilis. Ergo & Christus.

Quæri hic posset, an quando in hoc Sacramento miraculosè apparet puer, vel caro, sit ibi verè Corpus Christi. Hoc videatur clarè explicatum in S. Thom. hic q. 76. art. 8.

EXAMEN IV.

De forma, Effectu, Usu, & Ministro, Eucharistiæ.

S. Thom. à Qu. 78. usque ad 82. inclusivè.

QUÆRO I. Quænam verba sunt de essentia formæ Consecrationis?

XXIV. *Resp.* 1. Probabilius est, quòd de essentia formæ Consecrationis sint hæc sola verba: *Hoc est Corpus meum. Hic est Calix Sanguinis mei.* Vel, *Hic est Sanguis meus.* Patet ex S. Th. a. 1. 2. & 3.

Supponitur autem, quòd ly *enim* sine gravi peccato non possit omitti, & quòd ad valorem sufficiant (ut patet ex suprà dictis) alia verba æquivalentia, servandus tamen in idiomate sit mos Ecclesiæ.

Ratio: Non alia verba sunt de essentia formæ Consecrationis utriusque Speciei, quàm quæ adæquatè significant præsentiam Corporis Christi sub Speciebus panis, & Sanguinis sub Speciebus vini, quam proinde, & causant, cùm sint practica: Sed illam præsentiam adæquatè significant præfata verba. Ergo. Min. declaratur: Particula *enim* non significat, nec efficit præsentiam sacramentalem, sed verba formæ solùm connectit cum illis verbis antecedentibus, scilicet *accipite, & comedite*, ac reddit sensum causalem usus hujus Sacramenti, usus autem non est de essentia hujus Sacramenti, sed solùm conditio applicata quoad effectum, vel illud complet complemento solùm extrinseco. Ergo. Deinde ad dicendum, verba illa prævia, *Qui pridie, quàm pateretur*, esse de essentia formæ, solùm movere potest hæc ratio, ut intelligatur, quòd verba significent Corpus Christi, & proferantur nomine ejus, non Sacerdotis: Sed hæc ratio non probat, quia ad id sufficit formalis, vel virtualis intentio Sacerdotis, etsi eam exteriùs in verbis non exprimat, ut patebit ex dicendis ex S. Tho. a. 1. ad 4. Ergo.

Circa essentialia verba formæ Consecrationis vini controversia est inter ipsos etiam Thomistas. Nam Gonet, & alii volunt, etiam alia sequentia verba, nimirum *novi Testamenti, qui pro multis effundetur*, esse de essentia, fundantes se in

Digitized by Google

se in verbis S.Thomæ hic art.3. in c. dicentis: Circa hanc formam est duplex opinio; Quidam enim dixerunt; quòd de substantia formæ hujus est solùm hoc, quòd dicitur, Hic est Calix Sanguinis mei, non autem ea, quæ sequuntur; Sed hoc, videtur inconveniens, quia ea, quæ sequuntur, sunt quædam determinationes prædicati, id est, Sanguinis Christi. Unde pertinent ad integritatem ejusdem locutionis. Et propter hoc sunt alii, qui meliùs dicunt, quòd omnia sequentia sunt de substantia formæ usq; ad hoc, quod posteà sequitur, Hoc quotiescunque feceritis, quod pertinet ad usum hujus Sacramenti. Unde non est de substantia formæ. Et inde est, quòd Sacerdos eodem ritu, & modo, scilicet tenendo Calicem in manibus, omnia hæc verba profert. Luc. etiam 22. interponuntur verba sequentia verbis præmissis, cùm dicitur, Hic Calix novum Testamentum est in meo Sanguine. Dicendum est ergo, quòd omnia prædicta verba sunt de substantia formæ: sed per prima verba, cùm dicitur, Hic est Calix Sanguinis mei, significatur ipsa conversio vini in Sanguinem, eo modo, quo dictum est in forma Consecrationis panis. Per verba autem sequentia designatur virtus Sanguinis effusi in Passione, quæ operatur in hoc Sacramento. Hæc S.Thom.

Confirmant hoc 1. Ly substantia apud sanctum Thom. idem significat, quod essentia, nam suprà q.60.ar.8. agens de substantia formæ Sacramentorum pro eodem accipit, esse de substantia, ac esse de essentia, ait enim ibidem: *Si diminuatur aliquid illorum, quæ sunt de substantia formæ sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum*. Immò (ait Aravio) nunquam invenitur apud ipsum, substantiam non accipi pro essentia. Ergo.

Confirmant 2. S.Thom. ait: *Quidam dixerunt, quòd de substantia formæ hujus est hoc solùm, quod dicitur, Hic est Calix Sanguinis mei, non autem ea, quæ sequuntur*. Et subdit: *Sed hoc videtur inconveniens*. Item *alii meliùs dicunt, quòd omnia sequentia sunt de substantia formæ*. *Subsumo*: Sed in his ultimis verbis S.D. per substantiam intelligit essentiam. Ergo. Prob. min. S.Tho. in eodem sensu accipit nomen substantiæ, in quo Auctores, quos impugnat, illud accipiebant, quia aliàs æquivocaret, & nihil diceret ad propositum, nec bene eos refutaret: Sed illi Auctores nomen substantiæ accipiebant pro essentia. Ergo.

Confirmant 3. S.Th. in 4.d.8.q.2.a.2.q.1.ad 3. argumentum (quod sic habebat) Proprietates naturaliter consequuntur substantiam rei: Sed illud, quod consequitur substantiam, non potest esse factivum transubstantiationis. Ergo, cùm illa verba, quæ consequuntur, designent aliquas proprietates Sanguinis, in quem fit transubstantiatio, videtur, quòd non sint de forma: ad hoc, inquam, respondet sic S.Thom. *Quamvis illa verba, quæ sequuntur, designent aliquas proprietates Sanguinis, inquantùm hujusmodi, sunt tamen essentiales Sanguini, inquantum est per Passionem effusus*. Subsumunt: Sed Eucharistia est instituta non solùm per modum cibi, & potus spiritualis, sed etiam, ut expressè tanquam Sacrificium significet Passionem Christi, quæ completa, & consummata fuit in effusione Sanguinis. Ergo.

Confirmant 4. S.Pius V. oppositā Sententiam ex Commentariis Cajetani, qui hac in parte a S.Tho. recesserat, jussit expungi. Ergo.

Confirmant 5. Ecclesia Latina tam necessaria judicat illa verba sequentia, ut in Rubricis Missalis præcipiat, formam ex integro esse repetendam, si contingeret aliqua illorum verborum omitti. Ergo sunt de essentia. Prob. conseq. Quia aliàs non esset opus omissa repetere.

His non obstantibus probabilius manet, quòd Sententia nostra attingat mentem S.Thomæ. Prob. 1. Quia S.Tho. clarè ait: *Sed per prima verba, cùm dicitur, Hic est Calix Sanguinis mei, significatur ipsa conversio vini in Sanguinem eo modo, quo dictum est in Consecratione panis*: Sed verba Consecrationis, cùm sint practica, efficiunt, quod significant, & in forma Consecrationis panis alia verba non sunt de essentia. Ergo.

2. S.D. expressè ait, *alia verba pertinent ad integritatem ejusdem locutionis*: Sed partes integrales non sunt essentiales. Ergo.

3. S. Thom. in a.1. quærens an hæc sit forma hujus Sacramenti, Hoc est Corpus meum, &, Hic est Calix Sanguinis mei, sibi obiicit argumentum, quo vult probare, etiam illa prævia verba, Qui pridie, quàm pateretur, &c. esse de essentia, ut intelligatur formam proferri nomine Christi, & non Sacerdotis. Et Respondet: Ad 4. dicendum, quòd quidam dixerunt, hoc Sacramentum perfici non posse prædictis verbis prolatis, & aliis prætermissis, præcipuè, quæ sunt in Canone Missæ. Sed hoc patet esse falsum, Quia Canon Missæ non est idem apud omnes, nec secundùm omnia tempora, sed diversa sunt a diversis apposita. Unde dicendum est, quòd si Sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi Sacramentum, perficeretur hoc Sacramentum. Quia intentio faceret, ut hæc verba intelligerentur, quasi ex persona Christi prolata, etiamsi verbis precedentibus hoc non exprimeretur. Hæc S.Thom.

Quibus verbis S.D. non solùm ab essentia formæ excludit illa verba antecedentia, *Qui pridie, &c.* sed etiam sequentia, *novi, & æterni Testamenti, &c.* Tum quia ait, *Si Sacerdos sola illa verba prædicta proferret cum intentione, &c. perficeretur Sacramentum*, verba nimirum in titulo articuli posita: Sed verba illa sunt sola. *Hic est Calix Sanguinis mei*. Ergo. Tum quia S. D. addit.

addit. *Quia Canon Missæ non est idem apud omnes, &c. diversa sunt a diversis apposita, &c. Subsumo*: Sed etiam verba sequentia, nimirum, novi,& æterni Testamenti,a diversis sunt omissa, ut patet ex Lectione Liturgiarum,tam modernarum, quàm antiquarum; illa verò, Hic est Calix Sanguinis mei, sunt eadem apud omnes. Ergo.

XXV. Hinc ad fundamentum Goneti, & aliorum *Resp.* quòd S.Thom.ibi per substantiam non intelligat essentiam, sed integritatem; ait enim, *pertinent ad integritatem locutionis* tanquam declaratio, expressio, & explicatio formæ essentialis, prolata eodem ritu, & modo. Exemplificat hoc noster Contenson in forma Sacramenti Pœnitentiæ, quæ licèt essentialiter consistat in ly *absolvo te*, tamen illa verba, *a peccatis tuis*, ex usu Ecclesiæ addita, possunt dici esse de substantia formæ, quia eandem propositionem integrant, eodemque ritu, & modo proferuntur. Idem est in Ecclesia Græca de illis verbis, *Quod pro verbis tradetur*.

Ad 1. Confirm. dist. ant. Aliquando, conc. semper, neg. Unde ly substantia, sicut in Philosophia, ita & in Theologia aliquando accipitur pro essentia, aliquando pro integritate. Primo modo accipitur a S Th.q.60. ut patet ex textu, insinuat enim, quòd per diminutionem substantiæ intelligat mutationem, *qua tollitur debitus sensus verborum*. Secundo modo sumitur a S.Thoma in præsenti, quod etiam clarè patet: dicit enim spectare ad integritatem. Unde negatur, quod dicit Aravio.

Ad 2. Confirm. neg. min. subsumptam. Ad prob. iterùm neg. min. Quia Auctores a S. Thoma impugnati volebant, quòd verba sequentia *novi, & æterni*, &c. in nullo sensu spectent ad substantiam formæ, sed habeant se sicut illa verba, *Hæc quotiescunque feceritis*, &c.

Ad 3. Confirm. mens S.Thom. patet ex ipsis verbis; loquitur enim de Sanguine *inquantum* id est, reduplicativè, ut *effusus*, & revera separatus fuit; Sanguinis autem ut talis essentiam explicant illa verba, quam verba essentialia solùm significant implicitè. Unde ad min. dicitur, quòd illa expressa significatio Sanguinis, ut revera separati, non sit de essentia, sed de substantia; & verba essentialia significant Sanguinem mysticè separatum, & mysticè separant. Proinde ratio Sacrificii non tollitur. Dum verò S.D. dicit, quòd etiam sequentia verba pertineant ad vim effectivam, loquitur de virtute substantiali, seu integrali, non essentiali.

Ad 4. Confirm. R. cum Contensonio factum esse, ideò, quia Cajetanus germanam D Th. mentem non attigerat, vir alioquin ingeniosissimus, & eruditissimus ad Purpuram jam assumptus, subindeque sui juris factus, & propriis opinationibus plus æquo indulgens. Etenim arbitratus est, S. Thomam existimare omnia verba illa esse formæ Calicis essentialia, quibusdam articuli tertii verbis ab aliorum contextu divulsis deceptus. Hæc ille.

Ad 5. Confirm. Respondet bene idem Auctor, quòd Ecclesia per hoc ostendat suam cautelam, & solicitudinem sectans securiora in Sacramentis; cùm enim omnia illa verba ad essentiam desiderari multi Doctores teneant, illa præsertim, quæ effusionem Sanguinis significant, & aliunde in possessione illius formæ Ecclesia sit, eam retinere, & omissum instaurare prudentissimè studet: ut in re omnium maxima, centro nimirum Religionis, & pietatis, Eucharistia, nullum prorsus dubium supersit. Cùm verò verba ex integro repetuntur, postquam semel prolata sunt illa, *Hic est Calix Sanguinis mei*, tunc non sunt consecratoria, cùm Consecrationem supponant, sed sunt explicativa, & declarativa proprietatum Sanguinis Christi fusi, & veluti sacer formæ commentarius a Traditione consecratus. Hæc ille. Ex quibus dist. ant. Judicat necessaria necessitate essentiæ, neg. explicationis, conc. Unde est necessitas præcepti, non Sacramenti.

QUÆRO II. Verba formæ proferuntur ne recitativè, scilicet historicè solùm, vel etiam formaliter significativè? Quæ vis, & efficacia eis inest? & pro quo supponit ly *Hoc*, & *Hic*?

XXVI. Ante R. nota, quòd verba proferri recitativè, & materialiter est, ea proferri per modum narrationis, in quantum referuntur verba in ultima Cæna a Christo prolata, ac si Sacerdos diceret: Hæc erant verba Christi, *Hoc est Corpus meum*, &c. At significativè proferri est, exerceri ipsius formæ, seu verborum significationem, quæ ab ipso indubiè, non historicè, sed formaliter, & significativè sunt prolata. Hoc notato

Resp. 1. Forma Consecrationis proferenda est non solùm materialiter, recitativè, seu historicè, sed etiam formaliter, & significativè. Ita S.Thom.q.78.art.5.

Ratio: Verba Sacramentorum sunt signa practica, & efficiunt, quod significant: Sed si non proferantur significativè, & formaliter, sed tantùm recitativè, & materialiter, tunc non significant, ex hoc pane, quem Sacerdos habet in manibus, confici Corpus Christi. Ergo. Min. prob. Si proferantur tantùm recitativè, per ea solùm refertur factum Christi: Ergo.

Resp. 2. In verbis formalibus hujus Sacramenti est quædam virtus creata ad conversionem faciendam, instrumentalis tamen. Ita loquitur S.Th.q.78.a.4.in c. Ubi admittit virtutem hanc esse physicam, non præcisè moralem. Nam ad 1. ait: Cùm dicitur, sola virtute Spiritus S. panem in Corpus Christi converti, nō excluditur virtus instrumētalis, quæ est in forma hujus Sacra-

cra-

Digitized by Google

cramenti; Sicut cùm dicitur, Solus faber facit cultellum, non excluditur virtus martelli. Hæc ibi. Virtus autem Martelli eſt phyſica. Ergo.

Ratio patet ex dictis ſuprà de cauſalitate Sacramentorum Novæ Legis, Tract.11. Exam. 2.n.12.R.2.

*Reſp.*3. Verba formæ ponunt Corpus, & Sanguinem Chriſti ſub ſpeciebus ſtatim ac ſunt prolata, ſeu ante Sumptionem. Eſt contra Lutheranos.

Ratio patet ex dictis: Tum quia verba ſunt practica, adeòq; ſtatim cauſant quod ſignificant, nec manent ſuſpenſa ad Sumptionem uſque: hoc enim eſt de eſſentia Euchariſtiæ, nec dat ei virtutem, ut ſuprà probatum eſt. Tum etiam, quia aliàs tolleretur veritas verborum Chriſti, *Hoc eſt Corpus meum*, ſed eſſet dicendum, *Hoc erit*, &c. Vel, *Hic erit*.

*Reſp.*4. Forma Conſecrationis panis habet ſuum effectum ante alteram formam.

Ratio patet ſuprà Exam.2. n.15.ad Q.3. in prob.1.partis.

*Reſp.*5. Pronomen *Hoc*, & *Hic* in forma Euchariſtiæ non ſupponunt pro Speciebus, nec pro ſubſtantia panis. 2.Nec etiam ly *Hoc* junctum particulæ *Eſt* facit hunc ſenſum: Hæc ſubſtantia panis tranſit, ſeu convertitur in Corpus Chriſti. 3. Significant ergo, ſeu demonſtrant aliquid commune pani & Corpori, vino & Sanguini Chriſti, non quidem ſub ratione communi ſive generica, ſive ſpecifica, ſub ratione particulari, quaſi ſingulari vagè, ut hujus propoſitionis, Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt Sanguis meus, ſenſus ſit: Subſtantia ſub illis Speciebus contenta eſt Corpus meum, Sanguis meus. Ita S.Thom. hìc q.78. art.5. in corp.

Ratio 1.*p.* Quia aliàs Corpus Chriſti prædicaretur de panis, & Sanguis de vino, vel accidentibus ejus, v.g. Panis eſt Corpus Chriſti: Sed hoc eſt falſum. Ergo.

Ratio 2.*partis*. Quia ly *eſt* in forma non ſignificat tranſitum, ſed permanentiam.

Ratio 3.*p.* ex S.Thom.art.5.eſt: Verba formæ ſacramentalis ſignificant id, quòd efficiunt: Sed efficiuntur, ut contentum ſub Speciebus, quod prius erat panis, ſeu Corpus Chriſti. Ergo etiam ſignificant tale contentum, ſeu quid commune utrique ſub ratione ſingulari vagè. Mai. etſi pateat ex dictis, declaratur; Licèt propoſitio ſpeculativa præſupponat ſuum objectum, cùm de ea verificetur illud axioma, Ex eo quòd res eſt, vel non eſt, propoſitio dicitur vera, vel falſa, illud tamen non præſupponit propoſitio practica, uti eſt forma Sacramenti, hæc enim etſi aliquid affirmet in re, non tamen ita affirmat, ut illud præſupponat, ſed ut efficiat. Exemplificari hoc poteſt ſic; Quando Chriſtus in Cana Galilææ aquam miraculosè convertit in vinum, appoſitis illis Hydriis, verum fuit dicere: Hoc eſt vinum, id eſt, ſubſtantia in iſtis Hydriis contenta eſt vinum, quæ ante fuit aqua. Ita ſimiliter.

Ex quo ſequitur, quòd ſignificatio pronominis *Hoc*, aut *Hic* non ſit totaliter ſuſpenſa uſque ad finem prolationis verborum, ſed ſtatim a principio ſignificet, & demonſtret contentum ſub Speciebus, non tamen determinando, quod illud ſit, an nimirum ſit panis, vel Corpus Chriſti, quouſque ejus ſignificatio determinetur ad Corpus Chriſti per verba ſequentia in fine prolationis omnium verborum. Hæc autem converſio non ſit ſucceſſivè, ſed in inſtanti, ut docet S. Thom. cit. a.5. in c. Et a.2. Et q.75.a.7.

XXVII. *Licetne* repetere verba formæ in eadem Miſſa?

Dico eſſe grave Sacrilegium.

Ratio: Quia verba falſificantur, cùm proferantur ſuper materiam jam conſecratam.

Eſtne peccatum repetere partem formæ? v. g. ly *Hoc*, vel *Hic*.

Dico: ſi fiat ex minima anxietate, uti fieri ſolet, vix erit veniale, vel ſaltē illud non excedit.

Ratio: Quia Sacramentum non exponitur periculo, nec ſenſus verborum variatur.

Quid ſi celebrans probabiliter dubitet, an verba Conſecrationis protulerit?

Dico: Tenetur formam repetere ſub conditione.

Ratio: Quia aliàs Sacramentum exponit periculo nullitatis, & ſe periculo peccati mortalis.

Nonne ſuper aliam ſaltem materiam, ſeu hoſtiam poteſt in eadem Miſſa forma proferri?

Dico: Non poteſt ſine ſacrilegio.

Ratio: Quia unum numero Sacrificium petit unam numero formam.

Effectus Euchariſtia. S.Thom.q.79. per 8.art.

QUÆRO III. Quis eſt? Poteſtne applicari aliis non ſumentibus?

XXVIII. Ante R. Nota, multa hìc dici poſſe, quæ jam tractata ſunt in præcedentibus, nimirum. Quando Euchariſtia cauſet gratiam. De quo vide Tract.11. Exam.2. num.16. R.2. An in aliquo caſu poſſit cauſare gratiam primam, & remittere peccatum mortale. Vide ibidem, n.20. R.3. An cauſet gratiam recedente fictione, ibid.n.13. R.3. An peccatum veniale impediat hujus Sacramenti effectum, vel an ad eum percipiendum requiratur devotio actualis, vel ſufficiat habitualis per ſtatum gratiæ, ibid.n.22. R.5. Hoc notato

*Reſp.*1. Effectus primarius Sacramenti Euchariſtiæ eſt gratia ſecunda cibativa: ſecundarius eſt ſpiritualis quædam dulcedo. Patet ex ſæpè dictis ſupra de Sacram. in communi citato n.22. R.5. uſque ad finem.

*Reſp.*2.

*Resp.*2. Etiam adeptio gloriæ est effectus hujus Sacramenti juxta S.Thom.a.2. Patet ex illo Joan.6. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*.

Nota, adeptionem gloriç esse effectũ Eucharistiæ, non tantùm ex ratione omnibus Sacramentis communi, quia nimirum ejus effectus est gratia, quæ est semen gloriæ, sed etiam ex ratione speciali, quia nimirum vitam spiritualem priùs in Baptismo acceptam spiritualem nutriendo auget, & conservat, ut possit continuari usque ad tempus, quo gloria recipiatur.

Resp. 3. Virtute hujus Sacramenti remittuntur peccata venialia. S.Thom.a.4.

Ratio est: Omne Sacramentum causat gratiam, & charitatem ex opere operato: Sed quoties infunditur gratia, remittuntur venialia, ut docet S.D. infrà q.87.a.2. Ergo Eucharistia tollit venialia, & quidem ex hac ratione (omnibus Sacramentis communi immediatè. Deinde ex ratione sibi peculiari, mediatè. Quia ex opere operato specialiter excitat fervorem charitatis: Sed hic fervor opponitur peccato veniali. Ergo tollit illud.

Nota tamen, quòd, etsi Eucharistia habeat virtutem tollendi simul omnia venialia, non tamen semper omnia delet, non defectu sui, sed ob indispositionem suscipientis, ait S. D. a.4. ad 3.

*Resp.*4. Per Eucharistiam etiam remittitur pęna peccati, non tota, sed secundùm quantitatem devotionis sumentium. S.Thom.a.5.

Declaratur: Eucharistia ut Sacramentum (de ea, ut est Sacrificium, agetur infrà cum S.Tho. q.83.) pęnam non remittit quidem directè, cùm non sit instituta ad satisfaciendum, sed ad spiritualiter nutriendum vi unionis ad Christum, & ad membra ejus, adeòque proprius, & directus effectus ejus est gratia nutritiva; sed indirectè, causando enim gratiam, & fervorem charitatis, etiam indirectè causat remissionem pœnæ, juxta majorem, vel minorem fervoris charitatis intensionem.

*Resp.*5. Per Eucharistiam homo præservatur a peccatis futuris. Ita S.Thom.a.6.

Ratio S.D. est; Quia homines intus in anima roborat tanquam cibus spiritualis, & exteriùs dæmonum incursus depellit. Unde Chrysost. super Joan. ait; Ut Leones flammam spirantes, sic ab illa mensa discedimus, terribiles effecti Diabolo.

XXIX. *Resp.6.* Eucharistia sumentibus ex opere operato prodest non solùm ut Sacrificium, sed etiam ut Sacramentum: non sumentibus verò ex opere operato prodest solùm ut Sacrificium, ut Sacramentum autem ex opere operantis. Ita a.7.

Primam Partem, quòd nimirum Eucharistia sumentibus prosit, probat S.D. ex illis verbis Canonis: Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Filii tui Corpus, & Sanguinem sumpserimus, omni benedictione cęlesti, & gratia repleamur.

2. *Partem* ex illis, Memento, Domine, famulorum, famularumque tuarum, pro quibus offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium pro se, suisque omnibus, &c.

3. *Partem* probat ex forma Consecrationis Calicis Matth. 26. & Luc.22. *Hic est sanguis*, &c. *qui pro vobis* scilicet sumentibus, *& pro multis* scilicet aliis, *effundetur in remissionem peccatorum*.

4. *Pars* patet: Quia actus communicandi, seu sacra Communio est actus Religionis, & opus Deo gratissimum. Ergo ex opere operantis potest pro aliis offerri, iisque sive vivis, sive defunctis prodesse per modum meriti de congruo vel per modum satisfactionis, aut impetrationis, in quo hoc Sacramentum censetur habere specialem efficaciam, non minus ac habent alia bona opera, nimirùm jejunium, oratio, eleemosyna, &c. Tum propter realem Christi præsentiam, & quasi familiariorem conjunctionem. Tum etiam, quia specialiter excitat fervorem charitatis.

Usus, seu Sumptio Eucharistiæ, & dispositio animæ ad eam.

S.Thom. q.80. per 12. art.

QUÆRO IV. Quot sunt modi manducandi Christum? quæ dispositio requiritur in sumente? quantum peccatũ est indigna sumptio?

XXX. *Resp.* 1. Triplex est manducatio Eucharistiæ, ut patet ex Trid. Sess.13.c.8. Prima sacramentalis tantùm, quæ est in malis Christianis, qui quidem sumunt verum Sacramentum, sed sine fructu. Unde Ecclesia canit; *Sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inæquali, vitæ, vel interitus*. Secunda est spiritualis tantùm, qualiter manducatur ab hominibus justis, quando fide viva hoc Sacramentum recipiunt in voto, & desiderio explicito manducandi illud realiter, qui etiam recipiunt ejus fructum, scilicet gratiam. Quæ tamen non est propriè sacramentalis, cùm non sit ex opere operato, nec a Sacramento in re suscepto causata, uti requiritur ad gratiam sacramentalem: Vocatur tamen effectus Sacramenti, quia datur per ordinem ad illud, ex opere tamen operantis; estque similis effectui sacramentali. Tertia est sacramentalis, & spiritualis simul, quia ab homine justo recipitur hoc Sacramentum, & fructus ejus. Addi posset quartus modus manducandi Christum, qui tamen ad unum ex prędictis reduci potest, nimirum realis, & purè materialis, qualiter posset sumi a bruto, vel ab eo, qui nescit, quod sumit, esse Sacramentum, sed sumit ut naturale alimentum.

XXXI. *Resp.*2. Licèt Angeli spiritualiter man-

Digitized by Google

manducent Chriftum, non tamen convenit eis fpiritualiter manducare hoc Sacramentum. Ita S.D. a.2.

Declarat hoc: Dupliciter contingit fpiritualiter manducare Chriftum. Uno modo prout in fua fpecie confiftit. Et hoc modo Angeli manducant fpiritualiter ipfum Chriftum, inquantum ei uniuntur fruitione charitatis perfectæ, & vifione manifefta (quem Panem expectamus in Patria) non per fidem, ficut nos ei hìc unimur. Alio modo contingit fpiritualiter manducare Chriftum, prout eft fub Speciebus hujus Sacramenti, inquantum aliquis credit in Chriftum cum defiderio fumendi hoc Sacramentum. Et hoc non folùm eft fpiritualiter manducare Chriftum, fed etiam fpiritualiter manducare hoc Sacramentum, quod non competit Angelis. Hæc S.Thom.

Ex quibus patet quomodo Chriftus dicatur cibus, vel panis Angelorum, meritò a nobis angelica cum puritate in Euchariftia fumendus.

XXXII. *Refp.*3. Habens confcientiam peccati mortalis, per fe, & regulariter loquendo tenetur, & quidem ex præcepto divino, non naturali, fed pofitivo, præmittere confeffionem ante Communionem.

Ante probationem Nota, hìc non effe fermonem de Sacerdotibus celebraturis, de iis enim idem jam dictum eft Tract.11. Exam.4. n. 38.R.1. & 2. Item, quæ difpofitio fufficiat, ad recipiendum fructum Euchariftiæ, vide ibid. Exam.2. n.22. R.5. Hoc notato

1. *Pars* de obligatione abfolutè ftatuitur a Trident. Seff.13. can.11.

2. *Pars*, quòd fit præceptum divinum, colligitur ex eodem Trident. ibidem, ait enim: Statuit, atque declarat ipfa S. Synodus, illis, quos confcientia peccati mortalis gravat, quantumcunque etiam fe contritos exiftiment, habita copia Confefforis, neceffariò præmittendam effe Confeffionem Sacramentalem: *Subfumo*: Sed declaratio præcepti fupponit præceptum. Ergo eft divinum.

Ratio 3.p. Conftituta natura hujus Sacramenti, potuit Deus ordinare, ut quis fine confeffione licitè illud reciperet, & quòd contritio effet fufficiens difpofitio, & reverentia. Ergo prævia confeffio non oritur ex natura hujus Sacramenti, confequenter nec eft præceptum naturale de ea, etiam in ordine gratiæ, fed tantùm fuppofito Dei ftatuto per Apoftolum loco citato nobis tradito.

Dixi in R.3. *per fe, & regulariter*; quia in quibufdam cafibus licet communicare cum fola contritione. Pro quo

*Refp.*4. In cafu, quo peccator non habet copiam Confefforis, & urget gravis neceffitas communicandi, poteft licitè communicare elicita contritione, vel etiam attritione fupernaturali, quam prudenter exiftimat effe contritionem: fed omnino requiritur utramque hanc conditionem adeffe, fcilicet Confeffarii carentiam, & communicandi neceffitatem, alterutra deficiente, non licet.

Declaratur 1. Quando cenfeatur non effe copia Confeffarii. *Primò*. Quando nullus adeft Sacerdos. 2. Si quidem adfit, fed non poffit ei confiteri fine interprete. De quo vide infrà de confeffione Tract.13. Exam.4. n.60. 3. Si Confeffario præfenti non poffit confiteri fine gravi periculo pertractionis ad peccatum, vel fractionis figilli, & fecuturi inde damni, vel infamiæ. Ubi fi periculum cenfeatur effe folùm refpectu unius, alteriufve peccati, his omiffis, tenetur confiteri alia. Porrò quanta ad omittendum confeffionem fufficiat diftantia Confeffarii, vide fuprà Tract.11. Exam.4. num.38.

Declaratur 2. quæ fit illa gravis neceffitas. *Primò* eft in periculo mortis, ut fi aliàs quis effet moriturus fine Viatico. 2. Dum Sacerdos ex officio tenetur celebrare, & per alium non poteft fupplere. 3. Si neceffe fit celebrare, ut confecretur hoftia pro Communione moribundi, five Sacerdos teneatur ex officio, five non. 4. Quando fine fcandalo celebratio, vel Communio nequit omitti. Et qui fimiles cafus fe offerant, quorum neceffitas maximè pendet ab arbitrio prudentum, & habent locum etiam in Laico, ut fufficiat ei contritio.

*Refp.*5. Probabilius eft, quòd præceptum Trident. (de quo fupra Tract.11. Exam.4. 2. R.2.) pofitum Sacerdoti fine prævia confeffione celebranti, dum eft in mortali, ut quamprimùm confiteatur, non obliget Laicos.

Ratio: Quia potuit occurrere fpecialis caufa, cur celebrantibus id præciperetur, & non aliis, quia Sacramentum non folùm fumunt, fed etiam conficiunt, & offerunt. Ergo in eis requiritur major præparatio, & reverentia. Hinc S.Thom. hìc q.83. a.6. ad 2. afferit, in eo, cui deeft copia Confeffarii, & Communionis neceffitas urget, requiri propofitum confitendi, & fatisfaciendi, nifi addens de ftatim poftea confitendo.

Ex quo fequitur, quòd fi etiam Sacerdos in neceffitate communicaret more Laicorum fine prævia confeffione, non teneatur ftatim poft Communionem confiteri. Quia Concilium folùm loquitur de celebrantibus. Si tamen Sacerdos deberet complere facrificium ab alio inchoatum, vel qui in Parafceve ex neceffitate faceret officium fine confeffione, obligatur poftea quamprimùm confiteri, quia facit actionem Sacerdoti propriam, proindeque nomine celebrantis comprehenfam.

*Refp.*6. Dictum præceptum obligat, ut prævié fiat confeffio integrè de omnibus peccatis, quorum habetur memoria.

Ratio

Ratio patebit infrà de obligatione ad integritatem confessionis.

Ex quo sequitur, quòd si quis post confessionem recordetur alicujus peccati mortalis obliti, & Confessarium commodè habere possit, tenetur illud adhuc ante Communionem confiteri; Qui verò ad mensam Communionis jam sedet, seu flectit, & recordatur alicujus peccati mortalis, & sine nota infamiæ recedere, Confessariumque adire nequit, potest elicita contritione licitè communicare.

XXXIII. *Resp.* 7. Qui Eucharistiam sumit cum conscientia peccati mortalis, peccat mortaliter peccato sacrilegii. Quod quamvis secundùm suam speciem sit gravius plerisque aliis, non tamen est omnium gravissimum. Ita S.D. a.4. & 5.

1. *Pars* patet ex illo 1. ad Cor. 11. Qui manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit, id est, condemnationem, idque propter gravem irreverentiam.

Nota ex solutione ad 2. quòd alia sit medicina, quæ datur sanandis, & hæc supponit infirmitatem; alia quæ datur jam sanatis ad confortationem, & talis est Eucharistia.

2. *Pars* declaratur ex S.Thom. a.5. Cùm essentialis, & primaria peccati gravitas, & per se talis desumatur ab objecto, ejusque dignitate, tantò peccatum est gravius, quantò majus est objectum, contra quod peccatur, ut patet suprà in Tract. de peccatis. Ergo illa peccata per se sunt gravissima, quæ committuntur immediatè in ipsam divinitatem, & directè repugnant Virtutibus Theologicis, ut sunt, infidelitas, blasphemia, desperatio, odium Dei. Secundo loco ponuntur illa peccata, etiam sat gravia, quæ committuntur in humanitatem Christi in propria specie; uti fuerunt peccata Judæorum crucifigentium Christum. Tertio loco sunt, quæ committuntur contra Sacramenta, præsertim contra augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, ad quæ spectat peccatum sacrilegæ Communionis. Postremo loco sunt, quæ committuntur contra puras creaturas, ut furtum, homicidium, &c.

Dixi, *per se*: Quia per accidens unum peccatum est gravius altero ex parte peccantis, ut, si unus peccet ex contemptu, vel certa scientia, alter ex quadam ignorantia, vel infirmitate. Item ratione majoris damni, vel scandali, prout explicatum est suprà de peccatis, Tract. 4. Exam. 2. n. 34. & seqq. Et secundùm hoc peccatum indignæ communionis gravius est in illis, qui accedunt ex actuali contemptu cum conscientia peccati mortalis, quàm in iis, qui accedunt indignè ex quodam timore, ne deprehendantur in peccato. Item est eò gravius, quò pluribus & gravioribus peccatis sumens est obnoxius.

Tandem longè gravius peccatum esset, immò maximum horrorem præferret, si quis hoc Sacramentum canibus devorandum, vel in lutum conculcandum, vel in sterquilinium proiiceret. Rationem dat S.D. hìc ad 3. Quia hoc faceret ex intentione injuriam faciendi huic Sacramento, quod non intendit peccator indignè communicans.

Ex quibus patet, sacrilegam Communionem secundùm speciem esse gravius homicidio (secus est de Deicidio) homicidium verò fit gravius ratione damni, utpotè quod est irreparabile.

QUÆRO V. Eucharistia estne deneganda peccatoribus?

XXXIV. *Resp.* 1. ex S.Thom. a.6. Publicis, seu manifestis peccatoribus non est danda Eucharistia, nisi post pœnitentiam, & reconciliationem.

Ratio: Tum quia sic exigit divina Majestas, & disciplina Evangelica. Tum etiam quia tales per publicum crimen non expiatum amiserunt jus ad Eucharistiam.

Nota, manifestos peccatores dici, quorum peccata noscuntur ante Judicis sententiam, aut per propriam confessionem in judicio factam, vel per facti evidentiam, nulla tergiversatione celabilem: quæ evidentia debet pensari non ex solo testium numero, sed attenta qualitate delicti, loci, personarum, quibus de crimine constat. Tales sunt publici usurarii, raptores, &c.

Resp. 2. Peccatori publico post pœnitentiã occultè petenti potest dari Eucharistia, modò illis, coram quibus sumit, constet de pœnitentia. Unde & ejus Communio non est publicanda, antequam innotescat ejus emendatio.

Ratio: Quia per publicum crimen solùm est amissum jus sumendi publicè, ne detur aliis scandalum.

Resp. 3. Peccatori occulto occultè petenti neganda est Eucharistia.

Ratio: Quia nulla subest causa scandali, vel infamiæ in hac denegatione.

Resp. 4. Peccatori occulto publicè petenti Eucharistiam non est neganda.

Ratio: Tum quia publicè est in possessione suæ famæ, adeòq; non est diffamandus publicè. Tum etiam, quia ita fecit Christus in Cœna, Corpus suum dando Judæ. De quo vide in hoc Exam n.57. R.3.

Resp. 5. Si Sacerdos peccatum sciat per solam confessionem, & non possit ex alia causa honestè se excusare, debet dare etiam occultè petenti. Secus si sciat simul alia via.

Ratio 1. *p.* Quia Sacerdos obligatur sigillo Confessionis etiam respectu pœnitentis, ita ut sine ejus consensu de peccatis in confessione auditis extra confessionem, etiam cum ipso licitè loqui non possit. Ergo.

Ratio 2. *p.* Quia tunc potest alio modo se excusare.

Resp. 6.

Digitized by Google

Resp.6. Ad evitandum peccatum indignè sumentis non licet in ullo casu ei dare hostiam non consecratam. Ita S.D. a.6. ad 2.

Ratio: Tum quia adesset fictio, qua verbis, facto, vel gestu affirmaret, id esse Christum, quod non est. Tum etiam; quia populum, vel ipsum sumentem exponeret peccato Idololatriæ.

Resp.7. Nullo modo Corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine, quasi ad examinationem. Ita S.D. ibid. ad 3. Unde & graviter peccant viri, quia ad S. Communionem cogunt uxores, quas de adulterio habent suspectas.

Ratio: Quia est tentatio Dei, ut extraordinario signo patefaciat veritatem.

XXXV. *Quid si* Sacerdos Communionem distribuens inter communicantes videat feminam, quæ sacrā hostiam extrahit, ex ore in strophiolum, ad eam, ut suspicatur inhonorandam?

Dico, hic cautè agendum esse. *Primò*, si Sacerdos feminam no cat, vel ex aliquo signo notare, & posteà cum ea seorsim loqui possit, & malum impedire, id faciendum est. 2. Si aliis non advertentibus hostia clam ei eripi possit, eripiatur: si neutrum horum possit fieri, res Deo commendetur. 3. Femina illa publicè confundenda non est, nec hostia ei eripienda.

Ratio: Tum quia juxta suprà dicta, Eucharistia potest, immò debet ministrari occulto peccatori publicè petenti. Ergo etiam potest relinqui illi, qui putatur ea abusurus. Tum etiam, quia sola præsumptio non sufficit, ut quis cum certò secutura infamia extrudatur ex possessione suæ famæ: Sed talis femina est in possessione suæ famæ, & contra eam stat sola præsumptio criminis. Ergo. Min. prob. Forsan enim solùm phlegma traxit ex ore, vel extraxit hostiam, non abutedum ea, sed ne per subitũ vomitum, quem timet, inhonoretur. Ergo.

QUÆRO VI. Eucharistia estne danda, non habentibus usum rationis?

XXXVI. *Resp.1.* cum S Thom. a.9. Eucharistia non est deneganda iis, qui habent debilem usum rationis, modò detur raro, ut Paschate, aut Jubilæo, & prævié instruantur, & desit periculum irreverentiæ.

Ratio: Quia tales possunt aliquam devotionem hujus Sacramenti concipere. Porrò quid sit habere debilem usum rationis, S.D. exemplificat hoc exemplo, Sicut dicitur, non videns, qui malè videt.

Resp.2. Illis, qui nũquam habuerunt usum rationis, sed sic a nativitate permãserunt, non est dandum hoc Sacramentum: si tamen illis daretur, probabilius est, quòd reciperent gratiam.

Ratio 1.p. Quia in eis nullo modo præcessit hujus Sacramenti devotio.

Ratio 2.p. Tum quia juxta probata ad fructum Eucharistię sufficit status gratię, & non necessariò requiritur devotio actualis, vel virtualis: sed in talibus adhuc est gratia, ac innocentia baptismalis. Ergo. Tum quia Sacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem. Ergo.

Resp.3. Qui non semper caruerunt usu rationis, si prius, quando erant compotes suæ mentis, apparuit in eis devotio hujus Sacramenti, debet eis in articulo mortis exhiberi, nisi fortè timeatur periculum vomitus, vel expuitionis. Et talibus, ait S.D. infundendam ori esse Eucharistiam.

Ratio patet ex ipsis verbis S.Thomæ.

XXXVII. *Resp.4.* Loquendo de arreptitiis, seu energumenis, seu a Diabolo obsessis, distinguendum est. Alii enim sunt, quos Deus tradidit propter scelera in potestatem Diaboli, nec conantur, ut a peccato mundentur, & Deo reconcilientur, & tales a mysteriis divinis sunt arcendi, usquedum sincerè pœniteant. Alii sunt, qui quantum in ipsis est, conantur, ut a potestate Diaboli liberentur, & talibus sacra Communio non est deneganda, ut patet ex S.Thom. ad 2.

An ebrio lethaliter infirmato possit dari Viaticum Eucharistiæ, Vide suprà Tract.5. Exam. 3. n.81.

XXXVIII. *Resp.5.* Homini rationis compoti sed a nativitate surdo, & muto, signis, & nutibus, quantùm fieri potest, prævié confesso, sicut potest dari absolutio, ita & alia Sacramenta. Immò & saltem tempore paschali, & in articulo mortis, Eucharistia, si aliàs non videatur indispositus.

Ratio est tum dicta necessitas sacri hujus Viatici. Tum quia ope visus per nutus, & signa potest disponi, & instrui.

Oppono: Homo surdus, & mutus non habet actualem fidem hujus Sacramenti, aut absentiæ panis, seu transubstantiationis, fides enim est ex auditu, quo ille caret. Ergo.

Ad hoc R. nihil hoc obstare: Cùm enim Deus in necessariis non desit, supponitur quod talis homo interiùs specialiter illuminetur ad eliciendum actum fidei, sicut id omnino asserendum est de mysterio SS. Trinitatis, & Incarnationis, sine cujus explicita fide adultus salvari non potest: cæteroquin verò non apparet, quomodo tales possint salvari.

Adde, quòd tales videantur sub Missa ad Elevationem, & sub Communione pectus tundere, variaque devotionis signa edere, adeòque censentur Eucharistiam adorare, & saltem in confuso agnoscere, quòd, dum illa dispensatur, non detur ut cibus profanus, sed ut spiritualis.

Vide infrà de confessione hominis surdi, & muti, Tract.13. Exam.4. n.60.

Quid si esset simul cæcus a nativitate?

Dico: Ordinariè non potest tali homini dari Eucharistia.

Ratio: Quia difficillimè potest qualificari, & institui.

Dispo-

Dispositio corporis ad Eucharistiam.

QUÆRO VII. Pollutio, vel actio conjugalis, & cibus præassumptus impediuntne a sumptionem?

XXXIX. De peccato pollutionis actum est suprà Tract. 5. Exam. 2. n. 28.

Resp. 1. Si pollutio sit sine peccato, vel cum peccato solùm veniali, non ex necessitate impedit sumptionem hujus Sacramenti, bene tamen ex congruentia; si verò sit cum peccato mortali, impedit ex necessitate, nisi præmittatur Confessio sacramentalis, qua præmissa adhuc peccabit venialiter, nisi excuset justa causa, v.g. scandalum, infamia, festum, &c.

1. *Partem* declarat S.D. ex collationibus Patrum, in quibus legitur, quòd cùm quidam frater pateretur pollutionem semper in festis, in quibus erat communicandum, Seniores, comperto quòd nulla causa in ipso præcesserat, decreverunt, quòd propter hoc a Communione non cessaret: & ita cessavit illusio Dæmonum.

2. *Partem* declarat dicens: Ex quadam verò congruentia impedit quantum ad duo, quorum unum semper accidit; scilicet quædam fœditas corporalis, cum qua propter reverentiam Sacramenti non decet ad altare accedere (unde & volentes tangere aliquid sacrum, manus lavant) nisi fortè talis immunditia sit perpetua, vel diuturna sicut est lepra, vel fluxus sanguinis, vel aliquid hujusmodi. Aliud autem est evagatio mentis, quæ sequitur pollutionem nocturnam, præcipuè quando cum turpi imaginatione contingit. Hoc tamen impedimentum, quod ex congruitate provenit, postponi debet propter aliquam necessitatem, putà, ut Gregorius dicit, cùm fortasse, aut festus exigit, aut exhibere ministerium, pro eo quòd Sacerdos alius deest, ipsa necessitas compellit. Hæc ibi.

3. *Pars* patet: Quia peccatum mortale facit hominem indignum, quo etiam per confessionem expiato adhuc temerarium videtur (nisi justa, ut dictum est, causa excuset) quòd peccator admisso primùm enormi scelere mox Corpus Christi sumat: sicut nec a veniali excusatur, qui statim post commissum homicidium cruentis adhuc manibus, aut post quodvis aliud grave delictum illius ad hoc Sacramentum, etiam præmissa confessione, accederet.

XL. *Resp.* 2. De actu conjugali S. Thom. sic loquitur: Coitus conjugalis, si sit sine peccato (putà, si fiat causa prolis generandæ, vel causa reddendi debitum) non alia ratione impedit sumptionē hujus Sacramenti, nisi sicut dictum est de pollutione nocturna, quæ accidit sine peccato, scilicet propter immunditiam corporalem, & mentis distractionem. Ratione cujus Hieron. dicit super Matth. Si panes Propositionis ab his, qui uxores tetigerant, comedi non poterant, quantò magis ille panis, qui de cœlo descendit, non potest ab his, quæ conjugalibus paulò ante complexibus hæsere, violari, atque contingi: non quòd nuptias condemnemus, sed quòd eo tempore, quo carnes Agni manducaturi sumus, vacare a carnalibus operibus debeamus: sed quia hoc secundùm congruitatem, & non secundùm necessitatem est intelligendum, Gregor. dicit, quòd talis est suo judicio relinquendus; Si verò non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere (ut ibidem Gregor. subdit) tunc prohiberi debet, ne accedat ad hoc Sacramentum. Hæc S D.

XLI. *Resp.* 3. Cibus, vel potus præassumptus ex rationabili Ecclesiæ Statuto impedit sumptionem Eucharistiæ. S. D. a. 8.

Ratio tum ob sacramenti honorem, & reverentiam, tum ob vomitus, qui ex præassumpto cibo non rarò contingit periculum.

Resp. 4. Ab hac generali Regula excipiuntur infirmi (ait S.D.) qui statim communicandi sunt, etiam post cibum, si de eorum periculo dubitatur, ne sine Communione decedant, id est, si sint in periculo mortis.

Rationem dat. Quia necessitas non habet Legem.

Notandum: Manente eadem periculosa infirmitate posse eidem sæpius saltem de octiduo in octiduum conferri Eucharistiam. Nam quia tunc insurgunt vehementes tentationes, & simul est extrema necessitas persistendi in gratia, pia Mater Ecclesia videtur hoc indulgere.

XLII. *Resp.* 5. Plures sunt casus, in quibus non jejuno licet Eucharistiam sumere.

Primus est: Si Sacerdos non jejunus debeat Sacrificium integrare, v.g. dum per errorem loco vini (quod jam sumptum est) fuit infusa aqua, aut Sacerdos post Consecrationem recordatur se non esse jejunum; Quia præceptum divinum de integritate Sacrificii præponderat præcepto Ecclesiastico de hoc jejunio. Idem est, si ante Consecrationem recordetur non esse jejunum, & non possit recedere sine infamia, vel scandalo. Item si Eucharistia ab infidelibus esset conculcanda, vel incendio dehonestanda, posset sumi a non jejuno, etiam Laico.

Secundus Casus; Si Sacerdos sumpta ablutione aliquas hostiarum consecratarum reliquias, seu particulas in calice, patena, vel corporali deprehendat: Quia earum sumptio moraliter censetur esse eadem cum illo Sacrificio.

Tertius Casus: Si Papa in hoc jejunio dispenset, uti ex justa causa potest, cùm sit solùm præceptum Ecclesiasticum. Sed sicut talis justa causa non facilè occurrit, ita nec dispensatio facilè dabitur.

XLIII. *Resp.* 6. Probabilius est, quòd Sacerdos

non

non jejunus licitè non poſſit confecrare ob dandam Euchariſtiam infirmo., aliàs morituro ſine Viatico; Nec Parochus, ut populus in die feſto audiat Miſſam, aliàs non auditurus.

Ratio: Quia præceptum de ſumendo Viatico, & audienda Miſſa non obligat, niſi quando decenter haberi poteſt: Nec Eccleſia diſpenſat.

Oppono: Olim ſaltem in anniverſario die Cenæ Domini Euchariſtia ſumebatur a non jejunis in repræſentationem Cœnæ dominicæ.

Ad hoc S.D. hic a.8. ad 3. ait: eſſe abrogatum.

XLIV. *Sed quale jejunium* prærequiritur ad Euchariſtiam, naturale, vel Eccleſiaſticum? Cujus duplicis jejunii explicatio patet ſuprà Tract. 5. Exam. 4. n. 85.

Dico cum S.Thom. in ſolutione ad 4. prærequiri jejunium naturæ, quod importat privationem cujuſcumque præaſſumpti per modum cibi, vel potus: computat autem Eccleſia Romana diem a media nocte, ut ſuprà dictum Tract. 5. ibid.

Ex quo S.D. infert, quòd nec poſt aſſumptionem aquæ, vel alterius cibi, aut potus, vel etiam medicinæ, in quantumcumque parva quantitate liceat hoc Sacramentum ſumere. Nec refert, utrùm aliquid hujuſmodi nutriat, vel non nutriat, aut ſumatur per ſe, aut cum aliis, dummodo ſumatur per modum cibi, vel potus. Reliquiæ tamen cibi remanentes in ore ſi caſualiter transglutiantur, non impediunt ſumptionem hujus Sacramenti, quia non traiiciuntur per modum cibi, ſed per modum ſalivæ. Et eadem ratio eſt de reliquiis aquæ, vel vini, quibus os abluitur, dummodo non traiiciantur in magna quantitate, ſed permixtæ ſaliva, quod vitari non poteſt. Ita S.Thom. Idem eſt, ſi quis ad capiendum experimentum de ſapore cibi, vel potus parùm ſalivæ admixtum, in quantitate vix perceptibili, deglutiret.

Quid ſentis de mulieribus comedentibus terram, vel ſimile quid?

Dico, poſt illius ſumptionem non poſſe communicare, ſive ſumant ob delectationem, quod eſt comedere per modum cibi, ſive ut colorem minuant, quod eſt comedere per modum medicinæ?

Quid de eo, qui comedit modicum papyri, etiam inadvertenter?

Dico eſſe abſtinendum extra neceſſitatem. Quia S.Tho. dicit, Nec refert, utrùm nutriat, vel non nutriat.

Prærequiriturne ante Communionem ſomnus, vel digeſtio cibi?

XLV. *Dico* cum S.Thom. ibidem ad 5. ubi ait: Nec refert, utrum poſt cibum, vel potum aſſumptum dormierit, aut digeſtus ſit, quantùm ad rationem præcepti: refert autem quantùm ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter inſomneitatem, vel indigeſtionem. Ex quibus ſi mens multùm perturbetur, homo redditur ineptus ad ſumptionem hujus Sacramenti. Hæc ibi.

Debetne eſſe aliqua mora inter ſumptionem hujus Sacramenti, & reliquos cibos poſteà ſumendos?

Affirmo cùm S.Thom. ibidem ad 6. Mora autē illa antiquitus fuit longior, nunc autem ad minus per horæ quadrantem (niſi veniali ter quis peccare velit) expectandum eſt, & priùs gratiæ Deo agendæ. Exceptio eſt, ſi neceſſitas urgeat.

Licetne ſtatim expuere ſalivam poſt Communionem?

Dico, licere quidem, ſeu non eſſe peccatum, ſi nulla hoſtiæ particula in ore reſtet, quia juxta Medicos ſaliva non provenit ex ſtomacho, ſed deſcendit ex capite in os; decens tamen eſt, non ſtatim expuere.

Communicans debetne eſſe honeſtè veſtitus?

Affirmo, quantùm communicantis ſtatus, & media permittunt.

Gladiatus communicaturus teneturne gladium deponere?

Affirmo, eſſe de congruentia ad oſtendendam coram humili Salvatore humilitatem. Ita habet conſuetudo Nulla tameu eſt Lex, quæ ad hoc graviter obliget

Neceſſitas Euchar ſtiæ, & obligatio ſumendi.

Aliqua de hoc jam dicta ſunt de ſumptione Euchariſtiæ quoad neceſſitatem medii in re, vel in voto de parvulis, & adultis, Exam. 1. n.4. ad Q.3. ubi vide; Hic potiſſimùm agitur de neceſſitate præcepti.

QUÆRO VIII. Quo ætatis anno, quo tempore anni, in quo caſu obligat præceptum Communionis?

XLVI. *Reſp.* 1. Pueri non obligantur ad ſumptionem Euchariſtiæ, antequam perveniant ad annos diſcretionis, id eſt, quando non totùm ſunt doli capaces, & peccare poſſunt, ſed etiam quando talem habent diſcretionem, & rationis uſum; ut hoc myſterium ſuo modo capere, illudque tanquam cibum ſpiritualem a corporali diſtinguere poſſint, ſicque cum debita reverentia accedere.

Hoc inſinuat S.Th. hic a.9. ad 3. in fine dicens: *Quando jam pueri incipiunt aliqualem uſum rationis habere, ut poſſint devotionem concipere hujus Sacramenti, tunc poteſt eis hoc Sacramentum conferri.*

Certa ætas, in qua pueri, & puellæ dicantur annos diſcretionis attigiſſe in particulari pro omnibus definiri nequit, cùm alii circa annum nonum, alii circa decimum, alii ſerius, nimirum 12. vel 14. dent ſufficientia ſigna diſcretionis. Hoc ergo relinquitur judicio Confeſſa rii, qui judicare debet non ſolùm ex ætate, ſed etiam ex qualitate morum, & ingenii.

Reſp. 2.

*Resp.*2. Pueri non tam citò obligantur ad Eucharistiam, quàm ad Confessionem.

Ratio: Quia Eucharistia est majoris dignitatis, & minoris necessitatis, quàm Sacramentum Pœnitentiæ. Ergo requirit majorem præparationem. Hinc ad Confessionem sufficit usus rationis sufficiens ad peccādum mortaliter, ad Eucharistiam verò requiritur major discretio, ob rationem mox datam.

*Resp.*3. Pueris doli capacibus præviè confessis debet in articulo mortis dari Eucharistia, licèt anteà nunquam communicaverint. Et hoc probabilius est, & colligitur ex verbis S.Tho. ante adductis.

Ratio; Tum quia Eucharistia pueris multùm potest prodesse; Tum etiam, quia non fit injuria Sacramento, cùm ad illud reverenter sumendū possint disponi. Hinc & faciliùs admittuntur tempore Jubilæi, si sufficienter sint instructi.

Notanda est hic ex Cajet. generalis Regula; nimirum quandocunque, & quibuscunque potest dari Sacramentum pœnitentiæ, potest in articulo mortis etiam dari Viaticum Eucharistiæ, ita tamen ut priùs provideatur scandalo, si quod timeatur, nimirum publicando petram scandali esse sublatam, v.g. concubinam esse dimissam, si concubinarius publicus esset communicandus, &c.

XLVII. *Resp.*4. Juxta Canonem *Omnis utriusque sexus*, omnes fideles tenentur communicare in Paschate, seu tempore Paschali. Non communicans peccat mortaliter, & in pœnam debet excommunicari, & sepultura Ecclesiastica privari. Quæ proinde pœnæ sunt solùm sententiæ ferendæ, non latæ, nec infligendæ a Parocho sine jussu, vel præscitu Ordinarii.

Per tempus Paschale secundùm jus commune intelliguntur illi 15. dies a Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusivè, juxta declarationem Eugenii IV. Hic tamen observanda est consuetudo Diœcesium, quia alicubi quatuor, alicubi (ob fidelium copiam) plures septimanæ conceduntur.

*Resp.*5. Qui Communionem Paschalem sive culpabiliter, sive inculpabiliter intermisit, tenetur prima commoditate posteà communicare, ita ut eò gravius peccet, quo diutiùs differat. Item quòd, qui prævidet se tempore Paschali negotiis, bellogerendo, peregrinatione, aut navigatione, a Communione impediendum, tenetur prævenire.

Ratio 1.p. Tum quia, qui statuto tempore non solvit, quod debet, per hoc non deobligatur, sed potius termino solutionis prælapso arctiùs tenetur, & compellitur, ut patet non solùm in solutione debiti pecuniarii, sed etiam in satisfactione Sacramenti Pœnitentiæ, si enim Confessarius alicui injunxit, ut jejunet feria 6. & non jejunat, tenetur alia die, quæ commodè potest. Tum etiam quia Communio Paschalis non est onus præcisè alligatum illi tempori, sicut jejunium Vigiliæ, vel horæ Canonicæ alligantur certæ diei, sed solùm est determinatio temporis, quo debet impleri jus divinum, ad Communionem obligans, ut patebit tum ex dicendis, tum ex eo, quòd illi, qui eam neglexerunt, posteà adhuc ad eam compellantur, etiam censuris, si necesse est. Ergo.

Ratio 2.p. Trid. Sess. 13. can. 9. confirmans Statutum Concilii Lateran. c. *Omnes utriusque sexus*, sic decernit: *Si quis negaverit omnes, & singulos Christifideles utriusque sexus, cùm ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum juxta præceptum sanctæ Matris Ecclesiæ, anathema sit*. Quibus verbis per ly *ad minus in Paschate*, Concilium exprimit, Ecclesiæ intentionem esse, ut Communio non differatur extra tempus Paschale, & hoc specialiter in memoriam Passionis, & Resurrectionis Christi: Sed prævidens impedimenta, & non præveniens, sciens, & volens differt ultra. Ergo peccat mortaliter, nisi anticipet.

XLVIII. *Resp.*6. Communio Paschalis peragenda est in propria Ecclesia parochiali, & non extra, nisi de consensu Pastoris. Ita patet ex cit. c. Conc. Later. & declaravit Congregatio Cardinalium innixa Decretis pontificiis, & praxi Ecclesiarum.

Ratio: Quia justum est (ait Contenson) ut Christianus ibi suscipiat alimenta vitæ, ubi in Christo primùm vivere cœpit: nec Pastorem videretur agnoscere, qui ab eo pane vitæ pasci abnueret.

Dixi, *Communio Paschalis*, Quia ex devotione tempore paschali, immò etiam in ipso die paschatis apud Religiosos communicare, moderna praxis non improbat.

Dixi 2. *nisi de Pastoris consensu*; qui licèt non sit expressus, sed interpretativus solùm, & præsumptus, interdum potest sufficere, ut si quis cum tali consensu, & cum intentione Pastori id significandi, & testimonium Communionis præsentandi, apud Religiosos ob causas, quas bona fide judicat sufficientes, communicet.

Nota, quòd simplex sacerdos sæcularis satisfaciat celebrando extra propriam Parochiā. Quia cap. *omnis utriusque sexus*, loquitur de iis, qui communicant de manu aliena. Et ita habet consuetudo. Si tamen nec alibi, nec in propria Parochia velit celebrare, tenetur in ea communicare.

De Confessione annua apud Religiosos vide infrà in Tract. de Pœnitentia. Exam. 5. n. 88.

*Resp.*7. Religiosis licitum est ministrare, etiam in Paschate, & in articulo mortis, omnia Sacramenta familiaribus, & servitoribus, qui actua-

actualiter Religioſis ſerviunt, & intra Monaſteria, ſeu Loca Religioſorum commorantur, & ſub eorum obedientia vivunt. Ita habetur ex Privilegio diverſorum Pontificum.

Reſp. 8. Præceptum Communionis paſchalis non impletur per Communionem ſacrilegam.

Ratio: Quia Concil. Later. c. cit. decernit, Euchariſtiam ad minus in Paſchate debere ſumi, & quidem *reverenter*. Hinc inter Propoſitiones ab Innocentio XI. damnatas n. 55. eſt hæc: *Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem*. Vide ſuprà, an, & quomodo Eccleſia poſſit percipere actus internos. Tr. 6. Exam. 5. n. 59.

XLIX. *Reſp.* 9. Adulti in articulo mortis exiſtentes tenentur jure divino recipere Euchariſtiam.

Ratio juxta Trid. ſeſſ. 13. c. 8. Chriſtus Euchariſtiam inſtituit in Viaticum ſalutis, cujus vigore confortati ex hujus miſeræ peregrinationis itinere ad cœleſtem Patriam mortales valeant pervenire. Ergo.

Quid ſi paucis diebus ante repentinum lethalem morbum quis ſumpſerit Euchariſtiam, teneturne denuo?

Affirmo: Tum quia in agone indiget novo robore. Tum quia non ſumpſit per modum Viatici.

Quid ſi ſit reus morte puniendus, debetne ipſi dari?

Affirmo, licèt non ampliùs ſit jejunus; Quia eſt Viaticum. Et ideò conſuetudo Hiſpanorum reis morte puniendis Euchariſtiam negantium a S. Pio V. 1569. eſt ſublata. Hinc apud Deum non excuſantur Belli Duces, qui milites in fragranti deprehenſos abſque Communione in proxima arbore ſuſpendi jubent.

Nota, quòd ſi eſſet caſus, quo reus Euchariſtiam in re ſuſcipere non poſſet, vel Eccleſia, ſeu Parochus prudenter judicaret dandam non eſſe, teneretur eam habere in voto: quod Parochus ei debet explicare.

Quid intelligis per articulum mortis?

L. *Intelligo* non ſolùm, quando mors hìc, & nunc inevitabiliter imminet, ſed etiam probabile periculum mortis eſt, non in quo uni, aut alteri, ſed in quo pleriſque ſolet mors evenire, undecunque illud oriatur, ſive ex morbo, peſte, ſive ex violentia, prælio, longa, & periculoſa peregrinatione, navigatione, puerperio præſertim primo.

Ratio: Quia in habenda cura ſalutis probabile periculum mortis æquiparatur morti inevitabiliter inſtanti: Sed in caſibus illis eſt probabile periculum mortis. Ergo.

Nota, laudabilem eſſe praxim illorum, qui ex fervore implendi præceptum Dei de ſumendo Viatico, quoties celebrant, vel communicant, Euchariſtiam ſumunt ut Viaticum, caſu quo improviſa morte prævenirentur.

LI. *Reſp.* 10. Licèt Eccleſia per ſuum præceptum nullum Communionis Euchariſtiæ tempus determinaſſet, nihilominus adulti ratione prædìti tenerentur ad eam jure divino extra mortis articulum.

Ratio: Tum quia ipſe Chriſtus hoc præceptum poſuit Joan. 9. *Caro mea verè eſt cibus; Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis*. Tum etiam, quia omnibus non ſolùm in articulo mortis, ſed etiam ſæpè in vita ſumendus eſt cibus ſpiritualis: Sed Chriſtus Euchariſtiam inſtituit per modum cibi ſpiritualis. Ergo.

QUÆRO IX. Licetne quotidie, non tantùm ſemel, ſed ſæpiùs Euchariſtiam ſumere, vel etiam omninò a Communione ceſſare?

LII. Ante R. nota ex S. Th. hìc q. 80. ar. 10. ad 5. quòd ſecundùm diverſum ſtatum Eccleſiæ diverſa circa Communionem ſtatuta emanaverint. Nam in primitiva Eccleſia, quando magna vigebat devotio fidei Chriſtianæ, ſtatutum fuit, ut quotidiè fideles communicarent. Poſtmodùm verò, diminuto fidei fervore, Fabianus Papa indulſit, ut, ſi non frequentiùs, ſaltem ter in anno omnes communicent, ſcilicet in Paſchate, Pentecoſte, & Natali Domini. Poſtmodùm propter iniquitatis abundantiam refrigeſcente charitate multorum, ſtatuit Innoc. III. ut ſaltem ſemel in anno, ſcilicet in Paſcha, fideles communicent. Hæc S. D. Hoc notato

Reſp. 1. De quotidiana Communione S. Th. in c. ar. cit. ſic loquitur: Circa uſum hujus Sacramenti duo poſſent conſiderari: Unum quidem ex parte ipſius Sacramenti, cujus virtus eſt hominibus ſalutaris, & ideò utile eſt quotidiè ipſum ſumere, ut homo quotidie ejus fructum percipiat. Alio modo poteſt conſiderari ex parte ſumentis, in quo requiritur, ut cum magna devotione, & reverentia ad hoc Sacramentum accedat. Et ideò ſi aliquis ſe quotidie ad hoc paratum inveniat, laudabile eſt, quòd quotidiè ſumat. Unde S. Auguſt. in lib. de verbis Domini, cùm dixiſſet, Accipe quotidie, ut quotidie tibi proſit, ſubjungit: Sic vive, ut quotidie merearis accipere. Sed quia multoties in pluribus hominum multa impedimenta huius devotionis occurrunt propter corporis indiſpoſitionem, vel animæ, non eſt utile omnibus hominibus quotidie ad hoc Sacramentum accedere, ſed quotieſcunque ſe ad illud homo invenerit præparatum. Unde in lib. de Eccl. dogm. dicitur. Quotidiè Euchariſtiæ Communionem accipere, nec laudo, nec vitupero. Hæc ibi.

In R. ad 3. ait S. D. Utrumque pertinet ad reverentiam huius Sacramenti, & quòd quotidiè ſumatur, & quòd aliquando abſtineatur. Unde Aug. Epiſt. 118. c. 3. tom. 2. dicit: Si dixerit

rit quispiam, non quotidie accipiendam Eucharistiam, alius contra; faciat unusquisque, quod secundùm fidem suam piè credit esse faciendum. Neque enim litigaverunt inter se Zachæus, & ille Centurio, cùm alter eorum gaudens suscepit Dominum, alter dixit: Non sum dignus, ut intres sub tectum meum, ambo Salvatorem honorificantes, quamvis non uno modo. Hæc ibi.

Nota, inter Propositiones ab Innocentio XI. damnatas esse etiam hanc: Frequens Confessio, & Communio etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis. Vide ibi num. 56.

Resp. 2. Consulitur in lib. de Eccles. dogmatibus, omnibus diebus Dominicis esse communicandum, ait S. Doct. ad 5. in fine. Qui ergo mortalia vitant, semel in hebdomada, & interdum bis (nimirum occurrente singulari festo) communicare possunt.

Resp. 3. In R. ad 4. S. D. ait, Quòd quia Dominus dicit, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, non est pluries in die communicandum, ut saltem per hoc, quòd aliquis semel in die communicat, repræsentetur unitas passionis Christi.

Aliud est de Sacerdote ex Ecclesię statuto ter celebrante in Natali Domini ad repræsentandam triplicem Christi Nativitatem, nimirum æternam a Patre, temporalem a Matre, spiritualem in Anima. Item de Sacerdote ex dispensatione, vel necessitate (quæ legem non habet) eodem die sæpius celebrante in administratione plurium Parochiam.

LIII. Nota, quòd sacra Congregatio 1679. die 12. Februarii saluberrimum ediderit decretum, quo frequentiam sacræ Communionis commisit prudenti judicio, ac discretioni Episcoporum, Parochorum, Confessariorum, &c. considerando conditiones personarum sumentium, ut, negotiatorum, conjugatorum. Moniales vult admoneri, ut communicent diebus ex Ordinis instituto constitutis. Si quæ verò puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis a Superioribus permittatur. Item mandat, ut Episcopi, & Parochi, seu Confessarii redarguant eos, qui asserunt, Communionem quotidianam esse de jure divino, & ut docent, Eucharistiam a sanis esse sumendam in Ecclesiis, vel ex dispensatione, seu Privilegio Pontificis in Oratoriis privatis de manu Sacerdotis. Item damnat illos abusus, videlicet quòd aliqui non in Ecclesiis, sed in privatis Oratoriis, & domi, immò cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravis infirmitatis nota sumant SS. Eucharistiam, quam argentea theca inclusam in crumena, aut secretò illis deferunt Sacerdotes Sæculares, aut Regulares: aliique in Communione accipiant formas, ac particulas, vel grandiores solito. Circa infirmos ad Ecclesias, aut ad privata Oratoria accedere non valentes, statuit, ut ab Ecclesia deferatur Sanctissimum publicè, & cum pompa juxta formam Ritualis Romani; si verò deferatur ex privato Oratorio, fiat cum forma decenti. Circa Communionem in Feria sexta Parasceves vult servari Rubricas Missalis, & usum Ecclesiæ Romanæ. Hæc ex illo Decreto.

LIV. & LV. *Resp.* 4. Non licet omninò cessare a Communione in re, dum in re haberi potest, ut docet S. D. a. 11. Et patet ex dictis; sunt enim certa tempora, & casus, in quibus jure divino, & Ecclesiastico tenemur Eucharistiam sumere in re, & non tantùm in voto.

In Solut. ad 1. ait S. D. ex Gregorio: Illa est vera humilitas, cùm ad respuendum, quod utiliter præcipitur, pertinax non est. Et ideò non potest esse laudabilis humilitas, si contra præceptum Christi, & Ecclesiæ aliquis omninò a Communione abstineat. Hæc ibi.

QUÆRO X. Sumpsitne Christus in Cœna suum Corpus, & quidem passibile, deditque Discipulis, etiam Judæ? Et quid si Eucharistia fuisset servata tempore mortis Christi? De quo S. D. q. 81.

LVI. *Resp.* 1. Christus in Cœna manducavit spiritualiter, & sacramentaliter, inquantum Corpus suum sub Sacramento sumpsit. Ita S. Th. ar. 1. ad 3. probat ex illo Luc. 22. *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum* quod Eusebius exponit de novo mysterio novi Testamenti, quod tradebat Discipulis.

Resp. 2. De effectu sumptionis sic loquitur S. D. ibidem: Effectus hujus Sacramenti est non solùm augmentum habitualis gratiæ, sed etiam quædam actualis delectatio spiritualis dulcedinis. Quamvis autem Christo gratia non fuerit augmentata ex susceptione hujus Sacramenti, habuit tamen quandam spiritualem delectationem in nova institutione hujus Sacramenti. Hæc ibi.

LVII., *Resp.* 3. Judas cum aliis Discipulis Corpus Domini, & Sanguinem suscepit. Ita S. D. ar. 2. in c. ex S. Dionys.

Ratio ibidem: Quia Chistus nobis debuit esse exemplum justitiæ, non conveniebat eius Magisterio, ut Judam occultum peccatorem sine accusatore, & evidenti probatione ab aliorum Communione separaret, ne per hoc daretur exemplum Prælatis Ecclesiæ similia faciendi, & ipse Judas exasperatus inde sumeret occasionem peccandi.

Oppono 1. Dominus implevit, quod præcepit, juxta illud: *Capit Jesus facere: & docere*: Sed ipse Matth. 7. pręcepit, *Nolite sanctum dare canibus*, & ipse scivit Judam esse peccatorem. Ergo.

Ad

Ad hoc S.D. ibidem ad 2. ait: Christo nota erat Judæ iniquitas, sicut Deo, non autem erat sibi nota per modum, quo hominibus innotescit. Et ideò Christus Judam non repulit a Communione, ut daret exemplum, tales peccatores occultos non esse ab aliis Sacerdotibus expellendos. Hæc ibi.

LVIII. *Resp.*4. Christus sumpsit, & Discipulis suis dedit Corpus suum passibile, existens impassibiliter in Eucharistia. Ita S.D.a.3.

Ratio: Christus tale Corpus sumpsit, & Discipulis dedit, quale habuit; Sed habebat tunc Corpus passibile, & mortale. Ergo. Sed impassibili modo erat sub Specie Sacramenti, in se verò, seu in propria Specie erat passibile, sicut iu se est visibile, & tamen invisibiliter est in Sacramento. Ergo.

LIX. *Resp.*5. Si Eucharistia tempore mortis Christi fuisset servata, Christus in ea fuisset mortuus. S.D.art.4.

Ratio ibidem: Idem Christus, qui erat in Cruce, fuisset in Sacramento: Sed in Cruce moriebatur. Ergo & in Sacramento conservato moreretur.

Declarat hoc S.D. in c. art. dicens: Quicquid pertinet ad Christum secundùm quod est in se, potest attribui ei, & in propria Specie, & in Sacramento existenti, sicut vivere, mori, dolere, animatum, vel inanimatum esse, &c. Quæcunque verò conveniunt ei per comparationem ad corpora extrinseca, possunt ei attribui in propria Specie existenti, non autem prout est in Sacramento, sicut irrideri, conspui, crucifigi, flagellari, pati, &c.

In solut. ad 2. docet S.Tho. quòd si tempore Passionis Christi (quando realiter Sanguis fuit separatus a Corpore Christi) hoc Sacramentum fuisset consecratum, sub Specie panis fuisset solùm Corpus, & sub Specie vini solus Sanguis, licèt de facto ob unionem sint simul per concomitantiam. Et in solut. ad 3. docet, quòd tunc Anima Christi non fuisset in hoc Sacramento, non propter defectum virtutis verborum, sed quia anima erat realiter a corpore separata, verba enim ponunt Corpus Christi, ut est in se. Vide supra Exam. 3. num.22. Et infrà in hoc Tract. Exam.5. nu.74. ad 3. Oppos.

Minister Eucharistiæ. De quo S. D. qu.82. per 10. art.

QUÆRO XI. Cujus est, Eucharistiam consecrare, & dispensare?

LX. *Resp.*1. Solus Sacerdos potest Eucharistiam conficere, seu consecrare. Ita S.D.a.1.

Ratio: Quia illi soli in sua Ordinatione datur hæc potestas. De Baptismo (qui a quovis homine validè conferri potest) est disparitas, quia est Sacramentum summæ necessitatis.

*Resp.*2. Dispensatio Eucharistiæ spectat ad Sacerdotem. Ita art.3.

Ratio: Quia Sacerdos constituitur medius inter Deum, & populum. Ergo ejus est, dona divinitùs sanctificata populo tradere.

*Resp.*3. De Diacono ait S.D. art.3. ad 1. quòd quia est quasi propinquus Ordini sacerdotali, aliquid participat de ejus officio, ut scilicet dispenset Sanguinem, quia non est necesse, eum immediatè tangere sicut corpus, cùm contineatur in vase, Corpus autem Christi non dispenset nisi in necessitate jubente Episcopo, vel Presbytero.

Hinc in articulo necessitatis in defectu Sacerdotis Diaconus (non tamen Laicus) infirmo Eucharistiam dare potest. Immò Sacerdos morti proximus, non habens copiam Confessarii, nec etiam Diaconi, potest contritus seipsum communicare ob casum tantæ necessitatis.

*Resp.*4. Necesse est, quòd Sacerdos, quoties consecrat, sumat integrè hoc Sacramentum. Ità S.D. art.4. in fine corp.

Ratio: Quicunque Sacrificium offert, debet Sacrificii fieri particeps.

Ex quo infert S. D. quòd Sacerdos debeat sumere, antequam populo Eucharistiam dispenset. Hinc

LXI. Not.1. Sacerdos celebrans grave peccatum committeret, si formulam, seu hostiam unicam in sua Missa consecratam servaret pro Processione, imponendam Monstrantiæ, & ejus loco sumeret veterem, quia non participaret de utraque Specie tunc consecrata, & consequenter integrè non compleret hoc Sacrificium.

Not.2. Sacerdos, si cum sua Hostia majori velit pro Fidelium usu etiam consecrare parvas, habeat eas in altari ad Offertorium, ut, cùm ad idem Sacrificium deputentur, omnes simul offerantur: si tamen contingeret casus, in quo aliqui necessariò essent communicandi, & hostiæ parvæ afferrentur ante, vel immediatè post Præfationem, possunt adhuc consecrari cum hostia majori facta priùs oblatione. Quia illa prævia oblatio non est de essentia Sacrificii.

Not.3. Quòd etsi communiter non debeat practicari, ut celebrans Hostiam majorem a se consecratam dividat, & partem det volenti communicare, si tamen esset casus necessitatis nimirum in articulo mortis (de quo suprà) vel Communionis Paschalis, cujus terminus hìc, & nunc expirat, nec alia hostia consecrata haberi potest, non esset illicitum partem hostiæ majoris dare volenti communicare.

LXII. *Quid si* ante sumptionem Corpus Christi miraculosè appareret sub specie Carnis, & Sanguis sub specie Sanguinis?

Respondet S.Th. a.4. ad 3. non esse sumendũ. Dicit enim Hieronymus super Levit. De hac

quidem hostia, quæ in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet; de illa verò, quam Christus in ara crucis obtulit, secundùm se nulli edere licet. Nec propter hoc Sacerdos transgressor efficitur, quia ea, quæ miraculosè fiunt, legibus non subduntur. Consulendum tamen esset Sacerdoti, quòd iteratò Corpus, & Sanguinem Domini consecraret, & sumeret. Hæc ibi.

QUÆRO XII. Licetne Sacerdoti omnino cessare a celebratione quoties, & est celebrandum per annum?

LXIII. *Resp.* 1. Irrationabiliter dicitur, quòd Sacerdos saltem non curatus licitè possit omnino abstinere a celebratione. S.Thom. q.82. art.10. in c.

Ratio ibidem: Unusquisque tenetur uti gratia sibi data, cùm fuerit opportunum, secũdùm illud 2.Corinth.6. Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: Sed opportunitas offerendi Sacrificium non solùm attenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet Sacramenta ministrari, sed principaliter per comparationem ad Deum, cui per Consecrationem Sacrificium offertur. Ergo.

Ex quo S.D. infert, quòd Sacerdos non curatus teneatur saltem celebrare in præcipuis festis, & maximè in illis diebus, in quibus fideles communicare consueverunt, in Paschate, Pentecoste, Natali Domini, in festis B. V. & quibusdam Apostolorum, ita ut saltem duodecies in anno celebret. Certùm judico, mortaliter peccare eum, qui non celebrat in anno ter, vel quater in principalibus festis, vel saltem extra illa. Ita enim præcipit Innoc. III. in c. *dolentes. de celebr. Miss.* Ratio patet tum ex dictis, tum quia potest per hoc dari scandalum grave.

LXIV. Dixi, *non Curatus;* Nam probabilius est, quòd Parochus teneatur frequentiùs celebrare etiam extra festa, serviendo suis ovibus. Immò quòd saltem diebus Dominicis, & festivis pro iis teneatur ex justitia Missam applicare, adeòque non possit pro illis Missis speciale stipendium recipere: censetur enim tacitè subesse hic contractus. Vide R.3.seq.

LXV. *Resp.* 2. S.Tho.cit.art.10 ad 3. de morbo, lepra, epilepsia Sacerdotio superveniente sic decidit: *Debilitas, vel ægritudo superveniens Ordini sacerdotali Ordinem non tollit: executionem tamen Ordinis tollit quantùm ad Consecrationem Eucharistiæ: quandoque quidem propter impossibilitatem executionis, sicut si privetur oculis, aut digitis, aut usu linguæ. Quandoque autem propter periculum, sicut patet de eo, qui patitur morbum caducum, vel etiam quamcunque alienationem mentis. Quandoque propter abominationem, sicut patet e leproso, qui non debet publicè celebrare. Potest tamen Missam dicere occultè, nisi lepra adeò invaluerit, quòd per corrosionem membrorum eum ad hoc reddiderit impotentem.* Hæc S. D. Hinc Epileptici, seu morbum caducum patientes (idem de Energumenis, seu obsessis) tamdiù censentur ab officio suspensi, usquedum unius anni spatio judicio Episcopi censeantur a suo malo liberati.

LXVI. *Resp.* 3. Est præceptum divinum de quotidie celebrando in Ecclesia, præterquam in die Parasceves. Item est præceptum Ecclesiæ, ut Eucharistia quotidie conficiatur in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis, & Conventualibus, ut probat totius Ecclesiæ consuetudo. Similiter Parochi tenentur celebrare, vel per alium celebrari facere, saltem quoties populus tenetur audire Missam. Nam inter Parochianos, & Parochum (ob id redditus percipientem) videtur initus hic tacitus contractus. Vide dicta ante R.2.

QUÆRO XIII. Missa mali, & boni Sacerdotis suntne ejusdem valoris?

LXVII. *Resp.* Sunt, quantum est ex opere operato, non verò quantum est ex opere operantis.

Declarat hoc S.D. art.6. in c. dicens: In Missa duo est considerare, scilicet ipsum Sacramentum, quod est principale: & orationes, quæ in Missa fiunt pro vivis, & mortuis. Quantum ergo ad Sacramentum non minùs valet Missa Sacerdotis mali, quàm boni, quia utrobique idem conficitur Sacramentum. Oratio etiam quæ fit in Missa, potest considerari dupliciter: Uno modo inquantum habet efficaciam ex devotione Sacerdotis orantis: Et sic non est dubium, quòd Missa melioris Sacerdotis magis est fructuosa. Alio modo inquantum oratio in Missa profertur a Sacerdote in persona totius Ecclesiæ, cujus Sacerdos est minister. Quod quidem ministerium etiam in peccatoribus manet, sicut suprà dictum est de ministerio Christi. Unde etiam quantùm ad hoc est fructuosa non solùm oratio Sacerdotis peccatoris in Missa, sed etiam omnes ejus orationes, quas facit in Ecclesiasticis officiis, in quibus gerit personam Ecclesiæ; licèt orationes ejus privatæ non sint fructuosæ secundùm illud Proverb.28. Qui declinat aures suas, ne audiat Legem, oratio ejus erit execrabilis. Hæc S. D.

Posset hìc quæri, an mali Sacerdotes, etiam hæretici, schismatici, excommunicati, degradati possint validè consecrare, & an ab eis liceat Sacramenta, vel Communionem petere. Sed hæc patent ex dictis suprà Tract.11. Exam. 4. ad Q.7. Et suprà de commercio cum hæreticis, Tract.7. Exam.3. ad Q.12.

QUÆRO IV. Eucharistia quomodo in Ecclesiis, etiam Monialium est asservanda? Et quid sentis de lampade, quæ ante eam ardere debet?

LXVIII. *Resp.* 1. Parochus (idem est de Su-

Superiore Cœnobii) ex officio tenetur curare, ut Eucharistia in loco decenti, & honorifico asservetur, & frequenter (novam Hostiam imponendo, & antiquam sumendo) renovetur, ne Species corrumpantur. Et hoc meritò deberet fieri hebdomadatim, vel saltem omni quindena, vel mense ad summum.

Ratio patet ex reverentia Augustissimo Sacramento debita.

Resp. 2. Ex generali consuetudine continuò diu, noctuque ante Venerabile debet ardere lampas; cujus curam Parochus (& cum eo æedituus) uti & Superior Monasterii gerere debet. Qui facilè culpam mortalem committere possunt, si nulla causa, v. gr. inopia, excusante uno, alterove die præsertim cum scandalo) Eucharistiam scienter relinquunt sine lumine. Idem est de æedituo, si relinquat lampadem extinctam per tres dies, aut quatuor noctes.

Ratio est: quæ ante.

Resp. 3. Quod concernit conservationem lampadis, primò pensanda est consuetudo Ecclesiæ talis loci, quæ si ferat, ut Parochiani ad eum finem certas oblationes faciant, vel ut conservatio fiat ex proventibus Ecclesiæ, vel ut pro conservatione lampadis contribuant Patroni, & omnes, qui intuitu illius Ecclesiæ fructus aliquos percipiunt, tali consuetudini standum est; si non vigeat, introducenda est.

Resp. 4. In Monasteriis Monialium Eucharistia debet asservari in publica Ecclesia, non verò intra Chorum, aut septa Monasterii, non obstante quocunque indulto. Ita Trid. Sess. 25. de Regular. c. 10.

EXAMEN V.

De Eucharistia ut Sacrificium est. S. Thom. quæst. 83. per 6. art.

QUÆRO I. Missa, seu Eucharistia, prout in Missa celebratur, estne verum, & propriè dictum Sacrificium? Idem quæro de morte Christi, & quomodo hæc sacrificia differant, quis sit offerens?

LXIX. Ante R. Nota 1. definitionem Sacrificii, ut sic, explicatam esse suprà Tract. 10. Exam. 2. num. 15. dum actum fuit de actibus Religionis. Item Sacramentum, & Sacrificium differre in hoc, quòd Sacramentum per se primò sit institutum, ut significet, nimirum gratiam; Secundariò verò, ut agat, seu gratiam producat; unde ponitur in genere signi. Sacrificium verò per se primò ordinatur ut agat, nimirum Deo aliquid offerat; secundariò autem, & consequenter, ut aliquid significet, unde ponitur in genere, seu prædicamento actionis, supponitque pro actione externa. Pro quo

Nota 2. Sacrificium suo modo duplex in Nova Lege distingui. Unum Redemptionis, alterum Religionis; Primum est, quod Christus semel in ara Crucis obtulit, eoque unico, utpote infinito, omnes homines a servitute peccati redemit. Secundum spectat ad Dei cultum, & est repræsentatio prioris, ejusque applicatio, nimirum Missa. Sacrificium enim alicuius Religionis debet eam semper comitari. Et hoc sæpe iteratur, & toties, quoties Missa celebratur. His notatis

Resp. 1. Missa in Nova Lege habet veram rationem Sacrificii. Est de fide, & est S. Thom. hic art. 1. in c.

Ratio: Quia Missæ convenit definitio suprà data Sacrificii. In primis est *oblatio rei sensibilis*, saltem ratione alterius, scilicet Corporis, & Sanguinis Christi ratione Specierum. 2. Est oblatio *rei permanentis*, quia Christus præcepit eam fieri usque ad consummationem Sæculi, & Hostia oblata (scilicet Corpus Christi gloriosum) est etiam permanens. 3. Est instituta legitima auctoritate, scilicet Dei hominis. 4. Est a legitimo Ministro facta, scilicet a Sacerdote, per Dei potestatem ordinato. 5. Est *facta immediatè soli Deo*, ut patet ex Canone Missæ, & ex prævio Offertorio. 6. Fit cum reali immutatione hostiæ oblatæ, scilicet Christi, non quidem cruenta, sed incruenta, seu mystica, sive inquantum Consecratio per se loquendo, & ex vi verborum Corpus, & Sanguinem Christi ab invicem separat, & per gladium verborum (ut Cyrillus loquitur) Sanguis Christi effunditur, & realiter separarentur, nisi Christi Corpus de facto esset gloriosum, & impassibile; nam post Consecrationem per accidens est, & solùm per concomitantiam, quòd Corpus, & Sanguis sit sub eadem Specie. 7. Fit in recognitionem supremi Dominii Dei in vitam, & in mortem, quia ad hoc est a Christo etiam instituta.

LXX. *Resp.* 2. Ultima Domini Cœna, & mors Christi in Cruce fuit etiam verum Sacrificium. Patet hoc applicanti prædictam definitionem.

Oppono: Si Christus in Cœna verè sacrificasset, tunc aliquam actionem exercuisset erga seipsum, nimirum seipsum effectivè ponendo sub Sacramento: Sed hoc non potest dici. Ergo. Min. patet: Quia juxta Physicos idem non potest movere, seu producere seipsum, vel dependere a seipso.

Ad hoc dist. maj. Exercuisset erga seipsum secundùm se sumptum, neg. maj. sumptum cum novo modo essendi, nimirum sacramen-

taliter, conc.maj. Et sic dist. min. neg.conseq. Hæc distinctio salvat distinctionem realem inter causam efficientem, & effectum, uti & prioritatem causæ. Hinc etsi idem non possit etiam divinitùs producere seipsum productione primitiva, absolutè, & simpliciter, bene tamen sub novo essendi modo. Habet ergo in utraq; productione Corpus Christi idem esse substantiale, sed diversum essendi modum : attingiturque per plures actiones totales, diversæ rationis tamen, seu sub diversa formali ratione terminandi. Nam sub ratione entis ex nihilo (saltem anima) terminat creationem: sub ratione hominis terminat generationem: inquantum habet esse sacramentale, terminat conversionem Eucharisticam.

LXXI. *Resp.*3. Sacrificium Crucis, Cœnæ, & Missæ ex parte rei oblatæ non differunt numero : ex parte verò modi offerendi primum ab aliis differt quasi specie, seu specie modali. S.Tho.art.1.ad 1.

Ratio : Quia res oblata est eadem numero, scilicet Christus : Sed modus offerendi in ara Crucis erat cruentus, & in propria specie, in aliis incruentus, & in specie aliena.

*Resp.*4. Licèt tres illæ sacrificationes, nimirum in Cruce, in Cęna, & de facto in Missa materialiter numero differant, seu in esse entis, & actionis multiplicentur : formaliter tamen in ratione sacrificationis, seu Sacrificii non differunt numero, seu sunt idem.

Ratio 1.*p.* Quia fiunt diverso tempore, & in diversis aliis circumstantiis.

Ratio 2.*p.* Quia Sacrificium Missæ est continuatio Sacrificii Crucis, & Cœnæ, continuatio autem inducit aliquam identitatem, etiam simpliciter talem, non quidem omnibus modis, sed in suo genere, & absolutè. Quod declaratur exemplo Comœdiæ, quæ eadem in diversis locis, & temporibus exhibetur, quæ revera est, & dicitur esse eadem Comœdia, licèt actiones materialiter numero multiplicentur. Vide in hoc Exam.nu.81. in fine R.ad Oppono post R.5.

Ex quo Sequitur, quòd etiam omnia Missæ Sacrificia præterita, præsentia, & futura non solùm ex parte rei oblatæ, sed etiam ex parte actionis formaliter sint idem Sacrificium: quia omnia sunt præsentatio, & continuatio ejusdem Sacrificii Christi, & Passionis, quæ est eadem ; Sicut dictum est de eadem Comœdia sæpius exhibita : appellantur verò diversa numero Sacrificia propter distinctionem materialem. Nec obstat, quòd dicantur numero formaliter plura Sacramenta Eucharistiæ, quia illa ordinantur ad sanctificandos homines per effectus gratiæ, quos causant, qui sunt diversi.

LXXII. *Resp.*5. Christus ut homo est principalis offerens in Missa, Sacerdos verò celebrans est offerens minùs principalis, & instrumentalis.

1. *Pars* patet ex illo Psal. *Tu es Sacerdos in æternum*.

2. *Pars* patet : Quia Sacerdos agit in virtute Christi.

*Resp.*6. Licèt Christus propriè non habeat Successores in Sacerdotio, habet tamen Vicarios, & Ministros, & hi sunt Sacerdotes.

Declaratur : Differentia est in hoc, quia Successor est æqualis potestatis cum Prædecessore, quod quidem erat in Lege Veteri, Aaroni enim Eleazarus, & huic Phinees successit in æquali potestate, quod non est in Vicario : Sed nullus Sacerdos est Christo æqualis in potestate, nec Christus est mortalis. Ergo non indiget Successore, sed solùm habet Ministros, & Vicarios.

Oppono : Sacrificium Crucis est infiniti valoris. Ergo non indigemus alio Sacrificio.

Ad hoc dist.conseq. ex Not.2.ante R.1. patebit magis infrà ex dicendis ad Q.3.n.75.

QUÆRO II. In qua actione consistit essentia Sacrificii Missæ?

LXXIII. *Resp.*1. Oblatio illa, quæ ante Consecrationem fit illis verbis, *Suscipe, S.Trinitas, hanc oblationem*, &c. seu Offertorium, non est de essentia, nec de integritate hujus Sacrificii. 2. Sicut nec oblatio, quæ fit post Consecrationem illis verbis, *Unde & memores, Domine*, &c. *offerimus præclaræ Majestati tuæ*. 3. Nec fractio hostiæ in tres partes, quarum una mittitur in Calicem. 4. Nec Sumptio Eucharistiæ, nec consumptio Specierum in stomacho.

Ratio 1. & 2. *Partis* : Tum quia tunc res offerenda, scilicet Corpus, & Sanguis Christi, nondum est. Tum etiam (quod probat simul 2.partem) quia tunc nulla fit immutatio victimæ, sed solùm simplex quædam deprecatio, ut Sacrificium Deo sit acceptum. Ergo.

Nota : Etsi Sacrificium essentialiter sit oblatio, non tamen est qualiscunque, seu simplex oblatio, nec requiritur in actu signato talis, ut v.g. necessariò debeat dici, *offero*, vel *offerimus*, sed debet esse oblatio immutativa rei, saltem quoad modum, & sufficit, ut fiat in actu exercito, seu ut fiat non expresso verbo, sed potiùs re, & facto, ipsam hostiam Deo sistendo præsentem : sicut Christus potiùs opere quàm verbo se obtulit in Cruce.

Ratio 3.*p.* Quia illa fractio solùm est ex institutione Ecclesiæ tamquam dispositio ad Sumptionem, & sine ea subsisteret Sacrificium.

Ratio 4.*p.* Actio, in qua Sacrificium hoc essentialiter consistit, fit in Persona Christi ut principaliter offerentis, & sine grandi peccato non potest fieri extra altare, & proximè, & ratione sui debet significare Passionem, & Mortem Christi. *Subsume* : Sed Sumptio non fit in persona

sona Christi sed sumentis, & consumptio Specierum in stomacho fit posteà extra altare, dum species vi caloris naturalis alteratæ corrumpuntur. Item Sumptio proximè per se, & ratione sui solùm significat Sepulturam Christi, Mortem verò significat ratione alterius, scilicet Consecrationis; hoc ipso enim quòd Christus manducatur, supponitur vi verborum Consecrationis mysticè mactatus. Ergo.

Ex hac ratione solvuntur auctoritates sacræ Scripturæ, & SS. Patrum, quibus dicitur. Quotiescunque manducabitis Panem hunc, & Calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis.

Resp. 2. Tota Sacrificii Missæ essentia consistit in Consecratione. 2. Quæ essentialiter debet esse utriusque Speciei. 3. Cum habitudine transcendentali ad Sũptionem velut ad finem, & terminum extrinsecum, spectantem ad Sacrificii integritatem. Ita S.Thom. hic q.82.ar. 4.ad 1 Et art.10.in c.

Ratio 1.p. Actio, in qua consistit essentia hujus Sacrificii, debet fieri in persona Christi, ut principalis offerentis, & repræsentare Sacrificium Crucis: Sed sola Consecratio specialiter fit in persona Christi, quia Sacerdos in ea loquitur, ac si esset ipse Christus. Item illa est maximè repræsentativa Sacrificii Crucis, ob rationem pro 4.p. in probatione R.1. adductam. Ergo.

Ratio 2.p. patet in Exam.2.n.15.ad Q.3.pro 2. & 4.parte.

Ex quo Sequitur, quòd inter utramque Speciem sit major dependentia, loquendo de Sacrificio, quàm loquendo de Sacramento, una enim Species (ut suprà dictum est) potest dici, & est Sacramentum, saltem partiale, non tamen est partiale Sacrificium. Hinc etsi una species non sit de essentia alterius, ambæ tamen sunt de essentia Sacrificii.

Ratio 3.p. Corpus, & Sanguis ponuntur in hoc Sacrificio per modum cibi, & potus: Sed Sumptio est finis, & terminus extrinsecus alimenti, integrans, & complens convivium. Ergo. Pro quo vide suprà de essentia Sacramenti Eucharistiæ.

Ex his Sequitur, quòd in die Parasceves defectu Consecrationis non conficiatur verum Sacrificium, sed solùm consummatio Sacrificii præcedentis diei, nec populus eo die tenetur audire Missam, si quod festum de præcepto in eum diem caderet, non translatum ab Ecclesia: non tenetur sub peccato interesse Cæremoniæ, quæ tunc fit. Quando ergo SS.PP. dicunt, quotidie in Ecclesia celebrari, intelligitur salva exceptione illius diei. Ratio omissionis Missæ eo die est, ne Passio mystica, & expressa, seu realis eadem die repræsentetur.

LXXIV. *Oppono* 1. contra *Resp.*2. Actio sacrificativa debet hostiam præsupponere: Consecratio hostiam, nimirum Corpus Christi, non præsupponit Eucharistia, sed producit. Ergo.

2. Sit casus, quo Sacerdos aliquis ex malitia intendat consecrare, & non sacrificare.

3. Si, quantum est ex vi verborum, Christus in Missa immoletur, & mactetur, sequitur, quòd ex vi verborum in Eucharistia ponatur Corpus Christi mortuum determinatè: Sed hoc est falsum. Ergo. Min. prob. Ex vi verborum ponitur Corpus Christi, ut abstrahens a vita, & a morte, potest enim in Eucharistia esse vivum, uti est de facto, & potest esse mortuum, ut si in triduo mortis fuisset facta Consecratio. Ergo.

Ad 1. dist. maj. Prioritate temporis semper, negatur; naturæ, subdist. Sub ea formalitate, sub qua actio sacrificans est, conc. sub alia, sub qua non est, negatur. Hinc in Consecratione (ut tradunt Gonet, & Labat) tres distinguendæ sunt formalitates, quarum una alteram præsupponat prioritate rationis. Est autem hic inter eas ordo: Primò, inquantum panem, & vinum convertit in Corpus, & Sanguinem Christi, sic est præparativa, & productiva victimæ. 2. Quatenus eadem Victima in honorem, & cultum Dei ipsi Deo in actu exercito præsentatur, eadem Consecratio est oblatio. 3. Quatenus ex modo producendi victimam, seu quantum est de se, & ex vi verborum habet ponere Sanguinem Christi a Corpore separatum, seu modo quodam mortuo, nimirum Corpus per modum cibi, Sanguinem per modum potus: sic consecratio est immutativa, & mactativa victimæ. Et sub hac ultima formalitate habet ultimam differentiam Sacrificii propriè dicti: Oblatio enim, etsi de essentia sit, est tamen potiùs prædicatum genericum, ratione distinctum a specifico.

Ad 2. optimè distinguit Sylvius: Talis, vel habet intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, aut quod Christus instituit, vel non habet? Si habet, tunc simul consecrat, & sacrificat, intentio enim communis, & generalis prævalet particulari, ut patet suprà Tract.11.Exam.4.n. 32. Si non habet, nec consecrat, nec sacrificat defectu intentionis.

Ad 3. dist. maj. Sequitur, &c. quòd in Eucharistia, ut est Sacrificium, qualiter de ea hic agimus, conc. maj. ut est Sacramentum, de quo ut tali convincit probatio Minoris, neg. Maj.

QUÆRO III. Sacrificium Missæ estne infiniti valoris?

LXXV. *Resp.* Certum est, quod Sacrificium Missæ quoad se, seu in actu primo, sive quoad sufficientiam, & efficaciam intrinsecam, sit infiniti valoris intrinsecè, & extrinsecè, non solùm ex parte rei oblatæ, sed etiam ex parte oblationis, licèt de facto, & in exercitio causet solùm effectum finitum, ob limitationem ab extrinseco advenientem. Patet ex S.Thom. suprà qu.79.art.5.

Digitized by Google

Ratio 1.p. Valor Sacrificii non solùm desumitur a re oblata (quia aliàs oblatio, qua B.V. in templo obtulit suum Filium, esset infiniti valoris) sed etiam a dignitate offerentis principalis: Sed in hoc Sacrificio non solùm res oblata, nimirum Corpus Christi, & Sanguis hypostaticè Verbo unitus, sed etiam ipse offerens principalis, scilicet Christus, est infiniti valoris, & dignitatis. Ergo.

Declaratur ex differentia Eucharistiæ, ut Sacramenti, & ut Sacrificii. Nam ut Sacramentum fit per Consecrationem; ut est actio physica alicujus productiva, sic est a Christo ut a causa, & quidem solùm instrumentali physica, actiones autem Christi humanæ physicè sumptæ non sunt infiniti valoris: at Eucharistia in ratione Sacrificii, & Oblationis præcipuè spectat ad genus moris, estque a Christo, ut a causa principali morali, offerente se Deo Patri, & per modum inferioris submittente se illi ut Superiori. Ergo propter reflexionem super suppositum Christi trahit ab eo valorem in genere moris infinitum, ad merendum, & satisfaciendum, non minùs ac trahebant actiones Christi Theandricæ, per quas pro nobis satisfecit in via, cum virtute causandi effectum syncategorematicè perfectiorem in infinitum.

Ratio 2.p. Causa universalis in exercitio non agit ultra mensuram dispositionis subjecti: Sed Sacrificium Crucis, & Missæ in ordine supernaturali est causa universalis ad merendum, & satisfaciendum. Ergo in exercitio producit effectum limitatum juxta limitatam dispositionem subjecti, cui applicatur.

Declaratur ulterius, effectum Sacrificii Missæ non posse limitari ex finita dignitate Sacerdotis particularis. Cùm enim causa principalis operetur per propriam formam, per eam effectum sibi assimilat. Ergo tantùm per illam debet limitari; unde in naturalibus mediante instrumento, v. gr. semine, homo ut causa principalis producit effectum a se intentum ejusdem secum speciei, licèt in individuo possit limitari ab instrumento; In moralibus verò neque in individuo limitatur effectus ratione instrumenti, quia sequitur valorem, & dignitatem agentis principalis; quantò enim dignior est Persona satisfaciens, tantò dignior est ipsa satisfactio, licèt instrumentum, quo facit eam, sit inferioris conditionis, sive in esse physico, ut si fiat mediante lingua; sive in esse moris, ut si fiat mediante alio homine, ut explicat Nugno.

Dixi, *non limitari ex finita dignitate Sacerdotis*; quòd enim possit limitari effectus Sacrificii ab intentione Sacerdotis Missam alicui applicantis, patebit infrà n.78.R.2.

LXXVI. *Oppono* 1. Ergo sequitur 1. Sacrificium a simplici Sacerdote oblatum, esse ejusdem perfectionis cum Sacrificio Crucis, immediatè oblato a solo Christo, quia utrumque est infinitum, unum verò infinitum non est majus altero.

2. Unico Missæ Sacrificio posse evacuari totum Purgatorium.

3. Frustrà offerri plura Sacrificia pro una persona, quia unum est infiniti valoris.

4. Eandem Missam (pro quo datum est stipendium) posse applicari pro aliis innumeris, immò infinitis hominibus, si darentur.

Ad 1. dist. Ejusdem perfectionis essentialis, desumptæ a principali offerente, & ex opere operato, conc. accidentalis, & ex opere operantis, negatur.

Nota, non esse dubium, quin etiam valor Missæ proveniens ab Ecclesia, & ex merito Sacerdotis, ac ministrantium, sit simpliciter finitus, cùm fundetur in eorum dignitate finita.

Ad 2. Est verum quoad virtutem, & sufficientiam Sacrificii, seu in actu primo: in actu autem secundo non fiet, non defectu Sacrificii, sed quia non omnes animæ, pro quibus offertur, ad remissionem totius pœnæ sunt depositæ. Similiter per unicum Sacrificium, quantùm est de se, posset satisfieri pro pœna infinitè intensa.

Ad 3. neg. Nam effectus Missæ limitatur juxta devotionem ejus, pro quo offertur: Sed ille non semper est, vel saltem non scitur, quòd sit tam excellenter dispositus. Ergo.

Ad 4. R. posse applicari ex charitate, non acceptis pluribus stipendiis; modò in particulari applicetur, cui stipendium dedit: stipendium verò non datur pro Missa, aut valore, aut fructu ejus (quia esset Simonia) sed vel pro labore corporali, vel pro sustentatione ministri; & taxatur ejus quantitas ex consuetudine Patriæ, vel statuto Ordinarii.

Dixi, *pro sustentatione Ministri*, solius nimirum, honesta, & frugali, in unum diem, nec potest plus exigi titulo famulitii domestici, cognatorum, aut debitorum contractorum.

LXXVII. Ex his colligitur quorundam casuum resolutio, nimirum *Primò*: Non licet pro una Missa (licèt sit infiniti valoris) accipere plura stipendia, etiam applicando alteri fructum specialissimum Sacerdoti debitum, quia incertum est, an ille fructus (cùm videatur esse beneficium personale) possit alteri dari. Et hoc verum est, sive sint plura stipendia adæquata, sive parva unum totale integrantia, ut patet ex declaratione S. Congregationis Concilii, edita jussu Alexand. VII. & oppositum faciens tenetur ad restitutionem. Cæterùm dato, quòd fructus ille specialissimus sit alteri communicabilis, probabilius est, quòd possit aliis saltem gratis applicari, modò fiat raró, & prudenter, ait Nugno, habebit enim Sacerdos alium fructum ex opere operantis,

cùm

cùm faciat actum excellentissimæ virtutis. Nec tenetur eum Sacerdos applicare illi, qui stipendium dedit.

Secundò: Juxta declarationem Sac. Congreg. Concilii §.4. sub Urbano VIII. 1625. Sacerdos, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, non potest eandem Missam alteri committere legendam, parte eleemosynæ sibi retenta; Et oppositum faciens tenetur ad restitutionem. Quia nullum habet titulum retinendi; non gratuitum, quia pecuniam non accepit per modum donationis, ut supponitur, nec onerosum, quia ipse onus non subit.

Excipitur Beneficiatus, qui (nisi in fundatione aliter caveatur) suas Missas potest committere alteri, data eleemosyna juxta morem Patriæ, licèt redditus Beneficii plus importent. Disparitas est, quia habet titulum Beneficii, cui alia onera annectuntur, v. gr. recitandi horas Canonicas, &c.

Tertiò. Non licet anticipatè dicere Missas pro iis, qui in futurum Missas petent, iisque posteà petentibus lectas Missas applicare. Et opposita sententia est damnata a Clem. VIII. 1605.

QUÆRO IV. Missa pro pluribus oblata prodestne æquè singulis, quàm si offerretur pro uno tantùm?

LXXVIII. *Resp.* 1. Probabilius est, quòd Sacrificium Missæ quoad essentiam, & substantiam suam, etsi pro pluribus nominatim, & æquè specialiter offeratur, singulis, seu cuivis in particulari æquè, & tantùm profit (juxta cujuslibet tamen dispositionem) ac si pro uno offerretur tantùm. Sicut si ex Mari sive plures, sive pauciores simul hauriant, nulli aliquid deperit.

Ratio: Quia Missa est infiniti valoris. Ergo ejus fructus per applicationem etiam specialem, æqualiter pluribus factam, non minuitur.

Dixi 1. *quoad essentiam suam*; Non enim est sermo de fructu orationum, quas Sacerdos persolvit nomine Ecclesiæ, vel suo.

Dixi 2. *æquè specialiter*; Si enim pro aliquibus tantùm in communi, & in confuso offeratur, pro aliis verò nominatim, & specialiter, his magis prodest. Quia applicatio Missæ fit per intentionem celebrantis.

Resp. 2. Mensura effectus hujus Sacrificii est duplex, nimirum intentio Sacerdotis, ut causa efficiens, & applicans, & devotio ejus, pro quo offertur, ut causa dispositiva.

Declaratur cum Nugno: Sacerdos tripliciter potest suum Sacrificium alicui applicare. 1. Generalissima quadam ratione offerendo pro tota Ecclesia, & peccaret Sacerdos si a fructu Sacrificii aliquem exciperet, licèt exceptio esset valida. 2. Quodammodo in particulari, ut si applicet pro illa civitate, pro suis, vel familiæ suæ benefactoribus, pro omnibus petentibus in communi. 3. Omninò in particulari, nominando, v. g. Petrum, Paulum, &c. Quantò particulariùs ergo Missa applicatur, tantò magis prodest, cæteris paribus; si nimirum is, pro quo offertur, magis sit dispositus, sicut quævis causa, quantò meliùs applicatur, tantò meliùs operatur. Pro eo, qui eleemosynam contulit, tenetur Sacerdos tertio modo seu in particulari Missam applicare, & pro possibili conari, ut in Memento expressam ejus memoriam habeat. Potest tamen sufficere memoria virtualis, ut si Sacerdos ante celebrationem composuit *Memento*, & posteà obliviscatur, vel in ipso *Memento* dicat Deo: Offero pro omnibus illis, quorum anteà memoiram feci.

LXXIX. *Quisnam ergo* ex Sacrificio Missæ majorem recipit utilitatem?

Dico: Cæteris paribus, id est, si adsit etiam major dispositio subjecti, Sacerdos; & post eum is, qui contulit eleemosynam, cujus collatio est specialissima devotio erga Missam; & conferentis fit specialis memoria in Missa. Post hunc illi, qui Missæ assistunt. Unde in Canone fit eorum expressa memoria per ly, *Et omnium circumstantium*.

Si Missa pro pluribus æquè specialiter oblata æquè profit, cur probi Sacerdotes pro Missis, quas specialiter pro se, aut suis offerunt, non acceptant stipendium?

Dico, Optimum esse consilium ita facere, & secundùm prudentiam, ait Nugno, ut quando quis maximè vult benefacere fratri, aut amico, pro tali Missa non recipiat stipendium, quia sic confert illi satisfactionem, quæ correspondet stipendio, adeòque cæteris paribus recipit tunc frater, vel amicus majorem fructum.

Dixi, *cæteris paribus*; si enim qui stipendium non dedit, majori fervore, ac devotione feratur erga Sacrificium, ei etiam specialiter applicatum, majorem reportat fructum, quàm qui dedit.

LXXX. *Cujus auctoritate* fiunt reductiones Missarum, ut per certam, vel certas Missas, vel Anniversaria satisfiat pluribus?

Dico: Sacra Congregatio sub Urbano VIII. 1626. statuit, quod possint fieri a sola Sede Apostolica, & nullatenus ab Episcopis, nec a Generalibus Ordinum in Capitulis Generalibus, revocatis contrariis privilegiis.

Dum Ecclesia prohibuit, ne hæc reductio fiat ab Episcopis, vel Ordinum Superioribus, sentitne, efficaciam Missæ diminui respectu unius, si simul offeratur pro aliis?

Dico: Neutiquam, sed ideò, ut impleatur voluntas fundatorum, & eorum, qui dederunt stipendium.

Quas ob causas, vel in quibus casibus potest fieri hæc reductio?

Dico: Sedes Apostolica non concedit illam Missarum reductionem, nisi in Collegiis, vel Con-

Digitized by Google

Conventibus eam petentibus sit magna necessitas, & paupertas, quando numerus Missarum fundatarum excedit numerum Sacerdotum, aut non fuit datum justum stipendium. Hinc non debet concedi illis Collegiis, quæ faciunt sumptus non necessarios, vel magnifica extruunt ædificia.

QUÆRO V. & Ultimò: Missa quos habet effectus ex opere operato? Item ratio Sacrificii estne nobilior ratione Sacramenti?

LXXXI. *Resp.*1. Sacrificium Missæ non tantùm est laudis, & gratiarum actionis, aut nuda commemoratio Sacrificii Crucis, sed habet tres effectus. 1. Est *propitiatorium*, seu habet vim placandi Deum, peccatis nostris offensum. 2. Est *impetratorium*, seu valet ad impetranda quævis bona spiritualia, immò & temporalia, si saluti non obsint. 3. Est *satisfactorium* pro pœnis temporalibus, quæ restant remissa culpa. Est *de fide*, ut patet ex Trid. Sess.22. cap.1. & Can. 3.

Resp. 2. Missa dictos effectus causat ex opere operato, non tamen physicè, sed moraliter.

Ratio 1.*p.* Quia causantur ex sola dignitate hujus Sacrificii, nimirum rei in eo oblatæ, ac principalis offerentis, independenter a dignitate Sacerdotis particularis, ut patet in Missa mali Sacerdotis, quæ tantùm valet quantum boni, non ex opere operantis, cùm illud nihil valeat; Ergo ex opere operato. Item independenter a dignitate ejus, pro quo offertur, ex parte cujus tamen requiritur dispositio, non ut ratio formalis causandi, sed ut *conditio sine qua non*. Vide suprà, quid sit causare ex opere operato. Tr.11. Exam.2. n.11. Not.2.

Ratio 2.*p.* Quia Sacrificium ut tale præcipuè consideratur in genere moris, & habet effectus immediatos solùm morales, per quod differt a Sacramento. Ergo.

Nota, non esse contra naturam effectus ex opere operato, quòd non semper statim, & ex certa lege, ac infallibiliter fiat, sed quomodo & quando Deo placuerit, & subjectum est dispositum. Habet tamen aliquos effectus, quos in subjectis ritè dispositis infallibiliter causat, nimirum remissionem pœnæ, vel totalis, vel partialis in justis, sive vivis sive mortuis juxta dispositionem subjecti.

Resp. 3. Sacrificium Missæ gratiam sive secundam, sive primam, & peccatorum mortalium remissionem non causat directè, & immediatè, sed solùm indirectè, & mediatè, in quantùm a Deo, ejus oblatione placato, impetrat auxilium gratiæ excitantis, & donum pœnitentiæ, contritionem, vel attritionem cum Sacramento, per quæ immediatè confertur gratia sanctificans, & peccati remissio. Ita colligitur ex Trid. loc. cit.

Ratio: Quia ad gratiam habitualem directè causandam ordinantur Sacramenta, utpotè per se primò instituta ad nostram sanctificationem, Sacrificium verò primariò, & immediatè respicit cultum Dei, sanctificationem autem hominis solùm secundariò, & quasi per redundantiam, nimirum impetrando priùs dicta auxilia gratiæ, & donum Pœnitentiæ. Ergo.

Resp. 4. Remissionem pœnarum temporalium causat Missa immediatè.

Ratio: Quia est immediatè satisfactoria.

Resp. 5. Etsi Eucharistia, ut Sacramentum ex parte, seu secundùm quid nobilior sit seipsa ut Sacrificio, attamen omnibus pensatis, & simpliciter loquendo sub ratione Sacrificii est excellentior.

Ratio 1.*p.* Quia Sacramentum ut tale respectu sui effectus immediati, scilicèt gratiæ, exercet causalitatem physicam, Sacrificium verò suos effectus causat solùm moraliter, quod est ignobilius. Ergo.

Ratio 2.*p.* Tum quia Sacrificium Eucharistiæ est idem cum Sacrificio Crucis, quod est nobilius omnibus Sacramentis, utpotè ab ejus dignitate valoratis. Tum quia nobilitas medii sumitur a fine: Sed licèt Sacramenta habeant effectus, qui sunt nobiliores in ordine ad nostram utilitatem, Sacrificium tamen immediatè, & primariò habet effectus nobiliores in ordine ad cultum divinum, qui est finis simpliciter nobilior. Ergo.

Oppono contra rationem 2.p. Si Sacrificium Crucis, & Eucharistiæ sunt idem; ergo primum non potest nobis applicari per secundum, uti tamen applicatur. Prob. conseq. Quia idem non applicatur per seipsum. Ergo.

Dist. ultimum antec. Si sint idem omnibus modis, conc. secus, neg. Sufficit ergo quòd secundùm quid, & materialiter distinguantur. Vide supra in hoc Exam. n.71. R.4.

LXXXII. *Est ne* utilius, Missas in vita sibi celebrari facere, quàm post mortem?

Affirmo: Quia exinde homo sibi comparat majora beneficia. Nam Missæ pro aliquo dictæ post mortem sunt solùm satisfactoriæ pro pœnis Purgatorii: si verò pro eo legantur in vita sunt simul propitiatoriæ, & impetratoriæ, sicque juvant in vita, & post. Immò per eas multiplicatas potest in vita tota Purgatorii pœna deleri, ut moriens statim cœlum intret. Quod tamen forsan raró contingit.

An liceat curare legi pro se in vivis Missam de *Requiem*? Vide Tr.15. Exam.6. n.51.

Hæc de Sacramento, & Sacrificio Eucharistiæ dicta sufficiant. Plura quidem hìc dici possent de tempore celebrationis Missæ, de loco, vasis, vestibus, cæremoniis, defectibus in Missa occurrentibus, sed ea remitto ad Tractatum de Ordinibus, & in specie de Sacerdotio. Vide Tract.15. Exam.6.

TRA-

TRACTATUS XIII.

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ, ET PARTIBUS EJUS.

De quibus S.D. agit 3.p. a q.84. usque ad q.90. quę est ultima inclusivè. Et in Supplemento Tertię Partis a q.1. usque ad 17. inclusivè.

SAlvator hominum Homo-Deus Jesus Christus, sciens, quòd omnis caro corruperat viam suam, quòd caro concupiscat adversùs spiritum ad malum prona ab adolescentia sua, quòd totus mundus sit in maligno positus: nolens tamen mortem peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat, non solùm Patrem egit, vitam dando; sed & Medicum, animæ morbos curando, & per peccata amissam animæ vitam restituendo virtute efficacissimi medicamenti, nimirum Pœnitentiæ Sacramenti, a se ad id misericordissimè instituti. De quo proinde cum Angelico Doctore tractandum.

EXAMEN I.

De Essentia, & institutione Sacramenti Pęnitentię, ejusque Partibus in generali. Et de Pœnitentia, ut est virtus.

De quibus S.Thom. q.84. & 85.

QUÆRO I. Teneturne Confessarius callere doctrinam Theologorum de Sacramento Pęnitentiæ?

I. *Resp. Affirm.* Ratio patet suprà Tract.1. n. 12. Quia lex naturalis dictat, quemlibet in conscientia teneri scire, quæ spectant ad suum officium, ut docet S. Thom. 1.2. q.76. a.2. in c. Sed ea, quæ tractantur in hoc tractatu, spectant ad officium Confessarii, inquantum est Judex, Doctor, & Medicus. Ergo. Min. declaratur: Ad officium Confessarii spectat scire, an, & quando possit ligare, & solvere, ut patet ex Trident. Sess.24. de Pęnit. c.6. sic statuente: *Quamvis absolutio Sacerdotis alieni beneficii sit dispensatio, tamen non est solùm nudum ministerium, vel annunciandi Evangelium, vel declarandi remissa esse peccata, sed ad instar actus judicialis, quo ab ipso velut a Judice, sententia pronuntiatur:* Judex autem & solvendi, & ligandi facultatem habet: Sed in hoc tractatu maxime instruitur Confessarius, quando & quem possit ligare, vel a peccatorum vinculis solvere, ut patebit ex ejus decursu. Ergo.

QUÆRO II. Quid est Sacramentum Pęnitentiæ, quando & a quo institutũ, quæ ejus partes, quæ materia? De quo S. D. q.84. per 10. art.

II. Ante R. suppono. Pęnitentiam posse dupliciter considerari. Primò, ut est Sacramentum Novæ Legis, qualiter de eo hìc agimus. Secundò ut est virtus, qualiter etiam fuit in Veteri Lege. De qua posteà Q.6. Hoc supposito

Resp.1. Hoc Sacramentum physicè sumptum (ut suprà de Baptismo Tract.11. Exam.5. R.1. ad Q.1.) seu inquantum est compositum ex materia, & forma ut partibus physicis, seu quasi physicis, definitur, quòd sit exterior peccatorum confessio dolorosa (seu dolor) sub impensa præscripta absolutionis forma. Sumptum metaphysicè, seu ut constat ex genere, & differentia, definitur, quòd sit *Sacramentum Novæ Legis institutum ad remissionem peccatorum post Baptismum commissorum, seu ad causandam gratiam sanantem*, sive resuscitantem, aut remissivam dictorum peccatorum, ut patet ex S.Thom. q. 84. a.1. in c. Hæc secunda definitio detur examinanti. Ex qua etiam patet, quis sit effectus hujus Sacramenti.

Resp.2. Solet hoc Sacramentum etiam vocari *reconciliationis*, nimirum ab effectu, qui est reconciliatio cum Deo: Item *Confessionis*, a notiore parte, quæ est confessio, & *Absolutionis*, a forma: *Pœnitentia* a contritione, quæ etiam est pars essentialis ejus: non tamen vocatur Satisfactionis, quia illa solùm est pars ejus integralis, & non de essentia. Item vocatur metaphoricè secunda post naufragium tabula. Nam (ut ait S.Thom. a.6. in c.) *Sicut primum remedium mare transeuntibus est, ut conserventur in navi integra, secundum autem remedium est post navem fractam, ut quis tabulæ adhæreat: ita etiam primum remedium in mari hujus vitæ est, quòd homo integritatem in Baptismo acceptam servet, secundum autem remedium est, si per peccatum integritatem perdiderit, quod per penitentiam redeat.* Porrò Pęnitentia est dicta *a pœna*, & *teneo*, quasi

pœna-tenentia, vel punientia, juxta Isidorum.

*Resp.*3. Pęnitentia est verum Sacramentum, 2. a Christo immediatè institutum, 3. cùm a mortuis excitatus insufflavit in discipulos suos, dicens: Accipite Spiritum S. quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta sunt Joan.20. Ita patet in Trid. Sess.6. c.14. & Sess.14. c.1. & can.1.

Prima & 2. Pars patent ex applicatione definitionis Sacramenti datæ suprà Tract. 11. Exam. 1. n.2. Et ulterius declaratur: Christus Apostolis, eorumque Successoribus verè dedit potestatem remittendi peccata cum auriculari confessione, & omnium peccatorum quoad numerum, & quoad speciem explicatione: Sed hæc potestas in nullo alio, sed in hoc solo Sacramento exercetur, ut patet. Ergo. Maj. prob. Christus prædictis verbis Apostolos, eorumque Successores instituit Judices, cum potestate solvendi, vel retinendi, qui revera actus judiciarius est; Sed hic actus nequit fieri, nec sententia a Judice ferri, nisi cognoscat numerum speciem, ac circunstantias peccatorum. Ergo. Et consequenter Christus instituit confessionem Sacramentalem.

Nota, quòd hanc potestatem, quam Christus Joan.20. Apostolis dedit, promiserit, dum Petro dixit Matth. 16. Tibi dabo Claves Regni Cęlorum. Et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cęlis: & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cęlis, ut patet ex S.Thom. a.7. in c.

III. *Resp.*4. Partes Sacramenti Pęnitentiæ essentiales sunt contritio, confessio, & forma, seu absolutio. Satisfactio est pars integralis. Patet ex S.Thom. a.2.

Ratio: Ea sine quibus aliquod compositum ab intrinseco non potest subsistere, sunt de essentia, sine quibus autem subsistere potest, non sunt de essentia. Sed Pęnitentiæ Sacramentum ab intrinseco non potest subsistere sine contritione, confessione, & absolutione, bene tamen sine actuali Satisfactione. Ergo. Sed de his plura in sequentibus, Vide suprà Tract.11. Exam. 1. n.3. Not.1. Quomodo in Pęnitentia salvetur illud, Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Et ibidem ante R. 2. Qualis partium simultas requiratur in Sacramentis. Item ibidem Exam.4. n.47. R.7. Vide, quid in hoc Sacramento sit res tantùm, quid Sacramentum tantùm, quid utrumque simul.

Ex his sequitur, quòd etsi non possit admitti hæc propositio, Pęnitens absolvit seipsum, vel est minister hujus Sacramenti, quia non profert nec super se proferre potest formam absolutionis, hæc tamen est vera: Homo in Sacramento justificat seipsum per suos actus, non principaliter, sed instrumentaliter, non formaliter, sed dispositivè, non per actus pręcisè secundùm se sumptos, sed ut ad esse Sacramenti elevatos, & clavibus Ecclesiæ subjectos, sub qua ratione etiam physicè causant gratiam (juxta dicta suprà Tract.11. Exam.2. n.12. de causalitate physica Sacramentorum Novæ Legis, etsi aliàs, ut præcisè actus virtutum sunt, solùm causent eam moraliter. Hinc potestas clavium, licèt formaliter sit in Sacerdote, qua de causa is nobiliori modo, instrumentaliter tamen ad pęnitentis justificationem concurrit; participativè tamen est in actibus pęnitentis, ut elevatis. Hæc proportionabiliter possunt applicari ad actus hominis in Sacram. Matrimonii.

IV. *Resp.*5. Materia hujus Sacramenti est duplex: Una proxima, nimirum actus pęnitentis; altera remota, nimirum peccata, non ut acceptanda, sed ut detestanda, & destruenda. Ita S.D. a.2. in c.

Ratio: Quia Pęnitentia circa peccata ut destruẽda versatur mediãtibus actibus penitẽtis.

Nota, per peccata in R.5. intelligi personalia seu actualia, & quidem post Baptismum commissa. Nam Originale tollitur per Baptismum; actualia verò ante Baptismum commissa non sunt clavibus Ecclesię, cùm sint commissa ab eo, qui Ecclesiæ Jurisdictioni tunc non suberat. De hoc plura posteà circa objectum Pęnit. n.13.

Nota tamen ulteriùs, quòd materia remota Pęnitentiæ adhuc sit duplex, nimirum necessaria, ut sunt peccata mortalia, & libera, seu sufficiens, ut venialia.

QUÆRO III. Quę est forma hujus Sacramẽti?

V. *Resp.*1. Forma Sacramenti Pęnitentiæ subsistit his verbis: *Absolvo te*, vel aliis æquivalentibus.

Ratio 1.*p.* Quia sola illa verba apertè significant effectum hujus Sacramenti, scilicet gratiam remissivam peccatorum, seu solutivam vinculorum animæ, quæ sunt peccata, ut explicat S.D. a.3. in c. Ergo.

Ratio 2.*p.* Quia æquivalentia verborum solùm inducit mutationem materialem, quæ Sacramentum non annullat, ut patet suprà de Sacram. in communi. Hinc valida esset (attamen illicita) absolutio data his verbis, *Remitto, Condono tibi peccata tua.*

*Resp.*2. Valida, sed illicita est hæc forma: *Absolvo a peccatis tuis.*

Ratio: Quia æquivalet priori; nam ly *Te* includitur in ly *Tuis*.

Nota, quòd licèt illa verba *absolvo te* secundùm se sint indifferentia ad absolutionem a censuris, & a peccatis, attamen ad absolutionem a peccatis sufficienter determinantur ex circumstantiis, quales sunt, intentio absolventis, præsentia confitentis, ejusque confessio peccatorum.

*Resp.*3. Christus voluit, ut persona recipiens in forma exprimatur per ly *Te*, vel per æquivalens; unde ad ejus determinatio-

tionem non sufficiunt dictæ circumstantiæ.

Ratio: Tum ut sic expressè appareat, absolutionem dirigi ad præsentem, & non ad absentem. Tum etiam, ut significetur diversitas inter recipientem, & ministrantem Sacramentum.

Resp. 4. Valida esset (attamen illicita, nisi in casu magnæ necessitatis) absolutio, si Sacerdos iisdem præfatis verbis absolveret a censuris, & a peccatis simul, supposito tamen quòd pœnitens censuras, & peccata ritè exposuisset, & Confessarius possit, ac intendat ab utrisque absolvere.

Ratio: Quia Christus potestatem Clavium promittens promisit eam absolutè per ly *Quæcunque*, &c. Matth. 18. ut patet ex dictis, & non restringit ad sola peccata. Ergo nec restrinxit, quando eam dedit.

Ex quo sequitur, quòd eadem absolutio sub diversa ratione esset tunc sacramentalis, inquantum nimirum esset a peccatis; & non esset sacramentalis, nimirum inquantum esset a censuris: & sub hac secunda ratione prioritate saltem naturæ (etsi non temporis) esset prior seipsa, inquantum est a peccatis.

VI. *Resp.* 5. Invocatio SS. Trinit. non est de essentia hujus Sacramēti uti nec impositio manuum, nec signatio crucis. Ita S D. a. 3. & 4.

Ratio 1. *p.* Tum quia ante invocationem SS. Trinit. & sine ea perfectè significatur hujus Sacramenti effectus. Tum etiam, quia nec est professio fidei, in quo differt a Baptismo, nec ordinatur ad fidem fortiter, & publicè profitendam, in quo differt a Confirmatione, in quibus duobus Sacramentis dicta invocatio necessariò est exprimenda. Ergo.

Ratio 2. *p.* Quia Christus potestatem clavium promittendo, ac dando non fecit mentionem illius Cæremoniæ.

Nota tamen, illam impositionem, seu extensionem manuum esse valdè congruam, quia per eam denotatur quædam jurisdictio, & prælatio super Pœnitentem, utpotè cujus salus ostenditur, quasi esse in vel sub manu Sacerdotis.

VII. *Resp.* 6. Forma absolutionis, ut valeat, proferenda est voce humana, & verbo propriè dicto. 2. Non est solùm precatoria sed revera judicialis, sic ut Sacerdos Pœnitentem verè a culpa, & pœnæ æternæ reatu absolvat, non verò solùm declaret esse absolutum. 3. Per modum meræ precationis expressa Sacramentum annullat. 4. De facto proferenda est per modum indicativum. 5. Quod tamen non est de essentia.

Ratio 1. *p.* cum nostro Aravio est communis regula juris: *Singularis exceptio firmat regulam in contrarium*. Sed Concil. Flor. in decreto Unionis tradens doctrinam universalem de Sacramentis Novæ Legis, ait, illa perfici rebus, & verbis simpliciter, & absolutè, excepitque solùm Matrimonium, de quo ait, quòd regulariter perficiatur verbis, subindicans, illud posse etiam perfici signis consensum exprimentibus. Ergo de omnibus aliis Sacramentis sentit, quòd debeant perfici verbis propriè dictis.

2. *Pars* patet ex Trid. cit. in R. ad Q. 1. nu. 1. in hoc Tract. Et *Ratio est:* Juxta communem S. Thom. & Theologorum doctrinam Sacramenta Novæ Legis (adeòque etiam eorum partes, quarum una est forma) id efficiunt, quod significant: Sed prædicta verba significant absolutionem a vinculis. Ergo & efficiunt, puta, efficienter instrumentaliter, Deo justificante per modum causæ principalis.

Ratio 3. *p.* Juxta Trid. Absolutio est actus judicialis: Sed deprecatio, cùm fiat supplicando, non est actus judicialis. Ergo.

Adstipulatur S. Thom. a. 3. ad 1. dicens: In sacramentali absolutione non sufficeret dicere, Misereatur tui omnipotens Deus, &c. Vel, Absolutionem, & remissionem tribuat tibi Deus, &c. Quia per hæc verba Sacerdos absolutionem non significat fieri, sed petit, ut fiat. Præmittitur tamen in sacramentali absolutione talis oratio, ne impediatur effectus Sacramenti ex parte pœnitentis, cujus actus materialiter se habent in hoc Sacramento. Et ad 3. ait. Solus Deus per auctoritatem & a peccato absolvit, & peccatum remittit, Sacerdotes tamen utrumque faciunt per ministerium, inquantum verba instrumentaliter operantur in virtute divina.

Tandem ad 5. ait: Ista expositio, Ego te absolvo; id est, absolutum ostendo, quantùm ad aliquid quidem vera est, non tamen est perfecta: Sacramenta enim Novæ Legis non solùm significant, sed etiam faciunt, quod significant. Unde sicut Sacerdos baptizando ostendit hominem interiùs ablutum per verba, & facta, & non solùm significativè, sed etiam effectivè, ita etiam cùm dicit, Ego te absolvo; ostendit hominem absolutum non solùm significativè, sed etiam effectivè. Hæc S. D.

Ratio 4. *p.* Quia ita habet totius Ecclesiæ praxis.

Ratio 5. *p.* Nam etsi illicita, valida tamen esset absolutio data per formā imperativam, v. g. *Absolvatur Joannes a peccatis;* quia per modum imperativum adhuc salvatur ratio actus judicialis, & est solùm mutatio materialis. Ergo.

QUÆRO V. Quisnam est genuinus sensus verborum Absolutionis?

VIII. *Resp.* Est hic: *Ego tibi hac judiciali sententia, quantum est ex me, confero gratiam remissivam peccatorum*. Vel, *Impertior Sacramentum, quantum est de se, absolutivum a peccatis;* Licèt per accidens ex parte subjecti, vel ob indispositionem ejus, actu non conferat. Et hic sensus etiam salvatur, quando hoc Sacramentū est validum, & informe, de quo infra. Vel quando

peni-

pœnitens confitetur tantùm peccata jam semel ritè confessa.

Ratio: Quia, ut solet dici, Verba definitionis non dicunt actum, sed potentiam.

Oppono: Ergo hoc Sacramentum subsistit, licèt pœnitens studio tantùm confiteatur peccatum dubium, aut existimatum, vel aliquod mortale scienter, & sine rationabili causa omittat. Prob. Quia tunc adhuc verificatur sensus formæ, quantum est de se, absolutivæ.

Ad hoc negatur illatum cum probatione.

Ratio est: Quia deest materia essentialis, hæc enim est confessio, & dolor de peccatis, non tantùm dubiis, & existimatis, sed revera commissis: & quidem de omnibus integrè, integritate saltem formali. Nec tunc verificatur forma, hæc enim absolutè data, quantum est de se, solùm est collativa gratiæ remissivę peccati commissi, non autem peccati commissi sub conditione si commissum sit, dum scitur certò commissum. Nec est remissiva unius lethalis peccati sine alio, nec peccati ritè clavibus Ecclesiæ non subjecti, ut fieret in posito casu omissionis peccati mortalis.

QUÆRO V. Hoc Sacramentum estne de necessitate salutis?

IX. *Resp.*1. Hoc Sacramentum non est absolutè necessarium omni homini, sed solùm ex suppositione, si peccaverit. S.Th.ar.5.

Ratio: Quia est institutum in remedium peccati.

*Resp.*2. Supposito etiam peccato hoc Sacramentum non est simpliciter necessarium in re, sed si in re haberi non possit, sufficit ejus votum, seu desiderium. Ita declaratur in Trid. sess.6.c.14. & Sess.14.c.4.

*Resp.*3. Non est simpliciter in eo casu necessarium votum explicitum hujus Sacramenti, quo (dum ejus memoria occurrit) præter dolorem de peccatis expresѕè proponas data occasione confiteri, sed si non recordetur quis peccatorum, sufficit desiderium, seu votum implicitum inclusum in actu dilectionis Dei super omnia. Vel si quis de hoc Sacramento nihil sciens, recordetur tamen peccatorum, & de iis seriò doleat, seu conteratur, & firmiter proponat emendationem.

Ratio: In tali proposito, & dolore implicitè continetur propositum confitendi.

De præcepto Confessionis in certis temporibus, & casibus specialiter agetur infra in proprio loco Exam.4.n.55.& seqq.

QUÆRO VI. Pœnitentia estne virtus? an specialis, & qualis? quod ejus objectum, & subjectum? De quo S.D.q.85. per 6.art.

X. Ante R. vide suprà de virtutibus in communi, definitiones virtutis Tr.4. Exam.1.n.2. Item n.7. quòd alia sit virtus infusa, alia acquisita. Et ibidem, alia sit virtus per se, alia per accidens infusa. Et n.10. quomodo virtutes morales consistant in medio, quotuplex sit hoc medium.

*Resp.*1. Pœnitentia est vera virtus, vel actus virtutis.

Ratio patet applicando definitiones virtutis suprà locis citatis traditas.

Declaratur ulteriùs ex S.D. hìc ar.1. dicente: Pœnitere, est, de aliquo a se priùs facto dolere, dolor autem, vel tristitia dupliciter dicitur: Uno modo secundùm quod est passio quædam appetitus sensitivi, & quantùm ad hoc pœnitentia non est virtus, sed passio. Alio modo secundùm quod consistit in voluntate, & hoc modo est cum quadam electione, quæ quidem si sit recta, necesse est, quòd sit actus virtutis: dicitur enim in 2.Ethic. quòd virtus est habitus electivus secundùm rationem rectam. Pertinet autem ad rationem rectam, ut aliquis doleat, de quo dolendum est, & eo modo, & fine, quo dolendum est. Quod quidem observatur in pœnitentia, de qua nunc loquitur: nam pœnitens assumit moderatum dolorem de peccatis prҫteritis cum intentione removendi ea. Unde manifestum est, quòd Pœnitentia, de qua nunc loquimur, vel est virtus, vel est actus virtutis. Hæc S.D.

In R. ad 3. ibid. ait S.D. Dolere de eo, quod priùs factum est cum intentione conandi ad hoc, quòd factum non fuerit, esset stultum: Hoc autem non intendit pœnitens, sed dolor ejus est displicentia, seu reprobatio facti præteriti cum intentione removendi sequelam ipsius, scilicet offensam Dei, reatum pœnæ. Et hoc non est stultum. Hæc S.D. Quid sit passio, vide suprà Tr.4. Exam.1.n.5.

*Resp.*2. Pœnitentia est virtus specialis ab omnibus aliis specie essentiali distincta.

Declaratur ex S.Th.art.2. in c. dicente: Species habituum distinguuntur secundùm species actuum; Et ideò ubi occurrit specialis actus laudabilis, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis. Manifestum est autem, quòd in Pœnitentia invenitur specialis ratio actus laudabilis, scilicet operari ad destructionem peccati præteriti, inquantum est Dei offensa; quod non pertinet ad rationem alterius virtutis. Unde necesse est ponere, quòd pœnitentia est specialis virtus. Hæc S.Doctor.

In R. ad 1. S.D. ait: A Charitate derivatur aliquis actus dupliciter: Uno modo sicut ab ea elicitus; Et talis actus virtuosus non requirit aliam virtutem præter charitatem: sicut diligere bonum, gaudere de eo, & tristari de opposito. Alio modo aliquis actus a charitate procedit, quasi a charitate imperatus. Et sic quia ipsa imperat omnibus virtutibus (utpotè ordinans eas ad finem suum) actus a charitate procedens potest etiam ad aliam specialem virtutem pertinere. Si ergo in actu Pœnitentis consideretur sola displicentia peccati præteriti, hoc immediatè

diatè ad charitatem pertinet: sicut & gaudere de bonis præteritis. Sed intentio operandi ad deletionem peccati præteriti requirit specialem virtutem sub charitate.

In R. ad 2. ait: Pęnitentia habet quidẽ realiter generalem materiam, in quantũ respicit omnia peccata: sed tamen sub ratione speciali, inquantum scilicet sunt emendabilia per actum hominis cooperantis Deo ad suam justificationem.

In R. ad 3. ait: Quælibet virtus specialis formaliter expellit habitum vitii oppositi: sicut albedo expellit nigredinem ab eodem subjecto. Sed Pęnitentia expellit omne peccatum effectivè, inquantum operatur ad destructionem peccati, prout est remissibile ex divina gratia homine cooperante. Unde non sequitur, quòd sit virtus generalis. Hæc S. D.

XI. *Resp.* 3. Virtus Pęnitentiæ est species, seu pars justitię, imperfecta tamen, sive potentialis.

Declaratur 1 *p.* ex S. Th. a. 3. in c. dicente: Pęnitentia non habet, quòd sit virtus specialis ex hoc solo, quòd dolet de malo perpetrato (ad hoc enim sufficeret charitas) sed ex eo, quòd Pęnitens dolet de peccato commisso, inquantum est offensa Dei cum emendationis proposito. Emendatio autem offensæ contra aliquem commissæ non fit per solam cessationem offensę, sed exigitur ulteriùs quædam recompensatio, quę habet locum in offensis in alterum commissis, sicut & retributio: nisi quòd recompensatio est ex parte ejus, qui offendit (utpotè cum satisfacit) retributio autem est ex parte ejus, in quem est offensa commissa. Utrumq; autem ad materiam justitiæ pertinet, quia utrumque est commutatio quædam. Unde manifestum est, quòd Pęnitentia secundùm quod est virtus, est pars justitiæ.

Declaratur 2. *p.* ibid. Sciendum, quòd secundùm Philosophum in 5. Ethic. dupliciter dicitur justum, scilicet simpliciter, & secundùm quid; simpliciter quidem justum est inter æquales, eò quòd justitia est æqualitas quædam, quod ipse vocat justum politicum, vel civile, eò quòd omnes cives æquales sunt, quantum ad hoc, quòd immediatè sunt sub Principe, sicut liberi existentes. Justum autem secundùm quid dicitur, quod est inter illos, quorum unus est sub potestate alterius, sicut servus sub domino, filius sub patre, uxor sub viro. Et tale justum consideratur in Pænitentia. Unde pænitens recurrit ad Deum cum emendationis proposito sicut servus ad dominum, secundùm illud Psal. 122. Sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. Et sicut filius ad patrem secundùm illud Lucæ 15. Pater, peccavi in cœlum, & coram te. Et sicut uxor ad virum secundùm illud Hierem. 3. Fornicata es, cum amatoribus multis; tamen revertere ad me dicit Dominus. Hæc S. D.

Quid sit justitia, & species ejus, vide suprà Tr. 8. Exam. 1. n. 4. Et quid sit esse partem subjectivam, vel potentialem justitiæ, vide ibid. n. 5.

XII. *Resp.* 4. Pęnitentia est virtus moralis per se infusa, seu supernaturalis.

1. *Pars* patet applicanti definitionem virtutis moralis suprà traditam Tract. 4. Exam. 1. n. 2. Porrò quomodo Pœnitentia consistat in medio, explicatum est ibidem n. 11.

Ratio 2. *p.* Virtus, quæ ex sua natura ordinat hominem ad Deum, ut ad finẽ supernaturalem, & auctorem gratiæ, ac remittentem peccata, & cujus actus sunt legitima dispositio ad gratiam, est supernaturalis, seu per se infusa. Sed talis est Pęnitentia, ut patet ex dictis, & dicendis. Ergo

XIII. *Resp.* 5. Objectum materiale primarium, & principale virtutis Pœnitentię est peccatum mortale, præteritum, personale, & proprium, ut est offensa Dei, aliquo modo, nimirum imperfectè saltem, expiabilis per satisfactionem pænitentis; seu ut detestandum, & puniendum in pænitente.

Declaratur: Dicitur 1. *Objectum materiale*; quia de formali dicetur posteà. 2. *Primarium*, quia peccatum veniale, cùm sit offensa imperfecta, est ejus objectum minùs principale. 3. *Præteritum*, quia offensa non potest expiari, nisi sit commissa, quia tamen sincera Pœnitentia non est sine proposito cavendi futura, circa hæc versatur secundariò. 4. *Personale*, quia originale, cùm non sit peccatum personæ, sed naturæ, non potest satisfactione personæ puri hominis expiari. 5. *Proprium*, ut excludantur ab objecto Pœnitentiæ peccata aliena nobis nullatenus voluntaria: quia nullus purus homo potest satisfacere pro peccato alieno, ut probatur in Tract. de Incarnat. licèt possit pro pœna. Disparitas est, quia (ut discurrit Labat) satisfactio pro pęna temporali fit veluti per externam quandam solutionem debiti, quam unus potest præstare pro alio; At verò satisfactio pro culpa fit per ipsam internam offendentis erga offensum subjectionem, quam unus homo pro alio facere nequit per Pænitentiam, alioquin enim pœnitentia potuisset esse in Christo. De Peccatis dubiis vide Exam. 4. n. 53.

XIV. *Resp.* 6. Objectum formale virtutis Pænitentię est jus divinum, læsum per offensam, ut imperfectè saltem reparabile per compensationem, seu satisfactionem, quæ fit ab eo, qui peccavit. Sive, est illa imperfecta æqualitas, quam pænitens per actum contritionis (quatenus ordine naturæ gratiam justificantem subsequitur, ab eaque informatur) erga Deum reducit, uti eum posse probatur in Tract. de Incar. Hoc proportionabiliter intelligitur sicut id, quod Tract. 8. Exam. 1. n. 2. dictum est de objecto justitiæ.

Ratio: Quia hoc objectum, quà tale, a nulla alia virtute respicitur, per illudque Pœnitentia ab omnibus aliis virtutibus distinguitur, charitas enim directè, & immediatè solùm opponitur

ſpe veniæ,ſed cũ deſperatione. Ita S.D.ibi.in c.

Quomodo intelligis, quando dicitur, peccata parentum imputari filiis.Exod.20.Ego ſum Dominus viſitans iniquitatem Patrum in filios?

Dico, vel intelligi de pœna temporali, quæ interdum (etiam in humanis) infligitur filiis ex culpa parentum. Vel intelligi ſic, non quòd ad ſui veritatem neceſſariò exigat rei eventum, ſed quòd ſignificetur voluntas Auctoris Dei de exequenda comminatione juxta præſentem juſtitiam, & præſentem cauſarum ſecundarum ad talem effectum diſpoſitarũ ſtatum, ut explicat Aravio. Quæ tamen comminatio ſecum patitur voluntatem conſequentem de oppoſito. Simile eſt de comminatione ſubverſionis urbis Ninive, & mortis Ezechiæ.

Quomodo explicas id, quod de peccato blaſphemiæ in Spiritum Sanctum dicitur Matth. 12. Non remittetur neque in hoc ſæculo, neque in futuro?

Ad hoc patet ſuprà Tract.5.Exam 5.n.110.

XVIII. *Nihil ergo* de peccato poſt veram pœnitentiam in homine manet, nulla pœna? nullæ reliquiæ?

Dico: Reatus pęnæ æternæ tollitur cũ culpa.

Ratio: Implicat enim, hominem per gratiam eſſe filium Dei, hæredem æternæ gloriæ, & ſimul dignum æterna morte, & pœna: ſed loquendo de pœna temporali, in quam æterna fuit commutata, certum eſt, quòd, cùm ſit finita, poſſit a contritione valdè excellenti, qualis fuit in S.Paulo, & S.M.Magdalena, adæquari, & per eam totaliter tolli: id tamen non ſemper fit, unde reſtat luenda, vel in hac vita, vel in altera, nimirum in Purgatorio: ut patet ex S.Tho.a.4.

Quod concernit reliquias peccati, ait S.Tho. art.5. nihil prohibet remiſſa culpa mortali remanere in anima ex parte converſionis inordinatæ ad bonum commutabile, diſpoſitiones aliquas ex pręcedentibus actibus cauſatas, quas peccati reliquias vocamus.

Dixi, *ex parte converſionis*: quia averſio a Deo tollitur per gratiam.

Explicat hoc S.D. in c.dicens. Quòd tales diſpoſitiones maneant quidem, attamen debilitatæ, & diminutæ, ita ut homini non dominentur. Et hoc magis per modum diſpoſitionum, quàm per modum habituum: ſicut etiam remanet fomes poſt Baptiſmum.

Oppono: Dominus nunquam aliquem ſanavit, quem non omninò, & totaliter liberavit. Ergo non manent dictæ reliquiæ.

Ad hoc S.D.a.5.ad 1.Quòd Deus totum hominem perfectè curet, quandoque quidem ſubitò, ſicut ſocrum Petri, quandoque ſucceſſivè, ſicut cæcum illuminavit. Ita etiam ſpiritualiter quandoque tanta commotione convertit cor hominis, ut ſubitò perfectam conſequatur ſanitatem, non ſolùm remiſſa culpa, ſed etiam ſublatis reliquiis, id tamen non ſemper facit.

QUÆRO II. Poteſtne peccatum mortale remitti ſine omni Pœnitentia?

XIX. *Reſp.*1. Regulariter, & per ſe loquendo ad remiſſionem culpæ mortalis extra Sacramentum in adultis neceſſaria eſt pęnitẽtia formalis, ſeu actus explicitus deteſtationis peccati nimirum contritio. Ita patet ex S.Tho. a.2.

Ratio: Rationi conforme eſt, ut, qui peccando receſſit a Deo, in ejus amicitiam non recipiatur, niſi culpa, & offenſa ei diſpliceat; quem enim non pœnitet peccaſſe, venia, vel gratia dignus non eſt, quia moraliter cenſetur perſiſtere in prava ſua voluntate. Ergo.

Dixi in R.1. *extra Sacramentum*; ſupponitur enim, quòd in Sacramento Pœnitentiæ ſemper requiratur pœnitentia, & dolor formalis, ſine qua Sacramentum eſſet nullum, utpotè parte eſſentiali deſtitutum.

Ex quo ſequitur, quòd dum ſalus noſtra attribuitur fidei, intelligi debet de fide formata, & per dilectionem operante, quæ non eſt ſine gratia, charitate, & pœnitentia, ut patet ſuprà de connexione virtutum. Dum dicitur, quòd charitas operit multitudinem peccatorum, intelligitur vel diſpoſitivè, ſi ſermo ſit de actu charitatis, ſicut & eleemoſyna redimit peccata: vel in ſenſu formali attribuitur habitui charitatis, non præcisè ratione ſui, ſed ob connexionem cum gratia, ratione cujus effectus unius ſæpè tribuitur alteri, ut docetur in Tr. de gratia, per quod tamen non excluditur Pœnitentia. Dum tandem dicitur in Scriptura, quòd ſine Pœnitentia ſint dona Dei, ſenſus eſt: Deum non pœnitet dediſſe dona gratiæ.

*Reſp.*2. Per accidens, & in particulari caſu ſufficit pœnitentia virtualis incluſa in actu dilectionis Dei ſuper omnia.

Declaratur: Caſus ille eſt duplex. Primus eſt invincibilis ignorantiæ, vel naturalis oblivionis peccati commiſſi. In quo caſu ſufficiet virtualis deteſtatio peccati, incluſa in actu dilectionis Dei ſuper omnia: quia perfectùs actus charitatis eſt ultima diſpoſitio ad gratiam. Secundus eſt caſus Martyrii, ad quod ſi quis ita ſubitò raperetur, ut non ſuppeteret tempus recogitandi peccata, ad juſtificationem pariter ſufficeret prædictus actus charitatis. De quo vide ſuprà Tract.11.Exam.5.n.73 & 74. ubi dictum eſt, an, & quomodo ad Martyrium requiratur actus charitatis.

XX. *Reſp.* 3. Poteſt Deus per abſolutam ſuam potentiam ſine ullo Pœnitentiæ tam formalis, quàm virtualis actu homini remittere peccata.

Ratio: Remiſſio peccati mortalis eſt effectus formalis gratiæ ſãctificãtis, ut patet ex Tri. Sed poteſt Deus per abſolutã potentiam infundere gratiam homini abſque omni ejus diſpoſitione,

v.g. dormienti, cùm gratiæ infusio non dependat essentialiter ab actu libero recipientis ut dispositione, ut patet in justificatione parvulorum. Ergo.

Confirm. Juxta S.Th.1.2.q.5.ar.8.ad 1. potest Deus per absolutam potentiam peccatori antecedenter ad omnem ipsius actum retractativum infundere lumen gloriæ, & sic elevare ad Beatitudinem; Ergo & infundere gratiam sanctificantem.

Oppono contra R.3.S.Th. hic a.2. in c. ait: *Impossibile est, quòd peccatum alicui remittatur sine pœnitentia, secundum quod est virtus.* Sed S.D. per ly *impossibile* ibi intelligit potentiam Dei absolutā. Ergo. Prob. *min.*1.S.Tho. ibi statuit differentiam inter Pœnitentiam virtutem, & Sacramētum, dicens, possibile esse, quòd peccatum remittatur sine Pœnitentia, ut Sacramentum est, non tamen sine ea, ut virtus est: Sed sine Pœnitentia, ut Sacramentum est, seu sine ordine ad illud nequit Peccatum remitti secundùm potentiam Dei ordinariam. Ergo de virtute loquitur secundùm potentiam absolutam. Consequentia patet: Quia S.D. majorem necessitatem attribuit virtuti Pœnitentiæ, quàm Sacramento. *Prob.2.eadem* min. S.Tho ibi ad remissionem offensæ divinæ requirit aliquam mutationem ejus, qui offendit: Sed hæc mutatio requiritur per absolutam Dei potentiam, cùm implicet fieri transitum a termino *a quo* ad terminum ad *quem* sine mutatione utriusq; extremi. Ergo. *Prob.*3. *eadem* min. Implicat privationem tolli, nisi per formā oppositā: Sed forma opposita liberæ aversioni est libera cōversio. Ergo.

Ad hoc R. neg. min. Nam sicut in sacra Scriptura ly *impossibile* non semper procedit de potentia Dei absoluta, sed sumitur aliquando pro difficili, ut patet ex illo Hebr.6. *Impossibile est, eos, qui semel illuminati sunt*, &c. *& prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam*: ita etiam apud S.Tho. interdum sumitur pro difficili, ut patet hìc qu. 86. art.1. ad 2. ubi loquitur de irremissibilitate peccati in Spiritum Sanctum, & interdum pro impossibili naturaliter, ut patet 1.p.q.47.a.3.ad 3. *Non est possibile esse aliam terram, quàm istam.* Similiter ergo in loco objecto S.Thomas loquitur de cursu, & Lege ordinaria.

Ad 1. prob. R. differentiam a S.D. statutam consistere in hoc, quòd sine pœnitentia, ut virtus est, in nullo statu peccatum mortale secundùm legem ordinariam remitti possit, potuerit tamen in aliquo statu remitti sine pœnitentia, ut Sacramentum est, sicut ante Legem Evangelicam (ut ipse S.D. in c. cit. art. explicat) Christus remisit mulieri adulteræ Joann.8. & peccatrici Luc.7. quæ tamen remissio non fuit facta sine pœnitentia ut virtus est.

Ad 1. prob. dist. mai. Requirit mutationem, vel actualem, vel habitualem, conc. maj. necessariò actualem, neg. maj. Et sic dist. min. neg. conseq. Mutatur ergo in nostro casu subjectum per infusionem habitus gratiæ, expellentis suū contrarium, scilicet peccatum, sive qua mutatione habituali, etiam per absolutam Dei potentiam, non posse peccatum per meram condonationem extrinsecam remitti, docent Thomistæ in Tract. de justificat.

Ad 3. prob. dist. min. Opposita liberæ aversioni actuali, conc. min. habituali, quæ solùm est in nostro casu, neg. min. huic enim opponitur gratia habitualis. Vel secundò sic: Est conversio, quæ sit libera, vel actu, vel virtute, seu eminenter, conc. min. semper actu, neg. min. Habitus ergo gratiæ importat virtualiter, & radicaliter voluntariam peccati retractationem, facitque hominem habitualiter, & perfectiùs ad Deum esse converssum, & modo quodam eminentiori, magisque fixo, & permanente, quàm facit actus liberi arbitrii.

Ex quo Sequitur, quòd in eo casu peccatum non solùm tolleretur ut quid physicum, sed etiam ut quid morale, & voluntarium est: quia receptio gratiæ illi homini esset virtualiter, seu interpretativè voluntaria, dum enim fit aliquid in utilitatem alicujus, etiam nescientis, is virtualiter, & interpretativè censetur consentire.

Cui non obstat, quòd macula peccati mortalis consistat in privatione gratiæ, ut connotante actum liberæ aversionis præteritum. Quia actus ille non est de essentia maculæ, sed solùm connotatur, ut *conditio sine qua non*, & sola gratia in facto esse, & formaliter maculæ opponitur. Ergo per eam solam tolli potest, & actus liberi solùm connaturaliter requiruntur, ut dispositiones, quibus Deus non est alligatus, ut patet ex S.Thom 1.2.qu.113. a.3. in c. & ad 2.

QUÆRO III. Potestne per Pœnitentiam, aut alio modo unum peccatum mortale remitti sine alio?

XXI. *Resp.* negativè, etiam loquendo de absoluta Dei potentia. Ita S.Tho. hìc q 86.a.3.

Ratio ibid. Nullum peccatum mortale potest remitti sine gratia, ut docetur in tract. de justif. Sed omne peccatum mortale contrariatur gratiæ, & excludit eam. Ergo impossibile est, quòd unum remittatur sine alio.

Ex quo patet, sermonem hìc esse de remissione peccati quoad culpam; si enim loquamur de cessatione quoad actum, non negatur esse aliquos, qui *cùm quædam vitia resecant, in aliis graviter perdurant*, ut loquitur S. Greg. super illud Amos 4. *Plui super unam civitatem, & super alteram non plui, pars una compluta est, & pars, super quam non plui, aruit.*

Oppono 1. Peccata sunt quædam debita, ut patet ex Oratione Dominica: Sed unum debitum potest dimitti sine alio, ut patet ex praxi hominum. Ergo.

2. Quæ

2. Quæ non sunt necessariò connexa, eorum unum potest tolli sine alio: Sed peccata non sunt necessariò connexa. Ergo.

3. Potest Deus eundem hominem simul diligere, & odio habere. Ergo. Prob. ant. Deus peccatorem diligit quoad naturam, & odio habet quoad culpam. Ergo.

4. Sæpè fit, quòd Superior audiat reservata & absolvat ab illis, & cum reservatis pœnitentem mittat ad Sacerdotem inferiorem. Ergo.

Ad 1. dist. maj. Sunt debita rei cujusdam exterioris, v.g. pecuniæ, neg. maj. sunt debita culpæ, conc. maj. Et sic dist. min. neg. conseq. Ita S.D. ad 4. dicens: *Debitum culpæ contrariatur amicitiæ, & ideò una culpa, vel offensa non remittitur sine altera: ridiculum enim videtur, quòd etiam ab homine aliquis veniam peteret de una offensa, & non de altera.*

Ad 2. dist. maj. Quæ sub nulla ratione sunt connexa, conc. maj. sub aliqua, etsi non sub omni, neg. maj. Et sic dist. min. neg. conseq. Quamvis ergo peccata non sint connexa quoad conversionem ad bonum commutabile, seu ut omnia simul committantur, potest enim quis esse homicida absque hoc, quòd sit adulter, supposito tamen, quòd sint commissa, necessariò sunt connexa quoad aversionem a bono incommutabili, seu a Deo, in qua omnia mortalia conveniunt, & ex hac parte habent rationem offensæ, quam oportet per pœnitentiam tolli, ut loquitur, S.D. cit. a.3. ad 3. Quamdiù ergo manet, etiam unicum mortale, manet aversio a Deo. Hinc implicat dari veram, & perfectam contritionem de uno mortali, & non de altero ei conjuncto, cùm contritio tanquam ultima ad gratiam dispositio tollat omnem aversionem; aliud est de attritione, ob rationem oppositam.

In hoc sensu S. D. 1.2.q.73.a.1. explicat illud Jacobi 2. *Quicunque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus*; nam per unicum peccatum dicitur omnium reus quantùm ad aversionem, & reatum pœnæ æternæ, in quibus omnia mortalia conveniunt, quia omnibus aliis mandatis servatis, uno violato, homo verè a Deo avertitur, & incurrit pœnam æternam, damni quidem, quæ consistit in privatione Visionis beatificæ, ac si mille, vel omnia commisisset; pœnam sensus autem, saltem secundùm substantiam, licèt non secundùm intensionem. Vide infra in hoc Exam. nu.30

Ad 3. dist. maj. Dilectione naturali, conc. gratiæ, neg. Unde S.D. ad 5. ait: Dilectio, qua Deus diligit hominis naturam, non ordinatur ad bonum gloriæ, a quo impeditur homo per quodlibet peccatum mortale, sed dilectio gratiæ, per quam fit remissio peccati mortalis; ordinat hominem ad vitam æternam, ad Rom. 6. Gratia Dei vita æterna. Unde non est similis ratio. Hæc ibi.

Ad 4. R. Si hoc fiat, censendum est, Superiorem nihil aliud facere, quàm quòd absolvat a censuris, & tollat reservationem, adeòque omnia peccata adhuc sunt confitenda alteri. Nec potest Superior dare absolutionem sacramentalem, nisi omnia mortalia audierit. Vide infra Tract.14. Exam.2.n.63. ubi de hoc agitur.

Pro dictorum intelligentia revideri potest ex Theologia speculativa ex 1.2.qu.113. in Tractat. de justif. an gratia, & peccatum mortale possint simul stare in eodem subjecto. Item suprà Tract.3. Exam.1. num.5. an eadem voluntas possit simul ferri in plures fines ultimos totales. Item Tract.3. Exam.3.n.47. an idem actus possit esse simul bonus, & malus. Item ibid. n.50. de Politico.

QUÆRO IV. Quomodo remittuntur peccata venialia per Pœnitentiam, aliaque Sacramenta, aut Sacramentalia? De hoc S. D. agit q 87 per 4. art.

XXII. *Resp.*1. Sacramentum Pœnitentiæ venialia legitimè clavibus Ecclesiæ subjecta tollit ex opere operato. Patet ex S.Th.a.1.

Ratio; Quia venialia sunt etiam propria materia Sacramenti Pœnitentiæ, saltem sufficiens, licèt non necessaria, ut suprà dictum fuit.

*Resp.*2. Sicut peccatum mortale remitti non potest, quamdiù voluntas ei adhæret, ita nec veniale. S.D. ibidem.

Ratio: Manente causa manet effectus; Sed adhæsio voluntatis ad peccatum est causa peccati. Ergo.

*Resp.*3. Ad remissionem venialium non sufficit displicentia habitualis, quæ habetur per habitum charitatis, vel pœnitentiæ virtutis. S. D. ibidem.

Ratio: Quia sic charitas non compateretur peccatum veniale, quod est falsum.

Ex quo S. D. infert, quòd ad remissionem venialium requiratur saltem displicentia quædam virtutis, putà, cùm aliquis hoc modo fertur secundùm affectum in Deum, & res divinas, ut quidquid sibi occurreret, quòd eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se hæc commisisse, etiamsi actu de illo non cogitaret. Quod tamen non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantùm ad peccata oblita post diligentem inquisitionem. Hæc S. D. Et ad 3. ait: Fervor charitatis virtualiter implicat displicentiam venialium peccatorum.

*Resp.*4. Ad remissionem venialium extra Sacramentum non sufficit attritio, nec opus alterius virtutis a charitate, & pœnitentia distinctæ, licèt sit informatum charitate, & meritorium Vitæ æternæ.

Ratio: Quia S.Th.a.1. ad remissionem venialium requirit motum pœnitentiæ formalis, vel virtualis, idest, actum contritionis, vel charita-

tis: Sed de sola contritione orta ex dilectione Dei verificatur, quòd sit actus formalis pœnitentiæ, de solo verò actu charitatis, quòd sit pœnitentia virtualis. Ergo.

XXIII. *Resp.*5. Alia Sacramenta, præter Pœnitentiam, etiam habent vim remittendi venialia ex opere operato. Ita S. D. art.3.

Ratio: Venialia faciliùs remittuntur, quàm mortalia: Sed omnia Novæ Legis Sacramenta tollunt mortalia ex opere operato, aliqua quidem per se, ut, Sacramenta mortuorum: aliqua verò per accidens, ut, vivorum: sicut superiùs Tr.11.Exam.2.n.23.explicatum fuit. Ergo.

Nota tamen, quòd remissio venialium per alia Sacramenta non fiat immediatè, sed mediatè, eo modo, quo posteà R.11. dicetur de Sacramentalibus.

*Resp.*6. Ut tollatur peccatum veniale, non requiritur, quòd infundatur aliqua nova gratia habitualis, sed sufficit aliquis motus gratiæ, vel charitatis. S. D. art.2. in c.

Ratio ibidem: Unumquodque tollitur per suum oppositum: Peccatum autem veniale non contrariatur habituali gratiæ, vel charitati, sed retardat actum ejus, inquantum homo nimis inhæret bono creato, licèt non contra Deum. Ergo.

*Resp.*7. Quandocunque de facto de novo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur. S. D. ibidem.

Ratio: Quia in habentibus usum liberi arbitrii, in quibus solis possunt esse peccata, etiam venialia tantùm, non contingit esse infusionem gratiæ sine actuali motu liberi arbitrii in Deum & in peccatum.

XXIV. *Resp.*8. Dilectio Dei potest esse tanta, ut omnia venialia tollat, si omnia explicitè, vel virtualiter detestetur, adeòque homo sit sine omni peccato veniali, licèt id affirmare non possit.

Ratio 1.p. Tum quia unumquodq; tollitur per suum oppositum: Sed dilectio Dei potest esse tam fervida, ut explicitè, vel virtualiter opponatur omni peccato, etiam veniali. Ergo. Tum etiam, quia licèt mendacio, v.g. jocoso, non opponatur charitas, secundùm rationem ejus specificam, sed sola veritas, bene tamen secundùm rationem genericam peccati venialis. Ergo.

Ratio 2.p. Quia homo non est certus de sufficientia suæ dispositionis.

*Resp.*9. Vera dilectio Dei potest stare cum complacentia alicujus peccati venialis.

Ratio: Quia veniale est offensa levis, quæ non solvit amicitiam.

*Resp.*10. Licèt contritio perfecta, eo ipso, quòd sit de uno mortali, sit de omnibus, ideòque unum sine alio remitti nequeat: secus tamen est de venialibus.

Ratio patet ex dictis: quia omnia mortalia conveniunt in eadem incompossibilitate cum gratia, & amicitia Dei, non verò venialia. Ergo.

XXV. *Resp.*11. Venialia etiam remittuntur per Sacramentalia; 2. non immediatè, sed mediatè, inquantum excitant pium motum voluntatis, 3. non ex opere operato probabiliùs loquendo, sed ex opere operantis: sive consecrationem quandam Ecclesiæ habeant, sive non.

Ante probationem nota, actiones, vel res sacras, quas vocamus sacramentales, vel sacramentalia, indicari hoc Versu:

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.

Orans, id est, Oratio Dominica, vel oratio in Ecclesia consecrata. *Tinctus*; aqua benedicta. *Edens*; Panis benedictus, qui olim loco Eucharistiæ dabatur Catechumenis, vel etiam fidelibus non communicantibus. *Confessus*, id est, Confessio generalis, quæ fit in principio Missæ, vel in Completorio, & in Prima. Huc reducitur tunsio pectoris, qua manifestatur interior animi dolor. *Dans*, id est, eleemosyna, quæ peccata redimit. Huc reducitur jejunium religiosè susceptum. *Benedicens*, id est, Pontificis, seu Episcopi, aut Abbatis benedictio, solemni ritu, ac signo crucis populo dato.

Ex his aliqua habent specialem consecrationem, seu benedictionem Ecclesiæ ad nostram sanctificationem, v.g. aqua benedicta, benedictio Episcopalis: alia non habent, ut, tunsio pectoris, &c. Vocantur autem Sacramentalia, vel quia ad Sacramenti confectionem adhibentur, vel quia verorum Sacramentorum genium quodammodo æmulantur. Hoc notato

Prima, & 2. Pars est S.Tho. a.3. in c. & ad 1. specialiter ait: Omnia illa causant remissionem peccatorum venialium, inquantum inclinant animam ad motum pœnitentiæ, qui est detestatio peccatorum, vel implicitè, vel explicitè. Et ad 2. ait: Omnia ista, quantum est de se, operantur ad remissionem omnium peccatorum venialium, quibus mens actualiter inhæret. Et ad 3. Non per quodlibet prædictorum semper tollitur totus reatus pœnæ, quia sic, qui esset omninò immunis a peccato mortali, aspersus aqua benedicta statim evolaret. Sed reatus pœnæ remittitur per prædicta secundùm modum fervoris in Deum, qui per prædicta excitatur, quandoque magis, quandoque autem minus. Hæc ibi.

Ratio: Nihil immediatè tollitur nisi per suum oppositum: Sed venialia pro opposito habent fervorem charitatis (quem diminuunt) & formalem eorum detestationem. Ergo per illum, & illam solùm immediatè tolluntur. Sed eum excitant Sacramenta, & Sacramentalia. Ergo.

Nec obstat, quòd Sacramenta immediatè, & ex opere operato tollant peccata mortalia. Disparitas enim est, quia immediatè causant gratiam,

quæ

Digitized by Google

quæ est forma immediatè opposita mortalibus.

Ratio 3.p. Tum quia nullibi legitur, quòd Sacramentalibus a Christo facta sit promissio remittendi peccata. Tum etiam, quia non videtur in Ecclesia esse potestas instituendi signa externa, quæ ex opere operato, seu ex vi institutionis habeant virtutem remittendi venialia. Nam Christus per illa verba, Quorum remiseritis peccata, &c. solùm dedit potestatem remittendi peccata ex opere operato per Sacramenta, non verò extra illa. Ergo.

Idem est de Exorcismis ab Ecclesia institutis, qui inter Sacramentalia censentur a S.Thom. suprà q.71.a.3.ad 2. qui effectus quosdam supernaturales contra Dæmones habent ex opere operantis tantùm, & per modum impetrationis, quæ impetratio non fundatur in privata sanctitate Ministri, sed in oratione totius Ecclesiæ, quæ eos instituit, & dœmonibus imperat.

Fateor tamen, quòd illa Sacramentalia, quæ consecrationem quandam habent, majorem habeant vim, sed & hanc nonnisi ex opere operantis. Sicut actus unius virtutis, nimirum excellentioris, v.g. charitatis, majorem ex opere operantis habet vim merendi, & impetrandi, quàm actus virtutis minus perfectæ.

XXVI. *Oppono* contra 2.p.R.11. Si Sacramentalia solùm tollunt venialia mediante actu contritionis, aut charitatis. Ergo valde impropriè ea tollunt. Prob.conseq. Quia sic tota inest illi actui. Ergo.

2. Contra 3.p. Si Sacramentalia tollunt venialia solùm ex opere operantis, excitando piũ motum voluntatis. Ergo nihil differunt ab aliis rebus sacris, v.g. Imaginibus, Concionibus, Lectione spirituali. Prob. conseq. Quia etiam illa possunt excitare pios motus voluntatis. Ergo possunt conducere ad venialium remissionem.

Ad 1. neg.cons. Ad prob. dist. ant. Tota vis immediata, conc. mediata, neg. Nam & causalitas mediata non est impropriè, sed in suo genere propriè talis.

Ad 2. neg.conseq. Ad prob. dist. ant. Possunt conducere occasionaliter, & quasi per accidens, conc.ant. quodammodo per se, neg.ant. & conseq. Imagines ergo sacræ, Concio, Lectio, &c. pios motus excitant solùm præbendo occasionem, ut veniendo in cognitionem prototypi, circa illud pius motus excitetur: ast Sacramentalia conducunt ad dictum effectum per se, non perseitate physica, vel logica, sed morali, quæ tamen non est omnino infallibilis. Quæ tum imperandi, tum dictum motum pium excitandi perseitas ei convenit, vel ex efficacia orationum Ecclesiæ, consecratione, seu benedictione. (Vel ut ait Sylvius) quatenus aliqua Sacramentalia ex genere suo, & modo, quo fiunt, habent adjunctum aliquem dolorem peccatorum, vel ejus significationem, ut confessio generalis, vel tunsio pectoris, oratio Dominica, in qua petimus nobis dimitti quotidianas culpas, ut debita: vel habent vim ex Verbo Dei, ut eleemosyna, quæ peccata redimit, teste S.Scriptura. Item, ut, oratio in Ecclesia consecrata, Unde, Domus mea domus orationis vocabitur, dicit Dominus, in ea omnis, qui petit, accipit. Non est hic aliud nisi Domus Dei, & porta Cœli.

XXVII. *Potestne* alicui, in mortali peccato existenti, & manenti remitti veniale?

Dico, non posse: *Rationem dat* S.D.art.4.in c.& ad 1. Licèt ad remissionem peccati venialis non requiratur nova infusio gratiæ habitualis, requiritur tamen aliquis gratię actus, nimirum vel formalis Pœnitentia, seu Contritio, vel actus charitatis perfectæ. Sed tales actus non possunt esse in eo, qui subjacet peccato mortali, & vult in eo manere. Ergo.

QUÆRO V. Sit casus. Homo justus moritur in peccatis venialibus, quando hæc ei remittuntur? Item reprobus cum mortalibus moritur simul in venialibus, remittunturne hæc venialia in inferno?

XXVIII. *Resp.* 1. *ad* 1.*p.* Remitti in altera vita, nimirùm in Purgatorio quoad culpam, & quoad pœnam. Ita sentit ipse Christus Matth.12. de peccato in Spiritum S. dicens: *Non remittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro*. Quæ verba expendens S.August.lib.21.de Civit.c.24.ait: *Neque quibusdam veraciter diceretur, quòd eis non remittatur neque in hoc sæculo, neque in futuro, nisi essent, quibus etsi non isto, tamen remittatur in futuro*. Et Greg. Magn. lib.4. Dial.c.39. ait: *In qua sententia datur intelligi quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam verò in futuro posse laxari, quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur.*

Ratio: Justus cum affectu peccati venialis moriens, cum eo non ingreditur Regnum Cœlorum, quia Apocal.21. nihil coinquinatum intrat in illud. Ergo ab illa macula purgatur in Purgatorio, quòd ad hoc est institutum, ut in eo purgentur sordes, & non solùm ut luatur pœna.

*Resp.*2. Sordes illæ venialium culparum in Purgatorio absterguntur per fervidos charitatis, humilitatis, patientiæ, aliarumque virtutur actus ab animabus patientibus elicitos. Juxta S.Thom.q.7.de malo, art.11.

Ratio. Licèt post statum vitæ non sit meritũ, aut satisfactio, potest tamen esse remotio peccatorum, quibus sublatis anima in igne sicut aurum probata, & examinata, sicut examinatur argentum, nitescit, ut loquitur Contẽson.

XXIX. *Resp* 3.*ad* 3.*p.* In inferno nullum peccatum veniale remittitur, adeòque in eo casu per accidens æternùm punitur. Ita patet ex S.Th. citato suprà Tr.4.Exam.2.n.81. ubi ratio data

data est, & plura sunt dicta, quæ hic serviunt.

Oppono contra hoc: Ergo talibus damnatis fit injuria. 2. Ergo Deus punit ultra condignum.

Ad 1. Negatur. Quia perditio damnatorum ex ipsis est, eò quòd spontè se conjecerint in statum talem, in quo nulla redemptio, vel venia est.

Ad 2. pariter negatur: Quia licèt pęna æterna peccato veniali non debeatur per se, bene tamen per accidens ex conditione subjecti, cui culpa continuò placet, proinde continua pęna debetur. Unde (ut loquitur dictus Contenson) æternùm punitur culpa in tempore perpetrata, quia quod breve fuit tempore, vel opere, longum esse constat in pertinaci inflexibilis, & obstinatæ mentis voluntate: quæ si ad nihilum redigi vellet, ne pateretur, vivere semper vellet: tamen, ut semper peccare posset. Ad magnam igitur judicantis justitiam pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui nunquam volunt carere peccato.

QUÆRO VI. Extinguunturne per Pœnitentiam peccata sic, ut per subsequens peccatum, etiam ingratitudinis, non redeant? de quo S. D. agit q. 88. per 4. art.

XXX. Ante R. nota, dupliciter posse intelligi peccatum redire. 1. Simpliciter, & absolutè, ita ut peccatum subsequens non tantùm inducat maculam, & reatum sibi proprium, sed etiam reducat antiquum, ac si peccata semper mansissent, & homo non tantùm propter nova, sed etiam propter antiqua peccata damnetur. 2. Secundùm quid in quātum peccatum sequens fit quodammodo gravius propter præcedentia, quorum maculam virtualiter continet, quatenus hominem reducit ad priorem privationis gratiæ statum. In quo sensu etiam intelligi potest illud Jacobi 2. de quo suprà in hoc Exam. n. 21. *Qui offendit in uno, factus est omnium reus*, omni scilicet gratia, ac bonorum operum mercede privandus. Hoc notato

Resp. 1. Nullo modo potest esse, quòd macula, & reatus præcedentium peccatorum redeant, secundùm quod ex talibus actibus causabantur, ait S. Tho. a. 1. in c. id est, simpliciter in primo sensu explicato in Notabili.

Ratio: Quia forma absolutionis, ejusque effectus datur absolutè, & absque hac conditione, *nisi iterùm peccaveris*, quæ nec tacitè inest. Nota, hoc intelligi de reditu quoad eandem numero culpam (idem est de pœna æterna, quia illa pendet ex culpa) de specie enim non est dubium, quin redire possit, ut si peccata remissa eadem placeant voluntati.

Ex his Sequitur, quòd quando in Scriptura dicitur, quòd Deus recordetur peccatorum remissorum, id intelligi de pœna, quia adhuc temporaliter punit ea. Nec est eadem ratio de op...ibus bonis per subsequens peccatum mortificatis, quæ juxta dicenda per pœnitentiam reviviscunt. Disparitas enim est, quia hæc opera non omninò extinguuntur, sed solùm a suo effectu impediuntur, & manent in divina acceptatione, è contra verò de peccatis Scriptura dicit ea exinaniri, aboleri, projici in profundum maris, &c. Accedit, quòd Deus pronior sit ad miserendum, quàm ad puniendum.

Opponi posset illa parabola Matth. 18. de servo, cui Dominus dimisit debitum, & tamen tradidit eum tortoribus, usque dum redderet totum, eò quòd noluerit misereri conservi sui: quam Parabolam Christus conclusit, dicens: Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, nisi remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris. Sed

Sensus Parabolæ hujus est; Sicut Rex servum suum, qui post maximum debitum clementissimè remissum, conservo suo exiguum debitum remittere noluit, jussit gravissimè puniri: ita & Pater cælestis graviter, & quidem in æternum puniet illos, qui obtenta toties enormium scelerum venia, proximo ne leviores quidem offensas remittere volunt. De reditu autem peccati simpliciter ex hac Parabola nihil probatur, de reditu secundùm quid statim admittetur in R. 3.

XXXI. *Resp.* 2. Nec per absolutam potentiam Dei potest idem numero peccatum redire, nec Deus peccatum remittere sub conditione, nisi iterùm peccaveris.

Ratio 1. *p.* Quia aliàs Deus esset vera causa illius peccati redeuntis, naturaliter enim a privatione ad habitum non datur regressus.

Ratio 2. *p.* Remissio peccati mortalis absolutè non potest fieri nisi per infusionem gratiæ habitualis, ut dictum est, & alibi a Theologis probatur: Sed infusio gratiæ essentialiter est absoluta, & non potest esse conditionata, quia gratia actu infusa essentialiter habet, quòd actu destruat peccatum, non verò quòd destrueret, si hæc, vel illa conditio adesset. Ergo.

XXXII. *Resp.* 3. Per peccatum sequens pœnitentiam, peccata dimissa redeunt secundùm quid juxta secundum sensum in Not. ante R. 1. explicatum, & in quantum peccatum sequens ex prioribus dimissis aggravatur, præsertim ratione ingratitudinis. Ita S. Thomas in eodem art. 1. c.

Declarat hoc ex illo ad Rom. 2. *Secundùm duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ*, ex hoc scilicet solo, quòd contemnitur Dei bonitas, quæ ad pœnitentiam expectat: multò autem magis contemnitur Dei bonitas, si post remissionem prioris peccati secundò peccatum iteretur. Ergo.

Resp. 4. Quantitas reatus peccati post priorum peccatorum remissionem commissi, potest quidem

Digitized by Google

dem esse tanta, quanta erat omnium præcedentium, hoc tamen non semper fit. Ita S. D. art.3.

Ratio: Quantitas reatus adveniens est secundùm gravitatem subsequentis: Sed hoc potest esse aliquando magis, aliquando minus grave, ut si sit ebrietas, vel simplex fornicatio, & sequatur homicidium, vel adulterium, aut è contra; Vel si in sequentibus peccet ex ignorantia, vel infirmitate, antecedenter verò ex certa malitia, aut è contra. Ergo.

XXXIII. *Ingratitudo* peccantis estne speciale peccatum, vel saltem circumstantia notabiliter aggravans?

Dico 1. cum S.Th. hìc ar.1. Ingratitudo peccantis aliquando est speciale peccatum, si nimirum peccator in contemptum Dei, & suscepti beneficii peccet.

Ratio S.D. Peccatum speciem recipit ex intentione peccantis. Unde, ut Philosophus dicit 5.Ethic. Ille, qui mœchatur, ut furetur, magis est fur, quàm mœchus. Ergo.

Dico 2. Si dicta intentio contemptus desit, ingratitudo peccantis solùm est circumstantia generaliter consequens omne peccatum mortale.

Declarat hoc S.D. ibidem: Si quis intendens aliquod peccatum committere (putà, homicidium, aut adulterium) non retrahatur ab hoc propter hoc, quòd pertinet ad Dei contemptum ingratitudo non erit speciale peccatum, sed trahetur ad speciem alterius peccati sicut circumstantia quædam. Nam, ut S. August. dicit in lib. de nat. & gratia, non omne peccatum est ex contemptu, & tamen in omni peccato Deus contemnitur in suis præceptis.

Dico 3. Juxta S.Thom. in 4. dist.22. a.4. Peccator recidivus per se, & directè non tenetur ad confessionem peccatorum non priùs commissorum, nec in generali, nec in speciali, cuicunque confiteatur.

Ratio: Quia jam sunt legitimè confessa, & ingratitudo si specialem contemptum non afferat, solùm est circumstantia generalis, ut dictum est.

Dixi, *per se & directè*; quia per accidens, & indirectè potest esse necessarium, saltem in generali aperire præcedentia peccata, ut nimirum cognosci possit status pœnitentis, & conveniens medicina adhiberi.

QUÆRO VII. Merita hominis justi per subsequens peccatum mortificata reviviscuntne per veram Pœnitentiam? De hoc S. D. agit q 89. per 6. art.

XXXIV. *Resp.* Affirmativè cum S.Th. a.5.

Ante prob. nota, quid hoc sit, opera in charitate facta per subsequens peccatum mortificari. bene explicari a S.Th a.4. in c. his verbis: Res viva per mortem perdit operationem vitæ, unde per quandam similitudinem dicuntur res mortificari, quando impediuntur a suo proprio effectu, vel operatione, effectu autem operum virtuosorum, quæ in charitate fiunt, est, perducere ad vitam æternam. Quod quidem impeditur per peccatum mortale sequens, quod gratiam tollit. Et secundùm hoc opera in charitate facta dicuntur mortificari per sequens peccatum. Hoc notato

Ratio S.D. ex a.5. est: Opera virtuosa mortificari, est, ea per peccatum sequens impediri ab effectu producendi ad vitam æternam; Sed hoc impedimentum tollitur per veram Pœnitentiam peccata remittentem. Ergo Min. prob.1. ex illo Joel.2. *Reddam vobis annos, quos comedit locusta, & bruchus*. Et ex illo; *Capillus de capite vestro non peribit*. Quæ verba explicant SS. Patres de reviviscentia meritorum. Et ad Hebr.6. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, &c.* Prob.2. Opera meritoria non solùm habent vim perducendi ad vitam æternam, (quod pertinet ad eorum vitam) secundùm quod actu existunt in se, sed etiam postquam actu desinunt esse, secundùm quod remanent in acceptatione divina; Sed in acceptatione divina manent etiam, post quam per peccatum mortificantur, quia Deus illa opera, prout facta fuerunt, semper acceptabit, & Sancti de eis gaudebunt, secundùm illud Apoc.2. *Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*. Ergo.

XXXV. *Resurgitne* homo per pœnitentiam in æquali virtute, ac erat anteà?

Ad hoc S.D. art.2. in c. respondet; Secundùm quod motus liberi arbitrii in Pœnitentia est intensior, vel remissior, secundùm hoc pœnitens consequitur majorem, vel minorem gratiam; contingit autem intensiorem motum pęnitentis quandoque proportionatum esse majori gratiæ, quàm illa, a qua ceciderat per peccatum, quandoque autem æquali, quandoque verò minori. Et ideò Pęnitens quandoque resurgit in majori gratia quàm priùs habuerat, quandoque autem in æquali, quandoque etiam in minori. Et eadem ratio est de virtutibus, quæ ex gratia consequuntur.

De Virginitate obiter sciendum, quòd quoad formale per Pęnitentiam reviviscat, licèt non quoad materiale. De quo vide supra Tr.5. Exa. 2. n.26. in Notab. Idem est de Innocentia.

XXXVI. *Restituiturne* ergo homo per pœnitentiam in pristinam dignitatem?

Dico cum S.Th. a.3. restitui quoad Deum, cujus denuò fit filius per gratiam, redditurque ei stola prima, & annulus aureus; non tamen semper restitui quoad hominem, ut patet, si ratione peccati, vel censuræ, aut irregularitatis dignitatem Ecclesiasticam perdiderit.

XXXVII. *Reviviscuntne* etiam per Pœnitentiam opera bona mortua, id est, in peccato mortali facta?

Dico cum S.Thom. art.6. quod non.

Ratio: Quod non habuit vitam, nec principium vitæ, non potest reviviscere; Sed opera secundùm se bona, sed facta extra gratiam, & charitatem (quæ est principium vitæ) ita se habent, nec de iis dici potest, quòd maneant in divina acceptatione ad præmium supernaturale. Ergo.

Admittit tamen S. D. in eod. ar. ad 3. quòd Deus talia opera remuneret temporali remuneratione, sicut Gregorius dicit in homil. de Divite, & Lazaro, quòd nisi dives ille aliquod bonum egisset, & in præsenti sæculo remunerationem accepisset, nequaquam ei Abraham diceret, Recepisti bona in vita tua. Vel etiam hoc potest referri ad hoc, quòd patietur tolerabilius judicium. De hoc vide in hoc Tract. Exam. 8. n. 130.

EXAMEN III.

De Contritione. De qua agit S. Thom. in Supplemento a quæst. 1. usque ad 5. inclusivè.

QUÆRO I. Quid, & quotuplex est Contritio, & cujus virtutis actus?

XXXVIII. Ante R. nota ex Sancto Thoma hic q. 1. art. 1. in c. hoc nomen *Contritio* derivari a verbo *contero*, quod in rebus materialibus significat rem duram conterere, & comminuere in minutissimas partes. Unde metaphora translata ad spiritualia, actus pœnitentiæ vocatur *contritio*, quia voluntatis duritiem, seu cor peccatis induratum emollit, scindit, atterit, & comminuit. Hoc notato

Resp. 1. Contritio generatim sumpta est dolor de peccato sub quocumque motivo supernaturali, & definitur a Tridentino Sess. 14. cap. 4. quòd sit *animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero*. Ly *animi* idem est, ac voluntatis, intelligiturque dolor spiritualis; unde dolor, quem interdum experimur in parte sensitiva, cùm sit passio corporalis, non est de essentia contritionis, seu proprietas ejus, ut patet ex Sancto Thoma quæst. 1. art. 2. Hic Sanctus Doctor plures adducit definitiones in citato art. 1. inter quas est illa Sancti Augustini. Contritio est dolor de peccatis assumptus cum proposito confitendi, & satisfaciendi.

Resp. 2. Contritio ita generatim sumpta dividitur in perfectam, & in imperfectam. Perfecta absolutè vocatur contritio, definiturque, quòd sit *dolor de peccato commisso, ut est offensa Dei super omnia dilecti*, seu summè boni, cum proposito (vel actuali, vel virtuali, seu implicito) se emendandi; & confitendi, quia contritio in Nova Lege non delet peccatum, nisi in ordine ad Sacramentum Pænitentiæ, cujus est pars. Ly *offensa* est idem, quod injuria, non quidem realiter illata, seu effectiva (cùm Deus in se lædi non possit) sed moralis, affectiva, seu intenta.

Contritio imperfecta, quæ ad alterius differentiam vocatur *attritio*, definitur, quòd sit *dolor de peccato commisso ex motivo supernaturali inferiori, quàm sit dilectio Dei super omnia*, v. g. ex metu gehennæ, amissione Beatitudinis, seu ob Deum ut Vindicem, vel ex speciali deformitate talis peccati.

XXXIX. *Resp.* 3. Contritio essentialiter, & per se primò consistit in dolore, & odio, seu detestatio peccati se solùm habet præsuppositivè.

Ratio: Contritio essentialiter consistit in actu (saltem imperfectè) compensativo injuriæ; Sed per solum dolorem fit compensatio. Ergo. Min. prob. Recompensans debet a se aliquid auferre, & dare injuriato: Sed hoc fit per solum dolorem. Ergo. Min. prob. Odio habens peccatum nullum patitur malum, sed recipit magnum bonum honestum, qui verò de peccato dolet, etsi bonum honestum recipiat, afficitur tamen simul malo pœnæ, scilicet tristitia. Ergo.

Ex quo sequitur, quòd in eodem instanti temporis cum prioritate, & posterioritate naturæ peccatum tollatur per odium, & per dolorem, seu contritionem formalem: per odium, inquantum est summum malum, seu est contra Deum ut summum Bonum: per dolorem, ut est offensa, seu injuria Dei per satisfactionem compensabilis. De quo vide supra Exam. 1. n. 13. & 14. ubi etiam patet, quænam peccata sint objectum contritionis.

XL. *Resp.* 4 Contritio est actus virtutis pœnitentiæ. Ita S. D. q. 1. art. 2. ad 1. Et patet ex dictis suprà de eadem virtute in Exam. 1. nu. 10. & 14. Attritio verò non oritur ex aliqua virtute, sed ex quodam auxilio divino supernaturali transeunter dato.

Ratio: Quia attritio elicitur ab homine in gratia sanctificante nondum constituto, adeòque non habente adhuc habitum virtutis infusæ.

QUÆRO II. In quo conveniunt, & in quo differunt contritio, & attritio? Item attritio potestne fieri contritio?

XLI. *Resp.* 1. Conveniunt 1. quòd utraque versetur circa peccatum illud detestando. 2. Quod utraque in substantia sit supernaturalis, & habeat objectum, ac motivum supernaturale. Unde nec esset con- nec attritio, si quis doleret de peccato, quia propter illud debet suspendi, amisit bonam famam, offendit patrem, &c.

Resp. 2. Differunt 1. quòd contritio sit actus virtutis, non verò attritio, ut dictum est R. 4. ad Q. 1. 2. Quòd contritio sit dolor perfectus, & procedat ex sua natura ex motivo dilectio-

lectionis Dei super omnia, attritio verò sit dolor imperfectus, procedatque ex motivo inferiori. Quæ motiva sunt assignata ante R.3. ad Q.1. Quæ imperfectio etiam patet ex metaphora ex materialibus desumpta, in quibus dicuntur attrita (ut ait S.D.q.1.a.2. ad 2.) quæ aliquo modo diminuta sunt, sed non adhuc perfectè comminuta: contrita verò dicuntur, quando omnes partes tritæ sunt simul per divisionem ad minima. 3. Quòd attritio per se solam sine Sacramento non justificet, etiam cum voto, & desiderio Sacramenti: quia stat cum peccato, licèt tollat affectum peccati. Contritio verò etiam extra Sacramentum, & extra articulum mortis, aut necessitatis, in quo non est copia Confessarii, habet annexam justificationem, seu peccati remissionem, sive gratiam sanctificantem, ut patet ex Trid. Sess. 14. c.4. Et *Ratio est*: Tum quia (utpotè procedens ex motivo dilectionis Dei super omnia) hominem plenè convertit ad Deum, eique ut ultimo fini unit, in qua dilectione virtualiter continetur propositum servandi omnia mandata. Tum etiam, quia est ultima dispositio ad gratiam. Ergo hanc habet sibi annexam etiam extra Sacramentum. 4. Attritio solùm est dispositio remota ad gratiam. 5. Attritio respicit peccatum ut est malum peccantis, contritio verò ut formaliter est offensa, & injuria Dei.

XLII. *Resp.* 3. Contritio, & Attritio supernaturalis specie essentiali differunt, nec potest attritio fieri contritio.

1. *Pars* sequitur ex dictis; Quia habent specie diversa principia, & motiva formalia.

2 *Pars* sequitur ex prima. Tum quia, quæ specie essentiali differunt, illorum unum nequit fieri alterum. Tum etiam, quia docetur a S.Thom. a.3. in c. hac ratione: Quamvis habitus fidei informis fiat formatus, nunquam tamen actus fidei informis fit actus fidei formatæ, quia actus ille informis transit, & non manet veniente charitate, attritio autem, & contritio non dicunt habitum, sed actum. Ergo.

Oppono 1. contra R.3. Perfectum, & imperfectum non differunt specie essentiali, & unum potest fieri alterum: Sed sic se habent attritio, & contritio. Ergo.

2. Communiter dicitur, quòd per Sacramentum Pœnitentiæ homo fiat ex attrito contritus. Ergo attritio fit contritio.

Ad 1. dist. maj. Si sit imperfectum defectu gradus, sicut calor, ut tria respectu caloris, ut sex, vel sicut puer respectu viri, conc. maj. si sit imperfectum defectu essentiæ, sicut Embrio dicitur homo imperfectus, neg. maj. Hoc 2. modo se habet contritio imperfecta. Vel aliter: Si habeant eadem motiva, & objecta, conc. secùs, negatur.

Ad 2. neg. conseq. Nam prima propositio significat transitum subjecti ab una forma ad aliam, v.g. ab attritione ad contritionem, ut si dicam a pari, Petrus ex Physico fit Metaphysicus. Secunda verò significat, quòd una forma fiat alia, ut si dicam, Physica fit Metaphysica, calor fit frigus, quòd repugnat.

Aliter R.2. Quòd per Sacramentum Pœnitentiæ fiat quis ex attrito contritus, vel habitualiter, inquantum cum gratia per Sacram. Pœnitentiæ infusa inter cæteras virtutes etiam accipit habitum virtutis Pœnitentiæ. Vel virtualiter, seu æquivalenter, quia attritio juncta huic Sacramento obit quodammodo munus contritionis, eique æquivalet, cùm hominem etiam disponat (licèt non tam proximè) ad justificationem, quæ est effectus Sacramenti.

QUÆRO III. Attritio ex metu gehennæ concepta estne actus honestus? Item quas conditiones debet habere attritio, ut cum hoc Sacramento sufficiat ad justificationem? sufficitne sine actu charitatis, etiam imperfecto?

XLIII. *Resp.* 1. De fide est attritionem ex metu gehennæ velut ex occasione a peccatore elicitam, esse actum bonum, & laudabilem ad Sacramentum Pœnitentiæ sufficientem. Ita Trident. Sess. 14. c.4. definit. Illam contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat sancta Synodus, non solùm non facere hominem hypocritam, verùm etiam donum Dei esse, & Spiritus S. impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm moventis: quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se perducere ad justificationem peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. Hæc ibi.

Vide suprà Tract.3. Exam.1. n.6. quòd talis attritus non feratur efficaciter in duos ultimos fines, sed ratione peccati efficaciter, habitualiter saltem, haberet pro fine ultimo creaturam, ratione attritionis inefficaciter Deum. Item quiesceret in amore sui, seu bonum creatum, & proprium plus amaret quàm Deum solùm negativè nullam faciendo comparationem inter Deum, & creaturam, non verò contrariè, seu cum tali comparatione. Vel, sisteret in bono creato, non tamen excludendo relationem in Deum, sed ab ea solùm præscindendo.

Item vide suprà Tract.3. Exam.1. n.13. an, & quando actus ex metu impendentis mali factus sit involuntarius, ut salvetur dictam attritionem ex metu pœnarum inferni non esse invitam, quia aliàs non sufficeret ad justificationem cum Sacramento. Vide ibid.

Item vide in Philosophia explicationem illius axiomatis: Propter quod unumquodque tale,

tale, & illud magis tale. Ex quo probare quis posset, quòd talis attritus dolens de peccato, & de pœna immò de peccato propter pœnam, magis doleat de pœna, quòd esset honestum. Sed in Philosophia dici solet, quòd ad veritatem hujus axiomatis ly *propter* debeat denotare causam principalem talis effectus, & per se, ac sine qua effectus poni non possit: quod non est in præsenti.

*Resp.*2. Est etiam licitum dolere de peccatis propter pœnas inferni, ut ly *propter* significet finem proximum, & minus principalem: secus si designet finem ultimũ, hoc enim esset mortale.

Ratio 1.*p*. Licitè quis ordinat suos actus ad magnum suum bonum creatum, ut ad finem proximum, modò Deus sit finis ultimus: Sed evadere pœnas inferni est magnũ bonum. Ergo.

Ratio 2.*p*. Quia talis homo formaliter, & expressè haberet hunc affectum: Non dolerem de peccato, nisi essent pœnæ inferni: Sed ille affectus est mortaliter malus, ut patet, quia excludit Deum ut ultimum finem. Ergo.

Nota, non esse inordinatum, ordinare bonum majus ad bonum minus, velut ad finem proximum, & minus principalem, si utrumque bonum ulterius ordinetur ad alium finem principalem, qui sit utroque melior. Sic ergo dolor de peccatis respicit dolorem de pœnis inferni, ut finem proximum: sed uterque ordinatur ad Deum ut ad finem ultimum.

XLIV. *Resp*.3. Attritio ut sufficiat ad justificationem vi hujus Sacramenti obtinendam, debet habere has conditiones. *Primò* debet esse vera, id est, non apparens, vel existimata, quia est materia Sacramenti, ad quam non sufficit, quòd sit putativè talis; nec sit talis per existimationem, ut patet in materia Bptismi. *Secundò* debet esse supernaturalis; Quia Trid. cit. eam vocat donum Dei, & impulsum Spiritus sancti, ac dispositionem ad gratiam. *Tertiò* debet esse universalis, seu extendere se ad omnia mortalia nondum confessa, cùm unum peccatum non possit remitti sine alio, ut suprà probatum est, adeòque vel debent elici tot attritiones, quot sunt peccata specie diversa, vel debet homo de omnibus dolere sub uno generali motivo ad omnia se extendente. *Quartò* debet esse efficax, id est, excludens voluntatem peccandi, ut patet ex eodem Tridentino.

XLV. *Resp*.4. Probabilius est contra Jansenium, quòd ut attritio ex metu gehennæ concepta, cum Sacramento ad justificationem sufficiat, non requiratur ad eam actus charitatis, seu dilectionis Dei super omnia, etiam imperfectus, & remissus. Ita clarè Angel. Doct. in 4. dist.6. q.1. a.3. ad 5. dicens: *Ad hoc ut homo se praparet ad gratiam in Baptismo percipiendam* (idem est de Sacramento Pœnitentiæ) *praexigitur fides, sed non charitas: quia sufficit attritio pracedens, etsi non sit contritio*.

Ratio; Quia aliàs Sacramentum Pœnitentiæ desineret esse Sacramentum mortuorum, quia nunquam, & in nullo casu causaret primã gratiam delendo peccatum mortale, semper enim supponeret illud remissum per illum actum dilectionis Dei. Quod prob. 1. ex S.Th. 3.p. q.70. a.4. in c. dicente: *Minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentia, & vitare omne peccatum mortale, minima etiam charitas plus diligit Deum, quàm cupiditas millia auri, & argenti*. 2. Minima charitas sive habitualis, sive actualis modò verè sit in specie charitatis, quantumvis remissa, est incompossibilis cum peccato mortali, cùm ex sua essentia solùm Deũ pro ultimo fine efficaciter respiciat, ut patet suprà Tract.7. Exam.5. n 74. Et ibid. n.75. ante R.2. Ergo.

Ex his ruit fundamentum Adversariorum, putantium, quòd sine dicto amore non excludatur omnis affectus peccandi; ruit, inquam; Nam, ut benè arguit Gonet, efficax metus gehennæ, id est, vi cujus homo malum gehennæ ita refugit, ut efficaciter velit omnia media ad illud vitandum absolutè necessaria, includit necessariò voluntatem efficacem cavendi omne id quòd est inductivum gehennæ: Sed tale omne est peccatum mortale. Ergo vide dicta pro R.1. & locis ibi citatis. Ruit & illud fundamentum, quo dicunt: Timor servilis non excludit affectum peccandi. Nam solùm est verum, si ille timor pœnas sibi proponat ut finem ultimum, secus si ut proximum juxta R.2.

Resp.5. Ad dictam attritionem requiritur aliquis actus dilectionis Dei, non qui sit verè amor amicitiæ, vel charitatis, tendens in Deum summè diligendum ratione suæ bonitatis secundùm se sumptæ, seu ut in se bonus est, sed qui sit actus, seu amor spei, sive concupiscentiæ, quo attritus amat, vel amare incipit Deum, ut sibi (nimirum attrito, seu amanti) bonum, & utilem: sic ut motivum talis amoris sit inferius motivo dilectionis Dei super omnia, nimirum vel spes salutis, vel consideratio turpitudinis peccati, vel metus gehennæ, &c.

Hoc videtur velle Trid. Sess.6. c.6. ubi inter dispositiones, quibus peccatores Justitiæ divinæ timore utiliter concussi ad justificationem per Sacramentum recipiendam se disponunt, recenset actum, quo Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt.

Ratio: Voluntas non fertur in finem nisi amando, ut patet ex physica: Sed voluntas hominis attriti saltem imperfectè fertur in Deũ ut ultimum finem, juxta dicta, quia pœnæ solùm sunt finis proximus. Ergo.

Ex dictis colligitur, quòd ad Contritionem perfectã requiratur verus amor amicitiæ, amãs Deum super omnia, seu ut in se bonus est, non verò ut est bonus, seu utilis amanti. Unde hæc

non

non esset vera Contritio: Doleo de peccatis meis propter Deum ut meum summum Bonum.

QUÆRO IV. Sifficitne una Contritio super omnia peccata, & quantæ illa debet esse intensionis?

XLVI. De quo S.D. agit q.2. & 3. utrobique per 4. art.

Ant. R. suppono ex S.Th. q.2. ar.1. in c. quòd ad Contritionem etiam extra Sacramentum Pœnitentiæ requiratur per se loquendo, & regulariter aliqua peccatorum recogitatio, seu examen conscientiæ, licèt non tam rigorosum sicut in Sacramento, quia hoc est judicium quoddam exterius, in quo homo homini debet reddere rationem propriæ conscientiæ suæ, quod non fit sine distincta examinatione: è contra extra Sacramentum redditur ratio ipsi Deo, qui utpotè scrutans renes, & corda, faciliùs intelligit omnia.

Dixi, *per se, & regulariter*; Quia interdum sufficit recogitatio peccatorum in generali, non descendendo ad singula. *Primò* in casu, quo adultus sua peccata recogitat ante baptismum, & de iis dolet saltem per attritionem. *Secundò* si non suppetat tempus, tunc enim sufficit recogitatio, & dolor de peccatis in communi, cum voluntate saltem implicita discussionis in particulari, si esset commoditas. Hoc supposito,

Resp. 1. Non est de necessitate veræ contritionis singulis peccatis singulas adhibere contritionis, est tamen de consilio.

1. *Pars* est S.Th. ar.1. cit. dicentis, quod post recogitata peccata sufficit una contritio communis omnibus, quia ille motus agit in vi omnium dispositionum, qui dolor potest dici esse de singulis, & specialis, licèt non sit singularis de singulis.

Ratio: Quia aliàs, qui haberet mille mortalia, deberet elicere mille contritiones, quod nemo defendet.

Ratio 2. p. De consilio est multiplicare actus virtutum.

XLVII. *Resp.* 2. Ut dolor voluntatis sit vera contritio, debet esse summus appretiativè, & non requiritur, ut sit talis intensivè.

Ante *Resp.* Vide Tract.7 Exam.5. num.75. in Not.1. explicationem majoritatis intensivæ, & extensivæ in amore, quæ applicari potest dolori de peccato; dicitur enim dolor appretiativè summus, quando quis ita dolet, ut malum culpæ judicet, seu æstimet majus quovis alio malo, sitque paratus omnia alia mala potius subire, quàm illud: dicitur summus intensivè, quando est in gradu tam intenso, ut ampliùs intendi, vel augeri non possit. Hoc præmisso

Ratio 1. p. est: Prosecutio alicujus boni est mensura displicentiæ mali oppositi, seu inquantum aliquid placet, tantum contrarium displicet: Sed Deus debet appretiativè magis amari, quàm omne bonum creatum, ut patet loco ante citato ex Tract.7. Ergo de peccato dolendum est dolore appretiativè summo.

Ex quo sequitur, quòd in omni contritione saltem implicitè, & confusè includatur comparatio ad omnia mala pœnæ, & naturæ, quæ tamen comparatio a Confessariis non est ita exaggeranda, præsertim infirmis propter periculum, nec suadenda, ver. gr. dicendo, an parati sint potius se, & omnia sua perdere, quàm esse, vel tale peccatum committere, non enim omnes tam perfecti sunt uti S. Paulus ad Rom.8. dicens: Certus sum, quòd neque mors, &c. me separabit a charitate Christi.

Ratio 2. p. Minima contritio in intensione est ejusdem speciei cum ea, quæ est maximè intensa, quia sola intensio, vel remissio speciem non variat. Ergo procedit a gratia, sicut contritio intensior. Ergo sufficit ad justificationem a quibuscunque peccatis.

Cum his stat, quod Confessarii debeant hortari pœnitentes ad vehementem dolorem, uti & ad Dei amorem.

XLVIII. *Debetne* major esse dolor de uno peccato, quàm de alio?

Affirmo cum S.Thom. q.3. ar.3.

Ratio: Contritio est dolor de peccato, quatenus est offensa Dei: Sed in uno peccato est gravior offensa Dei, quàm in altero. Ergo.

XLIX. *Sufficitne* dolor, quo quis dolet se non dolere de peccatis?

Dico: non sufficit. *Ratio*: Quia talis dolor non est de peccatis, sed solùm est displicentia de ipso doloris defectu.

An, & quomodo dolor contritionis possit esse nimius, vide suprà Tr.4. Exam.1. n.11.

QUÆRO V. Quando quis obligatur ad Confessionem?

L. *Resp.* 1. Præceptum contritionis non est merè positivum, sed etiam naturale. Ita S.Th. 3 p. q.84. ar.7. ad 1. Dicitur naturale, non prout distinguitur a supernaturali, seu prout distinguitur a positivo, seu est naturale in ordine supernaturali gratiæ, eique connaturale. Sicut enim res naturales habent suam essentiam, & naturam, ita & supernaturales.

Ratio: Natura dictat, jus hominis, a fortiori jus Dei, servandum esse illæsum. Ergo & dictat, jus Dei læsum, esse per pœnitentiam reparandum, quantum possumus.

Resp. Præceptum Contritionis spectat ad 1. præceptum Decalogi, in cujus præambulo dicitur: Ego sum Dominus Deus tuus.

Ratio: Si est Dominus, adeòque honorandus, natura dictat, quòd ejus reconciliatio sit quærenda, dum est offensus.

Resp. 3. Probabilius est, quòd præceptum contritionis non obliget ad eam eliciendam statim post commissum peccatum. 2. Nec omnibus die-

bus

bus festis, & Dominicis. 3. Nec quoties peccatum commissum memoriæ occurrit. 4. Nec semper per totum vitæ decursum. 5. Sed certo tempore.

Ratio 1.2. & 3.p. Est ex praxi. Quia nec pœnitentes de eo se accusant, nec Confessarii examinant. Fateor tamen, oppositam sententiam esse valdè piam, & consulendam, & nec per modicum tempus licere in peccato morari quoad affectum.

Ratio 4. & 5.p. Præceptum contritionis est affirmativum, scilicet, *Pœnitentiam agite*: Sed natura præcepti affirmativi est, quòd obliget quidem semper, non tamen pro semper, ut patet in aliis præceptis affirmativis, v.g. eleemosynæ, &c. Ergo.

LI. *Resp.* 4. Præceptum Contritionis in quibusdam casibus obligat per se, in quibusdam per accidens. Qui casus in probabiliori sententia sunt.

Primò per se obligat in articulo mortis, vero, aut præsumpto, etiam in casu, quo homo habet copiam Sacramenti Pœnitentiæ, non quidem ex vi præcepti hujus Sacramenti, quia illi satisfit per attritionem cum Sacramento, sed ex vi præcepti charitatis Dei, & sui ipsius. Quia in illa extrema lucta, a qua salus æterna pendet, tenenda sunt certiora, non autem constat, an Sacerdos verè habeat intentionem absolvendi, an sit verè baptizatus, &c.

Secundò in morali periculo vitæ eo sensu, quo id de Eucharistia explicatum est suprà Tract. 12. Exam.4.n.50.

Casus, in quibus per accidens obligat præceptum Contritionis sunt

Primò, Advertenter exurgente tam gravi tentatione, ut moraliter homo eam vincere nequeat, nisi per Contritionem. 2. Quoties quis etiam erroneè existimat, se ad eam teneri. 3. In valdè gravi communi necessitate Reipublicæ, quæ præsumitur immitti a Deo ob peccata hominum. 4. Dum currit præceptum annuæ confessionis, & non est copia Confessarii, quia tunc homo tenetur supplere per contritionem, cujus præcepto in Lege Nova præceptum confessionis est subrogatum. 5. Dum quis in peccato mortali existens debet administrare aliquod Sacramentum, vel unum è quinque vivorum recipere; prout probatum est suprà de Sacramentis in Communi Tr.11. Exam.2.n.21.& seqq.

EXAMEN IV.

De Confessione, ejus Quidditate, & Necessitate. S.Thom. q.6. Supplem. & q.7.

QUÆRO I. Quid est Confessio, putà auricularis, coram Sacerdote, sive sacramentalis? Cujus virtutis actus?

LII. *Resp.* 1. Benè definitur in Catech. Romano, quòd sit legitima, & sacramentalis accusatio de propriis peccatis ad eorum veniam virtute clavium obtinendam, coram Sacerdote facta.

Resp. 2. S.Th.q.7.a.1. explicat, & approbat illam definitionem a S.Aug. traditam: *Confessio est, per quam morbus latens* (nimirum animæ, seu peccatum) *spe veniæ aperitur*.

In R. ad 1. ibidem docet, quòd quamvis Sacerdos peccatum pœnitentis anteà aliquando sciat, ut homo, non tamen scit, ut Vicarius Christi. Sicut etiam Judex aliquando scit aliquid ut homo, quod nescit ut Judex, & quantùm ad hoc per Confessionem aperitur Sacerdoti: ast (ut ait ad 2.) clauditur aliis Confessionis sigillo.

Resp. 3. Confessio peccatorum, quatenus fit ad consequendam eorum remissionem elicitivè est actus virtutis Pœnitentiæ, juxta S.Th.q.7.a.3.& patet ex dictis suprà de virtute Pœnit. Imperativè autem ad multas virtutes, v.g. spem, fidem, &c. pertinere potest, secundùm quod in finem multarum virtutum actus confessionis trahi potest, ut ait S.D. ibidem.

Dixi, *quatenus fit ad remissionem*, &c. quia sub aliis rationibus confessio spectat ad alias virtutes, v.g. confessio veritatis in judicio, ad justitiam: confessio beneficiorum in laudem Dei, ad virtutem Latriæ. Ibidem in c.

QUÆRO II. Quæ est materia Confessionis? nonne peccata? Et quid de peccatis dubiis? vel non commissis, & tamen confessis?

LIII. *Resp.* 1. Quæ, & quotuplex sit Confessionis materia, patet suprà Exam.1.num.4.& num.13.

Resp. 2. Peccatum mortale dubium, confitendum est ut dubium: quod si post confessionem deprehendatur fuisse certum, probabilius, & tutius est, quòd homo teneatur illud confiteri ut certum.

Ratio: Homo tenetur confiteri mortalia, prout illa habet in conscientia: Sed peccatum antè dubium, comperta certitudine non est ampliùs dubium, sed certum. Ergo confitendum denuò est, ut certum.

Resp. 3. Qui confitetur mera peccata dubia (loquendo de dubio prudente, & rationabili, quod addo ad excusandos communiter scrupulosos) debet absolvi sub conditione. Ut autem absolutè, seu sine conditione absolvatur, probabilius est, quòd teneatur addere, saltem unum peccatum certum, etiam veniale tantùm.

Ratio: Tum ne Sacramentum Pœnitentiæ exponatur periculo nullitatis. Tum etiam, quia qualis est confessio, talis est absolutio. Tum tandem, ut posset imponi certa pœnitentia.

Ex quo fit, quòd talis a peccato mortali confesso

fessou ut dubio absolvatur quidem, sed cum onere illud ut certum confitendi postea, si ut certum occurrat: necesse tamen non est, ut omnia alia peccata cum peccato dubio ritè explicata denuò confiteatur.

*Resp.*4. Qui non scit certum numerum peccatorum mortalium, & dicit, v.g. fornicatus sum decies circiter, vel, plùs minùs, & posteà deprehendit certum numerum, v.g. fuisse duodecies, probabiliùs, & tutiùs tenetur posteà numerum ut certum confiteri.

Ratio est eadem: Quia dicendo *circiter*, vel *plùs minùs* idem est, ac si diceret, Dubito an non sæpiùs, vel minùs. Ergo est eadem ratio. Hinc mirum, quòd multi DD. primùm teneant, & hoc postremum negent, cùm tamen ipsi fateantur, quòd nullam solidam videant disparitatem.

*Resp.*5. Qui scienter dubia peccata mortalia narrat pro certis, & certa pro dubiis, peccat mortaliter teneturque non solùm illam Confessionem de peccatis ut certis repetere, sed & hoc speciale peccatum exprimere.

Ratio: Circa materiam necessariam Confessionis mentiri, & conscientiæ suæ Judicem decipere, semper est mortale: Sed hoc fit in eo casu. Ergo.

Dixi, *scienter*: Quia ignorantia, & scrupulositas interdum excusant.

*Resp.*6. Peccata per contritionem jam remissa confiteri non est peccatum, sed est necessarium.

Ratio: Remissio pe cati per Contritionem fit per ordinem ad Co f. sionem.

*Resp.*7. Qui confitetur peccatum mortale, quod scit a se non commissum, peccat mortaliter.

Ratio est data ad R.5. Et id docet S. Thom. qu.6.art.4.

*Resp.*8. Qui cum peccatis a se certò commissis confitetur scienter venialia non commissa, probabilius non peccat mortaliter, bene tamen venialiter.

Ratio: Tum quia talis simul præbet materiam sufficientem pro absolutione. Tum etiam quia per tale mendacium levis solùm injuria fit Sacramento. Sicut etiam patet in aliis Sacramentis, v.g. si aquæ Baptismi esset admixta minima pars terræ, hostiæ consecrandæ parva palea. Aliud est, si quis inter 20. vel 100. hostias consecrandas sciret unam esse ex materia non consecrabili, quia hæc jam esset materia indebita non levis, sed notabilis, adeòque faciens peccatum mortale.

LIV. *Oppono*; S. Gregor. ait: Bonarum mentium est, ibi culpam agnoscere, ubi culpa non est. Ergo.

Resp. S.D. hic ad 1. dicit: Agnoscere culpam, ubi culpa non est, potest esse dupliciter: Uno modo, ut intelligatur quantùm ad substantiam actus, & sic non est verum; Non enim ad bonam mentem pertinet, sed ad errantem, ut se actum aliquem commisisse agnoscat, quem non commisit. Alio modo quantùm ad conditionem actus, & sic verum est, quod Greg dicit. Quia justus in actu, qui de se bonus est, formidat, ne aliquis defectus ex parte sua fuerit. Et sic dicitur Job.9. Verebar omnia opera mea. Et ideò ad bonam mentem etiam pertinet, ut hanc formidinem, quam corde tenet, lingua accuset. Hæc S. D. Eodem modo dicendum est de humili, qui se deteriorem reputat.

QUÆRO III. Quid censes de præcepto Confessionis? Quando? & quos obliget? Estne dispensabile?

LV. *Resp.* 1. In Nova Lege Confessio Sacramentalis omnium peccatorum mortalium post Baptismum commissorum, est ad salutem necessaria, non quidem jure humano, seu Ecclesiastico, sed jure divino positivo Christi, unde & hoc est Tribunal divinum, non Ecclesiæ.

Ratio patet suprà Exam.1.n.2. circa R 3.

Hinc ruunt illa argumenta Hæreticorum. 1. David Psal.31. confitebatur soli Domino. 2. Ejus tempore sufficiebat contritio: ruunt, inquam, quia erat in Veteri Lege. 3. Ruit illud: Ecclesia non cognoscit occulta, & interna. Ergo nec judicat illa: ruit, inquam, quia non est Tribunal Ecclesiæ, sed Dei. Cum quibus tamen stat, quod Auctor Sacramentorum, utpotè qui virtutem suam Sacramentis non alligavit, sine iis, si velit, secundùm potentiam extraordinariam possit peccata, etiam in Nova Lege, remittere contritis, non confessis, ut remisit Magdalenæ, & Latroni.

Resp. 2. Præceptum Confessionis obligat proportionabiliter in casibus, in quibus Exam.3.n. 51. diximus obligare præceptum contritionis, nimirum in articulo, & probabili periculo mortis, ut ibidem explicatum. Unde & tenetur reus ante executionem sententiæ; Quia tunc est maxima necessitas hujus Sacramenti. 2. Si quis sit in mortali, & debeat, vel velit celebrare Missam, vel communicare. 3. Semel in anno, seu intrà annum. De quo posteà. 4. Per accidens in tribus primis casibus loco citato de contritione adductis.

*Resp.*3. Determinatio temporis pro Confessione, quod nimirum sit facienda proprio Sacerdoti saltem semel in anno, facta est ab Ecclesia, ut patet ex c. *omnis utriusque sexus* ex Concil. Later. sub Innoc. III.

Ratio statuendi, ut ait S. D. a.3. erat: Tum ut quilibet peccatorem se recognosceret, quia omnes peccaverunt, & egent gloria Dei. Tum, ut cum majore reverentia ad Eucharistiam accedatur. Tum etiam, ut Ecclesiarum Rectoribus sui subditi innotescant, ne lupus intra gregem lateat.

LVI. *Resp.*4. Præceptum Confessionis comprehendit omnes peccatores, etiam in hoc mundo hominem ut Superiorem non agnoscentes.

Ratio

Digitized by Google

Ratio S.D. ad 2. Quia nullus est, qui non habeat Judicem Christum, cui per suum Vicarium confiteri debet, qui quamvis sit eo inferior, inquantum Prælatus est, est tamen superior eo, inquantum peccator est ipse, & ille Christi Minister. Sicut unus Medicus ab alio curatur, non inquantum Medicus, sed inquantum infirmus, ait S.D. q.8.a.4.ad 4.

*Resp.*5. Præcepto annuæ Confessionis, & Communionis Paschalis tenentur etiam Hæretici, & Apostatæ.

Ratio: Quia per Baptismum subjecti sunt Ecclesiæ Legibus. De quo suprà de Legibus Tract.6. Exam.5. n.87.

*Resp.*6. Confirmati in gratia non tenentur confiteri.

Ratio: Quia non habent materiam necessariam, & licèt habeant sufficientem, propter eam tamen Sacramentum non est primariò institutum. De quo vide in hoc Exam. n. 57. R. 5. an habens sola venialia teneatur ad Confessionem annuam.

Ex quo sequitur, quòd Deipara (non solùm confirmata in gratia, sed etiam immunis ab omni peccato) præcepto Confessionis non fuerit obligata, nec capax hujus Sacramenti. Hinc falsa, vel saltem magis pia, quàm vera sententia illorum, qui docent, quòd B.V. quotidie fuerit confessa S. Joanni Evangelistæ.

*Resp.*7. Papa non potest aliquem dispensare a præcepto Confessionis sub ea ratione, sub qua juris divini est, ita ut sic dispensatus nunquam confiteatur, & sine Confessione salvetur: bene tamen quatenus est juris humani, nimirum quoad tempus. Ita S.Thom.a.6.

Ratio 1.p. Quia ministri Ecclesiæ non habent potestatem irritandi jus divinum, vel dispensandi in illo, præsertim dum est absolutum, & ex sola divina voluntate derivatum.

Quomodo Papa dispenset in votis, vide Tract.6. Exam.2. n.13. ibid. Exam.5. n.90. Item Tract.10. Exam.3. n.40. & 41.

Ratio 2.p. Quia determinatio temporis pro Confessione est facta ab Ecclesia.

QUÆRO IV. Quomodo computatur annus annuæ Confessionis? Si Sacrilega sit, impleturne per eam præceptum? Hoc præcepto tenenturne pueri? teneturne Papa? vel habens sola venialia?

LVII. *Resp.*1. Annus annuæ Confessionis secundùm se computandus esset a primo die Januarii usq; ad ultimum Decembris, attamen secundùm modernam salutarem praxim totius Ecclesiæ, qua fideles hoc præceptum simul implent circa Pascha cum præcepto Communionis, computatur a Paschate in Pascha. Quid, & quando sit hoc tempus Paschale, vide suprà Tract.12. Exam.4. n 47.

*Resp.*2. Hoc præceptum non impletur per Confessionem fictam, sacrilegam, seu scienter, invalidam.

Ratio: Quia Confessio invalida non est præcepta, sed prohibita. Hinc inter Propositiones ab Alexandro VII. 1665. damnatas est hæc n.14. *Qui facit Confessionem nullam voluntariè, satisfacit præcepto Ecclesiæ*.

Nota tamen satisfieri per Confessionem validam, & informem. De qua infrà Exam.6. n. 101. Quia in ea adsunt omnia essentialia requisita, & solùm effectus, scilicet gratia impeditur.

*Resp.*3. Pueri, dum ad usum rationis perveniunt, & peccant mortaliter, statim obligantur præcepto Ecclesiastico Confessionis.

Ratio: Hoc præceptum Ecclesiæ est determinatio præcepti divini. Sed statim ac homo rationis usum attingit, ac mortaliter peccat, obligatur absolutè præcepto divino Confessionis, cùm nullius peccati mortalis post Baptismum commissi remissio habeatur sine ordine ad Confessionem. Ergo & Ecclesiastico, &c.

In qua ætate pueri teneantur ad Confessionem, & quòd priùs teneantur ad hanc, quàm ad Ecclesiasticam, vide suprà Tract.12. Exam. 4. n.46. R.1. & 2.

*Resp.*4. Quòd Papa teneatur hoc præcepto, inquantum est divinum, est indubitatum: quomodo verò illo teneatur inquantum est Ecclesiasticum, nimirum saltem quoad vim directivam, non coercitivam, vide suprà Tract.6. Exam.5. n.82. R.2. A quo Confessarius Papæ accipiat Jurisdictionem, dicetur infrà, Exam. 5. num.65.

*Resp.*5. Probabilius est, quòd ex vi dicti præcepti ad Confessionem annuam non teneatur is, qui tantùm habet veniale. Ita S.D. q.6. a.3. ad 3. ubi utramque Sententiam ut probabilem adducit, in hanc tamen magis inclinat, & probat, quòd ex Decretali *omnis utriusque sexus* non obligantur nisi illi, qui habent peccata mortalia, quod patet ex hoc, quod dicit, quòd debent omnia peccata confiteri; quod de venialibus intelligi non potest, quia nullus illa omnia confiteri potest. Et secundùm hoc etiam ille, qui non habet mortalia, non tenetur ad Confessionem venialium, sed sufficit ad præceptum Ecclesiæ implendum, ut se Sacerdoti repræsentet, & se ostendat absque conscientia mortalis esse. Et hoc ei pro Confessione reputatur. Hæc S.D. Teneretur tamen in Paschate communicare.

Dixi, *Ex vi dicti præcepti*, Quia fieri potest, quòd teneatur ratione scandali vitandi, vel etiam, si dubitet, se esse in mortali.

QUÆRO V. Præceptum Confessionis estne distinctum, & indepẽdens a præcepto Communionis? Estne aliquando præveniendum? vel, dum neglectum est, supplendum? aut potestne una confessione impleri pro duobus annis, v.g. in casu, quo quis toto anno non esset confessus, & con-

& confiteretur in principio Januarii?

LVIII. *Resp.* 1. Duo illa præcepta a se invicem in obligando non dependent.

Ratio: Quia sunt posita ob diversos fines, & motiva. Unde dictum est loco ante citat. quòd pueri citiùs obligentur ad Confessionem, quàm ad communionem.

Ex quo fit, quòd per se non obligent pro eodẽ tempore, sed unum per se pro Paschate, alterum per se semel in anno. Hinc si quis legitimè esset confessus in Epiphania, ut pręcepto Ecclesiastico Confessionis, satisfaciat, non tenetur denuò confiteri in Paschate, nisi habeat conscientiam peccati mortalis: tunc enim teneretur ex alio pręcepto Divino prohibente sumptionem indignam. Item, si quis toto anno non posset communicare, posset tamen confiteri, ad id teneretur.

Resp. 2. Probabilius est, quòd, qui scit, aut probabiliter timet, se non posse confiteri ante finem anni, nisi confiteatur modò, uti fieri potest in casu longi itineris, teneatur Confessionem anticipare.

Ratio patet suprà Tr. 12. Ex. 4. n. 47. pro R. 5. de casu præveniendæ Communionis. Ubi etiam insinuatur, alia esse pręcepta, quorum onus alligatur certo tempori, seu diei, ut jejunii, Missę, Horarum, quæ non sunt necessariò prævenienda, vel supplenda: alia verò, quæ obligant pro indeterminato tempore, quæ sunt anticipanda, aut supplenda; & tale est in præsenti.

Resp. 3. Qui toto anno non est confessus, sive culpabiliter, sive inculpabiliter, anno elapso, tenetur prima vice confiteri, & eo graviùs peccat quò diutiùs differt.

Ratio patet de Communione loco suprà cit. Tract. 12. Exam. 4. n. 47.

Resp. 4. negativè ad ultimam partem Quæsiti.

Ratio: Quia ista Confessio est debita pro anno præcedenti. Ergo per eam non satisfit pro novo anno sequenti.

Oppono: Uno actu possunt impleri duo pręcepta simul occurrentia, v g. possunt horæ Canonicæ dici sub Missa. Ergo similiter.

Ad hoc est disparitas. Nam hæc præcepta obligant pro diverso tempore, & illud in præsenti quoad substantiam est divinum, & magnæ necessitatis, ac utilitatis; ob quam in eo rigore est explicandum.

QUÆRO VI. Teneturne quis, ut dictum præceptum impleat, confiteri per internuntium Sacerdoti absenti, vel etiam præsenti, si non posset aliter, quàm per scriptum, vel per interpretem?

LIX. *Resp.* 1. Confessio per internuntium, vel scripturam facta Sacerdoti absenti, & absolutio ab eodem absente data, non est sacramentalis, nec in ullo casu valida. Opposita Suarezii sententia est damnata a Clemente VIII. 1602.

Ratio: Tum quòd hæc fuerit mens Christi instituentis; Et patet ex perpetua praxi Ecclesiæ, quæ nunquam talem confitendi modum (qui tamen in primordio Ecclesię ob fidelium copiam, & Sacerdotum inopiam fuisset necessarius) permisit. Tum etiam ob periculum sacrilegii, quod esset in casu, quo pęnitens fortè intereà mutasset voluntatem. Tum tandem ob periculum scandali, revelationis, &c.

Hanc personalem præsentiam, per ly *Te* in forma absolutionis significatam, Christus in sua institutione explicitè non præscripsit, bene, tamen implicitè ob rationes modò datas. Proinde sicut in hoc Judicio pęnitentiali generalem rationem judicii (quod alioquin inter absentes fieri potest) limitavit, & singulares circumstantias (iudicio forensi extrinsecas) adjecit, v. gr. quòd idem sit reus, testis, & occultissimorum etiam criminum suorum accusator, quod non est in judicio externo: ita & voluit, ut fiat præcisè inter præsentes, quamvis enim, si inter absentes fiat, videantur adesse omnia essentialia, ut minister, materia, forma, &c. non tamen sunt debitè applicata. Sicut, si quis vellet consecrare panem nimis distantem, nihil facit, defectu debitæ applicationis.

Aliud est de Matrimonio. Quia ratio contractus (in qua ratio Sacramenti fundatur) quoad substantiam non est ex institutione Christi, sed fuit ab initio mundi, nec Christus eum mutavit, sed solùm ad esse Sacramenti elevavit, proinde sicut ante, ita nunc potest fieri inter absentes; Judicium autem pœnitentiale etiam quoad substantiam non fuit ante Christi institutionem, ideò non est mirum, quòd Christus in eo fecerit limitationem.

Resp. 2. cum Nugno: Valida esset Confessio, si pœnitens per literas sua peccata Confessori mittat, & posteà in ejus præsentia dicat, quòd se de omnibus illis accuset, & doleat (qui tamen confitendi modus est inconveniens.) *Ratio*: Quia adest personalis præsentia, & accusatio.

Nota, quòd, si detur casus, in quo quis ex causa gravi, & justa non possit voce confiteri, ut potest contingere in gravi infirmitate, debet Confessori Confessionem scriptam facere, uti etiam interdum faciunt (teste Lublino) puellæ valde verecundæ, quæ tamen chartula cum ciphris ita scribenda esset, ut perditam nemo legere posset. Idem fieri potest in casu, quo Confessor subitò obsurdesceret.

LX. *Resp.* 3. Ad præceptum annuæ Confessionis implendum tenetur quis confiteri per scriptum, vel per nutus, si aliter non possit: non tamen per interpretem, nisi in mortis articulo.

Ratio 1. p. Præceptum revera obligat, dum in ejus observatione non est magna difficultas, nec periculum damni: Sed sic se habet casus præsens. Ergo.

Ratio

Ratio 2.*p*. Quia nullum extat jus, vi cujus sic publicanda sint delicta.

Ratio 3.*p*. Quia non oportet dubiam reddere salutem suam, & vita æterna præponderat famæ, quæ in eo casu apud interpretem læderetur, quamvis autem homo non possit salvari per contritionem, illa tamen est difficilis. Ergo. Et dato, quòd ad id homo non teneretur ex vi dicti præcepti, teneretur tamen ex præcepto charitatis erga seipsum.

QUÆRO VII. Ex vi dicti præcepti teneturne quis, quamprimùm potest, confiteri peccata in Confessione omissa, sive ex oblivione, sive ex justa causa? aut aliquando bis confiteri eadem peccata?

LXI. *Resp.* 1. *ad* 1.*p*. Esse de consilio, non tamen de præcepto; unde talis non peccat ea differendo usque ad Confessionem sequentis anni.

Ratio: Quia talis præceptum simpliciter jam implevit, in quo differt ab eo, qui Confessionem omnino omisit, & ab eo, qui fecit sacrilegam. De quo in præcedentibus Q.4. & 5.

Resp. 2. In 4. præcipuè casibus tenetur quis eadem peccata bis confiteri. *Primus* est, si quis excommunicatus ante absolutionem a peccatis, non fuisset absolutus a censuris. *Secundus*. Si pœnitens fecit votum de facienda Confessione generali, quam si non facit, peccat contra votum. *Tertius*. Si prioribus peccatis non manifestatis præsens status non possit sufficienter manifestari. *Quartus*. Quando quis urgente necessitate, vel præcepto a Sacerdote inferiore solùm per accidens, & indirectè fuit absolutus a reservatis, cum onere se suo tempore sistendi Superiori.

Generaliter dici potest, peccata jam confessa necessariò esse iterùm manifestanda, quando eorum confessio fuit invalida: potest autem esse invalida 1. ex culpabili defectu doloris, vel integritatis. 2. Defectu formæ quoad essentialia non prolatę. 3. Defectu Ministri, ut si is sit surdus, vel sub confessione dormiat, vel careat jurisdictione. 4. Defectu intentionis Ministri.

EXAMEN V.

De Ministro Confessionis. S. Thom. quæst. 8. *Supplem. per* 7. *art.*

QUÆRO I. Quis, & quotuplex est Minister Sacramenti Pœnitentiæ? quæ, & quotuplex est ejus potestas?

LXII. Quid sit Confessarius: quid potestas clavium, vide suprà Tract. 1. n. 8. & 9.

Resp. 1. Solus Sacerdos est Minister hujus Sacramenti, est de fide ex Triden. Sess. 14. Can. 10.

Ratio: Soli Sacerdoti post collatam potestatem in corpus Christi verum in sua Ordinatione datur potestas in corpus Christi mysticum, seu in Fideles, per illa verba Joan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata*, &c. Ergo.

Nota, aliud esse, Confessionem audire, aliud absolvere: hoc secundum potest solus Sacerdos; primum potest etiam Laicus in defectu Sacerdotis, ut docet, & nihil aliud vult S. Tho. hìc ar. 2. in c. Et ad 2. Nam ad 3. ait: quòd *quamvis ille Laico confessus in articulo necessitatis consecutus sit veniam a Deo, putà ex opere operantis, eò quòd mandatum Dei implevit, sicut potuit, oportet tamen, quòd iterum confiteatur, Sacerdoti, cùm copiam habere potuerit*. Unde confessio facta Laico solùm juvat vel ad capiendum consilium, aut solatium, vel ad excitandum contritionem, majoremque sui confusionem, & humiliationem. Nec est in præcepto, sed ad summum de consilio, si tamen spectatis circumstantiis salubriter fieri possit, sitque Laicus vir prudens, probus, taciturnus, &c.

Resp. 2. Ut Sacerdos non solùm validè, sed etiam licitè absolvat, est ei necessaria potestas Jurisdictionis. Ita S.D. ar. 4. in c. Estque hæc idem ac potestas clavium.

Ratio: ut Triden. Sess. 14. cap. 4. ait, Natura, & ratio Judicii exposcit, ut sententia in subditos tantùm feratur: Sed nemo est subditus, nisi habeatur in eum jurisdictio. Ergo.

Declaratur ulterius: Duplex in præsenti est potestas, nimirum Jurisdictionis, & Ordinis. Jurisdictio nihil aliud est, quàm moralis quædam potestas, seu auctoritas ferendi sententiam in foro conscientiæ in subditum, quę realiter distinguitur, & in multis differt a potestate Ordinis, nimirum quòd hæc secunda sit quid physicum, scilicet character sacerdotalis ad consecrandum Corpus Christi verum, prima verò quid morale, & detur super Corpus mysticum. Secunda completè datur Sacerdoti in Ordinatione, prima verò, quando deputatur legitimè in Confessarium, eique assignantur subditi. In secunda omnes Sacerdotes sunt æquales, & est invariabilis, & indelebilis: prima verò est variabilis, restringibilis, ampliabilis, auferibilis. Tandem, quòd potestas jurisdictionis sit idem, quòd potestas clavium, vide suprà Tract. 1. proœmiali, n. 9.

Resp. 3. Sacerdos in sua Ordinatione per illa verba Episcopi. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. non accipit potestatem validè absolvendi.

Declaratur: Sacerdos in sua Ordinatione in primis per illa verba Episcopi, *Accipe potestatem offerendi Sacrificium Deo*, &c. in contactu calicis accipit præcisè potestatem physicam, nimirum characterem. Et posteà per illa verba, *Accipite Spiritum S. quorum remiseritis*, &c. accipit po-

potestatem physicam super Corpus Christi mortale, quæ non consistit in charactere sacerdotali secundùm se (sic enim est potestas physica tantùm super Corpus Christi verum) sed ut sumpto cum modo quodam reali, & intrinseco majoris perfectionis, & extensionis, ut sit potestas physica non solùm super Corpus Christi verum, sed & super mysticum, ut explicat Gonet. Tandem jurisdictio, seu potestas moralis (sine qua nemo absolvere potest) datur tunc, quando exponitur pro Confessario, & assignantur ei subditi. Et tunc fit Judex actu, qui ante solùm erat Judex aptitudine, proxima tamen.

Ex his hæc propositio, si obiiciatur, Cuivis Sacerdoti in Ordinatione datur potestas absolvendi, distinguitur: Physica, conc. moralis, neg.

LXIII. *Resp.*4. Duplex est Minister Confessionis, scilicet ordinarius, & delegatus, & eodem sensu duplex potestas Jurisdictionis, ordinaria nimirum, & delegata.

Declaratur: Potestas ordinaria Jurisdictionis est, quæ alicui competit ex officio, seu vi proprii muneris, & ille vocatur Minister ordinarius, talis est Papa super omnes Fideles, Episcopus super suam Diœcesim, Parochus super suos Parochianos, Prælati Religionum in suos subditos; Hi enim omnes ex suo officio sunt Pastores animarum. Et omnes vocantur Ministri ordinarii Confessionis, licèt cæteroquin solus Episcopus, ut posteà dicetur, absolutè vocetur ordinarius. Potestas Jurisdictionis delegata est, quæ non ex officio, sed ex alterius, ordinariam habentis, commissione alicui competit, & talis est in Religiosis respectu Fidelium. Qui proinde eam alteri subdelegare non possunt.

Nomine Episcopi intelligitur etiam ejus Vicarius Generalis, hic enim cum Episcopo in eodem Tribunali reputatur una persona, nec Episcopus ei potest hanc potestatem auferre, nisi eum deponendo: quia a jure habet illam. Item Sede vacante Capitulum suo Episcopo succedit in Jurisdictione æquali. Similiter nomine Superiorum Ordinis intelliguntur etiam eorum Vicarii, qui mortuis, vel amotis Generalibus, Provincialibus, Prioribus, Guardianis, &c. habent in foro Pœnitentiæ Jurisdictionem ordinariam. Secus est de Vicariis, quos Superiores adhuc in officio constituti assumunt in adjutorium sui Regiminis, qui Jurisdictionem solùm habent tantam, quantam eis dat principalis.

Dixi, *quòd solus Episcopus absolutè vocatur Ordinarius;* Quia Ordinarius absolutè talis non solùm dicitur ex eo, quòd ex officio legat Missam, absolvat Pœnitentes, det eis Eucharistiam, &c. sed etiam ex eo, quòd conferat Sacramentum Ordinis, & Confirmationis, & exerceat alia officia spiritualia in foro externo, Confessarios approbet, Paochos constituat, corrigat, puniat, &c. qua de causa alii, quorum memini, potiùs vocari possunt Sacerdotes proprii, quia ex proprio officio Sacramenta ministrant. Cum quo tamen stat, quòd omnis minister ordinarius sit etiam proprius, licèt non è contra in hac strictiore acceptione.

De Jurisdictione præsertim præsumpta, probabili, dubia, &c. plura dicentur infrà in hoc Exam. nu. 90. & seqq.

QUÆRO II. Quid est approbatio? debetne omnis Confessarius, ut validè absolvat, esse approbatus ab Episcopo? Et quid de Confessario Papæ?

LXIV. *Resp.*1. Approbatio est authenticum judicium de idoneitate, & sufficientia Sacerdotis ad audiendas Confessiones, factum ab habente potestatem Episcopalem, vel quasi Episcopalem.

Ratio: Sicut soli Episcopi, vel quasi Episcopi possunt Jurisdictionem conferre, ita & soli pro Jurisdictione approbare, seu idoneum judicare.

Dixi, *vel quasi Episcopalem;* Nam Prælati exempti Regularium, cùm habeant potestatem quasi Episcopalem, ex suis Sacerdotibus possunt aliquos examinare, approbare, & exponere Confessarios pro suis subditis.

Ex quo patet, quòd approbatio non sit ipsa Jurisdictio, nec collatio ejus, sed requisitum ad eam præsuppositum, immò possunt separari, & approbatio sine altera esse.

Quomodo Religiosi Mendicantes tanquam exempti (quamvis juxta sua privilegia Jurisdictionem accipiant a Sede Apostolica, utpote cui immediatè subiiciuntur) teneantur approbationem accipere ab Episcopo loci, patet ex Trid. cujus verba relata sunt suprà Tr. 1. nu. 1. Ubi etiam patet, quomodo approbentur, vel examinentur Parochi. Et ibidem n. 2. an Religiosus exemptus etiam Superior, vel Doctor teneatur sustinere Examen Episcopi. Quæ approbatio est *conditio sine qua non*, & Religiosis datur Jurisdictio a Papa per Ordinũ Privilegia. Cæterùm Clerici sæculares, quia immediatè Episcopo subiiciuntur, ab eo etiam Jurisdictionem accipiunt.

*Resp.*2. Approbatio est duplex, nimirum expressa, & tacita. Prima, antè definita, fit verbo, vel scripto. Tacita datur facto, vel facti conniventia, ut si Episcopus alicui conferat Beneficium parochiale, vel si dicat Sacerdoti, Audi istius confessionem, vel, Audi quosvis tibi confiteri volentes. Vel si Episcopus sciat hoc, vel illud genus Sacerdotum in sua Diæcesi absque expressa licentia Confessiones excipere, & non contradicit, cùm possit; Tunc enim tacitè consentit. De quibus plura in sequentibus, nimirum n. 80.

Paulò aliter ab aliis solet explicari differẽtia inter delegationem, sive licentiam tacitam, &

præsumptam, sic ut licentia tacita in rigore, & proprietate verbi sit, quæ in aliquo actu expresso juxta legalem, vel rationabilem interpretationem virtute continetur: præsumpta verò propriè fit, quæ per conjecturas, vel probabiles rationes creditur futura fuisse, si Superior conveniretur: de præsenti verò nullo modo existit, nec per specialem, nec per generalem voluntatem: operans tamen supponit ratihabitionem Superioris. De quo plura Tr.8.Exam. 2.n.24.&25.

LXV. *Resp.*2. Loquendo de Confessario Papæ sentiunt aliqui, eum habere jurisdictionem immediatè à Christo, & ejus electionem, a Papa factam, solùm esse conditionem, *sine qua non*. Alii probabiliùs tenent, quòd eam immediatè accipiat a Papa, quem dicunt dupliciter posse considerari: Primò, ut formaliter est totius Ecclesiæ Caput, & sic est superior omni alio Sacerdote in terris. 2. Ut est peccator, hoc autem modo est inferior Confessario, & seipso, ut Pontifice. Sicut Christus, in quo est unica Persona, ut homo est inferior seipso, ut Deo, & se Deo subjecit. Propter hanc ergo superioritatem licèt Papa non habeat jurisdictionem ad seipsum judicandum, aut absolvendum, habet tamen a Christo potestatem, uti alios Fideles, ita & seipsum in foro Pœnitentiali subiiciendi, cui voluerit Sacerdoti.

An, & quomodo Papa in foro externo se possit alteri subiicere, vide suprà Tract. 7. Exam.1.num.22.

QUÆRO III. Regulares, ut validè approbentur, debentne a Superioribus præsentari Episcopo? Et hic potestne eorum approbationem limitare, vel revocare?

LXVI. *Resp.*1. Quòd Religiosi cum sola suorum Superiorum licentia suis familiaribus, seu qui sunt de familia, & famulis in eorũ servitiis, & Monasteriis habitantibus, hoc Sacramentum, & alia omnia in Paschate, & articulo mortis, vi suorum privilegiorum possint ministrare, patet suprà Tract.12.Exam.4 n.48.R.7.

*Resp.*2. Dominicani, idem est de aliis Regularibus, nisi a Superioribus suis sint Episcopo præsentati, non absolvunt validè alios extraneos, etsi ab Episcopo licentiam habeant. Ita patet in nostris Constit.dist.2.c.12. Et ex Clement. *dudum de Sepult.* in 6. in qua expressè dicitur, quòd Regulares ad finem audiendi Confessiones Sæcularium debent præsentari per Superiores, & non aliter. Ergo sine præsentatione nulliter audiunt Confessiones.

Idem clarè constat ex Constitutione Julii III. 1553. expedita ad instantiam Generalis Ord. Præd. quæ habetur in nostro Bullario Stephani Ususmaris, in qua dicitur: *Immunitates a preceptis, & alias exemptiones personales, & absque suorum Superiorum licentia Confessores eligendi, tam Sæcularium, quàm Regularium Confessiones audiendi, & alias similes gratias*, &c. *absque suo, aut Superiorum suorum consensu concessas*, &c. *dicta Auctoritate Apostolica revocamus, & cassamus.* Porrò hæc præsentatio juxta praxim, vel fit personaliter, vel (ex rationabili causa) scripto. Quod idem videri potest in nostro Fontana, *Verbo, Confessor sæcularium*. Est ergo illa præsentatio *Conditio sine qua non*. Potest tamen sufficere tacitus consensus Superioris, ut si Religiosus in uno loco approbatus, mittatur aliò, & transeat per locum, ubi Episcopus residet, & se præseutet.

*Resp.*3. De nostrorum Examine Constitutiones nostræ loco citato ante Lit.B. severè disponunt: prout videre est suprà Tract.1.num.6.

*Resp.*4. Dicta præsentatio Dominicanis ita est necessaria, ut, si semel sint Episcopo a Superioribus præsentati, & ab eo expositi; posteà verò a suis Superioribus legitimè, & per sententiam judicialiter latam ab audientia Confessionum suspendantur, non absolvant validè, si quid attentent. Ita de la Cruz probat ex Privilegio Leonis X. 1515. nostro Ordini concesso.

Dixi, *judicialiter*, si enim alicui prohibeatur solùm extrajudicialiter, seu simplici prohibitione, peccat quidem audiendo, tamquam inobediens, absolutio tamen est valida. Quia privare aliquem officio (uti etiam est Confessoris) est inter pœnas graviores, quæ non infliguntur nisi convicto, & per sententiam judicialem.

LXVII. *Resp.*5. Episcopus Religioso legitimè præsentato, & per examen idoneo reperto sine justa causa approbationem denegans, peccat graviter, & quidem contra justitiam in probabiliori, & communi DD. Sententia.

Ratio: Talis approbatio non est mera gratia, sed est auctoritativa declaratio, ac testificatio sufficientiæ, seu idoneitatis ad obeundum munus Confessarii: Sed tale testimonium viro idoneo reperto, qui supposita approbatione, ex Apostolicæ Sedis Privilegio quorumcunque Fidelium Confessiones audire potest, debetur ex justitia, hoc enim videtur esse tacitum mandatum Papæ privilegiantis. Ergo.

*Resp.*6. Religiosus Episcopo præsentatus, & injustè reprobatus non absolvit validè. Constat: Quia inter Propositiones ab Alexandro VII. damnatas est etiam hæc num.14. Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.

*Resp.*7. Probabilior, & communior DD. Sententia est, quòd Episcopus approbationem semel Religioso justè concessam non possit revocare, nec semel legitimè approbatum ad examen sine justa causa revocare.

Ratio: Nemo sine justa causa est deturbandus ex possessione sui juris: Sed talis Regularis

per

Digitized by Google

per testimonium authenticum idoneitatis ei datum est in possessione sui Juris. Ergo.

Idem patet ex Bulla S. Pii V. quæ incipit, *Romani Pontificis*, in qua dicitur: *Volumus tamen eos, qui semel ab Episcopo in Civitate, & Diœcesi prævio examine approbati fuerunt, ab eodem Episcopo iterum non examinari. Ab Episcopo autem successore pro majori conscientiæ suæ quiete examinari de novo poterunt.*

Si tamen prodeat nova justa causa dubitandi de alicujus Confessoris particularis sufficientia, ut si actus aliquos indignè fecerit, vel si viri fide digni ita noverint per experientiam; vel si in primo Examine non adeò bene subsisteret, sed ex necessitate, & ad certum tempus fuerit admissus, etiam ab eodem Episcopo, a quo fuit primò approbatus, de novo examinari potest.

LXVIII. *Resp.* 8. Nullo pacto possunt Locorum Ordinarii omnibus simul unius Conventus Regularibus Confessariis facultatem Confessiones audiendi adimere. Ita statuit sacra Congregatio 1615. 20. Novemb.

Resp. 9 Episcopus non potest alicujus Regularis (qui generaliter idoneus repertus est) approbationem restringere ad certum tempus, vel personas.

Ita statuit Sacra Congregatio 1587. his verbis: *Regulares, qui ad Confessiones audiendas idonei generaliter ab Ordinariis, eorumque Examinatoribus reperti, & probati fuerint, generaliterque, & indistinctè absque limitatione temporis, certorumque locorum, aut generis personarum admittantur in Diœcesi propria, &c.*

Resp. 10. Si Episcopus ex justa causa v.g. ob defectum scientiæ pro Mercatoribus, &c. Regularium approbationem restringat, valet restrictio, nec Regularis ultra illam validè absolvere potest. Similiter si ex justa causa solùm fit approbatus pro parte Diœcesis, non potest validè absolvere in alia ejus parte.

Ratio: Episcopus ex justa causa potest Regularem sibi præsentatum absolutè non approbare. Ergo a fortiori potest ex rationabili causa ejus approbationem restringere.

Resp. 11. Regulares semel absolutè, seu sine limitatione expositi, si ab illa Diœcesi amoveantur, & posteà redeant, non tenentur se iterùm præsentare eidem Episcopo. Uti concessit Eugenius IV. immò nec Successori licentias eorum non revocanti. Idem est de quovis alio Confessore sæculari, ait la Cruz.

Resp. 12. Licèt Parochus, seu Sacerdos habens beneficium parochiale in aliqua Diœcesi (quamdiù illud tenet) censeatur approbatus pro omnibus aliis Diœcesibus, in iisque Confessiones audire, & absolvere possit, modò jurisdictionem accipiat; secus tamen est de Regulari, aut eo, qui Beneficium parochiale non habet, huic enim in alia Diœcesi nova illius Episcopi approbatio est necessaria.

Ratio 1. *p.* Quia in Trid. is, qui habet Beneficium parochiale, approbatus, seu judicatur idoneus. Ergo.

Ratio 2. *p.* Quia Trid. loquens de Sacerdote non Parocho etiam Regulari, dicit, quod debeat idoneus judicari ab Episcopis (loquendo in plurali) id est, a quovis Episcopo in cujus Diœcesi Confessiones vult excipere. Ergo.

Notà tamen, certum esse, quòd Regulares vi suorum Privilegiorum in Diœcesi, pro qua sunt approbati, possint absolvere quoscunque extraneos ex aliis Diœcesibus advenientes.

De his plura in sequentibus.

QUÆRO IV. Quid censes de Confessario Monialium?

LXIX. Ante R. nota, quòd præter virtutes suprà Tr. 1. n. 10. in quovis Confessario requisitas, in eo, qui Monialibus datur, maximè relucere debeat discretio, gravitas, ac maturitas tum morum, tum & ætatis: ut spirituali eorum profectui in via Dei consulere possit, ad quod omninò necessarium est, ut in Monialium Statutis apprimè versatus sit, alioquin enim respectu earum Doctoris, Medici, & Judicis officio fungi minimè poterit, cùm tamen teneatur. Præthereà in statu, habitu, & omnibus motibus suis, conversatione cum ipsis, in discursibus &c. valde sit circumspectus, ne quas docere debet verbo, & exemplo, scandalizet inordinato discursu, interdum in devoto fæmineo sexu Confessionis sigilli fractionis suspicionem excitante. Spiritum pacis eis prædicet, schismata impediat, ac tollat, qua de re ipse Confessarius omni partialitate, & singulari erga hanc, vel illam familiaritate (quæ contemptum parit) eliminata, omnibus se amabilem præbeat. Cæteroquin inter Virgines, & Sorores erit Martyr, qui meritò optaret inter suos Fratres esse Confessor. Scire pariter debet casus Clausuram concernentes, in quibus violari soleat, & in quibus, ac quo comitatu ipse eam salva conscientia ingredi possit. De Clausura vide suprà Tr. 6. Exam. 5. nu. 73. & seq. Similes respectivè qualitates in Confessarii socio necessariæ sunt. Hoc notato

LXX. *Resp.* 1. Licèt jure antiquo ante Bullam *Inscrutabili* a Gregor. XV. 1522. Nonis Februarii editam approbatio Confessariorum Ordinariorum, & Extraordinariorum Monialium spectaverit ad proprios earum Prælatos, quibus subsunt, attamen ubi hæc Bulla usu est recepta, approbari debent ab Episcopo. Verba Bullæ sunt hæc.

Confessores verò sive Regulares, sive Sæculares, quomodocunque exempti, tam Ordinarii quàm Extraordinarii ad Confessiones Monialium, etiam Regularibus subjectarum, audiendas nullatenus deputari valeant, nisi priùs ab Episcopo Diœcesano idonei judicentur, & ap-

& approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant. Hæc ibi.

Ubi verò hæc Bulla non est in usu (sicut reverà in variis Germaniæ Locis non est, & fortè ob Diœcesium amplitudinem, Ordinariorum distantiam, Monialium copiam, casuum frequentiam, commodè esse non potest: de quo Ordinum Superiores Confessarium posituri, & ipse Confessarius se informare debent) suum vigorem adhuc videtur habere jus antiquum. Nam a jure, Constitutione, & consuetudine antiqua non est recedendum, nisi quatenus per novam reperitur contrarium usu receptum. Cap. de Constit. in 6. usus enim optimus Legum interpres est.

Ex quibus patet, quòd Episcopus Monialibus Religionis exemptæ non possit assignare Confessarium prout sibi libet, sed tantùm aliquem ab Ordine præsentatum; licèt contra hunc, aut illum excipere possit, si justam causam habeat.

Resp. 2. Confessario Ordinario tenentur omnes Moniales confiteri, non tamen Extraordinario.

Ratio 1. *p.* Confessarius ordinarius Monialium censetur deputatus loco Parochi: Sed de jure (cap. *Omnis utriusque*) omnes Parochiani tenentur confiteri Parocho. Ergo.

Ratio 2. *p.* cum Donato nostro: Quòd Monialibus detur Confessor extraordinarius, est beneficium, favor, & gratia: Sed nemo cogitur beneficio uti, quia non confertur in invitum. L. *invito*. 70. de Reg. Juris, & quilibet potest cedere suo favori. Ergo.

Oppono contra 2. p. Concil. Trident. citandum ait: *Qui omnium Confessiones audire debeat*. Ergo.

Hoc dictus Auctor bene explicat, quòd ly *audire debeat* se tenere ex parte Confessoris, si nimirum omnes ei velint confiteri, non ex parre Monialium.

LXXI. *Resp.* 3. De Extraordinario Trid. Sess. 25. c. 9. sic statuit: *Præter ordinarium autem Confessorem alius extraordinarius ab Episcopo, & aliis Superioribus bis, aut ter in anno offeratur, qui omnium Confessiones audire debeat*. Debet autem offerri in Communi, non autem in particulari, ut declaravit S. Congregatio 1593. 10. Martii.

Resp. 4. Confessarii etiam Regulares generaliter ab Episcopo pro Confessionum audientia approbati, non eo ipso sunt approbati pro Monialibus. Et approbatus pro uno Monasterio, non eo ipso est approbatus pro altero: & approbatus pro semel, non eo ipso est approbatus ad pluries audiendas Confessiones Monialium, etiam ejusdem Monasterii. Ita declaravit S. Congreg. super dictam Bullam Greg XV.

Resp. 5. Juxta illam Bullam nec ipse Generalis sine licentia Episopi potest absolvere sacramentaliter Moniales sui Ordinis.

Ratio: Quia Bulla loquitur indistinctè neminem excipiens. Et ita, ut refert Gavantus, declaravit S. Congr. 1627. 13. Novemb.

Nota, quòd Superiores non debeant poni, ut Confessarii Monialium, etiam sui Ordinis, nec sint eligibiles ad id, prout juxta Barbosam etiam declaravit S. Congregat. 1615. eò quòd hæc officia videantur esse incompatibilia, Moniales enim suum Confessorem nimis frequenter occupant. Sed hoc non videtur ubique usu receptum. Videmus enim in quibusdam locis Superiores agere Monialium Confessarios, uti & Parochos, ac Religiosos alterius Ordinis eodem officio fungi, cùm tamen Parochi sufficienter etiam occupentur in Parochialibus.

Resp. 6. Moniali in mortis articulo existenti, & petenti, potest ab illis, quorum est Confessarios deputare concedi specialis Confessarius, qui Clausuram intret, & eam audiat. Immò & extra illum articulum, si gravis, & justa causa suadeat; attamen extra Clausuram, v. g. in parlatorio, vel simili loco.

Ratio: Quia tanta necessitas Legem non habet, & gravis causa a Superioribus judicata excusat.

LXXII. *Quomodo* tempore Jubilæi Monialibus datur Confessarius?

Ad hoc noster Donatus tom. 4. tract. 15. qu. 31. dicit, quòd tempore Jubilæi Moniales soleant congregari ab Abbatissa, & interrogari, quos Confessarios libenter acceptarent? sicque nominant duos, tres, aut quatuor, qui deinde proponuntur Ordinario, & in specie approbantur ab illo: qui, si eos idoneos inveniat, facilis sit ad concedendum, ne arctet viam salutis.

Dentur autem in Communi, & non in particulari.

Attendatur consuetudo loci, seu Monasterii.

LXXIII. *Moniales Episcopo subjecta* tenenturne casibus generaliter ab eo pro Diœcesi reservatis?

Dico: Probabilius est, teneri.

Ratio: Lex generaliter loquens generaliter debet intelligi de omnibus subditis. Et patet a pari: Quia Ordinationes, & acta in Capitulis Generalibus, vel Provincialibus facta, etiam Moniales ejusdem Ordinis comprehendunt, quantùm ipsas afficere possunt.

LXXIV. *Potestne Episcopus* etiam respectu exemptarum aliquos casus sibi reservare?

Probabiliùs *Affirmo*, sic ut Regulares virtute privilegiorum non possint ab iis absolvere.

Ratio: Tum quia in Trid. Sess. 25. de Regul. c. 5. Episcopis locorum datur facultas censuris, aliisque pœnis compescendi inobedientes, & contradictores circa Clausuram Monialium, Tum etiam, quia id possunt Episcopi tanquam dele-

delegati Apostolici, etiam quoad quosdam casus expressos in dicta Bulla *Inscrutabili*.

LXXV. *Quis Moniales* a reservatis potest absolvere?

Dico 1. Si non sint exemptæ, absolvuntur ab Episcopo; si exemptæ sint, absolvuntur a Superiore Ordinis sui.

In quibus casibus, etiam Papalibus, id possit Prælatus Regularis, a pari patet de absolutione Religiosorum subditorum suprà Tract.7. Exam.3.nu.52. Hinc Monialium Confessor in omnem eventum de generali licentia sui Superioris sibi providere deberet.

QUÆRO V. Debetne Confessio fieri proprio Sacerdoti?

LXXVI. Ante R. nota, eos dici subditos alicujus Diœcesis, vel Parochiæ, qui in ea domicilium habent perpetuò, vel ad tempus saltem, ut Studiosi, Milites præsidiarii, Mercatores, & similes ex industria per notabile tempus manentes, sic enim fiunt quasi incolæ, & acquirunt domicilium: si enim quis maneat diù præter intentionem, vel adsit recreationis gratia, vel ad exercenda ruralia, simpliciter manet pertinens ad Parochiam loci, a quo recessit. Cęterùm si quis pro diverso anni tempore habitet in duabus Diœcesibus, vel Parochiis, non habet tot Episcopos, vel Parochos quot domicilia, sed pro uno tempore habet unum Parochum, nimirum illum in cujus Parochia actualiter habitat. Quia jurisdictio fori Pœnitentiæ sequitur solùm ad domicilium, ut habet adjunctam actualem habitationem. Hoc notato

*Resp.*1. Ex jure divino tenemur confiteri proprio Sacerdoti, aut alteri de licentia proprii Sacerdotis. Ita patet clarè in Concil. Lateran. c. *omnis utriusque sexus*. Ubi juxta Concil. Trident. nihil additur supra jus divinum, nisi sola determinatio temporis, Confessionis nimirum ad minùs semel in anno.

Quis sit proprius Sacerdos, aut Minister Ordinarius Confessionis, vide num.63. in hoc Exam.

*Resp.*2. Satisfaciunt præcepto annuæ Confessionis, quæ communiter fit in Paschate, qui confitentur Mendicantibus. Ita probat consensus totius orbis.

Ratio: Quia habent licentiam a summo Sacerdote, seu Pontifice.

LXXVII. *Resp.*3. Vagabundi, v.g. mendici, & Peregrini, ut Mercatores, possunt confiteri Parocho loci, ubi sunt, vel cuivis Sacerdoti pro eo loco legitimè exposito.

Ratio: Tum ne diù priventur tam salutari animæ remedio. Tum etiam, quia non est major ratio, quare huic potiùs, quàm alteri Parocho sint subditi.

LXXVIII. *Resp.*4. Proprius Parochus potest suos Parochianos audire, & absolvere etiam extra suam Parochiam, & Diœcesim, non tamen Religiosi incolas suæ Diœcesis extra eam.

Ratio 1. p. Judex Ordinarius Jurisdictionem, quæ sine externo strepitu Judicii exercetur, potest in suum subditum exercere extra proprium territorium: Sed talis est Jurisdictio fori interni. Ergo.

2. *Pars* de facto est certa. Nam Bulla Clementis X. edita 1670. 11. Calend. Julii, quæ incipit, *Superna*, expresse statuit, *Regulares ab Episcopo ad Confessiones Sacularium in sua Diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia Diœcesi eas absque Episcopi Diœcesani approbatione audire, quamvis pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, a quo ipsi Religiosi jam fuerunt approbati*.

LXXIX. *Resp.*5. Quinam possint sibi eligere Confessorem, statuitur c. ult. *de pænit. & absol.* Permittimus Episcopis, & aliis Superioribus, nec non minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter sui Superioris licentiam providum, & discretum possint sibi eligere Confessarium. Isti autem sunt Abbates exempti, Ordinum Generales, Provinciales, & Superiores locales. Secus est de Abbatissis, Priorissis, &c. nisi specialiter eis sit concessum ab illis, qui id concedere possunt.

Parochis, aliisque Sacerdotibus Sæcularibus idem licet, non quidem jure aliquo in Canonibus expresso, sed Ecclesiarum consuetudine est introductum, ut confiteri possint cuivis semel legitimè approbato, & exposito, saltem dum non est copia alterius Confessarii pro ea Diœcesi expositi, eò quòd, utpotè in variis locis sacrificantes, hæc facultas eis necessaria esse videatur, & concessa ex tacito consensu Episcoporum, ac Superiorum scientium eos promiscuè sibi eligere Confessarios, & non contradicentium.

Dixi, *legitimè approbato*, &c. Quia inter Propositiones ab Alexandro VII. damnatas est etiam hæc num. 16. *Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario*.

LXXX. *Resp.*6. Post Concil. Trid. Parochus non potest simplicem Sacerdotem ab Episcopo non approbatum assumere ad audiendas ovium suarum Confessiones: bene tamen alium Parochum ejusdem Diœcesis.

Ratio: Quia Trid. expresse vult, quòd Sacerdos ab Episcopo debeat judicari idoneus, vel habere Beneficium parochiale. Et de Parocho id patet ex praxi variarum Diœcesium.

*Resp.*7. Menti Consilii Trid. conformior, adeòque verior est sententia asserens, Confessario, ut validè absolvat, necessariam esse approbationem illius Episcopi, in cujus Diœcesi vult audire Confessiones.

Ex quo Sequitur, quòd Parochus pro suarum ovium Confessionibus excipiendis non

possit assumere Sacerdotem in aliena Diœcesi expositum, etiam Regularem.

Ratio: Quia Trid. expresse requirit examen ab Episcopis factum, loquens in plurali.

Recolligendum tamen hic ex dictis suprà in hoc Exam. nu. 63. *Resp.* 2. ad Q. 2. approbationem esse duplicem, nimirum tacitam, & expressam, & tacitam sufficere. Hinc Gobat Casuista celeberrimus in sua Theolog. experiment. Tr. 7. num. 58. scribit, non videri improbandum usum in variis Diœcesibus receptum, ut nimirum Religiosi mendicantes approbati ab uno Episcopo censeantur tacitè approbati ab aliis Episcopis, ad quorum Diœceses mittuntur, quamdiu illi non contradicunt, dum contradicere possunt. Possem ego (ait) plurimos præsertim Germaniæ Episcopatus nominare, in quibus ea viget notoria consuetudo, sive ob Diœcesium amplitudinem, Cœnobiorumque a Sede Episcopali distantiam, sive aliis de causis istorum locorum propriis.

Similiter dantur loca miraculis clara a Regularibus inhabitata, ad quæ diversarum Diœcesium Parochi cum suis Parochianis processionaliter conveniunt: soli autem Religiosi illius loci pro tot pænitentibus non sufficiunt. Hinc & Parochi non solùm suarum, sed & alienarum ovium Confessiones promiscuè excipiunt. De quo casu idem Gobat bene resolvit, non esse movendum scrupulum illis Sacerdotibus, utpote nitentibus longa, continua, notoria consuetudine utiq; non ignorata omnibus Ordinariis, ac proinde saltem tacitè approbata, seu necessitate quadam morali extorquente, vel impetrante consensum expressum, vel tacitum Ordinariorum, manifestum tam diuturna dissimulatione. Subdit, fore tutissimum, & consultum, si præsules talium locorum peterent expresse a Reverendissimis DD. Ordinariis approbationem.

Noster Corradus in calce primæ partis adducit privilegium Eugenii IV. qui concessit, Confessarios Ordinis nostri (per communicationem etiam alios Regulares) in itinere existentes, vel alibi, non potentes commodè petere casus Episcopales, tunc posse plenariè uti auctoritate Episcopali. Item Greg. XIII. concessit Religiosis Societ. Jesu (aliis per communicationem) ut semel approbati, & expositi, quando itinerantur per alias Diæceses, possint ibi audire Confessiones Fidelium. Sed quia plures sunt DD. qui sentiunt hæc privilegia esse revocata, nollem in eis opinionem meam fundare, præsertim post decretum Urbani VIII. editum 1628. quo revocavit omnia privilegia, & facultates, si quæ fuerunt data ad audiendas Confessiones sine examine, & approbatione Episcoporum Diæcesanorum. Unde communiter docent Auctores, ne quidem virtute Bullæ Cruciatæ posse eligi Confessarium non approbatum in Diœcesi, in qua Confessiones debet audire, licèt sit approbatus alibi.

Neque contrarium sumitur ex Clementina *Dudum. de sepult.* Nam in ea Religiosis non datur facultas audiendi Confessiones ubique, id est, in omnibus Diœcesibus, sed ubique in illa Diœcesi, ad quam præsentantur, aut in locis valde vicinis illi Diœcesi, in quibus indulgetur, quòd possint audire Confessiones subditorum ejus Episcopi, a quo fuerunt approbati.

LXXXI. *Quid significat* illa clausula (*de consensu Parochorum*) quæ solet inseri testimonio approbationis data Regularibus?

Dico: Non credo, quòd Ordinarii eam Clausulam tam strictè sumant, ut velint Confessiones absque Parochi consensu a Regulari exceptas esse nullas, sed tantùm velle moneri Confessarium, ut Parocho loci deferat debitum respectum, petendo ejus consensum, ne pax turbetur vel eum posteà informet. De quo vide Bullam Clementis X. §. 4. in fine, infrà n. 87.

LXXXII. *Potestne* quilibet Sacerdos etiam non approbatus absolvere a venialibus?

Dico: Supposito decreto Innocentii XI. certa est negativa sententia.

Ratio: Tum quia licèt venialia sint materia libera Confessionis, nec teneamur ea confiteri, dum tamen quis ea confitetur, sunt materia apta hujus Sacramenti, seu absolutionis: Sed absolutio requirit Ministrum ab Episcopo idoneum judicatum. Ergo. Tum etiam, quia sæpè ignorat homo, quæ peccata certò sint venialia, & quæ dubiè.

Hinc sacra Congregatio 1679. die 12. Febr. in decreto, cujus suprà de Communione quotidiana mentio facta fuit, ita statuit: Episcopi non permittant, ut venialium confessio fiat simplici Sacerdoti, non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Si Parochi, & Confessarii etiam Regulares, aut quicunque alii Sacerdotes secus egerint, sciant Deo Optimo Maximo rationem reddituros esse: neque defuturam Episcoporum, & Ordinariorum justam, ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis, & Ordinariis per hoc decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa. Hæc ibi.

QUÆRO VI. Quid judicas de Confessariis Regularium?

LXXXIII. *Resp.* 1. Confessarius Regularium (exceptis Monialibus, de quibus suprà) non indiget approbatione Episcopi, sed instituitur a suis Prælatis Jurisdictionem quasi Episcopalem in suos subditos in utroque foro habentibus, v. g. a Generali pro toto Ordine: a Provinciali pro Provincia: a Priore Conventuali pro suo Conventu: nisi tamen alicujus Ordinis Statuta aliter ferant.

Ratio: Quia Prælati Regulares id poterant ante Trid. & hoc Concil. jus illud commune anti-

antiquum in hoc puncto non mutavit: statuit enim Sess.23.de Refor.c.15. nullum etiam Regularem posse Confessiones Sæcularium, etiam Sacerdotum, audire, &c. nisi, &c.

*Resp.*2. Prælatus Regularis potest taxare pœnitentiam a Confessario imponendam pœnitenti Religioso sibi subdito pro certis peccatis, sive reservata sint, sive non.

Ratio: Quia in tali causa est Judex ordinarius. Et patet ex Constitutione Clement. VIII. super casuum reservatione, prout habetur in fine Prologi Constitutionum nostrarum.

*Resp.*3. Religiosi itinerantes, aut quomodolibet ex Prælati obedientia extra Conventum missi (nisi propria Regula, seu Statuta id vetent) possunt cuivis extraneo Sacerdoti sive seculari sive regulari, aliàs legitimè exposito, de licentia suorum Superiorum confiteri, si Confessarium Ordinis sui habere non possint, & fiat sine fraude, & Prælato significetur; si verò Confessarium Ordinis sui habere possint, confessio est nulla. Ita de Dominicanis clarè patet ex nostris Constit. dist.1.c.14.Lit.C.

Quo in casu licentia expressa est quidem optima, sufficit tamen tacita, præsumpta, ac interpretativa.

Ratio; Qui concedit facultatem peregrinandi, censetur concedere omnia, sine quibus peregrinatio commodè fieri nequit: Sed Religioso extra Conventum cum licentia existenti, & Ordinis Confessarium habere non valenti, valde incommodum esset, tamdiù manere privatus tam salubri salutis remedio. Ergo.

In dicto casu facultas Religiosorum absolvendi datur ex Pontificio Privilegio eligendi Confessarium, ut patet ex nostris Constit. loc.cit.

LXXXIV. *Resp.*4. Illi extranei Confessarii non possunt Religiosos absolvere a casibus reservatis.

Ratio; Tum quia casus speciales, uti sunt, qui reservantur, non veniunt in confessione generali nisi exprimantur: Tum etiam, quia Confessarii extranei non possunt plusquàm intranei, seu Ordinis: Sed hi non possunt. Ergo nec illi.

*Resp.*5. Si Confessarius Ordinis Mendicantium, etiam ab Episcopo approbatus, veniat ad Monasterium alterius Ordinis, cujus Frater aliquis petit dicto Confessario confiteri, sine expresso consensu Prælati non potest ex consensu præsumpto eum absolvere, nisi sciente, & non contradicente Prælato ibi passim ita practicetur.

Ratio: Etsi enim possim præsumere, quòd Prælatus libenter videat profectum spiritualem suorum subditorum, possum tamen etiam potius præsumere, eum non consentire, eò quòd ea ratione vel Religio possit infamari, vel disciplina, ac Religiosa pax turbari.

*Resp.*6. Religiosus unius Ordinis, v. g. Prædicatorum, cum licentia degens, nempe Lecturæ gratia, in Conventu alterius Ordinis, in defectu Confessoris Ordinis sui, cum licentia præsertim sui Superioris, potest absolvi a Confessario alterius Ordinis, cui convivit, qui non ab Episcopo sed a Prælato illius Conventus pro suis Religiosis est expositus.

Ratio: Nam ex una parte Trident. in citat. Decreto requirens approbationem Episcopi, non comprehendit Confessarios Regularium sed clarè *Sæcularium etiam Sacerdotum* tantùm: Ex alia verò parte Religiosi a Superioribus non restringuuntur ad Confessarios ab Episcopo approbatos) alioquin indubiè non possent) ergo nec a nobis restringi debent.

*Resp.*7. Si duo Sacerdotes simplices Regulares ejusdem Ordinis simul cum licentia itinerentur, habita copia Confessoris extranei legitimè expositi, non possunt sibi invicem confiteri (excepto casu necessitatis) nisi licentia extra Conventum manendi eum tacitum Superioris consensum imbibere videatur. Patet ex dictis. Consideranda tamen sunt cujuslibet Ordinis specialia Statuta.

Nota, tacitum illum consensum posse præsumi, si ita practicetur scientibus Superioribus, & uterque de se sit habilis: secus præsumi non posse: in nostro Ordine id non practicatur.

LXXXV. *Resp.*8 Probabilius, & tutius est, quòd Fratres Professi Clerici (id est, non Sacerdotes) Ord. Prædicat. in Conventu morantes, non possint validè absolvi nisi ab illo Confessario, qui eis a Superiore ex gremio assignatur.

Ratio: Quia in Constit. nostris dist.1.c.14.lit. C. sic dicitur; *Fratres nostri non possunt sua peccata confiteri ulli Sacerdoti, etiam Fratri Ordinis nostri, absque suorum Prælatorum licentia*: Cùm ergo in Ordine nostro jam moris sit, ut Sacerdotes nostri liberè possint confiteri cuivis Patri legitimè exposito, Fratribus Clericis verò (idem est de Laicis) detur specialis Confessarius, nimirum Magister Novitiorum, & in quibusdam festis per annum alius Extraordinarius, qui post Generalem, & Provincialem a solo Priore deputari potest; Certum videtur, quòd aliorum Confessariorum potestas, quoad Fratres, sit limitata.

Hæc Sententia in praxi est sequenda, utpotè per quam multa inconvenientia, & mala, peccandi occasiones, ac periculum, & Regiminis turbatio evitantur; & conscientiæ meliùs consulitur.

Dixi in R.8. *Fratres Professi*. Quia puri Novitii possunt a quovis exposito validè absolvi, cùm enim nondum sint veri Religiosi, nondum tenentur lege coactiva Religionis, sed

Digitized by Google

sed tantùm pena ejectionis ex Ordine, quia Religione dignus non est, qui ejus Statuta (vi quorum ei ponitur specialis Confessarius) servare recusat. Ubi

Nota, quòd Novitii non possunt excommunicari a Prelato Religionis ob rationem datam; nec ab Episcopo, utpote a cujus jurisdictione sunt exempti. Item gaudent Privilegio fori, & Canonis, possuntque per Prælatos suæ Religionis absolvi a casibus reservatis etiam Papalibus, illis nimirum, a quibus Prælatus alios suos absolvere potest.

Cùm plura hactenus dicta sint de Confessariis Regularibus presertim Monialium, pro eorum confirmatione necesse fuit hìc adjungere Summam Decreti Clementis X. de privilegiis Regularium, editi 1670. quod incipit *Superna*, in quo ita statuitur.

LXXXVI. §. 3. Regulares, qui in Ecclesiis sui Ordinis prædicare voluerint, teneri ab Episcopo Diæcesano benedictionem petere; prædicare tamen posse, quamvis illam non obtinuerint. Quòd si Episcopus benedictionem nedum non concesserit, sed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Ecclesiis licere Regularibus prædicare, eosque contravenientes ab illo tamquam Sedis Apostolicæ delegato censuris, aliisque penis Ecclesiasticis in vim Constitutionis felicis record. Gregorii XV. Prædecessoris nostri, incipientis: *Inscrutabili Dei providentia*, coerceri, & puniri posse. Episcopum tamen absq; justa, & rationabili causa contradicere non debere, & hujusmodi benedictionem teneri etiam Regulares petere, si in quibusdam Oratoriis sui Ordinis sermonem coram populo, vel in Ecclesiis, aut ad Crates Monasteriorum Sanctimonialium, eorum Jurisdictioni subjectarum, licèt clausis januis, & nullus secularis ibi intersit, habere voluerint. Posse autem Episcopum licentiam concessurum Regularibus in Ecclesiis, quæ suorum Ordinũ non sunt, prædicare volentibus illos, quamvis ab Universitatibus, aut a Magistratibus Laicis nominatos, etiamsi Episcopi Antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine cõcedere consueverint, quoad doctrinam examinare, si ita ipsius arbitrio, quod moderatum, & discretum esse debet, visum fuerit, & licentiam prædicandi semel iisdem concessam ob rationabiles causas, licèt occultas, prædicationem tamen concernentes, suspendere, non tamen posse Episcopum generatim prohibere Regularibus, quin in Ecclesiis suorum Ordinum prædicent.

LXXXVII. § 4. Ad hæc Religiosos, ab Episcopo ad Confessiones Secularium in sua Diecesi audiendos approbatos, non posse in alia Diecesi eas absque Episcopi Diecesani approbatione audire, quamvis Penitentes subditi sunt ejus Episcopi, a quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati, & generaliter approbatos ab Episcopo ad personarum Sæcularium confessiones audiendas, nequaquam censeri approbatos ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum, sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione, atque approbatos pro audiendis Confessionibus Monialium unius Monasterii, minimè posse audire Confessiones Monialium alterius Monasterii. Itidemque Confessores extraordinarios semel deputatos, atq; approbatos ab Episcopo ad Monialium Confessiones pro una vice audiendas, haud posse expleta deputatione in vim approbationis hujusmodi illarum Confessiones audire, sed toties ab Episcopo esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit. Ceterùm in Monasteriis, ac etiam Collegiis, ubi juxta Regularia Instituta vivitur, posse tam Prælatos Regulares, quàm Confessores Regularium eorundem Monasteriorum, seu Collegiorum, audire Confessiones illorum Sæcularium, qui inibi sunt verè de familia, & continui Commensales, non autem illorum, qui tantùm ipsis deserviunt; Illos autem Religiosos, qui ad confessiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint, ab Episcopis generaliter quoque & distinctè absq; aliqua limitatione temporis, certorumque locorum, aut generis personarum in Dieceesi propria admittendos: quoad cæteros verò, qui non adeò idonei repeRiuntur, si petierint se admitti, arbitrio Ordinariorum relinqui, ipsos cum limitata facultate; prout eisdem Ordinariis magis expedire videbitur, probare, & admittere, semel autem simpliciter approbatos posse in Dieceesi Episcopi approbantis, quovis anni tempore, etiam Paschali, & quorumcunque etiam infirmorum Confessiones audire absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia: de qua tamen Confessione teneri dictos Religiosos eorundem infirmorum Parochum illicò certiorem reddere. Et hoc posse illi ab Episcopo sub pœna suspensionis a facultate audiendi Confessiones, præcipi: sufficere tamen, ut certioratio hujusmodi fiat saltem per scripturam apud ipsum infirmum relinquendam.

LXXXVIII. §. 5. Et eos, qui dictis Religiosis simpliciter approbatis Paschali tẽpore cõfessi fuerint, cõstitutioni, *quæ incipit*, Omnis utriusq; sexus, quoad Confessionẽ dumtaxat satisfecisse censendos: Regulares verò ad ejusmodi Cõfessiones audiendas prevîo examine simpliciter, & absque ulla temporis præfinitione ab ipsomet Episcopo: secus autem ab ejus Vicario, aut ab Antecessoribus Episcopis approbatos non posse ab eodem, qui sic approbavit, iterùm examinari, aut ab eisdem Confessionibus audiendis suspendi, seu licentias illi concessas revocari, nisi nova superveniente causa, quæ ipsas Confessiones concernat: de qua tamen haud necessarium esse, ut in actis constet, nec eam teneri Epis-

sco-

ſcopum, ipſis Regularibus ſignificare, ſed Sedi Apoſtolicę dumtaxat: ubi eam ſibi aperiri poſtulaverit.

§.6. Porrò ſi Regulares cum ſcandalo, aut aliàs inhoneſtè vivant, vel aliquod dictum committant, per quod rationabili Epiſcopi Judicio videantur a Confeſſionibus ſuſpendi, in quo ipſius Epiſcopi conſcientiam oneratam eſſe volumus, cùm præcipua Miniſtri Sacramenti Pęnitentiæ qualitas ſit vitæ integritas, ac morum honeſtas, utique eam cauſam ad Confeſſionis miniſterium pertinere, ac proinde nihil obſtare, quò minùs ob eam poſſit Epiſcopus Regulares a ſemetipſo approbatos ſuſpendere, aut repellere a Confeſſionibus audiendis, attamen Confeſſiones audiendi facultatem omnibus ſimul unius Conventus Regularibus adimi ab Epiſcopo inconſulta Sede Apoſtolica nullatenus poſſe. Ex facultatibus *per Mare magnum*, aliave privilegia, Regularibus cujuſcunque Ordinis, Inſtituti; aut Societatis etiam Jeſu, conceſſis, factam eis non eſſe poteſtatem abſolvendi in caſibus ab Epiſcopo ſibi reſervatis, & per confirmationes dictorum privilegiorum, quas Regulares a Sede Apoſtolica poſt ſacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam reviхiſſe privilegia priùs ab eodem Concilio, ac deinde Apoſtolicis etiam Decretis ſublata, atque extincta, ſi quæ habebant, abſolvendi a caſibus Epiſcopo reſervatis.

LXXXIX. §.7. Et habentes facultatem abſolvendi ab omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis non ideò a caſibus Epiſcopo reſervatis poſſe abſolvere: poſſe autem regularem Confeſſorem in ea Diœceſi, in qua eſt approbatus, confluentes ex alia Diœceſi, a peccatis in ipſa reſervatis, non autem in illa, ubi idem Confeſſor eſt approbatus, abſolvere, niſi eoſdem pęnitentes noverit in fraudem reſervationis ad alienam Diœceſim pro abſolutione obtinenda migraſſe: Vigore ſupra dictorum privilegiorum nequaquam licere Regularibus, etiam ſatisfacta parte, abſolvere pęnitentes a cenſuris quoad externum, & judiciale forum, & abſolutos ab eis in foro pęnitentiali, utique non cenſeri abſolutos in exteriori judicio, & contentioſo. Quinimò Cenſuris Eccleſiaſticis irretitos, & denuntiatos ab Epiſcopis cogi poſſe, gerere ſe pro talibus, etiamſi a Regularibus fuerint abſoluti. Quoties exhibitis aliquibus Regularium Apoſtolicis Privilegiis coram Epiſcopo, ab eo judicetur ipſa non ſuffragari caſui, de quo agitur, ſi dictorum privilegiorum verba obſcura ſint, & ambigua, non eſſe ad Metropolitanum provocandum, ſed cùm ejus ſit interpretari, cujus eſt condere, dictorum Privilegiorum interpretationẽ Sedis Apoſtolicæ Judicio, prout aliàs Conſtitutione prædeceſſoris noſtri fel. record. Clem. IV. ſtatutũ fuit, eſſe requirendum. Hæc ex illo Decreto.

QUÆRO VII. Ad valorem Abſolutionis ſufficitne præſumpta ratihabitio ejus, qui Juriſdictionem delegare poteſt?

XC. Ante R. Nota primò, delegationem juriſdictionis dupliciter poſſe fieri; Primò directè, & immediatè, quando nimirum delegans, ſciens quid agat, verbo, vel ſcripto, aut alio quovis ſigno externo conſenſum ſuum ita exprimit, ut Confeſſarius ſufficienter cognoſcat, ſe habere delegatam Juriſdictionem. 2. Mediatè, & indirectè, quando nimirum Pęnitenti conceditur facultas eligendi ſibi Confeſſarium quemcunq; idoneum, in quo tamen caſu Confeſſarius non accipit ſuam juriſdictionẽ a pęnitente, ſed Pęnitens tantùm deſignat perſonam, cui hoc ipſo, quòd eligitur, confertur juriſdictio a proprio Sacerdote. Prior delegatio, ſcilicet immediata, & directa, poteſt adhuc dupliciter fieri, ſcilicet expreſsè, ſeu formaliter, & tacitè, ſeu implicitè, ac virtualiter, vel interpretativè: uti notatum eſt paulò ſuprà n.64. R.2. ad Q.2. de approbatione: quod applicandum eſt delegationi Juriſdictionis.

Nota 2. Ratihabitionem eſſe duplicem: Una eſt de præſenti, quando nimirum aliquis rationabiliter putat, quòd in præſenti, & de facto ſuum factum Superiori placeat, & ille Juriſdictionem deleget, licèt non deleget eam formaliter, & expreſsè. Altera eſt de futuro, ut quando quis rationabiliter putat, quòd Superior, ſeu delegans uſurpatam Juriſdictionem, & factam abſolutionem ſit approbaturus, quando eam cognoverit. His notatis

Reſp. 1. Ratihabitio de futuro nullam confert Juriſdictionem. Hinc nihil facit, qui abſolvit, putans, Ordinarium eſſe ratificaturum abſolutionem, & uſurpatam juriſdictionem.

Ratio: Res actu præſens quoad ſui exiſtentiam non pendet ab eventu futuro: Sed Sacramentum eſt res actu præſens, dum conficitur, & dictus conſenſus eſt futurus. Ergo.

Reſp. 2. Ad validam abſolutionem etiam non ſufficit ratihabitio Superioris præſumpta de præſenti.

Ratio: Juxta communem ſententiam voluntas interna exteriùs non manifeſtata nõ ſufficit ad collationem juriſdictionis: in omni enim contractu humano procedendum eſt modo humano, id eſt, ſenſibili. Ergo in caſu noſtro deberet adeſſe ſignum ſenſibile volũtatis internę, approbantis audientiam Confeſſionum; tale ſignum eſt, vel ſilentium Superioris ſcientis, & non contradicentis, cùm contradicere poſſit, vel nutus capitis, aut quodvis aliud ſignum, ex quo conſenſus colligi poteſt. Ergo.

Nota tamen, ſi Superior tacens revera internè diſſentiat, & actu non impediat Confeſſionum audientiam, quia nimirum vel timet rixas, vel putat, illum aliundè habere poteſta-

tem:

tem, vel uni, alterive mandavit, ut Confessarium monerent, ut desistat, monitio tamen ab illis facta non est, absolutio est nulla.

Ratio: Quia præsumptio qualiscunque debet cedere veritati c. nuper. de bigam. Ergo.

*Resp.*2. Ad Jurisdictionis collationem, & absolutionis valorem non sufficit, quòd Ordinarius, vel Parochus erga alterum ita sit affectus, ut libenter jurisdictionem daret, si in mentem veniret, vel si aliter peteret.

Ratio patet ex dictis: Quia Jurisdictio non delegatur, nisi per actum positivum internæ voluntatis signo externo manifestatum.

Oppono; Ad validè conferendam Extremam-Unctionem, vel Eucharistiam sufficit præsumpta futura ratihabitio proprii Parochi.

Disparitas est; Quia in his Sacramentis licentia non requiritur, etiam ut conditio, ad substantiam actus, sed solùm ut servetur debitus ordo in Ecclesia.

QUÆRO VIII. Quid tenes de jurisdictione dubia, probabili, aut ex titulo colorato, ac errore communi?

XCI. *Resp.*1. Cum jurisdictione dubia licet absolvere in extrema necessitate.

Ratio: Quia in illa melius est conferre Sacramentum dubium, quàm nullum, ut communiter dicitur.

Resp 2. Probabilius est, quod in casu necessitatis etiam non extremæ, sed gravis, validè absolvat Sacerdos cum Jurisdictione tantùm probabili, id est, quam probabiliter putat se habere, licèt revera non habeat.

Ratio est cum Gonet, & aliis: Etsi non liceat sequi Sententiam probabilem in materia, & forma Sacramentorum (cujus oppositum ab Innoc. XI. inter 65. Propositiones damnatas damnatum est n.1.) bene tamen in Jurisdictione. Disparitas est. Quia in primo casu minister se exponit periculo faciendi Sacramentum nullum, non autem in 2. Quia materia, & forma (cùm sint ex institutione Christi) non dependent ab Ecclesia, vel consensu ejus, adeòq; ab ea suppleri nequeunt, è contra, quia jurisdictio ab Ecclesia dependet, pro animarum salute censetur Ecclesia eam, in casu tamen necessitatis tantùm) supplere, dum quis, probabiliter putans se eam habere, absolvit. Quod magis patebit ex casu mox ponendo.

*Resp.*3. Sacerdos habens titulum coloratum, seu putativum, v.g. beneficii curati a legitimo Superiore collatum, & qui ex communi errore populi habetur pro Confessario, vel Parocho, validè absolvit in sententia probabiliori.

Dixi 1. *a legitimo Superiore*: Nam nulla esset absolutio. 1. Si titulus esset datus ab aliquo dare non potente. 2. Si titulus esset datus alicui non Sacerdoti, quia Ecclesia non potest supplere defectum ejus, quod requiritur jure divino. 3. Si simplex Sacerdos, dicens se esse Cofessorem cùm non sit, absolveret; quia non adesset titulus coloratus.

Dixi 2. *Ex communi errore*; Quia privatus error non sufficit, sed debet esset omnium, vel plerorumque putantium (erroneè tamen) titulum esse verò talem, cùm tamen non sit, ut quia invalidè est collatus, v.g. Beneficium parochiale est datum alicui excommunicato, vel non præsentato a Patrono. Vel si Ordinarius absq; intentione interna, seu fictè dederit alicui Jurisdictionem: Vel si quis ante quidem fuerit legitimè approbatus, sed approbatio fuit revocata. Quam revocationem, executionem, præsentationis illegitimitatem, fictionem, &c. omnes, vel plerique ignorant.

*Ratio pro R.*3. Communis error, & titulus coloratus a legitimo Superiore collatus auctoritate Ecclesiæ, putà, Papæ, vel, Sede vacante, Collegii Cardinalium, dat Jurisdictionem non quidem habitualem, sed actualem ad singulos actus necessariam, ut consulat faluti animarum, laborantium invincibili ignorantia, quæ nemini nocere debet. Ergo.

Idem communiter admittitur de Judicibus sæcularibus: de quibus apud Jurisconsultos viget hoc axioma: *Communis error facit jus*. Ergo.

Nota tamen, quòd Sacerdos cum titulo colorato absolvens (si nullitatis ejus sit conscius) graviter peccet usurpando alienam Jurisdictionem. Vide dicta Tract.2. Exam.3. nu.27. circa finem.

QUÆRO IX. Potestne quilibet Sacerdos a quibusvis peccatis absolvere in articulo mortis? Item potestne Confessarius absolvere moribundum, qui in sua præsentia nulla dedit signa contritionis.

XCII. *Resp.*1. Trid. Sess.14. c.7. sic statuit. In Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt. Idem docet S.Thom. a.6. rationem dans: Quia necessitas legem non habet. Per articulum mortis simul intelligitur periculum mortis moraliter inevitabile. De quo suprà de Communione Paschali.

*Resp.*2. Probabilius est, quòd præsente Sacerdote approbato simplex Sacerdos in dicto casu non possit absolvere validè.

Ratio: Tum quia simplex Sacerdos nonnisi ratione necessitatis habet potestatem absolvendi in articulo mortis; Sed præsente approbato non est ea necessitas. Ergo. Tum etiam: quia Trident. solùm confirmat id, quod *in Ecclesia Dei Custoditum semper fuit*; Sed Ecclesiæ praxis nunquam fuit, ut præsente approbato absolveret simplex Sacerdos. Ergo.

An sic absolutus a reservatis, & censuris, si pe-

periculum evadat, teneatur ea denuò confiteri, decidetur infra Tract.14. Exam.2. n.76.

XCIII. *Resp.* 3. Certum est apud omnes DD. quòd absolvi possit moribundus, qui, dum plura non potest, saltem confitetur unum peccatum, sive in specie infima, v.g. dicendo, Sum fornicatus; Sive in specie subalterna, dicendo, v.gr. Peccavi contra castitatem. Sive in genere, dicendo: Peccavi mortaliter.

Ratio: Quia adsunt essentialia Sacramenti, & talis facit, quod potest.

*Resp.*4. Certa, & indubitata est sententia, quę docet, absolvi posse moribundum, nullum peccatum in individuo, specie, vel genere exprimere potentem, sed tantùm per signa generalia in præsentia Sacerdotis demonstrantem, se peccasse, & de peccatis dolere.

Ratio est, quæ ante: Quia Deus non exigit a nobis aliam confessionem, quàm quæ hic, & nunc est nobis possibilis: Sed in eo casu fit Confessio, qualis hic, & nunc per signa est possibilis. Ergo.

*Resp.*5. Probabilius est, posse absolvi (sub conditione tamen) illum moribundum, qui in absentia Confessarii petiit confiteri, & coram adstantibus signa doloris, sive voce, sive alio modo dedit, privatur autem sensibus ante adventum Confessarii, cui deinde testes de datis signis testantur, sive testimonium detur Sacerdoti in præsentia infirmi, sive aliter.

Ita patet ex Rituali Romano Pauli V. in quo de infirmo dicitur: *Si confitendi desiderium, sive per se, sive per alios, ostenderit absolvendus est*. Ubi non excipitur, quòd testimonium debeat deponi in præsentia Sacerdotis coram infirmo. Idem docetur a S.Tho. opusc.65. §. de Extrema-Unctione, in fine.

Ratio: Si quid obstaret valori talis Confessionis, & absolutionis, est, quia fieret absenti, & per internuntium contra Decretum Clem. VIII. Sed hoc est falsum. Ergo. Min. prob.1. Clemens solùm loquitur de particulari peccatorum Confessione, & accusatione peccatorum facta absenti per literas, vel per internuntium, in nostro autem casu solùm est Confessio confusa, & imperfecta consistens in ostensione doloris, & desiderii confitendi. Item Clemens interrogatus respondit, quòd sua intentio non fuerit eo decreto comprehendere casum moribundi Confessarium advocantis, ut ostendit Sylvius hic q.9. in dub. super ar.3. in R. ad 1. *Prob.* eadem Min.2. Imperfecta illa, & pro casu necessitatis sufficiens Confessio non est illud testimonium testium, quo testantur, quòd moribundus Confessarium petierit, vel signa doloris dederit, sed est signum aliquod sensibile pœnitentis, in ipso moriente virtualiter manens in aliquo sui effectu, testes autem habent se per modum interpretis: Sed licitum, & validum est in necessitate confiteri per interpretem. Ergo.

Declaratur ulteriùs: Licèt per se, & regulariter ad confessionem requiratur distincta cognitio causæ, & peccatorum in particulari, per accidens tamen, & in necessitate sufficit talis, qualis homini est possibilis: Sed in casu posito fit confessio, qualis homini per interpretem est possibilis, & Confessarius pœnitentis præsentis dispositionem, & confessionem examinat, ac cognoscit ex testibus, quantùm possibile est. Ergo.

Nota, in eo casu sufficere testimonium unius prudentis hominis, etiam non jurati, & hoc tum ratione necessitatis, tum etiam, quia non agitur de præjudicio alterius, nec est periculum irreverentiæ, eò quòd absolutio detur sub conditione, v.g. Si capax es; absolvo te.

*Resp.*6. Nequit moribundus sub conditione absolvi, etiamsi aliàs fuerit probus catholicus, qui nulla dedit signa doloris, vel desiderii Confessionis.

Ratio: Quia desunt essentialia Sacramenti Pœnitentiæ. Quod prob. Nam etsi in primis admittatur, quòd non fiat irreverentia Sacramento, eò quòd infirmus absolvatur sub conditione; Item etsi detur, quòd habeat dolorem internum, attamen essentialiter requiritur aliqua peccatorum (si non in specie, saltem in genere) accusatio, seu confessio externa, si non voce, saltem signis facta, vel per interpretem, qua dolor internus fiat sensibilis, & imploretur officium Judicis: Sed talis accusatio non datur, ut supponit casus. Ergo.

XCIV. *Oppono* contra hoc 1. Legitur, quòd Clemens VIII. aliquem ex fabrica S.Petri cadentem sic absolverit in ipso lapsu. Ergo.

2. Talis homo per actus Christianæ vitæ, & Sacramentorum ante hac frequentationem satis indicat, se etiam in mortis articulo Pœnitentiæ Sacramentum postulare: Sed hæc postulatio est quædam externa confessio. Ergo.

3. Ex eo, quòd talis homo Christianè vixerit, præsumitur, habere implicitam voluntatem suscipiendi Eucharistiam, & Extremam-Unctionem. Ergo & Pœnitentiam.

Ad 1. R. Primò cum Lugo esse fabulosum. 2. Dato, quòd Clemens VIII. id fecerit, fecit ut privatus Doctor, cujus, ut talis, auctoritas non convincit.

Ad 2. Transeat mai. de interpretativa voluntate, & neg. min. oppositum enim patet ex nostra probatione.

Ad 3. Neg. conseq. Quia Sacramentum Pœnitentiæ pro materia, & parte essentiali habet ipsos actus sensibiles pœnitentis, qui in casu posito non dantur, secus est de Eucharistia, & Extrema-Unctione.

Quid ergo beneficii pręstandū tali agonizanti? *Dico*: Precibus Deo, & Sanctis est recommendandus.

Digitized by Google

QUÆRO X. Quomodo confitebitur homo a nativitate, & mutus? vel ignarus alienæ linguæ, vel infirmus, qui non potest relinqui solus?

XCV. *Resp.*1. Qui a nativitate est mutus, & scribere nescit, confiteri debet signis, ac nutibus, & ad id tenetur, quando præceptum confessionis obligat.

Ratio: Quia præcepti impletio non est tali muto difficilis, cùm alia enim animi sui sensa signis, & nutibus possit exprimere, potest & peccata.

Notandum Confessario, quòd ad eò faciliùs cum tali pœnitente agendum, ejusque nutus faciliùs intelligendos, omninò consultum sit, ab iis, quibus pœnitens convivit, prius petere informationem, nec debet Confessarius (excepto mortis articulo) eum absolvere, nisi unū saltem peccatum in specie, & particulatim consueto aliquo nutu exprimat, licèt pectus tundendo, se de peccatis dolere significet.

*Resp.*2. Si ille mutus esset simul a nativitate cæcus, vix poterit in eo sufficiens dispositio deprehendi, nisi primùm post infantiam, ut aliqualem rationis usum habens, visum amisisset, tunc enim posset absolvi, si per signa se dispositum ostendat, & Eucharistia refici. Cæterum si extraordinariè contingeret, ut homo a nativitate surdus, cæcus, & mutus talia usus rationis specimina daret, ex quibus colligeretur detestari peccata, esset saltem sub conditione absolvendus in articulo mortis.

*Resp.*3. Si non inveniatur Confessarius ejusdem linguæ, cujus est pœnitens, nec alius qui possit esse interpres (de quo vide Exam.4.n.60. quando quis teneatur confiteri per interpretem) agat, ut sive per verba, sive per signa, aut nutus, aliove modo accipiat aliquod peccatum pro materia: qua habita eum ab omnibus absolvat, etsi confitens non sit in articulo, vel gravi periculo mortis, sed aliàs præceptum urgeat.

Ratio: Surdus, & mutus per signa, & nutus faciunt confessionem formaliter integram. Ergo idem est in præsenti.

Nota, quòd talis pœnitens, cujus linguam non capit Confessarius, habita copia Confessarii suæ linguæ, teneatur omissa, & non bene intellecta confiteri.

XCVI. *Resp.*4. Si Sacerdos veniat ad infirmum, vel moribundum, qui non potest relinqui solus, sed ab aliis continuò est adjuvandus, uti sunt recenter vulnerati, & mulieres parturientes, &c. dimissis aliis personas præcisè necessarias relinquat, & ubi possibile est, potiùs viros, quàm mulieres: eosque moneat, ut aures occludant, & oculos a facie pœnitentis avertant, & quòd sub mortali teneantur ad servandum secretum, si fortè obiter quid audiant; sicque meliori quo potest modo pœnitentem interroget, audiat peccata, etiam per signa si possit, ac quærat; an doleat de omnibus peccatis suis, quo annuente absolvat: ita tamen, ut, si posteà post discessum adstantium detur occasio, & facultas, & pœnitens habeat vires, ex instituto ejus Confessio audiatur; quam a fortiori tenetur pœnitens repetere, si fortè convalescat.

Nota, inter Propositiones ab Alexan. VII. damnatas esse etiam hanc nu. 11. *Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam non tenemur in sequenti Confessione exprimere.*

QUÆRO XI. Quid censes de recidivis, possuntne, vel quicunque alii absolvi sub conditione, si non relabantur? vel sine absolutione dimitti?

XCVII. *Resp.*1. Absolutio nunquam danda est sub conditione, nisi ex rationabili causa: ob quam prudenter interdum adhibetur conditio de præsenti, aut de præterito.

Ratio 1. *p.* Quia fieret irreverentia Sacramento, & injuria Pœnitenti.

2. *Pars* patet in casu, quo Confessarius dubitat de dispositione, vel capacitate pœnitentis.

*Resp.*2. Graviter peccat Confessarius, & Sacramentum invalidat, qui dat absolutionem sub conditione de futuro, v.g. Si non relabatur, Si ablatum restitueris, vel si jam verum est, quòd ablatum restitues.

Ratio. Tum quia non est in beneplacito ministri suspendere Sacramentum, vel effectum ejus: non Sacramentum: quia forma erit falsa; eritque sensus, *Absolvam te*, & potiùs absentem, quàm præsentem. Non effectum, quia is necessariò sequitur ex Sacramento validè exhibito subjecto capaci. Ergo. Tum etiam, quia fit injuria pœnitenti, habet enim jus ad absolutionem absolutam, cùm illius hìc, & nunc sit capax, ut, si hìc, & nunc verè habet animum restituendi, etsi fortè executio non sit futura. Ergo.

*Resp.*3. Peccatoribus nullum emendationis specimen præseferentibus, sed in eadem mortalia continuò relabentibus, licèt dicant se habere verum emendationis propositum, absolutio non est impartienda, sed differenda, usquedum emendationem non solùm verbo, sed & opere probent: sive ille relapsus, seu recidiva proveniat ex retenta occasione proxima peccandi, sive ex inveterata peccandi consuetudine.

Differt hæc sententia a doctrina Novatianorum, hi enim absolutionem, & Eucharistiam negabant etiam iis, qui pœnitentiam, & emendationem etiam opere comprobabant.

Ratio: Sacerdos licitè potest, ac tenetur facere id, quod ei competit jure clavium divinitus concesso, & quod saluti animarum expedit: Sed in casu posito ita est, cum dilatione absolutionis. Erg. Prob. min pro 1.p. Christus Jo.20. Apostolis, eorumq; Successoribus dedit potestatem

non

non solùm dimittendi, sed & retinendi; seu alligandi peccata. Ergo. Prob. min. pro 2. parte: Quia cōducit magis ad apprehendendā morbi acerbitatem, seu peccati gravitatem, ad concipiendum firmus emendationis propositum, ad humiliandum se per pęnitentiæ opera coram pedibus Salvatoris. Ergo.

Confirmat hoc experientia, qua compertum est, plurimos inveteratos peccatores, quibus peccandi consuetudo, & facillimæ absolutionis fiducia jam quasi callum obduxerat, hoc unico medio fuisse emendatos.

XCVIII. *Oppono* 1. Deus statim absolvit, in quacunque hora ingemuerit peccator. Ergo idem incumbit Christi Vicario.

2. In hoc tribunali pęnitens est simul reus, actor, seu accusator, & testis. Ergo sicut contra se dicenti Cōfessarius credit, ita & pro se dicenti se habere serium emendationis propositum.

3. Judex debet procedere secundùm allegata, & probata: Sed Confessarius est Judex. Ergo.

4. Peccatum, quod per pęnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit: Ergo talis pęnitens exponitur majori periculo.

Ad 1. neg. conf. Quia Deus tanquam scrutator cordium ipsam internam animæ dispositionem clarè videt, non autem homo.

Ad 2. neg. conseq. Quia quantùm ad commissa peccata nemo majorem notitiam habet, quàm peccator, ast de sufficiente dispositione judicare non spectat ad reum, sed ad judicem, non ad ægrum, sed ad Medicum: & reus eam debet probare non verbis tantùm, sed & opere. Et quamvis Judex per se, & regulariter omnem notitiam accipiat ex ore pęnitētis, aliquando tamen eam etiam debet habere ex operibus, & non solùm ex hac confessione, sed etiam ex prioribus, quarum notitia, licèt non extra, benè tamen intra confessionem, uti potest, cautè tamen, & prudenter.

Ad 3. conceditur totus Syllogismus, sed negatur, quòd talis peccator sufficienter probet suam dispositionem, probanda enim est opere, non verbis tantùm, quæ sæpè fefellerunt, ut tam crebra recidiva probat.

Ad 4. antec. est verum de peccato cujus manet affectus, & complacentia. Hinc aliud est de Medico corporis, ille enim medicinam negando, patientem in majus periculum conjicere potest.

Nota tamen, quòd quia nulla Regula est sine exceptione, immò exceptio Regulam in contrarium firmat, ita in præsenti excipitur. 1. Articulus, & periculum mortis, seu gravis infirmitas, tunc enim pęnitenti se sincerè dolere asserenti credendum. 2. Si rariùs fit lapsus, & media a Confessario præscripta sedulò adhibuerit. 3. Si det valdè extraordinaria signa doloris, & emendationis, & petat sibi media præscribi ad peccata vitanda.

Observandum etiam, an pęnitens brevi possit habere aliam, vel eandem confitendi occasionem, an hoc tribunal ex absolutionis denegatione, vel dilatione non sit ei futurum onerosum, &c.

Quid si urgeat præceptum annuæ Communionis, cui præmittenda Confessio?

Dico, per accidens posse abstineri sine novo peccato ex rationabili causa, ita enim ait Concil. Later. in quo illud præceptum est conditum. *Nisi fortè de consilio proprii Sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum.*

Quid si talis homo sine absolutione dimissus posteà moreretur subitanea morte?

Retorqueo: Quid si id contingeret, antequam absolutionem petiit? Deinde dico, quod habeat remedium contritionis.

Hinc meminerint Confessarii, ut peccatori lapso, saucio, & semivivo relicto, oleum infundant, & vinum, oleum benignitatis, ne desperet: vinum severitatis, ne præpropera absolutione pœnitenti relabendi facilitatem præbeant, & se alicui peccati participes faciant. Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis. Prov. 27. Vulnera noli operire, quæ debent secari, & uri.

QUÆRO XII. Quid faciet Confessarius, qui in excipiendo Confessionem commisit errorem?

XCIX. *Resp.* 1. Qui pęnitentem absolvit invalidè, si ex ejus monitione timeat oritura scandala, vel grave damnum tertii, aut ipsius Confessarii, relinquat pęnitentem in bona fide, & commendet Summo Sacerdoti Christo, & doleat de commisso defectu.

Ratio: Quia tunc nimis difficile, & moraliter impossibile censetur supplere defectum absolutionis.

Resp. 2. Si Confessor ille talia mala non timeat, non debet defectum absolutionis pęnitenti extra Confessionem simpliciter manifestare, sed si præsens sit suaviter dicat ei: Libens viderem, ut adhuc semel mihi confitereris, habeo enim, quæ dicam pro salute animæ tuæ.

Ratio 1 *p.* est, ne Confessarius arguatur reus fracti sigilli.

2. *Pars* patet, quia suavior agendi modus in eo casu non datur.

Resp. 3. Si hoc pęnitenti non placeat, vel eum non noscat, vel convenire non possit, cum absolvere absentem non possit, agat, ut dictum in R. 1.

Nota tamen, quòd cum licentia expressa pęnitentis, & secluso omni incommodo extra Confessionem pęnitenti hunc defectum possit pandere.

Ad quid teneatur Confess. in causa restitutionis, si eam non monuit, vel si eam in se suscepit, & non fecit, vide Tr. 8. Exam. 6. n. 117.

EXA-

EXAMEN VI.

De qualitate Confessionis. S. Thom. in Supplem. q.9. per 4. art.

QUÆRO I. Quæ sunt qualitates ad legitimam Confessionem requisitæ?

C. *Resp.* 1. Angel. Doct. ar. 4. assignat sedecim contentas his versibus:

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & discreta, libens, verecunda.
Integra, secreta, & lacrymabilis, accelerata.
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Explicantur singula cum S. D.

1. *Simplex*. Ut pœnitens cum peccato nihil dicat, nisi quod ad ejus quantitatem spectat, omittatque omnes inutiles discursus, & impertinentes circumstantias.

2. *Humilis*. Ut pœnitens omninò se abjiciat, & se miserum, & infirmum confiteatur. Item ut confiteatur cum reverentia, capite nudato, genibus flexis, &c.

3. *Pura*. Ut fiat debito fine, nimirum ex pura intentione Deum placandi, & veniam obtinendi.

4. *Fidelis*; Seu ut sit vera, nec dicantur peccata, quæ non sunt commissa, sive mortalia, tunc enim esset mendacium mortale, & simul sacrilegium, quæ annullaret Sacramentum; sive venialia. De quo vide Ex. 4. n. 53. R. 7. & 8.

5. *Frequens*. Propter eximios fructus, quos Confessio parit: qua in re standum est consilio directoris conscientiæ.

6. *Nuda*. Ut omissa obscuritate fiat verbis claris, non ambiguis, nec affectatis.

7. *Discreta*, seu prudens. Est autem hęc discretio, non solùm, ut peccata præsertim carnalia dicantur terminis honestis, & modestis, sed etiam, ut S. D. ait, ut homo majora peccata cum majori pondere confiteatur.

8. *Libens*, id est, voluntaria, libera, non coacta, nec facta ex metu, v.g. excommunicationis, aut mulctæ; qui tamen confessionem non invalidat, modò aliàs rectè fiat.

9. *Verecunda*. Ut pœnitens ex horrore turpitudinis peccati erubescat, tum coram Confessario, tum in sua conscientia, nec jactet se de peccato. Quæ verecundia plurimùm confert ad satisfactionem.

10. *Integra*. Ut nihil taceatur, quod ad Confessionem spectat. Sed de hoc plura posteà.

11. *Secreta*, ob conditionem fori, in quo de occultis agitur, ne quis seipsum diffamet publicè.

12. *Lacrymabilis*, putà, lacrymis mentis, qui est dolor, ac displicentia peccati.

13. *Accelerata*; Ut confiteatur statim, nec diù torpescat in statu damnationis.

14. *Fortis*: Ut pœnitens operetur immobiliter, & propter verecundiam veritas non dimittatur, nec timor, ac pudor a confessione deterreant.

15. *Accusans*, nimirum ex parte confitentis, ut se non excuset, nec alium accuset.

16. *Parere parata*, nimirum Sacerdoti, tanquam Christi Vicario, ejus consiliis obediendo.

Resp. 2. Ex his qualitatibus aliquæ sunt de necessitate confessionis, nimirum ut sit fidelis, non confitendo scienter mortale, quod commissum non est. Ut sit integra integritate formali, de qua posteà. Ut sit lacrymabilis, quia sine dolore non subsistit. Aliæ sunt de consilio; seu ad melius esse, nisi tamen aliquæ earum sumantur nimis rigorosè, ut patebit consideranti.

QUÆRO II. Potestne dari Confessio Sacramentalis valida, & informis, sicut potest dari Sacramentum Baptismi, Confirmationis, &c. validum, & informe, non quòd sit sine forma, sed sine effectu, subsistat tamen in valore?

CI. Quoad hanc quæstionem non est tanta difficultas de aliis Sacramentis, ac de hoc, utpotè cujus materia proxima sunt actus ipsiusmet pœnitentis.

Resp. cum S. Thom. ar. 2. affirm. in uno casu, quando nimirum attritio non est generalis, nec se extendit ad peccata ex inculpabili oblivione in confessione omissa, v.gr. habet quis quatuor peccata mortalia, & ex his tantùm confitetur tria, cum attritione de iis, supernaturali quidem, attamen ex motivo particularis deformitatis trium peccatorum, quartum verò ex naturali oblivione omittit; proinde de eo nullatenus, nec virtualiter, vel implicitè dolet, quia omninò putat se illud non commisisse.

Ratio 1. Sacramentum validum, & informe dicitur, quod habet omnia sua essentialia, & tamen gratiam non causat: Sed sic est in casu posito. Ergo. Min. pro 1. parte prob. Essentialia hujus Sacramenti sunt, Dolor, Confessio formaliter integra, & Absolutio: Sed in illo casu datur dolor, seu attritio supernaturalis (licèt hæc per accidens, nimirum ex naturali oblivione, se non extendat ad peccatum omissum.) Item quia oblivio est inculpabilis, datur confessio formaliter integra: & accedit absolutio. Ergo. Min. pro 2. parte supponitur. Ergo.

Ratio 2. Effectus causæ efficientis est illa posterior, & potest causa esse sine illo, cùm nec sit de essentia, nec proprietas ejus, & essentiæ causæ, & signi practici sufficit causalitas in actu primo: Sed gratia est effectus Sacramenti in suo valore constituti, tanquam causæ efficien-

cientis. Ergo. *Subsumo*: Sed juxta dicta Sacramentum esse informe nihil est aliud, quàm illud esse sine effectu, seu gratia. Ergo.

Nota, ex eo, quòd Triden. Sess. 14. cap. 4. in attritione non separet, vel distinguat rationem partis Sacramenti a ratione dispositionis ad gratiam, solùm colligi, quòd eadem attritio per se, & regulariter sit simul pars Sacramenti, & actu disponat ad gratiam; cum quo stat, quòd per accidens primum possit esse sine secundo propter obicem ex parte subjecti, qui quamvis in casu posito non sit positivus, id est, voluntarius, est tamen negativus, seu involuntarius, essentiam quidem Sacramenti non tollens, bene tamen effectum, & eo ipso, quòd involuntarius est, excusans a novo peccato, & sacrilegio, cùm enim ignoti nulla cupido, obicem non cognitum tollere non possum. Nec verum est, quòd talis homo faciat totum, quod est in se, quia simpliciter, & in se ex auxilio gratiæ (quod non deerat) poterat, & debebat elicere dolorem generalem se virtualiter extendentem ad oblita: qua extensione posita (& non aliter) per hoc Sacramentum homo fit ex attrito contritus.

Vide suprà Tract. 11. Exam. 2. numer. 13. & 14. an, & quomodo Sacramenta Novæ Legis fictè suscepta recedente fictione causent gratiam, quod etiam de hoc Sacramento, ut informi, clarè docet, S. Thom. hìc ar. 2. in c. dicens: *Quamvis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipiet, sicut etiam in aliis Sacramentis. Unde non tenetur iterare confessionem, qui fictus accedit, sed tenetur postmodùm fictionem suam confiteri*. Item suprà in Exam. 1. num. 8. vide, quis sit sensus verborum formæ. Item suprà Exam. 4. n. 57. ante R. 3. quòd per confessionem informem impleatur præceptum confessionis annuæ.

Varia argumenta, quæ objici possunt, solvuntur ex Notabili posito, & locis citatis: alia vide in Auctoribus.

QUÆRO III. Potestne Confessio aliquando dimidiari? qualis ad eam requiritur integritas? Quid sentiendum de circumstantiis aggravantibus?

CII. Ante R. Nota, quòd integritas Confessionis sit duplex: Una materialis, quæ etiam vocatur mathematica, vel metaphysica, & est, quando pœnitens nullum planè peccatum ab ultima confessione commissum, sive scienter, sive ignoranter omittit. Altera est formalis, seu moralis, quando quidem aliquod peccatum omittit, sed vel ex inculpabili oblivione, aut ignorantia, vel ex rationabili causa, nimirum quia fundatè putat, vel timet, Confessarium non servaturum sigillum, vel ex hac scientia illaturum grave damnum Pœnitenti, vel alteri. Hoc notato.

Resp. 1. Est de fide, & de jure divino, quòd Confessio sacramentalis per se debeat esse integra materialiter.

Ratio patet ex officio Judicis, qui non potest legitimè ferre sententiam, nisi causa probè cognita; & ex officio Medici, qui non potest bene mederi, nisi totam infirmi habitudinem cognoscat; quia, ut ait S. D. ar. 2. in c. Medicina, quæ uni morbo competeret, alteri nocumentum præstaret.

Resp. 2. Ad essentiam, & effectum hujus Sacramenti, in quibusdam casibus ob impotentiam physicam, vel moralem pœnitentis sufficit integritas formalis.

Ratio: Lex Christi obligat ad integritatem confessionis rationi consentaneam: Sed integritas materialis non semper est rationi consentanea, potest enim vergere contra charitatem proximi, & in damnum ejus, ut patebit ex casibus. Ergo.

Respondeo 3. Casus, in quibus integritas formalis, & dimidiata Confessio sufficit sunt

Primò: Si homo mutus, surdus, balbutientis linguæ, vel ignoti idiomatis non possit omnia sua peccata explicare. De quo vide suprà Exam. 5. num. 95.

2. Si Pœnitens sit in articulo mortis, vel amiserit loquelam inter confitendum, vide suprà de moribundis ibid. n. 93. & 94.

3. Si tempore pestis, naufragii, vel instantis periculosi prælii rationabiliter timetur, quod Confessarius integras aliquorum confessiones excipiendo, alios negligat, poterit plures aliquod peccatum confitentes simul absolvere, in forma, loco *Te* ponendo *Vos*.

4. Si Pœnitens fundatè timeat fractionem sigilli.

5. Si peccatum omittatur ex invincibili ignorantia, vel oblivione, de qua vide suprà Tract. 3. Exam. 1. nu. 23. An scrupulosus aliquando excusetur ab integritate confessionis, vide Tract. 2. Exam. 2. num. 4.

6. Si Confessarius timeat, ne audiendo integram confessionem inficiatur morbo lethali pœnitentis. v. g. tempore pestis, quo casu alii privarentur suo Pastore.

7. Si peccatum non possit manifestari nisi manifestando complicem, cui ex manifestatione imminet grave damnum. De quo posteà.

CIII. *Resp.* 4. De obligatione confitendi circumstantias, sive speciem mutantes, sive solùm aggravantes, vide suprà Tr. 3. Exam. 2. num. 26. & 27.

An Confessio possit dimidiari ex eo, quòd pœ-

pœnitens, v.g. fœmina timeat confessarium a se scandalizandum, vide suprà Tract.7. Ex.7. num.140.

De casu, in quo audiuntur sola reservata, vide suprà Exam.2. num.21. in R. ad 4. vide etiam unde sumatur multiplicatio numerica peccatorum, suprà Tract.4. Exam.2. numer.32. & 33.

Nota, inter Propositiones damnatas ab Innoc.XI. esse etiam hanc num.59. *Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos ratione magni concursus Pœnitentium, qualis, v.gr. potest contingere in die magnæ alicujus Festivitatis, aut indulgentiæ.*

CIV. *Resp.*5. Sola verecundia non excusat ab integritate confessionis.

Ratio: Qui, vel quæ non verecundatur summum Bonum graviter offendere, non debet verecundari coram pedibus Salvatoris se humiliare plenè, & integrè confitendo delicta.

CV. *Quid dicendum* de illis, qui duos habent Confessarios, quorum uni, tanquam extraordinario, confitentur mortalia, alteri ut ordinario, venialia?

Dico 1. S.Tho.opusc.64. eos non laudat, ait enim: Hoc faciunt illi, qui timent despici a Confessario, vel reputari minùs boni, plus timentes humanam verecundiam, quàm divinam offensam, & plus amantes laudem extrinsecam, quàm intrinsecam mentis pacem. Hinc communiter non debet practicari.

Dico 2. Ille modus confitendi non lædit integritatem formalem Confessionis.

Ratio: Quia adsunt omnia essentialia, nimirum forma, & sufficiens contritio de omnibus mortalibus, & in una confessione exhibetur materia necessaria, in altera sufficiens, seu libera. Ergo.

Dico 3. Si quis valdè abhorreat talia mortalia tali Confessario confiteri, nulla erit culpa, dicto modo Confessionem dimidiare.

Ratio est: Quia tunc justa adest causa.

Dico 4. Per accidens fieri potest, ut talis peccet etiam mortaliter, si nimirum per hunc confitendi modum se exponat periculo labendi, vel relabendi in mortalia, & ea nunquam efficaciter evitandi. Hoc accidere solet illis, qui de industria adeunt Confessarios imperitos, vel quibus sunt ignoti.

CVI. *Qui aliquod* mortale omisit in Confessione, ad quem Confessarium debet recurrere?

Dico cum S.Th. opusc.cit. Si ex oblivione, inculpabili etiam, omisit, optimè facit, dum potest, si redeat ad eumdem Confessarium. Si ex malitia, & verecundia omisit, tenetur ad eundem redire. Si verò vult recurrere ad alium, ait S.Doct. tenetur confiteri omnia peccata priùs confessa, & illud, quod priùs omiserit, & omnia, quæ posteà commisit, uti & mendacium, & simulationem in confessione commissam.

QUÆRO IV. Teneturne pœnitens propter Confessionis integritatem revelare Confessario personam complicis, v.g. si peccavit cum matre, vel sorore sua consentiente?

CVII. Ante R. supponitur ut certum, quòd si talis pęnitens possit habere Confessarium, cui persona complicis non est nota, vel si possit coram eo, cui est nota, vestem, aut vocem mutando ita se occultare, ut non noscatur, ad id teneatur. Hoc supposito

Resp. Probabilius est, quòd propter Confessionis integritatem possit, immò teneatur pœnitens indirectè manifestare personam complicis verè talis, quando speciem sui peccati nequit aliter explicare, nec ex complicis manifestatione ullum aliud damnum ei imminet, quàm infamia apud Confessarium. Ita clarè S Th. in 4. dist.16. q.3. ar.2. q.5.

Ratio: Tum quia Judex (uti est Confessarius) debet integrè cognoscere delictum. Tum quia pœnitens habet jus pro salute sua se integrè accusandi in hoc sacro tribunali, quod interdum non potest, nisi nominando complicem. Tum tandem quia alter voluntariè faciendo se complicem, scivit, vel scire debuit, illum aliquando acturum pœnitentiam, & habere jus ad Confessionem integrè faciendam, cessit juri suo quoad famam respectu Confessarii. Ergo.

Ex quo sequitur 1. Quòd diffamatio proximi, quę sequitur apud Confessarium, solùm sit materialis, non verò formalis, seu ex intentione, quia formaliter nihil intendit, nisi uti jure suo integrè confitendi, ex quo illa diffamatio sequitur per accidens. Vide infra Ex.7. numer.121. q.8. an pœnitens possit Confessori manifestare complicem ob correctionem fraternam.

Sequitur 2. Quòd jus naturale de conservanda fama proximi in eo casu cesset, nec in suo vigore maneat. Cæteroquin præponderaret Juri positivo divino de Confessionis integritate, putà, nisi alter cederet juri suo, aut si esset infamia formalis.

Dixi 1. in R. *Complicis verè talis*; id est, qui voluntariè se fecit participem criminis. Si enim totum peccatum fiat sine culpa alterius, ut si quis suum Superiorem diffamavit de peccato, revera quidem commisso, sed occulto, & justè occultando; vel si quis suæ matri dedit pharmacum ad extinguendam prolem ex adulterio conceptam. In hoc conveniunt omnes, quòd pœnitens non debeat nominare complicem. Similiter si frater commisit incestum cum matre, vel sorore non consentiente, sed eam vi opprimendo, satisfacit (ut Gonet docet) si dicat se peccasse cum consanguinea eam opprimendo, etsi circumstantiam personę non exprimat. Quia in eo casu non est verè complex, secus si sit volens.

Dixi

Dixi 2. Si nullum aliud immineat damnum, quàm, &c. si enim simul sit morale periculum, quòd Confessor sit fracturus sigillum, & complicem extra Confessionem diffamaturus, aut aliud grave malum illaturus in bonis corporis, aut fortunarum, &c. pęnitens non debet eum nominare: Confessio tamen erit formaliter integra, & valida, & cum effectu.

CVIII. *Quomodo resolvis* hunc casum: Carnaliter peccarunt Sponsus, & Sponsa, accedunt ad eundem Confessarium, nullo alio præsente, Sponsa, uti juxta dicta jure potest, confitetur delictum, & complicem, addens, ante 3. septimanas esse commissum, eumque qui immediatè post subintrabit, esse suum Sponsum, hic autem de illo peccato nullam facit mentionem, absolvetne eum Confessarius?

Dico: Probabilius videtur non posse Sponso constanter neganti absolutionem negari, licèt fateatur se intra 3. septimanas non esse confessum.

Ratio: Tum quia aliàs Confessor frangeret sigillum Confessionis revelando peccatum Sponsæ: Tum etiam quia, estò non revelasset, non tamen tenebitur magis credere Sponsæ, quàm Sponso. Ergo.

Quid si Confessarius aliunde extra Sponsæ Confessionem certò sciat Sponsum in Confessione mentiri?

Dico, non potest eum absolvere.

Ratio est: Quia grave peccatum est Sacramentum dare indigno.

Solet hìc inquiri super art. 3. S. Doctoris, an Confessio Sacerdoti absenti facta, & absolutio ab absente data subsistant? Sed de hoc actum est in Exam. 4. n. 59. Q. 6. ubi vide.

EXAMEN VII.

De Sigillo Confessionis. S. Doctor quæst. 11. per 5. art.

QUÆRO I. Quid est Sigillum Confessionis, & quo jure obligat?

CIX. *Resp.* 1. Sigillum Confessionis est obligatio, qua Confessarius tenetur reticere ea, quæ per Confessionem sacramentalem ei fuerunt manifestata. Vocatur autem sigillum, ad eum modũ, quo ea, quæ in literis sigillo munitis continentur, non sunt manifestabilia, sed secreta.

Resp. 2. Hoc Sigillum Confessarium obligat jure Ecclesiastico, divino positivo, & naturali.

1. *Pars* patet ex c. *omnis utriusque sexus*, ubi Confessario strictissimè id præcipitur sub pęna comminatoria depositionis, & perpetuæ pęnitentiæ, ac reclusionis in Monasterio.

2. *Pars* patet ex institutione Confessionis. Nam qui præcipit finem, etiam præcipit media ad eum necessaria: Sed Christus præcipit Confessionem, a qua homines retraherentur, fieretque eis odiosa, nisi Sigillum strictissimè obligaret Confessarium. Ergo.

Ratio 3. *p.* Quia secretum naturale, seu extra confessionem commissum in re gravi sub mortali obligat jure naturæ, in re levi sub veniali. Secretum autem sacramentale semper est in re gravi, ob rationem pro 2. parte adductam. Ergo.

Confirm. Revelando secretum naturale violatur fidelitas; quæ jure humano, divino, & naturali obligat ad servandum secretum tanquam depositum quoddam. Ergo a fortiori Sigillum Confessionis.

CX. *Dum de secreto naturali agimus*, dic mihi, unde cognoscis aliquid dici sub secreto?

Dico: Cognosco id primò, si expresè secretum recommendetur dicendo: Hoc tibi dico sub sigillo confessionis. Ubi tamen propriè non est sigillum confessionis, ut patet ex S. Tho. a. 2. in Sed Contra, cùm non sit in ordine ad illam, sed probabiliùs solùm est obligatio secreti naturalis, major, vel minor pro rei exigentia. Monet ibidem S. D. Aliquis non debet de facili aliquid recipere hoc modo; si tamen recipiat, tenetur ex promissione hoc modo celare, ac si in confessione haberet, quamvis sub sigillo confessionis non habeat, id est, proportionabiliter eadem tenacitate celandum est. 2. Quando, etsi non fiat expresè, saltem commendatur secretò, ut si dicatur talibus terminis, qui de se sufficienter demonstrant, dicentis intentionem esse, ut secretetur, v. gr. si dicat: Hoc non dicerem alteri; Hoc tibi dico tanquam amico: nam rei gravitas, & modus dicendi satis indicant rem commendari secretò.

Ergone nunquam licet revelare secretum?

Distinguo. Licet ad evitandum damnum publicum, licèt secretum esset sub juramento receptum.

Ratio est: Nemo potest se obligare ad celandum aliquid cum præjudicio boni communis, cuivis privatæ utilitati præponderantis, quia aliàs tale secretum, aut juramentum esset vinculum iniquitatis. Ergo.

2. Non licet ad impediendum leve damnum privatum, aut leve delictum.

Ratio: Custodia secreti necessaria est ad conservationem Reipublicæ. Ergo debet præferri levi damno hominis privati.

3. Licet revelare, si damnum sit notabile, & delictum grave sit committendum, quod non potest impediri nisi revelatione secreti.

Ratio: Quia secretum non debet obicem ponere charitati.

Nota tamen, in hoc casu monendum priùs esse (si fieri possit) eum, qui secretum commisit, ut damnum, vel delictum impediat; quòd si nolit, conqueri non poterit de facta revelatione, sed sibi imputet.

4. Si damnum jam sit illatum, & delictum commissum, non licet revelare.

Ratio: Observantia secreti, instar depositi amico commissi, majoris est momenti pro bono publico, & cõservatione securitatis civilis, quã privatum damnum, aut delictũ actu cõmissum.

Peccaretne mortaliter, qui secretum naturale sibi commissum revelaret uni, vel alteri amico prudenti?

Distinguo: Si fiat cum periculo gravis damni, est mortale; si cum periculo levis damni, vel nullius, est leve, vel nullum, nisi tamen fortè is, cui revelatur, esset de numero illorum, quibus is, qui secretum commisit, absolutè nollet illud innotescere, sic enim graviter contristaretur, & ad revelationem esset omnino invitus.

QUÆRO II. Teneturne Sacerdos in quovis casu celare ea, quæ habet sub sigillo Confessionis, seu ex Confessione sacramentali?

CXI. *Resp.* Cum S. Thom. art. 1. affirm.

Ratio: Tum, quia sigillum Confessionis obligat jure naturæ, Divino, & Ecclesiastico. Tum etiam, quia hoc exigit bonum commune totius Religionis Christianæ, quod magna ex parte consistit in Sacramento Pœnitentiæ, hoc autem per revelationem sigilli redderetur odiosum, & intolerabile. Ergo.

Oppono 1. Quod est institutum pro charitate, non militat contra charitatem: Sed celatio confessionis in aliquo casu militat contra charitatem. Ergo. Min. prob. 1. Ex casu quo quis ex Confessione scit aliquem esse hæreticum, quem non potest inducere, ut a corruptione plebis desistat. 2. Ex casu quo quis per confessionem scit, inter aliquos, matrimonium contrahere volentes, esse affinitatem. Ergo.

2. Si Papa alicui Confessario sub pœna excommunicationis præcipiat, ut confessionem revelet, tenetur parere. Ergo.

3. Sit casus, quòd Confessor adducatur in testimonium pro illo peccato, quod scit ex Confessione, & cogatur ad jurandum veritatem. Vel quod Abbas ex Confessione sciat, Priorem sibi subjectum esse Prioratu indignũ.

4. Sit casus, quòd quis ex confessione sciat, aliquem ad Prælationem promovendum, esse ea indignum.

Hæc suo ordine solvit Angel. Doct. art. 1.

Ad 1. ait: Nec sigillum Confessionis contra charitatem militat, quia charitas non requirit, quod apponatur remedium peccato, quod homo nescit: illud autem quod sub confessione scitur, est quasi nescitum, cùm illud non sciat aliquis ut homo, sed ut Deus. Tamen aliquod remedium adhibere debet in prædictis casibus, quantum potest, sine revelatione confessionis, sicut, monendo eos, qui confitentur, & aliis diligentiam apponendo, ne corrumpantur per hæresim. Potest etiam dicere Prælato, quòd diligentiùs vigilet super gregem suum, ita tamen ut non dicat aliquid, per quod verbo, vel nutu confitentem prodat. Hæc S.D.

Ad 2. ait: Nullus ad revelationem Confessionis potest ab homine cogi, vel licentiari. Unde si præcipiatur sub pœna excommunicationis jam latæ, quòd dicat, si aliquid scit de tali peccato, non debet dicere: quia debet existimare, quòd intentio præcipientis est, si sciat ut homo, hoc autem non scit ut homo. Etsi etiam exprimeret, de confessione interrogatus, non deberet dicere: nec excommunicationem incurreret, quia non est subjectus Superiori suo nisi ut homo: hoc autem non scit ut homo, sed ut Deus. Hæc S.D.

Ad 3. Homo non adducitur in testimonium nisi ut homo, & ideò sine læsione conscientiæ potest jurare se nescire, quod scit tantùm ut Deus. Similiter etiam potest Prælatus sine læsione conscientiæ dimittere peccatum impunitum, quod scit tantùm ut Deus, vel sine aliquo remedio: quia non tenetur adhibere remedium nisi eo modo, quo ad ipsum defertur. Unde in his, quæ ad ipsum deferuntur in foro pœnitentiæ, debet in eodem foro, quantùm potest, adhibere remedium: ut, Abbas in casu prædicto debet eum admonere, ut Prioratum resignet, vel si noluerit, potest ex aliqua alia occasione absolvere eum a cura Prioratus, ita tamen, quòd omnis suspicio vitetur de Confessionis revelatione. Hæc S.D.

Ad 4. Ex multis aliis causis redditur quis indignus ad Prælationis officium, quàm ex peccato, sicut ex defectu scientiæ, vel ætatis, vel alicujus hujusmodi. Et ideò, qui contradicit, nec suspicionem de crimine inducit, nec confessionem revelat. Hæc S.D.

Vide suprà de usu amphibologiæ, & restrictionis mentalis Tr. 10. Exam. 4. n 60. 61. & 62.

CXII. *Quid si* Confessor in Confessione audivisset tale peccatum, cujus revelatio esset proficua conservationi totius Ecclesiæ, ut, si quidam Tyrannus eam vellet evertere.

Ratio dubitandi est: Quia bonum commune præferendum est privato.

Dico: Nec in eo casu licet revelare?

Ratio: Bonum commune est quidem præferendum bono privato, attamen per media ordinata; immò hic non attenditur ad bonum particulare pœnitentis, quàm ad commune totius Ecclesiæ, quod periclitaretur, ut patet ex dictis. Sicut ergo si quis Tyrannus præciperet, ut aliquis fornicetur, vel blasphemet, sin minus, quòd velit omnes fideles occidere, non liceret ei obedire. Ita similiter. Ex quibus patet ad rationem dubitandi. Vide in hoc Exam. Q. 9. n. 122. ad Casum 2.

CXIII. *Quid si pœnitens* Confessario dicat, quòd intendat eum occidere, potestne fugere?

Ratio dubitandi est: Quia fugiendo prodit peccatũ pœnitentis. Nihilominus *Dico*, quòd possit.

Ratio,

Digitized by Google

Ratio, & solutio rationis dubii est: Quia crimen pœnitentis tunc non manifestatur ex fuga Confessarii; potest enim quis cogitare, quòd fugiat ob aliam causam, v. g. ob dolores ex improviso advenientes, vel ob temporis inopiam, aut ratione cujusdam negotii, &c. si verò pœnitens Confessarium insequatur, seipsum manifestat. Vide infrà in hoc Exam. nu. 122. ad 4. Casum.

CXIV. *Daturne* parvitas materiæ respectu hujus sigilli, ita ut revelare solum veniale, sit veniale?

Dico: Non datur; sicut non datur in perjurio.

Ratio; Licèt peccatum veniale secundùm se sit materia levis, tamen in ordine ad sigillum Confessionis est materia gravissima; possent enim homines meritò timere, ne etiam peccata gravia manifestentur.

An id possit fieri cum licentia pęnitentis, dicetur statim. Unde

QUÆRO III. Potestne Sacerdos de licentia confitentis ejus peccatum in Confessione auditum revelare?

CXV. *Resp. affirm.* cum S.Thom. art. 4. nimirum si sit licentia expressa; interpretativa enim, vel præsumpta per modum ratihabitionis non sufficit.

Ratio: Tum quia confitens potest facere, ut illud, quod Sacerdos sciebat tantùm ut Deus, sciat ut homo, quod fit per licentiã. Quæ quòd debeat esse expressa, est, quia est in re gravissima. Tum etiam, quia secretum ex natura sua dependet a voluntate committentis, sicut depositum a voluntate deponentis. Tum tandem, quia totum jus sigilli primariò est in favorem pęnitentis, ne confessio ipsi fiat onerosa, & odiosa, & in favorem aliorum solùm consecutivè: Sed quilibet potest cedere favori primariò sibi concesso. Ergo.

Dixi, *primariò*, ad insinuandam differentiam a privilegio fori Clericis concesso; nam lex, quę eos eximit a foro civili, primariò est condita in favorem status Clericalis, attendendo ad illius dignitatem, & decentiam, & non in favorem cujusvis particularis personæ. Et ideò nullus Clericus potest cedere juri suo, ut a Judice sæculari judicetur.

CXVI. *Oppono* 1. Quod non potest superior, nec potest inferior: Sed, ut antea dictum, Papa non potest aliquem licentiare, ut revelet, quod in Confessione audivit. Ergo nec pœnitens Confessario ad id licentiam dare.

2. Quod est institutum propter bonum commune, non potest ex arbitrio unius irritari: Sed celatio Confessionis est instituta propter bonum commune totius Ecclesiæ. Ergo.

3. Si Pœnitens Confessario suo potest dare hanc licentiam, pallium malitiæ datur malis Sacerdotibus: Sed hoc est inconveniens. Ergo. Prob. maj. Quia revelando audita in confessione possunt prætendere esse sibi a pœnitentibus datam licentiam. Ergo.

4. Si cum licentia pœnitentis possit Confessor peccatum revelare. Ergo is, cui ille licentiatus revelat, potest iterùm aliis revelare.

Hæc suo ordine solvit S.D. art. 4.

Ad 1. dist. maj. Si cætera sunt paria, conc. secus, negatur. Disparitatem dat S.D dicens: *Papa non potest licentiare Sacerdotem ad dicendum, quia non potest facere, quòd illud sciat ut homo, quod tamen facere potest ille, qui confitetur.*

Ad 2. conceditur totum, sed negatur, quòd irritetur in eo casu id, quod propter bonum commune est institutum. *Quia sigillum Confessionis non frangitur*, ait S.D. *cùm dicitur, quod alio modo scitur.*

Ad 3. negatur maj. Ad prob. dist. ant. Quam tamen licentiam debent probare, conc. secus, negatur. Unde ex hoc non datur impunitas malis Sacerdotibus, ait S.Thom. quia imminet eis probatio (si accusantur) quòd de licentia confitentis revelaverint.

Ad 4. negatur Illatum: Quia ille, ad quem notitia peccati devenit mediante Sacerdote de voluntate confitentis, participat in aliquo actu Sacerdotis. Et ideò simile est de eo, & de interprete, nisi fortè peccator velit, quòd ille absolutè, & liberè sciat, ait S.D.

QUÆRO IV. Qui aliquid scit per Confessionem, & etiam alio modo, potestne illud alteri revelare?

CXVII. *Resp.* cum S.Tho. a. 5. in c. dicente: Opinio communior est, quòd illud, quod homo aliàs scit, sive ante confessionem, sive post, non tenetur celare quantùm ad id, quod scit ut homo. Potest enim dicere: Scio illud, quia vidi, tenetur tamen celare illud, inquantum scit ut Deus. Non enim potest dicere: Ego hoc audivi in confessione. Tamen propter scandalum vitandum debet abstinere, ne de hoc loquatur, nisi immineat necessitas. Ita S.D.

Ratio ibidem in Sed Contra. Tum quia nullus potest alium obligare, ad quod non erat obligatus, nisi sit suus Prælatus, qui obliget cum præcepto: Sed ille, qui sciebat alicujus peccatum per visum, non erat obligatus ad celandum. Ergo. Tum etiam, quia aliàs posset impediri justitia Ecclesiæ, si quis, ut evaderet sententiam excommunicationis ferendæ in ipsum propter peccatum, de quo convictus est, confiteretur ei, qui sententiam ferre debet: Sed justitiæ executio est in præcepto. Ergo.

Oppono: Duorum, quod est altero potentius, trahit ad se reliquum: Sed scientia, qua quis scit peccatum ut Deus, est potentior, & dignior scientia, qua scit peccatum ut homo. Ergo trahit ad se eam, ut nec per eam posit revelari.

Ad hoc S.Thom. ibid. ad 3. dicit, Majorem

esse intelligendam de duobus, quæ habent oppositionem; sed scientia, qua scit aliquis peccatum ut Deus, & illa, qua scit ut homo, non sunt opposita. Et ideò ratio non procedit.

QUÆRO V. Per quam Confessionem quis tenetur ad observantiam sigilli. Item caditne sub sigillo, quicquid in Confessione auditur?

CXVIII. *Resp.* 1. ad 1. p. Tenetur per omnem, & solam Confessionem sacramentalem, quæ est, dum fit animo se accusandi, & peccata clavibus Ecclesiæ subjiciendi, ad obtinendam absolutionem, licèt hæc fortè non detur vel ex defectu requisitæ dispositionis in pœnitente, vel defectu potestatis in Sacerdote.

Ratio: Nisi hoc dicatur, confessio redditur valde odiosa, & onerosa.

Resp. 2. Laicus se Sacerdotem simulans, & alterius, bona fide accedentis, peccata audiens, tenetur sigillo.

Ratio: Quia juxta dicta est confessio sacramentalis, non quidem in re, sed a pœnitente in prudenti æstimatione sic judicata.

Dixi, *bona fide*; si enim Pœnitens sciat fictionem, non consurgit sigillum, sicut nec quando quis accedit ad verum Sacerdotem animo illudendi, aut Confessarium ad crimen pertrahendi; Quia non est ullatenus Confessio sacramentalis.

Resp. 3. Directè sub sigillo cadit quicquid est materia confessionis, nimirum mortalia in genere, & specie, venialia verò in specie; Indirectè peccatum complicis eodem sigillo tegitur. Item defectus, & imperfectiones pęnitentis, ut quòd sit scrupulosus, morosus, indoctus, tempus impertinentiis, &c. Item omnia, per quę potest deveniri in notitiam peccatoris, aut peccati. Item circumstantię, & similia, ex quorum revelatione pęnitenti evenire potest infamia, verecundia, confusio, mala suspicio, aliudve incommodum, ut si quis sit confessus, se illegitimè natum sacros Ordines suscepisse, se infamibus parentibus natum, jactasse generis nobilitatem, &c.

Ratio: Quia DD. communiter dicunt, sub sigillo cadere, quicquid confessionem reddit odiosam, vel onerosam; nec distinguunt inter audita, vel visa.

Nota tamen, quòd si tales defectus jam passim essent noti, non caderent sub sigillo.

Dixi, *venialia in specie*, id est, hoc, vel illud; Quia non est contra sigillum, si Confessor dicat in genere: Petrus confessus est mihi venialia, nullum specificando: si enim est confessus, ad minus venialia confiteri debuit. Item post duorum, vel trium confessionem auditam non licet dicere, Hic mihi est confessus sola venialia; nec licet unum laudare ob conscientiæ puritatem, non laudatis aliis. Quia potest oriri suspicio, quòd alii sint confessi mortalia, injiciturque eis verecundia.

Resp. 4. Pœnitentia imposita cadit sub Sigillo.

Declaratur; Si Pœnitentia sit signum culpæ mortalis certæ, vel dubiæ, aut peccatorum venialium quoad numerum, vel speciem; frangitur sigillum eam revelando, secùs si sit ita levis, ut ex ea colligi nequeat, nisi quod commune, & notum est, scilicet, pœnitentem fuisse venialia confessum.

Ratio patet ex dictis ad Resp. 3.

QUÆRO VI. Quinam tenentur ad sigillum Confessionis? an & ipse pœnitens?

CXIX. *Resp.* 1. Per se primò, & directè tenetur solus Confessarius, secundariò, & indirectè obligantur etiam alii, sive Clerici, sive Laici, qui sive licitè, sive illicitè, sive casu, sive studio peccata ex sola confessione sacramentali audierunt, ut contingit subinde iis, qui proximè adstant confessionali. Idem est de interprete. Item de Laico, cujus mentio facta in R. 2. ad q. 5. n. 118.

Ratio 1. p. Quia solus Sacerdos est minister huius Sacramenti.

Ratio 2. & 3. p. Quia res transit cum suo onere, ut solet dici: Sed notitia ex Confessione comparata habet hoc onus, quòd sigillo silentii debeat manere obsignata. Ergo.

Resp. 2. Tenetur Sigillo Superior, a quo petitur facultas absolvendi a casu reservato. Ubi breviter Not. Quòd aliqui DD. reprehendant illum Superiorem localem, qui Visitatori dicit, in suo Conventu sępè peti licentiā absolvendi a reservatis. Item tenetur ille, a quo in casu fuit petitū consilium. Tenetur qui reperit chartam, in qua alterius peccata sunt scripta jam confessa, vel saltem Sacerdoti pro confessione jam porrecta.

Ratio est adducta pro R. 3. ad Q. 5. & pro 2. p. R. 1. Q. 6.

Dixi, *jam confessa*; Si enim quis inveniat illam chartam ante confessionem inchoatam, non tenetur Sigillo, bene tamen ad Secretum naturale vi illius pręcepti naturalis, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Hinc si ea charta cōtineretur aliquod crimen vergens in damnum innocentis, vel Reipublicæ, tenetur illud revelare. Cujus ratio patet in hoc Ex. n. 110. circa medium.

Resp. 3. Licèt aliqui DD. teneant, etiam ipsum pœnitentem teneri obligatione sigilli circa ea, quæ in Confessione a Confessario audit, & circa quæ interest Confessarii: probabilius tamen est, quòd solùm teneatur obligatione secreti naturalis.

Ratio: Tum quia obligatio Sigilli est in favorem solius pœnitentis, & non Confessarii. Tum etiam, quia, ut ex dictis patet, obligatio Sigilli solùm cadit super illa, quæ clavibus Ecclesiæ subjiciuntur, & Sacerdoti manifestantur.

QUÆRO VII. Licetne Confessario notitia confessionis uti ad regimen externum pęnitentis? ad negandum votum pro electione, vel beneficio, aut officio? vel ad loquendum de peccatis cum pœnitente?

CXX. *Resp.* 1. negativè. *Ratio* 1. Tum quia est

est indirecta saltem fractio sigilli, Confessionem reddens odiosam. Tum etiam, quia sigillum non solùm obligat Confessarium erga alios, sed etiam erga ipsum pęnitentem.

Hinc discant cautè agere Concionatores in Cathedris: in vitia invehentes, & Magistri Novitiorum in Claustris, ac Monialium Confessarii iis concionantes, defectusque reprehendentes: facilè enim contingit, pœnitentes, seu confessos pudore confundi.

Resp. 2. De auditis in Confessione loqui absq; ulla manifestatione pœnitentis, & sine periculo cognitionis, aut suspicionis ejus, non est peccatum: magna tamen cautela hac in re est necessaria.

Ratio: Quia nulli fit injuria, nec confessio redditur odiosa.

Resp. 3. Sine expressa licentia pęnitentis non licet Confessario de auditis in Confessione cum eo, etiam solo, loqui extra Confessionem.

Ratio: Tum quia per Sigillum Confessario clauditur os. Tum etiam, quia pęnitenti Confessio redderetur odiosa. Vide in hoc Exam. nu 122. ad 5. quòd nec duo Cōfessarii ejusdem pœnitentis possint inter se loqui de peccatis ejus.

Resp. 4. Practicè probabilius est, quòd non petita etiam licentia, possit Confessarius intra Confessionem pœnitenti loqui de auditis in priori Confessione, si prudenter judicetur necessarium.

Ratio: Tum quia id fit in eodem foro pœnitentiali, in quo Confessor, ut pœnitentem curet (sicut tenetur) interdum eget reflexione super peccata præterita, quæ proinde aliquo modo spectant ad præsentem confessionem. Tum etiam, quia ita confirmat praxis Confessariorum ex præcedentibus confessionibus sæpè colligentium consuetudinem, & recidivam peccati, ac pęnitentis dispositionem, vel indispositionem ad absolutionem.

QUÆRO VIII. Licetne Confessario notitia confessionis uti ad corrigendum Complicem ad petitionem pęnitentis?

CXXI. *Resp.* 1. Pœnitenti nunquam licet in confessione Confessario manifestare personam complicis ob solum finem correctionis fraternæ, vel denunciationis, vel ad bonam gubernationem Communitatis.

Ratio: Tum quia Confessio per se non ordinatur ad correctionem fraternam. Tum etiam quia licèt pœnitens possit Confessario dare licentiam loquendi de peccatis propriis, non tamen de alienis. Vide suprà Examen 6. nu. 107. Q. 4. de integritate confessionis quoad revelationem Complicis.

Resp. 2. Etiam regulariter loquendo Sacerdoti non licet a pœnitente exigere, ut ob finem correctionis complicem sibi extra confessionem manifestet.

Ratio: Tum quia exinde facilè sequuntur multa pusillorum scandala, putantium violari sigillum Sacramenti. Tum quia regulariter sunt multi alii, qui talem correctionem melius facere possunt quàm Confessor, cui complex non est confessus.

Quid si præter Confessarium nulla alia persona ad talem correptionem apta inveniretur?

Dico, dato hoc casu, qui rarissimus est, posset Confessarius obligare pœnitentem, ut extra confessionem sibi manifestet complicem, modò nullum possit subsequi scandalum, irreverentia, vel odium Sacramenti, fractio Sigilli, essetque casus extremæ necessitatis, maximi boni, vel ad defendendum proximum, ut docet noster Nugno.

QUÆRO IX. Quomodo resolvis hos casus?

CXXII. *Primò*: Confessor pęnitenti ob indispositionem non absoluto renuit dare schedulam, seu testimonium Confessionis, frangitne ob hoc sigillum?

2. Sacerdos in Confessione audivit tali nocte grave incendium, vel homicidium esse patrandum, quod Judicibus aperit sic; *Vigilate, quia accidere possunt aliqua detrimenta, attendite; vel cavete vobis;* Judex vigilando malefactores deprehendit, & punit, frangiturne sigillum?

3. Potestne Confessarius pro explicatione proprii peccati in Confessione peccatum alterius in confessione auditum revelare?

4. Potestne Confessarius scientia confessionis uti ad evitandum grave periculum proprium, vel aliorum, spirituale, vel temporale?

5. Sunt duo Confessarii, qui ejusdem pęnitētis peccata in Confessione audiverunt, possuntne illi (absq; expressa pęnitentis licentia) saltē pro salute ejus de peccatis illius inter se loqui.

Ad 1. R. Si alii sciant, quòd pęnitens hunc Confessarium accesserit, & ipse schedam absolutè petat, tenetur eam dare, ne denegando eum prodat, & sigillum frangat. Nec Confessarius eam dando mentitur, quia solùm testatur esse confessum. Si pœnitens ex hoc captet occasionem perseverandi in malo, perditio ejus ex ipso est. Cæterùm si nullus alius sciat, quòd Pęnitens hunc Confessarium accesserit, schedam negando non frangit sigillum: Quia nec verbo, nec facto pęnitentis peccata prodit, ut suppono, sed solùm Confessionem factam positivo testimonio non approbat, ad quod non tenetur.

Ad 2. Non frangit sigillum, quia delictum fit publicum sine deordinatione sigilli: non tamen licet delictum specificare, ait noster Candidus. Hoc statim magis patebit in R. ad 4.

Ad 3. R. negativè. Quia sigillum strictiùs, utpote sub periculo mortis, obligat, quàm præceptum de integritate Confessionis, a qua minora mala excusant, ut patet suprà in Exam. 6. n. 102. R. 3.

Ad 4. R. posse, dummodò Sacerdos ita ante, & prudenter agat, ut ad minus alii non advertant, eum tali scientia uti, & nullus pudor, vel confusio pœnitenti oriatur.

Ex quo sequitur, quòd Confessarius ex confessione cognoscens sibi in via parari insidias, vel venenum in Calicem pro Missa, possit manere domi, vel viam declinare, aut Missam omittere, aliam causam sine mendacio allegando. Si ex confessione cognoscat suum Confessarium jurisdictione carere, aut res suas sibi furto esse ablatas, potest alium Confessarium eligere, & res suas meliùs custodire. Alium casum vide suprà in hoc Exam. n. 113.

Ad 5. R. non posse: Quia quod intra judicium Sacramenti est sigillatum, non licet extra illud alio sermone aperire, licèt utrique cognitum sit. Alia ratio patet in hoc Examine num. 220. pro R. 3.

EXAMEN VIII.

De Satisfactione, ejus quiditate, ac qualitate. S. Thom. in Suppl. qu. 12. usque ad 15. inclusivè.

QUÆRO I. Quid est satisfactio in præsenti? Quotuplex? Potestne homo pro pœna temporali, suo, vel alieno peccato debita, condignè satisfacere? quæ satisfactio, ut effectum habeat, quas conditiones requirit?

CXXIII. *Resp.* 1. Satisfactio in genere significat compensationem offensæ, seu injuriæ alteri illatæ, ut patet ex S. Th. hìc q. 12. a. 3. in c. Differt a restitutione, quæ versatur circa res alienas invito domino ablatas, reddendo eas, vel æquivalens: Item a satisfactione pœnæ a principio extrinseco v.g. Judice inflictæ, ut fit etiam in Purgatorio.

Resp. 2. Satisfactio pro peccatis est duplex: Una sacramentalis, altera non sacramentalis. Prima (de qua Q. 2. sequenti) ex Trid. Sess. 14. c. 3. definiri potest, quòd sit actio, per quam in Sacramento Pœnitentiæ, aliquam juxta sententiam Sacerdotis, Deo pro peccatis retribuimus compensationem. Licèt enim peccata per Sacramentum jam sint remissa, ut supponitur, adeòque pro eis non fiat ampliùs satisfactio, restat tamen eorum effectus, scilicet pœna temporalis, in quam æterna commutatur, ut patet suprà Exam. 2. nu. 18. Altera est per opera a Sacerdote non injuncta, sed sua sponte assumpta, punitio sui ad compensandam injuriam Deo per peccata illatam, ad eumque sic placandum, ut pœnam temporalem remittat.

Ex quo Sequitur, quòd Satisfactio licèt imperativè sit a charitate, elicitivè tamen sit actus virtutis pęnitentiæ. De qua suprà in hoc Tract. Exam. 1. num. 10. & seqq. ut etiam docet S. Thom. hìc quæst. 12. art. 1.

CXXIV. *Resp.* 3. Homo justus verè, & quidem de condigno satisfacit pro pœna temporali, peccato suo debita, juxta S. Thom. q. 13. ar. 1. non tamen de rigore justitiæ.

Ratio 1. *p.* Satisfactio hominis justi potest habere æqualitatem, si non physicam, saltem moralem, ac proportionalem ex dignitate formæ sāctificantis, scilic. gratiæ, cum pœna temporali, peccato suo etiam mortali debita, quia pęna illa est finita in intensione, & duratione. Ergo.

Nec hoc derogat Satisfactioni Christi; licèt enim illa in se, seu in actu primo, vel quoad sufficientiam sit infinita simpliciter, & plenissimè pro nobis satisfecerit, debet tamen nobis applicari, nosque debemus ejus participes fieri, quod fit per Sacramenta, per bona opera, per nostram devotionem, quæ tamen cùm sit finita, etiam finito modo nobis applicatur, sicut suprà Tr. 12. Exam. 5. n. 75. dictum est de valore Sacrificii Missæ. Ex quo clarè patet, quàm malè inferant hæretici, ex eo sequi, quòd homo sit suus redemptor, & quòd pœna nobis non remittatur gratis, seu ex gratia Christi, sed ex operibus nostris: malè, inquam, quia corde, & ore profitemur, operibus nostris nullam inesse vim, nisi ex gratia Redemptoris.

Ratio 2. *p.* Ut aliqua satisfactio sit ex rigore justitiæ, non sufficit eam esse ad ęqualitatem, & tantum solvi a debitore, quantum debetur creditori, sed ultra hoc requiritur, quòd non fundetur in gratia creditoris, & fiat ex bonis propriis nullo alio titulo creditori debitis: Sed, ut patet, hoc nequit dici de satisfactione hominis. Ergo.

CXXV. *Resp.* 4. Ad Satisfactionem requiruntur triplicis generis conditiones. 1. Aliquæ ex parte satisfacientis. 2. Aliæ ex parte operis. 3. Ex parte Dei.

Declaratur: Ex parte satisfacientis requiritur 1. quòd sit in via; Quia post hanc vitam, uti non datur locus meriti, ita nec satisfactionis, sed solùm satispassionis in Purgatorio. 2. Ut sit in gratia; hæc enim operibus nostris (utpotè secundùm se pœnis Purgatorii improportionatis) debet dare valorem, & condignitatem.

Ex parte operis requiritur 1. ut sit liberum; Quia sicut in naturalibus, seu non voluntariis, vel non liberis, non meremur, nec demeremur, ita nec satisfacimus. Hinc per flagella, seu calamitates hujus vitæ non satisfacimus quidem, inquantum præcisè infliguntur ab extrinseco, nimirum a Deo, cùm taliter non sint nobis libera; bene tamen inquantum voluntariè ea acceptamus, & patienter toleramus: ut patet ex S. Tho. hìc q. 15. a. 2. Hoc notent podagrici, aut similibus morbis afflicti, qui si ex impatientia execrentur, jurent, sibi, aliisve mala imprecentur, merentur majores pęnas in Purgatorio, vel in Inferno luendas. Si verò patienter

ferant,

ferant, Purgatorium in hac vita solvunt. 2. Ut sit opus bonum, mala enim potiùs merentur puniri. 3. Ut sit supernaturale, quia debet esse ex meritis Christi, & ex gratia. 4. Ut sit pœnale, quia Satisfactio fit ad peccata commissa vindicanda, ea in seipso puniendo, & ad futura cavenda: non enim facilè redit ad culpam, qui expertus est pœnam. Vide infrà in hoc Exam. n.136.R.5.

Tandem ex parte Dei requiritur acceptatio, seu voluntas remittendi pœnam intuitu talis operis; Quia opera nostra Deo jam sunt debita aliis titulis, nimirum Creationis, Redemptionis, Vocationis, &c.

CXXVI. *Resp.5.* Potest unus homo pro alio satisfacere satisfactione non sacramentali, quatenus hæc est compensatio pœnæ. 2. Non tamen inquantum est medicinalis, seu in remedium peccati. Nec satisfactione sacramentali. Ita S.Th. hìc q.13. ar.2.

1. *Partem* S.D. probat tum ex illo ad Gal.6. Alter alterius onera portate. Subdens autem ibid. Apostolus, Unusquisq; onus suum portabit, loquitur tantùm de ratione reddēda. Tum hac ratione: Pœna maximè habet vim satisfaciendi ratione charitatis, & charitas magis potest apud Deum, quàm apud homines: Sed unus homo apud homines potest ex alterius amore debitum ejus solvere. Ergo a fortiori apud Deum.

Declaratur ulteriùs hæc 1. *Pars*: Debitum pęnæ temporalis non est purè personale, nec purè reale, sed mixtum, quod potest solvi, vel ab ipso debitore, vel ab alio. In quo differt *primò* a culpa, quæ est debitum purè personale, & ideò unus homo non potest pro altero conteri, vel confiteri, sic ut per hos actus ulterius peccatum aboleatur, etiam dispositivè, quia dispositio debet esse in disponibili. Differt. 2. a pœna æterna, quæ quia est pœna primaria delicti personalis, etiam est debitum purè personale, nec ullus nisi Christus, pro eo potest condignum exhibere pretium; in quo sensu intelligitur illud S.Aug. Tract.84. in Joan. In fraternorum peccatorum remissionem nullius Martyris sanguis funditur. Verùm pœna temporalis solùm est pœna secundaria delicti, ideòque est debitum mixtum.

Nec hæc sententia derogat Christo, cui pro alio satisfacere est proprium, ut causę principali, & universali, a qua vim, & efficaciam participat satisfactio particularis; cum quo stat, quòd homo possit satisfacere pro alio tanquam gerens vices ejus. Ut enim quis pro alio satisfaciat, ut causa principalis, ac universalis, debet habere satisfactionem superabundantem; ut vices gerens autem pro alio satisfacere potest, etsi ipsemet satisfactione indigeat. Sicut in humanis unus pro altero potest solvere debitum, licèt ipsemet debeat. Ubi

Nota ex S. Thom. hìc quæst.13. ar.2. ad 3. quòd *qui ex charitate pro alio meretur, saltem merito congrui etiam sibi magis meretur, non autem ille, qui pro alio satisfacit, etiam pro se satisfacit, quia illa quantitas pœnæ non sufficit ad utrumque peccatum, tamen satisfaciendo pro alio, sibi meretur aliquid majus, quàm sit dimissio pœnæ, scilicet vitam æternam*. Disparitatem ibidem dat: *Quia in solutione debiti attenditur quantitas pœnæ, sed in merito attenditur radix charitatis*.

2. *Partem* S.D. ibid. in c. probat ex eo; Quia medicina recipi debet in eo subjecto, in quo est morbus, & cui applicatur, ex jejunio enim unius non domatur caro alterius, nec ex actibus unius alius bene agere consuevit, nisi secundùm accidens, inquantum scilicet aliquis per bona opera potest alicui mereri augmentum gratiæ, quæ est medium efficacissimum ad vitandum peccatum, quod magis est per modum meriti, quàm satisfactionis. Ergo.

Nota, quòd non omnis satisfactio, præsertim extra Sacramentum, de qua hìc est sermo, est medicinalis, nisi latè, impropriè, & remotè: licèt enim satisfactio fiat ad futurorum peccatorum cautelam, in eam tamen influxus satisfactionis solùm remotè concurrit: proximè verò conducit ad restantis pęnæ temporalis solutionem.

3. *Pars* patet: Quia juxta Concil. Trid. & S. Tho. materia hujus Sacramenti sunt ipsi actus Pœnitentis, qui virtute clavium ad esse Sacramenti elevantur. Ergo.

Opponi potest contra hanc 3. partem, quòd Confessor possit imponere pœnitentiam per alium implendam, sed de hoc infrà in hoc Exam. n.139. R.2. ad Q.6.

CXXVII. *Resp.5.* Ut satisfactio unius alteri prosit, requiruntur quædam conditiones tum ex parte satisfacientis, tum ex parte ejus, pro quo satisfacit.

Declaratur: Ex parte satisfacientis requiritur, quòd sit in gratia, cùm hæc sit forma dignificans opera. Quod intellige de satisfactione; quæ fit nomine proprio. Nam si quis opera faciat nomine Ecclesiæ, v.g. dicendo orationes in Missa, vel in Choro, sunt satisfactoria (juxta S.Th. in 4. d.45. ar.1 q.3.) licèt ministri sint in statu peccati mortalis: quia tunc non attenditur minister, sed is, cujus nomine orat, quæ est Ecclesia, Sponsa sine macula. 2. Ut ponat opus sufficiens ad satisfaciendum. 3. Ut habeat intentionem applicandi, seu opus sibi proficuum transferendi in alium.

Ex parte ejus cui satisfactio applicatur, requiritur 1. quòd sit in gratia, qui enim est in mortali, est indignus remissione pœnæ. 2. Requiritur saltem virtualis acceptatio, quæ censetur esse in omnibus in gratia existentibus, & satisfactione indigentibus.

QUÆRO II. Satisfactio estne vera pars Sacramēti Pęnitentię, causans effectum ex opere

operato? Quid si impleatur in peccato mortali?

CXXVIII. *Resp.*1. Satisfactio sacramentalis est vera pars Sacramenti Pœnitentiæ. 2. non essentialis. 3. sed integralis.

Ratio 1. *&* 3. *Partis est:* Hoc Sacramentum etsi primariò sit Judicium reconciliatorium Rei cum Deo, secundariò tamen, & integraliter est vindicativum injuriæ Deo intentatæ: Sed vindicta non est sine pœna. Ergo.

2. *Pars* patet ex dictis suprà in hoc Tr. Exam. 1. n. 3. pro R. 4.

*Resp.*2. Satisfactio sacramentalis triplicem habet effectum ex opere operato, scilicet remissionem temporalis pœnæ ex peccatis jam condonatis relictæ. 2. Auxilia quædam supernaturalia ad peccata in futurum faciliùs cavenda. 3. Augmentum gratiæ habitualis.

Ratio 1. *&* 2. *p.* Juxta Trid. sess. 7. Can. 6. Sacramenta Novę Legis ex opere operato, id efficiunt quod significant, cùm sint signa practica: Sed Satisfactio sacramentalis significat duos primos effectus, ut patet ex dictis in hoc Exam. n. 123. pro R. 2. & n. 25. pro R. 4. Ergo.

Ratio 3. *p.* Pars debet sapere naturam totius, cujus est pars, eo modo quo est capax: Sed Satisfactio est pars Sacramenti Pœnitentiæ, & de hujus natura est conferre gratiam ex opere operato. Ergo confert gratiam. Sed non potest causare gratiam primam. Ergo secundam, & quasi integralem.

Eandem partem clarè docet S.D. 3. par. q. 90. ar. 2. ad 2.

Ex hac ratione solvitur illa Objectio. Quod causat, & significat gratiam in Sacramentis, est pars essentialis. Item Sacramentum, quod causat gratiam secundam, est Sacramentum vivorum. Est enim verum, si sit gratia essentialis, & primaria; secus si integralis, & secundaria.

CXXIX. *Resp.*3. Probabilius est, quòd Pœnitentia sacramentalis in peccato mortali impleta valeat quidem, seu subsistat, ita ut non sit necessariò iteranda, per eamque satisfit pręcepto Confessarii. 2. Effectum verò non causat. 3. Immò pœnitens peccat sic implendo. 4. Non mortaliter, sed venialiter. 5. Sortitur tamen suum effectum ex opere operato fictione sublata per contritionem, vel attritionem cum Sacramento. Patet ex S.Th. q. 14. ar. 2. & 3.

Ratio 1. *p.* Quia pœnitentia non injungitur cum hoc onere, ut impleatur in statu gratiæ, quamvis consultissimum sit, ut fiat. Ergo.

Ratio 2. *p.* Quia effectui ponitur obex, nimirum tam gratiæ, ut patet, quàm remissioni pœnæ, qua mortale eum facit indignum. Ergo.

Ratio 3. *p.* Qui ponit voluntariè obicem gratiæ, peccat.

Ratio 4. *p.* Quia ponitur obex solùm gratiæ secundariæ, & minùs principali, ac effectui partiali; adeòque non est materia gravis, nec solent homines de hoc se accusare.

Ratio 5. *&* 6. *Partis*: Pars Sacramenti debet imitari naturam Sacramenti: Sed Satisfactio est pars Sacramenti Pœnitentiæ, & hoc si sit validum informe, recedente fictione obtinet ex opere operato suum effectum. Ergo & Satisfactio. Min. est probata suprà de omnibus Sacramentis Tract. 11. Exam. 2. n. 13. Ubi etiam patet, quòd illa Sacramenta, quæ aliquem effectum relinquunt, recedente fictione suum effectum causent physicè, alia verò moraliter. Vide etiam de Confessione informi suprà in hoc Tract. Exam. 6. n. 101.

Dixi, *ex opere operato*; Quod enim non habeat effectum ex opere operantis, patet ex dictis suprà in hoc Tract. Exam. 2. nu. 37. Et hoc vult S. Th. hìc q. 14. ar. 3. in c. docens: Quòd charitas adveniens non possit opera extra charitatem facta facere grata, sive quoad esse meritorium præmii supernaturalis, sive quoad esse satisfactorium.

Dixi, *præmii supernaturalis*; Nam de remuneratione temporali (quam merentur ex congruo, solùm, quia sic decet divinam Bonitatem, ut loquitur S.Th. hìc q. 14. ar. 4. in c.) jam admissum est suprà in hoc Tract. num. 37. immediatè ante Exam. 3.

CXXX. *Sed nonne* opera bona extra charitatem, seu in statu peccati mortalis facta, quæ dicuntur mortua, saltem alleviant pœnam inferni, vel purgatorii?

Dico cum S.Th. hìc q. 14. ar. 5. Licèt hęc opera neminem a pœna æterna liberare possint. 2. Nec etiam propriè diminuant pœnas inferni, fortificando subjectum, seu ei conferendo majorem virtutem in resistendo, ut habeat minus de passibilitate. 3. Dici tamen possunt eam diminuere in hoc sensu, quatenus scilicet per ea meritum majoris pœnæ inferni impeditur.

Ratio 1. *&* 2. *p.* Nullus liberatur a pęna, nisi sit liberatus a culpa, & effectus culpæ non diminuitur, vel tollitur, nisi & ipsa diminuta sit, vel sublata, quia effectus culpæ juxta eam mensuratur: Sed dicta opera non tollunt, nec diminuunt culpam, & pœna inferni est effectus ejus, uti & passibilitas major, vel minor juxta quantitatem ejus. Ergo.

Ratio 3. *p.* Tum quia homo per talia opera secundùm se bona evadit reatum omissionis. Tum etiam, quia aliquo modo disponunt ad bonum, ac ad gratiam saltem negativè, inquantum homo non ponit novum gratiæ impedimentum, sed a pluribus aliis peccatis (quæ fortè commisisset, eaque committendo majorem inferni pęnam promeruisset) retrahitur, & non peccat ex tam gravi contemptu. Ergo 3. pars est vera.

In hoc sensu intelligitur S. Aug. in Enchirid. dicens, Quòd opera bona ad hoc prosint, ut plena sit remissio, vel tolerabilior fiat damnatio. Item in eodem sensu merentur diminutionem,

vel

vel dilationem pęnæ temporalis, ut patet ex S. Tho. a. cit. in c.

QUÆRO III. Teneturne Confessor pęnitēti satisfactionem, seu Pęnitentiam injungere, & hic eam acceptare, statimque implere? Vel licetne eam remittere ad Purgatorium?

CXXXI. *Resp.* 1. Confessarius per se loquendo sub mortali tenetur confitenti injungere pęnitentiam. Patet ex Trid. Sess. 14. c. 18.

Ratio: Tum quia non injungendo Sacerdos in re gravi agit contra Sacramentum, quod relinquit imperfectum, & mutilum, nimirum parte integrali destitutum: Tum etiam contra suum officium, ut Judicis, cujus est lata sententia infligere pęnam: & ut Medici, cujus est præscribere medicinam. Ergo.

Dixi, *per se loquendo*; Excipitur enim casus moribundi post data doloris signa absoluti, sensibus destituti, cui pęnitentia injungi nequit.

Nota hìc, quòd si infirmus utatur ratione, injungenda est brevis, & discreta, viribus infirmi proportionata pęnitentia, v.g. ut pectus tundat, Crucem osculetur, dicat, Jesus, & Maria. Vel, Deus propitius esto mihi peccatori. Vel injungat pęnitentiam sub conditione, si convalescat, aut ut morbi molestias in satisfactionem de manu Domini patienter suscipiat.

Resp. 2. Probabilius est, quòd pęnitens ante acceptam absolutionem (dummodo non sit error ex parte Sacerdotis pęnitentiam injungentis) sub mortali teneatur eam acceptare, & velle implere; 2. Licèt solùm sit de venialibus, aut mortalibus jam confessis; 3. Nec possit eam remittere ad Purgatorium.

Ratio 1. *p.* Reus justam pęnam tenetur subire, & in ea Judici parere.

Ratio 2. *p.* Etsi talis pęnitentia secundùm se sit res levis, attamen inquantum est pars integralis Sacramenti, sine qua est totaliter mancum, & mutilum, est res gravis. Ergo.

Dixi, *totaliter mancum*; si enim majorem pęnitentiæ partem persolvat, omittat verò levem partem ejus, peccat solùm venialiter.

Oppono: Pars illa potest esse major, quàm aliqua pęnitentia totalis. Ergo si hanc omittere, sit semper mortale, etiam ibi erit.

Ad hoc dist. ant. Potest esse major materialiter, conc. formaliter, neg. Quia in præsenti gravitas materiæ non pensatur ex quantitate rei, sed formaliter desumitur ex majori necessitate nimirum propter integritatē Sacramenti.

Ratio 3. *p.* Qui Pænitentiam remittit ad alteram vitam, peccat tum contra Sacramentum, quod mutilat: tum contra Judicem, cui non paret; tum contra charitatem propriam relicto faciliori medio satisfaciendi, ut sunt pęnæ hujus vitæ, assumendo difficillimum. Ergo.

Fateor tamen, quòd absolutè loquendo, & spectata præcisè natura rei id quidem posset, de facto tamen, & supposita institutione hujus Sacramenti id non possit.

CXXXII. *Resp.* 3. Pęnitentia debet impleri prima commoditate, aut tempore, quod Confessor designavit, paulò ulteriùs eam differre, non est mortale, sed veniale.

Ratio 1. *p.* Quia hæc censetur justa Confessarii præcipientis intentio, cui reus parere tenetur. Ergo.

Ratio 2. *p.* Præceptum Confessarii communiter magis cadit super rem præceptam, quàm super tempus. Ergo.

Ex quo sequitur, quòd si Confessor pęnitentiam limitavit per hebdomadam, vel mensem; v.g. ut semel in hebdomada, vel mense communicet, potest eam per aliquot dies differre, v. g. quia instar festum, vel indulgentia lucranda. Quia Confessarius non censetur tam immobiliter præfixisse terminos.

Resp. 4. Licèt Pęnitens non teneatur, etiam dum potest, pęnitentiam implere ante sacram Communionem, tenetur tamen antequam de novo confiteatur.

Ratio: Ante novam Sacramenti Pęnitentiæ receptionē tenetur præcedentem perficere, in quo pęnitentes a Confessariis sunt instruendi.

CXXXIII. *Resp.* 5. Quando Confessarius determinat diem, seu opus obligat diei, peccat pęnitens graviter differendo, & tempore elapso adhuc obligatur, & peccatum omissionis nova Confessione est expiandum.

Ratio: Quia satisfactio in casu præsenti est pars Sacramenti, qua nequit carere nec etiam ad arbitrium Confessarii.

Resp. 6. Differre impletionem pęnitentiæ per annum, sicut potest differri confessio, est peccatum mortale.

Ratio patet ex dictis: Quia Sacramentum tanto tempore relinquere mutilum, est res, & irreverentia gravis.

Resp. 7. Quantum dilationis tempus in præsenti requiratur ad mortale, standum est arbitrio viri docti, & prudentis.

Ratio: Quia possunt occurrere circumstantiæ rem immutantes.

QUÆRO IV. Quantam, & qualem Pænitentiam tenetur Confessor pænitenti injungere? & qualia opera?

CXXXIV. *Respondeo* 1. ex Concil. Trid. cujus verba, Cedro digna, cujusvis Confessarii animo altissimè imprimenda; Sessione 14. cap. 8. *Debent Sacerdotes Domini, quantùm Spiritus, & Prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pænitentium facultate salutares, & convenientes Satisfactiones injungere, ne si fortè peccatis conniveant, & indulgentiùs cum pænitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum pecca-*

peccatorum participes efficiantur. Habeant autem prae oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantùm ad bonae vitae custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam, & castigationem. Nam claves Sacerdotum non ad solvendum dumtaxat, sed & ad ligandum concessas, antiqui patres & credunt, & docent.

Notent hoc Confessarii, qui pro gravissimis flagitiis, nonnisi pauca *Pater*, & *Ave* imponunt. Qui reddent rationem villicationis suae in illa die. Vide in Exam. 5. n. 98. ante Q. 12.

Resp. 2. Duae illae benigniorum Confessariorum Maximae, *Tutius est animam cum parva poenitentia impleta mittere ad purgatorium, quàm cum magna non impleta mittere ad infernum. Facilius est reddere Deo rationem de nimia misericordia, quàm de nimia justitia*, non sunt totaliter abiiciendae, sed in sano sensu intelligendae, & amplectendae, etiam in praxi. Pro quo vide R. 3. num. 135.

Hic sanus sensus indicatur ab ipso Conc. Trid. cit. quod statuit, ut pęnitentia injungatur non solùm pro *qualitate criminum*, sed & pro *facultate poenitentium*, ut pauperi non injungatur eleemosyna sed diviti; Operario non injunganturjejunia, sed orationes, cum suo labore compatibiles; Superbo imponat actus humilitatis, attamen conditioni proportionatos; diviti avaro eleemosynas; ebrioso, luxurioso, jejunia, &c. singulis enim morbis convenientia sunt adhibenda remedia. Juxta dicenda R. 3. Pro quo etiam vide in Tract. primo Proœmiali ad Q. 5. n. 11.

Quia in re Confessario magna opus est prudentia. Potest namque minorem pęnitentiam injungere intuitu indulgentiarum hic, & nunc lucrandarum, ac intuitu impedimentorum, & laborum, quibus pęnitens, quasi quotidie distrahitur, aut si pęnitens det extraordinaria signa excellentis Contritionis. Hinc optimè facit Confessarius interrogando pęnitentem (praesertim, si sit timoratae conscientiae) an fidat sibi pęnitentiam hanc persolvere, illumq; hortando, ut agnoscat, hanc pęnitentiam respectu peccatorum esse parvam, & ut id, quod deest, suppleat per sua bona opera ad eum scopum applicanda. Item ei in memoriam revocet, olim pro uno majori peccato mortali 7. annorum pęnitentiam fuisse injunctam, immò decem annorum pro apostasia a fide, etiam metu persecutionis facta. Qui tamen Canones pęnitentiales non sunt ampliùs in usu. Hinc benefacit Confessor addendo post absolutionem illa verba: *Quicquid boni feceris, aut intendis facere*, &c. quae non esse merè deprecatoria, sed sacramentalia, varii AA. colligunt ex S. Thom. quodlib. 3. a. 28.

Item S. D. in eodem quodl. a. 29. docet, quòd si quis pęnitēs ad horas obligatus omisisset uno die totum Officium divinum, pro pęnitentia ei esse injungendum, ut oret. 7. Psal. Pęnitentiales aut plus secundùm qualitatem Officii Divini.

CXXXV. *Resp.* 3. Quanta, & qualis sit pro peccatis imponenda Satisfactio, sciet Confessor, si curet, ut sit commensurata his tribus, nimirum peccatori, & peccato, & fini; Sicut medicina debet esse proportionata infirmo, infirmitati, & intentae sanitati.

Declaratur ex Cajetano: Oportet videre, an pęnitens sit animo debilis, vel fortis, ac promptus ad satisfaciendum. Sicut enim homini corporaliter infirmo, si fortis sit, & vires habeat, potest dari fortis medicina, non tamen debili, ita paenitenti robusti animi imponenda est satisfactio, quam meretur: ille verò, qui est debilis animi, parva, juxta animi debilitatem, ut parvulus ignis foveatur opposita palea; nec suffocetur magnis lignis desuper appositis. Pro quo vide R. 2. ante posita.

Considerandum ulteriùs, quo morbo pęnitens laboret: luxuria enim jejunio, avaritia curatur eleemosyna, blasphemia divinis laudibus. Ut plurimùm etiam observet Confessor, ut paenitenti praescribat remedia, quibus obtentam animae sanitatem conservet, quae remedia sunt praescindere peccatorum causas, seu occasiones, talem conversationem, cohabitationem, hujus, vel illius domus ingressum, &c. Cavendum etiam est, ne imponatur paenitentia, cujus impletio paenitentem possit manifestare, aut scandalum parere, v. g. imponere jejunia puellis, diebus extraordinariis servanda, per quae veniant in suspicionem.

Resp. 4. Potest ex praefatis causis Sacerdos interdum uni paenitenti pro culpa minori, vel pari majorem paenitentiam imponere, quàm alteri, v. g. Juveni pro fornicatione majorem, quàm Seni, quamvis Juvenis minùs peccet.

Ratio: Quia hoc peccatum in juvene habet majus incentivum, quàm in sene, ait Lublino. De quo vide suprà de causa involuntarii Tract. 3. Exam. 1. n. 21.

CXXXVI. *Resp.* 5. Satisfactio sacramentalis non solùm debet esse medicinalis, sed & pęnalis. Opera satisfactoria paenalia sunt potissimùm tria, scilicet eleemosyna, jejunium, & oratio. Ita patet ex S. Thom. hic q. 15. a. 1. & 3.

Prima & 2. Pars patent ex Trid. cit. & aliis jam dictis, ac probantur a S. Tho. a. 1. in Sed Contra, hoc Syllogismo: Per satisfactionem oportet peccati vulnus sanari perfectè; Sed peccatorum medicinae sunt pęnae: ut Philosophus dicit in 2. Ethic. Ergo.

Ratio alia a S. D. datur in c. Satisfactio respicit offensā praeteritā, ut compensandā; & futuram, ut ab eo pręservet: Sed ad utrumq; requiritur pęnalitas. Ergo. Min. prob. Compensatio offensae illatae fit per hoc, quòd compensanti aliquid subtrahatur, & detur alteri: Sed per opus bonum

Digitized by Google

bonum præcisè ut tale, operanti nihil subtrahitur, sed is per illud magis perficitur, subtrahitur autem per illud, ut est pœnale, ut patebit ex dicendis pro 3.p. Deinde pœna etiam præservat a culpa futura, ut patet tum ex Philosopho ante citato, tum ex dictis suprà in hoc Exam.n.125. Ergo.

In R. ad 1. ibid. S.Doct. docet, quòd quamvis Deus non delectetur in pœnis, ut sunt pœnæ, delectatur tamen in eis, ut sunt justæ, & sic satisfactoriæ esse possunt.

3. *Pars* Declaratur a S.Th.a.3.in c.Satisfactio, ut dictum est, debet esse talis, per quam aliquid nobis subtrabamus ad honorem Dei, nos autem non habemus nisi tria bona, scilicet bona animę, bona corporis, & bona fortunę, scilicet exteriora. Ex bonis quidem fortunę subtrahimus nobis aliquid per eleemosynam, sed ex bonis corporis per jejunium: ex bonis autem animæ non oportet, quòd aliquid subtrahamus nobis quantum ad essentiam, vel quantùm ad diminutionem ipsorum, quia per ea efficimur Deo accepti, sed per hoc, quòd ea submittimus Deo totaliter, & hoc fit per orationem. Ergo.

Nota ex S.Th. ibid. ad 3. ad jejunium referri quicquid corpus affligit, ut sunt vigiliæ, peregrinationes, cilicia, flagellationes, &c. Deinde quicquid expenditur in utilitatem proximi, habet rationem eleemosynæ, ut sunt opera Misericordiæ, sive corporalia, sive spiritualia. Similiter quæcunque latria Deo exhibetur, ut votum, Sacrificium, genuflexio, &c. reducitur ad orationem. Et ideò etiam unum opus potest habere plures rationes satisfaciendi.

An flagella hujus vitæ sint satisfactoria, vide supra in hoc Exam. n.125.

Declaratur ulterius cum S. Tho. ibid. latet in his tribus operibus medicina peccatorum: Nam extirpant in nobis tres peccatorũ radices; Oratio, qua nos, & omnia nostra Deo submittimus, comprimit superbiam; Jejunium concupiscentiam carnis; Eleemosyna concupiscentiam oculorum, seu avaritiam. Ergo.

CXXXVIII. *Oppono*: Homini aliunde temperato, & valdè modicum comedenti potest injungi actus temperantiæ: Sed hic actus non erit illi pœnalis, nec medicinalis, ut patet. Ergo.

Ad hoc dist. min. per accidens, conc. per se, neg. Vel sic: Non erit ex parte subjecti, conc. ex parte objecti, & quantum est ex natura actus, neg. Hoc secundo modo aliqua pœnalitas reperitur in omni actu virtutis, etiam in comestione ciborum delicatorum: hæc enim non est actus virtutis, nisi sit moderata, quæ moderatio & a pluribus cibis abstinentia jam est aliqua pœnalitas, & medicina. Nefas autem foret; immò mortale peccatum, pro mortalibus peccatis injungere expresè comestionem ciborum delicatorum, etiam moderatam, attamen ad saturitatem, Veniale verò si fieret pro venialibus. Quia est opus simpliciter delectabile, & solùm secundùm quid pœnale.

Dixi, *ad saturitatem*; si enim Confessor, sciens pœnitentem delicatè comedere, de eo tamen nihil exprimens, ei injungat, ut comedat infrà saturitatem, aliquam, vel aliquas portiones sibi subtrahendo, hoc non est improbandum; Cæteris tamen paribus, quæ de qualitate pœnitentiæ dicta sunt.

QUÆRO V. Opera injungẽda debentne esse externa, ac supererogatoria, seu consilii, sive aliunde non debita? Item possuntne impleri eodem tempore, quo alius actus cadit sub precepto, v.gr. Rosarium injunctum orando sub Missa præcepta? aut injungi Defunctis applicanda?

CXXXVIII. *Resp.* 1. Satisfactio sacramentalis regulariter, per se debet esse opus externum, 2. & consilii, seu supererogationis, sive aliunde non debitum, sed solùm obligans ex præcepto Confessarii. 3. potest tamen aliquando ex speciali ratione injungi opus jam debitum, 4. ac internum.

Ratio 1. *&* 2. *p.* Quia communiter ita habet praxis Ecclesiæ, & Confessariorum injungentium opera aliàs non præcepta, & sensibilia, seu externa: eò quòd illis maximè competat pœnalitas. Et hoc in praxi servandum est.

Ratio 3. *Partis est.* Tum quia potest quis eodem actu satisfacere duobus preceptis, v. gr. voto, quod quis fecit de jejunando omni die Veneris toto anno, ac precepto Ecclesię de jejunio Quadragesimę eodem die. Tum etiam, quia tale opus potest adhuc habere omnes conditiones suprà in hoc Exam. n.125. R.4. ad satisfactionem requisitas, ad quas accedit nova obedientia, tanquam pœna ex precepto Confessarii, quæ non potuisset ab homine exigi, nisi peccasset. Ergo.

Notanda hìc est disparitas, cur non possimus satisfacere homini eodẽ actu pro duobus debitis, ut si Petrus debeat Paulo 100. Imperiales ratione agri ab eo empti, & 100. ratione mutui, non satisfacit utriq; debito, numerando centum priores. *Disparitas est*: Quia Deus bonorum nostrorum non eget, nec ullum ex eis habet interesse, eorumq; valor provenit ex gratia, & acceptatione Dei, opera nostra infinitis aliũde titulis ei debita sic acceptando; secus est de homine.

Ratio 4 *p.* Quia actus ille internus, v.g. meditatio pro pœnitentia injuncta sit sufficienter sensibilis per Sacerdotis impositionem, ac pęnitentis acceptationem, voce, vel signo sensibili facta, sicut contritio sit sensibilis per Confessionem: & tamen est pars essentialis Sacramenti. Ergo.

Resp. 2. Probabilius est, quòd si opus aliunde preceptum, & pęnitentia se non excludant, possint eodem tempore persolvi, ut Rosarium pro pœnitentia injunctum sub Missa præcepta; De consilio tamen est, persolvere alio tempore.

Ratio patet suprà Tr.10.Exam.5.n.95. si proportionatè applicetur.

Resp.

Digitized by Google

Resp. 3. Probabilius est posse injungi pœnitentiam defunctis applicandam.

Ratio: Tum quia tale opus habet omnes conditiones suprà ad Satisfactionem requisitas, & est eleemosyna spiritualis. Tum quia Satisfactio sacramentalis habet suum effectum ex opere operato, & hic manet proprius pœnitenti, sicque Sacramentum non frustratur sua parte, vel effectu integrali: & etiam ex opere operantis, & hic potest applicari defunctis. Ergo.

QUÆRO VI. Potestne Confessarius imponere pęnitentiam per alium peragendam? Vel liberam, seu arbitrariam, seu indeterminatam a pœnitente determinandam, dicendo, Facias hoc, si potes? Vel si non potes, facillud?

CXXXIX. *Resp.* 1. Pœnitens non potest pœnitentiam sibi injunctam sine Confessarii consensu implere per alium.

Ratio: Quia intentio Confessarii censetur esse (nisi eam aliter explicet) ut pęnitens injunctam pœnitentiam peragat per seipsum.

Nota, huic non obstare, si eleemosynam det per famulum, quia sic pœnitens tamen manet causa principalis, cùm famulus solùm sit instrumentum: vel si alius det eleemosynam loco ipsius, dum ipse non potest, quia hoc idem est, ac si alter ei daret pecunias, ut ex eis eleemosynam faciat, & qui dat, etiam se solùm habet ut minister: si verò alius pro pœnitente sine Confessoris licentia pœnitentiam peragat, orando, jejunando, &c. id faceret, ut causa principalis, & ut dominus actionum suarum.

Resp. 2. Probabilius est quòd Confessor possit pęnitenti injungere Pœnitentiam per alium exequendam ad ipsius pœnitentis petitionem.

Ratio declaratur ex Gonet: In eo casu illud opus satisfactorium, si consideretur præcisè, ut fit ab alio, non est pars Sacramenti, sed solùm, ut fit ex petitione ipsius pœnitentis: Quare talis petitio esset formale in tali satisfactione, opus autem satisfactorium alterius esset materiale illius, ordinatum ab ipso pœnitente. Unde formale illius satisfactionis sacramentalis adhuc est actus pœnitentis.

Resp. 3. Probabilius est, quòd Confessor possit pœnitenti injungere talem pœnitentiam indeterminatam, quæ in Quæsito describitur. Ita Ang. Doct. quodl. 3. ar. 28.

Ratio: Confessor talem Pœnitentem adhuc sufficienter ligat, & solvit; ligat, inquantum imponit necessitatem, seu obligationem alicujus pœnitentiæ, non quidem determinatè, sed indeterminatè hujus, vel illius: solvit verò, inquantum pœnam Purgatorii (quæ per se, & non adhibita virtute clavium esset subeunda) commutat in faciliorem. Ergo.

QUÆRO VII. Quomodo Pœnitens tenetur ad circumstantias Pœnitentiæ, ut si Sacerdos injungat Rosarium coram tali imagine, vel flexis genibus persolvendum? Et quid agendum pœnitenti, cui pœnitentia est facta impossibilis? vel qui pœnitentiæ est oblitus?

CXL. *Resp.* 1. Probabilior est Sententia, quæ distinguit, dicendo, circumstantiam interdum transire in substantiam, interdum verò manere veram circumstantiam. In primo casu, circumstantia omissa, non satisfit præcepto Confessarii, & Sacramentum manet mutilum, & est peccatum mortale, in secundo veniale.

Quomodo potest sciri, quòd circumstantia transeat in substantiam operis?

Dico, id colligi posse ex eo, quia Confessor eam apposuit, ideò quia advertit eam huic pœnitenti non minùs esse pœnalem, quàm ipsum opus. Nonnulli enim libentiùs multa Rosaria ambulando, vel sedendo dicunt, quàm unum flectendo: Manet verò mera circumstantia, si parùm sit pœnalis.

Resp. 2. Distinguunt etiam bene alii, sicut solet distingui de voto: Si res injuncta sit gravis, & circumstantia levis, v.g. in casu Rosarii dicendi ante talem imaginem, obligatio ad circumstantiam solùm est venialis? Si verò circumstantia sit gravis, ut si in tali imagine esset aliquod particulare obsequium propter concursum, aut aliquid simile (quod idem posset occurrere de genuflexione sub Rosario) obligatio ad circumstantiam esset sub mortali.

Resp. 3. Si circumstantia fiat pœnitenti impossibilis, tenetur ad substantiam.

Ratio: Quia rationabiliter censetur hæc esse intentio Confessarii.

CXLI. *Resp.* 4. Pœnitens, qui sive culpabiliter, sive inculpabiliter per oblivionem, aut aliam causam factus est impotens implere pœnitentiam, non tenetur loco illius pœnitentiæ per seipsum facere alia opera satisfactoria, quæ etsi faceret, & posteà fieret potens ad priorem pœnitentiam, teneturad illam.

Ratio: Quia illa satisfactio spontè assumpta non esset sacramentalis, nec causaret remissionem pœnæ ex opere operato, sed operantis.

Resp. 5. Si dicta impotentia, seu oblivio est omninò inculpabilis: non tenetur pœnitens priorem confessionem repetere. Si verò sit culpabilis, tenetur hoc peccatum confiteri, & si possit, & credat priorem Confessarium adhuc esse memorem peccatorum, eum accedere; secus, apud alium iterare confessionem: uti, & apud priorem, si peccatorum memor non sit.

Ratio 1. *p.* Quia Pęnitens ab illis peccatis est absolutus, & pęnæ remissionem alia via tum in hac vita, tum in Purgatorio obtinere potest, & ratio involuntarii excusat ipsum.

Ratio 2. *p.* Quia ille pęnitens sua culpa fecit Sacramentum mutilum. Ergo tenetur ad illud integrandum, non verò potest integrare,

nisi

nisi præfato modo. Nemo enim potest injungere pœnitentiam, nisi cognita causa.

Ex quo patet, quòd non teneatur confessionem iterare, ut peccata ritè confessa dimittantur, sed ut Sacramentum fiat perfectum.

QUÆRO VIII. & ultimò: Quis Pęnitentiam potest commutare? An ratione commutationis sit repetenda confessio?

CXLII. *Resp.*1. Probabilius est, quòd ipse pęnitens pęnitentiam suam non possit commutare in melius.

Ratio; Commutatio pœnitentiæ est actus sacramentalis, & Confessarii tanquam Superioris, & Judicis Jurisdictioni proprius: Sed pœnitens non est Judex, vel Superior in seipsum, nec erga seipsum potest exercere actionem sacramentalem. Ergo.

Ex quo patet differentia a voto, quod vovens propria auctoritate potest commutare in melius, & hoc ideò, quia voti obligatio oritur ex propria voluntate voventis in alterius gratiam, pænitentia verò sacramentalis includit exercitium obedientiæ. Nec verum est, quòd ille pœnitens abundantiùs impleat Legem, ac abundantiorem afferat solutionem: Tum quia habet effectum solùm ex opere operantis: tum etiam, quia præcipiens vult rem præceptam, & non aliam, etiam meliorem, præsertim in Sacramento, nisi id exprimat.

*Resp.*2. Probabilius est, quòd unus Confessarius ex justa causa intra confessionem, & recensitis de novo peccatis, possit commutare pœnitentiam sacramentalem ab alio Confessario impositam.

Ratio 1.*p.* Quia ille Confessarius exercet tunc jurisdictionem in pœnitentem, hic, & nunc ei subjectum, non verò in alium Confessarium ei æqualem, vel superiorem. Ergo.

Ratio 2.*p.* Illa commutatio debet fieri per actum judicialem in tribunali pœnitentiali. Ergo necesse est de novo recensere peccata.

*Resp.*3. Si pęnitens accedat eundem Confessarium, ut pœnitentiam mutet, tenetur iterùm confiteri, nisi accedat eodem die, vel sequenti.

Ratio 1.*p.* Quia non potest imponi nova Pęnitentia sacramentalis, nisi peccata de novo clavibus Ecclesiæ subiiciantur.

Ratio 2.*p.* Si commutatur eodem die, vel sequenti: tunc juxta S.Th. in 4.dist.17.q.3. a.3. q.5. primum judicium moraliter censetur adhuc durare.

Nota tamen, hæc omnia intra Confessionem, quibusdam saltem peccatis denuò confessis (si Confessarius aliorum adhuc memor sit) esse facienda, quia aliàs non erit pœnitentia sacramentalis. Et idem est, si pœnitentia fuit imprudenter imposita, ut moraliter sit impossibilis, v.g. si pauperi sit injuncta eleemosyna, infirmo jejunium, Nobili longa peregrinatio pedestris, &c. Vel si ab initio fuit possibilis, sed postea mutatis circunstantiis impossibilis, aut non exequibilis sine gravi incommodo.

In q.17. S.D. agit per 3.art. de potestate Clavium: De qua actum est supra in Tract.1. procemiali. In q.18. per 4.a. de effectu clavium nimirum remissione culpę, & pęnæ. In q.19. per 6.a. de Ministro clavium, seu Confessionis. In q.20. per 3.ar. de usu clavium, nimirum in quos potestas Confessarii exerceri possit. De quibus omnibus actum est in præcedentibus.

Hæc de Sacramento Pœnitentiæ sufficiant: nunc agendum est de his, quæ ei annectuntur.

TRA-

TRACTATUS XIV.

De Censuris, Casibus reservatis, Indulgentiis, & Extrema Unctione.

De quibus Ang. Doct. agit in Supplem. a q.21. usque ad 34. inclusivè.

EXAMEN I.

De Censuris in genere, & in specie, Sanct. Doct. quæst. 21. usque ad 25. exclusivè.

QUÆRO I. Quis potest ferre Censuras? quid, & quotuplex est censura? Et quæ materia ejus? quæ forma servanda, aut modus?

I. Ante R. Nota, quòd etymologia hujus nominis *Censura* derivetur a verbo censeo, aut a nomine *Censor*; erat enim apud Priscos specialis *dignitas Censoris*. Cujus officium erat inquirere, ac censere, seu judicare de fortunis, vita, & moribus civium, ac indignos officiis, & dignitatibus privare. Ex inde hæc vox est translata ad significandam severitatem, correctionem, ac potestatis Ecclesiasticæ coercitivæ, sive punitivæ actum, immò & ipsam pœnam: nam hæc vocatur *Censura*. Hoc notato

*Resp.*1. In Ecclesia est potestas ferendi Censuras. Probabitur infrà de Excommunicatione. Vide n.8. in hoc Exam.

*Resp.*2. Mulier Jure divino est incapax ad ferendas Censuras. Ita S.Tho. hìc q. 19. a. 3. ad 4. dicens; Mulier secundùm Apostolum est in statu subjectionis, & ideò non potest habere aliquam spiritualem Jurisdictionem: unde neque habet clavem Ordinis, neque Jurisdictionis. Sed committitur mulieri aliquis usus clavium, sicut habere correctionem in subditas mulieres, propter periculum, quod imminere posset, si viri mulieribus cohabitarent. Hæc ibi. Vide etiam Tract. 6. Exam. 5. n.55. Ex quibus patet.

Ratio: Quia mulier est incapax Jurisdictionis spiritualis (etiam ex commissione) nimirum propriè dictæ.

*Resp.*3. Soli sive ex jure, sive privilegio, sive consuetudine, habentes jurisdictionem Ecclesiasticam ordinariam in foro externo, possunt propria auctoritate, & ex officio Censuras ferre, v.g. Episcopi, eorum Vicarii Generales, & alii habentes jurisdictionem, quasi Episcopalem, ut Prælati Regulares. Hi suam censuras ferendi auctoritatem possunt delegare aliis, de jure capacibus, putà, prima Tonsura initiatis, non uxoratis. De hoc plura de Excom.&c.

*Resp.*4. Censura ut sic definitur, quòd sit pœna Ecclesiastica medicinalis, ac temporalis, qua Judex Ecclesiasticus hominem baptizatum inobedientem punit, privando eum bonis Ecclesiæ communibus. Quamobrem Censura in jure vocatur nervus Ecclesiæ disciplinæ. Sicut enim vires hominis consistunt in nervis, ita vires Ecclesiæ in Censuris.

Declaratur: Dicitur, *medicinalis*; quia hæc pœna est instituta ad peccatoris emendationem. Dicitur, *temporalis*; quia peccatore emendato censura debet tolli. Dicitur *baptizatum*, quia pœna non potest infligi, nisi subdito, subditur autem homo Ecclesiæ per Baptismum. Dicitur tandem, *bonis Ecclesiæ communibus*, nimirum usu Sacramentorum, participatione suffragiorum Fidelium, functione Officiorum Ecclesiasticorum, &c.

II. *Resp.*5. Tres propriè sunt species censuræ, scilicet Excommunicatio, Suspensio, & Interdictum. Quibus addi solent quatuor species impropriæ ad priores reductæ, scilicet Degradatio, Depositio, & Irregularitas saltem ex delicto proveniens, ac Cessatio a divinis. De quibus omnibus agetur in sequentibus. Tres priores reducuntur ad Suspensionem, quia per illas homo est quasi suspensus a receptione, & usu Ordinum; ultima verò ad Interdictum.

Ratio numeri ternarii censurarum propriè dictarum est; Tum quia illis solis propriè competit definitio Censuræ, ut patet. Tum quia Innocet. III. c. *quærenti. de verb. signif.* interrogatus, quid intelligatur nomine Censuræ, Respondit, eo nomine intelligi debere Interdictum, Suspensionem, & Excommunicationem nullam faciens mentionem alterius Censuræ.

*Resp.*6. Censura est duplex: Alia a jure, alia ab homine. Prima est, quæ per stabilem, & permanentem legem, ipso facto obligantem, est lata, & tamdiù, ac non diutiùs durat quàm ipsa Lex, etiam mortuo Legislatore. Et ut incurratur, sufficit sola declaratio criminis facta ab habente potestatem. Quod idem est sentiendum de aliis pœnis, quę ipso jure incurruntur

tur

tur. Censura ab homine est, quæ ab habente potestatem, seu a Judice in singulari quodam casu infligitur, & extinguitur cum morte eam ferentis.

*Resp.*7. Censura alia est lata, seu latæ sententiæ, alia ferenda, seu comminatoria; prima incurritur ipso facto, non secunda. Pro quo

Nota, quòd hæ clausulæ, *ipso jure, ipso facto, eo ipso, ex tunc excommunicatus sit*, significent censuram ipso jure latam. Uti & hæ formulæ: Excommunicationis sententia duximus innodandum; Sententiam Excommunicationis incurrat; Ecclesiastico subjaceat interdicto; Sententiæ excommunicationis se noverit subjacere; Excommunicatum se esse cognoscat; Anathema sit. Cæterùm hæ formulæ: *Excommunicationem te noveris incursurum; Excommunicetur; Volumus excommunicari; sub pœna talis censuræ; Sub interminatione anathematis*, significant solùm censuram ferendam nisi aliunde colligatur.

III. *Resp.*8. Ecclesia non potest censuris punire peccata venialia, nec purè interna.

Ratio 1. *Partis*, quæ est S.Tho. hìc q.21.ar.3. Pęna debet esse proportionata culpæ: Sed censura est gravissima pęna. Ergo requirit culpam mortalem. Sermo autem hìc est de censura majori. Vide n.13.

Ex quo sequitur, quod si quis propter ignorantiam, aliamve rationem excusetur a culpa mortali, non innodetur censura ei annexa.

Ratio 2.*p.* Quia peccata purè interna non cadunt sub cognitione hominis, nec spectant ad forum externum, ad quod tamen censuræ pertinent.

Plura, quæ hìc dici possent, vide Tract.6. Exam.5.n.59. an Ecclesia possit pręcipere actus purè internos?

*Resp.*9. Peccatum non potest puniri censura, nisi reus sit contumax.

Ratio: Quia censura tamquam pęna gravissima non fertur nisi contra rebelles: Sed rebellio non est sine contumacia. Ergo.

Dicitur *contumax*, qui perdurat in peccato mortali præterito, vel citatus renuit comparere in judicio, aut sine licentia recedit, vel justo Judicis, ac Superioris præcepto non vult parere, ut explicat S.Thom.q.21. ar.3. in c.

Ex quo sequitur, quòd, quando sub Excommunicatione prohibetur aliquid futurum, prohibeatur etiam sub peccato mortali, licèt fortè illa materia secundùm se non sit gravis, seu mortalis, sed fiat talis ex mente præcipientis, ob justas, & graves causas, ut patet in censura annexa ingressui Clausuræ Monialium. In quo casu eodem transgressionis actu incurritur peccatum mortale, & excommunicatio.

Resp. 10. Materia censuræ, seu peccata per eam punibilia sunt sola externa, & licèt sint secreta, possunt tamen puniri censuris latis per modum Legis.

Ratio: Quia hæc per se subsunt Jurisdictioni Ecclesiæ, licèt de facto defectu testium eam effugiant, ut dictum est loco mox cit. Idem patet in Excommunicatione percussoris Clerici, uti & hæretici occulti. De quo suprà de hæresi. Tract.7.Exam.3.num.47.R.2. & 3. ad Q.10.

Dixi, *latis per modum Legis*; Quia Ecclesia, utpotè, quæ non judicat de occultis, nominatim non potest censura punire peccatorem occultum, licèt sit externus, nec censuris potest eum obligare, ut seipsum prodat, hoc enim juri naturæ repugnat.

*Resp.*11. Ad valorem censuræ de jure ordinario sufficiunt verba talia, quæ sufficienter exprimunt speciem censuræ, immò absolutè sufficiunt nutus, vel signa talia, ex quibus sufficienter possit colligi, quam censuram Judex infligere intendat.

Ratio: Quia hæc æquivalent verbis ordinariè adhiberi solitis.

IV.*Resp.*12. Ante inflictionem censuræ debet præmitti admonitio.

Ratio: Quia nemo inauditus est condemnandus.

Nota, hoc intelligi de Censuris ab homine latis, in iis enim, quæ feruntur a jure, id vix fieri potest: quia aliunde ipsa lex (si non ignoretur) ex se sufficienter admonet. Exceptio est, nisi ipsum jus expresse mandet, ut admonitio fiat. Porrò admonitio debet esse trina, juxta formam a Christo præscriptam in præcepto correctionis fraternæ, & inter quamlibet monitionem est expectandum per duos saltem dies. Potest etiam judex ex rationabili causa uti una monitione pro trina.

*Resp.*13. Censura sine admonitione est quidem valida, sed iniquè lata.

Ratio: Quia ille modus a Lege non præscribitur tanquam essentialis, nisi in quibusdam casibus, ut de Excommunicatione majori lata a Judice contra participantes cum Excommunicatis ab eodem Judice, c. *statuimus de sent. Excomm.* in Sexto. Idem est de interdicto, & suspensione ibidem, ubi dicitur, quòd prædicti participantes debeant nominatim exprimi.

Nota, quòd hæc admonitio (si censura feratur in bonum publicum) debeat fieri auctoritate Judicis; Si verò feratur in favorem personæ privatæ, debet prætereà fieri ad instantiam ejus, & quidem ipsi reo personaliter, v. gr. in ejus domicilio, vel taliter (si non possit fieri aliter) ut certò deveniat in notitiam ejus: vel in Ecclesia Matrice, ne reus dolo, aut fraude se possit tueri, aut conqueri de non fa-

cta

cta monitione. Poteſt etiam hæc monitio plerumque fieri ſub interminatione cenſuræ.

Reſp. 14. Ad lationem cenſuræ requiritur quædam ſolemnitas, cujus tamen defectus eam non invalidat. 1. Ut feratur in ſcripto a Judice ſubſcripto. 2. Ut ab eo ex illo legatur. 3. Ut ſcriptura contineat cauſam cenſuræ. 4. Ut Judex (ſi intra menſem fuerit requiſitus) tranſumptum authenticè de verbo ad verbum reo communicet: de qua requiſitione conficiendum eſt publicum inſtrumentum. Judex in cenſuris ferendis modum non ſervans incurrit ſuſpenſionem per menſem, & Cenſura a Superiore relaxatur.

Excommunicatio.

QUÆRO II. Quid, & quotuplex eſt? quis effectus ejus? ob quam cauſam poteſt ferri? quis eam poteſt ferre?

V. *Reſp.* 1. Excommunicatio, ut ſic definitur, quòd ſit Cenſura Eccleſiaſtica privans hominem communione fidelium. Hæc definitio, cùm ſit generica, convenit excommunicationi majori, & minori de qua poſteà. Vocatur Excommunicatio, quia ponit hominem extra communionem.

Reſp. 2. Excommunicatio dividitur in majorem, & minorem.

Declaratur ex Angel. Doct. hic q. 21. ar. 1. in c. dicente: Ille, qui per Baptiſmum in Eccleſia ponitur, ad duo adſcribitur, ſcilicet ad cœtum fidelium, & ad participationem Sacramentorum, & hoc ſecundum præſupponit primum; quia in Sacramentis participandis etiam Fideles communicant. Et ideò poteſt aliquis extra Eccleſiam fieri per Excommunicationem dupliciter: Uno modo, ita quòd ſeparetur tantùm a participatione Sacramentorum; & hæc eſt Excommunicatio minor: Alio modo, ita quòd excludatur ab utroque & ſic erit excommunicatio major. Hæc ibi.

Reſp. 3. Effectus binæ hujus excommunicationis ſunt, quòd minor ſub mortali privet participatione paſſiva Sacramentorum, & nominatione, ſeu electione paſſiva ad beneficia, vel dignitatem Eccleſiaſticam. Ex quo patet definitio ejus, nimirum eſt *Cenſura Eccleſiaſtica privans*, &c. Verùm adminiſtratione activa ſolùm privat ſub veniali. Si ergo talis celebret, licèt non fiat irregularis, peccat mortaliter, quia Sacramentum recipit, uti & ſi ſcienter acceptet talem electionem, præſentationem, vel collationem, poteſt tamen Miſſam audire, a peccatis, & Excommunicatione abſolvere, pacem ſumere, &c. Idem eſt de ſcienter eligentibus illum, quòd nimirum & illi mortaliter peccent. Excommunicatio major (inde dicta major, quia majores, & graviores habet effectus) privat hominem receptione, & ſimul adminiſtratione Sacramentorum, & pluribus bonis mox nominandis: ita ut Laicus percipiendo aliquod Sacramentum, & Sacerdos recipiendo, vel adminiſtrando peccent mortaliter, juxta S. Tho. 1. 2. q. 59. ar. 1. Ex quo patet ejus definitio, nimirum, Eſt Cenſura Eccleſiaſtica privans receptione, & ſimul, &c.

Aſſignantur omnes effectus Excommunicationis majoris.

Primus mox eſt aſſignatus.

2. Privat omnibus Eccleſiæ orationibus, ita ut excommunicato, quamvis occulto, non liceat aſſiſtere Miſſę, nec officio divino, nec pro illo poteſt offerri Sacrificium, bene tamen orari in Memẽto, & privatim pro illius converſione, ut patet ex S. Th. hic q. 21. a. 2. ad 2. Si eſt denuntiatus, non poteſt ipſo pręſente Miſſa, nec Officium divinum celebrari, quia tunc vitandus eſt.

3. Privat exercitio Ordinum, v. gr. Celebratione Miſſæ, ſolemni lectione Evangelii, &c. ſub pœna irregularitatis.

4. Facultate pręſentandi ad beneficia, ut nec præſentari, nec præſentare poſſit: & facta in eo ſtatu præſentatio, & collatio eſt nulla.

5. Sepultura in loco ſacro, ut tam in vita quàm in morte nulla ſit converſatio cum excommunicatis.

6. Converſatione civili, puta, ſi ſint nominatim excommunicati, & publicè denuntiati, ut declaravit Concilium Conſtantienſe.

7. Privat communicatione forenſi, v. g. Officio Judicis, Advocati, Procuratoris, Tabellionis, ſeu Notarii, Teſtis, Tutoris, Curatoris, Teſtamenti Executoris, ita ut contra excommunicatum etiam toleratum ſemper poſſit res excipere. Quòd ſi non faciat, & Judex eum non repellat, acta ejus valent, ſi ſit toleratus, ſecus tamen eſt de Judice non tolerato, is enim Juriſdictione privatus eſt. Sed attendatur praxis.

VI. *Reſp.* 4. Excommunicatio minor incurritur ſolùm ob unicam cauſam, nimirum propter communicationem indebitam cum excommunicato excommunicatione majori, non tolerato, ſeu vitando. De quo poſteà n. 12. R. 6. Ubi etiam in R. 7. patebit ex S. Tho. quòd Excommunicatio minor poſſit incurri propter peccatum veniale.

Reſp. 5. Excommunicatio major non poteſt alicui infligi niſi ob peccatum mortale, non qualecunque, ſed ut habens adjunctam contumaciam.

Patet ex R. 9. ad Q. 1. Ex quo fit, quòd ſi quis excommunicetur propter damnum alicui illatum, hoc ſolùm ſit cauſa Cenſuræ mediata, immediata verò eſt inobedientia contra Eccleſiam, quæ ſub cenſura præcipit reſtitui alienum; ut patet ex S. Th. cit. q. 21. ar. 3. in c.

VII. *Reſp.* 5. Excommunicatio major variè dividitur.

Primò in eam, quæ eſt a jure, & eam, quæ eſt ab homine, ut patet ex dictis n. 2. Q. 6.

2. In

2. In latæ, & ferendæ sententiæ, ut patet ibidem R.7.

3. In generalem, & specialem. *Prima* fertur generaliter contra aliquos malefactores indeterminatos: altera contra determinatas personas nominatim.

4. Alia est justa, alia injusta. Justa est, quæ fertur ab habente potestatem, & ob causam rationabilem cum debitis circumstantiis, seu servato Juris ordine. Injusta dicitur dupliciter juxta S. Thom. quæst.21. artic. 4. dicentem: *Uno modo ex parte excommunicantis, sicut cùm ex odio, vel ex ira aliquis excommunicat, & tunc excommunicatio nihilominus habet effectum suum, quamvis ille, qui excommunicat, peccet. Alio modo ex parte ipsius excommunicationis, vel quia causa excommunicationis est indebita, vel quia fertur sententia juris ordine prætermisso, & tunc si sit talis error ex parte sententiæ, qui sententiam nullam esse faciat, non habet effectum, quia non est excommunicatio. Si autem talis error non annullet sententiam, habet effectum, & debet excommunicatus humiliter obedire. Et erit ei ad meritum.* Et post pauca ait:

Contingit autem quandoque, quòd sit debita causa ex parte excommunicantis, quæ non est debita ex parte excommunicati, sicut cùm aliquis pro falso crimine in judicio probato excommunicatur, & tunc, si humiliter sustinet, humilitatis meritum recompensat excommunicationis damnum.

5. Excommunicatio injusta alia est valida, alia invalida. Prima regulariter valet quoad forum externum. Unde S.Thom. art. cit. in Sed Contra ex S.Gregorio ait: *Præcepta Pastoris sive justa, sive injusta timenda sunt, non autem essent timenda, nisi aliquid nocerent.* Secunda est nulla, & irrita.

Ex hac S.Thomæ doctrina colligitur, quòd excommunicatio valida sed injusta, sit talis, vel defectu rectæ intentionis Judicis, aut formæ non essentialis, vel ex defectu justæ causæ excommunicandi, licèt aliunde sufficientis pro foro externo. Verùm si injusta, simulque invalida sit, est nulla in utroque foro, obligat tamen excommunicatum ad ei parendum, vitandi scandali causa, usquedùm populo sufficienter innotescant causæ nullitatis censuræ.

6. Alia est excommunicatio reservata, alia non reservata. De quibus infrà de Casibus reservatis.

Anathema ab Excommunicatione non differt natura, sed forma: quæ in hoc consistit, ut proferatur ab Episcopo coram 12.Sacerdotibus Episcopum circumstantibus, & manibus lucernas ardentes tenentibus, quas dum anathema concluditur, in terram proiiciunt, ac pedibus conculcant, ut candelæ humi projectæ ad nullum sint ampliùs usum sicut sal infatuatum, ut loquitur noster Lublino.

VIII. *Resp.* In Ecclesia est potestas Excommunicandi. Quæ potestas cui Judici, vel Superiori competat, vide n.1 R.2. & 3.

Colligitur ex Script. Matth.16. & 18. *Quæcunque ligaveritis*, ubi est sermo etiam de externo Ecclesiæ gubernio. Unde additur ibidem: *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus.* Quibus verbis subsumit S. D. art.2. Sed Ethnici sunt extra Ecclesiam. Ergo & illi, qui Ecclesiam audire contemnunt, per excommunicationem extra Ecclesiam sunt ponendi. Et 1. ad Cor. 5. Apostolus mandat quendam excommunicari (ut Sanct. Thom. ibidem ait) & Diabolo tradi.

Ratio: Quia hic spiritualis gladius est omninò necessarius ad Ecclesiæ regimen, & coercendam contumaciam, ac rebellionem, &c.

Ex quo Sequitur, quòd licèt ipse usus censurarum sit ex institutione humana, & Ecclesiastica, potestas tamen eas ferendi sit de jure divino.

Oppono; Excommunicatio est quædam maledictio: Sed Rom.12. prohibemur maledicere. Ergo & excommunicare.

2. Nullus est tradendus in manus hostium, nisi omninò desperatus: Sed per Excommunicationem homo traditur in manus hostis, nimirum Diaboli, & in hac vita de nemine est desperandum. Ergo.

Utrumque solvit Angel. D. q.21. ar.2.

Ad 1. ait: Maledictio potest esse dupliciter: Uno modo, ita quòd in malo, quod irrogat, vel dicit per intentionem, sistat, & sic maledictio omnibus modis est prohibita. Alio modo, ita quòd malum, quod quis maledicendo imprecatur, ad bonum illius ordinet, qui maledicitur: & sic maledictio quandoque est licita, & salutifera. Sicut etiam Medicus aliquod nocumentum infert infirmo, ut sectionem, per quam ab infirmitate liberetur. Hæc ibi.

Ad 2. ait in fine art. *Nec est inconveniens, si ille, qui non est desperatus, hosti detur, quia non datur quasi damnandus, sed quasi corrigendus, cùm in potestate Ecclesiæ sit, ex ejus manu ipsum, cùm voluerit, eripere.*

*Resp.*7. Excommunicatus non potest alium excommunicare.

Ratio S.D.q.22.a.3. in c. Excommunicatio est actus jurisdictionis: Sed omnis excommunicatus est privatus usu Jurisdictionis, utpotè a communione Fidelium separatus.

Subdit S.D Eadē ratio est de suspenso a jurisdictione; si enim sit suspēsus ab Ordine tantùm, tunc non potest ea, quæ sunt Ordinis, sed potest ea, quæ sunt jurisdictionis; & è contra si sit suspensus a Jurisdictione & non ab Ordine:

si autem ab utroque, tunc neutrum potest.

In solut. ad 1. S. D. ibidem ait, Quòd quamvis talis non amittat Jurisdictionem, amittit tamen Jurisdictionis usum. In R. ad 2. dat disparitatem, cur talis adhuc possit validè (etsi illicitè) consecrare Eucharistiam, quia hoc consequitur potestatem characteris, qui indelebilis est; excommunicatio autem sequitur jurisdictionem, quæ potest auferri, & ligari.

QUÆRO III. Quis potest excommunicari? & qua forma facienda est Excommunicatio?

Resp. 1. Excommunicari non potest nisi subditus, unde non potest quis seipsum, vel Superiorem, aut æqualem excommunicare. qu. 22. art. 4.

Ratio S. D. est: Excommunicatio est actus jurisdictionis: Sed nemo habet jurisdictionem in seipsum (quia in eadem causa non potest quis esse Judex, & reus) nec in superiorem, nec in æqualem: quia par in parem non habet imperium (ut ait ad 2. ibidem) Ergo.

Aliud est de foro Confessionis sacramentalis, in eo enim aliquis, cæteroquin alio superior, v. g. Episcopus, redditur inferior per peccatum, ait S. D. ibidem ad 3. & Confessor agit ut Vicarius Dei: Excommunicatio verò est de foro exteriori.

Resp. 2. Universitas, seu Communitas excommunicari non potest. art. 5.

Declarat, & probat hoc S. D. dicens: Excommunicari non debet aliquis, nisi pro peccato mortali; peccatum autem in actu consistit; actus autem non est Communitatis, sed singularium personarum, ut frequenter: & ideò singuli de Communitate excommunicari possunt, non autem ipsa Communitas. Etsi etiam quandoq; actus sit alicujus totius multitudinis, ut quando multi navem trahunt, quam nullus per se trahere posset; tamen non est probabile, quòd aliqua Communitas ita tota ad malum consentiat, quin aliqui sint dissentientes. Et quia non est Dei, qui judicat omnem terram, ut condemnet justum cum impio, ut dicitur Gen. 18 Ideò Ecclesia, quæ Dei judicium imitatur, satis providè statuit, ut Communitas non excommunicetur, ne cum loliis, & zizaniis simul eradicetur & triticum. Hæc ibi.

Ad idem probandum in Sed Contra adducit Glossam S Aug. super cap. 13. Matth. quæ dicit, quòd Princeps, & multitudo non sit excommunicanda. In solut. ad 2. dat disparitatem de suspensione, & interdicto, dicens: Suspensio non tanta pœna est, quanta Excommunicatio, quia suspensi non fraudantur Ecclesiæ suffragiis sicut excommunicati. Unde etiam aliquis sine peccato proprio suspenditur, & totum Regnum ponitur sub Interdicto pro peccato Regis.

Resp. 3. Qui excommunicatus est una Excommunicatione, potest iterùm excommunicari, vel per ejusdem excommunicationis iterationem, ad majorem sui confusionem, ut sic a peccato resiliat: vel propter alias causas. Et tunc tot sunt principales excommunicationes, quot sunt causæ, pro quibus aliquis excommunicatur. Ita S. Thom. qu. 22. art. 6.

Ratio ibidem in Sed Contra: Excommunicatio quædam pœna est, & medicinale remedium: Sed pœnæ omnes, & medicinæ iterantur, cùm causa exigit. Ergo & excommunicatio iterari potest.

Oppono: Qui semel privatus est aliquo bono, v. g. communione Fidelium, & non restitutus, non potest eo iterùm privari.

Ad hoc S. D. ibidem ad 2. ait: Privatio quamvis non recipiat magis, & minùs secundùm se, recipit tamen magis, & minùs secundùm causam suam. Et secundùm hoc excommunicatio potest iterari, & magis est elongatus a suffragiis Ecclesiæ, qui pluries est excommunicatus, quàm qui semel tantùm. Hæc ibi.

Resp. 4. Mortui propriè non excommunicantur, sed aliquando solùm declarantur tales, eò quòd ante mortem fuerint in occulta excommunicatione; ac privantur suffragiis Fidelium, & sepultura Ecclesiastica, &c.

Resp. 5. Ad ferendam excommunicationem non est præscripta certa forma, quamvis ordinariè fiat his terminis: *Excommunicamus. Sit excommunicatus ipso facto*, &c.

QUÆRO IV. Quæ causæ excusant ab incursu Excommunicationis, sic ut is, super quem censura est lata, a quovis Confessore possit absolvi?

X. Undecim præcipuè numerantur.

Prima est bona fides, qua quis omnino, & rationabiliter credit, se nonnisi veniale commisisse. De quo vide dicta n. 3. R. 8.

2. Depositio contumaciæ, & emendatio ante excommunicationem facta cum proposito satisfaciendi, si quod damnum illatum sit. Nam excommunicatio est pœna medicinalis. Ergo si peccator sit correctus, Ecclesia est contenta.

3. Ignorantia invincibilis sive Juris, sive facti. De qua vide Tr. 3 Exam. 1. n. 23. Quia ut incurratur excommunicatio, requiritur contumacia, id est, inobedientia contra Legem, quæ contumacia non datur, ubi est ignorantia invincibilis. Ita docet S. Thom. 2. 2. q. 75. a. 3. & alii communiter.

Præterea Censura fertur propter culpam, estque pœna ejus. Ergo quidquid excusat a culpa, excusat etiam a censura: Sed ignorantia invincibilis excusat a culpa, cùm tollat rationem voluntarii; nihil enim volitum, quin præcognitum. Ergo & a censura.

Quare dicta ignorantia non excuset a servatione peccati, dicetur infrà Exam. 2. num. 58. & 59. ante R. 2.

Dixi 2

Dixi, *ignorantia invincibilis*; quia vincibilis (quam aliqui crassam vocant) sive sit juris, sive sit facti, sicut non excusat a peccato, ita nec ab Excommunicatione. Est enim in illis, qui nolunt intelligere, ut bene agant, cùm tamen possint, & teneantur.

4. Ætas, v.g. in pueris, si sit talis, in qua eos ignorantia excusare potest.

5. Impotentia, quæ impedit impletionem præcepti Ecclesiæ, quia tunc non adest contumacia; Ecclesia enim non obligat ad graves difficultates, quæ faciunt moralem impossibilitatem, nam jugum Christi suave est. Hinc qui sub Censura jubetur restituere, & hìc, & nunc absque gravi incommoditate non potest, excusatur.

6. Occulta compensatio. Hinc qui Circumstantiis ad occultam compensationem suprà Tr.8.Exam.6.nu.129. requisitis adhibitis, tantum dumtaxat de alieno abstulit, quantum alter de suo injustè detinebat, si Ecclesia præcipiat restituere, excusatur; Quia non est detentor alieni, sed sui, quod recuperavit.

7. Intentio imperantis, certas personas, etiã culpabiles, censura comprehendi nolentis.

8. Si non possit quis parere absque fractione sigilli confessionis. De quo suprà in proprio loco.

9. Si Superior præcipiat aliquid revelare, quod cedit in grave damnum ipsiusmet revelantis (quia jure naturæ nemo tenetur dicere contra se, vel parentum, aut consanguineorum, quia horum infamia, & damnum redundat in ipsum testem: nisi simul cedat in damnum boni communis. De quo suprà: ibid.Tr.13.Exam. 7.n.110.& 111.

10. Metus rationabilis, seu gravis, dictusque, cadens in virum constantem (explicatus suprà Tr.3.Exam.1.n.12.) incurrendi in bonis corporis, famæ, honoris, &c. notabile damnum per observantiam mandati Ecclesię, cujus benignitas non vult suos filios cũ tanto rigore regere.

11. Violentia simpliciter talis, seu coactio ad committendum, vel omittendum opus Excommunicationi subjectum (explicata suprà loco mox citato n.11.) quæ excusat, non quidem a Lege naturali, vel divina (cùm voluntas cogi non possit ad peccandum, & oporteat male millies mori) sed a Lege hominis, vel Ecclesiæ, non intendentis obligare cum tanto rigore.

QUÆRO V. Quomodo, vel quando licet communicare, seu participare cum excommunicato?

XI. Ante R. nota, quòd excommunicati alii sint tolerati, alii non tollerati ab Ecclesia, sic ut priores non necessariò sint vitandi, bene tamen posteriores, nisi in casibus exceptis. Hoc notato

*Resp.*1. Sunt certi casus, in quibus licet communicare, seu agere cum excommunicato excommunicatione majori, etiã non tolerato, indicati hoc versu, quem ponit S.Th.q.23.a.1.in c.

Utile, Lex, humile, res ignorata, necesse.

Declaratur ex S.D. ibidem, ubi, postquam præmisit, quòd excommunicatio minor separet tantùm a participatione Sacramentorum, & non a Communione Fidelium, major verò ab utroque subdit: Et ideò tali excommunicato (nimirum excommunicatione majori) communicare non licet. Sed quia Ecclesia excommunicationem ad medelam, & non ad interitum induxit, ideò excipiuntur ab hac generalitate quædam, in quibus communicare licet, scilicet in his, quæ pertinent ad salutem, quia de talibus homo licitè potest cum excommunicato loqui: potest etiam alia verba interserere, ut faciliùs salutis verba ex familiaritate recipiantur. Excipiuntur etiam quędam personæ, ad quas specialiter pertinet provisio excommunicati, scilicet Uxor, filius, servus, rusticus, & serviens, sed hoc intelligendum est de filiis non emancipatis, aliàs tenerentur vitare Patrem. De aliis autem intelligitur, quòd liceat excommunicato communicare, si ante Excommunicationem se ei subdiderint; non autem si post. Quidam autem intelligunt è converso, scilicet, quòd Superiores possunt licitè communicare inferioribus, alii verò contrarium dicunt. Sed ad minus in his communicare eis debent, in quibus sunt eis obligati, quia sicut inferiores obligantur ad obsequium Superiorum, ita Superiores ad providentiam inferiorum. Sunt etiam quidam casus excepti, sicut quando ignoratur Excommunicatio. Et quando aliqui sunt peregrini, & viatores in terra excommunicatorum, qui licitè possunt ab eis emere, vel etiam accipere eleemosynam. Et similiter si aliquis videat excommunicatum in necessitate, & tunc ex præcepto charitatis tenetur ei providere. Et hæc continentur Versu: sic ut *Utile* referatur ad verba salutis; *Lex* ad matrimonium; *Humile* ad subjectionem. Cætera patent. Hæc S.Thom.

*Resp.*2. Casus, in quibus non licet communicare, seu agere cum excommunicato majori, indicantur hoc versu:

Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.

Per ly *Os* intelliguntur oscula, colloquia, amicitia, munera, litteræ, &c. per ly *Orare* communia Ecclesiæ Sacramenta, ac orationes tam intra quàm extra Ecclesiam, & omnia spiritualia, juxta sensum suprà explicatum. Per ly *Vale* prohibentur mutuæ salutationes scripto, signo, verbo. Per ly *Communio* interdicitur habitatio in eadem domo, conversatio, mutuum exercitium, &c. Per ly *Mensa*, ne quis cum excommunicato in eadem mensa comedat, vel bibat, vel in eodem lecto dormiat.

XII. *Resp.* 3. Licitum est audire Missam Sacerdotis excommunicati, dummodò non sit denuntiatus, ut patebit ex dicendis: ipse tamen Sacerdos peccat mortaliter, & fit irregularis.

Resp. 4. Excommunicatus majori excommunicatione, dum orat horas Canonicas, non debet dicere *Dominus vobiscum*, sed *Domine, exaudi orationem meam*.

Ratio: Quia primum dicitur nomine Ecclesiæ: Sed talis ab Ecclesia est præcisus. Ergo.

Resp. 5. Excommunicati tolerati non sunt necessariò vitandi, bene tamen non tolerati, qui post Conc. Constantiense non sunt nisi duo, nimirum notorius *Clerici* percussor: & ille, qui specialiter nominatim, & expresse fuit excommunicatus, seu talis denuntiatus. Ita clarè patet ex dicto Concilio.

Nec obstat, quòd in Concilio Basileensi quicunque notorii Excommunicati dicantur vitandi. Nam illud Concilium quoad hoc non est approbatum, & oppositum consuetudine Ecclesiæ receptum.

Sed quid si tale crimen solùm sit notorium in hac Provincia, teneorne cum vitare in alia, ubi est occultum?

Dico, teneri in occulto, non tamen in publico.

Oppono contra 1. partem R. 5. Ex ea sequitur, quò excommunicatis toleratis, si non sint vitandi, præstetur favor.

Sed negatur sequela; Quia ipsi excommunicati tenentur, quantum est de se, ab aliorum communione abstinere, nisi ab aliis ad id rogentur.

Resp. 6. Qui participat excommunicato, est excommunicatus. q. 23. art. 2.

Ratio S. D. est: Excommunicatus est positus extra Communionem. Ergo, qui ei communicat, a Communione Ecclesiæ recedit. Ergo est excommunicatus.

Declarat hoc ulteriùs S. Thom. Excommunicatio potest in aliquem ferri dupliciter: Aut ita quòd ipse sit excommunicatus cum omnibus ei participantibus, & tunc non est dubium, quòd quicunque participat ei, est excommunicatus majori excommunicatione; Aut est excommunicatus simpliciter, & tunc aut participat aliquis ei in crimine, præbendo ei consiliũ, auxilium, aut favorem: & sic iterùm est excommunicatus majori excommunicatione; Aut participat in aliis sicut in verbo, vel in osculo, vel in mensa: & sic est excommunicatus minori excommunicatione. Hæc ibi.

In solut. ad 2. ait S. D. quòd excommunicato minore excommunicatione liceat communicare, & sic excommunicatio non transit in tertiam personam.

XIII. *Resp.* 7. Probabilius videtur, quòd qui excommunicato participat verbo, vel osculo, vel in mensa, non semper peccet mortaliter, sed solùm quando in crimine illi participat, vel in Divinis, vel in contemptum Ecclesiæ. Ita S. Thom. quæst. 23. art. 3.

Ratio ibidem: Quia hoc videtur valde grave, quòd homo pro uno verbo levi, quo excommunicatum alloquitur, mortaliter peccet, & certè aliàs excommunicantes multis iniicerent laqueum damnationis. Ergo.

Nota, quòd licèt pœnitens peccatum veniale per se possit omittere in Confessione, non tamen si hæc censura sit annexa, ne in ea recipiat Sacramentum. Et ideò Confessor semper præmittit absolutionem a censuris, antequam absolvat a peccatis.

XIV. *Quid ergo faciet* Sacerdos actu celebrans, si videat intrare aliquem excommunicatum?

Dico cum communi Sententia. Si intret, non ex professo, ut Sacrum audiat, sed ut solùm obiter pertranseat, aut in templo obambulet, potest Sacerdos Sacrum prosequi; Quia hoc non est verè interesse Divinis. Si verò propriè vult Missam audire adinstar aliorum, debet Sacerdos curare, ut exeat (modò sine scandalo fieri possit) vel cessare a Sacro. Si vero probabiliter subsit scandalum, & Canon inceptus non sit, recedat ab altari, si Canon jam sit cæptus, prosequatur Missam usque ad Communionem inclusivè, qua sumpta recedat, & Missam finiat in Sacristia.

QUÆRO VI. Quis absolvere potest ab Excommunicatione? Et quomodo?

XV. *Resp.* 1. Ab Excommunicatione minori quilibet Sacerdos potest absolvere, qui a peccato participationis (*sive communicationis*) absolvere potest, ait S. Th. hic q. 24. art. 1. in c.

Ratio patet tum ex levitate Censuræ; tum etiam, quia non est reservata.

Resp. 2. Si sit Excommunicatio major, & lata ab homine, absolvere ab ea potest, qui eam tulit (ut habet S. Thom. ibidem) aut ejus Superior, aut Successor in officio, vel dignitate, vel delegatus. Si verò sit Excommunicatio juris, aut Canonis, & non sit reservata, absolvit ab ea, qui a peccato mortali absolvere potest: si sit reservata absolvit ab ea is, qui eam sibi reservavit, nisi alteri det potestatem. Hinc Confessarii scire debent casus Papæ, vel Episcopo, vel nulli reservatos. De quibus infrà Exam. 2. nu. 54. & seqq.

Resp. 3. Sacerdos non potest absolvere excommunicatum a culpa, nisi priùs sit absolutus ab excommunicatione. S. Th. ibid. ad 2.

Rationem dat: Quia excommunicati non sunt participes, seu capaces Sacramentorum Ecclesiæ, cùm sint ab ea præcisi.

Notanda hic est differentia, cur non omnis, qui potest absolvere a vinculo peccati (quod tamen est majus) etiam possit a vinculo censuræ: quam differentiam dat S. Th. ibid. ad 1. dicens: Quamvis vinculum peccati sit majus simpliciter, quàm excommunicationis, tamen quoad aliquid.

aliquid, vinculum excommunicationis est majus, inquantum non solùm obligat quoad Deum, sed etiam in facie Ecclesiæ. Et in absolvendo ab excommunicatione requiritur jurisdictio in exteriori foro, non autem in absolutione a peccato. Hæc ibi.

XVI. *Resp.*4. Excommunicatio etiam justè lata, potest tolli ab invito, etiam manente contumacia, si videatur expedire saluti illius, in cujus medicinam est lata. Ita S.D. q.24. art.2. in Sed Contra, & ad 2.

Declaratur hoc in c.Malum culpæ, & pęnè in hoc differunt, quòd culpæ principium est in nobis, quia omne peccatum voluntarium est, pœnæ autem principium quandoque extra nos est, non enim requiritur ad pęnam, quòd sit voluntaria, immò magis est de ratione pœnę, quòd sit contra voluntatem. Et ideò sicut peccata non committuntur nisi in voluntate, ita non remittuntur alicui invito: sed excommunicatio sicut in aliquem invitum potest ferri, ita etiam invitus ab ea absolvi poterit. Hæc ibi.

*Resp.*5. Absolutio a censuris potest ex rationabili causa dari absenti, ignoranti, immò existenti in mortali.

Ratio: Quia non est sacramentalis. Vide infrà de reservatis Exam.2.nu.78.

*Resp.*6. Potest quis absolvi ab una excommunicatione remanente alia. Ita S.Th.ibid. a.3.

Rationem iat: Quia excommunicatio est quędam pœna: Sed potest quis absolvi ab una pęna remanente alia, cùm non habeant necessariam connexionem. Ergo.

XVII. *Resp.*7. Verba absolutionis censuræ non sunt determinata, sed sufficiunt quæcunq; verba, immò signa (cùm non sit Absolutio sacramentalis) absolutionem significantia: dummodo adsit intentio absolvendi. Potest tamen, & solet absolutio dari his verbis: *Auctoritate, qua fungor, ego te absolvo a vinculo excommunicationis, quam incurristi propter tale factum, vel talem causam* (eam exprimendo) *& restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & Communioni Fidelium*, &c. si causæ, & excommunicationes sint plures, omnes debent exprimi, aliàs tantùm erit absolutus ab expressis.

Quatuor adhuc servanda sunt in absolutione tali. 1. Excommunicatus debet jurare de parendo mandatis Ecclesię, præsertim si propter graviora peccata excommunicatus sit. 2. Ante absolutionem debet absolvendus parti lęsæ satisfacere, quòd si non possit, dare debet cautionem, vel fidejussionem, aut pignus. Et hoc requiritur ex justitia. 3. Sub absolutione debet dici Psal. Miserere, vel alius pœnitentialis cum Orationibus, & sub eo absolvendus nudatis humeris cædi, quæ tamen flagellatio honestatis causa omittitur, non solùm in fęminis, sed etiam (quando absolutio datur secretè in confessionali) in viris. 4. Absolvendus debet

salutaribus verbis seriò moneri, & ad meliora, ac saniora stimulari.

XVIII. *Resp.*8. Mortui (de quibus constat, quòd pęnituerint) sunt absolvendi ab excommunicatione, ut pro eis fiant suffragia: ad quod hæredes sunt cogendi. Vide suprà nu.9. R.4.

Resp. 9. Excommunicatus non potest absolvi ad reincidentiam de consensu solius partis, nisi adsit consensus saltem tacitus excommunicantis.

Ratio: Quia absolutio ad reincidentiam requirit jurisdictionem, ut arguit La Cruz.

An Excommunicatio liget extra territoriũ excommunicantis. Item qui sint casus Papales, Episcopales, &c. & similia plura dicentur infrà de Casibus reservatis in Exam.2.

QUÆRO VII. Potestne Superior majori excommunicatione ligatus absolvi a suo subdito, & quidem etiam excommunicato, v.gr. in casu mutuæ percussionis?

XIX. *Resp.*10. Cum nostro Donato to.3.tr.5.Q. 17. sic discurrente: Dico, quòd sic, quia Confessarius hujusmodi sumit auctoritatem non ab eligente, sed a Canone committente, quando quidem Priores in suis Conventibus, & in eorum absentia Superiores, & eorum Vicarii, omnes Fratres nostri Ordinis ad eorum Conventus declinantes ab omnibus peccatis, & censuris tam a jure quàm ab homine generaliter prolatis, & Sedi Apostolicæ specialiter nõ reservatis, possunt absolvere, ac etiam eis Sacramentum Eucharistiæ, & Unctionis ministrare, ut constat ex *Mari magno* Clem.IV. nobis indulto, & habetur expressè in Prologo nostrarum Constitutionum. Sed totum id, quod hi Priores possunt in suos subditos, valent, & hi in illos, si in ipsorum Confessores eligantur. Ergo si Superior aliquis percusserit suum subditum, potest ipse percutiens absolvi ab alio subdito suo electo ab ipso in Confessorem. Rodriq. to. 1.q.20.art.12.in fin. verb. *Adverte*.

Amplia, ut ob casum necessitatis extremæ, si subditus, & Prælatus ad invicem se percussissent, & in Conventu non sit aliquis, qui eos possit absolvere, possint ad invicem se absolvere, prout docent plures DD. quos allegant, & sequuntur Rodriq. loc.cit. & Passarell. Quia licèt excommunicatus per c.*audivimus*, 24.qu.1. non possit alium excommunicatum a majori excommunicatione absolvere, in casu tamen necessitatis potest, nam necessitas legem non habet, ut dicitur in c. *discipulos* 26. *de consecrat.* dist.5. Hæc Donatus. Qui tamen in eodem Tom.tract.11.Q.84. resolutionem de hoc casu mutuæ percussionis Superioris, & Subditi vult solùm tenere, si percussio sit occulta, seu non notoria, & quòd tunc Prælatus debeat priùs absolvere subditum, & subditus absolutus posteà Prælatum.

Si autem casus sit notorius, & clarus, Prælatus ex privilegio eligendi sibi Confessariū (quo per percussionem non privatur) eligat Confessarium etiam extraneum sęcularem (dum aliū non habet) qui electus habet facultatem absolvendi, non a Prælato eligente, sed a Papa committente. Si verò nullius alterius Confessarii copia esset, nec etiam subditus percussus esset Confessarius, Prælatus gerat se, ac si solus esset, & ad vitandum scandalum, infamiam, &c. potest celebrare, nec celebrando fit irregularis.

Suspensio.

QUÆRO VIII. Quid, & quotuplex est? quis eam potest ferre, vel ab ea absolvere?

XX. *Resp.* 1. Hæc censura propriè tantùm afficit Clericos, & Ecclesiasticos, privans eos, non quidem communione fidelium, nec Sacramentorum receptione, sed tantùm functionibus, & juribus Ecclesiasticis. Unde definitur sic: Est *Censura, qua alicui Ecclesiastico ob suam culpam a Judice, vel a Lege prohibetur exercitium sui officii, vel beneficii in totum, vel in partem, in certum tempus, vel in perpetuum quoad partem*. Breviùs sic: *Suspensio est Censura Ecclesiastica privans Clericum exercitio sui Officii, vel Beneficii.*

Explicatur prima definitio: ly *Censura* ponitur loco generis; quomodo ab aliis censuris differat, constat ex propriis earum descriptionibus. Dicitur *Ecclesiastica*, ad differentiam aliarum prohibitionum, quæ fiunt a Judice sæculari, vel fiunt subdito sæculari, uti est, v.g. suspensio Advocati ab officio. Dicitur, *ob culpam*; Quia censura strictè talis non potest infligi sine culpa, saltem veniali; propter quam etiam potest quis suspendi, sicut suprà dictum est de excommunicatione minori. Item si suspensio fiat ob lepram, senectutem, aut similem causam, non est propriè suspensio. Dicitur, vel *in perpetuum quoad partem*. Nam perpetua prohibitio totius exercitii, officii, vel beneficii potiùs est privatio, ac depositio, & non suspensio.

Ex his Colligitur, quòd depositio verbalis, ac degradatio realis, posteà magis explicanda, uti & irregularitas, non sit propriè dicta suspensio, quia non sunt strictè Censuræ, sed potiùs privationes, vel inhabilitationes ad Ordinem exercendum, vel suscipiendum: suspensio verò solùm importat impedimentum exercitii.

Resp. 2. Suspensio dividitur 1. in eam, quæ est *ab officio*, & eam, quæ est a *beneficio*. Prima Clerico prohibet Ordinum, vel aliarum functionum ratione Ordinis, aut muneris Ecclesiastici el competentium executionem. Secunda perceptionem fructuum beneficii. Utraque subdividitur in *totalem*, & *partialem*. Prima est, qua quis suspenditur ad tempus ab omni officio, & perceptione omnium fructuum. Partialis est, qua alicui vel ad tempus, vel in perpetuum subtrahitur solùm pars fructuum, vel suspenditur tantùm ab uno spirituali actu sui Officii, v. g. Episcopus a collatione Ordinum, & beneficiorum, Sacerdos ab audientia confessionum.

Dividitur 2. Suspensio in eam, quæ est *a jure*, & eam, quæ est *ab homine*. 3. In perpetuam, & temporalem. 4. In reservatam, & non reservatam. Quorum intelligentia patet ex dictis.

Nota, quòd esse suspensum ab officiis divinis idem sit, ac esse privatum facultate, v.g. celebrandi Missam, aut Missæ, aliisque divinis officiis assistendi, aut in Choro cantandi, nimirum ex officio, ac more Clericorum; Unde id agere more Laicorum licet.

Resp 3. Suspendere communiter potest omnis, & solus ille, qui potest excommunicare. Suspensio gravis solùm potest infligi ob culpam mortalem, levis ob levem.

Ratio est: Ut sit proportio inter pœnam, & culpam.

Resp. 4. Ad suspensionem ab homine requiritur prævia monitio, nisi sit infligenda ad puniendum delictum, non tamen requiritur ad suspensionem a jure.

Ratio patet suprà in hoc Exam. nu. 4.

XXI. *Resp.* 5. Si suspensio est a jure, & reservata, ille solus ab ea absolvere potest, cui jus eam reservavit. Si non est reservata, absolvit quivis legitimus Confessarius; si est ab homine, absolvit is, qui eam tulit, aut Successor, aut Superior.

Ratio: Quia ejusdem est ligare, & solvere.

Resp. 6. Pro absolutione a suspensione nulla est forma certis verbis præscripta, mos tamen Ecclesiæ (cui se cōformare oportet) est, ut dicatur: *Ego te absolvo a vinculo suspensionis, quam incurristi propter, &c. & restituo te ad executionem tui muneris, vel Ordinis, vel ad tuum beneficium, &c.*

Resp. 7. Suspensio lata ad tempus determinatum, eo elapso, aufertur ipso jure, nec est necessaria nova declaratio, vel restitutio ad officium, vel beneficium.

Ratio 1. *p.* Suspensio non agit ultra intentionem suspendentis, ab ea enim accipit totam suam vim. Eadem pars patet ex Glossa in cap. *Sacro. De sent. Excommunic.*

Ratio 2. *p.* Sublata causa impediente, redit effectus, quem impedit.

Resp. 8. Suspensus fungens Ordinibus sibi prohibitis, seu exercens aliquem actum proprium sui Ordinis, sive sacri, sive non sacri, peccat mortaliter, & pro pœna incurrit irregularitatem Papæ reservatam: in qua tamen, si sit occulta, potest dispensare Episcopus virtute Conc. Trid. Sess. 24. c. 26. Ubi super omnes occultas irregularitates dispensandi facultas ei est data, excepta ea, quæ provenit ex homicidio voluntario, & illis, quæ jam sunt deductæ ad forum contentiosum.

Dixi,

Dixi, *actum proprium sui Ordinis*; secùs enim est de aliis actibus, etsi Ecclesiasticis, ut sunt, in Choro cum aliis psallere, canere Responsoria defunctorum, aut Litanias, baptizare more Laici sine solemnitate, & similia; quæ non sunt specialiter Ordini annexa.

Resp. 9. Suspensi non carent immunitate Ecclesiæ.

Ratio est: Quia nullo jure eo beneficio, seu asylo sunt privati.

Resp. 10. Sicut excommunicatum non toleratum tenemur vitare in cunctis, de quibus suprà dictum; ita & suspensum in eo, in quo est suspensus. Hinc qui in officiis divinis, & actibus Ordini suo propriis eum non vitat, mortaliter peccat, si est denuntiatus; secùs, non. Patet ex se juxta suprà dicta.

QUÆRO IX. Quænam sunt communiores Suspensiones a Jure?

XXII. *Resp.* Sunt sequentes. 1. Suspensus est, ordinatus extra tempora, quæ Ecclesia præscripsit, vel sine legitima ætate, aut sine titulo, vel sine dimissoriis, vel interstitiis, absque dispensatione non servatis, vel per saltum, vel in censura, vel post Matrimonium ratum. Item qui Ordinem sacrum suscepit ab Episcopo alieno, vel a proprio in aliena Diœcesi. Hi omnes ab executione Ordinum sunt suspensi, nisi id fecissent absque dolo, & si Ordine suscepto utantur, fiunt irregulares. 2. Ordinatus scienter à Simoniaco, excommunicato, suspenso, aut interdicto, denuntiatis. 3. Ordinatus in irregularitate, cum quo solus Papa dispensat. 4. Suscipiens duos Ordines sacros eodem die. 5. Ordinans aliquem invitum est suspensus per annum a celebratione Missæ. 6. Ordinans aliquem sine beneficio, aut Patrimonio sufficiente, vel titulo, per annum est suspensus a talium Ordinum collatione, teneturque talem alere, si scienter ordinavit eum. 7. Ordinans non subditum (etiam solùm ad 1. Tonsuram) sine licentia proprii Episcopi per annum est suspensus a Pontificalibus: ordinatus verò est suspensus ab Ordine, quandiù Prælato placuerit. 8. Excommunicans, suspendens, vel interdicens sine scriptura, & causæ expressione, per mensem est suspensus ab ingressu Ecclesiæ. Excipitur Prælatus Regularis quoad suos. 9. Sacerdos sine licentia jungens, aut benedicens Sponsos alterius Parochiæ. 10. Religiosi admittentes fœminas ad sua Monasteria sunt suspensi a Divinis, & inhabiles ad officia. 11. Religiosi apostatæ recipientes Ordines in apostasia. 12. Religiosi admittentes ad Professionem ante completum annum probationis. 13. Religiosi non utentes habitu, & vestitu modo sibi præscripto. 14. Qui in Concione populari, vel cœtu virorum, ac mulierum disputant in alterutram partem de Conceptione B. V. suam sententiam argumentis firmando, oppositam refellendo. 15. Clerici in sacris constituti notorii fornicarii sunt suspensi, donec pœniteant. Qui si ante actam pœnitentiam in Officio suo ministrent, fiunt irregulares, per solum Papam dispensandi.

Hæ sunt communiores suspensiones; plures partim usitatæ, partim jam abrogatæ videantur in aliis Auctoribus, præsertim in Binsfeldio.

QUÆRO X. Quid, & quotuplex est, & quomodo fit depositio, vel degradatio, quam ante dixisti reduci ad suspensionem?

XXIII. *Resp.* 1. Depositio est *privatio Ordinum Clericalium* in sensu explicando. Et est duplex: Una *verbalis*, altera *realis*. Prima est, qua per Episcopi, vel ejus Vicarii, speciale ad id mandatum habentis, sententiam, Clerico in perpetuum prohibetur Ordinum suorum executio, & ad altiores promotio, quod idem est, ac esse perpetuò suspensum, nisi ab Episcopo dispensetur post actam pœnitentiam: ante quam tamen adhuc gaudet privilegiis Clericalibus. *Realis* depositio est idem, quod degradatio, ac privat non solùm executione Ordinum, sed & Clericatu, ac privilegiis ejus, ut degradatus imposterùm habeatur velut Laicus; etsi character maneat.

Resp. 2. Degradatio fit cum certa solemnitate. Imprimis fit degradatio verbalis, id est, fertur *sententia degradationis* coram certo Episcoporum numero, nimirum coram sex, si degradandus sit Presbyter: coram tribus, si sit Diaconus, vel Subdiaconus. Sic habent jura antiqua, sed nunc juxta Trid. Sess. 13. de reform. c. 4. sufficit, ut intersint totidem Abbates, vel (si illi haberi non possint) alii Clerici in dignitate constituti. Si degradandus sit Clericus minorum Ordinum, solus Episcopus, aliis non assistentibus, eum degradare potest.

Post latam sententiam, degradandus vestibus suis indutus, manibus tenens librum, vas, seu instrumentum, vel ornamentum ad Ordinem suum spectans, quasi deberet publicè suum Officium peragere, aut celebrare, adducitur ad Episcopum, qui singulatim ei aufert omnia ornamenta, & vestimenta incipiendo ab illo, quod ei in ultima Ordinatione fuit traditum, & gradatim descendendo usque ad primam vestem in prima tonsura ei datam. Deinde raditur caput ejus, ne appareat signum Clericatus ejus. Quæ sint verba, quibus Episcopus utitur, dum insignia Clericalia detrahit, videri potest in Rituali. Tandem Episcopus ita loquitur: *Auctoritate Dei omnipotentis, ac nostra, tibi auferimus habitum Clericalem, deponimus, degradamus, & exuimus omni Ordine, beneficio, & privilegio Clericali, &c.*

Facta degradatione degradatus traditur Judici sæculari, qui debet esse præsens in actu degradationis. Ecclesia tamen pro eo intercedit, ne plectatur morte.

Digitized by Google

Dictus Judex sæcularis non potest reo facere novum processum, si crimen sit merè fori Ecclesiastici, ut simonia, hæresis, &c. sed præcisè potest exequi sententiam declaratoriam Iudicii Ecclesiæ. Si verò sit crimen fori mixti, ut homicidium, magia, &c. potest a Judice Ecclesiastico petere processum, vel etiam novum facere, ac statuere pœnam secundùm jura.

Interdictum, seu Cessatio a Divinis.

QUÆRO XI. Quid de his sentis?

XXIV. *Resp.* 1. Interdictum ab *interdicendo*, seu prohibendo dictum definitur quòd sit *Censura Ecclesiastica, prohibens aliquorum Sacramentorum ministrationem, & receptionem, ac divina Officia etiam audienda: & sepulturam Ecclesiasticam, ac ingressum Ecclesiæ.* Differt ab Excommunicatione, quæ privat communicatione: & a suspensione, quæ directè privat usu potestatis Ecclesiasticæ: Interdictum verò directè privat Sacramentis, & divinis Officiis, licèt etiam indirectè privet illis, quę consequuntur ad directè prohibita. Excommunicatio, & suspensio tantùm feruntur ob culpam propriam, interdictum verò etiam ob alienam. Excommunicatio nequit ferri in Universitatem, seu Communitatem, ut dictum est suprà, bene tamen interdictum.

Nota tamen, quòd interdictum non semper privet omnibus illis, quæ definitio data exprimit, sed aliquando uno solùm, interdum pluribus; prout in jure exprimitur.

Resp. 2. Interdictum dividitur *Primò* in *Locale*, quod prohibet in certo loco divinis Officiis assistere; Et in *Personale*, quod hanc interessentiam prohibet certæ personæ in quocunque loco. *Secundò* dividitur in *generale*, & in *speciale*. Primum est, quo generalis, seu totus locus aliquis, v.gr. totum Regnum, Provincia, vel Diœcesis, Civitas, seu tota Communitas interdicitur. Alterum est, quo aliquis particularis locus, aut certæ particulares personę alicujus Communitatis, v.g. Parochia, vel Cœnobium alicujus civitatis interdicitur. Est & aliud Locale, & Personale simul, quando nimirum interdicitur locus cum personis. Item aliud reservatum, aliud non reservatum.

Resp. 3. Interdicere potest Papa, Episcopus, & Capitulum Sede vacante: immò regulariter omnes illi, qui possunt excommunicare, & suspendere, ut constat ex Jure.

Resp. 4. Ad ferendum grave interdictum, v.g. totius Provinciæ, vel Civitatis, requiritur peccatum mortale: ad leve, v.gr. ad modicum tempus, vel quod privat aliqua re exigui momenti, sufficit veniale.

Ratio: Quia debet esse proportio inter pœnam, & culpam.

Resp. 5. Effectus Interdicti sunt 1. privare activè, & passivè (id est, quoad administrationem, & receptionem) aliquibus Sacramentis, v.g. Eucharistia, nisi detur per modum Viatici, Sacramento pœnitentiæ, sed solos culpabiles, personaliter interdictos, nisi satisfaciant, vel cautionem præstent: aut Extrema-Unctione, quæ non potest conferri in loco interdicto, aut specialiter interdictis.

2. Privat activè, & passivè officiis divinis, v.g. celebratione Missæ, audientia ejus, facultate cantandi, aut assistendi divino Officio, Horis, Matutinis, Vesperis, Processionibus, aqua benedicta, &c. Vel etiam solùm privat ingressu Ecclesiæ, id est, functione Ordinis Sacri in Ecclesia non tamen privat facultate ingrediendi Ecclesiam, & recipiendi Sacramenta tunc, quando Officium divinum non celebratur.

3. Privat sepultura Ecclesiastica, attamen illi, qui interdicti non sunt, possunt sepeliri in loco, qui non subjacet interdicto.

Resp. 6. In interdicto locali generali, illi, qui sunt innocentes, id est, qui auxilio, consilio, favore, &c. Interdicto causam non dederunt, possunt divina audire extra locum interdictum.

Ratio: Quia Interdictum *locale* continet in se *personale* solùm circa eos, qui directè, vel indirectè sunt causa, ut positum sit interdictum.

Ex quo sequitur; quòd qui subjacent interdicto personali, quamvis generali, cui causam dederunt, non possunt etiam extra locum interdictum licitè Divinis interesse.

XXV. *Resp.* 7. Interdicto populo, non est eò ipso interdictus Clerus, vel è contra: & Clero interdicto, non eò ipso censentur interdicti Religiosi.

Ratio: Tum quia Clerus non venit intelligendus nomine populi, nec Religiosi (etsi per sacros Ordines verè fiant Clerici) communiter intelliguntur nomine Clericorum, & maximè in materia odiosa, & pœnali, in qua communiter termini sunt accipiendi secundùm communem significationem. Tum etiam, quia non facilè oportet recurrere ad talem interpretationem, ex qua totus locus, v.gr. civitas, destituatur Officio divino tam apud Clericos Sæculares, quàm apud Regulares. Ergo.

Resp. 8. Innocentes non comprehenduntur, nec puniuntur interdicto generali per se, & directè, sed solùm pec accidens, & quandiù sunt in eo loco, sentiuntque damnum quidem sine culpa, sed non sine causa: quo damno se possunt liberare exeundo ex loco interdicto.

Patet hoc exemplo belli justi, in quo pereunt multi Innocentes, qui nullam bello dederunt causam; pereunt, inquam, per accidens, & sine culpa quidem, sed non sine causa, quia nimirum sine eorum damno non potest obtineri finis justi belli.

Resp. 9.

*Resp.*9. Tempore interdicti localis standum est de facto determinationi c. *alma mater*: Ubi Bonifacius VIII. rem hanc ita limitavit, nimirum, ut tempore interdicti localis generalis (secus est de speciali alicujus Ecclesiæ, hoc enim aliàs esset absque omni effectu, & frustraneum) quotidie in Ecclesiis, & Monasteriis Missæ, aliaque Officia celebrari possint sicut priùs, ast submissa voce, januis clausis, exclusis excommunicatis, & interdictis, ac non pulsatis campanis, in festis verò Natalis Domini, Resurrectionis, Pentecostes, Corporis Christi, Assumptionis, Omnium Sanctorum, etiam pulsatis campanis, januis apertis, ac alta voce, modò excommunicati excludantur, & illi, propter quos interdictum est positum, non appropinquent altari, id est, non faciant Offertorium.

Potest etiam tempore interdicti ministrari Baptismus tam adultis, quàm parvulis, potest fieri confectio Chrismatis in die Jovis sancto, dari Sacramentum Pœnitentiæ tam sanis, quàm infirmis, exceptis excommunicatis, & illis, quorum culpa interdictum est positum, nisi priùs sint absoluti a censura, & satisfecerint, vel saltem cautionem dederint. Item potest contrahi Matrimonium absque tamen solemni copulatione, & benedictione in Ecclesia. De quo plura videantur in Canonistis.

*Resp.*10. Qui violat interdictum, mortaliter peccat.

Ratio: Quia in re gravi agit contra prohibitionem Ecclesiæ.

*Resp.*11. Clericus personaliter interdictus in sacris constitutus, aut in loco interdicto exercens actum Ordinis incurrit irregularitatem, in qua solus Papa dispensat. Patet cap. *is, qui: de sentent. Excommunic. in 6.*

XXVI. *Resp.*12. Absolvere ab interdicto potest is, qui illud tulit, aut ejus Superior, si sit ab homine; si sit a Canone, seu a jure ad certum terminum, eo elapso finitur; si est positum absolutè, & conditori Juris non reservatum, relaxari potest ab Episcopo, si sit interdictum personale, & non reservatum; absolvit ab eo, sicut, & ab aliis censuris non reservatis legitimus Confessarius.

*Resp.*13. Interdicta a jure sunt varia, vix usitata, quæ videri possunt in Summistis, vel Canonistis. Plura adducit Binsfeldius, ex quibus frequentiora sunt hæc. Quòd interdicti sunt Clerici, ac Religiosi inducentes aliquem ad vovendum, vel promittendum de sepultura, si in Ecclesia eum sepeliant: si non restituant omnia intra decem dies. Item locus specialiter a jure est interdictus, nimirum Ecclesia aliqua, si sit polluta per homicidium, vel injustam sanguinis effusionem, aut humani seminis, studiosè procuratam. Item Ecclesia consecrata per Simoniam, vel principaliter pro quæstu, vel sine licentia Diœcesani, vel sine Reliquiis, &c.

*Resp.*14. Ad interdictum reducitur, eique similis est Cessatio a Divinis, quæ tamen non est propriè Censura, sed est ipsa desistentia a Divinis, seu ipsum factum, quo, propter aliquam gravem injuriam Ecclesiæ illatam, divina suspenduntur, sive ab eis cessatur, ut injuriantes resipiscant. Differt ab Interdicto per hoc, quòd Cessatio non afficiat personas, sed solùm locum, adeoque extra locum (in quo est cessatum a Divinis) quilibet licitè potest audire Divina: & licèt Clericus in tali loco celebrādo peccet mortaliter, non tamē fit irregularis.

Irregularitas.

QUÆRO XII. Quid de ea?

XXVII. *Resp.*1. Irregularitas definitur, quòd sit *Impedimentum canonicum directè impediens a susceptione Ordinum, & usu susceptorum, ut Ordines sunt;* ob reverentiam, quæ requiritur ad Divina, quibus repugnat causa, nimirùm defectus, vel delictum, ex quo oritur.

Explicatur: Dicitur *Irregularitas*, quasi privatio regulæ; & irregularis, quasi regula privatus. Dicitur *impedimentum*, ex quo patet, quòd non sit propriè Censura, cùm non sit propriè pœna: sed inhabilitas quædam moralis, & potest esse absque peccato, ut patet ex S. Tho. 2.2. q.64. a.6. ad 3. in judice justè aliquem condemnante ad mortem. Dicitur *Canonicum*, id est, Jure Canonico introductum, cùm nulla detur Irregularitas, quæ in sacris Canonibus non sit expressa. Cæteræ particulæ volunt, quòd irregularitas, Ordinum susceptionem præcedens, faciat inhabilem ad suscipiendum, & sub hac ratione etiam cadit in Laicos: subsequens verò facit ineptum ad exequendum. Dicitur autem, *directè*, & *ut Ordines sunt*: ad differentiam excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliorumque impedimentorum Canonicorum, quæ licèt impediant Ordines, & usum eorum, inquantum sunt communicatio, Sacramenta, Officia, aut Beneficia Ecclesiastica: non tamen inquantùm sunt Ordines saltem directè, ut advertit noster Labat. Differt ulteriùs Irregularitas a præfatis censuris, quòd hæ ferantur tum a jure, tum ab homine. Illa verò a solo Jure, & quidem Ecclesiastico: quia nulla datur de Jure divino, quo tamen jure. Ordinis incapax est fæmina, & mas non baptizatus, qui tamen non sunt irregulares.

Prætereà irregularis, eò ipso, quò est talis, non privatur Jurisdictione ad absolvendum a peccatis sicut excommunicatus, nisi sit denuntiatus: peccat tamen mortaliter absolvendo: ipse etiam potest absolvi a peccatis, ac Eucharistiam suscipere ad instar Laici. Quia irregularitas non est censura, ut dictum est. Item si Missam celebret, peccat mortaliter, non tamen incurrit novam irregularitatem.

*Resp.*2.

*Resp.*2. Irregularitas facit hominem incapacem collationis beneficii, sic ut collatio ei in illo statu facta non solùm sit illicita, seu contra Canones, ac infirmanda, sed etiam ipso jure nulla, ita ut provisus in conscientia teneatur resignare beneficium, ac obtenta dispensatione de novo ad illud habilitari. Hanc sententiam esse tutiorem, & practicè probabiliorem testantur ipsi Adversarii, fatentes suam solùm esse probabilem.

Ratio: Tum quia hæc sententia est valdè conformis naturę irregularitatis, utpotè, quę videtur hominem omninò inhabilem reddere ad jura Clericalia. Tum quia secundùm jura beneficium datur propter Officium. Ergo inhabilis ad officium, est etiam talis ad beneficium.

Nota tamen ignorantiam irregularitatis posse excusare; Qui dubitat se esse irregularem, tenetur in foro animæ se, ut talem gerere, ut dictum est suprà Tract.2. Exam.1. n.15.

XXVIII. *Resp.*3. Irregularitas dividitur in totalem, & partialem. *Prima* eaq; propriè dicta est, quæ privat omni Ordine suscipiendo, & suscepti exercitio, ut est, quę oritur ex homicidio, bigamia, &c. Altera est, quę solùm privat aliquo Ordinis ministerio, vel solùm ascensu ad Ordinem superiorem, v.g. Sacerdos, cui abscissus est pollex, vel medietas palmæ, non audet sacrificare, benè tamen Confessiones audire; & Diaconus, qui perdidit sinistrum oculum, nequit fieri Sacerdos, potest tamen fungi officio Diaconi. Pro quo sit hæc Regula: Deformitas, vel debilitas superveniens Clerico, facit eum inhabilem respectu illius officii, quod propter eã ritè exercere non potest. Posset etiam partialis irregularitas, impropriè tamen, dici ea, quæ solùm est temporalis, v.g. quæ est, durante infantia, morbo, infamia facti, &c.

*Resp.*4. Irregularitas magis propriè, & communiter dividitur in eam, quę est ex delicto, quod debet esse mortale, & in eam, quæ est ex defectu: ad denotandas duas causas materiales irregularitatis, quarum una est actio peccaminosa, nimirum delictum, de quo posteà: Altera ordinariè sine peccato, & est defectus. Irregularitas ex defectu iterum variè dividitur. Nimirum in eam, quæ est ex defectu corporis, & in eam, quæ est ex defectu animæ, & in eam quæ est ex defectu lenitatis, & in eam, quæ est ex defectu Sacramenti nimirum Matrimonii, seu significationis.

Explicantur singula Species.

Irrregularitates ex delicto sunt: 1. quæ contrahitur ex infamia, a sacris canonibus, vel a jure Civili, vel ab hominum æstimatione certis criminibus notoriis, & publicis, v.g. Apostasiæ, Simoniæ, Sodomiæ, perjurio in Judicio, hæresi, &c. imposita. Unde omnes Hæretici, (nimirum externi Apostatæ, eorum fautores, defensores, credentes, sunt irregulares. Item Irregulares sunt, qui officium infame exercuerunt, ut, histriones, satellites, carnifices, & similis farinæ homines. 2. Ex iteratione Baptismi seriò, & scienter, vel ex ignorantia culpabili facta, ac suscepta, comprehenditque rebaptizantem, & rebaptizatum. 3. Ex violatione censuræ, v.g. excommunicationis, aut suspensionis, ut si in ea actum aliquem Ordinis solemniter exerceat, nisi invincibilis ignorantia excuset. 4. Ob peccatum, quo Clericus seriò, & scienter exercet actum Ordinis sacri, quem non habet, ut si Diaconus consecret Eucharistiam, vel conferat Extremam-Unctionem. 5. Aliqui inter Irregularitates numerant illas suspensiones: quæ suprà num.22. de malè ordinatis relatæ sunt. 6. Ex homicidio, & mutilatione, quæ sexta irregularitas est non solùm ex delicto, sed etiam ex defectu lenitatis, seu mansuetudinis. Et *Ratio* ejus est: quia planè indecens videtur, ut, qui alienum sanguinem fudit, mitissimi Christi (proprium sanguinem pro nobis effundentis) personam in Altari repræsentet, immaculatam, & incruentam Deo Patri Hostiam offerens. Sed de hoc plura posteà num.45.

XXIX. Irregularitas ex defectu Sacramenti, seu significationis contrahitur ex bigamia, in qua deficit repræsentatio, seu significatio unitatis Sponsæ, seu Christi spiritualiter Matrimonio juncti cum unica Sponsa Virgine, nimirum Ecclesia, bigamus verò corpus suum divisit duabus, ut pulchrè explicat Angel. Doctor in Supplem. q.66. a.1. in c. quamvis enim transire ad secundas nuptias non sit peccatum, deest tamen dicta significatio, ad quam requiritur, ait S.Thom. ibid. ut Vir tantùm sit unius Vir, & Uxor sit tantùm unius Uxor. Unde bigamia, quæ aliàs nihil aliud est, quàm reiteratio Matrimonii, quoad præsens definitur, quòd sit *defectus proveniens ex secundis nuptiis*. Vel sic: Est *irregularitas proveniens ex defectu Sacramenti, nimirum Matrimonii*.

Quatuor sunt modi bigamiæ, subdit S.D. ibidem. *Primus est*, cùm quis plures habet Uxores de jure successivè. *Secundus* cùm simul habet plures, unam de jure, aliam de facto. *Tertius* cùm plures habet successivè, unam de jure, aliam de facto. *Quartus* quando viduam ducit in Uxorem. Et omnibus his est irregularitas adjuncta. Hæc ibi. Et impedit omnem Ordinem, ut docet 2.2. q.108. a.4. ad 2. Si quis in Uxorem ducat eam, quam ipsemet defloravit, docet S.D. in Supplem. q.66. cit. a.3. ad 2. probabilius esse, quòd non sit irregularis, quia carnem suam non divisit in plures. Si mulier fornicetur post matrimonium contractum, non efficitur ex hoc vir irregularis, ut docet S.D. ibid. ad 4. nisi post corruptionem adulterii eam iteratò cognoscat, etsi per jus compellatur

latur ei reddere debitum: & hoc dicit esse probabilius: quia hìc non requiritur, quòd sit peccatum, sed significatio tantùm. Et ibid. a. 3. in c. docet, & probat, quòd vir fiat irregularis, si ducat non Virginem, seu ab alio corruptam, putà, nunquam maritatam: si autem ipse corruptus contrahat, ex hoc non fiat irregularis. Ex quibus omnibus colligitur, quòd per matrimonium ratum non consummatum, non incurratur bigamia, quia caro non dividitur in plures, nisi per actualem copulam. Ex his

Triplex est Bigamia, nimirùm vera, interpretativa, similitudinaria. Vera, est in eo, qui successivè habuit, & cognovit duas legitimas Uxores. Interpretativa, est in triplici casu. 1. Si in uxorem quis ducat, & cognoscat eam, quę jam est corrupta, sive sit vidua, sive fornicaria. 2. Quando Maritus reddit debitum Uxori adulteræ, quia in utroq; casu non est unica unici, & jus interpretatur, talem esse bigamum, quia duxit, & cognovit eam, quæ bis contraxit, vel carnem suam divisit, licèt ipse vir duas nuptias non fecerit. 3. Dum quis in figura, & specie Matrimonii viduam, vel plures mulieres cognovit tanquam Uxores; sed Matrimonium ob impedimentum quoddam dirimens fuit nullum. Ubi fuit saltem species Matrimonii, & quantum est ex parte affectus, seu interpretativè matrimonialiter contraxit. Tandem bigamia similitudinaria est, dum Religiosus professus, vel Clericus Sacris initiatus, adeòque post contractum spirituale Matrimonium cum Deo, & Ecclesia, in uxorem ducit, & cognoscit viduam, vel aliàs corruptam, vel etiam virginem. Hęc irregularitas non oritur quidem ex defectu significationis Matrimonii (cùm hoc sit nullum) sed ex delicto. Vocatur verò *similitudinaria* a similitudine, quam inter se habent conjugium spirituale, & carnale.

Bigamia ante Baptismum contracta, per eum non tollitur, sicut enim per illum non recuperatur virginitas, ita nec carnis indivisio, ut docet S. Th. dicta q 66. ar. 4. in c. & ad 3. Pariter per Baptismum non tollitur irregularitas, quæ est ex defectu natalium.

XXX. *Irregularitas ex defectu corporis* contrahitur a corpore vitiatis, quorum alii sunt *debilitati*, ut qui vel laborant gravi continuo morbo, vel in aliquo membro, aut parte ejus talem habent defectum, qui ministerium Ordinis impedit: Alii *mutilati*, qui membro aliquo carent; alii *notabiliter deformes*, qui in membris exterioribus tali sunt affecti vitio, defectu, vel macula, ut sine scandalo, irrisione, vel gravi horrore non possint conspici. Cujus inhabilitatis, deformitatis, & scandali irregularitatem inducentis judicium, spectat ad Episcopum.

XXXI. *Quid sentis* de gibboso, aut claudo?

Dico: Licèt videatur esse deformitas, si tamen Missam sine baculo celebrare possit, non est irregularis. c. si quis. 10. dist. 55.

Quid de defectu oculi?

Dico: Qui ob erutum oculum, sive dextrum, sive sinistrum, non solùm caret visu, sed simul præsefert deformitatem, est irregularis, licèt invito erutus sit. c. fin. dist. 55. si tamen oculus sinister (qui dicitur *Canonis*, quia illo legitur Canon Missæ) mansit salvus, & integer, Papa faciliùs cum tali dispensat. Qui habet oculum Canonis bene valentem, dextrum verò integrum quidem, sed virtute visiva carentem, non est irregularis. Idem est, si habeat oculum dextrum bene valentem, canonicum verò integrum quidem, sed nihil videntem, si absque indecora, ac deformi faciei conversione possit Canonem legere: cui rei ipsa libri accommodatio servire potest. Ita docet La Cruz citans Navarrum, & Ludov. Lopez. Pro eadem sententia citantur Barbosa, Layman, Suarez, & alii.

Habens oculum fictitium, seu artificialem, ut vitreum, est irregularis, cùm oculus naturalis verè sit erutus, & deformitas facilè apparere possit. Luscus, id est, habens oculos obliquos, si defectus sit tantus, ut ad legendum se valdè inclinando populo risum, seu illusionem pariat, est irregularis, qua tamen in re stetur judicio Episcopi. Idem est de eo, qui habet lippos, seu continuò lacrymantes oculos. Cœcitas absque culpa superveniens facit irregularem, seu inhabilem ad ea, ad quæ peragenda requiritur visus; unde etsi talis non possit celebrare Missam, potest tamen audire Confessiones, psallere in Choro, beneficium (si coadjutorem habeat) retinere, &c.

XXXII. *Quid de habente* impedimentum linguæ?

Dico: Si sit tantùm, ut verba, quæ profert, non possit explicare, est irregularis, adeòque non potest ordinari; est enim incapax ad baptizandum, absolvendum, consecrandum, &c.

XXXIII. *Quid de Hermaphrodito*, seu in quo sunt membra genitalia utriusque sexus?

Dico: Si uterque sexus in eo est æqualis, est irregularis, quia est monstrum. Immò etiam est irregularis, etsi sexus virilis prævaleat, quia adhuc est magna moralis indecentia, & monstruositas: licèt enim sit vir, non tamen simpliciter, sed habet simul naturam fœminæ.

Quid si quis habeat alia membra superflua?

Dico: Si ex eis proveniat inhabilitas, vel nimia deformitas, est irregularis; Cæteroquin non est, licèt superflua abscindat, deformitate non remanente.

XXXIV. *Quid de Castrato*?

Dico: Probabilius est, quòd qui sciens, & volens a se, vel ab alio, sive ob servandam castitatem, sive ob servandam pro musica vocem est castratus (de qua re actum est suprà Tract. 9. Ex. 2. n. 22. & 23. ubi etiam dictũ est, an debeat talem

par-

partem abscissam pulverizatam portare ad collum) fit irregularis.

Ratio: Quia est voluntaria mutilatio sui, & quidem, ut loco citato probatum est, probabiliùs illicita.

Dixi, *sciens, & volens*; Quia Eunuchus natus, vel in cunis ante septennium, & usum rationis, vel per violentiam invitus (etiam potu somnifero adhibito) aut a Medicis ob ægritudinem castratus, non est irregularis.

XXXV. *Quid de* mutilato?

Dico 1. Qui seipsum absque causa mutilat, etiam in parvo membro, v.g. in parte cujuslibet digiti, est irregularis non ita propter defectum, quàm propter sævitiam, qua sibi ipsi audet ferrum injicere, c. *qui partem* in 6. dist. 55.

Dico 2. Qui ex justa causa, vel non volens ab alio est mutilatus in membro ad Ordinis exercitium necessariò requisito, vel secuta notabili deformitate, ut si amputetur manus, vel nasus, &c. est irregularis, & non est ordinandus. c. *expofuisti*, tit. de *corp. vitiatis*, si verò illi exercitio non obstet, non est irregularis.

XXXVI. *Quid de epileptico*, seu laborante morbo caduco, seu, ut alli vocant, comitiali?

Dico: Non potest ordinari, etsi sanetur, ut La Cruz probat ex argumento cap. fin. 15. q. 1. & dicit ita communiter doceri. Si jam est ordinatus, & non sanatus, non permittitur ministrare propter periculum. Si omninò est sanatus, & ab ultimo malo per annum probatus, potest permitti.

XXXVII. *Quid de Dæmoniaco*, seu arreptitio, seu energumeno, id est, qui a Dæmone obsidetur, seu corporaliter arripitur, &c.

Dico: Si non est ordinatus, nunquam potest ordinari, tamquam irregularis: si jam est ordinatus, est ab officio suspensus, usque dum unius anni spatio probatus judicio Episcopi censeatur esse liberatus. c. *communiter*. 3. dist. 33. c. 1. Can. 7. q. 2. Hi posteriores defectus etiam ad defectum animæ spectant, ut patebit posteà.

Quid de eo, qui se Dæmoniacum simulat?

Dico: Tractandus est in causa irregularitatis, ac si reverà Dæmoniacus esset, uti ex 6. Synodo Generali Constantinopolitana, in Trullo. c. 60. probat noster Lublino, Verbo, *irregularitas*, n. 35.

XXXVIII. & XXXIX. *Quid de abstemio?*

Dico: Est irregularis respectu Sacerdotii, ut ad illud admitti non possit, potest tamen admitti ad Subdiaconatum, vel Diaconatum. Nec novum quid est, aliquem Diaconum non fieri Sacerdotem, ut patet in variis Titulis Cardinalium, ac Præbendis Canonicarum Cathedralium.

XL. *Ad irregularitatem ex defectu* corporis reducitur illegitimitas, & servitus, ac defectus ætatis, & casus prolis expositæ, ac in platea, vel ante januam Ecclesiæ, aut hospitalis inventæ, cujus parentes ignorantur.

Quid de his censes?

Dico 1. Illegitimitas est defectus natalium inducens irregularitatem. Unde omnes illegitimè nati ex fornicatione, stupro, adulterio, sacrilegio, alio ve illicito concubitu, sive notorii, sive occulti, sunt irregulares, tum ob dignitatem Ordinis, tum ob scandalum, tùm ob periculum incontinentiæ, exemplo parentum.

Notanda sunt hic verba S. Tho. in Supplem. q. 39. ar. 5. in c. ubi explicat, cur illegitimi repellantur ab Ordinibus dicens: Ordinati in quacunque dignitate præ aliis constituuntur, ideò ex quadam honestate requiritur in eis claritas quædam non de necessitate Sacramenti, sed de necessitate præcepti, ut scilicet sint bonæ famæ, bonis moribus ornati, non publicè pœnitentes. Et quia obscuratur hominis claritas ex vitiosa origine, ideò etiam ex illegitimo thoro nati a susceptione Ordinum repelluntur, nisi cum eis dispensetur, & tantò est difficilior eorum dispensatio, quantò eorum origo est turpior. Hæc ibi.

De filiis illegitimis, eorum speciebus, ac legitimatione dicetur infrà n. 107. Exam. 7. in fine Tract. de Matrimonio.

XLI. *Dico* 2. Mancipium, seu servus est Irregularis, sic ut absque licentia Domini urdinari non debeat, nec licitè possit. Si cum licentia ejus ordinetur, manet liber, & ingenuus; Si sine, etsi characterem accipiat, & se redimere possit, si tamen se non redimat, satisfacit Domino, exhibendo ei servitia, quæ non dedecent personam Ecclesiasticam.

XLII. *Dico* 3. Irregularitas ex defectu ætatis contrahitur, quando Ordines suscipiuntur ante ætatem a jure, & in Triden. Sess. 23. c. 12. statutam, nimirum prima Tonsura ante septennium, Subdiaconatus ante 22. annum, Diaconatus ante 23. Sacerdotium ante 25. inchoatum. Episcopus ante trigesimum completum.

Pœna ordinati ante legitimam ætatem, est suspensio usque ad illam, ut suprà dicitur de suspensionibus. Dum legitima ætas adest, non statim eò ipso cessat suspensio scienter incursa, sed necessaria est absolutio, ac dispensatio: quam dispensationem, si delictum sit occultum, Episcopus dare potest.

XLIII. *Dico* 4. Probabilius est, quòd dictæ proles inventæ, quarum parentes ignorantur, sint habendæ pro illegitimis, nec sine dispensatione admittendæ ad Ordines.

Ratio: Quia in dubio debet præsumptio desumi ex iis, quæ communiter, & quasi certò accidunt. Sed communiter, & ordinariè (teste experientia) exponuntur proles illegitimæ. Ergo.

Nec obstat opponere: In dubio præsumendum est pro legitimitate prolis tanquam parte favorabiliori; non, inquam, obstat: Quia una præsum-

sumptio eliditur per aliam fortiorem: Sed nostra est fortior. Ergo. Aliud est, si sint expositi a parentibus propter inopiam, & postea ab eis agnoscatur; tūc enim ad Ordines possūt admitti.

XLIV. *Irregularitas ex defectu animæ* proveniens incurritur ab amentibus, phreneticis, Dæmoniacis, seu arreptitiis, de quibus antea dictum. Item ab insanis, & furiosis, qui flava, vel atra bile ita abundant, ut ea adusta, & caput petente, eos faciat insanire, hominum consortia fugere, ac in locis desertis morari. Item a Lunaticis, id est, in interlunio natis, & cum Luna, ac instar Lunæ mutabilibus, ac inconstantibus, insanientibus, mente alienatis. Item a Neophytis, id est, recenter baptizatis, vel ad fidem conversis, usque dum Judicio Episcopi sufficienter sint instructi. Et hoc ideò, ne quis fiat Magister, antequam fuerit discipulus, & ne exinde, ut S. Paulus loquitur *in superbiam elatus in judicium*, ac laqueum *incidat Diaboli*. Tandem ab illiteratis, seu ignaris, id est, carentibus scientia pro suscipiendis Ordinibus necessaria. De qua Trid. Sess. 23. c. 4. 11. & 14.

XLV. *Irregularitas ex defectu lenitatis* incurritur ex licita, ac illicita mutilatione, homicidio, in bello, in judicio: Ratio hujus statuti Ecclesiæ est: Quia vult Sacerdos utpotè gerens personam Christi, qui nullum unquam læsit, ei conformetur in lenitate. Ut autem incurratur, necesse est, ut occisio, vel mutilatio actu sequatur, nec sufficit propositum, nec sola vulneratio etiam gravis. Porrò tripliciter potest contingere homicidium, vel mutilatio. Voluntariè, & justè ut dum minister Justitiæ reum morti adjudicatum occidit, 2. Voluntariè, & injustè ut si privatus homo suum proximum occidat deliberatè, vel ex ira, odio, &c. 3. Casualiter, & præter intentionem, ut si Venator in sylvis volēs sclopeto interficere feram, occidat hominem casu prætereuntem, a se non visum.

XLVI. *Quid sentis* de homicidio voluntario, & justo?

Dico 1. Quantùm ad irregularitatem ex homicidio contrahendam, non est in Jure, vel communi Doctrina Canonistarum invenire differētiam inter Laicum, & Clericum, sed ubicumq; irregularis est Clericus, etiam est & Laicus, & è contra, ut ait noster Sylvester excipiens homicidium casuale, ubi est aliquando irregularis Clericus, & non Laicus, & è cōtra; quia aliquid est illicitum Clerico, & nō Laico, ut mercari, & ludere ludo Clericis interdicto, vel mederi. & è contra, ut celebrare Divina. Unde si ex mercatione Clerici sequatur occisio, adhibita diligentia, est irregularis, non autem Laicus.

Dico 2. Qui sive Clericus, sive Laicus ob necessariam vitæ suæ, seu corporis defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ factam, alium occidit, vel mutilat, non est irregularis. Ita clarè habetur in Clem. un. de hom. *Si furiosus, aut infans, seu dormiens, hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit, vel mutilat invasorem.*

Hujus oppositum de Clerico tenebatur tempore S. Tho. etiam ab ipso S. D. claris verbis 2. 2. q. 64. a. 7. ad 3. & in Supplem. q. 39. a. 4. ad 3. Et hoc ideò quia, ut ait Sylvester, tunc ista Clementina nondum emanaverat.

Notanda hìc sunt verba S. Tho. in Supplem. q. 39. a. 4. in c. ubi explicat, cur homicidæ repellantur ab Ordinibus, dicens: Omnes Ordines referuntur ad Eucharistiæ Sacramentum, quod est Sacramentum pacis nobis factæ per effusionem Sanguinis Christi, & quia homicidium maximè contrariatur paci, & homicidæ magis conformantur occidentibus Christum, quàm ipsi Christo occiso, cui omnes ministri prædicti Sacramenti debent conformari; ideò de necessitate præcepti est, quòd non sit homicida, qui ad Ordines promovetur, quamvis non sit de necessitate Sacramenti. Hæc ibi. Et ibidem ad 2. ait: Irregularitas non incurritur propter peccatum tantùm, sed principaliter propter ineptitudinem personæ ad Sacramentum Eucharistiæ ministrandum. Et ideò Judex, & omnes, qui in causa sanguinis ei participant, sunt irregulares propter hoc, quòd effusio sanguinis non decet ministros dicti Sacramenti. Hæc S.D.

XLVII. *Dico* 3. Qui injustum Reipublicæ, vel hominis innocentis invasorem mutilat, vel occidit, cùm ad hanc defensionem naturali, & divina Lege tenetur, sive Laicus, sive Clericus, non ideò fit irregularis.

Ratio: Tum quia non est credibile, quòd mens Ecclesię sit, aliquem afficere macula Irregularitatis propter hoc, quòd servet Legem naturæ in succurrendo bono communi, & Innocentis. Tum etiam, quia irregularitas ex homicidio licito incurritur ob defectum perfectæ lenitatis, seu mansuetudinis: Sed ubi simpliciter, & per se obligant justitia, pietas, & charitas, nequit dici esse defectus mansuetudinis, ne dicatur una virtus alteri repugnare. Ergo.

Dixi, *simpliciter, & per se*; Quia ministros justitiæ Lex justitiæ ad occidendos malefactores solùm obligat ex suppositione officii voluntariè assumpti, & ideò illi fiunt irregulares.

Ex adducta probatione facilè reiicitur scrupulus aliquorum, qui renuunt subvenire alicui ægro, vel vulnerato, cum levando, cibum ei porrigendo, timentes, ut ejus mortem accelerent, & inde irregularitatem incurrant; Si enim bona fide, & sine dolo procedant, licèt fortè in aliquo erraverint ob rationem datam, omnem scrupulum deponant, præsertim ad consilium boni viri.

XLVIII. *Dico* 4. Probabiliùs Irregularitatem incurrit, quicumque occidit, vel mutilat ali-

aliquem pro defensione famæ, vel honoris, quia judicat fugam sibi esse indecoram. Idem est, si fiat pro defensione bonorum fortunæ. Et hoc etiam in casibus suprà Tra. 9. Exam. 2. n. 28. 29. 30. tractatis, in quibus occidens non peccat.

1. *Pars* clarè patet ex dicta Clem. illis verbis, *qui mortem aliter vitare non valens*: Sed in hoc casu non est periculum mortis, ut constat. Ergo

2. *Pars* patet ex cap. *suscepimus* de homicidio, ibid. *Quoniam expediebat potiùs post tunicam relinquere pallium, & rerum sustinere jacturam, quàm pro conservandis vilibus, & transitoriis rebus tam acriter in alios exardescere*. Et Glossa in c. 2. eodem tit. ait: *Irregularis factus est, quia potiùs debuit dimittere sua, quàm interficere*.

Ratio utriusque patet: Ad irregularitatem requiritur necessariò culpa, sed consequitur ad actum homicidii, etsi sit absque peccato, ut patebit ex statim dicendis. Excipiuntur soli casus ante in Dico 2. & 3. descripti.

XLIX. *Dico* 5. Exceptis dictis duobus casibus, omnis, qui justè hominem occidit, vel mutilat, vel etiam licito modo dat causam propinquam mortis, vel accelerationis ejus, fit irregularis, effectu secuto. Ita patet ex multis Canonibus, quos auctores adducunt.

Ratio hujus statuti Ecclesiæ anteà data est.

Ex his sequitur; quòd qui in bello offensivo sive justo, sive injusto propria manu mutilat, vel occidit, fiat irregularis ob rationem statuti Ecclesiæ, cujus ante mentio facta fuit. Qui in bello justo merè defensivo, certò tali, pro defensione Patriæ, vel Ecclesiæ contra violentos aggressores ex obligatione charitatis, aut pietatis pugnant, mutilant, aut occidunt, ab irregularitate manent immunes, juxta sensum in Dico 3. datum, & probationem ejus. si sint Laici.

Dixi, *si sint Laici*; Nam in c. *petitio de homicid.* Clericus judicatur irregularis, si in bello contra hostes fidei Catholicæ aliquem interfecit. Communiter enim non decet Clericos, maximè sacris initiatos, propria manu pugnare, cùm per Laicos violentia depelli potest. Si tamen esset tanta necessitas, ut sine Clericorum pugna Patria, vel Ecclesia liberari non posset ab iniquorum hostium invasione, etiam ipsi ab irregularitate manerent liberi, ob rationem pro Dico 3. Datam.

Cæterùm si bellum sit injustum, modò unicus homo occidatur, vel mutiletur, omnes, qui auxilium, vel consilium dederunt, sunt irregulares. Quia omnes per auxilium, vel consilium concurrendo ad damnum, vel crimen, censentur esse una causa moralis. Vide suprà Tract. 9. Exam. 2. n. 19. & 20. quomodo Clericis præsertim jurisdictionem sæcularem habentibus liceat se immiscere causæ sanguinis, an possint judices pro ea deputare, eos hortari, executioni interesse. Item vide Tract. 7. Exam. 7. n. 124. an Clericis, & Episcopis licitum sit bellare?

L. Sequitur 2. Quòd in judicio etiam justo omnes fiant irregulares, qui *activè*, & *efficaciter*, ac *proximè* per actionem ad id ex natura sua ordinatam sunt causa mortis, vel mutilationis: uti sunt Judex, qui sententiam fert; Notarius, qui eam scribit; Ministri, qui eam exequuntur, & testes, &c. per ly *activè* excipitur is, qui se habet solùm passivè, v.g. Confessarius, qui reum monet, ut veritatem fateatur, ut sententiæ justæ acquiescat, &c. Per ly *efficaciter* excipiuntur, qui executioni sunt quidem præsentes, sed quorum præsentia in executionem non influit, vel qui, quando reus jam est suffocatus, portant ligna pro ejus combustione. Per ly *proximè* excipiuntur, qui tantùm remotè cooperantur, ut qui faciunt, aut vendunt funes, vel gladios. Idem est de Legislatore ferente leges capitales; de Concionatore in genere dicente, malefactores esse plectendos; De Confessario interrogato, an reus sit dignus morte, aut respondente Judicem posse facere, quod est sui Officii. Verùm ab Irregularitate immunis non esset is, qui in particulari quid faceret, aut diceret, ex quo mors sequeretur, vel acceleraretur, v.g. reum efficaciter urgendo, ut scalam ascendat, vel ad hoc eum juvet, vel si Judici dicat: Hic est plectendus capite.

Excusat etiam in hoc casu indeliberatio, v.g. si quis, etiam Confessarius dicat, Properemus, Vel si jumentum, quo reus vehitur, stimulet. Item, quia parùm pro nihilo reputatur, excusat etiam parvitas materiæ, v.g. dicendo ad reum, Conscende adhuc unum gradum.

Tandem per illas particulas *per actionem ex sua natura ad id ordinatam*, intelligitur actio, quæ sit causa per se mortis, quia effectus per accidens secutus non imputatur agenti præsertim danti operam rei licitæ. Hinc supra dictum est, quòd Judex Ecclesiasticus non fiat irregularis degradatum tradendo brachio sæculari. Idem est de Clerico, qui aliquem in causa criminali accusat, præcisè petens reparationem damni sibi illati, modò expresse protestetur, quòd non intendat pœnam sanguinis.

De eo, qui seipsum castrat vel mutilat, vide suprà Tract. 9. Exam. 2. n. 21. & seqq.

LI. *Quid judicas* de homicidio voluntario injusto, & de casuali?

Dico 1. Omnis baptizatus, usu rationis præditus voluntariè, ac injustè occidens vel mutilans alium vel seipsum, est irregularis. Ita patet ex variis Canonibus.

Declaratur. Dixi 1. *baptizatus*, quia ante baptismum homo non est capax irregularitatis propriè dictæ, hæc enim est ab Ecclesia, cui homo ante baptismum non est subjectus.

Dixi 2. *usu rationis præditus*; quo si careat, pa-

patet ex cit. Clem. quid dicendum sit. Dixi *voluntariè*, quia de casuali statim dicetur.

De occisione embrionis, ac fœtus humani animati, ac irregularitate per eam contracta, vide suprà loco mox cit. n. 25. 26. & 27.

Dico 2. Dum est sermo in præsenti de mutilatione, seu amputatione membri, probabilius est, quod sacri Canones intelligant abscissionem alicujus partis organicæ, ob quam corpus humanum notabiliter sua integritate privetur, & imperfectum, seu mancum fiat, uti sunt auris, nasus, digitus, &c. secus est de dente.

Ratio: Quia odiosa, uti sunt pœnę juris, non sunt amplianda, sed restringenda.

Dico 3. Circa homicidium casuale (seu quod est præter intentionem) tres generales regulæ sunt notandæ ex S. Th. 2. 2. q. 64. ar. 8. in c. *Prima est*: Dans operam rei licitæ, & adhibens diligentiam, quam debet, & non habens voluntatem occidendi, vel mutilandi, non incurrit homicidii reatum, nec irregularitatem. Exemplum patet suprà: *Secunda est:* Dans operam rei licitæ, & non adhibens diligentiam, quam debet, vel existens in culpa etiam levi, non autem levissima, per mutilationem, vel homicidium sequens fit irregularis. Pro quo vide suprà Tr. 8. Ex. 6. n. 124. quid, & quotuplex sit culpa. *Tertia est*: Dans operam rei illicitæ, quantumcumque adhibeat diligentiam, per mutilationem, vel sequens homicidium fit irregularis.

Exemplum primæ Regulæ est, si Venator in sylva volens occidere feram occidat hominem casu prætereuntem, a se non visum, & adhibita priùs omni diligentia. Exemplum secundæ Regulæ est, si dictus Venator non adhibeat debitam diligentiam. Exemplum tertiæ Regulæ patet ex dictis, si ex mercatione Clerici sequatur occisio alterius. Idem est de casu, quo Monachus, vel quicunque Clericus in Sacris constitutus exercendo artem chirurgicam per incisionem, vel adustionem (adhibita etiam omni diligentia) hominem occidat, vel mutilet. Tale namque exercitium illis est prohibitum in Jure. Quò facit illa Regula juris 19. in 6. *Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se miscet*. Excipitur casus necessitatis, in quo ipsum jus naturale id exigit, ut si nullus Chirurgus præter Clericum adesset, qui homini periclitanti subveniret.

Hęc doctrina patet ex S. Th in Supplem. q. 39. ar. 4. ad 3. dicente: Nullus facit nisi illud, cujus causa est, quod est voluntarium in homine. Et ideò ille, qui ignorans hominem occidit homicidio casuali, non dicitur homicida, nec irregularitatem incurrit, nisi operam dederit illicitæ rei, vel nisi omiserit debitam diligentiam, quia jam quodammodo efficitur voluntarium; non autem hoc est propter hoc, quòd culpa careat, quia etiam sine culpa incurritur irregularitas. Hæc ibi.

Dispensatio in Irregularitatibus.

QUÆRO XIII. Quis eam dare potest?

LII. *Resp.* 1. Solus Papa proprio, & ordinario jure potest dispensare in Irregularitatibus.

Ratio: Quia nemo Papa inferior potest dispensare in universali Jure Canonico, seu Ecclesiastico: Sed tali jure Irregularitates sunt statutæ. Ergo.

Resp. 2. In quibusdam Irregularitatibus Papa raró dispensat. *Primò* in bigamia, præsertim vera, in qua, etiam ad tonsuram, & beneficium simplex, solus Papa dispensat, ut declaravit Congregatio Cardinal. 30. Januarii 1587. In bigamia occulta, & simul ex delicto contracta, uti est illa, quæ oritur ex duplici Matrimonio, utroque vel saltem alterutro invalido, potest dispensare Episcopus juxta Trid. ut patebit ex dicendis. *Secundò*, Papa raró dispensat in Irregularitate homicidii voluntarii notorii illiciti. *Tertiò*, in Irregularitate, quæ est ex corporis defectu, causante magnam, & populo Christiano scandalosam deformitatem.

Resp. 3. Episcopi, & similes Pręlati ex commissione ipso jure Trid. eorum dignitati facta possunt in quibusdam irregularitatibus dispensare.

Verba Trid. sess. 24. de refor. c. 6. sunt: Liceat Episcopis in Irregularitatibus omnibus, & Suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quę oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare; Et in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicę reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium, ad id specialiter deputandũ, in foro conscientię gratis absolvere, imposita pęnitentia salutari. Item & in heresis crimine in eodẽ foro conscientię eis tantùm, non eorum Vicariis sit permissum. Hęc Concil.

Resp. 4. Ex vi hujus facultatis Episcopus non potest dispensare super irregularitatem militis, Judicis, accusatoris, & similibus sine delicto contractis ob defectum lenitatis.

Ratio: Quia non provenit ex delicto.

Resp. 5. Superiores Religionum habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, possunt cum suis subditis dispensare in iis casibus, in quibus possunt Episcopi cum suis. Quòd illegitimi Religionem professi ipso jure dispensentur ad sacros Ordines, non verò ad dignitates, dicetur infrà in fine Tract. de Matrim. de filiis illegitimis, ad Q. ult. quid ultra Superiores Religionum circa similes casus possint, scire debent ex propriis suis statutis.

Resp. 6. Forma dispensandi in Irregularitate est hæc, vel similis: Ego dispenso tecum super irregularitate, vel irregularitatibus, quam, vel quas contraxisti, propter talem causam. Ex quo patet, quòd non tollatur per absolutionem, sed per dispensationem. Tollit autem Judex

tot,

tot, & illas irregularitates, quas, & quot tollere intendit, ac potest.

Ex dictis sequitur, quòd Confessarius (nisi habeat speciale privilegium a Papa) non possit in ulla irregularitate dispensare.

QUÆRO XIV. Nonne Episcopus saltem in aliquo occulto casu (in quo nimirum nisi Sacerdos irregularis celebret, incurrit vitæ periculum, vel grave dispendium famæ, v.g. ob occultum homicidium) potest in Irregularitate dispensare, vel licentiam dare, ut talis celebret, usquedum impetretur dispensatio a Papa?

LIII. Ante R. Supponitur, quòd talis irregularis teneatur, quamprimum potest, a Sede Apostolica petere dispensationem super Irregularitate. Hoc supposito

Resp. 1. Talis peracta pœnitentia, quoties absoluta necessitas, seu grave periculum mortis, vel infamiæ exiget, poterit celebrare, modò homicidium sit occultum.

Ratio: Jus naturale, ac divinum de defendenda propria vita, ac fama præponderat Legi humanæ de non celebrando in Irregularitate. Ergo.

Resp. 2. Si in eo casu non sit facilis recursus ad Papam, potest licentiam celebrandi in necessitate dare Episcopus, non quidem simpliciter tollendo ipsam irregularitatem, sed tantùm effectum ejus, suspensioni similem, usquedum adveniat dispensatio Papalis. Dummodò casus maneat occultus.

Ratio: Quia pro conservando dicto jure naturæ defendendi vitam, & famam censetur Ecclesia id indulgere, seu non velle sua lege tam strictè obligare.

EXAMEN II.

De Casibus Reservatis.

QUÆRO I. Quid, & quotuplex est Casus? quid reservatio? quis potest reservare? & quos Casus?

LIV. *Resp.* 1. Casus derivatur a cadendo, ac significat casum, seu ruinam, vel lapsum animæ è statu gratiæ, vel generaliter significat aliquam quęstionem de materia concernente conscientiam. Casus est duplex: Unus communis, seu non reservatus, a quo quivis Confessor absolvere potest. Alius reservatus, a quo non quilibet absolvere potest. Et is iterùm Papalis, vel Episcopalis. Etsi enim nullum peccatum, quantumvis grave, sit irremissibile (ut suprà de effectu Pœnitentiæ ostensum fuit) attamen Ecclesia per Traditionem ab Apostolis accepit, conducere, quòd interdum graviora crimina reserventur Superioribus, utpotè magis intelligentibus. De quo plura R.3. & seq.

Resp. 2. Reservatio est negatio, vel restrictio jurisdictionis ad absolvenda certa peccata, facta illi, qui aliàs habet ordinariam, vel delegatam jurisdictionem. Unde eorum absolutio reservatur ipsi reservanti, nimirum Papæ, si sit casus Papalis, vel Episcopo, si sit Episcopalis: sine quorum proinde licentia nemo ab iis validè absolvere potest extra mortis articulum.

Resp. 3. Causa reservationis est, tum quia graviores morbi peritiores requirunt Medicos; tum etiam, ut Superior vel per seipsum efficaciùs corrigat subditum, vel ut subditus verecundia, timore, ac difficultate impetrandi absolutionem, peccati gravitatem agnoscat, & a peccandi licentia deterreatur.

LV. *Resp.* 4. Reservare potest Papa in tota Ecclesia, Episcopus in sua Diœcesi. Et Prælati Religionum habentes jurisdictionem quasi Episcopalem. In Parochis consuetudo hanc potestatem abrogavit. In articulo mortis nulla est reservatio.

Audiatur Trid. Sess. 14. cap. 7. Magnoperè ad Christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam, & graviora crimina, non a quibusvis, sed a Summis dumtaxat Sacerdotibus absolverentur. Unde meritò Pontifices Maximi pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari judicio reservare. Neque dubitandum est, quando omnia, quæ a Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique Diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem, liceat. Hæc Concil.

Et post pauca subdit: Verumtamen piè admodùm, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atq; ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt.

Et eadem Sess. de pœnit. Can. 11. Si quis dixerit, Episcopos non habere jus reservandi casus, nisi quoad externã politiam, atq; ideò casuũ reservationem non prohibere, quò minus Sacerdos a reservatis verè absolvat, anathema sit.

LVI. *Resp.* 5. Ut aliquod peccatum reservetur, requiruntur hæ conditiones. 1. Ut sit peccatum externum, nam internorum, seu mentalium reservatio aperiret viam continuis scrupulis. 2. Ut sit mortale, quia reservatio venialium (in quæ etiam justiores cadunt) esset nimis grave jugum. Verumtamen potestas reservandi venialia, ac peccata cordis Papæ non videtur deneganda. Porrò debet esse mortale, non solùm ex sua specie, & objecto, sed etiam in exercitio, & cum tanta advertentia ad malitiam mortalem, quanta requiritur ad merendum sine ulla excusatione infernum. 3. Ut sit mortale grave, ut patet ex verbis Tridentini.

Nam

Nam reservare ea mortalia, quibus ex humana fragilitate sæpè homines succumbunt, ut sunt juramenta, fornicationes simplices, esset contra charitatem; reservatio autem, ut Trid. ait, debet cedere in ædificationem, non in destructionem. Non solùm debet esse peccatum inchoatum, sed omninò perfectum, & consummatum juxta tenorem Constitutionis illud reservantis. 5. Probabilius est, quòd peccata semel ritè confessa, sive mortalia, sive venialia reservari non possint, cùm non possint fieri materia necessaria confessionis, quia jam sunt remissa.

LVII. *Quid si sit dubium*, an peccatum sit reservatum?

Dico: Probabilius, & tutius est, quòd debeat censeri reservatum, ut patet in Tract. 2. Exam. 1. n. 15. ubi id probatum est.

Ratio ulteriùs est: Tum quia favores sunt ampliandi: Sed reservatio peccati enormis est favor, & speciale bonum Reipublicæ Christianæ, & animarum, ac medicina magis, quàm pœna. Ergo. Tum etiam, quia ut suprà ostensum est Tract. 13. Exam. 4. n. 53. peccatum mortale dubium cadit sub præcepto confessionis mortalium simpliciter. Ergo etiam sub reservatione. Conseq. patet: Quia non est major ratio de uno, quàm de altero.

Quid si Superior non habuerit legitimam causam reservandi casum?

Dico: Probabilius est, reservationem esse validam, etsi illicitam.

Ratio patet ex dictis suprà Tr. 6. Exam. 5. nu. 91. de dispensatione Legis ex causa illegitima, quæ est valida, sed non licita.

Addo, etiam ipsos Adversarios concedere, quòd si dubitetur, an Superior habuerit rationabilem causam reservandi casum, concedendum sit habuisse.

QUÆRO II. Ad incurrendam reservationem peccati requiriturne scientia reservationis? Et quid de peregrinis, & vagis?

LVIII. Ante R. Not. Casum reservatum latiùs se extendere, quàm peccatum reservatum; Casus enim sub se continet peccatum, & censuram, unde omne peccatum reservatum est casus reservatus, sed non omnis casus reservatus est peccatum reservatum, cùm possit esse censura reservata, ut patet in Casibus Papalibus. Quia nunquam, vel vix unquam a Papa (aliud est de Episcopis) reservatur peccatum, nisi ratione annexæ censuræ, v.g. excommunicationis, vel suspensionis. Hinc causæ, quæ excusant ab incursu censuræ, etiam excusant ab incursu reservationis. Casus Papæ reservati, seu per se Papales, dicuntur per accidens Episcopales, eò quòd in casu necessitatis Episcopus ab eis absolvere possit. Hinc studiosè in titulo dixi, *ad reservationem peccati*; quia an, & quæ ignorantia excuset ab incursu censuræ, dictum est suprà Exam. 1. n. 10. Item specialiter Exam. 2. ante num. 60. ubi etiam patet quoad præsens differentia inter peccatum, & censuram reservatam. Hoc notato

Resp. 1. Probabilius, & tutius est, quod ad incurrendam reservationem peccati, cui censura annexa non est, non requiratur, ut peccans habeat scientiam reservationis.

Ratio: Quia hæc videtur esse mens Superiorum peccata reservantium, & ita fert praxis Confessariorum non absolventium tales sive rudes, sive literatos, etiamsi non habuerint notitiam reservationis peccati. Ergo.

Resp. 2. Peregrini, & vagi judicandi sunt juxta reservationem casuum illius Diœcesis, in qua versantur.

Ratio: Æquitas, & Reipublicæ bonum postulat, quòd peregrini, & vagi, ubi inveniuntur, quoad morum directionem, & correctionem subsint alicui Capiti, quia aliàs essent ex leges, ac darentur in aliqua Republica membra nulli Capiti subjecta: Sed tale Caput pro peregrinis, & vagis convenientius assignari non potest, quàm Caput illius loci, ubi morantur. Ergo.

Nota tamen, quòd ad reservationem a peregrinis, & vagis incurrendam requiratur, ut tanto saltem tempore morentur in eo loco, quantum requiritur ad observantiam illorum præceptorum, quorum transgressio est casus reservatus. Vide suprà Tr. 6. Exam. 5. n. 84. R. 6. usque ad 7. Item in seq. n. 59. ubi dicetur, an, & quæ reservatio sit pœna pœnitentis, vel non.

QUÆRO III. Quid si quis habens casus reservatos in sua Diœcesi, studio iret ad aliam, ubi non sunt reservati? quid si sit Religiosus migrans de uno conventu ad alium?

LIX. *Resp.* 1. Probabilius est, quòd si Casus reservatus non habeat annexam censuram, possit in alia Diœcesi absolvi; secus si habeat, v.g. si sit excommunicatio reservata.

Ratio 1. *p.* Tum quia Confessor non teneatur scire casus reservatos Episcopo alieno, sed tantùm, suo. Tum etiam, quia pœnitens judicandus, & absolvendus est juxta consuetudinem illius Diœcesis, in qua judicio pœnitentiali se subiicit. Tum tandem, quia hæc est praxis, quæ est optima Legum interpres, quam Episcopi sciunt, & tolerant.

Ratio 2. *p.* Excommunicatio habet rationem pœnæ afficientis ipsum pœnitentem: Sed pœna non potest tolli nisi ab eo, qui eam inflixit, vel ex commissione ejus: quam censetur cuivis Cōfessario dare Episcopus excommunicationem non reservans. Min. pro 1. patet, quia aliàs fieret magna perturbatio in Jurisdictionibus. Erg.

Hinc jure communi prohibetur, excommunicationem ab uno Episcopo latam, nimirum si sit reservata, ab alio posse absolvi, ut constat ex cap. *Pastoralis*, §. *præterea*. Et ex Can. 47. Conc. Nicæni Arabici, ubi dicitur: *Nullus Episcopus solvat*,

solvat, quem alius Episcopus ligavit. Et ex c. *verbum*, dist. 1. *de pœnit.* ubi legitur, *Par est jus solvendi, & ligandi;* Et fieret Episcopo censuram reservanti præjudicium.

Ex his patet differentia de casuum non censuratorum reservatione, hæc enim non est pœna, nisi impropriè, seu indirectè, sive occasionaliter tantum sumpta, ex parte scilicet pœnitentium, ob difficultatem inveniendi Confessarium, qui habeat facultatem absolvendi a reservatis, immò est solùm quædam prohibitio facta tantùm Confessariis Episcopo reservanti subjectis, ne ab illis absolvant; non verò pœnitentibus, ne alibi absolutionem recipiant. Nec fit præjudicium Episcopo reservanti. Nec adest prohibitio in jure, sicut adest de censuris, paulò ante relata. Dum ergo Clemens VIII. per Decretum 1601. 9. Januarii prohibuit, ne Confessarii absolvant a casibus reservatis Papæ, vel Ordinariis, debet intelligi de Ordinariis respectivè, nimirum illorum locorum, ubi illi Confessarii inveniuntur.

LX. *Resp.* 2. Idem est de Religioso ob negotia migrante ad alium Cõventum, vel Provinciam, etiam eo fine, ut ibi a casibus non censuratis absolvatur a Confessario aliàs ritè exposito.

Ratio ex dictis est; Quia Confessarius debet judicare, & absolvere pœnitẽtes juxta Leges, & consuetudines suæ Provinciæ, & Conventus.

Oppono: Fraus, & dolus nemini patrocinantur: Sed in casu posito committitur fraus, & dolus. Ergo.

Ad hoc neg. min. quia *nullus videtur dolo facere, quia utitur jure suo:* ut habet regula juris, 55. talis autem utitur jure suo, & indulto Apostolico, vi cujus potest confiteri cuilibet Sacerdoti sui Ordinis legitimè approbato (Exceptio de Fratribus nostris Clericis professis patet suprà Tr. 13. Exam. 5. n. 85.) si tamen talis veniret ad Conventum, ubi iidem casus essent reservati, vel afferret peccata reservata ibi, ubi confitetur, & non in sua Diœcesi, non posset absolvi, nisi ab habente auctoritatem.

Ex dictis Sequitur, quòd si in certo loco, die quadam sit jejunium, & jejunii transgressio, sit casus ibidem reservatus; si quis ejusdem loci incola studio inde discedat ad alium locum, ubi illo die non est jejunium, vel ubi jejunii transgressio non est casus reservatus, non incurrit reservationem.

Ratio: Tum quia illa obligatio jejunandi est affixa loco. Tum etiam, quia illud præceptum non prohibet exire a territorio suo ad aliud. Tum tandem, quia talis utitur jure suo.

QUÆRO IV. Excommunicatio in territorio lata contra eos, qui sunt extra, ligatne?

LXI. *Explicatur Quæsitum* per duos casus, *Primus est*, si Episcopus per statutum ferat excommunicationem reservatam contrà Canonicos, & Parochos in suis Canonicatibus, seu Parochiis non residentes, sed extra se detinentes? *Secundus est*, si Excommunicatio reservata de restitutione intra certos dies facienda; lata sit ab Episcopo contrà fures in sua quidem Diœcesi furatos, sed exteros, & tunc, quando Excommunicatio fertur, extra Diœcesin existentes, an, si præfixo tempore non restituant; & habeant censuræ, ac reservationis notitiam, incurrant illam?

Resp. ad 1. Casum affirm. *Ratio*: Quia juxta Legem, *qui non facit*, ibi talis delinquere censetur, ubi actus præceptus exercendus erat: Sed Canonici, & Parochi tenentur residere in suis Ecclesiis, & Parochiis. Ergo si ibi non resideant, moraliter censentur ibi delinquere, consequenter incurrunt dictam censuram.

Oppono: Licèt excommunicatio lata per modum sentẽtiæ liget extra territorium, cùm respiciat personas prçipienti, seu prohibẽti subjectas, attamen excommunicatio lata per modũ statuti id non habet, & hoc ideò, quia respicit territorium, extra quod (juxta Regulam Juris) jus dicenti, impunè non paretur. Ergo.

Ad hoc R. eam legem inter cæteras expositiones intelligi, ac verificari, si actus præceptus non sit exequendus intra territorium delinquentis.

Ad 2. *Casum* etiam Respondetur affirm. *Ratio est*: Quia illi fures propter delictum intra territorium talis Episcopi patratũ, statim facti sunt ei subditi in omnibus tale delictũ concernentibus. Ergo, nisi præfixo tempore restituant, censuram, & reservationem incurrunt.

Confirmatur ex eo, quòd si causa in aliquo tribunali jam inchoata reus mutet domicilium, possit tamen in eodem tribunali conveniri, immò &, nisi compareat, excommunicari, c. *proposuisti*, *de foro competenti*, & L. *si quis*, ff. *de judiciis*. Et hoc ideò, quia talis jam fuit factus subditus tali tribunali: Sed etiam in casu posito reus ratione delicti fuit factus subditus Episcopi. Ergo.

QUÆRO V. Reservatio casuum, aut data ab iis absolvendi licentia, cessatne per mortem Episcopi reservantis, vel eo excommunicato?

LXII. *Resp.* 1. Reservatio Casuum Episcopalium extinguitur per mortem, vel amotionem Episcopi, nisi sint reservati per Synodum.

Ratio 1. *p.* Quia ultra se non extendit intentio, vel potestas Episcopi.

Ratio 2. *p.* Quia in eo casu reservatio habet rationem Legis, quæ durat etiam mortuo Legislatore. De censura vide suprà in hoc Tract. Exam. 1. n. 2. R. 6. an expiret expirante eo, qui eam tulit.

Resp. 2 Facultas absolvendi a reservatis (idem est de licentia eligendi Confessarium) per mortem Episcopi, vel amotionem ejus ab officio, non expirat, re adhuc integra, id est, illa facultate a Confessario nondum in actum reducta.

Ratio

Ratio: Gratia facta non expirat per mortem concedentis, aut per amotionem ejus ab officio, re adhuc integra, c. *si nulla, de præbendis*, in 6. Sed in utroque casu illa concessio est gratia jam facta, non facienda. Ergo. Vide suprà Tr.6. Exam. 5. n.92. ubi hoc fusiùs explicatum est.

*Resp.*3. Facultas absolvendi a reservatis data ab Episcopo non expirat per excommunicationem, vel suspensionem Episcopi.

Ratio: Licèt talis Episcopus in eo statu actus suos validè exercere nequeat, quos tamen semel cum omnibus suis requisitis anteà exercuit, illi subsistunt. Ergo.

Ex quo Sequitur, quòd etiam Episcopus in illo statu non possit revocare facultatem absolvendi alteri concessam, quia per hanc revocationem exerceret actum suæ potestatis.

QUÆRO VI. Debetne Superior esse facilis in danda licentia absolvendi a reservatis? Vel potestne audire dimidiatam Confessionem, & absolvere? Et quid, si post obtentam licentiam ante absolutionem pœnitens labatur in nova reservata, potestne ex vi istius licentiæ etiam ab illis absolvi?

LXIII. Ante R. Nota, quòd licentiam illam pęnitens possit petere vel per se, vel per alium, & maximè per Confessarium, qui debet eam petere non nominato pęnitente, nec indicato casu, ne persona extra Confessionem prodatur. Hoc notato.

Resp 1. Si licentia petatur per Confessarium, communiter expedit, ut Superior annuat petitioni, & fidat prudentiæ Confessarii.

Ratio: Quia Confessor statum animæ pœnitentis meliùs novit, quàm Superior.

*Resp.*2. Certum est, quòd Superior non teneatur semper dare licentiam. Hinc si habeat graves rationes, ob quas meritò præsumere potest, facilitatem dandi dictam licentiam cedere in malum pœnitentis, ut si fors inde caperet occasionem liberiùs peccandi, aut in peccato persistendi, v.g. si idem Confessor pro eodem casu valde frequenter licentiam petat; vel si sit tale peccatum, quod vergat in damnum Communitatis.

Ratio patet tum ex dictis suprà de recidivis Tr.13. Exam.5. n.97 & 98. tum ex eo, quia reservatio debet cedere in ædificationem, non in destructionem. Tum tandem, quia aliàs reservatio nullius esset momenti, vel effectus.

*Resp.*3. Si Superior ex denegatione licentiæ timeat majus malum subditi, utpotè qui ex eo timet odium Superiorum, vel fortè faciet dimidiatam confessionem, & vix adduci potest, ut ei confiteatur, debet esse facilis.

Ita docet, & probat Angel. Doctor. in Supplem. qu.8. art.4. ad 6. dicens: *Peccaret Sacerdos* (putà, proprius de quo agit) *si non esset facilis ad præbendum licentiam alteri confitendi, quia multi sunt adeò infirmi, quòd potiùs sine Confessione morerentur, quàm tali Sacerdoti confiterentur. Unde illi, qui sunt nimis solliciti, ut conscientias subditorum per confessionem sciant, multis laqueum damnationis iniiciunt, & per consequens sibi ipsis.*

*Resp.*4. Superior non potest ob reservationem audire dimidiatam Confessionem, & absolvere sacramentaliter a solis reservatis, ac pęnitentem cum non reservatis remittere ad inferiorem Confessarium.

Ratio: Quia integritas confessionis est de jure divino, nec potest mutilari sine gravi necessitate. De hac confessionis dimidiatione vide suprà Tract.13. Exam.2. n.21. R. ad 4.

LXIV. *Resp.*5. Superior concedens facultatem in sibi reservata, potest eam interdum limitare, ut petens non generaliter quemcumq; Confessorem eligat, sed potest ei certum, vel aliquos deputare juxta praxim variarum Religionum. Immò potest Superior, si casum extra Confessionem sciat, certam, & gravem, gravitati criminis proportionatam pœnitentiam injungere, quam pęnitens acceptare tenetur.

Ratio: Tum quia ita fert officium Superioris; tum etiam, quia hoc totum cedit in bonum, & correctionem subditi hoc remedio indigentis, ac disciplinæ religiosæ conservationem, qui finis in reservatione intenditur.

LXV. *Resp.*6. *ad* 3. Quæsiti partem sub distinctione, quam dat Jacobus Mancinus. Facultas concessa pro absolutione a reservatis, vel conceditur per modum privilegii, vel per modum casus necessitatis? Si primum, facultas censetur esse concessa pro reservatis commissis, & committendis. Si secundum, de quo in præsenti inquiritur, sicut & in quibuscumque aliis casibus contingentibus, dicta facultas censetur tantùm concessa pro illis reservatis, quibus pœnitens est obnoxius, dum licentiam petit.

Ratio 1. p. Quia privilegium respicit tempus præsens, & futurum.

Ratio 2. p. Quia hæc censetur esse mens Superiorum, & ita responderent, si desuper interrogarentur; *Verba* autem *non operantur ultra intentionem concedentis*, ut jura dicunt. Ergo.

Potestne Superior dictam facultatem concedere sub onere comparendi nihilominus coram se cum expressione casus?

Affirmo: Ratio est ante data ad R. 5. Et ita, ut DD. scribunt, habet praxis Societatis Jesu, cujus Religiosi iter agentes, si contingat eos labi in peccatum reservatum, possunt absolvi, sed cum onere idem peccatum posteà Superiori manifestandi. Qui animus si desit, absolutio est nulla. Hinc obligatio illa est sub mortali, ob rationem datam.

QUÆRO VII. Quænam de facto in specie sunt reservata?

LXVI. *Resp.* 1. Casus, vel peccata reservata respectu Secularium, & Clericorum, ac Religiosorum sunt diversa. Quæ reservantur respectu Sæcularium, uti & quæ respectu Clericorum, plerūq; continētur in Rituali cujusvis Diœcesis.

Casus respectu Religiosorum ex Decreto Clement. VIII.

Resp. 2. Clemens VIII. 1593. permisit posse a Superioribus reservari undecim Casus, qui tamen nō omnes in quavis Religione sunt reservati, sed in hac, vel illa plures, aut pauciores, prout constat ex propriis Religionum Statutis.

Casus illi sunt: 1. Veneficia, incantationes, & sortilegia. 2. Apostasia a Religione, sive habitu dimisso, sive retento; modò extra septa Monasterii, vel Conventus egressio fiat. 3. Nocturna, ac furtiva egressio è Monasterio. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Juramentum falsum in Judicio Regulari. 6. Procuratio, auxilium, seu consilium ad abortum faciendum post animatum fœtum, etiam effectu non secuto. 7. Falsificatio manus, vel sigilli Officialium Monasterii, aut Conventus. 8. Furtum de rebus Conventus in quantitate, quæ sufficiat ad peccatum mortale. 9. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 10. Occisio, ut vulneratio, seu gravis percussio cujuscunque personæ. 11. Malitiosum impedimentum, aut retardatio, aut apertio literarum a Superioribus ad inferiores, vel ab his ad Superiores.

Resp. 3. Possunt Superiores Regulares dictis undecim Casibus addere excommunicationem reservatam, si bono Religionis expedire judicaverint.

Ratio: Quia hoc non est facere plures casuum reservationes suprà prælatum numerum, quod solum Pontifex in illo decreto præcavere intendebat.

Oppono: Jura docent, quòd in pœnalibus verba extra proprium verborum significatum extendi non debent. Sed juxta nos extenduntur, quia nomine casuum reservatorū nō statim veniunt etiam excommunicationes reservatæ. Ergo.

Ad hoc: Major est vera, si extensione non facta non eludatur mens Legislatoris, extendenda tamen esse, si illa eluderetur, ut patet c. *quam.* & *Regula, Certum, in fine. de Reg. Juris in 6. Subsumo:* Sed in nostro casu, si nomine casuum non intelligerentur etiam excommunicationes reservatæ, eluderetur mens Summi Pontificis. Ergo. Min. prob. Ut ex proœmio Decreti patet, mens Pontificis erat, præcavere, ne ex reservationum multiplicitate subditi ob verecundiam adeūdi Superiorem pro impetrāda absolutionis facultate inducantur in æternæ damnationis periculum, & spiritualis remedii desperationem: Sed hoc absurdum æquè sequitur ex multiplicitate casuum reservatorum, quàm excommunicationum reservatarum, & è contra. Ergo.

Resp. 4. Superiores Regulares præter dictos undecim casus possunt sibi alios reservare, non, solùm absolutè, sed etiam cum annexa excommunicatione, si id bono Religionis expediat, modò id fiat cum consensu Capituli Generalis, si fiat reservatio pro tota Religione; Vel Provincialis, si pro Provincia; aliàs reservatio erit nulla, ut patet ex ipso Decreto Clementis. Et ita in Societate Jesu præter præfatos undecim casus alii sunt reservati.

Casus Papales reservati.

QUÆRO VIII. Quinam sunt?

LXVII. *Resp.* 1. Aliqui casus, nimirum excommunicationes sunt reservatæ intra Bullam Cœnæ Domini, sic dictam ex eo, quòd quotannis in die Cœnæ Domini promulgetur: alii extra illam Bullam in corpore Juris Canonici, & variis Pontificum Constitutionibus.

Resp. 2. Excommunicationes Papæ reservatę intra Bullam Cœnæ sunt 21. quas in suo promptuario adducit noster Salazar c. 11. ubi in fine bene addit, omnes illas censuras unà cum culpis, ratione quarum incurruntur, Papæ reservatas esse, & Confessarios, qui ab eis absolvere attentaverint, pręterquam quòd nihil faciant, esse ipso facto excommunicatos, a qua tamen excommunicatione illi Confessarii poterunt absolvi per Ordinarium.

Resp 3. Communiores excommunicationes intra Bullam Cœnæ sunt hæ sequentes.

Prima. Hęresis, quæ comprehendit Hęreticos, eorumque ut talium fautores, receptores, & defensores, uti & eos, qui scienter legunt, retinent, imprimunt, aut defendunt libros Hæreticorum. Cum eadem censura coincidit excommunicatio Schismaticorum. De hęresi, & hæreticis vide Tr. 7. Exam. 3. n. 47. & seqq. de Schismaticis vide ibidem num. 58. ubi de illis multa dicta sunt.

Secunda est Excommunicatio lata in eos, qui personas Ecclesiasticas ad suum tribunal trahunt, faciuntque Decreta libertatem Ecclesiasticam violantia.

Tertia: Quæ lata est in eos, qui Jurisdictiones, fructus, & redditus personarum Ecclesiasticarum invadunt, & alia onera ipsis, aut eorum bonis imponunt.

Quarta, ea, quæ lata est in eos, qui conferunt, vel transmittunt quodcunq; genus armorum, vel metallorum, aut victualium, &c. Mauris, vel Turcis, vel aliis quibuscunque Nominis Christi inimicis, comprehendendo eos, qui tales Christi inimicos certiores reddunt de statu Reipublicæ Christianæ in damnum ejusdem, vel ad hoc dantes consilium, & favorem.

Quinta, ea, quæ lata est in occupantes, vel detinentes quascunque Romanæ Ecclesiæ terras, seu Regna. Cæteræ rariores sunt.

LXVIII. *Resp.* 4. Excommunicationes Papæ reservatas extra Bullam Cœnæ in Jure, aliisque

Digitized by Google

que Constitutionibus (exceptis pluribus aliis non reservatis adducit loco citato noster Salazar tanquam communiores 83. ex quibus in præsenti sufficit adducere eas, quæ in his partibus sunt usitatiores.

Prima est contra percussores Clericorum, si enormis sit percussio juxta Can. *Si quis suadente Diabolo injecerit manus violentas in Clericum, vel Monachum, subjaceat Excommunicationi, & à nullo præterquàm à Papa, nisi in mortis articulo absolvatur.*

Explico singulas hujus Canonis particulas: *Si quis*, sive vir, sive fœmina, habens tamen sufficiens judicium ad peccandum mortaliter *suadente Diabolo*; Excipitur enim si percussio fiat ex charitate, vel correctionis causa, vel ex ludo, joco, modò non fiat dolo, aut irato animo, vel in derisionem. Item si fiat indeliberatè, vel percussio sit ita levis, ut Sæculari facta esset solùm venialis. Item si quis percutiat Clericum invadentem pro necessaria moderata sui defensione. Si fœmina pro defensione castitatis percutiat Clericum invadentem, si molestatio fiat vi, & actu corporali. Si quis percutiat Clericum inhonestè agentem cum propria uxore, matre, sorore, filia. Si Clericus amiserit privilegium Clericale. Si ignoretur esse Clericus. *Manus violentas*, per quas intellige omne membrum, quo quis injuriosè potest nocere, ut pes, brachium, &c. nec requiritur necessariò percussio, sed sufficit injectio sputi, aquæ, luti, pulveris, vel similis injuria.

Eandem Censuram incurrunt jubentes, consulentes, auxiliantes, favorem præstantes.

In Clericum, quo nomine non solùm intelligitur, qui habet majores, sed & qui solùm habet minores Ordines, immò tantùm primam Tonsuram: modò gestet habitum, & tonsuram, ut cognosci possit esse Clericus. *Vel Monachum*, quo nomine intelligitur quivis Religiosus cujusvis approbatæ Religionis, etiam Conversus, Novitius, Monialis, Conversa. Item utriusq; sexus Tertiarii S. Dominici, & Francisci habitum gestantes, & in Communitate viventes, uti & Eremitæ subjecti alicui Regulæ, vel Superiori.

Secunda Excommunicatio est contra duellãtes, & cooperantes, de qua sat fusè actum est suprà Tr. 7. Exam. 7. n. 131. & seqq ubi vide.

Tertia est contra Clericos cum excommunicatis a Papa voluntariè communicantes, & admittentes eos ad officia divina. Et generaliter in omnes, quicunque in crimine criminoso (ratione cujus excommunicatio posita est) communicant; si enim talis excommunicatio Papæ est reservata, communicantes eandem censuram incurrunt.

Quarta est contra obtinentes absolutionem ab Excommunicatione Papæ reservata sub cõditione de satisfaciendo parti læsæ, solùm perfunctoriè sine conditionis adimpletione; tales enim de novo incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, c. eos *de sent. Excom.* in 6.

Quinta est contra Clericos, sive Seculares, sive Religiosos, inducentes quamcunque personam ad faciendum votum, juramẽtum, ac promissionem, quatenus talis persona sibi in sua Ecclesia sepulturam eligat, vel jam electam aliò transferat. *Clement. cupientes. §. sanè. de pœnit.*

Sexta est contra recipientes, vel dantes cum pacto quamcunque rem, ad hoc, ut religionem quis ingrediatur. Excusantur, qui aliquid dant, vel recipiunt ratione sustentationis, non autem ratione ingressus.

Septima est contra Mendicantes transeuntes ad Ordinem non Mendicantium (exceptis Carthusianis) sine speciali Papæ licentia. *Extrav. 1. de Regularibus.* Transeuntes autem ex uno Mendicantium ad alium, non incurrunt excommunicationem, vel ad minus non est reservata, Societate Jesu excepta, quæ in hoc particulari excommunicatione etiam respectu alterius Religionis Mendicantium gaudet.

Octava est contra eos, qui temerariè præsumunt asserere, esse hæresim, vel peccatum mortale, sentire B. V. Mariam esse conceptam in peccato Originali, vel sentire oppositum.

Nona est contra dantes, vel permittentes in Curia Romana aliqua donativa, ut ea, quæ prætendunt, faciliùs obtineant. *Extrav 1. de Sent. Excomm.* sicut & contra Curiæ Romanæ Officiales recipientes quodcunque genus munusculorum ab iis, quorum officium exercent, excepto aliquorum comestibilium, vel potabilium talis quantitatis, ut duobus diebus consumi possent.

Decima est contra intrantes (cujuscunq; sint Religionis) quarumcunque Monialium Conventus sine Superiorum, licentiam dare valentium, consensu: de qua re fusè tractant Auctores. Item juxta Bullam S. Pii V. *Regularium* contra mulieres quascunque intrantes Monasteria virorum, non solùm sub prætextu privilegiorum, sed & sine eo. Quia Navarrus de Regular. Comment. 4. n. 62. refert, S. Pium V. suam Bullam declarasse universim procedere de mulieribus, virorum Monasteria ingredientibus: qui verò dicunt, hanc declarationem in Germania auctenticè non esse promulgatam, vel non cum tanto rigore receptam, viderint ipsi. Idem est de eo Religioso, qui mulieres intra Conventum introduxerit, vel admiserit.

Undecima est contra præsumptuosè componentes, retinentes, aut imprimentes libros infames detractorios contra Ordines SS. Dominici, & Francisci.

Duodecima contra mulieres intrantes Monasteria Carthusianorum, aut aliorum Religiosorum.

13. Cõtra furantes libros, aut Quaternos ex Bibliothecis Minorum, aut FF. Prædicatorum.

14. Contra Religiosos cujuscunq; Ordinis, administrantes Sacramentum Extremæ Unctionis, vel Eucharistiæ, vel assistentes, aut solemnizantes Matrimonium sine speciali Parochi licentia.

15. Est contra Simoniacos reales circa Ordinem, vel beneficium.

16. Est in committentes Simoniam confidentialem.

17. Est in incendiarios publicè pro excommunicatis denuntiatos.

18. Est in eos, qui sepeliunt Hæreticos in loco sacro.

19. Est in sacrilegos, qui non solùm infringunt Ecclesias, Monasteria, Hospitalia, sed etiam bonis suis spoliant.

20. In impedientes, aut vexantes eos, qui volunt ingredi Religionem.

21. In Moniales professas sine gravi causa Monasteria exeuntes.

22. In habentes literas Apostolicas falsas, & non destruentes. Item in falsarios literarum Apostolicarum.

23. In impedientes executionem literarum sacræ Pœnitentiariæ.

24. Contra legentes, aut retinentes libros prohibitos, ubi non est sermo de libris hæreticis, de iis enim patet ex dictis de Excommunicationibus Bullæ Cœnæ Domini, sed de libris, qui sunt prohibiti ex alia causa, v.gr. quia sunt contra bonos mores. Hæc tamen excommunicatio non incurritur ipso facto, sed est obligatio sub peccato mortali illos non retinendi, uti Salazar probat ex determinatione Pii IV. in Brevi 1564. Unde talis delinquens est puniendus secundùm arbitrium Ordinarii. Adde ex Salazar, quòd in Hispaniis, uti videtur in novo Indice Anno 1640. edito, etsi a principio contra tales videatur poni excommunicatio latæ sententiæ, posteà tamen explicatur, quòd incurratur ipso facto ab omnibus libros hęreticos de hæresi suspectos retinentibus, cæteri verò solùm incurrunt excommunicationem ferendam, aut reservata manet inquisitori Generali per Paulum V. & Urbanum VIII. Anno 1627. Hæ sunt usitatiores excommunicationes Papæ reservatæ, cæteræ videri possunt in citato Salazar, aliisque Auctoribus.

Excommunicationes Papa non reservata.

LXIX. *Resp.* 5. Usitatiores non reservatę sunt hæ: *Prima* est lata in Religiosos habitum suum tempore longo, & temerè dimittētes. 2. in eos, qui contrahunt matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus. 3 In eos, qui cogūt ad Matrimonium, aut fœminas ad Monasteriū. 4. In Dominos Sęculares, qui prohibēt suis subditis, ne Ecclesiasticis sua bona vendant, vel ab iis emant, aut alia Officia præstent. 5. In eos, qui procurant abortum fœtus animati. 6. In directores Monialium, si foveant discordias in electione. Item in impedientes Visitatores Monialium. 7. In Doctores, & Professores non facientes Professionem Fidei, ubi recepta est Bulla Pii IV. 8. In negligentes administrare justitiam Ecclesiasticis. 9. In Religiosos instituentes novum Ordinem, audientes Leges, vel Medicinam extra claustra, tenentes arma sine licentia intra claustra. 10. Ubi Trid. est receptum, in imprimentes, imprimi mandantes, vendentes, apud se retinentes, vulgantes libros de sacris rebus, sine nomine Auctoris, & approbatione Ordinarii. 11. In raptores mulierum, juvantes, faventes. 12. In Dominos temporales in terris suis concedentes locum pro duello. 13. In præsumentes absolvere a casibus Bullæ Cœnæ. Plures vide in Busenbaum.

Catalogum Excommunicationum, quæ nostros Fratres ex Constitutionibus nostris afficere possunt, vide in iisdem dist. 1. c. 18. text. 5. post lit. R. ubi subnectitur Catalogus excommunicationum, quæ ex jure communi possunt afficere Regulares.

Casus Episcopales.

QUÆRO IX. Quinam sunt?

LXX. *Resp.* Reliqui casus dicuntur Episcopis de jure reservari, & solent assignari quinque. 1. Peccatum de jure habens annexam publicam pœnitentiam. 2. Cui annectitur Excommunicatio major. 3. Quod habet annexam irregularitatem. 4. Peccatum incendiarii. 5. Publica blasphemia. Verùm practicè verius videtur, quod Lezana cum variis docet, nimirum ex solo jure communi nullum casum Episcopis reservari.

Casus ergo Episcopales sunt soli illi, qui ex consuetudine, vel potiùs per Decretum, seu expressè ab ipsismet Episcopis reservantur.

Confessarius Reservatorum.

QUÆRO X. Quis potest absolvere a reservatis?

LXXI. Antè R. Nota, quòd Sacerdos a reservatis possit absolvere duobus modis. 1. Per se, & directè, ad quod necesse est, ut habeat jurisdictionem super pęnitentem, etiam quoad reservata. 2. Per accidens, & indirectè, ad quod sufficit, ut Sacerdos absolvens habeat jurisdictionē super pęnitentem quoad peccata nō reservata, a quibus dum absolvitur directè, a reservatis absolvitur per accidens, seu indirectè, & cōcomitanter, eo quòd impossibile sit unum mortale remitti sine alio. Quando autē hęc indirecta absolutio fieri possit, patebit inf. n. 75. Hoc notato

Resp. 1. Directè potest a reservatis absolvere non solùm ille, qui ea sibi reservavit, sed & illius

illius in officio absolutè Superior, aut Successor: uti patet ex subordinatione Superiorum, v.g. Prioris ad Provincialem, hujus ad Generalem, sicut & ille, cui reservans, vel ejus Superior suam potestatem delegavit.

Ratio: Quia inferior non potest limitare potestatem Superioris.

Resp. 2. A Casibus etiam in Bulla Cœnæ Papæ reservatis nō tantùm potest absolvere Papa, sed etiam si casus sint occulti, & nondum ad forum contentiosum deducti, Episcopus juxta Trid. cujus verba vide suprà in Exa. præced. n. 52. R. 3.

Resp. 3. Etiam ab istis publicis potest Episcopus absolvere, si adsint impedimenta, ob quæ pœnitens personaliter Sedem Apostolicam accedere non possit.

Ratio: Quia Ecclesia, ut pia Mater, censetur id concedere.

Nota, quòd impedimenta illa sint. 1. Periculum mortis in itinere. 2. Longa infirmitas, etiam non periculosa. 3. Paupertas, ut si cogeretur mendicare, qui aliàs non solebat. 4. Ætas senilis, vel puerilis. 5. Sexus fragilitas, ut si pœnitens sit femina. 6. Si Pœnitens non sit sui juris, sed alteri adstrictus, cui ejus absentia præjudicat, sicut est filius respectu patris, servus respectu domini. 7. Cura animarum, vel dominium temporale, ut si timeatur, ne per absentiam ovibus, aut vassallis obveniat detrimentum. 8. Debilitas in viris teneris, labores itineris sufferre non valentibus. 9. Debilitas membrorum, ut si sit cæcus, vel claudus. 10. Quodvis impedimentum, quod arbitrio prudentis judicatur legitimum. Porrò solent de facto Episcopi a Papa pro certis annis petere, iisque elapsis repetere, ac impetrare facultatem delegatam super varios casus Papales: adeòque subditi ad eos confugere possunt.

Resp. 4. Regulares etiam Mendicantes non possunt, etiam ex privilegio illo, quod dicitur *Mare Magnum*, absolvere a casibus Bullæ Cœnæ, nec de facto possunt a casibus, quos Ordinarii Locorum, seu Episcopi sibi reservant, sine speciali eorum licentia. Unde ab Alex. VII. 1665. 24 Septembris damnata est hæc Propositio *Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum licentia*. Quid Superiores Regularium circa suos possint in casu hæresis, vide suprà Tr. 7. Exam. 3. n. 52.

LXXII. *Resp*. 5. Regulares de facto extra Italiam (secùs intrà) degentes possunt absolvere a casibus Papæ extra Bullam Cœnæ reservatis, quinque exceptis. Ita eis concessum est a variis Pontificibus Sixto IV. Urbano IV. Eugenio IV. Julio II. Nec hoc privilegium est revocatum per declarationes Cardinalium sub Urbano VIII. utpotè, quæ tantùm meminerunt casuum Bullæ Cœnæ, & Ordinarii.

Quinque casus in Decreto Clementis VIII. excepti sunt. 1. Violatio Immunitatis Ecclesiasticæ in terminis Constitutionis Gregorii XIV. quæ incipit, *Quia aliàs nonnulli*. 2. Violatio Clausuræ Monialium ad malum finem. 3. Provocatio, & pugna in duello. 4. Injectio manuum violentarum in Clericos. 5. Simonia realis scienter contracta, atque etiam confidentia beneficialis.

Nota circa R. 5. Quando Regulares vi suorum Privilegiorum absolvunt a casibus Papalibus, id semper fieri debere satisfacta parte læsa, vel saltem præstita de hoc sufficienti cautione, non quæ sufficiat ad libitum læsi, sed ad judicium prudentis Confessarii.

LXXIII. *Resp*. 6. Ipsimet Religiosi vi dictorum Privilegiorum non possunt absolvi a casibus suis Superioribus reservatis, absque speciali eorum licentia, ut docet noster de La Cruz; si tamen Superior licentiam petitam denegaverit, potest Confessarius auctoritate Apostolica eum absolvere pro illa vice, ut habetur in fine Decreti Clementis VIII.

Resp. 7. Confessarius habens facultatem absolvendi a casu Papæ reservato, qui idem casus alia via est reservatus Episcopo, non indiget speciali licentia Episcopi.

Ratio: Quia ablato majore ligamine non remanet aliud minus, in eodem scilicet casu.

Dixi, *in eodem Casu*; nam in diversis non tenet consequentia: Hic potest absolvere a Casibus Papalibus. Ergo eo ipso etiam ab Episcopalibus. Nec aliquid hic probat illud, Qui potest majus, potest etiam minus. Hoc enim non semper valet in moralibus, & ex libera alterius concessione pendentibus.

LXXIV. *Resp*. 8. Confessariis Ordinis nostri a Leone X. amplissimum datum est privilegium, quo omnes NB. Confratres Rosarii, in Pascha Resurrectionis, & festis B V. nimirum Annuntiationis, Visitationis, Assumptionis, Nativitatis, & Purificationis, ac tribus diebus ea festa præcedentibus, ab omnibus censuris quavis occasione latis, & promulgatis, & criminibus quantumcunque enormibus in singulis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis casibus, contentis in Bulla Cœnæ dumtaxat exceptis, possint absolvere, ac juramenta quæcunque sine alicujus præjudicio relaxare, & vota quæcunque (exceptis quinque votis Papæ reservatis, suprà Tract. 10. Exam. 3. n. 41. adductis) in alia pietatis opera commutare, non requisita Ordinarii licentia.

Nota tamen, Religiosos, & Moniales, licèt sint de hac Confraternitate, non posse sine Superiorum suorum licentia vi hujus privilegii a reservatis absolvi, ut post alios Pontifices declaravit Clemens VIII. 1599. in Bulla, quæ incipit, *Romani Pontificis*, idque meritò; Quia illa libertas eligendi Confessarium cederet in destructionem vitæ Regularis.

Simile Privilegium Confratribus Rosarii est concessum pro festo circumcisionis. Utrumque videri potest in libellis, quæ de Indulgentiis Rosarii passim circumferuntur, præsertim in libello, quem edidit noster F. Magister Thomas Leonardi.

Quid post hoc Privilegium circa casus ab Ordinariis reservatos decreverit Alexander VII. patet ex R 4.

De Commutatione votorum vide suprà Tr. 10 Exam. 3. n. 43. & seqq.

QUÆRO XI. Potestne quis a reservatis absolvi per accidens, seu indirectè, & in quibus casibus?

LXXV. Ante R. vide Not. ad Q. 10. ante R. 1.

Resp. Affirmativè, licèt præter reservata pœnitens habeat sola venialia, modò Sacerdos sit ritè expositus, cum onere tamen posteà confitendi alteri facultatem habenti. Et hoc in duplici casu.

Primus est: Si quis bona fide putans, Confessarium habere jurisdictionem, quam tamen non habet in reservata, ea cum non reservatis confiteatur.

Ratio: Tum quia adest debita materia, etiam proxima, nimirum sincerus dolor, & Confessor, & forma. Tum etiam, quia bona fides excusat. Ergo a reservatis indirectè absolvitur cum onere denuò confitendi habenti facultatem, ut ab eis absolvatur directè, nimirùm habita notitia, quòd Confessarius careat facultate.

Dixi, *bona fide*; si enim sciat, Confessarium carere illa facultate, committit sacrilegium, & Sacramentum est nullum.

Secundus Casus est: Si subsit aliqua gravis causa, vel necessitas, cujusmodi est, si Sacerdos necessariò debeat sacrificare, vel Laicus communicare, ita ut sine gravi scandalo, vel infamia id omitti, ac Superior adiri non possit.

Ratio: Cùm jure divino requiratur, ut conscius peccati mortalis ante Communionem confiteatur, melius est, ut confiteatur prædicto modo, quàm quòd omninò omittat.

QUÆRO. XII. Qui in articulo, vel periculo mortis fuit absolutus a reservatis, teneturne cessante periculo adhuc recurrere ad Superiorem? Quale periculum imminet, v. gr. illi, qui vadit ad prælium, domum pestiferam, periculosam navigationem, vel qui patitur continuam febrem.

LXXVI. *Resp.* Si casus reservatus sit, sine censura, nec sit facienda satisfactio parti læsæ, non tenetur in veriori sententia, bene tamen si habeat censuram, & requiratur satisfactio.

Ratio 1. p. Quia tunc non est reservatio peccatorum, & si quæ aliàs reservata sint, sunt, ac si non essent talia.

2. *Pars* de censuris, & satisfactione patet ex multis textibus juris.

Nota tamen, quòd obligatio præsentandi se Superiori non sit ad accipiendam novam absolutionem, sed ut Superiori innotescat, quòd sit absolutus, & ut is videat de satisfactione, quid sit factu opus.

Quid si talis data opportunitate se non præsentet?

Dico: Ille recidet in Excommunicationem, non quidem eandem numero, a qua absolutus fuit, sed in alteram similem per inobedientiam, cap. *eos qui. de sent. Excom.* Recidet autem non statim neglecta prima commoditate, nisi negligentiam comitetur malitia, & contemptus. Nam Canon, quo decreta est hæc Censura, habet *Qui contempserint*.

QUÆRO XIII. Tolliturne reservatio per Confessionem invalidam? Item potestne tolli elapso die, quo expiravit facultas absolvendi, si reservata eo die fuerint oblita?

LXXVII. *Resp.* 1. Reservatio tollitur per Confessionem etiam invalidam, sive sit invalida defectu contririonis, aut propositi emendationis, sive culpabilis integritatis, modò non sit defectus culpabilis circa ipsa reservata, v. gr. ea non plenè explicando, vel studio aliqua eorum omittendo, &c. & Confessio fiat Confessori jurisdictionem in Reservata habenti.

Ratio: Quia adhuc salvatur finis reservationis, nimirum, ut peccata reservata Superiori, vel Jurisdictionem habenti manifestentur, ut ille ea judicet, pœnitentiam pro iis imponat, &c. Sed hoc totum fit. Ergo.

Nota, quòd, cùm talis Confessio, & Absolutio fit nulla, & nihil operetur, nisi quòd tollat reservationem, est integrè repetenda coram quocunque alio Sacerdote exposito, qui ab omnibus absolvere poterit. Cæterùm, si quis Superiori confiteretur, habens reservata, sed ex oblivione etiam inculpabili nullam de eis mentionem faceret, per hoc non tollitur reservatio, uti nec obligatio denuò ea confitendi, ut ab iis absolvatur directè.

Resp. 2. Qui die quodam virtute Jubilæi, vel licentiæ Superioris absolvi potuit a reservatis, etiam censuram habentibus, sed eorum inculpabiliter fuit oblitus, confessio autem fuit valida, potest adhuc absolvi die elapso. Ita probabiliùs cum Sylvestro, Cano, La Crua, &c.

Ratio: Tum quia illud peccatum spectat ad præcedentem Confessionem. Tum etiam, quia censura (si quæ fuit) die præcedente jam fuit sublata per illa generalia absolutionis censurarum verba, *Si teneris aliquo vinculo Excommunicationis*, &c. vi quorum peccatum mansit sine censura, ac reservatione. Ergo.

Resp. 3. Qui intra tempus Jubilæi, v. g. ultimo die cœpit confiteri, confessionem autem (quia fuit nimis longa) non perfecit, sed ex consilio Confessarii partem distulit in proximum diem post Jubilæum, poterit post illud adhuc absolvi

a re-

Digitized by Google

a reservatis ante finem Jubilæi commissis.

Ratio: Quia censetur moraliter eadem Confessio.

Dixi, *à reservatis ante finem Jubilæi commissis*. Si enim sint commissa post finem Jubilæi, ab illis absolvi non potest virtute Jubilæi, cujus facultas solùm est data pro contractis ante Jubilæum, vel eo durante.

Nota, posse tempore Jubilæi fieri commutationem votorum in eam materiam, quam Jubilæo elapso Confessarius, aut alius vir doctus judicaverit expedire.

QUÆRO XIV. Potestne Confessarius absentem absolvere a reservatis, si comperiat, quòd eum malè ab eis absolverit?

LXXVIII. *Resp.* 1. Probabiliùs non potest, si sint peccata non censurata.

Ratio: Quia, ut suprà traditum est, absolutio sacramentalis non potest conferri absenti.

Quòd absolutio a censuris possit dari absenti, vide suprà in Exam. 1. n. 16. R. 5. Quomodo ille confessarius malè absolvens in eo casu se habere debeat, vide suprà Tract. 13. Exam. 5. n. 99.

Nonne saltem Superior, qui reservationem fecit, potest eam extra Confessionem tollere?

Affirmo, sive peccatis Censura sit annexa, sive non; immò & una reservatio sine altera sic tolli potest.

Ratio: Quia, qui legem facit, eam abrogare potest, & *res per easdem causas dissolvitur, per quas nascitur*, ut habet Regula Juris: Reservatio autem nihil est aliud, quàm prohibitio a Superiore facta Confessariis. Hac ergo reservationis ablatione facta potest quilibet Confessarius legitimè expositus a peccatis reservatis commissis, & committendis, uti & a censuris contractis absolvere.

Hæc de Censuris dicta sint.

EXAMEN III.

De Indulgentiis. De quibus Angel. D. agit in Supplem. Q. 25. 26. & 27.

QUÆRO I. Quid est indulgentia, & Thesaurus Ecclesiæ?

LXXIX. *Resp.* 1. Indulgentia, juxta S. Tho. & alios Theologos, est relaxatio pœnæ temporalis, debitæ peccato actuali jam remisso, homini in gratia existenti concessa extra Sacramentum a Prælato Ecclesiæ illi applicante Thesaurum Ecclesiæ.

Explicatur definitio: Dicitur 1. *Relaxatio*, id est, remissio pœnæ, quia per Indulgentiam non remittitur culpa, seu peccatum, hoc enim remittitur per Sacramentum Pœnitentiæ. Dicitur 2. *Pœna temporalis*; quia pœna æterna remittitur cum peccato mortali, & commutatur in temporalem in hac vita, vel in flamma purgante luendum. Dicitur 3. *Debita peccato actuali*; quia pœnæ peccato Originali debitæ, v.g., mors, morbus, fames, fatigatio, &c. per Indulgentiam non remittuntur. Dicitur 4. *Homini in gratia existenti*; Si enim homo sit in mortali, est inimicus Dei, ac indignus remissione pœnæ. Dicitur 5. *Extra Sacramentum*; ad differentiam remissionis sacramentalis, quæ fit merè ex Dei liberalitate, quæ verò fit per indulgentiam, fit simul cum aliqua compensatione, qua ex thesauro Ecclesiæ tantum solvitur, quantum homini indulgentiam lucranti, remittitur. Sicut si pro aliquo debitore mille Imperialium tantumdem solvatur ex ærario publico. Ubi est misericordia, quia non solvit de suo, & justitia, quia a debito non liberatur, nisi sit plenè solutum. Dicitur 6. *a Prælato applicante thesaurum Ecclesiæ*. Pro quo

Resp. 2. Thesaurus Ecclesiæ sunt bona opera, ac satisfactiones Christi, Deiparæ, Apostolorum, Prophetarum, Martyrum, & omnium Justorum a primo justo Abel usque ad ultimum qui in fine mundi nasciturus est, quæ semper manent in divina acceptatione, seu memoria, ac data sunt Ecclesiæ (cujus Christus est caput) ut ex iis simul junctis, velut ex quodam spirituali publico ærario membris indigentibus communicetur. Pro quo

Nota, quòd in omni bono opere, quoad præsens, duplex sit valor. Primus est meritorius, putà, vitæ æternæ, quæ est præmium ejus. Et hic est personalis, nec ab operante alteri applicabilis, si nimirum loquamur de merito finito puri hominis ad excipiendum meritum infinitum Christi. Et de hoc primo valore intelligitur illud 1. Cor. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundùm proprium laborem.* Secundus est valor satisfactorius pro pœna peccatis debita, provenitque a pœnalitate, & difficultate operis boni, ejusque præmium est remissio pœnæ temporalis debitæ peccatis remissis. Et is ex vi unionis charitatis (qua inter membra viva Ecclesiæ, seu inter Fideles alter alterius onera portat) est alteri applicabilis. Et de illo intellligitur illud Eccles. 3. *Eleemosyna extinguit peccatum*, id est pœnam peccati.

Quòd dictus Thesaurus sit in Ecclesia, est de Fide, & patet Extravag. Clem. VI. quæ incipit, *Unigenitus*; & decernit, *Christum per effusionem Sanguinis sui infinitum Ecclesiæ militanti Thesaurum acquisivisse, & qui eo usi sunt, Dei amici facti sunt, & dispensandus est nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ. Ad cujus quidem Thesauri cumulum B. Dei Genitricis, &* om-

omnium electorum a primo justo usque ad ultimum merita adminiculum præstare noscuntur. Ex quibus verbis patet, ex quorum bonis operibus, ac satisfactionibus ille Thesaurus constituatur.

Ratio: Eundem Thesaurum in Ecclesia dari conveniens est. Nam uti Deus nullum meritum relinquit sine prēmio, nec peccatum sine pœna, ita nec ullas Sanctorum satisfactiones permittit perire sine fructu: Sed multi Sancti multa sunt passi, quibus non egebant ad solvendas suorum pecatorum pœnas, ut in primis de Christo per se patet, qui fuit absolutè impeccabilis, & B.V. in passione filii gravissimos fuit passa dolores, & tamen peccatum nullum commisit: Multi sancti Martyres, Eremitæ, Confessores, &c. vigiliis, jejuniis, ac immensis tormentis se afflixerunt, cùm tamen nonnisi venialia commiserint, talis autem valor non est perditus. Ergo reservatur in Ecclesia.

QUÆRO II. Estne in Ecclesia, & penes quem, potestas dictum Thesaurum dispensandi Fidelibus extra Sacramentum per Indulgentias?

LXXX. *Resp.1.* Christus Ecclesiæ, & ejus Capiti dedit illam facultatem.

Ita patet Matth.16. ubi Christus Petro dixit: *Quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis*. Quibus verbis Christus Petro promittit supremam potestatem ad regendam, & judicandam Ecclesiam, quam postea actu tradidit post Resurrectionem Joann.21. dicens: *Pasce oves meas*. Quæ verba sunt omnino generalia, nec restringuntur ad sola peccata, sicut illa Jo. 20. *Quorum remiseritis peccata*; sed extendunt se ad censuras, pœnas, Leges, vota, juramenta. Ergo. Idem patet ex illis generalibus verbis Christi Matth.18. *Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis: Et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlis*, id est, in Judicio Dei.

Christus ipse plenissimam Indulgentiam dedit Latroni iis verbis: Hodie mecum eris in Paradiso. Et Magdalenæ, uti & Samaritanę absq; ulla satisfactione, quæ aliàs fuisset necessaria.

Resp.2. De eo, qui potest Indulgentias largiri, S.Thom. hic q.26.a.3. in c. sic ait; Papa habet plenitudinem Pontificalis potestatis, quasi Rex in Regno, sed Episcopi assumuntur in partem solicitudinis, quasi Judices singulis civitatibus præpositi: propter quod eos solos in suis literis Papa Fratres vocat, reliquos autem omnes vocat Filios. Et ideò potestas faciendi indulgentias plenè residet in Papa, quin potest facere prout vult, causa tamen existente legitima, sed in Episcopis est taxata secundùm ordinationem Papæ; Et ideò possunt facere secundùm quod eis est taxatum, & non ampliùs. Hæc Ibi. Porrò est Episcopo taxatum, ut possit solùm dare Indulgentiam 40. dierum auctoritate summi Pontificis; Item in Dedicatione Ecclesiæ Indulgentiam unius anni. Solet etiam Papa suis Legatis dare facultatem concedendi Indulgentias; Et summo Pœnitentiario.

Hinc Clemens VI. in Extrav. cit. ait: *Hunc Thesaurum Christus non in Sudario reposuit, non agro abscondintum, sed per D. Petrum Cœli Clavigerum, ejusque successores commisit Fidelibus salubriter dispensandum*. Hinc & indulgentiarum usus in Ecclesia est antiquissimus. Nam S. Gregorius Magnus Papa, creatus anno 1619. instituit Romæ Indulgentias Stationum, ut scribit S.Thom. hic q.25.a.2. in c. & testantur alii ante illum. S. Leo III. circa annum 803. concessit Indulgentias teste S.Ludgero in Epist. de S. Suiberto: Sergius II. qui sedit circa annum 844. dedit Indulgentias trium annorum, & trium quadragenarum, visitantibus Ecclesiam S. Martini in Montibus, in festo ejusdem Ecclesię: ut patet ex marmore in eadem Ecclesia antiquissimis literis inciso. Plura similia videri possunt in Controversistis. Hinc patet quàm splendidè mentitus sit Kemnitius afferendo, usum Indulgentiarum esse novum in Ecclesia, & cœpisse circa annum Domini 1200. Eandem Indulgentiarum antiquitatem, & Divinam Traditionem statuit Trid. Sess.25. de reform. in decreto de Indulgentiis.

Ratio: In omni Republica bene ordinata debet penes Principem, vel Magistratum esse potestas membris indigentibus distribuendi thesaurum ejus, & bona communia: Sed Ecclesia est a Christo bene ordinata, & per Indulgentias aliud non intelligitur, quàm talis thesaurus, & commune spirituale ærarium. Ergo.

LXXXI. *Potestne Papa* lucrari Indulgentias aliis concessas?

Affirmo, sicut & gaudere potest dispensationibus aliis, v.g. in jejunio datis.

Ratio S.Thom. q.27.a.4. in Sed Contra: Quia tunc esset ipse pejoris conditionis quàm alii, si ipse non posset uti Thesauro Ecclesiæ, quàm aliis dispensat. Et ibidem ad 1. ait: Actus jurisdictionis non potest aliquis in seipsum exercere; sed eis, quæ auctoritate Jurisdictionis dantur, potest etiam Prælatus uti, tam in temporalibus, quàm in spiritualibus. Sicut etiam Sacerdos sibi Eucharistiam accipit, quam aliis dat. Et ita etiam Episcopus potest accipere sibi suffragia Ecclesiæ, quæ aliis dispensat, quorum effectus immediatus est remissio pœnæ per Indulgentias, & non actus Jurisdictionis. Hæc ibi.

QUÆRO III. Quotuplex est Indulgentia?

LXXXII. *Resp.* Indulgentia variè dividitur: Primò in totalem, & partialem. Totalis est plenaria, remittens lucranti totum pœnæ reatum; Partialis, quæ tantùm partem.

Dividitur 2. in realem, personalem, & localem,

calem. *Realis* est, quæ conceditur alicui rei, Rosario, v.g. vel Imagini, seu potiùs illi, qui rem talem gestat. Personalis conceditur personæ, ut eam lucretur, vel in articulo mortis, vel quoties hoc, vel illud opus pium injunctum fecerit. *Localis* conceditur alicui loco, nimirùm Ecclesiæ, vel altari, seu illis, qui locum devotè visitant.

Dividitur 3. vel potiùs subdividitur Indulgentia totalis in plenam, pleniorem, & plenissimam. *Plena*, ut solet explicari a quibusdam, vocatur, quæ remittit totam pœnitentiam injunctam. *Plenior*, quæ remittit totam pœnitentiam meritò injungendam secundùm Canones antiquos, de quibus posteà. Plenissima, quæ remittit totam pœnitentiam peccatis in judicio Dei debitam. Quidquid de hoc sit,

Indulgentia plenaria, & plenissima quoad substantiam, seu quoad effectum remissionis totius pœnæ sunt idem cum Jubilæo, differunt verò solùm ab illo, quantùm ad jurisdictionem, & majorem facultatem, v.gr. absolvendi a casibus reservatis, dispensandi in votis, eligendi Confessarium, absolvendi a censuris, quæ amplè solent concedi in Jubilęo. De quo posteà plura.

Indulgentia partialis sub variis formulis conceditur. Nam 1. aliquando datur remissio tertiæ, vel quartæ partis peccatorum. 2. Interdum dantur aliquot anni Indulgentiarum, vel aliquot dies, ut quadragenæ dierum. Indulgentia tertiæ, vel quartæ partis peccatorum significat remitti pœnitentiam pro tanta parte pœnæ peccatis debitæ, juxta taxationem sacrorum Canonum. Idem est de Indulgentia tot dierum, vel annorum; unde malè hoc intelligunt illi, qui dicunt, intelligi tot dies, vel annos Purgatorii. Pro quo

LXXXIII. Nota, quòd antiqui sacri Canones severas assignaverint pœnitentias sacramentales, seu a Confessariis injungendas, nimirùm peccato alicui gravi septem annos pœnitentię, cap. *Hoc ipsum*. 33. q. 2. Et huic pœnitentiæ correspondebat Indulgentia 7. annorum dicta *septena*. Pro aliis peccatis determinabant 40. dies jejunii in pane, & aqua, & aliis laboriosis exercitiis. Et huic correspondet *Quadragena*, id est, Indulgentia remittens pœnitentiam 40. dierum juxta illos Canones. Hæc pœnitentia jejunii in solo pane, & aqua vocabatur etiam *Carena*, qui terminus significat carentiam omnis alterius cibi, & consortii hominum. Pro crimine valde atroci, & extraordinario, ut cui deberetur pœna capitis (de quo *c. accusasti*. 8. de accusationibus) injungebatur Quadragena jejunii, & septena pœnitentiæ.

Qui pejeraverat, vel alium ad id induxerat, debebat 40. dies in pane, & aqua transigere, & per 7. annos sequentes pœnitere. Qui rapuerat, vel furatus fuerat Ecclesiæ, pręter redditionem quadrupli, debebat tres annos pœnitere, & quidem in pane, & aqua. Per has pœnitentias putabant illorum Canonum Conditores frequentiùs integrè expiari totam pęnam peccatis debitam. Erat tamen in potestate Confessarii pœnitentias illas sic injungere, ut aliquæ ex septennibus obirentur, v.g. semel in hebdomada.

Ex his infertur, pessimè sibi consulere illos, qui indulgentias certorum dierum, aut annorum negligunt, & solas plenarias quærunt.

LXXXIV. *Quomodo cum hac* explicatione salvas indulgentiam mille, immò 20. mille annorum, cùm tamen sacri Canones non determinaverint tantam pœnitentiam, & ad summum pro gravissimis delictis pęnitentiam totius vitæ, quæ rarò excedit centum annos.

Ad hoc dico imprimis, eam indulgentiam etiam non posse intelligi de pœnis Purgatorii, quia nec hoc tamdiù durabit. Deinde dato, & non concesso (quia aliqui id negant, dicentes tales Indulgentias fuisse olim a Quæstuariis confictas) dato, inquam, tales indulgentias fuisse datas, potest contingere, quòd tam atrocia peccata committantur, v.gr. in consuetudine blasphemandi, per singula ferè momenta pejerandi, item furta, rapinæ, adulteria, maximè peccata cordis in concupiscentia, vel Uxoris, vel rei alienæ, &c. ut meritò tales peccatores tenerentur ad millium annorum Pœnitentiam; Si enim sacri Canones singulis eorum peccatis injunxerint tres, vel septem annos, facto calculo quantus erit numerus annorum pœnitentiæ pro innumeris illis, & tam enormibus delictis!

LXXXV. *Quomodo hoc* intelligitur, quando Indulgentiæ plenariæ superadditur Indulgentia aliquot annorum, vel dierum, vel remissio tertiæ partis peccatorum? si enim est plenaria, non indiget illa additione.

Dico: Dato, & non concesso (quia aliqui Auctores id negant) dari authenticam talis Indulgentiæ concessionem, inspiciendus est tenor literarum. Vel enim illa additio erit lucranda alio tempore, loco, & actione, vel additio erit applicanda per modum suffragii animabus in Purgatorio.

LXXXVI. *Quid intelligis* per Indulgentias Stationum Romæ?

Dico: Esse eas, quæ conceduntur visitantibus certas quasdam Romanas Stationes, id est, Ecclesias Romæ, quæ sint instar Stationum, seu præsidiorum, & excubiarum spiritualium. Tales Stationum Indulgentiæ Romanæ sunt quotidie, in quibusdam Ecclesiis plenariæ, in aliis non plenariæ.

QUÆRO IV. Quid sentis de Jubilæo, seu Anno Sancto?

LXXXVII. *Resp.* 1. Sicut apud Hæbræos annus quinquagesimus remissionis erat Sanctus, & Jubilæus (Num. ult. & Levit. 25. & 27.) in quo dimittebantur omnes labores agricul-

turæ,

Digitized by Google

turæ, nec arabatur, nec ferebatur, nec metebatur, sed commodè sustentabantur ex frugibus anni superioris, quas Deus triplo plures dabat. Item servi donabantur libertate, relaxabantur delicta, agri divenditi revertebantur ad antiquos possessores, &c. Ita & Jubilæum Romanum est *Annus sanctus plenaria remissionis, seu plenaria Indulgentia omnium pœnarum temporalium peccatis debitarum cum variis privilegiis, & facultatibus* ante nominatis, nimirum absolvendi a reservatis, vota commutandi, juramenta relaxandi, &c. Ex quo patet definitio Jubilæi.

Porrò hæc vox *Jubilæum* derivatur ab Hebræo *Jobel* quod significat cornu, buccinam, vel tubam, qua in Veteri Lege in septimo mense anni Jubilæum præcedente annus quinquagesimus nuntiabatur clangore buccinæ. Levit. 25.

Resp. 2. Bonifacius VIII. Jubilæum Romanum concessit quovis centesimo anno. Clemens VI. reduxit ad Quinquagesimum. Urbanus VI. ad trigesimum tertium. Paulus II. ad vigesimum quintum, uti nunc servatur. Causa reductionis fuit brevitas vitæ humanæ, & ut homines plures, & pluries tanto thesauro gaudere possint.

LXXXVIII. *Resp.* 3. Romæ adveniente Anno Sancto celebrantur certi ritus, & cæremoniæ, quas sic refert noster Lublino. In Vigilia Nativitatis Domini hora Vesperarum Papa cum Cardinalibus, Prælatis, & Officialibus decenter ornatis processionaliter, Cruce præcedente, vadit ad Cappellam Palatii Apostolici, quam ingressi, Papa genuflexus ante Sacramentum, & reliqui omnes orant. Posteà thurificata hostia, præcinit Summus Pontifex hymnum, *Veni Creator Spiritus*; Et sic recedunt ad Ecclesiam S. Petri, cujus Porta sancta cum aliis Ecclesiæ portis adhuc eousque est clausa. Ibi Papa è sella gestatoria descendit, & ad Portam sanctam accedit præferens manibus malleum, quo ter percutit murum portæ aperiendæ, terque præcinit hos versus, *Aperite mihi portas justitiæ*. Interim Fabri murarii, & ministri demoliuntur murum Pontifice orante; Lapides autem, & cœmentum muri disjecti devotè a Peregrinis, & a Romanis rapiuntur. Tandem Pœnitentiarii induti Presbyteralibus ornamentis sumpta aqua benedicta lavant postes Portæ sanctæ, qua aperta, & lota datur Crux in manum Pontificis, qui genu flexo ante Portam sanctam præcinit *Te Deum Laudamus*. Et sic intrat comitante Clero, & frequentia populi. Mox mittit tres Cardinales Legatos ad aperiendas alias Portas sanctas Ecclesiarum S. Pauli, & S. Joannis Lateranensis, & S. Mariæ Majoris, qui singulis easdem ferè cæremonias, & preces adhibent in earum reseratione. Quæ Portæ per totum annum Jubilæi manent apertæ, ut in hujusmodi Ecclesiis omnes Christi Fideles assiduè consequi valeant plenariam peccatorum remissionem. Hæc ille.

Ritus, & Cæremoniæ, quæ in decursu, & fine Anni sancti adhibentur, videantur AA. Quia eadem solemnitate, qua murus fuit apertus, iterum clauditur in redeunte Vigilia Natalis Domini, ipso Papa priùs, deinde summo Pœnitentiario in limine Portæ Sanctæ jaciente calcem trulla, seu cochleari argenteo, & ternos lapides ponente: quo peracto Murarii murum perficiunt, qui manet integer usquedum alius Annus sanctus redeat.

Nota, Portam vocari sanctam ideò, quia illi, qui per eam, ut decet, intrant, obtinent sanctitatem, & gratiam, & dum illa clauditur, lapides, calx, &c. benedicuntur.

LXXXIX. *Resp.* 4. Romæ durante Anno Jubilæo, omnes Indulgentiæ plenariæ concessæ vivis, etiam in carceribus detentis, suspenduntur, ne Jubilæo Romano sint impedimento, ut patet ex Extravag. *Quemadmodum*. Et ex Bulla Greg. XIII. quæ incipit: *Quoniam sancti Jubilæi*. Item suspenduntur aliæ facultates, v.gr. commutandi vota, dispensandi, a casibus Bullæ Cœnæ absolvendi, &c. quæ fuerunt concessæ ad lucrandas plenarias Indulgentias. Indulgentiæ tamen concessæ per modum suffragii defunctis non suspenduntur, cùm Jubilæo Romano non obstent. Uti nec concessæ vivis pro articulo mortis, ut Bonacina docet ex Declaratione Urbani VIII. facta Anno 1625. Ex qua eadem Declaratione constat non suspendi facultates vi Privilegiorum Religioni datas, v.gr. absolvendi a reservatis; Quia, ut dictum est, solùm suspenduntur facultates concessæ ad lucrandas Indulgentias plenarias.

Resp. 5. Solet etiam Papa post Jubilæum Romanum, uti & post suam Coronationem, item in gravi necessitate, vel persecutione Ecclesiæ, omnibus Fidelibus concedere extraordinarium Jubilæum, ad illud lucrandum exigendo certa opera: quæ videnda sunt in ipsa Bulla, ac sedulò, & accuratè implenda.

QUÆRO V. Circa Jubilæum quomodo resolvis hos casus?

XC. *Primò*: Peccat quis peccato reservato, & quidem ex confidentia Jubilæi obtinendi, potestne virtute illius absolvi, cùm videatur agere in fraudem, & videri aliàs posset, Papam velle fovere iniquitatem?

2. Titius in prima hebdomada Jubilæum lucratus est, in secunda verò committit reservata, potestne absolvi, aut vota ei commutari?

3. Quid si ab iis petat absolvi statim elapso Jubilæo?

4. Titius cum animo implendi omnia opera Jubilæi, accipit absolutionem a reservatis, & votorum commutationem, sed posteà opera non implet, adeòque nec Indulgentias lucratur, reviviscuntne vota, & censuræ?

5. Ope-

5. Opera Jubilæi debentne omnia fieri in una hebdomada?

Ad 1. Probabiliùs R. Affirm. *Ratio*: Quia ubi Bulla non distinguit, vel restringit, aut excipit, neque nos distinguere, aut restringere debemus: Sed Bulla Jubilæi non excipit illos, qui peccant spe veniæ. Ergo. Porrò, quòd tales fraudem committant, ex eo conscientiam suam magis gravant. Nec tamen Papa eorum malitiæ patrocinium præbet; quia aliàs idem esset dicendum de Christo, qui instituit Sacramenta in peccatorum remedia, quibus multi abutuntur.

Ad 2. Probabiliùs affirmatur. *Ratio*: Tum quia homo habet jus ad tales gratias stante Jubilæo obtinendas. Tum etiam, quia etsi in probabiliori sententia non possit denuò lucrari Jubilæum, qui in prima hebdomada illud verè est lucratus, cùm tamen nemo sine Dei revelatione omninò certus sit de ejus consecutione, ad majorem securitatem potest rursus perficere opera præscripta. Ergo & obtinere dictas gratias, nimirum absolvendi a reservatis, & commutandi in votis, in quæ incidit durante Jubilæo.

Ad 3. patet suprà in Exam. 2. n. 77. R. 2. & 3.

Ad 4. R. probabiliùs negativè. *Ratio*: Quia vota absolutè, & sine conditione, vel restrictione sunt commutata, & censura ablata sine conditione reincidentiæ. Ergo.

Ad 5. *Affirmo*: Pro quo inspiciatur tenor Bul.

QUÆRO VI. Requiriturne justa, & rationabils causa ad concessionem Indulgentiarum, ut sint validæ?

XCI Ante R. supponitur, concessionem Indulgentiarum sine rationabili causa factam, esse illicitam, proinde peccare eum, qui illas concedit, quia non agit, ut fidelis servus, & prudens cum bonis Domini sui. Item esse saltem validam quoad aliqua privilegia, & facultates versantes circa ea, quæ a solo Jure Ecclesiastico pendent, ut facultas dispensandi in Irregularitate, absolvendi a reservatis, &c. Cùm enim jus Ecclesiasticum a solo arbitrio papæ pendeat, potest in eo validè dispensare, etiam sine justa causa. Hoc notato

Resp. 1. Ad valorem Indulgentiæ, ejusque effectum, qui est remissio pœnæ in Purgatorio solvendæ, requiritur pia, & rationabilis causa eam concedendi, quæ nimirum causa concernat publicam Ecclesiæ utilitatem, aut animarum salutem, vel Dei gloriam. Ita patet ex S. Thom. hîc q. 25. a. 2. in fine c. & a. 3.

Ratio: Tum quia dispensator in bonis Domini sui debet disponere ex justa causa, aliàs enim non erit fidelis servus: Sed Papa solùm est Dispensator Thesauri Ecclesiæ, non Dominus. Ergo. Tum etiam, quia Papa non potest sine justa causa aliquem deobligare ab iis, quæ sunt debita in foro Dei, ut de jure divino. Sed pœnæ peccatis sunt debitæ jure divino, & in foro Dei. Ergo.

Ex quo sequitur, quod sola Thesauri abundantia non sit sufficiens causa ad eum cuicunq; distribuendum.

Resp. 2. Ang. Doctor hîc qu. 24. art. 3. in Sed Contra, docet, quòd pro Peregrinationibus, & Eleemosynis possint fieri Indulgentiæ. Et id probat ex communi Ecclesiæ consuetudine.

Resp. 3. Quomodo pro temporalibus possint dari Indulgentiæ, explicat ibidem in c. dicens: Temporalia ad spiritualia ordinantur, quia propter spiritualia debemus uti temporalibus. Et ideò pro temporalibus simpliciter non potest fieri indulgentia, sed pro temporalibus ordinatis ad spiritualia, sicut est repressio inimicorum Ecclesiæ, qui pacem Ecclesiæ perturbant; sicut & constructio Ecclesiarum, & pontium, & aliarum Eleemosynarum. Subdit ibid. ad 1. S. D. Et per hoc patet, quod non sit ibi Simonia, quia non datur spirituale pro temporali, sed pro spirituali. In solut. ad 2. ait: Etiam pro purè spiritualibus potest fieri Indulgentia, & fit quandoque: sicut qui orat pro Rege Franciæ, habet decem dies de Indulgentia a Papa Innocentio IV. Hæc ibi.

Resp. 4. Probabilius est, quòd ad concedendas Indulgentias, præsertim magnas, non sufficiat quæcunque levissima causa pia, sed debeat juxta prudentis arbitrium esse aliquo modo proportionata. Hinc si causa nimis sit levis, & Indulgentia excedens, hæc erit invalida, saltem quoad excessum.

Ratio patet ex dictis pro R. 1.

Dixi, *juxta prudentis arbitrium*; Nam si eo stante, causa adhuc reipsa foret insufficiens, valida erit Indulgentia. Quia Dominus Thesauri non est rationabiliter invitus, quamdiù a servo dispensatur juxta Regulas prudentiæ.

Quomodo ergo salvas valorem plenariæ indulgentiæ, quam Papa dat omnibus ante fores Basilicæ D. Petri stantibus, dum in die Paschatis populo solemniter benedicit, ubi causa est omnino levis?

Dico, ibi causa quidem esse levem secundùm se, at sufficientem juxta finem intentum per indulgentiam. Illa enim assistentia præ foribus, & assistentia populi sub benedictione Papali est medium aptum, & utile ad protestationem Fidei de Capite Ecclesiæ, & ad honorem Sedis Apostolicæ, qui est finis illius indulgentiæ, ut explicat Bellarminus. Similiter pro eadem causa, diverso tamen tempore, potest concedi major, vel minor indulgentia, quia causa uno tempore levis, alio tempore potest esse major, sicut eadem Eleemosyna miseriam pauperum magis sublevat, dum est annonæ caritas, quàm dum non est.

QUÆRO VII. Quæ Conditiones requiruntur in lucrante indulgentias?

CXII.

XCII. *Resp.* Esse quinque. *Prima est*, ut sit baptizatus. Quia nemo potest esse particeps Thesauri Ecclesiæ, nisi sit membrum Ecclesię: Sed fit membrum per Baptismum. Ergo.

2. Ut non sit excommunicatus excommunicatione majori juxta dicta superiùs.

3. Ut Indulgentia indigeat, non enim potest eam suspendere, vel in futurum reservare usque dum indiguerit.

4. Ut non sit in peccato mortali. Quia remissio pęnæ temporalis supponit remissionem culpæ, & pęnæ æternæ, quia inimicus Dei est, indignus, immò incapax talis gratiæ. Debet ergo lucrans esse in graria, saltem quando implet ultimum opus, etsi optimum fit, si omnia impleat in gratia. Verùm probabiliùs

Distinguendum hic est cum Bellarm. & nostro Nugno; Si indulgentiarum finis est pro peccatis satisfacere, vel Deum Christiano populo placare, & ad hujus finis consecutionem injunguntur preces, Eleemosynæ, jejunia, templorum visitationes, verius esse videtur, omnia hæc opera debere fieri in statu gratiæ.

Ratio: Quia sine gratia ad illum finem non conducunt; Nam cùm dona iniquorum non probet Altissimus, & odio sint Deo impius, & impietas ejus, ut ait Scriptura, per talia opera non placatur, nec per ea Deo satisfit. Ergo si quis sit in mortali, debet operibus promittere saltem contritionem, si non Confessionem. Si verò finis sit alius, v.g. ædificatio Templi, vel Hospitalis, sublevatio pauperum, subsidium belli sacri, &c. sufficit esse in gratia, quando ultimum opus perficitur, seu quando Indulgentia est percipienda, quia ille finis potest obtineri per opera etiam a peccatore facta.

5. Conditio est executio operis injuncti modo præscripto.

Quid si Pœnitens de facto omnibus operibus in mortali factis, adeòq; propter fictionem, seu obicem indulgentiam non lucretur, lucraturne posteà fictione sublata per pęnitentiam?

Dico, Non lucratur: *Ratio*: Indulgentia tantum valet, quantum sonat, & non operatur ultra intentionem concedentis, sed indubitatè, si concedens de hoc interrogaretur, diceret, hanc non esse mentem suam. Ergo.

XCIII. *Quid si* opera pręscripta impleantur in peccato veniali?

Dico 1. Remissionem pœnæ aliis peccatis, sive mortalibus, sive venialibus jam remissis debitæ, non impediri.

Ratio: Tum quia veniale non tollit statum gratiæ, adeòque nec remissionem pœnæ. Tum etiam, quia licèt tunc opus operantis non sit Deo gratum, cùm sit malum, bene tamen opus operatum scilicet satisfactiones Christi, & Sanctorum, quæ sunt infiniti valoris, eorumq; intuitu pœna per Indulgentias remittitur. Hoc tamen solùm verum est sub distinctione ante data ex Bellarmino.

Quid si quis ex operibus præscriptis minimum quid omittat, v.g. ex Rosario unum, & alterum Ave Maria?

Dico, Etsi varii DD. teneant hic parum pro nihilo reputari, attamen judico hìc non laxè, sed scrupulosè procedendum esse, quia juxta alios DD. est res valdè dubia. Immò, ut scribit Gobat, Eugenius IV. in Bulla, qua Monachis Vallisoletanis pro articulo mortis dedit plenariam Indulgentiam dependenter a jejunio singulis sextis feriis per totum annum obeundo, in illa, inquam, Bulla omissionem quantumvis involuntariam unici jejunii voluit suppleri alio anno proximo, alioquin nolens eos gaudere indulgentia.

XCIV. *Teneturne* quis opera præscripta implere per semetipsum?

Affirmo: Quia communiter hæc est mens Pontificis.

Potestne uno actu quis lucrari duplicem Indulgentiam?

Affirmo, si ea sit mens concedentis, quia ab eo hæc res dependet.

Quid si utraque Indulgentia sit plenaria?

Dico, Non posse unico actu lucrari: Quia prima plenaria, si reverà obtineatur, remittit totam pęnam. Ergo nihil restat, quod tollatur per alteram. Vel certè utraq; concurret, ut duplex causa partialis ad eundem effectum.

Quid si sint duo opera, pro eodem die tamen?

Dico, Posse quem eodem die diversis horis per diversa opera plenariā obtinere indulgentiam, si tēpore intermedio novā contraxerit pęnam tēporalem per peccatū, de quo pęnitentiā egit.

Ratio: Quia adsunt omnia ad lucrandam Indulgentiam requisita.

Qui omni mortali, & veniali culpa immunis in eo instanti, quo Indulgentiam est lucratus, moritur, nonne continuò in cœlum evolat?

Affirm. Ratio est: Quia nulla obstat remora; nimirum nec culpa, nec pęna, ut casus supponit.

XCV. *Requiriturne* intentio per hæc opera lucrandi Indulgentiam?

Dico, Actualis intētio non est absolutè necessaria, sed sufficit habitualis, aut interpretativa.

Ratio: Tum quia Papa concedens Indulgentiam non censetur aliam intentionem requirere, cùm Bulla aliam non exprimat, sed solùm dicat; Indulgentiam concedit piè visitantibus, v.g. Ecclesiam. Tum etiam, quia nec Indulgentiæ natura exigit aliam intentionem; Si enim unus justus alteri etiam ignoranti suas satisfactiones applicare possit, etiam summus Ecclesiæ Pastor poterit homini ignoranti a sensibus alieno, jamjam ~~morituro thesaurum~~ Ecclesiæ applicare.

QUÆRO VIII. Possuntne Indulgentiæ a lucrante aliis communicari, etiam defunctis a Papa concedi pro Purgatorio?

XCVI.

XCVI. *Resp.* 1. S. Th hîc q. 27. ar. 3. ad 2. ait: *Indulgentia non potest applicari ad aliquem nisi ex intentione ejus, qui dat Indulgentiam.*

Resp. 2. Si Pontifex non concessit facultatem Indulgentias alteri sive vivo, sive defunctis applicandi, frustrà eis applicantur.

Ratio: Quia Indulgentiæ non operantur ultra intentionem concedentis, ut patet ex mox adductis verbis S. Thomæ.

Resp. 3. Ut Indulgentiæ applicatæ alteri prosint, debet uterque, nimirum applicans, & recipiens, esse in gratia, in Sententia probabiliori.

Ratio: Nemo potest alteri lucrari, vel applicare Indulgentiam, nisi priùs eam fecerit suam: Sed non potest eam facere suam, nisi sit in statu gratiæ, ut ante dictum. Ergo.

Resp. 4. Indulgentiam vivis, & defunctis concedi posse, definitum est a Leone X. contra Lutherum, & id probat Ecclesiæ praxis. Verùm diversimodè utrisque conceditur, nimirum vivis per modum sententiæ, seu judicialis potestatis, eos a pœna absolvendo; defunctis verò solùm deprecativè per modum suffragii, auxilii, vel solutionis Deo factæ per oblationem satisfactionum Christi, & Sanctorum ex Thesauro Ecclesiæ, quam Deus acceptat.

Ratio istius Differentia est: Quia absolutio judicialis est actus jurisdictionis in Subditos, & de illa intelligitur illud Christi, *Quodcunque solveris super terram*, non dixit sub terra: Sed defuncti, cùm sint extra forum Ecclesiæ, non sunt ampliùs Subditi ejus, bene tamen vivi Ergo. Ubi

Nota, quòd animæ Purgatorii vivis sint unitæ vinculo Fidei, & Charitatis, tamquam membra ejusdem corporis mystici. Unde S. Aug. l. 10. de Civitate. c. 9. ait: Neque etiam piorum animæ defunctorum ab Ecclesia separantur, quæ est Regnum Christi. Qua de causa nostris bonis operibus juvari possunt. Et quamvis (utpotè per fidem ambulantes) sint adhuc quodammodo Viatores, ultrà ad Patriam tendentes, non tamen omnes viatores sunt subditi Papæ, sed soli illi, qui sunt membra visibilia ovilis Christi, quod Papæ pascendum est commissum: dicta autem unio per charitatem est invisibilis. Porrò ut Papa eis possit concedere Indulgentiam per modum suffragii, Deo ex Thesauro Ecclesiæ offerendo sufficientem solutionem, pretium, seu satisfactionem, non requiritur quòd habeat jurisdictionem in defunctos, sed sufficit quòd habeat a Deo potestatem in dictum thesaurum, uti habet ob rationem in hoc Exam. ante num. 81. datam. Debet tamen concedi, quòd concessio Indulgentiarum pro defunctis, licèt non spectet ad potestatem jurisdictionis, spectet tamen ad potestatem quandam clavium, qua Papa membris Ecclesiæ Cœlum aperit.

XCVII. *Resp.* 5. Licèt positis omnibus requisitis Indulgentia in vivis infallibiliter habeat effectum, non tamen ita in defunctis.

Ratio: Quia Deo liberum, dictum suffragium, vel solutionem admittere, vel non, cùm ad hoc, ex justitia, seu virtute alicujus promissionis non sit obligatus. Pro quo

Resp. 6. Probabilius est, quòd Indulgentiæ pro defunctis datæ, suum effectum solùm habeant ex misericordia Dei, & juxta beneplacitum ejus; attentis tamen meritis eorum (quibus applicantur) dum erant in via.

Ita S. August. in lib. de cura pro mortuis: dicens; Quòd Indulgentiæ, & suffragia illis solis defunctis prosunt, qui in hac vita meruerunt, ut in Purgatorio hæc illis prodessent.

Ratio est eadem, quæ pro R. 5. Quam confirmat communis æstimatio Fidelium, qui etsi alicui defuncto applicaverint indulgentiam, v. gr. in Altari privilegiato, non tamen ideò cessant ab aliis Missis, & suffragiis eidem applicandis. Nam potest Deus ob certas causas, infinitæ suæ Sapientiæ notas, pretium pro liberatione animæ oblatum recusare, licèt sic adæquatum, cùm ex justitia non teneatur acceptare. Ergo sicut magis probabile est, quòd effectus Indulgentiæ pro defunctis non sit infallibilis, ita magis pium est, pro iis suffragia continuare.

Confirm. Quia ex opposita sententia sequitur, quòd Papa Indulgentias multiplicando brevi tempore Purgatorium possit evacuare.

Oppono 1. Indulgentiæ tantum donant, quantum sonant: Sed sonant liberationem animæ. Ergo.

2. Quia aliàs Papa Fideles deciperet promittens dare, quod non datur.

Ad utrumque R. cum Corrado, quòd Indulgentiæ pro vivis tantum donant, quantum sonant, quia super eos Papa habet auctoritatem, cùm sint ejus fori: pro defunctis verò facit Indulgentias solùm deprecativas. Nec Papa ideò decipit Fideles, quia concedit quantum potest. Sed fortè multæ animæ erunt de numero eorum, qui ita decesserunt, ut non meruerint illic relevari, eò quòd in hac vita ex cordis sui duritia suffragiorum vix fuerint memores, & pro peccatis suis satisfacere neglexerint, ut proinde divina ulciscente Justitia, nec Deus acceptet suffragia pro eis oblata. Quod NB.

XCVIII. *Quid si talis anima*, pro qua fiunt Indulgentiæ, & suffragia, non esset in Purgatorio?

Dico: Quòd Deus ea applicet alteri, nisi tamen is, qui suffragia applicavit, intenderit ea alteri indeterminatæ animæ applicare, si prior non indigeat, vel non sit capax.

Ex quo sequitur, quòd Indulgentiæ, & suffragia particularia pro determinatis animabus

bus

bus suscepta, accedente Dei acceptantis misericordia non prosint, nisi illis, quibus in particulari applicantur. Ideò enim a summis Pontificibus constituuntur Altaria privilegiata: sic ut communia Ecclesię suffragia prosint Fidelibus defunctis in communi quoad refrigerium, & liberationem a pœna.

QUÆRO IX. Translato festo trasnferuntur ne Indulgentiæ?

XCIX. *Resp.* 1. Certum est, quòd, si festa aliqua per auctoritatem Ecclesiæ fixè translata sint, uti plura sunt, de uno die in alium, sint simul translatæ Indulgentiæ.

Ratio: Quia hæc censetur esse mens Summi Pontificis.

Resp. 2. Festo fori non quoad forum, sed quoad solum Sacrum, & horas Canonicas translato, communiter non transfertur Indulgentia ei annexa, sed hæc est lucranda die ordinaria.

Ratio: Hæc censetur esse mens Pontificis, quam probat praxis Fidelium de tali translatione nihil scientium. Et ita patet in festo Annuntiationis B. V. dum celebretur in Hebdomada Sancta, Sacro, & officio Canonico translato post Pascha.

Resp. 3. Festo etiam quoad forum translato in diem, quo totus populus a servilibus cessat, & in quem Rubricæ transferri volunt, transfertur etiam Indulgentia.

Ratio: & exemplum est idem quod ante pro R. 2. & tunc translatio est populo publicanda.

Resp. 4. Si festa primariorum Sanctorum alicujus Religionis juxta tenorem Rubricarum a Sede Apostolica approbatarum transferantur in diem, qui non a populo sed a solis Religiosis, eorumque familiaribus cessando a servilibus colitur, credo etiam transferri Indulgentias.

Ratio: Quia piè credendum est, hanc esse mentem Pontificis. Quod etiam colligitur ex Bulla Gregorii XIII. concessa Minimis, in qua sic legitur: Cùm Festum S. Francisci de Paula post Octavam Paschæ transferri soleat, & ideò in dubium verti posset, an Indulgentia die, quò festum transferri contigerit, a Fidelibus adipisci possit; Volumus, & declaramus, ut translata esse censeatur, &c. Declaratio autem non facit novum jus, sed antiquum explicat. Ergo.

QUÆRO X. Quid est Bulla Cruciata, sive, ut alii vocant, sanctæ Cruciatæ, cujus sæpe mentionem faciunt Doctores?

C. *Resp.* 1. Vocari Cruciatam, quia continet Indulgentias similes iis, quas Urbanus II. concessit Cruce rubea, proficiscentibus ad recuperandam Terram Sanctam: quorum explicatio nuncupabatur Cruciata.

Resp. 2. Est Bulla, quam Papa concessit Regi Catholico Hispaniarum in subsidium belli contra Infideles continens varia, & utilia privilegia. Dicitur, *concessa dicto Regi*, Quia, ut quis illius Bullæ privilegiis gaudere possit, debet Regi dare stipem, seu certam pecuniam applicandam, non regio fastui, sed Bello contra Infideles. Hæc Eleemosyna (ut alii vocant) valet duos Argenteos, seu duos Regales, quos dicunt æquivalere 20. cruciferis monetæ nostræ.

Resp. 3. Hanc Bullam non solùm possunt impetrare Incolæ Hispaniæ, sed & Peregrini, ejusque Privilegiis frui per annum tantùm, nisi dent iterùm duos argenteos pro anno sequenti.

Quas gratias, ac privilegia hæc Bulla concedat, videre est in Auctoribus, maximè Hispanis, apud quos solos hæc Bulla viget. Inter alia habent omnes, & singulas Indulgentias Stationum.

Quomodo hæc Bulla vindicetur a Simonia, videri potest ex dictis suprà in proprio loco de hoc vitio. Non enim datur temporale pro spirituali, nec illis duobus argenteis emuntur Indulgentiæ, sed sicut pro aliis Indulgentiis injunguntur certa opera, etiam eleemosynæ in pecuniis dandæ, & hoc absque Simonia: Ita est & in præsenti.

EXAMEN IV.

De Sacramento Extremæ Unctionis. De quo S. D. agit in Supplem. à q. 29. usque ad 33. inclusivè.

QUÆRO I. Extrema Unctio estne verum Novæ Legis Sacramentum, 2. immediatè a Christo institutum, 3. & unum specie infima?

CI. *Respondetur* Affirmativè ad omnes Quęsiti partes cum S. Thom. hic q. 29. ar. 1. 2. & 3.

1. *Pars* patet tum suprà Tr. 11. Exam. 4. n. 41. ad Q. 9. Tum ex Epistola S. Jacobi ab ipsis hæreticis recepta ut Canonica c. 5. ubi ait: *Infirmatur quis ex vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.*

Quibus verbis exprimuntur omnia ad Sacramentum Novæ Legis ab ipsis etiam hæreticis requisita. 1. Ut sit signum externum, quod est *Unctio*, & *Oratio*. 2. Ritus non ad veterem sed ad novam Legem spectans, & stabilis, ac perpetuus; non enim fuit in Veteri Lege, nec est restrictus ab Apostolo ad certum tempus. 3. Promissio gratiæ, quæ est alleviatio infirmi, & peccatorum remissio. 4. Christi institutio. De qua statim dicetur.

2. *Pars* de immediata institutione Christi, & quòd S. Jacobus hoc Sacramentum solùm promulgaverit, sufficienter constat ex dictis in citato Exam. 4. n. 28. ad Q. 1. R. 1. & R. 3.

3. *Pars* probatur: Illud Sacramentum est unum specie infima, quod solùm habet unicam perfectam significationem: Sed sic est de hoc Sacramento, licèt enim habeat plures significationes partiales propter plures Unctiones, hæ tamen constituunt unicam significationem totalem, ob quam rationem in Eucharistia duæ formæ partiales, & duæ Species consecratæ solùm sunt unum specie infima Sacramentum. Ergo.

Plura de his tractare spectat ad Controversistas.

CII. *Quando* autem Christus hoc Sacramentum instituit?

Ad hoc DD. variè respondent. Sentiunt aliqui, esse institutum Marci 6. quando Apostoli sunt missi a Christo cum potestate sanandi infirmos per sacram olei unctionem; sed hæc sententia non subsistit, quia illa unctio non ordinabatur immediatè ad salutem animæ, sed ad curationem corporis per gratiam miraculorũ, adeòque non erat Sacramentum. Alii tenent esse institutum in nocte Cœnæ, ut indicat Pontificale Romanum, docens, Christum Dominum ea nocte benedixisse Chrisma, & Oleum infirmorum. Verùm probabilius est, quod sit a Christo institutum post Resurrectionem unà cum Sacramento Pœnitentiæ.

Ratio: Quia hoc Sacramentum est institutum contra reliquias peccatorum: Ergo est completivum, & consummativum Sacramenti Pœnitentiæ, supponitq; ejus effectum, uti & potestatem remittendi peccata post Resurrectionem Joa. 20. Apostolis datam. Ergo conveniens fuit, ut non institueretur ante illud, sed cum illo.

CIII. *Quomodo* definitur hoc Sacramentum?

Dico, Definiri metaphysicè sic: Est signum sacrum, & efficax gratiæ in Unctione infirmorum sub præscripta verborum forma ad sanitatem mentis, & corporis a Christo institutum. Vel, Est Sacramentum a Christo institutum ad abstergendas peccatorum reliquias. Physicè verò: Est Unctio sacri Olei in quinque sensibus infirmi facta sub præscripta verborum forma.

QUÆRO II. Quæ est materia hujus Sacramenti?

CIV. *Resp.* 1. Materia remota hujus Sacramenti, simpliciter ad illud necessaria, est oleum olivarum, 2. Quod necessariò debet esse consecratum, seu aliquo modo benedictum; 3. Cujus benedictionis minister ordinarius quidem est Episcopus, 4. Potest tamen simplex Sacerdos ex commissionæ Papæ esse ejus minister extraordinarius. Ita S. D. q. 29. a. 4. 5. & 6.

1. *Pars* patet ex cit. verbis S. Jacobi. *Ungentes cum oleo*; hoc enim est maximè lenitivum, ideòque significat effectum hujus Sacramenti, vinum verò lenit mordendo. Ergo.

Dixi autem, *oleum olivarum*; liquor olivæ principaliter nominatur oleũ, alii verò liquores nomen olei accipiunt ex similitudine ad ipsum, sicut a pari patet de pane triticeo, & vino vitis respectu Eucharistiæ. Et sicut vinum etsi ubiq; non crescat, potest tamen facilè deportari, ita etiam est dicendum de oleo olivarum.

Ratio 2. *Partis* est ex S. Th. a. 5. cit. Quia materia hujus Sacramenti non fuit sanctificata per contactum Christi, sicut aqua in Baptismo, quę non est necessariò benedicenda. Ergo.

Dixi, *aliquo modo benedictum*; Quia de valore hujus Sacramenti non requiritur benedictio facta sub certa verborum forma, ait Gonet, sed sufficit quomodocumque fiat a debito ministro; servanda tamen est praxis, seu benedictio Ecclesiæ.

Ratio 3. *Partis*: Quia convenienter est institutum a Christo, ut materia Sacramentorum, quibus Christus non fuit usus, præparetur a summis Sacerdotibus, nimirum Episcopis. Ergo.

4. *Pars* patet ex antiquissima consuetudine Ecclesiæ Orientalis, juxta quam ipsi Presbyteri oleum infirmorũ benedicunt, quod non faciunt ex commissione suorum Episcoporum, cùm illi reclament, & velint eos uti oleo ab Episcopis benedicto. Ergo ex tacita delegatione Papæ.

Notanda hìc est differentia hujus Sacramenti a Confirmatione, cùm enim hæc majorem gratiæ plenitudinem tribuat, non confertur validè nisi in Chrismate per Episcopum benedicto: ast Extrema-Unctio (cùm non tribuat tantam gratiæ abundantiam) essentialiter non petit, materiam ab Episcopo benedictam immediatè, sed sufficit mediatè, seu esse benedictam per Sacerdotem ex commissione Episcopi saltem supremi.

Resp. 2. Materia proxima hujus Sacramenti est unctio ex dicto oleo facta in 5. sensibus.

Ratio: Materia proxima Sacramenti est, per quam applicatur materia remota, ut patet in ablutione respectu Baptismi: Sed per Unctionem infirmo applicatur oleum. Ergo.

CV. *Quid si* Parochus solùm habeat parum olei benedicti, estne validum Sacramentum si admisceat de non benedicto?

Affirmo, valere, & licere, si admixtio fiat in parva quantitate.

Ratio: Quia modicum admixtum trahit ad se benedictionem majoris, ut patet in aqua benedicta.

Quid si Sacerdos non habeat oleum novũ seu hoc anno benedictum, sed solùm antiquum?

Dico: Licitè, & validè illo utitur in necessitate; extra quam eo utendo peccat; Quia agit contra ritum Ecclesiæ.

Quæ corporis partes sunt inungendæ?

Dico, Organa 5. sensuum, nimirum oculi, aures, nares, os, & manus.

Ratio est S. Thom. hic qu. 32. art. 6. in c. Quia quinque sensus sunt prima principia, & instru-

menta peccandi, cùm enim nihil ſit in intellectu, quin priùs fuerit in ſenſu, omnia noſtra peccata actualia a ſenſibus externis originantur. Ergo inungi debent oculi propter viſum; aures propter auditum; nares propter odoratum; os propter guſtum; manus, propter tactum; qui in pulpis digitorum maximè viget.

Nota ex S.D. ibid. quòd renes, & pedes non ſint prima radix, & prima principia peccati, ſed tantùm ſecundaria, ideò eorum unctio non eſt de neceſſitate; poſſunt tamen inungi, ubi eſt conſuetudo, qualiter intelligitur Concil. Florent. Sunt & alia membra peccati principia, maximè quoad exercitium, ut, genitalia, ſed his *unctio non debet adhiberi*, ait S.D. ibid. ad 4. propter irreverentiam illarum partium, & *honeſtatem Sacramenti*.

Quid ſi homo, v.g. mutilatus, vel etiam a nativitate careat aliquo tali membro, v.g. oculo, aure, poteſt, ac debetne ibidem ungi?

Affirmo cum S.D. q.32.a.7. *Ratio:* Fortè enim peccavit per voluntatem in ordine ad illud membrum, & ſaltem in radice habet potentias, quæ illis membris debentur. Eſt ergo inungendus, quantò propinquiùs fieri poteſt, ad partes illas, in quibus unctio fieri debuiſſet.

Eſtne inungendus uterq; oculus, utraq; auris?

Affirmo, ſecluſa neceſſitate. Tum propter Eccleſiæ conſuetudinem ſub mortali obligantem; Tum etiam, quia in utraque parte viget virtus potentiæ. Non tamen eſt de eſſentia Sacramenti.

Ratio: Quia ex unius partis unctione ſenſus dicitur optimè unctus. Hinc licitum eſt ita ungere in gravi neceſſitate.

CVI. *Suntne* etiam Epiſcopis, & Sacerdotibus infirmis inungendæ manus, cùm jam ſint unctæ in Ordinatione?

Affirmo. *Ratio*: Quia ſunt unctiones, & olea diverſæ rationis; Nam in Ordinatione Sacerdotali, unctio fit oleo Cathecumenorum; in Epiſcopali verò fit Chriſmate.

Sed quid judicas de praxi, juxta quam in quibuſdam Diœceſibus manus Sacerdotis, aut Epiſcopi infirmi ob reverentiam ſacri Ordinis ſolùm unguntur exteriùs, ſeu in parte ſuperiori?

Dico, Servandum eſſe ritum cujuſvis Diœceſis, quamdiù Papa illam diverſitatem non improbet. Juxta Sylvium in Rituali juſſu Pauli V. edito, præſcribitur, ut *Sacerdotibus manus non inungantur interiùs, ſed exteriùs*.

CVII. *Debetne* Unctio fieri ſub forma Crucis?

Dico, non eſſe de neceſſitate Sacramenti, cùm id nullibi ſit ſtatutum, bene tamen de neceſſitate præcepti graviter (ſaltem extra neceſſitatem) obligantis ex Eccleſiæ conſuetudine.

Ordo Unctionum ab Eccleſia præſcriptus eſtne de neceſſitate Sacramenti?

Dico: Non eſt. *Ratio*: Quia illius ordinis inverſio non tollit perfectam hujus Sacramenti ſignificationem.

Nonne ſaltem eſſet grave peccatum?

Affirmo, eſſe; quia eſſet contra Eccleſiæ conſuetudinem in re gravi.

Quid cenſes de quantitate olei infundendi?

Dico, Una gutta non ſufficit, ſed debet perfundi ſaltem pars ſenſus.

Ratio: Quælibet unctio debet eſſe tanta, ut juxta communem modum loquendi ſenſus verè dicatur unctus: Sed ad hoc non ſufficit unica gutta. Ergo.

Eſtne de neceſſitate Sacramenti, ut unctio fiat immediato contactu miniſtri?

Dico, non eſſe, ſed ad fugiendam contagionem poſſe fieri virga oblonga verè oleo tincta, ſic ut verè poſſit fieri unctio.

Ratio: Quia in hoc Sacramento attenditur Unctio, non inſtrumentum, quo fit.

Quid poſt unctionem agendum cum illa virga?

Dico: Si ſit aurea, vel argentea, eſt purganda propter reverentiam Sacramenti, & in ſimilem uſum aſſervanda. Si ſit lignea, eſt comburenda, & cineres in ſacrarium mittendi.

QUÆRO III. Quæ eſt forma hujus Sacramenti?

CVIII. *Reſp.* 1. Eſt hæc: Per iſtam ſanctam Unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid deliquiſti per viſum, auditum, olfactum, guſtum, & tactum. Ita habet Eccleſia ex Traditione Apoſtolorum.

Nota, non eſſe de eſſentia, ut addatur ly in nomine Patris, & Filii, &c. Quia in hoc Sacramento non fit profeſſio fidei ut in Baptiſmo: nec confertur ſpirituale robur ad pugnandum fortiter contra hoſtes SS. Trinitatis, & Fidei.

Reſp. 2. Forma hujus Sacramenti eſſentialiter eſt deprecativa.

Ratio ex S.Th. qu.29.a.8. in Sed Contra. Quia S. Jacobus efficaciam hujus Sacramenti attribuit orationi; Oratio, inquit, fidei ſalvabit infirmum: Sed oratio eſt deprecatio. Ergo.

Oppono 1. contra R.2. Sacramenta novæ Legis phyſicè efficiunt id, quod ſignificant: Sed deprecatio non efficit, ſaltem phyſicè, quod ſignificat. Ergo.

2. Formæ Sacramentorum Novæ Legis producunt effectum ex opere operato: Sed hoc non convenit deprecationi, ſeu orationi. Ergo.

Ad utrumque diſting. min. Deprecatio ſecundùm ſe ſumpta, conc. ut ſubeſt inſtitutioni Chriſti, neg. Vide in Tract. de Sacram. in communi de cauſalitate eorum. Tract.11. Exam.2. num.12.

Nota, quòd efficacia hujus, vel alterius Sacramenti non ſit menſuranda ex parte operis operantis, ſeu Miniſtri, ſed ex parte operis operati, & ſecundùm valorem, & efficaciam ex

me-

meritis Christi, cujus Personam Sacerdos gerit, Sacramenti formam proferendo. Hinc licèt de essentia orationis secundùm se sit aliqua attentio ad Deum, non tamen est de essentia formæ hujus Sacramenti, ut formaliter forma est.

QUÆRO IV. Quis est effectus hujus Sacramenti, & quando confertur?

CIX. Ante R. vide suprà Tr. 11. Exam. 4. n. 47. quid in hoc Sacramento sit res tantùm, Sacramentum tantùm, & utrumque simul.

Resp. 1. Primarius, ac proprius hujus Sacramenti effectus est, tollere reliquias peccatorum, id est, causare gratiam eas tollentem. Patet ex Trid. sess. 14. c. 2. Et S. Th hic q. 30. ar. 1. in fine corp. ait: *Principalis effectus hujus Sacramenti est remissio peccatorum quoad reliquias peccati, & ex consequenti etiam quoad culpam, si eam inveniat.*

Declarat hoc ibidem: Sicut Baptismus est quædam spiritualis regeneratio, & Pœnitentia quædam spiritualis suscitatio, ita Extrema-Unctio quædam spiritualis sanatio, vel medicatio. Sicut autem corporalis medicatio præsupponit corporalem vitam in medicato, ita spiritualis spiritualem. Et ideò hoc Sacramentum non datur contra defectus, quibus spiritualis vita tollitur, scilicet contra peccatum mortale, sed contra illos defectus, quibus homo spiritualiter infirmatur, ut non habeat perfectum vigorem ad actus vitæ, gratiæ, vel gloriæ. Et hic defectus nihil aliud est, quàm quædam debilitas, & ineptitudo, quæ in nobis relinquitur ex peccato actuali, vel originali: & contra hanc debilitatem homo roboratur per hoc Sacramentum. Sed quia hoc robur gratia facit, quę secum non compatitur peccatum, ideò ex consequenti, si invenit peccatum aliquod, vel mortale, vel veniale, quoad culpam tollit ipsum, dummodo non ponatur obex ex parte recipientis; sicut etiam de Eucharistia, & Confirmatione suprà dictum est. Et ideò etiã Jacobus de remissione peccati conditionaliter loquitur dicens, Si in peccatis sit, dimittentur ei, scilicet quoad culpam; non enim semper delet peccatum, quia non semper invenit, sed semper remittit quoad debilitatem prædictam. Hæc S. D.

Ex his Colligitur, quid intelligatur per reliquias peccatorum. Non enim per eas intelliguntur peccata mortalia, inadvertenter in confessione omissa, vel post eam, aut Viatici sumptionem commissa. Quia aliàs hoc Sacramentum per se causaret gratiam primam, essetque Sacramentum mortuorum. Nec intelliguntur peccata venialia, quia & hæc, licèt non primaria, sunt tamen propria materia Pœnitentiæ. Nec obligatio ad pœnam temporalem dimissa culpa restantem, quia etiam hæc spectat ad pœnitentiam ratione partis integralis ejus, quæ est satisfactio. Nec habitus vitiosi, quia hi non tolluntur nisi per actus oppositos sæpè repetitos. Nec fomes peccati, quia ille manet in homine etiam post convalescentiam. Intelligitur ergo torpor quidam, languor, seu debilitas ad operandum bonum, causata partim ex præcedentibus peccatis, mediantibus pravis habitibus, ac dispositionibus inde relictis, partim ex ipsa infirmitate corporis, partim ex recordatione peccatorum ante commissorum, & tentationibus Dęmonis.

Hinc effectus hujus Sacramenti est augmentum gratiæ habitualis habentis speciale jus ad specialia Dei auxilia, quæ infirmum confirment, tum contra dictum languorem, tum contra Diaboli tentationes, tum ad actuum supernaturalium elicientiam: & hoc est tollere reliquias peccatorum. Quæ auxilia exprimuntur per illud Jacobi: *Et alleviabit eum Dominus.*

Resp. 2. Effectus secundarius, & minùs principalis hujus Sacramenti est alleviatio quædam ægritudinis corporalis, immò interdum perfecta sanitatis corporalis recuperatio, *si secundùm Dei providentiam* (ut loquitur Trid. citatum) *saluti animæ expedierit.*

Ita Colligitur ex illis verbis D. Jacobi cit. *& alleviabit eum Dominus*, non solùm in sensu ante explicato, sed & ab infirmitate corporali.

Resp. 3. Effectus hujus Sacramenti non producitur nisi post ultimam Unctionem. Ita S. Tho. hic q. 30. ar. 1. ad 3. dicens: *Quando sunt multæ actiones ordinatæ ad unum effectum, ultima est formalis respectu omnium præcedentium, & agit in virtute earum. Et ideò in ultima Unctione gratia infunditur.*

Ratio: Quia hoc Sacramentum ante ultimam Unctionem non est completum, cùm omnes Unctiones sint de essentia ejus. Ergo.

QUÆRO V. Quodnam est subjectum capax Extremæ Unctionis?

CX. *Resp.* 1. Est solus homo baptizatus, adultus, & infirmus.

Ratio 1. p. Quia Baptismus est janua aliorum Sacramentorum.

Ratio 2. p. quam docet S. Th. q. 32. art. 4. Quia cùm in infantibus usu rationis carentibus non sint reliquiæ peccatorum, non enim peccarunt per visum, auditum, &c. non sunt capaces hujus Sacramenti. Effectus autem secundarius, nimirum sanitas corporalis, cessat cessante primario. Ergo.

3. *Pars* patet ex verbis Apostoli: *Infirmatur quis in vobis?* Hinc licèt sanitas spiritualis sit principalis effectus hujus Sacramenti, illa tamen non datur, nisi supposita infirmitate corporali, ut patet ex S. Th. q. 32. ar. 1. ad 2.

Resp. 2. Probabilius est, quòd hoc Sacramẽtum sit dandum pueris graviter infirmis, quàm primum sunt doli, ac peccati, adeoq; & Pœnitentiæ capaces, licèt nondum habeant sufficientem

discretionem pro susceptione Eucharistiæ.

Ratio : Quia hoc Sacramentum est consummativum Sacramenti Pœnitentiæ.

*Resp.*3. Furiosis, & amentibus perpetuis non potest validè hoc Sacramentum administrari, minùs licitè. S.Thom.q.32.art.3.

Ratio : Tum quia sunt sicut pueri, non quidem ætate, sed judicio. Tum etiam quia hoc Sacramentum non datur nisi illis, qui illud aliquando agnoverunt, ut aliqualem reverentiam exhibeant. Et hoc ad differentiam Baptismi, qui est Sacramentum extremæ necessitatis, & datur contra peccatum Originale, quod non curatur in nobis ex nostro libero arbitrio, ut ait S. D. ibid. ad 2. Extrema-Unctio verò datur principaliter contra actualia peccata, & non contra reliquias peccati originalis, nisi secundùm quòd sunt per actualia quodammodo confortatæ, inquit ibid. a.4 ad 2.

Dixi, *amentibus perpetuis*; Si enim haberent lucida intervalla, in quibus hoc Sacramentum recognoscerent, posset eis in illo statu conferri juxta S.Thom.cit.art.3.in c.

Oppono : Sufficit, hominem fuisse in peccato Originali; quod probatur: Nam si daretur homo adultus, ut B.Virgo, qui tota vita, sive ante, sive post Baptismum nullum peccatum actuale commisisset, illi hoc Sacramentum posset validè ministrari. Ergo.

Ad hoc negatur totum. *Ratio* est adducta pro 2.p.R.1.& pro R.2.

*Resp.*4. Hoc Sacramentum non est conferendum in quavis infirmitate, sed gravi, sic ut judicium peritorum ægritudo nata sit inducere mortem, & de periculo timeatur. Ita S.Tho. qu.32.art.2.

Ratio : Quia hoc Sacramentum est ultimum remedium, quod Ecclesia potest conferre, quasi immediatè disponens ad gloriam. Ergo debet solùm dari illis infirmis, qui sunt in statu exeuntium.

Nota, hoc esse verum de periculo mortis non qualicunque, ut dum quis est ducendus ad patibulum, sed de eo, quod est ex infirmitate naturali, vel ex accepto vulnere, non tamen est expectandum, usquedum infirmus jamjam velit exhalare animam, sed dandum quando adhuc est integris sensibus, ut cum majori reverentia, & fructu recipiatur. Si tamen neglectum sit, vel infirmus repentè sensibus destitutus, non sit sui compos, non ideò omittendum, sed dandum est, si nimirum sit talis, de quo constat, quòd bene vixerit, & peteret, si usum rationis haberet. Hinc graviter peccant Parochi (ait Catechismus Romanus) qui hujus Sacramenti exhibitionem differunt, usque dum infirmus sensu, & ratione privetur.

CXI. *Resp.*5. Probabilius est, quòd si quis verè sanus hoc Sacramentum susciperet, nihil susciperet, & graviter peccaret ipse, & conferens.

Ratio : Quia juxta dicta solus infirmus est subjectum capax hujus Sacramenti, ut patet ex verbis S.Jacobi.

*Resp.*6. In eodem morbo, & morbi statu hoc Sacramentum non est iterandum. Si verò status morbi mutetur, & mortis periculum esse desiit, potest iterari, quoties redit periculum mortis, modò inter utramque Unctionem notabile tempus intercedat.

Ratio : Quia hoc Sacramentum, in eodem morbi statu semel susceptum, sufficit ad effectus suprà insinuatos infirmo necessarios: statu verò morbi mutato, & periculo redeunte, nova medicina est necessaria. Ergo.

*Resp.*7. Qui hoc Sacramentum ministraret infirmo laboranti communi, & ordinario, & minimè periculoso morbo, mortaliter peccaret, Sacramentum tamen esset validum.

Ratio : Quia Apostolus per illa verba, *Infirmatur quis in vobis?* pro subjecto capaci agnoscit eum, qui est verè infirmus. Ergo Sacramentum esset validum. Verùm quia esset contra communem sensum Ecclesiæ, esset illicita administratio.

*Resp.*8. De dispositione suscipientis loquendo, debet is esse in gratia.

Ratio : Quia Extrema-Unctio est Sacramentum vivorum.

Vide suprà, quod extet præceptum de suscipiendo in articulo mortis Sacramento Pœnitentiæ, & Eucharistiæ. Quæ duo Sacramenta possunt etiam iteratò suscipi, si infirmus post Extremam-Unctionem aliquamdiù supervivat. Vide suprà Tract.11.Exam.4.n 43.an, & quomodo Eucharistia possit dari post hoc Sacramentum.

QUÆRO VI. Quis est Minister hujus Sacramenti?

CXII. *Resp.*1. Hoc Sacramentum a solo Sacerdote validè administrari potest, ita patet ex verbis cit. S.Jacobi, *Inducat Presbyteros*. Vide suprà in Exam.1.n.28.quòd Diaconus, v.g.hoc Sacramentum administrans, præterquam quod nihil faciat, insuper fiat irregularis utpotè exercens actum Ordinis non sui. Item in Exam.2.nu.68. quòd Excommunicationem incurrant Religiosi, sine privilegio, aut speciali licentia Parochi Clericis, vel Laicis Sacramentum Eucharistiæ, vel Unctionis ministrare, aut Matrimonia solemnizare præsumentes.

Excipiuntur ab hac Censura meritò Religiosi pietatis zelo ducti, ex interpretativa Parochi licentia, infirmo in extrema necessitate constituto, per Sacramenti exhibitionem subvenientes.

*Resp.*2. Si Sacerdos ante omnes Unctiones peractas moreretur, potest alius pergere, ubi prior desiit, & perficere.

Ratio : Tum a pari de Eucharistia, si Sacerdos moreretur post Consecrationem Panis; Tum

Tum etiam quia, ut ait S.Th.q.29.n.2. ad 3. Ministrorum pluralitas non tollit unitatem hujus Sacramenti, quia instrumentaliter tantùm operantur: mutatio autem malleorum non tollit unitatem operationis fabri.

Nota tamen hìc verba, quæ S.Thom. ibidem præmittit: Quamvis in Eucharistia, si post consecrationem panis moriatur Sacerdos, alius possit procedere ad consecrationem vini, incipiens, ubi ille dimisit, vel etiam incipere a capite super aliam materiam; tamen in Etrema-Unctione non potest a capite incipere, sed debet semper procedere: quia unctio in eadem parte facta tantum valet, ac si consecraretur bis eadem hostia; quod nullo modo faciendum est. Hæc ibi.

*Resp.*3. Hoc Sacramentum non confertur validè a pluribus Sacerdotibus, quorum unus profert formam, & alter applicat materiam. Esset tamen validum, si unus Sacerdos inungeret unum sensum, proferendo etiam formam partialem, & alter alterum, sive simul, sive successivè. Quod tamen non est licitum nisi in extrema necessitate, in qua timeretur infirmus sine hoc Sacramento discessurus, nisi plures simul inungant diversos sensus.

1. *Pars* patet ex illis verbis S.Jacobi: Orent super eum ungentes, id est, qui ungit debet orare, seu verba formæ proferre.

Ratio 2.*p.* est a pari de Eucharistia, quæ subsistit, si una Species consecretur ab uno, altera ab alio Sacerdote.

Ratio 3.*p.* Quia esset contra ritum totius Ecclesiæ, quæ tamen censetur condescendere extremæ necessitati.

QUÆRO VII. Quanta est necessitas hujus Sacramenti, & quanta obligatio ad illud (aliaque Sacramenta) ministrandum, præsertim tempore pestis?

CXIII. *Resp.*1. Hoc Sacramentum non est necessarium necessitate medii ad salutem. 2. Nec necessitate præcepti a Christo, vel Ecclesia positi. 3. Est tamen valdè utile.

Ratio 1.*p.* Quia hoc Sacramentum non facit ex inimico Dei amicum; supponit enim gratiam Dei, cùm sit Sacramētum vivorum. Ergo.

Ratio 2.*p.* Quia tale præceptum nullibi extat.

3. *Pars* patet ex effectibus hujus Sacramenti suprà assignatis.

Ex quo Sequitur, nullum sub mortali teneri ad hujus Sacramenti susceptionem secluso contemptu; sed contemptus est mortalis. Hinc S.Th.3.p.q.65.a.4.ad 3. ait: Licèt omnium Sacramentorum contemptus sit saluti contrarius, non tamen est contemptus Sacramenti ex hoc, quòd aliquis non curat accipere Sacramentum, quod non est de necessitate salutis: alioquin omnes, qui non accipiunt Ordinem, & qui non contrahunt Matrimonium, contemnerent hujusmodi Sacramenta. Hæc ibi.

De necessitate Sacramentorum vide suprà Tr. 11. Exam.4.num.44.

CXIV. *Resp.*2. Probabilius est, quòd quicunque animarum curam gerens sub mortali teneatur Extremam-Unctionem suis subditis eam petentibus dare; peccet etiam graviter, si eam differat usquedum infirmus moriatur, vel (ut anteà n.110.R.4. in Notabili dictum) sensibus destituatur.

Ratio: Quia Fideles habent jus ad hoc Sacramentum, & curam gerentes vi officii sui ad ejus ministrationem se obligarunt. Ergo.

*Resp.*3. Ad Sacramenta ministranda strictiùs tenentur Parochi, quàm Episcopi.

Ratio: Quia Episcopi sunt sicut causæ universales, quæ operantur per causas particulares sibi subjectas, uti Parochi Episcopis subiiciuntur. Ergo Episcopi non tenentur, nisi in casu valdè raro, & magnæ necessitatis, ac in defectu Parochorum.

CXV. Certum est, quòd Parochus teneatur suis Parochianis peste infectis, per se, vel per alium, etiam cum evidentissimo vitæ periculo exhibere Sacramentum Pœnitentiæ. Ita Christus Joann.10. *Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis.*

Ratio: Quia Parocho, ut animarum Pastori, ex officio incumbit curare, etiam cum periculo vitæ, ne ullus Parochianus defectu mediorum ad Salutem necessariorum (inter quæ est Pœnitentia) pereat. Et ad hoc quasi per contractum (officium acceptando) censetur se obligasse. Ergo.

Ex quo Sequitur, Parochum gravissimè peccare, si tempore pestis gregem suum deserat, aut aufugiat, nisi fortè cum expressa Episcopi licentia alium idoneum substituat. Immò hoc substituto, debet tamen animo esse præsens, & attendere, ut substitutus ritè faciat officium. Si idoneum Vicarium habere non possit, nequit etiam gaudere privilegio bimestris absentiæ concesso a Trid.Sess.23.c.1. de reform. Nec potest resignare, si nequeat haberi idoneus successor. Quia sicut miles pro prælio, sic ille est conductus pro tali necessitate.

*Resp.*4. Idem tutiùs, & probabiliùs assero de administratione Eucharistiæ per se, vel per alium, nisi tales sint circumstantiæ, quæ meritò excusent.

Ratio: Parochus ex justitia tenetur curare, ut Parochiani sui impleant præcepta divina, illisque non tantùm in extrema, sed etiam in gravi necessitate succurrere: sed juxta dicta suprà Tract.12.Exam.3. nu 49. est præceptum divinum de Eucharistia, non solùm aliquoties in vita, sed etiam in articulo mortis per modum Viatici sumenda. Ergo.

Nota ex Sylvio, dari aliqua (licèt non omnia) ex justitia solvenda, etiam cum evidenti vitæ corporalis periculo. Tale debitum habet

miles de pugnando, vel excubias agendo cum periculo vitæ. Ita similiter in præsenti.

Dixi in R. 5. *nisi circumstantia excusent;* Ut 1. in casu, quo, si Parochus aliquibus daret Viaticum, esset periculum, ne alii morerentur sine confessione, utpotè, quæ magis necessaria est, quàm Eucharistia. 2. Si periculum vitæ in Parocho sit valdè magnum, necessitas verò communicandi in ægroto nulla, vel modica, eò quòd paulò ante communicaverit, & Parochus sit moraliter certus de puritate conscientiæ ejus, de qua scit eum esse valdè sollicitum. 3. Si periculum Parochi sit grave, & per ejus mortem populus destitueretur omni Pastore, qui subveniat pestiferis, & tam citò, ac facilè non possit haberi alius.

CXVI. *Resp.* 6. Non obstante parvo quodam periculo, si illud non sit moraliter magnum, Parochus tenetur, vel per se, vel per alium suis subditis peste infectis, conferre Extremam-Unctionem, licèt alia Sacramenta receperint.

Ratio: Quia hujus Sacramenti ministratio per se spectat ad officium Parochi, & licèt non sit Sacramentum necessitatis, est tamen magnæ utilitatis, ut dictũ est. Proinde Parochus ex cõsilio Medicorũ sibi provideat de præservativis.

Resp. 7. Si omnibus mediis adhibitis Parochus sine notabili vitæ suæ periculo hoc Sacramentum ministrare nequeat, communiter ad id non tenetur.

Ratio: Quia juxta dicta, hujus Sacramenti susceptio non cadit sub præcepto.

Dixi, *communiter non tenetur*; si enim contingat, quòd infirmus nec Sacramentum Pœnitentiæ, nec Eucharistiam suscipere potuerit, tenetur Parochus cum certo vitæ periculo ei Extremam-Unctionem impendere.

QUÆRO VIII. Dixisti anteà, gerentem curam animarũ debere tempore pestis sibi providere de mediis præservativis: quæ sunt illa?

CXVII. *Resp.* Talia media sunt scilicet. 1. Sacerdos pestiferis inserviens non utatur longa veste, ne illa eos tangat; nam & hoc tactu aliquis infici potest. 2. Non facilè jejunus accedat ad eos. 3. Non nimium eis appropiet, sed odorem, nares occludendo, & maximè halitum pro possibili fugiat. 4. Sub confessione tanta distantia esse potest, quæ non impedit audientiam. 5. Antequam cubiculum intret, fenestras aperiri, aut ad purificandum aerem, & pellendos noxios odores fortem suffitum fieri curet. 6. Si possibile sit, faciat (ob rationem modò datam) poni ardentem faculam inter se, & infirmum. 7. In porrectione sacræ Communionis, caveat ne, infirmum manu, vel digitis tangat: ob quod ei jubeat, ut os sufficienter aperiat, labia distendendo. 8. In administratione Extremæ-Unctionis potest uti virga oblonga oleo tincta, quæ peste cessante est comburenda, si sit lignea: Vel ad similem usum pro alia necessitate asservanda, si sit argentea, bene tamen semper est mundanda ex quacunque sit materia. 9. Consulat Medicos de medicinis præservativis, quas sedulò adhibeat, sic ut medicamenta spiritualia non negligat, sed priùs seipsum per Pœnitentiam curet. 10. Sacramentis administratis non diù se detineat.

CXVIII. *Teneturne* etiam Magistratus Civilis ad illa remedia concurrere?

Dico; Tenetur Parochis providere de medicinis, seu antidotis, saltem pretiosioribus, ac difficilioribus. Item juxta peritorum Medicorum consilium procurare remedia pro purgando pestilente aere, ut ex plateis auferantur sordes, pestiferi accommodentur in hospitalibus, eum in finem extructis, ut constituantur Medici, Chirurgi, Pharmacopolæ. &c. Item ne pestiferorum mortuorum corpora jaceant diù inhumata, &c.

QUÆRO IX. Si pestis tempore Parochi, aliique Prælati, sive justè, sive injustè absint, aut peste laborent, vel sint quidem præsentes, sed nolint servire, tenenturne quicunque alii Sacerdotes?

CXIX. *Resp.* Affirmativè, nimirum teneri Lege Charitatis, & Justitiæ Legalis ministrare Sacramenta, etsi nulla animarum cura eis sit commissa.

Ratio: Quia ad casum tantæ necessitatis censentur omnes Sacerdotes in sua Ordinatione se obligasse, & pro eo obedientiam promisisse Episcopo tam Regulares, quàm Sæculares, nimirum, vel expressè, vel (eo ipso, quòd sint, aut fiant incolæ, seu Diœcesani) tacitè. Ergo Episcopus omnibus in eo casu potest mandare.

Nota tamen, quòd Religiosis maximè exemptis non debeat id mandare in individuo, huic, vel illi, sed Superiori, & is exponat eos, quos sciverit magis aptos.

Quid si Prælatus alicujus Ordinis exempti nollet permittere, ut ullus suorum pareat Episcopo in eo casu mandanti, nec ipse velit quemquam exponere?

Dico, In tanta necessitate eos potiùs debere parere Episcopo mandanti, quàm Superiori suo.

Ratio: Quia in casu posito (in Q. 9.) Superior injustè contradicit.

Nota tamen, in eo casu Sacerdotes sæculares magis esse obligatos ad parendum, quàm Religiosos, & ex his non exemptos magis, quàm exemptos, ut patet, si consideretur, quid sit exemptio.

Vide suprà Tract. 7. Exam. 5. num. 83. an, & quando quis teneatur exponere vitam pro salute animæ proximi.

TRA-

TRACTATUS XV.

De Sacramento Ordinis.

Seu

TRIBUNAL ORDINANDORUM.

PROLOGUS.

DEus sua opera in sui similitudinem producere voluit, quantùm possibile fuit, ut perfecta essent, & per ea cognosci posset. Et ideò, ut in suis operibus repræsentaretur, non solùm secundùm quod in se est, sed etiam secundùm quod aliis influit, hanc legem naturalem imposuit omnibus, ut ultima per media reducerentur, & perficerentur, & media per prima, ut Dionysius dicit c.5. Eccles. Hier. Et ideò, ut ista pulchritudo Ecclesiæ non deesset, posuit Ordinem in ea, ut quidam aliis Sacramenta traderent, suo modo Deo in hoc assimilati; quasi Deo cooperantes, sicut & in corpore naturali quædam membra aliis influunt. Hæc sunt verba Angelici Doctoris hìc qu.34. art.1. in c. Qui de Sacramento hoc agit a *Quæst.*34. *Supplem. usque ad* 40. *inclusivè.*

EXAMEN I.

De Examine Tonsurandorum, & Ordinandorum, ac de prima Tonsura, ejus materia, forma, subjecto, ministro, officio, effectu, fine, obligatione, ac tempore collationis ejus.

QUÆRO I. Examinatori quærenti, quid petis? quid respondendum?

I. *Resp.* Peto examinari pro prima Tonsura, vel quatuor Minoribus, pro Subdiaconatu, &c.

Tenerisne te priùs sistere Examini?

Affirmo de omnibus tam Religiosis, quàm Clericis. Nam Trid. Sess.23. de reform. cap.7. mandat: *Episcopus Sacerdotibus, & aliis prudentibus viris, peritis Divinæ Legis, ac in Ecclesiasticis Sanctionibus exercitatis sibi adscitis, ordinandorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter investiget, & examinet*, id est, strictè. Unde Episcopus non satisfacit suæ conscientiæ, faciendo solùm Examen perfunctorium, &, ut solet dici, *pro forma*. Hinc Episcopus, & Examinatores graviter peccant approbando ad Ordines, præsertim sacros, ignorantem.

Nonne cum quibusdam potest mitiùs agi?

Affirmo de Religiosis præcisè Choro deputatis, modò sciant legere, & cantare, ac intelligant, quæ legunt, & similia, quorum scientia eos facit sufficientes Ecclesiæ, & suæ Religionis Ministros. Immò potest Episcopus illis, de quorum doctrina satis constat, examen omninò remittere; quia cessat ejus finis.

Qualia Statuta Religio nostra quoad hoc circa nostros Fratres fecerit, videatur In nostris Constitutionibus Dist.1. c.14 lit.X. usque ad finem. Vide etiam dicta suprà Tr.1. Q.1.

Teneturne ipse Episcopus interesse Examini, & quis ille?

Dico, Teneri per se, vel (uti fit in Germania) per

per suum Vicarium. Debet autem Examen hoc instituere proprius Episcopus Ordinandi, ut statim dicetur fusiùs.

Quis Episcopus debet examinare Ordinandum ex sua ad aliam Diœcesim dimissum?

Dico: Juxta Trid. incumbit Episcopo dimittenti, hic enim scire debet, quid, & quis pro Ecclesiæ suæ utilitate serviat. Potest tamen illud Examen committere, vel suo Vicario, vel Superioribus dimittendi, vel aliis a se judicatis idoneis, immò & Episcopo, ad quem dimittitur. Quod postremum non rarò fit in Germania, præsertim dum ordinandus multùm distat v.gr. studiorum causa, a proprio Ordinario.

Nota tamen, quòd Episcopus ordinans dimissum, & jam examinatum, si velit, possit denuò examinare, non tamen teneatur.

QUÆRO II. Quæ scientia est necessaria ordinando Tonsurando, & Minoristæ, & ex quibus materiis est examinandus?

II. De Tonsurando Conc. Trid. Sess.23. de reform. c.4. sic statuit: *Prima Tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint, & Fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere, & scribere nesciant, & de quibus probabilis conjectura non sit, eos, non sæcularis Judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.*

*Resp.*2. Ad Minores Ordines non sunt recipiendi, nisi qui intelligunt saltem linguam latinam juxta Trid. ibidem c.11. simul tamen debent scire ea, quæ ad suum cujusvis Ordinis officium spectant; quia aliàs eo fungi non possunt, cùm tamen teneantur. Vide de Scientia seq. Exam.2.n.15.

*Resp.*3. Tonsurandi, & Minoribus initiandi solent examinari ex Rudimentis Fidei, quæ videri possunt ex Canisio, Quis sit dicendus Christianus? quod signum Christiani, nimirum Crux? quomodo hæc formanda? quæ in ea lateant mysteria? explicata suprà de Baptismo Tract.11. Exam.5.n.60. & 61. Item de Symbolo Apostolorum. Quotuplex sit Symbolum. De quo vide de fide Tract.7. Exam.1.n.14. De Oratione Dominica ejusque partibus, & Auctore. De Salutatione Angelica, & Auctoribus ejus. De præceptis Decalogi, & Ecclesiæ, & quomodo contra ea peccetur; de quo vide de Legibus in Tract.6. Exam.3. Item de Sacramentis in genere, & in specie quoad communia scitu necessaria; De eorum effectu primario, & secundario scilicet gratia prima, vel secunda, & Charactere; de quibus suprà in propriis locis actum est. De divisione Sacramenti in vivorum, & mortuorum, initerabile, & non iterabile. De quibus vide Tract.11. Exam.2. num.19. & 20. Item eodem Tract. Exam.3.

Tandem examinandi sunt de iis, quæ ad cujusvis statum, & officium pertinent, quæ sugeret decursus bujus operis.

QUÆRO III. Quid est prima Tonsura? quæ ejus materia, & forma? quod subjectum? quis Minister? quod officium? quis effectus? quis finis, & obligatio? quod tempus collationis ejus?

III. *Resp.*1. Prima Tonsura non est Ordo, nec Sacramentum, sed solùm dispositio ad Ordines, seu præambulum quoddam; habetque se Tonsuratus respectu ordinatorum eo ferè modo, quo in aliqua Religione Novitius respectu Professorum.

Declaratur ex S.Thom hìc q.40. ar.2. in c. Quia prima Tonsura non est Sacramentum, nec gratiam causat, nec characterem imprimit, nec spiritualem aliquam potestatem agendi aliquid circa Eucharistiam tribuit, sed solùm a populo, seu sæculari statu sæparat, Ordinum pruprié dictorum, Ecclesiasticæ Jurisdictionis, Privilegiorum, ac Beneficiorum capacem facit, ad Ecclesiæ servitium, & ad psallendum in ea deputat. Vocatur autem *prima Tonsura*, quia est prima habilitatio ad Tonsuram Clericalem deferendam: quæ posteà augebitur proportionabiliter juxta majoritatem Ordinum.

*Resp.*2. Prima Tonsura non habet veram materiam, & formam, sed quasi.

Ratio 1. *p.* Quia non est Ordo, nec Sacramentum.

Ratio 2. *p.* Quia loco formæ habet illa verba, quæ profert Episcopus, *Dominus pars hæreditatis meæ, & Calicis mei: tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi.* Et is, qui tondetur, loco materiæ habet abscissionem capillorum.

Quid si Tonsurandus sit calvus?

Dico, eam cæremoniam debere taliter, qualiter potest fieri, & hoc sufficit.

Ex his prima Tonsura sic potest definiri: *Est levis detonsio capillorum ab Episcopo Cæremoniis Ecclesiasticis facta, qua masculus tyrocinio mysteriorum Dei initiatur.*

Cur Tonsura hæc fit ad modum coronæ?

Dico cum S.D. q.40. ar.1. in c. Ideò: Quia corona est signum Regni, & perfectionis, cùm sit circularis, qui autem sacris mysteriis deputantur, specialiter debent tendere ad perfectionem, & accipiunt dignitatem Regiam, Ergo. Et hinc est, quòd prima Tonsura etiam vocatur Corona.

*Resp.*3. Subjectum capax primæ Tonsuræ est Mas Christianus, seu baptizatus, & confirmatus.

Ratio: Quia fœmina sicut non est capax Ordinis, ut patebit infrà in Exam.2.n.12. ita nec primæ Tonsuræ, quæ est dispositio ad Ordines. Et Baptismus facit Christianum, estque janua Sacramentorum, ideòque & dispositionis ad Ordines. Ergo. Porrò Confirmatio est de necessitate præcepti, graviter obligantis.

No-

Nota, requiri certam ætatem, nimirum septennium saltem, quia requiritur usus rationis sine eo enim non potest scire rudimenta Fidei, ille autem solet adesse in septennio.

Qui Coronam, seu primam Tonsuram vult recipere, teneturne esse in gratia, & in eo die communicare?

Dico: Est de consilio, non de præcepto.

Ratio: Quia juxta dicta non est Ordo, nec Sacramentum, nec gratiam causat, potest etiam post prandium conferri.

Qui vult tonsurari licitè, teneturne esse immunis ab irregularitate?

Ratio dubitandi est; Quia juxta sacros Canones Irregularitas solùm impedit susceptionem Ordinum: Sed Corona non est Ordo. Ergo.

Affirmo. *Ratio est*: Licèt Corona non sit Ordo, facit tamen hominem habilem, & idoneum ad Ordines, & ad alia in declaratione R. I. assignata, & quidem juxta Ecclesiæ statutum. Ergo talis peccat. Ex quo patet ad Rationem dubitandi, dist. min. Ita tamen ut sit dispositio, & janua ad Ordines, conc. secus, negatur.

Qui vult tonsurari, quam vestem debet secum portare, ut ea induatur?

Dico: Debet super brachium sinistrum portare superpelliceum, & manu dextra candelam. Quare vocetur superpelliceum, vide n. 5. in R. 2.

Resp. 4. Minister ordinarius, & per se primæ Tonsuræ est solus Episcopus, & quidem proprius ipsius Ordinandi, seu initiandi.

Ratio 1. *p*. Quia deputatio ad cultum divinum per se debet fieri per summum Ministrum, ut arguit S. Thom. qu. 40. a. 2. ad 2. Dixi, *ordinarius*: Quia ex commissione Papæ potest esse simplex Sacerdos.

Ratio 2. *p*. Actus Jurisdictionis per se, & ordinariè non fit nisi à Ministro ordinario, & proprio: Sed conferre primam Tonsuram est actus Jurisdictionis. Ergo.

IV. *Resp*. 5. Officium Tonsurati est servire Ecclesiæ, & canere in Ecclesia. Quam ob rem vocatur etiam a quibusdam Psalmista. De Psalmistatu vide plura infrà in Exam. 2. ante n. 9.

Resp. 6. Effectus primæ Tonsuræ est, facere Clericum, ac capacem jurisdictionis Ecclesiasticæ, privilegiorum, & beneficiorum, prout in Declaratione R. I. n. 3.

Resp. 7. Finis Coronæ, seu primæ Tonsuræ juxta ante dicta ex Tridentino est, *Fidelem Deo cultum præstare*.

Ex quo sequitur, graviter peccare eum, qui suscipit Coronam prçcisè ideò, ut fugiat forum sçculare, ut patet ex Trid. cit. Quia agit contra mentem Ecclesię, & non præstat Deo fidelem cultum. Et gravius peccatum est, si simul alatur ex proventibus Ecclesiæ: sicut si quis ingrederetur Religionem animo non manendi, mortaliter peccaret, quia contra Religionis voluntatem alitur expensis ejus.

Quid si quis prima Tonsura insigniatur sine intentione ascendendi ultra?

Dico: Non peccat cæteris paribus.

Ratio: Tum quia id nullo jure divino, aut humano prohibetur. Tum quia illegitimus ex dispensatione Episcopi potest promoveri ad Minores, & ad simplex Beneficium, qui tamen non potest ascendere ultra, nisi altior dispensatio detur.

Quid si Tonsuratus absque ulla speciali causa nubat?

Dico, peccare venialiter. *Ratio*: Quia deserit statum, quem aliquo saltem modo implicitè promisit Ecclesię. Vide suprà Tract. 7. Exam. 3. n. 66. de eo, qui ab Ordinibus Minoribus retrocedit ad Laicatum.

Resp. 8. Pro Clerico præcisè tonsurato non est alia specialis obligatio, quàm deferendi habitum, & tonsuram.

Ratio: Quia nullibi in jure invenitur alia.

Dixi, *præcisè tonsurato*; Si enim habeat Beneficium, vel sit Religiosus Choro addictus, tenetur ad horas. Ad castitatem tenetur ea ratione communi, qua quivis etiam Laicus.

An, & quomodo Clericus habens, vel non habens Beneficium, in Minoribus, vel in sacris constitutus, teneatur portare Tonsuram, vel Clericam vide suprà Tract. 7. Exam. 3. num. 55. 56. & 57.

Resp. 9. Pro conferenda Corona non est statutum certum tempus, sed potest conferri quotidie, sive dies festus sit, sive non: potest etiam conferri simul cum Minoribus.

Qui Coronam suscipit in aliqua censura, fitne ex hoc Irregularis?

Dico: Non fit. *Ratio*: Quia nullibi in Jure statutum est.

QUÆRO IV. Dixisti ante, quòd effectus Coronæ sit esse Clericum, die mihi, quid est Clericus, vel Clericatus? quæ ejus vestis, quę privilegia? quæ eis prohibita?

V. *Resp*. 1. Beatus Isidorus relatus in cap. 1. dist. 21. ait: Clericos hinc appellatos credimus, quia Mathias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum. *Cleros* enim græcè, *Sors* latinè, vel hæreditas dicitur. Propterea ergo dicti Clerici, quia de sorte Domini sunt, vel quia Domini partem habent. Generaliter autem Clerici nuncupantur: qui in Ecclesia Dei deserviunt: Hæc ille. Hinc Clericatus est status, seu dignitas eorum, qui ad cultum Dei sunt deputati.

Resp. 2. Vestis Clerici præcisè tonsurati est superpelliceum, quo ab Episcopo tondente induitur. Vocatur superpelliceum ideò, quia olim solebat deferri super tunicas pelliceas de pellibus animalium factas. Amplitudo ejus significat innocentiam

vitæ, quæ relucere debet in Clericis.

Resp. 3. Duo specialia sunt privilegia Clericorum. Unum dicitur *fori*, alterum *Canonis*. Primum est extractio a foro, seu judicio Sæculari, ac civili ad Ecclesiasticum, ad quod reducitur immunitas, seu exemptio a tributis, sive gabellis, exactionibus, &c. auctoritate laici impositis, etiam quoad bona patrimonialia, nisi sint res negotiationi expositæ, & quidem non pro bono Ecclesiæ. De quo vide Tract.6. Exam.5. n.80. in Suppono 2. Alterum, scilicet Canonis, est, Quo *si quis suadente Diabolo* Clericum percutiens sit excommunicatus: De quo vide Tract.14. Exam.2. nu.68. ubi explicatur hæc excommunicatio, & quis intelligatur nomine Clerici.

Nota, quòd juxta Trid. Sess.23. c.6. nullus prima Tonsura initiatus; aut in Minoribus existens privilegio fori gaudeat, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut Clericalem habitum, & Tonsuram deferens alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola, vel Universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versetur.

VI. *Resp.* 4. Clericis in specie varia sunt prohibita.

Primò crapula, & ebrietas, excessiva convivia, publicæ tabernæ, ut nimirum has non frequententent, nisi ex causa itineris. Vide Tract.5. Exam. 3.n.83.& seq. de Clerico beneficiato, qui ex crapula infirmatus, est impotens ad horas dicendas.

Secundò Clericis prohibetur agere histriones, incedere larvatos, induere habitum persona tum, immò & intendere nimium histrionibus, choreis, obscœnis comędiis, & similibus.

Tertiò Clericis prohibetur, ne ludant ad aleas vel taxillos, quo nomine intelligitur talis lusus, qui fortuna magis, quàm arte regitur. Immò & prohibetur eis generaliter ludus chartarum, si non fiet recreationis, sed lucri causa, & frequenter, ac cum periculo scandali, vel amissione temporis divino cultui, aut studiis impendendi, vel pro pecunia respectu Ecclesiæ accepta, & pauperibus eroganda. De ludo vide suprà Tract.8. Exam.4. n.77. & seqq.

Quartò Gestatio armorum, putà, proditoriorum, & offensivorum, ac incessus instar laici, aut militis armati. Si tamen Clerici transeant in itinere, per loca periculosa, non est eis illicitum pro sua defensione, & ad hostium, vel latronum terrorem arma portare. Vide supra Tract. 7. Exam.7. num.124. de Clericis bellantibus. Et ibid. num.125. de assistentibus in bello.

Quintò Prohibetur Clericis sordida avaritia, ne nimium intẽdant corradendis divitiis. Vide suprà Tract.7. Exam.6. n.89. quomodo Clerici teneantur ad eleemosynas. Item de dominio Clericorum, quæ teneantur erogare in pauperes. Ad extirpandam avaritiam Joannes XII. in Extravag. *Spondet. De crimine falsi*, generaliter quidem omnibus in specie verò Clericis sub pęna privationis beneficiorum, & inhabilitationis ad ea imposterum obtinenda prohibuit Alchymiam, & aurum, vel argentum per eam factum, cùm sit sophisticum, & falsum.

Sextò Sordida mercatura, prout explicatum est suprà Tract.9. Exam.9. n.81.

Septimò Venatio, prout explicatum est Tr. 8. Exam.3. n.41.

Octavò Pronunciare sententiam sanguinis, aut illis interesse. De quo actum est suprà Tractat.9. Exam.2. n.19. & 20.

Plura alia Clericis prohibita, videantur in DD.

EXAMEN II.

De Ordine in Genere. De ejus existentia, essentia, institutione, divisione, materia, & forma, effectu, subjecto, requisitis, Ministro tempore, & loco Ordinationis.

QUÆRO I. Daturne in Ecclesia Ordo? Estne Sacramentum? Quid est? quando institutus? & quotuplex?

VII. *Resp.* 1. Datur Ordo in Ecclesia. Est de fide; Et S. Thom. q.34. a.1.

Ratio S.D. est adducta in prologo hujus Tract. Et in Sed Contra sic arguit: Quæ sunt, a Deo, ordinata sunt, Rom.13. Sed Ecclesia a Deo est, quia ipse eam ædificavit Sanguine suo. Ergo Ordo in Ecclesia esse debet.

Resp. 2. Ordo est Sacramentum. Est de fide contra hæreticos; & est S. Thomæ a. 3. q.cit.

Ratio: Sacramentum in communi suprà Tract.11. Exam.1. n.2. definitum fuit, quod sit signum sensibile rei sacræ sanctificantis homines, seu cæremonia sensibilis permanenter instituta, habens infallibilem promissionem gratiæ ejus usu infallibiliter conferendæ: Quæ definitio ibidem explicata fuit. *Subsumo*: Sed Ordo, seu Ordinatio habet hæc tria. Ergo. Min. prob. Imprimis est cæremonia, seu signum sensibile, ut patet, nimirum vel impositio manus, vel externa traditio materiæ, seu instrumenti cujusdam, v.g. Candelabri, vel Calicis, &c. 2. Est signũ permanenter institutum: Quia ritus ille initiãdi ministros Ecclesiæ continua Ecclesię praxi ad nos est derivatus ab Apostolis: sicut enim Christus Ecclesiam suam voluit esse perpetuam, ita & ordinum dignitates noluit in Apostolis finiri, sed in successores transferri. 3. Quòd adsit infallibilis promissio, & collatio gratiæ, patet ex illo 1. ad Tim.4. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quę data est tibi cum prophetia, cùm impositione manuum Presbyterii,

rii, id est cœtus Presbyterorum cum Episcopo Ordinante super caput Ordinandi in Presbyterum manus imponentium. Ergo, &c. Sed de hoc plura dicere spectat ad Controversistas.

Nota, quòd, sicut in quovis Sacramento tria distinguuntur, nimirum Sacramentum tantùm. 2. Res tantùm. 3. Res, & Sacramentum simul; Ita & in hoc primum est externus ritus, seu Ordinatio. 2. gratia. 3. Character. De quo vide Tr. 11. Exam. 4. n. 47.

Resp. 3. Ordo, ut est Sacramentum, physicè definitur sic: Est externa sacra Cæremonia sub præscripta verborum forma, qua traditur potestas spirituale aliquod ministerium exercendi, simulque gratia sanctificans ad illud ritè obeundum. Metaphysicè verò cum S. Th. q. cit. ar. 2. & Mag. Sent. definitur sic: *Ordo est signaculum quoddam*, seu Sacramentum a Christo institutum, *quo spiritualis potestas traditur ordinato exercendi ministerium Ecclesiasticum, simulque gratia*, &c.

Resp. 4. Ordo, de quo hìc agitur, potest dupliciter sumi. *Primò* pro ipsa externa ordinatione, quam Episcopus facit, seu pro actione, sive porrectione alicujus rei, seu materiæ sub certa verborum forma. *Secundò* pro ipsa potestate Ordinis, seu charactere impresso animo. Hoc secundo modo non est ipsum Sacramentum, quia non est signum sensibile; bene tamen primo modo, quia sic habet omnia ad rationem Sacramenti requisita, eique convenit data Sacramenti definitio.

Hinc cum S. D. q. cit. ar. 2. ad 1. ait: *Quòd Character interior sit essentialiter, & principaliter ipsum Sacramentum Ordinis*. Loquitur de Sacramento Ordinis in facto esse, sumendo effectum pro causa: nobis verò hìc sermo est de eo in fieri; est enim Sacramentum consistens in usu, non verò formaliter in re permanente.

Resp. 5. Sacramentum Ordinis est a Christo institutum in ultima Cœna. Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*.

Ratio ibidem. *Primò* propter Dei Sapientiam commendandam, quæ in distinctione rerum ordinata maximè relucet, tam in naturalibus, quàm in spiritualibus: quod significatur in hoc, quòd Regina Saba videns ordinem ministrantium Salomoni, non habebat ultra spiritum, deficiens in admiratione sapientiæ illius: 3. Reg. 10. *Secundò* ad subveniendum humanæ infirmitati, quia per unum non poterant omnia, quæ ad divina mysteria pertinebant, expleri sine magno gravamine. *Tertiò* ut via proficiendi hominibus amplior detur, dum plures in diversis Officiis distribuuntur, ut omnes sint Dei Cooperatores, quo nihil divinius, ut Dionysius dicit. Hæc S. D.

VIII. *Resp.* 7. Septem sunt Ordines in Ecclesia, scilicet Sacerdotium, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolytatus, Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus. Ita S. D. q. cit. ar. 2.

Declaratur ibidem: Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, quod est Sacramentum Sacramentorum. Sicut enim templum, & altare, & vestes, ita & ministri, qui ad Eucharistiam ordinantur, consecratione indigent; & hæc consecratio est Sacramentum Ordinis. Ergo distinctio Ordinum est accipienda secundùm relationem ad Eucharistiam. *Subsumo*: Sed hæc relatio fit 7. modis. Ergo. Min. prob. Potestas Ordinis, aut est ad consecrationem Eucharistię, aut ad aliquod ministerium ordinatum ad eam: Si primo modo, est Ordo Sacerdotum. Et ideò, cùm illi ordinantur, accipiunt Calicem cum vino, & patenam cum pane, accipientes potestatem conficiendi Corpus, & Sanguinem Christi; Si verò est ad aliquod ministerium, hoc est vel in ordine ad ipsum Sacramentum, vel in ordine ad suscipientes. Si primum, hoc fit tripliciter; Primò enim est ministerium, quo minister cooperatur Sacerdoti in ipso Sacramento, quantùm ad dispensationem, & hoc pertinet ad Diaconum, cujus est ministrare Sacerdoti, in omnibus, quæ aguntur in Sacramentis Christi. Unde & ipse Christi Sanguinem dispensat. Secundò est ministerium ordinatum ad materiam Sacramenti ordinandam in sacris vasis ipsius Sacramenti; & hoc pertinet ad Subdiaconum. Et ideò accipiunt Calicem de manu Episcopi, sed vacuum, cùm ordinantur. Tertiò est ministerium ordinatum ad præsentandam materiam Sacramenti, & hoc competit Acolyto; ipse enim urceolum cum vino, & aqua præparat. Unde & in ordinatione accipit urceolum vacuum.

Ministerium ad præparationem recipientium ordinatum non potest esse nisi super immundos, quia qui mundi sunt, jam sunt ad Sacramenta idonei. Triplex autem est genus immundorum: Quidam sunt omnino infideles, credere nolentes, & hi totaliter, etiam a visione divinorum, & a cœtu Fidelium arcendi sunt; & hi pertinent ad Ostiarios. Quidam autem sunt volentes credere, sed nondum instructi, scilicet Cathecumeni; & ad horum instructionem ordinatur Ordo Lectorum, qui debent tradere rudimenta fidei, & legere Prophetias Veteris Testamenti. Quidam verò sunt Fideles, & instructi, sed impedimentum habentes ex dœmonis potestate, scilicet energumeni. Et ad hoc ministerium est Ordo Exorcistarum. Ergo.

Nota ex S. Thom. ibidem ad 5. quòd Psalmistatus non sit Ordo, sed officium Ordini annexum. Quia enim Psalmi cum cantu pronunciantur, ideò Psalmista dicitur Cantor. Cantor autem non est nomen Ordinis specialis; tum quia cantare pertinet ad totum Chorum, tum quia non habet aliquam specialem relationem ad Eucharistiæ Sacramentum: quia tamen officium quoddam est, inter Ordines largo modo acceptos quandoque computatur.

IX.

IX. *Resp.* 8. Ordines bene distinguuntur per sacros, & non sacros. Ita S.D. q. cit. a. 3.

Declarat hoc dicens: Ordo dupliciter dicitur sacer, uno modo secundùm se, & sic quilibet Ordo est sacer, cùm sit Sacramentum quoddam. Alio modo ratione materiæ, circa quam habet aliquem actum circa rem aliquam consecratam, & sic sunt tantùm tres Ordines sacri, scilicet Sacerdotium, & Diaconatus, qui habent actum circa Corpus Christi, & Sanguinem consecratum: & Subdiaconatus, qui habet actum circa vasa consecrata. Et ideò etiam eis continentia indicitur, ut sancti, & mundi sint, qui sancta tractant. Hæc ibi.

Et in Sed Contra sic arguit S.Th. Ordines sacri impediunt Matrimonium contrahendum, & dirimunt jam contractum (prout infrà in loco proprio explicabitur in Tr. 16. Exam. 6. n. 69.) Sed hoc non habent quatuor Ordines inferiores. Ergo non sunt Ordines sacri. Vide infrà in hoc Tr. Ex. 8. n. 128. de cælibatu Clericorum.

His adde, paulò aliter dici posse, quòd majores Ordines sint sacri ex duplici titulo. 1. Quia propinquiùs accedunt ad Eucharistiam, ad quam omnes Ordines sunt instituti. 2. Quia habent annexum votum solemne castitatis, quo specialiùs, & firmiùs Deo consecrantur, qui iis insigniuntur. Subdiaconatus in primitiva Ecclesia non erat sacer secundo titulo, quia non erat ei annexa obligatio castitatis, uti nunc ex statuto Ecclesiæ; erat tamen sacer primo titulo, quia ad Eucharistiam accedit proximiùs quàm 4. Minores. Vide infrà Ex. 8. ante n. 131.

Suntne omnes Ordines propriè Sacramenta?

Ratio dubitandi est: Quia aliàs essent plura Sacramenta, quàm septem.

Dico: Quilibet Ordo est Sacramentum.

Dico: Quia convenit eis definitio Sacramenti superiùs data, causant omnes gratiam, & imprimunt characterem.

Nec tamẽ ex hoc sequitur, quod sint plura Sacramenta quàm 7. Quia Ordines Sacerdotio inferiores non sunt Sacramẽta totalia, sed solùm partialia, constituentia unum totale, scilicet Sacerdotium, ad quod omnes alii Ordines referuntur velut ad finem, ut ante explicatum est. Unde sunt unum Sacramentum unitate finis.

QUÆRO II. Quæ, & quotuplex est materia, ac forma Ordinis? qualis requiritur contactus? quis est effectus? Estne iterabilis?

X. *Resp.* 1. Materia cujusvis Ordinis est duplex; una remota, altera proxima. Prima est illud instrumentum, quod ordinando ab Ordinante traditur, per quod actus Ordinis designatur, & in ejus traditione character imprimitur. Secunda ejus traditio. De quo vide suprà Tr. 11. Exam. 1. nu. 3. R. 2. ubi cuivis Sacramento in particulari assignatur utraque materia. Forma sunt verba Episcopi, significantia potestatem, quæ ordinato datur.

Resp. 2. Probabilior, & tutior sententia docet, quòd non sufficiat moralis contactus materiæ, sed requiratur physicus. Ita S.Th. hìc q. 34. ar. 5. ad 3. dicens: *Porrectio materiæ magis est de essentia Sacramenti, quàm tactus, tamen ipsa verba formæ videntur ostendere, quòd tactus materiæ sit de essentia Sacramenti; quia dicitur, Accipe hoc, vel illud.*

Ratio est: Quia aliàs (ut ait Gonet) materia non videtur sufficienter applicari ordinando, est enim res physica. Ergo videtur exigere contactum physicum. Et hoc confirmat solicitudo, quam omnes prudentes Ministri hujus Sacramenti adhibent, ut ordinandus physicè materiam tangat. Ergo.

XI. *Resp.* 3. Non est necessarius contactus physicus immediatus cujusvis materiæ.

Ratio: Vinum in calice contentum spectat ad materiam Sacerdotii necessariam, & tamen non tangitur physicè immediatè ab ordinando, sed sufficit tangere calicem. Quia juxta communem hominum usum, qui tangit continens, censetur etiam tangere contentum. Communiter tamen observatur, quòd panis patenæ superpositus immediatè tangatur.

Ex quo sequitur, quòd valori non obstet, licèt sit contra reverentiam, si manus tangentis sit cooperta strophiolo, vel chirotheca. Quia verè est contactus. Nec est de essentia tactus utraque manu factus, immò sufficit tactus unius digiti ob eandem rationem. De hoc vide plura infrà de materia Presbyteratus, & Diaconatus.

Resp. 4. Effectus cujusvis Ordinis est duplex, unus primarius, seu principalis, scilicet gratia sanctificans secunda. Alter secundarius, scilicet character, qui imprimitur in quovis Ordine, ita ut nullus Ordo sit iterabilis. Posset addi tertius effectus, scilicet collocatio in certo statu, vel gradu, sed de eo patet ex dictis de prima Tonsura.

1. *Pars* de gratia constat ex dictis, quia omne Sacramentum in subjecto ritè disposito causat gratiam sanctificantem, & quidem secundam, si sit Sacramentum vivorum: Sed, ut probatum est, quilibet Ordo est Sacramentum, & quidem vivorum. Ergo.

Aliam pulchram rationem dat S.D. hìc q. 35. ar. 1. in c. & ad 2. & ad 3. Ubi eam inveniet, qui sciendi cupidus est.

2. & 3. *Pars* ab eodem S.D. ibid. ad 2. docetur, & probatur sic: Omne Sacramentum, in quo non imprimitur character, est iterabile: Sed nullus Ordo est iterabilis. Ergo quilibet Ordo imprimit characterem.

Multa hìc dicenda essent de Charactere, nimirum per quę Sacramenta imprimatur, quid sit, in quo subjecto sit, an sit indelebilis, an maneat in Cœlo, & in Inferno? an fuerit in Christo? quæ omnia habes suprà Tr. 11. Exam. 3.

QUÆRO III. Quodnam est subjectum capax Ordinis? seu quæ sunt requisita ad validam,

lidam, & licitam receptionem ejus?

XII. *Resp.*1. De necessitate est, ut sit mas, & baptizatus. De præcepto est, ut sit confirmatus. Vel, ut S.D. hìc q.35. a.4. loquitur, Character baptismalis præsupponitur susceptioni Ordinis de necessitate Sacramenti, Confirmatio de congruitate.

Ratio 1.*p.* est ex S. Thom. hìc q.39. a.1. in c. Clericatus est quædam dignitas, & præeminentia præ cæteris Fidelibus: Sed ea non convenit mulieribus. Ergo. Min. prob. 1. Juxta Apost. 1. Cor. 14. mulieres debent esse subditæ viris, & tacere in Ecclesia. Ergo multò minus possunt viris ministrare Divina. 2. Jura variis in locis mulieribus, etiam Sanctimonialibus, prohibent intra cancellos altaris consistere, aut Sacerdoti ministrare ad Missam, aut sacra vasa tangere. Ergo a fortiori divina ministeria peragere.

Hinc etsi Deipara quoad sanctitatem fuerit excelsior Apostolis; non tamen illi, sed istis claves Ecclesiæ a Christo commissæ sunt. Nec Christus eam, aut ullam mulierem admisit, quando in ultima Cæna discipulos ordinavit, nec quando post Resurrectionem Joan. 20. potestatem absolvendi a peccatis dedit.

In primitiva quidem Ecclesia quædam fęminę fuerunt dictæ Diaconissæ, & Presbyterissæ, Episcopissæ, &c. non quòd fuerint ordinatę, sed denominatione sumpta a viris, seu quia erant uxores Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum ductæ ante Ordinationem, quæ posteà quoad thorum a viris separatæ cælibem cum iis vitam agebant. Item juxta S. Tho. q.39. cit. a.1. in c. fuerunt aliquæ cum quadam benedictione (sine tamen Ordinatione) deputatæ ad recitandas homilias in officio Monialium, hinc dictæ Diaconissæ ab actu Diaconi, cujus est legere homilias. Abbatissa de facto ita vocatur a Prælatione, seu Præfectura. Virgines dicuntur sacræ a voto.

Quod Hæretici obiiciunt de Joanna Papissa, fabula est, merum figmentum, ut clarè demonstrant Auctores. Vide suprà Tract. 6. Exam. 5. n. 55. & seqq. an fœmina sit capax Jurisdictionis spiritualis.

Ratio 2.*p.* Quia Baptismus est janua omnium Sacramentorum.

3. *Pars* de Confirmatione patet ex Trid. Sess. 23. de reform. c.4.

XIII. *Resp.*2. Hermaphroditus, in quo prędvalet sexus fęmineus, invalidè ordinatur. Si prędvaleat sexus virilis, ordinatur quidem validè, sed illicitè, & est irregularis.

1. *Pars* cōstat, quia tunc simpliciter est fęmina.

2. & 3. *Pars* patent suprà Tract. 14. Exam. 1. n. 33.

*Resp.*3. Quid in adulto Ordinem recipiente, & qualis requiratur intentio, patet suprà Tractat. 11. Exam. 4. nu. 36. Quòd autem in infante sufficiat intentio Ecclesiæ, sicut in Baptismo, & Confirmatione, statim dicetur.

XIV. *Resp.*4. Parvuli ante usum rationis illicitè quidem, validè tamen suscipiunt quoscumque Ordines, non tamen Episcopatum formaliter sumptum.

Declarat hoc Ang. Doct. hìc q.39. a.2. in c. dicens: Per pueritiam, & alios defectus, quibus tollitur usus rationis, præstatur impedimentum actu: & ideò omnia illa Sacramenta, quæ actum requirunt suscipientis Sacramentum, talibus non competunt, sicut Pœnitentia, Matrimonium, & hujusmodi. Sed quia potestates infusæ sunt priores actibus, sicut & naturales, quamvis acquisitæ sint posteriores, remoto autem posteriori non tollitur prius; ideò omnia Sacramenta, in quibus non requiritur actus suscipientis de necessitate Sacramenti, sed potestas aliqua spiritualis divinitus datur, possunt pueri suscipere, & alii, qui usu rationis carent: hac tamen distinctione habita, quòd in minoribus Ordinibus requiritur discretionis tempus de honestate propter dignitatem Sacramenti, sed non de necessitate præcepti, neque de necessitate Sacramenti. Unde aliqui, si necessitas adsit, & spes profectus, ad minores Ordines possunt ante annos discretionis promoveri sine peccato, & suscipient Ordinem: quia quamvis tunc non sint idonei ad Officia, quæ eis committuntur, tamen per assuefactionem idonei reddentur. Sed ad majores Ordines requiritur usus rationis, & de honestate, & de necessitate præcepti propter votum continentiæ, quod habent annexum, & quia etiam eis Sacramenta tractanda committuntur. Sed ad Episcopatum, ubi etiam in corpus mysticum accipitur potestas, requiritur actus suscipientis curam animarum pastoralem, & ideò est etiam de necessitate consecrationis Episcopalis, quod usum rationis habeat. Quidam autem dicunt, quòd ad omnes Ordines requiritur usus rationis de necessitate Sacramenti; sed eorum dictum ratione, vel Auctoritate non confirmatur. Hæc ibi.

Ratio ex his patet, quia materia hujus Sacramenti, ut & Baptismi, Confirmationis, & Eucharistiæ non pendet ex actibus suscipientium, uti pendet in Pœnitentia, & Matrimonio. Ergo sufficit intentio Ecclesiæ, & quòd ordinandus non repugnet.

Non tamen, quòd infans sic ordinatus, factus adultus non teneatur persistere in statu Clericali, aut continentiam servare, sed possit nubere, quia nemo independenter a propria voluntate potest obligari ad votum continentiæ.

Oppono: Ordinandus debet potestatem sibi datam liberè acceptare, Episcopus enim dicit, *Accipe potestatem*, &c. Sed infans nequit sic acceptare, cùm careat libertate. Ergo.

Ad hoc dist. maj. Si sit potestas data per modum

dum contractus, pacti, vel donationis, conc. maj. si detur solùm per modum efficacis operationis, & per modum impressionis, uti in præsenti, neg. maj. Sic enim sufficit merè passivè se habere, ut patet in Baptismo, & Confirmatione, in quibus tamen imprimitur character, ut potestas ad alia Sacramenta recipienda, & Fidem profitendam.

Resp. 5. De amente, qui nunquam fuit compos rationis, idem est ac de infante. Quia verò aliquando usum rationis habuit, & in eo Ordinem petiit, ordinari validè potest; secus, si non petiit. Vide similia suprà Tract. 11. Exam. 5. n. 63.

Ratio 1 *p.* Quia talis ratione est perpetuò infans.

Ratio 2. *&* 3. *p.* Sacramenta, quæ non sunt necessitatis, sed tantùm voluntatis, censentur repelli, si non fuerint petita tempore, quo poterant liberè peti, secus, si petita fuerint. Ergo.

XV. *Resp.* 6. Ad Ordines debitè, ac licitè suscipiendos adhuc varia ex parte ipsius Ordinandi requiruntur.

Declaratur: Requiritur *primò* status gratię. Quia quilibet Ordo est Sacramentum vivorum, causans gratiam secundam. Ergo si suscipiatur in peccato mortali, committitur novum mortale.

Secundò Prærequiritur prima Tonsura, hæc enim est dispositio ad Ordines, ut patet ex dictis in Examine præcedenti.

Tertiò. Requiritur certa ætas, quæ pro Minoribus ad minus debet esse septennium, ob rationem de prima Tonsura datam in Exam. 1. n. 3. in Not. post R. 3. Ætas ad majores Ordines requisita statuitur a Trid. Sess. 23. de reform. c. 12. his verbis: *Nullus in posterum ad Subdiaconatus Ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum ætatis annum promoveatur.* Sufficit tamen, quòd annus prædictus sit inchoatus. Ad Episcopatum requiruntur triginta anni completi.

Computatur hæc ætas non a die conceptionis (is enim rarò sciri potest) sed a die nativitatis juxta communem usum. Sufficit autem compleri etiam unica hora ante Ordinationem, quia ætas est verè completa: sed non sufficit compleri hora post Ordinationem. Quando enim in jure pro forma, & de præsenti requiritur aliqua qualitas, seu attingentia, non valet illud axioma: *Parum pro nihilo reputatur. Quod parum distat, nihil distare videtur.* Si de ætate dubites, ordinari licitè non potes, ut patet ex dictis in Tract. 2. de conscientia. Ex. 1. n. 15. in hac ætate dispensat solus Papa, vel alius ex commissione ejus.

Quartò Requiritur probitas vitæ, & sufficiens scientia. Unde Trid. loc. cit.: *Sciant Episcopi, non singulos in ea ætate constitutos debere ad hos Ordines assumi, sed dignos dumtaxat, & quorum probata senectus sit.*

De Bonitate vitæ sic ait S. Thom. q. 63. a. 1. in c. Cùm in quolibet Ordine aliquis constituatur dux aliis in rebus divinis, quasi præsumptuosus mortaliter peccat, qui cum conscientia peccati mortalis ad Ordines accedit. Et ideò sanctitas vitæ requiritur ad Ordinem de necessitate præcepti, sed non de necessitate Sacramenti. Unde si malus ordinatur, Ordinem habet, sed cum peccato. Hæc ibi.

De scientia, & ejus qualitate sic loquitur a. 2. in c. In quolibet actu hominis, si debet esse ordinatus, oportet, quòd adsit directio rationis. Unde ad hoc, quòd homo Ordinis Officium exequatur, oportet, quòd habeat tantum de scientia, quod sufficiat ad hoc, quòd dirigatur in actu Ordinis illius. Et ideò etiam talis scientia requiritur in eo, qui debet ad Ordines promoveri, & non quòd universaliter in tota Scriptura sit instructus; sed plus, vel minus, secundùm quoad plura, vel pauciora se ejus officium extendit, ut scilicet illi, qui aliis præponuntur, curam animarum suscipientes, sciant ea, quæ ad doctrinam Fidei, & morum pertinent, & alii sciant ea, quæ ad executionem suis Ordinis spectant. Hæc ibi. Vide in Exam. 2. n. 2. R. 2.

Quintò Requiritur, ut Ordinandus sit ingenuus, seu liber, seu non sit servus, seu mancipium. De hoc S. Tho. ibid. a. 3. sic discurrit: In susceptione Ordinis mancipatur homo divinis officiis, & quia nullus potest alteri dare, quod suum non est, ideò servus, qui non habet potestatem sui, non potest ad Ordines promoveri; Quia libertas non est de necessitate Sacramenti, licèt sit de necessitate præcepti, cùm non impediat potestatem, sed actum tantùm. Et similis ratio est de hominibus, qui sunt aliis obligati, ut ratiociniis detenti, & hujusmodi personæ. Hæc ibi.

Nota ex S. Tho. ibid. ad 5. Si servus est promotus sciente domino suo, & non reclamante, ex hoc ipso efficitur ingenuus: Si autem eo nesciente, tunc Episcopus, & ille, qui præsentavit, tenentur domino in duplum, quàm sit pretium servi, si sciverant ipsum esse servum: aliàs si servus habeat peculium, debet seipsum redimere, alioquin reduceretur in servitutem domini sui, non obstante quòd Ordinem suum exequi non potest. Hæc S. D.

Accedit quòd servus sit irregularis. De quo statim plura.

Sextò. Requiritur, ut ordinandus non habeat ullum impedimentum canonicum, uti est v. g. Irregularitas, ut patet ex definitione ejus data suprà Tract. 14. Exam. 1. n. 27.

Hic revidenda sunt omnia, quæ ibidem de irregularitate sunt dicta, & quinam sunt irregulares. 1. infames. 2. bigami. 3. corpore vitiati, ut gib-

gibbosi, claudi, cæci, balbi, monstrosi, castrati, mutilati, epileptici, dæmoniaci, phrenetici, amentes. 4. illegitimè nati. 5. servi, seu mancipia. 6. homicidæ, aut ad homicidiū etiam justum cooperatores. Quę omnia ibidem sunt explicata. Et hi omnes arcentur a susceptione Ordinum, priusquam cum eis dispensetur.

Septimò. Requiritur, ut non sit ligatus censura excommunicationis; si enim in ea quis Ordinem (etiam minorem) suscipiat, manet ab eo suspensus. Hanc suspensionem aliqui vocant irregularitatem.

Octavò. Nemo potest licitè suscipere Ordinem superiorem, nisi priùs acceperit inferiorem, quia non licet; sed peccatum mortale est, ordinari per saltum, id est, prætermisso Ordine priore. Nam etsi non de necessitate Sacramenti (cùm Ordo superior inferiorem virtualiter, vel eminenter contineat, & ob id ordinatio sit valida) bene tamen de necessitate præcepti Character unius Ordinis præsupponit Characterem alterius.

Nonò. Non potest quis (absque dispensatione) licitè ordinari, nisi temporibus ab Ecclesia statutis. De quibus posteà n. 24. & 25.

Decimò. Ut servet certa temporum interstitia. De quibus dicetur posteà ibidem.

Undecimò. Ad Ordines licitè suscipiendos requiritur animus clericandi, id est, a Minoribus non recedendi sine justa causa; quia aliàs peccabit saltem venialiter ob rationem suprà in Exam. 1. n. 4. de prima Tonsura datam, non mortaliter; quia in statu perfecto non est, nisi initiativè tantùm. Si verò justam causam habeat, nec venialiter peccat, quia utitur jure suo. Tandem de Majoribus loquendo, debet habere animum ab iis non recedendi sine justa dispensatione, quia aliàs peccat mortaliter, Ut patet. Quia eum statum solemniter vovit. Qui Minores accipit cum animo retrocedendi, & hac tantùm intentione, ut gaudeat privilegiis Clericorum, peccat mortaliter. Quia decipit Ecclesiam in re gravi. Vide de prima Tonsura cit. n. 4. Item vide in Tract. de Fide, de Apostasia a Clericatu, ubi multa dicuntur, quæ hic serviunt. Tract. 7. Exam. 3. n. 53.

Duodecimò. Ut sit subditus Episcopi ordinantis. De quo posteà ad Q. 4. n. 19. & 20.

XVI. *Decimotertiò*. Requiritur pro majoribus Ordinibus sufficiens titulus honestæ sustentationis, ne Clerici, cum sacri Ordinis dedecore, mendicare, aut sordidum quæstum exercere cogantur. Et ita statuit Conc. Trid. Sess. 21. de reform. c. 2. ne quis deinceps Clericus sæcularis, quamvis aliàs sit idoneus moribus, scientia, & ætate, ad sacros Ordines promoveatur, nisi priùs legitimè constet, eum Beneficium Ecclesiasticum (quod sibi ad victum honestè sufficiat) pacificè possidere. Id verò Beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quòd ad illius Beneficii titulum sit promotus, neque ea resignatio admittatur, nisi constito, quòd aliundè vivere commodè possit, & aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium verò, vel pensionem obtinentes, ordinari posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum: eo quoque priùs perspecto, Patrimonium illud, vel pensionem verè ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint, atque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus possint, donec Beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti; vel aliunde habeant, unde vivere possint. Hęc Concil. Porrò Religiosi professi ordinantur titulo Paupertatis, eò quod hanc vi vocationis suæ profiteantur.

Ex his Colligitur, triplicem esse titulum, ad quem quis ordinari potest, scilicet beneficii, patrimonii, aut pensionis, ac paupertatis. Patrimonium juxta consuetudinem debet ad minus esse Capitale mille imperialium; ejusque nomine non solùm intelligitur hereditas paterna, sed quidquid ordinandus ex quocunque legitimo titulo, ut proprium possidet, vel ad dies vitæ in usumfructum habet.

XVII. Addi potest quartus titulus, dictus *Titulus mensæ*, ut si ob defectum Beneficii, & Patrimonii, potens quidam Dominus, v. gr. Episcopus, vel Nobilis, aut alius curet, quem ordinari titulo suæ mensæ, seu suorum bonorum, ut ex eis Clericus (cui alia media desunt) alimentetur, præsertim tempore infirmitatis, aut senectutis. Debet autem hic titulus fundari super obligatione reali, & hypotheca certorum bonorum ab Episcopo (ne sit titulus sine titulo) bene examinandorum, an non sint aliàs jam ęre alieno gravata: & hoc ideò ne (ut dictū) Clerici cum status clericalis dedecore mendicare cogantur. Hic titulus est onus reale talium bonorum, & jure ordinario hypothecæ, ad quemcunque possessorem transit.

Quid si titulus pereuntibus bonis pereat, v. g. in bello?

Dico: Tunc Clericus alendus est ab Episcopo, seu ex bonis Ecclesiæ, quæ cùm in necessitate debeat alere pauperes sæculares, a fortiori Clericos.

Quid si Ecclesia aliqua Collegiata, vel Monasterium det alicui Titulum mensæ?

Dico: Etsi tunc non requiratur assignatio certorum bonorum, cùm bona Ecclesiarum regulariter non totaliter pereant, nec possint alienari: requiritur tamen consensus Capituli, quia sine eo Superior in re tam gravi obligationem inducere non potest.

Quid censes de Civitatibus, & Oppidis?

Dico: Si in eo loco sit praxis, & consuetudo, ut Magistratus sine consensu Domini loci, aut majoris partis civium titulum dare pos-

possit, subsistit, secus non, ob rationem datam.

Quid judicas de Religiosis Societatis Jesu, cùm illi possint ob certas causas ex Societate dimitti, licèt sint in Sacris?

XVIII. *Dico*: Quamdiu sunt in Societate, non indigent alio titulo, licèt solùm habeant vota simplicia. Si verò dimittantur in Sacris existentes, ex Declaratione Sixti V. tradit Barbosa in Collect. ad sess. 21. cap. Trid. quòd Societas teneatur dimisso providere de honesto victu, usquedum ei provideatur de Beneficio sufficiente.

QUÆRO IV. Quis est minister Ordinum?

XIX. *Resp.* 1. Solus Episcopus est ordinarius minister Sacramenti Ordinis. Ita patet ex Trid. Sess. 23. Can. 7.

Ratio: Conferre officia, & ministeria spectat ad solum Principem, vel Præfectum: Sed solus Episcopus est Princeps, & Præfectus Christianæ Reipublicæ. Ergo.

Resp. 2. Probabilius est: quòd Papa possit simplici Sacerdoti dare facultatem conferendi Subdiaconatum, & reliquos Minores, non tamen Diaconatum, multò minùs Sacerdotium.

Ita Ang. Doct. hìc q. 38. ar. 5. ad 3. dicens: Papa qui habet plenitudinem potestatis Pontificalis, potest committere non Episcopo ea, quę ad Episcopalem dignitatem pertinent, dummodò illa non habeant immediatam relationem ad verum Corpus Christi; & ideò ex ejus commissione aliquis Sacerdos simplex potest conferre minores Ordines, & Confirmare, non autem aliquis non Sacerdos; nec iterùm Sacerdos majores Ordines, qui habent immediatam relationem ad Corpus Christi, suprà quod consecrandum Papa non habet majorem potestatem, quàm simplex Sacerdos. Hæc S. D.

Ratio patet ex his verbis S. Tho. Papa non potest simplici Sacerdoti dare potestatem conferendi Ordines, qui dicunt immediatam relationem ad Corpus Christi verum, quia super illud Papa non habet majorem potestatem quàm simplex Sacerdos, quæ præcisè est potestas consecrandi. *Subsumo*: Sed solùm duo Ordines Minores, nimirum Sacerdotalis, & Diaconatus dicunt immediatam relationem ad Corpus Christi verum, Sacerdotalis quidem, ut ad consecrandum; Diaconatus verò, ad distribuendum, uti fiebat in primitiva Ecclesia, non verò Subdiaconatus, nec Minores Ordines, ut patet ex eorum Officiis. Ergo.

Confirmatur: Ideò Papa potest simplici Sacerdoti dare facultatem conferendi Sacramentum Confirmationis, quia potestas illud conferendi est præstandi aliquid, quod habet immediatam relationem ad Corpus Christi mysticum, seu ad Fideles Confirmationis capaces, super quos Papa majorem habet potestatem, quàm simplex Sacerdos. Ergo è contra cùm super Corpus Christi verum non habeat majorem potestatem, non potest simplici Sacerdoti dare facultatem conferendi Ordines, qui illud ut tale immediatè respiciunt.

Oppono: Papa quibusdam Abbatibus Cisterciensibus dedit Privilegium conferendi suis Religiosis Diaconatum, & Subdiaconatum. Ergo.

Ad hoc dico 1. de Diaconatu non certò constare, sed solùm de Subdiaconatu fuit datum, si tamen datum fuit. Secundò dico, Papam in eo passu fuisse usum sententia, quæ tunc ei videbatur probabilior; Eo modo quo suprà Tr. 10. Exam. 3. n. 47. & 48. dictum fuit de dispensatione voti solemnis monachalis.

Resp. 3. Episcopus nominatus, electus, aut etiam confirmatus, si non sit Sacerdos, non potest ordinare Sacerdotes, potest tamen suis subditis dare licentiam, ut ab alio Episcopo ordinentur.

Ratio 1. *p.* Quia nemo dat, quod non habet.

Ratio 2. *p.* Quia dare illam licentiam spectat ad potestatem Jurisdictionis exterioris; illam autem habet. Ergo.

Resp. 4. Episcopus excommunicatus, degradatus, hæreticus, aut in alio mortali peccato existens, potest validè conferre Ordines, non tamen licitè.

Hoc probatum est suprà Tract. 11. Exam. 4. n. 37. ad Q. 7. ubi vide. Et n. 38. ad Q. 8. Quæ dispositio requiratur in ministro Sacramenti, ut non peccet.

XX. *Resp.* Episcopus, qui renuntiavit Episcopatui, validè ordinat, quia retinet Characterem, sed non semper licitè.

Declaratur: Episcopus potest renuntiare, vel *loco, & dignitati simul*, vel *loco tantùm*. Loco tantùm renunciat, si titulo, & auctoritate Episcopali retenta ex metu hostium, aut ob aeris intemperiem, locum, seu Diœcesim deserat, eique renuntiet. In quo casu, si ab alio Episcopo rogetur, potest validè, & licitè ordinare subditos Episcopi rogantis, & intrà ejus territorium, non verò proprios, quia nullos ampliùs habet: si verò propter aeris intemperiem, vel metum hostium tantùm extra suam Diœcesim moretur, jurisdictionem in suos non amittit, sed eos potest licitè ordinare in aliena Diœcesi cum licentia Episcopi Diœcesani. Dignitati verò simul renuntiat, si etiam a se deponat officium, nomen, & dignitatem Episcopalem, v. g. ingrediendo Religionem, vel prę-veniendo promeritam depositionem, & in hoc casu licèt quoscunque validè ordinet ratione indelebilis characteris Episcopalis, sacros tamen Ordines nemini licitè conferre potest, nisi ex dispensatione Papæ; Minores tamen conferre potest cum licẽtia propriorum Prælatorum.

Vide suprà Tract. 14. Exam. 1. num. 22. quòd ordinati ab Episcopo non suo, sine dimissoriis,

riis, extra tempora, sine interstitiis, sine titulo, sine legitima ætate, per saltum, in censura, &c. sint suspensi ab executione Ordinum.

*Resp.*6. Non potest quis licitè ordinari, nisi ab Episcopo proprio, aut alieno de licentia proprii. Ita Trid. Sess.23. de reform. c.8.

Ratio: Ut evitetur confusio in Ecclesia, quæ vult omnia ordinatè fieri.

XXI. *Resp.*7. Quatuor modis potest quis dici ad conferendos Ordines proprius Episcopus, & alter ejus Subditus ad eos recipiendos. 1. Ratione originis. 2. Ratione domicilii. 3. Ratione Beneficii. 4. Ratione triennalis familiaritatis.

Declaratur: Ratione *Originis*, seu nativitatis potest quis (etiam alibi habens domicilium, vel beneficium) ordinari ibi, ubi est natus, si parentes ibi habeant fixum domicilium. Si verò in alio loco sit natus, quasi per transennam, v.g. in transitu, vel peregrinatione parentum, non est ordinandus ibi, sed in loco domicilii: vel beneficii, vel in loco originis paternæ: vel (si sit filius tantùm naturalis, aut illegitimus, ad Ordines tamen legitimatus) in loco originis maternæ; filius enim naturalis non sequitur originem paternam, sed maternam.

Ratione *Domicilii*; quod differt a simplici habitatione, hoc enim esse potest sine animo stabiliter, & perpetuò manendi, ut patet in studiosis Academiarum. Unde domicilium propriè dicitur, ubi quis constanter, & perpetuò (perpetuitate saltem propositi, licèt posteà per accidens mutetur) habitationem fixit. Et potest quis tale domicilium habere in duplici loco, sicut quidam Officiales in dignitate constituti censentur fixisse domiciliū, & in sua propria arce, & in civitate, ubi sunt Officiales: dummodo æqualiter in utroque loco degant: non quidem mathematicè, sed proportionatè, & moraliter.

Ratione *Beneficii*; quia ratione ejus aliquis fit Diœcesanus illius Episcopi, in cujus Diœcesi jā actu, & re ipsa habet titulum, & possessionem Beneficii: unde non sufficit nuda præsentatio. Et hoc Beneficium debet esse perpetuum, adeòque non sufficit pensio temporalis: immò alioquin non est Beneficium Ecclesiasticum; hoc enim definitur, quòd sit *jus perpetuum recipiendi redditus ex bonis Ecclesiæ ratione spiritualis Officii Ecclesiastica auctoritate constitutum*.

Tandem ratione *triennalis familiaritatis*, de qua Trid. Sess.23. c.9. sic statuit: *Episcopus familiarem suum non subditum ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus, & beneficium, quacunque fraude cessante, statim re ipsa illi conferat*. Dicitur familiaris, qui in familia, seu servitio Episcopi ejus sumptibus vixit. Porrò cùm Tridentinum dicat, Episcopum debere quamprimùm tali ordinato conferre beneficiū, clarè patet, quòd Episcopus *titularis*, seu actu nullam Diœcesim habens, non possit ullum prætextu triennalis familiaritatis ordinare.

Ex dictis colligi potest, a quo sit ordinandus, qui est vagus, aut nullius Diœcesis.

XXII. *Resp.*8. Solus Episcopus proprius uno ex quatuor prędictis titulis potest dare licentiam, seu litteras dimissorias, quas Reverendas vocant, ut quis ordinetur ab alieno Episcopo; potest, inquam, nisi sit excommunicatus; tunc enim subditi sine dimissoriis ab alio Episcopo possunt ordinari, ut patet in Jure. Vicarius Generalis non potest dare dimissorias sine expresso mandato Episcopi, nisi in remotis agat, seu extra Provinciam, vel ultra duas diœtas a loco residentiæ. Capitulum Sede vacante non potest, nisi in duobus casibus. 1. Si annus sit elapsus ab obitu Episcopi. 2. Si quis sit arctatus ratione Beneficii, idest, si habeat Beneficium, quod spatio illius temporis, quo Sedes vacat, certum requirit Ordinem. De quo vide Trid. Sess.7. cap.10.

Nota, quòd dimissoriæ semel datæ non expirent morte concedentis, re adhuc integra, nisi expressè revocētur per Successorem. Quia sunt gratia facta, & privilegium, quod morte concedentis non expirat. De quo vide de Leg. suprà Tr.6. Exam.5. n.92. Porrò, quòd dimittendus, a dimittente priùs examinandus, & approbandus (nisi sit distans, quia aliàs potest committi Episcopo ordinanti) patet ex dictis suprà in princip. hujus Tract.

*Resp.*9. Regulares exempti (uti sunt Mendicantes) possunt accipere dimissorias a suis duntaxat Prælatis, & non ab Episcopis. Quia cùm sint exempti, non sunt illis subditi. Ita habetur ex privilegio Sixti V. & Clem. VIII. Hinc Religiosus sine licentia sui Superioris ordinatus, mortaliter peccaret, & incurreret suspensionem latam a Pio II. incideretque in plures pœnas a Sixto V. taxatas. Vide in nostris Constitutionibus dist.2. c.14. text.21. lit.X. cujus Superioris licentia pro nostris Fratribus requiratur, ut quis ad sacros Ordines mittatur.

Nota 1. Esse aliquorum sententiam, quòd Prælati Regulares ex Mandato Clement. VIII. debeant literas dimissorias dirigere ad Episcopum Diœcesanum illius Monasterii, eo verè absente, vel impedito, causam impedimenti denuntiare alteri Episcopo sub pœna privationis a dignitate, & voce activa, ac passiva. Verùm hoc decretum non videtur esse universaliter usu receptum, quia passim Prælati Regulares suo Diœcesano Ordines non celebrante dant dimissorias suis subditis, ut a quocunq; Episcopo cum Ecclesia Romana communionem habente ordinari possint, absque eo quòd ullam mentionem faciant, an Episcopus proprius sit absens, impeditus, aut Ordines celebrare noluerit. Porrò hæc præcisè intelliguntur de Regularibus exemptis: alii enim sunt subjecti suo Ordinario.

Nota 2. Speciale quid esse de eo, qui a Papa est ordinatus, nam is sine Papæ licentia non potest ordinari ab alio c. *in distribuendis*. 12. tit. *de qualit. ordinand.* & hoc ob singularem reverentiam Papæ Ordinantis. Major hac de causa debetur honor tali Ordinato c. *pertuas*. 7. de Majorit. & obedientia: non tamen est exemptus a Jurisdictione Episcopi.

Quæri hic posset, quotuplex sit, & quæ intentio requiratur in Ministro Ordinis. Sed hoc patet ex dictis de Sacramentis in Communi, Tr. 11. Exam. 4. n. 32. n. 33. & n. 35. Item, quæ dispositio requiratur in eo, nimirum, an status gratiæ. Sed hoc vide ibidem num. 38.

XXIII. His adde, quòd Episcopus collaturus, & Clericus recepturus Ordines sacros dico sacros, quia Minores conferuntur etiam aliquando post prandium) debeat esse jejunus, tum propter reverentiam Sacramenti, tum propter sacram Communionem sumendam. Quòd autem ordinaturus, & ordinandus, si aliunde non sit jejunium, pridie jejunent, optimè faciunt, & est de consilio, sed videtur bene dicere Gobat, quòd de hoc nullum textum in jure inveniat; adeòque durum videtur aliquem sub mortali ad id obligare.

Quæri item potest, an Angeli, & Beati possint conferre Ordines? Hujus decisio colligitur ex dictis suprà Tract. 11. Exam. 4. n 30.

QUÆRO V. Quæ sunt tempora, interstitia, ac locus Ordinationum?

XXIV. *Resp.* 1. Potest Episcopus Ordines Minores conferre feria 6. proxima Sabbatis, quibus Majores conferuntur, vel in ipsis Sabbatis, vel in quavis Dominica, vel festo de præcepto totius anni, quo populus a laboribus cessat, si non fiat Ordinatio generalis pro omnibus, sed tantùm pro quibusdam paucis. Ordines Majores solùm licitè conferri possunt sex Sabbatis, nimirum 4. Temporum, & ante Dominicam Passionis, & in Sabbato Sancto. Ita habet praxis Ecclesiæ.

Cur Ordinationes sunt præcipuè institutæ pro temporibus jejuniorum?

Ideò, Ut per solemnia illa jejunia, & Fidelium devotionem Ecclesia eò aptiores, & sanctiores accipiat Ministros. Et hoc ad exemplum Apostolorum, qui cùm Spiritus S. præcepto ad prædicandum Gentibus mitterent Paulum, & Barnabam, priùs jejunantes, & orantes imposuerunt ei manus.

XXV. *Resp.* 2. Juxta Statutum Trid. Sess. 23. de reform. c. 11. servanda sunt interstitia, seu temporum intervalla nimirum unius anni inter inferioris, & superioris ordinis susceptionem, *nisi aliud Episcopo expedire magis videretur*, & nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat. Usus de facto obtinuit, ut Minores eodem die conferantur, & in quibusdam locis ex rationabili causa cum iisdem eodem die Subdiaconatus. Quia hoc non repugnat Tridentino, hoc enim solùm loquitur de duobus Ordinibus sacris.

Ratio interstitiorum est, Ut ordinati in quovis munere se priùs exerceant, & cum ætate vitæ meritum, & doctrina major accrescat, ne vitæ spiritualis Magistrum agere præsumat, qui vix discipulus esse cœpit. Hanc ob causam Prælati Ecclesiæ non deberent esse tam faciles ad dispensandum, præsertim sine personarum delectu.

Nostræ Constitutiones dist. 2. c. 14. text. 11. Lit. X. ita habent: In Capitulo Bononiensi 1564. præceptū fuit, omnia decreta communia Cōc. Trid. de ætate, vita, & moribus ordinandorum firmiter observari; & fuit additum, ut nemo post susceptionem Minorum Ordinum ante elapsum annum ad Maiores promoveatur. Nec Subdiaconus intrà spatium alterius anni ad Diaconatum ascendat, nisi sit Ministrorum necessitas, quæ Patrum consilio judicetur sufficiens causa, ut aliter fiat, & ordinaturo Episcopo etiam referatur, & renuntietur. Hæc ibi.

Nota, interstitia temporū non esse accipienda mathematicè, ut sit spatiū 12. Mēsium completum, quasi de puncto ad punctum, sed potest, qui hoc anno in Sabbato Paschatis suscepit Subdiaconatum, anno sequenti in eodem Sabbato, licèt citiùs veniat, recipere Diaconatum.

Resp. 3. Quando Clericus Sæcularis cum dimissoriis vadit ad alienum Episcopum, non hic, sed proprius ipsius Ordinandi Episcopus potest dispensare in interstitiis.

Ratio: Tum quia dispensatio est actus jurisdictionis, qui non rectè exercetur in Subditos alienos. Tum etiam, quia ad proprium Episcopum spectat judicare, an dispensatio conducat suæ Ecclesiæ, vel saluti Ordinandi.

Resp. 4. De dispensatione interstitiorum pro Regularibus sacra Congregatio declaravit, quòd & illa pertineat ad Episcopum ordinantem, qui quoad causas in Concilio expressas pro dispensando in hoc deferre debet judicio, & attestationi Superioris Religiosi Ordinandi. Verùm, ut docet noster de La Cruz juxta Bullam Greg. XIII. pro Societate in Bullario Manuelis Rodriquez relatā, Generales Ordinum, & ab istis delegati, possunt cum suis Subditis dispensare in interstitiis.

Resp. 5. Gregor XIII. Societati Jesu in Bulla *Pium, & utile*, &c. dedit privilegium, ut ejusdē Religiosi extra tempora, immò tribus diebus festis continuis sacros Ordines susciperé queāt. Circa hoc privilegium disceptant DD. an alii Religiosi in eo communicent, necne? Negant Jesuitæ, dicentes, dictum Greg. XIII. prohibuisse communicationem; affirmant è contra alii. Quæ controversia ex ipso Bullæ, vel prohibitionis textu dirimenda est. Quidquid de hoc sit, probant alii AA. ut videre est in Gobat, &

no-

nostro de la Cruz, Gregorium XIV. apud Rodriquez expressè fecisse illam extensionem ad alios quoque Ordines. Item Alexandrum VI. & Eugenium IV. diù ante Gregor. XIII. fecisse aliis Regularibus idipsum jus, quod Societati specialiter dedit Greg. XIII.

Accedit, quòd hoc privilegium non revocetur per Trid. Sess. 23. de reform. c. 1. ubi statuit, Ordines debere celebrari temporibus a jure statutis. Quia (ut arguit La Cruz) Lex generalis non revocat privilegium paucorum, quando de illo saltem in generali non fit expressa revocatio. His non obstantibus pauci Episcopi possunt induci, ut hanc sententiam in praxi amplectantur.

XXVI. *Resp.* 6. Episcopo non licet suos etiam subditos in aliena Diœcesi ordinare, aut alia Pontificalia exercere sine licentia expressa Ordinarii loci. Ita statuitur in Trid. Sess. 6. de reform. c. 5. Si secus fiat, Episcopus ab exercitio Pontificalium, & sic ordinati ab executione Ordinum sint ipso jure suspensi.

Ratio: Ut conserventur Diœcesium limites, & cujusvis Episcopi auctoritas, mutua pax, & tranquillitas.

Resp. 7. De loco Ordinationis intrà Diœcesin Conc. Trid. Sess. 23. de reform. c. 8. ita statuit: *Ordinationes in Cathedrali Ecclesia vocatis, præsentibusque ad id Ecclesiæ Canonicis publicè celebrentur. Si autem in alio Diœcesis loco præsente Clero loci, dignior, quantùm fieri potest, Ecclesia semper adeatur.*

Nota tamen, hoc Statutum non esse usu receptum, vel contraria consuetudine abrogatũ; quia notum est, quòd nonnulli Episcopi Ordines conferãt, vel in Sacello Curiæ suæ Episcopalis, vel in alio Sacello, sive Templo quocunq;

EXAMEN III.

De Ordinibus Minoribus in genere, & in specie.

QUÆRO I. Suscepturi quatuor Minores ex quibus materiis solent examinari, & quàm scientiam debent habere?

XXVII. *Resp.* De eorum scientia, seu literatura vide Exam. 1. n. 2. R. 2. Materiæ, ex quibus solent examinari, sunt, quæ hic sequuntur, & quæ specificatæ sunt ibidem R. 3. usque ad Q. 3. immò præter Catechismum debent scire omnia, quæ hactenus in 1. & 2. Examine dicta sunt de essentia, effectu, subjecto, ætate, ministro, tempore, interstitiis Ordinationum.

QUÆRO II. Quot sunt Ordines Minores? cur dicuntur Minores? cur non sacri? quæ requisita ad susceptionem? quæ obligationes?

XXVIII. *Resp.* 1. Quatuor sunt minores Ordines scilicet Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolythatus. Dicuntur *Minores*, quia Clericum ponunt in gradu minori, & ab Eucharistia remotiori, quàm Majores. Dicuntur *non sacri*; quia non versantur circa rem sacram, nec habent adjunctam obligationem continentiæ, ut explicatum est in Exam. 2. nu. 9. R. 8. ubi etiam patet, an omnes sint Sacramenta. Et in eodem Exam. 2. n. 16. patet, quòd ad eos non requiratur titulus Ordinationis, cùm ordinati possint redire ad Sæculum motu proprio.

Resp. 2. Quodnam sit subjectum capax Ordinum minorum, patet ex Examine præcedenti. Ultra hoc Ordinandus, dum comparet, debet esse tonsuratus, veste talari indutus, & superpelliceo, & habere candelam offerendam, & sufficienter dispositus ad sacram Communionem recipiendam. Ad quam tamen non est obligatio sub mortali; Quia non constat de præcepto. Item præviè debet exhibere testimonium de vita, & moribus, quod potest dari a Parocho, & Magistro Scholæ, in qua educantur juxta Trid. Sess. 23. de refor. c. 5. Et deinde examinari juxta dicta ex Trid. in Exa. 1. n. 1. Et debet esse ab Examinatoribus approbatus.

Resp. 3. Ordines minores ex se non habent specialem obligationem, nisi 1. ad recitandos illos Psalmos, quos Episcopus ordinans injungit. De quibus vide suprà de horis Canonicis Tract. 10. Exam. 5. nu. 69. 2. Ad portandam Clericam, seu habitum, & tonsuram. De quo vide loco citato ex Tract. 7. Exam. 3. num. 55. 3. Ad horas Canonicas, si sit Regularis choro addictus, vel habeat Beneficium. 4. Juxta Trid. Sess. 23. cap. 11. tenentur Minoristæ in unoquoque munere juxta præscriptum Episcopi se exercere, idque in ea, cui adscripti erunt, Ecclesia.

Quæri hìc posset, an Minoristæ suum Officium exercentes in mortali, peccent mortaliter, sed ad hoc negativè patet suprà Tract. 11. Exam. 4. n. 37. ante R. 5.

Videetiam in Exam. 1. n. 5. R. 3. quæ sint Clericorum privilegia, & n. 6. quæ sint eis prohibita? Nunc ad Minores Ordines in particulari suo ordine, quorum primus est.

Ostiariatus.

QUÆRO III. Quid censes de eo? ejus Officio? materia, & forma? institutione, &c.

XXIX. *Resp.* 1. Ostiariatus definitur sic: Est Ordinatio, vel Ordo Ecclesiasticus, per quem datur potestas aperiendi, claudendi, & custodiendi Ecclesiam, nimirum dignos recipiendo, indignos, Apostatas, Hæreticos, excommunicatos, &c.

Nota, quòd quamvis hoc etiam possint facere Laici, non tamen ex officio, sed solùm

ex commissione. Item canes expellere (putà veros, & physicos) non est officium Ostiarii, sed Sacristæ, vel alterius ad id deputati.

*Resp.*2. Officium Ostiarii patet ex data definitione.

*Resp.*3. Materia remota Ostiariatus sunt Claves Ecclesiæ, proxima est traditio earum: & in hoc imprimitur character.

Resp. 4. Forma sunt verba Episcopi ordinantis, quæ ad traditionem materiæ profert, nimirum hæc: Sic age, quasi Deo rationem redditurus pro his rebus, quæ his clavibus clauduntur.

*Resp.*5. Hic Ordo est a Christo institutus, vel in ultima Cęna; Vel quando dixit: *Ego sum ostium*. Vel quando vendentes, & ementes ejecit ex Templo. Primus Ordo Minor est

Lectoratus.

QUÆRO IV. Quid de illo, &c.?

XXX. *Resp.*1. Definitur sic: Est Ordo Ecclesiasticus, vel Ordinatio, qua confertur potestas spiritualis, Prophetias, & sacras Scripturas, etiam (extra Missam tamen) Evangelium legendi.

*Resp.*2. Officium Lectoris patet ex hac definitione; ad quod etiam spectat, Cathecumenis, seu adultis baptizandis tradere rudimenta Fidei.

*Resp.*3. Materia remota Lectoratus est liber continens sacras Scripturas, nimirum Epistolas, & Prophetias. Prima est traditio libri, & in ea imprimitur character. Si pro materia porrigeretur Breviarium, esset valida Ordinatio, quia continet dictas Scripturas.

*Resp.*4. Forma sunt illa verba Episcopi sub traditione prolata: *Accipe, & esto Verbi Dei relator, habiturus, si fideliter, & viriliter Officium tuum impleveris, partem cum iis, qui verbum Dei ab initio benè ministraverunt.*

*Resp.*5. Certum tempus institutionis hujus Ordinis non scitur. Potest dici, quòd sit a Christo institutus, quando in templo, aperto libro legit Lectionem Isaiæ, & posteà tradidit ministro Secundus Ordo minor est.

Exorcistatus.

QUÆRO V. Quid de isto?

XXXI. *Resp.*1. Definitur sic: Est Ordo Ecclesiasticus, vel ordinatio, qua confertur potestas manus imponendi super energumenos, idest, obsessos a Dœmonibus, & super eos legendi exorcismos ad Dęmones compescendos, & expellendos. Unde hæc vox *Exorcista* significat idem, quod *increpans*.

*Resp.*2. Officium Exorcistæ patet ex hac definitione.

*Resp.*3. Materia remota hujus Ordinis est liber Exorcismorum; Proxima, traditio ejus: & in hac imprimitur character.

*Resp.*4. Forma sunt illa verba Episcopi: *Accipe, & commenda memoriæ, & habe potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive Catechumenos.*

Resp. 5. Christus hunc Ordinem instituit, quando obsessum a Dęmone liberavit, ponens digitos in auriculam ejus.

Nota, dici in definitionibus, *Est Ordo*, Vel *Ordinatio*. De quo vide in Exam.2.nu.7.R.3.& 4. Sumitur enim interdum effectus pro causa; Ordo est effectus Ordinationis, quia Ordo est gradus, vel potestas per Ordinationem, seu externam cæremoniam, aut sensibile signum collatus. Tertius Ordo minor est

Acolythatus.

QUÆRO VI. Quid de eo?

XXXII. *Resp.*1. Sic definitur: Est Ordo Ecclesiasticus, vel Ordinatio, qua datur potestas cereos accendendi, eos ad altare transferendi, & urceolos Subdiacono pro sacro ministerio porrigendi.

*Resp.*2. Officium Acolythi patet ex definitione; ad quod spectat, quòd debeat Diacono, & Subdiacono inservire, urceolos aqua, & vino plenos Subdiacono porrigendo: a quo servitio dicitur *Acolythus*, quæ vox idem significat, quod *pedissequus*.

*Resp.*3. Materia remota hujus Ordinis est duplex; una Candelabrum, altera Urceoli vacui: proxima pariter duplex, nimirum utriusque traditio. Character imprimitur in traditione Urceolorum, quia hæc est materia principalis, & circa eam Acolythus habet primarium actum. Cujus *Ratio* est: Quia Urceoli continent vinum, quod est materia, ex qua conficitur Eucharistia, adeòque actus circa eos proximiùs accedit ad Eucharistiam, quàm actus circa Candelabrum, utpote actus secundarius circa materiam secundariam, & accessoriam, quæ tamen (nimirum Candelabrum) de congruitate in tali mysterio adhibetur.

Ex quo Colligitur Ratio, cur in Ordinatione Acolythi Urceoli tradantur ab Episcopo, Candelabrum ab Archidiacono, nimirum, quia Urceoli sunt materia primaria, a proprio Ordinis Ministro tradenda.

Estne de essentia, ut tangatur uterque Urceolus?

Dico: Valor salvatur, si tangatur unus.

Estne necessarium tangere etiam pelviculam, cui Urceoli insistunt?

Non est: Quia nullo modo est materia, nec semper adhibetur in Missa.

*Resp.*4. Duplici Ordinis hujus materiæ duplex correspondet forma. Una est: *Accipe Ceroferarium cum cereo, & scias te ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari in nomine Domini*: Altera: *Accipe Urceolum ad suggerendum vinum, & aquam in Eucharistiam Sanguinis Christi in nomine Domini.*

Resp.

Resp. 5. Christus hunc Ordinem instituit, vel in ultima Cœna; Vel quando dixit: Ego sum lux mundi.

Quæ est vestis Acolythi?

Est Amictus, seu humerale tegens humeros, & alba, & cingulum.

Quid hæ,& aliæ aliorum ministrorum vestes significent, dicetur posteà ad Q.7.n.33.

Potestne Acolythus agere vices Subdiaconi in ejus defectu cantando, vel legendo Epistolam?

Potest quidem, sed non solemniter, & ex officio, idest, non cum manipulo, sed sine eo, & ex commissione, necessitate urgente.

Potestne Acolythus tangere sacra vasa?

Dico, Probabilius est,quòd nemo,nisi saltem sit Subdiaconus, audeat contingere sacra vasa, v.g.Calices, & Corporalia, &c. nisi fortè esset justa causa tangendi, qualis esse potest, ut,si in defectu Subdiaconi, Acolythus Sacerdoti privatim præparet Calicem, quod consideratis circumstantiis interdum licitè fieri potest; Ceteroquin non, & ita obtinuit consuetudo, & Ecclesiæ praxis. Idem patet ex stylo Curiæ Romanæ, quæ quibusdam Tonsuratis, & Minoristis interdum dat privilegium tangendi vasa sacra.

Nota, quòd Ordines Mendicantium habeant a Sede Apostolica privilegium, ut omnes eorum Religiosi, etiam Laici, dum in propriis Ecclesiis ex Superiorum suorum mandato Sacristanos agunt, omnia paramenta, sacra vasa (putà, in quibus non est Eucharistia) ac Corporalia, &c. reverenter possunt tangere, & lavare.

QUÆRO VII. Quæ sunt, & quid significant vestes ministrorum Ecclesiæ, tam inferiorum, quàm superiorum, etiam ipsius Episcopi?

XXXIII. Hæc quæstio ideò hic ponitur,quia consistimus in medio inter Ordines Minores, & Majores.

Resp. Huic quæstioni satisfacit Ang. Doctor hic q.40.art.7. in c.dicens: Vestes ministrorum designant idoneitatem, quæ in eis requiritur ad tractandum divina: & quia quædam sunt, quæ in omnibus requiruntur, & quædam in superioribus, quæ non ita exiguntur in inferioribus: ideò sunt quædam vestes omnibus ministris communes, quædam autem superioribus tantùm. Et ideò omnibus ministris competit amictus humeros tegens, quo significatur fortitudo ad Divina Officia exequenda,quibus mancipantur: & similiter Alba, quæ significat puritatem vitæ, & Cingulum, quod significat repressionem carnis: sed Subdiaconus ulteriùs habet manipulum in sinistra, quo significetur extersio minimarum macularum: quia manipulus est quasi sudarium ad extergendum vultum: ipsi enim primò ad sacra tractanda admittuntur. Habent etiam tunicam strictam, per quam Doctrina Christi significatur: Unde & in Veteri Lege in ipsa tintinnabula pendebant: Subdiaconi enim primò admittuntur ad doctrinam Novæ Legis annuntiandam. Sed Diaconus habet ampliùs stolam in sinistro humero in signum, quòd applicatur ad ministerium in ipsis Sacramentis. Et Dalmaticam (quæ est vestis larga, sic dicta, quia in Dalmaticis partibus primò usus ejus fuit) ad designandum, quòd ipse primò dispensator Sacramentorum ponitur, ipse enim Sanguinem dispensat, in dispensatione autem largitas requiritur. Sed Sacerdoti in utroque humero ponitur Stola, ut ostendatur, quòd ei plena potestas dispensandi Sacramenta datur, non ut ministro alterius: & ideò Stola descendit usque ad inferiora. Habet etiam Casulam, quæ significat charitatem: quia ipse charitatis conficit Sacramentum, scilicet Eucharistiam, Sed Episcopis adduntur novem ornamenta suprà Sacerdotes, quæ sunt caligæ, sandalia, succinctorium, tunica, dalmatica, mitra, chirothecæ, annulus, & baculus; Quia novem sunt, quæ ipsi suprà Sacerdotes possunt, scilicet Clericus ordinare, Virgines benedicere, Basilicas dedicare, Clericos deponere, Synodos celebrare, chrisma conficere, vestes, & vasa consecrare, Vel per caligas significatur rectitudo gressuum; Per sandalia, quæ pedes tegunt, contemptus terrenorum; Per succinctorium, quo Stola ligatur cum Alba, amor honestatis; Per tunicam perseverantia, quia Joseph tunicam talarem habuisse legitur, quasi descendentem usque ad talos, per quos significatur extremitas vitæ; Per Dalmaticam largitas in operibus misericordiæ; Per chirothecas cautela in opere; per Mitram scientia utriusque Testamenti: unde & duo cornua habet; Per baculum cura Pastoralis; qua debent colligere vagos, quod significat curvitas in capite baculi: sustentare infirmos, quod ipse stipes signat baculi, & pungere lentos, quod significat stimulus in pede baculi: unde Versus:

Collige, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta.

Per annulum Sacramenta Fidei, qua Ecclesia desponsatur Christo: Episcopi enim sunt in Ecclesia loco Christi: Sed ulteriùs, Archiepiscopi pallium habent in signum privilegiatæ potestatis: significat enim torquem aureum, quem solebant legitimè certantes accipere. Hæc S.Thom. Vide plura infrà in hoc Tract. Exam.5.num.46.

EXAMEN IV.

De Ordinibus Maioribus in genere, & in specie de Subdiaconatu, & Diaconatu.

QUÆRO I. Majoribus Ordinibus, in specie Subdiaconatu, & Diaconatu, insigniendi, quæ debent scire, & ex quibus solent examinari?

XXXIV. *Resp.* 1. Trid. Sess. 23. de reform. c. 13. ita statuit: Subdiaconi, & Diaconi ordinentur habentes bonum testimonium, & in minoribus Ordinibus probati, ac literis, & iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi. Qui sperent Deo auctore se continere posse: Ecclesiis, quibus adscribuntur, inserviant, sciantque maximè decere, si saltem diebus Dominicis, & solemnibus, cùm altari ministraverint, sacram Communionem perceperint. Hæc ibi. Debet etiam scire orare horas Canonicas, ut patebit ex dicendis.

Resp. 2. Materiæ, ex quibus solent examinari, sunt, quæ hic sequuntur, & omnia quæ ante dicta sunt de prima Tonsura, & de 4. Minoribus. Cùm enim Ordines hi (de quibus nunc agitur sint, & dicantur Majores, ac sacri, & Minores in se eminenter contineant, sicut Diaconatus Subdiaconatum, ac Clericum in superiori dignitatis gradu constituant, non solùm Minoristarum scientia, sed & ampliore circa suum officium pollere debent.

Solent insuper nonnulli Examinatores Subdiaconando proponere quæstiones saltem communiores ex doctrina Fidei, v. gr. de Ecclesia. Vide Tr. 7. Exam. 1. nu. 17. & seqq. De Fide divina vide ibidem nu. 2. & seqq. De Sacramentis, vide Tr. 11. Exam. 1. & seqq. De Sacramentalibus Tr. 13. Exam. 2. n. 25. De Censuris in genere, & in specie Tr. 14 Exam. 1. De Irregularitate; De qua habes in eodem Exam. n. 27. & seqq.

Prætereà Subdiaconãdo solent ultra præfatas etiam proponi communiores Quæstiones de ultimo fine hominis, De quo agitur suprà Tr. 3 Exam. 1. n. 2. & seqq. De actibus humanis, vide ibidem num. 8. De peccatis Tr. 4. Exam. 2. De Indulgentiis Tr. 14. Exam 3. De Legibus Tr. 6. De Præceptis ibid. in Exam. 2. n. 15 De Virtutibus in communi Tr. 4. Exam. 1. De Virtutibus Theologicis Tract. 7.

De Baptismo, ejus essentia, divisione, institutione, materia, forma, ministro, subjecto, initerabilitate. De quibus habes in Tract. 11. Exam. 5. De cognatione spirituali ex Baptismo vide in Tract. 16. de matr. Et ex Confirmatione vide ibidem de impedimentis matrimonii Exam. 6. n. 75.

Resp. 3. Solent etiam Subdiaconando proponi quæstiones in specie ex præcedentibus in hoc Tr. quarum solutiones omnes ibidem in specie habes, ut, Cur dicantur Majores, & sacri in Exam. 2. n. 9. de requisitis juxta mox dicenda n. 35. De temporibus Ordinationum, suprà in Exam. 1. n. 24. De interstitiis. ibidem nu. 25. De Titulo mensæ, in Exam. 2. n. 16. & 17. De obligatione ad castitatem, & ad horas Canonicas patebit magis in sequentibus. De horis Canonicis habes suprà in Tr. 10. Exam. 5. ex quo variæ quæstiones proponi, & solvi possunt. De obligatione deferendi habitum, & tonsuram Tract. 7. Exam. 3 nu. 55.

Subdiaconatus.

QUÆRO II. Quid est? quod ejus Officium? quæ materia, & forma? quæ obligatio? quod subjectum? quæ vestis?

XXXV. *Resp.* 1. Subdiaconatus sic definitur: Est *Ordo sacer Ecclesiasticus, vel Ordinatio, qua Ordinato datur potestas in altari assistendi Presbytero sacrificanti, ministrando ei Calicem cum vino, & patenam cum hostia, & solemniter legendi Epistolam in Missa.* Vel sic: Est sacer Ordo, vel Ordinatio, per quam traditione Calicis vacui cum patena vacua sub præscripta verborum forma datur potestas ad præfata officia peragenda.

Resp. 2. Officium Subdiaconi patet ex data definitione. Sensus autem est, quòd Calicem cum vino, & patenam cum hostia Sacerdoti ministret saltem mediatè, nimirum mediante Diacono, cui priùs ea porrigit. Hinc illa vox *Subdiaconus* idem significat, quòd *Subminister*; proximus enim, & immediatus minister Sacerdotis est Diaconus, post eum est Subdiaconus. Spectat etiam ad Subdiaconi officium, pallas altaris, & corporalia abluere, panem pro populo consecrandum in altari ponere.

Resp. 3. Materia remota Ordinationis Subdiaconi est duplex. Una primaria, & principalis, nimirum calix vacuus cum patena vacua superposita; altera minùs principalis, scilicet liber Epistolarum. Proxima, est utraque utriusque materiæ traditio. Character imprimitur in traditione primæ materiæ. *Cujus Ratio est*: Quia circa eam habet actum primarium, cùm proximiùs accedat ad confectionem Eucharistiæ. Ex quo fit, quòd ob rationem oppositam, legere, vel cantare Epistolam sit actus minùs principalis Subdiaconi. Vide in Exam. 2. n. 9. cur in primitiva Ecclesia Subdiaconatus non fuerit numeratus inter Ordines sacros.

Colligitur ex his differentia a materia Sacerdotis Ordinandi; Quia illi dantur calix, & patena cum pane, & vino: Subdiacono verò calix vacuus.

Debetne calix cum patena esse consecratus?

Non est de necessitate. Tum quia id nullo jure præcipitur. Tum etiam, quia in calice non consecrato validè (etsi non licitè) fit cõsecratio Eucha-

charistiæ. Ergo etiam per ejus traditionem validè ordinari Subdiaconus.

Debetne Ordinandus necessariò tangere calicem, & patenam?

Affirmo, esse de præcepto graviter obligante juxta Pontificalis Romani Rubricam, quę mandat, ut ordinandi inferioribus digitis Calicem tangant, superioribus verò Patenam. Si tamen immediatè tangeretur solus calix, & non patena, Ordinatio esset valida, quia Patena tangeretur physicè mediatè.

Resp.4. Duplici materiæ hujus Ordinis correspondet duplex forma, nimirum verba Episcopi ordinantis. Primaria, & essentialis est hæc: *Videte, cujusmodi ministerium vobis tradatur. Ideò vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis.* Forma secundaria ad librum Epistolarum est hæc: *Accipite librum Epistolarum, & habete potestatem legendi in Ecclesia sancta Dei tam pro vivis, quàm pro defunctis, in nomine Patris*, &c.

Resp.5. Christus Subdiaconatum instituit in ultima Cœna, quando panem, & vinum consecrandum præparavit.

Resp.6. Obligationes, quas Subdiaconatus addit super 4. Minores, sunt duæ ex institutione Ecclesiæ. Una est ad perpetuam castitatem, altera ad dicendas horas Canonicas.

Quid si Subdiaconus Religiosus professus, aliunde jam ad horas obligatus, eas omittat, committitne duplex peccatum?

Resp. Negativè. Est tamen peccatum gravius, & circumstantia in confessione necessariò exprimenda.

Quid si Subdiaconus in mortali ministret, peccatne de novo mortaliter?

Affirmo probabiliùs juxta dicta suprà Tr. 11. Exam.4.n.37. R.7. nisi priùs eliciat contritionem; confiteri tamen prius, licèt sit de consilio, non tenetur, ut ibidem patet n.38. Unde S.Thom. hic q.36. ar.5. in c. ait. Lex præcipit, ut homo justè ea, quæ justa sunt, exequatur. Et ideò quicunque hoc, quod sibi competit ex Ordine, facit indignè, quod justum est, injustè exequitur, & contra præceptum Legis facit, ac per hoc mortaliter peccat. Quicunque autem cum peccato mortali aliquod sacrum Officium pertractat, non est dubium, quin indignè illud faciat, unde patet, quòd mortaliter peccat. Hęc ibi. Ubi S.D. loquitur de Ordinibus sacris, ut patet ex illis, *sacrum officium*. Et ibidem ad 2. ait: *Est de jure naturali, ut homo sancta sanctè pertractet*. Idem habet ibid. ad 4.

Teneturne Subdiaconus suum officium exercere jejunus?

Tenetur ex congruentia propter reverentiam Sacramenti Eucharistiæ, hinc non peccat mortaliter, si non jejunus ministret.

XXXVI. *Resp*. 7. Subjectum hujus Ordinis capax, est masculus, baptizatus, confirmatus, non excommunicatus, legitimè natus, non mancipium, prima Tonsura & 4. Minoribus initiatus, annorum viginti, & unius completè. Ex quibus aliqua sunt de necessitate medii, aliqua de necessitate præcepti, ut patet ex præcedentibus.

Resp.8. Preter vestes aliis ministris Subdiacono inferioribus communes, dantur ei aliæ duę, scilicet Dalmatica, in qua convenit cum Diacono, & Manipulus in sinistra manu, qui est ejus vestis propria, & essentialis. Ubi

Nota, quòd significatio manipuli pateat suprà ex S.Tho. in Exam.3.n.33. ad Q.7. Ultra hoc dici potest, quòd significet patientiam, vel fructum bonorum operum juxta illud Psal.125. *Euntes ibant, & flebant portantes manipulos suos*. Portatur autem in sinistra, quia hæc significat vitam præsentem, in qua debemus patientiam exercere, ut bonorum operum fructus possimus percipere.

Quid si Subdiaconus suo officio fungatur sine vestibus?

Peccat mortaliter, si id faciat ex contemptu, vel negligentia.

Subdiaconandus cum qua dispositione, ac veste debet comparere apud Ordinationem?

Resp. Debet comparere, ut ante examinatus, & approbatus, & ut dispositus ad sacram Communionem, patulam habens Tonsuram, indutus vestibus Acolythi suprà nominatis. Ultra eas debet secum ferre manipulum, eumq; tenere sinistra manu; & Dalmaticam super sinistrũ brachium gestans, & dextra cereum offerendum.

Diaconatus.

XXXVII. Quanta scientia requiratur in Diaconandis, & ex quibus soleant examinari, sufficienter dictum est in hoc Examine ad Q.1. Tenentur etiam scire omnia, quæ Subdiaconi ob rationem ibidem in R.2. datam.

QUÆRO III. Quid est Diaconatus? quod ejus Officium? quæ materia, & forma? quæ obligatio, quod subjectum? quæ vestis?

XXXVIII. *Resp*.1. Diaconatus definitur sic: Est Ordo sacer Ecclesiasticus, vel Ordinatio, qua confertur potestas proximè assistendi Presbytero in ministerio altaris, & legendi Evangelium in Missa.

Resp.2. Officium Diaconi patet ex data definitione, nimirum Presbytero immediatè ministrare (unde & hæc vox, *Diaconus*, idem significat, quod minister) hostiam in patena, & vinum in calice ei tradere, Evangelium in Missa legere solemniter, id est, in vestibus Diacono ex vi officii competentibus. Præter hæc duo Diaconi officia sunt adhuc alia, nimirum rudimenta Fidei summariè populo proponere, pro quo tamen Catechismus Concilii Trid. monet, ut id non faciat ex loco superiori, seu ex suggestu, nisi id ei Episcopus permiserit, quia munus prædicandi non cõpetit ei ex officio, sed solùm per dispensationem: qua obtenta potest

licitè publicè prædicare. Item, quia in Ordinatione Diaconi dicitur, *Diaconum oportet baptizare, & prædicare*, Diaconus potest solemniter Baptizare ex commissione Episcopi, vel Sacerdotis ei facta ex necessitate urgente, sic ut fiat minister solemnis, non ordinarius, sed extraordinarius. Quod si faceret solemniter absque commissione, graviter peccaret. Porrò solemniter prædicare est id facere cum stola, & ex cathedra. Dum Diaconus solemniter ex commissione baptizat, debet esse superpelliceo indutus, & stola per transversum posita ad differentiam Sacerdotis. Iterùm ex Ecclesiæ statuto ad Diaconum spectat baptizandos instruere, disponere, vestibus expoliare, bona Ecclesiæ dispensare, eleemosynas distribuere, ubi adhuc est in usu.

In Primitiva Ecclesia, quando sub utraque specie communicabatur, Diaconi officium erat Sanguinem Christi dispensare, immò & in defectu Sacerdotis, & necessitate cogente, Corpus Christi ministrare. Quod etiam de facto adhuc posset in defectu Episcopi, aut Sacerdotis, aut jussu ejus in extrema necessitate, ut periculosè infirmus communicet, dato etiam, quòd non esset absolutus, nec confessus, dummodo exhibeat specialia contritionis signa, & desiderium sumendi Eucharistiam pro Viatico, & mors urgeat. Quo tamen in casu cavendum est scandalum, debetque Diaconus ille adhibere testes hujus ministerii fide dignos. Si verò esset casus, quo communicandus esset infirmus Sacerdos, quid agendum patet suprà Tract. 12. Exam. 4. n. 60. ante R. 4.

Potestne Diaconus licitè Eucharistiam, seu pixidem, in qua Eucharistia continetur, transferre de loco in locum?

Affirmo: Quia habet potestatem super Christi Corpus in sacris vasis contentum. Idem probat quotidiana praxis, dum Diaconi pro Communione, vel solemni Processione, aut Venerabilis Sacramenti expositione Ciborium, Monstrantiam, vel lunulam educunt, & Sacerdoti tradunt.

Potestne Diaconus in necessitate, vel jussu Episcopi administrare Sacramentum Pœnitentiæ?

Non potest: Quia ad id de necessitate requiritur character Sacerdotis. Quòd autem possim ministrare Eucharistiam, est disparitas, quia eam non conficit, sed ab alio confectam dispensat: Sacramentum autem Pœnitentiæ deberet ipse conficere.

Potestne assistere Matrimonio ex commissione Parochi?

Non potest: Quia Trid. Sess. 24. de reform. cap. 7. committit hoc munus soli Parocho, vel alteri Sacerdoti de ejus licentia. Unde si Diaconus esset Parochus, posset.

Potestne ministrare Extremam Unctionem?

Non potest, de quo vide Tract. 14. Exam. 4. num. 112.

Resp. 3. Materia remota Ordinationis Diaconi est liber Evangeliorum: proxima, traditio ejus. Vel dici potest, Materiam ejus remotam esse duplicem: unam essentialem, & de necessitate Sacramenti, nimirum librum Evangeliorum, alteram accidentalem, & integralem, ac de necessitate præcepti, nimirum impositionem manuum.

Debetne necessariò esse liber Evangeliorum?

Sufficit, si sit alius liber, aliqua tamen Evangelia continens, vel tota Biblia, secus si solùm Vetus Testamentum sit, quia in eo non sunt Evangelia; si verò traderetur liber omninò profanus, Ordinatio esset nulla defectu materiæ.

Quid est, quòd Act. 6. Diaconi fuerint ordinati per solam impositionem manuum?

Id contigit fortè ex speciali dispensatione Christi, quia enim in exordio nascentis Ecclesiæ nondum erat editus liber Evangeliorum, adhibebatur impositio manuum. Vel fuit tradita aliqua charta continens doctrinam Evangelicam.

Resp. 4. Duplici materiæ correspondet duplex forma, nimirum verba Episcopi. Prima, & essentialis est: *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia, tam pro vivis, quàm pro defunctis in nomine Domini*. Altera integralis: *Accipe Spiritum sanctum ad robur, & ad resistendum Diabolo, & tentationibus ejus in nomine Domini*.

Vide suprà Tract. 11. Exam. 1. n. 6. de diversitate Ordinationis Diaconi in Ecclesia Latina, & Græca.

Item vide infrà in Exam. 5. n. 43. R. 3. de duplici materia presbyterii, & duplici gratia per illud causata, quod dictum etiam hic servit.

XXXIX. *Resp.* 5. Character Diacono imprimitur in traditione libri Evangeliorum, non verò in contactu alicujus rei sacræ, pertinentis ad principalem ejus actum.

Rationem dat S. Th. hic q. 37. ar. 5. dicens: Potestas Diaconi est media inter potestatem Subdiaconi, & Sacerdotis, Sacerdos enim directè habet potestatem super Corpus Christi, Subdiaconus autem super vasa tantùm: sed Diaconus super Corpus Christi in vase contentum. Unde ejus non est tangere Corpus Christi, sed portare Corpus in patena, & dispensare Sanguinem cum Calice. Et ideò ejus potestas ad actum principalem non potuit exprimi, nec per dationem vasis tantùm, nec per dationem materiæ: sed exprimitur potestas ejus ad actum secundarium tantùm in hoc, quod datur ei liber Evangeliorum; & in hac potestate intelligitur alia. Et ideò in ipsa libri datione imprimitur character. Hæc ibi.

Resp. 6. Christus Diaconatum instituit in ultima Cœna.

Ratio: Quia tunc instituit Sacerdotium ad

ad quod Diaconatus est ultima dispositio, seu proximus gradus.

Resp. 7. Obligationes Diaconus non habet ultra eas, quæ assignatæ sunt pro Subdiacono: & quæ ex vi officii ejus colliguntur.

Resp. 8. Subjectum hujus Ordinis describitur, uti de Subdiacono dictum est suprà ad Q. 1. R. 7. n. 36. dummodò addatur, *Et Subdiaconatu initiatus*. Item, *annorum* 22. *completè*.

XL. *Resp.* 9. Quamvis Diaconus portet omnes vestes Subdiacono communes, cùm sit Subdiaconus: essentialis tamen; & propria ejus vestis est Stola a sinistro humero per pectus, & dorsum ad latus dextrum sub brachio dextro ducta.

Quid si Diaconus sine sua veste fungatur suo officio?

Dicendum uti ante de Subdiacono, n. 36.

Diaconandus cum qua dispositione, & veste debet comparere apud Ordinationem?

Resp. sicut de Subdiacono dictum est, hoc solo variato, quod debeat comparere indutus vestibus Subdiaconi, portans Dalmaticam super brachium sinistrum, & Stolam tenens manu sinistra: dextra verò cereum offerendum Episcopo.

Quid significet Stola, vide suprà in Exam. 3. n. 33. ad Q. 7.

XLI. *Quid si* Diaconus actum sui Ordinis exerceat in mortali, peccatne de novo mortaliter?

Affirmo probabiliùs juxta dicta, & probata de Subdiacono in hoc Exam. num. 35. post R. 6. & loco ibidem cit. Accedit specialis ratio: Quia si Sacerdos facta jam consecratione Missam non possit perficere, ut si infirmaretur, vel moreretur, Diaconus (si alius Sacerdos non adesset) sumendo propria manu Sanctissimum, deberet absolvere Missam. Vide similia infrà Exam. 7. n. 93.

Teneturne Diaconus suum Officium exercere?

Tenetur indubiè si alicui Ecclesiæ adscribatur, ut inserviat, quia frustrà est potentia, quæ non reducitur ad actum: sed a mortali communiter quis excusatur; si contemptus, & scandalum desit.

Teneturne officio suo fungi jejunus?

Dicendum sicut de Subdiacono dictum est. Si tamen Diaconus juxta casum ante positum quasi prævideret, vel dubitaret, Missam a se perficiendam esse (quod tamen rarum est) peccaret mortaliter frangendo jejunium, consentiendo in peccatum mortale, vel saltem in periculum proximum ejus.

Potestne Diaconus in recitatione Breviarii ante Collectas dicere *Dominus vobiscum*?

Potest, modò non sit præsens Sacerdos, quo præsente non potest, nisi de ejus licentia, ut habent Rubricæ.

EXAMEN V.

De Ordine Presbyteratus, sive Sacerdotii.

QUÆRO I. Presbyterandus quæ debet scire, & ex quibus materiis solet examinari?

XLII. *Resp.* 1. Conc. Trid. Sess. 23. de reform. cap. 14. ita statuit: Qui piè, & fideliter in ministeriis anteactis se gesserint, & ad Presbyteratus Ordinem assumuntur, bonum habeant testimonium, & hi sint, qui non modò in Diaconatu ad minùs annum integrum, nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur, ministraverint, sed etiam ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur: atque ita pietate, ac castis moribus conspicui, ut præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab eis possint expectari. Hęc ibi.

Resp. 2. Circa Scientiam Sacerdotis distinguendum est; Habet enim duas functiones. Prima, & præcipua est super Corpus Christi verum, nimirum consecrandi Eucharistiam, seu legendi Missam, sine cura animarum, unde dicitur *Simplex Sacerdos*: id est, non curatus, quales non pauci dantur in Clero tam Sæculari quàm Regulari, nec ad prædicandum, nec ad confessionum audientiam applicati, & his sufficit scire ea, quæ spectant ad Sacramentum ritè peragendum, nimirum materiam, formam, intentionem, ac dispositionem requisitam, & defectus, qui occurrere possunt, quæ necessaria sint altari, & similia.

Altera est functio super Corpus Christi mysticum, seu super Fideles, quę incumbit animarum Curatoribus, Pastoribus, Parochis, Confessariis, Concionatoribus, qui divina Mysteria, & ea, quę sunt Fidei, populum docere debent: unde & (quia nemo dat, quod non habet) ipsimet ea scire tenentur: pro diversitate tamen gregis commissi, tenentur habere scientiam majorem, vel minorem. Si enim quis simplici populo pręsit, sufficit, si possit, uti tenetur, eum in articulis Fidei informare, Decalogum exponere, peccatorum gravitatem explicare, salutaria remedia pręscribere, & similia, quę suum Officium concernunt. Pro quo vide in Tract. primo prooemiali. Q. 5. nu. 11. ubi plura de hoc dicta sunt.

Requiriturne major scientia in sacerdote Regulari quàm Sęculari?

Affirmo, cęteris paribus; tum quia communiter populus magis, & cum majori fiducia recurrit ad Religiosos quam ad suos Parochos, unde videtur plus de scientia in eis supponere: tum etiam, quia sępè a Superioribus deputantur non tantùm ad plebejorum, sed & altioris conditionis hominum confessiones audiendas.

Resp.

Digitized by Google

*Resp.*3. Materiæ, ex quibus Presbyterandi solent examinari, sunt, quæ hic sequuntur, & omnia, quæ in præcedentibus dicta sunt de Clericatu, & Ordinibus in communi, & in specie de 4. Minoribus, de Sub-& Diaconatu. Cùm enim Presbyteratus omnes inferiores Ordines eminenter in se contineat, & eis supereminear dignitate, præeminere etiam debet scientia. Hinc presbyterandus debet se parare ad Examen ex omnibus materiis ante in Exam.4. R.2. & 3. ad Q.1. nominatis.

*Resp.*4. Presbyterandus solet specialiter examinari ex Tract.12. de Eucharistia, ut Sacramentum est, & ut Sacrificium est. Tales quęstiones sunt

1. Quid sit Eucharistia, ut Sacramentum? in quo essentialiter consistat, quod vide in eodem Tract.12. Exam.1. n.1. & seqq.

2. An sit unum Sacramentum, vel plura, vide ibidem n.3.

3. Quantùm, & quibus sit necessaria ejus sumptio, ibidem n.4.

4. Ubi, & a quo instituta? ibidem n.5.

5. Quæ sit Materia consecrationis in Missa, qualis panis? an solus triticeus? an ex hordeo, siligine, spelta, farre, an solus azymus? in Exam.2. n.6. & seqq. quale vinum? n.8.

6. Quanta præsentia, & quantitas materiæ requiratur, & sufficiat ad consecrationem, vide n.10.

7. Quare vino misceatur parum aquæ. n.9.

8. An illa Aqua immediatè convertatur in Sanguinem Christi. n.11.

9. An una Species possit consecrari sine altera. n.15.

10. An in Eucharistia nihil maneat de pane, & vino, in Exam.3. n.19.

11. An, & quando Christus sit præsens in Eucharistia. Exam.3. n.17.

12. Quęnam illa sint in Eucharistia ex vi verborum? quæ per concomitantiam. ibid. n.21.

13. Quid de casu, quo in Eucharistia miraculosè apparet puer, vel caro. Exam.4. n.62.

14. Quæ essentialis forma utriusque Speciei Consecrationis. Exam.4. n.24.

15. An verba formæ proferantur solùm historicè, & pro quo supponant: ibid. n.26.

16. An prima forma habeat suum effectum ante alteram, ibidem R.4.

17. Quis sit effectus Eucharistiæ Sacramenti, ibidem n.28.

18. Quomodo prosit non sumentibus. n.29.

19. Quotuplex sit manducatio, vel modus manducandi Eucharistiam. ibid. n.30.

20. An Angeli manducent Eucharistiam. ibid. n.31.

21. Quæ dispositio requiratur ex parte animæ? an necessariò præmittenda confessio, si quis sit in mortali, præsertim Sacerdoti celebraturo. ibid. n.32.

22. Quid si non sit copia Confessarii. ibid.

23. Quantum peccatum sit indigna sumptio. ibid. n.33.

24. Eucharistia estne peccatori publico, vel occulto deneganda. n.34.

25. Estne danda non habentibus usum rationis. n.36.

26. Quæ requiritur dispositio ex parte corporis? an cibus aut pollutio prævia impediat sumptionem. ibid. n.39. & seqq.

27. An sint casus, in quibus non jejuno licet sumere Eucharistiam. n.42.

28. In qua ætate obligentur pueri ad Eucharistiam. n.46.

29. Quid de Communione Paschali? n.47. & seqq.

30. Quid de Communione in articulo, vel periculo mortis. n.49. & seqq.

31. An liceat quotidie communicare, vel omnino a Communione cessare. n.52. & seqq.

32. An Christus sumpserit suum corpus? an dederit Judæ. n.56. & 57.

33. Quid si Eucharistia fuisset servata tempore mortis Christi. n.59.

34. Quis sit minister Eucharistiæ? an solus Sacerdos? an non & Diaconus. n.60.

35. Quoties teneatur Sacerdos celebrare, vide n.63.

36. An Missa mali, & boni Sacerdotis sit ejusdem valoris. n.67.

37. Quomodò Eucharistia servanda sit in Ecclesiis, etiam Monialium? & quid de lampade. n.68.

De Eucharistia ut Sacrificio.

38. Estne Missa verum Sacrificium? Exam. 5. n.69.

39. An mors Christi in Cruce, &c. n.70.

40. Quomodo differant Sacrificium Crucis, Cœnæ, & Missæ. n.71.

41. Quis sit principalis offerens in Missa. n.72.

42. In qua actione essentialiter consistat Sacrificium Missæ. n.73. & 74.

43. Estne infiniti valoris. n.75. & 76.

44. An liceat pro una Missa accipere plura stipendia. n.77.

45. An quis possit partem stipendii dare alteri, ut Missā legat, altera parte sibi retenta. ib.

46. An liceat anticipatè dicerę Missas pro stipendio futuro. ibid.

47. An Missa pro pluribus oblata ęquè prosit singulis, quàm si offerretur pro uno tantùm. 78.

48. Quomodo, & pro quibus Sacerdos debeat applicare Missam. ibid.

49. Quisnam ex Missa accipiat majorem utilitatem. n.79.

50. Cujus auctoritate fiant reductiones Missarum. n.80.

51. Quos effectus habeat Missa ex opere operato. n.81.

52. An sit utilius facere legi pro se Missas ante, vel post mortem. n. 82.

QUÆRO II Quid est Presbyteratus? quod ejus Officium? quæ materia,& forma? quæ obligatio? quod subjectum? quæ vestis?

XLIII. *Resp.* 1. Presbyteratus sic definitur: *Est Ordo sacer Ecclesiasticus, vel Ordinatio, qua ordinato confertur potestas super Corpus Christi verum* (illud nimirum conficiendi, seu consecrandi) *&* *super Corpus Christi mysticum*, seu super Fideles remittendi illis peccata. Vide suprà in hoc Tr. Exam.2.n.7. R.3. definitionem Ordinis in communi, quę hîc facilè, addendo differentiam, potest applicari. Vide ibidem R.4. quòd Ordo possit dupliciter sumi. Adde quòd quamvis Sacerdotium, & Presbyteratus passim pro eodem sumantur, in rigore tamen Sacerdotium significat gradum, ac potestatem, Presbyteratus verò illam actionem, & externam sacram Cæremoniam, qua alicui potestas datur super Corpus Christi verum, & mysticum.

Resp. 2. Duplex potestas Presbyteri, & officium patet ex data definitione. Una super Corpus Christi verum, altera super mysticum, Primum ergo, & principale ejus officium est consecrare Corpus, & Sanguinem Domini. 2. Ministrare Sacramenta, exceptis Ordine, & Confirmatione, &c. 3. Ministrare Sacramentum Pœnitentiæ, solis enim Sacerdotibus data est potestas clavium. Quæ potestas quid sit, & quotuplex, vide supra in Tr. 1. procemiali à Q.3. usque ad Q.4. n.9. Item vide suprà Tr. 13. Exam.5.n.62.quòd Sacerdos, eo ipso quòd est ordinatus, non possit validè absolvere a peccatis. Item vide Tract.11.Exam.5.n.52. quomodo officium Presbyteri sit baptizare. 4. Officium Saderdotis est benedicere dona Dei. 5. Prædicare, putà, ex commissione, & non ex officio, nisi habeat curam animarum.

Resp. 3. Materia remota Ordinatinnis Presbyteri, est calix cum vino, & patena cum superposita hostia; proxima, est traditio ejus. Vel dici potest, & debet, materiam remotam Presbyteri esse duplicem; unam essentialem, quę modò est assignata; alteram integralem, & hæc est impositio manuum, non quidem illa, quæ statim a principio Ordinationis fit ab Episcopo, & aliis duobus Sacerdotibus; tum quia tunc nulla profertur forma, tum quia aliàs etiam alii duo Sacerdotes cum Episcopo manum imponentes essent ministri hujus ordinis, sed illa Ordinatio, quæ fit in fine Missæ, quando Episcopus super caput Sacerdotis manus imponit, & profert verba, seu formam posteà assignandam.

Quòd prima sola sit essentialis, est ideò, quia in ea juxta S.Thom.hic q.37.ar.5.in c. imprimitur character, & causatur gratia primaria: quia datur ordinato aliquid, quod ad proprium, & principalem actum Sacerdotis spectat, qui est consecrare Corpus,& Sanguinem Christi. Quòd altera saltem sit integralis, patet: quia per eam datur potestas remittendi peccata quę pertinet ad integritatem Sacerdotii, & character ante impressus (in entitate unus, & idem manens) ampliatur, & extenditur ad novum effectum, scilicet ad remissionem peccatorum, causaturque novum augmentum gratiæ, seu gratia integralis ad tale munus ritè obeundum. Hoc enim denotant verba illa Episcopi: *Accipe Spiritum sanctum*, &c. Hinc Trid. sess.3. Can.4. ait: *Si quis dixerit, per sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustrà Episcopos dicere, Accipe Spiritum sanctum, anathema sit*. Idem docet loco ante citato.

Ex quo sequitur, quòd licèt id, quod causat gratiam essentialem, sit Sacramentum, non tamē quod causat integralem. Item licèt unum Sacramentum causet unicam gratiam essentialem, bene tamen simul aliam integralem.

Nota, quòd Apostoli Ordinem sacerdotalem contulerint per solam manuum impositionem, factum est ex Christi dispensatione, qui materiam, & formam hujus Sacramenti in specie infima non determinavit. Vide suprà Tr. 11. Ex.1. n.6. Cur græci Episcopi adhuc validè ordinent suos Presbyteros per solam manuum impositionem absque eo, quòd hæc sit materia essentialiter diversa. Quod ibidem explicatur.

Resp. 4. Duplici materię Presbyteratus correspondet duplex forma. Una est essentialis, nimirum illa verba Episcopi sub traditione Calicis, *Accipe potestatem offerendi Sacrificium Dei, Missasque celebrandi tam pro vivis, quàm pro defunctis in nomine Domini*. Altera integralis, nimirum illa verba Episcopi sub impositione manuum, *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis; & quorum retinueris, retenta sunt*.

Ex his sequitur, quòd si Presbytero ordinato non imponeretur manus, esset quidem verus Sacerdos, quia haberet potestatem consecrandi; non tamen esset perfectus Sacerdos, quia ei deesset complementum ad integritatem Sacerdoti requisitum, scilicet potestas remittendi peccata. E contra si ei manus imponerentur, omissa prima materia non posset validè absolvere a peccatis: quia potestas in Corpus Christi mysticum essentialiter presupponit potestatem in Corpus Christi verum, quia per hanc propriè fit Sacerdos.

Estne ipsa hostia necessariò immediatè tangenda?

Sufficit, immediatè tangere patenam, in qua jacet hostia.

Quid si hostia immediatè daretur in manus Ordinandi sine contactu patenæ?

Esset

Esset quidem valida Ordinatio (quia patena solùm adhibetur ob congruitatem, & traderetur id, quod per se, & essentialiter requiritur) esset tamen illicita, utpotè contra præceptum Ecclesiæ in re gravi. Idem est de casu, in quo hostia, & vinum alicui traderentur, ut commixta in calice ob eandem rationem.

Quid si immediatè tangeretur solus calix, & non patena?

Ad hoc patet R. sicut de Subdiacono suprà Exam.4.n.35.ante R.4.

Quid si vino non esset admixta aqua?

Esset valida Ordinatio. Quia aqua solùm est de necessitate præcepti, non medii.

Quid si in calice esset quidem vinum, sed non hostia, vel è contra?

Esset Ordinatio dubia, & sub conditione iteranda.

Debetne calix necessariò esse consecratus? Idem est de patena.

Ad hoc patet R. sicut de Subdiacono suprà dictum est.

Quid si unus Episcopus traderet materiam, & alter pronuntiaret formam?

Esset invalida Ordinatio, utramque enim idem Minister præstare debet.

XLIV. *Resp.5.* Christus Dominus Sacerdotium instituit in ultima Cœna.

Ratio: Quia tunc Apostolos fecit Sacerdotes.

Resp.6. Obligationes ultra eas, quas diximus habere Minoristas, & Subdiaconum, ac præter obligationem ad castitatem, & ad horas Canonicas, colliguntur ex assignatis officiis Sacerdotis. Et plures habet Sacerdos curatus ratione officii curæ animarum, quàm Sacerdos simplex. Uti ex se patet.

Resp.7. Subjectum hujus Ordinis describitur uti de Subdiacono dictum est Exam.4. num.36. dummodò addatur, *& Diaconatu insignitus.* Item annorum 24. completè.

XLV. *Resp.8.* Vestes sex Sacerdoti assignantur, nimirum 4. inferioribus Ministris communes. 1. Amictus, seu humerale. 2. Alba. 3. Cingulum. 4. Manipulus. 5. Stola per crucem ante pectus accommodata, vel (pro diversitate Ministerii) utrinque æqualiter deorsum pendens. 6. Casula, seu planeta. Quæ duæ posteriores sunt propriæ vestes Sacerdotis, nulli alteri ministro convenientes.

Nota: Sacerdos celebraturus aptans Stolam in modum Crucis, debet prius eam ducere a sinistro ad dextum latus; priùs enim fuit Diaconus quàm Sacerdos. Albam induens debet primò vestire brachium dextrum, tum quia videtur id esse connaturalius; tum quia non sinistra sed dextra manus Christi creditur priùs fuisse cruci affixa.

Presbyterandus cum qua dispositione, & veste debet comparere apud Ordinationem?

Eo modo quo de Subdiacono dictum est, hoc variato, quod debeat esse indutus ut Diaconus, nimirum amictu, alba, cingulo, manipulo, & stola per transversum, insuper super sinistrum brachium portans casulam, seu planetam complicatam, gestans etiam candelam, & conferens albam mappulam pro ligandis manibus.

Præfatas sex vestes habentne aliquam mysticam significationem?

XLVI. *Habent moralem*, seu quæ ad vitæ, ac morum reformationem refertur, ut explicatum est ex S.Thom. in Ex.3.n.33. ad Q.7. Habent insuper mysticam ex passione Christi: Nam 1. amictus, seu humerale significat illud velamen, quo Judæi velabant faciem Christi, dicentes: *Prophetiza nobis, quis est, qui te percussit?* Alba, 2. quæ est vestis linea, & candida, significat illam vestem, qua Christum indutum illusit Herodes. 3. Cingulum, seu Zona significat vincula, quibus Christus in horto fuit ligatus. 4. Manipulus a lævo brachio dependens significat illud ligamen, quo Christus columnæ fuit alligatus. Porrò ponitur a parte sinistra, ideò, quia si poneretur in dextra, esset Sacerdoti impedimento, dum format cruces. 5. Stola, quam Sacerdos circa collum conjungit, & illud ligat, significat illud ligamen, quo Christus in bajulatione Crucis erat collo adstrictus. 6. Casula significat vestem purpuream, qua Christus in domo Pilati fuit indutus. Vel, ut alii volunt, Tunicam Christi inconsutilem.

XLVII. *Licetne Sacerdoti* in aliquo casu celebrare sine sacris vestibus?

In nullo casu licet, immò ne quidem ex metu mortis, ita ut Sacerdos celebret solùm indutus suis communibus, & usualibus vestibus, sed esset grave peccatum propter gravem irreverentiam divino Sacrificio irrogatam. In casu necessitatis omittere unam, vel alteram ex minoribus vestibus, ut cingulum, vel manipulum, non esset mortale. Si fieret ex inadvertentia; esset mortale, vel veniale pro quantitate materiæ.

Vide suprà Tract.12. Exam.2. n.16. ubi ad 3. dictum fuit, quòd ne quidem liceat ad dandum Viaticum moribundo.

XLVIII. *Licetne Sacerdoti* celebrare cum capitegio, seu pileolo, vel cum berruca, seu ficto capillitio?

Non licet. Nam dist.1. de Consecr. sic habetur: *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad solemnia Missarum celebranda præsumat cum baculo introire, aut velato capite altari assistere. Et qui temerè præsumpserit, Communione privetur.*

Item Sacra Congregatio sub Urbano VIII. ita statuit: Nemo audeat uti pileolo in celebratione Missarum sine expressa licentia Sedis Apostolicæ, non obstante quacunque contraria consuetudine.

Hinc

Hinc, & usus berrucæ, seu ficti capillitii sub Missa illicitus est, quia berruca substituta est loco pileoli. Excipitur, nisi adsit specialis licentia, quam de facto dat solus Papa, vel manifesta necessitas (si ad Papam non sit accessus) judicio viri prudentis, & Episcopi sufficiens judicata, ut, calvities, senectus, capitis debilitas, aut deformitas, &c. Vel tandem consuetudo legitimè præscripta, quæ etiam alias Leges humanas abrogare potest. Hinc legitur, quòd in Regno Chinensi (ubi juxta morem gentis caput detegere, est signum irreverentiæ) tota Missa a Sacerdote celebretur velato capite. Verùm tamen S. Pius V. omnem tollere volens scrupulum dedit ad id facultatem. Extra hos tres casus usus berrucæ sub Missa potest ratione contemptus, vel scandali esse peccatum mortale, etsi secundùm se præcisè solùm veniale esset.

Nota, quòd Clerici, præsertim Sacerdotes, utentes berruca (quæ debet esse moderata, & modesta) debeant in ea portare tonsuram, seu coronulam, tanquam signum Status Clericalis eo ferè modo, quo eam tenentur portare in capillitio naturali, de quo suprà.

Quæri hic posset 1. An, & qualis in Sacerdote requiratur intentio ad celebrandam Missam, vel alia Sacramenta conficienda. Sed de hoc vide suprà in Tract. 11. de Sacr in Communi.

Item an ante Missam teneatur prùs dicere Matutinum. De quo vide suprà Tract. 10. Exam. 5. n. 95. de horis Canonicis.

EXAMEN VI.

De Missa, ejus definitione, pro quibus possit legi, quo tempore, quo loco, cum quibus sacris vasis. Quæ, & qualis legenda, quod stipendium pro ea?

QUÆRO I. Quid est Missa, vel Eucharistia ut Sacrificium? Missa unde sic dicta? quid Missa sicca?

XLIX. *Resp.* 1. Missa, seu Sacrificium Missæ, vel Eucharistia, ut Sacrificium sic definitur. Est *Sacrificium Novæ Legis, in quo incruentè immolatur Christus.* Hæc definitio explicata est suprà Tract. 12. Exam. 5. n. 69. Definitionem Sacrificii ut sic vide in Tract. 10. de Religione Exam. 2. n. 15.

Resp. 2. Hæc vox *Missa* derivatur vel ab hebræo *Missac*, quod significat idem ac spontanea oblatio, vel a latino, *mitto*, sicque sensus est, quòd Deus summum donum, & reconciliationis hostiam, scilicet Filium suum nobis mittat, & nos ei vicissim remittamus. De quo vide infrà in Exam. 7. n. 91. &c. *Ite Missa est*, quid significet.

Resp. 3. Missa instituta est a Christo in ultima Cœna, cùm dixit Discipulis, *Hoc facite in meam commemorationem*. Tunc enim Christus posuit totam Missæ essentiam, in consecratione consistentem, licèt alia ad solemnitatem, & ceremonias spectantia a Summis Pontificibus sint addita.

Nota, tres esse principales Missæ partes. Prima est præparatio, quæ se extendit usque ad Offertorium exclusivè; 2. Est Oblatio, quæ est ab Offertorio usque ad Communionem inclusivè. 3. Est gratiarum actio a Communione usq; ad finem.

Resp. 4. Missa sicca (quæ deficiente privilegio quondam consuevit fieri in longa navigatione) sic dicitur, quia fiebat sine Consecratione, attamen a Sacerdote sacris vestibus induto in Altari legebantur reliqua totius Missæ: sed non est propriè Missa, nec Sacrificium, nec ullus, etsi commodè posset, tenebatur ei interesse. Solent etiam pueruli facere Missas siccas, quam pietatem si faciant sine sacris vasis, & vestibus, & absque pronuntiatione formæ Consecrationis, & sine irreverentia, ac irrisione sacri cultus Eucharistici, potest eis permitti.

Subjectum capax fructus Missæ.

QUÆRO II. Pro quibus potest offerri Sacrificium Missæ?

L. *Resp.* 1. Trid. Sess. 22. de Sacrif. Missæ c. 2. definit, quòd non solùm pro Fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis, ritè juxta Apostolorum traditionem offertur.

Hinc offerri potest pro omnibus Fidelibus, etiam peccatoribus, quibus tamen aliter prodest quàm justis: his enim prodest per modum satisfactorii, illis verò per modum expiativi a culpa, impetrando gratiam contritionis. Vide suprà de effectibus Sacricii Eucharistici Tract. 12. Exam. 5. n. 81.

Resp. 2. Sacrificium non potest propriè offerri pro Sanctis quasi pro eorum salute, sed in honorem eorum. Unde Trid. Sess. 22. c. 3. ita decernit: Quamvis in honorem, & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis Sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit. Unde nec Sacerdos dicere solet, Offero tibi Sacrificium, Petre, vel Paule, sed Deo de illorum victoriis gratias agens eorum patrocinia implorat: ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in Cælis, quorum memoriam facimus in terris. Hæc ibi. Hinc hoc Sacrificium Beatis prodest ad gloriam accidentalem.

Resp. 3. Sacrificium Missæ non potest offerri pro damnatis.

Ratio: Quia in Inferno nulla est redemptio,

tio, nec pœnæ, vel culpæ remissio, nec pœnitentiæ impetratio, cùm damnati in malo sint obstinati, & inflexibiles. Ergo.

Hinc, si vera est historia, quòd Trajanus precibus S. Gregorii fuerit ex Inferno redemptus, dicendum est, quòd non fuerit simpliciter ad infernum damnatus, sed ad tempus ibi punitus, & detentus, damnationis sententia ob prævisas S. Gregorii preces suspensa, quarum intuitu fuit resuscitatus, baptizatus, & egit pœnitentiam. Ita S. Thom. in 4. dist 45. q. 2. art. 2.

Resp. 4. Non licet hoc Sacrificium directè offerre pro excommunicatis majori excommunicatione, præsertim nomine Ecclesiæ, & Christi, si sint nominatim denuntiati, aut publici percussores Clericorum.

Ratio: Tum quia Ecclesia ita statuit in cap. *a nobis*. 38. *de sentent. Excom.* Tum etiam, quia de ratione excommunicationis majoris est, quòd privet communibus Ecclesiæ suffragiis, inter quæ hujus Sacrificii oblatio præcipuum tenet locum.

Dixi 1. *directè*. Cùm enim Ecclesia Missam directè offert pro Fidei propagatione, & Ecclesiæ augmento, indirectè eam offert pro illis excommunicatis, uti & pro Paganis, & Hæreticis, ut convertantur, quorum Conversio Ecclesiam auget.

Dixi 2. *nomine Ecclesiæ, & Christi*; Quia validè, & licitè potest Sacerdos pro illis in Missa orare nomine proprio, mentaliter tamen, & non per orationes communes, quas dicit nomine Ecclesiæ. Quia Excommunicatio major non privat precibus privatis, sed orationibus, & suffragiis communibus, ac indulgentiis; quæ offeruntur nomine totius Ecclesiæ.

Nota, quòd Ecclesia in die Parasceves pro omnibus etiam infidelibus, & excommunicatis hoc Sacrificium offerat, sed Sacerdoti, ut personæ particulari, aliàs id non licet, nisi in sensu explicato.

Resp. 5. si sint excommunicati, non nominatim denuntiati, & cum quibus ex Concilii Constantiensis indulto licitè possumus communicare, potest Sacerdos licite pro eis orare, ac sacrificare nomine Christi, & Ecclesiæ.

Ratio: Tum quia Concilium Constantiense generaliter permisit cum illis communicare *in quibuscunque Divinis*. Tum etiam quia cum aliis admittuntur ad audiendum Sacrum, in quo Sacerdos in *Memento* orat pro omnibus circumstantibus dicens: *Et omnium circumstantium, pro quibus tibi offerimus hoc Sacrificium*, &c.

Ex quo sequitur, quòd etiam directè liceat offerre hoc Sacrificium pro conversione hæreticorum nostrorum, quia non sunt Excommunicati nominatim denuntiati. Et quamvis non sint capaces fructus Sacrificii quoad satisfactionem pœnæ debitæ, bene tamen quoad impetrationem auxiliorum, quibus ad conversionem se disponant; suntque membra Christi per Baptismum, & Characterem, licèt non per fidem, & charitatem. Nec adest respectu eorum prohibitio Ecclesiæ, immò permissio, ut dictum est.

Resp. 6. Pro infidelibus, seu pro non baptizatis licitum est hoc Sacrificium offerre saltem indirectè, in sensu ante explicato.

Ratio: Quia Sacrificium Crucis se non extendit latiùs, quàm Sacrificium Missæ, præsertim si nulla adsit prohibitio Ecclesiæ, quia ex parte rei oblatæ sunt idem, & hoc est commemorativum illius: Sed Sacrificium Crucis fuit oblatum etiam pro infidelibus, & non adest prohibitio Ecclesiæ, quòd Missa pro eis non debeat offerri. Ergo saltem indirectè, &c.

Confirmatur: Licèt infideles non sint membra Christi actu per Baptismum saltem, & characterem (in quo differunt ab Hæreticis, de quibus ante) sunt tamen membra in potentia, in quo differunt a parvulis sine baptismo mortuis, & aliis damnatis: S. Thomas autem illa verba S. Augustini lib. 1. de anima & ejus origin. *Quis offerat Sacrificium, nisi pro iis, qui sunt membra Christi*, explicat de membris actu, vel potentia. Ergo.

Resp. 7. Pro Cathecumenis tam vivis, quàm defunctis Sacrificium offerri potest, iisque prodest quoad fructum impetrationis.

Ratio: Licèt non sint perfectè membra Christi, & Ecclesiæ per Baptismum in re susceptum, pertinent tamen ad Ecclesiam, per fidem, & in voto saltem, ac desiderio sicut Novitii ad Religionem, & possunt per Baptismum flaminis in gratia decedere. Ergo.

QUÆRO II. Quid censes de more celebrandi *Requiem*, seu Officium funebre, vel Exequias pro vivis, valetne?

LI. *Ratio dubitandi est*: Quia legitur de Viris sanctis, ut B. Alberto Mag. &c. quòd talia in vivis pro se fieri curaverint; diciturque mos ille vigere in Lotharingia, sic tamen, ut Collecta; v.g. *Absolve*, vel *Inclina*, mortuum significans, vivo non applicetur.

Resp. Probabiliùs non licere, quidquid sit de illa consuetudine Lotharingiæ, abolenda meritò, ac de aliis Sanctis, qui indubiè aliam habuerunt intentionem, vel sententiam sibi visam probabilem secuti sunt.

Ratio 1. Non est in facultate Sacerdotis, privata sua intentione mutare intentionem Ecclesiæ: Sed intentio Ecclesiæ est, ut Officium funebre, ac Missa de *Requiem* dicatur pro mortuis: ad hunc enim finem illas Collectas, & preces facit. Ergo inutiliter applicantur vivis.

Ratio 2. Ex opposita sententia sequitur, effectum, seu fructum talis Sacrificii debere suspendi usque post mortem illius, pro quo offertur: quia ille effectus est liberatio a Purgatorio, quæ non potest fieri nisi post mortem,

tem. *Subsumo*: Sed non potest suspendi. Ergo. Min.prob. Sermo hìc esse debet de fructu Sacrificii ex opere operato: Sed is, si subjectum sit capax, causatur infallibiliter, si incapax, nullatenus causatur. Ergo non suspenditur. Vel si sermo sit de effectibus ex opere operantis causatis ex precibus, & suffragiis Ecclesiæ, clarè patet, quòd illæ preces significent solos mortuos, adeòque ad eos solos debeant referri.

Hinc qui sibi in vita vult benefacere per Missas, faciat eas, prout occurrunt, legi pro sua beata morte, & pro remissione pœnæ temporalis sibi luendæ; ea enim remissa in hac vita citiùs liberabitur è Purgatorio. Quòd etiam meliùs sit, facere sibi legi Missas in vita, quàm post mortem, vide suprà Tr.12.Exam.5.n.82.

Tempus Celebrationis.

QUÆRO III. Quid de illo tenes?

LII.*Resp.*1. Regulariter Missa debet celebrari de die, & non in nocte. Ita S.Thom.3.p.q.83. ar.2. ad 4.

Ratio ibidem: Quia ipse Christus est præsens in hoc Sacramento, qui dicit Joan.9. *Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est.*

*Resp.*2. Principium diei non debet hìc accipi a media nocte, nec etiam ab ortu Solis, id est, quando substantia Solis apparet super terram, sed quando incipit apparere aurora. S.Th. ibidem.

Rationem dat: Tunc enim quodammodo dicitur Sol ortus, inquantum claritas radiorum ejus apparet. Unde & Marc.16. dicitur, quòd Mulieres venerunt ad monumentum orto jam Sole; cùm tamen venerint, cùm adhuc tenebræ essent, ad monumentum, ut dicitur Joan. 20. sic enim hanc contrarietatem solvit S. Augustinus in lib. de consensu Evang. Ergo.

*Resp.*3. Ordinariè non licet incipere Missam ante initium auroræ, quod etiam vocatur diluculum, vel diei crepusculum, vel prima irradiatio.

Ratio: Quia ordinariè, seu regulariter ante hoc tempus in hominibus non est dispositio ad Missæ confectionem, vel auditionem requisita.

Nota, initium diei non esse taxandum physicè, vel mathematicè, sed moraliter; non enim consistit in indivisibili, nec omni tempore anni est æquale, salvaturque in præsenti illud: *Quod parùm distat, nihil distare videtur.* Unde non est illicitum media hora, immò amplius prævenire, etiam sine licentia Episcopi, præsertim ex causa, aut necessitate, v gr. ratione itineris, aut ob communicandum infirmum morti proximum, vel, ut laboraturi audiant Missam, ubi attendenda est consuetudo loci. Quorundam etiam Ordinum Religiosi ex speciali Privilegio, adhuc vigente, possunt tempus illud ad duas horas anticipare.

*Resp.*4. Interstitium temporis, intrà quod Missa debet legi, taxatur a diluculo usque ad meridiem: ita ut mortaliter peccaret Sacerdos ordinariè, seu communiter, & secluso privilegio celebrans post meridiem.

Ratio: Tum quia homines scandalizarentur; Tum etiam, quia Episcopi graviter animadvertunt in eos, qui contrarium præsumunt.

Nota: Si Missa ante meridiem esset incepta, posset post eam terminari.

Dixi 1. in R.3. *communiter, seu ordinariè celebrans*, ad excipiendum casum rationabilis causæ, v.gr. si in festo solemni Missa solemnis, & Concio duraret post duas horas meridiei, potest finito Officio solemni adhuc dici Missa privata, ne aliqui Missam omittant. Item in festo ratione itineris, dummodo non excedatur tempus unius horæ. Item in aliquo particulari casu ex licentia Episcopi.

Dixi 2. *secluso privilegio;* Religiosi enim habent privilegium, ut possint ex rationabili causa celebrare usque ad nonam inclusivè, id est, usque ad 3. horas post meridiem. Hæc Privilegia adducit noster de la Cruz l.2.c.5.dub.6.

Ex his colligitur, quòd non ampliùs valeat consuetudo celebrandi Missam regulariter post meridiem, quæ vigebat tempore S.Thomæ, ut patet ex cit. ar.2. in fine corp.

LIII.*Resp.*5. Regulariter, seu ordinariè in Ecclesia quotidie offertur hoc Sacramentum. Ita S.D. ibid. in corp.

Rationem dat: Quia fructu Dominicæ Passionis quotidie indigemus propter quotidianos defectus. Unde & Dominus nos petere docet Luc.11. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Quod exponens August. de Verbis Domini, dicit: Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum Græci in Oriente liberè consueverunt? Accipe quotidie, ut quotidie tibi prosit. Hæc ibi. Pro horum intelligentia videantur, quæ dicta sunt suprà Tr.12.Exam.4. num.52. de Communione quotidiana. Quoties quilibet Sacerdos teneatur saltem in anno sacrificare, ut peccatum mortale evadat, vide ibid n.63.

Dixi in R.5. *Regulariter*, propter Parasceven, quæ excipitur, ut mox dicetur.

QUÆRO IV. Quid sentis de celebratione in Cœna Domini, Parasceve, & Sabbato sancto?

LIV. *Resp.*1. In feria quinta Cœnę Domini præter solemnem possunt licitè celebrari Missæ privatæ, secluso scandalo, quod fortè in aliquo casu possit oriri, ubi non scitur id licere.

Ratio: Quia nullibi extat Lex vetans, aut consuetudo vim Legis habens. Hinc multi prudentes, & timorati viri illo die sine scrupulo privatim celebrant: attendenda quoad hoc est consuetudo loci.

*Resp.*2. De facto ob specialem Ecclesiæ prohibitionem ab Innoc. I. in Can. *Sabbato. de* Con-

Consecrat. dist.3. factam, mortaliter peccaret Sacerdos in die Parasceves celebrando Missam, sive privatam, sive solemnem.

Ratio congruentiæ, cur eo die non celebretur Missa, est, quam dat S.Tho.ar.2.cit. ad 2. dicens: Veniente veritate cessat figura, hoc autem Sacramentum est figura quædam, & exemplum Dominicæ Passionis: & ideò in die, qua ipsa Passio Domini recolitur, prout realiter gesta est, non celebratur consecratio hujus Sacramenti.

Subdit: Ne tamen Ecclesia ea etiam die sit sine fructu Passionis per hoc Sacramentum nobis exhibito, Corpus Christi consecratum in die præcedenti, reservatur sumendum in illo die, non autem Sanguis propter periculum, & quia Sanguis specialiùs est imago Dominic. Passionis. Hæc S.D.

Quid si aliquod festum de præcepto caderet in Parasceven, nonne tunc est celebranda Missa, ut audiatur a populo? Vel estne obligatio loco Missæ interessendi consuetæ Cæremoniæ?

Ad hoc patet R. suprà Tr.12.Ex.5.ante nu.74.

Licetne saltem Fidelibus eo die communicare?

Affirmo: Non enim est lex Ecclesiæ id prohibens, quia in cit.Can. solùm prohibetur, ne eo die Sacramenta celebrentur. Et quidem de sacra Communione infirmis danda, non est difficultas; Cum benè valentibus autem non deberet practicari sine justa causa: quæ esse potest interdum in quibusdam Plebeis, & Rusticis, qui non habent occasionem quovis die sumendi eo tempore Communionem Paschalem.

Resp. 3. Olim ad expressionem mortis, & sepulturæ Christi repræsentationem, nec in Sabbato sancto dicebatur Missa, sed differebatur usque ad mediam noctem, & initium Dominicæ diei Resurrectionis: nunc verò Ecclesiæ consuetudo est, ut in illo Sabbato celebretur una Missa solemnis, Resurrectionis Dominicæ solemnitatem, antemeridiano Sabbati sancti tempore, inchoando. Missa privata eo die non debet legi, nisi fortè in casu aliquo particulari exurgente, & rationabili causa, & secluso scandalo.

Qualis autem Missa in eo particulari casu esset legenda?

Dico, neutiquam esse legendam Missam festi Resurrectionis, sed vel Votivam de B.V. aut alio Sancto, vel Missam ejusdem Sabbati, (quæ aliàs est solemnis) præmittendo Introitum Missæ festi Resurrectionis, quia proprium Introitum non habet, nec alius in Missali est præscriptus, sicut cæteroquin præscribitur in Sabbato Pentecostes pro Missis privatis.

QUÆRO V. Licetne eidem Sacerdoti sæpiùs celebrare in uno die?

LV. *Resp.* Secundùm jus commune, & ordinarium citrà peccatum mortale non licet alicui in uno die celebrare pluries, quàm semel. Ita c. *sufficit. de Consecrat.* dist.1. & Sact. Thom. citat. artic. 2. ad 5.

Ratio congruentiæ S. D. est: Quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit; & valdè felix est, qui unam Missam dignè celebrare potest.

Dixi, *secundùm jus commune*; Quia ex singulari indulto Innocentii III. in Natali Domini tres Missæ celebrantur ad significandam triplicem Christi Nativitatem. Quarum una (ut explicat S.D. ubi suprà 3.p.a.2.ad 2.) est æterna, quæ quantùm ad nos est occulta: Et ideò una Missa cantatur in Nocte, in cujus Introitu dicitur, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Alia autem est temporalis, sed spiritualis, qua scilicet Christus oritur tanquam Lucifer in cordibus nostris, ut dicitur 2. Petri 1. Et propter hoc cantatur Missa in *Aurora*; In cujus Introitu dicitur: Lux fulgebit hodie super nos. Tertia est Nativitas Christi temporalis, & corporalis, secundùm quam visibilis nobis processit ex utero Virginali carne indutus, & ob hoc cantatur Missa tertia in clara luce, in cujus Introitu dicitur: Puer natus est nobis: Hoc S.Thom. fusiùs ibidem explicat.

Licetne in Nocte Nativitatis Christi continuatim statim legere omnes tres Missas?

Probabiliùs R. non licere, & contrarium abusum omninò abrogandum esse.

Ratio patet tum ex praxi Ecclesiæ obtinente vim Legis; Tum quia in sola prima Missa præscribitur esse legendum *Communicantes, & Noctem sacratissimam celebrantes*, in duabus reliquis verò, *& diem sacratissimum celebrantes*. Nec obstat, quòd summus Pontifex in c. *Nocte sancta*, inquiat, Sacerdotes in nocte Nativitatis Christi posse Missas celebrare, loquens in plurali: loquitur enim de pluribus Sacerdotibus, quorum quilibet primam Missam de nocte celebrare possit.

Nota tamen, quòd prima Missa licitè possit inchoari statim a medio noctis, ut etiam patet ex praxi. Item quòd circa initium auroræ ejusdem festi omnes tres Missæ licitè possint continuò, seu mox consequenter ab aliquo legi.

LVI. *Nonne plures sunt casus*, in quibus quis potest sæpiùs celebrare in uno die?

Ante R. supponuntur duo. 1. Quòd Sacerdos pluries celebraturus debeat manere jejunus, & ablutionem non sumere nisi in ultima Missa. 2. Quòd, ut liceat, debeat esse casus, in quo non possit alius Sacerdos haberi, qui velit celebrare. His suppositis

Affirmo. Primus casus est, qui ab omnibus admittitur, & de facto ex Sacerdotum defectu adhuc in usu est, maximè in Missionibus, ac Missionariis Angliæ, Sveciæ, &c. si nimirum unus Sacerdos præsit pluribus Ecclesiis, seu Parochiis, potest in diebus festis celebrare tot Missas, quot habet Ecclesias; Quia necessitas

Le-

Legem non habet. In diebus autem ferialibus debet in Parochiis alternare. Si tamen jam esset introducta consuetudo, etiam in illis diebus sæpiùs celebrandi, potest servari: secùs, introduci non debet absque concessione Prælati.

Nota hic de die Cœnæ Domini, & Parasceves, quòd in dicto casu hostia sit consecranda in Ecclesia principali, & ibi solemnitas perficienda, debeantque Fideles alterius Ecclesiæ ad istam accedere. Si verò ambæ Ecclesiæ sint æquales, Officium in iis annuatim alternetur.

Secundus adduci potest casus, quando nimirum in aliquo festo solemni est tantus populi confluxus, ut Ecclesia eum non capiat: sed in eo casu probabilius videtur licere extra Ecclesiam celebrare in altari portatili, ut totus populus Missam audiat. Si verò non sit commoditas celebrandi extra Ecclesiam, idem Sacerdos potest bis celebrare, ne populus tanto spirituali solatio privetur.

Solent adhuc plures adduci casus, ut 1. casus sepulturæ. 2. adventus personæ potentis, v.g. Episcopi, quem, ut dicitur c. *quoniam de privileg.* in 6. decet quotidie audire Missam. 3. ob peregrinos in festo. 4. si in eodem die sint duæ Missæ, una festi, altera Vigiliæ, Rogationum, vel Defunctorum, ut insinuat S. Thom. cit. a. 2. Item 5. si nuptiæ sint benedicendæ. 6. si infirmus sit communicandus, & non adsit hostia consecrata.

Verùm in his casibus non est urgens sufficiens necessitas. Non enim inconveniens est, ut Episcopus defectu celebrantis omittat audire Missam, immò si dies festus sit, ipsemet in eo casu celebrare tenetur, si possit: Nec est inconveniens, quòd defunctus sepeliatur sine Missa: Et sic de cæteris. In ultimo tamen casu si Sacerdos celebrans post consecrationem moneatur, potest particulã suæ hostiæ in eum usum servare. Nullatenus autẽ sit tam simplex, vel malitiosus, ut solùm panem in continenti pro infirmo consecret, sufficit enim illi Eucharistiam sumere in voto, si aliter non possit.

Locus Celebrationis.

QUÆRO VI. Quid de illo?

LVII. *Resp.* 1. Concil. Trid. postquam Sess. 22. in Decreto de Sacrificio Missæ sic statuerat: *Ut irreverentia vitetur, singuli* (Episcopi) *in suis Diœcesibus interdicant, ne cui vago, & ignoto Sacerdoti Missas celebrare liceat. Nemini præterea, qui publicè, & notoriè criminosus sit, aut sancto Altari ministrare, aut sacris interesse permittant.* Subdit: *Neve patiantur privatis in domibus, atque omninò extra Ecclesiam, & ad divinum tantùm cultum dedicata Oratoria ab eisdem Ordinariis designanda, & visitanda, sanctum hoc Sacrificium a Sæcularibus, aut Regularibus quibuscunque peragi.* Hæc ibi.

Resp. 2. Angel. Doct. 3. p. q. 83. art. 3. ad 1. sic ait: Regulariter hoc Sacramentum celebrari debet in domo, per quam significatur Ecclesia, secundùm illud 1. Timoth. 3. ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conversari; quæ est Ecclesia Dei vivi.

Ratio hujus est major reverentia hujus Sacramenti, & devotio Fidelium. Vide infrà in hoc Exam. n. 62. in Notab. ante R. ad Q. 9. cur Ecclesia soleat consecrari?

Dixi, *regulariter*, seu ordinariè; Quia excipitur 1. casus licentiæ datæ ab Episcopo, qui etsi olim ante Trid. liberè, & absque necessitate potuerit, nunc verò solùm in casu necessitatis potest concedere, ut celebretur in loco extra Ecclesiam, honesto tamen, & decenti, etsi aliàs profano.

Excipitur 2. casus necessitatis, utpotè Legem non habentis, ac tantæ, ut licentia ab Episcopo comodè peti nõ possit. Talis est casus 1. Si Catholicis ex hæreticorum persecutione non permittatur in domo aliqua Divina celebrare, sed sub dio. 2. Si Ecclesia populum non capiat. 3. In bello celebrare in tentorio, vel sub dio in defectu Ecclesiæ. 4. Pro dando Viatico defectu Ecclesiæ licet celebrare in domo privata. Concurrunt enim hîc duo præcepta, unum de non celebrando in tali loco, alterum de Viatico, quod secundum videtur esse altioris Ordinis. Ergo primum debet ei cedere. 5. In longo itinere, ubi templa non occurrunt, ut itinerantes audiant Missam. 6. Tempore pestilentiæ ad evadendum periculum pestis, quæ faciliùs contrahitur, dum populus in templo congregatur. Extra similes casus extra Ecclesiam celebrare, est peccatum mortale.

Nota, quòd licèt jure communi antiquo non licuerit (excepto casu necessitatis) celebrare, nisi in Ecclesiis ab Episcopo consecratis, nunc tamen ordinariè licet in Ecclesiis, aut Oratoriis tantùm benedictis, aut etiam non benedictis, deputatis tamen tantùm cultui divino, ut patet ex Trid. cit.

LVIII. *Licetne celebrare* in flumine, vel mari?

Dico: Non licet propter periculum effusionis Sanguinis ex agitatione navis, præterquam quòd in flumine non sit tanta necessitas, quia non est tam amplum, ut non possit declinari ad ripam, in quo differt a mari. Legitur tamen quòd Lusitani in praxim deduxerint, quòd celebrent in mari cessante periculo, seu mari tranquillo, quod navigationis periti judicare debent. Et ita concessisse refertur Clemens VIII. uti & Paulus V.

Quid sentis de Privilegio Prædicatoribus, & Minoribus concesso, vi cujus eis licebat celebrare in altari portatili in loco decenti, & honesto extra Ecclesiam, & Monasterium in cameris Sæcularium?

Dico 1. Certum esse, quòd non sit revocatum quoad loca, infirmarias, grangias, (putà, *granaria, seu prædia*) & Oratoria ipsorum Mo-

Monasteriorum, sed in iis adhuc possunt sine licentia Episcopi ex rationabili causa erigere aram cum suis requisitis, & celebrare.

Ratio: Quia Concilium prohibet, ne Missæ etiam a Regularibus celebrentur omninò extra Ecclesiam, & in domibus privatis, sed Oratoria, & altaria portatilia in grangiis, & infirmariis Religiosorum erecta non censentur esse omninò extra Ecclesiam, quia juxta DD. communiter nomine Ecclesiæ intelliguntur etiam monasteria. Ergo. Idem privilegium habent Religiosi a variis Pontificibus.

Dico 2. Probabilius videtur, quòd Trident. derogaverit dicto privilegio quoad privatas domus sæcularium, & extra Monasteria, ita ut sine Episcopi licentia eis non liceat ibi celebrare.

Ratio: Quia Concil. (cujus verba in R. 1. ad Q. 6. sunt relata) expressè mandat Episcopis, ut non patiantur a Religiosis ibi celebrari. Ergo Religiosis id prohibet. Ergo eorum Privilegio derogat. Et hæc sententia servit ad conservandam pacem inter Episcopos, & Regulares, estque tutior, & practicè probabilior. Hinc magis subtilis, quàm vera est illa quorundam DD. explicatio, quòd nimirum Religiosis id adhuc liceat, usque dum Episcopi id prohibeant, cùm Concilium dicat, *Non patiantur Episcopi*. Sed quid opus est expectare prohibitionem Episcopi, cùm adsit prohibitio Tridentini? indubiè enim prohibet, quod pati non vult. ut fiat.

QUÆRO VII. Licetne celebrare in Ecclesia violata, seu polluta, & in quibus casibus illa violatur?

LIX. Ante R. nota, Ecclesiam pollui, vel violari nihil aliud esse, quàm in ea exerceri certas quasdam actiones turpes, indecentes, ac loco sacro injuriosas posteà nominandas: Etsi enim sacra a profanis, & turpibus physicè, & reipsa maculari nequeant, benè tamen in morali hominum æstimatione. Quo notato

Resp. 1. Per se loquendo mortaliter peccat, qui in Ecclesia violata celebrat: non tamen incurrit aliquam censuram, vel irrerularitatem.

Ratio 1. *p.* Morali Fidelium existimatione valdè indecens judicatur, immaculatam Hostiam, & divinum Officium offerre in loco sceleribus contaminato, antequam fiat aliqua expurgatio, quia domum Dei decet Sanctitudo. Ergo.

2. *Pars* ex eo constat, quia nihil tale in jure invenitur.

Dixi, *per se loquendo*: Quia licitum est 1. ex privilegio, si quod habeatur. 2. Cum licentia Episcopi. 3. Ex necessitate, ut patet ex S. Th. cit. q. 83. ar. 3. in c. ubi tamen requirit consensum Episcopi: quòd intelligitur, si necessitas non sit evidens; si verò evidens sit, toties a fortiori licet, quoties licet celebrare extra locum sacrum, quia primum adhuc est decentius.

LX. *Resp.* 2. Sex in jure casus sunt, in quibus Ecclesia polluitur: uti sequuntur.

Primus est homicidium voluntarium, & injuriosum intrà Ecclesiam perpetratum quocunque modo, sive per occisionem, sive per suffocationem, etiam sui ipsius, quod sit publicum, & notorium. Hinc 1. Ecclesia non violatur, si homicidium sit casuale, vel factum ab amente, ebrio, vel puero. 2. Nec si quis pro defensione sui occidat aggressorem, quia non est homicidium injuriosum. 3 Nec si quis extra Ecclesiam vulneratus, aut percussus in ea moriatur. 4. Ad Ecclesiæ violationem non necessariò requiritur effusio sanguinis, sed sufficit, quòd ex percussione intra Ecclesiam facta sequatur mors in eadem. 5. Si quis existens in Ecclesia occidat, vel vulneret existentem extra, non violatur, bene tamen si extra existens occidat eum, qui est in Ecclesia. 6. Si Judex reum suspendat in Ecclesia, violatur, quia est occisio injuriosa loco sacro. 7. Si quis pro Fide in Ecclesia occidatur, seu martyrizetur, verior opinio est, quòd polluatur; quamvis enim (ut discurrit noster Corradus) ipsa Ecclesia sanctificetur ex passiva effusione talis sanguinis, polluitur tamen ex effusione activa. Nam sceleratius est occidere virum sanctum, quàm pravum.

Dixi 1. *in Ecclesia, vel intrà eam*. Si enim occisus existebat in tecto, vel turri, vel in spelunca terræ, Ecclesia non violatur.

Dixi 2. *publicum, & notorium*, sive juris, sive facti notitia, ut habet communis sententia.

Secundus casus est effusio humani sanguinis publica, seu notoria (ut dictum ante de homicidio) & mortaliter peccaminosa, ac in magna quantitate. Explicant hoc bene Ledesma, & La Cruz sic: Non violatur Ecclesia per effusionem sanguinis in propriam defensionem, aut purè casualem, aut naturalem, ut cùm è naribus effluit; aut medicinalem, ut cùm quis in Ecclesia minuitur. Et idem est de effusione proprii sanguinis, nam si culpabiliter, & mortaliter effundis tuum sanguinem in Ecclesia, violatur: secùs si te flagellando pro peccatis, aut casualiter, aut aliter licitè. Et, ut Ecclesia, violetur, non est necesse, ut sanguis cadat in solo Ecclesiæ. Nam etsi recipiatur in vase, aut accepto vulnere statim exeas ab Ecclesia, violatur. Nec est necesse, quòd percussor sit in Ecclesia: nã si extra Ecclesiã existens percutis existentem in Ecclesia, violatur: secùs si existens in Ecclesia percutis existentem extra Ecclesiã.

Tertius casus est voluntaria, ac notoria pollutio, seu effusio humani seminis, sive cũ, sive sine complice. Idem est de coitu. Si verò conjuges ex causa diutiùs in Ecclesia morentur, & cõjugio debitè utantur, Ecclesia nõ polluitur, uti nec, si sit parva distillatio seminis, licèt sit mortalis, vel si ejus effusio sit involuntaria, vel fiat in tecto,

cam-

campanili, crypta, &c. Ut Ecclesia violetur non est opus, quòd a semine effuso contingatur, quia violatio sequitur ex Injuria loco sacro facta.

Nota hic ex Eugel in Collegio Juris Canonici, quæ fuerit ratio Ecclesiæ statuentis, quòd Ecclesia potiùs violetur per humani sanguinis, & seminis effusionem, quàm per alia delicta, v. gr. blasphemiam, furtum, sacrilegium, perjuriū, &c. Est ergo hæc ratio; quia hæc duo crimina, scilicet sanguinis, & seminis effusionem, præ cæteris vitiis semper sacræ paginæ a ministerio divino excluserunt: effusionem quidem sanguinis, quòd contrarietur mansuetudini Christi, qui nullius sanguinem, sed suum innocentissimum pro nobis effudit: effusionem autem seminis, quia contrariatur immaculatæ Hostiæ, & Virgineæ Proli.

Quartus casus est sepultura alicujus excommunicati, putà (post Concil. Constantiense) non tolerati, seu vitandi, ut si publicè, ac nominatim sit denuntiatus, vel notorius Clerici percussor, per eam violatur Ecclesia, sive sit consecrata, sive solùm benedicta.

Quintus est sepultura hominis infidelis, seu non baptizati, etiam infantis, si tamen sit extra matris uterum; si enim adhuc sit in illo, tanquam pars matris reputatur, & cum ea licitè sepeliri potest in Ecclesia, absque eo, quòd illa violetur. Porrò si quis infidelis, seu non baptizatus in Ecclesia sepeliretur, antequam sacra in ea fiant, & antequam Catholicus in ea sepeliatur, debet cadaver (si ab aliis discerui possit) priùs exhumari, & Ecclesia, vel Cæmeterium reconciliari.

Sextus casus est, si Ecclesiæ partes comburantur, aut ita destruantur, ut necesse sit eam de novo reædificare, saltem quoad majorem partem. In quo tamen casu non est propriè violatio Ecclesiæ, sed consecrationis deperditio, quæ proinde Ecclesia reædificata non est reconcilianda, sed de novo consecranda. Si ruat solùm tectum, & parietes maneant integri, cõsecratio non amittitur, quia illa propriè fit, & versatur circa parietes. Si Ecclesia non sit consecrata, sed solùm benedicta, non perditur benedictio per hoc, quòd ruant parietes: quia benedictio versatur circa solum, seu terram, qua durante, durat & illa.

Nota, quòd si cœmeterium sit Ecclesiæ contiguum, polluta illa, polluatur & illud: quia accessorium sequitur suum principale, non autem è converso. Si ei contiguum non sit, tunc Ecclesia polluta, cœmeterium non polluitur.

QUÆRO VIII. Quis Ecclesiam pollutam potest reconciliare?

LXI. *Resp.* Ex discursu nostri Corradi, qui sic habet; Loquendo de Ecclesia consecrata, potest eam reconciliare Episcopus, non tamen simplex Sacerdos, nisi ex commissione Papæ, aqua priùs per Episcopum benedicta, ut ait S. Antonin. 3. p. tit. 12. c. 6. §. 5. ac Sylvester Verb. *Consecratio Ecclesiæ* §. 8. Si verò Ecclesia non erat consecrata, poterit reconciliari per simplicem Sacerdotem cum simplici aqua benedicta, non autem cum aqua benedicta vino, & cinere mixta, cum qua Episcopus reconciliat Ecclesiam consecratam, ut præfati DD. inquiunt ibidem.

Verùm ex Privilegio Julii II. possunt Generalis, & Provinciales, eorumque vices gerentes Ordinis Minorum liberè Ecclesias, Cœmeteria; Oratoria, & Capitula eorum solemni benedictione benedicere, ac illas, seu illa, quomodocunque pollutas, seu polluta, quoties opus fuerit, aqua tamen priùs per aliquem Catholicum Episcopum, ut moris est, benedicta, reconciliare, &c. Et idem concedit Leo X. quod quidem privilegium est etiam in nostro Privilegiorum libro: & quod possunt Fratres Minores, possunt etiam, qui sunt Ordinis nostri Prædicatorum.

Quid si reconciliatio Ecclesiæ tam citò commodè non possit fieri, possetne Episcopus dispensare, ut in ea liceat divina peragere?

Dico. Si Divina ad interim possent peragi in aliquo Oratorio cum altari portatili, non potest: sin minùs, posset in casu necessitatis, sicut in aliis necessitatibus pro spirituali, vel temporali damno evitando in Jure positivo dispensare potest: Dicta necessitas dispensandi faciliùs urgere potest in casu sepulturæ.

Quid faciat Sacerdos, si Ecclesia violetur inter celebrandum?

Dico: Si Canon jam sit inceptus, prosequatur Missam; secùs, omittat reliqua: Quia Canone incepto Sacrificium censetur aliquo modo inchoatum, quia hostia jam est parata ad Consecrationem. Ergo non debet relinqui imperfectum.

Quid si Sacerdos bona fide celebraret in Ecclesia violata, nonne per hanc celebrationem censeretur reconciliata?

Dico: Tutius, & probabilius est, quòd non, sed debet adhuc specialiter reconciliari.

Ratio: Tum quia id ex nullo jure constat; nam cap. *de fabrica. de consecr.* dist. 1. quod solet obiici, in quo dicitur, aliquando totius consecrationis sanctificationem per Missarum solemnitatem impleri: illud, inquam, non loquitur de hoc casu, sed de illo, quando parietes per partes reficiuntur, & innovantur. Tum etiam, quia aliàs etiam sufficeret Missa mala fide lecta: Sed hæc non sufficit. Ergo, nec illa. *Prob. maj.* Quia falsum est, quod ignorantia Sacerdotis, in Ecclesia violata celebrantis, vim aliquam tribuat reconciliationi ejus. Ergo.

Confirm. Si ex dispensatione Episcopi (de qua ante) Sacerdos celebraret in Ecclesia violata, per hoc non reconciliaretur. Ergo nec, &c.

Quid si Catholici ejectis Hæreticis, recipiant aliquam Ecclesiam olim rite è consecra-

tam, sed Hæretici hactenus in ea peregerunt sua exercitia, in ea sepulti sunt, vel ea usi sunt ad usus profanos, vel ad reponenda ibi stramina, animalia: &c. instar diversorii, stetitque absque tecto, janois, &c. debetne solemniter ab Episcopo reconciliari?

Dico, non esse necessarium, quia ex nullo jure constat, Ecclesiam, vel altare violari per exercitium hæreticum, immò non violari colligitur ex c. *Ecclesiis*, *de consecrat.* dist. 1. Hinc sufficit, quòd Episcopus visitet, & inspiciat altaria an sint fracta; & ipsam Ecclesiam, & altaria aqua benedicta aspergendo simplici benedictione reconciliet, vel Sacerdoti committat reconciliandam. Si verò esset necessitas in tali Ecclesia celebrandi ante hanc Episcopi visitationem, debet adhiberi Altare portatile securitatis causa.

Quid verò si Catholici recipiant aliquam Ecclesiam ab Infidelibus, v g. Turcis?

Dico debere fieri prout ante dictum est ad quintum casum num. 60

Quid si Ecclesia fuisset ab ipsis Infidelibus ædificata, v. gr. Moschæa a Turcis, Synagoga a Judæis.

Dico, debere corpora Infidelium eiici, radi parieres, & ligna, & cùm consecrata nunquam fuerit, consecrari.

Vestes, sacra vasa, & alia ad Missam requisita.

QUÆRO IX. Qui de his censes?

LXII Ante R. nota, quòd, cur in rebus (quæ in usum hujus Sacramenti veniunt) adhibeantur consecrationes, hæc sit ratio (ut ait S. Th. 3. p. qu. 83. cit. art. 3.) Ecclesia, & alia hujusmodi inanimata consecrantur, non quia sint gratiæ susceptiva, sed quia ex consecratione adipiscuntur quandam spiritualem virtutem, per quam apta redduntur divino cultui, ut scilicet homines devotionem quandam exinde percipiant, ut sint paratiores ad divina, &c. Et inde est, quòd hujusmodi ante consecrationem emundantur, & exorcizantur, ut exindè virtus inimici pellator. Hæc S. Doctor. Hoc notato

Resp. 1. Vestes, quibus Sacerdos celebraturus debet esse indutus, patent ex præcedentibus. Sunt namque amictus, alba, cingulum, manipulus, stola, & planeta, seu casula. Omnes hæ vestes (idem est de Pluviali, & Dalmaticis) sunt benedicendæ, eò quòd specialiter pro tam sacro ministerio sint deputatæ. Unde & dicuntur vestes sacræ.

Quomodo sacræ vestes suam benedictionem amittunt?

Amittunt eam, si ita rumpantur, aut lacerentur, ut prior forma artificialis in eis non amplius appareat, nec servire ampliùs possint illi functioni, ad quam factæ sunt.

Licetne stola uti pro manipulo, vel è contra?

Licet in casu necessitatis, si commodè possit adaptari.

Essetne peccatum celebrare in vestibus non benedictis?

Esset de se mortale ex c. *vestimenta de consecrat.* dist. 1. putà, si fieret absque gravi necessitate. Hæc enim excusat in præsenti, quia Leges humanæ etiam Ecclesiasticæ censentur in ea non obligare. Posset etiam celebrans extra casum necessitatis excusari a mortali ob parvitatem materiæ, ut si celebraret cum cingulo, aut manipulo non benedicto.

Peccaretne Sacerdos utendo in Missa vestibus sordidis, seu immundis, ac laceris?

Affirmo, si essent notabiliter tales: ut patet ex cit. cap. *Vestimenta*.

Essetne peccatum ex genere suo mortale, sacris vestibus uti ad profanos usus?

Affirmo, propter irreverentiam, quæ fit consecrationi. Hinc in cit. c. dicitur, quòd aliis usibus servire non debeant, quàm Ecclesiasticis. Hinc nec licet eis uti in comædiis, etiam sacris, & in loco sacro. Verumtamen ex vestibus profanis licere sacras, praxis quotidiana docet.

Peccatne? qui nudis pedibus celebrat?

Esset aliqua indecentia, sed non mortalis.

Nota, non licere Sacerdoti vestes, dum se induit, sumere de altari pro celebratione Missarum, cùm id competat tantùm Episcopis, sive solemniter, sive privatim celebrent: inferioribus verò habentibus usum Pontificalium, nonnisi quando in Pontificalibus celebrant. Ita decrevit Sacra Congregatio, & hoc decretum roboravit Urbanus VIII.

LXIII. *Resp.* 2. Plura sunt requisita ad apparatum Ecclesiasticum pro facienda Missa. Et sunt, ut sequuntur.

Requiritur 1. Altare consecratum ab Episcopo, vel Abbate, aut privilegiato: altare, inquam, vel firmum, seu stabile, vel portatile, seu viaticum. De hoc S. Thom. a. 3. sæpiùs citato dicit ad 2. Per altare significatur ipse Christus. Unde & consecratio altaris significat sanctitatem Christi. Et ad 8. ibidem docet, quòd mortaliter peccaret Sacerdos consecrando absque altari, calice, & corporali consecratis, & cæteris hujusmodi per Ecclesiam institutis.

Nota, Altare censeri violatum 1. Quando mensa enormiter frangitur. 2. Quando lapis superior separatur ab inferiori. 3. Quando frangitur ipsum sigillum sepulchri, id est, loculus, in quo sunt sacræ reliquiæ. 4. Quando ex quocunque capite altare amittit suam formam.

Requiritur 2. Ornatus altaris: hoc enim debet habere tres mappas lineas, quas etiam decet esse benedictas. Si una sit duplicata, sufficit pro duabus. Item debet habere pallium, id est, antipendium pro decentia: quod tamen si ob paupertatem Ecclesiæ nō adhiberetur, nō esset peccatum. Debet adesse Crux, etiam probabiliùs lo-

Digitized by Google

loquendo in tali altari, cujus imago repræsentat Crucem, vel Crucifixum. Quia Rubrica præscribit, quòd Crux debeat collocari inter candelabra. Crux ergo non debet esse nimis alta, sed obversari oculis Sacerdotis celebrantis. Debent adesse candelabra, & candelæ accensæ, quæ debent esse cereæ. In necessitate celebrare cum lucerna olei, aut cum uno lumine, non est mortale.

Quanta est obligatio adhibere lumen in Missa?

Est sub mortali, ut patet ex universali consuetudine Ecclesiæ.

Quid judicas de casu, quo quis non vult audire Missam nisi orto Sole, vel cum certo cereorum numero, ordine, & situ, vel a tali Sacerdote, qui vocatur Joannes, vel habet staturam Christi?

Est superstitio, quia ex se est cultus inanis, & ad elevandam in Deum mentem inutilis. Hac in re simplicitas, & ignorantia petentis potest a mortali excusare.

LXIV. *Requiritur* 3. Minister saltem unus in Missis privatis (in solemnibus duo) qui vinū, & aquam celebraturo porrigat, eique nomine totius populi respondeat. Debet autem esse mas, non fœmina, ut patet ex c. *inhibendum*. Et præstat, in casu necessitatis Missam dicere sine ministro, quàm fœmina ministrante. Legitur, quòd in quibusdam locis Moniales clausuram non habentibus Sacerdotibus in earum Ecclesia celebrantibus ministrent, & in Belgio scientibus Episcopis apud Moniales puellæ 10. vel 12. annorum ad id instructæ. Transeat hoc. Permitti saltem potest, ut fœmina, vel Monialis in defectu alterius Ministri a longè respondeat, non tamen, ut immediatè, & proximè Sacerdoti ministret.

Requiritur 4. sub mortali Calix cum patena ab Episcopo, vel a simplici Sacerdote ex commissione Papæ consecratus. De hoc S.Th.3.p. q.83.cit.art.3.ad 6. sic discurrit: Quondam Sacerdotes non aureis, sed ligneis calicibus utebantur, Zepherinus autem Papa patenis vitreis Missam celebrari constituit: deinde Urbanus omnia fecit argentea. Postmodùm autem statutum est, ut Calix Domini cum patena sive ex auro omnino, sive ex argento fiat, vel saltem stanneus calix habeatur. De ære autem, aut ex aurichalco non fiat, quia hoc vini virtute æruginem parit, pariterque vomitum provocat: nullus autem in ligneo, seu vitreo calice præsumat Missam cantare: quia scilicet lignum porosum est, & Sanguis consecratus in eo remaneret: vitrum autem fragile est, & posset fractionis periculum imminere, & eadem ratio est de lapide. Et ideò propter reverentiam Sacramenti statutum est, ut ex prædictis materiis calix fiat. Hæc ibi.

Requiritur 5. Corporale, de quo S.Th. ibidem ad 7. sic ait: Corporale sit de panno lineo, quo Corpus Christi fuit involutum. Unde in Epistola Sylvestri Papæ in eadem distinctione legitur: Consulto omnium statuimus, ut Sacrificium altaris, non in serico panno, aut intincto quisquam celebrare Missam præsumat, sed in panno lineo ab Episcopo consecrato, sicut Corpus Christi in sindone linea, & munda sepultum fuit. Competit etiam pannus lineus propter sui munditiam ad significandam conscientiæ puritatem, & propter multiplicem laborem, quo talis pannus præparatur ad significandam Christi Passionem. Hæc ibi.

Requiritur 6. Palla etiam ex lino, & purificatorium lineum, in cujus defectu posset adhiberi strophiolum, quod tamen posteà ex decentia non esset ampliùs adhibendum ad tergendas nares. Tandem requiritur Missale, &c.

Qualitas Missæ legendæ.

QUÆRO X. Quid de ea sentis?

LXV. Ante R. nota, Missam, seu Sacrum aliud esse votivum, aliud de tempore, vel de festo. Missa votiva est, quæcunque ex voto, vel desiderio petentis, vel arbitrio Sacerdotis legitur alio die, quàm Rubricæ præscribant. Missa de tempore, vel festo est, quæ legitur eo die, quo Rubricæ Missalis præscribunt. Et hæc iterùm vel est privata, vel solemnis cum cantu, vel etiam cum ministris; & est aliquando conventualis, eò quòd major pars Conventus, vel Cleri, vel populi ad eam conveniat.

Resp 1. Quæ, & qualis Missa, quovis die sit legenda, debet quilibet Sacerdos scire ex Missali quo utitur. Certum enim est, quòd *per se loquendo*, seu ordinariè legenda sit Missa, quæ eo die in Missali præscribitur. Unde nostrum Missale ita statuit: *Missa quotidie celebrari debet secundùm ordinem officii, de quo fit illo die.*

Ratio: Quia Rubricæ frustrà non sunt factæ, sed ut serventur.

Resp.2. Potest interdum graviter peccari, ordinem dierum, & Missarum in Missali præscriptarum non servando, præsertim si Missæ Conventuales a Missali discrepent, ut si quis in Paschate celebraret de *Requiem*, vel ex proprio capricio quotidie Missam votivam.

Ratio: Tum quia potest oriri grave scandalum. Tum quia saltem consuetudo introduxit majorem obligationem circa Missas Conventuales, quàm circa privatas. Immò in c. *quidam de celebr. Miss.* præcipitur, ut in Ecclesiis Cathedralibus, & Conventualibus in Communitate dicatur Missa diei, quę proinde cadit sub gravi obligatione ex fine perfectæ observationis ritus Ecclesiæ.

Nota, maximè incumbere Superioribus Ecclesiarum, Capitulorum, Conventuum, eorumque vices gerentibus, & Cantoribus, &c. curare, ut omnia ritè observentur.

LXVI. *Resp*.3. De Missis Votivis, & *Re-*

Digitized by Google

quiem nostrum, Missale sic statuit : Pro Missis privatis non solùm Missæ pro defunctis, sed etiam quæcunque Missæ Votivæ approbatæ possunt indifferenter dici (præterquam in festo duplici, & suprà, & Dominica, vel Octava solemnissima, vel die octava solemnis Octavæ, & infrà totam octavam Epiphaniæ, & in feria 4. Cinerum cum memoria tamen ejus, de quo factum est officium, & alia memoria, vel memoriis, si quæ occurrerint : id autem passim non fiat, ut quoad fieri potest, Missa cum Officio cōcordet. Si Missa solemnis Votiva pro re gravi, vel publica Ecclesiç causa in suprà dictis diebus exceptis petatur, poterit etiam dici cum una oratione tantùm, modò altera etiam (nimirum solemnis Missa) dicatur de illis festis, vel diebus. Præterquàm tamen in Dominica prima Adventus, Feria 4. Cinerum, Dominica prima Quadragesimæ, Dominica Palmarum cum tota Hebdomada majori, Dominicis Resurrectionis, & Pentecostes cum duobus diebus sequentibus, die Nativitatis Domini, Epiphaniæ, & Ascensionis, & festo Corporis Christi, in quibus diebus sola propria Missa dici potest. Hæc ex Missali.

Dicitur in hac Rubrica, quòd possint dici *Missæ Votivæ approbatæ*, & hæ sunt, quæ habentur in fine Missalis, quibus in nostro Missali præmittitur hæc Rubrica : *Missæ sequentes votivæ dici poterunt infra hebdomadam juxta populi devotionem, quando festum duplex, aut suprà non occurrit, secundùm ritum tamen diei, de quo fit Officium*. Qui ritus describitur in prima Missa votiva, quæ est de SS. Trinitate, nimirum quando in ea debeat dici *Gloria*, *Credo*, *Alleluja*, *Ite Missa est*, vel *Benedicamus Domino*. Quod ibi videatur. Plures Missæ votivæ in nostro Missali sunt approbatæ, ut patet inspicienti; quia diversæ sunt Missæ, post quas notatur hæc Rubrica: *Quando per annum ex voto, vel devotione de hoc Sancto celebratur Officium, fiat sic*, &c. Ubi videre est in festo SS. Angelorum Custodum. Item Sanctorum canonizatorum Ordinis nostri, nimirum S. Raymundi de Pennafort, S. Thomæ Aquin. S. Vincentii, B. Agnetis de monte Politiano, S. Petri Mart. S. Catharinæ Senensis, S. Antonini, S. Hyacinthi, & S. Ludovici Bertrandi.

Quid si petatur Missa votiva de aliquo Sancto, de quo in Missali non est nisi Missa festi, nec alia Rubrica, v. gr. de S. Josepho, S. Antonio Paduano, & aliis, &c.

Potest dici Missa Festi, sic tamen, ut si in ea occurrant hæc, vel similia verba, *Cujus Natalitia*, aut *Nativitas*, &c. loco eorum dicatur, *Cujus commemoratio*, *memoria*, *veneratio*, &c. Vel si insertum sit ly *hodie*, omittatur.

Nota, si petatur Missa ex Festis B. V. extra illa ejus festa, vel si petatur de Pentecoste, de Festo Corporis Christi, de Passione Domini, legantur Votivæ suis locis notatæ, non verò Missæ festi.

Potestne dici Missa votiva de quovis Sancto Canonizato?

Affirmo : Quia Ecclesia de eo concessit publicum cultum.

Nota, si sit Beatus, seu non Canonizatus, ejus Missa non potest dici extra Natalem ejus.

LXVII. *Valetne* Statutum, ut quotidie fiat Sacrum de B. V. præsertim per unicum Sacerdotem, ut quotidie eam Missam celebret?

Ad 1. quæsiti partem affirmo, posse Statuto, consuetudine, vel Fundatoris voluntate constitui, ut præter Missam principalem de festo occurrente celebretur altera Votiva in festo quantumvis solemni de B. V. etiam in certo altari ad cultum Deiparæ amplificandum, vel conservandum. Et ita practicatur in Cathedrali Ecclesia Constantiensi quotidie dictis Matutinis, ita ut nec in Paschate omittatur. Nec hanc praxim improbat S. Pius V. in Missali dicens : *Si fiat Officium duplex, vel semiduplex, Missam principalem oportere esse de die*, quia illis verbis satis indicat, quòd altera minus principalis, etiam in festo duplici possit esse Votiva.

Ad 2. Quæsiti partem R. quod statuto, vel consuetudine non possit induci obligatio, ut unus, idemq; Sacerdos quotidie celebret etiam de B. V. Quia saltem unus dies ob humanas infirmitates debet Sacerdoti relinqui vacuus. Et ita patet ex Cap. *Significatum, de præbendis*.

Teneturne Sacerdos in die Animarum Missam offerre pro omnibus defunctis in genere?

Dico, consultum esse, ut fiat ita, & practicetur : unde & Ecclesia in ea Missa fecit Collectam pro omnibus defunctis in communi; Prçceptum tamen non est, adeòque ad libitum applicari potest.

Ratio : Quia hoc præceptum nullibi extat.

Quid si Sacerdos in Missa de *Requiem* omittat Sequentiam *Dies iræ* &c. peccatne?

Peccat solùm venialiter, quia eam ommittendo Missa propriè non mutilatur, quia simpliciter non est pars integralis Missæ. Immò nec venialiter peccat, dum Rubrica dicit, quòd possit dici pro arbitrio Sacerdotis : præcipuè si eam omittat ex causa.

LXVIII. *Qui ex fundatione* tenetur certo die, vel quotidie legere de *Requiem*, teneturne in conscientia etiam in festis solemnibus?

Non tenetur, sed melius facit in festis solemnibus, v. gr. Duplicibus, ac Dominicis, uti & in Feriis privilegiatis, id est, quibus festa duplicia cedunt, uti sunt feriæ Hebdomadæ sanctæ, Paschatis, Pentecostes, &c. legere Missam de die.

Ratio: Tum quia prudēter presumere potest, quòd Fundator noluerit tales dies includere. Tum etiam, quia Sacerdos melius facit conformādo se universali Ritui Ecclesiæ, quæ in Rubrica

brica statuit, tunc potiùs non debere legi Missam de *Requiem*, quàm non sat rationabili voluntati fundatoris, vel alterius petentis Missam votivam obsecundari, quia satisfit intentioni petentis rationabili, seu juxta regulas prudentiæ.

Nota tamen, quòd, ut refert Gavantus, Sacra Congregatio bis declaraverit, posse tolerari Missas de *Requiem* in duplici, ut satisfiat voluntati Fundatorum. Hæc tamen consuetudo quantum ad festa solemnia, non est facilè introducenda, ubi introducta non est. Qua in re minor difficultas est de festo, quod est Chori tantùm, in quo etiam potest legi ad instantiam petentis, ut satisfiat ejus devotioni erga defunctos, si ex denegatione valde turbaretur.

Dixi, *in duplici*; Quia de Semiduplici, vel Simplici non est tanta difficultas, cùm enim ex rationabili causa in eis possint dici Missæ votivæ, potest etiam fundator (cujus dispositio est habenda pro lege) facere fundationem, ut in illis legatur de *Requiem*.

LXIX. *Possuntne* in festo Duplici Chori, in quo potest celebrari solemne *Requiem*, v.g. in die Depositionis, Tertio, Septimo, Trigesimo, etiam legi Missæ privatæ de *Requiem*?

Possunt: Quia Ecclesia videtur hos dies specialiter instituisse pro suffragio, & solatio defunctorum, adeòque Rubrica huic institutioni cedit. Et ita fert praxis.

Quid si alicubi sit consuetudo, ut etiam in festis de præcepto, vel in Dominica celebretur Missa solemnis de *Requiem* in Exequiis, possuntne etiam Missæ privatæ de *Requiem* dici?

Possunt saltem sub ipsis Exequiis, non post, vel ante. Cur enim non concederetur Missa privata, si sit concessa solemnis de *Requiem* in, & sub Exequiis, cùm reputentur pro uno actu, cui proinde cedit solemnitas festi?

Dixi, *in Exequiis*; Si enim sit dies Anniversarius, vel Tertius, Septimus, Trigesimus, debet (uti & faciliùs potest quàm dies Depositionis) transferri, vel anticipari, nec eis cedit festivitas diei, ad quam populus ex præcepto confluit.

Nota, quòd quoad Missam de *Requiem* celebrandam in die obitus in festis, debeat attendi consuetudo loci, juxta quam potest in eo loco, in quo viget, celebrari *Requiem* in die obitus in festo primæ classis, nisi sit unum ex majoribus, ut primus dies Paschæ, Pentecostes, &c. Juxta eandem consuetudinem potest celebrari *Requiem* in die Cœnæ Domini, & in Sabbato Sancto, ita tamen, ut in Cœna Domini fiat ante Missam solemnem diei, quia per eam tempus celebrandi pro hoc, & sequente die quasi clauditur: in Sabbato sancto autem potest dici ante, vel post Missam solemnem. Nam iis diebus Missæ privatæ non sunt absolutè prohibitæ, ut patet in hoc Exam. n. 54. Sed N.B. standum esse consuetudini loci.

LXX. *Nonne* Missa de Requiem plus prodest defunctis, quàm alia?

Dico: Omnes Missæ ex opere operato sunt ejusdem valoris, attamen *per se* loquendo Missa de Requiem plus defunctis prodest ex opere operantis, quia specialis fructus consurgit ex precibus Ecclesiæ specialiter ab ea institutis pro defunctorum suffragiis. Dixi, *per se loquendo*, quia exceptio est, si Sacerdos majore cum devotione sit celebraturus de Sancto (cujus est festum) quàm de Requiem, & singulari fervore pro anima defuncti Sanctum roget.

Ex hoc Colligitur, quòd in festis Sanctorum Cappellanus habens Missam fundatam de *Requiem* possit legere de festo, supposita præfata devotione majore, qua supplere potest fructum ex dictis Ecclesiæ precibus consurgentem. Supposito etiam, quòd hæredes fundatoris, aliive de fundatione scientes non offendantur.

Ex his etiam resolvitur quæstio, an qui stipendium accepit, ut legat Missam funebrem, eamque promisit, satisfaciat legendo eam de festo? Idem quæri potest de Missa votiva. Pro horum intelligentia vide Rationem num. 68. datam. Hinc noster de La Cruzait: Optimè satisfacis dicendo Missam diei, quia sic conformaris Regulæ Missalis, & saluberrimum consilium est ita facere. Immò non excusatur a Peccato, qui in festis solemnibus omittit Missam diei, nisi juxta exceptiones jam insinuatas.

Quid si Sacerdos promisit Missam votivam certam pro die, quo eam juxta Rubricas legere licet, & legit aliam?

Peccat contra fidelitatem, sed nonnisi venialiter, cùm petens non patiatur damnum grave saltem. Immò nec venialiter, si ex alio capite habeat rationabilem causam, vel si faceret, ideò ut Missam conformet officio diei, quæ conformitas valde commendatur in Rubricis.

LXXI. *Missa specialiter concessa* uni Religioni, v.g. Missa Rosarii concessa nostro Ordini, potestne legi ab aliis?

Negativè declaravit Sacra Congregatio anno 1622. die 25. Junii. Unde alii Sacerdotes legant Missam votivam de B. V.

Nonne saltem extranei licitè eam legunt in ipso festo in eorundem Religiosorum Ecclesiis?

Resp. Negativè, nisi per consuetudinem facta sit interpretatio Legis. Quia prohibitio Congregationis facta est absolutè. Ergo pro quocunque loco.

Hinc sub Urano VIII. qui Decretum confirmavit, Sacra Rituum Congregatio prohibens omninò Missas a S. Congregatione non approbatas, & signanter Missas nuncupatas S. Gregorii pro vivis, & defunctis, Missam 15. Auxiliatorū, Missam de Patre æterno, & quascunque alias, ut suprà, non approbatas, subdit, exceptis tamen

Missis Rosarii, & de Monte Carmelo, quæ sunt permissę Regularibus quibusdam, & iis dumtaxat, nec possunt ab aliis celebrari, etiam in ipsorum Regularium Ecclesiis.

Servandus est Ritus Missalis Romani juxta Bullam S. Pii V. ei præfixam. Excipiuntur illæ Religiones, & loca, quæ jam a 200. annis utitur Missali proprio. Cappellani Monialium debent celebrare Missam, ipsarum Breviario, & Missali conformem, vel saltem (si alia non habeatur) ei valde affinem.

Stipendium pro Missa.

De hoc sufficienter actum est suprà Tract. 12. Exam 5. num. 75. in R. ad 4. Oppos. & num. 77. usque ad 78.

EXAMEN VII.

De Missæ abruptione, interpolatione, partium omissione. De Cæremoniis Missæ, & defectibus, qui in ea occurrere possunt.

QUÆRO I. Licetne Missam inceptam abrumpere, residuum omittendo, vel semel cœptum resumere?

LXXIII. *Resp.* 1. Mortaliter peccat, qui absque urgentissima causa Missam inceptam abrumpit, etiam ante Canonem.

Ratio: Quia est maxima irreverentia, & sacrilegium.

Resp. 2. Talis abrumpens incurrit pœnam suspensionis, positam in c. *nullus*, 3. *de consd.* 1. non tamen excommunicationem latam, sed solùm ferendam. Quia in c. nihil. 7. q. 1. de hoc casu dicitur: *Si quis hac temerè præsumpserit excommunicationis sententiam sustinebit.* Ergo est ferenda, non lata.

Resp. 3. Ex legitima causa licitum est, Missam inceptam abrumpere, & omittere.

Declarantur causæ: Prima est, si Sacerdoti celebranti superveniat infirmitas, propter quam commodè, & reverenter eam complere nequit. *Secunda causa*, si Sacerdoti ante consecrationem immineat periculum vitæ, non solùm licitè potest, sed & debet Missam abrumpere, & omittere, ne, se & Sacramentum temerè exponat periculo. Si verò una species esset jam consecrata, deberet Sacerdos, si ullo modo esset possibile, statim consecrare etiam alteram, & mox sumere utramque & abire, omissis aliis Cæremoniis, ad quas in tanto periculo non obligatur. Si ex periculo, & metu mortis non possit alteram Speciem consecrare; dictum est suprà Tr. 12. Exam. 2. n. 16. ad 2. Et ad 3. distinguendo inter metum ortum a causa naturali, vel a causa libera, ab intrinseco, vel ab extrinseco. Ubi vide.

Tertia causa est, si celebrans ante Consecrationem recordetur se non esse jejunum, vel se esse suspensum, interdictum, irregularem, quę sunt impedimenta juris, & ex omissione Missæ non sequatur scandalum.

Quarta, si excommunicatus non toleratus nolit recedere a Missa, & Canon inceptus non sit. De quo vide Tr. 14. Exam. 1. n. 14.

Quinta, si ante Canonem ponatur cessatio a Divinis, vel Ecclesia consecrata violetur, & consecrans non gaudeat privilegio celebrandi in Ecclesia violata. Porrò si inter celebrandum poneretur interdictum, Missa esset perficienda clausis janüis.

Resp. 4. Missam semel cæptam, Canone jam incepto resumere, seu repetere a principio, vel Evangelio, &c. peccatum mortale est, quacunque ex causa fiat, etiam ob adventum Principis, vel Episcopi, vel aliorum ad Missam audiendam obligatorum: ast repetere tantùm Epistolam, vel Evangelium est solùm veniale, si scandalum desit.

Ratio. Quia in primo casu est gravis, in secundò levis irreverentia.

QUÆRO II. Licetne Missam interpolare, seu interrumpere?

LXXIV. *Resp.* 1. Non licet absque justa causa, bene tamen ex illa.

Ratio 1. *p.* Quia esset gravis irreverentia.

2. *Pars* patet ex praxi, qua interponitur Concio, fiunt Ordinationes, &c. Talis justa causa etiam est infirmitas superveniens, quæ Missam sine interpolatione facit moraliter impossibilem.

Resp. 2. Justa quoque causa interpolandi Missam etiam post Consecrationem est spiritualis necessitas proximi, ut ei provideatur etiam extra Ecclesiam de remedio salutis necessariò necessitate medii, si præter celebrantem nullus alius adsit, qui provideat, v. gr. de Baptismo, vel Pœnitentia.

Ratio: Quia est casus extremæ necessitatis proximi existentis in periculo damni animæ irreparabilis, cui indubiè subveniri vult Deus, qui neminem vult perire. Ergo.

Nota 1. quòd, si in tali casu Missa post Consecrationem interpoletur, debeat intereà aliquis constitui, qui Species consecratas custodiat, vel in defectu ejus reponi debent in Sacrarium.

Nota 2. quòd in eodem casu, si moribundo ministrandum sit Sacramentum Pœnitentiæ, ministrari etiam possit Extrema-Unctio. Quia utilitas proximi excusat moram paulò longiorem, si Missa semel rationabiliter sit interpolata.

Dixi in R. 2. *etiam extra Ecclesiam*; Si enim mo-

moribundus sit intrà eam, minor difficultas est, potestque celebrans, Missa etiam post Consecrationem interpolata, Viaticum, & Extremam Unctionem dare, quia tunc non est notabilis interruptio Sacrificii, nec opus est vestes sacras exuere. Dixi 2. *post consecrationem*, ad insinuandum, quòd a fortiori liceat ante eam, etiam Viatici dandi gratia.

QUÆRO III. Licetne in Missa aliquid omittere, vel addere?

LXXV. *Resp.* 1. Celebrans in conscientia tenetur servare ritum Missæ præscriptum in Missali, nihil omittendo, nec addendo. Nam Trid. Sess. 22. in decret. de observandis, & evitandis in Missa statuit: *Neve ritus alios, aut alias cæremonias, & preces in Missarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ ab Ecclesia probatæ, ac frequenti, & laudabili usu receptæ fuerunt. Quarundam verò Missarum, & candelarum certum numerum, qui magis a superstitioso cultu, quàm a vera Religione inventus est, omnino ab Ecclesia removeant*, &c. Et S. Pius V. in sua Bulla: *Neque in Missa celebratione alias cæremonias, vel preces, quàm quæ hoc Missali continentur, addere, vel recitare præsumat*.

Resp. 2. Peccatum ex genere suo mortale est, omittere aliquam gravem, seu majoris momenti cæremoniam, quales sunt v.g. mixtio aquæ cum vino, utriusq; Speciei, elevatio, fractio Hostiæ, mixtio ejus cum Sanguine, &c. Peccatum verò ex genere suo veniale est, omittere cæremoniam minoris momenti, quales sunt inclinationes, genuflexiones, cruces, benedictiones, deosculationes, oratio post Communionem, Evangelium S. Joannis, &c.

Ratio: Quia in primo casu graviter, in secundo leviter violatur preceptum Trident. & S. Pii V.

Resp. 3. Peccatum ex genere suo mortale est, omittere etiam ante Canonem partem notabilem, seu principalem, quales sunt 1. Psalm. *Judica*, vel *Confitemini*, Confessio, & preces, quæ ante gradus altaris dicuntur. 2. Epistola. 3. Evangelium. 4. Offertorium, id est, Oblatio utriusque Speciei. 5. Præfatio. Peccatum verò ex genere suo est veniale, omittere partem minus principalem, ut v.g. sunt Tractus, Kyrie eleison, Orationes, & similia: vel etiam partem mobilem, id est, quæ aliquando adhibetur, aliquando non; v.g. *Gloria*, &c. *Credo*, plures Collectæ, plures Lectiones, certa verba in Communicantes.

Ratio est, quæ ante ad R. 2.

Nota, quòd Sacerdos celebrans cum Subdiacono, & Diacono non teneatur sub peccato ipsemet legere Epistolam, & Evangelium, sed satisfacit, si ea audiat a Ministris.

Nota 2. Si Sacerdos omisit aliquam partem, quæ non est de substantia Sacrificii, v.g. Credo, vel Gloria, non debet eam posteà repetere. Quia communiter non fit sine nota.

Resp. 4. Peccatum mortale est, omittere in Missa plures partes minus principales ex iis, quæ ordinariè adhibentur.

Ratio: Quia simul sumptę faciunt notabilem deformitatem in Missa.

Resp. 5. Peccatum mortale est omittere notabilem partem Canonis, qualis pars est quælibet oratio Canonis, vel etiam paucula ejusdem orationis verba, quorum omissio tollit, el notabiliter mutat, aut minuit significationem, aut repræsentationem Mysterii. Item *Oratio Dominica*, *Libera nos*, *Hæc commixtio*, *Agnus Dei*, *Domine, non sum dignus*.

Ratio: Tum quæ suprà ad R. 3. est data: Tum etiam, quia Canon est sacratior Missæ pars: qui ubi incipiat, ac desinat, dicetur infrà in hoc Exam. n. 87.

Nota tamen, probabilius esse, quòd in omissione partium etiam Canonis detur parvitas materiæ excusans a mortali, non minus, ac in materia Religionis, Voti, &c. quæ parvitas in præsenti est, si solùm omittantur aliqua verba pauca, v.g. quatuor, aut quinque ad summum, quorum omissio non mutat sensum Orationis.

De mutatione materiæ, & formæ in Sacramentis, quòd sit illicita, vide suprà Tract. 11. Examin 1. n. 7. Quòd in forma Consecrationis omittere ly *enim* sit mortale, vide suprà Tract. 12. Exam. 4. n. 24.

Resp. 6. Missæ novas addere preces, vel cæremonias, etiam sine intentione inducendi novũ ritum in Ecclesiam, est mortale, vel veniale juxta materię gravitatem, vel levitatem. Ita patet ex Trid. & Bulla S. Pii V. citat. pro R. 1.

Ratio: Quia causat gravem, vel levem deformitatem Sacrificii.

Nota, quòd in hoc casu gravitas non possit aliunde desumi, quàm ex quantitate novarum precum, vel Cæremoniarum concurrente prudente judicio. Nec tamen hinc sequitur, peccare eum, qui ex causa, ut judicat, rationabili, in Missa dicit plures Collectas ex Missali desumptas, quàm illud præscribit: quia saltem sunt juxta ritum Missalis, licèt non sint præscriptæ pro hac Missa.

Nota 2. Nec veniale peccatum esse sumptioni præmittere aliquam brevem orationem mentalem ad excitandam devotionem, quia actum hunc internum non prohibent Rubricę; uti prohibent orationem vocalem.

LXXVI. *Resp.* 7. Ea, quæ in Missa debent dici secretè, dicere alta voce est peccatum ex genere suo mortale. Ea, quæ sunt dicenda alta voce, dicere depressa voce, ita tamen, ut audiatur saltem a ministro, peccatum non est.

Ratio 1. p. Quia inter alios etiam hic est ritus principalis ab Ecclesia institutus ob reverentiam sacrosanctorum verborum.

Ratio 2.*p*. Quia quæ sic dicuntur, ut a ministro audiantur, censentur dici voce non secreta, sed alta.

Resp.8. Si celebrans legeret tam submissè, ut ipsemet (cùm tamen surdaster non sit) ea non possit audire, licèt sint talia, quæ juxta Rubricas secretè sunt dicenda, peccat mortaliter ex genere suo.

Ratio: Quia est notabilis deformitas Missæ.

Resp.9. Loquendo de mora, qua debet Missa durare, judico non debere esse ultra dimidium horæ. Si celebrans ita properet, ut notabilem partem omittat, vel gravem indecentiam causet, peccat mortaliter.

Ratio 1.*p*. est, ne nimia morositas tædium pariat astantibus.

2. & 3. *Pars* patet ex dictis. Vide suprà Tract. 12. Exam.4. n.27. an forma Consecrationis in eadem Missa possit repeti. Quę repetitio esset quædam additio.

QUÆRO IV. Ordinanturne convenienter ea, quæ circa hoc Sacramentum dicuntur? & quid significant Cæremoniæ ejus?

LXXVII. De hoc Quæsito agit S.D. 3.p. q. 83.a.4.& 5.

Resp. Quæ in Missa fiunt, omnia convenienter fiunt.

Hoc S.D. a.4. in Sed Contra probat sic: Dicitur *de Consecr*. dist.1. Jacobus Frater Domini secundùm carnem, cui primùm credita est Hierosolymitana Ecclesia, & Basilius Cæsariensis Episcopus ediderunt nobis Missæ celebrationem: Ex quorum auctoritate patet, convenienter singula hæc dici. Et in c. ait: Quia in hoc Sacramento totum Mysterium nostræ Salutis comprehenditur, ideò præ cæteris Sacramentis cum majori solemnitate agitur. Nunc explicabuntur Cæremonię, quę in Missa fiunt.

Præparatio, & Introitus.

Quia scriptum est Ecclesiast.4. Custodi pedem tuum ingrediens domum Domini. Et Eccles.18. Ante orationem prępara animam tuam, ut adducit S.D. a.4. Ideò ante celebrationem hujus mysterii, ut Sacerdos illud dignè conficiat, primò se preparat invocando divinam gratiam per illam orationem. Actiones nostras, &c. 2. Per Confessionem, juxta illud Proverb. 18. *Justus in principio accusator est sui*, cujus usus, nimirum pręmittendæ confessionis, antiquitas constat ex Liturgia S. Jacobi, quę a confessione incipit. 3. Pręparat se per Laudem divinam, quę fit in Introitu secundùm illud Psalm.49. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. Et sumitur hoc (ait S.Thom. ibidem) ut pluries de psalmis, vel saltem cum psalmis cantatur, quia, ut Dionysius dicit cap.3. Ecclesiast. Hierarch. psalmi comprehendunt per modum laudis, quidquid in sacra Scriptura continetur. Additur Gloria Patri, &c. qui versiculus est compositus a Concilio Nicæno.

Kyrie eleison.

Idem significat quod, *Domine, miserere*, & ut loquitur S.Thom. ibid. continet commemorationem præsentis miseriæ, dum misericordia petitur, dicendo *Kyrie eleison*, ter quidem pro persona Patris, ter pro persona Filii, cùm dicitur Christe eleison: & ter pro persona Spiritus sancti, cùm subditur, *Kyrie eleison*, contra triplicem miseriam, ignorantiæ, culpæ, & pœnæ: Vel ad significandum, quòd omnes Personæ sunt in se invicem.

Gloria in excelsis.

LXXVIII. Commemorat cœlestem gloriam ad quam tendimus post præsentem vitam, & miseriam, dicendo, Gloria in excelsis Deo, quod cantatur in festis, in quibus commemoratur cælestis gloria, intermittitur autem in officiis luctuosis, quæ ad commemorationem miseriæ pertinent. Ita Angel. Doct. art.4. cit. Paulò aliter cum aliis dici potest, quòd *Gloria*, &c. cantetur ad imitationem Angelorum, qui nato Salvatore illud cecinerunt Pastoribus. Intonatur autem a Sacerdote in Altari, quia ille repræsentat Angelum magni Consilii, & quidem astante in medio, quia dum medium silentium tenerent omnia, Verbum Dei a Regalibus Sedibus venit. Prosequitur illud Chorus, quia subitò facta est cum Angelo multitudo cælestis Militiæ.

Dominus vobiscum.

LXXIX. Est salutatio, & religiosa excitatio populi ad attendendum, vel orandum, desumpta ex more Hebræorum Jud. 6. Ruth. 2. Luc.1. invicem se salutantium, *Dominus tecum*, vel vobiscum. Sensus Responsi, quod dat populus dicens, *Et cum spiritu tuo*, est: Precamur vicissim, ut etiam Dominus sit cum tuo spiritu, tibique in tanto mysterio assistat. Fit autem allocutio in plurali, quia vel Missa solemnis est, & tunc jam adsunt plures: Vel est Missa privata, & tunc licèt nullus adsit, nisi unicus Minister, hic tamen gerit personam totius populi Catholici, ex cujus persona Sacerdoti pluraliter respondet, ut explicat S.D. a.5. ad 12.

Nota ex S.Thom. art.5. cit. ad 6. dicente: Quinquies se Sacerdos vertit ad populum, ad significandum, quòd Dominus die Resurrectionis quinquies se manifestavit, ut dicitur in tract. de Resurrectione Christi. Salutat autem septies populum, scilicet 5. vicibus, quibus se convertit ad populum; & bis, quando se non convertit (scilicet cùm ante Præfationem dicit, *Dominus vobiscum*; & cùm dicit, *Pax Domini sit semper vobiscum*) ad designandam septiformem gratiam Spiritus sancti. Episcopus autem celebrans in festis in prima salutatione dicit, *Pax vobis*, quod

post

post Resurrectionem discipulis dixit Dominus: cujus personam repræsentat præcipuè Episcopus. Hæc ibi S. D.

Collecta.

Est oratio, quam Sacerdos pro populo facit, ut digni habeantur tantis mysteriis, ait S.D.a.4. in c. Vocatur autem *Collecta*, quia Sacerdos fungens legatione ad Deum pro populo, totius fidelis populi in unum collecti vota in ea colligit. Concludit ut plurimùm dicens *per Dominum nostrum Jesum*, &c. quia Salvator dixit: Quidquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Manus elevat, & extendit; Nam & Moyses Exod. 17. cùm levaret manus ad Dominum, vincebat Israel, cùm autem easdem paululùm remittere, superabat Amalec. Per Israel intelligi potest Ecclesia, quæ vincit orando. Populus respondet *Amen*, id est, fiat, prout petis.

Epistola.

LXXX. Est instructio fidelis populi, quia hoc Sacramentum est mysterium Fidei, quæ instructio dispositivè fit per doctrinam Prophetarum, & Apostolorum: quæ in Ecclesia legitur per Lectores, & Subdiaconos, ait S.D. ar. 4. cit. Noster Lublino ita discurrit: Epistola apud Græcos, supermissio, vel supererogatio nuncupatur apud Latinos. Præmittitur Evangelio, designans officium D. Joannis Baptistę, qui etiam prævenit ante faciem Domini sicut vox in deserto clamantis, & fuit quasi Subdiaconus, id est, Subminister illius, qui de se ait: Non veni ministrari, sed ministrare. Subdiaconum legentem unus comitatur Acolythus, Diaconum verò tam Subdiaconus, quàm Acolythus, quia prædicationem Joannis pauci secuti sunt, sed veritatem Evangelii plurimi susceperunt. Et quia Joannes fuit limes præcedentium Prophetarum, & sequentium Apostolorum, medius inter utrosque, ideò Epistola neque semper legitur de Prophetis, nec semper de Apostolis, sed interdum sumitur de Veteri Testamento, interdum de Novo. Nam Joannes cum antiquis Patribus Christum prædixit venturum, & cum modernis ostendit præsentem. Quòd autem Subdiaconus cum Acolytho ad Sacerdotem post lectam Epistolam accedit, illud insinuat, quod Joannes in vinculis audiens opera Christi misit discipulos, & ait: Tu es, qui venturus es? Quærenti autem, cur Subdiaconus post finem suæ Lectionis, & Diaconus ante principium ad Sacerdotem accedit, eique reverentiam exhibet, dicito: Quia lex accepit finem in Christo, sed Evangelium sumpsit originem ab eo. Lex ergo, & Prophetæ ad Joannem, sed Evangelium, & Apostoli post ipsum. Hæc ille.

Graduale, Alleluja, Tractus.

LXXXI. Post lectionem cantatur a Choro *Graduale*, quod significat profectum vitæ: & *Alleluja*, quod significat spiritualem exultationem: vel *Tractus* in Officiis luctuosis, qui significat spiritualem gemitum; hæc enim consequi debent in populo ex prædicta doctrina. Ita S. D. art. cit. Graduale vocatur etiam Responsorium, quia unus incipit, alter respondet. Vocatur autem Graduale, quia olim cantabatur Diacono ascendente gradus ad cantandum Evangelium. *Alleluja* est vox gaudii, & significat idem, quod *Laudate Dominum*. Hoc non cantatur a Septuagesima usque ad Pascha, quia illud est tempus tristitiæ, & Babylonicæ servitutis: de quo intelligi optimè potest illud: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? in salicibus suspendimus Organa nostra. Tractus cantatur in diebus jejuniorum. Vocatur autem *Tractus*, quia in signum mœstitiæ tractim, seu graviter cantari solet.

Nota, quòd in Missa concurrant tres diversæ linguę, nimirum *Hebraica*, per ly Alleluja: *Græca*, per ly Kyrie eleison: & *Latina*. Et hoc ideò, ut omnis lingua confiteatur, quia Christus est in Gloria Patris.

Evangelium.

LXXXII. Sicut S.D. dixit, quòd populus dispositivè instruatur per doctrinam Prophetarum, & Apostolorum, quę legitur per Lectores, & Subdiaconos, ita, ait, perfectè populus instruitur per doctrinam Christi in Evangelio contentam, quæ a summis legitur ministris, scilicet a Diaconibus. Curiosum de hoc denuò format discursum dictus Lublino paucis omissis hìc ponendum: Diaconus pronuntiat Evangelium accepta priùs benedictione, *Jube Domne*, non verò, *Domine*, ut quidam imperiti faciunt; nam loquitur ad hominem, cujus quia inperfecta sunt opera, appellatio quoque truncata. Origo istius vocis antiquissima est, teste Baronio ad annum 416. Acolythi antecedunt accensis luminaribus, in signum spiritualis lætitiæ, quia ipsius Evangelii auctor erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem. Postulat autem benedictionem, ad denotandum, quòd in Ecclesia Fidelium nullus debet prędicare, nisi mittatur: Lectio namque Evangelii prædicationem significat. Et ideò olim in loco eminentiori, quàm Epistola, canebatur, juxta illud: Supra montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion. Dum Evangelium legitur, stare debent, qui audiunt, in signum obedientię nudatis capitibus præ reverentia. Quod etiam ad *Magnificat*, *Nunc dimittis*, & *Benedictus* in matutinis Laudibus, Vesperis, & Completorio est faciendum.

Cantatur Evangelium ad Aquilonem, relicta parte dextra Altaris, ad denotandum, quòd a Ju-

Judæis propter eorum duritiam doctrina veritatis debuit auferri, & Gentilibus tradi. Vel quia ordinatur ad expellendum Dęmonem juxta illud: Ab Aquilone pandetur omne malum.

Signat se Diaconus in pectore, quia corde creditur ad justitiam: in ore, quia ore confessio fit ad salutem: in fronte, quia nullo timore, aut verecundia (quarum affectionum signa potissimùm in fronte solent apparere) debent Fideles a libera Christi, & ipsius Evangelii professione deterreri.

Nec sine causa Diaconus suæ Lectioni præmittit thuris incensum, quia Prædicator debet ex se odorem bonæ opinionis emittere juxta illud Apostoli: *Christi bonus odor sumus*. Unde dicitur: Cujus vita despicitur, restat, ut ejus prędicatio contemnatur.

Lecto Evangelio liber fertur ad Sacerdotem, quia omnia bona sunt referenda ad eum, a quo bona cuncta procedunt, qui est Christus, *Alpha*, & *Omega*: cujus personam in Missa gerit Sacerdos.

Symbolum, seu *Credo*.

LXXXIII. De hoc S.Th. in eod. ar. 4. sic ait: Et quia Christo credimus tanquam divinę Veritati (secundùm illud Joan. 8. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?) Lecto Evangelio Symbolum Fidei cantatur, in quo populus ostendit, se per Fidem Christi doctrinæ assentire. Cantatur autem hoc Symbolum in festis, de quibus fit aliqua mentio in Symbolo, sicut in festis Christi, & B. Virginis, & Apostolorum (qui hanc Fidem fundaverunt) & aliis hujusmodi. Hęc ibi. Cantatur ergo *Credo* statim post Evangelium, ut populus ostendat, quòd corde verbum Evangelii receperit, quia corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Sacerdoti *Credo* intonanti Chorus solemni tripudio respondet, ne Musicus ille cœlestis objiciat: Cantavimus vobis, & non saltastis.

Hęc omnia, usque huc olim vocabatur Missa Cathecumenorum, qui usque huc permittebantur esse præsentes Sacro: iis autem peractis dimittebantur a Diacono illis verbis: *Ite Missa est*; quasi dicens, Ite, abite, nunc incipit propriè Missa. Nimirum Oblatio, seu Sacrificium, cui interesse vobis non licet, usquedum sacro Fonte renati sitis.

Offertorium.

LXXXIV. De hoc S.Th. ait: Sic igitur populo pręparato, & instructo consequenter acceditur ad celebrationem Mysterii, quod quidem & offertur ut Sacrificium, & consecratur, & sumitur ut Sacramentum. Unde primò peragitur oblatio. Secundò consecratio materiæ. Tertiò ejusdem perceptio. Circa oblationem verò duo aguntur, scilicet laus populi in cantu Offertorii (per quod significatur lætitia offerentium) & oratio Sacerdotis, qui petit, ut oblatio populi sit Deo accepta. Unde & 1. Paralip. 29. dixit David: Ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli universa hęc, & populum tuum, qui hìc repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. Et posteà orans dicit: Domine Deus, custodi hanc voluntatem. Hæc ibi: Offertorium ergo est oblatio Sacrificii mox futuri. Porrò Sacerdos ait: Calicem Salutaris accipiam, id est, Christi Salvatoris, qui eum instituit, non verò ait, salutarem, quia in eo nondum est nisi purum vinum, possemus eum tamen vocare salutarem, putà futurum.

Dum hæc fiunt, solent Fideles in quibusdam festis, præsertim in Ecclesiis Parochialibus offerre munera temporalia, quia hilarem datorem diligit Deus. Unde Dominus per Moysen mandavit. Exod. 23. Non apparebis in conspectu meo vacuus.

Thurificatio.

LXXXV. Circa hanc posset dubitari, an sit adhibenda in Sacrificio Novæ Legis; videmur enim per eam judaizare, cùm spectaverit ad Cæremonias Veteris Legis: sed dubium hoc solvit Angelicus Doctor hìc a. 5. ad 2. sic dicens: Thurificatione non utimur quasi cæremoniali præcepto Legis, sed sicut Ecclesię Statuto: unde non eodem modo utimur, sicut in Veteri Lege erat statutum; Pertinet autem ad duo; primò quidem ad reverentiam hujus Sacramenti, ut scilicet per bonum odorem depellatur, si quid corporaliter pravi odoris in loco fuerit, quod posset provocare horrorem. Secundò pertinet ad repræsentandum effectum gratiæ, qua sicut bono odore Christus plenus fuit (secundùm illud Genes. 27. Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni,) & a Christo derivatur ad Fideles officio ministrorum secundùm illud 2. Cor. 2. Odorem notitiæ suæ spargit per nos in omni loco. Et ideò undique thurificato altari, per quod Christus designatur, thurificantur omnes per ordinem. Hæc ibi.

Fit hęc incensatio odoriferi Thuris ad exemplum Magdalenæ, de qua Evangelista dicit: Maria ergo accepit libram unguenti pretiosi, & effudit. Celebrans incensum ter circumducit, quia etiam Magdalena Christo ter unguentum exhibuit. Incensat totum altare, quia & factum Magdalenæ exivit in omnem terram, ubicunq; prędicatur Evangelium. Incensato altari, incensantur & alii, quia domus impleta est ex odore unguenti mulieris, & plenitudine Christi omnes gratiam accipiunt currentes in odorem unguentorum ipsius.

Ablutio digitorum.

LXXXVI. Circa hanc etiam dubitari potest, uti ante, quia etiam in Veteri Lege Aaron, & filii ejus Sacrificio præmittebant ablutionem manuum, ac pedum. Dubium hoc resolvit,

vit, & cæremoniam explicat S.Tho. hic a.5. ad 1. dicens: Ablutio manuum fit in Celebratione Missæ propter reverentiam hujus Sacramenti. Et hoc dupliciter: Primò quidem, quia aliqua pretiosa tractare non consuevimus, nisi manibus ablutis: unde indecens videtur, quod ad tantum Sacramentum aliquis accedat manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundò propter significationem, quia, ut Dionysius dicit 3. Eccles. Hierarch. extremitatum ablutio significat emundationem etiam à minimis peccatis secundùm illud Joann. 13. Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet. Et talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc Sacramentum. Quod etiam significatur per Confessionem quæ fit ante Introitum Missæ. Et hoc idem significabat ablutio Sacerdotum in Veteri Lege, ut ibidem Dionys. dicit. Nec tamen Ecclesia hoc servat tanquam ceremoniale Vet. Leg. præceptum, sed quasi ab Ecclesia institutum, sicut quiddam secundùm se conveniens. Et ideò non eodem modo observatur sicut tunc: prætermittitur enim pedum ablutio, & servatur ablutio manuum, quæ potest fieri magis in promptu, & quæ sufficit ad significandam perfectam mundationem. Cùm enim manus sit organum organorum (ut dicitur 3. de anima) omnia opera attribuuntur manibus. Unde in Psal. 25. dicitur: Lavabo inter innocentes manus meas. Hæc ibi S.D.

Orate Fratres.

Ablutis digitis Sacerdos inclinans primùm pro se orat *in spiritu humilitatis*; &c. qua Christus exinanivit semetipsum factus obediens Patri usque ad mortem. Deinde monet populum, ut pro celebrante oret dicens, *Orate, Fratres, ut meum, &c.* juxta illud: Oremus pro invicem, ut salvemur. Quia & ipse populus est circumdatus infirmitate.

Præfatio

Excitatur populus ad devotionem in Præfatione, unde & monemus, corda nostra sursum habere ad Dominum, ait S.Thom. a 4. cit. ut ibi sit cor, ubi est Thesaurus, nimirum in Cœlo, populusque attendat ad actionem, in qua propriè Sacrificium consistit. Hinc Sacerdos altiori voce dicit, *Per omnia sæcula*, &c. ut populus possit respondere *Amen*. Hinc Præfatio propriè incipit a sequente *Dominus vobiscum*. Quia illa verba *Per omnia sæcula sæculorum*, &c. adhuc spectant ad Orationes præcedentes secretè dictas. Conjungit celebrans altiori voce finem prioris Orationis cum initio sequentis, quia Christus est lapis angularis, qui fecit utraque unum, conjungens Judæos, & Gentiles, ut sit eorum unum ovile, & unus Pastor.

Sanctus.

Finita Præfatione populus devotè laudat Divinitatem Christi cum Angelis dicens: Sanctus, Sanctus, Sanctus. Et Humanitatem cum Pueris dicens: Benedictus, qui venit, &c. Osanna. Ita S.D. cit.

Canon.

LXXXVII. Licèt aliqui sentiant, quòd Canon incipiat ab illis verbis, *Qui pridie, quàm pateretur*, uti & olim desiit ad *Pater noster* exclusivè, probabilius tamen est, quòd incipiat ab illis verbis, *Te igitur, Clementissime*, &c. Quia his verbis in omnibus Missalibus præfigitur titulus Canonis. Definit autem nunc ad consumptionem Sacramenti. Porrò Canon in præsenti idem est, ac significat, quod Liturgia, estque sacratior Missæ pars, & quamvis pro varietate temporum variæ fuerint Liturgiæ, scilicet alia Basilii, alia Chrysostomi, alia Ambrosii, Gelasii, Gregorii, hi tamen DD. non composuerunt integrâ de novo Liturgiam, sed substantiales Liturgiæ ab Apostolis institutæ permanserunt integræ.

Crucesignationes.

LXXXVIII. Circa harum congruentiam dubitari potest primò, quòd toties iterentur. Secundò ex eo, quòd fiant post Consecrationem super Hostiam, adeòque super ipsum Christum, qui non potest benedici a minore, quia minor a majore benedicitur, ut patet ad Hebr. 7. non è contra.

Hæc dubia, & utramque cæremoniam explicat S.Tho. cit. art. 5. Nam ibidem ad 3. ait: Sacerdos in celebratione Missæ utitur crucisignatione ad exprimendam Passionem Christi, quæ ad Crucem est terminata. Est autem Passio Christi quibusdam quasi gradibus peracta. Nam *Primò* sicut Christi traditio, quæ facta est a Deo, Juda, & Judæis, quam significat trina crucisignatio super illa verba; Hæc dona, hæc munera, hęc sancta Sacrificia illibata. *Secundò* fuit Christi venditio: est autem vēditus Sacerdotibus, Scribis, & Pharisæis, ad quod significandum fit iterùm trina crucis signatio super illa verba, Benedictam, adscriptam, ratam. Vel ad ostendendum pretium venditionis, scilicet triginta denarios. Additur autem & duplex crux super illa verba. Ut nobis Corpus, & Sanguis, &c. ad designandam personam Judæ venditoris, & Christi venditi. *Tertiò* autem fuit præsignatio Passionis Christi facta in Cęna, ad quod designandum fiunt tertiò duæ cruces, una in consecratione Corporis, alia in consecratione Sanguinis: ubi utrobiq; dicitur, Benedixit, &c. *Quartò* autem fuit ipsa Passio Christi. Unde ad repræsentandum 5. plagas Christi fit quartò quintuplex Crucis signatio super illa verba, Hostiam puram, hostiā sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ, & Calicem salutis perpetuæ. *Quintò* repræsentatur extensio Corporis, & effusio Sanguinis, & fructus Passionis per trinam crucesignationem,

Digitized by Google

nem, quæ fit super illis verbis, Corpus, & Sanguinem sumpserimus, omni benedictione, &c. *Sextò*, repræsentatur triplex oratio, quam fecit in Cruce; unam pro persecutoribus, cùm dixit: Pater, ignosce illis, &c. Secundam pro liberatione a morte cùm dixit, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Tertia pertinet ad adoptionem gloriæ, cùm dixit, Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et ad hoc significandum fit trina crucissignatio super illa verba, Sanctificas, vivificas, benedicis, &c. *Septimò* repræsentantur tres horæ, quibus pependit in Cruce, scilicet a sexta usque ad horam nonã. Et ad hoc significandum fit iterùm trina crucesignatio ad illa verba, Per ipsum, & cum ipso, & in ipso. *Octavò* autem repræsentatur separatio animæ a corpore per duas cruces subsequenter extra Calicem factas. *Nonò* autem repræsentatur Resurrectio tertia die facta per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba, Pax Domini sit semper vobiscum. Potest autem breviùs dici, quòd consecratio hujus Sacramenti, & acceptatio hujus Sacrificii, & fructus ipsius procedit ex virtute Crucis Christi. Et ideò ubicumque fit mentio de aliquo horum, Sacerdos crucesignatione utitur. Hæc ibi.

Et ad 4. ibidem S.D. ait: Sacerdos post Consecrationem non utitur crucesignatione ad benedicendum, & consecrandum, sed solùm ad commemorandam virtutem Crucis, & modum Passionis Christi, ut ex dictis patet. Hæc ibi.

Extensio brachiorum, & junctio manuum, ac digitorum.

LXXXIX. De harum Cæremoniarum convenientia dubitari potest ex eo, quòd videantur esse ridiculosæ gesticulationes, quæ dedecent tanti Sacrificii majestatem. Sed dubium, & Cæremonias illas explicat Angelicus Doctor ibid. ad 5. dicens: Ea, quæ Sacerdos in Missa facit, non sunt rediculosæ gesticulationes, fiunt enim ad aliquid repræsentandum. Quòd enim Sacerdos brachia extendit post Consecrationem, significat extensionem brachiorum Christi in Cruce. Levat etiam manus orando, ad designandum, quòd oratio ejus dirigitur pro populo ad Deum, secundùm illud Thren. 3. Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in cœlos. Exod. 17. dicitur, quòd, cùm levaret Moyses manus, vincebat Israel. Quòd autem manus interdum jungit, & se inclinat, est suppliciter, & humiliter orantis, & designat humilitatem, & obedientiam Christi, ex qua passus est. Digitos autem jungit post Consecrationem, scilicet pollicem cum indice, quibus Corpus Christi consecratum tetigerat, ut si qua particula digitis adhæserit, non dispergatur, quod pertinet ad reverentiam Sacramenti. Hæc ibi.

Memento, Communicantes, &c.

XC. Hæc, & alia, quæ sequuntur, explicat Ang. Doctor a. 4. in c. dicens: Deinde Sacerdos secretò commemorat, primò quidem pro quibus hoc sacrificium offertur, scilicet pro universali Ecclesia, & pro his, qui in sublimitate sunt constituti 1. Timoth. 2. & specialiter quosdam, qui offerunt, vel pro quibus offertur. 2. Commemorat Sanctos, quorum patrocinia implorat pro prædictis, cùm dicit: Communicantes, & memoriam venerantes, &c. 3. Petitionem concludit, cùm dicit: Ut hæc oblatio fit illis, pro quibus offertur salutaris. Deinde accedit ad ipsam consecrationem, in qua primò petit Consecrationis effectum, cùm dicit; Quam oblationem tu, Deus, &c. Secundò Consecrationem peragit per verba Salvatoris, cùm dicit: Qui pridie, &c. Tertiò excusat præsumptionem per obedientiam ad mãdatum Christi, cùm dicit: Unde & memores, &c. Quartò petit hoc Sacrificium peractum esse Deo acceptum, cùm dicit: Supra quæ propitio, &c. Quintò petit hujus Sacrificii, & Sacramenti effectum: Primò quidem quantùm ad ipsos sumentes, cùm dicit: Supplices te rogamus, &c. Secundò quantùm ad mortuos, qui jam sumere non possunt, cùm dicit: Memento etiam, Domine, &c. Tertiò specialiter quantùm ad ipsos Sacerdotes offerentes, cùm dicit id, quod sequitur, nimirum

Nobis quoque peccatoribus.

In qua oratione Sacerdos pro seipso orat, deque sui meritis diffisus, sibi ex divina misericordia precatur partem, & societatem cum SS Apostolis, & Martyribus, ait Bellarm.

Circa hanc Orationem dubitari potest primò, quid sit, quòd in ea repetatur Joannes, cùm is jam fuerit nominatus ante Consecrationem. Secundò Stephanus, qui solùm fuit Diaconus præponatur Mathiæ, qui tamen fuit Apostolus. Tertiò Mathias non fuerit nominatus ante Consecrationem?

Ad hæc R. cum Bellarm. *Ad 1.* non nominari hìc Joannem Evang. sed Baptistam, qui fuit etiam Martyr Domini, & aliquo modo Apostolus juxta illud Joann 1. Fuit homo Missus a Deo. *Ad 2.* R. quòd Stephanum præponendo Mathiæ Ecclesia servet ordinem Passionis, non dignitatis: Joannes autem est passus ante Stephanum, & Stephanus ante Mathiam. *Ad 3.* Ratio est, tum ut etiam aliquis Apostolus ex ræ. nominaretur, possetque verè dici, *cum tuis Apostolis, & Martyribus.* Tum etiam (quia Mathias non fuit Apostolus ante Passionem Domini, nec in Evangeliis legitur in ordine Apostolorum. Nec obstat, quòd etiam Paulus non fuerit Apostolus ante Passionem Domini, & tamen in priori ordine recenseatur. Nam est hoc Pauli Privilegiũ, ut semper jũgatur cum Petro.

Pater

Pater noster. Fractio Hostiæ. Pax. Agnus Dei. Commixtio utriusque Speciei.

XCI. S.Thom.cit.ar.4.sic ait: Deinde agitur de perceptione Sacramenti, & præparatur populus ad percipiendum. *Primò* quidem per Orationem communem totius populi (quę est Oratio Dominica, in qua petimus panem quotidianum nobis dari, & etiam per privatam, quam specialiter Sacerdos pro populo offert, cùm dicit: Libera nos, quæsumus, Domine, &c. *Secundò* præparatur populus per pacem, quæ datur dicendo, *Agnus Dei*, &c. Est enim hoc Sacramentum unitatis, & pacis. In Missis tamen Defunctorum (in quibus Sacrificium offertur, non pro pace præsenti, sed pro requie mortuorum) pax intermittitur. Hæc ibi.

De fractione Hostię S.Thom. ar.5.ad 7.sic ait: Fractio Hostiæ tria significat. Primò quidem ipsam divisionem Corporis Christi, quæ facta est in Passione. Secundò distinctionem corporis mystici secundùm diversos status. Tertiò distributionem gratiarum procedentium ex Passione Christi, ut Dionys. dicit 3.cap.Eccles. Hier. Unde talis fractio non inducit divisionem Christi. Hæc ibi. Et ad 8.ait: Triforme est Corpus Domini; Pars oblata in Calicem missa Corpus Christi, quod jam resurrexit, monstrat, scilicet ipsum Christum, & B.Virginem, vel si qui alii Sancti cum corporibus jam sunt in gloria. Pars comesta, ambulans adhuc super terram, quia scilicet viventes in terra Sacramento utuntur, & passionibus conteruntur, sicut & panis comestus conteritur dentibus. Pars in altari, usque ad finem Missæ remanens est Corpus in sepulchro: quia usque in finem sæculi corpora Sanctorum in sepulchris erunt, quorum tamen animæ sunt, vel in Purgatorio, vel in Cœlo. Hic tamen ritus non servatur modò, ut scilicet una pars servetur, usque in finem Missæ propter periculum: manet tamen eadem significatio Partium. Quam quidam metricè expresserunt, dicentes:

Hostia divisa in partes tres, tincta Beatos
Plenè, sicca notat vivos, servata sepultos.

Quidam autem dicunt, quòd in Calicem missa significat eos, qui vivunt in hoc mundo: pars autem extra Calicem servata significat plenè beatos, scilicet quantùm ad animam, & corpus: pars autem comesta significat cæteros. Hæc ibi.

Commixtio Corporis, & Sanguinis Christi non fit in propria specie, hæc enim fieri non posset sine nova vulneratione; sed fit in Specie panis, & vini, sicut etiam ratione Specierum dicitur videri, tangi, manducari, &c. Dum autem in Missa dicitur, quòd illa commixtio (quæ tamen est opus nostrum) habeat vim conferendæ Salutis æternæ, hoc intelligitur de commixtione passiva, seu de ipsis Speciebus commixtis.

Communio, & Collecta.

S.Thom.ar.4. in fine corp.inquit: Deinde sequitur perceptio Sacramenti, primò percipiente Sacerdote, & postmodùm aliis dante. Quia, ut Dionys.dicit c.3.Eccl Hierarch. Ille, qui aliis divina tradit, primò debet ipse particeps esse. Ultimò autem tota Missæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro sumptione mysterii (quod significat cantus post Communionem,) & Sacerdote per Orationem gratias offerente, sicut & Christus celebrata Cœna cum discipulis hymnum dixit Matth.26. Hæc ibi.

Ite, Missa est. Benedictio.

Ex suprà dictis constat, quòd significet idem. ac *ite*, *abite*, vel discedere licet, hostia ad Deum jam est missa. Cur autem aliquando loco ejus dicatur *Benedicamus Domino*, rationem dat Bellarminus, quia in Missis festivis copiosior populus ad Missam confluere solet, & ideò in fine publicè denuntiatur dimissio: ast in diebus ferialibus, ut plurimùm solùm conveniunt Clerici, & Monachi, & ut hi potiùs excitentur ad perseverandum in Dei laudibus dicitur *Benedicamus Domino*, non verò *Ite, Missa est*. Et hoc fit ad significandam mæstitiam illius temporis; videtur enim nescio quid lugubre præseferre, quando non denuntiatur publica dimissio, sed unusquisque per se discedit, ait Bellarm. Qua etiam de causa dici potest in officiis luctuosis defunctorum omitti in fine Missæ benedictionem, quæ in aliis datur: in quibus significat illam benedictionem, quam Salvator asscensurus in Cœlum legitur dedisse Discipulis, Lucæ ultimo.

Contra aliqua Canoni inserta.

XCII. *Oppono* 1. Verba, & facta Christi nobis per Evangelium innotescunt: Sed non legitur in Evangeliis, quod Christus in Consecratione hujus Sacramenti oculos ad Cœlum levaverit. Similiter in Evangelio illis verbis, *Accipite, & comedite*, non additur ly *omnes*, & tamen similia inserta sunt Canoni. Ergo inconvenienter hæc aguntur.

2. Sacrificium Novæ Legis multò excellentius est Sacrificio Vet. Leg. Ergo inconvenienter Sacerdos petit, ut hoc Sacrificium habeatur sicut Sacrificium Abel, Abrahæ, & Melchisedech.

3. Absurdum est, quòd Sacerdos petat deferri per Angelum in Cœlum, ubi nullum est altare, quod ipse paulò post consumpturus est: hoc autem petit post consecrationem illis verbis, *Jube hæc perferri per manus S. Angeli tui in sublime Altare tuum*, quę verba vellicat Lutherus. Ergo.

4. Illa Canonis verba, *Quæ tibi offerimus, vel, qui tibi offerunt pro redemptione animarum suarum*, sunt incòvenientia, quia si sunt fideles, jam sunt redempti a Christo. Ita Lutherus.

5. Con-

5. Contra illa verba, *Memento, Domine, famulorum*, &c. calumniatur Zvvinglius, arguens nos, quòd videamur metuere, ne Deus sit obliviosus.

6. Contra illa verba, *Benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris*, sic calumniatur Lutherus: Portenta illa verborum, neque ego intelligo, neque stolidus ille, qui scripsit.

7. Frustrà oratur pro iis, qui jam dormiunt in somno pacis: Sed pro iis Sacerdos orat in Memento defunctorum. Ergo.

8. Ex Inferno nulla est redemptio. Sed Sacerdos in Canone orat pro iis, qui sunt in Inferno dicens: *Libera eas de pœnis Inferni, ne absorbeat eas Tartarus, ne cadant in obscurum, libera a profundo lacu*. Ergo.

Ad 1. Respondet S.Th.art.4.cit.ad 2.dicens: Sicut dicitur Joann.ult. Multa sunt a Domino facta, vel dicta, quę Evangelistę non scripserunt. Inter quę fuit hoc, quòd Dominus in Cęna oculos levavit in Cœlum, quod tamen Ecclesia ex Traditione Apostolorum habuit. Rationabile enim videtur, ut qui in suscitatione Lazari (ut habetur Joann.11.) & in Oratione, quam pro Discipulis fecit Joann.17. oculos levavit ad Patrem, in hujus Sacramenti institutione multò magis hoc fecerit, tanquam in re potiori. Quòd autem dicitur, Manducate, & comedite, non differt quantùm ad sensum; nec multum refert quid dicatur; præsertim cùm verba illa non sint de forma, ut suprà dictum est. Quòd autem additur, *omnes*, intelligitur in verbis Evangelii, licèt non exprimatur, quia ipse dixerat Joann.6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis. Hæc ibi.

Ad 2. Ibidem ad 8. ait: Licèt hoc Sacrificium ex seipso præferatur omnibus antiquis Sacrificiis, tamen Sacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptissima ex eorum devotione. Petit ergo Sacerdos, ut sic hoc Sacrificium acceptetur a Deo ex devotione offerentium, sicut illa accepta fuerunt Deo. Hæc ibi.

Ad 3. ibidem ad 9. S.Th. inquit: Sacerdos non petit, neque quòd Species sacramentales deferantur in Cęlum, neque Corpus Christi verum, quòd ibi esse non definit, sed petit hoc pro corpore mystico (quod scilicet in hoc Sacramento significatur) ut scilicet orationes Sacerdotis, & populi Angelus assistens divinis mysteriis Deo repræsentet secundùm illud Apoc.8. Ascendit fumus incensorum de oblationibus Sanctorum de manu Angeli. Sublime autem Altare Dei dicitur vel ipsa Ecclesia triumphans, in quam transferri petimus, vel ipse Deus, cujus participationem petimus: De hoc enim Altari dicitur Exod.20. Non ascendes ad altare meum per gradus, id est, in Trinitate gradus non facies. Vel per Angelum intelligitur ipse Christus, qui est magni Consilii Angelus, qui Corpus suum mysticum Deo Patri conjungit, & Ecclesiæ triumphanti: Et propter hoc etiam Missa nominatur, quia per Angelum Sacerdos preces ad Deum mittit, sicut populus per Sacerdotem: vel quia Christus est Hostia nobis missa a Deo. Unde & in fine Missæ Diaconus in festivis diebus populum licentiat, dicens: Ite, missa est, scilicet Hostia, ad Deum per Angelum, ut scilicet sit Deo accepta. Hæc ibi.

Ad 4. patet Responsio suprà in Tr.12. Exam. 5.n.69. in Notab.2. ante R.1.

Ad 5. R. Quòd ipse Zvvinglius probet se esse valdè obliviosum sacræ scripturæ, in qua tam frequenter dicitur, *Memento, Domine*, &c. *Recordare*; *Domine*, &c. Porrò Deus dicitur oblivisci per metaphoram, quando in necessitate non succurrit; dicitur verò recordari, quando succurrit.

Ad 6. Verba illa explicat Bellam. dicens: Petimus a Deo, ut ipse oblationem nostram consecrando efficiat benedictam ex profana; eandem approbando faciat adscriptam, id est, adscribat, & numeret inter dona, quæ ipsi probantur; confirmando ratam efficiat, id est, stabilem, & firmam, ut fructum certum, & perpetuum ad nos referat: rationabilem quoque faciat, ut non solùm bona, sed etiam bene, & rationabiliter, & prudenter offerimus, ac si fiat rationabile obsequium nostrum. Tandem acceptabilem, id est, undique bene se habentem, non solùm ex parte doni, sed etiam ex parte ministri offerentis, ut digna sit, quæ a Deo acceptetur.

Ad 7. dist. maj. Si pax illa sit quies non solùm a bello tentationum, sed etiam a tormentis, conc. maj. si solùm a primo, neg. maj. Et sic dist. min. negatur consequentia. Bene ergo sic orat Sacerdos pro animabus in Purgatorio, etsi enim hæ de felicitate æterna jam sint certæ, & habeant quietem a bellis tentationum, & concupiscentiæ, non tamen a tormentis, & Visionis divinæ desiderio.

Ad 8. R. cum nostro Gonet explicante, id dici de animabus illis consideratis, ut mox è corpore egressuris, & coram tremendo Dei Judicio sistendis, simili que prosopopeja, qua etiam Ecclesia Christum interdum considerat; ut ante Adventum, v.g. dicendo, *Veni, Domine, & noli tardare*, *Rorate Cœli*, &c. Usurpatur autem similis Prosopopeja ab Ecclesia, ut Fideles magis excitentur ad commiserationem. Vel, ut explicat Gobat, nomine Inferni, Tartari, & Laci intelligitur Purgatorium, cujus pœnæ dicuntur similes pœnis Inferni propter atrocitatem: sicut etiam, dum Christus dicitur descendisse ad Inferos, intelligitur Purgatorium, & Limbus Patrum. Ne absorbeat eas, Ne cadant, sensus est, ne oblato hoc Sacrificio permittas eas diutiùs in illis profundis (utpotè sub terra) & obscuris carceribus cru-

cruciari. Vocantur autem pœnæ hæ æternæ, id est, duraturæ usque ad finem mundi, qualiter ly *æternum* sæpè accipitur etiam in Scriptura.

QUÆRO V. Potestne sufficienter occurri defectibus, qui in Sacrificio Missæ occurrere possunt?

XCIII. Hac de re agit S.D.3.p.q.83.ar.6.

Resp. Affirmativè. *Ratio est*, quam dat S. D. in Sed Contra, dicens: Sicut Deus, ita Ecclesia, non præcipit aliquid impossibile.

In corp. art. notat S.D. quòd periculis, seu defectibus circa hoc Sacramentum contingentibus dupliciter potest occurri. Uno modo præveniendo, ne scilicet periculum accidat; alio modo subsequendo, ut scilicet id, quod accidit, emendetur, vel adhibendo remedium, vel saltem per pœnitentiam ejus, qui negligenter egit circa hoc Sacramentum.

Varii, & præcipuè septem sunt defectus, qui contingere possunt.

Primus est naturalis, & sine culpa, ut si Sacerdos ante, vel post Consecrationem moriatur, vel a sensibus alienetur, vel gravi infirmitate impediatur, ne Sacramentum possit perficere, vel sumere.

In hoc casu, & defectu procedendum est, ut tradit S.Thom.ar.6.cit. dicens ad 1. Si Sacerdos morte, aut infirmitate gravi occupetur ad Consecrationem Corporis, & Sanguinis Domini, non oportet, ut per alium suppleatur. Si verò incepta consecratione hoc acciderit (putà, consecrato Corpore ante Consecrationem Sanguinis, vel etiam consecrato utroque) debet Missæ celebritas per alium expleri. Ita S. D. probans hoc ibidem ex Concil. Toletan. Porrò ille substitutus debet incipere ab eo puncto, ubi alter cessavit, & ille si fieri potest, debet jejunus: Quod si jejunus haberi non possit, perficiatur per non jejunum: quia præceptum de complendo Sacrificio majus est, quàm præceptum de accedendo jejunè. Vide suprà Ex. 4. num. 41.

Quid si non possit haberi Sacerdos; sed tantùm Laicus?

Dico: Species cum reverentia esse servandas, ut Sacerdos sequente die Sacramentum perficiat. Si sequente, vel tertio die non possit haberi Sacerdos, & sit periculum, ne species vini acescant, licèt aliqui sentiant, nefas esse, eas sumi a Laico, eò quòd illius non sit perficere Sacramentum, adeòque potiùs subeundum sit periculum corruptionis specierum, & species corruptas mittendas esse in Sacrarium. Verùm probabilior videtur Sententia Ledesmæ, & La Cruz, species illas consecratas etiam vini posse devotè sumi a Laico, non ut perficiat Sacrificium, cùm hoc sit solius Sacerdotis, utpotè habentis characterem ad consecrandum, & sacrificandum, sed ob reverentiam Sacramenti, cui per corruptionem major sit irreverentia.

Quid si non constet, ubi Sacerdos mortuus, vel sensibus destitutus desierit, sed solùm sciatur, eum obiisse in Celebratione?

Dico: Tunc alius Sacerdos (si haberi possit) debet a principio inchoare Missam, & aliam accipere hostiam cum Calice, & utramque hostiam consecrare simul, unam absolutè, alteram (quæ nimirum jam erat in altari) sub conditione. Idem faciendum est circa Calicem.

Oppono: Hoc non erit perficere Sacrificium jam inceptum, sed instituere novum.

Nego hoc, sed erit utrumque simul, saltem moraliter: præsens enim novum Sacrificium ad hoc ordinatur, ut præcedens imperfectum compleatur.

XCIV. *Secundus defectus est*, si Sacerdos ante, vel post consecrationem recordetur, se aliquid comedisse, vel bibisse, vel etiam alicui peccato mortali subjacere, vel etiam excommunicationi.

Quid in hoc casu agendum, declarat Ang. Doct. ibid. ad 2. dicens: Ubi difficultas occurrit, semper est accipiendum illud, quod habet minùs de periculo. Maximè autem periculosum circa hoc Sacramentum est, quod est contra perfectionem hujus Sacramenti, quia hoc est immane sacrilegium. Minùs autem est illud, quod pertinet ad qualitatem sumentis. Et ideò si Sacerdos post consecrationem inceptam recordetur se aliquid comedisse, vel bibisse, nihilominus debet perficere Sacrificium, & sumere Sacramentum. Similiter si recordetur se peccatum aliquod commisisse, debet pœnitere cum proposito confitendi, & satisfaciendi: & sic non indignè, sed fructuosè sumet Sacramentum. Et eadem Ratio est, si meminerit, se excommunicationi cuicunque subjacere, debet enim assumere propositum humiliter absolutionem petendi, & sic per invisibilem Pontificem Jesum Christum absolutionem consequetur quantùm ad hunc actum, quòd peragat divina mysteria. Si verò ante consecrationem alicujus prædictorum sit memor, tutius, reputarem, maximè in casu manducationis, & excommunicationis, quòd Missam inceptam desereret, nisi grave scandalum timeretur. Hæc ibi.

Tertius defectus. Si contingat, quòd in Calicem musca, vel aranea, vel aliquod animal venenosum cadat post consecrationem: vel etiam cognoscat Sacerdos Calici venenū esse immissum ab aliquo malevolo, causa occidendi ipsum.

Ad hunc casum Respondet S.D. ibid. ad 3. dicens: Si musca, vel aranea in Calicem ante consecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit esse immissum, debet effundi, & abluto Calice denuò aliud vinum poni consecrandum. Si verò aliquid horum post consecrationem acciderit debet animal cautè capi, & diligenter lavari, & comburi, & ablutio cum cineribus

ribus in Sacrarium mitti. Si verò venenum ibi esse deprehenderit immissum, nullo modo debet sumere, nec alii dare, ne Calix vitæ vertatur in mortem; sed debet diligenter in aliquo vasculo ad hoc apto cum Reliquiis conservari. Et ne Sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in Calicem, & denuò resumere a Consecratione Sanguinis, & Sacrificium perficere. Hæc ibi.

XCV. *Quartus*: Si contingat, quòd per negligentiam ministri, aut aqua non ponatur in Calice, aut etiam, nec vinum, & hoc Sacerdos advertat.

In hoc casu quomodo procedendum, declarat S.D ibidem ad 4. dicens: Quòd si Sacerdos ante Consecrationem Sanguinis, & post Consecrationem Corporis percipiat, aut vinum, aut aquam non esse in Calice, debet statim apponere, & consecrare. Si verò post Consecrationis verba perceperit, quòd aqua desit, debet nihilominus procedere, quia impositio aquæ (ut suprà dictum est) non est de necessitate Sacramenti. Debet tamen puniri ille, ex cujus negligentia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino jam consecrato misceri: quia sequeretur corruptio Sacramenti pro aliqua parte, ut suprà dictum est. Si verò percipiat post verba Consecrationis, quòd vinum non fuerit positum in Calicem, siquidem hoc percipiat ante sumptionem Corporis, debet deposita aqua, si ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & resumere a verbis Consecrationis Sanguinis. Si verò hoc perceperit post sumptionem Corporis, aliam hostiam apponere debet iterùm consecrandam simul cum Sanguine. Quod ideò dico, quia si diceret sola verba Consecrationis Sanguinis, non servaretur debitus ordo consecrandi, & sicut dicitur in prædicto cap. Toletani Concilii, perfecta videri non possunt Sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur: si verò inciperet a Consecratione Sanguinis, & repeteret omnia verba consequentia, non competeret, nisi adesset Hostia consecrata, cùm in illis verbis occurrant quædam dicenda, & fienda non solùm circa Sanguinem, sed etiam circa Corpus. Et debet in fine iterùm sumere Hostiam consecratam, & Sanguinem, non obstante etiamsi priùs sumpserit aquam, quæ erat in Calice: quia præceptum de perfectione, vel de perceptione hujus Sacramenti majoris est ponderis, quàm præceptum, quòd hoc Sacramentum a jejunis sumatur, ut suprà dictum est. Hæc ibi.

Nota ex Soto, Navarro, La Cruz, quòd dicta S.Thom. doctrina de consecranda etiam nova hostia debeat intelligi, si Sacerdos consecret in secreto, id est, solùm coram uno, vel altero, ita ut non possit adverti, nec inde scandalum sumi: si enim timeatur scandalum, seu turbatio populi, accipiat Sacerdos vinum, offerat, consecret, sumat (prout etiam in Missali dicitur) faciendo hoc omni cautiori modo, ut non notetur a populo. Quòd autem Sacerdos jam sumpserit aquam, adeòque non sit jejunus, non obstat, ut patet ex dictis. Si in eo casu Sacerdos velit consecrare novam hostiam cum vino, debet resumere totum Canonem: si defectum advertat ante sumptionem hostiæ, accepto vino, & admixta aqua, debet reincipere ab illis verbis, *Simili modo*, &c. quia ambæ Species tunc sunt simul.

XCVI. *Quintus*: Si Sacerdos non recolat, se dixisse verba Consecrationis, vel etiam alia, quę in celebratione hujus Sacramenti dicuntur.

In hoc casu quid agendum, exponit S.Thom. ibidem ad 5. dicens: Licèt Sacerdos non recolat se dixisse aliqua eorum, quæ dicere debuit, non tamen debet ex hoc mente perturbari; non enim, qui multa dicit, recolit omnium, quæ dixit, nisi fortè aliquid in dicendo apprehenderit sub ratione jam dicti: sic enim aliquid efficitur memorabile. Unde si aliquis attentè cogitet illud, quod dicit, non tamen cogitet se dicere illud, non multùm posteà recolit se dixisse. Sic enim fit aliquid objectum memoriæ, inquantum accipitur sub ratione præteriti: sicut dicitur in lib. de memoria. Si tamen Sacerdoti probabiliter constet, se aliqua omisisse, siquidem non sunt de necessitate Sacramenti, non existimo, quòd propter hoc debeat resumere immutando ordinem Sacrificii, sed debet ulteriùs procedere. Si verò certificetur, se omisisse aliquid eorum, quæ sunt de necessitate Sacramenti, scilicet formas Consecrationis, cùm forma Consecrationis sit de necessitate Sacramenti, sicut & materia, idem videtur faciendum, quod dictum est in defectu materiæ: ut scilicet resumatur a forma Consecrationis, & cætera per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo Sacrificii. Hæc ibi.

Nota, quòd ex his verbis S.Th pateat, ad resumendum in Missa non sufficere quemlibet scrupulum, sed, ne scrupulis locus detur, requiri certitudinem: multi enim Sacerdotes vexantur talibus retrogradis cogitationibus, dubitantes, vel se angentes, an dixerint, quæ erant dicenda. Quæ cogitationes, & anxietates sunt spernendæ. Vide suprà de forma Eucharistiæ Tr. 12. Exam. 4. n. 27.

Sextus defectus est, si contingat propter frigus, quòd Sacerdoti dilabatur hostia in Calicem, sive ante fractionem, sive post eam.

Respondet S.Tho. ibidem ad 6. dicens: Fractio Hostiæ consecratæ, & quòd una sola pars mittatur in Calicem, respicit corpus mysticum, sicut admixtio aquæ significat populum. Et ideò horum prætermissio non facit imperfectionem Sacrificii, ut propter hoc sit necesse aliquid reiterare circa celebrationem hujus Sacramenti.

XCVII.

Digitized by Google

XCVII. *Septimus*: Si contingat, quòd per negligentiam Sacerdotis Sanguis Christi effundatur, vel quòd Sacerdos Sacramentum sumptum evomat, aut etiam, quòd hostiæ consecratæ tamdiù conserventur, ut putrefiant, vel etiam a muribus corrodantur, vel etiam qualitercunque perdantur.

Quomodo in his casibus procedendum, & quæ propter negligentiam pœnitentia meritò sit infligenda, fusè ex jure elucidat Angelicus Doctor ibid. ad 7. dicens: Sicut legitur, *de consecratione*, dist. 2. ex Decreto S. Pii Papæ, si per negligentiam aliquid de Sanguine stillaverit in tabulam, quæ terræ adhæret, lingua lambetur, & tabula radetur; si verò non fuerit tabula, terra radetur, & igni consumetur, & cinis intra altare condetur, & Sacerdos 40. diebus pœniteat. Si autem suprà altare stillaverit Calix, sorbeat minister stillam, & tribus diebus pęniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla pervenerit, 4. diebus pęniteat. Si usque ad tertium, 9. diebus pęniteat. Si usque ad 4. 20. diebus pęniteat: & linteamina, quæ stilla tetigerit, tribus vicibus lavet minister, Calice subtus posito, & aqua ablutionis sumatur, & juxta altare recondatur; posset etiam sumi in potum a ministro, nisi propter abominationem dimitteretur. Quidam autem ulteriùs partem illam linteaminum incidunt, & comburunt, & cinerem in Altari, vel Sacrario reponunt. Subditur autem ibidem ex pœnitentiali Bedæ Presbyteri: Si quis per ebrietatem, vel voracitatem Eucharistiam evomuerit, 40. diebus pęniteat si Laicus est: Clerici, vel Monachi, seu Diaconi, & Presbyteri 70. diebus pœniteant: Episcopus 90. Si autem infirmitatis causa evomuerint, 7. diebus pœniteant. Et in eadem dist. legitur ex Conc. Arelatensi: Qui non bene custodierit Sacramentum, & mus, vel aliquod aliud animal illud comederit, 40 diebus pœniteat; Qui autem perdiderit illud in Ecclesia, aut pars ejus ceciderit, & non inventa fuerit, 30. diebus pœniteat. Et eadem pœnitentia videtur dignus Sacerdos, per cujus negligentiam hostiæ consecratæ putrefiunt. Prædictis autem diebus debet pęnitens jejunare, & a Communione cessare. Pensatis tamen conditionibus negotii, & personæ potest minui, vel addi ad pœnitentiam prædictam. Hoc tamen observandum est, quòd ubicunque Species integræ inveniuntur, sunt reverenter conservandæ, vel etiam sumendæ; Quia manentibus Speciebus manet ibi Corpus Christi, ut suprà dictum est. Ea verò, in quibus inveniuntur, si commodè fieri potest, sunt comburenda, cinere in Sacrario recondito, sicut de rasura tabulæ dictum est. Hæc ibi.

Plura de defectibus ad longum traduntur in Missali a principio, ubi videantur, nimirum de defectibus materiæ, putà, panis, & vini: de defectibus formę, ipsius ministri, intentionis, dispositionis animæ, vel corporis. De defectibus circumstantiarum loci, & temporis, vel requisitorum, v.g. Vestium, Altaris, Calicis, Missalis, &c. de defectu servitoris; De defectu infirmitatis Sacerdotis; De defectu admixtionis alicujus nocivi in Calice, vel Hostia; De defectibus fractionis Hostiæ, aut congelationis Sanguinis; De defectu effusionis Sanguinis, aut casus Hostiæ. Quæ omnia videantur in Missali.

Videantur in eodem ritus, & modus dicendi Missam. Item quæ, & quot debeant dici Collectæ, quo utendum colore in Paramentis. Quando dicendum Gloria, & Credo. Quæ sint omittenda in Missis Defunctorum.

EXAMEN VIII.

De Hierarchia Ecclesiastica. De Episcopatu. De quo Ang. Doct. agit in Supplem. 3. p. q. 40. uti de Statu Episcoporum agit 2.2. qu. 158. Item de cælibatu Clericorum.

QUÆRO I. Estne in Ecclesia Christi vera Hierarchia, ad quam spectent etiam Episcopi?

XCVIII. *Resp. Affirmativè*. Est de Fide. *Et Ratio* est: Hierarchia juxta S. Th. 1. p. q. 108. a. 1. in c. nihil est aliud, quàm sacer principatus, vel multitudo ordinata sub uno Principe. Et Ordo Hierarchiæ, juxta S. Tho. ibidem in fine corp. est, alios quidem purgari, & illuminari, & perfici: alios autem purgare, & illuminare, & perficere, qui sunt actus Hierarchici. *Subsumo*: Sed Ecclesia Christi est sacer principatus. & multitudo ordinata sub uno Principe, visibili in terris, scilicet Papa; invisibili in Cœlis; estque in ea optimus ordo, & subordinatio, juxta quam alii purgant illuminant, perficiunt, nimirum Episcopi: alii purgantur, illuminantur, perficiuntur; ut etiam patet ex Prologo hujus Tractatus, ante Examen primum. Ergo.

Dixi, esse de fide. Ita clarè patet ex Trid. Sess. 23. c. 4. *de Eccles. Hierarch. & ordinatione* sic decernente: Quoniam in Sacramento Ordinis, sicut & in Baptismo & Confirmatione character imprimitur, qui nec deleri, nec auferri potest, meritò Sancta Synodus damnat eorum Sententiam, qui asserunt, Novi Testamenti Sacerdotes temporariam tantummodò potestatem habere, & semel ritè ordinatos, iterùm Laicos effici posse, si verbi Dei ministerium non exerceant. Quòd si quis omnes Christianos promiscuè Novi Testamenti Sacerdotes esse, aut omnes pari inter se potestate spirituali praeditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quàm Ecclesiasticam Hierarchiam, quæ est ut Ca-

strorum acies ordinata, confundere: perinde ac si contra Beati Pauli doctrinam omnes Apostoli, omnes Prophetæ, omnes Evangelistæ, omnes Pastores, omnes sint Doctores. Proinde sacrosancta Synodus declarat, præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & positos, sicut idem Apostolus ait, a Spiritu sancto, regere Ecclesiam Dei, eosque Presbyteris superiores esse, ac Sacramentum Confirmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare, atq; alia pleraque peragere ipsos posse: quarum functionum potestatem reliqui inferioris ordinis nullam habent. Docet insuper sacrosancta Synodus, in Ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & cæterorum Ordinum, nec populi, nec cujusvis sæcularis potestatis, & magistratus consensum, sive vocationem, sive auctoritatem, ita requiri, ut sine ea irrita sit Ordinatio, quin potiùs decernit, eos, qui tantummodò a populo, aut sæculari potestate, ac magistratu vocati, & instituti ad hæc ministeria exercenda ascendunt, & qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes non Ecclesiæ ministros, sed fures, & latrones, per ostium non ingressos, habendos esse. Hæc ibi.

QUÆRO II. Promovendus ad Episcopatum, quas debet habere qualitates? quantam scientiam?

XCIX. *Resp.* Conc. Trid Sess. 24. *de reform.* c. 1. sic statuit: Omnes, & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcunque jus, quacunque ratione a Sede Apostolica habent, aut alioquin operam suam præstant, hortatur, & monet (nimirum sancta Synodus) ut imprimis meminerint, nihil se ad Dei Gloriam, & populorum salutem utilius posse facere, quàm si bonos Pastores, & Ecclesiæ gubernandæ idoneos promoveri studeant, eosque alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano respectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint: & quos ex legitimo Matrimonio natos, & vita, ætate, doctrina, atque aliis omnibus qualitatibus præditos sciant, quæ juxta sacros Canones, & Tridentinæ hujus Synodi Decreta requiruntur. Hæc ibi. Ubi plura statuuntur, quæ sunt servanda in creatione Episcoporum, & Cardinalium, quæ videantur: uti & Sess. 7. *de reform.* cap. 1.

Idem Concilium Sess. 22. *de reform.* cap. 2. decernit: *Quicunque posthac in Ecclesias Cathedrales erit assumendus, anteà in Universitate Studiorum Magister, sive Doctor, aut Licentiatus, vel in sacra Theologia, vel in jure Canonico meritò sit promotus, aut publico alicujus Academiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur. Quòd si Regularis fuerit, a Superioribus suæ Religionis similem fidem habeat.*

Item in cap. *Omnes.* 6. dist. 38. quod est desumptum ex Synodo septima, statuitur, ut Metropolitanus diligenter inquirat, an is, qui ad Episcopatus provehendus est gradum, in promptu habeat legere scrutabiliter tam sacros Canones, & S. Evangelium, quàm omnem divinam Scripturam. Et mox subditur: Substantia enim summi Sacerdotii nostri sunt eloquia divinitus tradita, id est, vera divinarum Scripturarum disciplina.

Ex his Sequitur, quòd Episcopus non solùm scire debeat, quæ in præcedentibus sunt assignata pro aliis Sacerdotibus, sed major ei scientia sit necessaria ex Theologia, & sacris Canonibus, ut meritò saltem dignus sit Laurea doctorali Theologiæ, & Juris Canonici. Porrò cùm de facto Episcopi eligantur de gremio Canonicorum talis Ecclesiæ, & de facto etiam multæ causæ forenses ad Episcoporum Tribunalia devolvantur, ad quas Juris utriusque scientia requiritur; hinc si contingat eligi aliquem, qui ex se his omnibus non sufficiat, is exemplo Moysis Exod. 18. sacratiora, seu quæ sunt ad Deum, & propriùs concernunt salutem animarum, tractet ipsemet: reliqua verò per Ministros, & Consiliarios, sed idoneos, eruditos, timoratos, incorruptos.

C. Nec mirum, quòd singularis scientia requiratur in Episcopis, quia Trid. Sess. 6. *de reform.* cap. 1. ex Act. 10. eos monitos esse vult, ut attendentes sibi, & universo Gregi, in quo Spiritus sanctus posuit eos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit Sanguine suo: vigilent sicut Apostolus præcipit, in omnibus laborent, & ministerium suum impleant. Item debetur eis in Choro, Capitulo, Processionibus, & aliis publicis actibus prima Sedes, & locus: est in eis præcipua omnium rerum agendarum auctoritas, ut loquitur Trident. Sess. 25. de reform. cap. 6. Sunt Patres, & Pastores a Principibus, & cæteris honorandi, ut patet ex Trid. cit. Sess. 25. c. 17. Successerunt in locum Apostolorum, & præcipuè spectant ad ordinem hierarchicum Ecclesiæ, ut patet ex Trid. Sess. 23. cap. 4. Episcoporum Officium est angelicis humeris formidandum ex Trid. Sess. 6. cit. cap. 1. statuente, ut ad illud nonnisi, qui magis digni fuerint, quorumque prior vita, ac omnis ætas, a puerilibus exordiis usque ad perfectiores annos per disciplinæ Ecclesiasticæ stipendia laudabiliter acta testimonium præbeat, secundùm venerabiles beatorum Patrum Sanctiones assumantur. Item Episcopi in jure vocantur summi Sacerdotes, Sacerdotum Principes, Legati Christi, a S. Gregorio Astra Cœli; a S.

a S. Clemente terrestres Dii. Ergo necesse est, ut singularis sanctitas, prudentia, & scientia in iis effulgeat.

QUÆRO III. Quid est Episcopatus? estne Ordo distinctus a Presbyteratu?

CI. *Resp.*1. Considerando ipsam hujus nominis etymologiam, ly *Episcopus est* nomen Græcū (ut explicat S. Th. loco citando infrà q.7. in fine n.112. dictum ab *Epi*, quod est *supra*, & *scopos*, vel *scopi*, quod est intendere, quasi *superintendens*, quia superintendit Laicis, & Clericis sibi commissis. Vel est idem, quòd speculator, quia speculatur subditorum mores, & vitam, & si in hoc sit negligens, est in peccato mortali. Definiri potest Episcopus sic: est Sacerdos habens potestatem administrandi Sacramentum Ordinis, & Confirmationis, consecrandi Basilicas, seu Ecclesias, altaria, sacra vasa, Chrisma, Virgines, approbandi ad Confessiones, & Conciones, delegandi Jurisdictionem ad Sacramenta ministranda, &c. Ex quo patet, quid sit Episcopatus, nimirum Sacerdotium cum dicta potestate, &c. Hæc definitio patebit ex mox dicendis, nimirum quòd Episcopatus non sit Ordo distinctus a Sacerdotio, sed sit ipse Ordo Sacerdotis cum majori extensione, & potestate ad præfata Officia. Unde data definitio habet genus, & differentiam: per ly *Sacerdos* Episcopus convenit cum omnibus Sacerdotibus: per potestatem ad nominatos, actus ab eis differt.

CII. *Resp.*2. Episcopatus est quidem gradus aliquis, & dignitas, ac potestas in Ecclesiastica Hierarchia Sacerdotio sublimior, & quidem jure divino: probabilius tamen est, quòd non sit Ordo, vel Sacramentum a Sacerdotio distinctū, nec imprimat novum characterem, sed tantùm sit extensio, & excellentissimum complementum Sacerdotii, & characteris ejus; Unde est ipsum Sacerdotium, ut extēsum, seu ampliatū, vel auctum majore potestate ad plura munera.

1. *Pars* est de Fide, definita in Trid. Sess.23. Can.7. his verbis: Si quis dixerit, Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem Confirmandi, & Ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem, &c. anathema sit. Et cap.4. ibid. docet, Quod Episcopi in Apostolorum locum successerint, & a Spiritu S. positi sint regere Ecclesiam Dei: è contra, ut habet Concilium Neocæsariense Can.13. Presbyteri successerunt 72. Discipulis, qui fuerunt inferiores Apostolis. Ergo Episcopatus est jure Divino institutus, & eodem jure superior Presbyteratu.

Quòd Episcopatus a Christo sit institutus, patet ex eo, quia Christus ipse Petrum ordinavit Episcopum, Petrus ordinavit Jacobum, & Joannem, hi tres consecrarunt cæteros Apostolos in Presbyteros. Et dato, quòd Christus per se nullum ordinasset Episcopum, non probat, quòd non instituerit Episcopatum, sicut non legitur, quòd aliquem confirmaverit, ex quo non sequitur, quòd non instituerit Confirmationem.

Ratio 1.p. est, quam dat S.Th.3.p.q.40.a.4. in Sed Contra, dicens: Divina ministeria debent esse magis ordinata, quàm humana: Sed humanorum officiorum ordo exigit, ut in quolibet officio præponatur unus, qui sit Princeps illius officii, sicut præponitur militibus Dux. Ergo & Sacerdotibus debet aliquis præponi, qui sit Sacerdotum Princeps; Et hic est Episcopus. Ergo Episcopalis potestas debet esse supra Sacerdotalem. Hæc ibi. Alia ratio dabitur in R. ad mox sequentem Oppositionem.

Huic doctrinæ opponitur difficilis locus ex S. Hieron. in Comment. primi cap. Ep. ad Titum dicente: *Idem est Presbyter, qui Episcopus*. Et infrà. *Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subjectos: ita Episcopi noverint, se magis consuetudine quàm dispositionis dominicæ veritate Presbyteris esse majores, & in commune debere Ecclesiam regere. Ergo non jure divino*, &c.

Omissis variis Solutionibus R. cùm Gibbon dicendo, immediatè jure divino institutum esse, quòd Episcopi sint superiores Presbyteris, imprimis quoad potestatem Ordinis, quia solis illis competit potestas Ordinandi Sacerdotes, & sic generandi Patres Ecclesiæ. Item per modum Ministri ordinarii conferendi Sacramentum Confirmationis, consecrandi templa, altaria, &c. ast Presbyteris non convenit potestas ordinandi, sed tantùm baptizandi, a peccatis absolvendi, & ita generandi filios Ecclesiæ: Deinde etiam quoad potestatem Jurisdictionis, quia, ut dictum est, Spiritus S. eos posuit regere Ecclesiam Dei, potestas autem regendi est Jurisdictio.

Hæc autem potestas Jurisdictionis competens Episcopis de jure divino supra simplices Sacerdotes est universalis, & quasi in actu signato; ut autem redigatur ad actum exercitum, dependet a Summo Pontifice, cujus est illis assignare determinatas Ecclesias, & tales subditos Sacerdotes. Et ideò superioritas Jurisdictionis Episcoporum supra Presbyteros quoad hanc partem, est de jure Ecclesiastico, utpotè proveniens, & dependens a Summo Pontifice, & de hac ultima superioritate Jurisdictionis intelligi debent verba S. Hieronymi. Simile est in Episcopis titularibus, habent enim & illi de jure divino Jurisdictionem quasi activam, impeditam tamen, ob defectum materiæ, & subditorum; si autem admitterentur ad civitatem, vel Diœcesim pro qua ordinati sunt, absque nova concessione possunt exercere suam Jurisdictionem, subditos puniendo, excommunicando, &c.

Nota hic, quòd tempore Apostolorum, ut patet

patet ex S. Paulo Philipp. 1. Hoc vocabulum *Presbyter* fuerit commune Presbyteris, & Episcopis, & Episcopi fuerint vocati Presbyteri: ex quo non sequitur, quòd jure divino fuerint ejusdem gradus, & dignitatis.

2. *Pars Resp.* 2. est contra varios DD. colligitur tamen ex Trid. Sess. 23. c. 1. & 2. ubi non recensentur nisi 7. Ordines, incipiendo a Sacerdotio veluti a supremo, nulla facta mentione Episcopatus. Est etiam S. Thom. cit. q. 40. art. 5.

Ratio 1. ex S. Thom. ibidem: Distinctio Ordinum sumitur penes habitudinem, quam dicunt ad Eucharistiam, ad quam velut ad finem ordinantur, ut dictum est suprà in hoc Tract. Exam. 2. n. 8. R. 7. Sed Episcopatus non dicit aliam habitudinem ad Eucharistiam, quàm Sacerdotium, quia Episcopus non potest magis consecrare Corpus, & Sanguinem Christi, quàm simplex Sacerdos. Ergo Episcopatus non est Ordo distinctus a Sacerdotio.

Ratio 2. Si Episcopatus esset Ordo realiter distinctus a Sacerdotio, virtualiter eminenter contineret illud, utpotè Ordo superior, sicut ob eandem rationem Sacerdotium continet Ordines inferiores: Sed Episcopatus non continet virtualiter eminenter Sacerdotium. Ergo. Min. patet: si contineret, &c. Episcopatus validè susciperetur non suscepto Sacerdotio, sicut Sacerdotium validè suscipitur non susceptis Ordinibus inferioribus, ut suprà dictum est de Ordinatione per saltum: Sed Episcopatus non est validus non suscepto præviè Sacerdotio. Ergo.

Oppono huic Rationi: Dantur Episcopi, qui nō sunt Sacerdotes, nec sunt consecrati, ut patet in quibusdam Principibus Germaniæ. Ergo.

CIII. *Ad hoc* fateor dari tales, eosque absolutè etiam ab ipso summo Pontifice sic vocari, ac titulum talem eis deberi, immò & in re esse tales, non tamen ob potestatem adæquatam Episcopalem scilicet Ordinis, & Jurisdictionis simul, sed inadæquatam tantùm, scilicet Jurisdictionis. Quod etiam patet ex derivatione hujus nominis *Episcopus* ex Greco ante explicata. Et ob dictam potestatem Jurisdictionis tales Episcopi electi, confirmati, sed non consecrati, nec Sacerdotio insigniti, etsi quæ sunt Ordinis, per seipsos exercere nequeāt, possunt tamen alteri Episcopo delegare, & licentiam dare, ut loco sui faciat, quæ sunt Episcopi, v. g. ut Ordinet, Ecclesias consecret, &c. Quia delegatio est actus Jurisdictionis: Sed Episcopus vi Canonicæ electionis, institutionis, & confirmationis (etiam nondum secuta consecratione) obtinet Jurisdictionem. Ergo.

Huic solutioni *Oppono* illa Juristarum axiomata: Quod quis per se non potest, id etiam non potest per alium. Nemo potest plus juris in alium transferre, quàm ipse habeat.

Horum Juris axiomatum sensum dico esse, quòd sint vera, si delegatus de cætero omni Jurisdictione careat, in præsenti autem Episcopus alienus jam est præditus propria jurisdictione, eique tantùm deest licentia respectu loci, quæ ipsi datur.

Ratio 3. Frustrà fit per plura, quod potest fieri per pauciora. Et entia non sunt multiplicanda sine necessitate. Et Deus, & natura abhorrent a superfluo, quæ sunt communia Philosophorum axiomata, quæ vera sunt etiam in supernaturalibus, quia a fortiori gratia a superfluo abhorret. *Subsumo*: Sed unus character sacerdotalis idem manens sufficit ad peragenda munia episcopalia, & sacerdotalia, modò accedat consecratio Episcopi velut connotatum de lege ordinaria necessarium, quo character sacerdotalis extendatur ad confirmandum, ordinandum, &c. Ergo Min. prob. 1. Sacerdos licèt per impositionem manuum Episcopi accipiat potestatem absolvendi a peccatis, non tamen accipit novum Ordinem, & characterem, sed quandam perfectionem, & extensionem characteris præsuppositi. Ergo similiter. *Secundò*. Quia aliàs tot essent admittendi characteres in Episcopo, vel Sacerdote, quot ab ipso exerceri possunt actiones supernaturales, & hierarchicę, putà, unus character ad consecrandum Corpus Christi, alius ad baptizandum, alius ad ordinandum, alius ad confirmandum, alius ad absolvendum, &c Sed hoc est falsum. Ergo, &c.

CIV. *Oppono* 1. contra 2. p. R. 2. Sancti Patres consecrationem Episcopi vocant Sacramentum. Ergo, &c.

2. Quod confert gratiam, & imprimit characterem est Sacramentum: Sed consecratio Episcopi confert gratiam, & imprimit characterem. Ergo.

3. Quod in anima causat spirituale indelebile signum, causat characterem: Sed tale signum causat consecratio Episcopi. Ergo.

4. Quod ordinatur ad physicè in aliis causandum characterem, debet esse entitas, & non modus tantùm extensionis: Sed potestas data Episcopo in consecratione, ordinatur ad causandum physicè characterem, nimirum Ordinis, & Confirmationis in aliis. Ergo.

Ad 1. R. Vocari Sacramentum non formaliter, sed completivè, seu esse complementum Sacramenti, scilicet Sacerdotii.

Ad 2. In primis neg. min. pro 2. p. Quia consecratio Episcopi non imprimit characterem, sed sacerdotalem complet, extendit, & reddit potentem ad conficienda duo Sacramenta, scilicet Ordinis, & Confirmationis, quę simplex Sacerdos vi Ordinationis conficere nequit. Deinde neg. maj. pro 1. p. Ad hoc enim, ut aliquid causet gratiam, non requiritur, quòd in se formaliter sit Sacramentum, sed sufficit esse cōplementum ejus: sicut patet de illa Cęremonia, qua

Sacer-

Sacerdoti jam ordinato datur potestas absolvendi a peccatis, quæ causat gratiam secundam, & tamen non est Sacramentum distinctum ab illo, quod fit in contactu Calicis.

Ad 3. dist. maj. Si signum illud causetur de novo quoad entitatem, conc. maj. si solùm quoad modum realis extensionis, uti in præsenti, neg. maj. Et sic dist. min. neg. conseq. Itaque per Consecrationem Episcopi characteri sacerdotali additur novus modus extensionis, indelebilis tamen, & initerabilis, quia non est sola deputatio moralis, & extrinseca, sed realis, & intrinseca habitudo ad effectus Episcopatui specialiter correspondentes.

Ex quo solùm sequitur, quòd differant realiter non intensivè, ita ut dicam, seu secundùm entitatem, sed extensivè, & secundùm modum, statum, vel extensionem, seu perfectionem realem modalem. Vel, ut alii loquuntur, differunt per modum includentis, & inclusi, non per modum excludentis. Vel differunt realiter inadæquatè tantùm, & non adæquatè.

Ad 4. neg. maj. Quia sufficit ille novus realis modus, ut a Deo assumatur tanquam instrumentum ad producendos characteres in aliis. Quia in instrumentis virtutis divinæ, utpotè infinitæ, non requiritur proportio inter ea, & effectum, sed sufficit, quòd sint in genere causæ efficientis (ut Thomistæ docent in Physica) uti etiam est in præsenti, quia character Ordinis est potentia activa, ejusque naturam induit modus intrinsecus ejus.

QUÆRO IV. Quod est officium Episcopi, & quæ specialiter ei sunt observanda virtute Concilii Tridentini?

CV. *Resp.* 1. Officium Episcopi patet ex definitione ejus data in R. 1. ad Q. 3. in hoc Examine.

Resp. 2. Virtute Concil. Trid. Episcopis multa competunt, & observanda sunt, quæ ad longum hic referre superfluum videtur, videri enim possunt in ipso sacri Concilii textu. Ut

1. De Prædicatione Episcopi, si non per ipsum, saltem per viros idoneos facienda. Vide Sess. 5. cap. 2. & Sess. 24. cap. 4.

2. De Episcopi devotione, ac Missæ celebratione, ac obligatione promovendi pietatem. Sess. 2. de Decreto de modo bene vivendi.

3. De exercitio pietatis in Ecclesia Cathedrali promovendo, ibidem. *De jejunio* Episcopi ibid. *De sobrietate* ejus, de lectione ad mensam, de *institutione familiarium* ejus, ibidem.

4. De residentia Episcoporum Sess. 6. de reform. cap. 1. Verba Concilii vide infrà in hoc Exam. n. 116.

5. De exemplari Episcoporum vita vide sess. 24. de reform. c. 1. De suppellectili Episcopi ibid. De *Nepotismo* non fovendo ibid. Episcopi non serviant *in Curiis Principum*, cùm sint Principum Patres, Sess. 25. cap. 17.

6. Episcoporum cura circa Studia in sua Diœcesi Sess. 5 de reform. cap. 1. Circa *Seminarium* Sess. 23. cap. 18.

CVI. 7. *Circa Beneficia, ac Parochias* statuta Concilii fusiùs referenda sunt. Nam Sess. 7. *de reform.* cap. 2. qui tenent plures Cathedrales Ecclesias, jubentur omnes, excepta una, certo modo, & tempore dimittere; Cùm valde felix sit ille censendus, cui unam Ecclesiam bene, ac fructuosè, & cum animarum sibi commissarum salute regere contigerit. Hæc, & alia verba Trid. adducta sunt Tract. 8. Exam. 2. n. 36. ubi plura sunt dicta de pluralitate Beneficiorum.

Eadem Sess. 7. cap. 3. mandat, ut beneficia inferiora, præsertim curam animarum habentia, conferantur personis dignis, & habilibus, & quæ in loco residere, & per se ipsas curam ipsam exercere valeant: aliter autem facta collatio, sive provisio omninò irritetur.

Ibidem cap. 4. Plurium Beneficiorum retentor contra Canones iis privatur. Et cap. 5. statuit, quòd illi, qui plura beneficia curata, vel incompatibilia obtinent, teneantur suas dispensationes exhibere Ordinariis, qui (ne cura animarum negligatur, & beneficia debitis obsequiis minimè defraudenter) provideant Ecclesiæ de Vicario, congrua fructuum portione ei assignata, etiam super re certa. Et quòd talia Beneficia Ecclesiastica unita debeant ab Ordinariis locorum singulis annis visitari, decernitur ibidem cap. 7. Quæ verò beneficiorum uniones censeantur validæ, declaratur ibidem cap. 7. Videatur textus citatus, uti & Sess. 21. cap. 5. ubi decernitur, quomodo Episcopi possint facere perpetuas uniones Ecclesiarum, aut Beneficiorum curatorum, vel etiam non curatorum cum curatis propter earum paupertatem, & in cæteris casibus a jure permissis.

Sess. 21. de reform. cap. 3. traditur, cur Beneficia sint constituta, nimirum ad divinum cultum, & Ecclesiastica munia obeunda, & explicatur ratio, ex sequestrata tertia parte proventuum omnium Canonicatuum, Dignitatum, Officiorum Ecclesiæ augendi distributiones quotidianas. Laudatur consuetudo qua non residentes, seu non servientes, nihil percipiunt, vel minus tertia parte fructuum: & absentium contumacia punitur. De hoc etiam Concilium agit Sess. 22. cap. 3. ubi decernit, quòd si qui suum servitium non præstent, eorum distributiones fabricæ Ecclesiæ (quatenus indiget) aut alteri pio loco, arbitrio Ordinarii, applicentur. Excipit, etiam, quòd si cui, qui dignitatem obtinet extra civitatem in Diœcesi, cura animarum immineat, cui incumbere voluerit, tunc pro tempore, quo in curata Ecclesia resederit, ac ministraverit, tanquam præsens sit, ac divinis intersit, in Ecclesiis

Cathedralibus, ac Collegiatis habeatur. Videatur textus.

Sess.25. cap.5. Quando ex Beneficiorum quorumcunque erectione, seu fundatione, aut aliis constitutionibus qualitates aliquę requiruntur, seu certa illis onera sunt injuncta, in Beneficiorum collatione, seu in quacunque alia dispositione eis non derogetur.

CVII. ibidem cap.7. Sacris Constitutionibus odiosa, & Patrum Decretis contraria sunt, quæ in Beneficiis Ecclesiasticis, & Coadiutoriis hæreditariæ successionis imaginem referunt. Coadjutor Prælato Ecclesiæ Cathedralis, vel Monasterii cum futura successione non detur, nisi urgens necessitas, aut evidens utilitas postulet, causa per Romanum Pontificem diligenter cognita, & concurrant qualitates in Episcopo, vel Prælato de jure requisitæ.

CVIII. 8. *Circa Jus Patronatus* Sess.14.cap.12. Nemo obtineat Jus Patronatus, nisi Ecclesiam, aut Cappellam de novo fundaverit, & construxerit, seu jam erectam, quæ tamen si sine sufficiente dote fuerit de suis propriis, & patrimonialibus bonis competenter dotaverit. In casu autem fundationis, aut dotationis, institutio reservetur Episcopo. Cui (ut statuitur ibidem cap.13.) debet fieri præsentatio, aliàs præsentatio, & institutio forsan secutæ nullæ sint.

De Jure Patronatus agit etiam Concilium Sess.25.c.9. & statuit, quòd, & quomodo ex auctentico documento, & aliis jure requisitis sit probandum, sive etiam ex multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat, aliàsve secundùm juris dispositionem. Ad hęc liceat Episcopo (decernit Concilium) præsentatos a Patronis, si idonei non fuerint, repellere. Quòd si ad inferiores institutio pertineat, ab Episcopo tamen examinentur: alioquin institutio ab inferioribus facta irrita sit, & inanis. Patroni Beneficiorum perceptioni proventuum nullatenus se ingerant, sed hos Rectori, seu Beneficiato, non obstante etiam quacunque consuetudine, distribuendo dimittant.

Nec dictum Jus Patronatus venditionis, aut alio quocunque titulo in alios contra Canonicas Sanctiones transferre præsumant; Si secùs fecerint, excommunicationis, & interdicti pœnis subiiciantur, & dicto jure Patronatus ipso jure privati existant.

9. *Circa Pœnitentiarium* in Cathedrali instituendum Sess.24. de reform. c.8.

10. *Circa Hospitalia*, & alia pia loca Sess.7. cap.15. Et Sess.22. de reform. cap. 8. & 9. Et Sess.25. cap.8.

11. Circa Missarum celebrationes, & Ceremonias Sess.22. in Decreto de observandis, & evitandis in celebratione Missæ.

12. *Circa Monialium Clausuram* Sess. 25. cap. 5. Circa earum Confessarium extraordinarium, eadem Sess. cap.10.

13. Circa Prædicatores etiam Regulares. Sess.5. cap.11.

14. Circa in Præcedentiis controversias etiam inter Regulares exemptos. Sess.25. ca.13

15. Circa *Nuptias* Sess.24. de reform. Matrimon. cap.10.

16. Circa Collationem Ordinum sufficienter patet ex dictis suprà de Ordinibus.

17. Circa *Sanctorum Reliquias*, sacras imagines, & nova miracula Sess.25. a principio in decreto de eadem materia, &c. Plura alia videri possunt in Concilio, quæ etiam in pluribus locis hujus operis sunt insinuata.

QUÆRO V. Quæ est materia, & forma Ordinationis, seu Consecrationis Episcopi? intrà quòd tempus ab electione, & quo die est consecrandus? Quæ vestis? quæ obligatio? quod subjectum?

CIX. *Resp.*1. Ut sciatur materia, & forma, referenda est ex ipso Pontificali cæremonia Ordinationis Episcopalis. Dum ergo Episcopus consecratur, adsunt tres Episcopi, quorum unus vocatur *Consecrator*, alii duo vocantur *Assistentes*, qui a Consecratore petunt, ut electum ad onus Episcopale sublevet. Unde 1. Consecrator accepto libro Evangeliorum, eum apertum, Episcopis Assistentibus adjuvantibus, nihil dicens, imponit super cervicem, & scapulas electi. 2. Consecrator, & assistentes Episcopi ambabus manibus caput cōsecrandi tangunt, dicentes: *Accipe Spiritum S.* 3. Consecrator pollicem dextrum intingit in sacrum Chrisma, & caput electi inungit, formans signum crucis, & dicens: Ungatur, & consecretur caput tuum cælesti benedictione in ordine Pontificali. 4. Consecrator Chrismate inungit, ambas manus simul junctas electi, dicens: Ungantur manus istæ, &c. 5. Consecrator benedicit Baculum pastoralem, & benedictum tradit electo in manus, dicens: *Accipe Baculum Pastoralis Officii, ut sit in corrigendis vitiis piè saviens*, &c. 6. Idem Consecrator benedicit Annulum, & aqua lustrali aspersum imponit digito annulari manus dextræ, dicens: Accipe annulum, Fidei scilicet signaculum, quatenus Sponsam Dei, sanctam videlicet Ecclesiam, intemerata Fide ornatus, illibatè custodias. 7. Consecrator accipit librum Evangeliorum de scapulis consecrati, & adjuvantibus assistentibus Episcopis eum clausum tradit consecrato tangendo illum sine apertione manuum, dicens. *Accipe Evangelium, & vade: prædica Evangelium populo tibi commisso*, &c. Tandem 8. Consecrator consecratum recipit ad osculum pacis, similiter & Episcopi Assistentes, dicentes ipsi con-

consecrato: Pax tibi; Qui singulis respondet: *Et cum spiritu tuo*. Ex his

*Resp.*2. Materia proxima Ordinationis Episcopalis est dicta unctio, uti & manuum impositio, in eo proportionabiliter sensu, quo suprà in Ex.5.n.43. R.3. Ordinationi Sacerdotis assignata est duplex materia. Et loco ibi ex Tract.de Sacram.in Com.cit.patet, cur Græci adhuc validè ordinent suos Presbyteros (similiter & Episcopos) per solam manuum impositionem, absque hoc, quòd sit materia essentialiter diversa. Forma dictæ Ordinationis sunt verba suprà adducta.

*Resp.*3. De tempore Consecrationis ita statuit Conc.Trid.Sess.7.de reform.cap.9. Ad majores Ecclesias promoti munus Consecrationis intrà tempus a jure statutum suscipiant: & prorogationes ultra sex menses concessæ nulli suffragentur. Et sess.23.de reform.cap.2.Ecclesiis Cathedralibus, seu superioribus quocunque nomine, ac titulo præfecti, etiamsi sanctæ Rom. Ecclesiæ Cardinales sint, si munus Consecrationis intrà tres menses non susceperint, ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur: si intrà totidem menses posteà id facere neglexerint, Ecclesiis ipso jure sint privati. Consecratio verò si extra Curiam Romanam fiat, in Ecclesia, ad quam promoti fuerint, aut in Provincia, si commodè fieri poterit, celebretur. Hæc ibi. Dies Consecrationis Episcopalis debet esse dies Dominica, vel Natalitium Apostolorum, vel etiam festiva, si Papa indulgeat. Ita patet ex Pontificali Romano. Si quis ex legitima causa, vel dispensatione die Dominica ordinaretur in Sacerdotem, posset eodem die ungi in Episcopum, quia, ut ante probatum est, Episcopatus non est Ordo distinctus a Sacerdotio.

CX. *Resp.*4. Ætas ad Episcopatum requisita est annus ætatis trigesimus completus, ut patet in lib.1. Decret. tit. de electione, & electi potestate. Et hoc ideò, quia etiam Christus post exactum trigesimum annum prædicare cœpit. Quæ sint vestes Episcopi; & quid moraliter significent, vide ex S.Thom. suprà Exam.3.num.33.ad Q.7. Quæ sit obligatio Episcopi, patet ex Officiis ejus suprà adductis.

Vide dicenda ad Q.13.R.4.nu.124. quomodo Episcopi ante hac fuerint electi.

*Resp.*5. Subjectum Ordinationis Episcopalis debet habere omnes illas conditiones partim necessitate medii, partim necessitate præcepti requisitas, assignatas suprà pro Subdiaconatu, Diaconatu, Presbyteratu, addendo tamen, ut sit Sacerdotio insignitus, & ætatis annorum triginta, habeatque qualitates ex Concil.Trid. traditas suprà in hoc Exam.n.99.

Queri hic potest 1. an ad Episcopatum oporteat semper assumere meliorem, de quo agit S.D.2.2.qu.185.a.3. Sed de hoc actum est suprà Tr.9.Ex.1.n.2. & seqq. Secundò. An in assumptione ad Episcopatum Theologus sit præferendus Jurisperito, seu Canonistæ, vel è contra. Qua in re trahit suus quemque affectus. Videri potest decisio pro Theologis apud Gobat in Tract.Quinario, seu in Vindiciis Theologicis Sect.16.

QUÆRO VI. Quis est Minister, vel qui sunt Ministri Ordinationis Episcopalis de jure divino? suntne necessariò, & essentialiter tres Episcopi?

CXI. *Resp.*1. Probabilius est, quòd ad veram Episcopi Consecrationem de jure divino sint necessarii tres Episcopi, tanquam Ministri Ordinarii.

Patet ex Epistola Aniceti Papæ ad Episcopos Galliæ c.1. ubi referens verba Anacleti de Ordinatione Apostoli Jacobi facta a tribus Apostolis, subdit dicens: *Si autem non minus, quàm a tribus Apostolis tantus fuit ordinatus Episcopus, patet profectò, eos formam instituente Domino tradidisse, non minus quàm a tribus Episcopis Episcopum ordinari debere*. Ubi ex illis *instituente Domino* clarè patet, quòd non sit institutio Ecclesiastica, sed Divina, seu Christi, ut Episcopus ordinetur a tribus Episcopis.

*Resp.*2. Probabilius est, quòd ex commissione supremi Ecclesiæ Capitis unus Episcopus alium possit consecrare, ita ut ex institutione Christi Episcopi sint quidem Ministri ordinarii Episcopatus: unus tamen ex eadem Christi institutione sufficiat, ut Minister extraordinarius.

Ratio a pari: Ex institutione Christi solus Episcopus est Minister ordinarius Sacramenti Confirmationis, & tamen ex eadem Christi institutione potest simplex Sacerdos per commissionem Papæ, ut supremi Pastoris Ecclesiæ esse ejus Minister extraordinarius; & ita factum est in Sardinia ex commissione S. Gregorii. Ergo similiter.

Confirmat hoc praxis Ecclesiæ. Nam Innocent.X. Fabio Chisio Nuncio Coloniensi simul, & Episcopo (qui posteà fuit Alexander VII. Papa) Anno 1647. 8. Febr. concessit, ut Jacobum de la Torre posset ordinare in Archiepiscopum Ephesinum assistentibus duabus Personis in Ecclesiastica dignitate constitutis: quod & fecit. Item Innoc. XI. concessit Duci Franciæ Orientalis, ac Principi Herbipolensi Domino, Domino Joanni Godefrido ex familia Baronum de Gutenberg, ut per unicum Episcopum assistentibus duobus infulatis Abbatibus consecrari posset in Episcopum, prout & consecratus est 1686. 29. Decemb. Idem moderno Celsissimo Principi, ac Duci, & Episcopo Joanni Philippo ex Familia Baronum de Greiffenklau Anno

1699.

1699. indulsit Innocentius XII.

QUÆRO VII. Licetne Episcopatum desiderare, recusare, abdicare, & eo abdicato ad Religionem transire?

CXII. *Resp.*1. Secundùm se est laudabile, & virtuosum desiderare Episcopatum, per accidens verò illicitum, & vituperabile. Ita S. Th.2.2.q.185.art.1.in c.

Declarat hoc S.D. dicens: In Episcopatu tria possunt considerari. Quorum unum est principale, & finale, scilicet Episcopalis operatio, per quam utilitati proximorum intenditur secundùm illud Joann.ult. Pasce oves meas. Aliud autem est altitudo gradus; Quia Episcopus super alios constituitur secundùm illud Matth.25. Fidelis servus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam. Tertium autem est, quod consequenter se habet ad ista, scilicet reverentia, & honor, & sufficientia temporalium, secundùm illud 1. ad Timoth.5. Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur. Appetere ergo Episcopatum ratione hujusmodi circumstantium bonorum, manifestum est, quòd est illicitum, & pertinet ad cupiditatem, vel ambitionem. Unde contra Pharisæos Dominus dicit Matth.23. Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Quantùm autem ad secundum, scilicet ad celsitudinem gradus, appetere Episcopatum est præsumptuosum. Unde Dominus Matth. 20. arguit Discipulos primatum quærentes dicens: Scitis: quia principes Gentium dominantur eorum; Ubi Chrysostomus dicit, quòd per hoc ostendit, quod gentile est, primatus cupere, & sic Gentium comparatione eorum animam æstuantem convertit: sed appetere proximis prodesse, est secundùm se laudabile, & virtuosum. Verùm quia prout est Episcopalis actus, habens annexam gradus celsitudinem, præsumptuosum videtur, quòd aliquis præesse appetat ad hoc, quòd subditis prosit, nisi manifesta necessitate imminente: sicut Gregorius dicit in Pastorali, quòd tunc laudabile erat Episcopatum quærere, quando per hunc quemquam dubium non erat ad supplicia graviora pervenire. Unde non de facili inveniebatur, qui hoc onus assumeret, præsertim cùm aliquis charitatis Zelo divinitùs ad hoc incitatur: sicut Gregorius dicit in Pastorali, quòd Isaias prodesse proximis cupiens, laudabiliter officium prædicationis appetit. Potest tamen absque præsumptione quilibet appetere talia opera facere, si eum contingeret in tali officio esse, vel etiam se esse dignum ad talia opera exequenda, ita quòd opus bonum cadat sub desiderio; non autem primatus dignitatis. Unde Chrysost. dicit super Matth Opus quidem desiderare bonum, bonum est, primatum autem honoris concupiscere vanitas est. Primatus enim fugientem se desiderat, desiderantem se odit. Hæc S.D.

Oppono: Apostolus 1. ad Timoth.3. ait; Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat: Sed licet desiderare bonum opus. Ergo.

Ad hoc R. S. Doctor ibidem ad 1. dicens; Sicut Gregor. dicit in Pastorali, illo tempore hoc dixit Apostolus, quo ille, qui plebibus præerat, primus ad Martyrii tormenta ducebatur: & sic nihil aliud erat, quod in Episcopatu appeti posset, nisi bonum opus. Unde August. dicit 19. de Civit. Dei, quòd Apostolus dicens, Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, exponere voluit, quid sit Episcopatus, quia nomen operis est, non honoris. Græcum est enim: *Epi* quippe *super*, *scopus* verò, *intentio* est. Ergo *Episcopin* græcè, si velimus latinè *superintendere* possumus dicere: ut intelligat non se esse Episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse. Hæc ibi. Ubi S. Thom. plura argumenta solvit, quæ videantur.

CXIII. *Resp.*2. Licitum est modestè recusare Episcopatum, Superiori tamen absolutè injungenti parendum est. S. Th. ibid. art.2

Probat hoc S. Doctor in Sed Contra ex S. Aug. dicente: Si quam operam vestram mater Ecclesia desideraverit, nec elatione avida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis. Posteà subdit: Neque otium vestrum necessitatibus Ecclesiæ præponatis: cui parturienti, si nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini, non inveniretis.

Declarat in c. dicens. In assumptione Episcopatus duo sunt consideranda. Primò quidem, quid deceat hominem appetere secundùm propriam voluntatem. Secundò, quid hominem deceat facere ad voluntatem alterius. Quantùm ergo ad propriam voluntatem convenit homini principaliter insistere propriæ saluti: sed quòd aliorum saluti intendat, hoc convenit homini ex dispositione alterius potestatem habentis, ut ex suprà dictis patet. Unde sicut ad inordinationem voluntatis pertinet, quòd aliquis proprio motu feratur in hoc, quòd aliorum gubernationi præficiatur; ita etiam ad inordinationem voluntatis pertinet, quòd aliquis omnino contra Superioris injunctionem prædictum Gubernationis officium finaliter recuset propter duo. Primò quidem, quia hoc repugnat charitati proximorum, quorum utilitati se aliquis debet exponere pro loco, & tempore. Unde Aug. 19. de Civit. Dei dicit, quòd negotium justum suscipit necessitas charitatis. Quia hoc repugnat humilitati, per quam aliquis Superiorum mandatis se subjicit. Unde Gregor. dicit in Pastorali: Tunc ante Dei oculos vera est humilitas, cùm ad respuendum hoc, quod utiliter subire præcipitur, pertinax non est. Hæc ibi.

Oppo-

Oppono: De B. Marco Hieronymus dicit in prologo super Marcum, quòd amputasse sibi post Fidem pollicem dicitur, ut Sacerdotio reprobus haberetur. Similiter aliqui votum emittunt, ut nunquam Episcopatum accipiant. *Subsumo*: Sed ejusdem rationis est, ponere impedimentum ad aliquid, & omnino recusare illud. Ergo videtur, quòd absque peccato possit aliquis absolutè recusare Episcopatum.

Utrumque solvit S.Th. ibid. ad 3. dicens: Accipere Episcopatum non est de se necessarium ad salutem, sed fit necessarium ex Superioris præcepto. His autem, quæ sic sunt necessaria ad salutem, potest aliquis impedimentum licitè apponere, antequam fiat præceptum: alioquin non liceret alicui transire ad secundas nuptias, nec per hoc impediretur a susceptione Episcopatus, vel sacri Ordinis: non autem hoc liceret in his, quæ per se sunt de necessitate salutis. Unde B. Marcus non contra præceptum egit sibi digitum amputando, quamvis eum credibile sit hoc ex instinctu Spiritus sancti fecisse, sine quo non licet alicui sibi manum injicere. Qui autem votum emittit de non suscipiendo Episcopatum, si per hoc intendat se obligare ad hoc, quod nec per obedientiam Superioris Prælati accipiat, illicitè vovet. Si autem intendit ad hoc se obligare, ut, quantùm est de se, Episcopatum non quærat, nec suscipiat, nisi imminente necessitate, licitum est votum: quia vovet se facturum id, quod hominem facere decet. Hæc ibi. Videantur & alia argumenta S.Thom.

CXIV. *Resp.* 3. Episcopus tamdiù tenetur Episcopatum retinere, & curæ pastorali insistere, quamdiù potest subditis sibi commissis proficere ad salutem. 2. Nec potest curam pastoralē deponere, eligendo quietem divinę contemplationis. 3. Neque propter quęcunq; adversa vitanda, vel lucra acquirenda. Ita S.D. ibid. ar. 4. in c. Ubi

Primam partem probat ex eo, quòd perfectio Status Episcopalis consistat in hoc, quòd aliquis ex divina dilectione se obligat ad hoc, quod saluti proximorum insistat. Ergo vera est prima pars.

2. *Partem* probat exemplo Apostoli, qui propter necessitatem subditorum etiam a contemplatione futuræ vitæ se differri patienter tolerarет secundùm illud ad Philipp. 1. Ecce quid eligam, ignoro: coarctor autem è duobus, desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo, multò magis melius: permanere autem in carne necessarium est propter vos: & hoc confidens scio, quia manebo.

3. *Partem* probat ex illo Joan. 10. Bonus Pastor ponit animam suam pro ovibus suis.

Resp. 4. Contingit quandoque, quòd Episcopus impediatur multipliciter procurare salutem subditorum, quandoque quidem propter defectum proprium, vel conscientiæ, sicut si sit homicida, vel simoniacus: vel etiam corporis, putà, si sit senex, vel infirmus: vel etiam scientiæ, quæ sufficiat ad curam Regiminis: vel etiam irregularitatis, putà, si sit bigamus. Quandoque autem propter defectum subditorum, in quibus non potest proficere, ut omnino desit fructus de bonis, & labor sit supervacuus de malis. In his casibus potest Episcopus ad Religionem transire. Ita S.Th. ibidem in c. & ad 2.

Ratio: Quia deficit finis muneris Episcopalis, ut patet ex 1.p.R.3. ejusque probatione.

Notanda hic sunt verba S.Th. in fine c. Oportet, quòd sicut curam Regiminis assumit aliquis per providentiam superioris Prælati, ita etiam per ejus auctoritatem ex causis prædictis deserat susceptam. Unde *extra, de renuntiatione* dicit Innocentius III. Si pennas habeas, quibus satagas in solitudinem avolare, ita tamen strictæ sunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas absque nostra permissione volatum: soli enim Papę licet dispensare in voto perpetuo, quo quis se ad curam subditorum adstrinxit, Episcopatum suscipiens. Hæc ibi.

Oppono 1. Nulli licet de statu perfectiori transire ad imperfectiorem, hoc enim esset retrospicere, quod est damnabile, juxta illud Luc. 9. Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò aptus est Regno Dei: Sed Status Episcopi est perfectior Religioso. Ergo.

2. In operibus gratiæ nihil debet esse otiosum, seu sine actu: Sed in eo, qui ab Episcopatu transiret ad Religionem, potestas conferendi Ordines, confirmandi, & similia Episcopalia faciendi, esset otiosa. Ergo.

Ad 1. negat S.Thom. quòd talis retrocedat, Quod explicat ad 1. dicens: Perfectio Religiosorum, & Episcoporum secundùm diversa attenditur. Nam ad perfectionem Religionis pertinet studium, quod quis adhibet ad propriam salutem. Ad perfectionem autem Episcopalis Status pertinet adhibere studium ad proximorum salutem. Et ideò, quamdiù potest esse aliquis utilis proximorum saluti, retrocederet, si ad statum Religionis vellet transire, ut solùm suæ saluti insisteret, qui se obligavit ad hoc, quòd non solùm suam salutem, sed etiam aliorum procuraret. Unde Innoc. III. dicit in Decretali prædicta, quòd faciliùs indulgetur, ut Monachus ad Præsulatum ascendat, quàm Præsul ad Monachatum descendat. Sed, si salutem aliorum procurare non possit, conveniens est, ut suæ saluti intendat. Hæc ibi.

Ad 2. dist. maj. Non debet esse sine actu per se, conc. per accidens, neg. Unde S.Th. ibidem ad 3. ait: Etiam in rebus naturalibus propter impedimentum superveniens potentia remanet absq; actu, sicut propter infirmitatem oculi, cessat actus visionis, & ita etiam non est incōveniens, si pro

propter exterius impedimentum superveniens potestas Episcopalis remaneat absque actu. Hæc ibi.

CXV. *Resp.* 5. Impedimento cessante potest Episcopus iteratò ad Episcopatum assumi, putà, per correctionem subditorum, vel per sedationem scandali, vel per curationem infirmitatis, aut depulsa ignorantia per instructionem sufficientem, vel etiam si simoniacè sit promotus eo ignorante, si se ad regularem vitam Episcopatu dimisso transtulerit, poterit iteratò ad alium Episcopatum promoveri. Ita S D. ibid. ad 2.

Resp. 6. Si aliquis propter culpam sit ab Episcopatu depositus, & in Monasterium detrusus ad pœnitentiam peragendam, non potest iteratò ad Episcopatum revocari. Unde 7. q. 1. cap. *Hoc nequaquam*, dicitur: Præcipit S. Synodus, ut, quicunque de Pontificali dignitate ad Monachorum vitam, & pœnitentiæ descenderit locum, nequaquam ad Pontificatum resurgat. Ita S.D. ibidem.

QUÆRO VIII. Teneuturne Episcopi ad Residentiam?

CXVI. *Resp.* 1. Concilium Trid. Sess. 6. *de refor.* cap. 1. sic statuit: Præcipitur Episcopis, ut in Ecclesiis suis resideant, ne greges sibi commissos Mercenariorum more deserant, sed ovium suarum, quarum sanguis de eorum est manibus a supremo judice requirendus, custodiæ incumbant: cùm certissimum sit, non admitti Pastoris excusationem, si lupus oves comedit, & Pastor nescit. In eodem cap. statuitur pœna contra Patriarchas, Primates, Episcopos, &c. absque justa causa extra Diœcesim morantes. Quæ sit pœna, & ejus quantitas, ibi videatur. Idem Statutum renovat Sess. 23. *de refor.* c. 1. & declarat, intelligi etiam de Episcopis, qui sunt Cardinales. Decernit etiam legitimas absentiæ causas a Papa, aut a Metropolitano, vel eo absente, Suffraganeo Episcopo antiquiore residēte (qui idem Metropolitani absentiam probare debebit) in scriptis esse approbandas, nisi cùm absentia inciderit propter aliquod munus, & Reipublicæ Officiũ, Episcopatibus adjunctum, cujus causæ sunt notoriç, & interdum repentinç, quo tamen in casu ovibus providendum, ne damnum patiantur.

Ibidem sacrosancta Synodus vult illud absentiæ spatium singulis annis, sive continuum, sive interruptum extra prædictas causas nullo pacto debere duos, aut ad summum tres menses excedere, & haberi rationem, ut id æqua ex causa fiat, & absque ullo gregis detrimento. Sed hortatur, ne per illius temporis spatium Domini Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes. Item Corporis Christi diebus, quibus refici maximè, & in Domino gaudere Pastoris præsentia oves debeant, ipsi ab Ecclesia sua Cathedrali ullo pacto absint, nisi Episcopalia munia in sua Diœcesi eos aliò vocent.

Eum, qui oppositum facit, declarat ibidem peccati mortalis reum, ac pro rata temporis absentiæ fructus non facere suos, nec tuta conscientia eos sibi detinere posse, alia etiam declaratione non secuta, renovatque simul alias pœnas. Vide ibidem. Ubi etiam decernit, Curatos inferiores non posse abesse a sua Ecclesia, nisi causa per Episcopum probata, & relicto idoneo Vicario approbato, ab ipso Ordinario, cum debita mercedis assignatione.

CXVII. *Resp.* 2. Angelicus Doctor 2. 2. q. 185. ar. 5. quærens, an Episcopo liceat propter aliquam persecutionem corporalem deserere gregem suum? Resolvit, quòd non, nisi ei sufficienter per alium providere possit. Ubi subditorum salus (ait) exigit Personæ Pastoris præsentiam, non debet Pastor personaliter suum gregem deserere, neque propter aliquod commodum temporale, neque etiam propter aliquod personale periculum imminens, cùm bonus Pastor animam suam ponere teneatur pro ovibus suis. Si verò subditorum saluti possit sufficienter in absentia Pastoris per alium provideri, tunc licet Pastori, vel propter aliquod Ecclesiæ commodum, vel propter personæ periculum corporaliter gregem deserere. Ita S. D. ex quo in Sed Contra id probatur sic: Episcopi sunt Successores Apostolorum: Sed Apostolis mandavit Dominus Matth. 10. Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Ergo.

Oppono: Talis Episcopus fugiens dicetur Mercenarius, & non verè Pastor (Joann. 10.) quia videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit.

Ad hoc S. Th. ibid. ad 1. ait: Ille tanquam Mercenarius fugit, qui commodum temporale, vel etiam salutem corporalem spirituali saluti proximorum præponit. Unde Greg. hom. 14. in Evangel. dicit: Stare in periculo ovium non potest, qui in eo, quòd ovibus præest, non oves diligit, sed lucrum terrenum quærit; Et ideò opponere se contra periculum trepidat, ne hoc, quod diligit, amittat. Ille autem, qui ad evitandum periculum recedit absque detrimento gregis, non tanquam Mercenarius fugit. Hæc ibi. Unde negatur ant.

Idem Angelicus Doctor ibid. q. 184. ar. 7. ad 1. inquit: Apostolus dicit: Scio & abundare, & penuriam pati, ad hoc autem maximè tenentur Episcopi, quòd omnia sua pro honore Dei, & salute sui gregis contemnant, cùm opus fuerit, vel pauperibus sui gregis largiendo, vel rapinam bonorum suorum cum gaudio sustinendo. Hæc ibi.

QUÆRO IX. Licetne Episcopo possidere proprium? teneturne sub mortali bona Ecclesiastica erogare pauperibus?

CXVIII. *Resp.* 1. Episcopi non tenentur vivere sine proprio. Ita S. Th. 2. 2. q. 185. ar. 6.

Ratio

Ratio ejus in c. Ad ea, quæ sunt supererogationis, nullus tenetur, nisi se specialiter voto adstringat. Unde Aug. in Epist. ad Paulinam, & Armentarium dicit: Quia jam vovisti, jam te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet. *Subsumo*: Sed vivere absque proprio est supererogationis, non enim cadit sub præcepto, sed sub consilio: Unde Matth. 19. cùm Dominus dixisset Adolescenti, Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, posteà superaddendo subdidit: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus: Episcopi autem in sua ordinatione se non obligant ad hoc, ut absque proprio vivant, nec ex necessitate ad pastorale officium requiritur sine proprio vivere. Ergo.

Oppono 1. Episcopi assumuntur ad statum perfectionis: Sed ad perfectionem requiritur voluntaria paupertas, ut patet ex adductis Christi verbis. Ergo.

2. Episcopi tenent locum Apostolorum: Sed his Dominus Matth. 10. præcepit. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis vestris. Unde & Petrus pro se, & pro aliis Apostolis dixit: Ecce nos reliquimus omnia, &c. Ergo.

Ad 1. dist. min. Requiritur essentialiter, neg. Instrumentaliter, conc. Unde S. Tho. cit. art. 6. ad 1. alt: Perfectio Christianæ vitæ non consistit essentialiter in voluntaria paupertate, sed voluntaria paupertas instrumentaliter operatur ad perfectionem vitæ. Unde non oportet, quòd, ubi major paupertas est, ibi sit major perfectio: quinimò potest esse summa perfectio cum magna opulentia. Nam Abraham, cui dictum est Gen. 17. Ambula coram me, & esto perfectus, legitur fuisse dives. Hæc ibi.

Ad 2. S.D. ibid. dat tres explicationes. 1. Ex S. Hieron. verba Christi intelligi mysticè, ut non possideamus, &c. idest, ut Prædicatores non innitantur principaliter sapientiæ, & eloquentię temporali. 2. Ex S. Aug. hoc Dominum non præcipiendo, sed magis permittendo dixisse Discipulis, accepturis sumptus vitæ ab his, quibus prædicabunt. Unde subdit: Dignus est enim operarius cibo suo. 3. Ex S. Chrysost. ut intelligatur, illa Dominum pręcepisse Discipulis quantùm ad illam missionem, qua mittebantur ad prædicandum Judæis, ut per hoc excitarentur ad confitendum de virtute ipsius, qui eis absq; sumptibus provideret. Ex quo tamen non obligabantur ipsi, vel Successores eorum, ut absque propriis sumptibus Evangelium prædicarent. Nam & de Paulo legitur 2. Cor. 11. quòd ab aliis Ecclesiis stipendium accipiebat ad prædicandum Corinthiis, & sic patet, quòd aliquid possidebat ab aliis sibi missum. Hæc ibi ad 2.

Resp. 2. Ad secundam Quæsiti partem sat fusè data est resolutio suprà de dominio Clericorum Tract. 8. Exam. 1. n. 33. Vide etiam sup. de Eleemosyna Tract. 7. Exam. 6. num. 89.

QUÆRO X. Religiosi ad Episcopatus assumpti tenenturne ad observantias Regulares?

CXIX. *Resp.* Ille, qui de Monacho fit Episcopus, absolvitur a jugo monasticæ professionis, non quantùm ad omnia, sed quantùm ad illa, quæ Officio Pontificali repugnant. Ita S.D. 2. 2. q. 185. a. 8. ad 1. non verò quoad illa, quæ non impediunt, sed magis valent ad perfectionis custodiam, sicut est continentia, paupertas, & alia hujusmodi, unde etiam manet obligatus ad portandum habitum suæ Religionis, qui est hujus obligationis signum, ut explicat S.D. in c. subdens, quòd quæ Officio Pontificali repugnant, sint solitudo, silentium, & aliquæ abstinentiæ, vel graves vigiliæ, ex quibus impotens corpore redderetur ad exequendum Pontificale Officium.

Ratio S.Thom. ibidem: Status Religionis ad perfectionem pertinet, quasi quædam via ad perfectionem tendendi; Status autem Episcopalis ad perfectionem pertinet, tanquam quoddam perfectionis magisterium. Unde Status Religionis, comparatur ad Statum Episcopalem, sicut disciplina ad Magisterium, & dispositio ad perfectionem: *Subsumo*: Sed dispositio non tollitur perfectione advenien-te, nisi fortè quantùm ad id, in quo perfectioni repugnat: quantùm autem ad id, quod perfectioni congruit, magis confirmatur. Sicut discipulo, cùm ad magisterium pervenerit, non congruit, quòd sit auditor, congruit tamen sibi, quòd legat, & meditetur, etiam magis quàm ante. Ergo.

CXX. *Quid sentis* de voto Obedientiæ Episcopi Monachi? 2. Quid de Paupertate? Quia jura dicunt, quem sacra ordinatio de Monacho Episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem vindicandi potestatem habet. 3. Quid de testamento?

Ad hoc S.Th. ibidem ait: *Ad* 1. quidem, per accidens est, quòd Episcopi Religiosi obedire Prælatis suorum Religionũ non tenentur, quia scilicet subditi esse desierunt, sicut & ipsi Prælati Religionum: manet adhuc obligatio voti virtualiter, ita scilicet, quòd si eis legitimè aliquis pręficeretur, obedire tenerentur, inquantum tenentur obedire Statutis Regulę per modum prædictum, & suis Superioribus, si quos habent. De quo vide suprà de voto solemni Tract. 10. Exam. 3. n. 47. ex S.Thom.

Ad 2. ait: Proprium autem nullo modo habere possunt, non enim paternam hæreditatem vindicant quasi propriam, sed quasi Ecclesiæ debitam.

Ad 3. inquit: Testamentum autem nullo modo facere potest, quia sola ei dispensatio cõmittitur rerum Ecclesiasticarum, quæ morte finitur, ex qua incipit Testamentum valere: ut Apostolus

Digitized by Google

stolus dicit ad Hebr. 9. Si tamen ex concessione Papæ Testamentum faciat, non intelligitur ex proprio facere Testamentum, sed Apostolica auctoritate intelligitur esse ampliata potestas suæ dispensationis, ut ejus dispensatio possit valere post mortem: Hæc ibi.

QUÆRO XI. Peccantne Episcopi, & quàm graviter, si ordinent, confirment, consecrent Chrisma, aut Oleum infirmorum in mortali? quæ dispositio requiritur, ut sine mortali ministrent?

CXXI. Ad hæc omnia R. suprà in tract. de Sacramentis in Communi, nimirum Tract. 11. Exam. 4. n. 37. R. 4. de Chrismate, & oleo ibid. post R. 7. De dispositione vide ibid. num. 38. ad Q. 8.

QUÆRO XII. Quomodo intelligitur illud axioma Canonistarum, Quod potest Papa in tota Ecclesia, id etiam potest Episcopus in sua Diœcesi?

CXXII. *Resp.* Habet varias explicationes. 1. Intelligitur de potestate Ordinis, non jurisdictionis. Unde S. Thom. in Supplem. qu. 40. Q. 6. ad 3. ait: Omnem actum hierarchicum, quem potest facere Papa in ministratione Sacramentorum, potest facere Episcopus. 2. Cum dependentia, & subordinatione ad Papam velut ad Superiorem. 3. de Ordinaria, & communi gubernatione, exclusis illis causis majoribus, quæ in signum specialis Privilegii, ac supremæ potestatis sunt reservatæ Papæ, & Ecclesiæ Romanæ. Hæc enim prima est, & Diæceses, ac Episcopatus inferiores divisit, iisque vices suas largita est, eorumq; Prelatos vocavit in partem suę solicitudinis, nõ in plenitudinẽ potestatis.

Causæ majores reservatæ soli Papæ sunt, v. g. dispensatio in impedimentis Matrimonii, depositio, vel translatio Episcopi. Diœcesium divisio, vel mutatio: Statutum contra universales Leges, aut consuetudines Ecclesiæ, vel etiam in præjudicium juris Ecclesiarum inferiorum causa maxima non urgente. Quia, ut ait Glossa in c. *constitutus*, verb. *a quocunque de Relig. domibus. Solius supremi Principis est* per plenitudinem potestatis, postulante causa publica *uni auferre, & alteri dare.*

QUÆRO XIII. Potestne, & debetne in Ecclesia esse aliquis Superior suprà Episcopos, nimirum Papa? & quomodo Episcopi, & Papa eliguntur?

CXXIII. *Resp.* 1. affirm. ad 1. part. cum Ang. Doctore in Supplem. q. 40. a. 6.

Ratio S. Tho. ibidem. Ubicunque sunt multa Regimina particularia ordinata ad unum, oportet esse unum universale super illa, quia aliàs non posset esse colligatio ad unum: Sed Ecclesia est unum corpus, suntque in ea plura particularia Regimina particularium Ecclesiarum Episcopalium. Ergo, ut illa unitas conservetur, debet esse aliqua potestas universalis super potestatem Episcopalem, & illa est potestas Papæ. Et qui hanc potestatem negat, dicuntur Schismatici, quasi divisores unitatis Ecclesiæ.

Resp. 2. Quamvis omnibus Apostolis data sit communiter potestas ligandi, & solvendi, tamen, ut in hac potestate ordo aliquis significaretur, primò soli Petro data est, ut ostendatur, quòd ab eo in alios ista potestas debeat descendere: propter quod etiam ei dixit singulariter: Confirma Fratres tuos. Et, Pasce oves meas, id est, loco mei (ut dicit Chrys.) Præpositus, & Caput esto Fratrum, ut ipsi te in loco meo assumentes, ubique terrarum te in Trono suo sedentem prædicent, & confirment. Ita S. D. a. 6. cit. ad 1.

Resp. 3. Papatus, seu Primatus totius Ecclesiæ jure Divino nimirum a Christo fuit translatus in Petrum, & Successores ejus. Unde Papa dicitur Pater Patrum a Græco *Papos*, Ordinarius Ordinariorum, Caput omnium Dignitatum, & Ordinum Hierarchiæ Ecclesiasticæ.

Ita de Petro patet ex Christi verbis ad ipsum, adductis ex S. Thom. in R. 2. quibus addenda sunt illa Matth. 16. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt*, &c. Quæ idem probant de Successoribus Petri, cùm enim Ecclesia sit visibilis (ut probatum est suprà de fide Tract. 7. Exam. 1. n. 18.) debet habere visibile Caput, a quo visibiliter regatur, ac custodiatur, ut portæ inferi non prævaleant adversùs eam, a quo oves errantes doceantur, & ad Ovile reducantur. Hoc visibile caput Ecclesiæ ante suam Ascensionem erat ipse Christus, post eam Petrus, & Successores. Immò Synagoga habuit visibile Caput nimirum Summum Sacerdotem, cur ergo non etiam Ecclesia, utpotè per Synagogam præfigurata?

De Papa varia dicta sunt suprà de Fide cit. Exam. 1. nu. 19. & seqq. quòd nimirum sit Regula Fidei, quòd, ut talis non possit errare; quòd sit suprà Concilium; quòd ejus sit Concilia convocare. Quæ ibi videantur. Item quòd a nemine possit judicari, nisi a solo Deo; ibidem.

Quòd sit solutus a Legibus humanis, quoad vim coercitivam Tract. 6. Exa. 5. n 82. De ejus potestate condendi sive Ecclesiasticas, sive civiles Leges. Ibidem n. 54. An possit civiliter disponere circa Regna, & Provincias aliorum Principum, etiam sæcularium. ibidem. R. 3.

CXXIV. *Resp.* 4. Pro diversitate temporum Episcopi, & Papæ diversimodè fuerunt electi.

Declaratur 1. de Episcopis; Singuli Apostoli habuerunt jus constituendi Episcopos: Apostolis defunctis hoc jus mansit in Successoribus S. Petri, quorum partim tacito, partim expresso consensu contingit, ut posteà pro locorum, & temporum diversitate fuerint a Plebe nominati, a clero electi, vel è contra a Clero nominati, a Plebe electi: interdũ a Plebe, & Clero simul, ut patet

Digitized by Google

patet in electione S. Ambrosii. Tempore Caroli Magni (qui vixit Anno 800.) jus Cleri, & Populi fuit translatum in Imperatorem, ab Imperatoribus denuò in Plebem, & Clerum; Tandem sub Clemente V. qui sedit Anno 1305. & seqq. translatum est in Collegium solius Cleri: Post Clementem aliqui Reges a Sede Apostolica iterùm impetrarunt privilegium Episcopos nominandi, eligendi, Papæ instituendos offerendi, vel dato annulo, ac porrecto baculo investiendi. Hoc privilegio adhuc utuntur Reges Hispaniæ, Galliæ, Poloniæ, &c. sine tamen dicta investitura. Verùm Cæsares Romani post Concordata Germaniæ liberam electionem relinquunt Collegiis Canonicorum.

Declaratur 2. de Papa: Similiter ad electionem Papæ olim concurrebat solus Clerus, populusque Romanus. Sed posteà Carolo Magno ob magna ejus in Ecclesiam merita datum fuit Privilegium eligendi Papam, ut patet in c. *Adrianus*. 22. dist. 63. Quòd autem Persona sæcularis per privilegium sit capax juris spiritualis, patet in jure Patronatus sæcularibus concesso. Verùm quia experientia teste imprimis eligentium multitudo, posteà verò nimia Imperatorum potentia electionem Papæ sæpè turbabat, revocato privilegio (uti propter abusum, & ob publicam utilitatem revocari potest, ut constat ex Tit. *de Privilegiis*) Papa, & Concilia Generalia hoc jus dederunt solis Cardinalibus tempore Alexandri III. qui sedit Anno 1160. & seqq.

Nota, quòd quamvis in aliis electionibus sufficiat (ut quis legitimè electus sit) major, & sanior eligentium pars, electio tamen Papæ, ut subsistat, debet habere duas tertias, seu duas partes, Collegio in tres partes diviso.

Quomodo ante electionem Cardinales includantur Conclavi, singuli per Cubicula, & Cellas, quæ solemnitas Romæ fiat cum Papa noviter electo, videatur in aliis AA.

QUÆRO XIV. Quid censes de aliis Ecclesiasticis Dignitatibus, vel Officiis, v.g. Cardinalatu, Patriarchatu, Primatu, Archiepiscopatu?

CXXV. Ante R. Nota, differentiam esse inter Dignitatem, Personatum, & Officium. *Dignitas* est rerum Ecclesiasticarum administratio habens adjunctam jurisdictionem, ut Præpositura, Decanatus, Prioratus, apud Dominicanos, & Augustinianos, Guardianatus apud Franciscanos, Rectoratus, apud Jesuitas. *Personatus* est prærogativa quædam in Ecclesia sine jurisdictione, ut dum quis præ aliis habet digniorem locum, vel sedem in Choro, Consessu, Collegio, in præcedentia, in ferendo suffragia, &c. *Officium* est administratio rerum Ecclesiasticarum sine jurisdictione: sic in Ecclesiis Cathedralibus Sacristæ, Custodes, seu Thesaurarii, ut vocant; si in Sub-Custodes, aut alios eis subordinatos non habeant veram jurisdictionem, Officium habent, sed non Dignitatem. Verumtamen est, quòd hæc duo vulgariter pro eodem sumantur. Hoc prænotato

Cardinalatus.

Resp. Ad singula: Cardinales (considerando etymologiam nominis) sunt quasi *Cardines* Ecclesiæ Romanæ, in quibus illa volvitur, & regitur. De quibus Conc. Trid. Sess. 25. de refor. c. r. in fine ait: *Quorum consilio apud Sanctissimum Romanum Pontificem cùm universalis Ecclesiæ administratio nitatur, nefas videri potest non iis etiam virtutum insignibus, ac vivendi disciplina eos fulgere, quæ meritò omnium in se oculos convertant.* Et Sess. 24. c. r. decernit: ut *Romanus Pontifex ex omnibus Christianitatis nationibus lectissimos sibi Cardinales adsciscat.*

Cardinalatus non est Ordo, sed *secundùm se* est tantùm nomen Officii, sunt enim Consiliarii Papæ. Et licèt non omnes Cardinales sint Episcopi, sed *in suis Titulis* tantùm Cardinales Presbyteri, vel Diaconi, vel Subdiaconi, attamen ratione Officii, vi cujus sunt præfecti utilitati totius populi Christiani, præcedunt omnes Episcopos, Archiepiscopos, & Patriarchas, cùm hi solùm unius privatæ Patriæ curam gerant. Creantur Cardinales a solo Papa, qui eorum numerum potest augere, vel minuere. Habent tamen Imperator, & alii Reges jus nominandi Papæ quæmdam qualificata subjecta pro Cardinalatu. Utuntur rubeo colore ad contestandum se pro Romana Ecclesia sanguinem (ubi necesse fuerit) profundere paratos esse. Inter cætera eorum privilegia (quæ in aliis AA. videantur) dicitur esse & hoc consuetudine introductum, ut si quem ad supplicium ductum, pileo, vel veste tegant, is liberetur.

Patriarchatus.

CXXVI. Patriarcha est nomen græcum, latinè significat idem, quod *summus*, seu *Princeps Patrum*. In Jure Canonico quidem non differt a Primate, usus tamen obtinuit, ut quatuor nominentur Patriarchæ principales, nimirum Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus, Constantinopolitanus. Et per Papæ Indulgentiam, vel inveteratam consuetudinem adhuc quatuor minùs principales, nimirum Aquilejensis, Venetus, Æthiopiæ, & Indiarum. Patriarcha est major Archiepiscopo, hic enim præest solùm uni Urbi. Vel, quia hæc Urbs est Caput aliarum Episcopos habentium, dicitur præesse uni Provinciæ, putà, ex pluribus Diœcesibus constitutæ. Patriarcha verò præest pluribus Provinciis, & Archiepiscopi ejus potestati sunt subjecti.

Primatus.

Primates, a quibusdam Patriarchæ dicti, sunt aliqui Archiepiscopi potentiores, qui Metropoles regunt, ut in Hispania Toletanus, in Ungaria Strigoniensis, in Germania nunc Salisbur-

burgensis, olim Magdenburgensis. Primas, & Patriarcha minùs principalis in effectu nihil differunt, sed solo differunt titulo.

Archiepiscopatus.

CXXVII. *Archos* est nomen græcum, latinè significat idem, ac *Primus*, vel *Princeps*. Unde Archiepiscopus est Princeps Episcoporum, qui communiter habet sub se alios Episcopos, qui dicuntur ejus Suffraganei, attamen valdè differunt ab illis Suffraganeis, quos nonnulli Germaniæ Episcopi habent in Pontificalibus Vicarios, qui sunt titulares solùm Episcopi, titulo desumpto ab aliquo Episcopatu suo in terris Infidelium, seu quas Infideles, v.g. Turcæ, occuparunt. Vocatur etiam Metropolitanus, denominatione desumpta a sua Residentia, seu Metropoli, quæ est Principalis Civitas totius Provinciæ, sumendo partem pro toto. Archiepiscopus est ordinarius, & immediatus Judex suorum Suffraganeorum: attamen populi Suffraganeis subjecti Judex communiter non est, nisi per appellationem.

Archiepiscopis (uti & Patriarchis, immò ex speciali gratia, & privilegio etiam quibusdam Episcopis, uti Bambergensi, &c.) convenit etiam usus Pallii a Papa dati, quod significat plenitudinem Pastoralis, & Archiepiscopalis Officii, quo Archiepiscopus certis solùm diebus, & intra Ecclesiam (id est, intra suam Provinciam) uti potest. Extra Provinciam eo uti potest per Privilegium Apostolicũ accedente licentia Episcopi, cujus est Diœcesis aliena, ad exercenda Pontificalia; & consensu Archiepiscopi (cujus est Provincia) ad usum Pallii.

Plura hìc dici possent de Archidiacono, Archipresbytero, Diacono, Plebano, Parocho, sed hæc vide in Canonistis.

QUÆRO XV. & ultimò: Cœlibatus estne jure divino, vel Ecclesiastico sacris Ordinibus annexus?

CXXVIII. *Resp.* Cœlibatus sacris Ordinibus non est annexus jure Divino. 2. Sed tantùm Ecclesiastico. 3. Et valdè convenienter.

1. & 2. *Pars* docetur clarè a S. Thom. 2. 2. q. 88. ar. 11. in c. dicente: *Non est essentialiter annexum debitum continentiæ Ordini sacro, sed ex statuto Ecclesiæ: est autem essentiale statui Religionis.* Ex quo S. D. probat ibi, Papam posse dispensare in voto continentiæ Ordinis sacri, non autem Religionis, ut dictum est suprà Tract. 10. Ex. 3. num. 47.

Ratio 1. *p.* Matrimonium non potest in Sacramentorum Ministris habere causam suæ prohibitionis, nisi propter usum ejus, quia nimirum ille Sacramentorum ministris repugnat: Sed Matrimonii usus illis, qui sunt in sacris, non est prohibitus jure Divino. Ergo nec ipsum Matrimonium. Major est clara. Min. prob. Ecclesia Sacerdotibus græcis ante suam Ordinationem conjugatis permittit usum Matrimonii ut licitum, ut nemo neget. Sed si ille usus esset jure divino prohibitus, Ecclesia non posset eum permittere, ut licitum, quia nihil potest contra jus divinum. Ergo.

Notanda hìc est differentia inter Sacerdotes, ac Levitas Veteris, & Novæ Legis; Nam de primis habemus plura Scripturæ loca, quibus Deus jubet eos ab usu Matrimonii abstinere tempore suæ vicis: de Sacerdotibus autem, & Levitis Novi Testamenti, nullum legitur in Scriptura testimonium, quo idem eis præcipiatur: immò plures in oppositum sunt Conciliorum, & Patrum auctoritates, quas adducit Gonet, cujus est hæc doctrina. Nec refert, quòd Dei præceptum respectu Sacerdotum, & Levitarum Vet. Testam. sit morale, & fundatum in ipsa Virtute Religionis, & puritate, quam in Ministris sacrosancta mysteria requirunt. Nam hæc solùm congruentiam, non necessitatem indicant, cùm nullam ex natura sua indecentiam, cultui divino repugnantem usus Matrimonii habeat, quamvis aliquam haberet, ex hoc solùm posset colligi, teneri jure divino sacros homines ab usu conjugii abstinere eo tempore, quo sunt Altari ministraturi: quo etiam tempore Græci (exemplo Sacerdotum, & Levitarum Veteris Testamenti) ab Uxoribus abstinent. Ita dictus Auctor. Et sic quoad hoc est paritas.

2. *Pars* patet ex Trid. Sess. 24. Can. 8. sic definiente: Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos posse Matrimonium contrahere, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, anathema sit.

Ratio: Quia Ecclesia non potest dispensare in jure divino: Sed pluries dispensat in voto continentiæ Ordinis sacri ad nubendum. Ergo.

3. *Pars* probatur ex eo; Quia, cùm Sacrificium Altaris augustissimum sit, & sanctissimum, simulque purissimum, & ejus Hostia sit purissimę Virginis, & Dei Filius, omnis puritatis fons, decens est, ut, qui illud tractant, eique inserviunt, insigni mentis, & corporis puritate accedant: eam autem minuit carnalitas, quam secum fert usus Matrimonii. Ergo.

CXXIX. *Oppono* 1. S. Paulus 1. Cor. 9. ait: Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem (heretici interpretantur uxorem) circumducendi, sicut & cæteri Apostoli, & Fratres Domini, & Cephas? Ergo similiter Clerici Uxores habere possunt exemplo Apostolorum.

1. 2. ad Timoth. 3. ait: Oportet Episcopum esse unius Uxoris Virum.

3. Pręceptum naturale est Gen. 1. traditum: Crescite, & multiplicamini, & replete terram.

Ad 1. R. intelligi de piis mulieribus, quæ erant in comitatu Apostolorum, ministrante

tes illis, ſicut legitur de illis, quæ Chriſtum ſequebantur, eique de ſuis facultatibus miniſtrabant. Certum enim eſt, quòd Apoſtoli (ſi plures præter Petrum, de quo ſolo id conſtat, uxorati fuerint) dereliquerint uxores ſaltem quoad thorum, & commercium conjugale, quod patet tum ex illis verbis Petri, *Ecce nos reliquimus omnia*, quomodo *omnia ſi* non uxores? Tum ex illo dicto Chriſti: Si quis non reliquerit Patrem, Matrem, aut Uxorem, non poteſt meus eſſe Diſcipulus.

Ad 2. Senſus eſt, non quaſi Epiſcopus debeat habere uxorem, ſed ut nemo fiat Epiſcopus, qui habuit plures uxores, ſeu ut non ſit bigamus (de quo ſuprà Tr.14. Exam.1.n.29.) quia bigamia eſt impedimentum ſuſceptionis Ordinis.

Ad 3. Eſſe præceptum naturæ obligans totam Communitatem, non verò quemlibet in particulari. Simile eſt in præcepto naturali agriculturæ, de quo infrà Tr.16. Exam.1. num. 4. R.2.

Colligitur ex dictis, quòd Eccleſia nullibi abſolutè prohibeat nubere, nec præcipiat abſolutè ſervare continentiam, ſed ſolùm ex ſuppoſitione, quòd ſi quis velit, vel Religionem ingredi, vel ſacros Ordines ſuſcipere. Quod utrumque cùm homini ſit liberum, nemo habet juſtam cauſam murmurandi, vel querulandi contra Eccleſiam: quia non Eccleſia, ſed ipſe ſeipſum voluntariè obligavit.

Eſtne nova, vel antiqua lex, ut continentia ſervetur ab Eccleſiæ Miniſtris?

CXXX. *Dico* eſſe antiquiſſimam, & ab Apoſtolis introductam. Nam Apoſtolus ad Titum 1. ait: *Oportet Epiſcopum continentem eſſe*. Ubi NB. quòd non dicat *caſtum eſſe*, quia datur etiam, & ſervanda eſt caſtitas conjugalis, conjugio legitimè, & in bonum finem utendo: ſed dicit *continentem*, id eſt, continentem ſe ab amplexu uxoris, ut explicat S. Hieron., qui teſtatur, quòd ſuo tempore Orientalis Eccleſia, aut Virgines Clericos accipiebat, aut continentes: Vel ſi uxores habuiſſent, deſiſtebant eſſe mariti, putà, quoad actum conjugalem. Et ita in univerſali Eccleſia obſervatum fuiſſe patet ex Conc. Carthag.2. ubi Can.2. legitur: *Omnibus placet, ut Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes, etiam ab Uxoribus ſe abſtineant, ut, quod Apoſtoli docuerunt, & ipſa ſervavit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus*.

Quòd autem ibi non fiat mentio Subdiaconatus, non obſtat, quia ille in primitiva Eccleſia non numerabatur inter Ordines ſacros, in ſenſu nimirum ſuprà in Exam.2. num.9. poſt R.8. explicato, quia non habebat annexum votum continentiæ, ſed univerſaliter, hoc enim fuit ei annexum tempore Gregorii Magni, ut patet ex Can. *Ante triennium*. diſt.31. Lex ergo illa in Eccleſia Latina ſemper fuit ſervata.

CXXXI. Cur non etiam in Eccleſia Græca?

Dico: Ob melius bonum illius gentis, ſeu ad majora ejus mala cavenda, Græcis ab Eccleſia permittitur vivere in Matrimonio ante ſuſceptos Ordines contracto: hinc a complexu uxorum non tenetur abſtinere, niſi quando ſacris altaribus ſunt aſſeſſuri. Epiſcopis tamen non licet cohabitare uxoribus ante Ordinationem ductis: immò defacto Græci ordinariè non eligunt in Epiſcopum, niſi vel Religionem profeſſum, vel qui perpetuam caſtitatem ſervet, & uxorem non habeat, uti noſter Gonet teſtatur ſe audiviſſe a Patribus noſtri Ordinis, qui diù in Græcia Commorati fuerant, & Eccleſiæ græcæ ritus, & conſuetudines apprimè noverant. Quando autem lex illa in Eccleſia græca fuerit abrogata, pro certo non conſtat, aliis ſic, aliis ſic ſentientibus. Certum tamen eſt, quòd uſus Matrimonii ante ſuſceptos Ordines contracti miniſtris altaris in Eccleſia græca jam fuerit licitus Anno 683. ut clarè patet ex Can.13. ſextæ Synodi, eo anno abſolutæ.

De Ordine ſacro, inquantum eſt impedimentum dirimens matrimonium, agetur infrà Tract. ult. Exam.6. num.69. ad Q.3. ubi videatur.

TRACTATUS XVI,

& Ultimus.

De Sacramento Matrimonii.

SAcramentum hoc magnum est, ut testatur Apostolus Ephes.5.quo completur sacer septenarius Sacramentorum Novæ Legis numerus a Salvatore institutus: ultimo autem statuitur loco, quia, ut Angelicus Doctor 3. p.q.65.art.2.ad 1.ait: Matrimonium, secundùm quod ordinatur ad animalem vitam, est naturæ officium, sed secundùm quod habet aliquid spiritualitatis, est Sacramentum. Et quia nimirum habet de spiritualitate, ultimò ponitur inter Sacramenta. Cujus aliam rationem ibid. in c. dat S. D. quam vide suprà Tract.11.Exam.4.num.42. De hoc ergo ultimo Sacramento, pro hujus Operis complemento in ultimo ejusdem Tractatu agendum est cum Angelico Præceptore, qui de eo tractat in Supplem.3.Partis. *a Quæst.41.usque ad 68.inclusivè*

EXAMEN I.

De Matrimonio, inquantùm est in officium naturæ, de quo S.D.qu.41. per 4.art. Et inquantùm est Sacramentum, de quo q.42. per 4. art.

QUÆRO. I. Teneturne Confessarius scire doctrinam Theologorũ de Matrimonio?

I. *Respondeo: Affirm.* Ratio patet ex sępè dictis. Quia Jure naturæ, & propriæ conscientiæ instinctu, ac remorsu quilibet in Officio constitutus obligatur scire, quæ sunt sui muneris, ne se, ac subditos periculo erroris, & peccati exponat: Sed Confessor ex vi Officii est Judex, Doctor, & Medicus pœnitentium, hi verò dum Matrimonio jungendi, vel jam tum juncti sunt, non rarò se Tribunali pœnitentiæ sistunt, cum causis, casibus, seu dubiis matrimonialibus. Ergo Confessarii est, de iis saltem in foro Poli judicare, dubia resolvere, pęnitentem ignorantem docere, consulentem consilio solari. & ita sæpe contingit circa Matrimonii impedimenta sive dirimentia, sive impedientia, antecedentia contractum, vel supervenientia, uti & circa debiti petitionem, aut redditionem, & similia innumera. Ergo horum notitia Confessori est necessaria ex vi officii, & ex conscientia.

QUÆRO II. Quid est Matrimonium secundùm se, seu seclusa ratione Sacramenti sumptum? seu in quo essentia ejus consistit?

II. Ante R. Not. Matrimonium posse tripliciter considerari. 1. Ut est Sacramentum Nov. Leg. & sub hac ratione definietur nu. 9. 2. Sub ratione contractus civilis, ac naturalis, & sic definitur, quòd sit *pactio legitima inter virum, & mulierem ad mutuum commercium, & individuam vitæ societatem*. Et hic contractus mutuam obligationem habet ut proprietatem. 3. Sumitur ut vinculum, & definitur, quòd sit *conjunctio maritalis inter legitimas personas, virum & mulierem, individuam vitæ consuetudinem retinens*. Sub hac ratione ejus proprietas est indissolubilitas, seu perpetuitas. Hæc definitio danda est, quoties absolutè de Matrimonio quæritur, quòd sub hac, & secunda consideratione est præcisè in officium naturæ, qualiter ab initio fuit inter Adamum, & Evam, & est de facto apud Gentes etiam barbaras, sine ratione Sacramenti. In hac definitione per ly *conjunctio* intelligitur unio animorum, non corporum. Per ly *maritalis* excluditur conjunctio concubinaria, fornicaria, sodomitica, bestialis, &c. Per ly *inter legitimas personas* intelliguntur personæ diversi sexus omni impedimento, præsertim dirimente, carentes. Hoc notato

Resp. Matrimoniũ seclusa ratione Sacramenti, seu secũdùm rationem propriam sumptum, nimirum in tertio sensu ante in Not. explicato, essentialiter, seu formaliter, & quidditativè nõ consistit in consensu interno. 2. Nec in externo contractu interiorē consensum manifestante. 3. Nec in mutua corporum traditione. 4. Nec in jure super corpus alterius, seu mutua proxima obligatione reddẽdi debitũ. 5. Nec in usu hujus juris, qui fit per matrimonii consummationem, seu copulam carnalem. 6. Sed in mutuo illo ex mutuo contractu, ac corporum traditione orto vinculo, quo conjuges formaliter uniti sunt.

Ratio

Ratio 1.& 2.& 3.*p.* Causa efficiens non potest esse constitutivum formale, & intrinsecum rei, quia est causa extrinseca, & realiter distinguitur ab effectu, causa autem formalis est idem cum suo effectu formali, immediato, & primario. *Subsumo:* Sed consensus internus, & externus (idem est de contractu, & traditione) est causa efficiens Matrimonii secundùm se sumpti, seu sub ratione vinculi: Dico, *sub ratione vinculi*; Quia certum est, quòd sub ratione contractus, & Sacramenti includit consensum ut formam, seu causam formalem. Ergo. Minorem S.D. infrà q.45.a.1. probat tum ex S. Chrysostomo dicente: *Matrimonium non facit coitus, sed voluntas:* Tum ex hoc, quia unus non accipit potestatem in eo, quod est liberè alterius nisi per ejus consensum: Sed per Matrimonium accipit uterque conjugum potestatem in corpus alterius, ut patet 1.Cor.7.Ergo.

Ratio 4.*Partis*: Nulla res potest subsistere sine suo constitutivo essentiali: Sed Matrimonium ut vinculum subsistit sine jure, seu obligatione proxima reddendi debitum, ut patet tum in Matrimonio inter B.V.& S.Josephum, tum in casu adulterii alterius conjugis, aut ingressus in Religionem ex mutuo consensu. Ergo.

5. *Pars* probabitur infrà n.7. R.2.

6. *Pars* patet tum illativè, tum ex eo, quia Matrimonium ut vinculum, cùm ex natura sua sit indissolubile, & perpetuum, essentialiter consistit in aliquo permanente, quod ab eo tolli non potest: Sed solum vinculum est tale, quia, ut ostensum est, jus proximum exigendi, vel reddendi debitum potest tolli manente conjugio, & consensus sæpè retractatur ab iis, quos contraxisse pœnitet, ab iisq; dependet nō solùm in fieri, sed & in conservari, ut nec moraliter maneat: è contra vinculum etsi in fieri dependeat a conjugibus, attamen causa ejus conservativa est solùm jus naturale, & institutio Dei, per quod differt ab obligationibus aliorum cōtractuum civilium; prout magis patebit infrà, de indissolubilitate Matrimonii. Ergo.

Ex his sequitur, quòd Matrimonium secundùm suam naturam sumptum non consistat formaliter in eo, quod habet rationem Sacramenti, nec sit propriè Sacramentum, nec physicè causet gratiam; hoc enim convenit solùm vinculo causaliter sumpto, seu causæ ejus, quæ est consensus, qui tamen potest, & debet dici virtualiter perpetuò manere in vinculo: velut causa in effectu, sic ut quoad virtuale retractari non possit. Hoc vinculum etiam non malè dicitur esse ipsum jus radicale ad usum conjugii: unde ante ab essentia tantùm est exclusum jus proximum. Solvitur ex his illud Adversariorum: Quo posito ponitur res, & quo ablato tollitur, est de essentia ejus: Sed matrimonium ponitur posito consensu. Ergo. Hic enim Syllogismus imprimis retorquetur, minorem applicando ad vinculum. Secundò dicitur, Maj. esse veram de eo, quo ut causa formali posito ponitur res, non ut causa efficiente, quæ in præsenti est consensus.

III. *Oppono* 1. S Tho. illud vinculum vocat Sacramentum Matrimonii, quia hîc q.42.a 3. ad 2.ait: *Actus exteriores, & verba exprimentia consensum directè faciunt nexum quendam, qui est Sacramentum Matrimonii, & hic nexus ex virtute divina institutionis dispositivè operatur ad gratiam*. Ergo habent idem constitutivum formale.

2. Illud vinculum vel est quid physicum, vel quid morale absolutum, vel relativum quid spirituale, vel corporale, residens in anima, vel in corpore; Unum, vel plura. Si quid physicum, & spirituale. Ergo est sicut character: Si quid morale, Ergo potest a conjugibus tolli retractando. Si quid corporale. Ergo non est vinculum animorum. Si est unum. Ergo idem accidens numero, est in duobus subjectis entitativè distinctis, saltem partialibus, nimirum in utroque conjuge. Si verò sint duo vincula, quomodo erit unum Matrimonium?

Ad 1. R quòd S.Th. interdum, non tangendo ipsam essentiam metaphysicam, promiscuè pro eodem sumat Matrimonium, & Sacramentum Matrimonii, ut patet ex titulo hujus Quęstionis, qui est hîc, ut ex textu patet, *De Sacramento Matrimonii inquantùm est in officium naturæ*. Et hoc ideò, quia defacto connectuntur, & unum in altero fundatur. Nos verò hic inquirimus de ipso conceptu metaphysico.

Ad 2. R. Imprimis cum nostro Capreolo, vinculum hoc, sive sit quid absolutum, sive relativum, convenientiùs dici esse in anima, quàm in corpore subjectivè: licèt enim ordinetur ad reprimendum morbum concupiscentiæ, qui subjectivè est in corpore, non sequitur, quòd subjectivè sit in corpore, sed quòd disponat ad gratiam, a qua fluit aliquis effectus in corpus, vel in potentias appetitivas corpori affixas, uti est vis concupiscibilis, & irascibilis: in quas a gratia (subjectivè existente in essentia animæ) fluit virtus temperantiæ; & fortitudinis. Addit idem Capreolus: Fortè sunt duo nexus, quorum unus sit materialis in corpore, vel toto composito subjectivè; alius spiritualis in anima.

Deinde dicitur, quòd non sit quid physicum, nec character, hic enim præcisè ordinatur ad actus spirituales, & est in specie potentiæ, ut patet Tr.11.Exam.3.n.25. Matrimonium verò ad actus corporales, estque relatio, juxta S.Tho. hîc q.44.a.1.in c. dicentem: Relatio est, secundùm quam aliqua adinvicem referuntur: Sed per Matrimonium aliqua adinvicem referuntur, dicitur enim maritus vir uxoris, & uxor mariti uxor. Ergo est relatio. Et licèt juxta S.Th.q.62.a.3. possit vocari relatio æquiparan-

tiæ, cùm sit conjuncti ad conjunctum, potest tamen dici disquiparantię; quia est mariti ad uxorem: & è contra. Et hæc relatio est una inter conjuges, & multiplex; una, tum ex parte finis, sicùm ordinentur ad eandem numero generationem, tum quia conjuges ad invicem unit, & conjungit, putà, conjunctione formali, non effectiva, hanc enim facit consensus: multiplex verò ex parte subjecti, quia est relatio, & correlatio, adeòque & duo vincula partialia, quę moraliter fiunt unum, & faciunt unum Matrimonium. Est ergo hoc vinculum (cùm sit in anima) quid spirituale, uti, & morale, & relatio moralis, nec tamen hinc infertur, quod a Conjugibus retractando possit tolli. Cujus ratio patet ex probatione sextæ Partis.

Quomodo illud vinculum potest esse relatio, si, ut patet ex adductis verbis S. Thomæ, sit dispositio? hęc enim est in prima specie qualitatis.

Dico, S. Thomam, & nos hìc loqui de eo quod quomodocunque disponit ad aliquam formam, non verò de dispositione in toto rigore logico: ita ut necessariò semper debeat esse qualitas facilè mobilis a subjecto. Nam & aliqua pura privatio potest esse dispositio ad formam, ut patet de remotione obstaculi inter Solem, & aerem. Et relatio propinquitatis potest esse dispositio ad lucem, & calorem. Et figura, quę est de quarta specie qualitatis, potest esse dispositio ad agendum, vel patiendum. Ergo a fortiori id potest dici de eo, quod est dispositio, non ex natura rei, sed ex divina institutione.

QUÆRO III. Habetne homo naturalem inclinationem ad Matrimonium? Estne illud de præcepto? Quæstio autem est de Matrimonio secundùm se, prout est in officium naturæ, quia ut Sacramentum est supernaturale.

IV. *Resp.* 1. Homo habet naturalem inclinationem in Matrimonium, seu, hoc est homini naturale, prout naturale est idem ac ad quod natura inclinat, sed mediante libero arbitrio completur. 2. Non verò prout naturale distinguitur contra liberum. Ita S. Th. hìc ar. 1. dicens ex Philosopho: Homo naturaliter magis est animal conjugale quàm politicum: Sed homo est naturaliter animal politicum, & gregale, ut Philosophus dicit. Ergo & naturaliter est animal conjugale. Simile est in naturali inclinatione hominis ad scientias, & virtutes. Quæ non sunt naturales prout naturale differt a libero, nec sunt proprietates: sed sunt terminus naturalis inclinationis, liberè tamen obtinendus.

Ratio data est suprà Tract. 5. Exam. 2. n. 29. ubi probavimus, quòd fornicatio, & vagus concubitus sit contra naturam, & intrinsecè malus. Hinc jus naturæ, seu Lex naturalis de Matrimonio, licèt non sit unum ex primis principiis practicis naturæ, tamen ex iis efficaci; & evidenti consequentia infertur, ex fine prolis non solùm generandæ, sed & modo rationali naturæ conformi educandæ, & usque ad perfectum statum nutriendæ. Quod etsi interdum, seu per accidens fiat a parentibus fornicariis, natura tamen vult de hoc habere medium per se. Sicut etiam per accidens est, vel certè ex natura solùm individuali, quòd aliqui homines non propendeant ad matrimonium, hìc autem est sermo de inclinatione homini conveniente secundùm naturam specificam.

Resp. 2. Matrimonium est de præcepto naturali, obligante totam Communitatem, non tamen quemlibet in particulari, nisi in casu, quo paucitas hominum id, exigit. Ita S. Tho. artic. 2. exemplificans hoc in præcepto, quod natura fecit de agricultura, arte ædificatoria, &c.

Ratio: Quia est præceptum naturale de specie humana conservanda modo consono naturæ rationali.

Ex quo sequitur, quòd Deus per illa verba Gen. 1. *Crescite, & multiplicamini* non posuerit hoc præceptum, sed vel juris naturæ obligationem declaraverit, vel dederit benedictionem, ac fecerit donationem fœcunditatis.

Oppono: Si matrimonium est ex inclinatione, & jure naturæ, sequitur, quòd Virginitas, cœlibatus, ac Consilium Evangelicum sint contra naturam, adeòque mala. Sed. Ergo.

Ad hoc dist. maj. Si illa inclinatio, & pręceptum obligaret quemlibet in particulari quoad executionem, conc. secus, neg.

Not. quòd quidem Virginitas secundùm se considerata semper sit melior Matrimonio, ut docet S. D. 2. 2. q. 152. ar. 4. possit tamen ratione alicujus circumstantiæ fieri, quòd Matrimonium sit melius, v. g. ut filius unicus Regis nubat propter necessitatem hæredis, ne Regnum devolvatur ad hæreticos, ne ob successionem oriantur bella, seditiones, &c. hæc autem obligatio magis oriretur ex præcepto Charitatis Proximi, ac vitandi scandali, quàm ex pręcepto Matrimonii, immò in eo casu posse fieri votum de Matrimonio, dictum est suprà Tract. 10. Exam. 3. n. 31. ante R. 3.

Ad quod Decalogi præceptum reducitur illud de Matrimonio?

Dico: Vel ad quintum, *Non occides*, quia qui speciem humanam non conservat, occidit eam. Vel ad præceptum de dilectione Proximi, ad hanc enim spectat conservatio speciei.

Nonne hoc præceptum saltem a principio mundi obligabat singulos in particulari, etiam in statu innocentiæ (si mansisset) in quo tamen homines erant immortales?

Affirmo, usque ad sufficientem generis humani propagationem.

Ratio: Quia hoc præceptum est affirmativum, obligans quidem semper, sed non pro semper, nec singulos, sed solùm tunc quando

est

est necessitas. Cæterùm in statu innocentiæ homines quidem fuissent incorruptibiles, non tamen per se,& natura sua sicut Angeli, sed ratione status, & per gratiam, ac specialem Dei providentiam: adeòque etiam essent generabiles, & per generationem multiplicarentur. Quia licèt non essent morituri, erant tamen transferendi ad Beatitudinem.

Quid si daretur casus, quo omnes masculi morerentur, exceptis solis Monachis,tenerenturne illi nubere?

Affirmo cum Soto, nisi adesset specialis revelatio, quòd adsit finis mundi.

Ratio: Ubi concurrunt duo præcepta, implendum est majus,si utrumq; impleri nequeat: Sed præceptum Matrimonii de conservanda specie humana est fortius, cùm sit purè naturale, votum verò sit ex libera hominis voluntate,ac involvat hanc conditionem,nisi obstet jus naturæ de conservanda specie humana.

QUÆRO IV. Polygamia, seu simultanea pluralitas Uxorum sub uno Viro estne contra Legem naturæ?

V. Ante R.vide ex Tr.6.de Leg.Exam.2. nu. 12.Quid sit Lex naturæ. Et Q.6. nu.17. quòd præcepta naturæ ad tres classes reducantur. Et Q.5.n.15.an & quæ præcepta Legis naturæ, & quomodo sint mutabilia, vel dispensabilia, quod specialiter ibidem n.16.explicatum est de Polygamia. His revisis

Not.ex S.Th.infrà q.65.a.1.in c.quòd homini juxta rectam rationem Matrimonium contrahenti præfigatur triplex finis, & triplici fini correspondeat triplex bonum Matrimonii. Verba S.Th.ex quibus hæc patent, adducentur statim pro *Resp*.in quibus etiam explicat, quid sit,actionem aliquam esse contra Legem naturæ. Supponitur autem ut de fide certum,quòd in Lege Evangelica Uxorum pluralitas,seu Polygamia sit jure divino prohibita, ut definit Trid.Sess.24. Can.2. & patet Matth.5. & 19. Marci 10.& Luc.16.ubi Christus declarat,quòd qui dimissa Uxore etiam adultera, ducit aliam, mæchatur, id est, committit adulterium: sicut & ille, qui ducit relictam. Immò & ante Christi adventum, Uxorum pluralitas per Legem aliquam divinam positivam fuit prohibita. Quæ lex implicitè continetur in illis verbis Gen.2. *Masculum, & fœminam creavit eos, propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit Uxori suæ, & erunt duo in carne una,* Quibus verbis statui a Deo Monogamiam, seu Uxoris unitatem, docent S.Hieron. in cap.19. Matth.& Chrysost.hom.63.in Matth.& alii, eò quòd sacer textus non in plurali, sed in singulari loquatur, *fœminam, uxori, propter hanc*, non has,&c.His præmissis.

Resp. Polygamia non est contra jus naturæ quoad primarium Matrimonii finem; nec prohibita per primaria Legis naturæ præcepta. Est tamen contra jus naturæ quoad secundarios fines a natura in Matrimonio intentos, qui sunt, v.g. pacifica cohabitatio, remedium sedandi concupiscentiam, &c. & ideò prohibita per secundaria Legis naturæ præcepta. Ita S.D.cit.q.65.a.1.

Declarat, & probat hoc ibid.in c.dicens: Lex naturalis nihil aliud est,quàm conceptio homini naturaliter indita, qua dirigitur ad convenienter agendum in actionibus propriis, sive competant ei ex natura generis, ut generare, comedere, & similia: sive ex natura speciei, ut ratiocinari, & hujusmodi. Omne autem illud, quod actionem inconvenientem reddit fini, quem natura ex operatione aliqua intendit, contra Legem naturæ esse dicitur: potest autem actio non conveniens esse fini, vel principali, vel secundario, & sive sic, sive sic; hoc contingit dupliciter. Uno modo ex aliquo, quod omninò impedit finem, ut nimia superfluitas, aut defectus comestionis, impedit salutem corporis, quasi principalem finem comestionis; & bonam habitudinem in negotiis exercendis, qui est finis secundarius comestionis. Alio modo ex aliquo,quod facit difficilem, aut minùs decentem perventionem ad finem principalem, vel secundarium, sicut inordinata comestio quantùm ad tempus indebitum. Si ergo actio sit inconveniens fini,quasi omninò prohibens finem principalem directè, per legẽ naturæ prohibetur primis præceptis legis naturæ, quæ sunt in operabilibus, sicut communes animi conceptiones in speculativis. Si autẽ sit incompetens fini secundario quocunq; modo, aut etiam principali,ut faciens difficilem, vel minùs congruam perventionem ad ipsum, prohibetur non quidem primis preceptis Legis naturæ, sed secundis, quæ ex primis derivantur, sicut conclusiones in speculativis ex principiis per se notis fidem habent: & sic dicta actio contra Legem naturæ esse dicitur.

Matrimonium ergo habet pro fine principali prolis procreationem, & educationem, qui quidem finis competit homini secundùm naturam sui generis, unde & aliis animalibus est communis, & sic bonum Matrimonii assignatur proles: sed pro fine secundario habet in hominibus solis communicationem operum, quæ sunt necessaria in vita, & secundùm hoc fidem sibi invicem debent: quæ est unum de bonis Matrimonii. Habet ulteriùs alium finem, inquantum est inter fideles, scilicet significationem Christi, & Ecclesiæ, & sic bonum Matrimonii dicitur Sacramentum. Unde primus finis respondet Matrimonio hominis, inquantùm est animal; secundus, inquantùm est homo; tertius, inquantùm est fidelis. Pluralitas ergo Uxorum neque totaliter tollit,neque aliqualiter impedit Matrimonii primum finem, cùm unus vir sufficiat pluribus Uxo-

ribus fœcundandis, & educandis filiis ex eis natis. Sed secundarium finem, etsi non totaliter tollat, tamen multùm impedit, eò quòd non facilè potest esse pax in familia, ubi uni viro plures Uxores junguntur, cùm non possit unus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus Uxoribus ad votum, & etiam, quia communicatio plurium in uno officio causat litem, sicut figuli corrixantur adinvicem, & similiter plures Uxores unius viri. Tertium autem finem totaliter tollit, eò quòd sicut Christus est unus, ita & Ecclesia una. Et ideò patet ex dictis, quòd pluralitas Uxorum quodammodo est contra legem naturæ, & quodammodo non. Hæc ibi. Vide infrà de Matrim. coacto. Q.3. ad 2. Oppos.

VI *Oppono* 1. Consuetudo Legi naturali non prejudicat: Sed habere plures Uxores olim erat in consuetudine, quia, ut S. August. ait, habere plures Uxores peccatum non erat, quando mos erat. Ergo non est contra Legem naturæ.

2. Jus naturale est, quod natura omnia animalia docuit: Sed natura non docuit omnia animalia, quòd sit una unius. Ergo.

3. Specialiter contra 1. p. Contra prima Legis naturæ præcepta est, quòd homo se obliget ad impossibile, & ut, quod uni datum est, detur alteri: Sed vir contrahens cum pluribus obligat se ad impossibile, quia non potest pluribus simul petentibus reddere debitum, cùm tamen teneatur toties; item suum corpus, quod jam dedit uni, dat alteri. Ergo.

4. Contra idem: Una ex primis naturæ Legibus est, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: Sed vir nullo modo vellet, quòd Uxor haberet alium Virum. Ergo & vir agit contra prima Legis naturæ præcepta superducendo aliam Uxorem.

Ad 1. ait S. Th. loco citato ad 1. dicens: Consuetudo non præjudicat Legi naturæ quantùm ad prima præcepta ipsius, sed ea, quæ ex istis trahuntur ut conclusiones, consuetudo auget, & similiter etiam minuit. Et hujusmodi est præceptum Legis naturæ de unitate Uxoris. Hæc ibi. Ex quibus patet distinctio in forma. *Secundò* aliter dist. maj. Non supposita divina dispositione,; conc. ea supposita, neg. maj. Et sic dist min. neg. conf. Non ergo consuetudo, sed Dei dispensatio licitam fecit polygamiam antiquis Patribus propter humani generis necessitatem, seu fidelium paucitatem. Pro quo audiatur S. Thomas ibid art. 2. in c. dicens: Lex de unitate Uxoris non est humanitus, sed divinitus instituta, nec unquam verbo, aut literis tradita, sed cordi impressa, sicut & alia, quæ ad legem naturæ qualitercunque pertinent. Et ideò in hoc a solo Deo dispensatio fieri potuit per inspirationem internam, quæ quidem principaliter Patribus sanctis facta est, & per eorum exemplum ad alios derivata eo tempore, quo oportebat prædictum naturæ præceptum intermitti, ut major esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ. Semper enim principalior finis magis observandus est, quàm secundarius. Unde cùm bonum prolis sit principalis matrimonii finis, ubi prolis multiplicatio necessaria erat, debebat negligi ad tempus impedimentum, quod posset in secundariis finibus evenire: ad quod removendum præceptum prohibens pluralitatem Uxorum ordinatur. Hæc ibi. Vide suprà Tract. 5. Exam. 2. nu. 48. quomodo intelligatur Scriptura dicens, quòd antiqui PP. habuerint concubinas.

Ad 2. dist. maj. ex verbis S. Th. adductis pro R. Quod docuit, vel ratione generis, vel ratione speciei, conc. maj. præcisè ratione generis. neg. maj. Et concessa min. dist. conf. Unde homo Polygamiam aversatur ratione speciei, species enim excedit genus, & ei superaddit.

Ad 3. ait S. (). citato a. 1. ad 7. dicens: Vir per Matrimonium non dat sui corporis potestatem Uxori quantùm ad omnia, sed solùm quantùm ad illa, quæ Matrimonium requirit: non autem requirit Matrimonium, ut quolibet tempore Uxori petenti Vir debitum reddat, nisi quantùm ad id, ad quod Matrimonium principaliter est institutum, scilicet ad bonum prolis: & hoc est, quantùm sufficit ad imprægnationem. Requirit autem hoc Matrimonium, inquantùm est ad remedium institutum (qui est secundarius ipsius finis) ut quolibet tempore petenti debitum reddatur: & sic patet, quòd accipiens plures Uxores non se obligat ad impossibile, considerato principali fine Matrimonii. Et ideò pluralitas Uxorum non est contra præcepta prima Legis naturæ. Hæc ibi. Ex quibus patet solutio in forma.

Ad 4. S. D. ibidem ad 8 inquit: Illud præceptum Legis naturæ, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, debet intelligi, eadem proportione servata. Non enim si Prælatus non vult sibi resisti a subdito, ipse subdito resistere non debet. Et ideò non oportet ex vi illius præcepti, quòd sicut Vir non vult, quòd Uxor sua habeat alium virum, quòd ipse non habeat aliam Uxorem: quia unum Virum habere plures Uxores non est contra prima præcepta Legis naturæ, ut dictum est: sed unam Uxorem habere plures Viros est contra præcepta prima Legis naturæ, eò quòd per hoc quantùm ad aliquid totaliter tollitur, & quantùm ad aliquid impeditur bonum prolis, quod est principalis Matrimonii finis: in bono enim Prolis intelligitur non solùm procreatio, sed etiam educatio, ipsa enim procreatio prolis, etsi non totaliter tollatur, quia contingit post imprægnationem primam iterùm mulierem imprægnari, ut dicitur in 9. de animalibus, tamen

mul-

multùm impeditur, quia vix potest accidere, quin corruptio accidat quantùm ad utrumque fœtum, vel quantum ad alterum: sed educatio totaliter tollitur, quia ex hoc quòd una mulier plures maritos haberet, sequeretur incertitudo Prolis respectu Patris: cujus cura necessaria est in educando. Et ideò nulla lege, vel consuetudine est permissum, unam mulierem habere plures viros, sicut è converso Hęc ibi. Quòd fœtus corrumpatur, vel proles (uti fit in meretricibus) omnino impediatur, fecit heterogenea mixtio seminum diversorum virorum. Quæ hic dici possent de libello repudii, dicentur infra Exam.4.n.47.

QUÆRO V. Usus Matrimonii per copulam carnalem estne licitus, meritorius, vel de essentia, aut perfectione Matrimonii?

VII. *Resp.* 1. Usus Matrimonii, seu complexus maritalis, qui fit per copulam carnalem, seu corporum commixtionem, non solùm est actus bonus, & licitus, sed & meritorius, si ad ipsum homines ex amore virtutis, seu ex virtute Religionis (nimirum ad propagandum Dei cultum per Fidelium multiplicationem) & justitiæ inducantur, & fiat ab iis in statu gratiæ, & charitatis. Ita S.D. art.3. & 4.

Ratio ejus est: Omnis actus, quo impletur præceptum, est bonus, ac licitus immò & meritorius, si liberè fiat ab homine in gratia, & charitate constituto: Sed actus Matrimonii est actus virtutis, nimirum justitiæ commutativæ, quo impletur præceptum illud 1.Cor.7. *Uxori vir debitum reddat*. Ergo.

Nota, quòd quamvis Rom.8. *Deo placere non possint, qui in carne sunt*, si etiam secundùm carnem vivant, & contra rationis ordinem, bene tamen si carnalia faciant ex amore virtutis, & juxta rationis ordinem, & hoc secundo modo debet fieri actus Matrimonii, ut fit honestus, & meritorius, & si ita fiat, est supernaturalis (non quidem quoad sui elicientiam, sic enim fit per vires naturæ) sed quoad relationem ad Deum, seu honorem Dei, quam facit charitas, nec fit sine speciali dono gratiæ, præfata autem relatio ad minùs debet esse virtualis, & meritò a conjugibus sæpè iteranda. Item hic actus sub præfatis conditionibus caret omni turpitudine culpæ, licet maneat turpitudine pœnæ, quæ provenit ex peccato primorum Parentum, ex eo (ut ait S.D. art.3. ad 3.) quia vires inferiores, sensualitas, & membra corporis non obediunt perfectè rationi, ejusque jussui, sicut obedirent in statu naturæ integræ, in quo etiam fuisset generatio (si permansisset) sed sine omni sensualitatis rebellione contra rationem. Vel paulò aliter dici potest, quòd actus Matrimonii fit turpis turpitudine culpæ, non in se, sed solùm quoad apparentiam, & similitudinem: qua de causa indiget excusari, & non potest etiam in publico fieri. Verum quidem est, quòd ob magnam delectationem, qua rationem absorbet, & quasi eclypsat, dividat a Deo; hæc tamen divisio non est quoad habitum, sed solùm quoad actum, quæ etiam aliquando fit per medicinam, vel esum delicatorum ciborum sine peccato. Vide infrà Exam.4. Q.5. n.45.

Resp. 2. Copula carnalis actualis, seu commixtio corporum non est de essentia, sive integritate, aut perfectione essentiali, vel primaria Matrimonii, sive ut est in offi ium naturæ, sive ut Sacramentum est, bene tamen de perfectione accidentali, & secundaria. Ita S.D. hic q.42. art.4.

Declarat hoc dicens in c. Duplex est integritas: Una, quæ attenditur secundùm perfectionem primam, quæ consistit in ipso esse rei: alia, quæ attenditur secundùm perfectionem secundam, quæ consistit in operatione. Quia ergo carnalis commixtio est quædam operatio, sive usus Matrimonii, per quod facultas ad hoc datur: ideò carnalis commixtio erit de secunda integritate ejus, non de prima.

Ratio patet ex his: Nam juxta commune axioma, *operari sequitur ad esse*, id est, supponit causam essentialiter constitutam, nec est essentiale prædicatum ejus, est tamen ejus perfectio accidentalis, & secundaria. Quæ significatur per illa verba Gen.1. *Erunt duo in carne una*.

Oppono 1. contra R.2. Sine copula carnali non habetur proprietas Matrimonii. Ergo nec essentia. Probatur: Indissolubilitas est proprietas Matrimonii: Sed hæc non habetur ante consummationem. Ergo. Prob. min. Matrimonium non consummatum dissolvitur per votum solemne Religionis juxta Trid. Sess.24. Can.6. ut docebitur infrà. Ergo.

2. Matrimonium ut Sacramentum, est in remedium concupiscentiæ: Sed hoc remedium fit per commixtionem carnis. Ergo.

Ad 1. dist. ult. ant. Dissolvitur per se, & natura sua, neg. per accidens, & ex dispensatione, ac speciali privilegio Christi, dato in favorem status Religiosi, conc. De quo plura infrà; immò in sequentibus dicetur, quòd Matrimonium inter Infideles etiam consummatum ex simili privilegio dissolvatur, uno eorum ad Fidem converso, & altero nolente cohabitare sine contumelia Salvatoris.

Ad 2. ait S. Doct. citato artic. 4. ad 4. *Ante commixtionem carnalem Matrimonium est in remedium ex gratia, quæ in eo datur; quamvis non ex actu, qui pertinet ad integritatem secundam*. Vide plura infrà, dum agetur de matrimonio contracto sub conditione copulæ carnali repugnante. Item de consensu in Matrimonium, an, & quomodo is debeat ferri in copulam carnalem. Item in hoc Exam. num. 12. ad 5. Ubi explicabitur, quomodo ante

Digitized by Google

Trid. Sponsalia de futuro transierint in Matrimonium per copulam carnalem animo maritali factam. Nunc ad

Matrimonium ut Sacramentum.

QUÆRO VI. Estne Matrimonium verum Nov. Leg. Sacramentum, a Christo institutum, conferens gratiam ex opere operato? quomodo definitur? Quæ ejus materia, forma, minister?

VIII. Ante *Resp.* Supponitur, quòd Matrimonium saltem impropriè sit Sacramentum, id est, magnum mysterium, vel signum alicujus rei sacræ significativum. Ita enim clarè patet ex illo celebri testimonio Apostoli Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est*, eò quòd sit repræsentativum conjunctionis Christi cum Ecclesia. Hoc supposito

*Resp.*1. Matrimonium Fidelium in Nova Lege est verum, & propriè dictum, ac cum aliis univocè Sacramentum, a Christo institutum, conferens gratiam ex opere operato, etiam physicè.

1. *Pars* est de Fide definita contra hæreticos a Trid. Sess. 24. Can. 1. & constat ex adducto Ephes. 5.

Ratio: Quia Matrimonium est signum sensibile practicum gratiæ sanctificantis, qua animi conjugum uniuntur Deo, sicut Christo unitur Ecclesia. Hac enim gratia conjuges ad mutuum amorem, & ad portanda Matrimonii onera indigent: Deus autem non deest in necessariis. Ergo eam per hoc Sacramentum confert. Plura de his spectant ad Controversistas.

Hæc prima, & reliquæ partes constant ex Tract. de Sacr. in communi. Videatur definitio Sacramenti Tract. 11. Exam. 1. n. 2. Item de numero Sacramentorum ibid. Exam. 4. nu. 41. De causalitate physica ibid. Exam. 2. nu. 12. & ex opere operato ibid. nu. 11. De ministri, ac suscipientis intentione, ac dispositione ibid. Exam. 4. n. 32. & 38.

*Resp.*2. Quamvis indubitatum sit, quòd Matrimonium in officium naturæ sit institutũ ante peccatum, quando Eva fuit educta ex costa Adæ, illique tradita, postquam è somno fuit excitatus (in somno enim non poterat facere contractum, nec corpus tradere Evæ,) & divini Spiritus instinctũ indissolubilem Matrimonii nexum pronuntians, dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, quamobrem relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit Uxori suæ, & erunt duo in carne una. Verumtamen de tempore, quo Christus Matrimonium, ut est contractus, & in officium naturæ, ad esse Sacramenti elevavit, sunt variæ DD. Sententiæ. Dum alii tenent, esse elevatum in primo Incarnationis instanti, *Tunc enim*, ait S. Gregor. hom. 36. in Evang. *Deus Pater Filio suo nuptias fecit, quando hunc in utero Virginis humana natura conjunxit*. Alii sentiunt esse factũ, quando Christus sua præsentia, & primo miraculo cohonestavit nuptias in Cana Galilææ. Alii contigisse post Resurrectionem spatio 40. dierum, quibus Christus disposuit de statu militantis Ecclesiæ, & de eo Discipulos instruxit. Sed

Probabilius est, institutum, seu elevatum esse a Christo, quando Matth. 19. dixit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.*

Ratio: Christus ibi a Pharisæis interrogatus, an liceat Uxorem ex quacunque causa dimittere, respondit: Non legistis, quia, quia hominem fecit ab initio, masculum, & fæminam creavit eos? & dixit, id est, Adamum instigavit, ut diceret: Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Quæ Christi institutio non fuit præcisè Juris naturalis declaratio, sed insuper confirmatio: unde Christus subdidit. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Quasi dicat: Conjunctionem, quam Deus sanxit, ego novus Legislator, & Orbis Redemptor præcepto meo confirmo. Ergo Christus Sacramentum fecit esse id, quod anteà solùm erat in officium naturæ, & remedium concupiscentiæ.

Ex his Sequitur, quòd Matrimonium, ut formaliter est Sacramentum, sit nobilius virginitate, qua tamen ignobilius est sub ratione status, nimirum conjugalis, qui dicitur esse imperfectorum, & ratione hujus status melius est tenere vitam cælibem, quàm suscipere hoc Sacramentum, non obstante, quòd ex opere operato causet gratiam. Vide suprà Tract. 10. Exam. 7. n. 137. an, & quomodo sit Simonia pro Matrimonio dare pecuniam.

IX. *Resp.*3. Matrimonium physicè, vel quasi physicè sumptum, inquantùm est compositum ex materia, & forma definitur, quòd sit mutuus viri, & mulieris consensus externus ad perpetuam vitæ societatem. Sumptum metaphysicè, seu, ut constat genere, & differentia, definitur *quòd sit signum sensibile gratiæ collatæ Viro, & Mulieri legitimo consensu copulatis ad perpetuam vitæ societatem.* Seu, Est Sacramentum Nov. Leg. collativum gratiæ, &c. ut ante. De definitione physica, & metaphysica vide de aliis Sacramentis in proprio loco, ut de Baptismo, Pœnitentia, &c.

Nota, quòd sicut in quovis Sacramento, ita & in hoc distinguuntur hæc tria, *Sacramentum tantùm*, quod sunt actus externi: *res tantùm*, nimirum gratia: *res & Sacramentum simul*, nimirum vinculum, ut explicatum est suprà Tract. 11. Exam. 4. Q. 9. in fine nu. 47. Quamvis autem hoc vinculum non sit sensibile ratione sui, benè tamen ratione alterius, scilicet consensus externi, eo modo, quo in Pœnitentia dolor internus manifestatur per externam confessionem.

Circa hoc difficultas se offert de casu, quo con-

conjuges Infideles fiunt Fideles,suumq; Matrimonium approbant secundùm Legem Ecclesiæ, ita ut incipiat esse Sacramentum, quomodo tunc vinculum possit esse res, & Sacramentum simul? Nam id, quod est res, & Sacramentum simul, sub ea ratione, sub qua est res, debet causari ab eo, quòd est Sacramentum tantùm, quod in hoc casu de vinculo non verificatur: quia jam est anteà causatum per contractum in Infidelitate factum.

Ad quod dicendum, verificari de vinculo etiam in hoc casu,etsi enim vinculum præcedat, ut est quid naturale, causatum per contractum naturalem, causatur tamen de novo posteà quoad modum supernaturalitatis per contractum approbatum, ut ad esse Sacramenti elevatum, ut explicat Gonet: & sub hac ratione est res, & Sacramentum simul.

*Resp.*4. Materia proxima Sacramenti Matrimonii est mutuus consensus utriusque conjugis, sensibiliter, nimirum verbis, nutu, aut scripto,expressus, prout habet rationem traditionis: forma verò est idem mutuus consensus sensibiliter manifestatus, ut habet rationem acceptationis, v.g. dicendo: Accipio te in meam, accipio te in meum. Ita S.Tho. qu.42. a.1. ad 1. & ad 2. ubi addit, quod benedictio Sacerdotis non sit forma hujus Sacramenti,sed sit quoddam Sacramentale.

Dixi, *materia proxima*: quia materia remota sunt corpora conjugum, quæ ipsi sibi tradunt. Vide Tract.11.Q.5. quomodo materiæ, & formæ Sacramentorum sint a Christo determinatæ.

Ratio; Eadem est materia,& forma hujus Sacramenti,quæ est contractus matrimonialis, hunc enim Christus substantialiter non mutavit,sed elevavit: Sed materia, & forma hujus contractus sunt consensus conjugum sub dicta formalitate. Ergo. Prob. min. Illud in aliquo contractu habet rationem materiæ, quod per formam determinatur: & illud est forma quod determinat; Sed consensus sensibilis,ut est traditio,determinatur per acceptationem,& ante eam non est completus,nec perfectus in actu secundo,sed incompletus,& adhuc in actu primo. Ergo. Declaratur min. Mulier posset respuere, seu non acceptare consensum viri,vel è contra, in quo casu non esset consensus conjugalis completè, sed solùm in potentia, ac inchoativè. Ergo. Vide suprà Tract.13. de Pœnit. Exam. 1.n.3. quomodo verba, & actus hominis, licèt secundùm se sint naturales: attamen, ut a Christo elevati, sint supernaturales, significent rem sacram, & causent gratiam.

Ex his sequitur, quòd idem utriusq; contrahentis consensus sit virtualiter duplex, & sub una virtualitate habeat rationem traditionis, ac materiæ: sub altera verò rationem acceptationis,& formæ,sintq; contrahentium consensus sibi invicem causæ, seu causæ, & effectus in diverso genere causæ,nimirū materialis, & formalis. Immò suprà ad Q.2. dictum est,quòd consensus etiā sit causa efficiens Matrimonii,sed ut vinculum, non ut Sacramentum est: ad quæ omnia sufficit distinctio rationis, ac virtualis.

Opponi posset ex casu illo,quo ante Trid. & de facto,ubi illud non est receptum, Sponsalia trāseunt in Matrimonium per copulā carnalē animo maritali factam,quæ supplet consēsū,quomodo illa possit esse materia,& forma hujus Sacramenti, cū sit peccatum mortale. Sed ad hoc patebit Responsio hoc Exam.n.12. ad 5. Oppos.

X. *Resp.*5. Minister Matrimonii, etiam ut Sacramenti, sunt ipsi contrahentes baptizati, non verò Sacerdos assistens, & benedicens; cujus proinde benedictio non est de essentia,sed accidentalis cæremonia. Ita S.Thom. loco pro R.4. citato.

Ratio: Idem est minister hujus Sacramenti,qui est contractus matrimonialis, ob rationem pro R.4. datam: Sed soli contrahentes efficiunt contractum,quia illi soli se obligant. Ergo.

Dixi, *contrahentes baptizati*; Qui enim non est baptizatus, non potest aliud Sacramentum recipere,nec conficere,cùm Baptismus sit janua Sacramentorum: qui tamen cùm sit extremæ necessitatis, a quovis validè conferri potest.

Quis ergo est sensus illorum verborum Sacerdotis. *Ego vos* conjungo in nomine Patris,&c.?

Dico: Sensus est. Ego vos conjunctos esse declaro. Vel, Conjunctionem vestram approbo: Unde non sunt de essentia, & Matrimonium esset validum iis omissis, modò adessent mutui expressi consensus, Parochus, & Testes. Hinc quando a quibusdam PP. dicitur, Matrimonium accedente sacerdotali benedictione sanctificari, Sacerdotes esse ministros ejus,&c. non volunt, quòd Sacerdos sit causa gratiæ ab hoc Sacramento ex opere operato causatæ, sed sit conditio *sine qua non* confertur. Quia Matrimonia clandestina, seu sine Parocho celebrata, etsi ante Trident. fuerint valida, erant tamen illicita, nec gratiam causabant, non quidem defectu alicujus essentialis requisiti, sed defectu cæremoniæ ab Ecclesia statutæ. Vocatur ergo Sacerdos minister hujus Sacramenti, non quoad substantiam, sed quoad rem accidentalem: qui tamen post Trident. est conditio, sine qua non subsistit substantia hujus Sacramenti.

Ex his explicatur S.Paulus 1.Cor.4. solos Sacerdotes vocans dispensatores divinorum mysteriorum. Non enim omne Sacramentum(præsertim si non sit a Christo primitùs quoad substantiam institutum, sed solùm elevatum)petit pro Ministro, ex officio tali, personam sacram: nam & Laicus in necessitate potest Baptismum administrare.

Vide suprà Tract.11. Exam.4.Q.7. n.37.R.4. an,

an, & quomodo peccent conjuges in mortali contrahentes; vel Parochus assistens.

QUÆRO VII. Possuntne Fideles, seu baptizati contrahere verum Matrimonium præcisè in ratione contractus, separando rationem Sacramenti?

XI. Ante R. Supponitur, prout etiam ex dictis patet, quòd Matrimonium in facto esse (nimirum vinculum ejus) non sit propriè Sacramentum, sed solùm in fieri. Quia solum Eucharistiæ Sacramentum consistit in re permanente. Hoc supposito.

Resp. Probabiliùs negativè, si uterque contrahens sit baptizatus: sive intentio separandi procedat ex errore, sive ex certa scientia. Est contra Gonet, & plures alios.

Ratio: In potestate Fidelium non est separare ea, quæ Christus sua institutione conjunxit, Sed Christus contractum matrimonialem elevando ad esse Sacramenti, utrumque firmiter conjunxit; sic ut ratio Sacramenti, licèt non sit essentialis contractui secundùm se, sit tamen necessariò non annexa contractui, quatenus hic subsstat institutioni Christi. Ergo.

Dixi in R. *Si uterque sit baptizatus*. Nam si solùm unus sit baptizatus, v.g. si ex Pontificia dispensatione Vir fidelis contrahat cum Uxore infideli; etiam cathecumena, aut è converso, probabiliùs non est verum, seu propriè Sacramentum Novæ Legis nec ex parte utriusque nec ex parte solitus fidelis: nec gratiam confert.

Ratio: Quia Christus ad esse Sacramenti non elevavit dimidium, sed integrum contractum, qui pro adæquata materia, & forma includit mutuum utriusque consensum. Ergo cùm una pars non sit capax Sacramenti defectu Baptismi, etiam in altera non est Sacramentum, sed solùm legitimus contractus.

Dixi 2. *Sive procedat ex errore*: quia error non excludit saltem illam, virtualem, & generalem intentionem faciendi, quod facit vera Ecclesia, vel alii Fideles, aut quòd Christus instituit, ut docet S.D. hic q.51.a.2.ad 2.& explicatum est suprà Tract.11.Ex.4. n.35. Vide ib. Q.4. n.33. quòd ad valorem Sacramenti non sufficiat actus merè externus sine interna intentione. Ex his *Infertur*, quòd valida Matrimonia Lutheranorum, & cæterorum hæreticorum, utpotè baptizatorum, etiam sint Sacramenta, licèt non credant dari Sacramentum Matrimonii, habent enim generalem intentionem faciendi, quod Christus instituit: quæ sufficit nec est necessaria intentio particularis.

XII. *Oppono* 1. Christus elevans Matrimonium ad esse Sacramenti non mutavit naturam contractus: Sed juxta dicta mutasset. Ergo.

2. Non extat ullum jus, quo Christus hanc inseparabilem connexionem contractus, & Sacramenti constituit. Simile est in ablutione, cui etiã alligavit rationẽ Sacramenti Baptismi, & tamen possunt separari per intentionem. Ergo.

3. Ad validitatem Matrimonii in ratione contractus civilis nihil aliud requiritur, quàm sensibiliter expressa inter personas habiles mutua corporum traditio, & acceptatio coram Parocho, & Testibus. Ergo non requiritur ratio Sacramenti.

4. In cap. finali *De condit. opposit.* habetur, quòd conditiones impossibiles, & turpes non vitient contractum, sed habeantur pro non adjectis, id est, ac si non adiicerentur: Sed intentio non faciendi Sacramentum est conditio turpis. Ergo habetur pro non adjecta. Ergo cum ea intentione subsistit contractus.

5. Ante Concil. Trid. Sponsalia de futuro transibant in Matrimonium per copulam carnalem animo maritali factam: Sed videtur absurdum, quòd fiat Sacramentum ratione coitus carnalis illiciti, & peccaminosi. Ergo erat contractus sine Sacramento.

Ad 1. dist. maj. Non mutavit in substantialibus, vel essentialibus, conc. in conditionibus, vel solemnitate sine qua non subsistit de facto, neg. maj. Et sic dist. min. neg. cons. Simile est in Statuto Tridentini de præsentia Parochi, & Testium.

Ad 2. R. subdist. quòd licèt Christus de intentione celebrandi Matrimonium simul in ratione Sacramenti nullum tradiderit jus in Scriptura expressum, posuerit tamen hoc jus facto, & opere; eò ipso enim, quòd cõtractum Matrimonii ad esse Sacramenti elevavit, solemnitatem hanc ut omninò necessariam adjunxit. Quod maximè expediebat fini Matrimonii, & intentioni Christi, volentis sanctificare conjugia Fidelium. Hæc Resp. fundatur in S.Gregor.hom.17. in Luc. docente, quòd Christus aliquando verbis, aliquando facto ipso, & opere constituerit jus, seu præceptum. Ad id, quod additur de ablutione Baptismi Resp. imprimis in hoc esse paritatẽ, quòd nec Sacramentũ Matrimonii, nec Baptismi subsistat, si fiat ablutio sine omni prædicta intentione, nimirum tam particulari, quàm generali. Deinde, quòd illa ablutio exclusa utraque hac intentione, tamen habeat effectum aliquem naturalem, & non cõtractus matrimonialis, est, quia ablutio secundùm se versatur tantùm circa corpus, quod, quomodocunq; realiter abluatur, est ablutum: contractus verò matrimonialis, etiam secundùm se sumptus, habet effectum circa animos (nimirum vinculum) qui de Lege saltem ordinaria debet esse liber: eique Christus rationem Sacramenti adjunxit per inseparabilem concomitantiam.

Ad 3. dist. ant. Nihil aliud requiritur tanquã materia, & forma contractus, conc. tanquam conditio, & solemnitas *sine qua non*, neg.

Ad 4. concesso Syllogismo dist. secundum illa-

illatum: Si excludatur intentio generalis faciendi, quod Christus instituit, neg. secùs, conc. Ea enim exclusa, nec contractus, nec Sacramentum erit; dum verò illa adest, dicta particularis intentio non faciendi Sacramentum, tanquam conditio impossibilis, & turpis habetur pro non adjecta, tam respectu contractus, quàm Sacramenti: & subsistit utrumque.

Ad 5. dist. maj. Per copulam secundùm se sumptam, neg. maj. ut erat sensibile signum consensus, & effectus conjugalis, conc. maj. Et sic dist. min. neg. cons. Nec obstat, ait Cornejo, quòd talis copula esset tunc peccaminosa, immò intrinsecè mala. Cujus rationem dat: Si vir, & fœmina faciant hoc pactum, quòd blasphemia, vel mendacium ab utroque prolatum, sit signum mutui consensus, eò ipso, quòd mendacium, vel blasphemiam proferrent (si cætera requisita adsint) fieret verum Matrimonium. Porrò in eo casu ratione obicis mortalis esset Sacramentum informe, validum tamen. Si obex solùm esset peccatum veniale, gratiam ex opere operato non impediret.

QUÆRO VIII. Quid censes de Matrimonio inter absentes contracto?

XIII. *Resp.* Matrimonium inter absentes baptizatos per Procuratorem, vel per litteras contractum coram Parocho, & testibus, est validum, non solùm in ratione contractus, sed & Sacramenti.

Ratio est, tum quæ data est pro R. ad Q. 7. tum etiam quia Christus omnem legitimum contractum matrimonialem inter baptizatos elevavit ad esse Sacramenti: tum tandem quia in præsenti adest debita materia, forma, minister, ac intentio, & conditiones per Jura requisitæ. Et quod agit Procurator, censetur agere ipse mandans per ipsum, cùm agat per potestatem ab ipso acceptam. Ergo.

Nota, requiri aliquas conditiones. 1. Ut, si contrahatur per litteras, vir scribat fœminæ, se non modò sui corporis dominium de præsenti ei tradere (ut Gonet explicat) sed ex tunc simul corporis ejus traditionem, cùm primùm coram Parocho, & testibus facta fuerit, acceptare: & mulier vicissim viro rescribat, se vicissim velle illum in maritum, & corporis ejus traditionem acceptare, quo rescripto, vel potiùs utriusque contrahentis scripto coram Parocho, & testibus lecto, perficitur matrimonium etiam in ratione Sacramenti. 2. Si fiat per Procuratorem, potest, immò debet in contrahendo uti hac, vel simili verborum forma: Titius te per me accipit in Uxorem. Vel, Accipio te Titio in Uxorem. Sponsa respondeat, Ego mediante te Titium accipio in Maritum. 3. Ut Procurator non agat ex mandato generali pro quibusvis casibus dato, sed ex speciali pro hoc casu, & quidem ad contrahendum cum hac determinata persona: agat, inquam, per seipsum, & non per substitutum, nisi id expressè contineatur in mandato. 4. Ut consensus principalium contrahentium non sit revocatus.

XIV. *Oppono* 1. Sacramentum Pœnitentiæ non potest administrari inter absentes. Ergo nec Matrimonii. Ant. patet Tract. 13. Exam. 4. num. 59.

2. Tale Matrimonium solet posteà, dum conjuges conveniunt, coram Parocho, & Testibus ratihaberi. Ergo anteà non erat validum.

3. Saltem non videtur causare gratiam, præsertim physicè, vel maximè si principalis contrahens tempore contractus dormiret, vel esset in mortali.

Ad 1. patet disparitas loco in Opposit. citato.

Ad 2. neg. cons. Quia per hoc Matrimonium non dicitur iterari, vel de novo celebrari, sed solùm ratificatur id, quòd anteà per alios factum est. Vel certè tantùm supplentur omissæ solemnitates.

Ad 3. R. quòd causetur gratia, unde principalis contrahens, pro eo tempore, quo probabiliter credit Matrimonium esse contrahendum, tenetur esse sine conscientia peccati mortalis, saltem per contritionem. Quam gratiam etiam in somno recipere potest, si ante eum habuerit intentionem recipiendi Sacramentum. Si sit in mortali, gratia non causatur, per accidens, ob indispositionem subjecti. Porrò illa gratia non causatur physicè, si consensus principalium contrahentium (veluti essentiales partes Sacramenti) physicè non existant: Quia Sacramenta causant gratiam physicè, vel moraliter juxta suum modum existendi, ut explicatum est sup. Tract. 12. Exam. 2. n. 12.

EXAMEN II.

De Matrimonio quantùm ad Sponsalia. De quo S. Thom. q. 43. per tres artic.

QUÆRO I. Quid sunt Sponsalia? obligantne, si sint purè mentalia, seu interna, vel ficta externa?

XV. *Secundæ Parti* satisfactum est suprà Tract. 8. Exam. 4. n. 55. ubi probatum est, quod promissio, & donatio merè interna homini facta non obliget in conscientia.

Ad 3. *Partem* Quæsiti sufficienter patet ibid. Exam. 5. n. 95. ubi ostensum est, quòd qui sub spe Matrimonii, sive verè, sive fictè promissi, virginem corrupit, ordinariè in conscientia teneatur eam ducere. Unde ad primam Quæsiti partem

Resp. 1. Sponsalia a spondendo dicta, bene defi-

definiuntur a S.Th.a.1.quòd sint *futurarum nuptiarum*, seu Matrimonii *promissio*. Ex quo patet, quòd hìc definiantur Sponsalia de futuro, si enim fiant de præsenti, sunt idem quod Matrimonium ratum, non consummatum: quale fuit inter B.Virginem, & S.Josephum, unde illa hujus Sponsa, & hic illius Sponsus vocatur.

Explicatur definitio: Dicitur 1. *Promissio*, non enim sufficit voluntas, vel propositum promittendi, vel nubendi, quia Sponsalia inducunt obligationem ex justitia ad contrahendum, secùs est de proposito. Debet autem esse promissio *mutua*, seu debet ei correspondere alterius com-seu repromissio.

Ratio: Quia Sponsalia non sunt promissio gratuita, seu simplex, sive gratis, ac merè liberaliter facta, sed sunt verum pactum, & contractus onerosus, qui parem utrimque obligationem importat, juxta contractus definitionem ab Ulpiano traditam, quòd sit *ultrò, citròque*, seu reciproca *obligatio*. Unde communiter dicitur: *Sponsalia claudicare non possunt*, putà, in contrahendo, seu dum fiunt; nam postquam contracta sunt, ea posse esse obligatoria ex parte unius, & non alterius, ratione cujusdam accidentis, vel circumstantiæ, patebit infrà n.26 R.3. usque ad 4. Dicitur 2. *futurarum nuptiarum*, quæ sunt hujus promissionis objectum specificativum, per quod Sponsalia essentialiter constituuntur, & distinguuntur ab omni alia mutua promissione, vel contractu.

Quare Sponsalia præmittuntur ante Matrimonium?

Dico: Quamvis non sint de essentia Matrimonii, præmittuntur tamen convenienter ideò. 1. Ut constet, quòd Matrimonium liberè contrahatur, & quòd eo contracto conjuges sint jam obligati quasi vivere sub jugo: cujus probam, vel quasi Novitiatum ingrediuntur per Sponsalia. 2. Ut homines Matrimonium contrahant cum matura deliberatione, & sine præcipitantia. 3. Ut constet, quòd nulla adsint impedimenta.

QUÆRO II. In qua ætate possunt contrahi Sponsalia, & quanta ad illa requiritur deliberatio? Idem quæro de ætate requisita ad Matrimonium, ac Religionem?

XVI. *Resp.*1. cum Angelico Doctore art.2. Potest homo in fine primi septennii contrahere Sponsalia, sicut in fine secundi Matrimonium, aut Religionem ingredi; & in fine tertii, civiliter se obligare.

Declarat hoc S.D.ibid.dicens: Cùm Sponsalia sint quædam promissiones futurorum, oportet, quòd illorum sint, qui aliquo modo promittere possunt, quod non est nisi illorum, qui habent aliquam prudentiam de futuris, quæ usum rationis requirit: respectu cujus triplex gradus notatur in 1. Ethic. *Primus est*, cùm quis neque ipse intelligit per se, neque ab alio capere potest. *Secundus* status est, quo homo ab alio capere potest, sed ipse per se non sufficit ad considerandum, & intelligendum. *Tertius est*, cùm homo & ab alio jam capere potest, & per seipsum considerare. Et quia Ratio paulatim in homine convalescit, secundùm quod quietantur motus, ac fluxibilitas humorum, ideò primum statum Rationis obtinet homo ante primum septennium: & ideò illo tempore nulli contractui aptus est, & ita nec Sponsalibus. Sed ad secundũ statum incipit pervenire in fine primi septennii: unde etiam tunc temporis pueri ad Scholas ponuntur. Sed ad tertium statum incipit homo pervenire in fine secundi septennii, quantùm ad ea, quę ad personam ipsius pertinent; in quo Ratio naturalis ejus convalescit: sed quantùm ad ea, quę extra ipsum sunt, in fine tertii septennii. Et ideò ante primum septennium nulli contractui homo aptus est. Sed in fine primi septennii incipit esse aptus ad aliqua promittenda in futurum, præcipuè de his, ad quæ Ratio naturalis inclinat magis: non autem ad obligandum se perpetuo vinculo, quia adhuc non firmam habet voluntatem: & ideò tali tempore possunt contrahi Sponsalia. Sed in fine secundi septennii jam potest obligare se de his, quæ ad personam ipsius pertinent, vel ad Religionem, vel ad Conjugium. Sed post tertium septennium etiam potest de aliis se obligare, & secundùm Leges constituitur ei potestas de rebus suis disponendi post vigesimum secundum annum. Hæc S. D. Ubi tamen NB. quòd de facto post Trid. non possit quis per Professionem se obligare Religioni, nisi post completum 16. ætatis annum.

*Resp.*2. Non est de necessitate, vel præcepto gravi, ut dictum septennium sit mathematicè completum: unde non obstat, an octo, decem, vel 15. dies desint, quod est esse moraliter completum.

Ratio datur a S.Th.ar.2.ad 7.dicente: In Sponsalibus si appropinquant contrahentes ad tempus septennii, contractus Sponsalium habet robur: quia secundùm Philos. in 2. phys. Quod parum deest, quasi nihil deesse videtur. Hæc autem propinquitas a quibusdam determinatur tempus sex mensium; sed melius est, quòd determinetur secundùm conditionem contrahentium: quia in quibusdam magis acceleratur usus rationis, quàm in aliis. Hæc S.Th. loquens de septennio complendo, non inchoando.

*Resp.*3. Sponsalia ante septennium inchoatum contracta sunt nulla, & mortalia ex genere suo: licèt malitia suppleat ætatem. Ita S.D.a.2.ad 3. dans quoad hoc disparitatem de Matrimonio, & Sponsalibus, dicendo: Tempore contractus Matrimonii non solùm requiritur dispositio ex parte usus Rationis, sed etiam ex parte corporis, ut sit generationi aptum; & quia puella in

12.an-

12. anno ad hoc venit, ut possit esse actui generationis apta, puer autem in fine secundi septennii, ut Philos. ait in 9. animal. simul autem usum discretionis accipiunt, qui tantùm in Sponsalibus requiritur: ideò in Sponsalibus determinatur unum tempus, utrique non autem in Matrimonio. Hæc ibi. Quia in usu Matrimonii mas se habet ut agens, fœmina ut patiens; nobilius autem est, & majores vires requirit agere, quàm pati.

Ratio: Lex in materia gravi graviter obligat, & quidem secundùm id, quod regulariter, & communiter fit, ac via ordinaria: Sed ordinariè usus Rationis non solet adesse nisi septennio completo, vel in fine ejus, si verò citiùs adsit, sive miraculosè, sive naturaliter, est per accidens. Ergo.

Nota, quòd malitiam supplere ætatem, nihil sit aliud, quàm quòd citiùs adsit discretio, seu usus Rationis: malitia ergo in præsenti sumitur pro usu Rationis. Supplet proinde respectu Matrimonii, nimirum cum præsentia potentiæ generativæ, non verò respectu Sponsalium ante inchoatum septennium. Et hoc ideò, quia Jura, dum statuunt ætatem pro Matrimonio, excipiunt casum malitiæ ætatem supplentis, non autem respectu Sponsalium. Disparitas patet ex adductis verbis S.Thom. & subjuncta probatione.

XVII. *Resp.* 4. Ad Sponsalia requiritur illa plena deliberatio, quæ requiritur, & sufficit ad peccandum mortaliter: nec tamen hæc sufficit, sed major requiritur.

Ratio 1. p. Quia Sponsalia obligāt sub mortali.

Ratio 2. p. Ad Sponsalia non tantùm requiritur, quòd sint actus humanus, & voluntarius quomodocunque, & cum consensu in præsens, sed etiam cum consensu in futurum: ad peccatum autem mortale sufficit consensus in præsens. Ergo.

Hanc Rationem tradit S.D. cit. a. 2. ubi sibi obiicit hoc argumentum: *Sicut ad contractum Sponsaliū requiritur aliquis Rationis usus, ita ad consentiendum in peccatum mortale: Sed sicut Gregorius narrat in 4. Dialog. quidā puer quinq; annorum propter blasphemiæ peccatū a Diabolo extinctus est. Ergo & ante septennium possunt contrahi Sponsalia.* Ad quod Respondet: Ad 2. dicendum, quòd quidam dicunt, quòd ille puer, de quo Gregorius narrat, non fuit damnatus, nec mortaliter peccavit, sed visio illa fuit ad Patrem contristandum, qui in puero illo peccaverat, non corrigens eum. Sed hoc est expressè contra intentionem Gregorii dicentis, quod Pater pueri, animam parvuli sui negligens, non parvum peccatorem Gehennæ ignibus nutrivit. Et ideò dicendum, quòd ad peccatū mortale sufficit etiam consensus in præsens, sed in sponsalibus est consensus in futurum; major autem discretio Rationis requiritur ad providēdum in futurum, quàm ad consentiendum in unum actum præsentem. Et ideò potest homo peccare mortaliter, quàm possit se obligare ad aliquid in futurum. Hæc ibi.

XVIII. *Quid sentis* de Sponsalibus, quæ Parentes, vel Tutores contrahunt pro filiis ante septennium?

Ad hoc S.Thom. ibid. ad 1. ait: Si ante annos pubertatis fiat contractus Sponsalium per alium, ambo, vel alter reclamare possunt. Unde nihil tunc actum est, ideò quòd nec aliqua affinitas ex hoc contrahatur; & ideò Sponsalia, quæ inter aliquos per personas alias contrahuntur robur habent, inquantùm illi, inter quos contrahuntur, ad ætatem debitam venientes, non reclamant: ex quo intelliguntur consentire de his, quæ per alios facta sunt. Hæc ibi. Unde ibidem ad 4. docet, quòd placentia, quæ circa Sponsalia est in pueris ante septennium, non procedat ex perfecto usu Rationis, cùm nondum susceptibiles sint plenæ disciplinæ: Sed magis ex motu naturæ, & ideò non sufficiat ad Sponsalia.

Tenenturne filii in similibus obedire Parentibus, & ratificare posteà talia Sponsalia?

Affirmo de debito honestatis, quia valdè honestum est, ut filii parentibus obediant: nego autē de debito necessitatis, & præcepti, quia filii in eligendo statu sunt sui Juris. Hinc ob rationabiles causas possunt non ratificare. Vide de Matrimonio infrà Exam. 3. n. 30. R. 3.

QUÆRO III. Quàm obligationem, vel quos effectus pariunt Sponsalia?

XIX. *Resp.* 1. Sponsalia de se, & ex genere suo obligant sub mortali, seu pariunt gravem obligationem Matrimonii re ipsa contrahendi. Ita S.D. a. 1. ad 4. dicens: Ex tali promissione obligatur unus alteri ad Matrimonium contrahendum, & peccat mortaliter non solvens promissum, nisi legitimum impedimentum interveniat: & secundùm hoc Ecclesia cogit injungendo pœnitentiam pro peccato: tamen in foro contentioso non compellitur, quia Matrimonia coacta consueverunt malos exitus habere, nisi fortè juramentum intervenerit, quia tunc cogendus est, qui promisit, ut quidam dicunt: quamvis aliis non videatur propter causam prædictam, præcipuè si de uxoricidio timeretur. Hæc ibi; Quæ intelliguntur de Sponsalibus puberum. Ex quibus etiam patet, cur in R. 1. dicatur, *ex genere suo*, ad excipiendum, si adsit justa causa dissolvendi: quæ si non adsit, Sponsus, vel Sponsa resiliens nequit a Confessario absolvi, quia sciens persistit in peccato mortali.

Ratio: Quia Sponsalia obligant ex justitia, utpotè ex contractu: & sunt in materia gravi ratione Matrimonii ad quod stringunt. Vide suprà Tr. 10. Ex. 3. n. 32. R. 4. & n. 33. quòd in potestate voventis nō sit, in materia gravi se obligare

gare

gare sub peccato levi. Quod idem de Sponsalibus verum est.

*Resp.*2. Sponsi utriusque sexus ex vi Sponsalium tenentur se servare aptos ad generationem, & abstinere a fornicatione. Si cum alia persona carnaliter peccaverint, committunt speciale, seu alterius speciei peccatum, reductivè spectans ad adulterium, ut tenet probabilior, & tutior sententia.

Ratio 1. Sponsi saltem mediatè obligantur ad abstinendum ab omnibus iis, quæ a conjuge in Matrimonio facta essent contra fidem Matrimonii, & excipiuntur tantùm illa, quæ jure conceduntur, uti est ingressus Religionis, &c. Ergo. Prob. ant. Sicut in Matrimonio corpora mutuò traduntur, ita in sponsalibus promittuntur, & traditur jus remotum in ea. Ergo. Dixi, *saltem mediatè*; Quia immediata Sponsalium obligatio est solùm ad Matrimonium ineundum.

Ratio 2. Licèt per Sponsalia Sponsus non habeat jus in re ad corpus sponsæ (hoc enim traditur per Matrimonium) habet tamen jus ad rem, uti in quavis promissione acceptata datur ad rem promissam: est enim in Sponsalibus promissio faciendi suum corpus alteri proprium, & non tradendi uni tertio. Ergo fornicando non solùm peccat peccato fornicationis, sed & adulterii reductivè. Dixi, *reductivè*: quia adulterium propriè definitur, quòd sit violatio thori alieni, quæ in præsenti non est, cùm nondum habeant eundem thorum. Hanc ob causam S. Tho. 2. 2. q. 154. enumerans omnes species Luxuriæ, nullam facit mentionem peccati commissi a Sponso fornicante.

XX. *Resp.*3. Ex Sponsalibus validis, & certis oritur jure Ecclesiastico impedimentum publicè honestatis dirimens Matrimonium cū consanguineis alterius Sponsi: idque in primo gradu tantùm, ut cum matre, filia, vel sorore Sponsi, vel Sponsæ. Ita patet ex Concilio Trid. Sess. 24. c. 3. ubi etiam hoc impedimentum sustulit a Sponsalibus invalidis.

Ratio congruentiæ: Quia Sponsalia sunt initium, seu inchoatio Matrimonii. Ergo conveniens fuit, quòd sicut per Matrimonium inducitur affinitas, ut impedimentum dirimens, sic per Sponsalia inducatur aliud vinculum conjunctionis, minùs tamen perfectum.

Nonne hoc impedimentum tollitur morte alterius, nimirum Sponsæ, vel Sponsi?

Dico, quòd non, uti videtur definitum a variis Pontificibus.

Ratio a pari: Quia soluto per alterius conjugis mortem Matrimonio non tollitur affinitas ex eo orta. Ergo nec in præsenti casu publica honestas.

Quid si Sponsalia valida mutuo Sponsorum consensu sint soluta?

Dico contra quosdam, non per hoc tolli illud impedimentum.

Ratio: Quia non apparet, cur potiùs uno quàm altero dissolutionis modo tollatur.

QUÆRO IV. In quibus casibus Sponsalia sunt nulla, vel saltem solubilia?

XXI. De nullitate Sponsalium ex defectu ætatis patet ex dictis.

*Resp.*1. Sponsalia contracta cum impedimento perpetuo, Matrimonium verè sub culpa impediente, v.g. cum voto simplici perpetuæ castitatis, sunt nulla. Uti & Sponsalia clandestina de Matrimonio clandestinè contrahendo.

Ratio: Quia promissio rei illicitæ, seu cujus impletio est illicita, non obligat, sed jure naturæ invalida est.

Dixi 1. in R. *cum impedimento perpetuo*. Si enim in sit temporale, ut votum castitatis triennaiis, vel defectus pubertatis, possunt contrahi Sponsalia, etiam absoluta, obligantia pro tempore, quo impedimentum erit ablatum. Vel si hoc sit tale, quod per Papam sit dispensabile, licèt sit dirimens, possunt contrahi Sponsalia sub conditione, si Papa dispensaverit: quæ verè obligant. De Sponsalibus conditionatis S.T. a. 1. ad 4. sic ait: Conditio, quæ apponitur, non tollit Matrimonii libertatem, quia si est inhonesta, debet abiici: si autem honesta, aut est de bonis simpliciter, ut si dicatur. Accipiā te, si placet parentibus; & hæc conditio non tollit libertatem Sponsalium, sed auget ei honestatem: aut est de utilibus, ut si dicatur, Contraham tecum, si dabis mihi centum, & tunc hoc non ponitur quasi ad vendendum consensum Matrimonii, sed intelligitur ut promissio dotis, unde Matrimonii libertatem non perdit. Hæc ibi. De conditione pœnali dicetur postea num. 29.

Dixi 2. *De Matrimonio clandestinè contrahenda*: Quia Sponsalia clandestina de Matrimonio in facie Ecclesiæ contrahendo, non solùm sunt valida, cū non extet Lex Ecclesiastica irritans illa, sicut irritat Matrimonium clandestinum: sed etiam ex causa rationabili possunt esse licita: communiter tamen practicanda non sunt, eò quòd in iis accidere possit imprudentia, & incircumspectio.

*Resp.*2. Notabilis disparitas inter contrahentes hujus disparitatis conscios non irritat Sponsalia, nisi magnum inde oriatur scandalum: licèt possit ea facere illicita.

Ratio 1. *p.* Cùm contrahens sit sui Juris, ac sciens, seu notabilem disparitatem, & excessum videns nihilominus Matrimonium promittat, non decipitur, sed censetur liberè cedere juri suo, & liberaliter donare excessum, ut arguit Perez. Ergo. Ex hoc solvitur, quod potest obiici, nimirum notabilis inæqualitas pretii rescindit contractum, ut si quis 100. florenos promitteret pro uno ovo, vel meretrici pro usu corporis: Solvitur,

vitur, inquam, quia in nostro casu nihil datur per modum pretii, & excessus liberaliter donatur, ut supponitur: quod non est in casu objecto, vel si sit, est paritas, & subsistit promissio.

Resp. 3. Quoties Sponsalibus jam contractis supervenit notabilis defectus, vel deformitas corporis, possunt; licèt sint jurata, ab altera parte dissolvi. Ita S.D. ar. 3. ad 3. dicens: Si ante contractum Matrimonium aliquam gravem infirmitatem incurrat alter eorum, inter quos sunt contracta Sponsalia, quæ ipsum debilitet nimis, ut epilepsia, vel paralysis; aut eum deformet, ut abscissio nasi, vel orbitas oculorum, vel aliquid hujusmodi, aut quæ sit contra bonum prolis, utpotè lepra, quæ solet prolem inficere, possunt Sponsalia dirimi, ne sibi invicem displiceant, & Matrimonium sic contractum malum exitum sortiatur. Nec pro pœna punitur aliquis, sed ex pęna damnum reportat, quod non est inconveniens. Ita S.D. per ultima verba solvens hanc objectionem: Pro pœna nullus debet puniri: Sed infirmitas, vel deformitas est pœna, & pro ea infligeretur dissolutio sponsalium. Ergo.

Ratio: Promittentes, & jurantes censentur promittere, & jurare juxta communem aliorum intentionem, & rebus in eodem statu moraliter permanentibus.

Ex quo patet, idem esse dicendum, si Sponsus incidat in notabilem paupertatem: est enim notabilis mutatio. Si verò uterque notabiliter depauperetur, paupertas unius compensatur paupertate alterius. Si verò unus repentè fiat ditior, ob hoc non potest justè resilire, quia alter per hoc non est factus deterioris conditionis.

XXII. *Resp.* 4. Si Sponsus inscia, seu non consentiente Sponsa discedat in Patriam longinquam, Sponsa potest resilire, licèt Sponsalia sint juramento firmata. Ita S.Th. ar. 3. ad 2. dicens: Si ex parte ejus non defuit, quin Matrimonium compleret, potest licitè alteri nubere sine aliquo peccato. Si autem per eam stetit, quòd Matrimonium non est completum, debet agere pœnitentiam de peccato fractæ promissionis, aut juramenti, si juramentum intervenerit: & contrahere potest cum alia, si vult, judicio Ecclesiæ. Hæc S.D. movens ibi propositum casum. Et est vera hæc doctrina, non solùm quando sponsus vult in alia terra figere domicilium, sed & si diù sit emansurus ex causa non necessaria: si verò causa sit necessaria, debet expectare, usquedum causa cesset, saltem judicio Ecclesiæ.

Ratio: Quia Sponsus ita discedens censetur renunciare Sponsalibus.

Resp. 5. Si Sponsalibus contractis superveniat affinitas, ut si Sponsus fornicetur cum sorore Sponsæ, Sponsalia dissolvuntur ex parte ejus, qui non fuit causa impedimenti; non tamen ex parte ejus, qui illud causavit. Ita S.Th. art. cit. ad 4. dicens: Si Sponsus cognovit consanguineam Sponsæ, vel è contra, tunc dirimi debent Sponsalia, & ad hoc probandum sola fama sufficit propter scandalum vitandum; causæ enim, quæ in futurum expectant effectus suos, impediuntur a suis effectibus, non solùm ex eo quod est, sed ex eo quod futurum est. Unde sicut affinitas si esset tempore contractus Sponsalium, impedivisset contractum illum: ita si interveniat ante Matrimonium, quod est effectus quidam Sponsalium, prior contractus ab effectu suo impeditur. Nec in hoc aliquid detrahitur alteri, immò ei confertur, quia absolvitur ab eo, qui per fornicationem se Deo odiosum reddidit. Hæc ibi.

Ratio 1. *p.* Innocens ex peccato nocentis accepit sufficientem causam, & jus resiliendi, ita quidem ut dispensationem oblatam non teneatur acceptare. Ergo.

Nota: Si innocens velit, ut nocens dispensationem procuret, & hic eam sine gravi incommodo, & magnis sumptibus eam procurare possit, tenetur eam petere.

Ratio 2. *p.* Quia æquum non est, ut nocens ex suo delicto commodum, nimirum immunitatem a præstita fide reportet. Vide infrà n. 26. ante R. 4. quomodo Sponsalia possint claudicare.

XXIII. *Resp.* 6. Sponsalia etiam possunt dissolvi propter simplicem fornicationem alterius Sponsi, licèt sint jurata; sic ut innocens possit resilire, si velit, non verò nocens. Ita S.Th. ibid. ad 6. dicens: Quamvis non dederint sibi mutuò potestatem corporis Sponsalia contrahentes, tamen ex hoc efficiuntur sibi invicem suspecti de non servanda fide in futurum: & ideò potest sibi præcavere unus contra alium, Sponsalia dirimendo. Hæc ibi.

Ratio patet ex his verbis S.Th. & est adducta pro R. 5. Quibus additur, quia & Sponsalia, & juramentum adjectam habent hanc tacitam conditionem, nisi alter peccaverit contra Leges Sponsalium.

Nota, si uterque fornicetur, non convenire Doctores de jure resiliendi, dum aliqui tenent solum sponsum, & non sponsam posse resilire, eò quòd Sponsa per fornicationem (ut putant) notabiliter fiat vilior Sponso, non è contra. Alii verò tenent, utrumque licitè posse resilire, cùm sibi mutuò dent sufficientem resiliendi causam. Pro decisione

Resp. 7. Probabilius est, quòd si uterque Sponsus fornicetur, nullus licitè resilire possit.

Ratio: Tum quia paria delicta mutua compensatione tolluntur; tum etiam, quia etsi fornicatio Sponsę sit ignominiosior Sponso, quàm è contra: tamen propter violatam fidem Sponsus fit Sponsę rationabiliter suspectus de ea non servanda etiam imposterum. Ergo saltem est paritas, quoad sufficientiam causę dissolvendi Sponsalia.

salia. Ergo adhuc est mutua compensatio.

Sed quid si Sponsa ab alio per vim sit deflorata? Pro hoc

Resp. 8. Probabilius est, quòd possit resilire Sponsus.

Ratio: Tum quia exponitur periculo alendi alienam prolem; tum etiam, quia Sponsa in hoc casu, etsi sit sine culpa, fit tamen notabiliter vilior, quia vulgò satis infame est, ducere corruptam.

Quid si Sponsus, vel Sponsa faciat solùm oscula, vel impudicos tactus cum aliis? Pro hoc

Resp. 9. Probabilius est, quòd sive hic, sive hæc faciat, innocens habeat sufficientem causam resiliendi. Licèt hoc aliqui negent de Sponsa, si id faciat Sponsus.

Ratio: Quia etiam Sponsus violat fidem, & vehementem ingerit suspicionem, quòd Sponsam non sit sincerè amaturus, nec fidem servaturus imposterum.

Nota, hoc etiam verificari de hæresi spirituali, præsertim in locis ubi hæresis causat infamiam, vel si innocenti sint periculosa.

XXIV. *Resp.* 10. Sponsalia puberum validè, & licitè possunt dissolvi mutuo Sponsorum consensu: licitè, inquam, ex rationabili causa. Ita S.Th.cit.art.3. ad 5. dicens: Quidam non recipiunt istum casum: Sed contra eos est Decretalis, quæ expresè dicit: Adinstar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & posteà eandem sibi remittunt, potest in patientia tolerari, si mutuò se absolvunt, qui sponsalia contraxerunt. Sed ad hoc dicunt, quòd Ecclesia magis hoc sustinet, ne pejus eveniat, quàm hoc sit de jure. Sed hoc non videtur exemplo convenire, quod Decretalis adducit. Et ideò dicendum, quòd non semper est levitas, retractare, quæ priùs firmata sunt, quia incertæ sunt providentiæ nostræ, ut dicitur in lib. Sap. Hæc ibi.

Ratio 1. *p.* Est illa Regula Juris: *Res omnis, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, si nimirum ex sua natura dissolubilis sit, uti sunt sponsalia; secus est de Matrimonio. Ergo.

Ratio 2. *p.* Si fiat sine rationabili causa, datur causa obloquiorum, incurritur nota inconstantiæ, & agitur contra rationem. Ergo.

Sed quid si sponsalia sint jurata? Pro decisione

Resp. 11. Nihilominus posse mutuo consensu dissolvi.

Declaratur, & *Ratio* datur: Quamvis, dum res promissa non cedit in alterius utilitatem, licèt ad eum dirigatur juramentum, ast non res promissa, ut si quis ita juret, Juro tibi, me Missam auditurum tali die; quamvis, inquam, tunc non possit a particulari illo homine relaxari, bene tamen, si tota res promissa, licèt concernat causam piam, cedat in utilitatem promissarii, vel juratarii, v.g. Juro tibi, me pro te auditurum esse Missam; juro, vel voveo, quòd huic pauperi velim dare vestem, quòd huic Ecclesiæ velim dare calicem, tunc enim ille pauper, vel Ecclesia hoc votum, aut juramentum potest relaxare, prout suprà Tract. 10. Exam. 4. n. 56. docuimus de juramento ex S.Th. cujus verba, & Ratio ibi videantur. Et tunc parte condonante etiam Deus ipse condonare censetur. *Subsumo:* Sed in casu, quo quis juravit pauperi puellæ, se eam ducturum in Uxorem, licèt juramentum sit factum in favorem causæ piæ, tota tamen ejus materia cedit in favorem illius puellæ, & non aliter a Deo acceptatur. Ergo ab ea potest relaxari. Aliud esset, si ita juraret: Juro, quòd in honorem Dei velim ducere pauperem puellam.

Resp. 12. Sponsalia impuberum non possunt mutuo eorum consensu dissolvi, quamdiù tales sunt, seu ante annos Matrimonio aptos, unde quoad reclamationem, & sponsalium dissolutionem debent expectare usque ad pubertatem, quæ est anno 12. ætatis in fœmina, anno 14. in masculo. Ita expresè statuitur c. *de illis, de desponsat. impuberum*. Et hoc verum est, licèt unus contrahentium jam sit pubes.

Ratio: Quia privilegium reclamandi est concessum in favorem impuberum pro tempore pubertatis.

XXV. *Resp.* 13. Sponsalia priora non solvuntur per posteriora, etiam jurata.

Ratio 1. *p.* Quod solvit, debet esse fortius eo, quod solvitur, ut patet. Sed hoc non est in præsenti, ut constat. Ergo.

Ratio 2. *p.* Juramentum non est vinculum iniquitatis: Sed secunda sponsalia sunt iniqua, & illicita. Ergo.

Sed quid si priora sponsalia ex aliqua causa fuerint legitimè soluta, nonne obligant posteriora? Pro hoc

Resp. 14. Negativè. *Ratio:* Ut habet Regula Juris, *Quod ab initio validum non fuit, tractu temporis non convalescit*, seu non firmatur, nisi ab eo, qui illud firmare potest, v.g. in præsenti per novum consensum. *Excipitur* tamen, si promittens promiserit absolutè pro quovis tempore absque ulla limitatione, vel promiserit pro tempore, quo ad contrahendum cum alia erit habilis.

Resp. 15. Matrimonium cum secunda initum dissolvit sponsalia cum priore: si tamen sit validum.

Ratio 1. *p.* Vinculum minus forte solvitur per fortius: Sed Matrimonium est vinculum fortius sponsalibus. Ergo.

Ratio 2. *p.* Juxta Regulam Juris, *Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum*.

Respond. 16. Dictum Matrimonium priora sponsalia non tantùm suspendit, sed & extinguit,

guit, ita ut mortua Uxore non reviviscant, seu obligare non incipiant.

Ratio: Vinculum minus forte per fortius non solùm suspenditur, sed extinguitur, & obligatio semel extincta non reviviscit: Sed Matrimonium est vinculum fortius Sponsalibus. Ergo. Unde & S.Thom.cit.a.3. ad 7. ait, quòd contractus Matrimonii solvat priorem contractum Sponsalium. *Excipitur* si intentio Sponsi promittentis ad hunc casum se extendat, seu extenderit.

*Resp.*17. Dantur plures causæ dissolventes Sponsalia, ut ingressus, vel professio Religionis, votum castitatis, votum suscipiendi Ordinem sacrum. Sed de his ad Q.5.

Dic mihi, an Sponsus habens jus dissolvendi Sponsalia, possit ea solvere propria, vel tantùm judicis auctoritate?

Dico: Potest auctoritate propria attenta rei natura, sed ne detur occasio scandali, requirendus est Judex.

Ratio 1. p. Tum quia id nullo jure cavetur; Tum quia Sponsalibus inest hæc tacita conditio, seu facultas resiliendi ex justa causa.

2. *Pars declaratur*: Occasio scandali esse potest, adeòque Judex est requirendus, quando Sponsalia sunt publica, & causa occulta, secus quando tam causa, quàm Sponsalia sunt publica, vel quando utraque sunt occulta.

Quid si Pars vitiosa nolit consentire in dissolutionem Sponsalium, potestne innocens justam occultam resiliendi causam, v.g. occultum alterius crimen Judici manifestare?

Dico: Potest, si servato ordine fraternæ correctionis nolit acquiescere, id est, si partem vitiosam priùs de causa admonuerit per se ipsum, vel hoc non proficiente, per Parentes, vel alios viros honestos consensum persuaserit.

Ratio: Si tunc infametur, sibi imputare debet.

QUÆRO V. Quid censes de causis anteà in R.7. adductis?

XXVI. *Resp.*1. Professio emissa in Religione approbata dissolvit Sponsalia.

Ratio est eadem, quæ est data pro 1.p.R.15. ad Q.4. quæ hic applicetur.

*Resp.*2. Solus Religionis ingressus ante Professionem non dissolvit Sponsalia utrinque.

Ratio: Tum quia id nullo jure statuitur; Tum etiam quia nulla per ingressum affertur incompossibilitas, ut dicetur.

*Resp.*3. Dum ex Sponsis unus altero nesciente, vel invito ingreditur Religionem, Sponsalia ex natura rei solvuntur ex parte ejus, qui manet in Seculo, non verò ex parte ejus, qui Religionem ingreditur, sed hic si iterùm egrediatur, tenetur implere Sponsalia, si alter velit.

Ratio 1.p. patet ex dictis pro R.3. ad Q.4. Est enim notabilis mutatio, item grave onus per integrum annum expectare alterius nuptias. immò communiter vulgò dedecorosum, ducere talem, qui, vel quæ fuit monachus, vel monacha, etiam novitia. Ergo.

Confirm. Ingrediens Religionem sive sincero, sive ficto animo, eò ipso ostendit animum a nuptiis alienum. Ergo cedit juri, quod habet in alterum.

Ratio 2.p. Sponsus in Sæculo manens, non est spoliandus jure suo absque sufficiente causa: Sed hæc in præsenti non datur, non enim de hoc extat ullum jus positivum, nec Religionis ingressus ex natura est incompossibilis cum Sponsalibus, tum quia talis potest egredi, tum etiam quia potest uxoratus Religionem ingredi manente Matrimonio, putà, tantùm rato, immò, & consummato manente post Professionem, ut dicetur infrà. Ergo.

Declaratur hoc ulteriùs: Jura quidem habent, quòd Professioni in favorem status Religiosi sic concessum privilegium dirimendi Matrimonium ratum, id tamen de ingressu respectu Sponsalium nec ex Jure, nec ex natura rei, ut probatum est, colligitur. Nec æquum erat, id concedere soli ingressui, quia æquum non est, ut favore Religionis gaudeat is, qui a Religione recedit, sed meritò suas antiquas obligationes ad Sæculum reportat. Quamobrem vota quæcunque ante ingressum facta in Novitiatu solùm manent suspensa, & reviviscunt, si ad Sæculum regrediatur.

Ex his Sequitur, quòd licèt in Sponsalibus utrinque tacitè subintelligatur hæc conditio: *Nisi perfectiorem statum elegero*, non tamen hæc, nisi transiero ad Religionem per Novitiatum, quia hic status non est: status enim, a stando dictus, dicit permanentiam.

Oppono: Juxta Sponsalium definitionem Sponsalia claudicare non possunt, dicunt enim mutuam promissionem, & exinde mutuam ultrò, citròque obligationem. Ergo.

Ad hoc dist. ant. Non possunt in fieri, seu in contrahendo, & hoc ob rationem datam, conc. ant. In facto esse, seu postquam contracta sunt, & hoc ob certas causas ante adductas, & in certis casibus, in quibus deobligatur unus, & non alter, neg.

*Resp.*4. Si ambo Sponsi Religionem ingrediantur, & ambo egrediantur, manet ambo deobligati, nisi sponte velint Matrimonium contrahere.

Ratio est dicta notabilis mutatio, quæ se tenet ex parte utriusque.

XXVII. *Resp.* 5. Qui Sponsalia juramento firmavit, ex vi juramenti non tenetur priùs contrahere Matrimonium, sed potest non contracto priùs Matrimonio licitè ingredi Religionem, etiam invita Sponsa, nisi urgens causa oppositum suadeat.

Ratio: Sicut ipso jure in Sponsalibus subintelli-

telligitur exceptio, nisi ad Religionem transire maluero, ita & in illo juramento, tum quia juramentum est accessorium ad promissionem, adeòque sequitur naturam sui principalis, tum etiam, quia jurare nemo debet id, nec præsumitur, quod est contra consilium Evangelicum. Ergo.

Dixi, *nisi urgens causa oppositum suadeat*, qualis esse potest, ut prævié contrahendo consulatur famæ, & honori Sponsæ, si sit in periculo infamiæ. 2 Ut legitimetur proles suscepta ex Sponsa. 3. Si præviè contrahendo possit evitari alterius occisio, &c.

Declaratur ulteriùs, & tacitè solvitur quædam objectio. Juramentum etiam in alterius utilitatem præstitum, potest favore Religionis commutari in melius. Quod ex eo patet, quia alioquin ille, qui post contractum Matrimonium juravit, se illud consummaturum, non posset ad Religionem transire. Si ergo ante Matrimonii consummationem liceat convolare ad Religionem, a fortiori id licet post Sponsalia.

XXVIII. *Resp.* 6. Votum ingrediendi Religionem non solvit quidem Sponsalia ex parte voventis, quæ ante illud sunt contracta, bene tamen votum profitendi, saltem per se loquendo.

Ratio 1. *p*. Votum ingrediendi non habet majorem vim dissolvendi Sponsalia, quàm ipse ingressus: Sed hic non solvit illa ex parte ingredientis. Ergo nec votum ex parte voventis.

Ratio 2. *p*. Per votum inducens statum cum Matrimonio planè incompossibilem solvuntur Sponsalia ex parte utriusque; Sed per votum profitendi per se inducitur talis status. Ergo.

Dixi in R. 5. *Saltem per se loquendo*; quia fortè per accidens ex parte alterius posset occurrere rationabilis causa contrahendi Matrimonium ante Religionis ingressum; juxta exceptionem pro R. 5. factam.

XXIX. *Resp.* 7. Votum simplex cum animo manendi in Sæculo factum, ex parte utriusque dissolvit Sponsalia priùs contracta, licèt sint jurata. Ita S. D. hic q. 53. art. 1. ad 1.

Ratio patet ex dictis: Nam vovens hoc ipso ostendit animum a nuptiis alienum, ceditque juri, quod habet in alterum, cui etiam per hoc votum datur justa causa resiliendi ob notabilē mutationem Sponsalibus supervenientem, in eo sitam, quòd onera Matrimonii, quæ quoad debitum conjugale debent esse paria, essent imparia, uterque enim conjux debet reddere, & petere, ille autem vovens solùm posset reddere. Ergo. Idem, etiam de Sponsalibus juratis probat Ratio data pro R. 3. ad Q. 4.

Resp. 8. Licèt minorum Ordinum susceptio non dissolvat Sponsalia contracta, bene tamen susceptio alicujus Ordinis sacri, uti & votum suscipiendi Ordinem sacrum.

Ratio 1. *p*. Ordines minores cum conjugio non sunt incompossibiles, sive ex sua natura, sive ex statuto Ecclesiæ.

Ratio 2. *p*. Ordo sacer facit hominem inhabilem ad Matrimonium, ut patebit infrà. Ergo a fortiori Sponsalia dirimit.

Ratio 3. *p*. patet ex dictis pro R. 7. de voto simplici castitatis, quia votum in sacro Ordine per se, & ex natura sua est simplex, & dicitur solemne solùm per accidens, nimirum ex statuto Ecclesiæ. Ergo.

QUÆRO VI. Contrahentes Sponsalia possuntne apponere pœnam frangenti fidem? & frangentes injustè fidem possuntne a Judice compelli ad eam servandam?

XXX. *Resp.* 1. Non possunt Sponsi Sponsalibus apponere pœnam, etiam modicam, quæ liget justè resilientem; quam proinde in nullo foro tenetur solvere. Ita S. Tho. hìc ar. 1. ad 4. dicens: *Quandoque apponitur conditio pecuniæ per modum pœnæ, & tunc, quia Matrimonia debent esse libera, talis conditio non stat, nec potest exigi pœna illa ab eo, qui non vult Matrimonium contrahere*. Et in c. gemma, de Sponsalibus, ubi dicitur: *Cùm itaque libera Matrimonia esse debeant, & ideò talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit meritò improbanda, mandamus, quatenus, si ita est, eundem, ut ab extorsione prædicta pœnæ desistat, Ecclesiastica censura compellas*. Ex his,

Ratio patet, ne lædatur libertas Matrimonii. Quæ etsi, ut dum pœna est modica, aliquando non lædatur, v. g. in divitibus modicam pecuniam non æstimantibus, id per accidens est, & casus particularis, qui non cadit sub consideratione Legis, Lex enim attendit ad ea, quæ per se, seu ordinariè fiunt. Nec obligatio Legis cessat, ex eo, quòd in aliquo particulari casu cesset ejus finis: ut patet in Lege jejunii, cujus finis est ref. ænatio passionum, a qua tamen non est liber, qui passionibus caret.

Resp. 2. Pœna prudenter moderata, apposita injustè resilienti, probabiliùs tenet, & obligat eum.

Ratio: Tum quia non est prohibita ullo jure; non naturali, ut omnes admittunt, quia solùm invitat ad id, quod est honestum, & ex justitia debitum: non canonico, quia omnia jura, quæ ab Adversariis obiiciuntur, nimirum ex cit. c. *gemma*. Ex Lege, *Titia*. Ex Lege, *mulier*, loquuntur de pęna imposita justè resilienti. Tum etiam, quia per eam pœnam non minuitur libertas injustè resilienti, sed conservat, quia sub mortali tenetur liberè contrahere, nec ullus habet libertatem ad resiliendum injustè, quia id non licet: in Jure autem illud dicitur impossibile, quod licitè fieri nequit. Ergo.

Resp. 3. Judex a parte læsa requisitus, Ecclesiasticus apud Christianos, Sæcularis apud Infide-

fideles, regulariter, & per se loquendo tenetur in foro externo compellere injustè resilientem, ut servet fidem præstitam in Sponsalibus, sive hæc jurata, sive non.

Ratio: Judex ex officio tenetur suis subditis petentibus administrare justitiam, & injuriam eis inferentes cogere, ut ab ea desistant, & jus, seu debitum tribuant.

Dixi, *regulariter, & per se;* quia per accidens, ob gravia incommoda, damna, scandala, perpetuas dissensiones, Uxoris desertionem, &c. quæ prudenter prævidentur, vel timentur, non debet cogi resiliens, sed permitti debent mala minora, ut caveantur majora.

Oppono: Qui contrahit ex metu in virum constantem cadente, non consentit, seu non agit liberè. Sed, cui imponitur gravis pœna, v.g. excommunicationis, agit ex metu cadente in virum constantem. Ergo.

Ad hoc dist. maj. 1. Si sit metus injustè incussus, conc. maj. si justè, ut suppono fieri in præsenti, neg. Vide infrà de Matrimonio coacto. Et suprà Tr. 3 Exam. 1. nu. 13. de metu. 2. Aliter dist. Non consentit liberè formaliter, & explicitè, conc. virtualiter & in causa, neg. Quia liberè consentiens in Sponsalia, liberè etiam consentit in Matrimonium, velut in effectum, & objectum eorum. 3. Dicitur, quòd Sponsus injustè resiliens compellatur, ut liberè consentiat, vel consensum in Sponsalibus, fortè retractatum, renovet. Quem nisi renovet, & interiùs potiùs dissentiat, Matrimonium secutum in conscientia est nullum. Hinc, si publicè constet, quòd eum renovare nolit, cogendus non est.

EXAMEN III.

De consensu secundùm se. Q. 45. per quinque art. De consensu coacto, & conditionato. Q. 47. per sex art.

QUÆRO I. Consensus, & quidem verbis expressus, estne causa efficiens Matrimonii, sic ut sine eo illud nullatenus possit fieri per quamcunque superiorem potestatem, etiam divinam?

XXX. *Resp.* 1. Consensus est causa efficiens Matrimonii. Ita S. Th. qu. 45 art. 1. loquens de Matrimonio, ut vinculum, non ut contractus, vel Sacramentum est: quia sic habet consensum pro causa materiali, & formali; ut in præcedentibus dictum est.

Ratio data est in hoc Tract. Exam. 1. Q. 2. pro 1. p. ubi quæcunque dicta sunt de vinculo, hîc revideantur.

Resp. 2. Consensus debet esse sensibiliter expressus, sive verbis propriè dictis, sive nutibus. Ita S. Thom. ibid. art. 2. in c. & ad 2.

Ratio: Matrimonium est contractus humanus, & obligans: Sed homines non possunt contrahere, nec se obligare nisi suam voluntatem sibi invicem manifestando. Ergo.

In R. ad 3. S. Doctor solvit casum de puella tacente præ verecundia, Parentibus eam Viro tradentibus: & ait: Eos, qui conjunguntur, sic oportet consentire, ut invicem se spontaneè recipiant, quod judicatur fieri, si in desponsatione non contradicant: unde verba Parentum computantur in casu illo, ac si essent puellæ, est enim sufficiens signum; quòd sunt ejus, ex quo non contradicit. Hæc ibi.

Resp. 3. Ad valorem Matrimonii non sufficit solus consensus Parentum, immò sine eo validè contrahitur; nec possunt Parentes filium cogere ad Matrimonium: bene tamen ex quadam rationabili causa inducere. Juxta S. Tho. q. 47. art. 6.

Ratio S. Th. in Matrimonio est quasi quædam servitus perpetua. Ergo debet eligi sponte sua. Item filii in eligendo statu sunt sui juris. Unde in c. *cùm virum, de Regularibus*, dicitur, filium in electione propositi Parentum non cogi sequi voluntatem. Hinc & S. Th. cit. a. 6. ad 1. explicans illud Apostoli Coloss. 3. *Filii, obedite Parentibus per omnia*, ait: Non intelligitur in illis, in quibus est liber sui, sicut Pater: & hujusmodi est Matrimonium, per quod etiam filius fit Pater. Hæc ibi.

Nota tamen, quòd filii absque rationabili causa inconsultis Parentibus contrahentes Matrimonium ordinariè peccent mortaliter. Quia Parentum munus est, non solùm proles educare, sed & ad perfectum statum deducere. Non tamen propter hoc possunt exhæredari, nec dos (conditioni saltem mariti, si non filiæ, proportionata, quia Uxor sequitur conditionem mariti) multò minus alimenta denegari. Quia in Novell. 115. recensentur causæ exhæredationis, nec inter eas refertur Matrimonium invitis Parentibus contractum, & in pœnalibus, ac odiosis extensio facienda non est, ideòque non debet fieri exhæredatio nisi ob causas ibi expressas. Causæ propter quas filii, vel filiæ Parentibus certum Matrimonium suadentibus parere tenentur, sunt v.gr. si ex tali conjugio sequatur inimicitiarum compositio, Parentum in extrema necessitate existentium sustentatio, &c. Et hoc si proles præ alio statu ad matrimonialem se jam resolverit.

XXXI. *Resp.* 4. Nulla potestas humana, civilis, vel ecclesiastica potest sine conjugum consensu in iis efficere vinculum Matrimonii.

Ratio: Quia est vinculum animorum: Sed nulla potestas humana habet dominium super animos subditorum, immò nec super corpora, ut patet ex dictis suprà Tract. 8. de Jur

& Just. Exam. 2. num. 38. Ergo.

Hinc dum Aristot. dicit. quòd civis sit plus Reipublicæ, quàm sui ipsius, intelligitur quantùm ad rem familiarem, & bona fortunæ pro commodo Reipubl. exponenda, immò & vitam ipsam profundendam, si necesse fuerit, captivitatem, servitutem subeundam, varios contractus ex natura tamen non indissolubiles faciendos: non verò loquitur de iis, quæ ex natura sua libertatem petunt, & essentialiter, vel per se indissolubilia sunt, & perpetua: uti est Matrimonium. Quod proinde dependet a libero contrahentium consensu, putà, in fieri, non in conservari. De quo vide in Tract. hoc, Exam. 1. Q. 2. n. 2. pro 6. p. Unde non Sequitur, quòd mutuo dissensu possit dissolvi. Ex quo solvitur illud: Omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur: Sed Matrimonium nascitur per consensum. Ergo. Pro quo videatur Ratio 1. p. R. 10. ad qu. 4. Exam. 2. num. 24.

XXXII. *Resp. 5.* Vinculum Matrimonii potest per absolutam Dei potentiam fieri inter Virum, & Mulierem absque proprio eorum consensu, seu inter inscios, & reluctantes. Dixi, *Vinculum*; quia non est hic sermo de contractu, vel Sacramento.

Ratio: Deus habet absolutum, independens, & supremum dominium in hominum corpora, & animos, &, ut S. Augustinus loquitur, magis habet in sua potestate voluntates hominū, quàm ipsi suas. Ergo potest pro libitu suo dominium corporis viri ad finem Matrimonii dare mulieri, & è contra, immò ab uno viro transferre in alium, quod est causare vinculum. Et, ne quid desit de statu, & perfectione, potest suaviter, & fortiter eorum animos, salva libertate, ad mutuum amorem conjugalem excitare. Sicut a pari, ratione dicti supremi dominii, potest in hominem inducere vinculum, seu obligationem Religionis, licèt in eam non consenserit, ut sit obligatus sicut alius eam professus.

Confirm. Sicut alicui inscio, & invito potest jus aliquod auferri, ita & acquiri, nam Lege 32. ff. *de acquir. rer. dom.* dicitur, *Etiam invitis nobis per servos nostros acquiritur dominium*. Si ergo Jura humana, & Principes hujus Sæculi in invitum possint transferre dominium, a fortiori id potest Deus.

Notanda ergo bene est differentia inter dominium morale, quale est in præsenti, & physicum; quod primum acquiritur non solùm voluntate propria, sed & superioris, præsertim supremi: alterum verò solùm per physicam unionem cum forma.

Declaratur ulterius, & excluditur fundamentum Adversariorum. Vinculum conjugale formaliter non est quid vitale, sicut est consensus, vel actus meritorius, qui per absolutam Dei potentiam sine actuali influxu proprii principii vitalis poni non potest, nec potest esse sine libertate: sed est quid morale, secundùm legem ordinariam consecutum ad actum vitalem humanæ voluntatis velut ad fundamentum, adeòque liberum quidem, si proveniat ex propria contrahentium voluntate; secus, si ex voluntate aliena. Hinc etiam formaliter, seu essentialiter non est quid liberum, quia aliàs a conjugibus liberè posset dissolvi. Nec essentialiter consistit in unione animorum per amorem, quia manet in dissentientibus, & divortiatis. Ergo.

Resp. 6. Matrimonium sic factum esset ejusdem rationis cum moderno.

Ratio 1. De essentia, & ratione formali vinculi conjugalis nihil aliud est, quàm dominium radicale super corpora. Sed hoc conjugibus conferri potest tam voluntate propria, quàm Dei; ut probatum est pro R. 5. Ergo.

Ratio 2. Sola varietas causæ ab effectu non tollit identitatem, seu convenientiam in natura specifica, nam homo productus per creationem, & homo productus per generationem, sunt ejusdem speciei; idem est de calore causato a Sole, & causato ab igne. *Subsumo*: Sed in præsenti solùm est diversitas causę efficientis. Ergo.

Opponi potest 1. *contra* R. 5. Licèt voluntas humana possit a Deo necessitari, ut patet in amore beatifico, non tamen potest ei a Deo inferri violentia: Sed in casu posito inferretur violentia, violentum enim est, quod est a principio extrinseco passo non conferente vim, seu resistente, sed conjuges inviti resistunt. Ergo.

2. Per absolutam Dei potentiam non potest dari relatio sine suo fundamento proximo, seu ratione fundandi: Sed hæc est consensus conjugum, & non potest esse voluntas Dei: Tum quia voluntas Dei est extrinseca, ratio verò fundandi extremis relatis debet esse intrinseca. Tum etiam, cùm sit relatio, & correlatio, ratio fundandi debet esse multiplicata, seu duplex, voluntas autem Dei est unica. Ergo. Utraque hæc Oppositio pluribus Instantiis, limites morales excedentibus, roborari posset. Sed solutio videatur tum in Philosophia in Tract. de violento; & de Prædicamento Relationis; tum in Theologia de relatione æqualitatis inter divinas Personas, & de relatione inter Humanitatem Christi, & Personam Verbi unitam; Quò me remitto, ne in speculativis excedam, & Moralistas offendam.

QUÆRO II. Matrimonia coacta, seu ex metu contracta suntne valida?

XXXIII. Dicitur in titulò, *seu ex metu*; quia per coactionem, seu violentiam in præsenti intelligimus metum, qui, ut ait S. Tho. q. 47. art. 1. in fine corp. secundùm jurisperitos

est

est instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio. Alia metus definitio data est suprà Tr. 3.Exam.1.n.12.Ubi etiam metus fuit divisus in levem, & in gravem, seu cadentem in virum constantem, & explicatum, quid requiratur ad hoc, ut metus sit gravis, quæ ibi videantur. Sicut & illa, quæ ibidem n.11.de violentia sunt dicta. His adde, quòd metus gravis, seu cadens in virum constantem possit inferri a duplici causa, scilicet vel a causa naturali, id est, necessaria, seu rationis experte, v.g.a naufragio, gravi morbo, peste, & tunc dicitur metus ab intrinseco. Vel a causa libera, & extrinseca, v. gr. ab alio homine, & tunc dicitur metus ab extrinseco. Qui posterior metus adhuc dupliciter incuti potest. 1. Justè, ut, si Judex homicidæ comminetur, mortem, nisi in Uxorem ducat filiam occisi. 2. Injustè, ut si talis metus ad eam ducendam incutiatur a persona privata, seu a non Judice. Iterum hic metus potest incuti, vel ad directè extorquendum consensum in Matrimonium, vel ad eum directè, & per se, seu ex intentione extorquendum in aliquid aliud: & tunc solùm per accidens ordinatur ad Matrimonium, ut si quis ex metu latronis in Uxorem ducat filiam viri fortissimi, ut ab eo contra invasorem defendatur. Hoc præmisso,

*Resp.*1. Matrimonium ex metu quantumvis gravi, ex causa naturali orto, contractum, est sat liberum, adeòque & validum. Idem est de Matrimonio contracto ex gravi metu justè incusso a causa libera, v.g. a Judice ad extorquendum Matrimonium.

Ratio 1.p. Quia tunc nulla vis, seu violentia infertur, ut si quis ex metu gehennæ, vel metu mortis naturalis imminentis in Uxorem ducat suam concubinam. Simile est in voto ex metu naufragii facto. Ergo.

2. *Pars* declaratur per casus: *Primus est*, si sit posita Lex, quòd violator Virginis metu mortis compellatur eam ducere, vel dotare. *Secundus*: Si Pater deprehendat aliquem cum sua filia peccantem, cui minatur accusationem, nisi eam ducat: quam & ducit ex hoc metu. *Tertius*: Si Judex Juveni justè ad mortem damnato promittat perdonationem vitæ, si ducat Judicis filiam, vel aliam, etiam meretricem. In omnibus his casibus Matrimonium subsistit, quia est sat liberum. *In primo* quidem, quia ibi metum patienti nulla irrogatur injuria, eò quòd is spõte sua peccando se pœnæ statutæ subjecerit. *In secundo*, tum quia Pater justè minatur ei accusationem. Dico, *accusationem*; si enim minaretur mortem, & ex hujus metu Matrimonium contraheretur, esset nullum: quia esset metus mortis injustè incussus, utpotè a persona privata. Tum etiam quia ille metus non est tam incussus, quàm potiùs assumptus ab ipso patiente: qui liberè dedit occasionem hujus metus. *In tertio*, quia malefactor non fuit ad mortem damnatus eo fine, ut contrahat Matrimonium, sed ut luat delicti pœnam: quam ut evadat, liberè eligit hoc medium.

Resp 2. Non irritatur Matrimonium gravi metu injustè incusso a causa libera, si non ad consensum in Matrimonium, sed ad aliquid aliud, v.gr. ad pecuniam extorquendam sit incussus, v.g. si Princeps ab alio Principe obsidione cinctus ad redimendam obsidionem contrahat Matrimonium cum ejus filia, vel sorore. Vel si Latro metum incutiat Viatori ad extorquendam pecuniam, qui, ut hanc vexam redimat, promittit se ducturum ejus filiam in Uxorem.

Ratio: Ille metus per accidens se habet respectu Matrimonii, nec involuntarium, quod adest, ex metu isto oritur per se. Simile est in voto in tali occasione facto.

Resp.3. Matrimonium ex metu gravi, seu in virum constantem cadente, ad Matrimonii consensum extorquendum injustè incusso contractum, est ipso jure invalidum, non solùm in foro externo, seu quoad præsumptionem, sed etiam in foro conscientiæ, & re ipsa. Ita S.Th.q.47.art.3.

Declarat hoc ibidem: Vinculum Matrimonii est perpetuum, unde in illud, quod perpetuitati repugnat, Matrimonium tollit: metus autem, qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractus tollit, quia potest peti restitutio in integrum; & ideò talis coactio metus, quæ cadit in constantem virum, tollit Matrimoniũ, & non alia: constans autem vir judicatur virtuosus, qui est mensura in omnibus operibus humanis, ut Philos.dicit in 3. Et hic. Quidam autem dicunt, quòd si adsit consensus, quamvis coactus interiùs, est Matrimonium quantùm ad Deum, sed non quantùm ad statum Ecclesiæ, quia præsumit, ibi non fuisse consensum interiorem propter metum. Sed hoc nihil est, quia Ecclesia non debet præsumere de aliquo peccatum, quousque probetur: peccavit autem, si dixit se consentire, & non consensit. Unde Ecclesia præsumit, eum consensisse, sed judicat consensum illum extortum non esse sufficientem ad faciendum Matrimonium. Ita S.D. Qui ibid. ad 2. ait. Ad Matrimonium non sufficit quodcunque voluntarium, sed voluntarium completè, quia debet esse perpetuum; & ideò per violentum mixtum impeditur. Quibus verbis solvit hanc Object. Violentum mixtum juxta Philos. plus habet de voluntario, quàm de involuntario: Sed non potest aliter consensus esse coactus, nisi per violentum mixtum. Ergo non omnino excluditur involuntarium, & ita adhuc est Matrimonium.

Ex quibus patet, quòd in illo violento mixto, sit quidem voluntarium, & consensus liber simpliciter, sed libertas non est in ea perfectione,

sciat Matrimonii nullitatem.

Ratio: Quia sciens accedit ad non suam.

Dico 2. Si contrahens tantùm exteriùs ficte consentiat sine consensu interno, peccat peccato mendacii venialis.

Ratio: Quia os cordi non concordat, mendacium tamen perniciosum non est, nec infert injuriam parti. Ergo.

Dico 3. Qui ex præfato metu profert verba in sensu formali, & ut significativa, ideòq; præbet verum, & sincerum consensum, sciens Matrimonium tam in ratione contractus, quàm Sacramenti esse nullum, volens tamen ex parte sua facere, quod potest, non peccat peccato mendacii. 2. Nec Sacrilegii, vel alterius speciei.

Ratio 1. *p*. Quia sensus verborum est verissimus, nimirum: Ego, quantum est ex parte mea, accipio te in Uxorem. Nullitas enim Sacramenti non oritur ex defectu contrahentium, Sed ex Statuto Ecclesiæ irritantis.

Ratio 2. *p*. Si esset sacrilegium, esset ideò, quia talis verba profert super indebitam materiam: sed hoc non. Quod prob. Verba contrahentium solùm sunt materia, & forma hujus Sacramenti, quando sunt materia, & forma contractus matrimonialis: Sed in hoc casu non sunt materia, & forma contractus, quia hic ab Ecclesia est irritatus, non a contrahentibus. Ergo. Maj. constat. Quia Christus in Matrimonio non mutavit naturam contractus, sed solùm elevavit. Ergo.

Ex quibus patet differentia hujus ab aliis Sacramentis, in quibus quando, etiam ex metu mortis, v.g. in Eucharistia, vel Pœnitentia, forma profertur super indebitam materiam, committitur sacrilegium, quia illa præcisè habent rationem Sacramenti, & quidem a Christo etiam quoad substantiam instituti: at Matrimonium est simul contractus, cujus naturam Christus non mutavit, ut dictum est.

QUÆRO III. Quo jure dictum Matrimonium metu est invalidum?

XXXVI. *Resp.* 1. Non Jure naturæ, sed Ecclesiastico, & Gentium.

Ratio 1. *p*. Quia vel esset ob injuriam, vel ob involuntarium, sumendo ea seorsim, vel simul. Non primum, quia in casu, quo alicui incutitur metus ex alterius injuriosa actione, indirectè non ordinata ad extorquendum consensum, intercedit gravis injuria, quæ tamen non annullat Matrimonium hac occasione contractum, ut anteà dictum est. Deinde adest libertas jure naturæ sufficiens, quia illud Matrimonium est simpliciter, & absolutè voluntarium, & involuntarium solùm secundùm quid, ut patet ex dictis. Tandem hæc duo per accidens conjunguntur, & voluntarium illud de se, & in suo ordine sufficit ad Matrimonium non existente injuria, & hæc impertinens est ad valorem, aut invaliditatem Matrimonii ex natura rei. Ergo quòd illa duo concurrant simul, omnino impertinens est.

2. *Pars* de Jure Ecclesiastico patet ex c. *significavit*, 2. *de eo, qui duxit in Matrim.* & c. *cum locum*. 14. & c. *veniens*. 15. & c. *consultationi tuæ*. 28. *de Sponsal.* Ubi expressè dicitur, quòd Matrimonia ex dicto metu contracta sint omnino nulla, & irrita. Et quamvis citati textus non habeant formam Statuti (prout habet Tridentinum de Matrimonio clandestino) cùm agant de Matrimonio jam contracto, declarando, si metu inita sint, esse invalida ex vi alterius juris, indubiè (ut objici potest) naturalis: ideò pro certo supponendum est, aliud jus antiquius Ecclesiæ aliquando fuisse, scripto, vel vivæ vocis oraculo, aut usu, vel consuetudine introductum, vi cujus primò illa irritatio fuit facta, declaratio enim juris supponit jus.

3. *Pars* de jure gentium declaratur, cujus sensus non est, quasi omnes gentes propter hoc in unum locum, legis condendæ gratia, convenerint, sed quòd omnes gentes illud jus lege scripta, vel consuetudine servent, vel tacitò, aut expresso consensu approbent. Et ex vi hujus Juris dicta Matrimonia sunt irrita apud Infideles Ecclesiam non audientes. Immò & apud Fideles. Sicut enim, quod jam est præceptum lege divina positiva, vel naturali, potest adhuc præcipi lege Ecclesiastica. Ita & in præsenti.

Ratio hujus Partis. Licèt dictamen nullitatis dicti Matrimonii non sit ipsius Rationis naturalis, ob rationem ante datam, proximè tamen ex Lege naturali deducitur; quia Ratio dictat æquitati, & juri materiali expedire, ut Matrimonia coacta irritentur. Ergo.

XXXVII. *Oppono* 1. contra 1. p. verba S.Th. anteà pro R. 3. ad Q. 2. adducta ex c. art. 3. & ex R. ad 2. ubi videtur velle, quòd coactio repugnet naturæ Matrimonii, utpotè perpetuitateejus, quæ est proprietas, quòd autem est contra proprietatem, est etiam contra naturam. Ergo.

Confirm. 1. Nullum violentum est perpetuum, ut habet axioma. 2. Illud non est perpetuum, ratione cujus potest peti restitutio in integrum: Sed S.Th. in verbis allatis dicit, quòd ratione metus in virum constantem cadentis possit peti restitutio in integrum. Ergo.

Oppono 2. Coactio, ut ante diximus, est contra fines Matrimonii, & contra animorum unionem, & amorem conjugalem. Ergo irritat illud jure naturæ. Simile est in Polygamia.

3. Non minùs Matrimonio repugnat coactio, quàm conditio opposita fini, & bonis ejus: Sed hæc illud irritat jure naturæ, ut dicetur postea. Ergo & illa.

4. Juri naturæ repugnat acquirere jus in alterum per injuriam: Sed hoc fieret. Ergo.

5. Liberalis datio exigit specialem liberta-

Digitized by Google

tem: Sed in contractu Matrimonii est liberalis datio, nimirum proprii corporis. Ergo.

Ad 1. *Resp.* S.Th. velle, quòd coactio repugnet solùm connaturalitati Matrimonii, & perpetuitati eius, non verò essentiæ, seu facit, quòd eius natura, & perpetuitas non habeatur tam connaturaliter, seu modo tam connaturali, ut petit nimirum cum plena libertate, ratione cuius solet inter coniuges esse major amor, & pax: ideòque ratione coactionis possit peti restitutio in integrum.

Ad 1. *Confirm.* axioma est verum de violento simpliciter tali, in quo passum nullo modo activè concurrit, non verò de eo, quod est secundùm quid tale, in quo passum activè, etsi secundùm quid involuntariè, concurrit. Simile est in servitute perpetua.

Ad 2. *Confirm.* maj. est vera, si restitutio in integrum possit peti jure naturæ: uti non potest in præsenti.

Ad 2. *Oppos.* dist. ant. illos fines omnino tollendo, neg. difficultando, seu notabiliter impediendo, eorumque connaturalitati præjudicando, conc. Quòd autem Polygamia jure naturæ sit nulla, & invalida, non est præcisè ex hoc capite, sed ideò, quia Ratio naturalis dictat, quòd res uni tradita, nimirum corpus traditum conjugi, non possit tradi alteri, nisi supremo humani corporis Domino, scilicet Auctore naturæ, in jure naturali dispensante: non verò dictat, quòd ad Matrimonii valorem requiratur plenissima libertas.

Ad 3. neg. maj. Quia illa conditio naturam, & bona Matrimonii omnino tollit, coactio verò, seu metus ea compatitur, licèt non tam connaturaliter.

Ad 4. neg. maj. stando præcisè in jure naturæ, non attendendo ad invaliditatem, quam jus positivum induxit.

Ad 5. dist. maj. libertatem simpliciter saltem, & absolutè talem (nimirum stando in jure naturæ) quæ etiam in præsenti casu adest, conc. maj. cum omni gradu perfectionis, neg. Simile est in Voto, sive simplici, sive solemni, facto ex gravi metu, quod non est irritum jure naturæ, sed Ecclesiastico. Ex quo fit, quòd, sicut Deus offenditur per peccatum ex metu factum, ità de se acceptet promissionem injuriosè extortam: ad injuriam, seu iniquitatem habendo se permissivè, non approbando eam.

QUÆRO IV. Potestne fieri Matrimonium per consensum conditionatum, præsertim adjecta conditione impossibili?

XXXVIII. Ante *Resp.* Not. quòd conditio solita explicari per particulam, *si*, definiatur a Sylvestro, & aliis, quòd sit *Oratio, in qua id omne, quod agitur, in futurum eventum suspenditur.* Natura ergo conditionis est suspendere consensum, vel effectum. Hoc notato

Resp. 1. Verbis S.Th. q. 47. ar. 5. dicentis: Conditio apposita, aut est de præsenti, aut de futuro? Si de præsenti, & non est contraria Matrimonio, sive sit honesta, sive inhonesta, stat Matrimonium, stante conditione, & ea non stante non stat. Sed si sit contraria bonis Matrimonii, non efficitur Matrimonium; Si autem sit conditio de futuro, aut est necessaria, sicut Solem oriri cras, & tunc est Matrimonium: quia talia futura sunt præsentia in causis suis; aut est contingens, ut datio pecuniæ, vel acceptatio parentum, & tunc idem est judicium de tali consensu, sicut de consensu, qui fit per verba de futuro, unde non facit Matrimonium. Hæc S.D.

Resp. 2. Certum est 1. quòd conditio impossibilis seriò adjecta jure naturæ invadat Matrimonium in foro conscientiæ, v.g. Duco te, si digito Cœlum tetigeris. 2. Etiam esse nullum in foro externo, si contrahens expresse declaret, se nolle contrahere, nisi conditio verificetur. 3. In utroque foro esse validum, si aliunde constet, contrahentes habuisse absolutum consensum. 4. Esse in utroque foro nullum, si verè absolutè internè consentiant, sed consensum non manifestent.

Ratio: In primo casu nullus datur consensus. In secundo Ecclesia non potest verum internum consensum præsumere, quia expressè constat de suspensione consensus, usquedum conditio impleatur. In tertio nihil deest de requisitis. In quarto deest sensibilis expressio consensus.

Major immò potissima in præsenti difficultas est, si præter illam conditionem, non adsint alia signa diss. nsus. Pro quo

Resp. 3. Matrimonium sub conditione impossibili, substantiæ, ac bonis Matrimonii non contraria, initum, in foro externo, seu judicio Ecclesiæ præsumitur tale, ac si conditio adjecta non esset, adeòq; validum, si contrahentes habeant notitiam Statuti Ecclesiæ eam conditionem rejicientis, seu habentis pro non adiecta. Ita patet ex Gregorio IX. c. final. *de condit. appositis* statuente: *Si conditiones, apposita Matrimonio, turpes, aut impossibiles fuerint, debent propter favorem ejus pro non adjectis haberi* putà, in foro externo, sicut jure civili similes conditiones in testamentorum legatis habentur pro non adjectis. Dixi, *in foro externo*; quia in foro conscientiæ esse nullum, si consensus desit, patet ex dictis.

Ratio 1. Nemo præsumitur velle peccare, aut in re tam sancta, ac gravi velle nugari, suumque actum facere irritum.

Ratio 2. Qui scit conditionem impossibilem ab Ecclesia rejici, & Matrimonium sic contractum ab Ecclesia validum judicari, & tamen eam opponit, præsumitur velle contrahere eo modo, quo Ecclesia intendit, & præsumit; nisi aliter mentem suam explicet. Ergo conditio impossibilis, quæ relicta suæ naturæ est quidem signum dissẽsus, supposita notitia Statuti Ecclesiæ eam a con-

contractu reiicientis, in foro externo saltem, consensum supponit.

Ex his sequitur, quòd, cùm Matrimonium ex utriusq; contrahentis consensu constet, in utroque requiratur notitia, non solùm impossibilitatis conditionis, sed & dicti Statuti Ecclesiastici cujus ignorãtia excusat, licèt enim non excuset ignorantia juris omnino clari, & omnibus noti, benè tamen incogniti, vel obscuri, circa quod ipsi DD. in varias abeunt Sententias.

Oppono; Ecclesia non potest supplere consensum in Matrimonio. Ergo.

Negatur conf. Non enim Ecclesia supplet consensum, nec facit, quòd Matrimonium ante illam Ecclesiæ constitutionem sub dicta conditione contractum fiat nullum; sed facit, quòd imposterum post illam constitutionem consensus sub tali conditione præstitus debeat haberi ut purus, ac absolutus, & Matrimonium validum. Potest enim Ecclesia (ut patet de clandestinitate) ponere quasdam conditiones, quibus servatis contractus matrimonialis fit, vel non fit validus. Et hoc in favorem Matrimonii.

In quo, quoad præsens, consistit ille favor Matrimonii?

Dico: Consistit in hoc, quòd Ecclesia, etsi posset, non tamen ita disposuit circa cæteros contractus, ut conditio impossibilis in eis haberetur pro non adjecta, disposuerit autem circa Matrimonium, pro conservatione ejus. Dum enim est dubia contrahentium intentio, an animo verè contrahendi, vel potiùs illudendi eam conditionem apponant, in favorẽ Matrimonii præfertur pars conservatrix illius, præsumitque verba proferri in sensu absoluto, in dubio enim pro Matrimonio judicandum est c. fin. *de sent. & re jud.* ut explicat Sanchez. Cùm enim vertatur periculum animæ, si fortè separentur, qui legitimè conjuncti, & nubant aliis, Ecclesia in dubio eligit, quod animæ est tutius.

*Estne Resp.*3. vera de conditionibus impossibilibus, sive sint de præsenti, sive de præterito, sive de futuro?

XXXIX. *Affirmo. Ratio*: Conditiones impossibiles non præcisè ideò a Matrimonio reiiciuntur, quia obligãt ad faciendum impossibile (quod respicit futurum) sed tantùm quia impossibiles sunt: Sed impossibilitas reperitur in eis, licèt sint de præterito, vel præsenti. Ergo.

Notanda hìc est differentia inter conditiones turpes, & impossibiles, de quibus utrisque licèt in decreto Gregorii sit eadem decisio, est tamen diversa ratio, ut exponit Cornejo. Nam conditio turpis non reiicitur præcisè, quia turpis est, sed quia obligat, & incitat ad peccandum, & cùm hoc solùm conveniat conditioni de futuro, ideò illa duntaxat censetur reiici, putà quæ non est contraria bonis Matrimonii; quia, ut ante dicti, nemo præsumitur velle peccare, vel nugari in re tam gravi, & sancta. Verùm conditio impossibilis est: quæ impossibilitas reperitur pro quavis differentia temporis.

Estne eadem *Resp.*3. vera non solùm de conditionibus per naturam impossibilibus, verbi gratia, si digito Cœlum tetigisti, vel ranges, sed etiam de impossibilibus jure, v.g. si liceat contrahere cum consanguinea intrà quartum gradum, vel si Pater potest sine causa exhæredare filium?

Dico esse distinguendum cum præfato Auctore. Si conditio apposita sit contra jus naturæ, debet reiici, in quacunque differentia temporis apponatur.

Ratio: Quia semper est impossibilis, & jus naturæ semper idem, & invariabile. Si autem est contra jus humanum, reiicitur solùm illa, quæ apponitur pro tempore, quo jus illud viget, v.g. contrahendo sic: Nubo tibi, si de facto liceat ducere consanguineam, est consensus purus, & Matrimonium absolutum.

Ratio est, quæ suprà. Si autem adiiciatur de præterito, vel futuro, v.g. Contraho tecum, si aliquando licitum fuit, aut erit, conditio non est reiicienda, sed sortitur suum effectum.

Ratio: Quia tollitur a conditione impossibilitas.

QUÆRO V. Estne validum Matrimonium contractum sub conditione turpi repugnantẽ substantiæ, ac tribus bonis Matrimonii, v.g. Duco te, si procuraveris tibi sterilitatẽ per venena, si te obligaveris ad effundendum semen extra vas, ut non possit sequi generatio, vel ad te exponendam quæstui adulterino, vel, ut non maneam tibi obligatus, nisi ad 10. annos, vel, usquedum inveniam pulchriorem. Vel, Contraho tecum, sic tamen, ut dominium corporis mei non transferatur in te, ut non sim obligatus tibi servare fidem, ut non simus obligatus ad petendum, & reddendum debitum?

LIX. *Resp.* Esse jure naturæ irritum, licèt conditio apponatur ab uno tantùm contrahentium.

Ante prob. Nota, ut suprà dum agebatur de Polygamia Exam. 1. num. 5. & 6. insinuatum fuit, tria esse bona Matrimonii. 1. Bonum prolis, ut scilicèt hęc non vitetur positivè per media illicita, & non solùm generetur, sed & secundùm legem Christi educetur. 2. Bonum fidei, non prout hæc est virtus theologica, sed fidelitas ad non adulterandum. 3. Bonum Sacramenti, id est perpetuitas, seu indissolubilitas, quia hæc ei convenit ex natura, & major est post consummationem, quàm ante. Hæc tria bona sunt de essentia Matrimonii, non quidem executio eorum, sed radicalis obligatio servandi illa. Unde omnis venditio illis repugnans, repugnat substantiæ Matrimo-

trimonii, illudque irritat. Exempla patent ex ipso titulo Quæsiti. Hoc notato

Ratio est: Qui non consentit in substantiam Matrimonii, non consentit in illud, adeòq; nihil facit: Sed qui contrahit cum conditione turpi contraria substantiæ Matrimonii juxta exempla ante data, non consentit in substantiam ejus. Ergo.

Declaratur a simili: Non est votum, si quis habeat animum non se obligandi, valet tamen votum, si adsit animus se obligandi, ast non implendi. Ergo etiam nullum est Matrimonium, si contrahentes habeant animum non se obligandi ad tria bona Matrimonii, vel si se ex pacto obligent ad oppositum eorum, subsistit tamen, si habeant animum ad illa se obligandi, cum intentione in executione non servandi.

Ex hoc solvitur, quod solet opponi de B.V. quòd nimirum illa, cùm ante emiserit votum Virginitatis, contraxerit cum conditione nunquam consentiendi in copulam. De quo redibit sermo n.43. & 44. in Exam.4.

Declaratur ulteriùs ostendendo cur ista conditio irritet Matrimonium, dum fit, non verò si superveniat ei jam contracto. Nam si addatur in ipso contractu Matrimonii, apponitur tanquam pars ipsius contractus, quo solo modo substantiæ Matrimonii est contraria: at si adiiciatur post contractum Matrimonium, cùm hoc sit indissolubile, non apponitur, ut pars ipsius contractus: & ideò non repugnat substantiæ ejus. Hinc est illud commune proloquium DD. quòd aliquid possit nocere Matrimonio in initio, cùm contrahitur, quod verè non nocet, si fiat posteà, & ita fit in præsenti, uti & in casu conditionis honestæ bonis Matrimonii contrariæ: de qua posteà. Sicut & videmus, quòd impedimentum dirimens Matrimonium antecedens, illud annullet: non autem si Matrimonio contracto superveniat. Hinc illud, *Quod tollit rem in fieri, tollit & in facto esse*, non verificatur de eo, quod in facto esse ex natura sua indissolubile est, uti est Matrimonium per hoc differens ab aliis contractibus, hi enim a contrahentium consensu non solùm in fieri, sed & in conservari dependent.

XLI. *Quid judicas* de conditione impossibili substantiæ Matrimonii contraria, v.g. Contraho tecum, si me sepeliveris. Vel si non defeceris a Religione, in qua contrahimus, si toto vitæ tempore non exiveris è domo?

Dico, tales conditiones non haberi pro non adjectis, sed per eas annullari Matrimonium.

Ratio est eadem ante pro Resp. adducta, quę hìc applicetur. Quia est consensus erga personas inhabiles, utpote mortuas. Sensus enim illarum conditionum est, Contraho tecum post mortem; sepeliri enim non potest nisi mortuus sit, & alterius binæ conditionis, oppositū tota vita fieri potest, adeòque facit eundem sensum.

Oppono: Ideò, ut dictum est anteà n.38. reiicitur conditio impossibilis non contraria bonis Matrimonii, quia nemo præsumitur velle peccare, vel nugari in re tam gravi; & sancta: Sed idem probat in præsenti. Ergo.

Ad hoc dist. maj. Ideò præcisè, neg. maj. ideò & propter aliam rationem ibidem secundo loco adductam, conc. maj. Cùm ex natura rei hìc nihil convincatur, standum est decreto Ecclesiæ, quæ nihil statuit circa hunc casum, bene tamen circa priorem. Unde aliqui DD. nimirum Abbas, Præpositus, Lancelotus, & alii citatum c. finale. *de condit. appos.* ita summant: *Conditiones turpes, & impossibiles, quæ non sunt NB. contra substantiam Matrimonii, reiiciuntur*.

XLII. *Quid sentis* de conditione honesta, bonis Matrimonii contraria, v.g. Contraho tecum sed hac conditione, ut vivamus in perpetua castitate. Vel ut non consummato Matrimonio profiteamur Religionem?

R. quòd irritet Matrimonium.

Ratio: Cum hac conditione non stat consensus in substantiam Matrimonii. Ergo hoc est nullum. Prob. ant. Jus radicale, & potestas ad copulam est substantialis, & intrinseca Matrimonio: Sed apposita in ipso contractu hac conditione, ut uterque conjux maneat in perpetua castitate, non solùm tollitur ipsa actualis copula carnalis, nec solùm jus proximum, sed etiam jus radicale, & potestas ad illam. Ergo. Prob. min. Obligatio nunquam petendi, ac reddendi debitum adjecta in ipso contractu, tollit dictum jus, etiam radicale: Sed tales contrahentes se obligant ad nunquam reddendum, & petendum debitum. Ergo. Maj. prob. Quodlibet tollitur per suum oppositum: Sed jus, seu obligatio nunquam petendi, & reddendi opponitur juri, & potestati ad copulam, etiam radicali, si apponatur in ipso contractu. Ergo.

Dixi, *si apponatur in ipso contractu*, pro quo vide num.40. circa finem. Si enim superveniat Matrimonio contracto, non dissolvit illud, immò contractui matrimoniali tacitè inest hæc conditio, ut posteà possint, si velint, vovere castitatem, quia sic non impeditur translatio dominii corporum: non tamen inest, nec inesse potest hæc, ut teneantur abstinere ab usu conjugii, quia sic impeditur illa translatio, adeòque & Matrimonium. Impossibile enim est, simul, & semel suum corpus tradere conjugi ad usum conjugii, & Deo promittere perpetuam castitatem. Dixi, *tradere*; aliud enim est de promissione, qualis est in voto simplici castitatis, quod, si factum sit ante Matrimonium, non tollit ejus valorem, sed facit solùm illicitum.

Oppono: In Matrimonio dominium distinguitur ab usu, & a jure ad usum, sicut in pluribus

ribus aliis rebus dominium directum potest separari a dominio utili. Ergo.

Ad hoc dist. ant. a jure proximo, conc. a radicali, neg. Quia utrumque in præsenti impeditur, ut probatum est; quod enim uni traditur, alteri non potest promitti: vel si promittitur, non fit verus consensus in traditionem. Vide, quæ mox dicentur.

EXAMEN IV.

De Objecto consensus q. 48. per duos art. & de Bonis Matrimonii q. 49. per sex articulos.

QUÆRO I. Quodnam est objectum essentiale consensus matrimonialis? estne ipsa copula carnalis? & quid quoad hoc sentis de Matrimonio B. Virginis?

XLIII. *Resp.* Objectum essentiale consensus matrimonialis non est copula carnalis, sed dominium, seu jus in corpus alterius ad procreationem Prolis. 2. Unde de essentia, & valore Matrimonii non est consensus explicitus in copulam carnalem, quo scilicet contrahentes formaliter intendant eam exercere. 3. Nec implicitus ex parte contrahentium. 4. Bene tamen implicitus ex parte contractus. 5. Qui etiam fuit in B. Virgine contrahente cum S. Josepho. 6. Cum quo proinde contraxit verum Matrimonium.

Ratio 1. *p.* Illud non est objectum essentiale consensus matrimonialis, quod non est de essentia Matrimonii: Sed copula carnalis non est de essentia Matrimonii, ut probatum est suprà n. 7. R. 2. ubi vide. Ergo. Idem est de obligatione formali, & proxima ad copulam, cùm & illa possit separari, ut patet tum in divortiatis, tum in illis conjugibus, qui ex voto, vel pacto servant castitatem.

Secunda, tertia, & reliqua Partes patent ex S. Thom. hìc q. 48. ar. 1. dicente: Bene dixerunt illi, qui dixerunt, quòd consentire in Matrimonium, est consentire in carnalem copulam implicitè, non explicitè, non enim debet intelligi, nisi sicut implicitè continetur effectus in sua causa. Quia potestas carnalis copulæ, in quam consentitur, est causa carnalis copulæ, sicut potestas utendi re sua est causa usus. Hæc ibi. Et 3. p. q. 29. ar. 2. in c. ait: Matrimonium, sive conjugium dicitur verum ex hoc, quòd suam perfectionem attingit. Duplex autem est rei perfectio prima, & secunda. Prima quidem rei perfectio consistit in ipsa forma, ex qua speciem sortitur; secunda verò perfectio consistit in operatione rei, per quam res aliqua suum finem attingit. Forma autem Matrimonii consistit in quadam inseparabili conjunctione animorum, per quam unus conjugum indivisibiliter alteri fidem servare tenetur. Finis autem Matrimonii est proles generanda, & educanda. Ad quorum primum pervenitur per concubitum conjugalem, ad secundum per alia opera Viri, & Uxoris, quibus sibi invicem obsequuntur ad prolem nutriendam. Sic igitur dicendum est, quòd quantùm ad primam perfectionem omnino verum fuit Matrimonium Virginis Matris Dei, & Joseph, quia uterque consentit in copulam conjugalem, non autem expressè in copulam carnalem, nisi sub conditione, Si Deo placeret. Unde & Angelus vocat Mariam conjugem Joseph, dicens ad Joseph Matth. 1. Noli timere accipere Mariam conjugem tuam. Quod exponens Aug. in lib. de nuptiis, & concupisc. dicit: Conjux vocatur ex prima desponsationis fide, quam concubitu nec cognoverat, nec fuerat cogniturus. Quantùm verò ad secundam perfectionem, quæ est per actum Matrimonii, si hoc referatur ad carnalem concubitum, per quem proles generatur, non fuit illud Matrimonium consummatum. Unde dicit Ambros. super Lucam. Non te moveat, quòd frequenter Mariam Scriptura vocat conjugem, non enim Virginitatis ereptio, sed conjugii testificatio, & nuptiarum celebratio declaratur. Habuit tamen illud Matrimonium etiam secundam perfectionem, quantùm ad prolis educationem. Unde Aug. dicit in lib. de nupt. & concupisc. Omne nuptiarum bonum impletum est in illis Parentibus Christi, Proles, fides, & Sacramentum. Prolem, cognoscimus ipsum Dominum Jesum; Fidem, quia nullum adulterium; Sacramentum, quia nullum divortium: solus ibi nuptialis concubitus non fuit. Hæc ibi. Ibidem ad 1. Sanctum Hieron. dicentem, *Joseph Maria Custos fuit potius, quàm maritus ejus*, explicat, quòd accipiatur ibi maritus ab actu Matrimonii consummati. Et ad 2. eundem S. Patrem, dicentem, *Cùm virum audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarum*, exponit, quòd nuptias vocat nuptialem concubitum. Videatur ibidem ad 3.

Tandem idem Angelicus Doctor in 4. dist. 30. q. 2. ar. 1. q. 2. ad 3. ait, *copulam carnalem cecidisse sub consensu B. Mariæ*: Et post pauca subjungit: *Quæ quidem copula nunquam fuit in proposito ejus, sed erat jam certificata, quòd actus nunquam sequi deberet*. Quæ duo dicta ne invicem sibi repugnent, opus est dicere (ait Cornejo) D. Thomam posuisse in B. Virgine consensum implicitum in copulam ex parte contractus, non verò ex parte contrahentis, sed potiùs oppositam intentionem. Ergo.

Ratio 2. *p.* Ad actus humanos, & negotia humana validè tractãda sufficit consensus virtualis;

lis, & implicitus, ut patet tum in Ministro Ecclesiæ habente solùm intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, tum in eo, qui intendit contractum facere juxta Leges Patriæ, quas ignorat. Ergo.

Ratio 3 *p.* Contrahens cum vero animo se obligandi, sed animo interno, non manifestato, ante Matrimonii consummationem, profitendi Religionem, validè contrahit Matrimonium, hæ enim duæ intentiones non pugnant inter se, quamvis una sit affirmans, & altera negans, non enim sunt de eodem secundùm idem: sicut validè suscipitur Ordo cum animo eum nunquam exercendi. *Subsumo*: Sed talis in copulam carnalem non habet consensum implicitum ex parte contrahentis, hic enim habet intentionem oppositam. Ergo solùm ex parte contractus. Simile est in eo, qui profitetur Religionem cum animo ejus statuta non servãdi, vel emit equum cum intentione eo nunquam utendi: quæ Professio, & emptio est valida, & obligatoria, & tamen non fuit intentio implicita, ex parte contrahentis: sed contractus est talis naturæ, ut ex parte Professionis includatur obligatio ad servanda statuta, & ex parte emptionis jus utendi equo, adeoq; & intẽtio implicita ex parte actus.

Nec hæc distinctio, nimirum ex parte actus, & ex parte agentis est noviter inventa, similes enim distinctiones inveniuntur in Theologia, & Philosophia, v.gr. ex parte operis, & ex parte operantis: ex parte scientiæ, ex parte scientis: ex fine intrinseco, vel extrinseco. Sicut si quis det eleemosynam cum intentione satisfaciendi pro peccatis, nihil ex parte sua cogitans de sublevatione miseriæ pauperum, tamen ex parte operis habet intentionem sublevandi illam.

Ratio quarta, & aliarum partium simul: ut ex adductis verbis S.Thomæ, aliisque Patribus, & Doctoribus constat, B. Virgo verum contraxit Matrimonium: Sed illa ex parte sui, seu ex parte contrahentis, ne quidem implicitè consensit in copulam carnalem. Ergo solùm ex parte contractus, & quasi indirectè. Conf. patet: Quia ad Matrimonii valorem aliquis saltem consensus in copulam est necessarius: Qui enim consentit in causam per se talem, aliquo modo consentit in effectum in ea contentum: Sed mutua corporum potestas est per se causa juris utendi corpore. Ergo. Prima min. prob. Tum quia juxta S.Th. posteà adducendum, aliosque DD. B. Virgo priùs emisit votum Virginitatis; Tum etiam, dato quòd hoc non emiserit, videtur tamen talis (nimirum implicitus ex parte contrahentis) consensus præjudicare ejus Virginitati saltem mentali, seu perfectæ Virginitatis proposito, quod habuit, cui tamen non nocet consensus implicitus præcisè ex parte contractus. Ergo.

Nota, totum hoc intelligi de copula carnali solùm potentiali, seu possibili, hæc enim sola est de essentia Matrimonii, in cujus tantùm essentialia B.V. consensit, non de futura, quæ est accidens ejus.

XLIV. *Oppono* 1. contra Matrimonium B. Virginis: Qui, vel quæ corpus suum promisit Deo per votum ad perpetuam castitatem, non potest illud tradere alteri per contractum ad prolis procreationem, Sed juxta S.Thomam 3. par. q 28. art. 4. B. Virgo ante desponsationem cum S. Josepho suum corpus Deo per votum promisit ad perpetuam castitatem Ergo.

2. Hoc Matrimonium ratione consensus impliciti in copulam carnalem nocere Virginitati mentali. Ergo. Prob. ant. cum Gonet. Nequit fieri, ut intentio, seu tendentia essentialiter necessaria ex parte actus non sit necessaria etiam ex parte agentis, prout illum exercentis: Sed juxta dicta ad matrimonii valorem requiritur consensus in copulam carnalem implicitus ex parte contractus. Ergo & ex parte contrahentis. Sed hic nocet Virginitati mentali. Ergo. Prob. maj. Tendentia actus vitalis non est alia, quàm tendentia ipsiusmet agentis sese exercentis circa tale objectum. Ergo.

Confirm. Qui præscindit a consensu implicito in copulam carnalem, non contrahit validè: &, qui non præscindit, patitur jacturam, Virginitatis mentalis. Unde 1. Timoth. 5. *Voventibus castitatem non solùm nubere, sed & velle nubere damnabile est*, in B. V. autem nihil fuit damnabile. Ergo.

3. Si mulier dicat Viro, *Consentio in te, sed sub hac conditione, ut non cognoscas me*, non est consensus matrimonialis, quia est contra substantiam Matrimonii: Sed talis erat consensus B. Virginis. Ergo.

4. Sequitur, B. Virginem fuisse ad copulam carnalem simul obligatam, nimirum Matrimonii, & deobligatam, scilicet ratione voti: Sed hæc videtur esse contradictio. Ergo.

Ad 1. præmisso, ex dictis patere, quòd cum voto simplici stet verum Matrimonium, dist. maj. Si votum sit absolutum, conc. si conditionatum, uti B.V. nego. Unde S.Th. in loco objecto sic ait: Perfectionis opera sunt magis laudabilia, si ex voto celebrentur: Virginitas autem in Matre Dei præcipuè debuit pollere, & ideò conveniens fuit, ut Virginitas ejus ex voto esset Deo consecrata. Verùm, quia tempore Legis oportebat generationi insistere tam mulieres, quàm viros (quia secundùm carnis originem cultus Dei propagabatur, antequam ex illo populo Christus nasceretur) Mater Dei non creditur, antequam desponsaretur Joseph, absolutè virginitatem vovisse: sed licèt eam in desiderio habuerit, super hoc tamen voluntatem suam divino commi-

fit

ſit arbitrio. Poſtmodùm verò accepto reſponſo, ſecundùm quod mores illius temporis exigebant, ſimul cum eo votum Virginitatis emiſit. Hæc ibi. Et ad 1. ait: Quia videbatur eſſe Lege prohibitum, non dare operam ad relinquendum ſemen ſuper terram, ideò non ſimpliciter Virginitatem vovit Dei Genitrix, ſed ſub hac conditione, Si Deo placeret. Poſtquam autem innotuit, hoc eſſe Deo acceptum, abſolutè vovit, antequam ab Angelo annunciaretur. Ita S.D. Ergo B.V. nubendo nihil fecit contra ſuum votum, quia Deus B.V. revelavit, ut nuberet.

Ex hac doctrina S.Thom. bene penetrata facilè ſolvuntur hæ duæ inſtantiæ. 1. B.Virgo omnes Virtutum actus elicuit in gradu heroico, ſeu excellentiſſimo: Sed votum eſt actus Virtutis Religionis, & votum abſolutum eſt perfectius conditionato. Ergo ſtatim fecit abſolutum. 2. Votum B.V. erat perfectius voto cujuſcunque Profeſſi Religioſi: Sed hoc eſt abſolutum. Ergo & illud

Ad 2. neg. aot. ad prob. neg. maj. Ad hujus prob. diſt. ant. in hoc ſenſu, quòd tendentia actus non poſſit eſſe, niſi ſimul aliqua ſit tendentia agentis, conc. ſic, ut pari modo ſecundùm omnem rationem ſe habeant, neg. Oppoſitum enim patet ex Ratione 3. Partis.

Ad Confir. detur diſtinctio illa, ex parte contractus, ex parte cootrahentis. *Verbum Apoſtoli* (ut ait S.Thom. 3.p.q.28.a.4. ad 3.) *eſt intelligendum de illis, quæ abſolutè caſtitatem vovent; Quod quidem Mater Dei non fecit, antequam Joſeph deſponſaretur; ſed poſt deſponſationem ex communi voluntate ſimul cum Sponſo ſuo votum virginitatis emiſit.* Eadem data, & benè applicata diſtinctione ſolvuntur hæ duæ inſtantiæ. 1. Omnes contractus totam ſuam vim habent ab intentione contrahentis. 2. Actus agentium moralium non operantur ultra intentionem illorum. Ergo eodem modo ſe habent intentiones ex parte contractus, & ex parte contrahentis.

Ad 3. ait S.Thom. hic q.48. a.1. ad 3. *Illa conditio explicata non ſolùm actus, ſed etiam poteſtatis contrariatur copulæ carnali: & ideò eſt contraria Matrimonio.* Immò nec ibi ex parte contractus datur conſenſus in copulam carnalem, cùm exprimatur in ipſo contractu, juxta ſuperiùs dicta, & fiat pars ejus, adeòque totaliter tollat poteſtatem in ordine ad finem intrinſecum Matrimonii, quia poteſtas coarctatur juxta conditionem appoſitam, quæ facit hunc eſſe verborum contrahentium ſenſum: *Primò quidem contraho tecum, ſecundò non contraho tecum*, ut explicat noſter Labat. Verùm intentio interior debitum non reddendi non coarctat poteſtatem, ſed eam dat abſolutè, licèt cum animo non exequendi juxta dicta in Ratione 3. Partis.

Nota, quòd ſalvo valore Matrimonii non poſſit (ſolùm intendeodo ſecundarios Matrimonii fines) bonum prolis excludi poſitivè; (uti fieret in caſibus prædictis) licèt poſſit negativè, uti fit in ſenibus, & ſterilibus nubentibus.

Ad 4. diſt. ſequelam maj. Fuiſſe obligatam obligatione radicali, conc. proxima, neg. Bene ergo ſtat, quòd quis habeat obligationem radicalem ad copulam carnalem, ratione voti autem habeat obligationem formalem, & proximam abſtinendi ab illa, ubi nulla eſt oppoſitio, vel contradictio, habent enim ſe ſicut potentia, & vinculum, quo ligatur, ne exeat in actum. Sicut cui pedes ſunt ligati, habet potentiam ambulandi, ſed ligatam. Addi poteſt, quòd aliud ſit, duo vincula obligare ad actus inter ſe repugnantes, aliud verò, vincula ipſa inter ſe repugnare, ſæpè enim principia contrariorum actuum poſſunt eſſe ſimul, licèt ipſi actus ſimul eſſe non poſſint; ſicut qui ſedet, habet potentiam ambulandi, & tamen non poteſt ſimul ſedere, & ambulare.

QUÆRO II. Danturne quædam bona Matrimonii, quibus ejus actus excuſetur, & vi quorum illud, etiam ut eſt in officium naturæ, jure naturali ſit indiſſolubile quoad vinculum?

XLV. *Reſp.* 1. Dantur bona Matrimonii, quæ illud, ejuſque uſum excuſant, & honeſtum, ac ſanctum reddunt. Suntque tria, ſcilicet, Proles, fides, & Sacramentum, explicata ſuprà Exam. 3. ad Q. 5. n.40.

Declaratur 1. *Pars* ex S.Thom. q.49. a.1. in c. Nullus ſapiens debet jacturam ſuſtinere, niſi pro recompenſatione alicujus boni æqualis, vel melioris: unde electio alicujus, quod aliquam jacturam habet annexam, indiget adjunctione alicujus boni, per cujus recompenſationem ordinetur, & honeſtetur: in conjunctione autem viri, & mulieris, rationis jactura accidit; Tum quia propter vehementiam delectationis abſorbetur ratio, ut non poſſit aliquid intelligere in ipſa, ut Philoſophus dicit; Tum etiam propter tribulationem carnis, quam oportet tales ſuſtinere ex ſolicitudine temporalium, ut patet 1. Cor. 7. Et ideò talis conjunctionis electio non poteſt eſſe ordinata, niſi per recompenſatiooem aliquorum, ex quibus iſta conjunctio honeſtetur: & hæc ſunt bona, quæ Matrimonium excuſant, & ſanctum reddunt. Ita S.Thom.

Declaratur 2. *Pars* ex a.2. in c. ibid. Matrimoniũ eſt in officiũ naturæ, & eſt Sacramentũ Eccleſię: Primo modo ſumptum duobus ordinatur, ſicut & quilibet alius virtutis actus, quorum unum exigitur ex parte ipſius agentis, & hoc eſt intentio finis debiti, & ſic bonum Matrimonii ponitur proles, non ſolùm ut procreanda, ſed etiam ut educanda, ad quam (ut S.D. explicat ad 1.) ſicut ad finem ordinatur tota communicatio operum, quæ eſt inter Virum, & Uxorem, quia

quia Patres naturaliter thesaurizant filiis, ut patet 2.Cor.12. Aliud exigitur ex parte ipsius actus, qui est bonus in genere, ex hoc quòd cadit suprà debitam materiam, & sic est fides, per quam homo ad suam accedit, & non ad aliam. Ubi fides non accipitur prout est virtus theologica, (ait S.Thom. ad 2.) sed ut est pars justitiæ: quia in Matrimonio, cùm sit quidam contractus, est quædam promissio, per quam talis vir tali mulieri determinatur, ut (juxta Resp. ad 3.) neuter ad alium thorum accedat: & sibi invicem debitum reddant. Sed ulteriùs habet aliquam bonitatem, inquantum est Sacramentum, non solùm ut est signum rei sacræ sanctificantis conjuges, sed etiam (ut patet ex Resp. S.Thom. ad 4.) ut est signum conjunctionis Christi, & Ecclesiæ, quæ dicit unitatem, & indivisionem: est enim unius ad unam inseparabiliter. Vide circa hæc, quæ dicta sunt suprà de actu Matrimonii Exam.1. Q.5. n.7.

Resp. 2. Certum est, quòd Matrimonium ex ratione Sacramenti (quam Christus ei superinduxit) majorem habeat indissolubilitatem.

Ratio: Quia in ratione Sacramenti Christus illud simul evexit ad significandam duplicem insolubilem conjunctionem, nimirum unam, Verbi cum Humanitate; alteram, Christi cum Ecclesia. Pro quo

Nota, quòd quia hæc duplex conjunctio significatur per Matrimonium consummatum (in quo solo Conjuges fiunt una caro) ideò illud inter baptizatos, ad differentiam a rato, in nullo casu, vivente consorte, dissolubile est, ut patebit ex dicendis, ubi & constabit de Matrimonio Infidelium, propter quòd dixi, *inter baptizatos*.

Resp. 3. Matrimonium ratum, etiam secundũ se sumptum, seu ut est in officium naturæ, est ex sua natura, ac jure naturali, & non solo præcepto positivo divino indissolubile quoad vinculum: Juxta veriorem sententiam. Quæ indissolubilitas bene probatur ex bono prolis.

Explicatur: Dixi 1. *ratum*, id est celebratum servatis omnibus debitis conditionibus, ita ut nullo laboret defectu substantiali, sed tantùm careat perfectione integrali, seu accidentali, quæ est copula carnalis, quæ facit Matrimonium consummatum, quòd juxta ante dicta in Not. majorem habet indissolubilitatem, etiam ex jure naturæ, quia per ejus dissolutionem (in quo differt a rato) duplex inferretur injuria, una Uxori, quæ deflorata dimittitur: altera Proli, quæ vel ratione copulæ carnalis in ipso semine accepit jus ad sui procreationem; vel si fœtus jam est in utero efformatus, aut ex eo natus, ad sui educationem. Si fors conjuges sint steriles, id per accidens est.

Dixi 2. *ut est in officium naturæ*, id est, seclusa ratione Sacramenti; de qua ante.

Dixi 3. *non solo præcepto positivo* Christi, per Paulum promulgato 1.Cor.7. *Præcipio, non ego, sed Dominus, Uxorem a Viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut Viro suo reconciliari*. Ubi Christus sublato libello repudii Matrimonium reduxit ad primævum suæ institutionis vigorem.

Dixi 4. *quoad vinculum*, quia posse fieri separationem quoad cohabitationem, probat quotidiana experientia. Hoc præmisso,

Ratio 1. est: Matrimonium ex essentia, & natura sua pro fine primario respicit hoc, ut genus humanum modo rationi rectæ, & rationali naturæ consentaneo propagetur, & educetur, corpore, & animo. Ergo ex sua natura petit medium per se, huic fini proportionatum. Sed hoc medium per se est Indissolubilitas, conjugibus enim separatis proles facilè negliguntur, & quòd proles interdum in casu separationis bene educarentur, esset per accidens, ut etiam suprà diximus de prolibus fornicariis: sicut & per accidens est, quòd Matrimonium non consummetur. Ergo ex bono prolis bene probatur indissolubilitas Matrimonii. Vide suprà de fornicatione Tractat.5. Exam.2. n.29.

Ratio 2. Propria rei definitio explicat eam secundùm se, & naturam suam, & non secundùm ea, quæ illi conveniunt ex institutione extrinseca: Sed definitio Matrimonii etiam secundùm se sumpti, ac rati, suprà Exam. 1. ad Q.2. tradita explicat indissolubilitatem. Ergo.

Confirm. Conditio repugnans perpetuitati Matrimonii, ut suprà probatum est ex Greg.IX. in c. finali. *de condit. appos.* annullat illud. Ergo perpetuitas de substãtia Matrimonii.

Ratio 3. Juxta communem DD. sententiam Deus in Paradiso terrestri Adamo nullum dedit præceptum merè positivum excepto, de esu pomi: Sed proposuit ei præceptum de indissolubilitate Matrimonii, dicens: *Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit Uxori suæ.* ubi N.B. quòd Adam tunc Matrimonium nondum consummaverat. Ergo explicavit Deus Adam præceptum naturale.

XLVI. *Oppono* 1. contra R.3. Deus non potest mutare ea, nec dispensare in illis, quæ sunt de jure naturæ, multò minùs id potest Papa: Sed auctoritate Dei Matrimonium ratum dissolvitur per Professionem, & consummatum inter infideles per conversionem alterius ad Fidem, juxta dicenda in sequentibus. Item diversi Papæ dissolverunt Matrimonia rata. Ergo.

Confirm. 1. Exemplo libelli repudii, quo apud Judæos ex Dei dispensatione Matrimonium dissolvebatur ob graves causas, nimirum, vel ob sterilitatem, quæ in Veteris Lege erat valde ignominiosa: vel ob lepram, aliumvè morbum contagiosum perpetuò copulæ conjugali obstantem, ob veneficium,

cium, ebriositatem, morositatem, perpetuas rixas, &c.

Confirm. 2. Ad Ecclesiæ Regimen videtur esse valdè necessaria potestas in certis casibus dissolvendi Matrimonia rata: Sed Christus Ecclesiæ non deest in necessariis. Ergo Ecclesiæ dedit hanc facultatem. Ergo indissolubilitas Matrimonii non est ex jure naturæ.

Oppono 2. Sacramenta non sunt de jure naturæ, & inter illa, quæ habent effectum perpetuum, imprimunt Characterem: Sed Matrimonium est Sacramentum, & Characterem non imprimit. Ergo ex jure naturæ non habet perpetuitatem.

3. Omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur: Sed Matrim. nascitur per consensum. Ergo.

4. Quod quis potest donare in perpetuum, potest etiam donare ad tempus: Sed. Ergo.

Confirm. Sicut se habet simpliciter ad simpliciter, & magis ad magis, ita minùs ad minùs, & secundùm quid ad secundùm quid: Sed consensus in Matrimonium simpliciter, causat vinculum simpliciter perpetuum. Ergo consensus ad tempus facit Matrimonium ad tempus. Sicut servitus simpliciter talis est obligatio perpetua, servitus verò secundùm quid, est obligatio ad tempus.

Ad 1. de dispensatione Dei in jure naturæ patet suprà in Tract. 6. de Leg. Exam. 2. n. 13. quòd Deus possit in eo dispensare impropriè; nimirùm mutando materiam, quod & fieret in præsenti, quia Deus subtraheret materiam dominii, nimirum corpus conjugis. Ibid. n. 15. & 16. patet, quòd Deus possit in quibusdam nimirùm secundariis Decalogi, seu Legis naturæ præceptis impropriè dispensare, non in primariis. Ex his solvitur illud argumentum Adversariorum: Si insolubilitas ita esset intrinseca Matrimonio, ejus dissolutio esset per se, & intrinsecè mala, non secus ac odium Dei, & mendacium: Sed hoc non est dicendum, quia aliàs clarè sequitur, quòd sicut odium Dei in nullo casu potest esse licitum, ita nec dissolutio Matrimonii. Ergo. Solvitur, inquam; Major enim est vera, si dissolutio fieret non mutata materia præcepti, secus si fiat ea mutata: de quo vide loco ex Tract. de Legibus citato. Ad illud de Papa dispensante in Matrimonio rato patet Responsio ex dictis suprà Tract. 10. Exam. 3. n. 47. de dispensatione Pontificia in voto solemni Castitatis, dummodo benè applicentur ad præsens, & videantur dicta loco ibidem citato ex Tract. de Conscient.

Addendum est, quòd illi Pontifices non in quovis casu se offerente dispensaverint, sed interdum solùm declaraverint, tale Matrimonium propter aliquas circumstantias fuisse invalidè contractum. Ex quo colligitur intelligentia cap. octavi, lib. 4. Decretal. tit. 17. ubi sic legitur: Perlatum est ad audientiam nostram, quod cùm N. ad partes Constantinop. transisset, & ibi moram per decennium, & ampliùs faciens, ad primam Uxorem suam non rediens ipsa apud bonæ memoriæ Vincentinum Episcopum adversùs eum querelam deposuit, & quòd eum non posset diutiùs expectare, nihilominus allegavit. Episcopus verò, sicut vir providus, & discretus, Parentibus Viri mandavit, ut pro eo mitterent, & ipsum ad propria revocarent. Cùmque elapso longi temporis spatio vir non remearet ad propria, Episcopus in conspectu Ecclesiæ, auditis rationibus mulieris, inter eos sententiam divortii promulgavit, & mulieri, ut alium duceret, facultatem indulsit. Ideòque mandamus, quatenus, si constiterit, quòd Episcopus inter eos sententiam divortii tulerit, filios, quos sustulit de alio, ad cujus copulam auctoritate prædicti Episcopi migravit, legitimos judiceris, eos hac occasione ab hæreditate non patientes excludi. Hæc ibi; estque hoc totum ante citatum Capitulum.

Ex priore solutione circa dispensationem Papæ in Matrimonio rato datam, colligitur solutio hujus Instantiæ: Illa Matrimonia fuerunt verè dissoluta, vel non? Si sic? habetur intentum. Si non? Ergo secundò nubentes vixerunt semper in adulterio. Colligitur, inquam, si fuerint valida, in re non fuisse dissoluta, sed solùm secundùm invincibilem existimationem. Unde semper vixerunt in adulterio tantùm materiali, non formali; defectu scientiæ ejus.

XLVII. Ad 1. Confirm. an per libellum repudii vinculum Matrimonii fuerit reverà dissolutum, mens Angelici Doctoris est valde controversa. Nam hîc in supplem. (quod est desumptum ex l. 4. Sent.) q. 67. art. 7. utramque opinionem ut probabilem defendit, & utriusque argumenta solvit: quia tamen sententia negans eo tempore, quo S. Thom. libros Sent. scripsit, erat communior; magis inclinavit in illam. Unde citatum articulum sic concludit. *Dicunt alii, quòd quamvis repudiare Uxorem per se sit malum, tamen ex permissione divina licitum fiebat, &c. & quamvis hoc probabiliter dicatur, tamen primum communiùs sustinetur: ideò ad utrasque rationes respondendum est*. Hæc ibi. Idem probabiliùs judicat in summa contra Gent. Verùm in c. 19. Matthæi magis inclinat in sententiam affirmativam, dicens; quòd licèt repudium *inordinatum quid sit, noluit tamen Deus, quòd Judæis imputaretur ad culpam*; idque probat ex Chrysostomo, dicente; quòd *si peccato abstulit peccati culpam*, putà, dispensando in lege naturæ. Item 1. 2. q. 102. ar. 5. ad 3. expressè docet, quòd ideò in Veteri Lege Matrimonium non erat Sacramentum conjunctionis Christi cum Ecclesia, *quia dabatur in ea libellus repudii*; *quod est contra rationem Sacramenti*. Quæ ratio non valeret (ut benè arguit Gonet) nisi per libellum repudii Matrimonium tunc fuisset dissolutum,

lutum, non solùm quoad cohabitationem, & thorum, sed etiam quoad vinculum. Sola enim dissolutio quoad vinculum adversatur rationi Sacramenti, cùm in Lege Evangelica Matrimonia dissolvantur quoad thorum, & cohabitationem, & tamen hoc non sit contra rationem Sacramenti; aliàs enim fieri non posset. Ergo per Dei dispensationem solvebatur vinculum, & licitè repudiabantur Uxores. Quæ sententia cùm sit conformis Ultimæ Angelici Doctoris voluntati, est probabilior.

Contra hanc Solut. instari potest 1. Dispensatio debet fieri propter honestum finem: Sed facultas dimittendi Uxores in Vet. Leg. non fuit concessa propter honestum finem. Ergo. Prob. min. ex illo Christi Matth. 19. *Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere Uxores*. Ergo. 2. Mulier repudiata, & alteri nupta, Deut. 24. v. 4. dicitur, *polluta, & abominabilis facta coram Domino*, & ideò prohibetur ibidem ne prior maritus eam recipiat in Uxorem, si secundus moriatur, vel eam pariter dimiserit. Sed non posset dici polluta, si vinculum conjugii fuisset solutum. Ergo. Verùm *ad* 1. neg. min. ad prob. R. quòd duritia Judæorum solùm fuerit occasio hujus dispensationis, causa autem motiva fuit indulgentia Dei imperfectioni, ac fragilitati Judæorum condescendentis. Ergo adest causa honesta. *Ad* 2. mulier illa dicebatur polluta non pollutione culpæ, sed legaliter, seu per legem, unde ly *coram Domino* idem est, ac per legem Domini. De hoc vide Tr. 11. Exam. 1. Q. 2. n. 2. R. 2.

Ad 2. *Confirm*. neg. maj. quia nimium probat, idem enim probat de Matrimonio consummato, quia ejus dissolutio etiam sæpè multùm conduceret ad bonum Ecclesiæ, v. gr. in casu, quo Rex duxisset Uxorem sterilem, eique sine hæredibus defuncto succederet Princeps hæreticus, vel infidelis, vel certè probat, quòd Papa in eodem casu possit concedere polygamiam; hæc enim naturæ Matrimonii minùs repugnat, quàm dissolutio ejus, quia relinquit vinculum. Quòd ergo tunc Matrimonii indissolubilitas cedat in damnum boni communis, v. gr. totius Regni, esset per accidens, & in casu particulari: Lex autem considerat ea, quæ sunt per se, seu quæ regulariter, & ordinariè fiunt. Periculis ergo rerum humanarum obviandum est per res humanas, de quo vide suprà Tr. 10. de Relig. Exam. 3. de voto n. 47.

Ad 1. *Oppos*. dist. maj. pro 1. p. Sub ratione Sacramenti, conc. maj. sub alia, neg. Matrimonium autem præter rationem Sacramenti habet, quòd sit in officium naturæ. Distinguitur etiam pro 2. p. Si ille effectus perpetuus sit in ordine ad actus spirituales, conc. ad corporales, neg. Hæc solutio est S. Thomæ hîc q. 49. ar. 3. ad 5.

Ad 3. patet *Resp*. suprà in Exam. 1. n. 2. in prob. 6. partis.

Ad 4. dist. maj. Ita ut sint donationes ejusdem rationis, neg. maj. diversæ rationis, conc. maj. Qui ergo mulieri tradit corpus in perpetuum cum cæteris requisitis, facit verum Matrimonium; qui dat ad tempus, facit concubinatum.

Ad Confirm. cum Cornejo *Resp*. maj. esse veram in his, quæ habent magis, & minùs, simpliciter, & secundùm quid; Matrimonium autem ex parte temporis non habet magis, & minùs, sed ex natura sua propter finem, quem respicit, seu propter bonum Prolis petit durationem per totam Conjugum vitam, in quam nisi consensus feratur, Matrimonium est nullum. De servitute disparitas est, hæc enim ex parte finis perpetuitatem non petit.

QUÆRO III. Solviturne Matrimonium per Professionem in Religione? & quo jure?

XLVIII. *Resp*. 1. De Fide est, Matrimonium ratum ante consummationem etiam quoad vinculum solvi per Professionem solemnem in Religione approbata sine alterius consensu factam: ita ut alter licitè possit transire ad secunda vota, seu ad aliud Matrimonium. Ita clarè patet ex Trid. Sess. 23. de Matrim. Can. 6. & docetur a S. Th. in 4. dist. 27. q. 1. ar. 3. q. 2. in c.

Ratio a priori nequit assignari, nisi voluntas Dei, seu Christi, nobis per Sanctorum gesta, & communem Ecclesiæ Traditionem manifestata, juxta illam S. Augustini Regulam l. 4. contra Donatistas c. 24. *Quod universa tenet Ecclesia, nec a Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi Apostolica auctoritate traditum censeri debet*. Sed quòd Matrimonium ratum, non consummatum, dissolvatur per Professionem solemnem, semper est in Ecclesia Dei observatum, ejusque non scitur initium, nec potest assignari ullus Pontifex, aut jus, sive Decretum Ecclesiasticum, quo id primò statuatur. Ergo Apostolica auctoritate traditum censeri debet. Si ab Apostolis solùm traditum. Ergo a Christo priùs statutum. Dixi, *traditum*; quia non est in Scripturis expressum. Declaratur minor pro 3. par. in qua est difficultas. Si quis Pontifex potest assignari, esset Eusebius, qui primus inter Pontifices hujus privilegii meminit, Can. *desponsatam*. 27. q. 2. ad Cathedram Petri evectus anno 309. ut ex ejus vita tom. 1. Concil. p. 1. constat: Sed hic Pontifex hanc legem propria auctoritate non tulit, sed anteà latam supposuit, ait enim: *Desponsatam puellam non licet Parentibus alii viro tradere, licet tamen illi monasterium sibi eligere*. Ubi cùm non dicat, *non liceat*, sed, *non licet*, clarum est, quòd non loquatur ut legem condens, sed ut supponens. Ergo.

Ex his Colligitur, quòd quamvis non possit quis rem donatam uni, donare alteri, non accepta ad hoc a Deo facultate, possit tamen recepta, sicut probatum est, eam esse a Deo datam,

tam, respectu Matrimonii rati. Quòd autem eam non dederit respectu Matrimonii consummati, est, tum quia hujus dissolutio esset injuriosa Proli, & Uxori, ut suprà ostensum est: tum etiam, quia Matrimonium consummatum significat conjunctionem Verbi cum Humanitate, quæ omninò indissolubilis est: ratum verò solùm significat conjunctionem Christi cum anima ut Sponsa, mediante gratia, & charitate: quæ solubilis est.

Resp. 2. Matrimonium ratum non dissolvitur per Professionem solemnem jure naturæ, seu ex natura rei, sive ex efficacia voti solemnis.

Ratio: Tum quia, quod ex natura sua est indissolubile, non potest ex natura rei alterius dissolvi, licèt altera res sit perfectior: Sed Matrimonium, ut probatum est, ex sua natura est indissolubile, & major perfectio voti solemnis non obstat; quia alias deberet etiam dissolvere Matrimonium consummatum, quia etiam est perfectius illo. Ergo. Tum etiam, quia quæ ex natura sua sunt compossibilia, ex natura sua se invicem non destruunt: Sed vincula voti solemnis, & Matrimonii ex natura sua sunt compossibilia, ut constat in casu, quo mutuo consensu ambo conjuges, vel eorum unus de consensu alterius, Religionem profitetur: in quibus manet vinculum conjugale. Ergo. Vide dicta in hoc Exam. immediatè ante Q. 2.

Nota 1. hoc intelligi de Matrimonio ante votum contracto, non de contrahendo: de eo etiam dicetur infrà. 2. Jure naturæ licere quidem transitum a statu imperfectiori ad perfectiorem, ast non semper cum dissolutione prioris vinculi: etsi enim Ratio naturalis dictet, vinculum debilius solvi per fortius, si non sint in eodem subjecto compossibilia, secus tamen est, si compossibilia sint: quæ compossibilitas in præsenti anteà fuit probata. 3. Per Matrimonium præcisè ratum non fieri quidem traditionem dominii actualis super corpus consortis (hoc enim datur per actualem Matrimonii usum, in quo quasi accipitur possessio) bene tamen dominii habitualis.

Resp. 3. Matrimonium ratum per Professionem Religionis non dissolvitur jure Ecclesiæ, seu Pontificio, sed jure divino, seu auctoritate Christi in favorem Religionis dispensantis in Lege naturæ, & Lege Evangelica de Matrimonii indissolubilitate.

Ratio est data pro R. 1. & patet ex præcedentibus, quòd Matrimonium jure naturali, & positivo divino sit indissolubile, in quo Ecclesia non potest dispensare, licèt in certis casibus possit declarare, quòd ob circumstantiarum, & materiæ mutationem non obliget. Ergo.

XLIX. *Oppono* 1. contra R. 3. Quòd votum solemne dirimat Matrimonium, habet, quia est solemne: Sed juxta Bonifacium VIII. solemnitas voti est inducta per solam institutionem Ecclesiæ: Ergo:

2. Non scitur ubi, vel quando hoc jus divinum, vel privilegium inceperit, vel conditum sit. Ergo non datur.

3. Jus divinum a tempore Christi mansit omninò immutatum: Sed hoc novo privilegio fuisset mutatum. Ergo.

4. Non est credibile, quòd Christus illam virtutem dederit solemnitati votorum Religionis nondum existentis: Sed moderne Religiones tempore Christi nondum existebant. Ergo.

5. Hæc potestas videtur Ecclesiæ collata Matth. 16. illis verbis: *Quodcunque solveris super terram, erit solutum & in Cœlis*. Ergo.

Ad 1. dist. maj. Quòd dirimat Matrimonium contrahendum, de quo infrà, conc. maj. contractum, subdist. Habet ut solemne solemnitate accidentali, neg. maj. essentiali, subdist. Adjuncto tamen speciali privilegio Christi, conc. maj. eo secluso, neg. maj. Minor est vera de solemnitate tantùm accidentali, explicata suprà de voto, Tr. 10. Exam. 3. n. 47. in Not.

Ad 2. dist. cons. Ergo non datur, ut in SS. Scripturis expressum, conc. ut traditum, neg. cons.

Ad 3. neg. min. quæ non probatur.

Ad 4. neg. maj. Nam Christus Auctor, & institutor status Religiosi, ejusq; Apostoli fuerunt veri Religiosi, adeòque quicquid dedit votis solemnibus Religionis pro tunc, etiam dedit iis, quæ sunt pro nunc. Nam & antiquitùs fiebat status Religiosus votis solemnibus. Unde est in Ecclesiam noviter introductus status Religiosus per vota simplicia, ut ex Vasquezio ait Perez, qui est ex S. J. & pulchrè probat, quòd licèt vota simplicia Societatis dirimāt Matrimonium contrahendum, non tamen contractum.

Rationem dat 1. Absurdum esset, ut quis liberaretur a vinculo Matrimonii per transitum ad Religionem, a qua Superioris auctoritate propter frequentes, & ordinarias causas potest liber dimitti. Ergo dictus effectus dissolutionis Matrimonii præcisè competit votis solemnibus. 2. Quòd vota simplicia Societatis verè, ac propriè, non minùs ac vota solemnia, constituant hominem in statu perfectionis, nihil convincit. Quia status perfectionis ut sic non dissolvit Matrimonium; status enim Episcopi perfectior est, & tamen non dissolvit illud: nullo enim jure id cautum est. 3. Quòd S. Pius V. Bulla 3. 1571. concedat omnibus Religiosis Soc. Jesu, etiam Scholaribus, ut omnes dispositiones, in aliorum Religiosorum favorem factæ, etiam in eis locum habeant, pariter nihil probat. Nā S. Pius V. non loquitur de conditionibus, quę connectūtur votis, sed de privilegiis, & gratiis, quæ concessæ sunt ipsis personis, & singulari instituto Societatis non repugnant. 4. Quòd vota simplicia Societatis dirimant Matrimoniū contrahendū, non probat, quòd etiam dis-

dissolvant contractum. Quia ab his, quæ non solùm dissimilia sunt, sed etiam separabilia, non rectè fit illatio: & potest intercedere ratio longè diversa, sicut in voto continentiæ Ordinis sacri videre est, ait ille.

Ad 5. neg. ant. Quia ibi solùm est promissa potestas clavium. De quo vide Tr. 13. Exam. 1. R. 3. ad Q. 2. Et dato, quòd Christus Apostolis dederit potestatem in certis casibus, v. g. voto simplici, juramento, &c. dispensandi impropriè in jure naturali, & divino, non tamen in illis, quæ de hoc jure sunt absolutè, & simpliciter, aliàs enim Ecclesia haberet facultatem mutandi formas Sacramentorũ, concedendi consecrationem unius Speciei sine altera, &c.

L. *Quantum tempus* conceditur neo-conjugibus, ut Matrimonio contracto sed nondum consummato possint deliberare de ingressu Religionis?

Dico: Jura concedunt bimestre, seu spatium duorum mensium, quo neuter alteri debitum reddere tenetur. Unde licèt in contractu fiat translatio dominii, putà, habitualis (ut suprà dictum) super corpus: tacitè tamen inest hæc conditio: Nisi alter velit ingredi Religionem, quam dum profitetur, Matrimonium dissolvitur.

Quid si bimestre jam effluxerit?

Dico: Neutri licet Religionem ingredi sine alterius consensu, & ingrediendo, vel profitendo peccat.

Ratio: Quia Terminus a Jure concessus est præterlapsus.

Sed quid si de facto ingrediatur, & profiteatur post bimestre, dissolviturne Matrimonium?

Affirmo. Ratio: Quia Christus illam temporis restrictionem non fecit, sed illud privilegium Professioni simpliciter, & absolutè concessit.

Quid si Sponsa, seu neo-Uxor ante elapsum bimestre a Sponso, seu Marito suo fuerit vi oppressa, potestne adhuc ingredi, & profiteri?

Affirmo. Ratio: Quia dolus nemini debet patrocinari, & nemo privandus est proprio jure sine propria culpa.

Nota tamen in hoc casu, Matrimonium non dissolvi, quia est verè consummatum, cùm fuerit copula conjugalis, unde oppressor non potest aliam ducere.

Quid si ambo neo-conjuges Religionem profiteantur?

Dico cum S. Th. in 4. d. 27. q. 1. art. 3. qu. 3. ad 1. non dissolvi quoad vinculum: hinc si unus eorum posteà fornicaretur, non solùm esset sacrilegus, sed & adulter.

Ratio: Omnes textus Juris, qui hac in re solent adduci, expressè loquuntur de casu, quo solùm alter Spōsorum Religionem ingreditur.

Ex quibus sequitur, multò minùs dissolvi Matrimonium, si sit consummatum, & unus, vel ambo mutuo consensu Religionem profiteantur. Cujus *Ratio* patet ex dictis ad Q. 2. R. 2. & R. 3. n. 45. in hoc Exam.

QUÆRO IV. Solviturne Matrimonium Infidelium, seu non baptizatorum, etiam quoad vinculum, uno eorum ad fidem converso? & quo Jure? & quid de Matrimonio conjugum hæreticorum, utpote baptizatorum, si unus convertatur ad Fidem Catholicam?

LI. *Resp.* 1. verbis S. Tho. hìc 59. a. 5. in corp. Quando alter conjugum ad fidem convertitur, altero in infidelitate manente, distinguendum est: quia si Infidelis vult cohabitare sine contumelia Creatoris, id est, sine hoc, quod ad Infidelitatem inducat, potest Fidelis liberè discedere, sed discedens non potest alteri nubere. Si autem Infidelis non velit cohabitare sine contumelia Creatoris, in verba blasphemiæ prorumpens, & nomen Christi audire nolens, tunc si ad infidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis discedens potest alteri per Matrimonium copulari. Hæc ibi; quæ procedunt de Matrimonio etiam consummato. Unde in c. finali 28. q. 2. dicitur, *quòd contumelia Salvatoris solvat jus Matrimonii*, non quidem ipso facto, sed tunc quando fidelis, sive vir, sive mulier re ipsa contrahit aliud Matrimonium. Dixi, *quando fidelis*; non enim solvitur per hoc, quod infidelis nubat alteri; Quia privilegium (de quo statim) est datum in favorem fidei. Debet etiam fidelis priùs infidelem monere, an velit converti, vel pacificè cohabitare, & quomodo, &c. De quo plura videantur in S. Thom. qu. citata, art. 3. & 4.

Resp. 2. Dicta dissolutio fit Jure divino, ex speciali privilegio Christi, concesso in favorem Fidei: eo ferè modo, quo anteà de privilegio Professionis solemnis dictum est.

Hoc privilegium videtur colligi ex illo 1. Cor. 7. *Si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subjectus est Frater, aut Soror in hujusmodi.*

Ratio concessionis hujus privilegii est: Quia bonum Fidei est majus, quàm bonum Matrimonii. Ergo ubi per contumeliam Salvatoris Fides periclitatur, & ne conjux fidelis adstringatur ad perpetuam vitam cælibem, & exinde Infideles deterreantur a conversione, conveniens fuit dare hoc privilegium.

Quid in eo casu agendum cum prolibus in Infidelitate natis, explicat S. D. q. cit. a. 4. ad 4. dicens: Proles, aut pervenit ad perfectam ætatem, & tunc poterit liberè sequi Patrem fidelem, vel matrem infidelem: vel in minore ætate constituta, & tunc debet dari fideli, non obstante, quòd indiget matris obsequio ad educationem. Hæc ibi

Resp. 3. Nullum crimen, etiam hæreseos, vel adulterii, Matrimonio superveniens potest

potest illud dissolvere, quoad vinculum, sed solùm quoad cohabitationem, & thorum. Ita S.Thom.cit.q.59.a.6.

Ratio S.D. in Sed Cont. Si hoc esset, omni die fierent divortia, cùm rarò inveniatur Matrimonium, in quo alter conjugum in peccatum non labatur. Et in c.Quia aliàs vir liberè posset dare libellum repudii Uxori adulteræ, & ea dimissa, aliam ducere, quod falsum est. Et ad 3. ait: Quando mulier præstat magnam occasionem peccati viro suo, ut vir probabiliter sibi de periculo timeat, tunc vir potest se subtrahere ab ejus conversatione, ad ejus castigationem subtrahendo ei præsentiæ suæ solatium, ut subdit in fine corp. Idem patet ex Marci 10. & Luc.16. ubi clarè legitur: *Qui dimiserit Uxorem, & aliam duxerit, mœchatur*. Si mœchatur, ergo manet vinculum conjugale inter eos.

Oppono: Matth.19. dicit Christus: *Quicunque dimiserit Uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*. Ergo ob alterius Conjugis adulterium potest solvi vinculum conjugale.

Ad hæc Christi verba R. ea esse distinguenda sic, ut in se contineant duas sententias; Quare *prima est*: Quicunque dimiserit Uxorem suam excepta causa fornicationis, dimiserit, inquam, quoad thorum, *mœchatur*, id est, facit eam mœchari, seu dat ei occasionem mœchandi, & fit particeps peccati alieni, scilicet adulterii. *Secunda est*: Et qui aliam duxerit, mœchatur, id est, adulterium committit.

Resp.4. In casu, quo unus conjugum hæreticorum, v.g. Lutheranorum, &c. convertitur ad Fidem Catholicam, per hoc inter eos non solvitur Matrimonium: dummodo hoc anteà reverà fuerit validum, seu nullo affectum impedimento dirimente, etiam quòd sit tantùm Juris Ecclesiastici.

Ratio: Quia Matrimonium Hæretici cum Catholica nulla Lege sive naturali, sive divina positiva dissolvitur.

Ex quo sequitur, quòd si ex duobus conjugibus acatholicis baptizatis unus convertatur ad Fidem catholicam Romanam, altero nolente converti, nec ei cohabitare, immò de licentia Consistorii acatholici alium ducente, non potest hoc vivente, is, qui veram Fidem suscepit (nisi Matrimonium ex alio capite inveniatur esse nullum) idem facere, non enim in materia Matrimonii verificatur illud, *Frangenti fidem, fides frangatur eidem*. Videatur Gobat in Theolog.experiment.Tract.10.casu 19.nu.708. ubi refert anno 1662. per Consilium aulicum Principis, & Episcopi Frisigensis in similem, qui ex Zvvinglianismo ad Orthodoxam Fidem conversus, repudiata Uxore ducta in ea Secta, duxit aliam, nimirum Catholicam, fuisse latam Sententiam capitis. Vide etiam suprà nu. 11. & 12. ubi ostensum est, quòd baptizati non possint contrahere Matrimonium in ratione contractus, nisi simul contrahant in ratione Sacramenti, adeòque etiam Matrimonia hæreticorum sint vera Sacramenta. An Matrimonium Catholici cum hæretica sit licitum, patebit de disparitate cultus infrà Exam.5.n. 77. Videatur etiam Trid.Sess.24. de Matrim. Can.5. Ubi sic legitur: Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, &c. dissolvi posse Matrimonii vinculum anathema sit. Idem de adulterio sub anathemate decernit Can. 7. Et de separatione quoad thorum, & cohabitationem Can.8.

QUÆRO V. Solviturne vinculum Matrimonii per mortem naturalem unius Conjugis, ita ut, licèt miraculosè resuscitaretur a mortuis, non ampliùs sit obligatus Uxori? Exemplum sit in Lazaro mortuo quatriduano jam fœtente per Christum suscitato, respectu Uxoris superstitis.

LII. *Resp*. Ita solvi, ut nulla sit ampliùs obligatio conjugalis, sed suscitatus possit, si velit, ducere aliam.

Ratio: Quia per mortem vinculum Matrimonii simpliciter solvitur, & extinguitur: obligatio autem semel simpliciter extincta non reviviscit, nisi accedat causa eam resuscitans, quæ in præsenti est novus consensus. Hinc 1. Cor.7. Apostolus ait: *Mortuo viro, liberata est a Lege Viri, Uxor.*

Oppono 1. Hebr.11. dicitur, *Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos*.

2. Religiosus professus mortuus, & resuscitatus obligatur ad Professionem, & Vota sicut ante mortem. Ergo similiter

Ad 1. R. factum esse ex honestate, non ex necessitate, & debuisse intervenire novum consensum: adeòque fuisse novum Matrimonium.

Ad 2. neg.conf. Disparitas est: Quia vinculum Matrimonii est ad homines, Professionis verò est ad Deum, cùm sit spiritus creati ad increatum; quia ergo hæc extrema sunt indissolubilia, ideò & Professionis vinculum est tale: & nemo illud tollere potest nisi solus Deus.

Sed quid si Conjugum contrahentium intentio feratur in vinculum etiam post mortem juxta propositum resuscitationis casum?

Dico, tunc reviviscere vinculum: Quia in eo casu non esset simpliciter, & absolutè extinctum.

Digitized by Google

EXAMEN V.

De impedimentis Matrimonii in generali. De quibus S.Doct. Qu.50. per unicum Articulum.

QUÆRO I. Quotuplex est impedimentum Matrimonii in genere? & quis habet potestatem ponendi illud? Vel dispensandi?

LIII. *Resp.*1. ex S.Tho.in præsenti art.unico est duplex: Unum impediens tantùm, sic ut in eo contrahens, mortaliter quidem peccet, Matrimonium tamen sit validum. Alterum impediens, & simul dirimens, seu valorem contractus annullans. Est autem hic sermo de impedimento Matrimonium præcedente, quia superveniens non solvit, nisi in duobus casibus ante explicatis de voto solemni, & conversione alterius conjugis infidelis ad fidem.

*Resp.*2. De Fide est, in Ecclesia esse potestatem ponendi impedimenta Matrimonii, & impedientia, & dirimentia. Ita patet in Trid.Sess. 24 de Matrimon.Can.3.&4.

Ratio: Quia in Ecclesia est vera spiritualis Monarchia, & Principatus, habetque potestatem super subditos, quos impedimenta per Ecclesiam posita ligant, etsi ab Ecclesia per apostasiam deficiant.

Opponi hic potest illud Matt.19. Quod Deus conjunxit, homo non separet. Sed negatur suppositum, quòd Deus conjungat eos, qui conjunguntur cum impedimento statuto per Ecclesiam, quæ quidquid agit, per Dei auctoritatem agit.

*Resp.*3. Princeps infidelis habet potestatem ex justa causa statuendi suis subditis infidelibus impedimenta Matrimonium dirimentia. Ita S.Th.in 4.d.39 q.unic.a.1.ad 4.

Ratio; Matrimonium Infidelium non est Sacramentum, sed solùm contractus civilis, & naturalis. Ergo quoad præsens est eadem ratio de illo, ac de alio contractu. Quæ Ratio probat, idem posse Principem fidelem respectu suorum subditorum infidelium.

*Resp.*4. Princeps Sæcularis fidelis, seu baptizatus, attenta natura rei, seu de se, & quantùm est vi suæ potestatis sibi, ut Principi Sæculari competentis potest suis subditis fidelibus ponere impedimenta Matrimonii. Ita S.Tho.in 4. d.24.q.unic.a.1.ad 4.dicens: Matrimonium, in quantùm est in officiū naturæ, statuitur lege naturæ: inquantum est Sacramentum, lege divina: inquantum est in officium Communitatis, statuitur lege civili. Et concludit S.D. Et ideò ex qualibet dictarum Legum potest aliqua persona effici ad Matrimonium illegitima. Idem docet 4.cont.Gent.c.78.

Ratio: Tum quia superinducta ratio Sacramenti a Matrimonio non tollit rationem contractus, cujus quoque naturam Christus non mutavit. Ergo, ut talis per se, seu attenta natura rei manet potestati politicæ subjectus. Tum etiam, quia licèt potestas politica directè circa hoc Sacramentum nihil possit statuere, bene tamen indirectè, scilicet impediendo valorem contractus in Matrimonio essentialiter inclusi, apponendo certas conditiones *sine quibus non*. Quod etiam solùm, & non plus potest Ecclesia.

Dixi, *per se*, *& ex natura rei*; Quia de facto Ecclesia hanc potestatem sibi reservavit, propter dignitatem Sacramenti. Quæ enim sunt conjuncta spiritualibus, & ad finem supernaturalem ordinantur, per potestatem sæcularem convenienter gubernari non possunt. Quam etiam ob causam si contingeret casus, quo Rex, & Papa circa Matrimonium præciperent contraria, standum esset Legi Ecclesiasticæ, velut superiori.

Contra R.4. varia opponi possunt, quæ soluta sunt suprà Tr.6.Exam.5. n.63. Ubi probatum est, quòd Princeps sæcularis possit ponere Leges sub peccato, seu in conscientia obligantes.

*Resp.*5. Episcopus, quantùm est ex vi suæ potestatis potest suis subditis ponere impedimenta Matrimonii. Ejus tamen usus est illi a Papa interdictus.

Ratio: Episcopus potest in sua Diœcesi, quod Papa potest in tota Ecclesia, ut habet commune axioma, cùm sit Pastor ordinarius, nisi potestas a Papa limitetur.

*Resp.*6. Rationabilis, & legitimè introducta consuetudo potest inducere novum impedimentum dirimens, & abrogare antiquum, quod est sola lege humana, sive Ecclesiastica, sive civili positum.

Ratio: Quia potest juxta S.Thom.1.2. qu.97. art.3. inducere Legem in conscientia obligantem, uti & abrogare Legem purè humanam. Uti probatum, & fusè explicatum est suprà Tract.6.Exam.5.n.89. ubi vide, quæcunque ibi dicta sunt.

*Resp.*7. In impedimentis jure naturali, aut positivo divino dirimentibus Papa dispensare nequit. 2.Bene tamen in iis, quæ solo jure Ecclesiastico dirimunt. 3. In quibus præter Papam nullus alius potestate ordinaria dispensare potest, sed tantùm ex commissione Papæ.

Ratio 1.*&* 3.*p.* Quia inferior per se non potest dispensare in Lege superioris. Ergo.

Ratio 2.*p.* Summa potestas, quæ est in terris, residet in Papa.

*Resp.*8. Potest Episcopus, vel ordinaria, vel in Tr.sess.24.c.6. pro casibus occultis expresè cōcessa, vel saltem ex tacita Pontificis commissione, pro foro conscientiæ tantùm, dispensare in omnibus impedimentis Jure Ecclesiastico dirimentibus: dūmodò adsint omnes hæ 4. cōditiones:

nes: 1. Quòd impedimentum sit occultum. 2. Quòd fuerit bona fide contractum juxta formam decreti Trid. Sess.24.c.1. 3. Quòd separatio fieri non possit sine magno scandalo. 4. Conditio est disjunctiva, quòd scilicet non sit aditus ad Pontificem ex inopia, aut alia causa; vel si sit talis aditus, esset tamen periculum in mora, putà, periculum incontinentiæ, infamiæ, aut alterius damni, si publicaretur: ut si impedimentum se teneret ex parte fœminæ, & esset affinitas ex copula illicita cum consanguineo mariti ante Matrimonium.

Ratio est nobilis Epikeja, nec credi debet, Papam sibi reservare dispensationem in tanto animarum periculo: Ergo in casu potest dispensare Episcopus, non tamen ejus Vicarius Generalis, nisi ex commissione speciali. Plura, quæ hìc dici possent, vide suprà de dispensatione Tr.6.Exam.5.n.90.& seqq. ubi etiam patet, quid statuerit Trid. cujus antè memini de casibus occultis. Vide infrà in Exam.6. nu.71. & 74. an, & quando Papa dispenset in impedimento consanguinitatis, & affinitatis.

QUÆRO II. Quæ in specie sunt impedimenta Matrimonium impedientia, seu non dirimentia, quæ, ut versus a S. Thom. relatus habet, *Impediunt fieri, permittunt facta teneri?*

Resp. Continentur sequentibus Versibus. Quibus tamen adde omissionem proclamationum, de qua Exam.6.Q.13.n.96.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechismus, Crimen, Sponsalia, Votum.

Explicantur suo ordine.

Ecclesiæ vetitum, id est, interdictum, seu prohibitio Ecclesiæ, sive generalis, sive particularis, ad tempus, vel in perpetuum. Huc etiam reducitur status peccati mortalis, & excommunicationis.

Tempus feriatum, nimirum juxta Trid. ab Adventu Domini usque ad Epiphaniam, & a feria quarta Cinerum usque ad Octavam Paschæ inclusivè. Quibus temporibus non prohibetur ipse contractus Matrimonii, aut consummatio ejus, sed sub peccato mortali (cùm in re gravi sit contra præceptum Ecclesiæ) prohibetur nuptiarum solemnitas, id est, 1. solemnis Nuptiarum celebratio. 2. Traductio Sponsæ in domum Sponsi. 3. Celebratio solemnis convivii, ac tripudii. Observanda est consuetudo, & praxis loci etiam circa ipsum præcisè contractum.

Catechismus, id est, cognatio spiritualis consecuta ex Catechismo, seu instructione Fidei, quæ antè Januas Ecclesiæ, fit super eum, qui defertur ad Baptismum. Vel, ut alii explicant, contrahitur ab eo, qui respondet pro infante, quando post Baptismum in necessitate collatum supplentur cæremoniæ. Hoc impedimentum post Trid. nô censetur ampliùs esse in usu.

Crimen. Solent assignari septem impedimenta ex crimine, impedientia Matrimonium cum quacunque. 1. Incestus cum consanguinea Uxoris in primo, vel secundo gradu, scienter admissus, vel cum propria matre, aut filia. 2. Raptus alienæ sponsæ. 3. Uxoricidium. 4. Presbytericidium. 5. Susceptio propriæ Prolis ex Baptismo ad impediendam redditionem debiti. 6. Publica pœnitentia, quamdiù durat. 7. Matrimonium cum moniali. Hæc septem impedimenta juxta communiorem Sententiam non ampliùs sunt in usu.

Sponsalia. Qui enim Matrimonium promisit uni, non potest licitè contrahere cum alia. Vid. sup. de Sponsal.

Votum, nimirum simplex servandi castitatem, ingrediendi Religionem, non nubendi, suscipiendi Ordinem sacrum. Excipiuntur vota simplicia Soc. Jesu, quæ ex speciali Ecclesiæ Statuto, vel privilegio non solùm impediunt, sed etiam dirimunt Matrimonium contrahendum.

Nota 1. differentiam inter eos, qui contrahunt cum voto simplici castitatis, & eos, qui cum voto Religionis. Priores enim non solùm mortaliter peccant contrahendo, sed & debitum petere non possunt, licèt petenti debeant reddere. Posteriores verò, quamvis contrahendo peccent mortaliter, possunt tamen petere, ac reddere, cùm castitatem non promiserint absolutè, sed solùm sub conditione, si Religionem ingrediantur.

Nota 2. quòd cum illo, qui Matrimonium contrahit cum voto simplici castitatis, possit Episcopus dispensare, ut possit petere debitum: qui tamen soluto per alterius conjugis mortem Matrimonii vinculo, tenetur ad castitatem, vel ad intrandam Religionem: ut patet ex S. Tho. qu.53. art.1. ad 4.

QUÆRO III. Quænam in specie sunt impedimenta Matrimonium dirimentia indicata hoc Versu S. Thomæ, *Quæ socianda vetant connubia, facta retractant?*

LV. *Resp.* De Jure antiquo sunt duodecim, indicata tribus sequentibus versibus a S. Thom. relatis, quibus jure novo Concilii Trid. addita sunt duo, nimirum Clandestinitas, & Raptus, quæ indicantur per duos Versus subjunctos. Versus sunt hi:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen.
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas.
Si sis affinis, si fortè coire nequibis.
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tuta.

Numerum duodenarium impedimentorum dirimentium, nimirum usque ad duo ultima, pulchrè explicat Angelicus Doctor in præsenti art. un. ubi videatur. De omnibus istis impedimentis in particulari agetur in sequenti Exa-

mine, priùs tamen nonnulli scitu valdè necessarii casus sunt resolvendi.

QUÆRO IV. Ut Matrimonium, quod defectu consensus, utpote qui, vel fuit fictus, vel coactus, seu metu extortus (licèt personæ fuerint habiles) fuit invalidum, fiat validum, requiriturne novus consensus utriusque?

LVI. *Resp.* Probabilius est, quòd ille, qui illegitimè consensit, de novo consensum sensibiliter exprimere debeat, si alter consensum non revocarit. Ita S.Th. hìc q.47.ar.4.ad 2. dicens: *Ex consensu libero illius, qui primò coactus est, non fit Matrimonium, nisi inquantum consensus præcedens in altero adhuc manet in suo vigore: unde si dissentiret, non fieret Matrimonium.*

Ratio: Cùm consensus unius fuerit legitimus, & revocatus non sit, adeòque moraliter, vel virtualiter duret, nihil deest, nisi consensus alterius. Ergo si hic accedat, Matrimonium est validum: Quomodo autem ille consensus possit, vel debeat sensibiliter exprimi, patebit ex dicendis n.57.

Oppono 1. In casu, quo Matrimonium esset nullum ratione impedimenti dirimentis, personas ad contrahendum inhabiles facientis, ut validetur, requiritur novus externus consensus utriusque. Ergo similiter in præsenti.

2. Matrimonium non potest claudicare: Sed juxta vos claudicat, quia tenet ex parte unius, & non alterius. Ergo.

Ad 1. neg. cons. Quia in illo casu consensus utriusque est nullus, in nostro autem consensus unius est validus, & virtualiter manet. Si ergo in casu objecto detur dispensatio, licèt non requirantur novæ proclamationes, nec præsentia Parochi, & Testium, ut posteà dicetur, debent tamen ambo de novo sensibiliter consentire; Tum quia dispensatio non dat valorem priori Matrimonio, cùm fuerit nullum, sed solùm facit personas habiles: Tum etiam, quia neutrius consensus virtualiter manet, permanentia enim supponit existentiam, consensus autem, qui non est verus, sed nullus, non habuit existentiam. Ergo.

Ad 2. neg. min. non enim dicimus, quod propter consensum legitimum unius Matrimonium sit validum ex parte unius, sed quòd Matrimonium anteà ex illo defectu nullum, fiat validum accedente legitimo consensu illius, qui anteà consenserat illegitimè, cùm alterius consensus adhuc duret. Referunt aliqui, quòd Clemens VIII. fuerit in contraria Sententia, sed eam tenuit ut Doctor privatus.

QUÆRO V. Ut convalescat Matrimonium ratione impedimenti dirimentis, personas inhabiles facientis, debetne conjux impedimenti hujus nescius, ab altero ejus conscio de Matrimonii nullitate moneri, vel sufficitne renovare consensus, tacendo nullitatem?

LVII. *Resp.* 1. Debet moneri, licèt causa nullitatis non explicetur. 2. Non tamē sufficit in eo casu dicere: Suspicor te non esse meum Virum, vel Uxorem. 3. Sufficit tamen, si ille consensus procedat ex cognitione æquivalenti scientiæ nullitatis, v. gr. si conjux nullitatem sciens petat ab alio sic: Diligis me ita, ut, si non esset inter nos Matrimonium, denuò contraheres, ac ex nunc vis me in conjugem, ac si anteà non fuissemus conjuges, & ille respondeat, ita, volo, ita, accepto te in conjugem: & interrogans eodem modo dicat, & consensum suum exprimat. 4. Sufficit etiam, si conjuges impedimentum cessasse scientes, affectu conjugali se carnaliter cognoscant, non præstito alio consensu.

Ratio 1. *p.* Quod nullum est, non potest ratificari: Sed illud Matrimonium est nullum, & consensus nullus. Ergo non ratificatur: Sed conjuges tunc solùm intendunt ratificare, non verò de novo contrahere, cùm putent Matrimonium esse validum, actus autem non operantur ultra intentionem agentium. Ergo nihil faciunt, nisi nullitatem sciant. Simile est in voto etiam solemni ratificato, cùm ante fuerit nullum, sed nullitas non erat nota.

Ratio 2. *p.* Talis est, sicut titubans, qui autem titubat, habetur pro ignorante, ignorans autem non consentit, quia ignoti nulla cupido. Ergo.

Ratio 3. *p.* cum Sanchez: Vir, vel mulier tunc non tantùm intendit in Matrimonio perseverare, sed etiam denuò contrahere, sub ea conditione, si prius Matrimonium sit irritum: Sed conditio illa tunc existit. Ergo verè contrahitur Matrimonium.

Nota 1. Quòd, licèt hìc adsit aliquis error, vel ignorantia, hæc tamen solùm est ignorantia concomitans; quæ non tollit voluntarium.

Nota 2. Hoc etiam posse fieri per Confessarium, ut, si inter conjuges sit discordia, hortetur eos, ut se ita diligant, ac si denuò Matrimonium contraherent, & ut ex nunc in conjuges se recipiant, etsi Matrimonium non fuerit inter eos. Sed (ut bene monet dictus Auctor) hoc magna circumspectione fieri debet: posset enim vir suspicari, Confessorem aliquid nosse de Matrimonii nullitate, & ideò velle denuò consensus præstari: quare hic modus per Confessorem rarissimè adhibendus est.

Ratio 4. *p.* Matrimonium potest non solùm verbis contrahi, sed & signis: Sed nullum signum tam expressè denotat voluntatem contrahendi, quàm congressus animo conjugali factus. Ergo. Dixi, *animo conjugali*; si enim fiat animo fornicario, coram Deo Matrimonium non validatur.

LVIII. *Estne* Matrimonium, ratione impedimenti nullum, anteà coram Parocho, & Testibus

stibus celebratum, ablato impedimento denuò coram iis celebrandum?

Dico: Sufficit, quòd conjuges inter se solos modo insinuato renovent consensus, si impedimentum (sit illud qualecunque) occultum sit. 2. Si verò tempore primi contractus Parocho, aut uni ex testibus fuit notum, renovatio debet fieri coram eodem Parocho, & teste. 3. Si rescierunt post primum contractum, sed taliter, ut in foro externo probari non possit, non est necesse, ut iterùm adhibeantur.

Ratio 1. *p*. Quia jam est satisfactum intentioni Concilii Trid. circa clandestinitatem, finis enim ejus Statuti fuit, cavere incommoda, & peccata, quæ ex matrimonio clandestino pullulabant, eò quòd non poterant probari esse contracta, ut sunt desertio Uxoris, adulteria, &c. Sed hic finis in præsenti jam salvatur. Ergo.

Ratio 2. *p*. Si testes in contractu sciverunt impedimentum, non fuerunt testes valoris, sed nullitatis. Ergo.

Ratio 3. *p*. Quia in eo casu Parochus, & testes tunc, quando Matrimonio assistebant, & Ecclesiam repræsentabant, erant testes valoris, & Ecclesia validum Matrimonium judicabat: cujus nullitas ignorabatur. Ergo.

QUÆRO VI. Si conjuges ratione alicujus impedimenti dirimentis de valore Matrimonii dubitent, vel si eorum unus nullitatem sciat, potestne peti, vel reddi debitum?

LIX. *Resp*. 1. Si conjuges temerariè, & sine ratione dubitent, debent ad judicium sui Pastoris, vel Confessoris dubium deponere, debitumque petere, ac reddere. 2. Si facta diligenti inquisitione de Matrimonii valore adhuc maneant dubii, sine mortali petere non possunt. 3. Si ambo dubitent de valore Matrimonii, præsertim mala fide contracti, posteà verò inveniant rationes, ex quibus probabile quidem apparet, Matrimonium valere, probabilius tamen ipsis videtur non valere, nec reddere, nec petere possunt debitum, ut tenet verior opinio.

Ratio 1. *p*. Licitum est agere contra scrupulum cognitum, ut patet Tr. 2. de Conscient. Exam. 2. n. 2. Sed in eo casu non est dubium, sed tantùm scrupulus cognitus. Ergo.

Ratio 2. *p*. patet ex dicto Tract. Exam. 1. n. 10. ubi probatum est, quòd non liceat operari cum conscientia practicè dubia propter periculum peccati: sicut in præsenti conjuges se exponunt periculo adulterii, vel fornicationis, si congrediantur. Ergo.

Ratio 3. *p*. constat in eodem Tract. Exam. 3. n. 11. ubi probatur, non licere in moralibus sequi Sententiam probabilem relictam, concurrente probabiliore, cognita ut tali.

Resp. 2. Probabilius est, quòd conjux, qui cum dubio de impedimento dirimente, v. g. de morte alterius conjugis contraxit, non possit petere debitum, teneatur tamen alteri non dubitanti, sed bona fide possidenti reddere. Ita expressè deciditur in c. *Dominus, de secundis nuptiis*, per hæc verba: Nullus amodò ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjux: si verò aliquis hoc non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc existimat sibi dubitandum, ei, quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti: quod a se tamen noverit nullatenus exigendum. Hæc ibi.

Ratio: Possessor bonæ fidei non est spoliandus jure suo propter malam fidem alterius, ut patet in præscriptione, in qua mala fides possessoris prioris non nocet bona fide possidenti nunc. Ergo.

Oppono: Juxta dicta non licet operari cum conscientia practicè dubia: Sed talis reddendo operaretur cum conscientia practicè dubia. Ergo peccaret mortaliter.

Ad hoc neg. min. Talis enim deberet se determinare, quòd teneatur ad hic, & nunc reddendum, tum ex adducta Ratione, tum ex illo axiomate in dicto Tract. 2. Ex. 1. q. 6 n. 13. explicato, *In dubiis tutior pars est eligenda*, ille autem reddendo eligeret partem tutiorem, ne innocentem suo spoliet jure. In quo actu si fortè erret, est peccatum materiale, non formale. Sicut si quis dubitet, an Petro debeat 50. imperiales, non peccat, sed bene facit solvendo, licèt fortè hæc pecunia deberetur hæredibus cum reliqua hæreditate, qui tamen privantur ea.

Resp. 3. In casu *Resp*. 2 alter, qui non dubitat, potest quidem, dubitanti petenti reddere, non tamen tenetur.

Ratio 1 *p*. Est possessor pacificus, & bonæ fidei, Ergo potest plenè matrimonio uti.

Ratio 2. *p*. Obligatio reddendi oritur vel ex possessione petentis, vel ex Jure Justitiæ, quod habet ad exigendum: Sed utrumque hic deest, non enim suffragatur possessio, quæ dubia fide cœpta est, & dubia manet. Ergo. Ex quo patet disparitas de conjuge, qui habet votum simplex castitatis, cui petenti tenetur alter reddere, quia habet possessionem, & jus justitiæ ad exigendum, & petendum solùm peccat frangendo votum, & abutendo re sua, scilicet corpore consortis.

Resp. 4. Si uterque mala fide contraxit, dubitando nimirum de impedimento dirimente, neuter potest reddere, vel petere. 2. Si uterque bona fide contraxit, & posteà ambo de valore Matrimonii dubitent, & adhibita circa inquirendam veritatem sufficiente diligentia adhuc dubii maneant ex titulo possessionis, possunt dubium practicè deponere, & salva conscientia petere, ac reddere, licèt speculativè maneant dubii.

Ratio 1. *p*. Tunc nulli suffragatur possessio, cœpta enim est mala fide.

Digitized by Google

Ratio 2. *p.* patet ex illa Regula Juris: *In pari delicto, vel causa potior, seu melior est conditio possidentis*: Sed hìc est par causa nullitatis, & valoris Matrimonii, cùm non sint fortiora argumenta de uno, ac de altero, & possessio Matrimonii bona fide est cœpta. Ergo. Vide explicationem istius Regulæ in Tract. de Consc. Exam. 1. Q. 6. n. 12. Et specialiter q. 7. & 8. ubi ostenditur, quòd solùm teneat in materia justitiæ, qualis est in præsenti.

Resp. 5. Si unus tantùm conjux sciat nullitatem Matrimonii, certum est, quòd saltem non possit petere. 2. Immò de facto probabilius est, quòd nec possit petenti nullitatem nescienti reddere, etiam ad vitanda gravia damna, ac pericula infamiæ, incontinentiæ. Hujus secundæ partis oppositum olim graves DD. tenuerunt.

Ratio 1. *p.* Tum quia ex Matrimonio nullo nullum jus petendi consurgit; Tum etiam, quia accedere ad non suam, est peccatum luxuriæ. Ergo.

2. *Pars*, quæ hoc tempore est communior, clarè colligitur ex c. *litteras de restit. spol.* & c. *inquisitioni*. 44. *de Sent. Excom.* ubi Summus Pontifex rescribit, quòd mulier conscia nullitatis, & impedimenti Matrimonii, ne quidem ad præceptum Judicis, sub censuris emanatum, possit absque peccato mortali *reddere* debitum. Tales enim censuræ non ligant animam, & conscientiam fœminæ, quia sunt latæ ex falsa præsumptione (quæ locum non habent in conscientia) cùm Judex fori externi, qui de occultis non judicat, præsumpserit, fœminam frivolè allegare impedimentum, cujus nullam probationem adferre potest.

Ratio: In nullo casu, & ex nullo metu licet committere peccatum, præsertim mortale, ut adulterium, fornicationem: Sed si in casu posito liceret ad vitãda gravia damna reddere debitum, licitum esset dictum peccatum, immò contra communem Sententiam fornicatio, & adulterium non essent intrinsecè mala, quia possent bono quodam fine cohonestari. Ergo.

Ex his ruit fundamentum Adversar. quo tenent, non fore fornicationem, aut adulterium formale, sed solùm materiale, eò quòd tanta necessitas excuset.

Oppono: Quod alter justè potest petere, hoc possum, immò aliquando teneor ei reddere (licèt justitia petitionis sit tantùm putativa ex errore, & persuasione hominum causata) immò interdum iniquè petenti: sicut si quis a Parocho petat Eucharistiam sibi dari, quem Parochus privatim scit ea indignum, tenetur publicè petenti dare, ut dictum est in Tract. de Euchar. *Subsumo*: Sed alter conjux, in bona fide existens, justè potest, quod nemo negat, Ergo & alter reddere.

Ad hoc major non est universaliter vera; nam existens in magna necessitate justa, seu sine peccato potest ab usurario, aliter dare nolente, petere mutuum sub usura, quod tamen usurarius sine peccato non potest dare. Et ita nec est vera in præsenti. Vel dici potest, maj. esse veram, si is, a quo petitur: possit reddere sine peccato, uti in præsenti non posse probatum est.

Quid ergo consilii? quod medium pro tali muliere, ut evitet redditionem debiti, & evadat illa mala?

Dico: Omissis diversis mediis, quæ hìc suggeri solent, optimum est, vel statim clam, si haberi possit, procurare dispensationem in impedimento, ut si sit juris Ecclesiastici: vel omni possibili modo se absentare, ac se conferre ad locum, ubi scandalum cessat.

QUÆRO VII. Qualiter debet constare de morte conjugis, si superstes velit secundò nubere?

LXI. *Resp.* 1. Ut conjux superstes, sive propria auctoritate, sive judicio Ecclesiæ possit transire ad secundas nuptias, non sufficit probabilitas moralis, idest, causa judicio prudentum probabilis ad credendum, quòd obierit, sed requiritur certitudo vel per nuntium; vel per testes, ita ut judicio prudentum non tantùm probabile, sed & certum sit, quòd obierit. Ita patet in c. *in præsentia, de Sponsal.* ubi sic statuitur: *Non possunt tales ad aliorum consortium convolare, nec permittas eas auctoritate Ecclesiæ contrahere, donec certum nuntium accipiant de morte Virorum.* Quo Juris Canonici Statuto correctum est jus civile, quo statuebatur, quòd superstes deberet expectare per quinquennium, posteà restrictum ad quadriennium, & similia, &c.

Ratio: In contrahendo Matrimonio debet evitari omne periculum peccati: Sed nisi in dicto casu adsit dicta certitudo, imminet periculum nullitatis Matrimonii, consequenter & adulterii. Ergo.

Oppono: Adulterium non est sine dolo l. penul. ff. *de adult.* Sed Mulier, quæ nubit cum probabili credulitate de morte viri, non agit ex dolo. Ergo non exponit se periculo adulterii.

Sed neg. min. Ex dolo enim illa mulier agit ideò, quia non adhibet diligentiam jure requisitam ad se certificandam de morte viri.

Resp. 2. In casu posito non sufficit unus testis referens mortem. 2. Nec sola fama, nisi aliis adminiculis, certam probationem facientibus, adjuvetur.

Ratio: Vi allati textus Juris Canonici requiritur *certum nuntium*, ubi ly *nuntium* sumitur in genere neutro. *Subsumo* 1. Sed nuntium, quod habetur voce unius, non potest dici certum, quia, ut Jura inquiunt, *Vox unius vox nullius*. Et estò, sumeretur masculinè *nuntius certus*, subsistit tamen hæc Ratio: Quia nuntius certus est, qui nuntium certum affert: Sed unicus

ctus solus testis non potest nisi per se loquendo afferre nuntium certum. Ergo. *Subsumo* 2. Sed sola fama etiam non facit certũ nuntium, cùm oriatur ab incerto Auctore, & plerumque fallaci, sitque vana vulgi vox, ideòque non probat, nisi oriatur a fide dignis. Ergo.

Dixi, *nisi adjuvetur adminiculis*, quæ varia a variis assignantur, v.g. longitudo absentiæ: universalis fama de morte ibi, ubi commorabatur: distantia loci, ob quam difficulter aliæ probationes haberi possunt, mors, quæ dudum contigit; senectus, vel ægritudo illius, de cujus morte agitur; prælium cui interfuit, & non est reversus, fortè per annum expectatus; literæ eorum, cum quibus militavit, obiisse referentes; captivitas, in quam incidit, &c. Similiter fama non probat, nisi plenè sit probata, nimirum ad minus duobus testibus, omni exceptione majoribus, qui deponant, se audivisse publicè, non tantùm ab uno, sed a majori parte populi. Item debet fama esse orta ex rationabili motivo, quale potest esse 1. Prælium, cui interfuit, & posteà, diligenter etiam quæsitus, non fuit inventus. 2. Navigatio maris, & suborta tempestas, postquam nec navis comparuit, nec ipse, etiam per loca verisimilia quæsitus. Plura de hoc vide in aliis AA.

QUÆRO VIII. Teneturne Confessarius admonere eos, quos scit contraxisse invalidum Matrimonium?

LXII. *Resp.* 1. Probabilius est, quòd Confessarius de impedimento dirimente teneatur admonere conjuges, laborantes ejus ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili, sive facti, sive juris, humani, vel divini.

Ratio: Quia aliàs Confessarius scienter confert Sacramentum indigno, & non satisfacit suo officio, cùm sedeat in Confessionali, ut Doctor, & ut Vicarius Dei, est enim vel proprius Pastor, vel gerens vices illius. Ergo. De quo vide Tract. 2. n. 32. in Exam. 3. Alia Ratio videatur suprà de Correctione fraterna Tract. 7. Exam. 6. Q. 14. n. 102. pro R. 1. & 2. præsertim axiomata ibi adducta.

Resp. 2. Idem est, si illa ignorantia, sive facti, sive juris, humani, vel divini, sit invincibilis, & sit probabilis spes monitionem profuturam, sine gravi scandalo, & detrimento, v.g. in casu, quo confessarius scit Matrimonium esse nullum, & pœnitens facilè potest impetrare dispensationem, quem etiam Confessor credit pro ea impetranda diligentiam adhibiturum, nec est periculum, ut interim Uxore (quam scit non esse suam) fruatur.

Ratio est, quæ ante; Cui addenda, quæ loco de Correctione fraterna citato dicta sunt pro R. 2.

Resp. 3. Si pœnitens laboret ignorantia invincibili facti, aut juris humani, divini, aut naturalis, sine præjudicio tertii, ac Boni communis, sive ignorantia adsit post Matrimonium jam contractum, sive dùm est contrahendum: & ex monitione nulla, etiam in futurum speretur utilitas (quod rarum videtur, & difficile est judicare) non tenetur, nec debet confessarius, aut alius admonere de impedimento dirimente, v.g. in casu, quo sequeretur perplexitas, vel scandalum ex separatione, vel difficultas, nimirum si conjux impedimenti conscius volet cum scandalo alterius conjugis, impedimentum ignorantis, recedere: vel si obtenta dispensatione volet quidem in Matrimonio persistere, alter autem nolet denuò consentire: vel certè manebunt simul in diuturno concubinatu.

Hæc doctrina imprimis patet a pari de correctione fraterna, quam suprà Tract. 7. Exam. 6. n. 97. R. 6. ex verbis S. Thom. probavimus non obligare, ubi nulla speratur utilitas.

Ratio: Tum quia Doctor (uti est Confessarius) non tenetur docere, ubi ex doctrina nulla speratur utilitas, cùm ordinetur ad utilitatem ejus, qui doceri debet. Tum etiam, quia nulla Lex obligat ad actus inutiles, & otiosos. Tum tandem, quia, ut ait Salustius, Frustrà niti, & nihil aliud, quàm laborando odium quærere, extremæ dementiæ est. Et c. *de viduis*. 27. q. 1. *Nulli laqueum debemus iniicere*, putà, sine ullo fructu sperato, quod tamen fieret, qui propter bonam fidem, & invincibilem ignorantiam erant in bono statu, eorumque peccatum erat solùm materiale, ponerentur in periculo peccandi formaliter. Hæc sanè argumenta sententiam istam reddunt probabiliorem. Quæ etiam est ad mentem S. August. relati de pœnit. dist. 7. Can. *Si quis*: *Si scirem, tibi non prodesse, non te admonerem, non te terrerem*.

Dixi in R. 3. *Sine præjudicio tertii, aut Boni communis*; Quia bonum commune præferendum est bono privato, v. grat. Si Confessarius sciat esse scandalum, vel publicam infamiam, de nullitate talis Matrimonii tenetur Confessarius conjuges admonere. Dixi 2. *nec in futurum*; Si enim scandalum pænitenti ex admonitione imminens solùm sit momentaneum, monendus est; quia proderit in futurum, licèt non hìc, & nunc.

Oppono 1. contra 3. R. Utiliùs scandalum permittitur, quàm veritas victa relinquatur, ut dicitur in Jure. Ergo.

2. Ignorantia Juris divini nunquam est invincibilis, nisi quando nemo est, qui veritatem docere possit: Sed in eo casu Sacerdos eam potest pœnitentem docere. Ergo.

Ad 1. *Resp.* Esse verum, si ex manifestatione veritatis speretur aliqua utilitas saltem in futurũ.

Ad 2. dist. maj. Si adsit obligatio inquirẽdi veritatẽ, conc. secus, neg. maj. Non enim tenetur veritatem, aut juris divini notitiam quærere, qui ejus invincibilem habet ignorantiam.

Quid

Quid si pœnitens dubitet, vel incipiat dubitare, vel de hoc scrupulum in confessione proponat?

Dico: Tunc tenetur Doctorem quærere, & Confessor id advertens tenetur eum instruere.

Ratio: Tum quia tunc conscientia ejus jam videtur esse læsa. Tum etiam, quia aliàs pœnitens posset Sacerdotis taciturnitatem interpretari in suum favorem: essetque ejus taciturnitas approbatio erroris.

Ex quo, uti & ex Resp. ad 1. Oppon. colligitur intelligentia illorum duorum axiomatum suprà de Correct. fratern. adductorum, *Potens alios ab errore revocare, & tacens, seipsum errare demonstrat. Error cui minimè resistitur, approbatur.*

Quid sit ignorantia juris, & facti vincibilis, invincibilis. Vide suprà Tract. 3. Exam. 1. n. 23. An possit dari ignorantia Juris naturalis, & divini. Vide Tract. 6. Exam. 2. n. 17.

EXAMEN VI.

De impedimentis Matrimonii in speciali. De quibus agit S. Doct. a Quæst. 51. usq; ad 61. inclusivè.

QUÆRO I. Quid sentis de impedimento erroris, & servitutis? De quibus S. D. agit q. 51. & 52.

LXIII. Error personæ antecedens dirimit Matrimonium, non solo Jure positivo, sed & naturali, etiam apud Infideles.

Ratio S. Thom. q. 51. art. 1. Quiquid impedit causam de sui natura, impedit similiter effectum: Sed error personæ antecedens impedit, ac tollit causam Matrimonii. Ergo & Matrimonium. Prob. min. Causa Matrimonii est consensus: Sed error impedit, ac tollit consensum. Ergo. Prob. min. Consensus in Matrimonium debet esse voluntarius: Sed error tollit voluntarium, quia tollit cognitionem, nihil autem volitum quin præcognitum. Ergo.

Ex quo sequitur, quòd licèt Matrimonium Jacob cum Lia loco Rachelis substituta a principio fuerit nullum, fuerit tamen posteà validatum, & perfectum, non quidem ex ipso concubitu, qui ex errore contigit, sed, ut ait S. D. cit. ad 4. ex consensu, qui postmodùm accessit: tamen uterque a peccato excusatur ratione erroris invincibilis, & quia affectu maritali cojerunt.

Dixi in R. *error personæ*, putà, in individuo a Sponso electæ, & determinatæ, v. g. primogenitæ, seu hujus Annæ, cui si alia substituatur, Matrimonium est nullum. Est autem alius error circa qualitatem, & conditionem, uti sunt divitiæ, nobilitas, pulchritudo, &c. quæ non sunt de substantia Matrimonii. Et hic error (excepta conditione servitutis, de quo posteà) si præcisè sit circa qualitatem, non annullat Matrimonium. Nam S. D. art. 2. in c. ait: *Oportet, quòd error, qui Matrimonium impedit, sit alicujus eorum, quæ sunt de essentia Matrimonii*, uti est persona non qualitas. Potest tamen contingere, quòd hic error redundet in personam, vel quòd hæc qualitas juxta intentionem contrahentis, eam per se (& non alter) cum persona intendentis, transeat in conditionem personæ: & tunc æquè annullat. Idem est, si contrahens illam qualitatem mente, vel verbo sibi reservaverit velut conditionem *sine qua non*, v. g. Contraho tecum, si es Virgo, si es primogenita, &c. ut patet ex dictis suprà de consensu conditionato, si enim hæc conditio non verificetur, Matrimonium est nullum.

Dixi 2. *error antecedens*, id est, qui dat causam contractui, ut sine illo non fieret. Est autem alius error *concomitans*, quando nimirum errans est in tali dispositione animi, ut æquè libenter, vel libentiùs contraheret cum tali, si sciret, seu si non erraret circa hanc personam. Et hic error etiam invalidat Matrimonium.

Ratio: Quia ad ejus valorem requiritur, quod sit positivè voluntarium: adeòque, ut contrahens de facto consentiat in hanc, nec sufficit, quòd consentiret, debet enim esse consensus, de præsenti, Duco te, Accipio te in meam, sive Anna sit, sive non.

Dixi 3. *etiam apud infideles*: nam & hos obligat jus naturæ.

LXIV. *Resp.* 2. Conditio Servitutis ignorata dirimit Matrimonium, non quidem jure naturæ, sed positivo humano. Ita S. D. qu. 52. a. 1. in c. & ad 3.

Ratio: Tum quia stando in jure naturæ tales personæ ad contrahendum sunt habiles. Tum etiam, quia Servitus non est absolutè contra essentialia Matrimonii. Sed, ut ait S. D. ar. 1. ad 1. *contrariatur Matrimonio quantùm ad actum, ad quem quis per Matrimonium alteri obligatur, quem non potest liberè exequi*, dum nimirum occupatur servitiis Domini sui, *& quantùm ad bonum Prolis, quæ pejoris conditionis efficitur ex Servitute Parentis*. Ergo dirimit jure positivo. De quo S. D. a. 1. ad 3. docet: Jus naturale dictat, quòd pœna sit pro culpa infligenda, & quòd nullus sine culpa puniri debeat, sed determinare pœnam secundùm conditionem personæ, & culpæ, est Juris positivi, & ideò servitutis, quæ est quædam pœna (habere enim Virum servum est pœna Uxoris, & è converso) si sit ignorata, eodem jure positivo impedit Matrimonium.

Di-

Dixi: *ignorata*, nimirum a contrahente libero; qui si ejus notitiam habeat, non dirimit, quia scienti, & volenti non fit injuria, sicut nec dirimit, si uterque conjux sit servus; quod utrumque explicatur a S. Thom. ibidem in c.

Resp. 3. Servus absque consensu Domini validè contrahit Matrimonium. Ita S. Doct. art. 2.

Ratio ibid. Jus positivum non præjudicat Juri naturali, & divino: Sed servitus est de jure positivo, Matrimonium verò de jure naturali, & divino: Ergo. Hinc S.D. ibid. ad 1. ait: Servus est res Domini quantùm ad ea, quæ naturalibus superadduntur, sed quantùm ad naturalia omnes sunt pares.

LXV. *Sequunturne* Proles conditionem Patris, vel Matris?

Dico cum S. Th. ar. 4. Secundùm Leges civiles *partus sequitur ventrem*, id est, si mater sit serva, filii sunt servi, licèt Pater sit liber, & è contra, si Pater sit servus, Mater verò libera, filii sunt liberi.

Ratio S. D. Si quis seminat in terra aliena, fructus sunt ejus, cujus est terra: Sed venter Mulieris respectu seminis Viri est sicut terra respectu seminis. Ergo. 2. Etiam in naturalibus videmus, quod receptum est in recipiente ad modum recipientis, & non per modum dantis. Ergo & semen Viri recipitur in muliere juxta conditionem ejus. 3. Servitus est quædam conditio corporalis, cùm servus sit instrumentum Domini in operando: Sed Proles substantiam corporis habet a Matre, a Patre autem complementum formale, Ergo in libertate, & servitute sequitur matrem. Dixi, *in libertate, & servitute*; quia, ut ait S. D. in his, quæ pertinent ad dignitatem, secundùm quod est ex forma rei, sequitur Patrem, sicut in honoribus, municipiis, & hæreditate, & aliis hujusmodi. In quibusdam tamen terris, quæ jure civili non reguntur, partus sequitur deteriorem conditionem, ut si Pater sit servus, quamvis Mater sit libera, filii erunt servi.

Opponi potest: Denominatio fit a digniori: Sed in generatione Prolis Pater est dignior Matre. Ergo Proles sequitur conditionem Patris. Sed solvitur ex mox dictis.

Impedimentum Voti. De quo S.D. Q. 53.

QUÆRO II. Quid de eo resolvis ad propositum?

LXVI. *Resp.* 1. Per hoc impedimentum intelligo votum solemne castitatis, emissum juxta formam a Concilio Trid. præscriptam, elapso integro Probationis anno, & post completum decimum sextum ætatis annum, in Religione approbata.

Resp. 2. Hoc votum jure naturæ dirimit Matrimonium posteà contractum in probabiliori sententia Angelici Doctoris, hic q. 53. ar. 2. in c. dicentis: Alii dicunt, quòd hoc sit propter Statutum Ecclesiæ, sed hoc non sufficit, quia secundùm hoc Ecclesia posset etiam contrarium statuere: quod non videtur verum. Et ideò dicendum est cum aliis, quòd votum solemne ex sui natura habet, quòd dirimat Matrimonium contractum, inquantùm scilicet per ipsum homo sui corporis amisit potestatem, Deo illud ad perpetuam continentiam tradens. Et ideò non potest illud tradere in potestatem Uxoris Matrimonium contrahendo. Hæc ibi.

Ratio duplex patet ex his verbis S. Thomæ *Prima est*: Si votum solemne castitatis religiosæ Matrimonium subsequens dirimeret ex solo Statuto Ecclesiæ, posset Ecclesia (si nimirum hoc Statutum tolleret, uti tollere posset) facere, ut Religiosus manens Religiosus contrahat validum Matrimonium, & fit uxoratus: Sed hoc est expressè contra decretum Innocentii III. c. *cùm ad monasterium*, quod habes suprà Tract. 10. Exam. 3. nu. 47. ubi ostensum est, quòd Ecclesia, seu Papa non possit dispensare in Voto Religiosi professi, ut Uxorem ducat. Ergo. Dixi in maj. *Matrimonium subsequens*; quòd enim Matrimonium præcedens per votum solemne subsequens non dissolvatur jure naturæ, nec Ecclesiastico, sed divino, seu ex privilegio Christi, probatum est suprà.

Secunda Ratio est: Jus naturæ dictat, quòd qui rem suam alteri totaliter, & absolutè donavit, a quo donatio est acceptata, non possit eam donare alteri, præsertim in usum oppositum, & incompossibilem: Sed homo per votum solemne castitatis potestatem sui corporis a se totaliter abdicavit, illudque absolutè ad perpetuam continentiam donavit, ac tradidit Deo, a quo donatio per Prælatum est acceptata. Ergo jus naturæ dictat, quòd illud non possit donare alteri in usum oppositum. Sed usus Matrimonii absolutè est incompossibilis cum castitate religiosa, uti est luce clarius: in quo differt a traditione in servum, seu mancipium; servitus enim, & conjugium simpliciter se non excludunt, ut patet ex dictis anteà. Ergo.

Confirm. Ob rationem in maj. adductam nullum est matrimonium contractum cum altera, vivente prima Uxore.

Quid sit votum? quid simplex? quid solemne? sive monachale, sive clericale? vide Tractatu. 10. Exam. 3.

LXVII. *Oppono* 1. contra 2. R. Matrimonium potest ex natura rei stare cum voto solemni Professionis, uti si post consummationem Maritus, vel Uxor, aut ambo ingrediantur, & profiteantur Religionem. Ergo non dirimitur

per illud jure naturæ.

2. Matrimonium dirimitur per votum castitatis, inquantùm est solemne: sed, ut loquitur Bonifacius VIII. de voto, & voti redemptione in 6. *Solemnitas Voti ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa*. Ergo.

Confirm. Acceptatio traditionis factæ per votum solemne spectat ad essentiam ejus, cùm sit distinctivum illius a voto simplici: Sed hæc acceptatio fit ab Ecclesia. Ergo solemnitas voti etiam essentialis est ab Ecclesia.

3. Vota Jesuitarum simplicia faciunt æquè veros Religiosos, ac vota aliorum Religiosorum, ut patet ex Bulla Gregor. XIII. *Ascendente Domino*. Sed illa Matrimonium subsequens dirimunt tantùm ex Statuto Ecclesiæ, ut dictum. Tr. 5. Q. 2. n. 54. Ergo & alia.

4. Votum solemne, & simplex castitatis sunt ejusdem speciei, cùm utrumque sit promissio Deo facta, & actus virtutis Religionis, quæ est virtus una specie infima: Sed simplex non dirimit Matrimonium jure naturæ. Ergo nec solemne.

5. Quomodo aliàs Summi Pontifices potuissent dispensare, uti dispensarunt cum quibusdam Monachis, & Monachabus, ut nuberent? Item non ita jure naturæ dirimit votum solemne clericale, cur ergo monachale?

Ad 1. R. dist. ant. Matrimonium antecedens stat cum voto subsequente, conc. Matrimonium subsequens cum voto præcedente, neg. Votum ergo solemne stat cum Matrimonio non opposito, uti non opponitur, si præcedat, quia vel unus conjux ex culpa potest privari jure utendi corpore alterius, vel sponte potest unus, aut ambo illi cedere: & tunc potest fieri translatio dominii corporis ad perpetuam innocentiam.

Ad 2. dist. maj. inquantùm est solemne solemnitate essentiali, conc. accidentali, de qua loquitur Bonifacius, neg. maj. Et sic dist. min. neg. conf. Solutio patet suprà Tract. 10. Exam. 3. Q. 9. n. 47. in Not.

Ad Confirm. dist. maj. Acceptatio formaliter prout fit a Deo, status religiosi Auctore, cujus Ecclesia vices gerit, conc. maj. formaliter, ut est a sola Ecclesia, neg. maj. Et sic dist. min. neg. conf. Deus ergo votum solemne acceptat per Ecclesiam, ut suam Vicariam, & hæc acceptat illud nomine Dei.

Contra R. ad 2. instari potest: Ex eo, quòd solemnitas, de qua Bonifacius loquitur, sit inventa ex sola Constitutione Ecclesiæ, infert, solùm dari duplex votum solemne, Matrimonium dirimens, scilicet monachale, & clericale: Sed ex eo, quòd voto solemni solùm est accidentale, non potest Papa definire, quodnam votum debeat dici solemne ad dirimendum Matrimonium. Ergo.

Dist. maj. Infert ex eo, præcisè ut ex signo, conc. tanquam in quo substantia voti consistat, neg. maj. Et sic dist. min. neg. conf. Sensus ergo, ut Gonet loquitur, Pontificiæ definitionis est hic: Nos igitur attendentes, quòd signa extrinseca declarativa voti solemnis sunt ex Constitutione Ecclesiæ; cùmque ex tali Constitutione signa illa in duobus solùm votis reperiantur, scilicet in eo quod Ordines sacri habent annexum, & in illo, quod emittitur in Professione Religionis: Statuimus, illa duo vota dumtaxat esse solemnia, & dirimens Matrimonium subsecutum.

Ad 3. patet R. in Tract. 10. Exam. 3. Q. 9. n. 48. ad 1. Oppos.

Ad 4. dist. maj. Sunt ejusdem speciei inquantùm præcise vota sunt, & actus Virtutis Religionis, conc. maj. Ut unum formaliter solemne est, quod habet ex actibus importatis, nimirum ex totali, & absoluta traditione, & acceptatione, neg. maj. Et concessa min. dist. similiter conf. Quòd ergo votum solemne dirimat Matrimonium, non habet ex specie virtutis Religionis, sed ex specie solemnitatis prædictæ essentialis. Ubi

Nota, quòd in voto solemni sit promissio, & traditio; sed diversimodè promittuntur actus ad voti observantiam necessarii, & traditur persona vovens.

Ad 5. Vide Tract. 10. Exam. 3. Q. 9. n. 47. Ad 2. p. statim patebit Responsio ex dicendis ad Q. 3. pro R. 1.

LXVIII. *Quid si* quis solemniter profiteretur in Religione, quam falsò putat esse approbatam, vel, si approbata sit, Superior tamen Professionem recipiens non est legitimus? Vel si Ecclesia statueret vota in tali Religione, v. g. Prædicatoria, aut Franciscana, non debere ampliùs esse solemnia?

Dico: In his casibus non fieret votum solemne, non defectu alicujus substantialis requisiti, sed defectu conditionis *sine qua non*.

Ratio: Sicut Ecclesia ad valorem Matrimonii tanquam conditionem *sine qua non* statuit præsentiam Parochi, ita ad valorem Professionis, ut conditiones *sine quibus non*, statuere potuit, quòd Religio debeat esse approbata, Superior legitimus, vovens certæ ætatis, &c.

Quid si in voto simplici quis haberet animum æquè se Deo tradendi, ac solemni?

Dico: Æquè se traderet affectivè, non effectivè. Deus ergo in voto simplici acceptat promissionem, & hæc sola effectivè in eo datur.

Ratio: Quod præcisè promittitur, non traditur, nec ejus dominium transfertur: Sed votum simplex ex sua specie solùm est promissio. Ergo.

Nec obstat dicere: Juxta Thomistas eadem est

est bonitas, vel malitia essentialis in affectu, & in executione, seu in actu externo. Non, inquam, obstat; hoc enim intelligitur de ratione meriti, ac demeriti. De quo vide suprà Tract.3. Exam.3. num.53. & 54. Videatur etiam S.Thom. hìc quæst.53. art.1. ubi explicat, quomodo votum simplex sit fortius vinculum quàm Matrimonium, & tamen illud non solvat. Et art.2. ad 1. ubi declarat, quòd & quomodo votum simplex, quantùm ad eum, cui fit, æquè obliget, ac solemne, non tamen quoad modum obligandi. Quod idem ibid. ad 2. exponit de juramento.

Impedimentum Ordinis. De quo S.D. *eadem Quæst.* 53. *a.*3. & 4.

QUÆRO III. Quid de illo?

LXIX. *Resp.*1. Per hoc impedimentum intelligo Ordinem sacrum, id est, Subdiaconatum, Diaconatum, Presbyteratum, qui impediunt Matrimonium, aliter tamen apud Græcos, aliter apud Latinos. Et quidem jure tantùm Ecclesiastico: Ita S. Thom. hìc qu. 53. art.3. in cap.3. dicens: Ordo sacer de sui ratione habet ex quadam congruentia, quòd Matrimonium impedire debeat, quia in Sacris Ordinibus constituti sacra vasa, & Sacramenta tractant: & ideò decens est, ut munditiam corporalem per continentiam servent. Sed, quòd impediat Matrimonium, ex constitutione Ecclesiæ habet, tamen aliter apud Latinos, quàm apud Græcos, quia apud Græcos impedit Matrimonium contrahendum solùm ex vi Ordinis sed apud Latinos impedit ex vi Ordinis, & ulteriùs ex voto continentiæ, quod est Ordinibus sacris annexum, quod etsi quis verbotenus non emittat, ex hoc ipso tamen, quòd Ordinem suscipit secundùm ritum occidentalis Ecclesiæ, intelligitur emisisse. Et ideò apud Græcos, & alios Occidentales sacer Ordo impedit Matrimonium contrahendum, non tamen Matrimonii priùs, contracti usū, possunt enim Matrimonio priùs cōtracto uti, quamvis non possint Matrimonium denuò contrahere: sed apud Occidentalem Ecclesiam impedit Matrimonium, & Matrimonii usum, nisi fortè ignorante, aut contradicente Uxore Vir Ordinem sacrum susceperit: quia ex hoc non potest ei aliquod præjudicium generari. Hæc ibi.

Idem S.D 2.2. quæst.88. a.11. docet, quòd ad differentiam voti solemnis monachalis debitum continentiæ non sit essentialiter annexum Ordini sacro, sed ex Statuto Ecclesiæ, & ideò Papa in eo dispensare possit: non autem in monachali.

Ex his Colligitur, quòd sacer Ordo semper quidem Matrimonium impediverit, non tamen semper irritaverit, nisi apud Latinos. Hinc & illi, qui ante alicujus sacri Ordinis susceptionem apud Græcos erant uxorati, non poterant post ordinationem Matrimonio uti, ut patet ex multis Canonibus a Sylvio adductis, a quorum tamen observantia posteriores Græci defecerunt, utpote qui Clericis ante uxoratis non tantùm usum conjugii ante contracti permittunt, sed etiam mandant, ut ducant Uxores ante sacrorum Ordinum susceptionem: quòd illi sine schismatis specie non fecerunt; de facto tamen in eo non peccant, cùm Romani Pontifices ad vitandum majus malum id tolerent.

*Resp.*2. cum S.D. art.4. in corp. Matrimonium non impedit sacri Ordinis susceptionem, quia si Matrimonio junctus ad sacros Ordines accedat, etiam reclamante Uxore, nihilominus characterem Ordinis suscipit, sed executione Ordinis caret; Si autem volente Uxore, vel ipsa defuncta, recipit Ordinem, & executionem.

Ratio ibid. in Sed Cont. Religiosi tenentur ad continentiam, sicut illi, qui sunt in sacris Ordinibus: Sed post Matrrimonium potest aliquis Religionem intrare, defuncta, vel consentiente Uxore. Ergo & Ordinem suscipere.

In R. Ad 2. ait S.D. Si Uxor sciat, & de ejus consensu Vir Ordinem sacrum susceperit, tenetur perpetuam continentiam vovere, non tamen tenetur Religionem intrare, si sibi non timeat de periculo castitatis, propter hoc quòd Vir ejus solemne votum emisit. Secus autem esset, si emisisset votum simplex. Si autem sine ejus consensu susceperit, non tenetur: quia ex hoc nullum ei præjudicium generatur. Et ad 3. Sicut probabilius videtur (quamvis quidam contrarium dixerint) etiam Græci non debent accedere ad sacros Ordines sine consensu Uxorum: quia ad minùs tempore ministerii sui fraudarentur debiti redditione, quo fraudari non possunt secundùm Ordinem Juris, si eis contradicentibus, aut ignorantibus Viri Ordines susceperint. Vide R. ad 4. specialiter de mulieribus Græcis in tali casu. Plura de hac materia dicta suprà de Cælibatu Clericorum Tract.15. Exam.8. Quæst.15. n. 128. ubi etiam adducta sunt verba Concilii Trident. ex quibus patet, de fide esse, quòd Religiosi solemniter Professi, & Clerici in sacris constituti non possint validum contrahere Matrimonium. Item ibidem patet, quo Jure Cælibatus sacris Ordinibus sit annexus.

Impe-

Impedimentum Consanguinitatis. De quo S. D. q. 54. per 4. art.

QUÆRO IV. Quid de eo sentis?

LXX. *Resp.* 1. Consanguinitas, dicta Sanguinis unitas, bene definitur a S. Thom. art. 1. quòd sit *vinculum* personarum *ab eodem Stipite descendentium, carnali propagatione contractum.* Explicatur definitio: Dixi 1. *Vinculum*, id est, colligatio, seu conjunctio eorum, qui ab eodem Sanguine oriuntur, dicti inde Consanguinei; ob quod majori amoris nexu constringuntur. Dixi 2. *ab eodem stipite*, stipes autem vocatur illa persona, a qua reliquæ oriuntur, nimirum nepotes, pronepotes, abnepotes, &c. Hinc cùm Vir, & Uxor sint una caro, constituunt stipitem. Intelligitur autem stipes proximus, non remotus, qui respectu omnium est Adam, & Eva, quia aliàs omnes homines essent consanguinei. Elegantem hujus explicationem vide in S. Tho. a. 1. ad 1. Dixi 3. *Carnali propagatione contractum*; quia per eam solam communicatio sanguinis consanguinitatem parit.

Resp. 2. ex S. Tho. a. 2. Consanguinitas in diversas partitur lineas, nimirum in rectam, & transversalem: recta subdividitur in lineam descendentium, & ascendentium; transversalis, seu collateralis est eorum, quorum unus quidem non genuit alterum, sunt tamen geniti ab eodem. Linea dividitur in gradus. Est autem linea nihil aliud, quàm ordinata collectio personarum consanguinitate junctarum, seu in eodem sanguine communicantium. In qua, si est ascendentium progredimur a genitis ad progenitores, quærendo eorum stipitem, ut a filio ad Patrem, Avum, Proavum, &c. & est principiati ad principium. Si est descendentium, progredimur a progenitoribus ad genitos, & est principii ad principiatum, ut Patris ad filium, nepotem, pronepotem. In linea transversa ponuntur, frater, & soror, duo fratres, duæ sorores. Patrueles, & Consobrini, & horum filii, ac nepotes. Hæc linea etiam est duplex, nimirum æquals, & inæqualis, prima est, in qua collocatæ personę æqualiter distant a stipite, ut patet in exemplis mox datis: altera, quando inæqualiter distant, ut Patruus, & filius fratris. In quavis linea diversi inveniuntur gradus. Est autem gradus nihil aliud, quàm distantia unius personæ ab alia in eadem Linea. Hæc omnia pulchrè explicat S. D. in eodem art. 2.

Resp. 3. Tres sunt Regulæ pro cognoscenda consanguinitate, communiter receptæ a Theologis ex eodem a. 2.

Prima est pro linea recta tam descendentium, quàm ascendentium, nimirum, *Tot sunt gradus in linea descendente, & ascendente quot sunt personæ, una dempta*, nimirum persona Stipitis. Quia Pater (qui unà cum Matre est stipes) secundùm se non constituit gradum, sed simul cum persona descendente, ut filius cum Patre: Una ergo persona per se gradum non constituit, sed comparata ad alteram. Hinc ait S. D. *Persona, quæ primò in progressu propagationis occurrit, vel ascendendo, vel descendendo, distat ab aliquo in primo gradu, ut Pater, & filius: quæ autem secundò utrimque occurrit, distat in secundo gradu, ut avus, & nepos, & sic deinceps.*

Secunda Regula est pro linea transversali ęquali, nimirum, *In linea transversa æquali, quot gradibus personæ distant a communi stipite, totidem gradibus distant inter se.* Duo ergo fratres vel duæ sorores distant inter se uno gradu in linea transversa, quia a communi stipite, scilicet Patre, & Matre, distant uno gradu in linea recta, ut exemplificat S. D. Patrueles verò, & consobrini sunt in secundo gradu lineæ transversæ, quia a communi eorum stipite, scilicet avo, & avia distant duobus gradibus in linea recta, & sic de cæteris.

Tertia Regula est pro linea transversali inæquali, nimirum in illa. *Quot gradibus Persona remotior a communi stipite distat, totidem gradibus ipsa Persona distant inter se*, vel, ut ait S. Thom. in fine corp. *Secundùm remotiorem distantiam oportet consanguinitatem computari.* Sicut *filius unius duorum fratrum distat ab altero fratre in secundo gradu, quia tantùm distant a communi radice.* Filius Pauli, & nepos ejusdem sunt etiam in secundo gradu ob eandem rationem. Hæ Regulæ sunt conformes Juri Canonico, quibus proinde standum est, licèt Jus civile propter successionem in hæreditatibus gradus in linea transversa duplicet, ponendo duos, ubi Canonistæ ponunt unum; octo, ubi ponunt quatuor. Data de lineis, & gradibus doctrina, magis elucescet ex Tabula, seu Schemate posteà ponendo.

Quid ergo, si quis a communi stipite in quinto gradu distans vellet contrahere cum aliqua, quæ ab eodem stipite distat quarto, tertio, secundo, immò solùm primo gradu, valetne Matrimonium?

Affirmo: Id enim clarè sequitur ex Regula tertia.

Resp. 3. Antiquitùs quidem nemini licebat contrahere, immò invalidè contrahebatur intrà septimum consanguinitatis gradum: attamen posteà Innocentius III. in Concil. Lateran. restrinxit usque ad quartum gradum inclusivè, tam consanguinitatis quàm affinitatis: ita ut inter hos gradus nec validè, nec licitè contrahatur.

QUÆ-

Arbor Consanguinitatis.

4 Abavus Abavia

4 Propatru, Proamita | 3 Proavus Proavia | 4 Proavuncul, Promatertera

4 Horum filius filia | 3 Patruus Magn, Amita magna | 2 Avus Avia | 3 Avunculs Magn, Matertera magna | 4 Horum filius filia

4 Horum Nepos Neptis | 3 Propior sobrin, propior sobrina | 2 Patruus Amita | 1 Pater Mater | 2 Avunculus Matertera | 3 Propior Sobrin, Propior Sobrina | 4 Horum Nepos Neptis

4 Horum Pronepos Proneptis | 3 Horum filius filia | 2 Horum filius filia | 1 Frater | | 1 Soror | 2 Horum filius filia | 3 Horum filius filia | 4 Horum Pronepos Proneptis

4 Horum Nepos Neptis | 3 Horum Nepos Neptis | 2 Fratris filius filia | 1 Filius filia | 2 Sororis filius filia | 3 Horum Nepos Neptis | 4 Horum Nepos Neptis

4 Horum Pronepos Proneptis | 3 Fratris Nepos Neptis | 2 Nepos Neptis | 3 Sororis Nepos Neptis | 4 Horum Pronepos Proneptis

4 Fratris Pronepos Proneptis | 3 Pronepos Proneptis | 4 Sororis Pronepos Proneptis

4 Abnepos Abneptis

In cellâ vacuâ ſe fingit poſitum, qui de ſuâ cum altero cognatione quærit.

Digitized by Google

QUÆRO V. Quo jure consanguinitas dirimit Matrimonium, ita ut possit, vel non possit in ea dispensari?

LXXI. *Resp.* 1. Ex S.Thom. hìc ar.3. in fine corp. dicente: Consanguinitas quantùm ad aliquas personas impedit Matrimonium de Jure naturali; quantùm ad aliquas, de Jure divino; & quantùm ad aliquas, de jure per homines statuto.

Declarat hoc ibidem dicens: In Matrimonio aliquid contra legem naturæ esse dicitur, per quod Matrimonium redditur incompetens respectu finis, ad quem est ordinatum; finis autem Matrimonii per se, & primò est bonum prolis, quod quidem per aliquam consanguinitatem, scilicet inter Patrem, & filiam, vel filium, & matrem impeditur; non quidem ut totaliter tollatur, quia filia ex semine Patris potest prolem suscipere, & simul cum Patre nutrire, & instruere, in quibus bonum prolis consistit; sed ut non convenienti modo fiat. Inordinatum enim est, quòd filia Patri per Matrimonium jungatur in sociam, causa generandæ prolis, & educandæ, quam oportet per omnia Patri esse subjectam, velut ex eo procedentem: & ideò de lege naturali est, ut Pater, & Mater a Matrimonio repellantur, & magis etiam mater, quàm pater; quia magis reverentiæ, quæ debetur parentibus, derogatur, si filius matrem, quàm si pater filiam ducat in Uxorem, cùm Uxor Viro aliqualiter debeat esse subjecta. Sed finis secundarius Matrimonii per se est concupiscentiæ refrænatio, qui aliàs deperiret, si quælibet consanguinea posset in Matrimonium duci, quia magnus concupiscentiæ aditus præberetur, nisi inter illas personas, quas oportet in eadem domo conversari, esset carnalis copula interdicta: & ideò Lex divina non solùm Patrem, & Matrem excludit a matrimonio, sed etiam alias conjunctas personas, quas oportet simul conversari, & quæ debent invicem altera alterius pudicitiam custodire, & hanc causam assignat divina Lex dicens: Ne reveles turpitudinem talis, vel talis, quia turpitudo tua est. Sed per accidens finis Matrimonii est confœderatio hominum, & amicitiæ multiplicatio, dum homo ad consanguineos, sicut ad suos se habet: & ideò huic multiplicationi amicitię præjudicium fieret, si aliquis sanguine conjunctam Uxorem duceret, quia per hoc nova amicitia nulla cresceret. Et ideò secundùm Leges humanas, & Statuta Ecclesiæ plures consanguinitatis gradus sunt a Matrimonio separati. Hæc ibi.

Ex quibus patet, juxta S.Thom. Matrimonium a consanguineis in primo gradu lineæ rectæ contractum, v.g. inter Patrem, & filiam, filium, & matrem esse jure naturæ nullum, nec in eo posse dispensari. Quod magis patebit ex verbis S.Thom. adducendis ex 2.2. pro R.2.

Oppono: Nulla mulier potest esse propinquior viro, quàm Eva Adamo, utpotè Os ex ossibus ejus Gen.2.& tamen Lex naturæ non prohibuit eam accipere in Uxorem. Ergo.

Ad hoc S.Thom. hìc art.3. ad 1. ait: Eva quamvis ex Adam prodiit, non tamen fuit filia Adæ, quia non prodiit ex eo per modum illum, quo vir natus est generare sibi simile in specie, sed operatione divina, qua ita potuisset ex costa Adæ fieri unus equus, sicut facta est Eva. Et ideò non est tanta naturalis convenientia Evæ ad Adam, sicut filiæ ad Patrem, nec Adam est naturale principium Evæ, sicut Pater filiæ. Hæc ibi.

Resp. 2. Probabilius est, quòd attento solo jure naturę, seu nisi obstaret alia Lex positiva divina, validum esset Matrimonium in secundo, vel tertio gradu consanguinitatis lineæ rectæ, v.g. inter avum, & neptem. Ita colligitur ex S.Th. 2.2.q.154.art.9. ad 3. dicente: In commixtione personarum conjunctarum aliquid est, quod est secundùm se indecens, & repugnans naturali Rationi, sicut quòd commixtio fiat inter Parentes, & filios, quorum est per se, & immediata cognatio. Nam filii naturaliter honorem debent Parentibus; unde Philos. dicit in 9. de animal. quòd quidam equus, quia deceptus fuit, ut matri commisceretur, seipsum præcipitavit, quasi præ horrore, eò quòd etiam animalibus aliquibus inest naturalis reverentia ad Parentes. Aliæ verò personæ, quæ non conjunguntur secundùm seipsos, sed per ordinem ad parentes, non habent ita ex seipsis indecentiam, sed variatur circa hoc decentia, vel indecentia secundùm consuetudinem, & legem humanam, vel divinam: quia usus venereorum, qui ordinatur ad bonum commune, subjacet Legi. Et ideò sicut Augustinus dicit, commistio sororum, & fratrum, quantò fuit antiquior compellente necessitate, tantò posteà facta est damnabilior Religione prohibente. Hæc S.Thomas.

Ratio: Causa præcipua, propter quam natura annullat Matrimonia in primo gradu, est naturalis reverentia a filiis debita Parentibus fundata in origine: Sed hæc ratio cessat in secundo gradu, v. gr. in nepte respectu avi, quia principium filii, vel filiæ per se, & omninò necessarium est solus Pater, quòd autem hic sit genitus ab alio, est per accidens, ut patet in Cain, & Abel, qui erant verè filii, & tamen non habebant Avum. Ergo.

Ex quo sequitur, quòd dictum Matrimonium sit irritum Jure divino positivo expresso Lev.18. ut constat ex verbis S.Thom adductis pro R.1. ubi etiam Ratio data est, uti ex ejusdem verbis adductis ex 2.2. pro hac R.2. Porrò, quòd pręcepta circa Matrimoniū in Levitico expressa, licèt sint judicialia, non tamen sint abroga-

gata cum Veteri lege, constat ex eo, quod ipsum Concil. Trid. ad ea se remittat Sess.24. Can.3. decernens: *Si quis dixerit, eos tantùm consanguinitatis, & affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, posse impedire Matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant, & dirimant, anathema sit*. Ratio, cur aliqua non sint totaliter abrogata, esse potest, quia includunt aliquid morale: est enim saltem naturalis indecentia (ut ex S. Tho. patet) in talibus gradibus contrahere Matrimonium, quod ea de causa saltem Jure naturæ est prohibitum; ut illicitum. Hinc nec Papa in eo dispensare potest.

*Resp.*3: Probabilius est, quòd Matrimonium inter consanguineos primi gradus lineæ transversæ, v.g. inter fratrem, & sororem contractum, sit jure naturæ nullum; excepto casu necessitatis. Ita S.D. clarè videtur docere verbis ex 2.2. pro R.2. ex S.Augustino relatis. Ubi hic S.Pater per Religionem non intelligit Legem Religionis, seu Ecclesiæ, ut putant Adversarii, sed naturalem Rationem, ut patet ex verbis, quæ S. August. subdit: *Fieri ergo debuit, quando potuit, ut existente copia inde ducerentur Uxores, quæ non erant jam sorores, & non solùm, istud ut fieret, nulla necessitas esset, verùm etiam si fieret, nefas esset, cùm talem licentiam ita exhorreat, & aversetur humana consuetudo, quasi nunquam licere potuerit*.

Ratio: Tum quia ob sanguinis conjunctionem inter fratres, & sorores est naturalis pudor, ac reverentia, cui actus conjugalis, alterius turpitudinem revelans, valdè adversatur. Tum etiam, quia cùm ab incunabulis cohabitent, & aliundè naturaliter se valdè diligant, nisi conjugium inter eos ex natura esset irritum, daretur eis magna occasio inflammandæ concupiscentiæ, adeòque & incestuosi concubitus. Tum tandem, quia nec Ecclesia legitur unquam in hoc gradu dispensasse, etsi enim Comes Armeniacus ex dispensatione sororem duxerit in Uxorem, est tamen dispensatio conficta, nec eam unquam impetrare potuit, & Protonotarius, qui eas literas falsò subscripsit, extremo supplicio fuit affectus, teste Æmilio. Similiter falsum est, quod refertur de Martino V. hic enim solùm dispensavit in primo gradu affinitatis.

Dixi in R.3. *Dempto casu necessitatis*, qualis erat in primordio mundi, ob quam Deus tunc dispensavit. Si verò defacto aliquæ gentes barbaræ ut licita admittunt Matrimonia fratrum cum sororibus, in hoc crassè errant contra jus naturæ, sicut & errant in polygamia, & Uxorum communitate, ac pluribus aliis.

*Resp.*4. In secundo, & ulterioribus gradibus consanguinitatis lineæ transversæ Matrimonium non est irritum jure naturæ, sed tantùm Ecclesiastico, c. *non debet*. de consang. Unde in c. *gaudemus. de diovrt*. Innoc.III. decernit, quòd in aliis gradibus ultra primum, Infideles Matrimonio juncti, ad fidem conversi, non sint separandi. Ergo. Prob. cons. Quia infideles, licèt non teneantur Legibus Ecclesiæ, bene tamen jure naturæ. Ex quo Sequitur, quòd Papa possit dispensare cum aliquo, ut ducat filium sororis suæ, sicut ex gravi causa solet dispensare cum Regibus, aliisque Magnatibus. Vide Conc. Trid. Sess.24. c.5. de reform. matrim.

Quid censes de fratribus, ac sororibus ex altero tantùm parente, quos medios, seu semifratres vocant?

Dico cum communi sententia, Est de iis eadem, quoad præsens; Ratio, quæ de fratribus germanis. Sunt enim verè fratres, & sorores, licèt aliquo modò a vinculo fraternitatis recedant. Hinc & de illis intelligitur R.3.

Impedimentum Affinitatis: De quo S.D. Q.55. per 11. Articulos.

QUÆRO VI. Quæ tua de hoc Impedimento Sententia?

LXXII. *Resp.*1. Affinitas ex S.Tho. a.1. & 3. bene definitur, quòd sit *conjunctio, seu propinquitas personarum* proveniens ex copula carnali, licita, vel illicita, cum commixtione seminum, vel ex potestate ad illam.

Explicatur definitio. Dixi 1. *Propinquitas*, quia per affinitatem duæ familiæ, sanguine distantes, sibi appropinquant, seu conjunguntur. Dixi 2. *proveniens ex copula carnali*, quia affinitas completa, & perfecta pro causa requirit Matrimonii consummationem. Dixi 3. *Licita, vel illicita*. Si provenit ex copula licita, dirimit defacto Matrimonium usque ad quartum gradum inclusivè, olim usque ad septimum. Si ex illicita, nimirum extra Matrimonium, seu fornicaria, dirimit usque ad secundum gradum inclusivè, ut patet ex Trid. Sess.24. cap.2 de reform. olim. usque ad quartum. Dixi 4. *cum commixtione seminum*: quia ad contrahendam affinitatem perfectam, & consummatam requiritùr copula perfecta, seu generationi apta, quæ fit cum effusione, & receptione seminis virilis intra vas naturale mulieris, quomodocumq; introponatur, sive per attractionem, sive per industriam etiam diabolicam: quia tunc sufficit ad generationem; fiuntque vir, & mulier una caro: Hinc ex congressu spadonum, saltem utroque testiculo carentium, & ob id semen generationi aptum non emittentium, non contrahitur affinitas, bene tamen ex commixtione cum fœmina invita, insana, dormiente, ebria, quia cum ea potest fieri actus generationi aptus. Dixi 5. *vel ex potestate ad illam*, putà, ad

ad copulam licitam, quæ potestas habetur ex Matrimonio rato, non consummato, ex quo etiam oritur affinitas dirimens Matrimonium usque ad quartum gradum. c. *porrò*. 35. qu. 3. Est autem affinitas incompleta, seu non perfecta, ac initiata, quam aliqui DD. magis volunt appellare impedimentum publicæ honestatis (attamen cum prædicta vi dirimendi, ad differentiā illius impedimenti, quod oritur ex sponsalibus, de quo suprà) quàm affinitatem, sed malè. Ita enim ad propositum ait S. Th. hic a. 4. ad 2. Vir, & mulier efficiuntur in carnali copula una caro per commixtionem seminum. Unde quantumcunque aliquis claustrum pudoris invadat, vel frangat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur ex hoc affinitas. Sed Matrimonium affinitatem causat, nō solùm ratione carnalis copulæ, sed etiam ratione societatis conjugalis; secundùm quam etiam Matrimonium naturale est. Unde & affinitas oritur ex ipso contractu Matrimonii per verba de præsenti ante carnalem copulam. Et similiter etiam ex sponsalibus, in quibus fit quædam pactio conjugalis societatis, contrahitur aliquid affinitati simile, scilicet publicæ honestatis justitia. Hæc ibi. Quæ verba sunt satis clara.

Resp. 2. Affinitas est duplex: Una lineæ rectæ, & æqualis; Altera lineæ transversalis. In linea recta affinitatis collocantur ascendentes, & descendentes illius personæ, cum qua copula fuit habita. In transversali autem sunt ejusdem Consanguinei lineæ transversæ, v.gr. Paulus cognovit Annam Conjugem suam, quæ habet Patrem, & Matrem, fratres, & sorores: Pater, & Mater Annæ fiunt affines Pauli in linea recta, frater verò, & soror in linea transversali. Porrò Stipes in affinitate sunt duæ illæ personæ, quæ se invicem carnaliter cognoverunt: & illæ non dicuntur sibi affines, sed sunt principium affinitatis, ex eorum copula carnali consurgentis.

LXXIII. *Resp.* 3. Pro cognoscenda affinitate, ejusq; gradu serviunt hæ quatuor Regulæ; *Prima est:* Per Matrimonium omnes consanguinei Viri fiunt affines Uxori, & è contra consanguinei Uxoris fiunt affines Viro, ita ut Uxor post mortem mariti non possit nubere alicui ejus consanguineo, nec è contra usque ad quartum gradum: non tamen propter hoc consanguinei utriusque conjugis fiunt affines inter se: sed hi possunt inter se nubere, sive mortuis, sive adhuc viventibus illis conjugibus. Hinc duæ germanæ sorores unius familiæ possunt contrahere Matrimonium cum duobus germanis fratribus alterius familiæ: solet quidem hæc vocari affinitas, sed est per accidens talis.

Ratio: Quia est inter personas, quarum neutra per copulam carnalem ei per se causam dedit, cùm etiam possit esse inter Virgines, & Personas omnis copulæ carnalis expertes.

Ex his Sequitur 1. quòd filius Mariti ex alia Uxore possit contrahere cum filia Uxoris ex alio Marito, seu privigna potest nubere filio vitrici, & è contra privignus filiæ novercæ. 2. Potest quis ducere matrem sui vitrici, vel novercæ. 3. Potest quis successivè nubere duabus fœminis, quarum viri fuerunt germani fratres, v.gr. Petrus, & Paulus fratres ducunt, unus Annam, alter Mariam; moriuntur Petrus, & Paulus, potest Joannes ex tertia quadam familia ortus ducere Annam, & ea defuncta Mariam. 4. Pater Sponsi potest nubere filiæ, vel matri Sponsæ.

Secunda Regula: Inter Virum, & affines Uxoris non oritur impedimentum affinitatis, nec è contra inter Uxorem, & affines Viri.

Ratio: Quia affinitas non parit affinitatem, ut docet S. Tho. hic art. 5. Hinc Vir mortua sua Uxore potest contrahere cum quavis affine suæ Uxoris, idem est è converso de Muliere.

Tertia Regula ex jam dictis colligitur, ad discernendam affinitatem, tam per se, quàm per accidens talem: nimirum. Si nec vir carnaliter cognoverit consanguineam illius mulieris, cui nubere vult, nec mulier ullum consanguineum ejusdem viri, si quæ inter eos sit affinitas, ea solùm est per accidens: nec impedit Matrimonium. *Ratio* est ante data.

Quarta Regula ad deprehendendos gradus affinitatis per se talis, est: In quoto consanguinitatis gradu aliqua persona est juncta Viro, in eodem etiam gradu affinitatis jungitur mulieri. Idem est de consanguineis mulieris in ordine ad Virum. Si quis ergo vult cognoscere suos affines, inspiciat arborem consanguinitatis mulieris, cui si quæ persona sit in secundo, vel tertio gradu consanguinea, in eodem gradu erit affinis marito, & è converso. Hæc omnia patent ex Schemate Consanguinitatis, & Affinitatis.

QUÆRO VII. Quo jure affinitas dirimit Matrimonium, ut possit, vel non possit in ea dispensari?

LXXIV. *Resp.* 1. Probabilius est, quòd Matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ rectæ (v.g. inter novercam & privignum, vitricum & privignam, socerum & nurum, socrum & generum) sit jure naturæ invalidum; adeòque nec Papa in hoc impedimento dispensare possit. Colligitur ex Apostolo 1. ad Cor. 5. dicente: *Auditur inter vos fornicatio, & talis, qualis neque inter Gentes: ita ut Uxorem Patris sui aliquis habeat.* Ubi Apostolus non tantùm (ut Adversarii putant) exaggerat injuriam Patri illatam, si is fortè adhuc vivebat, sed ipsam sceleris immanitatem. Cui, indubiè quia ipsi Juri naturæ adversatur, Levit. 20. statuitur hæc gravissima pœna: *Qui suprà Uxorem filiam duxerit matrem ejus, scelus operatus est; vivus ardebit*

cum eis : nec permanebit tantum nefas in medio vestri. Ubi etiam, ut ex textu patet, mixtim connumeratur cum Sodomia, & bestialitate, & plùs his exaggeratur.

Ratio : Non solùm civiles, & cultæ, sed & barbaræ gentes ex dictamine, & pudore naturali aversatæ sunt congressum conjugalem privigni cum noverca. Est enim contra naturalem reverentiam Patri debitam, commisceri cum ejus, etsi mortui, Uxore: utpotè cum qua ipse factus est una caro.

Nota, quòd hæc Ratio etiam probet idem affinitatis impedimentum dirimens jure naturæ nasci ex copula fornicaria, sic, ut quis non possit validè ducere concubinam Patris sui, aut filiam ejus.

Resp 2. Probabilius est, quòd Matrimonium in primo gradu affinitatis lineę transversę, licèt naturali jure, & gentium sit valdè indecens: non tamen sit invalidum, ita ut ex gravi causa, præsertim accedente publica Superioris, nimirum Summi Pontificis auctoritate, licitè contrahi possit, v.g. inter Uxorem, & fratrem defuncti mariti.

Ratio 1. *p*. Quia sic videtur dictare naturalis reverentia erga fratrem, etiam defunctum, qui fuit una caro cum Uxore relicta.

Ratio 2. *p* Etsi sit dicta naturalis reverentia erga fratrem, non tamen est tanta, quanta erga Patrem, ut Matrimonium annullet: de quo anteà in R.1. Hinc & Deut. 25. universim præceptum fuit Israelitis, si fratrum unus sine liberis decessisset, ut alter relictam ejus Uxorem accipiat, ex eaque suscitet semen fratris sui. Item Innocent. III. in c. ult. de divortiis; illis, qui in infidelitate secundùm gentis suæ consuetudinem contraxerant cum Uxore fratris sine liberis defuncti, permisit, ut ad fidem conversi Matrimonio uti possent. Quod permittere non potuisset, si tale Matrimonium esset jure naturæ nullum: quod jus etiam Infideles obligat. Tandem non semel Sedes Apostolica, ut in hoc affinitatis lineæ transversæ gradu matrimonium contraheretur, dispensavit cum Principibus.

Quid dicendum, si affinitas Matrimonio superveniat, ut si vir committat adulterium, ac incestum cum consanguinea Uxoris, vel è contra Uxor cum consanguineo viri?

Dico : Impedit, ne nocens, si dispensationem obtineat, possit petere debitum: non tamen privatur facultate reddendi, ne innocens lædatur ob delictum alterius. Dispensationem illam posse dari ab Episcopo, plerique docent. De hac re plura vide infrà Exam. 7. n. 100.

Cognatio Spiritualis, & Legis, S. Thom. Quæst. 56. & 57.

QUÆRO VIII. Quid de hoc bino impedimento?

LXXV. Ante R. Not. quòd Cognatio habeat seu t genus, sub se continens tres species, scilicet Cognationem carnalem, spiritualem, & legalem. Prima subdividitur in Consanguinitatem, & affinitatem, de quibus jam actum est. Hìc ergo inquiritur de secunda, & tertia. Hoc notato

Resp. 1. Cognatio spiritualis est propinquitas quædam personarum, orta ex eo, quòd quis Sacramentum Baptismi, vel Confirmationis alteri conferat: aut ex eo, quòd quis illum, cui tale Sacramentum confertur, teneat, seu suscipiat, uti est Patrinus, vel Matrina. Hoc impedimentum jure tantùm Ecclesiastico oritur, & dirimit tantùm inter baptizantem, seu confirmantem, & inter baptizatum, seu confirmatum; Item inter Patrinum baptizati, seu confirmati, & inter ipsum baptizatum, seu confirmatum, & parentes ejus: non verò inter Patrinum, & Matrinam, nec inter filiastrum (id est, baptizatum, vel confirmatum) & filios aut filias Patrini. Nam jus antiquum (conformiter ad quod loquitur S. Tho. hìc a. 4.) vi cujus illa cognatio ad prædictos transibat, sublatum est per Trid. Sess. 24. c. 4. Videatur S. Thom. a. 1. & 2. Item de Patrinis vide suprà de Baptismo, & Confirm.

Resp. 2. Hoc impedimentum, vel cognatio nascitur tantùm ex duobus Sacramentis, scilicet Baptismo, & Confirmatione, ut patet ex S. Th. a. 2. & non ex solis cæremoniis Baptismi, quæ interdum supplentur. Hinc etiam non oritur ex Sacramento Confessionis inter Confessarium, vel spiritualem Patrem, & filias confessionis: quamvis verum sit, quòd si Confessor cum illis carnaliter peccet, teneatur hanc circumstantiam confiteri, ut dictum est suprà Tract. 3. Exam. 2. Q. 2.

Resp. 3. Quomodo cognatio spiritualis possit Matrimonio supervenire, & saltem ejus actui præjudicare, explicat S. D. ar. 1. in c. dicens: Distinguendum est de spirituali cognatione, quia aut præcessit Matrimonium, aut sequitur. Si præcessit, impedit contrahendū, & dirimit contractum: si sequitur, tunc non dirimit vinculum Matrimonii. Sed quantùm ad actum Matrimonii est distinguendum, quia aut spiritualis cognatio inducitur causa necessitatis, sicut cùm Pater baptizat filium in articulo mortis; & tunc non impedit actum Matrimonii, ex neutra parte: aut inducitur extra casum necessitatis ex ignorantia, & tunc, si ille, ex cujus actu inducitur, diligentiam adhibuit, est eadem ratio, sicut de primo: aut ex industria extra casum necessitatis, & tunc ille, ex cujus actu inducitur, amittit jus petendi debitum, sed tamen debet reddere, si petatur: quia ex culpa ejus non debet aliquod incommodum alius reportare. Hæc ibi.

Resp. 4. Ad contrahendam hanc cognationem spiritualem sufficit, quòd Patrinus bapti-

zandum tangat, & teneat per Legatum, seu Procuratorem: unde Legatus non contrahit illam, nec Patrinus efficitur.

Ratio: Tum quia ita habet communis Fidelium persuasio, quòd non Legatus, sed ipse mandans sit Patrinus, & quòd a solis Patrinis contrahatur hæc cognatio. Tum etiam quia Legatus non tenet suo, sed alieno nomine, & alius tenet per illum; ut autem habet Regula Juris: *Qui facit per alium, perinde est, ac si faciat per se ipsum*. Ergo.

Resp. 5. Cognatio legalis est propinquitas personarum proveniens ex adoptione. Adoptio a S.Tho.q.57.a.1. bene definitur, quòd sit *extranea persona in filium, seu filiam, vel nepotem legitima assumptio*. Explicat hanc definitionem S.Th. dicens: Ars imitatur naturam, & supplet defectum naturæ in illis, in quibus natura deficit: unde sicut per naturalem generationem aliquis filium producit, ita per jus positivum, quod est ars boni, & æqui, potest aliquis alium sibi assumere in filium ad similitudinem filii naturalis, & ad supplendum filiorum deperditorum defectum, propter quod præcipuè adoptio est introducta: & quia assumptio importat terminum *a quo*, oportet, quòd ille, qui assumitur in filium, sit persona extranea. Hæc ibi.

Resp. 6. Adoptio est duplex, ut S.Tho. ibid. ad 1. explicat dicens: Filiatio adoptionis est quædam imitatio filiationis naturalis, & ideò duplex est adoptionis species. Una, quæ perfectè naturalem filiationem imitatur, & hæc vocatur arrogatio, per quam traducitur adoptatus in potestatem adoptantis, & sic adoptatus succedit Patri adoptanti ex intestato: nec potest eum Pater sine culpa privare quarta parte hæreditatis, sic autem adoptari non potest nisi ille, qui est sui juris, qui scilicet non habet patrem, aut si habet, est emancipatus: & hæc adoptio non fit nisi auctoritate Principis. Alia est adoptio, quæ imitatur naturalem filiationem imperfectè, quæ vocatur simplex adoptatio: per quam adoptatus non transit in potestatem adoptantis. Unde magis est dispositio quędam ad perfectam adoptionem, quàm adoptio perfecta: & secundùm hanc potest adoptari etiam ille, qui non est sui juris, & sine auctoritate Principis, ex auctoritate magistratus: & sic adoptatus non succedit in bonis adoptantis, nec tenetur ei adoptans aliquid de bonis suis in testamento dimittere, nisi velit. Hæc ibi.

Resp 7. Legibus humanis ab Ecclesia approbatis statutum est, quòd cognatio legalis perfecta dirimat Matrimonium. S.Th. a.2.

Ratio ibid. Lex divina illas Præcipuè personas a matrimonio excludit, quas necesse erat cohabitare, ne, ut Rabbi Moyses dicit, si ad eas liceret uti carnali copula, facilis pateret concupiscentiæ locus, ad quam reprimendam Matrimonium est ordinatum: Sed filius adoptatus conversatur in domo patris adoptantis, sicut filius naturalis. Ergo.

Resp. 8. Cognatio legalis perfecta contrahitur 1. inter adoptantem, & adoptatum, & filios adoptati, usq; ad quartum gradum. 2. Inter adoptantem, & Uxorem adoptati, & inter adoptatum, & Uxorem adoptantis. 3. Inter adoptatum, & filios legitimos adoptantis; prout tradit, & explicat S.D. a 3. Verùm tertia species non est perpetua, sicut aliæ duæ, sed solùm durat, dum alter eorum non emancipatur.

Resp. 9. Fœmina non potest adoptare nisi ex privilegio. Unde adoptans debet esse masculus, & quidem sui juris, & ad minùs ætatis annorum 25. naturaliter non impotens ad procreandos filios, licèt impotens factus sit ex accidente, uti sunt Spadones, & per modum Eunuchi facti. Item debet ad minùs 18. annis excedere adoptatum, ita ut spectata ætate possit esse pater ejus, cùm filiorum adoptio sit introducta ad similitudinem filiorum carnalium. Tandem persona extranea, cùm adoptatur, debet esse præsens adoptanti, & consentire in adoptionem.

Crimen, Cultus disparitas, Vis, Ligamen, Honestas. De quibus S. Thomas agit locis citandis.

QUÆRO IX. Quid de his impedimentis?

LXXVI. *Resp.* 1. Impedimentum criminis (de quo S D. agit qu. 60. per duos art.) comprehendit duplex crimen, quo Matrimonium postea contractum dirimitur. *Primum est* homicidium conjugis ab altero conjuge, & alio tertio factum eo fine, ut posteà inter se Matrimonium contrahant. Et perindè est, sive factum sit physicè, v.g gladio, vel veneno; sive moraliter, v g. imperio. Ut autem dirimat, debet esse occisio non solùm tentata, sed in effectu secuta ex animo contrahendi. Unde non dirimit, si occisio sit quidem actu secuta, sed sine illo animo, vel si hic animus adfuerit quidem, non tamen fuit externè manifestatus, nec communi utriusque consilio approbatus, sed ab uno tantùm, nisi adulterium præcesserit: si enim hoc præcesserit, licèt tantùm unus altero nesciente cum intentione Matrimonii cædem perfecerit, Matrimonium dirimitur. *Secundum* crimen est adulterium, quo duo adinvicem carnaliter commiscentur vivente alterius conjuge, & vel de præsenti contrahunt, vel mutuò sibi compromittunt, se post mortem conjugis contracturos Matrimonium, hoc autem posteà jure Ecclesiastico est nullum: dummodo adsint hæ conditiones, scilicet ut promissio sit acceptata, & uterque sciat alterum esse conjugatum: si enim vel alteruter ignoret, Matrimonium non dirimitur. Hoc impedimentum statutum est in pœnam utriusque hujus criminis, & ut tollatur ea occasio machinandi mortem conjugis.

LXXVII.

LXXVII. *Resp.*2. Cultus disparitas, seu diversitas Religionis, seu Fidei inter contrahentes, est impedimentum ab Ecclesia statutum, vi cujus Matrimonium est nullum inter baptizatum, & infidelem, seu non baptizatam, v.g. Judæam, Paganam, &c. etiam Catechumenam. Cæterùm loquendo de hæreticis, tanquam baptizatis, v.gr. Lutheranis, Calvinistis, &c. licèt Matrimonia a Catholicis cum illis contracta sint valida, sunt tamen per se scandalosa, & mortaliter illicita. Dixi, *per se*; excipitur enim 1. si sit spes certa conversionis. 2. In Germania, & aliis locis finitimis, ubi Catholici mixti vivunt cum Hæreticis, si desit scandalum, & omne periculum perversionis conjugis Catholici; ac prolium suscipiendarum, de quibus proinde priùs debet constitui, ut catholicè educentur. Hinc impium, scandalosum, & irritum est illud pactum in tali Matrimonio, ut masculi Fidem Patris, puellæ sequantur Fidem Matris. Quia Catholicus in hoc pactum consentiens est solo nomine, non re, Catholicus, quia credit (nisi proles fortè statim diabolo consecret pro tempore adolescentiæ) extra Fidem Catholicam esse viam salutis. Si dubitetur, an talia mala ex tali Matrimonio sequi possint, recurrendum est ad Papam, vel ad Ordinarium loci, ut re bene examinata licentiam det, vel deneget. Vide suprà Exam.4.n.51. R.3.& 4.

LXXVIII. *Resp.*3. Vis, est violentia, seu coactio, sive metus gravis. De quo impedimento agit S.D. qu.47.a.1.2.& 3.4. Nos de eo egimus suprà Exam.3.n.33.& seqq.

LXXIX. *Resp.*4. Ligamen nihil aliud est, quàm vinculum Viri cum Uxore post contractum Matrimonium, sive consummatum, sive ratum tantùm; ea enim vivente, nec validè, nec licitè cum alia contrahere potest. Id enim prohibet Lex divina, positiva, & naturalis. Ut patet ex dictis suprà de polygamia. Quomodo possit constare, ac debeat de morte conjugis, ut liceat secundò nubere, vide in Exam. 5.num.61.

LXXX. *Resp.*5. Honestas, seu impedimentum publicæ honestatis est, vi cujus Sponsus (& è converso) nec validè, nec licitè potest (Ecclesia sic statuente) contrahere cum consanguinea suæ Sponsæ, v.g. cum matre, filia, vel sorore: non tamen extenditur ultra primum gradum. De hoc plura dicta sunt in Exam.2. de Sponsal. Q.3.num.20.

Si fortè coire nequibis, id est, *impedimentum impotentiæ. De quo S. D. agit Quæst. 58. per quinque art.*

QUÆRO X. Quid de hoc?

LXXXI. *Resp.*1. Impotentia in præsenti nihil aliud est, quàm incapacitas exercendi actum conjugalem, seu seminandi intrà vas. Et potest provenire 1. Vel ex natura, & tunc vel ex nimia frigiditate virgæ, utpotè quæ nec potest erigi, nec in vulvam intromitti: Vel ex nimia caliditate. 2. Potest provenire ex arte, vel maleficio. 3. Ex defectu ætatis, sive juvenilis, sive senilis. 4. Ex eo, quòd quis sit Hermaphroditus. Iterùm hæc impotentia vel est perpetua, vel temporalis. De quibus suo ordine.

*Resp.*2. Frigiditas, seu impotentia coeundi, talis ex defectu naturæ simpliciter incurabilis, seu perpetua, impedit Matrimonium contrahendum, & dirimit contractum, ad minùs post triennium, ex Statuto Ecclesiæ. Ita S.D. art.1. in c.

Declarat hoc ibidem dicens: Sicut in aliis contractibus nō est conveniens obligatio, si aliquis se obliget ad hoc, quod non potest dare, vel facere, ita non est conveniens Matrimonio contractus, si fiat ab aliquo, qui debitum carnale solvere non possit: & hoc impedimentum vocatur impotentia coeundi nomine generali, quæ quidem potest esse vel ex causa intrinseca, & naturali, vel ex causa extrinseca, & accidentali, sicut per maleficium. De qua post dicetur. Si autem sit ex causa naturali, hoc potest esse dupliciter: Quia vel est temporalis, cui potest subveniri remedio medicinæ, vel processus ætatis; & tunc non solvit Matrimonium. Vel est perpetua, & tunc solvit Matrimonium, ita quòd si ille, ex parte cujus allegatur impedimentum, perpetuò maneat absq; spe conjugii, alius nubat, cui vult, in Domino. Ad hoc autem cognoscendum, utrùm sit impedimentum perpetuum, vel non perpetuum, Ecclesia tempus determinatum adhibuit: in quo hujus rei posset esse experimentum, scilicet triennium: ita quòd, si post triennium, in quo fideliter ex utraque parte dederunt operam carnali copulæ implendæ, inveniatur Matrimonium non esse consummatum, judicio Ecclesiæ dissolvitur. Et tamen in hoc quandoque Ecclesia errat, quia per triennium quandoque non sufficienter experiri potest perpetuitas impotentiæ: unde Ecclesia si se deceptam inveniat per hoc, quòd ille, in quo erat impedimentum, invenitur, carnalem copulam cum alia, vel cum eadem perfecisse, reintegrat Matrimonium præcedens, & dirimit secundum, quamvis de ejus licentia sit factum. Hæc ibi. In R. ad 1. ait S.D. *quòd, quamvis actus carnalis copulæ non sit de essentia Matrimonii, tamen potentia ad actum est de essentia ejus*, in posito autem casu, nec potentia ad hunc actum dari potest.

Notanda hìc sunt verba S.Tho. ibid. ad 5. dicentis: Si vir non possit implere carnalem actum cum virgine, & tamen possit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento possunt claustra pudoris frangi, & ei conjungi: nec esset hoc contra naturam, quia non fieret ad delectationem, sed ad medicamentum. Hæc ibi. Vid.n.83.

*Resp.*2. Dictum Matrimonium est nullum, licèt

licèt contrahentes sciverint illam impotētiam.

Ratio: Quia conjuges in hoc non possunt cedere juri suo, quia Matrimonium non solùm ordinatur in bonum contrahentium, sed & in bonum naturæ. Ergo.

Resp.3. Dicta impotentia perpetua Matrimonium annullans debet esse, non solùm respectiva, seu respectu hujus, vel illius fœminæ, sed absoluta, seu respectu cujuscunq; nimirum judicio medicorum, & peritorum talis judicata per ocularem inspectionem. Ita patet ex adductis verbis S.Thom. ex c.art. circa finem. Idem videtur colligi ex c. *laudabilem*, & c. *fraternitatis*, *de frig. & malef.* ubi dicitur. *Si quis separato priori Matrimonio invenitur habilis ad aliam fœminam, redeat ad priora connubia*. Ergo.

Resp.4. De nimia caliditate, quæ sæpèetiam copulam impedit, ut, quia semen spargit ante ingressum, sic ut in vase mulieris seminari nequeat, ita loquitur S.Th.ar.1.ad 2. Caliditas superflua vix potest esse impedimentum perpetuum, si tamen inveniretur, quod per triennium impediret carnalē copulam, judicaretur perpetuum: tamen quia frigiditas magis, & frequentiùs impedit (tollit enim non solùm commixtionem seminum, sed etiam vigorem membrorum, quo fit conjunctio corporum) ideò frigiditas magis hic ponitur impedimentum, quàm caliditas, cùm omnis defectus naturalis ad frigiditatem reducatur. Hæc ibi. Et ad 6. dat disparitatem inter frigiditatem viri, & mulieris dicens: Mas est agens in generatione, & fœmina est patiens, & ideò major caliditas requiritur in mare, quàm in fœmina ad opus generationis. Unde frigiditas, quæ facit virum impotentem, non faceret mulierem impotentem: sed in muliere potest esse impedimentum naturale ex alia causa, scilicet arctatione. Et tunc idem est judicicium de arctatione mulieris, & de frigiditate viri. Ita S. D. Pro cujus explicatione

LXXXII. *Resp*.5. Si fœmina sit tam arcta, ut sine miraculo, arte magica, aut sine mortis periculo non possit aperiri, vel dilatari, est inhabilis ad Matrimonium, juxta c. *ex literis. de frig. & malef.* Secùs est, si (ut dicitur in c. *fraternitatis*) per artem medicam aperiri potest, ad quod ipsa tenetur, etiam cum gravi dolore, quamvis non cum gravissimo.

Resp.6. Si fœmina possit semen debitè recipere, sed non retinere, quia nimirum ex quodam accidentali impedimento effunditur, ut generatio sequi nequeat, est habilis ad Matrimonium, nec hoc ideò dirimitur.

Ratio: Quia Matrimonium non dirimitur per impotentiam, nisi talem, quæ impedit seminationem in vase debito; si enim adsit seminatio, per accidens est, quòd non sequatur generatio.

Resp.7. Sterilitas, id est, impotentia generandi, supponens veram potentiam coeundi, & seminandi, non dirimit Matrimonium.

Ratio est eadem, quæ ante, emittitur enim verum semen, quod per accidens non est prolificum, & licèt hic non salvetur finis ultimus Matrimonii, ac primarius, qui est generatio prolis, bene tamen finis proximus, & secundarius, qui est concupiscentiæ sedatio. Vide de Senibus num.85. ex S. Thoma.

Resp.8. Loquēdo de impotentia per artem inducta, quę est in Eunuchis, seu castratis, ac spadonibus, si illi utroque testiculo careant, sunt inhabiles ad matrimonium, quòd proinde jure naturæ est invalidum: Ut declaravit Sixtus V.

Ratio: Illi non habent potentiam seminandi intrà vas, cùm non emittant verum semen, sed solùm humorem semini similem. Et sedatio concupiscentiæ per coitum spadonis non est naturalis, sed violenta, juxta illud Eccl.20. *Concupiscentia spadonis devirginavit juvenculam, sic qui facit per vim judicium iniquum*. In quo spadones differunt a sterilibus, & senibus, qui cùm emittant verum semen, & faciant veram copulam (per quam conjuges fiunt una caro) naturaliter obtinent finem secundarium Matrimonii.

LXXXIII. *Resp*.9. De impotentia ex maleficio S.D.ar.2.in c.ait: Impotentia coeundi ex maleficio aut est perpetua, & tunc Matrimonium dirimit; aut non est perpetua, & tunc non dirimit, & ad hoc experiendum eodem modo Ecclesia tempus triennii præfixit, sicut & de frigiditate dictum est. Tamen hæc differentia est inter maleficium, & frigiditatem, quia qui ex frigiditate est impotens, sicut est impotens ad unam, ita ad aliam, & ideò quando Matrimonium dirimitur, non datur licentia ei, ut conjungatur alteri: sed ex maleficio homo potest esse impotens ad unam, & non ad aliam, & ideò, quando judicio Ecclesiæ Matrimonium dirimitur, utrique datur licentia, ut alteram copulam quærat. Hæc ibi.

In R.ad 2.ait S.D Opus Dei potest opere diaboli impediri divina permissione, non quòd diabolus sit Deo fortior, ut per violentiam opera ejus destruat. Et ad 4. dicit: Maleficium potest quandoque præstare impedimentum ad omnes, quandoque ad unam tantùm; quia diabolus voluntaria causa est, non ex necessitate naturæ agens. Et prætereà impedimentum maleficii potest esse ex impressione dæmonis in imaginatione hominis, ex qua tollitur viro concupiscentia movens ad talem mulierem, & non ad aliam. Ita S. D.

LXXXIV. *Resp*.10. De impotentia ex ætate juvenili S.Th.a.5. sic concludit. Matrimonium, cùm sit per modum cujusdā contractus, ordinationi Legis positivę subjacet, sicut alii cōtractus. Unde secundùm jura determinatum est, quòd ante illud tēpus discretionis, quo uterq; possit de Matrimonio sufficienter deliberare, & debitum

tum

tum sibi invicem reddere, Matrimonia non contrahantur, & si non ita facta fuerint, dirimuntur; hoc autem tempus, ut in pluribus, est in masculis in quarto decimo anno, in fœmina autem in duodecimo: quia tamen præcepta Juris positivi sequuntur id, quod in pluribus est, si aliquis ad perfectionem debitam ante tempus prædictum perveniat, ita quod vigor naturæ, & rationis, defectum ætatis suppleat, Matrimonium non dissolvitur. Et ideò si contrahentes ante annos pubertatis ante tempus prædictum carnaliter fuerint copulati, nihilominus Matrimonium perpetuò stat indissolubile. Hæc ibi. Plura de hoc vide de Sponsal. Exam. 2. Q. 2. pro R 1. & 3. n. 16.

LXXXV. *Resp.* 11. De Senibus S. D. ar. 1. ad 3. ait: Senes quamvis quandoque non habeant caliditatem sufficientem ad generandum, habent tamen caliditatem sufficientem ad carnalem copulam: & ideò conceditur eis Matrimonium, secundùm quod est in remedium, quamvis non competat eis secundùm quod est in officium naturæ. Hæc ibi. Si ergò in aliquo, sive per senium, sive per morbum potentia generandi esset ita destructa, ut copulam carnalem facere, seu seminare non posset, nec ulla humana arte ad hoc restaurari, cùm nec finem secundarium scilicet concupiscentiæ remedium in hoc Matrimonio assequi posset, esset jure naturæ nullum. Subsistit autem, si intrà vas seminare possint.

Ratio est data pro R. 6. & 7.

Nota tamen, quòd mulier contrahere possit in quacunque ætate, complexione, ac dispositione (ut loquitur Sylvester) modò possit pati ingressum viri ad claustra pudoris, quia solùm habet se ut patiens: secùs est de mare, quia is habet se ut agens, nobilius autem est, & majores vires requirit agere, quàm pati, ut jam suprà dictum est.

LXXXVI. *Resp.* 12. Hermaphroditus, id est, utriusq; sexus genitalibus membris instructus, si in eo unus sexus prævaleat (cùm ob prævalentiam censeatur illius sexus esse) potest secundùm illum inire Matrimonium. Unde si contrahat secundùm sexum interiorem, Matrimonium jure naturæ est nullum.

Ratio: Quia propter genitalium deficientiam non adest potentia generativa illi sexui proportionata. Si verò neuter prævaleat, sed uterque sit æqualis, contrahere potest secundùm quem sexum voluerit.

Ratio: Quia adest potentia generativa utriusq; sexus. Porrò Medicorum, vel peritarum Matronarum est, ex partium secretarum inspectione ferre judicium, quis nam sexus prævaleat. In dubio autem Medicus stare potest assertioni ipsius Hermaphroditi: cùm is omnium optimè statum suum discernere possit. Electione sexus ab Hermaphrodito (in quo sexus est æqualis) semel facta, & Matrimonio secundùm illum sexum contracto, nõ potest is absque gravi peccato electionem mutare, & mortuo conjuge secundùm alium sexum contrahere: esset enim valdè indecens, modò hoc, modò isto sexu uti. Si tamen contraheret, Matrimonium teneret.

Ratio: Quia per illam electionem, etiam juramento firmatam non aufertur potentia naturalis generativa.

Ex hoc sequitur, quòd Parochus non possit assistere Matrimonio talis Hermaphroditi, in quo sexus est æqualis, donec is coram Judice Ecclesiastico cum juramento sit contestatus, quem sexum sequi velit.

LXXXVII. *Quid si* Conjuges, quorum uterque, vel unus laborat absoluta perpetua impotentia, petant non separari, sed cohabitare, saltem uti frater, & soror?

Dico: Hoc Judex de facili non debet permittere, præsertim si juvenes sint.

Ratio: Ne exponantur continuæ occasioni peccandi, seminando extra vas, dum actum tentarent fortè ad sedandam concupiscentiam. Posset tamen id cum maturo consilio permittere, si non sint juvenes, & de eorum pietate constet, ac uterque votum castitatis faciat.

Nota, aliquos Doctores præter impedimenta dirimentia superiùs per versus assignata, speciatim ponere impedimentum amentiæ, & aliud ætatis. Unde tertium Versum alii incipiunt sic, *Amens, affinis, si fortè*, &c. alii sic, *ætas, affinis, si*, &c. sed impedimentum ætatis S. D. reducit ad impotentiam. Impedimentum amentiæ reduci potest ad impedimentum erroris, de quo suprà. Quia amens, dum hoc morbo actu laborat, continuò errat, & sic nulli contractui aptus est, adeòque nec Matrimonio. Si lucida intervalla habet, dum ratione utitur, sicut alios contractus, ita & matrimonialem inire potest.

Clandestinitas, nimirum: *Si Parochi, & duplicis desit præsentia Testis*.

QUÆRO XI. Quid de hoc sentiendum?

LXXXVIII. *Resp.* 1. Hoc impedimentum statutum est jure novo Concilii Trid. Sess. 24. *de reformat. matrim.* cap. 1. etsi enim ante hoc Concilium Matrimonia clandestina fuerint semper sub mortali prohibita, & illicita, fuerunt tamen valida; uti etiam adhuc sunt in illis locis, ubi hoc decretum non est receptum: ubi verò promulgatum, & receptum est, sunt irrita, & nulla.

Resp. 2. Hoc Statutum Ecclesia potuit facere, & est rationabile. Potuit, inquam, præsentiam Parochi, & Testium requirendo, velut conditionem *sine qua non*.

Declaratur: Matrimonium, ut ex sæpè di-

Digitized by Google

ctis constat, est contractus quidam, non solùm a jure naturali, sed etiam a civili, & Ecclesiastico dependens. Ergo pro temporum necessitate, & circumstantiis a quovis tali jure possunt ipsi apponi quædam conditiones quibus servatis sit legitimus, iis verò omissis, sit nullus. Nec per hoc hujus Sacramēti materia mutatur formaliter, sed solùm materialiter. Sicut enim semper fuit verum, ita & nunc est, quòd materia hujus Sacramenti sit contractus legitimus; ut autem legitimus sit, requiritur, ut serventur Leges per Jura statutæ. Porrò rationabile est dictum Ecclesiæ Statutum, quia factum est ex gravissima causa. Nam Ecclesia videbat, quòd Matrimonia passim contraherentur clam sine testibus, & quòd sic contrahentes sæpè Uxore relicta, eaque vivente, ad secundas transibant nuptias, quæ posteà in foro conscientiæ tenebatur manere innupta, quia viro negante Matrimoniū fuisse contractum, non poterat in judicio probari: ex quo sequebantur prolium desertio, homicidia, continua adulteria, &c. His ergo malis Ecclesia mederi volens illud decretum edidit.

Quis intelligitur nomine Parochi?

Dico 1. Papa in tota Ecclesia, Episcopus in sua Diœcesi, ejusque Vicarius Generalis, & Capitulum Sede vacante; Item illi, qui habent jurisdictionem quasi Episcopalem, uti habent quædam Capitula, & Abbates exempti, respectu suorum subditorum. Tandem quivis Sacerdos a Parocho delegatus, seu ab eo licentiam habens, ut patet ex Trident.

Dico 2. Non est de necessitate, quòd Parochus sit Sacerdos, sed sufficit, quòd habeat titulum, & officium Parochi, juxta declar. Cardin. Si tamen velit alium delegare, ille delegatus debet esse Sacerdos, ut patet ex Trid. cit. aliàs Matrimonium erit nullum. Debet etiam de necessitate esse proprius Parochus.

Ratio hujus est: Quia, ut ex Trid. constat, ille Parochus debet adesse, qui potest alteri Sacerdoti dare licentiam: Sed hanc dare potest solus proprius Parochus, quia aliàs certè plurima sequerentur inconvenientia. Ergo.

LXXXIX. *Qua* Parochi præsentia requiritur, & sufficit?

Dico, Humana, non verò naturalis, quæ etiam in brutis est. Idem est de testibus.

Ratio: Quia Parochus nomine Ecclesiæ, quā repræsentat, debet advertere, & scire, quid agatur, & testes, ut de re gesta possint testari.

Potestne Parochus Parochianorum suorum Matrimonio assistere extra suam Parochiam sine licentia alterius?

Affirmo, sed non potest solemniter benedicere.

Ratio: Qụia contractus potest fieri privatim, benedictio autem solemnis fit cùm quodam strepitu; nimirum inter Missarum solemnia.

Debetne adesse Parochus Sponsi, vel Sponsæ?

Dico: Communiter solet adesse Parochus fœminę, sufficit tamen quiscunque ex illis duobus etiam in Parochia alterius contrahentis.

Ratio 1. *p.* Quia communiter in domo fœminę celebrantur nuptiæ.

Ratio 2. *p.* Quia assistere Matrimonio, vel non est actus jurisdictionis, quia hæc assistentia validè etiam potest fieri ab invito, ut patebit ex dicendis, nullus autem actus jurisdictionis validè potest fieri ab invito, & contrariam intentionem habente, quia actus agentium non operantur ultra intentionem ipsorum. Vel saltem non est actus jurisdictionis contentiosæ, contradictorem habentis, & in qua actor agit contra reum, ac etiam in invitos exercetur, sed tantùm jurisdictionis voluntariæ. Ergo. Observanda hìc est praxis. Si enim contrahentes sint ex diversis Parochiis, & Matrimonium contrahitur in Parochia Sponsi, adest Parochus Sponsi; si in Parochia Sponsæ, adest Parochus ejusdem.

Quid si unus contrahentium ratione duplicis domicilii habeat duos Parochos?

Dico: Sufficit, quòd adsit is, in cujus Parochia Matrimonium celebratur.

Quid de vagabundis sedem certam nullibi habentibus?

XC. *Dico*: Sicut Sacramentum Communionis, & Confessionis solent participare ibi, ubi se detinent, ita & in præsentia illius Parochi contrahunt Matrimonium. Parochus autem tenetur de eorum conditione sollicitè indagare, ut monet Trid. an scilicet alibi sint conjuncti, &c. & posteà petere ab Episcopo licentiam assistendi, sine qua etsi assistat validè, graviter tamen peccat.

Estne idem de peregrinis?

Dico: Si ex causa modico tempore domo absint, non possunt contrahere coram Parocho loci: possunt, si habitationem figant pro majori parte anni, aut eò venerunt animo manendi majori parte anni, quamvis posteà casu contingat subitaneus discessus; tales sunt, Studiosi, famuli, ancillæ, &c.

Ratio: Quia in primo casu ille non est verus illorum Parochus, bene tamen in secundo, quia contrahunt ibi domicilium parochiale.

XCI. *Estne* validum Matrimonium, si Parochus, & testes adsint vi, vel dolo adducti?

Affirmo Ratio: Quia tunc adhuc salvatur finis decreti Tridentini, scilicet ut de tali matrimonio constet Ecclesiæ, possitque de eo testimonium dari, ne conjuges eo spreto aliud contrahant. Unde auctoritativa præsentia Parochi, ut Ecclesiam repręsentantis, est quidem jussu Tridentini necessaria necessitate præcepti, sed non necessitate medii. In hoc ergo casu Parochus adesset tanquam testis principalis, & qualificatus, & pollens digni-

dignitate Parochi, ſub qua ratione ejus præſentia eſt neceſſaria neceſſitate medii.

Nota tamen, mortaliter peccare eos, qui contrahunt coram Parocho vi detento, vel per dolum vocato, aut caſu tranſeunte; & hoc tum propter injuriam, quæ ei fit dum vi detinetur, tum propter contemptum Eccleſiæ, quia tunc non contrahitur auctoritate Eccleſiæ: agitur enim contra præceptum ejus. Cæterùm ratione teſtium, ſic adductorum, vel detentorum, videtur ſolùm eſſe veniale; cùm non adſint nomine Eccleſiæ ſicut Parochus, ſed tantùm, ut poſſint ritè teſtificari. Poteſt tamen etiam intervenire mortale ratione injuriæ forſan per violentiam illatæ: quod ex injuriæ qualitate penſandum eſt.

XCII. *Sufficiunt* ad Matrimonii valorem quicunq; teſtes, licèt non ſint omni exceptione majores, ſed potiùs vitioſi, id eſt, qui in judicio aliàs non admittuntur, ut infames, excommunicati, parentes, conſanguinei, ſervi, familiares, fœminæ, immò & infideles?

Affirmo. Ratio: Tum quia in cauſa favorabili admittuntur teſtes, alioquin inhabiles, ſicut ob fidei favorem decernitur c. *In fidei favorem*, *de hæret. in 6.* cauſa autem Matrimonii eſt favorabilis c. fin. *de ſent. & re jud.* Tum etiam, quia admittuntur teſtes inhabiles concurrentes cum alio inhabili, & fide digno per cujus habilitatem alterius inhabilitas ſuppletur: & ita fit in præſenti per præſentiam Parochi. Ergo.

QUÆRO XII. Suntne aliqui caſus, in quibus validè contrahitur Matrimonium ſine præſentia Parochi?

XCIII. *Reſp.* affirm. *Primus* eſt ſuprà adductus in Ex. 5. Q. 5. nu. 58. *Secundus*: Si omninò nullus Parochus, aut Epiſcopus, vel eorum vices gerens poſſit haberi, nimirum, vel quia Eccleſia eſt, & diù manet viduata, vel non ſcitur, ubi Parochus ſit inveniendus, cùm lateat metu perſecutionis: vel ſaltem non eſt ſecurus ad eum acceſſus. In quo caſu ſufficit decretum Tridentini ſervare pro poſſibili, nimirum adhibendo teſtes. *Tertius*: Si contrahentes ex loco, ubi Tridentinum ſervatur, migrent ad locum ubi non ſervatur: ubi tamen ſciendum, quòd ſi qui de induſtria, & ex fine contrahendi ſine Parocho, & teſtibus ex ſuo territorio, in quo Tridentinum ſervatur, vadant ad locum, ubi non ſervatur, Matrimonium etiam ibi contractum ſit nullum. Nam & Congregatio Cardinalium, interpretationi Concilii Trid. præfecta, & Urbanus VIII. in ſpeciali reſcripto, & Brevi Apoſtolico ad Archiepiſcopum Colon. dato 14. Aug. 1627. talia Matrimonia, ut fraude contracta, invalida eſſe, declararunt, ut refert Lugo in Reſponſ. lib. 1. dub. 37. *Quartus*: Chriſtiani apud infideles captivi, uti & Mercatores in terris infidelium habitantes, validè contrahunt ſine Parocho, & teſtibus. Quia decretum illud velut conditionem petit, ut obligare incipiat poſt publicationem in Parochia, in illis autem locis non eſt publicatum: *Quintus* Matrimonia a Catholicis contracta in Hollandia, Zelandia, & ſimilibus locis, ubi Parochi non ſunt, ſunt valida, uti Cardinalis Rupertus Bellarminus reſpondit Epiſcopo Tricarienſi, ſcilicet decretum Concilii de præſentia Parochi, nō extendere ſe ad loca, ubi nulli ſunt Parochi. Si autem Parochus ab hæreticis tolleretur, ſeu gravi pœna, mortis, vel exilii, illi ſit prohibitū, ne Sacramenta adminiſtret, ſi tunc Matrimonia celebrentur coram Magiſtratu ſunt valida, uti Epiſcopo Antuerpienſi reſpondit, allegando reſcriptum Cardinalium, in quo dicūt, tunc non obligari, ut fiat Matrimonium coram Parocho quando ad eum non eſt tutus acceſſus, uti non eſt, quando ſubeſt periculum mortis, vel exilii: ſiverò in illis locis inveniātur occulti quidam Sacerdotes, a Papa, vel Epiſcopo facultatem habentes, ſi hi aſſiſtere velint, & poſſint, coram illis contrahendum eſt.

XCIV. *Quid ſentis* de Matrimoniis hæreticorum, vel celebratis coram miniſtro hæretico, Lutherano, Calviniſta?

Dico: Si celebrentur in locis, ubi decretum Tridentini non fuit promulgatum, nec receptum, eſt eadem ratio ac de terris Principum catholicorum: in quibus non fuit facta ejus promulgatio, vel receptio. Si quis de induſtria, vel ex fraude ad ea loca, Matrimonii contrahendi cauſa, ſe conferat, ex ante dictis circa caſum tertium patet eſſe nullum. Si quæ ſint loca hæretica, in quibus nec Catholicis licet ſub gravi pœna aliter contrahere, quàm coram miniſtro hæretico, conſtat ex dictis valere. Si verò ante hæreſim in ea loca invectam Concil. Trident in illis fuit promulgatum, & receptum, fateor quòd ſecundùm rigorem decreti deberent Matrimonia judicari eſſe nulla, ob defectum veri, & proprii Parochi: Sed de benignitate Eccleſiæ, Germaniæ, aliiſque terris hæreſi infectis condeſcendentis, practicè probabilius videtur, ea eſſe valida. Et hoc vel maximè ex eo colligitur, quòd ſi ambo conjuges hæretici fiant Catholici, non denuò contrahant coram vero, & proprio Catholico Parocho: quod tamen planè eſſet neceſſarium; quia ſicut ante vixiſſent, ſic & poſteà ſemper viverent in fornicatione, ac concubinatu: nam illud Matrimonium (ad differentiam Matrimonii infidelium, ſeu non baptizatorum) nec in ratione contractus (a quo, ut probatum eſt ſuprà Exam. 1. Q 7. num. 11. rationem Sacramenti ſeparare non poſſunt) fuiſſet validum. Ergo. Idem ob eandem Rationem ſentiendum eſt de Matrimonio ab hæreticis clam, ſeu ſine Parocho catholico, contracto in loco, ubi hæreſis publicè non graſſatur, nec toleratur, ſed tamen quidam hæretici

retici negotiorum, vel mercaturæ causa ibi se detinent; ubi & Tridentinum est receptum.

XCV. *Potestne* Sacerdos Catholicus licitè assistere Matrimoniis hæreticorum in sua Parochia habitantium?

Affirmo probabiliùs. *Ratio*: Si non posset, vel esset, ut incurrat excommunicationem hæresi annexam, vel propter reverentiam Sacramenti, quod hæretici suscipiunt indignè: Sed ob neutrum prohibetur: nam post Concilium Constantiense nec in sacris, nec in politicis hæretici sub censura sunt vitandi, nisi sint denuntiati. Deinde Sacerdos non est minister hujus Sacramenti, sed tantùm primarius testis, ut dictum est suprà.

QUÆRO XIII. Matrimonia contracta sine proclamationibus suntne dicenda clandestina?

XCVI. *Resp.* negativè; dummodò Parochus, & testes adsint.

Ratio: Illud Matrimonium jure censetur clandestinum, & subjacet pœnis, quòd fit clam, & non coram Ecclesia, cui propterea de eo juridicè constare non potest: Sed tale non est Matrimonium omissis proclamationibus coram Parocho, & testibus celebratum, ut patet. Ergo.

Nota tamen, quòd graviter peccent, qui sine dispensatione, vel legitima causa omissis denunciationibus contrahunt, cùm sit res gravis, & Concilium Trid. strictissimè eas præcipiat. Hinc proclamationum omissio meritò potest annumerari impedimentis solùm impedientibus, de quibus suprà.

Quis dispensat in proclamationibus? vel quæ est rationabilis causa eas omittendi?

Dico: Dispensat Episcopus, vel ejus Vicarius Generalis. Causæ rationabiles omittendi sunt 1. Si Matrimonium fit inter Magnates, quòd nonnisi cum magna deliberatione contrahi solet. 2. Si non sit metus alicujus impedimenti, & gravis causa, ac necessitas urgeat accelerationem Matrimonii ad consulendum famæ contrahentium. 3. Ob magnam verecundiam eorum, ut si egregiè nobilis ducat ignobilem. 4. Si non vanè, sed fundatè timeatur periculum impedimenti ex aliorum malitia, dummodò nullum aliud impedimentum dirimens adsit. Quæ res a Parocho priùs exactè est examinanda.

Quid observandum in proclamationibus?

Dico: Juxta Trident. hæc sunt observanda. 1. Ut fiant in Ecclesia inter Missarum solemnia, si tamen ex causa fierent propè Ecclesiam, vel in loco publico, modò sit magnus confluxus populi, non esset peccatum. 2. Ut fiant a proprio Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia. 3. In propria Parochia, & quidem utriusque contrahentis, uti declaravit Congregatio. 4. Tribus diebus festivis, non immediatis, continuis tamen; id est, per nulla festa interpolatis, licèt dies feriales intercedant.

Licetne post proclamationes statim contrahere?

Affirmo, licere etiam eadem die, si desit metus cujusvis impedimenti, & adsit rationabilis causa.

Ratio: Quia non extat Lex prohibens.

Quid si Matrimonium diu differatur?

Dico: Si non contrahatur intrà quatuor menses, declaravit sacra Congregatio denunciationes esse repetendas. Immò juxta Rituale Romanum sunt repetendæ (nisi Episcopo aliter videatur) si differatur solùm per duos menses.

Quare fiunt proclamationes Matrimonii?

Dico: Ut sic manifestentur impedimēta, si quę sint inter contrahentes; hinc qui aliquod eorum scit, tenetur post proclamationes illud illicò denuntiare, etsi esset secretum, ut impediat gravia mala, v.g. adulterium, incestum, sacrilegium, &c. Si tamen ex hoc unus contrahentium exponeretur magno periculo infamiæ, esset ex Charitate priùs admonendus, ut a tali Matrimonio desisteret, si admonitio profutura esse credatur.

Impedimentum Raptus.

De Raptu, inquantùm est species Luxuriæ, agit S.D. 2.2.q.154. artic.7. & nos de eo egimus Tract.5. Exam.2.Q.4. n.35. In præsenti autem Raptus discutitur, in quantùm dirimit Matrimonium. Unde de illo

QUÆRO XIV. Quid est, & quando dirimit?

XCVII. *Resp.* Raptus in præsenti est violenta abductio alicujus fœminæ, invita illa, atque etiam ejus parentibus, aut in quorum tutela est, repugnantibus: ad explendam libidinem, aut ad contrahendum Matrimonium. Hinc ad raptum, prout est impedimentum dirimens, requiruntur hæ quatuor conditiones. 1. Ut adsit violentia. 2. Ut fiat libidinis, vel Matrimonii causa. 3. Ut fiat traductio de loco ad locum. 4. Ut persona abducta sit honestæ famæ. Quæ conditiones si adsint, Matrimonium inter raptorem, & raptum est nullum, nisi fœmina priùs fuerit *parti reddita tuta*, seu in loco tuto collocata, libertati restituta. Ita enim expresè statuit Concil. Trid. Sess. 24. *de reform. Matrim.* c.6. Ubi etiam in raptores, & omnes eis consilium, vel favorem præbentes, statuuntur pœnæ, nimirum excommunicatio, & infamia, ac in Clericos depositio.

Ratio id statuendi fuit, ut salvetur plena libertas in Matrimonio, & illud non sit coactum.

Quid

Quid si puella volens sit abducta, parentes verò sint inviti?

Dico: Licèt sit grave peccatum, nimirum illa injuria parentibus illata, Matrimonium tamen tenet.

Ratio: Quia puella est plenè libera, & consensus Parentum non est de valore Matrimonii, ut dictum est suprà.

EXAMEN VII. & Ultimum.

De quibusdam Matrimonio supervenientibus, vel ei annexis, uti sunt, superveniens fornicatio, de qua S. D. q. 62. per sex artic. Redditio debiti q. 64. per 7. artic. Bigamia, q. 66. per quinque articulos. Illegitimitas filiorum, q. 86. per tres artic.

QUÆRO I. Licetne viro, vel teneturne propter fornicationem dimittere Uxorem, & quidem proprio judicio?

XCVIII. *Resp.* 1. Ex S. Thom. q. 62. art. 1. Viro conceditur juxta Domini verba uxorem fornicationis causa repudiare, seu dimittere. 2. Non quòd dissolvatur vinculum. 3. Sed quoad thorum, & cohabitationem, seu ut non sit adstrictus ad reddendum ei debitum.

Ratio 1. *p.* Tum quia in tali casu non est obstrictus fidem servare ei, qui illam violavit. Tum quia hoc Dominus Matth. 5. concessit in pœnam illius, qui fidem fregit: & in favorem illius, qui fidem servavit, ait Sanct. Doct. Vide in Exam. 4. num. 51. R. 3. ubi explicatur ille textus: *Quicunque dimiserit, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*.

. *Ratio* 2. *p.* Quia vinculum conjugii est ex suæ natura insolubile, ut probatum est suprà. Ex his sequitur *tertia Pars*.

Resp. 2. Ex ar. 2. Si uxorem adulteram pœniteat adulterium commisisse, non tenetur vir ex præcepto illam dimittere, sin minus, tenetur.

Ratio 1. *p.* Dicta repudiatio est quædam pœna ad corrigendum crimen Uxoris: Sed pœna corrigens non requiritur, ubi emendatio jam præcessit. Ergo.

Ratio 2. *p.* Est, ne vir videatur consentire peccato Uxoris.

Resp. 3. Ex ar. 3. Quantum ad thorum potest Vir proprio judicio Uxorem fornicantem dimittere, quoad thorum verò, & cohabitationem simul, nonnisi judicio Ecclesiæ.

Ratio: Quia prima dimissio est pœna privata, ideòque privatim fieri potest, altera verò est publica, & cum strepitu. Ergo debet infligi a Judice.

In R. ad 2. docet S. D. quòd quando dicitur de S. Joseph, quòd voluit occultè dimittere Mariam, id non fecerit, quasi fuisset suspecta de crimine, sed ob reverentiam sanctitatis ejus timens cohabitare ei.

Excipit S. D. in art. 1. septem casus, in quibus Vir non potest Uxorem fornicantem dimittere, cùm in iis vel mulier sit inculpabilis, vel ambo sint æqualiter culpabiles. *Primus est*: Si ipse vir similiter fornicatus fuerit. 2. Si ipse Uxorem prostituerit. 3. Si Uxor virum suum probabiliter mortuum credens propter longam ejus absentiam alteri nupserit. 4. Si latenter cognita est ab aliquo, sub specie viri lectum subintrante. 5. Si fuerit vi oppressa. 6. Si reconciliaverit eam sibi post adulterium perpetratum carnaliter eam cognoscens. 7. Si Matrimonio in infidelitate utriusque contracto Vir dederit Uxori libellum repudii, & Uxor alteri nupserit, tunc enim, si uterque convertatur, tenetur eam vir recipere. Hæc ibi.

XCIX. *Quibus ex causis* potest fieri divortium?

Dico: Variæ sunt causæ. 1. Ex dictis, adulterium culpabile, quò etiam bestialitas, Sodomia, incestus, seu quævis species Luxuriæ, in qua caro dividitur cum alia. Pollutio, oscula, impudici tactus dant causam separandi saltem ad tempus, ut mulier corrigatur. 2. Sævitia Mariti, vel uxoris ad judicium Ecclesiæ, immò etiam ante potest dimittere, si adsit periculum mortis. 3. Sollicitatio ad peccatum, v. gr. ad hæresim, veneficium, &c. immò tunc vir tenetur ad separationem, si periculum sit grave. 4. Morbus contagiosus: v. gr. Lepra, si sit periculum infectionis. 5. Hæresis, vel Apostasia. 6. Mutuus consensus.

Possuntne Vir, & Uxor post divortium reconciliari?

Dico cum S. Thom. ar. 6 in c. Si Uxor post divortium de peccato pœnitentiam agens emendata fuerit, potest eam sibi vir reconciliare: si autem in peccato incorrigibilis maneat, non debet eam reassumere, eadem ratione: qua non licebat eam, nolentem a peccato desistere, retinere, ait S. D.

Possuntne Vir, & Uxor in causa divortii ad paria judicari?

Dico cum S. D. a. 4. in c. In causa divortii Vir, & Uxor ad paria judicantur, ut idem sit licitum, & illicitum uni, quod alteri; non tamen pariter judicantur ad illa, quia causa divortii est major in uno, quàm in alio, cùm tamen in utroque sit sufficiens causa ad divortium. Divortium enim pœna est adulterii, inquantùm est contra

Ma-

Digitized by Google

Matrimonii bona. Quantum autem ad bonum fidei, ad quam conjuges æqualiter sibi invicem tenentur, tantùm peccat contra matrimonium adulterium unius, sicut adulterium alterius: & hæc causa in utroque sufficit ad divortium. Sed quantùm ad bonum prolis plus peccat adulterium Uxoris, quàm Viri, & ideò major est causa divortii in Uxore quàm in Viro: & sic ad æqualia, sed non ex æquali causa obligantur, non tamen injustè, quia in utroque est causa sufficiens ad hanc pœnam: sicut est etiam de duobus, qui damnantur ad ejusdem mortis pœnam: quamvis alius altero graviùs peccaverit. Hæc ibi.

QUÆRO II. Adulter, & incestuosus ratione sui sceleris perduntne jus petendi debitum? & quando? & quis in hoc cum ipsis dispensare potest?

C. *Resp.*1. Si adulterium unius conjugis sit alteri notum, & hic sit innocens, potest quidem reus alterum simpliciter, seu amicè rogare, non tamen potest exigere, id est, tanquam ex justitia debitum. 2. Nisi fortè Uxor in eodem genere peccasset. 3. Si autem Uxori notum non sit, potest exigere.

Ratio 1.*p.* Quia adulterium privat jure exigendi.

Ratio 2.*p.* Duo adulteria, mutua compensatione tolluntur.

Ratio 3.*p.* Conjux nocens jure exigendi non privatur, nisi per voluntatem, & quasi sententiam innocentis: qui hic tenet quasi locum Judicis. Ergo.

*Resp.*2. Omnes quidem, qui cum propriis cognatis, & affinibus usq; ad quartum gradum inclusivè perfectam copulam carnalem exercuerunt, vocantur, & sunt incestuosi; Jure tamen petendi debitum solus ille incestuosus privatur, qui cum consanguinea suæ uxoris dictam copulam habuit. 3. Et quidem intrà secundum gradum. 4. Hinc non privatur, qui rem habuit cum propria cognata. 5. Nec qui cum affine uxoris suæ. 6. Nec qui cum uxoris consanguinea fecit copulam imperfectam. 7. Nec, qui cum consanguinea in tertio, vel quarto gradu.

Ratio 3.*p.* patet ex definitione incestus Tr.5. Exam.2.Q.4.n.32. *Secunda Pars* patet ex explicatione definitionis affinitatis suprà Exam.6 n.72. *Tertia Pars* patebit ex septima.

Ratio 4.*p.* Quia per talem copulam non contrahitur affinitas, ut patet ex affinitatis definitione.

Ratio 5.*p.* Quia est incestus impropriè talis, uti & impropriè est affinitas respectu adulteri.

Sexta Pars de copula imperfecta, cùm per eam non contrahatur affinitas, patet etiam ex dictis suprà circa definitionem affinitatis.

Septima Pars juxta hodiernam praxim est omnino certa, quia ita declaravit Congregatio Cardinalium.

Nota tamen, quòd incestuosus hanc pœnam (scilicet privationem juris petendi debitum) incurrat, licèt incestus sit occultus, & alteri conjugi non notus: in quo ob majorem suam gravitatem differt ab adulterio. Non tamen eam incurrit ille, qui hoc delictum commisit cum ignorãtia juris, & facti: facti quidem, ut si nescivit suam complicem suæ uxori esse consanguineam in gradu tam propinquo: juris autem, ut si nescivit, quòd huic delicto ex Ecclesiæ Statuto tam gravis pœna sit annexa, tam gravem enim pœnam non incurrit ignorans.

*Resp.*3. Cum iis, qui propter incestum, vel adulterium jure petendi debitum sunt privati, dispensare potest Episcopus. Præter eum Religiosi mendicantes expositi, sed ex commissione suorum Provincialium, & tantùm in foro conscientiæ, ut docet noster de la Cruz citans Bullam S. Pii V. & ex eadem docens, quòd iidem Religiosi ex eorumdem Provincialium commissione id pro eodem foro possint cum iis, qui ante Matrimonium voverunt castitatem, qui tamen, ut suprà dictum, mortuo altero conjuge non possunt denuò contrahere Matrimonium: si contrahant, non possunt a novo conjuge petere debitum sine nova dispensatione. Quæ quoque nunquam danda est nisi ex rationabili causa, quæ sufficiens esse potest periculum incontinentiæ: seu si non possint continere.

Not. ex Gobat. in Theol. experim. Tract.10. casu 15. n.604. quòd cùm Regulares hac facultate polleant, possint etiam extra Sacramentum Pœnitentiæ dispensare etiam cum absentibus. Hinc si Parochus per litteras pro quodam id petat (tacito etiam nomine ejus, pro quo petit) & Religiosus rescribat, *dispenso*, res erit salva: dummodò subsit rationabilis causa, quæ vix deesse potest.

QUÆRO III. Quid sentis de obligatione reddendi debitum conjugale?

CI. *Resp.*1. Obligatio hæc est sub peccato ex genere suo mortali.

Ratio: Quia est obligatio justitiæ commutativæ, utpotè ex contractu, & per se in re gravi: cujus justitiæ violatio ex genere suo mortalis est. De quo vide suprà in hoc Tract. Exam.1. Q.5.n.7. quòd usus Matrimonii per se sit actus licitus, honestus, & meritorius. Dixi, *ex genere suo*; quia in individuo potest esse veniale, nimirum ex parvitate materiæ, vel ex alia causa. Unde

*Resp.*2. Negare debitum conjugale potest esse veniale in quatuor præcipuè casibus. 1. Ob parvitatem materiæ, putà, si redditio parùm differatur, vel si negetur rarò, dum petitur frequenter. Exceptio est, si ex parte petentis adsit periculum incontinentiæ, pollutionis, &c. 2. Si solùm simpliciter, seu amicè, ac benevolè, seu ut amoris, ac benevolentiæ signum pe-

petat, si verò exigeret strictè, seu velut debitum ex justitia, mortale esset negare: nisi ex alio capite esset excusatio. Ubi, ut patet, distinguitur inter petere, & exigere. 3. Si alter sit nimius in petendo, seu petat nimis importunè, ac nimis frequenter, & sine necessitate, & absque periculo incontinentiæ: tunc enim non semper est obligatio reddendi. 4. Si non petat ardenter; & instanter, sed remissè; ita ut vel leviter ab altero rogatus petere desinat. Pro quo

Resp 3. Vel semel negare debitum est mortale, si simul concurrant hæ tres circumstantiæ. nimirum si petat *seriò*, *instanter*, & *rationabiliter*. Porrò irrationabiliter petitur, & rationabiliter negatur præcipuè in his sex casibus. *Primus est:* Si petatur in phrenesi, ebrietate, amentia, &c. quia tunc petit ut bestia, non ut homo. Exceptio est, si in petente esset periculum pollutionis. Quia valdè egenti reddendum est debitum.

Secundus casus est: Si conjux reddendo exponatur periculo contagionis, quia nimirum petens laborat morbo contagioso, v.g. peste, lepra, cum quo periculo non tenetur vitare peccatum alterius (si quod fortè timeatur) cùm non sit in necessitate simpliciter, eò quòd per alia media spiritualia se juvare possit.

Tertius: Si fœmina sit tam debilis complexionis, ut ex copula sibi timeat periculum mortis, vel aliud grave incommodum.

Quartus: Si ex redditione debiti timeatur futura mors proli in utero jam conceptæ.

Quintus: Si absque justa causa petatur tempore menstrui. Immò tunc petere per se non caret culpa; docet enim S. Bonaventura, ex coitu tali proles concipi miserrimas. Dixi, *si absq; justa causa*; uti si ex negatione non timeatur majus malum, v.gr. odium Uxoris, pollutio, &c.

Sextus: Si petatur ex mera lascivia, & hoc nimis frequenter, ut potè diu, noctuque. Item si petens in ipso actu nimiam petulantiam faciat; Si afferat oris fœtorem ex pridiana, vel ferè quotidiana crapula ortum, &c. in quibus circumstantiis Uxor non peccat mortaliter, immò interdum nec venialiter: secluso semper periculo majoris mali.

CII *Quid si* Uxor sciat, quòd soleat edere proles mortuas, teneturne ob hoc abstinere ab usu conjugii?

Dico, quòd non. *Ratio*: Tum quia conjuges utuntur jure suo, & defectus sequitur per accidens: Tum etiam quia melius videtur esse puero, quòd habeat esse, etiam privatus Visione Dei ob culpam originalem, quàm quòd omnino non existat: ut colligitur ex S. August lib. 5. *contra Julian.* c.8.

Estne licitum negare debitum ex metu nimiæ multiplicationis prolium? & ob difficultatem sustentationis

Dico: Ordinariè non est licitum secluso mutuo conjugum juri suo utrinque cedentium consensu.

Ratio: Tum quia multiplicatio prolis est primarius finis Matrimonii. Tum quia proli melius est, ut vivat inops, quàm ut omnino non habeat esse. Tum tandem, quia non oportet esse tam modicæ fidei, sed confidere in eum, qui etiam volatilia cœli pascit. Dixi, *Ordinariè;* si enim esset casus, in quo ob novæ prolis generationem extrema paupertas immineret parentibus, aut aliis filiis, liceret: sed hic casus inter Christianos est rarissimus, & inauditus.

QUÆRO IV. Quæ peccata in usu conjugii possunt committi a conjugibus?

CIII. *Resp.* Potissima colliguntur ex his duobus Versibus;

Sit modus, & finis, sine damno, solve, cohare,
Sit locus, & tempus, tactus, nec spernito votum.

Explicantur suo ordine. *Sit modus*: Per hanc particulam insinuatur, servandum in conjugii usu esse debitum situm, seu naturalem congrediendi modum, nimirum ut vir in- & mulier succumbat. Qui situs, si non servetur, est peccatum. Congressus ille indebito modo fit. 1. Si masculus succumbat fœminæ. 2. Si masculus accedat præposterè, seu retrò, in vase tamen naturali. 3. Si fiat sedendo. 4. Si stando. Inordinatus ergo congressus semper est peccatum mortale, quoties inordinatio est tanta, ut sequi nequeat generatio Quæ etsi sequi possit, attamen si sine justa fiat causa, graviter reprehendendi sunt conjuges, committunt enim saltem gravissimum veniale. Immò ratione pravæ intentionis, vel cujusdam gravis circumstantiæ potest esse mortale. Necessitas, vel justa causa excusans est, si vir propter pinguedinem non possit aliter cum fœmina congredi in vase naturali, quàm a retrò. Vel si fœmina sit gravida, & ob id non possit aliter, quàm eo modo præposterè.

Finis: Circa hunc sciendum, quòd inter Propositiones ab Innocentio XI. damnatas sit hæc numero 9. *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali*. Debent ergo Conjuges se cognoscere ex motivo Justitiæ, & Religionis, ut dictum est suprà Exam. 1. Q. 5. n. 7. intendendo hoc saltem virtualiter: quæ intentio, meritò sæpius renovanda, debet ferri in prolem procreandam, & honestè educandam ad Dei gloriam, qui est finis primarius: vel saltem debet intendi remedium concupiscentiæ, qui est finis secundarius. Si proinde finis sit sola delectatio sensualis, licèt sistat intrà limites Matri-

trimonii, seu non feratur ad aliam fœminam, etsi non sit Peccatum mortale, est tamen veniale. Conjux alteri se solùm delectanti reddens, non peccat; quia reddit, ad quod tenetur. Quomodo Conjuges sub actu sibi imaginantes aliam personam, sive solutam, sive ligatam, consanguineam, sacram, seu monialem, &c. peccent peccato ejus speciei, cujus est qualitas personæ, aut si se delectent erga se absentes, patet ex dictis suprà Tract.4.Exam.2.Q.19.n.60.

Sine damno: Si enim ex copula carnali, vel inordinato ejus modo, timeatur damnum mulieri, vel proli jam conceptæ, est peccatum, ut patet ex dictis ad Q.3. R.3. ad 2.3.4. & 5. casum propositum n.101.

Solve, putà, debitum, de cujus reddendi obligatione jam ante dictum est. Quibus adde, Quòd saltem ad melius esse debeant conjuges conari, ut simul seminent. Quam ob causam Uxor ad seminandum tardior potest se tactibus ad copulam præparare, ut simul cum viro possit seminare: vel post viri retractionem se tactibus excitare usque dum seminet: quia hi tactus ordinantur ad complendum actum conjugalem. Hoc tamen non licet viro, post retractionem fœminæ se polluenti; & hoc ob rationem oppositam. Immò hæc, & quæcunque inter conjuges pollutio extra vas debitum habet speciem, & malitiam adulterii.

Ratio: Quia conjux non servat fidem alteri datam de ejus corpore castè custodiendo.

CIV. *Cohare*, intelligitur de cohærentia, quoad copulam carnalem perfectam, seu usque ad seminationem inclusivè, & sic ejus sensus patet ex mox dictis. Intelligi etiam potest de cohærentia, quoad cohabitationem, & thorum, & in hoc sensu aliqua de hoc dicta sunt in hoc Exam. ad Q.1. de dimissione Uxoris. His adde 1. quòd Vir non teneatur ubique cohærere Uxori, hinc si aliò proficiscatur statim rediturus, vel nullibi notabilem moram facturus, sed variorum negotiorum causa ad diversa pergat loca, non tenetur secum ducere Uxorem: esset enim hæc magna molestia, & impedimentum in itinere. Votum tamen longæ peregrinationis in præjudicium Uxoris facere non potest. Excipitur votum itinerandi in subsidium Terræ Sanctæ, qui casus de facto cessat. Adde 2. quòd conjuges teneantur sibi invicem alimenta præstare, id est, Vir tenetur alere Uxorem, ideò enim dotem accipit, ut onera Matrimonii sustineat: tenetur, inquam, si Uxor Viro cohabitet. Si enim discedat ex propria temeritate, seu absque culpa viri, vir non tenetur eam alere: tenetur tamen si discedat ob excessivam castigationem; secùs, si sit moderata.

Sit locus, nimirum huic actui proportionatus, ut nimirum imprimis non sit publicus, vel talis, in quo hoc opus ab aliis videri possit, & hoc ad cavendum scandalum. Item non sit locus sacer, nisi fortè conjuges ex necessitate simul habitent, seu se detineant in Ecclesia. De quo plura vide suprà de Sacrilegio Tractat.10. Exam.4. Q.10.R.3.n.64.

Tempus. Circa hoc est communis sententia, quòd conjugibus, qui nocte antecedente se carnaliter cognoverunt, die sequenti sit abstinendum ab Eucharistia sumenda; saltem ex consilio, devotione, ac reverentia: præsertim si relictus sit aliquis affectus ad res venereas, & aliqua mentis divagatio. Limitandum tamen hoc est, nisi justa causa suadeat eo die Communionem sumere, ut si sit festum valdè solemne, dies Jubilæi, &c. aut si Communio commodè differri nequeat. De hoc plura vide suprà Tractat 12. Exam.4. Q 7. n.40. in die festo, vel in Quadragesima actum conjugii exercere, nullo jure prohibitum est.

CV. *Tactus*. Hæc vox insinuat, quòd tactus inter conjuges sint mortales, si fiant cum periculo pollutionis extra vas: secluso autem hoc periculo, tactus, & oscula a mortali excusantur, non tamen a veniali, si solùm fiant ob delectationem, & sine intentione copulæ. Idem est de verbis obscœnis, & aspectibus. Si fiant ad præparandum se ad copulam, vel ad fovendum amorem conjugalem, nec venialia sunt; quia tunc adest debitus finis.

Nec spernito votum; intelligitur de casu, quo unus conjugum est obstrictus voto simplici castitatis, qui propter hoc non potest adæquatè uti Matrimonio: quia potest quidem reddere, non tamen petere. Jure enim petendi se privavit per votum, quod quia alteri non debet nocere, nec jus ab eo tollere, reddere tenetur.

CVI. *Quomodo se* habere debet Confessarius erga puellam in omni pudicitia educatam, & noviter nuptam, quæ (ne contra castitatem conjugalem peccet) consulit Confessarium, quomodo se debeat habere in actu conjugii?

Dico cum Gobat præclarè hoc explicante: Si puella habeat matrem superstitem, bonis verbis jubeatur potiùs interrogare illam, quàm Cōfessarium, hoc enim decentius est. Si matre careat, dicatur ei, ut marito obediat, etiam in istis. Qui si fortè petat aliquid, de quo ipsa dubitat, an sit licitum, verecundè deprecetur: si deprecando nihil efficiat, idcircò, quòd maritus asserat, se jam nosse quid permittant leges connubiales, tunc obediat, certa se non offensuram Deum, dum in dubio paret marito, tanquam Superiori: proxima deinde occasione quærat ipsa ex Confessario, utrùm illud, in quo obedivit conjugi, licitum sit necne; Ad particularia Confessarius non descendat, nisi singulariter interrogetur de illis: interrogatus prudenter respondeat. Poterit pro re nata (ait idem Auctor) suggeri tali,

li, ut sequatur exemplum nonnullarum, quæ, præsertim quando nubunt viduis, his prima vice debitum petentibus dicunt sic: Meum corpus est in tua potestate, quis usus sit licitus, vel illicitus, planè ignoro, rogo te, sic utaris, ut possis in die Judicii reddere Deo rationem.

Titulus hujus Examinis comprehendit Quæstionem *de Bigamia*, de qua S.Th. hic q.66. agit. Sed de ea sufficienter actum est suprà Tract.14. Exam.1.Q.12.n.29.

QUÆRO V. *& ultimò*: Quid resolvis de filiis illegitimè natis?

CVII. *Resp*: 1. Illegitimus est, quicunque extra legitimum Matrimonium procreatur. Unde S. D. hic q.68.ar.1.in c. ait: Quadruplex status est filiorum; Quidam enim sunt naturales, & legitimi, sicut illi, qui nascuntur ex vero, & legitimo Matrimonio. Quidam naturales, & non legitimi, ut filii, qui nascuntur ex simplici fornicatione. Quidam legitimi, & non naturales, sicut filii adoptivi. Quidam nec legitimi, nec naturales, sicut spurii nati de adulterio, vel de stupro: tales enim nascuntur & contra Legem positivam, & contra Legem naturæ expressè. Hæc ibi. Et ad 2. ait: Illi, qui conveniunt bona fide in facie Ecclesiæ, quamvis sit impedimentum, dum tamen ignorent, non peccant; nec filii sunt illegitimi.

Nota, circa hæc, quòd Jure Canonico filii naturales vocentur omnes illi, qui nati sunt ex talibus parentibus, qui tempore conceptionis, vel nativitatis eorum, nullum habebant impedimentum, quod inter eos irritum potuisset reddere Matrimonium, seu qui sunt nati ex soluto, & soluta, ab omni impedimento Matrimonium dirimente. Illi verò, qui sunt nati ex viro conjugato, & fœmina soluta dicuntur *nothi*, à nota, scilicet ab infamia, quia esse natum ex adulterio hominem valdè infamat. Qui sunt nati ex coitu aliqua lege specialiter damnato, v. gr. ex stupro, raptu, sacrilegio, incestu, vel fœmina conjugata, vocantur *spurii*, quasi spurci, à spurcitie incontinentiæ. Qui sunt nati ex viro soluto, & scorto, seu meretrice, aliave fœmina fornicaria, vocantur manceres. Quod omnes hi fiut irregulares, & arceantur à suscipiendis ordinibus, dictum est suprà Tract.14. Exam.1. Q.12.n.40.

CVIII. *Resp*. 2. De ablatione illegitimitatis S.Thom. art.3. in c. sic ait: Filius illegitimus potest legitimari, non ut fiat de legitimo coitu natus, quia coitus ille transivit, & nunquam potest fieri legitimus, ex quo semel fuit illegitimus: sed dicitur legitimari, inquantùm damna, quæ illegitimus filius incurrit, subtrahuntur per Legis auctoritatem. Ita S.Thomas, qui posteà assignat sex modos legitimandi, quatuor secundùm jus civile, qui videantur in fonte: duos ex Jure Canonico. *Primus est*, cùm quis in Uxorem ducit illam, ex qua filium illegitimum generavit, si non fuit adulterium, &c. quia subsequens Matrimonium purgat omnes defectus præcedentes, omnem irregularitatem, hæreditatis incapacitatem, &c. *Secundus est* per specialem indulgentiam, & dispensationem Domini Papæ, hic enim solus potest legitimare ad jura Ecclesiastica, Ordines, & Beneficia, ad quæ proinde illi, qui dicuntur Comites Palatini, legitimare non possunt, saltem ordinariè, sed solùm legitimant ad quædam civilia jura, officia, dignitates, vel hæreditatum successiones, &c. ad quæ Papa non solet legitimare eos, qui subsunt temporali jurisdictioni alterius Principis, sed solùm eos, qui subsunt suo temporali imperio. Potest ergo ad ea legitimare pro suo arbitrio quivis Princeps, aut Respublica libera suos subditos, etiam in ordine ad successionem hæreditariam Parentum, & Consanguineorum, ac si essent legitimè nati. Verùm

Observanda hìc bene est illa Regula Juris: *In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus*. Unde legitimatus ad prædicta civilia, non eò ipso censetur etiam legitimatus in paterna nobilitate, feudo, primogenitura, &c. nisi id speciatim expressum fuerit. Hinc & Papa, dum quem legitimat ad sacros Ordines, & Beneficia, etiam curata, non eò ipso legitimat ad Episcopatum. Est ergo accuratè inspiciendus tenor diplomatis, an privilegium legitimandi sit datum non solùm ad legitimandos alienos, sed etiam proprios filios, non solùm ad naturales, sed etiam ad progenitos ex concubitu damnato, & ad quæ Jura? Habent Religiosi privilegium, quòd, si qui Religionem profiteantur, ipso Jure sint dispensati ad sacros Ordines, non tamen ad dignitates, vel Prælaturas. Quid Juris sit in nostro Ordine Prædicatorio, videre est in nostris Constitutionibus Dist. 1. Cap.13. Textu 4.

CIX *Tenenturne* Parentes dare alimenta suis prolibus illegitimis?

Dico: Tenentur ea dare saltem moderata, & congrua ad honestam vitæ sustentationem, quibuscunque suis illegitimè natis, etiam spuriis; Ita vult Jus Canonicum, c. *cùm haberet, de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium*. Unde sub hoc intelliguntur victus, vestitus, habitatio, &c.

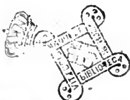
Ratio: Quia Jus naturæ dictat, ut qui dedit vitam, det etiam vitæ necessaria. Idem docet S.D. ar.2. in c.

Succeduntne etiam illegitimi in hæreditate?

Dico: Angelicus Doct. hìc ar.2.in c. ait: Filius illegitimus damnum incurrit duplex. Unum, quia non admittitur ad actus legitimos, sicut ad

ad officia, vel dignitates, quæ requirunt aliquam honestatem in illis, qui hæc exercent. Aliud, quia non succedit in hæreditate paterna, sed tamen naturales filii succedere possunt in sexta parte tantùm, spurii autem in nulla parte: quamvis ex iure naturali parentes eis in necessariis providere teneantur. Unde pertinet ad sollicitudinem Episcopi, ut utrumque Parentum cogat ad hoc, quòd eis provideant. Hæc ibi. Plura pro horum intelligentia colligi possunt ex dictis suprà in propriis locis de donationibus, de hæredibus, ac successionibus, &c.

Coronidem ultimo huic Tractatui, & toti huic Operi, seu Tribunali impono ex S. Augustino lib. 1. de adult. conjug. dicente: *Quæstionem de conjugiis obscurissimam, & implicatissimam esse, non nescio: nec audeo profiteri, omnes sinus ejus, vel in hoc opere, vel in alio me adhuc explicasse, vel jam posse, si urgear, explicare.* Absit ergo gloriari, me in hoc Confessariorum; ac Ordinandorum Tribunali omnes Theologiæ moralis sinus penetrasse, vel explicasse: vel id posse, si urgear. Nihilominus, quidquid pro modulo meo dixi, ad majorem Dei gloriam dictum sit. Si forsan quid præter Ecclesiæ Sanctæ, & Angelici Doctoris genuinum sensum irrepsit, uti illud revocavi in Prologo, ita revoco in Epilogo. Faxit Deus, ut, quando manifestari nos oportuerit ante Tribunal Jesu Christi, finalis Sententia Judicis nos inter & ipsum faciat spirituale Matrimonium sine fine.

I N-

Digitized by Google

INDEX II.

Alphabeticè monstrans res, & verba hujus Tribunalis.

A

B

Digitized by Google

Extre-

K

L

M

Ma-

N

O

Occi-

Digitized by Google

P

Por-

Q

R

S

FINIS.

Digitized by Google